Bundel - Politieke Avond van 9 juni 2021

Agenda bijlagen

Raadskamerindeling 9 juni 2021

1.RZ 18.45 uur - 20.15 uur: 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost' en Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost

Fase: technische briefing en expertmeeting
Locatie: Raadzaal

Behandeladvies 9 juni 2021

Raadsvoorstel - Richtinggevend kader 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost'

Bijlage 1 - 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost', uitgangspunten en doelen voor de gebiedsgerichte aanpak Arnhem-Oost.

Bijlage 2 - Wijkanalyses

Bijlage 3 - Aangenomen motie Doelen en middelen voor Arnhem Oost Aanpak (20M253)

Raadsvoorstel "Plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost"

Bijlage 1 - Plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds Arnhem-Oost

Bijlage 2 - Bidbook Achter de voordeur in Arnhem-Oost

Bijlage 3 - Klimaatfonds Toets Aanvraag Volkhuisvestingsfonds Arnhem-Oost aan kaders voor de besteding van het Klimaatfonds

Behandelresultaat 9 juni 2021

2.LF 18.45 uur - 20.15 uur: Evaluatie en herijking beleid internationale betrekkingen

Fase: meningsvormend (1)
Locatie: Landgoed/Festival

Behandeladvies 9 juni 2021, 2e meningsvormende (1) behandeling

Raadsvoorstel "Herijking beleid internationale betrekkingen"

Bijlage - Notitie 'Beleid internationale betrekkingen'

Ingetrokken motie "Verbreek stedenband met Wuhan" (Volksrepubliek China) (20M302) van de fractie DENK Verenigd Arnhem

Evaluatie 20 jaar Arnhem-Wuhan

Schriftelijke inspraakreactie van mw. Poutsma-Adema

Amnesty International - Adviesdocument Mensenrechten in Decentrale Partnerschappen met China

Behandelresultaat 19 mei 2021, informatieve & meningsvormende (1) behandeling

Kamerbrief 'Recente ontwikkelingen in China en de situatie in Xinjiang' d.d. 04-06-2021

Behandelresultaat 9 juni 2021, 2e meningsvormende (1) behandeling

Memo 'Afwegingskader mensenrechten' d.d. 18-06-2021 (n.a.v. toezegging)

3.WG 18.45 uur - 20.15 uur: De waarde van EcoVrede & Ecovrede verdient nu duidelijkheid

Fase: informatief/meningsvormend (1)
Locatie: Walburgis

Behandeladvies 9 juni 2021, informatieve & meningsvormende (1) behandeling

Agenderingsverzoek “EcoVrede verdient nu duidelijkheid” van de fracties D66, Partij voor de Dieren en SP

Toezegging van wethouder Louwers

Verworpen motie vreemd aan de agenda "Vind een permanente locatie voor EcoVrede in Arnhem" (20M135) van de fracties D66, Partij voor de Dieren en SP

Art. 44-vragen inzake "Stichting Ecovrede nog steeds bedreigd", d.d. 23-07-2019

Beantwoording college art. 44-vragen "Stichting Ecovrede nog steeds bedreigd", d.d. 20-08-2019

Art. 44-vragen inzake "Laat stichting Ecovrede niet barsten", d.d. 10-10-2019

Beantwoording Art. 44-vragen inzake "Laat stichting Ecovrede niet barsten", d.d. 12-11-2019

Raadsvoorstel "De waarde van EcoVrede"

Bijlage 1 - Rapport 'De waarde van EcoVrede'

Bijlage 2 - Aanvullingen van EcoVrede op de rapportage

Bijlage 3 - Aanbiedingsbrief Instituut voor Publieke Waarden

Presentatie - EcoVrede 2009-2021 en Verder Een inzicht

Behandelresultaat 9 juni 2021, informatieve & meningsvormende (1) behandeling

4 20.15 uur - 20.30 uur: Pauze

5.RZ 20.30 uur - 21.45 uur: Aanwijzing Wet voorkeursrecht gemeenten Schuytgraaf Veld 1

Fase: informatief/meningsvormend (1)
Locatie: Raadzaal

Behandeladvies 9 juni 2021, informatieve & meningsvormende (1) behandeling

Raadvoorstel "Aanwijzing Wvg Schuytgraaf Veld 1"

Bijlage 1 - Grondplantekening behorend bij het raadsbesluit Wvg Schuytgraaf Veld 1

Bijlage 2 - Lijst met onroerende zaken waarop het voorkeursrecht van toepassing is Wvg Schuytgraaf Veld 1, geanonimiseerd

Raadskameradvies t.b.v. de besluitvormende behandeling op 16-06-2021

6.LF 20.30 uur - 21.45 uur: Zienswijze concept-begroting Groene Metropoolregio en concepten regionale agenda en bestuursakkoord

Fase: informatief/meningsvormend (1)
Locatie: Landgoed/Festival

Behandeladvies 9 juni 2021, informatieve & meningsvormende (1) behandeling

Raadsvoorstel "Zienswijze concept-begroting Groene Metropoolregio en concepten regionale agenda en bestuursakkoord"

Bijlage 1 - Zienswijzebrief aan de regio m.b.t. de concept begroting 2022, de regionale agenda 2022 en het concept bestuursakkoord

Bijlage 2 - Reactiebundel regionale agenda 2022

Bijlage 3 - Aanbiedingsbrief concept-regionale agenda 2022 (en actualisatie regionale agenda 2021) Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen.

Bijlage 4 - Concept-regionale agenda 2022 (en actualisatie regionale agenda 2021) Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen.

Bijlage 5 - Aanbiedingsbrief Conceptbegroting 2022 Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen

Bijlage 6 - Conceptbegroting 2022 Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen

Bijlage 7 - Aanbiedingsbrief concept bestuursakkoord Groene metropoolregio Arnhem-Nijmegen

Bijlage 8 - Concept Bestuursakkoord

Bijlage 9 - Concept regionale investeringsagenda

Bijlage 10 - Motie 20M355 Regionale inzet, lokale verantwoording

Raadskameradvies t.b.v. de besluitvormende behandeling op 16-06-2021

7.WG 20.30 uur - 21.45 uur: Lokale steun in crisis - Rekenkameronderzoek naar de Arnhemse corona steunmaatregelen

Fase: informatief
Locatie: Walburgis

Behandeladvies 9 juni 2021, informatieve behandeling

Raadsvoorstel "Lokale steun in crisis - Rekenkameronderzoek naar de Arnhemse corona steunmaatregelen"

Bijlage 1 - Rapport Rekenkamer Arnhem

Bijlage 2 - Aanbiedingsbrief

Bijlage 3 - Bijlagen boek (met de deelrapporten van Breda, Oss en Tilburg)

Bijlage 4 - Persbericht RK(c)'s Arnhem, Breda, Oss en Tilburg Corona

Presentatie - Lokale steun in crisis

Behandelresultaat 9 juni 2021, informatieve behandeling

8 21.45 uur - 22.00 uur: Pauze

9.RZ 22.00 uur - 23.15 uur: Informeren gemeenteraad over stand van zaken Gashouderskwartier

Fase: informatief
Locatie: Raadzaal

Behandeladvies 9 juni 2021, 2e informatieve behandeling

Raadsbrief "Informeren middels technische sessie Gashouderskwartier", d.d. 14-05-2021

Mail Bewoners Gashouderkwartier - Brandbrief bewonersinitiatief Gashouders

Bijlage bij Mail Bewoners: Naslagwerk Tijdlijn proces Fluvium-Gashouderskwartier

Behandelresultaat 19 mei 2021, informatieve behandeling

Memo wethouder Bouwkamp - Kader technische sessie Gashouderskwartier

Behandelresultaat 9 juni 2021, 2e informatieve behandeling

10.LF 22.00 uur - 23.15 uur: Ontwerp Meerjarenbegroting BVO DRAN 2022-2025 (inclusief gewijzigde begroting 2021)

Fase: informatief/meningsvormend (1)
Locatie: Landgoed/Festival

Behandeladvies 9 juni 2021, informatieve & meningsvormende (1) behandeling

Raadsvoorstel "Ontwerp Meerjarenbegroting BVO DRAN 2022-2025" (inclusief gewijzigde begroting 2021)

Bijlage 1: Begeleidende brief Ontwerp MJPB 2022-2025 incl. gewijzigde begroting 2021

Bijlage 2: Ontwerp MJPB 2022-2025 incl. gewijzigde begroting 2021

Bijlage 3: Kaderbrief 2022

Bijlage 4: Jaarstukken 2019

Bijlage 5: Accountantsverslag 2019

Bijlage 6: Controle verklaring 2019

Bijlage 7: Memo financiële gegevens BVO DRAN 2020

Bijlage 8: Voorlopig resultaten gemeenten BVO DRAN 2020

Bijlage 9: Balans financiële gegevens BVO DRAN 2020

Bijlage 10 Reactie raad op MJPB BVO DRAN 2022-2025 (inclusief gewijzigde begroting 2021)

Raadskameradvies t.b.v. de besluitvormende behandeling op 16-06-2021

11.WG 22.00 uur - 23.15 uur: Perspectiefnota 2022-2025 / Turap-1 2021 / Jaarstukken 2020 - Portefeuille: wethouder Paping

Fase: meningsvormend (1)
Locatie: Walburgis

Behandeladvies 9 juni 2021, 2e meningsvormende (1) behandeling

Overzicht met toezeggingen d.d. 2 juni & 9 juni meningsvormende (1) behandeling

Bundel met technische vragen & antwoorden - Jaarstukken 2020 (versie 09-06-2021)

Bundel met technische vragen & antwoorden - Perspectiefnota 2022-2025 (versie 15-06-2021)

Bundel met technische vragen & antwoorden - Turap 1 2021 (versie 31-05-2021)

Bundel met technische vragen - Toezeggingen m1 (versie 10-06-2021)

Memo afdoen toezegging 'Ouderenhuisvesting'

Memo afdoen toezegging 'Overzicht bouwen en wonen'

Memo afdoen toezeggingen 'Bijzondere Bijstand'

Raadsvoorstel "Perspectiefnota 2022-2025"

Bijlage - Perspectiefnota 2022-2025

Participatie en de Perspectiefnota

Notitie proces behandeling Perspectiefnota 2022-2025 (agendacommissie 10 maart 2021)

Raadsvoorstel "Turap-1 2021"

Bijlage 1 - Turap-1 2021

Bijlage 2 - Begrotingswijziging 21004OW043

Raadsvoorstel "Jaarstukken 2020 (inclusief Financiële Jaarrapportage Projecten 2020)"

Bijlage 1 - Jaarstukken 2020

Bijlage 2 - Controleverklaring jaarstukken 2020

Bijlage 3 - Accountantsverslag 2020 Deloitte

Bijlage 4 - Reactie college Accountantsverslag

Bijlage 5 - Begrotingswijziging resultaatbestemming

Bijlage 6 - Begrotingswijziging Zuidelijke binnenstad

Reactie auditcommissie op jaarstukken 2020, d.d. 19-05-2021

Presentatie Duisenbergmethode: Analyse jaarstukken 2020 - Klimaat en Energie (Partners + Pröpper)

Presentatie Duisenbergmethode: Analyse jaarstukken 2020 - Klimaat en Energie

Raadsbrief "Monitor prestatieafspraken 2020", d.d. 08-06-2021

Bijlage 1 - Cijfermatige monitor Prestatieafspraken 2020

Bijlage 2 - Inhoudelijke monitor Prestatieafspraken 2020

Raadsbrief "Uitvoering moties 'Realistischer inschatten nieuw beleid (20M209G)' en 'Anticyclisch investeren, anticyclisch sparen (20M255)" d.d. 11-05-2021

Raadsbrief "Ontwikkelingen zorg en extra rijksmiddelen jeugdzorg", d.d. 15-06-2021

Behandelresultaat 2 juni 2021, informatieve & meningsvormende (1) behandeling

Behandelresultaat 9 juni 2021, 2e meningsvormende (1) behandeling

Raadskamerindeling

Politieke Avond 9 juni 2021

Raadszaal	Landgoed/Festival	Walburgis
18.45 uur - 20.15 uur (90) 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost' en Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost	18.45 uur - 20.15 uur (90) Evaluatie en herijking beleid internationale betrekkingen (m1)	18.45 uur - 20.15 uur (90) De waarde van EcoVrede & Ecovrede verdient nu duidelijkheid (i/m1)
20.15 uur - 20.30 uur: Pauze		
Raadszaal	**Landgoed/Festival**	**Walburgis**
20.30 uur - 21.45 uur (75) Aanwijzing Wvg Schuytgraaf Veld 1 (i/m1)	20.30 uur - 21.45 uur (75) Zienswijze concept-begroting Groene Metropoolregio en concepten regionale agenda en bestuursakkoord (i/m1)	20.30 uur - 21.45 uur (75) Lokale steun in crisis - Rekenkameronderzoek naar de Arnhemse corona steunmaatregelen (i)
21.45 uur - 22.00 uur: Pauze		
Raadzaal	**Landgoed/Festival**	**Walburgis**
22.00 uur - 23.15 uur (75) Informeren gemeenteraad over stand van zaken Gashouderskwartier (i)	22.00 uur - 23.15 uur (75) Ontwerp Meerjarenbegroting BVO DRAN 2022-2025 (inclusief gewijzigde begroting 2021) (i/m1)	22.00 uur - 23.15 uur (75) Perspectiefnota 2022-2025 / Turap-1 2021 / Jaarstukken 2020 / vervolg (m1) **Portefeuille: wethouder Paping**

Titel/onderwerp: 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost' en Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost

Raadsadviseur: W. Lammers Telefoonnr: 377 2581 Willem.lammers@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Heleen Sauer en Paul van Hoof
Portefeuillehouder:	R. Paping C. Bouwkamp	Telefoonnr:	3441 en 3710
		E-mailadres:	heleen.sauer@arnhem.nl; Paul.van.Hoof@arnhem.nl
Doel activiteit	Technische briefing en expertmeeting		
Toelichting	**Inhoud** Er liggen twee raadsvoorstellen tegelijk voor: 1. Plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost 2. Richtinggevend kader 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost' Het plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost is onderdeel van de Arnhem-Oost-aanpak, en wordt daarom tezamen behandeld. **Arnhem-Oost-aanpak** • De wijken Geitenkamp, Klarendal, Presikhaaf, Arnhemse Broek en Malburgen (samen 'Arnhem-Oost') kampen met aanzienlijke problemen. Bewoners met verminderde zelfdredzaamheid en veel vraag naar zorg, ondersteuning of begeleiding. Daarnaast is er veel overlast van bewoners onderling, een toename van schulden, werkeloosheid, nieuwe kwetsbare groepen, faillissementen en krimp van innovatieve sectoren en uit- of afstel van investeringen. • Met de Arnhem-Oost-aanpak wilt het college de situatie langjarig aanpakken en duurzaam verbeteren. • Onderdeel van de Woondeal regio Arnhem-Nijmegen is een kernafspraak over leefbaarheid. Hierin spreken Arnhem en de minister voor BZK af om stadsvernieuwing gezamenlijk een nieuwe, langjarige impuls te geven. Ook heeft BZK eind 2019 afspraken met 16 gebieden in Nederland afspraken gemaakt die volgens de Leefbarometer 2018 tot de slechtste categorie behoren wat betreft leefbaarheid- en veiligheidsproblematiek. Die afspraken moeten leiden tot een meerjarige rijksinzet. • Met de Arnhem-Oost-aanpak wilt het college invulling geven aan de motie 20M253 ("doelen en middelen voor Arnhem Oost Aanpak). **Plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds; Arnhem-Oost** • Zoals aangegeven spreekt BZK via de Woondeal en de afspraken met de 16 gebieden in Nederland commitment uit voor financiële ondersteuning. Vooruitlopend op deze meerjarige rijksinzet is begin dit jaar de regeling specifieke uiterking herstructurering volkshuisvesting (ook wel 'Volkshuisvestingsfonds) aangekondigd. • Het college heeft voor 18 mei 2021 een aanvraag ingediend voor een rijksbijdrage van €25,5 mln. Met voorbehoud van instemming van de gemeenteraad. Met deze investering kan in totaal een investeirng van €47,2 mln. worden gedaan in Arnhem-Oost. • De aanvraag voor het Volkshuisvestingsfonds ziet niet enkel op leefbaarheidsvraagstukken, maar is ook gericht op het renoveren en verduurzamen van woningen. Daardoor worden comfort, gezondheid, woonlasten en duurzaamheid stekr verbeterd. Hiervoor wordt een eigen bijdrage gevraagd van €20 tot €25 per maand voor 15 jaar van de bewoners. • De aanvraag is ook gericht op het ingrijpen van woonoverlast door het opkopen van in totaal 25 woningen (inpondingsregeling), het vergroenen van de openbare ruimte en wordt samengewerkt met corporaties, scholen in de wijken en met Scalabor,		

Voorgesteld resultaat van de bespreking	Start en afronding van de technische briefing en expertmeeting
Spreekrecht publiek	Nee
Behandeladvies	<u>1. Technische briefing (0,5 uur)</u> Ambtelijk verzorgt een korte presentatie waarin zij ingaat op 1) de samenhang tussen beide raadsvoorstellen 2) de financiering i.r.t. de rijksbijdrage en de perspectiefnota en 3) het vervolgproces: wat kan de raad verwachten? Hierna is er tijd voor beantwoording van technische vragen. <u>2. Expertmeeting (1 uur)</u> Aanwezig zijn belangrijke maatschappelijke partners uit de stad om samen met de gemeenteraad van gedachten te wisselen over de Arnhem-Oost-aanpak. De aanwezige experts krijgen kort de gelegenheid om hun visie t.a.v. de opgaves in Arnhem-Oost te delen met de raad. Daarna is er gelegenheid voor de raad om het open gesprek aan te gaan met de aanwezige experts. De experts zijn: 1. Marcel Hielkema - Scalabor 2. Liesbeth van Asten - Volkshuisvesting 3. Nabil El Malki - Presikhaaf University 4. Sylvia Veltmaat - Flores Onderwijs Het doel van deze expertmeeting is dat de gemeenteraad een rijker beeld krijgt van de opgaves waar Arnhem-Oost voor staat, de mogelijke oplossingsrichtingen die daarvoor nodig zijn en welke belemmeringen aangepakt moeten worden. De experts worden dus niet gevraagd enkel te reageren op het voorliggende raadsvoorstel, maar juist hun visie op de onderliggende problematiek en koers te geven.
Bijlagen	

Raadsvoorstel - Richtinggevend kader 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost'			
Bijlage 1 - 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost', uitgangspunten en doelen voor de gebiedsgerichte aanpak Arnhem-Oost.			
Bijlage 2 - Wijkanalyses			
Bijlage 3 - Aangenomen motie Doelen en middelen voor Arnhem Oost Aanpak (20M253)			
Raadsvoorstel "Plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost"			
Bijlage 1 - Plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost			
Bijlage 2 - Bidbook: Achter de voordeur in Arnhem-Oost			
Bijlage 3 - Klimaatfonds Toets Aanvraag Volkhuisvestingsfonds Arnhem-Oost aan kaders voor de besteding van het Klimaatfonds			

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 574142

Onderwerp: Richtinggevend kader 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost'

Voorstel

1. De uitgangspunten, doelen en ontwikkellijnen voor de gebiedsgerichte aanpak Arnhem-Oost (Een doorbraak voor Arnhem-Oost) vast te stellen als richtinggevend kader voor deze aanpak.
2. Het college van burgemeester en wethouders de opdracht te geven om de gebiedsgerichte aanpak Arnhem-Oost samen met bewoners en andere partners langs de ontwikkellijnen verder uit te werken in uitvoeringsplannen (zoals bijvoorbeeld plan van aanpak Volkshuisvestingsfonds).

Inleiding

De wijken Geitenkamp, Klarendal, Presikhaaf, Arnhemse Broek en Malburgen (samen 'Arnhem-Oost') kampen met aanzienlijke problemen en kennen veel kwetsbare bewoners. Bewoners met verminderde zelfredzaamheid die veel zorg, ondersteuning of begeleiding nodig hebben. Tegelijkertijd met een toename van kwetsbare groepen neemt ook de overlast van bewoners onderling toe. Corona versterkt deze trends. Er is sprake van toename van schulden, toename van werkloosheid, nieuwe kwetsbare groepen, een toename van faillissementen, krimp van innovatieve sectoren en uitstel of afstel van investeringen. De problematiek in kwetsbare wijken wordt steeds scherper zichtbaar, geconcentreerder - en de noodzaak voor oplossingen urgenter.

Met de Arnhem-Oost-aanpak willen wij deze situatie langjarig aanpakken en duurzaam verbeteren. In de wijken, mét de wijken en in samenwerking met maatschappelijke partners en andere overheden. De totale opgave in Arnhem-Oost, om echt de veerkracht in de vijf wijken terug te krijgen, gaan de middelen van de betrokken partijen (ruim) te boven. Aanvullende fondsen om leefbaarheid langjarig aan te pakken blijven ook in de toekomst nodig. In Arnhem kennen we grootstedelijke problemen zonder grootstedelijke middelen. Vooral noemen wij hier als partners bij investeringen het Rijk en de provincie Gelderland, medeondertekenaars van de Woondeal, van waaruit de Arnhem-Oost-aanpak gestalte krijgt.

Iets meer dan een jaar geleden tekenden de gemeenten Arnhem en Nijmegen, de regio, de provincie Gelderland en het Rijk de Woondeal regio Arnhem-Nijmegen, een samenwerkingsagenda voor de regionale woningbouwopgave. Belangrijk onderdeel is een kernafspraak over leefbaarheid, waarin de regio - en daarbinnen de stad Arnhem - en de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) afspreken om stadvernieuwing gezamenlijk een nieuwe, langjarige impuls te geven. Door prioriteit te geven aan acties en initiatieven die niet alleen woningbouw mogelijk maken, maar die ook verbonden zijn met de sociale opgaven in onze wijken, die de leefomgeving verbeteren, die bijdragen aan lokale werkgelegenheid en de economische kracht van onze stad versterken. Wij willen daarmee vooral de leefbaarheid van de wijken en de kansen van de inwoners vergroten.

GEMEENTE Arnhem

Manifest
Het komen tot een stadsvernieuwingsprogramma Arnhem-Oost staat niet op zichzelf: BZK maakte sinds eind 2019 afspraken over in totaal 16 gebieden die volgens de Leefbarometer 2018 tot de slechtste categorie wat betreft leefbaarheid- en veiligheidsproblematiek worden gerekend. Het gaat om gebieden waar net als in Arnhem-Oost sprake is van een combinatie en cumulatie van opgaven op het gebied van onderwijs, werk, armoede, veiligheid en leefbaarheid, wonen en gezondheid. De gemaakte afspraken moeten leiden tot een meerjarige rijksinzet ten behoeve van een integrale maatwerkaanpak voor deze stedelijke vernieuwingsgebieden, nu nog onder de noemer van het interbestuurlijk programma Leefbaarheid en Veiligheid. De 15 gemeenten waarin deze gebieden liggen, hebben zich verenigd en aangesloten bij het Manifest 'Kom op voor de meest kwetsbare gebieden'.

Gebiedsgerichte aanpak
De gemaakte afspraken moeten dus leiden tot een meerjarige rijksinzet ten behoeve van een integrale maatwerkaanpak van deze stedelijke vernieuwingsgebieden. Ondertussen zijn wij in Arnhem al gestart. Het beleidskader 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost' schetst de contouren van de aanpak in de vijf wijken van Arnhem-Oost; de uitgangspunten en doelen voor de gebiedsgerichte aanpak waarmee wij voor doorbraken willen zorgen in Arnhem-Oost. Hiermee geven we ook invulling aan de motie "Doelen en middelen voor Arnhem Oost Aanpak" d.d. 11 november 2020 (20M253). Deze unaniem aangenomen motie ondersteunt de door het college ingezette urgente en gerichte aanpak die noodzakelijk is voor deze gebieden.

In deze motie vraagt uw raad namelijk aan ons om:
1. In nauwe samenwerking met de teams leefomgeving en een brede vertegenwoordiging van bewoners uit deze wijken een integraal, samenhangend maar beknopt lange termijnbeleid te formuleren voor de Arnhem Oost Aanpak;
2. Dit beleid, inclusief concrete, meetbare doelen en de daarvoor benodigde middelen, uiterlijk in mei 2021 aan de raad aan te bieden;
3. In de periode tot de raad dit beleid vaststelt, voortvarend aan de slag te gaan met de problemen op het gebied van wonen, veiligheid, zorg en armoede in deze wijken.

De integrale aanpak, de bijzondere ambitie, de ontwikkellijnen en de werkwijze sluiten aan bij de vraag uit de motie: samenhangend, lange termijn, beknopt en ook opgehaald en besproken met bewoners en partners in de wijken. Concrete, meetbare doelen zijn en worden via de uitvoeringsplannen ingevuld.

Nota bene: wij zijn al begonnen.
Na het sluiten van de Woondeal zijn wij reeds begonnen met het verder invullen en vormgeven van de Arnhem-Oost-aanpak, een en ander ook in lijn met uw motie "Doelen en middelen voor Arnhem Oost Aanpak". Er zijn voortdurende gesprekken om landelijke regelingen, subsidies en wetgeving te richting naar Arnhem-Oost. In allerlei voorstellen van ons ziet u Arnhem-Oost al terug: of het nou gaat om het Brede Offensief Tegen Ondermijnende Criminaliteit, Jeugd Aan Zet, of de buurtconciërges en straatcoaches.
Een ander voorbeeld hiervan is de aanvraag Volkshuisvestingsfonds als deel van ontwikkellijn 4.

Met nadruk start of eindigt het niet hier: we zitten al midden in het begin van de Arnhem-Oost-aanpak. Dit beleidskader is echter een belangrijke mijlpaal voor de verdere samenwerking en invulling, samen met onze partners binnen en buiten de stad, de bewoners van Arnhem-Oost en uw raad

Beoogd effect

Een richtinggevend kader vaststellen voor een integrale Arnhem-Oost-aanpak die lange termijn *commitment* laat zien in en buiten Arnhem(-Oost) en de verdere basis vormt voor verdere uitvoering samen met bewoners, ondernemers en andere partners.

Argumenten

1.1 **Analyse: urgentie per wijk in beeld**

Op basis van data van het team Onderzoek en Statistiek van de gemeente Arnhem, andere beschikbare informatie bij de gemeente, BZK en in wijkgesprekken met wijkprofessionals, betrokken bewoners en ondernemers, is per wijk in Arnhem-Oost een analyse gemaakt. Hierin is het beeld bepaald van het karakter en de kenmerken van de wijk, de samenstelling, urgente multiproblematiek en aangrijpingspunten voor oplossingen en belangrijke katalysatoren voor (sociale) vooruitgang.
De analyses per wijk zijn als bijlage bij dit raadsvoorstel toegevoegd.

In zijn ambitie en de werkwijze is de Arnhem-Oost-aanpak op de analyses van BZK (zoals de leefbarometer) en deze wijk analyses gestoeld. Via thema-sessies en brainstorms, is het college gekomen tot een ambitie en ontwikkellijnen voor de Arnhem-Oost-aanpak met perspectief voor jongeren en andere bewoners. Vervolgens zijn in een tweede ronde wijkgesprekken de volgende stappen in de wijk en mogelijke samenwerkingsvormen verder verkend.

Naast dit alles is ook de Arnhem-Oost Kring geformeerd: een actiegerichte denktank van betrokken Arnhemmers en anderen met een hart voor de wijken in Arnhem-Oost die veel ervaring en een netwerk hebben op de gebieden die relevant zijn voor de Arnhem-Oost-aanpak en waarin we ook samenwerken met BZK.

Onze ambitie

De hoofdambitie van de Arnhem-Oost-aanpak is dat iedere jongere in Arnhem-Oost dezelfde kansen heeft als elke andere jongere in Arnhem en Nederland. Daarvoor is een langjarige beweging nodig.

De urgentie van de multiproblematiek in de kwetsbare buurten van Arnhem-Oost, de wijkanalyses en de behoefte aan en afspraak over een langjarige, gebiedsgerichte aanpak, leidt ertoe dat wij voor onze ambitie en aanpak bewust kiezen voor een termijn van 18 jaar.

Juist omdat wij denken dat deze aanpak zo belangrijk is voor een nieuwe generatie, stellen wij het perspectief van jongeren centraal in onze richtinggevend kader voor Arnhem-Oost. Daar waar ambities en doelen niet specifiek gericht zijn op jongeren zelf, zijn ze tenminste randvoorwaardelijk voor hun ontwikkeling.

Over 18 jaar zien wij dan ook graag voor ons dat in Arnhem-Oost:

- Het aantal kinderen dat opgroeit in armoede is aanzienlijk gezakt.
- Alle jongeren die de mogelijkheden hebben om een startkwalificatie te hebben, halen die ook.
- Jongeren zijn gezond, zowel fysiek als mentaal en maken minder gebruik van Jeugdzorg.
- Jongeren kunnen en willen blijven wonen in de wijk waar ze zijn opgegroeid.
- Jongeren spreken en schrijven Nederlands (B1 niveau) naar hun beste kunnen.

- Alle kinderen in Arnhem-Oost groeien op in een omgeving waar werken normaal is.
- De ouders, leraren, buren, vrienden, werkgevers zijn trots op wat er in hun wijk met hun jeugd is gebeurd.

Deze ambitie moet werkelijkheid worden doordat opeenvolgende colleges, gemeenteraden, bewoners, partners en andere bondgenoten in de stad, de provincie en op rijksniveau zich hebben toegelegd aan langjarig commitment. Het betekent dan ook niet dat alle doorbraken al bedacht zijn. Deze willen we juist samen verder ontwikkelen ruimte voor geven.

Het langetermijnperspectief van 18 jaar maakt de Arnhem-Oost-aanpak uniek. Het nodigt uit tot een andere manier van denken en kijken naar oplossingen. Het maakt oplossingen mogelijk die veel verder in de tijd liggen. Er moet ruimte zijn om na te denken en te experimenteren. Ook voor het bouwen van netwerken die het verschil maken moet je tijd en het vertrouwen hebben.

Vier ontwikkellijnen

Deze langjarige beweging waarbij sociale en fysieke aanpak steeds zoveel mogelijk worden gecombineerd, zijn vertaald in vier ontwikkellijnen. Deze vier ontwikkellijnen vormen tezamen een integraal perspectief op de uitdagingen in de vijf wijken van Arnhem en komen allen ten goede aan meer kansen en perspectief voor een nieuwe generatie. De nadruk ligt in deze wijkaanpak op de combinatie tussen sociaal en fysiek. De ontwikkellijnen vormen samen met de wijkanalyses en andere analyses een leidraad om te komen tot de ambities over 18 jaar. De doelen voor de komende 4 jaar worden opgenomen in de wijkuitvoeringsplannen. De ontwikkellijnen zijn niet alleen een doel om naartoe te werken, maar iets waar wij elke dag in de buurt mee bezig willen zijn.

1. Bewoners voelen zich vrij, veilig en verbonden met elkaar in hun wijk, waar zij trots op zijn

Deze eerste ontwikkellijn is gericht op de sociale cohesie in de wijk. Een eerste voorwaarde daarvoor is altijd: veiligheid. Elke wijk heeft een wijkveiligheidsaanpak op maat. Een tweede voorwaarde naast veilig is dat men zich vrij voelt. Vrij om te zijn wie je bent. Mee kunnen doen in de wijk. Niemand wordt uitgesloten. Discriminatie is onacceptabel. Ten derde willen wij weer dat wij ons met elkaar verbonden voelen in plaats van de anonimiteit en eenzaamheid die wij tegen zijn gekomen in de wijkanalyse. Een vierde voorwaarde is de beheersing van de taal om mee te doen in onze samenleving.

2. Alle jongeren kunnen zich ontwikkelen in een cultuur waarin de persoonlijke ontwikkeling centraal staat en alle bewoners zijn aan het werk als ze dat kunnen of doen mee

Iedereen onderstreept het belang van een goede opleiding. Goed betekent voor ons naast excellent onderwijs, ook dat alle kinderen de vrijheid hebben de opleiding te doen die zij willen en aankunnen. En om aandacht te hebben voor de persoonlijke ontwikkeling om je staande te kunnen houden en voor jezelf op te komen. Je talenten te kunnen ontplooien.

3. Iedere bewoner kan rondkomen, en leeft gezond - zowel fysiek als mentaal

Arnhem-Oost heeft de ambitie om voorwaarden te creëren voor een goede sociale basis. Het uitgangspunt is dat bewoners financieel en sociaal redzaam zijn. Wij zetten daarom fors in op het terugdringen van schulden. In het gezond leven staat bewegen en een gezond levenspatroon centraal. In elke wijk wordt de ontwikkeling gestimuleerd dat park of straat ruimte biedt aan ontmoeting, scholing, cultuur, bewegen en sporten.

4. Opgroeien en leven in kwalitatief goede woningen in een prettige en veilige openbare ruimte
In heel Arnhem-Oost moeten kwalitatief goede woningen staan en een leefomgeving die niet alleen schoon, heel en veilig is, maar juist leuk, uitdagend en groen. De fysieke opgave van Arnhem-Oost moet bezien worden vanuit de verstedelijkingsopgave en de ontwikkelingen die al gaande zijn. Kansengelijkheid bevorderen vanuit het oogpunt van wonen en openbare ruimte heeft als basis het zorgdragen voor goede woningen en leefomgeving. De woonbeleving moet bijdragen aan de fysieke en mentale gezondheid van inwoners.

Typisch Arnhem-Oost
Bij de Arnhem-Oost-aanpak draait het steeds om het versnellen van processen, intensiveren van oplossingen of doorbreken van dillema's. Zo willen wij werken. Samenhang en samenspel zoeken tussen interventies en inspanning van gemeente en partners. Samenbrengen van initiatieven. Er is immers sprake van een integrale aanpak. De sociale aanpak moet het fysieke versterken en andersom. Het gaat steeds over een plus, of een doorbraak - niet om meer van wat wij al deden. De Arnhem-Oost-aanpak zoekt wel aansluiting bij dat wat al wel goed gaat, en haakt aan bij bestaande of te ontwikkelen visies, zoals bijvoorbeeld in het sociaal domein en het Ontwikkelperspectief Spoorzone Arnhem-Oost.

De Arnhem-Oost-aanpak pakken wij daarnaast nauwgezet en in samenhang met de ontwikkeling van andere preventiewijken op. De aanpak in Arnhem-Oost zal ons veel leren om in die wijken te kunnen voorkomen wat in Arnhem-Oost de wijken kwetsbaar heeft gemaakt. Om achteruitgang tijdig te signaleren en op ontwikkelingen in te kunnen springen, zorgen we voor continue monitoring van alle Arnhemse wijken. De nieuwe monitor wordt in het najaar van 2021 uitgevoerd in alle Arnhemse wijken.

2.1 Ontwikkellijnen uitwerken in uitvoeringsplannen

Nadere invulling en uitvoering van projecten, initiatieven en maatregelen krijgen vorm in uitvoeringsplannen, waarbij het belangrijk is dat die samen met bewoners en andere partners vorm krijgen. Met het vormgeven en uitvoeren van individuele projecten, etc. wordt overigens niet gewacht tot vaststelling van de uitgangspunten - we beginnen zoveel mogelijk alvast.

Een voorbeeld hiervan is de aanvraag Volkshuisvestingsfonds als deel van ontwikkellijn 4. Vooruitlopend op de meerjarige rijksinzet voor Arnhem-Oost als totaal is begin dit jaar de Regeling specifieke uitkering herstructurering volkshuisvesting, ook wel het Volkshuisvestingsfonds (VHF) genoemd, aangekondigd. Met deze uitkering kunnen gemeenten investeren in de verbetering van woonkwaliteit, leefomgeving en verduurzaming in kwetsbare gebieden. Arnhem heeft hiervoor op 18 mei een aanvraag voor een uitkering uit het VHF ingediend om te dienen als doorbraak voor een deel van de fysieke component van de Arnhem-Oost-aanpak. Naast uitvoeringsplannen op thema zoals het VHF maken we ook uitvoeringsplannen per wijk. Iedere wijk is immers uniek, heeft andere urgenties, problemen en kansen.

Omdat bewonersparticipatie en het inzetten op de juiste doorbraken van groot belang is, én het steeds zoeken naar (alternatieve) aanvullende financiering enige onzekerheid met zich mee brengt, zijn uitvoeringsplannen nog niet in detail uitgewerkt - we willen dit juist met bewoners en andere partners in Arnhem-Oost doen. Het (cofinancierings)geld is daarom al wel gereserveerd zodat we wendbaar kunnen inspringen op de te verwachten rijksinzet, en gericht kunnen bijdragen aan benodigde doorbraken die duidelijk worden in de uitwerking met andere partners.

Kanttekeningen en risico's

1.1 *Lange termijn is altijd onzeker*
Dat voor Arnhem-Oost een lange termijn aanpak nodig is, maakt dat ambities, doelen, etc. per definitie onzeker zijn. Een ambitieuze ambitie kan wel (elke dag) richting geven en toont *commitment*. Periodieke voortgangsrapportages, -gesprekken en bijsturing maken een lange termijn aanpak wendbaar en betrouwbaar ondanks de lange termijn. Een lange termijn vraagt wel nader *commitment* van opeenvolgende raden en colleges, om vertrouwen in Arnhem-Oost te behouden.

1.2 *Participatie heeft veel aandacht nodig*
Inbreng van bewoners en andere partners is dé essentie van de Arnhem-Oost-aanpak. Het is van groot belang om daarbij zorg te dragen dat een zoveel mogelijk bewoners zich gehoord voelen - ook als daar alternatieve participatietrajecten voor nodig zijn (van deur tot deur aankloppen, WhatsApp groepen, etc.). Wij realiseren ons desondanks dat er is altijd een groep die je niet zult bereiken.

1.3 *De kans bestaat dat verdere rijksinzet uitblijft*
Hoewel wij dit niet verwachten, kan het zijn dat verdere rijksinzet voor Arnhem-Oost in het regeerakkoord uitblijft.

Participatie

Een aanpak zoals de Arnhem-Oost-aanpak kan niet zonder inbreng van bewoners, ondernemers en andere partners in de wijken van Arnhem-Oost, en breder in de stad. De directe betrokkenheid van de wijk bij de Arnhem-Oost-aanpak past ook in een Arnhemse traditie van bewonersparticipatie. Voor de verdere participatie rond uitvoeringsprogramma's wordt een apart participatietraject (op maat) uitgewerkt.

De totstandkoming van de uitgangspunten en doelen voor de gebiedsgerichte aanpak Arnhem-Oost hebben hun eigen participatietraject gekend: samen met BZK en de afdeling Onderzoek & Statistiek van de gemeenten werden wijkanalyses gemaakt en deze zijn per wijk in Arnhem-Oost besproken en verder vorm gegeven in wijksessies met professionals, bewoners en ondernemers, per wijk steeds één sessie aan het begin van het traject (na het tekenen van de Woondeal) en een tweede de afgelopen twee maanden. De uitkomsten bieden veel aanknopingspunten voor lange en korte termijn doorbraken en initiatieven in Arnhem-Oost.

Daarnaast is er op 26 november 2020 een informatiesessie met de raad geweest, en is een 'Arnhem-Oost Kring' gestart: een verzameling betrokken stakeholders in de stad die kunnen fungeren als actiegerichte denktank, met vertegenwoordigers uit bijvoorbeeld het onderwijs, veiligheid en politie, het bedrijfsleven en de woningbouwcorporaties en BZK

Financiën

De verwachting is dat de komende jaren meerdere regelingen vanuit het Rijk komen gericht op kwetsbare gebieden die als multiplier werken voor investeringen in Arnhem met als vereiste dat wij ook zelf investeren. Om te kunnen werken aan het aanpakken van de problematiek in onze kwetsbare

wijken zijn (eveneens) middelen nodig. Deze kunnen vaak worden ingezet als cofinanciering voor externe middelen.

In de Perspectiefnota 2022-2025 is de financiële vertaling van de Arnhem-Oost-aanpak opgenomen. Voor het regeerakkoord is door het ministerie van Binnenlandse Zaken samen met 15 gemeenten ingezet op een investering van € 400 miljoen voor 16 gebieden per jaar. Voor Arnhem kan dit (afhankelijk van nog vast te stellen verdeelsleutels) een jaarlijks budget opleveren tussen de € 15 en € 20 miljoen. Hiervoor is cofinanciering noodzakelijk. Voorstel is om hiervoor alvast in 2022 €1,5mln en vanaf 2023 2 miljoen jaarlijks structureel te reserveren om daarmee de toekenning van budgetten vanuit het rijk te mobiliseren.. Een deel hiervan wordt ingezet ten behoeve van de aanvraag voor het Volkshuisvestingsfonds (zie separaat raadsvoorstel). Over de inzet van de overige middelen zullen separate voorstellen aan de raad worden voorgelegd en/of nadere spelregels voor inzet hiervan worden voorgelegd.

De veiligheid in de wijken heeft de laatste jaren extra aandacht gekregen wat heeft geleid tot het formuleren van prioriteiten in acht gebieden. De situatie in de Arnhemse wijken maakt dat de huidige capaciteit om in de wijken slagvaardig te kunnen werken onvoldoende is. Om die reden breiden wij veiligheid uit met 2fte , waarbij dekking (€200.000/jaar) plaatsvindt binnen de genoemde middelen voor de Arnhem-Oost-aanpak.

Binnen de Arnhem-Oost-aanpak worden er ook kosten gemaakt voor organisatie. Hiervoor ramen wij in 2021 € 250.000 en in 2022 en 2023 € 500.000 per jaar. Deze inzet wordt grotendeels vanuit de middelen voor anticyclisch investeren die al in de begroting zijn opgenomen en een bijdrage van BZK die binnen de aanvraag Volkshuisvestingsfonds is opgenomen. Het restant van circa € 500.000 wordt gedekt uit de algemene middelen.

Uitvoering

Met deze Arnhem-Oost-aanpak doet Arnhem iets dat uniek is in Nederland. Dit kán in Arnhem door de jarenlange ervaring met de wijkaanpak. Ook voor de Arnhem-Oost-aanpak gelden de uitgangspunten: dichtbij en bereikbaar voor bewoners, weten wat er speelt en ruimte bieden aan initiatieven en ideeën uit de wijk.

De Arnhem-Oost-aanpak is een programma dat vraagt om een stevige stedelijke aansturing waarbij steeds afstemming plaatsvindt met de andere Arnhemse programma’s en de teams leefomgeving en dat er uiteraard goede contacten met de stakeholders in de stad zijn.

Onder de vlag van Arnhem-Oost worden zowel onderdelen van de wijkprogramma's versterkt, als wordt invulling gegeven aan stadsbreed gestelde doelen als de mensen aan het werk, minder mensen in een uitkering, de energietransitie, schooluitval. Arnhem-Oost is daarmee een katalysator voor de opgaven in kwetsbare wijken.

Na vaststelling van het richtinggevend kader door de raad gaat het college verder met het verder uitwerken van uitvoeringsplannen. Jaarlijks zal het college de raad via een voortgangsrapportage informeren over de stand van zaken. Indien daar aanleiding voor is, zullen uiteraard separate raadsvoorstellen naar de raad komen, zie bijvoorbeeld het Volkshuisvestingsfonds.

Communicatie

Deze aanpak wordt via een gezamenlijk persbericht met de aanvraag Volkshuisvestingsfonds naar buiten gebracht.

Over alle deelprojecten en -initiatieven wordt richting raad en bewoners steeds nader gecommuniceerd. De uitgangspunten en doelen voor de gebiedsgerichte aanpak Arnhem-Oost (Een doorbraak voor Arnhem-Oost) worden gedeeld met bewoners en andere partners. De Arnhem-Oost-aanpak krijgt een online platform, maar er wordt ook toenadering gezocht tot bestaande wijkmedia en huis-aan-huis-communicatie. Voor de participatie wordt een apart participatietraject uitgewerkt en gedeeld met de raad.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost', uitgangspunten en doelen voor de gebiedsgerichte aanpak Arnhem-Oost.
- Bijlage Wijkanalyses
- Aangenomen motie Doelen en middelen voor Arnhem Oost Aanpak (20M253)

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	574142

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders 18 mei 2021, nummer 574142;

gelet op artikel 108 van de Gemeentewet,;

besluit:

1. De uitgangspunten, doelen en ontwikkellijnen voor de gebiedsgerichte aanpak Arnhem-Oost (Een doorbraak voor Arnhem-Oost) vast te stellen als richtinggevend kader voor deze aanpak.
2. Het college van burgemeester en wethouders de opdracht te geven om de gebiedsgerichte aanpak Arnhem-Oost samen met bewoners en andere partners langs de ontwikkellijnen verder uit te werken in uitvoeringsplannen (zoals bijvoorbeeld plan van aanpak Volkshuisvestingsfonds).

De griffier, De voorzitter,

Arnhem GEMEENTE

Geitenkamp
Klarendal
Presikhaaf
Arnhemse Broek
Malburgen

ONDERWERP
Arnhem-Oost-aanpak

Een doorbraak voor Arnhem-Oost

Uitgangspunten en doelen voor de gebiedsgerichte aanpak Arnhem-Oost

GEMEENTE Arnhem

Voorwoord

Er is een kloof gegroeid tussen mensen en gebieden in ons land. De omstandigheden waarin mensen moeten leven, zijn ongelijk verdeeld. Te veel mensen staan op achterstand. We zien dat ook in onze stad: in de vijf wijken Geitenkamp, Presikhaaf, Klarendal, Arnhemse Broek en Malburgen. Arnhem-Oost.

Achter de voordeuren daar reikt de stip op de horizon vaak niet verder dan het einde van de week. Zij zijn niet bezig om te leven, maar om te overleven. Arnhemse gezinnen worstelen daar met financiële stress. Met laaggeletterdheid. Ze worden verlamd door de brievenbus die uitpuilt van ongeopende enveloppen met onbegrijpelijke brieven. En er groeien kinderen op die soms in hun leven nooit iemand hebben gekend die een baan heeft.

Wij zien dat, maar veel van de mensen die er wonen, hebben het gevoel dat zij helemaal niet gezien worden. Daarom is het urgent om hen te laten weten dat ze gezien worden. Zo'n ongelijke situatie vraagt om een urgente, en gerichte aanpak. Deze wijken verdienen het om stevig te investeren.

Elk Arnhems kind verdient een thuis in een buurt waar je goed woont. Een omgeving die je niet omlaag trekt, maar opstuwt. Waar je kan zijn wie je bent. Waar het veilig is als je uit je raam kijkt, en waar je naar een goede school kan gaan om het beste uit jezelf te halen. Want onderwijs is een sleutel naar het goede leven. Dat is beschaving.

En dat is waarom onze aanpak om de ongelijkheid in kwetsbare buurten met voorrang te verbeteren, nog meer noodzaak heeft gekregen. Omdat we vinden dat dat beschaving is.

We sluiten bondgenootschappen om de wijken waar het niet goed gaat met werk, onderwijs, of veiligheid - op te stuwen tot wijken waar ieder kind opgroeit met een toekomst die schijnt en veelbelovend is, in plaats van vol met drempels en donderwolken.

Daar gaat het om bij kinderen die wonen in Arnhem-Oost, dat er mensen zijn die in hen geloven, die geloven in hun toekomst. Dat is zo typisch Arnhem: problemen doorstaan en bouwen aan onze toekomst. Dan benutten we al dat talent en al die potentie in Arnhem-Oost. Dan wordt een ieder gezien, krijgt elke wens, elke droom, in Arnhem zijn kans.

"In Arnhem-Oost staat het water bij onze bewoners tot aan de lippen, onze mensen hier leven zo veel armer, zieker en korter dan in vrijwel alle andere buurten in ons land. Terwijl wij gezinnen kunnen optillen met gerenoveerde woningen, het beste onderwijs, actieve sportclubs, oplettende zorg en beschermende veiligheidsdienaren: van overleven naar léven. In de pedagogische wijk waar iedereen de ouders helpt".

Ahmed Marcouch, burgemeester van Arnhem

Woondeal en Arnhem-Oost-aanpak

In maart 2020 tekenden de gemeenten Arnhem en Nijmegen, de regio, de provincie Gelderland en het Rijk de Woondeal regio Arnhem-Nijmegen, een samenwerkingsagenda voor de regionale woningbouwopgave. Belangrijk onderdeel is een kernafspraak over leefbaarheid, waarin de regio - en daarbinnen de stad Arnhem - en de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) afspreken om stadvernieuwing gezamenlijk een nieuwe, langjarige impuls te geven. Deze aanpak wordt een integraal stadsvernieuwingsprogramma voor de vijf meest kwetsbare wijken van Arnhem (Geitenkamp, Klarendal, Presikhaaf, Arnhemse Broek, Malburgen), samen onder de noemer 'Arnhem-Oost' en 'Arnhem-Oost-aanpak'.

Arnhem-Oost als onderdeel van 16 gebieden in Nederland

De afspraak over een stadsvernieuwingsprogramma staat niet op zichzelf: BZK maakte sinds eind 2019 afspraken over in totaal 16 gebieden in Nederland die volgens de Leefbarometer 2018 tot de slechtste categorie wat betreft leefbaarheid- en veiligheidsproblematiek worden gerekend. Het gaat om gebieden waarvan sprake is van een combinatie en cumulatie van problemen op het gebied van onderwijs, werk, armoede, veiligheid, wonen en gezondheid.

Gebiedsgerichte aanpak

De gemaakte afspraken moeten leiden tot een meerjarige rijksinzet ten behoeve van een integrale maatwerkaanpak van deze stedelijke vernieuwingsgebieden. Ondertussen zijn we in Arnhem al gestart. In dit document leest u de uitgangspunten en doelen voor de gebiedsgerichte aanpak waarmee we voor doorbraken willen zorgen in Arnhem-Oost.

Onze ambitie voor Arnhem-Oost

De langjarige beweging van de Arnhem-Oost-aanpak heeft een nieuwe talentvolle generatie van sterke persoonlijkheden als perspectief. Een generatie die opgroeit met gelijke kansen en durft te dromen over een betere toekomst. Een generatie die vrij, gezond en kansrijk opgroeit. Een generatie voor wie geen brug te ver is.

Over 18 jaar zien we daarom graag voor ons dat in Arnhem-Oost:

- Het aantal kinderen dat opgroeit in armoede drastisch is afgenomen.
- Alle jongeren die de mogelijkheden hebben om een startkwalificatie te hebben, die ook halen.
- Jongeren gezond zijn, zowel fysiek als mentaal, en minder gebruik van Jeugdzorg maken.
- Jongeren kunnen en willen blijven wonen in de wijk waar ze zijn opgegroeid.
- Jongeren Nederlands (B1 niveau) spreken en schrijven naar hun beste kunnen.
- Alle kinderen groeien op in een omgeving waar werken normaal is.
- Ouders, leraren, buren, vrienden, werkgevers trots zijn op wat er in hun wijk met hun jeugd is gebeurd.

Deze ambitie moet werkelijkheid worden doordat opeenvolgende colleges, gemeenteraden, bewoners, partners en andere bondgenoten in de stad, de provincie en het rijk zich hebben toegelegd aan langjarig commitment: de lange adem - het toewerken naar een horizon die wordt geïnspireerd door het beter willen maken voor volgende generaties - dat heeft het verschil gemaakt. **Daardoor heeft iedere jongere in Arnhem-Oost dezelfde kansen als elk ander jongere in Nederland**. En is de hele stad vooruit gegaan door de vooruitgang in deze wijken.

4 ontwikkellijnen voor Arnhem-Oost

Om een omslag te maken in 18 jaar redeneren wij vanuit een opgroeiende generatie - waarbij niet alleen de focus ligt op individuele kinderen maar ook op de omgeving en de mensen rondom hem of haar: het sociale weefsel in de wijk. De volgende ontwikkellijnen vormen tezamen een integraal perspectief op de uitdagingen in de vijf wijken van Arnhem-Oost en komen allen ten goede aan meer kansen, ontwikkeling en perspectief voor een nieuwe generatie. Dit zijn de pijlers onder onze aanpak. Daarbij worden sociale en fysieke aanpak steeds zoveel mogelijk gecombineerd. De ontwikkellijnen vormen samen een leidraad om te komen tot de ambities over 18 jaar. Ze zijn niet alleen een doel om naartoe te werken, maar iets waar we elke dag in de buurt mee bezig willen zijn.

1

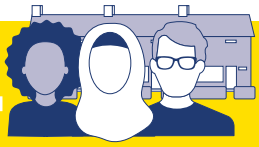

Bewoners voelen zich vrij, veilig en verbonden met elkaar in hun wijk, waar zij trots op zijn.

2

Alle jongeren kunnen zich ontwikkelen in een cultuur waarin de persoonlijke ontwikkeling centraal staat en alle bewoners die dat kunnen zijn aan het werk of doen op een andere manier mee.

3

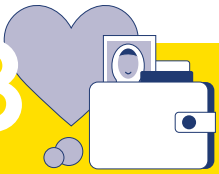

Iedere bewoner kan rondkomen, en leeft gezond - zowel fysiek als mentaal.

4

In Arnhem-Oost is het opgroeien en leven in kwalitatief goede woningen in een prettige en veilige openbare ruimte.

1

Bewoners voelen zich vrij, veilig en verbonden met elkaar in hun wijk, waar zij trots op zijn.

Mensen maken met elkaar de wijk. Je leeft, woont, vermaakt je, leert, sport en werkt er. Je doet er boodschappen, speelt op straat en ontmoet elkaar. Voor ieder mens is het belangrijk om gezien te worden, ergens bij te horen en ertoe te doen. Deze ontwikkellijn is daarom gericht op de sociale cohesie in de wijk. Zorgen dat bewoners naar elkaar omkijken en een schouder bieden als het nodig is. En dat je je vrij voelt om te zijn wie je bent. Een eerste voorwaarde daarvoor is altijd: veiligheid. Veiligheid creëer je door enerzijds te handhaven en anderzijds door een veilige omgeving te stimuleren. Veilig doordat criminaliteit wordt aangepakt en hufterig en asociaal gedrag niet worden geaccepteerd. Zo voorkomen we verloedering van de buurt en voel je je veilig op straat. En als het mis is dan pakken we het samen op: schoon, heel en veilig. Elke wijk heeft een wijkveiligheidsaanpak op maat.

Een tweede voorwaarde naast veilig is dat men zich ook vrij voelt. Vrij om te zijn wie je bent, mee kunnen doen in de wijk. Niemand wordt uitgesloten, voor iedereen is er ruimte om te leven en te wonen. Discriminatie is onacceptabel.

Ten derde willen we ons met elkaar verbonden voelen in plaats van de anonimiteit en eenzaamheid. Mensen hebben behoefte aan continuïteit, aanwezigheid en informaliteit in hun contacten. We willen daarom ontmoetingsplaatsen creëren in de wijk om die relaties op te bouwen. Naast de wijkcentra waar iedereen al gebruik van kan maken zijn ontmoetingsplekken plekken waar bewoners elkaar treffen van in de plint van een flatgebouw, de sportkantine of een bankje op straat.

Een vierde voorwaarde is de beheersing van de taal om mee te doen in onze samenleving. Of je nu uit het buitenland komt of hier geboren bent of om wat voor reden dan ook niet de taal machtig bent.
En we willen weer dat bewoners trots zijn op hun wijk door initiatieven te steunen om de wijk een leuke en fijne plek te maken. Trots betekent je verantwoordelijk voelen voor het wel en wee in de wijk en de bewoners. Trots omdat je wijk positief in het nieuws komt, omdat je er met plezier leeft.

2

Alle jongeren kunnen zich ontwikkelen in een cultuur waarin de persoonlijke ontwikkeling centraal staat en alle bewoners die dat kunnen zijn aan het werk of doen op een andere manier mee.

Iedereen onderstreept het belang van een goede opleiding. Goed betekent voor ons naast excellent onderwijs, ook dat alle kinderen de vrijheid hebben om de opleiding te doen die zij willen en aankunnen. En om aandacht te hebben voor de persoonlijke ontwikkeling om je staande te kunnen houden en voor jezelf op te komen. Je talenten te kunnen ontplooien. We stellen ons een pedagogische wijk voor waarbij ouders betrokken zijn en hun kind kunnen ondersteunen op hun niveau, eventueel met begeleiding en coaching. Betrokken ouders, doordat ze weten hoe het gaat met hun kinderen op school, maar ook doordat ze meedoen op school door over hun leven en werk te komen vertellen of activiteiten te organiseren.

Rolmodellen uit het echte leven werpen een blik op de toekomst voor de kinderen uit hun wijk. Andere bewoners springen bij om kinderen te helpen bij hun ontwikkeling en toegang te geven tot hun netwerken. Waarbij scholen betrokken zijn bij de wijk en een centrale rol innemen als het gaat om leren in de wijk. Scholen zijn daarom langer open, maken met bewoners en andere professionals naschoolse activiteiten in sport, spel en cultuur en zijn verbonden met Arnhemse ondernemers en in het bijzonder met de bedrijven en organisaties in hun wijk.

Die ondernemers zijn ook van belang om ervoor te zorgen dat bewoners werk vinden in hun stad. Dat gaat natuurlijk om bestaande werkgevers waar we al veel mee samenwerken, maar het betekent ook dat wij ondernemers gaan stimuleren om zich te vestigen rond Arnhem en in de wijken die zo veel mogelijk aansluiten bij de capaciteiten van de bewoners. We werken samen met buurtbaanbedrijven en andere wijkbedrijven. We creëren buurtwerkplekken in de wijken zoals buurtconciërges. Niet voor iedereen is er immers plek op de hedendaagse arbeidsmarkt met haar vele eisen. We willen de spiraal van generatiewerkeloosheid doorbreken: niet werken is niet meer normaal, tenzij je een goede reden hebt omdat het niet gaat. Dan wordt er gekeken wat iemand wel kan betekenen voor de wijk of de stad. Voor iedereen is het van belang om niet aan de zijlijn te staan, maar om mee te doen.

Iedere bewoner kan rondkomen, en leeft gezond – zowel fysiek als mentaal.

Arnhem-Oost heeft de ambitie om de voorwaarden te creëren voor een goede sociale basis. Het uitgangspunt is dat bewoners financieel en sociaal redzaam zijn. Wie kan rondkomen heeft geen dagelijkse stress. Stress zorgt er voor dat mensen van dag tot dag gaan leven en niet meer in de toekomst kijken. Het vernauwt je wereld en je mogelijkheden. Er liggen veel oorzaken ten grondslag aan stress. Geldzorgen is een van de belangrijkste. Stress van schulden, stress om de huur te kunnen betalen en daarmee een dak boven het hoofd. We zetten daarom fors in op het terugdringen van schulden. Dat doen we door achter de voordeur te komen als we een straat of woningen fysiek aan te pakken. We gaan dan proactief met de bewoners aan de slag om ze een goede start in hun nieuwe of opgeknapte woning of buurt te geven. Rondkomen heeft niet alleen te maken met schulden, er zijn genoeg mensen die geen schulden hebben maar wel de eindjes aan elkaar moeten knopen.

Hoewel we in de wijk gaan voor sociale stijging, moeten we eveneens erkennen dat het al heel mooi is als het leven van veel mensen stabieler kan worden. Hier is hulp bij zich staande houden en voorkomen van terugval de opgave. We zorgen daarom voor de beste professionals in kwetsbare wijken die aansluiting weten te vinden bij de bevolkingssamenstelling van de wijk. Tweetaligheid, kennis van verschillende achtergronden en het streetwise zijn in de frontlinie van het werk zijn kwaliteiten die we vragen van onze sociale werkers.

In een gezond leven staat bewegen en een gezond levenspatroon centraal. Het aanbod van advies op gezond levenspatroon wordt vergroot. De openbare ruimte wordt zodanig ingericht dat fysiek bewegen wordt bevorderd. Minder ruimte voor verkeer meer ruimte voor de mens. In elke wijk wordt een aantal fysieke locaties ontwikkeld tot een multifunctionele park of straat die ruimte biedt aan ontmoeting, scholing, cultuur, bewegen en sporten.

De plus van Arnhem-Oost zit in het steeds gezamenlijk oppakken met andere ontwikkellijnen. Het gebruik maken van alle contactmomenten met bewoners om naar elkaar om te zien en te vragen hoe het gaat en daarmee sociale problematiek aan te pakken als het wordt aangetroffen. Op deze manier willen we ook de 'zorgmijders' en de bewoners van wie we het niet weten bereiken. Elk fysiek project in Arnhem-Oost gaat gepaard met een achter-de-voordeur-aanpak.

In Arnhem-Oost is het opgroeien en leven in kwalitatief goede woningen in een prettige en veilige openbare ruimte.

In heel Arnhem-Oost moeten kwalitatief goede woningen staan. De fysieke opgave van Arnhem-Oost moet bezien worden vanuit de verstedelijkingsopgave en de ontwikkelingen die al gaande zijn. Kansengelijkheid bevorderen vanuit het oogpunt van wonen en openbare ruimte heeft als basis het zorgdragen voor goede woningen. De woonbeleving moet bijdragen aan de fysieke en mentale gezondheid van inwoners.

De ambitie is dat elke bewoner prettig woont in een wijk die bij hem past. Dat betekent dat er goed gekeken moet worden naar de samenstelling van het woningaanbod. Waar nodig is dat ook het differentiëren van woningaanbod ter bevordering van diversiteit aan inkomensgroepen, veiligheid, sociale cohesie en de kans om in de eigen wijk door te groeien. Met het oog op de toekomst zal er straks meer behoefte zijn aan eenpersoonswoningen dan aan eengezinswoningen. En vanuit het licht om de samenstelling van de wijk meer te mengen tussen hoog en laag opgeleid zal ook daar het aanbod op moeten worden aangepast. En daarnaast zijn er in alle wijken nog woningen en buurten die toe zijn aan renovatie of sloop om zo een betere en duurzame woningvoorraad op te bouwen.

Met de woningcorporaties wordt in meerjarige plannen parallel gestart met achter-de-voordeur-aanpak en de ontwikkeling van de openbare ruimte. De ambitie is dat elk fysiek verbetertraject wordt gevolgd door een sociale uitvraag bij de bewoners. En in het vervolg wordt gestuurd op differentiatie van bewonerssamenstelling. De problematiek in de particuliere woningvoorraad wordt aangepakt door: het tegengaan van rotte kiezen en huisjesmelkers en het stimuleren van samenvoegen en andere woningverbeteringen. Dat kan ook betekenen dat een fysiek project wordt gestart vanuit de sociale opgave en noodzaak. De Arnhem-Oost aanpak kan hier versterken door voorfinanciering van onderdelen van projecten of door 'onrendabele toppen' van projecten te financieren. Andersom betekenen de fysieke opgaves kansen om nu de sociale en fysieke opgave aan elkaar te koppelen.

De wijken krijgen een steeds belangrijkere rol in de stad: als sociale ontmoetingsruimte zijn ze al in opkomst en waar mogelijk zal Arnhem-Oost dat versterken. Daarbij is het van belang dat het goed toeven is in Arnhem-Oost. Dat betekent een veel groenere leefomgeving: mooi openbaar groen met een meer klimaatbestendige inrichting. Een derde ontwikkeling is de trend om meer te bewegen. De openbare ruimte wordt een speelveld dat moet uitnodigen en verleiden om te bewegen. Dat vraagt om het fysiek verbinden van gebieden voor de bewoners.

Het uitnodigen door de omgeving te verfraaien en op buurt of wijkniveau bepaalde voorzieningen te treffen. De vierde ontwikkeling is dat wijken steeds meer ook de werkplek van de 21e eeuw worden. Dit impliceert in eerste instantie dat er in de verdichtende wijken meer ruimte voor voetgangers, meer zitgelegenheden, meer groene gebruiksruimten, meer ruimte voor bewegen en urban sports zal zijn. Dit houdt in dat er minder ruimte voor verkeer in de wijk zal zijn. In tweede instantie betekent dit dat een zorgvuldige (her)schikking van publieksfuncties, bedrijfspanden en andere werkruimten verlangd wordt. De buurt is niet meer alleen een woonbuurt. Het is ook een plek om te werken, voor vrije tijd en zorgfuncties, zoals scholen, sporten en kinderopvang.

Door al deze ingrepen komen de vijf wijken in 18 jaar tijd meer in balans, worden de woonmilieus verbeterd, en worden de doelen in het sociale en veiligheidsdomein ook door fysieke ingrepen ondersteund. De WOZ-waarde van alle woningen zal in 18 jaar tijd naar het Arnhemse gemiddelde groeien.

Doorbraakhouding Arnhem-Oost-aanpak

De Arnhem-Oost-aanpak onderscheidt zich, naast de genoemde ambities en ontwikkellijnen, door een 'doorbraakhouding'. We willen vanuit de Arnhem-Oost-aanpak steeds versnellen, intensiveren, of doorbreken. Hieronder wordt uiteengezet wat we daaronder verstaan.

Versnellen → **Intensiveren** → **Doorbreken**

Onorthodoxe oplossingen

We gaan zorgen voor een doorbraak in plaats van dat we (alleen) doorgaan met waar we mee bezig zijn. Dat wil niet zeggen dat er geen goede dingen gebeuren in Arnhem-Oost. Er zijn talloze prachtige initiatieven in de wijken. Daar sluiten we op aan, en dat wat goed gaat, gaan we versnellen en intensiveren - met een slagvaardige drang naar effect. Maar vanuit de Arnhem-Oost Aanpak zullen we altijd denken: wat is er nodig? Hoe kan het óók? Wat is de onorthodoxe oplossing waar een wijk naar snakt? Of een voor de hand liggende aanpak, waar normaal gesproken geen geld voor is. We staan open voor andere invalshoeken, kleine projecten met vernieuwende inzichten en houden zoveel mogelijk opties open om het goede te kunnen doen. Verandering is niet een vraag van meer controle, maar van het veranderen van denkbeelden door nieuwe verbindingen. Traditionele denkbeelden stellen wij ter discussie, waarbij we nadrukkelijk samenwerken en leren binnen de 16 stadsvernieuwingsgebieden die Nederland kent. Onze aanpak is op die manier weerbaar door wendbaarheid. Niet leunen op wat kan, maar met elkaar doen wat nodig is en pas stoppen als het resultaat er is. Dit betekent ook ruimte voor ogenschijnlijk kleine veranderingen, zeker als deze uit de wijk zelf komen, hebben deze vaak een groot effect, vanwege het vergoten van sociale cohesie, betrokkenheid en handelingsperspectief.

Integrale aanpak als katalysator

Een doorbraak vraagt om een integrale aanpak met bewoners, onderwijs, ondernemers en andere partners. Een integrale aanpak is nodig om te voorkomen dat de oplossing voor het ene probleem een vergroting van het andere probleem wordt. Maar dit vraagt ook dat de aanpak van deze complexe problemen vanuit integraal perspectief veel robuuster is en we meer impact maken. Arnhem-Oost is in die zin een katalysator om de verschillende beleidsterreinen en het wijkgericht werken in relatie tot elkaar te brengen. Als alle disciplines en bewoners met elkaar over een onderwerp tot oplossingen komen, breng je focus aan en kun je uitzonderingen maken.

Gebiedsgericht

We focussen op Arnhem-Oost als één gebied op zich, maar ook op specifieke gebieden in de wijk waar we alle invalshoeken bijeen brengen van fysiek tot sociaal, van veiligheid tot onderwijs en werk. We kijken dáár, in die omgeving, hoe en met wie we de wijk beter maken voor de bewoners. Iedere wijk is uniek in haar kansen en opgaven.

De schakel in een lange keten

We beseffen dat het niet om de gemeente draait - wij zijn een schakel in een langere keten - maar wij hebben als overheid wel een belangrijk verantwoordelijkheid om te zorgen dat de voorwaarden voor gezond en goed leven in al onze wijken worden gerealiseerd. Wij pakken daarbij onze rol om aan te jagen, te ondersteunen en regie te voeren in die wijken waar ingrijpen nu nodig is vanwege de urgentie van de problematiek waar bewoners mee te kampen hebben. Voor die doorbraak is het noodzakelijk dat de overheid ingrijpt. Dat doen wij samen met al onze partners en altijd in het belang van onze inwoners. Oplossingen zijn integraal omdat dit nodig is voor het forceren van een doorbraak. En de oplossingen zijn niet altijd even makkelijk. Het gesprek daarover gaan we nooit uit de weg.

Normverandering

De Arnhem-Oost-aanpak wil daarnaast bijdragen aan een normverandering. Doorbreken dat je omgeving je tegenhoudt als je er iets van wilt maken. En ook normaliseren: beter weten in te spelen op elkaars gedrag in plaats van etiketten te plakken. Geen afhankelijkheid van instanties en systemen, maar mensen grip geven op hun eigen leven en vrijheid om daarin je eigen keuzes te maken. Daar waar de energie zit - daar waar mensen er iets van willen maken -, dat willen we stimuleren. En al die prachtige initiatieven in de wijk willen wij ondersteunen en verbinden met elkaar. Een breed en fijnmazig netwerk van alle initiatieven en actieve wijkbewoners is een grote meerwaarde en zorgt voor een sterk ecosysteem dat als basis dient voor het versterken van een wijk. Met her- en erkenning van de diversiteit van de wijken in Arnhem-Oost. Dat betekent ook wat voor onze eigen professionals: de Arnhem-Oost-aanpak dwingt tot meer integraliteit, een combinatie van sociale en fysieke verandering. Meer richting, met z'n allen voor een probleem en een oplossing gaan. Niet berusten, maar buiten structuren denken als dat beter is, binnen bestaande structuren als dat kan en altijd met de bestaande wijkstructuren en de bewoners in beeld.

Groot denken, klein beginnen: vertrouwen herstellen door lange en korte termijn te verbinden

Wat de aanpak van Arnhem-Oost uniek maakt, is het langetermijnperspectief van 18 jaar. Dat nodigt uit tot een andere manier van denken en kijken naar oplossingen. Het maakt oplossingen mogelijk die veel verder in de tijd liggen. Oplossingen voor de vraagstukken die er liggen kosten tijd en zijn ook niet uitgekristalliseerd, er moet ruimte zijn om na te denken en te experimenteren. Ook voor het bouwen van netwerken die het verschil maken moet je tijd en het vertrouwen hebben dat het niet een aanpak is die elke 4 jaar ter discussie staat.

Maar belangrijk is: we wachten niet af. Omdat we een nieuwe generatie centraal stellen, mogen we geen moment verspillen. Niet alleen voor korte termijn winst of effect, maar juist nu beginnen in de wetenschap dat ingrijpen ook nu noodzakelijk is. En ook nu al laten zien dat onze commitment voor de lange termijn is. Dat is ook belangrijk voor de relatie overheid – inwoner: bewoners van deze wijken voelen zich vaak niet gezien en niet gehoord door de overheid. Een stevige betrokkenheid nu kan alleen maar het vertrouwen herstellen als de inwoners zien dat het niet voor even is, maar voor de lange termijn. Het is van groot belang dat zij nu snel zien wat dat betekent in hun leven en niet alleen op papier. Groot denken, klein beginnen. Op de korte termijn het perspectief verbinden met concrete resultaten, op de middellange termijn verbeteren om op de lange termijn fundamenteel te veranderen.

Bewonersparticipatie

Een aanpak zoals de Arnhem-Oost-aanpak kan niet zonder inbreng van bewoners, ondernemers en andere partners in de wijken van Arnhem-Oost, en breder in de stad. De directe betrokkenheid van de wijk bij de Arnhem-Oost-aanpak past ook in een lange Arnhemse traditie van bewonersparticipatie.

Nawoord

Arnhem-Oost is een kans om de stad en vijf wijken in het bijzonder een grote impuls te geven. Meer sociale cohesie, excellent onderwijs, meer werk, minder zorgen en plezierig wonen. Meer kansengelijkheid voor iedereen en in het bijzonder de jeugd in deze wijken. Zij zijn immers de generatie over 18 jaar die dan met recht kunnen zeggen: wij hebben de kansen gehad en gepakt. Dat vraagt om de uitgangspunten van de Arnhem-Oost-aanpak samen met bewoners en andere partners steeds te vertalen in concrete plannen en projecten. Dat vraagt (altijd) om nu actie te ondernemen. Een kans omzetten in doen - daar is energie, steun en een langdurig commitment van bewoners en vele partners voor nodig. Wij vragen u om met ons die kans te verzilveren en om de schouders er onder te zetten.

Wijkanalyses

Wijkanalyses

De urgentie in Arnhem is ten opzichte van Nederland hoog, maar er zijn ook verschillen binnen de Arnhem-Oost wijken. Per wijk is een analyse gemaakt van de (multi)problematiek op het gebied van (o.a.) wonen, werk, onderwijs, veiligheid en zorg en andere sociaal-maatschappelijke en leefbaarheidsproblematiek. Dat is gedaan op basis van beschikbare data, maar ook door per wijk sessies te organiseren om problemen te markeren en mogelijke oplossingsrichtingen te verkennen, met professionals uit de wijk, zoals de Teams Leefomgeving van de gemeente, ondernemers en betrokken bewoners.

"Toen wij de winkel nog hadden en er een grote markt was, was het druk en zochten mensen elkaar op. De ziel is nu uit de wijk en die moet terugkomen."

– Jan Lareman, bewoner en voormalig middenstander Geitenkamp

Geitenkamp

Algemene aandachtspunten

Bewoners van de Geitenkamp hebben een laag vertrouwen in de overheid en in zichzelf. Steeds meer mensen verwachten achteruitgang in hun buurt. Bewoners ervaren een gevoel van onveiligheid en de alcohol en drugsoverlast neemt toe in de wijk. Afgelopen jaar zijn een aantal incidenten geweest die bijdragen aan dit gevoel, zoals met vuurwerk en vernielingen rond de jaarwisseling. De bewoners kennen elkaar goed, maar dat hoeft niet perse positief te zijn. De ervaringen met hulp, informatie en support is niet positief. Bewoners hebben een eigen normenkader ontwikkeld. Kinderen zeggen nu al dat ze later niet gaan werken maar een uitkering gaan aanvragen, net als hun ouders. Deze generatiepatronen zijn moeilijk te doorbreken.

Bewoners

Geitenkamp is een wijk met 3.900 inwoners. Het is een homogene wijk. Het percentage autochtone inwoners is hoger dan gemiddeld in Arnhem (74% versus 67%) en bijna de helft van de bewoners zijn laagopgeleid (47% vs. 29% in Arnhem). Een groot deel van de bewoners loopt het risico dat ze niet mee kunnen komen in de maatschappij door een mentale beperking. Het aantal mensen dat gebruikt maakt van hulpverlening (wmo, jeugdwet, WW) is relatief hoog. De lichamelijke en mentale gezondheid ligt lager dan de rest van Arnhem. Bijna de helft van de Geitenkampers is laag opgeleid en 30% van de bewoners maakt gebruik van de armoederegeling.

Bewoners kennen elkaar goed, maar de sociale cohesie is laag: bewoners ervaren de wijk niet als een gezellige wijk met veel saamhorigheid. De sociale buurtkracht, de mate waarin bewoners bij elkaar terecht kunnen, is eveneens laag. Initiatieven zijn wel zichtbaar, voorbeeld daarvan is de Buurtmoestuin Vlindertuin: een bewonersinitiatief om wijkgenoten bij elkaar te brengen.

Wonen

In de Geitenkamp staan gemiddeld de kleinste woningen van Arnhem. De beoordelingscijfers van de woonomgeving zakken de laatste jaren, de bewoners ervaren veel verloedering. 82% Van de woningen zijn corporatiebezit, tegenover 36% in de rest van Arnhem. Aanpassingen aan de woningen zijn moeilijk uit te voeren, vanwege het beschermd stadsgezicht.

Voorzieningen en openbare ruimte

Het voorzieningenaanbod aan het Marktplein neemt af. Winkeliers kunnen met moeite het hoofd boven water houden. Winkels verdwijnen en komen weinig nieuwe winkels voor terug. Het plein is erg versteend, wordt gebruikt als parkeerplaats voor auto's en niet als een plek waar bewoners elkaar kunnen ontmoeten en waar het fijn vertoeven is. Ook de rest van de wijk is versteend. In de wijk is weinig groen dat uitnodigt tot ontmoeten, terwijl de wijk wel grenst aan een groene omgeving.

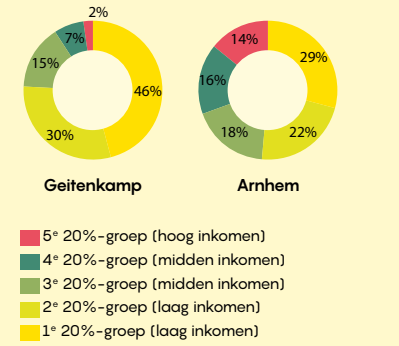

Figuur 1 Inkomensverdeling per 20% groep

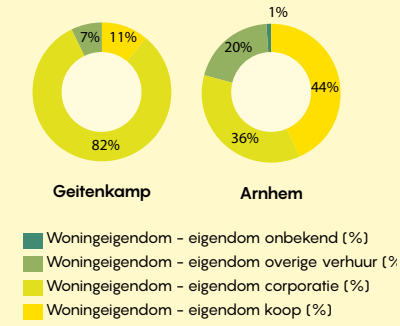

Figuur 2 Woningeigendom

Kansen

Geitenkamp is een duidelijk afgebakende wijk met een eigen karakter. In de wijk is nog relatief veel sociaal contact, zeker ten opzichte van andere wijken met lage inkomens.

“De verschillen in de wijk, koop-huur, etniciteit, bepalen op straatniveau hoe voor jou de leefbaarheid en veiligheid is en wat jouw kansen zijn.”

– Nabil el Malki, Presikhaaf University

Presikhaaf-West

Algemene aandachtspunten

Presikhaaf-West is een wijk met veel jonge bewoners en tegelijkertijd duidelijke risico’s bij het opgroeien. Er zijn veel verschillende gemeenschappen met daarbinnen een sterke sociale cohesie, deze cohesie ontbreekt echter tussen gemeenschappen. Het onderlinge contact staat onder druk, men kent ‘de ander’ niet. Het gevoel van eenzaamheid is relatief hoog, bijna een op de vijf bewoners heeft te weinig contact met andere mensen. In Arnhem is dit een op de zeven. Een concentratie van problematiek bevindt zich aan de kant van de Oude Zevenaarseweg.

Bewoners

Presikhaaf-West is een heterogene wijk, met 117 etniciteiten. Bijna de helft van de bewoners zijn alleenstaand, en 14% van de huishoudens bestaat uit eenoudergezinnen.

Bijna de helft van de inwoners is laagopgeleid (47%), ten opzichte van 29% in Arnhem. Armoede is een breed probleem in de wijk. Bijna een derde van de kinderen groeit op in een huishouden met een laag inkomen, dat is het hoogste percentage in Arnhem. 28% van de inwoners heeft de afgelopen 12 maanden moeite gehad met rondkomen. Onder jongeren zijn de risico’s bij opgroeien op verschillende gebieden aantoonbaar groter, relatief aan Arnhem. Het risico op gedragsproblemen is hoog: 23% tegenover 11% in heel Arnhem.

Leefbaarheid en veiligheid

Afgelopen jaren is het gevoel van onveiligheid in de wijk sterker geworden. Er zijn relatief veel meldingen van overlast. Meldingen gaan over zowel verkeersoverlast als sociale overlast.

De leefbaarheid in de buurt wordt consequent als laagst van Arnhem beoordeeld. Specifiek de belemmeringen voor kinderen zijn hierin leidend. Er zijn mogelijkheden om buiten te spelen, maar het verkeer, water en teveel afval op straat zorgen voor de belemmeringen. Bewoners ervaren een verloederde wijk zonder uitstraling.

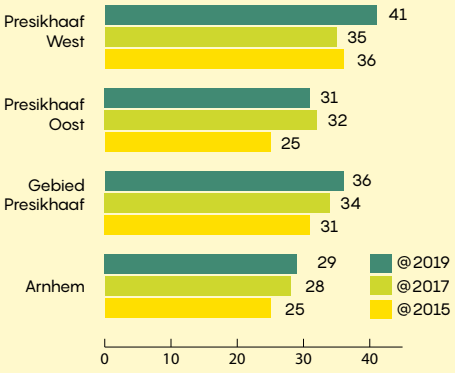

Figuur 4 Onveiligheidsgevoelens in de buurt

Kansen

Afgelopen jaren hebben corporaties geïnvesteerd in het verduurzamen en onderhouden van hun bezit in deze wijk. Een voorbeeld van een project dat hier gaande is, is sociaal cement: passende toewijzing van sociale huurders op voorwaarde dat zij zich inzetten voor sociale cohesie in hun appartementencomplex. Vanuit de gemeente is een ontwikkelperspectief in ontwikkeling, waarin de ruimtelijke en fysieke ontwikkeling van een deel van de wijk,Presikhaaf III. Presikhaaf I en II zijn afgelopen jaren al herontwikkeld.

Relatief een groot deel van de bewoners denkt dat de wijk vooruitgaat de komende vijf jaar. Ze zijn positiever over de nabijheid van voorzieningen dan in de andere Arnhem-Oost wijken. Daarnaast ervaren bewoners hulp en ondersteuning van binnen de eigen gemeenschap.

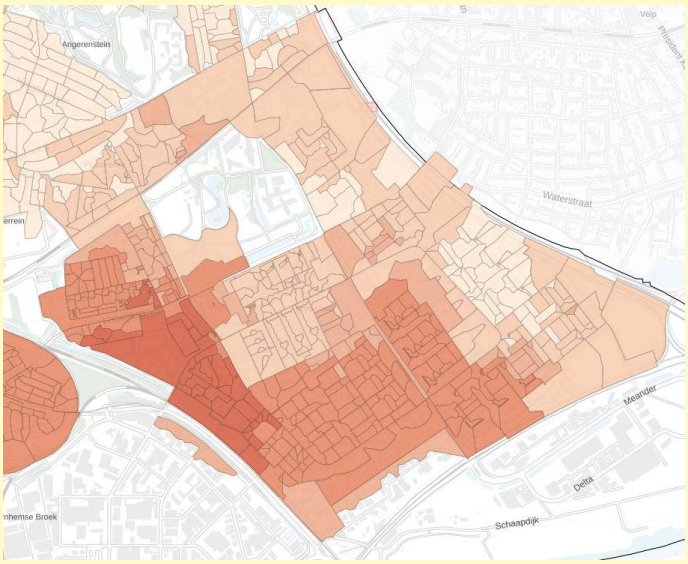

Figuur 3
Probleemgedrag/verslaving (2020)
PC6, 2016, psychisch functioneren-probleemgedrag/verslaving

- < 2,5%
- 2,5 - 5%
- 5 - 10%
- 10 - 20%
- 20 - 35%
- 35 - 50%
- >= 50%

"Er is weinig vermenging tussen de diverse gemeenschappen. Als er een bruisende plek zou komen waar we elkaar kunnen ontmoeten, waar je kunt sporten en dingen samen kan doen. Dan krijg je veel meer: dit is Malburgen, hier komen we samen."

– Mariken Goris, directeur Monchyschool

Malburgen

Algemene aandachtspunten

Malburgen is een diverse wijk, bestaande uit drie delen: Malburgen-West, Malburgen-Oost (Noord) en Malburgen-Oost (Zuid), waarbij west en oost gescheiden worden door de Nijmeegseweg. In de wijk zijn de verschillen in buurten opvallend. Malburgen-Oost bestaat uit kwetsbare buurten waarin eenzaamheid en gebrek aan verbinding met de wijk een probleem is. In Malburgen-West is persoonlijke problematiek bovenliggend: een relatief groot deel van de bewoners loopt het risico dat ze niet mee kunnen komen in de maatschappij door mentale beperking en/of laaggeletterdheid.

Gedeeld in de hele wijk is dat buurtbewoners weinig vertrouwen in de overheid en in zichzelf hebben. De cultuur verschilt per buurt, zelfs straten kunnen een eigen cultuur hebben. Er zijn veel verhuisbewegingen in de wijk, wat bijdraagt aan de anonimiteit, vooral in de hoogbouw.

Bewoners

Malburgen als geheel is een heterogeen gebied: gemiddeld 38% van de inwoners heeft een niet-Westerse migratieachtergrond, ten opzichte van 21% in Arnhem. Specifiek in de buurt Immerloo ligt dit percentage hoog: meer dan de helft van de inwoners heeft een niet-Westerse migratieachtergrond. In deze buurt is het aantal eenoudergezinnen eveneens relatief hoog, 15% tegenover 8% in Arnhem. In de rest van Malburgen ligt dit percentage iets hoger dan Arnhem algemeen.

Een aanzienlijk deel van de inwoners van Malburgen heeft een lage sociaaleconomische status. Ruim 40% van de inwoners is laagopgeleid, ten opzichte van 29% in Arnhem. Een vierde van de inwoners

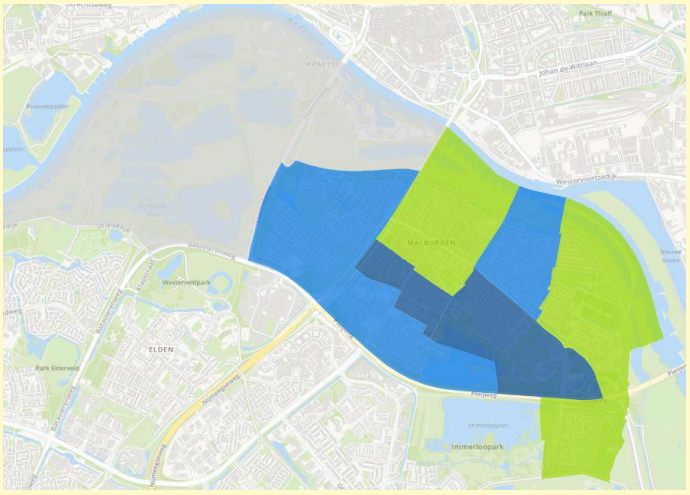

Figuur 5
Migratieachtergrond

- < 19,5
- 19,5 < 26,0
- 26,0 < 32,5
- 32,5 < 39,0
- >=39,0

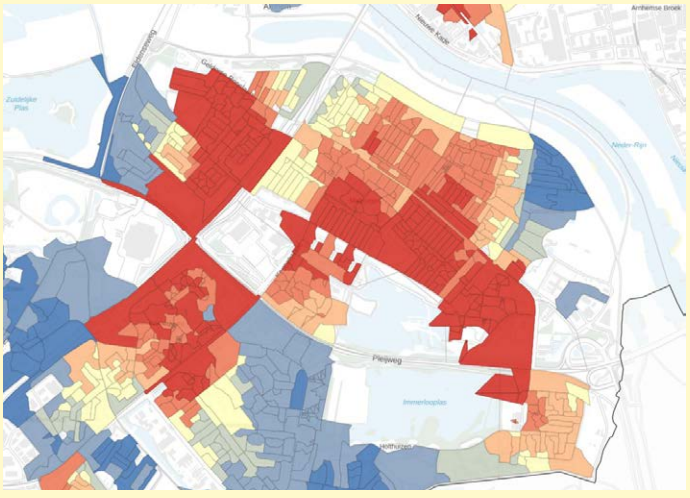

Figuur 6
Licht verstandelijk beperkt/ laaggeletterden (2020)

PC6

- < 12%
- 12 - 18%
- 18 - 24%
- 24 - 30%
- 30 - 36%
- 36 - 42%
- >= 42%

Kans op het vóórkomen van personen van 19 jaar en ouder met een licht verstandelijke beperking en/of laaggeletterden in een zelfstandig huishouden.
Bron: Woonzorgwijzer

moet rondkomen van iets meer dan het sociaal minimum, en eenzelfde deel van de kinderen groeit op in huishoudens met een laag inkomen. Van de bijna 20 duizend inwoners van Malburgen als geheel maakt iets minder dan een vijfde gebruik van één of meerdere armoederegelingen.

Naast sociaaleconomisch is ook de gemiddelde gezondheid van inwoners van Malburgen lager dan in Arnhem. Een belangrijk deel van de bewoners van Malburgen-Oost (Zuid) en Malburgen-West lopen bovendien het risico dat ze niet mee kunnen komen in de maatschappij door mentale beperking.

Sociale cohesie

De verbinding met buurt en buurtbewoners is onderzocht aan de hand van stellingen, zoals: ik voel me thuis bij de mensen die in de buurt wonen. Deze sociale cohesie wordt door bewoners als minder positief beoordeeld dan gemiddeld in Arnhem. Met name in Malburgen-Oost (Zuid) is men relatief onbekend met elkaar. Wat betreft de sociale kracht (bij buurtbewoners terecht kunnen voor hulp, en zelf hulp geven) scoren de bewoners van Malburgen vrijwel gelijk aan het gemiddelde in Arnhem. Het aandeel bewoners dat actief is in de buurt is de afgelopen jaren specifiek in Malburgen-Oost (Zuid) toegenomen.

Leefbaarheid en veiligheid

Het rapportcijfer voor veiligheid is in Malburgen lager dan het gemiddelde in Arnhem (6,1 tegenover 6,7). Sinds 2015 is het cijfer zelfs nog iets achteruit gegaan. Overlast komt vooral van verloedering, sociale overlast en verkeer. Specifiek vernieling is een terugkerend probleem, waarbij de cijfers sterk gebiedsgebonden zijn (Immerloo: 21% tegenover Bakenhof 2%).

Wonen

Ruim de helft van de woningen in Malburgen is in corporatiebezit (56%, tegenover 35% Arnhem), vooral in Malburgen-Oost (Zuid) is het aandeel groot (75%). Het rapportcijfer dat bewoners van Malburgen geven aan de eigen woning is sinds 2019 achteruit gegaan, en ligt iets lager dan het Arnhems gemiddelde. Wat betreft de buurtevaluatie, gebaseerd op een aantal stellingen, is een duidelijk verschil te zien tussen Malburgen en Arnhem (6,2 versus 7,2). Vooral voor Malburgen-West is dat sinds 2015 verslechterd, van 6,5 naar 6,2. Bewoners zijn over fysieke voorzieningen minder tevreden dan gemiddeld in Arnhem, maar in Malburgen-Oost (Zuid) is een duidelijke positieve ontwikkeling te zien, daar steeg het rapportcijfer voor voorzieningen van 6,6 naar 7,7.

Kansen

Het aantal bewoners van Malburgen dat zich actief inzet in de buurt stijgt, dat laat zien dat mensen zelf willen investeren in hun wijk. Onderwijs krijgt veel aandacht in de wijk. Ook is er een aantal buurtinitiatieven / jongerenorganisaties dat door jonge wijkbewoners is opgericht en ontstaan er initiatieven rond winkelcentrum de Drieslag.

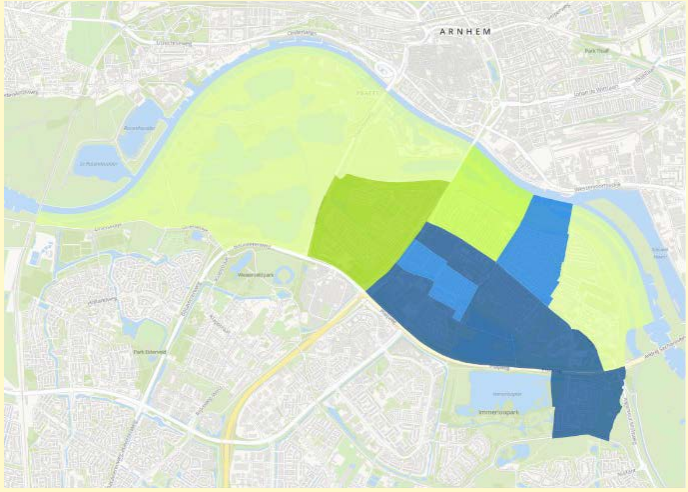

Figuur 7
Woningencorporatiebezit Malburgen

- < 30
- 30 < 40
- 40 < 50
- 50 < 60
- >=60

"Wat je graag zou willen is dat de goed opgeleide Klarendaller de oude Klarendaller leert hoe je zelfredzamer wordt."

– Mike Hoose woont en werkt in Klarendal bij Het KinderWijkteam

Klarendal

Algemene aandachtspunten

Klarendal is een authentieke volkswijk, met voornamelijk kleine woningen. Een van de kenmerken is het Modekwartier, dat in 2008 werd gereed gemaakt: een aantal winkels en bedrijfsruimtes bij elkaar, ingericht op het gebied van mode en design. Dit is een toeristische trekker geworden. De wijk heeft een heterogene bevolking, gemiddeld relatief jong. Deze jongeren zien over het algemeen weinig perspectief. De binding met de wijk en met elkaar is relatief groot.

Bewoners

Ruim zeventig procent van de bevolking (72%) is tussen twintig en vijfenzestig jaar oud, tegenover 63% in Arnhem. Het aantal 65+ers is daarentegen juist minder dan in Arnhem. Het aantal alleenstaanden is met zestig procent hoog, ten opzichte van 49% in Arnhem. Bewoners ervaren een goede lichamelijke en psychische gezondheid, dat is gelijk aan de situatie voor heel Arnhem. Kans op voorkomen van verstandelijke beperking en/of laaggeletterdheid is daarentegen groter dan gemiddeld in Arnhem. Bijna een vierde van de jongeren van 0 tot 18 jaar maakt gebruik van de Jeugdwet.

De sociaaleconomische status van relatief veel inwoners in Klarendal is laag en het aantal voortijdig schoolverlaters is hoog (4% tegenover 2,7% in Arnhem). Een derde van de inwoners is laagopgeleid en een vijfde maakt gebruik van één of meer armoederegelingen.

Sociale cohesie

De verbinding met de buurt is relatief goed, en Klarendal scoort bovengemiddeld positief op sociale cohesie. Mensen

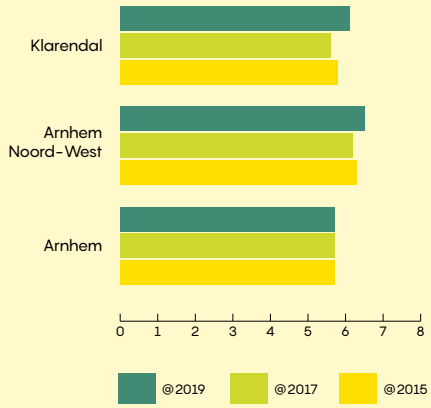

Figuur 8
Kengetal sociale cohesie Klarendal
0 is negatief, 10 is positief

Kental sociale cohesie
Het kental is berekend aan de hand van de volgende stellingen (gemeten op 5-pt schaal: helemaal mee eens t/m helemaal mee oneens):

1. De mensen gaan in deze buurt op een prettige manier met elkaar om.
2. Ik voel me thuis bij de mensen die in de buurt wonen.
3. Ik woon in een gezellige buurt waar veel saamhorigheid is.
4. De mensen in de buurt kennen elkaar nauwelijks (oneens).

Figuur 9
Psychisch functioneren in Klarendal

Cognitief Functioneren (2020) PC6, 2016, psychisch functioneren - cognitief functioneren

- 2,5% of minder
- 2,5 - 5%
- 5 - 10%
- 10 - 20%
- 20 - 35%
- 35 - 50%
- meer dan 50%

voelen zich medeverantwoordelijk voor de leefbaarheid in de buurt, en gaan op een prettige manier met elkaar om. Ook vergeleken met de andere Arnhem-Oost wijken scoort Klarendal goed: op alle indicatoren scoort Klarendal hoger, behalve op de stelling: (oneens) mensen kennen elkaar nauwelijks: alleen in Geitenkamp kennen bewoners elkaar beter.

De sociale buurtkracht is gelijk aan dat van Arnhem (kengetal: 5,8). Het aantal mensen dat afgelopen jaar actief was in de eigen buurt is in Klarendal de afgelopen jaren gestegen, van 19% in 2017 naar 25% in 2019.

Veiligheid en leefbaarheid

Veiligheid is een belangrijke kwestie in de wijk. Hoewel het rapportcijfer vrijwel gelijk is aan dat van het gemiddelde in Arnhem, stijgt het percentage bewoners dat zich wel eens onveilig voelt in de eigen buurt (van 27% in 2015 naar 40% in 2019, tegenover 29% in Arnhem). Bewoners ervaren veel buurtproblemen zoals verloedering, dreiging en sociale overlast. De sociale overlast komt specifiek voornamelijk door alcohol en drugsgebruik/handel. Bewoners zijn daarentegen optimistisch: 35% verwacht de komende jaren vooruitgang tegenover 16% dat achteruitgang verwacht.

Wonen

Klarendallers zijn gemiddeld positief over de eigen woning, woonomgeving en voorzieningen. Ruim de helft (53%) van de woningen is in bezit van de corporaties. De sociale overlast komt mede voort uit de aanwezigheid van kruipdoor/sluipdoor routes. Daarnaast is er relatief weinig mogelijkheden om elkaar te ontmoeten.

Kansen

Bewoners zijn optimistisch: ondanks het relatief hoge onveiligheidsgevoel dat men ervaart, denken bewoners vaak dat hun wijk de komende jaren vooruit zal gaan. Daarnaast is een positief aanknopingspunt de sociale cohesie: men voelt zich verbonden met de buurt. Mensen kennen elkaar relatief goed. Hoewel de sociale kracht niet hoger is dan elders in de gemeente, nam het aandeel mensen dat zich actief inzet voor de buurt het afgelopen jaar wel toe.

"De speelplekken voelen ondergeschikt aan het verkeer. Als de veiligheid verbeterd wordt, kan er meer onbekommerd gespeeld worden en bevordert de gezondheid van de kinderen."

– Helen Meijrink, bewoner en lid wijkplatform

Arnhemse Broek

Algemene aandachtspunten

De wijk Arnhemse Broek, gelegen naast de binnenstad, is een wijk waarin armoede en lage sociale cohesie de grootste opgaven zijn. Bewoners hebben hier een laag vertrouwen in de overheid en in zichzelf. Bewoners zien weinig perspectief, daarom is er weinig vertrouwen in de toekomst en het eigen kunnen. Ze zijn bovengemiddeld ongezond. Er zijn veel verhuisbewegingen, dat bijdraagt aan de lage binding met de eigen buurt. De openbare ruimte heeft weinig kwaliteit en er zijn veel meldingen van overlast.

Bewoners

In deze wijk wonen veel alleenstaanden, bijna zestig procent van de inwoners is alleenstaand. De wijk heeft een heterogene bevolking, 106 etniciteiten wonen hier. Wat betreft de vele verhuisbewegingen: dat zijn er circa 25% op de totale bevolking. Armoede in de wijk blijkt duidelijk uit de cijfers: 28% van de kinderen groeit op in huishoudens met een laag inkomen, een vierde van de inwoners heeft afgelopen 12 maanden moeite gehad met rondkomen.

Ook in Arnhemse Broek is het opleidingsniveau gemiddeld laag: 38% van de inwoners in laagopgeleid, versus 29% in Arnhem. Het risico op laaggeletterdheid en/of licht verstandelijke beperking is groter, en de psychische gezondheid wordt lager gescoord dan het gemeentelijk gemiddelde (82% versus 87%). Er lijkt een concentratie te zijn van deze problematiek aan de uiteinden van de wijk.

Sociale cohesie

De sociale cohesie en sociale buurtkracht zijn lager dan gemiddeld in Arnhem en bewoners zijn minder vaak actief in verenigingen of als vrijwilliger. De afgelopen jaren nam het aantal bewoners dat te weinig contact heeft met andere mensen toe, van 14% naar 21%. Desondanks voelen bewoners van Arnhemse Broek zich niet vaker eenzaam dan de rest van Arnhem.

Veiligheid en leefbaarheid

De onveiligheidsgevoelens in de buurt was hoog (39% in 2017), maar is de afgelopen jaren bijna naar het gemiddelde in Arnhem gegaan (31% tegenover 29% in Arnhem in 2019). Ook het rapportcijfer voor veiligheid in de buurt stijgt, maar blijft nog wel onder het gemeentelijk gemiddelde. De criminaliteitscijfers zijn relatief hoog, het aantal registraties van criminaliteit ligt bijvoorbeeld hoger dan dat van Presikhaaf. De kans op verslechtering hiervan is groot.

De leefbaarheidscijfers liggen iets onder het gemeentelijk gemiddelde (6,7 versus 7,2 in Arnhem). Men ervaart relatief veel overlast, met name verkeersoverlast, verloedering en sociale overlast.

Wonen

Ruim de helft van de woningen (56%) is in corporatiebezit. De type woningen zijn heel divers. In de wijk staan woningen uit zowel de jaren dertig, als vijftig, als uit de afgelopen twintig jaar. De waardering voor de eigen woning, woonomgeving en voorzieningen ligt in Arnhemse Broek lager dan in Arnhem als geheel.

Openbare ruimte en voorzieningen

Wat mist zijn sportvoorzieningen en -mogelijkheden om te bewegen en speelplekken voor kinderen. Daarnaast is een behoefte aan meer ontmoetingsplekken in de wijk. Positief is dat relatief een groot deel van de bevolking denkt dat de wijk de komende vijf jaar vooruit zal gaan.

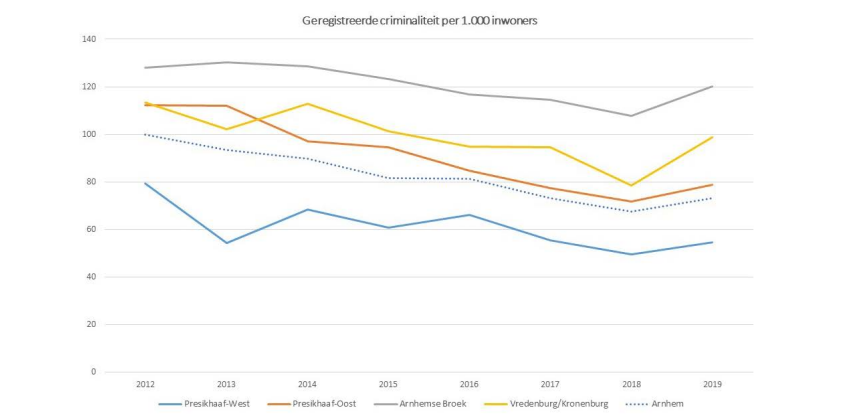

Kansen

Bewoners zijn optimistisch over de ontwikkelingen voor de komende vijf jaar in de wijk. Ondanks de lage sociale cohesie en de lage sociale buurtkracht voelen bewoners zich niet eenzaam. Daarnaast zijn de bewoners afgelopen jaren positiever geworden over de ervaren veiligheid in de buurt, terwijl de geregistreerde criminaliteit lijkt toe te nemen.

AANGENOMEN

Gemeenteraad Arnhem

Bij elkaar op	11 november 2020
Bij de bespreking van	Vaststellen van de Begroting 2021
Motie van	Mattijs Loor - D66 Giovanni Visser - PvdA Mark Coenders - GroenLinks Daniël Becker - ChristenUnie
Titel van de motie	Doelen en middelen voor Arnhem Oost Aanpak
Nummer Zaaknummer	**20M253** 504479

Onderstaande raadsleden stellen de raad voor om in de vergadering van 11 november een besluit te nemen over het ontwikkelen van een beleid voor de aanpak van kwetsbare wijken in Arnhem Oost, zoals Malburgen, Immerloo en Presikhaaf.

De aanleiding is dat het college hiervoor een speciale, integrale aanpak voorstelt, maar daarvoor nog geen randvoorwaarden door de raad zijn vastgesteld. Door dit voorstel aan te nemen wordt het college gevraagd uiterlijk in mei een voorstel voor deze randvoorwaarden aan de raad te sturen.

We weten dat:

- Het college voorstelt middels de 'Arnhem Oost Aanpak', ook wel 'stadsvernieuwing 3.0' genoemd, integraal aan de slag te gaan met uiteenlopende problemen in een aantal wijken in Arnhem Oost;
- Voor deze aanpak door de raad geen integrale set van kaders of randvoorwaarden is vastgesteld;
- In de begroting voor deze aanpak geen concrete, meetbare doelen zijn opgenomen en er ook geen (delen van) budgetten aan deze aanpak zijn toegewezen.

We vinden dat:

- Een samenhangende aanpak van problemen – op het gebied van wonen, veiligheid, zorg, armoede, etc. - in Arnhems meest kwetsbare wijken van groot belang is;
- Deze aanpak een door de raad vastgesteld beleid met concrete, meetbare doelen en bijbehorende middelen verdient.

Daarom vraagt de gemeenteraad aan het College om:

1. In nauwe samenwerking met de teams leefomgeving en een brede vertegenwoordiging van bewoners uit deze wijken een integraal, samenhangend maar beknopt lange termijn beleid te formuleren voor de Arnhem Oost Aanpak;
2. Dit beleid, inclusief concrete, meetbare doelen en de daarvoor benodigde middelen, uiterlijk in mei 2021 aan de raad aan te bieden;

AANGENOMEN

3. In de periode tot de raad dit beleid vaststelt, binnen d[illegible] voortvarend aan de slag te gaan met de problemen op het gebied van wonen, veiligheid, zorg en armoede in deze wijken.
Mattijs Loor - D66 Giovanni Visser - PvdA Mark Coenders - GroenLinks Daniël Becker - ChristenUnie

VOOR	37	*"Doelen en middelen voor Arnhem Oost Aanpak" (20M253)*
TEGEN	0	

GROENLINKS			VVD Arnhem			D66			PvdA		
	7	0		6	0		5	0		4	0
Coenders			Combée			Andeweg			Greving		
Prinsen			Pape			Loor			Bouma		
Navis			Kalthoff			Venhoek			De Vries		
Dolsma			Van Es			Van Ommen			Visser		
Gemici			Maref			Van Iperen					
Simonis			Loos								
Van der Loo						Arnhem Centraal	3	0	SP	3	0
			CDA Arnhem	2	0	Manders			Elfrink		
Arnhemse Ouderen Partij	1	0	Van Dillen			Van der Laak			Çetintaş		
Wiggers			Hutten			Kraaijenbrink			Dobbe		

ChristenUnie			DENK Verenigd Arnhem			Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem			Partij voor de Vrijheid		
	2	0		2	0		2	0			
Becker			Usta			De Groot			Verheij		
Nede			Aydemir			Eliëns					

Totaal	37

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 572098

Onderwerp: Plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost

Voorstel

1. Het plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds (VHF) Arnhem-Oost vast te stellen.
2. Hiervoor € 2,0mln. uit het klimaatfonds in te zetten ten behoeve van de renovatie- en isolatieaanpak
3. Na toekenning van de bijdrage van het Rijk de financiële consequenties van dit voorstel in de begroting 2022 te verwerken.

Inleiding

Iets meer dan een jaar geleden tekenden de gemeenten Arnhem en Nijmegen, de regio Arnhem-Nijmegen, de provincie Gelderland en het Rijk de Woondeal regio Arnhem-Nijmegen, een samenwerkingsagenda voor de regionale woningbouwopgave. Belangrijk onderdeel hiervan is een kernafspraak over leefbaarheid, waarin de regio - en daarbinnen de stad Arnhem - en de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) zich uitspreken om stadvernieuwing gezamenlijk een nieuwe, langjarige impuls te geven. Deze aanpak moet een nader uit te werken integraal stadsvernieuwingsprogramma worden voor de vijf wijken Klarendal, Geitenkamp, Arnhemse Broek, Malburgen en Presikhaaf-West in Arnhem, samen onder de noemer 'Arnhem-Oost' en 'Arnhem-Oost-aanpak'.

De aanpak voor een stadsvernieuwingsprogramma Arnhem-Oost staat niet op zichzelf: BZK maakte sinds eind 2019 afspraken met totaal 16 gebieden in Nederland die volgens de Leefbarometer 2018 tot de slechtste categorie wat betreft leefbaarheid- en veiligheidsproblematiek behoren. Het gaat om gebieden waar al vele jaren sprake is van een opeenstapeling van opgaven op het gebied van onderwijs, werk, armoede, veiligheid, wonen en gezondheid. Corona heeft deze situatie versterkt. De gemaakte afspraken moeten leiden tot een meerjarige rijksinzet ten behoeve van een integrale maatwerkaanpak voor deze 16 stedelijke vernieuwingsgebieden, nu nog onder de noemer van het interbestuurlijk Programma Leefbaarheid en Veiligheid.

Vooruitlopend op deze meerjarige rijksinzet is begin dit jaar De Regeling specifieke uitkering herstructurering volkshuisvesting, ook wel het Volkshuisvestingsfonds (VHF) genoemd, aangekondigd. Met deze uitkering kunnen gemeenten investeren in de verbetering van woonkwaliteit, leefomgeving en verduurzaming in kwetsbare gebieden. In deze woongebieden staat onder andere de leefbaarheid onder druk. De Regeling richt zich specifiek op het particulier woningbezit in deze wijken. De inschrijving voor het VHF is open van 3 mei tot en met 19 mei 2021 en de bijdrage van BZK is maximaal 70% van het tekort.

Arnhem GEMEENTE

De doelstellingen van het VHF sluiten aan bij de Arnhemse doelen op het gebied van onder andere wonen, klimaat, leefbaarheid en veiligheid in deze kwetsbare wijken. Ons college zal dan ook op 18 mei 2021 een aanvraag indienen voor een rijksbijdrage van €25,5 miljoen bij het VHF, met voorbehoud van instemming van de gemeenteraad van Arnhem. Hiermee kan een totale investering in Arnhem-Oost worden gedaan van €47,2 miljoen. De doelen van Arnhem-Oost gaan verder dan dit plan voor het VHF. Dit komt door de voorwaarden en doelen die het BZK aan het VHF heeft gekoppeld, welke zich beperken tot een isolatie- en renovatieaanpak voor particuliere woningen en de aangrenzende directe leefomgeving.

Beoogd effect

De aanpak van particuliere woningen en de directe leefomgeving, in samenhang met een brede (sociale) leefbaarheidsaanpak draagt bij aan het realiseren van betere woon-/leefomgeving en meer kansengelijkheid in Arnhem(-Oost) en aan de CO2-reductie doelstellingen van het programma New energy made in Arnhem 2020-2030.

Argumenten

1.1 Bovenstaande aanpak levert een substantiële bijdrage aan de urgente leefbaarheidsvraagstukken in Arnhem-Oost.

In Arnhem is sprake van hardnekkige problemen en achterstanden op het gebied van onderwijs, werk, veiligheid en leefbaarheid, gezondheid en wonen, die zich allemaal ophopen in hetzelfde gebied, Arnhem-Oost. Arnhem staat dan ook al jaren hoog op de verkeerde landelijke lijsten van het Sociaal Cultureel Planbureau als het gaat om onze sociaal maatschappelijke structuur. Deze problemen manifesteren zich het sterkst in onze meest kwetsbare wijken in Arnhem-Oost. Het doorbreken van deze situatie is al vele decennia één van de grote opgaves van de stad. Die achterstand is niet door de gemeente Arnhem alleen in te lopen. Samenwerking en rijksbijdragen zijn onontbeerlijk bij deze opgave.

Om de positie van achterstand om te buigen en een omslag te maken redeneren wij vanuit een opgroeiende generatie. Bij deze aanpak ligt de focus niet alleen op het individuele kind maar ook op de omgeving en de mensen rondom hem of haar: het sociale weefsel in de wijk. De volgende vier lijnen in de aanpak vormen samen een integraal perspectief op de uitdagingen in de vijf wijken van Arnhem-Oost en komen allen ten goede aan meer kansen en perspectief voor een nieuwe generatie. De nadruk ligt in deze wijkaanpak op de combinatie tussen sociaal en fysiek. De lijnen zijn:

1. Bewoners voelen zich vrij, veilig en verbonden met elkaar in hun wijk, waar zij trots op zijn.
2. Alle jongeren kunnen zich ontwikkelen in een cultuur waarin de persoonlijke ontwikkeling centraal staat en alle bewoners zijn aan het werk als ze dat kunnen of doen mee.
3. Iedere bewoner kan rondkomen, en leeft gezond - zowel fysiek als mentaal.
4. Opgroeien en leven in kwalitatief goede woningen in een prettige en veilige openbare ruimte.

Het VHF biedt de mogelijkheid om samen met bewoners, woningeigenaren en VVE's de woonkwaliteit en leefomgeving in de meest kwetsbare gebieden te verbeteren. Dit doen we in

samenhang met een stevige (sociale) leefbaarheidsaanpak en met onze partners in de stad om zo te komen tot een leefbare en duurzame woonomgeving.

1.2 Met renoveren en verduurzamen van woningen worden comfort, gezondheid, woonlasten en duurzaamheid sterk verbeterd

In Arnhem-Oost kampen bewoners met een eigen woning veelal met problemen waardoor ze moeite hebben om hun woning te onderhouden, te verduurzamen en toekomstbestendig te maken. De financiële middelen ontbreken en/of men weet niet hoe dit aan te pakken. Als gevolg hiervan zien wij verloedering van de woningen, woningen die te maken hebben met schimmel- en vochtproblematiek en woningen die slecht geïsoleerd zijn. Dergelijke problemen leiden tot verminderd wooncomfort en brengen gezondheidsproblemen met zich mee. Daarnaast zien we dat de energielasten alleen maar stijgen, wat zijn weerslag heeft op de financiële en persoonlijke situatie van de bewoners. Hierdoor kunnen zij minder goed meekomen in onze stad.

De corporaties investeren in hun woningbezit in Arnhem-Oost, zij renoveren en verduurzamen hun voorraad. In de prestatieafspraken van dit jaar hebben wij met de corporaties afgesproken dat partijen meer aandacht hebben voor leefbaarheid in kwetsbare wijken en de benodigde differentiatie en dat wij gaan samenwerken in de Arnhem-Oost-aanpak. Ook gezond wonen (het bestrijden van vocht en schimmel in woningen) krijgt het komende jaar volop aandacht evenals klimaatadaptatie en de energietransitie. Renovatie en verduurzaming wordt richting huurders als belangrijk punt gezien voor meer comfort en voor het verlagen van woonlasten. De totale opgave, om echt de veerkracht in de vijf wijken terug te krijgen, gaan de middelen van partijen te boven. Aanvullende fondsen om leefbaarheid langjarig aan te pakken blijven ook in de toekomst nodig.

Ook de particuliere woningvoorraad moet deze renovatie- en isolatie-slag maken om toekomstbestendig te zijn. Het VHF biedt de mogelijkheid om samen met bewoners en eigenaren juist hier een flinke investering te plegen in een kwalitatief goede woning en een prettige en veilige openbare ruimte. Dit in samenhang met een stevige (sociale) leefbaarheidsaanpak met onze partners in de stad.

In de Arnhem-Oost wijken staan in totaal 26.000 woningen. Het merendeel hiervan is corporatiebezit. Onze corporaties werken hard aan het toekomstbestendig maken van hun woningen. Het particulier eigendom kan hier maar moeilijk op meeliften. In totaal hebben ruim 3.434 particuliere woningen een WOZ-waarde onder de NHG-grens (van 325.000) en een laag energielabel (lager dan D). In onze aanpak gaan wij aan de slag met de 1.754 woningen met de laagste energielabels. Deze woningen hebben het minste comfort, de hoogste energielasten en zijn mede daardoor het ongezondst om in te leven. Voor die woningen waar dat het geval is, pakken wij ook direct de vocht- en schimmelproblematiek aan.

De Regeling eist dat woningen minimaal 3 labelsprongen maken of minimaal naar label B gaan. Met de aanpak van achterstallig onderhoud en schimmel komen wij op een gemiddelde investering van circa €24.000 euro per woning (zie paragraaf financiën).

Om de kosten van deze investering per woning te dekken zetten wij er op in dat een bewoner een eigen bijdrage doet van €2.500,-. Dit maken wij mogelijk via onze toekomstig bestendig wonen lening.

Hierbij is het bedrag van €2.500,- in 15 jaar terug te betalen (gemiddeld bedrag per maand is €20,- tot €25,- euro). Bewoners die in bezit zijn van een GelrePas betalen geen eigen bijdrage.
Daarnaast kunnen bewoners voor deze investering ISDE-subsidie aanvragen. Deze is gemiddeld zo'n 20% van de duurzaamheidsinvesteringen.

Het restant van de investering wordt voor 70% door een bijdrage uit het Volkshuisvestingsfonds afgedekt en voor het overige door cofinanciering door gemeente en provincie afgedekt. Onderdeel van de aanpak is het ontzorgen en ondersteunen van de bewoners bij het indienen van de aanvragen voor beide subsidieregelingen door het inzetten van een formulierenbrigade (zie voor nadere toelichting ook paragraaf 1.5)

1.3 Opkopen van woningen door inponding als extra maatregel om woonoverlast aan te pakken met oog en respect voor alle bewoners en omgeving.

Woonoverlast is divers. Veelal is er sprake van geluidsoverlast, milieuoverlast, overlast door verward of onaangepast gedrag. Zware woonoverlast kan een negatief effect hebben op de leefbaarheid en dient dan adequaat te worden aangepakt. Om de bewoners te ondersteunen bij de aanpak van dit soort problemen, zijn er verschillende instrumenten beschikbaar. Van Buurtbemiddeling tot het toepassen van de Wet aanpak Woonoverlast. Dit al naar gelang de aard en ernst van de overlast. Ook zien wij een toename van overlast van panden vanuit kamerbewoning. Kamerbewoning neemt toe doordat panden bewust voor kamerbewoning worden opgekocht als belegging en bron van inkomsten. Dit kan een nadelig effect hebben op het woongenot en leefklimaat in een galerij, straat en buurt. De gemeente heeft regels voor het verkameren en verhuren. Deze zijn recentelijk van kracht geworden en raken uitsluitend nieuwe situaties.

Als de overlast vanuit verkamerde panden, waaronder het huisvesten van arbeidsmigranten, studenten en het laten inwonen van dak- en thuislozen optreedt, is deze lastig aan te pakken en vraagt maatwerk. Maatwerk betekent niet alleen repressie-maatregelen, maar ook perspectief bieden aan de bewoners die hier niet altijd uit vrije wil zijn, maar omdat er simpelweg geen alternatief is.

De overlast heeft over het algemeen betrekking op geluid, milieu (verloedering), aso-gedrag en gedrag dat intimiderend overkomt bij omwonenden. In het door de afdeling Veiligheid gecoördineerde 'pandenoverleg' wordt samen met betrokken instanties (o.a. politie, brandweer, Overlast en Zorgcoördinatie, gemeente, handhaving, omgevingsdienst (ODRA)) de overlastsituatie vanuit het pand besproken en van een actieplan voorzien. Het gaat daarbij ook om goed huurder- en verhuurderschap, afspraken maken en rekening houden met elkaar. Het is belangrijk dat verhuurders dat serieus nemen, om zo te komen tot een verbeterde situatie.
In een enkel geval zijn er geen concrete handvatten om handelend op te treden. Meldingsmoeheid en berusting van omwonenden ligt dan op de loer. Zeker als dit speelt in de meest kwetsbare wijken in Arnhem, daar waar de sociale structuur en binding al onder druk staat.

De inzet van de gemeente en haar partners is er juist op gericht de leefbaarheid en veiligheid te verbeteren. Deze situatie te laten bestaan en niet doorbreken is onwenselijk. In die situaties willen wij over kunnen gaan tot opkoop van woningen. Overigens breekt koop geen huur, maar er komt wel meer grip op goed verhuurderschap en het aanpakken van overlastgedrag van huurders. Na aankoop

wordt de woning verduurzaamd en wordt het pand weer verkocht of via de wooncorporatie verhuurd. Dit noemen wij inponding.

Het VHF maakt ingrijpen door middel van een inpondingsregeling voor een periode van 10 jaar (conform de looptijd van het fonds) mogelijk. Wij gaan voor deze inpondingsregeling uit van het opkopen van in totaal 25 woningen in Arnhem-Oost. Met OHG (Ontwikkel- en Herstructureringsfonds Gelderland), één van de fondsen onder Topfonds Gelderland dat onder OostNL valt zijn wij in gesprek of de inpondingsregeling onder te brengen is onder OHG. Dit wordt in de komende periode nader uitgewerkt. Indien dit niet tot een samenwerking leidt, zal de inpondingsregeling worden uitgevoerd onder het mandaat Strategische Vastgoedaankopen van het Grondbedrijf.

1.4 Een groene fijne leefomgeving draagt bij aan prettige en gezonde buitenontmoetingen

Een groot deel van de wijken van Arnhem-Oost kampt met een te stenige, sleetse en verloederde openbare ruimte. Er zijn weinig plekken voor ontmoeting, sport en bewegen. Dit alles leidt op sommige plekken tot onveilige en onprettige buitenruimtes. Bewoners komen er niet graag terwijl ze zich er wel dagelijks bevinden omdat ze er wonen, hun kinderen naar school brengen en boodschappen doen.
Bovendien is een groene leefomgeving in de buurt van je woning zeer belangrijk voor de gezondheid van de wijkbewoners. De nabijheid van groen kan zorgen voor 24 procent meer lichaamsbeweging en 15 procent minder obesitas[1]. Daarom werken wij in de Arnhem-Oost-aanpak aan het realiseren van openbare ruimten die aansluiten bij de gewenste activiteiten op die plek. Een veilige buitenruimte waar ruimte is voor biodiversiteit, klimaatadaptatie, vergroenen en die uitnodigt elkaar te ontmoeten, te bewegen en die de (fysieke en psychische) gezondheid van bewoners vergroten.

Direct grenzend aan het particulier woningbezit wordt daarom het openbaar gebied aangepakt. Dit wordt gedaan in samenspraak met de bewoners: zij kennen hun directe woonomgeving het beste en weten wat nodig is.
Een duurzame en veilige woonomgeving is een randvoorwaarde om te komen tot een verbetering van de woonkwaliteit en leefbaarheid. Het enkel verbeteren van woningen is niet toereikend. De woonomgeving moet ook gezond en toekomstbestendig zijn. Wij verbeteren daarom ook de directe omgeving van de particuliere woningvoorraad. Ingrepen die wij hiermee doen zijn het toevoegen van openbaar groen en ontmoetingsruimte en het verbeteren van de inrichting en verlichting om de (het) veiligheid(sgevoel) van de bewoners te vergroten.

Op twee plaatsen gaan we extra investeren in de openbare ruimte in de directe omgeving van de woningen:

- *Malburgen - Groene Lint*: Aanleggen van een groene verbindingsroute in Malburgen, waarbij het ontwerp tot stand is gekomen in samenspraak met en door de bewoners. Met de route worden woningen en straten met elkaar verbonden ten behoeve van ontmoeting, verbinding, leefbaarheid en veiligheid.
- *Presikhaaf West -"Co-creatie Buurttuinen".* In de buurten tussen de Keulse slag en de Bontekoestraat ligt relatief veel openbare ruimte die we gaan benutten voor het vergroten van de sociale cohesie. Van dit gebied maken wij samen met en door buurtbewoners gemeenschappelijke tuinen waar de bewoners buiten kunnen zitten en kinderen kunnen spelen.

[1] Judith van der Poel, Groene Stad Filosofie 2002

Door dit gezamenlijk vorm te geven en in te richten vergroot dit eigenaarschap van de bewoners op hun eigen woon- en leefomgeving en worden ze weer trots op de wijk. Doel is om daarmee ook om de grote hoeveelheid zwerfafval te verminderen.

1.5 Samenhang (sociale) leefbaarheidsaanpak

Ontzorgen rondom de renovatie en verduurzamen particuliere woningen: Onderdeel en onmisbaar in de aanpak is een stevige brede sociale leefbaarheidsaanpak. Er wordt intensief samengewerkt met corporaties, scholen in de wijken en met het arbeidsontwikkelbedrijf Scalabor. Er wordt ingezet op uitvoering met en door de wijk in de vorm van ontzorgingspakketten, energiecoaches, wijkconciërges, zolderopruimploegen, ambassadeurs in de wijk als ondernemer en verenigingen. De door Uw Raad vastgestelde energie-armoede aanpak is juist bedoeld voor de groep bewoners waar ook het Volkshuisvestingsfonds zich op richt. Wij zetten deze aanpak dan ook intensief in voor deze doelgroep.

Onderwijs- en werkgelegenheidskansen: De opgave brengt een forse investering en concreet werk met zich mee: wij willen dit zoveel mogelijk laten landen bij de bewoners uit de wijk zelf, kwetsbaren en bewoners die geen baan hebben. Hierdoor kunnen zij een bijdrage leveren aan de eigen woonomgeving en weer trots worden op de wijk. De ervaringen die op zijn gedaan met wijkgerichte sociaal-ondernemende initiatieven, zoals bijvoorbeeld Buurt-BaanBureau, HetBroekOmhoog, Klassewerk, BuurtGroenBedrijf worden hier ingezet. Zodat er leer-werktrajecten en werk voor jongeren uit de wijk ontstaan. We werken hierin samen met sociale wijkteams, Werk & Inkomen, jongerenwerk en de Teams Leefomgeving.

Achter de voordeur-aanpak: Met deze renovatie- en verduurzamingsaanpak zitten wij direct bij de bewoners aan tafel. Wij zijn langdurig betrokken en bouwen van daaruit een band op met bewoners. Essentieel in deze aanpak is dat de renovatie-aanpak al vanaf het ophalen van draagvlak wordt uitgevoerd door mensen die een afspiegeling zijn van de wijk, zodat mensen zich herkennen en er daarmee een band opgebouwd wordt. Via deze weg proberen wij bewoners naast de renovatie van de woning op weg te helpen op onderwerpen als taalproblemen, laaggeletterdheid, participeren, financiën en een netwerk opbouwen (eenzaamheid). Wij grijpen deze kans aan om vervolgens toe te leiden naar een hulp- en activeringsaanbod'. Voor een oplossing van die problemen verbinden wij de Achter de voordeur-aanpak met de integrale sociale aanpak binnen de Arnhem-Oost-aanpak, zodat wij niet alleen zien welke problemen er zijn, maar er ook iets aan gaan doen. In Arnhem hebben wij samen met corporaties, op kleine schaal ervaring opgedaan met een dergelijke aanpak in Immerloo (www.achterdevoordeur.com) waaruit blijkt dat 80% van de bewoners hiermee een zetje in de goede richting krijgen. Corporaties en gemeente werken hierbij intensief samen met welzijnsorganisaties uit de wijken, sociale wijkteams, politie, handhaving en Boa's en de Teams Leefomgeving.

1.6 *Grootschalige investeringen in renovatie en verduurzaming van woningen is een katalysator van innovatie*
Arnhem heeft een goede reputatie op het gebied van innovaties in de energietransitie. Deze innovaties moeten niet alleen ontwikkeld worden in Arnhem, maar ook toegepast in onze stad. Ze bieden kansen voor bijvoorbeeld monumentale woningen die lastig te isoleren zijn. Wij zetten daarom in op samenwerking met de Arnhemse bedrijven en zoeken experimenteerruimte om dit lokaal te kunnen toepassen. De Economic Board acht dit ook van het grootste belang en ondersteunt onze aanvraag voor het VHF van harte.

2.1 Deze aanpak draagt bij aan de landelijke klimaatdoelen zoals vertaald in de door raad vastgestelde programma New energy made in Arnhem 2020-2030 en de Klimaatadaptatiestrategie

Door in te zetten op de laagste energielabels, heeft de isolatie-aanpak ook een relatief groot milieu-effect. In onze Arnhem-Oost wijken staan met name rijwoningen uit de periode voor 1975. Onderzoek van Berenschot[2] laat zien dat dakisolatie bij dit type woningen een aardgasreductie van 28% tot 39% met zich meebrengt. Dit heeft een direct effect op woonlasten, fijnstofuitstoot en de gezondheid van bewoners. Het renoveren van de 1.754 woningen in Arnhem-Oost draagt bij aan het realiseren van de doelen van het programma Nemia.

De isolatiemaatregelen van drie labelsprongen leiden tot een besparing op het gasverbruik van circa 500m3 per woning per jaar, wat staat voor 0,9 ton CO2 uitstootreductie per woning per jaar.

Zie verder bijlage: "Toets Aanvraag Volkshuisvestingsfonds Arnhem-Oost aan kaders voor de besteding van het Klimaatfonds".

Kanttekeningen en risico's

1.1 Als uw raad niet instemt met dit voorstel, moeten wij de aanvraag bij het Rijk intrekken
De aanvraag is ingediend onder voorbehoud van instemming van Uw Raad. Wij trekken onze aanvraag terug als zich deze situatie zich voordoet.

1.2 Als het Rijk de aanvraag niet honoreert, dan gaat het plan niet door
Er bestaat een risico dat het Rijk de aangevraagde middelen niet toekent. Financieel gezien heeft dit geen consequenties, maar het plan zal dan niet tot uitvoering kunnen worden gebracht.

1.3 Als er onvoldoende draagvlak is bij particuliere eigenaren, zal er minder resultaat zijn.
Qua investeringen leidt dit tot minder uitgaven. Mogelijk leidt dit tot meer plankosten. Indien deze situatie zich voordoet werken wij indien nodig voorstellen worden uit om gewenste resultaten binnen kaders uit te voeren. Gezien de reeds gevoerde gesprekken in de wijken verwachten we niet dat dit risico optreedt.

1.4 Als er erg veel belangstellig en draagvlak is, dan is het budget mogelijk niet toereikend

[2] Rapport “Beschouwing van mogelijke invullingen van een nieuwe isolatiesubsidie voor woningeigenaren” van Berenschot in opdracht van het Ministerie van BZK, dd 9 april 2021

Het particuliere bezit in de kwetsbare wijken is omvangrijker dan in de aanvraag is meegenomen. Indien blijkt dat regeling succesvoller is dan verwacht verkennen wij met het ministerie van BZK mogelijkheden van een opschaling.

1.5 *Te weinig middelen binnen de regeling Toekomstbestendig Wonen Lening*
Indien de door uw raad vastgestelde kaders van de regeling Toekomstbestendig wonen lening door succesvol gebruik worden overschreden komen wij met aanvullende voorstellen.

1.6 *De ISDE-regeling wijzigt van rijkswege waardoor inwoners geen of minder subsidie krijgen*
Indien de bestaande ISDE-regeling van rijkswege dusdanig wijzigt in de komende 10 jaar zonder nieuwe regeling die deze compenseert, dan bestaat risico dat inwoners een deel van de investering niet vergoed kunnen krijgen. In dat geval zullen wij na overleg met het Rijk met aanvullende voorstellen komen. Door belang dat gehecht wordt aan verduurzaming achten wij de kans klein.

1.7 *Te weinig capaciteit om intensieve traject met inwoners vorm te geven*
Het betreft een intensief traject waarbij wij achter de voordeur komen. Dit zullen vaak bewoners zijn waarmee wij nu relatief weinig contact mee hebben. Wij baseren ons bij deze aanpak op ervaringen die wij hebben opgedaan in andere wijken zoals Immerloo. Dit is het vertrekpunt en dat willen wij verder doorontwikkelen. Ditzelfde geldt voor aanpakken als Buurt-baanbedrijven/leer-werkplekken etc. Wij realiseren ons dat dit voor een deel ook nog experimenteren en pionieren is. Als blijkt dat wij bij de uitvoering hiervan fors gaan afwijken, komen wij met een aanvullend voorstel.

Participatie

Het gesprek met de inwoners van de stad en in de specifieke gebieden waar plannen worden gemaakt, is steeds meer onderdeel van het continue samenspel van de inwoners en de gemeente. Dit besef en deze noodzaak groeit met de dag en wordt en is steeds meer onderdeel van ons werk. De inzichten en gezichtspunten van bewoners bij dit raadsvoorstel zijn dan ook niet enkel van afgelopen maanden maar zijn het resultaat van jarenlange gesprekken. Heel specifiek hebben wij in de periode september 2020 t/m maart 2021 (online) wijkgesprekken georganiseerd over de wijkgerichte energietransitie voor de vijf Arnhem-Oostwijken het Arnhemse Broek, Geitenkamp, Klarendal, Malburgen en Presikhaaf. Ook hebben er vijf wijkgesprekken fysiek overdag plaatsgevonden, bij het mobiele energieloket Lijn2030.

De woningen in deze wijken gaan niet voor 2030 van het aardgas af. De wijkgesprekken hadden als doel de bewoners en ondernemers hierover te informeren en informatie te geven over wat zij (nog meer) kunnen doen om de energierekening te verlagen. Daarnaast is opgehaald wat er speelt, welke vragen, dilemma's en zorgen er zijn bij onze bewoners als het gaat om een de verduurzaming van hun woning.

Tijdens het wijkgesprek zijn alle ideeën, vragen, zorgen en behoeften besproken. Veel mensen begrijpen dat de woningen in hun wijk nu nog niet van het aardgas afgaan en zijn op zoek naar praktische tips en maatregelen om energie te besparen en het verduurzamen van hun woning. Ook waren er mensen die met name hun zorgen deelden, bijvoorbeeld over de betaalbaarheid en over de slechte isolatie van veel woningen in hun wijk.

Financiën

Met de financiële middelen van het VHF kunnen gemeenten investeren in de verbetering van woonkwaliteit, leefomgeving en verduurzaming in kwetsbare gebieden onder de volgende voorwaarden:

- Er is sprake van een financieel tekort;
- De bijdrage vanuit het VHF is maximaal 70%;
- De financiële bijdrage (cofinanciering) van de gemeente (en provincie) dekt ten minste 30% van het totale financiële tekort;
- De uitvoering start binnen 2 jaar na toekenning, oplevering binnen 10 jaar;
- De energieprestatie van de woningen verbetert met minstens 3 energielabelstappen of naar label B;
- De kosten van de activiteiten zijn minstens € 7.500.000. Of het gaat om minstens 200 woningen.

Arnhem maakt graag gebruik van deze cofinancieringsregeling om een flinke impact in de Arnhem-Oost wijken te kunnen hebben en tevens een flinke impact in CO2-besparing te kunnen genereren.
De kosten van onze aanvraag zijn als volgt opgebouwd:

Totale projectinvesteringen						
Kosten						
Renovatie en verduurzaming						
Verduurzaming woningen	€	21.233	x	1.754 woningen	€	37.242.590
Achterstallig onderhoud en schimmelaanpak	€	2.453	x	1.754 woningen	€	4.302.517
Inponding	**€**	**29.397**	x	25	**€**	**734.913**
Openbare ruimte					€	2.476.069
Subtotaal investering					€	44.756.088
Uitvoeringskosten: samenhang (sociale) leefbaarheidsaanpak						
Ontzorging, participatie, aanpak achter de voordeur en werkgelegenheid					€	1.738.500
Proceskosten integraal programma Arnhem-Oost					€	750.000
Subtotaal uitvoeringskosten					€	2.488.500
Totaal investeringen					€	47.244.588

Toelichting kosten:
Renovatie en verduurzaming
In totaal zijn er in Arnhem-Oost 3.434 woningen met een G, F of E label en een WOZ-waarde onder de NHG -grens (€325.000,-). Wij gaan ervan uit dat 70% van de woningeigenaren met een woning met een G en F label mee doet met de regeling en dat de aanvullende 30% woningeigenaren zijn van een woning met energielabel E. Daarmee komen we in totaal op 1.754 woningen die we met deze regeling aanpakken. Om de kosten voor verduurzaming te berekenen zijn voor de woningen met een G, F en E label de kosten voor 3 labelsprongen berekend aan de hand van verschillende archetypen woningen. Daarnaast hebben we een inschatting gemaakt van de kosten voor achterstallig onderhoud en schimmel.

Wij gaan uit van een eigen bijdrage van €2.500 per woning en een ISDE-subsidie per woning die gemiddeld 20% van de verduurzamingskosten zal bedragen. Het tekort op de totale investering van €41,5 mln (€37.2+€4,3) is dan €30,7 mln die wij op kunnen voeren in de aanvraag (zie tabel "Tekorten op de investeringen" hieronder).

Inponding
De kosten voor de inpondingsregeling zijn berekend aan de hand van een aantal voorbeeldwoningen. We gaan ervan uit dat er gemiddeld 10% aan kosten over de aankoopsom wordt gemaakt (verwervings- en advieskosten etc.). De woning wordt gerenoveerd en verduurzaamd volgens bovenstaande systematiek (zie renovatie en verduurzaming). De woning wordt vervolgens weer verkocht waarbij de aanname is dat de helft van de investering aan verduurzaming zich terugverdiend in een hogere verkoopwaarde. De helft van de investering plus de kosten over de aankoopsom zijn daarmee de kosten die op de regeling drukken. Dit bedraagt voor 25 woningen in totaal €735.000,- die wij op kunnen voeren in de aanvraag (zie tabel "Tekorten op de investeringen" hieronder)

Openbare ruimte
Aanpak openbare ruimte bestaat uit drie hoofdcomponenten
a. aanpak openbare ruimte rondom aan te pakken particuliere woningen
b. Openbare ruimte Presikhaaf-West, Co-creatie Buurttuinen
c. Openbare ruimte Malburgen, vergroenen, verduurzamen, ontmoeten langs het Groene Lint

a: Aanpak openbare ruimte rondom betrokken woningen
Uitgangspunt is dat per te renoveren woning 15 m² openbare ruimte in de directe nabijheid wordt opgewaardeerd. Hiervoor is € 53,5 per m² geraamd. De totale kosten, rekening houdend met 1.754 woningen, komen daarmee op € 1.407.585,-.

b: Openbare ruimte Presikhaaf-West, Co-creatie Buurttuinen:
De totale kosten voor de Buurttuinen van Presikhaaf bedragen € 747.423,-. De totale omvang van de buurttuinen bedraagt circa 10.500 m².

c: Openbare ruimte Malburgen, vergroenen, verduurzamen, ontmoeten langs het Groene Lint
De totale kosten voor het Groene Lint in Malburgen bedragen € 826.293,-. De ontwikkeling gaat over 1.995 m² nieuw te ontwikkelen groen gras, 28.850 m² het te ontwikkelen groene perken en 81 nieuw aan te planten bomen. In de regeling zijn alleen die kosten op te voeren die samenhangen met de particuliere voorraad die aangepakt wordt. De toerekenbaarheid van het Groene Lint aan de regeling geschat op 50%. Dit komt omdat niet alleen de particuliere woningeigenaren waarvan het bezit gerenoveerd wordt profijt hebben van deze investeringen, maar ook andere omwonenden, zoals huurders. Daarmee komen de op te voeren kosten voor Malburgen op € 413.146,-.

De totale op te voeren kosten in de aanvraag voor openbare ruimte zijn daarmee €1.407.585 + €747.423 + €413.146 is 2.4 miljoen die op te voeren is in de aanvraag (zie tabel "Tekorten op de investeringen" hieronder)

De overige kosten voor de aanpak openbare ruimte van het Groene Lint zullen los van de regeling van het VHF worden gedekt. Hiertoe zal gezocht worden naar cofinanciering van onder andere rijk en provincie op gebied van leefbaarheid en klimaatadaptatie, danwel eigen middelen uit het klimaatfonds. Er zal niet eerder tot uitvoering worden overgegaan, alvorens de dekking geregeld is.

Uitvoeringskosten: samenhang (sociale) leefbaarheid
De uitvoeringskosten die samenhangen met de (sociale) leefbaarheidsaanpak bestaan uit de kosten

voor ontzorging, participatie, aanpak "achter de voordeur" en werkgelegenheidskansen. Deze zijn geraamd op €1,7 miljoen euro die op te voeren zijn in de regeling.

Daarnaast geeft BZK ons ook de kans om via de regeling van het Volkshuisvestingsfonds een deel van de programmakosten van Arnhem-Oost op te voeren. Dit als overbrugging tot onder de nieuwe Rijkscoalitie het programma leefbaarheid en veiligheid is vormgegeven. Dit betreft €750.000,- die op te voeren is in de aanvraag (zie tabel "Tekorten op de investeringen" hieronder).

Tekorten op de investeringen					
Kosten					
Renovatie en verduurzaming (na ISDE en eigen bijdrage)					
	€	**17.496** x	**1.754** woningen	**€**	**30.687.476**
Inponding	**€**	**29.397** x	25	**€**	**734.913**
Openbare ruimte				€	2.476.069
Subtotaal investering				€	33.898.457
Uitvoeringskosten: samenhang (sociale) leefbaarheidsaanpak					
Ontzorging, participatie, aanpak achter de voordeur en werkgelegenheid				€	1.738.500
Proceskosten integraal programma Arnhem-Oost				€	750.000
Subtotaal uitvoeringskosten				€	2.488.500
Totaal aanvraag				€	36.386.957

Toelichting dekking

Om deze kosten te dekken dient Arnhem samen met andere lagere overheden 30% van de financiële dekking te leveren. Bij een positief besluit op de aanvraag levert het rijk 70% van de kosten. Bij bovenstaande investering betekent dit dat Arnhem en provincie samen €10.917.000 aan dekking moet leveren en de bijdrage van BZK € 25.469.957 miljoen bedraagt

De provincie heeft zich bereid verklaart €500.000,- aan cofinanciering te leveren.

De gemeentelijke dekking wordt als volgt gefinancierd:

Herstelagenda (bestaande begroting)		€ 3.000.000,-
Plankosten herstelagenda (bestaande begroting)		€ 805.000,-
Perspectiefnota (nieuw voorstel PPN)		€ 3.262.000,-
Klimaatfonds(bestaande begroting, vergt raadsbesluit)		€ 2.000.000,-
Nemia (bestaande begroting)		€ 700.000,-
Energiearmoede (bestaande begroting)		€ 200.000,-
Openbare ruimte (bestaande begroting)		€ 450.000,-
Totaal ten laste van de gemeente		€10.417.000,-
Provinciale cofinanciering		€ 500.000,-
Totale cofinanciering gemeente en provincie		€10.917.000,-
Aanvraag Volkshuisvestingsfonds	70%	€ 25.469.957,-
Totale dekking		€ 36.386.957,-

Herstelagenda
In de bestaande begroting is in de herstelagenda 3 miljoen gereserveerd voor Arnhem-Oost[3]. Deze wordt ingezet als dekking van de aanvraag voor het Volkshuisvestingsfonds. In de herstelagenda is een bedrag gereserveerd voor plankosten voor de jaren 2021, 2022 en 2023 (resp. €1,0 mln., €0,8 mln. en €0,6 mln., totaal €2,4 mln.). Van dit bedrag wordt €805.000,- ingezet ten behoeve van de dekking van plankosten voor de aanpak van het VHF.

Perspectiefnota
Op pagina 19 van de perspectiefnota is voorgesteld dat er vanuit het budget Arnhem-Oost een bedrag van 3 jaar €700.000,- (totaal 2,1 miljoen) jaar ingezet wordt voor de aanvraag VHF. Aanvullend zetten we vanaf 2025 jaarlijks gedurende de looptijd van het Volkshuisvestingsfonds 166.000 in van de voorgestelde structurele middelen van 2 mln Arnhem-Oost (7x€166.000=€1,162 mln). Deze aanvullende middelen zijn nodig ten gevolge van recente ontwikkelingen, waaruit gebleken is dat de BTW over particuliere renovatie niet compensabel is via het BTW-compensatiefonds. Dit effect is €4,7 miljoen groot, waarvan een deel land bij de particuliere ISDE-aanvraag en een deel (€3,9 miljoen) bij de overheden, waarvan de gemeente 30% (=€1,162.000) voor haar rekening neemt. In totaal betekent dit dat €3.262.000,- wordt ingezet als dekking voor de aanvraag VHF.

Klimaatfonds
De aanpak van het Volkshuisvestingsfonds draagt bij aan de doelen van het programma Nemia 2020-2030. Zie argument 2.1. Om die reden wordt €2 miljoen uit het klimaatfonds ingezet als dekking voor de aanpak van het VHF. Zie verder bijlage "spelregels inzet klimaatfonds".

Nemia en de Aanpak Energiearmoede
Binnen de bestaande begroting van Nemia en de Aanpak Energiearmoede wordt voor de komende 10 jaar in totaal €700.000,- resp. €200.000,- van de bestaande begroting ingezet als dekking voor de aanvraag VHF. Uiteraard wordt dit ingezet binnen de door de raad gestelde kaders van deze raadsbesluiten.

Openbare ruimte
Binnen de bestaande begroting van het beheer van de openbare ruimte wordt in de gebieden die aangepakt worden met het VHF in de komende 10 jaar een bedrag van €450.000,- vrijgemaakt dat ingezet wordt ter dekking van de kosten die gemaakt worden in de openbare ruimte.

Uitvoering

[3] Zoals ook eerder in een raadsbrief vermeldt, wordt van de anticyclische investeringen uit de herstelagenda een bedrag van €3 miljoen geïnvesteerd in Arnhem-Oost in relatie tot de aanvraag Volkshuisvestingsfonds. De herstelagenda gaat er vanuit dat deze kosten op de balans worden opgenomen, en gedurende een aantal jaren worden afgeschreven. Hiervoor werden in de herstelagenda kapitaallasten gereserveerd. De investeringen die nu worden voorgesteld (het renoveren van woningen) kunnen echter volgens de regelgeving (het BBV) niet op de balans van de gemeente worden opgenomen, omdat deze woningen geen eigendom van de gemeente zijn. Daarom zal de hier vermelde €3 miljoen worden onttrokken aan de BR Kapitaallasten. De hiervoor in de herstelagenda gereserveerde kapitaallasten zullen ter compensatie hiervan aan de BR Kapitaallasten worden toegevoegd. Op deze manier komt de €3 miljoen zoals bedoeld beschikbaar voor besteding in Arnhem-Oost, en wordt voldaan aan de geldende regelgeving.

Na instemming van gemeenteraad en toekenning van het Rijk zal een start worden gemaakt met voorbereiding van de uitvoering.

Planning renovatie buurten

- Initiatieffase (- heden)

De initiatieffase is gestart en afgerond met de indiening van de aanvraag voor het Volkshuisvestingsfonds.

- Deelbuurt 1 en 2

Definitiefase - Realisatiefase (Q2 2021 - Q4 2024)

Voor de opvolgende deelbuurten geldt een vergelijkbare planning die wij hieronder op hoofdlijnen uiteenzetten, te weten:

- Definitiefase- Realisatiefase (Q3 2025- Q1 2030)

Planning Inpondingsregeling:

Voor de verschillende buurten hebben wij de overlastpanden in beeld echter wij moeten nog de afweging maken welke woningen de meeste urgentie hebben om in te ponden. Dit zijn de woningen waar inponding de enige uitweg is voor een betere leefbaarheid in de buurt. De inponding per buurt zal zoveel mogelijk parallel lopen met de renovatieplannen in de buurten. Waar wij dit naar voren kunnen halen gaan wij dat doen.

Planning leefomgeving

- Aangrenzende openbare ruimte (Q3 2021- Q1 2030)

Waar wij de noodzaak zien de aangrenzende openbare ruimte aan het particulier woningbezit op te pakken zullen wij dit gelijktijdig oppakken met de renovatie van de woningen of eerder indien mogelijk of wenselijk vanuit de wijk.

- Groene Lint Malburgen en Buurttuinen Presikhaaf (Q3-2021-Q3 -2024)

Deze twee projecten in de openbare ruimte gaan wij direct verder brengen.

Communicatie

Over de aanvraag voor het VHF is een persbericht verstuurd. De verdere communicatie en participatie wordt uitgewerkt bij toekenning van de aanvraag zoals beschreven in het plan.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost
- Bidbook: Achter de voordeur in Arnhem-Oost
- Klimaatfonds Toets Aanvraag Volkshuisvestingsfonds Arnhem-Oost aan kaders voor de besteding van het Klimaatfonds

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	572098

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders 11 mei 2021, nummer: 572098

gelet op artikel 108 van de Gemeentewet;

besluit:

1. Het plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds (VHF) Arnhem-Oost vast te stellen.
2. Hiervoor € 2,0mln. uit het klimaatfonds in te zetten ten behoeve van de renovatie- en isolatieaanpak
3. Na toekenning van de bijdrage van het Rijk de financiële consequenties van dit voorstel in de begroting 2022 te verwerken

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

Arnhem Oost

Programma Arnhem-Oost en Plan van aanpak

Aanvraag Volkshuisvestingsfonds

GEMEENTE Arnhem

Leeswijzer

Dit document bestaat uit 2 delen.

In deel 1, programma Arnhem-Oost wordt een analyse van de leefbaarheid van onze kwetsbare wijken gegeven en wordt ingegaan op de generatie-aanpak van het programma Arnhem-Oost.

Deel 2 bevat het Plan van aanpak voor het Deelplan Fysieke aanpak Arnhem-Oost: Volkshuisvestingsfonds. Deze aanpak is onderdeel van ontwikkellijn 4 van het programma Arnhem-Oost, te weten "Opgroeien en leven in kwalitatief goede woningen in een prettige en veilige openbare ruimte".

Hierin wordt in hoofdstuk 5 de aanpak en de maatregelen ten behoeve van de aanvraag voor het Volkhuisvestingsfonds toegelicht. Daarbij wordt naast de fysieke maatregelen een stevige sociale leefbaarheidsaanpak uitgewerkt.
In hoofdstuk 6 wordt de kwetsbaarheid van de aan te pakken gebieden beschreven en wordt de verwachte impact van de maatregelen beschreven.
In hoofdstuk 7, 8 en 9 worden respectievelijk de organisatie, de planning en de financiën toegelicht.

In de bijlagen vindt u een uitgebreide analyse per wijk van Arnhem-Oost. Ook zijn de adhesiebetuigingen van onze partners hier te vinden, te weten de corporaties, de Economic Board en een flink aantal sociale bondgenoten. In bijlage 3 is de planning in een balkenplanning uitgewerkt.

Inhoudsopgave

Deel 1 4

1. Inleiding 5
2. Leefbaarheid in de kwetsbare wijken van Arnhem-Oost 7
3. Programma Arnhem-Oost 10
   - 3.1 Ambities Arnhem-Oost 10
   - 3.2 Kracht van de Arnhem-Oost-aanpak 10
4. Prettig wonen in een wijk die bij je past 13
   - 4.1 Bestaande (woning)voorraad Arnhem-Oost 13
   - 4.2 Verstedelijking Arnhem-Oost 13

Deel 2 16

5. Uitwerking inzet Volkshuisvestingsfonds 17
   - 5.1 Renovatie-aanpak 19
   - 5.2 Inponding 23
   - 5.3 Leefomgeving 24
   - 5.4 Samenhang (sociale) leefbaarheidsaanpak 27
6. Kwetsbaarheid buurten en impact van de maatregelen 30
   - 6.1 Kwetsbaarheid aan te pakken buurten 30
   - 6.2 Impact van de maatregelen 32
7. Organisatie 35
8. Participatie en communicatie renovatie-aanbod en aanpak openbare ruimte Arnhem-Oost 37
   - 8.1 Participatiestrategie Arnhem-Oost 37
   - 8.2 Voorbeelden van wat we al doen in Arnhem-Oost 37
9. Financiën 42

Bijlagen 44

Bijlage 1 Wijkanalyses 44
- Geitenkamp 45
- Presikhaaf-West 46
- Malburgen 47
- Klarendal 49
- Arnhemse Broek 51

Bijlage 2 Adhesiebetuigingen 52
- Adhesiebetuiging woningbouwcorporaties 52
- Adhesiebetuiging The Economic Board 53
- Adhesiebetuiging sociale partners 54

Bijlage 3 Planning 56

Deel 1
Programma Arnhem-Oost

1. Inleiding

In Arnhem is sprake van hardnekkige problemen en achterstanden op het gebied van onderwijs, werk, veiligheid en leefbaarheid, gezondheid en wonen, die zich allemaal ophopen in hetzelfde gebied. Arnhem staat dan ook al jaren hoog op de verkeerde landelijke lijsten van het Sociaal Cultureel Planbureau als het gaat om onze sociaal maatschappelijke structuur. Het doorbreken van deze situatie is al vele decennia de opgave voor Arnhem. Die achterstand is niet door de gemeente Arnhem alleen in te lopen.

Op 4 maart 2020 tekenden de gemeenten Arnhem en Nijmegen, de regio, de provincie Gelderland en het Rijk de Woondeal. Een belangrijk onderdeel voor Arnhem is de kernafspraak over de leefbaarheid van Arnhem-Oost. De gemeente Arnhem en de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) spreken hierin af dat we de stadvernieuwing gezamenlijk een nieuwe, langjarige impuls geven. Deze aanpak is een integraal stadsvernieuwingsprogramma geworden voor de vijf wijken Arnhemse Broek, Geitenkamp, Klarendal, Presikhaaf-West en Malburgen. Samen onder de noemer de 'Arnhem-Oost-aanpak'. Het Volkshuisvestingsfonds is een fysieke regeling, die zich specifiek richt op de particuliere voorraad in deze Arnhem-Oost wijken.

Arnhem-Oost als onderdeel van 16 gebieden in Nederland

Het komen tot een stadsvernieuwingsprogramma Arnhem-Oost staat niet op zichzelf: BZK maakte sinds eind 2019 afspraken over in totaal 16 gebieden die volgens de Leefbarometer 2018 tot de slechtste categorie wat betreft leefbaarheid- en veiligheidsproblematiek worden gerekend. Het gaat om gebieden waar sprake is van een combinatie en cumulatie van opgaven op het gebied van onderwijs, werk, armoede, veiligheid, wonen en gezondheid.
De gemaakte afspraken moeten leiden tot een meerjarige rijksinzet ten behoeve van een integrale maatwerkaanpak voor deze stedelijke vernieuwingsgebieden, nu nog onder de noemer van het interbestuurlijk programma Leefbaarheid en Veiligheid (waarin naast BZK ook andere relevante ministeries zijn vertegenwoordigd).

Voor Arnhem vertaalt de Woondeal zich dan ook niet alleen in het toevoegen van nieuwe woningen, maar ook in een stevige integrale aanpak voor de wijken in Arnhem-Oost. Deze wijken kennen een stapeling van sociaal-maatschappelijke problematiek, waar een brede stadsvernieuwingsaanpak nodig is om het perspectief van deze wijken te veranderen. "*We zien in die wijken dat mensen op cruciale factoren op achterstand staan.*", zegt burgemeester Ahmed Marcouch. "*Denk aan werkloosheid, armoede, laaggeletterdheid, onveiligheid. In sommige gezinnen is er geen enkele generatie die gewerkt heeft.*"
Die problemen hebben nu al volop aandacht in Arnhem, maar met deze deal verbinden Rijk, Provincie, regio en overige (maatschappelijke) partners zich langjarig en met voorrang om het leven in deze wijken te verbeteren.

Figuur 1 Stadsvernieuwing Arnhem-Oost

"Onze ambitie is dat die Arnhemse inwoners vanuit de modus overleven naar echt leven gaan. We moeten de achterstanden wegnemen. Dat betekent dat we niet alleen dubbel glas plaatsen ergens, maar ook verder kijken naar wat een gezin nodig heeft.", zegt Marcouch [1].

Dit citaat vat feitelijk de kern van onze aanpak die dit plan van aanpak beschrijft, samen. De Arnhemse aanpak gaat verder dan de enkel de fysieke aanpak en benut deze om het perspectief van de Arnhemmers in deze wijken fors te vergroten.

Arnhem-Oost en de verstedelijkingsopgave Arnhem

Tot 2040 zal Arnhem met zo'n 16.000 woningen groeien. De kwetsbare wijken kunnen deze verstedelijking alleen aan als eerst grootschalig en langjarig geïnvesteerd wordt in de bewoners van deze wijken. Tegelijk biedt de verstedelijkingsopgave wijken ook kansen: Arnhem wil graag meer diversiteit in de wijken. De verstedelijking biedt kansen om in wijken met een (te) eenzijdige bevolkingsopbouw gaandeweg te komen tot transformatie. Door andere doelgroepen de wijken in te trekken kan de sociale samenstelling van een wijk verstevigd worden (vragers en dragers), met behoud van cultuur en bestaande inwoners. Daarbij is van belang dat ook elders voldoende sociale huur (kwalitatief toegespitst op de huidige vraag) wordt toegevoegd.

Arnhem-Oost en de wijkgerichte energietransitie

In 2050 zal ook in Arnhem de energietransitie voltooid moeten zijn. Naast duurzaamheid zijn haalbaarheid en betaalbaarheid daarbij belangrijke randvoorwaarden om ervoor te zorgen dat iedereen mee kan doen. Ook in de kwetsbare wijken. De wijkgerichte energietransitie en de recent gesloten Citydeal Energieke wijken, die Arnhem met BZK en aantal andere gemeenten heeft gesloten, biedt de mogelijkheid de energietransitie te koppelen aan bredere leefbaarheidsvraagstukken.

1 Citaten van burgemeester Marcouch komen uit een artikel van het Algemeen Dagblad "Woondeal: 5000 extra huizen bouwen in Arnhem en Nijmegen en aanpak van achterstandswijken", d.d. 4 maart 2020.

2. Leefbaarheid in de kwetsbare wijken van Arnhem-Oost

Waar je wieg staat, doet er nog steeds toe, maakte een recente studie van Bastian Ravesteijn weer eens duidelijk (KansenKaart, Erasmus School of Economics en Tinbergen Instituut). Er waren altijd al verschillen in kansen, maar de verschillen worden de laatste jaren groter. Kinderen en jongeren uit kwetsbare wijken beginnen vaak met 1-0-achterstand, door onderadvisering bij schoolkeuze, vooroordelen en het ontbreken van een netwerk die hen omhoogtrekken.

Je thuis is je basis. De woning moet veilig en comfortabel zijn en passen bij je gezinssamenstelling. Daarnaast levert de directe (fysieke) woonomgeving een belangrijke bijdrage aan het ontmoeten, je veilig voelen, sporten of gewoon kunnen chillen onder een boom als verkoeling. Een (sociale) woonomgeving waarin je mensen treft die je kunnen ondersteunen en verder helpen, netwerken die je omhoog trekken. Daarom investeren we samen met inwoners en corporaties al veel in de woningen en leefomgeving in deze wijken. Ondanks dat zien we in deze wijken nog steeds veel woningen die slecht onderhouden, weinig toekomstbestendig zijn en een slecht energielabel hebben. Een deel van de woningen heeft te maken met vocht- en schimmelproblematiek waardoor ze niet comfortabel en ongezond zijn. De samenstelling van het woningaanbod is te eenzijdig. Met het oog op de toekomst zal er meer behoefte zijn aan woningen voor eenpersoonshuishoudens dan nu. Als we de samenstelling van de wijk meer willen mengen met hoog- en laagopgeleid, dan zal daar het huidige woningaanbod op aangepast moeten worden. De openbare ruimte in deze wijken is veelal sleets en nodigt niet uit om te ontmoeten, spelen en bewegen, kortom: om mee te doen. De voorzieningen moeten goed en laagdrempelig zijn zoals goede scholen, zorg in de buurt en mogelijkheden om te kunnen werken. Uit onderzoeken (Leefbaarheid in Nederland 2018 en Veerkracht in het corporatiebezit) komt naar voren dat het over het algemeen goed gaat met de leefbaarheid en veiligheid in ons land, maar dat het tegelijkertijd met een aantal gebieden de verkeerde kant op dreigt te gaan. Arnhem-Oost is een van deze gebieden die ten opzichte van de rest van Nederland slecht scoort. In de wijk Malburgen ligt de armste buurt van Nederland.

Figuur 2 Arnhem
Figuur 2 toont het armste postcodegebied in Nederland met het hoogste percentage (en bijbehorende aantal) personen in huishoudens met een inkomen onder het niet-veel-maar-toereikend criterium.
Bron: CBS (Integrale Inkomens- en Vermogensstatistiek '11-'17), SCP-bewerking

Onder kwetsbaar gebied worden wijken en buurten verstaan waar de leefbaarheid onder druk staat.

De Leefbarometer van het BZK levert op een laag schaalniveau informatie over de leefbaarheid, waarbij buurten ten opzichte van het gemiddelde in Nederland worden gescoord. Naast de totale leefbaarheidsscore (hieronder weergegeven in de kaart) wordt de score op een vijftal onderliggende dimensies bepaald, te weten:

bewoners, woningen, veiligheid, fysieke omgeving en voorzieningen. Het betreft hierbij de score ten opzichte van Nederland. Scores oranje, rood en donkerrood geven kwetsbaarheid van de betreffende gebieden aan. Hoe donkerder de gebieden, hoe kwetsbaarder.

De score op de dimensie woningen is negatiever naarmate er sprake is van meer kleine eengezinswoningen, woningen tussen 1945-1980, vooroorlogse woningen, sociale huurwoningen en kleine appartementen na 1970.

De dimensie bewoners en fysieke leefomgeving in het gebied dragen bij aan een ondergemiddelde leefbaarheid in het gebied.

Springco heeft de Leefbarometer geregionaliseerd, waardoor de gebieden in de regio/Rebel (het COROP-gebied Arnhem-Nijmegen) onderling kunnen worden vergeleken. Op de dimensie woningen laat deze zien dat het plangebied ondergemiddeld scoort ten opzichte van de gemeente en regio.

Als gemeente herkennen wij ons in de uitkomsten van de landelijke onderzoeken en het onderzoek van Springco/Rebel. In de vijf Arnhem-Oost wijken wonen mensen die met moeite het hoofd boven water weten te houden en nauwelijks kunnen rondkomen. Corona versterkt deze trend.

De analyse van de problemen die in wijken spelen is niet alleen van belang om inzicht te krijgen in de urgentie. De analyse vormt de aanleiding voor het maken van een langjarige aanpak die nodig is om deze complexe problemen te doorbreken. Deze is van belang om de impact van maatregelen op de problemen te bepalen (zie deelplan Volkshuisvestingsfonds in hoofdstuk 6). Maar nog meer is dit een basis voor een goede wijkanalyse die nodig is om bij de uitvoering aan te sluiten bij de vraagstukken van Arnhemmers (zie hoofdstuk 5 en bijlage verdiepende Wijkanalyses).

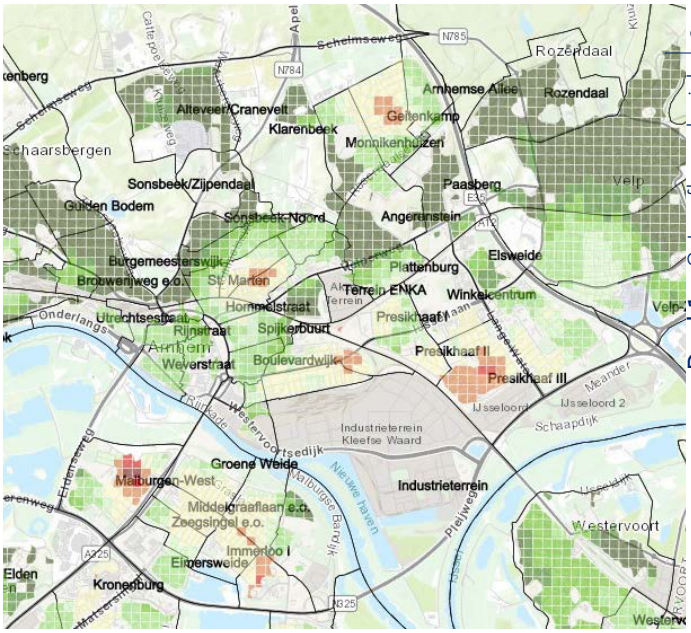

Figuur 3 Leefbaarheid totaal (Leefbarometer, BZK 2018)

De score geeft aan in hoeverre de dimensie bijdraagt aan een bovengemiddelde of ondergemiddelde leefbaarheid in het gebied. De scores op de 5 dimensies tellen samen op tot de afwijking van de gemiddelde leefbaarheidsscore.
Bron: Leefbarometer, 2018.

- Kleiner dan -0.2
- -0.2 tot -0.1
- -0.1 tot 0
- 0 tot 0.1
- 0.1 tot 0.2
- Groter dan 0.2

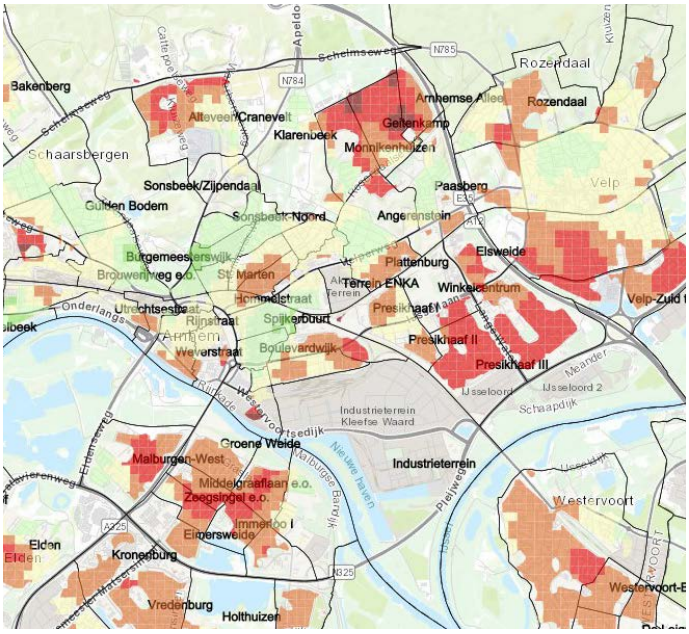

Figuur 4 Dimensie woningen (Leefbarometer, BZK 2018)

De score geeft aan in hoeverre de dimensie bijdraagt aan een bovengemiddelde of ondergemiddelde leefbaarheid in het gebied. De scores op de 5 dimensies tellen samen op tot de afwijking van de gemiddelde leefbaarheidsscore.
Bron: Leefbarometer, 2018.

- Kleiner dan -0.2
- -0.2 tot -0.1
- -0.1 tot 0
- 0 tot 0.1
- 0.1 tot 0.2
- Groter dan 0.2

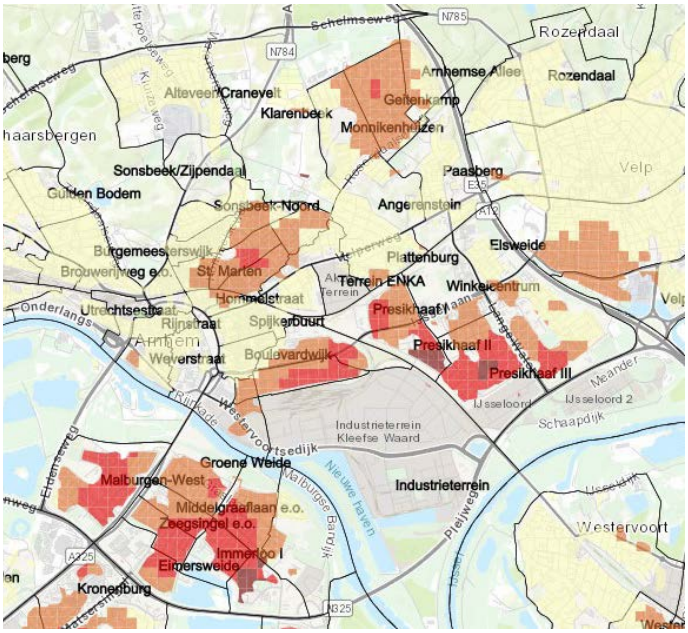

Figuur 5 Dimensie bewoners (Leefbarometer, BZK 2018)

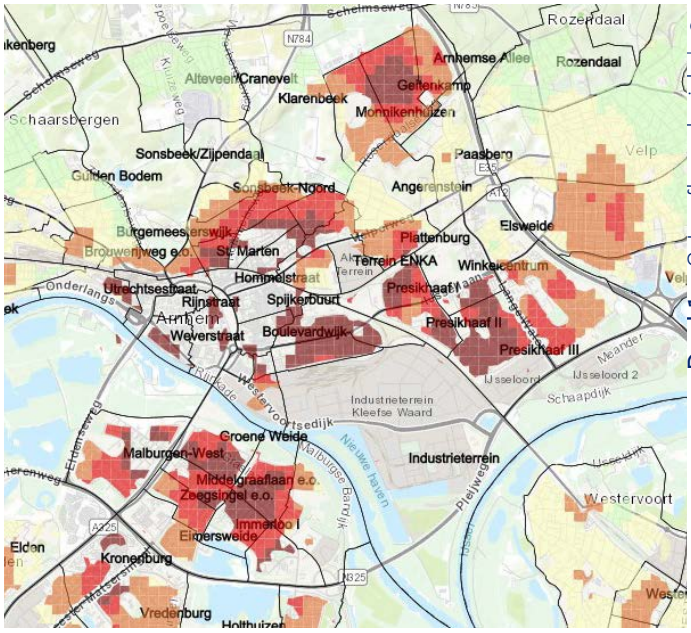

Figuur 6 Dimensie veiligheid (Leefbarometer, BZK 2018)

De score geeft aan in hoeverre de dimensie bijdraagt aan een bovengemiddelde of ondergemiddelde leefbaarheid in het gebied. De scores op de 5 dimensies tellen samen op tot de afwijking van de gemiddelde leefbaarheidsscore.
Bron: Leefbarometer, 2018.

- Kleiner dan -0.2
- -0.2 tot -0.1
- -0.1 tot 0
- 0 tot 0.1
- 0.1 tot 0.2
- Groter dan 0.2

De score geeft aan in hoeverre de dimensie bijdraagt aan een bovengemiddelde of ondergemiddelde leefbaarheid in het gebied. De scores op de 5 dimensies tellen samen op tot de afwijking van de gemiddelde leefbaarheidsscore.
Bron: Leefbarometer, 2018.

- Kleiner dan -0.2
- -0.2 tot -0.1
- -0.1 tot 0
- 0 tot 0.1
- 0.1 tot 0.2
- Groter dan 0.2

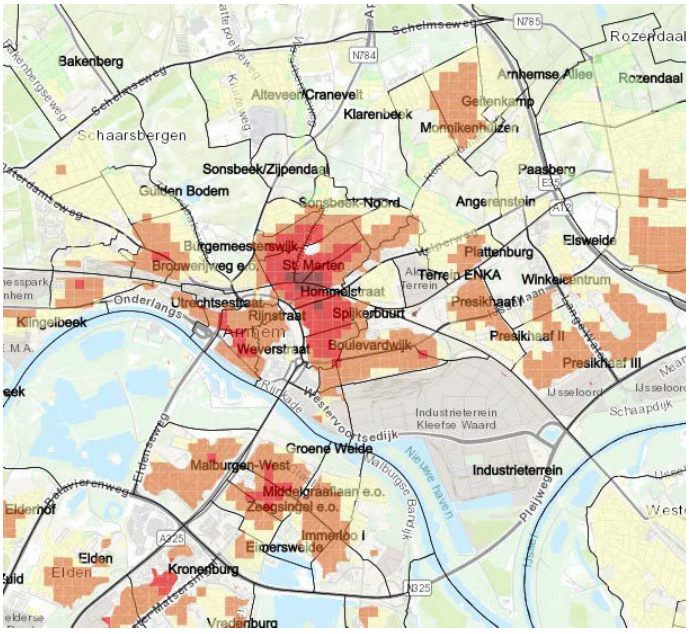

Figuur 7 Dimensie fysieke omgeving (Leefbarometer, BZK 2018)

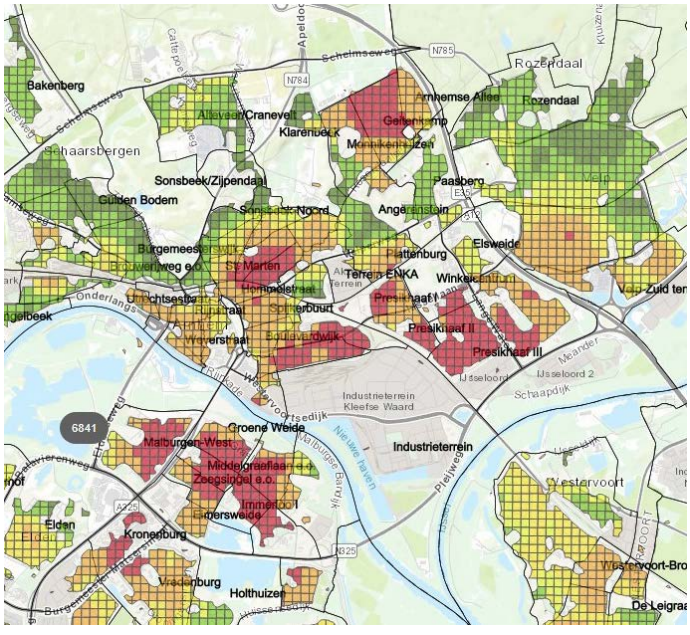

Figuur 8 Leefbaarheid geregionaliseerd ((BZK 2018, bewerking Springco 2021)

De score geeft aan in hoeverre de dimensie bijdraagt aan een bovengemiddelde of ondergemiddelde leefbaarheid in het gebied. De scores op de 5 dimensies tellen samen op tot de afwijking van de gemiddelde leefbaarheidsscore.
Bron: Leefbarometer, 2018.

- Kleiner dan -0.2
- -0.2 tot -0.1
- -0.1 tot 0
- 0 tot 0.1
- 0.1 tot 0.2
- Groter dan 0.2

3. Programma Arnhem-Oost

De urgentie van de multiproblematiek in de kwetsbare buurten van Arnhem-Oost en de kloof tussen die buurten en de rest van de stad, leidt ertoe dat we voor onze ambitie en aanpak bewust kiezen voor een termijn van 18 jaar. Een nieuw perspectief voor een nieuwe generatie. Dat is de tijd waarin een kind dat vandaag wordt geboren in Arnhem-Oost een volwassen mens wordt. We willen dat het straks niet meer uitmaakt waar je wieg staat als het gaat om de kansen die je hebt op een mooi leven.

Om de omslag te maken in 18 jaar, redeneren wij vanuit een opgroeiende generatie. Hierbij ligt niet alleen de focus op het individuele kind maar ook op de omgeving waar hij of zij opgroeit en de mensen om hem of haar heen: het sociale weefsel in de wijk.

3.1 Ambities Arnhem-Oost

De ambities voor Arnhem-Oost vormen een integraal en samenhangend perspectief op de uitdagingen in de vijf wijken en komen allemaal ten goede aan meer kansen en perspectief voor de nieuwe generatie. De nadruk ligt in de aanpak op de combinatie tussen sociaal en fysiek, en de volgende ontwikkellijnen centraal staan:

1. Bewoners voelen zich vrij, veilig en verbonden met elkaar in hun wijk, waar zij trots op zijn.
2. Alle jongeren kunnen zich ontwikkelen in een cultuur waarin persoonlijke ontwikkeling centraal staat en alle bewoners hebben werk als ze dat kunnen of doen mee.
3. Iedere bewoner kan rondkomen, en leeft gezond - zowel fysiek als mentaal.
4. Opgroeien en leven in kwalitatief goede woningen in een prettige en veilige openbare ruimte.

Mensen maken met elkaar de wijk. Je leeft, woont, leert, sport, werkt en vermaakt je er. Je doet er boodschappen, speelt op straat en ontmoet elkaar. Voor ieder mens is het belangrijk jezelf te kunnen zijn, gezien te worden, ergens bij te horen en er toe (te) doen. Kortom, je thuis te voelen in een wijk waar je trots op kan zijn. De Arnhem-Oost-aanpak is daarom gericht op de sociale cohesie in de wijk. Zorgen dat bewoners naar elkaar omkijken en een schouder bieden als het nodig is.

Voor het vergroten van kansengelijkheid is een goede opleiding van cruciaal belang. Dit betekent in Arnhem naast excellent onderwijs, dat alle kinderen de vrijheid hebben om zich persoonlijk te ontwikkelen en een opleiding te volgen die zij willen doen en aankunnen. Het is voor iedereen belangrijk je talenten te kunnen ontplooien. Dit is een belangrijk onderdeel van de Arnhem-Oost Aanpak. Arnhem-Oost heeft de ambitie om voorwaarden te creëren voor een goede sterke sociale basis. Het streven is dat bewoners financieel en sociaal redzaam zijn, in staat zijn om werk te vinden dat bij hen past en zich blijvend te ontwikkelen.

De ambitie is dat elke bewoner prettig en veilig woont in een wijk die bij hem of haar past. De woning moet gezond, comfortabel en duurzaam zijn. De leefomgeving gezond, groen, schoon en veilig. Het is in Arnhem-Oost belangrijk het draagvermogen en de draagkracht van de wijk te vergroten en te zorgen voor mogelijkheden om in je eigen wijk 'wooncarrière' te maken. Waar nodig, betekent dit meer differentiatie van woningaanbod ter bevordering van diversiteit in inkomensgroepen, sociale cohesie en de kans om in de eigen wijk door te groeien. Met het oog op de toekomst zal er straks meer behoefte zijn aan eenpersoonswoningen dan aan eengezinswoningen. Vanuit het licht om de samenstelling van de wijk meer te mengen tussen hoog en laag opgeleid zal daar het aanbod op moeten worden aangepast.

3.2 Kracht van de Arnhem-Oost-aanpak

De Arnhem-Oost-aanpak onderscheidt zich, naast de genoemde ambities en ontwikkellijnen, door een 'doorbraakhouding'. Hieronder zetten we uit een wat we daaronder verstaan.

Onorthodoxe oplossingen
We gaan zorgen voor een doorbraak in plaats van dat we (alleen) doorgaan met waar we mee bezig zijn. Dat wil niet zeggen dat er geen goede dingen gebeuren in Arnhem-Oost. Er zijn talloze prachtige initiatieven in de wijken. Daar sluiten we op aan, en dat wat goed gaat, gaan we versnellen en intensiveren met een slagvaardige drang naar effect. Maar zullen we altijd denken: wat is er nodig? Hoe kan het óók? Wat is de onorthodoxe oplossing waar een wijk naar snakt? Of een voor de hand liggende aanpak, waar normaal gesproken geen geld voor is. We staan open voor andere invalshoeken, kleine projecten met vernieuwende inzichten en houden zoveel mogelijk opties open om het goede te kunnen doen.

Verandering is niet een vraag van meer controle, maar van het veranderen van denkbeelden door nieuwe verbindingen. Traditionele denkbeelden stellen wij ter discussie waarbij we nadrukkelijk samenwerken en leren binnen de 16 stadsvernieuwingsgebieden. Onze aanpak is zo weerbaar door wendbaarheid. Niet leunen op wat kan, maar met elkaar doen wat nodig is en pas stoppen als het resultaat er is. Dit betekent ook ruimte voor ogenschijnlijk kleine veranderingen, zeker als deze uit de wijk zelf komen, hebben deze vaak een groot effect, vanwege het vergoten van sociale cohesie, betrokkenheid en handelingsperspectief.

Integrale aanpak als katalysator

Een doorbraak vraagt om een integrale aanpak met bewoners en ondernemers. Een integrale aanpak is nodig om te voorkomen dat de oplossing voor het ene probleem een vergroting van het andere probleem wordt. Maar dit vraagt ook dat de aanpak van deze complexe problemen vanuit integraal perspectief veel robuuster is en we meer impact maken. Arnhem-Oost is in die zin een katalysator om de verschillende beleidsterreinen en het wijkgericht werken in relatie tot elkaar te brengen. Als alle disciplines en bewoners met elkaar over een onderwerp tot oplossingen komen, breng je focus aan en kun je uitzonderingen maken.

Gebiedsgericht

We focussen op specifieke gebieden in de wijk waar we alle invalshoeken bijeen brengen van fysiek tot sociaal, van veiligheid tot onderwijs en werk. We kijken dáár, in die omgeving, hoe en met wie we de wijk beter maken voor de bewoners. Iedere wijk is uniek in haar kansen en opgaven.

De schakel in een lange keten

We beseffen dat het niet om de gemeente draait - wij zijn een schakel in een langere keten - maar wij hebben als overheid wel een belangrijk verantwoordelijkheid om te zorgen dat de voorwaarden voor gezond en goed leven in al onze wijken worden gerealiseerd. Wij pakken daarbij onze rol om aan te jagen, te ondersteunen en regie te voeren in die wijken waar ingrijpen nu nodig is vanwege de urgentie van de problematiek waar bewoners mee te kampen hebben. Voor die doorbraak is het noodzakelijk dat de overheid ingrijpt. Dat doen wij samen met al onze partners en altijd in het belang van onze inwoners. Oplossingen zijn integraal omdat dit nodig is voor het forceren van een doorbraak. En de oplossingen zijn niet altijd even makkelijk. Het gesprek daarover gaan we nooit uit de weg.

Normverandering

De Arnhem-Oost-aanpak wil daarnaast bijdragen aan een normverandering. Doorbreken dat je omgeving je tegenhoudt als je er iets van wilt maken. En ook normaliseren: beter weten in te spelen op elkaars gedrag in plaats van etiketten te plakken, een druk kind heeft bijvoorbeeld niet meteen ADHD. Geen afhankelijkheid van instanties en systemen, maar mensen grip geven op hun eigen leven en vrijheid om daarin eigen keuzes te maken. Daar waar de energie zit - daar waar mensen er iets van willen maken -, dat willen we stimuleren. En al die prachtige initiatieven in de wijk willen wij ondersteunen en verbinden met elkaar. Een breed en fijnmazig netwerk van alle initiatieven en actieve wijkbewoners is een grote meerwaarde en zorgt voor een sterk ecosysteem dat als basis dient voor het versterken van een wijk. Met her- en erkenning van de diversiteit van de wijken in Arnhem-Oost. Dat betekent ook wat voor onze eigen professionals: de Arnhem-Oost-aanpak dwingt tot meer integraliteit, een combinatie van sociale en fysieke verandering. Meer richting, met z'n allen voor een probleem en een oplossing gaan. Niet berusten, maar buiten structuren denken als dat beter is, binnen bestaande structuren als dat kan en altijd met de bestaande wijkstructuren en de bewoners in beeld.

Groot denken, klein beginnen: vertrouwen herstellen door lange en korte termijn te verbinden

Wat de aanpak van Arnhem-Oost uniek maakt, is het langetermijnperspectief van 18 jaar. Dat nodigt uit tot een andere manier van denken en kijken naar oplossingen. Het maakt oplossingen mogelijk die veel verder in de tijd liggen. Oplossingen voor de vraagstukken die er liggen kosten tijd en zijn ook niet uitgekristalliseerd, er moet ruimte zijn om na te denken en te experimenteren. Ook voor het bouwen van netwerken die het verschil maken moet je tijd en het vertrouwen hebben dat het niet een aanpak is die elke vier jaar ter discussie staat.

Maar belangrijk is: we wachten niet af. Omdat we een nieuwe generatie centraal stellen, mogen we geen moment verspillen. Niet alleen voor korte termijn winst of effect, maar juist nu beginnen in de wetenschap dat ingrijpen ook nu noodzakelijk is. En ook nu al laten zien dat onze commitment voor de lange termijn is. Dat is ook belangrijk voor de relatie overheid – inwoner: bewoners van deze wijken voelen zich vaak niet gezien en niet gehoord door de overheid. Een stevige betrokkenheid nu kan alleen maar het vertrouwen herstellen als de inwoners zien dat het niet voor even

is, maar voor de lange termijn. Het is van groot belang dat zij nu snel zien wat dat betekent in hun leven en niet alleen op papier. Groot denken, klein beginnen. Op de korte termijn het perspectief verbinden met concrete resultaten, op de middellange termijn verbeteren om op de lange termijn fundamenteel te veranderen.

4. Prettig wonen in een wijk die bij je past

Arnhem heeft de komende jaren op het gebied van stadsontwikkeling twee grote opgaven: de verstedelijkingsopgave en de leefbaarheidsopgave. De kwetsbare wijken kunnen deze verstedelijking alleen aan als eerst grootschalig en langjarig geïnvesteerd wordt in de bewoners en hun directe leefomgeving. Tot 2040 zal Arnhem met zo'n 16.000 woningen groeien op een huidige aantal van 77.500 woningen.

De verstedelijkingsopgave biedt ook kansen: Arnhem wil meer diversiteit in wijken met behoud van identiteit. Verdichten, transformeren of herstructureren biedt de kans om in wijken met een (te) eenzijdige bevolkingsopbouw qua kwetsbaarheid gaandeweg te komen tot een gedifferentieerde woningmix waardoor meerdere doelgroepen toegang tot de wijk hebben en er ook graag komen. Waarbij dit niet stopt bij het opleveren van deze woningen. Het succes hangt ook af van hoe de nieuwe bewoners van de wijk integreren. Nieuwe wijkbewoners en wijkbewoners die er al langer wonen leren elkaar kennen en begrijpen. Door andere doelgroepen de wijken in te trekken kan de sociale samenstelling van een wijk verstevigd worden (vragers en dragers), terwijl we de bestaande bewoners en hun plek in de wijk blijven koesteren. De openbare ruimte in de wijken nodigt te weinig uit tot ontmoeten, spelen en bewegen, kortom kunnen meedoen. Deze vicieuze cirkel moeten we doorbreken.

De verstedelijkingsopgave en de leefbaarheidsopgave in Arnhem-Oost kunnen daarmee niet zonder elkaar en moeten hand in hand gaan.

4.1 Bestaande woning voorraad Arnhem-Oost

Om de kansengelijkheid te bevorderen is het noodzakelijk om de huidige woningen toekomstbestendig te maken.

In Arnhem-Oost kampen bewoners met een eigen woning vaak met problemen waardoor ze moeite hebben hun woning te onderhouden, te verduurzamen en toekomstbestendig te maken. De financiële middelen ontbreken en/of men niet weten hoe dit aan te pakken. Als gevolg hiervan zien we verloedering van de woningen, woningen die te maken hebben met schimmel en vochtproblematiek en woningen die slecht geïsoleerd zijn. Dergelijke problemen leiden tot verminderd wooncomfort en brengen gezondheidsproblemen met zich mee. Daarnaast zien we dat de energielasten alleen maar hoger worden, wat zijn weerslag heeft op de financiële en persoonlijke situatie van bewoners waardoor zij minder goed mee kunnen komen in onze stad.

De corporaties investeren in hun woningbezit in Arnhem-Oost, zij renoveren en verduurzamen hun voorraad. In de prestatieafspraken van dit jaar hebben wij met de corporaties afgesproken dat partijen meer aandacht hebben voor leefbaarheid en de benodigde differentiatie in kwetsbare wijken en dat we gaan samenwerken in de Arnhem-Oost-aanpak. Ook gezond wonen (het bestrijden van vocht en schimmel in woningen) krijgt de komende jaren volop aandacht evenals klimaatadaptatie en de energietransitie. Renovatie en verduurzaming wordt richting huurders als belangrijk punt gezien voor meer comfort en voor het verlagen van woonlasten. De totale opgave, om echt de veerkracht in de vijf wijken terug te krijgen, gaan de middelen van partijen te boven. Aanvullende fondsen om leefbaarheid langjarig aan te pakken blijven ook in de toekomst nodig.

Ook de particuliere voorraad moet deze renovatie en isolatieslag maken om toekomstbestendig te zijn. Het Volkshuisvestingsfonds biedt de mogelijkheid om samen met bewoners, eigenaren juist hier een flinke investering te plegen in een kwalitatief goede woning en een prettige en veilige openbare ruimte. Dit in samenhang met een stevige (sociale) leefbaarheidsaanpak met onze partners in de stad.

4.2 Verstedelijking Arnhem-Oost

De verstedelijkingsopgave in (de Spoorzone) Arnhem-Oost draagt substantieel bij aan de woningbouwopgave van de stad tot 2040. Met de potentie om 8.000 tot 10.000 woningen aan de bestaande stad toe te voegen, ontstaat een kans om niet alleen voldoende betaalbare woningen aan de voorraad toe te voegen maar ook om de kwetsbaarste gebieden in Arnhem-Oost een impuls te geven. Kwaliteit staat hierbij op de eerste plaats. Dit betekent meer ruimte voor openbaar groen en klimaatadaptatie, bewegen en ontmoeten in het Spoorpark van de toekomst. Dit park vormt de 'leeflijn' van Arnhem-Oost en verbindt bestaande wijken met de nieuwe ontwikkelgebieden.

Met het ontwikkelen van deze gebieden wordt de doorstroming op gang gebracht en de mismatch op de woningmarkt aangepakt. Het zorgen voor aantrekkelijke appartementen voor ouderen genereert onder andere veel verhuisbewegingen (lange verhuisketen) en er kunnen hierdoor eengezinswoningen vrijkomen in omliggende buurten.

Corporatiebezit kan dan op de markt gebracht worden als goedkope koop. Daarbij is van belang dat ook elders voldoende sociale huur (kwalitatief toegespitst op de huidige vraag) wordt toegevoegd. Deze ontwikkeling biedt een kans om de spreiding van kwetsbare inwoners over de stad te verbeteren. Door relatief veel betaalbare woningen in de Spoorzone-Oost te programmeren kan doorstroom vanuit de omliggende Arnhem-Oost-wijken op gang worden gebracht.

Daarnaast wordt samen met maatschappelijke partners, het expertteam (flex)wonen van RVO en atelier Rijksbouwmeester in (Spoorzone) Arnhem-Oost het realiseren van flexwonen onderzocht. Hiermee kunnen we voorzien in huisvesting voor urgente woningzoekenden op een zo kort mogelijke termijn.

Met deze ingrepen dragen we bij aan de aanpak van de kwantitatieve en kwalitatieve mismatch op de woningmarkt en verbetering van de leefbaarheid van deze wijken. De opgave van Arnhem-Oost is daarmee een opgave voor de gehele stad.

Deel 2
Deelplan fysieke aanpak Arnhem-Oost: Volkshuisvestings-fonds

5. Uitwerking inzet Volkshuisvestingsfonds

In Arnhem-Oost zijn we een langjarige aanpak gestart om hardnekkige sociale problemen op te lossen en achterstanden in te halen. Dat doen we samen met bewoners, het Rijk en provincie en maatschappelijke partners. We maken extra investeringen en onorthodoxe maatregelen mogelijk op het gebied van onderwijs, werk, veiligheid en leefbaarheid, gezondheid en wonen en de openbare ruimte. Om in Arnhem-Oost van achterstand te komen tot een 'gewoon' Nederlands gemiddelde, zijn ingrepen, investeringen en doorbraken nodig op het sociale en fysieke vlak.

Het Volkshuisvestingsfonds is een fysieke regeling die voor zo'n doorbraak kan zorgen. Het is een fysieke regeling die binnen het programma Arnhem-Oost bijdraagt aan de ontwikkellijn "opgroeien en leven in kwalitatief goede woningen in een prettige en veilige openbare ruimte" en zich specifiek richt op de particuliere voorraad.

Betere, duurzamere woningen die betaalbaarder worden en prettiger om in te wonen en een fijnere, groene omgeving is een grote en noodzakelijke katalysator binnen onze integrale aanpak. Daarbij kijken we steeds hoe deze fysieke doorbraak ook voor sociale doorbraken kan zorgen: als we bouwen aan en in Arnhem-Oost, moet dat ook werk en stages in Arnhem-Oost opleveren, en als we een woning verduurzamen is dat een goed moment om te kijken waar bewoners verder mee geholpen zijn.

De doelen van dit fonds sluiten bovendien naadloos aan bij de City Deal Energieke Wijken die we op 4 maart jl. ondertekenden, waarin de volgende vier werklijnen benoemd zijn:

- Kansen voor kwetsbare huishoudens
- Naar werk en opleiding
- Stimulering particuliere eigenaren
- Met de energietransitie naar een betere openbare ruimte

Het hart van onze aanpak onder de vlag van het Volkshuisvestingsfonds bestaat uit het renoveren van 1.754 particuliere woningen met de slechtste energielabels in Arnhem-Oost. We kiezen voor deze energielabels, omdat dit de woningen en daarmee de bewoners treft met het slechtste wooncomfort en de hoogste energielasten en we daarmee de grootste impact maken. Van deur tot deur wordt met de bewoners gesproken over wat nodig is om hun woning duurzaam en toekomstigbestendig te maken. Er wordt gebruik gemaakt van onze ervaringen vanuit onder andere de wijkaanpak en de aanpak energie-armoede uit het programma NEmiA (New Energy made in Arnhem).

Er zal tevens ingezet worden op een inpondingsaanpak om overlast en malafide verhuur aan te pakken op plekken waar de (sociale) leefbaarheid onder druk staat, waardoor het mogelijk is om over te gaan tot het opkopen van een woning, opknappen, renoveren, verduurzamen en weer op de markt brengen.

Rondom de aan te pakken particuliere woningen, die veelal ook directe buren zijn van corporatiebezit, zal samen worden opgetrokken met de corporaties om zo meer impact te generen. Daarbij is de verbetering van de directe leefomgeving onderdeel van de aanpak, maar er zullen ook bredere maatregelen genomen worden in de openbare ruimte in de vorm van vergroenen, ontmoeten en bewegen.

Onderdeel en onmisbaar is een stevige brede sociale leefbaarheidsaanpak. Er wordt intensief samengewerkt met corporaties en onderwijs in de wijken en met het arbeidsontwikkelbedrijf Scalabor. Er wordt ingezet op uitvoering met en door de wijk in de vorm van ontzorgingspakketten, energiecoaches, buurtconciërges, zolderopruimploegen, ambassadeurs in de wijk als ondernemers en verenigingen.

De opgave brengt een forse investering en concreet werk met zich mee: dit moet landen bij de mensen uit de wijk zelf, kwetsbaren en bewoners die geen baan hebben. Hierdoor kunnen zij een bijdrage leveren aan de eigen woonomgeving en weer trots worden op de wijk. De ervaringen die op zijn gedaan met wijkgerichte sociaal-ondernemende initiatieven, zoals bijvoorbeeld Buurt-BaanBureau, HetBroekOmhoog, Klassewerk, BuurtGroenBedrijf worden hier ingezet. Zodat er leer-werktrajecten en werk voor jongeren uit de wijk ontstaat. Hierbij wordt samengewerkt met sociale wijkteams, Werk & Inkomen, jongerenwerk en de Teams Leefomgeving.

Samengevat bestaat onze aanpak voor het Volkshuisvestingsfonds uit de volgende maatregelen:

1. Particuliere woningvoorraad renoveren: waarbij wooncomfort, welzijn en gezondheid (waaronder schimmel), woonlastenvermindering en duurzaamheid centraal staan.
2. Met inponden/aankoop van aantal panden overlastgevende situaties aan te pakken en na opkopen en renovatie woningen terug op markt brengen waarmee we impact maken op de kwalitatieve en kwantitatieve mismatch in woningvoorraad.
3. De directe leefomgeving aan te pakken qua veiligheid, leefbaarheid, vergroening inclusief kwalitatief groen, klimaatbestendigheid en ontmoeten.
4. Een brede (sociale) leefbaarheidsaanpak. Daarbij aansluiten bij de individuele leefomstandigheden en dus inzetten op actieve ondersteuning en ontzorgen. Nadrukkelijk oog voor persoonlijke omstandigheden en -zorgen wanneer we achter voordeur komen en kansen verzilveren bij activeren van inwoners en creëren van opleiding en werkgelegenheid.

5.1 Renovatie-aanpak

5.1.1 Inleiding

We zien door veel achterstallig onderhoud van de woningen, woningen die te maken hebben met schimmel en vochtproblematiek en woningen die slecht geïsoleerd zijn. De energielasten worden alleen maar hoger en deze vicieuze cirkel willen we doorbreken door naast renoveren en verduurzamen ook achterstallig onderhoud, schimmel en vocht aan te pakken.

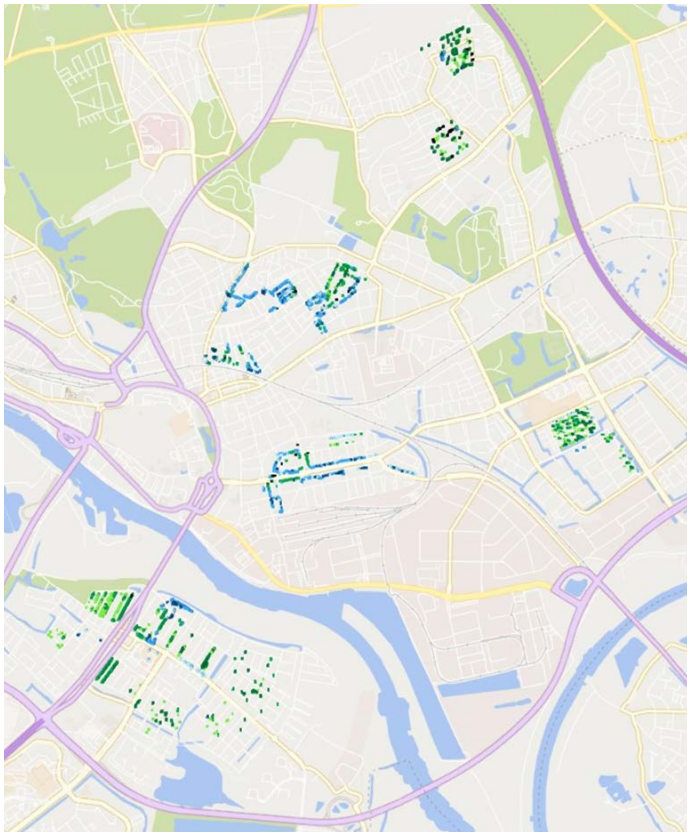

Figuur 9 Te renoveren woningen

In gesprek met bewoners

In de periode september 2020 t/m maart 2021 heeft de gemeente Arnhem wijkgesprekken over 'energie besparen' georganiseerd voor de wijken het Arnhemse Broek, Geitenkamp, Klarendal, Malburgen en Presikhaaf.' Ook hebben er wijkgesprekken overdag plaatsgevonden bij het mobiele energieloket Lijn2030. Vanaf december 2020 hebben wijkgesprekken digitaal plaatsgevonden.
De woningen in deze wijken gaan niet voor 2030 van het aardgas af. De wijkgesprekken hadden als doel de bewoners en ondernemers hierover te informeren en over wat zij (nog meer) kunnen doen om de energierekening te verlagen. Daarnaast hebben we opgehaald wat er speelt, welke vragen, dilemma's en zorgen er zijn.
Tijdens het wijkgesprek zijn alle ideeën, vragen, zorgen en behoeften besproken. Veel mensen begrijpen dat de woningen in hun wijk nu nog niet van het aardgas afgaan en zijn op zoek naar praktische tips en maatregelen voor verduurzaming. Ook waren er mensen die met name hun zorgen deelden, bijvoorbeeld over de betaalbaarheid en over de slechte isolatie van veel woningen in hun wijk.

Figuur 10

Woningtype	Bouwjaar	Aardgasreductie spouwmuurisolatie*	Aardgasreductie vloerisolatie*	Aardgasreductie dakisolatie*	Aardgasreductie isolatieglas*
2-onder 1-kap	1965 -1975	21%	9%	32%	10%
2-onder 1-kap	1975 - 1995	11%	4%	16%	5%
rijwoning	voor 1925		11%	39%	14%
rijwoning	1925 - 1945	15%	11%	39%	14%
rijwoning	1945 - 1965	14%	11%	37%	13%
rijwoning	1965 - 1975	10%	8%	28%	10%
rijwoning	1975 - 1995	7%	5%	18%	6%
meergezinswoning	voor 1925				21%
meergezinswoning	1925 - 1965	15%			14%
meergezinswoning	1965 - 1975	14%			12%
meergezinswoning	1975 - 1995	8%			7%

* Reductie ten opzichte van het oorspronkelijke aardgasverbruik (als nog geen isolatiemaatregelen zijn uitgevoerd.

Figuur 11

5.1.2 Aanpak renovatie

In de Arnhem-Oost wijken staan in totaal 26.000 woningen. Het merendeel hiervan is corporatiebezit. Onze corporaties werken hard aan het toekomstbestendig maken van hun woningen. Het particulier eigendom kan hier maar moeilijk op meeliften. In totaal hebben ruim 3.434 particuliere woningen een WOZ-waarde onder de NHG-grens en een laag energielabel (lager dan D).

We pakken in onze aanpak 1.754 woningen met de laagste energielabels aan. Deze woningen hebben het minste comfort, de hoogste energielasten en zijn mede daardoor het ongezondst om in te leven. Ook pakken we in deze renovatieslag direct schimmelproblematiek aan bij woningen waar dit aan de orde is. Renovatie en verduurzaming van de woningen zien we als een vehikel om de leefbaarheid in de wijk te verbeteren. Met corporaties spraken wij af hierin samen optrekken. In onderstaande adhesiebetuiging spreken ze hun intenties uit.

Adhesieverklaring woningbouwcorporaties

Investeren in de vijf wijken van 'Arnhem-Oost' is van groot belang voor alle bewoners die we in dat gebied huisvesten, en de stad als geheel. Het maakt deze wijken voor de tienduizenden mensen die er wonen een plek die leefbaarder is - met een duurzame woningvoorraad - en bovenal een plek die je graag je thuis wil noemen.

Investeren in de openbare ruimte en particuliere voorraad, waaronder het zogenoemde gespikkeld bezit, zijn in de verbeterslag voor Arnhem-Oost een belangrijke stap - ook voor de woningbouwcorporaties. Graag trekken we hierin samen op met de gemeente, bijvoorbeeld door bij de onderhoudsplanning van onze corporaties ook rekening te houden met de renovatie van het gespikkeld bezit, zoals meegenomen in de aanvraag bij het Volkshuisvestingsfonds.

Wij zien dit voornamelijk als onze leefbaarheidstaken ten dienste van onze huurders en de leefbaarheid in de omgeving van ons bezit. Hierin zoeken we graag naar manieren om van (uitvoerend) werk in de wijk ook werk, stages of opleidingsmogelijkheden te maken voor bewoners - bijvoorbeeld via een buurtbaanbedrijf. Zo bouwen we samen - gemeente, corporaties en bewoners - aan een betere buurt, en levert dat ook nog eens werk en een beter toekomstperspectief op voor de directe omgeving.

Door in te zetten op de laagste energielabels, heeft de isolatie-aanpak ook een relatief groot milieu-effect. In onze Arnhem-Oost wijken staan met name rijwoningen uit de periode voor 1975. Onderzoek van Berenschot[2] laat zien dat dakisolatie bij dit type woningen een aardgasreductie van 28% tot 39% met zich meebrengt (figuur 11). Dit heeft een direct effect op woonlasten, fijnstofuitstoot en de gezondheid van bewoners.

5.1.3 Stappenplan en planning

Globaal maken we een onderscheid in drie typen aanpakken: gespikkeld bezit, hoofdzakelijk particulier bezit en VVE's.

Renovatieaanbod

De renovatieaanpak vindt plaats in 22 deelbuurten. Er is voor gekozen om in eerste instantie in twee deelbuurten te starten met de uitrol van het renovatieaanbod voor particuliere woningen eigenaren. In de eerste twee deelbuurten gaan wij ervaring op doen zodat wij erna kunnen versnellen. De twee deelbuurten verschillen qua karakteristieken en problematieken ten opzichten van elkaar zodat wij breed ervaring op doen. Hierna zullen wij gefaseerd in de overige deelbuurten de aanpak uitrollen. Van 2 buurten gaan wij naar 4, 5, 5 en 6 buurten per fase, totaal 22 buurten.

2 Rapport "Beschouwing van mogelijke invullingen van een nieuwe isolatiesubsidie voor woningeigenaren" van Berenschot in opdracht van het Ministerie van BZK, dd 9 april 2021

De planning bestaat uit een zestal fases: de Initiatiefase, Definitiefase, Ontwerpfase, Voorbereidingsfase, Uitvoeringsfase en Evaluatiefase. Hieronder volgt per fase een toelichting. Voor een uitgewerkte planning verwijzen we naar de balkenplanning in bijlage 3.

Alle deelbuurten
Initiatieffase (- heden)
De initiatieffase is gestart en afgerond met de indiening van de aanvraag voor het Volkshuisvestingsfonds. Bewoners en belanghebbenden binnen het bestaande netwerk zijn betrokken geweest bij de aanvraag.

Deelbuurt 1 en 2
Definitiefase (Q2 2021 - Q3 2021)
- Uitwerking communicatie- en participatieplan
- Uitwerking renovatieaanbod intern

Ontwerpfase (Q3 2021-Q2 2022)
- Informeren bewoners
- 'Achter-de-voordeur' gesprekken en hulp bieden
- Uitwerking renovatieaanbod met inbreng van bewoners
- Uitwerken koppelkansen en maatwerk
- Concreet uitwerken Groene Lint Malburgen en Buurttuinen Presikhaaf

Voorbereidingsfase (Q3 2022 - Q1 2023)
- Draagvlak/ instemming ophalen bij particuliere woningeigenaren: meedoen
- Ontzorgen: hulp bij subsidie en financieringsaanvraag, zolder opruimen etc.
- Aanbesteding renovatieaanbod en projecten openbare ruimte (Groene Lint/Buurttuinen, overige)

Realisatiefase (Q2 2023 - Q3 2024)
- Gunning
- Start uitvoering werkzaamheden

Evaluatiefase (Q4 2024)

Voor de opvolgende deelbuurten geldt een vergelijkbare planning die wij hieronder op hoofdlijnen uiteenzetten, te weten:

Deelbuurt 3 tot en met 6
Definitiefase, Ontwerpfase en Voorbereidingsfase (Q 3 2023 - Q2 2025)
Realisatiefase, Evaluatie fase (Q3 2025- Q1 2027)

Deelbuurt 7 tot en met 11
Definitiefase, Ontwerpfase en Voorbereidingsfase (Q 3 2024 - Q2 2026)
Realisatiefase, Evaluatie fase (Q3 2026- Q1 2028)

Deelbuurt 12 tot en met 16
Definitiefase, Ontwerpfase en Voorbereidingsfase (Q 3 2025 - Q2 2027)
Realisatiefase, Evaluatie fase (Q3 2027- Q1 2029)

Deelbuurt 17 tot en met 22
Definitiefase, Ontwerpfase en Voorbereidingsfase (Q 3 2026 - Q2 2028)
Realisatiefase, Evaluatie fase (Q3 2028- Q1 2030)

Deze planning is voorlopig waarbij de start en de maximale periode tot aan realisatie van alle deelbuurten vastligt. Mocht het zo zijn dat wij kunnen versnellen dan zullen wij dit uiteraard doen waardoor we eerder tot de realisatie in de 22 buurten komen.

Toelichting maatwerk
De insteek is maatwerk per deelbuurt, maar per deelproject wordt niet telkens het wiel opnieuw uitgevonden. We maken gebruik van de ervaringen die we elders hebben opgedaan in Arnhem. Er wordt gebruik gemaakt van een menukaart met daarop met verschillende menu's en opties, die afhankelijk van de behoefte per deelbuurt ingezet kunnen worden. Op deze menukaart staan mogelijkheden om individueel aan de slag te gaan, maar vooral ook samen met de buren (collectief).

Met deze menukaart bieden we ook een pakket van 'ontzorging' aan. Dit is ondersteuning voor het proces rondom de renovatie en verduurzaming. Bijvoorbeeld:
- Formulierenbrigade: hulp bij het aanvragen van de ISDE-subsidie
- Zolderopruimploegen: hulp om de woning op te ruimen, zodat deze geïsoleerd kan worden
- Bredere ondersteuning: vormen van inkomensondersteuning, stappen richting opleiding en werk en gezondheids- en sociale leefbaarheidsvraagstukken. We verwachten dat in het intensieve contact we ook hier over kunnen spreken met de bewoners.

Toelichting financiën
De woningeigenaar vraagt met behulp van de formulierenbrigade ISDE-subsidie aan (gemiddeld 20% van de investering) en levert

een eigen bijdrage van €2.500, waar gewenst via Toekomstigbestendig wonen lening welke in 15 jaar wordt afgelost. De maandelijkse aflossing is lager dan de maandelijkse lastenbesparing die optreedt als gevolg van de renovatie. Bewoners met een Gelrepas[3] betalen geen eigen bijdrage. De totale kosten van de renovatie en verduurzaming wordt zo betaald uit ISDE-subsidie, eigen bijdrage en bijdragen uit het Volkshuisvestingsfonds (zie hoofdstuk 9).

Bij de verstrekking van de overheidsbijdrage voor de renovatie en verduurzaming denken wij aan het opleggen van een aantal voorwaarden. Deze voorwaarden zullen nader worden uitgewerkt en betreffen het deels terugbetalen van de bijdrage bij verkoop binnen 5 jaar en het bij verkoop mogelijk opleggen van een zelfbewoningsplicht. Bij de nadere uitwerking van de regeling zorgen we bovendien dat de financiële voordelen van de renovatie-aanpak bij de huurders landt (voor zover het gaat om verhuur-situaties).

5.1.4 Werkgelegenheid en innovatie

Het renoveren van woningen gaat veel werk opleveren. We willen graag dat deze werkgelegenheid zoveel mogelijk gaat landen in de wijken zelf. Daarom maken we gebruik van het 'buurt-baan-bedrijfconcept'. Zo kunnen ook de bewoners in kwetsbare wijken meedoen en profiteren van de energietransitie. We doen hier al ervaring mee op, bijvoorbeeld met het initiatief 'Kleurrijke Energieambassadeurs[4]. Zie voor meer uitwerking hiervan ook het onderdeel "Samenhang (sociale) leefbaarheidsaanpak (paragraaf 5.4).

Arnhem heeft een goede reputatie op het gebied van innovaties in de energietransitie. Deze innovaties moeten niet alleen ontwikkeld worden in Arnhem, maar ook toegepast in onze stad. Deze innovaties bieden kansen voor bijvoorbeeld monumentale woningen die lastig te isoleren zijn. We zetten daarom in op samenwerking met de Arnhemse bedrijven en zoeken experimenteerruimte om dit plaatselijk te kunnen toepassen. De Economic Board acht dit ook van het grootste belang (zie adhesiebetuiging Economic Board).

Adhesieverklaring The Economic Board

Net als de gemeente Arnhem zien wij in de wijken van Arnhem-Oost dat multiproblematiek op het gebied van onderwijs, werk, armoede, veiligheid, wonen en gezondheid zich ophoopt. Niet alleen zijn dat enorme opgaven, de verschillende problemen zijn ook van invloed zijn op elkaar.

Een aanpak voor die problemen kan alleen voor een doorbraak zorgen als hij langjarig is, en de verschillende bondgenoten samen optrekken. Naast de gemeente Arnhem, andere overheden en de woningbouwcorporaties, ondersteunen wij deze sociale doorbraakbeweging voor de kwetsbare buurten van Arnhem-Oost. Wij dragen daar graag ons steentje aan bij: of het nu gaat om (onder andere) onderwijs en gelijke kansen, zorg en welzijn, werk en bedrijvigheid of veiligheid en leefbaarheid.

Vanuit bedrijvigheid liggen er kansen om innovaties uit deze regio toe te passen op het gebied van energy, health & hightech en circulariteit ten behoeve verduurzamen woningbouw, leefbaarheid en zorg en welzijn.

Een investering in de fysieke kant van de doorbraken die nodig zijn voor Arnhem-Oost - via een aanvraag bij het Volkshuisvestingsfonds - als katalysator voor sociale vooruitgang, ondersteunen wij van harte.

3 Arnhemmers met een bijstandsuitkering van de gemeente of met een inkomen tot maximaal 120% van de bijstandsnorm, (behalve studenten) en gezinnen met kinderen van 0 t/m 17 jaar met een inkomen tot 130% van de bijstandsnorm hebben recht op een Gelrepas.

4 https://www.arnhemaan.nl/nieuws/kleurrijke-energieambassadeurs-gezocht/

Drie voorbeelden

Bij onze aanpak is er een aantal bijzonderheden te noemen:

Monumentale status woningen in Arnhemse Broek en Geitenkamp
Veel woningen in Geitenkamp en in het Arnhemse Broek hebben een monumentale status. Dat maakt renovatie een extra complexe opgave. Zo hebben deze woningen veelal geen spouwmuur om te isoleren. Juist in deze buurten willen we aan de slag met Arnhemse innovaties om slimme en betaalbare isolatiepakketten kunnen aanbieden.

Vissenbuurt Malburgen als voorbeeld voor aanpak gespikkeld bezit
De Vissenbuurt is een deel van Malburgen met een aantal straten die kampen met forse problematieken, waaronder armoede, schulden, en een groot gevoel van onveiligheid, verloedering en verpaupering. Het gebied vraagt voortdurend veel aandacht, op het terrein van beheer en onderhoud en op sociaal vlak. Een groot deel van de Vissenbuurt is in bezit van corporaties waar de wil is om deze buurt te renoveren. Rondom en tussen het corporatiebezit zitten enkele blokken met particulier eigendom. Een bijdrage uit het Volkshuisvestingsfonds biedt kans om nu ook deze particuliere woningen mee te nemen in deze renovatie en verduurzamingsaanpak.

Presikhaaf 3 als voorbeeld voor aanpak voor bloksgewijze aanpak particulier bezit
Een kwart van de woningen in Presikhaaf 3 zijn particuliere koopwoningen en hebben een relatief lage WOZ-waarde en lage energielabels. Woningeigenaren zien corporaties hun vastgoed verduurzamen en de positieve invloed die dit heeft op het welzijn van huurders. Woningeigenaren zijn echter niet in staat om deze stap te zetten omdat er simpelweg geen geld voor is. We gaan in deze buurt dan ook met een aantal blokken aan de slag en kiezen hier voor een combinatie van maatwerk per woning en collectieve inkoop per blok.

5.2 Inponding

Woonoverlast is divers. Veelal is er sprake van geluidsoverlast, milieuoverlast, overlast door verwarde gedrag of onaangepast gedrag. Enerzijds vraagt dit om normalisatie en acceptatie van de mensen om ons heen. Anderzijds kan zware woonoverlast een zeer negatief effect hebben op de leefbaarheid en dient dan adequaat te worden aangepakt. Om de bewoners te ondersteunen bij het oplossen zijn er verschillende instrumenten. Van Buurtbemiddeling tot het toepassen van de Wet aanpak Woonoverlast. Dit al naar gelang de aard en ernst van de overlast. Naast deze vorm van overlast zien we een toename van overlast van panden vanuit kamerbewoning. Kamerbewoning neemt toe doordat panden bewust voor kamerbewoning worden opgekocht als belegging en bron van inkomsten. Dit heeft een nadelig effect op het woongenot en leefklimaat in een galerij, straat en buurt. De gemeente heeft regels voor het verkameren en verhuren. Deze zijn recentelijk van kracht geworden en raken uitsluitend nieuwe situaties.

De overlast vanuit verkamerde panden, waaronder het huisvesten van arbeidsmigranten, studenten en het laten inwonen van dak- en thuislozen, is lastig aan te pakken en vraagt maatwerk. Maatwerk betekent niet alleen repressie-maatregelen, maar ook perspectief bieden aan de mensen die hier wonen die hier niet altijd uit vrije wil zijn, maar omdat er simpelweg geen alternatief is.

De overlast heeft over het algemeen betrekking op geluid, milieu (verloedering), aso-gedrag en gedrag dat intimiderend overkomt bij omwonenden. In het door de afdeling Veiligheid gecoördineerde 'pandenoverleg' wordt samen met betrokken instanties (o.a. politie, bandweer, Overlast en Zorgcoördinatie, gemeente, handhaving, omgevingsdienst (ODRA)) de overlastsituatie vanuit het pand besproken en van een actieplan voorzien. Het gaat daarbij ook om goed huurder- en verhuurderschap, afspraken maken en rekening houden met elkaar. Belangrijk dat verhuurders dat serieus nemen. Dat moet leiden tot een verbeterde situatie.

In een enkel geval levert ook dat te weinig op en zijn er geen concrete handvatten om handelend op te treden. Meldingsmoeheid en berusting van omwonenden ligt dan op de loer. Zelfs de onwenselijke situatie van verhuisbewegingen van de 'goede bewoners'. Maar minimaal het gevoel van onveiligheid en het gevoel van in de steek gelaten worden door de instanties/overheid. Zeker wanneer dit speelt in de meest kwetsbare wijken in Arnhem, daar waar de

sociale structuur en binding al onder druk staat. De inzet van de gemeente en haar kernpartners is er juist op gericht de leefbaarheid en veiligheid te verbeteren. Deze situatie te laten bestaan en niet doorbreken is onwenselijk. In die situaties willen we ook over kunnen gaan tot opkoop van woningen. Overigens breekt koop geen huur, maar er komt wel meer grip op goed verhuurderschap en het aanpakken van overlastgedrag van huurders. Na aankoop wordt de woning verduurzaamd en wordt het pand weer verkocht of via de wooncorporatie verhuurd. Deze aanvulling op instrumentarium kan in eerste aanleg als pilot worden uitgerold.

In Arnhem-Oost gaan we met een inpondingsregeling 25 woningen opkopen:
Stap 1: Per woning een strategie bepalen die het meest kansrijk is om de woningen aan te kopen.
Stap 2: Gesprekken met eigenaren voeren waarbij afhankelijk van de te volgen strategie wordt toegewerkt naar de aankoop van de woning. Hierbij ook zorgdragen voor de zittende bewoners.
Stap 3: Overeenstemming bereiken met woningeigenaren.
Stap 4: Koopovereenkomst ondertekenen en overdracht.
Stap 5: Verduurzamen woning, achterstallig onderhoud en schimmelproblematiek aanpakken.
Stap 6: Woning in verkoop brengen met zelfbewoningsplicht en anti-speculatie-beding

Met OHG (Ontwikkel- en Herstructureringsfonds Gelderland), één van de fondsen onder Topfonds Gelderland dat onder OostNL valt, zijn we in gesprek of we voor de inpondingsregeling samen kunnen werken. Dit wordt in de komende periode nader uitgewerkt. Indien dit niet tot een samenwerking leidt, zal de inpondingsregeling worden uitgevoerd onder het mandaat Strategische Vastgoedaankopen van het Grondbedrijf van de gemeente Arnhem.

Planning Inpondingsregeling:
Voor de verschillende buurten hebben we de overlastpanden in beeld echter we moeten nog de afweging maken welke woningen de meeste urgentie hebben om in te ponden. Dit zijn de woningen waar inponding de enige uitweg is voor een betere leefbaarheid in de buurt. De inponding per buurt zal zoveel mogelijk parallel lopen met de renovatieplannen in de buurten. Waar we dit naar voren kunnen halen gaan we dat doen.

5.3 Leefomgeving

Een groot deel van de wijken van Arnhem-Oost kampt met een te stenige, sleetse openbare ruimte en verloedering en ontbreekt het aan plekken voor ontmoeting. Dit alles leidt tot onveilige en onprettige buitenruimte. Bewoners komen er niet meer graag terwijl ze zich er dagelijks bevinden.

Bovendien is een groene leefomgeving zeer belangrijk voor de gezondheid van de wijkbewoners. De nabijheid van groen kan zorgen voor 24 procent meer lichaamsbeweging en 15 procent minder obesitas[5]. Daarom werken we in de Arnhem-Oost-aanpak aan het realiseren van openbare ruimten die aansluiten bij de gewenste activiteiten op die plek. Een veilige buitenruimte waar ruimte is voor biodiversiteit, klimaatadaptatie, vergroenen en die uitnodigt elkaar ontmoeten en bewegen en die de (medische en psychische) gezondheid van bewoners vergroten. Het gaat om fysieke en psychische gezondheid, daar zijn veel onderzoeken over gedaan. De aanpak van het Marktplein in de Geitenkamp is een voorbeeld van een opgave die invulling geeft aan het vergroot van de ontmoetingsmogelijkheden in de wijk. Dit geldt ook voor het vergroenen en klimaatadaptiever maken van de Leuke Linde in Klarendal.
In het Arnhemse Broek liggen kansen nu de verbouwing van het wijkontmoetingscentrum, de Symfonie in 2021 wordt afgerond en waar ook behoefte is aan verspreid door de wijk verschillende plekken die de jeugd uitdagen tot bewegen.
Dergelijke opgaven pakken we samen met bewoners, ondernemers en organisaties uit de wijk op en zijn onderdeel van de pijler “opgroeien en leven in kwalitatief goede woningen in een prettige en veilige openbare ruimte”. Voor de aanvraag voeren we onderstaande drie maatregelen op.

5.4.1 Openbare ruimte rondom aan te pakken particuliere woningen

Een duurzame en veilige woonomgeving is randvoorwaardelijk om te komen tot een verbetering van de woonkwaliteit en leefbaarheid. Het enkel verbeteren van woningen is niet toereikend. De woonomgeving moet ook gezond en toekomstbestendig zijn. We verbeteren daarom ook de directe omgeving van de particuliere

5 Judith van der Poel, Groene Stad Filosofie 2002

woningvoorraad. Ingrepen die we hiermee doen, zijn het tegengaan van hittestress, het verbeteren van de afwatering rondom de woningen, het toevoegen van openbaar groen en ontmoetingsruimte en het verbeteren van de inrichting en verlichting om de (het) veiligheid(sgevoel) van de bewoners te vergroten. We rekenen hiervoor een vast bedrag per aan te pakken woning toe aan deze opgave (gemiddeld €750,- per woning).

5.4.2 Presikhaaf-West

De Woondeal benoemt Presikhaaf-West als versnellingslocatie voor woningbouw. De opzet van de wijk maakt dat er veel 'achterkantsituaties' grenzen aan het openbaar groen. Deze zijn niet in alle gevallen van goede kwaliteit. Je ziet aan de hoeveelheid zwerfafval dat men weinig zorgdraagt voor de eigen leefomgeving. Met deze aanvraag voor het Volkshuisvestingsfonds willen we de delen met veel particulier woningbezit en de directe omgeving een impuls geven op het gebied van klimaatadaptatie (vergroenen) en de sociale cohesie (verlevendigen). We willen de bewoners trots laten zijn op hun buurt en het eigenaarschap aanwakkeren. Dit gaat zorgen voor een leefbare en duurzame wijk met toekomstwaarde. De eerste schetsontwerpen voor de leefomgeving zijn opgehaald bij professionals en sluiten aan bij een verbetering van de leefomgeving van bewoners. Gezamenlijk uitwerken van de schetsontwerpen met de bewoners tot definitief ontwerp is de volgende stap.

Specifiek brengen we een opgave in het Volkshuisvestingsfonds. Dit is het project "Co-creatie Buurttuinen". In de buurten tussen de Keulse slag en de Bontekoestraat ligt relatief veel openbare ruimte die kan worden benut voor het vergroten van de sociale cohesie. Van dit gebied maken wij gemeenschappelijke tuinen voor buurtbewoners. Het vergroten van het eigenaarschap laat mensen trots zijn op hun leefomgeving. Doel is om daarmee ook de grote hoeveelheid zwerfafval te verminderen.

Door gezamenlijk met de omwonenden plannen te maken leren bewoners elkaar (beter) kennen, wordt de ruimte aantrekkelijker en het eigenaarschap vergroot. Het maken van een ontwerp vindt plaats via een sociaal traject, waarbij bewoners hun herinneringen aan 'buiten spelen' of 'buiten zijn' vertellen. Met de verhalen wordt een vertaling gemaakt in type beplanting en mogelijke objecten en activiteiten. Mensen delen hun verhaal en krijgen een tastbare herinnering in de Buurttuin.

De uitkomst is een gebied met een eigen identiteit. Bewoners kunnen deze leefomgeving gebruiken als verlengde van de eigen tuin. Bewoners van andere delen uit de wijk kunnen de tuinen ook gebruiken. Bijvoorbeeld als onderdeel van een ommetje. Afspraken over het gebruik kunnen vast worden gelegd in een overeenkomst om te voorkomen dat bewoners de ruimte claimen. Het blijft openbaar toegankelijk.

5.4.3 Malburgen: vergroenen, verduurzamen, ontmoeten langs het Groene Lint

Malburgen is ooit ontworpen als 'tuinwijk' waar mensen in het groen konden wonen. Veel woningen hadden zelfs een eigen moestuin. De wijk heeft zich echter ontwikkeld tot een wijk met veel sociale problemen. In de wijk zijn de verschillen in buurten opvallend. De wijk is in de loop der jaren op veel plekken versteend en de gemiddelde bewoner heeft zelf ook meer met tegels dan met natuur. Hierdoor is op veel plekken, zowel in de openbare ruimte als in de tuinen, het groene karakter van de wijk verdwenen. Pleinen, straathoeken en winkelcentra zijn versteend en zien er troosteloos uit; en de drie buurten die samen Malburgen vormen, behoren tot de top-6 buurten met meest versteende tuinen van Arnhem: in Malburgen-Oost (noord) is 71% van het tuinoppervlak verhard (#1), in Malburgen-Oost (zuid) 69% (#2) en in Malburgen-West 64% (#6). Dit is ver boven het gemiddelde van 51% in Arnhem (bron: Stichting Steenbreek, 2019).

We werken toe naar een groenere wijk: de meest versteende plekken worden onthard en vergroend en er ontstaat een groene verbinding- en ontmoetingsroute voor mensen en dieren. Dit met kwalitatief en kwantitatief groen dat bijdraagt aan biodiversiteit, klimaatadaptatie, ontspanning en ontmoeten in de buurt en leefbaarheid en veiligheid. Dit in samenspraak met bewoners: samen met hen wordt bepaald waar te ontharden, waar openbaar groen te versterken, verbeteren, uit te breiden en te verbinden.

Het Groene Lint is een unieke verbindingszone tussen Park Malburgen-West en Immerloo-park en is door bewoners bedacht. Met de route worden verschillende woon- en groengebieden met elkaar verbonden. Hiermee ontstaat een groene wandelroute als verbinding door de wijk waar bewoners kunnen spelen, wandelen, bewegen en elkaar kunnen ontmoeten. Het ontwerp voor de hele route maken we met een intensief participatietraject met de bewoners.

Figuur 12
Bestaande speeltuin in één van de buurttuin-locaties Presikhaaf-West

Figuur 13
Luchtfoto van één van de drie locaties

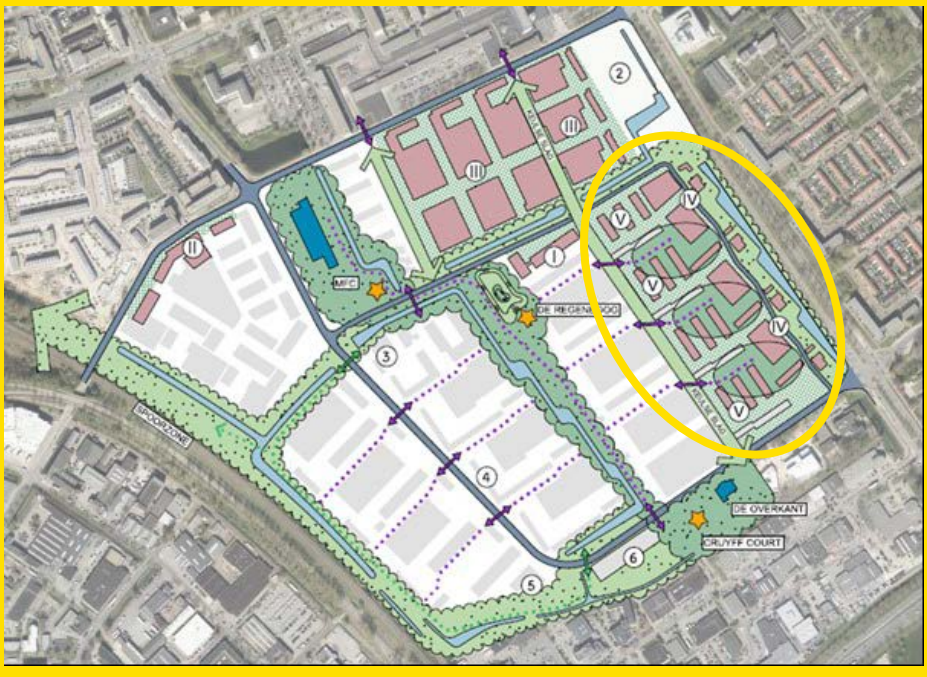

Figuur 14

Het grootste deel van de route grenst aan het particulier bezit dat we willen aanpakken. Telkens als een stukje van dat bezit wordt aangepakt, wordt de realisatie/uitvoering van dit Groene Lint daar aan vast gekoppeld.

De deelprojecten die we aanpakken zijn (van links naar rechts op de kaart):

- Winkelcentrum Hoefbladlaan: plein ontstenen en vergroenen;
- Dovenetellaan: bestaand groen versterken;
- Pastinaakstraat: bomen planten, plantvakken uitbreiden, hitteplek ontstenen;
- De Monchyplein: huidig verkeersplein wordt compact en nieuwe ruimte wordt samen met huidig plantsoen opnieuw ingericht, waarin o.a. wadi en natuurvriendelijke beplanting een opvallend statement/ontwerp vormen voor de biodiverse stad;
- Nijmeegseweg middenberm De Monchyplein t/m Rijnhal: nieuwe aanplant van bomen en gazon wordt bloemen/kruiden;
- Winkelcentrum Drieslag: plein ontstenen en vergroenen;
- Veldbloemenlaan (gazon): bestaand groen versterken;
- St. Gangulpusplein/Middelgraaflaan: nieuw groen langs gevels en pergola's;
- Akkerwindestraat: bomen planten, nieuwe plantvakken en bestaand groen versterken;
- Zwanenbloemlaan: binnentuinen vergroenen met eetbaar groen.

Bewoners hebben een actieve rol bij de planvorming, uitvoering en beheer van het project. Door hun eigen buurt te vergroenen voelen ze zich meer betrokken bij hun eigen leefomgeving en nemen meer verantwoordelijkheid voor het prettig inrichten en ingericht houden ervan. De route zoals die door de bewoners is bedacht, loopt door buurtjes die nu nog zeer versteend zijn en langs meerdere sociale ontmoetingsplekken, waaronder het MultiFunctioneel Centrum De Spil, Jongerencentrum Fresh, Winkelcentrum Hoefbladlaan, Winkelcentrum Drieslag, het Islamitisch Centrum en Wijkcentrum de Hobbit.

Planning

Groene Lint Malburgen en Buurttuinen Presikhaaf (Q3 2021- Q3 2024)

Deze twee projecten in de openbare ruimte gaan we direct verder brengen.

Aangrenzende openbare ruimte (Q3 2021- Q1 2030)

Waar wij de noodzaak zien de aangrenzende openbare ruimte aan het particulier woningbezit op te pakken zullen wij dit gelijktijdig oppakken met de renovatie van de woningen of eerder indien mogelijk of wenselijk vanuit de wijk.

5.4 Samenhang (sociale) leefbaarheidsaanpak

Net als dat we samen optrekken met de corporatie bij de renovatie van de woningen, werken we nauw samen bij een stevige integrale sociale aanpak die nodig is om de wijk te versterken. Dit doen we op de terreinen veiligheid en leefbaarheid, zorg en gezondheid, onderwijs en werk.

Ontzorgen rondom de renovatie en verduurzamen particuliere woningen.

Er wordt ingezet op uitvoering met en door de wijk zelf in de vorm van ontzorgingspakketten, energiecoaches, wijkconciërges,

Figuur 15 Groene Lint Malburgen

zolderopruimploegen, ambassadeurs in de wijk zoals ondernemers en verenigingen. De door de raad vastgestelde energie-armoede -aanpak is juist ook bedoeld voor de groep bewoners waar het Volkshuisvestingsfonds op gericht is. We zetten deze aanpak dan ook intensief in.

Onderwijs- en werkgelegenheidkansen

De opgaaf brengt een forse investering en concreet werk met zich mee: hierbij kan werk dat voortvloeit uit de inspanningen gericht renovatie en verduurzamen van de particuliere woningen worden opgeteld bij het formele werk van wijkondernemers en de informele klussen van buurtbewoners. Dit biedt kansen voor de vele werkzoekenden uit Arnhem-Oost: van mensen die al langer langs de kant staan tot mensen die door de coronacrisis in de WW zijn gekomen of een beroep hebben moeten doen op de TOZO, van voortijdig schoolverlaters tot zij-instromers zoals statushouders, van jong tot oud, van praktisch geschoolden tot hoger opgeleiden enzovoorts. Met als doel een bijdrage te leveren aan de eigen woonomgeving en weer trots te worden op hun wijk. De ervaringen die op zijn gedaan met wijkgerichte sociaal-ondernemende initiatieven, zoals bijvoorbeeld Buurt-BaanBureau, HetBroekOmhoog, Klassewerk, BuurtGroenBedrijf en PresikhaafUniversity, maar ook succesvolle initiatieven van elders, zoals www.deberoepentuin.nl worden hier ontwikkeld en ingezet. Hierbij wordt samengewerkt met de corporaties, met het onderwijs in de wijk en met Arbeidsontwikkelbedrijf Scalabor, Werk & Inkomen (bureau Nieuwkomers), jongerenwerk, maar ook organisaties zoals bijvoorbeeld Refugeecompany.

Achter de voordeur-aanpak

Met deze renovatie en verduurzamingsaanpak zitten we direct bij de bewoners aan tafel. We zijn langdurig betrokken en bouwen van daaruit een band op met bewoners. Essentieel in deze aanpak is dat de renovatie-aanpak wordt uitgevoerd door mensen die een afspiegeling vormen van de wijk, zodat mensen zich herkennen en er daarmee een band opgebouwd kan worden. Via deze weg proberen we bewoners naast de renovatie van de woning op weg te helpen op onderwerpen als taalproblemen, laaggeletterdheid, participeren, financiën en een netwerk opbouwen (eenzaamheid).

Adhesieverklaring sociale partners Arnhem-Oost-aanpak (VNO-NCW Regio Arnhem-Nijmegen, Arbeidsontwikkelbedrijf Scalabor, Presikhaaf University, AM-Support, SWOA, Rijnstad)

Net als de gemeente Arnhem zien wij dat in de wijken van Arnhem-Oost de problemen op het gebied van onderwijs, werk, armoede, leefbaarheid en veiligheid, wonen en gezondheid zich hebben opgehoopt. Niet alleen zijn dat enorme opgaven, de verschillende problemen zijn ook van invloed zijn op elkaar.

Een aanpak voor die problemen kan alleen voor een doorbraak zorgen als hij langjarig is, en verschillende bondgenoten daarbij samen optrekken. Naast de gemeente Arnhem, andere overheden en de woningbouwcorporaties, ondersteunen wij deze sociale doorbraakbeweging voor de kwetsbare buurten van Arnhem-Oost. Wij dragen daar graag ons steentje aan bij: of het nu gaat om (onder andere) onderwijs en gelijke kansen, zorg en welzijn, werk en bedrijvigheid of veiligheid en leefbaarheid.

Een grote investering in de fysieke doorbraken voor Arnhem-Oost, het renoveren en verduurzamen van woningen, het aanpakken van schimmelwoningen, het opkopen van overlastgevende panden, het aanpakken van de openbare ruimte, is een enorme stap voor de doorbraken voor Arnhem-Oost en heeft ook effect op de sociale vooruitgang. Het levert werk en stages of, beter betaalbare woningen, een prettiger huis om in te wonen en een veiligere en beter leefbare omgeving.

Daarom steunen wij als bondgenoten in de (sociale) aanpak voor Arnhem-Oost een aanvraag bij het Volkshuisvestingsfonds wij van harte.

We grijpen deze kans aan om vervolgens toe te leiden naar een hulp- en activeringsaanbod. Voor een oplossing van die problemen verbinden we de Achter de voordeur-aanpak met de integrale sociale aanpak binnen de Arnhem-Oost-aanpak, zodat we niet alleen zien welke problemen er zijn, maar er ook iets aan kunnen doen. In Arnhem hebben we samen met corporaties op kleine schaal ervaring opgedaan met een dergelijke aanpak in Immerloo (www.achterdevoordeur.com) waaruit blijkt dat 80% van de bewoners hiermee een zetje in de goede richting krijgen. Corporaties en gemeente werken hierbij intensief samen met welzijnsorganisaties uit de wijken, sociale wijkteams, politie, handhaving en Boa's en de Teams Leefomgeving.

6. Kwetsbaarheid buurten en impact van de maatregelen

6.1 Kwetsbaarheid aan te pakken buurten

Op de kaart weergegeven staan de 5 wijken van Arnhem-Oost. De aanvraag richt zich op in totaal 7 PC4-gebieden binnen deze wijken. Deze buurten zijn met naam aangeduid op de kaart. Hoewel deze buurten ten opzichte van elkaar verschillende sterktes en zwaktes kennen, kenmerken ze zich gemiddeld genomen door een aantal problemen, zowel ten opzichte van de rest van Arnhem als ook ten opzichte van Nederland als geheel.

Onder kwetsbaar gebied worden wijken en buurten verstaan waar de leefbaarheid onder druk staat.Het ministerie van BZK hanteert hiervoor de volgende indicatoren:

- Wonen: de samenstelling van woningtypen en huishoudens is volgens de gemeente kwetsbaar, en het aantal verhuizingen binnen korte tijd is relatief hoog. Ook kan er sprake zijn van een ondergemiddelde woningkwaliteit. Bijvoorbeeld doordat er veel sprake is van achterstallig onderhoud.
- Veiligheid: de buurt presteert ten opzichte van de rest van de gemeente ondergemiddeld op het terrein van de veiligheid. Denk daarbij aan veiligheidsincidenten en incidenten aangaande sociale problemen in de buurt, etc.
- Werk en inkomen: de bewoners van de buurt presteren ten opzichte van de rest van de gemeente ondergemiddeld op het terrein van werk en inkomen. Denk daarbij aan de uitkeringsafhankelijkheid van huishoudens (bijstand, WW, Wajong, arbeidsongeschiktheid), langdurige bijstandsuitkering van langer dan één jaar, lager gemiddeld huishoudinkomen, huishoudens met kinderen met een inkomen tot het sociaal minimum, werklozen, etc.
- Opleiding en jeugdhulp: de bewoners van de buurt hebben een lager dan gemiddeld opleidingsniveau en hoger dan gemiddeld gebruik van jeugdhulp. Denk daarbij aan het aantal kinderen dat gebruik maakt van jeugdhulp, het aantal voortijdige schoolverlaters of het hoogst behaalde opleidingsniveau, etc.

Het ministerie van BZK stelt als voorwaarde voor het Volkshuisvestingsfonds dat de aanvraag zich richt op een gebied dat ondergemiddeld scoort op de indicator wonen en op minstens één van de andere indicatoren veiligheid, werk en inkomen en opleiding en jeugdhulp.

Hieronder gaan we kort op deze kenmerken in voor de betreffende PC4 gebieden.

PC 4 - gebieden	Buurten
6822	Onder de Linden, Klarendal-Noord, St. Janskerkstraat e.o.
6823	Geitenkamp
6826	Presikhaaf III
6828	Statenkwartier, Arnhemse Broek
6832	Immerloo I, Zeegsingel e.o.
6833	Kamillehof, Groene Weide
6841	Malburgen-West

Figuur 16

Voor de indicator **wonen** hebben we gekeken naar:
- Aandeel koopwoningen onder € 175.000 WOZ-waarde: In alle PC-4 gebieden is dit aandeel hoger dan het Arnhems gemiddelde.
- Leegstand CBS: Deze ligt gemiddeld rond het Arnhems gemiddelde.

Voor de indicator **veiligheid** hebben we gekeken naar:
- Aantal geweldsincidenten per 1000 inwoners: Deze ligt in PC4-gebied 6832 hoger dan gemiddeld in Arnhem. In de overige gebieden is deze lager.
- Aantal vermogensdelicten per 1000 inwoners: Deze ligt in alle gebieden onder het gemiddelde van Arnhem.

Met betrekking tot veiligheid valt op dat deze wijken op de leefbarometer van BZK op de dimensie veiligheid wel negatief scoren (zie hoofdstuk 2), terwijl ze op basis van de politiemonitor (geweld en vermogen) niet ondergemiddeld scoren (zie tabellen hieronder). Dit kan een gevolg zijn van het feit dat geweldsmisdrijven verhoudingsgewijs meer plaatsvinden in bv uitgaansgebieden. Een andere reden kan gelegen zijn in de grotere politie-inzet juist in de benoemde gebieden.

Voor de indicator **werk en inkomen** hebben we gekeken naar:
- Aandeel in bijstand: In alle PC4-gebieden behalve 6833 ligt dit aandeel boven het gemiddelde in Arnhem.
- Netto arbeidsparticipatie: Deze ligt in alle PC4-gebieden lager dan gemiddeld in Arnhem.

Voor de indicator **opleiding en jeugdhulp** hebben we gekeken naar:
- Aandeel laagopgeleiden: In alle buurten zijn er veel meer laag opgeleiden dan het stedelijk gemiddelde.
- Aandeel jeugdzorg: Deze ligt in Arnhem gemiddeld rond de 10%. In PC4-gebied 6823 ligt deze met 16% ver boven dit gemiddelde.

PC 4 - gebieden	aantal woningen	leegstand (CBS)	koop-woningen onder 175.000 (WOZ)	Gewelds-delicten per 1000 huishoudens (Politie)	Vermogens-delicten per 1000 huishoudens (Politie	Laagop-geleidheid (CBS)	Jongeren Jeugdzorg (CBS)	Bijstand (CBS)	Netto Arbeids-participatie (CBS)
6822	3835	4%	21%	15	81	32%	9%	10%	63%
6823	3760	3%	36%	20	32	48%	16%	13%	53%
6826	4830	3%	60%	9	36	45%	6%	12%	56%
6828	5845	4%	24%	9	38	35%	6%	10%	60%
6832	2630	5%	53%	26	101	50%	7%	9%	51%
6833	2940	2%	46%	21	56	34%	8%	7%	65%
6841	2080	2%	21%	19	70	35%	7%	9%	63%
Gemeente	75632	4%	15%	21	103	28%	10%	7%	66%

PC 4 - gebieden	Buurten	Wonen	Veiligheid*	Werk/ Inkomen	Opleiding / Jeugdhulp	kwetsbaar
6822	Onder de Linden, Klarendal-Noord, St. Janskerkstraat e.o.	ja	nee	ja	ja	ja
6823	Geitenkamp	ja	nee	ja	ja	ja
6826	Presikhaaf III	ja	nee	ja	ja	ja
6828	Statenkwartier, Arnhemse Broek	ja	nee	ja	ja	ja
6832	Immerloo I, Zeegsingel e.o.	ja	ja	ja	ja	ja
6833	Kamillehof, Groene Weide	ja	nee	ja	ja	ja
6841	Malburgen-West	ja	nee	ja	ja	ja

* Dit is de veiligheid gementen op basis van aantal gewelds- en vermogensmisdrijven per 1.000 inwoners

Op basis van bovenstaande indicatoren worden alle gebieden waar de aanvraag op ziet als kwetsbaar beoordeeld. In de tabel op paigna 31 is dit weergegeven. Hierbij geeft een "ja" aan dat slechter wordt gepresteerd ten opzichte van de rest van de gemeente, een "nee" betekent dat gelijk of beter wordt gepresteerd ten opzichte van de rest van de gemeente.

Op basis van de beschikbare landelijke data constateren we dat alle PC4 gebieden in de aanvraag zich als kwetsbaar kwalificeren.

6.2 Impact van de maatregelen

Om inzicht te krijgen in de impact van de maatregelen in het kader van het Volkshuisvestingsfonds hebben wij Rebel gevraagd vanuit een economische bril naar de maatregelen te kijken, om zo het beoogde effect goed te kunnen duiden. Dit bureau is een landelijke autoriteit op het gebied van maatschappelijke kosten-baten analyses. In deze paragraaf geven we één op één hun bevindingen weer:

De maatregelen binnen het hier beschreven programma gaan telkens uit van een andere probleemanalyse. Ze hebben allemaal een "eerste orde effect": dat is het direct zichtbare en meetbare resul-

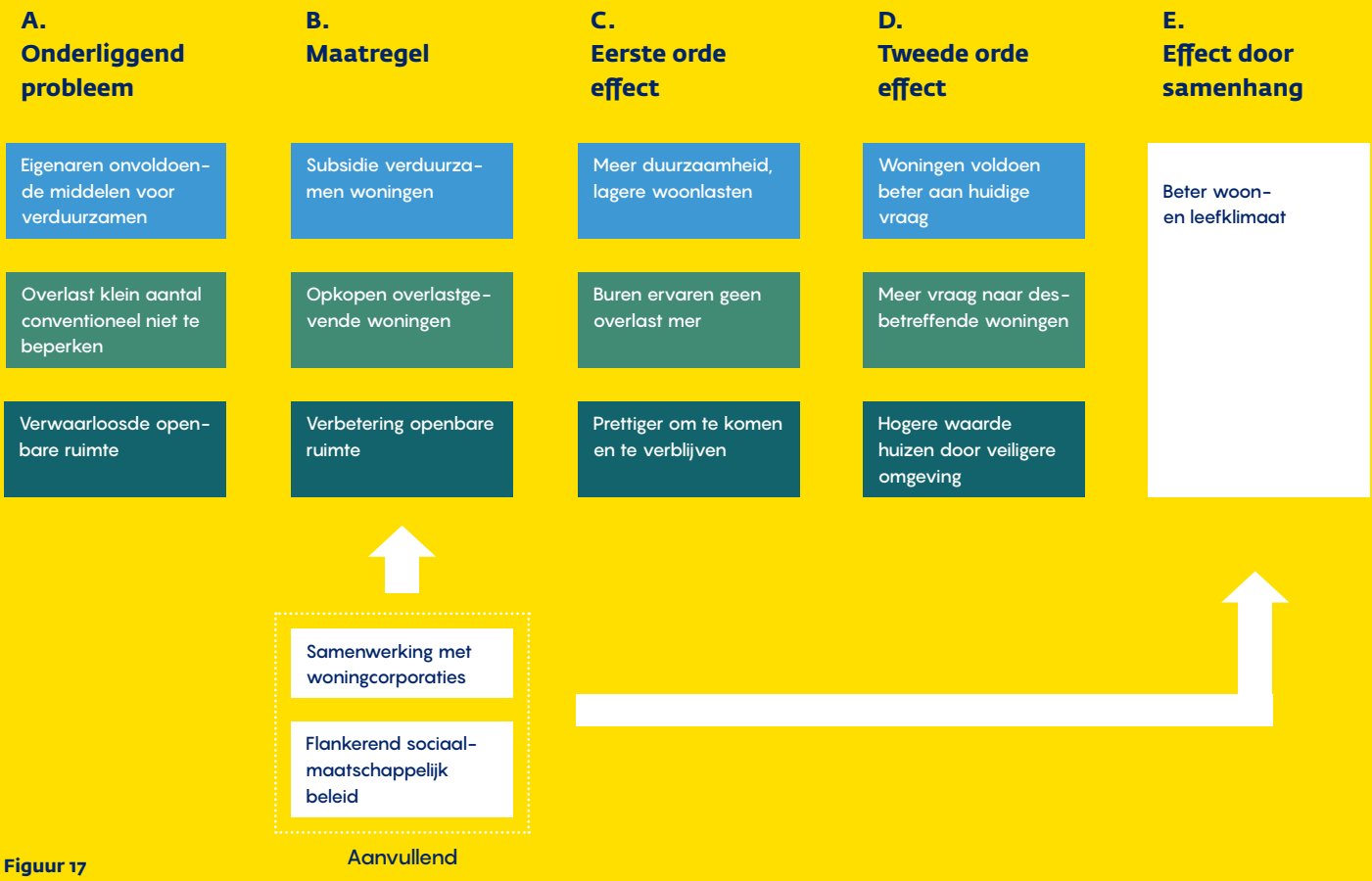

Figuur 17

taat van de maatregelen. Maar daarnaast hebben de maatregelen ook nog een "tweede orde effect": dat is het resultaat dat indirect ontstaat als gevolg van het eerste orde effect. En tenslotte hebben de maatregelen nog een effect dat ontstaat door de samenhang van de maatregelen met elkaar, en met de flankerende maatregelen (samenwerking met corporaties en sociaal-maatschappelijk beleid).

In figuur 18 schetsen we de zogenaamde "effectenboom" van de maatregelen, daaronder gaan we er nader op in.

Effecten maatregel 1: subsidie verduurzamen particuliere woningen

De eerste maatregel betreft het verlenen van subsidies ten behoeve van het verduurzamen van particuliere woningen. Daarmee helpen we woningeigenaren in de desbetreffende gebieden die niet over voldoende financiële en ruimte beschikken om deze opgave zelf aan te pakken. Ook is er hierdoor veelal sprake van het ontbreken van mentale ruimte. Objectieve cijfers, zoals de terugverdiencapaciteit van een maatregel, en instrumenten, zoals een gemeentelijke duurzaamheidslening, zijn onvoldoende om deze eigenaren over de streep te trekken. Deels omdat ze financieel al krap zitten en deels omdat ze te maken hebben met sociaal-maatschappelijke problemen waardoor ze deze opgave er niet bij kunnen hebben. Er wordt gewerkt met een menukaart van ingrepen, zodat geborgd is dat de renovatie en verduurzamingsmaatregel goed aansluit bij het specifieke "duurzaamheidstekort" van elke woning.

Het meest directe effect is dat met deze maatregel 1.754 woningen in Arnhem-Oost verduurzaamd zijn. Dat leidt tot minder energieconsumptie – wat goed is voor de Nederlandse duurzaamheidsambities – en tot lagere woonlasten voor de woningeigenaren.

Het indirecte effect hiervan is de verschuivende woonvraag. De afgelopen jaren is het gemiddelde te koop staande huis – door duurzame nieuwbouw en verduurzaming van bestaande bouw – steeds duurzamer geworden., Dit is af te lezen aan een beter energielabel (zie onderstaande afbeelding; bron: https://www.clo.nl/indicatoren/nl0556-energielabels-woningen).

Hierdoor verschuift wat een koper op de woningmarkt als 'normaal' ervaart. Een energielabel van D of slechter was in 2010 nog 'normaal' in die zin dat het 48% van de woningen betrof. In 2019 hadden nog maar 28% van de woningen een label van D of slechter. Dit aandeel zal verder blijven dalen, waardoor kopers steeds

Energielabels woningen naar jaar van opname

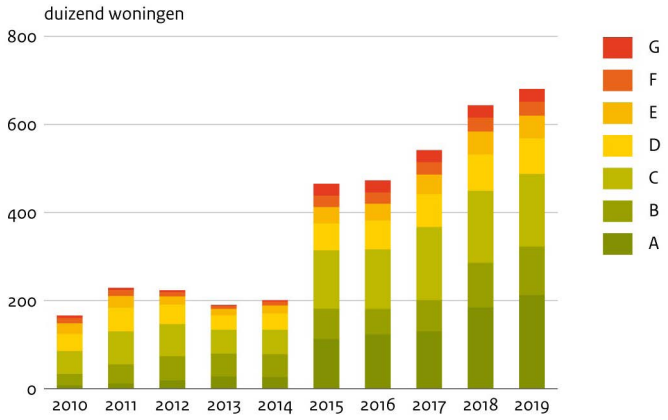

Bron: RVO

Figuur 18

meer een "discount" zullen rekenen voor woningen met zo'n laag energielabel. Ofwel: de woningen in Arnhem-Oost voldoen steeds in mindere mate aan de vraag, tenzij ingegrepen wordt door te verduurzamen. Onze maatregel verbeterd daarmee de balans tussen vraag en aanbod.

Aanpassingen aan woningen in het kader van energietransitie en binnenklimaat (slecht geïsoleerde huizen, tocht, schimmelproblematiek) zijn van invloed op de gezondheid en het welbevinden van mensen. Hierbij gaat het vooral om het binnenklimaat, niet zo zeer om het energiegebruik. De Gezondheidsraad heeft in een recent advies op het belang van de renovatie en verduurzaming in relatie tot gezondheid gewezen. (https://www.gezondheidsraad.nl/documenten/adviezen/2020/07/14/gezonde-energietransitie-in-de-gebouwde-omgeving)

Effecten maatregel 2: opkoop circa 25 woningen

De tweede maatregel is het opkopen van een klein aantal (circa 25) woningen waarvan het gebruik op dit moment voor overlast zorgt. Direct effect hiervan is dat de overlast wordt weggenomen. Dit is vooral relevant voor bewoners van woningen in de nabijheid van deze woningen. Aangezien het om een ingrijpende maatregel gaat, zal deze niet worden genomen bij een "normale", lees: één-op-één, burenruzie. Het gaat altijd om situaties waarbij vanuit één woning overlast wordt veroorzaakt voor een groot aantal woningen. Het directe effect is: overlast verlichten voor

omwonenden. Economisch gezien ontstaat hierbij een hefboomeffect: een ingreep bij één woning leidt tot verbeteringen bij x woningen, en ingreep bij 25 woningen dus tot verbeteringen bij 25*x woningen.

Het indirecte effect hiervan is wederom te zien op de woningmarkt. Het is aannemelijk dat er minder of zelfs geen vraag is naar woningen waarbij sprake is van overlast door buren, zeker als het om overlast van dusdanige omvang gaat. De desbetreffende (25*x) woningen zijn daarmee economisch niet op een efficiënte manier betrokken bij het samenspel van vraag en aanbod: de woningmarkt is op deze plekken verstoord door overlastgevende woningen. Het wegnemen van de oorzaak van overlast leidt ertoe dat omliggende woningen weer bij het reguliere aanbod horen, waardoor er meer balans ontstaat tussen vraag en aanbod.

Effecten maatregel 3: investeren in openbare ruimte

De derde maatregel betreft het verbeteren van de openbare ruimte in de wijk. Deze nodigt vaak te weinig uit tot ontmoeten, spelen en bewegen, kortom: meedoen. Hierbij is er sprake van een duidelijk direct effect: de openbare ruimte wordt een aantrekkelijkere plek om te verblijven. Ook wordt een goed ingerichte openbare ruimte, waar een divers publiek verblijft, ervaren als een veilige plek.
Dat leidt tot een tweede orde effect: een wijk die als veilig wordt ervaren, zal door (potentiële) huurders en woningeigenaren hoger gewaardeerd worden, wat terug te zien is in de waardeontwikkeling van de woningen.

Aanvullende maatregelen en effecten van samenhang

Naast de drie fysieke ingrepen zijn er twee aanvullende maatregelen: ten eerste een nauwe samenwerking met corporaties in de wijk, en ten tweede flankerend beleid op sociaal-maatschappelijk gebied. Beide hebben ze hun eigen effecten, maar versterken ook de effecten van de fysieke ingrepen.
De samenwerking met corporaties leidt ertoe dat echt wijkgericht gewerkt kan worden. Zo voorkomen we dat de tweedeling in een buurt ontstaat tussen bijvoorbeeld verduurzaamde woningen en woningen met achterstallig onderhoud. Zo ontstaat een totaal plaatje: een groot deel van de woningen én de openbare ruimte wordt aangepakt, én enkele bronnen van overlast worden opgelost. In samenhang wordt de wijk naar een nieuw niveau getild.
Daarbij helpt ook dat de 'hardware' (fysieke ingrepen door gemeente en corporaties) wordt aangevuld door "software", of zoals burgemeester Marcouch het heeft geformuleerd: "niet alleen dubbel glas plaatsen, maar ook verder kijken naar wat een gezin nodig heeft". Zo leveren wij een bijdrage om vooral multiprobleemgezinnen (laaggeletterdheid, werkloosheid, armoede, schulden, zorgvraag etc.) verder te helpen. Ook hier geldt dat de kracht van de aanpak ontstaat uit de samenhang van maatregelen: we helpen mensen aan een betere thuissituatie én een betere wijk om te leven

7. Organisatie

In Arnhem staat al jaren lang een sterke programma- en projectorganisatie met programma- en projectmanagers die sturing geven aan processen en projecten managen in opdracht van het bestuur van onze stad. Hierin is de programmamanager de ambtelijk (gedelegeerd) opdrachtgever. Daar waar meerdere projecten spelen wordt voor een gebied een ontwikkelmanager aangesteld om de integraliteit tussen de projecten te bewaken en waar koppelkansen liggen deze te pakken.
Op hoofdlijnen ziet de projectorganisatie als volgt uit:

Samenwerkingstafel Arnhem-Oost Kring Samenwerking min BZK

Stuurgroep
(Burgemeester en Wethouders, corporatie bestuurder + programmamanager)

Woningbouwcorporaties, Sociale partners, Onderwijsinstellingen & Economic Board

Ontwikkelmanager
Fysieke aanpak Arnhem-Oost: Volkshuisvestingsfonds Arnhem-Oost

Project-/ participatie managers
fysieke en sociale opgave (Per wijk een)

Project-ondersteuning
(projectsecretaris)

Assetmanager corporatie
(afhankelijk van gespikkeld bezit)

Communicatie-adviseur
(gericht op ontzorging en / ondersteuning van bewoners)

Gemeentelijk ondersteuningsteam
Openbare Ruimte / Teams Leefomgeving / Handhaving / Veiligheid / Gebiedsteams Werk en Inkomen / Juridische Zaken / Financiën/ Vastgoed

Klankbordgroep bewoners/ belanghebbenden
op projectniveau

Partners uit de wijken/stad
Politie / BOA's / Zorg en Welzijnswerk (gericht op armoede, schulden werk en zorg) / Sociale Wijkteams / Onderwijs / Scalabor / Activerend Werk

Samenwerkingstafel Arnhem-Oost Kring

In de samenwerkingstafel (Arnhem-Oost Kring) werken we samen met het ministerie van BZK en 10 professionele stakeholders met goed Arnhemse netwerk binnen bijvoorbeeld corporatieland, welzijnsorganisaties, werknemersorganisaties, arbeidsontwikkelbedrijf, onderwijs, politie aan de ambities van Arnhem-Oost. De burgemeester is de voorzitter van het overleg. Het overleg dient als klankbord en adviesorgaan maar worden ook ingezet om eigenstandig thema's op te pakken.

Stuurgroep Arnhem-Oost

Burgemeester en Wethouders vormen samen met de programmamanager het gemeentelijke deel van de stuurgroep. Deze werkt nauw samen en stemt af met woningbouwcorporaties onder een set van prestatieafspraken. Specifiek voor Arnhem-Oost is er daarnaast een samenwerkingstafel opgezet die fungeert als een groep bondgenoten op doelstellingniveau en partners bij uitvoering van de vier ontwikkellijnen.

Programmamanager

Arnhem-Oost kent vier ontwikkellijnen zoals beschreven in hoofdstuk 3 en de programmamanager geeft op doelniveau invulling aan deze lijnen in samenspel met Burgemeester en Wethouders. Binnen de vier ontwikkellijnen worden waar nodig gedetailleerde organisatie opgericht passend bij de opgave.

Ontwikkelmanager fysieke aanpak Arnhem-Oost: Volkshuisvestingsfonds

Binnen de ontwikkellijn "Opgroeien en leven in kwalitatief goede woningen in een prettige en veilige openbare ruimte" is voor fysieke aanpak Arnhem-Oost: Volkhuisvestingsfonds is een ontwikkelmanager aangesteld. De ontwikkelmanager is de spin in het web en zorgt voor ontwikkelkracht en stakeholder management. Hierdoor worden er slagvaardig stappen gezet en komen projecten tot uitvoering. Het gevaar van een integrale opgave is vaak dat men eerst alles helder wil hebben en alles wil overzien al vorens te starten. Echter, opgaves kunnen niet wachten op elkaar en daar waar je een hebt project afgerond ontstaat al weer een nieuwe opgave. De ontwikkelperspectieven, handelingskaders en wijkprogramma's zoals deze opgesteld zijn voor de Arnhem-Oost wijken geven kaders waar binnen projecten zelfstandig kunnen draaien zonder de integrale opgave uit het oog te verliezen.

Projectgroep per project

Project-participatiemanager

Per wijk in Arnhem-Oost is een project-participatiemanager verantwoordelijk voor alle projecten die er lopen, ondersteunt door een projectsecretaris en waar nodig een assistent projectmanager.

Projectsecretaris

De projectsecretaris is ondersteunend aan de verschillende projecten in de wijk en waar mogelijk ook wijk overstijgend.

Assetmanager corporaties

Daar waar we bij het renovatieaanbod samen optrekken met de corporaties neemt de assetmanager van de betreffende corporatie deel aan de projectgroep.

Communicatieadviseur

Voor Arnhem-Oost is een fulltime communicatiemanager aangesteld die vanuit haar expertise ondersteunend is aan de project-/participatiemanagers voor alle Arnhem-Oost projecten.

Ondersteuning/Klankbord

Gemeentelijk ondersteuningsteam

Waar nodig zal er ondersteuning geboden worden door het gemeentelijke ondersteuningsteam vanuit openbare ruimte, gebiedsteam werk en inkomen en Teams leefomgeving etc. Met de wijkmanagers van Teamsleefomgeving trekken wij samen op. Zij zijn immers de oren en ogen naar de wijk.

Klankbordgroep

Voor de renovatieopgave zullen wij per wijk een afvaardiging van bewoners vragen met ons actief mee te denken het renovatieaanbod te ontwikkelen. Voor de projecten in de openbare ruimte werken wij reeds samen met een afvaardiging van bewoners en belanghebbenden. Dit zullen wij continueren.

Partners uit de wijk/stad

Veel partners uit de wijk/stad werken op dit moment al samen in de Arnhem-Oost wijken als ondersteuningsteam bij de verschillende opgave. Ook voor de renovatieopgave voor particuliere woningeigenaren zoeken wij deze samenwerking op.

8. Participatie en communicatie renovatie-aanbod en aanpak openbare ruimte Arnhem-Oost

8.1 Participatiestrategie Arnhem-Oost

De Arnhem-Oost aanpak is gericht op het creëren van gelijke kansen voor alle Arnhemmers. De opgaven in de vijf kwetsbare wijken van Arnhem-Oost hebben betrekking op onderwijs, werk, armoede, veiligheid, wonen en gezondheid. Gezien de langjarige aanpak (18 jaar) staat het perspectief van jongeren centraal.

Bewonersparticipatie speelt een grote rol in de Arnhem-Oost-aanpak, de aanpak betreft immers de directe leefomgeving. Steeds wordt gekeken in welke vorm dit het beste kan, gezamenlijk met professionals in themasessies, gebruikmakend van panels, klankbordgroepen of persoonsgericht met een specifieke vraag. In een fysieke of online setting worden bewoners en betrokkenen gevraagd mee te praten. Aandachtspunt hierbij is dat niemand wordt uitgesloten, iedereen kan meepraten, terwijl specifieke vraagstukken bij de direct betrokkenen worden neergelegd.

Meerwaarde van participatie is niet alleen het vergroten van het draagvlak maar ook toename in de verbondenheid met dat wat er speelt in de wijk en de mogelijke oplossingen daarvoor en dat het handelingsperspectief geeft.

De doelgroep profielen zijn daarbij leidend. Voor veel bewoners in Arnhem-Oost is de verduurzaming van hun woning namelijk complex; zij zijn met andere dingen bezig die op dit moment meer prioriteit hebben. Het is zaak om een participatieaanpak te ontwikkelen die past bij hun leven, wensen en (financiële en mentale) mogelijkheden.

Koppelkansen benutten

Participatie van bewoners is cruciaal. Wij realiseren ons dat de renovatie-aanpak reikt tot achter de voordeur van elke woning. Een enorme opgave maar ook een kans! Dit biedt ons als gemeente de mogelijkheid om in gesprek te komen. Thema's als vereenzaming, gezondheid, leefbaarheid, veiligheid en armoede komen op tafel. De kunst is om de meningen, ideeën en behoeften van bewoners zo goed mogelijk te koppelen aan de opgaven waar we als gemeente voor staan.

Op maat meedoen

Niet alle onderdelen van het participatieproces zijn voor dezelfde mensen interessant of belangrijk. De een wil zo vroeg mogelijk betrokken worden en de ander juist pas wanneer er meer duidelijk is. In de participatiestrategie voor Arnhem-Oost wordt het proces daarom in stukken geknipt. Mensen worden steeds in staat gesteld op maat mee te doen.

Ontzorgen

De mate waarin particuliere woningeigenaren mee willen doen hangt grotendeels samen met de aantrekkelijkheid van het 'renovatieaanbod'. Gelet op de doelgroep profielen voor deze wijken is dit extra belangrijk. Daarom is het van belang dat het aanbod voor de woningeigenaar een compleet ontzorgingspakket is. Er wordt maatwerk geleverd in het (ontzorg-)aanbod, zodat het voor iedereen aantrekkelijk is om mee te doen.

Meedenken.arnhem.nl

Wij beschikken over een digitale participatietool (meedenken.arnhem.nl). Via deze tool kunnen stellingen worden getoetst, enquêtes worden uitgezet en ook een interactief platvorm worden gecreëerd.

8.2 Voorbeelden van wat we al doen in Arnhem Oost

Arnhem-Oost Kring

In de samenwerkingstafel (Arnhem-Oost Kring) werken we samen met het ministerie van BZK en 10 professionele stakeholders met goed Arnhemse netwerk binnen bijvoorbeeld corporatieland, welzijnsorganisaties, werknemersorganisaties, arbeidsontwikkelbedrijf, onderwijs, politie aan de ambities van Arnhem-Oost. De burgermeester is de voorzitter van het overleg. Het overleg dient als klankbord en adviesorgaan maar worden ook ingezet om eigenstandig thema's op te pakken.

Ontwikkelperspectieven en Handelingskaders

De gemeente werkt met professionals, ondernemers en bewoners uit de wijk gezamenlijk aan een Ontwikkelperspectief voor Presikhaaf 3. Voor Geitenkamp en Malburgen is er recent een handelingskader opgesteld met actieve inbreng vanuit bewoners. Een Ontwikkelperspectief geeft bestaande opgaven die al in gang gezet zijn weer, beschrijft nieuwe opgaven die op korte termijn opgepakt worden en ambities op de langere termijn. Daarbij zijn drie hoofdlijnen belangrijk: de openbare ruimte, de noodzakelijke

opgave van de woningvoorraad en het versterken van de sociale en fysieke verbindingen. Het resultaat is een compacte, beeldende visie die ambities, kansen en bedreigingen in beeld brengt voor gemeente, eigenaren, belanghebbenden en omwonenden. Het Ontwikkelingsperspectief biedt tevens heldere kaders voor de verdere uitwerking van concrete stedenbouwkundige plannen en bouw- en inrichtingsplannen t.a.v. het gemeentelijke (grond) eigendom en private initiatieven. Daarnaast bevat het Ontwikkelperspectief ook een plan van aanpak voor de langere termijn op het gebied van veiligheid, leefbaarheid, de energietransitie en de woonopgave.

Wijkgesprekken energietransitie

In de Arnhem-Oost wijken zijn de afgelopen maanden gesprekken gevoerd met bewoners over de energietransitie. Om zoveel mogelijk bewoners te bereiken hebben we dat op verschillende manieren gedaan. Kleinschalige gesprekken binnen verschillende buurtclubs, online wijkavonden, gesprekken fysiek in de wijken met de inzet van Lijn2030, ons mobiele energieloket. In Presikhaaf en Malburgen hebben wij samengewerkt met Presikhaaf University en Empowering Nisa aan het 10 x 10 projecten. In beide wijken gingen 10 jongeren met een etnische achtergrond binnen hun eigen netwerk met 10 huishoudens in gesprek. Zo zijn 200 huishoudens bereikt! De gesprekken gingen over energiebewustwording en hoe je kunt besparen. We hebben opgehaald wat er speelt en leeft, waar behoeftes liggen en waar bewoners zich zorgen over maken. Door deze aanpak hebben wij de eerste wijkbewoners weten te mobiliseren en enthousiasmeren. Voor de energietransitie hebben wij de campagne 'Arnhem AAN' ontwikkeld (www.arnhemaan.nl). Informatie over het renovatieaanbod in de Arnhem-Oost wijken gaat hier ook een prominente plek krijgen.

Groenagenda

Voor alle wijken in Arnhem-Oost is met intensieve betrokkenheid van bewoners een groenagenda opgesteld. Onlangs is in het Arnhemse Broek een eerste hittesafari georganiseerd, wat groot succes was.

Participatie Buurttuinen Presikhaaf en Groene Lint Malburgen

Onderdeel van deze aanvraag zijn fysieke ingrepen in de openbare ruimte in Presikhaaf en Malburgen. Zowel bij het initiatief Buurttuinen in Presikhaaf als het Groene Lint in Malburgen zijn al lange tijd bewoners, ondernemers en wijkprofessionals betrokken. Samen geven we kaders vorm, ontwerpen en denken we na over de doelen die gehaald kunnen worden met deze fysieke ingrepen.

Wijkgerichte benadering

Arnhem kent een lange geschiedenis van wijkgericht werken, onder andere met wijkregisseurs en wijkprogramma's. Sinds 2016 wordt er nog meer samen met de wijken en vanuit de wijken gewerkt met de Teams Leefomgeving. Ons participatietraject voor deze aanpak sluit aan bij dit stevige netwerk: met bewoners gaan we actief aan de slag: we luisteren naar behoeften en wensen van bewoners en daar waar we projecten van kunnen maken pakken we dit samen op.

De renovatie en verduurzaming van het particuliere woningbezit in de Arnhem-Oost wijken draagt bij aan de wijkgerichte energietransitie van Arnhem. In april 2019 is door de gemeenteraad de 'Arnhemse Aanpak van de wijkgerichte energietransitie' vastgesteld. De Arnhemse Aanpak kent onder andere de volgende uitgangspunten:

- De trias energetica is leidend; eerst energie besparen.
- De aanpak is wijkgericht en samen met bewoners en overige gebruikers.
  Waar zelf organiserend vermogen onvoldoende ontstaat, neemt de gemeente samen met stedelijke partners het voortouw, altijd in verbinding met de bewoners.
- De energietransitie mag niet leiden tot (verdere) energiearmoede en schuldenproblematiek.

Wij streven naar een goede en tijdige betrokkenheid van bewoners. Om de individuele burger in beweging te krijgen is meer nodig dan een zak met geld. Er is verbinding nodig met wat er leeft in de wijk. Teams Leefomgeving (TLO), zij zijn de oren en ogen in de wijk, we trekken daarom samen op in de Arnhem-Oost wijken.

Doelgroepgerichte benadering

In 2019 is door Citisens een betrokkenheidsanalyse uitgevoerd, waarmee wij inzage hebben gekregen in de inwonerssamenstelling per wijk en de houding, gedrag en onderliggende drijfveren van onze wijkbewoners. De profielen zijn een geabstraheerde werkelijkheid. Ze zijn een goede leidraad voor de communicatie met de bewoners en hoe zij gestimuleerd kunnen worden om mee te denken en te doen in de uitvoering van de plannen rondom de renovatie van hun woningen.

In de Arnhem-Oost wijken bevinden zich vooral 'Honkvaste buurtbewoners' ('Het is wat het is') en 'Eigengereide digitalen'('We krijgen geen invloed') en Stadse nomaden ('loopt prima zo'). Alle drie de bewonersgroepen staan open voor de verduurzaming van hun woning. Honkvaste buurtbewoners en Eigengereide digitalen hebben weinig vertrouwen in de overheid. Stadse Nomaden hebben een bovengemiddeld vertrouwen in de gemeente. Door rekening te houden met hun leefstijl, wensen en eisen wordt de kans vergroot dat we hen een goed 'renovatieaanbod' kunnen doen en dat ze meedoen. Binnen de wijken komen meerdere profielen voor. We kunnen op straat niveau bekijken welk profiel het meest dominant aanwezig is en hier onze participatie aanpak op inrichten. Hiernaast is er aandacht voor mensen met een etnische achtergrond. Denk aan culturele verschillen en taalbarrières. Ook is er extra aandacht voor mensen die leven rondom de armoedegrens, zij hebben veelal zoveel aan hun hoofd dat er eerst ruimte moet komen voor dat ze kunnen denken aan het renoveren van hun woning. Voor deze doelgroep profielen is onderzocht hoe ze benaderd willen worden en hoe ze willen participeren in projecten.

Honkvaste Buurtbewoners worden het liefst via hun eigen netwerk (familie, vrienden, buurtbewoners) uitgenodigd om te participeren in een initiatief of project. Een huis-aan-huis verspreide nieuwsbrief vanuit de gemeente wordt door deze groep inwoners ook positief ontvangen. Ook een online kanaal is geschikt om deze groep te bereiken (bv. online platforms of enquêtes). Bij belangrijke onderwerpen zijn zij aanwezig bij een (offline) bewonersavond. Deze groep inwoners participeert het liefst in projecten waarin 'meedoen' voorop staat (in plaats van meedenken). Hun motief is vooral: opkomen voor het eigen belang (soms zelfs 'tegen' de gemeente) en het zoeken van gelijkgestemden.

Eigengereide Digitalen worden ook het liefst via hun eigen netwerk (familie, vrienden, buurtbewoners) uitgenodigd om te participeren in een initiatief of project. Een huis-aan-huis verspreide nieuwsbrief vanuit de gemeente leest deze groep inwoners niet. Een online kanaal is geschikt om deze groep te bereiken (bv. online platform of enquête). Met bijvoorbeeld een film die online staat weten we deze doelgroep goed te bereiken. Hun motief is opkomen voor het eigen belang, want anders houdt niemand rekening met je. De groep geeft er geen prioriteit aan om te participeren.

Stadse Nomaden worden graag op een persoonlijke manier uitgenodigd. Zij staan open voor een uitnodiging vanuit de gemeente, maar het liefst worden zij uitgenodigd door familie, vrienden of buurtbewoners om te participeren in een initiatief of project. Een huis-aan-huis verspreidde nieuwsbrief vanuit de gemeente leest deze groep inwoners niet. Een online kanaal is het meest geschikt om deze groep te bereiken. Deze groep inwoners participeert het liefst in projecten waarin 'meedoen' voorop staat (in plaats van meedenken). Hun motief is vooral sociaal van aard: nieuwe mensen leren kennen of juist bestaande contacten verstevigen. Sommigen participeren om 'zelf wat te leren', vaak heeft participeren geen prioriteit.

De wijze waarop de beide groepen informatie ontvangen en verwerken is verschillend. Dit betekent dat de communicatie op verschillende manieren moet worden opgepakt. Voor alle drie de groepen bewoners geldt dat ze het liefst via hun netwerk benaderd worden. We zijn daarom ook blij met het reeds bestaande netwerk in de wijk waardoor wij de bewoners via hun "voorkeursroute" kunnen bereiken. Participatie zit niet zo zeer in meedenken, maar vooral in meedoen.
De profielen helpen proactief in te spelen op de te verwachten weerstanden, ruimte te creëren voor ongenoegen of positieve ideeën en naast de bewoners te gaan staan. Bij iedere bewoner is een aanknopingspunt te vinden om het gesprek aan te gaan. Tevens is het belangrijk is dat wij de bewoners weten vast te houden. Dit bereiken wij door op de radar te blijven.

Hoe organiseren de wijken zich?

In de Arnhem-Oost wijken zit veel organiserend vermogen. Iedere wijk heeft wel een eigen wijkplatform, een wijkvereniging, een wijkkrant en andere wijkwerkgroepen zoals een werkgroep 'Groen' of een werkgroep speciaal gericht ouderen of het vertier van kinderen. Het wijkplatform of de wijkvereniging is een bewonersoverleg van wijkbewoners en beroepskrachten over leefbaarheid, veiligheid, wonen en welzijn in de wijk en richt zich op alle wijkbewoners in alle leeftijdscategorieën. Het doel van de bewoner overleggen is de leefbaarheid mede te verbeteren en de goede onderlinge verstandhouding tussen de wijkbewoners te bevorderen. Naast deze bewoner overleggen zijn er een aantal teams in de wijk; het Sociaal wijkteam, het Team Leefomgeving en de medewerkers van werk en inkomen. Op het gebied van welzijn zijn bijvoorbeeld ouderenwerk, jeugd- en jongerenwerkers en opbouwwerkers actief. Ook de buurtbeheerders van de corporaties hebben intensief contact met deze groeperingen. Ze spelen een centrale rol in het

leefbaarheidsvraagstuk en het signaleren van sociale problematiek, en zijn voor het project een belangrijke schakel in het contact met de stakeholders in de wijken.

Planning

Initiatieffase - Betrokkenheid bewoners binnen het bestaande netwerk
In de paragraaf 'Voorbeelden van wat we al doen in Arnhem Oost' hebben we aangegeven hoe professionele stakeholder en bewoners betrokken zijn en worden bij de opgaven in Arnhem-Oost.

Definitiefase - Kennismaking renovatieaanbod en uitwerking communicatie- en participatieplan
Particuliere woningeigenaren uit de Arnhem-Oost wijken die in aanmerking komen voor het renovatieaanbod worden per brief geïnformeerd over de kans die hen geboden wordt om in een gezonder en comfortabeler huis te wonen. Hierin geven we aan dat er binnenkort per blok of per straat een bijeenkomst wordt georganiseerd waarvoor ze een uitnodiging ontvangen. Bewoners kunnen als ze op voorhand vragen hebben of informatie willen een bezoek brengen aan de website Arnhem Aan of telefonisch contact opnemen met de gemeente. In de definitiefase werken we de participatieplannen per wijk uit, met de doelgroep profielen als uitgangspunt. Want de wijken verschillen van elkaar en we willen juiste de krachten uit de wijk benutten. We starten met een stakeholdersanalyse. Samen met de stakeholders uit de wijk onderzoeken we hoe we de communicatie en participatie concreet handen en voeten kunnen geven. Op deze manier worden twee werelden bij elkaar gebracht; de geabstraheerde werkelijkheid uit de profielen en de kennis en kunde van de stakeholders in de wijk.

In het plan wordt benoemd welke communicatiemiddelen worden ingezet en welke rol de stakeholders daarin hebben. Daarnaast is onderzocht welke koppelkansen er liggen en welke rol/participatiegraad daarin voor de bewoners is weggelegd. Het plan geeft ook aan wat harde randvoorwaarden zijn en waar geen medezeggenschap op mogelijk is. Op deze manier worden de verwachtingen goed gemanaged.

Ontwerpfase
In deze fase gaan we de bewoners informeren over het renovatieaanbod en halen op wat bewoners nodig hebben. Nog niet op huisnummer niveau, dat komt later. Dit is bedoeld om een beeld te krijgen hoe de brede aanpak verder uitgewerkt moet worden. Daarbij is het belangrijk dat bewoners een indicatie krijgen van 'wat het gaat kosten en opleveren'. Door particuliere woningeigenaren mee te nemen in de plannen en een aantrekkelijk ontzorgingspakket aan te bieden vergroten we het draagvlak. Tijdens deze fase tasten we al af wat het draagvlak onder de particuliere woningeigenaren is. Gedurende de ontwerpfase worden de koppelkansen concreet uitgewerkt. Uitgangspunt is dat waar mogelijk de bewoner betrokken wordt bij de uitvoering. De (her)inrichting van het openbaar gebied (buurttuinen Presikhaaf en Groene Lint Malburgen) zal ook verder met de bewoners uitgewerkt worden.

Voorbereidingsfase
In deze fase beslissen particuliere woningeigenaren of ze instemmen met het renovatieaanbod voor hun woning. Bewoners worden individueel benaderd en ze krijgen een concreet 'renovatieaanbod'. Daarnaast wordt onderzocht hoe individuele obstakels (bijv. schuldenproblematiek) aangepakt kunnen worden. Afhankelijk van het draagvlak wordt er nog extra ingezet op voorlichting van verschillende doelgroepen.

Realisatiefase
Tijdens de realisatiefase is het heel belangrijk om tijdig en met regelmaat te informeren wat de stand van zaken is van de uitvoering, wanneer welke maatregelen uitgevoerd gaan worden, tijdsduur en mate van overlast enzovoort.

Evaluatiefase
Zowel de uitvoering als de communicatie en participatie wordende vooraf (SMART)-geformuleerde doelen uitgebreid geëvalueerd. Dit is zeer waardevolle informatie voor Arnhem en deze zal landelijk gedeeld worden.

Inschatting risico's behalen van draagvlak

We zien dat de renovatie opgave vooral als een sociaal-maatschappelijke uitdaging. De risico's zijn dan ook vooral van sociaal-maatschappelijke aard. Onze strategie is erop gericht dat iedereen 'op maat' mee kan doen omdat niet alle onderdelen van het proces voor iedereen interessant of belangrijk zijn. Gezien de investeringen om het draagvlak te verkrijgen, denken we het ontbreken van voldoende draagvlak tot een minimum te beperken. Wij houden er met de aantallen bewoners die wij benaderen rekening mee dat een aantal niet mee wil doen. Wij gaan uit van een percentage van 70% van alle woningen met een F- en G-label. Dit vullen we aan met woningen met een E-label, waardoor we uiteindelijk verwach-

ten dat 1.754 particuliere woningeigenaren mee gaan doen.

Mate van participatie

Bewoners beslissen zelf of ze mee willen doen of niet, wij als gemeente bepalen echter de spelregels. We verwachten dat bewoners deze duidelijkheid waarderen. Belangrijker is dat we ze goed uitleggen hoe het werkt, wat voor kansen het biedt en hoe zij (financieel) worden ontzorgd. Uiteraard hebben bewoners wel medezeggenschap over de totstandkoming en uitvoering van het uitvoeringsplan. Willen ze het zelf oppakken, liften ze mee op de plannen van de corporaties of gaan ze zelf deels aan de slag? In het participatieplan wordt uitgewerkt hoe de participatie wordt vormgegeven.

Daar waar vanuit planning iets eerder kanen vanuit participatie blijkt dat iets eerder moet; doen we dat. Zo bouwen we aan een sterkere relatie en aan vertrouwen tussen wijkbewoners onderling en tussen bewoners en gemeente.

9. Financiën

De totale investering die gemoeid is met het deelplan Fysieke aanpak Arnhem-Oost: Volkshuisvestingsfonds bedraagt 47,2 miljoen.

Totale projectinvesteringen					
Kosten					
Renovatie en verduurzaming					
Verduurzaming woningen	€ 21.233	x	1.754	woningen	€ 37.242.590
Achterstallig onderhoud en schimmelaanpak	€ 2.453	x	1.754	woningen	€ 4.302.517
Inponding	€ 29.397	x	25		€ 734.913
Openbare ruimte					€ 2.476.069
Subtotaal investering					€ 44.756.088
Uitvoeringskosten: samenhang (sociale) leefbaarheidsaanpak					
Ontzorging, participatie, aanpak achter de voordeur en werkgelegenheid					€ 1.738.500
Proceskosten integraal programma Arnhem-Oost					€ 750.000
Subtotaal uitvoeringskosten					€ 2.488.500
Totaal investeringen					€ 47.244.588

Het tekort op de bovenstaande investering betreft circa 36,4 miljoen, uitgesplitst in de volgende onderdelen:

Tekorten op de investeringen					
Kosten					
Renovatie en verduurzaming (na ISDE en eigen bijdrage)	€ 17.496	x	1.754	woningen	€ 30.687.476
Inponding	€ 29.397	x	25		€ 734.913
Openbare ruimte					€ 2.476.069
Subtotaal investering					€ 33.898.457
Uitvoeringskosten: samenhang (sociale) leefbaarheidsaanpak					
Ontzorging, participatie, aanpak achter de voordeur en werkgelegenheid					€ 1.738.500
Proceskosten integraal programma Arnhem-Oost					€ 750.000
Subtotaal uitvoeringskosten					€ 2.488.500
Totaal aanvraag					€ 36.386.957

Bijlagen

Bijlage 1 Wijkanalyses

De urgentie in Arnhem is ten opzichte van Nederland hoog, maar er zijn ook verschillen binnen de Arnhem-Oost wijken. Per wijk is een analyse gemaakt van de (multi)problematiek op het gebied van (o.a.) wonen, werk, onderwijs, veiligheid en zorg en andere sociaal-maatschappelijke en leefbaarheidsproblematiek. Dat is gedaan op basis van beschikbare data, maar ook door per wijk sessies te organiseren om problemen te markeren en mogelijke oplossingsrichtingen te verkennen, met professionals uit de wijk, zoals de Teams Leefomgeving van de gemeente, ondernemers en betrokken bewoners.

"Toen wij de winkel nog hadden en er een grote markt was, was het druk en zochten mensen elkaar op. De ziel is nu uit de wijk en die moet terugkomen."

– Jan Lareman, bewoner en voormalig middenstander Geitenkamp

Geitenkamp

Algemene aandachtspunten

Bewoners van de Geitenkamp hebben een laag vertrouwen in de overheid en in zichzelf. Steeds meer mensen verwachten achteruitgang in hun buurt. Bewoners ervaren een gevoel van onveiligheid en de alcohol en drugsoverlast neemt toe in de wijk. Afgelopen jaar zijn een aantal incidenten geweest die bijdragen aan dit gevoel, zoals met vuurwerk en vernielingen rond de jaarwisseling. De bewoners kennen elkaar goed, maar dat hoeft niet perse positief te zijn. De ervaringen met hulp, informatie en support is niet positief. Bewoners hebben een eigen normenkader ontwikkeld. Kinderen zeggen nu al dat ze later niet gaan werken maar een uitkering gaan aanvragen, net als hun ouders. Deze generatiepatronen zijn moeilijk te doorbreken.

Bewoners

Geitenkamp is een wijk met 3.900 inwoners. Het is een homogene wijk. Het percentage autochtone inwoners is hoger dan gemiddeld in Arnhem (74% versus 67%) en bijna de helft van de bewoners zijn laagopgeleid (47% vs. 29% in Arnhem). Een groot deel van de bewoners loopt het risico dat ze niet mee kunnen komen in de maatschappij door een mentale beperking. Het aantal mensen dat gebruikt maakt van hulpverlening (wmo, jeugdwet, WW) is relatief hoog. De lichamelijke en mentale gezondheid ligt lager dan de rest van Arnhem. Bijna de helft van de Geitenkampers is laag opgeleid en 30% van de bewoners maakt gebruik van de armoederegeling.

Bewoners kennen elkaar goed, maar de sociale cohesie is laag: bewoners ervaren de wijk niet als een gezellige wijk met veel saamhorigheid. De sociale buurtkracht, de mate waarin bewoners bij elkaar terecht kunnen, is eveneens laag. Initiatieven zijn wel zichtbaar, voorbeeld daarvan is de Buurtmoestuin Vlindertuin: een bewonersinitiatief om wijkgenoten bij elkaar te brengen.

Wonen

In de Geitenkamp staan gemiddeld de kleinste woningen van Arnhem. De beoordelingscijfers van de woonomgeving zakken de laatste jaren, de bewoners ervaren veel verloedering. 82% Van de woningen zijn corporatiebezit, tegenover 36% in de rest van Arnhem. Aanpassingen aan de woningen zijn moeilijk uit te voeren, vanwege het beschermd stadsgezicht.

Voorzieningen en openbare ruimte

Het voorzieningenaanbod aan het Marktplein neemt af. Winkeliers kunnen met moeite het hoofd boven water houden. Winkels verdwijnen en komen weinig nieuwe winkels voor terug. Het plein is erg versteend, wordt gebruikt als parkeerplaats voor auto's en niet als een plek waar bewoners elkaar kunnen ontmoeten en waar het fijn vertoeven is. Ook de rest van de wijk is versteend. In de wijk is weinig groen dat uitnodigt tot ontmoeten, terwijl de wijk wel grenst aan een groene omgeving.

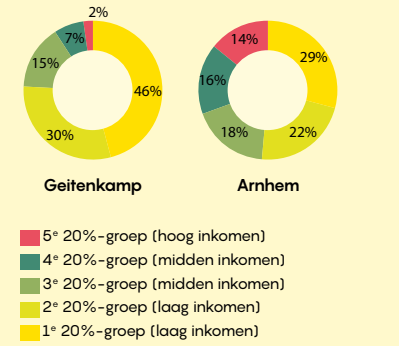

Figuur 1 Inkomensverdeling per 20% groep

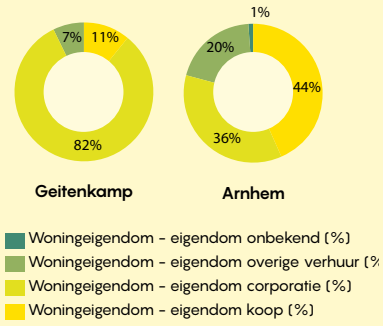

Figuur 2 Woningeigendom

Kansen

Geitenkamp is een duidelijk afgebakende wijk met een eigen karakter. In de wijk is nog relatief veel sociaal contact, zeker ten opzichte van andere wijken met lage inkomens.

"De verschillen in de wijk, koop-huur, etniciteit, bepalen op straatniveau hoe voor jou de leefbaarheid en veiligheid is en wat jouw kansen zijn."

– Nabil el Malki, Presikhaaf University

Presikhaaf-West

Algemene aandachtspunten

Presikhaaf-West is een wijk met veel jonge bewoners en tegelijkertijd duidelijke risico's bij het opgroeien. Er zijn veel verschillende gemeenschappen met daarbinnen een sterke sociale cohesie, deze cohesie ontbreekt echter tussen gemeenschappen. Het onderlinge contact staat onder druk, men kent 'de ander' niet. Het gevoel van eenzaamheid is relatief hoog, bijna een op de vijf bewoners heeft te weinig contact met andere mensen. In Arnhem is dit een op de zeven. Een concentratie van problematiek bevindt zich aan de kant van de Oude Zevenaarseweg.

Bewoners

Presikhaaf-West is een heterogene wijk, met 117 etniciteiten. Bijna de helft van de bewoners zijn alleenstaand, en 14% van de huishoudens bestaat uit eenoudergezinnen.

Bijna de helft van de inwoners is laagopgeleid (47%), ten opzichte van 29% in Arnhem. Armoede is een breed probleem in de wijk. Bijna een derde van de kinderen groeit op in een huishouden met een laag inkomen, dat is het hoogste percentage in Arnhem. 28% van de inwoners heeft de afgelopen 12 maanden moeite gehad met rondkomen. Onder jongeren zijn de risico's bij opgroeien op verschillende gebieden aantoonbaar groter, relatief aan Arnhem. Het risico op gedragsproblemen is hoog: 23% tegenover 11% in heel Arnhem.

Leefbaarheid en veiligheid

Afgelopen jaren is het gevoel van onveiligheid in de wijk sterker geworden. Er zijn relatief veel meldingen van overlast. Meldingen gaan over zowel verkeersoverlast als sociale overlast.

De leefbaarheid in de buurt wordt consequent als laagst van Arnhem beoordeeld. Specifiek de belemmeringen voor kinderen zijn hierin leidend. Er zijn mogelijkheden om buiten te spelen, maar het verkeer, water en teveel afval op straat zorgen voor de belemmeringen. Bewoners ervaren een verloederde wijk zonder uitstraling.

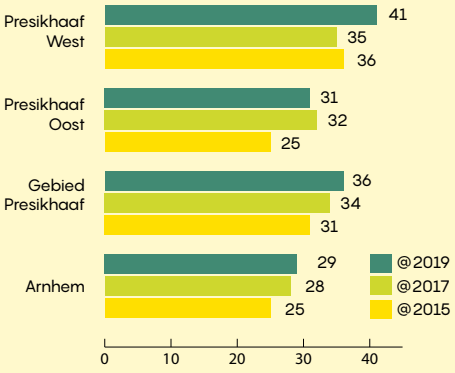

Figuur 4 Onveiligheidsgevoelens in de buurt

Kansen

Afgelopen jaren hebben corporaties geïnvesteerd in het verduurzamen en onderhouden van hun bezit in deze wijk. Een voorbeeld van een project dat hier gaande is, is sociaal cement: passende toewijzing van sociale huurders op voorwaarde dat zij zich inzetten voor sociale cohesie in hun appartementencomplex. Vanuit de gemeente is een ontwikkelperspectief in ontwikkeling, waarin de ruimtelijke en fysieke ontwikkeling van een deel van de wijk,Presikhaaf III. Presikhaaf I en II zijn afgelopen jaren al herontwikkeld.

Relatief een groot deel van de bewoners denkt dat de wijk vooruitgaat de komende vijf jaar. Ze zijn positiever over de nabijheid van voorzieningen dan in de andere Arnhem-Oost wijken. Daarnaast ervaren bewoners hulp en ondersteuning van binnen de eigen gemeenschap.

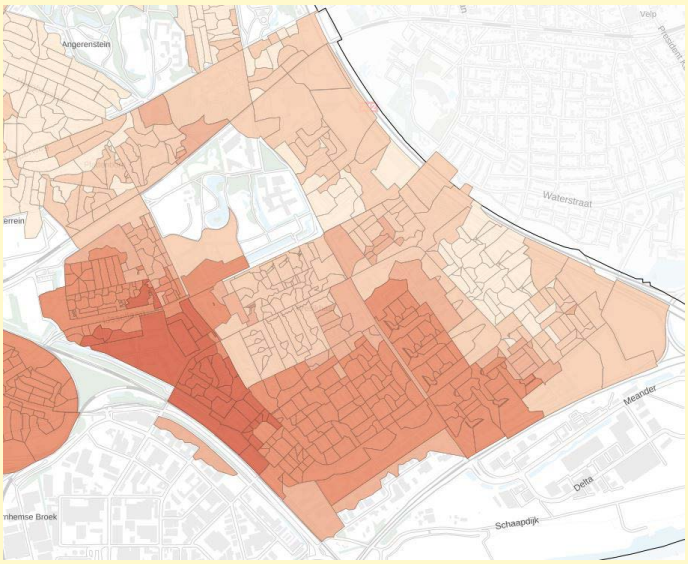

Figuur 3
Probleemgedrag/ verslaving (2020) PC6, 2016, psychisch functioneren-probleem-gedrag/verslaving

- < 2,5%
- 2,5 - 5%
- 5 - 10%
- 10 - 20%
- 20 - 35%
- 35 - 50%
- >= 50%

"Er is weinig vermenging tussen de diverse gemeenschappen. Als er een bruisende plek zou komen waar we elkaar kunnen ontmoeten, waar je kunt sporten en dingen samen kan doen. Dan krijg je veel meer: dit is Malburgen, hier komen we samen."

– Mariken Goris, directeur Monchyschool

Malburgen

Algemene aandachtspunten

Malburgen is een diverse wijk, bestaande uit drie delen: Malburgen-West, Malburgen-Oost (Noord) en Malburgen-Oost (Zuid), waarbij west en oost gescheiden worden door de Nijmeegseweg. In de wijk zijn de verschillen in buurten opvallend. Malburgen-Oost bestaat uit kwetsbare buurten waarin eenzaamheid en gebrek aan verbinding met de wijk een probleem is. In Malburgen-West is persoonlijke problematiek bovenliggend: een relatief groot deel van de bewoners loopt het risico dat ze niet mee kunnen komen in de maatschappij door mentale beperking en/of laaggeletterdheid.

Gedeeld in de hele wijk is dat buurtbewoners weinig vertrouwen in de overheid en in zichzelf hebben. De cultuur verschilt per buurt, zelfs straten kunnen een eigen cultuur hebben. Er zijn veel verhuisbewegingen in de wijk, wat bijdraagt aan de anonimiteit, vooral in de hoogbouw.

Bewoners

Malburgen als geheel is een heterogeen gebied: gemiddeld 38% van de inwoners heeft een niet-Westerse migratieachtergrond, ten opzichte van 21% in Arnhem. Specifiek in de buurt Immerloo ligt dit percentage hoog: meer dan de helft van de inwoners heeft een niet-Westerse migratieachtergrond. In deze buurt is het aantal eenoudergezinnen eveneens relatief hoog, 15% tegenover 8% in Arnhem. In de rest van Malburgen ligt dit percentage iets hoger dan Arnhem algemeen.

Een aanzienlijk deel van de inwoners van Malburgen heeft een lage sociaaleconomische status. Ruim 40% van de inwoners is laagopgeleid, ten opzichte van 29% in Arnhem. Een vierde van de inwoners

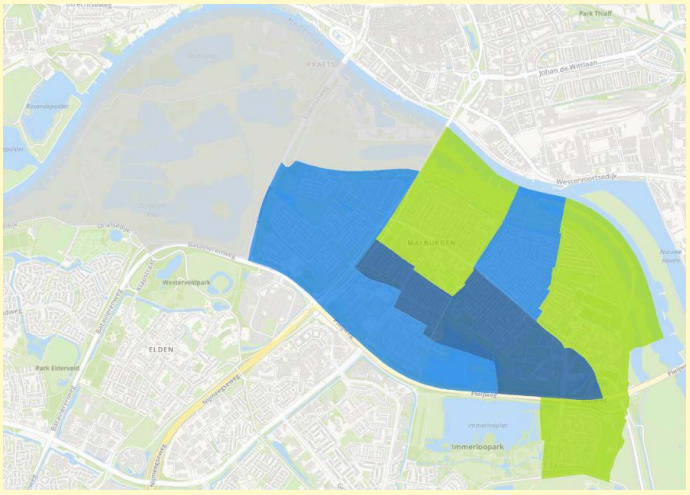

Figuur 5
Migratieachtergrond

- < 19,5
- 19,5 < 26,0
- 26,0 < 32,5
- 32,5 < 39,0
- >=39,0

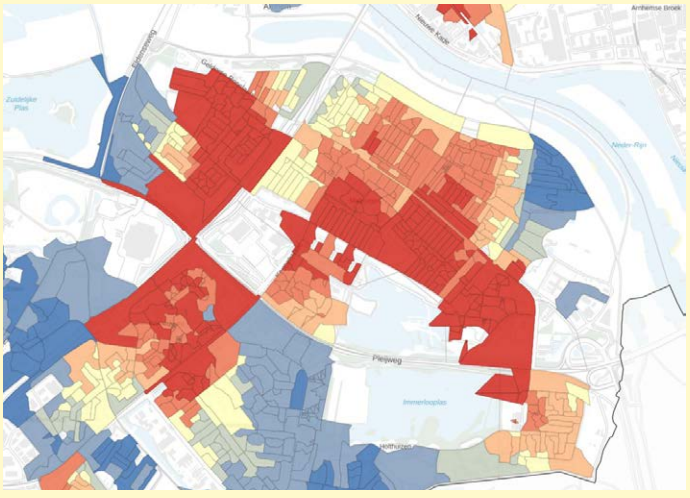

Figuur 6
Licht verstandelijk beperkt/ laaggeletterden (2020)

PC6

- < 12%
- 12 - 18%
- 18 - 24%
- 24 - 30%
- 30 - 36%
- 36 - 42%
- >= 42%

Kans op het vóórkomen van personen van 19 jaar en ouder met een licht verstandelijke beperking en/of laaggeletterden in een zelfstandig huishouden.
Bron: Woonzorgwijzer

moet rondkomen van iets meer dan het sociaal minimum, en eenzelfde deel van de kinderen groeit op in huishoudens met een laag inkomen. Van de bijna 20 duizend inwoners van Malburgen als geheel maakt iets minder dan een vijfde gebruik van één of meerdere armoederegelingen.

Naast sociaaleconomisch is ook de gemiddelde gezondheid van inwoners van Malburgen lager dan in Arnhem. Een belangrijk deel van de bewoners van Malburgen-Oost (Zuid) en Malburgen-West lopen bovendien het risico dat ze niet mee kunnen komen in de maatschappij door mentale beperking.

Sociale cohesie

De verbinding met buurt en buurtbewoners is onderzocht aan de hand van stellingen, zoals: ik voel me thuis bij de mensen die in de buurt wonen. Deze sociale cohesie wordt door bewoners als minder positief beoordeeld dan gemiddeld in Arnhem. Met name in Malburgen-Oost (Zuid) is men relatief onbekend met elkaar. Wat betreft de sociale kracht (bij buurtbewoners terecht kunnen voor hulp, en zelf hulp geven) scoren de bewoners van Malburgen vrijwel gelijk aan het gemiddelde in Arnhem. Het aandeel bewoners dat actief is in de buurt is de afgelopen jaren specifiek in Malburgen-Oost (Zuid) toegenomen.

Leefbaarheid en veiligheid

Het rapportcijfer voor veiligheid is in Malburgen lager dan het gemiddelde in Arnhem (6,1 tegenover 6,7). Sinds 2015 is het cijfer zelfs nog iets achteruit gegaan. Overlast komt vooral van verloedering, sociale overlast en verkeer. Specifiek vernieling is een terugkerend probleem, waarbij de cijfers sterk gebiedsgebonden zijn (Immerloo: 21% tegenover Bakenhof 2%).

Wonen

Ruim de helft van de woningen in Malburgen is in corporatiebezit (56%, tegenover 35% Arnhem), vooral in Malburgen-Oost (Zuid) is het aandeel groot (75%). Het rapportcijfer dat bewoners van Malburgen geven aan de eigen woning is sinds 2019 achteruit gegaan, en ligt iets lager dan het Arnhems gemiddelde. Wat betreft de buurtevaluatie, gebaseerd op een aantal stellingen, is een duidelijk verschil te zien tussen Malburgen en Arnhem (6,2 versus 7,2). Vooral voor Malburgen-West is dat sinds 2015 verslechterd, van 6,5 naar 6,2. Bewoners zijn over fysieke voorzieningen minder tevreden dan gemiddeld in Arnhem, maar in Malburgen-Oost (Zuid) is een duidelijke positieve ontwikkeling te zien, daar steeg het rapportcijfer voor voorzieningen van 6,6 naar 7,7.

Kansen

Het aantal bewoners van Malburgen dat zich actief inzet in de buurt stijgt, dat laat zien dat mensen zelf willen investeren in hun wijk. Onderwijs krijgt veel aandacht in de wijk. Ook is er een aantal buurtinitiatieven / jongerenorganisaties dat door jonge wijkbewoners is opgericht en ontstaan er initiatieven rond winkelcentrum de Drieslag.

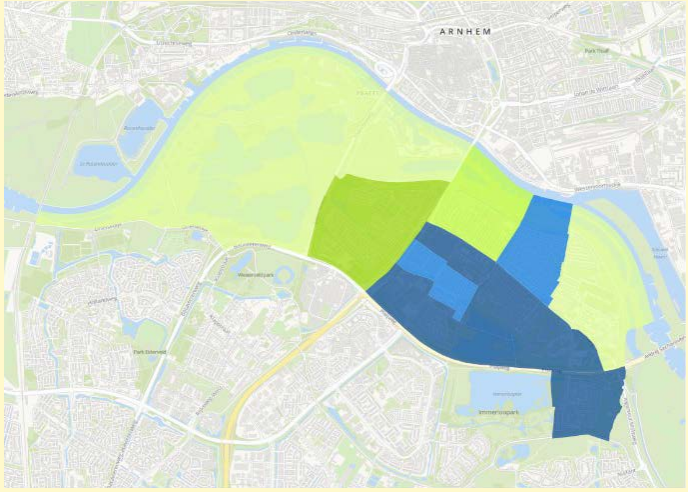

Figuur 7
Woningencorporatiebezit Malburgen

"Wat je graag zou willen is dat de goed opgeleide Klarendaller de oude Klarendaller leert hoe je zelfredzamer wordt."

– Mike Hoose woont en werkt in Klarendal bij Het KinderWijkteam

Klarendal

Algemene aandachtspunten

Klarendal is een authentieke volkswijk, met voornamelijk kleine woningen. Een van de kenmerken is het Modekwartier, dat in 2008 werd gereed gemaakt: een aantal winkels en bedrijfsruimtes bij elkaar, ingericht op het gebied van mode en design. Dit is een toeristische trekker geworden. De wijk heeft een heterogene bevolking, gemiddeld relatief jong. Deze jongeren zien over het algemeen weinig perspectief. De binding met de wijk en met elkaar is relatief groot.

Bewoners

Ruim zeventig procent van de bevolking (72%) is tussen twintig en vijfenzestig jaar oud, tegenover 63% in Arnhem. Het aantal 65+ers is daarentegen juist minder dan in Arnhem. Het aantal alleenstaanden is met zestig procent hoog, ten opzichte van 49% in Arnhem. Bewoners ervaren een goede lichamelijke en psychische gezondheid, dat is gelijk aan de situatie voor heel Arnhem. Kans op voorkomen van verstandelijke beperking en/of laaggeletterdheid is daarentegen groter dan gemiddeld in Arnhem. Bijna een vierde van de jongeren van 0 tot 18 jaar maakt gebruik van de Jeugdwet.

De sociaaleconomische status van relatief veel inwoners in Klarendal is laag en het aantal voortijdig schoolverlaters is hoog (4% tegenover 2,7% in Arnhem). Een derde van de inwoners is laagopgeleid en een vijfde maakt gebruik van één of meer armoederegelingen.

Sociale cohesie

De verbinding met de buurt is relatief goed, en Klarendal scoort bovengemiddeld positief op sociale cohesie. Mensen

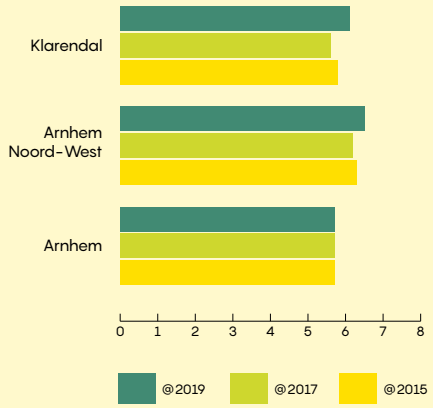

Figuur 8
Kengetal sociale cohesie Klarendal
0 is negatief, 10 is positief

Kental sociale cohesie

Het kental is berekend aan de hand van de volgende stellingen (gemeten op 5-pt schaal: helemaal mee eens t/m helemaal mee oneens):

1. De mensen gaan in deze buurt op een prettige manier met elkaar om.
2. Ik voel me thuis bij de mensen die in de buurt wonen.
3. Ik woon in een gezellige buurt waar veel saamhorigheid is.
4. De mensen in de buurt kennen elkaar nauwelijks (oneens).

Figuur 9
Psychisch functioneren in Klarendal

Cognitief Functioneren (2020) PC6, 2016, psychisch functioneren - cognitief functioneren

- 2,5% of minder
- 2,5 - 5%
- 5 - 10%
- 10 - 20%
- 20 - 35%
- 35 - 50%
- meer dan 50%

voelen zich medeverantwoordelijk voor de leefbaarheid in de buurt, en gaan op een prettige manier met elkaar om. Ook vergeleken met de andere Arnhem-Oost wijken scoort Klarendal goed: op alle indicatoren scoort Klarendal hoger, behalve op de stelling: (oneens) mensen kennen elkaar nauwelijks: alleen in Geitenkamp kennen bewoners elkaar beter.

De sociale buurtkracht is gelijk aan dat van Arnhem (kengetal: 5,8). Het aantal mensen dat afgelopen jaar actief was in de eigen buurt is in Klarendal de afgelopen jaren gestegen, van 19% in 2017 naar 25% in 2019.

Veiligheid en leefbaarheid

Veiligheid is een belangrijke kwestie in de wijk. Hoewel het rapportcijfer vrijwel gelijk is aan dat van het gemiddelde in Arnhem, stijgt het percentage bewoners dat zich wel eens onveilig voelt in de eigen buurt (van 27% in 2015 naar 40% in 2019, tegenover 29% in Arnhem). Bewoners ervaren veel buurtproblemen zoals verloedering, dreiging en sociale overlast. De sociale overlast komt specifiek voornamelijk door alcohol en drugsgebruik/handel. Bewoners zijn daarentegen optimistisch: 35% verwacht de komende jaren vooruitgang tegenover 16% dat achteruitgang verwacht.

Wonen

Klarendallers zijn gemiddeld positief over de eigen woning, woonomgeving en voorzieningen. Ruim de helft (53%) van de woningen is in bezit van de corporaties. De sociale overlast komt mede voort uit de aanwezigheid van kruipdoor/sluipdoor routes. Daarnaast is er relatief weinig mogelijkheden om elkaar te ontmoeten.

Kansen

Bewoners zijn optimistisch: ondanks het relatief hoge onveiligheidsgevoel dat men ervaart, denken bewoners vaak dat hun wijk de komende jaren vooruit zal gaan. Daarnaast is een positief aanknopingspunt de sociale cohesie: men voelt zich verbonden met de buurt. Mensen kennen elkaar relatief goed. Hoewel de sociale kracht niet hoger is dan elders in de gemeente, nam het aandeel mensen dat zich actief inzet voor de buurt het afgelopen jaar wel toe.

"De speelplekken voelen ondergeschikt aan het verkeer. Als de veiligheid verbeterd wordt, kan er meer onbekommerd gespeeld worden en bevordert de gezondheid van de kinderen."

– Helen Meijrink, bewoner en lid wijkplatform

Arnhemse Broek

Algemene aandachtspunten

De wijk Arnhemse Broek, gelegen naast de binnenstad, is een wijk waarin armoede en lage sociale cohesie de grootste opgaven zijn. Bewoners hebben hier een laag vertrouwen in de overheid en in zichzelf. Bewoners zien weinig perspectief, daarom is er weinig vertrouwen in de toekomst en het eigen kunnen. Ze zijn bovengemiddeld ongezond. Er zijn veel verhuisbewegingen, dat bijdraagt aan de lage binding met de eigen buurt. De openbare ruimte heeft weinig kwaliteit en er zijn veel meldingen van overlast.

Bewoners

In deze wijk wonen veel alleenstaanden, bijna zestig procent van de inwoners is alleenstaand. De wijk heeft een heterogene bevolking, 106 etniciteiten wonen hier. Wat betreft de vele verhuisbewegingen: dat zijn er circa 25% op de totale bevolking. Armoede in de wijk blijkt duidelijk uit de cijfers: 28% van de kinderen groeit op in huishoudens met een laag inkomen, een vierde van de inwoners heeft afgelopen 12 maanden moeite gehad met rondkomen.

Ook in Arnhemse Broek is het opleidingsniveau gemiddeld laag: 38% van de inwoners in laagopgeleid, versus 29% in Arnhem. Het risico op laaggeletterdheid en/of licht verstandelijke beperking is groter, en de psychische gezondheid wordt lager gescoord dan het gemeentelijk gemiddelde (82% versus 87%). Er lijkt een concentratie te zijn van deze problematiek aan de uiteinden van de wijk.

Sociale cohesie

De sociale cohesie en sociale buurtkracht zijn lager dan gemiddeld in Arnhem en bewoners zijn minder vaak actief in verenigingen of als vrijwilliger. De afgelopen jaren nam het aantal bewoners dat te weinig contact heeft met andere mensen toe, van 14% naar 21%. Desondanks voelen bewoners van Arnhemse Broek zich niet vaker eenzaam dan de rest van Arnhem.

Veiligheid en leefbaarheid

De onveiligheidsgevoelens in de buurt was hoog (39% in 2017), maar is de afgelopen jaren bijna naar het gemiddelde in Arnhem gegaan (31% tegenover 29% in Arnhem in 2019). Ook het rapportcijfer voor veiligheid in de buurt stijgt, maar blijft nog wel onder het gemeentelijk gemiddelde. De criminaliteitscijfers zijn relatief hoog, het aantal registraties van criminaliteit ligt bijvoorbeeld hoger dan dat van Presikhaaf. De kans op verslechtering hiervan is groot.

De leefbaarheidscijfers liggen iets onder het gemeentelijk gemiddelde (6,7 versus 7,2 in Arnhem). Men ervaart relatief veel overlast, met name verkeersoverlast, verloedering en sociale overlast.

Wonen

Ruim de helft van de woningen (56%) is in corporatiebezit. De type woningen zijn heel divers. In de wijk staan woningen uit zowel de jaren dertig, als vijftig, als uit de afgelopen twintig jaar. De waardering voor de eigen woning, woonomgeving en voorzieningen ligt in Arnhemse Broek lager dan in Arnhem als geheel.

Openbare ruimte en voorzieningen

Wat mist zijn sportvoorzieningen en -mogelijkheden om te bewegen en speelplekken voor kinderen. Daarnaast is een behoefte aan meer ontmoetingsplekken in de wijk. Positief is dat relatief een groot deel van de bevolking denkt dat de wijk de komende vijf jaar vooruit zal gaan.

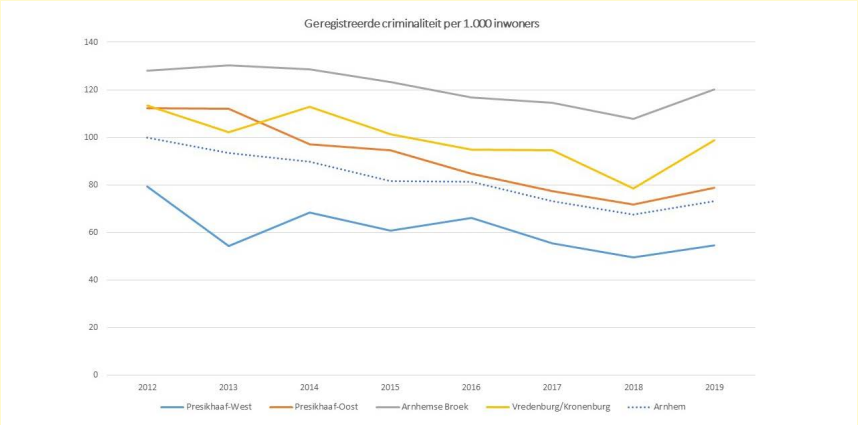

Kansen

Bewoners zijn optimistisch over de ontwikkelingen voor de komende vijf jaar in de wijk. Ondanks de lage sociale cohesie en de lage sociale buurtkracht voelen bewoners zich niet eenzaam. Daarnaast zijn de bewoners afgelopen jaren positiever geworden over de ervaren veiligheid in de buurt, terwijl de geregistreerde criminaliteit lijkt toe te nemen.

Bijlage 2 Adhesiebetuigingen

Adhesiebetuiging woningbouwcorporaties

Investeren in de vijf wijken van 'Arnhem-Oost' is van groot belang voor alle bewoners die we in dat gebied huisvesten, en de stad als geheel. Het maakt deze wijken voor de tienduizenden mensen die er wonen een plek die leefbaarder is - met een duurzame woningvoorraad - en bovenal een plek die je graag je thuis wil noemen.

Investeren in de openbare ruimte en particuliere voorraad, waaronder het zogenoemde gespikkeld bezit, zijn in de verbeterslag voor Arnhem-Oost een belangrijke stap - ook voor de woningbouwcorporaties. Graag trekken we hierin samen op met de gemeente, bijvoorbeeld door bij de onderhoudsplanning van onze corporaties ook rekening te houden met de renovatie van het gespikkeld bezit, zoals meegenomen in de aanvraag bij het Volkshuisvestingsfonds.

Wij zien dit voornamelijk als onze leefbaarheidstaken ten dienste van onze huurders en de leefbaarheid in de omgeving van ons bezit. Hierin zoeken we graag naar manieren om van (uitvoerend) werk in de wijk ook werk, stages of opleidingsmogelijkheden te maken voor bewoners - bijvoorbeeld via een buurtbaanbedrijf. Zo bouwen we samen - gemeente, corporaties en bewoners - aan een betere buurt, en levert dat ook nog eens werk en een beter toekomstperspectief op voor de directe omgeving.

Portaal, Vivare, Volkshuisvesting Arnhem

PORTAAL vivare volkshuisvesting Arnhem

The Economic Board.com
Food, Health, Energy

Adhesiebetuiging The Economic Board

Net als de gemeente Arnhem zien wij dat in de wijken van Arnhem-Oost dat multiproblematiek op het gebied van onderwijs, werk, armoede, veiligheid, wonen en gezondheid zich ophoopt. Niet alleen zijn dat enorme opgaven, de verschillende problemen zijn ook van invloed zijn op elkaar.

Een aanpak voor die problemen kan alleen voor een doorbraak zorgen als hij langjarig is, en de verschillende bondgenoten samen optrekken. Naast de gemeente Arnhem, andere overheden en de woningbouwcorporaties, ondersteunen wij deze sociale doorbraakbeweging voor de kwetsbare buurten van Arnhem-Oost. Wij dragen daar graag ons steentje aan bij: of het nu gaat om (onder andere) onderwijs en gelijke kansen, zorg en welzijn, werk en bedrijvigheid of veiligheid en leefbaarheid.

Vanuit bedrijvigheid liggen er kansen om innovaties uit deze regio toe te passen op het gebied van energy, health & hightech en circulariteit ten behoeve verduurzamen woningbouw, leefbaarheid en zorg en welzijn.

Een investering in de fysieke kant van de doorbraken die nodig zijn voor Arnhem-Oost - via een aanvraag bij het Volkshuisvestingsfonds - als katalysator voor sociale vooruitgang, ondersteunen wij van harte.

The Economic Board,
28 april 2021

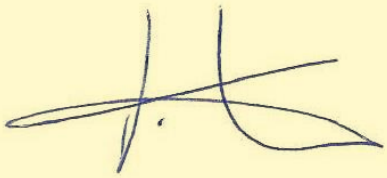

Sigrid Helbig

Directeur

Adhesiebetuiging sociale partners

Net als de gemeente Arnhem zien wij dat in de wijken van Arnhem-Oost de problemen op het gebied van onderwijs, werk, armoede, leefbaarheid en veiligheid, wonen en gezondheid zich hebben opgehoopt. Niet alleen zijn dat enorme opgaven, de verschillende problemen zijn ook van invloed zijn op elkaar.

Een aanpak voor die problemen kan alleen voor een doorbraak zorgen als hij langjarig is, en verschillende bondgenoten daarbij samen optrekken. Naast de gemeente Arnhem, andere overheden en de woningbouwcorporaties, ondersteunen wij deze sociale doorbraakbeweging voor de kwetsbare buurten van Arnhem-Oost. Wij dragen daar graag ons steentje aan bij: of het nu gaat om (onder andere) onderwijs en gelijke kansen, zorg en welzijn, werk en bedrijvigheid of veiligheid en leefbaarheid.

Een grote investering in de fysieke doorbraken voor Arnhem-Oost, het renoveren en verduurzamen van woningen, het aanpakken van schimmelwoningen, het opkopen van overlastgevende panden, het aanpakken van de openbare ruimte, is een enorme stap voor de doorbraken voor Arnhem-Oost en heeft ook effect op de sociale vooruitgang. Het levert werk en stages of, beter betaalbare woningen, een prettiger huis om in te wonen en een veiligere en beter leefbare omgeving.

Daarom steunen wij als bondgenoten in de (sociale) aanpak voor Arnhem-Oost een aanvraag bij het Volkshuisvestingsfonds wij van harte.

De heer Ilko Bosman (VNO-NWC Regio Arnhem - Nijmegen)
De heer Marcel Hielkema (Arbeidsontwikkelbedrijf Scalabor)
De heren Melvin Kolf en Nabil el Malki (Presikhaaf University)
De heren Samir Makhoukhi en Mustafa Amezrine (AM-Support)
Mevrouw Bea Schouten (Stichting Welzijn Ouderen Arnhem)
Mevrouw Joke Wisseborn-Remigius3 (Rijnstad)

Datum opstelling:
29-04-2021

Volkshuisve
(Arnhem O

Id	Taaknaam	Duur	Begindatum
1	Indienen aanvraag volkshuisvestingsfonds	1,4 wkn	maa 3-5-21
2	Besluitvorming BZK over aanvraag	16,2 wkn	woe 12-5-21
3	Go - werkzaamheden	0 wkn	woe 1-9-21
4	Gemeenteraadsverkiezingen 2022	0 wkn	woe 16-3-22
5	Geen besluitvorming in de Raad	7 wkn	woe 16-3-22
6	**Aanpak Inpondingsregeling**	**543,8 wkn**	**woe 1-9-21**
7	Voorbereiding regeling	13 wkn	woe 1-9-21
8	**Besluitvorming Regeling (juridische aspecten)**	**8,4 wkn**	**din 7-12-21**
9	Aanleveren B&W	2 dagen	din 7-12-21
10	B&W	1 dag	din 21-12-21
11	Raad (i,m)	2 dagen	woe 12-1-22
12	Raad (B)	1 dag	woe 2-2-22
13	Regeling gereed t.b.v. uitvoering	0 wkn	woe 2-2-22
14	Uitvoering regeling	521,6 wkn	don 3-2-22
15	**Renoveren/verduurzamen woningen (en vergroenen openbaar gebied)**	**447,6 wkn**	**woe 1-9-21**
16	**Ontwerpfase**	**317,6 wkn**	**woe 1-9-21**
17	**Deelbuurt 1 en 2**	**41 wkn**	**woe 1-9-21**
18	Uitwerken PvA voor participatie en wijkgerichte aanpak met bewoners deelbuurt 1	15 wkn	woe 1-9-21
19	Openstellen van gemeentelijke regeling voor verduurzaming,	26 wkn	woe 15-12-21
20	Uitwerken PvA voor participatie en wijkgerichte aanpak met bewoners deelbuurt 2	15 wkn	woe 1-9-21
21	Openstellen van gemeentelijke regeling voor verduurzaming,	26 wkn	woe 15-12-21
22	**Deelbuurten 3 t/m 22**	**222 wkn**	**maa 3-7-23**
27	**Voorbereidingsfase**	**316,6 wkn**	**woe 15-6-22**
28	**Deelbuurt 1 en 2**	**39,6 wkn**	**woe 15-6-22**
29	Draagvlak bij particuliere woningeigenaren deelbuurt 1	13 wkn	woe 15-6-22
30	Ontzorgen deelbuurt 1 (hulp bij subsidie en financieringsaanvraag etc.)	13 wkn	woe 14-9-22
31	Aanbesteding bij 1 of meerdere partijen deelbuurt 1	52 dagen	woe 14-12-22
32	Selectie uitvoerende partij	6 wkn	maa 6-2-23
33	Draagvlak bij particuliere woningeigenaren deelbuurt 2	13 wkn	woe 15-6-22
34	Ontzorgen deelbuurt 2 (hulp bij subsidie en financieringsaanvraag etc.)	13 wkn	woe 14-9-22
35	Aanbesteding bij 1 of meerdere partijen deelbuurt 2	52 dagen	woe 14-12-22
36	Selectie uitvoerende partij	6 wkn	maa 6-2-23
37	**Deelbuurten 3 t/m 22**	**197 wkn**	**maa 30-9-24**
42	**Uitvoeringsfase**	**361 wkn**	**maa 1-5-23**
43	Deelbuurt 1	72 wkn	maa 1-5-23
44	Deelbuurt 2	72 wkn	maa 1-5-23
45	Deelbuurt 3 t/m 16	195 wkn	maa 7-7-25
46	Deelbuurt 17 t/m 22	90 wkn	maa 10-7-28
47	Oplevering	0 wkn	vri 29-3-30
48	**Aanpak openbaar gebied met focus op specials**	**155 wkn**	**woe 1-9-21**
49	**PRESIKHAAF VERGROENEN EN TOEVOEGEN ONTMOETING**	**155 wkn**	**woe 1-9-21**
50	Ontwerpfase (met bewoners)	41 wkn	woe 1-9-21
51	Voorbereidingsfase	42 wkn	woe 15-6-22
52	Realisatiefase	72 wkn	woe 5-4-23
53	Oplevering	0 wkn	din 20-8-24
54	**GROENE LINT MALBURGEN (WANDELROUTE)**	**155 wkn**	**woe 1-9-21**
55	Ontwerpfase (met bewoners)	41 wkn	woe 1-9-21
56	Voorbereidingsfase	42 wkn	woe 15-6-22
57	Realisatiefase	72 wkn	woe 5-4-23
58	Oplevering	0 wkn	din 20-8-24

Project: Uitvoering volkshuisvestingsfo
Datum uitdraai: don 29-4-21
JM

Taak — Basislijn — Mijlpaal
Splitsing — Splitsing in basislijn — Voortgang van
Voortgang van taak — Mijlpaal van basislijn — Samenvatting

estingsfonds
ost Aanpak)

Projectleider: Janna Brouwer

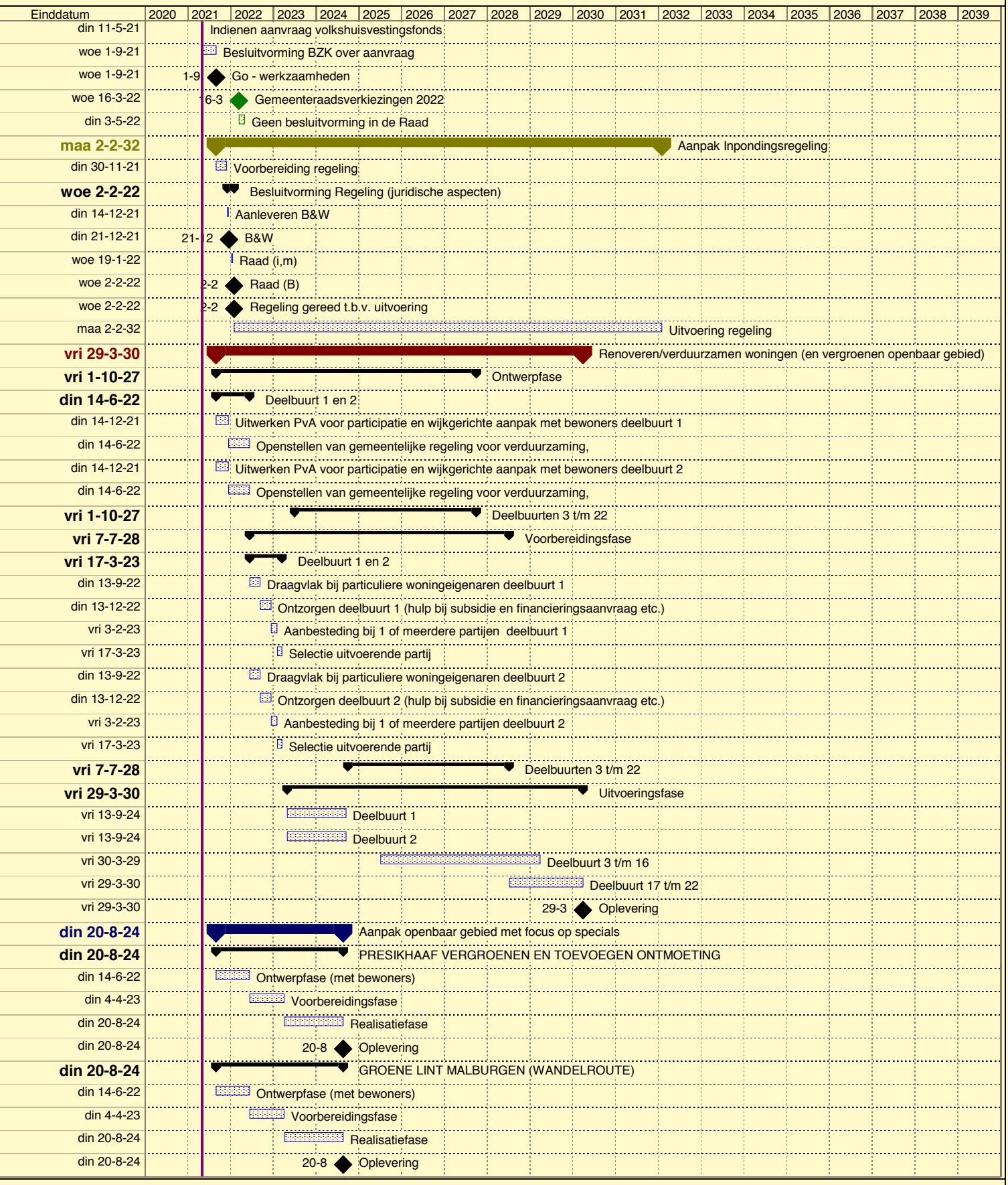

Projectsamenvatting
Deadline
samenvattingstaak
Externe taken
Externe mijlpaal

Arnhem
Oost

Achter de voordeur in Arnhem-Oost

Aanvraag Volkshuisvestingsfonds, mei 2021

GEMEENTE Arnhem

Arnhem-Oost

In de vijf wijken in Arnhem-Oost wonen tienduizenden Arnhemmers die dagelijks stress ervaren vanwege een gebrek aan voldoende inkomen, werkeloosheid, gezondheid en het ontbreken van perspectief. Het is er onveiliger dan elders in de stad, de openbare ruimte is sleets en versteend, veel woningen hebben achterstallig onderhoud en op verloedering slaat toe. Arnhem-Oost heeft te maken met hardnekkige problemen en achterstanden en behoort tot de 16 gebieden in Nederland met de grootste leefbaarheidsproblematiek. Dit zijn geen omstandigheden om in op te groeien, terwijl wij willen dat ieder kind in Arnhem kan uitgroeien tot een sterke persoonlijkheid, met een mooi perspectief voor de rest van z'n leven. Met de langjarige 'Arnhem-Oost-aanpak' willen wij het verschil maken voor een nieuwe generatie en tegelijkertijd de wijken elke dag een stukje beter maken.

De kloof dichten in Arnhem-Oost

Die aanpak is een zaak van lange adem. Niet alleen omdat er grote opgaven liggen op het gebied van onderwijs, werk, armoede, veiligheid, wonen en gezondheid, maar juist omdat multiproblematiek zich in Arnhem-Oost ophoopt, en verschillende problemen van invloed zijn op elkaar. Er bestaat een grote kloof tussen wijken in Arnhem-Oost en andere wijken in ons land. We willen die kloof dichten met een integrale aanpak die een brug slaat tussen sociale en fysieke opgaven. We sluiten bondgenootschappen met partners die nodig zijn om het verschil te maken: bewoners, ondernemers, corporaties, onderwijs, zorgverleners, welzijn en overheid. Waar we letterlijk bouwen aan en in de wijk, zorgen we dat dit voor wijkbewoners leer-, stage- en werkplekken oplevert. We verbinden bestaande functies: zo kan een school een community voor de wijk worden die bijdraagt aan het algehele pedagogische klimaat, met gelegenheid voor kunst en cultuur. En de openbare ruimte een plek waar gewerkt wordt aan meer sporten, bewegen en gezondheid.

Karakteristiek karakter

Arnhem-Oost is één gebied, maar bestaat uit wijken met allemaal opvallende karakteristieken, en een onmiskenbaar eigen karakter. Van honderdjarig tuindorp met beschermd stadsgezicht tot de eerste nieuwbouwwijk van Arnhem-Zuid. Van ons-kent-ons cultuur tot anonimiteit in hoogbouw. Met grote verschillen in bevolkingssamenstelling, van bijna volledig autochtone wijk tot buurten met enorm veel verschillende etniciteiten. Allen met een bepaalde 'wijktrots', maar ook oog voor problemen die de wijk parten spelen. De ingrepen per wijk hangen samen met het bijzondere karakter. Waarbij we in Geitenkamp de ontmoetingsfunctie van het illustere Marktplein willen herstellen en de kenmerkende kleine huizen uit begin vorige eeuw willen verduurzamen, maakt in Malburgen juist het opkopen van overlastgevende panden een groot verschil in de leefbaarheid. Dat gaat steeds samen met sociaal beleid, zoals energie-armoede aanpakken, opvoedondersteuning, taallessen, jongerenwerk en extra leertijd op school. We doen dit alles ook op een manier die karakteristiek is voor Arnhem: met grote inbreng en betrokkenheid van bewoners.

Maatregelen Volkshuisvestingsfonds

De maatregelen die het Volkshuisvestingsfonds mogelijk maakt, zijn grote en noodzakelijke stappen in de aanpak die wij de komende decennia in Arnhem-Oost inzetten. Ze sluiten naadloos aan op doelstellingen van de City Deal 'Energieke wijken, duurzaam en sociaal' en verdere uitvoering van de Woondeal regio Arnhem-Nijmegen. De wijken in Arnhem-Oost worden hierdoor een thuis waar je kansrijk opgroeit, fijn woont en waar je omgeving je opstuwt in plaats van omlaag trekt. Met het renoveren van de woningvoorraad wordt het wooncomfort verbeterd en het woonklimaat gezonder. Het maakt een einde aan schimmelwoningen, vermindert woonlasten en maakt woningen duurzamer en toekomstbestendiger en zorgt voor een enorme vermindering van de CO_2-uitstoot. We halen overlast weg en brengen een nieuw en divers woningaanbod terug. De directe leefomgeving wordt hierdoor veiliger, groener, gezonder en biedt een mooie aanleiding om elkaar te ontmoeten. Terwijl we dit allemaal doen, komen we achter de voordeur van mensen in Arnhem-Oost om daar te helpen met hun dagelijkse stress.

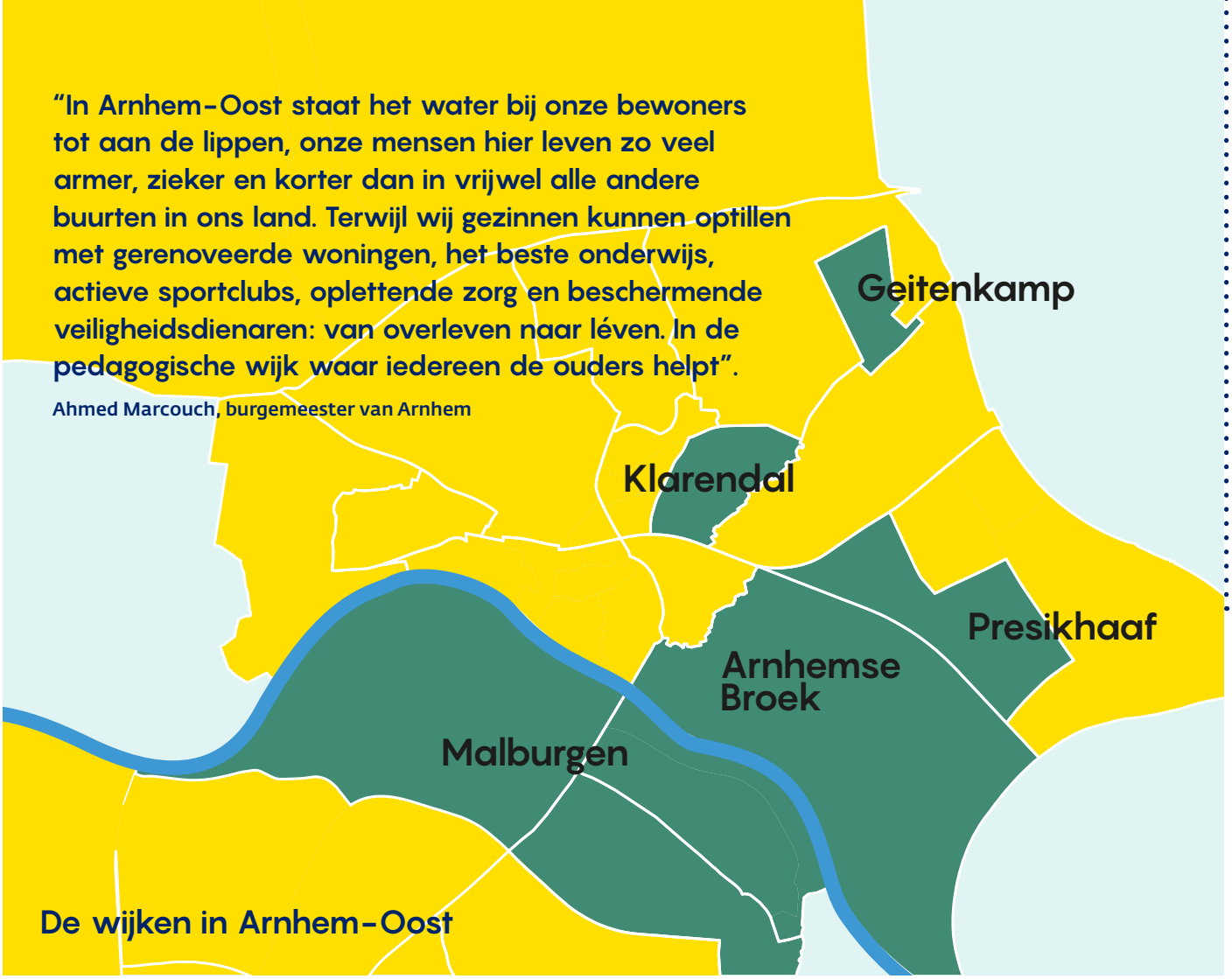

Geitenkamp

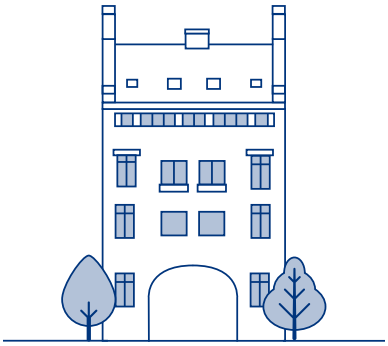

Geitenkamp is tussen 1920 en 1930 gebouwd op de stuwwallen van Arnhem. In de volksmond de “Geitenbult” genoemd. Het is een bijzondere wijk en een zeldzaam voorbeeld van pittoreske stedenbouw. Doordat de wijk is opzet als tuindorp, de hoogteverschillen en bouwstijl is Geitenkamp onderscheidend ten opzichte van andere Arnhemse wijken. De wijk werd vanwege de afgezonderde ligging ontworpen als een zelfstandig stadsdeel met eigen voorzieningen, zoals een marktplein, winkels, scholen en een kerk. Met circa 2.000 woningen behoort de Geitenkamp tot Nederlands grootste, gemeentelijke, sociale woningbouwprojecten uit de jaren twintig.

De urgentie

Geitenkamp is een duidelijk afgebakende wijk met een eigen karakter. In Geitenkamp staan de kleinste woningen van Arnhem. Aanpassingen aan woningen zijn lastig uit te voeren, omdat het stadsgezicht beschermd is. Ten opzichte van andere Arnhem-Oost wijken is er veel sociaal contact. Het percentage autochtone inwoners beslaat bijna drie kwart van de inwoners. Bijna de helft is laagopgeleid en heeft een slechte lichamelijke en mentale gezondheid. Een groot deel van de bewoners loopt het risico dat ze hierdoor niet mee kunnen komen in de maatschappij. Het aantal bewoners dat gebruik maakt van hulpverlening is hoog en bijna een derde maakt gebruik van armoederegelingen. Bewoners kennen elkaar goed, er is een dorpsgevoel, maar ervaren de wijk niet als een gezellige, saamhorige wijk. Ze hebben een eigen normenkader ontwikkeld.

Geitenkamp feiten & cijfers

Bevolking naar leeftijdsklassen

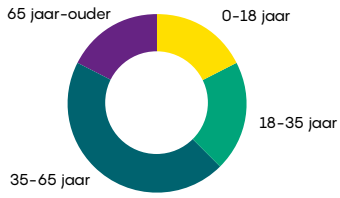

Bevolking naar migratieachtergrond

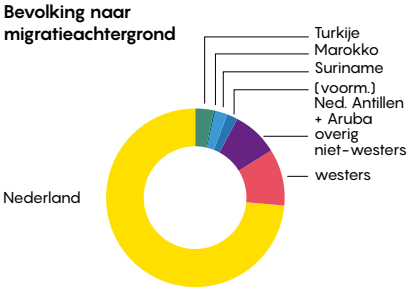

Woningen naar WOZ-waarde

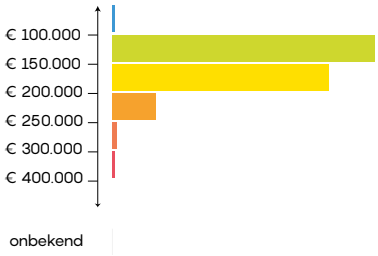

Inkomensverdeling per 20% groep

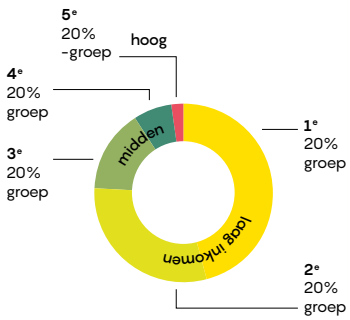

Woningen naar type geldig energielabel

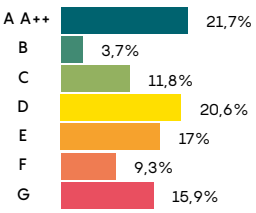

“Toen wij de winkel nog hadden en er grote markt was, was het druk en zochten mensen elkaar op.”

Jan Lareman, bewoner en voormalig middenstander Geitenkamp

Kinderen zeggen vaak dat ze later niet gaan werken maar een uitkering gaan aanvragen, net als hun ouders. Veel partners uit de stad werken er samen met vrijwilligers hard aan om deze generatiepatronen te doorbreken. Zo is Jongerencentrum de Sperwer, onderdeel van Rijnstad, al meer dan 40 jaar een plek voor de jeugd. Sportbedrijf Arnhem verzorgt sport- en spelactiviteiten waarin bewegen, gezondheid en ontmoeten centraal staan. Buurtcentrum De Beijer, hoger op de bult, richt zich juist op eenzame ouderen. Ook is er een leerwerkplek Proeflokaal Enjoy en Learn! waar horecatalent wordt ontwikkeld.
Er is steeds meer verloedering, er heerst een gevoel van onveiligheid en alcohol- en drugsoverlast neemt toe. De incidenten rond de jaarwisseling met vuurwerk en vernielingen dragen bij aan dit gevoel.

Verduurzaming particulier woningbezit

In Geitenkamp gaan we aan de slag in twee deelbuurten. Een deelbuurt met particuliere woningen en een deelbuurt met gespikkeld bezit. Bij het particuliere blok gaat het om woningen met vooral label F en G en voorzien we 3 labelsprongen. Bij het gespikkeld bezit lopen de labels uiteen van C tot G. Hier gaat het om 3 sprongen of tot label B. Waar mogelijk lopen we samen op met de renovatieplannen van corporaties. In Geitenkamp benaderen we circa 200 huishoudens.

Het Marktplein: een belangrijke ontmoetingsfunctie voor de wijk

Het Marktplein heeft een belangrijke ontmoetingsfunctie. Oudere Geitenkampers doen er hun dagelijkse rondje winkels en kopen bewust lokaal bij de supermarkt, de slager, bakker, slijter en bloemist. Ook horecazaken zijn op het plein te vinden. Op zaterdag is er is een kleine markt. Vanwege de beperkte mobiliteit van bewoners door een laag inkomen is het belangrijk dat er winkels voor dagelijkse benodigdheden blijven. Het Marktplein staat hiermee voor een fikse uitdaging. Meer winkeliers vertrekken omdat ze nauwelijks het hoofd boven water kunnen houden. Het plein is versteend en wordt gebruikt als parkeerplaats. Hiernaast zijn veiligheid en overlast aandachtspunten op het plein. Voor de leefbaarheid is het belangrijk dat het Marktplein zijn ontmoetingsfunctie terug krijgt. Belangrijk daarbij is dat de huidige supermarkt wordt vergroot omdat deze te klein is om te overleven. Zonder supermarkt dreigen andere winkels ook te verdwijnen. De corporaties, provincie, winkeliers, wijkbewoners en gemeente hebben een concept ontwikkeld voor het Marktplein. Deze opgave wil de gemeente parallel aan de renovatie-aanpak oppakken. De gemeente zal hiervoor opzoek gaan naar financiële middelen om ook hier tot uitvoering te komen. Zo slaan wij nog beter de brug tussen de fysieke en sociale opgave.

Klarendal

Klarendal is een authentieke volkswijk, met voornamelijk kleine woningen. Meer dan de helft is corporatiebezit. Het eerste deel werd in 1830 gebouwd. Klarendals trots, de Klarendalse Molen, werd in 1870 verplaatst naar de wijk. Karakteristiek zijn het Luthers Hofje uit 1860 en de Mussenbuurt uit 1911 in het hogere deel van Klarendal. Roerige momenten in de Klarendalse geschiedenis waren het oproer tegen de verloedering in 1970 en de drugsopstand in 1989. In 1970-1980 werd in het kader van stadsvernieuwing grootschalig gesaneerd in het zuiden van de wijk. Er verscheen aan de Klarendalseweg een klein winkelcentrum. In 2007 werd de wijk tot zogeheten Vogelaarwijk bestempeld. Gemeente Arnhem heeft samen met Volkshuisvesting plannen ontwikkeld om verpauperde panden en panden met ongewenste bestemming op te kopen en om te vormen tot kleine modewinkels. In mei 2008 kwam onderaan de Klarendalseweg dit 'modekwartier' gereed. De ambitie is om van Klarendal een Notting Hill in het klein te maken.

De urgentie

Klarendal heeft een jonge bevolking met meer 20-65 jarigen en minder 65+-ers. Vooral in Klarendal-Zuid en Noord komt veel armoedeproblematiek voor en deze buurten scoren hoog op het risico van verslechtering in de komende jaren. Het hoge gebruik vanuit de Jeugdwet en het hoge percentage voortijdig schoolverlaters is een belangrijk aandachtspunt. Veel jongeren zien namelijk weinig perspectief. Daarnaast speelt veiligheid een belangrijke rol. Twee op de vijf inwoners voelt zich wel eens onveilig en men ervaart meer overlast dan gemiddeld. Die overlast bestaat vooral uit sociale overlast op straat, veroorzaakt door alcohol- en drugsgebruik.

Positief is dat men zich meer dan in andere Arnhem-Oost wijken verbonden voelt met de wijk. Mensen kennen elkaar goed. Ondanks het onveiligheidsgevoel, denken veel inwoners dat Klarendal de komende jaren vooruit gaat. Dit laat zien dat het een veerkrachtige wijk is. De gemeente werkt met de partners in de wijk aan opvoedingsondersteuning en kansrijk opgroeien voor kinderen. Verder loopt er een Aanpak drugscriminaliteit en overlast. Onderdeel daarvan is de inrichting van de openbare

Bevolking naar leeftijdsklassen

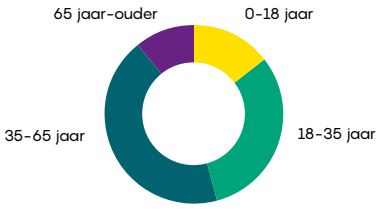

Bevolking naar migratieachtergrond

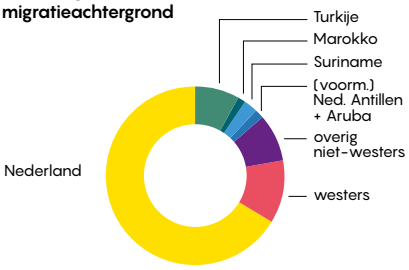

Woningen naar WOZ-waarde

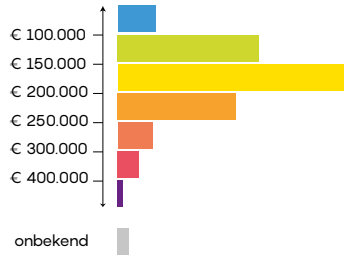

Inkomensverdeling per 20% groep

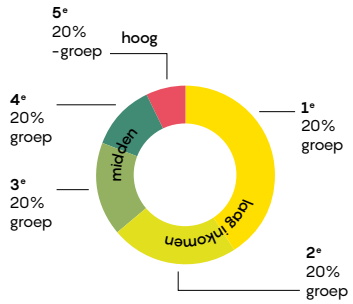

Woningen naar type geldig energielabel

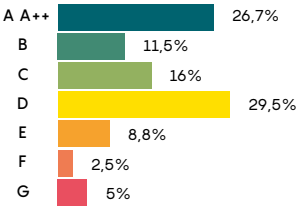

"Wat je graag zou willen is dat de goed opgeleide Klarendaller de oude Klarendaller leert hoe je zelfredzamer wordt."

Mike Hoose woont en werkt in Klarendal bij Het KinderWijkTeam

ruimte en het wegnemen van kruipdoor/ sluipdoor routes.

Verduurzaming particuliere woningen

We gaan aan de slag in vier deelbuurten van Klarendal. In twee deelbuurten is de ruime meerderheid particulier bezit met label G en gaan we 3 labelsprongen maken. In een deelbuurt is het grootste gedeelte particulier bezit, met wisselende labels. Hier gaan we 3 labelsprongen maken of isoleren tot label B. In een deelbuurt is sprake van gespikkeld bezit. De labels lopen hier ver uiteen. We gaan hier 3 labelstappen maken of isoleren tot label B. Bij het gespikkeld bezit gaan we waar het kan optrekken met woningcorporaties. In totaal benaderen we 837 particuliere woningeigenaren.

De Leuke Linde

De Leuke Linde is een plek die niet meer weg te denken is uit de wijk. In de jaren '80 groeide: 'De Leuke Linde' uit tot een begrip. Halverwege de jaren '90 maakte een groep vrijwilligers een omvangrijk en kostbaar herinrichtingsplan. De bouwspeelplaats was verouderd, toestellen moesten vervangen door betere, meer avontuurlijke ook voor verschillende doelgroepen. Het plan bleek een groot succes. "De Leuke Linde" onderging een ware gedaantewisseling en in 1997 werd een bijna compleet nieuwe speelvoorziening heropend. De Leuke Linde werkt veel samen met het Kinderwerk in het MFC Klarendal en Sportbedrijf Arnhem. De laatste jaren kampt De Leuke Linde met verloedering ondanks de bevlogenheid van de vrijwilligers die zich met hart en ziel inzetten voor deze plek. Er is meerdere malen brand gesticht en hoewel dit hersteld is, is het effect ervan nog duidelijk zichtbaar, zo ook het effect van de stijgende drugsoverlast. Daarom willen wij als gemeente, buiten de aanvraag van het Volkshuisvestingsfonds om gaan inzetten op een forse herwaardering van deze plek. We willen kwalitatief en kwantitatief groen toe voegen en daarmee een bijdrage leveren aan de biodiversiteit, klimaatadaptatie, de behoefte aan ontspanning en ontmoeten, leefbaarheid en veiligheid. Dit willen we doen samen met de vrijwilligers van De Leuke Linde en met bewoners uit de wijk.

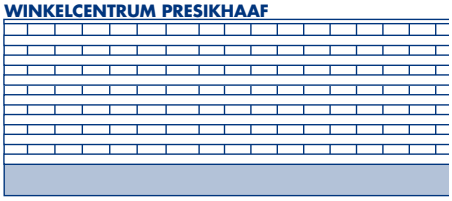

Presikhaaf west

Begin van deze eeuw is de herstructurering van Presikhaaf 1 en 2 opgepakt. Deze herstructurering is grotendeels aan Presikhaaf 3 voorbij gegaan. Een klein deel van Presikhaaf 2 rondom de winkelstrip aan de Volkerakstraat dient nog te worden opgepakt. Presikhaaf 3 is een jaren '60 woonbuurt met rationele verkaveling met open bouwblokken en strokenverkaveling. Een open structuur met lange zichtlijnen en relatief veel openbaar groen. Dit is vooral 'kijkgroen' en is op veel plekken sleets. De mogelijkheden voor ontmoeten, spelen en bewegen in de openbare ruimte zijn beperkt, terwijl hier veel ruimte voor is. Een groot deel is corporatiebezit waarbij een deel van de grond is vervuild. Sanering wordt hierdoor onderdeel van de herstructurering van het corporatiegedeelte.

De sociale balans, gemengde woningvoorraad en inrichting van de openbare ruimte heeft in dit deel van Presikhaaf nauwelijks aandacht gekregen. Met professionals en bewoners uit de wijk werken in het kader van de Woondeal aan een Ontwikkelperspectief: een samenhangend kader waarbinnen de afzonderlijke ontwikkelingen in Presikhaaf 3 in een eigen traject verder ontwikkeld kunnen worden. Daarmee wordt aangehaakt op de ambities ten aanzien van leefbaarheid, duurzaamheid en versnelling van de woningbouwopgave.

De urgentie

Presikhaaf 3 kampt met veel grootstedelijke problematiek. De buurt heeft een relatief laag gemiddeld inkomen, kent veel gezinnen in de bijstand en bijna een derde van de kinderen groeit op in armoede. Bijna de helft van de inwoners is laagopgeleid en hebben hierdoor weinig perspectief. Inwoners zijn sterk georiënteerd op de gemeenschap waar ze toe behoren maar verder is er veel anonimiteit in de wijk en tussen gemeenschappen. De leefbaarheid staat onder druk en inwoners ervaren een

“De verschillen in de wijk, koop-huur, etniciteit, bepalen op straatniveau hoe voor jou de leefbaarheid en veiligheid is en wat jouw kansen zijn.”

Nabil el Malki werkt bij Presikhaaf University

wijk zonder uitstraling met verloedering en overlast. Er worden belemmeringen ervaren om buiten te spelen terwijl er voldoende speelplekken zijn. Wel ervaren inwoners hulp en support van binnen hun eigen gemeenschap. In de wijk is Presikhaaf University actief. Een groep jonge begeleiders van diverse achtergronden, leeftijden, opleidingsniveau die veelal woonachtig zijn in Presikhaaf. De begeleiders helpen kinderen bij hun huiswerk en sport, geven ze vertrouwen. De ontwikkeling van jeugd van Presikhaaf stellen ze hierbij centraal.

Verduurzamen particuliere woningvoorraad

We gaan in drie delen van Presikhaaf 3 aan de slag. In een deelbuurt zijn alle ruim 350 woningen particulier bezit. Voor de VvE’s in deze buurt hebben we een maatwerkaanpak. Het gaat hier met name om woningen met label E en maken een sprong naar label B.

In een andere deelbuurt is het meer een mix. Aan de oost kant zit gespikkeld bezit en aan de west kant zijn het particuliere woningen, waaronder ook VvE’s. De energielabels lopen hier nogal uiteen. De meeste woningen nemen een stap van label E naar label B. Een aantal gestapelde woningen hebben nu label F of G en maken 3 labelsprongen. We nemen ook de VVE’s van winkelstrips mee aan de Volkerakstraat (label E naar B) en aan de Bitterstraat (label G naar D). In totaal benaderen we 480 huishoudens.

Co-creatie Buurttuinen en aanpak achterkant situaties

Tussen de Keulse slag en Bontekoestraat ligt veel openbare ruimte. Van dit gebied maken wij gemeenschappelijke tuinen voor buurtbewoners. Hiernaast maakt de opzet van de wijk dat er veel ‘achterkantsituaties’ grenzen aan het openbaar groen. Deze zijn in veelal niet van goede kwaliteit wat de uitstraling niet ten goede komt. Je ziet aan de hoeveelheid zwerfafval dat men weinig zorgdraagt voor de eigen leefomgeving. Met de aanvraag voor het Volkshuisvestingsfonds willen we deze plekken een impuls geven op het gebied van klimaatadaptatie (vergroenen) en de sociale cohesie (verlevendigen).

Door met de omwonenden plannen te maken leren bewoners elkaar (beter) kennen, wordt de ruimte aantrekkelijker. Het eigenaarschap wordt vergroot en ze worden weer trots op hun leefomgeving. Met verhalen over herinneringen aan ‘buiten spelen’ of ‘buiten zijn’ van bewoners maken we een vertaling in type beplanting en mogelijke objecten en activiteiten.

Bevolking naar leeftijdsklassen

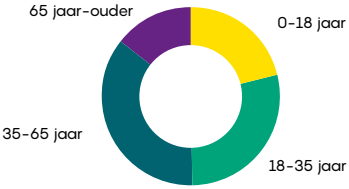

Bevolking naar migratieachtergrond

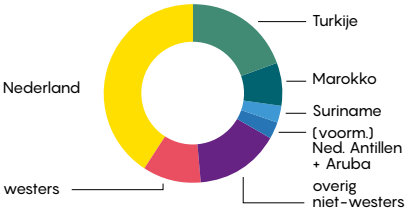

Woningen naar WOZ-waarde

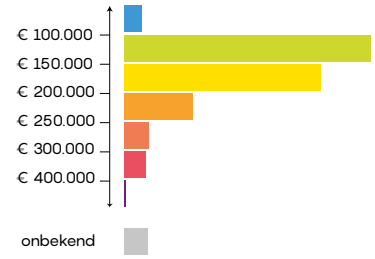

Inkomensverdeling per 20% groep

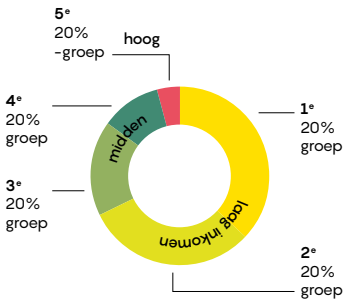

Woningen naar type geldig energielabel

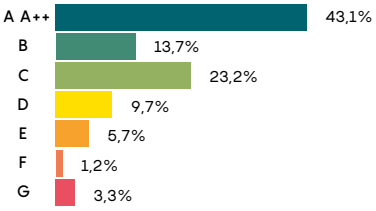

Arnhemse Broek
feiten & cijfers

Arnhemse Broek

Het laaggelegen Arnhemse Broek werd vanaf de jaren 20' vorige eeuw ontwikkeld als woon- en industriegebied en bestaat uit de buurten 't Broek, Statenkwartier, Van Verschuerwijk, Rijnwijk en Nieuwe Kadekwartier. De Van Verschuerwijk is een bijzondere buurt. Het is het 2e woningwetcomplex in Arnhem en is zowel een gemeentelijk- als Rijksmonument. De wijk is gebouwd tussen 1911 en 1913 en is in de afgelopen jaren volledig gerestaureerd door Volkshuisvesting. Meer dan de helft van de woningen in Arnhemse Broek is corporatiebezit. Een groot deel van de corporatiewoningen is de afgelopen jaren gerenoveerd. Mede door oplevering van Het Nieuwe Kadekwartier is er een stijging van particulier bezit. De buurten onderling hebben weinig binding met elkaar. Inwoners zijn relatief ontevreden over de woonomgeving en voorzieningen in de wijk. De kwaliteit van de openbare ruimte is slecht en er ontstaat steeds meer verloedering.

Bevolking naar leeftijdsklassen

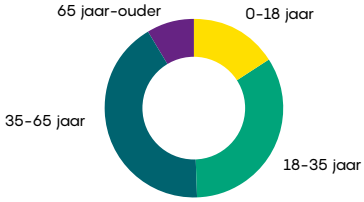

Bevolking naar migratieachtergrond

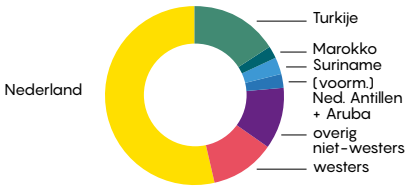

Woningen naar WOZ-waarde

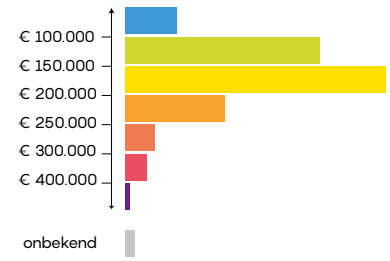

Inkomensverdeling per 20% groep

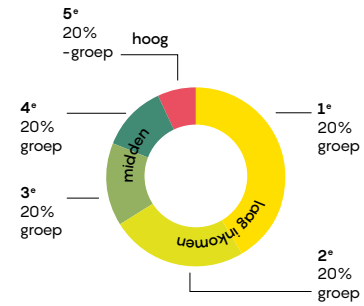

Woningen naar type geldig energielabel

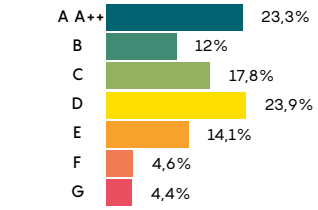

De urgentie

Arnhemse Broek is een wijk met 106 etniciteiten. Vooral in 't Broek domineren de woonculturen van de Turkse gemeenschap en die van de autochtone Broekenaren. Er heerst een bijzondere en hechte cultuur waarbij bewoners elkaar kennen en voor elkaar opkomen. De wijk kent sociale problemen. Er is werkloosheid en het aantal bijstandsuitkeringen is hoog. Armoede is hier een van de grootste problemen, bijna een derde van de kinderen groeit op in een gezin met een laag inkomen. Er is sprake van laaggeletterdheid en licht verstandelijke beperking onder de inwoners.

Ook op buurtniveau is weinig gevoel van verbondenheid. Ondanks de lage sociale cohesie en kracht voelen inwoners zich niet eenzaam. Kinderen kampen met gezondheidsproblemen als overgewicht en een derde van de kinderen rookt. Het welzijn van kinderen in de wijk is hiermee een grote zorg die vanuit ons Team Leefomgeving veel aandacht krijgt. De criminaliteitscijfers zijn hoog. Toch lijkt het gevoel van onveiligheid vanuit cijfers minder te worden. De wijk heeft te kampen met verkeersoverlast, verloedering en sociale overlast door de lokale jeugd. Bewoners zien weinig perspectief, daarom is er weinig vertrouwen in de

toekomst en het eigen kunnen. Verschillende instanties als het Sportbedrijf Arnhem, scholen, bewoners, ondernemers en wijkprofessionals richten zich op verschillende acties om de leefbaarheid, gezondheid en veiligheid aan te pakken en kinderen gelijke kansen te bieden. Zo helpt Gezond Onderweg (GO!) ouders en kinderen bij het aanleren van een gezonde leefstijl. Samen met vrijwilligers uit de wijk wordt gewerkt aan het verminderen van het aantal weesfietsen en scooters. De gemeente ondersteunt de projecten van de projectgroep Groen in het Arnhemse Broek.

Verduurzamen particulier woningbezit

In totaal benaderen we aan de Johan de Wittlaan e.o. bijna 650 woningeigenaren. Binnen deze buurt zien we een heel aantal gestapelde woningen met label G. Hier gaan we voor 3 labelsprongen. Daarnaast is er nog een heel aantal rijwoningen met labels E tot G. Ook daar maken we 3 labelsprongen of gaan we tot label B.

Gezondheid, bewegen en ontmoeten voor jong en oud

Er zijn weinig faciliteiten voor bewegen en ontmoeten in de wijk. We merken dat dit voor de bewoners een gemis is. De verbouwing van de Symfonie wordt in 2021 afgerond. Zo krijgt het Arnhemse Broek een meer toegankelijk en herkenbaar wijkcentrum dat tegemoet komt aan de vraag van bewoners voor ontmoetingsruimten in de buurt. Uit gezondheidsoverweging, maar ook vanwege overlast door verveling is er een grote behoefte aan plekken die de jeugd uitdagen tot bewegen. Ook is het belangrijk dat de plekken veilige zijn en verspreid zijn over de wijk zodat ze snel even bezocht kunnen worden. Dit zorgt ervoor dat ook jonge kinderen nog even net voor of na het eten naar buiten kunnen om hun energie kwijt te raken. Dit draagt niet alleen bij aan de lichamelijke en geestelijke gezondheid maar ook aan de leefbaarheid en veiligheid in de wijk. Waar deze openbare ruimte grenst aan particuliere woningen gaan wij aan de slag om ook deze ambitie te realiseren.

"De speelplekken voelen ondergeschikt aan het verkeer. Als de veiligheid verbeterd wordt, kan er meer onbekommerd gespeeld worden en bevordert de gezondheid van de kinderen."

Helen Meijrink, trotse bewoner en lid wijkplatform

Malburgen

Malburgen werd de eerste naoorlogse 'nieuwbouwwijk' ten zuiden van de Rijn. Ontworpen als 'tuinwijk' waar mensen woonden in het groen. Veel woningen hadden een eigen moestuin. Helaas is zowel in de openbare ruimte als in tuinen het groene karakter grotendeels verdwenen. Flatgebouwen, pleinen, straathoeken en winkelcentra zijn versteend en zien er verwaarloosd uit. Ondanks alle inspanningen die zowel sociaal, economisch als fysiek zijn gedaan, vanuit de Vogelaar-aanpak, is het niet gelukt te voorkomen dat Malburgen zich verder heeft ontwikkeld tot een wijk met veel sociale problemen.

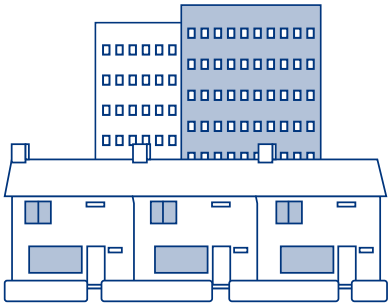

De urgentie

Er is veel onvrede over de woonomgeving; er is sprake van sociale overlast, vernieling en verloedering. Malburgen kent veelal per straat een eigen cultuur, waardoor de leefbaarheid onder druk staat, bijvoorbeeld omdat zogenoemde 'wijkkoningen' de dienst uitmaken. Inwoners voelen zich sociaal en emotioneel eenzaam en weinig verbonden met de wijk. Rolmodellen ontbreken waardoor inwoners niet met een ander perspectief in aanraking komen. Er is behoefte aan ontmoetingsplekken, want voor de verschillende etniciteiten is ontmoeten essentieel.

In Malburgen wonen meer dan 50 verschillende etniciteiten waardoor er veel verschil is in normen en waarden. Dit maakt het des te complexer om bewoners in harmonie te laten samen leven, zeker als hun leven op veel punten niet op orde is. In Malburgen is bijna de helft van de inwoners laag opgeleid en er wonen veel mensen met een licht verstandelijke beperking. Van de bijna 20 duizend inwoners in Malburgen, maakt bijna een vijfde gebruik van armoederegelingen. Verder zijn er problemen als gezondheidsbeperkingen en taalachterstanden. De afgelopen jaren zien wij een positieve ontwikkeling in het aantal inwoners dat zich samen met (vrijwilligers)organisaties

Malburgen feiten & cijfers

Bevolking naar leeftijdsklassen

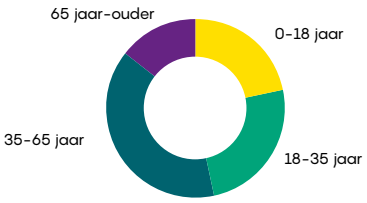

Bevolking naar migratieachtergrond

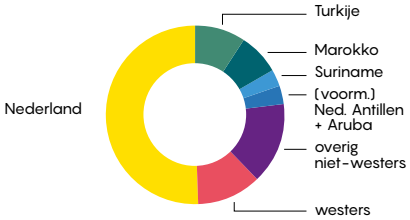

Woningen naar WOZ-waarde

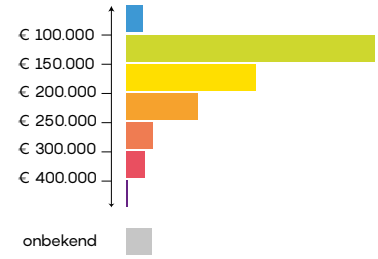

Inkomensverdeling per 20% groep

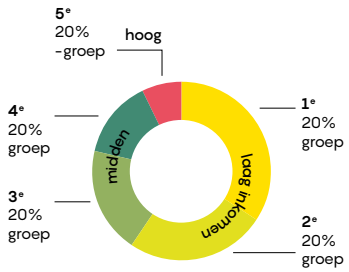

Woningen naar type geldig energielabel

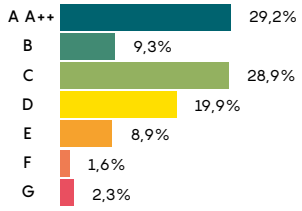

"Er is weinig vermenging tussen de diverse gemeenschappen. Als er een bruisende plek zou komen waar we elkaar kunnen ontmoeten, waar je kunt sporten en dingen samen kan doen. Dan krijg je veel meer: dit is Malburgen, hier komen we samen."

Mariken Goris, directeur Monchyschool

actief inzet voor de wijk. Zo verbindt het AM-Supportteam op een effectieve manier sport aan sociale, educatieve en maatschappelijke initiatieven om jongeren een betere kansen te bieden. Vanuit "het Huis voor de Wijk" werken organisaties samen met wijkbewoners aan een sterker Malburgen. Eén hiervan is Empowering Nisa, die jonge meiden leert gebruik te maken van hun eigen kracht zodat ze onderdeel worden van de samenleving. Onze integrale aanpak voor Malburgen zal inwoners de mogelijkheid bieden zelf aan de slag te gaan met hun welzijn, gezondheid en de leefbaarheid in de buurt!

Verduurzaming particuliere woningen

In Malburgen zijn weinig (sociale) koopwoningen waardoor de doorstroming ontbreekt. Bij veel woningeigenaren staat het water aan de lippen. Laat staan dat men geld heeft om de woning te verduurzamen. Recent aanbod van de corporatie aan woningeigenaren van de Vissenbuurt om mee te liften op de verduurzamingsplannen werd een teleurstelling. Dit ondanks dat er vanuit de gemeente een kleine financiële bijdrage en begeleiding beschikbaar werd gesteld bovenop de subsidie voor verduurzaming vanuit het rijk. Het gat was te groot en onoverbrugbaar voor de meeste eigenaren. In Malburgen gaan aan de slag in 11 deelbuurten. In 5 deelbuurten met gespikkeld bezit samen optrekken met de verduurzamingsplannen van de corporatie. In 4 deelbuurten gaan we aan de slag met het specifiek benaderen van VvE's. En in 4 deelbuurten gaan we van start met een renovatie aanpak voor alleen particulieren. In 2 deelbuurten zit een overlap in aanpakken. In totaal gaan we bijna 1.270 woningeigenaren benaderen.

Groene Lint als verbinding waar het goed toeven is

Met inbreng van bewoners gaan we de meest versteende plekken ontharden, openbaar groen versterken, uitbreiden en met elkaar verbinden waardoor er een groene verbindingsroute ontstaat tussen de verschillende woon- en groengebieden. Dit draagt bij aan biodiversiteit, klimaatadaptatie en leefbaarheid. Met als kers op de taart een groene ontmoetingsplek rondom het Monchyplein waar alles samenkomt en waarmee Park Malburgen West en Immerloo-park met elkaar worden verbonden. Hiermee ontstaat een groene wandelroute door de wijk waar bewoners kunnen spelen, wandelen, bewegen en elkaar kunnen ontmoeten.

Bijlage 1: Toets Aanvraag Volkhuisvestingsfonds Arnhem-Oost aan kaders voor de besteding van het Klimaatfonds (zaaknummer)

[De Kaders zijn g*eamendeerd door de Gemeenteraad vastgesteld op 15 mei 2019]*

Onderwerp	Spelregels	Argumenten voor financiering aanvraag Volkshuisvestingsfonds uit het Klimaatfonds
Voorwaarden voor bestedingen	1. Passend binnen het doel van de BR Duurzaam Arnhem. 2. In lijn met het bestedingsperspectief. 3. Een zo mogelijk kwantitatieve toelichting hoe de besteding bijdraagt aan (één van de) doelen van het fonds 4. Investeringen worden gerealiseerd binnen de gemeentegrenzen. Een beperkt deel van de investeringen kan buiten de gemeente, maar binnen de regio Arnhem Nijmegen worden ingezet. 5. Er wordt aangeven in welke mate de investering wordt gedekt uit reguliere investeringen van betrokken instellingen / sectoren, uit besparingen op energie en/of uit bijdragen van andere overheden en derden 6. Het is duidelijk welk instrumentarium wordt ingezet, passend binnen de beleidskaders. 7. Risico's zijn beschreven. 8. Waar mogelijk wordt 'social return on investment' onderdeel van de opdrachtverstrekking 9. Uitgangspunt voor besteding is het multiplyer-effect, waarbij andere partijen meefinancieren, zoals provincie, rijk, bewoners en/of bedrijven. 10. Uitgangspunt is dat kosten voor bewoners minimaal gelijk blijven of dalen door een lagere energierekening.	1. De aanvraag Volkhuisvestingsfonds draagt bij aan het realiseren van de doelstellingen van NEMiA en voldoet zodoende aan het doel van BR Duurzaam Arnhem: Het project zorgt voor verlaging van de CO2-uitstoot én voor lagere energiekosten van huiseigenaren en vergroting van het wooncomfort. 2. De aanvraag Volkshuisvestingsfonds is in lijn met het bestedingsperspectief aangezien het bijdraagt aan het realiseren van de energietransitie in wijken (De Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie, april 2019 en het programmaplan NEMIA 2020-2030, 29 januari 2020). 3. In de aanvraag Volkhuisvestingsfonds werken wij aan de isolatie van 1.754 particuliere woningen in Arnhem-Oost met de slechtste energielabels met minimaal 3 labelsprongen (besparing circa 0,9 Kton CO2 per jaar na realisatie). 4. Het gaat om bereiken van woningeigenaren die zelf niet of nauwelijks in staat zijn hun woning te verduurzamen en het doorvoeren van isolerende maatregelen in woningen in Arnhem. 5. De investeringen worden deels gedaan door particuliere woningeigenaren. Het overgrote deel wordt opgebracht door de bijdrage van het Rijk, Provincie, en vanuit het klimaatfonds. 6. Gemeente is verantwoordelijk voor uitvoering binnen bestaande kaders. 7. In de collegenota zijn de risico's beschreven. Naast het risico dat het Rijk de aanvraag niet honoreert is draagvlak onder de bewoners is het grootste risico waarvoor wij beheersmaatregelen hebben geformuleerd door middel van een zorgvuldig participatief proces. 8. Arnhem-Oost en deze aanvraag in het kader van Volkhuisvestingsfonds biedt een kans om Arnhemmers met afstand tot de arbeidsmarkt in te zetten. Dat kan zowel in de voorbereidingsfase als energie-coaches als in de uitvoeringsfase. 9. De bijdrage van het Rijk dekt voor het overgrote deel de kosten. 10. Uitgangspunt is dat de renovatie en isolatiemaatregelen een positief effect hebben op de verlaging van de woonlasten.

Onderwerp	Spelregels	Argumenten voor financiering aanvraag Volkshuisvestingsfonds uit het Klimaatfonds
Bevoegdheid voor het doen van bestedingen	11. Bestedingsvoorstellen van meer dan €500.000,- worden ter goedkeuring aan de raad voorgelegd. Voor het overige is het college bevoegd.	11. Het voorstel voor besteding van €2,0mln. wordt hiermee voorgelegd aan de raad.
Verantwoording van de bestedingen	12. Verantwoording vindt plaats in de reguliere P&C-cyclus 13. Het bestedingsperspectief wordt jaarlijks aangepast.	12. wordt meegenomen in de P&C-cyclus. 13. wordt doorlopende gemonitord.

Richtinggevend kader 'Een doorbraak voor Arnhem-Oost' & Plan van aanpak aanvraag Volkshuisvestingsfonds: Arnhem-Oost

Zaaknummer:	574142 & 572098
Portefeuillehouder:	R. Paping

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Kraaijenbrinck (AC), Visser (PvdA), Loos (VVD), Eliëns (PvdD), Henzen (PVV), Coenders (GL), Loor (D66), Van Dillen (CDA), Elfrink (SP), Nede (CU) en Van Plateringen (AOP).

Bespreking
De beraadslaging bestond uit twee onderdelen: een technische briefing en een expertmeeting. Na de technische briefing zijn technische vragen gesteld en beantwoord. Daarna vond de epertmeeting plaas. Daarvoor waren uitgenodigd: Marcel Hielkema (Scalabor), Liesbeth van Asten (Volkshuisvesting), Nabil El Malki (Presikhaaf University), Sylvia Veltmaat (Flores Onderwijs).

Conclusie
Aan het einde van de bespreking heeft de voorzitter geconcludeerd dat de technische briefing en de expertmeeting zijn afgerond. Een vervolgbehandeling zal worden ingepland als combinatie informerend/meningsvormend. Dan zijn insprekers welkom.

De raadsadviseur,

W. Lammers

De voorzitter,

L. Manders

Titel/onderwerp: # Evaluatie en herijking beleid internationale betrekkingen

Raadsadviseur: E. Dirksen Telefoonnr: 3774712 Elsebee.dirksen@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	M.de Kroon
Portefeuillehouder:	A. Marcouch/J.van Dellen	Telefoonnr:	377 5145
		E-mailadres:	Marc.de.kroon@arnhem.nl
Doel activiteit	(vervolg) Meningsvormend I		
Toelichting	**Voorstel** Het college stelt de raad voor de notitie 'Beleid internationale betrekkingen' vast te stellen als kader voor Arnhems internationale beleid voor de komende jaren. **Aanleiding** De aanleiding voor deze notitie is een toezegging aan de gemeenteraad, gedaan tijdens de behandeling van de Begroting 2021 op 11 november 2020. De toezegging geeft aan dat burgemeester Marcouch (Externe relaties) en wethouder Van Dellen (Economische Zaken) de raad zullen informeren over de stedenband met Wuhan met betrekking tot de mensenrechten. Op basis van deze toezegging werd motie 20M302 *"Verbreek stedenband met Wuhan (Volksrepubliek China)"* ingetrokken. De vorige beleidsnotitie, 'Arnhem, stad op de kaart in internationaal perspectief', gold als beleidskader voor Arnhems internationale beleid tot 2020. **Inhoud** Behalve de resultaten en vorderingen tot nu toe bevat de notitie ook een herijking van het Arnhemse beleid. Er worden vijf actielijnen gekozen: 1. Bevorderen buitenlandse handel, toerisme en investeringen 2. bevorderen internationaal vestigingsklimaat 3. Samenwerken in de Euregio Rijn-Waal 4. Mee profiteren van EU-subsidies 5. Onderhouden relatie Croydon en Gera **Beoogd effect** Het doel is dat internationale betrekkingen bijdragen aan één of meer doelen in de gemeentelijke beleidsprogramma's. Als gevolg van deze herijking gaat de gemeente naast de positieve bijdrage aan beleidsdoelen nadrukkelijker ook de risico's en de mensenrechtensituatie meewegen. **Aangepast afwegingskader** Omdat handelsmissies ook gepaard gaan met risico's en nadelige effecten is besloten tot een deels nieuw afwegingskader. Reizen of ontvangsten *buiten Europa* vergen een extra afweging waarbij gekeken wordt naar: de mensenrechtensituatie; de algemene veiligheids- en gezondheidssituatie; het risico van bedrijfsspionage en (de bescherming van) het intellectueel eigendom van meereizende ondernemers. **Wuhan** Voor de evaluatie en herijking van de relatie met Wuhan is een extern onderzoek uitgevoerd. Het advies luidt onder meer om ondanks de kanttekeningen de in 20 jaar opgebouwde relatie tussen Arnhem en Wuhan nog een aantal jaren voort te zetten maar wel met een aantal aanscherpingen van de aanpak.		

	Kanttekeningen Door de focus op een beperkt aantal structurele relaties bestaat het risico dat andere potentieel succesvolle internationale samenwerkingsrelaties worden gemist. **Financiën** De middelen voor de verschillende actielijnen worden gevonden binnen de bestaande budgetten en beleidsprogramma's. **19 mei 2021** Op 19 mei is de Informatieve fase afgerond en een start gemaakt met de Meningsvorming-I behandeling. (zie bijgevoegd behandelresultaat).
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de besluitvormende vergadering.
Spreekrecht publiek	Nee
Behandeladvies	Technische vragen dienen voorafgaand aan de bespreking te worden gesteld. **Meningsvorming I** - Iedere fractie heeft twee termijnen, waarin meningen kunnen worden verkondigd of politieke vragen kunnen worden gesteld. - De portefeuillehouder reageert na een termijn van de raad als alle fracties aan het woord zijn geweest. De portefeuillehouder beantwoordt de gestelde vragen, waarbij hij of zij antwoorden kan samenvoegen waardoor herhaling van vrijwel overeenkomstige punten achterwege blijft. De voorzitter ziet erop toe dat de beantwoording van de wethouder ter zake is en in gaat op de gestelde vragen. - Interrupties (in de vorm van een korte vraag of opmerking zonder inleiding) zijn in alle termijnen toegestaan. Zoals altijd kan de voorzitter interrupties beperken. Uitkomst van de Meningsvormende (MI) behandeling kan zijn: 1. Partijen zijn het eens, het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende fase 2. Partijen zijn het niet (volledig) eens en overwegen moties en/of amendementen. Het voorstel wordt doorgeleid naar de fase Meningsvorming 2, waar deze besproken zullen worden.
Bijlagen	

Raadsvoorstel "Herijking beleid internationale betrekkingen"
Bijlage - Notitie 'Beleid internationale betrekkingen'
Ingetrokken motie 20M302 "Verbreek stedenband met Wuhan (Volksrepubliek China)"
Evaluatie 20 jaar Arnhem-Wuhan (BCI, Nijmegen, 2019)
Schriftelijke inspraakreactie mw Poutsma-Adema 19 mei 2021
Behandelresultaat I/M1 behandeling 19 mei 2021

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 530006

Onderwerp: Herijking beleid internationale betrekkingen

Voorstel

1. De notitie 'Beleid internationale betrekkingen' vast te stellen als kader voor Arnhems internationale beleid voor de komende jaren.

Inleiding

Voor u ligt de gecombineerde evaluatie en herijking van het Arnhemse beleid voor internationale betrekkingen. Naast een terugblik op het gevoerde beleid en de resultaten ervan, stelt deze notitie ook de kaders voor de komende periode vast.

De aanleiding voor deze notitie is een toezegging aan de gemeenteraad. De vorige beleidsnotitie, 'Arnhem, stad op de kaart in internationaal perspectief', is in januari 2016 door de raad vastgesteld. De notitie gold als beleidskader voor Arnhems internationale beleid tot 2020.
Met de voorliggende notitie willen we stilstaan bij de resultaten en vorderingen tot nu toe en vanuit die kennis en ervaring de kaders voor de komende periode beschrijven. Hiermee biedt de notitie zowel een evaluatie als een herijking van het Arnhems beleid op het gebied van internationale betrekkingen.
Daarnaast speelt de wens om meer aandacht te geven aan mensenrechten. Verschillende raadsfracties spreken het college aan op de actuele mensenrechtensituatie in bijvoorbeeld China en Saoedi Arabië. Zij vragen het college daar consequenties aan te verbinden. Het college heeft aangegeven daar bij de evaluatie van het beleid op terug te willen komen. Dat gebeurt met dit voorstel en de bijgevoegde beleidsnotitie. In het voorstel en de notitie heeft het college het advies meegewogen van het kabinet, het ministerie van Buitenlandse Zaken en dat van Amnesty International.

Beoogd effect

De 'basis' reden waarom de gemeente internationale betrekkingen onderhoudt, blijft dat Arnhem en de regio er baat en belang bij hebben. De gemeente ziet de betrekkingen niet als doel, maar als 'middel'. De inhoud (of 'scope') varieert dus en dat blijft zo: soms gaat het vooral over economie, maar een andere keer staat het duurzaamheidsbeleid centraal, of ons mobiliteitsbeleid en de (internationale) bereikbaarheid, of het opvangbeleid van mensen met een vluchtelingenstatus. De directe 'opbrengsten' kunnen ook wisselen: soms is het motief van een bezoek de relatie of het netwerk goed te houden, een volgende gelegenheid gaat het specifiek om kennisverwerving of het delen van ervaring en 'best practices' en soms gaat het om het verwerven van een Europese subsidie of het uitvoeren van een concreet samenwerkingsproject. De rode draad in het beleid is dat de gemeente wil dat internationale betrekkingen bijdragen aan één of meer doelen in de gemeentelijke beleidsprogramma's.
Als gevolg van deze herijking gaat de gemeente naast de positieve bijdrage aan beleidsdoelen nadrukkelijker ook de risico's en de mensenrechtensituatie meewegen.

Gemeente Arnhem

Argumenten

1.1 Ons beleid voor internationale betrekkingen levert positieve resultaten op voor de stad

Uit extern onderzoek en eigen ervaringen blijkt dat het beleid tot positieve resultaten heeft geleid voor de stad. Het gaat om verschillende soorten resultaten.

Zo hebben we bijvoorbeeld de afgelopen jaren een goede relatie opgebouwd met onze Duitse buren in de deelstaat Noordrijn-Westfalen (NRW). Het Arnhemse initiatief voor een grensoverschrijdend stedennetwerk op Euregio schaal heeft in 2017 geleid tot een convenant en een structureel samenwerkingsverband tussen 7 grotere (100.000 +) steden in de Euregio Rijn Waal: Apeldoorn, Arnhem, Ede, Nijmegen, Düsseldorf, Duisburg en Moers. Goede buurrelaties en kennisdeling zijn hierin belangrijke motieven. Daarnaast worden, o.a. vanuit een gezamenlijk ontwikkelde duurzaamheids-agenda, kansen opgepakt en gezamenlijke projecten ontwikkeld. De Arnhemse leden van de Euregioraad en drie Euregiocommissies zijn deze bestuursperiode zeer betrokken geraakt. Er is een actieve deelname en inhoudelijke inbreng, daar waar nodig afgestemd met andere Nederlandse leden. Dit heeft geleid tot een Strategische Agenda 2025+ Euregio Rijn Waal, een Grenzlandagenda 2021 en een Euregionaal Mobiliteitsplan. Een ander resultaat, waar de gemeente als 'gaststad' aan bijdroeg, was de succesvolle conferentie tussen Nederland en Noordrijn-Westfalen op het gebied van duurzame energie: de Combined Energy Conference. Zo'n 350 Duitse en Nederlandse vertegenwoordigers van ministeries, kennisinstellingen en bedrijven waren 29 januari 2020 te gast in Musis Arnhem. Een iets uitgebreidere beschrijving van de resultaten in onze Euregionale samenwerking vindt u in de bijgevoegde nota, Hoofdstuk 1 bij actielijn 3.

Om ook kort stil te staan bij de resultaten in de andere actielijnen noemen we nog het volgende:

- Voor tientallen miljoenen extra middelen en beleidsresultaten in Europese projecten (Hoofdstuk 1, actielijn 4).
- Kijkend naar de 20-jarige relatie met Wuhan heeft de gemeente bijgedragen aan extra marktkennis, contacten en contracten voor ondernemers uit onze stad en regio. De positieve resultaten tellen op tot enkele miljoenen euro's en enkele tientallen arbeidsplaatsen. Dit is een veelvoud van onze gemeentelijke kosten (per jaar € 10-15.000). Meer informatie in Hoofdstuk 1 (actielijn 1) en bijlage 2 van de beleidsnota.
- Andere positieve resultaten gelden het internationale vestigingsklimaat van onze stad en regio, met een betere website en versterking van de aandacht voor internationale werknemers, voor "ons" World Trade Centre Arnhem- Nijmegen en voor de Rivers International School (Hoofdstuk 1, actielijn 2).

In aanvulling op de aandacht voor deze positieve resultaten leert de ervaring in afgelopen jaren dat internationale betrekkingen en handelsmissies ook gepaard gaan met risico's en mogelijke nadelige effecten. Daarbij kan het gaan over kwetsbaarheid door afhankelijkheid van internationale toelevering, mensenrechtenschendingen, het risico van bedrijfsspionage of dat het intellectueel eigendom onvoldoende beschermd kan blijken. Dit is overigens niet uniek voor Arnhem, het speelt ook op nationaal en internationaal niveau.

We hadden hier al aandacht voor, maar gaan deze zaken in de komende periode explicieter aan de orde stellen en meewegen, via een deels nieuw afwegingskader.
Verder heeft het college het voornemen om de relaties, de kennisdeling en de samenwerking in de Euregio verder te verdiepen en uit te breiden.

Over het toekomstige beleid leest u meer in de volgende paragraaf.

1.2 De voorgestelde focus en het aangepaste afwegingskader zijn nodig en doen recht aan de resultaten en adviezen.

Er komen bijna dagelijks vele kansen en mogelijkheden langs om internationale relaties aan te gaan, ook in het kader van Europees beleid en subsidieregelingen. Het kost te veel tijd en geld om die allemaal goed te verkennen, uit te laten groeien en er de vruchten van te plukken. Tegelijk nemen zoals gezegd de (mogelijke) risico's toe en vragen raadsfracties aandacht voor de mensenrechten.

Het college stelt voor - net als voorheen - focus te houden en maar een beperkt aantal internationale relaties structureel te onderhouden.
Net als voorheen willen we ook actief de samenwerking blijven zoeken binnen de regio en met partijen als de regionale ontwikkelingsmaatschappij OOSTNL, die opdracht heeft van het Rijk en de provincies Gelderland en Overijssel om de internationale handel en investeringen in ons landsdeel te bevorderen. Actuele ontwikkelingen zoals de Brexit krijgen daarin aandacht en de gemeente speelt daarop in, ook in de komende periode.
Naast het beperkte aantal 'structurele' relaties blijven ook 'niet-structurele' relaties mogelijk en wenselijk, zoals internationale samenwerkingsprojecten, bezoeken en ontvangsten. Wel wil het college een aangepast afwegingskader gaan hanteren, zodat we in alle relaties de juiste keuzes kunnen maken.

- Over de structurele relaties: Vanwege de bereikte resultaten en de ingewonnen adviezen stelt het college voor om voort te bouwen op het samenwerkingsverband van de Euregio Rijn-Waal en op de bestaande zusterstadrelatie met Wuhan, zij het beide met een aantal aanpassingen in de voorbereiding en uitvoering.
    - Voor de samenwerking in de Euregio Rijn-Waal stelt het college met de bijgevoegde nota voor dat de gemeente de bestuurlijke en ambtelijke betrokkenheid vanuit de verschillende beleidsprogramma's verder intensiveert en in de komende periode een agenda met vijf speerpuntonderwerpen hanteert (actielijn 3, pag.18 e.v.) Ook de versterkte regionale samenwerking Regio Arnhem Nijmegen gaat zich, mede door onze inbreng, naast Europa (Brussel) meer richten op de versterking van de relatie met Noordrijn-Westfalen en we zullen dat steunen. Het gegeven dat Arnhem en de regio centraal gelegen zijn tussen de Randstad en het Ruhrgebied wil de regio nog krachtiger benutten. Ook de huidige crisis leert hoe belangrijk een goede relatie met de Duitse buren is.
    - Voor de relatie met Wuhan stelt het college met de bijgevoegde nota voor om de relatie voort te zetten op ongeveer hetzelfde niveau, maar in de voorbereiding en uitvoering wel aanpassingen te doen zodat we aansluiten op de adviezen vanuit de externe evaluatie en de gesprekken met Buitenlandse zaken en Amnesty International. Het gaat o.a. om meer voorlichting over de risico's van internationale missies en daartegen te nemen maatregelen en om meer aandacht voor situaties en gebeurtenissen die internationale vragen oproepen of juist extra waardering kunnen gebruiken, inclusief situaties en gebeurtenissen rond mensenrechten (p.12 e.v.).
    - Vanwege meer historische redenen wordt ook de relatie met Croydon en Gera voortgezet, waarbij de gemeente een beperkte en meer ceremoniële rol vervult (p. 22).

- Over het aangepaste afwegingskader: Wat hetzelfde blijft, is dat de gemeente vooraf en achteraf kijkt of de kosten opwegen tegen de extra kennis of beleidsresultaten. Wat anders wordt, is dat reizen of ontvangsten *buiten Europa* een extra afweging vergen, waarbij ook de mensenrechten-situatie wordt meegewogen. Naast het meewegen van de mensenrechtensituatie gaat het ook om

de algemene veiligheids- en gezondheidssituatie, het risico van bedrijfsspionage of dat het intellectueel eigendom van meereizende ondernemers onvoldoende beschermd blijkt.
Het college is zich ervan bewust dat dit criterium "binnen of buiten Europa " deels arbitrair is. Sommige landen **binnen** de EU liggen verder weg van Nederland dan sommige landen buiten de EU, met hogere reis- en milieukosten tot gevolg. En sommige landen binnen de EU hebben net als sommige landen buiten de EU ook te lijden onder uitholling van democratische waarden en mensenrechten. Toch stelt het college dit criterium voor. Want het gegeven blijft dat we met de EU een gemeenschap vormen waarin we samen optrekken en daarnaast draagt dit criterium eraan bij dat het afwegingskader ook praktisch hanteerbaar is.

1.3 *Door actielijnen te formuleren worden onze doelen direct ondersteund en geven we richting aan onze inzet.*

We kiezen voor vijf actielijnen waarmee we focus aanbrengen in onze inspanningen:
Actielijn 1: bevorderen buitenlandse handel, toerisme en investeringen;
Actielijn 2: bevorderen internationaal vestigingsklimaat;
Actielijn 3: samenwerken in de Euregio Rijn-Waal;
Actielijn 4: meer profiteren van EU-subsidies;
Actielijn 5: onderhouden relatie Croydon en Gera.

In de beleidsnotitie van 2016 was sprake van drie actielijnen en het voortzetten van de relatie met Croydon en Gera. Om praktische redenen presenteren we de acties in het vervolg langs vijf lijnen. De voormalige actielijn 'Euregio en EU-subsidies' splitsen we in tweeën en het onderhouden van de relatie met Croydon en Gera benoemen we nu ook als actielijn.

In de beleidsnotitie benoemen we per actielijn wat was voorgenomen, wat de resultaten zijn en welke vervolgacties we willen uitvoeren.

Kanttekeningen en risico's

1.1 *Door de focus op een beperkt aantal structurele relaties bestaat het risico dat andere potentieel succesvolle internationale samenwerkingsrelaties worden gemist.*

Dit is een reële kans. Echter, we verwachten uiteindelijk meer resultaat te boeken door het maken van bewuste keuzes en door in te zetten op de bestaande kansrijke relaties. Het beleid biedt daarnaast gelegenheid om op projectmatige of incidentele basis internationale relaties aan te knopen.

Participatie

Externe participatie vond plaats via de gesprekken met Buitenlandse Zaken en Amnesty International en vanuit de contacten binnen de Euregio Rijn-Waal.
Voor de evaluatie en herijking van de relatie met Wuhan is extern onderzoek uitgevoerd. In de periode van april t/m juni 2019 is een dwarsdoorsnede van alle betrokkenen en belanghebbenden benaderd om te vragen naar de ervaringen en aanbevelingen. Gesprekken werden gevoerd met 10 belanghebbende ondernemers en instellingen, naast 3 betrokken overheden (Rijk, provincie en gemeente) 2 organisaties waarmee de gemeente in de uitvoering nauw samenwerkt en The Economic Board. De aanbevelingen uit het onderzoek zijn opgenomen in bijlage 2 van de beleidsnotitie. Daarin lichten we ook toe hoe we

deze overnemen in het beleid; de intentie is dat we elke aanbeveling praktisch proberen toe te passen binnen de gegeven budgettaire kaders.

Financiën

De middelen voor de verschillende actielijnen worden gevonden binnen de bestaande budgetten en beleidsprogramma's.
Binnen het programma Vitale economie handhaaft de gemeente, net als in de vorige periode, een budget van ca. € 35.000, - voor actielijnen 1 en 2 samen, waarvan ca. € 10-15.000,- voor de relatie met Wuhan. In hetzelfde programma is ook een budget van € 27.000, - opgenomen voor het lidmaatschap van de Euregio Rijn-Waal (actielijn 3).

Binnen de andere programma's zijn geen aparte posten voor internationale betrekkingen en/of activiteiten gereserveerd. Dat wil niet zeggen dat er geen middelen zijn.
Budget en ambtelijke capaciteit wordt binnen de bestaande programma- en beleidsbudgetten vrijgemaakt als de betreffende portefeuillehouder en programmamanager vinden dat de kosten ervan leiden tot voldoende bijdrage aan de gemeentelijke beleidsdoelen, en als die beslissing past binnen het afwegingskader zoals dat in bijlage 1 van de beleidsnotitie is uitgewerkt.

Uitvoering

Eenmaal door de raad vastgesteld, biedt de notitie het kader om de internationale relaties en het vestigingsklimaat in de komende tijd verder te ontwikkelen. De doelstelling en beschreven focus bieden, samen met de vastgestelde actielijnen, het kader en de aanknopingspunten voor acties die het college en het ambtelijk apparaat wel (en niet) zullen oppakken. De looptijd van dit kader en de bijbehorende acties is vooralsnog onbepaald. Als de actualiteit daartoe aanleiding geeft kunnen wijzigingen worden voorgesteld.

Communicatie

Niet van toepassing

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad
- Notitie 'Beleid internationale betrekkingen'

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	530006

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 19 januari 2021, nummer: 530006;

gelet op artikel 147 van de Gemeentewet;

besluit:

1. De notitie 'Beleid internationale betrekkingen' vast te stellen als kader voor Arnhems internationale beleid voor de komende jaren.

De griffier, De voorzitter,

Gemeente Arnhem

Beleid internationale betrekkingen

GEMEENTE Arnhem

Arnhem, januari 2021

Inhoud

Beleid internationale betrekkingen 1

Samenvatting....4

Inleiding....6

Leeswijzer....6

H 1 Doelen en uitgangspunten: naast de baten ook oog voor (mogelijke) risico's en ongewenste situaties 7

Wat heeft het ons tot nu toe opgeleverd? 7

Hoe gaan we verder: vier uitgangspunten nader uitgewerkt....8

1. Selectief en pragmatisch....8

2. Internationale betrekkingen moeten bijdragen aan Arnhemse beleidsdoelen. 8

3. We agenderen, verbinden en faciliteren, maar zijn niet uitvoerend. 9

4. Samen sterk krijgt extra aandacht. 9

H 2 Actielijnen: Stand van zaken en resultaten 10

Actielijn 1: bevorderen buitenlandse handel, toerisme en investeringen 10

Resultaten afgelopen periode 10

Acties en kaders voor het vervolg 12

Actielijn 2: Bevorderen internationaal vestigingsklimaat 15

Resultaten afgelopen periode 15

Acties voor het vervolg 16

Actielijn 3 Samenwerken in de Euregio Rijn-Waal 17

Resultaten afgelopen periode 17

Acties voor het vervolg 18

Actielijn 4 meer profiteren van EU subsidies 20

Resultaten afgelopen periode 20

Acties voor het vervolg 21

Actielijn 5 Onderhouden relatie Croydon en Gera 22

Resultaten afgelopen periode 22

Acties voor het vervolg 22

Hoofdstuk 3 Middelen....22

Bijlage 1 Afwegingskader voor buitenlandse betrekkingen 23

Bijlage 2 Conclusies en adviezen extern onderzoek "Evaluatie 20 jaar relatie Wuhan-Arnhem" (BCI, Nijmegen, 2019) 25

Conclusies 25

Adviezen 26

Hoe wil de gemeente met deze adviezen aan de slag? agenderen, verbinden en stimuleren....27

Bijlage 3 Samenvatting kabinetsnota Nederland China, een nieuwe balans 28
Nederland-China: een nieuwe balans 28
Duurzame handel en investeringen 28
Waarden 29
Vrede, veiligheid en stabiliteit 29
Klimaat, grondstoffen en energie 29
Ontwikkelingssamenwerking 29
Samenwerking binnen Europa 29
Het multilaterale stelsel 30
Samenwerking binnen het Koninkrijk 30
Spelers in de bilaterale relatie met China en samenwerking binnen Nederland 30
Bijlage 4 Buitenlandse Zaken 31
Aanleiding en gespreksvragen 31
1. Hoe kijkt het rijk aan tegen de relatie met China? 31
2. Hoe ziet Den Haag de decentrale relaties met China zoals die van Arnhem met Wuhan? 32
3. Hoe stelt de rijksoverheid de mensenrechten aan de orde? 32
4. Welke afweging of criteria zijn leidend bij deze aanpak? En waar loopt men tegenaan? 33
5. Welke vertaling zou vanuit dit rijksbeleid nuttig en toepasselijk kunnen zijn voor bestuurders van de gemeente in hun relatie met Wuhan? 33
Bijlage 5 Amnesty International 34
Samenvatting 34
Conclusie: probeer verschil te maken 34
Bijlage 6: Tekst MOU ON TRADE, ECONOMIC and AGRICULTURAL DEVELOPMENT, 2019 35
Bijlage 7 Goed gastheerschap 37
Bijlage 8: Monitor voor enkele internationale gegevens 38
Bijlage 9 Bronnenlijst 40

Samenvatting

De 'basis' reden waarom de gemeente internationale betrekkingen onderhoudt blijft dat Arnhem en de regio er baat en belang bij hebben. De gemeente ziet de betrekkingen als 'middel' en wil dat ze bijdragen aan één of meer beleidsdoelen. De inhoud (of 'scope') varieert dus en dat blijft zo: soms gaat het vooral over economie, maar een andere keer staat het duurzaamheidsbeleid centraal, of ons mobiliteitsbeleid en de (internationale) bereikbaarheid, of het opvangbeleid van mensen met een vluchtelingenstatus. De directe 'opbrengsten' kunnen ook wisselen: soms is het motief van een bezoek de relatie of het netwerk goed te houden, een volgende gelegenheid gaat het specifiek om kennisverwerving of het delen van ervaring en "best practices" en soms gaat het om het verwerven van een Europese subsidie of het uitvoeren van een concreet samenwerkingsproject. De rode draad in het beleid is dat de gemeente wil dat internationale betrekkingen bijdragen aan één of meer doelen in de gemeentelijke beleidsprogramma's. Zoals bijvoorbeeld extra omzet en banen. Of meer en betere voorzieningen op het gebied van cultuur, welzijn, duurzaamheid of een ander beleidsterrein.

Veel van de doelen en uitgangspunten uit het vorige beleidskader, vastgesteld in 2016, zijn in praktijk gebracht en hebben tot positieve resultaten geleid. Het gaat om verschillende soorten resultaten, zoals extra beleidskennis voor onszelf of marktkennis en contacten voor ondernemers uit onze regio en extra opdrachten die -kijkend naar de 20-jarige relatie met Wuhan- optellen tot enkele miljoenen Euro's en tientallen arbeidsplaatsen. Daarnaast gaat het om resultaten als een betere presentatie van ons internationale vestigingsklimaat, versterking van de aandacht voor internationale werknemers, "ons" World Trade Centre en de Rivers International School, een verdieping van de relatie met steden in ons Euregiogebied en voor tientallen miljoenen extra middelen en beleidsresultaten in Europese projecten op het gebied van o.a. duurzaamheid, economie en mobiliteit.

Tegelijk leert de ervaring in afgelopen jaren dat het noodzakelijk blijft om een scherpe focus te houden en selectief te zijn. Er komen bijna dagelijks vele "kansen" en mogelijkheden langs om internationale relaties aan te gaan ook in het kader van Europese projecten. Het kost te veel tijd en geld om die allemaal goed te verkennen, uit te laten groeien en er de vruchten van te plukken.

De gemeente handhaaft de keuze om voor de structurele internationale relaties voort te bouwen op de bestaande relaties, te weten die met zusterstad Wuhan en de Euregio Rijn- Waal naast de meer ceremoniële band met Croydon en Gera. Naast de structurele relaties blijven ook internationale projecten en buitenlandse bezoeken mogelijk en wenselijk om onze gemeentelijke beleidsdoelen te halen.

De uitwerking van het beleid vindt plaats in vijf actielijnen:1. bevorderen buitenlandse handel, toerisme en investeringen 2. bevorderen internationaal vestigingsklimaat 3. samenwerken in de Euregio Rijn Waal 4. meer profiteren van Europese subsidies 5. onderhouden relatie Croydon en Gera.

De volgende passages vatten het beleid en de aanpassingen in zeven punten samen:

1. om de juiste keuzes te maken voor internationale betrekkingen gaat de gemeente als onderdeel van deze herijking een explicieter afwegingskader hanteren als hulpmiddel. De meerwaarde voor Arnhem blijft voorop staan als criterium om wel of niet op reis te gaan. Maar reizen buiten Europa vergen vanaf nu een extra afweging, waarbij de mensenrechtensituatie integraal wordt meegewogen. Het volgende punt sluit hier op aan.
2. naast de positieve effecten geeft de gemeente ook de risico's en mogelijke nadelen van internationale betrekkingen bewust een plek in haar beleid. Naast het meewegen van de

mensenrechtensituatie gaat het bijvoorbeeld ook om het risico van bedrijfsspionage of dat het intellectueel eigendom van meereizende ondernemers onvoldoende beschermd blijkt. Het meewegen en aandacht vragen voor deze risico's en situaties wordt explicieter een onderdeel van het beleid voor internationale betrekkingen.

3. extra aandacht voor rol van de regio. De gemeente gaat er in de regio Arnhem Nijmegen en binnen The Economic Board voor pleiten om meer aandacht te besteden aan onze Internationale relaties en profilering. De versterkte regionale samenwerking Regio Arnhem Nijmegen gaat zich, mede door onze inbreng, naast Europa (Brussel) meer richten op de versterking van de relatie met Noordrijn Westfalen en de gemeente zal dat stimuleren. In onze gesprekken met The Economic Board willen we de komende periode meer aandacht vragen voor de voorzieningen voor buitenlandse kenniswerkers ('expats') en voor de lokale en regionale 'parels' met grote groei- en exportpotentie, (ook) door hen in de eigen regio een goed podium te bieden om hun innovatieve producten en diensten te laten zien.
4. Voor de samenwerking in de Euregio Rijn-Waal zal de gemeente in de komende periode een agenda met vijf speerpuntonderwerpen hanteren en de bestuurlijke en ambtelijke betrokkenheid verder intensiveren. Naast het onderhouden van de goede overheid-overheidrelatie en het delen van kennis en 'best practices' zal de inspanning van de gemeente gericht zijn op samenwerkingsprojecten die voor de ondernemers en inwoners aan beide zijden van de grens zichtbaar effect hebben. De gemeente ziet daarnaast ook een rol voor de versterkte regio-organisatie Arnhem-Nijmegen en zal daar op inspelen, zoals in het vorige punt werd toegelicht.
5. Ook het beleid voor het aantrekken van Europese subsidies en deelnemen in Europese projecten wordt aangepast. De gemeente heeft met een EU impactscan een proces gestart om na te gaan of en hoe ze nog beter kan inspelen op Europese projecten en regelingen. In de komende periode zullen de resultaten hiervan worden besproken en verwerkt in de verschillende gemeentelijke beleidsprogramma's.
6. In de jumelagerelatie met de steden Croydon en Gera vervult de gemeente een beperkte, vooral ceremoniële rol en dit blijft zo. Scholen en instellingen weten elkaar via internet te vinden en ook de gemeente neemt incidenteel initiatief om de banden aan te halen, bijvoorbeeld bij de jaarlijkse herdenking van de slag om Arnhem.
7. De middelen voor de verschillende actielijnen worden gevonden binnen de bestaande budgetten en beleidsprogramma's.

Inleiding

Voor u ligt de gecombineerde evaluatie en herijking van het Arnhemse beleid voor internationale betrekkingen. Naast het gevoerde beleid en de resultaten, stelt deze notitie ook de kaders voor de komende periode vast.

Op het moment van dit schrijven is vanwege de COVID-19 crisis nog onzeker hoe en hoe snel de internationale betrekkingen wereldwijd weer opgepakt zullen worden. Er zijn ook nog volop (internationale) reisbeperkingen van kracht.

Zeker is wel dat we deel uit zullen blijven maken van een internationale samenleving. We willen daarin als gemeente onze positie blijven innemen vanuit bewust gekozen uitgangspunten en doelen. Deze notitie vormt daarvoor ons kader.

De aanleiding voor deze notitie lag ook in een toezegging aan de gemeenteraad van Arnhem. De vorige beleidsnotitie, notitie "Arnhem, stad op de kaart in internationaal perspectief" is in januari 2016 vastgesteld door de gemeenteraad. De notitie gold als beleidskader voor Arnhems internationale beleid tot 2020. Met de voorliggende notitie wil de gemeente stil staan bij de resultaten en vorderingen tot nu toe. En vanuit die kennis en ervaring beschrijven we ook de kaders voor de komende periode. Daarmee biedt de notitie zowel een evaluatie als een herijking.

Leeswijzer

Hoofdstuk 1 kijkt naar het internationale beleid op het niveau van de doelen en uitgangspunten. Eerst volgt een 'evaluatie': U vindt in een apart kader "Voornemens 2016" kort beschreven welke doelen en uitgangspunten de gemeente in 2016 hanteerde. In de hoofdtekst daarnaast wordt beschreven wat de vorderingen en ervaringen zijn geweest ten opzichte van deze doelen. Dit is het evaluatiedeel van het hoofdstuk. Daarna volgt de vooruitblik: welke doelen en uitgangspunten wil de gemeente de komende periode hanteren? Dit is het herijkingsdeel van het hoofdstuk, het beschrijft de doelen en uitgangspunten van het beleid voor de komende periode.
In hoofdstuk 2 vindt u een beschrijving van het internationale beleid op het niveau van de actielijnen waarin het beleid verder uitgewerkt is. Ook daar geven we eerst de aansluiting op de "Voornemens 2016" en de bereikte resultaten. Aansluitend volgt per actielijn welke vervolgacties de gemeente in de komende periode wil uitvoeren.
Hoofdstuk 3 gaat in op de manier waarop de gemeente middelen inzet voor internationale betrekkingen.
In de bijlagen is meer uitgewerkte informatie opgenomen over het beleid dat de gemeente wil voeren en de informatie waarop het beleid is gebaseerd.

H 1 Doelen en uitgangspunten: naast de baten ook oog voor (mogelijke) risico's en ongewenste situaties

Wat heeft het ons tot nu toe opgeleverd?

Uit extern onderzoek[1] en eigen ervaringen blijkt dat veel van de doelen en uitgangspunten uit het beleidskader 2016 ook in praktijk zijn gebracht en tot resultaat hebben geleid. Dit wordt in hoofdstuk 2 bij de actielijnen nog nader toegelicht. Het gaat onder meer om actielijn 1, met de handelsmissies naar Wuhan die onze bedrijven verdieping van marktkennis opleveren en ook extra opdrachten, naast ervaring uit eerste hand voor onze regio hoe China zich ontwikkelt en vorm geeft aan o.a. de 'nieuwe zijderoute'. We zien ook verdieping van de bestuurlijke relatie met grote Duitse en Nederlandse buursteden in ons Euregio grensgebied (actielijn 3) en voor tientallen miljoenen extra middelen en beleidsresultaten op het gebied van o.a. duurzaamheid, economie en mobiliteit in Europese projecten (actielijn 4).

Voornemens 2016

Het beleidskader 2016 beschreef als doel: "Opbloei van de stad en regio". Bijvoorbeeld in groei van het aantal banen, het culturele klimaat of andere doelen die de gemeente nastreeft. Belangrijk uitgangspunt was: Internationale betrekkingen zijn een middel. We willen er meerwaarde mee leveren voor de verschillende beleidsdoelen die Arnhem c.q. de regio nastreeft. De andere uitgangspunten waren: pragmatische insteek (uitbouwen wat al loopt), agenderen/verbinden/faciliteren (en niet doen wat anderen kunnen) en "samen sterk"; de stad en regio als gebied met de partners waarvoor en waarmee we actief zijn.

Tegelijk leert de ervaring in afgelopen jaren dat (veranderende) internationale betrekkingen en handelsmissies ook gepaard gaan met risico's, vragen en mogelijke nadelige effecten. Voorbeelden:

- De COVID -19 crisis maakt duidelijk dat afhankelijkheid van internationale toeleveringsketens ook leidt tot kwetsbaarheid
- Een bedrijf met unieke technologie kan dankzij een aantrekkelijk buitenlands bod "opgekocht" worden en verplaatst naar buiten de regio, intellectueel eigendom of handelsnamen kunnen onvoldoende beschermd blijken en verloren raken.
- Of een bedrijf vestigt zich hier dankzij een geslaagde internationale missie vanuit het buitenland, en blijkt dan (ook) een concurrent van reeds gevestigde andere bedrijven. Of de arbeidsinspectie ziet aanleiding voor onderzoek.
- Ook worden regelmatig vraagtekens gezet wanneer de gemeente of bedrijven en instellingen uit de regio op reis gaan naar landen die negatief in het nieuws zijn vanwege de mensenrechtensituatie.

De gemeente is zich hiervan steeds al bewust geweest. Maar door de ervaring uit de laatste jaren en voor deze nota geraadpleegde bronnen[2] willen we deze zaken in de komende periode explicieter aan de orde stellen. Ze worden onderdeel van het afwegingskader voor onze internationale betrekkingen; de uitgangspunten daarvoor volgen hierna. In bijlage 1 is het afwegingskader zelf opgenomen.

---

[1] *" Evaluatie 20 jarige relatie Arnhem- Wuhan", Buck Consultants International, Nijmegen, 2019, conclusies en advies bijgevoegd, bijlage 2*

[2] *geraadpleegde bronnen zijn:*

1. *extern onderzoek onder belanghebbende bedrijven en instellingen en samenwerkende partners als OOSTNL, provincie en economic board. (" Evaluatie 20 jarige relatie Arnhem- Wuhan", Buck Consultants International, Nijmegen, 2019, conclusies en advies bijgevoegd, bijlage 2)*
2. *Kabinetsnota China NL een nieuwe balans (samenvatting bijgevoegd, bijlage 3)*
3. *Buitenlandse Zaken (bijlage 4)*
4. *Amnesty International (bijlage 5)*

Hoe gaan we verder: vier uitgangspunten nader uitgewerkt

Het doel van internationale betrekkingen blijft voor de gemeente dat Arnhem c.q. de regio er baat en belang bij heeft. soms gaat het vooral over economie, maar een andere keer staat het duurzaamheidsbeleid centraal, of ons mobiliteitsbeleid en de (internationale) bereikbaarheid, of het opvangbeleid van mensen met een vluchtelingenstatus. De directe 'opbrengsten' kunnen ook wisselen: soms is het motief van een bezoek de relatie of het netwerk goed te houden, een volgende gelegenheid gaat het specifiek om kennisverwerving of het delen van ervaring en "best practices" en soms gaat het om het verwerven van een Europese subsidie of het uitvoeren van een concreet samenwerkingsproject. De rode draad in het beleid is dat de gemeente wil dat internationale betrekkingen bijdragen aan één of meer doelen in de gemeentelijke beleidsprogramma's. Zoals bijvoorbeeld extra omzet en banen. Of meer en betere voorzieningen op het gebied van cultuur, welzijn, duurzaamheid of een ander beleidsterrein.

Een aantal uitgangspunten gaf richting aan het beleid zoals dat in 2016 is vastgesteld. Deze blijven ook in de toekomst van toepassing. Ze worden hierna beschreven, inclusief de aanpassingen.

1. Selectief en pragmatisch. Dit blijft zo. Het gaat om praktisch resultaten. Arnhem kan met haar (beperkte) middelen meer effect sorteren door niet teveel buitenlandse relaties te willen aangaan, maar selectief te zijn. Er ging in de afgelopen periode - uiteraard met uitzondering van de corona lockdown - bijna geen maand voorbij of de burgemeester dan wel het college of de ambtelijke staf krijgt het verzoek een buitenlandse delegatie te ontvangen, of een buitenlands congres te bezoeken of een project in te dienen voor een Europese subsidieregeling. In een aantal gevallen ging het ook om een vraag voor een nieuwe (zuster-) stadsrelatie, voor structurele ontmoetingen en kennisuitwisseling. Het college wil hierin selectief blijven: beter een paar dingen goed, dan meer dingen half. We zijn ook selectief in de zin dat we de samenwerking met internationaal actieve (regionale) partners actief blijven opzoeken en niet (ook) doen wat bijvoorbeeld de provincie Gelderland en de regionale ontwikkelingsmaatschappij OOSTNL al doen om internationale relaties en kennisuitwisseling of projecten te ondersteunen, In de praktijk is gebleken dat er behoefte is aan een meer uitgewerkt en zoveel mogelijk objectief afwegingskader. De gemeente gaat in de komende periode ervaring opdoen met het afwegingskader zoals dat in bijlage 1 wordt beschreven.

2. Internationale betrekkingen moeten bijdragen aan Arnhemse beleidsdoelen. Dit blijft zo, net als het feit dat we ook doelen in en met de regio willen bereiken. De betrekkingen zijn dus middel en geen doel; we halen iets op dat we moeilijker kunnen bereiken zonder het internationale contact: bijvoorbeeld samenwerking voor een (Europese) subsidie, buitenlandse marktkennis of interesse van mogelijke investeerders.
En we komen brengen wat ergens anders mist, ons onderscheidende aanbod van kennis of producten en diensten uit de stad en regio.
Het college en de portefeuillehouders zetten elk in meerdere of mindere mate de voor hen beschikbare beleidscapaciteit en/of budgetten in voor internationale relaties of projecten. Dat doen ze steeds om Arnhemse beleidsdoelen en resultaten te behalen die zonder deze relaties minder goed of snel behaald lijken te kunnen worden. De beoordeling of een internationale reis of project deze meeropbrengst biedt of dat we beter 'binnen de gemeente" of "binnen Nederland" kunnen blijven kan van geval tot geval anders uitpakken. De gemeente kiest ervoor om een aantal criteria voor te schrijven, maar wel - conform de gekozen organisatieprincipes - de beslissing zo laag mogelijk in de organisatie te leggen. De verplichte afweging vooraf en evaluatie achteraf richt zich dan op vragen als: welk nuttig resultaat voor Arnhem is beoogd en bereikt? Welke kosten zijn er voor geraamd en

gebruikt om dit resultaat te bereiken? Daarnaast blijft maatwerk per geval nodig. Het nader uitgewerkte afwegingskader (bijlage 1) kan hier de komende periode bij helpen.

3. We agenderen, verbinden en faciliteren, maar zijn niet uitvoerend.

Dit blijft zo en onze scope wordt iets breder. We blijven ondersteunen in relaties waar vanwege cultuurverschillen met andere landen onze overheidsrol belangrijk is, omdat onze bedrijven en instellingen dan een betere ingang krijgen. Maar we gaan nog steeds niet op de stoel van de ondernemer of instelling zitten of doen wat zij zelf kunnen. We gaan ook niet op de stoel van de bedrijfsadviseurs of specialisten intellectueel eigendom zitten die hen kunnen adviseren en we kiezen geen partij tussen de nieuwe ondernemer die zich hier vestigt of de reeds gevestigde in onze regio; die keuze is aan de klant en de markt.[3]
Passend bij onze rol kiezen we er wél voor om naast de mogelijke opbrengsten en positieve aspecten ook alert te zijn op en aandacht te (blijven) vragen voor de risico's en mogelijke negatieve effecten en voor ongewenste situaties in het land van bestemming, inclusief de mensenrechtensituatie.

4. Samen sterk krijgt extra aandacht.

Arnhem kiest de 'stad en regio' als gebied waarvóór we actief zijn én als gebied waarin we de samenwerkingspartners zoeken waarméé we actief zijn; de bedrijven, (kennis-)instellingen en overheden in onze stad en regio. Reden daarvoor is ook welbegrepen eigenbelang: als we daardoor extra beleidskennis of -resultaten en voorzieningen in onze regio kunnen krijgen is dat ook voor Arnhemmers winst én als we kunnen samenwerken, krijgen we meer voor elkaar. Schaalniveau en omvang spelen mee, zeker ook internationaal; een lobby of delegatie vanuit ons samen met de provincie Gelderland (= ca. 2 mln. inwoners) of met de stedelijke regio (+ 700.000 inwoners) krijgt meer voor elkaar dan een stad met ca. 160.000 inwoners.

Dit uitgangspunt geven we extra aandacht in de komende periode. We gaven hierboven al aan zoveel mogelijk aan te zullen sluiten op acties en expertise van de provincie Gelderland en instanties als OOSTNL. Maar het 'samen (internationaal) sterk' zal ook meer aandacht krijgen in onze samenwerking met The Economic Board (TEB) en in het versterkte regionale samenwerkingsverband Arnhem Nijmegen. Bij de gesprekken met TEB zal het logischerwijze vooral om economische onderwerpen en prioriteiten gaan, zoals voldoende voorzieningen voor buitenlandse kenniswerkers (ook wel 'expats') en voldoende aandacht om lokale en regionale 'parels' met een groot innovatie- en exportpotentieel te behouden voor de regio. Dit wordt verderop toegelicht in hoofdstuk 2 actielijn 2.
De scope van onze inzet in het samenwerkingsverband regio Arnhem Nijmegen en in het samenwerkingsverband van de Euregio Rijn- waal reikt verder. De gemeente ziet vanuit meerdere gemeentelijke beleidsprogramma's aanknopingspunten voor versterking van de relatie met onze Duitse buren en wil die in beide samenwerkingsverbanden de komende periode meer onder de aandacht brengen en benutten. Dit wordt nader beschreven in Hoofdstuk 2, actielijn 3.

[3] Uiteraard zolang beide zich houden aan onze Nederlandse wet en regelgeving; de gemeente heeft net als een aantal andere instanties een handhavende taak en die zullen we ook blijven uitvoeren.

H 2 Actielijnen: Stand van zaken en resultaten

Dit deel van de notitie beschrijft de resultaten uit voorgaande periode en de voorgenomen acties rond de 5 "actielijnen" die onderdeel zijn van het beleid voor internationale betrekkingen[4]: 1. bevorderen buitenlandse handel, toerisme en investeringen 2. bevorderen internationaal vestigingsklimaat 3. samenwerken in de Euregio Rijn-Waal 4. meer profiteren van Europese subsidies 5. Onderhouden relatie Croydon en Gera.
Per actielijn volgt wat was voorgenomen, wat de resultaten zijn en welke vervolgacties de gemeente wil uitvoeren.

Actielijn 1: bevorderen buitenlandse handel, toerisme en investeringen

Voornemens 2016:
proactief onderhouden van **2 internationale (handels-)relaties,** die naar Noordrijn-Westfalen (NRW) en Wuhan. Daarbij onderwerpen en thema's verkennen waarop de gemeente of Arnhemse en regionale ondernemers en instellingen kansen zien zich te onderscheiden; energie en milieutechnologie, de creatieve en toeristische sector, zakelijke dienstverlening, maar ook Health en sport (Papendal, Vitesse). **Delegaties uit de rest van de wereld gastvrij ontvangen,** voor zover daar voor Arnhem ook zakelijke doelen mee gediend zijn. **Maatwerk ontwikkelen voor de gastvrije ontvangst,** passend bij de cultuur van het bezoekende land en bij wat Arnhem onderscheidend maakt. Warme **overheid-overheidsrelaties** met Wuhan en steden in NRW, **samenwerking** met provincie en ondersteunende organisaties (OOSTNL, NBSO, NFIA)

Resultaten afgelopen periode

Noordrijn-Westfalen, Euregio Rijn-Waal
In de beleidspraktijk legt de gemeente bij het contact met Noordrijn-Westfalen het accent op de relaties binnen de Euregio; hier wordt verderop in de tekst bij actielijn 3 apart aandacht aan geschonken. Kortheidshalve wordt daar naar verwezen.
Wuhan: In 2019 heeft de gemeente opdracht gegeven voor een extern evaluatieonderzoek[5]. De samenvatting uit het onderzoek is als bijlage 2 opgenomen bij deze notitie. Enkele conclusies: ondernemers en instellingen waarderen de rol van de gemeente, de extra opbrengsten voor ondernemers zijn lastig concreet te krijgen, maar met 'enkele miljoenen aan extra omzet' en een aantal nieuwe - nu overigens nog kleine - bedrijfsvestigingen in onze regio zijn de opbrengsten een veelvoud van de kosten die we maken. De deelnemers waarderen daarnaast vooral ook de meer kwalitatieve resultaten als 'meer inzicht in de markt' en het leggen van contacten, het openen van belangrijke deuren, en (als bijproduct) het beter leren kennen van andere ondernemers en instellingen uit de regio Arnhem. Ondanks dat de onderzoekers ook negatieve aspecten signaleren, daarover straks meer, is hun advies de relatie nog zeker de komende jaren voort te zetten.

---

[4] Deze indeling in 5 actielijnen wijkt af van die in het vorige beleidskader (2016), met daarin 3 actielijnen en de jumelage banden met Croydon en Gera. Omdat in de uitvoering een andere indeling handiger bleek is de voormalige actielijn "Euregio en EU subsidies" gesplitst in 2 lijnen en wordt het onderhouden van de relatie met Croydon en Gera ook als actielijn meegenomen.
6 " Evaluatie 20 jarige relatie Arnhem- Wuhan", Buck Consultants International, Nijmegen, 2019, conclusies en advies bijgevoegd, bijlage 2

- De gemeente vierde in juni 2019 het twintigjarige bestaan van de zusterstadrelatie en ontving daarvoor een delegatie uit Wuhan. Tijdens de bijeenkomst werd een nieuwe intentieovereenkomst gesloten om de samenwerking voort te zetten op onderwerpen die ook voor onze stad en regio relevant zijn, zoals de kansen voor waterstof- en batterij-elektrische energiesystemen en de nieuwe handels- en exportmogelijkheden naar Wuhan via de goederenrailverbinding met onze Euregio c.q. Duisburg. (bijlage 6). Aanvullend bleek tijdens een bezoek in december 2019 vanuit Wuhan ook belangstelling om meer samen te werken op Cultuur, o.a. met onze Hogeschool voor de Kunsten ArtEZ.
- De recente coronacrisis maakt duidelijk dat ontwikkelingen in Wuhan en China via allerlei internationale leveranciers en relaties ook gevolgen hebben in Europa en andere werelddelen. De gemeente heeft in januari 2020 via een brief aan het bestuur van Wuhan laten weten dat zij begaan is met de situatie en de mensen en bedrijven die het aangaat. En op 3 maart 2020 werd een speciale bijeenkomst in onze regio georganiseerd met ArtEZ. Het bestuur van Wuhan heeft dit erg op prijs gesteld en op haar beurt ook haar medeleven betuigd en hun ervaringslessen gedeeld toen wij volop te maken kregen met de gevolgen van Covid-19.
- ***Samenwerking met OOSTNL en NFIA, onder meer op de Brexit***
  In opdracht van de provincies Gelderland, Overijssel en het ministerie van Economische Zaken en Klimaat is OOSTNL de organisatie die in ons landsdeel en dus (ook) in onze regio de buitenlandse investeringen aanmoedigt. OOSTNL werkt op haar beurt weer nauw samen met het landelijke NFIA; het Netherlands Foreign Investment Institute. De gemeente heeft een regionaal acquisitieoverleg opgezet waaraan ook OOSTNL deelneemt. In de afgelopen periode is ook aandacht geschonken aan de Brexit. OOSTNL heeft aparte capaciteit vrijgemaakt op de Brexit en heeft in de afgelopen periode vooral 'gezaaid'. Daar waar OOSTNL een (internationale) partij met belangstelling voor onze regio op het spoor komt, pakt de gemeente haar rol om waar nodig te helpen de vestigingsvoordelen in kaart te brengen en een warm welkom uit te stralen (zie ook 'gastvrijheid'). Daarnaast houdt OOSTNL nu 5 à 6 keer per jaar de zgn. Export cafés in het WTC Arnhem Nijmegen; hier krijgen geïnteresseerde ondernemers informatie over de mogelijkheden hun export naar landen als Duitsland, Amerika of China te vergroten.
- ***Gastvrijheid.*** Er is een apart team hospitality ingericht, dat mee kan denken over onze gemeentelijke hospitality in bredere zin. Zij hebben ook meegedacht en geholpen over de ontvangst en viering van het 20 jarige bestaan van onze relatie met Wuhan in 2019. In lijn met de uitgangspunten van ons beleid is deze mijlpaal gevierd met een brede vertegenwoordiging en presentatiemogelijkheid voor de regionale instellingen en ondernemingen met wie we de relatie inhoud geven. In het programma was veel aandacht voor de door ons gewenste coproductie van beleid tussen overheid, ondernemers, onderzoekers/opleiders en inwoners, naast ruimte voor ceremonie en ontspanning, o.a. tijdens het promotiebezoek en diner in het Nederlands Openlucht Museum.
  De gemeente had zich ook voorgenomen zakelijke bezoeken uit andere landen gastvrij te ontvangen, en dat is ook een aantal keren gebeurd, o.a. voor delegaties uit Turkije, Japan, Taiwan en Marokko.

Geopolitieke ontwikkelingen

Naast de voorgaande selectie van resultaten kenmerkte de afgelopen periode zich ook door de wereldwijde COVID-19 uitbraak en opvolgende crisis en een aantal grotere geopolitieke ontwikkelingen. Zonder volledig te zijn leidde dit tot spanningen en verschuivende verhoudingen tussen o.a. China, Europa, Amerika, Turkije en Saoedi Arabië, waarbij de strijdpunten variëren van veiligheid en gezondheid tot handelsoverschotten en eerlijke concurrentieverhoudingen, milieu- en mensenrechtenkwesties of regelrechte oorlogen.

De gemeente beseft - en heeft in 2019 uitgebreid herdacht- dat we hier in Nederland elke dag dankbaar mogen zijn dat we in vrede in vrijheid kunnen leven, nu al meer dan 75 jaar, mede dankzij internationale hulp en samenwerking op allerlei niveaus.
Maar zowel op Nederlandse schaal als binnen de regio is er tegelijk ook meer aandacht gekomen voor de risicovolle kant van de internationale betrekkingen en hoe we daar mee om moeten gaan. Op pagina 7 van deze notitie noemden we al voorbeelden waar onze stad en regio mee te maken (kunnen) krijgen; verstoring van internationale toeleveringsketens, overname resp. vertrek van bedrijven, verlies van intellectueel eigendom, oneerlijke concurrentie en bezoek aan of uit landen die negatief in het nieuws zijn over mensenrechten.
De gemeente wilde deze aspecten expliciet meenemen bij de herijking van het beleid. Dit is gebeurd door te onderzoeken en mee te wegen hoe het rijk hier mee om gaat en door aanvullende gesprekken met Amnesty International en ambtelijke specialisten van het ministerie van Buitenlandse Zaken. De conclusies vindt u verwerkt in de volgende paragraaf over acties en kaders voor het vervolg en in een nader uitgewerkt afwegingskader voor het aangaan van buitenlandse betrekkingen, geldig voor alle actielijnen binnen deze nota (bijlage 1).

Acties en kaders voor het vervolg

Noordrijn-Westfalen, Euregio Rijn-Waal De gemeente ontwikkelt een agenda en plan van aanpak. Meer hierover in actielijn 3, over de Euregio Rijn Waal.

Wuhan. De gemeente wil de relatie met Wuhan de komende periode voortzetten met ongeveer dezelfde intensiteit en doelen. Wel passen we de voorbereiding en uitvoering van de zusterstad-bezoeken aan, net als die van andere buitenlandse reizen.

Ministerie van Buitenlandse zaken: *China is zo groot dat ook de centrale overheid maar een beperkt deel van het land kan bestrijken met haar aanwezigheid. Contacten van gemeenten en provincies met hun evenknie geven een bredere spreiding in dat land. En ook op decentraal niveau geldt: het land biedt veel economische kansen en zonder de relatie en aanwezigheid van bijvoorbeeld de burgemeester en de wethouder komen bedrijven minder goed binnen om zaken te doen.*
En als het gaat om risico's zoals bijv, spionage: "Net als Nederland kan Arnhem er voor kiezen hier bewuster mee om te gaan en haar bedrijven uitnodigen hetzelfde te doen".
Amnesty international: *" Amnesty is niet geneigd om vanuit het perspectief van de mensenrechten te adviseren dat Arnhem met de relatie met Wuhan moet stoppen. " … als de relatie er is, benut die dan om verschil te maken, probeer verbetering te bereiken in de mensenrechtensituatie". "Het gaat niet om de confrontatie of het thuispubliek, het gaat er om verschil te maken".*

Voor de motivatie verwijzen we naar de hiervoor al aangehaalde positieve externe evaluatie en resultaten uit de afgelopen periode (BCI, 2019) - samengevat in bijlage 2- en we sluiten aan op de adviezen van het kabinet, het ministerie van Buitenlandse Zaken en Amnesty International (bijlagen 3, 4 en 5). Samengevat laten deze geraadpleegde bronnen de keuze aan de gemeente om de relatie met Wuhan wel of niet voort te zetten. Maar ze zien ook kansen en doen suggesties om de relatie positief in te vullen. Ter illustratie zijn in bijgaand kader enkele zinnen uit bijlage 4 en 5 opgenomen, waar we verslag doen over gesprekken met het Ministerie van Buitenlandse Zaken en met Amnesty International.
De gemeente gebruikt de externe evaluatie, de kabinetsvisie en de

gesprekken met Buitenlandse Zaken en Amnesty international om de voorbereiding en uitvoering van haar buitenlandse bezoeken en de bezoeken aan onze zusterstad aan te passen.
De gemeente gaat in lijn met de externe evaluatie (BCI, 2019, bijlage 2):

- binnen de regio en onze ondernemerscontacten regelmatiger aandacht vragen voor de kansen in China/Wuhan, vooral in themagerichte missies zoals bijvoorbeeld een "waterstofmissie" met elkaar aanvullende deelnemers
- met de provincie en de regionale ontwikkelingsmaatschappij OOSTNL en andere partners regelmatiger communiceren over de successen uit de handelsmissies
- op landelijk niveau meer aandacht vragen en besteden aan uitwisseling van informatie en ervaringen tussen de verschillende overheden die een band met China onderhouden

Verder zullen we in de voorbereiding meer aandacht hebben voor de volgende onderwerpen:

1. voorlichting over maatregelen tegen de eventuele ongewenste effecten en risico's van internationale handelsmissies. Dit is in lijn met de geraadpleegde bronnen en adviezen zoals de kabinetsnota en de adviezen van Buitenlandse zaken, zie bijlage 3 en 4.
2. gebeurtenissen en situaties in Arnhem en/of de gaststad die (internationaal) vragen en kritiek oproepen of juist positieve aandacht verdienen, inclusief gebeurtenissen en situaties rond mensenrechten. Mensenrechten worden op deze wijze onderdeel van het afwegingskader voor alle buitenlandse betrekkingen. In bijlage 1 is dit afwegingskader verder uitgewerkt.

Geen voornemens om nieuwe structurele banden aan te gaan met andere steden of regio's
Binnen deze actielijn zou ook te overwegen zijn om het aantal structurele buitenlandse relaties verder uit te breiden. Vanwege de gekozen beleidskaders is de afgelopen periode geen onderzoek gedaan naar 'andere buitenlandse regio's of steden' om eventueel een structurele relatie mee aan te gaan. Wel zijn in de afgelopen periode vier kandidaat-landen naar voren gekomen; enerzijds Turkije en Marokko, omdat delen van onze stadsbevolking daar banden mee hebben, en anderzijds Japan en Taiwan, vanwege de ontvangen delegaties met belangstelling voor onze innovatieve bedrijven en instellingen op het terrein van Energie- en Milieutechnologie.

De gemeente handhaaft de keuze om niet meer dan twee actieve structurele buitenlandse relaties te willen onderhouden met een gebied of stad. [6]
De gemeente ervaart in de bestaande twee relaties (Euregio Rijn-Waal en Wuhan) een meerwaarde voor haar eigen bestuurlijke rol en ziet ook de toegevoegde waarde voor de stad en regio terugkomen in de resultaten.
De redenen om het aantal structurele relatie niet uit te breiden zijn vergelijkbaar met die in de voorgaande periode:

1. Hiervoor zou een meerjarige extra inspanning nodig zijn en extra budget dat ten koste gaat van andere gemeentelijke taken. Dit wordt niet wenselijk geacht.
2. Als de inspanning gedaan zou worden, dan is het nog langere tijd de vraag of deze succesvol zou zijn. Dit hangt af van de 'juiste' keuze voor aanvullende landen en steden en het vinden van de thema's waarop niet alleen onze ondernemers en instellingen zaken willen doen, maar ook de partners in het andere gebied of regio. Dat maakt het een langjarig en onzeker proces waar de gemeente niet voor kiest.

[6] Daarnaast houdt de gemeente een beperkte meer ceremoniële rol in de relatie met de steden Croydon en Gera, zie actielijn 5

Samenwerking met regionale partners, gastvrije gemeente
De samenwerking met regionale partners en organisaties als OOSTNL wordt voortgezet zoals in de voorgaande periode.

Als referentie voor de aanpak is in bijlage 7 de geactualiseerde maar verder ongewijzigde tekst over gastvrijheid opgenomen uit de vorige nota internationaal.

Spelregel blijft dat de kosten van ontvangst moeten opwegen tegen de verwachte baten in de beleidsprogramma's. Om de afweging zuiver te houden heeft het betreffende programma ook de leiding in de samenstelling van het ontvangstprogramma en betaalt daarvoor het kostenaandeel van de gemeente. Ook de (regio-) partners kunnen bijdragen aan het programma en de kosten daarvan; zo ging het in de praktijk tot nu toe ook.
Aanvullend wordt ook de actuele situatie voor wat betreft veiligheid en mensenrechten meegewogen bij beslissingen over de ontvangst van delegaties; in bijlage 1 is dit uitgewerkt.

Actielijn 2: Bevorderen internationaal vestigingsklimaat

Voornemens 2016: voorzieningen voor internationale partijen op orde (o.a. **World Trade Centre, Internationale School, expatdesk**) meertalige promotie van Arnhem/de regio als vestigingsplek, goed contact onderhouden en ondersteunen van voorzieningen en instellingen die bijdragen aan het internationale profiel (o.a. **Papendal, ArtEZ, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen**) en met **citymarketing en RBT KAN** meer profileren en uitnutten van onze ligging aan de Rijn en de rand van de Veluwe.

Resultaten afgelopen periode

- Verbeterde overeenkomst voor het behoud van de World Trade licentie van het WTC Arnhem-Nijmegen en impuls voor de WTC businessclub. De Stichting WTC Arnhem-Nijmegen bleek in de praktijk alleen nog op papier te bestaan. Ook de WTC businessclub bleek in de praktijk onvoldoende aantrekkingskracht te hebben om als hotspot en katalysator voor internationaal ondernemerschap te fungeren. Het is wel gelukt om de noodzakelijke nieuwe overeenkomsten te sluiten om de WTC licentie voor de regio te behouden. Daarnaast houdt OOSTNL zoals eerder genoemd nu 5 a 6 keer per jaar de zgn. Export cafés in het WTC Arnhem Nijmegen. Ze organiseert dat in goede samenwerking met de WTC businessclub. Hierdoor krijgen de club en het regionale internationale ondernemerschap een welkome steun in de rug.
- contact met Rivers International School: zowel de burgemeester als de verantwoordelijk portefeuillehouder heeft na de feestelijke opening van het nieuwe gebouw nog bij andere gelegenheden de school bezocht. Ook ambtelijk is er verschillende keren bezoek afgelegd om bij te praten, o.a. vanuit Onderwijs en internationaal perspectief. Rivers zelf neemt ook initiatief, zo is men lid van het Directie Netwerk Arnhem en Rivers heeft ook deelgenomen aan één van de missies naar Wuhan. In de afgelopen periode is het leerlingenaantal goed gegroeid; er zelfs nog maar weinig ruimte over voor nieuwe leerlingen. De gemeente blijft de ontwikkelingen volgen.
- Expatdesk Wageningen heeft door medewerking van ons als gemeente nu ook bevoegdheid om te ondersteunen bij de inschrijving in Arnhem voor buitenlandse werknemers van Arnhemse bedrijven; die hoeven hierdoor niet meer apart naar onze burgerlijke stand als ze voor andere zaken bij het expatdesk zijn.
- Het onderwerp "internationaal" is door een veelheid aan andere zaken nog weinig aan de orde geweest in de verschillende regio-overleggen en de regionale investeringsagenda. Desalniettemin hebben we nu via regionaal overleg samen met de Economic Board en de provincie Gelderland een website beschikbaar met meertalige informatie over de regio, waarbij vanuit onze gemeente vooral ook input is geleverd om de kracht van het energiecluster in onze regio naar voren te brengen. De website heet www.thelifenet.eu en is opgezet als een 'portal', bedoeld om de verschillende doelgroepen op hoofdlijnen voor de regio te interesseren en de lezer snel inzicht te geven waar hij moet wezen om meer informatie te vinden of een afspraak te maken. De website is in oktober 2019 gelanceerd in Brussel tijdens de week van Europese regio's en steden.
- Bij de voorbereiding en uitwerking van de website is ook een uitgebreide ronde gemaakt langs alle (potentieel) belanghebbenden in de regio, zoals de hogescholen en universiteiten, bedrijfsparken en -netwerken, grotere en kleinere internationaal opererende ondernemingen en OOSTNL. Met hen is ook een begin gemaakt met de discussie wat er nog meer moet gebeuren om de aantrekkelijkheid van de regio te verbeteren voor buitenlandse kenniswerkers, studenten en bedrijven. Dat gesprek gaat in de komende periode verder en de gemeente zal daar actief aan deelnemen.

- Er is nu op initiatief van Arnhem een monitor waarmee we systematisch kunnen bijhouden of we als stad en regio meer of juist minder buitenlandse bedrijven, banen, en kenniswerkers en studenten krijgen. Er wordt aan gewerkt om ook betere gegevens te krijgen voor het aantal bedrijven en banen dat gemoeid is met export vanuit onze stad en regio.
  De meest recente gegevens zijn in bijlage 8 verwerkt. Daaruit blijkt dat sommige indicatoren een stijgende lijn vervullen -o.a. aantal buitenlandse kenniswerkers en studenten- en andere juist dalen -aantallen buitenlandse bedrijven/Fte's, aandeel buitenlandse toeristen in totaal. Het voert te ver om in deze notitie alle achterliggende oorzaken en trends te onderzoeken en te vertalen naar beleid; voor een deel gebeurt dit binnen het kader van het toerismebeleid en citymarketing, voor een ander deel kiest de gemeente er voor om deze trends aan te kaarten in het regionale overleg met o.a. de Economic Board, OOSTNL en de provincie Gelderland; dat schaalniveau is het minimale niveau waarop we de internationale relaties willen bekijken.

Acties voor het vervolg

De gemeente zal binnen de regionale samenwerking en de Economic Board extra aandacht en actie vragen voor het internationaal vestigingsklimaat, vooral voor kenniswerkers (ook wel 'expats') en voor hier gevestigde regionale bedrijven met grote exportpotentie; deze lokale en regionale 'parels' met een groot innovatie- en exportpotentieel wil de gemeente graag behouden voor de regio, (ook) door ze in de eigen regio een goed podium te bieden om hun producten en diensten te laten zien, bijvoorbeeld in openbaar vervoer concessies of demonstratieprojecten. Motto hierbij kan zijn: "hier laten zien doet elders verkopen". Deze prioriteit is ook ingegeven doordat internationale investeerders na een investeringsbijdrage of overname van een hier gevestigd bedrijf kunnen aandringen op bedrijfsverplaatsing. Het moet dan door ons regionale gedrag en beleid voor de ondernemers en investeerders in kwestie duidelijk zijn dat we ze graag hier houden en dat ze juist ook in onze regio een internationaal groeiperspectief hebben.
De gemeente zal zelf ook actief deelnemen aan de initiatieven die vanuit de regio op dit vlak worden ontwikkeld. Dit voornemen wordt verder uitgewerkt en geconcretiseerd in het programma Vitale Economie, de onderdelen accountmanagement en acquisitie en in de pilot Van Bedrijven Weten

Voor het overige geldt dat de gemeente de acties op elk van de bovenstaande punten voortzet. Dit houdt onder meer in dat we door regelmatige bezoeken en gesprekken de vinger aan de pols houden bij bedrijven en instellingen die internationaal actief zijn en met wie we het vestigingsklimaat voor internationale kenniswerkers en ondernemingen verder kunnen versterken. De eerder gegeven voorbeelden blijven van toepassing: het gaat om de internationaal actieve mensen binnen de regionale ontwikkelingsmaatschappij OOSTNL, "onze" internationale school, het WTC Arnhem-Nijmegen, Papendal, ArtEZ Hogeschool voor de Kunsten, Hogeschool Arnhem-Nijmegen en Van Hall Larenstein en verschillende sterk internationaal georiënteerde grote en kleinere ondernemingen in onze stad en regio.

Actielijn 3 Samenwerken in de Euregio Rijn-Waal

***Voornemens uit 2016**:*
*Investeren in warme overheidsrelaties met bijv. **Düsseldorf en Duisburg**. Nastreven grensoverschrijdende clustervorming voor bijvoorbeeld de **creatieve sector** en de **Energie en milieusector.** Het opzetten van een grensoverschrijdend **steden netwerk** op Euregio schaal. **Bestuurlijk en ambtelijk actief** zijn in de Euregio, stimuleren relaties en projecten om hiermee **extra beleidseffecten en voorzieningen in Arnhem en regio** te krijgen. **Euregio belangen behartigen in samenwerking met regiopartners:** Nijmegen, de (nieuwe) Economic Board Arnhem – Nijmegen, het te continueren Bureau Brussel, het Intergemeentelijk Subsidiebureau (IGS) en de provincie*

Resultaten afgelopen periode

Het Arnhemse initiatief voor een grensoverschrijdend stedennetwerk op Euregio schaal heeft in 2017 geleid tot een convenant en een structureel samenwerkingsverband tussen 7 grotere (100.000 +) steden in de Euregio Rijn Waal: Apeldoorn, Arnhem, Ede, Nijmegen, Düsseldorf, Duisburg en Moers. Hiermee is tegelijk de Arnhemse wens in vervulling gegaan om op bestuurlijk en ambtelijk niveau de overheidsrelatie met Düsseldorf en Duisburg te intensiveren. Het 100.000+ stedennetwerk richt zich op uitwisseling van kennis en ervaring rondom stedelijke vraagstukken. De afgelopen jaren is er gewerkt aan een gezamenlijke duurzaamheidsagenda, hebben werkbezoeken plaatsgevonden van burgemeester en wethouder EZ en wethouder Duurzaamheid aan Duitse steden, met als doel bij te dragen aan gezamenlijke projecten. Doel is ook het verstevigen van het onderlinge netwerk; daardoor kan namelijk, als voorbeeld, ook een gezamenlijke lobby gevoerd kan worden richting "Brussel" over een thema als "schone scheepvaart op de rivieren".

De Arnhemse raadsleden zijn betrokken en vervullen een actieve rol in de 3 Euregioraadscommissies. Geïnvesteerd wordt, met ambtelijke ondersteuning, in versterking van de contacten met Euregioraadsleden uit andere gemeenten. Mede op initiatief van de Nederlandse raadsleden werd het voorstel ingediend voor een gezamenlijk "Euregionaal mobiliteitsplan". Het voorstel is in 2020 goedgekeurd door de Euregio en het plan wordt nu uitgewerkt. Er is aandacht voor zowel het vervoer van goederen als van personen en voor zowel weg-, water-, spoor als fietsinfrastructuur. De focus ligt hierbij zowel op de onderlinge verbindingen als ook de ontsluiting van het gebied naar buiten toe.

Ook zijn de raadsleden actief betrokken geweest bij de totstandkoming van de nieuwe strategische agenda van de Euregio, de Strategische Agenda 2025+.

De samenwerking en relatie heeft niet alleen bijgedragen aan projecten op economisch en/of mobiliteitsterrein, zoals het Trolley 2.0 project binnen E-bus2020, maar ook bijgedragen aan de uitwisseling van ervaring in het opvangen van vluchtelingen door vrijwilligers en een meerjarig energie-innovatieproject Enerpro. Enerpro helpt MKB-ondernemers bij product- en procesinnovaties op energiegebied en bevordert de grensoverschrijdende samenwerking en uitwisseling van kennis; ook Arnhemse ondernemingen als Hymove en Elestor nemen deel.

Een ander resultaat, waar Arnhem als gaststad aan heeft bijgedragen, was de succesvolle conferentie tussen Nederland en Noordrijn-Westfalen op het gebied van duurzame energie, de Combined Energy

Conference. Deze conferentie werd georganiseerd door de rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) met haar Duitse tegenhanger in de deelstaat Noordrijn Westfalen. Zo'n 350 Duitse en Nederlandse vertegenwoordigers van ministeries, kennisinstellingen en bedrijven waren 29 januari 2020 te gast in Musis Arnhem. Op de conferentie werd onder meer een gezamenlijke studie gelanceerd naar de haalbaarheid van een grensoverschrijdende waardeketen voor groene waterstof, strekkend van de Noordzee tot aan industriële clusters in het grensgebied. Daarnaast benutte de gemeente de conferentie om samen met de provincie Gelderland een werkbezoek van minister Wiebes en zijn staf aan IPKW te organiseren, met een rondleiding in het waterstoflab van de Hogeschool A-N en een toelichting op het openbare waterstoftankstation met Arnhemse technologie van Hygear.

Terugblikkend is één van de leerervaringen dat in de contacten met Duitse partijen sprake is van tweerichtingsverkeer, beide zijden zijn hierin actief. Het gaat hierbij om het onderhouden van goede overheid- overheid relaties, het delen van kennis en 'best practices' en voorbereiden en uitvoeren van samenwerkingsprojecten op een breed scala van beleidsterreinen. En aan beide kanten lijkt er behoefte aan méér contact en samenwerking. Het is wel steeds de uitdaging om, vanuit deze wens, de vertaalslag te maken naar concretere en haalbare doelen, gewenste resultaten en succesvolle inspanningen in de diverse gemeentelijke beleidsprogramma's. Afgezien van het moeten stellen van prioriteiten is dit ook een kennis- , ervarings- taal- en cultuurkwestie. Daarnaast is het uiteraard de opgave om de inspanning aan de Nederlandse kant gelijk op te laten lopen met de interesse aan de Duitse zijde.

Acties voor het vervolg

De gemeente wil de relaties, de kennisdeling en de samenwerking in de Euregio verder verdiepen en uitbreiden. Daarvoor is het nodig om de hierboven beschreven uitdagingen te adresseren, en beter de brug te slaan van beleidsinhoudelijke doelen en beschikbare ambtelijk inzet aan onze kant naar de doelen en personele inzet van onze Duitse partners.
Om hieraan vorm te geven wil de gemeente de komende periode inhoudelijk een agenda van vijf thema's of 'speerpunten' hanteren en de bestuurlijke en ambtelijke betrokkenheid vanuit de diverse beleidsprogramma's verder intensiveren.

Een eerste en voorlopige keuze van de beleidsinhoudelijke thema's en onderwerpen voor de agenda volgt hierna, gebaseerd op de onderwerpen die eerder in Euregio verband aangekaart zijn en die de economische en sociale interactie binnen de regio kunnen versterken. De speerpunten sluiten aan bij de 'grenspunten' uit de nieuwe Strategische agenda van de Euregio, de speerpunten van de nieuwe subsidieperiode INTERREG en de speerpunten uit de Grenzlandagenda NL-NRW.
In de loop van de tijd kunnen onderwerpen worden toegevoegd of afgevoerd, mede afhankelijk van de gebleken samenwerkingsinteresse: het gaat om een 'rollende' agenda.

1. Ondernemen, werken en studeren
    a. stimuleren grensoverschrijdend ondernemerschap
    b. faciliteren werken en studeren over de grens
    c. optimaal ontsluiten onderwijsaanbod
    d. stimuleren innovaties in energiesector

2. Mobiliteit en Bereikbaarheid
    a. zorgdragen voor personen en goederenvervoer => zero-emission vervoer (inclusief waterstofinnovaties)
    b. werken aan grensoverschrijdende OV pas
    c. werken aan grensoverschrijdende fietsroutes

3. Energie en Duurzaamheid
    a. realiseren gezamenlijk energiesysteem én netbeheer
    b. circulaire economie
    c. Green Deal Europa (hoe wordt deze deal écht grensoverschrijdend?)
    d. Natuurherstel en verdere ontwikkeling (stikstofdossier)

4. Toerisme en Cultuur
    a. bevorderen grensoverschrijdend toerisme (extra aandacht na corona-crisis)
    b. bevorderen samenwerking (bv uitwisseling culturele gezelschappen, toerisme op de Rijn faciliteren etc.)
    c. Vergroten kennis buurtaal (samenwerking onderwijsinstituten)
    d. Bevorderen bewustzijn cultuurverschillen

5. Veiligheid
    a. Intensiveren samenwerking politie, brandweer en ambulance (in post corona tijdperk: samenwerking ziekenhuizen)
    b. Uitwisselen kennis radicalisering met andere gemeentes

De gemeente neemt het initiatief om op elk van deze onderwerpen in gesprek te gaan met de collega bestuurders en ambtelijke staf in de Euregio en de regio. Daarbij wordt uiteraard het 7 stedennetwerk van 100.000 + steden in de Euregio benut. Maar de gemeente ziet ook een rol voor de versterkte regio-organisatie Arnhem-Nijmegen; zij gaat zich, mede door onze inbreng, naast Europa (Brussel) meer richten op de versterking van de relatie met Noordrijn Westfalen en de gemeente zal daar in de komende periode op inspelen en dat (blijven) stimuleren.
Bij de volgorde en prioritering van haar eigen inzet laat de gemeente zich leiden door de prioriteiten en beschikbare capaciteit in de diverse gemeentelijke beleidsprogramma' s (Economie, Mobiliteit, Duurzaamheid, Cultuur etc.).
Vervolgens gaat de gemeentelijke inzet vooral door op de onderwerpen die ook aan de Duitse zijde belangstelling wekken en tot uitwisseling van kennis en 'best practices' of tot concrete projecten kunnen leiden, met zichtbare en positieve effecten aan beide zijden van de grens.

De gemeente zal haar inzet voor deze onderwerpen concreet maken in drie elkaar aanvullende 'rollen'.

- ***Duurzame betrekkingen onderhouden en intensiveren.*** In de afgelopen periode werd de gemeente door raadsleden en de burgemeester vertegenwoordigd in het Euregioverband en vervulden portefeuillehouders een belangrijke rol in de bilaterale contacten en het 6 steden overleg. De gemeente wil in de komende periode explicieter afwegen hoe de vertegenwoordiging in de Euregio plaats vindt en hoe de onderlinge informatie-uitwisseling en terugkoppeling daarover ingericht wordt. Daarnaast blijft de gemeente vertegenwoordigd in een aantal grensoverschrijdende (ondernemers-)netwerken.
- ***Samenwerken en kennisdelen.*** Deze rol is vooral van toepassing bij onderwerpen en ontwikkelingen waar overheden aan beide zijden van de grens een relatie mee hebben en

kunnen profiteren van elkaars ervaring. Dit kan zich voordoen op elk van de bovengenoemde 5 onderwerpen.

- ***Aanjagen projecten en activiteiten.*** Deze rol komt aan de orde wanneer zich kansen en initiatieven voordoen die aan beide zijden op voldoende bestuurlijk en maatschappelijk draagvlak en middelen kunnen rekenen en tot zichtbare en positieve effecten leiden.

Actielijn 4 meer profiteren van EU subsidies

Voornemens uit 2016

We gaan beter gebruik maken van de mogelijkheden die EU-fondsen ons bieden. Europese programma's als EFRO, ESF, INTERREG V, Horizon 2020 en andere programma's willen we de komende jaren ten volle benutten. De hoofddoelstelling van Europe 2020 'slimme, duurzame en inclusieve groei' past volledig bij Arnhem. We geven extra aandacht aan de middelen (info, deskundigheid) en motivatie die nodig is binnen de gemeente en bij partners om met meer enthousiasme en succes een beroep te doen op Europese middelen.

Als we voor Arnhemse doelen naar Europese subsidieprogramma 's en samenwerking met buitenlandse partners/bedrijven kijken, betrekken we altijd ook het aanbod van onze preferred partners in de stad en regio in de afweging. Hierdoor vermijden we dat we kansen op regionale effecten missen of onbewust kennis of goederen importeren die tegen gelijke of betere condities ook beschikbaar zijn van partners uit de stad of regio.

Resultaten afgelopen periode

In de periode 2014-2019 is in de stad Arnhem een bedrag van ca 76 miljoen Euro aan EU subsidie geland. Omgerekend gaat het om een bedrag van € 453, - per inwoner. Ter vergelijking, het gemiddelde van de provincie hoofdsteden in Nederland is € 501, - per inwoner. Het landelijk gemiddelde is € 60, -. De gemeente Arnhem heeft zelf een bedrag van ca € 5 miljoen ontvangen in het kader van EU subsidies. Ruim 70 miljoen aan Europese subsidies is in de periode 2014-2019 naar andere partijen in Arnhem gegaan, zoals bijvoorbeeld bedrijven en (kennis)instellingen. Dit laat dus ook het belang van goed samenspel met partijen binnen stad en regio zien.

Voor meer dan de helft van de bedragen van zowel de regio Arnhem Nijmegen, de stad Arnhem en de gemeente Arnhem, waren internationale relaties en samenwerking een voorwaarde om in aanmerking te komen voor EU subsidies. Onze deelname in EU netwerken als Polis, HyER, ERRIN en ACR+ heeft bijgedragen aan nieuwe beleidskennis en het (kunnen) vinden van de benodigde partners voor EU-projecten.

Belangrijkste thema's in de afgelopen periode waren: economie, innovatie, energie, mobiliteit, onderwijs en arbeid. Momenteel is de gemeente Arnhem nog rechtstreeks betrokken bij ca. € 5 miljoen aan projecten (8 lopend en 7 in voorbereiding). Thema's zijn nu energie, mobiliteit, gezondheid, circulaire economie.

Acties voor het vervolg

De komende jaren doen zich nieuwe kansen voor. Deze kansen liggen op thema's waar Arnhem al goed op is gepositioneerd, zoals klimaatverandering, duurzame energie, duurzame mobiliteit en innovaties in het sociale domein. De huidige Europese fondsen hebben een looptijd van 2014 tot 2020. Vanaf 2021 start een nieuwe EU subsidieperiode tot 2027.

De nieuwe Europese Commissie heeft een "European Green Deal" aangekondigd, waarbij 25 procent van het Europese budget bestemd wordt voor maatregelen die klimaatverandering tegengaan. Ook zal in de nieuwe periode weer veel geïnvesteerd worden in (sociale) innovatie, met Horizon Europe als opvolger van Horizon 2020 en met nieuwe Interreg programma's.

Binnen de gemeente Arnhem zijn de volgende acties al in gang gezet.

1. kennisdeling voor de ontwikkeling van EU projecten

Arnhem heeft op een aantal beleidsterreinen die hoog op de Europese agenda staan (klimaat, energie, innovatie) gedreven bestuursadviseurs die zelf EU projecten opwerken. Ook werd de interne capaciteit om subsidiemogelijkheden te benutten in 2019 uitgebreid. Hierop willen we de komende periode voortbouwen. De interne projectleiders die al ervaring hebben met EU projecten worden ingezet om minder ervaren projectleiders op te leiden. De bestuursadviseur subsidies coördineert. Hij werkt van "binnen naar buiten" en haalt binnen de organisatie op welke behoeften/kansen er zijn in Arnhem om Europese projecten te starten c.q. om bij lopende Europese projecten aan te haken. Op die manier worden Arnhemse ambities ontwikkeld naar EU subsidiewaardige projecten met capaciteit en expertise binnen de Arnhemse programma's.

2. EU subsidies regelmatig in de staven agenderen

De voortgang van een project communiceren we periodiek richting strategisch beraad, college en raad. Dit kan leiden tot meer bewustwording bij het management en in de staven. Hier moet ook uit voortkomen dat er regelmatig kansen voorgelegd worden, maar vooral ook naar kansen gezocht wordt voor Arnhemse college ambities.

3. subsidiescan MJPB

Op basis van de in november 2019 vastgestelde MeerJarenProgrammaBegroting 2020-2023 (MJPB) van de gemeente Arnhem heeft bureau Hezelburcht een subsidiescan uitgevoerd. Deze scan geeft op programma- én wijkniveau aan welke subsidiekansen er zijn voor de gemeente Arnhem in het komende jaar. Op provinciaal, landelijk en Europees niveau alsmede bij diverse fondsen zijn er veel kansen voor onze organisatie! Momenteel worden de diverse kansen gekoppeld aan de programma's van de gemeente Arnhem.

4. versterking regionale samenwerking op EU projecten binnen de regio Arnhem Nijmegen

Momenteel is er een regionaal versterkingsproces gaande. De inzet is om te komen tot meer regionale samenwerking, inclusief versterkte samenwerking op het gebied van Europese subsidies. Zeker voor grotere projecten is de regio het beste schaalniveau voor de werving van Europese subsidies. Vaker samen optrekken zal naar verwachting leiden tot betere resultaten bij het binnenhalen van Europese projecten. Arnhem wil dit proces bevorderen en daarin ook voor haar eigen grotere projecten en ambities nagaan hoe deze met meer gezamenlijke regionale inspanning en Europese cofinanciering versneld gerealiseerd kunnen worden wat zien we dan concreet gebeuren.

5. impactscan door ERAC-Bureau Berenschot

We laten momenteel een EU impactscan uitvoeren door ERAC-Bureau Berenschot. Het gaat bij de EU-Impactscan erom in beeld te brengen waar de gemeentelijke organisatie staat, ofwel de 'spiegel voor te houden'. Dan wordt ook duidelijk waar nog groeimogelijkheden uit voortkomen en hoe Arnhem de Europese kansen optimaal kan verzilveren.

Actielijn 5 Onderhouden relatie Croydon en Gera

Resultaten afgelopen periode

De Arnhemse stichting die uitwisselingen met de Engelse partnerstad Croydon en de Duitse partnerstad Gera regelde, is met haar werk gestopt. De band met beide steden bleef wel intact. Incidenteel werd een bezoek afgelegd.

Voornemens uit 2016

Vooralsnog kiest Arnhem er voor deze relaties voort te zetten op het huidige niveau. Dit houdt voor de gemeente een beperkte, vooral ceremoniële rol in. De operationele contacten lopen via de Stichting Jumelage Arnhem.

Acties voor het vervolg

De gemeente (burgemeester en kabinet) vervult een beperkte, vooral ceremoniële rol en dit blijft zo. Scholen en instellingen weten elkaar via internet te vinden en ook de gemeente neemt incidenteel initiatief om de banden aan te halen, bijvoorbeeld bij de jaarlijkse herdenking van de slag om Arnhem.

Hoofdstuk 3 Middelen

De middelen voor de verschillende actielijnen worden gevonden binnen de bestaande budgetten en beleidsprogramma's.
Binnen het programma Vitale economie handhaaft de gemeente, net als in de vorige periode, een budget van ca. € 35.000, - voor actielijnen 1 en 2 samen. In hetzelfde programma is ook een budget van € 27.000, - opgenomen voor het lidmaatschap van de Euregio Rijn-Waal (actielijn 3).
Binnen de andere programma's zijn geen aparte posten voor internationale betrekkingen en/of activiteiten gereserveerd. Dat wil niet zeggen dat er geen middelen zijn.
Budget en ambtelijke capaciteit wordt binnen de bestaande programma- en beleidsbudgetten vrijgemaakt als de betreffende portefeuillehouder en programmamanager vinden dat de kosten ervan leiden tot voldoende bijdrage aan de gemeentelijke beleidsdoelen, en als die beslissing past binnen het afwegingskader zoals dat in bijlage 1 van deze beleidsnotitie is uitgewerkt.

Bijlage 1 Afwegingskader voor buitenlandse betrekkingen

De gemeente krijgt regelmatig het verzoek een buitenlandse delegatie te ontvangen, of een buitenlands congres te bezoeken. In een aantal gevallen is dat ook in de hoop te komen tot een structurele relatie en kennisuitwisseling. Het college wil hier selectief in blijven: beter een paar dingen goed, dan meer dingen half. In de praktijk is gebleken dat er behoefte is aan een meer uitgewerkt en zoveel mogelijk objectief afwegingskader. De gemeente gaat in de komende periode ervaring opdoen met een (deels nieuw) afwegingskader zoals dat hieronder is beschreven.

Voor de volledigheid wordt vermeld dat de gemeente in de komende periode de bestaande structurele relaties met Wuhan en (steden in) Noord Rijn Westfalen handhaaft en geen nieuwe structurele relaties met steden of regio's in het buitenland gaat opbouwen. Dat wordt in onderstaand kader niet meer behandeld.

De gemeente wil bij de afweging in de komende periode onderscheid maken tussen relaties met landen binnen Europa of buiten Europa en tussen een rol als ontvangende partij (gastvrijheid) of een rol als bezoekende partij. De onderstaande tabel brengt het afwegingskader schematisch in beeld.

	Land binnen Europa	Land buiten Europa[7]
Ontvangen	Ja, mits kosten en nut in evenwicht	Ja, mits kosten en nut in goede balans en de actuele (mensenrechten-) situatie dit niet verhindert
Bezoeken	Ja, mits kosten en nut in evenwicht	Nee, tenzij kosten, nut en actuele (mensenrechten-) situatie in gaststad dit rechtvaardigen

Voor relaties en reizen binnen Europa blijft het bestaande beleid gehandhaafd: kosten en nut voor Arnhem moeten in de juiste balans staan, het moet 'genoeg opleveren'. En zowel vooraf als achteraf wordt daar onafhankelijk van de meereizende ambtenaar of bestuurder over geoordeeld.
Voor ontvangsten van buiten Europa wil de gemeente het principe hanteren van "ja, mits" en voor reizen naar landen buiten Europa "nee tenzij".
De reden daarvoor is dat we voor reizen buiten Europa een bewustere afweging willen maken of de (incidentele) reis wel genoeg oplevert voor Arnhem ten opzichte van de milieukosten van een reis buiten Europa, en of een bezoek of ontvangst wel past bij de actuele situatie en de situatie rond mensenrechten.
De afweging van de milieukosten zal worden meegewogen op grond van algemeen bekende cijfers over milieu-uitstoot en compensatiemogelijkheden.

Voor de afweging en het eventueel aan de orde stellen van de algemene veiligheids- en gezondheidssituatie en mensenrechtensituatie maakt de gemeente gebruik van rapporten en bronnen

[7] *de gemeente beseft dat het criterium binnen/buiten Europa deels arbitrair is. Sommige landen **binnen** de EU liggen verder weg van Nederland dan sommige landen buiten de EU, met hogere reis- en milieukosten tot gevolg. En sommige landen binnen de EU hebben net als sommige landen buiten de EU ook te lijden onder uitholling van democratische waarden en mensenrechten. Maar het gegeven blijft dat we met de EU een gemeenschap vormen waarin we samen optrekken en daarnaast draagt dit criterium er aan bij dat het afwegingskader praktisch hanteerbaar is.*

en reisadviezen van o.m. het ministerie van Buitenlandse Zaken, de Verenigde Naties, Amnesty International en Human Rights Watch.

Omdat het voor de gemeente in de praktijk moeilijk kan blijken om goed in beeld te krijgen wat de actuele situatie en (Nederlandse) belangen zijn die in een buitenland spelen en omdat het ook niet aan Arnhem is om buitenlandse politiek te voeren, wil de gemeente het adresseren van situaties in het buitenland vooraf afstemmen op het beleid van Buitenlandse zaken en de adviezen van dit ministerie zwaar laten wegen. Uiteraard behoudt de gemeente haar keuzeverantwoordelijkheid en zal zij ook steeds een eigen afweging maken.

De gemeente trekt uit gesprekken met Amnesty International en het ministerie van Buitenlandse Zaken de conclusie dat het confronterend of 'voor de bühne" apart benoemen van "de mensenrechten" als gespreksonderwerp tijdens relatiebezoeken geforceerd en bevoogdend over kan komen, niet effectief is en tot schade kan leiden bij de in het gastland gevestigde of meereizende organisaties.

De gemeente zal dit onderwerp daarom veel meer vragend, indirect en pragmatisch aan de orde stellen, in die gevallen dat daar op grond van onze afweging aanleiding voor lijkt. En met het doel praktische verbetering aan te moedigen.

We willen het gesprek zoeken in situaties die daar om lijken te vragen. Maar dan dus vooral als er een praktische aanleiding voor is en in de vorm van een dialoog. Dat laatste betekent tweerichtingsverkeer, dat de gemeente ook de bereidheid toont om te luisteren en kritisch naar zichzelf te kijken en de situaties in onze eigen stad en regio.

Om verder ook hierin de noodzakelijke focus en kwaliteit te waarborgen kiezen we er voor de dialoog alleen aan te gaan wanneer wijzelf en de gesprekspartner beide kennis en ervaring op het onderwerp kunnen inbrengen en in directe zin invloed kunnen uitoefenen op de situatie of gebeurtenissen[8].

Naast gesprekspartners vanuit de overheid willen we ook vertegenwoordigers van organisaties buiten de overheid betrekken als daar aanleiding voor is.

[8] bijvoorbeeld: politieoptreden tegen burgers (tegen ordeverstoring, maar zonder excessief geweld), tegengaan van radicalisering/terroristische dreiging zonder burgerrechten onnodig te schenden, omgaan met vluchtelingen/werkzoekenden van buiten NL/c.q. de gaststad, omgaan met belangenconflicten bij cameratoezicht/digitale surveillance en het bestrijden van fraude en criminaliteit, behouden van banen en recht op huisvesting en tegelijk tegengaan van milieuverontreiniging en schade door overstroming, omgaan met belangenconflicten bij bestemmingsplanwijziging/inspraak (veiligheid vs. economie vs. gezondheid, inclusie/non-discriminatie) en vrije creativiteit als voedingsbodem voor innovatief en maatschappijgericht optreden van overheden en bedrijven

Bijlage 2 Conclusies en adviezen extern onderzoek "Evaluatie 20 jaar relatie Wuhan-Arnhem" (BCI, Nijmegen, 2019)

Conclusies

- Toen de stedenband in 1999 werd aangegaan, was Wuhan een relatief bescheiden provinciehoofdstad, maar de afgelopen 20 jaar is de stad uitgegroeid tot een metropool van meer dan 11 miljoen inwoners met een belangrijke centrumfunctie voor centraal China en een hoogwaardige industrie, handels-, ICT-, financiële en creatieve sector. Bij de gemeente Arnhem is men zich ervan bewust dat haar positie relatief kleiner is geworden, maar het betreft wel één van de oudste stedenbanden van Wuhan en het is belangrijk om de ontwikkeling van dit snel opkomende land uit de eerste hand mee te maken en de economische kansen die de relatie wederzijds biedt gezamenlijk te benutten. China heeft zich ontwikkeld van low cost producent naar ontwikkelaar en maker van meer hoogwaardige producten, die ook op de thuismarkt snel worden toegepast. Bedrijven en instellingen staan aan de lat om kansen te grijpen, waarbij de gemeente belangrijke deuren kan openen.
- De directe zakelijke resultaten van de stedenband (onderzoeksvraag 1) zijn moeilijk concreet vast te stellen. Tijdens de missies in de afgelopen 20 jaar zijn wederzijdse contacten gelegd, intentieovereenkomsten gesloten en relaties verdiept. Dit heeft geleid tot extra omzet bij een deel van de betrokken bedrijven, vestiging van enkele kantoren in Wuhan, en min of meer structurele kennisuitwisseling tussen HAN en Papendal met Chinese partners, maar de precieze waarde daarvan is moeilijk te kwantificeren. Bovendien was een deel van de betrokken bedrijven toch al actief op de Chinese markt en vormt een missie slechts een onderdeel van een heel proces dat nodig is om in China tot zaken te komen. De directe tastbare resultaten uit de stedenband bedragen ten minste enkele miljoenen euro's en tientallen arbeidsplaatsen. Zonder de relatie zou Wuhan/China voor een deel van hen niet of nauwelijks bekend en toegankelijk zijn geweest. Tijdens de bezoeken aan Wuhan zijn belangrijke deuren binnen de overheid en bedrijven en instellingen geopend. Omgekeerd hebben Chinese partners tijdens bezoeken aan Arnhem nuttige ideeën (o.a. over stedelijke ontwikkeling, milieubeheer, watermanagement, schone mobiliteit, sport, etc.) opgedaan, die deels uitgemond zijn in opdrachten voor Nederlandse partijen. Een goedkeurend stempel van de Chinese overheid is belangrijk, vooral voor bedrijven die willen exporteren naar China en in mindere mate voor import relaties. Door de betrokkenen worden vooral de minder tastbare resultaten van de stedenband gewaardeerd: het opdoen van kennis over zaken doen op de Chinese markt, het leggen van contacten en het openen van belangrijke deuren, en (als bijproduct) het beter leren kennen van andere ondernemers en instellingen uit de regio Arnhem.
- Positieve effecten van de missies voor Arnhem en omgeving (onderzoeksvraag 2) zijn toename van exportmogelijkheden, uitbreiding van technische en commerciële kennis die de marktpositie van het bedrijf verstevigt, en vestiging van enkele bedrijven in de regio Arnhem. De extra activiteiten en opdrachten hebben geleid tot toename van arbeidsplaatsen in Arnhem, maar vooral tot extra werkgelegenheid in China (via eigen vestigingen, tussenpersonen of toeleveranciers).
- Betrokken bedrijven en instellingen waarderen de rol van de gemeente Arnhem in het uitvoeren van de stedenband (onderzoeksvraag 3). De missies worden goed voorbereid en de contacten zijn over het algemeen zinvol. Erkend wordt dat bij zaken doen in China zeker in het begin contacten met de juiste overheden belangrijk zijn en hier lijkt de gemeente (deels samen met de provincie) goed in te slagen. Gemeente en provincie zijn hierbij complementair, omdat ze deuren openen bij gemeente (Wuhan) resp. provincie (Hubei).

- De relatie van Westerse landen, waaronder Nederland, met China staat onder druk, vanwege de moeilijke toegang tot de Chinese markt (ongelijk speelveld, met grote handelsoverschotten van China tot gevolg), veiligheids-, mensenrechten- en milieukwesties, en de dominante rol van de staat/communistische partij. In haar recente China-notitie pleit de Nederlandse overheid dan ook voor een kritische, gebalanceerde benadering, waarin directe banden tussen lagere overheden ook een rol spelen.
  Hoewel tastbare effecten van de stedenband tussen Arnhem en Wuhan lastig zijn te kwantificeren, Arnhem een relatief kleine samenwerkingspartner is, en Wuhan steeds meer stedenrelaties aanknoopt, pleiten vrijwel alle gesprekspartners voor voortzetting van de samenwerking, met enkele aanscherpingen (onderzoeksvraag 4, zie uitwerking in volgende paragraaf). De stedenband geeft betrokken partijen rechtstreeks zicht op deze interessante groeimarkt, opent deuren die anders moeilijk toegankelijk zijn, en geeft Arnhem extra, internationale, uitstraling. Voortzetting van de relatie biedt ook de kans om het gesprek aan te gaan over minder positief geachte ontwikkelingen.
- Enkele gesprekspartners zien vanuit de stedenband kansen om snelgroeiende bedrijven uit Wuhan en Hubei die in Europa een vestiging willen openen, te interesseren voor Arnhem (onderzoeksvraag 5). Zij zien mogelijkheden via gerichte promotie van regionale bedrijvigheid en vestigingsklimaat in specifieke niches (o.a. waterstofeconomie, mobiliteit en creatieve industrie), ondersteund door Chinese studenten aan bijvoorbeeld de HAN en zo mogelijk de komst van een Chinese bank naar Arnhem;

Adviezen

- Ondanks eerdergenoemde kanttekeningen bij de opstelling van China richting eigen bevolking en op het wereldtoneel adviseren we de in 20 jaar opgebouwde relatie van Arnhem met Wuhan zeker nog een aantal jaren voort te zetten. De relatie biedt betrokkenen rechtstreeks inzicht in de werkwijze en uitdagingen binnen deze enorme groeimarkt, kansen voor nuttige contacten en zakelijke mogelijkheden, en Arnhem als stad een grotere uitstraling. De kosten voor de gemeente zijn relatief beperkt (circa 10.000-15.00 euro per jaar, plus tijdsinzet van de betrokken bestuurders en ambtenaren) en de directe en indirecte effecten voor betrokken bedrijven en instellingen vormen een veelvoud hiervan. Daarbij moeten we onze ogen niet sluiten voor ontwikkelingen die in Nederlandse ogen minder gunstig zijn, zoals schending van mensenrechten en veiligheidskwesties. De wederzijdse bezoeken bieden de mogelijkheid om hierover - als langjarige, gewaardeerde partner - de dialoog aan te gaan.

Wel zijn uit deze evaluatie een aantal **aanscherpingen van de aanpak** naar voren gekomen:

- Meer continue monitoring van interesse en behoeften van potentiële missiedeelnemers uit Arnhem en regio, door bij accountmanagement met bedrijven de kansen in Wuhan en hun behoeften steeds onderwerp van gesprek te maken.
- Daarbij kan de gemeente (samen met haar partners) een grotere impact creëren door bij de voorbereiding van missies naar Wuhan tijdig een platform of sector uit de regio Arnhem bij elkaar te (laten) brengen en goed voorbereid als één cluster naar China te gaan. Zo'n platform of sector kan toegespitst zijn op een vraagstuk waar Wuhan mee zit (bijvoorbeeld watermanagement, schone mobiliteit of verduurzaming van de voedselvoorziening), of op een beloftevolle groei-niche als waterstofeconomie, leisure of creatieve industrie. Aangezien niet voor alle thema's voldoende bedrijven en instellingen uit de regio te vinden zullen zijn, zal soms gekeken moeten worden naar een ruimere regio (bijvoorbeeld geheel Oost-Nederland), mits de kern maar afkomstig is uit regio Arnhem.

- Bij de voorbereiding van missies naar Wuhan kan nog scherper worden bepaald wat betrokken partijen willen halen en brengen en welke stappen daarvoor nodig zijn. Nu wordt vooraf aan de deelnemers gevraagd om hun doel en gewenste contacten aan te geven, maar blijven de noodzakelijke follow-up en investeringen onderbelicht. Bovendien zou vooraf meer informatie nuttig zijn over de belangrijkste facts & figures en uitdagingen en kansen van Wuhan en Hubei.
- Bij de voorbereiding van missies naar Wuhan zou ook meer aandacht moeten worden besteed aan het – in overleg met de lokale overheid en NBSO Wuhan - identificeren van (groei)bedrijven die zich mogelijk in Europa willen vestigen en waarvoor Arnhem wellicht een interessante locatie is. Ter ondersteuning van de werving van dit soort bedrijven zal toegespitst, makkelijk aanpasbaar promotiemateriaal beschikbaar moeten zijn.
- Het effect van economische missies kan worden versterkt door ze te koppelen aan uitwisseling van studenten, cultuur en sport.
- Vanuit de publieke kant is het wenselijk dat verschillende overheden en uitvoeringsorganisaties die een soortgelijke relatie met China hebben op werkniveau intensief met elkaar afstemmen om van elkaar te leren, duplicatie te voorkomen, en optimaal gebruik te maken van de Nederlandse ondersteuningsinfrastructuur (NBSO, ambassades en consulaten, attachés, RVO, NFIA, e.d.).
- Tot slot zou in de regio Arnhem meer over de missies en successen van de stedenband kunnen worden gecommuniceerd, teneinde meer bedrijven en instellingen te attenderen op de kansen, de synergie met de inzet van hogere overheden (provincie, landelijk) te versterken, en het draagvlak voor de stedenband in Arnhem en regio te vergroten.

Hoe wil de gemeente met deze adviezen aan de slag? agenderen, verbinden en stimuleren

- we stimuleren in onze regiocontacten en in gesprekken met onze exporterende bedrijven vaker het nadenken over Wuhan en China als potentiele markt,
- we melden dat ondernemers zich door OOSTNL en NBSO-Wuhan kunnen laten helpen om de behoeften en kansen in Wuhan verder in kaart te krijgen en
- we stimuleren dat ondernemers zich bij een missie vaker gezamenlijk met een aanbod op een thema presenteren, voor meer effect; het is aan hen om daarin de uiteindelijke afweging te maken
- We stimuleren ook dat ondernemers en OOSTNL de lessen en successen van een missie nog meer op een rij zetten en er over communiceren in de regio, en we zullen graag aan de communicatie daarover bijdragen. Hierdoor zullen bedrijven eerder geneigd zijn om deelname aan een missie naar China te overwegen.
- we vragen OOSTNL ook hun aandacht voor het stimuleren van investeringen in onze regio voort te zetten.
- We zoeken en houden naast de provincie Gelderland ook vaker contact met andere vertegenwoordigers van de Nederlandse gemeenten en provincies die een relatie met partijen in China onderhouden of daarin ondersteunen zoals OOSTNL, de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland en het Netherlands Foreign Investment Agency.
- de rijksoverheid heeft aangekondigd deze onderlinge informatie-uitwisseling te willen faciliteren en stimuleert dat lagere overheden hun handelsmissies openstellen voor deelnemers uit andere regio's. Arnhem deed dit al incidenteel en zal daar mee doorgaan, want deelname van bedrijven in elkaars (thematische) missies maakt de kans op een complete en goed gevulde themamissie groter, en vergroot ook het gezamenlijke Nederlandse bereik van kansen in China. Beide effecten komen ten goede van de bedrijven en instellingen die meegaan.
- Wel zullen we steeds blijven streven naar een goede kern van Arnhemse deelnemers in elke missie waar we zelf aan bijdragen.

Bijlage 3 Samenvatting kabinetsnota Nederland China, een nieuwe balans

Nederland-China: een nieuwe balans

China speelt een steeds grotere rol op het wereldtoneel. Het is uitgegroeid tot de tweede economie ter wereld [9] en een belangrijke technologische speler. China manifesteert zich op alle terreinen van de internationale orde op een zelfverzekerde en ambitieuze manier. De ontwikkelingen in China raken ook Nederland en vragen om een nieuwe balans in de relatie met China.

Het kabinet is constructief-kritisch t.a.v. China. Het wil op basis van gedeelde belangen samenwerken, met oog voor ideologische verschillen. Het kabinet staat pal voor (het beschermen van) de Nederlandse rechtstaat, onze open samenleving en economie en onze veiligheid. Het is logisch dat China zijn plek in de wereld inneemt, maar het kabinet vindt dat dit op een eerlijke manier, op een gelijk speelveld en volgens internationaal afgesproken regels zou moeten gebeuren. Nederland wil samenwerken met China op thema's als klimaatverandering en energie, Social Development Goals, epidemiebestrijding, circulaire economie en verduurzaming, ouderenzorg, landbouw/voedsel en logistiek/transport. Maar we moeten ook oog hebben voor bijvoorbeeld (economische) veiligheid, cyberspionage, beïnvloeding en onze normen en waarden. Kortom het kabinet wil kansen grijpen waar het kan, maar ook beschermen waar het moet.

Nederland kan zijn doelstellingen niet alleen bereiken. We trekken bij voorkeur gezamenlijk op met de EU en hebben ook gelijkgezinde partners in Noord- Amerika, Azië en Oceanië hard nodig. Samenwerking is verder van belang binnen het Koninkrijk en tussen de verschillende spelers in Nederland. Het kabinet gaat investeren in kennis over China, in bewustwording, en in intensievere informatie-uitwisseling en samenwerking binnen de rijksoverheid en tussen rijksoverheid, decentrale overheden, de Landen binnen het Koninkrijk, het bedrijfsleven, kennisinstellingen en de EU.

Hierna worden verschillende thema's in de relatie met China verder uitgewerkt

Duurzame handel en investeringen

China is een belangrijke handels- en investeringspartner van Nederland. De snelgroeiende afzetmarkten, de grote R&D-budgetten, het vele talent en de hoogwaardige kennisinfrastructuur in China bieden Nederlandse bedrijven en instellingen veel kansen. Daarom is het belangrijk om, op basis van gedeelde belangen, samen te werken en kansen te grijpen. De Nederlandse overheid kan daarbij deuren openen. Tegelijkertijd moeten we constateren dat China geen markteconomie en rechtsstaat is zoals wij gewend zijn. Het kabinet wil oneerlijke handelspraktijken aanpakken en streeft naar meer evenwicht en meer wederkerigheid in de handelsrelatie met China. Daarnaast willen we voor bepaalde sleuteltechnologieën en kritieke grondstoffen niet afhankelijk worden van China, intellectueel eigendom beschermen, ongewenste technologieoverdracht vermijden en maken we risico's verbonden aan investeringen beheersbaar.

[9] Op landen niveau na de VS; de economie van de EU-28 als geheel is groter dan de Chinese economie.

Waarden

Wereldwijd staat ons waardensysteem onder druk door onder andere een assertiever China dat steun vindt bij een steeds grotere groep landen. De CCP en Nederland verschillen vooral van mening over (individuele) vrijheid. China's kijk op mensenrechten heeft invloed op drie niveaus: in China, in Nederland en op multilateraal niveau.
De mensenrechtensituatie in China verslechtert op meerdere fronten. Op multilateraal niveau probeert de CCP de universaliteit van mensenrechten te verminderen en lijkt daarin succesvol. Ten slotte kunnen ook Nederlanders en personen in Nederland worden geraakt. De laatste twee niveaus verdienen extra aandacht. Daarnaast blijft Nederland inzetten op behoud van de internationale rechtsorde.

Vrede, veiligheid en stabiliteit

China is het afgelopen decennium relatief geruisloos een economische grootmacht geworden met snel toenemend militair potentieel en een steeds assertiever, zelfverzekerder optreden. Vooralsnog zijn China's defensie-uitgaven beperkter dan die van de VS, maar ze komen inmiddels wel in de buurt van de gezamenlijke uitgaven van de EU-lidstaten. Hier moet Nederland in NAVO- en EU-verband rekening mee houden. China heeft veel middelen tot zijn beschikking om strategische doelen te bereiken. Daarbij kan het onze veiligheid beïnvloeden. Onder andere (cyber)spionage, beïnvloeding en economische veiligheid verdienen aandacht. Risico's vanuit China voor de nationale veiligheid worden beheersbaar gemaakt.

Klimaat, grondstoffen en energie

China was instrumenteel bij het vaststellen van de klimaatdoelstellingen (het Parijsakkoord) en is essentieel voor het behalen ervan. Met name klimaatadaptatie is een belangrijke uitdaging, waar China en Nederland samen in kunnen optrekken. Samenwerking op het gebied van (hernieuwbare) energie, circulaire economie, duurzame mobiliteit en milieutechnologie biedt kansen voor zowel bedrijfsleven als klimaat en milieu, waarbij het belangrijk is om ook uitdagingen zoals het weglekken van technologie in de gaten te houden.

Ontwikkelingssamenwerking

China heeft in eigen land meer dan 800 miljoen mensen uit de extreme armoede getild.
Meerdere ontwikkelingslanden zien China en zijn ontwikkelmodel daarom als een aantrekkelijk voorbeeld. Chinese ontwikkelingssamenwerking is dat naar Europese begrippen niet altijd. Europa investeert meer in ontwikkelingslanden dan China, maar China's invloed neemt toe. Nederland wil de bewustwording over China's rol in ontwikkelingslanden vergroten, samen met China werken aan Social Development Goals en duurzaamheid, inzetten op schuldhoudbaarheid en een eerlijker leenbeleid van internationale financiële Instellingen en comparatieve voordelen van Europa in landen in met name Afrika bewuster inzetten.

Samenwerking binnen Europa

Met het ontstaan van een multipolaire wereld wordt voor Nederland de EU alleen maar belangrijker. Het Nederlandse beleid valt onder de paraplu van het EU-Chinabeleid en is er complementair aan. Het kabinet ziet de EU als belangrijkste kanaal in de relatie met China.

Het Europese Chinabeleid staat of valt met EU cohesie, en Nederland zet zich actief in voor versterking daarvan.

Het multilaterale stelsel

Binnen het multilaterale systeem stelt China zich actiever en assertiever op en breidt het zijn invloed uit. China neemt deel aan het systeem, verandert het van binnenuit en zet alternatieven op. Nederland heeft voor zijn welvaart en veiligheid belang bij het in stand houden van het huidige systeem en de bijbehorende waarden. Het kabinet onderneemt dan ook actie, samen met partners, daar waar China ingaat tegen dit belang. Chinese inspanningen om mondiale problemen op te lossen worden zeer verwelkomd.

Samenwerking binnen het Koninkrijk

Het Koninkrijk der Nederlanden bestaat uit de landen Nederland, Aruba, Curaçao en Sint Maarten en de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba, die deel uitmaken van het land Nederland. De Caribische Landen van het Koninkrijk zijn economisch autonoom, maar het buitenlands beleid is een Koninkrijksaangelegenheid. Omdat China economie en buitenlands beleid verbindt, is goede samenwerking binnen het Koninkrijk in de relatie met China nodig. Daarom heeft het kabinet afgesproken bij investeringen vanaf het begin samen op te trekken en expertise te delen.

Spelers in de bilaterale relatie met China en samenwerking binnen Nederland

Betrekkingen tussen Nederland en China krijgen mede vorm via kennisinstellingen, kunstenaars, culturele instellingen en lokale overheden. De Chinese staat heeft een grotere invloed op Chinese spelers dan de Nederlandse overheid heeft op hun Nederlandse tegenhangers. Het is belangrijk dat Nederlandse instellingen zich daar bewust van zijn en een balans vinden tussen kansen in de relatie met China en mogelijke struikelblokken zoals ongewenste technologieoverdracht. Bij Nederlandse provincies en gemeenten bestaat in toenemende mate behoefte aan afstemming met de Rijksoverheid. Het kabinet wil daar graag aan beantwoorden.

Bijlage 4 Buitenlandse Zaken

Weergave standpunt o.b.v. gesprek over de relatie met China en over mensenrechten (16 mei 2019) en op basis van de kabinetsnota "Nederland-China, een nieuwe balans" (Den Haag, mei 2019)

Aanleiding en gespreksvragen

Deze notitie is opgesteld op verzoek van de portefeuillehouders Van Dellen en Marcouch en vanwege de toezegging aan de raad om bij de evaluatie van internationale betrekkingen ook stil te staan bij de relatie met Wuhan (China), bij de mensenrechten en bij wat het ministerie van Buitenlandse Zaken daar van vindt. Over deze thema's hebben de eerder genoemde portefeuillehouders 16 mei 2019 een bijeenkomst gehad met het ministerie [10]. Ter voorbereiding had de gemeente mede op verzoek van het ministerie een aantal vragen toegestuurd. Deze vormen hierna ook de kapstok voor de notitie. De antwoorden zijn niet letterlijk zo gegeven, deze weergave komt voor rekening van de gemeente. De tekst is gebaseerd op het gesprek én op de later verschenen nota "Nederland-China een nieuwe balans" (Den Haag, mei 2019)

Achtereenvolgens komt aan de orde:

1. Hoe kijkt het rijk aan tegen de eigen relatie met China?
2. Hoe ziet Den Haag de decentrale relaties met China, zoals die van Arnhem met Wuhan?
3. Hoe en hoe vaak gebeurt het aan de orde stellen van de mensenrechten op rijksniveau?
4. Welke afweging of criteria zijn daarbij leidend? En waar loopt men tegenaan?
5. Welke vertaling zou vanuit dit rijksbeleid nuttig en toepasselijk kunnen zijn voor bestuurders van de gemeente in hun relatie met Wuhan?

1. *Hoe kijkt het rijk aan tegen de relatie met China?*

Waarom bij wijze van spreken niet gezegd: we onderhouden niet meer actief de relatie, kiezen voor een ander land dat minder discussies oproept?

De Nederlandse regering ziet voor zichzelf niet de keus om "geen relatie met China" te hebben; het is een opkomende wereldmacht met heel veel invloed op de economie, het klimaat, vrede en veiligheid en bijvoorbeeld de beschikbaarheid van grondstoffen. Nederland heeft zich daar als open economie mee te verhouden.

Het land biedt door de toegenomen welvaart ook grote economische kansen, ook voor Nederlandse bedrijven. En zonder hulp van de Nederlandse overheid kunnen de bedrijven die kansen niet of nauwelijks benutten, omdat China een sterk door de overheid bepaald land is. Daarnaast is China ons op bepaalde terreinen ook voor, denk aan o.a. E-health en kunstmatige intelligentie. We kunnen er dus van leren.

Tegelijkertijd is het wel zaak een nieuwe balans te treffen. Naast de kansen willen we meer oog hebben voor risico's zoals cyberspionage, verlies van intellectueel eigendom en oneerlijke regels of rechtspraak. Daarnaast blijft het opkomen voor de mensenrechten en de (internationale) rechtsorde onderdeel van het Nederlandse beleid. (zie ook verderop)

[10] Gastheer en gespreksleider vanuit het ministerie was de heer P. Potman, directeur van de directie Azië en Oceanië, verder namen twee senior beleidsmedewerker van het ministerie deel aan het gesprek, vanuit hun specialisme Azië respectievelijk de mensenrechten

2. ***Hoe ziet Den Haag de decentrale relaties met China zoals die van Arnhem met Wuhan?*** Vindt men die van belang of juist niet? Is er behoefte aan (meer) afstemming?
   In praktische zin geldt dat de relaties op decentraal niveau een goede aanvulling kunnen bieden op de aanwezigheid en relaties van de centrale overheid; China is zo groot dat ook de centrale overheid maar een beperkt deel van het land kan bestrijken met haar aanwezigheid*. Contacten van gemeenten en provincies met hun evenknie geven een bredere spreiding in dat land.*
   En ook op decentraal niveau geldt: het land biedt veel economische kansen en *zonder de relatie en aanwezigheid van bijvoorbeeld de burgemeester en de wethouder komen bedrijven minder goed binnen om zaken te doen.*

Maar het is aan de gemeenten zelf om daar keuzes in te maken; anders dan op landsniveau kan een gemeente er ook voor kiezen om geen relatie met een stad of provincie in China te onderhouden. Het ministerie meet zich hierover geen oordeel aan.
Als er een relatie is, lijkt het wel belangrijk om een eigen agenda te hebben: waarom wil je de relatie en wat wil je eruit halen? Wat zijn de eventuele risico's en hoe ga je daar mee om?
Net als Nederland kan Arnhem er voor kiezen hier bewuster mee om te gaan en haar bedrijven uitnodigen hetzelfde te doen. Vraag je af: wat speelt daar, welke vragen, waar kunnen we iets brengen, waar kunnen we van hen leren?

Binnen Nederland wil de rijksoverheid de afstemming bevorderen tussen de verschillende partijen die een relatie met China hebben, waaronder de lokale overheden. Dit gebeurt door een China taskforce vanuit verschillende ministeries, een extern expertnetwerk en door extra capaciteit bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland voor meer informatiedeling, advies en afstemming tussen Rijksoverheid en lokale overheden o.a. over de ontvangst van Chinese delegaties.

3. ***Hoe stelt de rijksoverheid de mensenrechten aan de orde?***
   Beleid is dat bij elk bezoek met een Nederlandse minister of staatssecretaris aan China de mensenrechten aan de orde gesteld worden. Dit gebeurt zowel in het openbaar als via stille diplomatie. Nederland kent ook een aparte mensenrechtendialoog met China. Hierin worden vraagstukken over en weer besproken, los van missies.
   Daarnaast stelt Nederland mensenrechtenkwesties aan de orde:
   a. In de EU: pleiten dat Europa meer inzet op de wereldwijde eerbiediging van universele mensenrechten.
   b. In de EU: pleiten voor een aansprekender communicatie van de EU naar bijvoorbeeld ontwikkelingslanden over het belang van mensenrechten en een goede internationale rechtsorde e.d.
   c. in China: projecten van het maatschappelijk middenveld te ondersteunen (verenigingen, stichtingen)
   d. in de Verenigde Naties: opkomen voor het handhaven van de mensenrechten en de internationale rechtsorde
   e. in Nederland: burgers en buitenlandse gemeenschappen weerbaarder te maken tegen buitenlandse invloed en - als er sprake is van buitenlandse inmenging - daar tegen optreden

4. ***Welke afweging of criteria zijn leidend bij deze aanpak? En waar loopt men tegenaan?***

Soevereiniteit. China is een soevereine natie met een eigen internationaal erkende regering; het is zaak om bij alles te beseffen dat zij niet noodzakelijk iets met door Nederland geuite zorgen hoeven te doen. Net zo min als - andersom - Nederland dat hoeft met kanttekeningen die China plaatst.

Rechten moeten geëerbiedigd worden*.* Mensenrechten zijn verankerd in internationale bindende verdragen en ook China heeft de verplichting om de universele mensenrechten te eerbiedigen. Nederland kan China dus wel aanspreken op haar internationale verplichtingen ten aanzien van mensenrechten.

Er zijn belangrijke verschillen. Voor China geldt dat individuele rechten ondergeschikt zijn aan het collectieve belang én dat het collectieve belang wordt verwoord door de Chinese Communistische Partij. Voor Nederland is dit niet het geval. Voor ons zijn individuele grondrechten leidend, we kennen een meerpartijenstelsel en de centrale macht wordt ingeperkt door *checks and balances* om de individuele burger te beschermen.

Eendracht maakt macht. China is een wereldmacht en wat Nederland als klein land alleen doet of zegt zal niet per definitie veel indruk maken. Daarom investeren we niet alleen in de dialoog met China, maar investeren we ook in een Europees standpunt of proberen we in samenwerking met Europese hoofdsteden tot een kopgroep te komen.

Alleen ga je sneller, samen kom je verder. Afstemming en het vormen van coalities kost uiteraard tijd. Dan loop je soms aan tegen een lager tempo dan je zou willen.

5. ***Welke vertaling zou vanuit dit rijksbeleid nuttig en toepasselijk kunnen zijn voor bestuurders van de gemeente in hun relatie met Wuhan?*** Hoe zou men om kunnen gaan met de dilemma's of paradoxen tussen dominee en koopman, klein versus groot, effect versus principe.

Over mensenrechten: het gesprek erover moet nuttig zijn en tot iets leiden. Kies bewust wat je aan de orde stelt. Probeer niet te veranderen dat in China het collectief belangrijker wordt gevonden dan het individu. Wat de gemeente kan doen is problemen en ervaringen met ***mensenrechten uit de eigen beleidspraktijk aanhalen en die aan de orde stellen.***
Bijvoorbeeld; hoe ga je om met tegengestelde belangen rond een bestemmingsplanwijziging of een andere ruimtelijke ingreep? Hoe ga je om met de wens van camerabeveiliging ten opzichte van de wens voor privacy?
Gemeenten hebben daar eigen ervaring mee.
Ook is er in China draagvlak om te werken aan de ***internationale Sustainable Development Goals.***
Je kunt ook ***meereizende bedrijven vragen om verantwoordelijkheid*** te nemen voor een protocol dat ze helpt om geen zaken te doen met partners of toeleveranciers die het milieu of de mensenrechten onvoldoende respecteren. De overheid kan daar ook bij helpen.

Gemeenten kunnen net als het rijk ook proberen ***meer samen op te trekken met anderen***; het rijk gaat de onderlinge informatie-uitwisseling en samenwerking in ieder geval bevorderen.

Minder nuttig en toepasselijk lijkt het om vanuit Arnhem in Wuhan bijvoorbeeld de situatie van de Oeigoeren in de provincie Xinjiang aan de orde te stellen. Grote kans dat de gesprekspartner daar geen kennis over heeft en weinig met deze informatie kan.

Bijlage 5 Amnesty International [11]

Samenvatting

Het standpunt van Amnesty is:

- Amnesty is niet geneigd om vanuit het perspectief van de mensenrechten te adviseren dat Arnhem met de relatie met Wuhan moet stoppen.
- Als Arnhem de relatie voortzet, raadt Amnesty aan die - in relatie tot mensenrechten - vooral te benutten om een concrete verbetering te bewerkstelligen in situatie(s) waar je gesprekspartner Wuhan zelf invloed op heeft. Voorbeeld: *protesten in 2019 in Wuhan omtrent afval verbrandingsovens, en hoe de regering daarmee omging / omgaat (https://www.bbc.com/news/blogs-china-blog-48904350).*
- Nodig je bedrijven uit om datzelfde te doen, bijvoorbeeld door de OECD guidelines te onderschrijven en in de praktijk te brengen – o.a. bedrijven moeten situaties van kinderarbeid en dwangarbeid signaleren en vermijden. Maar die due diligence wordt niet verplicht gesteld door de Nederlandse overheid of de Europese Unie.
- Je kan ook grotere mensenrechtencrises - die elders in China spelen - betrekken op Wuhan: bv. wat is de situatie van Oeigoeren in Wuhan? hoe wordt het sociaal kredietsysteem uitgevoerd in Wuhan? Zaken die betrekken hebben op andere regio's zoals Hong Kong en Xinjiang kan je aankaarten door deze te betrekken op Arnhem: je kan vermelden dat die van belang zijn voor de bevolking in Arnhem (cf. uitgeweken Oeigoeren in Arnhem, Hongkongers in Arnhem, vragen die komen van andere bewoners), en zo kan je vermelden dat deze ook van belang zijn in je vriendschapsrelatie met Wuhan.
- Verder is het voornamelijk de Nederlandse regering die meer druk kan uitoefenen op de centrale regering / relevante machthebbers om de situatie in Hongkong of rond de Oeigoeren in Xinjiang aan te kaarten.
- Dit alles kan op een manier die goed samengaat met meer onderlinge handel; mensenrechten en mensrechtenverdedigers kunnen je helpen een beter bedrijf te maken en een voedingsbodem voor innovatie. Het respecteren van mensenrechten behoed je ook voor een slechte bedrijfsvoering en slechte publiciteit

Conclusie: probeer verschil te maken

Rode draad in het gesprek lijkt: Amnesty zoekt niet zozeer een positie of de relatie wel of niet doorgezet moet worden. Maar als de relatie er is, benut die dan om verschil te maken, probeer verbetering te bereiken in de mensenrechtensituatie. Benut de vriendschapsrelatie om situaties en vragen aan de orde te stellen en probeer daarmee de diepte in te gaan. Dit kan "voor de camera", maar het is ook op andere momenten zeker van belang om mensenrechten bij alle discussies te betrekken, ook de handelsdiscussies – alleen zo blijkt dat je respect voor mensenrechten echt belangrijk vindt. Voorbeeld; Angela Merkel. Zij heeft consequent bij alle bezoeken aandacht gevraagd voor de situatie van Liu Xia, de weduwe van Nobelprijswinnaar Liu Xiaobo. En gezegd dat het voor haar echt belangrijk is. Dit voor en achter de camera. Ga eerst via de persoonlijke band erover praten, op een onderwerp dat concreet is en binnen beider ervaringswereld. Je kunt situaties subtiel aan de orde stellen. Bijvoorbeeld, als Nederland / Arnhem iets wil zeggen over de situatie in Xinjiang- door een Oeigoerse dichter te citeren in de tafelspeech en dan te zeggen, "zoals een bekende **Chinese** poëet het zegt:" …..
Het gaat niet om de confrontatie of het thuispubliek, het gaat er om verschil te maken.

[11] Bron: Gespreksverslag gesprek d.d. 1-10-2019 met dhr. S. Deklerck, Senior Officer Human Rights Programmes, China Amnesty International Netherlands

Bijlage 6: Tekst MOU ON TRADE, ECONOMIC and AGRICULTURAL DEVELOPMENT, 2019

BETWEEN
WUHAN CHINA AND ARNHEM NETHERLANDS

Wuhan City of the People's Republic of China and Arnhem City of the Kingdom of the Netherlands established the sister city relationship in 1999. The two cities, acting in accordance with the principles on establishment of diplomatic relations between the People's Republic of China and the Kingdom of the Netherlands, wishing to enhance mutual understanding and friendship between the two peoples, and to consolidate and develop friendly cooperation between the two cities, have reached agreement as follows, through friendly consultation, on stimulating trade, economic and agricultural development.

1. Both sides will endeavor to keep regular and high profile exchange visits and to promote a continuous development of friendship relations.

2. Both sides will strengthen exchanges and cooperation-projects to foster two-way trade relations and technological innovation for sustainable city development. This includes the support of trade, exchange visits and innovative cooperation on themes as water- and waste management, circular economy and smart, safe and sustainable energy systems for cities and public transportation.

3. Both sides will encourage local enterprises to exchange visits in each other's city to develop business opportunities. To promote this, the local governments of Wuhan and Arnhem and their connected organizations continue to provide updated information on business related topics and ensure clear communication channels for enterprises from both sides

4. The local goverments of Wuhan and Arnhem shall both encourage local enterprises to invest or set up a company in the sistercity. To promote this, both sides will provide, forward and disseminate information on the rules and policy measures that apply to enterprises that want to invest and/or set up a company in Wuhan or Arnhem. This information will also include the officials and communication channels that enterprises are advised to refer to if they seek extra help or information on these topics.

5. Building on previous exchanges both sides will endeavour to deepen the exchange of knowledge and foster innovation and business cooperation in the application of zero emission policies and technologies for (hydrogen-)electric energy supply and (hydrogen)electric energy storage. It is our joint understanding that the application of these technologies in e.g. public transport and energy systems for industrial areas will boost economy and air quality and reduce dependency of fossil fuels in both our cities and surrounding regions.

6. Building on previous exchanges, through joint consultation and research both sides will endeavour to improve economy and trade benefits by better use of the potential in Wuhan's rail- and trade services, and better use of the multimodal logistics services potential that the Arnhem region has to offer.

7. Building on previous discussion and research, both sides will be dedicated to strengthening the exploitation and cooperation in the agricultural sector under the framework of Wuhan-Arnhem Sister City Relationship, encourage relevant agricultural enterprises from both cities to exchange visits and technologies and continue to deepen mutual cooperation and mutual trust.

This MoU signed on June 11, 2019 in Arnhem, the Netherlands, is done in duplicate in Chinese and English, both texts being equally authentic. This MoU shall go into effect on the date of signature.

City of Wuhan, China

City of Arnhem, Netherlands

Bijlage 7 Goed gastheerschap

Arnhem verzorgt en stimuleert een cultuur van goed gastheerschap, o.a. bij ontvangst van toeristen en delegaties die zich willen oriënteren op investeringen in de stad of aankoop van goederen en diensten van Arnhemse bedrijven en (kennis-)instellingen.

De vormgeving van dit gastheerschap:
o sluit zoveel mogelijk aan op de cultuur en gebruiken van het land dat te gast is; Arnhem voelt als je tweede thuis, "home away from home" of misschien beter gezegd: Fühl Dich Arnheim en 有宾至如归的感觉 .
o sluit aan op het onderwerp en interesse van de bezoekers
o biedt zicht op datgene wat Arnhem en de regio onderscheidend maakt qua vestigingsklimaat en economisch, cultureel en recreatief opzicht. Bijvoorbeeld door bij bezoek van handelsdelegaties een bezoek aan specifieke werk- of kennislocaties te combineren met een programma waarin ook Introdans, Papendal of het Nederlands Openlucht Museum opgenomen is.
o wordt in het geval van delegaties per geval ingevuld, waarbij de kosten ook per geval verdeeld worden tussen de ontvangende partijen (*N.B. dit gaat er dus vanuit dat de gasten niet of in ieder geval niet alles betalen)*
o De gemeente ziet binnen dit spoor géén rol voor zichzelf weggelegd bij de ontvangst van delegaties die uitsluitend willen verkopen, of in het geheel geen economisch doel lijken te hebben
o Voor de ontvangst en voorbereiding van handelsdelegaties en bij andere acties profileert Arnhem zich op minimaal regionale schaal en onderhoudt actief de relatie en samenwerking met provinciale en landelijke overheid en de relevante uitvoeringsorganisaties. Te denken is aan kennis- en ondersteuningsorganisaties als de Netherlands Foreign Investment Agency, de relevante internationaal actieve Netherlands Business Support Offices, ontwikkelingsmaatschappij OOSTNL en de toeristische organisatie Visit ArnhemNijmegen'

Bijlage 8: Monitor voor enkele internationale gegevens

Aantal internationale EU kenniswerkers in de regio Arnhem Nijmegen Wageningen (ANW)[12]
Kenniswerkers zijn van groot belang voor de toekomstkracht van de economie in de regio Arnhem – Nijmegen –Wageningen. De kennisinstellingen, campussen, ziekenhuizen en bedrijven zijn in toenemende mate voor hun succes afhankelijk van internationale kenniswerkers, mensen die vanuit het buitenland de gelederen kunnen versterken, die werk verrichten waarbij kennis en (meestal hogere) opleiding een belangrijk vereiste is.
De gegevens over internationale kenniswerkers in onze regio worden niet jaarlijks bijgehouden en zijn ook niet per stad beschikbaar. De gegeven zijn geconstrueerd en geschat op basis van verschillende bronnen en verschillende jaren (BCI 2019, in opdracht van Economic Board). Deze data mogen dus niet als 'absolute aantallen' gezien worden, het gaat om geconstrueerde schattingen.

Regio ANW	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**Groei 2014-2018 Absoluut**	**Procentueel**
EU kenniswerkers	1.500	1.500	1.650	1.700	1.800	**300**	**+20%**
Niet-EU kenniswerkers	1.650	1.800	2.000	2.250	2.500	**850**	**+52%**
Totaal aantal kenniswerkers (per 1-1-2019) Nederland	**3.150**	**3.300**	**3.650**	**3.950**	**4.300**	**1.150**	**+37%**
EU kenniswerkers	47.650	50.050	52.400	55.050	58.350	**10.700**	**+22%**
Niet-EU kenniswerkers	58.150	61.500	65.750	71.950	79.900	**21.750**	**+37%**
Totaal aantal kenniswerkers (per 1-1-2019)	**105.800**	**111.550**	**118.150**	**127.000**	**138.250**	**32.450**	**+31%**

Conclusie:
De ANW-regio had per 1-1-2019 naar schatting in totaal ongeveer 4.300 internationale kenniswerkers
Het totaal aantal internationale kenniswerkers is de afgelopen jaren (2014-2018) gegroeid met **+37%.**
Dit ligt beduidend boven het Nederlandse groeipercentage van 31%
Vooral het aantal kenniswerkers van buiten de EU groeit hard: de jaarlijkse groei van aanvragen accelereert elk jaar fors en is in 2018 ten opzichte van 2014 bijna verdubbeld. Uiteraard vertrekken er ook weer jaarlijks mensen. Per saldo is de regio in 5 jaar tijd gegroeid naar 2500 kenniswerkers afkomstig van buiten de EU.

[12] **Definitie internationale kenniswerkers**
BCI volgt voor de definitie de criteria voor k**ennismigranten** van de IND. Onder kennismigranten vallen de verblijfsdoelen: arbeid als zelfstandige, arbeid als kennismigrant, houder van Europese blauwe kaart, onderzoek, overplaatsing binnen een onderneming. Daarbij geldt er een salariseis van €4.500 bruto per maand voor kennismigranten van 30 jaar of ouder en €3.299 voor kennismigranten jonger dan 30 jaar.

		2008	2016	2018
Studenten internationaal	HAN	856	niet bekend	1725
	ANW	5475	6035	6590
Leerlingen midd. onderwijs	Arnhem	156	127	152
Leerlingen basisonderwijs	Arnhem	133	153	183
Buitenlandse				
• bedrijven				
en (aandeel in totaal)	Arnhem	227 (2,2%)	201 (1,4%)	172 (1,1%)
	EB-regio	928 (1,7%)	862 (1,1%)	829 (1,0%)
• banen				
en (aandeel in totaal)	Arnhem	8322 (8,3%)	6093 (6,1%)·	6163 (6,0%)
	EB-regio	39726 (9%)	33628 (7,6%)	34962 (7,7%)

Bezoekers/toeristen	regio A-N	2011	2014	2017
Verblijfsgasten		23%	29%	20%
Dagtoerisme bezienswaardigheden/musea		19%	14%	17%
Aandeel (semi-) zakelijke gasten buitenland		42%	36%	25%

Bovenstaande tabel laat zien dat ook het aantal internationale studenten groeit. Dit aantal is bij de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen in de laatste 10 jaar verdubbeld, van ca. 850 naar 1725. Dat is 4,9 % van het totaal aantal studenten. Toch is dit een lagere groei dan bij andere hogescholen en ook een lager aandeel dan het landelijk gemiddelde van 6,5 %. Ook bij de Radboud Universiteit en Wageningen University Research (WUR) groeit het aantal internationale studenten. De Radboud groeide in de laatste vijf jaar met 887 studenten tot 2384 (+52%). De WUR Wageningen groeide met 604 tot 2481 (+32%). De gemiddelde groei van alle 12 Nederlandse universiteiten samen was 27.821 (48%); daarmee telde Nederland per 1-1-2019 85.955 internationale universitaire studenten.

Het aantal buitenlandse bedrijven en daarmee gemoeide banen is afgenomen. Omdat het gaat om bedrijven in buitenlandse handen, kan dit betekenen dat de regio in buitenlandse ogen relatief minder aantrekkelijk scoort dan ander regio's. Om er meer over te kunnen zeggen is aanvullend onderzoek nodig.

Ook het aandeel buitenlandse toeristen in het totaal aantal toeristen dat naar de regio komt lijkt af te nemen, maar de trend nog niet heel duidelijk. N.B. vanwege de beperkte beschikbaarheid van gegeven wijken de jaarreeksen af van de voorgaande tabel.

Bijlage 9 Bronnenlijst

- Beleidskader Internationaal "Arnhem, stad op de kaart in internationaal perspectief", Gemeente Arnhem 2015, vastgesteld januari 2016
- Evaluatie 20 jarige relatie Arnhem- Wuhan, Buck Consultants International, Nijmegen, 2019
- Nederland-China, een nieuwe balans, Buitenlandse Zaken, Den Haag, 2019
- Bijeenkomst 16 mei 2019 met ministerie van Buitenlandse zaken, dhr. P. Potman directeur Azië en Oceanië en beleidsmedewerkers, Ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag
- Gespreksverslag gesprek d.d. 1 oktober 2019 met dhr. S. Deklerck, Senior Officer Human Rights Programmes, China Amnesty International Netherlands, Amsterdam
- Boosting growth and cohesion in EU border regions, Europese Commissie, COM 534, Brussel 2017
- Monitor Internationaal Arnhem en Economic Board regio, Onderzoek en Statistiek Arnhem (intern), 2018
- Analyse Internationale Kenniswerkers in de regio Arnhem - Nijmegen - Wageningen, Buck Consultants International in opdracht The Economic Board, Nijmegen, 2019
- Bevindingen van het onderzoek ‘Internationalisering van gemeenten 2020’ VNG, zomer 2020

INGETROKKEN

De Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	11 november 2020
Ter bespreking van	Vaststellen van de Begroting 2021
Motie van	Yildirim Usta - DENK Verenigd Arnhem
Titel motie	Verbreek stedenband met Wuhan (Volksrepubliek China)
Nummer Zaaknummer	**20M302** 504479

De Raad,
Gehoord de beraadslaging,

We weten dat;

- volgens de rapporten van mensenrechtenorganisaties zoals Human Rights Watch en Amnesty International, Chinese ambtenaren in de provincie Xinjiang maatregelen uitvoeren die bedoeld zijn om de inheemse Oeigoeren en andere minderheden te controleren, indoctrineren en te assimileren[1] [2]
- één miljoen Oeigoeren vastzitten in Chinese strafkampen[3] [4];
- naast Oeigoerse moslims ook Oeigoerse christenen en moslims die geen Oeigoeren zijn gemarteld en gehersenspoeld worden in Chinese concentratiekampen[5];
- China de afgelopen jaren 380 detentiekampen heeft gebouwd voor Oeigoeren en andere islamitische minderheden in de Sinkiang-regio[6];
- Oeigoeren in China als dwangarbeiders worden gebruikt[7];
- Oeigoerse vrouwen in China gedwongen gesteriliseerd worden[8] [9];

---

[1] https://www.hrw.org/nl/news/2020/02/11/338769
[2] https://www.amnesty.org/en/countries/asia-and-the-pacific/china/report-china/
[3] https://www.trouw.nl/religie-filosofie/moeder-der-oeigoeren-niemand-geloofde-ons~bb95df4a/
[4] https://www.epochtimes.nl/het-risico-voor-de-chinese-oeigoeren-door-coronavirus-vereist-actie_10316.html
[5] https://www.trouw.nl/religie-filosofie/de-holocaust-van-xinjiang~b33d505b/
[6] https://www.nu.nl/buitenland/6079598/onderzoek-china-heeft-380-detentiekampen-gebouwd-voor-oeigoeren.html
[7] https://www.trouw.nl/economie/china-zet-oeigoeren-in-als-dwangarbeiders-voor-grote-merken-als-apple-en-nike~bb62f0b5/
[8] https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/gedwongen-sterilisatie-en-spiraaltjes-in-china-s-geboortebeleid-voor-oeigoeren-demografische-genocide~be2d1b29/
[9] https://www.kn.nl/china/china-pleegt-demografisch-genocide-vrouwen-gedwongen-tot-sterilisatie-of-abortus/

INGETROKKEN

- Oeigoerenin China gedwongen worden om organen af te staan[10] [11]
- Oeigoeren door de Chinese overheid met een zorgvuldig uitgedacht plan op systematische wijze onderdrukt worden[12]
- in China talloze gebedshuizen zijn gesloopt of veranderd in communistische propaganda-huizen, de koran is verboden en Oeigoeren verplicht zijn varkensvlees te eten[13];
- Oeigoeren nergens veilig zijn, zelfs niet in Nederland[14] [15];
- inmiddels een meerderheid van de partijen in de Tweede Kamer vindt dat moet worden nagedacht over hardere sancties tegen China en dat de onderdrukking, gevangenzetting en mishandelingen van Oeigoeren door de Chinese overheid, veel strenger veroordeeld moet worden[16];
- in een verklaring het mensenrechtencomité van de Verenigde Naties, China hebben opgeroepen te stoppen met de onderdrukking van de Oeigoeren en de vrijheden van Hong Kong te respecteren[17]

We vinden dat:

- er in China op massale schaal mensenrechtenschendingen plaatsvinden en de situatie van de Oeigoeren en van andere minderheden in China met de dag slechter wordt, het onder deze omstandigheden immoreel is om een stedenband met een stad in China in stand te houden;

Daarom verzoekt de raad het college:

- de stedenband tussen Arnhem en Wuhan per direct te verbreken;

en gaat over tot de orde van de dag,

Yildirim Usta - DENK Verenigd Arnhem

[10] https://www.newscientist.nl/nieuws/15-studies-teruggetrokken-omdat-mogelijk-organen-van-gevangenen-zijn-gebruikt/
[11] https://amstelveenblog.nl/2020/06/22/china-alarm-betreurt-fout-antwoord-minister-blok-over-orgaanroof/
[12] https://nos.nl/artikel/2310816-gelekte-chinese-partijdocumenten-tonen-systematische-repressie-oeigoeren.html
[13] https://www.trouw.nl/religie-filosofie/hier-is-alles-oke-hoor-zegt-china-over-zijn-hersenspoel-kampen~b03624d2/
[14] https://www.amnesty.nl/actueel/oeigoeren-zijn-nergens-veilig-zelfs-niet-in-nederland
[15] https://www.rd.nl/vandaag/buitenland/china-achtervolgt-oeigoer-tot-in-nederland-1.1653144
[16] https://nos.nl/artikel/2320767-kamer-politieke-druk-op-china-verhogen-om-oeigoeren.html
[17] https://www.trouw.nl/buitenland/harde-kritiek-bij-vn-op-chinese-onderdrukking-van-oeigoeren~bee19234/

Buck Consultants International

Evaluatie 20 jarige relatie Arnhem – Wuhan

Uitgevoerd in opdracht van:
Gemeente Arnhem

GEMEENTE Arnhem

Buck Consultants International
Nijmegen, oktober 2019

Inhoudsopgave

Blz.

Samenvatting **1**

1 **Inleiding** **3**

1.1 Achtergrond 3
1.2 Vraagstelling 4
1.3 Aanpak 5

2 Resultaten **7**

2.1 Context: relatie Nederland-China 7
2.2 Relatie Arnhem en Wuhan 8

3 Conclusies en advies **14**

3.1 Conclusies 14
3.2 Advies 15

Bijlage 1 Geraadpleegde bronnen **17**

Samenvatting

Achtergrond

- De gemeente Arnhem streeft naar een vitale, duurzame, aantrekkelijke en inclusieve stad. Ook internationale samenwerking en projecten dragen bij aan bloei van stad en regio en in dit kader onderhoudt Arnhem twee structurele relaties, namelijk met het Euregio gebied Rijn-Waal en met de Chinese stad Wuhan. De gemeente heeft in 1999 voor een stedenband met Wuhan gekozen, omdat deze relatie waardevol is voor werkgelegenheid en kennisuitwisseling en in zakelijk contact met China de overheid belangrijk is om bij het - door de overheid gereguleerde – zakenleven binnen te komen.
- Vanuit de gemeente Arnhem is de inzet bij de stedenband praktisch uitgewerkt in het streven om minimaal één keer per jaar met een handelsmissie naar Wuhan te gaan en ook tenminste één keer per jaar een delegatie uit China te ontvangen.
- Nu de stedenband 20 jaar bestaat, is er aanleiding stil te staan bij de meerwaarde en het toekomstperspectief van de samenwerking. Via een evaluatie door een onafhankelijke buitenstaander wil Arnhem nagaan of de personele en financiële inzet van de gemeente in de relatie met Wuhan een zinvolle investering is geweest. Daarnaast wil de gemeente verkennen of en op welke wijze de relatie met Wuhan zich de komende jaren verder moet ontwikkelen.

Resultaten

- De afgelopen 20 jaar is de inzet van jaarlijks één economische missie naar Wuhan en tenminste één naar Arnhem niet volledig gerealiseerd. Sommige jaren zijn geen missies van en/of naar Wuhan georganiseerd. Toen de stedenband in 1999 werd aangegaan, was Wuhan een relatief bescheiden provinciehoofdstad, maar sindsdien is de stad uitgegroeid tot een metropool van meer dan 11 miljoen inwoners, met een belangrijke centrumfunctie voor midden China en een hoogwaardige industriële, handels-, ICT-, financiele en creatieve sector. Hoewel de zusterrelatie met Arnhem een aparte status heeft, is het aantal partner- en vriendschapsrelaties met andere steden de afgelopen jaren uitgebouwd tot bijna 100. Vanwege de snelle groei had Wuhan veel behoefte aan buitenlandse kennis op het vlak van o.a. gebiedsontwikkeling, mobiliteit, energie, waterbeheer en afvalmanagement. De laatste jaren is de relatie meer tweezijdig geworden.
- Tijdens de missies in de afgelopen 20 jaar zijn tal van wederzijdse contacten gelegd, intentieovereenkomsten gesloten en relaties verdiept. Dit heeft geleid tot extra omzet bij een deel van de betrokken bedrijven, vestiging van kantoren van Nederlandse bedrijven in Wuhan, en min of meer structurele uitwisseling tussen HAN en Papendal met Chinese partners. De precieze waarde daarvan is moeilijk te kwantificeren, maar wordt geschat op enkele miljoenen euro’s aan extra omzet en tientallen arbeidsplaatsen.

- Betrokkenen waarderen vooral de niet-tastbare effecten van de missies, zoals het toegankelijk maken van de Chinese markt, het opdoen van kennis en ervaring met zaken doen in China en het warm houden van contacten.
- De stedenband heeft in beperkte mate geleid tot investeringen van Chinese bedrijven in de regio Arnhem. Voor zover te achterhalen, betreft het enkele vestigingen.
- De rol van de gemeente Arnhem wordt positief gewaardeerd, vooral vanwege de goede voorbereiding en uitvoering van de missies en het openen van deuren. Deze rol van wegbereider is belangrijk in deze overheidsgestuurde groeieconomie.
- Een missie levert zelden direct extra business op. Wel vormt ze een belangrijk onderdeel in een keten van stappen (inclusief voorbereiding, bezoek, vertrouwen opbouwen, onderhandelen, deal sluiten en leveren) die (kunnen) leiden tot een deal. Het uiteindelijke succes is vooral afhankelijk van de eigen inzet van betrokken bedrijven en instellingen.
- In de loop van de 20 jaren zijn ook met enige regelmaat vraagtekens bij de relatie gezet, vaak naar aanleiding van berichten in de media over al dan niet vermeende schending van mensenrechten en/of van rechten op intellectueel eigendom.

Aanbevelingen

- Hoewel de precieze waarde van de resultaten moeilijk is te kwantificeren en vraagtekens kunnen worden gezet bij de ontwikkeling van China, bevelen we aan de in 20 jaar opgebouwde relatie van Arnhem met Wuhan nog zeker een aantal jaren voort te zetten. De relatie biedt betrokken partners uit de regio direct inzicht in de uitdagingen binnen deze enorme groeimarkt, kansen voor nuttige contacten en zakelijke mogelijkheden, en Arnhem als stad een grotere uitstraling. De kosten voor de gemeente zijn relatief beperkt (circa 10.000-15.000 euro per jaar, plus tijdsinzet van de betrokken bestuurders en ambtenaren) en de directe en indirecte effecten voor (tenminste een deel van) de betrokken bedrijven en instellingen vormen een veelvoud hiervan. De wederzijdse bezoeken bieden ook de mogelijkheid de dialoog aan te gaan over ontwikkelingen die in Nederlandse ogen minder gunstig zijn.
- Wel adviseren we een aantal aanscherpingen van de aanpak, in overleg met betrokken partners als provincie, Oost.NL en Economic Board:
    - Meer continue monitoring van de interesse en behoeften van potentiële missiedeelnemers uit Arnhem en regio, zodat daar beter op kan worden aangesloten.
    - Tijdig een platform of sector van bedrijven uit de regio Arnhem bij elkaar te brengen en als één cluster goed voorbereid naar China te gaan.
    - Tijdens de voorbereiding van een missie meer expliciet te maken wat betrokken partijen willen halen en brengen en welke economische kansen en uitdagingen in Wuhan en China bestaan.
    - Bij de voorbereiding en uitvoering van missies naar Wuhan ook aandacht te besteden aan het identificeren van Chinese (groei)bedrijven die zich mogelijk in Europa willen vestigen en waarvoor Arnhem wellicht een interessante locatie is.
    - Het effect van economische missies te versterken door ze te koppelen aan uitwisseling van studenten, cultuur en sport.
- Vanuit de publieke kant blijft een goede afstemming tussen verschillende overheden en organisaties die een soortgelijke relatie met China onderhouden op werkniveau wenselijk.
- Tot slot zou in de regio Arnhem meer over de missies en successen van de stedenband kunnen worden gecommuniceerd.

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

Arnhem als aantrekkelijke en open stad
De gemeente Arnhem werkt vanuit verschillende invalshoeken aan een vitale, duurzame, aantrekkelijke en inclusieve stad. Onderdelen daarvan vormen het optimaal stimuleren en faciliteren van de lokale en regionale economie en het vergroten van de aantrekkelijkheid voor bedrijven, kunstenaars en creatieve ondernemers, studenten en toeristen, aldus het Coalitieakkoord 2018-2022. Ook internationale samenwerking en projecten kunnen bijdragen aan de opbloei van stad en regio. In dit kader kiest Arnhem voor twee structurele relaties, namelijk met het naburige Noordrijn-Westfalen en met de stad Wuhan in centraal China. De gemeente heeft sinds 1999 een stedenband met Wuhan, een stad van ruim 10 miljoen inwoners gelegen tussen Shanghai en Chengdu in centraal China. Wuhan ligt in de provincie Hubei, dat ook een relatie heeft met de provincie Gelderland.

Arnhem heeft voor de relatie met Wuhan gekozen, omdat (1) ze waardevol is voor banen en kennisuitwisseling en (2) het in zakelijk contact met China belangrijk is dat de overheid meekomt en bedrijven zien de gemeente Arnhem dan ook als essentiële partner om binnen te komen bij het - door de overheid gereguleerde - zakenleven (Beleidskader internationaal beleid, 2015).

Wuhan anno 2019 in vogelvlucht
Wuhan ligt op het kruispunt van belangrijke vaar-, spoor- en autowegen en is uitgegroeid tot één van de grootste steden van centraal China. Van een traditionele handels- en industriestad is Wuhan de afgelopen decennia uitgegroeid tot een moderne high tech stad met meer dan 350 kennisinstellingen, 1.650 high tech bedrijven, bijna 6.000 buitenlandse bedrijven uit 80 landen, en 4 science & technology parken. Belangrijke industrieën zijn de ijzer- en staal-, automobiel-, opto-elektronische, farmaceutische en nieuwe materialen industrie. Het is daarnaast een belangrijk centrum voor handel, financiën, informatietechnologie, creatieve sector en onderwijs, met inmiddels meer dan 11 miljoen inwoners.

Baten van een zusterstadrelatie die 20 jaar bestaat
Dit jaar bestaat de zusterstadrelatie tussen Arnhem en Wuhan 20 jaar en dit geeft niet alleen aanleiding om iets te vieren, maar ook om stil te staan bij de meerwaarde van de samenwerking en het toekomstperspectief in het licht van de snel veranderende wereldorde (waaronder de snelle groei van China en de vraagtekens die kunnen worden gezet bij o.a. de milieuimpact, overheidsrol en mensrechtensituatie).

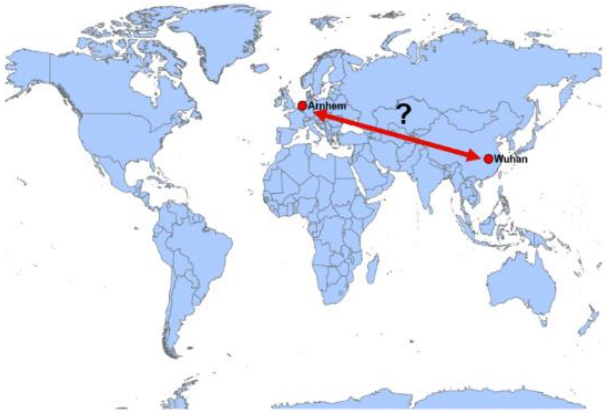

1.2 Vraagstelling

Doelstelling van de evaluatie is vast te stellen of de personele en financiële inzet van de gemeente in de relatie met Wuhan een zinvolle investering is geweest. Daarnaast wil de gemeente verkennen of en op welke wijze de relatie met Wuhan zich de komende jaren verder moet ontwikkelen.

De evaluatie dient antwoord te geven op de volgende ***vragen***:

1. Op welke wijze en in welke mate hebben de personele en financiële inzet voor het ontwikkelen en onderhouden van de stedenrelatie tussen Arnhem en Wuhan geleid tot extra activiteiten van ondernemingen en instellingen uit Arnhem of nabije omgeving in Wuhan en Arnhem? Op welke wijze en in welke mate hebben deze activiteiten in positieve zin bijgedragen aan zakelijke resultaten voor de bedrijven en instellingen?
2. Op welke wijze hebben de extra activiteiten in en/of met Wuhan geleid tot meer werkgelegenheid of andere positieve effecten in Arnhem (en nabije omgeving)?
3. Hoe hebben (betrokken) bedrijven en instellingen (al dan niet gevestigd in Arnhem) het beleid en de specifieke inspanningen van de gemeente Arnhem ervaren in het kader van de stedenband met Wuhan c.q. de economische missies?
4. Op welke manier moet de gemeente Arnhem in de komende vijf jaar de relatie met Wuhan (verder) ontwikkelen, wil deze inspanning van nut zijn en/of blijven voor de ondernemers en instellingen uit Arnhem en nabije omgeving?
5. Wat adviseren overheden, ondernemers en instellingen de gemeente Arnhem te doen om bedrijven uit Wuhan (en Hubei) geïnteresseerd in Arnhem te krijgen?

Bij het beantwoorden van deze vragen dient met een aantal aspecten rekening te worden gehouden:

- Uiteraard kunnen de inspanningen van de gemeente Arnhem niet los worden gezien van die van mede-overheden als de provincie Gelderland (sinds 2009 een partnerrelatie met Hubei, de provincie waar Wuhan in ligt), Rijk (in kader van handelsbevordering, aantrekken van buitenlandse investeerders, kenniswerkers en toeristen, uitwisseling van wetenschap en technologie, uitbouw van mondiale routestructuren, inclusief transitfunctie van Rotterdamse haven en Schiphol, ontwikkeling van de nieuwe Zijderoute, etc.) en die van internationaal opererende bedrijven en kennisinstellingen zelf.
- Bij internationale samenwerking tussen overheden gaat het niet alleen om extra omzet en banen, maar ook om het leren kennen en waarderen van elkaars cultuur en kennis, gezamenlijk werken aan vergelijkbare opgaven, en uitwisseling van mensen (toeristen, studenten, wetenschappers, etc.). Ook deze meer 'zachte' aspecten van de samenwerking en het vestigingsklimaat zullen in de evaluatie een plek moeten krijgen.
- Bovendien is het belangrijk te constateren dat het opbouwen van relaties met Chinese partners veel tijd kost. Terwijl wij Nederlanders gewend zijn snel tot zaken te komen, willen Chinezen eerst een band opbouwen en zijn vele formele en informele bijeenkomsten nodig alvorens een contract te sluiten. Een handelsmissie zal meestal pas succesvol zijn, indien ze het resultaat is van een (vaak jarenlange) voorinvestering. Ook deze tijdsdimensie zal in de evaluatie expliciet aandacht moeten krijgen.

1.3 Aanpak

Het betreft een evaluatie op hoofdlijnen die in drie stappen is uitgevoerd:

1. ***Deskanalyse***: In de eerste stap is op basis van aangeleverde literatuur (o.a. eerdere evaluaties, reisverslagen, rapport Clingendael 2017, Panteia-rapport Zijderoute, e.d.) een eerste analyse van de uitgangssituatie gemaakt. Op basis van deze analyse is de reikwijdte ('scope') van de studie verder afgebakend en zijn de vragen voor de interviews bepaald.
2. ***Interviews***: In de tweede stap zijn (mondeling en telefonische) interviews gehouden met verschillende betrokkenen, onderscheiden naar bedrijven, instellingen en overheden. In totaal zijn 24 personen voor een interview benaderd, waarvan er 16 zijn geïnterviewd en 8 niet hebben meegedaan vanwege gebrek aan tijd en/of interesse. Bij de 16 interviews gaat het om vertegenwoordigers van 7 bedrijven, 3 instellingen, 3 uitvoeringsorganisaties en 3 overheden (zie bijlage 1). De duur van de interviews varieerde van 20 minuten tot 1,5 uur. Tijdens de interviews is ingegaan op de volgende onderwerpen:
   - Belang van de stedenband tussen Arnhem en Wuhan
   - Voordelen voor betrokken bedrijven en instellingen
   - Rol van de gemeente Arnhem en mogelijke verbeterpunten
   - Visie van betrokkenen hoe Arnhem de relatie de komende 5 jaar verder moet ontwikkelen
   - Kansen tot vergroting synergie bedrijfsactiviteiten en de stedenband
   - Verbeterpunten om de relatie of activiteitenuitwisseling tussen Arnhem en Wuhan te versterken.

3. ***Rapportage***: In de derde stap is aan de hand van de resultaten van het deskresearch en de interviews deze rapportage opgesteld, waarin o.a. wordt ingegaan op meerwaarde van de stedenrelatie in de afgelopen jaren, de verhouding tussen kosten en baten, de synergie tussen overheden en ons advies over de wijze van voortzetting van de relatie en mogelijke verbeterpunten voor de toekomst.

2 Resultaten

2.1 Context: relatie Nederland-China

De relatie tussen China en de buitenwereld is een actueel onderwerp, onder andere door de snelle groei van de Chinese economie en investeringen (o.a. van multinationals als Alibaba, Huawei, China Petroleum, Construction, CITIC, Haider, ZTE, e.d.) en geopolitieke veranderingen (handelsoorlog met VS, grootschalige investeringen in infrastructuur in o.a. Afrika en Zuid-Amerika en in het Belt & Road Initiative, de nieuwe Zijderoute richting Europa). Ook in Nederland is recent veel meer aandacht ontstaan voor de relaties met China, bijvoorbeeld door de zaak omtrent Huawei en ASML. De recent verschenen China-strategie van het Rijk (2019) en het rapport van instituut Clingendael (2017) besteden veel aandacht aan de geopolitieke invalshoek wanneer er zaken worden gedaan met China. China heeft graag toegang tot de omvangrijke Europese markt en tot Europese kennis en technologie, waarbij (bijvoorbeeld in het Zijderoute initiatief) vooral interesse bestaat voor grootstedelijke regio's en logistieke centra met toegang tot Duitsland, de belangrijkste Europese handelspartner voor China. (Clingendael, 2017).

Het belang van China voor de Nederlandse economie komt naar voren wanneer er naar de handels- en investeringscijfers wordt gekeken. In 2018 is door Nederland voor € 39,17 miljard geïmporteerd en voor € 10,23 miljard geëxporteerd (CBS, 2019). Wat betreft directe investeringen in het buitenland (FDI) is in 2016 ongeveer € 26 miljard vanuit Nederland in China geïnvesteerd en € 29 miljard vanuit China in Nederland (De Nederlandsche Bank, 2017). In het Clingendael-rapport (2017) wordt het potentieel van Europese steden gelegen aan de nieuwe Zijderoute belicht. Duisburg vervult een centrale rol in de Europese dimensie van de nieuwe Zijderoute. Zo wordt de treinverbinding tussen Wuhan en Duisburg geëxploiteerd door een bedrijf dat in de regio zoekt naar retourvracht. Arnhem heeft qua ligging tussen de Rotterdamse haven en het Duitse Ruhrgebied een tactische positie in het netwerk.

In de Chinese zakencultuur is het van belang dat er met ‘een lange adem’ zaken worden gedaan. Chinese partners hechten veel waarde aan vertrouwen en nemen de tijd om een relatie op te bouwen. Vanwege de centrale aansturing van de economie door de overheid is het betrekken van (regionale) overheden uit Nederland belangrijk om de kans op zakelijk succes te vergroten. Het onderhouden van een goede relatie met Chinese overheidspartners is dus bevorderlijk wanneer nieuwe bedrijven de Chinese markt opzoeken. Daarbij biedt de ligging van de regio aan de nieuwe Zijderoute, de treinroute die het transport van het Chinese binnenland naar West-Europa versnelt van circa 30 dagen per schip naar 16-18 dagen per trein, een kans om rekening mee te houden. In de toekomstprognoses van Panteia (2018) wordt op basis van de treinlogistiek naar China een positieve groei voor Gelderland verwacht. Dit vraagt echter om een goede balans tussen economische verweving en de geopolitieke kant.

2.2 Relatie Arnhem en Wuhan

Vanuit de gemeente Arnhem is de inzet bij de stedenband om minimaal één keer per jaar met een handelsmissie naar Wuhan te gaan en ook tenminste om minimaal één keer per jaar op handelsmissie naar Wuhan te gaan en tenminste één keer per jaar een delegatie uit China te ontvangen.

De afgelopen jaren is deze inzet niet volledig gerealiseerd. Sommige jaren zijn geen missies van en/of naar Wuhan georganiseerd. De reisverslagen laten zien wat er in een handelsmissie op bestuurlijk c.q. ambtelijk niveau en op zakelijk niveau is bereikt. In het kader van de evaluatie van de 20-jarige relatie tussen Arnhem en Wuhan wordt achtereenvolgens ingegaan op de bevindingen van de evaluatie van de eerste 10 jaar, de reisverslagen over de periode 2012-2018 en de resultaten uit de gehouden interviews.

Beknopte bevindingen evaluatie Arnhem – Wuhan 2010

- Handelsmissies naar China leveren een zinvolle bijdrage aan de ontwikkeling van kennis over China en de mogelijkheden die de Chinese markt biedt aan Nederlandse ondernemers.
- Een aantal bedrijven noemt directe positieve economische resultaten; met een totale omvang van circa € 3 miljoen.
- Eén bedrijf stond aan de vooravond van een grote investering in China (uit een check in 2019 blijkt dat het bedrijf niet langer bestaat).
- De deelnemende kennisinstellingen melden een intensieve kennisuitwisseling tussen de universiteiten en hogescholen in Arnhem en Wuhan, o.a. via uitwisselingsprogramma’s.
- Naast concrete economische effecten worden ook minder tastbare effecten belangrijk geacht, zoals kennis over China, de mogelijkheden en beperkingen voor ondernemen op de Chinese markt en intensieve kennisuitwisseling over een land in snelle transitie.

Bevindingen reisverslagen gemeente Arnhem 2012-2018

- In 2012 zijn er meerdere MoU's ondertekend, onder andere tussen Arcadis en Chinese partijen. Grontmij (nu Sweco) opent een vestiging in Wuhan.
- Vanaf 2013 tot en met 2015 zijn er minder successen te melden. Er zijn minder contacten en de missies in deze periode hebben geen noemenswaardige (zakelijke) resultaten opgeleverd, maar betreffen vooral verkennende missies.
- Vanaf 2016 wordt de relatie tussen Arnhem en Wuhan weer intensiever opgepakt, zo staat er het volgende in het reisverslag:
  "De missie is benut om de zusterstadrelatie tussen Arnhem en Wuhan te bevestigen na enige jaren van minimaal contact. Resultaat: tijdens het bezoek is een intentieovereenkomst getekend waarin beide steden de relatie herbevestigen en de onderwerpen benoemen waarop zij willen samenwerken"
  De revitalisering is meteen terug te zien in tastbare resultaten. Zo zijn er in 2016 vier MOU's ondertekend tussen de HAN en Chinese partners en tussen Oost.NL en WAE Logistics en Kiwidada. Daarnaast worden er twee nieuwe Chinese bedrijven in Arnhem opgericht, te weten Granch Biopack en Kiwidada Europe.
- In 2017 hebben de waterstofbedrijven Hymove en NedStack een MOU ondertekend met de Chinese bedrijven Huaxia en Dongfeng. Het is een joint venture die elk jaar 3.000 waterstof systemen moet gaan produceren. Daarnaast is er nog één MOU ondertekend tussen WAE Logistics en WE Force. Daarnaast hebben dat jaar een aantal bedrijven in o.a. voeding hun mogelijkheden op de Chinese markt verkend. Er zijn afspraken gemaakt over een aantal leveringen en het openen van een flagship store in Wuhan. Ook is in 2017 een MOU ondertekend op het gebied van talentontwikkeling. Ondertekenaars zijn Chinese overheden (MIIT), Semiconductorbedrijven uit Gelderland en de provincie Gelderland.
- In 2018 is er geen handelsmissie geweest door een tekort aan interesse vanuit het bedrijfsleven voor een geplande missie met de provincie Gelderland. Arnhem is wel (ambtelijk) in Wuhan op bezoek geweest voor een internationale conferentie van zustersteden, overleg over de viering van het 20-jarig bestaan van de relatie in 2019 en over samenwerking op het gebied van waterstof.

Wuhan als waterstof hub
De kracht van Arnhem als energie- en vooral waterstofstad sluit aan bij de recente ontwikkelingen in Wuhan. In China is de Hydrogen Industrial Technology Innovation Alliance of China (HITIAC) opgericht, met het zwaartepunt in Wuhan (bron: Holland Innovation Network, 2019). Het is een non-profit platform waarbij bedrijven, universiteiten, onderzoeksinstellingen en andere partners betrokken zijn, met een focus op research en development van waterstof als energietechnologie. Een buitenlandse partner is na een handelsmissie toegetreden tot het netwerk.

Bevindingen interviews

De belangrijkste bevindingen uit de 16 gehouden interviews met betrokkenen bij de stedenband kunnen als volgt worden samengevat:

Relatie met Wuhan

- Veel Chinese steden willen een internationale stedenband, waarbij het meestal gaat om prestige en vorm, terwijl het bij Wuhan en Arnhem meer gaat om inhoud. Arnhem en Wuhan hebben diverse raakvlakken: beide zijn provinciehoofdsteden, inlands aan een rivier, gelegen binnen belangrijk agrarisch gebied (Food Valley c.q. Hubei), en inhoudelijk actief op het vlak van o.a. milieu, waterstofeconomie en sport.
- Wuhan is de afgelopen 20 jaar sterk gegroeid, van provinciestad tot metropool met meer dan 10 miljoen inwoners, en had sterke behoefte aan buitenlandse kennis op het vlak van o.a. gebiedsontwikkeling, mobiliteit, energie, waterbeheer en afvalmanagement. De laatste jaren is de relatie meer tweezijdig geworden.
- Om haar internationale bekendheid te vergroten, heeft de gemeente Wuhan het aantal stedenbanden sterk uitgebreid (tot 28 officiële en nog eens 70 vriendschapsrelaties). Na Manchester (30 jaar, met eigen consulaat in de stad) is Arnhem de stad met de meest intensieve en langdurige stedenband, hetgeen bestuurlijk erg wordt gewaardeerd. De voormalig ambtelijk trekker vanuit de gemeente Arnhem is bijvoorbeeld tot ereburger van Wuhan benoemd. Arnhem heeft geen staf ter plekke, maar maakt gebruik van het Netherlands Business Support Office (NBSO) in Wuhan.
- Naast handelsbevordering en bedrijfsprojecten zijn door de stedenband ook uitwisseling tussen onderwijs (o.a. HAN met Wuhan University of Technology), sport (o.a. Papendal en Vitesse), cultuur (o.a. muziek, mode), vakbonden en overheidsafdelingen gestimuleerd.
- Van de 7 geïnterviewde bedrijven zijn er 6 structureel actief in China, waaronder Wuhan. Eén ervan heeft er een vestiging met 30 medewerkers, terwijl de andere er toeleveranciers, klanten en/of dienstverleners hebben zitten. Het zevende bedrijf heeft tijdens een missie de mogelijkheden verkend om producten in China af te zetten, maar dit is mislukt en men is niet in China actief geworden.
- Twee instellingen (HAN en Papendal) hebben een structureel samenwerkingsverband met partners uit Wuhan.

Effecten/belang stedenband

- Resultaten van missies zijn moeilijk tastbaar te maken in direct meetbare economische effecten. In een aantal gevallen heeft een bezoek geleid tot concrete orders uit China, waarvan men het bedrag niet wilde noemen. Eén gesprekspartner die al actief was in China geeft aan dat het bedrijf dankzij deelname aan handelsmissies zich ook op Wuhan is gaan richten, wat verschillende toeleveranciers, grote klanten, verkoopkantoren en (via overname) een eigen vestiging heeft opgeleverd. Drie keer meldden de gesprekspartners als ‘bijvangst’ nieuwe orders van andere missiedeelnemers uit Nederland. Veel van de genoemde voordelen betreffen niet-tastbare effecten, zoals het toegankelijk maken van de Chinese markt, warmhouden van contacten met China, en kennis en ervaring met zaken doen op de Chinese markt. Eén geïnterviewde vindt dat deze effecten vanuit publiek oogpunt ook het meest belangrijk zijn: *“Euro’s zijn niet de worsteling voor overheden,*

people-to-people contact is belangrijk in deze relatie." en *"China is een politieke wereldspeler, goed contact onderhouden mag wat kosten en hoeft niet per se in euro's uitgedrukt te worden.".*

- Van de respondenten geven er twee aan dat ze door de handelsmissie intensiever zaken zijn gaan doen in Wuhan. Anderen waren al in China actief en zijn zich door de stedenband ook op Wuhan gaan richten. Het tekenen van een Memorandum of Understanding (MoU) of Letter of Intent (LoI) tijdens een missie is een mooie (ceremoniële) stap, maar levert niet altijd concrete resultaten op, omdat er daarna vaak nog vele stappen gezet moeten worden alvorens een echte deal wordt gesloten. Een missie maakt deel uit van een keten van stappen om een relatie op te bouwen (inclusief voorbereiding, contact leggen, vertrouwen opbouwen, onderhandelen, deal sluiten en leveren), die alle succesvol moeten worden doorlopen om uiteindelijk extra omzet of investeringen op te leveren.
- Daarbij pleiten enkele geïnterviewden voor een realistisch perspectief. Zaken doen met China vergt een lange adem en is niet eenvoudig, omdat eerst vertrouwen moet worden opgebouwd, besluitvorming hiërarchisch en indirect loopt, en er niet altijd sprake is van een gelijk speelveld. De risico's zijn aanzienlijk, maar het potentieel is groot.
- De stedenband heeft vooral in de eerste jaren nauwelijks geleid tot investeringen van Chinese bedrijven in de regio Arnhem. De laatste jaren is wat meer waar te nemen: vestiging van Granch Biopack Europe BV gespecialiseerd in biologisch afbreekbare verpakkingen, Kiwidada Europe BV gericht op expeditie, een tijdelijke vestiging van een Chinees business-support office in Arnhem en vestiging van een EU hoofdkantoor voor gamecomputerproducent Ipason uit Wuhan. Daarnaast is voor het opzetten van een structurele logistieke relatie de Wuhan-Amsterdam Express (WAE) opgericht, gevestigd in Arnhem.
- De relatie van de HAN met China/Wuhan is gefragmenteerd, omdat dit de verantwoordelijkheid is van de afzonderlijke faculteiten (FEM, Techniek, Educatie, Sport) , internationalisering niet de hoogste prioriteit heeft en er een structurele relatie met de relatief smalle Wuhan University of Technology (WHUT) bestaat. Het doel van deze relatie is studentenuitwisseling, gastdocentschappen en ondersteuning van de Minor Asian Studies voor Business studenten. In de praktijk komen nauwelijks Chinese studenten en docenten naar de HAN vanwege gebrekkig Engels en onvoldoende faciliteiten. De Minor bestaat al 15 jaar, waarbij een tiental groepen HAN-studenten een aantal dagen Wuhan heeft bezocht ten behoeve van bedrijfsbezoeken, interviews, excursies, e.d.. Deze Minor wordt momenteel gereorganiseerd, met meer focus op logistiek en finance, aansluitend op het nieuwe Zijderoute initiatief.
- Voor Papendal heeft de relatie met Wuhan geresulteerd in een tiental inkomende missies van verschillende grootte en een aantal samenwerkingen met Nederlandse missiedeelnemers.
- Voor de (buitenlandse) leerlingen van de Internationale School Rivers is de relatie met China weinig interessant. Tijdens een handelsmissie zijn de mogelijkheden verkend om samen te werken met Chinese onderwijspartners op het vlak van Summer Schools of andere vormen van uitwisseling tussen studenten. Door gebrek aan belangstelling van Chinese zijde is dit niet van de grond gekomen.

Rol gemeente Arnhem

- Door alle respondenten wordt de rol van Arnhem in zaken doen met China belangrijk geacht. *"De Chinese door-to-door strategie van de overheid maakt deelname van (regionale) overheden noodzakelijk. Chinese overheden willen alleen praten met andere overheden voordat bedrijvigheid in beeld komt."*
- De rol van de gemeente Arnhem wordt door de meeste respondenten als positief ervaren. Voornamelijk de goede voorbereiding en uitvoering van de missies en het openen van deuren in China worden gewaardeerd. Drie gesprekspartners geven aan weinig concrete ervaring met de gemeente Arnhem te hebben. Twee geïnterviewden oordelen dat de gemeente Arnhem intensiever bezig is met hun relatie met Wuhan dan andere Nederlandse steden met een soortgelijke band.
- Drie respondenten geven aan dat de gemeente Arnhem (samen met andere partners) actiever consortia en/of sectoren bij elkaar zou kunnen brengen om als één geheel naar Wuhan te gaan. Als cluster van bedrijven biedt men een meer omvangrijke en bredere propositie en is men een interessantere gesprekspartner voor Chinese bedrijven. Deels gebeurt dat al, maar vindt men dat het nu vooral uit de koker van het bedrijfsleven moet komen en dat men te weinig weet van de markt in Wuhan om het zelf te organiseren. Eén gesprekspartner zou graag zien dat de gemeente mogelijke groeisectoren en vraagstukken in Wuhan zou identificeren en vervolgens een platform van Arnhemse bedrijven op zou zetten die mee kunnen op handelsmissie om dit te adresseren. Dit biedt de bedrijven zelf ook een betere mogelijkheid zich adequaat op de reis voor te bereiden, bijvoorbeeld door het aanscherpen van het eigen bedrijfsprofiel of een verdieping in de Chinese vraagstukken. Een andere gesprekspartner geeft aan dat het aantal internationaal gerichte bedrijven in de regio die op een bepaald vraagstuk kunnen inspelen nogal 'dun' is, waardoor gerichte missies moeilijk zijn te vullen en het vaak om tamelijk diverse delegaties gaat. Dit zal overigens per thema verschillen.
- De stedenband tussen Arnhem en Wuhan is later gevolgd door een relatie tussen de provincies Gelderland en Hubei. Beide samenwerkingsverbanden vullen elkaar aan, o.a. door het openen van deuren op verschillende overheidsniveaus (provinciaal resp. gemeentelijk) en wederzijdse deelname aan elkaars missies. Op werkniveau is het volgens de publieke gesprekspartners belangrijk dat verschillende overheden en uitvoeringsorganisaties met een soortgelijke relatie met China intensief met elkaar afstemmen om van elkaar te leren, duplicatie te voorkomen en optimaal gebruik te maken van de Nederlandse ondersteuningsinfrastructuur.

Toekomstperspectief stedenband

- Hoewel vraagtekens worden gezet bij de toenemende dominantie van China op het wereldtoneel, de ongelijke economische relatie, de rol van de overheid/communistische partij en de mensenrechtensituatie vinden de meeste gesprekspartners dat in 20 jaar een unieke relatie met Wuhan is opgebouwd die niet zomaar aan de kant moet worden gezet. Het gaat er in China om op het juiste niveau bij overheden binnen te komen en een lange adem te hebben, waarbij een groeistad als Wuhan verschillende kansen biedt. De economische effecten zijn onzeker, maar de kosten beperkt en het geeft Arnhem wel rechtstreeks inzicht in het functioneren van deze wereldspeler en een bepaalde uitstraling. Wel is het zaak kritisch te blijven over wat Arnhem en regio aan Wuhan te bieden heeft en wat je concreet van Wuhan verwacht. Indien de samenwerking te weinig oplevert, is het belangrijk dit met de Chinese partners te bespreken.

- Diverse gesprekspartners benoemen uiteenlopende aandachtspunten bij voortzetting van de relatie:
    - Er moet over een langere termijn en breder worden gekeken, aangezien Chinezen over het algemeen een langere tijdshorizon hebben ("*eerder 10 dan 4 jaar, anders dan in de Nederlandse politiek*"), hiërarchisch zijn ingesteld ("*betrekken van hoger bestuurlijk niveau"*, "*geen MKB tegenover een Chinese directeur van bedrijf met 2.000 werknemers*") en vertrouwen willen opbouwen ("*vraagt regelmaat in missies*"), waarbij ondersteuning met bijvoorbeeld cultuur en sport en ontvangst met egards belangrijk zijn.
    - Kansen voor uitbouw van sectorale relaties worden met name gezien in energie/waterstof (Wuhan is één van de centraal aangewezen concentratiegebieden voor ontwikkeling van de waterstofeconomie in China), logistiek (o.a. Zijderoute), agro/food (gerelateerd aan Food Valley en provincie Hubei, waar veel vooraanstaande foodbedrijven zijn gevestigd), engineering & spatial planning, ICT, creatieve bedrijvigheid en leisure. Zo is in Arnhem een groep van 15 creatieve ondernemers zich aan het oriënteren op kansen in China. Omgekeerd zitten in Wuhan diverse interessante tech-bedrijven (waaronder een marktleider in gamecomputers met een omzet van 2 miljard en snelgroeiende VR-bedrijven), die als ze een vestiging in Europa overwegen nu ook Arnhem in het vizier hebben. Eén van deze bedrijven, Ipason, heeft recent een verkoopkantoor in Arnhem geopend en is voornemens ook een vestiging voor assemblage, reparatie en support te openen. Voor Arnhem is het wel belangrijk om de interesse van regionale bedrijven voor China te blijven peilen.
    - Eén respondent geeft aan dat aan de HAN het nodige aantal Chinese studenten aanwezig is, wat interessant is voor Chinese bedrijven die naar Nederland of Europa willen komen. Daar moet echter wel werk van gemaakt worden.
    - Eén gesprekspartner meldt dat het voor Chinezen zakelijk veel interessanter wordt om te investeren in de regio als er in Arnhem ook een Chinese bank aanwezig is. Het aantrekken van een Chinese bank naar Arnhem in plaats van het gebruikelijk Amsterdam zal een enorme boost kunnen opleveren.
    - Diverse geïnterviewden vinden dat veel meer over de missies en successen van de stedenband zou moeten worden gecommuniceerd, teneinde meer bedrijven en instellingen te attenderen op de kansen, de synergie met de inzet van hogere overheden (provincie, landelijk) te versterken, en het draagvlak voor de stedenband in Arnhem en regio te vergroten.

3 Conclusies en advies

3.1 Conclusies

- Toen de stedenband in 1999 werd aangegaan, was Wuhan een relatief bescheiden provinciehoofdstad, maar de afgelopen 20 jaar is de stad uitgegroeid tot een metropool van meer dan 11 miljoen inwoners met een belangrijke centrumfunctie voor centraal China en een hoogwaardige industrie, handels-, ICT-, financiële en creatieve sector. Bij de gemeente Arnhem is men zich ervan bewust dat haar positie relatief kleiner is geworden, maar het betreft wel één van de oudste stedenbanden van Wuhan en het is belangrijk om de ontwikkeling van dit snel opkomende land uit de eerste hand mee te maken en de economische kansen die de relatie wederzijds biedt gezamenlijk te benutten. China heeft zich ontwikkeld van low cost producent naar ontwikkelaar en maker van meer hoogwaardige producten, die ook op de thuismarkt snel worden toegepast. Bedrijven en instellingen staan aan de lat om kansen te grijpen, waarbij de gemeente belangrijke deuren kan openen.
- De directe zakelijke resultaten van de stedenband (onderzoeksvraag 1) zijn moeilijk concreet vast te stellen Tijdens de missies in de afgelopen 20 jaar zijn wederzijdse contacten gelegd, intentieovereenkomsten gesloten en relaties verdiept. Dit heeft geleid tot extra omzet bij een deel van de betrokken bedrijven, vestiging van enkele kantoren in Wuhan, en min of meer structurele kennisuitwisseling tussen HAN en Papendal met Chinese partners, maar de precieze waarde daarvan is moeilijk te kwantificeren. Bovendien was een deel van de betrokken bedrijven toch al actief op de Chinese markt en vormt een missie slechts een onderdeel van een heel proces dat nodig is om in China tot zaken te komen. De directe tastbare resultaten uit de stedenband bedragen tenminste enkele miljoenen euro's en tientallen arbeidsplaatsen. Zonder de relatie zou Wuhan/China voor een deel van hen niet of nauwelijks bekend en toegankelijk zijn geweest. Tijdens de bezoeken aan Wuhan zijn belangrijke deuren binnen de overheid en bedrijven en instellingen geopend. Omgekeerd hebben Chinese partners tijdens bezoeken aan Arnhem nuttige ideeën (o.a. over stedelijke ontwikkeling, milieubeheer, watermanagement, schone mobiliteit, sport, etc.) opgedaan, die deels uitgemond zijn in opdrachten voor Nederlandse partijen. Een goedkeurend stempel van de Chinese overheid is belangrijk, vooral voor bedrijven die willen exporteren naar China en in mindere mate voor import relaties. Door de betrokkenen worden vooral de minder tastbare resultaten van de stedenband gewaardeerd: het opdoen van kennis over zaken doen op de Chinese markt, het leggen van contacten en het openen van belangrijke deuren, en (als bijproduct) het beter leren kennen van andere ondernemers en instellingen uit de regio Arnhem.
- Positieve effecten van de missies voor Arnhem en omgeving (onderzoeksvraag 2) zijn toename van exportmogelijkheden, uitbreiding van technische en commerciële kennis die de marktpositie van het bedrijf verstevigt, en vestiging van enkele bedrijven in de regio

Arnhem. De extra activiteiten en opdrachten hebben geleid tot toename van arbeidsplaatsen in Arnhem, maar vooral tot extra werkgelegenheid in China (via eigen vestigingen, tussenpersonen of toeleveranciers).

- Betrokken bedrijven en instellingen waarderen de rol van de gemeente Arnhem in het uitvoeren van de stedenband (onderzoeksvraag 3). De missies worden goed voorbereid en de contacten zijn over het algemeen zinvol. Erkend wordt dat bij zaken doen in China zeker in het begin contacten met de juiste overheden belangrijk zijn en hier lijkt de gemeente (deels samen met de provincie) goed in te slagen. Gemeente en provincie zijn hierbij complementair, omdat ze deuren openen bij gemeente (Wuhan) resp. provincie (Hubei).
- De relatie van Westerse landen, waaronder Nederland, met China staat onder druk, vanwege de moeilijke toegang tot de Chinese markt (ongelijk speelveld, met grote handelsoverschotten van China tot gevolg), veiligheids-, mensenrechten- en milieukwesties, en de dominante rol van de staat/communistische partij. In haar recente China-notitie pleit de Nederlandse overheid dan ook voor een kritische, gebalanceerde benadering, waarin directe banden tussen lagere overheden ook een rol spelen. Hoewel tastbare effecten van de stedenband tussen Arnhem en Wuhan lastig zijn te kwantificeren, Arnhem een relatief kleine samenwerkingspartner is, en Wuhan steeds meer stedenrelaties aanknoopt, pleiten vrijwel alle gesprekspartners voor voortzetting van de samenwerking, met enkele aanscherpingen (onderzoeksvraag 4, zie uitwerking in volgende paragraaf). De stedenband geeft betrokken partijen rechtstreeks zicht op deze interessante groeimarkt, opent deuren die anders moeilijk toegankelijk zijn, en geeft Arnhem extra, internationale uitstraling. Voortzetting van de relatie biedt ook de kans om het gesprek aan te gaan over minder positief geachte ontwikkelingen.
- Enkele gesprekspartners zien vanuit de stedenband kansen om snelgroeiende bedrijven uit Wuhan en Hubei die in Europa een vestiging willen openen, te interesseren voor Arnhem (onderzoeksvraag 5). Zij zien mogelijkheden via gerichte promotie van regionale bedrijvigheid en vestigingsklimaat in specifieke niches (o.a. waterstofeconomie, mobiliteit en creatieve industrie), ondersteund door Chinese studenten aan bijvoorbeeld de HAN en zo mogelijk de komst van een Chinese bank naar Arnhem;

3.2 Advies

- Ondanks eerdergenoemde kanttekeningen bij de opstelling van China richting eigen bevolking en op het wereldtoneel adviseren we de in 20 jaar opgebouwde relatie van Arnhem met Wuhan zeker nog een aantal jaren voort te zetten. De relatie biedt betrokkenen rechtstreeks inzicht in de werkwijze en uitdagingen binnen deze enorme groeimarkt, kansen voor nuttige contacten en zakelijke mogelijkheden, en Arnhem als stad een grotere uitstraling. De kosten voor de gemeente zijn relatief beperkt (circa 10.000-15.00 euro per jaar, plus tijdsinzet van de betrokken bestuurders en ambtenaren) en de directe en indirecte effecten voor betrokken bedrijven en instellingen vormen een veelvoud hiervan. Daarbij moeten we onze ogen niet sluiten voor ontwikkelingen die in Nederlandse ogen

minder gunstig zijn, zoals schending van mensenrechten en veiligheidskwesties. De wederzijdse bezoeken bieden de mogelijkheid om hierover - als langjarige, gewaardeerde partner - de dialoog aan te gaan.

- Wel zijn uit deze evaluatie een aantal aanscherpingen van de aanpak naar voren gekomen:
    - Meer continue monitoring van interesse en behoeften van potentiële missiedeelnemers uit Arnhem en regio, door bij accountmanagement met bedrijven de kansen in Wuhan en hun behoeften steeds onderwerp van gesprek te maken.
    - Daarbij kan de gemeente (samen met haar partners) een grotere impact creëren door bij de voorbereiding van missies naar Wuhan tijdig een platform of sector uit de regio Arnhem bij elkaar te (laten) brengen en goed voorbereid als één cluster naar China te gaan. Zo'n platform of sector kan toegespitst zijn op een vraagstuk waar Wuhan mee zit (bijvoorbeeld watermanagement, schone mobiliteit of verduurzaming van de voedselvoorziening), of op een beloftevolle groei-niche als waterstofeconomie, leisure of creatieve industrie. Aangezien niet voor alle thema's voldoende bedrijven en instellingen uit de regio te vinden zullen zijn, zal soms gekeken moeten worden naar een ruimere regio (bijvoorbeeld geheel Oost-Nederland), mits de kern maar afkomstig is uit regio Arnhem.
    - Bij de voorbereiding van missies naar Wuhan kan nog scherper worden bepaald wat betrokken partijen willen halen en brengen en welke stappen daarvoor nodig zijn. Nu wordt vooraf aan de deelnemers gevraagd om hun doel en gewenste contacten aan te geven, maar blijven de noodzakelijke follow-up en investeringen onderbelicht. Bovendien zou vooraf meer informatie nuttig zijn over de belangrijkste facts & figures en uitdagingen en kansen van Wuhan en Hubei.
    - Bij de voorbereiding van missies naar Wuhan zou ook meer aandacht moeten worden besteed aan het – in overleg met de lokale overheid en NBSO Wuhan - identificeren van (groei)bedrijven die zich mogelijk in Europa willen vestigen en waarvoor Arnhem wellicht een interessante locatie is. Ter ondersteuning van de werving van dit soort bedrijven zal toegespitst, makkelijk aanpasbaar promotiemateriaal beschikbaar moeten zijn.
    - Het effect van economische missies kan worden versterkt door ze te koppelen aan uitwisseling van studenten, cultuur en sport.
- Vanuit de publieke kant is het wenselijk dat verschillende overheden en uitvoeringsorganisaties die een soortgelijke relatie met China hebben op werkniveau intensief met elkaar afstemmen om van elkaar te leren, duplicatie te voorkomen, en optimaal gebruik te maken van de Nederlandse ondersteuningsinfrastructuur (NBSO, ambassades en consulaten, attachés, RVO, NFIA, e.d.).
- Tot slot zou in de regio Arnhem meer over de missies en successen van de stedenband kunnen worden gecommuniceerd, teneinde meer bedrijven en instellingen te attenderen op de kansen, de synergie met de inzet van hogere overheden (provincie, landelijk) te versterken, en het draagvlak voor de stedenband in Arnhem en regio te vergroten.

Bijlage 1 Geraadpleegde bronnen

A Geïnterviewde organisaties

Organisatie	*Plaats/datum*
Bedrijfsleven	
1 Arcadis	Tel, 16 mei 2019
2 Hymove	Tel, 16 mei 2019
3 Nedstack	Tel, 10 mei 2019
4 Peeze	Arnhem, 29 mei 2019
5 Peja Products	Tel, 7 juni 2019
6 Royal Eijkelkamp Giesbeek	Tel, 24 mei 2019
7 WAE Logistics / HYWBsO	Arnhem, 24 mei 2019
Instellingen	
8 Hogeschool Arnhem-Nijmegen (HAN)	Arnhem, 29 mei 2019
9 Internationale School Rivers	Tel, 21 mei 2019
10 Papendal	Tel, 21 mei 2019
Overheden	
11 Ministerie Buitenlandse Zaken	Tel, 16 mei 2019
12 Provincie Gelderland	Tel, 14 mei 2019.
13 Gemeente Arnhem	Arnhem, 5 juni 2019
Uitvoerende organisaties	
14 NBSO Wuhan	Tel, 30 april 2019
15 Oost NL	Apeldoorn, 21 mei 2019
16 Economic Board Arnhem-Nijmegen	Tel. 1 mei 2019

B Geraadpleegde literatuur

Gemeente Arnhem (2015), *Beleidskader Internationaal Beleid*

Gemeente Arnhem. (2017), *Perspectiefnota 2017-2020.*

Gemeente Arnhem (2018), Coalitieakkoord Arnhem 2018-2022

Holland Innovation Network China. (2019). *Overview of Hydrogen and Fuel Cell developments in China.*

Kragtwijk. A., & Nieboer, M. (2009). *10 jaar economische samenwerking tussen Arnhem en Wuhan.* Connaction & 121interaction.

Ministerie van Buitenlandse Zaken. (2019). *Nederland-China: Een nieuwe balans.* Den Haag.

Van der Geest, W., van der Meulen, S., Wensink, C., & van Berne, B. (2017). *Exploratory study of transport flows between Gelderland and China.* Zoetermeer: Panteia.

Van der Putten, F., & Leijten, I. (2017). *Geopolitieke relevantie van de nieuwe Zijderoute voor regionale/lokale overheden in Europa.* Den Haag: Instituut Clingendael.

Wensink, C., Roest, A., van der Geest, W., Li, T., van Berne, B., & Li, K. (2018). *The Road to Holland: The Belt and Road Initiative, implications and opportunities of rail freight transport between China and the Netherlands.* Zoetermeer: Panteia.

20191099

Inspraaktekst mevrouw Poutsma-Adema 19 mei 2021

Wij zijn februari 2020 een maand in Guinee geweest met Lamko en Gerard Geenacker namens de Jerome Damey foundation.
Het doel van de reis was het bekijken van de pas gebouwde school in N'Zérékoré, de tweede stad van Guinee. Ongeveer 280.000 inwoners.
De school is per 1 februari 2020 geopend en op dit moment gaan er 70, door Nederland gesponsorde, kinderen naar toe.
Tijdens de reis hebben wij kennis gemaakt met diverse instanties die in N'Zérékoré een belangrijke maatschappelijke rol vervullen.

Zo hebben wij onder andere een bezoek gebracht bij de burgemeester van N'Zérékoré.
We hebben daar een goed gesprek gehad met de eerste burger van de stad. Aan het eind van het gesprek vroeg hij ons of wij een jumelage willen tot stand brengen met Arnhem.
Het doel van de jumelage is de definitie van jumelages die Jean Bareth, een van de oprichters van CEMR na de tweede wereldoorlog, vele jaren geleden gaf. Op deze manier gaf hij de basiswaarden van jumelages weer: vriendschap, samenwerking en wederzijds begrip tussen volkeren in Europa en nu ook: Afrika.

Het is goed in Afrika contact te maken met de landen en volken daar om te voorkomen dat veel mensen Europa zien als een continent waar alleen maar rijke mensen wonen. Het is goed om Europese contacten in Afrika te hebben omdat China bezig is Afrika te veroveren. Er zijn veel redenen voor een jumelage:
* Arnhem en N'Zérékoré liggen aan de rand van een gebied waar veel voedsel wordt verbouwd. N'Zérékoré kan mogelijk nog veel leren van "onze" Betuwe en daar veel baat bij hebben. Arnhem als stad van de food-valley.
* N'Zérékoré is een stad waar moslims en christenen en andere groepen zeer vreedzaam samen leven, evenals in Arnhem. Hier kunnen wij van leren.
* Er is een groot contrast tussen het rijke Arnhem en het arme N'Zérékoré. Arnhem heeft een heel moeilijk verleden doorgemaakt en is uit de as herrezen. Dit kan een grote bemoediging zijn voor het arme N'Zérékoré. Op dit moment is Nederland een van de rijkste landen, Guinee is een van de 6 armste landen van de wereld,
* Guinee is als land heel erg onbekend, iedereen stort zich op de landen waar veel toerisme is. Arnhem is in staat om dit land op een prachtige manier te promoten door een officieel bezoek te brengen en zo veel te betekenen voor dit land.
* In Arnhem zuid wordt veel voor de Jerome Damey school in N'Zérékoré gedaan: de Lea Dasbergschool, Het Klinket, De Rank en de Madelief hebben allemaal meegewerkt aan de bouw van deze school door middel van activiteiten waarbij er geld werd opgehaald. In Arnhem noord is de Pieter Jongelingschool heel actief voor de school geweest.
* In N'Zérékoré is het probleem van de watervervuiling erg groot. Arnhem heeft als stad aan de Rijn hier ook veel mee te maken gehad en de vervuiling grotendeels overwonnen.
Dit kan van grote betekenis zijn voor N'Zérékoré. Het uitwisselen van kennis is één van de belangrijkste pijlers waarop de jumelage zou kunnen rusten. Wij hebben hier in Arnhem en omstreken veel kennis: HBO scholen die goed in staat zijn tot overdracht van kennis en zo ook internationaal bekendheid kunnen verwerven. Evenals Arnhem zijn er veel beekjes, kreekjes in de stad die de natuurlijke waterloop nog hebben.
* Het is voor Guinee van groot belang dat er bemoeienis is vanuit Europa met het land. Anders neemt China het over. Mogelijk kan Arnhem ook wegen vinden naar de ontwikkelingssamenwerking op

landelijk niveau van Nederland in dit opzicht. Eventuele samenwerking met universiteit Wageningen zou fantastisch zijn.
* Er is in Arnhem veel kennis op het gebied van de opwekking van zonne-energie, in N'Zérékoré staat dit in de kinderschoenen. Vooral kennis op het gebied van onderhoud etc. is dringend gewenst.
* N'Zérékoré kan Arnhem laten zien hoe dicht de mensen daar nog bij en van de natuur leven: urban food.
N'Zérékoré kan een Arnhemmer leren gelukkig te zijn met weinig geld en goed.
* Er veel handel en industrie in opkomst in Nzérékoré, waar onze Arnhemse handel en industrie mogelijk in kan participeren.
* West Afrika wordt de voedselschuur voor oost Afrika waar men in de toekomst veel hongersnood verwacht, Arnhem kan hierin een grote rol spelen met de expertise van Wageningen, Larenstein, en de HBO's.
- Uitwisseling met de ziekenhuizen Arnhem-N'Zérékoré van kennis zou fantastisch zijn.

Een jumelage mag dan ouderwets zijn, voor dit vergeten land in Afrika zou het wel eens heel belangrijk kunnen zijn!! Wij geven hen aandacht, zij leren ons hoe je kunt leven en gelukkig zijn met weinig.Het college van B&W heeft in eerste instantie deze aanvraag niet gehonoreerd. Ik wil u als Raad van Arnhem dringend vragen om deze beslissing te herzien.

Hartelijk dank voor uw aandacht.

Van: Stijn Deklerck
Verzonden: vrijdag 4 juni 2021 19:11
Aan: Raadsleden Arnhem <raadsleden@arnhem.nl>
Onderwerp: Adviesdocument Amnesty International - Decentrale Partnerschappen met China

Geachte Raadsleden,

In aansluiting op uw behandeling van het raadsvoorstel “Evaluatie en herijking internationale betrekkingen” op 19 mei, en ter voorbereiding van de verdere behandeling van dit raadsvoorstel op woensdag 9 juni, stuur ik u in bijlage het Amnesty International adviesdocument **Mensenrechten Centraal stellen in Decentrale Partnerschappen met China**.

Dit document dateert van maart 2021 – het werd samengesteld door Amnesty International Nederland op basis van summier onderzoek inclusief deskresearch, (grotendeels informele) contacten met Nederlandse provincies en gemeenten, en contacten met afdelingen van Amnesty International in verschillende Europese en andere landen. Het biedt een aanvulling op & een verdere uitwerking van de adviezen die Amnesty International Nederland aan de gemeente Arnhem meedeelde in oktober 2019.

Het adviesdocument bevat tips, aandachtspunten, suggesties en argumenten voor gemeenten en provincies die op een constructieve manier mensenrechten centraal willen stellen in hun relaties met hun Chinese tegenhangers.
Het adviesdocument is geen stappenplan dat of blauwdruk die naar succes leidt of zelfs naar een goedkeuringsstempel van mensenrechtenorganisaties. Het geeft wel antwoord op veel gestelde vragen en ontkracht veelgehoorde mythes over het centraal stellen van mensenrechten in decentrale partnerschappen met China.

Ik hoop dat het document van nut kan zijn bij uw besluitvorming.
Met vriendelijke groet,

Stijn Deklerck

Dr. Stijn Deklerck (out of office on Tuesdays)
Senior Officer Human Rights Programmes, China
Amnesty International Netherlands

ADVIESDOCUMENT

MENSENRECHTEN CENTRAAL STELLEN IN DECENTRALE PARTNERSCHAPPEN MET CHINA

Amnesty International Nederland - maart 2021

Amnesty International Nederland
Postbus 1968
1000 BZ Amsterdam
T (020) 626 44 36
E china@amnesty.nl
I www.amnesty.nl

AMNESTY INTERNATIONAL

INHOUD

A. ALGEMEEN KADER 1

B. MENSENRECHTEN CENTRAAL STELLEN 4

a. Politieke Realiteit 4

b. Voorbereiding – Onderzoek & Planning 6

c. Acties 9

Dit adviesdocument bevat tips, aandachtspunten, suggesties en argumenten voor gemeenten en provincies die oprecht geïnteresseerd zijn om op een constructieve manier mensenrechten centraal te stellen in hun relaties met hun Chinese tegenhangers.

Het werd samengesteld door Amnesty International Nederland op basis van summier onderzoek inclusief desk research, (grotendeels informele) contacten met Nederlandse provincies en gemeenten, en contacten met afdelingen van Amnesty International in verschillende Europese en andere landen.

Het document is geen stappenplan dat of blauwdruk die naar succes leidt of zelfs naar een goedkeuringsstempel van mensenrechtenorganisaties. Het geeft wel antwoord op veel gestelde vragen en ontkracht veelgehoorde mythes over het centraal stellen van mensenrechten in decentrale partnerschappen met China. We hopen dat het een praktisch hulpmiddel kan zijn voor gemeenten en provincies.

Mocht u tips, suggesties, of ervaringen hebben die we in een volgende versie van dit document kunnen verwerken, laat het ons graag weten via china@amnesty.nl.

A ALGEMEEN KADER

Alle overheden in Nederland, ook de lokale en regionale, hebben de verantwoordelijkheid om mensenrechten te beschermen, respecteren en verwezenlijken, overeenkomstig internationale verdragen die de nationale overheid heeft geratificeerd, en overeenkomstig de Nederlandse grondwet en het geldende recht. Mensenrechten zijn niet alleen iets waar de Rijksoverheid zich mee bezig moet houden, en moeten niet alleen door de Rijksoverheid met de Chinese (centrale) regering worden besproken. Lokale en regionale overheden hebben ook een mensenrechtenverantwoordelijkheid. Bewuste aandacht voor mensenrechten door gemeenten en provincies kan veel opleveren – niet alleen in Nederland, maar ook in hun relaties met China.

Er is een reeks belangrijke argumenten waarom het van belang is voor gemeenten en provincies om mensenrechten centraal te zetten, ook in hun relaties met China. Hieronder noemen we een aantal van die argumenten, met verwijzing naar relevante literatuur.

a. **Internationale relaties zijn niet voorbehouden aan nationale overheden.** Lokale overheden leggen en onderhouden op grote schaal internationale contacten. Daarbij vervagen scheidslijnen tussen internationale en binnenlandse aangelegenheden. Het uitdragen van het belang van mensenrechten en het respecteren van die rechten binnen internationale stedelijke en provinciale relaties in formele en informele vorm, is inherent aan verantwoordelijkheden die alle overheden in Nederland hebben conform internationale verdragen (en nationale wetten). Zie bijvoorbeeld de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (Preambule, art. 28) en de VN Verklaring over Mensenrechtenverdedigers (art. 10, 11, 18).

   Geraadpleegde literatuur toont aan hoe lokale overheden zich steeds actiever opstellen als mensenrechtenverdedigers,[1] duidt op de legitimiteit voor lokale overheden om ook buiten staatsgrenzen op te treden,[2] en duidt op de positieve voordelen bij het opnemen van mensenrechten door lokale overheden.[3] Een aantal opvallende punten met betrekking tot de positieve rol die lokale overheden kunnen spelen, en die ook de complementariteit belichten van nationaal en lokaal mensenrechtenbeleid:

   - Doordat lokale overheden in mindere mate gepolitiseerd zijn en meer aan de civiele kant van zaken opereren, zijn ze gevrijwaard van sommige politieke barrières die op nationaal vlak kunnen gelden. (Terruso, p. 328)

   - Kleine en (mogelijk) kortstondige successen die voortkomen uit lokale initiatieven kunnen als blauwdruk gelden voor bredere internationale acties (of beleid), of inspirerend zijn voor het lokale maatschappelijk middenveld. (Terruso, p. 326)

   - Omdat lokale overheden dichter bij de mensen staan en experimenteel of grensverleggend beleid met minder risico kunnen uitproberen, kunnen ze vaak pioniers worden van maatregelen die elders in het internationale domein kunnen worden uitgerold of herhaald. (Setzer & Anderton)

1 Barbara Oomen & Moritz Baumgärtel (2018): Frontier Cities: The Rise of Local Authorities as an Opportunity for International Human Rights Law
2 Antonio Papisca (2008): International law and human rights as a legal basis for the international involvement of local governments
3 Filippo Terruso (2016): Complementing Traditional Diplomacy: Regional and Local Authorities Going International; Joana Setzer & Karen Anderton (2019): Subnational Leaders and Diplomacy

b. **De mensenrechtensituatie in China is verslechterd.** De China-notitie van de Rijksoverheid (*Nederland-China: een nieuwe balans*) beschrijft in algemene termen de steeds slechter wordende mensenrechtensituatie in China. Amnesty International Nederland biedt op het China informatieplatform een uitgebreid overzicht van mensenrechtenschendingen in China.

De China-notitie duidt ook op de steeds groter wordende wereldwijde impact van China op de mensenrechten, en de pogingen van China om het huidige mensenrechtensysteem te ondermijnen. Amnesty International Nederland duidt dit tevens aan als een onrustwekkende en urgente problematiek, en publiceerde de essaybundel *Shifting Power and Human Rights Diplomacy: China* over de wereldwijde impact van China op de mensenrechten.

De China-notitie wijst gemeenten en provincies aan als belangrijke spelers die het Nederlandse bilaterale beleid met China vormgeven. De notitie laat algemeen blijken dat een geïntegreerd buitenlandbeleid tegenover China noodzakelijk is. Mensenrechten zijn een integraal onderdeel van het Nederlandse buitenlandbeleid. Gemeenten en provincies hebben een belangrijke rol te vervullen, niet alleen wanneer het gaat over het aankaarten van mensenrechtenschendingen in China, maar ook bij het versterken van het huidige mensenrechtensysteem.

Amnesty International Nederland onderstreept het belang van bewustwording en actie omtrent China en mensenrechten door gemeenten en provincies. Dat geldt ook voor burgers en andere partijen die al dan niet zakelijke contacten met China en zijn staatsburgers hebben. Gezien de huidige Chinese binnenlandse en buitenlandse mensenrechtensituatie, is het cruciaal om als land, maar ook als internationale gemeenschap, op te komen voor een versterking van de huidige internationale mensenrechtennormen en -mechanismen. Hierbij moeten gemeenten en provincies de mensenrechtenrisico's onderkennen bij banden met China, en ook de kansen grijpen die zij zelf hebben bij het uitdragen van de mensenrechten. Recente debatten en discussies tonen aan hoe zeer het thema van China en mensenrechten bij de Nederlandse bevolking leeft, en hoe de bevolking daarbij ook de lokale overheid aanspoort om in actie te komen. Voorbeelden zijn o.a. Arnhem en Breda. Vanwege de steeds belangrijker wordende positie van China in de wereld, en de steeds grotere impact die China uitoefent op de mensenrechten wereldwijd en ook in Nederland, zal de aandacht voor China en mensenrechten enkel toenemen.

c. **Een zuster- of andere partnerband is van belang voor beide partijen.** Net zoals het belangrijk is voor Nederlandse gemeenten en provincies om de eigen voordelen voor ogen te houden bij een partnerband, is het ook belangrijk om te blijven stilstaan bij het belang voor de Chinese partner. Het belang dat Chinese actoren hechten aan partnerbanden wordt dikwijls onderschat door de relatief veel kleinere Nederlandse gemeenten en provincies. Dit kan bij de Nederlandse gemeenten en provincies aanleiding geven tot het zich overmatig richten op vermijdend gedrag, waarbij thema's die voor Chinese actoren gevoelig zouden kunnen liggen uit de weg worden gegaan.
Voor China vormen buitenlandse regionale partnerbanden, zoals zusterstadarrangementen, een belangrijk onderdeel van de Chinese diplomatie. Chinese overheden gaan vaak zelf proactief op zoek naar dergelijke partnerbanden met lokale overheden in het buitenland. Het is zeker niet zo dat alleen buitenlandse lokale overheden vragende partij zijn bij het aangaan van zusterbanden met Chinese partners. In een China dat zich steeds meer positioneert als een grootmacht, en actief zijn globale invloed wil uitbreiden, zijn dergelijke banden van groot belang.[4] Ze helpen culturele en onderwijsrelaties tot stand te brengen, en zijn ook economisch belangrijk. Vooral in het kader van het *Belt and Road Initiative (BRI)* zijn lokale samenwerkingsverbanden in relevantie toegenomen. Li Xiaolin, president van de Chinese People's Association for Friendship with Foreign Countries, verwoordt dit als volgt: "Relaties tussen zustersteden spelen een belangrijke rol bij het stimuleren van samenwerking en uitwisselingen tussen Chinese en

4 Annabelle Timsit (2020): The surprisingly vital role sister cities play in Chinese diplomacy

buitenlandse steden in het kader van de BRI." Het aangaan van zusterbanden tussen lokale overheden speelt een duidelijke rol in China's grotere geostrategische ambities,[5] waarbij met respect wordt gekeken naar en omgegaan met Nederlandse partners.
De Chinese cultuur hecht veel waarde aan relaties en vertrouwen. Langere relaties worden aan Chinese zijde gewaardeerd. Dit bleek onder meer bij het begin van de coronapandemie, een periode waarin vooral China was getroffen door het virus. Deze Chinese video laat zien hoe Nederlandse decentrale overheden solidariteit en steun betuigen aan de bevolking in hun Chinese partnerregio's.

In zuster- of andere partnerbanden, die aan Chinese zijde hogelijk worden gewaardeerd uit zowel culturele als politiek-economische overwegingen, moeten Nederlandse gemeenten en provincies niet beschroomd zijn om 'zichzelf' te blijven, en openlijk gesprekken aan te gaan over zaken die hen nauw aan het hart liggen.

d. **De Chinese lokale overheden waarmee partnerschappen worden aangegaan zijn waardevolle actoren als het om het bespreken van mensenrechten gaat.** Onderzoek toont aan dat de centrale regering een stevige controle houdt over buitenlandse zaken op lokaal niveau,[6] [7] maar lokale overheden beschikken over behoorlijke bevoegdheden binnen hun eigen regio, en lokale autoriteiten hebben ook een zeker gewicht binnen de Chinese politieke structuur.
De Chinese staat is, net zoals de Chinese Communistische Partij, hiërarchisch georganiseerd volgens het principe van het democratisch centralisme. Dit betekent dat de centrale staatsorganen het absolute leiderschap uitoefenen, en dat alle lokale bestuursniveaus moeten gehoorzamen aan het centrale bestuursniveau (centralisme). Tegelijkertijd moeten centrale leiders ondersteund worden door lokale bestuursniveaus om naar de top te kunnen klimmen en hun positie te behouden (democratisch). Bovendien hebben lokale bestuursniveaus belangrijke bevoegdheden om zaken van lokaal belang te regelen. Omwille van China's grootte en verscheidenheid, zijn de bevoegdheden die aan lokale autoriteiten gegeven worden aanzienlijk, bijvoorbeeld op administratief en wetgevend terrein. Ook op het lokaal gerechtelijk systeem (dat wordt ingericht door de lokale volksregeringen) hebben zij een belangrijke invloed. President Xi Jinping probeert de macht in China weer sterker te centraliseren, maar het belang van lokale bevoegdheden is tot op heden intact gebleven.

5 Ibid.
6 Michele Acuto, Mika Morissette, Dan Chan, Benjamin Leffel (2016): 'City Diplomacy' and Twinning: Lessons from the UK, China and Globally (p. 14 e.v.)
7 Jürgen Kahl, Herne (2019): Partnerschaft mit Stolperfallen – Deutsche Kommunen im China-Sog

B MENSENRECHTEN CENTRAAL STELLEN

Mensenrechten centraal stellen in decentrale partnerrelaties met China, begint bij het centraal stellen van mensenrechten binnen het eigen (internationaal) beleid, en dit ook duidelijk uit te dragen. Een partnerrelatie is idealiter gestoeld op wederzijdse openheid en begrip: hierbij is het niet alleen belangrijk om de partner te doorgronden en te weten wat hij of zij belangrijk vindt, het is ook cruciaal om duidelijk te laten blijken wat voor jou belangrijk is.

a. POLITIEKE REALITEIT

Zowel Nederland als China maken deel uit van het internationale mensenrechtensysteem, dat een aantal duidelijke normen vooropstelt. Mensenrechten zijn universeel en dit houdt in dat mensenrechten zoals gedefinieerd in internationale verdragen overal en altijd geldig zijn, ongeacht traditie en cultuur. Mensenrechten zijn ook ondeelbaar. Dit betekent dat economische, sociale, culturele, burgerlijke en politieke rechten onderling van elkaar afhankelijk zijn en allemaal van gelijk belang zijn. Mensenrechten zijn bovendien juridische regels die internationale verplichtingen inhouden, wat hen anders maakt dan 'waarden' – het internationale mensenrechtensysteem is gericht op het voorkomen en beëindigen van mensenrechtenschendingen, en hierbij kunnen staatsactoren door de internationale gemeenschap worden aangesproken op hun mensenrechtensituatie.

De Chinese regering probeert op verschillende manieren de huidige internationale mensenrechtennormen te ondermijnen, en gemaakte afspraken te ontwrichten. Zo ondergraaft de Chinese regering de universaliteit van mensenrechten door te beklemtonen dat mensenrechten verschillend beoordeeld moeten worden in verschillende landen/culturen/economieën; de Chinese regering probeert de ondeelbaarheid van mensenrechten uit te hollen door het bepleiten van een 'pick-and-choose' mentaliteit bij het beschermen van mensenrechten; en de Chinese regering probeert steevast internationale kritiek op mensenrechtenschendingen af te wenden door te bepleiten dat mensenrechten behoren tot de 'interne aangelegenheden' van staten.
De Chinese regering stelt zich steeds assertiever op bij het uitdragen van dit narratief naar de buitenwereld, en reageert ook steeds agressiever op kritiek die vanuit het buitenland wordt geleverd op de mensenrechtensituatie in China. Dit narratief en deze houding van de Chinese centrale overheid vindt zijn weerklank bij lokale overheden in China.

Als Nederlandse lokale actor is het bij het onderhouden van partnerrelaties met China van cruciaal belang om de politieke realiteit in China te onderkennen, maar tegelijkertijd gericht te blijven op de eigen verantwoordelijkheid wat betreft mensenrechten.

De volgende punten zijn belangrijk om voor ogen te houden:

- De hierboven geschetste Chinese visies op mensenrechten zijn **regeringsvisies**. Deze worden niet algemeen gedeeld door Chinese burgers, mensenrechtenverdedigers, activisten, het bedrijfsleven en andere actoren. De Chinese staat stelt zijn visies stelselmatig voor als de belichaming van de Chinese cultuur, en als de visies van het gehele 'Chinese volk'. Kritiek op mensenrechtenschendingen wordt door de Chinese staat vaak voorgesteld als 'beledigingen van het Chinese volk'. Het is belangrijk om deze politieke taal te doorzien. Mensenrechten zoals die internationaal bepaald zijn, zijn van cruciaal belang voor mensen overal ter wereld: dit is in China niet anders.

- Het onderkennen en begrijpen van de politieke realiteit in China is belangrijk bij het uitdragen van mensenrechten. Er zijn belangrijke knelpunten bij het centraal zetten van mensenrechten in partnerrelaties, maar er zijn ook **belangrijke kansen** voor lokale overheden om deze binnen de complexe realiteit in China aan te kaarten. Een aantal argumenten werden reeds hierboven besproken.
  - Doordat lokale overheden in mindere mate gepolitiseerd zijn en meer aan de civiele kant van zaken opereren, is er meer mogelijk op lokaal niveau. Waarbij gesprekken tussen staatshoofden dikwijls stuiten op formele politieke onenigheid, kunnen gesprekken tussen lokale overheden vaak met meer informele flexibiliteit worden gevoerd.
  - Chinese lokale overheden beschikken over behoorlijke bevoegdheden binnen hun eigen regio, en lokale autoriteiten hebben ook gewicht in de Chinese politieke structuur. Zij hebben ook eigen *agency*, en ruimte om deze in te vullen binnen het huidige Chinese politieke bestel.

- **Het is belangrijk om zelfcensuur te vermijden.** In de publicatie *Shifting Power and Human Rights Diplomacy: China* beschrijft China-expert Eva Pils de repressie van binnenlandse activisten door Chinese autoriteiten, en hoe de methodes van repressie ook op buitenlandse actoren worden toegepast. Autoriteiten geven activisten het gevoel dat ze hun werk kunnen doen zolang ze geen 'rode lijnen' overschrijden: deze rode lijnen zijn niet juridisch of anderszins gedefinieerd, en de partijstaat heeft er ook geen belang bij deze te definiëren. Ze bestaan enkel in het hoofd van activisten zelf, zijn voortdurend in beweging, en zorgen ervoor dat activisten continu op hun hoede zijn en bij enige twijfel zelfcensuur toepassen. Deze 'rode lijnen' leven ook bij buitenlandse bedrijven en andere actoren met een belang in China. Het is aan te raden om niet verstrikt te raken in pogingen om de ongrijpbare 'rode lijnen' van de Chinese overheid te vermijden, en gefocust te blijven op de eigen *agency* en verantwoordelijkheid.

- Het centraal stellen van mensenrechten in een partnerrelatie is **tweerichtingsverkeer**. Het openen van een gesprek over mensenrechten, betekent ook inzage geven in het eigen mensenrechtenbeleid. Een vaak opgemerkte tactiek van Chinese gesprekspartners is 'whataboutism': het reageren op een beschuldiging of moeilijke vraag door een tegenbeschuldiging te geven of een ander probleem aan de orde te stellen. Een goede manier om hierop te reageren is openheid te verschaffen in de eigen (Nederlandse) situatie, en tegelijkertijd ook openheid te verwachten van de Chinese partner.

b. VOORBEREIDING - ONDERZOEK & PLANNING

Een goede planning en voorbereiding is cruciaal bij het centraal stellen van mensenrechten in partnerrelaties met China. Verschillende Nederlandse provincies en gemeenten hebben reeds een algemeen mensenrechtenbeleid opgesteld, ook in relatie tot zustersteden.[8] Dit kan een goede basis zijn voor het uittekenen van China-beleid. In wat volgt, richten we ons echter specifiek op de voorbereidingen en de planning met het oog op het centraal stellen van mensenrechten in China-relaties. We geven een aantal specifieke tips voor gemeenten en provincies die de mensenrechten centraal willen stellen in hun huidige en/of toekomstige relaties met Chinese lokale overheden.

ONDERZOEK

(Voor)kennis over je partner is cruciaal bij het aangaan en onderhouden van een partnerrelatie.

- Verricht onderzoek naar de **mensenrechtensituatie in je partnerregio**, met inbegrip van:
  - Algemeen onderzoek naar de mensenrechtensituatie in China, en welke weerslag dit heeft op de situatie in de partnerregio. Op het China informatieplatform van Amnesty International Nederland staat relevante algemene informatie.
  - Specifiek onderzoek naar mensenrechtenissues die sterk spelen in de partnerregio.
  - Specifiek onderzoek naar mensenrechtenissues die sterk spelen binnen het thema dat centraal staat in je (toekomstige) partnerrelatie. Voorbeeld: een Nederlandse provincie of gemeente die een strategische band sluit rond het thema 'smart cities' doet er goed aan om te doorgronden wat een 'smart city' inhoudt in de Chinese context en welke mensenrechtenissues hier spelen.

- Consulteer **mensenrechtenorganisaties en/of mensenrechtenverdedigers in de eigen gemeente of provincie.**
  - Wat zijn de mensenrechtenissues die zeer sterk leven onder de eigen lokale bevolking? Welke issues worden door de eigen lokale bevolking als belangrijk beschouwd bij het aangaan van zusterrelaties met China?
  - Zijn er eigen burgers die rechtstreeks te maken hebben met Chinese mensenrechten-schendingen, zoals bijvoorbeeld Nederlandse Oeigoeren of Tibetanen?

- Betrek zoveel mogelijk de **(rapporten van) maatschappelijke organisaties en mensenrechten-verdedigers in de partnerregio** bij je onderzoek. Zij zijn cruciaal in het beoordelen van de mensenrechtenrealiteit.

Amnesty International spreekt zich niet uit over wanneer zuster- of andere partnerrelaties met Chinese lokale partners al of niet kunnen worden aangehouden omwille van de slechte mensenrechtensituatie. Wel raden wij gemeenten en provincies sterk aan om mensenrechten een belangrijk onderdeel te laten uitmaken van hun relaties. Bewustzijn van de mensenrechtenschendingen in de partnerregio is hier cruciaal. Als onderzoek uitwijst dat grootschalige repressie en mensenrechtenschendingen elk engagement rond mensenrechten in de regio onmogelijk maakt, dan raadt Amnesty International partnerrelaties af. Xinjiang is een belangrijk voorbeeld van een regio waar engagement rond mensenrechten een groot probleem is.

8 Zoals bijvoorbeeld Amsterdam, wiens mensenrechtenbeleid uitdrukking vindt in het document *Herijking Internationaal Beleid 2014-2018*. Het document *De schaalsprong van Amsterdam - Evaluatie Internationaal Beleid 2008-2016* biedt een evaluatie van vorig internationaal (mensenrechten)beleid en hoe dit door Amsterdam in het verleden werd ingevuld.

PLANNING

Stel een **actieplan** op dat je baseert op je onderzoek en de gesprekken met mensenrechtenorganisaties/ verdedigers. Hieronder geven we advies over hoe je voor je zelf duidelijk kan krijgen wat je wilt bereiken op het gebied van mensenrechten in je partnerrelatie. In het volgende hoofdstuk (c. Acties) geven we een aantal tips voor mogelijke acties.

- Vaak werkt het goed om een aantal mensenrechtenthema's extra te belichten. Hoewel ook lokale actie impact kan hebben op nationaal beleid (zie deel A), ga je een relatie aan met een lokale overheid, en is het goed om het actieplan een lokale invulling te geven. Een aantal tips en suggesties bij het bepalen van **speerpuntthema(s)**:
  - Werk rond een **mensenrechtenthema dat sterk speelt in de partnerregio**. Voorbeelden:
    - Bescherming en/of vrijlating van een mensenrechtenverdediger die afkomstig is uit/vastzit in/wordt geïntimideerd in de partnerregio.
    - Guangdong is een belangrijk productiecentrum in China; arbeidsrechten zijn er sinds jaar en dag een heikel punt. Sichuan is een provincie met zeer veel etnische diversiteit, waar de rechten en vrijheden van etnische minderheden brandpunten zijn. Etc.
  - Werk rond een **mensenrechtenthema dat centraal staat binnen het eigen provinciaal en/of gemeentelijk beleid**, en deel je expertise.
    - Verschillende Nederlandse steden en provincies werken hard aan een inclusief lhbt+-beleid en kunnen zich hiermee profileren in het buitenland.
    - Antidiscriminatie is een speerpunt van verschillende lokale besturen, en is een thema dat in China veel werk behoeft.
  - Werk rond een **mensenrechtenthema dat aansluit bij je eigen zakelijke belangen**.
    - Je kunt thematisch werken. Een provincie of gemeente die zich profileert op het thema 'smart cities' kan bijvoorbeeld kiezen om de surveillance-infrastructuur in de regio, *predictive policing*, en andere thema's die in China deel uitmaken van het concept 'smart cities' tot een speerpunt te maken.
    - Je kunt er ook voor kiezen om algemene bedrijfsthema's zoals arbeidsrechten of gedwongen onteigeningen centraal te stellen. Zo kun je extra begeleiding, stimulatie, en ondersteuning bieden aan bedrijven uit de eigen gemeente of provincie bij het vervullen van hun ketenverantwoordelijkheid en hun zorgplicht om schendingen van mensenrechten te voorkomen en waar nodig te mitigeren.
  - Werk rond een **mensenrechtenthema dat sterk leeft in je eigen provincie of gemeente**. Ook wanneer dit thema het hele grondgebied van China beslaat, of speelt in een andere dan de partnerregio, is het mogelijk dit 'lokaal' te vertalen. Zorg er hierbij zeker voor dat je geen thema's op voorhand uitsluit vanwege zelfcensuur of vermeende 'rode lijnen', maar vind manieren om deze op tafel te leggen.
    - Door een open kijk te bieden in het Nederlandse democratische proces, kun je bij de partnerregio aangeven dat dit een thema van specifiek belang is voor jou en je inwoners, en kun je zo ook het belang aan je partner duidelijk maken, zelfs als het in een andere regio speelt. Extra elementen die een focus op een dergelijk thema kunnen versterken zijn links die de specifieke relevantie van mensenrechtenthema's voor jouw regio versterken. Zo kun je bij aandacht voor de onderdrukking van Oeigoeren in China, een thema dat sterk leeft onder de Nederlandse bevolking, specifieke aandacht vragen voor de familie van een (Nederlandse) Oeigoer die in je regio woont (en die je daar toestemming voor heeft gegeven). Of wat betreft het thema van vrijheid van meningsuiting en censuur, kun je specifieke aandacht vragen voor een Chinese mensenrechtenverdediger die je regio bezocht (en die heeft aangegeven dat je extra aandacht op zijn/haar zaak mag vestigen).
    - Je kunt nationale mensenrechtenissues vertalen naar een lokaal plan. Voorbeelden:
      * Hoe zorgt regio X ervoor dat er geen Oeigoeren onderworpen zijn aan dwangarbeid in de eigen regio?
      * Hoe geeft regio X lokaal gezicht aan het sociaalkredietsysteem?

- Stel een actieplan op waarin je duidelijk stelt wat je wilt bereiken tijdens de duur van je partnerrelatie. Werk met **benchmarks** en evalueer je actieplan regelmatig.

- **Betrek zoveel mogelijk de *civil society* en mensenrechtenverdedigers bij je actieplan**. Doe dit niet alleen in Nederland, maar zeker ook in de partnerregio in China. Zij staan aan de basis van de werkelijkheid in China en zijn cruciaal in het beoordelen van de mensenrechtenrealiteit.

c. ACTIES

Bij het ondernemen van acties is het zaak om zo volledig mogelijk verschillende kansen te grijpen om mensenrechten centraal te stellen. Daarbij is het niet nodig (en vaak niet wenselijk) om het gehele actie-plan rond mensenrechten met de Chinese partnerregio te delen, maar is het wel van belang om de centrale plaats van mensenrechten zoveel mogelijk te laten blijken.
Het is belangrijk voor provincies en gemeenten om op ieder mogelijk moment te laten blijken hoe centraal de plaats is die zij toebedelen aan mensenrechten binnen de relatie met de Chinese partnerregio. Zorg voor het agenderen van mensenrechten bij al je contacten: alleen zo geef je aan dat dit thema echt belangrijk is voor jou. Beperk je daarbij niet tot contacten op bestuurlijk niveau.

Hieronder volgt een aantal suggesties. We benadrukken dat een combinatie van verschillende activiteiten wenselijk is: zoek zoveel mogelijk naar verschillende manieren om mensenrechten in alle aspecten van je relatie centraal te stellen.

- **Plan een mensenrechtenonderdeel in bij elke uitwisseling met de Chinese partner**. Zorg dat dit een standaard onderdeel wordt bij uitwisselingen, en evalueer telkens de meest geschikte vorm. Dit kan een meer politieke dialoog zijn, in navolging van de mensenrechtendialoog die er op nationaal niveau tussen Nederland en China plaatsvindt. **Gezien de beperkte resultaten van de nationale mensenrechtendialoog, en de stroefheid van politieke discussies rond mensenrechten, is het zeker nuttig om andere vormen te verkennen**. Voorbeelden:
  - Werk aan **concrete mensenrechtenprojecten met een lokale partner**, bijvoorbeeld in samenwerking met bedrijven, onderwijsinstellingen en de *civil society* uit beide regio's. Uitwisseling en samenwerking tussen deze partners is hierbij van groot belang. Denk bijvoorbeeld aan het opzetten van een lhbt+-inclusieproject op middelbare scholen, of het opzetten van een antidiscriminatie-project bij lokale politie-eenheden.
  - Zorg bij **missies van de Chinese partner aan Nederland** voor een goed uitgetekend mensenrechten-onderdeel. Dit is de kans voor de Chinese partner om jou te leren kennen: stel duidelijk het open en democratische karakter van de Nederlandse samenleving voorop, en gebruik dit als een moment om te laten zien hoe belangrijk mensenrechten zijn in je provincie of gemeente. Voorbeelden:
    - Organiseer een bezoek aan een (mensenrechten)organisatie in je regio die werkt rond je speerpuntthema(s).
    - Geef ruimte aan een ontmoeting tussen de Chinese delegatie en de bevolking van je provincie of gemeente en betrek daarbij mensen die begaan zijn met mensenrechten in China. Geef mensen de ruimte om vragen en bezorgdheden rechtstreeks neer te leggen bij de Chinese delegatie.
  - Zorg bij **Nederlandse missies aan China** dat je een mensenrechtenonderdeel inricht. Vraag indien nodig ruimte aan je Chinese partner voor een mensenrechtenonderdeel, en bied aan om dit gezamenlijk in te richten. Als je Chinese partners uit de *civil society* wilt betrekken, zorg er dan steeds voor (via de ambassade of een andere weg) dat zij betrokken willen worden bij dit onderdeel en dat hun veiligheid is verzekerd. Voorbeelden:
    - Faciliteer discussies tussen bedrijven over het belang van OESO-richtlijnen en UNGPs, beleid op mensenrechten en milieu in hun bedrijven, etc.
    - Bied sprekers aan bij bedrijvendiscussies die over de mensenrechtensituatie kunnen en willen praten.
    - Bied een plaats aan de Nederlandse *civil society*, zodat zij een rol kunnen opnemen binnen de missie, en ervaringen/netwerken/knowhow kunnen uitwisselen met Chinese tegenhangers.

- Amnesty International benadrukt **dat zowel stille als publieke diplomatie** cruciaal is bij het versterken van de mensenrechten. Ook voor provincies en gemeenten is het onderhouden van vertrouwensrelaties met individuele autoriteiten belangrijk, zeker in de Chinese vertrouwenscultuur, en Amnesty International onderschat hierbij niet hoe stille diplomatie kan zorgen voor oplossingen, met name in gevoelige politieke dossiers. Tegelijkertijd is het ook belangrijk om de mensenrechten publiek aan te kaarten: niet alleen om een signaal af te geven aan Chinese autoriteiten en het eigen Nederlandse publiek, maar ook en vooral om de Chinese bevolking en Chinese mensenrechtenverdedigers openlijk te steunen.
  Amnesty International spreekt zich niet uit over hoe deze diplomatieke balans tussen stille en publieke actie moet worden uitgeoefend. Wel willen we gemeenten en provincies aanmoedigen om hierover creatief na te denken en niet te schuwen om gevoelige thema's op een subtiele manier naar voren te brengen. Voorbeelden:
  - Het publiek uitdragen van de voordelen van een open samenleving, gebaseerd op respect voor de mensenrechten, bij elke redevoering over de Nederlandse samenleving (inclusief het Nederlandse bedrijfsleven).
  - Het integreren van elementen van culturen die onder vuur liggen op het Chinese grondgebied in speeches, redevoeringen e.d. Zie bijvoorbeeld de actie van Harvard president Lawrence Bacow.

- Zorg voor **regelmatige opvolging**, ook met de Chinese partner, van mensenrechtenissues die centraal staan in het actieplan. Zorg ervoor dat mensenrechtenissues niet alleen ter sprake komen bij formele uitwisselingen, maar dat deze integraal deel uitmaken van de doorlopende communicatie met de partnerregio.

- Betrek zoveel mogelijk, en waar mogelijk, **de lokale Chinese *civil society*** bij relaties met de partnerregio. Dit kan rechtstreeks vanuit de provincie of gemeente zelf, en/of via contacten met Nederlandse organisaties, bedrijven of andere instellingen. Het is hierbij belangrijk om steeds verzekerd te zijn van de veiligheid en instemming van de lokale *civil society*, in samenspraak met actoren zoals de Nederlandse ambassade die hierover kunnen adviseren. Het betrekken van de lokale *civil society* is om verschillende redenen belangrijk, waaronder:
  - Beter inzicht in de werkelijke (mensenrechten)situatie in de regio, en de mensenrechtenissues die spelen. Dit is van belang bij onderzoek, het opstellen van een actieplan, evaluatie van acties, en opvolging van de mensenrechtenissues waarop de gemeente/provincie zich richt. Bovendien levert dit ook een belangrijke bijdrage aan eventuele impact- of risicostudies die bedrijven of andere instellingen opmaken aangaande hun (mogelijke) activiteiten in de regio.
  - Beter inzicht in waar de hulp van gemeenten en provincies het best gebruikt kan worden, en hoe zij dit het beste kunnen aanpakken. De lokale *civil society* is van grote waarde om de Chinese politieke realiteit te behappen.
  - Grotere legitimiteit voor lokale mensenrechtenverdedigers en -organisaties. Vanwege de huidige wettelijke en politieke realiteit in China is het bestaan van mensenrechtenverdedigers en -organisaties zeer precair. Voor hen zijn goede relaties met buitenlandse lokale overheden, instituten en bedrijven vaak nuttig om meer legitimiteit te verwerven binnen het Chinese politieke landschap.

- Vaak vormen economische belangen, en het bevorderen van relaties tussen Nederlandse en Chinese bedrijven, de grondslag van het aannemen en bevorderen van lokale vriendschaps-, zuster- of andere relaties. Het goed begeleiden van Chinese bedrijven op Nederlandse bodem houdt in dat zij terdege zijn ingelicht over de (mensenrechten)regels die in Nederland gelden. Tegelijkertijd is begeleiding van Nederlandse bedrijven op Chinese bodem ook zeer belangrijk. Zoals vastgelegd in de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGPs) hebben Nederlandse bedrijven de verantwoordelijkheid om te voorkomen dat ze betrokken zijn bij schendingen van arbeidsrechten en andere mensenrechten. Het is dan ook van belang dat gemeenten en provincies, eventueel in samenspraak met de nationale overheid, Nederlandse ondernemingen goed informeren over hun ketenverantwoordelijkheid en zorgplicht om schendingen van mensenrechten te voorkomen en waar nodig te mitigeren. Het **begeleiden van Nederlandse bedrijven** vormt zo een belangrijk onderdeel van het centraal stellen van mensenrechten in partnerrelaties, ongeacht of provincies en gemeenten dit in een actieplan als een speerpunt benoemen. Een aantal tips die hierbij kunnen helpen:
  - **Informeer bedrijven** over de mensenrechtenissues die onderdeel uitmaken van het eigen mensenrechtenonderzoek en het mensenrechtenactieplan. Doe dit niet alleen bij missies, waarbij voor deelnemende bedrijven een specifieke informatiesessie en/of training over mensenrechten kan worden georganiseerd, maar zorg ervoor dat alle bedrijven met China-banden uit de regio voldoende op de hoogte zijn.
  - **Begeleid bedrijven** bij het onderzoeken van hun ketenverantwoordelijkheid en het nakomen van hun zorgplicht. Organiseer, waar nodig en waar nuttig, contactmomenten om ervaringen en expertise van bedrijven te delen.
  - **Betrek bedrijven** bij het opstellen en uitvoeren van een actieplan mensenrechten.
    - Bevorder niet alleen zakelijke en overheidscontacten voor bedrijven, maar faciliteer ook ontmoetingen met lokale mensenrechtenverdedigers. Deze ontmoetingen kunnen niet alleen positief zijn voor lokale mensenrechtenverdedigers, maar bedrijven zelf kunnen hier ook belangrijk voordeel uit putten bij het nakomen van hun zorgplicht.
    - Faciliteer contact en samenwerking met de buitenlandse *civil society* bij het opstellen en uitvoeren van actieplannen rond (bedrijven en) mensenrechten, zoals het Business and Human Rights Resource Centre.
    - Wijs bedrijven op de voordelen die een betere bescherming van mensenrechten en een goede samenwerking met de lokale *civil society* kunnen opleveren, en moedig hen aan om ook proactief te zijn met betrekking tot mensenrechtenwerk.
    - Denk erover na hoe je bedrijven kunt inschakelen en betrekken bij de acties die je zelf neemt in je relatie met de Chinese partner. Overleg met bedrijven hoe zij betrokken kunnen worden bij acties, en hoe zij hun Chinese partners hierover kunnen aanspreken.

BEHANDELRESULTAAT

Informatieve & Meningsvorming-I behandeling

GEMEENTE Arnhem

Evaluatie en herijking beleid internationale betrekkingen

Documentnummer:	
Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	Van Dellen/ Marcouch

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: de raadsleden/fractievolgers Van der Laak (Arnhem Centraal), Eppich (VVD), Venhoek (D66), Hogenhout (PvdD), Dayioglu (GroenLinks), De Vries (PvdA), Jansen (ChristenUnie), Verheij (PVV), Dilekçi (Denk/Verenigd Arnhem) en Hobbelen (AOP). De fracties van de SP en het CDA waren niet vertegenwoordigd.

Verloop
Tijdens de Informatieve fase sprak mevrouw Poutsma-Adema in namens de Jerome Damey foundation over de mogelijkheid van een jumelage van Arnhem met N'Zérékoré een stad in Guinee, Afrika.
Na de afronding van de Informatieve fase is een start gemaakt met de meningsvormende fase. Hierbij heeft de raadskamer haar eerste termijn afgerond en is vergadering (vanwege de tijd) afgesloten tijdens de eerste termijn van het college.

Conclusie
De voorzitter concludeert dat de Meningsvorming -I niet is afgerond. De behandeling zal op een volgende Politiek Avond worden voortgezet met het vervolg van de eerste termijn van het college.

De raadsadviseur,

E.J.S. Dirksen

De voorzitter,

S. van Ommen

Ministerie van Buitenlandse Zaken

Aan de Voorzitter van de
Tweede Kamer der Staten-Generaal
Binnenhof 4
Den Haag

Directie Azië en Oceanië
Rijnstraat 8
2515 XP Den Haag
Postbus 20061
Nederland
www.rijksoverheid.nl

Onze Referentie
BZDOC-442268607-25
Uw Referentie
2021Z06173/2021D14200
Bijlage(n)

Datum 4 juni 2021
Betreft Recente ontwikkelingen in China en de situatie in Xinjiang.

Geachte voorzitter,

In deze brief ga ik in op het verzoek van de vaste commissie Buitenlandse Zaken[1] om schriftelijke informatie over de invloed van de recente ontwikkelingen in China en van de uitspraak van de Kamer over de situatie in Xinjiang op de huidige Nederland-China strategie, en welke beleidswijzigingen hieruit volgen. Daarnaast wordt een aantal andere relevante ontwikkelingen ten aanzien van China beschreven.

Algemeen

Op 15 mei 2019 heeft het kabinet de notitie "Nederland-China: een nieuwe balans" [2] uitgebracht, met als uitgangspunt 'samenwerken waar het kan, beschermen waar het moet'. Centraal hierin staan zowel de kansen (met name op het gebied van economie en handel, mondiale uitdagingen zoals het tegengaan klimaatverandering), als de uitdagingen (mensenrechten, verkleinen van strategische afhankelijkheden, economische veiligheid, invloed van China in Nederland) die samenwerking met China met zich meebrengt.

Sinds de publicatie van deze China Notitie heeft een aantal trends zich versneld doorgezet. De verhoudingen in de wereld zijn complexer geworden, vooral die tussen China en de VS. Economie, politiek en veiligheid raken steeds meer met elkaar verweven. In China zelf staan de universele mensenrechten steeds meer onder druk. Buiten eigen land is China steeds actiever. China stelt zich steeds assertiever op om de ambities van het land te realiseren, en China's economische voetafdruk en daarmee gepaard gaande invloed is wereldwijd in toenemende mate zichtbaar. China heeft zijn communicatie verscherpt, schroomt niet om kritiek te uiten op de door de VS aangevoerde liberale internationale orde, en promoot bovendien steeds openlijker een eigen, alternatieve visie op internationale betrekkingen waarin niet-democratische landen een legitieme plek hebben.

[1] 'Invloed recente ontwikkelingen in China en de situatie in Xinjiang', 19 april 2021, kenmerk 2021Z06173/2021D14200.
[2] Beleidsnotitie 'Nederland-China: een nieuwe balans', 15 mei 2019, Kamerstuk 35 207, nr. 1.

De in de China Notitie genoemde balans is door dit alles aan het verschuiven. Er komt meer nadruk op het beschermen van onze waarden en belangen, onze veiligheid en statelijke dreigingsaspecten. Daarnaast vraagt de mensenrechtensituatie in China om steeds meer aandacht. Onder invloed van de recente ontwikkelingen is de publieke opinie in Nederland en veel andere Europese landen kritischer geworden t.o.v. China.[3]

Voor ons land met zijn open economie zijn er tegelijkertijd ook grote belangen in relatie tot China die het wenselijk maken de samenwerking te blijven zoeken. De tweede economie ter wereld na de VS– die in 2020 bleef groeien[4] – biedt bedrijven belangrijke commerciële kansen en zal een cruciale rol spelen bij het herstel van de wereldeconomie post-COVID. Ook voor het aanpakken van de grote mondiale uitdagingen als het tegengaan van klimaatverandering, het behalen van de *Sustainable Development Goals* (SDGs), het bestrijden en voorkomen van pandemieën, en non-proliferatie en wapenbeheersing is samenwerking met China onmisbaar.

Het blijft daarom de inzet van het kabinet om de samenwerking met China te zoeken waar het kan en waar het in ons belang is, en onze eigen belangen, waarden en veiligheid actief te beschermen waar dat nodig is. De verschuivende balans valt binnen de reikwijdte van de China Notitie. Een aantal van de daaruit voortvloeiende beleidselementen zijn de afgelopen tijd nader uitgewerkt en toegelicht in verschillende Kamerbrieven.[5]

De EU blijft voor Nederland het belangrijkste kanaal in de relatie met China. Nederland zet conform de China Notitie in op een geïntegreerd EU-optreden en versterking van EU-cohesie en slagvaardigheid. Zo heeft Nederland tijdens de RBZ Handel van 2 maart gepleit voor concrete afspraken met China over de verbetering van de mensenrechtensituatie, de naleving van ILO-conventies in het bijzonder, conform de motie Van Helvert/Sjoerdsma (21 501-02, nr 2280). Bovendien is in EU-verband gesproken over het verbinden van consequenties bij het uitblijven van voortgang wat betreft mensenrechten, de sancties onder het EU mensenrechtensantieregime zijn daar een voorbeeld van. Het is positief te zien dat de EU-convergentie ten aanzien van China de afgelopen twee jaar is toegenomen. Zoals omschreven in de Strategic Outlook van de EU van maart 2019 ziet de EU China tegelijkertijd als samenwerkingspartner voor mondiale uitdagingen, als concurrent voor ons verdienvermogen op de lange termijn en als systeemrivaal voor onze (economische) veiligheid en waarden. De EU blijft inzetten op deze meervoudige aanpak ("multifaceted approach"), maar veel EU-lidstaten constateren evenals Nederland dat samenwerken moeilijker wordt.

Naast de samenwerking in EU-verband zoekt Nederland de samenwerking met andere belangrijke bondgenoten en partners. Nederland steunt de EU-dialoog met de VS over China en implementatie van de Europese 'new EU-US agenda for global change'. Nederland speelde daarnaast een voortrekkersrol in de totstandkoming van een Europese Indo-Pacific strategie en zet zich conform de eigen Indo-Pacific leidraad[6] in voor versterking van de relatie met Aziatische partners.

---

[3] Zie o.a. European Council on Foreign Relations (https://ecfr.eu/), Buitenland Barometer Clingendael (https://www.clingendael.org/nl/research-program/buitenland-barometer), en ETNC (april, 2021), 'China's Soft Power in Europe falling on hard times', https://www.clingendael.org/publication/chinas-soft-power-europe-falling-hard-times, een onderzoek met ondersteuning van het China Kennisnetwerk.
[4] CBS (1 april, 2021), 'De Nederlandse economie in 2020', 3. Internationaal. https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/de-nederlandse-economie/2021/de-nederlandse-economie-in-2020/3-internationaal
[5] Voorbeelden zijn de Kamerbrief over Mensenrechten in China van 11 november 2019 en de Kamerbrief samenwerking China op het gebied van onderwijs en wetenschap van 18 december 2020[5]. Tegelijkertijd is de Kamer geïnformeerd over landenneutraal beleid dat ook China raakt, via bijvoorbeeld de Voortgangsbrief Statelijke dreigingen (februari 2021).
[6] Beleidsnotitie 'Indo-Pacific: een leidraad voor versterking van de Nederlandse en EU-samenwerking met partners in Azië', Kamerstuk 21501-02, nr. 2241.

Recente ontwikkelingen op mensenrechtengebied en beleidsimplicaties

In de afgelopen maanden liepen de bilaterale spanningen op het mensenrechtendossier hoog op. Uw Kamer nam op 25 februari 2021 de motie Sjoerdsma (21501-02 Nr 2284) aan waarin zij uitsprak dat in China genocide plaatsvindt op de Oeigoerse minderheid. Op 22 maart jl. nam de EU een breed pakket sancties aan onder het mede op initiatief van Nederland tot stand gekomen EU-Mensenrechtensanctieregime. Ook vier individuen en een entiteit in China werden door de EU op de sanctielijst geplaatst in verband met hun actieve rol in het ontwerp en de uitvoering van Chinees beleid in Xinjiang, waarbij onder andere sprake is van grootschalige arbitraire detentie van Oeigoeren en andere etnische minderheden in 'heropvoedingskampen', surveillance, indoctrinatie, mensonterende omstandigheden, dwangarbeid, en systematische schendingen van de vrijheid van religie en levensovertuiging.

Op de dag dat de EU de mensenrechtensancties bekendmaakte, kondigde China tegensancties af tegen tien individuen (onder wie acht parlementariërs uit zowel het Europese als nationale parlementen, waaronder het lid Sjoerdsma) en hun verwanten, en vier entiteiten. China maakte ook bekend dat het de bilaterale mensenrechtendialogen met Nederland, Duitsland en de EU opschort. Diezelfde dag nog is de Chinese ambassadeur hier ontboden . Daarbij zijn de ernstige zorgen van het kabinet overgebracht over de Chinese tegenmaatregelen in het bijzonder het op de Chinese sanctielijst zetten van het lid Sjoerdsma – een in Nederlandse ogen onacceptabele vorm van vergelding en een inbreuk op de vrijheid van meningsuiting van een democratisch gekozen volksvertegenwoordiger. Deze boodschap is door de Nederlandse ambassade in Peking herhaald aan het Chinese ministerie van Buitenlandse Zaken. Naast Nederland hebben 22 andere lidstaten de Chinese ambassadeur ter plaatse ontboden en de EU-breed afgestemde boodschap afgegeven dat de Chinese tegenmaatregelen ongegrond en onaanvaardbaar zijn.

Eind maart deed zich nog een zorgelijke ontwikkeling voor. De Communistische Jeugdliga plaatste een bericht op de Chinese sociale media met kritiek op een verklaring van kledingbedrijf H&M uit september 2020. Hierin uitte H&M zorgen naar aanleiding van berichtgeving inzake dwangarbeid in Xinjiang en gaf het bedrijf aan dat het geen gebruik meer maakt van katoen uit Xinjiang in de eigen keten. De door H&M genoemde reden hiervoor is dat H&M leveranciers exclusief zaken doen met aan het *Better Cotton Initiative* (BCI) gelieerde partijen. En vanwege uitdagingen op het gebied van *due diligence* in Xinjiang verleent het BCI geen licenties meer aan partijen in die regio. Op het bericht van de Communistische Jeugdliga volgden nationalistische oproepen tot boycots op Chinese sociale media, waarbij ook een aantal andere kledingbedrijven in het vizier kwam. Voor H&M gold dat zoekopdrachten op de belangrijke Chinese webwinkels en mobiele navigatie apps prompt leeg terugkwamen. Dit is nog steeds het geval. Van Chinese zijde werd bij monde van een woordvoerder van het Chinese ministerie van Buitenlandse Zaken ontkend dat deze controverse door de Chinese staat was aangemoedigd.

Door het formeel opschorten door China van de bilaterale mensenrechtendialoog, die ondanks Nederlands aandringen al sinds juni 2018 niet meer heeft plaatsgevonden, moet het kabinet gebruikmaken van andere instrumenten om

naleving van de universele mensenrechten in China te bevorderen. De Kamerbrief over de mensenrechten in China van 11 november 2019 (Kamerstuk 35 207, nr. 32) bevatte reeds een overzicht van de verschillende instrumenten die het kabinet inzet.

Bewindspersonen uiten hun zorgen ten aanzien van de mensenrechtensituatie in China in gesprekken met hun *counterparts*. Met name de situatie in Xinjiang – maar ook bijvoorbeeld die in Tibet en Hongkong – wordt stelselmatig op hoog ambtelijk niveau bij de Chinese ambassadeur en het Chinese ministerie van Buitenlandse Zaken opgebracht. Een van de centrale boodschappen hierbij is dat China ongehinderde toegang tot Xinjiang dient te verlenen aan onafhankelijke (mensenrechten)experts van de VN, onder wie de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten.

Multilateraal is de VN het voornaamste gremium waarin Nederland zich, waar mogelijk en bij voorkeur in EU-verband, inzet voor verbetering van de mensenrechtensituatie in China. Recent heeft Nederland tijdens de 46e sessie van de VN Mensenrechtenraad in maart 2021 in een gezamenlijke verklaring met 25 andere EU-lidstaten in de VN Mensenrechtenraad aandacht gevraagd voor onder andere de 'heropvoedingskampen', wijdverspreide surveillance, dwangarbeid, en beperking van vrijheden in Xinjiang. Tijdens de 44e sessie van de VN Mensenrechtenraad in juni 2020 sloot Nederland zich met 27 andere landen aan bij een gezamenlijke verklaring over de situatie in Xinjiang en Hongkong. Meest recentelijk vond op 12 mei jl. in New York een VN-bijeenkomst plaats over de mensenrechtensituatie in Xinjiang. Nederland trad, samen met 17 andere landen, op als cosponsor en herhaalde de Nederlandse zorgen over de mensenrechtensituatie in Xinjiang en benadrukte het belang van VN onderzoek en ongehinderde toegang voor de VN Hoge Commissaris voor Mensenrechten tot die regio. Mede indachtig de motie Voordewind (Kamerstuk 21 501-20, nr. 1660), dringt het kabinet aan op aantoonbare voortgang door China ten aanzien van het beëindigen van dwangarbeid, zoals de ratificatie en naleving van de relevante ILO-conventies.

Daarnaast wordt actief gekeken naar manieren om *accountability* te bewerkstelligen. Zo heeft minister Blok conform de motie Kuik – Sjoerdsma (21 501-20 nr. 1655) tijdens de Raad Buitenlandse Zaken van 19 april jl. benadrukt dat de Verenigde Naties in staat moet worden gesteld, mede in het kader van het genocideverdrag, onafhankelijk onderzoek te doen naar alle vormen van mensenrechtenschendingen in Xinjiang. Het kabinet is echter van mening dat de kwalificatie genocide op basis van de criteria zoals vastgelegd in het regeerakkoord, momenteel niet aan de orde is. Bij de afweging om tot erkenning van genocide over te gaan is voor het kabinet het volgende leidend: 1) uitspraken van internationale gerechts- en strafhoven, of 2) eenduidige conclusies volgend uit wetenschappelijk onderzoek of 3) vaststellingen door de VN. Tijdens het AO RBZ van 21 januari heb ik aangegeven in EU-verband in overleg te gaan over de situatie van de Oeigoeren. Hieruit is gebleken dat andere EU-overheden de kwalificatie genocide ook (nog) niet hanteren, hoewel velen de zorgen over de mensenrechtensituatie in Xinjiang delen.

Verder blijft Nederland zich actief inzetten tegen de Chinese ondermijning van de universaliteit van mensenrechten in multilaterale fora. De invloed van China binnen het multilaterale systeem groeit en zet het systeem onder druk. Zo probeert China systematisch de focus te verleggen naar sociale en economische rechten en het soevereiniteitsprincipe te promoten, waarbij landen elkaar niet aanspreken op "interne aangelegenheden" als mensenrechten. Nederland treedt

daar actief tegen op en verdedigt met gelijkgezinden, inclusief een weer betrokken VS, de universaliteit en ondeelbaarheid van mensenrechten in de VN.

De situatie rondom H&M toont aan dat bedrijven die hun maatschappelijke verantwoordelijkheid nemen, daar op de Chinese markt op de korte termijn negatieve consequenties van kunnen ondervinden. Internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (IMVO) is echter een langetermijnstrategie en zal in de toekomst alleen maar belangrijker worden. Het kabinet verwacht van bedrijven dat zij hun verantwoordelijkheid nemen om maatschappelijk verantwoord te ondernemen in lijn met de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de *UN Guiding Principles on business and human rights*. Volgens deze richtlijnen en principes wordt van bedrijven verwacht dat zij gepaste zorgvuldigheid toepassen. Dit betekent dat bedrijven behoren te onderzoeken of er in de waardeketen (potentiële) risico's voor mens en milieu aanwezig zijn en dat zij deze risico's behoren aan te pakken of te voorkomen. Ook dienen zij hierover transparant te zijn.
Gegeven de ernst van de mensenrechtensituatie, met name in relatie tot Xinjiang, en de beperkte mogelijkheden voor bedrijven om in deze situatie gepaste zorgvuldigheid toe te passen, kan toepassing van deze richtlijnen en principes ook betekenen dat het passend is voor bedrijven om zakelijke relaties te beëindigen. Bedrijven die wel opereren in een context met risico's zoals dwangarbeid, moeten bereid zijn tot openheid over hun besluit om in die context te blijven opereren en dienen dat besluit te kunnen motiveren richting hun stakeholders. Het kabinet zet zich in voor wetgeving op het gebied van IMVO. Dit gebeurt bij voorkeur op EU-niveau uit het oogpunt van een gelijk speelveld en een grotere effectiviteit van beleid. Dergelijke wetgeving zou bedrijven ook meer helderheid geven over hoe om te gaan met misstanden in hun internationale waardeketens. Naast het introduceren van een verplichtende maatregel, richt het kabinet zich op het stellen van voorwaarden aan overheidssteun en –inkoop, het stimuleren van sectorale samenwerking om schendingen in de productieketens van Nederlandse bedrijven aan te pakken en te voorkomen, en op het geven van voorlichting aan bedrijven. Dat laatste gebeurt o.a. via gesprekken en bijeenkomsten (waarin ook ketentransparantie en risico's bij het ondernemen in Xinjiang worden besproken), via de MVO risicochecker, het Fonds Verantwoord Ondernemen en de website startmetdeoesorichtlijnen.nl. Het postennetwerk China beschikt over een lijst met *due diligence* dienstverleners, geeft advies en kan bedrijven ondersteunen in hun contact met de Chinese autoriteiten over naleving van IMVO-regelgeving. Bij alle voorlichtingsactiviteiten over zakendoen in China is IMVO een integraal onderdeel van de informatievoorziening.

De mensenrechtensituatie in China heeft in toenemende mate een impact op andere belangen, zoals het voorbeeld van H&M laat zien. Oeigoeren in Nederland hebben aangegeven zich onveilig te voelen omdat familieleden in China worden geïntimideerd of vermist zijn. Wetenschappers, onderzoekers en anderen in Nederland en Europa die met China te maken hebben kunnen zich beperkt voelen in hun vrijheid van meningsuiting als dit leidt tot Chinese represailles, zoals gebeurde bij de recente (tegen)sancties gericht op onder meer individuele parlementariërs en denktanks. Dit raakt ook aan de economische relatie omdat grote partijen in het Europese parlement hebben aangekondigd dat zij het EU-China investeringsakkoord niet zullen ratificeren zolang deze tegensancties van kracht zijn. Mensenrechten in China kunnen dus niet in isolatie worden gezien van economische en andere belangen.

Overige ontwikkelingen en beleidsimplicaties

Duurzame handel en investeringen
In maart jl. vonden in Peking de jaarlijkse Twee Vergaderingen plaats. Daarbij werd het 14e Chinese Vijfjarenplan (2021-2025) aangenomen. De rode draad in dit plan is China's streven naar zelfvoorziening en daarmee onafhankelijkheid van het buitenland m.b.t. essentiële grondstoffen en in strategische sectoren op met name het gebied van technologie en innovatie. De nadruk van China's economische groeimodel komt daarbij op de binnenlandse economie te liggen en Chinese staatsbedrijven krijgen een grote rol toebedeeld. Thema's als regionale (plattelands)ontwikkeling en voedselzekerheid, digitalisering van de gezondheidszorg en sociale voorzieningen worden sterker benadrukt dan voorheen en kunnen het Nederlandse bedrijfsleven kansen bieden. Gelijktijdig zorgt China's streven naar zelfvoorziening voor risico's, zoals druk op handelsstromen en *level playing field*, de positie van Nederlandse bedrijven op de Chinese markt en de Chinese zoektocht naar technologie.

Nederland zet daarom scherper in op het versterken van het lange termijn concurrentievermogen en werkt, zowel nationaal als in internationaal/EU verband, aan beleidsinstrumenten om kwetsbaarheden in de markt te beschermen. Op 5 mei jl. presenteerde de Europese Commissie een *'proposal for a regulation on foreign subsidies distorting the internal market'*.[7] Hierin is het Nederlandse voorstel verwerkt om binnen de EU bedrijven die gesteund worden met staatssteun en ongereguleerde monopolisten uit derde landen te onderwerpen aan strenger toezicht. In EU-verband wordt gestreefd naar spoedige totstandkoming van het *International Procurement Instrument* (IPI) om meer wederkerigheid in de toegang tot overheidsaanbestedingen voor EU-bedrijven in derde landen te bewerkstelligen.

Tegelijkertijd werkt het kabinet, primair in EU-kader, aan het ontwikkelen van een meer evenwichtige, wederkerige economische relatie met China. In maart 2021 trad de *EU-China Geographical Indications Agreement* in werking die de in de EU beschermde geografische aanduiding van een groot aantal Europese producten ook op de Chinese markt waarborgt. Daarnaast presenteerden de Europese Commissie en China op 30 december 2020 een onderhandelingsresultaat over een *Comprehensive Agreement on Investment* (CAI).[8] Het CAI, als het van kracht wordt, zou onder meer kunnen zorgen voor het vergroten van markttoegang op het gebied van investeringen en bevat daarnaast duurzaamheidsafspraken, waaronder over dwangarbeid. Bij de Nederlandse besluitvorming over het CAI, naar verwachting op zijn vroegst pas vanaf het einde van dit jaar, zal de eerdergenoemde motie Voordewind (Kamerstuk 21 501-20, nr. 1660) een belangrijke rol spelen. Op 4 mei gaf Handelscommissaris Dombrovskis in het Europees Parlement te kennen dat verdere politieke *outreach* van de Commissie over het CAI niet wordt voortgezet vanwege ontwikkelingen in de bredere EU-China betrekkingen, waaronder de Chinese sancties tegen Europarlementariërs.

[7] 'Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on *foreign subsidies distorting the internal market*' (2021).
[8] Kamerstuk (6 januari 2021): 'Kamerbrief over het EU-China investeringsakkoord', https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-buitenlandse-zaken/documenten/kamerstukken/2021/01/06/kamerbrief-inzake-eu-china-investeringsakkoord

Het Europees Parlement zelf heeft op 20 mei jl. een motie aangenomen om de mogelijke ratificatie van het CAI te bevriezen zolang China de sancties laat staan.

Tijdens de Raad Buitenlandse Zaken Handel van 20 mei jl. heeft Nederland - zoals aangekondigd in de geannoteerde agenda [Kamerstuk 21501-02-2328] - de zorgen over de mensenrechtensituatie in China geuit in relatie tot de EU-China handelsrelatie. Hierbij heeft Nederland verzocht om tijdens de volgende Raad hierover een substantiële discussie te voeren.

Tenslotte speelt de discussie over de oneigenlijke voordelen die China heeft door de zelfgekozen OS-status binnen de WTO. Zoals aangegeven in de China Notitie en in lijn met de motie Weverling (Kamerstuk 35570-XVII-18), zet de regering in EU-verband in op de afbouw van deze status en met name de oneigenlijke voordelen die China daarvan geniet. Zo zetten Nederland en de EU bij nieuwe onderhandelingen over bijvoorbeeld e-commerce erop in dat eventuele afspraken over 'speciale en gedifferentieerde behandeling' voor ontwikkelingslanden gebaseerd zijn op de daadwerkelijke gerechtvaardigde ontwikkelingsbehoeften van individuele landen en niet simpelweg gelden op basis van een zelfgekozen status van ontwikkelingsland. Nederland handelt hierbij in een brede coalitie van gelijkgezinde landen.

Vrede, veiligheid en stabiliteit
China stelt zich steeds assertiever op om de ambities van het land te realiseren en de (primair) economische belangen wereldwijd te behartigen. Voor Nederland brengt dit veiligheidsuitdagingen met zich mee zoals omschreven in het openbare Dreigingsbeeld Statelijke Actoren van februari 2021. Het kabinet biedt deze het hoofd zoals beschreven in de Kamerbrief Tegengaan Statelijke Dreigingen (april 2019, Kamerstuk 30 821, nr. 72) en de Voortgangsbrief Statelijke Dreigingen (februari 2021, Kamerstuk 30821, nr. 125) die tevens de kabinetsreactie op het Dreigingsbeeld Statelijke Actoren bevat. Op het terrein van economische veiligheid bestaan bijvoorbeeld verschillende initiatieven om de vitale infrastructuur, kennis en technologie tegen dreigingen vanuit een brede groep landen te beschermen. Daarbij is een goede informatiepositie over potentieel en intenties van groot belang. Het ambassadenetwerk, eigen inlichtingenposities en partners leveren daaraan een bijdrage.

Om onze veiligheid te waarborgen werkt Nederland samen met partners en bondgenoten, in het bijzonder binnen de EU en de NAVO. Gezamenlijk optreden maakt ons immers effectiever en minder kwetsbaar voor tegendruk. Er lopen binnen de EU diverse sporen in antwoord op de (hybride) veiligheidsuitdagingen. Zo heeft de EU – met steun van Nederland – in juli jl. personen en entiteiten uit China gelieerd aan de dreigingsactor APT10 op de EU-cybersanctielijst geplaatst. Ook binnen de NAVO staat China hoog op de agenda. De SG NAVO zal bij de aankomende NAVO-Top naar verwachting de aanbeveling doen aan staatshoofden en regeringsleiders om het Strategisch Concept te herzien. Indien daartoe wordt besloten, zal het Strategisch Concept 2030 (het huidige dateert uit 2010) naar verwachting worden aangepast opdat de NAVO zowel nu als in de toekomst het hoofd kan bieden aan nieuwe uitdagingen. Het ligt in de rede dat binnen de bestaande NAVO structuren meer dan voorheen aandacht zal worden besteed aan de veiligheidsuitdagingen die uitgaan van China's groeiende macht en assertiviteit.

China's groeiende mondiale macht gaat gepaard met een toenemende militaire assertiviteit van China in de Zuid- en Oost-Chinese Zee en vis-à-vis Taiwan. Recente ontwikkelingen zoals het opschroeven van de hoeveelheid vluchten van

gevechtsvliegtuigen voor de kust van Taiwan in combinatie met de Chinese wens tot hereniging geven daarbij reden tot zorg.

Engagement met China blijft juist op veiligheidsterrein ook van belang, met name omdat China gezien de toenemende mondiale invloed en als lid van de VNVR een speciale verantwoordelijkheid draagt voor de mondiale stabiliteit. In dat licht hielden Nederland en China in oktober 2020 hun eerste (virtuele) bilaterale veiligheidsconsultaties over non-proliferatie, wapenbeheersing en cybersecurity.

Klimaat, grondstoffen, energie
In het Chinese 14e Vijfjarenplan staan enkele bindende klimaat- en milieudoelstellingen, waaronder 13,5% vermindering van de energieconsumptie per BBP-aandeel; een stijging van 20% van het aandeel non-fossiele energie daarin, en 18% vermindering van de CO2-uitstoot per BBP-aandeel. Voor eind 2021 worden een concreter beleidsplan voor de Chinese energiesector en een nationaal actieplan voor het pieken van de CO2-uitstoot vóór 2030 verwacht. Tijdens de recente virtuele klimaattop onder leiding van president Biden gaf president Xi aan de groei van het gebruik van steenkool sterk te willen beperken tot 2025 en in de vijf jaar daarna af te bouwen. Andere gunstige tekenen voor klimaatsamenwerking waren de recente verklaring van klimaatgezanten John Kerry en Xie Zhenhua en het trilaterale gesprek tussen president Xi, president Macron en bondskanselier Merkel waarbij klimaat uitgebreid aan de orde kwam. Tegenover deze positieve signalen staat dat in 2019 nog altijd bijna 60% van China's energieconsumptie uit steenkool bestond, er dit jaar zelfs weer een opwaartse trend in kolenverbranding is te zien en dat de praktijk moet uitwijzen of de huidige doelstellingen materialiseren. Volgens klimaatexperts zijn deze onvoldoende om president Xi's doelstelling te behalen om in 2030 de CO2 uitstoot te laten pieken. Om de doelen van Parijs te behalen acht de EU het van belang dat de uitstoot in China in 2025 piekt.

Het blijft dus van belang om China bilateraal, via de EU en multilateraal aan te sporen om zijn klimaatambities te verhogen. Bilateraal bevordert Nederland China's offshore windenergiesector (via o.a. het *International Clean Energy Partnership* van RVO), doet gezamenlijk onderzoek naar duurzaam rivierbeheer en werkt toe naar een MoU over het verlagen van CO_2-uitstoot door spoorgoederenvervoer. Op het gebied van klimaatadaptatie vordert de samenwerking gestaag, o.a. via opening in juni 2019 van een lokaal Chinees kantoor van het mede door Nederland opgezette *Global Center on Adaptation,* waarmee China ook samenwerkt aan een nationale klimaatadaptatiestrategie. Ook nam China op hoog niveau deel aan de door Nederland georganiseerde Climate Adaptation Summit en is er formele samenwerking op het gebied van milieu en water. Het blijft voor Nederland en de EU belangrijk om toegang tot grondstoffen te garanderen (o.a. via samenwerking met de VS en Australië), en tegelijkertijd de afhankelijkheid daarvan te verminderen via circulair hergebruik.

Ontwikkelingssamenwerking
Eerder dit jaar publiceerde China zijn nieuwe internationale ontwikkelingssamenwerkingsstrategie. Hiermee lijkt China een serieuzere speler te willen worden op het gebied van ontwikkelingssamenwerking. Dit biedt Nederland kansen voor samenwerking met het oog op het behalen van de duurzame ontwikkelingsdoelen van de VN (SDGs). Tegelijkertijd draagt het financieel slagkrachtige China waarden uit op terreinen als technologische standaarden, *governance* en mensenrechten die niet altijd verenigbaar zijn met onze waarden en is de grootste bilaterale crediteur ter wereld terughoudend t.a.v. transparantie over de openstaande leningen aan andere landen.

Het kabinet tracht vooral via EU-samenwerking een antwoord te formuleren op de Chinese OS-inzet. De EU-Afrikastrategie vermeldt de noodzaak van een sterke

politieke alliantie tussen de EU en Afrika nu de interesse van andere wereldspelers in Afrika groeit.[9] Nederland heeft actief bijgedragen aan de ontwikkeling van het EU- instrument voor nabuurschapsbeleid, ontwikkeling en internationale samenwerking (NDICI), dat een beter geïntegreerd en effectiever extern Europees optreden moet bewerkstelligen. De Europese Commissie wil daarnaast met de Team Europe benadering bijdragen aan meer zichtbaarheid van de Europese OS-inzet.

China heeft zich als lid van de G20 gecommitteerd aan het vorig jaar door de G20 en Club van Parijs overeengekomen betalingsmoratorium voor officiële bilaterale schuldendienstbetalingen, het *Debt Service Suspension Initiative* (DSSI) en aan het *G20 Common Framework for Debt Treatments beyond the DSSI*, een raamwerk waaronder schuldherstructureringen aan lage inkomenslanden plaatsvinden. Wel blijft er een discussie bestaan over de precieze reikwijdte bij de implementatie van deze regelingen door China. Nederland heeft zich binnen de Wereldbank en de Aziatische Ontwikkelingsbank ingezet voor een hogere beprijzing van leningen aan rijkere middeninkomenslanden als China.

Conclusie
China is als statelijke actor in toenemende mate bepalend voor Nederland en de EU. Dit geldt uiteraard voor het buitenlands beleid, maar ook steeds meer voor het binnenlands beleid. De reikwijdte en complexiteit van het China dossier neemt toe en heeft invloed op veel internationale, maar ook steeds meer nationale dossiers.

De Chinese economische, politieke en militaire invloed wereldwijd neemt gestaag toe. China biedt (economische) kansen en mogelijkheden om samen te werken op basis van gedeelde belangen. Samenwerking met China is tevens essentieel bij de aanpak van wereldwijde uitdagingen als klimaatverandering en het behalen van de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's). Tegelijkertijd zijn er ontwikkelingen die de samenwerking bemoeilijken.

Mensenrechten, veiligheid en economie in relatie tot China kunnen niet in isolatie worden gezien en acties op het ene gebied kunnen directe gevolgen hebben voor het andere. Geïntegreerd beleid is derhalve cruciaal. Rijksbreed wordt momenteel nauw samengewerkt t.a.v. China via de China Taskforce, op een hoger niveau en met een hogere frequentie dan voorheen. Via de Ambtelijke Commissie Economie en Veiligheid (ACEV) en de Ministeriële Commissie Economie en Veiligheid (MCEV) wordt voortdurend aandacht besteed aan de samenhang en afweging tussen economie en veiligheid. Ter ondersteuning van beleidsontwikkeling vergroot het China Kennisnetwerk de kennis over China binnen de Rijksoverheid met bewustwordings- en voorlichtingsactiviteiten en interdepartementaal onderzoek. Nauwe Rijksbrede samenwerking behoeft ook in de toekomst onze gezamenlijke inzet.

De bilaterale relatie met China wordt niet alleen gevormd door de Nederlandse Rijksoverheid en de Caribische delen van het Koninkrijk, maar door vele spelers op het maatschappelijk middenveld, waaronder ondernemers, lokale en provinciale overheden en academici. Via de China Taskforce en het Kennisnetwerk wordt informatie uitgewisseld en overlegd met stakeholders die een rol spelen in de relatie met China. In samenwerking met private partners is een *International Business Academy* opgestart die o.a. e-learning modules aanbiedt over zakendoen in China. Ook is een Informatie en Contactpunt (ICP) voor decentrale overheden opgericht.

[9] European Commission and High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy (2020), Joint Communication to the European Parliament and the Council; 'Towards a comprehensive Strategy with Africa'.

Het kabinet is van mening dat de verschuivende mondiale machtsverhoudingen een gebalanceerde, geïnformeerde en genuanceerde inzet ten aanzien van China alleen maar belangrijker maakt. Hierboven geschetste ontwikkelingen vragen voor de langere termijn om blijvende actieve informatievergaring, analyse, kennisopbouw en -deling, gecoördineerd en geïntegreerd beleid ("whole of government"-aanpak), een continue belangenafweging en pro-actief (internationaal) handelen.

Ten slotte, juist omdat Nederland en de EU op zoveel terreinen niet om China heen kunnen, zet het kabinet actief in op het effectief adresseren van fundamentele verschillen om zo de samenwerking met China als partner, concurrent en systeemrivaal optimaal vorm te kunnen blijven geven. Daaronder valt ook het blijven opkomen voor universele mensenrechten, de internationale rechtsorde en onze open democratische samenleving en het blijven voeren van een actief en stevig mensenrechtenbeleid, zoveel mogelijk in EU-verband.

De minister van Buitenlandse Zaken,

Sigrid A.M. Kaag

BEHANDELRESULTAAT

Meningsvorming-I behandeling

GEMEENTE Arnhem

Evaluatie en herijking beleid internationale betrekkingen

Documentnummer:	
Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	Van Dellen/ Marcouch

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: de raadsleden/fractievolgers Van der Laak (Arnhem Centraal), Eppich (VVD), Venhoek (D66), Hogenhout (PvdD), Dayioglu (GroenLinks), De Vries (PvdA), Jansen (ChristenUnie), Verheij (PVV), Dilekçi (Denk/Verenigd Arnhem) Hobbelen (AOP) en Van der Broek (CDA). De fractie van de CDA was niet vertegenwoordigd.

Verloop
De vergadering werd voortgezet met de 1e termijn van het college. Na een tweede termijn van raadskamer en college werd de meningsvormende I fase afgerond.
De fractie van Denk/VA had al een motie rondgestuurd over het stoppen van de stedenband met Wuhan. De fractie van D66 heeft een motie aangekondigd over de AECD richtlijnen en Arnhem Centraal denkt na over een amendement maar laat dit mede afhangen van de toezegging van de wethouder over de negen punten van het afwegingskader.

Toezegging
De wethouder zegt toe de negen punten van het toetsings/afwegingskader onder elkaar op een A4tje te zetten en naar de raad te sturen.
De wethouder zegt toe de kamerbrief [d.d. 4-6-21] van het ministerie van Buitenlandse Zaken betreffende Recente ontwikkelingen in China en de situatie in Xinjiang naar de raad te sturen.
(De brief is inmiddels aan de stukken toegevoegd).

Conclusie
De voorzitter concludeert dat de Meningsvorming -I is afgerond. De behandeling zal op een volgende Politieke Avond Meningsvormend 2 worden voortgezet.

De raadsadviseur,

E.J.S. Dirksen

De voorzitter,

S. van Ommen

Memo

Datum : Vrijdag 18 juni 2021

Aan : leden gemeenteraad d.t.v. griffie

Kopie aan : leden college

Van : Burgemeester Marcouch en wethouder Van Dellen

Betreft : Toezegging aanvullende informatie afwegingskader mensenrechten

---

Inleiding

Wethouder Van Dellen heeft 9 juni toegezegd de raad schriftelijk te informeren over de 9 punten die hij namens het college naar voren bracht als antwoord op de vraag: Hoe gaat het college concreet om met de mensenrechten bij de afweging van internationale betrekkingen? Met deze memo geven wij invulling aan de toezegging.

Afwegingskader in 9 punten

Het college vindt net als de Arnhemse gemeenteraad mensenrechten van groot belang en zal hier prioriteit aan geven. Mensenrechten maken in het voorgestelde beleid voortaan explicieter deel uit van het afwegingskader voor buitenlandse betrekkingen. Dit is uitgewerkt op pagina 23 en 24 van de nota Beleid Internationale betrekkingen gemeente Arnhem. Concreet gaat het voor wat betreft de mensenrechten om de volgende negen punten die we stap voor stap aflopen bij ieder bezoek aan of ontvangst van buiten Europa, al naar gelang de situatie daarom vraagt.[1]

1. We onderzoeken vooraf de mensenrechtensituatie in de gaststad waar we heen reizen of - als het een ontvangst is - het gebied waar de bezoekende delegatie vandaan komt. Daarvoor gebruiken we internationale nieuwsbronnen en gaan we advies inwinnen bij onder meer Amnesty International en het ministerie van Buitenlandse Zaken. In dit onderzoek richten we ons op onderwerpen waar onze gesprekspartners bij betrokken zijn, kennis over kunnen hebben of invloed op kunnen uitoefenen. Zo kan je gericht werken aan verbetering van de mensenrechten. Voorbeelden hiervan vindt u op pagina 24 van de beleidsnota in de voetnoot.
2. Als uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat er sprake is van mensenrechtenschendingen, maakt het college een afweging om wel of niet te gaan of bezoek wel of niet te ontvangen. De conclusie kan zijn dat het college wel gaat en de situatie ter plekke bespreekt om tot verbetering te komen. Ook kan het voorkomen dat we niet met bestuurders gaan, maar wel met ambtenaren. Maar het kan ook zo zijn dat we niet gaan of voorlopig niet meer gaan. Ook niet als er voor de gemeente misschien veel nuttige beleidsresultaten behaald zouden kunnen worden of voor de aangesloten ondernemers of instellingen contracten afgesloten hadden kunnen worden.
   In zijn algemeenheid geldt dat het college geen bezoek of ontvangst aangaat als uit stap 1 blijkt dat "de signalen op rood staan" (ernstige verslechtering van de mensenrechtensituatie) voor de stad waar we heen willen reizen of het gebied waar onze gesprekspartner vandaan komt, en we geen mogelijkheden meer zien om via het bezoek of de ontvangst de situatie te verbeteren.

---

[1] de overwegingen daarbij zijn in de beleidsnota vermeld op pagina 23. Een deel van de raad wil dat het college het voorgestelde beleid ook binnen Europa toepast. Dit vergt extra capaciteit die nu niet beschikbaar is voor het internationale beleid.

In andere gevallen kan het college de afweging maken wél te gaan of wel het bezoek te ontvangen.

3. We proberen de afweging en conclusie uit stap 2 altijd vooraf af te stemmen met het ministerie van Buitenlandse Zaken en we laten de adviezen van dit ministerie zwaar meewegen.
4. Als de conclusie uit stap 2 is dat de mensenrechtensituatie ter plekke verslechterd is, maar bezoek of ontvangst wél door kan gaan, gaat het college de dialoog met de gesprekspartners aan om te bespreken wat ons zorgen baart in de mensenrechtensituatie en waarom dit belangrijk voor Arnhem is.
5. In die dialoog zullen we ook onze eigen verantwoordelijkheid en ervaring met mensenrechten erkennen en delen, zowel positief als negatief. Dit erkent de tweezijdigheid in de relatie, geeft voorbeelden en inspiratie.
6. Het college zal de gesprekspartner ook complimenten geven en waarderen wat goed gaat. Dit is eerlijk en stimuleert de gewenste verbetering.
7. We kijken bij de voorbereiding hoe we mensenrechten op informele persoonlijke momenten kunnen bespreken én op formele momenten tijdens het bezoek of ontvangst.
8. We zullen niet alleen met overheidspartners spreken maar waar mogelijk ook met partijen buiten de overheid. Bijvoorbeeld organisaties die slachtoffers vertegenwoordigen of die de situatie willen verbeteren. Zo laat je solidariteit en belangstelling ook praktisch blijken.
9. Mensenrechten stellen we niet 'voor de bühne' aan de orde, maar veel meer vragend, indirect en pragmatisch. Alles met het doel praktische verbetering te stimuleren op het vlak van mensenrechten.

Titel/onderwerp: **De waarde van EcoVrede & Ecovrede verdient nu duidelijkheid**

Raadsadviseur: W. Lammers Telefoonnr: 377 2581 Willem.lammers@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Thor Smits en Mirjam Molenaar
Portefeuillehouder:	R. Paping & M. Louwers	Telefoonnr:	3448 en 5180
		E-mailadres:	Thor.Smits@arnhem.nl; Mirjam.Molenaar@arnhem.nl
Doel activiteit	Informerend (I) & Meningsvormend (M1)		
Toelichting	Op de agenda staan twee onderwerpen: 1. Het agenderingsverzoek 'Ecovrede verdient nu duidelijkheid' 2. Het raadsvoorstel 'De waarde van EcoVrede' Gezien de samenhang van beide onderwerpen worden ze in samenhang, maar na elkaar, behandeld. De informatieve ronde zal tegelijk plaatsvinden. <u>Het agenderingsverzoek 'Ecovrede verdient nu duidelijkheid'</u> De fracties D66, Partij voor de Dieren en de SP willen graag met het college, de raadskamer en Stichting EcoVrede in gesprek over de ondersteuning aan EcoVrede en de nog bestaande huisvestingsproblematiek. <u>Het raadsvoorstel 'De waarde van EcoVrede'</u> Het raadsvoorstel stelt voor kennis te nemen van het rapport, conclusies en de aanbevelingen die horen bij het in beeld brengen van de meerwaarde van EcoVrede voor Arnhem. En die publieke bijdrage uit te drukken in ruimte in Arnhem. Daarbij financiele vergoeding en incidentele subsidie beschikbaar te stellen. Zie voor meer informatie het agenderingsverzoek en het raadsvoorstel.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Start en afronding van de informatieve fase, start en afronding van het agenderingsverzoek, de start van de meningsvormende (M1) fase van het raadsvoorstel en besluit over vervolgbehandeling van het raadsvoorstel.		
Spreekrecht publiek	Ja		
Behandeladvies	<u>1. Informerende fase</u> Het is mogelijk voor insprekers om de gemeenteraad toe te spreken over dit onderwerp. Hiervoor heeft zich op dit moment één inspreker gemeld. Namelijk een afvaardiging vanuit EcoVrede: Syne Fonk zal inspreken met ondersteuning van mevrouw Sendar. Vanuit Instituut Publieke Waarden zijn twee mensen aanwezig om, als daar behoefte aan is, technische vragen te stellen. <u>2. Vergaderorde agenderingsverzoek</u> Na de informerende ronde wordt gestart met het agenderingsverzoek. - Iedere fractie heeft twee termijnen, waarin meningen kunnen worden verkondigd of politieke vragen kunnen worden gesteld. Bij een agenderingsverzoek krijgen de indieners van het verzoek als eerste het woord in de eerste termijn. In dit geval is dat D66, Partij voor de Dieren en de SP. - De portefeuillehouder reageert na de termijn van de raad als alle fracties aan het woord zijn geweest en beantwoordt de vragen, waarbij hij antwoorden kan samenvoegen zodat herhaling van vrijwel overeenkomstige punten achterwege blijft. De voorzitter ziet erop toe dat de beantwoording van de wethouder ter zake is en in gaat op de gestelde vragen. - Interrupties (in de vorm van een korte vraag of opmerking zonder inleiding) zijn in alle		

	termijnen toegestaan. Zoals altijd kan de voorzitter interrupties beperken. 3. Vergaderorde M1 Er wordt in twee termijnen vergaderd. - Iedere fractie heeft twee termijnen, waarin meningen kunnen worden verkondigd of politieke vragen kunnen worden gesteld. - De portefeuillehouder reageert na een termijn van de raad als alle fracties aan het woord zijn geweest. De portefeuillehouder beantwoordt de gestelde vragen, waarbij hij of zij antwoorden kan samenvoegen waardoor herhaling van vrijwel overeenkomstige punten achterwege blijft. De voorzitter ziet erop toe dat de beantwoording van de wethouder ter zake is en in gaat op de gestelde vragen. - Interrupties (in de vorm van een korte vraag of opmerking zonder inleiding) zijn in alle termijnen toegestaan. Zoals altijd kan de voorzitter interrupties beperken. Uitkomst van de Meningsvormende (MI) behandeling kan zijn: 1. Partijen zijn het eens, het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende fase 2. Partijen zijn het niet (volledig) eens en overwegen moties en/of amendementen. Het voorstel wordt doorgeleid naar de fase Meningsvorming 2, waar deze besproken zullen worden.
Bijlagen	

Agenderingsverzoek “EcoVrede verdient nu duidelijkheid” van de fracties D66, Partij voor de Dieren en SP			
Toezegging van wethouder Louwers			
Verworpen motie vreemd aan de agenda "Vind een permanente locatie voor EcoVrede in Arnhem" (20M135) van de fracties D66, Partij voor de Dieren en SP			
Art. 44-vragen inzake "Stichting Ecovrede nog steeds bedreigd", d.d. 23-07-2019			
Beantwoording college art. 44-vragen "Stichting Ecovrede nog steeds bedreigd", d.d. 20-08-2019			
Art. 44-vragen inzake "Laat stichting Ecovrede niet barsten", d.d. 10-10-2019			
Beantwoording Art. 44-vragen inzake "Laat stichting Ecovrede niet barsten", d.d. 12-11-2019			
Raadsvoorstel "De waarde van EcoVrede"			
Bijlage 1 - Rapport 'De waarde van EcoVrede'			
Bijlage 2 - Aanvullingen van EcoVrede op de rapportage			
Bijlage 3 - Aanbiedingsbrief Instituut voor Publieke Waarden			

AGENDERINGSVERZOEK

Voorzitter van de agendacommissie
Koningstraat 38
6811 DG Arnhem

Datum
13 maart 2021

Contact
Patrick van Iperen

Betreft

Agenderingsverzoek "EcoVrede verdient nu duidelijkheid"

Geachte voorzitter,

Stichting EcoVrede speelt een belangrijke rol in Arnhem als het gaat om het helpen van mensen die tussen wal en schip (dreigen te) vallen. Hiervoor is een goede samenwerking en een geschikte huisvesting noodzakelijk, zodat zij hun taken goed kunnen uitvoeren. Eerder heeft de gemeenteraad zich hierover ook al uitgesproken[1]. Het college heeft de afgelopen jaren met Stichting EcoVrede geprobeerd een geschikte huisvesting te vinden, dit is op tot heden nog niet gelukt.

D66, SP en de Partij voor de Dieren hebben in juli 2020 opnieuw aandacht gevraagd voor de huisvestingsproblematiek van Stichting EcoVrede[2]. Hierop heeft wethouder Louwers toegezegd een onafhankelijk onderzoek te laten doen naar de meerwaarde van EcoVrede, waarbij ook de huisvestingsbehoefte van de stichting wordt bekeken. Hierbij wordt gekeken of en voor welke subsidie EcoVrede in aanmerking komt. Dit onderzoek had inmiddels afgerond moeten zijn. Het is inmiddels medio maart 2021 en de uitkomsten zijn nog steeds niet bekend bij de gemeenteraad. De gemeenteraad is ook niet geïnformeerd over een mogelijke vertraging.

Lopende het hiervoor genoemde onderzoek kan EcoVrede in ieder geval op de huidige locatie gehuisvest blijven[3]. Na afronding van het onderzoek zal een nieuwe situatie ontstaan voor Stichting EcoVrede. Mede op basis van het onderzoek zal de huisvestingsbehoefte en een mogelijke subsidie voor Stichting EcoVrede kunnen worden bepaald.

De fracties D66, Partij voor de Dieren en de SP willen graag met het college, de raadskamer en Stichting EcoVrede in gesprek over de ondersteuning aan EcoVrede en de nog bestaande huisvestingsproblematiek in gesprek aan de hand van ieder geval de volgende vragen:

- Hoe is het onderzoek naar de meerwaarde en de huisvestingsproblematiek van Stichting EcoVrede verlopen?
- Wat is de oorzaak dat het onderzoek later is afgerond dan gepland en waarom is de gemeenteraad hierover nog niet geïnformeerd?
- Op welke wijze heeft het college zich ingezet voor de huisvestingsproblematiek?
- Op welke wijze kunnen alle betrokken komen tot een geschikte huisvesting voor Stichting EcoVrede en wat is hiervoor nodig?
- Hoe is de samenwerking de afgelopen periode geweest tussen EcoVrede en de gemeente, ook in relatie tot het gebruik van de huidige locatie?

---

[1] Zie: https://ris2.ibabs.eu/Reports/ViewListEntry/Arnhem/f67187a2-23fe-499c-a7c6-25a680eadc31
[2] Zie:https://ris2.ibabs.eu/Reports/ViewListEntry/Arnhem/671d8096-08b8-4deb-abdc-24fb15dd6e6f
[3] Zie: https://ris2.ibabs.eu/Reports/ViewListEntry/Arnhem/1829dcde-391d-46cb-9735-4ad8ea196990

Met vriendelijke groet,

Patrick van Iperen	Leo de Groot	Abdurrahman Cetintas
D66	Partij voor de Dieren	SP

Vind een permanente locatie voor EcoVrede in Arnhem

ID	694
Titel	Vind een permanente locatie voor EcoVrede in Arnhem
Datum	9-7-2020
Agendapunt	**Politieke Avond 2020** (7.2. Moties vreemd aan de agenda die nieuw zijn ingediend) woensdag 8 juli 14:00 tot 23:00 Stadhuis
Toezegging	Wethouder Louwers heeft toegezegd een onafhankelijk onderzoek te laten doen om de meerwaarde van de Stichting EcoVrede te toetsen en de mate waarin de Stichting in een behoefte voorziet. Ook wordt daarbij in beeld gebracht welke huisvestingsbehoefte daarbij hoort en voor welke subsidie EcoVrede in aanmerking komt. Zolang het onderzoek loopt kan EcoVrede gebruik blijven maken van de huidige huisvesting.
Portefeuillehouder	• Martien Louwers
Deadline	
Stand van zaken	
Datum afdoening	
Bijlage(s)	

VERWORPEN

Gemeenteraad Arnhem

Bijeen op	8 juli 2020
Ter bespreking van	Moties vreemd aan de agenda die nieuw zijn ingediend
Motie van	Andeweg - Van Iperen - Loor - D66 Leo de Groot - Partij voor de Dieren Gerrie Elfrink - SP
Titel motie	Vind een permanente locatie voor EcoVrede in Arnhem
Nummer Zaaknummer	**20M135** 487333

De Raad,

Gehoord de beraadslaging,

Constaterende dat:

- Stichting Ecovrede gemiddeld 200 mensen per week helpt met onder andere brood, groente, fruit als ook met sociaal-juridisch advies;
- Stichting EcoVrede gemiddeld 21 taakgestraften (reclassering) per jaar begeleiden die anders een reclasseringstraject zouden volgen die dan wel door de gemeente of de Rijksoverheid bekostigd moet worden[1];
- Stichting EcoVrede gemiddeld 10-20 mensen per jaar laten re-integreren die een grote afstand tot de arbeidsmarkt hebben, zonder dat hiervoor een subsidie voor een participatieplaats wordt verstrekt of een Activerend Werk traject wordt ingezet[2];
- Stichting EcoVrede gemiddeld 35 plekken per jaar bied voor stagiaires met een afstand tot de arbeidsmarkt;
- Stichting EcoVrede ook op andere terreinen een maatschappelijke meerwaarde heeft voor de stad;
- Stichting EcoVrede deze inzet pleegt zonder subsidie;
- Het huren van een geschikte bedrijfshal voor Stichting EcoVrede in Arnhem al gauw € 32.400,- op jaarbasis kost en dit onbetaalbaar is voor deze stichting;

---

[1] De kosten voor een jeugdreclasseringstraject bedragen € 629,55 per maand. Een traject duurt 6 maanden en kost dan € 3.777,30. Een traject kan een keer worden verlengd. Bij 21 trajecten van € 3.777,30 komen de kosten al uit op € 79.323,30 op jaar basis (exclusief mogelijke verlengingen van trajecten).

[2] Op grond van artikel 8 van de Re-integratieverordening kan het college voor maximaal een jaar een subsidie van maximaal € 500,- per maand verstrekken aan organisaties voor de begeleiding van personen die in het kader van een participatieplaats. Een traject ontwikkeling naar trede 3 van Activerend Werk kost € 3.248,- per stuk. Bij 10 – 20 mensen per jaar komen de kosten dan uit tussen de € 32.480,- en € 64,960,-.

20m 135/P.2 7k

Overwegende dat:

- Het verdwijnen van Stichting EcoVrede zou leiden tot hogere kosten voor de gemeente;
- Het subsidiëren van, dan wel het beschikbaar stellen van een ruimte aan Stichting EcoVrede dus meer oplevert dan het laten verdwijnen van de Stichting;
- Op 25 september 2019 de raad het college al verzocht heeft zich maximaal in te spannen om in overleg met betrokkenen een geschikte locatie te vinden voor Stichting EcoVrede;
- Stichting EcoVrede opnieuw dakloos dreigt te worden;

Verzoekt het college:

- een geschikte permanente locatie te vinden voor Stichting EcoVrede waar zij al hun activiteiten kunnen voortzetten of subsidie te verstrekken om zelf een permanente locatie te kunnen huren;
- voor de kosten hiervan bij de begrotingsbehandeling een voorstel doen voor structurele dekking en tot die tijd middelen vrij te maken in de daarvoor geëigende programma's;
- Stichting EcoVrede te ondersteunen bij hun activiteiten.

en gaat over tot de orde van de dag

Andeweg - Van Iperen - Loor - D66
Leo de Groot - Partij voor de Dieren
Gerrie Elfrink - SP

Voor	**12**	*Motie vreemd aan de agenda "Vind een permanente locatie voor EcoVrede in Arnhem" (20M135)*
Tegen	**25**	

GROENLINKS	0	7
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	0	1
Wiggers		

ChristenUnie	0	2
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Dillen		
Hutten		

DENK / Verenigd Arnhem	0	2
Usta		
Aydemir		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Venhoek		
van Ommen		
van Iperen		

Arnhem Centraal	0	2
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Eliëns		

PvdA	0	4
Greving		
Bouma		
de Vries		
Visser		

SP	3	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	0	1
Verheij		
Sanders		

Totaal	**37**

Aan: college van B&W

Betreft: Schriftelijke vragen (art. 44 rvo)

Onderwerp: stichting Ecovrede nog steeds bedreigd

Arnhem, 23 juli 2019

Geacht college,

Vandaag verscheen in de Gelderlander het artikel 'voor de apostelen van het idealisme dreigt de straat'[1] over de stichting Ecovrede, die volgens het artikel per 1 november op straat dreigen te komen. Het college liet in eerdere vragen van de fractie van de SP op 18 juni jl. weten[2] dat Ecovrede in het pand aan de Kleefse Waard zou kunnen blijven. De SP stelt hierover dan ook de volgende vragen:

1. Wat is uw oordeel over het artikel?

2. Herinnert u zich het antwoord van het college van 18 juni j.l. op de schriftelijke vragen van de SP over dit onderwerp? Hoe rijmt u deze antwoorden met de berichtgeving van hedenmorgen?

   Het college liet 18 juni weten dat wethouder Paping een bijeenkomst had belegd met maatschappelijke organisaties om te spreken over huisvesting.

3. Denkt het college hiermee nog steeds hiermee dreigende dakloosheid van Ecovrede te voorkomen? Zo nee, op welke wijze gaat het college dit dan voorkomen? Graag toelichten.

4. Welke inspanningen heeft het college inmiddels verricht om een nieuwe locatie voor Ecovrede te vinden? Kunt u dit uitvoerig beschrijven?

5. Zijn er nog meer maatschappelijke organisaties die (op termijn) met de huisvestingsproblemen kunnen komen te zitten? Kunt u hiervan een overzicht geven? In hoeverre kan het hierboven genoemde overleg dit duurzaam oplossen? Kunt u dit toelichten? Wat gaat het college doen om te voorkomen dat deze organisaties dakloos worden, mocht het overleg geen duurzame oplossing kunnen creëren?

6. Heeft het college inmiddels zicht op de grote hoeveelheid (her)bruikbare spullen die op de afvalberg dreigt te verdwijnen als Ecovrede het pand moet verlaten?

De fractie van de SP kijkt uit naar spoedige beantwoording van deze vragen.

Hoogachtend,

A. Centintas
namens de fractie van de SP in de gemeenteraad van Arnhem

---

[1] https://www.gelderlander.nl/arnhem/voor-apostelen-van-het-idealisme-dreigt-de-arnhemse-straat

[2] https://ris2.ibabs.eu/Reports/ViewListEntry/Arnhem/127f826c-2968-47f5-8e26-895b6b6fbd5d

Aan de leden van de raad

Datum	: 20 augustus 2019
Zaaknummer	: 389904
Contactpersoon	: J. Sietinga/C. Berntsen
Telefoonnummer	: 026 377 2497/-5020

Onderwerp: Schriftelijke vragen art. 44 Rvo over de situatie van Ecovrede

Geachte voorzitter en leden,

Het raadslid A. Centintas van de fractie SP heeft ons bij brief, ingekomen 23 juli 2019, schriftelijk vragen gesteld op grond van artikel 44 van het Reglement van Orde voor de Politieke Avond van de gemeente Arnhem 2018 over situatie Ecovrede.
De brief met vragen vindt u als bijlage bij deze brief.

"Vandaag verscheen in de Gelderlander het artikel 'voor de apostelen van het idealisme dreigt de straat' over de stichting Ecovrede, die volgens het artikel per 1 november op straat dreigen te komen. Het college liet in eerdere vragen van de fractie van de SP op 18 juni jl. weten dat Ecovrede in het pand aan de Kleefse Waard zou kunnen blijven. De SP stelt hierover dan ook de volgende vragen:"

Als beantwoording van deze vragen delen wij u het volgende mee:

1. *Wat is uw oordeel over het artikel?*

Het college heeft kennisgenomen van het artikel. We begrijpen dat de situatie waarin Ecovrede zich bevindt voor hen lastig is.

2. *Herinnert u zich het antwoord van het college van 18 juni jl. op de schriftelijke vragen van de SP over dit onderwerp? Hoe rijmt u deze antwoorden met de berichtgeving van hedenmorgen?*

Bij de beantwoording van de vragen van de SP van 18 juni zijn wij uitgegaan van de informatie die op dat moment beschikbaar was. Inmiddels heeft IPKW ons bevestigd dat Ecovrede een officiële opzegging (gedateerd 30 juli 2019) van het gebruik van de ruimte heeft ontvangen per 1 november 2019. IPKW heeft Ecovrede vijf jaar om niet onderdak verleend en heeft de stichting al eerder te kennen gegeven dat dit gebruik eindig is.

Het college liet 18 juni weten dat wethouder Paping een bijeenkomst had belegd met maatschappelijke organisaties om te spreken over huisvesting.

3. *Denkt het college hiermee nog steeds hiermee dreigende dakloosheid van Ecovrede te voorkomen? Zo nee, op welke wijze gaat het college dit dan voorkomen? Graag toelichten.*

De insteek van de bijeenkomsten die wij initiëren, hebben wij in onze brief van 18 juni jongstleden toegelicht. Wij hopen van harte dat partijen daarin nu samen nieuwe stappen zetten. Het initiatief en de verantwoordelijkheid daarvoor liggen bij deze partijen zelf. Wij zijn blij met de bereidheid van de Dullertsstichting om te bezien op welke wijze zij kunnen bijdragen een goede oplossing. Onze gemeentelijke verantwoordelijkheid zien wij in het bij elkaar brengen van partijen, ondersteunen van overleg, leggen van verbinding met partijen als de Dullertsstichting. En wij bieden bij enkele partijen (Kledingbank en Speelstoet) tijdelijk - vanwege de aantoonbare maatschappelijke bijdrage en met zicht op een structurele oplossing - een beperkte financiële ondersteuning. Wij gaven u eerder aan dat wij geen zicht hebben op de precieze activiteiten die Ecovrede verricht en met welk resultaat, daarover zijn we in gesprek. Wel is ons bekend dat de verschillende activiteiten op en vanuit diverse locaties in de stad worden uitgevoerd.

4. *Welke inspanningen heeft het college inmiddels verricht om een nieuwe locatie voor Ecovrede te vinden? Kunt u dit uitvoerig beschrijven?*

De wijze waarop wij onze rol zien hebben wij bij vraag 3 geschetst. Het college heeft daarbij (in het kader van ondersteunen) recent voor andere stichtingen uitvoerig onderzoek gedaan naar beschikbare ruimtes van ongeveer 500m2 die gratis of tegen geringe kosten beschikbaar zijn. Hieruit bleek dat deze er niet zijn. Ecovrede is op zoek naar een grotere ruimte. Een leegstaand pand is wel te vinden, de kosten daarvan zijn hoog.

Zoals gemeld bij de beantwoording van de derde vraag, verwachten we de grootste kans van slagen door initiatief en samenwerking van de betreffende partijen en een bijdrage vanuit de Dullertsstichting.

5. *Zijn er nog meer maatschappelijke organisaties die (op termijn) met de huisvestingsproblemen kunnen komen te zitten? Kunt u hiervan een overzicht geven? In hoeverre kan het hierboven genoemde overleg dit duurzaam oplossen? Kunt u dit toelichten? Wat gaat het college doen om te voorkomen dat deze organisaties dakloos worden, mocht het overleg geen duurzame oplossing kunnen creëren?*

Ja die zijn er. Bij ons bekend zijn: Kledingbank en Speelstoet. Deze worden op dit moment door het college tijdelijk financieel ondersteund voor tijdelijke huisvesting waar zij nu gebruik van maken. Zij ontvangen hiervoor ieder eenmalig € 4.000. Daarnaast zien wij ook diverse maatschappelijke organisaties die het wel lukt om hun eigen huisvesting te organiseren en financieren.

We verwijzen naar ons antwoord op vraag 3. Of de weg van samenwerking tot een duurzame oplossing leidt, gaat blijken. We zullen de gemeenteraad hierover te zijner tijd informeren We blijven koersen op

een positief resultaat, uitgaande van de noodzaak én bereidheid van de betrokken partijen. De Dullertsstichting speelt hierin een belangrijke rol, die wij zeer waarderen.

6. *Heeft het college inmiddels zicht op de grote hoeveelheid (her)bruikbare spullen die op de afvalberg dreigt te verdwijnen als Ecovrede het pand moet verlaten?*

Nee, de gemeente heeft geen zicht op de omvang en/of (her)bruikbaarheid van opgeslagen spullen in het huidige pand van Ecovrede. Het probleem van een te grote (rest)afvalstroom die als grofvuil moet worden aangeboden speelt al langer, de gemeente is hierover sinds 2017 in overleg met Ecovrede. We hebben daarbij herhaaldelijk aangedrongen op een zorgvuldig(er) selectieproces bij inname van spullen. Als te veel spullen worden aangenomen die niet meer kunnen worden hergebruikt door de doelgroep, is sprake van een onwenselijke situatie die leidt tot het in grote hoeveelheden afleveren van grof afval of tot het vollopen van de loods. Om die reden hebben we in 2017 ook het gebruik maken van de expertise van het kringloopbedrijf 2Switch aangeboden aan Ecovrede. Met name op het gebied van instrueren en opleiden om te komen tot een kritische intake van spullen, was hierbij de insteek. Incidenteel kon Ecovrede overtollige spullen laten afvoeren via het contract dat de gemeente met 2Switch heeft. Indien de loods op korte termijn moet worden ontruimd, stellen wij voor dat we opnieuw met 2Switch in overleg treden om hun expertise te gebruiken en de samenwerking te zoeken met als doel om een zo groot mogelijk deel van de goederen in te zetten voor hergebruik

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

Bijlagen:
- Brief met artikel-44-vragen

cc: Raadsleden en fractievolgers

Van: fractie van de SP in de gemeenteraad van Arnhem

Aan: college B&W gemeente Arnhem
Betreft: schriftelijke vragen conform art 44 rvo
Onderwerp: laat stichting Ecovrede niet barsten

Arnhem, 10 oktober 2019

Geachte voorzitter,

Gisterenavond ontvingen wij uit handen van de stichting Ecovrede een pamflet met de titel 'Stichting Ecovrede niet laten barsten'. [1]

Hierbij stelt de fractie van de SP de volgende vragen:

1. Herinnert het college zich de aangenomen motie 'Stichting Ecovrede niet laten barsten' zoals aangenomen door uw raad op 25 september j.l? [2]

2. Klopt het dat er nog steeds geen oplossing is gevonden voor Stichting Ecovrede? Graag toelichten.

3. Klopt het dat het college bij monde van wethouder Paping heeft aangedragen dat de stichting commercieel moet gaan huren?

4. Acht het college 'commercieel huren' een reële oplossing voor de stichting? Zo ja, hoe stelt het college zich dat voor, gezien de beperkte financiële middelen waarover de stichting kan beschikken en waarom is er dan nog geen oplossing? Zo nee, waarom is dit dan aangedragen?

[1] Pamflet Ecovrede niet laten barsten; zie pagina 4 van deze vragen
[2] https://online.ibabs.eu/ibabsapi/publicdownload.aspx?site=Arnhem&id=0880275f-ff7f-40b7-b2ef-4fc75282b0de

5. Heeft het college ook nog andere zaken aangedragen? Zo ja, welke? Hoe zijn deze beoordeeld? Zo nee, waarom niet?

6. Heeft u een locatie-onderzoek en/of QuickScan laten uitvoeren ten behoeve van de stichting, waarbij gezocht is naar een lokatie die geschikt is, of geschikt te maken is voor de minimale functionele eisen benodigd voor het werk van de stichting? Zo ja, kunt u ons een afschrift daarvan doen toekomen?

7. Indien het college een dergelijk onderzoek of QuickScan niet heeft laten uitvoeren, waarom heeft het college dat niet gedaan? Is het college bereid dat alsnog te doen? Zo ja, wanneer kan de raad daarvan de eerste resultaten verwachten? Zo nee, hoe rijmt het college dat met de motie, waarin het college wordt verzocht zich maximaal in te spannen om met betrokkenen een geschikte lokatie te vinden?

8. Herinnert het college zich de ambtelijke notitie over mogelijke locaties voor KW37, waarin de locaties – 'Sportcomplex Lange Water', 'Achter de Intratuin Elsweide' en ' Merwedeterrein' onderzocht zijn, en waar de locatie 'Achter de Intratuin Elsweide' als inpasbaar is beoordeeld?

9. Is het college zich bewust dat Ecovrede haar werkzaamheden kan voortzetten als zij qua ruimte de beschikking krijgt over een romneyloods met daarbij geplaatst een directiekeet inclusief keuken en toilet?

10. Is het college bereid om de lokatie 'Achter de Intratuin Elsweide' geheel of gedeeltelijk aan te wijzen voor gebruik door de stichting Ecovrede en is het college bereid een romneyloods en een directiekeet te plaatsen voor gebruik door de stichting? Zo ja, is het college bereid dat met de hoogst mogelijke spoed in gang te zetten en wanneer kan de verhuizing dan plaats vinden? Zo nee, waarom niet? Wat bent u dan bereid te doen voor de stichting, waardoor zij naar deze lokatie kunnen verhuizen? Indien het college daar niet toe bereid is, hoe rijmt het college dat met de aangenomen motie?

11. Herinnert u zich ook de locaties uit het memo voor de wethouders Bouwkamp en Paping van vrijdag 15 juni 2018 ten behoeve van KW37? Zijn de hier genoemde locaties bekeken in het kader van een zoektocht voor stichting Ecovrede? Zo ja, wanneer is dat gebeurd en wat is daar uitgekomen?

12. Indien het college niet naar de in het memo genoemde locaties heeft gekeken in de zoektocht naar een oplossing voor stichting Ecovrede, waarom niet? Bent u bereid dit alsnog te doen en bent u ook bereid te kijken welke locaties door het plaatsen van een romneyloods en directiekeet qua ruimte geschikt te maken zijn voor gebruik door de stichting? Bent u bereid daar de hoogst mogelijke spoed achter te zetten? Wanneer kunnen wij daarvan de eerste resultaten verwachten?

13. Is er op de locatie Drielse dijk geen ruimte ontstaan, nu de Pigs naar sportpark de Bakenhof zijn verhuisd en bent u bereid Stichting Ecovrede daar te accommoderen, desnoods middels het plaatsen van een romneyloods en een directiekeet? Zo nee, waarom niet? Graag toelichten.

14. Waarom zijn beide hierboven genoemde memo's/notities door het college niet aan de gemeenteraad verstrekt?

15. Herinnert het college zich de uitspraken van wethouder Bouwkamp - in antwoord op vragen van de SP of er een lijst of overzicht was met af te wegen mogelijke locaties voor Kw37; dat er hieromtrent niets op papier stond en dat zij de raad daarom niets kon verstrekken?

16. Hoe rijmt u bovengenoemde notities/ memo's met de in vraag 15 gememoreerde uitspraken van wethouder Bouwkamp?

17. Waarom heeft het college destijds de locatie 'Merwede' aangewezen als terrein voor KW37 ten faveure van de locatie 'achter de Intratuin Elsweide', terwijl de locatie 'achter de Intratuin Elsweide' ambtelijk als **inpasbaar** is beoordeeld en bovendien geschikt was als permanente oplossing en de locatie Merwede slechts voor 2 jaar beschikbaar bleek?

18. Waarom is de raad destijds niet over geïnformeerd over het bij vraag 17 gestelde? Graag uitgebreid toelichten.

19. Bent u bereid de vragen in de gestelde volgorde te beantwoorden en daarbij niet te clusteren?

De fractie van de SP kijkt uit naar de spoedige beantwoording van deze vragen

Hoogachtend,

G. Elfrink A. Cetintas S. Dobbe

Fractie van de SP in de gemeenteraad van Arnhem

Bijlage1 : pamflet stichting Ecovrede niet laten barsten

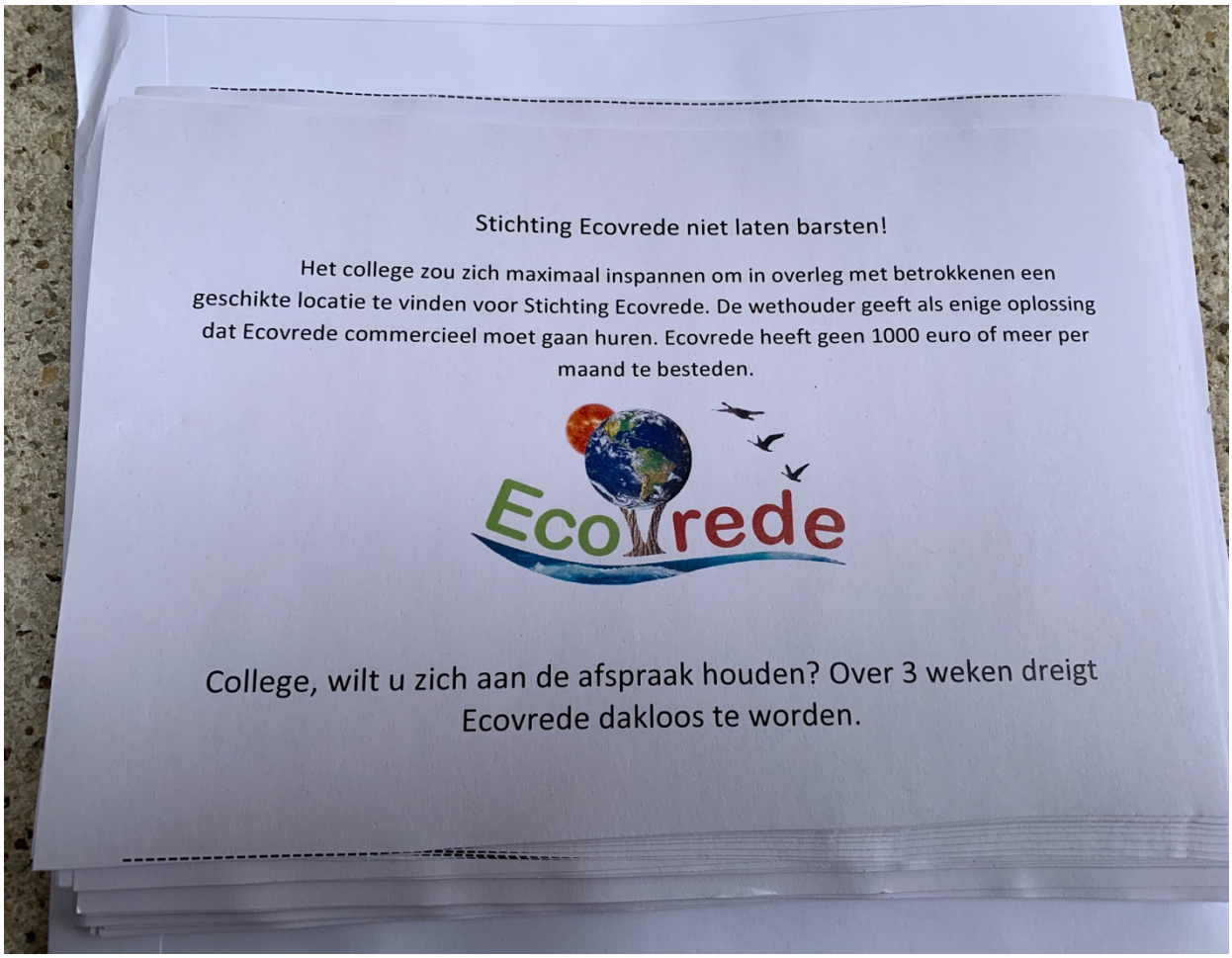

Aan de leden van de raad

Datum	: 12 november 2019
Zaaknummer	: 389904
Contactpersoon	: Monique de Nijs
Telefoonnummer	: 026 3772598

Onderwerp: Schriftelijke vragen art. 44 Rvo over 'laat stichting Ecovrede niet barsten'

Geachte voorzitter en leden,

De raadsleden G. Elfrink, A. Cetintas en S. Dobbe van de fractie SP hebben ons bij brief, ingekomen 10 oktober 2019, vragen gesteld op grond van artikel 44 van het Reglement van Orde voor de Politieke Avond van de gemeente Arnhem 2018 met de titel 'laat stichting Ecovrede niet barsten'. De vragen zijn als bijlage toegevoegd aan deze brief.

Ter beantwoording van deze vragen delen wij u het volgende mee.

1. *Herinnert het college zich de aangenomen motie 'Stichting Ecovrede niet laten barsten' zoals aangenomen door uw raad op 25 september jl.?*

   Ja

2. *Klopt het dat er nog steeds geen oplossing is gevonden voor Stichting Ecovrede? Graag toelichten.*

   Dat klopt niet. Het college heeft op 29 oktober jl. stichting Ecovrede geïnformeerd over het aanbod om tijdelijk een pand aan de Middachtensingel 1 in Presikhaaf te mogen gebruiken.

3. *Klopt het dat het college bij monde van wethouder Paping heeft aangedragen dat de stichting commercieel moet gaan huren?*

   Nee. Dat heeft wethouder Paping niet aangedragen.

4. *Acht het college ‘commercieel huren’ een reële oplossing voor de stichting? Zo ja, hoe stelt het college zich dat voor, gezien de beperkte financiële middelen waarover de stichting kan beschikken en waarom is er dan nog geen oplossing? Zo nee, waarom is dit dan aangedragen?*

   Nee. Commercieel huren is niet aangedragen.

5. *Heeft het college ook nog andere zaken aangedragen? Zo ja, welke? Hoe zijn deze beoordeeld? Zo nee, waarom niet?*

   Het college heeft met het oog op de ondersteuning van stichting Ecovrede op basis van het zoekprofiel van Ecovrede diverse acties in gang gezet. In de raadsbrief van 29 oktober jl. is dit toegelicht.

6. *Heeft u een locatie-onderzoek en/of QuickScan laten uitvoeren ten behoeve van de stichting, waarbij gezocht is naar een locatie die geschikt is, of geschikt te maken is voor de minimale functionele eisen benodigd voor het werk van de stichting? Zo ja, kunt u ons een afschrift daarvan doen toekomen?*

   De stichting Ecovrede heeft een helder zoekprofiel, hiervan is gebruik gemaakt. Wij hebben verkend of het voor de stichting Ecovrede mogelijk is op een andere wijze naar haar ruimtebehoefte te kijken. Dat was niet het geval. De acties die het college heeft ondernomen zijn geschetst in de raadsbrief van 29 oktober 2019.

7. *Indien het college een dergelijk onderzoek of QuickScan niet heeft laten uitvoeren, waarom heeft het college dat niet gedaan? Is het college bereid dat alsnog te doen? Zo ja, wanneer kan de raad daarvan de eerste resultaten verwachten? Zo nee, hoe rijmt het college dat met de motie, waarin het college wordt verzocht zich maximaal in te spannen om met betrokkenen een geschikte locatie te vinden?*

   De acties die het college heeft ondernomen zijn geschetst in de raadsbrief van 29 oktober 2019. In elk geval heeft het college met het oog op de ondersteuning van stichting Ecovrede in hun zoektocht naar geschikte huisvesting het gemeentelijk onroerend goed tegen het licht gehouden om te zien welke panden geschikt en beschikbaar zijn om 'om niet' en voor een korte of langere tijdelijke periode door stichting Ecovrede te gebruiken. Het college is met haar inzet van mening een passende inspanning te hebben geleverd, zoals verzocht in de motie, gegeven het feit dat de verantwoordelijkheid van de stichting om huisvesting te vinden onverminderd bij de stichting blijft liggen.

8. *Herinnert het college zich de ambtelijke notitie over mogelijke locaties voor KW37, waarin de locaties – 'Sportcomplex Lange Water', 'Achter de Intratuin Elsweide' en ' Merwedeterrein' onderzocht zijn, en waar de locatie 'Achter de Intratuin Elsweide' als inpasbaar is beoordeeld?*

   Ja, dit betreft een ambtelijke notitie waarin de genoemde locaties alleen op milieuaspecten en -belemmeringen zijn onderzocht.

9. *Is het college zich bewust dat Ecovrede haar werkzaamheden kan voortzetten als zij qua ruimte de beschikking krijgt over een romneyloods met daarbij geplaatst een directiekeet inclusief keuken en toilet?*

   Het is niet aan het college om te beoordelen of een dergelijke ruimte geschikt en voldoende is om de werkzaamheden van de stichting te kunnen voortzetten.

10. *Is het college bereid om de locatie 'Achter de Intratuin Elsweide' geheel of gedeeltelijk aan te wijzen voor gebruik door de stichting Ecovrede en is het college bereid een romneyloods en een directiekeet te plaatsen voor gebruik door de stichting? Zo ja, is het college bereid dat met de hoogst mogelijke spoed in gang te zetten en wanneer kan de verhuizing dan plaats vinden? Zo nee, waarom niet? Wat bent u dan bereid te doen voor de stichting, waardoor zij naar deze locatie kunnen verhuizen? Indien het college daar niet toe bereid is, hoe rijmt het college dat met de aangenomen motie?*

    Nee. Het aanwijzen van een perceel/locatie bood de stichting Ecovrede geen oplossing en past niet bij de zoekcriteria door de stichting Ecovrede aangegeven. De stichting heeft behuizing/opslagruimte nodig. Het college voorziet daarnaast niet in middelen voor particuliere maatschappelijke initiatieven om behuizing te financieren en stelt dus geen romneyloods en directiekeet beschikbaar.

11. *Herinnert u zich ook de locaties uit het memo voor de wethouders Bouwkamp en Paping van vrijdag 15 juni 2018 ten behoeve van KW37? Zijn de hier genoemde locaties bekeken in het kader van een zoektocht voor stichting Ecovrede? Zo ja, wanneer is dat gebeurd en wat is daar uitgekomen?*

    Ja. Deze locaties zijn bekeken, maar niet als reële optie beoordeeld. De stichting heeft behuizing/opslagruimte nodig. De stichting heeft geen middelen om behuizing neer te zetten op deze locaties. Het college voorziet niet in middelen voor particuliere maatschappelijke initiatieven om behuizing te financieren.

12. *Indien het college niet naar de in het memo genoemde locaties heeft gekeken in de zoektocht naar een oplossing voor stichting Ecovrede, waarom niet? Bent u bereid dit alsnog te doen en bent u ook bereid te kijken welke locaties door het plaatsen van een romneyloods en directiekeet qua ruimte geschikt te maken zijn voor gebruik door de stichting? Bent u bereid daar de hoogst mogelijke spoed achter te zetten? Wanneer kunnen wij daarvan de eerste resultaten verwachten?*

    Zie antwoord 11

13. *Is er op de locatie Drielse dijk geen ruimte ontstaan, nu de Pigs naar sportpark de Bakenhof zijn verhuisd en bent u bereid Stichting Ecovrede daar te accommoderen, desnoods middels het plaatsen van een romneyloods en een directiekeet? Zo nee, waarom niet? Graag toelichten.*

    Accommoderen op het sportpark Drielsedijk is niet aan de orde. Het college heeft stichting Ecovrede een aanbod gedaan voor tijdelijk gebruik van een pand (zie antwoord 2) en het college voorziet niet in middelen voor particuliere maatschappelijke initiatieven om behuizing te financieren.

14. *Waarom zijn beide hierboven genoemde memo's/notities door het college niet aan de gemeenteraad verstrekt?*

    Beide notities waren bedoeld om technische en beleidsmatige afwegingen te maken en om kansrijkheid van locaties te beoordelen in de gesprekken met KW37 in hun zoektocht naar een nieuwe locatie. Omdat er geen voorstel voor een definitieve locatie was, is er geen aanleiding geweest om de genoemde memo's op dat moment met de raad te delen.

15. *Herinnert het college zich de uitspraken van wethouder Bouwkamp - in antwoord op vragen van de SP of er een lijst of overzicht was met af te wegen mogelijke locaties voor KW37; dat er hieromtrent niets op papier stond en dat zij de raad daarom niets kon verstrekken?*

    De wethouder heeft in de raadsvergadering van 12 september 2018 aangegeven dat er geen volledige lijst was van alle mogelijke locaties met afwegingscriteria en dat een dergelijk overzicht niet is bijhouden, noch in de voorafgaande periode. Er lag geen afweging voor, noch een lijst om te kiezen tussen meerdere locaties. Er was maar één locatie, het Merwedeterrein, beschikbaar zoals wij u hebben geïnformeerd in onze brief van 7 augustus 2018.

16. *Hoe rijmt u bovengenoemde notities/ memo's met de in vraag 15 gememoreerde uitspraken van wethouder Bouwkamp?*

    Zie antwoorden 14 en 15.

17. *Waarom heeft het college destijds de locatie 'Merwede' aangewezen als terrein voor KW37 ten faveure van de locatie 'achter de Intratuin Elsweide', terwijl de locatie 'achter de Intratuin Elsweide' ambtelijk als* ***inpasbaar*** *is beoordeeld en bovendien geschikt was als permanente oplossing en de locatie Merwede slechts voor 2 jaar beschikbaar bleek?*

    De locatie Merwede was de enige locatie die binnen korte tijd beschikbaar was en gereed kon worden gemaakt, zodat KW37 voor Arnhem behouden kon blijven. KW37 kan zo een periode van 2 jaar gebruiken om een nieuwe, definitieve locatie te zoeken. De beoordeling van de locatie 'Achter Intratuin Elsweide' is enkel vanuit het oogpunt milieubelemmeringen als inpasbaar geformuleerd.

18. *Waarom is de raad destijds niet over geïnformeerd over het bij vraag 17 gestelde? Graag uitgebreid toelichten.*

    In onze brief van 7 augustus 2018 en in de beantwoording van 4 september 2018 op artikel 44-vragen hebben we de keuze voor het Merwedeterrein reeds toegelicht.

19. *Bent u bereid de vragen in de gestelde volgorde te beantwoorden en daarbij niet te clusteren?*

    Ja.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

Bijlage:
– Brief met artikel 44 vragen

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 512225

Onderwerp: De waarde van EcoVrede

Voorstel

1. Kennis te nemen van het rapport, de conclusies en de aanbevelingen horend bij het in beeld brengen van de meerwaarde van EcoVrede voor Arnhem.
2. De publieke bijdrage voor het werk van EcoVrede uit te drukken in de voor hen belangrijkste randvoorwaarde: ruimte in Arnhem. De bijdrage baseren we op 400-500 m2 tegen een marktconforme huurprijs.
3. Hierbij in 2021 maximaal 50.000,- euro beschikbaar te stellen: 30.000 euro (of een x/12 deel daarvan) als maximale bijdrage, max 10.000,- euro vergoeding voor verhuizing en afvoer van spullen en 10.000 euro voor uitvoeringskosten aan de zijde van de gemeente. Daarnaast in 2022 een incidentele subsidie 30.000,- euro beschikbaar te stellen. Bedragen worden beschikbaar gesteld op basis van heldere subsidievoorwaarden.
4. De bijdragen voor 2021 en 2022 te dekken binnen het armoedebudget.
5. De afspraken rond de zomer van 2022 te evalueren en dan te beslissen over voortzetting van de subsidie.

Inleiding

1. Aanleiding

Het college heeft in de raadsvergadering van 9 juli 2020 toegezegd een onafhankelijk onderzoek te laten doen om de maatschappelijke meerwaarde van de Stichting EcoVrede te toetsen, alsmede de mate waarin de Stichting in een behoefte voorziet, welke huisvestingsbehoefte daarbij hoort en of EcoVrede voor een bijdrage van de gemeente in aanmerking zou moeten komen.

Gemeente en EcoVrede zijn in overleg gegaan over de uitgangspunten voor dit onderzoek. Conclusie was dat het onderzoek in goede onderlinge samenwerking zou moeten plaatsvinden, dus niet uitsluitend door een in te huren derde partij. Maar wel met een onafhankelijke partij die in de samenwerking zou kunnen ondersteunen. Gekozen is voor het Instituut voor Publieke Waarden (IPW). IPW heeft een inmiddels beproefd instrumentarium ontwikkeld voor het waarderen van een maatschappelijk initiatief. U bent over deze keuze en het proces geïnformeerd per raadsbrief.

2. Proces

Het rapport 'De waarde van EcoVrede' is het product van een gezamenlijk transparant onderzoeks- en wegingsproces, tot stand gekomen in een productieve samenwerking tussen EcoVrede, enkele

Arnhem GEMEENTE

gemeentelijke vertegenwoordigers en het IPW. EcoVrede en het college herkennen de in het rapport gepresenteerde Waardendriehoek. De conclusies en aanbevelingen vloeien wat beide partijen en het IPW betreft logisch voort uit de waardendriehoek.

Met een aantal punten in het rapport kon EcoVrede in tweede instantie echter toch niet instemmen. Omdat IPW en het college de zienswijze van EcoVrede op deze punten niet delen, is er voor gekozen dat EcoVrede een aanvulling doet op het eindrapport. Deze aanvulling is integraal bijgevoegd.

Oordeel van het IPW is dat het een mooie, evenwichtige rapportage is geworden, waarin de wegingskeuzes goed zijn omschreven. Er is duidelijk niet over één nacht ijs gegaan, er is veel energie geïnvesteerd om alle perspectieven aan bod te laten komen en te wegen en zorgvuldig gezocht naar een voor alle partijen goede oplossing.

Beoogd effect

EcoVrede in staat stellen om hun maatschappelijke bijdrage te kunnen blijven leveren

Argumenten

1.1 EcoVrede helpt mensen om niet verder af te zakken in een neerwaartse spiraal van armoede.

Uit de rapportage blijkt zonder meer dat EcoVrede maatschappelijke waarde heeft en dat haar inzet op de (middel)lange termijn maatschappelijke kosten bespaart. EcoVrede verleent acute (nood-)hulp met brood, inventaris of een plek om tijdelijk 'te werken'. Je kunt er direct terecht, onvoorwaardelijk en zonder verwachtingen. Het is een hulpverlenende instantie, weliswaar zonder professionele status, echter EcoVrede helpt mensen wel op weg om de participatieladder 'weer terug te vinden' om er een eerste stap op te kunnen zetten. Soms zijn ze een opstap naar reguliere instanties. Deze zijn blij met de aanvullende bijdrage van EcoVrede, omdat zo ook mensen die anders in het leven staan of niet in een hokje passen, verder komen.

2.1 De maatschappelijke waarde van EcoVrede laat zich niet monetariseren/kapitaliseren

EcoVrede bespaart geen direct in te boeken kosten. Bovendien laten besparingen door preventie zich moeilijk becijferen. Een financiële vertaling van de inzet van EcoVrede door bedragen te koppelen aan onder meer jeugdreclasseringstrajecten en begeleiding van participatieplaatsen is niet goed mogelijk. Dat trajecten bij EcoVrede deze professionele 'labels' daadwerkelijk hebben is in het onderzoekstraject niet bevestigd, evenmin als de genoemde aantallen en vergoedingen. Organisaties die cliënten bij EcoVrede ‘plaatsen’ geven juist aan dat dit mensen zijn waar geen formele vergoeding tegenover (kan) staan bij een informele organisatie als EcoVrede.

2.2 Het college gaat daarom uit van hetgeen EcoVrede nodig heeft om voor langere tijd haar activiteiten te kunnen uitvoeren: ruimte.

Omdat de waarde van EcoVrede zich moeilijk laat monetariseren is de vraag veel meer wat de gemeente over heeft voor een initiatief dat past in een sterke sociale basis. Dat is meer een keuze dan een objectief te bepalen gegeven. Meest praktisch is dan ook om uit te gaan van wat EcoVrede

nodig heeft om haar activiteiten voor de stad te blijven uitvoeren, namelijk het hebben van afdoende huisvesting. En dat vervolgens te kapitaliseren in een bijdrage. Uit het onderzoek blijkt dat EcoVrede een publieke waarde heeft die een ruimte van 400 tot 500 m2 rechtvaardigt.

2.3 *EcoVrede als beheerder van gemeentelijk vastgoed vinden wij geen optie*

EcoVrede opteert voor de rol van gebouwenbeheerder 'in ruil' voor huisvesting (zie haar toegevoegde reactie bij het rapport). Voor het college is dit geen reële optie. Ten eerste vanwege het niet beschikbaar hebben van vastgoed. Daarnaast zijn voor beheer van gemeentelijk vastgoed andere afspraken gemaakt die wij willen behouden. Tot slot omdat dit geen duurzame oplossing biedt voor EcoVrede. Wij denken ook dat leegstandsbeheer voor andere partijen geen reële duurzame optie is voor EcoVrede.

3.1 *Inkomsten en uitgaven van EcoVrede zijn met elkaar in evenwicht, uitgezonderd de kosten voor de belangrijkste randvoorwaarde: huisvesting.*

Een bijdrage kan zich beperken tot het financieel mogelijk maken van huisvesting. De verantwoordelijkheid voor het organiseren van de huisvesting blijft daarmee bij EcoVrede.

3.2 *Voor het creëren van een stabiele situatie is eenmalig ondersteuning door de gemeente gewenst*.

Voor maken van een goede nieuwe start wil het college EcoVrede eenmalig ondersteunen bij de overgang van de oude naar de nieuwe situatie, voor verhuiskosten en het afvoeren van afval. Daarnaast zal deze nieuwe subsidierelatie ingericht moeten worden, inclusief het maken van afspraken.

3.3 *Gedeelde inschatting van de structurele kosten voor huisvesting*.

De ruimtevraag van EcoVrede vertegenwoordigt naar schatting een bedrag van ongeveer € 30.000 per jaar, exclusief gebruikers-/servicekosten zoals energie en water, beheer, binnen onderhoud, belastingen en heffingen. Uiteraard geheel afhankelijk van of en zo ja welk pand er gevonden wordt en of de oplossing tijdelijk of permanent is. EcoVrede zelf geeft aan dat het mogelijk moet zijn om voor dit bedrag huisvesting te vinden van 500 m2 tot 1000 m2 (zie hun aanvulling bij het rapport).

3.4 *Een subsidieovereenkomst maakt heldere afspraken mogelijk*.

Focus zal hierbij vooral liggen bij het in monitoren van de resultaten en waarde en, het realiseren van verbeteringen m.b.t. professionalisering en management van de goederenstroom en het genereren van eigen inkomsten, zoals ook in het gezamenlijk traject naar voren is gekomen. Daarnaast verwoorden wij de verantwoordelijkheden. De gemeente Arnhem verleent een subsidie om de activiteiten van EcoVrede mogelijk te maken, EcoVrede is zelf verantwoordelijk voor het organiseren van haar huisvesting en aanverwante zaken.

Er lijkt op dit moment geen bestaande brede subsidieregelingen binnen de gemeente waar EcoVrede zonder meer gebruik van kan maken (anders dan die voor vrijwilligers waar al uit geput wordt).

Kanttekeningen en risico's

2.1 Vergoeding van huisvesting is niet gebruikelijk

Op dit moment is geen ander maatschappelijk initiatief in Arnhem dat kan rekenen op structurele (vergoeding van) huisvesting. Benadrukt moet hoe dan ook worden dat EcoVrede zelf verantwoordelijk blijft voor (het vinden van) eigen huisvesting. Wij gebruiken de factor 'ruimte' vooral om de publieke bijdrage te kunnen kapitaliseren.

Wij hebben uw raad de toezegging gedaan dat wij in vervolg op de casus EcoVrede en op basis van de opgedane leerervaringen in dit traject, met een aantal andere 'armoede-initiatieven' in beeld zullen brengen welke vraagstukken bij hen leven en op welke wijze daar gezocht kan worden naar een meer duurzame oplossing. Die toezegging pakken wij op.

2.2 EcoVrede heeft een forse huisvestingsvraag

Door EcoVrede wordt een bijzonder groot oppervlak gevraagd van 1.000m2. Dat is vanuit de kernactiviteiten van EcoVrede wel te verklaren, maar desalniettemin uitzonderlijk veel en onvergelijkbaar met enig ander maatschappelijk initiatief. Voor een duurzaam toekomstmodel voor EcoVrede is het hoe dan ook raadzaam en wenselijk de ruimtevraag te beperken. De huidige situatie van EcoVrede laat overigens zien dat dit lastig is: naast de nieuwe tijdelijke huisvesting aan de Middachtensingel is óók de oude locatie aan de Industrieweg nog steeds niet verlaten.

3.1 De werkelijke kosten voor huisvesting kunnen hoger en lager zijn

Het voorzien in de ruimtevraag van 1000m2 is mogelijk niet haalbaar met de geboden bijdrage.
De in de rapportage uitgewerkte pragmatische oplossing van een vaste uitvalsbasis van ca. 500m2 voor verzamelen en uitgifte van goederen, gecombineerd met flexibele ruimten in de wijken voor de overige functies, kan dan perspectief bieden.

Een representatieve markthuurprijs ligt rond €70 per m2 BVO (opgave Jacco Vogelaar BMV), de kostprijsdekkende huur van het huidige pand aan de Middachtensingel zou bij benadering €55 per m2 zijn. Dit is exclusief gebruikers- en servicekosten zoals energie en water, beheer, binnen onderhoud, belastingen en heffingen. Dat neemt natuurlijk niet weg dat dit normkosten zijn en zich in de markt een buitenkans kan voordoen.

3.2 Het lukt EcoVrede niet tijdig andere ruimte vinden

EcoVrede staat zelf aan de lat voor het organiseren van de nieuwe huisvesting en alle aanverwante zaken. Wij gaan er vanuit dat beide nog in gebruik zijnde locaties dan ook per 1 september zijn verlaten en zullen daar op toezien.

Participatie

Het rapport is - onder kundige begeleiding van IPW - in samenwerking met EcoVrede en mede op basis van interviews met partners en cliënten tot stand gekomen.

Financiën

Wij stellen voor de kosten voor 2021 en 2022 (bijdrage aan EcoVrede, verhuisvergoeding en gemeentelijke uitvoeringskosten) te dekken binnen het armoedebudget.

Uitvoering

- EcoVrede zoekt zelf naar een pand voor de vaste uitvalsbasis, dat geschikt is om in ieder geval de belangrijkste unieke bijdrage (laagdrempelig brood en spullen uitgeven) te kunnen vervullen, gedacht wordt aan 500 m2.
- Een nieuwe locatie moet zijn gevonden per 1 september 2021, de afspraken op de huidige locatie vervallen op dat moment. EcoVrede wordt verzocht dan ook de locatie aan de Industrieweg echt te verlaten (dit was voorwaarde voor acceptatie van de huidige locatie).
- Als de gemeentelijke bijdrage niet voldoende blijkt voor de gewenste huisvesting, dan moet EcoVrede de ruimtevraag beperken en / of additionele middelen genereren (niet door de gemeente gefinancierd). Ook kan EcoVrede het gesprek aangaan met andere organisaties, die beschikken over eigen middelen, of zij hierin kunnen samenwerken.
- Gemeente en EcoVrede zorgen samen dat EcoVrede gratis haar overtollige spullen weg kan brengen (grondstoffen en restafval, voor zover de spullen geen herbestemming kunnen krijgen), hiervoor is een verhuisvergoeding beschikbaar.
- Voor de eenmalige begeleiding van EcoVrede in de overgang naar een stabiele huisvesting schakelt de gemeente een projectleider in, deze maakt ook de afspraken over de verantwoording en wederzijdse verwachtingen.
- Zowel de gemeente als ook EcoVrede nemen de ingebrachte kritiekpunten serieus, voor de gemeente gaat het veelal om generieke aanbevelingen.
- In 2024 worden de afspraken geëvalueerd en wordt gekeken hoe verder te gaan.

Communicatie

Niet van toepassing

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Rapport 'De waarde van EcoVrede'
- Aanvullingen van EcoVrede op de rapportage
- Aanbiedingsbrief Instituut voor Publieke Waarden

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	512225

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 23 maart 2021, nummer: 512225;

gelet op artikel 160 van de Gemeentewet;

besluit:

1. De publieke bijdrage voor het werk van EcoVrede uit te drukken in de voor hen belangrijkste randvoorwaarde: 500 tot 1.000 m2 ruimte in Arnhem.
2. Hierbij in 2021 maximaal 50.000,- euro beschikbaar te stellen: 30.000 euro (of een x/12 deel daarvan) als maximale bijdrage, max 10.000,- euro vergoeding voor verhuizing en afvoer van spullen en 10.000 euro voor uitvoeringskosten aan de zijde van de gemeente. Daarnaast met ingang van 2022 voor drie jaar 30.000,- euro een incidentele subsidie beschikbaar te stellen op basis van heldere subsidievoorwaarden.
3. Dekking voor deze bijdrage voor 2021 te vinden in de bestaande middelen voor armoede en de bijdrage voor 2022 - 2024 mee te nemen in de voorbereiding van de begroting.
4. De afspraken in 2024 te evalueren.

De griffier, De voorzitter,

Gemeente Arnhem

De waarde van EcoVrede
Rapportage

GEMEENTE Arnhem

INSTITUUT VOOR PUBLIEKE WAARDEN

Penvoerder: Thor Smits
Versie 1.6, 19-02-2021
Opgesteld door: Thor Smits met bijdragen van Thijs van den Enden en Lex Meiberg (Instituut voor Publieke Waarden), Gerda Dreise en Antoine Nikkessen (Gemeente Arnhem), Syne Fonk en Nelly Sendar (namens EcoVrede).

Inhoud

1 Opdracht en aanpak 3
1.1 Opdracht 3
1.2 Aanpak 4
2 De Waardendriehoek 5
2.1 Hoe werkt de waardendriehoek? 5
2.2 De Waardendriehoek van EcoVrede 6
3. Beeld uit de interviews 10
4. Wat is EcoVrede 'waard'? 12
4.1 Vertaling in een bijdrage 12
4.2 Subsidies gemeente Arnhem 13
4.3 Vergelijking met andere initiatieven 14
4.4 Kosten voor huisvesting 14
5. Verbeterpunten 16
5.1 Verbeterpunten voor de gemeente 16
5.2 Verbeterpunten voor Ecovrede 16
6. Conclusie en aanbevelingen 17

1 Opdracht en aanpak

1.1 Opdracht

De stichting EcoVrede is een particulier initiatief dat al meer dan 10 jaar actief is in Arnhem. De stichting begeeft zich met haar activiteiten op het vlak van duurzaamheid, armoede en, gezondheid. De stichting EcoVrede vraagt voor haar huisvesting ondersteuning van de gemeente Arnhem. In de afgelopen jaren is het onderwerp diverse keren aangekaart bij, en door, de gemeenteraad van Arnhem.

Wethouder Louwers heeft in de raadsvergadering van 9 juli 2020 toegezegd een onafhankelijk onderzoek te laten doen om de maatschappelijke meerwaarde van de Stichting EcoVrede te toetsen, alsmede de mate waarin de Stichting in een behoefte voorziet, welke huisvestingsbehoefte daarbij hoort en of EcoVrede voor een bijdrage van de gemeente in aanmerking zou moeten komen.

Gemeente en EcoVrede zijn na de zomer met elkaar in overleg gegaan over de uitgangspunten voor dit onderzoek. Conclusie was al snel dat het onderzoek in elk geval in goede onderlinge samenwerking zou moeten plaatsvinden, dus niet uitsluitend door een in te huren derde partij. Maar wel met een onafhankelijke partij die in de samenwerking zou kunnen ondersteunen. Grote voorkeur van zowel EcoVrede als van de gemeente ging hierbij uit naar het Instituut voor Publieke Waarden.

Strikt genomen is het 'onderzoek' daarmee niet onafhankelijk, maar onder onafhankelijke begeleiding van het Instituut voor Publieke Waarden uitgevoerd door de gemeente en EcoVrede samen.

Het Instituut voor Publieke Waarden (IPW) heeft een inmiddels beproefd instrumentarium ontwikkeld voor het waarderen van een maatschappelijk initiatief. Met dit instrumentarium is ook binnen de gemeente Arnhem ervaring opgedaan. In de woorden van het Instituut zelf:

> *Hoe waardeer je een maatschappelijk initiatief? Dat is de kernvraag voor de toekomstige democratische verzorgingsstaat. De overheid verandert snel. Maatschappelijk ondernemers en burgers geven de publieke zaak vorm. Maar hoe moeten beleidsmakers, subsidieverstrekkers, fondsen, wethouders, en medeburgers waarderen wat ze doen? Wat maakt een initiatief tot een maatschappelijk initiatief en een ondernemer tot een maatschappelijk ondernemer? En wat legitimeert de inzet van publieke middelen, het schrappen van regels of het beschikbaar stellen van maatschappelijk vastgoed?*
>
> *Om die reden ontwikkelden we een waarderingsmodel. Opdat we initiatieven op hun publieke waarde kunnen waarderen. De waarden rendement (met schaarse middelen moeten we verstandig omgaan), legitimiteit (maakt het initiatief verschil?) en betrokkenheid (bestaat er draagvlak voor het initiatief?) staan centraal.*

De nu voorliggende rapportage is het product van een gezamenlijk transparant onderzoeks- en wegingsproces, tot stand gekomen in een productieve samenwerking tussen EcoVrede, enkele gemeentelijke vertegenwoordigers en het IPW. De erin gepresenteerde Waardendriehoek wordt herkend door zowel EcoVrede alsook door de opstellers namens de

gemeente. Uiteraard maakt B&W/de Raad een eigen afweging t.a.v. de vraag om investering van de zijde van EcoVrede, maar de hier geformuleerde conclusies en aanbevelingen vloeien wat beide partijen en het IPW betreft logisch voort uit de waardendriehoek. Ze vormen een werkbaar compromis. Er is begrip voor de gebleken beperkingen om de waarde van EcoVrede volledig in 'productie' en geld uit te drukken.

Oordeel van het IPW is dat het een mooie, evenwichtige rapportage is geworden, waarin de wegingskeuzes goed zijn omschreven. Er is duidelijk niet over één nacht ijs gegaan, er is veel energie geïnvesteerd om alle perspectieven aan bod te laten komen en te wegen en zorgvuldig gezocht naar een voor alle partijen goede oplossing.

Instituut voor Publieke Waarden	***Stichting EcoVrede***	***Gemeente Arnhem***
Lex Meiberg	Nelly Sendar	Gerda Dreise
Thijs van den Enden	Syne Fonk	Antoine Nikkessen
		Thor Smits

1.2 Aanpak

In dit rapport is de methode gevolgd van het Instituut voor Publieke Waarde. Als eerste stap is de zogenaamde waardendriehoek opgesteld, die inzicht geeft in verschillende aspecten van de publiek waarde van EcoVrede (hoofdstuk 2). Deze aspecten zijn vervolgens getoetst door interviews met een aantal partners en cliënten van EcoVrede (hoofdstuk 3). De resultaten hiervan hebben geleid tot aanscherping van de waardendriehoek in hoofdstuk 2.

Met het beeld dat uit de driehoek en de interviews naar voren kwam is geprobeerd om de maatschappelijke waarde te 'vertalen' naar of en hoe de gemeente dit in redelijkheid financieel of met andere middelen zou moeten waarderen. Onder meer wordt de vergelijking gezocht met andere initiatieven in Arnhem, en de bijdrage die de gemeente Arnhem daaraan levert (hoofdstuk 4).

Uit de sessies die hebben geleid tot de waardendriehoek, uit de interviews, overige gesprekken die zijn gevoerd om informatie boven tafel te krijgen, en uit de vergelijking met andere initiatieven, zijn waardevolle leerpunten voor beide partijen, alsmede mogelijke oplossingsrichtingen voor de hulpvraag van EcoVrede voren gekomen (hoofdstuk 5). Afgesloten wordt met de conclusies en de aanbeveling richting de Arnhemse gemeenteraad (hoofdstuk 6).

2 De Waardendriehoek

2.1 Hoe werkt de waardendriehoek?

De belangrijkste vraag die voorafgaat aan de vraag hoe we maatschappelijke initiatieven moeten waarderen, is welke waarden we dan moeten hanteren. Voordat we de vraag beantwoorden hoe je waarde toekent, is de vraag welke waarden je hanteert. Of, anders geformuleerd: in welke waarden druk je je initiatief uit? Is het een goed initiatief? Of een goedkoop initiatief? Of een rechtvaardig initiatief? Of een innovatief initiatief? Het zijn alleen waarde-oordelen. Sommige hebben de zweem van objectiviteit (goedkoop!), maar het blijven waarde-oordelen.

We zijn op zoek gegaan naar de kernwaarden van de drie belangrijkste actoren in het publieke domein. De samenleving, de overheid en de markt. Vervolgens hebben we daar kernwaarden aan toegekend. Vooral ook omdat we weten dat in het verleden de verzorgingsstaat een constellatie van markt, overheid en samenleving is geweest. De balans tussen deze drie domeinen, en hun onderlinge verhouding kan veranderen, maar de waarden die ze nastreven zijn noodzakelijk voor het oplossen van publieke problemen. We kwamen tot de volgende indeling:

Legitimiteit
We formuleerden legitimiteit als de kernwaarde van overheden. Het gaat on juridische legitimiteit (wat staat er in de wet), maar ook om de doelstellingen van wetten en beleid. En over de verhouding tussen de overheid en de burger/het initiatief. Hierbij staan vragen centraal als:

- Welke publieke waarde wordt gecreëerd (in welk gat springt dit initiatief)? En is die uniek?
- Hoe verschilt het initiatief of project van het bestaande aanbod, qua doelstellingen, doelgroep, of beoogde resultaten? Wat is er anders en/of beter aan?
- Levert het initiatief of project een bijdrage aan doelstellingen die voortvloeien uit beleid of wettelijke opdrachten? Zo ja, aan welke?
- Worden er mensen van het initiatief buitengesloten? Is dat problematisch?

Rendement
In het publieke domein beschikken we over het algemeen over schaarse middelen. Hoe effectiever we die besteden, des te meer geld we overhouden voor het oplossen van andere maatschappelijke problemen. De waarde rendement gaat over efficiency, hoe worden die schaarse publieke middelen ingezet. Daarmee is het de waarde van de markt. Hierbij staan vragen centraal als:

- Welke kosten worden er gemaakt?
- Welk deel zou de samenleving/gemeente moeten betalen?
- Wat levert het project of initiatief in financiële zin op? Is het bijvoorbeeld een vervanging van een vorm van zorg, arbeidsre-integratie, of worden er maatschappelijke kosten mee voorkomen? Zo ja, schat dan in hoeveel kosten worden bespaard.
- Waar slaan de baten neer? Wie heeft een financieel belang bij de uitkomsten van dit project of initiatief?

Betrokkenheid
Een derde waarde is betrokkenheid. Dat is de kernwaarde van de samenleving. In de eerste plaats gaat betrokkenheid erover dat mensen publiek initiatief nemen, niet om er geld aan te verdienen, maar om een publiek probleem op te lossen. Ten tweede betekent het dat er meerdere mensen bij betrokken zijn. We zouden van draagvlak kunnen spreken. Die betrokkenheid vatten we in vragen als:

- Van wie is dit project?
- Voor wie is dit project?
- Wat kunnen en willen mensen zelf doen, dankzij het initiatief? En wat gebeurt er als we niets doen?
- Welke manieren van betrokkenheid kunnen mensen tonen, als medeorganisator, supporter, uitvoerder of deelnemer? Zoals geld, tijd of netwerk inzetten, steun uitspreken, sponsoren, of zelf dingen doen.
- Hoe waarderen we deze betrokkenheid?

Deze drie waarden vormen samen een waarderingsinstrument. Niet om daarmee een ‘eindcijfer’ te geven: dit initiatief is een 8 waard. Maar om recht te doen aan de waarde die een initiatief heeft voor de maatschappij. Welke (financiële of andere) waardering vanuit de gemeente hierbij passend is, is een politieke vraag.

2.2 De Waardendriehoek van EcoVrede

EcoVrede heeft een bijzonder breed scala aan idealen, ambities en activiteiten. Bij het opstellen van de waardendriehoek is ernaar gestreefd om niet de volle breedte in beeld te brengen, maar juist om te zoeken naar de kern van de maatschappelijk bijdrage van EcoVrede. Dus: waar maakt EcoVrede het verschil en hoe verhoudt dit zich tot de huisvestingsvraag. Deze focus is mede van belang omdat niet alle activiteiten van EcoVrede direct leiden tot de ruimtevraag die de aanleiding is geweest voor dit rapport. Zo is een als zodanig zeer relevante activiteit voor EcoVrede zoals het voedselbos minder prominent in de beschouwing meegenomen.

Samengevat komt uit de sessies naar voren dat speerpunt van EcoVrede is om de brug te slaan tussen duurzaamheid en armoede, voor een gezonde samenleving.

Sterke punten van EcoVrede hierbij zijn: laagdrempeligheid, snelle actie, voor iedereen toegankelijk, vanuit menselijkheid, door middel van maatwerk, met recyclingmaterialen, voor bewustwording en voor duurzaamheid.

EcoVrede bespaart op (middel)lange termijn maatschappelijke kosten doordat mensen niet verder afzakken in de armoede.

Waardendriehoek EcoVrede

LEGITIMITEIT

Welke bijdrage kan EcoVrede leveren aan beleidsdoelstellingen?

In de kern draagt EcoVrede bij aan armoedebestrijding en het verminderen van sociale problematiek door persoonlijke, laagdrempelige en integrale ondersteuning op:

- Fysiek/materieel: ondersteuning in primaire levensbehoeften, zoals het verkrijgen van gratis voedsel (voedsel in eigen tuin verbouwen), meubels, kleding, bibliotheek etc. Zo komen mensen binnen;
- Persoonlijk: 'nuldelijn', naast mensen gaan staan die nergens anders passen, weer perspectief verkrijgen, mee naar instanties, soms juridische ondersteuning;
- Sociaal: mensen die in een isolement zitten helpen om weer een plek in de samenleving te geven, contact te krijgen met hun medemens, re-integratie door vrijwilligerswerk, dagbesteding;

Daarnaast activiteiten op het gebied van duurzaamheid algemeen, niet specifiek gericht op armoede (Voedselbos, afvalinzameling/recycling en nieuwe economie), mede om bewustwording voor duurzame oplossingen binnen de eigen invloedssfeer te creëren.

Waar kan EcoVrede echt het verschil maken?

Ecovrede is uniek in haar integrale benadering van armoedebestrijding/vermindering sociale problematiek en dit daar waar mogelijk koppelen aan duurzaamheidsoplossingen. Mensen komen laagdrempelig binnen vanwege de gratis materiële ondersteuning, er wordt een gesprek aangeknoopt en mensen kunnen blijven. Partners geven daarnaast aan dat het uniek is aan EcoVrede dat het zo laagdrempelig is dat iedereen er terecht kan om de allereerste stap te zetten richting participatie - ook wie niet in het reguliere systeem past.

BETROKKENHEID

Voor wie is EcoVrede?

- EcoVrede is niet gebonden aan een wijk, maar werkt stadsbreed. Alle Arnhemmers kunnen er terecht.
- De doelgroep bestaat grotendeels uit mensen in armoede, 200 per week*, variërend van eenmalig tot dagelijks. Zij komen binnen omdat EcoVrede hen fysiek helpt, met onder meer brood en meubels. Van daaruit wordt breder naar problemen gevraagd en geholpen of doorverwezen.
- EcoVrede is ook voor de mensen die er werken: 20 stagaires en 20 vrijwilligers* (van 'doelgroep' tot mensen die het initiatief belangrijk vinden). Iedereen die een bijdrage wil leveren aan duurzaamheid en armoedebestrijding in de breedste zin van het woord kan als vrijwilliger aan de slag.

Van wie is EcoVrede?

- De organisatie wordt volledig gerund door vrijwilligers.
- Partners (SIZA, reclassering, RIBW, Leger des Heils) 'plaatsen' cliënten (30 per jaar*) die ze nergens anders kwijt kunnen, bij Ecovrede. Hetzelfde geldt voor opleidingen met lastiger te plaatsen leerlingen. Het gaat o.a. om mensen met een taakstraf, mensen die moeten (re-)integreren (o.a. statushouders), mensen met een beperking.
- Gemeente geeft al een aantal jaren bescheiden financiële steun (zie Rendement). Het college van Arnhem geeft hierbij aan dat Ecovrede op doelniveau activiteiten verricht die ook het college belangrijk vindt.

RENDEMENT

Opbrengsten

- €15.000 per jaar: o.a. uit subsidie voor vrijwilligerswerk (Eurojobs) en ruim 2/3 uit donaties en vergoedingen.
- EcoVrede begeleidt mensen waarvoor partners geen geld ontvangen of op een wijze die niet voldoet aan formele kwaliteitscriteria. Dit maakt dat EcoVrede hier geen inkomsten van heeft (al zou ze dat deels anders willen).
- Het is een bewuste keuze om geen geld te vragen voor voedsel of producten, omdat deze laagdrempelige ingang een essentieel onderdeel is van EcoVrede. De doelgroep heeft immers weinig tot geen geld.

Kosten

- €15.000 per jaar: materieel, onderhoud, logistieke zaken, administratie, afvalverwerking, gemeentebelastingen.
- Momenteel betaalt EcoVrede niks voor het pand. De gemeente gunt EcoVrede het gebruik van dit pand, met een normwaarde van €55 per m2 per jaar.
- Er zijn geen personeelskosten omdat er alleen gewerkt wordt met vrijwilligers (meer dan 20.000 uur).
- Nu vraag naar 1000m2 ruimte, waarvan ongeveer 500m2 voor spullen opslag. De overige ruimte is voor werkplaatsen, keuken, administratie en gespreksruimten.

Potentiële maatschappelijke opbrengsten

- Vanuit bijzondere bijstand kunnen mensen in aanmerking komen voor vergoeding van basismeubilair. Gemeente Arnhem heeft hiervoor een exclusief contract met 2Switch, maar een dergelijke constructie zou ook voor EcoVrede denkbaar zijn.
- EcoVrede bespaart op (middel)lange termijn maatschappelijke kosten doordat mensen niet verder afzakken in de armoede, maar hiermee worden geen directe (in te boeken) kosten bespaard.
- De vraag is dan ook wat de gemeente over heeft voor een initiatief dat past in een sterke sociale basis.

*Alle kengetallen zijn gebaseerd op schattingen van EcoVrede en/of partners, in een normaal (niet-corona) jaar. We adviseren dat bij het verlenen van (financiële) ondersteuning goede monitoring wordt opgezet om dit te onderzoeken.

2.2.1 LEGITIMITEIT

Welke bijdrage kan EcoVrede leveren aan beleidsdoelstellingen?
In de kern draagt EcoVrede bij aan armoedebestrijding en het verminderen van sociale problematiek door persoonlijke, laagdrempelige en integrale ondersteuning op fysiek/materieel, sociaal en persoonlijk gebied.

- Fysiek/materieel: ondersteuning in primaire levensbehoeften, zoals het verkrijgen van gratis voedsel (voedsel in eigen tuin verbouwen), meubels, kleding, bibliotheek etc. Zo komen mensen binnen.
- Persoonlijk: 'nuldelijns', naast mensen gaan staan die nergens anders passen, weer perspectief verkrijgen, mee naar instanties, soms juridische ondersteuning.
- Sociaal: mensen die in een isolement zitten helpen om weer een plek in de samenleving te geven, contact te krijgen met hun medemens, re-integratie door vrijwilligerswerk, dagbesteding

Daarnaast ontplooien ze activiteiten op het gebied van duurzaamheid, niet specifiek gericht op armoede (Voedselbos, afvalinzameling/recycling en nieuwe economie), mede om bewustwording voor duurzame oplossingen binnen de eigen invloedssfeer te creëren.

Waar kan EcoVrede echt het verschil maken?
EcoVrede is uniek in haar integrale benadering van armoedebestrijding en vermindering sociale problematiek en dit daar waar mogelijk koppelen aan duurzaamheidsoplossingen. Mensen komen laagdrempelig binnen vanwege de gratis materiële ondersteuning, er wordt een gesprek aangeknoopt en mensen kunnen blijven. Partners geven daarnaast aan dat het unieke aan EcoVrede is, dat het zo laagdrempelig is dat iedereen er terecht kan om de allereerste stap te zetten richting participatie – ook wie niet in het reguliere systeem past.

2.2.2 BETROKKENHEID

Voor wie is EcoVrede?

- EcoVrede is niet gebonden aan een wijk, maar werkt stadsbreed. Alle Arnhemmers kunnen er terecht. De doelgroep bestaat grotendeels uit mensen in armoede. Die komen binnen omdat EcoVrede hen fysiek helpt, met onder meer brood en meubels. Van daaruit wordt breder naar problemen gevraagd en geholpen of doorverwezen.
- EcoVrede is ook voor de mensen die er werken: zo'n 20 stagiaires en 20 vrijwilligers (van doelgroep tot mensen die het initiatief belangrijk vinden). Iedereen die een bijdrage wil leveren aan duurzaamheid en armoedebestrijding in de breedste zin van het woord kan als vrijwilliger aan de slag.

Van wie is EcoVrede?

- De organisatie wordt volledig gerund door vrijwilligers. Partners (SIZA, reclassering, RIBW, Leger des Heils) plaatsen cliënten die ze nergens anders kwijt kunnen bij EcoVrede. Hetzelfde geldt voor opleidingen met lastiger te plaatsen leerlingen. Het gaat onder andere om mensen met een taakstraf, mensen die moeten (re)integreren (zoals statushouders), mensen met een beperking. De Gemeente geeft al een aantal jaren bescheiden financiële steun. Het college van Arnhem geeft hierbij aan dat EcoVrede op doelniveau activiteiten verricht die ook het college belangrijk vindt.

2.2.3 RENDEMENT

Opbrengst

- €15.000 per jaar: o.a. uit subsidie voor vrijwilligerswerk[1] en ruim 2/3 uit donaties en vergoedingen.
- EcoVrede begeleidt mensen waarvoor de partners geen geld ontvangen of op een wijze die niet voldoet aan formele kwaliteitscriteria. Dit maakt dat EcoVrede hier geen inkomsten van heeft (al zouden ze dat deels anders willen).
- Het is een bewuste keuze om geen geld te vragen voor voedsel of producten, omdat deze laagdrempelige ingang een essentieel onderdeel is van EcoVrede. De doelgroep heeft immers weinig tot geen geld.

Kosten

- €15.000 per jaar: materieel, onderhoud, logistieke zaken, administratie, afvalverwerking, gemeentebelastingen.
- Momenteel betaalt EcoVrede niks voor het pand. De gemeente gunt EcoVrede het gebruik van dit pand, met een normwaarde van € 55 / m2.
- Er zijn geen personeelskosten omdat er alleen gewerkt wordt met vrijwilligers (meer dan 20.000 uur op jaarbasis).
- Nu vraag naar 1000m2 ruimte, waarvan ongeveer de helft voor presentatie van de spullen en levensmiddelen. De overige ruimte is voor werkplaatsen, keuken, administratie en gespreksruimten.

Potentiële maatschappelijke opbrengsten

- Vanuit bijzondere bijstand kunnen mensen in aanmerking komen voor vergoeding van basismeubilair. Gemeente Arnhem heeft hiervoor een exclusief contract met 2Switch, maar een dergelijke constructie zou ook voor EcoVrede denkbaar zijn.
- EcoVrede bespaart op (middel)lange termijn maatschappelijke kosten doordat mensen niet verder afzakken in de armoede, maar hiermee worden geen directe (in te boeken) kosten bespaard.
- De vraag is dan ook wat de gemeente over heeft voor een initiatief dat past in een sterke sociale basis.

[1] 'Eurojobs'; 2018: € 2.480 - 7 vrijwilligers, 2019: € 2.959 - 8 vrijwilligers, 2020: € 3.481 - 12 vrijwilligers

3. Beeld uit de interviews

Er is een tiental interviews gehouden met vertegenwoordigers van instanties waar EcoVrede mee samenwerkt, partners uit het netwerk en cliënten[2].

Uit de interviews komt een rode draad tevoorschijn waarbij het werk van EcoVrede zeer gewaardeerd wordt. EcoVrede wordt gezien als laagdrempelig en toegankelijk. Iedereen is er welkom, vooral de allerarmsten. Ze benaderen de mens zoals die is. De persoon staat centraal, die wordt gezien en krijgt de ruimte, zonder voorwaarden of formaliteiten. De inzet van EcoVrede is uniek in het bieden van acute en gratis hulp, ondersteuning, of ritme en regelmaat.

EcoVrede is een hulpverlenende instantie zonder professionele status, maar ze helpen mensen wel op weg om de participatieladder 'weer terug te vinden' om er een eerste stap op te kunnen zetten. Soms zijn ze een ook de opstap naar reguliere instanties. Deze zijn blij met de aanvullende bijdrage van EcoVrede, omdat zo ook mensen die anders in het leven staan of niet in een hokje passen, verder komen.

Aangegeven is dat het vooral een plek is waar acute (nood-)hulp wordt verleend, met brood, inventaris of een plek om tijdelijk 'te werken'. Je kunt er direct terecht zonder allerlei voorwaarden en vooraf vastgestelde doelen die bereikt moeten worden.

Er wordt wel aangegeven dat de bijdrage van EcoVrede *aanvullend* is op de professionele instanties, maar er geen vervanging voor is. Het gaat hierbij niet om de kwaliteit van de dienstverlening, maar om de gevraagde formaliteiten en kwalificaties waar EcoVrede niet aan wil en kan voldoen. Dat betekent dat er vanuit de benaderde instanties géén sprake kan zijn van een vergoeding voor diensten van EcoVrede. Vanwege het aanvullende karakter zijn er geen inkomsten of een vergoeding voor de diensten van EcoVrede. Maar het zijn juist de klanten waar reguliere instanties geen raad mee weten die een plek kunnen krijgen bij EcoVrede. Professionalisering zou betekenen dat ze op andere instanties gaan lijken en hun identiteit verliezen.

In de woorden van EcoVrede zelf: *Maatschappelijk initiatief is feitelijk de bezemwagen van de economie. EcoVrede is vaak nog eens ‘de bezemwagen Achter de Bezemwagen’ vanwege alle mensen die tussen de regels vallen.*

EcoVrede geeft hierbij zelf aan dat het zeer nuttig is om iemand uit de armoede te halen. In de voetnoot staat hiervan een kort voorbeeld uit de praktijk geschetst[3].

---

[2] SIZA, Iriszorg, reclassering, Voedselbank, Leger des Heils, Sociale wijkteams, collega in tweedehands spullen, vrijwilliger EcoVrede en 2 cliënten.

[3] Persoon had geen eten, dakloos geweest, net een huis toegewezen gekregen maar nog geen spullen en in afwachting van een toekenning uitkering en een lening voor aanschaf van huisraad. Zodoende bij EcoVrede gekomen. Een noodpakket eten. Een koelkast, een bank, stoelen, een tafel, vaasjes, gordijnen, een tv, een bijzettafeltje, een bed, een matras, vloerkleden en tapijttegels, lampen, een kookstelletje, wat kleine spullen als schilderijtjes. Alles gebracht en naar binnen gebracht en geholpen met inrichten en ophangen. Bijkomende goede doelen: meldt zich als vrijwilliger, geen lening nodig, is enthousiast, komt uit depressie, voelt zich gehoord. Wij krijgen een goed beeld wat er speelt en koppelen dat waar nodig en toegestaan. Helpen de persoon overzicht te krijgen en zaken vlot te trekken of ook uit te leggen en leven op de rails te krijgen. Het geheel ontlast de andere zorgverleners zoals sociale wijkteams.

Maar er worden in vrijwel alle interviews ook zorgen naar voren gebracht over EcoVrede. Onder meer dat EcoVrede het moeilijk vindt om zich te focussen op waar ze echt goed in zijn, waardoor de aanpak chaotisch is. De keuze van EcoVrede om geen inkomsten te willen genereren, maakt dat ze afhankelijk zijn én blijven van derden.

Ook de sociale wijkteams benoemen EcoVrede als mensen met een groot hart, iedereen is welkom, een plek waar 'de persoon' centraal staat. De gratis brood- en spullenvoorziening is populair en verschillende coaches verwijzen hier dan ook naar. Uit de teams komt echter ook een kritisch geluid. Een groot deel van de gesproken coaches (5 van de 6) vindt EcoVrede 'rommelig', stelt dat EcoVrede niet alle geschapen verwachtingen waar kan maken en vindt dat EcoVrede geen bijdrage levert aan de begeleiding naar een stap hoger op de participatieladder. (Waarbij EcoVrede aangeeft dat hun doel ook is om mensen vooral 'een stap' te laten zetten).

De geholpen cliënten zelf ten slotte geven aan dat ze zich bij EcoVrede welkom voelden, zichzelf konden zijn. ‘Een thuis op basis waarvan ik weer kon opkrabbelen’ of een plek ‘om weer structuur aan mijn leven te geven’. Ook zij gunnen EcoVrede ondersteuning op bepaalde gebieden (bijv. de website), maar zijn in de kern positief over wat EcoVrede voor hen heeft betekend.

Voor enkele fragmenten uit de verslagen van de interviews wordt verwezen naar de bijlagen.

4. Wat is EcoVrede 'waard'?

4.1 Vertaling in een bijdrage

Uit voorgaande hoofdstukken blijkt zonder meer dat EcoVrede maatschappelijke waarde heeft, en dat er door de inzet van Ecovrede ook maatschappelijke kosten worden bespaard. Is er een objectief bedrag te noemen voor deze besparing?

In de waardendriehoek wordt geconcludeerd dat EcoVrede op (middel)lange termijn maatschappelijke kosten bespaart, doordat mensen niet verder afzakken in de armoede. Maar hiermee worden geen directe (in te boeken) kosten bespaard. Bovendien zijn kosten die bespaard worden door preventie moeilijk te becijferen. De vraag is dan ook wat de gemeente over heeft voor een initiatief dat past in een sterke sociale basis. Dat is meer een keuze dan een objectief te bepalen gegeven.

Omdat EcoVrede voor hun verschillende activiteiten geen aantallen 'geholpen klanten' bijhoudt is niet vast te stellen hoeveel unieke klanten er zijn. Op basis van ervaringen houden we aan dat EcoVrede gemiddeld 200 mensen in de week helpt (met brood, groente- en fruit en voedselnoodpakket, juridisch en gezondheidsadvies, meubilair en dagbesteding). Sommigen daarvan komen eenmalig, sommigen zijn structureel ‘klant’ van EcoVrede. Daarnaast kan uitgegaan worden van 20 tot 30 mensen in een normaal jaar die via partners aan een traject geholpen worden. Dit is ooit meer geweest en zou ook weer kunnen groeien, volgens EcoVrede.

De indieners van de motie 'vind een permanente locatie voor EcoVrede' in de Arnhemse gemeenteraad van 8 juli 2020 stellen een financiële vertaling voor, door bedragen te koppelen aan onder meer jeugdreclasseringstrajecten en begeleiding van participatieplaatsen[4]. Dat trajecten bij EcoVrede deze professionele 'labels' daadwerkelijk hebben wordt echter niet bevestigd, evenmin als de genoemde aantallen en vergoedingen. Organisaties die cliënten bij EcoVrede ‘plaatsen’ geven juist aan dat dit mensen zijn waar geen formele vergoeding tegenover (kan) staan bij een informele organisatie als EcoVrede. De kracht van EcoVrede is ook juist dat ze mensen helpen die tussen wal en schip van professionele trajecten invallen. De vraag is ook of dat wel nodig is om tot de conclusie te komen dat het een verlies voor de stad zou zijn om EcoVrede te laten vallen'.

Het moet overigens benadrukt worden dat de hulpvraag van EcoVrede aan de gemeente ook om meer praktische zaken gaat, zoals het krijgen van een afvalpas. Er lijkt hier echter een juridische beperking op te liggen omdat het afval van Ecovrede als bedrijfsafval wordt bestempeld. De gemeente heeft wel een wettelijke zorgplicht voor inzameling en verwerking van huishoudelijk afval, maar niet voor bedrijfsafval. Daardoor vallen maatschappelijke organisaties tussen wal en schip. De gemeente onderzoekt mogelijkheden om maatschappelijke organisaties bij het aanbieden en verwerken van afval te faciliteren. Dit vraagstuk wordt separaat beantwoord[5].

[4] Verworpen motie 20M135 8 juli 2020

[5] Wethouder Bouwkamp zegt bij motie 20M264 "Diftar PLUS, voorstel 5: meer pasjes levert meer op" toe om aan de slag te gaan met het inventariseren wat mogelijk is binnen het reinigingsrecht.

4.2 Subsidies gemeente Arnhem

Bieden bestaande subsidieregelingen binnen de gemeente houvast om op basis daarvan de hoogte van een bijdrage vast te stellen? De gemeente Arnhem heeft in 2020 ruim 650 subsidies verstrekt. Het gaat om subsidies aan organisaties die activiteiten en werkzaamheden uitvoeren op het gebied van bijvoorbeeld sport, kunst & cultuur, amateurkunst, evenementen, klimaatadaptatie e.d. maar ook voor subsidies van wijkinitiatieven en andere aan de wijk gerelateerde activiteiten. Er lijken geen gemeentebrede subsidieregelingen te zijn waar EcoVrede zonder meer gebruik van kan maken, anders dan die voor vrijwilligers waar al uit geput wordt[6].

Voor al deze subsidies zijn verschillende regelingen met randvoorwaarden en criteria van toepassing. Voor een deel van de subsidies in de wijken moeten de criteria op basis waarvan (de hoogte van) het subsidiebedrag wordt vastgesteld nog verder worden doorontwikkeld. Hierbij gaat het om criteria als bereik, draagvlak, en incidenteel/structureel die bepalen of en hoeveel de aanvrager ontvangt.

Er is een aantal organisaties, zoals Rijnstad en RIBW die subsidies ontvangen voor activiteiten die voor een (klein) deel inhoudelijk wel te vergelijken zijn met dat wat Ecovrede doet maar strikt formeel er toch anders uitzien. De subsidie voor deze activiteiten maken bovendien onderdeel uit van een groot pakket van activiteiten waarin niet elke activiteit separaat inzichtelijk is gemaakt. Dit zorgt ervoor dat een goede vergelijking (in kosten) met de werkzaamheden van Ecovrede niet te maken is.

Tevens zijn in sommige subsidies aan organisaties ook de kosten van huur die aan de gemeentelijke panden moet worden betaald, meegenomen in het subsidiebedrag. Dat kan zorgen voor een ophogend effect omdat de gemeente uitgaat van een kostprijs dekkende huur die hoger kan uitvallen dan in de markt gehanteerde tarieven.

Hoewel daarvoor niet primair bedoeld, zijn er wel subsidies op wijkniveau verstrekt aan organisaties die wijkoverstijgend zijn en in sommige gevallen zelfs een stedelijk bereik hebben. De Teams Leefomgeving hebben door middel van gerichte subsidies in hun eigen wijk de lokaal verankerde partijen kansen geboden om zich verder te ontwikkelen tot partijen die een aantoonbare meerwaarde hebben voor de bewoners in de wijk en voor de ontwikkeling van de wijken zelf. Het initiatief loopt dan via Team Leefomgeving, maar de subsidie is dan voor meer dan alleen de wijk en in sommige gevallen zelfs voor de hele stad. Ecovrede zou via deze weg eventueel ook een aanvraag kunnen doen.

EcoVrede deelt huisraad uit aan mensen die dat nodig hebben (waarmee de goederen ook een rol hebben in dagbesteding en leertrajecten). Mogelijk bespaart dat op de bijzondere bijstand. Uitgangspunt bij de gemeente Arnhem is echter dat mensen in de bijstand zelf geld reserveren voor duurzame gebruiksgoederen. Voordat er geld c.q. goederen door de gemeente worden verstrekt worden mensen verwezen naar andere mogelijkheden (zoals website 'gratis spullen af te halen' e.d.) om aan goederen te komen. Dit is beschreven in een handboek. In dit handboek wordt overigens Ecovrede niet genoemd. Uitgangspunt is dus eerste zelf proberen te regelen en als dat echt niet lukt, kun je naar de gemeente. En dan

[6] Volgens EcoVrede heeft voormalig wethouder Ine van Burgstede hierover in een raadsvergadering gezegd: “We zijn jullie als categorie vergeten.” We hebben de Raadsnotulen hier niet op nageslagen.

zijn er strikte formele richtlijnen (met toetsingen en toeslagen) wanneer iemand wel of niet in aanmerking komt voor welk bedrag om gebruiksgoederen te kopen. Vaak krijgen ze dan geld om de gebruiksgoederen te kopen. Daar waar mensen "niet met geld om kunnen gaan" kunnen deze goederen ook in natura worden verstrekt. Daarvoor zijn er afspraken gemaakt met 2Switch waar gebruiksgoederen kunnen worden uitgezocht en de gemeente vervolgens de rekening betaald. Overwogen kan worden ook een dergelijke afspraak ook met EcoVrede te maken.

4.3 Vergelijking met andere initiatieven

Door de sterk uiteenlopende activiteiten van Ecovrede is er geen organisatie waar Ecovrede mee te vergelijken is. Zeker niet als het gaat om een organisatie die een subsidie van de gemeente Arnhem ontvangt. Een deel van de activiteiten die Ecovrede uitvoert wordt ook wel door andere organisaties uitgevoerd (denk bijvoorbeeld aan het diaconale werk) maar zijn niet zodanig objectief met elkaar te vergelijken om hiervoor een subsidiebedrag vast te stellen. Een ander deel is weer geheel uniek, zoals het gratis verstrekken van huisraad.

Vergelijkingen op basis van aantallen gaat ook al snel mank. Bij de 1200 gezinnen per week, die de voedselbank Arnhem extra steun geeft met een voedselpakket, met flink minder gebruik van ruimte, en waar slechts een zeer beperkte bijdrage van de gemeente tegenover staat, valt EcoVrede in het niet. Maar er gaan ook subsidies van duizenden euro's naar activiteiten met een aanzienlijk kleiner bereik dan dat EcoVrede heeft. Verstandig is dan ook om de vraag om te draaien: ga uit van wat EcoVrede *nodig* heeft om voor de stad behouden te blijven en toets of dat redelijk is. Dit is ook beter in lijn met de werkwijze van EcoVrede: denk niet vanuit de hokjes waar ze in zouden kunnen passen, maar kijk naar wie ze zijn en wat ze nodig hebben.

4.4 Kosten voor huisvesting

Uit de waardendriehoek blijkt dat inkomsten en uitgaven van EcoVrede met elkaar in evenwicht zijn, zolang de kosten voor huisvesting daar niet in meegenomen worden. Een (extra) bijdrage is dus volledig gericht op huisvesting. Hier ontstaat het belangrijkste knelpunt in de casus: door EcoVrede wordt een bijzonder groot oppervlak gevraagd van 1000m^2 (zie ook hoofdstuk 6). Dat is vanuit de kernactiviteiten van EcoVrede wel te verklaren, maar desalniettemin uitzonderlijk veel en onvergelijkbaar met enig ander maatschappelijk initiatief. En wellicht ten overvloede, het gaat hier om structurele kosten. Een incidentele bijdrage volstaat dus niet. Er is op dit moment geen ander maatschappelijk initiatief in Arnhem dat structureel kan rekenen op structurele (vergoeding van) huisvesting (met uitzondering van organisaties waar de kostprijsdekkende huur wordt vergoed). Bovendien is het een fors bedrag.

Uitgaande van een kostprijs dekkende huur vertegenwoordigt dit een bedrag van minimaal €30.000 (NB: *ook* als het een pand in gemeentelijk eigendom zou zijn, als een dergelijk pand al beschikbaar zou zijn[7]). Een representatieve markthuurprijs ligt rond €70 per m^2 BVO (opgave Jacco Vogelaar BMV), de kostprijsdekkende huur van het huidige pand aan de

[7] Zie raadsbrief afdoening Motie 19M140 'Gemeentelijk vastgoed voor maatschappelijke doeleinden': Kostprijs dekkende huur kan worden opgebracht door de initiatiefnemers en/of met subsidies vanuit andere beleidsvelden.

Middachtensingel zou bij benadering €55 per m^2 zijn. Dit is exclusief gebruikers- en servicekosten zoals energie en water, beheer, binnen onderhoud, belastingen en heffingen. Dat neemt natuurlijk niet weg dat dit normkosten zijn en zich in de markt een buitenkans kan voordoen[8]. Er zijn volgens EcoVrede panden beschikbaar vanaf €40 per m^2.

Voor een duurzaam toekomstmodel voor EcoVrede is het hoe dan ook raadzaam de ruimtevraag te beperken. Besproken is een tussenoplossing voor de ruimtevraag: Naast 300-400m^2 als ruimte voor de presentatie van spullen en 100 m^2 voor levensmiddelen zoals brood, groente, fruit, kan de rest (werkplaatsen, administratie, gespreksruimtes) flexibel worden ingevuld. Het flexibele deel zou op verschillende locaties kunnen, bijvoorbeeld ondergebracht bij en in samenwerking met andere instanties (MFC, sociaal wijkteam, etc.). Een efficiënter gebruik van ruimte door het combineren van huisvesting met voedsel-, kleding-, en speelgoedbank is een mogelijkheid. Ook kan EcoVrede zelf door een meer gestructureerd gebruik van ruimte vierkante meters besparen.

De huidige situatie van EcoVrede laat overigens zien dat dit lastig is: naast de nieuwe tijdelijke huisvesting aan de Middachtensingel is óók de oude locatie aan de Industrieweg nog steeds niet verlaten. In de figuur hieronder is het ruimtegebruik/de ruimtevraag van EcoVrede schematisch vormgegeven, met toelichting van EcoVrede.

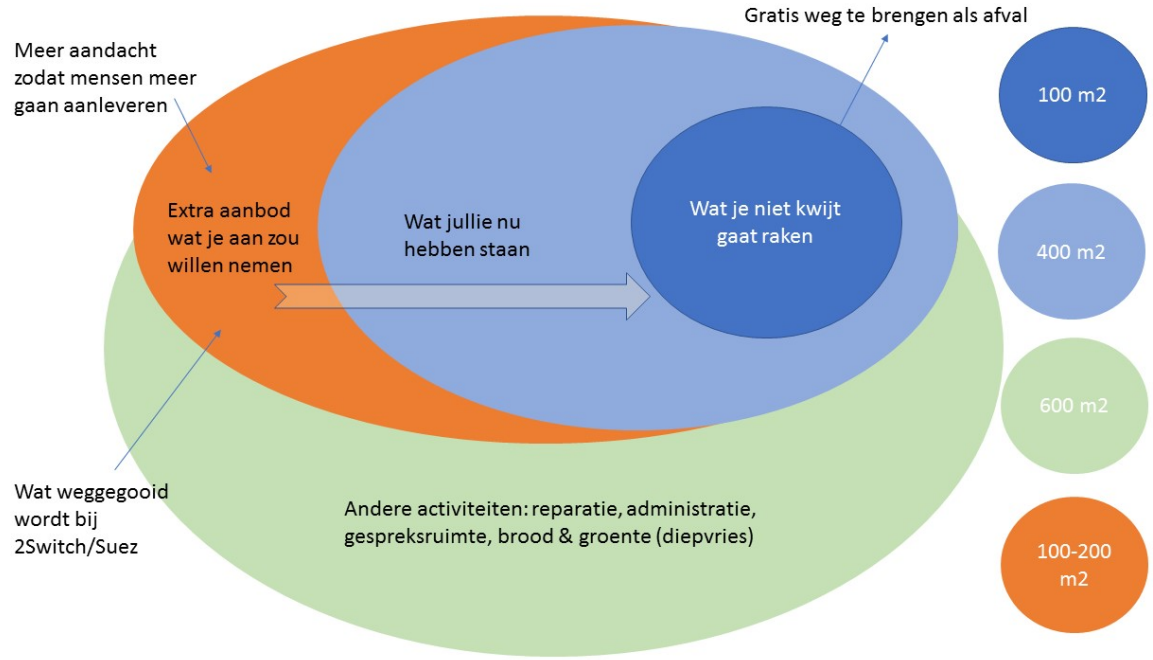

Figuur 1 Ruimtevraagstuk EcoVrede

Toelichting EcoVrede: EcoVrede vervult een functie in stimuleren van hergebruik en het verminderen van afvalstromen. Bij een goede afvoermogelijkheid van afval, en een verzamelpunt voor nog goede gebruiksgoederen af te geven op vrijwillige basis op een of de beide depots (Zuid en Noord) is er meer doorstroom voor EcoVrede en meer effectief voorraadbeheer mogelijk. Daarbij wordt er bespaard op volume aan afval en recycling en bewustzijn over die zaken bevorderd. De tekening geeft hiervan een visueel beeld.

[8] EcoVrede geeft aan graag gebouwbeheer te willen vervullen. Voor de gemeente is dit echter geen optie; zij hebben in algemene zin slechte ervaringen met niet-professionele leegstandsbeheerders. En zij geven aan dat dit geen (ook niet financiële) voordelen oplevert.

5. Verbeterpunten

Uit de sessies die hebben geleid tot de waardendriehoek, uit de interviews, overige gevoerde gesprekken om informatie boven tafel te krijgen, en uit de vergelijking met andere initiatieven, zijn waardevolle leerpunten voor gemeente en Ecovrede naar voren gekomen.

5.1 Verbeterpunten voor de gemeente

- Ruimte nemen om waardering voor een initiatief uit te spreken, ook als regels of andere bezwaren in de weg zitten.
- Een vast aanspreekpunt en (intern) verbinder benoemen voor stadsbrede maatschappelijke initiatieven (voor wijkinitiatieven is dit beter geregeld).
- Bij inzet van gemeentelijke instrumenten (zoals huisvesting, afval en heffingen) rekening houden met de flexibele inzet daarvan voor maatschappelijke initiateven en de mogelijke financiële gevolgen daarvan in de begroting.
- In het verlengde hiervan: reken voor gemeentelijk vastgoed een vaste lage huur voor maatschappelijke initiatieven, en zorg voor structurele dekking van het tekort op de kostprijs.
- Zorg dat initiatieven met een brede, algemene maatschappelijke waarde niet buiten de boot vallen door te specifieke doelen op te nemen in de voorwaarden.
- Zorg voor een makelaars punt voor de koppeling van vraag en aanbod van maatschappelijk vastgoed. Liefst onafhankelijk van de gemeente, maar wel met inbreng van gemeentelijk vastgoed in een 'ruimtebank'.

5.2 Verbeterpunten voor Ecovrede

- EcoVrede werkt breed, op allerlei facetten. Dat is haar kracht en haar zwakte. Het kan helpen, zowel op het gebied van benodigde ruimte en tijd, alsook op het gebied van toegevoegde waarde, om meer focus aan te brengen in activiteiten en werkzaamheden. EcoVrede wil nu helpen bij alles, maar is simpelweg niet de beste aanbieder op elk gebied. De unieke toegevoegde waarde is de laagdrempelige, integrale benadering van armoedebestrijding en vermindering van sociale problematiek. Daar zou de focus op moeten liggen.
- Zorg voor eigen inkomsten, ook al is het ideaal zoveel mogelijk zonder geld te doen.
- Meer structuur en organisatie is gewenst, zonder echt professioneel te worden (want dat zou ten koste gaan van de kracht van EcoVrede). Verbeteringen worden door partners gevraagd op het gebied van huisvesting, vervoersveiligheid, techniek en administratie.
- EcoVrede ziet waarde in spullen die anderen niet zien, maar mede daardoor stapelen de spullen zich op. Dat EcoVrede nog waarde ziet in veel spullen, wil niet zeggen dat de maatschappij moet opdraaien voor de kosten van opslag daarvoor. Wat na bepaalde tijd (bijv. 3 maanden) niet is opgehaald, moet weggegooid worden.
- Zorg voor een bedrijfsvoering waar minder ruimte voor nodig is. Als de ambities niet in de beschikbare ruimte passen, pas de ambities dan aan op de ruimte. Dit wordt vergemakkelijkt voor EcoVrede als er een goede afvalregeling voor hen is getroffen (zie aanbevelingen).
- Probeer niet te verharden in de relatie met gemeente. Als de top van de escalatieladder bereikt is, wordt een goed gesprek lastig. Bovendien schrikt het potentiële verhuurders af.
- Ga relaties aan met behoud van eigenheid, maar gericht op samenwerking.

6. Conclusie en aanbevelingen

Wethouder Louwers heeft in de raadsvergadering van 9 juli 2020 toegezegd een onafhankelijk onderzoek te laten doen om de maatschappelijke meerwaarde van de Stichting EcoVrede te toetsen, alsmede de mate waarin de Stichting in een behoefte voorziet, welke huisvestingsbehoefte daarbij hoort en of EcoVrede voor een bijdrage van de gemeente in aanmerking zou moeten komen.

Uit voorgaande hoofdstukken blijkt zonder meer dat EcoVrede maatschappelijke waarde heeft, en dat er door de inzet van Ecovrede ook maatschappelijke kosten worden bespaard.

EcoVrede bespaart op (middel)lange termijn maatschappelijke kosten, doordat mensen niet verder afzakken in de armoede. Maar hiermee worden geen directe (in te boeken) kosten bespaard. Bovendien zijn kosten die bespaard worden door preventie moeilijk te becijferen.

Door de sterk uiteenlopende activiteiten van Ecovrede is er geen organisatie waar Ecovrede mee te vergelijken is, zeker niet als het gaat om een organisatie die een subsidie van de gemeente Arnhem ontvangt. Een deel van de activiteiten die Ecovrede uitvoert wordt ook wel door andere organisaties uitgevoerd. Een ander deel is weer geheel uniek, zoals het gratis verstrekken van huisraad. Vergelijkingen op basis van aantallen gaat ook al snel mank.

Er lijken geen gemeente brede subsidieregelingen te zijn waar EcoVrede zonder meer gebruik van kan maken, anders dan die voor vrijwilligers waar al uit geput wordt.

De vraag is dan ook wat de gemeente over heeft voor een initiatief dat past in een sterke sociale basis. Dat is meer een keuze dan een objectief te bepalen gegeven. Meest praktisch is dan ook om uit te gaan van wat EcoVrede *nodig* heeft om voor de stad behouden te blijven, en te toetsen of dat een redelijke bijdrage is.

Uit de waardendriehoek blijkt dat inkomsten en uitgaven van EcoVrede met elkaar in evenwicht zijn, uitgezonderd de kosten voor huisvesting. De gevraagde oppervlakte is groot, namelijk 1000m^2. Dat is vanuit de kernactiviteiten van EcoVrede wel te verklaren, maar onvergelijkbaar met enig ander maatschappelijk initiatief.

Uitgaande van een kostprijs dekkende huur vertegenwoordigt de ruimtevraag van EcoVrede een bedrag van minimaal €30.000 per jaar, exclusief gebruikers-/servicekosten zoals energie en water, beheer, binnen onderhoud, belastingen en heffingen. Uiteraard geheel afhankelijk van of en zo ja welk pand er gevonden wordt en of de oplossing tijdelijk of permanent is. Er moet op gewezen worden dat er op dit moment geen ander maatschappelijk initiatief in Arnhem dat structureel kan rekenen op structurele (vergoeding van) huisvesting (zoals boven al aangegeven wel indirect via de subsidies aan diverse organisaties). Een hier aan gekoppelde bijdrage zou bovendien relatief hoog zijn.

De aanbeveling aan de gemeente is op grond van bovenstaande als volgt:

- EcoVrede heeft maatschappelijke waarde en door de inzet van Ecovrede worden maatschappelijke kosten bespaard. Het behoud van EcoVrede voor de stad is dan ook uitgangspunt.
- Wat dit de gemeente 'waard' mag zijn is niet te becijferen. Dus ga uit van wat EcoVrede (structureel) *nodig* heeft om voor de stad behouden te blijven.

- Zorg dat EcoVrede gratis haar overtollige spullen weg kan brengen (grondstoffen en restafval, voor zover de spullen geen herbestemming kunnen krijgen). Dat geeft de mogelijkheid de hoeveelheid spullen te beperken tot een kwalitatief minimum, waardoor toch aan de behoefte kan worden voldaan van de mensen die een beroep op Ecovrede. Daardoor kan de beschikbare ruimte beter gebruikt worden. Dat betekent in ieder geval een afvalpas. EcoVrede vraagt daarnaast om een plek op het depot (Suez afvalbrengstation), zodat ze haar werk in verwerking en hergebruik kan doen.
- Een gemeentelijke structurele subsidie voor een ruimtevraag van 1000m^2 is mogelijk financieel moeilijk haalbaar. Hoewel de maatschappelijke waarde van EcoVrede in de waardendriehoek is verhelderd, zou de omvang van het bedrag dat daar jaarlijks mee gemoeid is (uitgaande van een marktconform normbedrag voor dergelijk grote ruimte) niet in verhouding staan tot de gemeentelijke bijdrage aan andere maatschappelijke initiatieven. De in deze rapportage uitgewerkte pragmatische oplossing van een vaste uitvalsbasis van ca. 500m^2 voor verzamelen en uitgifte van goederen, gecombineerd met flexibele ruimten in de wijken voor de overige functies, lijkt daarentegen wel een proportionele vertaling van de waarde. De met de waardendriehoek te legitimeren financiële ondersteuning vanuit de gemeente (de meerwaarde van EcoVrede voor de sociale basis in Arnhem is evident) zou de vaste uitvalsbasis structureel mogelijk maken.[9]
- Met ondersteuning van de gemeente zoekt EcoVrede naar een pand voor de vaste uitvalsbasis, dat geschikt is om in ieder geval de belangrijkste unieke bijdrage (laagdrempelig brood en spullen uitgeven) te kunnen vervullen. Voor een eventuele grotere omvang dan ca. 500m2 zou EcoVrede kunnen nadenken over hoe additionele middelen (niet door de gemeente gefinancierd) zouden kunnen worden gegenereerd.
- Voor de overige benodigde flexibele ruimte kan EcoVrede, evt. ondersteund door de gemeente, het gesprek aangaan met andere organisaties of zij hierin kunnen samenwerken.
- Zowel de gemeente als ook EcoVrede nemen de ingebrachte kritiekpunten serieus, met concrete actiepunten. Voor het realiseren van verbeteringen m.b.t. professionalisering en management van de goederenstroom en het genereren van eigen inkomsten, kan EcoVrede waar wenselijk ondersteuning krijgen van de gemeente.
- De gemeente helpt bij het monitoren van aantallen: hoeveel (unieke) inwoners helpt EcoVrede, waar ligt hun kracht en waar kunnen zij beter doorverwijzen?
- Zorg dat EcoVrede ondertussen niet op straat komt te staan.

[9] EcoVrede geeft hierbij aan: Bij een pand is een buitenruimte voor EcoVrede vanwege afvalstromen-scheiding, verschillende transportmiddelen die plek nodig hebben en aan- en afvoer van spullen belangrijk. Bij de huidige locatie Middachtensingel is daarvoor het redelijk omsloten schoolplein geschikt en bij andere locaties moet dat worden meegenomen.

Bijlage 1: Fragmenten uit de interviews

F.L. (Siza)
EcoVrede werkt nog altijd vanuit de basisgedachte van de WMO, waarbij vooral maatschappelijke initiatieven, vrijwilligers en mantelzorgers mensen helpen. Die mooie gedachte is in de praktijk niet oneindig gebleken, maar EcoVrede houdt vol. Het vraagt ook dat je passend moet communiceren met mensen die anders in het leven staan en dat doen ze. Dit maakt EcoVrede uniek. Ze voegen toe aan wat reguliere instanties doen zoals de Voedselbank (EcoVrede helpt ook mensen die net boven de norm komen, maar wel hulp nodig hebben) en 2Switch. In tegenstelling tot 2Switch zijn de spullen bij Ecovrede gratis.

Voor mensen die zelfstandig gaan wonen en geen huisraad hebben of geld daarvoor. Dan help ik ze via EcoVrede aan de meest basale spullen, twee weken geleden nog.
Andere vorm is dat cliënten vrijwillig aan het werk gaan bij EV, soms als tegenprestatie voor spullen ('voor wat hoort wat' principe). Vooral passend voor mensen die zich niet in het reguliere systeem thuis voelen, of het minder nauw nemen met afspraken (als je op afgesproken dag niet kan en afbelt, vragen ze bij EV: wanneer kan je wel?)

Lotte van den Berg (Reclassering)
EcoVrede is uniek in de totaalbenadering van de mens. Ze pellen af tot de kern van de persoon - wie is deze mens en wat heeft hij nodig? Vergelijkbare instanties kiezen eerder voor de doorloopsnelheid van een werkstraf, waardoor er meerdere mensen tegelijkertijd geplaatst kunnen worden. Bij EcoVrede gaat het niet om kwantiteit, maar willen ze meer doen voor de individuele persoon, een soort holistische benadering.

Maar stuur EcoVrede geen mensen die veel begeleiding nodig hebben, die tijd hebben ze niet. Ze kunnen het waarschijnlijk wel, maar ze kiezen er niet voor. Mensen met werkstraf zijn hier wel heel veilig: wie ben je en hoe kunnen we je helpen (= uniek). Geld is niet aan de orde want met werkstraffen zijn geen geldstromen gemoeid. Lotte benoemt dat EcoVrede meer focus zou mogen hebben, en hun website is een rommeltje.

Joop Toeter (coördinator Voedselbankwinkel en secretaris Leger des Heils)
EcoVrede wordt regelmatig (en eigenlijk alleen) ingezet voor gezinnen die geen of onvoldoende inventaris hebben. Voor de doelgroep die helemaal niets heeft. De meerwaarde zit in het gratis verstrekken, wat bij andere instanties niet altijd het geval is. Dat is bijvoorbeeld ook zo bij de broodbank, waar ook geen voorwaarden worden gesteld wat wel het geval is bij de voedselbank: formulieren en toetsen waaraan voldaan moet worden via de sociale wijkteams.

Hoewel Joop vindt dat EcoVrede veel goed doet vindt hij dat het onvoldoende gestructureerd is en er meer focus zou mogen zijn. Hij is kritisch over de hoeveelheid inventaris dat is opgeslagen. Dat zou volgens Joop veel beter en overzichtelijker kunnen. Er zou kritischer gekeken moeten worden wat nog van waarde is en er zou ook een grotere doorstroom moeten plaatsvinden (veel is zo oud dat niemand dat toch wil hebben). Nu is de helft niet zichtbaar en kan zo niet worden uitgegeven.

M.K. (Iriszorg)
Ik beveel EcoVrede van harte aan, ze doen iets unieks. In het westen van het land zou zoiets niet kunnen bestaan. Het is voor de allerarmsten, ook vluchtelingen en asielzoekers. Ik vond dit zo geweldig dat ik dit voor cliënten van Iriszorg ben gaan doen. Tientallen mensen zijn zo geholpen, soms ook vrienden, of bekenden. Enkele cliënten uit Zevenaar hebben ook bij EV geholpen als vrijwilliger, dit was hun dagbesteding. Ze gingen dan op de fiets naar Arnhem om bij EV spullen te sjouwen en te helpen. Enkelen bleven er hangen als vrijwilliger
Soms hebben ze bij EcoVrede zulke mooie spullen dat ze best een klein bedrag mogen vragen, dat advies heb ik ze ook gegeven. Dan hebben ze inkomsten. Nu vragen ze niets, alleen soms een vrijwillige bijdrage of tegenprestatie in natura. Een betere inrichting met alle spullen zou wel helpen, dan raak je eerder spullen kwijt omdat mensen beter zien wat er staat.

Henk Loef (re-integratiecoach bij Leger des Heils)
Kenmerkende van EcoVrede is dat 'de persoon' centraal staat (onvoorwaardelijk wie je als persoon bent) en dat het zeer laagdrempelig is om binnen te komen. Het is geen formele instantie maar kan mensen wel op weg helpen om weer een volgende stap te zetten op de participatieladder. Ze kunnen de eerste opvang zijn om weer 'gezien te worden'. Dit alles zonder allerlei formaliteiten en betalingsregelingen.

EcoVrede levert geen producten waar een vergoeding tegenover kan staan. Dat zou wel kunnen maar dan moeten er aan allerlei kwaliteitscriteria voldaan worden en moet er gewerkt worden met professionals. Dat gaat in deze 'structuur' zeker niet lukken. Misschien is juist dit feit ook hun charme. Je kunt er acuut terecht, laagdrempelig zonder voorwaarden en de persoon (en niet het 'plan met doelen') staat centraal. Een soort noodopvang als opstap naar de instanties die zorgen dat deze mensen een stap kunnen doen op de participatieladder.

Sociale wijkteams (op basis van een uitvraag bij diverse coaches)
Ervaringen met EcoVrede hebben volgens de coaches van de sociale wijkteams vooral betrekking op het verleden. De coaches die EcoVrede kennen zetten vooral in op de producten van EcoVrede als het gaat om gratis broodverstrekking en inventaris. Zij zetten de cliënten op het spoor naar EcoVrede.

Volgens de sociale wijkteams levert Ecovrede geen bijdrage aan de begeleiding naar een stap hoger op de participatie ladder. Ecovrede is geen officiële partner (die aan een aanbesteding heeft meegedaan) waar naar doorverwezen zal worden. Dus geen instantie waar de sociale wijkteams mee samenwerken maar in sommige (individuele) gevallen dus wel een instantie waar naar doorverwezen wordt voor gratis brooduitgifte en gratis inventaris.

Algemene opmerkingen over Ecovrede vanuit de wijkteams: mensen met een groot hart, iedereen is welkom en ze hebben van alles, een plek waar 'de persoon' centraal staat, maar rommelige organisatie met weinig structuur (geen overzicht), ze wekken verwachtingen die ze niet waar kunnen maken

Jan Reijnen (collega in tweedehands spullen)
Jan heeft een zaak in tweedehands computers aan de Hommelseweg. Door deze handel zit hij in hetzelfde netwerk als onder meer EcoVrede m.b.t. het hergebruik van spullen. In dit netwerk wordt gebruik gemaakt van elkaars expertise en soms de spullen die binnen komen.

Klanten overlappen deels. Klanten zijn mensen met weinig geld, en doorgaans Arnhemmers die niet het allerbest voor zichzelf kunnen opkomen. EcoVrede helpt individuen die 'het water aan de lippen staat'. Wat uniek is aan EcoVrede is dat ze alles doen zonder bezoldiging, zonder subsidies. Jan vraag zich ook af of het wel verstandig is van EcoVrede om helemaal niks aan inkomsten te willen genereren.

Kees van der Hurk (vrijwilliger)
Kees heeft gezien dat veel mensen geholpen worden door EcoVrede. Er komen veel mensen binnen. Wat bijzonder is voor EcoVrede is dat het vooral gaat om mensen die om wat voor reden dan ook niet in staat zijn om voor zichzelf op te komen en mede daardoor de drempel niet over komen naar officiële instanties. De drempel bij EcoVrede is laag. Iedereen wordt warm ontvangen, op basis van direct intermenselijk contact. Alles gaat in goed overleg met de mensen.

Het ophalen en uitdelen van spullen is een belangrijke drijvende activiteit voor EcoVrede. Tegelijkertijd levert dat ook organisatorische vraagstukken op. Opslag en distributie van spullen vergt best wel wat logistiek. Het bij elkaar brengen van vraag en aanbod is nu te veel een kwestie van toeval. De huidige huisvesting is volstrekt ontoereikend en het transport voldoet eigenlijk niet aan de minimum eisen van veiligheid.

Kees zou hopen dat er meer hulp komt van mensen die EcoVrede bij de ingewikkelder vraagstukken als logistiek en organisatie kunnen ondersteunen. En voor Nellie en Syne zou het goed zijn als ze zich wat mee beperken tot een paar hoofdzaken, ze zijn nu wel erg breed bezig. Minder doen, en meer geconcentreerd.

Kees vindt het jammer dat het werk van Nellie en Syne niet op waarde geschat lijkt te worden door de overheid. Hij heeft de indruk dat daardoor een verharding optreedt in de verhoudingen tussen overheid en EcoVrede. Dat is een gemiste kans.

Client 1
Client kwam bij EcoVrede terecht via Pro Persona in Oosterbeek. Hij werd er warm onthaald. Gelijk welkom, geen vragen. Bij EcoVrede mocht hij zichzelf zijn met zijn problemen, kreeg ruimte. Hij kwam er een paar jaar lang elke dag, die vastigheid en regelmaat was erg belangrijk voor hem. EcoVrede werd een thuis op basis waarvan hij weer kon opkrabbelen. Bij EcoVrede komt publiek van allerlei pluimage. Voor iedereen staat de deur open. Dagelijks komen er vele mensen voor allerlei dingen: brood, spullen, opvang. Cliënt bewondert de enorme inzet en doorzettingsvermogen van Nellie en Syne. Voor zover hij kan overzien is EcoVrede vrij uniek.
Hij zou het EcoVrede gunnen dat ze betere hulp krijgen op het gebied van bijvoorbeeld de website. De website zou een grote rol kunnen spelen in het bij elkaar brengen van vraag en aanbod (ook letterlijk voor de spullen). Een heldere en aantrekkelijke ‘Front Store’ van waaruit belangstellenden verder kunnen klikken. Nu is de website een wat ondoorgrondelijk samenstel van allerlei losse en verouderde onderdelen waarin je snel de weg kwijt raakt.

Client 2
Via politie en Herzorg heeft cliënt zijn taakstraf kunnen uitvoeren bij EcoVrede. Hij voelde zich gelijk welkom en is uiteindelijk ongeveer acht jaar actief gebleven als vrijwilliger. Voor hem was het een manier om een gereguleerde dagbesteding te hebben om zo weer

structuur aan het leven te geven. Bij EcoVrede komen per dag zeker 10 mensen aanlopen voor een vorm van hulp, eten kleding of spullen. Naar geld wordt nooit gevraagd, alles is gratis. Cliënt heeft ook bij 2Switch gewerkt en ergerde zich er daar aan dat mensen spullen voor niks komen brengen, terwijl er daarna hoge prijzen voor gevraagd worden. Een fiets bijvoorbeeld, die gratis afgegeven wordt maar voor over de 100 euro weggaat. Mensen die echt zonder geld zitten zijn daar dus niet mee geholpen.

Bijlage 2

EcoVrede noemt voor zichzelf de volgende verbeterpunten, in aanvulling op par. 6.2:

- PR verder verbeteren - meer laten zien wat wij doen met minder tekst
- Website en informatie overzichtelijker maken - meer met filmpjes werken
- Beelddenkers meer tegemoetkomen
- Interviews meer gebruiken voor ons verhaal
- Spullen beter presenteren, kritisch blijven innemen, uitgifte verder verbeteren
- Meer benadrukken dat wij werken voor de samenleving
- Integrale visie meer onder de aandacht brengen
- Bijdrage en wederdienst vraag verbeteren
- Het werven van sponsors verbeteren

In aanvulling op de verbeterpunten voor de gemeente in paragraaf 6.1 noemt EcoVrede:

- Maatwerkvoorziening via Sociale Zaken - individuele begeleiding (in verband met meerwaardebepaling)
- Doorverwijzing van Scalabor
- Verwijzing - ingang bij activerend werk
- Twee vaste contactpersonen binnen de gemeente Arnhem
- Elk half jaar gesprek in de vorm van een vaste agenda
- Beheerfunctie - onroerend goed eigenaren vragen om ruimte beschikbaar te stellen voor maatschappelijk initiatief -
- EcoVrede kan helpen als gebouwbeheerder
- Officiële opname in bestand wijkteams en doorverwijzing als zorgverlener
- Functie als pioniersplek - sociale en duurzame aspecten
- Vermelding website gemeente geregistreerd samenwerkingspartner
- Uitsorteercontainer bij afvalbrengstation voor EcoVrede
- Locatie voor voedselbos- opvang- werk - zodat het als initiatief gecombineerd kan worden met dagbesteding
- Een samenwerkingsovereenkomst
- Wat overblijft bij de Gemeente aan levensmiddelen en spullen
- houding en organisatie: een klacht is een signaal dat er iets niet goed zit - mediation inschakelen (?)
- sneller het gesprek aangaan wanneer blijkt dat partij of persoon de 25 uur investering te boven dreigt te gaan
- Monitoren, alle, trajecten die langer dan een half jaar duren - en daar actie op ondernemen -
- Antwoorden en bevestigen als norm werkwijze instellen
- Meer luisterende instelling ontwikkelen - toepassen
- Interne kwesties intern oplossen -niet bij de burger of partij neerleggen - raakt ook aan multidisciplinair werken - raad, ambtenaar en college meer helderheid voor de vraagsteller - wie doet wat laten zien= waar moet je zijn, zorgen dat het voor de buitenwereld zichtbaarder wordt, en knelpunten bespreken
- Nieuwsbrief maken voor de burger maken ten aanzien van verbeterde punten en nieuwe mogelijkheden.

Aanvullingen van EcoVrede op de rapportage
7 maart 2021

Pagina 8 - 2.2.3 Rendement - Kosten;

tekst; • Momenteel betaalt EcoVrede niks voor het pand. De gemeente gunt EcoVrede het gebruik van dit pand, met een normwaarde van € 55 / m2.

-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 8 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;

- A. Wij hebben verplicht een contract met Ad Hoc moeten aangaan met tal van beperkingen en kosten, juridische consequenties en schade met tot zover (Maart 2021) niet de benodigde, toegezegde en gevraagde ruimte gekregen. De gemeente heeft zijn handen er geprobeerd vanaf te trekken door ons naar Ad Hoc te verwijzen wat ons een slecht werkbare situatie met veel gedoe heeft gebracht.
- B. Dit is een pand wat al gesloopt zou zijn. De werkelijke (norm-)waarde van het pand is veel lager ook gezien staat van onderhoud, lekkages etc.
- Over deze situatie is eind 2020 door de gemeenteraad een motie aangenomen die, tot op heden, maart 2021, niet is geëffectueerd. Wij ontvangen nog steeds betalingsherinneringen van Ad Hoc en hebben niet de toegezegd ruimtes. Er zijn zelfs ruimtes die voortdurend leeg staan in het pand met ook betere toegang.

Pagina 10

tekst; * De keuze van EcoVrede om geen inkomsten te willen genereren, maakt dat ze afhankelijk zijn én blijven van derden.

-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 10 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;

- Er is door onze integrale aanpak, en een breed scala aan cliënten- hulpvragers, een overvloed aan regelingen waar in de praktijk nauwelijks iets mee te doen is door de spreiding over diverse en het specifieke karakter in aanvragen.
  Er is een vraag om daar een alternatief voor te bedenken dat mogelijk maakt.
  Regelingen zijn ingewikkeld en tijdrovend. Moeilijk toegankelijk enkel met (fulltime) betaalde kracht. Diversiteit wordt bestraft?
- Ruimte is de feitelijke vraag en op de kosten daarvan hebben wij weinig of geen invloed. De markt stijgt en daalt.
  -> Wij bieden een praktische aanpak en effectieve werkwijze in de vorm van gebouwbeheer www.evsgebouwbeheer.nl met het verzoek ons tot die markt toegang te geven door ons te erkennen in dit werkveld en ook in informatie over panden, eigenaren en bestemmingsplannen en dergelijke toegankelijk te maken voor ons.
  Wij zijn tot zover in ons bestaan in onze activiteiten altijd geholpen aan ruimte door en met hulp van de gemeente. Ook bij andere partijen waaronder IPKW.
- Diverse punten ter verbetering in dit onderwerp zijn door ons geschetst in de rapportage in het supplement.
- Het gaat om anders omgaan met mogelijkheden en buiten de traditionele vakjes durven gaan. Er is een punt op de horizon om naar te richten en een eerste stapje dat gezet kan worden. Beide zijn nodig en mogelijk.

Pagina 11 Tekst: De indieners van de motie 'vind een permanente locatie voor EcoVrede' in de Arnhemse Gemeenteraad van 8 juli 2020 stellen een financiële vertaling voor, door bedragen te koppelen aan onder meer jeugdreclasseringstrajecten en begeleiding van participatieplaatsen[4]. Dat trajecten bij EcoVrede deze professionele 'labels' daadwerkelijk hebben wordt echter niet bevestigd, evenmin als de genoemde aantallen en vergoedingen. Organisaties die cliënten bij EcoVrede 'plaatsen' geven juist aan dat dit mensen zijn waar geen formele vergoeding tegenover (kan) staan bij een informele organisatie als EcoVrede. De kracht van EcoVrede is ook juist dat ze mensen helpen die tussen wal en schip van professionele trajecten invallen. De vraag is ook of dat wel nodig is om tot de conclusie te komen dat het een verlies voor de stad zou zijn om EcoVrede te laten vallen'.

-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 11 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;

- Er is een waarde en het geeft een indicatie. Zelfs bij niet 'formeel professioneel' zijn is er een unieke toegevoegde waarde.
- Het is een verlies voor de stad als dat wegvalt zoals ook de gemeenteraad heeft aangegeven met de centrale vraag maak het beeld van EcoVrede helder.

Pagina 11 - onderaan de pagina;

Het moet overigens benadrukt worden dat de hulpvraag van EcoVrede aan de gemeente ook om meer praktische zaken gaat, zoals het krijgen van een afvalpas. Er lijkt hier echter een juridische beperking op te liggen omdat het afval van Ecovrede als bedrijfsafval wordt bestempeld. De gemeente heeft wel een wettelijke zorgplicht voor inzameling en verwerking van huishoudelijk afval, maar niet voor bedrijfsafval. Daardoor vallen maatschappelijke organisaties tussen wal en schip. De gemeente onderzoekt mogelijkheden om maatschappelijke organisaties bij het aanbieden en verwerken van afval te faciliteren. Dit vraagstuk wordt separaat beantwoord[5].

[4] Verworpen motie 20M135 8 juli 2020

[5] Wethouder Bouwkamp zegt bij motie 20M264 "Diftar PLUS, voorstel 5: meer pasjes levert meer op" toe om aan de slag te gaan met het inventariseren wat mogelijk is binnen het reinigingsrecht.

-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 11 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;

- Vier jaar geleden heeft de toenmalige wethoudster Ine van Burgstede in de Gemeenteraad aangegeven dat onze categorie 'was vergeten' naast bedrijven en burgers. Indertijd is al een vaucher voorgesteld in de raad voor EcoVrede voor brengen van afvalreststromen bij het depot. Dat is er, nu vier jaar later, nog niet. Wij hebben een uitgebreid plan ingediend tav aanvulling op afvalbeleid.
- Onze vraag is breder als enkel een afvalpas; het is een duidelijk afgebakende en uitgesorteerde - schoongemaakte afvalstroom in een vastgesteld volume mogen afgeven bij het gemeentelijk depot. Dat is een leer- werktraject en een kleine bijdrage in afval scheiden aan de bron en bewustwording van betrokken mensen en burgers.
- Er is een aangenomen motie van GroenLinks over dit onderwerp afvalstromen maatschappelijk initiatief maar heden (maart 2021) nog niet geëffectueerd.

Pagina 12 - subsidies gemeente Arnhem

Tevens zijn in sommige subsidies aan organisaties ook de kosten van huur die aan de gemeentelijke panden moet worden betaald, meegenomen in het subsidiebedrag. Dat kan zorgen voor een ophogend effect omdat de gemeente uitgaat van een kostprijs dekkende huur die hoger kan uitvallen dan in de markt gehanteerde tarieven.

-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 12 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;

- Een kostprijs dekkende huur is van toepassing wanneer gekozen wordt voor verhuur. Dat is anders bij een beheer en een gebruiksovereenkomst. Daar zit winst en weinig kosten
- Wanneer Ad Hoc of een andere beheerder daar tussen zit ontstaat er een ander beeld. Er is dan een verdienmodel voor een externe partij bijvoorbeeld Ad Hoc in een gemeentelijk pand. Ad Hoc verdient tienduizenden euro's per jaar in gemeentelijke panden. Zodoende biedt EcoVrede een alternatief in beheer dat voor gebruikende partij en voor de gemeente beter uitpakt.
- Wij hebben al beheer uitgevoerd voor de gemeente en ook voor andere partijen. Het is praktisch en betaalbaar en heeft een kostendrukkend effect voor ons en voor de samenleving en voor de gemeente.
- De onkosten waren indertijd 5000 euro per jaar wanneer een keurmerk (opnieuw) wordt geëist door de gemeente..

Pagina 13

… zijn er strikte formele richtlijnen (met toetsingen en toeslagen) wanneer iemand wel of niet in aanmerking komt voor welk bedrag om gebruiksgoederen te kopen. Vaak krijgen ze dan geld om de gebruiksgoederen te kopen. Daar waar mensen "niet met geld om kunnen gaan" kunnen deze goederen ook in natura worden verstrekt. Daarvoor zijn er afspraken gemaakt met 2Switch waar gebruiksgoederen kunnen worden uitgezocht en de gemeente vervolgens de rekening betaald. Overwogen kan worden ook een dergelijke afspraak ook met EcoVrede te maken.

-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 13 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;

- Specifiek is dit via EcoVrede doen een goede oplossing waar schulden al uitzichtloos zijn, mensen niet met geld kunnen omgaan en de situatie nog niet stabiel is en mogelijk een tijdelijk karakter heeft. Zo bespaart de gemeente, heeft de cliënt geen nieuwe schuld er bij en is een onkostenvergoeding voldoende om toch in te richten. Dat kan al snel veel besparen in moeilijke dossiers.

Pagina 13 onderaan en 14 bovenaan;

Tekst; 4.4 Kosten voor huisvesting Uit de waardendriehoek blijkt dat inkomsten en uitgaven van EcoVrede met elkaar in evenwicht zijn, zolang de kosten voor huisvesting daar niet in meegenomen worden. Een (extra) bijdrage is dus volledig gericht op huisvesting. Hier ontstaat het belangrijkste knelpunt in de casus: door EcoVrede wordt een bijzonder groot oppervlak gevraagd van 1000m^2 (zie ook hoofdstuk 6). Dat is vanuit de kernactiviteiten van EcoVrede wel te verklaren, maar desalniettemin uitzonderlijk veel en onvergelijkbaar met enig ander maatschappelijk initiatief. En wellicht ten overvloede, het gaat hier om structurele kosten. Een incidentele bijdrage volstaat dus niet. Er is op dit moment geen ander maatschappelijk initiatief in Arnhem dat structureel kan rekenen op

structurele (vergoeding van) huisvesting (met uitzondering van organisaties waar de kostprijsdekkende huur wordt vergoed). Bovendien is het een fors bedrag.

Uitgaande van een kostprijs dekkende huur vertegenwoordigt dit een bedrag van minimaal €30.000 (NB: *ook* als het een pand in gemeentelijk eigendom zou zijn, als een dergelijk pand al beschikbaar zou zijn[7]). Een representatieve markthuurprijs ligt rond €70 per m^2 BVO (opgave Jacco Vogelaar BMV), de kostprijsdekkende huur van het huidige pand aan de

[7] Zie raadsbrief afdoening Motie 19M140 'Gemeentelijk vastgoed voor maatschappelijke doeleinden': Kostprijs dekkende huur kan worden opgebracht door de initiatiefnemers en/of met subsidies vanuit andere beleidsvelden.

Middachtensingel zou bij benadering €55 per m^2 zijn. Dit is exclusief gebruikers- en servicekosten zoals energie en water, beheer, binnen onderhoud, belastingen en heffingen. Dat neemt natuurlijk niet weg dat dit normkosten zijn en zich in de markt een buitenkans kan voordoen[8]. Er zijn volgens EcoVrede panden beschikbaar vanaf €40 per m^2.

-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 13 en bovenaan pagina 14 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;

- Hier wordt duidelijk dat het niet over huur van een locatie moet gaan maar over beheer en een gebruiksovereenkomst met taken. EcoVrede gebouwbeheer www.evsgebouwbeheer.nl heeft hierom een belangrijke functie. Het kost zeer weinig.
- Wij verzoeken die functie als gebouwbeheerder te mogen vervullen en toegang te krijgen van de gemeente tot deze mogelijkheid. Dit in combinatie met een kleinere vaste locatie, maakt veel mogelijk voor weinig geld.
- Tot zover in de afgelopen jaren heeft EcoVrede, buiten de Middachtensingel, nooit meer betaald als 250 euro all in. Dat was voor 1000 m2 ruimte! Daarna 650 m2 gratis inclusief. Meestal zelfs gratis gebruik op de diverse locaties. Dat zet de financiën en behoefte daaraan in een heel ander daglicht en is vele malen goedkoper voor iedereen! Wij hebben een overzichtsdocument opgesteld ten aanzien van panden en hoe dat zit bijgevoegd onderaan dit document.
- Via de Gemeente hebben wij tot zover gratis huisvesting gehad aan de Bosweg en aan de Trans en daarbij heeft de gemeente bij andere locaties actief geholpen

Bron; https://www.metafoorvastgoed.nl/rekenmodel-kostprijsdekkende-huur/

Iedere gemeente moet voldoen aan de Wet Markt en Overheid bij activiteiten zoals verhuur. Volgens deze wet moeten overheden minstens de integrale kosten doorberekenen, waardoor minimaal een kostprijsdekkende huur in rekening wordt gebracht. De kostencategorieën die in aanmerking dienen te worden genomen zijn de vermogenskosten, operationele kosten en afschrijvings- en onderhoudskosten van activa.

- Hier sluit bij aan; Ons voorstel voor een motie dat panden niet langer als drie maanden mogen leegstaan. Daarmee komt ruimte vrij in de stad voor maatschappelijk initiatief. Er is ruimte genoeg in de stad die wij graag beheren.
- Voortdurend ontstaat er een cijferrace. Wij hebben gebeld met DMV Makelaars en een makelaar gesproken. Prijzen voor panden zijn vanaf 40 euro per m2. Heel soms zelfs voor 35,-/m2. Dit is afhankelijk van de locatie/wijk/ situering.
- Recent was er de kerk in Klarendal van 1000m2 voor 2700 euro in de maand all in.

- Belangrijk voor EcoVrede gezien de markt lijkt een verdeling in een vast deel en een tijdelijk gebruik deel. Dat kan ingevuld worden met een vaste locatie, gebouwbeheer en een Romneyloods met bouwkeet in de praktische vorm.
- Ook voor een tuinlocatie - voedselbos voor EcoVrede speelt dezelfde kwestie al enige jaren -

Pagina 14 Tekst; De huidige situatie van EcoVrede laat overigens zien dat dit lastig is: naast de nieuwe tijdelijke huisvesting aan de Middachtensingel is óók de oude locatie aan de Industrieweg nog steeds niet verlaten.
-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 14 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;

- Dit is een onjuiste constatering aan de zijde van de ambtenaren.Tot op heden is ons de toegezegde ruimte aan de Middachtensingel, nu 14 maanden later, nog niet ter beschikking gesteld. Zodoende hebben wij tot op heden niet kunnen verhuizen.
  650 m2 aan spullen,die al klein is voor ons, past niet in 240m2.
  Dit los van de bijkomende factoren als een (verplicht) wurgcontract met Ad Hoc.
- Een en ander in het beleid heeft ons zodoende veel schade berokkend. Hier is veelvuldig over gecommuniceerd en verzocht dit op te lossen. Tot op heden Maart 2021) nog niet.
- **Gebouwbeheerder EcoVrede met een kleinere vaste locatie voor weinig kosten is de complete oplossing.** Via onze erkenning indertijd verkregen is al duidelijk dat wij voldoen. Mocht een erkenning opnieuw gevraagd worden is ons verzoek vastgoed dit te laten regelen voor ons. Wij hebben al voldaan aan een en ander.

Pagina 14 Tekst; In de figuur hieronder is het ruimtegebruik/de ruimtevraag van EcoVrede schematisch vormgegeven, met toelichting van EcoVrede.
-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 14 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;
De ruimtevraag is hier niet weergegeven; Hier is de doorstroom in goederen verbeterd en inzichtelijk gemaakt hoe die kan worden bewerkstelligd door een locatie voor ons op het gemeentelijk depot beschikbaar te stellen en de afvoer van reststromen mogelijk te maken. Zo ontstaat er een unieke en werkbare situatie waarin het aanbod bij EcoVrede verbeterd, een maatschappelijke functie wordt vervuld en er een bijdrage wordt geleverd aan de recycling van goederen, bewustwording en dus minder afval.

Pagina 14 onderaan Tekst; [8] EcoVrede geeft aan graag gebouwbeheer te willen vervullen. Voor de gemeente is dit echter geen optie; zij hebben in algemene zin slechte ervaringen met niet-professionele leegstandsbeheerders. En zij geven aan dat dit geen (ook niet financiële) voordelen oplevert.
-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 14 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;

- Dit is van de zijde van de gemeente onjuiste informatie. Wij hebben op verzoek van de gemeente indertijd een keurmerk aangevraagd en gekregen en een jaar gehad. En dat criteria was leidend indertijd. Echter; nadien is er geen (verdere) invulling aan gegeven door de gemeente - afdeling vastgoed.
- Wat levert geen (financiële) voordelen op? 50.000 per jaar betalen voor een locatie of ons gebouwbeheerder maken voor eigen en anders ruimtegebruik met minimale kosten?

Pagina 15 - 5.1 Verbeterpunten voor de Gemeente Liefst onafhankelijk van de gemeente, maar wel met inbreng van gemeentelijk vastgoed in een 'ruimtebank'

-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 15 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;

- Er is volgens diverse mededelingen aan ons in het afgelopen jaar geen gemeentelijk vastgoed meer. Welk gemeentelijk vastgoed zou hier in de ruimtebank ondergebracht moeten worden?
  Wij vragen sinds enkele jaren om inzicht in wat er aan vastgoed is van de gemeente en daarbuiten. Dat wordt telkens geweigerd tot op heden.
- Dit is een foute oplossing omdat het een loketfunctie betreft. Wij hebben daar bijzonder slechte ervaringen mee. Panden die 'verdwijnen' omdat je er naar vraagt - plotseling een andere invulling hebben zoals de kerk in Klarendal
- Van de gemeente zijn nodig; een soepele medewerking in de wijziging van bestemmingsplannen, waarde van panden, eigenaarschap, boekwaarde en werkelijke waarde en regelingen maken die in de praktijk in ieders voordeel zijn en kosten drukken.

Pagina 15 Verbeterpunten van EcoVrede Tekst; EcoVrede wil nu helpen bij alles, maar is simpelweg niet de beste aanbieder op elk gebied.

-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 15 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;

- De punten zijn niet door ons geformuleerd maar door de gemeente
- Welke organisatie in Arnhem is de beste aanbieder op elk gebied?
- Wij helpen mensen en werken aan duurzaamheid naar eer en geweten

Pagina 15; Tekst; De unieke toegevoegde waarde is de laagdrempelige, integrale benadering van armoedebestrijding en vermindering van sociale problematiek. Daar zou de focus op moeten liggen

-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 15 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;

- De unieke toegevoegde waarde bij EcoVrede is een brug tussen duurzaam leven en armoede, hulp etc zoals beschreven in de tekst en diverse initiatieven en een integrale benadering van de burger. Daarbij advies ten aanzien van voedselbossen, lezingen, workshops, gastlessen, stageplaatsen en meer. Een leefbare en duurzame samenleving.
- Wij kiezen voor een integrale benadering. Voor de gemeente is het lastig dat dit meerdere beleidsterreinen omvat en bevat. Al vanaf ons ontstaan is dat feitelijk het onderwerp van gesprek. 'Wij passen niet in de vakjes'.
- Waar onze focus op zou moeten liggen is vooral op dat wat wij sedert jaren doen. Dat kan met wat hulp eenvoudig worden verbeterd. Hiervoor zijn diverse suggesties gedaan in deze rapportage

Pagina 15; Tekst; Zorg voor eigen inkomsten, ook al is het ideaal zoveel mogelijk zonder geld te doen.

-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 15 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;

Bij gebouwbeheerfunctie kan ecovrede normaal verder werken op de basis zoals dit al jaren wordt gedaan met een kleine ondersteuning in aangegeven punten in deze rapportage..
Dat zijn kleine verbeteringen die eenvoudig zijn te realiseren binnen de gemeente.
Zie de bijlage die als laatste pagina is bijgevoegd in het document met een overzicht van praktische voorstellen.

Pagina 15 onderaan Tekst; EcoVrede ziet waarde in spullen die anderen niet zien, maar mede daardoor stapelen de spullen zich op. Dat EcoVrede nog waarde ziet in veel spullen, wil niet zeggen dat de maatschappij moet opdraaien voor de kosten van opslag daarvoor. Wat na bepaalde tijd (bijv. 3 maanden) niet is opgehaald, moet weggegooid worden.

- Zorg voor een bedrijfsvoering waar minder ruimte voor nodig is. Als de ambities niet in de beschikbare ruimte passen, pas de ambities dan aan op de ruimte. Dit wordt vergemakkelijkt voor EcoVrede als er een goede afvalregeling voor hen is getroffen (zie aanbevelingen).
- Probeer niet te verharden in de relatie met gemeente. Als de top van de escalatieladder bereikt is, wordt een goed gesprek lastig. Bovendien schrikt het potentiële verhuurders af.

-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 15 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;

- EcoVrede kan sinds vier jaar geen spullen afvoeren omdat er geen regeling is voor het afval. Deze opmerking is ongepast maar ook onjuist. Wij sorteren het afval keurig uit en de samenleving heeft daar voordeel van! Daarbij is het dagbesteding en een leer- werkmogelijkheid.
- Weggooien na drie maanden? Zonder toegang tot de stort?
- Verharding is vooral een proces waarin er niet werd geluisterd of gereageerd. Het gaat om openheid en duidelijkheid en goede contacten. Die zijn wederzijds verbeterd in de afgelopen maanden. Nu de praktische voorstellen concretiseren en het oude zeer en de praktische zaken die beschadigd zijn herstellen.
- **Er is voldoende ruimte in de stad te realiseren voor maatschappelijk initiatief!**

Pagina 16; Tekst; Uit de waardendriehoek blijkt dat inkomsten en uitgaven van EcoVrede met elkaar in evenwicht zijn, uitgezonderd de kosten voor huisvesting. De gevraagde oppervlakte is groot, namelijk 1000m^2. Dat is vanuit de kernactiviteiten van EcoVrede wel te verklaren, maar onvergelijkbaar met enig ander maatschappelijk initiatief.

Uitgaande van een kostprijs dekkende huur vertegenwoordigt de ruimtevraag van EcoVrede een bedrag van minimaal €30.000 per jaar, exclusief gebruikers-/servicekosten zoals energie en water, beheer, binnen onderhoud, belastingen en heffingen. Uiteraard geheel afhankelijk van of en zo ja welk pand er gevonden wordt en of de oplossing tijdelijk of permanent is. Er moet op gewezen worden dat er op dit moment geen ander maatschappelijk initiatief in Arnhem dat structureel kan rekenen op structurele (vergoeding

van) huisvesting (zoals boven al aangegeven wel indirect via de subsidies aan diverse organisaties). Een hier aan gekoppelde bijdrage zou bovendien relatief hoog zijn.

-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 16 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;

- Bijvoorbeeld de voedselbank heeft volgens zeggen 2000 m2 en meer partijen zijn grootgebruikers in ruimte.
- Beter niet uitgaan van een kostprijs dekkende huur (!) Daar ontstaan problemen.
- De bijdrage kan relatief laag zijn door gebouwbeheer mee te ontwikkelen en zo echt te innoveren

Pagina 17 Tekst; Met ondersteuning van de gemeente zoekt EcoVrede naar een pand voor de vaste uitvalsbasis, dat geschikt is om in ieder geval de belangrijkste unieke bijdrage (laagdrempelig brood en spullen uitgeven) te kunnen vervullen. Voor een eventuele grotere omvang dan ca. 500m2 zou EcoVrede kunnen nadenken over hoe additionele middelen (niet door de gemeente gefinancierd) zouden kunnen worden gegenereerd.

• Voor de overige benodigde flexibele ruimte kan EcoVrede, evt. ondersteund door de gemeente, het gesprek aangaan met andere organisaties of zij hierin kunnen samenwerken.

• Zowel de gemeente als ook EcoVrede nemen de ingebrachte kritiekpunten serieus, met concrete actiepunten. Voor het realiseren van verbeteringen m.b.t. professionalisering en management van de goederenstroom en het genereren van eigen inkomsten, kan EcoVrede waar wenselijk ondersteuning krijgen van de gemeente.

-> Over de bovenstaande paragraaf op pagina 17 willen wij het volgende aanvullen/opmerken;

- Er is een actieve opstelling nodig van de gemeente in het faciliteren en openheid geven over panden, eigenaren, bestemmingsplan en dergelijke. Tot op heden is dat geweigerd en daar liep het proces vast.
- Dat de gemeente actief faciliteert in beheer door EcoVrede - panden daarvoor selecteert die wat langer in de markt zitten.
- over additionele middelen; gebouwheer met gebruiksovereenkomst biedt voldoende laagdrempelige mogelijkheden in aanvulling met een romneyloods met bouwkeet op locatie. Dat vraagt om aanwijzing van een plek en een plek bij het depot. Zo zijn er weinig tot geen additionele extra middelen nodig.

Panden en de wijze van beschikbaar zijn voor EcoVrede; Een overview;

Bijzondere panden en mogelijkheden;

Panden welke wij mochten gebruiken in de afgelopen jaren en de prijsstelling in het volgende korte overzicht. Wij denken dat het voor de beeldvorming goed is de link van dit document toe te voegen. Dat kan met deze link; https://docs.google.com/document/d/1_4nIdrbQSIQkF5s0XBQcUr09fO9Dr5UjNUt3Ct0Kt34/edit?usp=sharing Voor iedereen te openen of downloaden en toevoegen als bijlage.

Dit document helpt vooral in de beeldvorming en laat zien welke unieke mogelijkheden er zijn.. en wij nodig hebben. **Het laat ook zien dat hoge kosten niet nodig zijn. Diverse panden in dit overzicht zijn geregeld met bemiddeling van de gemeente Arnhem in een goede samenwerking.** De betrokkenheid van de gemeente is essentieel voor bestemmingsplan, gedoog en dergelijke. * De markt is aan het inzakken. Belangrijk daarop te anticiperen. Scholen, zoals het huidige gebouw Middachtensingel 1 waar wij gevestigd zijn en de waarde zie je in vergelijking met twee andere objecten die in goede staat zijn.

Er komen bijzondere panden voorbij zoals recent de onderstaande;
2000 euro/mnd voor 1000 m2 met 750 euro bijkomende kosten/maand en een ruime bestemming; Verlengde Hofstraat

Locaties die wij hebben mogen gebruiken in de afgelopen jaren en de voorwaarden;

Locatie; Industriestraat 11 - Bedrijfspand Eigenaar IPKW
650 m2 gedurende vijf jaar - enkel de gemeentebelastingen betaald. Verder gratis. Pand afgeschreven, niet verhuurbaar - zelf basisonderhoud doen. Water en elektriciteit inclusief

Locatie; Heilige hartkerk - burgemeesterswijk - 700 m2 - gebruik gratis Eigenaar Kerk combinatie met buurtcentrum Trans - van Gemeente Arnhem Centrum ook gratis met wat beheertaken

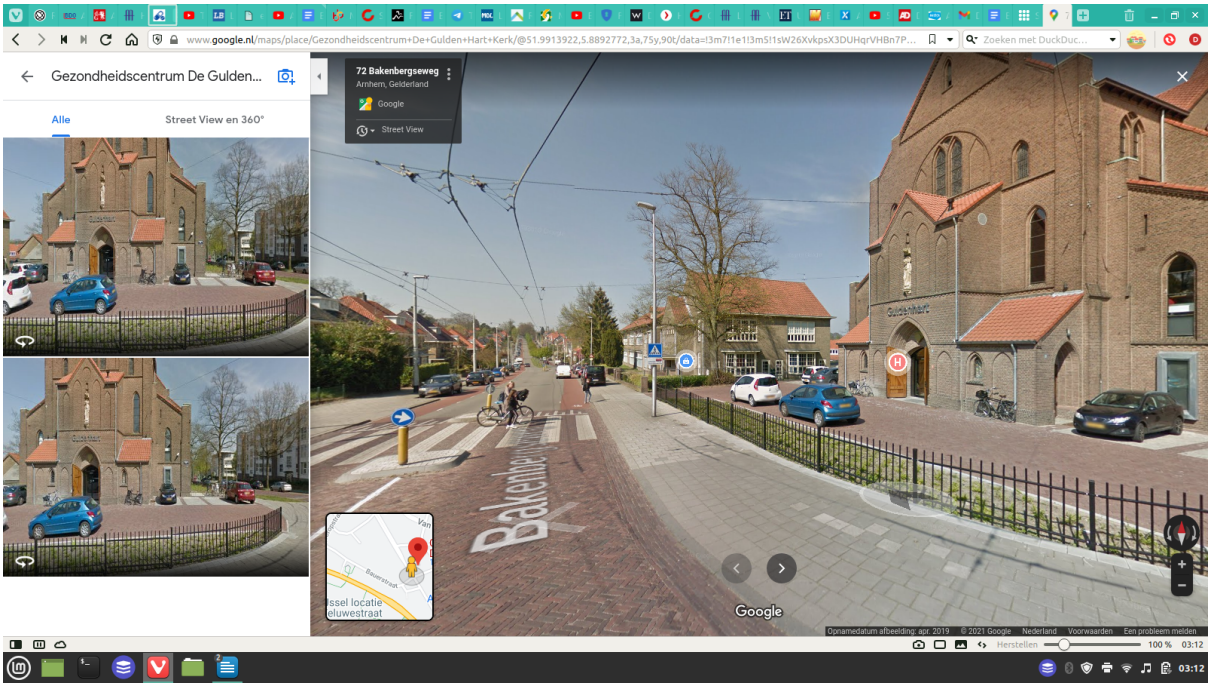

Locatie; Bosweg Gemeentelijk Depot 2016 - Terrein van een drie hectare met 600 m2 gebouw Eigenaar Gemeente Arnhem Gratis gebruik en Beheerfunctie voor EcoVrede en gebruik in combinatie met gebruik van buurtcentrum Trans in Arnhem Centrum Gratis. inclusief container inclusief gas, water en elektra

Locatie Torenflat Gildemeestersplein 1 - begane grond; Gedurende vijf jaar Eigenaar 1 Rijksgebouwendienst Eigenaar 2 Fris Investment Care Oppervlakte 1000 m2 Kosten; 250 euro in de maand all- in. Enkele onderhoud- toegang en beheertaken uitvoeren onder leiding, Met gebruik van keuken, koelcel, receptie, laadruimte.

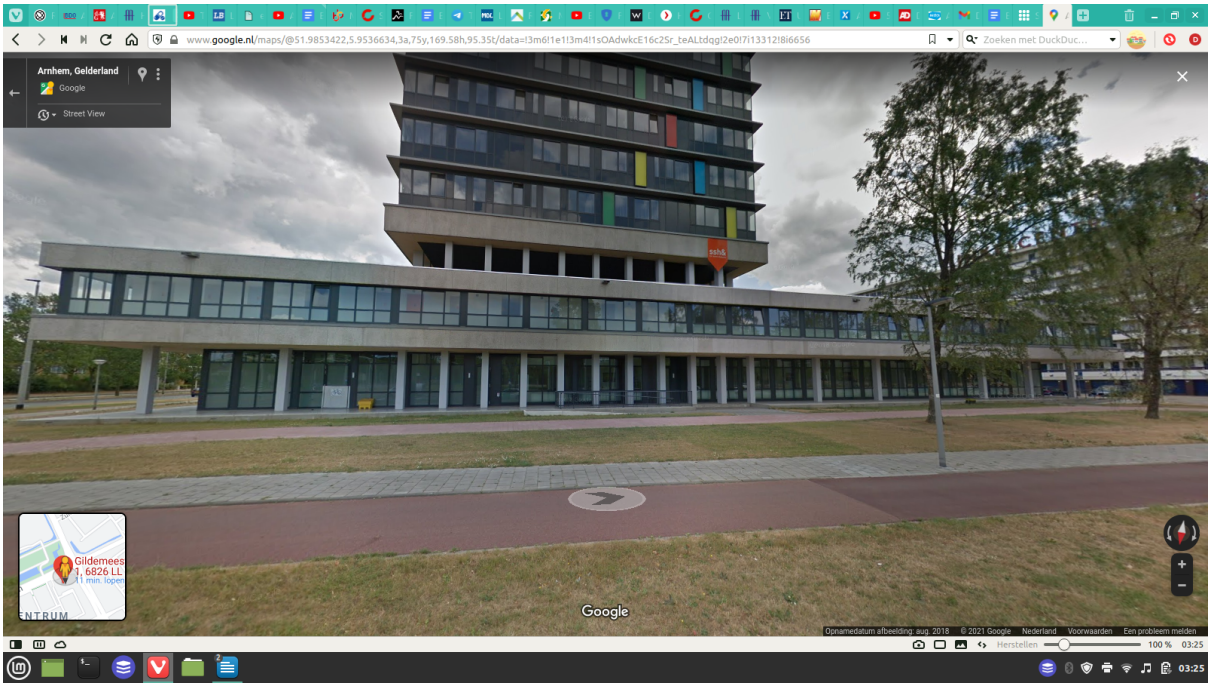

Locatie Pastorie Malburgen Eigenaar Kerk

300 m2. Bijeenkomstruimte en levensmiddelendistributie en gebruik van de tuinlocatie naast de kerk van 600 m2 - wij zorgen voor alles waaronder beheer Gebruik Gratis 2015 - 2016

Buurtcentrum De Trans - Arnhem Centrum

- Eigenaar; Gemeente Arnhem

Oppervlakte 350 m2

Gebruik gratis
Enkele kleine beheer- coördinatietaken gezien andere gebruikers
Deze locatie voor kantoor, voedsel, administratie en archief, gesprekken in combinatie met de Heilige Hart kerk als grotere werk- opslagruimte.

Vergelijkingsmateriaal voor de prijs van Middachtensingel Een met twee aangeboden panden;

Het betreft een representatief en goed onderhouden bedrijfscomplex op een uitstekende locatie. Het gebouw is gelegen op bedrijventerrein ‘Rijnpark’ te Arnhem. Op het bedrijventerrein zijn onder andere CCV, Het Geldersarchief, NTSA en UL International B.V. gevestigd. Van Oldebarneveldstraat 119 Arnhem **55 euro/m2/ per jaar**
https://www.fundainbusiness.nl/bedrijfshal/arnhem/object-41871168-van-oldenbarneveldtstraat-119/

Veldoven 9-11, Arnhem
Bedrijfshal **€ 49 /m²/jaar** 600 m² Units vanaf 200 m² DK Makelaars

Instituut voor Publieke Waarden
Zutphenseweg 37 - 7211 EA - EEFDE

L.S.,

We zijn als Instituut voor Publieke Waarden als procesbegeleiders betrokken geweest bij de totstandkoming van de Rapportage Ecovrede. Hierbij een korte toelichting van onze kant op hoe wij kijken naar het resultaat van afstemming dat er nu ligt.

Wij zijn als instituut gevraagd het gezamenlijke wegings- en waarderingsproces van de gemeente en Ecovrede te begeleiden, conform de Publieke Impuls methodiek. Deze methodiek stelt de gemeente in staat, in nauwe samenwerking met maatschappelijke partners, initiatief te waarderen en verder te brengen. Wij hebben in dit proces, dat voor alle partijen door de nieuwheid van de materie ook een exploratief karakter had, getoetst of de methodiek juist is toegepast. Dat is het geval en, zoals ook al in de rapportage verwoord onder 1.1., we constateren dat het een mooie, evenwichtige rapportage is geworden, waarin de wegingskeuzes goed zijn omschreven. Er is duidelijk niet over één nacht ijs gegaan, er is veel energie geïnvesteerd om alle perspectieven aan bod te laten komen en te wegen en zorgvuldig gezocht naar een voor alle partijen goede oplossing.

Er is overeenstemming over de wijze waarop de waarde van Ecovrede is verwoord (o.a. over de in 2.2. opgenomen waarderingsdriehoek) en over de werkbaarheid van het pragmatische compromis om het voortbestaan van Ecovrede als maatschappelijk initiatief te waarborgen. Daarmee is het doel van het onderzoek, komen tot een gezamenlijke weging, waardering en werkbare oplossing, ons inziens gerealiseerd. We betreuren het dat het niet is gelukt overeenstemming te vinden in de andere punten van dit rapport.

Het feit dat er nu, behalve de rapportage, ook een supplement ligt, zien we als een stap om tot besluitvorming te kunnen komen over de voorgestelde oplossingen. Gemeente en Ecovrede hebben tot het uiterste geprobeerd te komen tot een gezamenlijke tekst die voor beide partijen acceptabel is. We constateren dat de zienswijzen, op de punten die Ecovrede in het supplement aangeeft, tussen gemeente en Ecovrede op onderdelen verschillen. Bij deze zienswijzen spelen de onderlinge ervaringen en afstemmingen van de afgelopen jaren tussen de partijen een rol. Als instituut kunnen wij niet oordelen over de juistheid van dergelijke discussiepunten, wat een langdurig en diepgravend proces van waarheidsvinding zou vereisen.

Namens het Instituut voor Publieke Waarden,

Thijs van den Enden en Lex Meiberg

KVK: 58247084
IBAN: NL69ABNA0608779369
BTW: NL8529.44.421.B01

EcoVrede 2009 -2021 en Verder Een inzicht

Sociaal Maatschappelijk Burgerinitiatief

Wij zijn de gemeenteraad zeer erkentelijk voor uw ondersteuning in de verschillende moties en aandacht voor ons werk

EcoVrede is twaalf jaar in ontwikkeling in bijdragen voor een leefbare samenleving
De unieke waarde van EcoVrede in beeld gebracht

Start EcoVrede in 2009

Praktische voorbeelden laten zien voor de duurzame samenleving van de 21e eeuw.

- Gebouwen, voedselbossen, gezondheid, de eetbare stad
- Informatie, educatie, onderzoek

Zorgen voor de basisvoorzieningen * leren los te komen van geld - het gaat om behoefte

- Realiseren van een duurzame samenleving door burgerinitiatief en ruimte daarvoor
- Burgers integraal helpen en begeleiden
- Praktische dagbesteding, re- integratie, taakstraf-ruimte en praktische ervaring bieden
- Bijdragen aan hergebruik van grondstoffen
- Low budget zorgen voor elkaar - Initiatief dat werkervaring biedt en voorzieningen
- Volgens geïnterviewde partijen zijn wij uitvoerders van de WMO zoals die bedoeld is
- Kern is gebouw en grond - ruimte om je werk te doen
- Leer- werkorganisatie, stageplek, afstudeerbegeleiding

Behoeften voor de organisatie

- Gebouw
- Grond - tuin - voedselbos
- Reststromen kunnen afvoeren
- Geen gedoe met ambtenaren of procedures - dat is niet ons werkveld
- betere samenwerking met en ondersteuning bij procedures - het belang zien
    - Medewerking door regelgeving - mogelijk maken burgerinitiatief
- Burgerinitiatief ruimte helpen krijgen
- Regels die mogelijk maken en aansluiten bij de vraag van burgerinitiatief waaronder die van de subsidies die nu weinig ruimte laten en ons en andere partijen missen

Moties + belangrijke uitspraken tav EcoVrede

- 2014 Raad unaniem - EcoVrede minimatuinen realiseren - landelijke pers =>
- 2015 EcoVrede Gebouwbeheerder - Bosweg gemeentelijk depot beheerd Erkenning
- 2016 EcoVrede grondstoffen - Wethouder Ine van Burgsteden; ‘Wij zijn jullie als maatschappelijk initiatief vergeten->naast burgers en bedrijven - anno 2021 geen oplossing
- Motie; Het maximale te doen voor ecovrede
- 2019 najaar Raadsbesluit - kosten ecovrede kwijtschelden - > is wel bevestigd maar niet uitgevoerd - krijgen nog steeds aanmaningen en pogingen afschrijving

Maken ons zorgen over besluiten en de uitvoering in de praktijk;

- wachten sedert 18 maanden op toegezegde ruimte
- brieven geschreven maar weinig of geen inhoudelijke reactie -
- Veel schade opgelopen als initiatief - WOB verzoek niet in behandeling genomen
- Bezorgd dat toegezegd geld huisvesting eerst verrekend wordt met Adhoc en IPKW
- Niet reageren Ad Hoc-Vastgoed -Beleidsambtenaar - vh kastje naar de muur

Tekst onderzoek met ‘Publieke Waarden’

- Veel input gegeven door ons - veel is niet opgenomen in de documenten
- daaronder ons werk ten aanzien van voedselbossen, informatiepunt, Integrale hulpverlening, 12 jaar ervaring, ons netwerk, partners, volgers en websites
- onze integrale aanpak die op de rails helpt, de brug duurzaam leven - armoede
- de toename van armoede in algemene zin en onze praktische aanpak
- de relatief lage kosten van de ecovrede werkwijze en de effectieve hulp
- de waarde van ecovrede in innovatie en laagdrempelige opvang
- meningen van ambtenaren in het document - Vermelde pandprijzen kloppen niet
- Twee maal gedurende het traject aangegeven dat zaken niet goed gaan
- Geen cijfers opgenomen Motivatie;Unieke karakter EcoVrede duidelijk - dat honoreren
- Steeds meer mensen vallen buiten de boot
- Veel meningen van ambtenaren in het rapport - die niet overeenkomen
- Ervaren tegenwerking Moet je kiezen je mond te houden?

De reden voor dit onderzoek van EcoVrede is de waarde Behouden blijven voor de stad

De waarde bestaat uit de componenten die wij hebben genoemd in de verschillende sessies als zijnde de sterke punten van EcoVrede. De interviews ondersteunen deze antwoorden/punten.

A. Een integrale benadering van cliënten
B. Super laagdrempelig - uitgebreide en langere hulp en trajecten Mensen op de rails helpen
C. Directe (nood-) hulp
D. Korte lijntjes - Snel kunnen schakelen
E. Mensen maar bij een enkele intake hoeven te zijn
F. Meegaan naar gesprekken - uitgebreid
G. De verbinding tussen duurzaamheid en armoede bewerkstelligen persoonlijk en maatschappelijk
H. Gezondheid en Juridische hulp - persoonlijk gesprek
I. Unieke combinatie leren en helpen
J. Super laag in prijs - enkel ruimte Veel leermogelijkheden

Dus die gerealiseerde waarde van ons werk is belangrijk om duidelijk te vermelden.
Daarmee kan namelijk de huurwaarde - beargumenteerd worden en geregeld.
Dat moet er nog scherper in. Dat was aanleiding en doel van het hele gelopen traject.

EcoVrede Cijfers

Gemiddeld helpen wij een 200 mensen in de week. Dat is tuin, juridisch advies, brood, groente- en fruit, gezondheidsadvies, spullen, dagbesteding en directe nood fysiek of geestelijk. Ruimte voor meer en uitbreiding

- taakgestraften, 20 per jaar
- re integratie, 10 tot 20 mensen per jaar
- dagbesteding, 50 per jaar
- vrijwilligers, 20
- stagiaires, 30 per jaar
- enkele duizenden volgers Sociale Media
- betrokken sympathisanten, 30
- gesprekken juridisch en persoonlijk, 500 per jaar

Monitoring Food Forests

Websites

Readers in samenwerking met Universiteit Wageningen

Netwerk van mensen en organisaties

Advies

Gastlessen

Workshops

Lezing

EcoVrede gebouwbeheerder

www.evsgebouwbeheer.nl

Voordelen; Nauwelijks kosten, wederdienst, eenvoudig, toegang tot ruimtes die anders onbeheerd blijven en leeg staan. Maakt meer mogelijk basisruimte van 500 m2 + is ook uitkomst van het onderzoek IPW

Ruimtes die langere tijd leeg staan bijvoorbeeld door faillissement en niet voldoen aan de nieuwe wet- en regelgeving voor panden. Door die toestemming als gebouwbeheerder is er meer ruimte voor EcoVrede beschikbaar die; Weinig kost met Praktische ingang tot de vastgoedmarkt. Ons al jaren toegezegd - erkenning = gebouw beheren Al beheerder voor de gemeente - Locatie Bosweg - depot

- Nu het juiste moment.
- Ruimte voor maatschappelijk initiatief wordt zo concreet vormgegeven

Gedachten

- Ruimte bij Scalabor
- Deel vastgoed bestemmen voor maatschappelijk initiatief
- Combinatie pand met andere partijen
- Industrieterrein hal
- Verwijzing voor iedereen die een krap budget of al schulden heeft

Wij zijn feitelijk een pilot en een ontwikkelplek voor voldoende voor iedereen op een duurzame manier. Een soort vrij- en broedplaats voor de samenleving. Met stadslandbouw, de tuin aan de Mooieweg, het financieel café en andere zaken zijn wij initiatiefnemer of mede initiator. Daarbij geven wij door wat er waar niet goed gaat. Wij zijn ‘een vangnet onder het vangnet’ in diverse werkvelden..

EcoVrede is ook participant in;

Netwerk stadslandbouw

Groenforum

Netwerk Voedselbossen

Alliantie Kinderarmoede

Green Deal Voedselbossen

Gelderse Natuurmakers

Steenbreek

Projecten met studenten Universiteit Wageningen en Larenstein

EcoVrede reststromen

Compleet voorstel is in de sessies uit de volgende componenten opgebouwd;

- een inname container voor spullen op het gemeentelijk depot. Spullen gedoneerd door bezoekers
- Voordeel; wij krijgen extra doorstroming van goede spullen
- toegang tot depot om spullen weg te brengen
- ruimte om spullen te sorteren en te tonen - werkruimte voor vrijwilligers
- ruimte om spullen aan te bieden en mensen zo te helpen
- een voorstel geschreven voor kleine inkomsten voor maatschappelijk initiatief bij afval
  - ons gevraagd even te wachten op invoering Diftar …

Containers etc onbetaalbaar. Andere stroomrichting nodig

Kunnen zelf makkelijk afvoeren maar toegang tot de stort nodig. Dat hoeft nauwelijks iets te kosten

10.000 is daar niet bij nodig. Verhuiskosten zijn er wel nodig

Wat wil EcoVrede graag realiseren ;

Dat Ecovrede praktisch wordt geholpen in het realiseren van huisvesting Wij zitten niet in die markt

- Toegang tot depot, voorstel strippenkaart, om Ecovrede spullen die uitgesorteerd zijn als reststroom te mogen brengen - dat kost vrijwel niets en kan gelimiteerd (een aanhanger in de week)
- Gebouwbeheer zelf mogen uitvoeren - dat erkenning wordt geregeld - weinig kosten
- Kosten Ad Hoc ook echt worden kwijtgescholden voor ons
- Bemiddeling bij het realiseren van de werkruimte
- Dat wij ruimte hebben om te verhuizen wanneer er iets is (vakantie etc)
- Ruimte voor werkplekken en groei burgerinitiatief
- Een tuin- voedselboslocatie zoals in 2014 is besloten en wij landelijke pers te woord hebben gestaan
- Twee personen als aanspreekpunt binnen de gemeente ‘zwerven tussen afdelingen’ te voorkomen

EcoVrede; faciliteren en innoveren voor samenleving van de 21e eeuw - geld een nieuwe rol en waarde

Dat onze samenleving concrete bouwstenen maakt voor een nieuwe economie met genoeg voor iedereen in deze tijd van recessie en faillisementen

EcoVrede Sociale Media en Websites

MeWe , LinkedIn , Facebook

www.ecovrede.nl

www.ffrmnetwork.org

www.evsgebouwbeheer.nl

www.ecovredegaard.nl

EcoVrede Logo's en projecten een impressie;

BEHANDELRESULTAAT

Informatief/Meningsvorming (1) 09 juni 2021

GEMEENTE Arnhem

Agenderingsverzoek 'EcoVrede verdient nu duidelijk' en raadsvoorstel 'De waarde van EcoVrede'.

Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	M. Louwers

Resultaat van bespreking:

Aanwezig de raadsleden/fractievolgers: De Vries (PvdA), Maref (VVD), Hutten (CDA), Van Iperen (D66), Tujeehut (Arnhemse Ouderenpartij), Spruijt (Arnhem Centraal), Engelaar (PVV), Aydemir (DENK Verenigd Arnhem), Becker (ChristenUnie), Prinsen (GroenLinks), Cetintas (SP), De Groot (PvdD).

Verder aanwezig: namens EcoVrede de heer Fonk en mevrouw Sendar. Namens het Instituut Publieke Waarden de heer Meiberg en de heer Van den Enden. Mevrouw Louwers (wethouder) en de heer Smits (adviseur).

Verloop
De raadskamer heeft in de informatieve fase uitgebreid van gedachten gewisseld met de vertegenwoordigers van EcoVrede en het Instituut Publieke Waarden over het rapport 'De waarde van EcoVrede" en het voorliggende raadsvoorstel.

De presentatie die door EcoVrede is getoond tijdens het inspreken is aan de vergaderstukken toegevoegd.

Conclusie
De voorzitter concludeert met instemming van de raadskamer dat de informatieve bespreking is afgerond. De meningsvormende (1) bespreking zal op een volgende Politieke Avond geagendeerd worden.

De raadsadviseur,

P. Wielaard

De voorzitter,

J. van der Loo

Titel/onderwerp: # Aanwijzing Wvg Schuytgraaf Veld 1

Raadsadviseur: W. Lammers Telefoonnr: 377 2581 Willem.lammers@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Marielle Knaapen
Portefeuillehouder:	R. Paping	Telefoonnr:	3782
		E-mailadres:	Marielle.Knaapen@arnhem.nl
Doel activiteit	Informerend (I) & Meningsvormend (M1)		
Toelichting	**Inhoud** Met het voorliggende raadsvoorstel stelt het college voor om op een aantal percelen in veld 1 Schuytgraaf de Wet voorkeursrecht gemeenten (Wvg) van toepassing te verklaren, voor de duur van maximaal tien jaar na inwerkingtreding van het bestemmingsplan. De reden hiervoor is dat dit past binnen het gemeentelijk beleid om actief tot uitvoering van Schuytgraaf te komen. Op 6 april 2021 heeft het college besloten tot een voorlopige vestiging van het voorkeursrecht voor de duur van 3 maanden. De raad wordt gevraagd dit definitief te vestigen. Vanwege de beschikbare termijnen dient dit voor 30 juni te gebeuren. Zie het raadsvoorstel voor verdere argumentatie.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Start en afronding van de informatieve fase, start van de meningsvormende (M1) fase en besluit over vervolgbehandeling.		
Spreekrecht publiek	Ja		
Behandeladvies	<u>Informerende fase</u> Het is mogelijk voor insprekers om de gemeenteraad toe te spreken over dit onderwerp. Hiervoor heeft zich op dit moment nog geen inspreker gemeld. <u>Vergaderorde M1</u> Er wordt in twee termijnen vergaderd. - Iedere fractie heeft twee termijnen, waarin meningen kunnen worden verkondigd of politieke vragen kunnen worden gesteld. - De portefeuillehouder reageert na een termijn van de raad als alle fracties aan het woord zijn geweest. De portefeuillehouder beantwoordt de gestelde vragen, waarbij hij of zij antwoorden kan samenvoegen waardoor herhaling van vrijwel overeenkomstige punten achterwege blijft. De voorzitter ziet erop toe dat de beantwoording van de wethouder ter zake is en in gaat op de gestelde vragen. - Interrupties (in de vorm van een korte vraag of opmerking zonder inleiding) zijn in alle termijnen toegestaan. Zoals altijd kan de voorzitter interrupties beperken. Uitkomst van de Meningsvormende (MI) behandeling kan zijn: 1. Partijen zijn het eens, het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende fase 2. Partijen zijn het niet (volledig) eens en overwegen moties en/of amendementen. Het voorstel wordt doorgeleid naar de fase Meningsvorming 2, waar deze besproken zullen worden.		
Bijlagen			

Raadvoorstel "Aanwijzing Wvg Schuytgraaf Veld 1"			
Bijlage 1 - Grondplantekening behorend bij het raadsbesluit Wvg Schuytgraaf Veld 1			
Bijlage 2 - Lijst met onroerende zaken waarop het voorkeursrecht van toepassing is Wvg Schuytgraaf Veld 1, geanonimiseerd			

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 550760

Onderwerp: Aanwijzing Wvg Schuytgraaf Veld 1

Voorstel

1. De percelen op de bij het besluit behorende lijst en tekening aan te wijzen als gronden waarop de Wet voorkeursrecht gemeenten (Wvg) van toepassing is, voor de duur van maximaal tien jaar na inwerkingtreding van het bestemmingsplan op basis van artikel 2 en 3 van de Wvg.
2. De uitvoering van dit besluit (waaronder het informeren van rechthebbenden) op te dragen aan het college van burgemeester en wethouders, met inachtneming van de voorschriften van de Wvg.

Inleiding

De laatste jaren wordt er gestaag verder gewerkt aan het ontwikkelen van de velden in Schuytgraaf. Voor Schuytgraaf is in 2018 het bestemmingsplan ‘Schuytgraaf, veegplan 2017’ vastgesteld welke inmiddels onherroepelijk is. De ontwikkeling van veld 1 is nu gestart. Om de ontwikkeling van veld 1 voortvarend op te pakken, is het nodig om de gronden in eigendom te verkrijgen. Ter voorkoming van verkoop aan derden stellen wij voor het voorkeursrecht op grond van de Wet voorkeursrecht gemeenten te vestigen. De inzet van het gemeentelijke voorkeursrecht past binnen het gemeentelijke beleid om actief tot uitvoering van Schuytgraaf te komen.

Op 6 april 2021 hebben wij besloten tot voorlopige vestiging van een voorkeursrecht ten behoeve van de gebiedsontwikkeling van veld 1 in Schuytgraaf, voor de duur van drie maanden. Aan uw raad wordt gevraagd om het voorkeursrecht definitief te vestigen.

Beoogd effect

Het doel is te voorkomen dat de ontwikkeling van veld 1 in Schuytgraaf stagneert of op voorhand onmogelijk wordt gemaakt. Na vestiging van het voorkeursrecht, dienen de betreffende onroerende zaken en beperkte rechten bij voorgenomen verkoop eerst aan de gemeente te worden aangeboden.

Gemeente Arnhem

Argumenten

1.1 Doel: Beschermen van de voorgenomen ontwikkeling

Om te voorkomen dat de ontwikkeling van veld 1 in Schuytgraaf stagneert of op voorhand onmogelijk wordt gemaakt, wordt u verzocht om de gronden definitief aan te wijzen in het kader van de Wet voorkeursrecht gemeenten.

Het uitgangspunt bij de toekomstige ontwikkeling en realisatie van het gebied is dat de gemeente, voor zover mogelijk, de regie wenst te voeren bij de ontwikkeling van het plangebied. Door het van toepassing verklaren van het voorkeursrecht behoudt de gemeente de grip op de ontwikkeling. Het voorkeursrecht wordt daarbij als ondersteuning ingezet ten behoeve van het verwervingsproces.

Het voorkeursrecht is gedurende het proces van planontwikkeling een beschermingsinstrument waardoor ongewenste (prijs-)ontwikkelingen kunnen worden voorkomen dan wel beperkt. Verkopen aan derden, die de ontwikkeling van het gebied in de weg kunnen zitten, worden moeilijker gemaakt. We willen daarmee voorkomen dat de gronden worden verkocht aan derden die andere wensen/ eisen hebben, waardoor de kans om een kwalitatief hoogwaardig plan te ontwikkelen wordt beperkt. Door deze nieuwe eisen kunnen bijvoorbeeld onze stedenbouwkundige en ruimtelijke uitgangspunten onder druk komen te staan. Met de toepassing van het voorkeursrecht wordt in ieder geval voorkomen dat derden nu nog een grondpositie verwerven. En wordt de positie van de gemeente bij mogelijke grondverwerving versterkt.

Door het voorkeursrecht hebben we dus meer zekerheid dat we met de huidige eigenaren ons gesprek over aankoop kunnen voortzetten en we niet (telkens) worden geconfronteerd met een nieuwe eigenaar met nieuwe wensen. Hierdoor kunnen we vertraging van het grondverwervingsproces voorkomen, doordat we de reeds gestarte gesprekken kunnen voortzetten. Ook als er uiteindelijk voor een onteigening wordt gekozen (dit is overigens een apart besluit met een apart afwegingskader), worden we niet op het laatste moment geconfronteerd met nieuwe eigenaren, waardoor we vertraging oplopen in die eventuele onteigeningsprocedure.

1.2 Er wordt voldaan aan de wettelijke vereisten voor de vestiging van een voorkeursrecht

De gemeente is bevoegd gronden aan te wijzen waarop de artikelen 10 tot en met 15, 24 en 26 van toepassing worden verklaard. Er moet wel worden voldaan aan twee criteria:

a. aan de gronden moet een niet-agrarische bestemming worden toegedacht of gegeven en
b. het gebruik van de gronden moet afwijken van de toegedachte bestemming.

Of wordt voldaan aan de hierboven genoemde criteria kan blijken uit een bestemmingsplan (ingevolge artikel 3 Wvg) of een structuurvisie (ingevolge artikel 4 Wvg). Op grond van artikel 5 Wvg kan een besluit om het voorkeursrecht te vestigen ook vooruitlopend op een bestemmingsplan of structuurvisie worden genomen. In dat geval moet in het besluit tot aanwijzing aan de betrokken gronden een niet-agrarische bestemming worden toegedacht, waarbij het gebruik afwijkt van die bestemming.

Op 5 maart 2018 stelde de gemeenteraad het bestemmingsplan ‘Schuytgraaf, veegplan 2017’ vast. In dit bestemmingsplan is aan de gronden de bestemming ‘Wonen – Uit te werken’ toegedacht. Het

huidige gebruik is agrarisch. Nu er aan de gronden een niet-agrarische bestemming is toegedacht die afwijkt van het huidige gebruik wordt voldaan aan beide criteria. Daarom wordt voorgesteld om de gronden aan te wijzen op grond van artikel 3 Wvg.

1.3 Er heeft een belangenafweging plaatsgevonden

De gemeente krijgt met toepassing van het voorkeursrecht betere mogelijkheden om te komen tot een optimale inrichting van het middengebied, hetgeen een zwaarwegend algemeen belang is. Tegenover dit zwaarwegende belang van de gemeente staan de belangen van de eigenaren en beperkt zakelijk gerechtigden van de percelen in de locatie. Deze eigenaren worden verplicht om de gronden, indien en voor zover zij deze willen verkopen, aan te bieden aan de gemeente. De aanwijzing van de gronden heeft geen gevolgen voor bijvoorbeeld de bouwmogelijkheden op het eigen perceel.

De wetgever heeft in de Wvg een aantal beperkingen opgenomen alsmede heeft de wetgever bepalingen opgenomen ter bescherming van de eigenaren en zakelijk gerechtigden. Als bescherming van de eigenaren en beperkt zakelijk gerechtigden geldt dat de Wvg eigenaren en beperkt zakelijk gerechtigden niet verplicht om hun gronden te koop aan te bieden en ook bevat de Wvg een groot aantal waarborgen ter bescherming van de belangen van de eigenaren en zakelijk gerechtigden, waaronder prijsvaststelling via de rechtbank en mogelijke schadevergoeding in bepaalde gevallen.

Gelet op het voorstaande zijn wij van mening dat de belangen van de eigenaren en zakelijk gerechtigden minder zwaar wegen dan het algemeen belang dat de gemeente dient. In de jurisprudentie is reeds uitgemaakt dat de gemeenteraad het financiële belang van de eigenaren en beperkt zakelijk gerechtigden niet hoeft te wegen in haar besluitvorming, dit is al door de wetgever gedaan in het vaststellen van de Wvg.

1.4 Bestendiging van de voorlopige aanwijzing door de gemeenteraad

Het voorlopig voorkeursrecht geeft de gemeente de mogelijkheid om vooruitlopend op een besluit van de raad reeds gronden aan te wijzen waarop een gemeentelijk voorkeursrecht rust. Het besluit van het college op basis van artikel 6 Wvg heeft ingevolge artikel 6 lid 1 Wvg een geldingsduur van 3 maanden. Na deze 3 maanden vervalt het voorkeursrecht van rechtswege.

Om het voorkeursrecht te behouden moet de raad binnen deze termijn besluiten het voorkeursrecht van toepassing te verklaren op grond van artikel 3 Wvg. Door bestendiging door de raad op grond van artikel 3 Wvg, geldt het voorkeursrecht in beginsel tien jaar na inwerkingtreding van het bestemmingsplan. Gebeurt dit niet, dan vervalt het voorkeursrecht van rechtswege en is het niet mogelijk om binnen een termijn van twee jaar opnieuw een (voorlopig) voorkeursrecht te vestigen.

1.5 Voorafgaand aan uw besluit is aan de eigenaren en rechthebbenden gelegenheid geboden om zienswijzen in te dienen naar aanleiding van het ontwerpraadsvoorstel en -besluit

Op basis van het collegebesluit van 6 april 2021 waarin het voorkeursrecht reeds voorlopig is gevestigd, zijn alle relevante en openbare stukken ter inzage gelegd en zijn de eigenaren en beperkt zakelijk gerechtigden over het voorkeursrecht geïnformeerd. Tegelijkertijd zijn de eigenaren en beperkt zakelijk gerechtigden geïnformeerd over de mogelijkheid om hun zienswijze te geven op het

concept raadsvoorstel en te worden gehoord, alvorens het raadsbesluit wordt genomen. Naar aanleiding van de terinzagelegging zijn er geen zienswijzen ingediend.

2.1 Uitvoering van de aanwijzing op te dragen aan het college

Het college is op basis van de Wvg verplicht om het besluit tot aanwijzing van de Wvg te publiceren en te communiceren aan eigenaren van en rechthebbenden op beperkte rechten behorend bij de aangewezen percelen. Tevens dient het college zorg te dragen voor de inschrijving van het voorkeursrecht en doorhaling na het (van rechtswege) vervallen van het voorkeursrecht. Ten slotte vertegenwoordigt het college de gemeente in het geval van een aanbieding van gronden waarop het gemeentelijk voorkeursrecht is gevestigd.

Kanttekeningen en risico's

1.1 Het besluit heeft gevolgen voor eigenaren

Het voorkeursrecht verplicht de betrokken eigenaren om bij een voorgenomen verkoop de betreffende percelen eerst aan het college aan te bieden. De notaris mag niet meewerken aan een transactie als een voorkeursrecht van toepassing is. De verkoper kan zijn perceel niet vrij verkopen aan een derde. Het voorkeursrecht heeft echter geen gevolgen voor het gebruik van de gronden. Pas als de eigenaar wil verkopen, zal hij zijn eigendom eerst aan de gemeente moeten aanbieden.

Er gelden een aantal uitzonderingssituaties op de aanbiedingsplicht. Te denken valt aan verkoop aan kinderen of uitvoering van een uiterste wilsbeschikking. Deze zijn in artikel 10 Wvg opgenomen.

1.2. Het voorkeursrecht biedt geen garantie

Het voorkeursrecht geeft niet de garantie dat de gemeente ook eigenaar wordt van de gronden. De eigenaren kunnen immers niet worden verplicht tot het verkopen aan de gemeente. Het gaat enkel om de verplichting dat de gronden eerst aan de gemeente worden aangeboden voordat deze aan derden kunnen worden verkocht.

Als een eigenaar niet tot verkoop over wenst te gaan, dan zullen andere publiekrechtelijke middelen moeten worden ingezet om de gronden te verkrijgen. Dit is mogelijk door onteigening. Dit besluit gaat uitsluitend over het voorkeursrecht en staat los van eventuele verdere procedures.

Indien er geen voorkeursrecht wordt gevestigd, bestaat het risico dat de gronden aan derden worden overgedragen die de gronden willen aanwenden voor andere doeleinden.

Participatie

Niet van toepassing

Financiën

Er zijn geen directe financiële gevolgen voor de gemeente als gevolg van het besluit tot het voorlopig aanwijzen in het kader van de Wvg c.q. vestiging van het voorkeursrecht op zich. Financiële gevolgen ontstaan pas als een partij zijn eigendom aanbiedt aan de gemeente. Zodra een dergelijke formele aanbieding wordt gedaan, dient door het college een besluit te worden genomen of al dan niet op deze aanbieding wordt ingegaan.

Eventuele aankopen en de kosten voor dit voorstel komen ten laste van de grondexploitatie, onderdeel van het Exploitatieplan Schuytgraaf 2011.

Uitvoering

In de Wet voorkeursrecht gemeenten (Wvg) wordt het wettelijk kader van de Wvg beschreven.

Met het voorliggende besluit wordt het voorkeursrecht gevestigd voor de duur van tien jaren na inwerkingtreding van het bestemmingsplan. Als de gemeenteraad positief besluit, ziet de planning er als volgt uit:

- Na vestiging volgt publicatie op 2 juli 2021, waarna het voorkeursrecht op 3 juli 2021 in werking treedt;
- We informeren de eigenaren en beperkt gerechtigden per aangetekende brief;
- Het voorkeursrecht wordt ingeschreven conform de regels van de Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen (Wkpb), waardoor het ook op een kadastraal uittreksel zichtbaar wordt als publiekrechtelijke beperking;
- Terinzagelegging raadsvoorstel en raadsbesluit met bijbehorende bijlagen gedurende 6 weken;
- Bezwaarschriftenperiode start op 3 juli 2021 en loopt tot en met 13 augustus 2021;
- 1e/2e kwartaal 2022 mogelijke raadsbehandeling naar aanleiding van eventueel ingediende bezwaren tegen de vestiging van het voorkeursrecht.

Rechtsbescherming; bezwaren
Tegen de (voorlopige) aanwijzing staat rechtsbescherming open voor belanghebbenden conform de reguliere regels van de Awb. Eigenaren hebben na de voorlopige vestiging door het college en de definitieve vestiging door de raad de mogelijkheid om een bezwaarschrift tegen het besluit in te dienen. Deze bezwaarschriften worden gebundeld behandeld. Artikel 6 lid 3 van de Wvg bepaalt dat in het geval er bezwaar of beroep aanhangig is tegen een besluit van het college tot voorlopige aanwijzing, dit bezwaar en beroep na bestendiging door de gemeenteraad tevens wordt geacht te zijn gericht tegen het besluit van de gemeenteraad.

Privacy
Gezien de privacygevoelige informatie worden bij de vestiging van het voorkeursrecht bij terinzagelegging en publicatie van het raadsbesluit, op de perceellijsten de namen van de eigenaren geanonimiseerd. Een niet geanonimiseerde lijst ligt voor de raadsleden ter inzage bij de griffie.

Communicatie

Daags na het besluit wordt het besluit gepubliceerd in de Staatscourant.

De betrokkenen (eigenaren en zakelijk gerechtigden) worden per (aangetekende) brief geïnformeerd over de aanwijzing en de gevolgen hiervan. Zij worden tevens geïnformeerd over de mogelijkheid bezwaar in te dienen en over de mogelijke rechtsbescherming.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Grondplantekening behorend bij het raadsbesluit Wvg Schuytgraaf Veld 1
- Lijst met onroerende zaken waarop het voorkeursrecht van toepassing is Wvg Schuytgraaf Veld 1, geanonimiseerd

Ter inzage stukken voor gemeenteraad

- Lijst met onroerende zaken waarop het voorkeursrecht van toepassing is Wvg Schuytgraaf Veld 1, niet-openbaar

RAADSVOORSTEL

Besluit van	30 juni 2021
Zaaknummer	550760

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 25 mei 2021, nummer: 550760;

overwegende dat aan de gronden de bestemming ‘Wonen – uit te werken’ is toebedacht, waarbij sprake is van een ander gebruik dan het huidige gebruik;

er reeds een bestemmingsplan is vastgesteld voor de beoogde nieuwe ontwikkeling;

gelet op het feit dat de gemeente haar regiefunctie kan versterken met het aanwijzen van gronden op basis van de Wet voorkeursrecht gemeenten en daarmee haar uitgangspositie op de vastgoedmarkt versterkt;

er gezien het bovenstaande een belangenafweging heeft plaatsgevonden tussen de publieke belangen van de gemeente en de belangen van de eigenaren en beperkt zakelijk gerechtigden, waarbij is geconcludeerd dat de belangen van de gemeente zwaarder wegen;

gelet op artikel 2 en 3 van de Wet voorkeursrecht gemeenten (Wvg) en de overige van toepassing zijnde bepalingen uit de Wvg en de Algemene wet bestuursrecht (Awb);

besluit:

1. De percelen op de bij het besluit behorende lijst en tekening aan te wijzen als gronden waarop de Wet voorkeursrecht gemeenten (Wvg) van toepassing is, voor de duur van maximaal tien jaar na inwerkingtreding van het bestemmingsplan op basis van artikel 2 en 3 van de Wvg.
2. De uitvoering van dit besluit (waaronder het informeren van rechthebbenden) op te dragen aan het college van burgemeester en wethouders, met inachtneming van de voorschriften van de Wvg.

De griffier, De voorzitter,

Gemeente Arnhem

GEMEENTE Arnhem

Wet voorkeursrecht gemeenten
Gemeente Arnhem
Wvg Schuytgraaf Veld 1

Onroerende zaken waarop een voorkeursrecht
is gevestigd ex artikel 2 en 3 van de
Wet voorkeursrecht gemeenten, waarop
de artikelen 10 - 15 , 24, 25 en 26 van
de Wet voorkeursrecht gemeenten van toepassing zijn

Behoort bij het besluit van de raad van
van de gemeente Arnhem d.d. 30 juni 2021
Zaaknummer: 550760

de ondergetekenden
De heer A. Marcouch burgemeester
van Arnhem en de heer J.G.M. Kersten
raadsgriffier van Arnhem.

Arnhem, 30 juni 2021

De griffier, J.G.M. Kersten

De burgemeester, A. Marcouch

Kadastrale sectie-indeling

Kadastrale gemeente: Arnhem, sectie AF

Bijlage behorend bij besluit t.b.v. de vestiging
van een voorkeursrecht ingevolge de
Wet voorkeursrecht gemeenten
Gemeente Arnhem

Legenda

- Grondplannummer
- Kadastrale percelen waarop het besluit Wvg van toepassing is
- Kadastrale sectie-indeling
- Kadastrale grenzen
- Bebouwing

Datum: 29-4-2021
Status: Definitief
Formaat: A3
Schaal: 1:1.500

Meters
0 10 20 30

Lijst met onroerende zaken waarop het voorkeursrecht van toepassing is Wvg Schuytgraaf Veld 1, geanonimiseerd (zaaknummer 550760)

Behorende bij het besluit van de gemeenteraad van de gemeente Arnhem van 30 juni 2021 tot het aanwijzen van gronden op grond van artikel 3 Wet voorkeursrecht gemeenten (Wvg). Eén en ander conform de kadastrale registers van 14 mei 2021.
De aanwijzing vervalt van rechtswege 10 jaar na inwerkingtreding van het bestemmingsplan.

Grondplan-nummer	Kadastrale gemeente	Sectie	Perceelnr	Kadastrale grootte	Opp. Wvg	Soort recht	Aandeel	Naam	Voorletters
1	Arnhem	AF	1273	723	723	Eigendom			
2	Arnhem	AF	3350	4940	4940	Eigendom			
3	Arnhem	AF	3352	3572	3572	Eigendom			

GEMEENTE Arnhem

Aanwijzing Wet voorkeursrecht gemeenten Schuytgraaf Veld 1

Voor de gemeenteraadsvergadering d.d.:	16 juni 2021
Zaaknummer:	550760
Portefeuillehouders:	Paping

Resultaat van bespreking:

Aan de gemeenteraad, 9 juni 2021

Aanwezig:
de raadsleden/fractievolgers: Kraaijenbrink (AC), Loos (VVD), Van Ommen (D66), Prinsen (GL), Visser (PvdA), De Groot (Partij voor de Dieren), Van den Broek (CDA), Zijlstra (ChristenUnie), Henzen (PPV), Van Plateringen (AOP). De fracties van DENK/Verenigd Arnhem en SP waren niet aanwezig.

Verloop
De M1 behandeling is afgerond.
Er zijn geen moties of amendmenten aangekondigd. Het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende fase als hamerstuk (voorbehoud VVD fractie).

Toezegging
De wethouder zegt toe de raad te informeren over de stand van het overleg met de grondeigenaren op het moment dat het college het ruimtelijk raamwerk na de zomer aan de raad voorlegt.

Conclusie
De voorzitter concludeert dat het voorstel naar de besluitvormende vergadering kan worden doorgeleid (als hamerstuk)

De griffier, De voorzitter,

J. Kersten C.J.M. Kalthoff

Titel/onderwerp: # Zienswijze concept-begroting Groene Metropoolregio en concepten regionale agenda en bestuursakkoord

Raadsadviseur: W. Lammers Telefoonnr: 377 2581 Willem.lammers@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Margriet Snijders
Portefeuillehouder:	J. van Dellen & A. Marcouch	Telefoonnr:	4812
		E-mailadres:	Margriet.Snijders@arnhem.nl
Doel activiteit	Informerend (I) & Meningsvormend (M1)		
Toelichting	**Inhoud** Per 1 januari 2021 is gestart met de Groene Metropoolregio: de gemeenschappelijke regeling (GR) in de regio Arnhem Nijmegen. Het Algemeen Bestuur van de GR verzoekt de gemeente Arnhem om middels een zienswijze te reageren op de conceptbegroting 2022, de concept regionale agenda en het concept bestuursakkoord. 1. Conceptbegroting 2022 Er wordt een onderscheid gemaakt in de basisfinanciering van de Groene Metropoolregio en de opgavenfinanciering. De basisfinanciering is €2,50 per inwoner en de opgavenfinanciering is € 4,22 per inwoner als de gemeente met iedere opgave mee doet. Deze opgavenbegroting is tot op speerpuntniveau uitgewerkt en maakt het daarom lastig te beoordelen. Ook is onduidelijk wat de financiele gevolgen zijn als er gemeenten zijn die niet op alle vijf de opgaves intekenen. 2. Concept regionale agenda 2022 In de agenda zijn de vijf opgaven verder uitgewerkt. Speerpunten zijn geconcretiseerd en voorzien van acties en benodigde middelen. In vier van de vijf opgaven hebben Arnhemse bestuurders meegedraaid in de bestuurlijke opgaveteams. De inzet van het college is om als een van de twee grote steden in de regio graag mede uitvoering te willen geven aan een realistische, haalbare en slagvaardige agenda. 3. Concept bestuursakkoord Eind vorig jaar is door de 18 colleges, de provincie Gelderland en The Economic Board een intentieovereenkomst getekend om te komen tot een bestuursakkoord en investeringsagenda. Hierin wordt afgesproken dat de drie partijen langjarig willen samenwerken aan de realisatie van de regionale agenda. <u>Motie 20M355</u> Het college beschouwt motie 20M355 met dit raadsvoorstel als afgedaan. Zie voor meer informatie het raadsvoorstel en bijlagen.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Start en afronding van de informatieve fase, start van de meningsvormende (M1) fase en besluit over vervolgbehandeling.		
Spreekrecht publiek	Ja		
Behandeladvies	<u>1. Informerende fase</u> Het is mogelijk voor insprekers om de gemeenteraad toe te spreken over dit onderwerp. Eén inspreker heeft zich daarvoor aangemeld: de heer Barends. Hij krijgt vijf minuten de tijd voor zijn inspraak, waarna er ruimte is voor het stellen van vragen. <u>2. Vergaderorde M1</u> Er wordt in twee termijnen vergaderd. - Iedere fractie heeft twee termijnen, waarin meningen kunnen worden verkondigd of politieke vragen kunnen worden gesteld. - De portefeuillehouder reageert na een termijn van de raad als alle fracties aan het		

	woord zijn geweest. De portefeuillehouder beantwoordt de gestelde vragen, waarbij hij of zij antwoorden kan samenvoegen waardoor herhaling van vrijwel overeenkomstige punten achterwege blijft. De voorzitter ziet erop toe dat de beantwoording van de wethouder ter zake is en in gaat op de gestelde vragen. - Interrupties (in de vorm van een korte vraag of opmerking zonder inleiding) zijn in alle termijnen toegestaan. Zoals altijd kan de voorzitter interrupties beperken. Uitkomst van de Meningsvormende (MI) behandeling kan zijn: 1. Partijen zijn het eens, het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende fase 2. Partijen zijn het niet (volledig) eens en overwegen moties en/of amendementen. Het voorstel wordt doorgeleid naar de fase Meningsvorming 2, waar deze besproken zullen worden.
Bijlagen	

Raadsvoorstel "Zienswijze concept-begroting Groene Metropoolregio en concepten regionale agenda en bestuursakkoord"			
Bijlage 1 - Zienswijzebrief aan de regio m.b.t. de concept begroting 2022, de regionale agenda 2022 en het concept bestuursakkoord			
Bijlage 2 - Reactiebundel regionale agenda 2022			
Bijlage 3 - Aanbiedingsbrief concept-regionale agenda 2022 (en actualisatie regionale agenda 2021) Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen.			
Bijlage 4 - Concept-regionale agenda 2022 (en actualisatie regionale agenda 2021) Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen.			
Bijlage 5 - Aanbiedingsbrief Conceptbegroting 2022 Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen			
Bijlage 6 - Conceptbegroting 2022 Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen			
Bijlage 7 - Aanbiedingsbrief concept bestuursakkoord Groene metropoolregio Arnhem-Nijmegen			
Bijlage 8 - Concept Bestuursakkoord			
Bijlage 9 - Concept regionale investeringsagenda			
Bijlage 10 - Motie 20M355 Regionale inzet, lokale verantwoording			

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 567720

Onderwerp: Zienswijze concept-begroting Groene Metropoolregio en concepten regionale agenda en bestuursakkoord

Voorstel

1. Akkoord te gaan met de zienswijze op de conceptbegroting 2022 GMR, de concept regionale agenda en het concept bestuursakkoord

Inleiding

Op resp. 14 en 15 april 2021 hebben wij van het Algemeen Bestuur van de Groene Metropoolregio de volgende documenten ontvangen, met bijbehorende aanbiedingsbrieven:
- de conceptbegroting 2022 van de Groene Metropoolregio (GMR),
- de concept regionale agenda 2022 GMR
- het concept bestuursakkoord GMR, provincie Gelderland en The Economic Board.

Het Algemeen Bestuur verzoekt ons in de aanbiedingsbrieven op de begroting een zienswijze kenbaar te maken voor 30 juni 2021 of zoveel eerder als mogelijk en op de andere twee documenten een reactie te geven.

In bijgaande brief hebben wij - vanwege de samenhang tussen de documenten - een gecombineerde zienswijze opgesteld.

Wij bieden u hierbij deze zienswijze ter besluitvorming aan. Wij gaan onder Argumenten op de afzonderlijke documenten in en op de voorgestelde zienswijze.

Beoogd effect

Het tijdig indienen van een zienswijze op begroting 2022 en de regionale agenda 2022 van de Groene Metropoolregio, zodat de Algemeen bestuur van de regio in respectievelijk juli en september de begroting en regionale agenda kan vaststellen.

Argumenten

1.1 Om te komen tot deze zienswijze hebben we de opgaven zoals beschreven in de concept-regionale agenda heel goed bekeken vanuit de Arnhemse optiek. In hoeverre sluiten de speerpunten en activiteiten aan op de al bestaande regionale samenwerking? In hoeverre dragen ze bij aan onze ambities, in hoeverre zijn ze verplicht door andere overheden, etc. Deze analyse hebben wij gebruikt

Arnhem GEMEENTE

om de zienswijze op te stellen. We hebben de opmerkingen per opgave ook als bijlage bijgevoegd bij de aanbiedingsbrief.

Conceptbegroting 2022 Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen

De deelnemende gemeenteraden worden uitgenodigd om voor 30 juni 2021 een zienswijze in te dienen op de conceptbegroting van de Groene metropoolregio. De begroting 2022 vormt de financiële vertaling van de inhoudelijke ambities van de samenwerking in 2022 die in 2021 is gestart.

In de begroting 2022 wordt onderscheid gemaakt tussen de basisfinanciering van de Groene Metropoolregio en de opgavenfinanciering.

De basisfinanciering is €2,50 per inwoner en betreft de huidige set van afspraken waaronder de bijdrage voor het regiobureau. De hoogte van dit bedrag is vorig jaar door de 18 gemeenteraden vastgesteld. Net zoals in 2021 draagt de provincie voor 2022 nogmaals 6 ton bij waardoor de inwonerbijdrage ook in 2022 op 1,73 uitkomt.

In de aangeboden conceptbegroting zijn naast de middelen voor de 5 opgaven, die overgenomen zijn uit de concept-regionale agenda, ook de middelen voor het Regiobureau en de jaarlijkse bijdrage aan The Economic Board opgenomen à €1,00 per inwoner. De conceptbegroting 2022 geeft, naast de kosten voor het Regiobureau, inzicht in de bijdrage voor de 5 opgaven. De opgavenfinanciering betreft de financiële vertaling van de regionale agenda met de vijf inhoudelijke opgaven van de Groene Metropoolregio. De concept regionale agenda 2022 (zie verderop in dit raadsvoorstel) vormt de inhoudelijke onderbouwing voor de bijdrage per opgave. Het bedrag voor de opgaven bedraagt in totaal € 4,22 per inwoner.

Zienswijze op conceptbegroting GMR 2022

In onze zienswijze geven wij mee dat het algemeen bestuur de begroting 2022 alleen met een behoorlijk voorbehoud zal kunnen vaststellen. Er wordt immers nog een definitieve regionale agenda opgesteld naar aanleiding van de huidige consultatieronde. Dit kan gevolgen hebben voor de opgaven, speerpunten en benodigde middelen. Bovendien gaan de 18 regiogemeenten pas in het najaar intekenen op de regionale opgaven en dus bepalen welke middelen zij hiervoor beschikbaar stellen.

Daarnaast merken wij op dat we de opgavenbegroting lastig kunnen beoordelen, omdat de begroting tot op speerpuntniveau is uitgewerkt en niet tot op activiteitenniveau. We hebben daardoor geen informatie over de kosten per activiteit.

In de zienswijze geven wij tenslotte aan dat wij ons zorgen maken over wat het eventueel niet intekenen op de opgaven door regiogemeenten voor gevolgen kan hebben voor de bijdrage van de gemeenten die wél meedoen. Wij vragen het Algemeen Bestuur hier tevoren scenario's over uit te werken.

Concept regionale agenda 2022

In de concept regionale agenda 2022 zijn de vijf opgaven verder uitgewerkt ten opzichte van de versie die in het najaar van 2020 is vastgesteld in het kader van het versterkingsproces. De speerpunten zijn geconcretiseerd en voorzien van acties en benodigde middelen (menskracht en geld).

De concept regionale agenda 2022 is ook een actualisatie van de agenda 2021. In dit lopende jaar wordt gewerkt met de financiële middelen die daar reeds voor beschikbaar zijn of binnen de huidige

begrotingen beschikbaar zijn te stellen. Deze financiering is grotendeels gekoppeld aan de bestaande afspraken over bijdragen aan budgetten van al lopende programma's en activiteiten.

De regionale agenda wordt nu (in het voorjaar) ter consultatie aangeboden. Aan de colleges en raden wordt gevraagd of men zich herkent in de uitwerking van de ambities en bijbehorende acties en welke eventueel gemist worden. Deze manier van werken is een uitwerking van afspraken die gemaakt zijn bij de totstandkoming van de Groene Metropoolregio. De zogenaamde consultatieronde geeft de gemeenten ook de raden de gelegenheid om in hun voorjaars-, kader- of zomernota rekening te houden met de gevraagde (extra) middelen als men intekent op de opgaven uit de definitieve regionale agenda.

De opbrengst van de consultatie van de 18 gemeenten geeft het algemeen bestuur de gelegenheid om nog bij te sturen op ambities, acties of middelen voordat de definitieve versie wordt aangeboden na het zomerreces. Dit bijsturen gebeurt in afstemming met de 5 Bestuurlijke Opgaven Teams.

De bedoeling is dat de 18 gemeenten in het najaar besluiten over het al dan niet intekenen op de vijf opgaven van de definitieve regionale agenda voor het jaar 2022. Vanaf 2023 zullen de opgaven een meerjarig karakter krijgen.

<u>Zienswijze op de concept regionale agenda</u>
In onze zienswijze geven wij aan dat we in deze regionale agenda de ambitie weerspiegeld zien zoals we die met de visie en agenda van de Groene Metropoolregio samen hebben geformuleerd en die eind 2020 door de regiogemeenten is vastgesteld: een stevige ambitie, waarmee de 18 regiogemeenten aan de slag willen in het speelveld van metropoolregio's in Nederland als groene regio in balans.

In vier van de vijf opgaven hebben Arnhemse bestuurders meegedraaid in de bestuurlijke opgaveteams die dit resultaat hebben opgeleverd. Ook ambtelijk is binnen de verschillende opgave teams inzet geleverd. Dit betekent dat we het goed hebben kunnen meekijken en vanuit Arnhems perspectief hebben kunnen bijdragen aan de uitwerking van deze regionale agenda 2022. We hebben er dan ook veel herkenning op. We zien veel activiteiten en projecten doorlopen vanuit de 'oude' regionale samenwerking regio Arnhem-Nijmegen en vanuit andere bestaande samenwerkingsvormen, bijvoorbeeld rond de verstedelijkingsstrategie, de Regionale energiestrategie, het Regionaal programma Werklocaties, de regionale mobiliteitsagenda en cultuurregio 025.

Wij brengen in onze zienswijze echter ook een groot voorbehoud naar voren. We zien een uitgebreide agenda met bijna 100 speerpunten waarop een forse extra financiële inspanning en veel personele capaciteit wordt gevraagd. We geven daarom aan dat het onze intentie is om aan alle vijf de opgaven mee te doen, maar stellen daarbij wel een belangrijke voorwaarde, namelijk dat er een nadere prioritering plaatsvindt. Wij vinden de agenda nu op veel punten té omvangrijk.

Wij willen als een van de twee grote steden in de Groene Metropoolregio graag mede uitvoering geven aan een realistische en haalbare regionale agenda, samen met 18 gemeenten. Een slagvaardige, ambitieuze agenda waar we met elkaar resultaten kunnen boeken,
- gericht op het doorzetten van bestaande processen en activiteiten,
- met urgente nieuwe speerpunten waarvan op voorhand duidelijk is dat een bovenlokale aanpak ons meerwaarde en beter resultaat biedt;
- met projecten en activiteiten die van belang zijn voor onze samenwerking met andere partners en overheden.

Een agenda die aansluit bij onze ambities als grote stad in deze regio.

In dit proces van prioritering zullen we zelf ook nog nader bekijken hoe deze agenda aansluit op onze eigen ambities en opgaven en waar we deze vanuit bestaande budgetten kunnen financieren.

We koersen zo op een regionale agenda die een realistische balans laat zien tussen gezonde ambitie en datgene dat we - qua middelen en menskracht - met elkaar waar kunnen maken. In onze zienswijze geven wij daarvoor per opgave nog een aantal suggesties mee.

We vragen in onze zienswijze daarnaast om, waar mogelijk, meer duidelijkheid te geven in de rollen en bijdragen van samenwerkingspartners in de regio. Meer en concreet zicht hierop zou het besluiten over deze regionale agenda en intekenen op de opgaven een stuk eenvoudiger maken. Specifiek roepen we de Groene Metropoolregio op om bij de provincie te benadrukken dat zij een belangrijke partner zijn op een groot aantal van de speerpunten, zoals op gebied van verkeersveiligheid, circulair bouwen, energietransitie, bij de ontwikkeling van de internationale clusters, de binnensteden en het transformatievoorstel cultuurregio 025.

Motie Regionale inzet, lokale verantwoording (20M355)
Via dit raadsvoorstel over de concept-regionale agenda 2022 en bijbehorende zienswijze geven we u inzicht in de betrokkenheid en ambities van het college bij de regionale agenda. Wij zullen dit jaarlijks zo doen. Ook in de toekomstige jaarverslagen van de Groene Metropoolregio zullen wij op onze specifieke inzet en ambities ingaan, zodat u daar een helder beeld van krijgt.

Wij geven op deze wijze invulling aan de motie Regionale inzet, lokale verantwoording (20M355). In deze motie vraagt u om jaarlijks 'een overzicht op hoofdlijnen van de inbreng en ambities van het college in het kader van de regionale opgaven in het afgelopen jaar aan de raad aan te bieden'.

We beschouwen de motie hiermee als afgedaan.

Concept bestuursakkoord
We hebben op 14 april 2021 van het Algemeen Bestuur het conceptbestuursakkoord ontvangen met de uitnodiging hierop desgewenst te reageren.

Eind vorig jaar is door de 18 colleges, de provincie Gelderland en The Economic Board een intentieovereenkomst getekend om te komen tot een bestuursakkoord en investeringsagenda. Dit akkoord zal worden gesloten tussen de Groene Metropoolregio, de provincie Gelderland en The Economic Board te komen. In het bestuursakkoord wordt afgesproken dat de drie partijen langjarig willen samen werken aan de realisatie van de regionale agenda en daarmee aan de ambities van het bestuursakkoord.

De Investeringsagenda regio Arnhem-Nijmegen 2022 maakt als bijlage onderdeel uit van het bestuursakkoord. De investeringsagenda is nog ongevuld. De definitieve versie van deze agenda volgt later dit jaar. In die investeringsagenda staat concreet hoe de drie partijen gaan bijdragen aan de regionale agenda en de opgaven, financieel of anderszins.

In de zienswijze geven wij aan dat onze belangstelling vooral uit gaat naar de uitwerking van de afspraken en het gezamenlijk opladen van de investeringsagenda.

Kanttekeningen en risico's

1.1 In het najaar gaan alle gemeenten definitief intekenen op de opgaven. Als gemeenten niet intekenen op een opgave dan kan dit gevolgen hebben voor de uitvoering van de activiteiten binnen een opgave en/of voor de middelen per deelnemende gemeente. Het algemeen bestuur geeft aan dat het hier zo goed mogelijk op wil anticiperen op basis van de reacties op de concept agenda.

1.2 Onderdeel van de opgave Groene Groeiregio is de verstedelijkingsstrategie Arnhem-Nijmegen/Foodvalley. Het proces verstedelijkingsstrategie liep al langer en is nu voortgezet in de context van de Groene Metropoolregio. In de maanden mei en juni de periode vindt een consulterende ronde plaats over de verstedelijkingsstrategie plaats langs de colleges en raden in de regio. Een vergelijkbaar traject vindt tegelijkertijd plaats in de regio Foodvalley.

1.3 In dit opstartjaar zien we dat er vanuit de verschillende gemeenten en ook vanuit Arnhem extra capaciteit wordt bijgezet om de Groene Metropoolregio en de opgaven als het ware aan de gang te krijgen. De verwachting is dat dit na verloop van tijd minder zal worden, omdat structurele inzet vanaf 2022 vanuit de Groene Metropoolregio vergoed zal worden en omdat de samenwerking zich ook in effectiviteit in de gezamenlijke aanpak van zaken zal gaan uitbetalen.

Participatie

De regionale agenda is een 'update' en verdere uitwerking van de regionale agenda 2021. Deze is vorig jaar in brede samenwerking met gemeenteraden, colleges, provincie Gelderland, Economic Board en maatschappelijke partners tot stand gekomen.
18 gemeenten hebben ook nu weer hun input geleverd aan de regionale agenda 2022. De activiteiten en projecten die vanuit deze agenda zullen worden uitgevoerd, zullen, afhankelijk van de inhoud ervan samen met relevante partners worden uitgevoerd.

Financiën

Er worden op dit moment nog geen financiële besluiten gevraagd. Wel geven wij u graag onder voorbehoud inzicht in de financiële consequenties van deze concept regionale agenda.

In de aangeboden conceptbegroting zijn naast de middelen voor de 5 opgaven, ook de middelen voor het Regiobureau en de jaarlijkse bijdrage aan The Economic Board opgenomen. Deze inwonerbijdrage (respectievelijk € 1,73 en € 1.00) is in de lijn met de besluitvorming over de versterkte regionale samenwerking.

Zoals bij het aangaan van de versterkte regionale samenwerking is afgesproken, beslissen de 18 gemeenteraden over deelname aan de opgaven, de gevraagde middelen en het mandaat dat ten aanzien van de uitvoering wordt meegegeven. Besluitvorming hierover vindt plaats in de 2e helft van 2021 nadat het algemeen bestuur op 15 september 2021 de definitieve regionale agenda 2022 heeft vastgesteld.

Ter informatie geven wij u hierbij het beeld van de financiële gevolgen bij de huidige omvang en opzet van de concept regionale agenda.

	Gevraagd		Begroot (structureel)		Verschil	
	Per inwoner*	Euro's	Per inwoner	Euro's	Per inwoner	Euro's
Opgave Verbonden Regio	€1,30	€211.206	€1,30	€211.206	-	-
Opgave Productieve Regio	€0,73	€118.606	€0,16 RPW	€25.995	€0.57	- €92.611
Opgave Circulaire Regio	€0,81	€131.606	-	-	€0,81	- €131.606
Opgave Ontspannen Regio	€0,57	€92.612	-	-	€0,57	- €92.612
Opgave Groene Groei	€0,82	€133.231	-	-	€0,82	- €133.231
Totaal opgaven	**€4,23**	**€687.262**	**€1,46**	**€237.201**	**€2,77**	**- € 450.060**

* Grondslag is het inwoneraantal van 162.466 inwoners d.d. 1 januari 2021

Wij gaan de komende maanden gebruiken om met voorstellen te komen voor de dekking van deze kosten, zodat wij in het najaar bij uw besluitvorming over de definitieve regionale agenda en het intekenen op de opgaven met een solide voorstel komen. Daarbij gaan we zoals aangegeven ook nog nader bekijken hoe deze agenda aansluit op onze eigen ambities en opgaven en waar we deze vanuit bestaande budgetten kunnen financieren. We gaan er daarbij van uit dat de nadere prioritering waar wij om vragen nog zal leiden tot lagere kosten per opgave.

Uitvoering

Als de raad positief over de zienswijze besluit, zal deze naar het Algemeen Bestuur van de regio worden toegestuurd. Eventuele opmerkingen of wensen vanuit de raad kunnen hier desgewenst in worden verwerkt in resp. een definitieve begroting, regionale agenda en bestuursakkoord.

Het Algemeen Bestuur van de Groene Metropoolregio zal op basis van de ingediende zienswijzen van de regiogemeenten een definitieve begroting, regionale agenda en bestuursakkoord opstellen.

Communicatie

Publicatie vindt plaats via de gebruikelijke weg.

De regionale agenda en de begroting zijn door de Groene Metropoolregio al openbaar gemaakt. Uitgebreide communicatie over de regionale agenda 2022 vindt later dit jaar plaats door het Regiobureau wanneer het algemeen bestuur op 15 september de regionale agenda 2022 definitief heeft vastgesteld.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Zienswijzebrief aan de regio m.b.t. de concept begroting 2022, de regionale agenda 2022 en het concept bestuursakkoord.
- Raadsvoorstel zienswijze concept-regionale agenda 2022 (en actualisatie regionale agenda 2021) Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen.
- Bijlage reactiebundel regionale agenda 2022
- Aanbiedingsbrief concept-regionale agenda 2022 (en actualisatie regionale agenda 2021) Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen.
- Concept-regionale agenda 2022 (en actualisatie regionale agenda 2021) Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen.
- Aanbiedingsbrief Conceptbegroting 2022 Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen
- Conceptbegroting 2022 Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen
- Aanbiedingsbrief concept bestuursakkoord Groene metropoolregio Arnhem-Nijmegen
- Concept Bestuursakkoord
- Concept regionale investeringsagenda
- Motie 20M355 Regionale inzet, lokale verantwoording

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	567720

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 18 mei 2021, nummer: 567720;

gelet op artikel 35 van de Gemeentewet; gelezen de brief van het bestuur van het Algemeen Bestuur van de Groene Metropoolregio d.d. 15 april 2021 en gelet op artikel 35 van de Wgr, alsmede op artikel 20 en 27 de Gemeenschappelijke Regeling Arnhem-Nijmegen,

besluit:

1. Akkoord te gaan met de zienswijze op de conceptbegroting 2022 GMR, de concept-regionale agenda 2022 en het concept bestuursakkoord.

De griffier, De voorzitter,

Gemeente Arnhem

GEMEENTE Arnhem

Algemeen Bestuur Groene Metropoolregio
Arnhem-Nijmegen
p/a Eusebiusbuitensingel 53
6811 DG Arnhem

Datum : .. juni 2021
Contactpersoon : Margriet Snijders
Telefoonnummer : 026 3774812
Zaaknummer : 566151

Onderwerp: Zienswijze op concepten begroting 2022 Groene Metropoolregio, regionale agenda 2022 en concept bestuursakkoord

Geachte voorzitter en leden,

Op resp. 14 en 15 april ontvingen wij van u de volgende documenten:
- de concept begroting 2022 van de Groene Metropoolregio (GMR),
- de concept regionale agenda 2022 GMR
- het concept bestuursakkoord GMR, provincie Gelderland en The Economic Board.

U verzoekt ons in de aanbiedingsbrieven op de begroting een zienswijze kenbaar te maken voor 30 juni 2021 of zoveel eerder als mogelijk en op de andere twee documenten een reactie te geven.

Met deze brief voldoen wij aan deze verzoeken. Gezien de samenhang tussen de documenten en uit praktisch oogpunt kiezen wij er voor om dit te doen in een gecombineerde brief.

Onze gemeenteraad heeft op …. juni 2021 met deze zienswijze ingestemd.

ZIENSWIJZE CONCEPT BEGROTING 2022
In de begroting 2022 maakt u onderscheid tussen de basisfinanciering van de Groene Metropoolregio en de opgavenfinanciering.

De basisbegroting bevat de kosten van het regiobureau à €2,50 per inwoner en de jaarlijkse bijdrage aan de Stichting The Economic Board à €1,- per inwoner. De basiskosten betreffen de kosten voor de bemensing van het regiobureau, het financieren van algemene kosten voor ontmoetingen en voor communicatie- en lobbykosten. Dit budget komt als basis-financiering uit de bijdragen van alle deelnemende gemeenten. U geeft daarbij aan dat de bijdrage van €2,50 per inwoner in 2022 net als in

2021 wordt gedempt door een bijdrage van in totaal €600.000 van de provincie Gelderland. Dit zorgt ervoor dat de inwonersbijdrage voor 2022 bepaald is op €1,73.

De conceptbegroting 2022 geeft daarnaast inzicht in de bijdrage voor de 5 opgaven. De opgavenfinanciering betreft de financiële vertaling van de regionale agenda met de vijf inhoudelijke opgaven van de Groene Metropoolregio. De concept regionale agenda 2022 vormt de inhoudelijke onderbouwing voor de bijdrage per opgave. Het bedrag voor de opgaven bedraagt in totaal € 4,22 per inwoner.

De financiële uitwerking van de vijf opgaven betreft de financiële uitwerking van de regionale agenda 2022 in beeld gebracht. In de berekening van de bijdrage per inwoner heeft u als uitgangspunt genomen de situatie waarbij dat alle gemeenten intekenen op de vijf opgaven. U geeft daarbij in een disclaimer aan dat wanneer niet alle gemeenten intekenen op de opgaven, dit gevolgen kan hebben voor de inwonerbijdrage voor de gemeenten die wel intekenen. Het wordt ofwel duurder of het kan gevolgen hebben voor het ambitieniveau van de opgave.

Ten aanzien uw conceptbegroting 2022 merken wij het volgende op.

- De begroting 2022 is voor wat betreft de basiskosten in lijn met het besluit dat hierover door de 18 gemeenten eind december 2020 is genomen. Er zijn geen financiële wijzigingen ten opzichte van het lopende jaar 2021. Dit deel van de begroting kunt u zonder meer vaststellen.
- Anders ligt dat bij het opgavendeel van de begroting. U kunt dit alleen met een behoorlijk voorbehoud vaststellen. Er wordt immers nog een definitieve regionale agenda opgesteld naar aanleiding van de huidige consultatieronde. Dit kan gevolgen hebben voor de opgaven, speerpunten en benodigde middelen. Bovendien gaan de 18 regiogemeenten pas in het najaar intekenen op de regionale opgaven en dan dus definitief bepalen welke middelen zij hiervoor beschikbaar stellen.
- Daarnaast is de opgavenbegroting lastig te beoordelen. De begroting is tot op speerpuntniveau uitgewerkt en niet tot op activiteitenniveau. Hierdoor is niet zichtbaar waar het geld echt aan besteed zal worden. De bedragen per speerpunt zijn bovendien uitgedrukt in eindbedragen en niet in kosten per inwoner. Het vraagt nog veel omrekenwerk om de kosten voor onze gemeente in beeld te krijgen.
- We laten u daarnaast graag weten dat we ons zorgen maken over wat het eventueel niet intekenen op de opgaven door regiogemeenten voor gevolgen kan hebben voor de bijdrage van de gemeenten die wél meedoen. Wij verzoeken u hiervoor in relatie tot de definitieve regionale agenda scenario's uit te werken, bijvoorbeeld het kleiner maken van de opgave, het mogelijk maken per speerpunt in te tekenen of de kosten anders te verdelen.

ZIENSWIJZE CONCEPT REGIONALE AGENDA 2022 GROENE METROPOOLREGIO

We hebben van u een ambitieuze concept regionale agenda 2022 voor de Groene Metropoolregio ontvangen. We zien een update van de agenda 2021 en een uitwerking van de opgaven en speerpunten voor 2022, voorzien van activiteiten, een fasering en een begroting.

We zien in deze regionale agenda de ambitie weerspiegeld zoals we die met de visie en agenda van de Groene Metropoolregio in 2020 samen hebben geformuleerd. Een stevige ambitie, waarmee de 18 regiogemeenten aan de slag willen in het speelveld van metropoolregio's in Nederland als groene regio in balans.

In vier van de vijf opgaven hebben Arnhemse bestuurders meegedraaid in de bestuurlijke opgaveteams die dit resultaat hebben opgeleverd. Ook ambtelijk is binnen de verschillende opgave teams inzet geleverd. Dit betekent dat we redelijk goed hebben kunnen meekijken en vanuit Arnhems perspectief hebben kunnen bijdragen aan het wordingsproces van deze agenda. We hebben er dan ook veel herkenning op. We zien veel activiteiten en projecten doorlopen vanuit de 'oude' regionale samenwerking regio Arnhem-Nijmegen en vanuit andere bestaande samenwerkingsvormen, bijvoorbeeld rond de verstedelijkingsstrategie, de Regionale energiestrategie, het Regionaal programma Werklocaties, de regionale mobiliteitsagenda en cultuurregio 025.

Naast herkenning hebben wij een aantal kritische punten. We zien namelijk tegelijkertijd een agenda met een flinke reikwijdte waarop een forse extra financiële inspanning en veel personele capaciteit wordt gevraagd. Wij brengen met deze zienswijze daarom ook een groot voorbehoud in.

- We zien een uitgebreide agenda met bijna 100 activiteiten waarop een forse extra financiële inspanning en veel personele capaciteit wordt gevraagd**.** We geven daarom aan dat het onze intentie is om aan alle vijf de opgaven mee te doen, maar stellen daarbij wel een belangrijke voorwaarde, namelijk dat er een nadere prioritering plaatsvindt. Wij vinden de agenda nu op veel punten té omvangrijk.

- Wij willen als een van de twee grote steden in de Groene Metropoolregio graag mede uitvoering geven aan een realistische en haalbare regionale agenda, samen met 18 gemeenten. Een slagvaardige, ambitieuze agenda waar we met elkaar resultaten kunnen boeken,
  - gericht op het doorzetten van bestaande processen en activiteiten,
  - met urgente nieuwe speerpunten waarvan op voorhand duidelijk is dat een bovenlokale aanpak ons meerwaarde en beter resultaat biedt;
  - met projecten en activiteiten die van belang zijn voor onze samenwerking met andere partners en overheden.

  Een agenda die aansluit bij onze ambities als grote stad in deze regio.

- De agenda die we nu zien kent tegen de 100 activiteiten voor de komende anderhalf jaar, vaak ook nog tamelijk abstract. Wij vragen ons af of dit realistisch en haalbaar is. We willen samen resultaten behalen, zaken aanpakken die bovenlokaal toegevoegde waarde hebben en die we financieel en qua capaciteit samen aankunnen.

- Nadere prioritering is ook gewenst in verband met de financiële mogelijkheden van gemeenten.

In de reacties die we per opgave hebben geformuleerd komt dit het sterkst naar voren bij circulaire regio. In de bijlage onderaan deze brief vindt u een overzicht van specifieke opmerkingen per opgave met een aanzet tot prioritering. We bevelen u deze van harte aan.

- In het proces van prioritering is voor ons van groot belang hoe deze agenda aansluit op onze eigen ambities en waar we deze vanuit bestaande budgetten kunnen financieren.
  We worden dan ook graag in dit proces meegenomen.

- Er is ook een opgave/speerpunt waar we juist méér aandacht vragen. De opgave rondom leegstand in binnensteden en kernen (Ontspannen regio/Bruisende binnensteden, kleine kernen) vraagt om bijzondere aandacht. Zoals in de agenda beschreven is de problematiek rondom leegstand als gevolg van de coronacrisis groot en urgent. Als we zien welke acties er worden benoemd, voelt dit gezien de problematiek erg mager. We willen hier meer aandacht voor; laten we hier samen op anticiperen.

- We vinden het belangrijk om goede kwaliteit mensen te hebben op de goede plek, ook al in 2021. De moeilijkheid hierbij is dat er pas vanaf 2022 regionale middelen beschikbaar zijn om de inzet van ambtelijke capaciteit van gemeenten te vergoeden. Dit betekent dat de Groene Metropoolregio bij de opzet van de organisatie in 2021 afhankelijk is van goede wil van gemeenten en mensen en de regionale taken deels extra taken zijn. Dit staat dan weer haaks op de wens een goede start te maken en direct te investeren in de juiste bemensing.

- We vragen u de dwarsverbanden/cross-overs nader te concretiseren en een goede plek geven: bij welke opgave komt de (eind)verantwoordelijkheid te liggen voor de diverse acties, waartussen dwarsverbanden bestaan. Zie dwarsverbanden op pagina 74/75 van de concept regionale agenda.

- In de agenda worden per opgave veel samenwerkingspartners genoemd. In de begroting per speerpunt zien we dit soms heel duidelijk, maar vaak ook zien we het niet vertaald naar bijdragen van onze partners. Dit moet straks onder andere zijn beslag krijgen in de investeringsagenda die de Groene Metropoolregio gaat met de provincie Gelderland en The Economic Board. In uw inleiding geeft u aan dat deze regionale agenda en de financiële inzet die deze laat zien, het makkelijker zal maken om onze partners (rijk, provincie, Europa, bedrijfsleven en kennisinstellingen) te overtuigen om langjarig mee te investeren. Meer en concreet zicht hierop (bijvoorbeeld op bijdragen van de provincie) zou het besluiten over deze regionale agenda en intekenen op de opgaven een stuk eenvoudiger maken.

- We roepen de Groene Metropoolregio op om bij de provincie te benadrukken dat zij een belangrijke partner zijn op een groot aantal van de speerpunten, zoals op gebied van verkeersveiligheid, circulair bouwen, energietransitie, bij de ontwikkeling van de internationale clusters, de binnensteden en het transformatievoorstel cultuurregio025.

Met andere woorden, wij vragen u dan ook nog een keer kritisch te kijken naar de inhoud van deze concept regionale agenda, vanuit het oogpunt van urgentie, noodzaak van regionale (boven lokale) aanpak, prioriteit i.r.t. de maatschappelijke opgaven en kansen op samenwerking met andere partijen. Wij koersen graag met u op een regionale agenda die een realistische balans laat zien tussen gezonde ambitie en datgene dat we - qua middelen en menskracht - met elkaar waar kunnen maken.

ZIENSWIJZE CONCEPT BESTUURSAKKOORD

We hebben op 14 april 2021 van het Algemeen Bestuur het concept bestuursakkoord ontvangen met de uitnodiging hierop desgewenst te reageren.

Eind vorig jaar is door de 18 colleges, de provincie Gelderland en The Economic Board een intentieovereenkomst getekend om te komen tot een bestuursakkoord en investeringsagenda. Dit akkoord zal worden gesloten tussen de Groene Metropoolregio, de provincie Gelderland en The Economic Board. In het bestuursakkoord wordt afgesproken dat de drie partijen langjarig willen samen werken aan de realisatie van de regionale agenda en daarmee aan de ambities van het bestuursakkoord.

Ten aanzien van het concept bestuursakkoord hebben wij de volgende opmerkingen.

- Het zit op zich goed in elkaar. De afspraken zijn helder neergezet. Het bestuursakkoord maakt het commitment op de samenwerking goed zichtbaar.
- Onze belangstelling gaat vooral uit naar de uitwerking van de afspraken en het gezamenlijk opladen van de investeringsagenda. En naar ieders bijdrage hierin.
- De investeringsagenda maakt straks de bijdrage en het aandeel van de drie partners Groene Metropoolregio, provincie Gelderland en The Economic Board helder. En zal voor de provincie grondslag zijn voor subsidie. De provincie relateert de investeringsagenda aan zijn gebiedsopgave Arnhem-Nijmegen. Mede vanuit dat oogpunt is het goed om na te denken over de reikwijdte van de investeringsagenda. Krijgen ook lopende zaken er een plek in, bijvoorbeeld projecten uit de investeringsagenda TEB? Met andere woorden, kunnen we als steden ook nog buiten de regionale investeringsagenda zaken doen met de provincie over projecten en investeringen die specifiek stedelijk zijn? Het zou goed zijn als het bestuursakkoord hier uitsluitsel over geeft. We zien dit nu niet terug.

Tot slot, wij vertrouwen erop u met deze zienswijze bij te dragen aan het nog te verrichten denk- en schrijfwerk in de richting van de definitieve regionale agenda, begroting voor 2022 en het bestuursakkoord. We zetten hier samen met u graag de schouders onder.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de loco-secretaris, de burgemeester,

Bijlage: opmerkingen per opgave

Verbonden regio

Opmerkingen over de gehele opgave

De ambities en speerpunten van de opgave verbonden regio zijn herkenbaar. Op het gebied van mobiliteit wordt al veel regionaal samengewerkt en opgepakt. Daarom zijn inzet van mensen en middelen voor deze opgave ook al deels geregeld.

Prioriteiten voor Arnhem

- Implementatie Actieplan HOV, Verkennen gebiedsaanpak Oostflank Arnhem en het uitwerken van het Toekomstbeeld OV2040.
- Verkennen van nieuwe snelle fietsroutes
- Regionale uitwerking Strategisch Plan Verkeersveiligheid (SPV) en het opstellen van de Investeringsagenda verkeersveiligheid

Dwarsverbanden cross-overs

Bij het speerpunt gebiedsgerichte corridoraanpak zijn sterke dwarsverbanden met de speerpunten uit de Groene Groeiregio.

Per speerpunt

Speerpunt 1: Gebiedsgerichte corridoraanpak

Dit speerpunt sluit goed aan op de bestaande activiteiten. Met name het uitwerken van het Toekomstbeeld OV2040, Implementatie Actieplan HOV, Provinciale aanbesteding OV, Verkennen en lobby A12 spoorcorridor en Verkennen gebiedsaanpak Oostflank Arnhem zijn al lopende activiteiten waar ook vanuit Arnhem een bijdrage aan wordt geleverd. Het opstellen en toepassen van het nieuwe Regionaal Multimaal Model Arnhem Nijmegen is een relatief nieuwe opgave. Gezien de druk op ons wegennet en de noodzaak om alle modaliteiten in te zetten om de stad en de regio bereikbaar te houden, ondersteunen wij ook deze opgave. De prioriteit van Arnhem zal liggen op Implementatie Actieplan HOV, Verkennen gebiedsaanpak Oostflank Arnhem en het uitwerken van het Toekomstbeeld OV2040. Hierbij zien wij sterke verbanden met de speerpunten uit de Groene Groeiregio.

Speerpunt 2: Regionaal (snel)fietspadennetwerk

Dit speerpunt sluit goed aan op de bestaande activiteiten. Met name het opstellen meerjaren Regioagenda Fiets (MRF), Nationaal Toekomstbeeld fiets en de verkenning van nieuwe snelle fietsroutes zijn al lopende activiteiten waar ook vanuit Arnhem een bijdrage aan wordt geleverd. Er zijn echter ook enkele nieuwe activiteiten. Deze sluiten echter ook goed aan op de Arnhemse ambities. Prioriteit ligt de komende jaren op het verkennen van nieuwe snelle fietsroutes.

Speerpunt 3: Hubs en knooppunten

Dit speerpunt sluit aan bij de Arnhemse ambitie. Het Arnhemse beleid dient echter nog te worden opgesteld. Het beleid en de onderzoeken van de provincie en de regio zullen hiervoor wel een deel van de basis vormen. Vanuit Arnhem dient er dus een inhaalslag te worden gemaakt, voordat vol kan worden meegegaan in de acties uit dit speerpunt.

Speerpunt 4: Gedragsaanpak en duurzame mobiliteit

Inzetten op duurzame mobiliteit, onder andere door gedragsbeïnvloeding van verkeersdeelnemers sluit ook aan de bestaande activiteiten van de gemeente Arnhem. Deze activiteiten komen deels voort uit het programma Ruimte voor Ontwikkeling en deels uit het programma Nemia. Inzet zit met name in de projecten vanuit Slim & Schoon onderweg. Ook de andere activiteiten sluiten goed aan op de Arnhemse ambities, maar daar wordt momenteel nog bijna niet aan gewerkt.

Speerpunt 5: Verkeersveiligheid

Dit speerpunt sluit goed aan op de bestaande activiteiten. Prioriteit ligt de Regionale uitwerking Strategisch Plan Verkeersveiligheid (SPV) en het opstellen van de Investeringsagenda verkeersveiligheid. De andere twee activiteiten (landbouwroutes en verkeersveiligheid pakketdiensten) zijn (nog) niet relevant voor Arnhem.

Productieve regio

Opmerkingen over de gehele opgave

De ambities en speerpunten van de opgave productieve regio zijn met innovatie, werkgelegenheid en Covid'19 herstel herkenbaar. Belangrijk is nog wel de verdere afstemming met The Economic Board, met name op de speerpunten inter(nationale) clusters en Human Capital wie welke rol heeft en wie leidend is in de verschillende acties die benoemd zijn.

Prioriteiten

De speerpunten Ondernemerschap in het MKB, Human Capital, doorontwikkeling internationale clusters en toekomstige werklocaties hebben in Arnhem prioriteit.

Dwarsverbanden andere opgaven

Er zijn dwarsverbanden te vinden tussen productieve regio en de andere opgaven.
Zo is er een dwarsverband met circulaire regio. In de acties van circulaire regio staat de actie: Werkplekken voor praktisch en technisch geschoolden. Dit hangt samen met het speerpunt Human Capital van de opgaven productieve regio. Bepalen waar deze actie komt te liggen.
Ook met de opgave Ontspannen regio is er een dwarsverband met speerpunt 1: ondernemerschap in het MKB. Detailhandel, horeca en recreatie & toerisme zijn veelal MKB-ondernemers. Ook voor ondernemers in deze sectoren zijn financiering en digitalisering. Afstemming tussen de opgavemanagers over welke ondernemers uit de sectoren van de ontspannen regio gebruik maken van de acties lijkt gewenst.
Ook tussen verbonden regio en productieve regio liggen dwarsverbanden door het speerpunt met betrekking tot versterking duurzame logistiek. Dit heeft te maken met mobiliteitshubs en corridoraanpak. Ook bereikbaarheid werklocaties kan een punt van aandacht zijn.

Per speerpunt

Speerpunt 1: Ondernemerschap in het MKB (prioriteit)

Dit speerpunt past bij wat Arnhem zelf ook wil doen en doet. Omdat zowel financiering als digitalisering als (elders) human capital en energy plus kennis/innovatie worden genoemd. We kunnen ons vinden in de uit te voeren acties programma toekomstgericht ondernemen, inzichtelijk maken financieringslandschap en Aanjagen ondernemersklimaat door kennisdeling en faciliteren ontmoeting Wel de vraag wat het in het leven roepen van een MKB award toevoegt naast andere prijzen die er al zijn en waarop een MKB dan moet uitblinken om die award te winnen.

Speerpunt 2: Human Capital; onderwijs en arbeidsmarkt (prioriteit)

Human Capital is een belangrijk speerpunt binnen de productieve regio, maar de meeste acties zijn nog niet heel concreet. Een actie is de verkenning bestaande instrumenten om te bepalen welke bestaande instrumenten het beste bijdragen aan het behalen van de genoemde resultaten. Bestaande instrumenten die genoemd worden zijn Skillshub, House of IT, Connectr Business School. Dit zijn nog geen bestaande instrumenten maar slechts potentiële instrumenten die nog verder moeten worden opgezet. Twee andere acties zijn Behoefte ophalen bij MKB en verbindingen leggen en Netwerken verbinden voor gezamenlijke oplossingen. Dit zijn weinig concrete acties waarvan de toegevoegde waarde nog onvoldoende duidelijk is. De laatste actie is het opstellen van een Human Capital Agenda en past naadloos bij onze ambitie geformuleerd in de (concept) economische agenda onder de groeibepalende randvoorwaarde Human Capital. Vanuit de arbeidsmarktregio komt hierop wel de reactie van weer een Human Capital Agenda, want die is er al voor onderkant van arbeidsmarkt. Concretisering van waarvoor de HCA dient is dus erg gewenst.

Speerpunt 3: Doorontwikkeling van (inter)nationale clusters (prioriteit)

Binnen de regio zijn Health & hightech, Energy en Food aangewezen als speerpuntclusters. In Arnhem is Energy het speerpuntcluster. Het regionaal doorontwikkelen van de (inter)nationale clusters past bij de ambities van Arnhem op het gebied van Energy zoals opgenomen in de (concept) economische agenda. Zeker in combinatie met de maatschappelijke opgaven waar we voor staan.
De genoemde acties dragen bij aan het verder ontwikkelen van het Energycluster (in Arnhem). Vooral het belang van het aantonen van de betekenis voor de clusters voor de regiogemeenten en het regionale bedrijfsleven binden aan Connectr zijn van toegevoegde waarde voor Arnhem.

Speerpunt 4: Versterking van duurzame logistiek (lage prioriteit)

Logistiek an sich is niet direct een speerpunt voor Arnhem, maar de kansen voor Arnhem liggen vooral in de verduurzaming van de logistiek. Dit is eigenlijk een crossover tussen het logistieke cluster in de regio en het energycluster in regio Arnhem. Vooral de actie met betrekking tot kennisdeling van kansen voor verduurzaming logistiek op bestaande initiatieven biedt aanknopingspunten voor Arnhem. Het gaat dan over initiatieven op gebied van waterstof en snellaadpunten voor accu's voor binnenvaart die (later) mogelijk ook toepasbaar kunnen zijn in Arnhem.

Speerpunt 5: Toekomstbestendige Werklocaties (prioriteit)

Onderdeel van het speerpunt toekomstbestendige werklocaties is het Regionaal Programma Werklocaties (RPW) met bijbehorende monitoring. Dit is een verplicht onderdeel. Echter niet alle kwalitatieve aspecten worden geborgd in het RPW en deze worden nu aanvullend meegenomen in dit speerpunt. Dit vertaalt zich in acties als inzicht in de ruimtelijke ontwikkeling van de kansrijke clusters. Hier ligt dus een link met speerpunt 3

doorontwikkeling van de (inter)nationale clusters. Ook de actie om een impuls te geven aan duurzame energie en circulaire economie op werklocaties past in de ambities van Arnhem op het gebied van NemiA bedrijven & Industrie en de visie circulaire economie.

Circulaire regio

Opmerkingen over de gehele opgave:

- Belanrgijk om binnen deze opgave nader te prioriteren, zie hieronder de prioriteiten voor Arnhem.
- Het team van opgavemanagers de opdracht meegeven om de dwarsverbanden/cross-overs tussen de opgaven verder te concretiseren en een voorstel te maken in welke opgave de (eind)verantwoordelijkheid voor diverse acties, waartussen dwarsverbanden bestaan, komt te liggen. Zie dwarsverbanden hieronder en ook pagina 74/75 van de concept regionale agenda.
- Aandachtspunt: De regionale energiestrategie, een grote actie binnen deze opgave, valt buiten de begroting van deze opgave. De hoop en verwachting is dat de provincie voor de tweede helft van 2021 hier middelen voor beschikbaar stelt per regio. Vanaf 2022 verwachten we hiervoor een rijksbijdrage in het kader van het Klimaatakkoord, net als voor 2020/2021. Het is echter nog onbekend of, en zo ja, hoeveel middelen het rijk hiervoor beschikbaar gaat stellen.
- Aandachtspunt: bemensing van de regionale opgaven. De gewenste kwaliteiten op de juiste plek, hierop ook uitvragen en selecteren. Moeilijkheid hierbij is dat er bij deze opgave pas vanaf 2022 regionale middelen beschikbaar zijn om de inzet van ambtelijke capaciteit van gemeenten te vergoeden. Dit betekent dat de opgavemanager bij de opzet van de organisatie in 2021 afhankelijk is van goede wil van gemeenten en mensen en de regionale taken deels extra taken zijn. En dat er hierdoor niet te veel eisen gesteld kunnen worden aan en geïnvesteerd kan worden in de juiste bemensing.
- Dwarsverbanden/cross-overs met de andere opgaven zijn hieronder specifiek benoemd.

<u>Hoge prioriteiten voor Arnhem:</u>

- Circulaire inkoop GWW
- Circulair bouwen
- Versterken en verbreden van kennis over circulair bouwen, het stimuleren van houtbouw en proeftuinen
- Circulaire economie, grondstoffen en ketens
- Klimaatbestendig bouwen
- Living Lab Delta Oost (LLDO)
- Regionale energiestrategie (RES)
- Duurzame energie-inkoop

<u>Dwarsverbanden (zie ook pagina 74/75 'Samenhang tussen opgaven'):</u>

- Circulair bouwen: dwarsverbanden met Groene groeiregio en productieve regio: kennis moet worden ontwikkeld in Circulaire regio opgave - en toegepast worden in woondeal Groene groeiregio en Productieve regio
- Circulaire economie: grondstoffen en ketens: dwarsverband met Productieve regio.
- Park Lingezegen: dwarsverbanden met verstedelijkingsstrategie Groene Groeiregio en groen-blauw raamwerk Ontspannen regio

- Klimaatproeftuinen en vergroeningsprojecten: dwarsverbanden met groen-blauw raamwerk Ontspannen regio
- Klimaatbestendig bouwen: : dwarsverband met woondeal en verstedelijkingsstrategie Groene Groeiregio
- Regionale energiestrategie: dwarsverband met verstedelijkingsstrategie Groene Groeiregio.
- Werkplekken voor praktisch en technisch geschoolden: sterke dwarsverbanden met Human Capital agenda uit Productieve regio. Advies om het daar volledig onder brengen. Vanuit energietransitie alleen vraag bepalen naar werkplekken

Per speerpunt

Speerpunt 1: Circulaire bouw en infrastructuur

a) Circulair opdrachtgeverschap GWW sluit aan op bestaande activiteit/project uit PFO Duurzaamheid. Arnhem is mede trekker van dit project. Financiering vanuit Arnhem uit begroting Openbare ruimte. ***Hoge prioriteit***

b) Circulair bouwen nieuwe woningen sluit aan op ambities Woondeal - **dwarsverbanden Groene groeiregio.** ***Hoge prioriteit***

c) Het versterken en verbreden van kennis over circulair bouwen, het stimuleren van houtbouw en proeftuinen sluit aan op ambities Woondeal. **Dwarsverbanden met Groene Groeiregio.** ***Hoge prioriteit***

Speerpunt 2: Circulaire economie: grondstoffen en ketens

Aansluiting Acties op Arnhems beleid en programma en prioritering. Deze opgave en speerpunten sluiten op hoofdlijnen aan op de Arnhemse visie Circulaire economie. Er zijn geen middelen beschikbaar, alleen formatie. Er zijn vele **dwarsverbanden met Productieve regio.**

Speerpunt 3: Klimaatadaptatie en water

Aansluiting Acties op Arnhems beleid en programma en prioritering. Deze opgave en speerpunten sluiten op hoofdlijnen aan op ambities Strategie Klimaatadaptatie Arnhem 2020-2030 .

a) Regionale adaptatiestrategieën: kennis delen is nieuw - ***lage prioriteit***

b) Living Lab Delta Oost (LLDO): hier zijn we als Arnhem al bij betrokken (geld voor pilots vanuit Openbare Ruimte / voor vervolg = opschaling zijn nog geen middelen beschikbaar) - ***hoge prioriteit***

c) Klimaatbestendig bouwen: ***hoge prioriteit*** voor Arnhem dus goed om dat regionaal ook te doen, versterkt elkaar. ***Dwarsverband met Groene Groeiregio***

d) Klimaatproeftuinen en vergroeningsprojecten: nieuw. Niet voor Arnhem wel regionaal, **dwarsverband met ontspannen regio - *midden prioriteit***

e) Rivier Klimaatpark IJssel -Grote projecten landschapsontwikkeling: alleen uithangbord, niet meer en minder (zijn lopende projecten). ***Lopende projecten***

f) Park Lingezegen: sluit aan op Arnhemse ambities en beleid. **Dwarsverbanden met Opgave Groene Groeiregio en Ontspannen regio**. - ***Lopend project***

Speerpunt 4: Transitie naar duurzame energie

Aansluiting Acties op Arnhems beleid en programma en prioritering:

a) RES: ***hoge prioriteit*** voor Arnhem, sluit aan op onze ambities en op bestaande activiteiten. Geen middelen voor gereserveerd in begroting. Tot nu toe gefinancierd door Rijk en provincie, hopelijk wordt dit voortgezet voor het vervolg. **Dwarsverband met Verstedelijkingsstrategie Groene Groeiregio.**

b) Aanpak van bedrijventerreinen: we hebben een Arnhemse bedrijvenaanpak en willen graag meedoen aan onderzoek naar regionaal energieloket voor bedrijven. ***Midden prioriteit***

c) Energieloketten voor bewoners: hierin vaart Arnhem eigen koers, we zullen niet meedoen met gezamenlijk aanbesteden van regionaal energieloket. ***Geen prioriteit***

d) Inkoop energie: hierin doen we mee, voor gas en elektriciteit. Vergroening is erg belangrijk hierbij. ***Hoge prioriteit***

e) Kennisdeling projecten aardgasvrije wijken: goed om regionaal kennis te delen, maar hierbij waken voor overlap kennisdeling landelijk Programma Aardgasvrije wijken. ***Lage prioriteit***

f) Programma voor gedragsbeïnvloeding: hebben we zelf in de campagne Arnhem AAN. Heeft lokaal meeste effect, dus niet regionaal doen. ***Geen prioriteit***

g) Regionaal investeringsprogramma energie-opslag (waterstof e.d.): goede binding met ConnectR innovatieprogramma en Arnhemse voucherregeling innovaties (in de maak). ***Midden prioriteit***

h) Werkplekken voor praktisch en technisch geschoolden: sterke **dwarsverband met Human Capital agenda uit Opgave Productieve regio.** Advies om het daar volledig onder brengen. Vanuit energietransitie alleen vraag bepalen naar werkplekken.

i) Monitoring: dit gebeurt in kader van GEA en van RES, daarbij laten aansluiten

Ontspannen regio

Opmerkingen over de gehele opgave

Als opmerking toevoegen bij speerpunt 2 (BBKK): heb aandacht voor urgente opgave rondom leegstand in binnensteden en kernen!

- Let op het bestuurlijk proces i.r.t. Groen Blauw raamwerk vanwege het dwarsverband met Groene groeiregio.
- De provincie wordt gevraagd om een bijdrage. Mochten zij dit niet toezeggen, kunnen kosten hoger uitvallen en zullen we verder moeten prioriteren (dit is nu nog niet meegenomen).
- De meeste speerpunten zijn te klein om te prioriteren.

<u>Dwarsverbanden/cross-overs met andere opgaven</u>

Deze zjn per speerpunt benoemd.

Per speerpunt

<u>Duurzaam toerisme</u>

a) De samenwerking binnen deze regio rond toerisme is relatief nieuw en moet nog groeien. De visievormende trajecten zijn nodig om te bepalen hoe we willen samenwerken. De genoemde activiteiten sluiten aan bij de (Arnhemse) opgaven.

b) Arnhem vormt met de Veluwezoom het schakelpunt tussen de Veluwe en GMR. Dit heeft voor- en nadelen. We moeten scherp blijven op deze dubbeling en mogelijk lobbyen dat bepaalde uitvoering op subregionaal niveau plaatsvindt (bv. Aanleg wandelroutes. Wij hebben ze al, willen we niet nogmaals voor betalen).

c) De Veluwe is toeristisch al verder ontwikkeld. We tillen nu de toeristische kwaliteit van de GMR omhoog, richting dat niveau.

d) Cross-overs: Verbonden (routesystemen), Groen (recreatie vs. Natuur), Productief (human capital, vrijetijdseconomie).

e) Vanuit Arnhems perspectief. **Prioriteiten hoog:** gezamenlijke opdracht uitvoeringspartijen, strategische marketingvisie, opstellen toeristisch profiel. **Prioriteiten midden**: Stimuleren spreiding recreatiedruk. **Prioriteit laag**: opstellen p.v.a. routenetwerken (want; wij zijn aangesloten bij Veluwe. Actie wordt nu gefinancierd door provincie en Verbonden Regio.) en opstellen vitaliteitsaanpak (te weinig daadkrachtig nog).

Bruisende binnensteden krachtige kernen

a) We zien dat veel acties bij de gemeenten liggen. Dan is dus de vraag waar je met elkaar meerwaarde kan creëren in de samenwerking.
b) We ondersteunen de acties zoals benoemd. Wel willen aandacht vragen voor wat anders: Zoals in de agenda beschreven is de problematiek rondom leegstand als gevolg van de coronacrisis groot en urgent. Als we zien welke acties er worden benoemd, voelt dit gezien de problematiek erg mager. We willen hier meer aandacht voor; laten we hier samen op anticiperen! [meenemen als opmerking / zienswijze.]
c) Cross-overs vooral binnen deze opgave (toerisme, leisure, cultuur) maar ook data en monitoring.

Achtergrond:
Een van de speerpunten van Bruisende Binnensteden in relatie tot de Ontspannen Regio is de bestrijding van leegstand in binnensteden. Provincie biedt en vraagt om een programma voor bestrijden van leegstand in steden en kernen door ondersteuning te bieden om structurele leegstand anders in te vullen, voor transformatie en verduurzaming van panden, herbestemmen naar andere functies dan detailhandel of horeca. Hier zit ook de koppeling met het programma Steengoed benutten van de provincie. Een investeringsimpuls in economische structuurversterking van binnensteden door gebiedsontwikkeling en investeringen in strategische culturele locaties en infrastructuur is noodzakelijk.

Groen-blauw raamwerk

a) Het landschap in deze regio is de basis van onze identiteit. Met het verder ontwikkelen van deze gebieden staat het landschap aan de basis. Het raamwerk vormt input voor verschillende grote opgaven.
b) In deze opgave wat onderbelicht, een rare eend in de bijt. Heb voldoende aandacht voor de positie van het raamwerk binnen de opgaven in het bestuurlijk proces.
c) Er zijn cross-overs met de Groene groei opgave, de circulaire opgave en binnen deze opgave (recreatieve-toeristische). Voor al deze opgaven is een aantrekkelijk, vitaal en groeiend landschap voorwaardelijk om de groei van bewoners en gebruikers gezond op te kunnen vangen. Klimaat adaptieve maatregelen gaan een op een samen met het kwalitatief en kwantitatief verbeteren van het regionale groen blauwe raamwerk. In mindere mate ook productieve regio (groene omgeving i.r.t. vestigingsklimaat) en verbonden regio.

Sterke culturele infrastructuur

a) Het speerpunt sluit aan bij de doorontwikkeling van Cultuurregio 025: verbreding naar de regiogemeenten en instellingen. We steunen de gestelde prioriteiten.
b) Op verzoek van de provincie wordt het Transformatieplan opgesteld. Het ambitieniveau kan worden bijgesteld naar gelang de reactie van de provincie op het plan.

Groene Groeiregio

Advies over de gehele opgave:
Intekenen op deze opgave; Arnhem heeft in 2020 de woondeal ondertekend en is één van de partners in deze samenwerking waar de versnelling van de woningbouw, de tempotafels, flexpool en woningbouwmonitor deel van uit maken. De financiering van de uitvoering van de woondeal is ook voor 2022 binnen de regio geborgd. De verstedelijkingsstrategie Groene metropool Arnhem Nijmegen Foodvalley volgt uit de woondeal. Resultaat is een verstedelijkingsstrategie en een verstedelijkingsakkoord met rijk en regio eind 2021. Tot en met 2021 is de bijdrage van Arnhem gedekt. De uitvoering van het verstedelijkingsakkoord in 2022 wordt met de opgave Groene Groei geborgd voor de regio, en daarmee ook voor Arnhem.

Om de haalbaarheid en realisatiekracht van de opgave groene groei te vergroten stellen we voor te focussen op een aantal prioritaire acties.

Hoge prioriteiten voor Arnhem:
Borgen van de afspraken woondeal en verstedelijkingsstrategie om tot investeringsafspraken te komen ten aanzien van versnelling woningbouw en binnenstedelijk bouwen.
1 (a, b, d) versnellen van de woningbouw (woondeal/tempotafels/monitor)
2 (a, b) borgen verstedelijkingsakkoord en investeringsagenda om tot realisatie te komen
3 (b, c) lobbykracht vergroten

Naast prioriteren van acties is er tussen de verschillende regionale opgaven ook synergie aan te brengen in zogenaamde cross-overs.

Enkele voorbeelden daarvan zijn: Versterken van het landschappelijk raamwerk (Ontspannen regio), de voorgestelde pilots klimaatadaptatie (Circulaire regio) en de verstedelijkingsopgave (Groene groei). Ook zijn er cross-overs te maken tussen Circulaire regio, de Productieve Regio en Groene groei (tempotafel circulair bouwen). We vragen de opgave managers deze cross-overs te benutten om te komen tot een compacter en integraler werkprogramma wat niet alleen kosteneffectief is maar ook meer impact voor de regio kan opleveren.

Per speerpunt
<u>Speerpunt 1: Woondeal</u>
Uitvoering en financiering t/m 2022 geborgd. Sluit aan bij het PvA Woningbouw Arnhem.

d) Continueren van tempotafels Woondeal
e) Evaluatie en continueren flexpool
f) Verkenning extra ambtelijke capaciteit
g) Continueren van tools zoals woningbouwmonitor

<u>Speerpunt 2:</u> Verstedelijkingsstrategie
De verstedelijkingsstrategie Groene metropool Arnhem Nijmegen Foodvalley landt in een verstedelijkingsakkoord met regio en rijk eind 2021. Met onderstaande acties wordt de uitvoering, doorwerking en monitoring daarvan in de regio geborgd. Sluit aan bij Woondeal en Voorontwerp- Omgevingsvisie Arnhem 2040.

a) Borging Verstedelijkingsstrategie en akkoord
b) Regionale Investeringsagenda's

c) Future-lab ‘Groene metropool’ en Dashboard
d) Dashboard ‘De staat van de Regio’

Speerpunt 3: Lobby

Sluit aan bij de Arnhemse lobby-agenda.

g) Verkenning agglomeratiekracht
h) Uitvoering lobbyplan
i) Uitvoeren afspraken Verstedelijkingsakkoord
j) Platform Groene Groei

Reactiebundel 5 opgaven regionale agenda 2022 Groene Metropoolregio

Werkdocument ter voorbereiding op de zienswijze regionale agenda 2022

	Bedrag per inwoner/bedrag Arnhem	**Bestaand (regionaal) geld in begroting?**
Verbonden regio	€ 1,30/€211.220	De financiële bijdrage van €211.220 is voor 2021 geregeld vanuit de middelen van mobiliteit en voor 2022 vanuit de algemene middelen.
Speerpunt 1: Gebiedsgerichte corridoraanpak		Voor dit speerpunt zijn capaciteit en middelen voor (kleine) eigen onderzoeken beschikbaar.
Speerpunt 2: Regionaal (snel)fietspadennetwerk		Voor dit speerpunt zijn capaciteit en middelen voor (kleine) eigen onderzoeken beschikbaar.
Speerpunt 3: Hubs en knooppunten		Voor dit speerpunt is beperkt capaciteit beschikbaar. Er zijn middelen voor (kleine) eigen onderzoeken beschikbaar.
Speerpunt 4: Gedragsaanpak en duurzame mobiliteit		Voor dit speerpunt is geen capaciteit beschikbaar. Huidige inzet voor dit speerpunt (bijdrage S&SO) wordt ingehuurd
Speerpunt 5: Verkeersveiligheid		Voor dit speerpunt is beperkt capaciteit beschikbaar. Er zijn middelen voor (kleine) eigen onderzoeken beschikbaar.

Advies over de gehele opgave

De ambities en speerpunten van de opgave verbonden regio zijn herkenbaar en sluiten goed aan op het gemeentelijke beleid. Op het gebied van mobiliteit wordt al veel regionaal samengewerkt en opgepakt. Daarom zijn inzet van mensen en middelen voor deze opgave ook al deels geregeld.

<u>Prioriteiten voor Arnhem</u>

- Implementatie Actieplan HOV, Verkennen gebiedsaanpak Oostflank Arnhem en het uitwerken van het Toekomstbeeld OV2040.
- Verkennen van nieuwe snelle fietsroutes
- Regionale uitwerking Strategisch Plan Verkeersveiligheid (SPV) en het opstellen van de Investeringsagenda verkeersveiligheid

<u>Dwarsverbanden cross-overs</u>

Bij het speerpunt gebiedsgerichte corridoraanpak zijn sterke dwarsverbanden met de speerpunten uit de Groene Groeiregio.

<u>Speerpunt 1: Gebiedsgerichte corridoraanpak</u>

Dit speerpunt sluit goed aan op de bestaande activiteiten. Met name het uitwerken van het Toekomstbeeld OV2040, Implementatie Actieplan HOV, Provinciale aanbesteding OV, Verkennen en lobby A12 spoorcorridor en Verkennen gebiedsaanpak Oostflank Arnhem zijn al lopende activiteiten waar ook vanuit Arnhem een bijdrage aan wordt geleverd. Het opstellen en toepassen van het nieuwe Regionaal Multimaal Model Arnhem Nijmegen is een relatief nieuwe opgave. Gezien de druk op ons

wegennet en de noodzaak om alle modaliteiten in te zetten om de stad en de regio bereikbaar te houden, ondersteunen wij ook deze opgave. De prioriteit van Arnhem zal liggen op Implementatie Actieplan HOV, Verkennen gebiedsaanpak Oostflank Arnhem en het uitwerken van het Toekomstbeeld OV2040. Hierbij zien wij sterke verbanden met de speerpunten uit de Groene Groeiregio.

Speerpunt 2: Regionaal (snel)fietspadennetwerk

Dit speerpunt sluit goed aan op de bestaande activiteiten. Met name het opstellen meerjaren Regioagenda Fiets (MRF), Nationaal Toekomstbeeld fiets en de verkenning van nieuwe snelle fietsroutes zijn al lopende activiteiten waar ook vanuit Arnhem een bijdrage aan wordt geleverd. Er zijn echter ook enkele nieuwe activiteiten. Deze sluiten echter ook goed aan op de Arnhemse ambities. Prioriteit ligt de komende jaren op het verkennen van nieuwe snelle fietsroutes.

Speerpunt 3: Hubs en knooppunten

Dit speerpunt sluit aan bij de Arnhemse ambitie. Het Arnhemse beleid dient echter nog te worden opgesteld. Het beleid en de onderzoeken van de provincie en de regio zullen hiervoor wel een deel van de basis vormen. Vanuit Arnhem dient er dus een inhaalslag te worden gemaakt, voordat vol kan worden meegegaan in de acties uit dit speerpunt.

Speerpunt 4: Gedragsaanpak en duurzame mobiliteit

Inzetten op duurzame mobiliteit, onder andere door gedragsbeïnvloeding van verkeersdeelnemers sluit ook aan de bestaande activiteiten van de gemeente Arnhem. Deze activiteiten komen deels voort uit het programma Ruimte voor Ontwikkeling en deels uit het programma Nemia. Inzet zit met name in de projecten vanuit Slim & Schoon onderweg. Ook de andere activiteiten sluiten goed aan op de Arnhemse ambities, maar daar wordt momenteel nog bijna niet aan gewerkt.

Speerpunt 5: Verkeersveiligheid

Dit speerpunt sluit goed aan op de bestaande activiteiten. Prioriteit ligt de Regionale uitwerking Strategisch Plan Verkeersveiligheid (SPV) en het opstellen van de Investeringsagenda verkeersveiligheid. De andere twee activiteiten (landbouwroutes en verkeersveiligheid pakketdiensten) zijn (nog) niet relevant voor Arnhem.

	Bedrag per inwoner/bedrag Arnhem	Bestaand (regionaal) geld in begroting?
Productieve regio	€ 0,82 (incl. €0,16 RPW)/€118.608	
Speerpunt 1: Ondernemerschap in het MKB		Middelen voor MKB-deal in de begroting.
Speerpunt 2: Human Capital; onderwijs en arbeidsmarkt		Voor ondersteuning initiatief House of IT is een bedrag gereserveerd, maar geen specifieke middelen voor genoemde acties.
Speerpunt 3: Doorontwikkeling van (inter)nationale clusters		Bijdragen aan Connectr de komende jaren, maar geen specifieke middelen voor genoemde acties.
Speerpunt 4: Versterking van duurzame logistiek		Nee.
Speerpunt 5: Toekomstbestendige Werklocaties		De gemeentelijke bijdrage daalt t.o.v. 2021. Onduidelijk is echter in hoeverre de kwalitatieve verbeterslag al in deze kosten zijn opgenomen. Leidt dit tot meerkosten dan zal dit alsnog bij de gemeenten opgehaald moeten worden.

Advies over de gehele opgave

Algemeen

De ambities en speerpunten van de opgave productieve regio zijn met innovatie, werkgelegenheid en Covid'19 herstel herkenbaar. Belangrijk is nog wel de verdere afstemming met The Economic Board, met name op de speerpunten inter(nationale) clusters en Human Capital wie welke rol heeft en wie leidend is in de verschillende acties die benoemd zijn.

Prioriteiten

De speerpunten Ondernemerschap in het MKB, Human Capital, doorontwikkeling internationale clusters en tToekomstige werklocaties hebben in Arnhem prioriteit.

Dwarsverbanden andere opgaven

Er zijn dwarsverbanden te vinden tussen productieve regio en de andere opgaven.
Zo is er een dwarsverband met circulaire regio. In de acties van circulaire regio staat de actie: Werkplekken voor praktisch en technisch geschoolden. Dit hangt samen met het speerpunt Human Capital van de opgaven productieve regio. Bepalen waar deze actie komt te liggen.
Ook met de opgave Ontspannen regio is er een dwarsverband met speerpunt 1: ondernemerschap in het MKB. Detailhandel, horeca en recreatie & toerisme zijn veelal MKB-ondernemers. Ook voor ondernemers in deze sectoren zijn financiering en digitalisering. Afstemming tussen de opgavemanagers over welke ondernemers uit de sectoren van de ontspannen regio gebruik maken van de acties lijkt gewenst.
Ook tussen verbonden regio en productieve regio liggen dwarsverbanden door het speerpunt met betrekking tot versterking duurzame logistiek. Dit heeft temaken met mobiliteitshubs en corridoraanpak. Ook bereikbaarheid werklocaties kan een punt van aandacht zijn.

Speerpunt 1: Ondernemerschap in het MKB (prioriteit)

Dit speerpunt past bij wat Arnhem zelf ook wil doen en doet. Omdat zowel financiering als digitalisering als (elders) human capital en energy plus kennis/innovatie worden genoemd. We kunnen ons vinden in

de uit te voeren acties programma toekomstgericht ondernemen, inzichtelijk maken financieringslandschap en Aanjagen ondernemersklimaat door kennisdeling en faciliteren ontmoeting Wel de vraag wat het in het leven roepen van een MKB award toevoegt naast andere prijzen die er al zijn en waarop een MKB dan moet uitblinken om die award te winnen.

Speerpunt 2: Human Capital; onderwijs en arbeidsmarkt (prioriteit)
Human Capital is een belangrijk speerpunt binnen de productieve regio, maar de meeste acties zijn nog niet heel concreet. Een actie is de verkenning bestaande instrumenten om te bepalen welke bestaande instrumenten het beste bijdragen aan het behalen van de genoemde resultaten. Bestaande instrumente die genoemd worden zijn Skillshub, House of IT, Connectr Business School. Dit zijn nog geen bestaande instrumenten maar slechts potentiële instrumenten die nog verder moeten worden opgezet. Twee andere acties zijn Behoefte ophalen bij MKB en verbindingen leggen en Netwerken verbinden voor gezamenlijke oplossingen. Dit zijn weinig concrete acties waarvan de toegevoegde waarde nog onvoldoende duidelijk is. De laatste actie is het opstellen van een Human Capital Agenda en past naadloos bij onze ambitie geformuleerd in de (concept) economische agenda onder de groeibepalende randvoorwaarde Human Capital. Vanuit de arbeidsmarktregio komt hierop wel de reactie van weer een Human Capital Agenda, want die is er al voor onderkant van arbeidsmarkt. Concretisering van waarvoor de HCA dient is dus erg gewenst.

Speerpunt 3: Doorontwikkeling van (inter)nationale clusters (prioriteit)
Binnen de regio zijn Health & hightech, Energy en Food aangewezen als speerpuntclusters. In Arnhem is Energy het speerpuntcluster. Het regionaal doorontwikkelen van de (inter)nationale clusters past bij de ambities van Arnhem op het gebied van Energy zoals opgenomen in de (concept) economische agenda. Zeker in combinatie met de maatschappelijke opgaven waar we voor staan.
De genoemde acties dragen bij aan aan het verder ontwikkelen van het Energycluster (in Arnhem). Vooral het belang van het aantonen van de betekenis voor de clusters voor de regiogemeenten en het regionale bedrijfsleven binden aan Connectr zijn van toegevoegde waarde voor Arnhem.

Speerpunt 4: Versterking van duurzame logistiek (lage prioriteit)
Logistiek an sich is niet direct een speerpunt voor Arnhem, maar de kansen voor Arnhem liggen vooral in de verduurzaming van de logistiek. Dit is eigenlijk een crossover tussen het logistieke cluster in de regio en het energycluster in regio Arnhem. Vooral de actie met betrekking tot kennisdeling van kansen voor verduurzaming logistiek op bestaande initiatieven biedt aanknopingspunten voor Arnhem. Het gaat dan over initiatieven op gebied van waterstof en snellaadpunten voor accu's voor binnenvaart die (later) mogelijk ook toepasbaar kunnen zijn in Arnhem.

Speerpunt 5: Toekomstbestendige Werklocaties (prioriteit)
Onderdeel van het speerpunt toekomstbestendige werklocaties is het Regionaal Programma Werklocaties (RPW) met bijbehorende monitoring. Dit is een verplicht onderdeel. Echter niet alle kwalitatieve aspecten worden geborgd in het RPW en deze worden nu aanvullend meergenomen in dit speerpunt. Dit vertaalt zich in acties als inzicht in de ruimtelijke ontwikkeling van de kansrijke clusters. Hier ligt dus een link met speerpunt 3 doorontwikkeling van de (inter)nationale clusters. Ook de actie om een impuls te geven aan duurzame energie en circulaire economie op werklocaties past in de ambities van Arnhem op het gebied van NemiA bedrijven & Industire en de visie cirulaire economie.

	Bedrag per inwoner/bedrag Arnhem	Bestaand (regionaal) geld in begroting?
Circulaire regio	€ 0,81/€133.606	
Speerpunt 1: Circulaire bouw en infrastructuur		Alleen middelen voor circulaire GWW geregeld in Arnhemse begroting OR, verder geen middelen beschikbaar.
Speerpunt 2: Circulaire economie; Grondstoffen en ketens		Geen middelen gereserveerd in Arnhemse begroting, want nog geen middelen beschikbaar voor circulaire economie. Wel formatie geregeld voor 2 jaar.
Speerpunt 3: Water en klimaatadaptatie		Alleen voor LLDO huidige pilotfase middelen geregeld (Arnhem neemt deel), voor alle andere activiteiten m.u.v. actie 5 niet.
Speerpunt 4: Transitie naar duurzame energie		Voor actie a) RES, zijn geen Arnhemse middelen beschikbaar. Tot nu toe is dit gefinancierd door Rijk en provincie, hopelijk wordt dit voortgezet voor het vervolg. Voor actie d), inkoop energie, is formatie beschikbaar bij Vastgoed. Voor vergroening gas en elektriciteit en contractbeheer zijn laatste jaren middelen uit NemiA budget gebruikt, maar dit moet verschoven worden naar middelen bedrijfsvoering, totaal € 51.000,- /jaar. Voor acties 2,3,5,6 heeft Arnhem NemiA middelen en formatie beschikbaar voor Arnhemse activiteiten, niet voor regionale activiteiten. Actie g) in Arnhem is voor ConnectR en voor voucherregeling resp. € 1 mio en € 150.000,- /jaar beschikbaar gesteld. Actie h): voor Human Capital agenda nog geen middelen beschikbaar in Arnhem. Actie i): Arnhem doet eigen monitoring programma NemiA, we hebben geen middelen voor regionale monitoring.

Advies over de gehele opgave:

- Intekenen op deze opgave, daarbinnen wél prioriteren, zie hieronder de prioriteiten voor Arnhem.
- Het team van opgavemanagers de opdracht meegeven om de dwarsverbanden/cross-overs tussen de opgaven verder te concretiseren en een voorstel te maken in welke opgave de (eind)verantwoordelijkheid voor diverse acties, waartussen dwarsverbanden bestaan, komt te liggen. Zie dwarsverbanden hieronder en ook pagina 74/75 van de concept regionale agenda.
- Aandachtspunt: De regionale energiestrategie, een grote actie binnen deze opgave, valt buiten de begroting van deze opgave. De hoop en verwachting is dat de provincie voor de tweede helft van 2021 hier middelen voor beschikbaar stelt per regio. Vanaf 2022 verwachten we hiervoor een rijksbijdrage in het kader van het Klimaatakkoord, net als voor 2020/2021. Het is echter nog onbekend of, en zo ja, hoeveel middelen het rijk hiervoor beschikbaar gaat stellen.

- Aandachtspunt: bemensing van de regionale opgaven. De gewenste kwaliteiten op de juiste plek, hierop ook uitvragen en selecteren. Moeilijkheid hierbij is dat er bij deze opgave pas vanaf 2022 regionale middelen beschikbaar zijn om de inzet van ambtelijke capaciteit van gemeenten te vergoeden. Dit betekent dat de opgavemanager bij de opzet van de organisatie in 2021 afhankelijk is van goede wil van gemeenten en mensen en de regionale taken deels extra taken zijn. En dat er hierdoor niet te veel eisen gesteld kunnen worden aan en geïnvesteerd kan worden in de juiste bemensing.
- Dwarsverbanden/cross-overs met de andere opgaven zijn hieronder specifiek benoemd.

<u>Hoge prioriteiten voor Arnhem:</u>
- Circulaire inkoop GWW
- Circulair bouwen
- Versterken en verbreden van kennis over circulair bouwen, het stimuleren van houtbouw en proeftuinen
- Circulaire economie, grondstoffen en ketens
- Klimaatbestendig bouwen
- Living Lab Delta Oost (LLDO)
- Regionale energiestrategie (RES)
- Duurzame energie-inkoop

<u>Dwarsverbanden (zie ook pagina 74/75 'Samenhang tussen opgaven'):</u>
- Circulair bouwen: dwarsverbanden met Groene groeiregio en productieve regio: kennis moet worden ontwikkeld in Circulaire regio opgave - en toegepast worden in woondeal Groene groeiregio en Productieve regio
- Circulaire economie: grondstoffen en ketens: dwarsverband met Productieve regio.
- Park Lingezegen: dwarsverbanden met verstedelijkingsstrategie Groene Groeiregio en groen-blauw raamwerk Ontspannen regio
- Klimaatproeftuinen en vergroeningsprojecten: dwarsverbanden met groen-blauw raamwerk Ontspannen regio
- Klimaatbestendig bouwen: : dwarsverband met woondeal en verstedelijkingsstrategie Groene Groeiregio
- Regionale energiestrategie: dwarsverband met verstedelijkingsstrategie Groene Groeiregio.
- Werkplekken voor praktisch en technisch geschoolden: sterke dwarsverbanden met Human Capital agenda uit Productieve regio. Advies om het daar volledig onder brengen. Vanuit energietransitie alleen vraag bepalen naar werkplekken

Opmerkingen/reactie per speerpunt:

<u>Speerpunt 1: Circulaire bouw en infrastructuur</u>

a) Circulair opdrachtgeverschap GWW sluit aan op bestaande activiteit/project uit PFO Duurzaamheid. Arnhem is mede trekker van dit project. Financiering vanuit Arnhem uit begroting Openbare ruimte. ***Hoge prioriteit***

b) Circulair bouwen nieuwe woningen sluit aan op ambities Woondeal - **dwarsverbanden Groene groeiregio.** ***Hoge prioriteit***

c) Het versterken en verbreden van kennis over circulair bouwen, het stimuleren van houtbouw en proeftuinen sluit aan op ambities Woondeal. **Dwarsverbanden met Groene Groeiregio.** ***Hoge prioriteit***

<u>Speerpunt 2: Circulaire economie: grondstoffen en ketens</u>

Aansluiting Acties op Arnhems beleid en programma en prioritering. Deze opgave en speerpunten sluiten op hoofdlijnen aan op de Arnhemse visie Circulaire economie. Er zijn geen middelen beschikbaar, alleen formatie. Er zijn vele **dwarsverbanden met Productieve regio.**

<u>Speerpunt 3: Klimaatadaptatie en water</u>

Aansluiting Acties op Arnhems beleid en programma en prioritering. Deze opgave en speerpunten sluiten op hoofdlijnen aan op ambities Strategie Klimaatadaptatie Arnhem 2020-2030 .

a) Regionale adaptatiestrategieën: kennis delen is nieuw - ***lage prioriteit***

b) Living Lab Delta Oost (LLDO): hier zijn we als Arnhem al bij betrokken (geld voor pilots vanuit Openbare Ruimte / voor vervolg = opschaling zijn nog geen middelen beschikbaar) - ***hoge prioriteit***

c) Klimaatbestendig bouwen: ***hoge prioriteit*** voor Arnhem dus goed om dat regionaal ook te doen, versterkt elkaar. ***Dwarsverband met Groene Groeiregio***

d) Klimaatproeftuinen en vergroeningsprojecten: nieuw. Niet voor Arnhem wel regionaal, **dwarsverband met ontspannen regio - *midden prioriteit***

e) Rivier Klimaatpark IJssel -Grote projecten landschapsontwikkeling: alleen uithangbord, niet meer en minder (zijn lopende projecten). ***Lopende projecten***

f) Park Lingezegen: sluit aan op Arnhemse ambities en beleid. **Dwarsverbanden met Opgave Groene Groeiregio en Ontspannen regio**. - ***Lopend project***

<u>Speerpunt 4: Transitie naar duurzame energie</u>

Aansluiting Acties op Arnhems beleid en programma en prioritering:

a) RES: ***hoge prioriteit*** voor Arnhem, sluit aan op onze ambities en op bestaande activiteiten. Geen middelen voor gereserveerd in begroting. Tot nu toe gefinancierd door Rijk en provincie, hopelijk wordt dit voortgezet voor het vervolg. **Dwarsverband met Verstedelijkingsstrategie Groene Groeiregio.**

b) Aanpak van bedrijventerreinen: we hebben een Arnhemse bedrijvenaanpak en willen graag meedoen aan onderzoek naar regionaal energieloket voor bedrijven. ***Midden prioriteit***

c) Energieloketten voor bewoners: hierin vaart Arnhem eigen koers, we zullen niet meedoen met gezamenlijk aanbesteden van regionaal energieloket. ***Geen prioriteit***

d) Inkoop energie: hierin doen we mee, voor gas en elektriciteit. Vergroening is erg belangrijk hierbij. ***Hoge prioriteit***

e) Kennisdeling projecten aardgasvrije wijken: goed om regionaal kennis te delen, maar hierbij waken voor overlap kennisdeling landelijk Programma Aardgasvrije wijken. ***Lage prioriteit***

f) Programma voor gedragsbeïnvloeding: hebben we zelf in de campagne Arnhem AAN. Heeft lokaal meeste effect, dus niet regionaal doen. ***Geen prioriteit***

g) Regionaal investeringsprogramma energie-opslag (waterstof e.d.): goede binding met ConnectR innovatieprogramma en Arnhemse voucherregeling innovaties (in de maak). ***Midden prioriteit***

h) Werkplekken voor praktisch en technisch geschoolden: sterke **dwarsverband met Human Capital agenda uit Opgave Productieve regio.** Advies om het daar volledig onder brengen. Vanuit energietransitie alleen vraag bepalen naar werkplekken.

i) Monitoring: dit gebeurt in kader van GEA en van RES, daarbij laten aansluiten

	Bedrag per inwoner/bedrag Arnhem	Bestaand (regionaal) geld in begroting?
Ontspannen regio	€ 0,57/ €92.612	Binnen deze opgave zit relatief weinig projectgeld; verhoudingsgewijs zitten de kosten in het personeel. Die staan niet bij ons op de begroting.
Speerpunt 1: Duurzaam toerisme		Op dit moment nog niet; we investeren op dit moment nog niet echt in deze regio (behalve TVAN). Wanneer er een regionale opdracht TVAN incl. gastheerschap komt, zal dit financiële voordelen opleveren. Maar dit ligt gevoelig en zal zeker niet voor 2023 van de grond komen. - wel: kleine reservering inventarisatie wandelnetwerk Arnhem-zuid (à 5k)
Speerpunt 2: Bruisende binnensteden en krachtige kernen		Nee
Speerpunt 3: Groen-blauw raamwerk		Nee, nieuwe actie
Speerpunt 4: Sterke culturele infrastructuur		NVT, wordt binnen dit speerpunt niet om projectgeld gevraagd.(?)

Advies over de gehele opgave

Positief advies, intekenen. Wel als opmerking toevoegen bij speerpunt 2 (BBKK): heb aandacht voor urgente opgave rondom leegstand in binnensteden en kernen!

- Let op het bestuurlijk proces i.r.t. Groen Blauw raamwerk vanwege het dwarsverband met Groene groeiregio.
- De provincie wordt gevraagd om een bijdrage. Mochten zij dit niet toezeggen, kunnen kosten hoger uitvallen en zullen we verder moeten prioriteren (dit is nu nog niet meegenomen).
- De meeste speerpunten zijn te klein om te prioriteren.

Dwarsverbanden/cross-overs met andere opgaven

Deze zjn per speerpunt benoemd.

Opmerkingen per speerpunt

<u>Duurzaam toerisme</u>

a) De samenwerking binnen deze regio rond toerisme is relatief nieuw en moet nog groeien. De visievormende trajecten zijn nodig om te bepalen hoe we willen samenwerken. De genoemde activiteiten sluiten aan bij de (Arnhemse) opgaven.
b) Arnhem vormt met de Veluwezoom het schakelpunt tussen de Veluwe en GMR. Dit heeft voor- en nadelen. We moeten scherp blijven op deze dubbeling en mogelijk lobbyen dat bepaalde uitvoering op subregionaal niveau plaatsvindt (bv. Aanleg wandelroutes. Wij hebben ze al, willen we niet nogmaals voor betalen).
c) De Veluwe is toeristisch al verder ontwikkeld. We tillen nu de toeristische kwaliteit van de GMR omhoog, richting dat niveau.
d) Cross-overs: Verbonden (routesystemen), Groen (recreatie vs. Natuur), Productief (human capital, vrijetijdseconomie).
e) Vanuit Arnhems perspectief. **Prioriteiten hoog:** gezamenlijke opdracht uitvoeringspartijen, strategische marketingvisie, opstellen toeristisch profiel. **Prioriteiten midden**: Stimuleren

spreiding recreatiedruk. **Prioriteit laag**: opstellen p.v.a. routenetwerken (want; wij zijn aangesloten bij Veluwe. Actie wordt nu gefinancierd door provincie en Verbonden Regio.) en opstellen vitaliteitsaanpak (te weinig daadkrachtig nog).

<u>Bruisende binnensteden krachtige kernen</u>

a) We zien dat veel acties bij de gemeenten liggen. Dan is dus de vraag waar je met elkaar meerwaarde kan creëren in de samenwerking.
b) We ondersteunen de acties zoals benoemd. Wel willen aandacht vragen voor wat anders: Zoals in de agenda beschreven is de problematiek rondom leegstand als gevolg van de coronacrisis groot en urgent. Als we zien welke acties er worden benoemd, voelt dit gezien de problematiek erg mager. We willen hier meer aandacht voor; laten we hier samen op anticiperen! [meenemen als opmerking / zienswijze.]
c) Cross-overs vooral binnen deze opgave (toerisme, leisure, cultuur) maar ook data en monitoring.

Achtergrond:
Een van de speerpunten van Bruisende Binnensteden in relatie tot de Ontspannen Regio is de bestrijding van leegstand in binnensteden. Provincie biedt en vraagt om een programma voor bestrijden van leegstand in steden en kernen door ondersteuning te bieden om structurele leegstand anders in te vullen, voor transformatie en verduurzaming van panden, herbestemmen naar andere functies dan detailhandel of horeca. Hier zit ook de koppeling met het programma Steengoed benutten van de provincie. Een investeringsimpuls in economische structuurversterking van binnensteden door gebiedsontwikkeling en investeringen in strategische culturele locaties en infrastructuur is noodzakelijk.

<u>Groen-blauw raamwerk</u>

a) Het landschap in deze regio is de basis van onze identiteit. Met het verder ontwikkelen van deze gebieden staat het landschap aan de basis. Het raamwerk vormt input voor verschillende grote opgaven.
b) In deze opgave wat onderbelicht, een rare eend in de bijt. Heb voldoende aandacht voor de positie van het raamwerk binnen de opgaven in het bestuurlijk proces.
c) Er zijn cross-overs met de Groene groei opgave, de circulaire opgave en binnen deze opgave (recreatieve- toeristische). Voor al deze opgaven is een aantrekkelijk, vitaal en groeiend landschap voorwaardelijk om de groei van bewoners en gebruikers gezond op te kunnen vangen. Klimaat adaptieve maatregelen gaan een op een samen met het kwalitatief en kwantitatief verbeteren van het regionale groen blauwe raamwerk. In mindere mate ook productieve regio (groene omgeving i.r.t. vestigingsklimaat) en verbonden regio.

<u>Sterke culturele infrastructuur</u>

Het speerpunt sluit aan bij de doorontwikkeling van Cultuurregio 025: verbreding naar de regiogemeenten en instellingen. We steunen de gestelde prioriteiten.

a) Op verzoek van de provincie wordt het Transformatieplan opgesteld. Het ambitieniveau kan worden bijgesteld naar gelang de reactie van de provincie op het plan.

	Bedrag per inwoner/bedrag Arnhem	Bestaand (regionaal) geld in begroting?
Groene Groei	€ 0,82/ 133.231,-	
Speerpunt 1: versnelling / wonen in balans		Budget Woondeal t/m 2022
Speerpunt 2: leefomgeving: verbinden van de ruimtelijke opgaven		Budget Verstedelijkingsstrategie groene metropool Arnhem Nijmegen Foodvalley t/m 2021. >2021: PM
Speerpunt 3: agglomeratiekracht vertellen van de kracht van de groene groei-regio		Synergie met Lobby-agenda Arnhem.

Advies over de gehele opgave:
Intekenen op deze opgave; Arnhem heeft in 2020 de woondeal ondertekend en is één van de partners in deze samenwerking waar de versnelling van de woningbouw, de tempotafels, flexpool en woningbouwmonitor deel van uit maken. De financiering van de uitvoering van de woondeal is ook voor 2022 binnen de regio geborgd. De verstedelijkingsstrategie Groene metropool Arnhem Nijmegen Foodvalley volgt uit de woondeal. Resultaat is een verstedelijkingsstrategie en een verstedelijkingsakkoord met rijk en regio eind 2021. Tot en met 2021 is de bijdrage van Arnhem gedekt. De uitvoering van het verstedelijkingsakkoord in 2022 wordt met de opgave Groene Groei geborgd voor de regio, en daarmee ook voor Arnhem.

Om de haalbaarheid en realisatiekracht van de opgave groene groei te vergroten stellen we voor te focussen op een aantal prioritaire acties.

Hoge prioriteiten voor Arnhem:
Borgen van de afspraken woondeal en verstedelijkingsstrategie om tot investeringsafspraken te komen ten aanzien van versnelling woningbouw en binnenstedelijk bouwen.
1 (a, b, d) versnellen van de woningbouw (woondeal/tempotafels/monitor)
2 (a, b) borgen verstedelijkingsakkoord en investeringsagenda om tot realisatie te komen
3 (b, c) lobbykracht vergroten

Cross-overs
Naast prioriteren van acties is er tussen de verschillende regionale opgaven ook synergie aan te brengen in zogenaamde cross-overs.

Enkele voorbeelden daarvan zijn: Versterken van het landschappelijk raamwerk (Ontspannen regio), de voorgestelde pilots klimaatadaptatie (Circulaire regio) en de verstedelijkingsopgave (Groene groei). Ook zijn er cross-overs te maken tussen Circulaire regio, de Productieve Regio en Groene groei (tempotafel circulair bouwen). We vragen de opgave managers deze cross-overs te benutten om te komen tot een compacter en integraler werkprogramma wat niet alleen kosteneffectief is maar ook meer impact voor de regio kan opleveren.

Opmerkingen/reactie per speerpunt:

Speerpunt 1 (Woondeal)

Uitvoering en financiering t/m 2022 geborgd. Sluit aan bij het PvA Woningbouw Arnhem.

d) Continueren van tempotafels Woondeal
e) Evaluatie en continueren flexpool
f) Verkenning extra ambtelijke capaciteit
g) Continueren van tools zoals woningbouwmonitor

Speerpunt 2: Verstedelijkingsstrategie

De verstedelijkingsstrategie Groene metropool Arnhem Nijmegen Foodvalley landt in een verstedelijkingsakkoord met regio en rijk eind 2021. Met onderstaande acties wordt de uitvoering, doorwerking en monitoring daarvan in de regio geborgd. Sluit aan bij Woondeal en Voorontwerp-Omgevingsvisie Arnhem 2040.

a) Borging Verstedelijkingsstrategie en akkoord
b) Regionale Investeringsagenda's
c) Future-lab 'Groene metropool' en Dashboard
d) Dashboard 'De staat van de Regio'

Speerpunt 3: Lobby

Sluit aan bij de Arnhemse lobby-agenda.

g) Verkenning agglomeratiekracht
h) Uitvoering lobbyplan
i) Uitvoeren afspraken Verstedelijkingsakkoord
j) Platform Groene Groei

GROENE METROPOOL REGIO ARNHEM NIJMEGEN

Gemeenteraden van de deelnemende
gemeenten aan de Groene Metropoolregio
Arnhem-Nijmegen

Datum : 14 april 2021
Uw kenmerk :
Ons kenmerk : 2021-GMDB-07
Zaaknummer :
Contactpersoon : Dhr. A. Joustra
E-mailadres : a.joustra@regioan.nl

Onderwerp: aanbieding concept-regionale agenda 2022
(incl. actualisatie regionale agenda 2021) Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen

Geachte raad,

Met gepaste trots presenteren wij u de concept-regionale agenda 2022 (incl. actualisatie regionale agenda 2021) van de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen. Deze agenda is ons inhoudelijk kompas om de ambities van onze regionale samenwerking in de komende jaren samen te bereiken. Hiertoe zijn de vijf centrale opgaven verder uitgewerkt, speerpunten concreter gemaakt en voorzien van acties en benodigde middelen.

Deze regionale agenda wordt u ter consultatie aangeboden. In de vergadering van het algemeen bestuur op 7 juli 2021 zullen we op basis van uw reacties richting geven aan de definitieve versie van de regionale agenda 2022. De definitieve regionale agenda wordt in de vergadering van het algemeen bestuur van 15 september vastgesteld. Daarna wordt deze aan u aangeboden. Op basis van deze definitieve agenda wordt u uitgenodigd om in te tekenen op de opgaven voor het jaar 2022. Vanaf 2023 zullen de opgaven een meerjarig karakter krijgen.

WAT VRAGEN WIJ

Zoals toegezegd bij het versterkingsproces, willen we de gemeenten (colleges en raden) al in het voorjaar om een reactie vragen op de concept regionale agenda voor het jaar (jaren) daarop. Dit geeft het algemeen bestuur de kans om nog bij te sturen in ambities, acties of middelen voordat de definitieve versie aan u aangeboden wordt. Ook geeft het gemeenten de kans om in hun voorjaars-, kader- of zomernota rekening te houden met de gevraagde middelen voor het intekenen op de opgaven uit de definitieve regionale agenda.

Aan u wordt gevraagd of uw college en uw raad zich herkent in de (uitwerking van de) ambities en bijbehorende acties in de concept regionale agenda 2022 en welke u eventueel mist. Nodigt deze concept agenda uit tot intekenen op de opgaven?

Het regiobureau is bereid om, daar waar nodig, tijdens de raadsbehandeling een toelichting te geven.

MOTIES

In een aantal deelnemende gemeenten zijn moties aangenomen die invloed hebben op de invulling van de opgaven. De motie over het klimaatakkoord van Parijs (gemeente Rheden) komt terug in de circulaire regio, de motie over biodiversiteit (gemeente Nijmegen) bij het groen blauwe raamwerk in de ontspannen regio. Op de moties over de monitor brede welvaart (gemeente Doesburg, Duiven en Rheden) wordt in de inleiding van de concept regionale agenda ingegaan. Het streven is om u voor de zomer apart te informeren over de verschillende moties en de beantwoording hiervan.

PROCEDURE

We vragen u voor 30 juni aanstaande te reageren. Deze termijn is langer dan de gangbare 8 weken voor bijvoorbeeld zienswijzen op een begroting. In dit opstartjaar willen we graag voldoen aan het verzoek dat door leden van het algemeen bestuur op 7 april jl. is gedaan om de termijn zo ruim mogelijk te maken. Consequentie hiervan is dat een deel van de informatie voor het algemeen bestuur wordt nagezonden aangezien de stukken, volgens het reglement van orde van het algemeen bestuur, op 30 juni beschikbaar gesteld moeten worden ten behoeve van de vergadering op 7 juli. Wij willen u dan ook dringend verzoeken om zo snel mogelijk na uw raadsvergadering, liefst binnen 2 werkdagen, ons uw reactie te doen toekomen. Definitieve vaststelling van de regionale agenda is voorzien in de vergadering van het algemeen bestuur op 15 september as.

CONSEQUENTIES VAN NIET INTEKENEN VAN EEN AANTAL GEMEENTEN

De concept regionale agenda bestaat uit vijf met elkaar verweven opgaven. Deze agenda is een uitdrukkelijke uitnodiging om in te tekenen op alle opgaven. Desondanks kan de situatie zich voordoen dat een (aantal) gemeente(n) besluit niet deel te nemen aan een specifieke opgave. Indien dit aan de orde is, wordt met de voor die opgave verantwoordelijke bestuurlijk opdrachtgever bekeken wat de consequenties zijn. Dit kan zijn dat de acties gefaseerd worden of dat bepaalde acties anders of met minder middelen uitgevoerd kunnen worden, omdat er minder gemeenten deelnemen. Het kan ook zijn dat de inwonerbijdrage per gemeente omhoog gaat. We hopen op basis van uw reacties op de concept regionale agenda grotendeels te weten welke gemeenten in zullen tekenen op de opgaven. In de definitieve agenda kunnen we hier dan op anticiperen.

VERSTEDELIJKINGSSTRATEGIE

In de komende 2 maanden zal een consultatieronde langs de gemeenten plaatsvinden over de Verstedelijkingsstrategie. Wij adviseren u om de bespreking van deze strategie waar mogelijk te combineren met die van de concept regionale agenda, gelet op de onderlinge samenhang.

BEGROTING 2022

Naast de regionale agenda 2022 ontvangen de gemeenten ook een separaat schrijven over de conceptbegroting 2022. De regionale agenda geeft de inhoudelijke oplading van de conceptbegroting 2022 weer en is door het algemeen bestuur eveneens op 7 april jl. vrijgegeven voor reactie. Conform de bepaling van de Wet gemeenschappelijke regeling (wgr) wordt uw gemeenteraad uitgenodigd een zienswijze in te dienen.

TOT SLOT

Wij hopen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd en zien uw reactie graag tegemoet. Nadere informatie kunt u verkrijgen bij de directeur/secretaris van Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen, de heer A. Joustra.

Met vriendelijke groet,
het dagelijks bestuur van de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen,

de voorzitter	de secretaris
Drs. H.M.F. Bruls	Drs. A. Joustra

Bijlage:

- concept regionale agenda Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen

CONCEPT-REGIONALE AGENDA 2022

en actualisatie regionale agenda 2021

groene metropoolregio
arnhem nijmegen

15 april 2021

Tussen groen, stad en ICE in Arnhem

Voorwoord

Met gepaste trots bied ik u de concept-regionale agenda 2022 aan. Een regionale agenda die in zeer korte periode tot stand is gekomen door de inzet van velen (ambtelijk en bestuurlijk) in de regio.

Nog geen half jaar geleden hebben de gemeenten zich uitgesproken om de regionale samenwerking te versterken en de gezamenlijk ambities onderschreven. Deze agenda geeft, na het tussenjaar 2021, inhoud en richting aan onze ambities in 2022.

Eén van de kernwaarden van de versterkte samenwerking is transparantie. Deze agenda maakt helder wat de 5 integrale opgaven zijn en wat we willen doen in 2022 om onze ambities te bereiken. Met het aanbieden van deze concept-agenda nodigen wij de gemeenten (colleges en gemeenteraden) uit de opgaven te beoordelen en waar nodig aan te scherpen. Dit passend binnen de P&C cyclus in uw eigen gemeente. Met de ontvangen reacties is het voor het Algemeen Bestuur mogelijk om kort na de zomer een gedragen regionale agenda 2022 vast te stellen. Die agenda omvat 5 integrale opgaven waar gemeenten op uitgenodigd worden om in te tekenen. Vooralsnog voor 1 jaar. De intentie is daarna afspraken te maken over meerdere jaren.

Werken aan een regionale agenda kost naast menskracht ook geld. Ik realiseer me daarbij dat veel gemeenten in financieel zwaar weer zitten. Elke nieuwe uitgave wordt gewogen. Het gevraagde bedrag per opgave is echter in vele gevallen geen nieuw geld. Veel zaken gebeuren nu al op regionale schaal met een bijdrage van uw gemeente; we starten immers niet op ‘nul’ met regionale samenwerking. Daarnaast omvat de regionale agenda taken die al binnen gemeenten gedaan worden en taken, die op de gemeente afkomen. Taken, die efficiënter en effectiever in gezamenlijkheid en op regionale schaal opgepakt kunnen worden.

Ik hoop dat alle gemeenten de ruimte weten te vinden om de schouders onder de gezamenlijk ambities te zetten. Met onze financiële inzet kunnen we er in slagen onze partners (Provincie, Rijk, Europa, bedrijfsleven en kennisinstellingen) te overtuigen om langjarig te investeren in de Groene Metropoolregio.

Mocht u hierbij vanuit het dagelijks bestuur of het regiobureau ondersteuning wensen, dan zijn wij daartoe natuurlijk graag bereid. Ik wens uw college en uw gemeenteraad een goede gedachtewisseling.

Vriendelijke groet,

Hubert Bruls
Voorzitter Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen

In het kort

Onze gezamenlijke visie op de regio Arnhem Nijmegen

Horizon
Onze gezamenlijke ambitie:
- we positioneren ons als dé groene metropoolregio van Nederland
- we profileren ons als dé (inter)nationale circulaire topregio 2050
- we werken samen aan dé ontspannen groeiregio in balans

Hiervoor werken we als regio samen:

Fundament
We werken samen aan het behoud van de identiteit van de regio:
- we zetten ons in voor een gevarieerd cultuurlandschap
- we houden de regio strategisch bereikbaar
- we ontwikkelen de culturele netwerken in de regio

Heden
We werken samen aan de ontwikkeling van de regio:
- we ontwikkelen de regio als compleet stedelijk netwerk
- we ontwikkelen energy, food, health en hightech als topsectoren
- we benutten talent en het menselijk kapitaal in de regio

Perspectief
We werken samen aan de koers van de regio:
- we maken onze regio veerkrachtig voor klimaat en energie
- we zetten breed in op de circulariteit van onze economie
- we werken aan een vitale en ontspannen leefomgeving

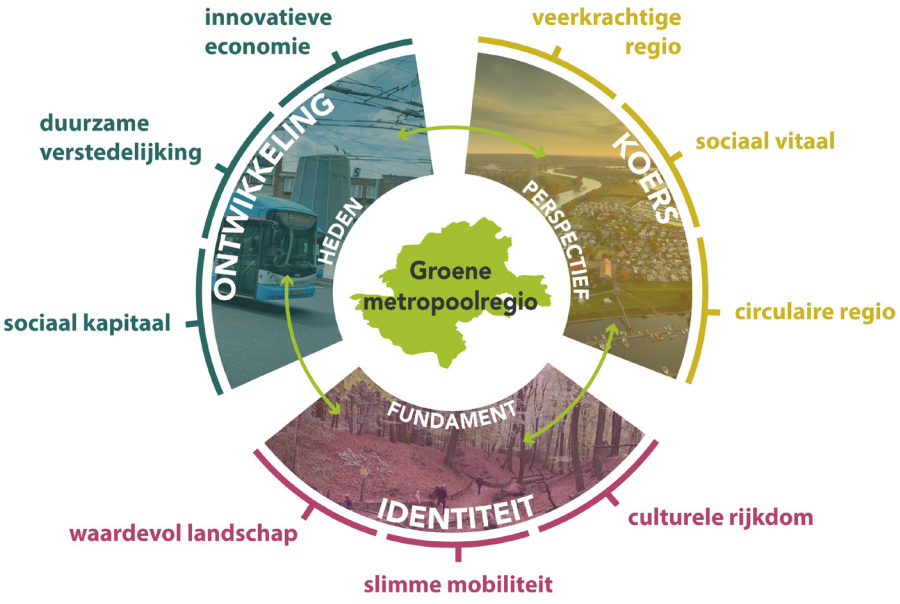

Inhoud

Regionale Agenda Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen 2022

Verbonden regio

- *Ambitie, partners en 2021*
- Speerpunt 1: Gebiedsgerichte corridoraanpak
- Speerpunt 2: Regionaal (snel)fietspadennetwerk
- Speerpunt 3: Hubs en knooppunten
- Speerpunt 4: Gedragsaanpak duurzame mobiliteit
- Speerpunt 5: Verkeersveiligheid

Productieve regio

- *Ambitie, partners en 2021*
- Speerpunt 1: Stimuleren ondernemerschap in het MKB
- Speerpunt 2: Human Capital; onderwijs en arbeidsmarkt
- Speerpunt 3: Doorontwikkeling van (inter)nationale clusters
- Speerpunt 4: Versterking van duurzame logistiek
- Speerpunt 5: Toekomstbestendige werklocaties

Circulaire regio

- *Ambitie, partners en 2021*
- Speerpunt 1: Circulaire bouw en infrastructuur
- Speerpunt 2: Circulaire economie; grondstoffen en ketens
- Speerpunt 3: Water en klimaatadaptatie
- Speerpunt 4: Transitie naar duurzame energie

Ontspannen regio

- *Ambitie, partners en 2021*
- Speerpunt 1: Duurzaam toerisme
- Speerpunt 2: Bruisende binnensteden en krachtige kernen
- Speerpunt 3: Groen-blauw raamwerk
- Speerpunt 4: Sterke culturele infrastructuur

Groene groeiregio

- *Ambitie, partners en 2021*
- Speerpunt 1: Wonen in balans: *Versnellen* van de woningbouw
- Speerpunt 2: Leefomgeving: *Verbinden* van de ruimtelijke opgaven
- Speerpunt 3: Agglomeratiekracht: *Vertellen* van de kracht van de Groene groeiregio

Samenhang opgaven

Financiële paragraaf

Bijlage: bestuurlijke opgaveteams

REGIONALE AGENDA 2022

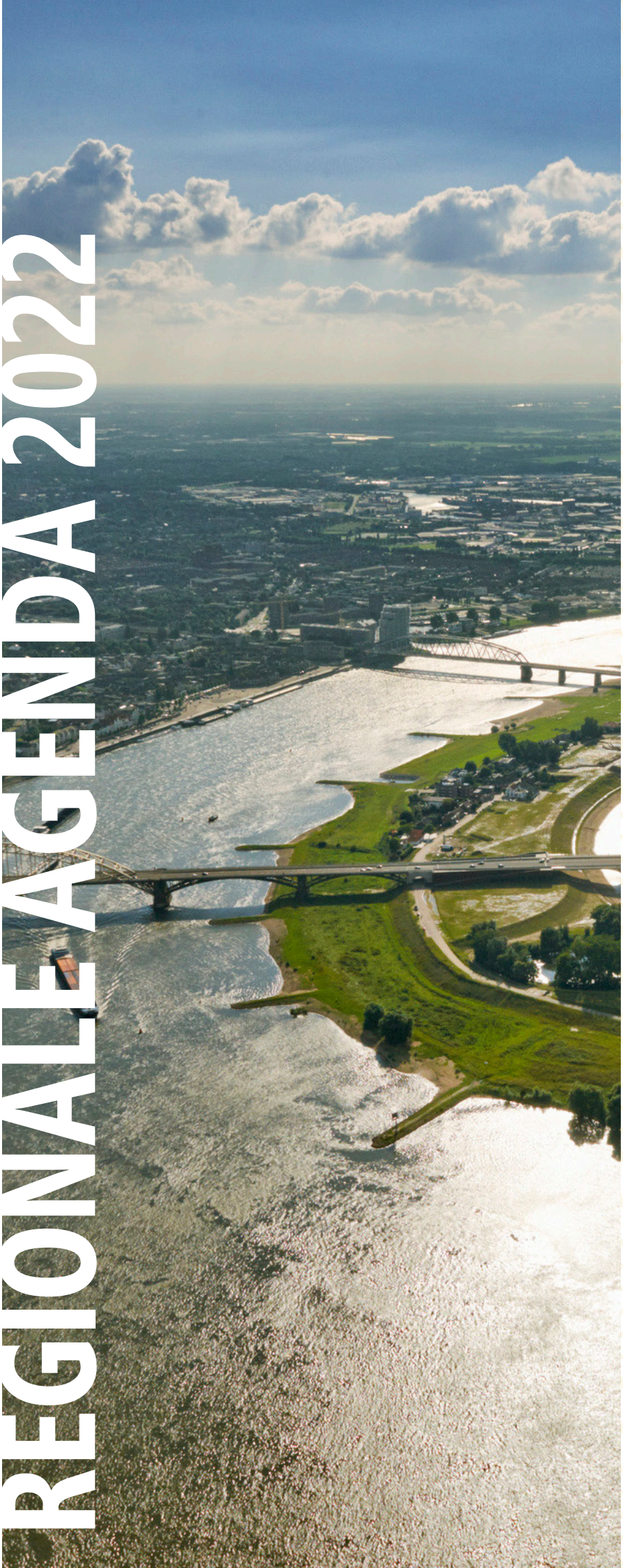

Met deze Regionale agenda geven we richting aan de versterkte regionale samenwerking. We geven vorm en inhoud aan onze gedeelde ambitie voor kwalitatieve groene groei. Onze inzet: elkaar actief opzoeken, partijen verbinden en samen zoeken naar nieuwe kansen!

Nationaal park Veluwezoom

REGIONALE AGENDA GROENE METROPOOLREGIO ARNHEM-NIJMEGEN 2022

In het najaar van 2020 is de eerste regionale agenda voor de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen aangeboden aan de 18 gemeenten door de Stuurgroep Versterking Regionale samenwerking regio Arnhem-Nijmegen. Op basis van de visie en de regionale agenda hebben 18 gemeenten de stap gezet naar een versterkte regionale samenwerking.

Voor u ligt de concept-regionale agenda voor het jaar 2022. Hierin zijn de vijf centrale opgaven verder uitgewerkt, speerpunten concreter gemaakt en voorzien van acties en benodigde middelen. Omdat de regio zich in een opstartfase bevindt, is deze agenda de uitnodiging aan gemeenteraden om in te tekenen op de 5 opgaven voor het jaar 2022. De intentie is om volgend jaar met een meerjarige agenda te komen, waarna ook meerjarig op de opgaven ingetekend kan worden.

Het jaar 2022 kan niet los gezien worden van 2021. In deze regionale agenda lichten we toe welke resultaten en activiteiten we in 2021 al oppakken om in 2022 resultaten te kunnen boeken. Dit als actualisatie én concretisering van de versie die in het najaar van 2020 aangeboden is. Ook blikken we vooruit op het jaar 2023: welke acties lopen door of zijn een vervolg op wat we in 2022 in gang willen zetten?

Deze agenda geeft invulling aan de inhoudelijke samenwerking als regio: fris, innovatief, integraal en verbindend. Daarmee is het ons inhoudelijk kompas om de ambities van onze regionale samenwerking in de komende jaren samen te bereiken.

Ambitie: groene groei!

We zijn een bloeiend stedelijk netwerk, zonder de overdruk van de Randstad. Dat willen we zo houden. We verwachten dat onze regio nog verder zal groeien, in inwoners, in werkgelegenheid, in mobiliteit. We hebben een forse woningbehoefte van circa 35.000 extra woningen tot 2030. We zetten in op blijvend werk en huisvesting voor onze inwoners. We zien ook dat onze gekoesterde leefkwaliteit bedreigd wordt als we niet gezamenlijk sturen op de groei die op ons afkomt. Als gemeenten willen we daarom op regionaal niveau samenwerken, met elkaar en onze partners: hoe leiden we de groei gezamenlijk in goede banen, zodat de balans tussen stedelijke ontwikkeling en ontspannen leefkwaliteit in de regio behouden blijft? Daarom: groene groei!

Opgavegericht samenwerken
Deze centrale ambitie hebben we uitgewerkt en onderbouwd in de regionale visie 'Regio Arnhem-Nijmegen, de groene metropoolregio' (d.d. 23 september 2020). In deze visie hebben we negen uitdagingen geformuleerd vanuit urgentie, fundament, heden en perspectief. Dit zijn de uitdagingen die we in de opgaven van de regionale agenda bijeenbrengen. Op deze manier komen we los van de traditionele sectoren. Immers, resultaten voor onze maatschappelijke opgaven boeken we alleen met een meer integrale aanpak in samenwerking met diverse overheden én met onze private en maatschappelijke partners. Onze opgavegerichte samenwerking ondersteunt deze beweging naar samenwerking in allianties. De opgaven van de Groene Metropoolregio bieden focus op concrete speerpunten vanuit een integrale blik.

Vijf integrale opgaven
De vijf opgaven zoals ze beschreven zijn in de eerste regionale agenda, staan ook nu centraal. De opgaven bestrijken een logische 'deelverzameling' van het integraal werken. Deze agenda is richtinggevend en maakt integraliteit beheersbaar en handzaam.

Een opgave in de regionale agenda voldoet aan de volgende kenmerken:
- De opgave draagt positief bij aan ontwikkeling van de regionale ambities, aansluitend bij de ambities uit de lokale collegeprogramma's én de agenda's van hogere overheden.
- De opgave betreft een integraal maatschappelijk vraagstuk, die verbinding legt tussen meerdere sectoren en domeinen die vertaald worden in concrete acties en resultaten.
- De opgave vereist samenwerking in allianties met andere private en maatschappelijke partners op bovenlokaal niveau, alsmede met andere overheden op provinciaal, rijks- en Europees niveau.
- De opgave biedt toegevoegde waarde op regionaal niveau met lokale impact in meerdere gemeenten.

De Verbonden regio, de Productieve regio, de Circulaire regio en de Ontspannen regio combineren ieder een aantal beleidssectoren en domeinen met elkaar. De Groene groeiregio zet juist de integrale samenwerking en integrale afweging van ruimteclaims in de leefomgeving centraal, en adresseert zo de kernambitie van de visie. De Groene groeiregio is daarmee integrerend van karakter.

We pakken de opgaven in samenhang op. Dat is de kracht van onze werkwijze: vanuit verschillende invalshoeken werken we aan de maatschappelijke opgaven en versterken we elkaars acties. In de tabel op pagina 47 is de samenhang tussen opgaven inzichtelijk gemaakt.

Centrum Arnhem

Zevenheuvelenloop

Opgaven: speerpunten en activiteiten
Vanaf 1 januari 2021 zijn we officieel gestart met de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen en de opgaven. De bestuurlijk opdrachtgever, haar/zijn bestuurlijk opgaveteam (bijlage 2), de andere betrokken wethouders, de opgavemanager en de betrokken inhoudelijke experts hebben in korte tijd deze concept-regionale agenda 2022 uitgewerkt én concrete acties opgestart in 2021. Bij het maken van de regionale agenda hebben we gemerkt dat het enthousiasme voor regionaal werken groot is en dat we met elkaar het belang hiervan zien. Het feit dat er een Groene Metropoolregio is met een 'gezicht' en mensen om zaken op te pakken, helpt om snel op tafel te krijgen waar we mee bezig zijn, waar we mee aan de slag willen en waar de prioriteiten liggen. De regionale agenda gaat uit van wat we met elkaar over vijf jaar willen bereiken en maakt dit concreet voor het komende jaar of jaren. Per opgave zijn resultaten, acties, een planning en een indicatie voor de benodigde middelen inzichtelijk gemaakt. De uitvoering van deze acties doen we natuurlijk niet alleen. Per opgave is beschreven met welke partners we samenwerken om onze ambities te realiseren.

In de regionale agenda staan per opgave verschillende acties. Acties gericht op de uitvoering van projecten en programma's, op lobby, het ontwikkelen van een visie of het verkennen van bepaalde onderwerpen. Deze acties zijn hard nodig om samenwerking vorm te geven, keuzes te maken en projecten en programma's concreet te maken en een stevige en uitnodigend verhaal te hebben bij onze regionale ambitie. Alleen zo kunnen we inspelen op kansen en (financierings) mogelijkheden die zich voordoen bij provincie, Rijk en Europa. Dit geldt zeker voor de opgaven waarop we in het verleden minder in regionaal verband hebben opgetrokken, zoals Ontspannen regio. De meeste van deze verkenningen/ visies zijn zo veel als mogelijk in het eerste kwartaal van 2022 gereed, zodat de uitkomsten vertaald kunnen worden in concrete acties met resultaten voor het jaar 2023.

Juist nu is onze gezamenlijke inzet hard nodig: de COVID-19 crisis raakt onze regio hard. Toerisme, binnensteden en centra van kernen, cultuur, de druk op natuur- en landschap om maar wat voorbeelden te noemen. Waar dat kan, maken we daarom direct een begin met activiteiten, waarvan we snel resultaat zien. We doen dit met middelen (capaciteit en geld) die al beschikbaar zijn vanuit Rijk, provincie of gemeenten zelf. Ook gaan we in 2021 aan de slag met het meetbaar maken van doelen en resultaten en het monitoren daarvan.

Monitor Brede Welvaart
Brede Welvaart gaat over de kwaliteit van het leven; het welzijn van de inwoners. In de regionale Monitor Brede Welvaart (CBS) wordt de brede welvaart van gemeentes, provincies en COROP-gebieden in kaart gebracht. Aan de hand van meer dan veertig indicatoren geeft de monitor een breed en divers beeld van de staat en ontwikkeling van de regionale samenleving. Door enkele gemeenten is in een motie gevraagd dit instrument in te zetten. Is de regionale inzet voldoende effectief en efficiënt is om de kansen te benutten of de knelpunten aan te pakken? De monitor draagt ook bij aan de legitimiteit van de gezamenlijk inzet op de regionale ambities. Het Algemeen Bestuur heeft inmiddels besloten in het 2e kwartaal van 2021 de mogelijkheden van toepassing van een Monitor Brede Welvaart Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen te onderzoeken.

Organisatie opgaven
Het bestuurlijk opgaveteam stuurt de uitvoering van de opgave aan, bewaakt voortgang en stelt zo nodig bij. Zij doet dit op advies van het opgaveteam, bestaande uit de opgavemanager en een coördinator per speerpunt. Deze speerpuntcoördinatoren zorgen voor de verbinding met de gemeenten door een werkgroep in te richten per speerpunt. Deze bestaat uit een vertegenwoordiging van de deelnemende gemeenten, waarbij gelet wordt op spreiding over de hele regio. Daarnaast worden alle relevante ambtenaren regelmatig op de hoogte gehouden en om input gevraagd.

Tijdens de regio-ochtenden en de regiodagen stelt het bestuurlijk opgaveteam de overige regiobestuurders op de hoogte van de voortgang van de uitvoering van de opgave. Tijdens deze regio ontmoetingen kunnen bestuurders gevraagd en ongevraagd advies geven over de uitvoering van de opgave. Daarnaast worden op raadsontmoetingen de raadsleden geïnformeerd over de ontwikkelingen van en in de opgaven.

Triple helix-samenwerking en bestuursakkoord
Werkelijke resultaten met toegevoegde waarde voor onze maatschappelijke opgaven boeken we alleen met een meer integrale aanpak en in een samenwerking met uiteenlopende partijen (overheid, bedrijfsleven, onderwijs en onderzoek). We werken dan ook met veel partners samen om de ambities binnen onze opgaven te verwezenlijken. Soms doen ze een groot deel van de uitvoering, soms zijn ze mede-initiatiefnemer, medefinancier of supporter. Belangrijk zijn de samenwerkingsrelaties met de provincie Gelderland en The Economic Board (TEB). Gezamenlijk zien wij het als onze verantwoordelijkheid om het voortouw te nemen in de regionale samenwerking. Voor een gezamenlijke uitvoering van de regionale agenda is een consistente, meerjarige samenwerking tussen deze drie partijen nodig. We bekrachtigen deze samenwerking in een bestuursakkoord en voorzien deze van een investeringsagenda, waarin partijen ieder hun commitment op het aandeel aan de opgaven bekrachtigen.

Samenwerking met het Rijk
Voor een aantal opgaven is er al een intensieve samenwerking met het Rijk. Denk aan het verstedelijkingsakkoord, de woondeal en de MKB-deal. We gebruiken 2021 om voor de opgaven te identificeren waar kansen voor (verdere) samenwerking met het Rijk.

Intekenen op opgaven door gemeenten
Zoals hierboven staat beschreven, hangen de vijf opgaven nauw met elkaar samen. Zij vormen elk een onmisbare schakel om onze ambitie te realiseren. Binnen de opgaven hebben de opgaveteams zich laten leiden door urgentie en betekenis van acties voor gemeenten. Alleen de acties die prioriteit hebben en die we kansrijker en succesvoller kunnen oppakken op regionaal niveau, zijn opgenomen in deze regionale agenda. We hopen daarmee dat alle gemeenten zich uitgenodigd voelen om in te tekenen op het geheel. Op basis van deze concept-regionale agenda kunnen

gemeenten zich een mening vormen of zij voornemens zijn in te tekenen op de opgaven voor één jaar (2022). In juni 2021 kunnen zij hun reactie op deze concept-regionale agenda kenbaar maken aan het AB. De opgaveteams verwerken deze reacties in een definitieve regionale agenda en leggen deze voor aan het AB. Op basis van deze definitieve regionale agenda, kunnen de raden besluiten om in te tekenen voor de opgaven, bij of na de begrotingsbehandeling 2022. De bijdrage per inwoner die genoemd zijn per opgave gaan over de acties voor 2022.

Als een gemeente besluit mee te doen aan een opgave, dan tekent het college, na het besluit van de gemeenteraad, hiertoe een opgaveovereenkomst. Hiermee zegt de gemeente toe de benodigde middelen ter beschikking te stellen. De basis voor deze overeenkomst ligt in artikel 27 van de Gemeenschappelijke Regeling. In de overeenkomst staan doel van de samenwerking, de resultaten en activiteiten van de opgave, de gemeentelijke bijdrage in financiën en de duur van de overeenkomst.

Overzicht proces

Met het proces van de regionale agenda en daarmee het intekenen op de vijf opgaven is aansluiting gezocht bij het proces rond de aanbieding van de concept-begroting van de Groene Metropoolregio voor het volgende jaar. Dit is een logische keuze omdat de gemeenten op een vroegtijdig moment een beeld krijgen welke middelen gevraagd gaan worden om de regionale agenda, dus de vijf opgaven, uit te voeren in het komende jaar (en jaren).

Het biedt gemeenten ook de mogelijkheid deze consultatiefase te gebruiken om opgaven aan te scherpen. De regionale agenda wordt elk jaar opnieuw voorgelegd aan de gemeenten.

In de visualisatie is dit proces vastgelegd.

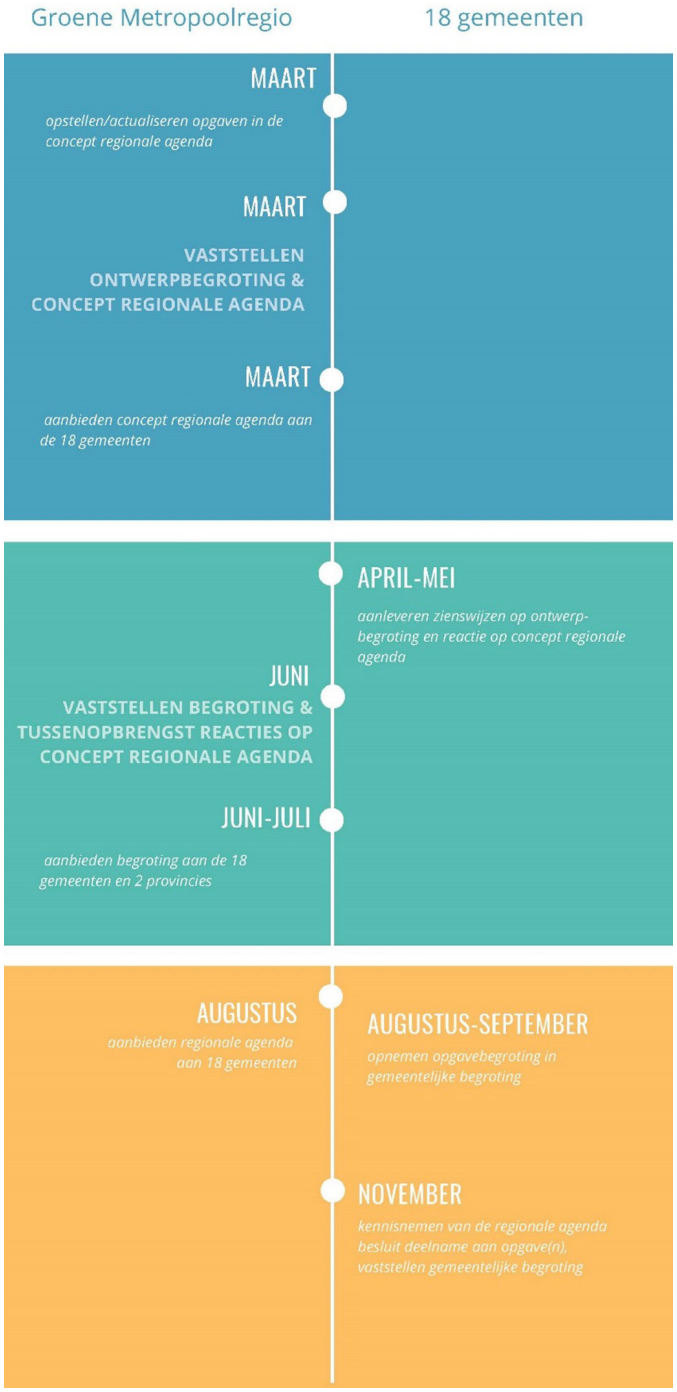

DE VERBONDEN REGIO

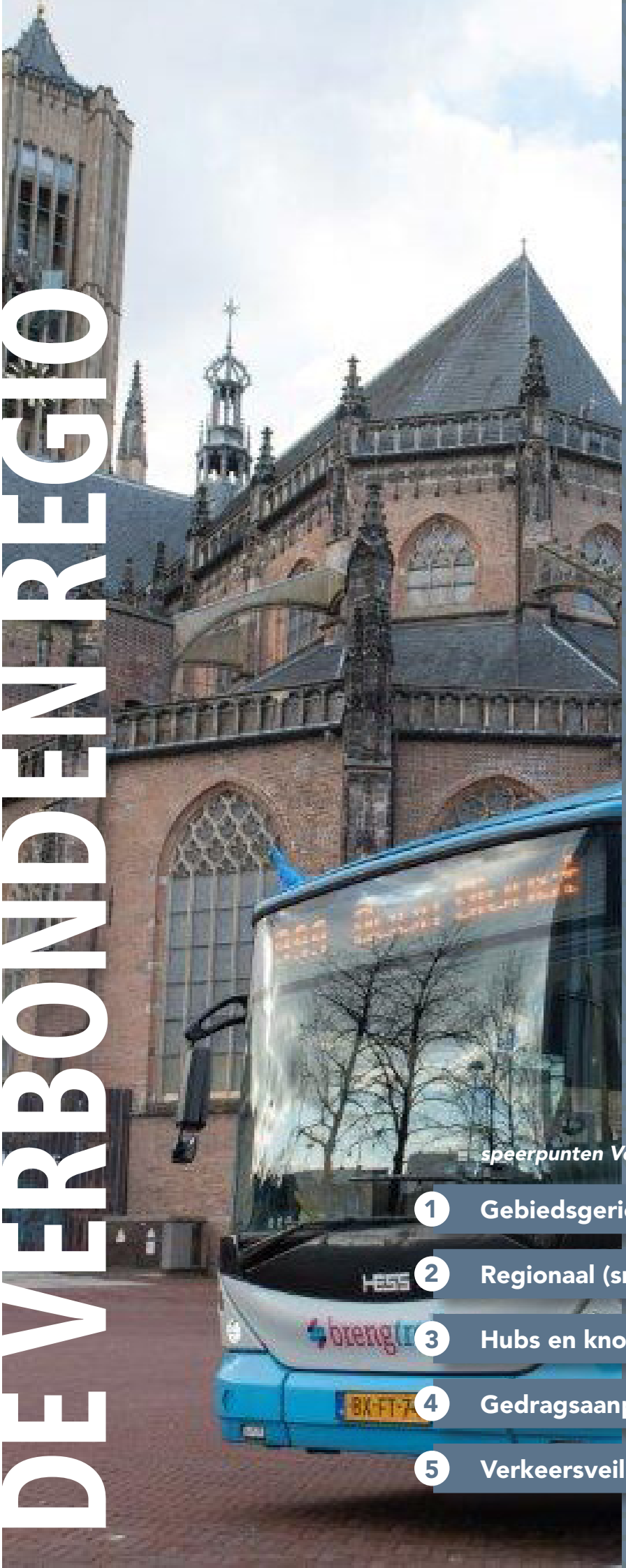

Over vijf jaar:

Kunnen wij snel, comfortabel, veilig, schoon en betrouwbaar reizen. Dat is het devies. We bieden duurzame oplossingen voor een robuust wegennet, betrouwbaar spoor, (H)OV voor iedereen en een aantrekkelijk fietsnetwerk.

speerpunten Verbonden regio

1. **Gebiedsgerichte corridoraanpak**
2. **Regionaal (snel)fietspadennetwerk**
3. **Hubs en knooppunten**
4. **Gedragsaanpak en duurzame mobiliteit**
5. **Verkeersveiligheid**

Snelle (regionale) fietsroutes: Rijn Waalpad

AMBITIE EN SPEERPUNTEN

Wij willen de regionale en stedelijke bereikbaarheid (zeker in het kader van de grote woningbouwopgaven) waarborgen door een ombuiging naar meer gebruik van fiets en (H) OV op korte en langere afstand en een beter gebruik van bestaande infrastructuur. Behalve lucht op het regionale wegennet zorgt dit ook voor een duurzamere mobiliteit.

In de voorloper van deze regionale agenda, de Agenda Duurzame mobiliteit en bereikbaarheid uit 2019 zaten 6 sporen: Weg, Spoor, Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV), Fiets, Slim en Schoon Onderweg, Verkeersveiligheid. De doelen en projecten zoals hierin ondergebracht zijn nog steeds actueel. De vijf speerpunten zijn integraler opgezet en sluiten beter aan bij Gaaf Gelderland en de Gelderse Mobiliteitsvisie.

Logistiek is geen apart speerpunt binnen de Verbonden regio. Wel willen wij de logistiek binnen de Verbonden regio slimmer en duurzamer maken. In 2021 verkennen we hoe we in onze regio de economische kansen van de logistieke sector verder kunnen versterken. Daarnaast wordt een relatie gelegd met de logistieke corridor (samenwerking met de provincie Gelderland en TEB), het verduurzamen van de bouwlogistiek, digitalisering, binnenstadlogistiek, truckparking en het verduurzamen van de binnenvaart.

Wij stellen de reiziger centraal en verleiden de reiziger de slimste en schoonste keuzes te maken. We benutten mobiliteitsnetwerken beter en zetten in op actieve en schone mobiliteit. Groei in balans brengen met onze leefkwaliteit en aantrekkelijkheid van cultuur, recreatie en landschap.

Slim en schoon reizen door de vorming van mobiliteitshubs, het stimuleren van fiets/lopen op korte afstanden binnen het netwerk, het HOV-netwerk te vergroten en te versterken en door voor verbindingen op langere afstanden tussen stedelijke netwerken in te zetten op openbaar vervoer/spoor.

PARTNERS

De Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen is één van de partners binnen het beleidsveld Mobiliteit. De acties uit deze regionale agenda voeren we samen met partners uit.

- de provincie Gelderland: de doelen zijn op al onze speerpunten sterk in lijn met elkaar. Veel van onze processen en projecten voeren wij samen uit. In nauw overleg wordt bepaald wie het voortouw heeft.
- Overige overheden (Rijk, andere regio's en de individuele gemeenten) en het Waterschap: Binnen de Verbonden regio ontplooien we activiteiten die onze inhoudelijke opgaven kunnen versterken. Hierbij moet gedacht worden aan het versterken van de relatie met andere regio's (o.a. kennisuitwisseling via het Gemeentelijk Netwerk Mobiliteit en Infrastructuur (GNMI)). Ook adviseren wij in voorkomende gevallen bij o.a. verschillende rijksprocessen. Daarnaast stemmen wij elkaars programma meer op elkaar af.
- TEB: hecht veel belang aan de mobiliteitsopgaven, omdat dit van wezenlijk belang is voor een goed vestigingsklimaat. Vanuit de regio maken wij graag gebruik van het netwerk van TEB om deze opgave verder te brengen. Rondom lobby en communicatie van strategische projecten kijken wij samen met TEB specifiek naar ieders rol en helpen en versterken we elkaar.
- Bedrijfsleven: Wij betrekken het bedrijfsleven actief bij onze initiatieven. Belangrijke partners, met wie we in het vervolgtraject afstemmen zijn: ondernemers, ondernemerscollectieven, koepelorganisaties en kennisinstellingen. Ook aanbieders zijn een belangrijke partij om samen te komen tot gerichte implementatie.
- Kennisinstellingen als Radboud Universiteit, Hogeschool Arnhem-Nijmegen, Van Hall Larenstein, ROC's dragen bij op verschillende niveaus bij aan de ontwikkeling van kennis op het gebied van de duurzame mobiliteit en bereikbaarheid. Daar waar mogelijk en wenselijk betrekken wij de onderwijssector in onze processen.
- Het Regionaal verkeersmanagementteam Arnhem Nijmegen (RVMT) is een samenwerking tussen wegbeheerders in onze regio (Rijk, Provincie en gemeenten). De opgavemanager stemt af met de voorzitter van het RVMT en vervult in voorkomende gevallen een actieve rol. Het RVMT wordt in 2021 geëvalueerd, waarbij ook gekeken wordt naar de governance.
- De Vervoersorganisatie Regio Arnhem Nijmegen organiseert aanvullend vervoer voor mensen die gebruik maken van Wmo, Jeugdwet, leerlingenvervoer en kleinschalig OV in de regio. Hiervoor is de Vervoersorganisatie Regio Arnhem Nijmegen opgericht. In de vervoersorganisatie sturen en beheersen de gemeenten samen de uitvoering en ondersteunende processen voor het aanvullend vervoer (Avan). De opgavemanager en de directeur van de Vervoersorganisatie stemmen frequent af.

Werken aan mobiliteitshubs en knooppunten

Trolley bussen - Arnhem

2021

In maart 2019 heeft het regionale Portefeuillehoudersoverleg Mobiliteit ingestemd om maximaal in te zetten op een structurele mobiliteitsaanpak, waarbij de regio een belangrijke speler binnen het publiek/private netwerk is. Hiervoor is naast een eenduidige inhoudelijke aanpak ook capaciteit en financiering essentieel. Sinds 2019 wordt ingezet op het versterken van de sturende kracht van de regionale mobiliteitsaanpak en is toegewerkt naar een regionaal mobiliteitsfonds. Dit mobiliteitsfonds wordt sinds 2020 gevoed door de 18 gemeenten. Ook is sinds 2020 gewerkt met gemeentelijke aanspreekpunten voor een zestal werksporen/beleidslijnen.

In december 2020 is het bestedingsplan Verbonden Regio 2021 besproken in het regionale Portefeuillehoudersoverleg Mobiliteit. De opgaven zoals die in 2019 met elkaar zijn overeengekomen zijn hierbij leidend. In totaal is voor 2021 een bijdrage nodig van iets meer dan € 1,2 miljoen. Een deel van de benodigde kosten worden gedekt vanuit de onderuitputting 2020 (€ 202.000). Resteert een bijdrage van € 1.022.541. Dit betekent dat aan de gemeenten gevraagd is om voor 2021 € 1,30 per inwoner per gemeente beschikbaar te stellen. Voor het deelprogramma Slim & Schoon Onderweg is in 2021 een cofinanciering vanuit het Ministerie van I&W, provincie Gelderland, gemeenten en werkgevers voorzien van € 1,15 miljoen, naast een bijdrage vanuit het regionaal mobiliteitsfonds van € 270.000.

De opgaven van de Verbonden regio komt voor het overgrote deel overeen met de koers die in 2019 is ingezet met het ambitiedocument duurzame mobiliteit en bereikbaarheid, waarbij nu ook is gekeken om strategische speerpunten en actualiteiten een plek te geven. Voor 2021 worden een aantal activiteiten ingezet die de opgave versterken. Een economische analyse ICE wordt opgeleverd en samen met de provincie Gelderland wordt o.a. een start gemaakt met het maken van een nieuwe regionaal multimodaal verkeersmodel en starten we de verkenningen rondom de gebiedsgerichte corridors. De regio zet in 2021 sterk in op een aantal majeure strategische processen/projecten als de A50, spoorcorridor Randstad-Arnhem-Ruhrgebied en het station Nijmegen. Daarnaast starten wij met investeringsagenda's (o.a. Hubs & knooppunten, fiets en verkeersveiligheid). Deze lijsten zijn een belangrijke input voor de Groene Metropoolregio als ook voor de provinciale Perspectievennota van medio 2021, waar mede wordt bepaald welke subsidiemiddelen beschikbaar komen. De afspraken die worden gemaakt in de Verstedelijkingsstrategie (2021) hebben eveneens gevolgen voor de potentiële mobiliteitsprojecten.

Speerpunt 1

Gebiedsgerichte corridoraanpak

Multimodale verbinding A15

OVER VIJF JAAR...

- **Realiseren we samen gebiedsgerichte projecten in corridors van weg, rail en water,**
- **met goede (OV-) verbindingen naar Utrecht, Eindhoven, Zwolle én Duitsland (ICE),**
- **waarmee we de capaciteit van het regionale infrastructuur-netwerk vergroten, en met projecten bijdragen aan verbetering van de leefomgeving.**

Gebiedsgerichte corridoraanpak

Dit speerpunt richt zich op de ontwikkeling van de (infrastructuur)corridors in de regio vanuit een gebiedsgerichte aanpak. Het gaat om het bevorderen van interne en externe verbindingen over weg, rail en water vanuit een integrale blik op de leefomgeving. We versterken verbindingen door het beter benutten van de multimodale infrastructuur. Het vergroten van de capaciteit op het netwerk koppelen we aan het verbeteren van de directe leefomgeving. Voor onze inwoners, werknemers, bezoekers en passanten. Dit vraagt onder meer een zorgvuldige afweging tussen het goederenvervoer (per spoor) en het toenemend reizigersvervoer, maar ook met de ontwikkeling van de verstedelijking en de leefbaarheid in de kernen langs de corridors, waaronder het hoogwaardige openbaar vervoer en het binnenstedelijk HOV. In dit speerpunt richten we ons ook op de versterking van verbindingen tussen economische kerngebieden. Hierbij gaat het om de verbindingen met drukbezochte (werk) locaties in de regio en externe verbindingen met onze buurregio's zoals Utrecht, Eindhoven en Zwolle. Op internationaal niveau staat de verbinding met Duitsland, de ICE en de verkenning van euregionale verbindingen met het Europese achterland op de agenda. Wij willen dat er prioriteit wordt gegeven aan investeringen in de spoorcorridor Randstad-Arnhem-RheinRuhr. Versterking van deze corridor is nodig voor de economische ontwikkeling van Nederland, draagt bij aan Europese klimaatdoelstellingen en is noodzakelijk voor verdere verstedelijking en leefbaarheid langs deze corridor. Deze schakel is ook onderdeel van Europese en Duitse spoorplannen.

ACTIES 2022

Uitwerken van het Toekomstbeeld OV 2040
Regionale vertaling van het Toekomstbeeld OV 2040 inclusief uitvoeringsagenda.

A12 spoorcorridor Randstad-Arnhem-Ruhrgebied
Verkenning en lobby van de A12 spoorcorridor incl. Arnhem-Oost.

Implementeren van het actieplan voor Hoogwaardig Openbaar Vervoer
De betrokken gemeenten ondersteunen bij het verkennen en de planvoorbereiding.

Provinciale aanbesteding OV
Het analyseren van de kansen en mogelijkheden rondom de provinciale OV aanbesteding.

Regionaal multimodaal netwerkmanagementkader en verkeersmodel (incl. monitoringssysteem)
Afronding van het regionaal multimodaal netwerkmanagementkader met een advies naar de wegbeheerders. Opstellen van een regionaal kader en ontwikkelen én toepassen van een multimodaal verkeersmodel, samen met de provincie Gelderland. Voor betere beheersing en benutten van verschillende verkeers- en vervoersstromen in en door de regio.

Aanpak A50
Adviseren binnen de projectorganisatie over korte termijnaanpak A50 en participeren van het Mirt-verkenning A50.

Gebiedsgerichte corridors
Afronding verkenning gebiedsaanpak A325 corridor (provincie is trekker), Zuid- en Westflank Nijmegen (provincie is trekker), en Oostflank Arnhem (RWS is trekker).

Regionaal spoor in de regio
Het verkennen van de kansen en mogelijkheden van de bestaande regionale spoorlijnen.

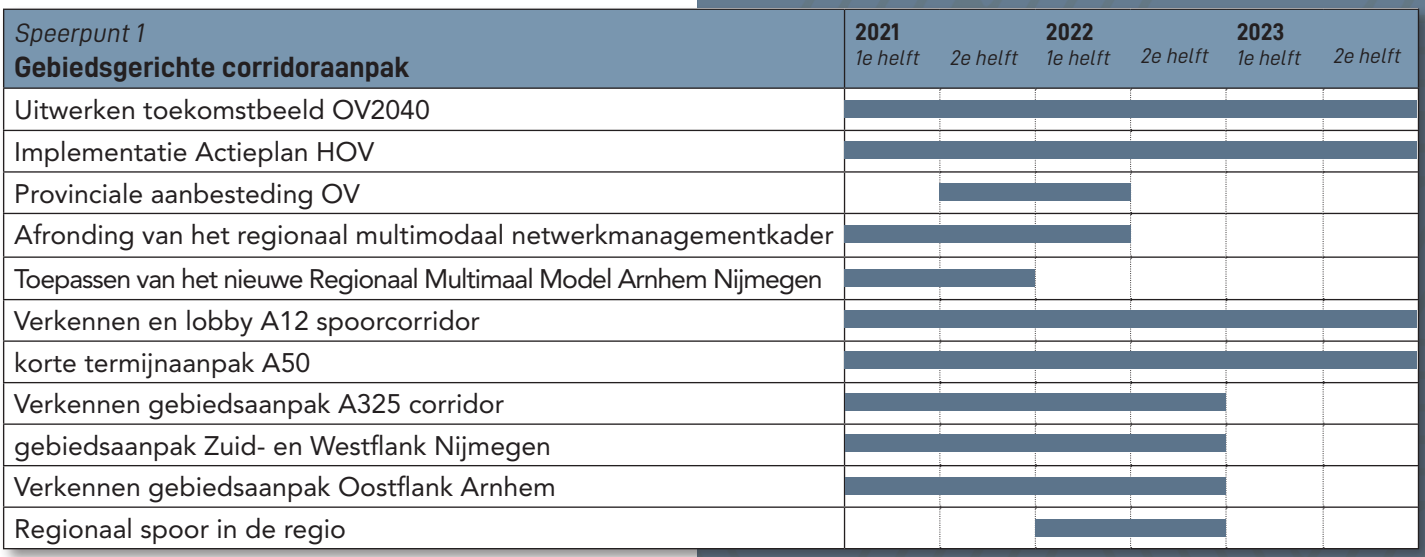

Speerpunt 2

Regionaal (snel)fietspadennetwerk

Regionale fietsverbindingen: fietsbrug 't Groentje bij station Nijmegen Lent

OVER VIJF JAAR...

- **Gebruiken inwoners, werknemers en bezoekers steeds vaker de fiets,**
- **fietsen zij gemiddeld langere afstanden op meer verkeersveilige routes in de regio door**
- **uitbreiding en betere aansluiting op het lokale fietsnetwerk (woon-werk en recreatief).**

Regionaal (snel)fietspadennetwerk

We zetten vol in op de fiets! De fiets, zeker met de komst van de e-bike, wordt steeds populairder. Wij stimuleren en faciliteren deze groeiende populariteit. Wij willen een sterke toename van het fietsgebruik in de regio met positieve gevolgen voor gezondheid, vitaliteit, luchtkwaliteit en leefomgeving. Het doel is het vergroten van fietsgebruik in en naar stad naar 35 %. Wij zien grote samenhang met de realisatie van hubs en verkeersveiligheid. Tevens is er een relatie met het Nationaal Toekomstbeeld Fiets (NTF), waarvoor wij al in 2021 werken naar een (geprioriteerde) lijst van potentiële projecten.

Begin 2019 heeft de regio een position paper 'aantrekkelijk fietsnetwerk' gemaakt. Deze vormt een leidraad voor onze inzet. Zo willen wij komen tot een werkagenda die het kader biedt voor maatregelen en prioriteiten. Het netwerk van snelle fietsroutes is nog niet af. Aan bestaande routes zijn verbeteringen noodzakelijk door toenemend gebruik en nieuwe inzichten. Bovendien zijn er nog kansen in de stedelijke regio om snelle fietsroutes te ontwikkelen. Het verbeteren van feeders is een regiobreed vraagstuk. Zowel rond de steden als verspreid in de regio moet het makkelijker worden om naar een snelle fietsroute te fietsen; of naar een hub of knooppunt, zoals een druk intercitystation. Om ketenmobiliteit te stimuleren is het van belang dat de overstap comfortabel en gemakkelijk is. De overstap tussen fiets en openbaar vervoer optimaliseren we verder. Met de ligging aan rivieren kent de regio veel bruggen. De bruggen vallen veelal samen met de tracés van de snelfietsroutes. De op- en afgangen van bruggen moeten beter (met ook aandacht voor maatvoering/breedte). Naast voorzieningen die de ruggengraat van het fietsnetwerk versterken, is aandacht nodig voor doorfietsroutes tussen kernen en binnen steden. Ook veilige schoolfietsroutes vallen hieronder. Hierbij maken wij zoveel mogelijk gebruik van bestaande subsidiemogelijkheden.

ACTIES 2022

Opstellen meerjaren Regioagenda Fiets (MRF)
Ontwikkelen van een meerjarige regionale investeringsagenda voor de fiets, gericht op een betere prioritering en programmering van (potentiële) fietsprojecten in de regio, en op een betere aansluiting tussen het regionale fietsnetwerk en stedelijke, lokale fietsnetwerken.

Nationaal Toekomstbeeld Fiets
Het benutten van de kansen en mogelijkheden van het Nationaal Toekomstbeeld Fiets.

Utilitaire fietsroutes in relatie tot het recreatief fietsnetwerk
Nadere verkenning naar een betere aansluiting en gebruik van utilitaire fietsroutes (voor woon-werkverkeer) op het recreatieve fietsnetwerk in de regio.

Verkenning van nieuwe snelle fietsroutes
Verkenning van potentieel te realiseren snelle fietsroutes en nader verkennen van knelpunten in de aansluiting op lokale netwerken.
- Nijmegen-Wijchen-Oss
- Arnhem-Huissen-Bemmel
- Om de Noord (Arnhem)
- Zevenaar-Doetinchem

Voorbereiden Planvorming Westflankroute Arnhem – Elst – Nijmegen
Nadere verkenning en planvoorbereiding voor een nieuwe snelle fietsroute tussen Arnhem en Nijmegen via Elst.

Analyseren stedelijk netwerk in relatie tot intelligente verkeerslichten (I-vri's)
Analyse van de aansluiting op het stedelijk fietsnetwerk in relatie tot intelligente vri's (datagedreven stoplichten).

Ondersteunen campagne 'Heel Gelderland fietst' en ondersteunen van de fietsburgemeester Arnhem-Nijmegen
Regionale uitwerking van de provinciale campagne 'Heel Gelderland fietst' met actieve gedragsstimulering om het gebruik van de fiets te vergroten door bijv. fietschallenges, in samenwerking met bedrijven, bewonersgroepen, kennisinstellingen en overheden.

Speerpunt 2 **Regionaal (snel)fietspadennetwerk**	**2021** *1e helft*	*2e helft*	**2022** *1e helft*	*2e helft*	**2023** *1e helft*	*2e helft*
Opstellen meerjaren Regioagenda Fiets	■		■		■	
Kansen benutten Nationaal Toekomstbeeld Fiets	■	■	■	■	■	■
Verkenning van utilitaire & recreatieve fietsroutes	■	■	■			
Verkenning snelle fietsroute Nijmegen-Wijchen-Oss		■	■	■		
Verkenning snelle fietsroute Arnhem-Huissen-Bemmel		■	■	■		
Verkenning snelle fietsroute Om de Noord Arnhem		■	■	■		
Verkenning snelle fietsroute Zevenaar Doetinchem		■	■	■		
Voorbereiden planvorming Westflankroute	■	■	■	■		
Analyse stedelijk netwerk i.r.t. I-vri's		■	■	■	■	
Ondersteunen Gelderland fietst en fietsburgemeester	■	■	■	■	■	■

Speerpunt 3

Hubs en knooppunten

Regionaal mobiliteitsnetwerk met ov-knooppunten: stationsomgeving Wijchen

OVER VIJF JAAR...

Realiseren we met partners (nieuwe) mobiliteitshubs en knooppunten in stad en regio waar we:

- **nieuwe vormen van duurzame mobiliteit aanbieden (deelvervoer, elektrisch, MaaS[1]).**
- **'mobiliteit op maat' bieden voor vraagafhankelijk vervoer in de regio en**
- **zo een betere koppeling maken tussen het regionale en stedelijke infrastructuurnetwerk.**

[1] *Mobility as a Service*

Hubs en knooppunten
Dit speerpunt richt zich op het zo efficiënt mogelijk verknopen van multimodaliteit op strategische locaties en het versterken van multimodale ketens in stad en regio. Met de ontwikkeling van knooppunten en mobiliteitshubs werken we samen met onze partners aan steeds beter bereikbare faciliteiten in de regio. Het gaat om het aanbieden van alternatieven op het gebruik van de auto en de verkeersdeelnemer te verleiden de overstap te maken op actieve en duurzame vormen van mobiliteit. Het kan hier gaan om fysieke ontwikkeling van knooppunten of de ontwikkeling van ehubs, deelvervoer, elektrisch vervoer en MaaS-constructies. Waarbij we inspelen op vraagafhankelijk vervoer in de kleinere kernen van de regio met mobiliteit op maatconstructies.

De focus ligt op het regionale netwerk. Wij richten ons op die hubs die van meerwaarde zijn voor het regionale mobiliteitssysteem. De doelstelling is tweeledig: Het verlichten van de druk op het verkeersnetwerk rond drukbezochte plekken in de regio en het stimuleren en faciliteren van duurzame vormen van mobiliteit. Hier zoeken we de aansluiting bij lopende ruimtelijke ontwikkelingen en de andere regionale opgaven. Dit vraagt om een integrale benadering. Wij hanteren hierbij het uitgangspunt om nieuwe woningen zoveel mogelijk te programmeren nabij (H)OV en/of in verbinding met nabij gelegen (regionale/snel-) fietspaden, waarbij in de eerste plaats de bestaande capaciteit wordt benut en knooppunt-vorming wordt gestimuleerd (o.a. bij station Nijmegen, Arnhem-Oost).

De samenhang en meerwaarde van hubs vanuit verschillende invalshoeken staat centraal. Denk hierbij aan de aansluiting op woon- en werklocaties, binnensteden, voorzieningen en recreatieve hotspots. Maar ook de ontwikkelingen op het gebied van mobiliteit zoals de uitbreiding van het regionale (snel)fietsnetwerk en HOV-netwerk. We kijken op drie schaalniveaus naar het functioneren van hubs en knooppunten (overstaphubs, ontsluitingshubs en speciale hubs). Met oog voor bestaande en potentiële nieuwe hublocaties onderzoeken we waar de hubs complementair zijn en elkaar kunnen aanvullen vanuit een regionale optiek. Het gaat hierbij om de relaties tussen het stedelijke schaalniveau, de flanken en het regionale schaalniveau.

Een integrale benadering staat ook hier centraal waarbij we de leefomgeving van inwoners, werknemers en bezoekers verbeteren.

ACTIES 2022

Meerjarige investeringsagenda
Ontwikkelen en actualiseren van de meerjarige investeringsagenda regionale hubs en knooppunten.

Implementeren van kansrijke hubs
Verkenning, planvoorbereiding en verkenning van 1e fase investeringsimpuls in mobiliteitshubs.

Adviseren stationsgebied Nijmegen
De regio ondersteunt de gemeentelijke plannen voor realisatie van het stationsgebied Nijmegen, inclusief verbetering van de kwaliteit van de stationsomgeving met het oog op de realisatie van wonen en werken in de directe omgeving. In 2023 start een deel van de uitvoering aan de westkant van het station.

Mobiliteit op Maat/Hubtaxi
Uitwerken Mobiliteit op Maat in relatie tot het project haltetaxi van de provincie Gelderland.

Fietsparkeren/gratis stallen
Analyseren van de kansen en mogelijkheden voor fietsparkeren en gratis stallen.

Speerpunt 3 **Hubs en knooppunten**	**2021** *1e helft*	*2e helft*	**2022** *1e helft*	*2e helft*	**2023** *1e helft*	*2e helft*
Meerjarige investeringsagenda	■		■		■	
Verkennen en planvoorbereiding	■	■	■	■	■	■
Adviseren station Nijmegen	■	■	■	■	■	■
Uitwerken Mobiliteit op Maat	■	■	■	■		
Fietsparkeren en gratis stallen		■	■			

Speerpunt 4

Gedragsaanpak duurzame mobiliteit

Gedragsaanpakken mobiliteit: Slim Spitsen Waalbrug

OVER VIJF JAAR...

- **maken meer inwoners, werknemers en bezoekers gebruik van duurzame vormen van mobiliteit**
- **door een actieve beïnvloeding van mobiliteitsgedrag en vervoermiddelkeuze,**
- **met een goede samenwerking tussen werkgevers, mobiliteitsaanbieders en overheden,**
- **waardoor de capaciteit van het regionale infrastructuurnetwerk beter wordt benut.**

Gedragsaanpak duurzame mobiliteit
Dit speerpunt richt zich op gedragsbeïnvloeding van verkeersdeelnemers. Doel is het beter benutten van de het mobiliteitsnetwerk door ons nadrukkelijk te richten op de beïnvloeding van mobiliteitsgedrag en vervoermiddelkeuzen. Een belangrijk programma binnen dit speerpunt is 'Slim & Schoon Onderweg'. De 18 regiogemeenten, provincie Gelderland, Rijkswaterstaat, Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en VNO-NCW werken samen in het programma (Slim & Schoon Onderweg) om de bereikbaarheid van de regio te verbeteren, waarbij de activiteiten en maatregelen geordend zijn volgens drie programmalijnen:

- Programmalijn 1: Gezamenlijke aanpak mobiliteitsgedrag
- Programmalijn 2: Krachtenbundeling Slimme mobiliteit
- Programmalijn 3: Stimuleren Duurzame mobiliteit

Voor de looptijd van het totale programma (2019 – 2022) zijn de volgende doelen geformuleerd:

- Naar minimaal 20.000 extra slimme en duurzame reizigers.
- Minimaal 20.000 minder autoritten, met name gericht op opvang van de autonome groei aan automobiliteit in de regio.
- Regionale bijdrage aan reductie CO2 wegverkeer (75 kton in 2022).
- Reductie autoverkeer met 10% op kwetsbare corridors gericht op verbetering van de doorstroming en vergroting van de leefbaarheid.

Dit doen we door mensen te stimuleren om minder te reizen, op een ander tijdstip, met een ander vervoersmiddel of via een andere route. Ook zetten we in op smart mobility om de mobiliteit zo goed mogelijk te faciliteren.

ACTIES 2022

Communicatie en monitoring gedrag en verkeersdeelname in de regio
Ontwikkelen van regionale campagnes gericht op werknemers, werkgevers, bewoners en bezoekers voor verduurzaming van hun mobiliteitsgedrag, en digitale monitoring van de verkeersdeelname, en analyse van mobiliteitsdata.

Innovatieve en duurzame mobiliteitsprojecten
Verkenning en realisatie van innovatieve projecten, inclusief subsidies hiervoor, van duurzame pilots of experimenten in de regio voor vernieuwende vormen van duurzame mobiliteit.

Slim & Schoon Onderweg
Het realiseren van het uitvoeringsprogramma Slim& Schoon Onderweg.

Speerpunt 4 **Gedragsaanpak duurzame mobiliteit**	**2021** *1e helft*	*2e helft*	**2022** *1e helft*	*2e helft*	**2023** *1e helft*	*2e helft*
Monitoring en communicatie						
Innovatieve en duurzame mobiliteitsprojecten						
Uitvoeringsprogramma Slim & Schoon Onderweg						

Speerpunt 5

Verkeersveiligheid

Veilige fietsverbindingen: campus Heyendaal

OVER VIJF JAAR...

- **Is de verkeersveiligheid in de hele regio verbeterd door een meer gerichte, risicogestuurde en proactieve aanpak.**
- **Is er een dalende lijn in het aantal doden en gewonden in alle regionale gemeenten.**

Verkeersveiligheid
De regio wil extra aandacht voor het verbeteren van de verkeersveiligheid, waarvoor in 2019 het Startakkoord Strategisch Plan Verkeersveiligheid door VNG en IPO is getekend. De regio werkt samen met de provincie Gelderland en het Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid aan onder meer een integraal en uniform verkeersveiligheidsbeleid. We doen al veel, maar er liggen belangrijke kansen om het meer regionaal te doen. Door van tevoren initiatief te nemen om risico's aan te pakken, in plaats van pas maatregelen treffen als er een ongeluk is gebeurd. Onze aanpak past binnen het landelijk kader van het Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030. Onze hoofdopgave is dat iedereen elke dag weer veilig thuiskomt. Dit is het uitgangspunt, waarin we ook onze verdere doelen mee concretiseren. Elk verkeersslachtoffer is er één te veel. Het in 2019 vastgestelde positionpaper Verkeersveiligheid vormt de leidraad voor onze aanpak.

ACTIES 2022

Regionale uitwerking Strategisch Plan Verkeersveiligheid (SPV)
De regio initieert en coördineert regionale studies die bijdragen aan de kaders van het SPV.

Investeringsagenda verkeersveiligheid
Het ontwikkelen van een meerjarige investeringsagenda verkeersveiligheid.

Landbouwroutes
Opstellen handreiking en uitwerking landbouwroutes.

Verkeersveiligheid pakketdiensten
Analyseren van de knelpunten en kansen/mogelijkheden om de verkeersveiligheid te verbeteren.

Speerpunt 5 **Verkeersveiligheid**	**2021** *1e helft*	 *2e helft*	**2022** *1e helft*	 *2e helft*	**2023** *1e helft*	 *2e helft*
Regionale uitwerking SPV						
Meerjarige investeringsagenda						
Handreiking en uitwerking landbouwroutes						
Analyse pakketdiensten						
Implementatie gedragsaanpak						

DE PRODUCTIEVE REGIO

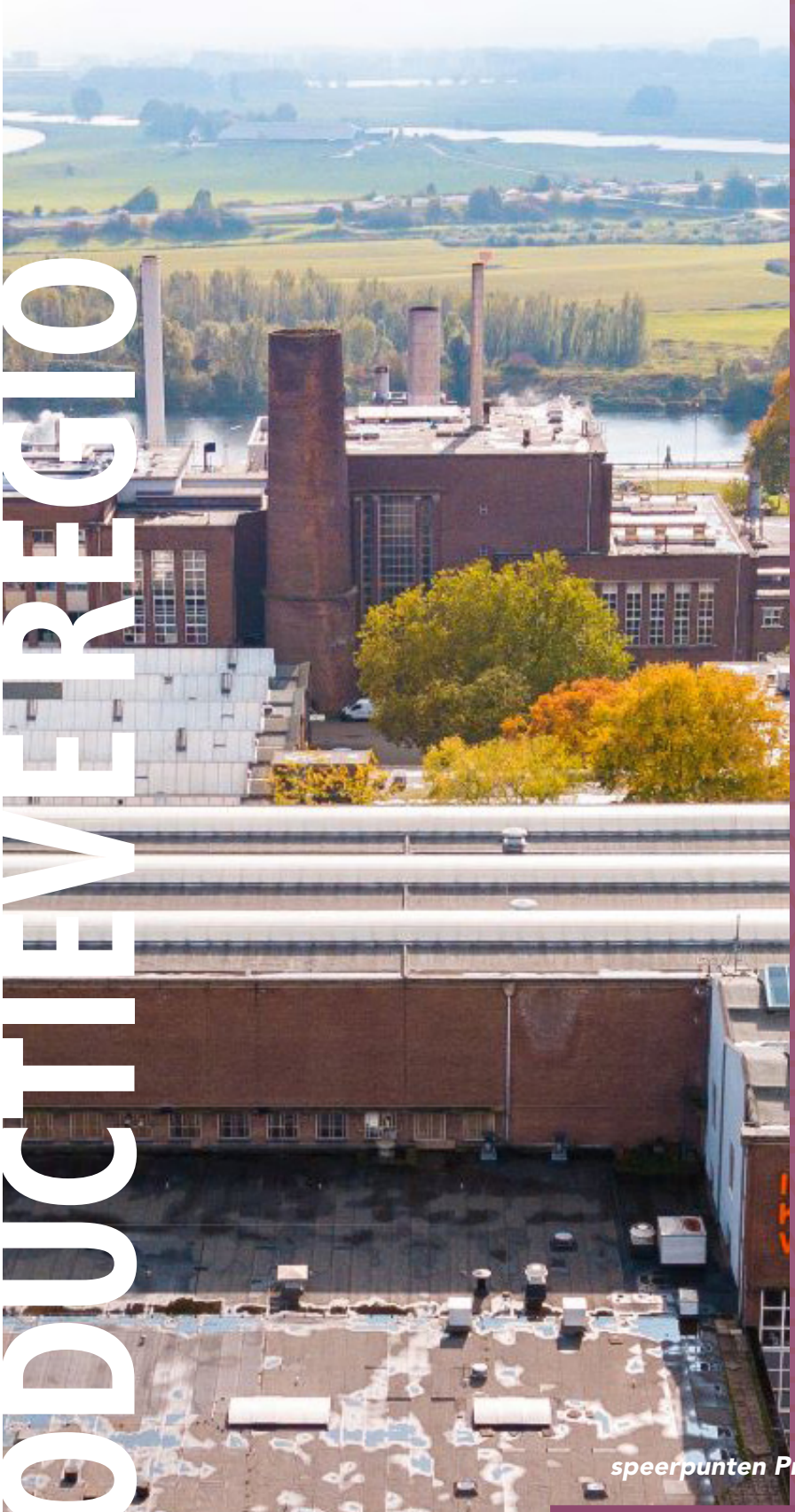

Over vijf jaar:

Is het MKB de crisis te boven. Innovatief vermogen, positie en productiviteit van ons bedrijfsleven zijn versterkt. De werkgelegenheid is gestegen, er is passend werk voor iedereen en we hebben externe gelden binnengehaald en geïnvesteerd in onze economie.

speerpunten Productieve regio

1. Stimuleren ondernemerschap in het MKB
2. Human Capital: onderwijs en arbeidsmarkt
3. Doorontwikkeling van (inter)nationale clusters
4. Versterking van duurzame logistiek
5. Toekomstbestendige werklocaties

Bedrijventerrein Schoenaker - Beuningen

AMBITIE EN SPEERPUNTEN

Innovatie en werkgelegenheid
Onze regio kent veel innovatiekracht en de vestigingskwaliteit van onze werklocaties scoort boven het landelijk gemiddelde. Tegelijkertijd zien we als opgave om de kwaliteiten van onze regio steviger te profileren en de economische potenties beter te benutten. We versterken onze inzet op innovatiekracht in de clusters Health, Hightech & Energy, de cross-over met Food en logistiek als onlosmakelijke voorwaarde. Dit legt de basis voor een sterke (inter)nationale positie en productiviteit van toonaangevende bedrijven. Dit sterke economische profiel maakt onze regio interessant voor talenten. De ambitie is economische groei te faciliteren en een forse banengroei in een goede balans met de leefkwaliteit in de regio. Dit doen we samen met o.a. TEB en de provincie Gelderland.

Voor de langere termijn zetten we in op behoud en aantrekken van (nieuwe) bedrijvigheid in de regio. Op verschillende niveaus: van zelfstandigen en startups tot het MKB en internationals. We versterken de kwaliteiten van de werklocaties, zodat nieuwe bedrijven zich vestigen en dat ondernemerschap en innovatie gestimuleerd worden. We verbinden lokale bedrijven, instellingen en activiteiten aan de topsectoren en bieden synergievoordelen en ondersteuning bij het uitwerken van ideeën tot concrete projecten. We zetten in op de kwaliteit van onze werklocaties en passend bij het dna van de regio. We versterken de samenwerking met partijen in het onderwijs, gericht op een betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt, passend bij de vraag van ondernemers en de skills van werknemers en werkzoekenden.

Herstel na COVID-19
Voor de kortere termijn zetten wij krachtig in op het ondersteunen van ons bedrijfsleven in het herstel na de COVID-19 crisis. COVID-19 heeft een enorme impact op de wereldeconomie en ons regionale bedrijfsleven. Van klein tot groot, elk bedrijf voelt in meer of mindere mate de effecten van de crisis.

Voor de langere termijn zetten we ons in voor een versterking van de economische basis, waarin bedrijven zich willen vestigen en kunnen groeien. Dit is belangrijk voor het verdienvermogen, de werkgelegenheid en de welvaart van onze inwoners. Vanuit de Groene Metropoolregio dragen we op een aantal thema's bij aan deze structuurversterking, het innovatieve vermogen van onze economie en de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt.

PARTNERS

Bij het uitvoeren van bovengenoemde acties is de samenwerking met onze partners van groot belang, waaronder de provincie en TEB. Met de provincie zijn ambities en acties al afgestemd, de ambities binnen de speerpunten sluiten goed aan bij de doelstellingen van de provincie.

Veel acties worden in samenwerking met TEB opgepakt, waarbij het accent ligt op de acties binnen de speerpunten 'doorontwikkeling van de clusters Health, Hightech en Energy' en 'Human Capital'. Bij de totstandkoming van de acties heeft ook afstemming plaatsgevonden met TEB. TEB heeft een groot triple helix netwerk via de boardleden en de helixgroepen. Met de helixgroepen Arbeidsmarkt, Health, Hightech & Energie en Food is er een samenwerking tussen bedrijfsleven, overheid en kennisinstellingen en deze kan o.a. een belangrijke rol vervullen in het aanjagen van innovaties, het verder brengen en uitvoeren van projecten, verbindingen leggen met het bedrijfsleven en de economische profilering van de regio. De civic entrepreneurs van TEB zijn de coördinatoren van deze helixgroepen. In de komende maanden gaan we met de provincie en TEB verder in gesprek om uit te werken op welke wijze we verdere samenwerking vormgeven.

Daarnaast is de samenwerking met andere partners van belang. De afstemming met deze partners pakken we vanaf april 2021 actief op. Met de arbeidsmarktregio's Arnhem en Nijmegen heeft wel afstemming plaatsgevonden over human capital. Onze partners zijn: de provincie Gelderland, TEB, Innovatiesupportorganisaties zoals KIEMT en Health Valley, Logistics Valley, Ministerie EZK, Euregio/INTERREG, Liemerse Ambassade, kennisinstellingen, ondernemers(verenigingen), Oost NL, VNO/NCW Midden, MKB Koepels, MKB Nederland, Next Garden, Stichting Clok, Arbeidsmarktregio's, Werkbedrijf-regio's, Techniekpact, Gelders Vakmanschap, UWV, Banken, Kamer van Koophandel, makelaars, beleggers, onderwijsinstellingen MBO/HBO/WO, ondernemerskringen en platformen, vakbonden.

Duurzame logisitek - Energy Corridor 2030

2021

Economische Monitor
In 2021 starten wij met een Economische Monitor waarin wij data verzamelen die van belang zijn voor de speerpunten binnen de Productieve regio. Wij maken daarbij slim gebruik van bestaande beschikbare data. De Economische Monitor wordt elke twee jaar geactualiseerd. Zo kunnen we resultaten monitoren en bijsturen waar nodig.

COVID-19 herstel MKB
Herstel van het MKB na de COVID-19 crisis is urgent. Wij starten in 2021 een programma gericht op heroriëntatie na COVID-19. We maken de toekomstmogelijkheden inzichtelijk voor 75 ondernemers en een plan van aanpak voor mogelijke vervolgroutes. Wij doen onderzoek naar de financiële mogelijkheden tot 1 miljoen voor het MKB en maken een plan van aanpak voor het vervolg. Wij jagen het ondernemersklimaat en innovatie aan door kennisdeling en faciliteren van ontmoeting. Ook houden wij vinger aan de pols bij Ministerie van EZK voor nieuwe kansen voor MKB ondersteuning.

Human Capital
Wij zetten krachtig in op het ondersteunen van ons bedrijfsleven na de COVID-19 crisis. Wij verkennen samen met bedrijfsleven en kennisinstellingen welke bestaande instrumenten het meest resultaatgericht zijn. We halen arbeidsmarktbehoeftes op bij MKB en verbinden deze met de werknemerskant. Deze signalen geven wij af aan de arbeidsmarkttafels. We verbinden netwerken aan elkaar, zoeken naar financieringsbronnen om tot gezamenlijke oplossingen te komen. Voor bundeling in samenwerking tussen overheden/ kennisinstellingen/bedrijven zetten wij in op een regiobrede Human Capital Agenda in 2022.

(Inter)nationale clusters
Met de Economische Monitor wordt de betekenis van Health, Hightech & Energy en Food voor regiogemeenten uitgewerkt. Wat gebeurt al, welke kansen liggen er, wat levert investeren in de clusters op voor de gehele regio, Nederland en Europa. Wij versterken het innovatief vermogen door ondersteuning van lopende projecten, met focus op Connectr voor nieuwe energieoplossingen. Naast Connectr supporten wij de programma's Briskr, Startlife en Orion voor ondersteuning van start-ups en scale-ups en zetten wij ons in voor innovatieve kennishubs en zoeken daarin de verbinding met lokaal en regionaal bedrijfsleven. Met een beter gestructureerde lobby en profilering van de (inter)nationale clusters zetten wij in op subsidie- en investeringsfondsen bij het Rijk, Duitsland en Europa.

Duurzame logistiek
Wij verkennen mogelijkheden voor een sluitende businesscase voor truckparking in de regio. Op lokaal niveau is dit lastig, maar voor goede plannen die bijdragen aan de (inter)nationale corridorontwikkeling zijn er financieringsmogelijkheden in Den Haag en Brussel. Zeker als hierbij de combinatie wordt gezocht met bijvoorbeeld clean energy hubs. Ook de handhavingsmogelijkheden nemen we daarbij mee. Wij gaan kennisdelen op bestaande initiatieven van vergroening van brandstoffen (zoals waterstof) en stadsdistributie.

Wij verzamelen de initiatieven in de regio om deze in 2022 te coördineren en te onderzoeken op kansrijkheid en daarmee de basis te leggen voor 1 of 2 INTERREG-aanvragen.

Werklocaties
De ontwikkelruimte binnen het Regionaal Programma Werklocaties (RPW) wordt verdeeld en we zetten een eerste stap in de kwalitatieve verbetering van het RPW door de verbinding te leggen met de ruimtebehoefte van Health, Hightech & Energy, de economische kracht van de subregio's en de koppeling te leggen met andere opgaven.

Speerpunt 1

Stimuleren ondernemerschap in het MKB

Hotspot voor ondernemerschap - Modekwartier Arnhem

OVER VIJF JAAR...

- **Hebben we in de regio meer start-ups en nieuwe bedrijven in retail, horeca en andere MKB.**
- **Stimuleren we ondernemerschap via (lokale) broedplaatsen, training en opleidingen.**
- **Verbinden we ondernemers aan kennis- en investeringsnetwerken in regionaal en nationaal verband.**
- **Hebben veel MKB'ers een slag gemaakt in digitalisering en is de kennis, kunde en slagkracht van MKB'ers verbeterd ten opzichte van 2021.**

Stimuleren ondernemerschap in het MKB
Met de acties binnen dit speerpunt ondersteunen wij het MKB bij herstel na de COVID-19 crisis. Met het stimuleren van het ondernemerschap, het vergroten van kennis, kunde en slagkracht van MKB'ers kan worden ingespeeld op nieuwe technologieën en verdienmodellen. Daarmee versterken we het innovatievermogen, de positie en de productiviteit van de bedrijven.

ACTIES 2022

Programma Toekomstgericht Ondernemen
Continuering van het programma uit 2021 gericht op heroriëntatie van MKB'ers na de COVID-19 crisis, op basis van het in 2021 gemaakte plan van aanpak. We maken inzichtelijk wat de toekomstmogelijkheden zijn voor 75 ondernemingen. Afhankelijk van de toekomstmogelijkheden wordt een vervolgroute gekozen.

Inzichtelijk maken financiële landschap MKB
Uitvoeren van het in 2021 gemaakte plan van aanpak hoe we het MKB in de regio beter kunnen helpen om de financiële mogelijkheden tot 1 miljoen te benutten. Dit kan communicatie en marketing zijn van de mogelijkheden of activiteiten (lobby) om mogelijkheden hiervoor te creëren.

Aanjagen ondernemersklimaat door kennisdeling en faciliteren ontmoeting
- Innovaties stimuleren door het faciliteren van ontmoeting en kennisdeling op regionaal niveau. Met een jaarlijks MKB-event en een MKB-Award Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen. Doel: ontmoeting faciliteren, kennisuitwisseling en op een positieve manier aanjagen van innovaties. Continuering van actie uit 2021.
- Borging van de MKB-deal Sm@rt Together voor digitalisering: uitdragen van de regeling en waar nodig verbinden met het bedrijfsleven. Vinger aan de pols houden bij het Ministerie van EZK voor eventuele nieuwe kansen voor ondersteuning van MKB'ers in de regio.

Speerpunt 1 **Stimuleren ondernemerschap in het MKB**	**2021** *1e helft*	 *2e helft*	**2022** *1e helft*	 *2e helft*	**2023** *1e helft*	 *2e helft*
Programma Toekomstgericht Ondernemen						
Inzichtelijk maken financiële landschap MKB						
Aanjagen ondernemersklimaat door kennisdeling en faciliteren ontmoeting						

Speerpunt 2

Human Capital: onderwijs en arbeidsmarkt

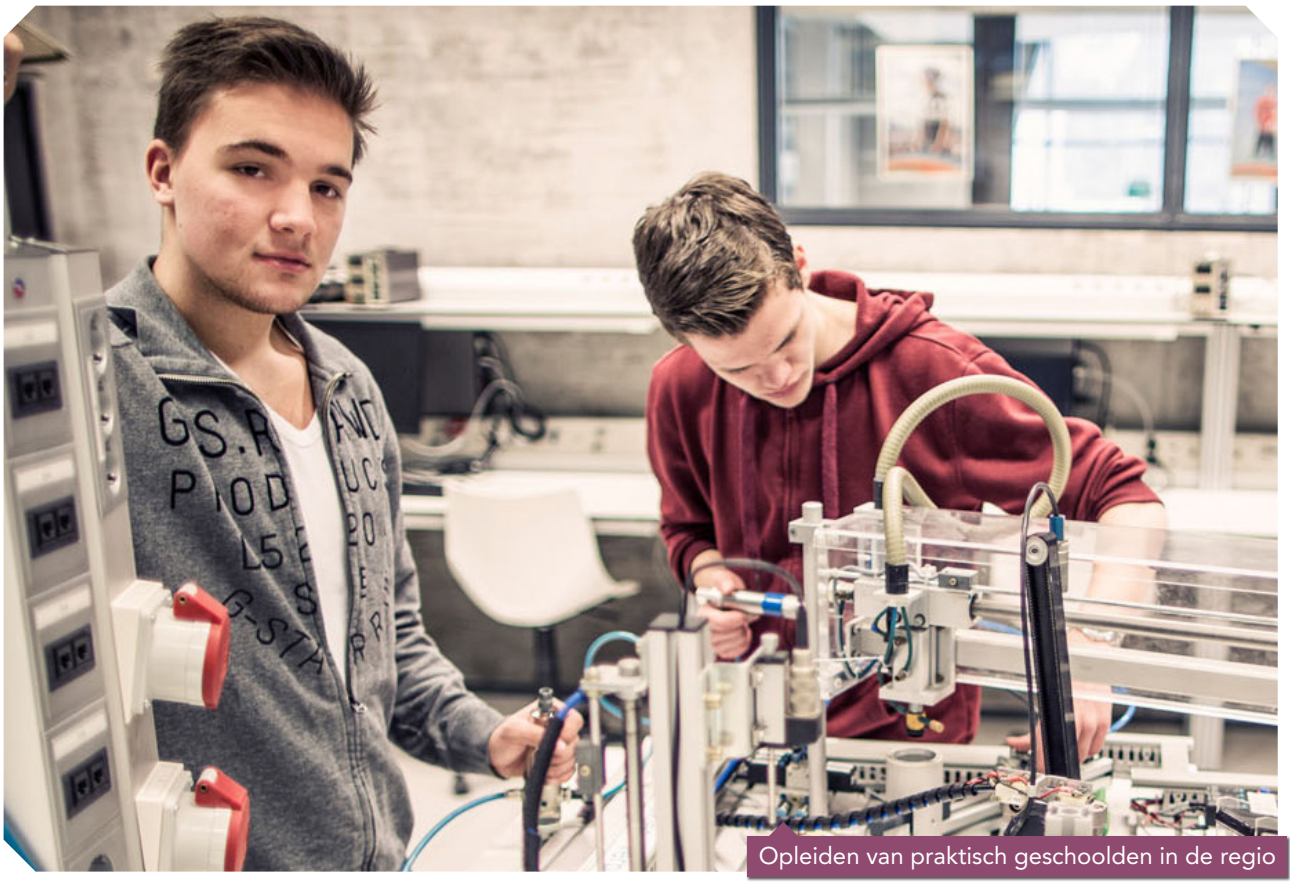

Opleiden van praktisch geschoolden in de regio

OVER VIJF JAAR...

Hebben we de vraag van ondernemers en het aanbod van personeel dichter bij elkaar gebracht door de juiste netwerken met elkaar te verbinden.

Hebben we een wendbare arbeidsmarkt waardoor het aantal banen in de sectoren Health, Hightech & Energy en Food in de regio is gegroeid.

Realiseren bedrijfsleven en onderwijsinstellingen in de regio steeds meer samen in projecten die zorgen voor een betere aansluiting van MBO, HBO en WO op de arbeidsmarkt.

Human Capital: onderwijs en arbeidsmarkt
Ook bij het speerpunt Human Capital zetten wij voor de komende twee jaar krachtig in op het ondersteunen van ons bedrijfsleven in het herstel na de COVID-19 crisis. Ons MKB heeft het moeilijk en we helpen hen bij het aanpakken van de arbeidsmarktvraagstukken die op hen afkomen. Er zijn grote zorgen bij bedrijven over de beschikbaarheid van (passend) personeel wanneer de economie weer aantrekt. Daarnaast stellen we vast dat, net als voor de crisis, de schaarste aan passend en voldoende personeel bij de techniek, de zorg, de bouw en IT sectoren onverminderd is.

Samenwerking op regionaal niveau en commitment tussen overheden, kennisinstellingen en bedrijven is cruciaal om urgente vraagstukken op de arbeidsmarkt te kunnen oplossen. Veel organisaties houden zich in netwerkverband actief bezig met de matching van vraag en aanbod van personeel. Vaak vanuit het oogpunt van de werknemer. Als regio bekijken we dit vraagstuk met name vanuit de werkgeverskant. Beiden zijn nodig voor een veerkrachtige arbeidsmarkt. Het verbinden van deze twee invalshoeken is een belangrijke rol voor de regio. Dit in goede en continue afstemming met de betrokken partijen. TEB speelt een belangrijke rol in de verbinding met het bedrijfsleven en het arbeidsmarktplatform. TEB focust zich op de sectoren Health, Hightech & Energie en Food en vooral op de MBO-plussers. De arbeidsmarktregio's richten zich vooral op de praktisch opgeleiden in de arbeidsmarkt. Beiden vullen elkaar daarin goed aan.

De informatie uit de Economische Monitor 2021 gebruiken we om komend jaar de beoogde resultaten concreet te maken.

ACTIES 2022

Verkenning inzet bestaande instrumenten
Voortzetten verkenning welke bestaande instrumenten het beste bijdragen aan het behalen van de genoemde resultaten, samen met bedrijfsleven en kennisinstellingen. Het gaat daarbij om instrumenten als Skillshub, House of IT, Connectr Business School en The Lifenet 3.0. Medio 2022 zetten wij actief in op de meest resultaatgerichte instrumenten.

Behoefte ophalen bij MKB en verbindingen leggen
Wij vragen het MKB (werkgeversorganisaties) waar zij behoefte aan hebben in relatie tot de arbeidsmarkt. Met die informatie leggen wij verbindingen tussen werkgeverskant en werknemerskant om mismatches op de arbeidsmarkt aan te pakken. Gebruikmakend van de informatie die er al ligt en vooral kijkend naar de benodigde aanvullende informatie.

Netwerken verbinden voor gezamenlijke oplossingen
Opgehaalde signalen neerleggen bij de bestaande human capital-tafels. Netwerken met elkaar verbinden om tot gezamenlijke oplossingen voor gesignaleerde knelpunten te komen. Actief zoeken naar mogelijkheden om bestaande financieringsbronnen hiervoor in te zetten.

Ontwikkelen van een regiobrede Human Capital Agenda en een Human Capital Akkoord
Ontwikkelen van een regiobrede Human Capital Agenda voor overheden, kennisinstellingen en bedrijfsleven met de volgende hoofdthema's:
- Leven lang lerend
- Veerkrachtige arbeidsmarkt
- Aantrekken en behouden van nationaal en internationaal talent
- Ontwikkelen van talent voor kansrijke beroepen

Commitment tussen overheden, kennisinstellingen en bedrijven en een gezamenlijke meerjarige strategie creëren doen we door het Human Capital Akkoord 2022-2025 af te sluiten.

Speerpunt 2 **Human Capital: onderwijs en arbeidsmarkt**	**2021** *1e helft*	 *2e helft*	**2022** *1e helft*	 *2e helft*	**2023** *1e helft*	 *2e helft*
Verkenning inzet bestaande instrumenten						
Behoefte ophalen bij MKB en verbindingen leggen						
Netwerken verbinden voor gezamenlijke oplossingen						
Ontwikkelen regiobrede Human Capital Agenda en Human Capital Akkoord						

Speerpunt 3

Doorontwikkeling van (inter)nationale clusters

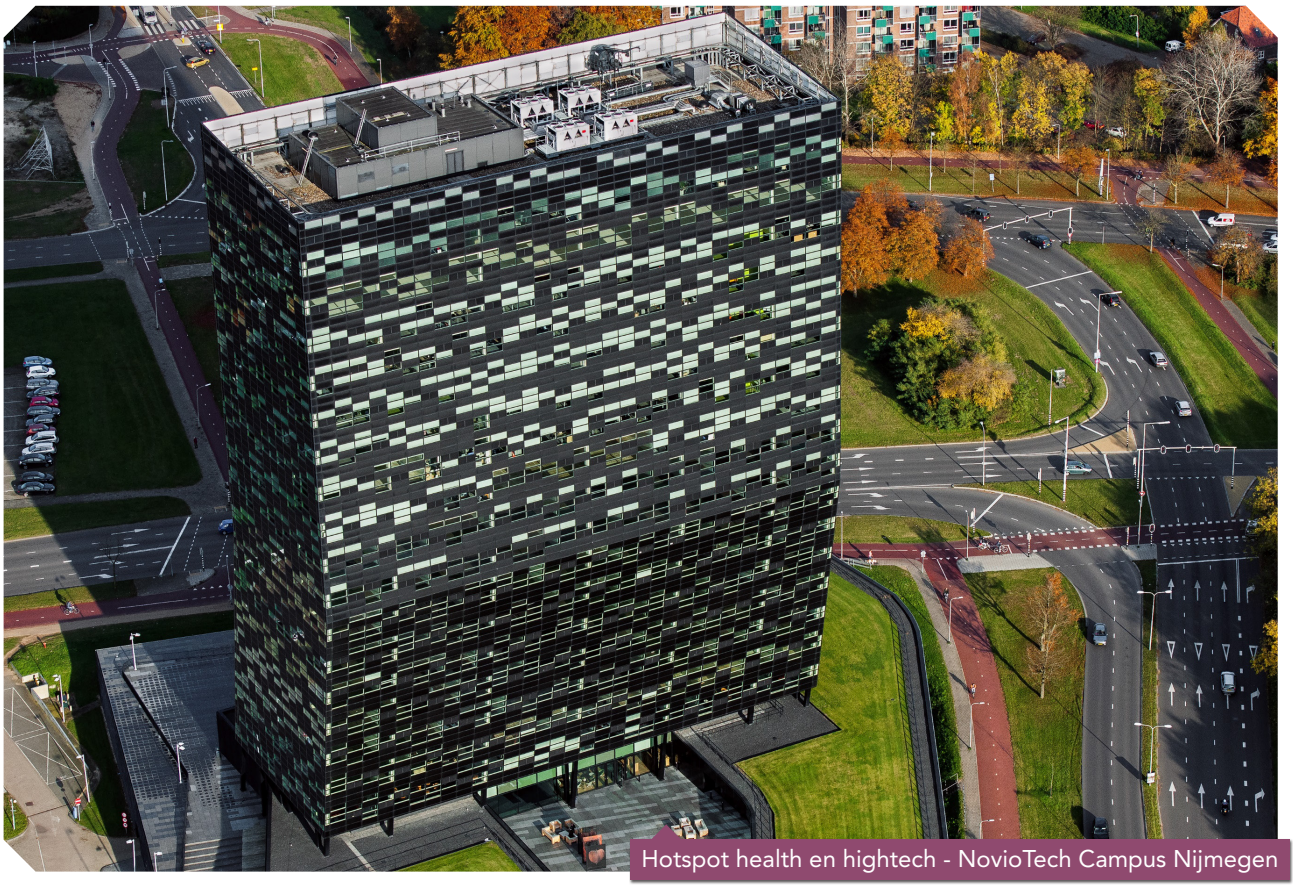

Hotspot health en hightech - NovioTech Campus Nijmegen

OVER VIJF JAAR...

Is het innovatieve vermogen van bedrijven in Health, Hightech & Energy versterkt en betaalt zich dit uit in verdienvermogen (bruto regionaal product), in werkgelegenheid – uitgedrukt in arbeidsproductiviteit - en in de kennispositie van de regio in deze drie clusters.

Wordt het innovatief vermogen van de bedrijven ook ingezet voor onze andere maatschappelijke opgaven zoals energietransitie, de woonopgave, de circulaire opgave en klimaatadaptief houden van de regio.

Zijn we zichtbaar in onze directe omgeving (Gelderland, Brabant, Utrecht) en daarbuiten als (inter)nationaal toonaangevende regio voor innovaties en sleuteltechnologieën op gebied van Health, Hightech & Energy.

Werken we met Foodvalley samen aan crossovers tussen health en food.

Doorontwikkeling van (inter)nationale clusters
Binnen dit speerpunt gaat het om de doorontwikkeling van de (inter)nationale clusters Health, Hightech & Energy. Wij willen deze topsectoren inzetten voor de maatschappelijke opgaven waarvoor de regio staat, zoals energietransitie en een gezonder klimaat, maar ook de groei van nieuwe banen op alle niveaus. Daarbij hoort ook de kennis en kunde binnen de regio over voedselproductie. De ambitie is om als Groene Metropoolregio voor bedrijven en instellingen 'the place to be' te worden in Nederland en Europa als het gaat om deze clusters. We willen onze innovatieve krachten in deze sectoren (inter) nationaal zichtbaar maken door innovaties en initiatieven goed te bundelen, onze lobby beter te structureren en de mogelijkheden te benutten voor de samenwerking met Foodvalley. Dit in lijn met de kansen voor de regio die ook in de Kracht van Oost – Nederland Slim Benutten worden benoemd.

Eén van de dragers van een goed vestigingsklimaat zijn gezonde bedrijven. Bedrijven blijven economisch succesvol als zij weten te reageren op ontwikkelingen in hun omgeving. Dat doen ze over het algemeen door te vernieuwen en/of te innoveren. Dit speerpunt spitst zich toe op het versterken van het innovatieve vermogen van de regionale bedrijven. Het innovatief vermogen wordt versterkt als partners inhoudelijk met elkaar samenwerken in een kennishub zoals Connectr, het Chip Integration Technology Centre CITC in Nijmegen, OnePlanetResearch Center of kennishub Circulaire economie. Plannen zijn er voor Artifical Intelligence, water- en droogteproblematiek, radiofrequentie technologie, digital health hub. Ook wordt gekeken naar de mogelijkheden voor clean energyhubs.

ACTIES 2022

Betekenis van Health, Hightech & Energy voor regiogemeenten uitwerken
Met de informatie uit de Economische Monitor uit 2021 zetten we actief in op de kansen die er liggen voor de doorontwikkeling van de clusters en verdere netwerk- en clustervorming. We gebruiken de informatie om projecten te ontwikkelen in de regio en gericht te lobbyen bij het Rijk en Brussel om gelden binnen te halen.

Connectr
Connectr is een triple helix clustering om nieuwe energieoplossingen (zoals waterstof, batterijopslag) te bedenken/onderzoeken/testen/toe te passen. Door gedeelde faciliteiten, een innovatielab, een innovatieprogramma. Locatie is IPKW Arnhem met verbindingen over de hele regio (en daarbuiten): ENGIE-terrein (Nijmegen), Park15 (Overbetuwe), InnoFase (Duiven), Next Garden (Lingewaard). Het regionaal bedrijfsleven kan aansluiten door het inzetten van stagairs, afstudeerders of onderzoeksopdrachten en gebruikmaken van testfaciliteiten en proefopstellingen. Het kenniscluster dat ontstaat kan lokale en regionale bedrijven helpen bij innovatie en transitie naar nieuwe energiebronnen. Connectr trekt nieuwe bedrijven, nevenvestigingen en start- en scale-ups aan. Dit creëert arbeidsplaatsen.

Versterken innovatievermogen met lopende projecten
Projecten die van belang zijn voor regiogemeenten, maar getrokken worden door andere partijen (o.a. TEB), worden ondersteund vanuit de regio. Gemeenten kunnen individueel aanhaken bij de projecten voor startupondersteuning en / of lokale startersloketten hieraan verbinden: Briskr 20, (Nijmegen, Health/Hightech), Startlife (Wageningen, agrifood en voeding) en Orion (Arnhem, energy, creatief en zakelijke dienstverlening).

Ontwikkeling van technologie gedreven kennishubs
Inzet op innovatieve hubs en met name de verbinding met lokaal en regionaal bedrijfsleven, naast de inzet om een goede bedrijfsomgeving (Toekomstbestendige Werklocaties) te bewerkstelligen.

Beter gestructureerde lobby en profilering
Inspelen op kansen door economische kennis, innovaties en initiatieven in de regio beter te bundelen en extern uit te dragen door beter gestructureerde lobby bij het Rijk, Duitsland en Europa. In de economische profilering van de regio richten we ons op Health, Hightech & Energy en Food. Logistiek is een belangrijke voorwaarde voor de doorontwikkeling van de clusters. De brede profilering van de regio doen we als Groene Metropoolregio, waarbij Lifeport (TEB) ingezet kan worden rondom de economische profilering van de clusters.

Speerpunt 3 **Doorontwikkeling van (inter)nationale clusters**	**2021** *1e helft*	 *2e helft*	**2022** *1e helft*	 *2e helft*	**2023** *1e helft*	 *2e helft*
Betekenis van Health, Hightech & Energy uitwerken						
Connectr						
Versterken innovatievermogen met lopende projecten						
Ontwikkeling van technologie gedreven kennishubs						
Beter gestructureerde lobby en profilering						

Speerpunt 4

Versterking van duurzame logistiek

Verduurzaming van stadsdistributie in binnensteden

OVER VIJF JAAR...

Hebben we onze kansrijke ligging aan weg, rail en water voor logistiek, handel en transport versterkt met een verminderde milieubelasting en slimmer en bewuster gebruik van de ruimte.

Is de samenwerking tussen logistieke bedrijven, transporteurs, kennisinstellingen en overheden verder geprofessionaliseerd.

Versterking van duurzame logistiek
Logistiek en distributie spelen als enabler een belangrijke rol in onze regionale economie, o.a. vanwege de centrale ligging van de regio op verschillende belangrijke transportassen. In lijn met het gedachtengoed van de Groene Metropoolregio willen wij deze sector verduurzamen. Daarmee dragen wij bij aan een aantal grote maatschappelijke opgaven van deze regio zoals de energietransitie, innovatiekracht en de groei van de werkgelegenheid. Met het vergroenen van de logistiek dragen we ook bij aan de leefkwaliteit van onze regio. En de vermindering van de stikstofuitstoot levert weer nieuwe ontwikkelruimte voor bijvoorbeeld woningen.

Ook stadsdistributie en de levering van webshopbestellingen in woonwijken bieden kansen voor vergroening van de logistiek. Het gaat dan om het clusteren van transportbewegingen, slimme verzamelplekken buiten de stad (hubs), het combineren van goederen etc. Vooral voor Arnhem en Nijmegen is vergroenen van de stadsdistributie van belang. Ook buiten de steden zijn er echter bedrijven die graag hierin willen meedenken. Binnen deze opgave ligt de focus in eerste instantie op kennisdeling over groene brandstoffen, in een latere fase ook op nieuwe vormen van stadsdistributie van goederen en bevoorradingen op stedelijk en regionaal niveau.

Er zijn al vele initiatieven binnen de regio voor het verduurzamen van de logistiek, zowel bij het bedrijfsleven als bij kennisinstellingen en (lokale) overheden. Met name de sector zelf is verantwoordelijk voor het nemen van initiatieven. Wij focussen ons op de projecten waar we als regio meerwaarde kunnen bieden. Bij alle activiteiten leggen wij slimme verbindingen met beschikbare samenwerkingsverbanden zoals die met de provincie en Logistics Valley.

ACTIES 2022

Verkennen mogelijkheden voor een sluitende businesscase voor truckparking in de regio
Op lokaal niveau is dit lastig, maar voor goede plannen die bijdragen aan de (inter)nationale corridorontwikkeling zijn er wel financieringsmogelijkheden in Den Haag en Brussel. Zeker als hierbij de combinatie wordt gezocht met bijvoorbeeld clean energy hubs. Ook de handhavingsmogelijkheden zullen we daarbij meenemen.

Kennisdeling van kansen voor verduurzaming logistiek op bestaande initiatieven
Door middel van kennisdeling, kijken we of we lokale initiatieven ook op regionaal niveau kunnen toepassen.
Mogelijke initiatieven die zich hiervoor lenen:

- Demonstratie klimaattechnologieën en -innovaties in transport (DKTI) op Park 15, een initiatief van meerdere bedrijven om te komen tot een publiek laadplein voor elektrische vrachtwagens.
- Energiehub Engie/BCTN Nijmegen waar een duurzame (snel)laadmogelijkheid komt voor accucontainers voor binnenvaartschepen.
- Gemeenten, HAN, bedrijfsleven en brandstofleveranciers om te komen tot een waterstoftankstation op Bijsterhuizen.
- Initiatieven om energie om te zetten in groene waterstof voor logistiek (bijv. in Montferland door realisatie van een Clean Energy Hub waar lokaal geproduceerde groene waterstof wordt aangeboden).
- Initiatief om met de AVR als waterstofproducent te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn voor verduurzaming van de logistiek in de Liemers.

Regionale analyse, coördinatie en uitrol van initiatieven in de regio
Vervolg op actie in 2021 (verzamelen initiatieven). Vergelijken van initiatieven op potentie. Oprichten van 1 of 2 INTERREG-projecten om hiermee nieuwe gelden naar de regio halen. Met een regionale insteek ontstaan financieel nieuwe mogelijkheden voor gemeenten en bedrijven die daar individueel geen kans op maken.

Speerpunt 4 **Versterking van duurzame logistiek**	**2021** *1e helft*	*2e helft*	**2022** *1e helft*	*2e helft*	**2023** *1e helft*	*2e helft*
Verkennen mogelijkheden businesscase truckparking						
Kennisdeling verduurzaming logistiek						
Regionale analyse, coördinatie en uitrol van initiatieven						

Speerpunt 5

Toekomstbestendige werklocaties

Campus Heyendaal - Nijmegen

OVER VIJF JAAR...

- **Zijn de werklocaties passend bij de toekomstige economische ontwikkelingen en biedt dit kansen om flexibel en innovatief te kunnen ondernemen.**
- **Is de kwalitatieve en kwantitatieve vraag en aanbod van werklocaties in evenwicht;**
- **Bieden we passende ruimte voor bedrijven die bijdragen aan onze economische groei en profiel.**
- **Dragen we met werklocaties bij aan de groene en duurzame ambitie van de Groene Metropoolregio.**
- **Hebben we een doorkijk welke ruimtebehoefte voor werklocaties er is tot 2040.**

Toekomstbestendige werklocaties
De basis voor de activiteiten van dit speerpunt ligt in het Regionaal Programma Werklocaties regio Arnhem Nijmegen (RPW). In het RPW vindt afstemming plaats tussen vraag en aanbod van werklocaties. Het RPW gaat voornamelijk over nieuwe ontwikkelingen op de juiste plek. Ook herstructureringsmogelijkheden en leegstandsopgave worden meegenomen. Als regio hebben wij de meeste impact op nieuwe locaties. Binnen het RPW kiezen we waar nieuwe regionale werklocaties (bedrijventerreinen, (perifere) detailhandel en kantoren) landen en hoe om te gaan met lokale ontwikkelingen. Op basis van het RPW worden initiatieven uit de regio voor nieuwe werklocaties beoordeeld.

Minimaal één keer in de vier jaar moet er een nieuw RPW komen, in de tussenjaren vindt monitoring plaats. Het RPW is verankerd in de omgevingsverordening van de provincie. De besluitvorming van het RPW ligt zoals voorheen bij de raden. Het RPW is een verplicht onderdeel voor alle gemeenten.

Er ligt een duidelijke koppeling tussen werklocaties en de Verstedelijkingsstrategie van de Groene groeiregio. Extra woningen in de regio bijvoorbeeld vragen ook meer werk en dus meer ruimte voor werklocaties en slimme oplossingen daarvoor. Een deel van de totale ruimtevraag uit de Verstedelijkingsstrategie zal dan ook landen op werklocaties. Dit betekent dat het RPW verder moet kijken dan de huidige horizon van 2030.

Een aantal ontwikkelingen en kwalitatieve keuzes zijn nu nog onvoldoende geborgd in het huidige RPW. Wij zetten in op het kwalitatief verbeteren van het RPW. We leggen een directe link tussen de groei en ruimtebehoefte van de kansrijke clusters (Health, Hightech & Energy), de economische kracht van de subregio's en de andere opgaven (zoals de ruimtevraag voor energietransitie vanuit de circulaire regio). De opgaven op het terrein van circulariteit, de energietransitie en duurzaamheid zijn van toepassing op nieuwe bedrijventerreinenwerklocaties. Deze aanpassingen zorgen voor een sterk en beter op de regio afgestemd RPW passend bij het dna van de regio.

ACTIES 2022

Inzicht in de ruimtelijke ontwikkeling van de kansrijke clusters
Wij spelen in op de ruimtelijke behoefte van de kansrijke clusters Health, Hightech en Energy, de speerpunten van de regio. Het scherp krijgen van de behoefte aan kwalitatieve en kwantitatieve ontwikkelruimte voor de campussen en / of clusters en de spin-offs voor de regio en naar andere bedrijventerreinen nemen we mee in de Economische Monitor. Ook blijft er aandacht voor logistiek als ruimtevrager binnen het RPW.

Impuls voor duurzame energie en circulaire economie op werklocaties
Op werklocaties geven we een impuls aan duurzame energie en circulaire economie. De verkenning van kansen hiervoor vindt plaats bij de Circulaire Regio, waar de actie regionale aanpak voor verduurzaming bedrijventerreinen is opgenomen. Wij leveren bouwstenen hiervoor aan. De ruimtelijke vertaling en de eisen die dit met zich meebrengt nemen we op in het RPW. Ook zetten wij in op verduurzaming van bestaande werklocaties (zoals vergroening).

Inventariseren werkgelegenheid op de juiste werklocaties
Welke sectoren en bedrijventerreinen dragen het meeste bij aan de economische groei, werkgelegenheid en de banen van de toekomst. Juist voor deze ontwikkelingen willen wij ruimte bieden in het RPW. Dit wordt meegenomen in de tweejaarlijkse Economische Monitor.

Speerpunt 5 **Toekomstbestendige werklocaties**	**2021** *1e helft*	*2e helft*	**2022** *1e helft*	*2e helft*	**2023** *1e helft*	*2e helft*
RPW	■	■	■	■	■	■
Inzicht ruimtelijke ontwikkeling kansrijke clusters	■				■	
Impuls duurzame energie en circulaire economie werklocaties	■	■	■	■	■	■
Inventariseren werkgelegenheid op juiste werklocaties	■				■	

DE CIRCULAIRE REGIO

Over vijf jaar:

We ontwikkelen slagkracht om zuiniger en slimmer om te gaan met grondstoffen en producten. Daarmee maken we onze regio toekomst-bestendig en versterken we onze positie als circulaire topregio met internationale zichtbaarheid.

speerpunten Circulaire regio

1. Circulaire bouw en infra
2. Circulaire economie: grondstoffen en ketens
3. Water en klimaatadaptatie
4. Transitie naar duurzame energie

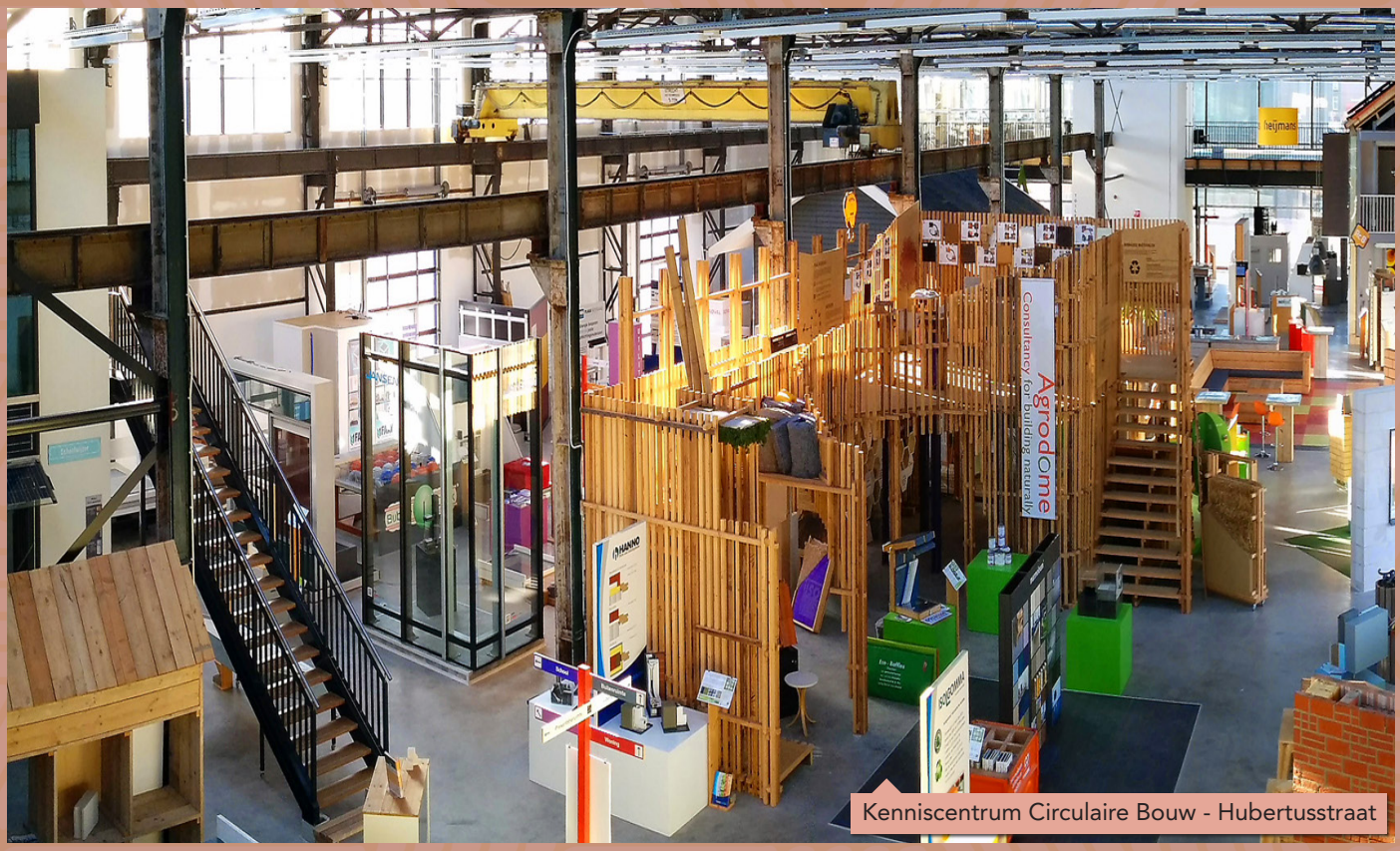

Kenniscentrum Circulaire Bouw - Hubertusstraat

AMBITIE EN SPEERPUNTEN

De Groene Metropoolregio wil toonaangevend worden in circulair denken en handelen, in Nederland én in Europa. Die ambitie vraagt om de inzet van bedrijven, maatschappelijke organisaties, de regiogemeenten, andere overheidspartners en onze inwoners. Circulariteit staat voor toekomstbestendig, duurzaam handelen met gesloten ketens zonder afwenteling naar andere groepen, andere tijden of andere gebieden.

We focussen op de domeinen waar we de meeste impact kunnen realiseren: op de bouw en infrastructuur, op grondstoffen en afvalketens, op klimaatbestendig groen en water, en op de energietransitie. Door in deze domeinen circulaire projecten op te schalen naar regionaal niveau, gezamenlijk onderzoek uit te voeren, kennis en ervaring uit te wisselen, onze gezamenlijke inkoopkracht te benutten en te investeren in de match met Europese, nationale en bovenregionale programma's realiseren we onze ambitie. Bovendien biedt circulariteit grote kansen voor nieuwe werkgelegenheid voor praktisch en technisch geschoolden. Een van de topprioriteiten om samen uit de COVID-19 crisis te komen.

We starten niet vanaf nul. In de regio draaien al veel succesvolle circulaire projecten waaraan veel gemeenten meedoen. We kopen gezamenlijk duurzame energie in, we hebben samen het eerste bod voor de Regionale Energiestrategie (RES) opgesteld en we voeren samen het Uitvoeringsprogramma Circulaire Grond-, Weg- en Waterbouw uit. Door deze projecten onder te brengen bij de Groene Metropoolregio kunnen we deze efficiënter uitvoeren, gemakkelijker van cofinanciering voorzien en een schaalniveau realiseren dat meer circulaire impact heeft.

PARTNERS

- De provincie Gelderland heeft ambitieuze doelen op het gebied van klimaat, circulariteit en energietransitie en kan diverse acties met kennis en expertise ondersteunen en versnellen. Ook kan de provincie in bepaalde gevallen zorgen voor cofinanciering of cofinancieringsverzoeken en subsidie-aanvragen ondersteunen.
- TEB staat met #Lifeport voor innovaties die bijdragen aan gezonder, beter en duurzamer leven. TEB zet door inzet van de civic entrepreneur de regio op de kaart als circulaire, duurzame en klimaatbestendige voorbeeldregio, zorgt voor structuurversterking en kennisontwikkeling met bedrijven, kennisinstellingen en overheid, en stimuleert nieuwe verdienmodellen en banen in de circulaire economie.
- De Rijksoverheid en Europa hebben eveneens hoge ambities op het gebied van circulariteit en klimaat en kunnen met beleid en calls voor projecten bijdragen aan de versnelling van de circulaire economie.
- De waterschappen vervullen een essentiële rol bij de ontwikkeling en uitvoering van de Regionale Adaptatiestrategieën en Energiestrategieën en projecten landschapsontwikkeling.
- Natuur en landschapsorganisaties, zoals Staatsbosbeheer, Geldersch Landschap en Kasteelen, Natuurmonumenten en IVN dragen bij aan een natuurinclusief en klimaatbestendig beheer en dragen bij aan een bewuste omgang van onze bedrijven en inwoners met ons groene landschap.
- Kennisinstellingen dragen op verschillende niveaus bij aan de ontwikkeling van kennis op het gebied van de circulaire economie, klimaat, circulair bouwen en de energietransitie.
- De ministeries van EZK, BZK, I&W en de Europese Commissie hebben hoge ambities op het gebied van circulariteit en energietransitie en kunnen met beleid en calls voor projecten bijdragen aan de versnelling van de circulaire economie.
- Uitvoerende partijen en hun koepel-organisaties (o.a. in de sectoren energie, afval en bouw zijn essentieel voor het bereiken van onze doelstellingen.
- Het Gelders Energie Akkoord (GEA) is een belangrijke partner vanwege hun directe relatie met allerlei bedrijven en instellingen die willen bijdragen aan de energietransitie. Ook verwachten we van het GEA een belangrijke rol bij het verkrijgen en behouden van draagvlak voor duurzame energieprojecten.
- Energiecoöperaties zorgen voor nieuwe initiatieven, versterken draagvlak en dragen er aan bij dat niet alleen de lasten in de regio blijven, maar ook de lusten met behulp van lokaal eigenaarschap.
- De inwoners van de regio dragen bij aan de doelstellingen door zuinig te zijn met grondstoffen en verpakkingsmaterialen en duurzame energie te gebruiken.

Circulaire infrastructuur - fietspad van 'Grasfalt' in Renkum

Leer- en werkplek Electronicahub

2021

We werken op regionale schaal al een aantal jaar samen op het gebied van duurzaamheid. De regio Arnhem-Nijmegen had in 2013 al een Routekaart Energietransitie die in 2018 is geactualiseerd. Uit deze samenwerking zijn diverse projecten voortgekomen waarvan een deel nu nog loopt. Hieronder worden deze toegelicht. Met de komst van de Groene Metropoolregio verwachten we in veel gevallen onnodige bureaucratie te voorkomen en daardoor sneller en daadkrachtiger stappen te zetten met projecten die de transitie naar een duurzame, circulaire regio versnellen.

Projecten 2021

- In 2020 hebben 15 gemeenten ingestemd met een meerjarig Uitvoeringsprogramma Circulaire Grond, Weg- en Waterbouw. Het project is gestart en loopt door tot en met 2022. De financiële verrekening van gemeenten wordt verdeeld over de jaren 2021 en 2022 (2 x € 62.500). De bijdrage voor 2022 is in de inwonerbijdrage versleuteld (Niet deelnemende gemeenten krijgen een evenredige korting). De provincie draagt eveneens bij in de kosten (€ 75.000).
- Op weg naar een circulaire bouwpraktijk laten we in 2021 al een advies uitbrengen in hoeverre een bouwproject circulair is. Daarnaast vragen we te adviseren welke instrumenten we als gemeenten kunnen inzetten om circulariteit bij bouwprojecten te stimuleren. In 2022 volgt daarop de implementatie binnen gemeenten. De kosten voor het advies worden gefinancierd vanuit de middelen die beschikbaar zijn in het kader van de Woondeal.
- De provincie is gevraagd om een aantal projecten te participeren en te voorzien van een versnellingsbijdrage. Indien deze bijdrage wordt toegekend kunnen een aantal projecten versneld in 2021 van start, zoals de verkenning grondstromen, implementatie circulair bouwen en kennisdeling vergroeningsprojecten.
- In het recente verleden hebben 17 regiogemeenten deel genomen aan het gezamenlijk inkopen van elektriciteit en aardgas en het verduurzamen daarvan. Onder voorwaarden kan het contract duurzame elektriciteit worden voorgezet. De inkoop van aardgas dient opnieuw opgestart te worden. In 2021 worden daarvoor de uitgangspunten op het gebied van duurzaamheid bepaald. Daarna volgt in 2022 het aanbestedingsproces zelf. De kosten voor de voorbereiding in 2021 zijn begroot op € 60.000. De kosten voor het aanbestedingsproces zijn in de inwonerbijdrage voor 2022 opgenomen (€ 45.000).
- Op welke wijze we de projectorganisatie RES kunnen continueren is nu nog niet in te schatten omdat het rijk nog geen helderheid heeft gegeven over de financiering van de vervolgfase. De provincie is gevraagd hierbij financieel te ondersteunen.

Speerpunt 1

Circulaire bouw en infrastructuur

Houten woningen - Nijmegen

OVER VIJF JAAR...

- **Besteden we projecten in de Grond-, Weg- en Waterbouw (GWW)-sector circulair aan.**
- **Bouwen we nieuwe woningen voor minstens 25% circulair.**
- **Is het hergebruik van bouwmaterialen en grondstoffen in de regio substantieel toegenomen en is de bouwlogistiek verder verduurzaamd.**
- **Is de samenwerking in de bouw en GWW-keten geïntensiveerd.**

Circulaire bouw en infrastructuur

Besparen en hergebruik van grondstoffen en producten is in vele sectoren van onze samenleving van belang. Uit onderzoek van de provincie Gelderland in 2019 is gebleken dat de sector bouw en infrastructuur ongeveer 40% van de Gelderse grond- en afvalstoffenstromen voor zijn rekening neemt.

Daarnaast heeft de regio een forse ambitie ten aanzien van het realiseren van nieuwe woningen die door het rijk, de provincie en de regio is vastgelegd in de Woondeal Arnhem-Nijmegen. Hierin is het streven vastgelegd dat na verloop van tijd een steeds groter aandeel circulair gebouwd wordt: in bestaande plannen minimaal 10%, vanaf 2025 25%, vanaf 2030 50%, vanaf 2050 100%.

De Groene Metropoolregio zet stevig in op het besparen van grondstoffen en hergebruik van afvalstoffen in de bouw- en infrastructuur en vermijdt daarmee zoveel mogelijk CO2-emissies. Radboud Universiteit, Hogescholen en ROC's verrichten veel onderzoek en doen praktijkervaring op over circulair bouwen en bouwlogistiek die we goed kunnen benutten. Het Kenniscentrum Circulaire Bouw in Nijmegen is een mooi voorbeeld waar kennis en kunde over circulaire bouw wordt samengebracht. Ook willen we leren van proeftuinen en experimentlocaties, bijvoorbeeld in het Living Lab Delta Oost.

Het in 2020 gestarte Uitvoeringsprogramma Circulaire Grond-, Weg- en Waterbouw zetten we voort en wordt in 2022 afgerond. De aanpak bestaat uit het delen van kennis, het ontwikkelen van een aanpak waarbij circulaire principes worden meegenomen in onze overheidsrol als opdrachtgever en het ontwikkelen van een maatstaf voor de mate van circulariteit in de infrasector.

De hieronder geformuleerde acties hebben het meeste impact als ze in samenhang worden uitgevoerd. Op die manier zal in onze regio de sectoren bouw en infra het 'snelst en slimst' de overgang naar circulariteit realiseren.

ACTIES 2022

Circulair opdrachtgeverschap bij grond-, weg- en waterbouwprojecten
Voortzetting en afronding van het Uitvoeringsprogramma Circulaire Grond-, Weg- en Waterbouw bestaande uit een monitoringssystematiek, een nulmeting, een kennisplatform, diverse kennisevents, een regionaal trainingsprogramma, een gezamenlijk aanpak voor circulair inkopen in de GWW-sector, proeftuinen en vijf projecten waarin de opgedane kennis is toegepast.

Circulair bouwen nieuwe woningen
De implementatie van de Circulaire Impactladder binnen gemeenten, afgestemd met de bouwsector. Ter ondersteuning hiervan de ontwikkeling van een gezamenlijk informatiepunt voor gemeenten voor uitwisseling van kennis en ervaring over circulair bouwen (Community of Practice).

Het versterken en verbreden van kennis over circulair bouwen, het stimuleren van houtbouw en proeftuinen
Met het programma Slimme duurzaamheid zorgt TEB voor de ontwikkeling van onderzoeksprogramma's en proeftuinen met betrekking tot circulair bouwen en houtbouw. De Groene Metropoolregio en de provincie Gelderland vullen deze rol aan door lobby en subsidietrajecten te ondersteunen (mogelijk in de vorm van een Regiodeal) en deel te nemen aan triple helix verbanden.

Speerpunt 1 **Circulaire bouw en infrastructuur**	**2021** *1e helft*	 *2e helft*	**2022** *1e helft*	 *2e helft*	**2023** *1e helft*	 *2e helft*
Circulair opdrachtgeverschap GWW-sector						
Circulair bouwen, implementatie Circulaire Impactladder						
Kennis circulair bouwen, houtbouw, proeftuinen						

Speerpunt 2

Circulaire economie: grondstoffen en ketens

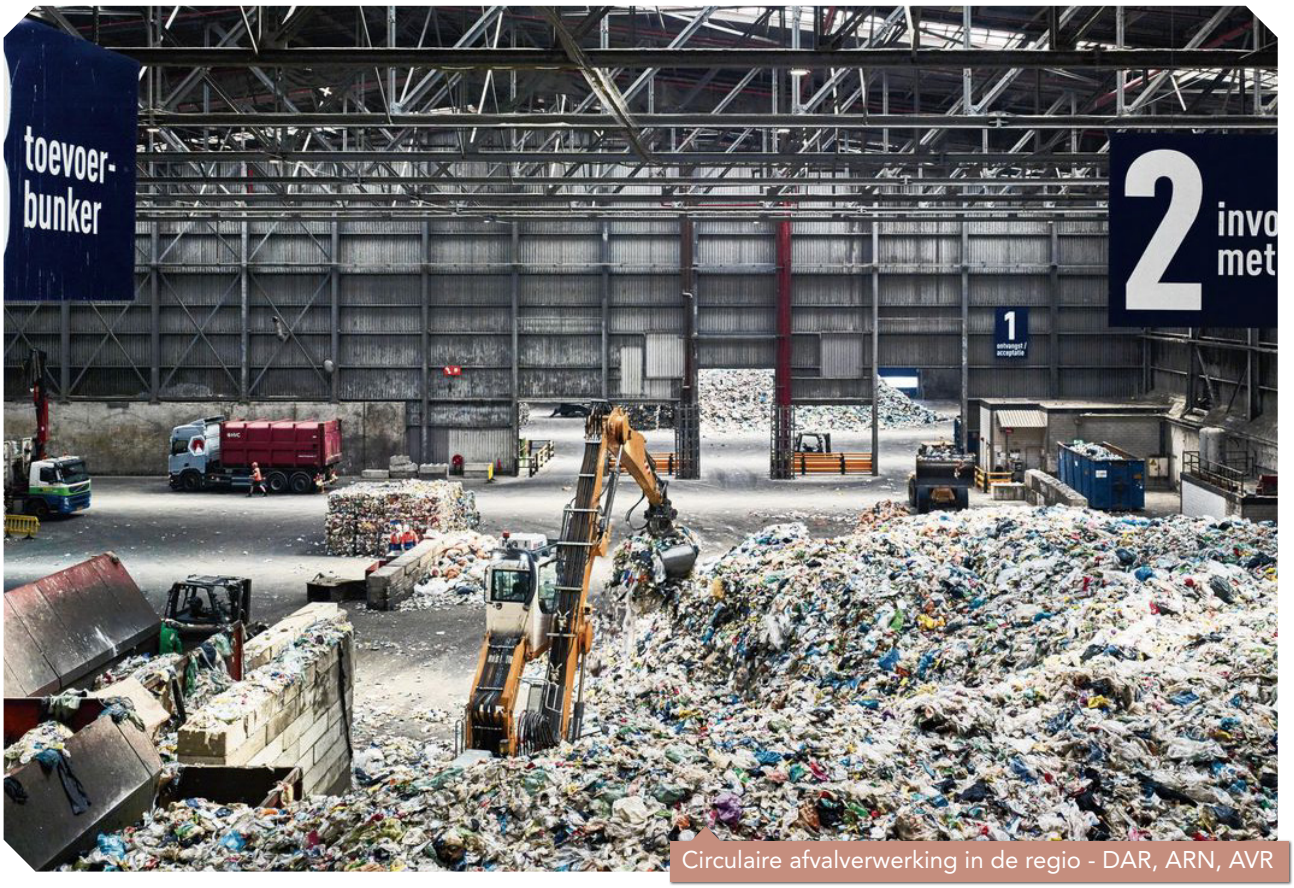

Circulaire afvalverwerking in de regio - DAR, ARN, AVR

OVER VIJF JAAR...

- **Hebben we goed zicht op de afval- en grondstoffenstromen in de regio.**
- **Hebben we korte en efficiënte maak- en productieketens gerealiseerd.**
- **Hebben we juridische en organisatorische belemmeringen weggenomen.**
- **Weten gemeenten hoe ze circulair kunnen inkopen en hebben daar volop ervaring mee.**
- **Is het hergebruik van grondstoffen en materialen fors toegenomen.**

Circulaire economie: grondstoffen en ketens
In 2018 werd de regio Arnhem-Nijmegen al verkozen tot beste circulaire regio van Nederland. De jury constateerde dat in onze regio wordt doorgepakt, zowel van onderop, als in een coördinerende en verbindende rol van bovenaf o.a. via The Economic Board. Afvalscheidingspercentages zijn hoog en het bedrijfsleven levert belangrijke bijdragen met innovatieve initiatieven die eveneens landelijke erkenning kregen. Maar we zijn er nog lang niet. Met een gerichte aanpak denken we een belangrijke bijdrage te kunnen leveren aan de ontwikkeling van een circulaire economie in onze regio die kan rekenen op Europese belangstelling en daarmee aantrekkelijk wordt voor Europese partnerships met bijbehorende middelen.

We versterken ons inzicht in de regionale grondstoffen- en afvalstromen, de mogelijkheid van een grondstoffen hub verkennen, juridische belemmeringen wegnemen en de totstandkoming van nieuwe recyclingketens stimuleren. Daarnaast ondersteunen we gemeenten bij het circulair inkopen van producten en diensten en stimuleren we de totstandkoming van nieuwe banen voor praktisch en technisch geschoolden. Als we de acties in samenhang uitvoeren, dragen ze in de grootste mate bij aan het optimaliseren van de circulaire economie in onze regio.

ACTIES 2022

Verkenning naar regionale grondstoffenstromen
Inzicht verwerven in regionale stromen van grondstoffen, producten en materialen en de daarbij behorende logistieke keten verder verduurzamen. Onderzoek richt zich met name op (schaarse) stromen waarop we als overheden relatief veel invloed hebben.

Kansen voor regionale grondstoffenbank en grondstoffenhubs
Verkenning naar de (on)mogelijkheden van een regionale grondstoffenbank en grondstoffenhubs (fysiek, digitaal) om de uitwisseling tussen vragers en aanbieders van materialen en grondstoffen te verbeteren, met aanbevelingen voor een gerichte strategie en aanpak voor gemeenten.

Opzetten breed onderzoeksprogramma en portaal Circulaire Economie
Uitwerking van een viertal casussen, gekoppeld aan onderwijsprogramma's. Het voortouw bij deze actie ligt bij TEB. Portaal voor gemeentelijke onderzoeksvragen en delen uitkomsten. Ondersteuning opleiden van jonge vakmensen met stageplaatsen.

Beleidsontwikkeling en wegnemen belemmeringen op grondstoffenstromen en materiaalgebruik
Regionale helpdesk voor wegnemen van juridisch en/of organisatorische belemmeringen en zo nodig het gezamenlijk ontwikkelen van regelgeving of beleid. Aansluiten bij expertise provincie en omgevingsdiensten.

Circulair inkopen
Doorontwikkeling van dynamisch kennisplatform waarin circulaire inkoopvoorbeelden, best practices, trainingen, etc. door gemeenten en andere partijen worden gedeeld. Drempels voor circulair inkopen worden weggenomen. Zo mogelijk uitbreiden met deelname van nieuwe partners.

Programma's voor gedragsbeïnvloeding
Landelijke of projectgebonden programma's voor gedragsbeïnvloeding delen om verspilling bij consumenten en producenten tegen te gaan.

Circulaire hotspots
Het uitlichten van innovatieve circulaire hotstpots als Synergiepark InnoFase om (inter-)nationale erkenning en cofinanciering te verwerven voor de regio als broedplaats voor projecten in de circulaire economie. In samenspraak met onze partners (o.a. TEB en de provincie).

Stimuleren werkervaringsplekken
Het signaleren van kansen voor nieuwe leerwerkplekken en stageplaatsen voor praktisch en theoretisch geschoolden. Afstemming met de brede Human Capital Agenda in de opgave Productieve regio.

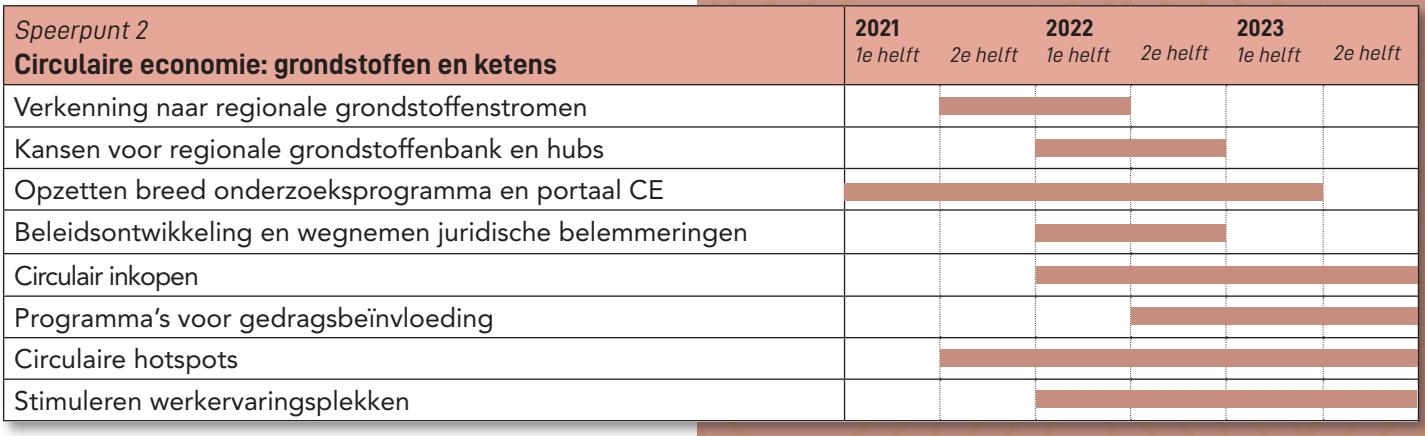

Speerpunt 3

Water en klimaatadaptatie

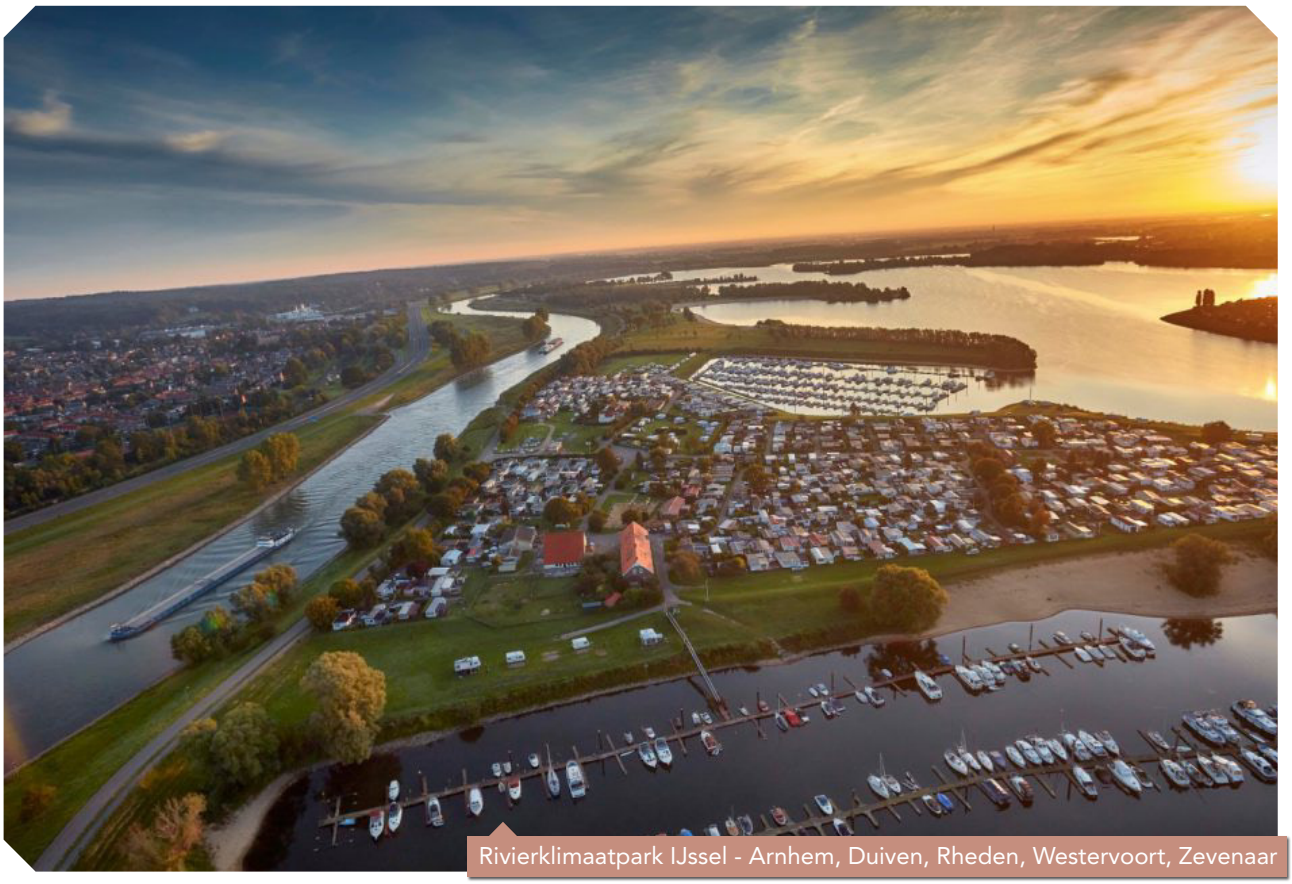

Rivierklimaatpark IJssel - Arnhem, Duiven, Rheden, Westervoort, Zevenaar

OVER VIJF JAAR...

- **Zijn we steeds beter geworden in het opvangen, vasthouden en hergebruiken van water.**
- **Hebben we maatregelen genomen om wateroverlast, droogte of hittestress fors te verminderen.**
- **Hebben we het bebouwd gebied in stad en dorp verder vergroend.**
- **Bouwen we klimaatbestendig.**

Water en klimaatadaptatie

Van oudsher heeft onze regio een bijzondere relatie met water vanwege onze de ontstaansgeschiedenis met grote rivieren en de voor Nederlandse begrippen grote reliëfverschillen binnen de regio. Het maakt onze regio bijzonder aantrekkelijk om te wonen. De rivieren en het reliëf stellen ons echter ook voor bijzondere uitdagingen. Projecten die meer ruimte voor de rivier creëren, hebben invloed op onze andere opgaven waarvoor we staan, bijvoorbeeld op het gebied van verstedelijking, mobiliteit en recreatie. Dit maakt water en klimaatadaptatie een belangrijk thema: in de regio willen we water beter opvangen, vasthouden en hergebruiken en willen overlast en onveilige situaties voorkomen.

Steden en dorpskernen kunnen we nog verder vergroenen, waarmee we beter zijn voorbereid op extreme regenval, hitte en droogte.
We bevorderen tegelijk de biodiversiteit. Bewonersgroepen, bedrijven en anderen nemen regelmatig het initiatief voor dergelijke vergroeningsprojecten die vaak ook bijdragen aan de sociale cohesie in stad of dorp.

De gemeenten in de regio zijn betrokken bij verschillende Regionale Adaptatiestrategieën (RAS) die samen met waterschappen en andere partijen worden ontwikkeld. Deze zijn deels gereed en deels in een afrondend stadium. Daarna volgt de uitwerkingsfase waarbij we kunnen leren van goede voorbeelden over hoe om te gaan met extreme wateroverlast, hitte en droogte. Ook living labs en klimaatproeftuinen dragen daaraan bij. Bovendien hebben we als regio een forse bouwopgave waarbij we de groene kwaliteiten van de regio willen versterken. Dat levert de uitdaging op om klimaatbestendig, natuurinclusief en biodivers te bouwen.

ACTIES 2022

Regionale Adaptatiestrategieën: kennis delen
Delen van kennis en ervaring bij de uitvoering van de klimaatadaptatiemaatregelen met extra focus op uitdagingen die in onze regio op meerdere plekken spelen, bijvoorbeeld verdroging van stuwwallen.

Innovatieplatform 'Living lab Delta Oost'
Living lab met diverse partijen die een belang hebben in het verstedelijkt rivierengebied Delta Oost. Opbouw kennisagenda. TEB verbindt met behulp van de civic entrepreneur en het programma 'Slimme duurzaamheid' vele partijen uit de triple helix. De Groene Metropoolregio ondersteunt het initiatief, zet het in de schijnwerpers en vergroot kansen op een Regiodeal.

Klimaatbestendig bouwen
Versterken kennis, kunde en profiel op het gebied van klimaatbestendig, natuurinclusief en biodivers bouwen. Ontwikkelen uniforme aanpak voor bouwprojecten. Verwerven Europese/nationale cofinanciering voor vooruitstrevende projecten.

Klimaatproeftuinen en vergroeningsprojecten
Ontwikkelen van een lerende en inspirerende omgeving waarin kennis en praktijkervaringen over klimaatproeftuinen en aanpak van grote en kleinere vergroeningsprojecten op regionale schaal worden gedeeld.

Grote projecten landschapsontwikkeling
Versterken profiel van de regio met behulp van grote landschapsontwikkelingsprojecten, die mede betrekking hebben op water, klimaat en biodiversiteit, o.a.:
- rivierklimaatpark IJssel: duurzame waterrijke landschapsontwikkeling.
- Park Lingezegen: water, vergroening, mobiliteit, landbouw, natuur en recreatie.
- Ooijpolder: living lab herstel biodiversiteit.

De regio wordt hiermee aantrekkelijker voor partnerships en cofinanciering van projecten en daarmee natuurlijk ook voor onze inwoners.

Speerpunt 3 **Water en klimaatadaptatie**	**2021** *1e helft*	*2e helft*	**2022** *1e helft*	*2e helft*	**2023** *1e helft*	*2e helft*
Regionale Adaptatiestrategieën: kennis delen						
Innovatieplatform 'Living lab Delta Oost'						
Klimaatbestendig bouwen						
Klimaatproeftuinen en vergroeningsprojecten						
Grote projecten landschapsontwikkeling						

Speerpunt 4

Transitie naar duurzame energie

Energie Netwerkbedrijf Liander - duurzaam kantoor Duiven

OVER VIJF JAAR...

- **Hebben we stappen gezet naar een duurzame energie-efficiënte regio.**
- **Gebruiken bedrijven en inwoners minder energie.**
- **Is het aandeel schone energie dat we in de regio gebruiken groter dan landelijk gemiddeld.**
- **Hebben we innovaties tot stand gebracht in opwekking, opslag en transport van duurzame energie.**

Transitie naar duurzame energie

In het nationale Klimaatakkoord is afgesproken om in 2030 de helft minder broeikassen uit te stoten ten opzichte van 1990. Dit akkoord is de Nederlandse invulling van de afspraken die in het Klimaatverdrag van Parijs zijn vastgelegd om de stijging van de gemiddelde wereldtemperatuur te beperken tot ruim onder de 2 graden Celsius, en zo mogelijk 1,5 graden Celsius.

In Regionale Energie Strategieën (RES) worden nationale afspraken uit het Klimaatakkoord in praktijk gebracht. In onze regio hebben we de ambitie vastgelegd om in 2030 55% minder CO2 uit te stoten dan in 1990. Onze activiteiten zijn een vervolg op 'Routekaart energieneutrale regio' van 2017. Samen met inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en volksvertegenwoordigers zoeken we naar mogelijkheden om energie te besparen en duurzaam op te wekken. In de Groene Metropoolregio is het uitgangspunt om het opwekken van elektriciteit te combineren met andere thema's zoals biodiversiteit, mobiliteit en landbouw. We verkleinen door onze versterkte samenwerking op dit thema de kwetsbaarheid van individuele en vergroten onze slagkracht.

Solidariteit en een goede verdeling van lusten en lasten zijn belangrijke uitgangspunten voor het vervolg. Daarnaast geven we invulling aan de afspraken om de RES te borgen in omgevingsbeleid, het opstellen van een milieu-effectrapportage, bevorderen we de totstandkoming van een regionaal warmtesysteem en gemeentelijke transitievisies warmte en versterken we de ruimtelijk kwaliteit en de landschappelijke inpassing van projecten.

Flankerend aan onze inspanningen in RES verband werken we ook op andere manieren aan de energietransitie, bijvoorbeeld door het stimuleren van de ontwikkeling van nieuwe duurzame energiedragers zoals waterstof, en door bijvoorbeeld te werken aan kansen voor praktisch en technisch geschoolden in de energiesector.

ACTIES 2022

Regionale Energiestrategie uitvoeren en voorbereiden RES 2.0
In samenwerking met vele partners uitvoering geven aan de afspraken in de RES 1.0 en voor 1 juli 2023 een nieuw bod opstellen voor RES 2.0. Door deelname van gemeenten aan het Klimaatakkoord hebben gemeenten zich verbonden aan het opstellen en uitvoeren van de Regionale Energiestrategie.

Aanpak van bedrijventerreinen: energie en duurzaamheid
Gezamenlijke aanpak verduurzaming bedrijfsterreinen met kennisdeling en onderzoek naar mogelijkheden voor gezamenlijke ontwikkeling van energieloketten en/of een Regionaal Expertisecentrum. Uitlichten bijzondere bedrijfsterreinen IPKW, Innofase, Next Garden, Engie, ARN.

Energieloketten voor bewoners
Onderzoek naar de meerwaarde van het gezamenlijk aanbesteden van de regionale energieloketten (advies en subsidie) voor bewoners en eigenaren van woningen en indien wenselijk de uitvoering daarvan.

Inkoop energie
Voortzetting faciliteren gezamenlijke inkoop (duurzame) energie door gemeenten per 1 januari 2023. Verwerken duurzame uitgangspunten in aanbesteding inkoop aardgas. Monitoring voortgang contract elektriciteit.

Kennisdeling projecten Aardgasvrije wijken
Delen van kennis en leerervaringen tussen gemeenten in de regio over projecten waarbij woningen voorzien worden van duurzame warmte ('Wijken van de Toekomst', 'Programma Aardgasvrije Wijken'). Versnellen van aanpak om woningen aardgasvrij te maken.

Programma voor gedragsbeïnvloeding
Landelijke of projectgebonden programma's voor gedrags-beïnvloeding delen die energiebesparing bij consumenten en producenten bevorderen.

Regionaal investeringsprogramma energie-opslag (waterstof e.d.)
Samen met de provincie en TEB onderzoek naar het aanjagen van investeringen het verwerven van externe middelen om energie-opslagmethoden (accu's, waterstof, etc.) te kunnen opschalen.

Werkplekken voor praktisch en technisch geschoolden
Het scherp in beeld brengen van de behoefte aan personeel in de energietransitie en het stimuleren nieuwe leerwerkplekken en stageplaatsen voor praktisch en theoretisch geschoolden, in samenwerking met TEB.

Monitoring
Monitoring van het effect op de uitstoot van CO2-emissies van de regionale activiteiten met betrekking tot de energietransitie. De actie is een voortzetting van de monitoring in het kader van de regionale routekaart. Zoveel mogelijk gebruik maken van bestaande data.

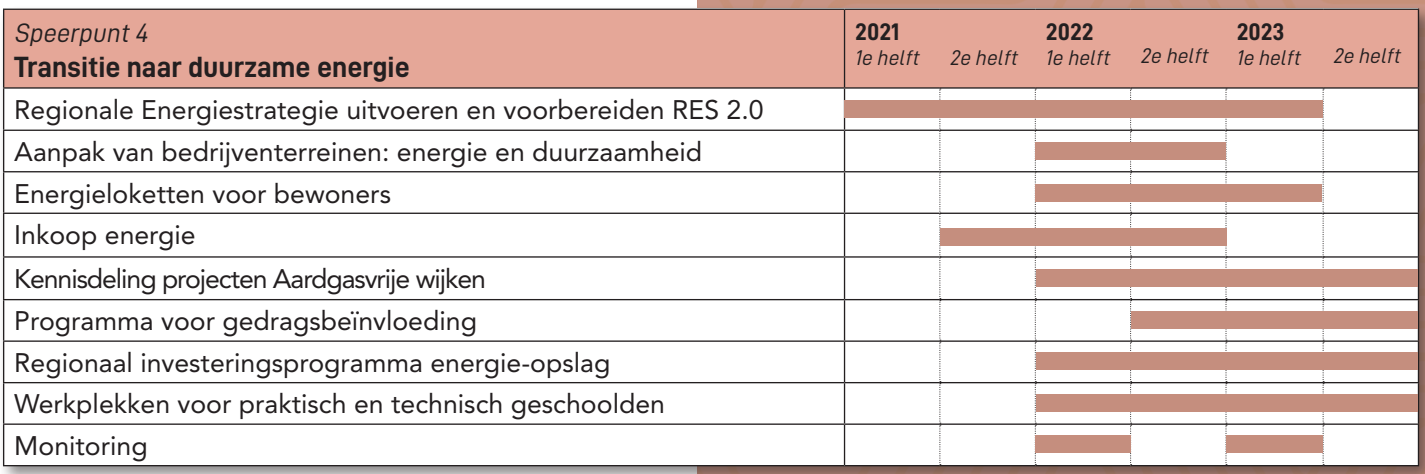

DE ONTSPANNEN REGIO

Over vijf jaar:

Hebben we een goede balans tussen groei en leefkwaliteit bereikt door onze inzet op duurzaam toerisme, complete voorzieningen in centra, een sterke culturele infrastructuur en versterking van natuur, landschap en cultureel erfgoed.

speerpunten Ontspannen regio

1. Duurzaam toerisme
2. Bruisende binnensteden en krachtige kernen
3. Groen-blauw raamwerk
4. Sterke culturele infrastructuur

Bruisende binnensteden: Focus, Arnhem

AMBITIE EN SPEERPUNTEN

Aantrekkelijke regio in balans
De ambitie van de opgave Ontspannen regio is om, in lijn met de visie van de Groene Metropoolregio, groei in balans te brengen met onze leefkwaliteit, een gezonde leefomgeving en aantrekkelijkheid van cultuur, recreatie, natuur en landschap.

De speerpunten binnen deze opgave zijn allemaal gericht op het creëren en versterken van een levendige en leefbare regio en hangen nauw met elkaar samen. Duurzame recreatie en toerisme, cultuur en erfgoed dragen bij aan bruisende en levendige binnensteden en kernen. Samen met de prachtige natuur en het landschap, maken zij de regio een fijne plek om te wonen, werken en te bezoeken. Dat genereert weer inkomsten en werkgelegenheid voor de regio. Cultuur heeft ook een belangrijke sociaal-maatschappelijke functie en is belangrijk voor het sociale klimaat en de leefbaarheid van de regio.

Soms schuurt het ook: al die functies leggen een claim op de beperkte ruimte die we hebben. Daarom werken we in deze opgave aan een groen-blauw raamwerk. Op basis daarvan kunnen we zoeken naar functie-combinaties en keuzes maken om natuur, landschap en cultuurhistorisch erfgoed te behouden en te versterken.

Juist nu is onze gezamenlijke inzet op deze speerpunten hard nodig. De COVID-19 crisis raakt de sectoren binnen deze opgave hard. Ook de druk op natuur en landschap is door de crisis nog groter geworden. Wat we over vijf jaar willen bereiken, hebben we dan ook aangepast. We willen niet per definitie meer, maar kwalitatief beter. Waar dat kan, maken we direct een begin met activiteiten, waarvan we snel resultaat zien. Tegelijkertijd is samenwerking op de onderwerpen in deze opgave relatief nieuw op regionaal niveau. We moeten daarom eerst scherp krijgen wat we met elkaar willen bereiken en wat we willen doen. Daarvoor is onderzoek, visie en planvorming nodig. Alleen zo kunnen we programma's en projecten concreet maken en mogelijkheden creëren voor (co)financiering van provincie, Rijk, Europa en de markt. Daar waar we dit soort verkennende activiteiten doen, maken we gebruik van wat er al ligt (en dat is veel), zodat we snelle slagen kunnen maken naar meer concreetheid.

PARTNERS

Provincie Gelderland: de doelen van provincie en Groene Metropoolregio vallen in deze regio sterk met elkaar samen. Veel acties gaan we dan ook samen met de provincie oppakken.

TEB hecht veel belang aan de Ontspannen regio, omdat deze van wezenlijk belang is voor een goed vestigingsklimaat. Vanuit Ontspannen regio maken wij graag gebruik van het netwerk van The Economic Board om deze opgave verder te brengen. Hoe we dat doen, werken we verder uit.

Veluwe-Alliantie: een aantal gemeenten binnen de regio Arnhem-Nijmegen maakt ook deel uit van de Veluwe-Alliantie. Met name bij het speerpunt Duurzaam toerisme zien wij belangrijke kansen om samen te werken. Denk hierbij aan activiteiten op het gebied van vitaliteit, spreiding van recreatiedruk en human capital.

Toerisme Veluwe Arnhem-Nijmegen (TVAN): TVAN is een belangrijke uitvoeringspartner op het gebied van Duurzaam toerisme. TVAN is mede-opsteller van het Toeristisch Toekomstperspectief regio Arnhem-Nijmegen "Toerisme: bestemming in balans" en de bijbehorende uitvoeringsagenda en trekt samen met ons op in de uitvoering hiervan. Het werken met een toeristisch profiel op basis van belevingsgebieden en een strategische marketingvisie, zien wij als een belangrijke basis voor onze samenwerking.

Andere belangrijke partners, met wie we in het vervolgtraject gaan afstemmen zijn onder andere:

- Ondernemers, ondernemerscollectieven
- City marketing
- Koepelorganisaties (o.a. HISWA-RECRON, Koninklijke Horeca Nederland, Gastvrij Nederland),
- Kennisinstellingen (o.a. RU, HAN, VHL, ROC's)
- het Rijk (o.a. ministerie EZK, BZK, LNV en OCW)
- Waterschappen
- Routebureaus Arnhem-Nijmegen en Veluwe
- Euregio (ook INTERREG)
- Terreinbeheerders en natuurorganisaties (o.a. Staatsbosbeheer, Geldersch Landschap en Kasteelen, Vereniging Natuurmonumenten, Natuur en Milieu Gelderland (voorheen GNMF) ARK Natuurontwikkeling, Living Lab Ooijpolder, etc.)
- LTO
- RCE
- MKB Nederland
- Vastgoedeigenaren
- VNO/NCW
- Culturele instellingen
- Cultuur Oost
- Kunstvakonderwijs
- Erfgoed Gelderland
- Romeinennetwerk Gelderland
- Nederlandse Limes Stichting
- Cultuurpunten
- Het Gelders Kastelen netwerk (Macht & Pracht via TVAN)
- Pact van Loevestein
- Fort Pannerden
- Leisurelands

Sterk cultureel aanbod - Vierdaagsefeesten, Nijmegen

Waardevole natuur, landschap en cultureel erfgoed

2021

We maken in 2021 een begin met de acties uit deze agenda, om zo snel mogelijk resultaten te boeken en om in het tweede kwartaal van 2022 onze inzet voor 2023 en verder concreet te maken. We doen dit binnen bestaande middelen van gemeenten of partners. We hebben middelen beschikbaar uit een subsidie van de provincie voor het maken van een toeristisch profiel en een handelingskader waarmee gemeenten de consequenties van toeristische verhuur van particuliere woningen (bijvoorbeeld Airbnb) beter kunnen beheersen. Het maken van de eerste stap voor een plan van aanpak voor een fiets- en wandelroutenetwerk, wordt deels door de provincie en deels door de Verbonden regio (i.v.m. samenhang met het utilitaire fietsnetwerk) gefinancierd. Acties die alleen ambtelijke capaciteit vragen, pakken we op met de menskracht die beschikbaar is. Acties waarvoor procesgeld nodig is, bereiden we zoveel mogelijk voor. Zodra er zicht is op financiering van deze opgave door gemeenten, vragen we de provincie de gevraagde cofinanciering voor 2022 al in 2021 beschikbaar te stellen, om acties sneller uit te voeren.

Een aantal acties voeren we zowel in 2021 als in 2022 uit voor alle speerpunten. We blijven investeren in belangenbehartiging voor projecten en initiatieven van bovenregionaal belang, zoals het Valkhofkwartier, de Lauwersgrachtalliantie, de toekomstige verbouwing van de Stadsschouwburg Nijmegen, de Nieuw Hollandse Waterlinie met Fort Pannerden en de Romeinse Limes. We breiden deze belangenbehartiging in de komende tijd uit naar andere initiatieven van bovenregionaal belang, zoals verhaallijnen over bevrijding en de Romeinen, musea, grote evenementen, het (nog op te richten) regionale steunpunt voor amateurkunst en projecten om landschap, natuur en cultuur te versterken. Belangenbehartiging betekent: ervoor “gaan lopen”, lobbyen en zoeken naar financiering. De investering zelf wordt lokaal gedaan met cofinanciering van derden. De regiogemeenten hoeven deze initiatieven niet te financieren.

Daar waar we data nodig hebben, maken we optimaal gebruik van wat er is en verbinden we databronnen met elkaar. We helpen om informatie over bijvoorbeeld (voucher) regelingen goed toegankelijk te maken voor ondernemers, via bestaande en veelgebruikte kanalen. We brengen voor deze opgave relevante human capitalvraagstukken en -projecten in de Human Capital Agenda van de Productieve regio. We versterken de verbinding tussen de cultuursector en de toeristische sector, door deze sectoren bij elkaar te brengen, zodat er kennis gedeeld kan worden en samenwerking kan ontstaan op het gebied van bijvoorbeeld aanbodontwikkeling en gezamenlijke promotie.

Speerpunt 1

Duurzaam toerisme

Toeristische hotspot Fort Pannerden - Lingewaard

OVER VIJF JAAR...

Hebben we in de regio een duurzame en vitale sector voor recreatie, die aansluit bij de vraag en bijdraagt aan en in balans is met de (basis)voorzieningen en leefbaarheid in de kernen.

Kiezen bezoekers naast dagrecreatie ook voor een langduriger verblijf in de regio.

Is de toeristische drukte beter verspreid over de regio en over de seizoenen.

Duurzaam toerisme
Dit speerpunt richt zich op een vitale toeristische sector, die bijdraagt aan de levendigheid en leefbaarheid in de kernen. We zetten in op langdurige verblijfsrecreatie en spreiding van toeristische drukte. Dit is nu, in de COVID-19 crisis, meer dan ooit belangrijk en vraagt om een transitie van de sector. We gebruiken het Toeristisch Toekomstperspectief regio Arnhem-Nijmegen "Toerisme: bestemming in balans" en de bijbehorende uitvoeringsagenda als leidraad voor wat we met elkaar willen bereiken en gaan doen.

Door samen te werken, versterken we de kracht van de vier subregio's (Veluwezoom, de Liemers, Rijk van Nijmegen en de Betuwe). Dit doen we met een toeristisch profiel op basis van belevingsgebieden: uitwerkingen van verschillende, elkaar versterkende, thematische en geografische verhaallijnen. Met dit profiel en een bijbehorende marketingvisie kunnen we samen met ondernemers aanbod ontwikkelen dat past bij de vraag en dit aanbod beter vermarkten. Dat werkt spreiding van bezoekers en meerdaags bezoek in de hand: je hebt meer aantrekkelijke plekken om te bezoeken. Het toeristische profiel helpt om het opdrachtgeverschap aan uitvoeringsorganisaties, zoals TVAN, af te stemmen en zo middelen effectiever in te zetten. Verder maken we een vitaliteitsaanpak en maatregelen om spreiding van toeristische druk te stimuleren. Met de provincie Gelderland, het routebureau Arnhem-Nijmegen en de Verbonden regio zetten we in op een beter recreatief wandel- en fietsroutenetwerk. We hebben aandacht voor aansluiting bij het netwerk van andere regio's, toeristische overstappunten, het utilitaire netwerk en andere recreatieve paden.

ACTIES 2022

Maken toeristisch profiel en marketingvisie
Maken van een regionaal toeristisch profiel op basis van belevingsgebieden en een marketingvisie. Hierbij aangeven hoe we omgaan met gastheerschap (fysiek en digitaal) en op welk niveau (lokaal, subregionaal of regionaal) we dat organiseren. Gebruik maken van de profielen en marketingvisies die er al zijn.

Afstemmen opdrachtgeverschap uitvoeringsorganisaties
Afstemmen van opdrachten van gemeenten of subregio's aan uitvoeringsorganisaties, zoals TVAN. We bouwen voort op de ervaringen van Het Rijk van Nijmegen met de gezamenlijke opdracht aan TVAN. Op welk niveau we afspraken maken (lokaal, regionaal of sub regionaal), hangt af van wat het beste resultaat oplevert.

Maken vitaliteitsaanpak dag- en verblijfsrecreatie
Op basis van onderzoek een vitaliteitsaanpak met een strategie voor de regio en handreikingen voor ondernemers maken om de toeristische sector en de bedrijven daarbinnen vitaler te maken.

Stimuleren spreiding van recreatiedruk door inzicht en maatregelen
Verwerven van inzicht in recreatiedruk met bestaande data en door gemeenten de mogelijkheid te geven een onderzoek naar druk- en draagkracht te doen. Met het verkregen inzicht maatregelen opstellen en financieringsmogelijkheden voor die maatregelen zoeken.

Opstellen en uitvoeren plan van aanpak wandel- en fietsroutenetwerk
Opstellen plan van aanpak wandel- en fietsroutenetwerk. Gefaseerd uitvoeren van dit plan met beschikbare middelen van gemeenten en cofinanciering van provincie. In het speerpunt Groen-blauw raamwerk komen de ruimtelijke aspecten hiervan terug.

Speerpunt 1 **Duurzaam toerisme**	**2021** *1e helft*	 *2e helft*	**2022** *1e helft*	 *2e helft*	**2023** *1e helft*	 *2e helft*
Maken toeristisch profiel	■	■	■			
Afstemmen opdrachtgeverschap uitvoeringsorganisaties	■	■	■	■	■	■
Maken vitaliteitsaanpak		■	■	■	■	
Stimuleren spreiding recreatiedruk		■	■	■	■	■
Opstellen plan van aanpak wandel- en fietsroutenetwerk	■	■	■			
Uitvoeren plan van aanpak wandel- en fietsroutenetwerk			■	■	■	■

Speerpunt 2

Bruisende binnensteden en krachtige kernen

Centrum van Hanzestad Doesburg

OVER VIJF JAAR...

- **Hebben we een sterk en compleet aanbod van voorzieningen in onze binnensteden en centra van kernen.**
- **Hebben we leegstand in onze binnensteden en centra van kernen daar waar nodig aangepakt en beperkt.**
- **Houden we de binnensteden en centra van kernen leefbaar voor bewoners.**

Bruisende binnensteden en krachtige kernen
In dit speerpunt gaat het om het versterken van onze binnensteden en centra van kernen (kortweg: centra) in de regio. De centra veranderen in snel tempo als gevolg van veranderingen in retail en consumentengedrag. Groeiende leegstand dreigt en wordt zichtbaar. De COVID-19 crisis versterkt dit. gemeenten doen veel om centra levendig te houden De vraagstukken en projecten van gemeenten, verschillen sterk van schaalniveau, aard en omvang. Er zijn wel gezamenlijke thema's: ondernemerschap, bereikbaarheid, leefbaarheid, waaronder voorkoming en bestrijding van leegstand, vergroening, transformatie naar place2be en herinrichten van de openbare ruimte.

De COVID-19 crisis en andere ontwikkelingen die op de centra afkomen, maken dat samenwerking, afstemming en kennis delen gewenst en noodzakelijk zijn. We ondersteunen en faciliteren de inspanningen van gemeenten op dit gebied. Door het maken van een analyse van het netwerk centra, helpen we gemeenten bij het maken van keuzes, het uitvoeren van plannen op lokaal niveau en de afstemming met andere regiogemeenten. We werken daarbij nauw samen met de provincie. We gebruiken wat er al ligt, zoals het RPW en het detailhandelsbeleid. We sluiten aan bij de economische monitor (zie opgave productieve regio) en vullen deze aan met voor centra relevante data. Zo nodig benoemen we, aanvullend op wat gemeenten doen, acties op regionaal niveau en zoeken we naar financieringsmogelijkheden hiervoor. Zo weten we wat we belangrijk vinden en kunnen we snel inspringen op nieuwe kansen en (financierings-) mogelijkheden die zich voordoen bij provincie, Rijk, Europa of andere partners.

ACTIES 2022

Kennis delen, o.a. over financieringsmogelijkheden voor projecten
Kennis delen over projecten voor de versterking van centra en op zoek gaan naar (financierings)mogelijkheden hiervoor. Nadruk op leegstand en ondersteunen van ondernemers (relevant i.h.k.v. het herstel van de COVID-19 crisis). Aansluiting zoeken bij andere initiatieven, o.a. stimuleren MKB in de Productieve regio en de samenwerking tussen centrummanagers in de regio.

Maken regionale analyse en benoemen acties ter versterking van centra
Analyse maken van de huidige profielen, voorzieningenniveaus en relaties tussen centra en de ontwikkelingen en veranderingen hierin (incl. effecten COVID-19). Indien nodig acties op regionaal niveau formuleren om dit netwerk te versterken.

Speerpunt 2 **Bruisende binnensteden en krachtige kernen**	**2021** *1e helft*	*2e helft*	**2022** *1e helft*	*2e helft*	**2023** *1e helft*	*2e helft*
Kennis delen o.a. over financieringsmogelijkheden voor projecten						
Maken regionale analyse en acties benoemen ter versterking centra						
Uitvoeren acties ter versterking centra						

Speerpunt 3

Groen-blauw raamwerk

Wandelroute Veluwe-Posbank - Arnhem, Rheden, Rozendaal

OVER VIJF JAAR...

- **Hebben we waardevolle natuur, landschap en cultureel erfgoed in de regio duurzaam behouden, versterkt en uitgebreid.**
- **Is de intrinsieke waarde van natuur, landschap en erfgoed (bijv. de kwalitatieve en kwantitatieve groei van flora en fauna) versterkt.**
- **Is de belevingswaarde van natuur, landschap en erfgoed bevorderd (hoe kunnen mensen hier optimaal van genieten?)**
- **en benutten we mogelijkheden voor functiecombinaties met woningbouw, landbouw, recreatie, klimaatadaptatie, waterberging en biodiversiteit beter.**

Groen-blauw raamwerk
Dit speerpunt vormt het groen-blauwe hart van de Groene Metropoolregio: hoe behouden én versterken we landschappen, natuurwaarden en cultuurhistorisch erfgoed in combinatie met andere ruimtevragers? Om daar antwoord op te geven, maken we een groen-blauw raamwerk: een kaart met de huidige natuurgebieden en landschapszones, het gebruik daarvan en de mogelijkheden voor versterking en uitbreiding. Omdat we in dit raamwerk de focus leggen op het versterken van landschappen, natuurwaarden en cultuurhistorisch erfgoed, is het raamwerk een belangrijke aanvulling op bijvoorbeeld de woondeal, de Verstedelijkingsstrategie en het Toeristisch Toekomstperspectief. We maken gebruik van de ruimtelijke plannen, projecten en kaarten die er al liggen: de streekgidsen die de provincie ontwikkelt, de recreatiezonering die voor de Veluwe(zoom) wordt uitgewerkt en projecten als het Living Lab Ooijpolder voor biodiversiteitsherstel. We leggen verbinding met het speerpunt Duurzaam toerisme, waarin spreiding van toeristische druk een belangrijk thema is en sluiten aan bij de belevingsgebieden die we binnen dit speerpunt bepalen. Het raamwerk is een uitwerking van de bouwsteen Leefomgeving van de Verstedelijkingsstrategie en vormt input voor het verstedelijkingsakkoord, het dashboard Groene groei, de regionale toekomstscenario's en de regionale investeringsagenda's, die binnen de Groene Groeiregio worden ontwikkeld. We werken dan ook nauw samen met deze opgave. Zo kan het raamwerk bijdragen aan het integraal afwegen van ruimteclaims en het uitlokken van investeringen in het 'groen' en 'blauw' van de Groene Metropoolregio.

ACTIES 2022

Maken groen-blauw raamwerk
Maken van een groen-blauw raamwerk: een kaart met de huidige natuurgebieden en landschapszones, het gebruik daarvan en de mogelijkheden voor versterking en uitbreiding. Daarbij op zoek gaan naar koppelkansen met bijvoorbeeld landbouw, energietransitie, woningbouw, klimaatadaptatie, waterberging en recreatie en toerisme. Aangeven waar keuzes nodig zijn.

Speerpunt 3 **Groen-blauw raamwerk**	**2021** *1e helft*	*2e helft*	**2022** *1e helft*	*2e helft*	**2023** *1e helft*	*2e helft*
Maken groen-blauw raamwerk						
Investeren in groen en blauw van de regio (in/samen met opgave Groene Groei en partners)						

Speerpunt 4

Sterke culturele infrastructuur

Duurzaam festival Framed - Arnhem

OVER VIJF JAAR...

- **Hebben we een passend, kwalitatief goed en divers cultuuraanbod dat past bij de vraag en bij het profiel van onze regio.**
- **Participeren inwoners en bezoekers van de regio actief en passief in cultuur en bereiken we steeds meer verschillende doelgroepen.**
- **Stimuleert cultuurparticipatie sociale cohesie en inclusie en draagt bij aan de leefbaarheid van de steden en dorpen.**
- **Hebben we een duurzame en robuuste culturele infrastructuur die het aanbod passend bij de vraag kan verzorgen.**

Sterke culturele infrastructuur
De 'regio 025' heeft een eigen culturele signatuur en kracht. Bijzonder is dat de complete keten in de regio aanwezig is: een brede basis van amateurkunst, cultuureducatie, een innovatief middensegment en een top van instellingen van bovenregionaal belang. Deze segmenten van de keten hangen samen en inspireren elkaar onderling. Deze unieke culturele keten draagt bij aan leefbaarheid en levendigheid van de regio, een gunstig vestigingsklimaat, aan sociale cohesie en inclusie en aan een vitale toeristische sector, omdat cultuur bezoekers naar de regio trekt. Wij versterken deze keten in zijn geheel en in samenhang.

Als startpunt voor dit speerpunt, gebruiken we het Transformatievoorstel Cultuurregio 025, aangevuld met het Groeidocument Cultuurregio 025. Het transformatievoorstel is gemaakt door 15[2] regiogemeenten, met ideeën uit de culturele sector, op uitnodiging van de provincie Gelderland in het kader van de COVID-19 crisis. Met het Transformatievoorstel ligt er een stevig en gedragen begin van brede regionale samenwerking, gericht op blijvende structuurversterking. Die basis gebruiken we om de regionale samenwerking verder uit te bouwen naar 18 regiogemeenten. We verbreden het voorstel waar gewenst naar niet betrokken gemeenten, zoeken financieringsmogelijkheden, voeren het uit en maken op basis hiervan een visie en investeringsplan voor 2022 en verder. Zo maken we onze inzet voor de regionale infrastructuur concreet, zodat we snel en flexibel kunnen inspringen op nieuwe kansen en (financierings)mogelijkheden die zich voordoen bij provincie, Rijk, Europa of andere partners.

[2] *De provincie heeft om praktische redenen Doesburg en Montferland bij een andere regio ingedeeld, ook Mook en Middelaar ligt in een andere provincie.*

ACTIES 2022

Maken regionale visie op de versterking van de regionale culturele infrastructuur (inclusief cultuureducatie)
Op basis van het Transformatievoorstel werken aan een door alle regiogemeenten en de culturele sector gedragen visie op de versterking van de regionale culturele infrastructuur, inclusief cultuureducatie (zowel op school als in de vrije tijd).

Realiseren transformatievoorstel
Maken van samenwerkingsafspraken over het Transformatievoorstel met de provincie en andere partners, het zoeken van financieringsmogelijkheden en het uitvoeren van de maatregelen en acties die daaruit voortvloeien. Mits de financiering rond komt, betekent dit werken aan activiteiten die top- en middensegment, cultuureducatie en amateurkunst versterken.

Maken investeringsplan culturele infrastructuur vanaf 2022
Maken van een investeringsplan voor de culturele infrastructuur vanaf 2022: hoe ziet onze toekomstige regionale infrastructuur eruit, welke investeringen zijn nodig en waar willen we als regio op in zetten voor de langere termijn? Gebruik maken van de inventarisatie van Cultuur Oost van de bestaande infrastructuur, die in kaartvorm gepresenteerd wordt in april 2021.

Stimuleren afstemming en promotie culturele agenda
Stimuleren van afstemming van culturele activiteiten en het promoten daarvan in één voor de regio gebundelde agenda. Daarbij een relatie leggen met het aanbod op het gebied van recreatie en toerisme en gebruik maken van kennis en mogelijkheden van partners (culturele instellingen, TVAN).

Speerpunt 4 **Sterke culturele infrastructuur**	**2021** *1e helft*	*2e helft*	**2022** *1e helft*	*2e helft*	**2023** *1e helft*	*2e helft*
Maken regionale visie culturele infrastructuur (incl. cultuureducatie)						
Realiseren transformatievoorstel						
Maken investeringsplan vanaf 2022						
Uitvoeren investeringsplan						
Stimuleren afstemming en promotie culturele agenda						

DE GROENE GROEIREGIO

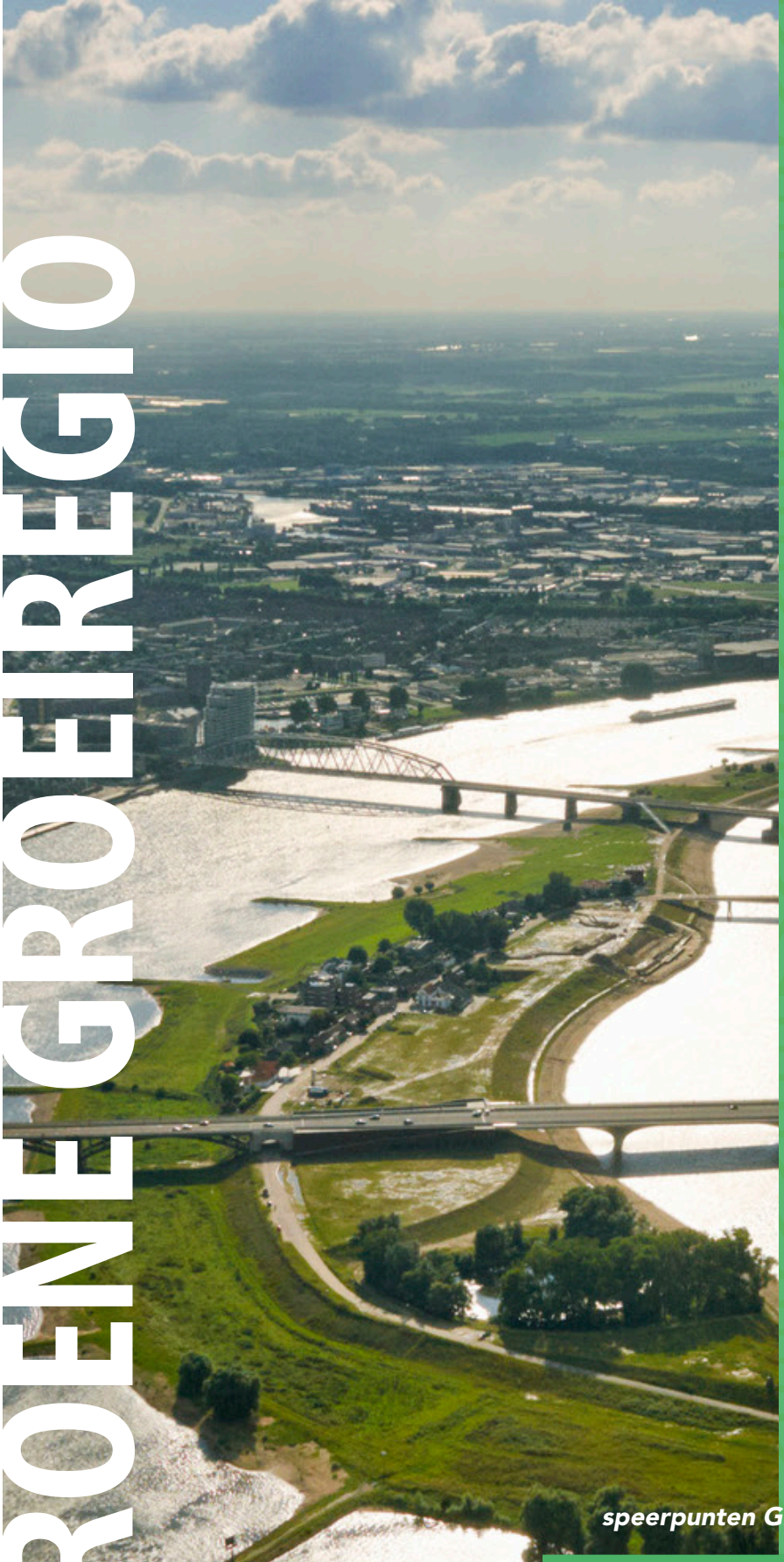

Over vijf jaar:

Samen regisseren we de groei in de regio. Op zo'n manier dat we de typische balans tussen stedelijke ontwikkeling en ontspannen leefkwaliteit behouden. Hierdoor worden we herkenbaar als dé Groene Metropoolregio.

speerpunten Groene groeiregio

1. Wonen in balans: *Versnellen* van de woningbouw
2. Leefomgeving: *Verbinden* van de ruimtelijke opgaven
3. Agglomeratiekracht: *Vertellen* van de kracht van de Groene groeiregio

Groene groeiregio: balans tussen (ruimtelijke) opgaven

AMBITIE EN SPEERPUNTEN

De regio Arnhem-Nijmegen heeft te maken met een grote verstedelijkingopgave en een tekort aan woningen. Deze opgave zet in op het bieden van voldoende (betaalbare) woningen, voor specifieke doelgroepen en tegelijkertijd verantwoord omgaan met de schaarse ruimte, zodanig dat deze groei het landschap versterkt.

Er komen veel (ruimtelijke) opgaven op ons af. Door deze aan elkaar te 'koppelen' ontstaat wederzijdse versterking. De uitdaging is daarbij de unieke profielen van de verschillende gemeenten binnen onze regio te gebruiken. Sturen op en realisatie van dergelijke koppelkansen vraagt om regionale samenwerking en om samenwerking met partners. Deze integraliteit vraagt commitment van gemeenten om zich hier blijvend voor in te zetten. De Groene groeiregio ondersteunt gemeenten hierbij door de inzet van regelgeving, financiële middelen, investeringen, kennisdeling en netwerk van de provincie en het Rijk.

De Groene groeiregio heeft een coördinerende functie voor de vijf opgaven van de Groene Metropoolregio. Zij heeft tot taak het in beeld brengen van de ruimtelijke dimensie en het samenbrengen en verbinden van de ruimtelijke aspecten van alle opgaven van de Groene Metropoolregio. Behoud en versterking van de kwaliteit van de leefomgeving (inclusief natuur en landschap) staat centraal. De Groene groeiregio ontwikkelt hiervoor inspirerende toekomstscenario's en nieuwe beleidsinstrumenten. Deze regionale bouwstenen kunnen gemeenten overnemen in eigen Omgevingsbeleid.

Twee belangrijke instrumenten staan centraal; de uitvoering van de Woondeal om op korte termijn de woningbouw te versnellen (met bijvoorbeeld een flexpool die gemeenten ondersteunt met capaciteit) en de Verstedelijkingsstrategie die inzicht geeft in de bouwlocaties van 2030-2040, rekeninghoudend met de bouwstenen economie, leefomgeving en mobiliteit. Met het sluiten van een Verstedelijkingsakkoord met Rijk en de provincie zorgen we ervoor dat er ook investeringen naar de regio toe vloeien. Hiervoor ontwikkelen we samen met gemeenten investeringsagenda's om woningbouwlocaties voor de middellange termijn te faciliteren, waarbij de normale, publiekrechtelijke besluitvorming over plannen en projecten bij gemeenten en provincies onaangetast blijft.

Als derde speerpunt vergroten we onze agglomeratiekracht. Dit is de slagkracht die de regio Arnhem-Nijmegen heeft wanneer zij de handen in één slaat en als één partij optrekt richting partners als Rijk, Provincie, Eu etc.. Dit vraagt om een sterk samenspel in de regio. Hiervoor ontwikkelen wij een efficiënte structuur en zorgen we voor meer landelijke 'exposure'.

PARTNERS

Woondeal regio Arnhem-Nijmegen
In de Woondeal regio Arnhem-Nijmegen bundelen de 18 gemeenten van de Groene Metropoolregio, de provincie en het Rijk hun krachten, in nauwe samenwerking met woningcorporaties en diverse private en maatschappelijke partners. De samenwerking vindt plaats via de zogenaamde publieke private Tempotafels. De NEPROM, Bouwend Nederland, IVBN, Woonkr8 en NS steunen de Woondeal.

Verstedelijkingsstrategie Arnhem Nijmegen Foodvalley
Om in de Groene Metropoolregio de groei van landschap, wonen, economie en mobiliteit goed vorm te geven en de daarvoor benodigde investeringen te vinden, wordt in 2021 een Verstedelijkingsstrategie opgesteld. Partners die hierbij betrokken zijn, zijn het Rijk (ministeries van BZK en IW, LNV en EZK), de provincie Gelderland en de Groene Metropoolregio en de regio Foodvalley en de 26 gemeenten in de beide regio's. Na het afsluiten van het verstedelijkingsakkoord geven wij gezamenlijk uitvoering aan dit akkoord.

Provincie Gelderland
De provincie is partner in de uitwerking en uitvoering van de Woondeal en de Verstedelijkingsstrategie. De Groene groeiregio en de provincie streven dezelfde doelen na. Met het Actieplan Wonen draagt de provincie hieraan bij. In de provinciale verordening is opgenomen dat er tussen provincie en regio's binnen de provincie zogenaamde Woonagenda's worden opgesteld. De woonpartners in de regio Arnhem-Nijmegen hebben hierover in drie subregio's (Nijmegen, Arnhem, Liemers) recent afspraken gemaakt met de provincie Gelderland. Op termijn worden deze afspraken geactualiseerd, hierover gaan de drie subregio's en provincie in 2021 in overleg.

TEB
De betrokkenheid van de TEB komt vooral bij de uitvoering van speerpunt 3 aan bod. Het versterken van deze agglomeratiekracht en het vergroten van de exposure vindt in nauwe samenwerking met TEB plaats. Op onderdelen is TEB bij de uitvoering van speerpunten 1 en 2 betrokken.

Tiny houses Droogsehof in Malden

2021

Uitvoering Woondeal

- (publiek-private) tempotafels: bespreekbaar maken en oppakken van specifieke blokkades bij woningbouwontwikkeling met als doel versnelling van de woningbouwontwikkeling, meer betaalbaar bouwen en natuur inclusief en klimaat adaptief bouwen.
- Regionale expertiseflexpool: gemeenten ondersteuning bieden met specifieke expertise zoals de inzet van een regisseur Stikstof, projectleider Arbeidsmigranten en een intermediair Versnellen Woningbouw of expertise op terreinen als ontwerp, planeconomie, gebiedsontwikkeling en juridisch. De flexpool start in 2021 en wordt bij succes gecontinueerd in 2022.
- Extra ambtelijke capaciteit: De regio zet zich in om meer structurele capaciteit bij gemeenten te organiseren, door bijvoorbeeld (financiële) middelen bij provincie en Rijk of een regionale pool van ambtenaren.
- Diverse tools: verder ontwikkelen van o.a. actualisatie van de Woningmarktmonitoring, het opzetten van een database van regelingen voor gemeenten op het gebied van woningbouw en het verder uitwerken van nieuwe maatregelen om innovatieve bouwontwikkeling te stimuleren in samenspraak met het Rijk.

Verstedelijkingsstrategie en -akkoord

- 2021 staat in het teken van het afronden van de Verstedelijkingstrategie en de bestuurlijke gesprekken hierover te faciliteren met de 18 gemeenten en het sluiten van een akkoord tussen de regio en het Rijk en de provincie, die gaat over de uitvoering van de ambities. Dit akkoord en de uitwerking vragen ook in 2022 acties.
- In 2021 verkennen we het instrument Regionale Investeringsagenda (RIA). Een RIA brengt bij grote samenhangende woningbouwlocaties (regiobreed) de benodigde (publieke en private) investeringen en investeerders bij elkaar om te komen tot een gezamenlijke investeringsstrategie (publiek en privaat). We inventariseren welke gebieden in de regio zich hiervoor lenen, daarna wordt deze RIA ingevuld. Voor de oplading van dit instrument werken we nauw samen met de provincie Gelderland. Deze actie loopt door in 2022.
- De Groene groeiregio is gesprekspartner met het Rijk in trajecten als de Woondeal en het Verstedelijkingsakkoord. Het Verstedelijkingsakkoord is een belangrijk instrument om middelen voor woningbouw en aanverwante zaken te agenderen. Dit is een terugkerend agendapunt voor het Bestuurlijk overleg (BO) Leefomgeving en BO Mirt-Oost. Met de regionale Investeringsagenda's heeft de Groene groeiregio een extra instrument in handen voor de gesprekken met de provincie en het Rijk. In 2021 (en 2022 en verder) zetten we ons in om voor gemeenten belangrijke zaken te agenderen.
- De huidige structuur rondom verstedelijking is ingewikkeld met veel (bestuurlijke en ambtelijke) overlegtafels. We richten een nieuw regionaal (ambtelijke en bestuurlijk) 'platform Groene Groei' in die opgavegericht is en efficiënt, waarbij de regio en de provincie Gelderland elkaar goed informeren, kennis en kunde uitwisselen en elkaar versterken.

Meer 'exposure' voor de Groene Metropoolregio

We stellen samen met het regiobureau een lobbyplan Groene Groei op. We zoeken daarbij de samenwerking met partners zoals TEB, provincie Gelderland, corporaties en marktpartijen. De eerste acties voeren we in 2021 uit en deze lopen door in 2022. Doel is om meer (inter) nationale bekendheid te geven aan de voorbeelden van integrale verstedelijking in deze regio en aanwezig te zijn bij nieuwe landelijke beleidstrajecten die in de nieuwe kabinetsperiode starten.

Speerpunt 1

Wonen in balans: *Versnellen* van de woningbouw

Aantrekkelijke woonmilieus in dorpen - Didam, Montferland

OVER VIJF JAAR...

- staan bij gebiedsontwikkeling natuur, landschap en de woonomgeving als geheel centraal.
- zijn er meer groene, sterke en gemengde/gedifferentieerde wijken met meer middenhuur, betaalbare koopwoningen en vrijesectorwoningen.
- zijn er meer woningen beschikbaar voor specifieke doelgroepen waaronder ouderen, arbeidsmigranten, jongeren.
- zijn er 20.000 woningen bijgebouwd en/of liggen hier uitgewerkte bouwplannen voor én zijn er meer (circa 1.000) tijdelijke woningen die voor langere tijd gebruikt kunnen worden.

Wonen in balans: *Versnellen van de woningbouw*
Dit speerpunt richt zich op het inlopen van het woningbouwtekort naar 2% door de realisatie van 35.000 woningen op de korte termijn (tot 2030) en het regionaal organiseren van een stabiele en continue woningbouwproductie. Hierbij wordt invulling en uitvoering gegeven aan de afspraken uit de Woondeal die de regio Arnhem-Nijmegen, de provincie Gelderland en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelatie (BZK) in 2020 gesloten hebben. Door de samenwerking hebben gemeenten (met voorrang) toegang tot nationale en provinciale regelingen, nieuwe instrumenten, een breed kennisnetwerk, financiële middelingen en investeringen. De afspraken zijn gericht op het versnellen van de woningbouwproductie, het toevoegen van betaalbare en duurzame woningen, het natuur inclusief en klimaat adaptief bouwen en het zorgen voor toekomstbestendige en gedifferentieerde wijken voor alle doelgroepen.

Voor het tot uitvoering brengen van alle afspraken in de Woondeal is een publiek-private samenwerking opgericht in de vorm van Tempotafels. Eind 2020 is een uitvoeringsplan Woondeal opgesteld. We geven uitvoering aan de acties in dit plan.

Omdat een aantal opgaven locatie- of gebiedsoverstijgend zijn, en op meerdere van die locaties vergelijkbare uitdagingen spelen, is ervoor gekozen de Tempotafels rond een viertal van die uitdagingen te organiseren. Deze zijn gericht op de volgende vraagstellingen:

- Hoe en waar realiseren we de benodigde continuïteit en versnelling in de woningbouw?
- Hoe en waar kan conceptueel bouwen bijdragen aan betaalbare huisvesting?
- Hoe en waar kan circulair bouwen bijdragen aan verduurzaming van de woningbouw?
- Hoe en waar kan flexwonen bijdragen aan de huisvesting voor bijzondere doelgroepen?

De Tempotafels hangen nauw met elkaar samen. Zij komen op gezette tijden samen in de vorm van Versnellingstafels en Tussensprints.

ACTIES 2022

Continueren van tempotafels Woondeal
We voeren een evaluatie uit van de vier Tempotafels van de Woondeal. Op basis daarvan voeren we eventueel aanpassingen door en continueren we vervolgens de Tempotafels.

Evaluatie en continueren flexpool
De flexpool is gestart in 2021 en wordt bij succes gecontinueerd in 2022. We evalueren dit instrument begin 2022. We treden in overleg met de provincie Gelderland voor eventuele aanvullende middelen bij succes voor de periode na 2022.

Verkenning extra ambtelijke capaciteit
We maken nadere afspraken over een regionale pool van ambtenaren voor de toevoeging van meer structurele capaciteit bij gemeenten in afstemming met o.a. 'Werken in Gelderland'.

Continueren van tools
Als woningmarktmonitoring, inzicht in regelingen bieden, ondersteuning bij specifieke doelgroepen en innovatieve bouwontwikkeling.

Speerpunt 1 ***Versnellen* van de woningbouw**	**2021** *1e helft*	*2e helft*	**2022** *1e helft*	*2e helft*	**2023** *1e helft*	*2e helft*
Tempotafels Woondeal						
Regionale expertise en flexpool						
Verkenning extra capaciteit						
Continueren tools						

Speerpunt 2

Leefomgeving: *Verbinden* van de ruimtelijke opgaven

Ruimteclaims in de leefomgeving: windturbines langs de A15

OVER VIJF JAAR...

- **Hebben we in beeld hoe we de kracht van regio kunnen versterken a.d.h.v. recente onderzoeken.**
- **Is de Groene Metropoolregio zichtbaar als (inter-)nationaal toonaangevende regio op het gebied van circulaire verstedelijking en landschap.**
- **Hebben we voor gemeenten meer middelen gegenereerd om de omslag van 'beheermodus naar ontwikkelen' mogelijk te maken.**
- **Hebben we een efficiënt regionaal 'platform Groene Groei' ontwikkeld.**

Leefomgeving: *Verbinden van de ruimtelijke opgaven*

De Groene groeiregio heeft een coördinerende functie voor de vijf opgaven van de Groene Metropoolregio in het samenbrengen en verbinden van de ruimtelijke opgaven zoals de ruimtelijke vertaling van de energieopgave, het ontwikkelen van een landschappelijk recreatief raamwerk en de additionele mobiliteitsbehoefte bij de toename van woningen. Behoud en versterking van de kwaliteit van de leefomgeving (inclusief natuur en landschap) staat centraal.

Om in de Groene Metropoolregio de groei van landschap, wonen, economie en mobiliteit goed vorm te geven en de daarvoor benodigde investeringen te vinden, wordt in 2021 een Verstedelijkingsstrategie opgesteld. Dit is een ontwerpend onderzoek dat samen met regio Foodvalley, de provincie en het Rijk wordt gemaakt. Hierin wordt beschreven waarom, wat, wanneer, hoe en onder welke voorwaarden de verstedelijking plaatsvindt. Het motto van is 'meer landschap en meer stad'. Er worden ontwerpprincipes en een afwegingskader aangereikt. Ook worden richtlijnen en spelregels beschreven. Samen met het Verstedelijkingsakkoord geeft dit voor de aankomende jaren een verdeling in rollen en verantwoordelijkheden van de overheidslagen weer inclusief de voorwaarden en de (financiële) rolverdeling van de partners.

De Verstedelijkingsstrategie biedt ons inzicht in potentiële bouwlocaties tot 2040. Voor de periode daarna ontwikkelt De Groene groeiregio inspirerende toekomstscenario's en nieuwe beleidsinstrumenten zodat we kunnen inspelen op toekomstige opgave en deze doorvertalen naar acties nu. Deze regionale bouwstenen kunnen gemeenten overnemen in eigen Omgevingsbeleid. De Verstedelijkingsstrategie gebruiken we als input.

We werken verder aan de uitvoering van de Regionale Investeringsagenda's.

ACTIES 2022

Borging Verstedelijkingsstrategie en akkoord
We assisteren de gemeenten bij de vertaling van de uitgangspunten van de Verstedelijkingsstrategie- en akkoord naar Omgevingsvisies of ander ruimtelijk beleid door hierover het gesprek te voeren en bij te dragen aan concreet beleid.

Regionale Investeringsagenda's
We continueren dit instrument in 2022 en overleggen in de regio welke gebieden en concrete projecten zich hiervoor aandienen. We brengen de resultaten hiervan in op landelijke tafels.

Future-lab 'Groene metropool' en Dashboard
Met het Future-lab maken we regionale ruimtelijke opgaven inzichtelijk. We ontwikkelen regionale toekomstscenario's waarin nieuwe trends en ontwikkelingen worden geagendeerd en vertaald naar keuzes en scenario's. Dit bespreken we in een experimenteer 'kamer'. Dit doen we samen met externe experts en met regionale debatcentra. Dit biedt bouwstenen voor de uitwerking van het gemeentelijk omgevingsbeleid.

Dashboard 'De staat van de Regio'
Ontwikkelen van een trendanalyse gericht op ontwikkelingen van de verschillende opgaven en het in beeld brengen van de ruimtelijke dimensies. Het doel is om hiervoor een interactief dashboard te ontwikkelen (GIS/website/dashboard etc.). Het vormt een basis voor regionale afweegprincipes die bijdragen aan een groene en gezonde verstedelijking en het (bestuurlijk) gesprek hierover. Ook dit biedt bouwstenen voor gemeenten.

Speerpunt 2 ***Verbinden* van de ruimtelijke opgaven**	**2021** *1e helft*	 *2e helft*	**2022** *1e helft*	 *2e helft*	**2023** *1e helft*	 *2e helft*
Borging Verstedelijkingsstrategie en akkoord						
Regionale investeringsagenda's						
Dashboard 'De staat van de Regio'						
Future-lab 'Groene metropool'						

Speerpunt 3

Agglomeratiekracht: Vertellen van de kracht van de Groene groeiregio

Een groene metropoolregio - stedelijk gebied Arnhem

OVER VIJF JAAR...

- **Hebben we in beeld wat de ruimtelijke dimensie is van de andere vier opgaven.**
- **Hebben we inspirerende (ruimtelijke) toekomstscenario's voor de lange termijn ontwikkeld, met antwoorden voor nieuwe keuzevraagstukken.**
- **Zijn nieuwe woningbouwlocaties voor de periode 2030-2040 in beeld, integraal onderzocht binnen de Verstedelijkingsstrategie, uitgewerkt in omgevingsbeleid van gemeenten en in Regionale investeringsagenda's.**
- **hebben we een Verstedelijkingsakkoord gesloten met het Rijk en provincie over de uitvoering van de Verstedelijkingstrategie en de benodigde investeringen.**

Agglomeratiekracht: *Vertellen van de kracht van de Groene groeiregio*

We koesteren een stevige ambitie: samen doorgroeien naar een metropoolregio! Een groene metropoolregio van internationale betekenis. Met een internationale voorbeeldfunctie op het gebied van circulariteit, samenleving, energie, voedselproductie, gezondheid en technologie.
Dit speerpunt richt zich op het versterken van de positionering van onze regio als 'groene metropoolregio' richting provincie, Rijk en Europa. Enerzijds gaat het om het versterken van de internationale concurrentiepositie, en anderzijds om een betere profilering, agendering en verankering van (investerings)afspraken met provincie, Rijk en Europa. Hiervoor is de samenwerking van de 18 gemeenten in de Groene Metropoolregio onontbeerlijk. Hierin zoeken we naar de complementariteit tussen de steden onderling en met de dorpen, kleine kernen en het landelijk gebied.

Met agglomeratiekracht wordt bedoeld de slagkracht die de regio heeft wanneer zij de handen in één slaat en als één partij optrekt richting deze partners. Dit vraagt om een sterk samenspel tussen de 18 gemeenten. Het afgelopen jaar zijn in de regio successen bereikt met het sluiten van onder meer de Woondeal. Het doel is om deze positie uit te bouwen door meer exposure en tegelijkertijd concrete afspraken te maken over investeringen. En te verkennen hoe we deze kracht van de regio verder kunnen versterken.

Een succesvolle profilering kent twee essentiële zaken: enerzijds het (nog beter) opbouwen van het verhaal van de Groene groeiregio dat gevormd wordt door de kracht van samenwerkende gemeenten (agglomeratiekracht) en anderzijds dit verhaal goed vertellen om daarmee de zichtbaarheid te vergroten.

ACTIES 2022

Verkenning agglomeratiekracht
In 2022 uitvoeren van verkenning naar agglomeratiekracht van de Groene groeiregio. Kernvraag: hoe kan de agglomeratiekracht van 18 gemeenten versterkt worden op het profiel als 'groene metropoolregio'. Het betreft hier de ruimtelijk-economische ontwikkeling en concurrentiepositie van de Groene Metropoolregio in (inter)nationaal verband. De verkenning doet de Groene groeiregio samen met de Productieve regio, TEB en de provincie.

Uitvoering lobbyplan
Uitvoeren van het in 2021 opgestelde lobbyplan, onder andere door het organiseren van landelijk aansprekende symposia, zichtbaar zijn bij landelijke evenementen en nieuwe beleidstrajecten, zoals de opvolging van de Nationale Omgevingsvisie (NOVEX). De uitkomsten van de verkenning Agglomeratiekracht gebruiken we bij de bijstelling van het lobbyplan.

Uitvoeren afspraken Verstedelijkingsakkoord
In 2021 is een Verstedelijkingsakkoord gesloten, op basis van de Verstedelijkingsstrategie. Dit akkoord zal naar verwachting in 2022 verder worden uitgewerkt in deeltrajecten (bijvoorbeeld de RIA's). De regio levert hiervoor capaciteit en brengt de resultaten hiervan in bij landelijke contacten. Middelen zijn niet alleen nodig om meer capaciteit te kunnen inhuren of aannemen, maar ook om bijvoorbeeld garant te staan bij investeringen of om onrendabele toppen af te dekken.

Platform Groene Groei
In 2022 evalueren we het in 2021 ingerichte platform en sturen zo nodig bij, in overleg met de regiopartners en de provincie.

Speerpunt 3 ***Vertellen* van de kracht van de Groene groeiregio**	**2021** *1e helft*	*2e helft*	**2022** *1e helft*	*2e helft*	**2023** *1e helft*	*2e helft*
Evaluatie en bijsturing regionale structuur			■	■		
Verkenning agglomeratiekracht			■	■		
Uitvoering/ lobbyplan			■	■	■	
Organiseren congres/symposia rondom thema groene verstedelijking				■	■	
Uitwerken afspraken Verstedelijkingsakkoord			■	■	■	

SAMENHANG OPGAVEN

In onderstaande tabel geven we een eerste beeld van de samenhang tussen opgaven. In de komende maanden werken we deze samenhang verder uit en maken we afspraken over wie wat oppakt en hoe we daarin samenwerken. Zo zorgen we dat we de opgaven integraal aanpakken, maar geen dingen dubbel doen. De opgave Groene Groei heeft een bijzondere functie als integrerende opgave. In de opgave Groene Groei regio wegen we de ruimteclaims die voortvloeien uit de Verbonden, Productieve, Circulaire en Ontspannen regio tegen elkaar af (zie ook speerpunt 2 van de opgave Groene Groeiregio).

	Verbonden regio	**Productieve regio**
Verbonden regio	-	Logistiek, economische kansen ICE
Productieve regio	Duurzame logistiek	-
Circulaire regio	Verduurzamen bouwlogistiek, Waterstoftechnologie	Energietransitie/RPW
Ontspannen regio	PvA dekkend recreatief fiets- en wandelnetwerk	Thema Ondernemerschap BBKK, inbreng human capital vraagstukken
Groene groeiregio	Mobiliteitshubs en knooppunt-ontwikkeling met woon- en werkfuncties, het in goede banen leiden van additionele mobiliteits-behoefte bij de toename van woningen	Ruimte zoeken voor ontwikkeling van bedrijfsterreinen, de ruimtelijke vertaling van de energieopgave; verkenning agglomeratiekracht (ruimtelijke economische ontwikkeling)

De horizontale as geeft weer welke opgave de lead heeft in de afstemming. Bijvoorbeeld: Ontspannen regio heeft de lead bij het plan van aanpak dekkend recreatief fiets- en wandelnetwerk en stemt daarbij af met de Verbonden regio. Dit vraagt in de komende periode nog nadere uitwerking.

Circulaire regio	Ontspannen regio	Groene groeiregio
Klimaatakkoord thematafel mobiliteit	Fietsburgemeester	Feitenrelaas,mobiliteitsscan, bouwsteen mobiliteit
Cluster Energy Verduurzamen werklocaties	Stimuleren MKB, RPW, Human Capital Agenda	Werklocaties, RPW
-	Ontwikkelen Landschapsparken	Circulair bouwen, klimaatadaptatie, Energietransitie. Uitwerken circulaire bouwopgave, circulaire strategie bouwen met natuur uitwerken, stimuleren klimaatproeftuinen en vergroeningsprojecten
Meenemen ontwikkeling landschapspark in groen-blauw raamwerk	-	Ontwikkelen van een groen-blauw raamwerk als uitwerking van de bouwsteen Leefomgeving van de Verstedelijkingsstrategie met als doel het behouden en versterken van landschappen, natuurwaarden en cultuurhistorisch erfgoed
Meenemen ruimteclaims, bijvoorbeeld m.b.t. energietransitie, klimaatadaptatie en circulair bouwen, als input voor de opgave Groene Groei	Gebruiken groen-blauw raamwerk als input voor de opgave	-

FINANCIËLE PARAGRAAF

Algemeen
In deze financiële paragraaf lichten we toe welke middelen nodig zijn om de opgaven uit te voeren in 2022 en welke bijdragen van derden al beschikbaar zijn of verwacht worden.

We presenteren een financieel beeld van de verwachte kosten 2022. De jaren daarna zijn nog onzeker en om die reden niet ingevuld. De tabellen corresponderen één op één met de concept-begroting van de Groene Metropoolregio. De toelichting in deze financiële paragraaf is wat uitgebreider dan in de concept-begroting.

Enkele algemene uitgangspunten die we gehanteerd hebben, zijn:

- Gemeenten krijgen een vergoeding voor capaciteit van mensen die een substantieel deel van hun tijd besteden aan de regionale opgave. Dit zijn bijvoorbeeld de speerpuntcoördinatoren.
- De capaciteit van de opgavemanager is in de begroting verdeeld over algemeen opgavemanagement en de speerpunten. Dit is omdat de opgavemanagers ook werk doen voor de verschillende speerpunten.
- Naast capaciteit is (proces)geld nodig om externe expertise in te huren of bepaalde specifieke activiteiten uit te voeren. Het gaat veelal om voorbereidend werk om de doelen van de opgaven in de jaren hierna te kunnen realiseren. Dit vraagt om onderzoek, verkenningen, lobby, een stevige basis leggen voor kennisuitwisseling en kennisverwerving als ook onderzoek naar de mogelijkheden van externe financiering. We gebruiken deze inzet dan ook nadrukkelijk om mogelijkheden voor financiering door andere partijen te creëren.

Verbonden regio

Kosten
De regio Arnhem-Nijmegen werkt sinds 2019 met een regionaal Mobiliteitsfonds. Dit fonds wordt gevoed door de 18 gemeenten en voor een deel door andere partners . Het huidige regionaal Mobiliteitsfonds gaat[3] per 1-1-2022 over van de gemeente Nijmegen naar de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen. Voor 2022 zien wij een vergelijkbare opgave en inzet vanuit de verbonden regio als in 2021. Om de opgaven te kunnen realiseren is een werkbudget nodig van € 1.022.000. Dit betekent dat wij uitgaan van een maximum van € 1,30 per inwoner per gemeente. 1/3 van dit bedrag is inzet op capaciteit. Voor 2022 is voor deze opgave aan capaciteit 1,0 fte voor de opgavemanager, 0,4 fte voor procesondersteuning (ondergebracht bij het regiobureau), 0,2 voor strategie en 1,9 fte voor de speerpuntcoördinatoren opgenomen in onderstaande begroting.
Daarbij is onder de speerpunten een post 'algemeen' opgenomen voor kosten die niet specifiek aan een speerpunt zijn te relateren maar ten dienste staan voor alle speerpunten. Het gaat daarbij om activiteiten zoals een opgavegerichte uitwerking van Europa, onze lobbyactiviteiten en middelen voor promotie en communicatie als ook verwachte kosten voor bredere beleidsvragen en monitoring.

(Potentiële) opbrengsten
Binnen de uitwerkingen van de speerpunten zien wij een sterke (financiële) samenwerking met vooral de provincie Gelderland. Een groot aantal processen wordt mede door de provincie Gelderland gefinancierd en mogelijk gemaakt, waarbij cofinanciering vanuit de regio wenselijk is (zo heeft de provincie Gelderland een financiële bijdrage toegezegd voor de economische analyse ICE, verkenning westflankroute Fiets, de meerjarige agenda Hubs & knooppunten). Ook in 2022 heeft de provincie toegezegd in voorkomende gevallen samen te willen optrekken, o.a. bij het uitwerken van de regionale agenda's (fiets, verkeersveiligheid, Hubs & knooppunten, Slim & Schoon Onderweg), maar ook het verder uitwerken (verkennen) van regionale projecten.

Ter toelichting de cofinanciering die voor 2021 voorzien is en de verwachting voor 2022:

- Voor het deelprogramma Slim & Schoon Onderweg is in 2021 cofinanciering vanuit het Ministerie van I&W, provincie Gelderland, gemeenten en werkgevers voorzien van € 1,15 miljoen, naast een bijdrage vanuit het regionaal mobiliteitsfonds van € 270.000. In de loop van dit jaar zal duidelijk worden in hoeverre de regio in 2022 weer subsidie voor dit programmaonderdeel kan krijgen. Vooralsnog wordt uitgegaan van een vergelijkbaar bedrag als in 2021.

- Voor de regionale agenda fiets is begin 2021 een uitvoeringsagenda 21-22 gemaakt. Voor het jaar 2021/2022 staat er in de regio voor € 12,7 miljoen aan fietsinvesteringen op stapel, waarvoor het plan uitvoeringsgereed is en de gemeentelijke bijdrage beschikbaar. De Groene Metropoolregio heeft een verzoek gedaan aan de provincie Gelderland om € 6 miljoen euro beschikbaar te stellen om deze projecten in 2021-2022 uit te kunnen voeren. De projecten bestaan uit aanleg en verbeteringen aan bestaande snelfietsroutes, het realiseren van doorfietsroutes, fietsparkeren en een aantal overige fietsroutes.
- In de loop van 2021 zullen ook uitvoeringsagenda's worden voorbereid die uiteindelijk leiden tot een investeringsagenda (hubs & knooppunten, verkeersveiligheid). Vooralsnog wordt ingeschat dat voor uitvoering 2022 een bedrag van € 4 miljoen kan worden verwacht vanuit de provincie Gelderland voor de implementatie Hubs & Knooppunten en € 2,5 miljoen voor projecten verkeersveiligheid. Voor het Hoogwaardig openbaar vervoer is reeds een uitvoeringsagenda beschikbaar, die afhankelijk van de beschikbare middelen kan leiden tot gerichte implementatie (voor 2022 wordt gesproken over een bedrag van € 7,5 miljoen (100% subsidie))[4]. De provincie Gelderland heeft aangegeven dat subsidie mogelijk is als het project onderdeel uitmaakt van de regionale geprioriteerde agenda.

Verbonden Regio	taakveld	2022	2023	2024	2025
Algemeen	2.1	150.000			
speerpunten					
Algemeen	2.1	107.000			
Gebiedsgerichte corridoraanpak	2.1	125.000			
Regionaal (snel)fietsnetwerk	2.1	95.000			
Mobiliteitshubs en knooppunten	2.1	180.000			
Gedragsaanpak duurzame mobiliteit	2.1	320.000			
Veiligheid	2.1	45.000			
lasten		1.022.000	-	-	-
Algemeen	2.1	-			
speerpunten					
Algemeen	2.1				
Gebiedsgerichte corridoraanpak	2.1				
Regionaal (snel)fietsnetwerk	2.1				
Mobiliteitshubs en knooppunten	2.1				
Gedragsaanpak duurzame mobiliteit	2.1				
Veiligheid					
baten		-	-	-	-
Saldo		1.022.000	-	-	-
Dekking extern (.....)		-			
Dekking opgavegeld (inwonerbijdrage)		1.022.000			
Bijdrage per inwoner in euro's		1,30	-		

[3] De provincie Gelderland heeft in 2020 een subsidie verleend voor de projecten binnen het speerpunt "Slim en Schoon Onderweg'. Ook in 2021 zal naar verwachting de provincie Gelderland subsidie verlenen.

[4] De Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen is nog in gesprek met de provincie Gelderland over de te hanteren subsidiebijdrage. Het gaat hierbij om fietsprojecten, de projecten verkeersveiligheid en Hubs & knooppunten. Voor HOV-projecten heeft de provincie Gelderland aangegeven dat het gaat om een 100%-subsidie.

FINANCIËLE PARAGRAAF

Productieve regio

Kosten

Voor 2022 is voor deze opgave aan capaciteit 1 fte voor de opgavemanager, 0,4 fte voor procesondersteuning (ondergebracht bij het regiobureau) en 1,4 fte voor de speerpuntcoördinatoren opgenomen in onderstaande begroting. Uitgaande van de in deze agenda benoemde acties en fasering, begroten wij voor 2022 een totaal van €190.000 voor proceskosten.

Ervan uitgaande dat alle gemeenten zich inschrijven voor de Productieve regio is voor 2022 de bijdrage per inwoner 73 cent, inclusief het RPW. Gemeenten die niet intekenen voor deze opgave zijn wel verplicht voor 2022 16 cent per inwoner voor het RPW bij te dragen. De jaarlijkse kosten voor het RPW gaan overigens omlaag van €175.000 per jaar (22 cent per inwoner) naar € 125.000 per jaar (16 cent per inwoner) omdat de ondersteuning van dit traject vanaf 1 juli 2021 door de Groene Metropoolregio wordt gedaan.

(Potentiële) opbrengsten

De benodigde capaciteit voor de uitvoering en ontwikkeling van plannen die voortkomen uit de lobby zijn erop gericht om externe gelden naar de regio te halen. Wij zetten ons actief in op het binnenhalen van externe gelden om te investeren in onze economie.

Capaciteit, procesgeld en projectgeld kunnen ook geleverd worden door onze samenwerkingspartners. Voor bestaande projecten gebeurt dit ook al. De provincie Gelderland heeft in diverse projecten al geïnvesteerd, waaronder € 4,6 miljoen in Connectr. De ambities binnen de speerpunten sluiten goed aan bij de doelstellingen van de provincie. Waar nodig sluit de provincie aan bij ambtelijke werkgroepen. Zo dragen zij in capaciteit, kennis en kunde bij aan de opgave. Hierover (en voor toekomstige projecten) maken we nog afspraken met de provincie. Dat geldt ook voor de andere samenwerkingspartners zoals TEB.

Circulaire regio

Kosten

In 2022 is 1,0 fte voor de opgavemanager en 0,8 fte voor de speerpuntcoördinatoren begroot. We verwachten dat ook onze partners, zoals de provincie, TEB en enkele andere partners een bijdrage in capaciteit leveren aan deze opgave. Hierover maken we nog nadere afspraken. Daarnaast komen uit een aantal activiteiten kosten voort voor onderzoeken, verkenningen, communicatie en ICT kosten die bij de speerpunten zijn begroot. Uitgaande van de in deze agenda benoemde acties en fasering, bedragen de totale kosten voor 2022 €637.000.

In 2020 hebben 15 gemeenten ingestemd met een meerjarig Uitvoeringsprogramma Grond, Weg- en Waterbouw. Het project is gestart en loopt door t/m 2022. De financiële verrekening van gemeenten wordt verdeeld over de jaren 2021 en 2022 (2 x € 62.500). De bijdrage voor 2022 is in de inwonerbijdrage versleuteld. Niet deelnemende gemeenten krijgen een evenredige korting. De provincie draagt eveneens bij in de kosten (€ 75.000).

In het recente verleden hebben 17 regiogemeenten deel genomen aan het gezamenlijk inkopen van elektriciteit en aardgas en het verduurzamen daarvan. Onder voorwaarden kan het contract duurzame elektriciteit worden voorgezet. De inkoop van aardgas dient opnieuw opgestart te worden. In 2021 moeten daarvoor de uitgangspunten op het gebied van duurzaamheid worden bepaald. Daarna volgt in 2022 het aanbestedingsproces zelf. De kosten voor de voorbereiding in 2021 zijn begroot op € 60.000. De kosten voor het aanbestedingsproces zelf zijn in de inwonerbijdrage voor 2022 opgenomen (€ 45.000).

(Potentiële) opbrengsten

Zoals hierboven genoemd, draagt de provincie bij aan het meerjarig Uitvoeringsprogramma Grond, Weg- en Waterbouw (€ 75.000).

Op welke wijze we de projectorganisatie RES kunnen continueren is nu nog niet in te schatten doordat het rijk nog geen helderheid heeft gegeven over de financiering van de vervolgfase. De provincie is gevraagd hierbij financieel te ondersteunen, zodat we de kern van de projectorganisatie kunnen behouden.

De provincie is gevraagd om in een aantal projecten te participeren en deze te voorzien van een versnellingsbijdrage. Indien deze bijdrage wordt toegekend kunnen een aantal projecten versneld in 2021 van start.

Productieve Regio	taakveld	2022	2023	2024	2025
Algemeen	3.1	60.000			
speerpunten					
Ondernemerschap in het MKB	3.1	99.500			
Human Capital - onderwijs en arbeidsmarkt	3.1	99.500			
Ontwikkeling van (inter)nationale clusters	3.1	99.500			
Versterking duurzame logistiek	3.1	91.500			
Toekomstbestendige werklocaties	3.1	125.000			
lasten		575.000	-	-	-
Algemeen	3.1				
speerpunten					
Ondernemerschap in het MKB	3.1				
Human Capital - onderwijs en arbeidsmarkt	3.1				
Ontwikkeling van (inter)nationale clusters	3.1				
Versterking duurzame logistiek	3.1				
Toekomstbestendige werklocaties	3.1				
baten		-	-	-	-
Saldo		575.000	-	-	-
Dekking extern (.....)		-			
Dekking opgavegeld (inwonerbijdrage)		575.000			
Bijdrage per inwoner in euro's		0,73	-		
waarvan verplicht (i.v.m. inzet fte en projecten RPW)		0,16			

Circulaire Regio	taakveld	2022	2023	2024	2025
Algemeen	3.1	60.000			
speerpunten					
Circulaire bouw en infrastructuur	3.1	147.500			
Circulaire economie: grondstoffen en ketens	3.1	145.000			
Water en klimaatadaptatie	3.1	105.000			
Transitie naar duurzame energie	3.1	180.000			
lasten		637.500		-	-
Algemeen	3.1				
speerpunten					
Circulaire bouw en infrastructuur	3.1				
Circulaire economie: grondstoffen en ketens	3.1				
Water en klimaatadaptatie	3.1				
Transitie naar duurzame energie	3.1				
baten		-		-	-
Saldo		637.500		-	-
Dekking extern (.....)		-			
Dekking opgavegeld (inwonerbijdrage)		637.500			
Bijdrage per inwoner in euro's		0,81			

FINANCIËLE PARAGRAAF

Ontspannen regio

Kosten
In 2022 hebben we 0,9 fte voor de opgavemanager, 0,4 fte (ondergebracht bij het regiobureau) voor procesondersteuning en 1,2 fte voor de speerpuntcoördinatoren begroot.

Daarnaast begroten we voor 2022 €365.500 aan proceskosten voor bijvoorbeeld de inhuur van externe expertise, voor analyse, onderzoek en planvorming. Hiermee maken we programma's en projecten concreet en creëren we mogelijkheden voor (co-) financiering van provincie Rijk, Europa en de markt.

(Potentiële) opbrengsten
We verwachten dat ook onze partners, zoals provincie, TEB en TVAN, een bijdrage in capaciteit zullen leveren aan deze opgave. Hierover maken we nog nadere afspraken.

Omdat de doelen van de provincie en deze opgave sterk met elkaar in lijn zijn en de provincie ook het belang van investeren in deze opgave lijkt te zien, vragen we de provincie om naast kennis, kunde en capaciteit in 2022 een bijdrage van €132.500 te doen in de proceskosten. Dit is de helft van de kosten, excl. de bijdrage die de provincie al in 2021 doet en excl. de proceskosten voor het speerpunt Sterke culturele infrastructuur. Over dit speerpunt en dan met name over het transformatievoorstel, moeten we nog nadere afspraken met de provincie maken. De kosten voor gemeenten voor het uitvoeren van het transformatievoorstel zijn dan ook nog niet opgenomen in deze begroting. We streven ernaar dit zoveel mogelijk binnen reeds beschikbare middelen van gemeenten en met cofinanciering van de provincie te financieren. Het uitvoeren van het plan van aanpak voor een recreatief wandel- en fietsroutenetwerk is evenmin opgenomen in deze begroting, omdat we deze kosten nog niet kennen. Ook hier kijken we naar beschikbare gemeentelijke middelen en cofinanciering van de provincie.

Ervan uitgaande dat de provincie de gevraagde bijdrage in de proceskosten wil geven en dat alle gemeenten deelnemen aan deze opgave, bedraagt de bijdrage van de gemeente voor deze opgave €0,57 per inwoner.

Mocht de provincie, tegen onze verwachting in, besluiten geen bijdrage te leveren aan het procesgeld binnen deze opgave, dan komen we bij de definitieve regionale agenda met een aangepast voorstel voor acties, fasering en kosten van deze opgave. Het kan zijn dat de provincie bereid is om, als er in het najaar zicht is op financiering van deze opgave door gemeenten, haar bijdrage al in 2021 te doen. Dan kunnen we acties van deze regionale agenda eerder uitvoeren, onze inzet voor 2023 sneller concreet maken en daarmee de kans om externe financieringsbronnen aan te boren, vergroten.

Groene groeiregio

Kosten
De te maken kosten voor deze opgave zijn gericht op het samenbrengen van de gemeenten, het bieden van een platform voor kennisuitwisseling (zoals dashboards, leveren van expertise en een vraagbaak), het doen van onderzoek en het organiseren van symposia of congressen.
De netto inzet is geraamd op € 642.500 voor 2022. Dit komt neer op een inwonerbijdrage van 82 cent.

(Potentiële) opbrengsten
De gevraagde financiële inzet creëert (meer) mogelijkheden voor financiering vanuit andere partijen naar onze regio Arnhem-Nijmegen. Actuele voorbeelden van dit 'multiplierеffect' zijn de korting op de verhuurdersheffing (vergroting investeringscapaciteit corporaties ten behoeve van de bouw van betaalbare huurwoningen), het komende Verstedelijkingsakkoord met het Rijk en recente toekenningen van Woningbouwimpulsgelden. Het opstellen van Regionale Investeringsagenda's zorgt er bovendien voor dat wij experimenteren met fondsvorming en verevening. Zo verbinden wij de samenwerkende gemeenten met medeoverheden, private en maatschappelijke partners die - vanuit hun eigen doelstellingen - meewerken en investeren aan de regio Arnhem-Nijmegen.

Binnen onze opgave zijn ook al vastgestelde bijdragen van andere partijen.
Vanuit het procesgeld dat door de provincie en het Rijk beschikbaar wordt gesteld voor uitvoering van de Woondeal zijn de kosten in speerpunt 1 (in totaal ca. € 650.000) voor een belangrijk deel gedekt. Voor 2021 (ca. € 300.000) en 2022 (€ 350.000).

De kosten van de flexpool voor 2021 (€ 250.000) zijn gedekt uit Rijksregeling 'Specifieke Uitkering Flexibele Inzet Ondersteuning Woningbouw' (FIOW). Er is een uitgebreide begroting beschikbaar voor de Woondeal als ook voor de uitwerking van de overige speerpunten. Voor het jaar 2022 spannen we ons in voor nog eens € 250.000 uit deze regeling voor de flexpool.

Ontspannen Regio	taakveld	2022	2023	2024	2025
Algemeen		60.000			
speerpunten					
Duurzaam toerisme	3.4	250.000			
Bruisende binnensteden, krachtige kernen	3.1	80.000			
Groen-blauw raamwerk	5.5	95.000			
Sterke culturele infrastructuur	5.5	100.000			
lasten		585.000	-	-	-
Algemeen		-			
speerpunten					
Duurzaam toerisme	3.4	75.000			
Bruisende binnensteden, krachtige kernen	3.1	32.500			
Groen-blauw raamwerk	5.5	25.000			
Sterke culturele infrastructuur	5.5				
baten		132.500	-	-	-
Saldo		452.500	-	-	-
Dekking extern (provincie)		132.500	-		
Dekking opgavegeld (inwonerbijdrage)		452.500	-		
Bijdrage per inwoner in euro's		0,57	-		

*Dit is inclusief het maken, maar exclusief de uitvoering van het plan van aanpak dekkend recreatief fiets- en wandelnetwerk en exclusief de uitvoering van het tansformatievoorstel

Groene groei regio	taakveld	2022	2023	2024	2025
Algemeen		60.000			
speerpunten					
Versnelling / wonen in balans	8.1	475.000			
Leefomgeving: integraal ruimteclaims afwegen	8.2	307.500			
Agglomeratiekracht – groene metropoolregio	3.1	150.000			
lasten		992.500	-	-	-
Algemeen					
speerpunten					
Versnelling / wonen in balans	8.1	350.000			
Leefomgeving: integraal ruimteclaims afwegen	8.2				
Agglomeratiekracht – groene metropoolregio	3.1				
baten		350.000	-	-	-
Saldo		642.500	-	-	-
Dekking extern (woondeal)		350.000			
Dekking opgavegeld (inwonerbijdrage)		642.500			
Bijdrage per inwoner in euro's		0,82	-		

BIJLAGE: BESTUURLIJKE OPGAVETEAMS

Groene groeiregio	Circulaire regio
Carol van Eert (burgemeester Rheden) **Remco Boer** (Wijchen) **Matthijs Lenis**	**Titus Burgers** (wethouder Wijchen) **Maurits van de Geijn** (Renkum) **Michiel Hustinx**
Wonen in balans/Uitvoering Woondeal - W. Hol (Overbetuwe) **Leefomgeving – Verstedelijkingsstrategie** - C. van Eert (Rheden) **Leefomgeving- integratie opgaven GMR** - G. Gerrits (Wijchen) **Agglomeratiekracht - Betrokkenheid G18** - H. Winters (Zevenaar) - P. de Klein (Beuningen) **Agglomeratiekracht - Lobbykracht als regio** - C. van Eert (Rheden) - C. Bouwkamp (Arnhem) - N. Vergunst (Nijmegen)	**Circulaire bouw en Infrastructuur** - A. Slob (Lingewaard) - C. Koers (Zevenaar) **Circulaire economie; grondstoffen en ketens** - M. Schoenaker (Heumen) - D. Klomberg (Rheden) **Water en Klimaatadaptie** - N. Verheul (Berg en Dal) - P. Bollen (Doesburg) **Transitie naar duurzame energie** - D. Horsthuis-Tangelder (Overbetuwe) - J. Maouche (Renkum)

Verbonden regio	Ontspannen regio
Harriët Tiemens (wethouder Nijmegen) **Igor van der Valk** (Lingewaard) **Johan Leferink**	**Agnes Schaap** (burgemeester Renkum) **Edwin van der Velde** (Berg en Dal) **Mariken Prüst**
Gebiedsgerichte corridoraanpak - R. van der Zee (Arnhem) - P. Loermans (Wijchen) - H. Tiemens (Nijmegen) **Hubs en knooppunten** - C. Koers (Zevenaar) - P. Loermans (Wijchen) - H. Tiemens (Nijmegen) **Regionaal (snel)fietspadennetwerk** - J. Sluiter (Lingewaard) **Gedragsaanpak duurzame mobiliteit** - P. Baneke (Mook en Middelaar) **Verkeersveiligheid** - R. Waas (Heumen)	**Duurzaam toerisme** - H. Witjes (Lingewaard) - B. Elfrink (Zevenaar) **Bruisende binnensteden en krachtige kernen** - B. van Veldhuizen (Doesburg) - M. Schoenaker (Heumen) - N. Vergunst (Nijmegen) **Groen-blauw raamwerk** - E. Weststeijn (Rozendaal) - M. Budel (Rheden) - A. Visser (Berg en Dal) - H. Sluiter (Westervoort) **Sterke culturele infrastructuur** - H. de Vroome (Arnhem) - K. Peters (Mook en Middelaar)

Productieve regio
Jan van Dellen (wethouder Arnhem) **Peter Werkman** (Doesburg) **Jolanda van Rensch**
Doorontwikkeling van (inter)nationale clusters - H. Witjes (Lingewaard) / B. Elfrink (Zevenaar) **Human Capital; onderwijs en arbeidsmarkt** - N. Derks (Wijchen) **Stimuleren ondernemerschap in het MKB** - M. Esselbrugge (Nijmegen) **Versterking van duurzame logistiek** - B. Faber (Overbetuwe) **Toekomstbestendige werklocaties** - H. Hieltjes (Duiven) *Algemeen lid:* - F. Eetgerink (Heumen) - M. Som (Montferland) - W. Brink (Druten)

Alle opgaveteams bestaan uit:
1 = Bestuurlijk opdrachtgever
2 = Ambtelijk opdrachtgever
3 = Opgavemanager

+ teamleden per speerpunt

groene
metropoolregio
arnhem nijmegen

GROENE METROPOOL REGIO ARNHEM NIJMEGEN

Gemeenteraden van de deelnemende
gemeenten aan de
Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen

Datum : 14 april 2021
Uw kenmerk :
Ons kenmerk : 2021-GMDB-09
Zaaknummer :
Contactpersoon : Dhr. A. Joustra
E-mailadres : a.joustra@regioan.nl

Onderwerp: aanbieding conceptbegroting 2022

Geachte raad,

SAMENVATTING

1. de gemeenteraden worden uitgenodigd een zienswijze over de conceptbegroting 2022 naar voren te brengen voor 30 juni 2021;
2. Kennisnemen van de hoogte van de inwonerbijdrage 2022.

INLEIDING

Conform de bepalingen uit de Wet gemeenschappelijk regelingen (art. 34b Wgr) zendt een gemeenschappelijke regeling voor 15 april van het jaar voorafgaande aan dat waarvoor de begroting dient, de algemene financiële en beleidsmatige kaders aan de raden van de deelnemende gemeenten. Onder deze kaders worden verstaan de veranderingen op hoofdlijnen die afwijken van eerder gestelde beleids-, uitvoerings- of financiële kaders.

BEGROTING 2022

Bij de start van de Groene Metropoolregio Arnhem–Nijmegen lag direct de opdracht voor om de begroting 2022 te maken. Dit is de financiële vertaling van de inhoudelijke ambities van de samenwerking in 2022 die in de regio al in 2021 is gestart. Daarmee is dit document ons financieel kompas om de ambities van onze regionale samenwerking in 2022 samen te bereiken.

In de vergadering van het Algemeen Bestuur van 7 april 2021 is de concept-regionale agenda 2022 besproken die inhoudelijk input levert voor de concept begroting 2022. De concept begroting geeft, naast de kosten van het Regiobureau, inzicht in de netto inwonerbijdrage per inwoner voor de 5 opgaven. De concept-regionale agenda 2022 wordt u per afzonderlijke brief aangeboden.

INWONERBIJDRAGE 2022

De inwonerbijdrage is gebaseerd op de huidige set van afspraken waaronder de bijdrage voor het regiobureau (€ 2,50 bruto). Dit bedrag is in 2022 lager, omdat de Groene Metropoolregio (ook) voor 2022 een bijdrage van € 600.000,-- ontvangt van de provincie Gelderland. Daarmee is de nettobijdrage voor het Regiobureau € 1,73. In aanvulling op bovengenoemde bedragen zijn de vijf inhoudelijke opgaven van de Groene Metropoolregio (Verbonden regio, Ontspannen Regio, Productieve Regio, Circulaire Regio en Groene Groei regio) ook financieel vertaald in een bedrag van € 4,22 per inwoner voor 2022.

Daarmee komt de inwonerbijdrage voor 2022 uit op € 5,95 (gemeente Mook en Middelaar € 5,47 gelet op de vastgelegde 50% korting op de oorspronkelijke inwonerbijdrage).

Bij deze bijdrage gaan we er vooralsnog vanuit dat alle gemeenten intekenen op alle vijf opgaven. Mocht onverhoopt niet iedere gemeente kunnen of willen intekenen op één of meer van de opgaven dan heeft dat als consequentie dat de inwonerbijdrage van de andere gemeenten omhoog gaat, dan wel dat we onze ambities op de opgaven nogmaals tegen het licht moeten houden om de nu gepresenteerde inwonersbijdrage gelijk te houden.

Daarnaast is de subsidie voor The Economic Board (TEB) van € 1,00 opgenomen in de begroting 2022. Dit is alleen voor die gemeenten die besloten hebben bij te dragen aan TEB.

PROCEDURE

Met het aanbieden van de begroting wordt voldaan aan de verplichting zoals vastgelegd in de Wet op de Gemeenschappelijke Regeling (artikel 35 lid 1 Wgr) om de conceptbegroting, acht weken voordat zij aan het algemeen bestuur wordt aangeboden, aan de raden van de deelnemende gemeenten toe te sturen en hen uit te nodigen om een zienswijze naar voren te brengen. In het algemeen bestuur is op 7 april jongstleden besloten dat uw zienswijze uiterlijk 30 juni 2021 wordt verwacht. De zienswijzen worden verwerkt en behandeld in de (één week verschoven) vergadering van het algemeen bestuur van 7 juli 2021. Consequentie hiervan is wel dat een deel van de informatie voor het algemeen bestuur zal worden nagezonden aangezien de stukken op 30 juni beschikbaar gesteld moeten (conform reglement van orde). Wij willen u dan ook dringend verzoeken om zo snel mogelijk na uw raadsvergadering, liefst binnen 2 werkdagen, ons uw reactie te doen toekomen.

Wij hopen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd en zien uw zienswijze graag tegemoet. Nadere informatie kunt u verkrijgen bij de business-controller van Groene Metropoolregio (via info@regioan.nl).

Met vriendelijke groet,
het dagelijks bestuur van de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen,

de voorzitter | de secretaris

Drs. H.M.F. Bruls | Drs. A. Joustra

Bijlage:
- conceptbegroting 2022

Begroting 2022
Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen
(concept)

Elst
12 april 2021

Inleiding
Voor u ligt de begroting 2022 van de Groene Metropoolregio Arnhem – Nijmegen.
In de begroting vindt u de kosten van het regiobureau, de jaarlijkse bijdrage aan de Stichting The Economic Board en de financiële uitwerking van de vijf centrale opgaven. Hiermee wordt de financiële uitwerking van de regionale agenda 2022 in beeld gebracht.

Tezamen met de regionale agenda 2022 ligt er met deze begroting ook een financieel kompas om de ambities van onze regionale samenwerking in de komende jaren samen te bereiken.

Opbouw
De financiën van de nieuwe gemeenschappelijke regeling kent te onderscheiden elementen: kosten verbonden aan het faciliterend regiobureau en de bijdrage aan The Economic Board én middelen voor de vijf opgaven.

Het kosten voor het regiobureau zijn bedoeld voor de bemensing van het regiobureau, het financieren van algemene kosten voor ontmoetingen en voor communicatie- en lobbykosten. Dit budget komt als basis-financiering uit de bijdragen van alle deelnemende gemeenten. Om deze gemeentelijke bijdrage aan de proces- en bureaukosten te berekenen, hanteren we het inwoneraantal (per 1 januari 2021) als verdeelsleutel (zie hiervoor bijlage 2).

Naast deze basis-financiering brengen gemeenten een bijdrage in aan The Economic Board. Voor 2022 is begroot dat hier 14 gemeenten een bijdrage aan leveren. Ook voor deze bijdrage hanteren we het inwonertal om de hoogte van de bijdrage vast te stellen.

Dit betekent dat een deelnemende gemeente € 2,50 per inwoner[1] betaalt en € 1,00 per inwoner aan de Stichting The Economic Board. Het bedrag van € 2,50 aan is exclusief eventuele baten die de Groene Metropoolregio weet te realiseren.

Anderzijds is er budget nodig voor de opgaven. Deze budgetten worden gevormd door bijdragen van de gemeenten die intekenen op die opgaven, van andere partners (zoals koepelorganisaties, onderwijsinstellingen of bedrijven) en door subsidies van bijvoorbeeld het Rijk of Provincie. De opgaven zijn “verbonden regio”, “productieve regio”, “circulaire regio”, “ontspannen regio” en “groene groei regio”. Deze opgaven worden hierna in de kern uiteengezet. Belangrijk is te vermelden dat de volledige uitwerking van de opgaven in de concept regionale agenda 2022 is te lezen. In deze concept begroting is er voor gekozen om voor de inhoudelijke toelichting op de opgaven te verwijzen naar de concept regionale agenda 2022.

Aandachtspunten bij de begroting voor de opgaven

<u>Disclaimer op bijdrage per inwoner voor de opgaven</u>
De opgaven zijn inhoudelijk tot stand gekomen in een intensief samenspel van opgavemanagers, de gemeenten in de regio en bestuurlijk trekkers. De financiële vertaling van de opgave is uitgebreid beschreven in de concept regionale agenda 2022. De financiële vertaling is in deze begroting overgenomen waarbij ook in beeld is gebracht wat dit betekent voor de bijdrage van de gemeenten (in termen van de bijdrage per inwoner).

[1] Met uitzondering van de gemeente Mook en Middelaar die 50% korting krijgt op de inwonerbijdrage aan het procesgeld (artikel 29, lid 3 van de G.R.). Dit vanwege de unieke situatie dat het als enige gemeente gelegen is in de Provincie Limburg, waardoor het als enige niet-Gelderse gemeente o.a. niet altijd gebruik kan maken van investeringen in de regio vanuit de Provincie Gelderland.

Bij de berekening van de bijdrage per inwoner is uitgegaan van het aantal inwoners op 1 januari 2021 en is als uitgangspunt genomen dat alle gemeenten intekenen voor de opgaven (zie ook bijlage 3). Wanneer niet alle gemeenten intekenen op de opgaven dan kan dit gevolgen hebben voor de inwonerbijdrage voor de gemeenten die wel intekenen (wordt duurder). Het kan ook gevolgen hebben voor de inhoud van de opgave als de inwonerbijdrage ongemoeid moet blijven (inhoudelijke herbeoordeling).

Vliegwieleffect

Deze begroting is in een korte doorlooptijd tot stand gekomen waarbij de zekerheden voor wat betreft de baten in de begroting nog vaak onvoldoende zeker zijn om deze te begroting op te nemen. Niettemin wordt er de komende tijd (in 2021 en in 2022) nadrukkelijk aandacht besteed aan het verwerven van externe geldbronnen ter dekking van de kosten die nu gepresenteerd zijn dan wel dat de in de begroting opgenomen kosten vliegwiel kunnen zijn voor het realiseren van subsidies en/of cofinanciering.

Uitgangspunten begroting

Hierna volgt een aantal inhoudelijke uitgangspunten die aan de begroting 2022 ten grondslag liggen.

Algemeen

0) De focus op deze begroting is gericht op het jaar 2022, niet op de jaren daarna. Voor 2022 is de begroting materieel sluitend;
1) De inwoneraantallen per gemeente (peildatum 1/1/21) zijn leidend voor de bijdrage van de gemeenten;

Kosten regiobureau

2) Het bedrijfsplan “versterkte regio” van 15 september 2020 is uitgangspunt voor de begroting van het regiobureau;
3) De begroting 2022 voor de Groene Metropoolregio is niet geïndexeerd ten opzichte van 2021;
4) De bruto inwonerbijdrage van de gemeenten bedraagt 2,50 per inwoner;
5) Er zijn externe gelden (bijdragen van derden) opgenomen in de begroting van het regiobureau ter hoogte van € 600.000,-; Dit betreft een provinciale subsidie van € 600.000. Deze is, naast 2021, ook voor 2022 toegekend;
6) De gemeente Mook en Middelaar krijgt een korting van 50% op de inwonerbijdrage. Zij betaalt een bedrag van € 1,25 vanwege de unieke situatie dat zij als enige gemeente in deze G.R. is gelegen in de provincie Limburg;

Opgavegeld

7) De opgaven, en daarvan de financiële vertaling in deze begroting, hebben een looptijd van 1 jaar;
8) De financiële uitwerking van de opgaven zijn door de opgavemanagers aangereikt; deze zijn afgestemd met de betrokken bestuurlijk opdrachtgevers;
9) De benodigde middelen voor de opgaven worden in het najaar definitief aan de gemeenten gevraagd, nadat duidelijk is op welke opgaven de gemeenten op hebben ingetekend;
10) De investeringsagenda is nog niet in de begroting opgenomen. Dit proces loopt nog. Bijdragen van derden voor de opgaven zoals deze nu is opgenomen, kunnen later nog ter dekking worden opgevoerd;
11) Er zijn externe gelden (bijdragen van derden) opgenomen in de begroting. Bij de opgave “groene groei regio” is dit € 350.000,-; dit betreft gelden uit de Woondeal. Bij de opgave “ontspannen regio” gaat het om € 132.500,- (gevraagde bijdrage van de provincie);

12) In de begroting van de opgaven is één, voor alle gemeenten, verplicht onderdeel opgenomen (RPW). Deze is apart in beeld gebracht;

Kosten Regiobureau

Hieronder is de begroting van het regiobureau opgenomen. Rekening is gehouden met een bijdrage van de deelnemers van € 2,50 per inwoner.

Nu we voor 2022 nog een incidentele subsidie van de provincie hebben ontvangen van € 600.000, wordt voor het regiobureau een bijdrage van € 1,73 in rekening gebracht. Na 2022 vallen we terug op de oorspronkelijke afspraak van € 2,50 per inwoner.

Algemeen / regio bureau	taakveld		2022	2023	2024	2025
Personele kosten		n.t.b.	800.000			
overhead		n.t.b.	275.000			
transitie / bouwfase		n.t.b.	200.000			
Lobby, positionering en profilering (incl fte's)		n.t.b.	450.000			
Communicatie en ontmoeting		n.t.b.	200.000			
Onvoorzien		n.t.b.	31.167			
lasten			1.956.167			
Inwonerbijdrage gemeenten*	n.t.b.		1.356.167			
Subsidie provincie inwonersbijdrage	n.t.b.		600.000			
baten			1.956.167			
Saldo			-			
Dekking extern (provincie)			600.000			
Dekking opgavegeld (inwonerbijdrage)			1.356.167			
Bijdrage per inwoner in euro's			1,73			

* De inwonerbijdrage per gemeente is apart in beeld gebracht in bijlage 3.

Subsidie The Economic Board

Binnen de regionale samenwerking hebben 14 gemeenten besloten een jaarlijkse bijdrage van € 1,00 te leveren aan de Stichting The Economic Board (TEB). Voor de deelnemers; zie bijlage 1. Deze subsidie wordt door de Groene Metropoolregio Arnhem–Nijmegen aan TEB verstrekt.

Bijdrage The Economic Board						
aantal deelnemende gemeenten				14	(zie bijlage 1)	
aantal inwoners per 1/1/21	3.1	3.1	698.937			
bijdrage per inwoner			1,-			

Opgaven

1 Verbonden regio

2 Productieve regio

3 Circulaire regio

4 Ontspannen regio

5 Groene groei regio

Enkele algemene uitgangspunten die we gehanteerd hebben:

1) Gemeenten krijgen een vergoeding voor capaciteit van mensen die een substantieel deel van hun tijd besteden aan de regionale opgave. Dit zijn bijvoorbeeld de speerpuntcoördinatoren.

2) De capaciteit van de opgavemanager is in de begroting verdeeld over algemeen opgavemanagement en de speerpunten. Dit is omdat de opgavemanagers ook werk doen voor de verschillende speerpunten.

3) Naast capaciteit is (proces)geld nodig om externe expertise in te huren of bepaalde specifieke activiteiten uit te voeren. Het gaat veelal om voorbereidend werk om de doelen van de opgaven in de jaren hierna te kunnen realiseren. Dit vraagt om onderzoek, verkenningen, lobby, een stevige basis leggen voor kennisuitwisseling en kennisverwerving als ook onderzoek naar de mogelijkheden van externe financiering. We gebruiken deze inzet dan ook nadrukkelijk om mogelijkheden voor financiering door andere partijen te creëren.

Opgave: De verbonden regio.

Wat willen we bereiken:
Over vijf jaar kunnen wij snel, comfortabel, veilig, schoon en betrouwbaar reizen. Dat is het devies. We bieden duurzame oplossingen voor een robuust wegennet, betrouwbaar spoor, (H)OV voor iedereen en een aantrekkelijk fietsnetwerk.

Wat gaan we ervoor doen:
Samen met de begroting wordt aan de gemeenten de concept-regionale agenda 2022 aangeboden. In deze concept-agenda geven de bestuurlijk opdrachtgevers aan wat er in 2022 wordt opgepakt. Per opgave worden per speerpunt de acties beschreven die in 2022 plaatsvinden. De financiële vertaling van deze acties is in de concept-regionale agenda opgenomen in de financiële paragraaf. De daar genoemde bedragen voor 2022 corresponderen met de bedragen die in deze begroting zijn opgenomen.

Wat mag het kosten:
De regio Arnhem-Nijmegen werkt sinds 2019 met een regionaal Mobiliteitsfonds. Dit fonds wordt gevoed door de 18 gemeenten en voor een deel door andere partners . Het huidige regionaal Mobiliteitsfonds gaat per 1-1-2022 over van de gemeente Nijmegen naar de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen. Voor 2022 zien wij een vergelijkbare opgave en inzet vanuit de verbonden regio als in 2021. Om de opgaven te kunnen realiseren is een werkbudget nodig van € 1.022.000. Dit betekent dat wij uitgaan van een maximum van € 1,30 per inwoner per gemeente. 1/3 van dit bedrag is inzet op capaciteit. Voor 2022 is voor deze opgave aan capaciteit 1,0 fte voor de opgavemanager, 0,4 fte voor procesondersteuning (ondergebracht bij het regiobureau), 0,2 voor strategie en 1,9 fte voor de speerpuntcoördinatoren opgenomen in onderstaande begroting.
Daarbij is onder de speerpunten een post ‘algemeen’ opgenomen voor kosten die niet specifiek aan een speerpunt zijn te relateren maar ten dienste staan voor alle speerpunten. Het gaat daarbij om activiteiten zoals een opgavegerichte uitwerking van Europa, onze lobbyactiviteiten en middelen voor promotie en communicatie als ook verwachte kosten voor bredere beleidsvragen en monitoring.

(Potentiële) opbrengsten
Binnen de uitwerkingen van de speerpunten zien wij een sterke (financiële) samenwerking met vooral de provincie Gelderland. Een groot aantal processen wordt mede door de provincie Gelderland gefinancierd en mogelijk gemaakt, waarbij cofinanciering vanuit de regio wenselijk is (zo heeft de provincie Gelderland een financiële bijdrage toegezegd voor de economische analyse ICE, verkenning westflankroute Fiets, de meerjarige agenda Hubs & knooppunten). Ook in 2022 heeft de provincie toegezegd in voorkomende gevallen samen te willen optrekken, o.a. bij het uitwerken van de regionale agenda’s (fiets, verkeersveiligheid, Hubs & knooppunten, Slim & Schoon Onderweg), maar ook het verder uitwerken (verkennen) van regionale projecten.

Ter toelichting de cofinanciering die voor 2021 voorzien is en de verwachting voor 2022:

- Voor het deelprogramma Slim & Schoon Onderweg is in 2021 cofinanciering vanuit het Ministerie van I&W, provincie Gelderland, gemeenten en werkgevers voorzien van € 1,15 miljoen, naast een bijdrage vanuit het regionaal mobiliteitsfonds van € 270.000. In de loop van dit jaar zal duidelijk worden in hoeverre de regio in 2022 weer subsidie voor dit programmaonderdeel kan krijgen. Vooralsnog wordt uitgegaan van een vergelijkbaar bedrag als in 2021.
- Voor de regionale agenda fiets is begin 2021 een uitvoeringsagenda 21-22 gemaakt. Voor het jaar 2021/2022 staat er in de regio voor € 12,7 miljoen aan fietsinvesteringen op stapel,

waarvoor het plan uitvoeringsgereed is en de gemeentelijke bijdrage beschikbaar. De Groene Metropoolregio heeft een verzoek gedaan aan de provincie Gelderland om € 6 miljoen euro beschikbaar te stellen om deze projecten in 2021-2022 uit te kunnen voeren. De projecten bestaan uit aanleg en verbeteringen aan bestaande snelfietsroutes, het realiseren van doorfietsroutes, fietsparkeren en een aantal overige fietsroutes.

- In de loop van 2021 zullen ook uitvoeringsagenda's worden voorbereid die uiteindelijk leiden tot een investeringsagenda (hubs & knooppunten, verkeersveiligheid). Vooralsnog wordt ingeschat dat voor uitvoering 2022 een bedrag van € 4 miljoen kan worden verwacht vanuit de provincie Gelderland voor de implementatie Hubs & Knooppunten en € 2,5 miljoen voor projecten verkeersveiligheid. Voor het Hoogwaardig openbaar vervoer is reeds een uitvoeringsagenda beschikbaar, die afhankelijk van de beschikbare middelen kunnen leiden tot gerichte implementatie (voor 2022 wordt gesproken over een bedrag van € 7,5 miljoen (100% subsidie))[2] . De provincie Gelderland heeft aangegeven dat subsidie mogelijk is als het project onderdeel uitmaakt van de regionale geprioriteerde agenda.

Verbonden Regio	taakveld		2022	2023	2024	2025
Algemeen		2.1	150.000			
speerpunten						
Algemeen		2.1	107.000			
Gebiedsgerichte corridoraanpak		2.1	125.000			
Regionaal (snel)fietsnetwerk		2.1	95.000			
Mobiliteitshubs en knooppunten		2.1	180.000			
Gedragsaanpak duurzame mobiliteit		2.1	320.000			
Veiligheid		2.1	45.000			
lasten			1.022.000	-	-	-
Algemeen	2.1		-			
speerpunten						
Algemeen	2.1					
Gebiedsgerichte corridoraanpak	2.1					
Regionaal (snel)fietsnetwerk	2.1					
Mobiliteitshubs en knooppunten	2.1					
Gedragsaanpak duurzame mobiliteit	2.1					
Veiligheid						
baten			-	-	-	-
Saldo			1.022.000	-	-	-
Dekking extern (.....)			-			
Dekking opgavegeld (inwonerbijdrage)			1.022.000			
Bijdrage per inwoner in euro's			1,30	-		

[2] De Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen is nog in gesprek met de provincie Gelderland over de te hanteren subsidiebijdrage. Het gaat hierbij om fietsprojecten, de projecten verkeersveiligheid en Hubs & knooppunten. Voor HOV-projecten heeft de provincie Gelderland aangegeven dat het gaat om een 100%-subsidie.

Opgave: De productieve regio.

Wat willen we bereiken:
Over vijf jaar is het MKB de crisis te boven. Innovatief vermogen, positie en productiviteit van ons bedrijfsleven zijn versterkt. De werkgelegenheid is gestegen, er is passend werk voor iedereen en we hebben externe gelden binnengehaald en geïnvesteerd in onze economie.

Wat gaan we ervoor doen:
Samen met de begroting wordt aan de gemeenten de concept-regionale agenda 2022 aangeboden. In deze concept-agenda geven de bestuurlijk opdrachtgevers aan wat er in 2022 wordt opgepakt. Per opgave worden per speerpunt de acties beschreven die in 2022 plaatsvinden. De financiële vertaling van deze acties is in de concept-regionale agenda opgenomen in de financiële paragraaf. De daar genoemde bedragen voor 2022 corresponderen met de bedragen die in deze begroting zijn opgenomen.

Wat mag het kosten:
Voor 2022 is voor deze opgave aan capaciteit 1 fte voor de opgavemanager, 0,4 fte voor procesondersteuning (ondergebracht bij het regiobureau) en 1,4 fte voor de speerpuntcoördinatoren opgenomen in onderstaande begroting. Uitgaande van de in deze agenda benoemde acties en fasering, begroten wij voor 2022 een totaal van €190.000 voor proceskosten.

Ervan uitgaande dat alle gemeenten zich inschrijven voor de Productieve regio is voor 2022 de bijdrage per inwoner 73 cent, inclusief het RPW. Gemeenten die niet intekenen voor deze opgave zijn wel verplicht voor 2022 16 cent per inwoner voor het RPW bij te dragen. De jaarlijkse kosten voor het RPW gaan overigens omlaag van €175.000 per jaar (22 cent per inwoner) naar € 125.000 per jaar (16 cent per inwoner) omdat de ondersteuning van dit traject vanaf 1 juli 2021 door de Groene Metropoolregio wordt gedaan.

(Potentiële) opbrengsten
De benodigde capaciteit voor de uitvoering en ontwikkeling van plannen die voortkomen uit de lobby zijn erop gericht om externe gelden naar de regio te halen. Wij zetten ons actief in op het binnenhalen van externe gelden om te investeren in onze economie.

Capaciteit, procesgeld en projectgeld kunnen ook geleverd worden door onze samenwerkingspartners. Voor bestaande projecten gebeurt dit ook al. De provincie Gelderland heeft in diverse projecten al geïnvesteerd, waaronder € 4,6 miljoen in Connectr. De ambities binnen de speerpunten sluiten goed aan bij de doelstellingen van de provincie. Waar nodig sluit de provincie aan bij ambtelijke werkgroepen. Zo dragen zij in capaciteit, kennis en kunde bij aan de opgave. Hierover (en voor toekomstige projecten) maken we nog afspraken met de provincie. Dat geldt ook voor de andere samenwerkingspartners zoals TEB.

Productieve Regio	taakveld	2022	2023	2024	2025
Algemeen	3.1	60.000			
speerpunten					
Ondernemerschap in het MKB	3.1	99.500			
Human Capital - onderwijs en arbeidsmarkt	3.1	99.500			
Ontwikkeling van (inter)nationale clusters	3.1	99.500			
Versterking duurzame logistiek	3.1	91.500			
Toekomstbestendige werklocaties	3.1	125.000			
lasten		575.000	-	-	-
Algemeen	3.1				
speerpunten					
Ondernemerschap in het MKB	3.1				
Human Capital - onderwijs en arbeidsmarkt	3.1				
Ontwikkeling van (inter)nationale clusters	3.1				
Versterking duurzame logistiek	3.1				
Toekomstbestendige werklocaties	3.1				
baten		-	-	-	-
Saldo		575.000	-	-	-
Dekking extern (.....)		-			
Dekking opgavegeld (inwonerbijdrage)		575.000			
Bijdrage per inwoner in euro's		0,73	-		
waarvan verplicht (i.v.m. inzet fte en projecten RPW)		0,16			

Opgave: De circulaire regio.

Wat willen we bereiken:
Over vijf jaar ontwikkelen we slagkracht om zuiniger en slimmer om te gaan met grondstoffen en producten. Daarmee maken we onze regio toekomstbestendig en versterken we onze positie als circulaire topregio met internationale zichtbaarheid.

Wat gaan we ervoor doen:
Samen met de begroting wordt aan de gemeenten de concept-regionale agenda 2022 aangeboden. In deze concept-agenda geven de bestuurlijk opdrachtgevers aan wat er in 2022 wordt opgepakt. Per opgave worden per speerpunt de acties beschreven die in 2022 plaatsvinden. De financiële vertaling van deze acties is in de concept-regionale agenda opgenomen in de financiële paragraaf. De daar genoemde bedragen voor 2022 corresponderen met de bedragen die in deze begroting zijn opgenomen.

Wat mag het kosten:
In 2022 is 1,0 fte voor de opgavemanager en 0,8 fte voor de speerpuntcoördinatoren begroot. We verwachten dat ook onze partners, zoals de provincie, TEB en enkele andere partners een bijdrage in capaciteit leveren aan deze opgave. Hierover maken we nog nadere afspraken. Daarnaast komen uit een aantal activiteiten kosten voort voor onderzoeken, verkenningen, communicatie en ICT kosten die bij de speerpunten zijn begroot. Uitgaande van de in deze agenda benoemde acties en fasering, bedragen de totale kosten voor 2022 €637.500.

In 2020 hebben 15 gemeenten ingestemd met een meerjarig Uitvoeringsprogramma Grond, Weg- en Waterbouw. Het project is gestart en loopt door t/m 2022. De financiële verrekening van gemeenten wordt verdeeld over de jaren 2021 en 2022 (2 x € 62.500). De bijdrage voor 2022 is in de inwonerbijdrage versleuteld. Niet deelnemende gemeenten krijgen een evenredige korting. De provincie draagt eveneens bij in de kosten (€ 75.000).

In het recente verleden hebben 17 regiogemeenten deel genomen aan het gezamenlijk inkopen van elektriciteit en aardgas en het verduurzamen daarvan. Onder voorwaarden kan het contract duurzame elektriciteit worden voorgezet. De inkoop van aardgas dient opnieuw opgestart te worden. In 2021 moeten daarvoor de uitgangspunten op het gebied van duurzaamheid worden bepaald. Daarna volgt in 2022 het aanbestedingsproces zelf. De kosten voor de voorbereiding in 2021 zijn begroot op € 60.000. De kosten voor het aanbestedingsproces zelf zijn in de inwonerbijdrage voor 2022 opgenomen (€ 45.000).

(Potentiële) opbrengsten
Zoals hierboven al genoemd, draagt de provincie bij aan het meerjarig Uitvoeringsprogramma Grond, Weg- en Waterbouw (€ 75.000)

Op welke wijze we de projectorganisatie RES kunnen continueren is nu nog niet in te schatten doordat het rijk nog geen helderheid heeft gegeven over de financiering van de vervolgfase. De provincie is gevraagd hierbij financieel te ondersteunen, zodat we de kern van de projectorganisatie kunnen behouden.

De provincie is gevraagd om in een aantal projecten te participeren en deze te voorzien van een versnellingsbijdrage. Indien deze bijdrage wordt toegekend kunnen een aantal projecten versneld in 2021 van start

Circulaire Regio	taakveld		2022	2023	2024	2025
Algemeen		3.1	60.000			
speerpunten						
Circulaire bouw en infrastructuur		3.1	147.500			
Circulaire economie: grondstoffen en ketens		3.1	145.000			
Water en klimaatadaptatie		3.1	105.000			
Transitie naar duurzame energie		3.1	180.000			
lasten			637.500		-	-
Algemeen	3.1					
speerpunten						
Circulaire bouw en infrastructuur	3.1					
Circulaire economie: grondstoffen en ketens	3.1					
Water en klimaatadaptatie	3.1					
Transitie naar duurzame energie	3.1					
baten			-		-	-
Saldo			637.500		-	-
Dekking extern (.....)			-			
Dekking opgavegeld (inwonerbijdrage)			637.500			
Bijdrage per inwoner in euro's			0,81			

Opgave: De ontspannen regio.

Wat willen we bereiken:
Over vijf jaar hebben we een goede balans tussen groei en leefkwaliteit bereikt door onze inzet op duurzaam toerisme, complete voorzieningen in centra, een sterke culturele infrastructuur en versterking van natuur, landschap en cultureel erfgoed.

Wat gaan we ervoor doen:
Samen met de begroting wordt aan de gemeenten de concept-regionale agenda 2022 aangeboden. In deze concept-agenda geven de bestuurlijk opdrachtgevers aan wat er in 2022 wordt opgepakt. Per opgave worden per speerpunt de acties beschreven die in 2022 plaatsvinden. De financiële vertaling van deze acties is in de concept-regionale agenda opgenomen in de financiële paragraaf. De daar genoemde bedragen voor 2022 corresponderen met de bedragen die in deze begroting zijn opgenomen.

Wat mag het kosten:
In 2022 hebben we 0,9 fte voor de opgavemanager, 0,4 fte (ondergebracht bij het regiobureau) voor procesondersteuning en 1,2 fte voor de speerpuntcoördinatoren begroot.

Daarnaast begroten we voor 2022 €365.000 aan proceskosten voor bijvoorbeeld de inhuur van externe expertise, voor analyse, onderzoek en planvorming. Hiermee maken we programma's en projecten concreet en creëren we mogelijkheden voor (co-) financiering van provincie Rijk, Europa en de markt.

(Potentiële) opbrengsten
We verwachten dat ook onze partners, zoals provincie, TEB en TVAN, een bijdrage in capaciteit zullen leveren aan deze opgave. Hierover maken we nog nadere afspraken.

Omdat de doelen van de provincie en deze opgave sterk met elkaar in lijn zijn en de provincie ook het belang van investeren in deze opgave lijkt te zien, vragen we de provincie om naast kennis, kunde en capaciteit in 2022 een bijdrage van €132.500 te doen in de proceskosten. Dit is de helft van de kosten, excl. de bijdrage die de provincie al in 2021 doet en excl. de proceskosten voor het speerpunt Sterke culturele infrastructuur. Over dit speerpunt en dan met name over het transformatievoorstel, moeten we nog nadere afspraken met de provincie maken. De kosten voor gemeenten voor het uitvoeren van het transformatievoorstel zijn dan ook nog niet opgenomen in deze begroting. We streven ernaar dit zoveel mogelijk binnen reeds beschikbare middelen van gemeenten en met cofinanciering van de provincie te financieren. Het uitvoeren van het plan van aanpak voor een recreatief wandel- en fietsroutenetwerk is evenmin opgenomen in deze begroting, omdat we deze kosten nog niet kennen. Ook hier kijken we naar beschikbare gemeentelijke middelen en cofinanciering van de provincie.

Ervan uitgaande dat de provincie de gevraagde bijdrage in de proceskosten wil geven en dat alle gemeenten deelnemen aan deze opgave, bedraagt de bijdrage van de gemeente voor deze opgave €0,57 per inwoner.

Mocht de provincie, tegen onze verwachting in, besluiten geen bijdrage te leveren aan het procesgeld binnen deze opgave, dan komen we bij de definitieve regionale agenda met een aangepast voorstel voor acties, fasering en kosten van deze opgave. Het kan zijn dat de provincie bereid is om, als er in het najaar zicht is op financiering van deze opgave door gemeenten, haar bijdrage al in 2021 te doen. Dan kunnen we acties van deze regionale agenda eerder uitvoeren, onze inzet voor 2023 sneller concreet maken en daarmee de kans om externe financieringsbronnen aan te boren, vergroten.

Ontspannen Regio	taakveld		2022	2023	2024	2025
Algemeen			60.000			
speerpunten						
Duurzaam toerisme		3.4	250.000			
Bruisende binnensteden, krachtige kernen		3.1	80.000			
Groen-blauw raamwerk		5.5	95.000			
Sterke culturele infrastructuur		5.5	100.000			
lasten			585.000	-	-	-
Algemeen			-			
speerpunten						
Duurzaam toerisme	3.4		75.000			
Bruisende binnensteden, krachtige kernen	3.1		32.500			
Groen-blauw raamwerk	5.5		25.000			
Sterke culturele infrastructuur	5.5					
baten			132.500	-	-	-
Saldo			452.500	-	-	-
Dekking extern (provincie)			132.500	-		
Dekking opgavegeld (inwonerbijdrage)			452.500	-		
Bijdrage per inwoner in euro's			0,57	-		

Opgave: De Groene groeiregio.

Wat willen we bereiken:
Samen regisseren we de groei in de regio. Op zo'n manier dat we de typische balans tussen stedelijke ontwikkeling en ontspannen leefkwaliteit behouden. Hierdoor worden we herkenbaar als dé Groene Metropoolregio.

Wat gaan we ervoor doen:
Samen met de begroting wordt aan de gemeenten de concept-regionale agenda 2022 aangeboden. In deze concept-agenda geven de bestuurlijk opdrachtgevers aan wat er in 2022 wordt opgepakt. Per opgave worden per speerpunt de acties beschreven die in 2022 plaatsvinden. De financiële vertaling van deze acties is in de concept-regionale agenda opgenomen in de financiële paragraaf. De daar genoemde bedragen voor 2022 corresponderen met de bedragen die in deze begroting zijn opgenomen.

Wat mag het kosten:
De te maken kosten voor deze opgave zijn gericht op het samenbrengen van de gemeenten, het bieden van een platform voor kennisuitwisseling (zoals dashboards, leveren van expertise en een vraagbaak), het doen van onderzoek en het organiseren van symposia of congressen.
De netto inzet is geraamd op € 642.500 voor 2022. Dit komt neer op een inwonerbijdrage van 82 cent.

(Potentiële) opbrengsten
De gevraagde financiële inzet creëert (meer) mogelijkheden voor financiering vanuit andere partijen naar onze regio Arnhem-Nijmegen. Actuele voorbeelden van dit 'multipliereffect' zijn de korting op de verhuurdersheffing (vergroting investeringscapaciteit corporaties ten behoeve van de bouw van betaalbare huurwoningen), het komende Verstedelijkingsakkoord met het Rijk en recente toekenningen van Woningbouwimpulsgelden. Het opstellen van Regionale Investeringsagenda's zorgt er bovendien voor dat wij experimenteren met fondsvorming en verevening. Zo verbinden wij de samenwerkende gemeenten met medeoverheden, private en maatschappelijke partners die - vanuit hun eigen doelstellingen - meewerken en investeren aan de regio Arnhem-Nijmegen.

Binnen onze opgave zijn ook al vastgestelde bijdragen van andere partijen. Vanuit het procesgeld dat door de provincie en het Rijk beschikbaar wordt gesteld voor uitvoering van de Woondeal zijn de kosten in speerpunt 1 (in totaal ca. € 650.000) voor een belangrijk deel gedekt. Voor 2021 (ca. € 300.000) en 2022 (€ 350.000).

De kosten van de flexpool voor 2021 (€ 250.000) zijn gedekt uit Rijksregeling 'Specifieke Uitkering Flexibele Inzet Ondersteuning Woningbouw' (FIOW). Er is een uitgebreide begroting beschikbaar voor de Woondeal als ook voor de uitwerking van de overige speerpunten. Voor het jaar 2022 spannen we ons in voor nog eens € 250.000 uit deze regeling voor de flexpool.

Groene groei regio	taakveld		2022	2023	2024	2025
Algemeen			60.000			
speerpunten						
Versnelling / wonen in balans		8.1	475.000			
Leefomgeving: integraal ruimteclaims afwegen		8.2	307.500			
Agglomeratiekracht – groene metropoolregio		3.1	150.000			
lasten			992.500	-	-	-
Algemeen						
speerpunten						
Versnelling / wonen in balans	8.1		350.000			
Leefomgeving: integraal ruimteclaims afwegen	8.2					
Agglomeratiekracht – groene metropoolregio	3.1					
baten			350.000	-	-	-
Saldo			642.500	-	-	-
Dekking extern (woondeal)			350.000			
Dekking opgavegeld (inwonerbijdrage)			642.500			
Bijdrage per inwoner in euro's			0,82	-		

Geconsolideerd beeld

Hierna is het geconsolideerd beeld opgenomen van de totale lasten en baten van de begroting 2022. De kosten van het regiobureau en de subsidie voor The Economic Board zijn niet nieuw. Het opgavegeld is wel nieuw en is nodig om de opgaven die in de concept-regionale agenda 2022 zijn opgenomen te kunnen oppakken. Dit betekent overigens niet dat dit ook allemaal nieuw geld hoeft te zijn. Op verschillende terreinen, zoals Verbonden regio, wordt al meerdere jaren samengewerkt. Gemeenten hebben wellicht binnen de bestaande begroting budgetten beschikbaar die ter dekking van deze kosten kunnen worden ingezet (bijvoorbeeld RPW) omdat deze activiteiten niet meer door de gemeenten zelf worden opgepakt.

LASTEN			**2022**
Algemeen / regiobureau			1.956.167
Subsidie The Economic Board			698.937
Opgaven			
Verbonden Regio			1.022.000
Productieve Regio			575.000
Circulaire Regio			637.500
Ontspannen Regio			585.000
Groene groei regio			992.500
			3.812.000
			6.467.104
BATEN			**2022**
Algemeen / regiobureau			1.956.167
Inwonerbijdrage The Economic Board			698.937
Opgaven			
Verbonden Regio			1.022.000
Productieve Regio			575.000
Circulaire Regio			637.500
Ontspannen Regio			585.000
Groene groei regio			992.500
			3.812.000
			6.467.104
Saldo			-

Uitwerking inwonerbijdrage

Hierna is in één oogopslag in beeld gebracht wat de inwonerbijdrage per begrotingsonderdeel is.

Kosten G.R. Groene Metropoolregio (netto)	1,73	inwonerbijdrage
In geval van deelname aan Stichting The Economic Board	1,00	inwonerbijdrage
Totale kosten van de opgaven per inwoner (netto)	4,22	inwonerbijdrage

Verplichte onderdelen in opgaven

Hierna is in één oogopslag in beeld gebracht wat de inwonerbijdrage is voor de verplichte onderdelen in de opgaven met de verwijzing naar de betreffende opgaven:

Verplichte onderdelen in de opgaven		
Regionaal programma werklocaties (productieve regio)	0,16	125.000
	0,16	125.000

Verplichte paragrafen

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het doel van het weerstandsvermogen is het bepalen of tegenvallers die zich kunnen voordoen opgevangen kunnen worden zonder dat de normale bedrijfsvoering daardoor wordt verstoord. Hiervoor is het van belang dat er periodiek een inventarisatie plaatsvindt van risico's die zich kunnen voordoen. In de aanloop naar de vorming van de Groene Metropoolregio is een brede inventarisatie gemaakt van risico's. Periodiek houden wij het beeld van deze risico's actueel. Wij onderschrijven de principes van risicomanagement en risicobeheersing in ons werk. Dit houdt in dat risico's gekoppeld worden aan de doelstellingen en dat maatregelen worden genomen om de risico's te beheersen. Risicomanagement moet nog verder worden ontwikkeld en zal een integraal onderdeel uitmaken van de planning- en controlcyclus. Daarmee wordt het risicobewustzijn in de organisatie (regiobureau en in de opgaven) verhoogd en is het zicht op de uitvoering van beheersmaatregelen cyclisch geborgd.

weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit van de Groene Metropoolregio zijn de middelen en mogelijkheden waarover beschikt kan worden om niet-voorziene uitgaven (tegenvallers) te dekken. Mogelijke onderdelen van de weerstandscapaciteit zijn de Algemene Reserve, specifiek aan risico's gelieerde bestemmingsreserves, het resultaat over het boekjaar en de post onvoorzien.
In het geval van deze nieuw opgerichte organisatie is enkel voorzien in een kleine post Onvoorzien (31k) bij het regiobureau die als zodanig gekwalificeerd kan worden.

Financiering

De begroting van de Groene Metropoolregio wordt op dit moment grotendeels door de deelnemende gemeenten gedragen. De in de gemeenschappelijke regeling overeengekomen afspraak v.w.b. de bijdrage van de gemeenten (artikel 29 lid 1) waarborgt dat de inkomende en uitgaande geldstromen gematched zijn. Financiering van de organisatie door het aantrekken van leningen is niet aan de orde.

Bedrijfsvoering

Voor deze paragraaf verwijzen wij u naar het Bedrijfsplan Versterkte Regio van 15 september 2020, specifiek de hoofstukken 2 (besturingsmodel), 3 (opgavegericht werken in de regionale agenda) en 4 (de organisatie).

Bijlage 1: Deelnemers in de G.R / aan TEB

Deelname in GR	Deelname in TEB
Arnhem	Arnhem
Berg en Dal	
Beuningen	Beuningen
Doesburg	Doesburg
Druten	Druten
Duiven	Duiven
Heumen	Heumen
Lingewaard	Lingewaard
Montferland	Montferland
Mook en Middelaar	
Nijmegen	Nijmegen
Overbetuwe	Overbetuwe
Renkum	
Rheden	Rheden
Rozendaal	Rozendaal
Westervoort	
Wijchen	Wijchen
Zevenaar	Zevenaar

Bijlage 2 Inwoneraantallen per 1/1/2021

	(bron: cbs)
Gemeente	inwoners per 1/1/21
Arnhem	162.477
Berg en Dal	35.008
Beuningen	26.165
Doesburg	11.064
Druten	18.407
Duiven	25.067
Heumen	16.569
Lingewaard	46.863
Montferland	36.038
Mook en Middelaar	7.910
Nijmegen	177.453
Overbetuwe	48.214
Renkum	31.412
Rheden	43.536
Rozendaal	1.726
Westervoort	15.011
Wijchen	41.259
Zevenaar	44.099
	788.278

Bijlage 3 bijdragen

Hierna volgt een overzicht van de bijdragen van de gemeenten voor het regiobureau, TEB en voor de opgaven*

Deelname in GR	Regiobureau	Bijdrage TEB	Verbonden regio	Productieve Regio	Circulaire regio	Ontspannen Regio	Groene groei regio	totaal
Arnhem	280.303	162.477	210.651	118.517	131.399	93.268	132.430	1.129.044
Berg en Dal	60.395	-	45.388	25.536	28.312	20.096	28.534	208.261
Beuningen	45.139	26.165	33.923	19.086	21.160	15.020	21.326	181.819
Doesburg	19.087	11.064	14.344	8.071	8.948	6.351	9.018	76.883
Druten	31.755	18.407	23.865	13.427	14.886	10.566	15.003	127.909
Duiven	43.245	25.067	32.499	18.285	20.272	14.389	20.431	174.189
Heumen	28.585	16.569	21.482	12.086	13.400	9.511	13.505	115.137
Lingewaard	80.847	46.863	60.758	34.184	37.899	26.901	38.197	325.649
Montferland	62.172	36.038	46.723	26.287	29.145	20.687	29.373	250.426
Mook en Middelaa	9.888	-	10.255	5.770	6.397	4.541	6.447	43.297
Nijmegen	306.139	177.453	230.067	129.441	143.511	101.864	144.636	1.233.112
Overbetuwe	83.178	48.214	62.509	35.169	38.992	27.677	39.298	335.037
Renkum	54.192	-	40.726	22.913	25.404	18.032	25.603	186.868
Rheden	75.108	43.536	56.444	31.757	35.209	24.991	35.485	302.529
Rozendaal	2.978	1.726	2.238	1.259	1.396	991	1.407	11.994
Westervoort	25.897	-	19.462	10.950	12.140	8.617	12.235	89.300
Wijchen	71.179	41.259	53.492	30.096	33.367	23.684	33.629	286.707
Zevenaar	76.079	44.099	57.174	32.167	35.664	25.314	35.944	306.442
	1.356.167	698.937	1.022.000	575.000	637.500	452.500	642.500	5.384.604
dekking extern	600.000					132.500	350.000	1.082.500
totale kosten G.R.								6.467.104

* Noot: voor de 5 opgaven is in bovenstaand schema een doorrekening gemaakt van de kosten als alle gemeenten voor alle opgaven intekenen!

GROENE METROPOOL REGIO ARNHEM NIJMEGEN

Colleges van B&W van de deelnemende
gemeenten aan de
Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen

Datum	:	14 april 2021
Uw kenmerk	:	
Ons kenmerk	:	2021-GMDB-10
Zaaknummer	:	
Contactpersoon	:	Dhr. A. Joustra
E-mailadres	:	a.joustra@regioan.nl

Onderwerp: aanbieding bestuursakkoord

Geacht college,

Bijgaand bieden wij u het bestuursakkoord aan voor het geven van een reactie. Het concept bestuursakkoord betreft de langjarige samenwerking in de regio tussen drie partijen: de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen, de provincie Gelderland en The Economic Board. Het dagelijks bestuur van de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen heeft de bevoegdheid tot het aangaan van het bestuursakkoord. Gelet op het belang van het bestuursakkoord is het echter behandeld in de vergadering van het algemeen bestuur van de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen op 7 april jongstleden. Het algemeen bestuur heeft besloten om het bestuursakkoord vrij te geven voor het geven van reacties door de colleges van de 18 deelnemende gemeenten.

INVESTERINGSAGENDA

De Investeringsagenda regio Arnhem-Nijmegen 2022 maakt als bijlage onderdeel uit van het bestuursakkoord. De definitieve versie van deze agenda volgt later dit jaar. In die investeringsagenda staat concreet hoe de drie partijen gaan bijdragen aan de regionale agenda en de opgaven. De bijdrage van de Groene Metropoolregio bestaat uit de bijdragen die u als gemeenten levert en die zijn samengebracht in de opgaven. Er is als voorbeeld een concept investeringsagenda bijgevoegd.

WAT VRAGEN WIJ

Aan u wordt gevraagd of uw college zich kan herkennen in het bestuursakkoord. Daarnaast wordt u in de gelegenheid gesteld om het bestuursakkoord desgewenst voor te leggen aan uw gemeenteraad. Dit is geen verplichting, maar we kunnen ons voorstellen dat u dat wenst. Wij vernemen graag zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk 30 juni of u zich kunt vinden in het bestuursakkoord zoals die nu voorligt.

PROCEDURE

We vragen u voor 30 juni aanstaande te reageren. Deze termijn is langer dan de gangbare 8 weken voor bijvoorbeeld zienswijzen op een begroting. In dit opstartjaar willen we graag voldoen aan het verzoek dat door leden van het algemeen bestuur op 7 april jl. is gedaan om de termijn zo ruim mogelijk te maken. De reacties worden verwerkt en behandeld in de vergadering van het algemeen bestuur d.d. 7 juli 2021. Gezien de korte periode tussen het aanleveren van reacties en de vergadering van het algemeen bestuur vragen wij u om zo spoedig mogelijk te reageren. Consequentie van deze korte periode is namelijk dat een deel van de informatie voor het algemeen bestuur zal worden nagezonden aangezien de stukken volgens het reglement van orde van het algemeen bestuur op 30 juni beschikbaar gesteld moeten worden. Vervolgens kan het dagelijks bestuur overgaan tot besluitvorming en kan de voorzitter het bestuursakkoord ondertekenen samen met de andere partijen.

TOT SLOT

Tegelijkertijd is het concept bestuursakkoord gezonden aan The Economic Board en de provincie Gelderland. Na 7 juli zal, met inachtneming van de reacties van de verschillende partijen, een definitief bestuursakkoord gesloten worden. Wij hopen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd en zien uw reactie graag tegemoet. Nadere informatie kunt u verkrijgen bij de directeur/secretaris van Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen, de heer A. Joustra.

Met vriendelijke groet,
het dagelijks bestuur van de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen,

de voorzitter	de secretaris
Drs. H.M.F. Bruls	Drs. A. Joustra

Bijlagen:

1. Bestuursakkoord Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen, The Economic Board en provincie Gelderland
2. concept regionale investeringsagenda

In afschrift aan; The Economic Board, provincie Gelderland

Bestuursakkoord

Groene Metropoolregio – Provincie Gelderland – The Economic Board

De Regio Arnhem-Nijmegen, rechtsgeldig vertegenwoordigd door zijn voorzitter, H.M.F. Bruls, handelend ter uitvoering van een besluit van het dagelijks bestuur d.d…… verder te noemen de "Groene Metropoolregio",

De Provincie Gelderland, rechtsgeldig vertegenwoordigd door P.G.J. Kerris, gebiedsgedeputeerde voor de regio Arnhem – Nijmegen, handelend ter uitvoering van een besluit van het college van Gedeputeerde Staten d.d. ….., verder te noemen de "Provincie",

en

Stichting The Economic Board Arnhem – Nijmegen, rechtsgeldig vertegenwoordigd door haar voorzitter A. Marcouch, verder te noemen The Economic Board,

Hierna gezamenlijk ook te noemen: "**partijen**";

partijen overwegen als volgt:

1. De Groene Metropoolregio, The Economic Board en de Provincie Gelderland (verder de Provincie) zien een gezamenlijk belang om de regio Arnhem–Nijmegen verder te versterken.
2. De drie partijen zien voor de regio Arnhem-Nijmegen de volgende ambities:
   - Doorgroeien naar een groene metropoolregio van internationale betekenis die:
     - economisch tot de best presterende regio's van Nederland behoort,
     - zichtbaar is als topregio in energy, health en high tech (en food in verbinding met Food Valley),
     - met zijn innovatiekracht op deze specifieke sectoren bijdraagt aan de grote maatschappelijke opgaven en tegelijkertijd aan productiviteit en werkgelegenheid van de regio,

- met een internationale voorbeeldfunctie op het gebied van circulariteit, samenleving, energie, voedselproductie, gezondheid en technologie.
    - Dé circulaire topregio worden in Nederland en van Europa, in alle facetten van de leefomgeving;
    - Hét voorbeeld zijn voor een kwalitatieve groei met een goede balans tussen levendige stedelijkheid en ontspannen leefkwaliteit: ontspannen groeiregio in balans.
3. De Groene Metropoolregio werkt vanaf 1 januari 2021 aan deze ambities vanuit de Regionale Agenda (hierna te noemen regionale agenda);
4. De Provincie Gelderland en The Economic Board dragen hier aan bij vanuit hun eigen ambities en doelen.
5. De Groene Metropoolregio, de Provincie en The Economic Board willen graag samen de potentie van de regio ten volle benutten en hun krachten bundelen om de ambities via de regionale agenda invulling en uitvoering te geven. Dit vanuit de overtuiging dat werkelijke resultaten met toegevoegde waarde voor de regio geboekt worden met een integrale aanpak en in een Triple Helix samenwerking met uiteenlopende partijen (overheid, bedrijfsleven, onderwijs & onderzoek).
6. Voor een gezamenlijke uitvoering van de regionale agenda is een consistente, meerjarige samenwerking tussen deze drie partijen nodig.
7. Partijen delen de urgentie om zo snel mogelijk met volle kracht stevige voortgang te boeken op de realisatie van de opgaven in de regionale agenda.
8. Partijen zullen daartoe aanvullend op dit bestuursakkoord, een investeringsagenda opstellen. De Provincie en The Economic Board dragen vanuit hun doelen en ambities bij aan deze investeringsagenda.
9. Partijen zijn bereid om ten behoeve van de realisatie van de opgaven hun bestuurlijke, inhoudelijke en financiële bijdragen samen te brengen en daarbij te kiezen voor het meest passende instrument.
10. Dit bestuursakkoord biedt de basis voor langdurig commitment aan het bereiken van de ambities van de Groene Metropoolregio voor de komende tien jaar.

partijen komen als volgt overeen:

1. Algemene bepalingen

In dit bestuursakkoord wordt verstaan onder:

a) Regionale agenda: de door de deelnemers van de Groene Metropoolregio vast te stellen verzameling van opgaven. Deze wordt jaarlijks geactualiseerd. Per opgave staat omschreven wat de opgave inhoudt. De opgave bevat een uitwerking van de voorgenomen bijdragen (opgavebegroting) van partijen alsmede de verhouding van partijen ten opzichte van de opgave en hun rollen.
b) Groene Metropoolregio: het openbaar lichaam Regio Arnhem-Nijmegen, ook wel de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen, zetelend te Elst, opgericht bij de Gemeenschappelijke regeling Regio Arnhem-Nijmegen.

c) Investeringsagenda regio Arnhem-Nijmegen: de jaarlijks of zo vaak als wenselijk door de partijen vast te stellen verzameling van investeringen gebaseerd op de opgaven.
d) Opgave: een opgave in de Regionale Agenda voldoet aan de volgende kenmerken:
   - De opgave draagt positief bij aan realisatie van de regionale ambities, aansluitend bij de ambities uit de lokale collegeprogramma's en de agenda's van hogere overheden.
   - De opgave betreft een integraal maatschappelijk vraagstuk, legt verbinding tussen meerdere sectoren en domeinen en wordt vertaald in concrete acties en resultaten.
   - De opgave vereist samenwerking in allianties met andere private en maatschappelijke partners op bovenlokaal niveau, alsmede met andere overheden op provinciaal, rijks- en Europees niveau.
   - De opgave biedt toegevoegde waarde op regionaal niveau met lokale impact in meerdere gemeenten.
e) Adviesteam: een vertegenwoordiging van de drie partijen op 'ambtelijk' niveau.
f) Gebiedsbreed overleg: een bestuurder van het dagelijks bestuur van de Groene Metropoolregio, de gedeputeerde van de Provincie Gelderland en een bestuurder vanuit de triplehelix The Economic Board. Dit overleg fungeert als gebiedsbreed overleg in de zin van artikel 2.9 van de Regels Ruimte voor Gelderland.
g) Opgaveovereenkomst: afspraken tussen gemeenten en de Groene Metropoolregio over de realisatie van een opgave;
h) Regio Arnhem-Nijmegen: het geografisch gebied van de 18 deelnemende gemeente aan de Groene Metropoolregio.

2. Doel van het bestuursakkoord

Het doel van het bestuursakkoord is het vastleggen van:

a) de verhoudingen tussen de partijen in relatie tot de opgaven van de regionale agenda;
b) het proces om te komen tot de investeringsagenda, de uitvoering daarvan en de actualisatie.

3. Reikwijdte van het bestuursakkoord

1. Het bestuursakkoord heeft betrekking op de visie en ambitie van de Groene Metropoolregio, zoals deze zijn beschreven in de regionale agenda. De regionale agenda bestaat uit opgaven. De opgaven dragen bij aan het bereiken van de geformuleerde ambitie.
2. De investeringsagenda is op de regionale agenda gebaseerd. De eerste regionale agenda is in het najaar van 2020 vastgesteld door de Groene Metropoolregio i.o.

3. Deze overeenkomst ziet alleen toe op het grondgebied van de Groene Metropoolregio.

4. Verhouding partijen

1. De partijen verhouden zich als volgt ten opzichte van elkaar.
   a. De Groene Metropoolregio stelt jaarlijks in afstemming met de Provincie en The Economic Board de regionale agenda op. De regionale agenda bestaat uit opgaven. Een gemeente doet mee aan een opgave na een besluit van de gemeenteraad. Deze afspraken worden vastgelegd in een opgaveovereenkomst.
   b. De Provincie draagt vanuit haar eigen inhoudelijke kaders bij aan de integrale totstandkoming van de opgaven ten behoeve van de regionale agenda. De wijze waarop de Provincie voornemens is bij te dragen aan de uitvoering van een opgave staat in de investeringsagenda. En komt ook terug als voorgenomen bijdrage in de opgave.
   c. The Economic Board draagt vanuit haar eigen inhoudelijke kaders bij aan de integrale totstandkoming van de opgaven ten behoeve van de regionale agenda. De wijze waarop The Economic Board met de aan haar verbonden triple helix-partners voornemens is bij te dragen aan de uitvoering van een opgave staat in de investeringsagenda. En komt ook terug als voorgenomen bijdrage in de opgave.
2. Partijen zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de totstandkoming en uitvoering van de investeringsagenda vanuit ieders rol zoals per opgave omschreven in de regionale agenda.
3. Over de mogelijke bijdrage van de Rijksoverheid, Europa en andere instellingen aan de regionale agenda, stemmen partijen onderling af hoe partijen zich inzetten en welke bijdrage partijen daaraan leveren.

5. Rol adviesteam

1. Het adviesteam bestaat uit een vertegenwoordiging van de partijen op ‘ambtelijk’ niveau.
2. Het adviesteam komt regelmatig bijeen om de voortgang van de investeringsagenda te bewaken.

6. Totstandkoming en uitvoering van de investeringsagenda

1. Op initiatief van het adviesteam start het proces voor het opstellen of actualiseren van een investeringsagenda.
2. Het adviesteam maakt daarvoor een verdeling van werkzaamheden en een planning, waarbij de besluitvorming over de investeringsagenda de besluitvorming van de regionale agenda volgt.
3. Het adviesteam komt periodiek bij elkaar om de voortgang van de Investeringsagenda te bespreken.
4. De concept regionale agenda wordt door de Groene Metropoolregio, in dezelfde cyclus als de ontwerpbegroting en voorlopige jaarrekening, voorgelegd aan de raden van de deelnemende gemeenten om reacties op te halen. Tegelijkertijd wordt de concept regionale agenda ter informatie voorgelegd aan de Provincie en The Economic Board.

5. De investeringsagenda wordt jaarlijks, nadat gemeenten hebben besloten over deelname aan de opgaven, in december vastgesteld door het dagelijks bestuur van de Groene Metropoolregio, het college van gedeputeerde staten van de Provincie en het bestuur van de The Economic Board.
6. Tussentijds toevoegen van activiteiten aan de investeringsagenda is na instemming van het gebiedsbreed overleg mogelijk.
7. Uitvoering van de investeringsagenda gebeurt conform de beschrijving per opgave in de regionale agenda.

7. Gebiedsbreed overleg Groene Metropoolregio

1. Zo vaak als nodig, maar minimaal vier keer per jaar, is er op initiatief van het adviesteam een gebiedsbreed overleg over de voortgang van de investeringsagenda.
2. Het adviesteam bereidt het overleg zoals bedoeld in het eerste lid voor zodat er adequate bestuurlijke monitoring van de voortgang van de realisatie van de investeringsagenda plaats kan vinden.
3. Hiernaast laat het gebiedsbreed overleg zich inspireren en voeden door ontwikkelingen, kansen en partners die samenhangen met de regionale agenda, om zo ideeën op te doen om de regionale ambities en agenda te actualiseren en te verrijken, en strategieën te ontwikkelen om te kunnen anticiperen op dergelijke ontwikkelingen.

8. Inwerkingtreding en looptijd

1. Dit bestuursakkoord treedt in werking met ingang van de dag van ondertekening door partijen, dan wel met ingang van de dag waarop de laatste ondertekening door een Partij heeft plaatsgevonden.
2. Deze overeenkomst wordt aangegaan onder het uitdrukkelijk opschortende voorbehoud, dat indien ?deze overeenkomst op grond van toepasselijke (wettelijke) voorschriften voor één of meer partijen nog goedkeuring behoeft, pas nadat de desbetreffende goedkeuring is verleend door de Partij in kwestie sprake is van rechtsgeldige binding aan deze overeenkomst.
3. Als bij een of meer partijen sprake is van een noodzakelijk te verkrijgen goedkeuring, als bedoeld in het eerste lid, dient/dienen deze Partij(en) het besluit tot goedkeuring met bekwame spoed, doch uiterlijk binnen drie maanden na ondertekening van deze overeenkomst te verkrijgen.
4. Dit bestuursakkoord is gesloten voor bepaalde tijd en eindigt tien jaar na inwerkingtreding.
5. Partijen gaan uiterlijk zes maanden voor de in het vorige lid genoemde einddatum in overleg over verlenging van de duur van dit bestuursakkoord.

9. Tussentijdse wijzigingen

1. Als zich gedurende dit bestuursakkoord omstandigheden voordoen die wezenlijke gevolgen hebben voor de uitvoering van dit bestuursakkoord, zullen partijen met elkaar in overleg treden over de vraag of het noodzakelijk is dit bestuursakkoord te wijzigen.

10. Geschillen

1. Als geschillen optreden over de uitleg van dit bestuursakkoord of de investeringsagenda, treden partijen met elkaar in overleg. Partijen spannen zich maximaal in om tot een oplossing te komen en de samenwerking gestand te doen.
2. Als dit overleg niet tot een uitkomst leidt, beëindigen partijen op voorspraak van het gebiedsbreed overleg gezamenlijk de samenwerking.

Ondertekend op……., te…….

De Provincie,

P.G.J. Kerris
Gebiedsgedeputeerde voor de regio Arnhem – Nijmegen

De Regio Arnhem-Nijmegen,

De voorzitter
H.M.F. Bruls

Stichting The Economic Board,

De voorzitter
A. Marcouch

INVESTERINGSAGENDA regio Arnhem-Nijmegen 2022
Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen – Provincie Gelderland – The Economic Board
conceptversie 07-04-2021

1. INLEIDING

De samenwerking in de regio Arnhem-Nijmegen tussen de gezamenlijke gemeenten, The Economic Board en de Provincie Gelderland kent een langjarige traditie. Met de start van de Groene Metropoolregio op 1 januari 2021, resultaat van een intensief versterkingsproces, kreeg deze samenwerking een nieuwe impuls en nieuw elan. Door hernieuwd met elkaar in overleg te treden over welke uitdagingen en kansen er liggen voor dit unieke gebied en wat ieders rol daarin is, aan de hand van ieders visie en plannen, ontstonden bij de partijen nieuwe energie en ideeën om, voortbordurend op de samenwerkingstraditie, deze regio verder te brengen. Om de samenwerking tussen de Groene Metropoolregio, The Economic Board en de Provincie Gelderland te verankeren en concreet vorm te geven, dienen een Bestuursakkoord en deze Investeringsagenda regio Arnhem-Nijmegen 2022.

Het doel van deze Investeringsagenda

Deze Investeringsagenda regio Arnhem-Nijmegen 2022 geeft een overzicht van de investeringen die de Groene Metropoolregio, de provincie Gelderland en The Economic Board doen in 2022 in de regio Arnhem-Nijmegen. Ook worden de investeringen van andere partijen in deze investeringsagenda inzichtelijk. Investeringen kunnen verschillende vormen hebben bijvoorbeeld menskracht, middelen, lobby of netwerk. De Investeringsagenda is een dynamisch document dat jaarlijks hernieuwd wordt vastgesteld.

Het Bestuursakkoord: langjarig commitment op samenwerking

In het Bestuursakkoord dat wordt gesloten tussen de Groene Metropoolregio, de Provincie Gelderland en The Economic Board staan afspraken over de samenwerking in zijn algemeenheid. Het Bestuursakkoord heeft een looptijd van tien jaar en met het ondertekenen van het akkoord committeren de drie partners zich aan samenwerking aan de opgaven in de regio Arnhem-Nijmegen.

De totstandkoming van deze Investeringsagenda
De Investeringsagenda is tot stand gekomen door gesprekken tussen de drie partijen. Hierbij zijn de opgaven in de Regionale Agenda van de Groene Metropoolregio leidend geweest. Ook die Regionale Agenda is in afstemming met de Provincie Gelderland en The Economic Board tot stand gekomen. Voor het verder verdiepen en concretiseren van ieders aandeel te behoeve van deze Investeringsagenda hebben de opgavemanagers van de Groene Metropoolregio met hun inhoudelijke counterparts bij de Provincie en The Economic Board gesprekken gevoerd. Ook is met andere partijen gesproken over hun mogelijke bijdrage aan de regio Arnhem-Nijmegen.

Het beheer van deze investeringsagenda
De Investeringsagenda is dynamisch. Dit betekent dat hij jaarlijks wordt vastgesteld. Viermaal per jaar is er een 'gebiedsbreed overleg' over de Investeringsagenda waarbij de drie samenwerkingspartners kijken naar de stand van zaken rondom de opgaven en waarin ook nieuwe kansen en ontwikkelingen worden besproken. De drie partijen hebben in het Bestuursakkoord de afspraken over het totstandkoming en uitvoering van de Investeringsagenda en over het gebiedsbreed overleg vastgelegd.

Gezamenlijke ambitie, eigen inhoudelijke kader
De Groene Metropoolregio, The Economic Board en de Provincie Gelderland zien een gezamenlijk belang om de regio Arnhem–Nijmegen verder te versterken. Ze delen de ambitie om in de regio Arnhem–Nijmegen kwalitatieve groei te realiseren met een goede balans tussen levendige stedelijkheid en ontspannen leefkwaliteit. Alle partijen dragen vanuit hun eigen inhoudelijke kaders bij. Voor de provincie is het belangrijkste kader de zeven opgaven uit de Omgevingsvisie Gaaf Gelderland, met als doel: een gezond, veilig, schoon en welvarend Gelderland. En voor The Economic Board vormt het belangrijkste kader het Strategisch Plan 2020 - 2025 en het Tactisch Plan. Hierin wordt voortgeborduurd op de missie van de The Economic Board: 'In 2025 is de regio Arnhem–Nijmegen, met Wageningen the place to be op het gebied van Food, Health en Energy'.

De rollen en bijdragen van de partijen
Een belangrijk speerpunt van de Groene Metropoolregio is het opgavegericht werken. De grote uitdagingen in de regio zijn in overkoepelende opgaven samengevat en die vormen samen de Regionale Agenda. Per opgave is in de Groene Metropoolregio een opgavemanager aangesteld. De opgavemanager is trekker van de opgave. De rol van The Economic Board en de Provincie Gelderland kunnen per opgave en per onderdeel daarvan verschillen. Ook de bijdrage en het aandeel kunnen per opgave verschillen. Onderstaand worden per opgave de rollen van de samenwerkingspartners toegelicht en in een tabel gekwantificeerd.

Bij de opgave Groene Groeiregio zijn als voorbeeld de rollen ingevuld. Dit wordt verder uitgewerkt en aangevuld. Dat geldt ook voor de tabellen en overige opgaven.

2. DE OPGAVEN

2.1

Groene groeiregio

Samen regisseren we de groei in de regio. Op zo'n manier dat we de typische balans tussen stedelijke ontwikkeling en ontspannen leefkwaliteit behouden. Hierdoor worden we herkenbaar als dé groene metropoolregio. Er zijn in deze opgave drie speerpunten geformuleerd:

- Wonen in balans: Versnellen van de woningbouw
- Leefomgeving: Verbinden van de ruimtelijke opgaven
- Agglomeratiekracht: Vertellen van de kracht van de Groene groeiregio

De rol van de Economic Board:
- Het verkennen van de agglomeratiekracht
- Het vergroten van de exposure
- Onderdelen van speerpunten 1 en 2 zoals bijvoorbeeld in het 'Future-lab'

De rol van de Provincie Gelderland:
- Inbreng expertise en advies door deelname aan de tempotafels versnelling woningbouw
- Gezamenlijk opstellen Verstedelijkingsstrategie
- Subsidie voor expertise en capaciteit via het Actieplan Wonen
- Kennisuitwisseling over agglomeratiekracht

Tabel 1. De bijdragen van alle samenwerkingspartners aan de Groene Groeiregio:

Groene Groeiregio	Groene Metropoolregio	Provincie Gelderland	The Economic Board	Derden	Totaal
Totaal Groene Groeiregio					

2.2
Verbonden regio

Snel, comfortabel, veilig, schoon en betrouwbaar reizen. Dat is het devies. We bieden duurzame oplossingen voor een robuust wegennet, betrouwbaar spoor, (H)OV voor iedereen en een aantrekkelijk fietsnetwerk. Er zijn in deze opgave vier speerpunten geformuleerd:

- gebiedsgerichte corridoraanpak,
- regionaal (snel)fietspadennetwerk,
- hubs en knooppunten,
- gedragsaanpak en duurzame mobiliteit.

De rol van de Economic Board:

De rol van de Provincie Gelderland:

Tabel 2. De bijdragen van alle samenwerkingspartners aan de Verbonden Regio:

Verbonden regio	**Groene Metropoolregio**	**Provincie Gelderland**	**The Economic Board**	**Derden**	**Totaal**
Totaal Verbonden regio					

2.3

Circulaire regio

We versterken onze positie als circulaire topregio met internationale zichtbaarheid. Door projecten op te schalen naar regionaal niveau waarbij we circulariteit zichtbaar maken in economische processen, leefomgeving en samenleving. Er zijn in deze opgave vier speerpunten geformuleerd:

- Circulaire bouw en infrastructuur
- Circulaire economie; Grondstoffen en ketens
- Water en klimaatadaptatie
- Transitie naar duurzame energie

De rol van de Economic Board:
De rol van de Provincie Gelderland:

Tabel 3. De bijdragen van alle samenwerkingspartners aan de Circulaire Regio:

Circulaire regio	**Groene Metropoolregio**	**Provincie Gelderland**	**The Economic Board**	**Derden**	**Totaal**
Totaal Circulaire regio					

2.4

Ontspannen regio

We willen leven in een ontspannen regio. Stedelijke ontwikkelingen van wonen, economie en mobiliteit groeien nog sterk. Dit brengen we in balans met onze goede leefkwaliteit en de aantrekkelijkheid van onze cultuur, recreatie, ons erfgoed en landschap. Er zijn in deze opgave vier speerpunten geformuleerd:

- Duurzaam toerisme
- Bruisende binnensteden en krachtige kernen
- Groen-blauw raamwerk
- Sterke culturele infrastructuur

De rol van de Economic Board:
De rol van de Provincie Gelderland:

Tabel 4. De bijdragen van alle samenwerkingspartners aan de Ontspannen Regio

Ontspannen regio	**Groene Metropoolregio**	**Provincie Gelderland**	**The Economic Board**	**Derden**	**Totaal**
Totaal Ontspannen regio					

2.5

Productieve regio

We investeren in de structuurversterking en innovatiekracht van onze economie. Vanuit een brede economische basis versterken we de positie en productiviteit van onze bedrijven, het innovatieve vermogen en de doorstroming naar beschikbaar werk voor iedereen. . Er zijn in deze opgave vijf speerpunten geformuleerd:

- Ondernemerschap in het MKB
- Human Capital; onderwijs en arbeidsmarkt
- Doorontwikkeling van (inter)nationale clusters
- Versterking van duurzame logistiek
- Toekomstbestendige Werklocaties

De rol van de Economic Board:
De rol van de Provincie Gelderland:

Tabel 5. De bijdragen van alle samenwerkingspartners aan de Productieve Regio:

Productieve regio	**Groene Metropoolregio**	**Provincie Gelderland**	**The Economic Board**	**Derden**	**Totaal**
Totaal Productieve regio					

3. Totaaloverzicht

Tabel 6: Totaaloverzicht van de bijdragen van de samenwerkingspartners aan alle opgaven

Opgave	Groene Metropoolregio	Provincie Gelderland	The Economic Board	Derden	Totaal
Groene Groeiregio					
Totaal Groene Groeiregio					
Verbonden Regio					
Totaal Verbonden Regio					
Circulaire Regio					
Totaal Circulaire Regio					
Ontspannen Regio					

Totaal Ontspannen Regio					
Productieve Regio					
Totaal Productieve Regio					
Totale investeringsopgave per partner					

Ondertekend op……., te……

De Provincie,

P.G.J. Kerris
Gebiedsgedeputeerde voor de regio Arnhem – Nijmegen

De Regio Arnhem-Nijmegen,

De voorzitter
H.M.F. Bruls

Stichting The Economic Board,

De voorzitter
A. Marcouch

Gemeenteraad Arnhem

AANGENOMEN

Bij elkaar op	16 december 2020
Bij de bespreking van	Versterking regionale samenwerking Arnhem-Nijmegen en Regionale Agenda Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen
Motie van	Giovanni Visser - PvdA
Titel van de motie	Regionale inzet, lokale verantwoording
Nummer Zaaknummer	**20M355** 507251

Onderstaande raadslid stellen de raad voor om in de vergadering van 16 december 2020 een besluit te nemen over versterking van de regionale samenwerking Arnhem-Nijmegen.

Omdat we weten dat;

- gemeenteraden niet direct zijn vertegenwoordigd in de regio
- een regioagendacommissie de positie van de raden versterkt binnen de regio
- Het college zelf ook op verschillende wijzen betrokken is binnen de regio: als lid van het algemeen bestuur (AB) en als deelnemer aan de portefeuillehoudersoverleggen (opgaveteams)
- de raden jaarlijks bij besluitvorming over Regionale Agenda kunnen bepalen aan welke opgaven de gemeenten deelnemen en welke kaders en prioriteiten voor het komende jaar van belang zijn

Omdat we vinden dat;

- de raden nu aan zet zijn om hun positie binnen de versterkte regio te verstevigen
- de raad het college ook binnen de regio moet kunnen controleren
- een jaarlijks overzicht de raad meer inzicht geeft in de gepleegde inbreng en lobby van het college binnen de regio
- dit overzicht bijvoorbeeld als paragraaf in het jaarverslag kan worden opgenomen

Daarom verzoekt de gemeenteraad het college om:

- jaarlijks een overzicht op hoofdlijnen van de inbreng en ambities van het college in het kader van de regionale opgaven in het afgelopen jaar aan de raad aan te bieden.

Giovanni Visser - PvdA

Voor 24

Tegen 12

Motie "Regionale inzet, lokale verantwoording" (20M355)

GROENLINKS	7	0
Coenders		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		
van der Loo		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	0	6
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	0	2
van Dillen		
Hutten		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Aydemir		

D66	4	0
Andeweg		
Loor		
Venhoek		
van Ommen		
van Iperen		

Arnhem Centraal	0	3
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren Gemeenteraadsfractie Arnhem	2	0
de Groot		
Eliëns		

PvdA	4	0
Greving		
Bouma		
de Vries		
Visser		

SP	2	0
Elfrink		
Çetintaş		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	0	1
Verheij		
Henzen		

Totaal 36

Zienswijze concept-begroting Groene Metropoolregio en concepten regionale agenda en bestuursakkoord

Zaaknummer:	567720
Portefeuillehouder:	J. van Dellen en A. Marcouch

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Manders (AC), De Vries (PvdA), Combee (VVD), Witberg (PvdD), Dilekci (DENK/VA), Gemici (GL), Venhoek (D66), Hutten (CDA), Becker (ChristenUnie) en Verheij (VVD).
De fracties van SP en de Arnhemse Ouderen Partij waren niet bij de beraadslaging aanwezig.

Bespreking
De beraadslaging bestond uit een informatief deel, waarin de heer Barends heeft ingesproken, en een meningsvormend deel. Daarin zijn voorlopige meningen gegeven, vragen aan het college gesteld en beantwoord. Er zijn geen moties of amendementen aangekondigd.

Conclusie
Aan het einde van de bespreking heeft de voorzitter geconcludeerd dat de meningsvormende behandeling is afgerond en dat het voorstel kan worden doorgeleid naar de besluitvormende vergadering.

De raadsadviseur,

W. Lammers

De voorzitter,

J. van der Loo

Titel/onderwerp: **"Lokale steun in crisis- Rekenkameronderzoek naar de Arnhemse corona steunmaatregelen".**

Raadsadviseur: K. Vons Telefoonnr: 3774087 katinka.vons@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Mw. Maaike van Elteren
Portefeuillehouder:	**Portefeuille wethouder Paping**	Telefoonnr:	0621374301
		E-mailadres:	Maaike.van.elteren@arnhem.nl
Doel activiteit	Technische bijeenkomst (i) Presentatie Rekenkamer		
Toelichting	De Rekenkamer Arnhem heeft samen met de Rekenkamer(commissie)s van Tilburg, Breda en Oss een gezamenlijk onderzoek uitgevoerd naar de getroffen corona-steunmaatregelen en het gelopen proces tot besluitvorming daarover. De doelstelling van het onderzoek is enerzijds om inzicht te geven in de genomen maatregelen en de besluitvorming, inclusief belangenafwegingen en risico-onderkenning, en anderzijds om te kijken hoe gemeenten van elkaar kunnen leren als het gaat om het in positie brengen van de gemeenteraden. Het onderzoek heeft niet als doel gehad om een inhoudelijk oordeel te geven over de genomen maatregelen. *De centrale vraagstelling van het onderzoek luidt als volgt*: 1. Welke regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn er tot op heden in de aan het onderzoek deelnemende gemeenten genomen? 2. Op basis van welke afwegingen en belangen en met onderkenning van welke risico's? 3. En wat is de informatiepositie en de rol van de gemeenteraden daarbij geweest – ook in relatie tot de kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende rol in het verdere vervolg van de coronacrisis? *Eindrapport leeswijzer* Het eindrapport bestaat uit verschillende onderdelen. In de bestuurlijke nota staan de conclusies en aanbevelingen verwoord. Ook de reactie van het college van burgemeester en wethouders is integraal hierin opgenomen. In de nota van bevindingen zijn het feitenrelaas en de bevindingen opgenomen. De nota van bevindingen is opgebouwd uit twee delen. Er is een overkoepelende rapportage waar wordt ingegaan op de overeenkomsten en de verschillen tussen de vier gemeenten. Daarnaast is er een Arnhems deelrapport. *Aanbevelingen Rekenkamer:* De Rekenkamer stelt de raad voor te besluiten het college van burgemeester en wethouders te verzoeken: 1. De raad periodiek te voorzien van een meerjarige doorkijk op de financiële en beleidsinhoudelijke risico's als gevolg van de coronapandemie. 2. Een evaluerend gesprek te voeren met de gemeenteraad over de informatievoorziening en de (voorbereiding) van besluitvorming over onder andere de corona-steunmaatregelen en de herstelagenda. 3. De gezamenlijke afspraken die worden gemaakt op basis van een evaluerend gesprek ter besluitvorming voor te leggen aan de raad. 4. Bij besluitvorming door de raad over de inzet van de gemeente op het gebied van corona en de gevolgen daarvan eerst beleidsalternatieven ter besluitvorming voor te leggen aan de raad. 5. De werking en effecten van het Arnhems afwegingskader corona 2020-2021 te evalueren. 6. De uitkomsten van deze evaluatie te rapporteren aan de raad.		

Voorgesteld resultaat van de bespreking	Afronden technische bijeenkomst en doorgeleiden naar M1
Spreekrecht publiek	Ja
Behandeladvies	De Rekenkamer Arnhem (Hans Verdellen) geeft een korte presentatie om het rapport toe te lichten met daarbij de nadruk op het bestuurlijke deel met de conclusies en aanbevelingen. Ook is de externe onderzoeker van BEA (Herbert ter Beek) aanwezig om eventuele vragen aangaande het onderzoek te beantwoorden.
Bijlagen	

Raadsvoorstel "Lokale steun in crisis- Rekenkameronderzoek naar de Arnhemse corona steunmaatregelen"
Bijlage 1 - Rapport Rekenkamer Arnhem
Bijlage 2- Aanbiedingsbrief
Bijlage 3 -Bijlagen boek (met deelrapporten van Breda, Oss en Tilburg)l
Bijlage 4- Persbericht RK(c)'s Arnhem, Breda, Oss en Tilburg Corona

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer **517751**

ONDERWERP: **Lokale steun in crisis - Rekenkameronderzoek naar de Arnhemse coronasteunmaatregelen**

Voorstel

De Rekenkamer stelt de raad voor te besluiten het college van burgemeester en wethouders te verzoeken:

1. De raad periodiek te voorzien van een meerjarige doorkijk op de financiële en beleidsinhoudelijke risico's als gevolg van de coronapandemie.
2. Een evaluerend gesprek te voeren met de gemeenteraad over de informatievoorziening en de (voorbereiding) van besluitvorming over onder andere de corona-steunmaatregelen en de herstelagenda.
3. De gezamenlijke afspraken die worden gemaakt op basis van een evaluerend gesprek ter besluitvorming voor te leggen aan de raad.
4. Bij besluitvorming door de raad over de inzet van de gemeente op het gebied van corona en de gevolgen daarvan eerst beleidsalternatieven ter besluitvorming voor te leggen aan de raad.
5. De werking en effecten van het Anrhems afwegingskader corona 2020-2021 te evalueren.
6. De uitkomsten van deze evaluatie te rapporteren aan de raad.

Inleiding

De Rekenkamer Arnhem heeft samen met de Rekenkamer(commissie)s van Tilburg, Breda en Oss een gezamenlijk onderzoek uitgevoerd naar de getroffen corona-steunmaatregelen en het gelopen proces tot besluitvorming daarover.

De doelstelling van het onderzoek is enerzijds om inzicht te geven in de genomen maatregelen en de besluitvorming, inclusief belangenafwegingen en risico-onderkenning, en anderzijds om te kijken hoe gemeenten van elkaar kunnen leren als het gaat om het in positie brengen van de gemeenteraden. Het onderzoek heeft niet als doel gehad om een inhoudelijk oordeel te geven over de genomen maatregelen.

De centrale vraagstelling van het onderzoek luidt als volgt:

1. *Welke regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn er tot op heden in de aan het onderzoek deelnemende gemeenten genomen?*
2. *Op basis van welke afwegingen en belangen en met onderkenning van welke risico's?*
3. *En wat is de informatiepositie en de rol van de gemeenteraden daarbij geweest – ook in relatie tot de kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende rol in het verdere vervolg van de coronacrisis?*

Arnhem GEMEENTE

Het eindrapport bestaat uit verschillende onderdelen. In de bestuurlijke nota staan de conclusies en aanbevelingen verwoord. Ook de reactie van het college van burgemeester en wethouders is integraal hierin opgenomen. In de nota van bevindingen zijn het feitenrelaas en de bevindingen opgenomen. De nota van bevindingen is opgebouwd uit twee delen. Er is een overkoepelende rapportage waar wordt ingegaan op de overeenkomsten en de verschillen tussen de vier gemeenten. Daarnaast is er een Arnhems deelrapport. De deelrapporten van de RK(c)'s Tilburg, Breda en Oss zijn beschikbaar op de website van de Rekenkamer Arnhem.

Argumenten

1.1 *Een meerjarige doorkijk in de (financiële) gevolgen van de corona crisis maakt het mogelijk om te kunnen anticiperen op eventuele toekomstige tegen- of meevallers en vraagstukken.*

Met het ontwikkelde coronadashboard met daarin cijfers en feiten op de thema's Covid-19, economie, werk & inkomen, welzijn en gemeentelijke financiële risico's hebben de raad en het college een instrument in handen om risico's en impact te kunnen monitoren. Ook nadat de corona-maatregelen worden versoepeld kan het corona-dashboard bijdragen aan zicht op de gevolgen van corona. De sturingsinformatie zoals die nu beschikbaar is door middel van dit coronadashboard kan versterkt worden door te werken met een meerjarig inzicht in de (financiële) gevolgen van corona. Logischerwijs geeft dit, vanwege allerhande onzekerheden, geen statisch inzicht. Wel kan het, juist in tijden van onzekerheid, handvatten bieden voor besluitvorming over de inzet van de gemeente.

2.1 *Een evaluerend gesprek tussen raad en college draagt bij aan samen leren.*

De coronapandemie zorgt voor uitzonderlijke situaties. Dat geldt zowel voor het besturen van de stad (ondersteunen van inwoners, ondernemers en instellingen) als de besluitvorming daarover. In de beginperiode van de crisis kwam daar de uitdaging bij voor de raad om als besluitvormend orgaan weer 'up en running' te worden. In de eerste maanden en ook de periode daarna zijn door college en raad keuzes gemaakt hoe het samenspel in te vullen (stellen van vragen, informeren, voorbereiden besluitvorming etc.). Daar was logischerwijs geen blauwdruk voor. Dat bekent ook dat de Rekenkamer geen vaste set met normen of te maken afspraken hiervoor heeft opgenomen in het rapport, maar dat het aan raad en college samen is om hier invulling aan te geven. Een open gesprek tussen gemeenteraad en college kan bijdragen aan samen leren over het eerste jaar. Wat ging terugkijkend goed en kan beter als het gaat om informatievoorziening en besluitvorming? Wat hebben beide bestuursorganen nodig om hun eigen taken en verantwoordelijkheden zo goed mogelijk uit te kunnen voeren ten aanzien van corona en een mogelijk nieuwe crisis?

3.1 *Het vastleggen van afspraken kan houvast bieden voor zowel de raad als het college in de komende periode.*

Het vastleggen van de afspraken die voortvloeien uit het evaluerende gesprek kan dienen als richtlijn voor de komende periode. We zijn immers nog niet uit de crisis en de nasleep daarvan. En niemand weet of en zo ja wanneer een crisis van deze omvang zich aan kan dienen. De afspraken kunnen vastgelegd in een kader informatievoorziening o.i.d zonder dat het kader daarmee voor altijd in beton gegoten is.

4.1 Het voorleggen van beleidsalternatieven biedt de mogelijkheid om als raad vroegtijdig in een proces richting te bepalen en kaders te stellen.

Sommige dossiers (omvangrijke en politiek- gevoelige dossiers) zijn gebaat bij een vroegtijdige richting bepaling door de gemeenteraad. Een manier om dat te doen is door te werken met beleidsalternatieven. Dat betekent concreet dat het college in een vroeg stadium van een beleidsvormingsproces alternatieven voorlegt met verschillende richtingen. Dit zijn alternatieven en richtingen die principiële keuzes bevatten op een hoog aggregatieniveau van de vraag 'wat willen we'. Er kunnen immers als verschillende politieke visies zijn hierover. Door te werken met beleidsalternatieven faciliteer je politieke debat- en besluitvorming hierover. Na het besluit van de raad over de richting, legt het college vervolgens een beleidsplan/agenda o.i.d. voor ter besluitvorming. Het enkel voorleggen van een plan, zonder dat dit voorafgegaan is door beleidsalternatieven, maakt het voor fracties lastig om op te reageren indien zij een andere visie hebben op het vraagstuk dan waar het plan op is gestoeld. Amenderen kan binnen de context van een voorgelegd plan, maar is lastig in het geval van een andere visie op de basis van het plan.

5.1 Evalueren van het afwegingskader geeft inzicht in de vraag of het in de praktijk bijdraagt aan de bedoelde ondersteuning voor instellingen en ondernemers.

Het Arnhems afwegingskader corona 2020-2021 is gebaseerd op uitgangspunten over de gewenste ondersteuning van instellingen en ondernemers. Het kan zijn dat de ondersteuning in de praktijk anders uitpakt dan gewenst, ook omdat wellicht niet alle effecten van het afwegingskader goed te overzien waren. Ook kan inmiddels de praktijk door veranderingen weer om een andere afweging vragen. Een evaluatie van het afwegingskader in relatie tot de gestelde doelen geeft hier inzicht in.

6.1 De evaluatie kan aanleiding geven tot een nieuwe belangenafweging.

Op basis van de uitkomsten van de evaluatie kan besloten worden om het afwegingskader te handhaven of juist aan te passen. Daarnaast is het mogelijk dat aanpassingen gewenst zijn op basis van maatschappelijke ontwikkelingen, op basis van het verloop van de coronapandemie etc. Door de

uitkomsten aan de raad te rapporteren wordt de raad in staat gesteld om positie in te nemen in de belangenafweging die ten grondslag ligt aan een afwegingskader.

Kanttekeningen

n.v.t.

Financiën en uitvoering

Indien uw raad besluit de aanbevelingen van de Rekenkamer over te nemen (de 6 beslispunten in het dictum), dan adviseert de Rekenkamer u het college te verzoeken binnen een termijn van drie maanden een plan van aanpak inclusief financiële consequenties aan de raad aan te bieden. In het plan van aanpak dient het college aan te geven op welke wijze de aanbevelingen (raadsbesluiten) uitgevoerd zullen worden.

Communicatie

De Rekenkamer licht het rapport aan uw raad toe tijdens een informatieve raadskamerbijeenkomst en geeft een gezamenlijk persbericht uit.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Rapport Rekenkamer Arnhem
- Aanbiedingsbrief
- Bijlagenboek (met de deelrapporten van Breda, Oss en Tilburg)
- Persbericht RK(c)'s Arhem, Breda, Oss en Tilburg Corona

Zaaknummer 517751

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het Rekenkamerrapport en het voorstel van de Rekenkamer Arnhem van 8 april 2021
zaaknummer: 517751

besluit:

1. De raad periodiek te voorzien van een meerjarige doorkijk op de financiële en beleidsinhoudelijke risico's als gevolg van de coronapandemie.
2. Een evaluerend gesprek te voeren met de gemeenteraad over de informatievoorziening en de (voorbereiding) van besluitvorming over onder andere de corona-steunmaatregelen en de herstelagenda.
3. De gezamenlijke afspraken die worden gemaakt op basis van een evaluerend gesprek ter besluitvorming voor te leggen aan de raad.
4. Bij besluitvorming door de raad over de inzet van de gemeente op het gebied van corona en de gevolgen daarvan eerst beleidsalternatieven ter besluitvorming voor te leggen aan de raad.
5. De werking en effecten van het Anrhems afwegingskader corona 2020-2021 te evalueren.
6. De uitkomsten van deze evaluatie te rapporteren aan de raad.

De griffier, De voorzitter,

Corona

Reken
kamer
Arnhem

Rapport 'Lokale steun in Crisis'

Rekenkameronderzoek naar de corona-steunmaatregelen

Rekenkamer Arnhem

Lokale steun in crisis

Rekenkameronderzoek naar corona-steunmaatregelen

Bestuurlijke nota

8 april 2021

Zaaknummer: 517751

Rekenkamer Arnhem

Rekenkamer Arnhem

Inhoudsopgave

Bestuurlijke nota

1. Inleiding		**3**
1.1 Aanleiding		4
1.2. Doel-en vraagstelling		4
1.3 Afbakening		5
1.4 Leeswijzer		6
2. Conclusies		**7**
2.1 Beantwoording onderzoeksvragen en conclusies		7
	Steunmaatregelen	7
	Besluitvorming door de raad	8
	Afwegingen en beslissingen	9
	Inzicht in risico's	10
	Belangen	12
	Informatievoorziening	13
	Kaderstellende en controlerende rol	13
2.2 Leren van elkaar		15
	2.2.1 Algemene leereffecten	15
	2.2.2 Leereffecten Arnhem	16
	2.2.3 Halen en brengen matrix	16
2.3. Beantwoording centrale onderzoeksvraag		17
3. Aanbevelingen		**19**
4. Reactie College van B&W		
Bijlage I	Overkoepelend rapport over de vier gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg	
Bijlage II	Deelrapport Arnhem inzet corona-steunmaatregelen	
Bijlagenboek (separaat)	Bundeling bestuurlijke nota's Breda, Oss en Tilburg	

1. Inleiding

Voor u ligt de bestuurlijke nota van de Rekenkamer Arnhem van het onderzoek naar de getroffen corona-steunmaatregelen, de besluitvorming daarover en de rol van de gemeenteraad in Arnhem. Deze bestuurlijke nota bevat de conclusies en de aanbevelingen van het onderzoek. De basis hiervoor ligt in de nota van bevindingen, het feitelijke en door de ambtelijke organisatie gevalideerde onderzoeksrapport. Het Arnhemse deelrapport en het gezamenlijke hoofdrapport zijn als bijlage bij deze bestuurlijke nota gevoegd.

De Rekenkamer Arnhem heeft samen met de Rekenkamer(commissies) van Tilburg, Breda en Oss een gezamenlijk onderzoek uitgevoerd met ondersteuning van Bureau voor Economische Argumentatie (BEA). Voor elke gemeente is een afzonderlijk deelrapport opgesteld (Bijlage II Deelrapport Arnhem) en daarnaast is er een hoofdrapport waarin de vier gemeenten onderling worden vergeleken (Bijlage I). Rekenkamer Arnhem bedankt BEA en de collega rekenkamers hartelijk voor hun inbreng in het onderzoek.

Bij het schrijven van deze bestuurlijke nota, kijkt de Rekenkamer terug op een bijzonder jaar. Dat de coronapandemie wereldwijd en ook voor de inwoners van en ondernemers in Arnhem een grote impact heeft, staat vast. Maar wát die impact precies is en zal zijn moet nog blijken. Niet eerder hebben overheden en dus ook de gemeente Arnhem te maken gehad met een crisis van deze omvang. De term 'ongestructureerde vraagstukken' (wicked problems) is wellicht passend voor de uitdagingen waar gemeenten voor staan: vraagstukken die ingewikkeld zijn omdat de kennis over de problematiek zelf beperkt is of tegenstrijdig.

Ook voor de (lokale) democratie is de coronapandemie een uitdaging gebleken. Al was het maar omdat in het begin van de corona-crisis in Nederland alle gemeenteraden voor de vraag kwamen te staan hoe zij het eigen besluitvormingsproces zodanig konden inrichten dat de democratie doorgang kon vinden op een voor ieder veilige manier. Een (tijdelijke) spoedwet voorzag uiteindelijk in de mogelijkheid voor gemeenteraden om digitaal te beraadslagen en stemmen.

Met het uitvoeren van dit onderzoek en de conclusies en aanbevelingen die daaruit volgen in de hoofdstukken 2 en 3 van deze bestuurlijke nota, wil de Rekenkamer geenszins de indruk wekken de ultieme wijsheid in pacht te hebben over hoe de raad en het college geacteerd zouden *moeten* hebben in het bijzondere afgelopen jaar als het gaat om de crisis en de corona-steunmaatregelen. Het aspect leren van andere gemeenten is daarom ook een belangrijk onderdeel van het onderzoek. Daar waar de rekenkamer concrete aanbevelingen formuleert voor de raad, is dat steeds vanuit de

opvatting dat democratie en lokaal bestuur goed gedijen bij de mogelijkheid tot deliberatie en het publiekelijk komen tot afwegingen.

1.1 Aanleiding

Voor Arnhem komt het coronavirus vanaf het begin dichtbij doordat de uitbraak van het Covid-virus plaats vindt in de Chinese zusterstad Wuhan. Eind februari 2020 worden de eerste Nederlandse besmettingen vastgesteld. Op het moment dat het kabinet zich beraadt over steunmaatregelen, beraden zich ook de verschillende gemeenten op (lokale) maatregelen. Dit geldt ook voor de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg. Omdat het coronavirus tot grote en acute (financiële) problemen leidt bij inwoners, ondernemers, zzp-ers en instellingen, is er bij gemeenten de wens getroffenen te steunen.

Het acute karakter van de coronacrisis noopt tot snelle besluitvorming. Deze omstandigheden kunnen er toe leiden dat besluiten op andere wijze plaatsvinden dan anders en dat de gemeenteraad minder in positie is gebracht om ‘er iets van te vinden’. De geschetste situatie vormde voor de Rekenkamercommissie Oss en de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg aanleiding tot een onderzoek naar de corona-steunmaatregelen en het gelopen proces tot besluitvorming over de steunmaatregelen.

1.2 Doel- en vraagstelling

De doelstelling van het onderzoek is enerzijds om inzicht te geven in de genomen maatregelen en de besluitvorming, inclusief belangenafwegingen en risico onderkenning, en anderzijds om te kijken hoe gemeenten van elkaar kunnen leren om de gemeenteraden beter in positie te brengen. Het onderzoek heeft niet als doel gehad om een inhoudelijk oordeel te geven over de genomen maatregelen.

Centrale vraagstelling

- Welke regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn er tot op heden in de aan het onderzoek deelnemende gemeenten genomen?
- Op basis van welke afwegingen en belangen en met onderkenning van welke risico’s?
- En wat is de informatiepositie en de rol van de gemeenteraden daarbij geweest – ook in relatie tot de kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende rol in het verdere vervolg van de coronacrisis?

Om tot een beantwoording van de centrale vraag te kunnen komen zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

Onderzoeksvragen

1. Welke landelijke, regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn op welk moment en met welk doel genomen in de deelnemende gemeenten? Welke corona-steunmaatregelen hebben de deelnemende gemeenten genomen waar de raden ook zelf beslissingen in hadden kunnen nemen?
2. Op basis waarvan zijn afwegingen en beslissingen genomen inzake corona-steunmaatregelen in de deelnemende gemeenten? Zijn daarbij risico's onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes en zijn daarvoor passende maatregelen getroffen?
3. Welke belangen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen in de deelnemende gemeenten?
4. Op welke wijze kwamen de raden in de deelnemende gemeenten in positie voor de uitvoering van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van corona-steunmaatregelen?
5. Op welke wijze kunnen de raden in de deelnemende gemeenten hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van verder crisisbeleid in de komende periode verstevigen?
6. Wat kunnen de deelnemende gemeenten van elkaar leren bij het versterken van de kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken van de raden?

In het kader van het onderzoek zijn documenten geanalyseerd en interviews gehouden met de ambtelijk contactpersoon voor dit onderzoek, de wethouder Economische Zaken, Sport en Bedrijfsvoering en een raadadviseur (griffie). Ook zijn er vragen gesteld aan de raadsfracties zowel aan het begin van het onderzoek (schriftelijk) als richting het einde van het onderzoek (een digitale sessie).

1.3 Afbakening

Het onderzoek is gestart met een brede inventarisatie van de door de gemeente genomen maatregelen, om vervolgens te focussen op maatregelen die kunnen worden opgevat als specifieke corona-steunmaatregelen.

Onder corona-steunmaatregelen verstaat de rekenkamer in het onderzoek:
maatregelen ter compensatie van weggevallen of afgenomen inkomsten vanwege corona of gericht op het voorkomen dan wel beperken van inkomstendaling bij

- *inwoners*
- *instellingen (al dan niet gesubsidieerd)*
- *verenigingen*

•bedrijven.

•ondernemers en zzp-ers

en maatregelen die gericht zijn op het bevorderen van de informatievoorziening met betrekking tot de mate waarin en de wijze waarop corona van invloed is op de inkomsten van genoemde groepen.

1.4 Leeswijzer

De opzet van deze bestuurlijke nota is als volgt. Hoofdstuk 2 bevat, gestructureerd op basis van de onderzoeksvragen, de conclusies. Het hoofdstuk sluit af met de beantwoording van de centrale vraagstelling. In hoofdstuk 3 staan de aanbevelingen weergegeven die de Rekenkamer doet.

2. Conclusies

Op basis van het onderzoek trekt de Rekenkamer Arnhem conclusies. In paragraaf 2.1 zijn de eerste vier onderzoeksvragen opgenomen. De onderzoeksvragen vijf en zes hebben een afwijkend karakter en richten zich op het leren van elkaar. Deze onderzoekvragen komen aan bod in paragraaf 2.2. In paragraaf 2.3 staat de beantwoording van de centrale vraagstelling centraal.

2.1 Beantwoording onderzoeksvragen en conclusies

Onderzoeksvraag 1 : Welke landelijke, regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn op welk moment en met welk doel genomen in de deelnemende gemeenten? Welke corona-steunmaatregelen hebben de deelnemende gemeenten genomen waar de raden ook zelf beslissingen in hadden kunnen nemen?

Conclusie 1

a. **De coronasteunmaatregelen van de vier onderzochte gemeenten komen in belangrijke mate overeen.**
b. **De gemeente Arnhem zet vroeg in de coronacrisis een breed palet aan lokale steunmaatregelen in.**
c. **De raad in Arnhem heeft geen steunmaatregelen ter besluitvorming voorgelegd gekregen vanuit het college en daarmee geen kaderstellende rol gespeeld als het gaat om het bepalen van de steunmaatregelen.**

<u>Steunmaatregelen</u>

De vier gemeenten Breda, Oss, Tilburg en Arnhem hebben steunmaatregelen genomen die aanvullend zijn op de door de Rijksoverheid genomen maatregelen vlak na de uitbraak van het virus in de derde week van maart. De maatregelen van het Rijk focussen zich vooral op ondersteuning op financieel vlak zoals verruiming van al bestaande kredietfaciliteiten en borgstellingen. Daardoor waren drie van de vier gemeenten terughoudend met het inzetten van financiële steunmaatregelen, omdat het budgettaire beslag daarvan snel kan oplopen. In Breda werd wel extra ingezet op lokale ondersteuning en compensatie van inkomensverlies van ondernemers. Zo stelt het college van de gemeente Breda al in maart 2020 als enige van de vier gemeenten een ‘broodnoodregeling’ in voor ondernemers/inwoners die in acute financiële problemen zitten. Dit was in Arnhem niet het geval, hier werd verwezen naar de landelijke regelingen. De gemeente Oss trekt zelf geen extra geld uit voor maatregelen, gezien de beperkte financiële middelen van Oss. Zij verwijzen door naar de landelijke regelingen. In Tilburg geeft het college ondernemers die hun oorsprong vinden in de Bijstandsregeling voor Zelfstandigen (Bbz)

de ruimte om langer gebruik te maken van deze voorziening als zij door de coronacrisis geraakt zijn.

Daarnaast kwamen er in Arnhem ook regelingen voor gesubsidieerde instellingen van de jeugdzorg en Wmo, culturele instellingen, sportverenigingen en wijkcentra. Het palet aan maatregelen in Arnhem is breed: financieel, sociaal-maatschappelijk en sociaaleconomisch worden er steunmaatregelen ingevoerd. De meeste lokale steunmaatregelen betreffen maatregelen gericht op het bevorderen van liquiditeit van bedrijven, zzp-ers en instellingen en het faciliteren van hen om zich aan te passen aan de veranderende omstandigheden. De invulling hier van loopt in de andere drie gemeenten uiteen. Bijvoorbeeld:

- De gemeente Tilburg regelt extra faciliteiten voor dak- en thuislozen en schrapt de eigen bijdrage voor Wmo-cliënten voor de maanden maart en april.
- In Oss zijn steunmaatregelen vooral gericht op het investeren in samenleven, op het ondersteunen van kwetsbare mensen, het investeren in zorgcontinuïteit en het toeleiden naar werk van mensen, die door corona hun baan kwijtraakten.
- Breda zet zich meer voor ondernemers in vergelijking met de andere drie gemeenten.

Er is een zekere fasering zichtbaar op lokaal niveau in de deelnemende gemeenten. Een groot deel van de steunmaatregelen is genomen in de eerste twee maanden (maart en april 2020) van de coronacrisis, en daarvan een groot deel in de eerste weken. Dit was de ‘echte’ crisisfase. Daarna volgt in mei en juni 2020 een fase van ‘herpakken’. Er is meer aandacht voor nadenken over uitgangspunten van de gemeentelijke aanpak, visievorming en integrale beleidsafwegingen.

In Arnhem is deze fasering duidelijk zichtbaar. Enerzijds staat in de beginperiode het verstrekken van informatie (ook om meer bewustwording van en inzicht in ontstane financiële problemen te krijgen) aan inwoners en ondernemers centraal. Anderzijds biedt de gemeente aan het begin van de crisis handvatten door steunmaatregelen voor ondernemers en instellingen in te zetten op liquiditeitsverbetering zoals uitstel van betalingen en doorgaan met subsidiëren en coulance in te betalen huur. Ook zet Arnhem maatregelen in om omzetverlies te beperken (o.a. verruiming terrassen, verruiming expeditie tijden). In de herpakfase na de eerste twee stormachtige maanden is er ruimte om na te denken over de lange termijn visie. Dit is voor de vier deelnemende gemeenten ongeveer tegelijkertijd, namelijk rond de zomer. Dit resulteert rond de zomer in een Arnhemse Herstelagenda coronacrisis waarin verder vooruitgekeken wordt.

Besluitvorming door de raad

In alle vier de gemeenten hebben de colleges de steunmaatregelen vastgesteld en zijn deze niet vooraf aan de raden ter besluitvorming vastgelegd. In een zuiver democratisch proces had het

college de maatregelen wel eerst aan de raad voorgelegd. Dit is in geen van de vier gemeenten gebeurd.
De raden uit de vier gemeenten zijn in de eerste fase wel actief geïnformeerd door de colleges over de genomen besluiten met betrekking tot de coronasteunmaatregelen. Ook voor Arnhem geldt dat het college de steunmaatregelen niet ter besluitvorming heeft voorgelegd aan de raad, niet vooraf en ook niet seperaat achteraf. Vanwege de crisissituatie en de bijzondere situatie waarin de Arnhems raad (en ook de raden van Oss, Tilburg en Breda) zich bevond qua digitale vergader- en besluitvormingsmogelijkheden is het te legitimeren dat het college zelf snel tot besluitvorming wilde komen en de raad 'slechts' informeerde. Vanaf halverwege april komt de vergadercyclus van de gemeenteraad weer op gang. Dat had het college aan kunnen grijpen om de steunmaatregelen alsnog ter besluitvorming voor te leggen aan de raad. Hiermee zou het college de raad in staat hebben gesteld om mede richting te geven aan principiële keuzes over de inzet van Arnhemse middelen. De Arnhemse raad heeft zelf overigens bij de eerste politieke debatten in april 2020 de ruimte gepakt om door middel van moties aanvullende steunmaatregelen vast te stellen. Kijkend naar de inhoud van de ingediende en aangenomen moties en de schriftelijke vragen waarin fracties het college vragen om inzet voor specifieke doelgroepen, constateert de Rekenkamer dat de raad op hoofdlijnen het brede maatregelenpakket van het college ondersteunt.

Onderzoeksvraag 2
Op basis waarvan zijn afwegingen en beslissingen genomen inzake coronasteunmaatregelen in de deelnemende gemeenten? Zijn daarbij risico's onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes en zijn daarvoor passende maatregelen getroffen?

Conclusie 2

a. **De raad en het college hebben inzicht verkregen in de financiële en beleidsmatige gevolgen van de coronacrisis. Dit heeft bijgedragen aan de sturingsmogelijkheden voor het college als het gaat om de inzet van steunmaatregelen en voor raad en college als het gaat om herstelmogelijkheden.**
b. **Door het ontbreken van financiële- en beleidsscenario's en beleidsalternatieven bij bijvoorbeeld besluitvorming over de Arnhemse herstelagenda is de raad niet in staat gesteld door het college om kaders te stellen en richting te geven.**

<u>Afwegingen en beslissingen</u>

De vier gemeenten hebben verschillende uitgangspunten geformuleerd ten aanzien van de inzet van de steunmaatregelen. Breda heeft zowel bij het eerste als het tweede pakket corona-steunmaatregelen uitgangspunten geformuleerd voor de inzet vanuit de gemeente, onder meer hoe middelen effectief, doelmatig en rechtvaardig ingezet kunnen worden. In Oss zijn in een vroeg stadium (voorjaar 2020) van de coronacrisis generieke uitgangspunten geformuleerd voor de rol die de gemeente wil innemen wat betreft corona-steunmaatregelen,

vastgelegd in een opinienota Covid-19. Uitgangspunten waren ondermeer dat de gemeente inkomenssteun wilde bieden aan mensen die dat nodig hadden, maar geen omzetsteun aan bedrijven en dat helpen verdienen beter is dan financieel ondersteunen. In de gemeente Tilburg zijn uitgangspunten zoals in de andere gemeenten minder expliciet uitgewerkt en vastgelegd.

Het college stuurt op 18 maart een raadsinformatiebrief met daarin een brede focus voor de inzake van steunmaatregelen met accenten op een vijftal thema's (1) kinderen, onderwijs en opvang; (2) ondernemers (culturele instellingen) en werkgelegenheid; (3) inkomens(ondersteuning) en werk; (4) inzet op zorg en ondersteuning en ten slotte op de (5) dienstverlening van de gemeente Arnhem. Er liggen op dat moment nog geen vastgestelde uitgangspunten voor de inzet van steunmaatregelen binnen die thema's. In oktober 2020 stuurt het college stuurt op verzoek van de raad (motie) ter informatie (raadsbrief) een afwegingskader voor de manier waarop het college wil omgaan met het ondersteunen van partijen waar de gemeente een bestuursrechtelijke relatie (subsidierelatie) of een privaatrechtelijke relatie (huurders van de gemeente) mee heeft. Het kader geldt voor de periode oktober 2020-mei 2021. Met het afwegingskader ligt dan een eerste instrument om binnen de genoemde thema's expliciete en transparante afwegingen te maken over de steun vanuit de gemeente aan bijvoorbeeld sportverenigingen, welzijnsorganisaties en huurders van de gemeente.

Voor alle vier de gemeenten geldt dat besluitvorming over steunmaatregelen of herstel (voor de gemeente Arnhem de Arnhemse Herstelagenda), voorzover dit al ter besluitvorming aan de raad werd voorgelegd, niet werd ondersteund vanuit het college met beleidsscenario's of beleidsalternatieven. Dit was voor het bepalen van de inzet van steunmaatregelen, vanwege de crisissfeer wellicht niet passend, maar het had zeker wel gekund bij de voorbereiding van de besluitvorming door de raad over de Arnhemse herstelagenda. Dit heeft tot gevolg gehad dat de raden en dus ook de raad van de gemeente Arnhem niet in staat is gesteld door het college om kaders te stellen en richting te geven.

Inzicht in risico's

In alle vier de gemeenten hebben vooral de financiële gevolgen van de coronacrisis en het beheersen van de financiële risico's voor de gemeente als gevolg van de coronacrisis veel aandacht gekregen.

In Arnhem zetten zowel de raad, als het college en de ambtelijke organisatie vol in op inzicht in en beheersing van de financiële risico's van de coronacrisis voor Arnhem. De blik is daarbij ook op de toekomst gericht.

- Zo vraagt de raad in april 2020 (motie Scenario's voor morgen) aan het college per motie om meer inzicht in de financiële risico's van de coronacrisis voor de gemeente Arnhem en om scenario's naar aanleiding van de in beeld gebrachte risico's. De raad verzoekt het

college om deze sturingsinformatie zodat de raad dit kan betrekken bij de besluitvorming over de Perspectiefnota 2021-2024 en de Meerjarenbegroting 2021-2024.

- Voor het college en de ambtelijke organisatie is het voortdurend monitoren van de risico's en de financiële impact op de gemeentelijke begroting en anderzijds de door het Rijk en de Provincie Gelderland toegezegde compensatie een belangrijke vorm van risico-beheersing. Ambtelijk wordt dit door het corona finance team uitgevoerd. Het werken met financiële impactanalyses draagt bij aan beheersing van de (financiële) risico's van de crisis voor de gemeente.

Arnhem zet niet alleen in op zicht op financiële risico's maar ook op inzicht in de beleidsmatige impact van de corona-crisis:

- Het college ontwikkelt mede naar aanleiding van de hierboven genoemde motie van de raad (motie Scenario's voor morgen) het corona dashboard. Het dashboard is in juni 2020 in de lucht. Het dashboard geeft inzicht in de ontwikkeling van cijfers en feiten op de thema's Covid-19, economie, werk & inkomen, welzijn en gemeentelijke financiële risico's. De cijfers in de dashboard worden bijgesteld als er nieuwe gegevens zijn. Met het corona dashboard heeft de gemeente een instrument in handen om risico's en impact te kunnen blijven monitoren. Dit draagt bij aan de sturingsruimte voor de raad en het college.

Het inzicht in risico's en het verzoek vanuit de raad om scenario's heeft in Arnhem niet geleid tot het werken met financiële en beleidsscenario's als onderbouwing voor besluitvorming over steunmaatregelen. Dat geldt ook voor de gemeenten Breda en Tilburg. Alleen in Oss, daar is na de zomer van 2020 expliciet door de raad gevraagd om uitwerking van financiële en/of beleidsmatige scenario's, om beter om te kunnen gaan met de grote onzekerheden. Het college heeft een tweetal scenario's aan de raad voorgelegd (scenario één uitgaand van een tweede coronagolf met een lockdown voor twee maanden en het tweede scenario waarin geen tweede golf voorzien). Beide scenario's waren niet alleen snel ingehaald door de tijd maar gaven vanwege de beperkte scope ook weinig handelingsperspectief aan de gemeenteraad.

Onderzoeksvraag 3: Welke belangen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen in de deelnemende gemeenten?

Conclusie 3

a. **Arnhem kiest bij de inzet van steunmaatregelen voor een inhoudelijke focus, zet de (kwetsbare) inwoner centraal en kiest ervoor om zich te richten op twee urgente impactthema's: Sociaalmaatschappelijk en Sociaaleconomisch met daarnaast het oog op het financieel belang.**
b. **Het college heeft daarbij de lead.**

c. Het Arnhems afwegingskader bevat uitgangspunten en is door het college vastgesteld.

Belangen

Arnhem hanteert twee impactthema's: Sociaalmaatschappelijk (‘welzijn’, breed opgevat) en Sociaaleconomisch gericht op economie, werk en inkomen(s-ondersteuning). De twee thema’s klinken ook door in de door de gemeente genomen coronasteunmaatregelen. De inhoudelijke focus van de gemeenten is vergelijkbaar. Alleen de gemeente Breda zet in vergelijking minder sociale maatregelen in voor kwetsbare burgers en meer maatregelen voor bedrijven.

In alle vier de gemeenten zijn de colleges in de lead bij het afwegen van belangen bij steunmaatregelen. De afweging hoeveel middelen per thema worden ingezet in Arnhem, is gemaakt door het college waarbij de gemeenteraad door middel van raadsvragen en moties invloed uitoefent en vooral om meer aandacht of extra inzet vraagt voor bepaalde thema’s of accenten daarbinnen. Het college heeft in principe de van het Rijk ontvangen compensatiemiddelen rechtstreeks doorgeleid naar het betreffende beleidsveld. Op basis van welke belangenafwegingen het college in de beginperiode de onderverdeling maakt van inzet van middelen per thema is niet helder. Het is in dit onderzoek niet gebleken dat de gemeente in de beginperiode voor deze afweging beschikt over een expliciet afwegingskader. Dit verandert in het najaar van 2020. Het college formuleert uitgangspunten voor het Arnhems afwegingskader corona 2020-2021 in reactie op een door de raad aangenomen motie (raadsbrief 13 oktober 2020). Het afwegingskader betreft onder meer de keuze voor incidentele maatregelen en niet voor maatregelen met een structurele doorwerking. Hiermee beperkt de gemeente ook de financiële consequenties van maatregelen. Het Arnhems afwegingskader corona 2020-2021 biedt in eerste instantie handvatten hoe om te gaan met gesubsidieerde organisaties en instellingen. Het afwegingskader heeft als doel om tot een evenwichtige afweging voor de inzet van lokale steun tijdens de coronacrisis te komen. Het kader wordt ook gehanteerd om andere steunmaatregelen, zoals voor ondernemers, vorm te geven en te toetsen aan de hand van uitgangspunten. Met dit afwegingskader heeft de gemeente vanaf het najaar 2020 voor het eerst een expliciet afwegingskader voor steunmaatregelen. In theorie biedt dit handvatten voor het college voor de verdeling van de middelen en een handvat voor de raad voor de uitoefening van de controlerende rol. Op welke wijze in de praktijk in Arnhem verschillende belangen tegen elkaar afgewogen worden bij keuzes over steunmaatregelen is in het onderzoek niet helder geworden.

Onderzoeksvraag 4: Op welke wijze kwamen de raden in de deelnemende gemeenten in positie voor de uitvoering van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van corona-steunmaatregelen?

Conclusie 4

a. **In de eerste periode van de coronacrisis was niet of nauwelijks sprake van kaderstelling door de gemeenteraden.**
b. **De colleges hebben de raden steeds achteraf actief geïnformeerd over de getroffen steunmaatregelen.**
c. **Het college van Arnhem bedient de raad met zowel actieve als passieve informatievoorziening.**
d. **De Arnhemse raad stelt zich actief op in het opvragen van informatie bij het college.**
e. **Dankzij de actieve verzoeken vanuit de raad aan het college om sturingsinstrumentarium aan te reiken ter voorbereiding van besluitvorming kon de raad zijn kaderstellende rol beter vervullen.**

Informatievoorziening

Vanaf het begin van de coronacrisis hebben de colleges in alle vier de gemeenten geïnvesteerd in een intensieve informatievoorziening voor de raden, met elkaar snel opvolgende raads-(informatie)brieven, nieuwsbrieven ook voor een breder publiek en na verloop van tijd met coronamonitors.

Dit geldt zeker ook voor de gemeente Arnhem. Het college heeft de raad vanaf het begin van de coronacrisis actief geïnformeerd. Zo informeert het college de raad vanaf begin maart 2020 via de genummerde raadsbrieven "Update corona virus" en "voortgang crisismaatregelen tegen coronavirus". Op het dieptepunt van de crisis gebeurt dat met een frequentie van meerdere keren per week. Tot en met het zomerreces verschijnen er 16 raadsbrieven die een update geven over de crisis en de maatregelen. Raadsfracties stellen vanaf begin van de crisis half maart direct veel schriftelijke vragen (artikel 44 RvO) aan het college. De eerste vraag wordt op 13 maart schriftelijk gesteld. Het College spant zich in om alle artikel 44 vragen zo spoedig mogelijk te beantwoorden. Het overgrote deel van de vragen wordt binnen de gestelde termijn van 4 weken beantwoord. Om de stroom aan vragen goed te kunnen verwerken en breed toegankelijk voor de raad te maken worden, in samenspraak met het presidium en de griffie, aanvullende mogelijkheden ingesteld voor raadsleden voor het stellen van vragen. Het college biedt bijvoorbeeld aan raadsleden de mogelijkheid om vragen direct door te geven zodat deze onderwerpen verwerkt kunnen worden in de raadsbrieven. Veel raadsfracties zijn positief over de snelheid van de informatievoorziening vanuit het college.

Kaderstellende en controlerende rol

Bij aanvang van de coronacrisis stonden de geldende regels het functioneren van de vier raden in de weg. Fysieke vergaderingen waren immers een vereiste voor het nemen van rechtsgeldige besluiten, maar waren onmogelijk binnen de noodverordeningen van de Veiligheidsregio's. Dit

probleem is opgelost met de spoedwet digitale besluitvorming die op 7 april 2020 door de Eerste Kamer is aangenomen.

Het moment waarop de raad de eigen vergadercyclus weer oppakt varieert per gemeente. Ook de mate van een actieve houding verschilt. De raden van Tilburg en Oss volgen in het begin het college passiever en de raden van Arnhem en Breda zijn vanaf het begin actief. In beide gemeenten stellen raadsfracties bijvoorbeeld al vanaf het begin schriftelijke vragen aan het college.

Per saldo geldt voor alle vier de gemeenteraden dat raadsvragen en moties belangrijke raadsinstrumenten waren om de betrokkenheid op het coronadossier te uiten en om van belang geachte invalshoeken en doelgroepen in de te maken afwegingen te betrekken. Dit geldt zeker ook voor de Arnhemse raad:

- Zo dient een aantal raadsfracties in Arnhem vrij direct (13 maart en 15 maart) na de aanvullende landelijke maatregelen op 12 maart (thuiswerken en afgelasten evenementen) en na het afkondigen van de intelligente lockdown schriftelijke vragen in. Kern van de schriftelijke vragen zijn verzoeken aan het college om aanvullende lokale maatregelen te nemen.
- Op 15 en 22 april vinden de eerste Politieke Avonden (in aangepaste vorm) in Arnhem plaats, nadat deze vanaf 15 maart zijn uitgesteld. De door het college verzonden raadsbrieven met betrekking tot de steunmaatregelen staan op de agenda. De gemeenteraad neemt door middel van moties het initiatief om besluiten te nemen over aanvullende lokale steunmaatregelen.

Beide instrumenten zijn door de raadsfracties aangewend om het college te verzoeken aanvullende steunmaatregelen in te stellen. Waar het college de besluitvorming over maatregelen niet heeft voorgelegd aan de raad heeft de raad zelf op deze manier zichzelf als kaderstellende speler in de besluitvormingsarena geplaatst, ook al ging het daarbij 'slechts' om aanvullende maatregelen.

De Arnhemse gemeenteraad heeft die actieve houding doorgezet in de maanden die daarop volgden. Op meerdere momenten verzoekt de raad het college (hoofdzakelijk met het raadsinstrument moties) om sturingsinstrumenten aan te reiken aan de raad, onder meer risico-inventarisaties, scenario's en een procesvoorstel voor de route van perspectiefnota naar begroting, een nadere onderbouwing van de Arnhemse Herstelagenda. Het college reageert weliswaar actief op de meeste verzoeken vanuit de raad (met uitzondering van de gevraagde scenario's), maar het college had de raad steviger in positie kunnen brengen door zelf op voorhand de raad te voorzien van deze instrumenten en informatie.

Dat laatste geldt ook voor het werken met scenario's en alternatieven. Het uitwerken van financiële (en ook beleidsmatige) scenario’s is een terugkerende wens van alle vier de raden. In geen van de

vier gemeenten zijn de raden echter zodanig bediend met behulp van scenario-uitwerkingen en alternatieve aanpakken dat zij op basis daarvan echte keuzes konden maken. Door de colleges voorgestelde maatregelen zijn telkens zonder alternatieven voorgelegd aan de raden. Voor de eerste coronamaatregelen was er wellicht ook minder ruimte voor besluitvorming door college én raad. Instellingen en ondernemers waren immers ook gebaat bij snelle besluitvorming door het college. De besluitvorming voor de Arnhemse Herstelagenda vond in een later tijdvak plaats, waarin de crisis zoals die in de beginperiode voelbaar was, minder heftig was. De raad was in kaderstellende zin steviger in positie gebracht als het college alternatieven had voorgelegd.

2.2 Leren van elkaar

Doel van dit gezamenlijke onderzoek was om van elkaar te leren (onderzoeksvragen 5 en 6). Hierna volgt een korte samenvatting van te leren lessen. Het onderzoek levert geen leidraad op over hoe gemeenten in een crisis zoals de coronacrisis zouden moeten acteren, maar levert wel inspiratie op om als gemeenteraden van elkaar te leren. In deze paragraaf worden eerst de algemene leereffecten benoemd en vervolgens enkele highlights uit de verschillende gemeenten. De paragraaf sluit af met een halen-en-brengen-matrix.

2.2.1 Algemene leereffecten

1. Het blijkt belangrijk dat gemeenten ook, en misschien wel juist, in tijden van crisis proberen uitgangspunten te formuleren voor het gewenste handelen en dat daarbij zo mogelijk een duidelijke focus wordt gekozen. In enkele gemeenten zijn meer of minder scherpe uitgangspunten en focus geformuleerd. De raden hebben echter weinig tot niet getoetst of het college zich hier aan hield. Het versterkt de positie van de raad als hij dit wel doet.

2. Het onderzoek laat zien dat de colleges niet of niet expliciet ambities en doelen hebben geformuleerd. Dit belemmert de raad bij het toetsen of de gemeente voldoende voortgang boekt met de gekozen aanpak. De controlerende rol van de raad krijgt zo het karakter van aandacht vragen voor aspecten van de corona-aanpak waarvan de raad vermoedt dat extra aandacht of inzet gewenst is. De controlerende rol van de raad komt zo in het verlengde te liggen van de kaderstellende rol, oftewel: als het college onvoldoende expliciet ambities formuleert, is het aan de raad hier alsnog in te voorzien.

3. In de eerste periode van een crisis is het lastig om als raad actieve betrokkenheid bij besluitvorming te eisen zonder dat dit ten koste gaat van de slagvaardigheid in de besluitvorming. Het lijkt echter niet nodig dat een gemeenteraad langer dan twee maanden een passieve rol accepteert, zo laten de voorbeelden van Arnhem en Breda zien.

4. In zowel Arnhem, Breda, Oss als Tilburg hebben raden aangedrongen op financiële scenario's en beleidsalternatieven. Nadat de eerste crisisfase voorbij is, en iedereen zich in een fase van 'herpakken' vindt, is het aan de raad om op dit punt door te pakken en vasthoudend te zijn. Dit vergt een dualistische opstelling van de raad als geheel.

2.2.2 Leereffecten Arnhem

Hieronder volgt een opsomming van de leereffecten in Arnhem.

Arnhem

Als positief ervaren aspecten van corona-aanpak en betrokkenheid raad:

- Kiezen voor collegiale verantwoordelijkheid voor corona-crisisaanpak met op elk thema twee portefeuillehouders betrokken.
- Opstellen van een 'Arnhems afwegingskader corona 2020-2021', met uitgangspunten voor door de gemeente te vervullen rol en focus.
- Initiatief 'Voor elkaar in Arnhem', waarmee de samenwerking tussen aanbieders op het terrein van welzijn en zorg is bevorderd en waardoor de hulpvraag van kwetsbare inwoners kon worden verbonden met het beschikbare aanbod aan vrijwilligers en buurtinitiatieven.
- Zomer 2020 is er al een aanzet voor een corona-herstelagenda.

2.2.3 Halen en brengen matrix

Om het voor de lezer inzichtelijk te maken, bevat deze nota een halen en brengen tabel waarin de verschillende 'good practices' van de vier raden zijn samengebracht. Deze tabel geeft een eerste indruk wat elke raad bij de collega gemeenteraden kan halen en brengen. Uiteraard is deze tabel geen blauwdruk voor succesvolle ingrepen en is de opsomming niet uitputtend, maar kan wel ter inspiratie dienen.

Een aantal highlights uit de matrix uitgelicht

- De Bredase keuze voor een beperkt aantal steunpakketten draagt bij aan transparantie en bevordert een heldere fasering van maatregelen.
- Het agenderen in de raad van de rolverdeling tussen college en raad, inclusief burgemeestersbevoegdheden, waarbij een werkbare modus is gevonden om de raad actiever te betrekken bij besluitvorming in Breda.
- In vroeg stadium van de coronacrisis als gemeente uitgangspunten formuleren zoals in Oss is gebeurd over de te kiezen rol en het soort maatregelen dat de gemeente wel en welke maatregelen de gemeente niet wil nemen.

- De Tilburgse gemeenteraad heeft het college zowel ruimte gegeven om zijn rol te kunnen vervullen bij de aanpak van de coronacrisis maar tegelijkertijd deze ruimte wel begrensd (zowel financieel als wat betreft de vraag wanneer een besluit ‘langs de raad moet’).
- De monitor ‘Tilburg onder corona’ met informatie over gevolgen van corona (ook financieel) en welke maatregelen de gemeente neemt

De tabel dient als volgt te worden gelezen. De bovenste rij is de gemeente die wat kan 'halen' en de verticale rij is de gemeente die wat kan bieden of 'brengen'. Zo zou Arnhem wat kunnen leren van het voeren van een debat over de uitgangspunten voor corona-steunmaatregelen (Oss). Oss daarentegen zou de Arnhemse Herstelagenda of het snel hervatten van de reguliere vergadercyclus van de raad kunnen bekijken.

→ Halen / ↓ Brengen	Arnhem	Breda	Oss	Tilburg
Arnhem			Herstelagenda Snel hervatten reguliere vergadercyclus raad	Snel hervatten reguliere vergadercyclus raad
Breda	BroodNood-regeling Steunpakketten per fase		BroodNood-regeling Herstelagenda Steunpakketten per fase	BroodNood-regeling Steunpakketten per fase Snel hervatten reguliere vergadercyclus raad
Oss	Algemene uitgangspunten corona-steunmaatregelen Corona-debat hierover	Algemene uitgangspunten corona-steunmaatregelen Corona-debat hierover		Algemene uitgangspunten corona-steunmaatregelen Corona-debat hierover
Tilburg	Convenant ketensolidariteit horeca	Convenant ketensolidariteit horeca Mandaat geven aan college met begrenzing	Convenant ketensolidariteit horeca	

2.3 Beantwoording centrale vraagstelling

Hieronder wordt het overall beeld toegelicht dat ontstaat bij het beantwoorden van de centrale vraagstelling. Voor de volledigheid, deze centrale vraagstelling luidt als volgt:

1. Welke corona-steunmaatregelen zijn door gemeenten genomen?
2. Welke belangen en risico’s bij de besluitvorming zijn daarover zijn betrokken en hoe?
3. Hoe is de gemeenteraad bij de besluitvorming hierover betrokken?

Steunmaatregelen

In Arnhem zijn verschillende aanvullende corona-steunmaatregelen genomen door de gemeente in aanvullingen op de maatregelen van het Rijk. Deze steunmaatregelen hebben een brede maatschappelijke focus en beslaan verschillende categorieën waaronder culturele instellingen, ondernemers en gesubsidieerde partners.

Belangen en risico's

De afwegingen zijn gemaakt op basis van twee urgente impactthema's aan het begin van de crisis, te weten sociaalmaatschappelijk en sociaaleconomisch. Deze thema's en focus op kwetsbare groepen werd ook verankerd in de verdere Arnhemse aanpak. Later kwam daar een afwegingskader voor het beoordelen van de corona-steunmaatregelen bij. Arnhem monitort de financiële risico's en de beleidsinhoudelijke impact doorlopend. De financiële impactanalyses en de coronamonitor zijn belangrijke instrumenten voor de gemeenteraad bij de besluitvorming over maatregelen en een herstelagenda.

Betrokkenheid gemeenteraad

De raad is in de beginperiode van de crisis niet betrokken bij besluitvorming over de in te zetten maatregelen; wel wordt de raad actief geïnformeerd door het college. Om in die periode toch invloed uit te kunnen oefenen maken fracties veel gebruik van de raadsinstrumenten moties en schriftelijke vragen. Vanaf het moment dat de eerste crisisgolf wat geluwd lijkt en er nagedacht wordt over het werken aan herstel, zit de raad meer op de bok. Zo stelt de raad de Arnhemse Herstelagenda vast waarin een brede aanpak is opgenomen voor een duurzaam herstel. Op een aantal momenten is het de raad die het college om sturingsinstrumenten vraagt, die logischerwijs uit de koker van het college hadden moeten komen. Het college had de raad daarnaast nog sterker in positie kunnen brengen door bij belangrijke besluitvormingsmomenten, zoals het vaststellen van de Arnhemse herstelagenda, de raad alternatieven voor te leggen in plaats van één plan.

3. Aanbevelingen

De Rekenkamer formuleert vier aanbevelingen die allen gericht zijn op het versterken van de kaderstellende en controlerende rol van de raad.

Aanbeveling 1: Financiële en beleidsmatige risico's
Blijf de financiële en beleidsinhoudelijke risico's monitoren en gebruik deze informatie als één van de bronnen ter onderbouwing voor besluitvorming over de inzet van de gemeente Arnhem op het gebied van corona en de gevolgen daarvan. Zet daarbij in op een *meerjarige* doorkijk naar de (financiële) gevolgen van corona op de verschillende beleidsterreinen om te kunnen anticiperen op mogelijke toekomstige tegenvallers en vraagstukken.

Aanbeveling 2: Kader informatievoorziening
Maak afspraken over de gewenste informatievoorziening in crisistijden en leg deze vast. Voer daartoe eerst als raad en college gezamenlijk een evaluerend gesprek ('wat ging goed en wat kan beter?').

Aanbeveling 3: Beleidsalternatieven
Werk met beleidsalternatieven in het geval dat er principiële keuzes gemaakt moeten worden over de gemeentelijke inzet (nieuwe steunmaatregelen en/of verdere inzet op herstel). Na besluitvorming door de raad over de gewenste richting (één van de beleidsalternatieven) kan een daarop geënt plan ter besluitvorming worden voorgelegd.

Aanbeveling 4: Belangenafweging
Evalueer de werking en effecten van het Arnhems afwegingskader 2020-2021 in relatie tot de doelstelling van het afwegingskader en de doelen uit de herstelagenda (bijvoorbeeld: wat is de verdeling qua gemeentelijke middelen in de praktijk geweest en tot welke feitelijke mogelijkheden en belemmeringen heeft dit geleid bij instellingen etc.). Rapporteer hierover aan de raad als voorbereiding op besluitvorming over het eventueel voortzetten van het afwegingskader.

GEMEENTE Arnhem

Rekenkamer Arnhem
t.a.v. de heer A.H. Teeuw
Koningsstraat 38
6811 DG Arnhem

Datum	:	30 maart 2021
Uw kenmerk	:	557751
Zaaknummer	:	559532
Contactpersoon	:	Mirjam Molenaar
Telefoonnummer	:	026 3775180

Onderwerp: bestuurlijke reactie Rekenkameronderzoek Coronamaatregelen

Geachte heer Teeuw,

De Rekenkamer heeft ons uitgenodigd te reageren op het onderzoek naar de inzet van coronamaatregelen en de betrokkenheid van de gemeenteraad hierbij. U gaf samen met de Rekenkamers van Tilburg, Oss en Breda opdracht aan bureau BEA om dit (vergelijkend) onderzoek voor vier gemeenten uit te voeren. In de bestuurlijke nota heeft u de leerervaringen beschreven die de Arnhemse Rekenkamer formuleert naar aanleiding van het onderzoek.

Allereerst
Allereerst willen wij u bedanken voor het onderzoek. Met aandacht hebben wij de verschillende rapportages gelezen. Goed om in het 'deelrapport Arnhem' een verslag van het afgelopen bewogen jaar zorgvuldig op een rij gezet te zien. En absoluut waardevol om in het overkoepelend rapport de handelswijze van vier gemeenten naast elkaar te zien.

Wij constateren met u dat afgelopen jaar bijzonder was. U noemt terecht dat wij met elkaar stonden voor een 'wicked problem'. In maart vorig jaar konden wij nog op geen enkele wijze bevroeden waar wij nu zouden staan en wat we onderweg allemaal tegen zouden komen. Wij waarderen uw uitgangspunt in de bestuurlijke nota dat u niet pretendeert aan te willen geven hoe het college had *moeten* handelen. Dat past wat onze betreft helemaal bij de uitzonderlijke positie waarin wij ons met elkaar bevonden (en nog bevinden). En dat biedt ook ruimte om gezamenlijk te leren.

Enkele constateringen en leerpunten bij het onderzoek

Definitie coronamaatregelen
Tijdens het onderzoek is - omwille van vergelijkbaarheid - gekozen voor een smalle definitie van coronamaatregelen. Het gaat dan om maatregelen ter compensatie van weggevallen of afgenomen inkomsten vanwege corona of gericht op het voorkomen dan wel beperken van inkomstendaling bij

diverse groepen en maatregelen die gericht zijn op de informatievoorziening over inkomen. Voor ons college is de definitie absoluut breder, tijdens het onderzoek deelden we dit ook met u.

Wij kijken in Arnhem namelijk niet alleen naar maatregelen die met wegvallende inkomsten van doen hebben, maar ook naar de maatschappelijke impact die niet direct te relateren is aan inkomstendaling. Onze inzet heeft zich steeds gericht op:

a. Doen wat direct nodig is voor onze Arnhemmers.
b. Waar mogelijk en nodig een Arnhemse invulling hanteren die verschil maakt.
c. Terwijl we ons voorbereiden op stappen voorwaarts, namen we ondertussen alvast enkele maatregelen.

We hadden daarbij oog voor kwetsbaren en ondernemers, we wilden onze stedelijke infrastructuur overeind houden en we hebben dat altijd gedaan door in verbinding te staan met de stad. Dit betekent in praktijk bijvoorbeeld dat in Arnhem vanaf dag 1 ook kinderen in een kwetsbare positie naar school konden blijven gaan (naast kinderen van ouders in cruciale beroepen). Maar ook betekent het dat wij een cruiseschip inrichtten als extra opvang voor onze dak- en thuislozen en dat wij zorgden voor een zomerprogramma in onze Arnhemse wijken. Ook organiseerden we diverse netwerk- en matchingsbijeenkomsten en richten we een 1,5 meter loket in om maximaal met ondernemers mee te nemen. Wij kunnen ons zeker voorstellen dat de vier gemeenten juist ook op deze 'brede definitie' van elkaar zouden kunnen leren, voor ons zou dit in elk geval interessant zijn.

Kaderstellende rol raad

In de bestuurlijke nota legt u veel nadruk op de kaderstellende rol van de raad. Terecht. Wij zien in de rapportage dat het voor alle steden balanceren was tussen direct handelen en zorgvuldig vooruitkijken. Van week tot week waren wij bezig met (doorvertalen van rijks)maatregelen en aanvullende keuzes met onze Arnhemmers voorop. En eigenlijk heeft het hele jaar die intensiteit gekend. Waar in het begin de gezondheidscrisis centraal stond, werd dat later steeds meer de economische en maatschappelijke crisis.

Wij zijn blij dat wij er in slaagden een zo open en kort als mogelijke lijn met de raad te onderhouden, waardoor we zo dicht mogelijk bij elkaar bleven. Dat was voor ons ook belangrijk en vanaf de allereerste dag van deze crisis realiseerden we ons dat we juist daarop in wilden zetten. Vandaar ook dat al direct in maart diverse raadsbrieven verschenen. We vinden het prettig te vernemen dat de wijze waarop wij invulling hebben gegeven aan de (actieve) informatievoorziening en de wisselwerking met de raad, werd gewaardeerd. Voortdurend hebben wij de raad in de positie en gelegenheid gebracht om vragen te stellen, aan te scherpen, bij te sturen etc. We zien ook dat de raad daar een actieve rol op heeft genomen. En daar waar besluitvorming van de raad nodig was (zoals bij de keuze om culturele instellingen samen met anderen te ondersteunen) is dat natuurlijk gebeurd. Wat ons betreft is dat wat in crisistijd past in een 'zuiver democratisch proces', zoals u dat benoemt.

Werken met financiële en beleidsscenario's
Wij hebben er in Arnhem voor gekozen niet met verschillende financiële scenario's te werken maar adaptief te werk te gaan, waarbij wij ons beeld voortdurend aanpasten aan de nieuwste inzichten, risico's en voorspellingen. We zien dit als een goede keuze bevestigd door de andere steden. Geen van de steden werkte met scenario's en de eenmalige poging van Oss werd direct ingehaald door de realiteit. Onze werkwijze met de Corona-impactanalyse, die gekoppeld is aan onze 'reguliere' risicoparagraaf, maakte het voor ons in afgelopen jaar mogelijk de korte termijn impact te koppelen aan de langere termijn inzichten. De wijze waarop wij dat in Arnhem deden, heeft ter inspiratie gediend voor diverse andere gemeenten.

Uw aanbevelingen
Uw Rekenkamer focust in haar aanbevelingen op het versterken van de kaderstellende en controlerende rol van de raad. Wij danken u voor de suggesties die u doet en zullen deze - waar ze nog geen praktijk zijn - in overweging nemen.

Aanbeveling 1: Financiële en beleidsmatige risico's
Precies om de reden die u aangaf, blijf monitoren, hebben wij al vroegtijdig de Corona-impact analyses gekoppeld aan onze reguliere cyclus. En hebben wij de 'herstelagenda' onderdeel gemaakt van onze begroting en de daarbij horende reguliere cyclus. De Corona-impact analyse die u bijvoorbeeld 9 maart van dit jaar ontving, staat rechtstreeks in verbinding met onze risicoparagraaf in de cyclusproducten. Op die manier komt ook zoveel mogelijk een meerjarige doorkijk tot stand op de financiële en beleidsmatige gevolgen van corona.

Aanbeveling 2: Kader informatievoorziening
Wij kunnen ons zeker voorstellen dat de voorliggende rapportages van BEA (het Arnhemse deel en het overkoepelende rapport) waardevolle handvatten biedt om dit gesprek goed te voeren. Een vervolgstap kan inderdaad zijn een gezamenlijk evaluerend - en vooruitblikkend - gesprek met raad en college.

Aanbeveling 3: Beleidsalternatieven
Wij lezen deze suggestie meer als een algemene suggestie voor de wijze waarop wij in Arnhem tot keuzes en uitwerking van beleid zouden kunnen komen, de door u geschetste werkwijze is immers op dit moment geen praktijk.

Voor deze situatie van crisis zijn wij blij dat - ondanks het feit dat de intensiteit ongekend was en het aantal maatregelen vanuit het rijk enorm, het ons is gelukt zoveel als mogelijk de gebruikelijke samenwerking tussen raad en college te volgen, waarbij de rol van de raad kaderstellend, richtinggevend en controlerend is.

Aanbeveling 4: Belangenafweging
Uw suggestie om te evalueren op de werking en effecten van afwegingskaders en andere maatregelen, zien wij als een prima aanbeveling.

Tot slot
De rapportages die u samen met de andere Rekenkamers door BEA heeft laten opstellen, bieden ons waardevolle spiegels voor onze inzet en werkwijze. Ook wij hebben in het afgelopen jaar zoveel mogelijk gebruik gemaakt van kennis en inzichten van anderen, immers iedereen bevindt zich in dezelfde uitdagende vraagstukken. Het onderzoek van BEA is daar een waardevolle aanvulling op. Goed om van elkaar te leren!

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de loco-secretaris, de burgemeester,

P.J. Altena A. Marcouch

Rekenkamer Arnhem

Bijlage I

Overkoepelend rapport over de vier gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Zaaknummer: 517751

BEA
economische
argumentatie

Lokale steun in crisis

Vergelijking van corona-steunmaatregelen in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Hoofdrapport

Maart 2020 werd Nederland overvallen door het coronavirus. Zowel inwoners als instellingen, bedrijven en zzp'ers werden hard geraakt in hun inkomsten, met name ook door maatregelen van de overheid om het virus te stoppen. Voor de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg en de Rekenkamercommissie Oss bracht BEA in beeld welke maatregelen deze gemeenten namen om de schade te beperken en hoe de raden daarbij betrokken waren.

REKENKAMER BREDA

Rekenkamer Arnhem

Gemeente Oss REKENKAMER COMMISSIE

Rekenkamer | Tilburg

Versie 9 maart 2021

Eindrapport

Lokale steun in crisis
Vergelijking van corona-steunmaatregelen
in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Hoofdrapport

OPGESTELD OP VERZOEK VAN:

Rekenkamer Arnhem, Rekenkamer Breda, Rekenkamer Tilburg en Rekenkamercommissie Oss

DATUM

9 maart 2021

OPGESTELD DOOR:

Drs. H.M. (Herbert) ter Beek MPM
i.s.m. drs. M.A. (Michiel) Langman van Affect Strategie en Economie

VOOR INFORMATIE:

Bureau voor Economische Argumentatie

Adres:	Stad van Cahen
	Muurhuizen 104
	3811 EL Amersfoort
Telefoon:	06 – 430 35 116
E-mail:	info@bea.nl
Website:	www.bea.nl

BEA

Inhoud

Voorwoord 1

Samenvatting 2

1 Aanleiding, doel en vraagstelling 7

2 Reactie gemeenten op corona: aanpak en organisatie 9
2.1 Arnhem, Breda, Oss en Tilburg direct in frontlinie van coronavirus 9
2.2 Eerste steunmaatregelen in maart: focus op liquiditeit bedrijven & instellingen 10
2.2 Inrichting lokale crisisorganisatie 11

3 Overzicht en categorisering van corona-steunmaatregelen 14
3.1 Inzet gemeenten aanvullend op corona-steunmaatregelen van het Rijk 14
3.2 Maatregelen grotendeels gelijkgericht met enkele lokale accenten 17
3.3 Van crisis naar 'herpakken' naar uitwerken van een herstelagenda 18

4 Gemaakte afwegingen en meegewogen belangen en risico's 20
4.1 Veel aandacht voor beheersing van financiële risico's vanwege corona 20
4.2 Uitgaven gemeenten in perspectief van compensatie door het Rijk 23
4.3 Wisselende aandacht voor formuleren uitgangspunten voor inzet gemeente 25

5 Betrokkenheid van de raad 28
5.1 Raad aanvankelijk niet actief betrokken, college verantwoordt achteraf 28
5.2 Invloed van raad door middel van raadsvragen, moties en amendementen 31
5.3 Kaders stellen en controleren: terugkijken en vooruitzien 32

6 Leereffecten 36
6.1 Door betrokkenen als positief ervaren praktijken 36
6.2 'Halen/brengen'-matrix, wat kunnen gemeenten van elkaar leren? 37

Bijlage I: corona-steunmaatregelen van het Rijk 39
Overzicht corona-steunmaatregelen Rijksoverheid: noodpakket 1, 2 en 3 41
Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo) 42
Tijdelijke noodmaatregel overbrugging voor werkbehoud (NOW) 42
Tegemoetkoming ondernemers getroffen sectoren (TOGS) 43
… en opvolger Tegemoetkoming vaste lasten MKB (TVL) 44
Verlaging voorlopige aanslagen, uitstel van betaling en verlaging boeterente 44
Kredietverlening, borgstelling en garantieregeling 44

Voorwoord

In opdracht van de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg en de Rekenkamercommissie van Oss heeft Bureau voor Economische Argumentatie (BEA) in de periode van eind oktober 2020 tot en met februari 2021 onderzoek gedaan naar door de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg genomen corona-steunmaatregelen en de wijze waarop de raden daarover zijn geïnformeerd en zijn betrokken bij besluitvorming over deze maatregelen.

Het onderzoek heeft geresulteerd in het voorliggende **hoofdrapport**, met daarin antwoorden op de geformuleerde onderzoeksvragen en een inventarisatie van 'lessons learned'. Het hoofdrapport is zelfstandig leesbaar. Voor een meer diepgaande uitwerking van de onderzoeksvragen op het niveau van de afzonderlijke gemeenten verwijst BEA naar de het betreffende **deelrapport**.

Het onderzoek is uitgevoerd onder aansturing van een begeleidingscommissie onder leiding van Astrid van der Klift met daarin vertegenwoordigers vanuit de vier betrokken rekenkamer(commissie)s.. BEA wil Meriam de Lange en Maaike van Elteren (namens Rekenkamer Arnhem), Hans Verdellen (namens Rekenkamer Arnhem en Rekenkamer Breda), Juliët Wiggers (Rekenkamer Breda), Margriet van Tulder en Astrid van der Klift (namens Rekenkamercommissie Oss) en Deborah van Gestel en Theo van Mullekom (namens Rekenkamer Tilburg) graag hartelijk danken voor hun inhoudelijke inbreng in het onderzoek, het meedenken over de wijze waarop de resultaten het beste konden worden weergegeven en in het algemeen het bijdragen aan het ontsluiten van informatie ten behoeve van het onderzoek.

Het onderzoek is uitgevoerd door ondergetekende namens BEA en Michiel Langman van Affect Strategie en Economie. De betrokkenheid van de vier rekenkamer(commissie)s laat onverlet dat het voorliggende onderzoek volledig voor rekening komt van BEA.

Amersfoort, 9 maart 2021

Bureau voor Economische Argumentatie
namens deze

Herbert ter Beek
herbert.ter.beek@bea.nl

BEA

Samenvatting

Het voorliggende rapport bundelt de belangrijkste inzichten van het door BEA in opdracht van de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg en de Rekenkamercommissie Oss uitgevoerde onderzoek naar:

1. De vraag welke corona-steunmaatregelen door gemeenten zijn genomen.
2. Welke belangen en risico's bij de besluitvorming daarover zijn betrokken en hoe.
3. Hoe de gemeenteraad bij de besluitvorming hierover is betrokken.

De opbrengst van het onderzoek wordt hierna toegelicht aan de hand van de deelvragen.

Onderzoeksvraag 1: *welke corona-steunmaatregelen hebben gemeenten genomen?*

- De gemeenten hebben steunmaatregelen genomen die aanvullend zijn op de door de Rijksoverheid voor een belangrijk deel al snel na het uitbreken van de coronacrisis genomen steunmaatregelen.
- De steunmaatregelen van het Rijk betreffen deels financiële steunmaatregelen, zoals de Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo), de Tijdelijke noodmaatregel overbrugging voor werkbehoud (NOW) en de Tegemoetkoming ondernemers in getroffen sectoren (TOGS, later opgevolgd door de Tegemoetkoming vaste lasten, TVL), en voor een ander deel betrof het verruiming van al bestaande kredietfaciliteiten of borgstellingsregelingen om bedrijven in staat te stellen te lenen bij bijvoorbeeld banken om zo de negatieve gevolgen van de coronacrisis op te kunnen vangen.
- Gemeenten waren mede daarom terughoudend met financiële steunmaatregelen, ook omdat het budgettaire beslag daarvan snel kan oplopen. De gemeente Breda heeft met de BroodNood-regeling, extra geld voor Business Coach Breda en een voucher-regeling voor financieel advies aan het MKB op dit vlak de meeste inspanningen geleverd.
- Het doorbetalen van gesubsidieerde instellingen op het terrein van onder meer Wmo, jeugdzorg (ook als zij door corona de overeengekomen prestaties niet kunnen leveren) kan worden gezien als een financiële steunmaatregel, maar leidt in principe niet tot extra budgettair beslag ten opzichte van de gemeentelijke begroting. Hetzelfde geldt voor het doorbetalen van subsidies voor culturele instellingen, sportverenigingen en dorps- en wijkcentra. In Arnhem, Breda en Tilburg heeft de gemeente wel extra subsidie verstrekt aan culturele instellingen die onderdeel vormen van de landelijke basisinfrastructuur. Het betrof een matching-maatregel waardoor subsidie van het Rijk voor deze instellingen veiliggesteld kon worden.
- Als gemeenten lokale belastingen of heffingen kwijtschelden of huren van gemeentelijk vastgoed verlagen leidt dit wel tot extra budgettair beslag en dit was ook het geval toen de gemeente Oss eind maart 2020 tijdelijk gratis parkeren in het centrum invoerde.
- Veel lokale steunmaatregelen betreffen maatregelen gericht op het bevorderen van liquiditeit van bedrijven, zzp'ers en instellingen en het faciliteren van hen om zich aan te passen aan de veranderende omstandigheden. Uitstel van lokale belastingen en heffingen en te betalen gemeentelijke facturen en uitstel van huur van gemeentelijk vastgoed zijn voorbeelden van liquiditeitsbevorderende maatregelen die in alle vier de gemeenten zijn genomen.

- Gemeenten hebben tot slot ook diverse faciliterende maatregelen genomen. Voorbeelden zijn het toestaan van terrasuitbreidingen, drive thru's voor bedrijven die normaal niet aan particuliere consumenten leveren of campagnes ter bevordering van winkelen in de eigen stad.

In de door de gemeenten genomen steunmaatregelen is een zekere fasering zichtbaar. Een groot deel van de steunmaatregelen is genomen in de eerste twee maanden (maart en april 2020) van de coronacrisis, en daarvan een groot deel in de eerste weken. Dit was de 'echte' crisisfase. Daarna volgt in mei en juni 2020 een fase van 'herpakken'. Er is meer aandacht voor nadenken over uitgangspunten van de gemeentelijke aanpak, visievorming en integrale beleidsafwegingen. In de zomer van 2020 en daarna beginnen gemeenten na te denken over hoe ingespeeld kan worden op de nieuwe corona-samenleving, met vanaf de zomer de eerste herstelagenda's in Arnhem en Breda.

Onderzoeksvragen 2 en 3: *welke belangen en risico's zijn betrokken bij de besluitvorming en hoe?*

- Omdat gemeentelijke middelen beperkt zijn en gemeenten minder 'diepe zakken' hebben dan het Rijk, was het nodig na te denken over de gemeentelijke rol en focus bij het formuleren van corona-steunmaatregelen.
- Het college in Oss heeft daarvoor in het voorjaar van 2020 uitgangspunten geformuleerd en deze in een 'opinienota COVID-19' vervat en begin juni 2020 besproken met de raad. Uitgangspunten waren onder meer dat de gemeente inkomenssteun wilde bieden aan mensen die dat nodig hebben maar geen omzetsteun aan bedrijven of sectoren, dat helpen verdienen beter is dan financieel ondersteunen en dat de gemeente een financieel gezonde organisatie is en wil blijven. Hiermee is het budgettair beslag voor de gemeente beperkt. De focus was verder gericht op investeren in samenleven, investeren in zorgcontinuïteit en het toeleiden naar werk van mensen die door corona hun baan kwijtraakten.
- Ook de gemeente Arnhem heeft haar inspanningen voorzien van een focus medio mei 2020. Zij richt haar inzet op twee 'urgente impactthema's', namelijk sociaalmaatschappelijk (welzijn en zorg) en sociaaleconomisch (economie, werk en inkomen). Tegelijkertijd formuleert het college uitgangspunten waarmee mogelijke maatregelen kunnen worden beoordeeld, in de vorm van een 'afwegingskader corona 2020-2021'.
- In Breda zijn ook uitgangspunten geformuleerd voor de corona-aanpak, zonder dat dit vorm krijgt in een duidelijk focus. Strategische uitgangspunten betreffen effectiviteit, doelmatigheid, rechtvaardigheid, proportionaliteit en maatwerk. De uitgangspunten van effectiviteit en doelmatigheid zijn uitgewerkt door bijvoorbeeld te eisen dat aanvragers levensvatbaar zijn en dat regionale zorgaanbieders alleen worden ondersteund als andere gemeente meedoen, om te voorkomen dat aanvragers alsnog failliet gaan. Als steun structureler wordt, worden extra eisen gesteld aan toekenning. Een minimumeis die Breda stelt is dat aanvragers eerst een beroep doen om de Rijksmaatregelen.
- De gemeente Tilburg heeft minder expliciete uitgangspunten geformuleerd.
- Voor alle vier de gemeenten geldt verder dat in het onderzoek niet is getoetst of geformuleerde uitgangspunten ook daadwerkelijk gehanteerd zijn in de praktijk. Het onder-

zoek heeft ook geen voorbeelden opgeleverd van gemeenteraden die het college aanspreken op de naleving van geformuleerde uitgangspunten.

In alle vier de gemeenten is er veel aandacht voor de financiële gevolgen van de coronacrisis voor de gemeente en de beheersing van financiële risico's. Dit heeft echter vrijwel niet vorm gekregen in het opstellen van financiële scenario's. Alleen in Oss is er een scenariouitwerking geweest na de zomer op verzoek van de raad, daarbij aansluitend op voor de VNG ontwikkelde basisscenario's waarbij één uitgaat van een tweede golf met een lockdown voor twee maanden en het tweede scenario geen tweede golf voorziet.

Onderzoeksvraag 4: *hoe is de gemeenteraad bij de besluitvorming hierover betrokken?*

- In de eerste periode van de coronacrisis hebben colleges de raden niet actief betrokken bij besluitvorming over corona-steunmaatregelen. De raad werd achteraf geïnformeerd.
- Vanaf het begin van de coronacrisis hebben colleges geïnvesteerd in een intensieve informatievoorziening voor de raden, met elkaar snel opvolgende raads(informatie)brieven, nieuwsbrieven ook voor een breder publiek en na verloop van tijd coronamonitors.
- In Arnhem en Breda hebben raadsfracties vanaf het begin van de coronacrisis veel raadsvragen gesteld. In Oss en Tilburg waren raden daarmee terughoudend, om het college niet voor de voeten te lopen en omdat geoordeeld werd dat corona geen 'politiek issue' was. Deze terughoudendheid weerspiegelt zich ook in het aantal moties.
- Per saldo geldt voor alle vier de gemeenteraden dat raadsvragen en moties belangrijk waren om de betrokkenheid op het coronadossier te uiten en om van belang geachte invalshoeken en doelgroepen in te maken afwegingen te betrekken.
- De voor het onderzoek geïnventariseerde raadsvragen, moties en amendementen laten zien dat de raden daarbij zowel economische als sociaalmaatschappelijke belangen inbrengen en dat er continu aandacht wordt gevraagd voor de gewenste beheersing van financiële risico's voor de gemeenten.
- Het moment waarop de raad weer actiever wordt betrokken varieert. In Breda wordt de reguliere vergadercyclus van de raad (met beeldvormende, beoordelende en besluitvormende raadsvergaderingen) relatief snel hervat. Het eerste pakket steunmaatregelen wordt op 9 en 23 april besproken in twee beeld- en oordeelsvormende vergaderingen en het tweede pakket doorloopt de drie reguliere raadsoverleggen resulterend in besluitvorming op 28 mei 2020. Ook in Arnhem zijn er in april 2020 alweer twee politieke avonden waarop wordt gediscussieerd over de corona-aanpak.
- Medio mei en begin juni 2020 is er in Tilburg en Oss debat in de raad over de rolverdeling tussen college en raad en in Oss staan daarbij ook de door het college geformuleerde uitgangspunten voor de corona-steunmaatregelen centraal. Deze overleggen markeren het moment waarop in beide gemeenten de raad zijn normale rol weer oppakt en actief wordt betrokken bij besluitvorming over de corona-steunmaatregelen.
- In Breda neemt een fractie in de raad het initiatief voor een discussie over de rolverdeling tussen college en raad, met daarbij aandacht voor de specifieke bevoegdheden van de burgemeester in crisistijd. De discussie vindt plaats op 7 september en wordt vervolgd op 19 november 2020. Als reactie hierop komt de burgemeester medio december 2020 met een brief aan de raad waarin hij zijn visie geeft op wanneer actieve betrokkenheid van de raad gewenst is en in welke situaties het college mandaat heeft

besluiten te nemen zonder de raad daar actief bij te betrekken.

- Het uitwerken van financiële (en ook beleidsmatige) scenario's is een terugkerende wens van de raden. Zoals hiervoor toegelicht heeft dit in Oss geleid tot het opstellen van twee scenario's. In geen van de vier gemeenten zijn de raden echter zodanig bediend met behulp van scenario-uitwerkingen en alternatieve aanpakken dat zij op basis daarvan echte keuzes konden maken. Door de colleges voorgestelde maatregelen zijn telkens zonder alternatieven voorgelegd aan de raden.
- In Tilburg heeft de raad op 25 mei 2020 met een unaniem aangenomen motie het college de ruimte gegeven om maatregelen te kunnen nemen maar het mandaat daarvoor tegelijkertijd duidelijk begrensd. Het college heeft mandaat om maatregelen te treffen als deze per maatregel niet gepaard gaan met meer dan € 75.000 budget en het totale budgettaire beslag beneden de € 500.000 per jaar blijft (geldend voor 2021).

Onderzoeksvraag 5: *hoe kan de raad zijn respectievelijke rollen verstevigen?*

- Het blijkt belangrijk dat gemeenten ook, en misschien wel juist, in tijden van crisis proberen uitgangspunten te formuleren voor het gewenste handelen en dat daarbij zo mogelijk een duidelijke focus wordt gekozen.
- In enkele gemeenten zijn meer of minder scherpe uitgangspunten en focus zijn geformuleerd. De raden hebben echter weinig tot niet getoetst of het college zich hier aan hield. Het versterkt de positie van de raad als hij dit wel doet.
- Het onderzoek laat zien dat de colleges niet of niet expliciet ambities en doelen hebben geformuleerd. Dit belemmert de raad bij het toetsen of de gemeente voldoende voortgang boekt met de gekozen aanpak. De controlerende rol van de raad krijgt zo het karakter van aandacht vragen voor aspecten van de corona-aanpak waarvan de raad vermoedt dat extra aandacht of inzet gewenst is. De controlerende rol van de raad komt zo in het verlengde te liggen van de kaderstellende rol, oftewel: als het college onvoldoende expliciet ambities formuleert, is het aan de raad hier alsnog in te voorzien.
- Het voorbeeld van Tilburg laat zien hoe de raad tegelijk ruimte kan bieden aan het college en het mandaat tegelijkertijd begrenst.
- Het agenderen door de raad in Breda van de rolverdeling tussen college en raad op het coronadossier laat zien dat dit vruchten af kan werpen. Het is uiteindelijk aan college en raad gezamenlijk om een goede balans te kiezen.
- In de eerste periode van een crisis is het lastig om als raad actieve betrokkenheid bij besluitvorming te eisen zonder dat dit ten koste gaat van de slagvaardigheid in de besluitvorming. Het lijkt echter niet nodig dat een gemeenteraad langer dan twee maanden een passieve rol accepteert, zo laten de voorbeelden van Arnhem en Breda zien.
- In zowel Arnhem, Breda, Oss als Tilburg hebben raden aangedrongen op financiële scenario's en het beleidsalternatieven. Nadat de eerste crisisfase voorbij is, in een fase van 'herpakken', is het aan de raad om op dit punt door te pakken en vasthoudend te zijn. Dit vergt een dualistische opstelling van de raad als geheel, waarbij oppositie en coalitiepartijen beide onderkennen dat er voor de raad 'wat te kiezen moet zijn'.

Onderzoeksvraag 6: *wat kunnen de gemeenten van elkaar leren?*

Het onderzoek levert geen leidraad op over hoe gemeenten in een crisis zoals de corona-

crisis zouden moeten acteren. Wel kunnen de volgende leereffecten worden benoemd

- Het is essentieel dat gemeenten in een vroeg stadium van de crisis uitgangspunten formuleren over de rol die de gemeente wil vervullen en welke taken zij wel en welke zij niet wil oppakken.
- Het is gewenst dat gemeenten deze uitgangspunten dan ook expliciet toepassen en dat colleges in raadsbrieven bij te nemen maatregelen, of in reactie op moties met voorstellen voor maatregelen, verwijzen naar de uitgangspunten. Het is ook gewenst dat raden controleren of colleges zich aan geformuleerde uitgangspunten houden.
- Het onderzoek laat zien dat het belangrijk is dat de raad het college in tijden van crisis de ruimte geeft om te doen wat gedaan moet worden, maar dat het ook gewenst is dat er duidelijkheid is over de grenzen van het mandaat van het college.
- Het lijkt onvermijdelijk dat de raad in de beginperiode van een grote crisis deels achteraf wordt geïnformeerd over genomen maatregelen. Het is wel gewenst dat het college de raad actief betrekt bij de te hanteren uitgangspunten en zo de raad in positie brengt om zijn kaderstellende rol te kunnen vervullen.
- Omdat het gewenst is in een vroeg stadium van de crisis na te denken over te hanteren uitgangspunten, impliceert dit dat de raad ook niet te lang langs de zijlijn mag staan.
- Als een crisis langer duurt en mogelijk structurele effecten heeft op de dienstverlening van instellingen en bedrijven, is expliciete aandacht voor een herstelagenda gewenst.

Het onderzoek levert op dat alle gemeenten wat van andere gemeenten kunnen leren. In paragraaf 6.2 is een zogenoemde 'halen/brengen'-matrix opgenomen die illustreert welke leerervaringen gemeenten inbrengen en van welke gemeenten zij zouden kunnen leren.

Dilemma's, *vragen waarop geen pasklare antwoorden kunnen worden gegeven*

- Het onderzoek laat zien dat de raden in Oss en Tilburg aanvankelijk terughoudend zijn met indienen van raadsvragen en moties, om het college niet voor de voeten te lopen. De raden in Arnhem en Breda zijn op dit vlak vanaf de start heel actief. Voor beide opstellingen is wat te zeggen. Per saldo lijkt het onwenselijk als een terughoudende opstelling te lang duurt (twee maanden kan hierbij wellicht een maximum zijn) en voor de actieve raden lijkt dosering gewenst. Dosering kan dan met name betrekking hebben op vragen ex artikel 40 waarop het college schriftelijk en binnen een bepaalde tijd dient te reageren.
- Het werken met een beperkt aantal grotere pakketten corona-steunmaatregelen, zoals in Breda, bevordert de transparantie van de besluitvorming. Het bevordert echter ook dat de raad om ruime mandaten wordt gevraagd in financiële zin. Wellicht kan het modulair opbouwen van grotere pakketten een uitweg bieden uit dit dilemma, waarbij de raad per module akkoord kan gaan (of niet) met het voorstel van het college.
- In Breda is door het college expliciet geformuleerd dat er een wens is maatwerk te kunnen toepassen voor 'schrijnende gevallen'. Maatwerk kan echter omslaan in willekeur. Om willekeur te voorkomen zouden uitgangspunten geformuleerd moeten worden, waarbij onvermijdelijk het gewenste maatwerk weer deels teniet wordt gedaan.

***

1 Aanleiding, doel en vraagstelling

De door de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg en de Rekenkamercommissie Oss geformuleerde vraagstelling richt zich op inzicht verschaffen in welke maatregelen zijn getroffen en op de wijze waarop de besluitvorming over deze maatregelen heeft plaatsgevonden en welke belangen daarbij zijn meegenomen. Een ander belangrijk accent in het onderzoek is de rol van de raden bij de besluitvorming over corona-steunmaatregelen en ook welke rol zij hadden kunnen of zelfs hadden moeten spelen en hoe raden in voorkomende gevallen 'goed' of 'beter' in positie gebracht kunnen worden.

Vraagstelling onderzoek corona-steunmaatregelen : centrale vraagstelling en deelvragen	
Centrale vraagstelling	• Welke regionale/lokale corona-steunmaatregelen zijn er tot op heden in de aan het onderzoek deelnemende gemeenten genomen? • Op basis van welke afwegingen en belangen en met onderkenning van welke risico's? • En wat is de informatiepositie en de rol van de gemeenteraden daarbij geweest – ook in relatie tot de kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende rol in het verdere vervolg van de corona-crisis?
Deelvragen	1. Welke landelijke, regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn op welk moment en met welk doel genomen in de deelnemende gemeenten (ambitie is een globaal overzicht)? Welke steunmaatregelen hebben de gemeenten zelf genomen waarbij de raden actief betrokken hadden kunnen worden.
	2. Op basis waarvan zijn afwegingen en beslissingen genomen inzake corona-steunmaatregelen in de deelnemende gemeenten? Zijn daarbij risico's onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes en zijn daarvoor passende maatregelen getroffen?
	3. Welke belangen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen in de deelnemende gemeenten?
	4. Op welke wijze kwamen de raden in de deelnemende gemeenten in positie voor de uitvoering van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van corona-steunmaatregelen?
	5. Op welke wijze kunnen de raden in de deelnemende gemeenten hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van verder crisisbeleid in de komende jaren verstevigen?
	6. Wat kunnen de deelnemende gemeenten van elkaar leren bij het versterken van de kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken van de raden?

BEA

Afbakening van corona-steunmaatregel

In samenspraak met de opdrachtgevende rekenkamers en rekenkamercommissie is een pragmatische afbakening gekozen van het begrip ‘corona-steunmaatregel’. Als corona steunmaatregelen worden opgevat:

- Door de gemeente, alleen of in samenwerking met derden, genomen maatregelen ter compensatie van weggevallen of afgenomen inkomsten vanwege corona of gericht op het voorkomen dan wel beperken van inkomstendaling bij
  - inwoners
  - instellingen (al dan niet gesubsidieerd)
  - verenigingen
  - bedrijven en zzp’ers
- en maatregelen die gericht zijn op het bevorderen van de informatievoorziening met betrekking tot de mate waarin en de wijze waarop corona van invloed is op de inkomsten van genoemde groepen.

In het onderzoek wordt meegenomen dat corona niet alleen van invloed is op inkomsten van inwoners, instellingen, verenigingen, bedrijven en zzp’ers omdat het leidt tot gezondheidsproblemen bij mensen. Belangrijk is ook dat mensen zich anders (moeten) gedragen, bijvoorbeeld vanwege het voorschrift om minimaal anderhalve meter afstand te houden, en omdat door overheden maatregelen worden genomen die met name bedrijven, zzp’ers, instellingen en verenigingen raken in hun inkomsten.

Corona-steunmaatregelen kunnen de vorm aannemen van directe financiële ondersteuning, maar het kan ook in de vorm van bijvoorbeeld kredietverschaffing, uitstel van betaling van lokale lasten of het faciliteren van bedrijven of instellingen om extra inkomsten te genereren binnen de veranderende context van een ‘corona-samenleving’.

Van breed naar gericht verdiepen

In het onderzoek is ‘breed’ gestart met een inventarisatie van de door de gemeente genomen maatregelen, om vervolgens te focussen en te verdiepen op de specifiek als corona-steunmaatregel op te vatten maatregelen. De scheidslijn tussen beide soorten-maatregelen is niet volledig hard te trekken.

2 Reactie gemeenten op corona: aanpak en organisatie

In aanvulling op de door de B3A-rekenkamers geformuleerde onderzoeksvragen, is door BEA in kaart gebracht hoe de vier gemeenten in brede zin hebben gereageerd op de corona-uitbraak en hoe zij de crisisorganisatie hebben ingericht.

Samengevat zijn de **conclusies**:

- Arnhem, Breda, Oss en Tilburg lagen in de frontlinie van het coronavirus. De eerste corona-besmettingen vonden met name plaats in Brabant en ook Arnhem.
- De veiligheidsregio is, vanwege opschaling naar GRIP-4, aanvankelijk leidend bij de beheersing van de coronacrisis, vanwege de dan noodzakelijke inzet op het terrein van bevolkingszorg en inzet van hulpverleningsdiensten.
- Gemeenten richten ook hun eigen crisisorganisatie in, waarbij de ene gemeente ervoor kiest om deze 'in de lijn te organiseren' (met name Breda en Oss) en andere gemeenten de crisisorganisatie naast de bestaande organisatie positioneren (zoals in Tilburg).
- De eerste corona-steunmaatregelen volgen snel op de door het Rijk aangekondigde maatregelen (op 18 maart 2020) en lopen daar deels op vooruit (de eerste lokale corona-steunmaatregelen worden aangekondigd in Breda op 14 maart, in Arnhem op 15 maart, in Oss op 18 maart en in Tilburg op 20 maart 2020).

2.1 Arnhem, Breda, Oss en Tilburg direct in frontlinie van coronavirus

Eerste besmettingen

De gemeenten waarop het voorliggende onderzoek zich richt kregen als eersten in Nederland te maken met het coronavirus. Op 27 februari werd in het Elisabeth-TweeStedenZiekenhuis (ETZ) in Tilburg de eerste Nederlandse coronadiagnose gesteld. De burgemeester van Arnhem had de gemeenteraad al op 27 februari 2020 geïnformeerd over de uitbraak van het coronavirus in de Arnhemse zusterstad Wuhan. Op 5 maart wordt ook in Arnhem de eerste coronabesmetting vastgesteld.

Begin maart blijkt Brabant het zwaarst getroffen, als provincie waar in eerste instantie de meeste besmettingen worden geconstateerd, met daarbinnen belangrijke haarden in de regio's Tilburg, Breda, Uden en Veghel. Op 10 maart 2020 lichten de voorzitters van de drie Brabantse veiligheidsregio's in een gezamenlijke persconferentie toe dat vanaf dan alle grote evenementen in de provincie verboden zijn. Het verbod richt zich onder meer op festivals en dancefeesten en ook de wedstrijden in het betaalde voetbal worden verboden. Brabant is op dat moment de enige provincie waar dergelijke beperkende maatregelen worden getroffen.

15 maart 1e lockdown

Op 15 maart 2020 kondigt het kabinet de eerste landelijke lockdown aan. Daardoor sluit onder andere ook de horeca. De economische gevolgen van de lockdown zijn groot en gemeenten beraden zich daarom op eventuele maatregelen om de gevolgen voor onder meer inwoners, bedrijven en zzp'ers en al dan niet gesubsidieerde instellingen te beper-

ken. Op 23 maart kondigt het kabinet aanvullende maatregelen aan voor onder meer winkels, zodanig dat er niet te veel mensen in een winkel zijn en zij voldoende afstand kunnen houden.

2.2 Eerste steunmaatregelen in maart: focus op liquiditeit bedrijven & instellingen

In maart eerste corona-steunmaatregelen

In Arnhem, Breda, Oss en Tilburg worden in de periode van 14 maart tot eind maart 2020 de eerste corona-steunmaatregelen genomen. Het accent ligt op uitstel van betaling van lokale belastingen en heffingen en aan de gemeente te betalen facturen voor getroffen ondernemers, het coulant omgaan met huurders van gemeentelijk vastgoed en op een vlotte betaling door de gemeente aan leveranciers en doorbetaling van subsidie aan instellingen die de overeengekomen prestaties vanwege corona niet kunnen leveren.

De gemeente Breda is de enige gemeente die in dit stadium van de coronacrisis maatregelen neemt om inkomstendaling door inwoners, bedrijven en zzp'ers te dempen. Het betreft een zogenoemd BroodNood-fonds[1], een noodfonds COVID-19, extra budget voor Business Coach Breda en geld voor een voucherregeling gericht op financieel advies voor MKB-bedrijven. Ook met betrekking tot de uitvoering van de Tozo-regeling besluit Breda dat zij een stapje extra wil zetten, door aan de eventuele renteloze lening minder strenge eisen te stellen dan landelijk is voorgesteld.

Eerste corona-steunmaatregelen in periode van medio tot eind maart 2020	
Arnhem	In de periode 18 t/m 26 maart 2020 zijn de eerste corona-steunmaatregel genomen: • Uitstel belastingaanslagen (OZB, rioolheffing, afvalstoffenheffing). • Continuering dienstverlening aan inwoners met schuld (leefgeld). • Inrichting webpagina met informatie voor inwoners, bedrijven e.a. • Doorbetaling subsidie instellingen die prestatie niet kunnen leveren. • Mogelijkheid van voorschot op Tozo. • Coulant omgaan met huurvoorwaarden gemeentelijk vastgoed. • Tijdelijk verruimen expeditie-tijden t.b.v. 'ouderenuurtje'.
Breda	Op 17 t/m 20 maart 2020 is eerste corona-steunmaatregel van kracht: • Instellen van BroodNoodfonds (in eerste week 600 keer beroep op gedaan), bekrachtigd op 24 maart 2020. • Uitvoering Tozo-regeling, met mogelijkheid van rentedragende lening (minder strenge eisen dan landelijk voorgesteld) Op 24 maart volgen de volgende corona-steunmaatregelen: • Oprichten noodfonds COVID-19 à € 1,2 miljoen. • Uitbreiding budget ondersteuning Business Coach Breda.

[1] Het BroodNood-fonds is onder meer bedoeld voor werknemers met nul-urencontracten, zzp'ers en uitzendkrachten die door corona geen inkomsten meer hebben en geen spaargeld en die ook geen partner met inkomsten hebben of beroep kunnen doen op hulp van naasten.

	• Instellen vouchers voor financieel advies voor MKB. • Verlenen van uitstel betaling lokale belastingen, heffingen, precario en leges van afgelaste evenementen. • Aanpassing van betaling verleende subsidie aan instellingen in nood. • Uitstel van betaling van facturen voor getroffen bedrijven.
Oss	Op 18 maart 2020 eerste corona-steunmaatregelen: • Uitstel gemeentelijke belastingen en heffingen. • Uitstel van betaling voor door gemeente verstuurde facturen. • Zo snel mogelijk betalen van leveranciers. • Tijdelijk gratis parkeren in deel van centrumgebied. • Tijdelijk stoppen met handhaving fietsverbod centrum. • Omzetten weekmarkten naar versmarkten. • Uitbreiding bevoorradingsuren supermarkten t.b.v. ouderen. Op 24 t/m 31 maart volgen de volgende corona-steunmaatregelen: • Uitstellen invorderen dwangsommen in corona-tijd. • Doorbetaling Wmo-dienstverlening (Zorg in Natura en Pgb). • Doorbetaling voedselbank Oss.
Tilburg	Op 20 maart 2020 eerste corona-steunmaatregelen: • Uitstel van huurbetaling voor gemeentelijke huurders. • Doorbetaling uren Diamantgroep, ondanks beperking openingstijden fiet-senstallingen. Op 24 t/m 27 maart volgen de volgende corona-steunmaatregelen: • Uitbetaling subsidies voor geannuleerde evenementen. • Uitstel betaling toeristenbelasting. • Doorbetaling zorgaanbieders Jeugdhulp en Wmo. • Gratis annuleren huurreserveringen sportaccommodaties. • Verstrekking laptops aan kinderen uit minimagezinnen. • Doorbetaling alfahulpen voor door klant afgezegde uren. • Verstrekken voorschot op Tozo-regeling. • Uitstel betaling reclamebelasting en BIZ-heffing. • Verkorten betalingstermijnen leveranciers van gemeente.

2.2 Inrichting lokale crisisorganisatie

Opschalen naar GRIP-4

Omdat de uitbraak van het coronavirus zodanig ingrijpend is en maatregelen vereist op bovenlokaal niveau, is landelijk begin maart besloten dat de veiligheidsregio's in de lead zijn bij het organiseren en (laten) uitvoeren van allerlei maatregelen op het terrein van bevolkingszorg. De corona-epidemie is dermate ingrijpend, dat wordt opgeschaald van GRIP-3 naar GRIP-4. Het uitroepen van een GRIP-4 status betekent dat de burgemeester van de grootste gemeente in de veiligheidsregio de leiding neemt over de, vaak vooral door het Rijk c.q. het ministerie van VWS bepaalde, uit te rollen maatregelen en voorschriften op

het terrein van gezondheidszorg en openbare orde.

Voor Arnhem en Tilburg betekent dit dat 'hun' burgemeester via de Veiligheidsregio de bestuurlijke trekker is van de op het gebied van gezondheidszorg en openbare orde te nemen maatregelen. De burgemeesters van de andere gemeenten, waaronder die van Breda (waarbij aangetekend dat de burgemeesters van Tilburg en Breda per 'toerbeurt' voorzitter zijn van de Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant) en Oss, participeren in het regionale beleidsteam (RBT). Alle burgemeesters zijn in hun eigen gemeente vanwege de GRIP-4 status belast met specifieke bevoegdheden op genoemde terreinen.

Lead bij de lijn of bij crisisorganisatie

In alle vier de gemeenten is vastgesteld dat de coronacrisis breder impact heeft dan 'alleen' op het terrein van gezondheidszorg en openbare orde. Allerlei economische sectoren werden hard geraakt door zowel de coronaepidemie zelf als door de maatregelen van overheden op allerlei niveaus om de gezondheidseffecten te beperken. De gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg hebben bij het inrichten van de lokale crisisorganisatie en het coördineren van de corona-steunmaatregelen uiteenlopende keuzes gemaakt. In grote lijnen kan worden gesteld dat Breda en Oss de crisis op dit vlak vooral vanuit de 'staande organisatie' hebben gemanaged, dat Tilburg de crisisorganisatie naast de bestaande organisatie heeft gepositioneerd en dat er in Arnhem sprake was van een mengvorm van beide aanpakken.

Inrichting crisisorganisatie en verhouding tot lijnorganisatie van gemeente	
Arnhem	Lokaal beeld: • Er is een crisisorganisatie opgezet aansluitend op de Veiligheidsregio, gericht op de uitvoering van noodverordeningen en het treffen van andere maatregelen op het terrein van veiligheid en gezondheid. • Daarnaast heeft de gemeente zich georganiseerd in relatie tot de crisis, met als doel om er zo goed mogelijk mee om te gaan en de bijkomende negatieve effecten zoveel mogelijk te beperken of te voorkomen, ook in samenwerking met maatschappelijke partners. • In Arnhem is op bestuurlijk niveau gekozen voor collegiale verantwoordelijkheid. • Op ambtelijk niveau is er een Corona Finance Team ingesteld en een ABC-team dat zich richt op beleidsinterventies, naast een lokale crisisorganisatie met focus op bevolkingszorg en openbare orde. Beide teams zijn ingesteld ter versterking van de staande organisatie.
Breda	Lokaal beeld: • Breda koos voor een collegebrede collegiale inzet op corona, vanuit het idee dat corona alle beleidsvelden raakt. In de ambtelijke organisatie is een coronateam geformeerd uit diverse disciplines, met als coördinator de manager Economische en Culturele Zaken. • Dit team was ingebed in de ambtelijke organisatie. De lead bij het

	managen van de crisis lag bestuurlijk bij het college en ambtelijk bij directie en managementteam, ondersteund door het ambtelijke 'coronateam'.
Oss	Lokaal beeld: • De gemeente Oss heeft voor de aanpak van de crisis gebruik gemaakt van de staande organisatie. Het directieteam schoof wekelijks aan bij de collegevergaderingen om een goede communicatie en een snelle besluitvorming mogelijk te maken. Het directieteam liet zich ondersteunen door vier werkgroepen met elk een eigen opdracht: ➢ de werkgroep kritische processen, gericht op processen die voor de eigen organisatie of inwoners van vitaal belang zijn. ➢ de werkgroep P&O richtte zich op de inzet van personeel en aanpassingen van de bedrijfsvoering, zoals IT voor thuiswerken. ➢ de werkgroep economie, ofwel het Corona Team Economie, coördineerde de communicatie met ondernemers. ➢ de werkgroep sociaal domein richtte zich op het oplossen van problemen rond participatie en zorg..
Tilburg	Lokaal beeld: • Als onderdeel van de GRIP-structuur is de Hoofdtaakorganisatie (HTO) ingesteld met daarin de ambtelijk meest betrokkenen met als voorzitter wisselend de concerncontroller en het hoofd van het team Veiligheid en Wijken. Deze crisisstructuur is uitgebreid met de afdelingshoofden Sociaal en Economie & Arbeidsmarkt. Het team had een coördinerende rol. De staande organisatie voerde uit. • In Tilburg was de bestuurlijke aansturing van de crisis belegd bij de Stuurgroep Corona met de meest betrokken portefeuillehouders. • Rond de zomer 2020 ging Tilburg weer over naar de normale organisatie. De crisisorganisatie met de Stuurgroep Corona en de HTO is toen vervangen door een structuur met respectievelijk een bestuurlijk combi-portefeuillehoudersoverleg (PHO) op vrijdag en een ambtelijk 'corona forum'. Het corona forum is een organisatiedoorsnijdende overlegtafel. Elke dinsdag werden daar corona-gerelateerde stukken besproken, die op de vrijdag aan de orde kwamen in het combi-PHO en de dinsdag erna tot besluitvorming konden leiden in het collegeoverleg.

3 Overzicht en categorisering van corona-steunmaatregelen

De eerste deelvraag waarop het voorliggende onderzoek zich richt, betreft de vraag welke corona-steunmaatregelen door met name gemeenten zijn genomen. De onderzoeksvraag is als volgt geformuleerd:

Deelvraag gericht op welke corona-steunmaatregelen zijn genomen	Welke landelijke, regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn op welk moment en met welk doel genomen in de deelnemende gemeenten (ambitie is een globaal overzicht)? Welke steunmaatregelen hebben de gemeenten zelf genomen waarbij de raden actief betrokken hadden kunnen worden.

Samengevat zijn de **conclusies**:

- Het onderzoek laat zien dat de door de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg genomen corona-steunmaatregelen voor een belangrijk deel overeenkomen
- Gemeenten hebben, ook vanwege de wens om maatregelen te nemen die aanvullend zijn op die van het Rijk, met name gekozen voor
  - inzet op liquiditeitsondersteuning van bedrijven en instellingen
  - en het faciliteren van bedrijven en instellingen om het inkomstenverlies te beperken en minder op directe financiële ondersteuning.
- In de vier gemeenten is een ontwikkeling te zien in het pakket steunmaatregelen waarbij in maart en april 2020 sprake is van lenigen van de eerste nood ('echte' crisismaatregelen), waarna in mei en juni 2020 sprake is van stabilisatie en 'herpakken' door de gemeente van reguliere beleidsvorming (waarbij de raad weer intensiever wordt betrokken) en vanaf de zomer 2020 aandacht voor het opstellen van herstelagenda's.

3.1 Inzet gemeenten aanvullend op corona-steunmaatregelen van het Rijk

Focus Rijk…

Zoals in bijlage I nader is toegelicht, concentreert de ondersteuning door het Rijk zich op:

- Bieden van directe financiële ondersteuning voor bedrijven en zzp'ers, bijvoorbeeld:
  - Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo).
  - Tijdelijke noodmaatregel overbrugging voor werkbehoud (NOW).
  - Tegemoetkoming ondernemers in getroffen sectoren (TOGS), later opgevolgd door de Tegemoetkoming Vaste Lasten (TVL).
- Verruimen van al beschikbare kredietfaciliteiten en borgstellingsregelingen, om bedrijven in staat te stellen bij andere partijen (zoals banken) te kunnen lenen om op die manier de coronacrisis te kunnen overleven. Voorbeelden zijn:
  - BMKB-C tijdelijke faciliteit onder de BMKB.
  - GO-C verruiming regeling Garantie Ondernemingsfinanciering.
  - Rentekorting kleine ondernemers op microkredieten Qredits.
  - Tijdelijke verruiming Borgstelling MKB Landbouwkredieten.
  - COL Corona overbruggingslening.
  - KKC (Klein Krediet Corona), overheidsgarantie op bankkredieten aan het MKB.

De Tozo en de NOW vormen, in combinatie met TOGS (en de TVL-regeling als opvolger van TOGS), voor een groot deel van bedrijven en instellingen de basis voor het financieel kunnen overleven van de coronacrisis. De Tozo-regeling maakt het mogelijk dat zelfstandige ondernemers met en zonder personeel bij het wegvallen van inkomsten hun inkomen aangevuld krijgen tot het sociaal minimum (met daarbij de mogelijkheid een lening af te sluiten). De bijdrage aan het inkomen is een gift, die in principe niet terugbetaald hoeft te worden. Hetzelfde geldt voor de NOW, waarbij ondernemers tot 90 procent van de loonsom gedekt kunnen krijgen, afhankelijk van de omvang van het geleden omzetverlies, en TOGS (en later TVL) waarbij bedrijven een deel van hun vaste lasten vergoed krijgen.

… gemeenten vullen gericht aan

Alle vier de gemeenten waarop het voorliggende onderzoek zich richt, verwijzen in de toelichting op de lokaal genomen maatregelen naar de maatregelen zoals die door de Rijksoverheid al in een vroeg stadium van de coronacrisis genomen zijn. De wens is deze maatregelen niet te 'dubbelen', ook al omdat gemeenten niet beschikken over dezelfde 'diepe zakken' als het Rijk. De lokale maatregelen kunnen als volgt worden ingedeeld:

- Financiële steun, met als onderscheidende kenmerken dat de ontvanger de bijdrage van de gemeente mag houden (bij een lening is dit niet zo) of dat de gemeente een betaling kwijtscheldt.
- Liquiditeitsondersteuning, waarbij de gemeente ontvangen facturen sneller betaalt of waarbij aan de gemeente te betalen belastingen, heffingen of facturen gefaseerd betaald mogen worden (maar uiteindelijk wel betaald moeten worden).
- Faciliterende maatregelen, waarbij de gemeente anderszins probeert om bedrijven, instellingen of inwoners te helpen inkomstenverlies vanwege corona te helpen beperken.

Terughoudend met financiële steun

Gemeenten zijn, mede gelet op de hiervoor weergegeven regelingen van de Rijksoverheid, terughoudend met het verlenen van financiële steun. Financiële steun is vooral gericht op instellingen die geheel of voor een belangrijk deel afhankelijk zijn van gemeentelijke subsidies. De financiële steun krijgt dan vorm in besluiten om de subsidie voor deze instellingen door te betalen ook als de instellingen de prestaties die zij worden geacht te leveren niet kunnen leveren vanwege corona. Omdat het doorbetalen van onder meer instellingen op het gebied van Wmo en jeugdzorg niet resulteert in extra uitgaven ten opzichte van de begroting, worden deze besluiten in de regel niet voor goedkeuring voorgelegd aan de raad. Andere vormen van financiële steun betreffen:

- Kwijtschelden van gemeentelijke belastingen of heffingen (vaak nadat eerst uitstel is verleend) voor een bepaalde periode.
- Kwijtschelden van huur van gemeentelijk vastgoed voor een bepaalde periode.
- Matching van door het Rijk voor culturele instellingen (met name de zogenoemde 'culturele basisinfrastructuur') extra ter beschikking gestelde subsidies.

De gemeente Breda heeft aanvullend enkele financiële steunmaatregelen genomen. Dit betreft met name uitbreiding van het budget voor ondersteuning van bedrijven door Business Coach Breda, het instellen van vouchers voor financieel advies aan MKB-bedrijven en

het instellen van een BroodNood-fonds voor inwoners waarvoor geldt dat het inkomen sterk is gedaald vanwege corona tot onder het sociaal minimum terwijl er geen opvang is in de vorm van een partner met inkomen of een uitkering.

Daarnaast geeft het Bredase college op 24 maart 2020 in een raadsbrief aan maatwerk te willen leveren voor “schrijnende gevallen”. Hieronder wordt verstaan bedrijven die “buiten de boot vallen” wat betreft Rijksregelingen of reguliere financiering, die als gevolg van de coronacrisis in de problemen komen maar die in de basis rendabel c.q. perspectiefvol zijn. De gemeente Breda heeft voor financiële maatwerkondersteuning uitgangspunten geformuleerd: bedrijven of verenigingen dienen “in de basis rendabel c.q. perspectiefvol te zijn” en de omvang van de steun wordt afgestemd op de specifieke financiële positie van de aanvrager. Eén van de uitgangspunten is dat de ondersteuning de vorm krijgt van een achtergestelde renteloze lening. De uitgangspunten en de gekozen vorm onderstrepen de terughoudendheid van de gemeente op dit vlak.

Inzet op liquiditeit

Deze vorm van ondersteuning sluit aan bij het karakter van veel door Arnhem, Breda, Oss en Tilburg genomen corona-steunmaatregelen, waarbij wordt ingezet op liquiditeitsverbetering van bedrijven en instellingen. Maatregelen met deze focus betreffen onder meer:

- Uitstel van betaling van lokale belastingen, heffingen, precario en leges.
- Uitstel van betaling van door de gemeente te versturen facturen voor dienstverlening.
- Uitstel van huurbetalingen voor huurders van gemeentelijk vastgoed.
- Versneld betalen van door de gemeente te betalen facturen van leveranciers.
- In enkele gevallen ondersteunen van bedrijven of instellingen met een lening.

Het budgettaire beslag voor de gemeente is in principe kleiner dan bij financiële steun, als verleende leningen of gegeven uitstel van betaling uiteindelijk resulteert in (terug-)betaling. De vraag is of, zeker met het langer duren van de coronacrisis, bedrijven en instellingen aan deze verplichting uiteindelijk wel kunnen voldoen.

Een andere vorm van ondersteuning door gemeenten, waarvoor in alle vier gemeenten is gekozen, betreft het (geheel of deels) continueren van subsidies aan instellingen ondanks dat deze vanwege corona(maatregelen) de met de gemeente overeengekomen prestaties niet kunnen leveren. Maatregelen richten zich onder meer op (alle of een deel van de) gesubsidieerde instellingen in de volgende sectoren: jeugdhulp, Wmo, doelgroepenvervoer, sociale werkvoorziening, culturele instellingen, sportverenigingen en dorps- en wijkcentra. Het continueren van subsidie resulteert niet in extra budgettair beslag.

Faciliteren ondernemers in nieuwe situatie

Een derde vorm van corona-steunmaatregelen waarop alle gemeenten, zij het op uiteenlopende manieren, inzetten, betreft het faciliteren van met name bedrijven om het opgelopen omzetverlies te beperken door aan deze bedrijven op bepaalde aspecten meer ‘ruimte’ te bieden om hun bedrijfsvoering af te stemmen op de nieuwer werkelijkheid van een coronasamenleving.

Voorbeelden zijn:

- Tijdelijk invoeren van gratis parkeren voor een deel van het centrumgebied.
- Toestaan van terrasuitbreidingen of overkappingen voor een bepaalde periode.
- Toestaan van 'drive thru's' voor bedrijven in detailhandel en dienstverlening.
- Verruiming venstertijden supermarkten ten behoeve van ouderenuurtje 's ochtends.
- Bijdrage voor 'City Hosts' om bezoekers coronaproof door de binnenstad te leiden.
- Bijdrage aan campagnes om kopen bij lokale ondernemers te stimuleren.
- Omzetten van weekmarkten naar versmarkten, zodat de markt deels door kan gaan.
- Verruiming van gebruiksperiode van verleende vergunningen voor kermisstandplaatsen.

3.2 Maatregelen grotendeels gelijkgericht met enkele lokale accenten

Grote overeenkomsten…

De hiervoor toegelichte inzet van gemeenten op het terrein van corona-steunmaatregelen is voor een belangrijk deel gelijkgericht. Het lokale maatregelenpakket is voornamelijk gericht op het volgende soort ondersteuningsmaatregelen:

- Liquiditeitsondersteuning van bedrijven en instellingen, zoals hiervoor beschreven door uitstel van betaling van lokale belastingen, heffingen, precario en leges, uitstel van betaling van huur of van facturen en het zelf als gemeente snel betalen van facturen.
- Faciliteren van het aanpassen door met name bedrijven van hun bedrijfsvoering op de nieuwe omstandigheden in een 'corona-samenleving', bijvoorbeeld door het toestaan van terrasuitbreiding.
- Doorbetaling van subsidies aan gesubsidieerde instellingen zonder dat deze, vanwege corona, de overeengekomen prestaties kunnen leveren.
- Inzet op informatievoorziening aan bedrijven, zzp'ers en instellingen over ondersteuning (door Rijk, provincie en gemeente), ook ten behoeve van de gemeenteraad.

… enkele lokale accenten

De specifieke lokale accenten maken maar een beperkt deel uit van de door gemeenten getroffen maatregelen. Uitgesplitst naar de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg betreffen onder meer de volgende maatregelen:

Specifieke lokale accenten in door gemeenten gekozen corona-steunmaatregelen	
Arnhem	Lokale accenten: • Bijdrage aan Noodfonds van Stichting Ondernemersfonds Arnhem. • Inzetten van 'City Hosts' voor gastvrij en coronaproof ontvangen van bezoekers aan de binnenstad. • Samen met Stadsmarketing Arnhem gebruiken van 'Dit is Pas Arnhem'-pas en bijbehorende 'pluim' t.b.v. lokale ondernemers. • Pilot 'Geldzaken & Ondernemen' gericht op ondernemers die (mede) vanwege corona in de schulden zijn geraakt.
Breda	Lokale accenten: • Instelling van een BroodNood-fonds. • Oprichting van een noodfonds COVID-19 t.b.v. liquiditeit van bedrijven.

	• Uitbreiding budget voor ondersteuning Business Coach Breda. • Instellen vouchers voor financieel advies voor MKB. • Met subsidieontvangers die meer dan € 1 miljoen ontvangen individuele gesprekken voeren om eventueel maatwerk te kunnen bieden. • Aanpassing/verlaging van tarieven in contracten voor afvalinzameling als aanbieders vanwege corona veel minder afval aanbieden. • Aanpassing van subsidiabel percentage van begroting op terrein van sport en evenementen. • Campagne #Bredakooplokaal. • Uitbreiding ondersteuningsmiddelen voor starters, scale-ups en 'schrijnende gevallen'.
Oss	Lokale accenten: • Tijdelijk invoeren van gratis parkeren in deel van centrumgebied. • Tijdelijk stoppen met fiscale handhaving fietsverbod centrumgebied. • Toestaan van enkele 'drive thru's' in de gemeente. • Geldlening aan Stichting Cultureel Centrum De Hoeve in Lith om acute liquiditeitsproblemen door omzetdaling te kunnen overleven.
Tilburg	Lokale accenten: • Toestaan van diverse 'drive thru's. • Convenant 'ketensolidariteit horeca Tilburg'. • Doorvoeren van maatregel 'verantwoord verplaatsen' van verkeer in een 1,5 meter-samenleving (waarbij er in de raad discussie was of dit primair een corona-steunmaatregel was). • Ondersteuning Tilburgse markten met advies en vergoeding voor inkomstenderving. • Starterslift Overbruggingsleningen (SOL) voor ondernemers. • Verstrekking laptops aan schoolkinderen uit minimahuishoudens.

3.3 Van crisis naar 'herpakken' naar uitwerken van een herstelagenda

In de door gemeenten genomen corona-steunmaatregelen is een globale ontwikkeling zichtbaar, die als volgt kan worden samengevat:

- In de periode van maart en april 2020 is sprake van lenigen van de eerste nood ('echte' crisismaatregelen).
- In mei en juni 2020 is sprake van stabilisatie en 'herpakken' door de gemeente van reguliere beleidsvorming (waarbij ook de gemeenteraad intensiever wordt betrokken).
- Vanaf de zomer 2020 is er aandacht voor het opstellen van herstelagenda's.

De meeste hiervoor toegelichte corona-steunmaatregelen zijn genomen in de eerste weken en maanden van de coronacrisis. Het accent ligt op het lenigen van de eerste nood die er is bij bedrijven, ondernemers en instellingen vanwege het wegvallen van inkomsten.

Tegen de zomer 2020 is de eerste golf van de corona-pandemie voorbij. Het onderwijs en

de economie kunnen in aangepaste vorm doorstarten. Ook het karakter van de steunmaatregelen verandert. In de tweede fase is er meer aandacht voor het creëren van ruimte om te ondernemen en het versterken van het aanpassingsvermogen van inwoners en bedrijven. De volgende aanzetten voor een herstelagenda zijn gevonden:

- Het college van de gemeente Arnhem presenteert op 7 juli 2020 een voorstel aan de raad voor een Arnhemse Herstelagenda Coronacrisis. Belangrijke 'insteek' is de constatering dat vanwege corona er een toegenomen kans is op blijvende werkloosheid van inwoners vooral uit specifieke kwetsbare groepen. Deze herstelagenda doet voorstellen voor investeringen op de volgende punten:
  - Ondersteuning van mensen die nieuw instromen in de bijstand met scholing, begeleiding en coaching;
  - Extra investeringen in mensen die al langer aan de kant staan;
  - Extra inzet op de grootste risicogroepen: zzp'ers, jongeren en statushouders;
  - Extra inzet op kwetsbare Arnhemmers die structurele ondersteuning nodig hebben
- De tweede monitor 'Tilburg onder Corona' van september 2020 heeft als ondertitel 'Van crisismaatregelen naar herstel en inspelen op de toekomst'. De monitor bevat naast een overzicht van tot dan door Rijk, provincie en de gemeente Tilburg genomen maatregelen ook voorlopige inzichten over hoe de gemeente ondernemers kan stimuleren als de samenleving normaliseert en gewend raakt aan de 1,5 meter-samenleving. In oktober 2020 publiceert de gemeente het koersdocument 'Tilburg Circulair 2021-2025' waarin de inzet op een lokale, meer duurzame economie wordt gekoppeld aan het streven om als gemeente versterkt uit de coronacrisis te komen.
- In het tweede maatregelenpakket van de gemeente Breda, zoals op 7 mei aan de raad wordt gepresenteerd, is aandacht voor een herstelagenda. Bij de raadsbrief is een nota 'Middellange termijn aanpak effecten coronavirus: uitgangspunten, maatregelen en doelgroepen' d.d. 6 mei 2020 opgenomen. De nota bevat twee soorten maatregelen:
  - Overkoepelende, generieke maatregelen.
  - Sectorspecifieke maatregelen.

  Bij de sectorspecifieke maatregelen wordt onder meer ingezet op:
  - Zogenoemde 'Unlock Challengers', gericht op het uitzetten van concrete vragen van ondernemers (indien mogelijk via Plan Breda) om bedrijven uit te dagen met creatieve ideeën te komen voor de 1,5 meter economie en voor herstel en transitie.
  - Campagne #Bredakooplokaal.
  - Integraal herstelplan toeristische en vrijetijdssector.

4 Gemaakte afwegingen en meegewogen belangen en risico's

De tweede en derde deelvraag waarop het voorliggende onderzoek zich richt, betreft de vraag op basis van welke afwegingen corona-steunmaatregelen genomen zijn en met name welke belangen en risico's in deze afweging zijn betrokken.

Relevante deelvragen	Op basis waarvan zijn afwegingen en beslissingen genomen inzake corona-steunmaatregelen in de deelnemende gemeenten? Zijn daarbij risico's onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes en zijn daarvoor passende maatregelen getroffen?
	Welke belangen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen in de deelnemende gemeenten?

Samengevat zijn de **conclusies**:

- In zowel Arnhem, Breda, Oss als Tilburg heeft het beheersen van de financiële risico's voor de gemeente veel aandacht gekregen, onder meer in discussies in de gemeenteraad en in de door het college naar de raad verzonden documenten.
- De raad vroeg in Arnhem, Breda en Oss expliciet om uitwerking van (financiële en/of beleidsmatige) scenario's, om beter om te kunnen gaan met de grote onzekerheden.
- Daarnaast hebben gemeenten in bredere zin uitgangspunten geformuleerd waarin onderkende risico's, belangen en te maken afwegingen doorklinken:
  - De gemeente Oss heeft in het voorjaar generieke uitgangspunten geformuleerd voor de rol die de gemeente wil innemen wat betreft corona-steunmaatregelen. Deze zijn vastgelegd in een opinienota COVID-19 en in juni 2020 met de raad besproken.
  - De gemeente Breda heeft bij de eerste twee pakketten corona-steunmaatregelen op het niveau van soorten maatregelen uitgangspunten geformuleerd voor de inzet van de gemeente en hoe middelen effectief en doelmatig ingezet kunnen worden.
  - Het college van Arnhem heeft medio mei 2020 aan de raad toegelicht te focussen op twee 'urgente impactthema's: sociaalmaatschappelijk (i.c. 'welzijn' breed opgevat) en sociaaleconomisch (gericht op economie, werk en inkomensondersteuning). In oktober 2020 is het 'Arnhems afwegingskader corona 2020-2021' vastgesteld.
  - In de gemeente Tilburg lijken uitgangspunten voor de invulling van corona-steunmaatregelen minder expliciet uitgewerkt en vastgelegd.

4.1 Veel aandacht voor beheersing van financiële risico's vanwege corona

Onzekerheid & scenario's

De onzekerheid waar gemeenten mee te maken hebben bij het bepalen van hun rol en inzet wat betreft corona-steunmaatregelen, is op 29 april 2020 kernachtig verwoord door de wethouder Financiën van de gemeente Arnhem:

- "… Ik leef in volstrekte onzekerheid. Dit is een crisis die ik nog nooit heb meegemaakt. De impact is zo onzeker."

De raad in Arnhem, Breda en Oss heeft door raadsvragen en moties het college verzocht

scenario's uit te werken om meer inzicht in en grip te krijgen op de gevolgen van corona:

Scenario-uitwerking van financiële en/of beleidsmatige impact van corona	
Arnhem	• De raad verzocht het college op 29 april 2020 via een motie snel met scenario's te komen vanwege in beeld gebrachte risico's en deze bij voorkeur tijdens het proces van de Perspectiefnota aan te bieden. • Op 19 mei 2020 stuurt het college de raadsbrief 'Aanpak en scenario's coronacrisis' naar de raad. Daarin geeft het college aan te werken met "adaptieve scenario's waarbij het handelingsperspectief steeds wordt aangepast aan de mate van impact die de crisis op verschillende beleidsvelden van de samenleving heeft." De motie heeft nog niet geresulteerd in het voorleggen aan de raad van meerdere (financiële of beleidsmatige) scenario's waaruit de raad kan kiezen.
Breda	• In Breda heeft de raad onder meer op 16 april en 14 mei 2020 gevraagd om uitwerking van scenario's. Bij de bespreking van het tweede pakket corona-steunmaatregelen op 14 mei 2020 constateren fracties dat er maar één scenario is uitgewerkt. • In de raadsbrief 'Financieel inzicht en overzicht effecten' van 7 mei 2020 verwijst het college naar door het Centraal Planbureau (CPB) opgestelde scenario's, maar geeft aan dat het financiële effect van deze scenario's lastig is in te schatten. De duur van de crisis is sterk bepalend. Het college licht op 14 mei 2020 toe dat het college probeert het meest realistische scenario te presenteren bij de kaderbrief en dat daarvoor voortschrijdend inzicht opgebouwd moet worden.
Oss	• De raad van Oss vraagt op 4 juni 2020 om scenario's waarin de financiële gevolgen van de coronacrisis en genomen maatregelen in kaart worden gebracht. • Het college heeft de opdracht uitgevoerd en de analyse opgenomen in de programmabegroting 2021-2024. De gemeente heeft daartoe een onderzoek van AEF voor de VNG doorvertaald naar de gemeente Oss. AEF onderscheidt in dit onderzoek twee scenario's: 'best case-scenario: er komt geen tweede golf en 'worst case-scenario: er komt een tweede golf met een nieuwe lockdown voor twee maanden.
Tilburg	• BEA heeft geen concrete raadsvragen of moties gevonden in Tilburg gericht op scenario-uitwerkingen. • Het college bericht de raad op 26 januari 2021 dat de (dan vierde) monitor 'Tilburg onder Corona' inzicht biedt in de actualiteit van de crisis, de mogelijke handelingsperspectieven en de financiële gevolgen. Het college geeft aan dat met het vaccinatieprogramma een nieuwe fase van de crisis is aangebroken, die uitzicht biedt op het einde daarvan, en dat "we kunnen vooruitkijken over de effecten van corona (…) op de stad. Voor een aantal gebieden (…) kan daarbij in

	scenario's worden gedacht. De gemeente (…) maakt daarbij gebruik van de expertise die er al is op het gebied van scenario-denken".

De conclusie is dat feitelijk door de vier gemeenten beperkt gebruik is gemaakt van scenario-analyses en dat de raad in geen van de gemeenten meerdere scenario's is voorgelegd.

Beheersing van risico's

Deze conclusie laat onverlet dat door colleges en raden wel aandacht is besteed aan inzichtelijk maken van met name financiële risico's en hoe deze kunnen worden beheerst. De volgende beelden illustreren dit:

- Op 19 mei 2020 stuurt het college in Arnhem een raadsbrief met als onderwerp 'Aanpak en scenario's coronacrisis', met daarin aandacht voor de financiële en beleidsmatige impact van corona. Aangegeven is dat er een eerste impactanalyse is en dat wordt gewerkt aan een monitor en dashboard. Belangrijk is hoe de gemeente extra kosten en gederfde inkomsten kan dekken en dat daar nauw overleg over is met provincie en Rijk maar dat "ook voor hen geldt dat op dit moment nog geen toezeggingen gedaan kunnen worden" en dat er door beide bestuurslagen "op dagelijkse basis nieuwe beleidsregels worden uitgeschreven die impact hebben op de gemeente en onze inwoners". Op 2 juni geeft het college in de raadsbrief 'Arnhemse aanpak: de weg vooruit' aan dat "bij een crisis met een impact zoals nu bij corona, de gemeente kan helpen dempen maar de gemeente is niet dé verzekeringsnemer van alle risico's".
- In Breda gaat de raad akkoord met het ter beschikking stellen van middelen voor het college bij het tweede pakket corona-steunmaatregelen in mei 2020 (gaat om € 6,8 miljoen die uit de reserves worden voorgefinancierd). December 2020 schetst het college de financiële contouren van een derde steunpakket van € 8,63 waarover begin januari 2021 raadsvragen worden gesteld omdat de dekking nog niet volledig is geregeld en het college aangeeft dat de eigen reserves maximaal voor € 4,3 miljoen kunnen worden aangesproken afhankelijk van de van het Rijk te ontvangen compensatie.
- In Oss zijn in het voorjaar generieke uitgangspunten geformuleerd voor de rol die het college ziet voor de gemeente bij de corona-aanpak. Uitgangspunten zijn onder meer dat de gemeente inkomenssteun geeft aan inwoners maar geen omzetsteun aan bedrijven of sectoren en dat de gemeente een (ook financieel) gezonde organisatie is en wil blijven. In de opinienota waarin een en ander is uitgewerkt, geeft het college aan dat het voor 2020 benodigde extra budget nog niet precies ingeschat kan worden maar naar verwachting goed te overzien zijn en opgevangen kunnen worden. De onzekerheid schuilt volgens het college vooral in langetermijneffecten, vanwege extra uitgaven voor schuldhulpverlening en bijstand en gederfde inkomsten (parkeren, toerisme). Het college betrekt deze risico's bij de uitwerking van de begroting voor het nieuwe jaar.
- In Tilburg is eind 2020 discussie over de financiële risico's die de gemeente loopt, aan de hand van een door het college opgesteld raadsvoorstel d.d. 6 november 2020. Het college merkt in het raadsvoorstel op dat "uit signalen blijkt dat het proces en de bijbehorende financiële verwerkingswijze niet voor iedereen voldoende helder zijn". Het college heeft daarom een beslisboom en stroomschema opgesteld om transparant te ma-

ken waarover het college kan besluiten en wat voorgelegd wordt aan de raad. Het college besluit als de maatregel al meegenomen is in een compensatiepakket van het Rijk, als de uitgaven gedekt kunnen worden uit 'bestaande budgetten' of als de lasten de € 75.000 niet overtreffen. Daarnaast wordt voorgesteld de financiële bevoegdheden van het college te verruimen om zo sneller maatregelen te kunnen treffen.
De raad neemt op 4 december 2020 een amendement aan waarin het raadsvoorstel wordt overgenomen maar dat het mandaat van het college wordt beperkt tot 2021 en dat het maximale bedrag van het mandaat wordt begrensd tot € 500.000.

Het globale beeld is dat het college in Breda het ruimste financiële mandaat heeft gekregen om maatregelen te treffen. In Tilburg heeft de raad enerzijds het college mandaat gegeven maar het mandaat ook duidelijk begrenst. In Oss en Arnhem is een en ander minder expliciet geregeld waarbij in Oss het college in het voorjaar uitgangspunten heeft opgesteld die bevorderen dat de gemeente financieel niet te veel hooi op de vork neemt.

4.2 Uitgaven gemeenten in perspectief van compensatie door het Rijk

De coronacrisis trekt een zware wissel op de gemeentelijke financiële huishouding. Diverse inkomsten vallen weg of vallen tegen (bijvoorbeeld parkeerinkomsten, toeristenbelasting) en daar staan voor de gemeente extra kosten tegenover. De extra kosten betreffen de kosten van de corona-stimuleringsmaatregelen, maar gemeenten hebben bijvoorbeeld ook extra kosten vanwege het toegenomen afvalaanbod dat verwerkt moet worden.

Het Rijk heeft in overleg met de VNG een compensatiepakket voor gemeenten ontwikkeld[2]. Dit pakket biedt de gemeenten compensatie voor kosten die buiten hun invloedssfeer liggen en voor kosten die gemeenten maken uit het oogpunt van een maatschappelijk belang dat ook door het Rijk wordt onderschreven (bijvoorbeeld huurvrijstelling voor sportclubs, compensatie van de kosten van noodopvang voor kinderdagverblijven, enzovoort). Een deel van de compensatiemaatregelen zijn geoormerkt en andere vrij te besteden. Financiële risico's voor gemeenten treden op wanneer de gemeente:

- Meer inkomsten derft dan door het Rijk worden gecompenseerd.
- Meer (extra) kosten maakt voor vitale voorzieningen dan het Rijk compenseert.
- Meer kosten maakt voor maatregelen dan door het Rijk wordt gecompenseerd.
- Ook maatregelen neemt die niet door het Rijk worden gecompenseerd.

Aan de andere kant kunnen gemeenten ook geld overhouden aan de coronacrisis wanneer zij door het Rijk meer gecompenseerd krijgen dan ze uitgeven. Dat kan het geval zijn wanneer gemeenten bijvoorbeeld ambtenaren die het door de coronacrisis minder druk hebben, inzetten voor de uitvoering van een bewerkelijke maatregel als de Tozo.
De tot dusver bekende compensatie van het Rijk voor gemeenten resulteert in extra inkomsten voor de vier gemeenten van circa € 7,3 miljoen voor Oss tot tussen € 22,5 en

[2] Zie bijlage I voor een toelichting hierop.

€ 23 miljoen voor Arnhem en Tilburg:

Pakket	Jaar	Doel	Arnhem	Breda	Oss	Tilburg
1	2020	Lokale culturele voorzieningen	€ 707.996,28	€ 715.720,00	€ 307.296,35	€ 873.743,25
1	2020	Inhaal Jeugd	€ 427.751,46	€ 326.616,88	€ 196.995,09	€ 473.029,37
1	2020	Inhaal Wmo	€ 127.261,81	€ 119.646,77	€ 71.143,98	€ 151.125,81
1	2020	mutatie Participatie	€ 1.335.972,37	€ 1.137.906,94	€ 894.353,21	€ 1.441.345,76
1	2020	Toeristen/parkeerbelasting	€ 1.888.000,00	€ 2.039.000,00	€ 364.000,00	€ 1.806.000,00
1	2020	Eigen bijdrage Wmo	€ 228.606,87	€ 229.434,51	€ 105.833,17	€ 197.650,79
1	2020	Noodopvang kinderen ouders cruciaal beroep	€ 191.038,76	€ 211.997,47	€ 108.665,38	€ 239.599,20
1	2020	mutatie Maatschappelijke opvang	€ 2.098.441,01	€ 1.590.228,81	€ 828.847,13	€ 1.963.775,14
1	2020	mutatie Vrouwenopvang	€ 246.212,07	€ 246.342,66	€ 0,00	€ 176.304,41
1	2020	mutatie Voorschoolse voorziening peuters	€ 83.901,92	€ 81.024,31	€ 41.574,14	€ 102.133,97
2	2020	Schrappen opschalings korting 2020	€ 758.191,85	€ 711.211,96	€ 352.511,15	€ 933.917,35
2	2020	Lokale culturele voorzieningen	€ 704.130,34	€ 703.318,57	€ 303.854,16	€ 877.476,27
2	2020	Buurt- en dorpshuizen	€ 207.786,79	€ 188.834,75	€ 83.257,36	€ 257.226,56
2	2020	Vrijwilligers organisaties	€ 66.394,54	€ 75.679,71	€ 37.670,26	€ 85.350,03
2	2020	Toezicht en handhaving	€ 462.676,15	€ 507.175,30	€ 230.241,19	€ 627.205,04
2	2020	mutatie Participatie	€ 742.206,87	€ 632.170,52	€ 496.862,89	€ 800.747,64
2	2020	extra kosten verkiezingen	€ 217.334,00	€ 280.530,00	€ 149.513,00	€ 221.958,00
2	2020	Precario belasting & markt-/evenementenleges	€ 191.971,00	€ 235.466,00	€ 50.456,00	€ 153.274,00
2	2021	Schrappen opschalings korting 2021	€ 1.733.009,95	€ 1.625.627,33	€ 805.739,78	€ 2.134.668,22
3	2020	Continuïteit van zorg (COVID 19) 2020	€ 222.519,78	€ 205.869,98	€ 123.730,29	€ 265.323,79
3	2020	Compensatie quarantainekosten 2020	€ 49.058,81	€ 44.441,56	€ 19.377,84	€ 61.131,12
3	2020	Aanvullende pakket re-integratiekosten 2020	€ 914.968,68	€ 408.368,53	€ 130.451,60	€ 710.293,26
3	2020	Gemeentelijk schuldenbeleid 2020	€ 217.730,64	€ 185.959,23	€ 75.018,83	€ 258.555,84
3	2020	Bijzondere bijstand 2020	€ 75.680,91	€ 64.871,04	€ 25.965,54	€ 90.233,78
3	2020	Continuïteit van zorg beschermd wonen 2020	€ 228.900,72	€ 109.956,35	€ 61.669,31	€ 184.725,92
3	2020	Crisisdienstverlening 2020	€ 455.436,00	€ 475.907,00	€ 0,00	€ 441.358,00
3	2020	Jeugd aan zet				
3	2021	Aanvullende pakket re-integratiekosten 2021	€ 2.104.331,33	€ 939.204,48	€ 300.024,91	€ 1.633.599,48
3	2021	Gemeentelijk schuldenbeleid 2021	€ 445.120,32	€ 380.168,03	€ 153.365,66	€ 528.581,82
3	2021	Bijzondere bijstand 2021	€ 154.719,21	€ 132.619,92	€ 53.082,97	€ 184.470,54
3	2021	Impuls re-integratie 2021	€ 1.123.694,55	€ 501.526,99	€ 160.210,68	€ 872.327,85
3	2021	Cultuurmiddelen 2021	€ 2.751.532,39	€ 2.184.174,91	€ 576.131,45	€ 2.628.929,75
3	2021	Crisisdienstverlening 2021	€ 1.302.935,00	€ 1.626.654,00	€ 0,00	€ 1.288.013,00
3	2021	Extra kosten verkiezingen 2021	€ 186.179,90	€ 231.676,85	€ 118.534,35	€ 263.440,92
		Totalen				
1	2020	Totaal 1e pakket 2020	€ 7.335.182,53	€ 6.697.918,36	€ 2.918.708,45	€ 7.424.707,70
2	2020	Totaal 2e pakket 2020	€ 3.350.691,54	€ 3.334.386,81	€ 1.704.366,01	€ 3.957.154,89
3	2020	Totaal 3e pakket 2020	€ 2.164.295,55	€ 1.495.373,68	€ 436.213,41	€ 2.011.621,72
2	2021	Totaal 2e pakket 2021	€ 1.733.009,95	€ 1.625.627,33	€ 805.739,78	€ 2.134.668,22
3	2021	Totaal 3e pakket 2021	€ 8.068.512,70	€ 5.996.025,17	€ 1.361.350,02	€ 7.399.363,36
1+2+3	2020	Totale steun 2020	€ 12.850.169,63	€ 11.527.678,85	€ 5.059.287,87	€ 13.393.484,30
1+2+3	2021	Totale steun 2021	€ 9.801.522,65	€ 7.621.652,49	€ 2.167.089,80	€ 9.534.031,58
1+2+3	20+21	Totale steun 2020 + 2021	€ 22.651.692,28	€ 19.149.331,34	€ 7.226.377,67	€ 22.927.515,88
		Inwoners 1-1-2020	161.350	184.070	91.915	219.797
		Totale steun 2020 + 2021 per inwoner	€ 140,39	€ 104,03	€ 78,62	€ 104,31

Het overzicht levert de volgende conclusies op:

- De compensatiebijdragen van het Rijk variëren omgerekend naar inwoner van € 78,62 voor Oss tot € 140,39 voor Arnhem.
- De compensatie van het Rijk voor ondernemingen, waaronder zzp'ers en waarbij veel maatschappelijke organisaties kwalificeren als onderneming, telt op tot circa € 48 miljard (zie bijlage I). Dat is omgerekend naar inwoner circa € 2.750 voor drie nu bekende steunpakketten (waarbij steunpakket 3 doorloopt in 2021), grotendeels als gift en deels als lening.
- De compensatie van het Rijk voor gemeenten wordt door gesprekspartners voor het re-

kenkameronderzoek gekwalificeerd als wellicht niet volledig kostendekkend maar wel "ruimhartig".

Een definitief beeld van de financiële consequenties van de coronacrisis voor gemeenten is nog niet te geven. Ten eerste zijn de feitelijke kosten door de gemeenten nog niet definitief vastgesteld en ten tweede is er nog onzekerheid over de definitieve compensatiebedragen die de gemeenten van het Rijk ontvangen.

4.3 Wisselende aandacht voor formuleren uitgangspunten voor inzet gemeente

De vier gemeenten hebben de uitgangspunten voor de vraag welke rol de gemeente wil spelen en welke steunmaatregelen zij wel en of niet wil nemen, verschillend uitgewerkt.

- In Oss zijn in het voorjaar van 2020 richtinggevende generieke uitgangspunten geformuleerd.
- In Breda zijn bij het eerste en tweede steunpakket op het niveau van soorten maatregelen uitgangspunten geformuleerd.
- In Arnhem heeft het college medio mei 2020 focus aangebracht in de gemeentelijke inzet en deze uitgewerkt in een 'afwegingskader corona 2020-2021' medio oktober 2020.
- In de gemeente Tilburg lijken uitgangspunten voor de invulling van corona-steunmaatregelen minder expliciet uitgewerkt en vastgelegd.

Generieke uitgangspunten in Oss

In een vroeg stadium van de coronacrisis hebben directieteam en college zich gebogen over de vraag wat bij de te nemen steunmaatregelen het uitgangspunt zou moeten zijn. De volgende uitgangspunten zijn vanaf het voorjaar 2020 door Oss gehanteerd:

1. Inkomenssteun voor wie dat nodig heeft, geen omzetsteun aan bedrijven of sectoren.
2. Helpen verdienen is beter dan helpen besparen.
3. Op naar werk.
4. We investeren in samenleven.
5. We investeren in zorgcontinuïteit.
6. We zijn en blijven een gezonde organisatie.

Deze uitgangspunten zijn later vastgelegd in een in juni 2020 met de raad besproken opinienota COVID-19. Door gesprekspartners is aangegeven dat de duidelijke uitgangspunten 'rust hebben gebracht'. Het was duidelijk waarom de gemeente bepaalde initiatieven wel zou kunnen en willen steunen en andere niet. Het voorkwam dat bij elke afzonderlijke vraag om ondersteuning van de gemeente door de gemeente 'vanaf nul' moest worden nagedacht over de te hanteren uitgangspunten en beoordelingscriteria.

In Breda focus op effectiviteit & doelmatigheid

De gemeente Breda heeft bij het eerste en vooral bij het tweede pakket maatregelen met name op het niveau van soorten maatregelen uitgangspunten voor haar rol en inzet geformuleerd:

- Effectiviteit en doelmatigheid (niet met zoveel woorden benoemd, maar er zijn diverse

uitgangspunten op operationeel niveau die hier betrekking op hebben).
- Rechtvaardigheid, bijvoorbeeld als er 'schrijnende gevallen' zijn die geen beroep kunnen doen op landelijke regelingen maar waarbij wel sprake is van levensvatbaarheid.
- Proportionaliteit. De middelen staan in verhouding tot de maatschappelijke behoefte.
- Mogelijkheid open willen houden voor het toepassen van maatwerk.
- Keuze voor generieke maatregelen boven bewerkelijke maatwerkmaatregelen.
- Rechtmatigheid en het voorkomen van willekeur.

Het uitgangspunt van effectiviteit en doelmatigheid van de gemeentelijke inzet is op diverse momenten en in verschillende documenten nader uitgewerkt, onder meer langs de volgende lijnen:
- Maatregelen zijn aanvullend op Rijksmaatregelen.
- Maatregelen stapelen is echter niet de bedoeling.
- Aanvragers dienen levensvatbaar te zijn om te borgen dat geld niet wordt 'weggegooid'.
- Steun aan regionaal werkende zorgaanbieders kan worden verleend onder de voorwaarde dat ook andere gemeenten waar de instelling voor werkt meedoen.
- Als ondersteuning structureler wordt, worden extra eisen gesteld aan toekenning.
- Onderdeel daarvan is dat ook andere stakeholders hun inbreng moeten leveren.
- Tegenover ondersteuning staat dat de aanvrager zo mogelijk een tegenprestatie levert en dat, als het uitgangspunt 'behoud van werk' is, er geen ontslagen volgen.

Het college geeft verder in de toelichting op het tweede pakket steunmaatregelen van mei 2020 aan dat het verwacht dat ondersteuning het meest effectief is als deze gericht is op het verkleinen van de vaste lasten, het verlenen van directe steun in acute situaties en door vrijwilligersorganisaties en verenigingen te ondersteunen met kennis en expertise. Daarnaast kunnen publieke of private prestatieafspraken (subsidies en contracten) worden aangepast om de continuïteit van betreffende bedrijven of instellingen te borgen.

Arnhems afwegingskader corona 2020-2021

Het Arnhemse college heeft op 13 oktober een raadsbrief getiteld 'Arnhems afwegingskader corona 2020-2021' toegezonden aan de raad. De aanleiding is dat de raad in een motie van 2 september 2020 aandacht vraagt voor de gevolgen van uitstel van betaling voor gesubsidieerde instellingen in Arnhem. Als op uitstel geen afstel volgt, kunnen instellingen in de (financiële) problemen komen op het moment dat alsnog moet worden betaald. Met het afwegingskader wordt de raad geïnformeerd over en betrokken bij door het college te maken afwegingen ten aanzien van al dan niet gesubsidieerde verenigingen en organisaties. Het afwegingskader ziet niet op de bredere afweging die gemaakt kan of moet worden tussen, bijvoorbeeld, het ondersteunen van verenigingen en organisaties enerzijds versus het ondersteunen van andere door de coronacrisis getroffen doelgroepen (bijvoorbeeld bedrijven die omzet hebben verloren of inwoners met uiteenlopende problematieken).

De raadsbrief met het afwegingskader bevat onder meer de volgende uitgangspunten:

- De aanvrager dient eerst beroep te doen op Rijksregelingen (die zijn ‘voorliggend’).
- Keuze voor generieke maatregelen en hanteren van een afwegingskader voor maatwerk.
- Gemeente zal ondersteuning eerder overwegen als zonder dat het risico bestaat dat bedrijven en instellingen vanwege corona hun maatschappelijke of economische bijdrage aan de samenleving niet meer kunnen leveren.
- Kwijtschelding (geheel of deels) van uitgestelde huur of gemeentelijke belasting is mogelijk als organisaties zonder in gevaar komen en hun bijdrage aan de samenleving niet meer kunnen leveren en de gemeente mogelijk later huur- of belastinginkomsten mist.
- Tegenover ondersteuning staat dat de aanvrager kijkt of alternatieve inzet mogelijk is.

Op deze manier hoopt het college te borgen dat de in te zetten middelen effectief en doelmatig worden ingezet en dat een en ander recht doet aan “wat wij maatschappelijk en sociaaleconomisch van groot belang vinden”.

5 Betrokkenheid van de raad

De vierde en vijfde deelvraag waarop het voorliggende onderzoek zich richt, gaat in op de betrokkenheid van de raad bij het formuleren van corona-steunmaatregelen. De vierde deelvraag kijkt daarbij terug en de vijfde deelvraag sorteert voor op de zesde en laatste deelvraag (te behandelen in hoofdstuk 6) gericht op 'lessons learned'.

Relevante deelvragen	Op welke wijze kwamen de raden in de deelnemende gemeenten in positie voor de uitvoering van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van corona-steunmaatregelen?
	Op welke wijze kunnen de raden in de deelnemende gemeenten hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van verder crisisbeleid in de komende jaren verstevigen?

Samengevat zijn de **conclusies**:

- In zowel Arnhem, Breda, Oss als Tilburg heeft het college in de eerste periode besluiten genomen zonder de raad actief te betrekken. De raad werd achteraf geïnformeerd.
- In de loop van het voorjaar en tegen de zomer verandert dit beeld. De raad wordt weer actiever betrokken en de reguliere vergadercyclus van beeldvormend, oordeelsvormende en besluitvormende raadsoverleg wordt hervat.
- In alle vier de gemeenten zijn de raden vanaf het begin van de crisis zeer betrokken op het coronadossier. Wel is er een verschil in de mate waarin raden raadsvragen stellen en moties indienen. In Oss en Tilburg kiest de raad aanvankelijk een terughoudender opstelling dan in Arnhem en Breda). In de loop van 2020 vlakken deze verschillen af.
- In enkele gemeenten is er expliciet discussie over de rolverdeling tussen college en raad, vanuit het gevoel van de raad dat hij te lang te weinig betrokken is bij relevante besluitvorming. In Breda is dit het geval vanaf september 2020 naar aanleiding van raadsvragen over de wens van de raad om actiever betrokken te worden. In Tilburg verandert de opstelling en betrokkenheid van de raad mede als gevolg van een informatiedebat over de coronamaatregelen in mei 2020.

5.1 Raad aanvankelijk niet actief betrokken, college verantwoordt achteraf

In zowel Arnhem, Breda, Oss als Tilburg heeft het college in de eerste periode van de coronacrisis besluiten genomen zonder de raad actief te betrekken. De raad werd achteraf geïnformeerd. Het moment waarop de raad weer actiever betrokken wordt bij het nadenken over lokale corona-steunmaatregelen en de besluitvorming daarover, varieert. In Arnhem wordt de raad medio april 2020 actief betrokken bij de te kiezen aanpak en instrumentatie. Ook in Breda is de raad vanaf medio april 2020 weer actief betrokken en is de reguliere vergadercyclus hersteld (met resp. beeldvormende, oordeelsvormende en besluitvormende overleggen over het tweede corona-steunpakket). In alle vier de gemeenten is vanaf de start door het college intensief en frequent gecommuniceerd over de gevolgen van de coronacrisis, de uitdagingen die voorliggen en de genomen besluiten.

Betrokkenheid raad in eerste periode van crisis , globale beelden	
Arnhem	Beelden: • Van medio maart tot medio april 2020 wordt de raad vooral achteraf geïnformeerd over genomen maatregelen. De informatievoorziening aan de raad is wel intensief (frequente raadsbrieven). • De gemeenteraad in Arnhem stelt vanaf het begin veel vragen en raadsfracties dienen diverse moties in. • Medio april 2020 zijn er politieke avonden met discussie in de raad en met het college over de gekozen aanpak en daarbij gelegde lokale accenten. Vergeleken met andere gemeenten is dit relatief vroeg. • In een raadsbrief van 19 mei 2020 licht het college de genomen maatregelen en besluiten toe en hoe de raad de komende tijd wordt geïnformeerd over en betrokken bij het coronadossier en ook hoe zij haar rol kan spelen bij het opstellen van de begroting 2021-2024. • Op 24 juni 2020 is er weer een informatieve politieke avond over corona met als onderlegger voor discussie, en later besluitvorming ook in de raad, over de perspectiefnota, raadsbrief 'aanpak en scenario's coronacrisis' van 19 mei, de raadsbrief 'Arnhemse aanpak, de weg vooruit' van 2 juni, een coronadashboard en een notitie 'Arnhems corona-noodplan, investeren in een sociale toekomst'.
Breda	Beelden: • Over het eerste pakket steunmaatregelen van 24 maart 2020 wordt de raad achteraf geïnformeerd. Wel is er op 9 april 2020 een oordeelsvormende raadsoverleg over het eerste pakket maatregelen. • Net als in Arnhem uiten raadsfracties hun betrokkenheid bij het dossier vanaf de start in de vorm van raadsvragen en moties. • Bij het uitwerken van het tweede pakket maatregelen voor de middellange termijn is weer sprake van de reguliere vergadercyclus van de raad (16 april 2020 beeldvormende vergadering Bredaas Beraad, 14 mei oordeelsvormende vergadering en 28 mei besluitvormend). • Op 28 mei 2020 wordt unaniem een raadsvoorstel aangenomen met akkoord op het tweede pakket steunmaatregelen en daarvoor beschikbaar te stellen middelen (€ 6,83 miljoen, te dekken uit de algemene reserves). De raad geeft hiermee het college ruim mandaat.
Oss	Beelden: • Raadsfracties hebben aan het begin van de coronacrisis besproken terughoudend te zijn met het stellen van raadsvragen. • Tussen fracties was een 'understanding' dat op het corona-dossier geen politiek zou moeten worden bedreven, onderlinge verschillen op dit dossier werden als beperkt ingeschat. • Nadat fysiek vergaderen in maart 2020 niet meer mogelijk was en digitaal vergaderen wettelijk nog niet geregeld, was er wekelijks over-

	leg tussen college en fractievoorzitters. Bij raadsfracties was het gevoel buitenspel te staan en met deze keuze is hierop ingespeeld. • De raad heeft haar kaderstellende rol kunnen vervullen met name in een debat op 4 juni 2020, waarin de door het college opgestelde opinienota COVID-19 is besproken, inclusief daarin opgenomen uitgangspunten over hoe de gemeente Oss wil acteren op het corona-dossier en met name wat betreft corona-steunmaatregelen.
Tilburg	Beelden: • Evenals in Oss heeft de raad in Tilburg zich aanvankelijk terughoudend opgesteld wat betreft raadsvragen of indienen van moties. • Het college kreeg van de raad ruimte “te doen wat nodig was”. • Bij de eerste corona-steunmaatregelen was de raad in Tilburg niet actief betrokken. Op 1 mei 2020 heeft het college de tot 17 april 2020 genomen maatregelen samengevat, waarna deze besproken is in een informatiedebat met de raad op 18 mei. • Dit moment markeert de overgang in Tilburg van een crisisaanpak, waarbij de raad vooral achteraf werd geïnformeerd, naar een intensievere betrokkenheid van de raad.

Het algemene beeld uit het onderzoek is dat raadsfracties in het algemeen begrip hebben voor het achteraf informeren over genomen maatregelen in de eerste periode van de coronacrisis, gelet op de aanwezige urgentie. Er is ook waardering voor de frequente en uitgebreide informatievoorziening van college aan de raad over de genomen maatregelen.

De tevredenheid over de informatievoorziening laat onverlet dat raadsleden in de eerste periode van de coronacrisis soms een gevoel van ‘machteloosheid’ hadden en moeite hadden goed te volgen welke maatregelen door het college werden genomen. Behalve de grote hoeveelheid informatie die raadsleden moesten verwerken, speelde hierbij wellicht ook de vorm mee waarin deze werd aangeboden. Het bundelen van maatregelen in een beperkt aantal pakketten, waartoe in Breda is besloten (gericht op respectievelijk de korte, middellange en lange termijn), kan het overzicht bevorderen.

Onvrede ontstaat als de periode van beperkte betrokkenheid van de raad langer duurt of als het college besluiten neemt waarvan althans een deel van de raad vindt dat deze verder gaan dan het strikt uitvoeren van corona-gerelateerde crisismaatregelen. Zo ontstond in Tilburg heftige discussie over de corona-steunmaatregel ‘verantwoord verplaatsen’. De strekking daarvan (o.a. instellen 30 km/uur-zones voor auto’s binnen de ring) werd door een deel van de raad niet meer werd gezien als corona-steunmaatregel ‘sec’ maar als een politiek voorstel waarover in de raad debat hoort plaats te vinden.

In Breda initieerde een fractie begin september 2020 met een bespreeknotitie discussie over de wijze waarop de raad tot dan betrokken was op het coronadossier. De aandacht richtte zich op de burgemeestersbevoegdheden en op de bredere wens om als raad meer

en actiever betrokken te worden bij het coronadossier en met name meer keuzemogelijkheden voorgelegd te krijgen vanuit het college. In het Bredaas Beraad van 19 november 2020 is daarover verder gesproken. De burgemeester reageert met het volgende voorstel:

- Bij losstaande spoedeisende beslissingen informeert de burgemeester achteraf omdat overleg vooraf praktisch niet haalbaar is.
- Als besluiten zien op meer dan één casus, meer beleidsmatig van aard zijn of voor langere tijd gelden, wordt de raad in principe vooraf betrokken in een openbare sessie.
- Uiteindelijk is de afweging aan de burgemeester als bestuursorgaan, waarover deze zich achteraf verantwoordt. De burgemeester vraagt om begrip als, door onvoorspelbaarheid en/of urgentie, alsnog moet worden afgeweken van 'hoe het zou moeten'.

5.2 Invloed van raad door middel van raadsvragen, moties en amendementen

De invloed van de raad blijkt onder meer uit gestelde vragen en ingediende moties en amendementen. Voor alle vier gemeenten zijn diverse voorbeelden te noemen waar door middel van raadsvragen, moties of amendementen wezenlijke zaken in gang zijn gezet wat betreft corona-steunmaatregelen. Een verre van uitputtende selectie ter illustratie:

Voorbeelden van aanvaarde moties, een selectie	
Arnhem	• Motie 'Scenario's voor morgen'. • Motie 'Herstelagenda cultuurmakers'. • Motie 'Meer en beter onderbouwen'. • Motie 'Onderwijsachterstanden tegengaan'. • Motie 'Corona vergroot kloof tussen arm en Rijk, gemeente moet die kloof verkleinen'.
Breda	• Motie 'Noodfonds verenigingen en organisaties'. • Motie 'Herstelplan voor zwaar getroffen sectoren'. • Motie 'Herstelplan armoede, verklein de tweedeling in de stad'. • Motie 'Een toegankelijk1,5 meter-samenleving'.
Oss	• Motie 'Heuvel', gericht op positie van horeca- en marktondernemers aldaar. • Motie 'Juist niet bezuinigen in coronatijd'. • Motie 'Lobby coronalasten buiten de begroting', om deze als incidentele posten in de begroting op te nemen zodat deze niet per se hoeft te sluiten. • Motie 'scenario's steunpakket Oss', gericht op het uitwerken ook via scenario's van structurele en incidentele effecten van corona voor de gemeente Oss, de inwoners, ondernemers en maatschappelijke instellingen.
Tilburg	• Motie 'Corona-aanpak, de volgende stap', waarin alle fracties in de raad het college oproepen waar mogelijk elke 14 dagen in gesprek te gaan met de raad over de gevolgen en effecten van de coronacrisis, zodat de raad noodzakelijke besluiten kan nemen over de lokale corona-(steun)maatregelen. • Motie 'Gezonder de crisis uit', gericht op het actief inspelen met uitvoeringsprogramma 'Positieve gezondheid' op de gezondheidsimpact van corona. • Motie 'Lokale steun voor startende ondernemers', waarin het college wordt opgedragen aanvullend op de landelijke steunmaatregelen te komen met

	lokale (steun)maatregelen om startende ondernemers, met name in de horeca, die onvoldoende geholpen zijn met de landelijke maatregelen.

Het niet als uitputtend bedoelde overzicht illustreert de inhoudelijke diversiteit. Enkele terugkerende aandachtspunten waar raden via moties aandacht voor vragen zijn:

- Verbeteren van de informatievoorziening door college aan raad, bijvoorbeeld door periodiek met elkaar in gesprek te gaan over gevolgen en effecten van corona. Dit verzoek in Tilburg sluit aan bij hierover in Breda gevoerde discussies tussen raad en college.
- Aandacht voor het opstellen van een 'herstelplan' en op herstel gerichte maatregelen.
- Uitwerken van (financiële en/of beleidsmatige) scenario's zodat gemeenteraden wat betreft coronamaatregelen 'wat te kiezen' hebben en meer inzicht ontwikkelen in de impact van corona en van eventuele corona-steunmaatregelen.

5.3 Kaders stellen en controleren: terugkijken en vooruitzien

Kaderstellende rol

De hiervoor weergegeven moties laten zien dat de raden op die manier invulling geven aan zowel de kaderstellende als controlerende rol. Ten aanzien van de kaderstellende rol kunnen in bredere zin de volgende constateringen worden gedaan:

- In de eerste periode van de coronacrisis was feitelijk van kaderstelling door de raad niet of nauwelijks sprake. Het college trof maatregelen en informeerde de raad achteraf.
- Via moties hebben de raden in alle vier gemeenten, in de ene vaker dan in andere, bijgedragen aan kaderstelling. Bijvoorbeeld door (extra) aandacht te vragen voor kwetsbare groepen inwoners of door de coronacrisis getroffen ondernemers en instellingen.
- Gaandeweg het voorjaar heeft de raad in de vier gemeenten weer meer en actievere betrokkenheid bij het coronadossier. Raden worden weer in de gelegenheid gesteld om voorstellen van het college aan te nemen of te verwerpen.
- In geen van de gemeenten heeft het college aan de raad op het coronadossier meerdere alternatieven voorgelegd om over te besluiten.

Controlerende rol

De controlerende rol van de raad is op het coronadossier lastig in die zin dat er door de colleges geen scherp geformuleerde ambities zijn geformuleerd. Het is voor de raad dan niet mogelijk om te toetsen of de gemeente 'nog op schema ligt met de uitvoering'. De controlerende rol krijgt daarmee feitelijk grotendeels het karakter van aandacht vragen voor aspecten van de corona-aanpak waarvan de raad het vermoeden heeft dat extra aandacht of inzet gewenst is. De controlerende rol van de raad komt dan in het verlengde te liggen van de kaderstellende rol. De raad kan ook controleren of door het college geformuleerde uitgangspunten worden nageleefd. De in het onderzoek verzamelde raadsvragen en moties bevatten geen duidelijke voorbeelden waarbij langs deze weg door de raden invulling is gegeven aan de controlerende rol door het college aan te spreken op het naleven van de geformuleerde uitgangspunten.

Met betrekking tot de financiële consequenties van corona voor de gemeente hebben de raden hun controlerende rol meer inhoud kunnen geven. Er is in de vier gemeenten door

de raden via raadsvragen en moties aandacht gevraagd voor het toelichten op en inzichtelijk maken van de (financiële en overige) impact van corona op de gemeente. Deze vragen hebben eraan bijgedragen dat het college de raad heeft voorzien met financiële overzichten en monitors waarin de financiële gevolgen werden meegenomen. Daarnaast hebben gemeenten geïnvesteerd in monitors en peilingen om inzicht te genereren in de mate waarin gebruik is gemaakt van voorzieningen en hoe economische sectoren zich ontwikkelen ondanks de coronacrisis (zoals in Arnhem, Breda, Oss en Tilburg). Daarnaast zijn er peilingen onder inwoners over hoe zij de coronacrisis ervaren in Tilburg en Breda, en inventariseert de gemeente Arnhem met het coronadashboard ook het effect van corona op het welzijn van inwoners naast de impact op de economie en ondernemers.

Het onderzoek levert wat betreft kaders stellen en controleren de volgende beelden op:

Toelichting op invulling **kaderstellende en controlerende rol van de raad**	
Arnhem	Beeld: • Er is door de gemeenteraad in Arnhem een groot aantal raadsvragen geformuleerd, vanaf de start van de coronacrisis, en er is regelmatig gebruik gemaakt van de mogelijkheid via moties accenten te leggen. • De raad is betrokken bij het afwegingskader corona 2020-2021 en de 'Arnhemse aanpak' en heeft met beide documenten ingestemd. • De raad heeft per motie het college gevraagd door het opstellen van scenario's stuurinformatie te genereren en inzicht te ontwikkelen in de mogelijke gevolgen van corona en de financiële risico's.
Breda	Beeld: • De Bredase raad stelde vanaf het begin veel raadsvragen en diende diverse moties in. Zowel bij het 1e als 2e maatregelenpakket was er sprake van een levendige discussies in de raad. Desondanks is er bij een deel van de raad gevoel "langs de zijlijn te staan". • De raad stelt onder meer vragen over de informatiepositie van de raad, de rolverdeling met het college en wenselijkheid van scenario's. • Een raadslid neemt initiatief om als raad actiever betrokken te worden bij besluitvorming over corona-aanpak en (steun)maatregelen. • De aandacht richt zich daarbij ook op specifieke burgemeestersbevoegdheden in geval van crisis. De burgemeester heeft medio december 2020 op deze aspecten gereageerd in een brief aan de raad. • Bij de behandeling van het tweede en derde maatregelenpakket in mei 2020 en januari 2021 is de reguliere cyclus van beeldvormende, oordeelsvormende en besluitvormende raadsoverleg weer hervat. • De voor het onderzoek aan raadsfracties voorgelegde vragen en met hen belegde sessie toont dat er waardering is voor het snelle handelen van het college, waarbij aanvankelijk vooral achteraf is geïnformeerd. Wenspunten blijven het ontbreken van scenario-uitwerkingen.
Oss	Beeld: • In de eerste weken van de coronacrisis waren fysieke raadsvergade-

	ringen niet mogelijk en was wettelijk nog niet geregeld dat er digitaal vergaderd kon worden. In die periode is er door het college wekelijks overlegd met de fractievoorzitters. • De in deze periode door het college genomen besluiten zijn achteraf niet voorgelegd aan de gemeenteraad ter goedkeuring. De inschatting was dat de gemeenteraad zich kon vinden in de genomen besluiten. De raad heeft zelf ook niet gevraagd om alsnog over deze collegebesluiten te vergaderingen of het college hierover aangesproken. • Vanaf 16 april 2020 hebben digitale raadsvergadering plaatsgevonden. In het eerste overleg op 16 april is het onderwerp corona niet inhoudelijk besproken. De fracties in de gemeenteraad van Oss hebben in de periode daarna wel op diverse momenten raadsvragen gesteld over corona en steunmaatregelen en hierover moties ingediend maar minder dan in met name Arnhem en Breda. • De raad heeft in juni 2020 de door het college opgestelde 'opinienota' besproken en de daarin opgenomen uitgangspunten bij te nemen corona-steunmaatregelen goedgekeurd en is zo akkoord gegaan met belangrijke kaders bij de uitwerking van corona-steunmaatregelen.
Tilburg	Beeld: • De raad heeft in een motie van 25 mei 2020 unaniem uitgesproken dat het college zo mogelijk elke 14 dagen met de raad in gesprek gaat over gevolgen en effecten van de coronacrisis, zodat de Raad besluiten kan nemen over lokale maatregelen die nodig zijn. • Met de motie van 25 mei 2025 spreekt de raad ook uit in te stemmen met de tot dan door het college genomen maatregelen. • Tot dan was de betrokkenheid van de raad vooral passief, in die zin dat de raad bij genomen maatregelen achteraf werd geïnformeerd. • Verder beperkt de raad op 14 december 2020 het mandaat van het college tot € 75.000 per maatregel en tot € 500.000 in totaal geldend voor 2021. • In de periode daarvoor naam de raad ook besluiten over corona-steunmaatregelen, waarbij dit vooral maatregelen betreft met financiële gevolgen voor de gemeente (o.a. vrijstelling precario voor terrassen, wijziging legesverordening, regeling leges evenementen). • In een informele sessie met raadsleden voor het voorliggende onderzoek is gebleken dat de meeste raadsleden positief oordelen over de informatievoorziening door het college en dat raadsfracties terughoudend waren met indienen van raadsvragen om het college ruimte te geven. Gaandeweg 2020, in de periode van mei en juni 2020, is de normale verhouding tussen raad en college weer hersteld.

Volksvertegenwoordigende rol

Het rekenkameronderzoek levert op dat de meeste raadsfracties gedurende de coronacrisis door allerlei maatschappelijke organisaties, al dan niet gesubsidieerde instellingen, bedrijven, zzp'ers en inwoners zijn benaderd met vragen over corona en met op dat vlak ervaren problemen. Op basis van antwoorden op aan raadsleden voor het voor-

liggende onderzoek voorgelegde vragen kan worden gesteld dat zij met name ook vanuit sectoren als horeca, cultuur, sport en zorg benaderd zijn met vragen. Ook het lokale MKB heeft, via de lokale ondernemersverenigingen en ook op het niveau van individuele bedrijven, raadsleden benaderd. Raadsleden geven aan dat in voorkomende gevallen bedrijven bijvoorbeeld zijn doorverwezen naar een ondernemersloket. Het laat zien dat raadsleden ook gedurende de coronacrisis hun volksvertegenwoordigende rol zijn blijven vervullen. Allerlei (groepen) inwoners weten raadsleden te vinden, van studenten (over het wegvallen van bijverdiensten in relatie tot studieschulden) tot ouderenorganisaties (over subsidiemogelijkheden). Raadsleden geven aan zelf ook actief inwoners, bedrijven of instellingen te hebben opgezocht om te kijken hoe de coronacrisis hun raakt.

Op een ander niveau trekken raadsleden, en een enkele keer volledige raden, aan de bel over hun zorg of zij hun volksvertegenwoordigende rol nog wel goed kunnen uitoefenen. Eind mei steunt de volledige raad van Tilburg een motie waarin het college wordt opgeroepen waar mogelijk elke 14 dagen in gesprek te gaan met de raad over de gevolgen en effecten van de coronacrisis, zodat de raad de besluiten kan nemen over lokale maatregelen die nodig zijn. In de overwegingen in de motie wordt er expliciet aan gerefereerd dat “raadsleden verantwoordelijkheid hebben als volksvertegenwoordigers van de samenleving”. Ook in Breda is er expliciet gediscussieerd over de positie van de raad en hoe de raad ook in tijden van corona in positie kan komen en blijven.

6 Leereffecten

De zesde deelvraag in het onderzoek richt zich op het lerend vermogen van de gemeenten.

Relevante deelvraag	Wat kunnen de deelnemende gemeenten van elkaar leren bij het versterken van de kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken van de raden?

Samengevat zijn de **conclusies**:

- Elke gemeente lijkt te kunnen leren van in één van de vier andere gemeenten opgedane ervaringen en daar (succesvol) toegepaste aanpakken of beleidsmatige ideeën.

6.1 Door betrokkenen als positief ervaren praktijken

De uitgevoerde inventarisatie heeft diverse praktijken opgeleverd waar betrokkenen positief op terugkijken. Betrokkenen kunnen zijn raadsleden, portefeuillehouders en ambtelijke betrokkenen. Weergegeven zijn ervaringen waarvan BEA op basis van gevoerde gesprekken inschat dat deze breed worden gedeeld in de betreffende gemeente. De geïnventariseerde 'good practices' vormen mede de basis voor onderling uit te wisselen leereffecten.

Overzicht van door gemeenten gemaakte keuzes die terugkijkend kunnen worden beschouwd als **'succes'**, waar andere gemeenten mogelijk van kunnen leren.	
Arnhem	Als positief ervaren aspecten van corona-aanpak en betrokkenheid raad: • Kiezen voor collegiale verantwoordelijkheid voor corona-crisisaanpak met op elk thema twee portefeuillehouders betrokken. • Opstellen van een 'Arnhems afwegingskader corona 2020-2021', met uitgangspunten voor door de gemeente te vervullen rol en focus. • Initiatief 'Voor elkaar in Arnhem', waarmee de samenwerking tussen aanbieders op het terrein van welzijn en zorg is bevorderd en waardoor de hulpvraag van kwetsbare inwoners kon worden verbonden met het beschikbare aanbod aan vrijwilligers en buurtinitiatieven. • Zomer 2020 is er al een aanzet voor een corona-herstelagenda.
Breda	Als positief ervaren aspecten van corona-aanpak en betrokkenheid raad: • Het vroeg in de coronacrisis ingestelde BroodNood-fonds voorzag in een wezenlijke behoefte, gelet op het gebruik dat er van is gemaakt. • Bij het eerste entweede pakket corona-steunmaatregelen formuleerde het college voor soorten maatregelen uitgangspunten over de inzet van de gemeente, met oog voor effectiviteit en doelmatigheid. • De keuze voor een beperkt aantal steunpakketten draagt bij aan transparantie en bevordert een heldere fasering van maatregelen. • Het agenderen in de raad van de rolverdeling tussen college en raad, inclusief burgemeestersbevoegdheden, waarbij een werkbare modus is gevonden om de raad actiever te betrekken bij besluitvorming.
Oss	Als positief ervaren aspecten van corona-aanpak en betrokkenheid raad:

	• In vroeg stadium van de coronacrisis als gemeente uitgangspunten formuleren over de te kiezen rol en het soort maatregelen dat de gemeente wel en welke maatregelen de gemeente niet wil nemen. • Nauwe samenwerking van college en directieteam over coronamaatregelen, zodat de 'staande organisatie' de crisis goed kon managen. • Uitvoeren van de Tozo-maatregel met vooral eigen medewerkers, zodat de gemeente hier financieel voordeel uit haalde.
Tilburg	Als positief ervaren aspecten van corona-aanpak en betrokkenheid raad: • De gemeenteraad heeft op 25 mei 2020 het college zowel ruimte gegeven om zijn rol te kunnen vervullen bij de aanpak van de corona-crisis maar tegelijkertijd deze ruimte wel begrensd (zowel financieel als wat betreft de vraag wanneer een besluit 'langs de raad moet'). • Een combi-portefeuillehoudersoverleg op vrijdag, ter voorbereiding van besluitvorming in het college de dinsdag erna, en een ambtelijk 'corona forum', als ambtelijke organisatiedoorsnijdende overlegtafel. • De monitor 'Tilburg onder corona' met informatie over gevolgen van corona (ook financieel) en welke maatregelen de gemeente neemt.

6.2 'Halen/brengen'-matrix, wat kunnen gemeenten van elkaar leren?

Het door de gemeente Oss vroegtijdig formuleren van algemene uitgangspunten kan inspiratie vormen voor de andere B3A-gemeenten. Ook het expliciet bespreken daarvan met de raad inspireert, net als de expliciete discussie in Breda over de rolverdeling van college en raad. Hetzelfde geldt voor het snel na de eerste crisisperiode hervatten van de reguliere vergadercyclus van de raad in Arnhem en Breda. De wijze waarop de raad in Tilburg het college enerzijds ruimte gaf en anderzijds het mandaat begrensde bevat ook leereffecten.

Wat gemeenten van elkaar kunnen leren, is samengevat in onderstaande overzicht:

Halen → / Brengen ↓	Arnhem	Breda	Oss	Tilburg
Arnhem			Herstelagenda Snel hervatten reguliere vergadercyclus raad	Snel hervatten reguliere vergadercyclus raad
Breda	BroodNood-regeling Steunpakketten per fase		BroodNood-regeling Herstelagenda Steunpakketten per fase	BroodNood-regeling Steunpakketten per fase Snel hervatten reguliere vergadercyclus raad
Oss	Algemene uitgangspunten corona-steunmaatregelen Corona-debat hierover	Algemene uitgangspunten corona-steunmaatregelen Corona-debat hierover		Algemene uitgangspunten corona-steunmaatregelen Corona-debat hierover
Tilburg	Convenant ketensolidariteit horeca	Convenant ketensolidariteit horeca Mandaat geven aan college met begrenzing	Convenant ketensolidariteit horeca	

BEA

Bij de ‘vulling’ van de corona-aanpak is gebleken dat het BroodNood-fonds in Breda in een behoefte voorziet. Een meerwaarde leverde ook het zoeken van samenwerking met maatschappelijke partners in Tilburg (met het convenant ketensolidariteit horeca). De aanzetten voor een herstelagenda in Arnhem en Breda, en in mindere mate Tilburg, kunnen Oss inspireren hier ook expliciet werk van te maken, inspelend op het aflopen van de huidige lockdown.

Bijlage I: corona-steunmaatregelen van het Rijk

Gemeenten hebben hun rol in de sociaaleconomische ondersteuning van burgers en bedrijven vooral gezien als aanvullend op de ondersteuning van het Rijk. Gemeenten hebben, anders dan het Rijk, niet de middelen om een grootschalig ondersteuningsbeleid te financieren. Wel zijn ze, beter dan het Rijk, in staat om bij de ondersteuning maatwerk te realiseren en te voorkomen dat bepaalde groepen tussen wal en schip vallen. De gemeentelijke maatregelen kunnen echter niet goed worden begrepen zonder inzicht in de rol van de Rijksoverheid.

In deze bijlage is een inventarisatie opgenomen van de corona-steunmaatregelen van de Rijksoverheid. De informatie is afkomstig uit de brieven over de noodpakketten die het kabinet aan de Tweede Kamer heeft gestuurd. De bijlage is bedoeld als overzicht en bevat dan ook beperkte informatie over de inhoud van de maatregelen en indicaties voor de bedragen die met de verschillende maatregelen zijn genoemd. Een volledig overzicht is pas te verwachten als het stof rond de coronacrisis is opgetrokken.

Accent

Het accent van de corona-steunmaatregelen van het Rijk ligt op:

- Bieden van directe financiële ondersteuning voor bedrijven en ondernemers, bijvoorbeeld:
  - Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo).
  - Tijdelijke noodmaatregel overbrugging voor werkbehoud (NOW).
  - Tegemoetkoming ondernemers in getroffen sectoren (TOGS), later opgevolgd door de Tegemoetkoming Vaste Lasten (TVL).
- Verruimen van al beschikbare kredietfaciliteiten en borgstellingsregelingen, om bedrijven in staat te stellen bij andere partijen (zoals banken) te kunnen lenen om op die manier de coronacrisis te kunnen overleven. Voorbeelden zijn:
  - BMKB-C tijdelijke faciliteit onder de BMKB.
  - GO-C verruiming regeling Garantie Ondernemingsfinanciering.
  - Rentekorting kleine ondernemers op microkredieten Qredits.
  - Tijdelijke verruiming Borgstelling MKB Landbouwkredieten.
  - COL Corona overbruggingslening.
  - KKC (Klein Krediet Corona), overheidsgarantie op bankkredieten aan het MKB.

Snelle actie

De Rijksoverheid heeft al op 18 maart 2020 diverse maatregelen afgekondigd gericht op bedrijven en zelfstandigen:

Tijdlijn van genomen maatregelen: 1 maart 2020 tot heden	
datum	Beknopte toelichting op maatregel
18-3-2020	• Tozo 1 inkomenssteun voor ondernemers; • NOW 1 inkomenssteun voor werknemers; • TOGS tegemoetkoming ondernemers in getroffen sectoren;

	• Versoepeling inning, boetes en rente Belastingdienst 1; • BMKB-C tijdelijke faciliteit onder de BMKB; • GO-C verruiming regeling Garantie Ondernemingsfinanciering; • Rentekorting kleine ondernemers op microkredieten Qredits; • Tijdelijke verruiming Borgstelling MKB Landbouwkredieten;
25-4-2020	• COL Corona overbruggingslening
7-5-2020	• KKC (Klein Krediet Corona), overheidsgarantie op bankkredieten aan het MKB;
20-5-2020	• Tozo 2 • NOW 2 • TVL 1 tegemoetkoming vaste lasten MKB • Tweede tranche COL • Continuering BMKB-C en GO-C • Versoepeling inning, boetes en rente Belastingdienst 2;
doorlopend maat-werk	• Steunmaatregelen internationaal opererend Nederlands be-drijfsleven;
28-8-2020	• Tozo 3 • NOW 3 • TVL 2 • steunpakket culturele sector; • tegemoetkoming dierentuinen

Overzicht corona-steunmaatregelen Rijksoverheid: noodpakket 1, 2 en 3

Maatregel	Doelgroep	Plafond/ open einde	Gift/ Lening	Begrote cq beschikbare middelen (mln euro)			
				NP 1.0	NP 2.0	NP 3.0	Totaal
TOZO-gift	zelfstandige ondernemers	O	G	1.500	700	610	2.810
TOZO-lening	zelfstandige ondernemers	O	L	2.000	400		2.400
NOW	werkgevers	O	G	10.000	10.000	5.400	25.400
TOGS/TVL	ondernemers in getroffen sectoren	O	G	?	1.000	1820	2.820
Belastingdienst	alle ondernemingen	O	G	?			0
BMKB-C	MKB	O	L	?	1.500		1.500
GO-C	MKB	P	L	1.100	10.000		11.100
Qredits-C	KB	P	L	6			6
ML-C	ondernemers land- en tuinbouw	O	L	?			0
COL	innovatieve bedrijven		L		150		150
KKC	MKB		L		713		713
Steunmaatregelen	internationaal opererend bedrijfsleven	O					0
Steunpakket	instellingen culturele sector	P	G		360	482	842
Programmakosten	landelijke publieke omroep	P	G			19	19
Tegemoetkoming	dierentuinen	P	G			39	39
	evenementenbranche					0	
	reisbranche	P	L			160	
Totaal							47.799

Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo)

De Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo) is bedoeld voor zelfstandig ondernemers met en zonder personeel. De maatregel kreeg in het eerste noodpakket een looptijd 18 maart tot en met 31 mei 2020. De regeling bestaat uit twee delen:

- Een aanvullende uitkering voor levensonderhoud voor het geval het inkomen van de ondernemer door de coronacrisis tot onder het sociaal minimum daalt.
- Een lening voor bedrijfskapitaal om liquiditeitsproblemen als gevolg van de coronacrisis op te vangen.

De Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo) is gebaseerd op het Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz). De Tozo behelst een versoepeling van de voorwaarden waaraan een ondernemer moet voldoen om voor bijstandsverlening in aanmerking te komen. Er wordt geen toets gedaan op de levensvatbaarheid van de onderneming, er is geen partnertoets en er is geen vermogenstoets.
De regeling wordt uitgevoerd door de gemeenten. Gemeenten zullen volledig worden gecompenseerd voor het extra beroep op aanvullende bijstand, bedrijfskapitaal en uitvoeringskosten. Bij de presentatie van het eerste noodpakket raamde het Rijk de kosten van de regeling op maximaal € 1,5 tot € 2 mrd voor inkomensondersteuning (inclusief uitvoeringskosten) en € 2 mrd voor bedrijfskapitaal.
In het tweede noodpakket is de maatregel verlengd tot en met 31 augustus 2020. Daarbij zijn aanpassingen doorgevoerd in de voorwaarden. Voor de aanvullende uitkering gaat een partnertoets gelden. Voor de lening geldt een hoger maximumbedrag. Een ondernemer komt niet meer in aanmerking voor een lening als hij in surseance van betaling of faillissement verkeert. Het Rijk verwachtte ten tijde van het tweede noodpakket dat de kosten voor de maatregel voor 2020 als geheel € 0,7 mrd zouden bedragen voor inkomenssteun en € 0,4 mrd voor kapitaalverstrekkingen. Deze bedragen zijn inclusief uitvoeringskosten.
In het derde noodpakket is de maatregel verlengd tot 1 juli 2021. Per 1 oktober 2020 is een beperkte vermogenstoets ingevoerd in de vorm van een toets op beschikbare geldmiddelen. Per 1 januari wil de Rijksoverheid ondernemers meer gaan ondersteunen bij de voorbereiding op een nieuwe toekomst. Die ondersteuning wordt een taak van de gemeenten, die daartoe het instrumentarium van de Participatiewet zullen inzetten. Op 1 juli 2021 zal de Tozo ophouden te bestaan en zal de reguliere Bbz van toepassing zijn.

Tijdelijke noodmaatregel overbrugging voor werkbehoud (NOW)

NOW staat voor Tijdelijke noodmaatregel overbrugging voor werkbehoud. Deze noodmaatregel vervangt tijdelijk de werktijdverkorting-regeling, die als gevolg van de coronacrisis onder te grote druk was komen te staan. De eerste versie van de NOW is opgenomen in het eerste noodpakket dat de regering op 17 maart 2020 heeft gepresenteerd.
De regeling wordt uitgevoerd door het UWV. Werkgevers die te maken hebben met tenminste 20% verwacht omzetverlies kunnen, gerelateerd aan het omzetverlies, kunnen bij het UWV voor een periode van drie maanden een tegemoetkoming in de loonkosten aanvragen

ter hoogte van 90% van de loonsom. Per werknemer geldt een maximum van tweemaal het maximumdagloon voor de werknemersverzekeringen. De werkgever ontvangt daarbij een forfaitaire opslag voor werkgeverslasten van 30%. Bij de aanvraag committeert de werkgever zich vooraf aan de verplichting géén ontslag om bedrijfseconomische redenen aan te vragen voor zijn werknemers gedurende de periode waarover de tegemoetkoming ontvangen wordt. Wanneer de werkgever toch ontslag aanvraagt om bedrijfseconomische redenen, wordt een correctie toegepast ter grootte van 150% van de loonsom van de ontslagen werknemers.

In het tweede noodpakket, dat op 20 mei 2020 is gepresenteerd, blijft de NOW gedurende de maanden juni, juli, augustus en september van kracht. Wel wordt een aantal aanpassingen doorgevoerd. De forfaitaire opslag voor werkgeverskosten gaat omhoog van 30% naar 40%. De correctie bij ontslag om bedrijfseconomische redenen wordt bijgesteld van 150% tot 100%. Wel moet de werkgever bij een ontslag van meer dan 20 werknemers een akkoord bereiken over de ontslagen met een vertegenwoordiging van de werknemers. Bovendien wordt als aanvullende voorwaarde in de regeling opgenomen dat de werkgever zich inspant om werknemers te stimuleren om aan om- of bijscholing te doen.
In het derde noodpakket wordt een geleidelijke afbouw van de NOW-regeling aangekondigd. De looptijd van negen maanden is onderverdeeld in drie tranches van drie maanden. In de eerste tranche (het vierde kwartaal van 2020) wordt de tegemoetkoming verlaagd van 90% naar 80% van de loonsom. In de tweede tranche wordt het vergoedingspercentage verlaagd naar 70% en in de derde tranche naar 60%. De correctie bij ontslag om bedrijfseconomische redenen wordt geschrapt. In de derde tranche wordt het maximaal te vergoeden loon per werknemer verlaagd van twee maal het dagloon naar eenmaal het dagloon.

Tegemoetkoming ondernemers getroffen sectoren (TOGS)...

In het eerste noodpakket kondigt het kabinet aan dat er een noodloket komt voor een tegemoetkoming in de vorm van een gift voor de eerste nood bij ondernemers die direct zijn getroffen door overheidsmaatregelen ter bestrijding van de coronacrisis en die hun omzet daardoor geheel of grotendeels zien verdwijnen. De maatregel is slechts toegankelijk voor ondernemers uit een beperkt aantal sectoren.

Het noodloket krijgt later de naam Tegemoetkoming Ondernemers Getroffen Sectoren COVID-19 (TOGS). Via de TOGS kon een specifieke groep getroffen ondernemers een eenmalige tegemoetkoming van € 4.000 netto krijgen waarmee ze hun vaste lasten konden betalen. Voor de regeling komen ondernemers in aanmerking. Vooral kappers en ondernemers in de horeca maakten gebruik van de regeling. Bijna een kwart van de TOGS-uitkeringen ging naar bedrijven uit deze sectoren.

… en opvolger Tegemoetkoming vaste lasten MKB (TVL)

In het tweede noodpakket wordt de TOGS vervangen door de TVL (tegemoetkoming vaste lasten MKB). De TVL is bedoeld voor bedrijven in dezelfde sectoren als de TOGS. De TVL biedt deze bedrijven een tegemoetkoming die afhankelijk is van de omvang van het bedrijf, de hoogte van de vaste kosten en de mate van omzetderving. De vergoeding kan oplopen tot € 20.000 voor drie maanden.

In het derde noodpakket kondigt het kabinet een verlenging van de TVL aan met negen maanden. De voorwaarden worden geleidelijk aangescherpt. In het vierde kwartaal van 2020 komen (net als in de eerste en tweede periode) bedrijven uit getroffen sectoren in aanmerking als ze meer dan 30% omzetverlies hebben geleden. In het eerste kwartaal van 2021 wordt dit verhoogd tot 40% en in het tweede kwartaal van 2021 tot 45%. De vergoeding blijft gelijk aan 50% van de vaste lasten, maar om de grotere MKB-bedrijven beter te bedienen wordt het maximumbedrag verhoogd tot € 90.000 per drie maanden.

Verlaging voorlopige aanslagen, uitstel van betaling en verlaging boeterente

Op 12 maart 2020 heeft het kabinet aangekondigd dat de Belastingdienst bijzonder uitstel van betaling zal verlenen aan alle ondernemers die door de coronacrisis in liquiditeitsproblemen zijn gekomen of zullen komen. In het eerste noodpakket voegt het kabinet daaraan andere maatregelen toe. Zo wordt de invorderingsrente verlaagd van 4% tot 0,1% en kunnen ondernemers op verzoek een verlaging krijgen van de voorlopige aanslagen inkomstenbelasting en vennootschapsbelasting.

In het tweede noodpakket is de periode waarin ondernemers uitstel van betaling kunnen aanvragen verlengt tot 1 september 2020. Bovendien wordt het mogelijk gemaakt om uitstel van betaling aan te vragen voor betalingsverplichtingen op grond van EU-douanewetgeving. De verlaging van de invorderingsrente wordt verlengd tot 1 oktober 2020.

In het derde noodpakket is voorzien in een geleidelijke afbouw van de fiscale maatregelen die in de eerste twee pakketten zijn geïntroduceerd.

Kredietverlening, borgstelling en garantieregeling

Het kabinet heeft verschillende maatregelen getroffen om de toegang van het MKB tot de kapitaalmarkt open te houden. In het eerste noodpakket gaat het om de volgende maatregelen:

- Er is een tijdelijke faciliteit gecreëerd onder de Borgstellingsregeling voor het MKB (BMKB) voor kleine en middelgrote bedrijven die zijn getroffen door de coronamaatregelen. Onder deze faciliteit kunnen in de kern gezonde bedrijven een hogere borgstelling verkrijgen voor af te sluiten kredieten.
- Het kabinet heeft het garantiebudget van de regeling Garantie Ondernemersfinancie-

ring uitgebreid van € 400 miljoen tot € 1,5 miljard. Hiermee kan de maximale GO-faciliteit per onderneming worden verhoogd van € 50 tot € 150 miljoen.
- Het kabinet heeft € 6 miljoen beschikbaar gesteld aan Qredits om door corona getroffen ondernemingen een rentekorting te kunnen bieden op hun microkredieten.
- Het kabinet heeft de borgstelling voor werkkapitaal onder de regeling Borgstelling MKB Landbouwkredieten tijdelijk verruimd om de liquiditeitsproblemen van de land- en tuinbouw te verlichten.

Op 25 april 2020 heeft het kabinet besloten tot de instelling van een kredietfaciliteit voor groeibedrijven, namelijk de Corona-Overbruggingslening (COL). De kredietfaciliteit wordt uitgevoerd door de Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's). Het kabinet heeft voor dit overbruggingskrediet voor startups, scale-ups en innovatieve MKB-ers € 100 miljoen beschikbaar gesteld. De COL is een van de aanvullende maatregelen om ondernemers te ondersteunen vanwege de economische gevolgen van het coronavirus en is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met de ROM's en Techleap.nl.

In het tweede noodpakket is voorzien in een tweede tranche voor de COL ter grootte van € 150 miljoen.

BEA
economische
argumentatie

Bureau voor Economische Argumentatie
Stad van Cahen, Muurhuizen 104
3811 EL Amersfoort

t 06 - 43 03 51 16
e info@bea.nl
i www.bea.nl

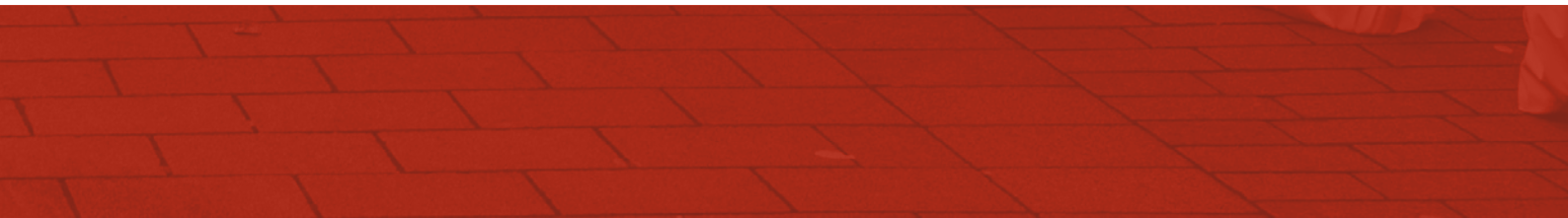

Rekenkamer Arnhem

Bijlage II

Deelrapport Arnhem inzet corona-steunmaatregelen

Zaaknummer: 517751

BEA
economische
argumentatie

Lokale steun in crisis

Vergelijking van corona-steunmaatregelen in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Deelrapport gemeente Arnhem

Maart 2020 werd Nederland overvallen door het coronavirus. Zowel inwoners als instellingen, bedrijven en zzp'ers werden hard geraakt in hun inkomsten, met name ook door maatregelen van de overheid om het virus te stoppen. Voor de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg en de Rekenkamercommissie Oss bracht BEA in beeld welke maatregelen deze gemeenten namen om de schade te beperken en hoe de raden daarbij betrokken waren.

REKENKAMER BREDA

Rekenkamer Arnhem

Gemeente Oss
Rekenkamercommissie

Rekenkamer | Tilburg

Versie 9 maart 2021

Eindrapport

Lokale steun in crisis
Vergelijking van corona-steunmaatregelen
in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Deelrapport gemeente Arnhem

OPGESTELD OP VERZOEK VAN:

Rekenkamer Arnhem, Rekenkamer Breda, Rekenkamer Tilburg en Rekenkamercommissie Oss

DATUM

9 maart 2021

OPGESTELD DOOR:

Drs. H.M. (Herbert) ter Beek MPM
i.s.m. drs. M.A. (Michiel) Langman van Affect Strategie en Economie

VOOR INFORMATIE:

Bureau voor Economische Argumentatie

Adres: Stad van Cahen
Muurhuizen 104
3811 EL Amersfoort
Telefoon: 06 – 430 35 116
E-mail: info@bea.nl
Website: www.bea.nl

Inhoud

Voorwoord 1

Antwoorden op onderzoeksvragen 2

1 Aanleiding, doel en vraagstelling 7
1.1 Lokale corona-steunmaatregelen in aanvulling op aanbod van Rijk 7
1.2 Welke maatregelen treffen gemeenten en hoe is raad betrokken? 7
1.3 Leeswijzer 10

2 Reactie Arnhem op corona: aanpak en organisatie 11
2.1 Opzet van een crisisorganisatie 11
2.2 Lokale en regionale crisismaatregelen op diverse beleidsvelden 15

3 Overzicht van genomen corona-steunmaatregelen 18
3.1 Tijdlijn: van crisis naar 'herpakken' naar uitwerken van een herstelagenda 18
3.2 Aantal corona-steunmaatregelen met uitsplitsing naar categorie 31

4 Informatiepositie en rol van de gemeenteraad 36
4.1 Betrokkenheid van de raad op sleutelmomenten en breder 36
4.2 Beeld van raadsleden over hun rol en betrokkenheid 38

5 Meegewogen belangen en risico's & gemaakte afwegingen 43
5.1 Omgaan met (financiële) risico's 43
5.2 Meegewogen belangen bij gemaakte beleidskeuzes 48

Bijlage I: andere maatregelen dan corona-steunmaatregelen 52

Voorwoord

In opdracht van de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg en de Rekenkamercommissie van Oss heeft Bureau voor Economische Argumentatie (BEA) in de periode van eind oktober 2020 tot en met februari 2021 onderzoek gedaan naar door de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg genomen corona-steunmaatregelen en de wijze waarop de raden daarover zijn geïnformeerd en zijn betrokken bij besluitvorming over deze maatregelen.

Het onderzoek heeft geresulteerd in een **hoofdrapport**, met daarin antwoorden op de geformuleerde onderzoeksvragen en een inventarisatie van 'lessons learned'. Het hoofdrapport is zelfstandig leesbaar. Voor een meer diepgaande uitwerking van de onderzoeksvragen op het niveau van de afzonderlijke gemeenten verwijst BEA naar de het betreffende **deelrapport**. De beantwoording van de onderzoeksvragen gericht op 'lessons learned' en hoe de raad in voorkomende gevallen beter in positie kan komen, is te vinden in het hoofdrapport.

Het voorliggende rapport is het deelrapport gericht op de **gemeente Arnhem**.

Het onderzoek is uitgevoerd onder aansturing van een begeleidingscommissie onder leiding van Astrid van der Klift met daarin vertegenwoordigers vanuit de vier betrokken rekenkamer(commissie)s. BEA wil Meriam de Lange en Maaike van Elteren (namens Rekenkamer Arnhem), Hans Verdellen (namens Rekenkamer Arnhem en Rekenkamer Breda), Juliët Wiggers (Rekenkamer Breda), Margriet van Tulder en Astrid van der Klift (namens Rekenkamercommissie Oss) en Deborah van Gestel en Theo van Mullekom (namens Rekenkamer Tilburg) graag hartelijk danken voor hun inhoudelijke inbreng in het onderzoek, het meedenken over de wijze waarop de resultaten het beste konden worden weergegeven en in het algemeen het bijdragen aan het ontsluiten van informatie ten behoeve van het onderzoek.

Het onderzoek is uitgevoerd door ondergetekende namens BEA en Michiel Langman van Affect Strategie en Economie. De betrokkenheid van de vier rekenkamer(commissie)s laat onverlet dat het voorliggende onderzoek volledig voor rekening komt van BEA.

Amersfoort, 9 maart 2021

Bureau voor Economische Argumentatie
namens deze

Herbert ter Beek
herbert.ter.beek@bea.nl

Antwoorden op onderzoeksvragen

Vraagstelling voor B3A-onderzoek: centrale vraagstelling en deelvragen	
Onderzoeksvraag	Antwoord
1. Welke landelijke, regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn op welk moment en met welk doel genomen in de deelnemende gemeenten (ambitie is een globaal overzicht)? Welke steunmaatregelen hebben de gemeenten zelf genomen waarbij de raden actief betrokken hadden kunnen worden?	• In paragraaf 3.2 is een overzicht opgenomen van de door de gemeente Arnhem genomen corona-steunmaatregelen. BEA heeft in ieder geval 40 maatregelen geïnventariseerd die kunnen worden gezien als corona-steunmaatregelen. • De maatregelen vallen voornamelijk in de volgende categorieën: ➢ Uitstel van lokale belastingen en aan de gemeente te betalen facturen. ➢ Coulante houding t.o.v. huurders van gemeentelijk vastgoed (uitstel, mogelijk afstel). ➢ Doorbetalen van subsidie aan instellingen ook als zij vanwege corona verwachte prestaties niet kunnen leveren. ➢ Faciliteren van instellingen of bedrijven om zich aan te passen aan gewijzigde omstandigheden (bijvoorbeeld verruiming expeditietijden supermarkten t.b.v. ouderenuurtje, verruiming terrassen, mogelijkheid voor evenementen om een nieuwe datum te kiezen). ➢ Informatievoorziening over de crisis door middel van een website www.voorelkaarinarnhem.nl[1], verschaffen van informatie voor ondernemers via www.arnhem.nl en via e-mailadres ondernemen@arnhem.nl en samenwerking van gemeentelijke klantenservice, afdeling Economie en Bureau Zelfstandigen (‘loket 1,5 meter’). ➢ Stimuleren van centrumondernemers (horeca, retail) door inzet van ‘City Hosts’ en door met Stadsmarketing Arnhem inzetten van ‘Dit is Pas Arnhem’ waarmee een ‘pluim’ voor iemand kan worden gekocht bij lokale onder-

[1] De website www.voorelkaarinarnhem.nl is een initiatief van enkele instellingen op het gebied van sociaal werk (MVTA, Rijnstad en SWOA). Vanwege het stoppen van groepsactiviteiten hebben zij gezocht naar andere wegen waarlangs zij de Arnhemmers konden bereiken. De gemeente ondersteunt Voor Elkaar in Arnhem (onder de noemer ‘Samen Voor Elkaar in Arnhem’) en ziet het initiatief als een waardevolle samenwerkingspartner.

	nemers en het 'aan de praat houden' van de economie in het algemeen door het besluit tot anticyclisch investeren. ➢ In het verlengde van het ondersteunen van ondernemers of organisaties bij het opvangen van de gevolgen van de coronacrisis, zet de gemeente ook in op bewustwording van en inzicht in de financiële problemen die ontstaan, door de pilot 'Geldzaken & Ondernemen', door de partners in 'Vroeg Erop Af' te verzoeken mensen met betalingsachterstanden te benaderen en te attenderen op hulpmogelijkheden en in samenwerking met Rijnstad laagdrempelige budgetchecks aan te bieden voor mensen met inkomensdaling. ➢ Matchen van bijdragen van Rijk en provincie voor culturele instellingen in landelijke Basisinfrastructuur (BIS) en nemen van gerichte maatregelen ten behoeve van overige culturele organisaties. • Daarnaast heeft de gemeente specifieke regelingen getroffen gericht op bijvoorbeeld leveren van laptops aan scholen ten behoeve van huishoudens op het sociaal minimum en.
2. Op basis waarvan zijn afwegingen en beslissingen genomen inzake corona-steunmaatregelen in de deelnemende gemeenten? Zijn daarbij risico's onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes en zijn daarvoor passende maatregelen getroffen?	• De gemeente Arnhem heeft in een raadsbrief d.d. 19 mei 2020 geformuleerd waar de beleidsmatige accenten liggen wat betreft het opvangen van de coronacrisis. De focus ligt op twee 'urgente impactthema's: ➢ Sociaalmaatschappelijk (welzijn en zorg). ➢ Sociaaleconomisch (economie, werk en inkomen). Daarnaast blijkt uit de deskresearch en uit gesprekken dat er in Arnhem ook veel aandacht was voor onderwijs en kinderopvang. • Het college heeft verder op 19 mei 2020 in een raadsbrief een afwegingskader corona 2020-2021 voorgelegd aan de raad. Uitgangspunten voor het beoordelen van mogelijke corona-steunmaatregelen zijn met name: ➢ Keuze voor generieke maatregelen en het opstellen van een afwegingskader voor het toepassen van aanvullend eventueel benodigd maatwerk. ➢ De mate waarin betrokkenen risico lopen is

	van belang bij het bepalen van de eventuele wenselijkheid van steun door de gemeente. ➢ Aanvullend op toegekend uitstel van betaling van huur of gemeentelijke belasting is onder voorwaarden (gedeeltelijk) kwijtschelding mogelijk indien zonder deze (gedeeltelijke) kwijtschelding het voortbestaan van organisaties in gevaar kan komen en/of sprake zal zijn van een faillissement waarbij naast maatschappelijke effecten de gemeente ook financiële verliezen van oninbare huren moet dragen en met leegstand te maken krijgt. ➢ Voordat de gemeente steun verleent, moet de betreffende vereniging, instelling of bedrijf eerst een beroep hebben gedaan op de rijksregelingen. “Het college ziet deze regelingen als ‘voorliggend’”. ➢ De gemeente hanteert als basishouding verder dat de gemeente wel coulant wil zijn maar bij subsidiepartners ook kijkt naar eventuele alternatieve inzet (bijvoorbeeld heeft een aantal organisaties zich ingezet voor de noodopvang op scholen). • Op 2 juni 2020 is door het college de zogenoemde ‘Arnhemse aanpak: de weg vooruit’ (uit de coronacrisis) gepubliceerd. In deze aanpak is nog eens bevestigd dat gericht wordt op ‘oog hebben voor kwetsbare groepen’, ‘overeind houden van de stedelijke infrastructuur’ en dat de gemeente altijd in verbinding blijft met de stad[2].
3. Welke belangen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen in de deelnemende gemeenten?	• Eén van de uitgangspunten uit het Arnhems afwegingskader corona 2020-2021 betreft de keuze voor incidentele maatregelen en niet voor maatregelen met een structurele doorwerking. Hiermee beperkt de gemeente ook de financiële consequenties van maatregelen. • De financiële impact van corona, voor zowel inwoners, bedrijven en instellingen als ook voor de gemeente zelf, is een belang dat in Arnhem, ook in de raad, veel aandacht krijgt. De raad heeft op 2 april 2020 een motie aangenomen

[2] In de raadsbrief van 2 juni 2020 zijn niet alleen deze uitgangspunten opgenomen. De raadsbrief bevat ook een groot aantal nieuwe corona-steunmaatregelen en acties van de gemeente. Zie hiervoor paragraaf 3.1.

	gericht op het door het college ontwikkelen van scenario's om zo beter inzicht en meer sturingsinformatie te ontwikkelen. • Het gewicht dat wordt toegekend aan (inzicht in en beheersing van) de financiële gevolgen van corona blijkt uit het feit dat ambtelijk een 'corona finance team' is ingesteld (naast een ABC-team gericht op beleidsinterventies). • Ten behoeve van de beheersing van de financiele risico's is verder een corona-dashboard ontwikkeld. Dit dashboard is op 24 juni gepresenteerd. Op 19 mei 2020 stuurt het college een raadsbrief met als onderwerp 'Aanpak en scenario's coronacrisis' en een uiteenzetting op de volgende aspecten: ➢ Crisisbeheersing corona. ➢ Financiële impact corona. ➢ Beleidsmatige impact corona. ➢ Begroting 2021-2024. • Zoals hiervoor toegelicht, is er in Arnhem zowel bij college als in de raad vanaf het begin aandacht voor zowel sociaalmaatschappelijke als sociaaleconomische problemen als gevolg van corona, naast aandacht voor financiën. Door de gemeenteraad is een groot aantal moties opgesteld en raadsvragen ingediend, waarbij die voor een groot deel betrekking hebben op de kwetsbare groepen in de samenleving en hoe die geraakt worden door corona. Het college heeft in een raadsbrief van 18 maart 2020, met daarin een pakket eerste maatregelen, een thematische indeling gevolgd die daarna consequent is gehandhaafd en waardoor wordt bijgedragen aan de balans in de aandacht voor de verschillende relevant geachte belangen (thema's zijn kinderen en onderwijs; economie, cultuur, sport en evenementen; werk en inkomensondersteuning; zorg en welzijn; overig). • De afweging hoeveel middelen per thema worden ingezet, is gemaakt door het college waarbij de gemeenteraad door middel van raadsvragen en moties invloed uitoefent en met name om meer aandacht of extra inzet vraagt voor bepaalde thema's of accenten daarbinnen. Het college heeft in principe de van het Rijk ontvangen com-

	pensatiemiddelen rechtstreeks doorgeleid naar het betreffende beleidsveld.
4. Op welke wijze kwamen de raden in de deelnemende gemeenten in positie voor de uitvoering van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van corona-steunmaatregelen?	• Er is door de gemeenteraad in Arnhem een groot aantal raadsvragen geformuleerd, vanaf de start van de coronacrisis, en er is ook regelmatig gebruik gemaakt van de mogelijkheid om via moties accenten te leggen. • Het college heeft de raad via griffie en presidium direct aangeboden om vooral aan te geven wanneer er vragen zijn, zodat daar aandacht aan kan worden besteed in de corona-raadsbrieven. Naast de bestaande mogelijkheid van ex artikel 44-vragenen technische vragen is daar regelmatig gebruik van gemaakt. De antwoorden worden dan gedeeld met de hele raad. • De raad is verder betrokken bij de keuzes die opgenomen zijn in het afwegingskader corona 2020-2021 en de inrichting van de 'Arnhemse aanpak'. De raad heeft met beide bepalende documenten ingestemd. • De raad heeft verder bij motie het college gevraagd om door middel van het opstellen van scenario's stuurinformatie te genereren en inzicht te ontwikkelen in de mogelijke gevolgen van corona en de financiële risico's. • De volksvertegenwoordigende rol van de raad klinkt door in aandacht die is gevraagd voor effecten van corona waar inwoners direct last van ondervinden. Voorbeelden betreffen raadsvragen over gevolgen van corona voor mensen met een beperking, de zorg voor zorgverleners en bewoners van verpleeghuizen en de impact van corona op gebedshuizen. • Fracties in de raad geven verder aan, in reactie op voor het onderzoek voorgelegde vragen, dat zij behalve door inwoners ook door allerlei instellingen, bedrijven en instellingen zijn benaderd vanwege corona, bijvoorbeeld door de horeca die het moeilijk heeft, door MKB-bedrijven en zzp'ers voor wie hetzelfde geldt en door zorginstellingen, verpleeginstellingen, sportverenigingen en culturele instellingen.

***

1 Aanleiding, doel en vraagstelling

1.1 Lokale corona-steunmaatregelen in aanvulling op aanbod van Rijk

Maatregelen rijksoverheid…

Nadat eind februari 2020 in Nederland de eerste besmettingen met COVID-19 (hierna: corona) werden geconstateerd, heeft het kabinet medio maart diverse maatregelen genomen om ondernemers en burgers te steunen die hard geraakt worden door de gevolgen van corona. Het ging om drie tijdelijke overbruggingsmaatregelen: overheidsgaranties onder voorwaarden voor bedrijven die liquiditeitssteun zoeken bij banken vanwege fors afgenomen inkomsten, uitstel van belastingen en de mogelijkheid beroep te doen op deeltijd-WW. Kort daarna zijn de volgende maatregelen afgekondigd:

- Tijdelijke noodmaatregel overbrugging voor behoud werkgelegenheid (NOW) op basis waarvan tot 90 procent van de loonkosten, afhankelijk van de omzetdaling, wordt vergoed.
- Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo), op basis waarvan onder voorwaarden aanvulling van het inkomen tot het sociaal minimum mogelijk is zonder vermogens- of partnertoets.
- Beleidsregel tegemoetkoming ondernemers getroffen sectoren (TOGS), bestaande uit een eenmalige gift onder voorwaarden van € 4.000 voor ondernemingen met bepaalde SBI-codes.

Tegelijk met deze nieuwe maatregelen zijn diverse bestaande regelingen opengesteld voor ondernemers en zelfstandigen. Het gaat onder meer om regelingen als borgstelling MKB-kredieten (BMKB-C), verruiming BMKB voor lenen bij banken, mogelijkheid van belastinguitstel en verlaging van winstbelasting enzovoort.

… aangevuld met lokale maatregelen

Op het moment dat het kabinet zich beraadt over steunmaatregelen, beraden zich ook gemeenten op maatregelen. Dit geldt ook voor de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg. Omdat het coronavirus tot grote en acute (financiële) problemen leidt bij inwoners, ondernemers, zzp'ers en instellingen, is er bij gemeenten de wens getroffenen te steunen.

1.2 Welke maatregelen treffen gemeenten en hoe is raad betrokken?

Dilemma

Omdat het coronavirus tot grote en acute (financiële) problemen leidt bij ondernemers, zzp'ers, inwoners en instellingen, is er bij gemeenten de wens getroffenen te steunen. Het acute karakter van de problemen noopt tot snelle besluitvorming. Deze omstandigheden kunnen er toe leiden dat besluiten op andere wijze plaatsvinden dan anders en dat de gemeenteraad minder in positie is gebracht om 'er iets van te vinden'. De geschetste situatie vormde voor de Rekenkamercommissie Oss en de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg aanleiding tot een onderzoek naar de corona-steunmaatregelen.

De door de B3A-rekenkamers geformuleerde vraagstelling richt zich op inzicht verschaffen in welke maatregelen zijn getroffen en op de wijze waarop de besluitvorming over deze maatregelen plaatsvond en welke belangen daarbij zijn meegenomen. Een ander belang-

rijk accent in het onderzoek is de rol van de gemeenteraad bij de besluitvorming over corona-steunmaatregelen en welke rol zij had kunnen of had moeten spelen en hoe de gemeenteraad in voorkomende gevallen 'goed' of 'beter' in positie gebracht kan worden.

Vraagstelling voor B3A-onderzoek: centrale vraagstelling en deelvragen	
Centrale vraagstelling	• Welke regionale/lokale corona-steunmaatregelen zijn er tot op heden in de aan het onderzoek deelnemende gemeenten genomen? • Op basis van welke afwegingen en belangen en met onderkenning van welke risico's? • En wat is de informatiepositie en de rol van de gemeenteraden daarbij geweest – ook in relatie tot de kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende rol in het verdere vervolg van de corona-crisis?
Deelvragen	1. Welke landelijke, regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn op welk moment en met welk doel genomen in de deelnemende gemeenten (ambitie is een globaal overzicht)? Welke steunmaatregelen hebben de gemeenten zelf genomen waarbij de raden actief betrokken hadden kunnen worden?
	2. Op basis waarvan zijn afwegingen en beslissingen genomen inzake corona-steunmaatregelen in de deelnemende gemeenten? Zijn daarbij risico's onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes en zijn daarvoor passende maatregelen getroffen?
	3. Welke belangen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen in de deelnemende gemeenten?
	4. Op welke wijze kwamen de raden in de deelnemende gemeenten in positie voor de uitvoering van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van corona-steunmaatregelen?
	5. Op welke wijze kunnen de raden in de deelnemende gemeenten hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van verder crisisbeleid in de komende periode verstevigen?
	6. Wat kunnen de deelnemende gemeenten van elkaar leren bij het versterken van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken?

Afbakening corona-steunmaatregel

In samenspraak met de opdrachtgevende rekenkamers en rekenkamercommissie is een pragmatische afbakening gekozen van het begrip 'corona-steunmaatregel'. Als corona steunmaatregelen worden opgevat door de gemeente, alleen of in samenwerking met derden, genomen maatregelen

- ter compensatie van weggevallen of afgenomen inkomsten vanwege corona of gericht op het voorkomen dan wel beperken van inkomstendaling

bij

  - inwoners
  - instellingen (al dan niet gesubsidieerd)
  - verenigingen
  - bedrijven en zzp'ers
- en maatregelen die gericht zijn op het bevorderen van de informatievoorziening over de mate waarin en de wijze waarop corona van invloed is op de inkomsten van genoemde groepen[3].

De inkomstendaling kan hierbij het gevolg zijn van corona, bijvoorbeeld als ondernemers ziek worden vanwege corona en hun zaak daardoor omzetverlies leidt, maar het kan ook het gevolg zijn van door de overheid genomen maatregelen om de verspreiding van corona tegen te gaan. De 1,5 meter-maatregelen hebben grote gevolgen voor bijvoorbeeld winkels en horeca en dit geldt in sterkere mate uiteraard voor een lockdown. Daarnaast is van belang dat mensen hun gedrag aanpassen en ook daarom bijvoorbeeld minder winkels bezoeken en meer online kopen.
Corona-steunmaatregelen kunnen de vorm aannemen van directe financiële ondersteuning, maar het kan ook in de vorm van bijvoorbeeld kredietverschaffing, uitstel van betaling van lokale lasten of het faciliteren van bedrijven of instellingen om extra inkomsten te genereren binnen de veranderende context van een 'corona-samenleving'.

Van breed naar gericht verdiepen

In het onderzoek is 'breed' gestart met een inventarisatie van de door de gemeente genomen maatregelen, om vervolgens te focussen en te verdiepen op de specifiek als corona-steunmaatregel op te vatten maatregelen. De scheidslijn tussen beide soorten-maatregelen is niet volledig hard te trekken[4]. In bijlage I is een overzicht opgenomen van 'overige' maatregelen waarvan door BEA is geoordeeld dat deze niet passen binnen de hiervoor toegelichte definitie van corona-steunmaatregelen.

---

[3] Deze afbakening van corona-steunmaatregelen stelt (compensatie van) gedaalde inkomsten centraal. Door de ambtelijke contactpersoon voor het onderzoek is in het ambtelijk wederhoor aangegeven dat er ook andere 'schade' is als gevolg van corona en dat de gemeente zich daar bij het beperken van de schade van corona ook op gericht heeft. Het gaat dan bijvoorbeeld om het organiseren van zomerscholen om extra te investeren in de schoolgaande jeugd, om inspanningen op het gebied van sport en jeugdwelzijn om kinderen en jongeren actief te houden of criminele verleidingen tegen te gaan. Een ander voorbeeld betreft het organiseren van extra opvang voor dak- en thuislozen. In bijlage I is een overzicht opgenomen van maatregelen die de gemeente Arnhem heeft genomen om in bredere zin (niet behorend tot de focus van het onderzoek waarbij gericht is op corona-steunmaatregelen) de schade vanwege corona te beperken.

[4] Een voorbeeld betreft de inzet van de gemeente Arnhem in het regionale verband van het WerkgeversServicePunt (WSP) Midden-Gelderland. Het WSP heeft met het initiatief Midden-Gelderland Werkt Door ingezet op het bij elkaar brengen van werkgevers om capaciteitsvraagstukken op te lossen. Het uiteindelijke doel is om zo er aan bij te dragen dat mensen hun baan en salaris behouden (waardoor dit initiatief volgens de gehanteerde afbakening van corona-steunmaatregel kan worden gezien als een corona-steunmaatregel), zich waardevol blijven voelen en de economie zo goed als het kan doordraait.

1.3 Leeswijzer

De opbouw van het voorliggende deelrapport voor Arnhem is als volgt:

- Hoofdstuk 2: toelichting op de wijze waarop de gemeente heeft gereageerd op de corona-uitbraak, toegespitst op de door de gemeente gehanteerde crisisorganisatie en op de eerste corona-steunmaatregelen in maart 2020.
- Hoofdstuk 3: toelichting op de door de gemeente genomen corona-steunmaatregelen, wat betreft tijdlijn en categorisering van deze maatregelen.
- Hoofdstuk 4: beschouwing van de wijze waarop de gemeenteraad is betrokken bij de besluitvorming over de corona-steunmaatregelen, onder andere blijkend uit ingediende raadsvragen en moties.
- Hoofdstuk 5: toelichting op de belangen en risico's die door de gemeente, met name door het college en de raad, zijn betrokken bij de besluitvorming over corona-steunmaatregelen, met in paragraaf 5.1 aandacht voor financiële risico's en in paragraaf 5.2 aandacht voor overige aspecten en bij de te maken afwegingen gehanteerde uitgangspunten.
- Bijlage I bevat een overzicht van door de gemeente genomen maatregelen die op basis van de voor het voorliggende onderzoek gehanteerde afbakening niet worden gezien als corona-steunmaatregelen.

2 Reactie Arnhem op corona: aanpak en organisatie

2.1 Opzet van een crisisorganisatie

Uitbraak in zusterstad Wuhan…

Op 31 januari 2020 maakt de burgemeester in een raadsbrief[5] voor het eerst melding van de uitbraak van het coronavirus. Daarbij speelt mee dat de uitbraak zich concentreert in de Arnhemse zusterstad Wuhan in China. De burgemeester informeert de raad dat het Corona-virus een meldingsplichtige A-ziekte is en dat daarom de regie en leiding van de bestrijding van de ziekte in handen is van de minister van Volksgezondheid. Maatregelen worden landelijk afgestemd en de minister kan regels stellen die noodzakelijk zijn voor de bestrijding van de ziekte. De minister kan vervolgens de voorzitter van de Veiligheidsregio opdragen de bestrijding ter hand te nemen. Het bestuur van de Veiligheidsregio zorgt er voor dat de voorbereidingen hiertoe worden getroffen. De uitvoering is dan vervolgens in handen van de GGD. De burgemeester meldt dat op de gemeentelijke website een nieuwsbericht is geplaatst om Arnhemmers te informeren waar zij meer informatie kunnen vinden en waar ze terecht kunnen met hun vragen

… ook Arnhem geraakt

Op 5 maart 2020 bericht de burgemeester de raad dat een inwoner van Arnhem is besmet met het Corona-virus (COVID-19)[6]. Het gaat om een vrouw die de week daarvoor met haar gezin in Noord-Italië op vakantie is geweest.

Op 12 maart 2020 bericht de burgemeester de raad[7] over de stand van zaken in de bestrijding van het coronavirus en meldt dat de minister--president een persconferentie heeft gegeven waarin hij nadere maatregelen voor de bestrijding van het coronavirus heeft toegelicht. Redenen hiervoor zijn dat de bron van de besmetting van coronapatiënten op diverse plekken in Nederland niet meer te herleiden is. Tevens neemt de druk op onze zorgvoorzieningen dermate toe dat de maatregelen zijn uitgebreid. De genomen maatregelen zijn een aanwijzing van de minister van Volksgezondheid conform de Wet Publieke Gezondheid en zijn niet vrijblijvend. Ze gaan direct in en gelden tot en met het einde van deze maand. In de brief meldt de burgemeester verder dat de impact van de maatregelen groot is. Als voorbeelden van hoe het Arnhem raakt geeft hij aan dat evenementen als de Snuffelmarkt en de concerten van de Snollebollekes in het Gelredome, de programmering in Musis en vele sportactiviteiten niet meer kunnen doorgaan.

---

5 Gemeente Arnhem, burgemeester Marcouch, raadsbrief met onderwerp: *Uitbraak Corona-virus* (1), 31 januari 2020.

6 Gemeente Arnhem, burgemeester Marcouch, raadsbrief met onderwerp: *Update Corona-virus*, 5 maart 2020.

7 Gemeente Arnhem, burgemeester Marcouch, raadsbrief met onderwerp: *Update Corona-virus*, 12 maart 2020.

BEA

Opschaling naar GRIP-4

De burgemeester geeft verder aan dat alle veiligheidsregio's zijn gevraagd op te schalen naar GRIP-4. Hij geeft aan dat dit betekent dat hij voornemens is vanuit zijn rol als voorzitter van de Veiligheidsregio een Regionaal Beleids Team (RBT) te formeren om de coördinatie van de bestrijding aan te sturen. Opschaling naar GRIP-4 betekent dat opgeschaald wordt van een lokale naar een regionale aanpak:

GRIP-3	GRIP-4
• Situatie waarbij er sprake is van (dreigende) maatschappelijke onrust, komen in aanmerking voor GRIP-3. • In deze situaties komt de burgemeester in beeld. • Hij laat zich ondersteunen door een gemeentelijk beleidsteam (GBT) met vertegenwoordigers van de belangrijkste betrokken organisaties.	• Omdat niet elke ramp of crisis zich aan de gemeentegrenzen houdt, is er ook nog een GRIP-4. • Dan gaat het om situaties waarin de ramp of crisis de grenzen van een gemeente overstijgt (of als de betreffende gemeente de situatie niet alleen aankan). • In zo'n situatie, zo is in de wet bepaald, krijgt de voorzitter van de veiligheidsregio de leiding en wordt er een regionaal beleidsteam (RBT) gevormd.

Op 15 maart bericht de burgemeester de raad dat het kabinet aanvullende maatregelen heeft genomen. Onder meer de horeca moet vanaf 18 uur die dag sluiten tot in ieder geval 6 april en dit geldt ook voor onder meer coffeeshops, seksinrichtingen, sauna's, sportlocaties, en sport- en fitnessclubs. Hij bericht dat in Arnhem direct handhavers de straat op zijn gegaan om ondernemers te informeren en op hun verantwoordelijkheid te wijzen indien nodig. De burgemeester geeft aan dat de nieuwe maatregelen ook de gemeentelijke dienstverlening en organisatie raken. De gemeente wil de dienstverlening aan inwoners en bedrijven overeind houden en bekijkt daarom de kritische processen zoals burgerzaken, telefonische dienstverlening, ICT-beheer en diverse Werk en Inkomen-processen. Inwoners wordt gevraagd zoveel als mogelijk zaken digitaal af te handelen.

Maatregelen veiligheidsregio

Als voorzitter van de Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (VGGM) heeft de burgemeester van Arnhem vanaf de uitbraak van het coronavirus een coördinerende rol in de wijze waarop de gemeente Arnhem, in samenwerking met de andere gemeenten in deze regio, heeft gereageerd op het uitbreken van corona. De door de voorzitter van de veiligheidsregio genomen besluiten betreffen onder meer:

- Verboden samenkomsten en evenementen.
- Niet in acht nemen veilige afstand.
- Verboden openstelling inrichtingen[8].

[8] De toelichting laat zien welke impact deze maatregel heeft c.q. welke sectoren en beroepen de maatregel raakt: eet- en drinkgelegenheden, sport- en fitnessgelegenheden, sauna's, seksinrichtin-

- Verbod uitoefenen contactberoepen.
- Verboden gebieden en locaties.
- Beëindigen van voorzieningen personenvervoer.
- Verboden openstelling onderwijsinstellingen.
- Verboden openstelling kinderopvang.
- Verboden toegang zorginstellingen en woonvormen voor ouderenzorg.

In een raadsbrief van 26 maart 2020 wordt toegelicht dat een en ander in een noodverordening is opgenomen die voortvloeit uit een aanwijzing van de minister van VWS aan de veiligheidsregio's, waaronder VGGM.

De wijze waarop de gemeente Arnhem heeft gereageerd op de crisis kent twee aspecten:
- Er is een crisisorganisatie opgezet, zoals hiervoor toegelicht, aansluitend op de veiligheidsregio, gericht op de uitvoering van noodverordeningen en het treffen van andere maatregelen op het terrein van veiligheid en gezondheid.
- Daarnaast heeft de gemeente zich georganiseerd in relatie tot de crisis, met als doel om er zo goed mogelijk mee om te gaan en de bijkomende negatieve effecten zoveel mogelijk te beperken of te voorkomen, ook in samenwerking met maatschappelijke partners.

Begin mei 2020 wordt de crisisorganisatie als volgt toegelicht, toegespitst op het opstellen van een Perspectiefnota als voorbereiding voor de begroting voor het komende jaar 2021. De 'staande' organisatie van de gemeente Arnhem is aangevuld met een crisisorganisatie en twee werkgroepen gericht op respectievelijk financiële impact (Corona Finance Team, CFT) en beleidsinterventies (ABC-team):

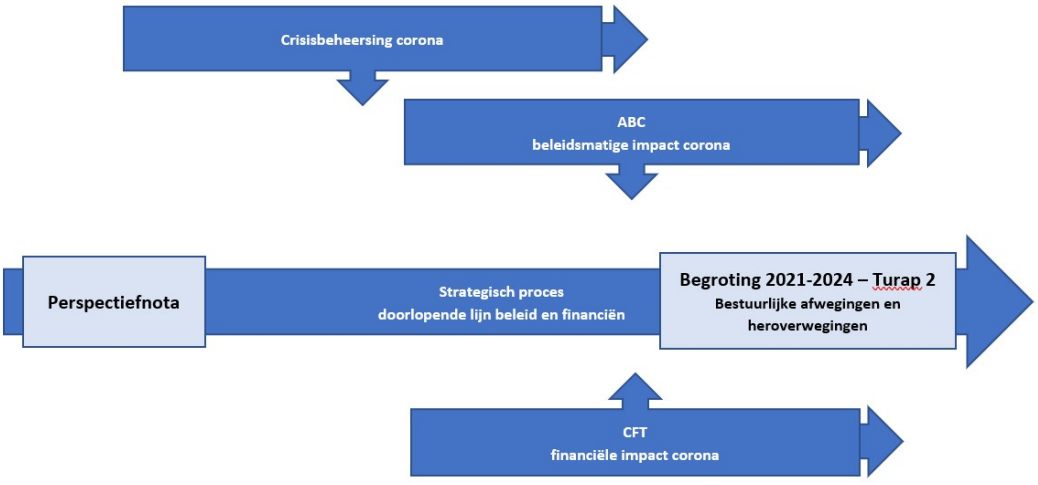

gen, coffeeshops, speelautomatenhallen, inrichtingen waar op de uiterlijke verzorging gerichte contactberoepen worden uitgeoefend.

BEA

Organisatie aanpak

Binnen de gemeente Arnhem is aanvankelijk burgemeester Marcouch coördinerend portefeuillehouder voor corona, met alle wethouders verder in het crisisteam. Uiteindelijk is op bestuurlijk niveau gekozen voor collegiale verantwoordelijkheid bij het oppakken van de coronacrisis. Er is intensief samengewerkt tussen portefeuilles. Bijvoorbeeld waren twee wethouders met name betrokken bij maatregelen met betrekking tot evenementen (portefeuillehouders evenementen en openbare orde) en vier bij de maatregelen gericht op inrichting en uitbreiding van terrassen (portefeuillehouders economische zaken, openbare orde, toerisme en recreatie en financiën over het al dan niet in rekening brengen van leges). De portefeuillehouder financiën was verder coördinerend wat betreft het in beeld brengen van de financiële impact van de corona-crisis en het opstellen van een corona-dashboard. Met name betrokken portefeuillehouders waren de burgemeester (vanwege zaken die raken aan openbare orde en veiligheid) en de wethouders economische zaken, financiën, de wethouder evenementen, toerisme en recreatie met tevens jeugd in zijn portefeuille en de wethouder werk en inkomen met tevens welzijn en maatschappelijke opvang in haar portefeuille.

Op ambtelijk niveau is er een Corona Finance Team in het leven geroepen en een ABC-team dat zich richt op noodzakelijke beleidsinterventies. Op ambtelijk niveau is er sprake van intensieve informatie-uitwisseling, onder meer met behulp van verzameldocumenten waarin opgenomen is wat er in de stad speelde bij relevante partijen of wat er veranderde in de regelgeving, zodat ambtelijk betrokkenen op hetzelfde informatieniveau zaten. De ambtelijke organisatie wordt ook versterkt om het vele werk dat op de gemeente af komt te kunnen oppakken. Zo is alleen voor de Tozo-regeling inzet nodig van in het begin circa 90 arbeidskrachten (deels vanuit de bredere ambtelijke organisatie op deze taak ingezet en deels op flexibele basis extern ingehuurd).

'Voor elkaar in Arnhem'

Een onderscheidend element in de Arnhemse aanpak betreft het initiatief 'Voor elkaar in Arnhem'. Het betreft een samenwerking van een aantal organisaties die, ook op wijkniveau, inwoners, vrijwilligers, verenigingen en organisaties faciliteren en ondersteunen. Stichting Rijnstad (aanbieder op terrein van welzijn en maatschappelijke dienstverlening), Mantelzorg en Vrijwillige Thuishulp Arnhem (MVTA) en Stichting Welzijn Ouderen Arnhem (SWOA) hebben in samenwerking met de gemeente Arnhem snel na het uitbreken van het coronavirus hoe zij hun doelgroepen van vooral kwetsbare inwoners ook in tijden van corona goed konden blijven bereiken. Een groot aantal reguliere activiteiten viel weg, zoals organiseren van groepsactiviteiten, dagbesteding, aanbieden van ontmoetingsruimtes en ook jongerencentra zijn gesloten. Met het initiatief is ingezet op het verbinden van de praktische hulpvraag vanuit deze kwetsbare groepen met het aanbod aan vrijwilligers en buurtinitiatieven. Bij ernstiger hulpvragen wordt de inwoner doorgeleid naar professionele ondersteuning. De gemeente Arnhem ondersteunt 'Voor elkaar in Arnhem' en de coordinatie is in handen van Rijnstad.

'Shortcut' raadsvragen

In de beginfase van de coronacrisis is nagedacht over het optimaal bedienen van de informatiebehoefte van raadsleden. Er is voor gekozen om raadsleden de mogelijkheid te bieden direct aan de ambtelijke organisatie vragen te stellen, via het kabinet van de burgemeester, waarna beantwoording uiteraard wel volgde bij monde van het college van B&W. Met deze 'short cut' is veel tijd gewonnen ten opzichte van een normale procedure qua beantwoording van informatieve, technische raadsvragen.

2.2 Lokale en regionale crisismaatregelen op diverse beleidsvelden

Snel raadsvragen

In de eerste dagen na de uitbraak van corona in Nederland stelt het college van B&W zich op het standpunt dat vooralsnog geen overhaaste beslissingen genomen moeten worden over eventuele ten opzichte van de landelijke maatregelen aanvullende lokale corona-steunmaatregelen. Enkele fracties vragen het college aanvullende maatregelen te overwegen:

Raadsvragen en antwoorden van college van B&W, medio maart	
Datum	Raadsvragen en daarop ontvangen antwoorden
13 maart 2020	• Vragen Arnhem Centraal met als aanleiding dat de coronacrisis "zwaar inhakt op vele kleine ondernemers en zzp'ers": ➢ Is het college bereid en in staat snel een noodfonds of andere adequate regeling in te stellen voor bovengenoemde problematiek? ➢ Is het college bereid en in staat snel een eenvoudig benaderbaar meldpunt aan te bieden dat slagvaardig kan handelen? ➢ Is het college het eens met de fractie van Arnhem Centraal dat het verstandig is om deze problematiek snel aan te pakken om langdurige uitkeringen in de toekomst te voorkomen?" • Het college van B&W beantwoordt deze vragen op 24 maart 2020. Het college geeft aan dat de gemeente, naast de bestaande regelingen voor ondernemers, "op dit moment geen extra eigen compensatiefonds gaat opzetten". Er wordt primair aangesloten bij de initiatieven van het Rijk op dit vlak. De gemeente wil geen overhaaste maatregelen nemen, maar volgt wel de ontwikkelingen.
15 maart 2020	• Vragen van de PvdA-fractie met als aanleiding dat veel bedrijven en instellingen worden gesloten vanwege corona en dat dit voor veel Arnhemmers die daardoor niet kunnen werken maar gen vast contract hebben grote financiële gevolgen zal hebben: ➢ Is het college het met de PvdA eens dat inwoners die het financieel zwaar hebben door omstandigheden waar zij niks aan kunnen doen, niet ook nog gestraft moeten worden met aanmaningskosten? Zo ja, is het college bereid met bedrijven als woningbouwverenigingen en energiemaatschappijen te overleggen om aanmaningskosten achterwege te laten en coulance te betrachten met betalingsregelingen als de gevol-

	gen van Corona achter de rug zijn? ➢ Is het college bereid om met het Rijk te zoeken naar een oplossing voor Arnhemse zzp'ers die door deze crisis onevenredig hard getroffen worden? Zo nee, waarom niet? ➢ Wil het college voor die inwoners die nu een participatiewet-uitkering nodig hebben, versneld een procedure opstarten en zo nodig voorschotten verstrekken om hen niet nog groter in de problemen te brengen? Zo nee, hoe gaat het college deze inwoners dan helpen? • Het college reageert per brief d.d. 24 maart 2020 dat het college in overleg gaat met woningbouwverenigingen en energiemaatschappijen over aanmaningskosten en coulance bij betalingsregelingen. Verder verwijst het college naar de landelijke maatregelen ten behoeve van getroffen zzp'ers, waarbij zij aangeeft dat bij deze maatregelen geen vermogens- of partnertoets wordt toegepast. Wat betreft voorschotten geeft het college aan dat dit mogelijk is en dat dit in Arnhem gebeurt op basis van maatwerk.
15 maart 20-20	• Vragen VVD Arnhem, vragen over steun aan Arnhemse ondernemers. De fractie stelt dat in het verlengde van landelijk al genomen maatregelen, er ook zaken zijn die de gemeente lokaal kan organiseren. De fractie stelt daarom de volgende vragen aan het college: ➢ Is het college voornemens de Arnhemse ondernemers proactief te informeren, te adviseren en te begeleiden inzake de noodmaatregelen vanuit de overheid en de bestaande gemeentelijke mogelijkheden die hen ter beschikking staan? Zo ja, hoe gaat de gemeente Arnhem dit doen? ➢ Is het college bereid om in navolging op de landelijke fiscale opschortingsmogelijkheden voor ondernemers, ook de lokale belastingen (o.a. OZB en toeristenbelasting) voor ondernemers op te schorten zodat er tijdelijk meer financiële ruimte ontstaat? • Het college antwoordt dat ingezet wordt op maximale informatievoorziening voor ondernemers in Arnhem en begeleiding bij het vinden van mogelijke ondersteuningsmaatregelen of middelen (regelingen, fondsen, et cetera) voor ondernemers.

Als onderdeel van de toegezegde informatievoorziening, is op 16 maart een webpagina geopend voor ondernemers met vragen[9]: Op deze webpagina wordt onder meer verwezen naar al beschikbare regelingen (o.a. BMKB, werktijdverkorting en Bbz-uitkering). Daarnaast verwijst het college van B&W ernaar dat ondernemers zich ook kunnen wenden tot Bureau Zelfstandigen (BZ). BZ heeft al vele ondernemers te woord gestaan, van informatie voor-

[9] www.arnhem.nl/Ondernemers/onderneming_starten/Vragen_over_ondernemen_en_coronavirus.

zien en ook om aanvragen in te kunnen dienen (de informatievoorziening op de BZ-website is toegankelijk en up to date).

Eerste aanvullende maatregelen

In reactie op door de VVD-fractie op 15 maart 2020 gestelde vragen geeft het college van B&W in zijn antwoord van 24 maart 2020 aan dat het college, om tegemoet te komen aan mogelijke liquiditeitsproblemen voor Arnhemse ondernemers, verenigingen en stichtingen (met een KVK nummer in Arnhem), de mogelijkheid creëert uitstel van betaling van de belastingaanslag 2020 (voor OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing) te kunnen vragen voor drie maanden[10]. Daarmee wordt maatwerk gecreëerd voor ondernemers, stichtingen en verenigingen die mogelijk in de problemen komen

Het college van B&W geeft aan de mogelijkheid tot uitstel voorlopig te beperken tot de belastingaanslag 2020. De toeristenbelasting is een beperkte belasting die betrekking heeft op een verplichting over 2019. De reinigingsrechten hebben het karakter van een retributie voor verleende diensten en wordt pas eind april opgelegd.

Op 18 maart volgt een eerste raadsinformatiebrief[11] met een overzicht van maatregelen die het college van B&W inmiddels getroffen heeft of voornemens is te treffen. Het accent ligt op wat de gemeente regelt voor allereerst kinderen, onderwijs en opvang. Als tweede de maatregelen voor ondernemers, (culturele) instellingen en werkgelegenheid. Als derde voor inkomens(ondersteuning) en werk en als vierde de inzet op zorg en ondersteuning. Vervolgens komt de dienstverlening van de gemeente Arnhem aan de orde. Deze brief biedt als voortgangsbrief een inventarisatie op hoofdlijnen; voor veel regelingen en maatregelen volgt nog verdere uitwerking en concrete communicatie, zoals voor de juridische en financiële consequenties, voor de uitvoering en voor de tussentijdse veranderingen.

De in de raadsbrief van 18 maart aangehouden thematische indeling, is daarna gecontinueerd in opvolgende raadsbrieven. De gekozen thematische indeling sluit niet aan bij de indeling van de portefeuilles en dit is bewust zo gekozen. Er is gekeken naar welke domeinen geraakt werden door corona en die domeinen zijn gekozen als ordeningsmodel. Mede daardoor is ervoor gekozen dat bij elk thema twee portefeuillehouders betrokken zijn.

[10] Gemeente Arnhem, college van B&W, Onderwerp: schriftelijke vragen art. 44 Rvo over vragen steun aan Arnhemse ondernemers: *Update Corona-virus*, 24 maart 2020.
[11] Gemeente Arnhem, college van B&W, Onderwerp: *voortgang crisismaatregelen tegen coronavirus*, 18 maart 2020.

3 Overzicht van genomen corona-steunmaatregelen

3.1 Tijdlijn: van crisis naar 'herpakken' naar uitwerken van een herstelagenda

Eerste keuzes maatregelen & beleid

De raadsinformatiebrief van 18 maart[12] bevat, zoals aan het eind van hoofdstuk 2 aangegeven, een eerste overzicht van maatregelen die het college van B&W inmiddels getroffen heeft of voornemens is te treffen, in aanvulling op de al op 15 maart aangekondigde mogelijkheid van uitstel van betaling voor belasting voor getroffen ondernemers. De raadsbrief bevat een overzicht van de activiteiten:

- Met een accent allereerst op kinderen, onderwijs en opvang.
- Daarnaast wordt ingegaan op
  - Maatregelen voor ondernemers, (culturele) instellingen en werkgelegenheid.
  - Inkomens(ondersteuning) en werk.
  - Zorg en ondersteuning.
  - Dienstverlening van de gemeente Arnhem.

Het college geeft aan dat de website Arnhem.nl wordt ingericht om ondernemers te informeren over de regelingen en ondersteuningsprogramma's die vanuit het Rijk of andere instanties worden aangeboden. Deze wordt continue verder aangevuld met nieuwe informatie, bijvoorbeeld over het landelijke compensatiefonds voor zzp'ers en ondernemers.

Verder wordt aangegeven dat het ministerie van OCW komt met een aanvullend maatregelenpakket met specifiek aandacht voor cultuur. Aangegeven wordt dat er een motie in de Tweede Kamer is aangenomen voor een steunpakket cultuursector. Het college van B&W informeert de raad dat zodra hierover meer bekend is, de gemeente via de gemeentelijke website informatie beschikbaar zal stellen. Aangegeven wordt dat Arnhem samen optrekt met de (G9)-steden, provincie en Rijk om de cultuursector te ondersteunen.

In de raadsbrief is verder aandacht voor de vele organisaties op het gebied van cultuur, sport, welzijn en zorg die vanwege corona niet altijd aan hun verplichtingen kunnen voldoen en waardoor ook de reguliere exploitatie soms onder druk te staan. Veel partijen waarmee de gemeente samenwerkt, maken zich zorgen om hun inkomsten. Andere organisaties zullen hun activiteiten juist op een andere manier moeten gaan inzetten, om kwetsbare en eenzame Arnhemmers te ondersteunen of om vrijwilligers te helpen. In de brief licht het college toe welke uitgangspunten gehanteerd worden:

- De gemeente Arnhem blijft de subsidie in de daarvoor gestelde termijnen gewoon betalen zodat partijen geen liquiditeitsproblemen gaan ondervinden.

[12] Gemeente Arnhem, college van B&W, Onderwerp: *voortgang crisismaatregelen tegen coronavirus*, 18 maart 2020.

- De gemeente roept partijen op om daar waar de dienstverlening niet meer conform afspraken kan worden geleverd, actief en creatief te zoeken naar alternatieven en die met ons nadrukkelijk vooraf af te stemmen.
- De gemeente verwacht van partijen ook kritisch te kijken of bepaalde kosten, die samenhangen met activiteiten die niet meer worden uitgevoerd, kunnen worden afgebouwd of tijdelijk kunnen worden gestopt.
- Tussentijds of bij eindverantwoording zullen we in redelijkheid bepalen hoe we tot vaststelling van het definitieve subsidiebedrag, hoogte van de opdracht kunnen overgaan, waarbij er ook een verantwoordelijkheid ligt bij de uitvoerende partijen.

Het college geeft ten aanzien van Arnhemmers met schulden aan dat de dienstverlening wordt gecontinueerd, zij het telefonisch of digitaal. Technische zaken als onderhandelen met schuldeisers wordt voortgezet maar prioriteit 1 ligt bij de betaling van leefgeld aan mensen.

In de raadsbrief van 26 maart 2020 wordt onder meer aangekondigd dat de gemeente de extra tijdelijke financiële ondersteuning regelt, zoals het Rijk die biedt met de Tozo-regeling (Tijdelijke Overbruggingsregeling Zelfstandig Ondernemers), voor in Arnhem gevestigde ondernemers en zzp'ers. Om de Tozo-regeling te kunnen uitvoeren, heeft de gemeente Arnhem uiteindelijk circa 90 arbeidskrachten ingezet. Het college van B&W geeft in de raadsbrief aan dat een precieze uitwerking door het kabinet van de Tozo-regeling er nog niet is. Daardoor kan de uitvoering nog niet volledig van start. De gemeente heeft er wel voor gekozen, nu dit nog niet het geval is, ondernemers die zich gemeld hebben (inmiddels 2.200) te benaderen en te vragen of er sprake is van een urgente situatie waardoor zij direct geld nodig hebben. Er is dan de mogelijkheid om via een online-aanvraagformulier een voorschot aan te vragen.
Andere besluiten en voornemens van het college van B&W, zoals opgenomen in de raadsbrief van 26 maart 2020 zijn:

- College van B&W kondigt aan dat er een noodverordening in de maak is, gebaseerd op een nieuwe aanwijzing van de minister van VWS aan de voorzitter van de veiligheidsregio (i.c. VGGM).
- Aangegeven is dat de gemeente met het onderwijs werkt aan een plan om ervoor te zorgen dat voor alle leerlingen les op afstand mogelijk is en dat er een laptop, computer of tablet beschikbaar is. En de gemeente kijkt met scholen wat gedaan kan worden voor leerlingen die thuis meer begeleiding nodig hebben.
- Het college geeft aan dat het mogelijk is uitstel van gemeentelijke belastingen aan te vragen. Uitstel geldt voor ondernemers die ingeschreven staan bij de Kamer van Koophandel (dit omvat dus ook bijvoorbeeld stichtingen en verenigingen).
- Verder zegt het college toe dat de gemeente coulant omspringt met huurvoorwaarden. Verder zal er per direct geen huur in rekening gebracht worden voor de periode waarin de sportaccommodaties gesloten zijn.

- Tijdelijk verruimen van de expeditie-tijden voor supermarkten door het vervroegen en uitbreiden van de tijden met 1 uur (dus van 6:00 - 20:00 in plaats van het huidige regime van 7:00 - 19:00 uur), ook ten behoeve van het ouderenuur van 7 tot 8.00 uur.

De raadsbrief van 2 april bevat geen nieuwe maatregelen en de raadsbrief van 9 april 2020 bevat wel enkele nieuwe door het college genomen maatregelen:

- Stichting Ondernemersfonds Arnhem (SOFA) heeft in nauw overleg met de gemeente Arnhem een tijdelijk Noodfonds opgericht met als doel het ondersteunen van projecten en initiatieven die de economische schade door het coronavirus voor Arnhemse ondernemers beperken. Het fonds ondersteunt geen individuele ondernemers maar wel ondernemerscollectieven.
- Er is een cruiseschip in gebruik genomen ten behoeve van de extra opvang van daklozen (met een capaciteit van 40 opvangplekken), als aanvulling op andere voorzieningen[13].

In de raadsbrief van 9 april kondigt het college ook aan dat Gedeputeerde Staten van Gelderland richting de Gelderse gemeenten hebben uitgesproken dat het zich wil inzetten voor inwoners, ondernemers en gemeenten in de crisistijd. Het college bericht dat GS in regionaal verband met Nijmegen en Arnhem het initiatief heeft genomen om te komen tot een 'Gezamenlijk actieplan economie'. De contouren daarvan zijn als volgt:

- Provincie is bereid op korte termijn op verzoek van onder andere gemeenten acute steun te bieden waar nodig.
- Voor de middellange termijn is het voornemen voor verschillende sectoren en beroepen een regionaal plan van aanpak te maken met maatregelen die bijdragen aan economisch herstel en behoud van werkgelegenheid (bijvoorbeeld wordt gedacht aan robuuste investeringen of het naar voren halen van investeringsimpulsen).
- De provincie werkt verder aan een breed pakket met bedrijfseconomische ondersteuning voor bedrijven, in samenwerking met andere provincie(s), VNO-NCW en het ministerie van Economische Zaken.

In een brief aan de raad van 21 april[14] licht het college van B&W toe op de in gang gezette inspanningen om de economie te ondersteunen. De brief bevat onder meer de volgende initiatieven waarvoor de gemeente samenwerkt met onder andere de provincie en Oost NL:

- De provincie Gelderland is een taskforce gestart om met de toeristische sector te komen tot een aanvullende efficiënte en effectieve set van maatregelen die concreet invulling gaat geven aan herstelmaatregelen voor de vrijetijdsector in Gelderland op de korte en middellange termijn. De provincie heeft de volgende partijen betrokken: KHN,

[13] Gemeente Arnhem, college van B&W, Brief aan gemeenteraad: *opvang daklozen tijdens de coronacrisis*, 7 april 2020.

[14] Gemeente Arnhem, college van B&W, Brief aan gemeenteraad: *Overzicht actualiteit en inspanningen ter ondersteuning van de Arnhemse economie*, 21 april 2020.

de Recron, Erfgoed Gelderland, Toerisme Veluwe Arnhem Nijmegen en de Provincie Gelderland. De gemeente Arnhem zal aansluiting zoeken bij de Taskforce.

- Met Oost NL zal afgestemd worden over de overbruggingsleningen aan startups, scale-ups en innovatieve MKB-bedrijven waarvoor het Rijk € 100 miljoen heeft vrijgemaakt en waarvan de uitvoering bij de regionale ontwikkelingsmaatschappijen ligt. Deze ondernemingen kunnen vanaf 20 april eenvoudiger aan krediet komen. Oost NL heeft dan 7,5 mln. beschikbaar heeft voor startups en scale-ups. De komende periode zal er uitgebreider gecommuniceerd worden door Oost NL over criteria en de aanvraagprocedure.

Beleidsneutrale Perspectief-nota

Op 28 april 2020 biedt het college het raadsvoorstel 'Perspectiefnota 2021-2024' aan. Het betreft een perspectiefnota zonder omvangrijke beleidsintensiveringen of aanpassingen, gelet op de coronacrisis. De focus ligt op dit moment op bestrijding van de crisis en het tegelijk draaiend houden van de stad en voorbereiden op de tijd dat de samenleving weer normaliseert. Het college is terughoudend met beleidsintensiveringen mede omdat er grote onzekerheden zijn over de impact van de coronacrisis. Het is ook nog onduidelijk hoe het Rijk de gemeenten zal compenseren.

Op 2 mei 2020 besluit het college van B&W tot instelling van het 'Loket Anderhalve-meter', mede naar aanleiding van raadsvragen over een artikel in de Gelderlander over corona-proof-terrassen in Nijmegen.

Op 12 mei 2020 beantwoordt het college van B&W vragen van de fractie van Arnhem Centraal[15], onder andere "wat het college gaat doen om te voorkomen dat bovengenoemde groep (…) op straat komt te staan, de inkomstenbron verliest en daarmee (vaak definitief) in de bijstand komt". Een aanvullende vraag is "is een noodfonds voor deze groep toch een goede manier om te helpen. Zo nee, welke andere opties heeft het college?" Het college verwijst in zijn antwoord primair naar de landelijk getroffen maatregelen, zoals NOW, Tozo en TOGS en stelt verder dat getroffen ondernemers onder voorwaarden een beroep kunnen doen op de bijstand, met als kanttekening "dat dit zeker geen situatie is die wij in normale tijden wenselijk achten." Het college verwijst ook naar de bestaande gemeentelijke voorzieningen als Bbz en ziet geen reden voor instelling van een noodfonds.

De gemeente Arnhem heeft verder een financiële impactanalyse 'gevolgen corona-crisis' opgesteld[16]. Bij de besluitenlijst van het college van B&W van 12 mei 2020 is deze impactanalyse opgenomen. De impactanalyse raamt de impact van ontwikkelingen en be-

[15] College van B&W Arnhem, *Brief aan raad, onderwerp: Schriftelijke vragen art. 44 Rvo over 'Vervolg art. 44 vragen: ondernemers tussen wal en schip'*, 19 mei 2020.

[16] Gemeente Arnhem, *Bijlage Financiële impactanalyse gevolgen corona-crisis,* bij besluitenlijst College van B&W van dinsdag 12 mei 220.

leidskeuzes en besluiten op zowel nationaal als lokaal niveau. Een actualisatie van de impactanalyse corona is 13 oktober 2020 aangeboden aan de gemeenteraad.

Op 19 mei zendt het college van B&W een brief aan de raad met als onderwerp Aanpak en scenario's coronavirus'. In deze brief[17] informeert het college de raad over de genomen initiatieven, welke stappen worden gezet en hoe het college de gemeenteraad daar bij wil betrekken.

- Wat is gedaan? Het college van B&W geeft aan dat in de afgelopen weken in Arnhem gewerkt is aan een integrale aanpak om te komen tot een nieuwe begroting. De belangrijke elementen van de aanpak zijn:
  - Crisisbeheersing corona, met een crisisteam onder leiding van de burgemeester.
  - Financiële impact Corona, waarbij vermeld wordt dat er een team is ingericht om dit te monitoren (i.c. het Corona Finance Team). De inzet van dit team heeft inmiddels geleid tot een eerste financiële impactanalyse, die de raad heeft ontvangen als bijlage bij de Perspectiefnota. Het college kondigt verder aan dat wordt gewerkt aan een monitor/dashboard.
  - Beleidsmatige impact corona, waarbij de aandacht vooral uitgaat naar (1) sociaal-maatschappelijke thema's en welzijn en (2) sociaaleconomische thema's als economie, werk en inkomen(sondersteuning). Wat het laatste betreft bekijkt het college onder meer het naar voren halen van investeringen.
  - Begroting 2021-2024, waarbij het college van B&W het dilemma schetst waar hij voor geplaatst is: enerzijds zijn er veel onzekerheden, waardoor behoedzaamheid gepast zou zijn, maar anderzijds is er behoefte aan daadkracht om te zorgen dat inwoners gezond blijven en zo weinig mogelijk in financiële problemen komen.
- Het college licht toe op de wijze waarop de raad in de komende maanden wordt geïnformeerd en wordt betrokken bij onder meer de begroting voor 2021-2024. Piketpalen zijn:
  - Raadsinformatiebrief in de eerste week van juni over de maatregelen die Arnhem heeft genomen of in deze tijd neemt in het kader van corona.
  - Medio juni coronamonitor met toelichting.
  - Voor de zomer raadsinformatiebrief over verdere 'oplading' van de begroting, coronamonitor met toelichting en financiële impactanalyse.
  - Raadsinformatiebrief tweede helft augustus met actualisatie en verdere uitwerking van corona-gerelateerd beleid en tegelijk coronamonitor met toelichting en financiele impactanalyse.
  - Halverwege september versturen van begroting aan de gemeenteraad.

Op 2 juni wordt in een collegenota voorgesteld te besluiten tot:

[17] College van B&W Arnhem, *Raadsbrief, onderwerp: Aanpak en scenario's coronacrisis*, 19 mei 2020.

- Het waar mogelijk beschikbaar stellen van aanvullende terrasruimte in de periode van 1 juni tot 1 oktober 2020 in verband met de coronacrisis.
- Beroep te doen op de hardheidsclausule van artikel 63 van de Algemene wet op de Rijksbelastingen om geen leges te heffen over de aanvullende terrasvergunningen die worden verleend in het kader van de coronamaatregelen.

Arnhemse aanpak

Op 2 juni 2020 vat het college van B&W in de raadsbrief 'Arnhemse aanpak: de weg vooruit' samen wat de gemeente tot dusver heeft gedaan en met name hoe het college invulling heeft gegeven aan deze Arnhemse aanpak[18]. Het college geeft aan dat het streven is landelijke regelingen te vertalen naar een zo passend mogelijke Arnhemse invulling met daarbij één kanttekening: "bij een crisis met een impact zoals nu bij corona, kan de gemeente helpen dempen maar de gemeente is niet dé verzekeringsnemer van alle risico's".

Het college van B&W typeert de 'Arnhemse aanpak' als volgt:

- Doen wat direct nodig is voor onze Arnhemmers.
- Waar mogelijk en nodig een Arnhemse invulling hanteren die verschil maakt.
- Terwijl we ons voorbereiden op de stap voorwaarts, nemen we ondertussen alvast enkele maatregelen.

Verder geeft het college aan dat in de gekozen aanpak steeds de volgende uitgangspunten een rol hebben gespeeld:

- We hebben oog voor kwetsbare groepen.
- We willen onze stedelijke infrastructuur overeind houden.
- We zijn altijd in verbinding met de stad.

De volgende maatregelen zijn genomen::

- Subsidies aan instellingen worden niet stopgezet maar lopen door. De gemeente vraagt wel om creatieve alternatieve invullingen waar mogelijk.
- De gemeente regelde - in regionaal verband - de omzetgarantie voor zorgaanbieders. Zij kregen de vrijheid hun zorgverlening op alternatieve manieren in te zetten.
- In de eerste week van de crisis ontvingen ondernemers uitstel van belastingbetaling.
- De gemeente maakt afspraken met corporaties en particuliere verhuurders opdat uithuiszettingen niet plaatsvinden in deze coronacrisistijd.
- De gemeente maakt afspraken met grote schuldeisers over coulance en maatwerk en hoe zij zelf wanbetalers attenderen op hulp.
- Huurders van gemeentelijke panden krijgen uitstel van betaling tot oktober en indexaties van huren zijn opgeschoven voor huurders die in hun bedrijfsvoering door de coronacrisis zijn geraakt.

[18] College van B&W Arnhem, *Raadsbrief, onderwerp: Arnhemse aanpak: de weg vooruit*, 2 juni 2020.

- Meer dan 400 laptops worden samen met Stichting Leergeld verstrekt aan leerlingen die daar zelf niet over konden beschikken.
- Met partners in het jongerenwerk zijn afspraken gemaakt over extra inzet richting deze kwetsbare groep.
- Zodra het weer kon, stelt de gemeente sportvelden open en zorgt ook voor aanbod voor kinderen die niet ergens lid zijn en voor ruimte voor commerciële sportaanbieders.
- De hulpwebsite 'voorelkaarinarnhem' is in samenwerking met partijen uit de stad gerealiseerd (meer dan 400 vrijwilligers meldden zich).
- De gemeente ondersteunde bijzondere initiatieven, zoals de mondmaskerfabriek van de 'Refugee Company'.
- In nauw overleg met Stichting Ondernemersfonds Arnhem is een bijzonder noodfonds gelanceerd voor (collectieven van) ondernemers met ideeën die de economische structuur overeind houden.
- Afvalinzameling is geïntensiveerd en grofvuil ophalen is tijdelijk gratis.

Een bijlage bij deze raadsbrief bevat een overzicht van de maatregelen en acties die in het kader van de Arnhemse aanpak tot nu toe zijn genomen.

De volgende maatregelen worden door BEA gekwalificeerd als corona-steunmaatregel in de zin van het voorliggende onderzoek.

- Kinderen en Onderwijs
  - In samenwerking met stichting Leergeld zijn 430 laptops beschikbaar gesteld voor kinderen in arme gezinnen.
- Economie, cultuur, sport en evenementen
  - Informatievoorziening aan ondernemers via gemeentelijke website en andere communicatiekanalen over regelingen en ondersteuningsprogramma's is opgeschaald.
  - De gemeentelijke klantenservice, de afdeling Economie en Bureau Zelfstandigen werken samen voor een zo goed mogelijke informatievoorziening.
  - E-mailadres ondernemen@arnhem.nl is opengesteld om de vele vragen van ondernemers op te kunnen vangen en spoedig van antwoord te kunnen voorzien.
  - Uitstel belastingaanslag voor ondernemers (voor ozb, rioolheffing en afvalstoffenheffing) is mogelijk gemaakt.
  - Er is regelmatig bestuurlijk en ambtelijk contact met diverse ondernemersorganisaties, zoals Koninklijke Horeca Nederland, Stichting Ondernemers Fonds Arnhem, Verenigingen Eigenaren Centrum Arnhem, Ondernemers Kontakt Arnhem, Platform Binnenstad Arnhem, en daarnaast ook met Arnhemse sportverenigingen, Papendal en Vitesse.
  - Overleg met provincie over een 'actieplan economie', voor economisch herstel en behoud van werkgelegenheid.
  - De expeditie-tijden voor supermarkten aangepast zodat zij hun klanten maximaal kunnen faciliteren.

- In aanloop naar het opnieuw onder voorwaarden toestaan van terrassen voor horeca, is overlegd met Koninklijke Horeca Nederland (regio Arnhem), Platform Binnenstad Arnhem en de binnenstadsbewoners over de praktische invulling hiervan.
- Voor het gastvrij maar ook corona-proof ontvangen van bezoekers in de stad besloten om 'City Hosts' in te zetten, die bezoekers helpen bij en voorlichten over het omgaan met de corona-maatregelen;.
- Voor ondernemers of organisaties die vragen hebben of hulp nodig hebben bij de nieuwe fase sinds 1 juni, een speciaal loket geopend waar een multidisciplinair team vragen beantwoordt. Het betreft vooral vragen rond wet- en regelgeving. Ook bespreekt en beoordeelt dit team tijdelijke initiatieven die leven bij ondernemers rond de coronamaatregelen. Het sinds de crisis operationeel zijnde mailadres ondernemen@arnhem.nl fungeert als digitale ingang voor ondernemers.
- Samen met Stichting Ondernemers Fonds Arnhem een noodfonds opgericht om initiatieven en projecten te ondersteunen die de economische schade door het coronavirus bij Arnhemse ondernemers te beperken.
- Op de gemeentelijke website is een speciale Coronapagina aangemaakt, met onder meer gerichte informatie over uitkeringen. Voor ondernemers is een aparte pagina ingericht met informatie over ondernemen en het coronavirus. Hier zijn alle verschillende regelingen van het Rijk (Tozo, NOW en Togs) en gemeente terug te vinden.
- Informatievoorziening aan culturele instellingen en evenementenorganisaties is gestart via de gemeentelijke website en andere communicatiekanalen over regelingen en ondersteuningsprogramma's.
- Partijen aan wie subsidies of opdrachten zijn verstrekt, ondersteund met de mogelijkheden om activiteiten op alternatieve manier in te vullen.
- Overleg met evenementen- en festivalorganisaties over alternatieven of later doorgaan van evenementen. De gemeente stelt zich coulant op bij subsidies.
- Samen met stadsmarketing Arnhem ingezet op activiteiten om de Arnhemmer en haar bezoekers op een positieve manier een hart onder de riem te steken. Een voorbeeld is de actie van de Dit Is Pas Arnhem cadeaukaarten: De Dit Is Pas Arnhem - Pluim. Met de pluim kun je een persoonlijke held een pluim geven en daarmee steun je de lokale ondernemers in de stad die hierop zijn aangesloten.
- Met Nijmegen en de provincie afgesproken in '025-verband' op te trekken als het gaat om het noodpakket voor cultuur dat het Rijk in het leven heeft geroepen.
- Wekelijks overleg met Cultuur Netwerk Arnhem over hoe de gemeente cultuurinstellingen kan helpen.
- Voor sportclubs de huur opgeschort voor de huur van gemeentelijke locaties voor de periode waar sportaccommodaties gesloten zijn.
- Samen met de Arnhemse Sportfederatie een uitvraag gedaan onder sportverenigingen over de verwachte impact van de coronacrisis op de vereniging

- <u>Werk en inkomensondersteuning</u>
  - Alle uitbetalingen in het kader van levensonderhoud prioriteit gegeven.

- Extra capaciteit ingezet om de piek aan aanvragen voor bijvoorbeeld Tozo en bijstand te kunnen opvangen.
- Dienstverlening aan inwoners met schulden gecontinueerd. Intakes en afspraken vonden in afgelopen weken telefonisch plaats of fysiek op gepaste afstand;
- De partners in Vroeg Erop Af verzocht om mensen met betalingsachterstanden te benaderen en te attenderen op hulpmogelijkheden. We zetten in op extra communicatie om mensen met financiële vragen/problemen te wijzen op ons hulpaanbod;
- Er bij de Arnhemse woningcorporaties en particuliere verhuurders op aangedrongen om geen huisuitzettingen doen tijdens de coronacrisis. Ook hebben deze verhuurders toegezegd zich maximaal in te spannen om maatwerkoplossingen te vinden voor huurders die door het coronavirus in betalingsproblemen gekomen zijn.
- In samenspraak met Rijnstad de mogelijkheid geboden voor laagdrempelige budgetchecks voor mensen waar de inkomenssituatie plots veranderd;
- Specifiek voor jongeren ingezet op gerichte communicatie over hulp bij schulden;
- De landelijke Tozo-regeling uitgevoerd voor kleine ondernemers. Al voor de regeling bekend was, stelden we de regeling open. Waar nodig verstrekt de gemeente direct voorschotten. Inmiddels zijn alle beschikkingen afgegeven;
- Zelfstandig ondernemers die een krediet hebben van de gemeente geen rente in rekening gebracht over het eerste kwartaal;
- De pilot 'Geldzaken & Ondernemers gestart. Met daarbij specifieke aandacht voor ondernemers die door Corona in schulden zijn geraakt.

- <u>Zorg en welzijn</u>
  - De omzet van zorgaanbieders onverminderd vergoed; dit betreft aanbieders van jeugdzorg en Wmo. Ook voor vervoer en dagbesteding zijn afspraken gemaakt.
- <u>Overig</u>
  - Huurders van gemeentelijk vastgoed uitstel gegeven van huurbetalingen tot maximaal 1 oktober 2020. Voor huurders die met hun bedrijfsvoering in de problemen zijn gekomen is de huurindexering opgeschort

Matching Rijk t.b.v. cultuur

In een raadsbrief ‘Bijdrage culturele instellingen t.b.v. matching Rijk’ van 9 juni 2020 informeert het college van B&W de gemeenteraad over zijn besluit per die datum om:

- Kennis te nemen van de brief van de minister van OCW aan de Tweede Kamer m.b.t. de 300 miljoen euro steun voor de culturele sector en de impact hiervan voor Arnhemse instellingen.
- Musis en Stadstheater Arnhem, Luxor Live en Focus Filmtheater een bijdrage toe te kennen van respectievelijk maximaal € 211.000, € 125.000 en € 90.500 zodat de instellingen - met ieder een gelijke bijdrage van de provincie Gelderland - een aanvraag kunnen doen voor ondersteuning door het Rijk.
- Dit bedrag van in totaal maximaal € 426.500 te dekken uit de geoormerkte middelen voor cultuur die door het Rijk aan de gemeente worden toegekend voor compensatie van de coronaschade voor de periode media maart tot 1 juni 2020.

Toegelicht wordt dat de gemeente een structurele subsidierelatie heeft met de instellingen en dat de podia sinds de sluiting medio maart kampen met acuut inkomstenverlies en doorlopende kosten. Sinds 1 juni mogen zij onder voorwaarden weer beperkt publiek ontvangen. Dit is niet voor elke instelling opportuun.

- De provincie Gelderland onderschrijft het belang van de drie podia/theaters voor Gelderland en volgt het principe van “50% stad en 50% provincie” voor de regionale matching.
- Gedeputeerde Staten nemen hierover op 16 juni 2020 een besluit als onderdeel van het noodpakket van de provincie van 50 miljoen euro. Inzet van de gemeente Arnhem is om ook andere Arnhemse culturele infrastructuur onderdeel te laten uitmaken van dit noodpakket.
- De bijdrage van de gemeente Arnhem is nodig omdat de drie instellingen geen aanvraag kunnen indienen bij één van de drie landelijke cultuurfondsen zonder deze bijdrage. De bijdrage ‘rendeert’ verder in die zin dat met de bijdrage een factor 3 aan andere overheidsmiddelen beschikbaar komt voor deze instellingen.

Het college geeft verder aan dat ook aandacht nodig is voor de andere culturele instellingen in Arnhem. In de raadsbrief wordt aangegeven dat er bij onder meer Rozet, Museum Arnhem en De Kerk, Huis van Puck, Posttheater en SLAK (atelierstichting) financiële problemen aan de orde zijn of dreigen.

Corona-dashboard

In de raadsbrief ‘Coronadashboard’ van 9 juni 2020 licht het college van B&W toe dat de gemeente een coronadashboard heeft ontwikkeld met als doel om de raad, ondernemers, inwoners, kennisinstellingen en belangenbehartigers inzicht te bieden in de effecten van de coronacrisis, waarbij dit inzicht kan dienen voor onderbouwing van beleidskeuzes en lokale beleidsscenario’s.
Het coronadashboard is opgebouwd aan de hand van vier thema's:

- COVID-19.
- Economie, werk & inkomen.
- Welzijn.
- Gemeentelijke financiële risico's.

Verlengen van maatregelen

In de raadsbrief ‘Verlengen aanvullende terrassen i.v.m. coronacrisis’ wordt toegelicht dat het college van B&W het eerder genomen besluit om horeca onder voorwaarden toe te staan terrassen uit te breiden wil verlengen (in het bijbehorende collegebesluit is bepaald dat de verlenging betrekking heeft op de periode van 1 oktober 2020 tot 1 april 2021. Het collegebesluit van 22 september 2020 betreft de toepassing op basis van artikel 63 van de Algemene wet inzake Rijksbelastingen, van de hardheidsclausule ex artikel 63 van de Algemene wet inzake Rijksbelastingen ten aanzien van de leges voor de aanvullende terrasvergunningen die voor de periode 1 juni 2020 tot 1 oktober 2020 verleend worden in het kader van de coronamaatregelen ('1,5 meter regeling') waardoor het aanslagbedrag met 100% wordt verminderd.

Eerder zijn 70 terrassen met extra terrasruimte vergund. De wens van de Arnhemse horeca is om ook na 1 oktober de extra terrasruimte voort te zetten met de mogelijkheid om een overkapping aan te brengen. Opnieuw zal de gemeente ruimhartig aanvullende terrasruimte ter beschikking stellen, mits het veilig is en geen overlast veroorzaakt. Ondernemers kunnen het verzoek tot aanvullende terrasruimte via het Anderhalve Meter Loket kenbaar maken. Ook nu zal de gemeente geen leges in rekening brengen bij de horecaondernemers zodat zij niet voor extra kosten komen te staan.

Indien een organisatie dreigt om te vallen dan wordt maatwerk ingezet een afweging tussen verhuur van panden en voorkomen van leegstand. Dit geldt voor organisaties die horen bij de door het Kabinet vastgestelde sectoren. Hulp blijft beperkt tot maximaal de huur

Werken aan herstelagenda

In een raadsbrief d.d. 11 augustus, met als onderwerp ‘Nadere onderbouwing Herstelagenda’ (afdoen motie 20M166), wordt nader ingegaan op het op 7 juli 2020 aan de gemeenteraad raadsvoorstel ‘Arnhemse Herstelagenda coronacrisis’. Gesteld wordt dat de coronacrisis een groot effect heeft op de economie en daarmee op de werkgelegenheid. Er is een toename van mensen die beroep doen op WW of een bijstandsuitkering. De door het Rijk ingestelde Tijdelijke Werkgroep Sociale Impact Coronacrisis vraagt aandacht voor een kwetsbare groep mensen op de arbeidsmarkt. Extra zwaar getroffen zijn:

- Laaggeschoolden, al dan niet met een arbeidsbeperking.
- Mensen met een migratieachtergrond.
- Statushouders.
- Mensen met gebrek aan (recente) werkervaring of een hogere leeftijd.

Bij onvoldoende of traag economisch herstel is er kans op blijvende werkloosheid voor mensen vooral uit deze groepen. De gemeente Arnhem gaat daarom uit van een extra investeringsbehoefte in 2021 en 2022 op de volgende punten:

- Ondersteuning van mensen die nieuw instromen in de bijstand met scholing, begeleiding en coaching.
- Extra investeringen in mensen die al langer aan de kant staan (idem).
- Extra inzet op de grootste risicogroepen, zzp’ers, jongeren en statushouders.
- Vasthouden van werk door semipubliek werkgeverschap via Scalabor/Stichting aan de slag.
- Extra inzet op kwetsbare Arnhemmers die structurele ondersteuning nodig hebben.

In de raadsbrief ‘Anticyclisch investeren Arnhemse Herstelagenda Coronacrisis’ van 27 oktober 2020 licht het college van B&W toe dat zij anticyclisch wil investeren om zo het wegvallen van investeringen door de coronacrisis in enige mate te compenseren. Het college geeft aan te willen investeren daar waar de impact het grootst is en het meest bijdraagt aan de grote transities en de opgaven die daar bij horen zoals de energietransitie, duurzame mobiliteit, circulaire economie en klimaatadaptatie. De anticyclische investeringen zijn bedoeld om tegen de conjunctuur in voor extra werkgelegenheid te zorgen:

- Direct werk door uren van mensen die aan de slag gaan.
- Werk omdat de stad geloof krijgt en ook gaat investeren.
- Maar ook werk voor Arnhemmers met afstand tot de arbeidsmarkt.

Investeringen vinden plaats op terreinen die aansluiten op andere overheidsagenda's en de belangrijke maatschappelijke opgaven waar Arnhem voor staat. De gemeente houdt rekening met een investeringsbedrag van in totaal circa € 13,8 miljoen. Ingezet wordt op:

- Versterking van Arnhem binnen de Groene Metropoolregio.
- Versterking van Arnhem via krachtige wijken.
- Ingezet wordt met name op drie gebieden:
  - Arnhem-Oost.
  - Kronenburg/Vredenburg.
  - Centrumgebied.

Afwegingskader corona 2020-2021

In de vergadering van 2 september 2020 heeft de gemeenteraad per motie aandacht gevraagd voor 'de gevolgen van uitstel van betalingen voor gesubsidieerde instellingen in Arnhem'. Aanleiding is dat de gemeente Arnhem sportverenigingen, cultuurinstellingen, welzijnsorganisaties, wijkinitiatieven uitstel van betaling verleent, bijvoorbeeld voor huur van onroerend goed of betaling gemeentelijke belastingen. In de raadsbrief 'Arnhems afwegingskader corona 2020 – 2021' van 13 oktober 2020 is een afwegingskader beschreven dat aansluit bij de bestaande maatregelen en interventies. Aanleiding voor het afwegingskader is dat er instellingen zijn die uitstel van betaling hebben gekregen maar in hun voortbestaan worden bedreigd indien zij uitgestelde huur alsnog moeten betalen. Toegelicht wordt dat gesubsidieerde partijen als sportverenigingen, cultuur- en welzijnsinstellingen vaak zowel een bestuursrechtelijke (subsidie-) relatie hebben met de gemeente als een privaatrechtelijke relatie, bijvoorbeeld indien zij ruimte huren van de gemeente. Het college wil extra steun verbinden aan de gesubsidieerde activiteiten zodat de betreffende instellingen de gesubsidieerde activiteiten kunnen blijven uitvoeren.

Het college geeft aan dat voor de gesubsidieerde instellingen generieke maatregelen zijn geformuleerd:

- Indexatie van huren wordt wel doorgevoerd. Indien noodzakelijk dan vindt er compensatie plaats via maatwerk. Ook in de subsidies worden de subsidiebedragen jaarlijks geïndexeerd.
- Het college kiest voor incidentele maatregelen en niet voor maatregelen met een structurele doorwerking.
- De mogelijkheid tot uitstel van huurbetaling wordt uitgebreid tot maximaal 12 maanden tot 1 mei 2021.
- Uitstel van huurbetaling is een generieke maatregel die de gemeente op maatwerkbasis inzet, gebaseerd op een individuele beoordeling van urgentie en risico's.
- Het college geeft aan dat de huur voor sportaccommodaties al voor drie maanden is kwijtgescholden en dat daarna de huurverplichtingen weer is doorgevoerd.
- De gemeente stelt geen generiek noodfonds in.

Met als basis uitstel van huurbetaling als generieke maatregel, kunnen aanvullend de volgende stappen worden gezet:

- Steun wordt verleend in de vorm van een (publiekrechtelijke) subsidie. Indien steun in de vorm van subsidie nadelige effecten heeft, kan steun via gedeeltelijke dan wel volledige kwijtschelding van huur plaatsvinden.
- Steun kan bestaan uit steun ten laste van de gemeentelijke exploitatie, liquiditeitssteun en/of garantstelling, waarbij steun met het minste beslag op de gemeentelijke exploitatie altijd de voorkeur heeft.
- Ter beperking van het financiële risico worden eventuele garantstellingen en leningen voor 50% in mindering gebracht op het beschikbare budget van € 250.000.
- De garantstelling eindigt op 1 mei 2021.
- Hoe hoger het bedrag van de steun, hoe uitgebreider de motivatie en de verantwoordingseisen van de aanvrager zullen moeten zijn.

Het afwegingskader is vastgesteld in een collegebesluit op 13 oktober 2020 en ter informatie in een raadsbrief naar de raad gezonden. Het afwegingskader is een antwoord op door de raad gestelde vragen over hoe om te gaan met uitstel van betalingen voor gesubsidieerde instellingen (bij motie van 2 september 2020, 'Is uitstel ook afstel').

Voor partijen waarmee de gemeente geen subsidierelatie heeft maar wel een privaatrechtelijke (huur-) relatie, kunnen maatregelen worden ingezet voor zover zij behoren tot door het kabinet aangewezen sectoren. De gemeente heeft vanaf oktober 2020 voor deze groep instellingen de volgende maatregelen genomen:

- Mogelijkheid tot uitstel van huurbetaling wordt uitgebreid tot 12 maanden tot 1 mei 2021.
- Indexatie van huur wordt wel doorgevoerd.
- Indien een organisatie dreigt om te vallen, wordt maatwerk ingezet voor afweging tussen verhuur van panden en voorkomen van leegstand.
- Het college kiest voor incidentele maatregelen en niet voor maatregelen met een structurele doorwerking.

Compensatie Rijk dekt groot deel kosten

Op 13 oktober biedt het college ook de raadsbrief 'Actualisatie impactanalyse corona en effecten septembercirculaire 2020'. Het college van B&W schetst hierin dat de financiële impact van corona op de gemeentelijke financiën wordt geraamd op circa € 12 miljoen aan extra lasten en/of minder baten. Deze raming is vrijwel gelijk aan een eerdere raming in augustus 2020. In de raadsbrief wordt ook toegelicht op de extra bijdragen van het Rijk voor de gemeente, met name de twee steunpakketten van 28 mei 2020 en 28 augustus 2020. De totale compensatie van het Rijk wordt geraamd op € 10,5 miljoen, waardoor de conclusie wordt getrokken dat deze compensatie het overgrote deel van de nadelige effecten van corona in de gemeentelijke exploitatie opvangt.

Op 27 oktober wordt een raadsbrief verzonden door het college met daarin een toelichting op en een uitwerking van de herstelagenda en het voornemen om als lokale overheid anticyclisch te investeren om zo de negatieve gevolgen van de coronacrisis te helpen beperken.
Het anticyclisch investeren richt zich op het 'tegen de conjunctuur in' stimuleren van extra werkgelegenheid in de vorm van:

- Direct werk door uren van mensen die aan de slag gaan.
- Werk omdat de stad geloof krijgt en ook gaat investeren.
- Werk voor Arnhemmers met afstand tot de arbeidsmarkt.

Aangrijpingspunten voor anticyclisch investeren door de gemeente vormen onder meer:

- Versterking van Arnhem binnen de Groene Metropoolregio (betreft de gemeenten ni de regio Arnhem Nijmegen en regio Foodvalley, door inzet op onder meer uitbreiding van groen, bevorderen van circulaire economie, duurzame mobiliteit, klimaatadaptatie en energietransitie.
- Versterking van Arnhem via 'krachtige wijken', waarbij inspanningen zich focussen op:
  - Arnhem Oost.
  - Kronenburg/Vredenburg.
  - Centrumgebied.

3.2 Aantal corona-steunmaatregelen met uitsplitsing naar categorie

Op basis van uitgebreide deskresearch in combinatie met gevoerde gesprekken met de ambtelijke contactpersoon voor het rekenkameronderzoek en het bestuurlijk aanspreekpunt voor het rekenkameronderzoek is het navolgende overzicht opgesteld van door de gemeente Arnhem genomen corona-steunmaatregelen.
Voor een overzicht van maatregelen gericht op corona met een ander karakter verwijst BEA naar bijlage I.

Legenda behorend bij het overzicht:

Besluit

B Burgemeestersbesluit
C Collegebesluit
RB Raadsbesluit

Steuncategorieën

F Faciliterende maatregel
L Liquiditeitsondersteuning
G Financiële maatregel
O Overige hulp

Doelgroepcategorieën

G Generiek
S Sector
L/A Leveranciers/afnemers
B Burgers

Nr.	Datum 2020	Maatregel	Besluit	Steun	Doelgroep
1.	15-3	Regeling voor aanvragen van uitstel belastingaanslag (OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing).	C	L	G
2.	18-3	Continuering dienstverlening aan Arnhemmers met schulden, met accent op leefgeld.	C	G	B
3.	18-3	Inrichting webpagina op www.arnhem.nl met informatie voor inwoners, ondernemers en instellingen	C	F	G
4.	18-3	Gemeente continueert subsidie aan instellingen ook als zij prestaties vanwege corona niet kunnen leveren	C	G	G
5.	26-3	Mogelijkheid van voorschot op Tozo	C	L	G
6.	26-3	Coulant omgaan met huurvoorwaarden gemeentelijk vastgoed.	C	G	G
7.	26-3	Geen huur in rekening brengen voor de periode waarin de sportaccommodaties gesloten zijn.	C	G	S
8.	26-3	Tijdelijk verruimen expeditietijden supermarkten t.b.v. 'ouderenuur'.	C	F	S
9.	26-3	Inrichten website 'www.voorelkaarinarnhem.nl' i.s.m. zorginstellingen	C	F	G
10.	2-4	Extra daklozenopvang (40 plekken) d.m.v. een schip	C	G	S
11.	9-4	Noodfonds van Stichting Ondernemersfonds Arnhem (SOFA), opgezet in overleg met de gemeente Arnhem, voor ondersteunen van projecten die de economische schade van corona voor Arnhemse ondernemers beperken.	C	? (lijkt geld van fonds)	G
12.	9-4	Ook voortgezet onderwijs kan beroep doen op invalpool Stichting PAS voor noodopvang	C	F	S
13.	april	Individuele huurders die daar om verzoeken maximaal 2 maanden uitstel van huur verlenen.	C	G	G
14.	april	Zes maanden uitstel van indexering van huur voor ondernemers die onder door kabinet vast-	C	G	G

		gestelde sectoren vallen.			
15.	9-4	430 laptops geleverd aan scholen t.b.v. leerlingen uit huishoudens op sociaal minimum i.s.m. Stichting Leergeld en Dullertstichting	C	F/G	S
16.	9-4	Mogelijkheid voor evenementen om nieuwe plek op de agenda te kiezen in loop van 2020	C	F	S
17.	april	Initiatief Midden-Gelderland Werkt Door van het WSP Midden-Gelderland, om werkgevers met overcapaciteit en behoefte aan menskracht bij elkaar te brengen, ook omdat zo mensen hun baan en inkomsten kunnen behouden.	Besluit van WSP	F	G
18.	2-6	Toepassen van hardheidsclausule van Algemene wet inzake Rijksbelastingen t.a.v. leges voor de aanvullende vergunningen voor de periode 1 juni 2020 tot 1 oktober 2020 in het kader van corona, waardoor het aanslagbedrag met 100% wordt verminderd.	C	G	S
19.	2-6	Besluiten tot het –waar mogelijk- beschikbaar stellen van aanvullende terrasruimte in periode van 1 juni 2020 tot 1 oktober 2020.	C	F	S
20.	Bijlage bij raads-Brief 2 juni (deels overzicht eerdere maatregelen)	Gemeentelijke klantenservice, afdeling Economie en Bureau Zelfstandigen werken samen t.b.v. informatievoorziening.	C	F	G
21.		Regelmatig bestuurlijk overleg met diverse ondernemersorganisaties, zoals Koninklijke Horeca Nederland, Stichting Ondernemersfonds Arnhem, Verenigingen Eigenaren Centrum Arnhem, Ondernemers Kontakt Arnhem, Platform Binnenstad Arnhem.	C	F	S
22.		E-mailadres ondernemen@arnhem.nl voor vragen van ondernemers	C	F	G
23.		Idem met Arnhemse sportverenigingen, Papendal en Vitesse.	C	F	S
24.		Overleg met provincie over ‘Actieplan Economie’, voor economisch herstel en behoud van werkgelegenheid.	C	F	G
25.		Voor gastvrij en coronaproof ontvangen van bezoekers in de stad inzetten van ‘City Hosts’.	C	F	G
26.		Voor ondernemers of organisaties die vragen hebben of hulp nodig hebben bij de nieuwe fase sinds 1 juni, is een speciaal loket (‘loket	C	F	G

		1,5 meter') geopend met een multidisciplinair team.			
27.		Overleg met evenementen- en festivalorganisaties over alternatieven of later door laten gaan van evenementen. De gemeente stelt zich coulant op bij subsidies.	C	F	S
28.		Samen met Stadsmarketing Arnhem ingezet op activiteiten om de Arnhemmer een hart onder de riem te steken. Met o.a. 'Dit is Pas Arnhem' en bijbehorende 'pluim' die besteed kan worden bij lokale ondernemers.	C	F	G
29.		Samen met Arnhemse Sportfederatie een uitvraag gedaan onder sportverenigingen over de verwachte impact van de coronacrisis op de vereniging.	C	F	S
30.		Extra capaciteit ingezet om de piek aan aanvragen voor o.a. Tozo en bijstand op te vangen.	C	F	G
31.		Zelfstandig ondernemers die een krediet hebben van de gemeente geen rente in rekening gebracht over het eerste kwartaal.	C	G	G
32.		Pilot 'Geldzaken & Ondernemers' gestart, met extra aandacht voor ondernemers die door corona in de schulden zijn geraakt.	C	F	G
33.		Partners in 'Vroeg Erop Af' verzocht om mensen met betalingsachterstanden te benaderen en te attenderen op hulpmogelijkheden	C	F	G
34.		I.s.m. Rijnstad laagdrempelige budgetchecks voor mensen met inkomensdaling	C	F	G
35.	9-6	Matching bijdragen Rijk en provincie t.b.v. Musis en Stadstheater Arnhem, Luxor Live en Focus Filmtheater (i.c. bijdrage toe te kennen van respectievelijk maximaal € 211.000, € 125.000 en € 90.500)	C	G	S
36.	9-6	Gemeente heeft coronadashboard ontwikkeld	C	F	G
37.	13-10	College heeft afwegingskader opgesteld over hoe om te gaan met huurders (al dan niet indexeren, mogelijk uitstel betaling, aanvullend eventueel subsidie of anderszins steun (liquiditeitssteun en/of garantstelling)	C	F	
38.	27-10	Besluit tot inzet van middelen voor anticyclisch investeren, gemeente houdt rekening met in-	C	G	G

		vesteringen tot circa € 13,8 mln[19]			
39.	10-11	College licht toe dat er overleg is geweest met grote verhuurders (Vivare, Portaal, Volkshuisvesting, SSH& en de AVV) om huren niet te verhogen, n.a.v. op 17 juni aangenomen motie	C	F	G
40.	1-12	Aanvullende maatregelen culturele sector, o.a. gericht op amateurkunstorganisaties, Schakel025 (t.b.v. 'stroomversnellersregeling' en scholing van zzp'ers in culturele sector), Studio Omstand, Kunst op de Koffie, Expoplu en Nationale Jeugdorkesten Nederland, pilot mediafonds, Sonsbeek & State of Fashion, Posttheater en Rozet	C	G	S
41.	15-12	Collegebesluit verlenging tot 1 maart 2021 uitstel[20] van betaling OZB en rioolbelasting voor ondernemers en uitstel betaling toeristenbelasting	C	L	G

[19] Op 11 augustus 2020 heeft het college in de brief 'Nadere onderbouwing Herstelagenda' toegezonden aan de raad. Op 25 augustus heeft het college de raad geïnformeerd over de daarbij te hanteren uitgangspunten. Op 27 oktober volgt een toelichting op de wijze waarop het college de middelen wil inzetten.

[20] Toegelicht wordt dat afstel geen reële optie is, gelet op de financiële impact van een dergelijke maatregel. .

4 Informatiepositie en rol van de gemeenteraad

4.1 Betrokkenheid van de raad op sleutelmomenten en breder

Uit de hiervoor in hoofdstuk 3 geschetste gang van zaken bij het formuleren van corona-steunmaatregelen door het college van B&W, komt naar voren dat de gemeenteraad op diverse momenten een actieve rol heeft vervuld op het dossier van de corona-steunmaatregelen. Zeker in de eerste fase van de coronacrisis (zie ook paragraaf 2.2) hebben verschillende fracties uit de gemeenteraad diverse vragen gesteld aan het college, voor een deel in de vorm van vragen ex artikel 40 Reglement van Orde (i.c. als motie).

Daarnaast zijn er diverse raadsbrieven door het college toegezonden, waarbij deze zeker in de eerste maanden niet tot besluitvorming door de raad hebben geleid. De in de raadsbrieven opgenomen besluiten werden ter kennisname aangeboden aan de raad.

Een actieve discussie in de raad vond onder meer plaats op een aantal zogenoemde 'politieke avonden'. Bijvoorbeeld op 15 april en 22 april 2020, met als onderlegger de meest recente raadsbrieven 'Voortgang crisismaatregelen tegen het coronavirus' (van 18 en 26 maart en 2 en 9 april) en de meest recente raadsbrieven 'Update corona-virus' (van 4, 5, 12 en 15 maart). Op 22 april is gestemd over 9 moties over de aanpak van het coronavirus en daarop gerichte (steun)maatregelen, waarvan 4 werden aangenomen en 5 werden verworpen:

Overzicht van moties, politieke avond van 22 april 2020	
Aangenomen	Verworpen
• Onderwijsachterstanden tegengaan (D66 en SP). • Corona vergroot kloof tussen arm en rijk, gemeente moet die kloof verkleinen (SP). • Scenario's voor morgen (CDA, PvdA, D66, Arnhem Centraal en DENK Verenigd Arnhem). • Red het Airborne Museum, zodat we de Slag om Arnhem met goed fatsoen kunnen blijven herdenken (SP, VVD, D66, CDA, Arnhem Centraal, GroenLinks en PvdA).	• Bezuinigen op de zorg tijdens de coronacrisis is niet verantwoord en moet stoppen (SP). • Alle ondernemers recht op ondersteuning (Arnhem Centraal). • Zicht krijgen op onze meest kwetsbare ouderen (SP). • Stoppen met de invoering van diftar (Arnhem Centraal en PVV). • Laat werknemers niet de rekening van de coronacrisis betalen (SP).

Op 24 juni is er weer een politieke avond waarop het corona-dossier geagendeerd is. Als onderlegger voor discussie zijn onder meer ingebracht:

- Perspectiefnota 2021-2024 en bijbehorend raadsvoorstel.
- Impactanalyse gevolgen coronacrisis.
- Raadsbrief 'Aanpak en scenario's coronacrisis' d.d. 19 mei 2020.
- Raadsbrief 'Arnhemse aanpak, de weg vooruit' d.d. 2 juni 2020 met bijlage 'Arnhemse aanpak maatregelen en acties coronacrisis tot nu toe'.
- Raadsbrief 'Coronadashboard' d.d. 9 juni 2020 met bijlage 'Coronadashboard'.
- Arnhems Corona-noodplan 'Investeren in een sociale toekomst' van de SP-fractie.

Op 24 juni en daarna op 1 juli wordt meningsvormend gediscussieerd in de raad over onder meer deze ingebrachte stukken.

Overzicht van moties, politieke avond van 8 juli 2020	
Aangenomen	Verworpen
• Graag op tijd (CDA en D66). • Meer en beter onderbouwen (D66, CDA en VVD). • Herstelagenda cultuurmakers (GroenLinks, D66 en PvdA).	• Coronanoodplan (SP). • Een coronafonds om financiële gevolgen coronacrisis op te vangen i.p.v. 10 miljoen euro weggooien voor een facelift voor de blauwe golven (SP).

In de periode van maart 2020 tot ultimo 2020 zijn er verder 21 raadsvragen ex artikel 44 gesteld. Een groot deel van deze vragen heeft betrekking op de impact van corona op het sociale domein. Trefwoorden zijn onder andere huisuitzettingen, zorg, arbeidsontwikkelbedrijf Scalabor, huiselijk geweld, schuldhulpverlening, mensen met een beperking, inburgering en onderwijs:

Overzicht van raadsvragen ex artikel 44		
30-11-2020	Corona-achterstanden en voortgang inzet op brede brugklassen	12-01-2021
05-10-2020	Inburgering in en na coronatijd	10-11-2020
12-08-2020	Het bericht dat het Arnhems voetbal zware verliezen voorziet door corona-ingrepen	01-09-2020
11-08-2020	Goede ventilatie tegen corona op Arnhemse scholen	01-09-2020
08-08-2020	Capaciteit VGGM bron- en contactonderzoek en communicatie coronavirus	01-09-2020
02-07-2020	Huisuitzettingen in coronatijd	14-07-2020
25-05-2020	Corona-boetes	08-07-2020
13-05-2020	Vaccinatie tijdens corona crisis	02-06-2020
13-05-2020	Arnhemse scholen en kinderopvang in de coronacrisis	16-06-2020
08-05-2020	Corona werpt mensen met een beperking terug	02-06-2020
06-05-2020	Kleine woonzorginstellingen door corona in acute geldproblemen	27-05-2020

04-05-2020	Zorg voor zorgverleners en bewoners van verpleeghuizen tijdens de coronacrisis	27-05-2020
02-05-2020	Corona en horeca	09-06-2020
28-04-2020	Integrale schuldhulpverlening en bewindvoering als gevolg van coronacrisis	27-05-2020
20-04-2020	Gratis parkeren zolang corona maatregelen van kracht zijn	19-05-2020
16-04-2020	Corona impact op gebedshuizen	13-05-2020
08-04-2020	Zorgen over toename huislijk geweld door coronacrisis	19-05-2020
25-03-2020	Het bericht dat Werkbedrijf Scalabor open blijft ondanks de coronacrisis	07-04-2020
25-03-2020	Zorg voor onze zorg tijdens coronacrisis	21-04-2020
24-03-2020	Geen huisuitzettingen tijdens de coronacrisis	16-04-2020
16-03-2020	Arnhemse inwoners niet de dupe van Corona	24-03-2020

De gestelde vragen worden in de regel binnen een maand beantwoord door het college.

De actieve rol van de gemeenteraad blijkt ook uit de navolgend weergegeven eerste respons van raadsfracties naar aanleiding van de voor het voorliggende onderzoek voorgelegde vragen.

4.2 Beeld van raadsleden over hun rol en betrokkenheid

Als onderdeel van het onderzoek zijn in november 2020 aan alle raadsfracties in Arnhem enkele vragen voorgelegd, met als bedoeling in beeld te brengen hoe raadsfracties oordelen over de door de gemeente genomen maatregelen, over de informatie vanuit het college van B&W en hoe de raad bij besluitvorming betrokken is en waar men terugkijkend tevreden over is en waarover minder tevreden.

De precieze formulering van de aan de raadsfracties voorgelegde fracties luidt als volgt:

a. Heeft u als raadslid of als raadsfractie sinds 1 maart 2020 zelf initiatieven genomen voor één of meer corona-steunmaatregelen, zo ja welke en waren deze initiatieven succesvol?
b. Bent u sinds 1 maart 2020 benaderd door instellingen, bedrijven, zzp'ers of inwoners om bepaalde corona-steunmaatregelen?
c. Kunt u aangeven waar u, terugkijkend, tevreden over bent wat betreft de inhoudelijke invulling van het pakket corona-steunmaatregelen in uw gemeente en wat betreft uw betrokkenheid bij de besluitvorming daarover? En waar bent u minder tevreden over?

Navolgend een **bloemlezing** van de ontvangen respons, met als eerste een beeld van de mate waarin fracties zelf initiatieven hebben ondernomen:

Heeft u als raadslid of als raadsfractie sinds 1 maart 2020 zelf initiatieven genomen voor één of meer corona-steunmaatregelen, zo ja welke en waren deze initiatieven succesvol?

De meeste fracties geven aan dat zij inderdaad zelf initiatieven hebben genomen. Een aantal reacties ter illustratie:
• Dit hangt af van wat onder steunmaatregelen wordt bedacht. Onze fractie heeft een aantal initiatieven genomen, zoals:
  ➢ Motie 20M187; geef maatschappelijke beroepen voorrang bij corona-test. Deze is aangenomen. Vlak erna is er landelijk ook het initiatief genomen om dit te doen en inmiddels is het operationeel.
  ➢ Motie 20M167; herstelagenda cultuurmakers. Deze is aangenomen en verwerkt in de begroting, maar ook in toekomstige maatregelen.
  ➢ Motie 20M169; stadsdistributie duurzaam de stad in. Deze is aangenomen, en deels geschreven naar aanleiding van de coronacrisis/noodzaak voor minder drukte in de stad. Deze moet nog afgehandeld worden.
  ➢ Motie 20M165; waar nodig nu al beginnen. Deze dienden we als tweede in en is aangenomen. Met als resultaat dat sommige steunmaatregelen uit de Herstelagenda eerder zijn ingezet.
• We hebben direct op 15 maart, middels art 44 vragen, het verzoek aan het college gedaan om de lokale belastingen voor ondernemers op te schorten en de ondernemers proactief te informeren en te begeleiden over de noodmaatregelen. Het college heeft gehoor gegeven aan dit verzoek. Ondernemers kregen uitstel tot juli 2020 en kunnen vervolgens in termijnen betalen als dat nodig is. Verder is een ondernemersloket geopend waar ondernemers terecht kunnen met al hun vragen.
• Tijdens het Corona debat heeft onze fractie de oproep aan het college gedaan om alle creativiteit te benutten om te kijken wat we als gemeente nu en de komende tijd kunnen doen, en dan niet alleen de korte maar ook de lange termijn. Ook hebben we aangedrongen op regelmatige uitgebreide informatie over de gevolgen van de coronacrisis in de stad. Het college is met een goede herstelagenda gekomen en houdt ons goed op de hoogte door middel van het Corona Dashboard.
• Onze fractie heeft in debatten aandacht gevraagd voor de wijze waarop de ondersteuningsmaatregelen in Arnhem geregeld worden.
• Daarnaast over het verlies aan banen, gevolgen voor schulden en de impact op de zorg.
• In het debat over de herstelagenda hebben we een motie ingediend over de ondersteuning voor sportverenigingen, cultuurinstellingen en andere instellingen (motie ‘Is uitstel ook afstel’ van 2 september 2020). Het college gevraagd voor een plan van aanpak. We verlenen nu veel uitstel. Maar uitstel betekent ook dat het een keer terugbetaald moet worden. Wat betekent dit. Hier moeten we op voorhand over nadenken.
• Daarnaast gevraagd of naast steun van het Rijk ook nadere steun nodig is. Wij hebben tevens een motie ingediend om bij Rijk en VNG aan te dringen op haalbare en eerlijke eisen voor controle op Tozo- en NOW-gelden, om te voorkomen dat ondernemers achteraf benadeeld worden door tussentijds verandering van de spelregels.
• Onze fractie heeft via schriftelijk vragen en reguliere input actief bijgedragen aan de

mogelijkheid voor de horeca voor ruimere terrassen in de buitenruimte.
- Onze fractie heeft schriftelijke vragen gesteld over de komende TK-verkiezingen in maart 2021. Met name het gezondheidsrisico speelt hierbij een rol. Er was een stembureau in het ziekenhuis (al afgevallen inmiddels), in verzorgingshuizen, et cetera. Locaties waar veel oudere/kwetsbare inwoners wonen. Aanvullend zijn veel vrijwilligers/leden van het stembureau 60+. Deze groep heeft ook extra risico in een stemlokaal, waar op de verkiezingsdag vele honderden inwoners komen stemmen. Het CDA heeft onder andere voorgesteld studenten in te zetten. Dit omdat ook het aantal leden van stembureaus groter moet zijn dan in het verleden. B&W heeft deze vragen actief opgepakt (ook landelijk verplicht), maar onze vragen liepen ongeveer een maand voor op de landelijke spoedwet.
- Vanuit de gemeenteraad zijn diverse moties en amendementen ingediend rondom met name ook de 'gevolgen vanuit de corona'. Zowel bij de Begroting, maar ook in de discussie bij het jeugdbeleid als de armoedeagenda. Onze fractie heeft stevig gepleit voor duidelijke(re) monitoring. Zodat we kunnen volgen hoe de stad zich ontwikkelt. Wordt bijvoorbeeld in het sociaal domein wel aan gewerkt. Maar staat ook nog deels in de kinderschoenen (was zwak georganiseerd).
- Onze fractie heeft vragen gesteld m.b.t. kleine ondernemers die qua regels tussen wal en het schip vielen en dus geen recht hadden op regelingen vanuit het rijk. College wilde hier niets extra's voor doen.

Enkele fracties geven daarentegen aan geen initiatieven te hebben ondernomen op dit vlak:
- Nee, t.a.v. corona hebben we een motie ingediend om ons als Arnhem tegen de ondemocratische spoedwet uit te spreken. De steunmaatregelen laten we over aan partijen die ze nodig hebben gemaakt.
- Nee, onze fractie heeft geen initiatieven genomen op dit vlak.

Fracties geven ook diverse voorbeelden van maatschappelijke instellingen, ondernemingen en inwoners die contact zochten vanwege corona:

Bent u sinds 1 maart 2020 benaderd door instellingen, bedrijven, zzp'ers of inwoners om bepaalde corona-steunmaatregelen?
• Ja, diverse. Bijvoorbeeld in het begin over de aanvraag van Tozo-regelingen. Of door inwoners die zorgen hadden over steun vanuit de overheid. • Ja, vooral met vragen over de steunmaatregelen van de gemeente. Die vragen hebben we beantwoord of doorgegeven aan het ondernemersloket. • Ja, ik ben benaderd door zzp'ers met de vraag of er recht op compensatie was. Dit was overigens niet het geval. • Onze fractie is benaderd door de zorginstellingen, verpleeginstellingen, bewoners, sportverenigingen, cultuurinstellingen • Vooral horeca laat ons blijken het heel zwaar te hebben.

- Maar ook zzp'ers met bedrijf aan huis staan in de kou. Soms moeten ze het doen met 1 kleine uitkering op bijstandsniveau. Als de partner werkt krijgt men niets omdat men boven dat niveau uit komt. Dat vinden wij onrechtvaardig. Niemand kan iets aan de situatie doen.
- Ja.
- Zelf wel mails ontvangen en nieuwsbrieven vanuit de vakorganisaties (horeca/MKB/VNO-NCW). Mijn indruk is dat veel ondernemers vanuit de landelijke regelingen (Tozo bijvoorbeeld) wel direct met de gemeente contact opnemen. Daar moeten ze ook zijn. Via fracties kunnen ze ten aanzien van financiële ondersteuning niet direct bij raadsleden zijn. Is nogal landelijk beleid.
- Gemeentelijk beleid zoals de terrassen buiten zijn lokaal wel opgepakt

Tot slot is er een eerste beeld van de tevredenheid over de inhoudelijke vulling van het pakket en de betrokkenheid bij de besluitvorming over maatregelen:

Kunt u aangeven waar u, terugkijkend, tevreden over bent wat betreft de inhoudelijke invulling van het pakket corona-steunmaatregelen in uw gemeente en wat betreft uw betrokkenheid bij de besluitvorming daarover? En waar bent u minder tevreden over?
• We zijn met raadsinformatiebrieven zeer goed op de hoogte gehouden. Door het gebrek aan vergaderingen in de eerste lockdown was er echter weinig debat over. Dit had ook te maken met het feit dat het ons allemaal overrompelde. Betrokkenheid van raad bij besluitvorming over de Herstelagenda was goed. • Ja, Wij zijn tevreden over het snelle handelen van het college en over het lef dat het getoond heeft door een herstelagenda te presenteren met een investeringsagenda van 19 miljoen euro. Met name de anticyclische investeringen in de stad zijn wij erg blij mee. College heeft haar rol pro-actief opgepakt daar waar het gaat om implementeren landelijke regelingen, verruimen terrassen en maatwerk bieden zodat ondernemers zoveel mogelijk door konden. • Waar we wel nog zorgen over hebben is de lange(re) termijn. Het is belangrijk dat die ook goed op het netvlies blijft. Bijvoorbeeld door inspanningen te plegen om maakindustrie naar de regio te halen, zodat we(als land) op de lange termijn minder afhankelijk zijn van andere landen/werelddelen.. • Het is goed om de culturele sector in deze tijd overeind te houden. • Verder denk ik dat het opheffen van de meeste maatregelen meer zou helpen. Het subsidiëren van terrasverwarming/-uitbreiden van de terrasmogelijkheden in de winter is ronduit absurd. • In het begin was het lastig omdat alles snel ging. De raad leek vooral achteraf geïnformeerd te worden. Daarnaast was de impact niet duidelijk en de wijze waarop het college hiermee aan de slag wilde. • Gelukkig hebben we enkele goede debatten gehad. Is er een dashboard gekomen, waardoor we up to date inzicht hebben in de impact van Corona. • De raad krijgt ook regelmatig raadsbrieven over de maatregelen, zowel lokaal als lande-

lijk.
- De herstelagenda was een goed debat. Hierbij niet alleen gekeken naar de directe impact, maar ook gekozen voor investeren in de stad en daarmee het perspectief bieden aan de stad.
- Omdat het landelijke regelingen zijn, en het college niet echt iets lokaal wil doen, missen wij steun voor bovengenoemde groepen. Wat dat betreft zijn wij niet echt bij het beleid betrokken, omdat het uitvoering betrof van landelijke regelingen.
- Nee.
- Ik denk dat Arnhem doet wat het kan en pro-actief naar inwoners en ondernemers handelt. Veel gaat natuurlijk langs mij/onze fractie heen. Dit betreft dagelijkse uitvoering binnen de teams EZ, Werk en Inkomen, jeugdhulp. Het Corona dashboard wat de gemeente heeft ontwikkeld vind ik zelf als raadslid erg informatief en helpend.

5 Meegewogen belangen en risico's & gemaakte afwegingen

Onderdeel van het voorliggende onderzoek is om in beeld te brengen op basis waarvan afwegingen en beslissingen zijn genomen inzake corona-steunmaatregelen in de vier gemeenten waarop het onderzoek zich richt. Met name wordt in beeld gebracht:

- Of daarbij risico's zijn onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes.
- Of daarvoor passende maatregelen zijn getroffen.
- Welke belangen zijn bij te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen?

Deze aspecten worden navolgend in beeld gebracht.

5.1 Omgaan met (financiële) risico's

"Ik leef in volstrekte onzekerheid"

Circa anderhalve maand na het begin van de coronacrisis, op 29 april 2020, verwoordt de wethouder Financiën van de gemeente Arnhem dat het college van B&W de financiële gevolgen nog niet goed kan overzien[21]:

- "Komen we in een zwart economisch scenario of zullen we ons redelijk staande houden? Ik vind dat moeilijk te bepalen."
- "… Ik leef in volstrekte onzekerheid. Dit is een crisis die ik nog nooit heb meegemaakt. De impact is zo onzeker."

Hij doet deze uitspraken op het moment dat de jaarlijkse Perspectiefnota wordt voorbereid en ter vaststelling wordt voorgelegd aan de gemeenteraad.

Per motie gevraagd om scenario's

Op 29 april wordt ook unaniem een motie aangenomen door de gemeenteraad, gericht op het bevorderen van het inzicht in de (mogelijke) financiële consequenties van de coronacrisis voor de gemeente[22]. De motie luidt als volgt:

- "De raad, gehoord de beraadslaging,
  constaterende dat
  - Er door de coronacrisis een forse recessie te verwachten valt;
  - Deze recessie ook in Arnhem effecten zal hebben en de raad tijdig een discussie wil kunnen voeren over de gevolgen van deze crisis;
  - De gemeenteraad van Arnhem graag stuurinformatie wil, om tot goede en gedegen besluitvorming hierover te komen;
  - De gemeenteraad tijdig wil beschikken over informatie, zodat zij de juiste keuzes kan voorbereiden in bijvoorbeeld de Perspectiefnota en de Meerjarenprogramma-begroting (MJPB).A

  overwegende dat
  - Het college heeft aangegeven met een financieel (corona) team wekelijks te over-

[21] Omroep Gelderland, *Arnhem tast financieel nog in het duister door corona*, 29 april 2020. .

[22] Motie 'Scenario's voor morgen', d.d. 2 april 2020, nummer 20M68, zaaknummer 465781. .

leggen over de (effecten van) genomen maatregelen en de financiën;
- Het college bij beantwoording op 22 april 2020 heeft aangegeven geen scenario's te hebben ontwikkeld, omdat de effecten van de crisis (de recessie) moeilijk in te schatten valt;
- Het college in berichtgeving naar aanleiding van de Jaarrekening heeft aangegeven dat er op dit moment al 66 risico's in beeld zijn gebracht naar aanleiding van de crisis;

verzoekt het college
- Om zo snel mogelijk met scenario's te komen naar de raad naar aanleiding van de in beeld gebrachte risico's;
- Deze scenario's bij voorkeur tijdens het proces van de Perspectiefnota aan de raad te presenteren, zodat dit meegenomen kan worden in de besluitvorming;
- Indien dit niet mogelijk is, een proces aan de raad voor te leggen, waarin het college aangeeft hoe voor de zomer de risico's en de op basis daarvan opgestelde scenario's ter besluitvorming aan de raad worden voorgelegd, zodat de gemeenteraad het perspectief tijdig kan bijstellen indien dit noodzakelijk is;
- In ieder geval voor de zomer en in september een update te geven van de risico's en de scenario's hier op aan te passen".

Perspectiefnota 2021-20241

De portefeuillehouder Financiën geeft in een interview aan Omroep Gelderland d.d. 29 april 2020 aan dat in de Perspectiefnota de financiën voor de komende jaren zijn doorgerekend en dat relatief kleine plussen en minnen zichtbaar zijn ten opzichte van de begroting. Hij ligt echter toe dat dit "zonder alle corona-ellende is". Het profiel waarop gebaseerd wordt of Arnhem voldoende bestand is tegen financiële risico's, is van eind 2019 en daarmee achterhaald. Corona heeft het financiële risicoprofiel van de stad immers tamelijk opgeschud. De portefeuillehouder geeft aan dat de gemeente bezig is met een zogenoemde 'impact analyse'. Zelfs als hij ervan uitgaat dat de contactbeperkende maatregelen niet langer duren dan tot half juni, ontstaat er al een tegenvaller voor de gemeente van ten minste € 15 miljoen voor het jaar 2020 vanwege onder andere extra uitkeringen, grotere zorgvraag, minder parkeerinkomsten en afnemende bouwvergunningen. Aangegeven is dat de lijst met posten waarvan de financiële gevolgen nog niet bekend zijn groot is en in dit bedrag nog niet zijn meegenomen. De portefeuillehouder geeft aan dat, om inzicht te genereren in de financiële gevolgen van corona, en grip te krijgen op de financiële consequenties, een ambtelijk 'corona finance team' is ingesteld.

Tijdlijn

Ten aanzien van de verkenning en waardering van de financiële risico's van corona voor de gemeente Arnhem zijn met name de volgende documenten van belang:
- Perspectiefnota 2021-2024 (eind april aan de raad toegezonden) met vanaf pagina 18 een toelichting op de inschattingen van de corona-effecten.
- Eerste 'financiële impact-analyse gevolgen corona-crisis', die als bijlage gevoegd is bij de Perspectiefnota 2021-2024.
- Raadsbrief 'Aanpak en scenario's coronacrisis' van 19 mei 2020.

- Aanbieden aan gemeenteraad van raadsvoorstel ‘Arnhemse Herstelagenda coronacrisis’ op 7 juli 2020.
- Actualisatie van de financiële impactanalyse in juli/augustus 2020.
- Raadsbrief bij deze actualisatie, ‘Update ontwikkelingen in aanloop naar de Begroting 2021-2024’ van 18 augustus 2020.
- Raadsbrief Actualisatie financiële impactanalyse corona en septembercirculaire in oktober 2020.
- Bijlage met financiële impactanalyse bij deze brief.

Financiële impactanalyses

Op basis van door de ambtelijke organisatie ten behoeve van het voorliggende onderzoek verstrekte informatie, kan worden gesteld dat de gemeente Arnhem de financiële gevolgen van de coronacrisis voor de gemeente heeft verkend door middel van ‘financiële impactanalyses gevolgen corona-crisis’. Bij de Perspectiefnota 2021-2024, die eind april 2020 is aangeboden aan de raad, is in de bijlage een eerste uitwerking van deze financiële impactanalyse opgenomen. In de financiële impactanalyse wordt inzicht gegeven in de verwachte impact op de lopende begroting voor 2020 en de begroting voor 2021. Als er onvoldoende zekerheid is of de impact zich voor zal doen, is een risico opgenomen in het gemeentelijk risicoprofiel. Na de Perspectiefnota zijn er nog twee raadsbrieven verschenen waarin de impact en de stand van zaken met betrekking tot de relevante risico’s zijn weergegeven. Deze informatie is gecomprimeerd verwerkt in het corona-dashboard van de gemeente Arnhem.

Het college van B&W heeft mede naar aanleiding van de motie van 29 april 2020 ingezet op de ontwikkeling van een corona-dashboard. Dit dashboard wordt op 24 juni gepresenteerd.

Raadsbrief 19 mei 2020

Op 19 mei 2020 stuurt het college een raadsbrief met als onderwerp ‘Aanpak en scenario’s coronacrisis’ en een uiteenzetting op de volgende aspecten:

- Crisisbeheersing corona.
- Financiële impact corona.
- Beleidsmatige impact corona.
- Begroting 2021-2024.

Ten aanzien van de financiële impact wordt aangegeven dat er een eerste impactanalyse is, dat wordt gewerkt aan een monitor/dashboard en dat de afgelopen maanden is besteed aan het verkrijgen van inzichten op de risico’s die de stad loopt. De komende periode wordt extra aandacht gegeven aan de wijze waarop de gemeente Arnhem de extra gemaakte kosten en de gederfde inkomsten kan dekken. Aangegeven wordt dat de gemeente in nauw overleg is met zowel Rijk als provincie Gelderland maar dat “ook voor hen geldt dat op dit moment nog geen toezeggingen gedaan kunnen worden” en dat er door beide bestuurslagen “op dagelijkse basis nieuwe beleidsregels worden uitgeschreven die impact hebben op de gemeente en onze inwoners”.

BEA

Top-5-effecten financiële impact

Op 7 juli wordt de Arnhemse Herstelagenda Coronacrisis aangeboden aan de gemeent raad. De agenda bevat een toelichting op het CPB-scenario waarop Arnhem zich baseert bij het opstellen van prognoses en inschatten van effecten. De 'harde' nadelige effecten, die tot een overschrijding van de begroting leiden, zijn op dat moment ingeschat op € 11,3 miljoen voor het jaar 2020.
Er wordt een 'top vijf' benoemd van corona-gerelateerde effecten met de grootste financiele impact op de uitgaven voor 2020:

1. Terugloop van parkeerinkomsten.
2. Grote zorgvraag na de crisis.
3. Extra locatie voor maatschappelijke opvang voor inwoners zonder corona.
4. Aanpassingen in bedrijfsvoering/ICT.
5. Extra activiteiten op het terrein van afvalinzameling (inclusief bedrijfsafval).

Bij het opstellen van de Arnhemse Herstelagenda Coronacrisis verwacht het college dat de gemeente Arnhem van het Rijk circa € 9 miljoen zal ontvangen als compensatie. Dit betekent dat de gemeente rekening houdt met een tekort op de coronamaatregelen van zeker € 2,3 miljoen (de te ontvangen € 9 miljoen compensatie minus in ieder geval de 'harde' nadelige effecten op de begroting van € 11,3 miljoen).

Raadsbrief 18 augustus 2020

De risico-inventarisaties van de gemeente in de vorm van een financiële impactanalyse en de toelichting van de verwachte impact op de gemeente sluiten aan bij door het Centraal Planbureau opgestelde scenario's. In de raadsbrief 'Update ontwikkelingen in aanloop naar de Begroting 2021-2024' van 18 augustus 2020 is aangegeven dat de totale impact inmiddels wordt ingeschat op € 12,1 miljoen voor het jaar 2020.

De gemeente Arnhem sluit bij het inschatten van risico's aan bij door het Centraal Planbureau (CPB) opgestelde ramingen. De Herstelagenda van de gemeente Arnhem sluit aan bij de basisraming van het CPB van 16 juni 2020. In de raadsbrief met een financiële update van 18 augustus 2020 wordt aangegeven dat het CPB zijn scenario's heeft geactualiseerd. De CPB-scenario's gaan uit van drie mogelijke ontwikkelingen:

- Beperkende maatregelen gedurende 3 maanden.
- Beperkende maatregelen gedurende 6 maanden.
- Beperkende maatregelen gedurende 12 maanden.

Arnhem is vanaf het begin van de crisis uitgegaan van het middenscenario van het CPB. Op basis van dat scenario, en met gebruik van door andere steden gebruikte kengetallen en landelijke rekenregels, is onder meer een doorrekening gemaakt van het negatieve effect van corona op de bijstandsontwikkeling. De gemeente Arnhem voorziet dan medio 2018 een toename van het bijstandsbestand met 270 uitkeringsgerechtigden in 2020 en 300 in 2021.

Actualisatie 13 oktober 2020

Op 13 oktober 2020 stuurt het college de raadsbrief 'Actualisatie impactanalyse corona en effecten septembercirculaire 2020' naar de raad. De raadsbrief bevat een nieuwe raming van de extra kosten en extra gederfde inkomsten vanwege corona. Deze komen samen uit op circa € 12 miljoen, wat aansluit op de eerdere raming van 7 juli 2020. Er zijn wel veranderingen opgetreden in de verwachte financiële effecten van corona. Aan de ene kant wordt geconstateerd dat de eerder verwachte grotere zorgvraag (waarvoor € 1,7 miljoen was ingeschat) zich niet voor lijkt te doen in 2020. Tegenover deze en andere meevallers staan ook tegenvallers, waarbij met name van belang zijn de verwachte omzetderving van sociaal werkvoorzieningsbedrijf Scalabor (€ 778.000 nadeel) en extra kosten vanwege het grotere aanbod aan afval dat ingezameld en verwerkt moet worden (€ 700.000 nadeel).

Compensatie door Rijk dekt meeste kosten

In de raadsbrief stelt het college vast dat er ten opzichte van de eerdere raming van 7 juli een meevaller is wat betreft compensatie van het rijk. Deze is opgelopen van € 9 miljoen naar € 10,5 miljoen. Het college concludeert dat de totale compensatie daarmee het overgrote deel van de nadelige effecten (€ 12 miljoen) in de exploitatie opvangt.

Door de ambtelijke organisatie is voor het voorliggende onderzoek toegelicht dat de belangrijkste vorm van risicobeheersing bestond uit het voortdurend monitoren van zowel de financiële impact, en risico's, op de begroting als de door het Rijk en de provincie Gelderland toegezegde compensatie. In de financiële impactanalyses is telkens de conclusie getrokken dat beide grotendeels in lijn liggen en dat er dus geen fors financieel nadeel zal ontstaan.

Voor de gewenste intensiveringen in de Herstelagenda en het anticyclisch investeren, zoals opgenomen in de Begroting 2021, is ruimte gevonden binnen het totale meerjarige financiële beeld. De actualisatie van de bestemmingsreserves heeft daaraan bijgedragen.

Motie raad over anticyclisch sparen

Door de raad is op 11 november 2020 bij motie aandacht gevraagd voor het weer herstellen van de financiële positie van de gemeente na de coronacrisis (de motie is aangenomen met 34 stemmen voor en 3 tegen). Aangegeven wordt dat anticyclisch investeren ook vraagt om anticyclisch sparen. De motie luidt als volgt:

"We weten dat:
- Arnhem de reserves maximaal benut om extra te investeren tijdens de coronacrisis.
- Een deel van deze investeringen zichzelf zeker niet in de gemeentebegroting terugverdient.
- De financiële positie van de gemeente er daardoor niet goed uitziet en we een volgende crisis niet zomaar aan kunnen.
- Het college wel spreekt van 'anticyclisch investeren', maar nog geen onderbouwde doorzichten geeft hoe na het investeren de reserves weer worden opgebouwd.

We weten dat:

- Anticyclisch investeren ook vraagt om anticyclisch sparen als de situatie gunstiger is.

Daarom vraag de gemeenteraad aan het college om:

- Zich tot doel te stellen dat na de coronacrisis de reserves weer worden opgebouwd tot een niveau waarbij deze een nieuwe grote crisis aankunnen en dan opnieuw ruimte bieden voor anticyclisch investeren als dat nodig mocht zijn.
- Bij het proces rondom het in samenhang bekijken van solvabiliteit, schuldquote en weerstandsvermogen (naar aanleiding van motie 20M209g) ook te betrekken hoe de reserves na de coronacrisis weer worden opgebouwd.
- Bij de komende perspectiefnota de raad inzicht te geven welke verbeteringen in de financiële positie er naar aanleiding van de tussenstand in dat proces verwacht kunnen worden voor de komende jaren, eventueel in de vorm van een aantal mogelijke scenario's."

Geen beleidsscenario's

De gemeente Arnhem past scenario-analyse toe in de zin dat zij haar inschattingen van de financiële impact van corona mede baseert op CPB-scenario's en daarbij uitging van de 'middenvariant'. De gemeente Arnhem heeft geen beleidsscenario's opgesteld wat betreft de aanpak van corona of het formuleren van corona-steunmaatregelen. Het college heeft de raad geen alternatieven voorgelegd op dat vlak.

Groot gewicht gehecht aan financiën

De unaniem door de raad aangenomen motie om inzicht te genereren in de financiële consequenties van corona, het opstellen daarna door het college van een corona dashboard en de inrichting binnen de gemeentelijke organisatie van een 'corona finance team' onderstrepen het grote gewicht dat betrokkenen hechten aan (inzicht in en beheersing van) financiële risico's van de coronacrisis.

5.2 Meegewogen belangen bij gemaakte beleidskeuzes

In de raadsbrief d.d. 19 mei 2020 wordt ook ingegaan op de beleidsmatige impact van de coronacrisis, naast de financiële impact. Aandachtspunten zijn onder meer:

- De effecten van de coronacrisis (en in het verlengde daarvan de anderhalve metereconomie) op de beleidsmatige opgaven van de stad.
- De vraag op welke wijze de negatieve effecten op onder meer de economie, cultuur en welzijn kunnen worden opgevangen (beleidsinterventies).
- De focus ligt op het in beeld brengen van wat er nodig is op de termijn van 3 maanden, 6 maanden respectievelijk een jaar.

Inhoudelijk ligt de focus op twee "urgente impactthema's":

- Sociaalmaatschappelijk ('welzijn', breed opgevat).
- Sociaaleconomisch, gericht op economie, werk en inkomen(sondersteuning).

De twee thema's klinken ook door in het overzicht van door de gemeente genomen corona-steunmaatregelen (zie paragraaf 3.1) en in de lijst met overige door de gemeente ge-

nomen maatregelen (zie bijlage I).

Vanuit de overtuiging dat het herstel van de coronacrisis tot herschikking van middelen zal moeten leiden en het stellen van vernieuwde prioriteiten, onderzoekt de gemeente ook de ruimte binnen de bestaande middelen: Kan de gemeente de geplande beleidsvoornemens of uitvoeringsopgaven uitstellen waardoor er financiële ruimte ontstaat? Tegelijkertijd kijkt de gemeente naar mogelijkheden vanuit de rol van de gemeente om investeringen naar voren te halen en daarmee de werkgelegenheid en de economie te kunnen stimuleren.

Het gewicht dat wordt toegekend door de gemeente Arnhem aan de beleidsmatige interventies gericht op (beperken van de negatieve gevolgen van) de coronacrisis komt tot uiting in het tweede ambtelijke team die is ingericht, namelijk het ABC-team.

Het college van B&W heeft op 13 oktober een raadsbrief getiteld 'Arnhems afwegingskader corona 2020-2021' toegezonden aan de raad[23]. De directe aanleiding voor dit afwegingskader is dat de gemeenteraad in een motie van 2 september 2020 aandacht heeft gevraagd voor de gevolgen van uitstel van betaling voor gesubsidieerde instellingen in Arnhem. Als op uitstel geen afstel volgt, kan alsnog een groot deel van deze instellingen in de (financiële) problemen komen als zij uitgestelde huren of gemeentelijke belastingen alsnog moeten betalen. Met het afwegingskader beoogt het college:

- Actief in gesprek te gaan en te blijven met verenigingen en organisaties in de stad.
- Een concreet plan te maken met verenigingen en organisaties waarin in ieder geval (niet uitsluitend) wordt opgenomen een inventarisatie van verenigingen en organisaties die ondanks eventuele steun van Rijk of provincie als gevolg van corona in financiële problemen komen.
- Bij de raad te onderbouwen hoe het college wenst om te gaan met uitstel of compensatie van betalingen, "waarbij het voortbestaan van organisaties en verenigingen voorop staat" en daarbij inzichtelijk maakt voor welke organisaties en verenigingen afstel van huurbetalingen aan of andere ondersteuning van de gemeente op basis van maatwerk noodzakelijk is.
- De mogelijkheden en noodzakelijke ondersteuning van genoemde verenigingen en organisaties en de financiële vertaling daarvan aan te bieden aan de raad.

Het college stelt in de bijbehorende collegenota dat "het afwegingskader leidt tot een evenwichtige afweging voor de inzet van lokale steun tijdens de coronacrisis. "We hanteren dit kader om de steunmaatregelen vorm te geven en te toetsen aan de hand van uitgangspunten."

Met het afwegingskader wordt de raad geïnformeerd over en betrokken bij door het college

[23] Gemeente Arnhem, raadsbrief met onderwerp '*Arnhems afwegingskader corona 2020-2021*', 13 oktober 2020 (zaaknummer 487605).

te maken afwegingen ten aanzien van al dan niet gesubsidieerde verenigingen en organisaties. Het afwegingskader ziet niet op de bredere afweging die gemaakt kan of moet worden tussen, bijvoorbeeld, het ondersteunen van verenigingen en organisaties enerzijds versus het ondersteunen van andere door de coronacrisis getroffen doelgroepen (bijvoorbeeld ondernemers die omzet hebben verloren of inwoners met uiteenlopende problematieken).

Ten aanzien van ondernemers (en in mindere mate gesubsidieerde maatschappelijke instellingen) die toch in de problemen komen, wordt in de collegenota opgemerkt dat van belang is dat de financiële problematiek van de betreffende ondernemer of instelling wordt beoordeeld voorafgaand aan de toekenning van eventueel door de gemeente te leveren maatwerk. Aangegeven wordt dat de ambtelijke organisatie voor deze beoordeling "te beperkt is toegerust" en dat maatwerk vraagt om beoordelingsvermogen. De gemeente Arnhem kiest er daarom voor om indien mogelijk externe partijen een rol te geven bij de benodigde toetsing. Dit betreft:

- Praktische Zaken wat betreft welzijnsorganisaties.
- Het Sportbedrijf bij sportsubsidies (voor partijen die bij de gemeente huren).
- Bureau zelfstandigen bij aanvragen van ondernemers.

In de collegenota[24] wordt opgemerkt dat "het afwegingskader in alle gevallen en voor alle domeinen het kader is, ook in verband met de rechtmatigheidseisen die aan subsidieverlening worden gesteld."

De raadsbrief met het afwegingskader bevat onder meer de volgende uitgangspunten voor al dan niet steunen van verenigingen, instellingen of bedrijven en de vorm waarin dit dan het beste kan worden gegoten:

- Het college heeft gekozen voor een aantal generieke maatregelen en het opstellen van een afwegingskader voor het toepassen van aanvullend eventueel benodigd maatwerk.
- De gemeente heeft verder een inventarisatie gepleegd van risico's die veel Arnhemse organisaties lopen vanwege de coronacrisis, waardoor zij mogelijk hun maatschappelijke bijdrage op het gebied van de zorg, een sterke samenleving en een sterke economie niet meer kunnen leveren. De mate waarin betrokkenen risico lopen is van belang bij het bepalen van de eventuele wenselijkheid van steun door de gemeente.
- De gemeente geeft aan dat aanvullend op toegekend uitstel van betaling van huur of gemeentelijke belasting onder voorwaarden (gedeeltelijk) kwijtschelding mogelijk is indien zonder deze (gedeeltelijke) kwijtschelding het voortbestaan van organisaties in gevaar kan komen en/of sprake zal zijn van een faillissement waarbij naast maatschappelijke effecten de gemeente ook financiële verliezen van oninbare huren moet dragen en met leegstand te maken krijgt.

[24] Collegenota d.d. 13 oktober 2020, onderwerp '*Arnhems afwegingskader corona 2020-2021*' (zaaknummer 487605).

- Voordat de gemeente steun verleent, moet de betreffende vereniging, instelling of bedrijf eerst een beroep hebben gedaan op de rijksregelingen. “Het college ziet deze regelingen als ‘voorliggend’”.
- De gemeente hanteert als basishouding verder dat de gemeente wel coulant wil zijn maar bij subsidiepartners ook kijkt naar eventuele alternatieve inzet (bijvoorbeeld heeft een aantal organisaties zich ingezet voor de noodopvang op scholen).

Op deze manier hoopt het college te borgen dat de in te zetten middelen effectief en doelmatig worden ingezet en dat een en ander recht doet aan “wat wij maatschappelijk en sociaaleconomisch van groot belang vinden”.

Bijlage I: andere maatregelen dan corona-steunmaatregelen

De gemeente heeft niet alleen corona-steunmaatregelen genomen, om de negatieve effecten van corona op de inkomsten van zzp'ers, andere ondernemers, bedrijven, instellingen en burgers te beperken, maar ook andere corona-maatregelen. Deze zijn bijvoorbeeld gericht op welzijn, zorg, onderwijs en kinderopvang:

Legenda:
RB Raadsbrief of bijlage bij raadsbrief
CB Gepubliceerde collegebesluiten

nr	Datum		**Bron**
1.	18-3	Lokale richtlijn opgesteld (bovenop landelijk beleid) voor gezinnen waar thuis problemen spelen en professionals zich ernstig zorgen maken om het kind. In die gevallen wordt ook opvang geboden, door de kinderopvang of het primair onderwijs.	RB
2.	26-3	Inrichten website 'www.voorelkaarinarnhem.nl' i.s.m. zorginstellingen	RB
3.	26-3	In samenwerking met zorgaanbieders bekijken hoe zorg en aanbod zo goed mogelijk door kunnen. Per cliënt wordt bekeken of er noodzaak is om alternatieve diensten te bieden.	RB
4.	2-4	Het college van B&W gaat in samenwerking met Stichting Leergeld over tot aanschaf van een aantal laptops voor kinderen in arme gezinnen. Hiermee wil het college voorkomen dat leer- en ontwikkelachterstanden onnodig hoog oplopen.	RB
5.	2-4	Huisuitzettingen: Het college geeft aan dat tijdens de crisisperiode geen huisuitzettingen plaatsvinden. De Arnhemse corporaties hebben dat afgesproken en nu heeft ook de Rijksoverheid heeft afspraken gemaakt met Aedes (waar de Arnhemse corporaties lid van zijn), IVBN (beleggers	RB
6.	2-4	Extra inzet op oplopende aantal jongeren dat zich meldt voor uitkering. In lijn met landelijke afspraken tussen minister en gemeenten wordt zoektijd van vier weken (om zelf werk te vinden of vervolg van school/opleiding) niet gehanteerd bij toekenning van uitkering.	RB
7.	2-4	Met jeugdwerkers, handhaving en politie direct klaar staan voor inzet op overlast van jongeren.	RB
8.		Sociale wijkteams bereikbaar houden vanuit huis.	RB
9.		Extra coronaproof opvangvoorzieningen voor daklozen mogelijk maken.	RB
10.		Voor straatprostituees met verslavingsproblematiek extra aandacht en ondersteuning na de sluiting van de zorgzone.	RB
11.		Afspraken gemaakt met jeugdzorgaanbieders, onderwijs, kinderopvang, sociale wijkteams, jeugdbescherming en Veilig Thuis om kwetsbare kinderen te beschermen.	RB
12.		Extra aandacht voor kwetsbare gezinnen met coronaklachten. Als ouders niet meer voor hun kinderen kunnen zorgen, wordt opvang geregeld.	RB

13.		Extra aandacht voor mantelzorgers.	RB
14.		Doelgroepenvervoer aangepast naar 1,5 meter afstand.	RB
15.		Sneller besluiten over zorgaanvragen als deze corona-gerelateerd zijn.	RB
16.		Aanbieders van dagbesteding verzocht na te denken over hoe dagbesteding coronaproof kan worden hervat.	RB
17.		Bijzondere aandacht voor inwoners met een beperking.	RB
18.		Arnhemse Aanpak Onderwijs, initiatief van gemeente i.s.m. Schoolbesturen PO, voorschoolse VVE-organisaties en PAS (zie raadsbrief 7 juli 2020)	RB
19.	2-6	Inventarisatie van aantallen kinderen die naar school, kinderopvang en buitenschoolse opvang komen omdat hun ouders werkzaam zijn in de vitale sectoren, of kinderen in een kwetsbare gezinssituatie.	RB
20.	2-6	Regelen noodopvang bij kinderopvang en scholen voor kinderen van ouders die normaal gesproken geen gebruik maken van opvang, ook voor kinderen die in een kwetsbare gezinssituatie zijn gekomen. Er is 24-uurs noodopvang gekomen, en ook in de meivakantie en op andere vrije dagen is noodopvang geregeld.	RB
21.	2-6	Inrichten van een centraal vraagpunt: noodopvangkinderen@arnhem.nl. Hier komen alle vragen, aanvragen en informatie over noodopvang binnen.	RB
22.	2-6	Inventarisatie welke leerlingen 'buiten beeld' zijn en hierover afspraken maken met school, RBL en sociaal wijkteam.	RB
23.	2-6	Opzetten van een invalpool voor ondersteuning van bevoegde docenten bij noodopvang op (basis)school.	RB
24.	2-6	Opstellen van een lokale richtlijn voor kinderen uit gezinnen met problemen (in samenwerking met onderwijs- en kinderopvangorganisaties en de sociale wijkteams).	RB
25.	2-6	Op alternatieve wijze voortzetten van onderwijs aan kinderen in een AZC.	RB
26.	2-6	Starten van een samenwerking met (basis)scholen en andere samenwerkingspartners, zoals de stichting PAS, om samen in beeld te brengen wat de kinderen precies nodig hebben sinds het onderwijs weer wordt opgestart. Dit noemt de gemeente de 'Arnhemse Aanpak (basis)Onderwijs'. De zomerscholen zijn onderdeel van die aanpak.	RB
27.	2-6	Gesprekken over werk in eerste instantie telefonisch doorgang geven; sinds 1 juni vinden ook weer fysiek gesprekken plaats. Dat geldt ook voor PLANgroep en Rijnstad.	RB
28.	2-6	Alles op alles zetten met Activerend Werk-aanbieders en Scalabor om de zorg voor hun medewerkers zo goed mogelijk vorm te geven en op verantwoorde wijze in contact te blijven en structuur te kunnen blijven bieden waar dat wenselijk is of nodig.	RB
29.	2-6	Inzetten van het Werkgeversservicepunt om te acteren op sectoren waar (tijdelijk) meer werkmogelijkheden zijn. Om op die manier zo snel mogelijk mensen in contact te kunnen brengen. Specifiek was hier ook aandacht voor werkmogelijkheden voor jongeren. Daarnaast is het Werkgeversservicepunt is als vraagbaak voor	RB

		ondernemers gaan functioneren bij bijvoorbeeld de NOW.	
30.	2-6	Continueren van dienstverlening aan inwoners met schulden. Intakes en afspraken vonden telefonisch plaats of fysiek op gepaste afstand.	RB
31.	2-6	Bij de Arnhemse woningcorporaties en particuliere verhuurders op aandringen geen huisuitzettingen doen tijdens de coronacrisis. Ook hebben deze verhuurders toegezegd zich maximaal in te spannen om maatwerkoplossingen te vinden voor huurders die door het coronavirus in betalingsproblemen gekomen zijn.	RB
32.	2-6	In samenspraak met Rijnstad de mogelijkheid bieden voor laagdrempelige budgetchecks voor mensen waar de inkomenssituatie plots veranderd.	RB
33.	2-6	Specifiek voor jongeren inzet op gerichte communicatie over hulp bij schulden.	RB
34.	2-6	Met jeugdwerkers, handhaving en politie direct klaar staan voor inzet op overlast van jongeren en om te zorgen dat zij zich aanpasten aan de noodverordening.	RB
35.	2-6	Overleg met specialistische zorgaanbieders over alternatieven voor de zorg aan kwetsbare inwoners, zoals dagbesteding voor ouderen. Zorg wordt zoveel mogelijk, al dan niet in alternatieve vorm voortgezet.	RB
36.	2-6	Overleg met welzijnsorganisaties als SWOA, MVT, Rijnstad, AM Support en Presikhaaf University over alternatieven voor hun ondersteuning.	RB
37.	2-6	Extra coronaproof opvangvoorzieningen voor daklozen mogelijk maken.	RB
38.	2-6	Opzetten samen met Arnhemse organisaties voor sociaal werk van een hulpwebsite voorelkaarinarnhem.nl.	RB
39.	2-6	Extra aandacht voor straatprostituees met verslavingsproblematiek en ondersteuning na de sluiting van de zorgzone.	RB
40.	2-6	Extra alertheid via de sociale wijkteams, Veilig Thuis, Moviera en Centrum voor Seksueel Geweld voor signalen van huiselijk en seksueel geweld.	RB
41.	2-6	Maken van afspraken met jeugdzorgaanbieders, onderwijs, kinderopvang, sociale wijkteams, jeugdbescherming en Veilig Thuis om kwetsbare kinderen te beschermen.	RB
42.	2-6	Extra aandacht voor kwetsbare gezinnen met coronaklachten. Als ouders door coronaklachten niet meer voor hun kinderen kunnen - bijvoorbeeld doordat ze worden opgenomen in het ziekenhuis - wordt voor deze kinderen opvang geregeld, ambulant of bij jeugdzorginstellingen.	RB
43.	2-6	Extra aandacht voor mantelzorgers. Sociale wijkteams en Mantelzorg en Vrijwillige huishulp Arnhem houden mantelzorgen zo goed mogelijk in beeld en proberen ze te ondersteunen waar nodig. Ze zijn extra alert op overbelasting van mantelzorgers.	RB
44.	2-6	Aanpassen van het doelgroepenvervoer naar de 1,5 meter afstand. Dit wordt nu met name ingezet om kinderen naar noodopvang, dagverblijf of de jeugdzorginstelling te brengen. Bij het heropenen van de scholen op 11 mei is een richtlijn hiervoor vastgesteld.	RB
45.	2-6	Het inwonerservaringsonderzoek Wmo & jeugdwet uitstellen. De uitkomsten kunnen vertekend zijn door de coronacrisis.	RB

46.	2-6	Sneller besluiten over zorgaanvragen als deze corona-gerelateerd zijn.	RB
47.	2-6	De aanbieders van dagbesteding verzoeken na te denken over hoe dagbesteding corona-proof kan worden hervat, of over mogelijke alternatieven van dagbesteding. SWOA werkt aan protocollen om weer gefaseerd op te starten, te beginnen met huisbezoeken en daarna dagbesteding..	RB
48.	2-6	Starten van gesprekken met welzijnsorganisaties, zorg, onderwijs, sport, gezondheid over de effecten van de corona-crisis.	RB
49.	2-6	Bijzonder aandacht voor inwoners met een beperking. Voor hen heeft de coronacrisis tot nóg minder bewegingsvrijheid geleid. Nu het openbare leven langzaam weer op gang komt, zijn er zorgen of met deze inwoners wel voldoende rekening wordt gehouden. Wij brengen die signalen onder de aandacht bij onze partners in de stad, zoals Sportbedrijf Arnhem en de Sociale Wijkteams, zodat zij daar extra alert op zijn. Hierover hebben wij ook overleg met het Arnhems Platform voor Chronisch zieken en Gehandicapten.	RB
50.	2-6	Ervoor zorgen dat de gemeentelijke dienstverlening gewoon doorgang vindt, zij het soms aangepast. Zoveel mogelijk dienstverlening wordt digitaal gedaan, maar afspraken op het Stadhuis vinden ook plaats - hoewel uitsluitend op afspraak; de balies zijn corona-proof gemaakt, onder meer met transparante beschermingsschermen.	RB
51.	2-6	Toegankelijk maken van alle service-informatie met betrekking tot corona via www.arnhem.nl/coronavirus en inzetten van extra capaciteit voor webcare en klantenservice.	RB
52.	2-6	Het grofvuil tijdelijk gratis op laten halen; elke inwoner kan tot 1 juli drie keer gratis grofvuil aan huis laten ophalen. Er wordt extra afval aangeboden, doordat mensen nu meer thuis zijn en gaan opruimen. De inzameling van oud-papier gebeurt niet meer met vrijwilligers, maar met professionele beladers van de inzamelaar.	RB
53.	2-6	Het werk in de openbare ruimte gewoon door laten lopen. We hebben waar mogelijk projecten zelfs naar voren gehaald, omdat we onderhoud aan bijvoorbeeld wegen en fietspaden nu met veel minder hinder kunnen uitvoeren. Dat is bovendien ook goed voor continuïteit in de bouwsector.	RB
54.	2-6	Zorgen dat vitale functies in de stad gewaarborgd zijn, door de calamiteitenorganisatie is continu stand-by te houden.	RB
55.	2-6	Aanpassen van de 'lintjesregen' aan de coronacrisis. Onderscheiden inwoners kregen persoonlijk telefonisch bericht van de burgemeester. De overhandigingen van de versierselen zal op een later tijdstip gebeuren.	RB
56.	2-6	Als onderdeel van een alternatieve programma voor de dodenherdenking als voltallig college op 4 mei een krans leggen bij het monument op het Audrey Hepburnplein. Andere organisaties - die normaal gesproken ook een krans legden - zijn uitgenodigd om dit in afstemming verspreid over de dag ook te doen. In Elden legden de voorzitter van de Historische Kring Elden en de locoburgemeester een krans bij het monument aan de Klapstraat. Ook zijn er alternatieve wijzen van herdenken gezocht, onder andere met Toneelgroep Oostpool en Het Gelders Orkest.	RB

BEA
economische
argumentatie

Bureau voor Economische Argumentatie
Stad van Cahen, Muurhuizen 104
3811 EL Amersfoort

t 06 - 43 03 51 16
e info@bea.nl
i www.bea.nl

Colofon

De Rekenkamer Arnhem neemt een onafhankelijke positie in binnen de gemeente. Op basis van artikel 182 van de Gemeentewet onderzoekt de Rekenkamer de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het door het gemeentebestuur gevoerde bestuur. In Arnhem bestaat de Rekenkamer uit drie externe leden, waaronder de voorzitter. Zij worden ondersteund door een senior onderzoeker en onderzoeker.

Rekenkamer Arnhem

Voorzitter	Dhr. drs. A. Teeuw
Leden	Dhr. drs. H. Verdellen
	Mw. drs. L. Zwier-Kentie
Senior Onderzoeker	Mw. drs. M. van Elteren
Onderzoeker	Mw. M. de Lange, MSc
Contact	Postbus 9029
	6800 EL Arnhem
	rekenkamer@arnhem.nl
	maaike.van.elteren@arnhem.nl
	meriam.de.lange@arnhem.nl
	www.rekenkamerarnhem.nl
zaaknummer	517751

Rekenkamer Arnhem

Aan	de leden van de gemeenteraad van de gemeente Arnhem i.a.a. Het college van B&W
Zaaknummer:	517751
Onderwerp:	Rekenkameronderzoek Lokale steun in crisis gepubliceerd

8 april 2021

Geachte leden van de gemeenteraad,

Hierbij bieden wij u ons rapport *Lokale steun in crisis* aan. We hebben onderzocht welke corona steunmaatregelen zijn genomen door de gemeente Arnhem en op welke wijze de gemeenteraad hierover is geïnformeerd en hoe de de raad is betrokken bij besluitvorming over de maatregelen. De Rekenkamer Arnhem heeft besloten om dit onderzoek gezamenlijk met de rekenkamers van Breda en Tilburg en de rekenkamercommissie van Oss te doen vanuit de wens de mogelijkheidheid te creëren om van elkaar te kunnen leren in deze bijzondere periode. Komen tot leerervaringen was dan ook een belangrijke doel van ons onderzoek.

In deze aanbiedingsbrief staan we kort stil bij de aanleiding en bijzondere context van het onderzoek. Tot slot geven we u nog een suggestie mee.

Aanleiding

Nadat eind februari 2020 in Nederland de eerste besmettingen met COVID-19 (hierna:corona) werden geconstateerd, heeft het kabinet medio maart 2020 diverse maatregelen genomen om ondernemers en burgers te steunen die hard geraakt worden door de gevolgen van corona. Daarnaast hebben gemeenten aanvullende lokale maatregelen genomen. Het acute karakter van de coronacrisis noopte tot snelle besluitvorming. Deze omstandigheden kunnen er toe leiden dat besluiten op andere wijze plaatsvinden dan anders en dat de gemeenteraad minder in positie is gebracht om ‘er iets van te vinden’. Ook voor de (lokale) democratie is de coronapandemie een uitdaging gebleken. Al was het maar omdat in het begin van de corona-crisis in Nederland alle gemeenteraden voor de vraag kwamen te staan hoe zij het eigen besluitvormingsproces zodanig konden inrichten dat de democratie doorgang kon vinden op een voor ieder veilige manier. Dit mogelijke spanningsveld 'snel handelen in een ongekende crisissituatie en de rol van de lokale democratie' vormde de aanleiding voor het onderzoek.

Het onderzoek levert een eindrapport op dat uit verschillende onderdelen bestaat:

- De bestuurlijke nota: de conclusies en aanbevelingen van de Rekenkamer op basis van het onderzoek. De reactie van het college is integraal in de bestuurlijke nota

opgenomen. De bestuurlijke reactie gaf geen aanleiding voor de rekenkamer om een nawoord op te stellen.
- De nota van bevindingen: het feitenrelaas. Het feitenrelaas bestaat uit twee delen. Er is een overkoepelende nota waar wordt ingegaan op de overeenkomsten en de verschillen tussen de vier gemeenten. Daarnaast is er een Arnhems deelrapport.

Wij kunnen ons voorstellen dat u nieuwsgierig bent naar de deelrapporten over de andere drie gemeenten. Daarom hebben wij de deelrapporten van de rekenkamer(commissie)s Breda, Oss en Tilburg bijgesloten als Bijlagenboek. Deze rapporten publiceren we ook op onze website.

Context

In de inleiding van de bestuurlijke nota benoemt de Rekenkamer de uitzonderlijke situatie waarin we al meer dan een jaar (wereldwijd) met elkaar in verkeren: de coronapandemie. In deze aanbiedingsbrief benadrukken we graag zowel die uitzonderlijke situatie als het feit dat raad, college en ambtelijke organisatie zich enorm hebben ingespannen en nog steeds inspannen om de stad zo goed mogelijk te besturen. Dat laat onverlet dat er iets te leren valt als het gaat om het democratisch proces. In een ideale situatie is er van een nieuwe (gezondheids)scrisis voorlopig geen sprake. Helaas zijn de vooruitzichten nog niet positief genoeg dat daar direct van uit kan worden gegaan. Daarom geven we met dit onderzoek graag aanbevelingen voor mee voor de wijze waarop de gemeenteraad zijn kaderstellende en controlerende rol kan versterken, ook nu we nog niet 'uit' de crisis en de nasleep daarvan zijn.

Graag geven wij u nog een suggestie mee ter overweging. Eén van de aanbevelingen is gericht op samen (gemeenteraad en college) terugkijken op het afgelopen jaar: wat ging goed in de informatievoorziening en de (voorbereiding) van besluitvorming en wat kan beter? Deze aanbeveling is gestoeld op 'leren van het verleden om te ontwikkelen voor de toekomst'. Dit reflectieve gesprek zien wij als een technische tussenstap waarin een gesprek op procesniveau plaats kan vinden om daarna weer alle ruimte te bieden aan het politieke proces dat nodig is om onderlinge afspraken vast te leggen.

Rekenkamer Arnhem

Tot slot bieden wij u aan om, zoals gebruikelijk, dit rapport in een informatieve raadsvergadering toe te lichten en uw vragen te beantwoorden. Ook kunt u uw technische vragen voorafgaand hieraan schriftelijk of mondeling stellen aan de onderzoekers van het stafbureau van de rekenkamer. Zij zijn bereikbaar via rekenkamer@arnhem.nl.

Namens de Rekenkamer Arnhem
Mr. A.H. Teeuw, voorzitter

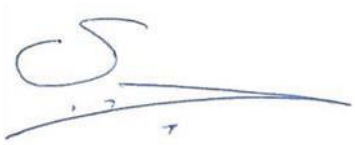

Rekenkamer Breda

Lokale steun in crisis

Een vergelijking van coronasteunmaatregelen in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Gemeente Breda

REKENKAMER BREDA

Lokale steun in crisis

Vergelijking van coronasteunmaatregelen in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Maart 2021

‘Lokale steun in crisis’. Een vergelijking van coronasteunmaatregelen in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Rekenkamer Breda
Contact: Dr. Juliët Wiggers 076-5294686 of e-mail ja.wiggers@breda.nl
Voorzitter: drs. Hans Verdellen
Leden: mr. Angelique van Erp en drs. Han Wieringa
Foto kaft: Wessel Keizer

Maart 2021

INHOUDSOPGAVE

		Pag.
Bestuurlijke nota Rekenkamer Breda inzet coronasteunmaatregelen		**4**
1.	**Inleiding en onderzoeksvragen**	**4**
2.	**De conclusies met betrekking tot Breda en de 3 andere gemeenten**	**5**
2.1	***Welke steunmaatregelen hebben de vier gemeenten genomen?***	**5**
2.2	***Op basis van welke uitgangspunten zijn beslissingen genomen door de gemeenten?***	**7**
2.3	***Welke belangen en risico's zijn meegenomen in de besluitvorming?***	**9**
2.4	***Welke rol hebben de gemeenteraden gehad bij de besluitvorming?***	**9**
2.5	***Hoe kunnen de gemeenteraden hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken verstevigen in de komende periode?***	**10**
2.6	***Welke lessen kunnen de gemeenten mogelijk van elkaar leren?***	**11**
3.	**Aanbevelingen ter overweging**	**12**
Bijlage 1	**Overkoepelend rapport 'Lokale steun in crisis'. Een vergelijking van coronasteunmaatregelen in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg**	**15**
Bijlage 2	**Deelrapport Breda 'Lokale steun in crisis'. Een vergelijking van coronasteunmaatregelen in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg**	**68**

Bestuurlijke nota Rekenkamer Breda inzet van coronasteunmaatregelen

1. Inleiding en onderzoeksvragen

In het najaar van 2020 heeft de Rekenkamer Breda samen met de rekenkamer(commissie)s van Arnhem, Oss en Tilburg een onderzoek laten uitvoeren naar de inzet van coronasteunmaatregelen in deze vier gemeenten. Het onderzoek is uitbesteed aan en in samenwerking met onderzoeksbureau BEA (Bureau voor Economische Argumentatie) uitgevoerd.

Sinds februari 2020 woedt een wereldwijde coronaviruspandemie. Vanaf begin maart 2020 werd duidelijk dat ook in Nederland stringente maatregelen noodzakelijk waren om de gevolgen van het coronavirus te beteugelen. Noord-Brabant lag als eerste in het centrum van de besmettingen en voelde de gevolgen al snel. In maart 2020 stelde de overheid eerst een intelligente lockdown in, later in het jaar werd dat een algehele lockdown van het openbare leven. Inwoners moesten thuis blijven, winkels/ondernemingen en openbare instellingen moesten dicht, het openbare leven kwam grotendeels tot stilstand. Daardoor kwamen al snel veel bedrijven, instellingen en inwoners in acute (in eerste instantie financiële) problemen. Zo konden ondernemers hun rekeningen niet meer betalen, dreigden bedrijven werknemers te moeten ontslaan en konden veel zzp-ers hun zaak niet meer draaiende houden. Ook de gevolgen voor het maatschappelijke leven waren groot: zo gingen scholen, winkels en openbare instellingen dicht, instellingen als verpleeghuizen op slot, werd de reguliere zorg afgeschaald c.q. gestopt, werden evenementen afgeblazen, en sloten sportverenigingen, buurthuizen etc. de deuren. Hoe langer de coronapandemie aanhoudt, hoe duidelijker de gevolgen van de coronacrisis worden voor de samenleving, niet alleen in economisch en financieel opzicht, maar ook op sociaal, maatschappelijk, psychisch, algeheel welbevinden en bv op onderwijsgebied (bv qua leerachterstanden).

Om de acute financiële problemen van bedrijven en ondernemers op te vangen zette de Rijksoverheid vanaf begin maart 2020 al financiële maatregelen in ter ondersteuning van zwaar geraakte bedrijfssectoren. De meeste gemeenten volgden in maart 2020 snel met het instellen van maatregelen om specifieke noden in hun gemeente te lenigen. In eerste instantie werd gehoopt dat een steunperiode van ca. drie maanden voldoende zou zijn. Nu we een jaar verder zijn blijkt dat de coronacrisis een langdurige uitdaging is geworden voor burgers, ondernemers en instellingen om het hoofd boven water te houden. Voor overheden is het een grote uitdaging om goed af te wegen wat noodzakelijk is, welke uitgangspunten te hanteren en of het ‘juiste’ wordt gedaan voor de burgers, bedrijven, ondernemingen en instellingen.

Om van elkaar te kunnen leren in deze bijzondere periode zijn de Rekenkamer(commissie)s van Arnhem, Breda, Oss en Tilburg in het najaar van 2020 een onderzoek gestart naar de coronasteunmaatregelen in deze vier gemeenten. Het onderzoek richt zich op de vraag welke steunmaatregelen de vier gemeenten ingezet hebben, op welke wijze besluitvorming tot stand is gekomen en welke belangen en risico’s daarbij zijn meegewogen. Een belangrijk accent in het onderzoek vormt de rol van de gemeenteraad bij de besluitvorming over corona-steunmaatregelen. Tot slot richt het onderzoek zich op mogelijke lessen, die te leren zijn, over hoe als gemeenten om te gaan met een dergelijke onverwachte, omvangrijke en langdurige crisis.

De vraagstelling in het onderzoek luidt: ‘

- Welke steunmaatregelen zijn ingezet in de vier gemeenten in de periode 1 maart 2020-1 november 2020?
- Op basis van welke uitgangspunten zijn beslissingen genomen door de gemeenten?
- Welke belangen en risico’s zijn meegewogen?
- Welke rol heeft de gemeenteraad in de besluitvorming gehad?
- Hoe kunnen de gemeenteraden hun positie verstevigen?
- Welke lessen zijn mogelijk van elkaar te leren?

In het kader van het onderzoek zijn documenten geanalyseerd, interviews gehouden met de griffiers, concerncontrollers en wethouders[1] van de vier gemeenten, zijn vragen aan de raadsfracties gesteld en heeft een bijeenkomst met de raadsfracties plaatsgevonden over de coronasteunmaatregelen. Onderzoeksbureau BEA heeft voor iedere afzonderlijke gemeente een deelrapport opgesteld (zie deelrapport Breda in bijlage 2). Daarnaast heeft BEA een overkoepelend rapport opgesteld, waarin de vier gemeenten vergeleken worden (zie bijlage 1). In deze bestuurlijke nota volgen de belangrijkste conclusies en mogelijke aanbevelingen.

Steunmaatregelen kunnen gericht zijn op veel verschillende beleidsterreinen, op de economie, op sociaal gebied, op de zorg, op informatiegebied e.d.. In het onderzoek is gepoogd om een kort algeheel overzicht van maatregelen te geven. De verdiepende analyse focust vooral op financiële maatregelen ter compensatie van weggevallen of afgenomen inkomsten van bedrijven, ondernemingen en burgers, en op de informatievoorziening hieromtrent.

2. De conclusies met betrekking tot Breda en de drie andere gemeenten

De coronacrisis en de gevolgen hiervan leeft sterk bij de raadsleden en de gemeenteraden, zowel in Breda, als in de andere gemeenten.
Wat betreft de coronasteunmaatregelen zijn overeenkomsten en verschillen tussen de vier gemeenten te zien. Dat geldt ook voor de andere onderzoeksvragen. Hieronder worden de bevindingen ten aanzien van Breda en de andere drie gemeenten per onderzoeksvraag belicht.

2.1 Welke steunmaatregelen hebben de vier gemeenten genomen?

Al snel na het uitbreken van de coronacrisis begin maart 2020 zette de rijksoverheid steunmaatregelen in om bedrijven tijdens de crisis te ondersteunen, zoals: 1. Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (TOZO), 2. Tijdelijke noodmaatregel overbrugging voor werkbehoud (NOW) en 3. Tegemoetkoming ondernemers getroffen sectoren (TOGS), later Tegemoetkoming vaste lasten MKB (TVL) genoemd. Daarnaast werden maatregelen voor bedrijven getroffen om betalingen uit te kunnen stellen (bv van belastingen) en werd een garantieregeling Ondernemersfinanciering ingesteld.
Ook in de vier gemeenten, waaronder in Breda dat vanaf het begin van de crisis al in de vuurlinie van de besmettingen lag, werden begin maart 2020 al snel lokale maatregelen genomen om de gevolgen van de pandemie op te vangen: in Breda op 14 maart, in Arnhem op 15 maart, in Oss op 18 maart en in Tilburg op 20 maart.

In de vier gemeenten is globaal de volgende ontwikkeling te zien in het pakket corona-steunmaatregelen; in de periode van maart en april 2020 is sprake van het lenigen van de eerste nood (‘echte’ crisismaatregelen, waarbij snelheid voorop stond); in mei en juni 2020 volgt stabilisatie en ‘herpakken’ in de vorm van reguliere beleidsvorming (waarbij ook de raden intensiever werden betrokken) en in/vanaf de zomer 2020 komt er aandacht voor het opstellen van herstelagenda’s (2de pakket aan maatregelen in Breda). Deze periode van normalisatie en herstel wordt in oktober 2020 onderbroken, als het aantal besmettingen weer sterk oploopt en het kabinet besluit tot een tweede lockdown. Daarna volgt in Breda in december 2020 een 3de pakket aan maatregelen, dat doorloopt in 2021, als duidelijk wordt dat de coronacrisis nog lang niet voorbij is. Deze laatste fase en maatregelen zijn in dit onderzoek niet gedetailleerd in kaart gebracht vanwege de looptijd van het onderzoek.

Uit het onderzoek blijkt dat er veel overeenkomsten in de lokale maatregelen te zien zijn tussen de vier gemeenten. Alle vier gemeenten hebben de specifieke veiligheidsmaatregelen, zoals die door de Veiligheidsregio’s zijn ingesteld, en de landelijke steunmaatregelen voor bedrijven (zoals voorschotten TOZO) uitgevoerd .

[1] In Breda is een gesprek gevoerd met wethouder Boaz Adank, wethouder Economie, Sociale Zaken en Bedrijfsvoering.

Daarnaast hebben alle gemeenten min of meer dezelfde maatregelen getroffen op veel vlakken. In Breda zijn 43 maatregelen in de periode maart tot 1 november ingezet, die kunnen worden gezien als corona-steunmaatregelen volgens de gehanteerde definitie (in Tilburg: 56, in Arnhem: 40 en Oss: 35). Vanuit de wens om vooral aanvullend te zijn op de landelijke maatregelen, hebben de vier gemeenten de lokale steunmaatregelen vooral gericht op:

- Liquiditeitsondersteuning van bedrijven en instellingen;
- Het faciliteren van bedrijven en instellingen om inkomstenverlies te beperken;
- Het doorbetalen van subsidies aan instellingen, ondanks dat deze vanwege corona hun prestaties (mogelijk) niet kunnen leveren;
- Het (deels) kwijtschelden of uitstellen van gemeentelijke belastingen/heffingen en huren van gemeentelijk vastgoed;
- In Arnhem, Breda en Tilburg hebben de gemeenten op verzoek van het Rijk extra subsidie verstrekt aan culturele instellingen, die onderdeel vormen van de landelijke basisinfrastructuur, om de subsidie van het Rijk te matchen.
- Het maken van afspraken met bedrijven/instellingen/organisaties over het uitvoeren van noodzakelijke werkzaamheden (bv ophalen afval, verlenen van zorg, opvang dak- en thuislozen);
- Het stimuleren van bedrijven en instellingen om mogelijkheden te bedenken om alternatieve inkomsten te gaan genereren.
- Diverse andere faciliterende maatregelen, zoals het toestaan van terrasuitbreidingen voor de horeca, drive thru's voor bedrijven die normaal niet aan particulieren leveren en campagnes ter bevordering van lokaal winkelen in de eigen stad;
- Informatievoorziening over (de gevolgen van) het coronavirus en ondersteuningsmogelijkheden, zowel voor bedrijven, instellingen, als voor inwoners;
- Het monitoren van hoe het met de lokale ondernemers en inwoners gaat. Zo wordt in Breda een economische monitor (vanaf juni 2020 een maandelijkse peiling), een impactmeting onder ondernemers (al 7 peilingen) en een monitor onder inwoners (al 6 peilingen, plus een aparte peiling onder jongeren) uitgevoerd).

Naast de overeenkomsten zijn ook verschillen tussen de vier gemeenten te zien. De vier gemeenten hebben deels eigen keuzes gemaakt in hun lokale maatregelen.

Zo stelt het college van de gemeente Breda al in maart 2020 als enige van de vier gemeenten een 'broodnoodregeling' in voor ondernemers/inwoners die in acute financiële nood komen. Daar is Breda uniek in. Daartoe stelt de gemeente Breda zelf geld beschikbaar. De andere gemeenten verwijzen bedrijven vooral naar de landelijke ondersteuningsregelingen en stellen zelf geen extra geld beschikbaar voor het compenseren van inkomstenderving van bedrijven/ondernemers (behalve zoals in Tilburg bij schrijnende gevallen). Via de broodnoodregeling kunnen Bredase ondernemers/inwoners die acuut in geldnood komen, weekgeld ontvangen van de gemeente Breda (€100,- per week voor gezin, €70,- voor een alleenstaande) om boodschappen te kunnen doen. Ook zet de gemeente Breda zelf extra geld in voor Business Coach Breda en een voucher-regeling voor financieel advies aan het MKB. Het college stelt een noodfonds Covid19 in ten behoeve van de financiering van steunmaatregelen.
Uiteindelijk stelt de gemeente Breda zelf het meeste geld beschikbaar van de vier gemeenten: bij het tweede maatregelenpakket in de zomer een bedrag van 6,8 mln. en bij het derde maatregelenpakket eind december 2020 een bedrag van 8,6 mln..

De andere gemeenten hebben deels andere steunmaatregelen ingezet. Uit de overzichtstabellen van maatregelen in de vier gemeenten blijkt dat de andere gemeenten wat meer maatregelen specifiek gericht op burgers hebben ingezet dan Breda.
Zo ligt de focus van Arnhem in de maatregelen op twee 'urgente impactthema's: 1. Sociaalmaatschappelijke maatregelen (welzijn en zorg), en 2. Sociaaleconomische maatregelen (economie, werk en inkomen). Het college van de gemeente Arnhem presenteert op 7 juli 2020 een voorstel aan de raad voor een Arnhemse Herstelagenda Coronacrisis. Belangrijke 'insteek' is de constatering dat vanwege corona er een toegenomen kans is op blijvende werkloosheid van Inwoners, vooral uit specifieke kwetsbare groepen. Deze herstelagenda doet voorstellen

voor extra investeringen in mensen die al langer aan de kant staan, extra ondersteuning van mensen die nieuw instromen in de bijstand, extra inzet op risicogroepen (zoals zzp-ers, jongeren en statushouders), en extra inzet op kwetsbare Arnhemmers die structurele ondersteuning nodig hebben.

Ook de focus van de gemeente Oss is qua steunmaatregelen vooral gericht op het investeren in samenleven, op het ondersteunen van kwetsbare mensen, het investeren in zorgcontinuïteit en het toeleiden naar werk van mensen, die door corona hun baan kwijtraakten. De gemeente Oss trekt zelf geen extra geld uit voor maatregelen, gezien de beperkte financiële middelen van Oss. Het college van Oss stelt dat “het niet onze rol is om individuele bedrijven te behoeden van de ondergang’. ‘Helpen verdienen is beter dan directe financiële ondersteuning’, aldus de gemeente Oss.

Ook in Tilburg is geen eigen gemeentelijke financiering voor ondernemers/bedrijven ter beschikking gesteld. Wel wordt al in maart een compensatie van ondernemersfondsen gegeven vanwege het wegvallen van de reclamebelastingen op basis waarvan zij regulier inkomsten ontvangen. Ook krijgen Tilburgse organisaties subsidies uitbetaald voor geannuleerde evenementen, indien er kosten zijn gemaakt. Daarnaast financiert de gemeente extra faciliteiten voor dak- en thuislozen en is de eigen bijdrage voor Wmo-cliënten voor de maanden maart en april geschrapt. Op 23 juni besluit het college van Tilburg om € 1,2 miljoen ter beschikking te stellen voor de vier Tilburgse culturele instellingen, die behoren tot de basisinfrastructuur. Dit in het kader van de door de Rijksoverheid gevraagde gemeentelijke matching van extra subsidiëring vanuit de landelijke cultuurfondsen. Ook besluit het college op 23 juni dat ondernemers, die van start gegaan zijn met behulp van de landelijke Bijstandsregeling voor Zelfstandigen (Bbz), langer gebruik kunnen maken van deze voorziening (48 in plaats van 36 maanden), indien zij door de coronacrisis worden geraakt.

Conclusie: Er zijn veel overeenkomsten in de steunmaatregelen die de vier gemeenten inzetten. Daarnaast zijn ook verschillen te zien. Daar waar gemeente Breda eigen aanvullende financiën voor ondersteuning van bedrijven/ondernemers heeft ingezet, voeren de andere 3 gemeenten ten aanzien van compensatie van inkomstenverlies van bedrijven/ondernemers alleen de landelijke ondersteuningsregelingen uit. Blijkens de overzichten van maatregelen in de deelrapporten hebben de 3 andere gemeenten wel wat meer maatregelen specifiek gericht op burgers ingezet dan de gemeente Breda.

2.2 Op basis van welke uitgangspunten zijn beslissingen genomen door de gemeenten?

De vier gemeenten hebben verschillende uitgangspunten geformuleerd ten aanzien van de inzet van de steunmaatregelen.

Het College van Breda heeft op 20 maart besloten om Bredase bedrijven en instellingen te ondersteunen (Collegebesluit 20 maart 2020). Uitgangspunt hierbij was dat bedrijven en instellingen eerst een beroep doen op één van de rijksregelingen en eventueel aanvullende steun wordt verleend via een lening of via het broodnoodfonds. Op 24 maart voegt het College hieraan toe dat voor schrijnende gevallen maatwerk wordt gehanteerd, waarbij wel wordt gekeken of bedrijven/instellingen rendabel/perspectiefvol zijn qua financiële positie. Op 7 mei 2020 volgt een collegebesluit met de volgende uitgangspunten ten aanzien van de inzet van coronasteunmaatregelen in Breda op de middellange termijn:

- De opgenomen maatregelen zijn aanvullend op door het Rijk getroffen regelingen.
- De lokale maatregelen richten zich in principe op specifieke doelgroepen (bedrijfssectoren, instellingen, ondernemers e.d.), niet op het totaal aantal organisaties in de stad (noch op individuele burgers).
- Per doelgroep kijkt de gemeente ook wat overige partijen doen (denk aan banken, vastgoedeigenaren, organisaties en instellingen zelf).

- Het is niet de bedoeling om maatregelen te stapelen. Het is niet de bedoeling dat bedrijven/organisaties door een beroep op regelingen ‘zwarte cijfers schrijven’ of reserves aanvullen.
- Ondersteuning vanuit de gemeente is geen gift zonder eisen of randvoorwaarden. Aanvragers dienen levensvatbare bedrijven, instellingen en organisaties te zijn. Het is de bedoeling dat de levensvatbaarheid getoetst wordt en aan organisaties en bedrijven met voldoende reserves wordt gevraagd geen beroep op de regelingen te doen. Als het uitgangspunt is ‘behoud van werkgelegenheid’, kan het niet zo zijn dat na het ontvangen van steun alsnog medewerkers ontslagen worden.
- Waar mogelijk verwacht de gemeente ‘iets terug’ voor de geboden ondersteuning.
- Daarnaast worden algemene uitgangspunten gehanteerd, zoals rechtvaardigheid, rechtmatigheid, doelmatigheid, proportionaliteit en maatwerk. Qua doelmatigheid stelt Breda bv dat regionale zorgaanbieders alleen worden ondersteund als andere gemeenten meedoen, om te voorkomen dat aanvragers alsnog failliet gaan.

De gemeente Oss is de enige gemeente die reeds in juni 2020 specifieke uitgangspunten ten aanzien van in te zetten maatregelen heeft geformuleerd en daar een debat met de raad over heeft gehouden. Deze uitgangspunten op basis waarvan besluiten ten aanzien van maatregelen zijn genomen, zijn verwoord in de opinienota COVID-19 (gemeente Oss, juni 2020). Deze konden op veel draagvlak rekenen in de raad:

- Algemeen belang voorop
- Richtlijnen en uitgangspunten als houvast
- Kwetsbaren beschermen en ondersteunen
- Profielversterkend steunen
- De samenleving heeft voorrang
- Stabiele partner
- Mentaal leiderschap.

Aanvullend zijn uitgangspunten geformuleerd om te kunnen beoordelen welke rol de gemeente in coronacrisis wil en kan spelen:

- Inkomenssteun voor mensen die dat nodig hebben maar geen omzetsteun aan bedrijven of sectoren.
- Helpen verdienen is beter dan directe financiële ondersteuning.
- Op weg naar werk.
- We investeren in samenleven.
- We investeren in zorgcontinuïteit.
- We zijn en blijven een gezonde organisatie.

Zoals gezegd heeft Oss de inzet van de eigen financiële middelen beperkt gehouden, vanwege de financiële positie van Oss.

De gemeente Tilburg heeft als enige gemeente geen specifieke inhoudelijke uitgangspunten geformuleerd ten aanzien van maatregelen, maar besloten om in eerste instantie per geval ‘te doen wat nodig is’. Wel heeft de gemeenteraad financiële uitgangspunten richting het college vastgesteld. Zo is ten aanzien van de financiële inzet vanuit de gemeente Tilburg in juni 2020 in de raad vastgesteld dat het college in principe tot € 75.000 vrij kan besluiten een maatregel te nemen, ook als niet is geborgd dat de maatregel gecompenseerd zal worden door het Rijk of dat de maatregel uit bestaande budgetten kan worden gedekt. In het raadsdebat op 14 december 2020 is met een amendement de aanvullende bepaling opgenomen dat dit mandaat beperkt is tot het jaar 2021 en dat er een overall maximum is gesteld van € 500.000. De raad houdt hierdoor goed zicht op de uitgaven in het kader van corona.

De gemeente Arnhem legt vanaf het begin van de coronacrisis de focus op twee ‘urgente impactthema’s’:

- Sociaalmaatschappelijk (welzijn en zorg).
- Sociaaleconomisch (economie, werk en inkomen).

Daarnaast besteedt de gemeente Arnhem ook veel aandacht aan onderwijs en kinderopvang. Het college van de gemeente Arnhem heeft in een raadsbrief d.d. 19 mei 2020 geformuleerd waar de beleidsmatige accenten liggen wat betreft het opvangen van de coronacrisis. Op 2 juni 2020 is door het college de zogenoemde 'Arnhemse aanpak: de weg vooruit' (uit de coronacrisis) gepubliceerd. In deze aanpak is nog eens bevestigd dat Arnhem zich vooral richt op 'oog hebben voor kwetsbare groepen', 'overeind houden van de stedelijke infrastructuur' en dat de gemeente altijd in verbinding blijft met de stad.

Conclusie: De vier gemeenten hebben verschillende uitgangspunten gehanteerd bij de inzet van steunmaatregelen, wat ook deels heeft geleid tot verschillende maatregelen.

2.3 Welke belangen en risico's zijn meegenomen in de besluitvorming?

De vier gemeenten hebben deels verschillende afwegingen gehanteerd en uitgangspunten geformuleerd, zo blijkt uit het voorgaande.
In alle vier de gemeenten is er veel aandacht voor de financiële gevolgen van de coronacrisis voor de gemeente en de beheersing van financiële risico's. Dit heeft echter vrijwel niet vorm gekregen in het opstellen van financiële scenario's of financiële risicodoorrekeningen. Door alle gemeenteraden wordt aangegeven dat deze node worden gemist. Alleen in Oss is er een scenario-uitwerking geweest na de zomer op verzoek van de raad. Daarin is aangesloten op voor de VNG ontwikkelde basisscenario's, waarbij scenario één uitgaat van een tweede coronagolf met een lockdown voor twee maanden en het tweede scenario geen tweede golf voorziet. Beide scenario's zijn overigens inmiddels achterhaald door de langdurigheid van de coronacrisis. De tweede algehele lockdown (met avondklok) duurde tot begin maart 2021, voordat enige versoepeling plaatsvond.

Voor alle vier gemeenten geldt dat niet door de gemeenteraad is getoetst of de door de gemeente geformuleerde uitgangspunten en criteria ook daadwerkelijk zo gehanteerd zijn. Het is in ieder geval niet bekend hoe criteria eventueel getoetst zijn en er is geen verslag bekend wat een toets op de uitgangspunten opleverde. Er zijn ook geen voorbeelden van gemeenteraden, die hun college hebben aangesproken op in hoeverre de uitgangspunten en criteria nageleefd zijn. De gemeente Breda heeft deels wat lagere eisen gesteld aan financiële ondersteuning van bedrijven/ondernemers dan het Rijk heeft gesteld. Ook heeft Breda zelf het meeste eigen geld in steunmaatregelen voor bedrijven/ondernemers gestoken, waardoor het financiële risico voor Breda mogelijk wat hoger is dan voor de drie andere gemeenten. Daar staat tegenover dat Breda mogelijk daardoor minder risico loopt op een oplopende werkloosheid en bijstandsafhankelijkheid onder inwoners dan de andere gemeenten. De andere gemeenten hebben wat meer sociale maatregelen genomen richting kwetsbare burgers dan Breda, waardoor mogelijk wat minder risico's op dat gebied naar voren komen. Vanwege het ontbreken van financiële doorrekeningen van de risico's (op alle beleidsterreinen) in de vier gemeenten is daar vooralsnog moeilijk zicht op te krijgen.

2.4 Welke rol hebben de gemeenteraden gehad bij de besluitvorming?

In eerste 2 à 3 maanden hebben de colleges de raden niet actief betrokken bij de besluitvorming. In alle vier gemeenten namen de colleges de besluiten in de eerste crisisperiode en werden de gemeenteraden achteraf geïnformeerd. Meerdere raadsfracties van Breda waren in eerste instantie niet heel tevreden over de informatievoorziening in Breda. Nadat de gewone vergadercyclus weer op gang kwam, de informatie via raadsbrieven en (later) raadsvoorstellen uitgebreider werd, werd de Bredase raad meer en meer tevreden over de informatievoorziening vanuit het college.

Na de eerste crisisweken zijn vooral in Breda en Arnhem veel raadsvragen gesteld en moties en amendementen ingediend. In Tilburg en Oss zijn minder vragen gesteld en moties ingediend. Enerzijds heeft dat te maken met de behoefte van de raden om goed betrokken te zijn bij de

crisis en de maatregelen die ingezet worden, en het gevoel van de raad in hoeverre zij actief betrokken wordt door het college bij de besluitvorming. Deels komt dat ook voort uit de vragen vanuit de samenleving aan de raadsfracties en de behoefte van de raad om de volksvertegenwoordigende rol goed uit te voeren. Anderzijds kan dat te maken hebben met de hoeveelheid eigen geld dat gemeenten uittrekken, de duidelijkheid over de besteding hiervan en de gevoelde behoefte van de raad om aandacht te vragen voor specifieke (onderbelichte) kwesties en mogelijk bij te sturen.
In Breda is op een gegeven moment expliciet een discussie gevoerd over de rolverdeling tussen college en raad en later in het jaar over de rolverdeling tussen burgemeester en raad. Dat heeft een verhelderend effect gehad. In de bijeenkomst met de Bredase raad in januari 2021 in het kader van het onderzoek blijkt dat bijna alle Bredase fracties tevreden zijn over de informatievoorziening vanuit het college.
Wel geven de Bredase raadsfracties tijdens de bijeenkomst in januari 2021 over onderhavig onderzoek aan dat zij graag meer keuzes hadden gehad en meer alternatieven via scenario's voorgelegd hadden willen hebben. Dat geldt overigens voor alle gemeenten dat meer keuzes en scenario's node gemist worden.

Ook in Tilburg is eind mei 2020 een motie aangenomen, waarin het college wordt opgeroepen waar mogelijk elke 14 dagen in gesprek te gaan met de raad over de gevolgen van de coronacrisis, zodat de raad de besluiten kan nemen over lokale maatregelen die nodig zijn. In de overwegingen in de motie wordt er expliciet aan gerefereerd dat "raadsleden verantwoordelijkheden hebben als volksvertegenwoordigers van de samenleving".

Het college van Breda heeft richting de raad gewerkt met pakketten van maatregelen (1ste pakket in april, 2de pakket in de zomer en het 3de pakket in december 2020). Dat heeft voordelen, omdat de informatievoorziening op die manier minder versnipperd is. In de andere gemeenten zijn maatregelen via losse raadsbrieven naar de raad gegaan, waardoor soms wel iedere week een nieuwe raadsbrief verscheen. Aan de andere kant heeft het werken met pakketten mogelijk nadelen, omdat dit gaat om gebundelde maatregelen en het voteren van een bedrag voor het hele pakket in één keer. Dat kan betekenen dat de raad minder grip heeft op de financiering van individuele maatregelen.

2.5 Op welke wijze kunnen de raden in de deelnemende gemeenten hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van verder crisisbeleid in de komende periode verstevigen?

Bij het verstevigen van de rol van de raad is het belangrijk te realiseren dat de coronacrisis nog (lang) niet voorbij is en dat de gevolgen van de coronacrisis dus nog langere tijd zullen aanhouden. Ook is het belangrijk te realiseren dat vooral bij specifieke groepen de gevolgen van de crisis nadrukkelijker aanwezig zijn: jongvolwassenen, ouderen, mensen met een lage opleiding, mensen met een niet-westerse achtergrond en zelfstandigen (zie bv SCP, febr. 2021[2]).
Aan de andere kant valt van de coronacrisis ook veel te leren, aldus het SCP, o.a. van de vele nieuwe initiatieven in de samenleving en de veerkracht onder groepen. Een breed perspectief op herstelbeleid kan ook kansen bieden op economisch, maatschappelijk en bv 'groen' herstel.

Kaderstellende rol

- In de eerste periode van de coronacrisis was feitelijk niet of nauwelijks sprake van kaderstelling door de vier raden. Het college trof maatregelen en informeerde de raad hierover achteraf. Het is als raad lastig om in de eerste periode van de crisis actieve betrokkenheid bij besluitvorming te eisen zonder dat dit ten koste gaat van de slagvaardigheid in de besluitvorming. Dat is gaandeweg het voorjaar van 2020 verbeterd; raden worden zoals regulier weer in de gelegenheid gesteld om voorstellen van het college aan te nemen of te verwerpen.

[2] Een jaar met corona | Publicatie | Sociaal en Cultureel Planbureau (scp.nl)
Briefadvies Planbureaus voor herstelbeleid (cpb.nl)

- Door middel van moties hebben de raden in alle vier de gemeenten verder bijgedragen aan kaderstelling. Bijvoorbeeld door (extra) aandacht te vragen voor bepaalde kwetsbare groepen inwoners of met name door de coronacrisis getroffen bedrijven en instellingen. Moties en amendementen hebben overigens wisselend succes gehad in verschillende gemeenten
- In geen van de gemeenten heeft het college aan de raad op het coronadossier meerdere alternatieven voorgelegd om over te besluiten. De raad kreeg voorstellen toegestuurd waar zij alleen 'ja' of 'nee' tegen kon zeggen. De kaderstellende rol van de raad krijgt zo het karakter van aandacht vragen voor aspecten, waarvan de raad denkt dat deze te weinig aandacht krijgen en/of extra inzet gewenst is.
- In geen van de gemeenten zijn de mogelijk langdurige gevolgen op alle beleidsterreinen in kaart gebracht. De gevolgen op de lange termijn zijn nog onduidelijk, maar volgens o.a. het SCP zullen de gevolgen voor mensen, instanties, de zorg nog lang doorwerken. Onderzoeken (o.a. van het SCP) laten zien dat de langdurige en ingrijpende coronacrisis veel effecten heeft op de samenleving als geheel, niet alleen economisch, maar ook sociaal, maatschappelijk, psychisch en bv qua gezondheid en levensverwachting. Bij een deel van de Nederlandse inwoners is het sociale en politieke vertrouwen flink aangetast, zo blijkt. Ook is de samenleving meer gepolariseerd geworden en is de wrijving tussen groepen toegenomen. De financiële en mentale reserves raken bij sommige groepen op.

Controlerende rol

- Inzake de controlerende rol van de raad zijn in enkele gemeenten meer of minder scherpe uitgangspunten geformuleerd. In geen van de gemeenten zijn scherpe doelen en ambities geformuleerd. De controlerende rol van de raad is daardoor lastig uitvoerbaar. Het is voor de raad dan niet mogelijk om te toetsen of de gemeente 'nog op schema ligt met de uitvoering'. De controlerende rol van de raad komt dan in het verlengde te liggen van de kaderstellende rol door aandacht te vragen voor aspecten van de corona-aanpak waarvan de raad het vermoeden heeft dat extra aandacht of inzet gewenst is. Ook blijkt dat de vier raden niet echt hebben getoetst of het college zich hield aan geformuleerde uitgangspunten. Het blijkt dan ook belangrijk om, misschien wel juist, in tijden van crisis uitgangspunten te formuleren voor het gewenste handelen met een duidelijke focus en ook te toetsten of het college zich daar aan houdt.
- Ook wat betreft de financiële consequenties van de coronacrisis hebben de raden moeilijk hun controlerende rol inhoud kunnen geven. Alleen in Tilburg zijn strakke financiële afspraken gemaakt, waardoor de raad daar meer controle uit kon oefenen. Zeker in een fase van langdurige crisis met de noodzaak van herpakken en een herstelbeleid, is het aan de raad om vasthoudend te zijn inzake financiële scenario's en beleidsalternatieven. Dit vergt een dualistische opstelling van de raad, waarbij oppositie en coalitiepartijen beide onderkennen dat er voor de raad 'wat te kiezen moet zijn'.

Volksvertegenwoordigende rol

- De meeste raadsfracties in de vier gemeenten zijn gedurende de coronacrisis door instellingen, bedrijven, zzp'ers (met name vanuit sectoren horeca, cultuur, sport en zorg) en inwoners benaderd met vragen over corona en met op dat vlak ervaren problemen. Ook het lokale MKB heeft, via de lokale ondernemersverenigingen en ook op het niveau van individuele bedrijven, raadsleden benaderd. Meerdere fracties/raadsleden geven aan zelf ook actief inwoners, bedrijven of instellingen te hebben opgezocht om te kijken hoe de coronacrisis hen raakt. Het laat zien dat raadsleden ook gedurende de coronacrisis hun volksvertegenwoordigende rol zijn blijven vervullen. Enkele Bredase fracties geven aan dat zij de inwoners, belangengroepen en organisaties in Breda nu graag meer zouden willen betrekken bij de verschillende opties voor de perspectieven en herstelpakketten.
- Op een ander niveau trekken raadsleden, en een enkele keer volledige raden, aan de bel over hun zorg of zij hun volksvertegenwoordigende rol nog wel goed kunnen uitoefenen. Ook in Breda is er expliciet gediscussieerd over de positie van de raad en hoe de raad in positie kan komen en blijven.

2.6 Welke lessen kunnen gemeenten mogelijk van elkaar leren?

- Het is belangrijk om in een vroeg stadium van een crisis concrete inhoudelijke uitgangspunten te formuleren over de rol die de gemeente wil vervullen en welke taken zij wel en welke zij niet wil oppakken. En om bij het formuleren van uitgangspunten de raad vroegtijdig en actief te betrekken. De procedure zoals die in Oss heeft plaatsgevonden omtrent geformuleerde uitgangspunten kan een

inspiratie vormen. Ook is het belangrijk om na een eerste fase van acute crisis een expliciete discussie te voeren over de verantwoordelijkheden van en de rolverdeling tussen raad en college. De gemeenteraad is en blijft immers het hoogste bestuursorgaan, dat uiteindelijk verantwoordelijk is.

- Het is gewenst dat gemeenten de geformuleerde uitgangspunten en criteria ook expliciet toepassen en dat colleges in raadsbrieven, bij moties of raadsvragen bij/over te nemen maatregelen verwijzen naar de uitgangspunten. Het is ook gewenst dat raden controleren of colleges zich aan geformuleerde uitgangspunten houden en of de vastgestelde criteria gehanteerd worden bij het vaststellen van maatregelen.
- Het kan in verband met snelheid van handelen nodig zijn dat de raad het college in de eerste tijd van acute crisis in eerste instantie de ruimte geeft om te doen wat gedaan moet worden. Na een eerste korte periode zou de raad zo snel mogelijk goed betrokken moeten worden bij de besluitvorming en is duidelijkheid nodig omtrent de grenzen van het mandaat aan het college.
- Als een crisis langer duurt en mogelijk structurele effecten heeft op de dienstverlening van instellingen en bedrijven en op inwoners, is meer aandacht nodig voor de structurelere gevolgen van de crisis en de structurelere gemeentelijke inzet van maatregelen. Daarbij is expliciete aandacht nodig voor de mogelijke risico's die gepaard gaan met de ingezette maatregelen of juist met het ontbreken van maatregelen. Ook is expliciete aandacht voor een herstelagenda op langere termijn gewenst.

Een en ander komt terug in een 'haal/breng'-matrix, die samenvat wat gemeenten van elkaar kunnen leren (zie ook bijlage 1 Overkoepelend rapport):

Halen → / Brengen ↓	Arnhem	Breda	Oss	Tilburg
Arnhem			Herstelagenda Snel hervatten reguliere vergadercyclus raad	Snel hervatten reguliere vergadercyclus raad
Breda	BroodNood-regeling Steunpakketten per fase		BroodNood-regeling Herstelagenda Steunpakketten per fase	BroodNood-regeling Steunpakketten per fase Snel hervatten reguliere vergadercyclus raad
Oss	Algemene uitgangspunten corona-steunmaatregelen Corona-debat hierover	Algemene uitgangspunten corona-steunmaatregelen Corona-debat hierover		Algemene uitgangspunten corona-steunmaatregelen Corona-debat hierover
Tilburg	Convenant ketensolidariteit horeca	Convenant ketensolidariteit horeca Mandaat geven aan college met begrenzing	Convenant ketensolidariteit horeca	

3. Aanbevelingen ter overweging

De Rekenkamer Breda geeft de raad ter overweging de volgende aanbevelingen mee:

1. Houd als raad de kaderstellende rol vast die gaandeweg de coronacrisis is ingenomen en overweeg van het college te vragen om middels een aantal scenario's inzichtelijk te maken wat de lange termijn effecten van de coronacrisis kunnen zijn op (toekomstige) beleidskeuzes. Betrek bij de scenario's ook eventuele schaarsere budgetten vanuit het Rijk.

2. Vraag als raad ter versteviging van de controlerende rol aan het college om explicieter te maken welke afwegingskader en welke prioriteiten worden gesteld bij de keuze voor bepaalde corona-steunmaatregelen. Ook om explicieter aan te geven welke belangen (van welke getroffenen) worden afgewogen bij die keuzes en hoe tegengestelde of conflicterende belangen van getroffenen tegen elkaar worden afgewogen.

3. Vraag aan het college om de meerjarige (financiële) gevolgen en risico's inzichtelijk te maken voor alle beleidsterreinen om te kunnen anticiperen op mogelijke toekomstige tegenvallers c.q. problemen. Vraag ook om lange-termijn doorrekeningen en hoe de (meerjarige) risico's van de coronacrisis beheerst kunnen worden. Overweeg om te vragen hiervoor een separate risicoparagraaf uit te werken, zoals ook in raadsvoorstellen gangbaar is.

4. Vraag om een herstelagenda en perspectieven voor de lange termijn voor de inwoners, bedrijven en instellingen, waarbij rekening wordt gehouden met gevolgen van de coronacrisis op alle gebieden, naast economische en financiële gevolgen, ook sociale, maatschappelijke, psychische en bv gevolgen qua onderwijsachterstanden. Voer een debat met het college over een uitgewerkte herstelagenda, waarin brede perspectieven zijn opgenomen voor de inwoners, de sociale samenhang, de maatschappelijke verhoudingen en de leefomgeving[3].
   Het bieden van duidelijke perspectieven blijkt nu in deze fase zeer belangrijk te zijn, zo komt naar voren uit onderzoek.

5. Leer als raad van deze coronacrisis om mogelijk beter voorbereid te zijn op mogelijke volgende crises. Een suggestie kan zijn om een kort crisisprotocol vast te leggen, zodat de raad meer houvast heeft bij een eventuele volgende crisis.

[3] De Rekenkamer Breda doet in deze de suggestie aan de raad om de uitkomsten uit landelijke onderzoeken naar en adviezen over de gevolgen van de coronacrisis hierbij mee te nemen, zoals bv uit het recente onderzoek van het SCP ('Een jaar met corona', febr. 2021) en het Briefadvies van de gezamenlijke Planbureaus (febr. 2021). Hieruit blijkt dat naast de financiële en economische consequenties, ook psychologische, sociale, maatschappelijke en andersoortige gevolgen opgetreden zijn, i.c. bij groepen, die kwetsbaar gebleken zijn voor specifieke gevolgen van de coronacrisis, zoals jongeren (bv leerachterstanden, depressies, boosheid, werkloosheid), ouderen (eenzaamheid, achteruitgang, depressies), zzp-ers (inkomensachteruitgang, mogelijk verlies van zaak) en achterstandsgroepen (vaker verlies van baan, armoede, slechtere gezondheid). Vraag om die gevolgen duidelijk in beeld te brengen en vraag om duidelijk perspectief te bieden i.c. ook aan de mensen die de gevolgen van de coronacrisis nadrukkelijk ondervinden. Zie link Een jaar met corona | Publicatie | Sociaal en Cultureel Planbureau (scp.nl) en Briefadvies Planbureaus voor herstelbeleid (cpb.nl)

BEA
economische argumentatie

Lokale steun in crisis

Vergelijking van corona-steunmaatregelen in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Deelrapport gemeente Breda

Maart 2020 werd Nederland overvallen door het coronavirus. Zowel inwoners als instellingen, bedrijven en zzp'ers werden hard geraakt in hun inkomsten, met name ook door maatregelen van de overheid om het virus te stoppen. Voor de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg en de Rekenkamercommissie Oss bracht BEA in beeld welke maatregelen deze gemeenten namen om de schade te beperken en hoe de raden daarbij betrokken waren.

REKENKAMER BREDA

Rekenkamer Arnhem

Gemeente Oss Rekenkamercommissie

T Rekenkamer | Tilburg

Versie 9 maart 2021

Eindrapport

Lokale steun in crisis
Vergelijking van corona-steunmaatregelen
in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Deelrapport gemeente Breda

OPGESTELD OP VERZOEK VAN:

Rekenkamer Arnhem, Rekenkamer Breda, Rekenkamer Tilburg en Rekenkamercommissie Oss

DATUM

9 maart 2021

OPGESTELD DOOR:

Drs. H.M. (Herbert) ter Beek MPM
i.s.m. drs. M.A. (Michiel) Langman van Affect Strategie en Economie

VOOR INFORMATIE:

Bureau voor Economische Argumentatie

Adres: Stad van Cahen
Muurhuizen 104
3811 EL Amersfoort
Telefoon: 06 – 430 35 116
E-mail: info@bea.nl
Website: www.bea.nl

Inhoud

Voorwoord 1

Antwoorden op onderzoeksvragen 2

1 Aanleiding, doel en vraagstelling 7
1.1 Lokale corona-steunmaatregelen in aanvulling op aanbod van Rijk 7
1.2 Welke maatregelen treffen gemeenten en hoe is raad betrokken? 7
1.3 Leeswijzer 9

2 Reactie Breda op corona: aanpak en organisatie 11
2.1 Opzet van een crisisorganisatie 11
2.2 Lokale en regionale crisismaatregelen op diverse beleidsvelden 13

3 Overzicht van genomen corona-steunmaatregelen 16
3.1 Tijdlijn: van crisis naar 'herpakken' naar uitwerken van een herstelagenda 16
3.2 Aantal corona-steunmaatregelen met uitsplitsing naar categorie 26

4 Informatiepositie en rol van de gemeenteraad 30
4.1 Betrokkenheid van de raad op sleutelmomenten en breder 30
4.2 Beeld van raadleden over hun rol en betrokkenheid 37

5 Meegewogen belangen en risico's & gemaakte afwegingen 42
5.1 Omgaan met (financiële) risico's 42
5.2 Meegewogen belangen bij gemaakte beleidskeuzes 47

Bijlage I: andere maatregelen dan corona-steunmaatregelen 51

Voorwoord

In opdracht van de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg en de Rekenkamercommissie van Oss heeft Bureau voor Economische Argumentatie (BEA) in de periode van eind oktober 2020 tot en met februari 2021 onderzoek gedaan naar door de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg genomen corona-steunmaatregelen en de wijze waarop de raden daarover zijn geïnformeerd en zijn betrokken bij besluitvorming over deze maatregelen.

Het onderzoek heeft geresulteerd in een **hoofdrapport**, met daarin antwoorden op de geformuleerde onderzoeksvragen en een inventarisatie van 'lessons learned'. Het hoofdrapport is zelfstandig leesbaar. Voor een meer diepgaande uitwerking van de onderzoeksvragen op het niveau van de afzonderlijke gemeenten verwijst BEA naar de het betreffende **deelrapport**. De beantwoording van de onderzoeksvragen gericht op 'lessons learned' en hoe de raad in voorkomende gevallen beter in positie kan komen, is te vinden in het hoofdrapport.

Het voorliggende rapport is het deelrapport gericht op de **gemeente Breda**.

Het onderzoek is uitgevoerd onder aansturing van een begeleidingscommissie onder leiding van Astrid van der Klift met daarin vertegenwoordigers vanuit de vier betrokken rekenkamer(commissie)s. BEA wil Meriam de Lange en Maaike van Elteren (namens Rekenkamer Arnhem), Hans Verdellen (namens Rekenkamer Arnhem en Rekenkamer Breda), Juliët Wiggers (Rekenkamer Breda), Margriet van Tulder en Astrid van der Klift (namens Rekenkamercommissie Oss) en Deborah van Gestel en Theo van Mullekom (namens Rekenkamer Tilburg) graag hartelijk danken voor hun inhoudelijke inbreng in het onderzoek, het meedenken over de wijze waarop de resultaten het beste konden worden weergegeven en in het algemeen het bijdragen aan het ontsluiten van informatie ten behoeve van het onderzoek.

Het onderzoek is uitgevoerd door ondergetekende namens BEA en Michiel Langman van Affect Strategie en Economie. De betrokkenheid van de vier rekenkamer(commissie)s laat onverlet dat het voorliggende onderzoek volledig voor rekening komt van BEA.

Amersfoort, 9 maart 2021

Bureau voor Economische Argumentatie
namens deze

Herbert ter Beek
herbert.ter.beek@bea.nl

Antwoorden op onderzoeksvragen

Vraagstelling voor B3A-onderzoek: centrale vraagstelling en deelvragen	
Onderzoeksvraag	Antwoord
1. Welke landelijke, regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn op welk moment en met welk doel genomen in de deelnemende gemeenten (ambitie is een globaal overzicht)? Welke steunmaatregelen hebben de gemeenten zelf genomen waarbij de raden actief betrokken hadden kunnen worden?	• In paragraaf 3.2 is een overzicht opgenomen van de door de gemeente Breda genomen corona-steunmaatregelen. BEA heeft 43 maatregelen geïnventariseerd die kunnen worden gezien als corona-steunmaatregelen (tot aan het 3e pakket maatregelen dat eind december 2020 aan de raad is toegezonden). • De maatregelen vallen voornamelijk in de volgende categorieën: ➢ Lenigen van acute nood, in de vorm van een 'broodnood'-regeling en een noodfonds COVID-19. ➢ Uitstel van betaling van lokale belastingen en aan de gemeente te betalen facturen of verlaging van aan te gemeente te betalen facturen (bijvoorbeeld op het terrein van afvalinzameling). ➢ Niet innen of terugbetaling van precario voor onder meer terrassen die voor een bepaalde periode niet gebruikt konden worden of evenementen die niet konden doorgaan. ➢ Coulante houding t.o.v. huurders van gemeentelijk vastgoed (uitstel, onder voorwaarden mogelijk afstel). ➢ Doorbetalen van subsidie aan instellingen ook als zij vanwege corona verwachte prestaties niet kunnen leveren. ➢ Faciliteren van instellingen of bedrijven om zich aan te passen aan gewijzigde omstandigheden (bijvoorbeeld door extra middelen voor ondersteuning door Business Coach Breda en vouchers voor financieel advies voor het mkb). ➢ Informatievoorziening over de crisis en de gevolgen daarvan, bijvoorbeeld in de vorm van digitaliseren van ondernemersspreekuren, inrichten van een werkgeversservicepunt op regionale schaal, uitvoeren van monitors en periodieke metingen van impact van corona op ondernemers, enzovoort.

	➢ Stimuleren dat ondernemers ondanks corona alsnog omzet kunnen genereren, bijvoorbeeld door bijdrage aan campagne #Bredakooplokaal en het opstellen van een herstelplan toeristische en vrijetijdssector.. ➢ Matchen van bijdragen van rijk en provincie voor culturele instellingen in landelijke Basisinfrastructuur (BIS) en nemen van gerichte maatregelen ten behoeve van overige culturele organisaties. • Daarnaast heeft de gemeente specifieke regelingen getroffen gericht op bijvoorbeeld leveren van laptops aan scholen ten behoeve van huishoudens op het sociaal minimum en.
2. Op basis waarvan zijn afwegingen en beslissingen genomen inzake corona-steunmaatregelen in de deelnemende gemeenten? Zijn daarbij risico's onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes en zijn daarvoor passende maatregelen getroffen?	• De financiële risico's van de coronacrisis voor de gemeente Breda hebben zowel in de raad als bij het college, gelet op de uitwerkingen op dit vlak in diverse raadsbrieven en andere nota's, veel aandacht gekregen. Door de raad zijn op dit vlak onder meer diverse raadsvragen gesteld. • De gemeente heeft ook diverse bepalingen geformuleerd om financiële risico's te beperken, bijvoorbeeld door maatregelen te laten gelden voor een beperkte periode en de doelgroep van maatregelen af te perken. Daarnaast zijn er diverse bepalingen geformuleerd om te voorkomen dat Breda bedrijven of instellingen steunt die desondanks niet levensvatbaar zijn (deze eis werd in de beginfase van de crisis niet expliciet gehanteerd maar wel vanaf het 2e pakket maatregelen). • De gemeente Breda heeft in aansluiting op door het CPB gehanteerde scenario's bij het 2e pakket maatregelen één scenario uitgewerkt. Hierover zijn raadsvragen gekomen omdat raadsleden bij voorkeur meerdere scenario's uitgewerkt hadden gezien. • Een belangrijk risico dat de gemeente signaleert, is dat lokaal alvast maatregelen worden genomen terwijl nog niet zeker is dat er door het rijk voor wordt gecompenseerd. Op enkele momenten heeft de gemeente Breda hier bewust een risico genomen vanuit de verwachting dat alsnog compensatie zou worden ontvangen. • Door de gemeente zijn in de operationalisering

	van de diverse maatregelenpakket allerlei bepalingen geformuleerd om te voorkomen dat (financiële) risico's te groot worden. • Daarnaast zijn er operationeel diverse uitgangspunten geformuleerd die moeten bevorderen dat door de gemeente in te zetten middelen effectief en doelmatig worden ingezet. • Andere uitgangspunten richten zich op: ➢ Rechtvaardigheid, bijvoorbeeld als er 'schrijnende gevallen' zijn die geen beroep kunnen doen op landelijke regelingen of die anderszins in het nauw komen terwijl eigenlijk wel sprake is van levensvatbaarheid. ➢ Proportionaliteit. De in te zetten middelen moet wel in verhouding staan tot de maatschappelijke behoefte. ➢ Mogelijkheid open willen houden voor het toepassen van maatwerk. ➢ Keuze voor zoveel mogelijk generieke maatregelen boven bewerkelijke maatwerkmaatregelen (vanuit het oogpunt van doelmatigheid), waarbij dit uitgangspunt en niet op het totaal aantal organisaties in de stad. ➢ Rechtmatigheid en het voorkomen van willekeur. Geconstateerd kan worden dat de uitgangspunten onderling kunnen conflicteren. Bijvoorbeeld de wens om open te staan voor het toepassen van maatwerk en het uitgangspunt om zoveel mogelijk generieke maatregelen te treffen. Daarnaast is een uitgangspunt geformuleerd dat lokale maatregelen zich in principe richten op specifieke doelgroepen (sectoren, instellingen, ondernemers e.d.).
3. Welke belangen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen in de deelnemende gemeenten?	• In de eerste periode van de crisis heeft vooral het college relevante belangenafwegingen gepleegd. De raad is hierover wel geïnformeerd en ook over waar die afwegingen toe hebben geleid qua invulling van maatregelen. • Vanaf het 1e maatregelenpakket in maart/april 2020 is in de raad wel actief gediscussieerd over voorgestelde maatregelen en mogelijke aanscherpingen op aanvullingen. Er wordt onder meer aandacht gevraagd voor beter inzicht in de financiële risico's, voor een proactieve houding

	richting ondernemers, het voorkomen dat corona tot allerlei sociale problemen leidt (bijvoorbeeld onderwijsachterstanden). Bij het 2e pakket is er aandacht voor financiële risico's en het ontbreken van meerdere scenario-uitwerkingen, voor groepen die zwaar geraakt worden als de horeca en andere groepen ondernemers. • Specifieke aandacht is er ook via raadsvragen over de eis van behoud van banen als bedrijven steun van de gemeente ontvangen en voor het uitgangspunt dat "de gemeente alleen dingen gaat redden die perspectief hebben" en hoe de gemeente hier in de praktijk invulling aan geeft.
4. Op welke wijze kwamen de raden in de deelnemende gemeenten in positie voor de uitvoering van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van corona-steunmaatregelen?	• De gemeenteraad in Breda is vanaf het begin actief betrokken op het coronadossier, blijkend uit een groot aantal raadsvragen en bij de presentatie van onder meer het 1e en 2e maatregelenpakket levendige discussies in de raad. • Uit antwoorden op voor het voorliggende onderzoek aan raadsfracties voorgelegde vragen blijkt waardering voor het snelle handelen van het college, waarbij veel raadsleden accepteren dat met name in de eerste fase van de crisis de betrokkenheid van de raad minder was en dat daarover vooral achteraf is geïnformeerd. • Vragen worden gesteld over de informatiepositie van de raad en over het ontbreken van scenario's, op basis waarvan de raad beter kan beoordelen wat 'goed' is. • Ten aanzien van het 1e maatregelenpakket is door een raadslid opgemerkt dat de raad "een beetje langs de zijlijn staat en achteraf mag meedenken". Wel is dit maatregelenpakket en ook het 2e en 3e pakket besproken in een reguliere cyclus raadsvergaderingen (beeldvormend, oordeelsvormend en besluitvormend). • Door een ander raadslid is een initiatief genomen om als raad meer bij de besluitvorming over de inrichting van steunmaatregelen te worden betrokken. Met name richtte de aandacht zich op de wens om meer keuzemogelijkheden voorgelegd te krijgen, bijvoorbeeld in de vorm van enkele beleidsscenario's. In het Bredaas Beraad van 19 november is hierover uitgebreid gesproken, ook aan de hand van een door een raadslid

	opgesteld notitie. • De aandacht richtte zich hierbij ook op specifieke burgemeestersbevoegdheden in geval van crisis. Op 15 december heeft de burgemeester hier op gereageerd en op de inbreng van fracties in het debat van 19 november. Hij stelt ten aanzien van de specifieke burgemeestersbevoegdheden voor: ➢ Bij losstaande, spoedeisende beslissingen is overleg vooraf met uw raad niet praktisch haalbaar. De burgemeester stelt voor dan zo spoedig mogelijk achteraf uw raad informeren. ➢ Bij besluiten die betekenis hebben voor meer dan één geval/ persoon, meer beleidsmatig van aard zijn en voor langere tijd gelden zal ik in principe streven naar bespreking met uw raad vooraf in een zo mogelijk openbare sessie. Duidelijk is dat een dergelijke mate van lokale ruimte voor burgemeesters de komende tijd nog niet aan de orde zal zijn. Het karakter van het overleg dat ik zal hebben met uw raad is te vergelijken met de zogenaamde voorhangprocedure: voorafgaande aan de toepassing van mijn bevoegdheden leg ik mijn oor te luister bij uw raad. ➢ Uiteindelijk is de afweging aan de burgemeester als bestuursorgaan, waarbij deze uiteraard achteraf verantwoording zal afleggen over de gemaakte keuzes.

***

1 Aanleiding, doel en vraagstelling

1.1 Lokale corona-steunmaatregelen in aanvulling op aanbod van Rijk

Maatregelen rijksoverheid…

Nadat eind februari 2020 in Nederland de eerste besmettingen met COVID-19 (hierna: corona) werden geconstateerd, heeft het kabinet medio maart diverse maatregelen genomen om ondernemers en burgers te steunen die hard geraakt worden door de gevolgen van corona. Het ging om drie tijdelijke overbruggingsmaatregelen: overheidsgaranties onder voorwaarden voor bedrijven die liquiditeitssteun zoeken bij banken vanwege fors afgenomen inkomsten, uitstel van belastingen en de mogelijkheid beroep te doen op deeltijd-WW. Kort daarna zijn de volgende maatregelen afgekondigd:

- Tijdelijke noodmaatregel overbrugging voor behoud werkgelegenheid (NOW) op basis waarvan tot 90 procent van de loonkosten, afhankelijk van de omzetdaling, worden vergoed.
- Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo), op basis waarvan onder voorwaarden aanvulling van het inkomen tot het sociaal minimum mogelijk is zonder vermogens- of partnertoets.
- Beleidsregel tegemoetkoming ondernemers getroffen sectoren (TOGS), bestaande uit een eenmalige gift onder voorwaarden van € 4.000 voor ondernemingen met bepaalde SBI-codes.

Tegelijk met deze nieuwe maatregelen zijn diverse bestaande regelingen opengesteld voor ondernemers en zelfstandigen. Het gaat onder meer om regelingen als borgstelling MKB-kredieten (BMKB-C), verruiming BMKB voor lenen bij banken, mogelijkheid van belastinguitstel en verlaging van winstbelasting enzovoort.

… aangevuld met lokale maatregelen

Op het moment dat het kabinet zich beraadt over steunmaatregelen, beraden zich ook gemeenten op aanvullende maatregelen. De gemeenten zijn de bestuurslaag die het dichtst staan op burgers en ook met bedrijven, ondernemers en instellingen vaak een nauwe relatie hebben. De gemeenten ervaren ook het meest direct hoe hoog de nood bij een deel van de inwoners, ondernemers en instellingen is. Vanaf het uitbreken van de corona-crisis hebben de gemeenten daarom nagedacht over manieren waarop zij dalende inkomsten of anderszins nadelige gevolgen vanwege corona voor inwoners, ondernemers en instellingen zouden kunnen beperken of compenseren. Het voorliggende onderzoek richt zich op deze door gemeenten getroffen maatregelen.

1.2 Welke maatregelen treffen gemeenten en hoe is raad betrokken?

Dilemma

Het acute karakter van de problemen die een deel van de inwoners, ondernemers en instellingen ervaren als gevolg van de coronacrisis, noopt tot snelle besluitvorming. Deze omstandigheden kunnen er toe leiden dat besluiten op andere wijze plaatsvinden dan anders en dat de gemeenteraad minder in positie is gebracht om ‘er iets van te vinden’. De

geschetste situatie vormde voor de Rekenkamercommissie Oss en de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg (deze gemeenten in dit onderzoek aangeduid als de B3A-gemeenten) aanleiding tot een onderzoek naar de corona-steunmaatregelen.

De door de B3A-rekenkamers geformuleerde vraagstelling richt zich zowel op inzicht verschaffen in welke maatregelen zijn getroffen als op de wijze waarop de besluitvorming over deze maatregelen heeft plaatsgevonden en welke belangen daarbij zijn meegenomen. Een belangrijk accent in het onderzoek is de rol van de gemeenteraad bij de besluitvorming over corona-steunmaatregelen en ook welke rol zij hadden kunnen of zelfs hadden moeten spelen en hoe gemeenteraden in voorkomende gevallen 'goed' of 'beter' in positie gebracht kunnen worden.

Vraagstelling voor B3A-onderzoek: centrale vraagstelling en deelvragen	
Centrale vraagstelling	• Welke regionale/lokale corona-steunmaatregelen zijn er tot op heden in de aan het onderzoek deelnemende gemeenten genomen? • Op basis van welke afwegingen en belangen en met onderkenning van welke risico's? • En wat is de informatiepositie en de rol van de gemeenteraden daarbij geweest – ook in relatie tot de kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende rol in het verdere vervolg van de corona-crisis?
Deelvragen	1. Welke landelijke, regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn op welk moment en met welk doel genomen in de deelnemende gemeenten (ambitie is een globaal overzicht)? Welke steunmaatregelen hebben de gemeenten zelf genomen waarbij de raden actief betrokken hadden kunnen worden.
	2. Op basis waarvan zijn afwegingen en beslissingen genomen inzake corona-steunmaatregelen in de deelnemende gemeenten? Zijn daarbij risico's onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes en zijn daarvoor passende maatregelen getroffen?
	3. Welke belangen zijn afgewogen bij genomen of te nemen corona-steunmaatregelen en door wie in de deelnemende gemeenten?
	4. Op welke wijze kwamen de raden in de deelnemende gemeenten in positie voor de uitvoering van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van corona-steunmaatregelen?
	5. Op welke wijze kunnen de raden in de deelnemende gemeenten hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van verder crisisbeleid in de komende periode verstevigen?
	6. Wat kunnen de deelnemende gemeenten van elkaar leren bij het versterken van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken?

Afbakening van corona-steunmaatregel

In samenspraak met de opdrachtgevende rekenkamers en rekenkamercommissie is een pragmatische afbakening gekozen van het begrip 'corona-steunmaatregel'. Als corona steunmaatregelen worden opgevat door de gemeente, alleen of in samenwerking met derden, genomen maatregelen

- ter compensatie van weggevallen of afgenomen inkomsten vanwege corona of gericht op het voorkomen dan wel beperken van inkomstendaling bij
  - inwoners
  - instellingen (al dan niet gesubsidieerd)
  - verenigingen
  - bedrijven en zzp'ers
- en maatregelen die gericht zijn op het bevorderen van de informatievoorziening met betrekking tot de mate waarin en de wijze waarop corona van invloed is op de inkomsten van genoemde groepen.

In het onderzoek wordt meegenomen dat corona niet alleen van invloed is op inkomsten van inwoners, instellingen, verenigingen, bedrijven en ondernemers, maar dat corona ook kan leiden tot gezondheidsproblemen, sociale problemen kan versterken en bijvoorbeeld eenzaamheid, depressies of angsten. Daarnaast is van belang dat mensen zich anders (moeten) gedragen, bijvoorbeeld vanwege het voorschrift om minimaal anderhalve meter afstand te houden, en omdat door overheden maatregelen worden genomen die met name bedrijven, ondernemers, instellingen en verenigingen raken in hun inkomsten.

Corona-steunmaatregelen kunnen de vorm aannemen van directe financiële ondersteuning, maar het kan ook in de vorm van bijvoorbeeld kredietverschaffing, uitstel van betaling van lokale lasten of het faciliteren van bedrijven of instellingen om extra inkomsten te genereren in de 'corona-samenleving' waar mensen bijvoorbeeld (1,5 meter) afstand tot elkaar dienen te houden.

Van breed naar gericht verdiepen

In het onderzoek is 'breed' gestart met een inventarisatie van de door de gemeente genomen maatregelen, om vervolgens te focussen en te verdiepen op de specifiek als corona-steunmaatregel op te vatten maatregelen. De scheidslijn tussen beide soorten-maatregelen is niet volledig hard te trekken. In bijlage I is een overzicht opgenomen van 'overige' maatregelen waarvan door BEA is geoordeeld dat deze niet passen binnen de hiervoor toegelichte definitie van corona-steunmaatregelen.

1.3 Leeswijzer

De opbouw van het voorliggende deelrapport voor Breda is als volgt:

- Hoofdstuk 2: toelichting op de wijze waarop de gemeente heeft gereageerd op de corona-uitbraak, toegespitst op de door de gemeente gehanteerde crisisorganisatie en op de eerste corona-steunmaatregelen in maart 2020.
- Hoofdstuk 3: toelichting op de door de gemeente genomen corona-steunmaatregelen, wat betreft tijdlijn en categorisering van deze maatregelen.

- Hoofdstuk 4: beschouwing van de wijze waarop de gemeenteraad is betrokken bij de besluitvorming over de corona-steunmaatregelen, onder andere blijkend uit ingediende raadsvragen en moties.
- Hoofdstuk 5: toelichting op de belangen en risico's die door de gemeente, met name door het college en de raad, zijn betrokken bij de besluitvorming over corona-steunmaatregelen, met in paragraaf 5.1 aandacht voor financiële risico's en in paragraaf 5.2 aandacht voor overige aspecten en bij de te maken afwegingen gehanteerde uitgangspunten.
- Bijlage I bevat een overzicht van door de gemeente genomen maatregelen die op basis van de voor het voorliggende onderzoek gehanteerde afbakening niet worden gezien als corona-steunmaatregelen.

2 Reactie Breda op corona: aanpak en organisatie

2.1 Opzet van een crisisorganisatie

Interne crisisorganisatie

De gemeente Breda gekozen voor een collegebrede inzet op corona. Waar in andere gemeenten de burgemeester fungeert als trekker, heeft het college er in Breda bewust voor gekozen om bestuurlijk als team te reageren op de coronacrisis, vanuit de verwachting dat corona alle beleidsvelden raakt. In de ambtelijke organisatie is voor de opzet en uitvoering van corona-steunmaatregelen een team geformeerd vanuit diverse disciplines en beleidsvelden, met als coördinator de manager Economische en Culturele Zaken en onder aansturing van de directeur Stedelijke Ontwikkeling. Dit team bleef ingebed in de ambtelijke lijnorganisatie.

Het college heeft ervoor gekozen om na de corona-uitbraak geen parallelle crisisstructuur op te zetten naast de bestaande (lijn-) organisatie. De gedachte was dat de corona-uitbraak vrijwel alle beleidsterreinen zou raken en waarvoor dus alle netwerken en capaciteit van de gemeente nodig zouden zijn. Bij het managen van de crisis lag de lead in Breda daarom bestuurlijk bij het college en ambtelijk bij directie en managementteam. Ten behoeve van de onderlinge afstemming heeft het college in de eerste crisisperiode veelvuldig contact met elkaar gehad. Uiteraard tijdens de collegevergaderingen op dinsdag, maar vaak ook bilateraal en in het begin van de crisis vrijwel dagelijks.

Het college heeft direct na de corona-uitbraak besloten om de raad frequent te informeren over te nemen besluiten, wat heeft geleid tot een groot aantal raadsbrieven. Daarbij speelde mee dat in Breda vanaf het begin van de crisis door raadsleden vragen zijn gesteld over de gevolgen, de te nemen maatregelen en de aanpak van de crisis.

Voor een deel van de vraagstukken die voorlagen was de veiligheidsregio de organisatie die in de regio Midden- en West-Brabant de lead had. Dit betrof met name maatregelen die betrekking hebben op veiligheid en gezondheidsaspecten zoals het uitvoeren van corona-testen en vaccineren (taken die worden opgepakt door de Veiligheidsregio en daarbinnen ook de GHOR[1]).

Opschaling naar GRIP 4

In een raadsbrief van 20 maart 2020 licht het college van B&W toe dat sprake is van een GRIP 4-situatie[2]. Dit houdt in dat sprake is van “een regionale aanpak, in nauwe afstemming met de landelijke aanpak”.[3] De trekker bij deze regionale aanpak is de voor-

[1] De Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio (GHOR) organiseert de geneeskundige hulpverlening bij zware ongevallen, rampen en crises. De GHOR is onderdeel van een veiligheidsregio.
[2] Gemeente Breda, college van B&W, raadsbrief met onderwerp: *Bredase maatregelen bestrijding corona crisis*, 20 maart 2020.
[3] Zie bijvoorbeeld Instituut voor Fysieke Veiligheid (IFV), Nederlandse Vereniging voor Raadsleden en Nederlands Genootschap van Burgemeesters (NGB), *De veiligheidsregio en de gemeenteraad*, december 2019.

zitter van de veiligheidsregio. In het geval van de gemeente Breda is dit de voorzitter van de veiligheidsregio Midden- en West- Brabant (momenteel de burgemeester van Tilburg).

GRIP-3	GRIP-4
• Situatie waarbij sprake is van (dreigende) maatschappelijke onrust, komen in aanmerking voor GRIP-3. • In deze situaties komt de burgemeester in beeld. • Hij laat zich ondersteunen door een gemeentelijk beleidsteam (GBT) met vertegenwoordigers van de belangrijkste betrokken organisaties.	• Omdat niet elke ramp of crisis zich aan de gemeentegrenzen houdt, kan opgeschaald worden naar GRIP-4. • Dit is het geval als de ramp of crisis de grenzen van een gemeente overstijgt (of als de betreffende gemeente de situatie niet alleen aankan). • In zo'n situatie, zo is in de wet bepaald, krijgt de voorzitter van de veiligheidsregio de leiding en wordt er een regionaal beleidsteam (RBT) gevormd.

De burgemeester van Breda neemt deel aan het regionaal beleidsteam (RBT) en hij blijft verantwoordelijk voor de Bredase situatie. De burgemeester is in zijn of haar gemeente (politiek) verantwoordelijk voor de inzet van alle hulpverleningsdiensten die betrokken zijn bij de handhaving van de openbare orde en veiligheid in het kader van de Wet veiligheidsregio's (Wvr). Door de veiligheidsregio te treffen (nood-)verordeningen worden voor kennisgeving toegezonden aan de gemeenteraad. Op 18 maart gaat een noodverordening in werking met de volgende bepalingen[4]:

- Het is verboden om openbare samenkomsten en vermakelijkheden als bedoeld in artikel 174 van de Gemeentewet, samenkomsten in voor het publiek toegankelijke gebouwen en bijbehorende erven en samenkomsten in besloten sfeer te laten plaatsvinden, te (laten) organiseren dan wel te laten ontstaan waar meer dan honderd personen gelijktijdig samenkomen, dan wel aan dergelijke samenkomsten deel te nemen. Dit verbod is niet van toepassing op de dagelijkse gang van zaken in het openbaar vervoer en in gebouwen en bijbehorende erven van overheidsinstellingen en zorginstellingen.
- Het is verboden om een van de volgende inrichtingen geopend te houden:
  - Inrichtingen waar ter plaatse eten of drinken wordt verkocht en genuttigd (eet- en drinkgelegenheden), met uitzondering van inrichtingen in bedrijven die niet voor het publiek toegankelijk zijn (bedrijfskantines en bedrijfscatering) en inrichtingen in hotels ten behoeve van de hotelgasten.
  - Sport- en fitnessclubs (sportaccommodaties en sportinrichtingen), waaronder zwembaden, sporthallen en sportvelden.
  - Sauna's.
  - Inrichtingen waar bedrijfsmatig gelegenheid wordt gegeven tot het verrichten van seksuele handelingen met of voor een derde tegen betaling of bedrijfsmatig vertoningen van erotisch-pornografische aard worden aangeboden.

[4] http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/XHTMLoutput/Actueel/Waalwijk/CVDR638457.html .

  - Coffeeshops, behalve voor zover uitsluitend sprake is van de verkoop, aflevering of verstrekking van softdrugs (afhaalfunctie).
- Deze verboden gelden niet voor de hulpdiensten en voor door de voorzitter van de veiligheidsregio aangewezen (categorieën van) gevallen.

In de periode daarna volgen meerdere verordeningen, met aanvullende maatregelen. In juni en per 1 juli 2020 volgen vervolgens versoepelingen van een deel van de beperkende maatregelen.

Op 14 augustus 2020 publiceert de veiligheidsregio een tussentijdse evaluatie[5] van de wijze waarop de voorzitter van de veiligheidsregio in de afgelopen maanden gebruik heeft gemaakt van zijn speciale bevoegdheden. Wettelijk is vastgelegd dat de voorzitter van de veiligheidsregio na afloop van een ramp of crisis van meer dan plaatselijke betekenis verslag uitbrengt aan de gemeenteraden van de getroffen gemeenten. Hoewel op dat moment de coronacrisis nog niet voorbij is, wordt het wenselijk geacht tussentijds verantwoording af te leggen aan de raden van de gemeenten in Midden- en West-Brabant[6]. De tussentijdse evaluatie bevat geen kritische kanttekeningen bij hoe in deze veiligheidsregio het crisismanagement heeft gefunctioneerd.

In een raadsbrief van 7 mei 2020 meldt het college van B&W dat wethouder Adank de coordinatie in het kader van de maatregelen rond COVID-19 op zich genomen.

2.2 Lokale en regionale crisismaatregelen op diverse beleidsvelden

Nadat op 27 februari een eerste coronabesmetting was geconstateerd in Nederland (in het Tilburgse Elisabeth-TweeSteden Ziekenhuis) en in de eerste dagen van maart het aantal besmettingen opliep, kwam de regering op 9 maart met diverse hygiënemaatregelen (advies om regelmatig handen te wassen, in de elleboog niezen of hoesten enzovoort). Het kabinet riep, gelet op de concentratie van besmettingen in Noord-Brabant de inwoners van deze provincie op zoveel als mogelijk vanuit huis te werken.

Eerste communicatie met raad

Het college van B&W heeft op vrijdag 13 maart 2020 de gemeenteraad geïnformeerd over het coronavirus. In een brief aan raadsleden en burgerraadsleden wijst de burgemeester op richtlijnen en besluiten van het RIVM over hoe om te gaan met de corona-situatie. Aan mensen, organisaties en ook de gemeente wordt gevraagd activiteiten, waarbij meerdere mensen bijeen komen, uit te stellen of af te gelasten. De burgemeester geeft aan de komende week, na overleg met de griffier en de agendacommissie van de raad, te besluiten

[5] Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant, *Tussentijdse verantwoording gemeenteraden COVID 19-crisis*, 14 augustus 2020.

[6] Op 7 januari 2021 heeft de burgemeester de gemeenteraad een tussentijdse verantwoordingsrapportage vanuit de Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant toegezonden. De tussentijdse verantwoording heeft betrekking op de periode van 15 juli 2020 tot 1 december 2020.

over welke activiteiten en vergadering spoedeisend zijn of uitgesteld kunnen worden[7]. Verder wordt aangegeven dat er geen aparte informatielijn wordt geopend vanuit burgemeester of college naar de raad. Verwezen wordt naar de al door de Veiligheidsregio opgezette 'weekmail voor raadsleden, die speciaal voor Breda is gemaakt en vanaf nu elke week aan de raadsleden wordt toegezonden.

Deze keuze is ook gemaakt om als college van B&W te kunnen focussen op gebruikers, inwoners, en exploitanten en ondernemers in de stad.

Eerste maatregelen

Op 14 maart wordt een raadsbrief verstuurd over de 'Bredase invulling Coronamaatregelen'. Het college bericht de raad onder meer het volgende:

- Raadsleden worden separaat door de veiligheidsregio geïnformeerd (wekelijkse nieuwsbrief).
- Gemeente was zich al aan het voorbereiden op kritische processen die te allen tijde door moeten gaan (o.a. afval ophalen, open houden publieksbalie, telefonisch bereikbaar blijven), ook als mogelijk veel medewerkers gaan uitvallen.
- Vanwege het advies om vooral thuis te werken, moet de gemeente inspelen op een dubbel zo groot aantal thuiswerkers (1000) als normaliter.
- Omdat op de gemeentelijke werklocaties minder facilitaire medewerkers nodig zijn, wordt overlegd met Amphia ziekenhuis of zij daar nuttig ingezet kunnen worden. Dit is ook gebeurd. Ambtenaren hebben zich vrijwillig aangemeld en zijn aan het werk in het Amphia gegaan.
- Omdat de afgekondigde maatregelen grote impact hebben op culturele, zorg- en onderwijsinstellingen, is er overleg met deze instellingen.
- Er is in kaart gebracht welke zorginstellingen cruciale zorg leveren. Ook daarmee is contact.
- Er is ook contact met het bedrijfsleven, waarvan een deel wordt geraakt door de maatregelen. Het ondernemersteam van de gemeente staat in nauw contact met bedrijven die het moeilijk hebben en er is overleg gepland met de horecavertegenwoordigers.

Op 20 maart verstuurt het college van B&W de eerste raadsbrief met overzicht van Bredase maatregelen gericht op de coronacrisis[8]. De brief bevat een overzicht van onderwerpen waarover het college zich beraadt, met al enkele genomen maatregelen. Vooruitlopend op het landelijke pakket aan maatregelen, neemt het college van B&W op enkele aspecten alvast maatregelen. Dit laatste betreft onder meer:

[7] Aangegeven wordt verder dat de situatie vraagt om snelheid en duidelijkheid en dat achteraf moet worden bezien hoe de situatie is gelopen en welke lessen we daaruit kunnen trekken.

[8] Gemeente Breda, college van B&W, raadsbrief met onderwerp: *Bredase maatregelen bestrijding Corona crisis*, 20 maart 2019.

- De broodnoodregeling voor mensen waarbij het inkomen direct wegvalt en die geen spaargeld hebben of een partner om op terug te vallen. In de eerste week hebben 600 inwoners een beroep op deze voorziening gedaan.
- Daarnaast kunnen zzp'ers die door de coronacrisis geen of weinig inkomen hebben een beroep doen op een tijdelijke regeling om hun inkomen aan te vullen tot bijstandsniveau (de Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers, afgekort: Tozo). Deze maatregel is door het kabinet op 17 maart aangekondigd.
- Mogelijkheid van een lening voor bedrijfskapitaal, in navolging van de gemeente Rotterdam (waarbij in lijn met Rotterdam minder strenge eisen worden gesteld dan landelijk wordt voorgesteld).

3 Overzicht van genomen corona-steunmaatregelen

3.1 Tijdlijn: van crisis naar 'herpakken' naar uitwerken van een herstelagenda

BroodNood-regeling

De eerste corona-steunmaatregel die is genomen door het college van B&W, betreft de zogenoemde BroodNood-regeling[9]. De maatregel is opgezet voor Bredanaars met acute geldproblemen, zodat zij snel over geld kunnen beschikken om in het dagelijks levensonderhoud te voorzien. De maatregel is specifiek van belang, maar niet uitsluitend, voor werknemers met 0-uren-contracten, zzp'ers en uitzendkrachten die door het coronavirus in een situatie komen dat ze geen boodschappen kunnen doen omdat ze geen inkomen of eigen spaargeld hebben en ook geen partner met inkomsten.

Implementatie Tozo 1 is grote operatie

Eén van de eerste maatregelen waar de gemeente Breda zich op richt, is inspelen op de aankondiging door het kabinet op 17 maart aan de Tweede Kamer dat er een noodpakket banen en economie zou worden opgezet. Eén van die maatregelen is de Tijdelijke ondersteuning zelfstandige ondernemers (Tozo). De regeling wordt uitgevoerd door gemeenten[10]. Zelfstandigen kunnen aanvullende inkomensondersteuning krijgen voor levensonderhoud en/of een lening voor bedrijfskapitaal bij liquiditeitsproblemen. De AMvB voor Tozo is op 21 april gepubliceerd. In een brief aan de raad licht het college van B&W de gang van zaken toe bij de lokale implementatie van Tozo 1[11]. Omdat de nood ook in Breda hoog was op het moment dat het kabinet de maatregel aankondigde, is snel gehandeld. Gelijk na aankondiging door het kabinet en vooruitlopend op de kamerbrief, heeft de keten Participatie een proces voorbereid waardoor ondernemers vanaf 24 maart aanvragen konden indienen conform de op dat moment bekende richtlijnen. Diezelfde dag werden er 1.600 aanvragen ingediend. De daaropvolgende dagen liep het snel op en de teller stond op 1 april al op 2.900 aanvragen.

Er is in die week een team van 28 medewerkers georganiseerd om de aanvragen te behandelen. Vanaf 27 maart is een projectorganisatie in het leven geroepen om de Tozo 1-uitvoering in goede banen te leiden. De aantallen aanvragen liepen dusdanig snel op en er waren daarnaast veel vragen vanuit ondernemers om te beantwoorden, dat na een snelle analyse bleek dat de capaciteit niet toereikend was om tijdig deze grote hoeveelheid aanvragen van de ondernemers te beoordelen en tijdig financiële steun te bieden. Ook inhuren op een dergelijke korte termijn was niet mogelijk. Via interne werving heeft de gemeente snel collega's uit de eigen organisatie bereid gevonden om te ondersteunen,

---

9 Gemeente Breda, Persbericht, *Noodplan voor mensen met directe geldproblemen*, 17 maart 2020.
10 Het idee is dat gemeenten de regeling uitvoeren en dat het rijk de uitvoeringskosten compenseert en de kosten voor uitkeringen en leningen voor zijn rekening neemt. Zie ook toelichting van FAMO op deze regeling: https://www.famo.org/nieuws/nieuws/gemeente-en-de-tozo-regeling/ .
11 Gemeente Breda, college van B&W, brief aan gemeenteraad met onderwerp: *Tozo 1 regeling 2020*, 3 juli 2020.

waarbij dit zowel mensen in dienst van de gemeente zelf betroffen als mensen die al extern ingehuurd werden. Met als resultaat dat er binnen 2 weken nog eens met 75 collega's kon worden opgeschaald, die ieder 8 tot 32 uur per week konden ondersteunen.
Er zijn tot en met 31 mei in totaal 4.620 aanvragen ingediend en 3.237 aanvragen Tozo 1 toegekend. Tozo 1 liep tot 1 juni 2020. Daarna is Tozo 2 van kracht geworden voor de periode tot en met 30 september.

1e pakket maatregelen korte termijn

Op 24 maart 2020 is een collegebesluit genomen over een 'noodplan in het kader van de coronacrisis'. Op 25 maart wordt in een raadsbrief toegelicht op de genomen besluiten en wordt toegelicht op de maatregelen om met name ondernemers maar ook culturele instellingen, sportorganisaties en vrijwilligersorganisaties te ondersteunen bij de gevolgen die zij ondervinden van de coronacrisis. In de raadsbrief licht het college van B&W toe dat zij waardering heeft voor de landelijke steunmaatregelen maar waar nodig aanvullende maatregelen overweegt om voor zover nodig aanvullende maatregelen te nemen om kansrijke bedrijven door de crisis heen te helpen.

Het college hanteert hierbij de volgende uitgangspunten:

- De onderneming of de instelling doet een beroep op één van de rijksregelingen.
- Uitgangspunt is een normale bedrijfsvoering van zowel ondernemingen als instellingen. Daarbij is in de raadsbrief niet geëxpliciteerd wat precies onder een 'normale bedrijfsvoering' wordt verstaan en of dit wordt verondersteld zo te zijn óf dat er bij bijvoorbeeld steunaanvragen op wordt getoetst.
- Eventuele steun aan ondernemingen, stichtingen of verenigingen komt in principe vanuit de rijksregelingen, wordt voorgeschoten of wordt indien nodig aangevuld vanuit het lokale noodfonds.
- De gemeente betaalt of subsidieert in principe daadwerkelijk geleverde diensten en stuurt facturen voor daadwerkelijk geleverde diensten. Tegelijkertijd neemt het college wel het besluit dat de betaling van subsidies aan instellingen in acute nood wordt aangepast en dat daarbij maatwerk mogelijk is.

In de raadsbrief onderscheidt het college van B&W drie fasen in de aanpak van de coronacrisis:

- Korte termijn, waarin wordt gefocust op overbrugging. De gemeente ondersteunt in Breda gevestigde ondernemingen die in acute nood verkeren. Dit gaat om met name mkb-bedrijven in de periode tussen nu en 3 weken en om individuele werknemers/zzp'ers in acute financiële nood. Maatregelen zijn gericht op het verlenen van liquide middelen om deze periode te kunnen overleven
- Middellange termijn-maatregelen zijn gericht op het overleven van een langere periode zonder omzet. Van groot belang is bijvoorbeeld in welke mate ondernemingen de vaste lasten kunnen terugbrengen zonder al te grote effecten op de werkgelegenheid.

- De langere termijnmaatregelen die moeten voorzien in continuering van wat “tot twee weken geleden nog normaal was”. Deze richten zich op het op peil houden van de werkgelegenheid, consumenten- en producentenvertrouwen.

Het maatregelenpakket voor de korte termijn is als volgt opgebouwd:

- Er wordt tot eind juni uitstel van betaling verleend voor lokale belastingen en heffingen zoals precario en leges. Dit is in lijn met het eerder gecommuniceerde uitstel voor heffingen van de Belastingsamenwerking West-Brabant (afvalheffing, riool, OZB)
- De reeds opgelegde voorlopige aanslagen toeristenbelasting worden per direct verminderd. Dit houdt in dat ondernemers voor het restant van dit jaar geen toeristenbelasting meer hoeven af te dragen
- Er wordt tot eind juni uitstel van betaling gegeven voor facturen die de Gemeente Breda verstuurt voor door de gemeente geleverde diensten (bijvoorbeeld het ophalen van bedrijfsafval of het verhuren van gebouwen en sportvelden die nu niet gebruikt kunnen of mogen worden).
- De betaling van verleende subsidies aan instellingen in acute nood wordt aangepast. Voor organisaties die op basis van activiteiten subsidie krijgen, zoals cultuur en evenementenorganisaties zal op basis van maatwerk besluitvorming plaatsvinden.
- Er wordt een noodfonds COVID-19 gecreëerd dat een voorschot kan verlenen aan bedrijven die aanspraak maken op rijksregelingen maar voor wie de ontvangst van deze middelen te lang duurt. Het is een éénmalig vast bedrag van € 4.000 in de vorm van een renteloze lening. De totale hoogte van het noodfonds voor acute liquiditeit bedraagt € 1,2 miljoen.
- Business Coach Breda wordt uitgebreid met in totaal € 50.000: Zzp’ers en mkb-bedrijven kunnen een gratis adviesgesprek aanvragen met een business coach.
- Er kunnen vouchers, voor in totaal € 50.000,-, ter beschikking worden gesteld aan mkb-ondernemers die vanwege bankleningen en BMKB-garantie extra financiële stukken moeten overleggen.
- Een belangrijke maatregel is de uitvoering van de “Tijdelijke voorziening Inkomensondersteuning zzp en mkb” (een landelijke maatregel die lokaal wordt uitgevoerd).
- Broodnood-regeling: een lokale regeling voor Bredase burgers die door het direct wegvallen van inkomen (en het niet hebben van spaargeld, partnerinkomsten of hulp van naasten) tenminste de komende week of weken geen boodschappen kunnen doen. Afhankelijk van de gezinssituatie wordt een weekbedrag (voor een maximum van drie weken) vergoed dat varieert afhankelijk van de gezinssituatie:
  - Gehuwden (met/zonder kinderen): € 100,- .
  - Alleenstaande ouders: € 100,- .
  - Alleenstaande: € 70,- .
- Aanpassen van de uitbetalingen verleende subsidies aan instellingen in acute nood, waarbij uiteenlopende richtlijnen worden gehanteerd voor subsidies over de jaren 2019, 2020 en 2021. Een extreme variant, waaraan het college niet de voorkeur geeft

maar die voor instellingen in acute nood wel een optie is, is het alvast bevoorschotten van subsidies voor het jaar 2021.
- Binnengekomen facturen worden, zoals de gemeente Breda al nastreeft, zo snel mogelijk betaald.

In de bijlage van de raadsbrief van 24 maart 2020 geeft het college aan ruimte te willen hebben om maatwerk te leveren voor 'schrijnende gevallen'. Hieronder wordt verstaan bedrijven die "buiten de boot vallen" wat betreft rijksregelingen of reguliere financiering, die als gevolg van de coronacrisis in de problemen komen maar die in de basis rendabel c.q. perspectiefvol zijn. Bij het verlenen van ondersteuning aan deze bedrijven, ondernemers of verenigingen worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:
- Bedrijven, ondernemingen of verenigingen die aantoonbaar niet in aanmerking komen voor rijksregelingen of reguliere financiering.
- Bedrijven, ondernemingen of verenigingen die als gevolg van de crisis in de problemen zijn gekomen en derhalve in de basis rendabel c.q. perspectiefvol zijn: Inzicht in de -financiële- situatie is vereist. Kosten om dit inzicht te leveren kunnen worden voorgefinancierd.
- Voor de feitelijke bijdrage per aanvrager worden nadere criteria opgesteld, waarmee we berekenen hoeveel steun nodig is. Daarbij wordt gekeken naar liquiditeitsratio's, terugbetaling bancaire schulden, direct beschikbaar eigen vermogen, etc. Dit vraagt om uitvoeringscapaciteit en specifieke deskundigheid voor de beoordeling die wellicht extern ingehuurd moet worden.
- Ook voor deze doelgroep geldt dat we er vanuit gaan dat ook partijen die een belang hebben bij continuïteit van de onderneming hun verantwoordelijkheid nemen. Afstemming met deze partijen dient te worden georganiseerd.
- De vorm is een achtergestelde renteloze lening;

Hiervoor is toegelicht dat door het college als uitgangspunt is geformuleerd dat de gemeente in principe daadwerkelijk geleverde diensten betaalt of subsidieert. In de bijlage bij de raadsbrief van 24 maart 2020 wordt een uitzondering gemaakt voor zorgaanbieders, in lijn met een verzoek vanuit het ministerie van VWS aan de VNG. VWS roept gemeenten op om financiële zekerheid te bieden aan de gemeentelijke contractpartners, met als doel zo het zorglandschap te in tact te houden. Dit veronderstelt dat gemeenten zorgaanbieders betalen conform onafhankelijk van de vraag of de overeengekomen prestatie al dan niet is geleverd. Het college merkt op dat dit strijdig is met het hiervoor toegelichte algemene uitgangspunt maar vindt deze uitzondering acceptabel. Wel verbindt het college aan het maken van een uitzondering op de regel voor zorgaanbieders voorwaarden:
- Veel zorgaanbieders bedienen meerdere gemeenten. Het college geeft aan dat het zaak is dat gemeenten uniform optreden in hun houding ten aanzien van zorgaanbieders, zodat niet de ene gemeenten wel de subsidie volledig uitbetaald en een andere gemeente niet. Los van rechtvaardigheidsoverwegingen speelt hierbij ook mee dat als niet alle gemeenten de zorgaanbieder blijven doorbetalen, deze alsnog kan 'omvallen'

waardoor de gemeenten die wel hebben doorbetaald het risico lopen dat de subsidie niet effectief is in die zin dat het doel om de zorgaanbieder door de crisis te helpen alsnog niet wordt gerealiseerd.

In de raadsbrief van 24 maart 2020 is als uitgangspunt opgenomen dat bij de ondersteuning op de korte en middellange termijn sprake is van het verschuiven van lasten. Basisgedachte hieronder is dat de economie weer aantrekt, en dat ondernemingen in een later stadium deze ondersteuning terugbetalen. De vorm waarin ondersteuning vorm krijgt is die van een lening. Verstrekkingen worden in een overeenkomst vastgelegd.

Een ander uitgangspunt in de raadsbrief van 24 maart 2020 is dat de gemeente ondernemingen wil ondersteunen op korte termijn zonder al teveel eisen/criteria. Snelheid is in eerste instantie een essentieel criterium. Naarmate de ondersteuning structureler wordt, worden ook extra eisen en criteria gesteld aan de toekenning, evenals aan de betrokkenheid/inzet van meerdere partijen die een belang hebben bij continuïteit van een onderneming;

Daarnaast heeft het college een inventarisatie gemaakt van mogelijke maatregelen voor de middellange en langere termijn.

2e pakket middellange termijn

Op 21 april komt een maatregelenpakket voor de middellange termijn in het college, maar het voorstel wordt aangehouden. Uiteindelijk wordt in het collegeoverleg van 6 mei over dit pakket besloten. Over het collegebesluit wordt toegelicht aan de raad in de raadsbrief van 7 mei 2020[12]. De raad wordt gevraagd de notitie waarin de kaders, uitgangspunten en maatregelen zijn opgenomen vast te stellen en middelen beschikbaar te stellen om het pakket aan maatregelen te kunnen uitvoeren. De middellange termijn omvat de periode van 1 april tot 1 oktober.
De raadsbrief bevat de volgende uitgangspunten[13]:

- De opgenomen maatregelen zijn aanvullend op door het Rijk getroffen regelingen.
- De lokale maatregelen richten zich in principe op specifiek doelgroepen (sectoren, instellingen, ondernemers e.d.) en niet op het totaal aantal organisaties in de stad.
- Per doelgroep kijkt de gemeente niet alleen naar wat het Rijk doet, maar ook wat overige partijen doen (denk aan banken, vastgoedeigenaren, organisaties en instellingen zelf).
- Het is niet de bedoeling om maatregelen te stapelen. Het is niet de bedoeling dat organisaties door een beroep op regelingen ‘zwarte cijfers schrijven’ of reserves aanvullen.

[12] Gemeente Breda, college van B&W, raadsbrief met onderwerp: *Middellange aanpak effecten coronavirus gemeente Breda*, 7 mei 2020.
[13] Zie ook Gemeente Breda, *Samen sterk tegen corona, middellange termijn aanpak effecten coronavirus: uitgangspunten, maatregelen en doelgroepen*, 6 mei 2020.

- Ondersteuning vanuit de gemeente is geen gift zonder eisen of randvoorwaarden. Aanvragers dienen levensvatbare bedrijven, instellingen en organisaties te zijn. Als het uitgangspunt is 'behoud van werkgelegenheid', kan het niet zo zijn dat na het ontvangen van steun alsnog medewerkers ontslagen worden.
- Waar mogelijk verwacht de gemeente 'iets terug' voor de geboden ondersteuning.

Het college geeft aan dat de verwachting is dat de ondersteuning van de gemeente, gelet op rol en positie van de gemeente, het meest effectief is als deze zich richt op:
- Verkleinen van de vaste lasten.
- Verlenen van directe financiële steun in acute gevallen.
- Aanpassen van publieke of private prestatieafspraken (subsidies en contracten).
- Bestendigen van continuïteit bij Bredase bedrijven.
- Ondersteunen met kennis en expertise van vrijwilligersorganisaties en verenigingen in het maatschappelijk middenveld.

Bij de raadsbrief is een nota 'Middellange termijn aanpak effecten coronavirus: uitgangspunten, maatregelen en doelgroepen' d.d. 6 mei 2020 opgenomen. De nota bevat twee soorten maatregelen:
- Overkoepelende, generieke maatregelen.
- Sectorspecifieke maatregelen.

De generieke maatregelen betreffen de volgende maatregelen:
- Niet innen (of terugbetalen) van precario voor terrassen gedurende de tijd dat deze van overheidswege niet gebruikt mogen worden. Financiële consequenties is ingeschat op € 35.400 per maand, omgerekend € 212.400 tot 1 oktober).
- Niet innen (of terugbetalen) van precario voor evenementen die door een overheidsverbod geen doorgang konden vinden, voor zover niet gedekt door een verzekering van de organisator. Financiële consequentie is ingeschat op € 22.500 vanwege niet innen van leges en precario tot oktober met daarnaast € 43.440 vanwege niet innen van markt- en reclamegelden van marktlieden vanwege het niet kunnen gebruiken van hun standplaatsen.
- Aan huurders van gemeentelijk vastgoed een restitutie van de huur toe te kennen voor organisaties en instellingen die hun werkzaamheden niet op reguliere wijze hebben kunnen voortzetten vanwege coronabeperkingen. Maatschappelijke huurders komen in aanmerking voor 100% restitutie, overige huurders voor 33% restitutie en voor horeca-ondernemers wordt verwezen naar het 'horeca convenant'.
- De termijn van uitstel van betaling voor huurnota's voor gemeentelijke gebouwen verlengen tot 1 oktober 2020 indien geen gebruik gemaakt kan worden van de accommodatie.
- Ten aanzien van subsidieontvangers is de lijn dat de gemeente bij subsidies een lagere prestatie accepteert als gevolg van de crisis en genomen coronamaatregelen.
- Verzoeken om aanpassing/verlaging van reguliere afvalcontracten worden gehonoreerd voor die contractanten die van overheidswege gesloten zijn en geen afval meer aanbie-

den. De financiële impact voor de gemeente komt neer op € 84.000 per maand (€ 504.000 tot 1 oktober).

De sectorale maatregelen zijn gericht op onder meer cultuur, sport, zorg en maatschappelijk werk, dorps- en wijkcentra en de economie:

- Cultuur: maatregelen betreffen het accepteren van een lagere subsidieprestatie als gevolg van de coronamaatregelen. Verder het niet innen van huur voor cultuurpanden.
  Het college geeft verder aan dat er (met name niet-gesubsidieerde) instellingen kunnen zijn waarvoor deze maatregelen onvoldoende soelaas bieden. Zij kunnen onder voorwaarden op ondersteuningsmiddelen cultuur met een maximum van € 100.000 per organisatie (indien zij acuut worden bedreigd in het voortbestaan). Generaal Maczek Memorial en CLIB worden genoemd als mogelijke voorbeelden).
  Voor de amateurkunstensector is onder voorwaarden maximaal € 5.000 beschikbaar. Het college kondigt aan dat deze week een monitor wordt opgestart om inzicht te krijgen in de problematiek van de amateurkunst.
  Financieel beslag van de cultuurmaatregelen komt neer op € 300.000 plus € 22.000 voor amateurkunst.
- Sport: maatregelen betreffen compensatie voor de huur die zij verschuldigd zijn aan de gemeente voor (binnen of buiten)ruimte waar ze vanwege corona geen gebruik van maken. Verder niet innen van leges voor evenementen die niet door kunnen gaan; maatwerk bij toepassing van subsidieverstrekking; aanpassing van subsidiabel percentage van de begroting van 33% naar 50% indien noodzakelijk voor voortbestaan van de organisatie; niet innen van huur voor sportaccommodaties.
  Financieel beslag voor sportmaatregelen wordt geraamd op
  € 250.000.
- Zorg en sociaal maatschappelijk:
  Voor het domein Jeugd is een gemeentelijke continuïteitsbijdrage-regeling uitgewerkt. Deze regeling is nodig vanwege de p x q-systematiek in de financiering. Zorgaanbieders kunnen vanaf begin mei een continuïteitsbijdrage aanvragen over de periode van 1 maart tot en met 1 juni 2020.
  Voor het domein Wmo geldt een soortgelijke regeling. De gemeente werkt in dit domein vooral met resultaatfinanciering (niet o.b.v. ‘p x q’). De gemeente kiest ervoor de financiering op basis van gecontracteerde resultaatafspraken doorgang te laten vinden en op een later moment “te bezien op welke wijze in redelijkheid en billijkheid verrekening opportuun is in relatie tot de geleverde resultaten”. Aangegeven is dat daarbij “continuïteit voorop staat.
  Voor het doelgroepenvervoer heeft de gemeente in regionaal verband afspraken gemaakt waarbij tot 80% van de vaste ritvergoeding wordt gecompenseerd.
- Dorps- en wijkcentra:
  Het college geeft aan dat dorps- en wijkcentra door gekozen constructie met vrijwillige stichtingsbesturen vaak geen sprake is van een huursituatie maar van bruikleen van een pand. Mede daardoor passen ze niet goed in andere maatregelen, behalve dat de eenmalige € 4.000 als noodmaatregel enig soelaas biedt. Voorgesteld wordt “maatwerk te leveren” als het bestaansrecht van dorps- en wijkcentra in het geding komt.

- Economie:
  Verwezen wordt naar landelijke maatregelen als NOW, TOGS, TOZO-regelingen, uitstel van betaling van belastingen en versoepeling van kredieten (B-MKB regeling, overbruggingsleningen et cetera). De volgende maatregelen worden voorgesteld die aanvullend zijn op al staand beleid:
  - Voortzetting businesscoaches en vouchers.
  - Snelproces beoordeling tijdelijke initiatieven.
  - Uitbreiding Ondersteuningsmiddelen economie voor starters, scale-ups en schrijnende gevallen.
  - Voor ondernemers die buiten allerlei regelingen vallen kan in “schrijnende gevallen” maatwerk worden geleverd.
  - Unlock Challengers: uitzetten van concrete vragen van ondernemers (indien mogelijk via Plan Breda) om bedrijven uit te dagen met creatieve ideeën te komen voor de 1,5 meter economie en voor herstel en transitie.
  - Campagne #Bredakooplokaal.
  - Integraal herstelplan toeristische en vrijetijdssector.
- Participatie en armoedebestrijding:
  De inzet vanuit participatie is erop gericht om te voorkomen dat mensen gebruik moeten maken van steunmaatregelen:
  - Verruiming van formatieve inzet proces mainstream Werk (van intake tot uitbetaling) en team Bbz (voor uitvoering TOZO).

In het tweede maatregelenpakket wordt op bepaalde aspecten ‘over de corona-crisis heen’ gekeken. Er is budget gereserveerd (in totaal € 200.000) om in de komende maanden na te denken over hoe de economie kan functioneren, met onder meer de 1,5 meter-regel.

Het totale budgettaire beslag van het tweede maatregelenpakket is geraamd op circa € 6,8 miljoen. Door in te stemmen met het raadsvoorstel creëert de gemeenteraad voor de periode tot 1 oktober 2020 een financiële basis en geeft daarmee het college van B&W financiële armslag[14]. In het raadsvoorstel ‘middellange termijn aanpak effecten coronavirus Breda’ (zaaknummer 783771) geeft het college van B&W verder aan dat een deel van de maatregelen met terugwerkende kracht worden ingevoerd (het college denkt daarbij aan precario voor terrassen en leges voor evenementen die geen doorgang konden vinden).

De raadsbrief van 7 mei 2020 bevat een groot aantal uitgangspunten voor specifieke door de gemeente Breda getroffen corona-steunmaatregelen. Enkele uitgangspunten ter illustratie:

- Uitgangspunten met betrekking tot de huur van gemeentelijk vastgoed:
  - Gemeente Breda maakt zoveel als mogelijk gebruik van generieke maatregelen om complexe en zeer bewerkelijke en tijdrovende maatwerkoplossingen te voorkomen

[14] Door diverse raadsfracties worden hierbij wel vragen gesteld. Zie paragraaf 4.1 voor een toelichting op deze vragen.

en om gelijksoortige accommodaties zoveel als mogelijk op eenzelfde wijze te behandelen.
  - Bij maatschappelijke partners met afdoende reserves en weerstandsvermogen doet de gemeente een dringend beroep geen aanspraak op de regeling te maken.
  - Indien door een besluit van de overheid geen gebruik gemaakt kan worden van een gemeentelijke accommodatie vindt restitutie van de huur plaats uitsluitend voor die periode dat er geen gebruik gemaakt kan worden.
  - Waar onderliggende financieringsstromen niet veranderen, vindt ook geen restitutie van de huur plaats. Zo komen scholen niet in aanmerking voor een restitutie van de huur van de sportaccommodaties omdat de vergoeding voor de schoolsport die zij ontvangen vanuit de Rijksoverheid of gemeente niet verandert.
- Uitgangspunten voor het aanpassen van subsidiëring voor instellingen die in acute financiële nood verkeren:
  - Bij subsidies accepteert de gemeente een lagere prestatie accepteren als gevolg van de huidige crisis en genomen maatregelen vanuit de Rijksoverheid.
  - Er zijn organisaties waar meer inzet wordt gevraagd als gevolg van de crisis. Deze inzet kan leiden tot een hogere definitieve vaststelling van de subsidie t.o.v. de begroting.
  - De gemeente gaat er wel vanuit dat ontvangers van subsidie een maximale inspanning leveren om andere, vergelijkbare activiteiten te verrichten binnen de grenzen van de (wettelijke) mogelijkheden.

Overige maatregelen

Op 30 juni 2020 heeft het college van B&W enkele subsidieregelingen voor de culturele sector, waaronder een ‘makersregeling’. Het beschikbare subsidiebudget van de ‘makersregeling’ 2020 is verdubbeld van € 50.000 naar € 100.000. De helft van de verhoging komt van de provincie Brabant. De maximale subsidie per ‘maker’ bedraagt € 5.000.

Op 7 juli 2020 heeft de gemeenteraad de tijdelijke verordening ‘kwijtschelding leges, precariobelasting en markt- en reclamegelden’ vastgesteld. De verordening is terugwerkend vanaf 1 april 2020 van kracht.

In de raadsbrief ‘Corona-update 7’ van 10 juli 2020 licht het college van B&W toe dat de Rijksfondsen in opdracht van het ministerie van OCW de ‘Regeling aanvullende ondersteuning culturele en creatieve instellingen sector COVID-19’ uitvoert. Naar verwachting zullen drie Bredase instellingen een aanvraag doen binnen spoor 3 van deze regeling (‘investeren in de vitale regionale infrastructuur via de Rijkscultuurfondsen voor cruciale regionale musea, (pop)podia en filmtheaters’). Het betreft Chassé Cinema, Mezz en Stedelijk Museum Breda. Gemeente en provincie moeten de bijdrage van de Rijksfondsen matchen. Het college van B&W stelt voor te matchen door huurkwijtschelding en soms een aanvullende bijdrage van de gemeente Breda. De instellingen moeten op 10 juli hun aanvraag hebben ingediend. Ter voorbereiding zijn met de genoemde instellingen gesprekken gevoerd over hun bedrijfsvoering en de benodigde matching.

Op 21 juli 2020 besluit het college van B&W over de Tijdelijke subsidieregeling ondersteuning wijk en dorpscentra COVID-19.

Op 27 oktober besluit het college van B&W tot verlenging van de gemeentelijke subsidieregelingen COVID-19 voor cultuur, wijk- en dorpsraden en sport.

3e pakket, van ondersteunen naar investeren

Een 3e pakket maatregelen is 22 december door het college naar de raad gestuurd[15] en vastgesteld. Bij het raadsvoorstel is een nota gevoegd met als titel 'Corona-aanpak (2021) met doorkijk naar lange termijn: van ondersteunen naar investeren voor een wendbaar en weerbaar Breda'. Voor uitvoering van de activiteiten en maatregelen die in de aanpak voor de lange termijn zijn opgenomen, is een budget nodig van € 8.630.000.

De inhoudelijke focus ligt op de volgende thema's:

- Werken.
- Recreëren.
- Ontmoeten.

De thema's zijn op hoofdlijnen als volgt uitgewerkt:

- Het uitgewerkte Plan van aanpak voor 'werken' is uitgesplitst naar arbeidsmarkt en ondernemen en voorzien van onder meer initiatieven of extra inzet op de volgende terreinen:

  Werken
  - Opzet van regionale mobiliteitsteams[16].
  - Scholingsagenda.
  - Aanpak en aandacht voor jongeren en studenten.
  - Werkgevers ondersteunen bij behouden, ontwikkelen en opleiden van personeel.
  - Werkleerlijn voor de zorg (de 'zorgschool').
  - Armoede.

  Ondernemen
  - Crisisondersteuning voor ondernemers in het algemeen.
  - Initiatieven gericht op specifieke sectoren, zoals met name horeca, evenementensector, cultuursector, sport(verenigingen).
  - Project 'Challenges', nieuwe fase.
  - Ondernemen en locaties.
  - Binnenstad, online platform.
  - Randvoorwaardelijke ondersteuningsmaatregelen, met name vanwege de tweede lockdown waarin Nederland op het moment van schrijven van deze nota zich bevindt, zoals het kwijtschelden van precario voor terrassen als de horeca verplicht

[15] Zie Gemeente Breda, *Plan van aanpak lange termijn corona*, zaaknummer Zaaknummer: 1153405, 22 december 2020; Gemeente Breda, Raadsbrief, met onderwerp *'Financiële dekking en –impact corona-ondersteuningspakket 2021*, 8 januari 2021.

[16] Om mensen die hun baan dreigen te verliezen of hebben verloren, ook vanwege de coronacrisis, passende begeleiding bieden naar nieuw werk en inkomen. .

dicht is, kwijtschelding van leges en precario voor evenementen als er geen evenementen toegestaan zijn en kwijtschelding van markt- en reclamegelden van marktlieden die geen gebruik mogen maken van hun standplaats.

- Het in de nota opgenomen Plan van aanpak voor 'recreëren' richt zich onder meer op zwemmen in de stad, het inrichten van een zandwinput als zwemplas, nog te ontwikkelen gebieden inrichten als tijdelijk park, op orde brengen van voorzieningenniveau van parken en recreatieplassen, peilen van de behoefte aan beweegplekken in de openbare ruimte en zorgen voor goede voorzieningen voor kinderen.
- Het thema 'ontmoeten' is in het betreffende plan van aanpak voorzien van initiatieven of extra inzet gericht op onder meer wijk- en dorpscentra, cultuur, vrijwilligers(verenigingen), jongeren en studenten, de stadsprogrammering voor 2021 en een serie kleinschalige evenementen met grote artiesten in een coronaveilige omgeving onder de naam 'Bij ons in Breda' en op zorg en welzijn.

Begin 2021 diffuse situatie

De recente, tweede, lockdown plaatst de raadsbrief van 22 december met de bijgevoegde op herstel gerichte uitwerking van de plannen van aanpak op de thema's 'werk', 'recreëren' en 'ontmoeten' (met een accentverschuiving van 'ondersteunen' naar 'investeren') in een wat ander perspectief. Vooralsnog is van een normalisering op korte termijn waarschijnlijk nog geen sprake en zal er alsnog een wellicht sterker dan gedacht en gehoopt accent komen te liggen op 'ondersteuning' van door de verlengde crisis geraakte inwoners, ondernemers of instellingen.

3.2 Aantal corona-steunmaatregelen met uitsplitsing naar categorie

Op basis van uitgebreide deskresearch in combinatie met gevoerde gesprekken met de ambtelijke coördinator voor de corona-steunmaatregelen en de coördinerend portefeuillehouder is het navolgende overzicht opgesteld van door de gemeente Breda genomen corona-steunmaatregelen[17].

Besluit

B Burgemeestersbesluit
C Collegebesluit
RB Raadsbesluit

Steuncategorieën

F Faciliterende maatregel
L Liquiditeitsondersteuning
G Financiële maatregel
O Overige hulp

[17] Zie bijlage I voor een overzicht van maatregelen gericht op corona met een ander karakter, die uitgaand van de in paragraaf 1.2 opgenomen afbakening niet kwalificeren als corona-steunmaatregel.

Doelgroepcategorieën

G Generiek
S Sector
L/A Leveranciers/afnemers
B Burgers (inwoners)

Nr.	Datum 2020	Maatregel	Bron	Steun	Doel groep
1.	24-3	Oprichten noodfonds COVID-19 à € 1,2 miljoen t.b.v. acute liquiditeit van ondernemers	C	L	S
2.	24-3	Uitbreiden ondersteuning Business Coach Breda à € 50.000	C	G	G
3.	24-3	Instellen vouchers voor financieel advies MKB a € 50.000	C	G	G
4.	24-3	Instellen broodnoodfonds (met terugwerkende kracht vanaf 17 maart)	C	G	G
5.	24-3	Uitstel van betaling lokale belastingen, heffingen, precario en leges afgelaste evenementen	C	L	S
6.	24-3	Aanpassen betaling verleende subsidie aan instellingen in acute nood	C	G	G
7.	24-3	Verlenen uitstel van betaling facturen van getroffen bedrijven	C	L	L/A
8.		Implementatie TOZO	C	L	G
9.	22-4	Convenant ketensolidariteit met Koninklijke Horeca Breda, pandeigenaren en brouwerijen, gericht op matiging van huurverplichting van gezonde horecabedrijven. Gemeente heeft niet getekend maar was gesprekspartner.	n.v.t.	F	S
10.	6-5	Niet innen (of terugbetalen) van precario voor terrassen gedurende de tijd dat deze van overheidswege niet gebruikt mogen worden.	RB	G	G
11.	6-5	Niet innen (of terugbetalen) van precario voor evenementen die door een overheidsverbod geen doorgang konden vinden, voor zover niet gedekt door een verzekering van de organisator	RB	G	G
12.	6-5	Aan huurders van gemeentelijk vastgoed een restitutie van de huur toe te kennen voor organisaties en instellingen die hun werkzaamheden niet op reguliere wijze hebben kunnen voortzetten vanwege coronabeperkingen	RB	G	G
13.	6-5	De termijn van uitstel van betaling voor huurnota's voor gemeentelijke gebouwen verlengen tot	RB	L	G

		1 oktober 2020 indien geen gebruik gemaakt kan worden van de accommodatie.			
14.	6-5	Met subsidieontvangers die meer dan € 1 mln ontvangen wordt een individueel gesprek aangegaan om recht te doen aan bijzondere omstandigheden en goede (juridische en financiële) afspraken te maken.	RB	F	S
15.	6-5	Ten aanzien van subsidieontvangers is de lijn dat de gemeente bij subsidies een lagere prestatie accepteert als gevolg van de crisis en genomen coronamaatregelen	RB	G	G
16.	6-5	Verzoeken om aanpassing/verlaging van reguliere afvalcontracten worden gehonoreerd voor die contractanten die van overheidswege gesloten zijn en geen afval meer aanbieden	C	G	G
17.	6-5	Voor (met name niet-gesubsidieerde) culturele instellingen beroep mogelijk op ondersteuningsmiddelen cultuur	RB	G	S
18.	6-5	Start monitor financiële problemen van amateurkunst	RB	F	S
19.	6-5	Op terrein van sport niet innen van leges voor evenementen die niet door kunnen gaan	RB	G	S
20.	6-5	Maatwerk toepassen bij verstrekte subsidies aan evenementen die geen doorgang vinden dan wel in afgeslankte vorm.	RB	F/G	S
21.	6-5	Op terrein van sport aanpassing van subsidiabel percentage van begroting van 33% naar 50%	RB	G	S
22.	6-5	Ondersteuningsmiddelen sport beschikbaar stellen, om maatwerk te kunnen bieden, erop gericht bestaansrecht verenigingen te borgen.	RB	G	S
23.	6-5	Continuïteitsbijdrage-regeling voor domein Jeugd	RB	G	S
24.	6-5	Mogelijkheid voor zorgaanbieders om compensatie aan te vragen voor directe extra kosten i.v.m. corona	RB	G	S
25.	6-5	Continuïteitsbijdrage-regeling voor domein Wmo	RB	G	S
26.	6-5	Voor doelgroepenvervoer afspraak dat tot 80% van vaste ritvergoeding wordt gecompenseerd	RB	G	S
27.	6-5	Leveren maatwerk voor dorps- en wijkcentra als voortbestaan in het geding komt	RB	F	S
28.	6-5	Uitbreiding informatievoorziening, o.a. d.m.v. digitaliseren van bestaand ondernemersspreek-	RB	F	G

		uur in de vorm van wekelijkse online-sessies.			
29.	6-5	Inrichten werkgeversservicepunt op regionale schaal als loket waar werknemers en werkgevers terecht kunnen met vragen over arbeidsmarkt m.b.t. corona.	RB	F	G
30.	6-5	Gebruik van structuren en netwerken om aanpassingen te bespreken, bijvoorbeeld overleg met pandeigenaren, inbrengen van 'uitdagingen' bij onderwijs/Urban Living Lab/Logistic Community Brabant	RB	F	G
31.	6-5	Voortzetting businesscoaches	RB	F	S
32.	6-5	Voortzetting vouchers	RB	G	S
33.	6-5	Uitbreiding ondersteuningsmiddelen voor starters, scale-ups en schrijnende gevallen	RB	F/G	S
34.	6-5	Voor ondernemers die buiten alle regelingen vallen in schrijnende gevallen maatwerk	RB	F/G	G
35.	6-5	Campagne #Bredakooplokaal	RB	F	S
36.	6-5	Integraal herstelplan toeristische en vrijetijdssector	RB	F	S
37.	6-5	Verruiming van formatieve inzet proces mainstream Werk (van intake tot uitbetaling) en team BBZ (voor uitvoering TOZO)	RB	F/G	G
38.	14-5	Verlaging huur NAC-stadion (33% korting)		G	S
39.	30-6	Subsidieregelingen Culturele sector Breda COVID-19	C	G	S
40.	30-6	Verhoging plafond van (culturele) makersregeling	C	G	S
41.	9-7	Tijdelijke verordening kwijtschelding leges (evenementen), precario (evenementen en terrassen) en markt- en reclamegelden Breda vanaf 1 april	RB	G	S
42.	14-7	Tijdelijke subsidieregeling ondersteuning wijk en dorpscentra COVID-19.	C	G	S
43.	27-10	(verlenging) gemeentelijke subsidieregelingen voor cultuur, wijk- en dorpscentra en sport	C	G	S
44.	22-12	Als onderdeel van een 3e pakket corona-maatregelen worden diverse nieuwe initiatieven en intensiveringen van bestaand beleid aangekondigd. Een gedetailleerde uitwerking van deze initiatieven naar concrete maatregelen is in de raadsbrief van 22 december 2020 nog niet opgenomen en evenmin in de bijgevoegde nota 'middellange termijn aanpak'.			

4 Informatiepositie en rol van de gemeenteraad

4.1 Betrokkenheid van de raad op sleutelmomenten en breder

De betrokkenheid van de raad bij het dossier van corona-steunmaatregelen is groot. Het college van B&W heeft een intensieve informatievoorziening opgezet, vanaf eerste helft maart tot heden. Met name in de eerste maanden was sprake van onder meer raadsinformatiebrieven die met een frequentie van één keer per week of zelfs vaker aan de raad werden toegezonden. In paragraaf 4.2 is toegelicht hoe de informatievoorziening door het college van B&W op gang is gekomen in de periode vanaf 13 maart, met in de eerste week de volgende brieven aan de raad:

- Vrijdag 13 maart eerste brief aan de raad over hoe om te gaan met corona-crisis, mede naar aanleiding van richtlijnen en besluiten van het RIVM en eerste kabinetsmaatregelen.
- Op zaterdag 14 maart een raadsbrief met nadere toelichting over een 'Bredase invulling coronamaatregelen', met daarin ook toelichting op hoe de raad geïnformeerd zal gaan worden vanuit gemeente en veiligheidsregio.
- Op 20 maart is er de eerste raadsbrief met daarin een overzicht van mogelijke maatregelen waarover het college van B&W zich beraadt.

Bespreking 1e pakket

Het college beslist over het eerste pakket corona-steunmaatregelen op 24 maart 2020. Dit maatregelenpakket wordt besproken op onder meer de volgende momenten:

- Op 9 april in een oordeelsvormende vergadering van de raad, die via Teams wordt belegd.
  - In de agendacommissie is afgesproken dat er een eerste termijn is waarin elke fractie 4 minuten zuivere spreektijd krijgt, met een maximum van 4 voor interrumperen van andere raadsleden 4 voor interrumperen van het college van B&W[18].
  - Nadat de fracties het woord hebben gehad reflecteert het college van B&W.
  - Voor technische vragen wordt verwezen naar het schriftelijk vragenrecht.
  - De voorzitter bewaakt en stimuleert dat de nadruk in de raadsvergadering ligt op oordeelsvorming in het onderlinge debat van de fracties.
  - In de tweede termijn krijgen alle fracties 1 minuut spreektijd, waarin zij ook moties kunnen aankondigen, waarin elke fractie in totaal 4 interrupties mag plaatsen bij inbreng van andere fracties.
- Op 23 april in een debatraad[19] met als bespreekpunten onder andere het lokale maatregelenpakket in verband met corona. Er zijn twee termijnen:
  - 1e termijn met maximale spreektijd van 3 minuten per fractie.

[18] Zie https://breda.raadsinformatie.nl/document/8640542/1#search=%22corona%22.

[19] Zie https://breda.raadsinformatie.nl/document/8653961/1#search=%22vergaderorde%20corona%22 .

- 2e termijn met een maximale spreektijd van 2 minuten (afhankelijk van verloop 1e termijn).

Het ingebrachte voorstel van het college, van 24 maart 2020, voor het noodplan in het kader van de coronacrisis In dit voorstel is aangegeven dat het de bevoegdheid van het college van B&W is om te besluiten over de maatregelen voor de korte termijn.

Op 16 april 2020 is er een beeldvormende vergadering van het Bredaas Beraad over het pakket maatregelen met betrekking tot de coronacrisis. De in dit beraad ingebrachte beelden, ideeën en vragen kan het college van B&W gebruiken bij het daarna op te stellen collegevoorstel en vervolgens raadsbrief gericht op het 2e pakket voor de middellange termijn. Enkele beelden uit deze vergadering illustreren de houding van de meeste fracties:

- VVD-fractie geeft aan dat er breed waardering is voor aanpak van het college, veel steun voor de compassie die getoond is. Het is nu zaak om voor te bereiden op de 1,5 meter-samenleving. En de stad moet blijven investeren.
- CDA-fractie wil graag een nog meer proactieve houding, met extra inzet op accountmanagement. Daarnaast is beter inzicht nodig in financiën van gemeente en impact van corona daarop. Gevraagd wordt om een eerste set van scenario's op dit vlak.
- D66-fractie waardeert dat het college handelt en niet afwacht. De fractie wil dat het college een uiterste inspanning levert om, met onderwijs en ouders, te voorkomen dat corona leidt tot ongelijke kansen en onderwijsachterstanden.
- GroenLinks-fractie vindt dat het college in de afgelopen weken veel ruimte heeft gekregen om te inventariseren hoe corona Breda raakt. In de eerste weken leek het of vooral ondernemers een probleem hadden maar de fractie is blij dat de bredere inzet die van het college zoals die nu blijkt uit de raadsbrieven.
- PvdA-fractie roept op om te leren van 2008, toen er in de crisis misschien te hard werd bezuinigd. De fractie voelt meer voor anticyclisch investeren. De fractie deelt de oproep om beter inzicht te krijgen in de impact van corona op de financiën.
- SP-fractie twijfelt niet aan goede intenties van het college maar merkt een verschil in de theorie in de raadsbrieven en de praktijk die de SP ziet. Bijvoorbeeld gaat het dan om persoonlijke beschermingsmiddelen in verpleeghuizen en voor huishoudelijke hulpen of om voorkomen van drang op medewerkers van ATEA om te gaan werken.
- 50Plus-fractie stelt dat de maatregelen die in Breda worden getroffen binnen de grenzen moet blijven die de rijksoverheid bepaalt. Er is geen ruimte voor eigen interpretatie van regels. Wel is het goed om op bepaalde punten aanvullend beleid te formuleren, zoals Breda doet. De fractie oordeelt dat college en veiligheidsregio de informatievoorziening aan de raad zeer serieus hebben genomen.
- Breda'97-fractie wil de nodige complimenten geven over de snelheid van handelen en de tot nu genomen maatregelen. Punt van zorg voor de fractie is dat nog weinig gezegd kan worden over de financiële impact van corona voor de gemeente.
- Fractie Huong waardeert de zichtbaarheid en inzet van het college en zijn oprechte betrokkenheid bij problemen die burgers ervaren. Als kritische kanttekening brengt de

fractie in dat de raad een beetje langs de zijlijn staat en achteraf mag meedenken en oordelen. De raad geeft het college vertrouwen, maar geeft het college de raad ook het vertrouwen door haar mee te nemen in de afwegingen en de te nemen stappen?

Bespreking 2e pakket

Het tweede maatregelenpakket wordt op 14 mei 2020 in een beeldvormend Bredaas Beraad besproken[20]. In het raadsvoorstel[21] dat besproken wordt , wordt besluitvorming gevraagd over de volgende punten:

- Vast te stellen de notitie 'middellange aanpak effecten coronavirus gemeente Breda: uitgangspunten, maatregelen en doelgroepen'.
- Een bedrag van € 6,83 miljoen ter beschikking te stellen voor de uitvoering van deze notitie.
- Ter dekking van deze kosten € 6,83 miljoen te onttrekken aan de algemene reserves.

De in het beeldvormende Bredase Beraad door fracties ingebrachte en uitgewisselde beelden, ideeën en vragen, kunnen als volgt worden geïllustreerd[22]:

- VVD-fractie vindt dat er een goed pakket ligt waarmee we bewoners, instellingen en ondernemers helpen in deze moeilijke tijd. De fractie vindt het pakket financieel solide en gaat ervan uit dat het Rijk een fors deel van de voorfinanciering zal afdekken en dat het goed is om € 6,8 miljoen uit reserves voor te financieren. Enkele andere accenten in de inbreng betreffen de enorme impact van corona op de economie (mogelijk 1.500 tot 10.000 banen krimp voor Breda) en de vraag hoe het college toetst of steun niet wordt gebruikt om zwarte cijfers te schrijven.
- CDA-fractie vraagt zich af waarom voor uitwerking van één scenario is gekozen en er niet meer scenario's zijn doorgerekend zodat de raad de bandbreedte kan beoordelen van de financiële gevolgen. De fractie geeft aan dat ervan uitgegaan wordt dat het Rijk de extra uitgaven gaat compenseren, maar hoe reëel is dat? Verder pleit de fractie voor het integraal beschouwen van bijvoorbeeld vraag van horecaondernemers voor terras-uitbreiding omdat ook fitnessbranche, buurthuizen en verenigingen ook graag de openbare ruimte willen benutten.
- D66-fractie vindt het goed dat Breda als één van de eerste gemeenten doorpakt om haar inwoners, ondernemers en organisaties bij te staan. De fractie vraagt zich verder af hoe het gaat met generieke maatregelen, bijvoorbeeld kwijtschelden van precario, als ondernemers de kwijtschelding niet nodig hebben? Of dit dan ten goede kan komen aan het collectief, bijvoorbeeld via het Ondernemersfonds zoals in Tilburg.
- GroenLinks-fractie pleit ook voor meerdere scenario's, zodat adaptief beleid gevoerd kan worden. Verder de vraag waarom het pakket 'middellange termijn'-pakket heet

[20] In deze vergadering is een groot aantal vragen door raadsfracties gesteld aan het college van B&W. Het aantal vragen waarbij het college ervoor kiest deze schriftelijk te beantwoorden telt op tot 40. Zie: https://breda.raadsinformatie.nl/document/8768041/1#search=%22matching%20rijksfondsen%22.

[21] Gemeente Breda, college van B&W, raadsvoorstel met onderwerp: *middellange termijn aanpak effecten coronavirus gemeente Breda*, zaaknummer 783771,7 mei 2020.

[22] Zie https://breda.raadsinformatie.nl/document/8755385/1#search=%22notulen%20corona%22.

omdat de doorkijk tot 1 september eigenlijk vooral korte termijn betreft. De fractie merkt verder op dat het college stelt dat “we alleen dingen gaan redden die perspectief hebben”, maar hoe blijkt dat in de uitwerking van het pakket? Bijvoorbeeld over de horeca hoor je dat het allemaal wel erg veel aan het worden is, moet je alles willen redden?

- PvdA-fractie vindt dat het maatregelenpakket getuigt van lef, om als één van de eerste steden te komen met zo’n pakket. De fractie stelt vragen over of de risico’s in het risicoprofiel adequaat zijn. De PvdA ziet dat in het pakket staat dat werkgelegenheid een belangrijk uitgangspunt is. Blijft het college er stevig op sturen dat het niet zo kan zijn dat je aanspraak maakt op steun en vervolgens mensen buiten je organisatie zet?
- SP-fractie is positief over het nieuwe pakket, maar stelt de vraag of je er vanuit kunt gaan dat de rijksoverheid ok de rekening van Breda gaat betalen? De fractie pleit ook voor toets op behoud van banen als voorwaarde voor steun aan ondernemers. De fractie stelt de vraag wie de levensvaatbaarheid toetst van bedrijven e.d. In de TOZO wordt die levensvatbaarheidstoets losgelaten, waarom doen we dat als Breda dan wel?
- 50Plus-fractie vindt de intenties van het college volstrekt helder. “Het lijkt of niets aan de aandacht van het college ontsnapt”. De fractie signaleert dat de maatregelen lopen tot 1 oktober, maar de coronacrisis zal dan nog niet voorbij zijn. Zijn er financiële middelen voor een aanpak daarna? Alles is afhankelijk van de compensatie van het Rijk. Is deze ruimhartig, dan ziet de toekomst er niet zo slecht uit maar als het anders zou uitpakken, dan hebben we een groot probleem.
- Breda’97-fractie heeft vragen gesteld en geeft aan daar goede antwoorden op te hebben ontvangen. De fractie stelt verder vragen over het weerstandsvermogen van de stad in verband met de coronacrisis.
- Fractie Huong ziet een maatregelenpakket met veel aandacht voor ondernemers en instellingen en veel minder voor mensen. Dit is ook zo bij de rijksoverheid. De fractie vraagt of de gevraagde middelen van € 6,8 miljoen wel ruimhartig zijn, want het weerstandsvermogen is ook nog € 20 miljoen. De fractie vraagt de wethouder of hij zich ervan bewust is dat thuiszitten met kinderen meer geld kosten. De vraag wordt gesteld of voor mensen in de bijstand niet voorzien moet worden in een bijdrage om bijvoorbeeld spelletjes aan te schaffen of om uit de voeten te kunnen met knutselopdrachten van school.

Moties & amendementen

Op 28 mei 2020 is een besluitvormend overleg over het middellange termijn-pakket. Het betreffende raadsvoorstel wordt unaniem aangenomen. Er zijn daarnaast diverse moties ingediend, waarbij een deel wordt aangenomen en andere worden verworpen[23]:

[23] Zie https://breda.raadsinformatie.nl/vergadering/741179#ai_5332744.

Overzicht van moties in raadsvergadering van 28 mei 2020	
Aangenomen	Verworpen
• Slagvaardig schakelen op maatregelen (33 voor, 0 tegen). • Een toegankelijke 1,5 meter-samenleving (33/0). • Durf te vragen (32/1). • Laat volwassenen van de toekomst nu meedenken (34/0). • Noodfonds verenigingen en organisaties (33/2). • Samen op zoek naar ruimte (32/2).	• Schaarste openbare ruimte (12/20). • Meer ruimte voor voetgangers in corona-tijd (11/20). • 0% huurverhoging is genoeg (8/25). • Mondkapjes voor minima (8/27). • Jongeren in bijstand geen maand zonder inkomen (3/31). • € 200 voor alle Bredase minima vanwge corona (3/30).

In de periode vanaf mei 2020 zijn er diverse andere moties in stemming gebracht in de gemeenteraad, en één amendement, die gericht zijn op corona-steunmaatregelen of daar aan raken. Het betreft de volgende moties:

Overzicht van moties en amendementen in periode vanaf mei 2020	
Aangenomen	Verworpen
• Maak kansen voor mensen in crisistijd. • Herstelplannen voor zwaar getroffen sectoren. • Breda Gezondheidsstad. • Ruimtemakers stadsstranden, verlichte voet- en fietspaden en buitensportfaciliteiten. • Herstelplan armoede, verklein de tweedeling in de stad.	• Steun de horeca starters. • Zet coronasteun in voor coronacrisis-gedupeerden. • Deltaplan cultuur en economie. • Overgebleven TOZO-gelden naar minima.* • Bijstand van jongeren versoepelen tijdens corona. • Corona Noodfonds.

* dit betreft een amendement, de overige raadsinitiatieven betreft moties.

Raadsvragen

De Bredase raad heeft vanaf het begin diverse raadsvragen gesteld over onderwerpen die raken aan corona en de coronacrisis. Navolgend overzicht laat de breedte zien van de onderwerpen die zijn aangekaart:

Selectie van raadsvragen over corona-gerelateerde zaken	
Datum indiening	Onderwerp
13-3-2020	Vragen om het MKB te ondersteunen (VVD)
18-3-2020	Inwoners, organisaties en ondernemers over coronacrisis (SP)
26-3-2020	Kwijtschelden parkeerkosten van onze helden bij het Amphia (SP)
30-3-2020	Coronabesmettingen bij ATEA en de gebrekkige communicatie (SP)

31-3-2020	Dak- en thuislozenopvang (SP en GroenLinks)
7-4-2020	Gevolgen coronacrisis voor scholieren, voedselbank ,sociale dienst en mantelzorg (Fractie Huong)
21-4-2020	Zorgen van Bredase moslims omtrent hun laatste rustplaats (D66 en 50PLUS)
15-5-2020	Openbare ruimte voor iedereen in coronatijd (GroenLinks)
2-6-2020	Handhaving in coronatijd (CDA)
16-6-2020	Brede aanpak dak- en thuislozen (SP en GroenLinks)
15-7-2020	Bezoek ouderen tijdens COVID-19 periode en vakantie (CDA)
27-7-2020	Corona Teststraat verdwijnt uit Breda (SP)
13-8-2020	Bron- en contactenonderzoek (PvdA)
18-8-2020	Corona Teststraat, deel 2 (SP)
18-8-2020	Over economische krimp naar aanleiding van coronacrisis (PvdA)
1-9-2020	Chassétheater, ontslagen en bezuinigingen (SP en GroenLinks)
16-9-2020	Ondersteuning sportclubs in coronatijd (D66)
20-9-2020	Flinke toename autobranden (PvdA)
25-9-2020	Houdbaarheid voorzitter Veiligheidsregio vanwege gebeurtenissen Olympiaplein Tilburg (SP)
28-9-2020	Gevolgen tekort aan MBO-stageplekken (PvdA)
2-10-2020	Oplopende wachttijden coronateststraat (VVD)
4-10-2020	Verlenging coronamaatregelen (Breda Beslist)
5-10-2020	Mogelijke tekorten in vitale publieke sectoren door uitbraak coronavirus (PvdA)
8-10-2020	Coronasteun jeugdorganisaties (CDA)
15-10-2020	Overlast station (CDA)
26-10-2020	Een veilige teststraat (VVD, D66, PvdA, SP, Breda Beslist, GroenLinks, CDA, 50PLUS)
30-10-2020	Over eventueel verdwijnen van Dagbesteding Ariba in Bavel (SP)
2-11-2020	Coronavoorlichting beperking gezondheidsrisico's mensen met migratie-achtergrond en laaggeletterden (VVD)
23-11-2020	Overlast door jongeren in de wijken van Breda (D66 en PvdA)
26-11-2020	Overlast Hoge Vucht (VVD)
3-12-2020	Lokaal maatwerk coronamaatregelen (D66)
15-12-2020	Situatie station (VVD)
17-12-2020	Openingstijden Jumbo Foodmarkt (Breda Beslist)
18-12-2020	Overlast Willemstraat en omgeving (CDA)
24-12-2020	Aanpak huiselijk geweld (SP en VVD)
31-12-2020	Steunpakketten (50PLUS)
11-1-2021	Snottebellenbeleid (VVD)
12-1-2021	Sessie plan van aanpak lange termijn Corona (Fractie Huong)
20-1-2021	Schuld, over schuldhulpverlening (CDA)

21-1-2021	Drive-in stembureaus (D66)
1-2-2021	Precario van 2020 (VVD)
23-2-2021	Lange wachtrijen bij de milieustraat (Breda Beslist)

Bevoegdheden burgemeester

Op 7 september 2020 heeft de CDA-fractie een bespreeknotitie toegezonden naar de raad en het college van B&W met als onderwerp 'Betrokkenheid raad bij gebruikmaking burgemeestersbevoegdheden Corona'. Aanleiding is dat de raad zelf meer en actiever bij de besluitvorming betrokken wilde worden en graag ook meer keuzemogelijkheden wilde hebben. Verder richtte de notitie zich op het gegeven dat de burgemeester in de COVID-bestrijding uitgebreide bevoegdheden heeft op basis van de regionale noodverordeningen en de Wet Publieke Gezondheid. De wetgever heeft deze bevoegdheden bij de burgemeester neergelegd om te waarborgen dat er snelheid en integraliteit in de besluitvorming zit. De fractie stelt dat deze keuze en de bevoegdheden van de burgemeester 'onomstreden' zijn.

De fractie geeft verder aan dat de COVID-crisis langdurig is. Spoedmaatregelen worden op die manier tot 'staand beleid'. Verder worden in de beoogde tijdelijke coronawet de bevoegdheden van de burgemeester uitgebreid en de regionale aanpak prominenter. De burgemeester legt over al zijn bevoegdheden, dus ook deze, verantwoording af aan de raad. Het gaat in dit geval dan om achteraf beoordelen van maatregelen. De CDA-fractie stelt voor om een 'gremium' te organiseren, bijvoorbeeld bestaande uit de woordvoerders veiligheid, waar de burgemeester het 'gevoel van de raad' over mogelijke maatregelen kan toetsen. De burgemeester kan dan zelf een afweging maken dit gevoel mee te wegen of niet. De fractie stelt de volgende vragen:

- Aan de burgemeester: wat is uw visie hierop?
- Aan de raad: wat is uw visie hierop?
- Aan beide: wat zou een gepaste afvaardiging van de raad kunnen zijn en welke randvoorwaarden acht u dan wenselijk?

In het Bredaas Beraad van 19 november is verder gesproken over de wens van de raad om actiever betrokken te worden bij besluitvorming, daarbij meer keuzes voorgelegd te krijgen, en over de burgemeestersbevoegdheden. In de notulen staat dat er inmiddels een beeldvormende sessie is afgerond over dit onderwerp en dat daarna een gesprek heeft plaatsgevonden tussen de CDA-fractie en de burgemeester. In het overleg van 19 november wordt door de CDA-fractie aandacht gevraagd voor de tijdelijke COVID-19-wet die per 1 december van kracht wordt. Die wet geeft de burgemeester specifieke bevoegdheden, binnen een model van centrale sturing vanuit het rijk waarbij decentraal bevoegdheden komen te liggen bij de burgemeester, met betrokkenheid van gemeenteraad en college. Het lijkt goed om vooraf als raad voldoende sturing mee te geven aan de burgemeester, al zal in de praktijk de ruimte daarvoor afhankelijk zijn van de ernst van de situatie en moet die misschien niet worden overschat. In het overleg geeft de burgemeester aan dat met de COVID-19-wet wat meer bevoegdheden naar de gemeente toekomen die eerst bij de vei-

ligheidsregio lagen, althans als de situatie verandert van ‘zeer ernstig’ naar ‘zorgelijk’ of ‘waakzaam’.

De burgemeester reageert met een brief aan de gemeenteraad d.d. 15 december 2020. Hij schetst over welke bevoegdheden hij uit functie van het burgemeesterschap beschikt, mede ook als gevolg van de Tijdelijke wet maatregelen COVID-19 (Twm), die op 1 december 2020 in werking is getreden. Deze bevoegdheden betreffen het verlenen van ontheffingen op landelijke regels om handhaving te gebieden van coronamaatregelen en om gebieden aan te wijzen waar ministeriële regelingen gelden. Naar aanleiding van vragen van het raadslid Rutten zijn al praktische werkafspraken gemaakt voorafgaand aan het raadsoverleg van 19 november 2020 waarin het door het raadslid aangekaarte onderwerp werd besproken. Een en ander heeft ertoe geleid dat de burgemeester voorstelt de volgende uitgangspunten te hanteren over het betrekken van de raad:

- Bij losstaande, spoedeisende beslissingen is overleg vooraf met uw raad niet praktisch haalbaar. De burgemeester stelt voor dan zo spoedig mogelijk achteraf uw raad informeren.
- Bij besluiten die betekenis hebben voor meer dan één geval/ persoon, meer beleidsmatig van aard zijn en voor langere tijd gelden zal ik in principe streven naar bespreking met uw raad vooraf in een zo mogelijk openbare sessie. Duidelijk is dat een dergelijke mate van lokale ruimte voor burgemeesters de komende tijd nog niet aan de orde zal zijn. Het karakter van het overleg dat ik zal hebben met uw raad is te vergelijken met de zogenaamde voorhangprocedure: voorafgaande aan de toepassing van mijn bevoegdheden leg ik mijn oor te luister bij uw raad.
- Uiteindelijk is de afweging aan de burgemeester als bestuursorgaan, waarbij deze uiteraard achteraf verantwoording zal afleggen over de gemaakte keuzes.
- De burgemeester vraagt om begrip als, vanwege onvoorspelbaarheid en/of urgentie, alsnog moet worden afgeweken van ‘hoe het zou moeten’.

De burgemeester stelt verder voor om in overleg met de agendacommissie van de raad een moment in of om het Bredaas beRaad in te plannen om u te kunnen bijpraten over het verloop van de coronacrisis in het algemeen en dat hij daartoe het initiatief zal nemen. Dit heeft inmiddels plaatsgevonden.

4.2 Beeld van raadleden over hun rol en betrokkenheid

Als onderdeel van het onderzoek zijn in november 2020 aan alle raadsfracties in Breda enkele vragen voorgelegd, met als bedoeling in beeld te brengen hoe raadsfracties oordelen over de door de gemeente genomen maatregelen, over de informatie vanuit het college van B&W en hoe de raad bij besluitvorming betrokken is en waar men terugkijkend tevreden over is en waarover minder tevreden.

De precieze formulering van de aan de raadsfracties voorgelegde fracties luidt als volgt:

a. Heeft u als raadslid of als raadsfractie sinds 1 maart 2020 zelf initiatieven genomen voor één of meer corona-steunmaatregelen, zo ja welke en waren deze initiatieven suc-

cesvol?

b. Bent u sinds 1 maart 2020 benaderd door instellingen, bedrijven, zzp'ers of inwoners om bepaalde corona-steunmaatregelen?

c. Kunt u aangeven waar u, terugkijkend, tevreden over bent wat betreft de inhoudelijke invulling van het pakket corona-steunmaatregelen in uw gemeente en wat betreft uw betrokkenheid bij de besluitvorming daarover? En waar bent u minder tevreden over?

Navolgend een **bloemlezing** van de ontvangen respons, met als eerste een beeld van de mate waarin fracties zelf initiatieven hebben ondernomen[24]:

Heeft u als raadslid of als raadsfractie sinds 1 maart 2020 zelf initiatieven genomen voor één of meer corona-steunmaatregelen, zo ja welke en waren deze initiatieven succesvol?
Fracties geven aan diverse moties te hebben ingediend, waaronder • Motie 'ruimtemakers' en 'motie herstelplannen corona' • Motie meer ruimte voor terrassen (en aanverwante zaken in openbare ruimte). • Opening tweede milieustraat vanwege grote drukte. • Alternatief zomerprogramma voor kinderen (zomerstraten). • Toegankelijke 1,5 meter-samenleving. • Motie herstelplan armoede. • Jongvolwassenen. • Aanvalsplan kansgelijkheid. • Sporten in openbare ruimten. Fracties geven verder aan aandacht te hebben gevraagd voor onder meer: • In het begin gevraagd om een coronadebat (gehonoreerd). • Uitdelen van 4.000 mondkapjes via voedselbank naar aanleiding van daarover gestelde vraag. • Adequate opvang voor daklozen. • Voldoende digitale leermiddelen voor kinderen. • Steun aan kunstenaars die werken o.b.v. kleine losse inkomsten (bijv. zangles). • Vragen gesteld over voldoende verkeersruimte voor voetgangers en fietsers. • Om meer steun gevraagd voor culturele en sportieve instellingen (bijv. Pier15) die hun accommodatie maar deels hebben moeten sluiten (eerdere regelingen hadden alleen betrekking op instellingen die geheel moesten sluiten). • Verder maakt de fractie zich zorgen over jongeren die hun bijbaantje kwijtraken en daaruit hun studie deels bekostigden. • Met name ingezet op 'Koop Lokaal'. • Ook aandacht gevraagd voor groepen die buiten regelingen vallen (zzp'ers, Team Uniek in Teteringen, buurthuizen).

[24] Uiteindelijk hebben acht fracties geantwoord op de voorgelede schriftelijke vragen. Het betreft twee fracties van partijen die behoren tot de coalitie en zes fracties in een oppositierol.

- In raadsvergadering van 28 mei motie ingediend voor mondkapjes verstrekken aan minima (motie is verworpen).
- Aandacht gevraagd voor broodnoodregeling omdat deze gaandeweg gewoon stop zou zijn gezet zonder raadsconsultatie, vanwege te beperkt gebruik. Portefeuillehouder heeft de regeling weer opgestart in oktober.
- Summervibes, activiteiten voor kinderen.
- Inzet op schoolachterstanden.
- Bedrijfsleven vragen om laptops.
- Mondkapjes verschaffen aan minima (verworpen motie).
- Adviesvouchers voor bedrijven.
- Tekort aan mbo-stageplaatsen.
- Tekort aan medewerkers in de zorg oplossen.
- Meer stadsstranden in Breda.
- Veilig terug naar school in de 1,5 meter-samenleving.
- (extra) Speelstraten voor kinderen.

Eén fractie geeft aan geen aandacht te hebben gevraagd voor een bepaald thema.

Fracties geven ook diverse voorbeelden van maatschappelijke instellingen, ondernemingen en inwoners die contact zochten vanwege corona:

Bent u sinds 1 maart 2020 benaderd door instellingen, bedrijven, zzp'ers of inwoners om bepaalde corona-steunmaatregelen?
Bloemlezing van fracties ontvangen reacties: • Ja, veelal met vragen hoe of waar ze iets kunnen vinden. Zelf ook contact gezocht met instellingen en bedrijven. • Ja, vanuit horeca-, cultuur- en evenementenorganisaties, als zij iets wilden maar tegen problemen aanliepen. • Ja, door maatschappelijke organisaties, docenten, individuele inwoners, met zorgen en vragen. • Voor gemeenschapshuis gekeken naar subsidiemogelijkheden. • Benaderd door culturele/sportieve accommodaties die slechts deels moesten sluiten en daardoor buiten steunmaatregelen vielen. • Benaderd door werkveld van daklozenopvang omdat dit aanvankelijk warrig geregeld was. • Benaderd door mensen die een horecagelegenheid gestart zijn, veel kosten hadden, maar nog geen daling ten opzichte van gerealiseerde inkomsten kunnen aangeven. • Geluiden opvangen van vrijwilligers die hun vergoeding voor vrijwilligerswerk missen en dit eigenlijk niet kunnen missen naast hun uitkering. • Contact met 'makers' uit de culturele sector die kleine inkomsten zien wegvallen. • Contact met studenten over wegvallen bijverdiensten in relatie tot studieschuld • Ja, met name gericht op actie 'Koop Lokaal'.

- Ja, met name benaderd door horeca en de culturele sector. De steunmaatregelen sloten op deze vragen aan.
- Ja, benaderd door KBO Prinsenbeek i.v.m. subsidieaanvraag bij gemeente.
- Tevens nauw betrokken bij organiseren van evenement WinterWonderBeek.
- De fractie is onder meer benaderd door cultuurinstellingen en in gesprek met (horeca-) ondernemers die het zwaar hebben.

Eén fractie gaf aan niet benaderd te zijn door instellingen, bedrijven, zzp'ers of inwoners.

Tot slot is er een eerste beeld van de tevredenheid over de inhoudelijke vulling van het pakket en de betrokkenheid bij de besluitvorming over maatregelen:

Kunt u aangeven waar u, terugkijkend, tevreden over bent wat betreft de inhoudelijke invulling van het pakket corona-steunmaatregelen in uw gemeente en wat betreft uw betrokkenheid bij de besluitvorming daarover? En waar bent u minder tevreden over?
Beelden: • Leden van de fractie geven aan tevreden te zijn over de proactieve crisisaanpak. • Een raadslid geeft aan dat het lastig blijft om 'te sturen in de mist'. De vraag 'wat het goede is' kan nu lastig worden beantwoord omdat je weinig zicht hebt op langetermijneffect. • Raadslid geeft aan tevreden te zijn over de breedte van het steunpakket en sectoren waarvoor die golden (hier en daar zelfs te breed), dat gaf vertrouwen. • Betrokkenheid bij de besluitvorming was van ondergeschikt belang omdat de nood om (snel) te helpen hoger was dan een uitgebreid en zorgvuldig proces. • Minder tevreden over hoe lang het duurt voor er (langere termijn) perspectieven en herstelpakketten samen met getroffen sectoren tot stand komen. • Raadslid geeft aan tevreden te zijn over de eensgezindheid in de raad, doortastendheid van college en burgemeester die goed luistert. We werden continu goed op de hoogte gehouden. • Inhoudelijk hadden we meer kunnen kijken naar ruimte geven en perspectief bieden. Een meedenk-modus in plaats van 'hier heb je geld'-modus. • Goed was vooral de snelheid waarmee maatregelen werden genomen. • Veel minder goed is de informatiepositie van en navolgbaarheid voor de raad. Uit welke rijksregelingen krijgt Breda fondsen binnen en zet Breda die volledig in? In onze ogen is virussteun geen verdienmodel. • We hebben als raad ook diverse malen om meer keus/opties gevraagd bij het vrijmaken van geld om met maatregelen op de crisis in te spelen. • Verder zouden we als raad veel meer betrokken moeten worden bij verdelen van de schaarse openbare ruimte. • Tevreden over de flexibiliteit van het college om vooral de sociaalmaatschappelijke rol als gemeente te nemen en diverse doelgroepen te steunen. College heeft ook regelmatig de raad geïnformeerd, ook over moeilijke situaties en dilemma's.

- Lastig om aan te geven waarover we minder tevreden zijn, maar als ik iets moet noemen is dat behoud van de COVID-19 teststraat in Breda. Uiteindelijk met twee teststraten wel allemaal goed gekomen.
- In de raadsvergaderingen heeft onze fractie steun gegeven aan de pakketten steunmaatregelen. De raad werd goed geïnformeerd en was voldoende betrokken bij besluitvorming, maar minder dan gewenst bij de voorbereiding van de aanpak. In de gegeven omstandigheden was dat geen reden om daarover ontevreden te zijn.
- Niet tevreden want er zijn bijna geen maatregelen geweest naast de landelijke. Er is ook alleen maar steun gegeven aan bedrijven, instellingen en instanties, niet aan mensen in armoede, ouderen in eenzaamheid of jongeren die het moeilijk hebben.
- Heb met de maatregelen ingestemd, want 'iets beter dan niets'.
- Voor zover te overzien zijn de aanvullende maatregelen van de gemeente goed geweest. Alleen kun je je afvragen of deze voldoende zijn, nu het virus langer rond dwaalt dan verwacht.
- We zijn voldoende geïnformeerd en betrokken bij besluitvorming. We vinden het jammer dat er weinig of niet met scenario's is gewerkt, dat geeft een beter beeld van de risico's die de gemeente loopt.
- Goed dat er een aanvullend pakket is in Breda bovenop landelijke maatregelen. De informatievoorziening was in de crisistijd niet optimaal, maar gezien de omstandigheden goed. Er is veel waardering voor de manier waarop het college de raad meeneemt via raadsbrieven en de stad informeert via onder andere Facebook Live-sessies. In de totstandkoming van de maatregelen is de raad minder betrokken geweest (aan de voorkant met de vraag 'waar zou een Bredaas pakket zich op moeten richten?'), dat had wellicht beter gekund.
- We zijn erg tevreden, kregen veel informatie en spreken al geregeld over focus en mogelijkheden in Breda. Vanaf nu worden we maandelijks bijgepraat door het college en er is al afgesproken dat we over maatregelen 2021 en focus daarbij met elkaar in gesprek gaan begin volgend jaar

5 Meegewogen belangen en risico's & gemaakte afwegingen

Onderdeel van het voorliggende onderzoek is om in beeld te brengen op basis waarvan afwegingen en beslissingen zijn genomen inzake corona-steunmaatregelen in de vier gemeenten waarop het onderzoek zich richt. Met name wordt in beeld gebracht:

- Of daarbij risico's zijn onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes.
- Of daarvoor passende maatregelen zijn getroffen.
- Welke belangen genomen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen?

Deze aspecten worden navolgend in beeld gebracht.

5.1 Omgaan met (financiële) risico's

De gemeentelijke contactpersonen voor het rekenkameronderzoek geven aan dat de gemeente reguliere interne planning & control-producten gebruikt om te kunnen sturen. Als onderdeel daarvan heeft de gemeente 'forecasts' opgesteld. In voorbereidende gesprekken is daarbij aan scenariodenken gedaan, om als gemeente voor te bereiden op de meest waarschijnlijke ontwikkelingen. De onzekerheden en bandbreedtes waren echter relatief groot, wat het maken van goede scenario's bemoeilijkt. Navolgend wordt nader toegelicht hoe de gemeente op enkele belangrijke momenten financiële keuzes heeft gemaakt en risico's heeft ingeschat.

Toelichting op dekking voor pakket 2021

In een raadsbrief d.d. 8 januari 2021 heeft het college van B&W inzicht verschaft in de financiële dekking en –impact van het corona-ondersteuningspakket voor 2021[25]. Toegelicht wordt dat het voor 2021 voorziene ondersteuningspakket aanvullende financiële dekking vergt van € 8,6 miljoen. Deze dekking is als volgt gecreëerd:

- € 1 miljoen komt uit de exploitatie begroting 2021.
- € 1,5 miljoen uit het meerjareninvesteringsprogramma (MIP).
- € 2,1 miljoen betreft coronasteun vanuit het rijk, zoals opgenomen in de decembercirculaire 2020.
- Een pm-post betreft aanvullende steun in 2021 vanuit het rijk in het kader van corona.
- Een andere pm-post betreft budgetoverhevelingen van het resterend bedrag voor het middellange termijn-steunpakket 2020.
- Gebruik van de algemene reserves, afhankelijk van de pm-posten zoals hiervoor toegelicht, voor een bedrag van maximaal € 4,3 miljoen.

Onder meer door de fractie van GroenLinks zijn 'technische vragen' gesteld naar aanleiding van het financieel overzicht. Gevraagd is om een nadere toelichting op de voorziene dekking per individuele post in de gepresenteerde kostenraming. Door het college wordt

[25] Gemeente Breda, Raadsbrief, met onderwerp *'Financiële dekking en –impact corona-ondersteuningspakket 2021*, 8 januari 2021. .

de dekking als volgt toegelicht:

Dekking 3e pakket corona-steunmaatregelen, januari 2021		
€ 1 mln opgenomen in exploiteatie-begroting	• Ondersteuningsmiddelen startups/scale-ups • Schrijnende gevallen • Specifieke gevallen horeca • Challenges, nieuwe fase • Ondernemen en locaties • Randvoorwaardelijke onderst.-maatregelen • Capaciteit projectleiding	€ 75.000 € 200.000 € 185.000 € 40.000 € 250.000 € 100.000 € 150.000
€ 1,5 mln dekking via Meerjaren-Investerings-programma (MIP)	• Zandwinput inrichten als zwemplas • Toegankelijk maken van tijdelijke parken • Goede voorzieningen voor kinderen • Inrichten groene straten en pleinen	€ 350.000 € 425.000 € 350.000 € 375.000
Reguliere middelen elders opgenomen in de begroting 2021	In de financiële paragraaf van het plan van aan-pak zijn de extra middelen opgenomen die nodig zijn. In de teksten wordt indien sprake is van inzet van reguliere middelen of andere financie-ringsbronnen hieraan gerefereerd	pm
Al ontvangen bedra-gen van Rijk of pro-vincie vanwege compensatie corona	Er blijven naar verwachting coronarijksmiddelen uit 2020 over. Besluitvorming over het exacte bedrag vindt plaats bij de vaststelling van de jaarrekening 2020. Inmiddels is er vanuit het ministerie van OCW een bedrag van ruim € 2.100.000 ontvangen t.b.v. de culturele en creatieve sector (lokale culturele infrastructuur). Hieraan zijn de volgende detailmaatregelen gekoppeld • Overige rijksmiddelen 2021 cultuur • Jongeren en (internationale) studenten • Stadsprogrammering • Bij ons in Breda	 € 1.400.000 € 150.000 € 500.000 € 50.000
Nog te verwachten bedragen van Rijk of provincie	Nog geen informatie over bekend	pm
Noden die zo be-langrijk zijn dat we die opvangen uit algemene reserves	De algemene reserves worden ingezet voor zover de overige dekkingsmiddelen ontoereikend blij-ken.	

Het college verwijst in de beantwoording van de technische vragen verder naar een bin-nenkort aan de raad toe te zenden raadsbrief met daarin nadere uitwerking, inclusief op-

name van alle effecten die samenhangen met de decembercirculaire 2020.

Voorfinanciering middellangetermijnpakket

Bij het tweede corona-steunmaatregelenpakket, voor de middellangetermijn, dat op 7 mei is toegezonden door het college aan de gemeenteraad, is de dekking aanvankelijk volledig gevonden in voorfinanciering vanuit de eigen reserves, met goedvinden van de gemeenteraad, vooruitlopend op nog te ontvangen compensatie vanuit het rijk. Het budgettaire beslag van het tweede corona-steunpakket besloeg € 6,8 miljoen.

In de raadsbrief 'Financieel inzicht en overzicht effecten' van 7 mei 2020 wordt verwezen naar door het Centraal Planbureau (CPB) opgestelde scenario's. Aangegeven wordt dat het CPB op 17 maart 2020 nog het Centraal Economisch Plan 2020 publiceerde en dat daarin werd uitgegaan van een gestage groei van de Nederlandse economie, uitgaand van "beperkte effecten van corona". Op 26 maart 2020 publiceerde het CPB een scenariostudie, vanwege de grote onzekerheden rondom de opgestelde centrale raming. Het CPB onderscheidt de volgende scenario's:

- Scenario 1: Contactmaatregelen duren 3 maanden. Productiecapaciteit wordt behouden mede door steunpakket overheid. Recessie in de eerste helft van 2020, eerste herstel in de tweede helft.
- Scenario 2: Contactmaatregelen duren 6 maanden. Industrie wordt zwaarder getroffen, omdat ook leveringsproblemen ontstaan. Recessie in 2020, gevolg door herstel in 2021. Werkloosheid loopt iets op.
- Scenario 3: Contactmaatregelen duren ook 6 maanden, maar leiden tegelijk tot problemen in het financiële stelsel. De recessie duurt 1 jaar, met een traag herstel in 2021. Bedrijven moeten met overheidshulp worden gered. Werkloosheid loopt snel op.
- Scenario 4: Contactmaatregelen duren 12 maanden. De recessie houdt 1,5 jaar aan en herstel in 2021 blijft uit als gevolg van financiële problemen in het stelsel, ook in het buitenland. Nog meer bedrijven moeten worden gered. Werkloosheid loopt nog wat sneller op.

Het college geeft aan dat het (financiële) effect vanwege deze uiteenlopende scenario's lastig is in te schatten. Aangegeven wordt dat de onzekerheid over de duur van de crisis bepaalt in belangrijke mate de omvang van financiële effecten bepaalt.

Op 14 mei 2020 is er in de auditcommissie een presentatie gegeven over de eerste effecten en financiële risico's. Daarna is op meerdere momenten informatie met de raad gedeeld. In vergaderingen van de auditcommissie, bij besprekingen van voorjaarsnota, bestuursrapportage en begroting en bij de bespreking van de diverse steunpakketten.

Raad over financieel risico 2e pakket

Het tweede steunpakket met middellangetermijnmaatregelen is besproken in een beeldvormende vergadering van 14 mei 2020. De in deze vergadering gestelde vragen ten aanzien van de financiële gevolgen en risico's van dit pakket geven aan op welke manier deze invalshoek speelt bij de verschillende fracties in de raad:

- De VVD vindt het pakket financieel solide en gaat ervan uit dat het Rijk een fors deel van de voorfinanciering zal afdekken maar het is goed dat € 6,8 miljoen uit reserves voorgefinancierd wordt.
- Het CDA legt de volgende accenten:
  - De fractie vraagt zich af waarom er gekozen is voor één uitgewerkt scenario en waarom de raad niet meer scenario's doorgerekend heeft gekregen. Met twee of drie scenario's kan de raad de bandbreedte van de risico's voor Breda zien.
  - De scenario's zijn sec financieel terwijl het CDA gevraagd heeft om scenario's waar ook andere dan de financiële gevolgen naar voren komen.
  - Er wordt vanuit gegaan dat het Rijk de extra uitgaven gaat compenseren maar hoe reëel is dat?
  - Hoe gaan we deze maatregelen in zijn totaliteit en de gevolgen van de coronacrisis financieren?
  - Moet de rekening in de toekomst betaald worden of kunnen we in deze termijn al een deel van de rekening nemen?
- D66 vraagt zich af of het college kijkt naar financiering van extra uitgaven uit bestaande middelen, bijvoorbeeld bij citymarketing, het herstelplan toeristische sector of de zomerschool. Verder vraagt de fractie welke inspanningen het college gaat ondernemen om de match tussen het rijksgeld en het provinciale geld te bewerkstelligen. Aangegeven wordt dat er een hoge rijksbijdrage wordt verwacht, maar wat gaat de gemeente dan zelf doen om dat geld 'deze kant op te krijgen'?
- GroenLinks vraagt waarom er één scenario is uitgewerkt, terwijl scenario's juist bedoeld zijn om in onzekere situaties zoals deze adaptief beleid te ontwikkelen. De fractie stelt verder de vraag hoe het college zo stellig kan zijn "dat alles financieel nog past". De fractie geeft aan dat de negatieve financiële gevolgen van extra bijstandsuitkeringen en minder grondverkopen nog niet meegenomen zijn. De fractie vraagt bovendien of de van het rijk verwachte compensatie nu opgenomen is in de risicoparagraaf.
- De PvdA vindt het maatregelenpakket getuigen van lef maar stelt wel de vraag in hoeverre de geschatte kosten in het pakket uiteindelijk overeen (zullen) komen met de kosten die de gemeente moet gaan maken en of de risico's die zijn opgenomen in het risicoprofiel wel adequaat zijn. De fractie vraagt verder of het college vasthoudt aan het uitgangspunt dat bij aanspraak maken op steun hoort dat de betreffende bedrijven of instellingen dan geen mensen ontslaan.
- De SP is positief over het feit dat Breda opnieuw met een pakket aan noodmaatregelen komt, dit maal ter waarde van een bedrag van € 6,8 miljoen, maar stelt de vraag of je er zomaar van uit kunt gaan dat de rijksoverheid uiteindelijk de rekening van Breda gaat betalen. De fractie vraagt verder of het college er alleen maar vanuit gaat dat bedrijven die geld ontvangen van de gemeente alle werknemers behouden of dat dit een keiharde voorwaarde is? Verder vraagt de SP-fractie wie er beoordeelt of steun aanvragende bedrijven, instellingen of organisaties levensvatbaar zijn? Zij verwijst naar de TOZO waar dit uitgangspunt is losgelaten omdat het te veel geld kost.
- 50Plus brengt in dat "alles afhankelijk is van de compensatie van het Rijk. Is die ruim-

hartig, dan ziet de toekomst er niet zo slecht uit maar als het anders zou uitpakken hebben we een groot probleem". 50Plus vindt het terecht dat de reserves worden aangesproken voor dit doel maar denkt dat het college op korte termijn een visie moet hebben voor de toekomst.

- Breda'97 stelt vragen over het weerstandsvermogen in relatie tot wat deze maatregelen betekenen. In de jaarrekening is de stand van 31 december € 102,9 miljoen. Ondertussen komt het college erachter dat er voor € 29 miljoen geen bestemming is, die wordt eruit gehaald en in mei 2020 komt het college met een nieuwe stand van € 73,9 miljoen. Het voorstel bij de jaarrekening is om die € 29 miljoen aan de algemene reserve toe te voegen en na een positief besluit op de € 1,8 miljoen onttrekking na, zitten we weer op € 101,8 miljoen. Klopt dat?
- Fractie Huong stelt vragen over dat er "zomaar € 29 miljoen extra te besteden is". Omdat er geen doel is voor de investeringsreserve zou dit teruggaan naar de algemene reserve maar als we meer maatregelen nodig hebben, kunnen deze dan hiervan worden betaald? Heeft de raad ook wat te zeggen of die € 29 miljoen aangewend wordt voor de coronamaatregelen? Is de € 7 miljoen aan maatregelen wel ruimhartig want het weerstandsvermogen is ook nog € 20 miljoen.

Het college reageert op deze opmerkingen en vragen onder meer met de toelichting dat het college probeert het meest realistische scenario te presenteren bij de kaderbrief en dat daarvoor voortschrijdend inzicht opgebouwd moet worden. Aangegeven wordt dat de controller in de auditcommissie heeft aangegeven dat de gemeente Breda er rekening mee houden dat er een volledige financiële compensatie van het Rijk zal zijn voor datgene wat we extra uitgeven vanwege de coronacrisis en hetgeen we derven aan inkomsten. Dat is al met zoveel woorden besproken tussen het Rijk en de VNG commissie Financiën. In zijn algemeenheid geeft de portefeuillehouder Financiën aan dat de risico's naar beste weten zijn ingeschat, maar dat de gemeente wel te maken heeft met een unieke situatie. Breda, en dat "Breda behoorlijk ver vooruit loopt in het maken van een goed risicoprofiel".

De gemeentelijke contactpersonen voor het rekenkameronderzoek geven aan dat de gemeente bij de jaarrekening over 2020 voornemens is een sluitend overzicht op te nemen van de uitgaven vanwege de in 2020 uitgewerkte steunpakketten enerzijds en de van het Rijk ontvangen compensatie anderzijds. Op dit moment is dit inzicht er nog niet. Het is nog te vroeg om de vraag te kunnen beantwoorden hoeveel geld de gemeente heeft uitgegeven aan corona-steunmaatregelen waarvoor uiteindelijk geen compensatie zal owrden ontvangen van het Rijk.

Aangegeven wordt verder dat de gemeente de kans op terugbetaling van rijksmiddelen nihil acht. Over specifieke uitkeringen, zoals de bijdragen van het Rijk voor de Tozo-uitkering en de uitkering voor accommodaties, moet een gemeente zich verantwoorden. Over niet specifieke uitkeringen is dit niet het geval en is er ook geen risico dat het Rijk eventueel middelen terugvordert.

Ruim mandaat i.c.m. behoefte aan 'grip' op financiën

De voorgaande weergaves van de bespreking van het tweede maatregelenpakket en bij het derde pakket gestelde raadsvragen geven een beeld van het (grote) gewicht dat in Breda wordt toegekend door raadsleden aan de financiële impact van corona en aan de wens om, zo mogelijk door middel van scenario's, meer grip te krijgen op de financiële aspecten (onder meer door informatievoorziening en opstellen van scenario's). Tegelijkertijd illustreren deze beelden ook de ruimte die het college kreeg om gemeentelijke middelen vrij te maken ten behoeve van corona-steunmaatregelen, bijvoorbeeld door het in mei 2020 door de raad goedkeuren van een voorfinanciering en uiteindelijk een maximaal beslag op de algemene reserves van de gemeente van € 6,8 miljoen.

In het kader van het financieel toezicht dat de provincie Noord-Brabant uitoefent gericht op de gemeentelijke bestuurslaag, is aan de gemeente Breda voor de begroting voor 2021 de kleur 'oranje' toegekend. De provincie oordeelt dat de begroting 2021 "niet structureel en reëel in evenwicht is". Verder oordeelt de provincie wel dat het voldoende aannemelijk is dat dit evenwicht in het laatste jaar van de meerjarenbegroting tot stand zal worden gebracht. Ook vanuit het perspectief van deze 'code oranje' is extra aandacht oo vanuit de raad voor de gemeentelijke financiën en de financiële impact van de coronacrisis logisch.

5.2 Meegewogen belangen bij gemaakte beleidskeuzes

Diversiteit aan thema's

Het grote gewicht van de financiën laat onverlet dat in discussies in de gemeenteraad ook andere aspecten voluit meewegen. De door raadsleden gegeven antwoorden op in het kader van het onderzoek voorgelegde vragen (zie paragraaf 4.2) illustreren dit. Er wordt onder meer aandacht gevraagd voor:

- Cultuur c.q. culturele instellingen en 'makers'.
- Drukte bij de milieustraat omdat inwoners massaal zolders opruimen en gaan snoeien.
- Armoede.
- Jongvolwassenen.
- Aanvalsplan 'kansgelijkheid'
- Sporten in openbare ruimten.
- Digitale leermiddelen voor kinderen uit huishoudens met lage inkomens.
- Opvang van daklozen.
- Studenten die hun (bij-)baantje kwijtraken.
- Gratis verstrekken mondkapjes aan minima.
- Activiteiten voor kinderen (o.a. 'Summervibes', extra speelstraten).
- Mbo-stageplaatsen.

Zoals is toegelicht in paragraaf 4.1, is ongeveer de helft van de moties die raken aan corona aangenomen in de raad en de andere helft werden door de raad verworpen.

Raadsleden zijn ook benaderd door onder meer horecaondernemers, culturele instellingen en sportverenigingen, door 'makers' in de culturele sector, door bij daklozenopvang betrokken inwoners, enzovoort. Het laat zien dat het politieke corona-debat in Breda zeker niet eenzijdig gedomineerd werd door de financiële aspecten.

Voorbeeld: aandacht voor jongeren

Een voorbeeld van de aandacht die de raad heeft ook voor andere aspecten betreft bijvoorbeeld de op 14 januari 2020 belegde sessie van de gemeenteraad met zeven jongeren. Aanleiding voor de sessie was een door de fracties van D66 en PvdA opgestelde bespreeknotitie 'Jongeren in tijden van corona: naar een perspectief voor 2021', waarin ingegaan werd op de moeilijke positie van jongeren, die veel minder sociale contacten hebben vanwege wegvallen van school en andere corona-gerelateerde maatregelen (sluiten van buurthuizen, wegvallen van sportactiviteiten, enzovoort) op een leeftijd dat dit juist erg belangrijk is voor opleiding en vorming. Door de beide fracties ingebrachte denklijnen op dit vlak betreffen onder meer:

- Met jongeren praten en niet alleen over jongeren.
- Zo veel mogelijk bevorderen van fysiek onderwijs en sport- en sociale activiteiten.
- Geschikt maken van buitenruimte voor activiteiten van jongeren.
- Extra inzet op jongerenwerk.

Afweging van belangen?

De middelen van gemeenten zijn niet onbeperkt. Gemeenten zijn niet in staat de volledige schade van een crisis als de coronapandemie voor de eigen organisatie, voor de eigen inwoners en voor alle ondernemingen, instellingen en verenigingen te compenseren. Dit betekent dat de gemeenten keuzen moeten maken en belangen tegen elkaar moeten afwegen. Bij het 3e maatregelenpakket, dat in december door het college aan de raad is aangeboden, worden duidelijke accenten gelegd, namelijk op 'werken', 'recreëren' en 'ontmoeten' (waarbij aangetekend dat dit brede thema's zijn, die alsnog veel ruimte laten voor te kiezen activiteiten binnen deze thema's) als activiteiten die zowel economisch als maatschappelijk van groot belang worden geacht. Bovendien is de analyse van het college dat juist op deze thema's de negatieve impact van corona het grootst is. Een focus op deze thema's wordt vanuit dit perspectief daarom het meest effectief geacht.

De gemeente Breda heeft zowel bij het 1e pakket maatregelen als vooral bij het 2e pakket maatregelen met name op het niveau van soorten maatregelen (bijvoorbeeld 'iets doen' op het terrein van huren vanuit de positie van de gemeente als vastgoedeigenaar, idem dito iets willen betekenen voor bijvoorbeeld gesubsidieerde instellingen indien zij in acute nood komen, enzovoort). Het gaat om onder meer de volgende soorten uitgangspunten:

- Effectiviteit en doelmatigheid (niet met zoveel woorden benoemd, maar er zijn diverse uitgangspunten op operationeel niveau die hier betrekking op hebben).
- Rechtvaardigheid, bijvoorbeeld als er 'schrijnende gevallen' zijn die geen beroep kunnen doen op landelijke regelingen of die anderszins in het nauw komen terwijl eigenlijk wel sprake is van levensvatbaarheid.
- Proportionaliteit. De in te zetten middelen moet wel in verhouding staan tot de maatschappelijke behoefte.
- Mogelijkheid open willen houden voor het toepassen van maatwerk.
- Keuze voor zoveel mogelijk generieke maatregelen boven bewerkelijke maatwerkmaatregelen (vanuit het oogpunt van doelmatigheid), waarbij dit uitgangspunt kan conflicteren met het uitgangspunt om open te staan voor het toepassen van maatwerk en het

ook geformuleerde uitgangspunt dat lokale maatregelen zich in principe richten op specifieke doelgroepen (sectoren, instellingen, ondernemers e.d.) en niet op het totaal aantal organisaties in de stad.
- Rechtmatigheid en het voorkomen van willekeur.

Effectieve en doelmatige inzet middelen

Ook bij andere keuzes met betrekking tot corona-steunmaatregelen kan worden vastgesteld dat de effectiviteit en doelmatigheid mee worden gewogen in de afweging welke maatregelen te nemen en hoe deze vorm te geven. Enkel voorbeelden ter illustratie:

- Door de gemeente te treffen maatregelen dienen aanvullend te zijn op die van het rijk. Een dubbeling van maatregelen is niet efficiënt.
- Het is ook nadrukkelijk niet de bedoeling 'maatregelen te stapelen'. Anderzijds is een uitgangspunt van de gemeente Breda, expliciet benoemd bij de toelichting op het 1e pakket van maart 2020, dat bedrijven of instellingen die een beroep doen op steun van de gemeente in ieder geval óók een beroep hebben gedaan op de rijksregelingen.
- De gemeente wil verder voorkomen dat zij geld besteedt aan bedrijven of instellingen die niet levensvatbaar blijken, ook niet met ondersteuning. Steun verlenen aan niet levensvatbare bedrijven is niet effectief.
- Voor zorgaanbieders die regionaal werken betekent dit dat de gemeente als uitgangspunt hanteert dat zij bereid is subsidies door te betalen, ook als overeengekomen prestaties vanwege corona niet kunnen worden geleverd, maar onder de voorwaarde dat andere gemeenten waarvoor de zorgaanbieder werkt dan 'mee moeten doen'. Indien dit niet zo is, is er alsnog het risico dat de zorgaanbieder 'omvalt' en de subsidie van de gemeente Breda alsnog nutteloos blijkt.
- Het college geeft bij de toelichting op het 2e pakket van mei 2020 aan dat het verwacht dat de ondersteuning van de gemeente het meest effectief is als deze zich richt op:
  - Verkleinen van de vaste lasten.
  - Verlenen van directe financiële steun in acute gevallen.
  - Aanpassen van publieke of private prestatieafspraken (subsidies en contracten).
  - Bestendigen van continuïteit bij Bredase bedrijven.
  - Ondersteunen met kennis en expertise van vrijwilligersorganisaties en verenigingen in het maatschappelijk middenveld.
- De gemeente heeft in de raadsbrief van 4 maart 2020 als uitgangspunt opgenomen dat naarmate ondersteuning structureler wordt er ook extra eisen en criteria worden gesteld aan toekenning daarvan, bijvoorbeeld dat ook andere bij het betreffende bedrijf betrokken stakeholders dan hun inbreng moeten leveren.
- Ondersteuning vanuit de gemeente is geen gift zonder eisen of randvoorwaarden. Dit betekent dat als het uitgangspunt is 'behoud van werkgelegenheid', het niet zo kan zijn dat na het ontvangen van steun alsnog medewerkers ontslagen worden.
- In het algemeen stelt de gemeente als voorwaarde voor steun dat het betreffende bedrijf of de instelling dan een tegenprestatie dient te leveren als dit mogelijk is.
- Ook de handelswijze van de gemeente met betrekking tot de huur van gemeentelijk vastgoed, zoals vastgelegd in de raadsbrief van 7 mei, is geënt op overwegingen van effectiviteit en doelmatige inzet van middelen:

- Er wordt zoveel als mogelijk gebruik gemaakt van generieke maatregelen om complexe en zeer bewerkelijke en tijdrovende maatwerkoplossingen te voorkomen en om gelijksoortige accommodaties zoveel mogelijk op eenzelfde wijze te behandelen.
- Bij maatschappelijke partners met afdoende reserves en weerstandsvermogen doet de gemeente een dringend beroep geen aanspraak op de regeling te maken.
- Indien door een besluit van de overheid geen gebruik gemaakt kan worden van een gemeentelijke accommodatie vindt restitutie van de huur plaats uitsluitend voor die periode dat er geen gebruik gemaakt kan worden.
- Waar onderliggende financieringsstromen niet veranderen, vindt ook geen restitutie van de huur plaats. Zo komen scholen niet in aanmerking voor een restitutie van de huur van de sportaccommodaties omdat de vergoeding voor de schoolsport die zij ontvangen vanuit de Rijksoverheid of gemeente niet verandert.

Maatwerk voor 'schrijnende gevallen'

Een ander belang waar de gemeente een rol voor zichzelf ziet, betreft het bieden van steun aan 'schrijnende gevallen' (zie raadsbrief van 24 maart 2020). Hieronder wordt verstaan bedrijven die "buiten de boot vallen" wat betreft rijksregelingen of reguliere financiering, die als gevolg van de coronacrisis in de problemen komen maar die in de basis rendabel c.q. perspectiefvol zijn. Bij het verlenen van ondersteuning aan deze bedrijven, ondernemers of verenigingen worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Bedrijven, ondernemingen of verenigingen die aantoonbaar niet in aanmerking komen voor rijksregelingen of reguliere financiering.
- Bedrijven, ondernemingen of verenigingen die als gevolg van de crisis in de problemen zijn gekomen en derhalve in de basis rendabel c.q. perspectiefvol zijn: Inzicht in de -financiële- situatie is vereist. Kosten om dit inzicht te leveren kunnen worden voorgefinancierd.
- Voor de feitelijke bijdrage per aanvrager worden nadere criteria opgesteld, waarmee we berekenen hoeveel steun nodig is. Daarbij wordt gekeken naar liquiditeitsratio's, terugbetaling bancaire schulden, direct beschikbaar eigen vermogen, etc. Dit vraagt om uitvoeringscapaciteit en specifieke deskundigheid voor de beoordeling die wellicht extern ingehuurd moet worden.
- Ook voor deze doelgroep geldt dat we er vanuit gaan dat ook partijen die een belang hebben bij continuïteit van de onderneming hun verantwoordelijkheid nemen. Afstemming met deze partijen dient te worden georganiseerd.
- De vorm is een achtergestelde renteloze lening;

De keuze van de gemeente Breda om op deze manier open te staan voor maatwerk, kan problemen opleveren ten aanzien van de wens om niet te veel hooi op de vork te nemen als gemeente. Bovendien vereist toepassing van maatwerk, zoals de gemeente zelf ook aangeeft, dat goed wordt gekeken naar de levensvatbaarheid van een organisatie die steun vraagt en dat het maatwerk zorgvuldig wordt toegepast om precedenten te voorkomen en te voorkomen dat er willekeur ontstaat in de behandeling van de ene aanvrager ten opzichte van de ander.

Bijlage I: andere maatregelen dan corona-steunmaatregelen

De gemeente heeft niet alleen corona-steunmaatregelen genomen, om de negatieve effecten van corona op de inkomsten van zzp'ers, andere ondernemers, bedrijven, instellingen en burgers te beperken, maar ook andere corona-maatregelen. Deze zijn bijvoorbeeld gericht op welzijn, zorg, onderwijs en kinderopvang:

Legenda:
RB Raadsbrief
CB Gepubliceerde collegebesluiten

nr	datum	Kleine selectie van 'overige maatregelen'	**Bron**
1	24-3	In samenwerking met onderwijs en jeugdgezondheidsdienst benaderen van kwetsbare kinderen om te voorkomen dat hun kwetsbare positie verslechtert door het zonder hulp en aandacht thuiszijn. Meest 'onveilige' kinderen hebben een aanbod gekregen, soms via opvang op school maar meestal in de vorm van extra ondersteuning thuis.	RB
2	24-3	Maatwerkafspraken voor groep van 250 kwetsbare kinderen in samenwerking met onderwijs en jeugdhulp.	RB
3	24-3	Afspraak met aanbieders van dagbesteding zodat de aanbieders met alle cliënten frequent (minimaal wekelijks) contact hebben (telefoon/mail/app/videobellen en/of door middel van inzet van alternatieve vormen van begeleiding).	RB
4	24-3	Inrichten van een quarantainelocatie voor besmette dak- en thuislozen in de vorm van de voormalige PAAZ-afdeling van het Amphia-ziekenhuis aan de Langedijk.	RB
5	24-3	Ontwikkelen van een 'toolbox participatie' ter compensatie van eht wegvallen van fysieke bijeenkomsten in participatietrajecten met inwoners (t.b.v. besluitvorming in RO-domein maar ook voor visies en beleidsstukken op andere terreinen).	RB
6	24-3	Organiseren van Facebook-sessies met bestuurders voor inwoners.	RB
7	15-4	In samenwerking met Stichting Leergeld voorzien in laptops voor huishoudens met lage inkomens en kinderen ten behoeve van thuisonderwijs (de gemeente heeft 25 laptops bijgedragen in aanvulling op bijgedragen laptops door Bredase bedrijven en scholen). 70 laptops geleverd en gemeente Breda vult dit met 25 laptops aan.	RB
8	22-4	In week van 28 april t/m 2 mei organiseren van een FIFA20-toernooi voor jongeren van 10 tot 18 jaar, in samenwerking met MCON Esports en Breda-Actief. Dit als alternatief aanbod voor een deel van de activiteiten die normaal georganiseerd zouden worden in de meivakantie.	RB
9	6-5	Starten monitor om inzicht te krijgen in financiële problemen van amateurkunst	RB
10	6-5	Tijdelijke opvang voor dak- en thuislozen (waaronder MOE-landers) die normaliter buiten gemeentelijke kaders van maatschappelijke opvang vallen	RB

11	6-5	Gemeente laat enkele gesubsidieerde organisaties (bijvoorbeeld aangesloten bij Zorg Voor Elkaar Breda) extra taken en inspanningen verrichten.	RB
12	6-5	Inrichting team WW-aanvragen kortlopend (3 maanden) in kader van preventie i.s.m. UWV	RB
13	6-5	Inrichten online platform dat 'Werk naar Werk' faciliteert (regionaal)	RB
14	6-5	Inrichting online platform voor scholing/bemiddeling bij economisch herstel (regionaal)	RB
15	6-5	Inrichten crisisloket vroeg-signalering schulden, beleidskader armoede & schulden	RB
16	6-5	Loketfunctie waar burgers terecht kunnen voor (financieel) advies	RB
17	6-5	Onverminderde inzet op doelgroep banenafspraak maar daarnaast inzet Perspectief op Werk gedeeltelijk (niet geheel) laten verschuiven naar 'makkelijkere' doelgroep werkzoekenden	RB
18	8-5	Lokaal protocol sporten en bewegen kinderen en jongeren in Breda na 28 april 2020	RB
19	19-5	Besluit behandeling bezwaarschriften inzake maatregelen COVID-19	CB
20	10-7	Mensen met een beperking zijn door de ambtelijke coördinatiegroep geconsulteerd en direct betrokken bij de vormgeving van de Bredase 'anderhalvemetersamenleving'.	RB
21	4-11	Onderzoek naar gedrag van jongeren tijdens de coronacrisis	
22	8-2-21	Organiseren van expertsessie over thema eenzaamheid in relatie tot corona.	RB

Bureau voor Economische Argumentatie
Stad van Cahen, Muurhuizen 104
3811 EL Amersfoort

t 06 - 43 03 51 16
e info@bea.nl
i www.bea.nl

7 april 2021

Betreft: Onderzoek Coronasteunmaatregelen

Geachte raadsleden,

Hierbij bieden wij u aan het rapport ‘Lokale steun in crisis. Vergelijking van coronasteunmaatregelen in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg.’

Aanleiding

Nadat eind februari 2020 in Nederland de eerste besmettingen met COVID-19 (hierna: corona) werden geconstateerd, heeft het kabinet medio maart diverse maatregelen genomen om ondernemers en burgers te steunen die hard geraakt worden door de gevolgen van corona. Daarnaast hebben gemeenten aanvullende lokale maatregelen genomen. Nu het eerste jaar van de crisis achter ons ligt, heeft de rekenkamercommissie besloten om samen met de rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg terug te blikken op deze periode en een onderzoek te starten naar de omvang en aard van de genomen maatregelen en de wijze waarop de besluitvorming van deze maatregelen in de gemeenteraad heeft plaatsgevonden. De rekenkamercommissie heeft besloten om dit gezamenlijk met de drie hiervoor genoemde rekenkamers te doen om van elkaar te kunnen leren in deze bijzondere periode.

Inhoud onderzoek

De rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg en de rekenkamercommissie van Oss hebben Bureau voor Economische Argumentatie (BEA) gevraagd om onderzoek te doen naar door de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg genomen corona-steunmaatregelen en de wijze waarop de raden daarover zijn geïnformeerd en zijn betrokken bij besluitvorming over deze maatregelen. Het onderzoek betreft de periode vanaf het begin van de coronacrisis tot en met februari 2021. De te inventariseren steunmaatregelen betreffen niet zorginhoudelijke maatregelen of maatregelen in de sfeer van veiligheid en openbare orde. Corona-steunmaatregelen richten zich op instellingen, bedrijven, zzp-ers en inwoners die zodanig door corona geraakt worden dat zij behoefte hebben aan ondersteuning. Dit kan financiële ondersteuning zijn maar ook niet-financieel.

Onderzoeksvragen

De voor het onderzoek geformuleerde onderzoeksvragen luiden als volgt:

1. Welke corona-steunmaatregelen zijn er genomen?
2. Op welke wijze heeft besluitvorming over deze maatregelen plaatsgevonden, welke belangen zijn meegenomen en met onderkenning van welke risico’s?
3. Wat is de rol van gemeenteraden geweest bij besluitvorming over deze maatregelen?
4. Hoe kunnen gemeenteraden ‘goed’ of ‘beter’ in positie worden gebracht in het vervolg van de coronacrisis?

Aan de hand van deze centrale vraagstellingen zijn de volgende zes deelvragen geformuleerd:

1. Welke landelijke, regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn op welk moment en met welk doel genomen in de deelnemende gemeenten? Welke corona-steunmaatregelen hebben de deelnemende gemeenten genomen waar de raden ook zelf beslissingen in hadden kunnen nemen?
2. Op basis waarvan zijn afwegingen en beslissingen genomen inzake corona-steunmaatregelen in de deelnemende gemeenten? Zijn daarbij risico's onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes en zijn daarvoor passende maatregelen getroffen?
3. Welke belangen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen in de deelnemende gemeenten?
4. Op welke wijze kwamen de raden in de deelnemende gemeenten in positie voor de uitvoering van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van coronasteunmaatregelen?
5. Op welke wijze kunnen de raden in de deelnemende gemeenten hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van verder crisisbeleid in de komende jaren verstevigen?
6. Wat kunnen de deelnemende gemeenten van elkaar leren bij het versterken van de kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken van de raden?

Afbakening

Het onderzoek is gestart met een brede inventarisatie van de door de gemeente genomen maatregelen, om vervolgens te focussen op maatregelen die kunnen worden opgevat als specifieke corona-steunmaatregelen.

Onder corona-steunmaatregelen verstaat de rekenkamercommissie in het onderzoek: maatregelen ter compensatie van weggevallen of afgenomen inkomsten vanwege corona of gericht op het voorkomen dan wel beperken van inkomstendaling bij:

- inwoners
- instellingen (al dan niet gesubsidieerd)
- verenigingen
- bedrijven
- ondernemers en zzp-ers

en maatregelen die gericht zijn op het bevorderen van de informatievoorziening met betrekking tot de mate waarin en de wijze waarop corona van invloed is op de inkomsten van genoemde groepen.

Bevindingen

De resultaten van het onderzoek naar de gemeenten Arnhem, Breda, Oss enTilburg zijn opgenomen in het hoofdrapport: 'Leren van elkaar: Een vergelijking van (besluitvorming over) corona-steunmaatregelen.' Daarnaast is er voor iedere gemeente een deelrapport uitgebracht waarin nader wordt ingegaan op de specifieke omstandigheden van de betreffende gemeente. Voor een overzicht van de belangrijkste bevindingen van het gezamenlijke onderzoeken verwijzen wij u naar de inzichten die zijn opgenomen in de 'Samenvatting' van het hoofdrapport en de 'Antwoorden op de

onderzoeksvragen' in het deelrapport van de gemeente Oss.

Conclusies

Op basis van de hiervoor genoemde rapportages komen wij tot een aantal conclusies. Wij geven u hierna een overzicht van de algemene conclusies die betrekking hebben op de vier onderzochte gemeenten. Daarnaast hebben wij conclusies geformuleerd ten aanzien van de gemeente Oss.

Inzicht in Coronasteunmaatregelen

Algemeen

1. Coronasteunmaatregelen van de vier onderzochte gemeenten komen in belangrijke mate overeen.

   Toelichting:
   Alle vier onderzochte gemeenten hebben steunmaatregelen genomen die aanvullend zijn op de door de Rijksoverheid genomen steunmaatregelen. Het onderzoek laat zien dat de door de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg genomen corona-steunmaatregelen voor een belangrijk deel overeenkomen. Het aantal genomen maatregelen in de vier genomen varieert. Oss heeft 35 aanvullende maatregelen genomen, Arhem 40, Breda 43 en Tilburg 56.
   Gemeenten hebben met name gekozen voor:
   a. Inzet op liquiditeitsondersteuning van bedrijven en instellingen
   b. Het faciliteren van bedrijven en instellingen om het inkomstenverlies te beperken en minder op directe financiële ondersteuning.

   In de vier gemeenten is een ontwikkeling te zien in het pakket steunmaatregelen waarbij in maart en april 2020 sprake is van lenigen van de eerste nood ('echte' crisismaatregelen), waarna in mei en juni 2020 sprake is van stabilisatie en 'herpakken' door de gemeente van reguliere beleidsvorming en vanaf de zomer 2020 aandacht voor het opstellen van herstelagenda's.

Oss

2. Gemeente Oss heeft specifieke regelingen getroffen zoals:
   - Tijdelijk invoeren van gratis parkeren in deel van centrumgebied.
   - Tijdelijk stoppen met fiscale handhaving fietsverbod centrumgebied.
   - Toestaan van enkele 'drive thru's' in de gemeente.
   - Geldlening aan Stichting Cultureel Centrum De Hoeve in Lith om acute liquiditeitsproblemen door omzetdaling te kunnen overleven.

Afwegingen en belangen

Algemeen

3. In de vier onderzochte gemeenten is veel aandacht besteed aan de financiële gevolgen van de coronacrisis voor de gemeente en de financiële risico's.

Oss

4. Oss onderscheidt zich ten opzichte van de andere gemeenten door:
    a. het formuleren van uitganspunten op basis waarvan besluiten konden worden genomen.
    b. het opstellen van een scenario-uitwerking op verzoek van de raad
5. De basisafweging in Oss betreft de nood van burgers en ondernemers enerzijds en de financiële spankracht van de gemeente anderzijds.

    Toelichting:
    In een vroeg stadium van de coronacrisis zijn uitgangspunten geformuleerd op basis waarvan besluiten konden worden genomen over welke corona-steunmaatregelen wel en niet te nemen. Deze uitgangspunten zijn verwoord in de opinienota COVID-19 en konden op veel draagvlak rekenen in de raad:
    - Algemeen belang voorop
    - Richtlijnen en uitgangspunten als houvast
    - Kwetsbaren beschermen en ondersteunen
    - Profielversterkend steunen
    - De samenleving heeft voorrang
    - Stabiele partner
    - Mentaal leiderschap

    Aanvullend zijn uitgangspunten geformuleerd om te kunnen beoordelen welke rol de gemeente in de coronacrisis wil en kan spelen:

    - Inkomenssteun voor mensen die dat nodig hebben maar geen omzetsteun aan bedrijven of sectoren.
    - Helpen verdienen is beter dan directe financiële ondersteuning.
    - Op weg naar werk.
    - We investeren in samenleven.
    - We investeren in zorgcontinuïteit.
    - We zijn en blijven een gezonde organisatie.

Positie van de gemeenteraad

Algemeen

6. In de eerste periode van de coronacrisis hebben colleges van de vier onderzochte gemeenten de raden niet actief betrokken bij besluitvorming over corona-steunmaatregelen. De raad werd achteraf geïnformeerd.
7. Vanaf het begin van de coronacrisis hebben colleges van de vier onderzochte gemeenten geïnvesteerd in een intensieve informatievoorziening aan de raden.
8. De voor het onderzoek geïnventariseerde raadsvragen, moties en amendementen in de vier gemeenten laten zien dat de raden zowel economische als sociaalmaatschappelijke belangen inbrengen en dat er continu aandacht wordt gevraagd voor de gewenste beheersing van financiële risico's.
9. Het onderzoek laat zien dat de colleges niet of niet expliciet ambties en doelen hebben geformuleerd op basis waarvan de raad kon toetsen of er voldoende voortgang werd geboekt.

Oss

10. Begin juni 2020 is er in Oss debat in de raad over de rolverdeling tussen college en raad. Daarbij staan ook de door het college geformuleerde uitgangspunten voor de corona-steunmaatregelen centraal. Deze bespreking markeert het moment waarop de raad zijn normale rol weer oppakt en actief wordt betrokken bij besluitvorming over de corona-steunmaatregelen.
11. Het college heeft op verzoek van de raad twee scenario's uitgewerkt. Op basis van deze scenario-uitwerking was het voor de raad niet mogelijk om tot echte keuzes te komen. Er worden geen beleidsmatige alternatieven voorgelegd.

    Toelichting: het verzoek van de raad (per motie) was breder dan de geleverde twee scenario's. Er werd gevraagd om een uitwerking van structurele en incidentele effecten van corona voor de gemeente Oss, de inwoners, ondernemers en maatschappelijke instellingen. De twee scenario's die gemaakt zijn betroffen een best case scenario: het beeld van de extra kosten zonder een nieuwe lockdown of een worst case-scenario: met een nieuwe lockdown van 2 maanden.

Leren van elkaar

De rekenkamers van Arnhem, Breda, Tilburg en de rekenkamercommissie Oss hebben de handen ineen geslagen om gezamenlijk een onderzoek uit te voeren naar de Corona-steunmaatregelen. Doel van dit gezamenlijke onderzoek was om van elkaar te leren. Hierna treft u een korte samenvatting aan van de lessons learned:

Leren van Oss

- In vroeg stadium zijn uitgangspunten geformuleerd over de te kiezen rol en het soort maatregelen dat de gemeente wel en welke maatregelen de gemeente niet wil nemen.
- Nauwe samenwerking van college en directieteam.
- Uitvoeren van Tozo-maatregel met vooral eigen medewerkers, zodat de gemeente hier financieel voordeel uit haalde.

Leren van Arnhem, Breda en Tilburg

- Kiezen voor collegiale verantwoordelijkheid met op elk thema twee betrokken portefeuillehouders (Arnhem).
- Initiatief 'Voor elkaar in Arnhem', waarmee de samenwerking tussen aanbieders op het terrein van welzijn en zorg is bevorderd en waardoor de hulpvraag van kwetsbare inwoners kon worden verbonden met het beschikbare aanbod van vrijwilligers en buurtinitiatieven (Arnhem).
- Een corona financiën dashboard en een 'corona finance team' wordt opgericht om inzicht te geven in de financiele risico's (Arnhem)
- Tijdige aanzet voor een corona-herstelagenda (Arnhem)
- Instellen van een BroodNood-fonds dat voorzag in hulp voor Bredanaars met acute geldproblemen, zodat zij snel over geld kunnen beschikken om in het dagelijks levensonderhoud te voorzien. (Breda)
- Keuze voor beperkt aantal steunpakketten (Breda)
- Duidelijkheid raad richting college over (begrenzing van) ruimte zowel financieel als wat betreft de vraag wanneer een besluit 'langs de raad' moet (Tilburg)

- Monitor corona met informatie over gevolgen van corona (ook financieel) en welke maatregelen de gemeente neemt (Tilburg)
- Convenant ketensolidariteit horeca met het doel om tot huurverlaging te komen voor horecaondernemers op het vlak van huurverplichtingen (Tilburg).

Bestuurlijke reactie college

Aan het college is een reactie op het rapport gevraagd in het kader van de procedure van bestuurlijk hoor- en wederhoor. De reactie die wij van het college hebben ontvangen is bijgevoegd. Hoewel er geen expliciete corona-herstelagenda is opgesteld, is er wel degelijk sprake van een herstelagenda als onderdeel van de reguliere programmabegroting 2021-2024. Er zijn extra middelen vrijgemaakt en diverse investeringsimpulsen vastgesteld. Het college geeft aan dit soort zaken in de toekomst meer expliciet te maken. Wij adviseren u deze explicitering van de herstelagenda de komende tijd nauwlettend te volgen.

Met vriendelijke groet,

Astrid van de Klift

Voorzitter rekenkamercommissie Oss

BESTUURLIJKE REACTIE OP HET RAPPORT

Rekenkamercommissie gemeente Oss
T.a.v. mevrouw Van de Klift

Postbus 5

5340 BA Oss

E-mail gemeente@oss.nl

www.oss.nl

Postbus 5

Dtum	Ons kenmerk	Behandeld door	Doorkiesnummer
30 maart 2021		Coen van den Hout	9380

Onderwerp

Onderzoek Corona- steunmaatregelen
Rekenkamercommissie

Geachte mevrouw Van de Klift,

De Osse rekenkamercommissie heeft onderzoek laten doen naar Corona-steunmaatregelen. Ze hebben dit onderzoek uitgebracht in het rapport: ‘Lokale steun in crisis. Vergelijking van coronasteunmaatregelen in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg.’ Deze rapportage bevat de resultaten van het onderzoek dat de rekenkamers van de gemeenten Arnhem, Breda, Tilburg en de rekenkamercommissie van Oss hebben uitgevoerd naar de genomen corona-steunmaatregelen en de wijze waarop de raden daarover zijn geïnformeerd en zijn betrokken bij besluitvorming over deze maatregelen.

Onderstaand vindt u onze bestuurlijke reactie op de resultaten van het onderzoek. Dit doen we aan de hand van de conclusies in het rapport.

Algemeen

De uitbraak van COVID-19 en de crisis die hieruit is gevolgd is voor iedereen een bijzondere periode. We waarderen het zeer dat de rekenkamer dit onderwerp heeft gekozen en in beeld heeft gebracht hoe iedere gemeente verschillend, maar toch ook vergelijkbaar heeft gereageerd op deze crisis.

Inzicht in Coronasteunmaatregelen

De coronamaatregelen van de vier onderzochte gemeenten komen in belangrijke mate overeen. Dit vinden we goed om te lezen. Dit sluit ook aan bij ons eigen beeld als we bijvoorbeeld afstemming zoeken in de regio over corona steunmaatregelen. We vinden het daarbij overigens belangrijk te melden dat we er nog niet zijn en dat aanvullende steunmaatregelen noodzakelijk zijn. We zijn bijvoorbeeld nog bezig met:

- Voorstellen voor het niet innen van reclamebelasting en precariobelasting in 2021.
- Het uitwerken van kwijtschelding van huren over het 4e kwartaal 2020 (met name sport en cultuur).
- Compensatie van onze grotere culturele instellingen over 2020 op basis van conceptjaarrekeningen 2020.
- Afrekening van inhaalzorg en meerkosten Wmo en Jeugd.
- Compensatie voor vrijwilligersorganisaties Jeugd.

Afwegingen en belangen

We vinden en vonden het belangrijk om al snel vanaf de start van de crisis te werken met bestuurlijke uitgangspunten. We beseften al snel dat deze crisis te groot was om als gemeente op te lossen. Door te werken met deze uitgangspunten voorkomen we willekeur, hoewel we beseffen dat het ook dan nog lastig blijft wat onze rol als gemeente is en hoe we kunnen zorgen voor een optimale ondersteuning.

Positie van de gemeenteraad

We herkennen de positie van de gemeenteraad, zoals deze in het rapport is geschetst. We hebben naar onze mening in de eerste periode van de crisis vooral informeel het contact gezocht met de gemeenteraad. Dit liep via de fractievoorzitters. Bijna wekelijks

werden zij door de burgemeester (soms bijgestaan door wethouder Den Brok) bijgepraat.. Deze meer informele afstemming over maatregelen gaf ons het gevoel van vertrouwen. Wij hebben in het voorjaar het COVID debat als een ferme steun in de rug ervaren. Het illustreert dat gemeenteraad en College in de strijd tegen corona gezamenlijk optrokken. In deze debatten heeft u ons ook richting mee gegeven. Het formuleren van ambities en doelen hebben we naar onze mening meer impliciet gedaan. Uitspraken zoals, “we zorgen ervoor dat er geen vereniging omvalt door corona” en “we staan garant voor een essentieel niveau van maatschappelijke voorzieningen” passen hier wel bij. In deze crisistijd is het voor ons wel een dilemma hoe expliciet en concreet je vooraf doelen kunt stellen gezien alle onzekerheden. Ons lange termijn focus is echter helder.

Leren van elkaar

We zien veel herkenning bij andere gemeenten. Iedereen heeft vergelijkbare onderwerpen op haar eigen manier opgepakt. We denken dat de cultuur in Oss (“aanpakken, gewoon doen en daarover niet de publiciteit zoeken”) terugkomt in de wijze waarop we samen ook de crisis hebben aangepakt.

We hebben bijvoorbeeld geen expliciete corona-herstelagenda gemaakt. Overigens een mooi voorbeeld uit Arnhem. We hebben echter wel degelijk een herstelagenda, als onderdeel van de reguliere programmabegroting 2021-2024. Hierin hebben we samen met de gemeenteraad de koers naar herstel bepaald. We hebben ervoor gekozen om NIET te bezuinigen en om juist anticyclisch te investeren. We zetten vol in op realisatie van onze topprioriteiten:

- Dynamisch stadscentrum;
- Voorzieningen voor ontmoeten, sport en cultuur;
- Bouwen voor de toekomst;
- Uitvoering sociaal domein;
- Duurzaamheid;
- Investeren in de organisatie.

Hiervoor hebben we ook diverse investeringsimpulsen vastgesteld.

Daarnaast hebben we via nieuw beleid extra geld vrijgemaakt voor:

- aandacht voor " van bijstand naar meedoen"
- preventief en pro-actief arbeidsbeleid "van werk naar werk"
- bestandsontwikkeling en extra actie "van bijstand naar werk"
- vroegsignalering schuldenproblematiek

We beseffen ons dat we dit soort zaken meer expliciet kunnen maken, wat ook hoort bij de profilering van een 100.000+ gemeente.

We gaan graag met de gemeenteraad in gesprek over de bevindingen van de onderzoekers.

Met vriendelijke groet,

Burgemeester en wethouders van Oss,

De secretaris | De burgemeester,

Drs. H. Mensink | drs. W.J.L. Buijs-Glaudemans

BEA economische argumentatie

Lokale steun in crisis

Vergelijking van corona-steunmaatregelen in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Deelrapport gemeente Oss

Maart 2020 werd Nederland overvallen door het coronavirus. Zowel inwoners als instellingen, bedrijven en zzp'ers werden hard geraakt in hun inkomsten, met name ook door maatregelen van de overheid om het virus te stoppen. Voor de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg en de Rekenkamercommissie Oss bracht BEA in beeld welke maatregelen deze gemeenten namen om de schade te beperken en hoe de raden daarbij betrokken waren.

REKENKAMER BREDA

Rekenkamer Arnhem

Gemeente Oss Rekenkamercommissie

T Rekenkamer | Tilburg

Versie 9 maart 2021

Eindrapport

Lokale steun in crisis
Vergelijking van corona-steunmaatregelen
in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Deelrapport gemeente Oss

OPGESTELD OP VERZOEK VAN:

Rekenkamer Arnhem, Rekenkamer Breda, Rekenkamer Tilburg en Rekenkamercommissie Oss

DATUM

9 maart 2021

OPGESTELD DOOR:

Drs. H.M. (Herbert) ter Beek MPM
i.s.m. drs. M.A. (Michiel) Langman van Affect Strategie en Economie

VOOR INFORMATIE:

Bureau voor Economische Argumentatie

Adres: Stad van Cahen
Muurhuizen 104
3811 EL Amersfoort
Telefoon: 06 – 430 35 116
E-mail: info@bea.nl
Website: www.bea.nl

BEA

Inhoud

Voorwoord 1

Antwoorden op onderzoeksvragen 2

1 Aanleiding, doel en vraagstelling 6
1.1 Lokale corona-steunmaatregelen in aanvulling op aanbod van Rijk 6
1.2 Welke maatregelen treffen gemeenten en hoe is raad betrokken? 7
1.3 Leeswijzer 9

2 Reactie Oss op corona: aanpak en organisatie 11
2.1 Opzet van een crisisorganisatie 11
2.2 De eerste corona (steun-)maatregelen 14

3 Overzicht van genomen corona-steunmaatregelen 17
3.1 Tijdlijn: van crisis naar 'herpakken' naar uitwerken van een herstelagenda 17
3.2 Aantal corona-steunmaatregelen met uitsplitsing naar categorie 19

4 Informatiepositie en rol van de gemeenteraad 24
4.1 Betrokkenheid van de raad op sleutelmomenten en breder 24
4.2 Beeld van raadsleden over hun rol en betrokkenheid 24

5 Meegewogen belangen en risico's & gemaakte afwegingen 30
5.1 Omgaan met (financiële) risico's 30
5.2 Meegewogen belangen bij gemaakte beleidskeuzes 32

Bijlage I: beschrijving corona-steunmaatregelen 36

Voorwoord

In opdracht van de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg en de Rekenkamercommissie van Oss heeft Bureau voor Economische Argumentatie (BEA) in de periode van eind oktober 2020 tot en met februari 2021 onderzoek gedaan naar door de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg genomen corona-steunmaatregelen en de wijze waarop de raden daarover zijn geïnformeerd en zijn betrokken bij besluitvorming over deze maatregelen.

Het onderzoek heeft geresulteerd in een **hoofdrapport**, met daarin antwoorden op de geformuleerde onderzoeksvragen en een inventarisatie van 'lessons learned'. Het hoofdrapport is zelfstandig leesbaar. Voor een meer diepgaande uitwerking van de onderzoeksvragen op het niveau van de afzonderlijke gemeenten verwijst BEA naar de het betreffende **deelrapport**. De beantwoording van de onderzoeksvragen gericht op 'lessons learned' en hoe de raad in voorkomende gevallen beter in positie kan komen, is te vinden in het hoofdrapport.

Het voorliggende rapport is het deelrapport gericht op de **gemeente Oss**.

Het onderzoek is uitgevoerd onder aansturing van een begeleidingscommissie onder leiding van Astrid van der Klift met daarin vertegenwoordigers vanuit de vier betrokken rekenkamer(commissie)s. BEA wil Meriam de Lange en Maaike van Elteren (namens Rekenkamer Arnhem), Hans Verdellen (namens Rekenkamer Arnhem en Rekenkamer Breda), Juliët Wiggers (Rekenkamer Breda), Margriet van Tulder en Astrid van der Klift (namens Rekenkamercommissie Oss) en Deborah van Gestel en Theo van Mullekom (namens Rekenkamer Tilburg) graag hartelijk danken voor hun inhoudelijke inbreng in het onderzoek, het meedenken over de wijze waarop de resultaten het beste konden worden weergegeven en in het algemeen het bijdragen aan het ontsluiten van informatie ten behoeve van het onderzoek.

Het onderzoek is uitgevoerd door ondergetekende namens BEA en Michiel Langman van Affect Strategie en Economie. De betrokkenheid van de vier rekenkamer(commissie)s laat onverlet dat het voorliggende onderzoek volledig voor rekening komt van BEA.

Amersfoort, 9 maart 2021

Bureau voor Economische Argumentatie
namens deze

Herbert ter Beek
herbert.ter.beek@bea.nl

Antwoorden op onderzoeksvragen

Vraagstelling voor B3A-onderzoek: centrale vraagstelling en deelvragen	
Onderzoeksvraag	Antwoord
1. Welke landelijke, regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn op welk moment en met welk doel genomen in de deelnemende gemeenten (ambitie is een globaal overzicht)? Welke steunmaatregelen hebben de gemeenten zelf genomen waarbij de raden actief betrokken hadden kunnen worden?	• In paragraaf 3.2 is een overzicht opgenomen van de door de gemeente Oss genomen corona-steunmaatregelen. BEA heeft in ieder geval 35 maatregelen geïnventariseerd die kunnen worden gezien als corona-steunmaatregelen. • De maatregelen vallen voornamelijk in de volgende categorieën: ➢ Uitstel van lokale belastingen en aan de gemeente te betalen facturen. ➢ In september 2020 is het besluit genomen tot kwijtschelding van huren voor amateurorganisaties sport en cultuur. Dit besluit ging over de periode half maart tot en met juni. Een vervolg wordt voorbereid. ➢ Uitstel van betaling van rente en aflossing voor maatschappelijke organisaties. ➢ Snel betalen van leveranciers. ➢ Doorbetalen van zorgaanbieders en leerlingvervoerders ➢ Compensatieregeling dorps-/wijkhuizen. ➢ Kwijtschelding van precariobelasting. ➢ Gratis parkeren in het centrum (gederfde inkomsten van circa € 1 miljoen). ➢ Faciliteren ondernemers bijvoorbeeld door toestaan uitbreiding terrassen en drive-thru's, verlenging standplaatsperiode kermisexploitanten en toestaan verkoop aan particulieren door groothandel. • Daarnaast heeft de gemeente specifieke regelingen getroffen met onder meer Stichting Cultureel Centrum De Hoeve in de vorm van een lening.
2. Op basis waarvan zijn afwegingen en beslissingen genomen inzake corona-steunmaatregelen in de deelnemende gemeenten? Zijn daarbij risico's onderkend wat betreft de invloed op toekomsti-	• De gemeente Oss heeft in een vroeg stadium van de coronacrisis uitganspunten geformuleerd op basis waarvan besluiten konden worden genomen over welke corona-steunmaatregelen wel te nemen en welke niet. De gemeente Oss heeft haar uitgangspunten verwoord in een met de raad besproken opinienota COVID-19 (4 juni opi-

ge beleidskeuzes en zijn daarvoor passende maatregelen getroffen?	niërend) en deze nota kon op veel draagvlak rekenen in de raad: • Het college geeft in het hierover genomen collegebesluit het volgende aan: “We hebben de opinienota voor het COVID-19 debat op 4 juni 2020 opgesteld. Hierin geven we aan wat de bestaande topprioriteiten, de risico’s en de dilemma’s zijn in relatie tot de COVID-19 crisis.” • De fundamentele uitgangspunten zijn: ➢ Algemeen belang voorop ➢ Richtlijnen en uitgangspunten als houvast ➢ Kwetsbaren beschermen en ondersteunen ➢ Profielversterkend steunen ➢ De samenleving heeft voorrang ➢ Stabiele partner ➢ Mentaal leiderschap • Aanvullend zijn de volgende uitgangspunten geformuleerd om te kunnen beoordelen welke rol de gemeente in de corona-crisis wil en kan spelen: ➢ Inkomenssteun voor mensen die dat nodig hebben maar geen omzetsteun aan bedrijven of sectoren. ➢ Helpen verdienen is beter dan directe financiële ondersteuning. ➢ Op weg naar werk. ➢ We investeren in samenleven. ➢ We investeren in zorgcontinuïteit. ➢ We zijn en blijven een gezonde organisatie. • Wat betreft inkomenssteun verwijst Oss naar bijstand en bijzonder bijstand en daarnaast de landelijke ondersteuningsregelingen. In de opinienota is aangegeven dat “het niet onze rol is om individuele bedrijven te behoeden van de ondergang. Evenmin kunnen we hele sectoren financieel redden”. De gemeente Oss is zich in de coronacrisis steeds bewust geweest van de beperkte (financiële) middelen die zij kan inzetten om de negatieve gevolgen van de coronacrisis voor burgers en ondernemers te beperken. Ook het tweede uitgangspunt (“helpen verdienen is beter dan directe financiële ondersteuning”) zet een rem op de middelen die Oss inzet voor inkomenssteun en financiële ondersteuning van

	burgers en ondernemers.
3. Welke belangen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen in de deelnemende gemeenten?	• De basisafweging betreft het afwegen van de nood van burgers en ondernemers en de financiele spankracht van de gemeente anderzijds. De hiervoor toegelichte uitgangspunten bieden voor dit spanningsveld een leidraad. • Bij de (financiële) inspanningen die Oss dan wel wil leveren, wordt gekozen voor helpen verdienen boven directe financiële steun, voor ondersteunen van kwetsbaren en voor profielversterkend steunen. • Deze belangenafweging en prioriteitstelling is in eerste instantie gemaakt door het college, in samenspraak met de ambtelijke organisatie, en in juni 2020 bevestigd in de gemeenteraad. In de prioriteitennota 2021-2024 zijn deze kaders door de gemeenteraad vastgesteld en in november 2020 in de programmabegroting 2021-2024 opnieuw bevestigd.
4. Op welke wijze kwamen de raden in de deelnemende gemeenten in positie voor de uitvoering van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van corona-steunmaatregelen?	• In de eerste weken van de coronacrisis waren fysieke raadsvergaderingen niet mogelijk en was wettelijk nog niet geregeld dat er digitaal vergaderd kon worden. In die periode is er door het college wekelijks overlegd met de fractievoorzitters. • De in deze periode door het college genomen besluiten zijn achteraf niet voorgelegd aan de gemeenteraad ter goedkeuring. De inschatting was dat de gemeenteraad zich kon vinden in de genomen besluiten. De raad heeft zelf ook niet gevraagd om alsnog over deze collegebesluiten te vergaderingen of het college hierover aangesproken. Onder andere bij de bespreking van de opinienota en de prioriteitennota zijn steeds overzichten opgenomen van corona-ondersteuningsmaatregelen. • Vanaf 16 april hebben digitale raadsvergadering plaatsgevonden. In het eerste overleg op 16 april is het onderwerp corona niet inhoudelijk besproken. De fracties in de gemeenteraad van Oss hebben in de periode daarna wel op diverse momenten raadsvragen gesteld over corona en corona-steunmaatregelen en hierover moties ingediend. Het aantal raadsvragen en moties is in

	het perspectief van de andere B3A-gemeenten beperkt. • De raad heeft, zoals toegelicht, in juni 2020 de door het college opgestelde 'opinienota' besproken, met de daarin opgenomen uitgangspunten. Het college heeft de mening van de raad opgehaald bij de bespreking van de opinienota en verwerkt in de prioriteitennota 2021-2024 (deze is behandeld in de raad van 9 juni 2020). De prioriteitennota bevat per beleidsprogramma prioriteiten, knelpunten, effecten en dilemma's vanwege COVID-19. De nota bevat verder een apart COVID-19 hoofdstuk met criteria voor ondersteuning, de ondersteuningsmaatregelen en een inventarisatie van de risico's die de gemeente loopt.

***

1 Aanleiding, doel en vraagstelling

1.1 Lokale corona-steunmaatregelen in aanvulling op aanbod van Rijk

Maatregelen rijksoverheid…

Nadat eind februari in Nederland de eerste besmettingen met COVID-19 (hierna: corona) werden geconstateerd, heeft het kabinet medio maart diverse maatregelen genomen om ondernemers en burgers te steunen die hard geraakt worden door de gevolgen van corona. Het ging om drie tijdelijke overbruggingsmaatregelen: overheidsgaranties onder voorwaarden voor bedrijven die liquiditeitssteun zoeken bij banken vanwege fors afgenomen inkomsten, uitstel van belastingen en de mogelijkheid beroep te doen op deeltijd-WW. Kort daarna zijn de volgende maatregelen afgekondigd:

- Tijdelijke noodmaatregel overbrugging voor behoud werkgelegenheid (NOW) op basis waarvan tot 90 procent van de loonkosten, afhankelijk van de omzetdaling, worden vergoed.
- Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo), op basis waarvan onder voorwaarden aanvulling van het inkomen tot het sociaal minimum mogelijk is zonder vermogens- of partnertoets.
- Beleidsregel tegemoetkoming ondernemers getroffen sectoren (TOGS), bestaande uit een eenmalige gift onder voorwaarden van € 4.000 voor ondernemingen met bepaalde SBI-codes.

Tegelijk met deze nieuwe maatregelen zijn diverse bestaande regelingen opengesteld voor ondernemers en zelfstandigen. Het gaat onder meer om regelingen als borgstelling MKB-kredieten (BMKB-C), verruiming BMKB voor lenen bij banken, mogelijkheid van belastinguitstel en verlaging van winstbelasting enzovoort.

… aangevuld met lokale maatregelen

Op het moment dat het kabinet zich beraadt over steunmaatregelen, beraden zich ook gemeenten op aanvullende maatregelen. Een eerste inventarisatie laat zien hoe breed het spectrum is van lokale maatregelen waartoe besloten is in Breda, Tilburg, Arnhem en Oss:

- De gemeente Breda besloot nog in maart tot uitstel van betalingen voor lokale belastingen, vermindering van de voorlopige aanslag toeristenbelasting, uitstel van betaling voor ophalen bedrijfsafval en huur van sportvelden, betaling van subsidie aan instellingen in acute nood, gratis adviesgesprekken voor zzp'ers en mkb-bedrijven met een business coach[1].
- In Tilburg werd onder meer besloten tot uitstel van huurbelasting voor gemeentelijke gebouwen en het voorlopig niet innen van precariobelasting voor terrassen in de hore-

[1] Omroep Brabant, *Steunpakket voor ondernemers en verenigingen in Breda: gemeentelijke belastingen uitgesteld*, 25 maart 2020.

ca[2]. Uit een inventarisatie van Omroep Brabant blijkt dat in de vroege fase van corona gemeenten in Brabant verschillend omgaan met steun aan ondernemers. “In de ene gemeente krijg je boodschappengeld om je de week door te helpen, in andere gemeenten kun je je nog niet eens aanmelden voor hulp[3].”

- Uit periodiek door de gemeente Oss uitgevoerde enquêtes onder ondernemers blijkt dat in oktober het aantal ondernemers dat zich (grote) zorgen maakt over de impact van corona weer is toegenomen, tot nog grotere hoogte dan het geval was ten tijde van de eerste coronagolf[4]. Wethouder Van Geffen van Oss geeft hierover aan dat “het met Tozo veel ondernemers lukt om door te gaan met hun bedrijf, maar dat sommigen hebben meer of andere hulp nodig. Alleen al praten over hoe je je leven, werk en inkomen anders kunt inrichten, kan helpen[5].”
- In Arnhem heeft Stichting Ondernemersfonds Arnhem (SOFA) in overleg met de gemeente een Noodfonds opgericht, met tot 1 juli 2020 een budget van € 300.000 met (maximale uitkering per ondernemer € 30.000), ter ondersteuning van initiatieven die de economische schade door het coronavirus voor Arnhemse ondernemers beperken[6]. De gemeente Arnhem besloot verder tot uitstel van gemeentelijke belastingen, een soepele behandeling van gesubsidieerde instellingen die door corona niet aan hun verplichtingen konden voldoen, donatie van laptops voor kinderen in kwetsbare gezinnen voor onderwijs op afstand, verruiming van terrasmogelijkheden, loket dat ondernemers helpt met de coronaregels als elementen in een ‘herstelagenda corona-crisis’.

1.2 Welke maatregelen treffen gemeenten en hoe is raad betrokken?

Dilemma

Omdat het coronavirus tot grote en acute (financiële) problemen leidt bij ondernemers, zzp’ers, inwoners en instellingen, is er bij gemeenten de wens getroffenen te steunen. Het acute karakter van de problemen noopt tot snelle besluitvorming. Deze omstandigheden kunnen er toe leiden dat besluiten op andere wijze plaatsvinden dan anders en dat de gemeenteraad minder in positie is gebracht om ‘er iets van te vinden’. De geschetste situatie vormde voor de Rekenkamercommissie Oss en de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg aanleiding tot een onderzoek naar de corona-steunmaatregelen.

De door de B3A-rekenkamers geformuleerde vraagstelling richt zich zowel op inzicht ver-

---

2 Brabants Dagblad, *Tilburg werkt aan mogelijke scenario's over financiële gevolgen coronacrisis*, 4 mei 2020.

3 Omroep Brabant, *Zzp'ers die opdrachten kwijt zijn door coronacrisis snakken naar noodmaatregel van het Rijk*, 25 maart 2020.

4 Brabants Dagblad, *Osse ondernemers maken zich veel meer zorgen om corona dan afgelopen zomer*, 12 oktober 2020.

5 Algemeen Dagblad, *Oss helpt ondernemers in nieuwe pilot met coaching, schuldhulp en bijstand*, 13 oktober 2020.

6 De Gelderlander, *Arnhem lanceert noodfonds van 300.000 euro voor krachtenbundeling ondernemers*, 3 april 2020.

schaffen in welke maatregelen zijn getroffen als op de wijze waarop de besluitvorming over deze maatregelen heeft plaatsgevonden en welke belangen daarbij zijn meegenomen. Een ander belangrijk accent in het onderzoek is de rol van de gemeenteraad bij de besluitvorming over corona-steunmaatregelen en ook welke rol zij hadden kunnen of zelfs hadden moeten spelen en hoe gemeenteraden in voorkomende gevallen 'goed' of 'beter' in positie gebracht kunnen worden.

Vraagstelling voor B3A-onderzoek: centrale vraagstelling en deelvragen	
Centrale vraagstelling	• Welke regionale/lokale corona-steunmaatregelen zijn er tot op heden in de aan het onderzoek deelnemende gemeenten genomen? • Op basis van welke afwegingen en belangen en met onderkenning van welke risico's? • En wat is de informatiepositie en de rol van de gemeenteraden daarbij geweest – ook in relatie tot de kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende rol in het verdere vervolg van de corona-crisis?
Deelvragen	1. Welke landelijke, regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn op welk moment en met welk doel genomen in de deelnemende gemeenten (ambitie is een globaal overzicht)? Welke steunmaatregelen hebben de gemeenten zelf genomen waarbij de raden actief betrokken hadden kunnen worden
	2. Op basis waarvan zijn afwegingen en beslissingen genomen inzake corona-steunmaatregelen in de deelnemende gemeenten? Zijn daarbij risico's onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes en zijn daarvoor passende maatregelen getroffen?
	3. Welke belangen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen in de deelnemende gemeenten?
	4. Op welke wijze kwamen de raden in de deelnemende gemeenten in positie voor de uitvoering van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van corona-steunmaatregelen?
	5. Op welke wijze kunnen de raden in de deelnemende gemeenten hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van verder crisisbeleid in de komende periode verstevigen?
	6. Wat kunnen de deelnemende gemeenten van elkaar leren bij het versterken van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken?

Afbakening van corona-steun-

In samenspraak met de opdrachtgevende rekenkamers en rekenkamercommissie is een pragmatische afbakening gekozen van het begrip 'corona-steunmaatregel'. Als corona

maatregel

steunmaatregelen worden opgevat door de gemeente, alleen of in samenwerking met derden, genomen maatregelen

- ter compensatie van weggevallen of afgenomen inkomsten vanwege corona of gericht op het voorkomen dan wel beperken van inkomstendaling bij
  - inwoners
  - instellingen (al dan niet gesubsidieerd)
  - verenigingen
  - bedrijven en zzp'ers
- en maatregelen die gericht zijn op informatievoorziening over de mate waarin en de wijze waarop corona van invloed is op de inkomsten van genoemde groepen.

In het onderzoek wordt meegenomen dat corona niet alleen van invloed is op inkomsten van inwoners, instellingen, verenigingen, bedrijven en ondernemers omdat mensen ziek worden. Ook is van belang dat mensen zich anders (moeten) gedragen, bijvoorbeeld vanwege het voorschrift om minimaal anderhalve meter afstand te houden, en omdat door overheden maatregelen worden genomen die met name bedrijven, ondernemers, instellingen en verenigingen raken in hun inkomsten.

Corona-steunmaatregelen kunnen de vorm aannemen van directe financiële ondersteuning, maar het kan ook in de vorm van bijvoorbeeld kredietverschaffing, uitstel van betaling van lokale lasten of het faciliteren van bedrijven of instellingen om extra inkomsten te genereren binnen de veranderende context van een 'corona-samenleving'.

Van breed naar gericht verdiepen

In het onderzoek is 'breed' gestart met een inventarisatie van de door de gemeente genomen maatregelen, om vervolgens te focussen en te verdiepen op de specifiek als corona-steunmaatregel op te vatten maatregelen. De scheidslijn tussen beide soortenmaatregelen is niet volledig hard te trekken. bijlage I bevat een uitgebreide beschrijving van de corona-steunmaatregelen.

1.3 Leeswijzer

De opbouw van het voorliggende deelrapport voor Oss is als volgt:

- Hoofdstuk 2: toelichting op de wijze waarop de gemeente heeft gereageerd op de corona-uitbraak, toegespitst op de door de gemeente gehanteerde crisisorganisatie en op de eerste corona-steunmaatregelen in maart 2020.
- Hoofdstuk 3: toelichting op de door de gemeente genomen corona-steunmaatregelen, wat betreft tijdlijn en categorisering van deze maatregelen.
- Hoofdstuk 4: beschouwing van de wijze waarop de gemeenteraad is betrokken bij de besluitvorming over de corona-steunmaatregelen, onder andere blijkend uit ingediende raadsvragen en moties.
- Hoofdstuk 5: toelichting op de belangen en risico's die door de gemeente, met name door het college en de raad, zijn betrokken bij de besluitvorming over corona-

steunmaatregelen, met in paragraaf 5.1 aandacht voor financiële risico's en in paragraaf 5.2 aandacht voor overige aspecten en bij de te maken afwegingen gehanteerde uitgangspunten.
- Bijlage I bevat een nadere toelichting op de door de gemeente Oss genomen corona-steunmaatregelen.

2 Reactie Oss op corona: aanpak en organisatie

2.1 Opzet van een crisisorganisatie

Nederland is op 27 februari 2020 voor het eerst met het coronavirus geconfronteerd. COVID-19, de ziekte die wordt veroorzaakt door het coronavirus, was een maand eerder al aangewezen als een ziekte van de A-categorie uit de Wet publieke gezondheid. Deze wet biedt bij het voorkomen van COVID-19 de ruimte voor gedwongen opname tot isolatie of thuisisolatie, gedwongen onderzoek, gedwongen quarantaine (inclusief medisch toezicht) en verbod van beroepsuitoefening.

Sinds de uitbraak van het virus zijn er in Nederland op verschillende bestuurlijke niveaus maatregelen getroffen om de verspreiding van het virus in te dammen en om voor burgers en bedrijven de gevolgen van de pandemie en van de preventieve maatregelen te verzachten.

Opschaling naar GRIP-4

De crisisaanpak is kort na de uitbraak opgeschaald tot GRIP-4[7]. GRIP staat voor gecoördineerde regionale incidentbestrijdingsprocedure. Opschaling tot GRIP-4 vindt plaats wanneer er behoefte is aan bestuurlijke coördinatie en leiding bij een ramp van meer dan plaatselijke betekenis. In dat geval neemt het bestuur van de Veiligheidsregio de relevante bevoegdheden van de burgemeesters over.

GRIP-3	GRIP-4
• Situatie waarbij er sprake is van (dreigende) maatschappelijke onrust, komen in aanmerking voor GRIP-3. • In deze situaties komt de burgemeester in beeld. • Hij laat zich ondersteunen door een gemeentelijk beleidsteam (GBT) met vertegenwoordigers van de belangrijkste betrokken organisaties.	• Omdat niet elke ramp of crisis zich aan de gemeentegrenzen houdt, is er ook nog een GRIP-4. • Dan gaat het om situaties waarin de ramp of crisis de grenzen van een gemeente overstijgt (of als de betreffende gemeente de situatie niet alleen aankan). • In zo'n situatie, zo is in de wet bepaald, krijgt de voorzitter van de veiligheidsregio de leiding en wordt er een regionaal beleidsteam (RBT) gevormd.

De burgemeester van Oss neemt deel aan het regionaal beleidsteam (RBT) en zij blijft verantwoordelijk voor de Osse situatie. De burgemeester is in zijn of haar gemeente (politiek) verantwoordelijk voor de inzet van alle hulpverleningsdiensten die betrokken zijn bij de

[7] Zie Veiligheidsregio Brabant-Noord, *Noodverordening van de voorzitter van de Veiligheidsregio Brabant-Noord houdende voorschriften ter voorkomen van verdere verspreiding van het coronavirus/COVID-19*, 27 maart 2020.

handhaving van de openbare orde en veiligheid in het kader van de Wet veiligheidsregio's (Wvr).

De maatregelen om de verspreiding van het virus in te dammen zijn veelal genomen op initiatief van het kabinet. In regelmatige persconferenties hebben de premier en de minister van Volksgezondheid maatregelen afgekondigd die zijn opgenomen in modelverordeningen die door de Veiligheidsregio´s zijn omgezet in regionale noodverordeningen. De maatregelen om de gevolgen van de pandemie en de bestrijdingsmaatregelen te verzachten voor burgers en bedrijven zijn genomen door zowel de landelijke overheid als de gemeenten. De Rijksoverheid heeft daartoe zelf economische steunmaatregelen genomen in de vorm van drie noodpakketten. En de Rijksoverheid heeft in overleg met de VNG middelen beschikbaar gesteld voor maatregelen van de gemeenten.

De door de veiligheidsregio te treffen (nood-)verordeningen worden voor kennisgeving toegezonden aan de gemeenteraad. De door de voorzitter van de veiligheidsregio besloten maatregelen, zoals opgenomen in de noodverordening van 27 maart 2020, betreffen onder meer[8].:

- Verboden samenkomsten en evenementen.
- Niet in acht nemen veilige afstand.
- Verboden openstelling inrichtingen.
- Verbod uitoefenen contactberoepen
- Verboden gebieden en locaties.
- Beëindiging voorzieningen openbaar vervoer.
- Verboden openstelling onderwijsinstellingen.
- Verboden openstelling kinderopvang.
- Verboden toegang zorginstellingen en woonvormen voor ouderenzorg.

Lijnorganisatie houdt de lead

Om de crisis te managen heeft de gemeente Oss gebruik gemaakt van de staande (of lijn-) organisatie, met dien verstande dat het Directieteam is aangesloten bij het College van B&W om een goede communicatie en een snelle besluitvorming mogelijk te maken. Dit is ook de verklaring van de constatering dat aan alle coronamaatregelen die de gemeente Oss heeft genomen een collegebesluit ten grondslag heeft gelegen. Het past in de werkwijze van Oss, met een in de loop der jaren ontwikkeld accent op collegiaal bestuur en met transparante besluitvorming.

Werkgroepen ingesteld

Een leerplichtambtenaar, voor wie het werk tijdelijk wegviel, is aangesteld als tijdelijke secretaris van het Directieteam. Het 'Directieteam Plus' was een directieoverleg enkel voor coronacrisis-gerelateerde zaken. Bij de start van de crisis kwam dit team dagelijks bij el-

[8] Zie Veiligheidsregio Brabant-Noord, *Noodverordening van de voorzitter van de Veiligheidsregio Brabant-Noord houdende voorschriften ter voorkomen van verdere verspreiding van het coronavirus/COVID-19*, 27 maart 2020 (hoofdstuk 2, artikel 2.1 t/m 2.9).

kaar. Verder zijn er in eerste instantie vier werkgroepen ingesteld, elk gericht op specifieke bij het managen van de coronacrisis relevante opgaven:

- De werkgroep 'continuïteit van dienstverlening', die zich richt op het borgen van kritische processen (belangrijke gemeentelijke taken die kwetsbaar kunnen zijn als bijvoorbeeld een groot deel van het personeel ziek uitvalt).
- De werkgroep 'Oss als werkgever', om te kijken naar de praktische doorvertaling van de crisis voor de gemeentelijke organisatie (o.a. noodzakelijke aanpassingen in personeelsinzet en bedrijfsvoering, bijvoorbeeld IT voor thuiswerken).
- De werkgroep 'verbinding samenleving', haalt op wat er gebeurt en leeft in de samenleving in Oss.
- De werkgroep 'zorg en welzijn', gericht op het monitoren en waar nodig ondersteunen van het hele veld van zorg en welzijn.

Daar zijn gedurende de crisis de volgende werkgroepen aan toegevoegd:

- De werkgroep 'economie', ook wel aangeduid als het Corona Team Economie, dat de communicatie met ondernemers coördineerde.
- Het team 'maatschappelijke instellingen', met name gericht op sport en cultuur en de impact van de crisis op deze instellingen en te nemen acties.

In het begin van de coronacrisis was het communiceren en uitvoeren van de besluiten van de Veiligheidsregio het belangrijkste punt van aandacht. Kort daarna is vervolgens het denken begonnen over de te nemen steunmaatregelen, onder meer blijkend uit de ideeën hierover in de raadsbrief van 18 maart 2020.

Coronateam Economie

In een Raadsbrief d.d. 18 maart 2020 laat het college weten dat een coronateam economie (CTE) ingesteld met de volgende taken[9]:

- Inventariseren van gevolgen coronavirus voor ondernemers.
- Inzichtelijk maken van steunmaatregelen voor ondernemers.
- Bundelen en doorzetten van inkomende informatie en ondernemersvragen binnen en buiten de gemeentelijke organisatie.
- Verkenning aanvullende gemeentelijke steunmaatregelen van de gemeente.
- Lobby en eventueel aanpassen economisch beleid.
- Afstemmen met medeoverheden en andere instanties.

Werken vanuit duidelijke uitgangspunten

In een vroeg stadium van de coronacrisis hebben het Directieteam en het college zich gebogen over de vraag wat bij de te nemen steunmaatregelen het uitgangspunt zou moeten zijn. Er zijn toen zes criteria geformuleerd die gedurende de hele corona-periode als uitgangspunt hebben gegolden bij het nemen van maatregelen:

[9] Gemeente Oss, raadsinformatiebrief met onderwerp '*Coronavirus en gevolgen voor onze ondernemers*', 18 maart 2020.

1. We geven inkomenssteun aan mensen die dat nodig hebben, geen omzetsteun aan bedrijven of sectoren.
2. Helpen verdienen is beter dan helpen besparen.
3. Op naar werk.
4. We investeren in samenleven.
5. We investeren in zorgcontinuïteit.
6. We zijn en blijven een gezonde organisatie.

Deze uitgangspunten zijn later vastgelegd in de met de raad besproken opinienota COVID-19 (zie hierna in hoofdstuk 3), die besproken is met de raad in juni 2020. Door gesprekspartners, zowel bestuurlijk als ambtelijk, is aangegeven dat het werken vanuit duidelijke uitgangspunten 'rust heeft gebracht'. Het was duidelijk waarom de gemeente bepaalde initiatieven wel zou kunnen en willen steunen en andere initiatieven of vragen zou moeten afwijzen. Het voorkwam dat bij elke afzonderlijke vraag om ondersteuning van de gemeente door de gemeente 'vanaf nul' moest worden nagedacht over de te hanteren uitgangspunten en beoordelingscriteria.

Verzoeken om steun of hulp of ruimte kwamen niet alleen van buiten de gemeentelijke organisatie, maar ook van binnen. Een voorbeeld is dat de medewerker die de gemeentelijke leningen aan maatschappelijke organisaties beheert, is gekomen met het voorstel om rente en aflossing een jaar door te schuiven.

2.2 De eerste corona (steun-)maatregelen

Op 18 maart 2020 heeft de gemeente Oss een mailing gestuurd aan alle Osse ondernemers met als doel:

- Ondernemers te verwijzen naar de beschikbare bronnen met informatie over ondersteuningsmaatregelen;
- Ondernemers te informeren over een centraal loket waar ze knelpunten en hulpvragen kunnen doorgeven.

De maatregelen die Oss in deze fase neemt, zijn vooral faciliterend van aard en/of gericht op het versterken van de liquiditeitspositie van bedrijven en instellingen.

Raads informatiebrief 18 maart

Op 18 maart wordt een raadsinformatiebrief 'Coronavirus en gevolgen voor onze ondernemers' aangeboden aan de raad. De wethouder Economie geeft aan dat er een mailing is uitgegaan per deze datum aan alle Osse ondernemersverenigingen, met twee doelen:

- Het doorsturen van ondernemers naar websites met de meest actuele informatie over ondersteuningsmaatregelen.
- Het bieden van een centraal loket via ondernemerszaken@oss.nl.

Aangegeven wordt dat er een eerste inventarisatie van door ondernemers ervaren problemen heeft plaatsgevonden in de voorgaande week. Hieruit blijkt dat veel ondernemers al geraakt worden door de coronacrisis. Met name gaat het om:

- Liquiditeitsproblemen (kosten lopen door en inkomsten zijn soms fors minder).
- Problemen met afzet en/of aanvoer van grondstoffen.
- Een lagere bezettingsgraad, onder meer voor restaurants, hotels en andere recreatieve bedrijven (vanwege de nationale lockdown zijn deze vanaf 15 maart helemaal gesloten).

In de raadsinformatiebrief wordt een overzicht gegeven van wat reeds in gang is gezet om de door bedrijven en ondernemers ervaren problemen te monitoren en welke maatregelen genomen of in gang gezet zijn om de gevolgen te beperken. Er wordt onder meer verwezen naar de campagne 'Ik koop lokaal, bij een winkelier van hier'. Het centrummanagement van Oss is verder actief bij het stimuleren van thuisbezorg-activiteiten door horeca-ondernemers die geen bezoekers meer mogen ontvangen. Verder is aangegeven dat er een concreet aanbod is van Talentencampus Oss om te bemiddelen tussen bedrijven die, mede vanwege corona, een tijdelijk overschot hebben aan medewerkers en bedrijven die nog op zoek zijn naar medewerkers.

Besluiten B&W-overleg 24 maart

De eerste maatregel van financiële aard is een parafenbesluit van 19 maart 2020 over betaaltermijnen facturen[10]. Het bestuur van de Belastingsamenwerking Oost-Brabant (die namens onder andere de gemeente Oss de inning verzorgt van de gemeentelijke belastingen en heffingen) heeft in overleg met de gemeente Oss maatregelen aangekondigd om inwoners en bedrijven financieel te ontlasten tijdens de coronacrisis. Het besluit is om voor alle openstaande bedragen uitstel van betaling te geven tot 31 mei en om gedurende twee maanden geen nieuwe aanslagbiljetten, aanmaningen en dwangbevelen uit te sturen.

Andere maatregelen waartoe het college van B&W tegelijkertijd besluit zijn:

- Bekrachtiging Corona-parafenbesluit 19 maart over betaaltermijnen van facturen
  - Voor alle facturen die op dat moment door de gemeente Oss al verzonden zijn aan bedrijven, inwoners, verenigingen, instellingen en maatschappelijke organisaties geldt een uitstel van betaling tot 31 mei 2020.
  - Voor nieuwe facturen die de komende tijd verzonden worden, geldt een betalingstermijn van 90 dagen.
  - Daarnaast zal de gemeente Oss er alles aan doen om facturen die zij van bedrijven ontvangt zo snel mogelijk te betalen.
- Bekrachtiging parafenbesluit 'Gratis parkeren en tijdelijk stoppen fiscale handhaving en handhaving fietsverbod voetgangersgebied Oss'

[10] Zie Gemeente Oss, *Besluitenlijst vergadering van burgemeester en wethouders*, 24 maart 2020.

  - Opgemerkt wordt dat vanwege het corona-virus er een sterke terugloop is van het aantal mensen dat de binnenstad bezoekt. Mensen zijn bovendien bang om parkeerautomaten aan te raken vanwege verspreiding van het virus via de beeldschermen. Het college wil daarom de ondernemers in de binnenstad een steuntje in de rug geven.
  - Besloten wordt om het parafenbesluit van 19 maart 2020 over het tijdelijk stoppen met de fiscale handhaving en handhaving van het fietsverbod in het voetgangersgebied in Oss te bekrachtigen.
- Corona-rondvraagbesluit over de weekmarkten in Oss. Met name wordt besloten dat deze wel doorgang kunnen blijven vinden, maar dan in de vorm van versmarkten. Besloten wordt dat er geen non-foodkramen zijn toegestaan en dat kramen waar ter plekke eten wordt genuttigd ook niet zijn toegestaan. Verder wordt geadviseerd om contactloos te betalen. Onder deze voorwaarden acht de gemeente het verantwoord om de markten, in aangepaste vorm dus, door te laten gaan zodat in ieder geval een deel van de marktkooplieden hun activiteiten kunnen voortzetten.
- Corona-rondvraagbesluit over de bevoorrading van supermarkten. Besloten wordt om de bevoorradingstijden van supermarkten uit te breiden tot tussen 5 en 23 uur. Door deze maatregel zijn supermarkten beter in staat om voor de doelgroep van oudere inwoners een rustig winkeluur te organiseren.

In het B&W-overleg van 24 maart wordt ook besloten om enkele binnensportaccommodaties open te stellen voor de opvang van kinderen van een ouder met een vitaal beroep. Dit besluit valt buiten de primaire focus van het voorliggende onderzoek, dat zoals is aangegeven in paragraaf 1.2 is gericht op corona-steunmaatregelen.

Het tijdelijk stoppen van fiscale handhaving, oftewel het toestaan van gratis parkeren, per 24 maart 2020 heeft betrekking op:
- Open staan van slagbomen op het parkeerterrein Jurgensplein. Daarmee kunnen gebruikers het terrein gewoon gebruiken zonder te betalen.
- Het openlucht parkeerdek Oostwal-Oost is open. Het overdekte deel is dicht.
- Parkeergarage Bergoss gaat dicht. Er kunnen nog wel auto's uit.
- Parkeergarage Bergoss gaat vanaf zaterdag helemaal dicht voor bezoekers. Alleen abonnementhouders mogen er dan nog in. Abonnementhouders hebben altijd toegang op basis van hun abonnement. Die moeten wel betalen als ze langer blijven.
- Vergunninghouders zijn in principe niet meer gebonden aan hun zone. De gemeente maaktwel een uitzondering voor het Bergkwartier, de Goudmijnstraat en Ravenstein. Dit zijn geen gebieden met betaald parkeren, daar is alleen het zogenoemde 'vergunningparkeren'. Deze terreinen vallen buiten dus buiten de regeling.

3 Overzicht van genomen corona-steunmaatregelen

3.1 Tijdlijn: van crisis naar 'herpakken' naar uitwerken van een herstelagenda

Na 19 maart worden in Oss nog een aantal besluiten genomen die wel financiële consequenties hebben voor de gemeente. Het gaat dan bijvoorbeeld om het tijdelijk stoppen van de fiscale handhaving in het centrum (waardoor gratis kon worden geparkeerd), doorbetalen van aanbieders WMO-zorg en het doorbetalen van subsidies voor evenementen die niet kunnen plaatsvinden.

Ten behoeve van het raadsdebat op 4 juni heeft het college een 'Opinienota voor COVID-19 debat' opgesteld. Deze nota is tot stand gekomen op basis van de benadering die het gemeentelijk apparaat normaal hanteert bij het opstellen van de kaderbrief. In de nota worden alle beleidsterreinen langsgelopen en worden de gevolgen van de coronacrisis geïnventariseerd. Per beleidsterrein worden de gevolgen van de crisis in kaart gebracht en worden beleidsopties geschetst, op basis van een aantal algemene beleidsuitgangspunten. In de nota benoemt het college zeven fundamentele uitgangspunten bij het bepalen hoe om te gaan met alle vragen en dilemma's als gevolg van corona:

1. Algemeen belang voorop;
2. Richtlijnen en uitgangspunten als houvast;
3. Kwetsbaren beschermen en ondersteunen;
4. Profielversterkend steunen;
5. De samenleving heeft voorrang;
6. Stabiele partner;
7. Mentaal leiderschap.

Bij het maken van keuzen om al dan niet ondersteuning te bieden zijn voor het college de volgende criteria onderscheidend:

1. We geven inkomensondersteuning aan mensen die dat nodig hebben, geen omzetsteun aan bedrijven of sectoren;
2. Helpen verdienen is beter dan helpen besparen;
3. Op naar werk;
4. We investeren in samenleven.
5. We investeren in zorgcontinuïteit;
6. We zijn en blijven een financieel gezonde organisatie.

De gemeente Oss heeft deze criteria vanaf het moment van formuleren en vastleggen in de opinienota COVID-19 tot heden gehandhaafd.

BEA

Debat over opinienota COVID-19

De Opinienota voor COVID-19 is in een debat besproken. In die bespreking heeft de raad feitelijk zijn zegen gegeven aan het gevoerde beleid. Er was debat, en er leefde de vraag of de gemeente wel genoeg had gedaan, waarbij de elke partij eigen prioriteiten stelde (kwetsbare bevolkingsgroepen, de cultuursector, het verenigingsleven, de zelfstandigen). Maar er was geen discussie over de vraag of het college in de eerste weken van de crisis de goede dingen had gedaan.

Raadsbreed leefde de overtuiging dat de gemeente zich zou moeten inzetten voor kwetsbare inwoners en ook voor (met name mkb) bedrijven en cultuur en sport, zo bleek uit onder meer de raadsvergadering van 4 juni 2020. Deze gevoelens spreken ook uit de moties die zijn ingediend en aangenomen toen de raad weer het normale vergaderpatroon oppakte. Een motie om in coronatijd niet te bezuinigen en in plaats daarvan in te teren op de algemene reserve is unaniem aangenomen.

Opstellen COVID-19 nota

Na 4 juni is de normale gang van zaken opgepakt. Het college heeft toen de COVID-19 nota gepresenteerd.

Die systematische aanpak is ook terug te vinden in de organisatorische benadering van de crisis. Er is in Oss een ondersteunende structuur opgezet om de crisis te managen. Daarbij is veel aandacht besteed aan het goed informeren van burgers en gemeenteraad. Met enige regelmaat zijn nieuwsbrieven gepubliceerd met corona-gerelateerd nieuws uit alle gemeentelijke organisatieonderdelen. Op de dag van de ondernemer hebben de burgemeester en een wethouder samen een filmpje opgenomen om de ondernemers een hart onder de riem te steken.

De gemeenteraad kwam sindsdien ook weer fysiek bijeen, waarbij aangetekend dat inmiddels vanwege de tweede lockdown van oktober 2020 tot heden weer is gekozen voor online-vergaderingen. De gemeenteraadsleden van Oss hebben in principe een uitgesproken voorkeur voor fysiek vergaderen.

Per saldo heeft de periode van ‘echt’ crisismanagement in Oss heel kort geduurd. In die periode is gedaan wat gedaan moest worden. Ook in deze periode van crisismanagement heeft de gemeente oog proberen te houden voor alle relevante invalshoeken, waarbij deze uiteindelijk zijn vastgelegd in de COVID-19 nota.

Over het algemeen is de raad tevreden over de manier waarop burgemeester en wethouders gedurende de crisis zijn opgetreden. Dat blijkt ook uit de moties die zijn ingediend. Dat zijn vooral moties waarbij met het college wordt meegedacht over de optimale invulling van het maatregelenpakket van de gemeente. Daarbij speelt vooral dat de raad, via het fractievoorzittersoverleg en via de nieuwsbrieven steeds geïnformeerd is.

Periodieke enquête onder ondernemers

De gemeente Oss heeft geïnvesteerd in de informatievoorziening aan de raad en aan inwoners en ondernemers in de gemeente. Dit heeft onder meer vorm gekregen door middel van periodiek uitgevoerde ondernemersenquêtes[11]. In mei, juni en september 2020 heeft de gemeente een enquête laten uitvoeren onder ondernemers in de gemeente, waarbij gevraagd wordt op de volgende thema's:

- Zorgen die leven bij ondernemers over de coronacrisis en de gevolgen daarvan.
- Verwachte financiële problemen voor het bedrijfsleven.
- Aanvragen steunmaatregelen.
- Invloed van Covid-19 op bedrijf en bedrijfsvoering.
- Naleving van de RIVM-richtlijnen.

Het beeld op basis van de derde meting is dat circa 45 procent van de ondernemers die deel hebben genomen aan de enquête gebruik maken van één of meer steunregelingen. Daarbij wordt het meest gebruik gemaakt van de landelijk getroffen steunmaatregelen, zoals met name NOW, Tegemoetkoming vaste lasten (TVL) en de TOZO-regeling:

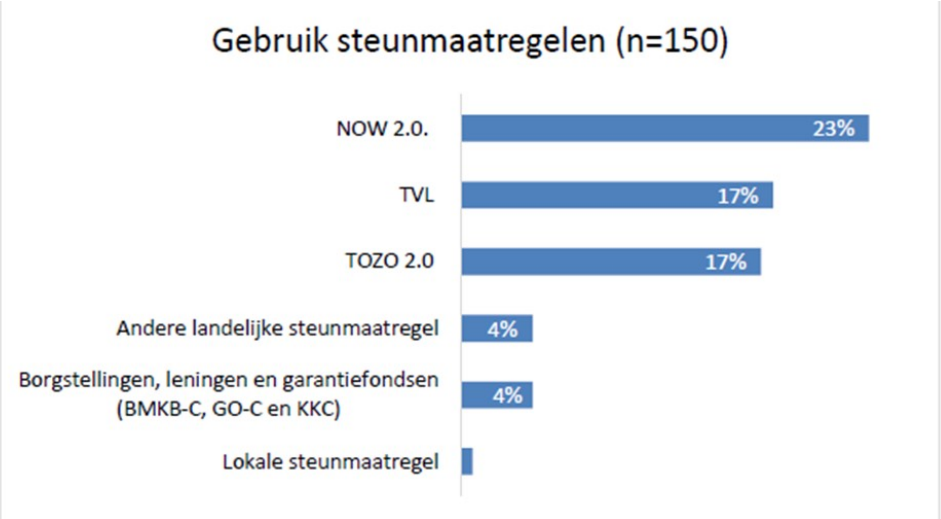

Slechts één ondernemer geeft aan gebruik te maken van lokale steunmaatregelen. Dit beeld sluit aan bij het gegeven dat de gemeente Oss er voor heeft gekozen om niet het accent te leggen op financiële steunmaatregelen voor ondernemers.

3.2 Aantal corona-steunmaatregelen met uitsplitsing naar categorie

De gemeente Oss heeft in de loop van 2020 in ieder geval 36 besluiten genomen die te kenmerken zijn als steunmaatregelen in verband met de coronacrisis. Daarvan betreffen

[11] Zie bijvoorbeeld Gemeente Oss, *Ondernemersenquête Corona-3, derde meting: resultaten van peiling 28 september t/m 5 oktober 2020*, oktober 2020.

31 collegebesluiten en de overige 5 maatregelen zijn door de raad goedgekeurd via een raadsbesluit.

Bij de steun- en compensatiemaatregelen kan onderscheid worden gemaakt in:
- Faciliteiten (ruimte maken voor economische activiteiten en voor de burgers van de stad in een 1,5 m-samenleving).
- Liquiditeitssteun (leningen, uitstel van betaling voor afnemers, versnelde betaling voor leveranciers etc.).
- Financiële steun (giften, kwijtschelding e.d.).

Daarnaast kan onderscheid worden gemaakt naar de doelgroep waarop de maatregel is gericht:
- Generiek: steun voor ondernemers ongeacht de sector waarin ze werken;
- Sector: steun voor ondernemers in specifieke sectoren;
- Afnemers/leveranciers: steun voor afnemers en/of leveranciers van de gemeente;
- Burgers: steun voor inwoners of instellingen zonder winstoogmerk die burgers ondersteunen.

In navolgende tabel zijn de steunmaatregelen van de gemeente Oss weergegeven op chronologische volgorde. Als datum is genomen de datum van het collegebesluit. Als een dergelijk besluit er niet is, is de datum genomen van de raadsinformatiebrief waarin de maatregel voor de eerste keer is genoemd.

Besluit

B Burgemeestersbesluit
C Collegebesluit
RB Raadsbesluit

Steuncategorieën

F Faciliterende maatregel
L Liquiditeitsondersteuning
G Financiële maatregel
O Overige hulp

Doelgroepcategorieën

G Generiek
S Sector
L/A Leveranciers/afnemers
B Burgers

Nr.	Datum 2020	Corona-steunmaatregel van de gemeente Oss	Bron	Steun	Doel groep
1.	18-3	Instellen van een Corona Team Economie	RB	F	G
2.	18-3	Uitstel van betaling gemeentelijke belastingen (in principe besluit van regionaal samenwerkings-verband BSOBN maar bekrachtigd door college)	RB	L	G
3.	24-3	Bekrachtiging Corona parafenbesluit tijdelijk stoppen fiscale handhaving (i.c. invoeren van gratis parkeren)	C	G	G
	24-3	Bekrachtiging Corona parafenbesluit handhaving fietsverbod voetgangersgebied Oss	C	F	G
4.	24-3	Corona Rondvraagbesluit - Bevoorradingstijden supermarkten	C	F	S
5.	24-3	Invordering dwangsommen in corona-tijd	C	L	G
6.	24-3	Voor alle facturen die door de gemeente Oss al verzonden zijn aan bedrijven, inwoners, verenigingen, instellingen en maatschappelijke organisaties geldt een uitstel van betaling tot 31 mei 2020. Voor nieuwe facturen die de komende tijd verzonden worden, geldt een betalingstermijn van 90 dagen	C	L	G
7.	24-3	De weekmarkten in Oss tot nader order (vooralsnog tot 1 juni 2020) omzetten naar versmarkten	C	F	S
8.	26-3	De gemeente doet er alles aan om leveranciers zo snel mogelijk te betalen, in ieder geval binnen 15 dagen	C	L	L/A
9.	27-3	Opvang van kwetsbare kinderen en jongeren	RB		B
10.	31-3	Corona- maatregelen doorbetaling Wmo dienst-verlening voor Zorg in Natura(ZIN) en Persoons-gebonden Budget (Pgb) Wmo en Jeugd	C	G	S
11.	31-3	Bekrachtiging Corona parafenbesluit De Voed-selbank Oss	C	F	I
12.	31-3	Tijdelijke opvang COVID-19 patiënten Verdistraat 89	C	?	B
13.	1-4	Subsidies evenementen blijven staan	RB	G	S
14.	17-4	Ondersteuning maatschappelijke organisaties	RB	L-F	S
15.	21-4	Bekrachtiging Parafenbesluit - Coronamaatrege-len- Bedrijfsafval: invoeren betalen per lediging	C	G	G
16.	21-4	Rondvraagbesluit -coronamaatregelen- Verzoek	C	F	I

		drive-thru Loomansalades			
17.	21-4	Rondvraagbesluit Corona maatregelen - Drive-in mr. Long	C	F	I
18.	12-5	Betalen 4e kwartaal kringloopbedrijf in mei 2020	C	L	I
19.	12-5	Uitstel rente en aflossing voor maatschappelijke organisaties	C	L	G
20.	12-5	Verlenging betalingstermijn voor rekeningen van de gemeente Oss	C	L	G
21.	19-5	Bekrachtiging Corona parafenbesluit Precariobelasting: geen heffing gedurende de coronamaatregelen	C	G	S
22.	19-5	Verruiming terrassen 1,5 m afstand	C	F	S
23.	mei	Opinienota COVID-19 gepubliceerd			
24.	2-6	Tijdelijke verruiming van gebruiksperiode van de bestaande kermisstandplaatsen voor seizoenverkoop gedurende de periode juni t/m augustus 2020 en indien nodig met maatwerk extra tijdelijke seizoenstandplaatsen benoemen.	C	F	S
25.	14-7	Verstrekking geldlening Stichting Cultureel Centrum De Hoeve te Lith (€ 15.000 o.b.v. 15-jarige lineaire aflossing) voor oplossing liquiditeitsproblemen als gevolg van omzetdaling door corona en coronamaatregelen.	C	L	S
26.	18-8	Besluit instemming met lokale uitvoering van landelijke compensatieregeling eigen bijdrage kinderopvang. Ouders die geen gebruik konden maken van de gesubsidieerde peuteropvang en VVE in de periode dat die gesloten was door Corona (16 maart tot en met 7 juni), krijgen de eigen bijdrage terug die zij over deze periode hebben betaald. Zij ontvangen de compensatie via de eigen kinderopvangorganisatie.	C	G/F	S
27.	8-9	Kwijtschelden huurkosten amateurorganisaties sport en cultuur en mogelijkheid van kortlopend krediet bij liquiditeitsproblemen	C	G	S
28.	15-9	Bekrachtiging rondvraagbesluit verruiming gebruiksperiode voor seizoenstandplaatsen als tijdelijke coronamaatregel	C	F	S
29.	15-9	Financiering leerlingenvervoer tijdens Coronacrisis 16 maart tot 1 juni 2020	C	G	S
30.	22-9	Verlenging verruiming terrassen i.v.m. COVID-19	C	F	S

		maatregelen			
31.	13-10	Reserveren Tozo-uitvoeringsmiddelen voor gevolgen COVID-19 op bijstandspopulatie	C	O	B
32.	27-10	Corona-maatregel Opstarten invorderingen	C	O	G
33.	27-10	Rondvraagbesluit COVID-19 maatregel Tijdelijke verkoop aan particulieren bij food-groothandel gedogen	C	F	S
34.	27-10	Precariobelasting voor terrassen en uitstallingen voor het gehele jaar 2020 niet te innen	C	G	G
35.	3-11	Opstellen subsidiekader voor subsidieverstrekking vrijwilligersorganisaties 2021. Voor 2021 aangevraagde subsidies door vrijwilligersorganisaties boven € 5.000 niet direct vaststellen maar eerst te verlenen en op basis van een afrekening vast te stellen.	C	F/G	S
36.	15-12	Compensatieregeling voor wijk- en dorpshuizen als gevolg van COVID-19, gericht op compensatie van exploitatietekorten van wijk- en dorpshuizen voor de periode van 16 maart tot 31 december 2020 en deze zoveel mogelijk te dekken uit te ontvangen en nog aan te vragen compensatiegelden van het Rijk voor de geleden schade door COVID-19 op het gebied van wijk- en dorpshuizen.	C	F	S

4 Informatiepositie en rol van de gemeenteraad

4.1 Betrokkenheid van de raad op sleutelmomenten en breder

Geen politiek onderwerp

Tussen de gemeenteraadsfracties is direct bij aanvang van de coronacrisis de afspraak gemaakt dat over dit onderwerp geen politiek bedreven zou worden. Er was een breed gevoel van urgentie en de indruk heerste dat het een onderwerp was met weinig politieke tegenstellingen.

Van fysiek naar digitaal overleg

In de eerste weken waren fysieke raadsvergaderingen in verband met de RIVM-richtlijnen moeilijk te organiseren. Het college van B&W heeft toen een wekelijks overleg met de fractievoorzitters opgezet waar de eerste tijd alle spoedeisende zaken werden afgekaart. De raad is achteraf nooit teruggekomen op besluiten die in de eerste weken zijn genomen (zoals het gedurende enige tijd niet heffen van precariobelasting). In het algemeen was de mening dat het college de raad steeds goed had geïnformeerd en dat het college de juiste besluiten had genomen.

Intussen bemoeilijkt de coronacrisis het functioneren van de gemeentelijke democratie. Op 5 maart is nog een reguliere vergadering gehouden van de gemeenteraad. Daarna stonden de geldende regels het functioneren van de gemeenteraad in de weg. Fysieke vergaderingen waren een vereiste voor het nemen van rechtsgeldige besluiten, maar fysieke vergaderingen waren onmogelijk binnen de noodverordeningen van de Veiligheidsregio. Dit probleem is opgelost met de spoedwet digitale besluitvorming die op 7 april door de Eerste Kamer is aangenomen.

De gemeenteraad die voor 9 april was gepland, heeft digitaal plaatsgevonden op 16 april. Behalve bij de opening van de vergadering is het onderwerp “corona” in deze vergadering niet aan de orde gekomen.

Debat over ‘Opinienota’

Op 4 juni heeft er een raadsdebat plaatsgevonden aan de hand van een door het college van B&W opgestelde ‘Opinienota voor COVID-19 debat’. Zoals hiervoor in hoofdstuk 3 toegelicht, is er discussie gevoerd door de raad over onder meer de uitgangspunten van het Corona-(steun)beleid en de te hanteren criteria bij het door het college van B&W te maken keuzes bij al dan niet te bieden ondersteuning aan inwoners, ondernemers en maatschappelijke instellingen.

4.2 Beeld van raadsleden over hun rol en betrokkenheid

Op 11 februari 2021 is een informele sessie gehouden met raadsleden over de wijze waarop zij gedurende de afgelopen maanden geïnformeerd zijn over en betrokken bij besluitvorming en of zij, onder meer door een adequate informatievoorziening, voldoende in

positie gebracht zijn om hun kaderstellende en controlerende rol goed te vervullen. Navolgend beeld van hoe raadsleden aankijken tegen hun betrokkenheid bij de besluitvorming over corona-steunmaatregelen is mede op deze sessie gebaseerd en op in een eerder stadium van het onderzoek aan alle raadsfracties voorgelegde vragen hierover.

Deze via e-mail voorgelegde vragen luidden als volgt:

a. Heeft u als raadslid of als raadsfractie sinds 1 maart 2020 zelf initiatieven genomen voor één of meer corona-steunmaatregelen, zo ja welke en waren deze initiatieven succesvol?
b. Bent u sinds 1 maart 2020 benaderd door instellingen, bedrijven, zzp'ers of inwoners om bepaalde corona-steunmaatregelen?
c. Kunt u aangeven waar u, terugkijkend, tevreden over bent wat betreft de inhoudelijke invulling van het pakket corona-steunmaatregelen in uw gemeente en wat betreft uw betrokkenheid bij de besluitvorming daarover? En waar bent u minder tevreden over?

Navolgend een **bloemlezing** van de ontvangen respons, met als eerste een beeld van de mate waarin fracties zelf initiatieven hebben ondernomen:

Heeft u als raadslid of als raadsfractie sinds 1 maart 2020 zelf initiatieven genomen voor één of meer corona-steunmaatregelen, zo ja welke en waren deze initiatieven succesvol?
• Onze fractie heeft op 11 oktober 2020 artikel 41-vragen gesteld over communicatie van coronarichtlijnen en de daarin volgens de fractie aanwezige onduidelijkheden. • Wij zijn regelmatig benaderd door bezorgde inwoners. In het begin van de crises ging dit om maaltijden die door Brabant Zorg niet meer bezorgd werden. De restaurants in verzorgingshuizen waren niet meer toegankelijk voor derden (denk aan ouderen in aanleunwoningen). Wij hebben hierover contact gehad met de desbetreffende wethouder. We hebben aangegeven dat er veel onduidelijkheid is voor betrokkenen en dat zij niet weten waar ze moeten zijn voor vragen en ondersteuning. Op ons verzoek is er een folder met informatie verspreid in de wijken en bij de senioren woningen waarin vermeld stond hoe op een andere manier betrokkenen maaltijden kunnen bestellen en of aanvragen. • Ook is er regelmatig contact geweest met de zorginstellingen om signalen door te geven vanuit betrokkenen. Helaas vonden wij de betrokkenheid van de zorgorganisatie minder. • Veel betrokkenen vinden dat ze slecht geïnformeerd worden en zeker niet betrokken bij de besluitvorming. • In september hebben we regelmatig contact gehad met de cliëntencommissie van de verzorgingshuizen. • De verstrekking van maaltijden voor senioren die niet direct in de zorg zitten blijft een lastig probleem. • Daarnaast zijn we benaderd door vrijwilligers over het informeren van vrijwilligers in

verzorgingshuizen over corona besmettingen en voorzorgsmaatregelen. • Vrijwilligers voelen zich niet gehoord en niet gesteund door de organisatie. • We hebben dit doorgegeven aan de wethouder en aan de cliëntenraad. • Een fractie geeft aan zelf geen initiatieven genomen. De lokale maatregelen die zijn genomen, worden geïnitieerd door het college. Wij hebben daarin onze controlerende rol gepakt als fractie. Wel hebben wij contact gehad met onze landelijke fractie, bijvoorbeeld over de SBI-code discussie (welke sectoren wel en welke niet onder bepaalde corona-steunmaatregelen vallen)

Fracties geven ook diverse voorbeelden van maatschappelijke instellingen, ondernemingen en inwoners die contact zochten vanwege corona:

Bent u sinds 1 maart 2020 benaderd door instellingen, bedrijven, zzp'ers of inwoners om bepaalde corona-steunmaatregelen?
• Ja zoals hierboven beschreven met name om de maaltijdverzorging voor senioren. We hebben als Raad gezamenlijk mondkapjes ingekocht (1500) en die hebben we bij de voedselbank en huis van de wijk bezorgd. • Daar hebben we begrepen dat er een goede ondersteuning is van de gemeente. • Er zijn op veel plekken mondkapjes beschikbaar , o.a. sociale wijkteams, buurthuizen, huisartsen. • Met name bij huisartsen zijn mantelzorgpakketten beschikbaar. • Ja, wij hebben deze mensen doorgestuurd naar de gemeente.

Tot slot is er een eerste beeld van de tevredenheid over de inhoudelijke vulling van het pakket en de betrokkenheid bij de besluitvorming over maatregelen:

Kunt u aangeven waar u, terugkijkend, tevreden over bent wat betreft de inhoudelijke invulling van het pakket corona-steunmaatregelen in uw gemeente en wat betreft uw betrokkenheid bij de besluitvorming daarover? En waar bent u minder tevreden over?
• Wij denken dat er zeker snel gehandeld is met verstrekking van beschermingsmiddelen. • We vinden dat de communicatie niet helder en duidelijk is. • Er is nog steeds een grote groep inwoners die niet digitaal vaardig zijn. Daardoor zijn zij niet op de hoogte van nieuwe afspraken en maatregelen (zie art 41 vragen). • Er zijn diverse maatregelen genomen om ondernemers te ontzien of mogelijkheden te bieden om zo goed als kan in bedrijf te blijven. Denk daarbij bijvoorbeeld aan de horeca in het Osse centrum of tijdelijke lastenverlichting voor ondernemers. Daar zijn wij inhoudelijk erg tevreden over. • Wij vonden het in het begin lastig om onze controlerende rol te pakken als fractie. Het college heeft in de beginperiode van de coronacrisis veel werk moeten verzetten waarbij we volledig geen inzicht konden krijgen wat er precies gaande was. In deze periode

hadden wij een zeker gevoel van machteloosheid. Hierop hebben wij de voorzitter en vicevoorzitter gesproken over dit gevoel. Dit is later weggenomen doordat er in praktische zin overleg was met de fractievoorzitters en dat we als fractie weer echt in gesprek konden met andere fracties en het college.

Beperkt aantal moties

De gemeenteraad in Oss heeft diverse moties ingediend op het terrein van corona en coronasteunmaatregelen. Diverse daarvan zijn ook aangenomen. Het betreft onder meer de volgende moties:

Aangenomen moties op het terrein van corona en corona-steunmaatregelen	
Datum	Toelichting inhoudelijke strekking
28 mei 2020, motie Heuvel	▪ In beeld brengen belangen horeca- en marktondernemers; ▪ Compromisvoorstel doen aan horeca- en marktondernemers; ▪ Als geen compromis wordt gesloten, raad in positie brengen om een besluit te nemen.
4 juni 2020, 'Juist niet bezuinigen in coronatijd'	• Corona aanwijzen als risico waarvoor de algemene reserve kan worden aangewend. • In kaart brengen financiële gevolgen voor maatschappelijke/culturele instellingen en (sport)verenigingen. • Aangeven waar extra ondersteuning wenselijke cq noodzakelijk is. ▪ Onttrekken daarvoor benodigde middelen aan de algemene reserve. • Daarna reserve weer op orde brengen conform de afgesproken norm.
4 juni 2020, 'lobby coronalasten buiten de begroting'	• Lobby te voeren voor toestemming om de coronalasten als incidenteel nadeel te beschouwen en buiten de systematiek van de gesloten huishouding van de jaarlijkse begroting te houden; • Lobby te voeren voor een financieringsmodel gedekt door bijvoorbeeld: ➢ Rijksbijdragen die naderhand niet via trap-op-trap-af leiden tot korting. ➢ Inzet van eigen reserves. ➢ Geldleningen tegen lage rente en trage aflossing.
4 juni 2020, 'scenario's steunpakket Oss'	• Zo goed mogelijk in kaart brengen van de incidentele en structurele gevolgen van de coronacrisis

	voor de gemeente Oss, van de omvang van de problematiek voor ondernemers, maatschappelijke en culturele instellingen en inwoners en van de mogelijkheden die de gemeente heeft om steunpakketten te bieden. • In kaart brengen welke financieringsmogelijkheden de gemeente voor deze steunpakketten heeft.
12 november 2020, 'Eenmalige COVID-19 gratificatie BOA's gemeente Oss	• Om waardering uit te spreken voor de inzet van de BOA's, die "in de frontlinie hebben gestaan", wordt het college verzocht voor het einde van 2020 een eenmalige bonus van € 300 netto uit te keren voor BOA's van de gemeente Oss.
17 december 2020, 'mondkapjes voor minima'	• Stoffen mondkapjes beschikbaar testellen voor en te verstrekken aan minima

Er zijn ook voorbeelden van moties die niet zijn aangenomen. Bijvoorbeeld een motie van 4 juni 2020 gericht op het oprichten van een coronasteunpunt.

Er zijn door de verschillende fracties in de gemeenteraad ook uiteenlopende vragen gesteld aan het college over de impact van de coronacrisis, hoe deze kan worden beïnvloed en wat de gemeente Oss doet om de gevolgen van de crisis zo goed mogelijk op te vangen. Onder meer de volgende vragen zijn gesteld:

Door raadsfracties gestelde vragen aan het college van B&W op het terrein van corona en corona-steunmaatregelen
GroenLinks vragen van 1 mei , beantwoord op 7 mei, in raad van 28 mei • Is er voldoende capaciteit bij de GGD voor bon- en contactonderzoek? • Wordt er opgeschaald? • Is daar genoeg geld voor?
GroenLinks vragen van 14 mei, beantwoord op 28 mei, in raad van 4 juni: • Hoe houdt de gemeente zicht op coronapreventie in verpleeghuizen in de gemeente? • Herkent u de kritiek van militairen op de coronapreventie in verpleeghuizen?
SP vragen in raad van 4 juni i.v.m. duidingsdebat corona • Wat zijn globaal de kosten van de coronacrisis voor de gemeente? • Welke van deze kosten worden vergoed door het Rijk? • Wie betaalt de Rijksmaatregelen?
CDA vragen in raad van 4 juni over liquiditeit bedrijven • Vragen over liquiditeit en de maatregelen waarmee de gemeente aan die liquiditeit zou kunnen bijdragen.
D66 en GroenLinks vragen van 25/26 mei over terrassen en markten beantwoord op 28 mei in raad van 25 juni

• Vragen over de spanningen tussen markt en vergrote terrassen.
SP vragen of de ingang van de Sterrebosflat coronaproof is
GL vragen over bevoegdheden in COVID-19 crisis in raad van 24 september • Vragen of mondkapjes staatsrechtelijk wel kunnen worden voorgeschreven; • Vragen over bevoegdheden Veiligheidsregio en het gebrek van controle daarop van gemeenteraden.
PvdA vragen over het inclusief maken van de 1,5 m samenleving in de raad van 24 september
SP vragen over handhaving in raad van 24 september • De gemeente moet handhaven als de burgers zich niet aan de 1,5 m samenlevingsregels houden.
GL vragen over ventilatie van buurt en dorpscentra in raad van 24 september
D66 vragen over ventilatie van schoolgebouwen in raad van 24 september
SP heeft op 11 oktober 2020 vragen gesteld over de communicatie over de corona richtlijnen omdat volgens de fractie maatregelen soms onduidelijk zijn en dat op specifieke onderdelen extra informatie wenselijk is en op welke wijze door het college is gesproken met vertegenwoordigers uit de Osse gemeenschap, bijvoorbeeld vanuit de ondernemersverenigingen, over corona en de genomen corona-steunmaatregelen.
SP vragen over het organiseren van coronaproof verkiezingen in de raad van 17 december

Het college antwoord op de op 11 oktober 2020 door de SP-fractie gestelde vragen over hoe de Osse gemeenschap betrokken wordt bij de corona-aanpak in de breedste zin van het woord, als volgt: “Tot op heden hebben we over de corona-aanpak in de breedste zin niet apart gesproken in overlegsituaties met vertegenwoordigers uit de Osse gemeenschap. Wel zijn maatregelen en mogelijkheden toegelicht waar dat ter sprake kwam (bijvoorbeeld op basis van vragen of een overlegmoment dat zich hiervoor leende). En dat was op bijna alle overleggen die we hebben gevoerd. Bijvoorbeeld in onze reguliere overleggen intern en extern met vertegenwoordigers van ondernemers. Denk hierbij aan het centrummanagement, de besturen van de ondernemersverenigingen zoals TIBO, OIK en 30. Maar ook branche specifiek met vertegenwoordigers en leden van het logistiek platform Oss, de Vijfsterrenlogistiek en Pivot Park.”

Op de door de gemeente meegenomen maatschappelijke belangen in het besluitvormingsproces over corona-steunmaatregelen wordt hierna nader ingegaan in hoofdstuk 5.

5 Meegewogen belangen en risico's & gemaakte afwegingen

Onderdeel van het voorliggende onderzoek is om in beeld te brengen op basis waarvan afwegingen en beslissingen zijn genomen inzake corona-steunmaatregelen in de vier gemeenten waarop het onderzoek zich richt. Met name wordt in beeld gebracht:

- Of daarbij risico's zijn onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes.
- Of daarvoor passende maatregelen zijn getroffen.
- Welke belangen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen?

Deze aspecten worden navolgend in beeld gebracht.

5.1 Omgaan met (financiële) risico's

Uitwerking van scenario's

De gemeenteraad van Oss heeft in een motie die is aangenomen tijdens het Coronadebat op 4 juni 2020 de wens uitgesproken voor scenario-analyse waarin financiële gevolgen van de coronacrisis en mogelijke maatregelen ter ondersteuning van burgers, bedrijven en instellingen in kaart worden gebracht. Het college heeft de opdracht uitgevoerd en de analyse opgenomen in de programmabegroting 2021-2024. De gemeente heeft daartoe een onderzoek dat AEF heeft uitgevoerd in opdracht van de VNG doorvertaald naar de gemeente Oss. AEF onderscheidt in dit onderzoek twee scenario's:

- Best case-scenario: er komt geen tweede golf.
- Worst case-scenario: er komt een tweede golf met nieuwe lockdown voor twee maanden.

De door AEF benoemde top-10 financiële effecten ziet er voor Oss zo uit:

Extra kosten voor gemeente Oss, bedragen x € 1.000	**Scenario**	
	'best case'	'worst case'
extra (bijzondere) bijstand	1.800	3.000
minder inkomsten parkeren	1.200	1.600
minder inkomsten toeristenbelasting	750	1.100
ondersteuning SW-bedrijf	700	1.100
extra uitgaven sport	600	1.000
derving inkomsten retributies en leges	600	800
lagere precario- en reclamebelasting	400	600
extra uitgaven cultuurpodia	400	500
extra uitgaven schuldhulpverlening	200	400
ondersteuning WMO en Jeugdhulp	200	400
overige effecten samen	1.400	2.000
Totaal	**8.250**	**12.500**

Uit dit landelijke onderzoek bleken 42 relevante gevolgen van de coronacrisis.

Daarnaast heeft de gemeente Oss berekend welke bedragen er door het Rijk aan de gemeente beschikbaar zijn gesteld bij wijze van compensatie voor de coronakosten.

De gemeente Oss raamt op dat moment dat de steun van het Rijk € 19,760 miljoen bedraagt. Omdat in de begroting rekening wordt gehouden met een bedrag aan steun van € 16,285 miljoen, kan de gemeente Oss nog extra reserveringen aangaan ten bedrage van € 3,481 miljoen. Deze reserveringen zijn nodig omdat een aantal maatregelen nog concreet uitgewerkt moesten worden. Door het langer duren van de coronacrisis kan dit beeld inmiddels, wellicht aanzienlijk, gewijzigd zijn.

Risicobeheersing

Het belang dat de gemeenteraad hecht aan inzicht in en beheersing van de financiële gevolgen van de coronacrisis, is groot. Er is vanaf het begin tot heden blijvende aandacht voor dit thema. Wel is daarbij uitgesproken dat de gemeente Oss niet in de lead is om de ondernemers financieel door de crisis te helpen, bijvoorbeeld blijkend uit de volgende opmerking in een raadsinformatiebrief van 7 april 2020: “Financieel gezien hebben op dit moment vooral het rijk en de banken een rol om de ondernemers door deze crisis te helpen. Dat neemt niet weg dat wij als college nu al willen nadenken over de vraag hoe wij na de coronacrisis onze zwaarst getroffen sectoren, onze mkb-bedrijven en zelfstandig ondernemers kunnen ondersteunen om er weer boven op te komen.”[12]

In de prioriteitennota 2021-2024 heeft de gemeente per beleidsprogramma de vraag beantwoord: “wat zijn de effecten en dilemma’s door de COVID-19 crisis?” In de prioriteitennota heeft het college vanuit beleidsmatig oogpunt gekeken wat de mogelijke effecten (en risico’s) zijn voor het betreffende beleidsveld. In de prioriteitennota is het hoofdstuk ‘COVID-19: Financiële ondersteuningsmaatregelen en risico's’ een overzicht opgenomen van 34 risico’s die de gemeente loopt vanwege corona.

Daarnaast heeft het college in de programmabegroting 2021-2024 een samenvatting opgenomen van het landelijke onderzoek van AEF waaraan hiervoor is gerefereerd. Daarbij is ook een overzicht opgenomen van de 42 relevante gevolgen van de corona-crisis, aansluitend bij het AEF-onderzoek, waarmee een koppeling is gelegd tussen dit landelijke onderzoek en de specifieke Osse situatie.

De gemeente Oss heeft het risicomanagement met betrekking tot COVID-19 vormgegeven door de risico’s in beeld te brengen, regelmatig te actualiseren en te proberen deze te beheersen. Het risicomanagement heeft ook betrekking op relevante partners van de gemeente Oss, vanuit het perspectief hoe eventuele ontwikkelingen bij relevante partners de gemeente zou kunnen raken. In de bespreking met de raad over onder meer de opinienota COVID-19 en de prioriteitennota 2021-2024 en de programmabegroting 2021-2024 is er

[12] Gemeente Oss, raadsinformatiebrief met onderwerp ‘*Update Coronavirus en economische ontwikkelingen*’, 7 april 2020.

gesproken over het inzetten van de algemene reserves van de gemeente om risico's af te dekken. Het college kreeg hiervoor steun van de raad. Het vanaf het begin van de coronacrisis werken met duidelijke uitgangspunten, heeft ook geholpen bij het beheersen van risico's en het maken van keuzes. Deze uitgangspunten zijn met de raad besproken in het COVID-19 debat aan de hand van de betreffende opinienota en daarna nog eens bekrachtigd bij de bespreking van de prioriteitennota 2021-2024 en de programmabegroting 2021-2024.

Verder is er door het college, met steun van de raad, voor gekozen om niet extra te bezuinigen vanwege corona, maar juist te investeren.

5.2 Meegewogen belangen bij gemaakte beleidskeuzes

De gemeente Oss focust, ondanks het belang dat wordt gehecht aan de financiële gevolgen van de coronacrisis en de beheersing daarvan, zeker niet eenzijdig op de financiën. Er is daarnaast vanaf het begin van de coronacrisis tot heden veel aandacht voor de economische aspecten van de crisis, met name hoe ondernemers en bedrijfsleven worden geraakt, en voor de sociale en maatschappelijke effecten.

De inzet op ondernemers en bedrijfsleven klinkt door in de corona-steunmaatregelen, die met name op deze doelgroep gericht zijn. Daarnaast onderstreept de periodieke ondernemersenquête het belang dat de gemeente hecht aan inzicht in hoe ondernemers geraakt worden, als basis voor eventueel door de gemeente te nemen maatregelen. Wel is het college van B&W van Oss duidelijk over de (on-)mogelijkheden om als gemeente ondernemers te steunen die te maken hebben met soms grote omzetverliezen. In een raadsbrief van 7 april 2020 is het door de portefeuillehouder Economie als volgt geformuleerd:

- "Financieel gezien hebben op dit moment vooral het rijk en de banken een rol om de ondernemers door deze crisis te helpen. Dat neemt niet weg dat wij als college nu al willen nadenken over de vraag hoe wij na de coronacrisis onze zwaarst getroffen sectoren, onze mkb-bedrijven en zelfstandig ondernemers kunnen ondersteunen om er weer boven op te komen."

Er is daarnaast vanaf het begin van de crisis uitgebreid aandacht voor de meer sociale en maatschappelijke gevolgen van de coronacrisis. Ter illustratie: op 27 maart 2020 wordt door het college de tweede raadsinformatiebrief[13] verzonden aan de raad met als onderwerp 'gevolgen corona-virus sociaal domein'. De initiatieven die in deze raadsinformatiebrief worden toegelicht behoren niet tot de scope van het voorliggende onderzoek, in die zin dat het geen corona-steunmaatregelen zijn om de gevolgen van inkomstendaling als gevolg van corona voor inwoners, bedrijven, ondernemers en zzp'ers of instellingen en ver-

[13] College van B&W gemeente Oss, *Tweede raadsinformatiebrief gevolgen corona-virus sociaal domein*, 27 maart 2020.

enigingen te beperken. De raadsinformatiebrief gaat onder meer in op de gevolgen van corona op de volgende terreinen, en door de gemeente in samenspraak met derden genomen of op te zetten initiatieven waarbij de toelichting zich beperkt tot de maatschappelijke aanleiding, wat de gemeente voornemens is te doen in samenwerking met derden en denklijnen daaromtrent zonder dat eventuele financiële consequenties voor de gemeente uitgewerkt zijn:

- Zorg en welzijn.
- Jeugdhulp.
- Werk en Inkomen.
- Onderwijs en opvang.

Op het terrein van 'zorg en welzijn' is er onder meer aandacht voor het stimuleren van initiatieven waarbij inwoners elkaar helpen om de (psychische en sociale) problemen van corona op te vangen. De gemeente werkt daarbij samen met ONS welzijn, die deze activiteiten coördineert en vraag en aanbod bij elkaar brengt via het onderdeel Blink. Op het terrein van jeugdhulp is er aandacht voor mogelijk toenemende spanningen thuis (waarbij Veilig Thuis spil in het web is). Op het terrein van Werk en Inkomen is er aandacht voor onder meer schuldhulpverlening, waar extra toeloop van inwoners wordt verwacht, en bij 'Onderwijs en opvang' voor het blijven bieden van kinderopvang en (speciaal) onderwijs voor kinderen uit risicogezinnen.

De raadsinformatiebrieven 'gevolgen coronavirus sociaal domein' verschijnen met een hoge frequentie. Op 17 april is de vijfde raadsinformatiebrief over dit thema verzonden aan de raad.

De gemeente heeft ook aandacht voor de lastige positie van veel culturele instellingen en 'makers'. In een informatiebrief aan de raad van 1 april 2020 wordt bijvoorbeeld ingegaan op de stand van zaken bij de organisaties die vallen onder het programma 'Sport-Cultuur-Ontmoeten'. In deze brief wordt voor enkele professionele culturele instellingen, zoals Museum Jan Cunen, Cultuurpodium Groene Engel, Muzelinck, Theater De Lievekamp en de Bibliotheek, en enkele professionele sportorganisaties (zoals het Golfbad en het Sport Expertisecentrum) geïnventariseerd:

- Welke maatregelen (door de betreffende instelling) zijn getroffen als gevolg van de corona-richtlijnen en om de gevolgen van corona te beperken.
- Welke gevolgen deze maatregelen hebben voor de korte en langere termijn.
- Welke initiatieven er nog wel (kunnen) worden ondernomen.
- Of er urgente of concrete knelpunten zijn, zo ja welke dit dan zijn.

In de raadsinformatiebrief van 1 april 2020 is ook aangegeven dat er een ambtelijke werkgroep aan de slag gaat om te bezien welke oplossingen de gemeenten voor eventuele problemen van instellingen kan bieden, dat de gemeente informatie verzamelt en analyseert en waar mogelijk de voorkeur geeft aan generieke oplossingen.

Aangegeven is verder dat de gemeenten in Noordoost-Brabant onderling afgesproken hebben om zoveel als mogelijk één lijn te trekken richting gesubsidieerde instellingen op het terrein van cultuur, sport en verenigingsleven. Hierop is mondeling door de portefeuillehouder Economie en Cultuur dat er ook voor gekozen is om regionaal zoveel als mogelijk één lijn te trekken, om te voorkomen dat gemeenten worden uitgespeeld door instellingen die in meerdere gemeenten actief zijn.

Op 12 mei wordt in een raadsinformatiebrief ingegaan op de dan door het kabinet aangekondigde versoepelingen voor onder meer musea, podia en bibliotheken. Zij mogen weer open, zij het met beperkt aantal bezoekers en 'op basis van 1,5 meter'-bepalingen. In de raadsbrief wordt geïnventariseerd hoe de lokale instellingen inspelen op de afgekondigde versoepelingen.

Uitgangspunten & afwegingskader

Om alle uiteenlopende belangen tegen elkaar te kunnen afwegen en op het niveau van afzonderlijke maatregelen tot onderbouwd keuzes te komen, zijn door de gemeente Oss de volgende fundamentele uitgangspunten geformuleerd:

- Algemeen belang voorop.
- Richtlijnen en uitgangspunten als houvast.
- Kwetsbaren beschermen en ondersteunen.
- Profielversterkend steunen.
- De samenleving heeft voorrang.
- Stabiele partner.
- Mentaal leiderschap.

Deze uitgangspunten hebben naar de mening van bestuurlijke en ambtelijke betrokkenen goed gewerkt bij het op een consistente wijze maken van keuzes over eventuele steunmaatregelen. Het duidelijke afwegingskader "gaf rust" en zorgde ervoor dat ook eventuele afwijzingen van steunverzoeken goed konden worden gemotiveerd.

Aanvullend zijn de volgende uitgangspunten geformuleerd om te kunnen beoordelen welke rol de gemeente in de corona-crisis wil en kan spelen:

- Inkomenssteun voor mensen die dat nodig hebben maar geen omzetsteun aan bedrijven of sectoren.
- Helpen verdienen is beter dan directe financiële ondersteuning.
- Op weg naar werk.
- We investeren in samenleven.
- We investeren in zorgcontinuïteit.
- We zijn en blijven een gezonde organisatie.

Wat betreft inkomenssteun verwijst Oss naar bijstand en bijzonder bijstand en daarnaast de landelijke ondersteuningsregelingen. In de opinienota is aangegeven dat "het niet onze

rol is om individuele bedrijven te behoeden van de ondergang. Evenmin kunnen we hele sectoren financieel redden". De gemeente Oss is zich in de coronacrisis steeds bewust geweest van de beperkte (financiële) middelen die zij kan inzetten om de negatieve gevolgen van de coronacrisis voor burgers en ondernemers te beperken. Ook het tweede uitgangspunt ("helpen verdienen is beter dan directe financiële ondersteuning") zet een rem op de middelen die Oss inzet voor inkomenssteun en financiële ondersteuning van burgers en ondernemers.

Bijlage I: beschrijving corona-steunmaatregelen

1. Instellen van een Corona Team Economie	
Datum besluit	18-3-2020
Bronaanduiding	RIB Coronavirus en gevolgen voor onze ondernemers
Omschrijving	Het Corona Team Economie heeft de volgende taken: • Inventariseren gevolgen coronavirus voor ondernemers. • Inzichtelijk maken van steunmaatregelen en ondernemersloketten voor de ondernemers. • Doorzetten van ingekomen ondernemersvragen naar ondernemersloketten, lokale ondernemersverenigingen en/of brancheorganisaties. • Bundelen en analyseren van de ingekomen signalen en vragen bij ondernemers, die bij alle afdelingen van de gemeente binnenkomen; doorzetten van de informatie naar de Veiligheidsregio, de provincie Noord-Brabant (Brabantse impactmonitor), Rijk en werkgeversorganisaties. • Verkenning aanvullende steunmaatregelen van de gemeente, die de gevolgen van het coronavirus voor ondernemers kunnen verzachten. • Afstemming van medeoverheden, zoals regiogemeenten Meierijstad en ’s-Hertogenbosch en andere instanties.
Doelgroep	Generiek
Financiën	Geen impact op gemeentefinanciën
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via de RIB

2. Uitstel van betaling gemeentebelastingen en heffingen	
Datum besluit	18-3-2020
Bronaanduiding	RIB Coronavirus en gevolgen voor onze ondernemers
Omschrijving	Het bestuur van de Belastingsamenwerking Oost-Brabant heeft besloten tot en met 18 mei geen nieuwe aanslagbiljetten, aanmaningen en dwangbevelen te versturen. Voor alle openstaande bedragen wordt uitstel van betaling verstrekt tot 31 mei 2020. Mocht betaling ook dan nog problemen opleveren dan worden betalingsregelingen getroffen.
Doelgroep	Generiek
Financiën	Het gaat om uitstel, niet om afstel. Op langere termijn dus geen impact

	op de gemeentefinanciën indien uiteindelijk alsnog betaald wordt.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via de RIB

3. Gratis parkeren en tijdelijk stoppen fiscale handhaving en handhaving fietsverbod voetgangersgebied	
Datum besluit	24-3-2020
Bronaanduiding	Collegebesluit
Omschrijving	De maatregel komt erop neer dat fietsen in het voetgangersgebied wordt toegestaan en dat voor parkeren in de binnenstad niet meer hoeft te worden betaald. Deze maatregel verlaagt de drempel om te winkelen in de binnenstad.
Doelgroep	Generiek (voor alle ondernemers in de binnenstad)
Financiën	Het vrij parkeren in de binnenstad kost de gemeente per maand € 175.000.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is over de maatregel geïnformeerd via het collegebesluit.

4. Ruimere bevoorradingstijden supermarkten	
Datum besluit	24-3-2020
Bronaanduiding	Collegebesluit
Omschrijving	Het college verruimt tijdelijk de tijden waarop supermarkten kunnen worden bevoorraad. Deze tijden waren van 7:00 tot 23:00 uur en worden van 5:00 tot 23:00 uur. Supermarktketens hebben om deze verruiming gevraagd om de winkelvoorraden op peil te kunnen houden in een tijd waarin er veel wordt gehamsterd.
Doelgroep	Sector (detailhandel)
Financiën	Het besluit heeft geen financiële implicaties.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via het collegebesluit.

5. Invordering dwangsommen in coronatijd	
Datum besluit	24-3-2020
Bronaanduiding	Het besluit is vermeld in de besluitenlijst van het college van 27-10-

	2020
Omschrijving	Er loopt een aantal invorderingen van verbeurde dwangsommen in verband met overtredingen van wetgeving op het terrein van milieu, bouwen of ruimtelijke ordening. Gezien de maatregelen in het kader van corona, kan het betalen van dwangsommen grote gevolgen hebben voor de betrokkenen. Besloten is om uitstel te geven van betaling tot 1 augustus 2020.
Doelgroep	Inwoners of bedrijven met schulden aan gemeente.
Financiën	In principe geen impact op gemeentelijke financiën, tenzij debiteuren uiteindelijk mede vanwege uitstel alsnog niet betalen. Maatregel is gericht op liquiditeitsverbetering van betroffen inwoners of bedrijven.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via de besluitenlijst van het college van 27-10-2020

6. Betalingsregelingen/uitstel van betaling	
Datum besluit	24-3-2020
Bronaanduiding	Collegebesluit over betaaltermijnen facturen
Omschrijving	Voor alle facturen die op dit moment door de gemeente Oss al verzonden zijn naar bedrijven, inwoners, verenigingen, instellingen en maatschappelijke organisaties geldt een uitstel van betaling tot 31 mei 2020. Voor nieuwe facturen die de komende tijd verzonden worden, geldt een standaard betalingstermijn van 90 dagen. Daarnaast zal de gemeente Oss zal er alles aan doen om facturen van bedrijven zo snel mogelijk te betalen.
Doelgroep	Generiek (bedrijven en inwoners)
Financiën	Het gaat om uitstel, niet om afstel. Op lange termijn zijn er dus geen gevolgen voor de gemeente.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via het collegebesluit.

7. De weekmarkten in Oss tot nader order (vooralsnog tot 1 juni 2020) omzetten naar versmarkten	
Datum besluit	24-3-2020
Bronaanduiding	Besluitenlijst vergadering college van B&W d.d. 24 maart 2020.
Omschrijving	De weekmarkten in Oss tot nader order (vooralsnog tot 1 juni 2020) omzetten naar versmarkten. Besloten wordt dat er geen non-foodkramen zijn toegestaan en dat kramen waar ter plekke eten wordt

	genuttigd ook niet zijn toegestaan. Verder wordt geadviseerd om contactloos te betalen. Onder deze voorwaarden acht de gemeente het verantwoord om de markten, in aangepaste vorm dus, door te laten gaan zodat in ieder geval een deel van de marktkooplieden hun activiteiten kunnen voortzetten
Doelgroep	Specifiek (marktkooplieden)
Financiën	Faciliteren van specifieke doelgroep.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Collegebesluit

8. Zo snel mogelijk betalen van leveranciers door gemeente	
Datum besluit	24-3-2020.
Bronaanduiding	Besluitenlijst vergadering college van B&W d.d. 24 maart 2020.
Omschrijving	De gemeente doet er alles aan om leveranciers zo snel mogelijk te betalen, in ieder geval binnen 15 dagen
Doelgroep	Specifiek, bedrijven die goederen of diensten leveren aan de gemeente.
Financiën	In principe geen extra uitgaven, liquiditeitsbevorderende maatregel voor leveranciers. Wel is sprake van inhaalzorg die tot meerkosten leiden. Het Rijk heeft maatregelen getroffen ter compensatie van deze meerkosten voor gemeenten.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Collegebesluit 24 maart 2020, bekrachtiging van parafenbesluit van 19 maart 2020.

9. Opvang van kwetsbare kinderen en jongeren	
Datum besluit	27-3-2020
Bronaanduiding	Tweede Raadsinformatiebrief gevolgen corona-virus sociaal domein
Omschrijving	De gemeente heeft met het onderwijs en de kinderopvang afspraken gemaakt over de opvang van kwetsbare kinderen en jongeren. Er is gezorgd dat de kinderen terecht kunnen en er is afgesproken dat opvang en onderwijs zelf gezinnen benaderen die naar hun oordeel kwetsbaar of onveilig zijn om de kinderen uit te nodigen om te komen. Het CJG/BJG en Jeugdzorginstellingen regelen zo nodig noodopvang.
Doelgroep	Inwoners
Financiën	de financiële consequenties zijn niet bekend
Betrokkenheid	De raad is geïnformeerd via de Raadsinformatiebrief.

raad/wanneer/hoe	

10. Doorbetaling Wmo-dienstverlening voor ZIN en PGB Wmo en Jeugd	
Datum besluit	31-3-2020
Bronaanduiding	Collegebesluit
Omschrijving	De gemeente Oss betaalt de gecontracteerde uren voor Wmo en jeugdzorg gewoon door. Van de zorgaanbieders wordt gevraagd de zorg aan te passen aan wat mogelijk is en aan wat nodig is.
Doelgroep	leveranciers van de gemeente (zorgaanbieders)
Financiën	In principe zijn er geen financiële consequenties.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via het collegebesluit.

11. De Voedselbank Oss	
Datum besluit	31-3-2020
Bronaanduiding	Collegebesluit
Omschrijving	De voedselketen is aangemerkt als cruciale beroepsgroep, maar de Voedselbanken zijn nog niet algemeen aangewezen als cruciale beroepsgroep c.q. cruciale voorziening. Op advies van Voedselbanken Nederland vragen alle Voedselbanken nu lokaal aan de gemeenten om aangemerkt te worden als cruciale voorziening, zodat zij deze voedselvoorziening open kunnen houden. De gemeente Oss honoreert dit verzoek.
Doelgroep	Individuele organisatie
Financiën	Geen financiële consequenties
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via het collegebesluit.

12. Tijdelijke opvang COVID-19 patiënten Verdistraat 89	
Datum besluit	31-3-2020
Bronaanduiding	Het besluit is openbaar gemaakt in de besluitenlijst van het college van 27 oktober 2020.
Omschrijving	Er is geen nadere omschrijving van dit besluit beschikbaar
Doelgroep	Inwoners.

Financiën	Geen informatie beschikbaar
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via de besluitenlijst van het college van 27-10-2020

13. Subsidies evenementen blijven staan	
Datum besluit	1-4-2020
Bronaanduiding	Raadsinformatiebrief “Inventarisatie organisaties Sport-Cultuur-Ontmoeten n.a.v. corona”
Omschrijving	De gemeente zal waar nodig toegezegde subsidies voor evenementen uitkeren, ondanks dat de activiteiten geen doorgang vinden.
Doelgroep	Sector (organisatie evenementen)
Financiën	Geen financiële implicaties (subsidies waren al toegezegd)
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via de raadsinformatiebrief

14. Ondersteuning maatschappelijke organisaties	
Datum besluit	17-4-2020
Bronaanduiding	Vijfde raadsinformatiebrief gevolgen corona-virus sociaal domein
Omschrijving	De gemeente Oss schort voor maatschappelijke organisaties de huurbetaling voor accommodaties op tot 1 juni 2020. De gemeente schort rente/ en aflossingsbetalingen maatschappelijke organisaties op De gemeente laat subsidiebetalingen aan maatschappelijke organisaties doorlopen, ook als de maatschappelijke activiteiten waarvoor die subsidies waren bedoeld geen doorgang kunnen vinden De gemeente kan maatschappelijke organisaties een voorschot op de subsidies verstrekken. De gemeente kan maatschappelijke organisaties leningen verstrekken.
Doelgroep	Sector (maatschappelijke organisaties)
Financiën	Er is geen inzicht in de omvang van de financiële consequenties. De maatregel heeft geen directe financiële consequenties ten opzichte van wat door de gemeente begroot was.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via de raadsinformatiebrief

15. Invoeren van betaling per lediging bij bedrijfsafval	
Datum besluit	21-4-2020
Bronaanduiding	Collegebesluit
Omschrijving	Veel ondernemers betalen de lediging van vuilcontainers per abonnement. Door de coronacrisis hebben zij veel minder ledigingen nodig. Het college biedt hen de mogelijkheid om deze periode per lediging te betalen.
Doelgroep	Generiek
Financiën	De gemeente mist inkomsten.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnfiomeerd via het collegebesluit.

16. Verzoek drive-thru Loomansalades	
Datum besluit	21-4-2020
Bronaanduiding	Collegebesluit
Omschrijving	Loomansalades heeft samen met een aantal omliggende bedrijven een verzoek ingediend om een drive-thru te mogen beginnen voor de coronavrije verkoop. Het college willigt dit verzoek in
Doelgroep	Individueel bedrijf
Financiën	Geen financiële consequenties voor de gemeente.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via het collegebesluit.

17. Drive-in Mr. Long	
Datum besluit	21-4-2020
Bronaanduiding	Collegebesluit
Omschrijving	Mr. Long heeft een verzoek ingediend om een drive-in voor snacks en maaltijden te te realiseren op eigen terrein, in samenwerking met Padifood, Willemsen en Venrooy. Het college honoreert dit verzoek.
Doelgroep	Individuele onderneming
Financiën	Het besluit heeft voor de gemeente geen financiële consequenties
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via het collegebesluit.

18. Betalen 4e kwartaal kringloopbedrijf in mei 2020	
Datum besluit	12-5-2020
Bronaanduiding	Het besluit is aanvankelijk niet openbaar gemaakt. Dit is wel gedaan in de besluitenlijst van het college van 27 oktober 2020.
Omschrijving	Het kringloopbedrijf is door de coronacrisis in liquiditeitsproblemen gekomen. Het college besluit de gemeentelijke bijdrage aan het bedrijf voor het vierde kwartaal al in de maand mei uit te keren.
Doelgroep	individueel bedrijf
Financiën	In principe gaat het om een voorschot en zijn er op lange termijn geen financiële consequenties voor de gemeente.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	de raad is via de besluitenlijst van het college van 27 -10-2020 geïnformeerd over het besluit.

19. Uitstel rente en aflossing voor maatschappelijke organisaties	
Datum besluit	12-5-2020
Bronaanduiding	Opinienota COVID-19
Omschrijving	Uitstel van rente en aflossing voor maatschappelijke organisaties
Doelgroep	Maatschappelijke organisaties
Financiën	Geen extra uitgaven in principe, maatregel is een liquiditeitsbevorderende maatregel voor maatschappelijke organisaties. Het gaat om in totaal 43 leningen. Het mogelijke maximale renteverlies voor de gemeente bedraagt in 2020 € 478.000. Uitstel van aflossing bedraagt maximaal € 594.000, maar dit kunnen we opvangen binnen onze liquide middelen.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Ter kennisgeving aan de raad.

20. Verlenging betalingstermijn voor rekeningen van de gemeente Oss	
Datum besluit	12-5-2020
Bronaanduiding	Opinienota COVID-19
Omschrijving	Verruiming termijn waarbinnen afnemers van gemeentelijke diensten moeten betalen.
Doelgroep	Generiek.
Financiën	Geen extra uitgaven in principe, maatregel is een liquiditeitsbevorde-

	rende maatregel voor inwoners, bedrijven en instellingen die facturen van de gemeente Oss moeten betalen.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Ter kennisgeving aan de raad.

21. Geen heffing precariobelasting gedurende de coronamaatregelen	
Datum besluit	19-5-2020
Bronaanduiding	Collegebesluit
Omschrijving	Om bedrijven tegemoet te komen brengt de gemeente geen precariobelasting in rekening voor terrassen en uitstallingen in de periode van de coronamaatregelen. In deze periode mochten de terrassen niet open vanwege de maatregelen. Dit geldt voor de periode 1 maart – 1 juni 2020. Ook na 1 juni 2020 zal het een grote uitdaging zijn om de 1,5 meter economie vorm te geven op de terrassen. Daarom wil de gemeente de ondernemers ook in de periode 1 juni – 1 september 2020 tegemoetkomen.
Doelgroep	Sector (horeca)
Financiën	De gemeente derft inkomsten door geen precario te heffen.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via het collegebesluit.

22. Verruiming terrassen	
Datum besluit	19-5-2020 en 22-9-2020
Bronaanduiding	Collegebesluiten
Omschrijving	Over de inhoud van het besluit van 19-5-2020 is geen informatie beschikbaar. Het besluit van 22-9 bevat een aanpassing van de richtlijnen die mogelijkheden biedt voor overkappingen die de mogelijkheid bieden de terrassen ook in de winter te blijven gebruiken.
Doelgroep	Horeca
Financiën	De verruiming van de terrassen heeft voor de gemeente geen financiele implicaties.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via de besluitenlijsten van het college van 26-5-2020 en 22-9-2020.

24. Verruiming gebruiksperiode voor seizoenstandplaatsen als tijdelijke coronamaatregel

Datum besluit	2-6-2020
Bronaanduiding	Collegebesluit
Omschrijving	• In overleg met een collectief van de Osse kermisexploitanten de mogelijkheden voor ondersteuning in corona-tijd op te pakken; • Hiervoor de gebruiksperiode van de bestaande standplaatsen voor seizoenverkoop tijdelijk te verruimen gedurende de periode juni t/m augustus 2020. • Indien nodig met maatwerk extra tijdelijke seizoenstandplaatsen te benoemen.
Doelgroep	Sector (kermisexploitanten)
Financiën	De maatregel heeft geen financiële implicaties voor de gemeente Oss.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via het collegebesluit.

25. Geldlening voor Stichting Cultureel Centrum De Hoeve te Lith	
Datum besluit	14-7-20
Bronaanduiding	Gepubliceerde collegebesluiten
Omschrijving	Besluit om Stichting Cultureel Centrum De Hoeve te Lith een geldlening te verstrekken van € 15.000 op basis van een 15-jarige lineaire aflossing tegen een rente van 0,48% (inclusief 0,2% opslagkosten) voor het oplossen van de liquiditeitsproblemen als gevolg van omzetdaling door Coronacrisis en maatregelen.
Doelgroep	Culturele instelling
Financiën	Liquiditeitsbevorderende maatregel, risico dat instelling lening uiteindelijk niet (geheel) kan terugbetalen.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Collegebesluit is

26. Instemming lokale uitvoering compensatieregeling eigen bijdrage kinderopvang	
Datum besluit	18-8-20
Bronaanduiding	Collegebesluiten
Omschrijving	Besluit instemming met lokale uitvoering van landelijke compensatieregeling eigen bijdrage kinderopvang. Ouders die geen gebruik konden maken van de gesubsidieerde peuteropvang en VVE in de periode dat die gesloten was door Corona (16 maart tot en met 7 juni), krijgen de eigen bijdrage terug die zij over deze periode hebben betaald. Zij ont-

	vangen de compensatie via de eigen kinderopvangorganisatie. Besluit om geen uitvoeringskosten te vergoeden aan de kinderopvanginstellingen
Doelgroep	Inwoners (ouders die gebruik maken van kinderopvang).
Financiën	In principe lokale uitvoering van een landelijke maatregel.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via het collegebesluit.

27. Kwijtschelden huurkosten amateurorganisaties sport en cultuur	
Datum besluit	8 september 2020
Bronaanduiding	Collegebesluit
Omschrijving	De gemeenteraad heeft opgeroepen om verenigingen en amateurorganisaties zoveel mogelijk te ontzien. Om de gebruikers van deze accommodaties te helpen heeft het college al eerder besloten om de huren over de periode van half maart tot 1 juli op te schorten. Dit besluit strekt ertoe om de huren over die periode kwijt te schelden.
Doelgroep	Amateurorganisaties sport en cultuur
Financiën	De kwijtschelding impliceert een inkomstenderving voor de gemeente.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad heeft op de maatregel aangedrongen. Zij is geïnformeerd middels het collegebesluit.

28. Verruiming gebruiksperiode voor seizoenstandplaatsen als tijdelijke coronamaatregel	
Datum besluit	15-9-2020
Bronaanduiding	Collegebesluit
Omschrijving	• Verruiming gebruiksperiode voor seizoensstandplaatsen.
Doelgroep	Sector (kermisexploitanten)
Financiën	De maatregel heeft geen financiële implicaties voor de gemeente Oss.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via het collegebesluit.

29. Financiering leerlingenvervoer tijdens coronacrisis 16 maart – 1 juni 2020	
Datum besluit	15-9-2020
Bronaanduiding	Collegebesluit.

Omschrijving	Tijdens de Coronacrisis in de periode 16 maart tot 1 juni waren de scholen gesloten. De gemeente heeft vervoerders van het leerlingenvervoer doorbetaald volgens een bepaalde verdeling zodat zij niet in de knel zouden komen. En om ervoor te zorgen dat kinderen van ouders met vitale beroepen naar de noodopvang vervoerd werden alsook kinderen naar het speciaal onderwijs. Met dit besluit bekrachtigt het college deze wijze van doorbetalen.
Doelgroep	Sector (leerlingenvervoer)
Financiën	De gemeente heeft middelen uitgegeven die niet waren verschuldigd, maar die wel waren begroot. Ten opzichte van de begroting is er dus geen sprake van extra kosten.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd middels het collegebesluit.

30. Verruiming terrassen	
Datum besluit	19-5-2020 en 22-9-2020
Bronaanduiding	Collegebesluiten
Omschrijving	Over de inhoud van het besluit van 19-5-2020 is geen informatie beschikbaar. Het besluit van 22-9 bevat een aanpassing van de richtlijnen die mogelijkheden biedt voor overkappingen die de mogelijkheid bieden de terrassen ook in de winter te blijven gebruiken.
Doelgroep	Horeca
Financiën	De verruiming van de terrassen heeft voor de gemeente geen financiele implicaties.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd via de besluitenlijsten van het college van 26-5-2020 en 22-9-2020.

31. Reserveren Tozo-uitvoeringsmiddelen voor gevolgen COVID-19 op bijstandspopulatie	
Datum besluit	13 oktober 2020
Bronaanduiding	Besluitenlijst college van B&W 27 oktober 2020
Omschrijving	De besluitenlijst bevat geen nadere informatie over het besluit. Uit gevoerde gesprekken voor het onderzoek blijkt dat de gemeente Oss verwacht op de uitvoering van de Tozo over te houden omdat de gemeente deze met eigen medewerkers uitvoert en daarom tegen lagere kosten dan het Rijk had voorzien. Deze middelen worden gereserveerd voor de kosten van een mogelijk als gevolg van de coronacrisis stijgend beroep op de bijstand.

Doelgroep	De gemeente zelf en populatie van (potentiële) bijstandsgerechtigden.
Financiën	De reservering van deze middelen heeft geen financiële implicaties voor de gemeente.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	In de programmabegroting 2021-2024 heeft de gemeenteraad hierover besloten (posten nieuw beleid in de begroting).

32. Opstarten invorderingen	
Datum besluit	27-10-2020
Bronaanduiding	Collegebesluit
Omschrijving	Op 24 maart en 12 mei 2020 heeft het college besloten om de betalingstermijnen van de gemeente Oss aan te passen n.a.v. het coronavirus. Deze betaaltermijn van 90 dagen wil het college verlengen. De gemeente zal het herinneringen- en aanmaningstraject voor facturen en dwangsommen wel weer opstarten. Daar waar er problemen ontstaan zal de gemeente tegemoet komen met een betalingsregeling. De maatregel om na interne goedkeuring de ontvangen factuur zo snel mogelijk te betalen blijft in stand.
Doelgroep	Leveranciers/afnemers van de gemeente
Financiën	De maatregel heeft op langere termijn geen financiële impact, maar bevordert wel de gemeentelijke liquiditeit.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd middels het collegebesluit.

33. Tijdelijk gedogen van verkoop aan particulieren bij food-groothandel	
Datum besluit	27-10-2020
Bronaanduiding	Collegebesluit
Omschrijving	Als landelijke maatregelen vanwege Covid-19 zijn de horeca gesloten en evenementen verboden. Deze situatie is vergelijkbaar met maatregelen in de eerste periode van Corona. Toen heeft de gemeente Oss tijdelijk de verkoop aan particulieren door food-groothandel op de bedrijventerreinen verruimd (niet handhaven). Gezien de vergelijkbaarheid van de situatie wordt dit ook nu weer gedoogd, voor de duur van de landelijke sluiting van de horeca.
Doelgroep	Sector (groothandel food)
Financiën	Geen financiële implicaties voor de gemeente
Betrokkenheid	De raad is over de maatregel geïnformeerd middels het collegebesluit.

raad/wanneer/hoe	

34. Precariobelasting	
Datum besluit	27-10-2020
Bronaanduiding	Collegebesluit
Omschrijving	Voor het gebruik van openbare ruimte brengen de gemeente Oss jaarlijks precariobelasting in rekening. Dit doet zij o.a. voor terrassen en uitstallingen. Om bedrijven tegemoet te komen, scheldt de gemeente de precariobelasting voor terrassen en uitstallingen voor het gehele jaar 2020 kwijt.
Doelgroep	Sector (horeca en detailhandel)
Financiën	Door het kwijtschelden van de precariobelasting mist de gemeente inkomsten. Het betreffende collegevoorstel gaat uit van € 21.500 aan kosten (uitgaand van zes maanden extra kwijtschelding).
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	De raad is geïnformeerd middels het collegebesluit.

35. Subsidiekader voor verstrekking subsidies aan vrijwilligersorganisaties in 2021	
Datum besluit	3-11-2020
Bronaanduiding	Openbare besluitenlijst college van B&W.
Omschrijving	Opstellen subsidiekader voor subsidieverstrekking vrijwilligersorganisaties 2021. Voor 2021 aangevraagde subsidies door vrijwilligersorganisaties boven € 5.000 niet direct vaststellen maar eerst te verlenen en op basis van een afrekening vast te stellen. Voor 2020 geldt dat subsidie niet wordt teruggehaald als activiteiten niet doorgaan in verband met de corona maatregelen. Voor 2021 kan dat mogelijk anders liggen. Voor 2021 willen we uitgaan van het gebruikelijke en reguliere voor wat betreft de aanvragen. Daarbij staan we open voor alternatief aanbod en vervangende activiteiten van de desbetreffende vereniging. Vervolgens bieden we maatwerk: “we doen wat nodig is” en subsidiëren tenzij blijkt dat activiteiten waarvoor de subsidie bedoeld is geen doorgang kunnen vinden.
Doelgroep	Specifiek (vrijwilligersorganisaties).
Financiën	Geen extra uitgaven, uitgaven blijven binnen hetgeen was begroot.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Collegebesluit is ter kennisgeving toegezonden aan de raad.

36. Compensatieregeling voor wijk- en dorpshuizen als gevolg van COVID-19	
Datum besluit	15-12-2020
Bronaanduiding	Openbare besluitenlijst college van B&W.
Omschrijving	Maatregel is gericht op compensatie van exploitatietekorten van wijk- en dorpshuizen voor de periode van 16 maart tot 31 december 2020, om deze zoveel mogelijk te dekken uit te ontvangen en nog aan te vragen compensatiegelden van het Rijk voor de geleden schade door COVID-19 op het gebied van wijk- en dorpshuizen.
Doelgroep	Specifiek (wijk- en dorpshuizen).
Financiën	Het college verwacht dat de geboden compensatie niet binnen door van het Rijk te ontvangen compensatiegelden blijft en dus tot extra uitgaven leidt. Het college besluit: • De exploitatietekorten zoveel mogelijk te dekken uit de te ontvangen en nog aan te vragen compensatiegelden van het Rijk voor de geleden schade door COVID-19 op het gebied van wijk- en dorpshuizen. • Het verschil tussen de totale financiële ondersteuning aan wijk- en dorpshuizen en de compensatiegelden van het Rijk voor €108.097,-- als nadeel op te nemen in de jaarrekening van 2020.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Collegebesluit is ter kennisgeving toegezonden aan de raad.

Bureau voor Economische Argumentatie
Stad van Cahen, Muurhuizen 104
3811 EL Amersfoort

t 06 - 43 03 51 16
e info@bea.nl
i www.bea.nl

Rekenkamer | Tilburg

Lokale steun in crisis

Vergelijking van corona-steunmaatregelen
in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Rekenkamer Tilburg

April 2021

Inhoud

Deel 1 Bestuurlijke Nota 3

1 Inleiding 4
2 Aanleiding, doel en vraagstelling 4
3 Afbakening, onderzoeksaanpak en opzet rapport 5
4 Conclusies 6
5 Aanbevelingen 15

Deel 2 Bestuurlijke reactie college B&W 16

Deel 3a Nota van Bevindingen - *Hoofdrapport* 19

Voorwoord 22
Samenvatting 23
1 Aanleiding, doel en vraagstelling 29
2 Reactie gemeenten op corona: aanpak en organisatie 31
2.1 Arnhem, Breda, Oss en Tilburg direct in frontlinie van coronavirus 31
2.2 Eerste steunmaatregelen in maart: focus op liquiditeit bedrijven & instellingen 32
2.3 Inrichting lokale crisisorganisatie 33
3 Overzicht en categorisering van corona-steunmaatregelen 36
3.1 Inzet gemeenten aanvullend op corona-steunmaatregelen van het Rijk 36
3.2 Maatregelen grotendeels gelijkgericht met enkele lokale accenten 39
3.3 Van crisis naar 'herpakken' naar uitwerken van een herstelagenda 40
4 Gemaakte afwegingen en meegewogen belangen en risico's 42
4.1 Veel aandacht voor beheersing van financiële risico's vanwege corona 42
4.2 Uitgaven gemeenten in perspectief van compensatie door het Rijk 45
4.3 Wisselende aandacht voor formuleren uitgangspunten voor inzet gemeente 47
5 Betrokkenheid van de raad 50
5.1 Raad aanvankelijk niet actief betrokken, college verantwoordt achteraf 50
5.2 Invloed van raad door middel van raadsvragen, moties en amendementen 53
5.3 Kaders stellen en controleren: terugkijken en vooruitzien 54
6 Leereffecten 59
6.1 Door betrokkenen als positief ervaren praktijken 59
6.2 'Halen/brengen'-matrix, wat kunnen gemeenten van elkaar leren? 60
Bijlage I: corona-steunmaatregelen van het Rijk 62

Deel 3b Nota van Bevindingen - *Deelrapport gemeente Tilburg* 69

Voorwoord 72
Antwoorden op onderzoeksvragen 73
1 Aanleiding, doel en vraagstelling 77
1.1 Lokale corona-steunmaatregelen in aanvulling op aanbod van het Rijk 77

1.2 Welke maatregelen treffen gemeenten en hoe is de raad betrokken 77
1.3 Leeswijzer 79
2 Reactie Tilburg op corona: aanpak en organisatie 81
2.1 Lokale en regionale crisismaatregelen op diverse beleidsvelden 81
2.2 Opzet van een crisisorganisatie 83
3 Overzicht van genomen corona-steunmaatregelen 85
3.1 Tijdlijn: van crisis naar 'herpakken' naar uitwerken van een herstelagenda 85
3.2 Aantal corona-steunmaatregelen met uitsplitsing naar categorie 89
4 Informatiepositie en rol van de gemeenteraad 94
4.1 Betrokkenheid van de raad 94
4.2 Beeld van raadsleden over hun rol en betrokkenheid 96
5 Meegewogen belangen en risico's & gemaakte afwegingen 99
5.1 Omgaan met (financiële) risico's 99
5.2 Meegewogen belangen bij gemaakte beleidskeuzes 104
Bijlage I: andere maatregelen dan corona-steunmaatregelen 107
Bijlage II: beschrijving corona-steunmaatregelen 110

DEEL 1

BESTUURLIJKE NOTA

Lokale steun in crisis

-

Vergelijking van corona-steunmaatregelen
in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

1 Inleiding

Het coronavirus, dat de ziekte COVID-19 kan veroorzaken, brak in december 2019 uit in China. Na een toename van het aantal besmettingen in Europa, werd op 27 februari 2020 de eerste besmetting in de gemeente Tilburg vastgesteld. Vanaf dat moment is Nederland snel in een crisissituatie beland en de coronacrisis beheerst tot op heden inmiddels ieders leven. Zo ook van inwoners, instellingen, bedrijven en zzp'ers in de gemeente Tilburg. Gelijktijdig met de strijd om het virus in te dammen, worden getroffenen van de crisis gesteund door landelijke, regionale en lokale maatregelen vanuit het Rijk, de provincies en de gemeenten.

De Rekenkamer Tilburg (hierna RKT genoemd) heeft, samen met de Rekenkamer Arnhem, Rekenkamer Breda en Rekenkamercommissie Oss (hierna B3A-rekenkamers genoemd), en in samenwerking met Bureau voor Economische Zaken (hierna BEA genoemd), in ieder van de vier gemeenten onderzoek gedaan naar:

- welke corona-steunmaatregelen zijn genomen,
- op welke wijze deze corona-steunmaatregelen tot stand zijn gekomen,
- en de rol van de gemeenteraad (hierna raad genoemd) hierbij.

Door als B3A-rekenkamers hiernaar gezamenlijk onderzoek te doen wordt inzicht gegeven in hoe de vier gemeenten corona-steunmaatregelen hebben ingezet en wat ze daarbij van elkaar kunnen leren. Dit biedt gemeenteraden inzichten voor hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken in het verdere vervolg van de coronacrisis.

2 Aanleiding, doel en vraagstelling

Maatregelen Rijk…

Nadat eind februari 2020 in Nederland de eerste besmettingen met COVID-19 (hierna: corona) werden geconstateerd, heeft de Rijksoverheid medio maart 2020 diverse maatregelen genomen om getroffenen te steunen die hard geraakt worden door de gevolgen van de coronacrisis.

… aangevuld met regionale en lokale maatregelen

Op het moment dat het Rijk zich beraadt over steunmaatregelen, beraden ook gemeenten zich op maatregelen. Dit geldt ook voor de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg. Omdat de bestrijding van het coronavirus tot grote en acute (financiële) problemen leidt bij inwoners, instellingen, verenigingen, bedrijven en zzp'ers, is er bij gemeenten de wens getroffenen te steunen.

Aanleiding

Het acute karakter van de problemen noopt tot snelle besluitvorming. Deze omstandigheden kunnen er toe leiden dat besluiten op andere wijze plaatsvinden dan anders en dat de gemeenteraden minder in positie zijn gebracht om 'er iets van te vinden'. De geschetste situatie vormde voor de B3A-rekenkamers aanleiding tot een onderzoek naar corona-steunmaatregelen in de vier gemeenten en de rol van de gemeenteraden.

Doelstelling

Doelstelling van het onderzoek is om inzicht te geven in:

- welke corona-steunmaatregelen er genomen zijn,
- op welke wijze besluitvorming over deze maatregelen heeft plaatsgevonden, welke belangen zijn meegenomen en met onderkenning van welke risico's,

- wat de rol van gemeenteraden is geweest bij besluitvorming over deze maatregelen,
- en hoe gemeenteraden 'goed' of 'beter' in positie kunnen worden gebracht in het vervolg van de coronacrisis.

Onderzoeks-vragen

De B3A-rekenkamers hebben aan de hand van deze doelstelling de volgende centrale vraagstelling en deelvragen geformuleerd:

Centrale vraagstelling	• Welke regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn er tot op heden in de aan het onderzoek deelnemende gemeenten genomen? • Op basis van welke afwegingen en belangen en met onderkenning van welke risico's? • En wat is de informatiepositie en de rol van de gemeenteraden daarbij geweest – ook in relatie tot de kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende rol in het verdere vervolg van de coronacrisis?
Deelvragen	1. Welke landelijke, regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn op welk moment en met welk doel genomen in de deelnemende gemeenten (ambitie is een globaal overzicht)? Welke steunmaatregelen hebben de deelnemende gemeenten zelf genomen waarbij de raden actief betrokken hadden kunnen worden?
	2. Op basis waarvan zijn afwegingen en beslissingen genomen inzake corona-steunmaatregelen in de deelnemende gemeenten? Zijn daarbij risico's onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes en zijn daarvoor passende maatregelen getroffen?
	3. Welke belangen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen in de deelnemende gemeenten?
	4. Op welke wijze kwamen de raden in de deelnemende gemeenten in positie voor de uitvoering van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van corona-steunmaatregelen?
	5. Op welke wijze kunnen de raden in de deelnemende gemeenten hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van verder crisisbeleid in de komende periode verstevigen?
	6. Wat kunnen de deelnemende gemeenten van elkaar leren bij het versterken van de kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken van de raden?

3 Afbakening, onderzoeksaanpak en opzet rapport

Afbakening corona-steunmaatregel

Er is een pragmatische afbakening gekozen van het begrip 'corona-steunmaatregel'. Als corona-steunmaatregelen worden opgevat door de gemeente, alleen of in samenwerking met derden, genomen maatregelen ter compensatie van weggevallen of afgenomen inkomsten vanwege corona of gericht op het voorkomen dan wel beperken van inkomstendaling bij

- Inwoners
- instellingen (al dan niet gesubsidieerd)
- verenigingen
- bedrijven en zzp'ers

en maatregelen die gericht zijn op het bevorderen van de informatievoorziening met betrekking tot de mate waarin en de wijze waarop corona van invloed is op de

inkomsten van genoemde groepen.

In het onderzoek wordt meegenomen dat corona niet alleen van invloed is op inkomsten van inwoners, instellingen, verenigingen, bedrijven en zzp'ers omdat het leidt tot gezondheidsproblemen bij mensen, maar ook omdat mensen zich anders (moeten) gedragen, bijvoorbeeld vanwege het voorschrift om minimaal anderhalve meter afstand te houden, en omdat door overheden maatregelen worden genomen die inwoners, instellingen, verenigingen, bedrijven en zzp'ers raken in hun inkomsten.

Corona-steunmaatregelen kunnen de vorm aannemen van directe financiële ondersteuning, maar het kan ook in de vorm van bijvoorbeeld kredietverschaffing, uitstel van betaling van lokale lasten of het faciliteren van bedrijven of instellingen om extra inkomsten te genereren binnen de veranderende context van een 'corona-samenleving'. Enkele voorbeelden in de gemeente Tilburg zijn het besluit om geen precariobelasting te innen voor terrassen om de horeca te ontlasten, het besluit om een tijdelijke uitbreiding van terrassen toe te staan, extra financiële steun voor de vier culturele instellingen Poppodium 013, Theaters Tilburg, De Nieuwe Vorst en het Textielmuseum en de mogelijkheid voor startups in Midden- en West-Brabant om overbruggingsfinanciering aan te vragen via de Starterslift OverbruggingsLening (SOL).

Onderzoeks-aanpak

De B3A-rekenkamers hebben het onderzoek uitgevoerd in samenwerking met BEA (dhr. Ter Beek en dhr. Langman). Na afbakening van het begrip corona-steunmaatregel, hebben de B3A-rekenkamers samen met BEA over de periode maart tot november 2020 schriftelijke stukken bestudeerd om een overzicht te vormen van welke corona-steunmaatregelen zijn genomen per gemeente. Ter beantwoording van op welke wijze besluitvorming over deze maatregelen heeft plaatsgevonden, welke belangen zijn meegenomen en met onderkenning van welke risico's, evenals wat de rol van de Tilburgse gemeenteraad is geweest bij besluitvorming over deze maatregelen en hoe zij in positie zijn of kunnen worden gebracht, zijn schriftelijke stukken bestudeerd over de periode maart 2020 tot en met februari 2021 en zijn interviews gehouden met de griffier, wethouder/locoburgemeester en betrokken ambtenaren[1]. Eveneens is er contact gelegd met de raad door het stellen van schriftelijke vragen en door met de raad in gesprek te gaan (januari 2021).

Van breed naar gericht verdiepen

Het onderzoek is 'breed' gestart met een inventarisatie van alle door de gemeente genomen maatregelen inzake corona, om vervolgens te focussen en te verdiepen op de specifieke maatregelen volgens het eerder afgebakende begrip corona-steunmaatregel. De scheidslijn tussen beide soorten maatregelen is niet volledig hard te trekken. In deel 3b (nota van bevindingen), bijlage I, is een overzicht opgenomen van 'overige' corona-gerelateerde maatregelen in de gemeente Tilburg waarvan is geoordeeld dat deze niet passen binnen de hiervoor toegelichte definitie van corona-steunmaatregel. Maatregelen in de gemeente Tilburg zoals wel passen binnen de definitie, zijn opgenomen in deel 3b (nota van bevindingen), bijlage II.

Opzet rapport

De verdere opzet van het onderzoeksrapport is als volgt. Deze bestuurlijke nota (deel 1) bevat de conclusies en aanbevelingen van de RKT. In deel 2 is de bestuurlijke reactie van het college van burgemeester en wethouders (hierna college genoemd) opgenomen. In deel 3 van deze rapportage, de nota van bevindingen, wordt een uitgebreider verslag

[1] Noor Kanters (griffier), Berend de Vries (wethouder/locoburgemeester), Hanneke Kortman (adviseur bestuurlijk proces) en Aad van der Pol (concerncontroller).

gegeven van de bevindingen van het onderzoek; het hoofdrapport voor de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg (deel 3a) en het deelrapport voor de gemeente Tilburg, gevalideerd op feitelijke onjuistheden door de ambtelijk betrokkenen (deel 3b). Voor een overzicht van de belangrijkste bevindingen van het onderzoek verwijst de RKT naar de 'Samenvatting' in het hoofdrapport (deel 3a) en 'Antwoorden op onderzoeksvragen' (deel 3b). De onderzoeksrapporten van de gemeenten Arnhem, Breda en Oss zijn separaat beschikbaar via www.rekenkamertilburg.nl.

4 Conclusies

Dat het onderwerp 'de coronacrisis' op dit moment erg leeft bij raadsleden is evident; in zijn volksvertegenwoordigende rol hoort en ziet de raad dagelijks de gevolgen van de crisis voor getroffenen in de gemeente Tilburg. Ook vanuit zijn kaderstellende en controlerende rol is de raad betrokken bij de crisis en daaraan gerelateerde corona-steunmaatregelen die de gemeente wil treffen of heeft getroffen. In dit rekenkameronderzoek van de B3A-rekenkamers is dan ook onderzocht wat de rol van de raad is (geweest) bij corona-steunmaatregelen. En hoe gemeenteraden in positie komen of blijven en wat ze daarbij van elkaar kunnen leren.

Op basis van het onderzoek trekt de RKT de volgende conclusies:

Conclusies vraag 1

Vraag 1: Welke landelijke, regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn op welk moment en met welk doel genomen in de deelnemende gemeenten (ambitie is een globaal overzicht)? Welke steunmaatregelen hebben de deelnemende gemeenten zelf genomen waarbij de raden actief betrokken hadden kunnen worden?

Corona-steunmaatregelen en het doel daarvan

- De Rijksoverheid zet al vroeg tijdens de crisis de volgende regelingen in als voornaamste corona-steunmaatregelen voor een groot deel van bedrijven en instellingen voor het financieel overleven van de coronacrisis: 1. Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo), 2. Tijdelijke noodmaatregel overbrugging voor werkbehoud (NOW) en 3. Tegemoetkoming ondernemers getroffen sectoren (TOGS), later Tegemoetkoming vaste lasten MKB (TVL) genoemd. Ook wordt voor ondernemers de mogelijkheid gecreëerd om onder bepaalde omstandigheden voorlopige aanslagen inkomstenbelasting en vennootschapsbelasting te verlagen, betalingen uit te stellen, de invorderingsrente te verlagen en een hogere borgstelling te krijgen voor af te sluiten kredieten. Ook is het garantiebudget van de regeling Garantie Ondernemersfinanciering uitgebreid, komt er de mogelijkheid voor een rentekorting op microkredieten, komt er een borgstelling voor werkkapitaal onder de regeling Borgstelling MKB Landbouwkredieten en komt er een Corona-Overbruggingslening (COL) voor startups, scale-ups en innovatieve MKB'ers.
- De eerste corona-steunmaatregelen in de vier gemeenten volgen snel op of lopen vooruit op de door het Rijk aangekondigde maatregelen (op 18 maart 2020); in Breda op 14 maart, in Arnhem op 15 maart, in Oss op 18 maart en in Tilburg op 20 maart.
- In de vier gemeenten is globaal de volgende ontwikkeling te zien in het pakket corona-steunmaatregelen; in de periode van maart en april 2020 is sprake van het lenigen van de eerste nood ('echte' crisismaatregelen), in mei en juni 2020 volgt stabilisatie en 'herpakken' in de vorm van reguliere beleidsvorming (waarbij ook de raden intensiever werden betrokken) en vanaf de zomer 2020 komt er aandacht voor het opstellen van

herstelagenda's. Deze periode van normalisatie en herstel wordt in oktober 2020 overigens onderbroken als het kabinet besluit tot een tweede lockdown. Deze globale ontwikkeling laat zien dat de door de vier gemeenten genomen corona-steunmaatregelen voor een belangrijk deel overeenkomen. Specifieke lokale accenten[2] maken maar een beperkt deel uit van het pakket aan corona-steunmaatregelen.

- Ook vanwege de wens om maatregelen te nemen die aanvullend zijn op die van het Rijk, is door de vier gemeenten met name gekozen voor corona-steunmaatregelen gericht op:
  - liquiditeitsondersteuning van bedrijven en instellingen
  - en het faciliteren van bedrijven en instellingen om het inkomstenverlies te beperken

  en vaak minder op directe financiële ondersteuning (zoals door het Rijk geboden). De inzet van gemeenten op directe financiële ondersteuning is veelal beperkt tot gevallen 'maatwerk' en 'schrijnende gevallen'.

  Verder richten de gemeenten zich eveneens tot:
  - doorbetaling van subsidies aan gesubsidieerde instellingen zonder dat deze, vanwege corona, de overeengekomen prestaties kunnen leveren.
  - inzet op informatievoorziening aan bedrijven en instellingen over mogelijke ondersteuning (door het Rijk en de gemeente), voor het brede publiek en voor de raad.
- Voor de gemeente Tilburg geldt dat er 125 corona-gerelateerde maatregelen zijn geïnventariseerd, waarvan er 56 kunnen worden gezien als corona-steunmaatregelen volgens de in dit onderzoek gehanteerde definitie van 'corona-steunmaatregel' (Arnhem: 40, Breda: 43 en Oss: 35).
- Bij de 56 corona-steunmaatregelen gaat het om:
  - Uitstel van lokale belastingen en aan de gemeente te betalen facturen.
  - Coulante houding t.o.v. huurders van gemeentelijk vastgoed (uitstel, mogelijk afstel).
  - Doorbetalen van subsidie aan instellingen ook als zij vanwege corona verwachte prestaties niet kunnen leveren.
  - Faciliteren van bedrijven of instellingen om zich aan te passen aan gewijzigde omstandigheden[3].
  - Informatievoorziening over de crisis door middel van onder meer de monitor 'Tilburg onder Corona', uitvoeren van een bedrijvenenquête over de gevolgen van corona en het coronacrisisloket voor ondernemers van Station88.
  - Matchen van bijdragen van het Rijk en de Provincie voor culturele instellingen in de landelijke Basisinfrastructuur (BIS) en het nemen van gerichte maatregelen ten behoeve van overige culturele organisaties.
  - Specifieke regelingen gericht op bijvoorbeeld leveren van laptops aan scholen ten behoeve van huishoudens op het sociaal minimum.
- Een groot deel van de 56 corona-steunmaatregelen betreft financiële maatregelen (27 maatregelen, 48%)[4], gevolgd door liquiditeitsondersteunende maatregelen (12 maatregelen, 21%), faciliterende maatregelen (10 maatregelen, 18%) en overige hulp

[2] Voor Tilburg gaat het om 'drive thru's', convenant 'ketensolidariteit horeca Tilburg', maatregel 'verantwoord verplaatsen' van verkeer, ondersteuning Tilburgse markten, Starterslift Overbruggingsleningen (SOL) voor ondernemers en laptops voor schoolkinderen uit minimahuishoudens.

[3] Bijvoorbeeld toestaan van een drive-thru voor een ijssalon, tijdelijke uitbreiding van terrassen, toestaan van terrasoverkappingen in de winter, inzet op 'verantwoord verplaatsen' in een corona-samenleving.

[4] Een financiële maatregel kan betekenen dat de gemeente extra kosten heeft gemaakt, maar vaker is dat niet het geval terwijl een maatregel wel gekarakteriseerd wordt als financiële maatregel. Een voorbeeld is de doorbetaling van subsidies.

als ondersteuning (nood)opvang kinderen, plaatsing extra afvalbakken en schoonmaak openbare toiletten (7 maatregelen, 13%).
- De doelgroepen waar de meeste corona-steunmaatregelen voor zijn genomen in de gemeente Tilburg betreffen leveranciers/afnemers (16 maatregelen, 29%), gevolgd door generiek bijv. uitstel belastingen en heffingen, coulance betalingsafspraken (14 maatregelen, 25%), sector bijv. horeca, cultuur, evenementen (14 maatregelen, 25%), inwoners (10 maatregelen, 18%) en individuele bedrijven (2 maatregelen, 3%).

Besluiten door de raad
- Er zijn weinig van de 56 corona-steunmaatregelen in raadsbesluiten vastgelegd (5 maatregelen, 9%). Het gaat dan met name over wijzigingen in verordeningen voor leges en precario, dan wel besluiten om leges of precario niet te innen of kwijt te schelden. Meer corona-steunmaatregelen zijn als collegebesluit genomen (15 maatregelen, 27%), een enkeling als burgemeesterbesluit (2 maatregelen, 3%). Daarnaast is de raad over het overige deel van de 56 corona-steunmaatregelen geïnformeerd via een raadsbrief van 1 mei en via de drie Monitors 'Tilburg onder Corona', in totaal gaat het om 34 maatregelen (61%). Het budgetrecht van de raad is dan ook bepalend geweest voor wanneer de raad om besluitvorming is gevraagd, hetgeen wat binnen het mandaat van het college viel en niet tot extra uitgaven leidde werd door het college besloten.
- De Tilburgse raad heeft het mandaat van het college om corona-steunmaatregelen te kunnen nemen, verruimd in december 2020; zie de conclusies op vraag 2.

Conclusies vraag 2

Vraag 2: Op basis waarvan zijn afwegingen en beslissingen genomen inzake corona-steunmaatregelen in de deelnemende gemeenten? Zijn daarbij risico's onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes en zijn daarvoor passende maatregelen getroffen?

Afwegingen en beslissingen
- In de gemeente Tilburg was aanvankelijk de raad terughoudend en kon het college in maart en april 2020 de ruimte nemen om snel te handelen om de crisis te bestrijden. Vanaf mei 2020 vond een verschuiving plaats van crisisaanpak door het college waarbij de raad vooral werd geïnformeerd, naar een meer systematische, integrale benadering waarbij de raad actiever werd betrokken. Gaandeweg ontstond bij de raad namelijk behoefte voor het krijgen van meer grip en zicht op met name de financiële consequenties. Dit is via de Monitors 'Tilburg onder Corona' in beeld gebracht. De Monitor werd het meetinstrument op basis waarvan het college voorstellen doet aan de raad voor incidentele intensiveringen gericht op de effecten van corona. De eerste Monitor was in juni 2020, de tweede in september 2020, de derde in oktober 2020 (en een vierde in maart 2021).
- De raad besloot in juli 2020 bovendien dat de gemeente eerst nastreeft uitgaven gecompenseerd te krijgen van het Rijk, dat een eventueel nadelig saldo op de Rijkscompensatie ten laste van de algemene reserve wordt gebracht en aanvullende (financiële) steunmaatregelen zoveel als mogelijk opgevangen worden binnen bestaande budgetten. Als dat niet voldoende soelaas biedt, wordt een raadsvoorstel voorgelegd om het benodigde budget ten laste te brengen van de algemene reserve.
- Het mandaat van het college is later in 2020 verruimd; op 6 november 2020 is in een raadsvoorstel geschetst, met behulp van een beslisboom en een stroomschema, wat het te doorlopen proces is als een aanvrager zich meldt met een steunverzoek bij de gemeente. Hierbij is besloten dat het college tot € 75.000 per steunmaatregel vrij kan

besluiten onder het voorbehoud dat de Rijksoverheid deze steunmaatregel niet ook al compenseert en dat de maatregel niet uit bestaande budgetten kan worden gedekt. Door de raad is het mandaat van het college middels een amendement in december 2020 verruimd om sneller maatregelen te kunnen treffen, geldend tot en met 2021 en tot maximaal € 500.000. Indien het college buiten dit mandaat middelen wil aanwenden voor maatregelen, dient dit expliciet te worden voorgelegd voor goedkeuring aan de raad.

- In alle vier de gemeenten hebben vooral de financiële gevolgen van de coronacrisis en het beheersen van de financiële risico's voor de gemeente als gevolg van de crisis veel aandacht gekregen. Dit heeft echter vrijwel niet vorm gekregen in het opstellen van financiële scenario's. Alleen in Oss, daar is na de zomer van 2020 expliciet door de raad gevraagd om uitwerking van financiële en/of beleidsmatige scenario's, om beter om te kunnen gaan met de grote onzekerheden. Er is een tweetal scenario's aan de raad voorgelegd.
- In aanvulling op het willen beheersen van de financiële risico's, hebben de gemeenten Arnhem, Breda en Oss ook in bredere zin uitgangspunten geformuleerd waarin beheersing van risico's doorklinken[5]. In de gemeente Tilburg lijken zulke uitgangspunten echter minder expliciet uitgewerkt en vastgelegd.

Onderkenning van risico's op beleidskeuzes en passende maatregelen

- De vier gemeenten hebben hun eigen crisisorganisatie ingericht, waarbij Breda en Oss ervoor kozen om deze 'in de lijn te organiseren' en Tilburg de crisisorganisatie naast de bestaande organisatie positioneerde. In Arnhem was sprake van een mengvorm van deze aanpakken. Specifiek bestond de crisisorganisatie in Tilburg in aanvang uit de Stuurgroep Corona en de Hoofdtaakorganisatie (HTO), wat rond de zomer vervangen is door het combi-PHO en 'corona forum'. Deze structuren boden en bieden een brede en professionele basis om risico's vooraf in te schatten.
- Specifiek in beeld via de Monitors 'Tilburg onder corona' zijn, zoals eerder genoemd, met name de financiële risico's; de (verwachte) inkomsten - met name compensatie van het Rijk - en (verwachte) uitgaven. In de eerder genoemde beslisboom en stroomschema zoals vastgesteld in november 2020, is aandacht voor het maatschappelijk belang, levensvatbaarheid, proportionaliteit en financiële analyse. Dit draagt bij aan beheersing van de (financiële) risico's van de crisis voor de gemeente Tilburg.
- Nu de Monitors 'Tilburg onder Corona' voldoende frequent blijft verschijnen (tot dusver drie keer in 2020 en één keer in 2021), kan het als een instrument gezien worden om (financiële) risico's niet alleen in kaart te brengen, maar ook te kunnen blijven monitoren.
- Kortom, de gemeente Tilburg doet wat ze nodig acht en er lijkt daarbij voldoende aandacht te zijn voor onderkenning van (financiële) risico's en het nemen van passende maatregelen om deze risico's te (blijven) beheersen.
- Ook in de andere vier gemeenten wordt gewicht toegekend aan het krijgen van inzicht in en de beheersing van met name financiële risico's van de coronacrisis, in de vorm

[5] In Arnhem is via een raadsbrief in mei 2020 toegelicht wat de effecten van de coronacrisis zijn op de beleidsmatige opgaven van de stad en op welke wijze de negatieve effecten op onder meer de economie, cultuur en het welzijn kunnen worden opgevangen. Breda heeft zowel bij het eerste als het tweede pakket corona-steunmaatregelen uitgangspunten geformuleerd voor de inzet vanuit de gemeente, onder meer hoe middelen effectief en doelmatig ingezet kunnen worden. In Oss zijn in een vroeg stadium van de coronacrisis al generieke uitgangspunten geformuleerd voor de rol die de gemeente wil innemen wat betreft corona-steunmaatregelen, vastgelegd in een opinienota Covid-19.

van scenario's, dashboards, monitors of dergelijke.

Conclusies vraag 3

Vraag 3: Welke belangen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen in de deelnemende gemeenten?

Aandacht voor belangen

- Voorop staat sinds het begin van de coronacrisis steeds en onverminderd het belang van getroffenen in Tilburg. Het adagium in de beginperiode van maart en april 2020 daarbij was: 'doen wat nodig is'. Financiën waren dus niet de belangrijkste overweging en dekking was van latere zorg. Daarvoor was zowel politiek als bestuurlijk draagvlak.
- De belangen van getroffenen zijn groot en divers. Op verschillende terreinen heeft de gemeente Tilburg in beginsel veel lokale beleidsvrijheid om al dan niet extra accenten te leggen. Deze vrijheid wordt ingeperkt door maatschappelijke druk. Het is aan de gemeente om bij het inrichten van een maatregelenpakket keuzes te maken en prioriteiten te stellen. Het is in dit onderzoek niet gebleken dat de gemeente voor deze inhoudelijke afweging beschikt over een expliciet afwegingskader. Dit is anders in bijv. de gemeente Arnhem waar een 'Arnhems afwegingskader corona 2020-2021' wordt gehanteerd om corona-steunmaatregelen vorm te geven en te toetsen aan de hand van uitgangspunten. Ook in Oss wordt een 'Opinienota COVID-19' vastgesteld op basis waarvan besluiten worden genomen over welke corona-steunmaatregelen wel en niet te nemen.
- Wel wordt door raadsfracties in Tilburg (nog steeds) aandacht gevraagd voor uiteenlopende noden van getroffenen. De afweging of een steunvraag gehonoreerd moet worden of niet, en welke maatschappelijke belangen in welke mate prioriteit moesten krijgen, heeft voor een deel plaatsgevonden in de context van een raadsvergadering (afhankelijk van de vraag of het raakt aan het budgetrecht van de raad) maar voor een groter deel is de afweging gemaakt door het college.
- Kortom, bij te maken keuzes over corona-steunmaatregelen worden in Tilburg, mogelijk onbewust, belangen afgewogen, maar in het onderzoek is niet duidelijk geworden hoe dat in de praktijk precies gebeurt en hoe conflicterende belangen tegen elkaar zijn of worden afgewogen.

Conclusies vraag 4

Vraag 4: Op welke wijze kwamen de raden in de deelnemende gemeenten in positie voor de uitvoering van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van corona- steunmaatregelen?

Gemeenteraad in positie

- Bij aanvang van de coronacrisis stonden de geldende regels het functioneren van de vier raden in de weg. Fysieke vergaderingen waren immers een vereiste voor het nemen van rechtsgeldige besluiten, maar waren onmogelijk binnen de noodverordeningen van de Veiligheidsregio's. Dit probleem is opgelost met de spoedwet digitale besluitvorming die op 7 april 2020 door de Eerste Kamer is aangenomen.
- De Tilburgse raad heeft, zoals eerder genoemd, het college in de eerste fase van de coronacrisis (maart en april 2020) de ruimte gegeven. De betrokkenheid van de raad was op dat moment vooral passief, in die zin dat de raad bij genomen maatregelen achteraf werd geïnformeerd. Daarna volgde de overgang naar een systematische, integrale benadering van het gemeentelijke beleid, waarbij de reguliere vergaderorde werd hersteld en waarbij de raad actiever werd betrokken. Het verloop van een meer

passieve naar actievere betrokkenheid van de raad geldt overigens voor alle vier de gemeenten.

- In Breda en Tilburg is er wel expliciet discussie over de rolverdeling tussen college en raad, vanuit het gevoel van de raad dat hij te lang te weinig betrokken was bij relevante besluitvorming[6]. In Tilburg verandert de betrokkenheid van de raad mede als gevolg van een informatiedebat over de tot dan genomen corona-steunmaatregelen en een unaniem aanvaarde motie, beide in mei 2020. Middels de motie werd het college opgeroepen om met de raad periodiek in gesprek te gaan (mogelijk iedere 14 dagen) over de gevolgen van de coronacrisis, zodat de raad de noodzakelijke besluiten kan nemen over lokale maatregelen die nodig zijn. Eind mei 2020 is de Tilburgse raad dan ook nader in positie gebracht.
- Met de eerste en tweede Monitor 'Tilburg onder Corona' wordt de informatiepositie van de gemeenteraad verder verstevigd. De eerste Monitor (juni 2020) geeft een overzicht van de maatregelen die genomen zijn in verband met de crisis. In de tweede Monitor (september 2020) is een geactualiseerd beeld opgenomen van de belangrijkste gevolgen van corona voor de Tilburgse samenleving en hoe de gemeente Tilburg de financiële en ook maatschappelijke gevolgen daarvan beoordeelt. In de tweede Monitor wordt ook toegelicht aan welke (mogelijke) handelingsperspectieven de gemeente denkt. De derde Monitor (november 2020) laat een geactualiseerd beeld zien ten opzichte van de tweede Monitor.
- Ook in december 2020 wordt de positie van de raad verder versterkt door de, zoals eerder genoemde, verruiming en tegelijkertijd begrenzing van het mandaat van het college in relatie tot te nemen corona-steunmaatregelen tot € 75.000 en het totale budgettaire beslag beneden de € 500.000 per jaar blijft (geldend voor 2021).
- De meeste raadsleden in Tilburg met wie de RKT in het kader van dit onderzoek gesproken heeft, ervaren het samenspel tussen college, raad en ambtelijke organisatie als positief. Er is door het college geïnvesteerd in een adequate informatievoorziening richting de raad. De raad is frequent geïnformeerd met behulp van raadsbrieven en aanvullend met onder meer de Monitors 'Tilburg onder Corona'. Tevens kan vastgesteld worden dat gaandeweg 2020 er weer sprake was van een reguliere verhouding tussen raad en college.
- In de vier gemeenten is er overigens wel een verschil zichtbaar in de mate waarin raden raadsvragen stelden en moties indienden. In de ene gemeente (Oss en Tilburg) kiest de raad daarbij aanvankelijk een wat terughoudende opstelling vergeleken met de andere gemeenten (Arnhem en Breda), vanuit de gedachte het college de ruimte te geven de crisis te bestrijden. In de loop van 2020 vlakken deze verschillen af.
- Overeenkomstig tussen de vier gemeenten is dat het uitwerken van financiële (en ook beleidsmatige) scenario's een terugkerende wens is van de raden. In geen van de vier gemeenten zijn de raden zodanig bediend met behulp van scenario-uitwerkingen en beleidsmatige alternatieven dat zij op basis daarvan echte keuzes konden maken.

Conclusies vraag 5

Vraag 5: Op welke *wijze kunnen de raden in de deelnemende gemeenten hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van verder crisisbeleid in de komende periode verstevigen?*

[6] In Breda is dit het geval vanaf september 2020 naar aanleiding van raadsvragen over de wens van de raad om actiever betrokken te worden.

Kaderstellende rol

- In de eerste periode van de coronacrisis was feitelijk niet of nauwelijks sprake van kaderstelling door de vier raden; het college trof maatregelen en informeerde de raad hierover achteraf. Het is als raad lastig om in de eerste periode van de crisis actieve betrokkenheid bij besluitvorming te eisen zonder dat dit ten koste gaat van de slagvaardigheid in de besluitvorming. Dat is gaandeweg het voorjaar van 2020 verbeterd; raden worden zoals regulier weer in de gelegenheid gesteld om voorstellen van het college aan te nemen of te verwerpen.
- Door middel van moties hebben de raden in alle vier de gemeenten verder bijgedragen aan kaderstelling. Bijvoorbeeld door (extra) aandacht te vragen voor bepaalde kwetsbare groepen inwoners of met name door de coronacrisis getroffen instellingen en bedrijven.
- In geen van de gemeenten heeft het college aan de raad op het coronadossier meerdere beleidsmatige alternatieven voorgelegd om over te besluiten.

Controlerende rol

- Inzake de controlerende rol van de raad zijn in Arnhem, Oss en Breda meer of minder scherpe uitgangspunten geformuleerd. Door het college in Tilburg zijn echter geen scherp geformuleerde uitgangspunten, doelen of ambities geformuleerd. De controlerende rol van de Tilburgse raad is op het coronadossier dan ook lastig. Het is voor de raad dan niet mogelijk om te toetsen of de gemeente 'nog op schema ligt met de uitvoering'. De controlerende rol van de raad komt dan in het verlengde te liggen van de kaderstellende rol door aandacht te vragen voor aspecten van de corona-aanpak waarvan de raad het vermoeden heeft dat extra aandacht of inzet gewenst is. Ook blijkt dat weinig van de vier raden hebben getoetst of het college zich hield aan geformuleerde uitgangspunten. Het blijkt dan ook belangrijk om, misschien wel juist, in tijden van crisis uitgangspunten te formuleren voor het gewenste handelen met een duidelijke focus en ook te toetsten of het college zich daar aan houdt.
- Wat betreft de financiële consequenties van corona voor de gemeente Tilburg heeft de raad zijn controlerende rol wel meer inhoud kunnen geven. De raad heeft via raadsvragen en moties aandacht gevraagd voor het toelichten op en inzichtelijk maken van de (financiële en overige) gevolgen van de coronacrisis op de gemeente, zoals ook in de andere vier gemeenten. Dat heeft eraan bijgedragen dat het Tilburgse college de raad heeft voorzien met Monitors 'Tilburg onder Corona' waarin de genomen corona-steunmaatregelen en de financiële gevolgen zichtbaar werden. Zeker in de fase van herpakken, is het aan de raad om vasthoudend te zijn inzake financiële scenario's en beleidsalternatieven. Dit vergt een dualistische opstelling van de raad, waarbij oppositie en coalitiepartijen beide onderkennen dat er voor de raad 'wat te kiezen moet zijn'.

Volksvertegenwoordigende rol

- De meeste raadsfracties in de vier gemeenten zijn gedurende de coronacrisis door instellingen, bedrijven, zzp'ers (met name vanuit sectoren horeca, cultuur, sport en zorg) en inwoners benaderd met vragen over corona en met op dat vlak ervaren problemen. Ook het lokale MKB heeft, via de lokale ondernemersverenigingen en ook op het niveau van individuele bedrijven, raadsleden benaderd. Raadsleden geven aan zelf ook actief inwoners, instellingen of bedrijven te hebben opgezocht om te kijken hoe de coronacrisis hen raakt. Het laat zien dat raadsleden ook gedurende de coronacrisis hun volksvertegenwoordigende rol zijn blijven vervullen.

- Op een ander niveau trekken raadsleden, en een enkele keer volledige raden, aan de bel over hun zorg of zij hun volksvertegenwoordigende rol nog wel goed kunnen uitoefenen. Eind mei 2020 steunt de volledige raad van Tilburg een motie waarin het college wordt opgeroepen frequent in gesprek te gaan met de raad over de gevolgen van de coronacrisis, zodat de raad besluiten kan nemen over lokale maatregelen die nodig zijn. In de overwegingen in de motie wordt er expliciet aan gerefereerd dat "raadsleden verantwoordelijkheid hebben als volksvertegenwoordigers van de samenleving". Ook in Breda is er expliciet gediscussieerd over de positie van de raad en hoe de raad ook in tijden van corona in positie kan komen en blijven.

Conclusie vraag 6

Vraag 6: Wat kunnen de deelnemende gemeenten van elkaar leren bij het versterken van de kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken van de raden?

Een 'haal/breng'-matrix is opgesteld, welke samenvat wat gemeenten van elkaar kunnen leren (zie voor een verdere detaillering deel 3a, hfd 6, par. 6.2):

Halen → / Brengen ↓	Arnhem	Breda	Oss	Tilburg
Arnhem			Herstelagenda Snel hervatten reguliere vergadercyclus raad	Snel hervatten reguliere vergadercyclus raad
Breda	BroodNood-regeling Steunpakketten per fase		BroodNood-regeling Herstelagenda Steunpakketten per fase	BroodNood-regeling Steunpakketten per fase Snel hervatten reguliere vergadercyclus raad
Oss	Algemene uitgangspunten corona-steunmaatregelen Corona-debat hierover	Algemene uitgangspunten corona-steunmaatregelen Corona-debat hierover		Algemene uitgangspunten corona-steunmaatregelen Corona-debat hierover
Tilburg	Convenant ketensolidariteit horeca	Convenant ketensolidariteit horeca Mandaat geven aan college met begrenzing	Convenant ketensolidariteit horeca	

Raakvlakken met Winterschool

De Winterschool op 4 januari 2021, 'De dynamiek van een diepe crisis en de rol van de lokale overheid', georganiseerd voor raadsleden, collegeleden en directieleden van de gemeente Tilburg, heeft een aantal raakvlakken met het onderzoek:

- Tijdens een crisis zijn er 1e oorzaken en 2e oorzaken van een crisis. Zo ook inzake de coronacrisis; 1e oorzaak is de introductie van het nieuwe virus, 2e oorzaken betreffen zaken als 'zijn o.a. de psychologische, sociale, financiële gevolgen in goede banen geleid?' Wanneer terug gekeken wordt hoe de gemeente Tilburg om is gegaan met 2e oorzaken, dan zijn bijv. de financiële consequenties per corona-steunmaatregel vaak duidelijk evenals de totaalomvang (via de coronareserve in de Programmabegroting 2021). Ook lijkt het evident dat er psychologische en sociale gevolgen zijn van de crisis, echter dit blijkt niet direct uit de genomen corona-steunmaatregelen in Tilburg.
- Een crisis betekent altijd een 'buigmoment'. Welke effecten heeft de crisis nu op toekomstig beleid in de gemeente Tilburg? Denk als gemeente tijdig na over de langere termijn en werk hiervoor scenario's uit, bijvoorbeeld in de vorm van een

herstelagenda[7]. Burgemeester Weterings geeft tijdens de Winterschool aan dat Tilburg weliswaar de Monitors 'Tilburg onder Corona' heeft, maar dat deze nog geen scenario's betreffen en dat hier meer aandacht voor nodig is. Houdt hierbij ook rekening met keuzes tijdens schaarste. Immers, stelt het Rijk in de toekomst minder middelen beschikbaar, dan dienen gemeenten vooraf na te denken over welke keuzes zij maken om het overgebleven budget op in te zetten.

- Het risico op een nieuwe pandemie is relatief klein, maar indien het gebeurt heeft het grote gevolgen voor de samenleving. Het is dan ook goed om als gemeente na te denken over welke zogenoemde 'no-regret maatregelen' voor toekomstige crisissen altijd genomen zouden moeten worden. Er is door de gemeente Tilburg tot op heden nog geen aandacht voor zulke no-regret maatregelen geweest, zo lijkt. Er zou eveneens een business case ten grondslag moeten liggen aan de keuze voor deze vorm van preventieve maatregelen.

5 Aanbevelingen

Voor de raad

De RKT doet de volgende aanbevelingen aan de raad:

1. Houd als raad de kaderstellende rol vast die gaandeweg het voorjaar van 2020 is ingenomen en vraag voortaan van het college om middels een aantal scenario's uitgewerkt in een herstelagenda inzichtelijk te maken wat de lange termijn effecten van de coronacrisis kunnen zijn op toekomstige beleidskeuzes in de gemeente Tilburg, daarbij rekening houdend met eventuele schaarsere budgetten vanuit het Rijk.
2. Vraag als raad ter versteviging van de controlerende rol aan het college om met behulp van een afwegingskader explicieter te maken hoe bij de keuze over corona-steunmaatregelen prioriteiten worden gesteld en belangen van getroffenen worden afgewogen, alsook hoe tegengestelde of conflicterende belangen van getroffenen tegen elkaar worden afgewogen.
3. Zorg dat in de Monitor 'Tilburg onder Corona' inzichtelijk wordt gemaakt wat de meerjarige (financiële) risico's zijn om te kunnen anticiperen op mogelijke toekomstige tegenvallers. Overweeg om in de Monitors hiervoor een separate risicoparagraaf op te nemen.

Voor het college

De RKT doet de volgende aanbevelingen aan het college:

4. Leg als college de uitgangspunten voor de beheersing van de (ook meerjarige) risico's van de coronacrisis helder vast en communiceer deze met de raad.
5. Om de raad van adequate informatievoorziening te blijven voorzien en de (financiële) risico's en consequenties van de coronacrisis in beeld te kunnen houden, blijf geactualiseerde Monitors 'Tilburg onder Corona' frequent aanbieden aan de raad. Neem daarin ook mee, naast de financiële consequenties, de psychologische, sociale en andersoortige gevolgen zodat duidelijk wordt wat de effecten van de crisis in totaliteit zijn.

[7] De herstelagenda in Tilburg kan ook mede vorm krijgen door initiatieven vanuit regionale samenwerkingsverbanden. Een voorbeeld is dat samen met de provincie Brabant, de B5-steden (waaronder Tilburg), M7-steden en BOM is gewerkt aan een Actie- en Investeringsagenda Corona-herstel (februari 2021). Deze agenda bevat projecten die bijdragen aan het minimaliseren van de negatieve impact als gevolg van het coronavirus en tegelijkertijd een positieve impact realiseren met een (middel)lange termijn structuurversterking. De focus ligt vooral op het versnellen van bestaande projecten en het slim gebruiken van nieuwe coronafondsen van het Rijk en de EU.

DEEL 2

BESTUURLIJKE REACTIE COLLEGE B&W

Lokale steun in crisis

-

Vergelijking van corona-steunmaatregelen
in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

GEMEENTE TILBURG

Onderwerp Bestuurliike reactie
Datum 6 april 2021
Ons kenmerk
Uw kenmerk

Rekenkamer Tilburg
T.a.v. de heer H. Veldman
Rekenkamer@tilburg.nl

Doorkiesnummer 14 013
E-mail college@tilburg.nl
Fax 013 542 93 96
Postadres Postbus 90155 5000 LH Tilburg
Bezoekadres Spoorlaan 181

Geachte heer Veldman,

Met interesse hebben wij kennisgenomen van het ontwerprapport 'Lokale steun in crisis – Vergelijking van corona-steunmaatregelen in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg'. Wij willen u om te beginnen bedanken voor het gedegen en feitelijke ontwerprapport. Dank ook aan de Rekenkamers van Arnhem en Breda, de Rekenkamercommissie van Oss en aan het Bureau voor Economische Zaken in samenwerking waarmee het onderzoek is uitgevoerd.

Uit het ontwerprapport komt het beeld naar voren dat de gemeenteraad van Tilburg redelijk tevreden is over hoe zij bij de totstandkoming van de corona-steunmaatregelen betrokken is en hierover geïnformeerd is. Wij zijn verheugd dit te lezen.
Wij willen de gemeenteraad via deze weg dan ook complimenteren met hoe zij zich heeft opgesteld vanuit hun kaderstellende en controlerende rol. Daarmee heeft zij ons de ruimte gegeven om op adequate wijze te handelen in de bestrijding van de gevolgen van deze grootste naoorlogse crisis in Nederland.

Ingaande op aanbevelingen een, drie en vijf willen wij het volgende opmerken:
Zoals in de hele wereld heeft deze crisis ook in Tilburg op vrijwel alle sectoren een grote invloed. Echter, we hebben te maken met diverse situaties per sector. Zo zijn de gevolgen voor de detailhandel anders dan die voor culturele instellingen of het onderwijs. Daarnaast zal bij de ene sector sneller duidelijk zijn wat nodig is om de negatieve gevolgen het hoofd te bieden, dan bij een andere sector. Wij willen hierop juiste wijze kunnen inspelen.
Om deze reden is – bij de bespreking van de Vierde Monitor 'Tilburg onder Corona' op 1 maart 2021– met de raad van gedachten gewisseld hoe wij in Tilburg willen omgaan met de lange termijn effecten van de crisis. Wij hebben toegezegd de raad voor de zomer te informeren over de mogelijkheden tot scenario denken. In deze scenario's worden economische en sociaal-maatschappelijke effecten en risico's voor de verschillende sectoren op middellange en lange termijn zichtbaar gemaakt. Op basis van deze scenario's kunnen wij – in overleg met de raad – bepalen wanneer en voor welke sector één of meerdere lokale herstelagenda's nodig zijn.

Tijdens de raadsbijeenkomst over de Vierde Coronamonitor is ook afgesproken dat wij de raad via de twee wekelijkse raadsbrief en het dashboard corona blijven informeren over de meest actuele trends en cijfers met betrekking tot Corona in Tilburg. In dit dashboard worden de waardevolle elementen uit de Coronamonitor gehandhaafd. Daarnaast vullen en passen we het dashboard aan met relevante informatie uit de scenario's. In de twee wekelijkse raadsbrief worden ontwikkelingen in de aanpak van COVID-19 vanuit het perspectief van de Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant (VR MWB), aangevuld met de lokale situatie in Tilburg, beschreven.

Naast de meer specifiek op de crisis gerichte aanpak zullen wij ook via het reguliere proces - in de perspectiefnota en de verschillende kadernota's - onze beleidslijnen voor de lange termijn uitzetten. In deze nota's wordt altijd geredeneerd vanuit het hier en nu en vanuit de trends en ontwikkelingen in de stad. Hierin heeft het herstel een stevige plek en kan de raad invulling geven aan haar kaderstellende rol.

Aanbevelingen twee en vier gaan in op een afwegingskader en uitgangspunten bij de keuze voor steunmaatregelen en de beheersing van de (financiële) risico's van de crisis. Wij zijn het met u eens dat een afwegingskader bijdraagt aan het wegen van belangen en het stellen van prioriteiten bij de keuze voor corona steunmaatregelen en het op de juiste wijze verwerken van financiële consequenties. Mede om die reden hebben wij eind 2020 het raadsvoorstel 'Besluitvormingsproces en verwerking Corona maatregelen' en de bijbehorende 'Leidraad integraal behandelen verzoeken Coronasteun' opgesteld. De raad heeft hiermee ingestemd. Mocht er in de aanpak van de gevolgen van de crisis een aanleiding zijn om hierin andere afwegingen te maken, dan gaan we hierover het gesprek met raad aan.

Met deze werkwijze, toezeggingen en afspraken menen wij invulling te geven aan de aanbevelingen die u doet in het ontwerprapport.

Hoogachtend,

het college,

mr. A. van Berckel-van de Langemheen MBA
gemeentesecretaris

drs. Th.L.N. Weterings
burgemeester

DEEL 3a

NOTA VAN BEVINDINGEN

Lokale steun in crisis

-

Vergelijking van corona-steunmaatregelen
in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Hoofdrapport

DEEL 3b

NOTA VAN BEVINDINGEN

Lokale steun in crisis

-

Vergelijking van corona-steunmaatregelen in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Deelrapport gemeente Tilburg

BEA economische argumentatie

Lokale steun in crisis

Vergelijking van corona-steunmaatregelen in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Deelrapport gemeente Tilburg

Maart 2020 werd Nederland overvallen door het coronavirus. Zowel inwoners als instellingen, bedrijven en zzp'ers werden hard geraakt in hun inkomsten, met name ook door maatregelen van de overheid om het virus te stoppen. Voor de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg en de Rekenkamercommissie Oss bracht BEA in beeld welke maatregelen deze gemeenten namen om de schade te beperken en hoe de raden daarbij betrokken waren.

REKENKAMER BREDA

Reken kamer Arnhem

Gemeente Oss Rekenkamercommissie

T Rekenkamer | Tilburg

Versie 9 maart 2021

Eindrapport

Lokale steun in crisis
Vergelijking van corona-steunmaatregelen
in de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg

Deelrapport gemeente Tilburg

OPGESTELD OP VERZOEK VAN:

Rekenkamer Arnhem, Rekenkamer Breda, Rekenkamer Tilburg en Rekenkamercommissie Oss

DATUM

9 maart 2021

OPGESTELD DOOR:

Drs. H.M. (Herbert) ter Beek MPM
i.s.m. drs. M.A. (Michiel) Langman van Affect Strategie en Economie

VOOR INFORMATIE:

Bureau voor Economische Argumentatie

Adres:	Stad van Cahen Muurhuizen 104 3811 EL Amersfoort
Telefoon:	06 – 430 35 116
E-mail:	info@bea.nl
Website:	www.bea.nl

Voorwoord

In opdracht van de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg en de Rekenkamercommissie van Oss heeft Bureau voor Economische Argumentatie (BEA) in de periode van eind oktober 2020 tot en met februari 2021 onderzoek gedaan naar door de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg genomen corona-steunmaatregelen en de wijze waarop de raden daarover zijn geïnformeerd en zijn betrokken bij besluitvorming over deze maatregelen.

Het onderzoek heeft geresulteerd in een **hoofdrapport**, met daarin antwoorden op de geformuleerde onderzoeksvragen en een inventarisatie van 'lessons learned'. Het hoofdrapport is zelfstandig leesbaar. Voor een meer diepgaande uitwerking van de onderzoeksvragen op het niveau van de afzonderlijke gemeenten verwijst BEA naar de het betreffende **deelrapport**. De beantwoording van de onderzoeksvragen gericht op 'lessons learned' en hoe de raad in voorkomende gevallen beter in positie kan komen, is te vinden in het hoofdrapport.

Het voorliggende rapport is het deelrapport gericht op de **gemeente Tilburg**.

Het onderzoek is uitgevoerd onder aansturing van een begeleidingscommissie onder leiding van Astrid van der Klift met daarin vertegenwoordigers vanuit de vier betrokken rekenkamer(commissie)s. BEA wil Meriam de Lange en Maaike van Elteren (namens Rekenkamer Arnhem), Hans Verdellen (namens Rekenkamer Arnhem en Rekenkamer Breda), Juliët Wiggers (Rekenkamer Breda), Margriet van Tulder en Astrid van der Klift (namens Rekenkamercommissie Oss) en Deborah van Gestel en Theo van Mullekom (namens Rekenkamer Tilburg) graag hartelijk danken voor hun inhoudelijke inbreng in het onderzoek, het meedenken over de wijze waarop de resultaten het beste konden worden weergegeven en in het algemeen het bijdragen aan het ontsluiten van informatie ten behoeve van het onderzoek.

Het onderzoek is uitgevoerd door ondergetekende namens BEA en Michiel Langman van Affect Strategie en Economie. De betrokkenheid van de vier rekenkamer(commissie)s laat onverlet dat het voorliggende onderzoek volledig voor rekening komt van BEA.

Amersfoort, 9 maart 2021

Bureau voor Economische Argumentatie
namens deze

Herbert ter Beek
herbert.ter.beek@bea.nl

Antwoorden op onderzoeksvragen

Vraagstelling voor B3A-onderzoek: centrale vraagstelling en deelvragen	
Onderzoeksvraag	Antwoord
1. Welke landelijke, regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn op welk moment en met welk doel genomen in de deelnemende gemeenten (ambitie is een globaal overzicht)? Welke steunmaatregelen hebben de gemeenten zelf genomen waarbij de raden actief betrokken hadden kunnen worden?	• In paragraaf 3.2 is een overzicht opgenomen van de door de gemeente Tilburg genomen corona-steunmaatregelen. BEA heeft 125 corona-gerelateerde maatregelen geïnventariseerd waarvan er circa 59 kunnen worden gezien als corona-steunmaatregelen. • De maatregelen vallen voornamelijk in de volgende categorieën: ➢ Uitstel van lokale belastingen en aan de gemeente te betalen facturen. ➢ Coulante houding t.o.v. huurders van gemeentelijk vastgoed (uitstel, mogelijk afstel). ➢ Doorbetalen van subsidie aan instellingen ook als zij vanwege corona verwachte prestaties niet kunnen leveren. ➢ Faciliteren van instellingen of bedrijven om zich aan te passen aan gewijzigde omstandigheden (bijvoorbeeld toestaan van een drive-thru voor een ijssalon, tijdelijke uitbreiding van terrassen, toestaan van terrasoverkappingen in de winter, inzet op 'verantwoord verplaatsen' in een corona-samenleving). ➢ Informatievoorziening over de crisis door middel van onder meer de monitor 'Tilburg onder corona', uitvoeren van een bedrijvenenquête over gevolgen van corona en het coronacrisisloket voor ondernemers van Station88. ➢ Matchen van bijdragen van Rijk en provincie voor culturele instellingen in landelijke Basisinfrastructuur (BIS) en nemen van gerichte maatregelen ten behoeve van overige culturele organisaties. • Daarnaast heeft de gemeente specifieke regelingen getroffen gericht op bijvoorbeeld leveren van laptops aan scholen ten behoeve van huishoudens op het sociaal minimum.

2. Op basis waarvan zijn afwegingen en beslissingen genomen inzake corona-steunmaatregelen in de deelnemende gemeenten? Zijn daarbij risico's onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes en zijn daarvoor passende maatregelen getroffen?	• Het college heeft op 6 november 2020 in een raadsvoorstel met behulp van een beslisboom en een stroomschema voor het te doorlopen besluitvormingsproces geschetst hoe naar zijn mening de besluitvorming over te nemen corona-steunmaatregelen kan worden ingericht. Daarbij is sinds die datum expliciet aandacht voor: ➢ Onderbouwing van het te dienen maatschappelijk belang en of dit belang voldoende zwaarwegend is. ➢ Toets op de levensvatbaarheid van de aanvrager, om te voorkomen dat geld wordt toegekend aan een instelling of bedrijf die daarna bijvoorbeeld alsnog failliet gaan. ➢ Proportionaliteit van de vraag, gericht op de verhouding tussen gevraagd bedrag en het maatschappelijk belang dat met de aanvraag gemoeid is) • Met deze stappen in de beslisboom en het stroomschema voor aanvragen van steunverzoeken verwacht de gemeente de effectiviteit en doelmatigheid van de beschikbare middelen te vergroten. • In het raadsvoorstel van 6 juni 2020, aangenomen op 14 december 2020, is opgenomen dat het college in principe tot € 75.000 vrij kan besluiten een maatregel te nemen, ook als niet is geborgd dat de maatregel gecompenseerd zal worden door het Rijk of dat de maatregel uit bestaande budgetten kan worden gedekt. In het raadsdebat op 14 december 2020 is met een amendement de aanvullende bepaling opgenomen dat dit mandaat is beperkt tot 2021 en dat er een maximum is gesteld van € 500.000. • Per saldo is sprake van een verruiming van het mandaat van het college, omdat uitgaven in beginsel behoren tot het budgetrecht van de raad, maar het door het college gevraagde mandaat wordt door de raad wel ingeperkt. • Indien het college buiten dit mandaat middelen wil aanwenden voor maatregelen,

	dient dit expliciet te worden voorgelegd voor goedkeuring aan de raad. • De gemeente heeft in de periodiek uitgebrachte monitors 'Tilburg onder corona' steeds aandacht voor de financiën, met name toegespitst op de vraag welke bedragen de gemeente ontvangt van met name het Rijk en welke uitgaven daar tegenover staan. Het in beeld hebben van (verwachte) inkomsten, met name compensatie van het Rijk, en verwachte uitgaven en de in november opgestelde beslisboom dragen bij aan beheersing van de financiële risico's van corona voor de gemeente.
3. Welke belangen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen in de deelnemende gemeenten?	• In de eerste periode van de coronacrisis was 'geld' niet de belangrijkste overweging. Door gesprekspartners is toegelicht dat de sfeer toen zowel bestuurlijk als politiek was dat 'wat nodig is, moet gebeuren' en dat de dekking dan van latere zorg is. • Zoals toegelicht kan het college per maatregel tot een bedrag van € 75.000 en voor het jaar 2021 voor maximaal € 500.000 zelf afwegen of een maatschappelijke ondersteuningsvraag en daarop te baseren maatregel voldoende relevant is. Boven deze begrenzing is de raad expliciet aan zet om die afweging te maken. • Voor november 2020 was dit afwegingskader minder expliciet. • Ook sinds november 2020 is de afweging van de diverse maatschappelijke belangen (bijvoorbeeld het belang van ondernemers versus het belang van inzetten op sociaal kwetsbare inwoners) niet expliciet uitgewerkt.
4. Op welke wijze kwamen de raden in de deelnemende gemeenten in positie voor de uitvoering van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van corona-steunmaatregelen?	• De gemeenteraad heeft in een motie van 25 mei 2020 unaniem uitgesproken dat het college periodiek met de raad in gesprek dient te gaan, waar mogelijk elke 14 dagen, over de gevolgen en effecten van de coronacrisis, zodat de raad de noodzakelijke besluiten kan nemen over lokale maatregelen die nodig zijn. • Met de motie van 25 mei 2020 spreekt de raad ook uit in te stemmen met de tot dan door het college genomen maatregelen.

	• Tot dan was de betrokkenheid van de raad vooral passief, in die zin dat de raad bij genomen maatregelen achteraf werd geïnformeerd. • Zoals hiervoor toegelicht heeft de raad op 14 december 2020 besloten het mandaat van het college te beperken tot € 75.000 per maatregel en een maximum van € 500.000 voor 2021. Daarbuiten moeten besluiten worden genomen door de raad. In de periode daarvoor zijn ook besluiten over corona-steunmaatregelen genomen door de raad, waarbij dit vooral maatregelen betreft met financiële gevolgen voor de gemeente (o.a. vrijstelling precario voor terrassen, wijziging legesverordening, regeling leges evenementen). • Specifiek voor de maatregel om extra subsidie toe te kennen aan Starterslift BV voor leningen aan startende ondernemers, heeft de raad het raadsvoorstel aangenomen om deze taak als een publieke taak te zien, waardoor het college ruimte kreeg om de extra subsidie toe te kennen. • In een informele sessie met raadsleden ten behoeve van het voorliggende onderzoek is gebleken dat de meeste raadsleden positief oordelen over de informatievoorziening door het college. Er is veel en frequent geïnformeerd met behulp van raadsbrieven en aanvullend met onder meer de monitor 'Tilburg onder corona'. • In die sessie is ook gebleken dat de raad terughoudend was met het in de crisisperiode indienen van raadsvragen, om het college ruimte te geven de crisis te kunnen managen. • Gaandeweg 2020, in de periode van mei en juni 2020, is de normale verhouding tussen raad en college weer hersteld.

***

1 Aanleiding, doel en vraagstelling

1.1 Lokale corona-steunmaatregelen in aanvulling op aanbod van het Rijk

Maatregelen Rijksoverheid…

Nadat eind februari 2020 in Nederland de eerste besmettingen met COVID-19 (hierna: corona) werden geconstateerd, heeft het kabinet medio maart 2020 diverse maatregelen genomen om ondernemers en inwoners te steunen die hard geraakt worden door de gevolgen van de coronacrisis. Het ging om drie tijdelijke overbruggingsmaatregelen: overheidsgaranties onder voorwaarden voor bedrijven die liquiditeitssteun zoeken bij banken vanwege fors afgenomen inkomsten, uitstel van belastingen en de mogelijkheid beroep te doen op deeltijd-WW. Kort daarna zijn de volgende maatregelen afgekondigd:

- Tijdelijke noodmaatregel overbrugging voor behoud werkgelegenheid (NOW) op basis waarvan tot 90 procent van de loonkosten, afhankelijk van de omzetdaling, wordt vergoed aan bedrijven.
- Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo), op basis waarvan onder voorwaarden aanvulling van het inkomen tot het sociaal minimum mogelijk is zonder vermogens- of partnertoets voor zelfstandig ondernemers.
- Beleidsregel tegemoetkoming ondernemers getroffen sectoren (TOGS), bestaande uit een eenmalige gift onder voorwaarden van € 4.000 voor ondernemingen met bepaalde SBI-codes.

Tegelijk met deze nieuwe maatregelen zijn diverse bestaande regelingen opengesteld voor ondernemers en zelfstandigen. Het gaat onder meer om regelingen als borgstelling MKB-kredieten (BMKB-C), verruiming BMKB voor lenen bij banken, mogelijkheid van belastinguitstel en verlaging van winstbelasting.

… aangevuld met lokale maatregelen

Op het moment dat het kabinet zich beraadt over steunmaatregelen, beraden zich ook gemeenten op maatregelen. Dit geldt ook voor de gemeenten Arnhem, Breda, Oss en Tilburg. Omdat de maatregelen om het coronavirus te bestrijden tot grote en acute (financiële) problemen leidt bij inwoners, instellingen, bedrijven en zzp'ers, is er bij gemeenten de wens getroffenen te steunen.

Dilemma

Het acute karakter van de problemen noopt tot snelle besluitvorming. Deze omstandigheden kunnen er toe leiden dat besluiten op andere wijze plaatsvinden dan anders en dat de gemeenteraad minder in positie is gebracht om 'er iets van te vinden'. De geschetste situatie vormde voor de Rekenkamers van Arnhem, Breda en Tilburg en de Rekenkamercommissie Oss aanleiding tot een onderzoek naar de corona-steunmaatregelen.

1.2 Welke maatregelen treffen gemeenten en hoe is de raad betrokken?

De door Rekenkamer Arnhem, Rekenkamer Breda, Rekenkamer Tilburg en Rekenkamercommissie Oss (samen: B3A- rekenkamers) geformuleerde vraagstelling richt

zich zowel op inzicht verschaffen in welke maatregelen zijn getroffen als op de wijze waarop de besluitvorming over deze maatregelen heeft plaatsgevonden en welke belangen daarbij zijn meegenomen. Een belangrijk accent in het onderzoek is de rol van de gemeenteraad bij de besluitvorming over corona-steunmaatregelen en hoe gemeenteraden in voorkomende gevallen 'goed' of 'beter' in positie gebracht kunnen worden.

Vraagstelling voor B3A-onderzoek: centrale vraagstelling en deelvragen	
Centrale vraagstelling	• Welke regionale/lokale corona-steunmaatregelen zijn er tot op heden in de aan het onderzoek deelnemende gemeenten genomen? • Op basis van welke afwegingen en belangen en met onderkenning van welke risico's? • En wat is de informatiepositie en de rol van de gemeenteraden daarbij geweest – ook in relatie tot de kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende rol in het verdere vervolg van de corona-crisis?
Deelvragen	1. Welke landelijke, regionale en lokale corona-steunmaatregelen zijn op welk moment en met welk doel genomen in de deelnemende gemeenten (ambitie is een globaal overzicht)? Welke steunmaatregelen hebben de gemeenten zelf genomen waarbij de raden actief betrokken hadden kunnen worden?
	2. Op basis waarvan zijn afwegingen en beslissingen genomen inzake corona-steunmaatregelen in de deelnemende gemeenten? Zijn daarbij risico's onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes en zijn daarvoor passende maatregelen getroffen?
	3. Welke belangen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen door wie afgewogen in de deelnemende gemeenten?
	4. Op welke wijze kwamen de raden in de deelnemende gemeenten in positie voor de uitvoering van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van corona-steunmaatregelen?
	5. Op welke wijze kunnen de raden in de deelnemende gemeenten hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken ten aanzien van verder crisisbeleid in de komende periode verstevigen?
	6. Wat kunnen de deelnemende gemeenten van elkaar leren bij het versterken van hun kaderstellende, controlerende en volks-vertegenwoordigende taken?

Afbakening corona-

In samenspraak met de opdrachtgevende rekenkamers en rekenkamercommissie is een pragmatische afbakening gekozen van het begrip 'corona-steunmaatregel'. Als corona

steunmaatregel

steunmaatregelen worden opgevat:

- Door de gemeente, alleen of in samenwerking met derden, genomen maatregelen, ter compensatie van weggevallen of afgenomen inkomsten vanwege corona of gericht op het voorkomen dan wel beperken van inkomstendaling bij
  - inwoners
  - instellingen (al dan niet gesubsidieerd)
  - verenigingen
  - bedrijven en zzp'ers
- en maatregelen die gericht zijn op het bevorderen van de informatievoorziening met betrekking tot de mate waarin en de wijze waarop corona van invloed is op de inkomsten van genoemde groepen.

In het onderzoek wordt meegenomen dat corona niet alleen van invloed is op inkomsten van inwoners, instellingen, verenigingen, bedrijven en zzp'ers omdat het leidt tot gezondheidsproblemen bij mensen. Ook is van belang dat mensen zich anders (moeten) gedragen, bijvoorbeeld vanwege het voorschrift om minimaal anderhalve meter afstand te houden, en omdat door overheden maatregelen worden genomen die met name bedrijven, ondernemers, instellingen en verenigingen raken in hun inkomsten.

Corona-steunmaatregelen kunnen de vorm aannemen van directe financiële ondersteuning, maar het kan ook in de vorm van bijvoorbeeld kredietverschaffing, uitstel van betaling van lokale lasten of het faciliteren van bedrijven of instellingen om extra inkomsten te genereren binnen de veranderende context van een 'corona-samenleving'.

Van breed naar gericht verdiepen

In het onderzoek is 'breed' gestart met een inventarisatie van de door de gemeente genomen maatregelen, om vervolgens te focussen en te verdiepen op de specifiek als corona-steunmaatregel op te vatten maatregelen. De scheidslijn tussen beide soortenmaatregelen is niet volledig hard te trekken. In bijlage I is een overzicht opgenomen van 'overige' maatregelen waarvan door BEA is geoordeeld dat deze niet passen binnen de hiervoor toegelichte definitie van corona-steunmaatregelen.

1.3 Leeswijzer

De opbouw van het voorliggende deelrapport voor de gemeente Tilburg is als volgt:

- Hoofdstuk 2: toelichting op de wijze waarop de gemeente heeft gereageerd op de corona-uitbraak, toegespitst op de door de gemeente gehanteerde crisisorganisatie en op de eerste corona-steunmaatregelen in maart 2020.
- Hoofdstuk 3: toelichting op de door de gemeente genomen corona-steunmaatregelen, wat betreft tijdlijn en categorisering van deze maatregelen.
- Hoofdstuk 4: beschouwing van de wijze waarop de gemeenteraad is betrokken bij de besluitvorming over de corona-steunmaatregelen, onder andere blijkend uit ingediende raadsvragen en moties.
- Hoofdstuk 5: toelichting op de belangen en risico's die door de gemeente, met name

door het college en de raad, zijn betrokken bij de besluitvorming over corona-steunmaatregelen, met in paragraaf 5.1 aandacht voor financiële risico's en in paragraaf 5.2 aandacht voor overige aspecten en bij de te maken afwegingen gehanteerde uitgangspunten.
- Bijlage I bevat een overzicht van door de gemeente genomen maatregelen die op basis van de voor het voorliggende onderzoek gehanteerde afbakening niet worden gezien als corona-steunmaatregelen.
- Bijlage II beschrijft in meer detail de maatregelen die binnen de in dit onderzoek gehanteerde afbakening wel worden gezien als corona-steunmaatregelen.

2 Reactie Tilburg op corona: aanpak en organisatie

2.1 Lokale en regionale crisismaatregelen op diverse beleidsvelden

Op 27 februari is de gemeente Tilburg met het coronavirus geconfronteerd, toen in het Elizabeth-TweeStedenziekenhuis de eerste Nederlandse coronadiagnose werd gesteld. Sinds de uitbraak van het virus zijn er in Nederland op verschillende bestuurlijke niveaus maatregelen getroffen om de verspreiding van het virus in te dammen en om voor bedrijven en inwoners de gevolgen te verzachten van de pandemie en van de preventieve maatregelen.

Snel opschaling naar GRIP-4

Op 27 februari 2020 ’s avonds komt bij de Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant (VRMWB) het Regionaal Operationeel Team (hierna: ROT) bij elkaar. In een ROT werken regionale functionarissen, onder coördinatie van een operationeel leider, samen op het gebied van geneeskundige zorg, bevolkingszorg, brandweerzorg, politie en communicatie met als doel een (dreigende) crisis te beheersen. Op 28 februari wordt formeel opgeschaald naar GRIP-2[10]. Op maandagochtend 2 maart 2020 is door de voorzitter van de veiligheidsregio opgeschaald naar GRIP-4 en vindt de eerste vergadering van het regionaal beleidsteam (RBT) plaats[11]. GRIP staat voor gecoördineerde regionale incidentbestrijdingsprocedure. Opschaling tot GRIP-4 vindt plaats als er behoefte is aan bestuurlijke coördinatie en leiding bij een ramp van meer dan plaatselijke betekenis. In dat geval neemt het bestuur van de Veiligheidsregio de relevante bevoegdheden van de burgemeesters over[12].

[10] GRIP staat voor Gecoördineerde Regionale IncidentbestrijdingsProcedure.
[11] Bron Veiligheidsregio West- en Midden-Brabant (VRWMB), Tussentijdse verantwoording gemeenteraden COVID-19 crisis, ‘Alleen samen krijgen we corona onder controle’, juni 2020.
[12] Zie Instituut voor Fysieke Veiligheid (IFV), Nederlandse Vereniging voor Raadsleden en Nederlands Genootschap van Burgemeesters (NGB), *De veiligheidsregio en de gemeenteraad*, december 2019.

GRIP-3	GRIP-4
• Situatie waarbij er sprake is van (dreigende) maatschappelijke onrust, komen in aanmerking voor GRIP-3. • In deze situaties komt de burgemeester in beeld. • Hij laat zich ondersteunen door een gemeentelijk beleidsteam (GBT) met vertegenwoordigers van de belangrijkste betrokken organisaties.	• Omdat niet elke ramp of crisis zich aan de gemeentegrenzen houdt, is er ook nog een GRIP-4[13]. • Dan gaat het om situaties waarin de ramp of crisis de grenzen van een gemeente overstijgt (of als de betreffende gemeente de situatie niet alleen aankan). • In zo'n situatie, zo is in de wet bepaald, krijgt de voorzitter van de Veiligheidsregio de leiding en wordt er een regionaal beleidsteam (RBT) gevormd.

De trekker bij deze regionale aanpak is de voorzitter van de Veiligheidsregio. In het geval van de gemeente Tilburg is dit de voorzitter van de Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant (in casu de burgemeester van Tilburg).

De burgemeester van Tilburg leidt als burgemeester van de qua inwoners grootste gemeente in de Veiligheidsregio het regionaal beleidsteam (RBT). De burgemeester is in zijn gemeente (politiek) verantwoordelijk voor de inzet van alle hulpverleningsdiensten die betrokken zijn bij de handhaving van de openbare orde en veiligheid in het kader van de Wet veiligheidsregio's.

Door de Veiligheidsregio te treffen (nood-)verordeningen worden voor kennisgeving toegezonden aan de gemeenteraad. Op 18 maart 2020 gaat een noodverordening vanuit de Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant in werking met de volgende bepalingen[14]:

- Het is verboden om openbare samenkomsten en vermakelijkheden als bedoeld in artikel 174 van de Gemeentewet, samenkomsten in voor het publiek toegankelijke gebouwen en bijbehorende erven en samenkomsten in besloten sfeer te laten plaatsvinden, te (laten) organiseren dan wel te laten ontstaan waar meer dan honderd personen gelijktijdig samenkomen, dan wel aan dergelijke samenkomsten deel te nemen. Dit verbod is niet van toepassing op de dagelijkse gang van zaken in het openbaar vervoer en in gebouwen en bijbehorende erven van overheidsinstellingen en zorginstellingen.
- Het is verboden om een van de volgende inrichtingen geopend te houden:
  - Inrichtingen waar ter plaatse eten of drinken wordt verkocht en genuttigd (eet- en drinkgelegenheden), met uitzondering van inrichtingen in bedrijven die niet voor het

[13] Er kan verder opgeschaald worden naar GRIP-5 (als er sprake is van veiligheidsregio-overstijgende problemen) en GRIP-6 als landelijke opschaling nodig is .
[14] http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/XHTMLoutput/Actueel/Waalwijk/CVDR638457.html .

publiek toegankelijk zijn (bedrijfskantines en bedrijfscatering) en inrichtingen in hotels ten behoeve van de hotelgasten.
    - Sport- en fitnessclubs (sportaccommodaties en sportinrichtingen), waaronder zwembaden, sporthallen en sportvelden.
    - Sauna's.
    - Inrichtingen waar bedrijfsmatig gelegenheid wordt gegeven tot het verrichten van seksuele handelingen met of voor een derde tegen betaling of bedrijfsmatig vertoningen van erotisch-pornografische aard worden aangeboden.
    - Coffeeshops, behalve voor zover uitsluitend sprake is van de verkoop, aflevering of verstrekking van softdrugs (afhaalfunctie).
- Deze verboden gelden niet voor de hulpdiensten en voor door de voorzitter van de Veiligheidsregio aangewezen (categorieën van) gevallen.

In de periode daarna volgen meerdere verordeningen, met aanvullende maatregelen. In juni en juli 2020 volgen vervolgens versoepelingen van een deel van de beperkende maatregelen. Op 25 augustus 2020 wordt een nieuwe noodverordening van kracht.

De maatregelen om de verspreiding van het virus in te dammen zijn veelal genomen op initiatief van het kabinet. In regelmatige persconferenties hebben de premier en de minister van Volksgezondheid maatregelen afgekondigd die zijn opgenomen in modelverordeningen die door de Veiligheidsregio´s zijn omgezet in regionale noodverordeningen.

De maatregelen om de gevolgen van de pandemie en de bestrijdingsmaatregelen te verzachten voor inwoners en bedrijven zijn genomen door zowel de Rijksoverheid als de gemeenten. De Rijksoverheid heeft daartoe zelf economische steunmaatregelen genomen in de vorm van drie noodpakketten. En de Rijksoverheid heeft in overleg met de VNG middelen beschikbaar gesteld voor maatregelen van de gemeenten.

2.2 Opzet van een crisisorganisatie

Inrichting lokale crisisstructuur

De gemeente Tilburg onderhoudt een – doorgaans slapende – crisisstructuur. Deze structuur is ingericht voor rampen met een duidelijk begin en einde die niet te ver uit elkaar liggen (type 'ontspoorde chloortrein'), maar was nog niet eerder getest in een langdurige crisis zoals de coronapandemie. Als onderdeel van de GRIP-structuur is de Hoofdtaakorganisatie (HTO) ingesteld met daarin de ambtelijk meest betrokkenen, die 24/7 in touw waren om de crisis feitelijk te managen in Tilburg. De HTO kende een wisselende voorzitter in de personen van Aad van de Pol (controller) en het hoofd van het team Veiligheid en Wijken.
Nu is deze structuur in de coronapandemie uitgebreid met het afdelingshoofd Sociaal en het afdelingshoofd Economie en Arbeidsmarkt. Het resulterende team coördineerde de activiteiten die in de crisisbeheersing toevallen aan de oranje kolom (bevolkingszorg), naast de witte kolom (geneeskundige zorg), de blauwe kolom (politiezorg) en de rode

kolom (brandweerzorg). Het team kwam dagelijks bijeen voor een crisisbespreking. Het team had een coördinerende rol. De uitvoering had plaats in de staande organisatie.

Wie stuurt aan?

Tilburg heeft snel een crisisorganisatie ingezet om de lijnorganisatie aan te sturen, zowel bestuurlijk als ambtelijk. Bestuurlijk was daarbij relevant dat de burgemeester als voorzitter van de Veiligheidsregio ook daar veel tijd aan moest besteden en dat ook wethouder Dols participeerde in de overleggen van de Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant (VRMWB) als vertegenwoordiger namens Tilburg.

In Tilburg was de bestuurlijke aansturing van de crisis belegd bij de Stuurgroep Corona. In de stuurgroep waren de meest betrokken wethouders opgenomen (Berend de Vries, Rolph Dols, Esmah Lahlah en Mario Jacobs) met de burgemeester 'on standing invitation'.

Rond de zomer 2020 ging Tilburg weer terug naar de normale organisatie, toen in juni 2020 versoepelingen werden afgekondigd door het kabinet.

De crisisorganisatie met de Stuurgroep Corona en de HTO is toen vervangen door een structuur met respectievelijk een bestuurlijk combi-portefeuillehoudersoverleg (combi-PHO) op vrijdag en een ambtelijk 'corona forum'. Het corona forum is een organisatiedoorsnijdende overlegtafel waar alles aan de orde komt wat corona-gerelateerd is. Elke dinsdag werden daar alle coronagerelateerde stukken besproken. Die stukken zijn dan op vrijdag aan de orde in het combi-PHO en kunnen dan de volgende dinsdag in het college worden geagendeerd voor bespreking of besluitvorming. In het combi-PHO is men niet bevoegd om besluiten te nemen, die vinden plaats in het collegeoverleg op dinsdag. Een uitzondering op deze regel is mogelijk bij zeer spoedeisende issues (de in het combi-PHO dan genomen besluiten worden alsnog bekrachtigd in het navolgende collegeoverleg op dinsdag).

Veel besluiten voorjaar binnen mandaat DT

Veel van de besluiten die in de aanvangsfase zijn genomen, behoren tot de bedrijfsvoering en vallen dus onder het mandaat dat het bestuur van de raad heeft gekregen en kunnen daarbinnen deels ambtelijk worden afgedaan. Bedrijfsvoeringszaken zijn gemandateerd aan het directieteam (dit was al zo voor de coronacrisis). Denk aan liquiditeitssteun door uitstel van betaling, maar ook aan IT-uitgaven voor de thuiswerkplek, digitaal vergaderen en dergelijke. Pas bij afboeken van bedragen boven een bepaald bedrag komt het college in beeld wat betreft verleend uitstel van betalen.

3 Overzicht van genomen corona-steunmaatregelen

3.1 Tijdlijn: van crisis naar 'herpakken' naar uitwerken van een herstelagenda

In dit deelrapport richten we ons op de maatregelen die door de gemeente zijn genomen. De maatregelen van het Rijk en van de Veiligheidsregio's blijven hier dus buiten beschouwing.
Bij de inventarisatie van de maatregelen die door de gemeente Tilburg zijn genomen zijn we onder meer uitgegaan van de volgende bronnen:

- College- of burgemeesterbesluiten zoals die zijn gepubliceerd in het BestuursInformatieSysteem (BIS) van de gemeente.
- Raadsbesluiten zoals die zijn gepubliceerd op www.raadtilburg.nl (Notubiz).
- Aanvullend specifieke overzichten in de volgende documenten:
  - De monitor "Tilburg onder corona" van juni 2020.
  - De tweede monitor "Tilburg onder Corona" van september 2020.
  - De derde monitor "Tilburg onder Corona" van oktober 2020.

In totaal zijn in deze vier bronnen 125 maatregelen[15] van 1 maart tot 1 november 2020 te vinden die zijn genomen in verband met de coronacrisis. Van deze maatregelen zijn er 20 genomen middels een besluit van de burgemeester of van het college. Daarvan zijn er drie bekrachtigd door de gemeenteraad.

Van deze 125 maatregelen zijn er 56 te categoriseren als steun of compensatie voor inwoners, instellingen, verenigingen en bedrijven (inclusief zelfstandigen). De overige 69 zijn dat niet. Het gaat bijvoorbeeld om:

- Maatregelen die de gemeente neemt als werkgever en als aanbieder van diensten (mogelijk maken thuiswerken, plaatsen van hoestschermen bij publieksbalies).
- Maatregelen om bepaalde vormen van dienstverlening (zoals plaagdierenbestrijding) op te schorten.
- Maatregelen die betrekking hebben op door het Rijk opgedragen taken (zoals uitvoering Tozo).
- Mededelingen dat de gemeente in overleg is met bepaalde groepen in de samenleving over de invulling van de gedragsadviezen van het RIVM.
- Mededelingen dat de gemeente lobbywerk verricht of gaat verrichten om compensatie te krijgen van bepaalde kosten.

Tijdlijn

De eerste door de gemeente Tilburg getroffen corona-steunmaatregelen zijn genomen op 20 maart 2020. De situatie waarin de gemeente zich dan bevindt kan, net als in andere

[15] De aantallen zijn bij benadering omdat het tellen van maatregelen arbitraire keuzen vergt. Sommige besluiten bevatten meer dan één maatregel. Soms worden bij besluit eerder genomen maatregelen uitgebreid, aangepast, verlengd of ingetrokken. Soms komt één maatregel onder verschillende namen of omschrijvingen in de verschillende lijsten voor.

gemeenten, worden gekenschetst als een echte crisissituatie. Er moeten onder grote tijdsdruk op een groot aantal terreinen maatregelen worden getroffen en besluiten worden genomen, zowel gericht op de volksgezondheid en openbare orde als op het terrein van het sociaal domein, economie, cultuur en sport. Navolgend wordt een tijdlijn op hoofdlijnen geschetst van de door de gemeente Tilburg genomen maatregelen.

Crisis

De maanden maart en april 2020 kunnen worden gezien als de 'echte' crisismaanden, waarin het college onder grote druk een zeer groot aantal maatregelen heeft genomen, voor een deel te zien als corona-steunmaatregelen in het kader van het voorliggende onderzoek. De crisisperiode ontwikkelde zich als volgt:

- Op 27 februari wordt de eerste besmetting geconstateerd in Nederland.
- In de periode van 7 tot 12 maart is er sprake van toenemende besmettingen in het Elisabeth TweeSteden-ziekenhuis (ETZ) in Tilburg en het Amphia-ziekenhuis in Breda.
- Op 10 maart worden alle grote evenementen in Brabant verboden.
- Op 15 maart is er sprake van een 'lockdown', waarbij onder meer de horeca moet sluiten.
- Op 17 maart treft het kabinet de eerste corona-steunmaatregelen voor ondernemers en bedrijven, waaronder de NOW-maatregel op basis waarvan ondernemers tot 90 procent van de loonkosten vergoed kunnen krijgen.
- Op 20 maart neemt de gemeente Tilburg het besluit voor de eerste lokale corona-steunmaatregelen. Dit betreft onder meer
  - Uitstel van betaling op verzoek voor commerciële en maatschappelijke niet-gesubsidieerde gemeentelijke huurders van betaling van huurpenningen, optierente of erfpacht voor drie maanden.
  - Uitstel van huurbetaling voor huurders van Entrada en Zwarte Zwaan (het gaat om startende ondernemers).
  - Uitstel van huur van gemeentelijk vastgoed.
  - Doorbetaling van uren van medewerkers van de Diamant-groep ondanks beperking van de openingstijden van de fietsenstalling waar zij werkzaam zijn.
- Op 24 maart volgt een collegebesluit voor onder meer de volgende corona-steunmaatregelen:
  - Uitstel van betaling van heffingen en belastingen voor ondernemers.
  - Compensatie van ondernemersfondsen vanwege het wegvallen van de reclamebelastingen op basis waarvan zij regulier inkomsten ontvangen.
  - Uitbetaling van subsidies voor geannuleerde evenementen indien er kosten zijn gemaakt.
  - Tijdelijke huurverlaging ten aanzien van de tarieven voor Koepelhal/Wagenmakerij.
- Op 25 maart wordt het besluit genomen om zorgaanbieders op het terrein van Wmo en jeugdhulp te blijven doorbetalen, ondanks dat zij vanwege coronabeperkingen de overeengekomen diensten vaak niet kunnen leveren. Eventuele meerkosten vanwege benodigde extra inzet wordt ook vergoed.
- Op 27 maart volgende nieuwe maatregelen:

  - Verkorten van de betalingstermijnen voor leveranciers aan de gemeente.
  - Verstrekking van laptops aan schoolkinderen in minimagezinnen.
  - Doorbetaling van alfahulpen.
  - Opvang van dak- en thuislozen op de locaties Cederstraat en Willem II-kazerne.
- Op 31 maart besluit de gemeente door kermisexploitanten al betaalde pachtsommen voor kermissen die geen doorgang kunnen vinden als gevolg van corona, te restitueren.
- Op 3 april volgt het besluit tot uitstel van betaling voor de reclamebelasting.
- Op 10 april besluit het college tot 'coulance' wat betreft betalingsafspraken die getroffen zijn met inwoners en bedrijven waarbij onder meer de invorderingsrente wordt verlaagd (van 4 procent naar 0 procent) en er bijvoorbeeld geen deurwaarders worden ingezet.
- Op 14 april volgt het besluit om culturele instellingen niet te korten op de subsidie ondanks vanwege corona niet geleverde prestaties.
- Eveneens op 14 april besluit het college tot een aanbod aan marktkooplieden en de Stichting Tilburgse Markten om gebruik te maken van de diensten van een via Team Ondernemersadvies en VVV (afdeling Economie & Arbeidsmarkt) ingeschakelde adviseur.
- Op 21 april wordt besloten de eigen bijdrage voor de Wmo voor de maanden maart en april te schrappen.
- Tot slot volgt op 28 april het besluit tot vrijstelling van precario voor terrassen en uitstallingen.

Als afsluiting in zekere zin van de meest heftige crisisperiode volgt op 1 mei 2020 een raadsbrief met daarin een inventarisatie van tot dan door de gemeente genomen maatregelen[16].

'Herpakken'

In de maanden daarna verschuift de focus van de gemeente geleidelijk van maatregelen gericht op het beperken van de gevolgen van de crisis naar investeringen in informatievoorziening (door middel van onder meer een monitor 'Tilburg onder Corona') en maatregelen met het doel om ondernemers in staat te stellen goed in te kunnen spelen op de veranderende omstandigheden. In de periode van mei tot en met juli 2020 worden onder meer de volgende maatregelen genomen:

- 13 mei wordt het besluit genomen met de naam 'verantwoord verplaatsen van verkeer in 1,5 meter-samenleving'. Het richt zich op het verlagen van de maximum snelheid binnen de Ring en korter groen geven voor automobilisten, met als doel om de voetganger en fietsers beter te kunnen faciliteren en zo ook een impuls te genereren voor de ondernemers in de binnenstad.
- Op 19 mei volgt een collegebesluit 'Subsidieverlening ondersteunen ondernemerschap Regio Midden-Brabant tijdens en na corona'. De middelen hiervoor ontvangt de gemeente Tilburg van de provincie Noord-Brabant. De provincie wil hiermee de

[16] Gemeente Tilburg, raadsbrief met onderwerp 'Genomen maatregelen corona', 1 mei 2020. Voor bijlage zie: https://tilburg.raadsinformatie.nl/document/8714065/1#search=%22corona%22.

informatievoorziening aan ondernemers bevorderen, met inschakeling onder meer van de Stichting Midpoint Brabant.

- 1 juni wordt een tijdelijke uitbreiding toegestaan van terrassen, waarbij tegelijkertijd wordt besloten om voor deze uitbreiding geen leges te heffen.
- Op 9 juni volgen de volgende besluiten:
  - Uitstel van eerder voorgenomen aanpassingen aan de gemeentelijke minimaregelingen (met één jaar).
  - Vrijstelling van door verenigingen te betalen huur voor buitensportaccommodaties die gebruikt worden door jongeren.
  - Verlaging van de huur van zwembaden door zwemverenigingen.
  - Ondersteuning van de inrichting van (nood)opvang voor kwetsbare kinderen.
- Op 16 juni wordt het collegebesluit 'Ketensolidariteit Horeca Tilburg' genomen. Het doel is om tot huurverlaging te komen voor horecaondernemers op het vlak van huurverplichtingen. Voor de gemeente zelf betekent dit dat zes huurders van gemeentelijke ruimte een huurverlaging ontvangen.
- Op 23 juni besluit het college om € 1,2 miljoen ter beschikking te stellen in het kader van de door de Rijksoverheid gevraagde matching door gemeenten (en ook provincies) van extra subsidiëring vanuit de landelijke cultuurfondsen voor culturele instellingen die behoren tot de basisinfrastructuur (BIS). In Tilburg betreft dit Podium 013, Theaters Tilburg, De Nieuwe Vorst en het TextielMuseum.
- Eveneens op 23 juni besluit het college dat ondernemers die van start gegaan zijn met behulp van de Bbz langer gebruik kunnen maken van deze voorziening (48 in plaats van 36 maanden) indien zij door de coronacrisis worden geraakt.
- Op 6 juli wordt besloten dat leges voor de aanvraag van een evenementenvergunning voor de periode 1 maart tot en met 31 augustus niet wordt geheven en zo nodig wordt terugbetaald. De gemeente mist hierdoor een bedrag van € 30.000 aan inkomsten en moet bovendien € 50.000 al betaalde leges terugbetalen omdat evenementen in de betreffende periode niet door konden gaan.
- Op 7 juli 2020 wordt door het college besloten subsidie te verlenen ten behoeve van SKE Fonds Starterslift Investment BV, dat zich richt op het financieel ondersteunen van kansrijke innovatieve startups in de regio Midden- en West-Brabant. Het gaat om een extra bijdrage van € 350.000.
- Omdat de kinderopvanginstellingen en de gastouderbranche geraakt zijn door de coronacrisis en extra kosten hebben moeten maken, kan de gemeente Tilburg met van het Rijk hiervoor ontvangen middelen op 14 juli besluiten deze sector te compenseren. Compensatie richt zich verder op de extra kosten die ouders hebben gehad vanwege eigen bijdragen.

Informatie-voorziening

In de fase van 'herpakken', zoals de maanden mei tot en met juli 2020 kunnen worden gekarakteriseerd, investeert de gemeente Tilburg ook in informatievoorziening over de impact van de coronacrisis. In juni wordt de eerste Monitor 'Tilburg onder Corona' opgesteld en gepubliceerd. De raad heeft opdracht gegeven de monitor op twee

momenten te actualiseren, te weten tegelijk met de hoofdlijnenbrief en de begroting 2021 in november 2020. In de 'Tweede Monitor Tilburg onder Corona' van september 2020 is een geactualiseerd beeld opgenomen van de belangrijkste gevolgen van corona voor de Tilburgse samenleving en hoe de gemeente Tilburg de maatschappelijke en financiële impact daarvan beoordeelt. In de tweede monitor wordt ook toegelicht aan welke (mogelijke) handelingsperspectieven de gemeente denkt. De tweede monitor 'Tilburg onder Corona' van september 2020 heeft als ondertitel 'Van crisismaatregelen naar herstel en inspelen op de toekomst'. De monitor bevat verder een overzicht van de tot nu toe door Rijk, provincie en de gemeente Tilburg genomen maatregelen.

Normalisatie & herstel

Na de zomer wordt de inzet op aanpassing van ondernemers en instellingen aan de nieuwe situatie (in casu de 1,5 meter-economie) gecontinueerd. In deze periode wordt ook gewerkt aan onderdelen voor een herstelagenda. Deze periode wordt op 13 oktober 2020 onderbroken als door het kabinet wordt besloten tot een tweede 'lockdown'. Hiermee komt een einde aan een periode waarin juist geleidelijk steeds meer versoepelingen van eerder genomen beperkende coronamaatregelen zijn doorgevoerd.

3.2 Aantal corona-steunmaatregelen met uitsplitsing naar categorie

De 55 maatregelen die wel beschouwd kunnen worden als steun- of compensatiemaatregelen kunnen worden onderscheiden naar de aard van de steun:

- faciliteiten (ruimte maken voor economische activiteiten en voor de inwoners van de stad in een 1,5 m-samenleving);
- liquiditeitssteun (leningen, uitstel van betaling voor afnemers, versnelde betaling voor leveranciers etc.);
- financiële steun (giften, kwijtschelding e.d.).

Daarnaast kan onderscheid worden gemaakt naar de doelgroep waarop de maatregel is gericht:

- Generiek: steun voor ondernemers ongeacht de sector waarin ze werken.
- Sector: steun voor ondernemers in specifieke sectoren.
- Afnemers/leveranciers: steun voor afnemers en/of leveranciers van de gemeente.
- Inwoners: steun voor inwoners of instellingen zonder winstoogmerk die inwoners ondersteunen.

In tabel B1 zijn de steunmaatregelen van de gemeente Tilburg weergegeven op chronologische volgorde. Als datum is genomen de datum van het collegebesluit of het burgemeesterbesluit. Als een dergelijk besluit er niet is, is de datum genomen die is vermeld in de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei of de datum van de monitor waarin de maatregel voor de eerste keer is genoemd.

Tabel B.1 Steunmaatregelen van de gemeente Tilburg in chronologische volgorde

Bronnen

B	Burgemeesterbesluit
C	Collegebesluit
RB	Raadsbesluit
M0	Bijlage bij de raadsbrief van 1 mei
M1	Monitor
M2	Tweede Monitor
M3	Derde Monitor

Steuncategorieën

F	Faciliterende maatregel
L	Liquiditeitsondersteuning
G	Financiële maatregel
O	Overige hulp

Doelgroepcategorieën

G	Generiek
S	Sector
L/A	Leveranciers/afnemers
I	Individuele bedrijven
B	Inwoners

Nr.	Datum 2020	Maatregel	Bron	Steun	Doel groep
1.	20-3	Beperken openingstijden fietsenstallingen, doorbetalen uren Diamant-groep	M0	G	L/A
2.	20-3	Uitstel huurbetaling voor commerciële en maatschappelijke niet-gesubsidieerde gemeentelijke huurders	M0	L	L/A
3.	20-3	Uitstel huurbetaling voor huurders Entrada en Zwarte Zwaan (startende ondernemingen)	M0	L	L/A
4.	20-3	Uitstel huur gemeentelijk vastgoed	M1	L	L/A
5.	24-3	Uitbetaling subsidies voor geannuleerde evenementen, voor zover kosten gemaakt	C	G	S
6.	24-3	Uitstel betaling toeristenbelasting	C	L	G
7.	25-3	Doorbetalen zorgaanbieders Jeugdhulp en Wmo	M0	G	L/A
8.	27-3	Gratis annuleren huurreserveringen sportaccommodaties	M0	G	L/A
9.	27-3	Verstrekking laptops aan schoolkinderen uit minimagezinnen	M0	G	B
10.	27-3	Doorbetalen alfa-hulpen voor uren die door de klant zijn afgezegd	M0	G	L/A

11.	27-3	Verstrekken voorschotten TOZO	M0	L	G
12.	27-3	Betalingsverplichting reclamebelasting en BIZ uitstellen tot 1-10-2020	M0	L	G
13.	27-3	Verkorten betalingstermijnen leveranciers	M0	L	L/A
14.	27-3	Opvang dak- en thuislozen Cederstraat en Willem II kazerne	M0	F	B
15.	31-3	Restituties pachtsommen geannuleerde kermissen	M0	G	L/A
16.	3-4	Verruiming regelgeving PGBs Wlz, Wmo, Jeugdwet en deel Zvw	M0	G	B
17.	3-4	Uitstel van betaling voor exploitanten reclame-objecten	M0	L	L/A
18.	10-4	Culturele instellingen: over 2020 niet korten op subsidies wegens niet-geleverde prestaties	M0	G	S
19.	10-4	Ondersteunen stichting Tilburgse markten met advies en vergoeding inkomstenderving	M0	F/G	S
20.	10-4	Coulance betalingsafspraken	M0	L	G
21.	14-4	Toestaan neerzetten bord voor ijssalon drive thru	C	F	I
22.	14-4	Toestaan realisatie ijssalon drive thru	C	F	I
23.	21-4	Geen eigen bijdragen Wmo in mrt en apr	M0	G	B
24.	28-4	Vrijstelling precario voor terrassen, uitstallingen e.d. (raadsbesluit 25-5-2020)	RB	G	S
25.	28-4	Uitstel betaling precario	C	L	G
26.	13-5	"Verantwoord verplaatsen" verkeer in 1,5 meter samenleving	M1	F	G
27.	19-5	Subsidie Midpoint (doorsluizen geld van de provincie)	C	G	G
28.	26-5	Tweede wijziging legesverordening: geen leges vergunningen voor terrasuitbreidingen (raadsbesluit 25-5-2020)	RB	G	S
29.	1-6	Tijdelijke uitbreiding terrassen tot 31-10-2020	B	F	S
30.	9-6	Uitstel aanpassing minimaregelingen tot na 2020	M1	G	O
31.	9-6	Vrijstelling huur buitensportaccommodaties voor jeugd tot 1-8	M1	G	L/A
32.	9-6	Verlaging huur zwemverenigingen met 50 procent tot 1 augustus	M1	G	L/A
33.	9-6	Ondersteuning inrichting (nood)opvang kwetsbare kinderen	M1	G	O
34.	9-6	Ondersteuning HBO	M1	NB	O
35.	9-6	Plaatsen van extra afvalbakken tegen zwerfafval	M1	O	B

36.	9-6	Vaker legen van wijkverzamelcontainers glas, textiel en plastic/metaal/drankverpakkingen	M1	O	B
37.	16-6	Regeling leges evenementen en kosten tapvergunning (raadsbesluit 6-7-2020)	RB	G	L/A
38.	16-6	Convenant ketensolidariteit horeca Tilburg	C	F	L/A
39.	23-6	Tijdelijke hardheidsclausule Bbz	C	G	G
40.	23-6	Verhoging bijdrage aan steunpakket cultuur BrabantStad/ Tilburg tot € 1,2 miljoen	C	G	S
41.	23-6	Verlenging uitstel betaling heffingen voor ondernemers	C	L	G
42.	23-6	Tijdelijk mogelijk maken van overkappingen op terrassen bij horeca-inrichtingen middels een tijdelijke omgevingsvergunning	C	F	S
43.	juni	Crisisplan Binnenstad i.s.m. BMT, BIZ, Citymarketing en Ondernemersfonds Tilburg	M1	F	G
44.	7-7	Starterslift Overbruggingslening beschikbaar voor ondernemers	C	L	G
45.	14-7	Compensatie gemaakte kosten kinderopvang en gastouders	C	G	S
46.	1-9	Versneld beoordelingsproces voor tijdelijke initiatieven en evenementen	M2	F	S
47.	1-9	Snel meedenken om initiatieven ondernemers mogelijk te maken	M2	F	G
48.	1-9	Tijdelijke verlaging huurtarieven Koepelhal/Wagenmakerij	C	G	L/A
49.	1-9	Gedeeltelijke compensatie ondernemersfondsen voor tegenvallende inkomsten	M2	G	G
50.	1-9	Extra steun van maximaal € 1,2 miljoen voor 013, Theaters Tilburg, De Nieuwe Vorst en het Textielmuseum	M2	G	S
51.	1-9	Bijplaatsingen hotspotlocaties ook op zaterdag en zondag opruimen	M2	O	B
52.	1-9	Soepel omgaan met prestatieafspraken dorps- en wijkaccommodaties	M2	G	S
53.	22-9	Terrasoverkappingen in winterperiode	C	F	S
54.	22-9	Terrasuitbreidingen in winterperiode	B	F	S
55.	13-10	Vaker schoonmaken openbare toiletten	M3	O	B
56.	13-10	Tijdelijk inrijdverbod autoverkeer Piushaven en fietsverkeer Korte Heuvel tbv terrassen	M3	F	S
57.	27-10	Coulance-regeling sport	C	G	L/A

58.	23-11	Wijziging verordening leges en precario in verband met winterterrassen	RB	G	G
59.	23-11	Vijfde wijziging legesverordening, waardoor leges niet geheven worden in geval een vergunning wordt aangevraagd voor de tijdelijke uitbreiding en/of overkapping van een terras (1-11-2020 t/m 31-12-2020)	RB	G	G

4 Informatiepositie en rol van de gemeenteraad

4.1 Betrokkenheid van de raad

Van fysiek naar digitaal overleg

De coronacrisis heeft het functioneren van de gemeentelijke democratie ernstig bemoeilijkt. Op 9 maart 2020 is nog een reguliere fysieke vergadering gehouden van de gemeenteraad. Daarna stonden de geldende regels het functioneren van de gemeenteraad in de weg. Fysieke vergaderingen waren een vereiste voor het nemen van rechtsgeldige besluiten, maar fysieke vergaderingen waren onmogelijk binnen de noodverordeningen van de Veiligheidsregio. Dit probleem is opgelost met de spoedwet digitale besluitvorming die op 7 april 2020 door de Eerste Kamer is aangenomen.

Kort voordat de spoedwet van kracht is geworden hebben nog wel twee raadsvergaderingen plaatsgevonden.

- Op vrijdag 3 april 2020 is een raadsvergadering uitgeschreven waarbij alleen de burgemeester en de griffier aanwezig waren.
- Nadat daar was geconstateerd dat onvoldoende raadsleden waren verschenen om de raadsvergadering te kunnen beginnen, heeft de burgemeester een nieuwe vergadering uitgeschreven voor maandag 6 april. Bij deze vergadering hoefde het quorum niet aanwezig te zijn en kon een beperkt aantal raadsleden besluiten nemen. Op deze vergadering waren alle partijen door één raadslid vertegenwoordigd.

De grootste partij van de Tilburgse raad, oppositiepartij Lijst Smolders Tilburg, heeft tegen deze werkwijze ernstig bezwaar gemaakt in een open brief met als titel: 'ONWETTIG handelen kan grote consequenties hebben!!'. De vergadering is echter doorgegaan en er heeft besluitvorming plaatsgevonden. In de vergadering zijn geen corona-gerelateerde besluiten aan de orde geweest. Verder hebben er in de maand april geen raadsvergaderingen plaatsgevonden.

Van infomeren naar actiever betrekken

Op 1 mei 2020 heeft het college een brief aan de gemeenteraad[17] gestuurd met de tot 17 april genomen maatregelen, die op 18 mei is besproken in een informatiedebat van de gemeenteraad. Deze brief markeert voor de gemeente Tilburg de overgang van een crisisaanpak (branden blussen) naar een meer systematische, integrale benadering van het gemeentelijke beleid, waarbij de raad ook actiever wordt betrokken.

Per saldo kan worden gesteld dat de raad het college in de eerste fase van de coronacrisis (de maanden maart en april 2020) de ruimte gegeven om de crisis te bestrijden. De aandacht heeft in die maanden vooral gelegen bij de "witte kolom" van artsen en verpleegkundigen die in de frontlinie opereerden in de strijd tegen het virus. Toch zijn er ook 24 maatregelen genomen die kunnen worden gekarakteriseerd als steunmaatregelen.

[17] Gemeente Tilburg, raadsbrief met onderwerp '*Genomen maatregelen corona*', 1 mei 2020. Voor bijlage zie: https://tilburg.raadsinformatie.nl/document/8714065/1#search=%22corona%22..

Vijf daarvan zijn vastgelegd als collegebesluiten, de overige besluiten zijn meegenomen in de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei.

De 24 maatregelen zijn als volgt onder te verdelen:

- Vier maatregelen waren gericht op inwoners. Dat zijn de extra opvang voor dak- en thuislozen, het beschikbaar stellen van laptops voor minima, het kwijtschelden van de eigen bijdragen Wmo in maart en april 2020 en een verruiming van de regels voor PGB's.
- Negen maatregelen hebben betrekking op directe financiële steun, zoals het doorbetalen van leveranciers en subsidieontvangers die door de coronamaatregelen niet konden leveren, de vrijstellingen van de precariobelasting en het gratis annuleren van huurreserveringen van sportaccommodaties.
- Negen maatregelen hebben betrekking op liquiditeitssteun, zoals uitstel van huurbetaling uitstel van heffingen, uitstel van betaling voor afnemers, sneller betalen leveranciers en het verstrekken van voorschotten op de TOZO-uitkeringen.
- Twee maatregelen hebben betrekking op het faciliteren van economische activiteiten. Dat zijn collegebesluiten die ondernemers toestaan om drive thru ijsverkoop te realiseren.

Waardering én kritiek

Bij het informatiedebat over de maatregelen op 18 mei 2020 is het college door de coalitiepartijen gecomplimenteerd met het optreden gedurende de crisis. De oppositie was daarentegen van mening dat het college de coronacrisis had aangegrepen om besluiten te nemen buiten de raad om, en nu ten onrechte volhardde in beperkende maatregelen voor het bedrijfsleven terwijl de crisis al voorbij was.

De aandacht van de oppositie concentreerde zich op een besluit dat door het college genomen was op 13 mei 2020, en dat dus nog niet in de bijlage van de raadsbrief was opgenomen, namelijk het project "verantwoord verplaatsen" over het verkeer in de 1,5 meter samenleving. Belangrijke elementen van dit besluit, namelijk het instellen van een 30 km/uur-zone voor auto's binnen de Ring en het aanpassen van de regeling van de stoplichten om voetgangers en fietsers langer en auto's korter groen te geven, konden niet rekenen op steun van de oppositie. Ook het feit dat raadsleden dit besluit uit de krant hadden moeten vernemen werd niet op prijs gesteld. Er wordt een groot aantal vragen gesteld die door het college schriftelijk zijn beantwoord.

Op 25 mei 2020 is de gemeenteraad opnieuw digitaal bijeengekomen om te spreken over uitbreiding van de terrassen en over collegevoorstellen voor een vrijstelling van precario voor uitstallingen en terrassen en voor een vrijstelling van leges voor vergunningen voor terrasuitbreidingen. In die vergadering is door alle in de raad vertegenwoordigde fracties een motie ingebracht, die vervolgens unaniem aanvaard is, waarin wordt uitgesproken dat:

- het Tilburgse college/crisisteam vanaf begin maart snel en accuraat maatregelen heeft genomen om de crisis te bestrijden;

- de raadsleden, die verantwoordelijkheid dragen als volksvertegenwoordigers (…), tijdens de eerste periode van de crisis noodgedwongen in de schaduw zijn komen te staan.
- en waarin het college wordt opgeroepen om met de raad periodiek, waar mogelijk elke 14 dagen, in gesprek te gaan over de gevolgen en effecten van de coronacrisis, zodat de raad de noodzakelijke besluiten kan nemen over lokale maatregelen die nodig zijn.

Tussenbalans

Op 9 juni 2020 stuurt het college de Tussenbalans van het bestuursakkoord 2018-2022 naar de gemeenteraad, tezamen met de Monitor “Tilburg onder corona”. Deze monitor geeft een overzicht van de maatregelen die genomen zijn in verband met de coronacrisis. Het college stelt de raad voor om te besluiten:

- De Monitor Tilburg onder Corona vast te stellen als meetinstrument op basis waarvan het college voorstellen aan de raad doet voor incidentele intensiveringen gericht op effecten van corona.
- Het college de opdracht te geven tegelijk met de hoofdlijnenbrief én begroting 2021 en medio november 2020 een geactualiseerde monitor Tilburg onder corona aan te bieden en indien nodig daarbij aanvullende (financiële) maatregelen ter besluitvorming voor te leggen.
- De volgende stappen te doorlopen waar het gaat om corona maatregelen:
  a) Lobby richting Rijk en provincie dat zij de kosten zoveel als mogelijk compenseren.
  b) Een eventueel nadelig saldo op de Rijkscompensatie van corona ten laste van de algemene Reserve te brengen.
  c) Aanvullende (financiële) lokale steunmaatregelen corona zoveel als mogelijk op te vangen binnen de bestaande budgetten en waar dat niet mogelijk is, een raadsvoorstel aan te bieden waarbij het benodigde budget ten laste van de Algemene Reserve wordt gebracht.
  d) Indien de algemene reserve onder de onderbandbreedte komt, deze aan te vullen vanuit de bestemmingsreserve verkoop Essent.

Het raadsvoorstel is op 29 juni besproken in een raadsinformatiesessie met op de agenda ‘Tussenbalans en Tilburg onder corona’ en ingebracht voor besluitvorming in het overleg van 6 juli 2020.

4.2 Beeld van raadsleden over hun rol en betrokkenheid

Om inzicht te krijgen in hoe de raadsleden aankijken tegen de wijze waarop zij geïnformeerd zijn over corona en in het bijzonder de corona-steunmaatregelen en hoe zij daarbij betrokken zijn geweest, is in januari 2021 een informele sessie georganiseerd waaraan door de meeste fracties in de raad is deelgenomen. Deze sessie heeft onder meer de volgende beelden opgeleverd:

- De ontvangen informatie en betrokkenheid bij de besluitvorming van de raad wordt uiteenlopend gewaardeerd.
- Het samenspel tussen college, raad en ambtelijke organisatie is door de meeste

fracties als positief ervaren.

- Er is door het college geïnvesteerd in adequate informatievoorziening ten behoeve van de raad. Er is veel en frequent gecommuniceerd met behulp van raads(informatie)brieven.
- De raadsfracties in Tilburg hebben zich relatief bescheiden opgesteld wat betreft het indienen van vragen bij het college. Het algehele gevoel was dat het college ook ruimte moest krijgen om zijn rol te kunnen vervullen, zeker in de eerste maanden van crisis.
- Wat de betrokkenheid bij de besluitvorming betreft, is het beeld dat de raad in de eerste maanden vooral achteraf geïnformeerd werd. Richting zomer 2020 veranderde dit geleidelijk en werd de reguliere vergaderorde hersteld.
- Op 25 mei 2020 is over de betrokkenheid van de raad een motie met unanieme stemmen aangenomen (zie paragraaf 4.1 voor inhoudelijke toelichting).

In de periode van maart 2020 tot heden zijn er door de verschillende fracties in de Tilburgse gemeenteraad vragen gesteld aan het college op het terrein van corona en met name corona-steunmaatregelen. Een niet uitputtende inventarisatie heeft onder meer vragen over de volgende onderwerpen opgeleverd:

Datum	Toelichting op onderwerp van raadsvragen
10 april	Doorbetalen van terrasvergunning
17 april	Precario
28 april	Groothandels- en spoorpark
	Verband luchtkwaliteit en coronadoden
30 april	Voucherregeling financiële analyses
	Culturele ondernemers
4 mei	Crisistegoed
	Milieustraat
	Corona, kunst en cultuur
	Geef horeca de ruimte
	Zomerscholen voor Tilburgse leerlingen
20 mei	Afstemming tussen onderwijs en kinderopvang
	Gevolgen TOP-week
	Eeuwige grafrust (islamitisch begraven)
25 mei	Mondkapjes
	Afval
	Vertraging TOZO-uitkering
	Noodfonds
26 mei	Verkeersmaatregelen
	Mobiliteitsagenda
28 mei	Bijstand
	Uitstallingen

	Arbeidsmigranten
2 juni	Kwetsbare jeugd en gezinnen
8 juni	Arbeidsmigranten en corona
22 september	57 vragen naar aanleiding van de Hoofdlijnenbrief en de Monitor Tilburg onder corona.

De raadsfracties hebben daarnaast gebruik gemaakt van de mogelijkheid om vragen ex artikel 40 te stellen (schriftelijke vragen die door het college afgehandeld worden en schriftelijk worden beantwoord). De Tilburgse raad heeft zich op dit vlak terughoudend opgesteld, gelet op het aantal ex artikel 40 raadsvragen. Bovendien zijn deze ex artikel 40-vragen ook niet gesteld vanaf het begin van de coronacrisis maar vanaf eind juni 2020. Het navolgende overzicht bevat een mogelijk niet compleet overzicht van gestelde raadsvragen:

Datum	Toelichting op onderwerp van raadsvragen
30 juni	Ondersteun ondernemers bij het indienen van aanvragen voor coronasteun
15 september	Tweede steunpakket corona
15 oktober	Openstelling stadswinkels
9 december	Coronasteun voor musea
10 december	Vervolgvragen over tweede steunpakket
16 december	Schuldhulpverlening aan ondernemers
21 december 2020	Tweede lockdown en het onderwijs
13 januari 2021	Besmettingsgevaar en maatregelen in en rondom supermarkten
24 januari	Rellen en vernielingen in de stad n.a.v. corona-lockdown en avondklok

5 Meegewogen belangen en risico's & gemaakte afwegingen

Onderdeel van het voorliggende onderzoek is om in beeld te brengen op basis waarvan afwegingen en beslissingen zijn genomen inzake corona-steunmaatregelen in de gemeente waarop het onderzoek zich richt. Met name wordt in beeld gebracht:

- Of daarbij risico's zijn onderkend wat betreft de invloed op toekomstige beleidskeuzes.
- Of daarvoor passende maatregelen zijn getroffen.
- Welke belangen genomen zijn bij genomen of op dat moment te nemen corona-steunmaatregelen en door wie deze zijn afgewogen?

Deze aspecten worden navolgend in beeld gebracht.

5.1 Omgaan met (financiële) risico's

Handelwijze dekking kosten

De gemeenteraad heeft op 6 juli 2020 besloten dat de monitor 'Tilburg onder Corona' het meetinstrument is op basis waarvan het college voorstellen doet aan de raad voor incidentele intensiveringen gericht op de effecten van corona. Het is daarom van belang dat de monitor periodiek en voldoende frequent verschijnt.

De raad besluit verder, zoals toegelicht in paragraaf 4.1, dat de gemeente eerst nastreeft uitgaven gecompenseerd te krijgen van het Rijk en de provincie, dat een eventueel nadelig saldo op de Rijkscompensatie ten laste van de Algemene Reserve van de gemeente wordt gebracht en aanvullende (financiële) steunmaatregelen zoveel als mogelijk op te vangen binnen bestaande budgetten. Als dat niet voldoende soelaas biedt, wordt een raadsvoorstel voorgelegd om het benodigde budget ten laste te brengen van de Algemene Reserves.

Beslisboom

In een raadsvoorstel d.d. 6 november 2020 wordt gerefereerd aan deze handelwijze bij het vinden van dekking voor coronamaatregelen, aansluitend bij het raadsbesluit 'Tussenbalans en monitor Tilburg onder corona' en raadsbesluit 'Tussenrapportage 2020'. Het college merkt in het raadsvoorstel[18] op dat "uit signalen blijkt dat het proces en de bijbehorende financiële verwerkingswijze niet voor iedereen voldoende helder zijn". Het college heeft daarom een beslisboom en stroomschema opgesteld. Daarnaast wordt voorgesteld de financiële bevoegdheden van het college te verruimen om zo sneller maatregelen te kunnen treffen.

Het voorstel dat wordt voorgelegd aan de raad luidt als volgt:

- "De beslisboom voor het bestuurlijk besluitvormingsproces en de financiële verwerkingswijze bij besluitvorming over Corona maatregelen vast te stellen en daarmee tevens het college de beslissingsbevoegd te geven tot een bedrag van €

[18] Gemeente Tilburg, Raadsvoorstel '*Besluitvormingsproces en verwerking Corona maatregelen*', raad 2020_1060 definitief A, ingebracht voor raadsoverleg van 14 december 2020.

75.000,-per maatregel ingeval de dekking ontbreekt en de maatregel geen onderdeel is van een Rijkscompensatiepakket.
- Het mandaat aan het college geldt voor 2021.
- Het maximaal bedrag van het mandaat aan het college is € 500.000."

De beslisboom waaraan het college refereert, is op hoofdlijnen als volgt opgebouwd:

1. Is de voorgenomen maatregel onderwerp van gesprek geweest tussen VNG en Rijk en vanuit die hoedanigheid betrokken bij het opstellen van het Rijkscompensatiepakket
   ➔ Zo ja: De beslissingsbevoegdheid ligt bij het college[19].
   ➔ Zo nee: Ga naar 2.
2. Kunnen de lasten in verband met de lokale voorgenomen maatregel volledig worden gedekt uit bestaande budgetten?
   ➔ Zo ja: De beslissingsbevoegdheid ligt bij het college[20].
   ➔ Zo nee: Ga naar 3.
3. Bedragen de lasten in verband met de maatregel waarvoor de dekking ontbreekt minder dan € 75.000?
   ➔ Zo ja: De beslissingsbevoegdheid ligt bij het college[21].
   ➔ Zo nee: Ga naar 4.
4. De beslissingsbevoegdheid ligt bij de Raad. De lasten in verband met de maatregel waarvoor de dekking ontbreekt komen ten laste van de algemene reserve. Er wordt een raadsvoorstel opgesteld en voorgelegd aan het Corona Forum. Voorafgaand hieraan vindt afstemming met de portefeuillehouder plaats. Na verwerking van eventuele opmerkingen van het Corona Forum, wordt het voorstel geagendeerd voor het Combi PHO Corona. Na akkoord en verwerking van eventuele opmerkingen wordt het voorstel geagendeerd voor de eerstvolgende collegevergadering. Na vaststelling in het college wordt het voorstel in de raad gebracht. Het nadeel wordt opgenomen in het eerstvolgende Planning & Control product. In de jaarrekening wordt de finale balans opgemaakt tussen enerzijds de gemelde nadelen en anderzijds de verkregen Rijkscompensatie. Het saldo komt ten laste/gunste van de reserve corona, die bij

[19] Er wordt een collegevoorstel opgesteld en voorgelegd aan het Corona Forum. Voorafgaand hieraan vindt afstemming met de portefeuillehouder plaats. Na verwerking van eventuele opmerkingen van het Corona Forum, wordt het voorstel geagendeerd voor het combi PHO. Na akkoord en verwerking van eventuele opmerkingen wordt het voorstel geagendeerd voor de eerstvolgende collegevergadering. De raad wordt geïnformeerd per voorstel. Het nadeel wordt opgenomen als melding in het eerstvolgende Planning & Control product. In de jaarrekening wordt de finale balans opgemaakt tussen enerzijds de gemelde nadelen en anderzijds de verkregen Rijkscompensatie. Het saldo komt ten laste/gunste van de corona reserve, die bij onvoldoende saldo wordt aangevuld vanuit de algemene reserve.

[20] Er wordt een collegevoorstel opgesteld en voorgelegd aan het Corona Forum. Voorafgaand hieraan vindt afstemming met de portefeuillehouder plaats. Na verwerking van eventuele opmerkingen van het Corona Forum, wordt het voorstel geagendeerd voor het combi PHO. Na akkoord en verwerking van eventuele opmerkingen wordt het voorstel geagendeerd voor de eerstvolgende collegevergadering. De raad wordt geïnformeerd per voorstel.

[21] Er wordt een collegevoorstel opgesteld en voorgelegd aan het Corona Forum. Voorafgaand hieraan vindt afstemming met de portefeuillehouder plaats. Na verwerking van eventuele opmerkingen van het Corona Forum, wordt het voorstel geagendeerd voor het combi PHO. Na akkoord en verwerking van eventuele opmerkingen wordt het voorstel geagendeerd voor de eerstvolgende collegevergadering. De raad wordt geïnformeerd per voorstel.

onvoldoende saldo wordt aangevuld vanuit de algemene reserve

Bij het raadsvoorstel is een bijlage bijgevoegd met een overzicht van met het Rijk gemaakte afspraken wat betreft dekking van coronamaatregelen. De bijlage bevat ook een overzicht van negatieve financiële effecten voor de gemeente Tilburg waarover in het overleg tussen VNG en het Rijk nog geen afspraken zijn gemaakt ter compensatie.

Stroomschema steunverzoek

In het met het raadsvoorstel meegezonden collegeadvies[22] is een stroomschema opgenomen waarin de stappen worden toegelicht die doorlopen moeten worden als een aanvrager zich meldt met een steunverzoek bij de gemeente:

- Op verschillende plekken in de organisatie kunnen momenteel deze verzoeken binnenkomen. Een en ander is afhankelijk van het soort organisatie en de reeds bestaande contacten die de aanvrager heeft binnen de gemeente. Veelal is een eerste contact over steun telefonisch of per mail. Van belang is dat wordt aangegeven dat een verzoek om steun schriftelijk of per mail moet worden ingediend.
- De schriftelijke aanvraag wordt doorgestuurd naar de secretaris van het loket. Het loket neemt de aanvraag in behandeling en start de eerste fase van intake door de steunaanvraag uit te zetten in de betreffende afdeling waar het primaire contact met de aanvrager ligt. Doel van de intake is om in beeld te brengen wat het maatschappelijk belang is van de activiteiten van de aanvrager voor de stad en of dit voldoende zwaarwegend is om het verzoek om coronasteun in behandeling te nemen. De intake leidt tot een advies dat voorgelegd wordt aan de directeur Bedrijfsvoering. De directeur stemt in met het advies of stemt, indien gewenst, dit af tijdens het combi PHO op vrijdagochtend. Indien een aanvraag niet door de intake komt volgt een afwijzende reactie op het verzoek.
- Zodra een aanvraag in behandeling wordt genomen wordt er een check uitgevoerd of de voorliggende voorzieningen zijn benut. Mochten deze volledig benut zijn en er resteert nog steeds een steunbehoefte dan wordt een financiële analyse gestart. Indien voorliggende voorzieningen niet (volledig) zijn benut zal de aanvrager hierop geattendeerd worden en wordt de aanvraag buiten behandeling gesteld.
- Om de aard en omvang van de steunaanvraag te kunnen beoordelen wordt een financiële analyse gestart. In geval van partners waar al langer een (subsidie)relatie mee bestaat zal voldoende kennis bij de Planning en Control aanwezig zijn om de financiële analyse te maken. In de situatie van een aanvraag van een ondernemer kan het loket Ondernemersadvies hierin voorzien of, indien noodzakelijk, dit extern laten doen. De financiële analyse richt zich op de levensvatbaarheid van de organisatie, de oorzaak van het probleem (is het probleem veroorzaakt door corona?) en de mate en omvang waarin een eenmalige financiële impuls hieraan een bijdrage kan leveren.
- Als gevolg van de casus wordt een collegeadvies voorbereid met een advies over de steun. Daarbij wordt de proportionaliteit van de vraag meegenomen in het advies

[22] Gemeente Tilburg, Collegeadvies '*Leidraad integraal behandelen verzoeken coronasteun*', kenmerk 081220, 8 december 2020.

(bedrag versus belang). Tevens beschrijft het collegeadvies de instrumenten die ingezet worden voor de steun. Hierbij valt te denken aan huurvermindering/-kwijtschelding (in het geval het een gemeentelijke eigendom betreft), een lening of een financiële impuls via subsidie. Per casus kan de inzet van instrumenten verschillen

Raad begrenst mandaat van college…

In het raadsdebat van 14 december 2020 is naar aanleiding van het raadsvoorstel en de bijgevoegde beslisboom en stroomschema voor het bestuurlijk besluitvormingsproces en het procedure-voorstel voor de financiële verwerkingswijze bij besluitvorming over corona maatregelen een amendement ingediend door de CDA-fractie dat is aangenomen. De strekking van het amendement is dat het raadsvoorstel wordt overgenomen maar dat het mandaat van het college wordt beperkt tot 2021 en dat het maximaal bedrag van het mandaat wordt begrensd tot € 500.000.

… maar kiest wel voor een verruiming

In dezelfde raadsvergadering wordt een motie verworpen van de grootste oppositiepartij om het mandaat niet zover te verruimen en de raad of minimaal de fractievoorzitters vooraf te informeren en bij een akkoord van de meerderheid toe te staan. Gesteld wordt dat er geen enkele casus te verzinnen valt waar zo snel geld op tafel moet komen zonder dat de raad of het presidium erover kan beslissen. Gewaarschuwd wordt voor vriendjespolitiek en willekeur als gevolg van een handelwijze met te weinig checks. Geconstateerd wordt dat de raad “op oneigenlijke gronden buitenspel wordt gezet om zijn taken naar behoren te kunnen uitvoeren.

Compensatie van Rijk

In VNG-verband is een lijst gemaakt met de extra kosten c.q. inkomstenderving die buiten de invloedssfeer van de gemeenten heeft gelegen. Deze lijst vormde de basis voor de compensatiebedragen die het Rijk aan de gemeenten heeft uitgekeerd. De gemeente Tilburg heeft volgens de voor het onderzoek geïnterviewde gesprekspartners ruime compensatie ontvangen. De gemeente heeft het volledige compensatiebedrag in de zogeheten coronareserve gestopt. Deze reserve is bij de Tussenbalans met terugwerkende kracht aan de begroting toegevoegd, waardoor het gemeentebestuur extra ruimte kreeg om coronasteunmaatregelen te nemen.
Uit de Najaarsbijstelling blijkt dat de gemeente per saldo redelijk uitkomt met de naar verwachting van het Rijk te ontvangen compensatiebedragen[23]. Uit de voor de Najaarsbijstelling opgestelde overzichten blijkt, dat de belangrijkste kostenpost de uitvoering van de Tozo-regeling is, gevolgd door extra uitkeringslasten (negatieve invloed op BUIG), meerkosten voor het sociale werkvoorzieningsbedrijf Diamant en gederfde parkeerinkomsten. In de Tussenrapportage, die betrekking heeft op de periode van januari tot en met mei 2020, werden de gederfde parkeerinkomsten en de kosten vanwege noodopvang het hoogst ingeschat:

[23] Gemeente Tilburg, Najaarsbijstelling 2020, september 2020. In de Najaarsbijstelling wordt op hoofdlijnen informatie verstrekt over de financiële ontwikkelingen voor de periode juni t/m augustus 2020.

Tilburg coronabijstellingen bedragen x 1000 euro	Tussenrapportage Meer-kosten	Claim op Rijk	Najaarsbijstelling Meer-kosten	Claim op Rijk	
Inclusieve stad					
Kinderparticipatie	55				
Exploitatie sportbedrijf	675	546	546	546	
Meedoenregeling	-200	-200	-200	-200	
Compensatie extra kosten kinderopvang			135	135	
Uitvoering TOZO			7.293	7.293	
Coronacompensatie Diamantgroep			1.441	1.441	
BUIG			2.950	2.950	
Bijstelling BBZ			400	400	
Eigen bijdrage Wmo			413	413	
Totaal inclusieve stad	**475**	**346**	**12.978**	**12.978**	**0**
Duurzame stad					
Hogere baten begraafplaats	-30	-30			
Lagere kosten verkeersmaatregelen evenementen	-130	-130			
Inrichting 1,5m-samenleving	450	450			
lagere opbrengst textiel	300	300	300		
Gederfde inkomsten kort parkeren	2.830	2.830			
inzet verkeersregelaars milieustraat	70	70	80	80	
Uitgifte biozakjes			-100	-100	
Meer afval te verwerken door corona			421	421	
Gederfde inkomsten kort parkeren			1.200	1.200	
Extra schoonmaak parkeergarages			25	25	
Totaal duurzame stad	**3.490**	**3.490**	**1.926**	**1.626**	**300**
Vitale stad					
coronamaatregelen veiligheid en wijken	200	200	60	60	
Noodopvang Willem II kazerne	1.250	1.250	-238	-238	
Leges vergunningen evenementen	80	80			
haven	12	12			
markten	23	23			
Ondernemerschap Midden-Brabant	500				
Geld van de Provincie	-500				
Tilburgse kermis en dorpskermissen	265	265	300		
Deelname Brabant Stad	750				
Onttrekking co-financieringsfonds	-750				
Kennisintensieve en innovatieve startups			250		
Evenementenbeleid			300		
Totaal vitale stad	**1.830**	**1.830**	**672**	**-178**	**850**
Samen en dichtbij					
Toeristenbelasting	100	100			
Minder afgifte rijbewijzen			127		
Minder huwelijken			50		
Totaal samen en dichtbij	**100**	**100**	**177**	**0**	
Totaal	**5.895**	**5.766**	**15.753**	**14.426**	**1.327**

In de Tweede Monitor ‘Tilburg onder Corona’ van september 2020 was het totale aanvullende compensatiepakket vanuit het Rijk voor de gemeente Tilburg ingeschat op € 4 tot € 5 miljoen voor het jaar 2020.

In de Najaarsbijstelling licht de gemeente de financiële impact van corona op de gemeente

Tilburg als volgt toe:

- In lijn met de Tussenrapportage is er voor gekozen om de meerkosten, die momenteel voor mogelijke compensatie onderwerp van gesprek zijn met het Rijk, vooralsnog neutraal te houden met daar tegenover een claim op het Rijk. De verdeling van de ontvangen compensatie betrekt de gemeente bij de Jaarrekening 2020.
- Dit betekent echter ook dat de meldingen van lokale maatregelen die niet voor compensatie in aanmerking komen wel direct ten laste van het resultaat zijn gebracht.
- Tot op heden is in de tussenrapportage en de Najaarsbijstelling een totale claim op het Rijk vanwege corona opgenomen van € 12,8 miljoen.
- De verwachting is dat de compensatie voldoende is om de kosten te dekken, maar de compensatie is nog niet voor alle onderdelen zeker.
  - Hiervan heeft € 3,0 miljoen betrekking op de BUIG, die via een specifieke uitkering loopt.
  - Voor meerdere onderdelen die op dit moment nog onvoldoende duidelijk zijn verwachten we de meldingen pas bij de Jaarrekening.
- Aan voorschot heeft de gemeente vanuit het Rijk inmiddels € 13,6 miljoen ontvangen.

Aangegeven wordt dat de TOZO-regeling buiten deze bedragen is gehouden en een separaat traject volgt. Tilburg heeft voor uitvoering van de TOZO-regeling inmiddels € 26,7 miljoen aan voorschot ontvangen van het Rijk.

Scenario's & risicobeheersing

De gemeente Tilburg heeft geen scenario's opgesteld om inzicht te ontwikkelen in de (financiële) risico's van corona en de coronamaatregelen. Door de ambtelijke gesprekspartners voor het onderzoek is aangegeven dat "er is gehandeld en gemonitord". De risico's vanwege corona en de coronamaatregelen zijn gemonitord met behulp van de monitors 'Tilburg onder corona'. Eventuele corona-gerelateerde risico's zijn verder ook opgenomen in de reguliere P&C-rapportages, zoals de Tussenrapportage over de periode van januari tot en met mei en de Najaarsbijstelling gericht op de periode juni tot en met augustus. Er zijn verder geen expliciete risicobeheersmaatregelen getroffen. Er is wel gekozen voor een centrale afwikkeling van de corona-compensatie waardoor voorkomen wordt dat er vanuit de verschillende beleidsdomeinen naar mogelijke steunmaatregelen wordt gezocht omdat er compensatie beschikbaar is.

5.2 Meegewogen belangen bij gemaakte beleidskeuzes

Het grote gewicht van de financiën laat onverlet dat in discussies in de gemeenteraad ook andere aspecten voluit meewegen. De door raadsleden gegeven antwoorden op in het kader van het onderzoek voorgelegde vragen (zie paragraaf 4.2) illustreren dit. Er wordt onder meer aandacht gevraagd voor:

- Kwetsbare jeugd en gezinnen.
- Jeugd en jongeren en onderwijs, bijvoorbeeld gericht op zomerscholen.
- Afstemming tussen onderwijs en kinderopvang.

- Kunst en cultuur.
- Culturele ondernemers.
- Arbeidsmigranten en corona.
- Milieustraat.
- Verband tussen luchtkwaliteit en coronadoden.

Verder is er een groot aantal corona-gerelateerde maatregelen genomen door de gemeente Tilburg die buiten de scope vallen van de voor het voorliggende onderzoek gehanteerde afbakening van 'corona-steunmaatregel'[24].

Expliciete toets op belang

De afweging van maatschappelijke belangen en het meewegen van het gewicht dat door de gemeente daar aan toegekend wordt, heeft een expliciete plek gekregen in het stroomschema dat is bijgevoegd bij het raadsvoorstel van 6 november 2020, zoals hiervoor in paragraaf 4.2 toegelicht. Concreet wordt sindsdien getoetst of het maatschappelijk belang van de activiteiten van de aanvrager voor de stad voldoende zwaarwegend is om het verzoek om coronasteun in behandeling te nemen.

Afweging van belangen?

De middelen van gemeenten zijn niet onbeperkt. Gemeenten zijn niet in staat de volledige schade van een crisis als de coronapandemie voor de eigen organisatie, voor de eigen inwoners en voor alle ondernemingen, instellingen en verenigingen te compenseren. Dit betekent dat de gemeenten keuzen moeten maken en belangen tegen elkaar moeten afwegen.

Het onderzoek laat zien dat de coronasteunmaatregelen globaal ingedeeld kunnen worden naar de volgende belangen:

1. Het belang van de gemeentelijke financiële huishouding.
2. Het belang van het functioneren van vitale voorzieningen.
3. Het belang van het bedrijfsleven in de gemeente en daarbinnen van de bedrijven die zich richten op de lokale markt (met name detailhandel en horeca en in Tilburg is er ook veel aandacht voor de kermisexploitanten).
4. Het belang van de inwoners van de gemeente en daarbinnen van de kwetsbare inwoners.
5. Het belang van het voortbestaan van de sociale infrastructuur (clubs en verenigingen, sociale en culturele instellingen).

Het belang van de eigen financiële huishouding is rekbaar in die zin dat een gemeente ten behoeve van corona-steunmaatregelen een beroep kan doen op de algemene reserve en eventuele overige reserves van de gemeente. Het belang van de vitale voorzieningen is niet rekbaar. Deze voorzieningen moeten blijven doordraaien, omdat anders de leefbaarheid van de gemeente in het geding komt. De gemeente heeft feitelijk geen keuze

[24] Zie hiervoor bijlage I.

ten aanzien van deze voorzieningen. Dit betreft bijvoorbeeld het continueren van uitkeringen en het draaiend houden van de gemeentelijke organisatie.

Geen expliciet inhoudelijk afwegingskader

De belangen van inwoners, instellingen, bedrijven en zzp'ers zijn groot en divers. Op deze terreinen heeft de gemeente in beginsel veel lokale beleidsvrijheid om al dan niet extra accenten te leggen. Deze vrijheid wordt ingeperkt door maatschappelijke druk. Het is aan de gemeente om bij het inrichten van een maatregelenpakket gericht op het steunen van inwoners, instellingen, bedrijven en zzp'ers keuzes te maken en prioriteiten te stellen. In het onderzoek is niet gebleken dat de gemeente Tilburg voor deze inhoudelijke afweging beschikt over een expliciet afwegingskader. Wel is gebleken dat onder meer door raadsfracties aandacht is gevraagd voor uiteenlopende 'noden' van getroffenen. De afweging of een vraag gehonoreerd moet worden of niet, en welke maatschappelijke belangen in welke mate prioriteit krijgen, heeft voor een deel plaatsgevonden in de context van een raadsvergadering (afhankelijk van de vraag of het raakt aan het budgetrecht van de raad, waarbij sinds 14 december 2020 sprake is van expliciet mandaat voor het college tot een bepaald maximum per maatregel en voor het totaal op jaarbasis) maar voor een groter deel is de afweging gemaakt door het college.

De ambtelijke gesprekspartners voor het onderzoek geven aan dat bij ieder besluit is nagedacht over aspecten van precedentwerking, concurrentieverstoring (vanuit het perspectief van een 'level playing field') en staatssteun maar dat hiervoor geen gestructureerd afwegingskader is gehanteerd tot het moment van opstellen van de Leidraad integraal behandelen verzoeken coronasteun.

Bijlage I: andere maatregelen dan corona-steunmaatregelen

BEA gaat ervan uit dat navolgende meetregelen buiten de primaire scope van het voorliggende onderzoek vallen, omdat zij conform de in paragraaf 1.2 opgenomen afbakening van het begrip 'corona-steunmaatregel' geen corona-steunmaatregel zijn.

Bronnen

M0 Bijlage bij de raadsbrief van 1 mei
M1 Monitor
M2 Tweede Monitor
M3 Derde Monitor

nr	datum		**Bron**
1	13-3-2020	Sluiting fysieke winkel VVV, later tijdelijke pop-up in de binnenstad	M0
2	16-3-2020	Verschillende maatregelen voor ondersteuning thuiswerkplek	M0
3	20-3-2020	Opschorten deelname re-integratietrajecten	M0
4	20-3-2020	Sportvelden en parken die open zijn niet te beveiligen of bewaken	M0
5	20-3-2020	Schermen plaatsen bij publieksbalies	M0
6	24-3-2020	Huisartsenposten Stappegoor en Drieburcht, op- en inrichten coronaposten	M0
7	24-3-2020	Organisatorische maatregelen uitgifte gehandicaptenparkeerkaart	M0
8	27-3-2020	Afspraken voor ondersteuning in logistiek en handhaving milieustraat	M0
9	27-3-2020	Afschalen cameratoezicht	M0
10	27-3-2020	Stoppen met plaagdierbestrijding aan huis	M0
11	31-3-2020	Vragen aan bestuur van Spoorpark om het park te heropenen	M0
12	3-4-2020	Parkeervergunning hulpverleners	M0
13	3-4-2020	Beperken openingstijden fiets afhandelcentrale AFAC	M0
14	3-4-2020	Omgevingsdialoog ruimtelijke plannen schriftelijk laten plaatsvinden	M0
15	3-4-2020	Laten verrichten van een impactmeting corona	M0
16	7-4-2020	Zomeropening passantenhaven een week uitstellen	M0
17	14-4-2020	Communiceren met aanbieders dat er een regeling vergoeding meerkosten komt	M0
18	14-4-2020	Extra ruimte beschikbaar stellen voor islamitische begrafenissen	M0
19	14-4-2020	Afnemen extra pagina's Stadsnieuws zolang de coronacrisis duurt	M0
20	16-4-2020	Inrichten teststraat zorgmedewerkers	M0
21	17-4-2020	Afhandelen TOZO op basis van AMvB	M0
22	17-4-2020	Informeren De Boemel dat er geen subsidiemogelijkheden zijn	M0
23	24-4-2020	Aankoop 40.000 mondkapjes voor voedselbanken, thuiszorg etc	M0
24	1-5-2020	Inventariseren behoefte nachtopvang kinderen vitale beroepen	M0
25	9-6-2020	Regionale coöperatie huisartsen monitort of sprake is van stuwmeer hulpvragen en welke	M1

26	9-6-2020	Inzet leerplicht met andere ketenpartners om kwetsbare leerlingen in beeld te houden	M1
27	9-6-2020	Overleg over zomerscholen	M1
28	9-6-2020	Realisatie platform BrabantLeert voor gratis online scholing aan inwoners	M1
29	9-6-2020	Subsidieaanvraag provincie extra capaciteit Loket Leren en Werken en Jongerenpunt	M1
30	9-6-2020	Realiseren inhaalslag door flexibele inzet medewerkers (Toegang)	M1
31	9-6-2020	Continue monitoring en flexibele inzet personeel op Veilig thuis	M1
32	9-6-2020	Aanpassing uitvoering arbeidsmarktmodel Tilburg investeert in Perspectief	M1
33	9-6-2020	Organisatie distributie mondkapjes Diamant Groep	M1
34	9-6-2020	Extra inzet BOA's op handhaven noodverordening	M1
35	9-6-2020	Vervroegen saneren gasleidingen	M1
36	9-6-2020	Versnelling asfalteringsprojecten	M1
37	9-6-2020	Meer inzet personeel, verkeersregelaars, dranghekken op bordes	M1
38	9-6-2020	Vaker legen van afvalbakken door aannemers	M1
39	9-6-2020	Extra informatie over wandelen in de natuur	M1
40	9-6-2020	Noodverordening coronamaatregelen	M1
41	9-6-2020	Extra afzettingen op plekken waar veel overlast is van oudere jeugd	M1
42	9-6-2020	Toezicht en handhaving op naleving noodverordening	M1
43	9-6-2020	Actieve lobby richting ministeries	M1
44	9-6-2020	Handhaven op venstertijden in het voetgangersgebied	M1
45	9-6-2020	Actieve berichtgeving naar ondernemers en culturele instellingen generieke steunmaatregelen Rijk	M1
46	9-6-2020	Extra voorzieningen veilig houden stadskantoren, inclusief ventilatie/recirculatie	M1
47	9-6-2020	Coronaklussenbank	M1
48	1-9-2020	Soepel omgaan met prestatieafspraken dorps- en wijkaccommodaties	M2
49	1-9-2020	Prioritering inzet positieve gezondheid 2021	M2
50	1-9-2020	Inzet zomeractiviteiten R-Newt en Augeo Foundation	M2
51	1-9-2020	Afstemming en communicatie over inrichting scholen	M2
52	1-9-2020	Afstemming en communicatie met GGD	M2
53	1-9-2020	Overleg met studentenverenigingen over intreeweken	M2
54	1-9-2020	Uitgebreidere en meer specifieke aanpak jongeren en (om)scholing	M2
55	1-9-2020	Efficiënt combineren van beschikbare middelen rond concept leren en werken	M2
56	1-9-2020	Digitale ondersteuning via Tilburg Actief en gemeentelijke klantregisseurs	M2
57	1-9-2020	Voorzichtige herstart met face to face contacten half juli	M2
58	1-9-2020	Plaatsing van werkzoekenden waar nu veel vraag is naar arbeid	M2
59	1-9-2020	Aangepast tarief parkeergarages	M2

60	1-9-2020	Geplande pilot verlengen openingstijden fietsenstallingen versneld opgestart	M2
61	1-9-2020	Digitale vormen van overheidscommunicatie en burgerparticipatie	M2
62	1-9-2020	Reguleren aantallen bezoekers in publieke ruimtes	M2
63	1-9-2020	Veel extra inspanningen bij toetsen en verlenen vergunningen	M2
64	15-9-2020	Mandatering coronacompensatie WMO (ivm nr. 23?)	C
65	13-10-2020	Voorbereiding tweede subsidieaanvraag bij Provincie voor talentontwikkeling breed	M3
66	13-10-2020	Handreiking COVID-19-scenario's voor VO en MBO	M3
67	13-10-2020	Overleg met gemeente, GGD, onderwijs en met kinderopvang	M3

Bijlage II: beschrijving corona-steunmaatregelen

Categorie: Faciliteiten

21 Toestaan neerzetten bord ijssalon Intermezzo drive thru	
Datum besluit	14 apr 2020
Bronaanduiding	'Besluitenlijst openbaar Stuurgroep Corona 10 april 2020'. Op de besluitenlijst staat "Ter bekrachtiging in collegevergadering van 14 april", maar uit het BIS valt niet op te maken dat die bekrachtiging heeft plaatsgevonden. Het besluit is wel te vinden in de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020.
Omschrijving	Het college gaat akkoord met plaatsing van een doorverwijsbord (verkeersbord) en gedeeltelijke afzetting van de Waalstraat tijdens openingstijden.
Doelgroep	Individueel bedrijf
Financiën	Geen financiële consequenties voor de gemeente
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de besluitenlijst openbaar Stuurgroep Corona via (www.raadtilburg.nl) op 17 april 2020.

22 Tijdelijke drive thru De IJskeuken	
Datum besluit	14 apr 2020
Bronaanduiding	'Besluitenlijst openbaar Stuurgroep Corona 10 april 2020'. Op de besluitenlijst staat "Ter bekrachtiging in collegevergadering van 14 april", maar uit het BIS valt niet op te maken dat die bekrachtiging heeft plaatsgevonden. Het besluit is wel te vinden in de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020.
Omschrijving	Het college gaat akkoord met tijdelijke realisatie van een ijs drive thru aan de Energieweg 20 in Udenhout met aantal voorwaarden. De IJskeuken is normaliter een groothandel in dessert- en ijsproducten die levert aan horecabedrijven.
Doelgroep	Individueel bedrijf
Financiën	Geen financiële consequenties voor de gemeente
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de besluitenlijst openbaar Stuurgroep Corona via (www.raadtilburg.nl) op 17 april 2020.

26 "Verantwoord verplaatsen" verkeer in 1,5 m samenleving	
Datum besluit	13 mei 2020
Bronaanduiding	Nieuwsbericht (https://www.tilburg.nl/actueel/nieuws/item/ruimte-voor-voetgangers-en-fietsers/).
Omschrijving	Maximum snelheid binnen de ring omlaag tot 30 km/uur en korter groen voor automobilisten.
Doelgroep	Inwoners (voetgangers)
Financiën	Geen financiële consequenties voor de gemeente
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via een nieuwsbericht (zie bronaanduiding)

28 en 54 Tijdelijke vergunning terrasuitbreidingen van 1 juni t/m 31 oktober 2020, later verlengd tot 1 april 2021	
Datum besluit	1 juni 2020, 18 september 2020
Bronaanduiding	Burgemeesterbesluiten (besluitenlijsten college)
Omschrijving	Tijdelijke vergunning terrasuitbreiding voor horecaondernemers t/m 31 oktober 2020, later verlengd tot 1 april 2021 en algemene voorwaarden voor terrasuitbreidingen.
Doelgroep	Sector (horeca)
Financiën	Bij afzonderlijk collegebesluit van 26 mei 2020 en raadsbesluit van 25 mei2020 zijn de terrasuitbreidingen vrijgesteld van leges. Het verlenen van vergunningen heeft voor de gemeente geen financiële consequenties.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	1 juni: De raad was op de hoogte van het burgemeesterbesluit bij het nemen van het raadsbesluit over de vrijstelling van leges voor deze terrasuitbreidingen. 18 september: Geïnformeerd via een raadsbrief via nieuwsberichten (www.raadtilburg.nl) op 25 september 2020.

42 en 53 Tijdelijk toestaan overkappingen terrassen van 1 juni t/m 31 oktober 2020, later verlengd tot 1 april 2021	
Datum besluit	23 juni 2020, 22 sept 2020
Bronaanduiding	23 juni: Collegebesluit 'Overkappingen op terrassen in coronatijd' 22 sept: Collegebesluit 'Terrasoverkappingen in winterperiode'
Omschrijving	Tijdelijke overkappingen toegestaan voor horeca-inrichtingen t/m 31 oktober 2020, later verlengd tot 1 april 2021 en algemene voorwaarden waaraan overkappingen moeten voldoen.
Doelgroep	Sector (horeca)
Financiën	23 juni: Door de vrijstelling van onderdelen van de verordening precario zal de gemeente in 2020 naar schatting € 10.000 minder inkomsten ontvangen. 22 september: Voor het aanvragen van vergunningen moeten de ondernemers leges betalen, deze zijn kostendekkend. De precario is voor 2020 buiten werking gesteld, waardoor de gemeente minder inkomsten zal ontvangen. Voor 2021 is nog geen uitspraak gedaan over eventuele aanvullende lokale steunmaatregelen. Mochten die er komen, dan zullen die zoveel mogelijk worden opgevangen binnen de bestaande budgetten en waar dit niet mogelijk is, zal een raadsvoorstel worden gedaan om het benodigde budget ten laste van de algemene reserve te brengen.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	23 juni: Geïnformeerd via de openbare besluitenlijst college van 23 juni via nieuwsberichten (www.raadtilburg.nl) op 26 juni 2020. 22 september: Geïnformeerd via een raadsbrief via nieuwsberichten (www.raadtilburg.nl) op 25 september 2020.

46 Versneld beoordelingsproces voor tijdelijke initiatieven en evenementen	
Datum besluit	Onbekend
Bronaanduiding	De maatregel is genoemd in de tweede Monitor 'Tilburg onder corona'
Omschrijving	Er is geen nadere omschrijving

Doelgroep	Generiek
Financiën	Geen financiële consequenties voor de gemeente bekend
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Raad is geïnformeerd via de tweede Monitor 'Tilburg onder corona'

56 Tijdelijke inrijverboden autoverkeer Piushaven en omrijdroute fietsers bij Korte Heuvel om terrassen horeca meer ruimte te geven	
Datum besluit	13 oktober 2020
Bronaanduiding	De maatregel is genoemd in de derde monitor 'Tilburg onder corona'
Omschrijving	Er is geen nadere omschrijving
Doelgroep	Sector (horeca)
Financiën	Geen financiële consequenties voor de gemeente bekend
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Raad is geïnformeerd via de derde Monitor 'Tilburg onder corona'

Categorie: Liquiditeitssteun

2 Uitstel van betaling op verzoek voor commerciële en maatschappelijke niet-gesubsidieerde gemeentelijke huurders van betaling huurpenningen, optierente of erfpacht voor 3 mnd	
Datum besluit	20 maart 2020
Bronaanduiding	• 'Besluitenlijst openbaar Stuurgroep Corona 10 april 2020' • Raadsinformatiebrief 'Coronavirus Tilburg' 14 april 2020 • Bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020
Omschrijving	Op verzoek kunnen huurders uitstel krijgen voor een periode van 3 maanden. Het is uitstel, geen kwijtschelding.
Doelgroep	Leveranciers/afnemers van de gemeente
Financiën	In principe op langere termijn geen financiële consequenties voor de gemeente.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020

3 Uitstel huurbetaling voor huurders Entrada en Zwarte Zwaan (startende ondernemingen)	
Datum besluit	20 maart 2020
Bronaanduiding	• 'Besluitenlijst openbaar Stuurgroep Corona 10 april 2020' • Raadsinformatiebrief 'Coronavirus Tilburg' 14 april • bijlage bij de raadsbrief van 1 mei
Omschrijving	Huurders van bedrijfsverzamelgebouwen Entrada en Zwarte Zwaan krijgen desgevraagd uitstel van huurbetaling vooralsnog voor de maanden maart, april en mei 2020. Binnen 12 maanden vanaf 1 juni 2020 alsnog te voldoen.
Doelgroep	Leveranciers/afnemers van de gemeente
Financiën	Geen financiële consequenties voor de gemeente bekend
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020

4 Uitstel huur gemeentelijk vastgoed	
Datum besluit	20 maart 2020
Bronaanduiding	• ‘Besluitenlijst openbaar Stuurgroep Corona 10 april 2020’ • Raadsinformatiebrief ‘Coronavirus Tilburg’ 14 april 2020 • Bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020
Omschrijving	Op verzoek kunnen huurders uitstel krijgen voor een periode van 3 maanden. Het is uitstel, geen kwijtschelding.
Doelgroep	Leveranciers/afnemers van de gemeente
Financiën	Geen financiële consequenties voor de gemeente bekend
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020

6, 12, 41 Uitstel betaling heffingen en belastingen voor ondernemers, compensatie ondernemersfondsen ten laste van de algemene reserve	
Datum besluit	24 maart 2020, 27 maart 2020, 31 maart, 23 juni 2020
Bronaanduiding	24 maart 2020: Openbare besluitenlijst college 27 maart 2020: Bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020 31 maart 2020: Besluit wordt genoemd in collegebesluit van 23 juni 2020 23 juni: Collegebesluit ‘Verlenging maatregelen voor ondernemers’
Omschrijving	24/27/31 maart: Op verzoek verleent de gemeente uitstel van betaling van reeds opgelegde belastingen in 2019 tot 1 juli 2020 en uitstel van betaling van heffingen reclamebelasting, BIZ en precario 2020 tot 1 oktober 2020. 23 juni: Verlenging van de maatregelen betekent dat de betalingsverplichting toeristenbelasting, reclamebelasting en BIZ wordt uitgesteld tot 1 okt 2020 en dat de mogelijkheid wordt geboden een passende regeling te treffen voor betaling in 2021. De ondernemersfondsen van Binnenstad en Linten en Bedrijventerreinen en BIZ-stichtingen worden tot max € 100.000 gecompenseerd voor mogelijke mindere opbrengst als gevolg van faillissementen.
Doelgroep	Generiek
Financiën	Er bestaat een reëel risico dat door uitstel én corona de opbrengsten van gemeentelijke heffingen lager zullen zijn dan begroot. Dit risico is wat betreft de BIZ-heffing in principe voor rekening van de ondernemersfondsen. De gemeente staat garant voor maximaal 15% van de geraamde opbrengsten. Het college houdt rekening met een bedrag van in totaal maximaal € 100.000 dat het ten laste wil brengen van de algemene reserve. Het college zal voor tegenvallers proberen Rijkscompensatie te krijgen.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	24 maart: geïnformeerd via openbare besluitenlijst college via www.raadtilburg.nl 27 maart: geïnformeerd middels via bij raadsbrief van 1 mei 2020 31 maart: geïnformeerd via openbare besluitenlijst college 23 juni: geïnformeerd via openbare besluitenlijst college

11 Verstrekken voorschotten TOZO	
Datum besluit	31 maart 2020
Bronaanduiding	Onbekend
Omschrijving	TOZO is een landelijke maatregel die wordt uitgevoerd door de gemeenten. De gemeente Tilburg biedt ondernemers die de TOZO aanvragen in afwachting van definitieve landelijke besluitvorming en implementatie een voorschot ter hoogte van 90% van de van toepassing zijnde norm. Dit voorschot wordt verrekend met de toekenning van de overbruggingsregeling.
Doelgroep	Generiek
Financiën	De maatregel heeft alleen financiële consequenties voor de gemeente voor zover voorschotten niet terug te vorderen blijken, de hoogte van het bedrag is niet bekend.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd door de burgemeester via de bijlage bij de raasdsbrief van 1 mei 2020. Daarin staat dat het college op 31 maart 2020 tot de voorschotregeling heeft besloten. Dat besluit is echter in het BIS niet terug te vinden.

13 Verkorten betalingstermijnen leveranciers	
Datum besluit	27 maart 2020
Bronaanduiding	• 'Besluitenlijst openbaar Stuurgroep Corona 10 april 2020' • Raadsinformatiebrief 'Coronavirus Tilburg' 14 april 2020 • Bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020
Omschrijving	Het zo kort mogelijk houden van betalingstermijnen en het borgen van de uitbetaling van facturen van toeleveranciers die goederen en/of diensten leveren aan de gemeente.
Doelgroep	Leveranciers/afnemers van de gemeente
Financiën	Geen financiële consequenties voor de gemeente
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020

17 Uitstel van betaling voor exploitanten reclameobjecten	
Datum besluit	3 april 2020
Bronaanduiding	• 'Besluitenlijst openbaar Stuurgroep Corona 10 april 2020' • Raadsinformatiebrief 'Coronavirus Tilburg' 14 april • Bijlage bij de raadsbrief van 1 mei
Omschrijving	De reclamecontractanten hebben om uitstel van afdrachten gevraagd omdat hun omzet als gevolg van de coronacrisis sterk is gedaald. Het college heeft dit verzoek gehonoreerd.
Doelgroep	Leveranciers/afnemers van de gemeente
Financiën	Geen financiële consequenties voor de gemeente bekend
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd middels de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020

20 Coulance betalingsafspraken	
Datum besluit	10 april 2020
Bronaanduiding	'Besluitenlijst openbaar Stuurgroep Corona 10 april 2020'. Op de besluitenlijst staat "Ter bekrachtiging in collegevergadering van 14 april", maar uit het BIS valt niet op te maken dat die bekrachtiging heeft plaatsgevonden. Het besluit is wel te vinden in de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020.
Omschrijving	De invorderingsrente die normaal gesproken ingaat na het verstrijken van de betalingstermijn, wordt tijdelijk verlaagd van 4% naar bijna 0%. Dit geldt voor alle belastingschulden. Geen deurwaarders op straat. Maatwerk voor het invorderen van overige vorderingen op debiteuren die getroffen worden door de coronacrisis.
Doelgroep	Generiek
Financiën	Minder inkomsten invorderingsrente, wellicht minder inkomsten door meer wanbetaling, minder invorderingskosten. Exacte bedragen niet bekend.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd door de burgemeester via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020.

44 Starterslift Overbruggingslening (SOL) voor kansrijke startups	
Datum besluit	7 juli 2020
Bronaanduiding	Collegebesluit Subsidieverlening voor Noodfonds en SKE Fonds Starterslift Investments BV + notitie SOL voor startups in Midden- en West-Brabant.
Omschrijving	Het college verleent een eenmalige subsidie van € 350.000,- aan Starterslift Investments BV voor het financieel ondersteunen van kansrijke innovatieve startups uit de regio Midden- en West-Brabant via (revolverende) leningen uit het Noodfonds en het SKE Fonds, in de periode juni 2020 t/m december 2024 gedekt uit het cofinancieringsfonds en stelt daarbij subsidievoorwaarden vast die afwijken van artikel 26 lid 3 van de Algemene Subsidieverordening gemeente Tilburg.
Doelgroep	Generiek
Financiën	De subsidie aan Starterslift BV van € 350.000 wordt gedekt uit de reserve cofinancieringsfonds. De reserve cofinanciering kent na deze onttrekking een geprognotiseerde eindstand van -/- € 144.000. De verwachting is dat binnen een aantal posten van het bestedingsplan niet de volledig geclaimde middelen benodigd zijn. De onderbesteding binnen deze posten biedt de ruimte om de negatiefstand van het co-financieringsfonds op te vangen. De bijdrage vanuit de gemeente Tilburg in de kosten voor de exploitatie van de fondsen bedraagt € 6.000 per jaar in de periode 2020 t/m 2024 en dekt de gemeente jaarlijks vanuit het structurele werkbudget Vestigingsklimaat.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Op 22 juni heeft de raad via het raadsvoorstel 'Publieke taak leningen startende ondernemers' besloten dat de activiteiten van SKE Fonds en het Noodfonds van Starterslift Investment BV aan te merken zijn als publieke taak. Dat besluit heeft de ruimte gecreëerd voor het college om te besluiten over het verstrekken van leningen aan Starterslift.

Categorie: Financiën

1 Doorbetalen uren Diamant-groep bij beperking openingstijden fietsenstalling	
Datum besluit	20 maart 2020
Bronaanduiding	• 'Besluitenlijst openbaar Stuurgroep Corona 10 april 2020' • Raadsinformatiebrief 'Coronavirus Tilburg' 14 april 2020 • Bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020
Omschrijving	De fietsenstallingen Heuvel en Pieter Vreedeplein sluiten dagelijks vanaf 22.00u vanaf 21 maart 2020 en de Kattenrug en concertzaal sluiten helemaal. De medewerkers van de Diamant-groep krijgen de uren volgens contract betaald.
Doelgroep	Leveranciers/afnemers van de gemeente
Financiën	Geen verdere financiële consequenties voor de gemeente, de kosten waren al begroot.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020

5 Uitbetaling subsidies voor geannuleerde evenementen indien kosten zijn gemaakt incl. tijdelijke huurverlaging tarieven Koepelhal/Wagenmakerij	
Datum besluit	24 maart 2020
Bronaanduiding	Collegebesluit ´Ondersteuning evenementenorganisatoren'
Omschrijving	Het college besluit: 1. Voegt aan alle verleende evenementensubsidies 2020 de volgende aanvullende subsidievoorwaarden toe: a. Als een evenement in 2020 niet door kan gaan door maatregelen vanwege het coronavirus, maar er door de organisator al wel aantoonbaar kosten zijn gemaakt, zijn de gemaakte kosten subsidiabel met het toegekende subsidiebedrag als bovengrens. b. Als een evenement wordt uitgesteld of niet doorgaat door maatregelen vanwege het coronavirus gaan we voor de bevoorschotting uit van de oorspronkelijke datum van het evenement. De overige subsidieverplichtingen zoals eerder opgenomen in de subsidiebeschikking blijven van toepassing op de evenementen die worden uitgesteld. 2. Voert voor organisaties die een huurovereenkomst hebben gesloten voor de Koepelhal of Wagenmakerij in 2020 de volgende aanpassingen in de overeenkomst door: a. Als het evenement in 2020 niet door kan gaan vanwege het Coronavirus brengen we geen huurtarief in rekening; b. Als het evenement verplaatst kan worden in 2020 stellen we het innen van de huur uit tot de betreffende datum. 3. Vermindert de leges naar 0 euro voor aanvragen van evenementenvergunningen die reeds getoetst zijn, waar ook leges in rekening zijn gebracht én die verder geen wijzigingen doorvoeren die opnieuw getoetst moeten worden, maar enkel een

	verschuiving van de datum naar een latere datum in 2020 betreffen. Hierdoor brengen wij maar één keer leges in rekening.
Doelgroep	Sector (evenementen)
Financiën	De maatregel inzake de subsidievoorwaarden leidt niet tot extra kosten. De opbrengsten en de kosten van de Koepelhal en de Wagenmakerij worden verwerkt in de grondexploitatie Spoorzone Tijdelijk beheer. Het niet in rekening brengen van leges evenementvergunning voor een nieuwe aanvraag later in 2020 brengt geen kosten met zich mee omdat werkzaamheden i.v.m. toetsing en verlening van de vergunning reeds bij de oorspronkelijke aanvraag zijn verricht. Het annuleren van evenementen bespaart de gemeente ook kosten.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020

7 Doorbetalen zorgaanbieders Jeugdhulp en Wmo	
Datum besluit	25 maart 2020
Bronaanduiding	Bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020
Omschrijving	Er zijn afspraken gemaakt voor de doorbetaling van hulp die niet/anders is geleverd. Voor arrangementsfinanciering betekent dit dat de doelstelling niet wordt gehaald en dus een verlenging van het zorgtraject. Daarnaast wordt er een boeggolf aan aanvragen (en daarbij horende werkzaamheden) verwacht na de crisis. Meerkosten worden vergoed. Ook gesprek over compensatiemogelijkheden voor uitgestelde zorg achteraf. Werkgroepen zijn bezig met de uitwerking van de principeafspraken.
Doelgroep	Leveranciers/afnemers van de gemeente
Financiën	Het Rijk compenseert gemeenten voor het doorbetalen van deze hulp
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020

8 Gratis annuleren huurreserveringen sportaccommodaties (Sportbedrijf)	
Datum besluit	27 maart 2020
Bronaanduiding	Bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020
Omschrijving	Het gratis annuleren van huurreserveringen van de accommodaties binnen- en buitensport t/m 6 april of een datum daarna die gekoppeld is aan de sluiting van accommodaties van de gemeente.
Doelgroep	Sector (sport)
Financiën	Geen financiële consequenties voor de gemeente
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020

9. Verstrekking laptop aan schoolkinderen minimagezinnen	
Datum besluit	27 maart 2020
Bronaanduiding	Bijlage bij de raadsbrief van 1 mei

Omschrijving	Stichting Leergeld verstrekt laptops aan leerlingen die hier eerder niet voor in aanmerking kwamen. Dat betreft leerlingen op scholen die nooit een laptop eisten van hun leerlingen, maar nu met thuisonderwijs wel nodig hebben.
Doelgroep	Inwoners
Financiën	Gemeentelijke bijdrage is onbekend
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020

10 Doorbetalen alfahulpen	
Datum besluit	27 maart 2020
Bronaanduiding	Bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020
Omschrijving	Alfahulpen worden van 1 maart tot en met in ieder geval 1 juni 2020 doorbetaald voor de uren die door de klant in verband met de coronacrisis zijn afgezegd. Leidt niet tot extra kosten.
Doelgroep	Leveranciers/afnemers van de gemeente
Financiën	Geen verdere financiële consequenties voor de gemeente
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020

15 Restituties pachtsommen geannuleerde kermissen	
Datum besluit	31 maart 2020
Bronaanduiding	Bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020
Omschrijving	De gemeente restitueert pachtsommen die zijn betaald in verband met kermissen die zijn geannuleerd.
Doelgroep	Leveranciers/afnemers van de gemeente
Financiën	Het annuleren van de kermissen betekent voor de gemeente een aanzienlijke financiële tegenvaller, de hoogte van het bedrag is onbekend.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020

16 Verruiming regelgeving voor pgb Wlz, Wmo, Jeugdwet en deel Zvw	
Datum besluit	3 april 2020
Bronaanduiding	Bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020
Omschrijving	Tijdelijk verruimen van de regels voor budgethouders pgb Wlz, Wmo, Jeugdwet en deel Zvw tot 1 juli 2020.
Doelgroep	Inwoners
Financiën	De financiële consequenties voor de gemeente zijn onbekend
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020

18 Culturele instellingen over 2020 niet korten op subsidies wegens niet-geleverde prestaties	
Datum besluit	14 april 2020

Bronaanduiding	• ‘Besluitenlijst openbaar Stuurgroep Corona 10 april 2020’ • Raadsinformatiebrief ‘Coronavirus Tilburg’ 14 april 2020 • Bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020
Omschrijving	Culturele instellingen waaraan subsidie is verleend worden tegemoetgekomen met een pakket van drie steunmaatregelen: • Aan het eind van het jaar worden de - vanwege de coronacrisis- niet gerealiseerde prestaties bij de basisvoorzieningen cultuur en de Kunstenaarsinitiatieven niet verrekend met de gemeentelijke subsidies. • De subsidiebevoorschotting van culturele instellingen blijft doorlopen tijdens de corona-crisis conform de wijze waarop dat tot op dit moment reeds gebeurt. • De subsidies in het programma cultuureducatie met Kwaliteit mogen worden aangewend om de voorstellings- en activiteitenkosten door te betalen, ook al kunnen deze activiteiten niet plaatsvinden.
Doelgroep	Sector (cultuur)
Financiën	Het uitbetalen van reeds toegezegde subsidies is niet van invloed op de gemeentelijke financiën.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020

19 Ondersteunen Stichting Tilburgse Markten met advies en vergoeding inkomstenderving	
Datum besluit	14 april 2020
Bronaanduiding	‘Besluitenlijst openbaar Stuurgroep Corona 10 april 2020’. Op de besluitenlijst staat “Ter bekrachtiging in collegevergadering van 14 april”, maar uit het BIS valt niet op te maken dat die bekrachtiging heeft plaatsgevonden.
Omschrijving	Advies aan de marktkooplieden om gebruik te maken van de landelijke voorzieningen, en ter ondersteuning van Stichting Tilburgse Markten door een via Team Ondernemersadvies (afdeling Economie & Arbeidsmarkt) ingeschakelde adviseur. Deze adviseur gaat samen met de Stichting de financiële situatie als gevolg van de coronacrisis beoordelen en de Stichting en gemeente Tilburg van een objectief advies voorzien. De Stichting kan zelf de marktgelden aanpassen.
Doelgroep	Leveranciers/afnemers van de gemeente
Financiën	De vergoeding inkomstenderving brengt voor de gemeente uitgaven met zich mee, de hoogte van het bedrag is onbekend.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de besluitenlijst openbaar Stuurgroep Corona via nieuwsberichten (www.raadtilburg.nl) op 17 april 2020 en via de bijlage bij de raadsbrief op 1 mei 2020.

23. Geen eigen bijdrage Wmo over maart, april en mei 2020	
Datum besluit	21 april 2020, 9 juni 2020
Bronaanduiding	9 juni 2020: Monitor ‘Tilburg onder corona’
Omschrijving	Geen eigen bijdrage Wmo heffen over maart, april 2020 (besluit 21 april) en mei 2020 (besluit 9 juni).

Doelgroep	Inwoners
Financiën	Het Rijk biedt gemeenten compensatie voor kwijtschelden eigen bijdragen
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020 en via de monitor 'Tilburg onder corona'.

24. Verordening tot eerste wijziging van de Verordening Precariobelasting 2020	
Datum besluit	28 april 2020
Bronaanduiding	Openbare besluitenlijst college
Omschrijving	Vrijstelling van precario voor aankondigingsborden, reclame, uitstallingen, terrassen, kermissen, staanplaatsen, kramen, tenten e.d. en zonnescherm/markies.
Doelgroep	Sector (horeca en detailhandel)
Financiën	Door de vrijstelling van de genoemde voorwerpen derft de gemeente € 452.500 aan inkomsten. Aangezien het voorstel gezien de crisis niet kan wachten tot een formeel afwegingsmoment wordt dit voorstel als individueel raadsbesluit voorgelegd. Er wordt gekozen voor dekking ten laste van de algemene reserve gebeurt in afwachting van het resultaat van het eerstvolgende formele afwegingsmoment.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via openbare besluitenlijst college via nieuwsberichten (www.raadtilburg.nl) op 1 mei 2020. Raadsbesluit op 25 mei 2020.

27 Subsidie Midpoint Brabant ter ondersteuning regionaal ondernemerschap	
Datum besluit	19 mei 2020
Bronaanduiding	Collegebesluit 'Subsidieverlening Ondersteunen ondernemerschap Regio Midden Brabant tijdens en na Corona'.
Omschrijving	Door corona worden ondernemers getroffen in hun bedrijfsvoering. De Provincie Noord-Brabant heeft middelen vrijgemaakt voor een actieve informatievoorziening aan ondernemers in de Brabantse regio's. Zij heeft Tilburg verzocht om met partners in de regio een plan van aanpak te maken voor optimalisering van de ondernemerschapsondersteuning in de regio tijdens en na de crisis. De Provincie heeft dit plan goedgekeurd op 17 april 2020 met toekenning van een subsidie van € 500.000 exclusief btw. Dit collegebesluit voorziet in de besluitvorming over de beoogde subsidieverlening aan Stichting Midpoint Brabant, die de coördinatie en sturing op de uitvoering ter hand neemt en ten behoeve van de realisatie van het projectplan. Het besluit stelt ook bijbehorende subsidievoorwaarden vast en neemt zitting in de stuurgroep.
Doelgroep	Generiek
Financiën	De subsidie van € 500.000 wordt gedekt vanuit de subsidiemiddelen die Tilburg van de provincie NB ontvangt.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de openbare besluitenlijst college via nieuwsberichten (www.raadtilburg.nl) op 22 mei 2020.

28 Tweede wijziging legesverordening	
Datum besluit	25 mei 2020
Bronaanduiding	‘Verordening tot eerste wijziging van de Verordening Precariobelasting 2020’.
Omschrijving	De raad besluit op voorstel van het college om geen leges te heffen op aanvragen voor vergunningen voor terrasuitbreidingen.
Doelgroep	Sector (horeca)
Financiën	De gemeente maakt extra kosten voor het verstrekken van vergunningen die niet door lege-inkomsten worden gecompenseerd.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Raadsbesluit op 25 mei 2020

30 Uitstel aanpassing minimaregelingen tot na 2020	
Datum besluit	9 juni 2020
Bronaanduiding	Monitor ‘Tilburg onder corona’
Omschrijving	De aanpassing van minimaregelingen wordt met 1 jaar uitgesteld
Doelgroep	Inwoners
Financiën	De financiële consequenties voor de gemeente zijn onbekend
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de Monitor ‘Tilburg onder corona’

31 Vrijstelling huur buitensportaccommodaties voor jeugd tot 1 aug	
Datum besluit	9 juni 2020
Bronaanduiding	Monitor ‘Tilburg onder corona’
Omschrijving	Het beperkt gebruik van gemeentelijke buitensportaccommodaties door jeugd en jongeren tot 1 augustus 2020 niet in rekening brengen bij verenigingen.
Doelgroep	Leveranciers/afnemers van de gemeente
Financiën	De gemeente derft hierdoor inkomsten, de hoogte van het bedrag is onbekend.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de Monitor ‘Tilburg onder corona’

32 Verlaging huur zwemverenigingen met 50% tot 1 aug	
Datum besluit	9 juni 2020
Bronaanduiding	Monitor ‘Tilburg onder corona’
Omschrijving	Tot 1 augustus 2020 wordt de huur van zwemverenigingen met 50% verlaagd.
Doelgroep	Leveranciers/afnemers van de gemeente
Financiën	De gemeente derft hierdoor inkomsten, de hoogte van het bedrag is onbekend.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de Monitor ‘Tilburg onder corona’

33 Ondersteuning inrichting (nood)opvang kwetsbare kinderen	
Datum besluit	9 juni 2020
Bronaanduiding	Monitor ‘Tilburg onder corona’

Omschrijving	De monitor geeft over deze maatregel geen informatie
Doelgroep	Generiek
Financiën	Onbekend
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de Monitor 'Tilburg onder corona'

34 Ondersteuning HBO	
Datum besluit	9 juni 2020
Bronaanduiding	Monitor 'Tilburg onder corona'
Omschrijving	De monitor geeft over deze maatregel geen informatie
Doelgroep	Sector (onderwijs)
Financiën	Onbekend
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de Monitor 'Tilburg onder corona'

37 Regeling leges evenementen en kosten tapvergunning	
Datum besluit	6 juli 2020
Bronaanduiding	Raadsbesluit 'Vierde wijziging Legesverordening 2020'
Omschrijving	Leges voor de aanvraag van een evenementenvergunning en eventuele kosten van een tapontheffing van 1 maart/m 31 augustus 2020 worden niet geheven of worden terugbetaald.
Doelgroep	Leveranciers/afnemers van de gemeente
Financiën	Het gaat hierbij om een bedrag van ca. € 50.000,- dat terugbetaald moet worden (de evenementen waarvoor al vergunningen zijn aangevraagd) en een bedrag van ca. € 30.000,- dat de gemeente mist aan inkomsten van evenementen die wel op de kalender staan maar die door de coronamaatregelen niet door kunnen gaan.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Raadsbesluit op 6 juli 2020

38 Huurverlaging voor zes huurders van ruimte in gemeentelijke panden in verband met convenant ketensolidariteit horeca Tilburg	
Datum besluit	16-6-2020
Bronaanduiding	Collegebesluit 'Ketensolidariteit Horeca Tilburg'
Omschrijving	De gemeente sluit zich aan bij een convenant tussen huurders en verhuurders van ruimten die in gebruik zijn bij horecaondernemingen om de huren gedeeltelijk kwijt te schelden voor de periode waarin de horeca gesloten moest blijven. In het kader van dit convenant scheldt de gemeente een deel van de huurverplichtingen kwijt van zes huurders.
Doelgroep	Leveranciers/afnemers van de gemeente
Financiën	Het besluit brengt derving met zich mee van huurkosten
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via het openbare besluitenlijst college via nieuwsberichten (www.raadtilburg.nl) op 26 juni 2020.

39 Tijdelijke hardheidsclausule Bbz	
Datum besluit	23 juni 2020
Bronaanduiding	Collegebesluit 'Tijdelijke hardheidsclausule Bbz (Corona)'
Omschrijving	Ondernemers die van start zijn gegaan met behulp van de Bbz en die zijn getroffen door de coronacrisis worden gesteund door een verlengde looptijd van de Bbz (48 in plaats van 36 maanden). Oudere zelfstandigen worden ondersteund door het hanteren van een fictief inkomen voor de maanden waarin als gevolg van de coronacrisis geen of onvoldoende inkomsten konden worden gerealiseerd.
Doelgroep	Generiek
Financiën	De kosten voor de gemeente zijn laag. Ondernemers die door omstandigheden geen beroep meer zouden kunnen doen op de Bbz, zouden in de meeste gevallen terugvallen op de bijstand, die ook voor rekening van de gemeente komt.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via het openbare besluitenlijst college via nieuwsberichten (www.raadtilburg.nl) op 26 juni 2020.

40 Bijdrage aan steunpakket cultuur Brabantstad/Tilburg.	
Datum besluit	23 juni 2020
Bronaanduiding	Collegebesluit 'Bijdrage aan steunpakket cultuur Brabantstad/Tilburg'
Omschrijving	In het besluit wordt vermeld dat eerder is besloten een bedrag van € 750.000 beschikbaar te stellen. Het besluit van 23 juni 2020 betreft een verhoging van het bedrag met € 1,2 miljoen. Het eerdere besluit is niet terug te vinden. De minister van OCW investeert € 48,5 miljoen in de vitale regionale infrastructuur via de Rijkscultuurfondsen voor een beperkt aantal cruciale regionale musea, podia en filmtheaters. Voor Tilburg gaat het om: 013, Theaters Tilburg, De Nieuwe Vorst en het TextielMuseum. Zij voldoen aan de criteria die in de regeling zijn opgenomen. Voorwaarde voor bijdragen vanuit het Rijk is dat medeoverheden co-financieren. Het college besluit om € 1,2 miljoen extra beschikbaar te stellen voor het steunpakket cultuur in BrabantStad-verband voor de vier Tilburgse culturele instellingen.
Doelgroep	Sector (cultuur) / individuele bedrijven
Financiën	De dekking komt uit de algemene reserve voor een bedrag van maximaal € 1,2 miljoen in aanvulling op de reeds eerder toegezegde bijdrage van € 750.000,- waarvoor de dekking komt uit het Cofinancieringsfonds. De precieze onttrekking uit de Algemene Reserve wordt bepaald bij de jaarrekening 2020. Dan zal ook helder zijn in welke mate het Rijk daadwerkelijk alle meerkosten en minderinkomsten inzake corona heeft gecompenseerd en of er nog een restant te dekken blijft. Indien nodig kan op een later moment worden bepaald of de bijdrage uit het budget komt dat via de meicirculaire beschikbaar komt, maar vanwege de noodzaak tot aantoonbaar co-financieren vanuit de gemeente voor de matching met het bedrag van het ministerie van OCW, wordt de Algemene Reserve hiervoor ingezet.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Sporen van betrokkenheid van de raad bij het eerste bedrag van € 750.000 zijn niet gevonden. Over het tweede bedrag (€ 1,2 miljoen) is de raad geïnformeerd via de

	openbare besluitenlijst college via nieuwsberichten (www.raadtilburg.nl) op 26 juni 2020.

45 Compensatie gemaakte kosten door kinderopvang en gastouders	
Datum besluit	14 juli 2020
Bronaanduiding	Collegebesluit Compensatie gemaakte kosten door kinderopvang en gastouders
Omschrijving	Vanwege de coronacrisis hebben de kinderopvangsector, de gastouderbranche en ouders die er gebruik van maken in de periode van medio maart t/m 30 juni 2020 extra kosten gemaakt. Het Rijk heeft middelen voor gemeenten gereserveerd voor de compensatie van de extra gemaakte kosten door kinderopvang, gastouders en ouders voor de opvang tijdens de corona-crisis. gemeente is verantwoordelijk om de kinderopvangsector, gastouderbranche en ouders te compenseren voor de gemaakte kosten. Het college: • Vergoedt de extra gemaakte kosten kinderopvangorganisaties en gastouders hebben gemaakt voor noodopvang en extra kosten die ouders hebben gehad vanwege eigen bijdragen.
Doelgroep	Sector (kinderopvang) en inwoners (ouders)
Financiën	Naar verwachting kunnen alle kosten gedekt worden vanuit de compensatiemaatregelen vanuit het Rijk.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020

57 Coulanceregeling Sport	
Datum besluit	27 oktober 2020
Bronaanduiding	Collegebesluit ‘Coulance regeling Sport’
Omschrijving	In afwijking van de gebruiksvoorwaarden geen kosten rekenen voor geannuleerde huurovereenkomsten voor gemeentelijke sportaccommodaties.
Doelgroep	Leveranciers/afnemers van de gemeente
Financiën	De maatregel leidt tot derving van huurinkomsten voor de gemeente. De verwachting bestaat dat de gemeente hiervoor geheel of gedeeltelijk door het Rijk wordt gecompenseerd.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de openbare besluitenlijst college via nieuwsberichten (www.raadtilburg.nl) op 30 oktober 2020.

58 Wijziging verordening precariobelasting 2021	
Datum besluit	23 november 2020
Bronaanduiding	Collegebesluit ‘Raadsvoorstellen wijziging verordening leges en precario in verband met winterterrassen (corona)’
Omschrijving	Vrijstelling van precario voor aankondigingsborden, reclame, uitstallingen, terrassen, kermissen, staanplaatsen, kramen, tenten e.d. en zonnescherm/markies.
Doelgroep	Sector (horeca en detailhandel)

Financiën	Het tekort wegens het niet opleggen van precario, totaal € 100.000 wordt ten laste gebracht van de algemene reserve.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Raadsbesluit op 23 november 2020

59. Vijfde wijziging legesverordening	
Datum besluit	27 oktober 2020
Bronaanduiding	28 april 2020: Collegebesluit 'Raadsvoorstellen wijziging verordening leges en precario in verband met winterterrassen (corona).
Omschrijving	Vrijstelling van leges voor vergunningen die worden aangevraagd voor de uitbreiding en/of overkapping van een terras in de periode van 1 november tot 31 december 2020.
Doelgroep	Sector (horeca)
Financiën	De kosten van het verstrekken van vergunningen bedragen circa € 10.000 worden ten laste gebracht van de Algemene Reserve.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Raadsbesluit 23 november 2020

Categorie: overige maatregelen

14 Opvang dak- en thuislozen Cederstraat en Willem II kazerne	
Datum besluit	27 maart 2020
Bronaanduiding	• 'Besluitenlijst openbaar Stuurgroep Corona 10 april 2020' • Raadsinformatiebrief 'Coronavirus Tilburg' 14 april 2020 • Bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020
Omschrijving	Openen van een opvanglocatie met 30 bedden op de Cederstraat, Willem II kazerne gebouw T 24/7 in gebruik nemen ter vervanging van de Cederstraat en beschikbaar te stellen voor (niet zieke) daklozen. De gehuisveste daklozen, conform de landelijke richtlijn dak- en thuislozen tijdens de Corona crisis, dagelijks maaltijden en verzorgingsmiddelen aanbieden. De 24/7 opvang ook in te zetten voor de mensen waarvoor nu geen bed is bij Traverse.
Doelgroep	Inwoners
Financiën	Kosten 65.000-80.000 per 4 weken (gem. 21 personen). Op 1 mei 2020 maken 70-75 personen gebruik van de opvang.
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de bijlage bij de raadsbrief van 1 mei 2020

34 Plaatsing van extra afvalbakken tegen zwerfafval	
Datum besluit	9 juni 2020
Bronaanduiding	Monitor 'Tilburg onder corona'
Omschrijving	Onbekend
Doelgroep	Inwoners
Financiën	Onbekend

Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de Monitor ‘Tilburg onder corona’

35 Vaker legen wijkverzamelcontainers glas, textiel en PMD	
Datum besluit	9 juni 2020
Bronaanduiding	Monitor ‘Tilburg onder corona’
Omschrijving	Onbekend
Doelgroep	Inwoners
Financiën	Onbekend
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de monitor ‘Tilburg onder corona’

45 Bijplaatsingen op hotspotlocaties ook op zaterdag en zondag opruimen	
Datum besluit	1 september 2020
Bronaanduiding	Tweede monitor ‘Tilburg onder corona’
Omschrijving	Onbekend
Doelgroep	Inwoners
Financiën	Onbekend
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de tweede monitor ‘Tilburg onder corona’

48 Vaker schoonmaken openbare toiletten	
Datum besluit	13 oktober 2020
Bronaanduiding	Derde monitor ‘Tilburg onder corona’
Omschrijving	Onbekend
Doelgroep	Inwoners
Financiën	Onbekend
Betrokkenheid raad/wanneer/hoe	Geïnformeerd via de derde monitor ‘Tilburg onder corona’

Persbericht Rekenkameronderzoek ‘Lokale steun in crisis’

Waarborgen democratisch proces tijdens de coronacrisis blijkt een moeilijke opgave

8 april 2021. **De Rekenkamers Arnhem, Breda, Tilburg en de Rekenkamercommissie Oss hebben gezamenlijk onderzoek gedaan naar welke lokale corona-steunmaatregelen getroffen zijn. Aan bod kwam de wijze van besluitvorming, belangen en risico’s en de rol van gemeenteraden. Uit het onderzoek komt het beeld naar voren dat de lokale steunmaatregelen grotendeels overeen komen, maar dat de democratische beginselen extra aandacht verdienen.**

Alle vier de gemeenten hebben al snel vanaf het begin van de crisis lokale steunmaatregelen ingezet en er is door alle vier de colleges en gemeenteraden hard gewerkt om zo goed mogelijk invulling te geven aan de crisissituatie. Qua steunmaatregelen blijken de vier gemeenten veel dezelfde maatregelen ingezet te hebben, vooral gericht op liquiditeit van bedrijven, ondernemers en instellingen.

De vier gemeenten hebben wel verschillende uitgangspunten geformuleerd, hetzij inhoudelijk, hetzij financieel. Dat heeft in de vier gemeenten deels tot andere maatregelen en accenten geleid. Breda richtte zich vooral op financiële ondersteuning van bedrijven en instellingen en heeft hierin verhoudingsgewijs het meeste geld geïnvesteerd van de vier gemeenten. Met name Arnhem legde het accent vooral op ondersteuning van kwetsbare inwoners en de gevolgen van de coronapandemie voor kwetsbare inwoners. De gemeente Oss is terughoudend geweest om eigen geld te investeren, enerzijds vanwege de beperkte financiële middelen anderzijds omdat zij het uitgangspunt hadden dat ‘helpen verdienen’ beter is dan directe financiële ondersteuning. Tilburg heeft veel aandacht besteedt aan (financiële) risicobeheersing. Zo heeft de Tilburgse gemeenteraad een mandaat aan het college gegeven van 75.000 euro per maatregel. Daarmee behield de raad goed zicht op de uitgaven.

In het begin van de coronacrisis was er begrijpelijk weinig ruimte en aandacht voor de democratische beginselen op lokaal niveau. Maar deze verdienen echter na de acute crisisperiode en in het verdere vervolg wel meer aandacht:

- In alle vier de gemeenten heeft het college in de eerste periode de besluiten genomen en werd de raad achteraf geïnformeerd. In de eerste maanden was er van een kaderstellende rol van de raden geen sprake. Pas na een aantal maanden kwam de besluitvorming in de gemeenteraden op gang. In enkele gemeenten heeft dat tot een discussie over de rol van college en raad geleid.
- Ook de uitgangspunten ten aanzien van de steun zijn voornamelijk door de colleges vastgesteld. Alleen in Oss heeft de gemeenteraad de te hanteren inhoudelijke uitgangspunten vastgesteld en hierover een uitgebreide discussie gevoerd. In geen van de gemeenten zijn dusdanig scherpe doelen en ambities geformuleerd, dat deze goed te controleren zijn door de raad. Door geen van de gemeenteraden is getoetst of de uitgangspunten ook daadwerkelijk zijn gehanteerd.
- In geen van de gemeenten heeft het college meerdere alternatieven om over te besluiten voorgelegd aan de raad op het coronadossier. In alle vier gemeenten geldt dat meer keuzes en scenario’s gemist zijn en worden door de raad.
- Ook zijn in geen van de gemeenten vooralsnog de mogelijk langdurige gevolgen op alle beleidsterreinen en de risico’s op deze terreinen in kaart gebracht. Het is daardoor moeilijk voor

de raad om de gevolgen van de coronacrisis goed te kunnen betrekken bij vaststelling van het (financiële en inhoudelijke) beleid in de komende tijd en komende jaren.

Qua lessen komt naar voren dat het belangrijk is om na de eerste korte acute crisisperiode de raad zo snel mogelijk weer zijn kaderstellende rol uit te laten voeren. Het is ook belangrijk om in een vroeg stadium van een dergelijke crisis concrete inhoudelijke uitgangspunten te formuleren over de rol die de gemeente wil vervullen en welke taken zij wel en welke zij niet wil oppakken. Daarbij is het gewenst dat gemeenten de geformuleerde uitgangspunten en criteria ook expliciet toepassen, toetsen en verantwoorden aan de raad. Voorts is het belangrijk dat de raad zo goed mogelijk de risico's en de gevolgen van de crisis kan inschatten, zodat tijdig hierop ingesprongen kan worden. Daarbij is door de raden ook de wens geuit om meerdere keuzes en meerdere scenario's te krijgen om te kunnen zien wat de gevolgen van verschillende scenario's zijn. Tot slot is het belangrijk om nu een herstelagenda op te gaan stellen en perspectieven voor de lange termijn voor de inwoners, bedrijven en instellingen te creëren, waarbij rekening wordt gehouden met de gevolgen van de coronacrisis op alle maatschappelijke gebieden.

De onderzoeksrapporten zijn te lezen op www.rekenkamerarnhem.nl, www.rekenkamerbreda.nl en www.rekenkamertilburg.nl. Voor Oss: het onderzoeksrapport is bijgevoegd dan wel op te vragen via de griffie van de gemeente Oss.

Noot voor de redactie, niet voor publicatie:

Voor nadere informatie kunt u zich wenden tot:

- de onderzoeker van de Rekenkamer Arnhem, mevrouw De Lange (06-25776420) of per e-mail (rekenkamer@arnhem.nl).
- de secretaris van de Rekenkamer Breda, mevrouw Wiggers (076-5294686) of per e-mail (ja.wiggers@breda.nl).
- de voorzitter van de Rekenkamercommissie Oss, mevrouw Van de Klift (06-51591619) of per e-mail (rekenkamer@oss.nl).
- de secretaris van de Rekenkamer Tilburg, mevrouw Van Gestel-Mulders (06-29385923) of per e-mail (rekenkamer@tilburg.nl).

Lokale steun in crisis

9 juni 2021, sessie met raad in Arnhem

Rekenkamer Arnhem i.s.m.
Bureau voor Economische Argumentatie | BEA

Rekenkamer Arnhem

Agenda

Voorstel

- 20.30-20.35 uur Introductie
- 20.35-20.50 uur Presentatie Rekenkamer Arnhem
- 20.50-21.30 uur Vragen & antwoorden
- 21.30-21.45 uur Afsluiting

Karakter bijeenkomst

- Informerend / informatieve behandeling
- Voorbereiding van besluitvormende raadsvergadering

Reken
kamer
Arnhem

Vraagstelling

Centrale vraag

- Welke maatregelen zijn er in de B3A-gemeenten genomen?
- Op basis van welke afwegingen en belangen en onderkenning risico's?
- Wat was informatiepositie raad?

Deelvragen

1. Welke maatregelen zijn landelijk, regionaal en lokaal genomen
2. Welke afwegingen zijn gemaakt en welke risico's zijn onderkend?
3. Welke belangen zijn meegewogen?
4. Op welke wijze kwamen raden in positie (kaderstellen, controleren, vertegenwoordigen)?
5. Lessons learned: (i) in positie brengen van raden en (ii) van elkaar leren

Reken kamer Arnhem

Maatregelen in vogelvlucht

Beeld tot januari 2021

- Uiteindelijk 41 corona-steunmaatregelen geïnventariseerd…
- … daarnaast veel overige corona-maatregelen, met name in sociaal domein
- Kern van maatregelen die wij ook elders zien
  - Uitstel van lokale belastingen
  - (voorschot op) TOZO-uitkering
  - Coulant omgaan met huurders
  - Mogelijkheid uitbreiding terrassen en afzien van leges over extra m^2
  - Continuering subsidie aan instellingen ondanks niet kunnen leveren van prestaties
- Informatievoorziening (coronamonitor, financiële impact, loket 1,5 meter)
- Typische Arnhemse accenten
  - Noodfonds Stichting Ondernemersfonds Arnhem (SOFA)
  - 430 laptops voor scholen t.b.v. huishoudens met lage inkomens
  - Inspelen op 1,5 meter economie (o.a. City Hosts & herstelagenda)
- Aansprekan lokale netwerken (o.a. grote verhuurders

Reken kamer Arnhem

Arnhem in perspectief

Wat valt op?

- Heel snel geacteerd, forse inzet (alleen voor TOZO al 90 mensen ingezet)
- Thematische uitwerking maatregelen vanaf begin corona-crisis
- Relatief veel aandacht voor onderwijs, kinderopvang, welzijn en zorg
- Stramien niet ‘opgehangen’ aan portefeuille-indeling
- Actief betrokken raad die direct veel vragen stelde
- Dilemma: snel acteren zonder garantie compensatie door Rijk
- Enkele keren méér gedaan dan wat moest of wat elders gedaan werd
- Vóór zomer al tweesporen-aanpak (crisis én herstel)
- Veel aandacht voor ervaren financiële risico’s
- ‘Arnhemse aanpak’
  (doen wat direct nodig is voor Arnhemmers,
  oog voor kwetsbare groepen, stedelijke infrastructuur overeind houden,
  alles ‘in verbinding met de stad’)

Rekenkamer Arnhem

Tijdpad

Hoofdlijnen

- 18 maart eerste overzicht lokale maatregelen
- 26 maart raadsbrief met aanvullende maatregelen
- 9 april raadsbrief met nieuwe maatregelen
- 29 april motie ‘Scenario’s voor morgen’ unaniem aangenomen
- 2 mei Perspectiefnota 2021-2024, ‘dun’ en vooralsnog ‘beleidsarm’
- 12 mei college wijst noodfonds af (voor ondernemers tussen wal & schip)
- 12 mei raadsbrief met ‘aanpak en scenario’s coronavirus’
- 2 juni raadsbrief met Arnhemse aanpak
- 9 juni raadsbrief ‘bijdrage culturele instellingen’, matching Rijk
- 9 juni raadsbrief met coronadashboard
- 7 juli raadsvoorstel Arnhemse herstelagenda
- 13 oktober raadsbrief met Arnhems afwegingskader corona
- 27 oktober raadsbrief anticyclisch investeren herstelagenda

Reken kamer Arnhem

Betrokkenheid raad

Beeld

- Snel na uitbreken coronacrisis eerste raadsvragen (13 t/m 15 maart)
- College voorziet snel in antwoorden en informeert over eerste maatregelen (18 maart 1e raadsbrief met inzichtelijke thema-indeling)
- Daarna frequent raadsbrieven maar vooralsnog informeren achteraf
- Wel vroeg actieve discussie, politieke avonden 15 en 22 april
- Vanaf begin veel raadsvragen en moties…
- … raad in Arnhem neemt in die zin veel initiatief
- Veel fracties worden benaderd door maatschappelijke instellingen, bedrijfsleven, inwoners > invulling volksvertegenwoordigende rol
- Brede focus van raad (economisch, sociaal, welzijn, cultuur, onderwijs, sport, gezondheid)

Reken kamer Arnhem

Conclusie 1

Toelichting

- Coronasteunmaatregelen van vier gemeenten komen in belangrijke mate overeen

- Gemeente Arnhem zet vroeg in coronacrisis breed palet aan lokale steunmaatregelen in

- Raad in Arnhem heeft geen steunmaatregelen ter besluitvorming voorgelegd gekregen vanuit college en daarmee geen kaderstellende rol gespeeld als het gaat om het bepalen van steunmaatregelen

Rekenkamer Arnhem

Conclusie 2

Toelichting

- Raad en college hebben inzicht verkregen in financiële en beleidsmatige gevolgen van de coronacrisis. Dit heeft bijgedragen aan de sturingsmogelijkheden van het college als het gaat om zet inzet van steunmaatregelen en voor de raad en het college als het gaat om herstelmogelijkheden.

- Door het ontbreken van financiële en beleidsscenario's en beleidsalternatieven bij bijvoorbeeld besluitvorming over de Arnhemse herstelagenda, is de raad niet in staat gesteld door college om kaders te stellen en richting te geven

Reken
kamer
Arnhem

Conclusie 3

Toelichting

- Arnhem kiest bij inzet van steunmaatregelen voor een inhoudelijke focus, zet de (kwetsbare) inwoner centraal en kiest ervoor zich te richten op twee urgente impactthema's: (1) sociaalmaatschappelijk en (2) sociaaleconomisch, met daarnaast het oog op het financiële belang

- Het college heeft daarbij de lead

- Het Arnhems afwegingskader bevat uitgangspunten en is door het college vastgesteld

Reken
kamer
Arnhem

Conclusie 4

Toelichting

- In de eerste periode van de crisis niet of nauwelijks kaderstelling raad & colleges informeren raden steeds achteraf over steunmaatregelen

- College van Arnhem bedient de raad met zowel actieve als passieve informatievoorziening

- Arnhemse raad stelt zich actief op in het opvragen van informatie bij het college

- Dankzij actieve verzoeken vanuit raad aan college om sturingsinstrumentarium aan te reiken ter voorbereiding op besluitvorming, kon raad zijn kaderstellende rol beter invullen

Reken kamer Arnhem

Leren van elkaar

Halen → / Brengen ↓	Arnhem	Breda	Oss	Tilburg
Arnhem			Herstelagenda Snel hervatten reguliere vergadercyclus raad	Snel hervatten reguliere vergadercyclus raad
Breda	BroodNood-regeling Steunpakketten per fase		BroodNood-regeling Herstelagenda Steunpakketten per fase	BroodNood-regeling Steunpakketten per fase Snel hervatten reguliere vergadercyclus raad
Oss	Algemene uitgangspunten corona-steunmaatregelen Corona-debat hierover	Algemene uitgangspunten corona-steunmaatregelen Corona-debat hierover		Algemene uitgangspunten corona-steunmaatregelen Corona-debat hierover
Tilburg	Convenant ketensolidariteit horeca	Convenant ketensolidariteit horeca Mandaat geven aan college met begrenzing	Convenant ketensolidariteit horeca	

Rekenkamer Arnhem

Aanbevelingen (1)

Toelichting

- Aanbeveling 1: financiële en beleidsmatige risico's

  Blijf financiële en beleidsinhoudelijke risico's monitoren en gebruik deze informatie ter onderbouwing van besluitvorming over inzet van gemeente t.a.v. corona

- Aanbeveling 2: kader informatievoorziening

  Maak afspraken over gewenste informatievoorziening in crisistijden en leg deze vast. Voer daartoe eerst als raad en college gezamenlijk evaluerend gesprek ("wat ging goed en wat kan beter?")

Reken kamer Arnhem

Aanbevelingen (2)

vervolg

- Aanbeveling 3: beleidsalternatieven

  Werk met beleidsalternatieven als principiële keuzes gemaakt moeten worden over gemeentelijke inzet (nieuwe steunmaatregelen en/of verdere inzet op herstel). Na besluitvorming door raad over de gewenste richting (één van de beleidsalternatieven) kan een daarop geënt plan ter besluitvorming worden voorgelegd.

- Aanbeveling 4: belangenafweging

  Evalueer de werking en effecten van het Arnhemse afwegingskader 2020-2021 in relatie tot de doelstellingen van het afwegingskader en de doelen uit de herstelagenda. Rapporteer hierover aan de raad als voorbereiding op besluitvorming over het eventueel voortzetten van het afwegingskader

Reken kamer Arnhem

Tot slot

Vragen & opmerkingen?

Rekenkamer Arnhem

Rekenkamer Arnhem i.s.m.
Bureau voor Economische Argumentatie | BEA

Rekenkamer Arnhem

BEHANDELRESULTAAT

Technische bijeenkomst 9 juni 2021 Presentatie Rekenkamer

"Lokale steun in crisis- Rekenkameronderzoek naar de Arnhemse corona steunmaatregelen"

Documentnummer:	
Zaaknummer:	517751
Portefeuillehouder:	Dhr. R. Paping

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: de raadsleden/fractievolgers Van der Laak (AC), Pape (VVD), Van Dillen (CDA), Loor (D66), Navis (GL), Greving (PvdA), Jansen (ChristenUnie), Eliëns (Partij voor de Dieren), Elfrink (SP) en Aydemir (Denk/VA).
De fracties van de Pvv en de AOP waren niet vertegenwoordigd.

Verloop
De heer Verdellen van de Rekenkamer gaf een presentatie over het Rekenkameronderzoek "Lokale steun in crisis" - rekenkamer onderzoek naar de Arnhemse corona steunmaatregelen. De onderzoeker dhr. Ter Beek was tevens aanwezig. Beide heren hebben de vragen van de raadskamer beantwoord. De presentatie is bijgevoegd bij de stukken.

Conclusie
De voorzitter concludeert dat de informatieve behandeling is afgerond. Het voorstel kan doorgeleidt worden naar de meningsvorming 1.

De raadsadviseur,

K. Vons

De voorzitter,

V. Bouma

Titel/onderwerp: Informeren gemeenteraad over stand van zaken Gashouderskwartier

Raadsadviseur: W. Lammers Telefoonnr: 377 2581 Willem.lammers@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Harriet Wansink
Portefeuillehouder:	C. Bouwkamp	Telefoonnr:	026-3774081
		E-mailadres:	Harriet.wansink@arnhem.nl
Doel activiteit	Informerend (I)		
Toelichting	Op grond van de actieve informatieplicht heeft het college verzocht de raad te kunnen informeren over de stand van zaken Gashouderskwartier. Gezien de fase waarin zich dit dossier bevindt wil het college dit doen achter gesloten deuren. **Proces** Deze vergadering is een voortzetting van de op 19 mei geschorste vergadering. We zetten de vergadering voort vanaf het punt dat bereikt was op het moment van de schorsing. Op dat moment had de raadskamer besloten dat de deuren gesloten dienden te blijven en dat er geheimhouding geldt voor hetgeen in de vergadering wordt besproken. Nadien heeft iedereen kennis kunnen nemen van de memo van de wethouder. Uit die memo blijkt dat de wethouder op 19 mei een procedure heeft voorgesteld die niet de juiste was. Om die reden zal voorafgaand aan de technische briefing, in de openbaarheid, de gelegenheid worden geboden om de memo te laten toelichten en informatieve vragen over te stellen.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Informeren van de raad. Geen verdere vervolgbehandeling voorzien op dit moment		
Spreekrecht publiek	Niet van toepassing		
Behandeladvies	<u>1. Openbaar deel: memo wethouder Bouwkamp d.d. 26 mei 2021</u> Tijdens het openbare deel licht, voor zover dat nog nodig is, de wethouder de memo toe en kan de raadskamer er verduidelijkende vragen over stellen. <u>2. Voortzetting geschorste vergadering van 19 mei 2021</u> Vervolgens wordt de geschorste vergadering van 19 mei 2021 voortgezet vanaf het punt dat was bereikt op het moment van schorsing. Op dat moment had de raadskamer besloten dat de deuren gesloten dienden te blijven en dat er geheimhouding geldt voor hetgeen in de vergadering wordt besproken. Een vergadering achter gesloten deuren wordt vanzelfsprekend niet uitgezonden. Wel zal er een opname worden gemaakt die zal dienen als (beeld)verslag. Tot een besloten vergadering hebben alle raadsleden en fractievolgers toegang. Hetzelfde geldt voor de leden van het college van burgemeester en wethouders, de gemeentesecretaris, de woordvoerder van de portefeuillehouder, de functioneel betrokken ambtenaren en stadsadvocaat en het personeel van de griffie voorzover dat functioneel noodzakelijk is.		

Bijlagen				
Raadsbrief "Informeren middels technische sessie Gashouderskwartier", d.d. 14-05-2021				
Mail Bewoners Gashouderkwartier - Brandbrief bewonersinitiatief Gashouders				
Bijlage bij Mail Bewoners: Naslagwerk Tijdlijn proces Fluvium-Gashouderskwartier				
Behandelresultaat 19 mei 2021, informatieve behandeling				
Memo wethouder Bouwkamp - Kader technische sessie Gashouderskwartier				

GEMEENTE Arnhem

Aan de gemeenteraad

Datum : 14 mei 2021
Zaaknummer :
Contactpersoon : Harriet Wansink
Telefoonnummer : 026 3774081

Onderwerp: Informeren middels technische sessie Gashouderskwartier

Geachte voorzitter en leden,

Wij stellen u voor kennis te nemen van het aanbod en uitnodiging van het college om u achter gesloten deuren bij te praten over de stand van zaken aangaande lopende bezwaarprocedures in het Gashouderskwartier.

Informeren gemeenteraad over stand van zaken Gashouderskwartier
Voor het Gashouderskwartier zijn bezwaren gekomen op de ingediende omgevingsvergunning. Op dit moment bereidt het college het besluit op bezwaar hierover voor.

Naar aanleiding van de vragen die onder anderen door leden van de raad over dit dossier zijn gesteld en de informatiebehoefte van de gemeenteraad, wil het college u graag in de gelegenheid stellen, voorafgaande aan de besluitvorming in het college, over deze complexe materie geïnformeerd te worden. Dit zou op korte termijn kunnen tijdens een besloten technische sessie op een door de raad voorgesteld moment. Het college zal hierbij de stadsadvocaat vragen een inhoudelijke toelichting te geven. Gezien de juridische gevoeligheden en consequenties van besluitvorming in dit dossier, kan een dergelijke informatievoorziening alleen in beslotenheid.

Gezien de actualiteit en de complexiteit acht het college het van belang om de raad hierover tijdig te informeren.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,

de loco-secretaris, de burgemeester,

P. Altena A. Marcouch

Stadskantoor - Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 9200 • 6800 HA Arnhem
Telefoon 0800-1809 • Fax 026-3774830 • www.arnhem.nl

From: **Bewoners Gashouderskwartier** <Gashouderbewoners@outlook.com>
Date: Tue, May 18, 2021 at 11:04 AM
Subject: Brandbrief bewonersinitiatief Gashouders

Beste meneer Loor,

Als kopers van woningen in het toekomstige Gashouderskwartier te Arnhem richten wij deze brief aan u en alle andere raadsleden. Als raadslid bent u ongetwijfeld bekend met de problematiek rondom de realisatie van dit nieuwbouwproject, waarvan de bouw wordt vertraagd door bezwaren aangetekend door o.a. van Houtum Recycling B.V.

Al een decennium staat Arnhem in de top 10 van steden met de hoogste woningnood van Nederland. Sinds 2004 heeft de Gemeente Arnhem daarom plannen om het terrein tussen de Westervoortsedijk, de Van Oldenbarneveldtstraat en de Broekstraat geschikt te maken voor de bouw van woningen in het middensegment. Hierover hebben omliggende bedrijven, waaronder van Houtum Recycling B.V., van het begin af aan zorgen uitgesproken m.b.t. geluidsoverlast voor toekomstige bewoners. Hoewel directeur Gilles van Houtum tot nu toe altijd bereid is geweest om samen met de gemeente in oplossingen te denken, wordt hij tot op heden niet in het gelijke gesteld, noch wordt er meegedacht in een oplossing. Het gehele bedrijventerrein, inclusief zware bedrijvigheid, is al gedezoneerd.

Ondertussen heeft projectontwikkelaar BPD, ondanks de bezwaarprocedure, de 86 koopwoningen in dit project verkocht. En daar zit ‘m de crux: inmiddels is er in dit al lang slepende conflict een nieuwe partij betrokken geraakt – wij, de toekomstige bewoners – over wier hoofden de procedures nu verlopen zonder dat zij hierin worden betrokken of tijdig en voldoende geïnformeerd. Terwijl het nu juist inwoners van Arnhem zijn die van dit conflict directe negatieve financiële en emotionele gevolgen ondervinden.

Er is geen enkel perspectief voor bewoners, en als de zaak verder vertraagt, zal de projectontwikkelaar overgaan tot het verhogen van de v.o.n.-prijzen. Dit zal niet alleen de persoonlijke financiële onzekerheid voor bewoners vergroten. Hiermee zal ook een woningbouwproject dat tien jaar geleden door de gemeente is geïnitieerd om de – toen al – oververhitte woningmarkt in regio Arnhem te ontlasten, stijgen tot in een segment dat voor de meeste van de huidige kopers financieel niet haalbaar is.

Zoals te lezen is in bijgevoegde tijdlijn, hebben enkele bewoners de handen ineengeslagen en Bewonersinitiatief Gashouders gevormd ten bate van het bespoedigen van de bouw van deze woningen. We hebben daarin al diverse stappen genomen. Op dit moment zijn wij echter de wanhoop nabij. Door het gebrek aan eigenaarschap en getoonde verantwoordelijkheid van BPD en de gemeente, voelen wij ons de enige daadwerkelijke ‘eigenaar’ van dit probleem. Het gebrek aan urgentie is schrijnend, gezien het bewoners- en algemeen belang in het licht van de huidige woningcrisis.

In uw rol als verkozen volksvertegenwoordiger verzoeken wij u om in deze zaak te pleiten voor spoedige probleemoplossing. U kunt samen met de raad en het college van B&W verdere negatieve emotionele en financiële gevolgen voor bewoners, de gemeente, BPD en Van Houtum voorkomen. Wij hebben transparantie, daadkracht en perspectief nodig van de gemeente Arnhem, die een grote invloed heeft op alle mogelijke oplossingsrichtingen (aanpassing bouwplannen, bedrijfsverplaatsing) en onze belangen dient te behartigen.

Neemt u alstublieft de regie, en vraag het college dit met u te doen. Laat ons zien dat u er bent voor burgers en het algemeen maatschappelijk belang.

Met vriendelijke groet,

X. Frencken

Namens Bewonersinitiatief Gashouders: R. Bosma, E. Supèr, R. Holslag, E. Hofstede, L. Schepers & X. Frencken

deze brandbrief is ook te vinden op
https://www.petities.com/noodkreet_toekomstige_bewoners_vgashouderskwartier_aan_gemeente_arnhem_wij_willen_perspectief?uv=36025639

Naslagwerk: procedure Fluvium Noord/Gashouderskwartier

18 mei 2021

Dit is een naslagwerk opgesteld door Bewonersinitiatief Gashouders, ontstaan door de samenwerking van 6 kopers uit het Gashouderskwartier die zich inzetten ten bate van het bespoedigen van de bouw van Gashouderskwartier Arnhem.

In het licht van de huidige woningcrisis willen we vanuit dit bewonersinitiatief pleiten voor transparantie en een proactieve aanpak door de gemeente. Hierbij willen we dat de gemeente de regie pakt richting een oplossing, en zich niet langer verschuilt achter (juridische) procedures en/of de verantwoordelijkheid van de projectontwikkelaar en bezwaarmaker.

Het voor elkaar krijgen van woningbouw is immers niet alleen in ons ‘kopers’ belang, maar ook in het algemeen maatschappelijk belang gezien de huidige wooncrisis. Wij richten ons met onze brief en dit naslagwerk tot dezelfde gemeente die destijds (in 2004) het initiatief heeft genomen om op deze plek tot woningbouw te komen.

Inhoudsopgave

1. Brandbrief
2. Tijdlijn
3. Links, media en bronvermelding

Brandbrief

Als kopers van woningen in het toekomstige Gashouderskwartier te Arnhem richten wij deze brief aan u. Als raadslid bent u ongetwijfeld bekend met de problematiek rondom de realisatie van dit nieuwbouwproject, waarvan de bouw wordt vertraagd door bezwaren aangetekend door o.a. van Houtum Recycling B.V.

Al een decennium staat Arnhem in de top 10 van steden met de hoogste woningnood van Nederland. Sinds 2004 heeft de Gemeente Arnhem daarom plannen om het terrein tussen de Westervoortsedijk, de Van Oldenbarneveldtstraat en de Broekstraat geschikt te maken voor de bouw van woningen in het middensegment. Hierover hebben omliggende bedrijven, waaronder van Houtum Recycling BV, van het begin af aan zorgen uitgesproken m.b.t. geluidsoverlast voor toekomstige bewoners. Het gehele bedrijventerrein, inclusief zware bedrijvigheid, is al gedezoneerd.

Hoewel Van Houtum tot nu toe altijd bereid is geweest in oplossingen te denken, wordt hij tot op heden niet in het gelijke gesteld noch wordt er meegedacht in een oplossing. Ondertussen heeft projectontwikkelaar BPD, ondanks de bezwaarprocedure, de 86 koopwoningen in dit project verkocht. En daar zit ‘m de crux: inmiddels is er in dit al lang slepende conflict een nieuwe partij betrokken geraakt – wij, de toekomstige bewoners – over wiens hoofden de procedures nu verlopen zonder dat wij hierin worden betrokken noch tijdig en voldoende geïnformeerd. Terwijl het nu juist inwoners van Arnhem zijn die van dit conflict directe negatieve financiële en emotionele gevolgen ondervinden.

Er is geen enkel perspectief voor bewoners, en als de zaak verder vertraagt, zal de projectontwikkelaar overgaan tot het verhogen van de v.o.n.-prijzen. Dit zal niet alleen de

persoonlijke financiële onzekerheid voor bewoners vergroten. Hiermee zal ook een woningbouwproject dat tien jaar geleden door de gemeente is geïnitieerd om de – toen al – oververhitte woningmarkt in regio Arnhem te ontlasten, stijgen tot in een segment dat voor de meeste van de huidige kopers financieel niet haalbaar is.

Zoals te lezen is in bijgevoegde tijdlijn, hebben enkele bewoners de handen ineengeslagen en Bewonersinitiatief Gashouders gevormd ten bate van het bespoedigen van de bouw van deze woningen. We hebben daarin al diverse stappen genomen. Op dit moment zijn wij echter de wanhoop nabij. Door het gebrek aan eigenaarschap en getoonde verantwoordelijkheid van BPD en de gemeente, voelen wij ons als enige daadwerkelijk 'eigenaar' van dit probleem. Het gebrek aan urgentie is schrijnend, gezien het bewoners- en algemeen belang in het licht van de huidige woningcrisis.

In uw rol als verkozen volksvertegenwoordiger verzoeken wij u om in deze zaak te pleiten voor spoedige probleemoplossing. U kunt samen met de raad en het college van B&W verdere negatieve emotionele en financiële gevolgen voor bewoners, de gemeente, BPD en Van Houtum voorkomen.

Wij hebben transparantie, daadkracht en perspectief nodig van de gemeente Arnhem, die een grote invloed heeft op alle mogelijke oplossingsrichtingen (aanpassing bouwplannen, bedrijfsverplaatsing) en onze belangen dient te behartigen.

Neemt u alstublieft de regie, en vraag het college dit met u te doen. Laat ons zien dat u er bent voor burgers en het algemeen maatschappelijk belang.

Tijdlijn procedure Fluvium Noord/Gashouderskwartier

2004
- Gemeente Arnhem kiest voor partiële herziening bedrijventerrein Westervoortsedijk, om hier in de toekomst tot woningbouw te kunnen komen.

2011
- Start sanering oude gasfabriekterrein t.b.v. woningbouw;
- Gemeente informeert omliggende bedrijven;
- Bedrijven uiten direct de zorgen over combinatie (zware) industrie en wonen, die onherroepelijk zal leiden tot geluidsoverlast voor bewoners;
- De gemeente bevestigt dat er niet gewoond kan worden op korte afstand van Van Houtum en andere bedrijven zonder de bedrijfsmogelijkheden te beperken en daarbovenop nog akoestische maatregelen te treffen;
- De eerste stap van de gemeente richting een oplossing is om het volledige bedrijventerrein te dezoneren;
- Van Houtum kan bedrijfsvoering zoals die (gepland) was, daardoor niet voortzetten;
- Van Houtum geeft bij Gemeente Arnhem/behandelend wethouder aan bereid zijn tot bedrijfsverplaatsing;

- Gemeente Arnhem wil hier niet aan mee werken, wel wil zij kijken naar verdere akoestische maatregelen;
- Bezwaren en belangen bedrijven worden niet meegewogen in plan voor woningbouw.

2013

- Onderzoek en rapportage door Gemeente Arnhem i.s.m. bedrijven om een geluidswerende muur van 10 meter hoog naast Van Houtum te plaatsen, waardoor bedrijfsverplaatsing niet nodig zal zijn;
- Het concept onderzoeksrapport dat wordt gepubliceerd inclusief kosten wordt niet afgemaakt;
- Omwille van de kosten wordt dit plan voor de geluidswerende muur niet doorgezet door de Gemeente Arnhem.

2014

- Risicomanagement rapport t.b.v. het E&C-contract (Engineering & Construct) op te stellen voor de bovengrondse infrastructuur inclusief de aanleg van groenstroken (bomen) wordt opgesteld door Movares.
  Onduidelijk blijft of in dit risicomanagement de zorg om bedrijvigheid voldoende is besproken. Rapport opgesteld door: Joof.Tummers@movares.nl 06 53 10 62 63.

2015

- Aanpassing bestemmingsplan Fluvium
  “In een later stadium zal een integrale aanpassing van het gehele gezoneerd industrieterrein in procedure worden gebracht.”
  “L.J. Costerstraat is bestemd wordt bestemd als 'Verkeer-Verblijfsgebied’ i.p.v. het eerdere ‘bedrijventerrein”;
- Provincie Gelderland is voornemens een vergunning te verlenen voor het plaatsen van een mobiele puinbreker op terrein Van Houtum en stelt de wethouder op de hoogte van gebrek aan weigeringsgronden. Datum : 3 juli 2015;
- De door de provincie op handen zijnde vergunning wordt door wethouder Mink verdoezeld/ontkend voor de gemeenteraad in de besluitvorming over Bestemmingsplan Fluvium;
- Bestemmingsplan Fluvium voor wonen wordt vastgesteld op 13 juli 2015;
- Tijdens de behandeling van het bestemmingsplan is de omgevingsvergunning van de puinbreker van Van Houtum uitgebreid besproken en de behandelend wethouder heeft tot en met 13 juli volgehouden dat het in de verwachting lag dat de vergunning niet verleend zou worden;
- Echter, uit nieuwe informatie van de provincie, die via een WOB-verzoek boven water gekomen is, blijkt na het besluit dat de wethouder al op 3 juli op de hoogte is gesteld door de provincie dat zij geen weigeringsgronden had;
- De omgevingsvergunning is dan ook conform verwachting op 14 juli, 1 dag na de vaststelling van het bestemmingsplan, afgegeven;

- Provincie Gelderland verleent de vergunning voor het plaatsen van een mobiele puinbreker op terrein Van Houtum om tot 100.000 kg ton puin te breken. Datum : 14 juli 2015.

2016

- Gemeente Arnhem vecht de door de Provincie Gelderland aan Van Houtum verleende vergunning voor een lichte puinbreker, om 100.000 kg ton afval per jaar mee te breken, aan bij de Raad van State;
- Bestemmingsplan Fluvium-Westervoortsedijk wordt opnieuw geagendeerd;
- PVDA en VVD spreken zorgen uit over plannen Fluvium i.c.m. bedrijvigheid: “De wethouder had beloofd dat de bedrijven de bestaande bedrijfsactiviteiten konden behouden en in goed overleg tot oplossingen te komen. Echter er werden enkel juridische procedures gevoerd met deze bedrijven met alle consequenties van dien. We verwachten van het college van B&W een goede oplossing voor de bedrijven en woningbouw in het gebied.”;
- Wethouder Mink (SP) treedt af (maart 2016);
- Van Houtum maakt meermaals aan de Gemeente Arnhem kenbaar dat zij openstaan voor een bedrijfsverplaatsing. Mede omdat hierdoor ook op korte termijn woningbouw plaats kan vinden op het huidige terrein waar Van Houtum nu bedrijf houdt, en dit verlichting kan bieden in de woningcrisis;
- Gemeente Arnhem gaat hierin niet mee;
- Hiervoor wordt aan Van Houtum noch de media een gedegen motivatie gegeven.

2017

- Gemeente Arnhem verzoekt Van Houtum toch om bedrijfsverplaatsing, omdat het akoestische probleem nog steeds bestaat als bezwaar/complicatie voor woningbouw;
- Van Houtum is bereid hierover met de wethouder (Ron Konig) in gesprek te gaan. Verschillende opties worden besproken;
- Onafhankelijke deskundigen worden ingeschakeld om een juiste herplaatsing van het bedrijf te realiseren;
- Van Houtum oppert de verhuizing zelf te bekostigen, als er op het huidige terrein ook woningbouw wordt toegestaan kan hij de verhuizing met de verkoop van het huidige terrein bekostigen;
- De bouwgrond wordt overgenomen van de Gemeente Arnhem door de projectontwikkelaar, BPD. Eventuele conflicten in de pre-bouwfase over bestemmingsplan en bouwvergunning komen vanaf dit moment voor rekening van de projectontwikkelaar.

2018

- De behandelend wethouder (Ron Konig) van de herplaatsing vertrekt om burgemeester te worden van Deventer;

- Gemeente Arnhem wijzigt haar plannen. Bedrijven worden hierover niet geïnformeerd. Er wordt simpelweg niet meer gewerkt aan herplaatsing;
- Wel wordt gemeld dat er akoestische maatregelen (dove gevel, geluidswal) zullen worden getroffen tijdens de bouw van de woningen.

2020

- Juni/Juli: Projectontwikkelaar BPD start met de verkoop van fase 1 koopwoningen in dit project
- 15 juli: Besluit omgevingsvergunning gemeente Arnhem voor Gashouderskwartier gebied J2 afgegeven. Deadline bezwaar = 26-8-2020;
- 17 juli: Besluit omgevingsvergunning gemeente Arnhem voor Gashouderskwartier gebied J3 afgegeven. Deadline bezwaar = 30-8-2020;
- 23 juli: Besluit omgevingsvergunning gemeente Arnhem voor Gashouderskwartier gebied J1 afgegeven. Deadline bezwaar = 03-9-2020;
- 28 augustus: het eerste pro forma bezwaar van de Smidse wordt ontvangen door de gemeente Arnhem;
- 31 augustus: het 1e bezwaar is door BPD ontvangen vanuit de gemeente;
- 3 september: heeft BPD het bericht aan de makelaars doorgegeven;
- 9 september: een van de kopers van fase 1, Rozerie Bosma, heeft telefonisch contact met de Rabobank waarin wordt gesproken over eventuele bezwaren op de omgevingsvergunning. Adviseur van de Rabobank geeft aan navraag te hebben gedaan bij de Willemsen Makelaars die meldt dat zij nog geen weet hebben van een bezwaar;
- 10 september: een van de kopers van fase 1, Rozerie Bosma, heeft verkoopmakelaar Jim Smith telefonisch gevraagd of er een bezwaar is binnengekomen. Antwoord: Nee. Ook wordt er contact gezocht met Willemsen Makelaars. Zijn niet beschikbaar. Terugbelverzoek is door koper Fase 1 aangevraagd voor maandag 13 september 2020 (= datum deadline ontbindende financiële voorwaarden). Zij wordt niet teruggebeld. Op beschikbare informatie keuze gemaakt om geen gebruik te maken van ontbindende voorwaarden financiering alsook keuze voor hypotheekofferte van 6 maanden;
- Van Houtum concludeert dat de woningen niet volledig voldoen aan de gestelde akoestische eisen waar de Gemeente Arnhem van mening is dat hier wel aan wordt voldaan;
- Oktober: bezwaar van Van Houtum ondersteund door rapport Peutz m.b.t. toetsing omgevingsvergunning;
- Oktober: Projectontwikkelaar BPD en de BAM starten met de verkoop van de 51 koopwoningen in dit project
- Oktober: (Potentiële) kopers wordt door BPD en Willemsen makelaars gemeld dat er nog een klein vergunninkje loopt waartegen van Houtum "*die tot nu toe tegen alles bezwaar heeft gemaakt waartegen zij maar bezwaar konden maken*" bezwaar zal maken, en dat dit hooguit enkele maanden vertraging op kan leveren omdat de Gemeente Arnhem vóór de bouw van de woningen is;

- November: de bezwaren van Van Houtum lijken, indien dit tot aan de Raad van State zal lopen, behoorlijk wat vertraging op te kunnen leveren. Mattijs Loor, D66, stelt hierover vragen aan het college van B&W omdat hij vreest voor de impact die dit zal hebben op de woningcrisis en voor toekomstige bewoners. Marco Bouman publiceert hierover een artikel in de Gelderlander;

- College van B&W reageert met de mededeling dat deze zorgen niet nodig zijn, dat zij in gesprek zijn geweest met Van Houtum over herplaatsing maar niet tot overeenstemming zijn gekomen en dat het proces in het ergste geval 1,5 – 2 jaar vertraging kan opleveren (https://ris2.ibabs.eu/Reports/ViewListEntry/Arnhem/d7cd7000-c839-40d6-be32-0dd4380fc6ae);

- Gemeente Arnhem verplaatst de geplande zitting over de zaak naar januari 2021, hetgeen het hele traject direct een stuk extra vertraging geeft.

2021

- Het wordt middels de media bekend dat de bezwaren van Van Houtum, indien dit tot aan de Raad van State zal lopen, nog 1,5 – 2 jaar vertraging op te kunnen leveren;

- 29 januari: de zitting van de bezwarencommissie vindt plaats. Tientallen kopers nemen virtueel deel. Er wordt aangegeven dat de commissie zo snel mogelijk met een advies komt, 'binnen 4 weken';

- 9 februari: Bewoners vrezen voor de financiële en emotionele gevolgen van vertraging van het project en formuleren gezamenlijk een brief aan Van Houtum, deze wordt in 24 uur 133 maal onderschreven (https://www.petities.com/signatures/oproep_van_bewoners_aan_van_houtum_recycling_stop_de_bezwaarprocedure_mbt_gashouderskwartier_arnhem/);

- Gilles van Houtum reageert binnen 48 uur met een persoonlijke, meelevende reactie met daarbij een samenvatting van het proces sinds 2011, de eigen beweegredenen en motivatie om niet te kunnen stoppen met de bezwaarprocedure: hij betreurt de gevolgen voor bewoners, maar had al eerder aangegeven bij gemeente dat het zo niet verder kop. Zijn bedrijfsactiviteiten en daaraan gekoppelde vergunningen zijn niet te combineren met woningen op zo'n korte afstand. Het gehele bedrijventerrein, inclusief zware bedrijvigheid, is al gedezoneerd (teruggebracht in toelaatbare milieucategorie en bedrijfsmogelijkheden beperkt). Hij heeft op basis van nieuwe berekeningen en rapporten geconcludeerd dat de woningen niet volledig voldoen aan de gestelde akoestische eisen;

- Januari: Bewonersinitiatief Gashouders komt virtueel samen;

- 21 februari: er is nog geen advies van de bezwarencommissie binnen, en lijkt het erop dat er weinig schot in de zaak zit. BPD laat de kopers van fase 1 al weten dat hun deadline van 1 april niet wordt gehaald, en waarschuwt kopers van fase 2 dat de kans groot is dat 1 mei ook niet wordt gehaald;

- 22 februari: een online informatiebijeenkomst voor bewoners door BPD heeft plaatsgevonden en zij sturen kopers alle stukken toe;
- Februari: Bewonersinitiatief Gashouders komt virtueel samen;

- 5 maart: naar aanleiding van berichten van verschillende bezorgde bewoners en op dringend verzoek van het gevormde ‘Bewonersinitiatief Gashouders’ ontvangen alle kopers via BPD een bericht van de behandelend ambtenaar. Hierin wordt benoemd dat naar verwachting half april een besluit genomen zal worden en wordt bedrijfsverplaatsing als mogelijke oplossingsrichting beschreven;
- 23 maart: er vindt op dringend verzoek van het Bewonersinitiatief Gashouders een gesprek plaats tussen de behandelend ambtenaar en wethouder en twee leden van Bewonersinitiatief Gashouders;
- 15 april: op dringend verzoek van Bewonersinitiatief Gashouders gaan de behandelend wethouder en wethouder economische zaken opnieuw (informeel) in gesprek van Gilles van Houtum, na een bezoek aan Van Houtum Recycling BV. Er vindt geen terugkoppeling plaats door Gemeente Arnhem aan het bewonersinitiatief;
- 23 april: BPD informeert kopers over de stand van zaken, omdat het besluit van de gemeente weer is uitgesteld. Naar verwachting zal het besluit half mei plaatsvinden. De opschortende voorwaarden zullen daarmee dan ook niet gehaald worden;
- 26 april: de uiterste datum die genoemd is in de opschortende voorwaarden, zoals opgenomen in de koop- en aannemingsovereenkomst, wordt door BPD naar een later moment te verschoven. Reden hiervoor is dat de verleende omgevingsvergunning nog niet onherroepelijk is vanwege het lopende bezwaar. Kopers krijgen een overeenkomst met verlenging van de opschortende voorwaarden ter ondertekening. Een deel van de kopers stapt uit;
- 29 april: Marco Bouman publiceert opnieuw een artikel in de Gelderlander;
- 12 mei: de problematiek rond het Gashouderskwartier wordt in beeld gebracht op het Gelders journaal ;
- 14 mei: Het college van B&W verzoekt de gemeenteraad tot een besloten technische informatieve bijeenkomst ;
- 17 mei: Bewonersinitiatief Gashouders komt bijeen;
- 18 mei: Bewonersinitiatief Gashouders stuurt alle gemeenteraadsleden een brandbrief en publiceert ook deze brief op petities.com.

Bronnen

Bewonersinitiatief Gashouders (2021)
https://www.petities.com/signatures/oproep_van_bewoners_aan_van_houtum_recycling_stop_de_bezwaarprocedure_mbt_gashouderskwartier_arnhem/

Marco Bouman (2021)
https://www.gelderlander.nl/arnhem/wanneer-wordt-dat-droomhuis-nou-gebouwd-we-zouden-dolblij-moeten-zijn-maar-zitten-alleen-maar-in-spanning~adecc5ed/

Gelders nieuws (2021)
https://www.omroepgelderland.nl/nieuws/6896229/Kopers-moeten-misschien-jaren-wachten-op-hun-nieuwbouwhuis

Mattijs Loor (2020)
https://ris2.ibabs.eu/Reports/ViewListEntry/Arnhem/d7cd7000-c839-40d6-be32-0dd4380fc6ae

Marco Bouman (2020)
https://www.gelderlander.nl/arnhem-e-o/verzet-recyclingsbedrijf-vertraagt-gashouderskwartier-arnhem-langer-wachten-op-woning-dreigt~ac98bb4a/

Wijzigingenoverzicht bestemmingsplan Fluvium Midden - Westervoortsedijk West 2017
file:///C:/Users/xenif/Downloads/7.%20Bijlage%201%20Wijzigingenoverzicht%20bp%20FMWW%202017.pdf

PVDA (2016)
https://arnhem.pvda.nl/nieuws/bestemmingsplan-fluvium-westervoortsedijk-opnieuw-geagendeerd/

de Gelderlander (2016)
https://www.gelderlander.nl/arnhem/provincie-is-mild-over-puinbreker-bij-fluvium-in-arnhem~ab44f6da/

PVDA (2016) https://arnhem.pvda.nl/nieuws/sp-wethouder-struikelt-over-puinbreker/

Vergunning puinbreker officiële bekendmaking (2015)
https://zoek.officielebekendmakingen.nl/prb-2015-5276.html

Partiele herziening bedrijventerrein Westervoortsedijk (2004)
https://docplayer.nl/8605476-Bestemmingsplan-bedrijventerrein-westervoortsedijk-van-de-gemeente-arnhem-plankaart-97-04-02-04.html

Informeren gemeenteraad over stand van zaken Gashouderskwartier - openbare deel

Zaaknummer:	n.v.t.
Portefeuillehouder:	C. Bouwkamp

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Kraaijenbrinck (AC), Visser (PvdA), Combee (VVD), Elïens (PvdD), Verheij (PVV), Prinsen (GL), Loor (D66), Becker (CU), Elfrink (SP), Van Dillen (CDA), Aydemir (DENK/VA) en Wiggers (AOP).

Bespreking
Tijdens de beraadslaging heeft de raadskamer vragen gesteld aan het college, en heeft het college die beantwoord voor zo ver dat in de openbaarheid mogelijk was.

Vervolg in beslotenheid
Na het openbare deel is de beraadslaging voortgezet in beslotenheid. In die beslotenheid heeft de raadskamer besloten of er wel of niet in beslotenheid en onder geheimhouding wordt voorgezet.

De raadsadviseur,

W. Lammers

De voorzitter,

R. Maref

Memo

Datum : Woensdag 26 mei 2021

Aan : Gemeenteraad

Van : Cathelijne Bouwkamp

Betreft : Kader technische sessie Gashouderskwartier

Geachte voorzitter en leden,

Tijdens het openbare deel van de technische informatieve sessie over het Gashouderskwartier op 19 mei jl., haalde ik aan dat in het kader van artikel 169 van de Gemeentewet - specifiek het vierde lid van dat artikel, de raad in de gelegenheid zou worden gesteld om wensen en bedenkingen mee te geven aan het college.

Na de raadskamer is gebleken dat dit niet correct is. Het college heeft bij dit onderwerp niet de wettelijke verplichting om wensen en bedenkingen op te halen. Echter, zoals ook aangegeven in de raadsbrief (d.d. 14 mei 2021), acht ik het onverminderd van belang om de raadskamer, gezien de actieve informatieplicht van het college, tijdig en volledig te informeren en betrekken.

Met vriendelijke groet,
Cathelijne Bouwkamp

Informeren gemeenteraad over stand van zaken Gashouderskwartier - openbare deel

Zaaknummer:	n.v.t.
Portefeuillehouder:	C. Bouwkamp

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Kraaijenbrinck (AC), Visser (PvdA), Combee (VVD), De Groot (PvdD), Verheij (PVV), Prinsen (GL), Loor (D66), Zijlstra (CU), Elfrink (SP), Van Dillen (CDA), Aydemir (DENK/VA) en Van Plateringen (AOP).

Bespreking
Tijdens de beraadslaging heeft de raadskamer vragen gesteld aan de portefeuilehouder over haar memo van 25 mei 2021. Het college heeft die beantwoord.

Vervolg in beslotenheid
Na dit openbare deel is de geschorste vergadering van 19 mei voortgezet. Die vergadering was besloten, en daaorm is het vervolg ook besloten.

De raadsadviseur,

W. Lammers

De voorzitter,

R. Maref

Titel/onderwerp: # Ontwerp Meerjarenbegroting BVO DRAN 2022-2025 (inclusief gewijzigde begroting 2021)

Raadsadviseur: W. Lammers Telefoonnr: 377 2581 Willem.lammers@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Arjan van Peer
Portefeuillehouder:	R. van der Zee	Telefoonnr:	4864
		E-mailadres:	arjan.van.peer@arnhem.nl
Doel activiteit	Informerend (I) & Meningsvormend (M1)		
Toelichting	**Inhoud** Met het voorliggende raadsvoorstel wordt de raad gevraagd akkoord te gaan geen zienswijze op de begroting van BVO DRAN 2022-2025 in te dienen bij het bestuur. Daarnaast wordt de raad gevraagd kennis te nemen van de begroting 2022-2025, de jaarstukken 2019 en de jaarstukken 2020. De keuze om geen zienswijze in te dienen komt voort uit het beeld dat de begroting conform verwachtingen en afspraken is en vindt er goede afstemming plaats tussen de gemeente en BVO DRAN. Mocht de raad alsnog een zienswijze willen indienen dient dat uiterlijk 18 juni te gebeuren.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Start en afronding van de informatieve fase, start van de meningsvormende (M1) fase en besluit over vervolgbehandeling.		
Spreekrecht publiek	Ja		
Behandeladvies	<u>Informerende fase</u> Het is mogelijk voor insprekers om de gemeenteraad toe te spreken over dit onderwerp. Hiervoor heeft zich op dit moment nog geen inspreker gemeld. <u>Vergaderorde M1</u> Er wordt in twee termijnen vergaderd. - Iedere fractie heeft twee termijnen, waarin meningen kunnen worden verkondigd of politieke vragen kunnen worden gesteld. - De portefeuillehouder reageert na een termijn van de raad als alle fracties aan het woord zijn geweest. De portefeuillehouder beantwoordt de gestelde vragen, waarbij hij of zij antwoorden kan samenvoegen waardoor herhaling van vrijwel overeenkomstige punten achterwege blijft. De voorzitter ziet erop toe dat de beantwoording van de wethouder ter zake is en in gaat op de gestelde vragen. - Interrupties (in de vorm van een korte vraag of opmerking zonder inleiding) zijn in alle termijnen toegestaan. Zoals altijd kan de voorzitter interrupties beperken. Uitkomst van de Meningsvormende (MI) behandeling kan zijn: 1. Partijen zijn het eens, het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende fase 2. Partijen zijn het niet (volledig) eens en overwegen moties en/of amendementen. Het voorstel wordt doorgeleid naar de fase Meningsvorming 2, waar deze besproken zullen worden.		
Bijlagen			

Raadsvoorstel "MJPB BVO DRAN 2022-2025 inclusief gewijzigde begroting 2021"			
Bijlage 1: Begeleidende brief Ontwerp MJPB 2022-2025 incl. gewijzigde begroting 2021			
Bijlage 2: Ontwerp MJPB 2022-2025 incl. gewijzigde begroting 2021			
Bijlage 3: Kaderbrief 2022			
Bijlage 4: Jaarstukken 2019			

Bijlage 5: Accountantsverslag 2019			
Bijlage 6: Controle verklaring 2019			
Bijlage 7: Memo financiële gegevens BVO DRAN 2020			
Bijlage 8: Voorlopig resultaten gemeenten BVO DRAN 2020			
Bijlage 9: Balans financiële gegevens BVO DRAN 2020			
Bijlage 10 (Concept) Reactie raad op MJPB BVO DRAN 2022-2025 (inclusief gewijzigde begroting 2021)			

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 572512

Onderwerp: Ontwerp Meerjarenbegroting BVO DRAN 2022-2025 (inclusief gewijzigde begroting 2021)

Voorstel

1. Kennis te nemen van de ontwerpbegroting BVO DRAN 2022-2025 (inclusief gewijzigde begroting 2021), de jaarstukken 2019 en de concept jaarstukken 2020.
2. Geen zienswijze in te dienen op de ontwerp meerjarenprogrammabegroting 2022-2025 (inclusief de gewijzigde begroting 2021) en het bestuur van de BVO DRAN hiervan, middels bijgevoegde brief, in kennis te stellen.

Inleiding

De BVO DRAN is verantwoordelijk voor de uitvoering van het doelgroepen- en maatwerkvervoer in de 18 gemeenten in deze regio, waaronder Arnhem. Dit vervoer wordt uitgevoerd onder de naam Avan. De nu voorliggende ontwerpbegroting is een begroting waarin de gewijzigde begroting 2021 is geïntegreerd in de meerjarenbegroting 2022-2025. De gewijzigde begroting 2021 is onder andere aangepast op de realisatiecijfers van 2019 en 2020 en de toe te passen indexcijfers.

De BVO-DRAN biedt op grond van artikel 35 van de Wet Gemeenschappelijke Regelingen de raden van de deelnemende gemeenten de gelegenheid hun zienswijzen kenbaar te maken over de ontwerpbegroting. Arnhem is één van 18 deelnemende gemeenten. De zienswijze dient uiterlijk 18 juni 2021 verstuurd te worden aan het bestuur van de BVO DRAN.
Het bestuur van BVO DRAN stelt na het ontvangen van alle zienswijzen (uiterlijk 18 juni 2021) de begroting definitief vast indachtig de ingebrachte zienswijzen. De begroting zal voor vaststelling worden geagendeerd in de bestuursvergadering van BVO DRAN van 8 juli 2021.

Beoogd effect

Inzicht geven in de ontwerp meerjarenprogrammabegroting 2022-2025 (inclusief gewijzigde begroting 2021) van BVO DRAN.

GEMEENTE Arnhem

Argumenten

1.1 Er ligt nu een ontwerpbegroting voor inclusief een begrotingswijziging 2021

In de gewijzigde begroting 2021 en de ontwerpbegroting 2022-2025 zijn de uitgangspunten uit de Kaderbrief meegenomen. Deze Kaderbrief heeft u bij de raadsbrief Stand van zaken doelgroepenvervoer van 9 februari 2021 ontvangen en is als bijlage toegevoegd. In de inleiding van de MJPB staan de uitgangspunten nog eens nader uitgewerkt.

1.2 Een zienswijze indienen is niet nodig

Op ambtelijk niveau is de ontwerpbegroting goed afgestemd middels diverse overleggen en de gemeenten hebben de gelegenheid gekregen om gemeentelijke aanpassingen door te voeren. Hiervan is voor Arnhem ook gebruik gemaakt. De begeleidingskosten voor vervoer naar begeleiding groep Wmo zijn niet meer opgenomen, aangezien we op dit moment geen begeleiding vanuit de vervoerder meer hebben in routes. Tevens is het door de BVO DRAN gehanteerde percentage van 15% als jaarlijks stijgingspercentage voor vervoer jeugdwet teruggebracht naar 5%, hierover bent u reeds geïnformeerd in de raadsbrief van 9 februari 2021. De portefeuillehouder zit namens de gemeente in het bestuur van BVO DRAN en is in die hoedanigheid ook betrokken bij de ontwerpbegroting.

Met alle gemeenten is afgestemd dat er in de MJPB 2022-2025 geen rekening gehouden wordt met de huidige maatregelen door corona, aangezien het op dit moment lastig is in te schatten hoe lang de effecten van invloed zijn op het vervoer. In de MJPB is voor de komende jaren rekening gehouden met een jaarlijkse toename in het vervoer (zowel vraagafhankelijk als routevervoer) aangezien dit uit ervaringscijfers uit het verleden is gebleken en de vergrijzing en de ontwikkelingen van de provincie (zie kanttekening 1.2) naar verwachting daaraan bij zullen dragen.

Ook dit jaar geeft de ontwerp begroting 2022 en verder weer een beter beeld van de verwachte kosten en de verwachte ontwikkelingen in de kosten de komende jaren. Ook het nu wederom opstellen van een gewijzigde begroting 2021, die gebaseerd is op de juiste indexatiecijfers en voor het routevervoer op de realisatiecijfers van laatste halfjaar 2020, draagt daar aan bij.

Het college is van mening dat de BVO DRAN, gelet op alle argumenten en kanttekeningen die in dit raadsvoorstel genoemd worden, zorgt voor een goede uitvoering van het doelgroepenvervoer met daarbij oog voor kostenontwikkelingen en waar mogelijk efficiency. Het steeds beter betrekken van gemeenten bij het opstellen van de begroting en het rekeninghouden met de verschillen tussen de gemeenten stelt het college ook op prijs. Het college wil benadrukken dat, zoals al vaker door de BVO DRAN aangegeven, de gemeenten zelf de grootste invloed hebben op de kostenontwikkeling in het vervoer. Dit omdat +/- 97% van de kosten gemaakt worden in het vervoer zelf, oftewel de inzet van voertuigen en chauffeurs en de planning ervan (en voor het vraagafhankelijk vervoer ook de ritaanname). Hierop heeft de BVO DRAN weinig invloed, aangezien de toewijzingen om gebruik te mogen maken van het vervoer en het beleid rondom doelgroepenvervoer aan de gemeenten is.
Dit alles in overweging genomen is het college van mening dat er dit jaar niet van de mogelijkheid gebruik gemaakt hoeft te worden om een zienswijze in te dienen. In de bijlage is een conceptbrief bijgevoegd waarmee de BVO DRAN in kennis wordt gesteld van het genomen besluit van uw raad.

1.3 Jaarstukken ter kennisname aanbieden.

In artikel 34b van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) is opgenomen dat het bestuur van de BVO DRAN de voorlopige jaarrekening 2020 uiterlijk 14 april 2021 aan de raden van de deelnemende gemeenten verstrekt. Deze verplichting is ook in artikel 20 van de Regeling BVO DRAN opgenomen. In dat artikel staat tevens expliciet aangegeven dat de voorlopige jaarrekening op dat moment al voorzien moet zijn van een accountantsverslag.
De genoemde deadline van 14 april is, net zoals voorgaande jaren praktisch niet haalbaar. Redenen hiervoor zijn:

- Voor behandeling van de voorlopige jaarrekening in het AB van 25 maart 2021 zou deze uiterlijk 25 februari 2021 aangeboden moeten worden aan het voorbereidend ambtelijk overleg (VAO);
- Overeenkomstig bestekseisen dienen vervoerders uiterlijk 28 februari 2021 een verantwoording vervoerskosten 2020 en controleverklaring van een accountant aan de vervoersorganisatie aan te leveren;
- Grotendeels volgtijdelijk hierop de accountantswerkzaamheden ten behoeve van de BVO DRAN kunnen worden verricht.

In het AB van de BVO DRAN d.d. 4 februari jl. is besloten om u, in het kader van uw controlerende taak, uiterlijk met de MJPB BVO DRAN 2022-2025 alvast de financiële gegevens 2020 te verstrekken die als basis dienen voor de jaarrekening 2020 en de nog plaats te vinden accountantscontrole. Bespreking en besluitvorming van de jaarrekening 2020 staat gepland voor het AB van 8 juli 2021 waarna jaarrekening, accountantsverklaring en accountantsverslag aan de raden van de deelnemende gemeenten wordt toegezonden. Gelet op bovenstaande mag er vanuit gegaan worden dat dit de komende jaren niet zal veranderen.

Op 25 juni 2020 zijn de jaarstukken 2019 door het bestuur van de BVO DRAN vastgesteld en daarna verzonden aan de gemeenten. Het college heeft tot zijn spijt moeten constateren dat deze daarna niet aan uw raad ter kennisname zijn aangeboden. Hierbij wordt alsnog hieraan voldaan. Het college zal erop toezien dat de jaarstukken 2020 na ontvangst zo snel als mogelijk ter kennisname aan uw raad worden aangeboden.
In de zienswijze die u vorig jaar heeft ingediend verzocht u de BVO DRAN om bij de jaarstukken 2020 inzichtelijk te maken de kosten ten aanzien van de uitvoering van het vervoer en de kosten ten aanzien van de compensatieregeling. Dit heeft de BVO DRAN, zoals u in de voorlopige jaarcijfers 2020 kunt zien, overgenomen.

Kanttekeningen en risico's

1.1 Open einde systematiek

De inrichting van het vervoer is gebaseerd op een ‘open einde’ systematiek. Dit betekent dat de kosten oplopen wanneer een gemeente meer vervoer inbrengt of dat er in een periode meer ritten hebben plaatsgevonden dan begroot. Dit kan een financieel risico met zich meebrengen. Hierin is

door de BVO DRAN deels al voorzien door voor de jaren 2022 t/m 2025 ieder jaar de cijfers aan te passen uitgaande van de groei in het vervoer van de afgelopen jaren.

1.2 Ontwikkelingen provincie

De bijdrage vanuit de provincie Gelderland ten aanzien van het doelgroepenvervoer zal, zoals al eerder aan u medegedeeld, komen te vervallen. Per 1 januari 2022 eindigt ook de samenwerkingsovereenkomst met de provincie. De provincie gaat in eigen beheer het aanvullend openbaar organiseren, wat betekent dat het geen onderdeel meer zal zijn van Avan.

Ondanks het verzoek vanuit de regio Arnhem Nijmegen, de BVO DRAN en de andere vervoersregio's om samen te werken op het gebied van basismobiliteit heeft de provincie ervoor gekozen om een separate aanbesteding uit te voeren voor de inkoop van het kleinschalig openbaar vervoer onder de naam HaltetaxiRRReis. De provincie heeft de 6 vervoersregio’s binnen de grenzen van Gelderland uitgedaagd om gezamenlijk mee te doen aan de aanbesteding. Echter is dit een bijna onmogelijke uitdaging, aangezien gemeenten/regio’s geen winst/verlies mogen maken en dus alleen de daadwerkelijke kosten kunnen doorberekenen aan een opdrachtgever. Vervoerders kunnen scherp inschrijven, maar gemeenten/regio’s kunnen alleen aangeven wat ze verwachten aan kosten kwijt te zijn gebaseerd op de gegevens in de aanbesteding. Daarnaast zou het betekenen dat we met 6 vervoersregio's een overkoepelende samenwerking dienen aan te gaan. In algemene zin een bestuurstechnische en bestuursrechtelijk forse uitdaging. De regio’s zijn tot de conclusie gekomen dat dit een niet passende constructie is waarbij voorbij gegaan wordt aan de wens van de regio's om juist gezamenlijk hierin op te trekken met de provincie.
Daarnaast zien we een verschraling van het grootschalig Openbaar Vervoer en dit kan mogelijk leiden tot extra instroom in het doelgroepenvervoer. De daadwerkelijke effecten van beide ontwikkelingen zijn op dit moment nog niet duidelijk, maar worden uiteraard gevolgd. Ook door de BVO DRAN.

Participatie

Gelet op de inhoud van dit onderwerp is het toepassen van(burger) participatie hier niet van toepassing.

Financiën

De ontwerpbegroting 2021-2024 (inclusief wijzigingsbegroting 2021) BVO DRAN heeft financiële gevolgen voor de gemeente Arnhem.

Met de voorliggende ontwerpbegroting worden de cijfers voor gemeente Arnhem als volgt:

MJPB 2022-2025 (inclusief gewijzigde begroting 2021 BVO DRAN							
Bijdrage Arnhem							
		Primaire begroting 2021	Gewijzigde begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Vraagafhankelijk vervoer		2.324.567	2.274.271	2.742.758	3.265.131	3.845.651	4.320.411
Routegebonden vervoer		4.558.974	3.558.412	3.810.763	4.081.009	4.370.423	4.680.371
Overhead		154.270	164.771	190.874	207.817	220.939	221.392
Totale bijdrage		**7.037.811**	**5.997.454**	**6.744.395**	**7.553.957**	**8.437.013**	**9.222.174**

Er is een aantal ontwikkelingen waardoor de gewijzigde begroting is verlaagd:

- Prijsindex die aansluit met de NEA van 1%. In de eerdere begrotingen van de BVO DRAN werd uitgegaan van 2% prijsindex.
- Invoering nieuwe Verordening Leerlingenvervoer en nieuwe beleidsregels voor het leerlingenvervoer, Wmo- en jeugdwet vervoer.

Voor de begroting 2022-2025 is weer een stijging van de kosten te zien, dit heeft onder andere te maken met de verwachte volumegroei op basis van onder andere de vergrijzing.

De kosten zoals nu opgenomen in de ontwerpbegroting van de BVO DRAN zijn niet overgenomen in de Arnhemse ontwerpbegroting. Arnhem houdt, zoals veel gemeenten, geen rekening met de volumegroei en prijsindex voor de komende jaren. Uitgangspunt is dat uit de algemeen beschikbaar gestelde gelden de volumegroei en prijsindex worden gedekt. Daarbij zullen de ingevoerde beleidswijzigingen naar verwachting de komende jaren bijdragen aan een beperking van de volumegroei.

In de perspectiefnota 2022-2025 en Turap 1 is rekening gehouden met de gegevens en informatie van de BVO DRAN, waaronder de concept cijfers van de MJPB 2022-2025 (inclusief gewijzigde begroting 2021) en de voorlopige jaarcijfers 2020) die bekend waren op het moment van opstellen.

Uitvoering

18 juni 2021: Einde indieningstermijn zienswijzen (8 weken), gemeente Arnhem dient zienswijze ingediend te hebben bij BVO DRAN.

8 juli 2021: Behandeling begroting 2022-2025 (inclusief gewijzigde begroting 20) ter vaststelling in het bestuurlijk overleg van de BVO DRAN.

Communicatie

Na behandeling in de raad wordt de bijgevoegde brief verstuurd aan BVO DRAN.
De vastgestelde begroting en de reactie/verwerking van de zienswijzen zal uw raad na 8 juli 2021 ter kennisgeving worden aangeboden.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Raadsvoorstel Ontwerp MJPB BVO DRAN 2022-2025 (inclusief gewijzigde begroting 2021)
- Bijlage 1: Begeleidende brief Ontwerp MJPB 2022-2025 incl. gewijzigde begroting 2021
- Bijlage 2: Ontwerp MJPB 2022-2025 incl. gewijzigde begroting 2021
- Bijlage 3: Kaderbrief 2022
- Bijlage 4: Jaarstukken 2019
- Bijlage 5: Accountantsverslag 2019
- Bijlage 6: Controle verklaring 2019
- Bijlage 7: Memo financiële gegevens BVO DRAN 2020
- Bijlage 8: Voorlopig resultaten gemeenten BVO DRAN 2020
- Bijlage 9: Balans financiële gegevens BVO DRAN 2020
- Bijlage 10: Reactie raad op MJPB BVO DRAN 2022-2025 (inclusief gewijzigde begroting 2021)

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	572512

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 11 mei 2021, nummer: 572512;

gelet op artikel 35 van de Wet Gemeenschappelijke Regelingen van de Gemeentewet;

besluit:

1. Kennis te nemen van de ontwerpbegroting BVO DRAN 2022-2025 (inclusief gewijzigde begroting 2021), de jaarstukken 2019 en de concept jaarstukken 2021.
2. Geen zienswijze in te dienen op de ontwerp meerjarenprogrammabegroting 2022-2025 (inclusief de gewijzigde begroting 2021) en het bestuur van de BVO DRAN hiervan, middels bijgevoegde brief, in kennis te stellen.

De griffier, De voorzitter,

Gemeente Arnhem

Aan de gemeenteraden via de Colleges van B&W
van de deelnemende gemeenten Bedrijfsvoeringsorganisatie
Doelgroepenvervoer regio Arnhem-Nijmegen

Datum:	26 maart 2021
Onderwerp:	Ontwerpbegroting BVO DRAN
Uw kenmerk:	n.v.t.
Ons kenmerk:	n.v.t.

Geachte heer/mevrouw,

Bijgaand treft u de Ontwerp Meerjaren Programmabegroting 2022-2025 (inclusief gewijzigde begroting 2021) aan, zoals vastgesteld in de bestuursvergadering van de Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer regio Arnhem-Nijmegen (BVO DRAN) van 25 maart 2021.

De periode voor het indienen van zienswijze(n) start op 26 maart 2021 en loopt tot en met 18 juni 2021.

Vriendelijk verzoek om uw zienswijze(n) (ook) digitaal te versturen naar info@vervoersorganisatie.nl.

De begroting zal voor vaststelling worden geagendeerd in de bestuursvergadering van de gemeenschappelijke regeling BVO DRAN van 8 juli 2021.

Met vriendelijke groet,

Namens het bestuur van de BVO DRAN

M. van den Beucken
Secretaris BVO DRAN

Vervoersorganisatie Regio Arnhem Nijmegen
Eusebiusbuitensingel 53
6828 HZ Arnhem
www.vervoersorganisatie.nl
info@vervoersorganisatie.nl
026 3775204
KVK: 66191084
BTW: 856435065B01
IBAN: NL70 BNGH 0285 1694 91

Ontwerp MJPB 2022-2025 BVO DRAN

(inclusief gewijzigde begroting 2021)

Versie: AB 25 maart 2021

regio arnhem nijmegen VERVOERSORGANISATIE

Inhoudsopgave

1. Inleiding 3

1.1. Procedure begroting 4
1.2. Uitgangspunten MJPB 2022-2025 5
1.3. Uitgangspunten gewijzigde begroting 2021 8
1.4. Afwijkende uitgangspunten gemeenten 11

2. Beleidsbegroting 13

2.1. Programmaplan 13
2.1.1. Programma vraagafhankelijk vervoer 14
2.1.2. Programma routevervoer 15
2.1.3. Programma bestedingsplan 17
2.1.4. Overzicht overhead 18
2.2. Paragrafen 18
2.2.1. Weerstandsvermogen en risicobeheersing 19
2.2.2. Financiering 20
2.2.3. Bedrijfsvoering 21

3. Financiële begroting 22

3.1. Overzicht baten en lasten 22
3.2. Toelichting baten en lasten 23
3.3. Reserves en voorzieningen 24

Bijlage 1: Overzicht baten en lasten per taakveld 26

Bijlage 2: Overzicht gemeentelijke bijdragen 27

Bijlage 3: Geprognosticeerde balans 29

1. Inleiding

Hierbij treft u de ontwerp Meerjarenprogrammabegroting (MJPB) 2022-2025, inclusief de gewijzigde begroting 2021, van de Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen (BVO DRAN) aan.

Het Algemeen Bestuur heeft met vaststelling van de Kaderbrief 2022 de algemene financiële uitgangspunten voor de opbouw van de meerjarige begroting bepaald. Deze uitgangspunten zijn door de BVO DRAN gehanteerd, tenzij een deelnemende gemeente het verzoek heeft ingediend hiervan af te wijken. In paragraaf 1.2 en 1.3 wordt ingegaan op de algemene financiële uitgangspunten van deze ontwerp MJPB. Door gemeenten gewenste afwijkingen worden in paragraaf 1.4 toegelicht.

Vanaf medio maart 2020 heeft de Coronacrisis forse impact op het feitelijk gebruik van het vervoer. Naar verwachting zullen deze effecten merkbaar blijven tot ver in 2021. Vanwege de onvoorspelbaarheid van deze effecten is het weinig zinvol om bij het opstellen van de begroting hiermee rekening te houden. Dit leidt ertoe dat voor de ontwerp MJPB 2022-2025 en de gewijzigde begroting 2021 Coronaeffecten buiten beschouwing worden gelaten.

Besluit Begroting en Verantwoording
Bij het opstellen van een meerjarige begroting voor Gemeenschappelijke Regelingen (GR) dient te worden geconformeerd aan het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Dit zorgt voor de volgende opzet van de ontwerp MJPB van de BVO DRAN.

In de basis bestaat de begroting uit 2 onderdelen (art. 7 lid 1 BBV):
- de beleidsbegroting (hoofdstuk 2)
- de financiële begroting (hoofdstuk 3)

De beleidsbegroting bestaat ook uit 2 onderdelen (art. 7 lid 2 BBV):
- het programmaplan (paragraaf 2.1)
- de paragrafen (paragraaf 2.2)

De financiële begroting bestaat uit 3 onderdelen (art. 7 lid 3 BBV):
- het overzicht baten en lasten (paragraaf 3.1)
- de financiële positie (paragraaf 3.2)
- de reserves en voorzieningen (paragraaf 3.3)

Taakvelden
Naast de indeling van de begroting naar programma's moet de begroting ook worden ingedeeld naar taakvelden. De voorgeschreven taakvelden zijn opgenomen in het Iv3 informatievoorschift Gemeenten en Gemeenschappelijke regelingen. Daarnaast is in het BBV (art. 7 lid 3) voorgeschreven dat er een overzicht van lasten en baten per taakveld als bijlage in de begroting opgenomen moet worden (bijlage 1).

Beleidsindicatoren
De commissie BBV heeft aangegeven (vraag en antwoord BBV 2018.12.4) dat de opname van beleidsindicatoren in de begroting voor een GR op grond van het BBV verplicht is gesteld. Het ministerie van BZK heeft daarbij aangegeven dat een GR alleen die indicatoren hoeft op te nemen die behoren bij de taakvelden waarbinnen de GR haar activiteiten uitvoert. Beleidsindicatoren die buiten de taakvelden van de GR vallen, kunnen worden weggelaten. De BVO DRAN zijn geen door deelnemende gemeenten opgelegde beleidsindicatoren bekend.

Overhead
Op de programma's mogen alleen de direct toe te rekenen lasten worden verantwoord. Het is niet toegestaan om overheadkosten in een programma te verantwoorden. Overheadkosten moeten op aparte overzichten worden gepresenteerd. Dit heeft tot gevolg dat alle kosten van de BVO DRAN in de meerjarige begroting als "Overhead" moeten worden gelabeld. Het overzicht overhead is opgenomen in paragraaf 2.1.4 van deze ontwerpbegroting.

Ambtelijke voorbereiding
Samen met de financials en contactambtenaren van de deelnemende gemeenten is deze meerjaren begroting tot stand gekomen.

Btw routegebonden vervoer
De kosten die samenhangen met het vraagafhankelijk vervoer worden in de ontwerp MJPB exclusief Btw verantwoord. Deze Btw is voor de deelnemers aftrekbaar. Kosten die samenhangen met het routegebonden vervoer worden daarentegen inclusief Btw verantwoord. Deze Btw is namelijk compensabel noch aftrekbaar en daardoor kostenverhogend voor de gemeenten.

'open einde' systematiek
De inrichting van het vervoer is gebaseerd op een 'open einde' systematiek. Dit betekent dat de kosten oplopen wanneer een deelnemer meer of aangepast gebruik inbrengt of dat er in een periode meer ritten hebben plaatsgevonden dan begroot. Dit brengt een financieel risico met zich mee voor betreffende deelnemer. Door periodiek inzicht te geven in het volume van het aantal ritten en de bijbehorende kosten worden de gevolgen van verwachtte toenames van ritten en/of kosten door de BVO DRAN gecommuniceerd met de gemeenten en de provincie Gelderland.

Binnen de bedragen in deze ontwerp MJPB is zeer beperkt rekening gehouden met dergelijke onvoorziene wijzigingen in de kosten van vervoer of callcenter. De verantwoordelijkheid voor het vormen van een extra post onvoorzien volgend uit de risico's van een open einde systematiek, ligt daardoor bij de deelnemers. Deze extra post onvoorzien komt dan bovenop de in deze ontwerp MJPB meerjarig begrote bijdragen van de deelnemers.

1.1. Procedure begroting

Voor de aanbieding en vaststelling van de MJPB 2022-2025 (inclusief de gewijzigde begroting 2021) gelden de volgende processtappen. Om te komen tot tijdige vaststelling van de MJPB 2022-2025 en rekening te houden met de gemeentelijke raadsplanningen, wordt de volgende planning gehanteerd:

Processtap	Datum
1. Vaststelling ontwerp MJPB 2022-2025 door Algemeen Bestuur	25 maart 2021
2. Verzending ontwerp MJPB 2022-2025 aan gemeenten	26 maart 2021
3. Deadline indienen zienswijze door gemeenteraden	18 juni 2021
4. Vaststelling MJPB 2022-2025 door Algemeen Bestuur	8 juli 2021
5. Verzending MJPB 2022-2025 aan gemeenten	9 juli 2021

1.2. Uitgangspunten MJPB 2022-2025

Voor het opstellen van de MJPB 2022-2025 worden per begrotingspost uitgangspunten gekozen ten aanzien van prijs en hoeveelheid. Op basis van deze uitgangspunten worden per jaar de verwachte lasten en baten bepaald. Met behulp van de reeds vastgestelde verdeelsleutels worden vervolgens de meerjarige bijdragen per deelnemer bepaald. In onderstaande opsomming worden de uitgangspunten benoemd.

Vervoer vraagafhankelijk (lasten)

- Contractueel overeengekomen tarief per beladen kilometer per perceel, jaarlijks rekening houdend met NEA indexatie (2022-2025: +2,0%)
- Hoeveelheid beladen kilometers in de periode augustus tot en met december 2019, overeenkomstig de berekeningssystematiek uit het Programma van Eisen vraagafhankelijk vervoer
- Jaarlijkse toename van de hoeveelheid vraagafhankelijk vervoer in het tweede half jaar van een begrotingsjaar met +10% ten opzichte van het eerste half jaar in dat begrotingsjaar

Callcenter vraagafhankelijk (lasten)

- Contractueel overeengekomen vaste component te verhogen met een tarief per declarabele rit, jaarlijks rekening houdend met CPI indexatie (2022-2025: +1,2%)
- Hoeveelheid declarabele ritten in de periode augustus tot en met december 2019, overeenkomstig de berekeningssystematiek uit het Programma van Eisen callcenter vraagafhankelijk vervoer
- Jaarlijkse toename van de hoeveelheid declarabele ritten in het tweede half jaar van een begrotingsjaar met +10% ten opzichte van het eerste half jaar in dat begrotingsjaar

Eigen bijdrage vraagafhankelijk (baten)

- Gemiddeld werkelijk maandbedrag eigen bijdrage per deelnemer in de periode september tot en met december 2019
- Bedragen zijn inclusief Btw, jaarlijks rekening houdend met OV indexatie (2022-2025: +1,0%)
- Jaarlijkse toename van de hoeveelheid vraagafhankelijk vervoer in het tweede half jaar van een begrotingsjaar met +10% ten opzichte van het eerste half jaar in dat begrotingsjaar

Wmo subsidie provincie (baten)

- Geïndexeerde jaarbedragen overeenkomstig de beschikking 2021-2023
- Verdeling naar gemeenten op basis van de jaarlijks geprognosticeerde hoeveelheid ritten vraagafhankelijk vervoer

Vervoer routegebonden jeugdwet en leerlingenvervoer (lasten)

- Contractueel overeengekomen tarief per beladen uur per perceel verhoogd met het starttarief per route, jaarlijks rekening houdend met NEA indexatie (2022-2025: +2,0%)
- Hoeveelheid beladen uren in de periode september tot en met december 2020, overeenkomstig de berekeningssystematiek uit het Programma van Eisen routegebonden vervoer
- Jaarlijkse toename van de hoeveelheid routegebonden vervoer in het tweede half jaar van een begrotingsjaar met +15% (jeugdwet) en +5% (leerlingenvervoer) ten opzichte van het eerste half jaar in dat begrotingsjaar

Vervoer routegebonden dagbesteding (lasten)

- Contractueel overeengekomen tarief per beladen uur per perceel verhoogd met het starttarief per route, jaarlijks rekening houdend met NEA indexatie (2022-2025: +2,0%)
- Hoeveelheid beladen uren in de periode september 2019, overeenkomstig de berekeningssystematiek uit het Programma van Eisen routegebonden vervoer
- Jaarlijkse toename van de hoeveelheid routegebonden vervoer in het tweede half jaar van een begrotingsjaar met +5% ten opzichte van het eerste half jaar in dat begrotingsjaar

Begeleiding routegebonden (lasten)

- Contractueel overeengekomen tarief per begeleider per beladen uur, jaarlijks rekening houdend met CPI indexatie (2022-2025: +1,2%)
- Hoeveelheid beladen uren in de periode september tot en met december 2020 (dagbesteding periode september 2019), overeenkomstig de berekeningssystematiek uit het Programma van Eisen routegebonden vervoer
- Jaarlijkse toename van de hoeveelheid routegebonden vervoer in het tweede half jaar van een begrotingsjaar met +5% ten opzichte van het eerste half jaar in dat begrotingsjaar

BVO (lasten)

- Structurele BVO lasten uit primitieve begroting 2021 samengevoegd, jaarlijks rekening houdend met CPI indexatie en Cao loonindexatie (2022-2025: +2,5%)
- Structurele BVO lasten jaarlijks rekening houdend met een taakstelling (2022: -2% en vanaf 2023: -3%)
- Incidentele BVO lasten uit primitieve begroting 2021 samengevoegd, geen rekening houdend met indexatie
- Verdeling naar gemeenten op basis van het aantal inwoners per 1-1-2020
- Verdeling naar vraagafhankelijk en routegebonden vervoer op basis van verhouding bruto vervoerskosten

Bijdrage beheerskosten provincie (baten)

- Geïndexeerde jaarbedragen overeenkomstig de beschikking 2021-2023

Overige opmerkingen

Coronaeffecten vervoer 2020

Doordat de effecten van de Coronacrisis gedurende het gehele jaar 2020 impact hadden op het feitelijk gebruik van het vraagafhankelijk vervoer, is de afgelopen september vastgestelde gewijzigde begroting 2020 het uitgangspunt voor het vraagafhankelijk vervoer bij het opstellen van de ontwerp MJPB 2022-2025 en de gewijzigde begroting 2021.

Voor het routevervoer is het feitelijk gebruik na de zomervakantie 2020 wel te gebruiken als uitgangspunt voor het opstellen van de ontwerp MJPB en gewijzigde begroting. In deze periode werd het vervoer, met uitzondering van het vervoer voor dagbestedingen, namelijk wel weer volledig uitgevoerd. Voor dagbesteding worden dezelfde uitgangspunten gehanteerd als het vraagafhankelijk vervoer.

NEA indexatie
Sinds 1 augustus 2020 zijn de nieuwe contracten met vervoerders ingegaan. De prijs (P) per perceel is contractueel vastgelegd en is daarmee een gegeven en enkel nog onderhevig aan een jaarlijkse prijsindexatie (NEA index). De NEA index wordt jaarlijks berekend door Panteia. De werkelijke indexatie vanaf 1 januari 2021 is vastgesteld op +1,0%. Meerjarig bezien is een jaarlijkse NEA indexatie van +2,0% het structurele niveau. Voor de jaren vanaf 2022 wordt daardoor een NEA index van +2,0% als uitgangspunt gehanteerd.

Provinciale bijdrage OV-vangnet
De met de provincie Gelderland overeengekomen samenwerkingsovereenkomst Basismobiliteit 2017-2019 is met één jaar verlengd tot 31 december 2021. Vanaf 2022 wordt geen rekening meer gehouden met OV-vangnet vervoer.

CPI indexatie
Het contract met het callcenter is ingegaan op 1 augustus 2020. Ook hier is de prijs (P) contractueel vastgelegd en enkel nog onderhevig aan een jaarlijkse prijsindexatie (CPI index). De CPI index wordt periodiek bepaald door het CBS. De werkelijke indexatie vanaf 1 januari 2021 is vastgesteld op +1,2%.

Eigen bijdrage
De Wmo-reiziger betaalt een eigen bijdrage die als baten in de begroting zijn opgenomen. Verrekening door de BVO DRAN van deze eigen bijdragen met vervoerders en deelnemers gebeurd inclusief Btw. In de ontwerp MJPB zijn daardoor alle eigen bedragen ook inclusief 9% Btw verantwoord.

OV indexatie
Jaarlijks worden de tarieven van het reguliere bus OV vastgesteld. De indexatie van de eigen bijdrage binnen Avan volgt deze OV indexatie. De werkelijke indexatie vanaf 1 januari 2021 is vastgesteld op +0,9%.

BVO lasten (structureel)
In de MJPB 2021-2024 werden het jaarlijkse budget voor het herbeleggen van regietaken afzonderlijk binnen de BVO lasten verantwoord. In deze ontwerp MJPB zijn alle structurele budgetten binnen de BVO lasten met elkaar geïntegreerd en heeft een actualisatie van deze budgetten plaatsgevonden. Op basis van de huidige inzichten is het budget personeelskosten naar boven en het budget kantoorkosten, ICT naar beneden bijgesteld. Per saldo heeft de actualisatie van de structurele BVO lasten meerjarig geen begrotingseffect.

BVO lasten (indexatie)
De BVO lasten wordt jaarlijks geïndexeerd met de CPI index. Door het aanzienlijke deel aan personeelskosten binnen de begroting BVO lasten zorgt de Cao loonindexatie voor een aanpassing van de CPI index. De CPI index wordt periodiek bepaald door het CBS, deze is voor de indexering vanaf januari 2021 +1,3%. Omdat de voorlopige Cao loonindexatie vanaf januari 2021 op +3,0% is bepaald, is de indexering van de BVO lasten in de ontwerp MJPB bepaald op +2,5%.

1.3. Uitgangspunten gewijzigde begroting 2021

Voor het opstellen van de gewijzigde begroting 2021 worden per begrotingspost uitgangspunten gekozen ten aanzien van prijs en hoeveelheid. Op basis van deze uitgangspunten worden de verwachte lasten en baten bepaald. Met behulp van de reeds vastgestelde verdeelsleutels worden vervolgens de bijdragen per deelnemer bepaald. In onderstaande opsomming worden de uitgangspunten benoemd.

Vervoer vraagafhankelijk (lasten)

- Contractueel overeengekomen tarief per beladen kilometer per perceel, rekening houdend met NEA indexatie +1,0%
- Hoeveelheid beladen kilometers in de periode augustus tot en met december 2019, overeenkomstig de berekeningssystematiek uit het Programma van Eisen vraagafhankelijk vervoer
- Toename van de hoeveelheid vraagafhankelijk vervoer in het tweede half jaar met +10% ten opzichte van het eerste half jaar van 2021

Callcenter vraagafhankelijk (lasten)

- Contractueel overeengekomen vaste component te verhogen met een tarief per declarabele rit, rekening houdend met CPI indexatie +1,2%
- Hoeveelheid declarabele ritten in de periode augustus tot en met december 2019, overeenkomstig de berekeningssystematiek uit het Programma van Eisen callcenter vraagafhankelijk vervoer
- Toename van de hoeveelheid declarabele ritten in het tweede half jaar met +10% ten opzichte van het eerste half jaar van 2021

Eigen bijdrage vraagafhankelijk (baten)

- Gemiddeld werkelijk maandbedrag eigen bijdrage per deelnemer in de periode september tot en met december 2019
- Bedragen zijn inclusief Btw, rekening houdend met OV indexatie 0,0%
- Toename van de hoeveelheid vraagafhankelijk vervoer in het tweede half jaar met +10% ten opzichte van het eerste half jaar van 2021

Wmo subsidie provincie (baten)

- Geïndexeerd jaarbedrag overeenkomstig de beschikking 2021-2023
- Verdeling naar gemeenten op basis van de geprognosticeerde hoeveelheid ritten vraagafhankelijk vervoer

Vervoer routegebonden jeugdwet en leerlingenvervoer (lasten)

- Contractueel overeengekomen tarief per beladen uur per perceel verhoogd met het starttarief per route, rekening houdend met NEA indexatie +1,0%
- Hoeveelheid beladen uren in de periode september tot en met december 2020, overeenkomstig de berekeningssystematiek uit het Programma van Eisen routegebonden vervoer
- Toename van de hoeveelheid routegebonden vervoer in het tweede half jaar met +15% (jeugdwet) en +5% (leerlingenvervoer) ten opzichte van het eerste half jaar van 2021

Vervoer routegebonden dagbesteding (lasten)

- Contractueel overeengekomen tarief per beladen uur per perceel verhoogd met het starttarief per route, rekening houdend met NEA indexatie +1,0%
- Hoeveelheid beladen uren in de periode september 2019, overeenkomstig de berekeningssystematiek uit het Programma van Eisen routegebonden vervoer
- Toename van de hoeveelheid routegebonden vervoer in het tweede half jaar met +5% ten opzichte van het eerste half jaar van 2021

Begeleiding routegebonden (lasten)

- Contractueel overeengekomen tarief per begeleider per beladen uur, rekening houdend met CPI indexatie +1,2%
- Hoeveelheid beladen uren in de periode september tot en met december 2020 (dagbesteding periode september 2019), overeenkomstig de berekeningssystematiek uit het Programma van Eisen routegebonden vervoer
- Toename van de hoeveelheid routegebonden vervoer in het tweede half jaar met +5% ten opzichte van het eerste half jaar van 2021

BVO (lasten)

- Structurele BVO lasten uit primitieve begroting 2021 samengevoegd, rekening houdend met CPI indexatie en Cao loonindexatie +2,5%
- Structurele BVO lasten rekening houdend met een taakstelling -1%
- Incidentele BVO lasten uit primitieve begroting 2021 samengevoegd en vermeerderd met doorgeschoven activiteiten uit 2020, geen rekening houdend met indexatie
- Verdeling naar gemeenten op basis van het aantal inwoners per 1-1-2020
- Verdeling naar vraagafhankelijk en routegebonden vervoer op basis van verhouding bruto vervoerskosten

Bijdrage beheerskosten provincie (baten)

- Geïndexeerd jaarbedrag overeenkomstig de beschikking 2021-2023
- Incidentele ophoging bijdrage beheerskosten naar 100% in 2021

Overige opmerkingen

Coronaeffecten vervoer 2020

Doordat de effecten van de Coronacrisis gedurende het gehele jaar 2020 impact hadden op het feitelijk gebruik van het vraagafhankelijk vervoer, is de afgelopen september vastgestelde gewijzigde begroting 2020 het uitgangspunt voor het vraagafhankelijk vervoer bij het opstellen van de ontwerp MJPB 2022-2025 en de gewijzigde begroting 2021.

Voor het routevervoer is het feitelijk gebruik na de zomervakantie 2020 wel te gebruiken als uitgangspunt voor het opstellen van de ontwerp MJPB en gewijzigde begroting. In deze periode werd het vervoer, met uitzondering van het vervoer voor dagbestedingen, namelijk wel weer volledig uitgevoerd. Voor dagbesteding worden dezelfde uitgangspunten gehanteerd als het vraagafhankelijk vervoer.

NEA indexatie
Sinds 1 augustus 2020 zijn de nieuwe contracten met vervoerders ingegaan. De prijs (P) per perceel is contractueel vastgelegd en is daarmee een gegeven en enkel nog onderhevig aan een jaarlijkse prijsindexatie (NEA index). De NEA index wordt jaarlijks berekend door Panteia. De werkelijke indexatie vanaf 1 januari 2021 is vastgesteld op +1,0%.

CPI indexatie
Het contract met het callcenter is ingegaan op 1 augustus 2020. Ook hier is de prijs (P) contractueel vastgelegd en enkel nog onderhevig aan een jaarlijkse prijsindexatie (CPI index). De CPI index wordt periodiek bepaald door het CBS. De werkelijke indexatie vanaf 1 januari 2021 is vastgesteld op +1,2%.

Eigen bijdrage
De Wmo-reiziger betaalt een eigen bijdrage die als baten in de begroting zijn opgenomen. Verrekening door de BVO DRAN van deze eigen bijdragen met vervoerders en deelnemers gebeurd inclusief Btw. In de ontwerp MJPB zijn daardoor alle eigen bedragen ook inclusief 9% Btw verantwoord.

OV indexatie
Jaarlijks worden de tarieven van het reguliere bus OV vastgesteld. De indexatie van de eigen bijdrage binnen Avan volgt deze OV indexatie. De werkelijke indexatie vanaf 1 januari 2021 is vastgesteld op +0,9%.

BVO lasten (structureel)
In de MJPB 2021-2024 werden het jaarlijkse budget voor het herbeleggen van regietaken afzonderlijk binnen de BVO lasten verantwoord. In deze ontwerp MJPB zijn alle structurele budgetten binnen de BVO lasten met elkaar geïntegreerd en heeft een actualisatie van deze budgetten plaatsgevonden. Op basis van de huidige inzichten is het budget personeelskosten naar boven en het budget kantoorkosten, ICT naar beneden bijgesteld. Per saldo heeft de actualisatie van de structurele BVO lasten meerjarig geen begrotingseffect.

BVO lasten (indexatie)
De BVO lasten wordt jaarlijks geïndexeerd met de CPI index. Door het aanzienlijke deel aan personeelskosten binnen de begroting BVO lasten zorgt de Cao loonindexatie voor een aanpassing van de CPI index. De CPI index wordt periodiek bepaald door het CBS, deze is voor de indexering vanaf januari 2021 +1,3%. Omdat de voorlopige Cao loonindexatie vanaf januari 2021 op +3,0% is bepaald, is de indexering van de BVO lasten in de ontwerp MJPB bepaald op +2,5%.

BVO lasten (incidenteel)
De geplande systeemontwikkeling is getemporiseerd door alle onvoorziene Corona gerelateerde werkzaamheden die in 2020 veel tijd van de BVO DRAN hebben gevraagd èn in 2021 ook nog tijd zal vergen. De omvang van de functie data-analist is mede afhankelijk van de beoogde systeemontwikkeling. Door de temporisering is voorziene afbouw van deze functie (-0,5 fte) uitgesteld naar 2022. Tenslotte wordt in 2021 nog € 20.000 aan bestedingen verwacht voor werkzaamheden die in 2020 al waren begroot. Het betreft onder andere juridisch advies rondom de afwikkeling van het oude contracten met een vervoerder. Het beschikbare budget is in 2020 niet benut en wordt doorgeschoven naar 2021.

1.4. Afwijkende uitgangspunten gemeenten

Op verzoek van een gemeente kan worden afgeweken van de algemene uitgangspunten voor het opstellen van de meerjarige begroting. Dit verzoek gaat gepaard met een (financiële) onderbouwing ten behoeve van toekomstige analyses.

Ten behoeve van het opstellen van de MJPB 2021-2024 zijn door meerdere gemeenten afwijkende uitgangspunten aangegeven. Deze gewijzigde uitgangspunten zijn in deze ontwerp MJPB wederom verwerkt. Nieuw aangedragen afwijkende uitgangspunten voor het opstellen van de ontwerp MJPB 2022-2025 worden in deze paragraaf toegelicht.

Gemeente Arnhem
Op basis van een gemeentelijke analyse van het jeugdwet vervoer van de gemeente Arnhem is door de gemeente geconcludeerd dat een jaarlijkse toename met +15% een te hoge aanname is. Op basis van deze constatering heeft de gemeente Arnhem aangegeven een jaarlijkse toename van het jeugdwet vervoer van +5% op te nemen in de ontwerp MJPB.

Daarnaast heeft de gemeente Arnhem aangegeven dat begeleiding vanuit de vervoerder vanaf 2021 bij het vervoer dagbesteding niet meer plaats kan vinden. Dit is vanaf 2021 structureel in de ontwerp MJPB verwerkt.

Gemeente Duiven
De gemeente Duiven heeft aangegeven dat begeleiding vanuit de vervoerder vanaf 2021 bij het leerlingenvervoer structureel afgeschaald kan worden. Op verzoek van de gemeente is het budget begeleiding leerlingenvervoer vanaf 2021 structureel met circa 60% naar beneden bijgesteld.

Gemeente Lingewaard
De gemeente Lingewaard voert vanaf 2021 een kilometerbeperking in voor het vraagafhankelijk vervoer. De gemeente heeft berekend dat dit vanaf 2021 een structurele besparing oplevert van € 40.000 per jaar en dit als zodanig op te nemen in de ontwerp MJPB.

Gemeente Overbetuwe
Door een tweetal beleidsontwikkelingen rondom vervoer naar jeugdhulplocaties wordt vanaf 2021 geen groei verwacht van het aantal deelnemers jeugdwet vervoer in de gemeente Overbetuwe. De gemeente Overbetuwe heeft daardoor aangegeven vanaf 2021 de jaarlijkse toename van het jeugdwet vervoer in de ontwerp MJPB bij te stellen van 15% naar 5%.

De gemeente Overbetuwe verwacht in 2021 een verdere terugname te zien in het vraagafhankelijk vervoer door het versterken en benutten van vrijwilligersvervoersdiensten. De gemeente Overbetuwe heeft daardoor aangegeven vanaf 2022 de jaarlijkse toename van het vraagfafhankelijk vervoer in de ontwerp MJPB bij te stellen van 5% naar 0%.

Gemeente Rheden
Tot en met 2020 werden de kosten leerlingenvervoer van de gemeente Rozendaal toegerekend aan de gemeente Rheden. Dit is in het verleden met goedkeuring van beide gemeenten systeemtechnisch als zodanig ingericht. Onderlinge verrekening vond buiten het zicht van de BVO DRAN plaats.

Vanaf januari 2021 zijn deze reizigers binnen de BVO DRAN wel gekoppeld aan de gemeente Rozendaal zodat toerekening bij de BVO DRAN al plaats kan vinden aan de juiste gemeente. Door de BVO DRAN is bepaald dat de totale kosten in 2020 van deze reizigers circa € 25.000 betrof. Deze correctie is vanaf 2021 verwerkt in de begroting leerlingenvervoer van de gemeente Rheden.

Gemeente Rozendaal
Vanaf januari 2021 zijn de reizigers leerlingenvervoer uit de gemeente Rozendaal binnen de BVO DRAN systeemtechnisch gekoppeld aan betreffende gemeente. Tot en met 2020 werden de kosten leerlingenvervoer van de gemeente Rozendaal toegerekend aan de gemeente Rheden. Dit is in het verleden met goedkeuring van beide gemeenten systeemtechnisch als zodanig ingericht. Onderlinge verrekening vond buiten het zicht van de BVO DRAN plaats.

Door de BVO DRAN is bepaald dat de totale kosten in 2020 van deze reizigers (4 personen) circa € 25.000 betrof. Op verzoek van de gemeente Rozendaal is in 2021 € 25.000 budget leerlingenvervoer in de ontwerp MJPB verwerkt. Gezien het kleine aantal deelnemers kan de toevoeging van één deelnemer al zorgen voor een grote procentuele overschrijding. De gemeente Rozendaal is op deze constatering gewezen.

Gemeente Westervoort
De gemeente Westervoort heeft aangegeven dat begeleiding vanuit de vervoerder vanaf 2021 bij het leerlingenvervoer structureel afgeschaald kan worden. Op verzoek van de gemeente is het budget begeleiding leerlingenvervoer vanaf 2021 structureel met circa 60% naar beneden bijgesteld.

Gemeente Zevenaar
Op basis van een gemeentelijke analyse van het vraagafhankelijk en routegebonden vervoer van de gemeente Zevenaar is door de gemeente geconcludeerd dat de bedragen in de MJPB 2021-2024 voor het vraagafhankelijk vervoer en leerlingenvervoer naar beneden bijgesteld kunnen worden. Door maatregelen te treffen die zorgen voor betere kostenbeheersing wordt afname van kosten voorzien.

De gemeente Zevenaar heeft verzocht om het bedrag in 2021 vraagafhankelijk vervoer uit de MJPB 2021-2024 met € 116.000 naar beneden bij te stellen. Voor de jaren vanaf 2022 wordt een jaarlijkse correctie van € 230.000 gevraagd. Voor het leerlingenvervoer wordt in 2021 een bijstelling naar beneden gevraagd van € 57.000, voor de jaren vanaf 2022 is dit een jaarlijks bedrag van € 140.000. Alle verzoeken zijn in de ontwerp MJPB verwerkt.

2. Beleidsbegroting

De beleidsbegroting bestaat uit 2 onderdelen (art. 7 lid 2 BBV):

- het programmaplan
- de paragrafen

2.1. Programmaplan

Hierna wordt per programma aangegeven wat onze uitgangspunten zijn bij de uitvoering van onze taken.

Uit te voeren taken
Door de deelnemers is de sturing en (financiële) beheersing van uitvoeringstaken en uitvoering van ondersteunende processen op het gebied van doelgroepenvervoer en aanvullend vervoer bij de BVO DRAN neergelegd. Voor het uitvoeren van de taak aanvullend vervoer is de BVO DRAN een samenwerkingsovereenkomst aangegaan met de provincie Gelderland waarin is overeengekomen dat de BVO DRAN de taak van het aanvullend vervoer (basismobiliteit) uitvoert voor de provincie Gelderland.

De met de provincie Gelderland overeengekomen samenwerkingsovereenkomst Basismobiliteit 2017-2019 is verlengd tot en met 31 december 2021. Vanaf 2022 wordt geen rekening meer gehouden met aanvullend OV-vangnet vervoer.

Beleidskaders
Bij de uitvoering van de taken op het gebied van doelgroepenvervoer gelden, naast de wettelijke voorschiften, de beleids- en/of toetsingskaders die worden aangegeven door de deelnemende gemeenten voor wat betreft het doelgroepenvervoer en door de provincie Gelderland voor wat betreft het aanvullend vervoer.

Ontwikkelingen
Het is van belang om tijdig in te spelen op veranderingen voor onszelf maar ook voor de deelnemers en provincie. Het kan gaan om veranderende wet- en regelgeving voor gemeenten of provincie, maar ook voor de gecontracteerde marktpartijen. Het betreft ook beleidsaanpassingen bij gemeenten in het kader van bijvoorbeeld de kantelingsgedachte of krimpende budgetten. Daarnaast is de instroom van nieuw vervoer een belangrijke factor die invloed heeft op de omvang van de werkzaamheden van de BVO DRAN.

Indeling en opzet programma's
De programma's zijn, naast een algemene omschrijving, ingericht met de 3 W-vragen (art. 8 lid 3 BBV):

- Wat willen we bereiken?
- Wat gaan we daarvoor doen?
- Wat mag het kosten?

Onder "Wat willen we bereiken?" wordt bij het vervoer naast een algemene beschrijving over wat we willen bereiken ook ingegaan op specifieke prestatie indicatoren voor de uitvoering van Avan. Bij "Wat mag het kosten?" zijn naast de lasten ook de bijdragen van de deelnemers en provincie geraamd.

Het programmaplan bestaat uit de volgende programma's:

1. Vraagafhankelijk vervoer
2. Routevervoer
3. Bestedingsplan

En het overzicht:

4. Overhead

De indeling van de programma's in de begroting beoogt de financiële inzichtelijkheid van het totale takenpakket zo goed mogelijk in beeld te brengen, te kunnen budgetteren en later in de jaarrekening over te kunnen verantwoorden.

2.1.1. Programma vraagafhankelijk vervoer

Wat willen we bereiken?

- Een kwalitatief goede uitvoering van het vraagafhankelijk vervoer met Avan door het callcenter en de vervoerders. De BVO DRAN monitort de kwaliteit van de dienstverlening aan de hand van kritische prestatie indicatoren (KPI's). In het Programma van Eisen (PvE) vraagafhankelijk vervoer en het PvE callcenter staat weergegeven welke KPI's zijn bepaald en naar welke normen wordt gestreefd.
- Een goede sturing en (financiële) beheersing van de uitvoering van het vraagafhankelijk vervoer met Avan.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Afspraken omtrent het vraagafhankelijk vervoer zijn vastgelegd in de contracten met het callcenter en de vervoerders. Met behulp van systeemgerichte contractbeheersing wordt naleving van de contracten en daarmee de kwaliteit van de uitvoering gemonitord en geborgd.
- De vervoerders en het callcenter hebben de contractuele verplichting om jaarlijks een audit uit te laten voeren op hun (financiële) processen en (financiële) systemen.
- Analyseren van de (realtime) rittenbakken, managementinformatie en andere uitvoeringsinformatie en op basis daarvan (bij)sturen op de uitvoering van Avan. Hierbij zijn de KPI's zoals beschreven in de PvE's het uitgangspunt voor de monitoring en controles.
- Voorafgaand aan ieder bestuurlijk overleg is er minimaal één voorbereidend ambtelijk overleg om de onderwerpen van het bestuurlijk overleg voor te bespreken.
- Structureel (circa 4 keer per jaar) overleg en afstemming met gemeenten over vraagafhankelijk vervoer gerelateerde zaken via het overleg contactambtenaren Avan.
- Structurele aanwezigheid bij het overleg Regionale Adviesraad doelgroepenvervoer om ervaringen van gebruikers mee te nemen in de (bij)sturing van de uitvoering van Avan.
- Goede communicatie over de uitvoering van het vervoer met betrokken partijen en gebruikers Avan.

Wat mag het kosten?

Programma 1: Vraagafhankelijk vervoer	Primitieve begroting 2021	Gewijzigde begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Lasten						
Vervoer vraagafhankelijk	11.644.427	11.384.187	11.410.304	12.606.068	13.941.598	15.361.609
Callcenter vraagafhankelijk	667.732	657.212	677.429	740.751	811.085	889.217
Totaal lasten	12.312.159	12.041.399	12.087.733	13.346.819	14.752.683	16.250.826
Baten						
Arnhem	2.324.567	2.274.271	2.742.758	3.265.131	3.845.651	4.320.411
Berg en Dal	331.615	328.083	397.451	474.780	560.684	629.626
Beuningen	192.609	191.268	231.841	277.065	327.299	367.366
Doesburg	74.901	75.291	88.005	102.198	122.755	137.334
Druten	307.720	307.845	365.619	430.108	501.886	563.496
Duiven	235.102	235.503	280.460	330.612	386.395	433.547
Heumen	140.158	139.930	168.457	200.257	235.589	264.206
Lingewaard	737.046	683.429	812.640	956.848	1.117.332	1.254.897
Montferland	428.322	427.291	506.343	594.583	692.808	777.853
Mook en Middelaar	79.755	82.119	99.076	117.966	138.938	155.560
Nijmegen	1.106.914	1.066.489	1.304.327	1.569.303	1.863.421	2.093.401
Overbetuwe	483.212	480.290	529.316	564.653	597.824	610.756
Renkum	492.697	501.054	554.909	606.909	658.040	657.878
Rheden	532.547	534.510	581.024	624.667	665.421	679.682
Rozendaal	7.808	12.209	13.761	15.484	17.398	18.967
Westervoort	160.539	163.044	195.711	232.126	272.590	305.699
Wijchen	252.168	253.829	304.236	360.466	422.996	474.916
Zevenaar	490.485	377.277	333.859	404.921	476.671	486.991
Provincie Gelderland bijdrage OV	617.739	611.337	-	-	-	-
Eigen bijdrage	1.824.530	1.804.603	1.558.597	1.696.327	1.848.985	2.018.240
Subsidie provincie Wmo	1.491.726	1.491.727	1.019.343	522.415	-	-
Totaal baten	12.312.159	12.041.399	12.087.733	13.346.819	14.752.683	16.250.826
Mutaties reserves						
Onttrekking bestemmingsreserve	-	-	-	-	-	-
Dotatie bestemmingsreserve	-	-	-	-	-	-
Saldo	0	0	0	0	0	0

2.1.2. Programma routevervoer

Wat willen we bereiken?

- Een kwalitatief goede uitvoering van het routevervoer met Avan door de vervoerders. De BVO DRAN monitort de kwaliteit van de dienstverlening aan de hand van kritische prestatie indicatoren (KPI's). In het Programma van Eisen (PvE) routegebonden vervoer staat weergegeven welke KPI's zijn bepaald en naar welke normen wordt gestreefd.
- Een goede sturing en (financiële) beheersing van de uitvoering van het routevervoer met Avan.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Afspraken omtrent het routevervoer zijn vastgelegd in de contracten met de vervoerders. Met behulp van systeemgerichte contractbeheersing wordt naleving van de contracten en daarmee de kwaliteit van de uitvoering geborgd.

- De vervoerders hebben de contractuele verplichting om jaarlijks een audit uit te laten voeren op hun (financiële) processen en (financiële) systemen.
- Analyseren van de (realtime) rittenbakken, managementinformatie en andere uitvoeringsinformatie en op basis daarvan (bij)sturen op de uitvoering van Avan. Hierbij zijn de KPI's zoals beschreven in het PvE het uitgangspunt voor de monitoring en controles.
- Voorafgaand aan ieder bestuurlijk overleg is er minimaal één voorbereidend ambtelijk overleg om de onderwerpen van het bestuurlijk overleg voor te bespreken.
- Structureel (circa 4 keer per jaar) overleg en afstemming met gemeenten over vraagafhankelijk vervoer gerelateerde zaken via het overleg contactambtenaren Avan.
- Structurele aanwezigheid bij het overleg Regionale Adviesraad doelgroepenvervoer om ervaringen van gebruikers mee te nemen in de (bij)sturing van de uitvoering van Avan.
- Goede communicatie over de uitvoering van het vervoer met betrokken partijen en gebruikers Avan.

Wat mag het kosten?

Programma 2: Routevervoer	Primitieve begroting 2021	Gewijzigde begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Lasten						
Vervoer routevervoer	16.168.497	13.859.217	14.644.688	15.602.004	16.630.919	17.814.157
Begeleiding routevervoer	164.282	43.733	46.471	49.379	52.469	55.755
Totaal lasten	16.332.779	13.902.950	14.691.160	15.651.383	16.683.389	17.869.911
Baten						
Arnhem	4.558.974	3.558.412	3.810.764	4.081.009	4.370.423	4.680.371
Berg en Dal	608.570	458.016	491.120	526.675	564.876	605.926
Beuningen	445.961	417.028	434.730	453.295	472.783	493.262
Doesburg	499.665	449.463	486.063	526.069	569.867	617.890
Druten	315.725	267.434	286.701	307.385	329.595	353.448
Duiven	600.497	458.593	494.984	534.623	577.860	625.081
Heumen	218.171	186.005	200.140	215.440	232.015	249.987
Lingewaard	1.543.219	1.203.037	1.298.202	1.401.808	1.514.748	1.638.027
Montferland	-	-	-	-	-	-
Mook en Middelaar	112.064	102.695	109.986	117.795	126.159	135.116
Nijmegen	1.682.468	1.442.945	1.548.981	1.663.168	1.786.189	1.918.798
Overbetuwe	1.501.378	1.528.997	1.637.554	1.753.819	1.878.342	2.011.704
Renkum	365.150	365.150	379.320	394.580	409.840	409.840
Rheden	1.313.837	1.232.242	1.239.900	1.264.698	1.289.991	1.315.792
Rozendaal	-	27.250	31.578	33.821	36.222	38.793
Westervoort	580.561	499.090	540.195	585.202	634.561	688.780
Wijchen	662.132	553.610	593.470	636.252	682.188	731.515
Zevenaar	1.324.407	1.152.983	1.107.472	1.155.744	1.207.730	1.355.581
Totaal baten	16.332.779	13.902.950	14.691.160	15.651.383	16.683.389	17.869.911
Mutaties reserves						
Onttrekking bestemmingsreserve	-	-	-	-	-	-
Dotatie bestemmingsreserve	-	-	-	-	-	-
Saldo	0	0	0	0	0	0

2.1.3. Programma bestedingsplan

De provincie Gelderland heeft aangegeven dat het vanaf 2021 niet meer mogelijk is om bestedingsplannen in te dienen. In 2020 zijn voor de laatste maal bestedingsplannen ingediend.

Programma 3: Bestedingsplan	Primitieve begroting 2021	Gewijzigde begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Lasten						
Projecten	125.000	-	-	-	-	-
Totaal lasten	125.000	0	0	0	0	0
Baten						
Provincie Gelderland bijdrage	125.000	-	-	-	-	-
Totaal baten	125.000	0	0	0	0	0
Mutaties reserves						
Onttrekking bestemmingsreserve	-	-	-	-	-	-
Dotatie bestemmingsreserve	-	-	-	-	-	-
Saldo	0	0	0	0	0	0

2.1.4. Overzicht overhead

Overzicht Overhead	Primitieve begroting 2021	Gewijzigde begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Lasten						
BVO	1.098.772	1.142.098	1.135.913	1.151.819	1.149.042	1.151.250
Totaal lasten	1.098.772	1.142.098	1.135.913	1.151.819	1.149.042	1.151.250
Baten						
Arnhem	154.270	164.771	190.874	207.817	220.939	221.392
Berg en Dal	38.187	40.095	45.802	49.501	52.364	52.461
Beuningen	29.704	31.163	35.410	38.160	40.289	40.359
Doesburg	15.988	16.405	18.237	19.419	20.333	20.363
Druten	22.977	24.066	27.152	29.148	30.694	30.744
Duiven	29.362	30.613	34.769	37.461	39.544	39.613
Heumen	20.855	21.751	24.458	26.209	27.563	27.607
Lingewaard	49.204	51.791	59.412	64.353	68.179	68.310
Montferland	39.019	39.451	45.041	48.731	51.601	51.728
Mook en Middelaar	12.615	13.057	14.342	15.168	15.807	15.827
Nijmegen	172.018	182.266	211.232	230.032	244.594	245.096
Overbetuwe	50.255	52.860	60.657	65.712	69.625	69.759
Renkum	34.955	36.593	41.728	45.054	47.629	47.716
Rheden	46.507	48.951	56.108	60.747	64.340	64.462
Rozendaal	5.252	5.237	5.243	5.239	5.235	5.232
Westervoort	19.483	20.207	22.662	24.247	25.475	25.514
Wijchen	43.967	46.258	52.973	57.327	60.697	60.812
Zevenaar	46.390	48.799	55.931	60.553	64.134	64.255
Provincie Gelderland	267.764	267.764	133.882	66.941	-	-
Totaal baten	1.098.772	1.142.098	1.135.913	1.151.819	1.149.042	1.151.250
Mutaties reserves						
Onttrekking bestemmingsreserve	-	-	-	-	-	-
Dotatie bestemmingsreserve	-	-	-	-	-	-
Saldo	0	0	0	0	0	0

2.2. Paragrafen

In de begroting wordt in afzonderlijke paragrafen ingegaan op de beleidslijnen met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten van de organisatie. In de BBV (art. 9 lid 2) staat aangegeven dat in de begroting ten minste de volgende paragrafen opgenomen moeten zijn, tenzij het desbetreffende aspect niet aan de orde is:

- lokale heffingen
- weerstandsvermogen en risicobeheersing
- onderhoud kapitaalgoederen
- financiering
- bedrijfsvoering
- verbonden partijen
- grondbeleid

De paragrafen “lokale heffingen”, "onderhoud kapitaalgoederen", “verbonden partijen” en “grondbeleid” zijn niet op de BVO DRAN van toepassing. De overige paragrafen staan hieronder toegelicht.

2.2.1. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het weerstandsvermogen geeft aan in welke mate de BVO DRAN in staat is tegenvallers op te vangen. Bij het opstellen van de begroting en de jaarrekening dienen de voorzienbare en kwantificeerbare risico’s zo goed mogelijk in beeld gebracht te worden.

In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing dient ten minste te worden opgenomen:

- een inventarisatie van de weerstandscapaciteit
- een inventarisatie van de risico's
- het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en risico's
- financiële kengetallen

Inventarisatie van de weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit middelen en mogelijkheden om niet begrote kosten, die onverwachts en substantieel zijn, op te kunnen vangen. Binnen de financiën van de BVO DRAN zijn een tweetal posten te duiden als weerstandscapaciteit: reserves en posten onvoorzien.

In de MJPB zijn geen reserves en geen expliciete posten onvoorzien opgenomen. Binnen het saldo van de BVO lasten ("Overhead") is een post onvoorzien opgenomen om niet begrote BVO gerelateerde kosten te kunnen dekken.

Inventarisatie van de risico's

Door invoering van beheersmaatregelen bestaat tijdens de contractperiode de mogelijkheid dat vervoersvolumes schommelen. Binnen het contract zijn afspraken gemaakt voor het geval dat vervoersvolumes structureel met meer dan 30% toe- of afnemen en dit leidt tot een onredelijke financiële situatie voor vervoerder of opdrachtgever. Beide partijen treden in dit geval tijdig in overleg.

Als enige vervoerder verzet Munckhof zich nog steeds tegen de aanvullende afspraken betreffende de 3 uurs regeling die gemaakt zijn bij de vorige contracten, de contracten met een looptijd tot en met juli 2020. De lagere vergoeding naar aanleiding van de 3 uurs regeling is in werkelijkheid wel toegepast. Het risico is dat na een eventueel juridisch proces Munckhof in het gelijk wordt gesteld en alsnog de kosten dienen te worden vergoed. Tot en met juli 2020 heeft Munckhof een totaalbedrag van circa € 70.000 geclaimd.

Beleid omtrent de weerstandscapaciteit en risico's

De inrichting van het vervoer is gebaseerd op een ‘open einde’ systematiek. Dit betekent dat de kosten oplopen wanneer een deelnemer meer of aangepast gebruik inbrengt of dat er in een periode meer ritten hebben plaatsgevonden dan begroot. Dit brengt een financieel risico met zich mee voor betreffende deelnemer. Door periodiek inzicht te geven in het volume van het aantal ritten en de bijbehorende kosten worden de gevolgen van verwachtte toenames van ritten en/of kosten door de BVO DRAN gecommuniceerd met de gemeenten en de provincie Gelderland.

Binnen de bedragen in deze ontwerp MJPB is zeer beperkt rekening gehouden met dergelijke onvoorziene wijzigingen in de kosten van vervoer of callcenter. De verantwoordelijkheid voor het vormen van een extra post onvoorzien volgend uit de risico's van een open einde systematiek, ligt daardoor bij de deelnemers. Deze extra post onvoorzien komt dan bovenop de in deze ontwerp MJPB meerjarig begrote bijdragen van de deelnemers.

De gemeenten streven naar het versterken van de eigen kracht van de reiziger en een toename van het gebruik van algemene voorzieningen in combinatie met een afname van het doelgroepenvervoer. Bijvoorbeeld het gebruik van openbaar vervoer en vrijwilligers. Daarnaast sturen vervoerders bij het plannen op efficiency. Bijvoorbeeld het afstemmen van verschillende vervoersvormen en slim koppelen van deze vervoersstromen binnen de planning.

Financiële kengetallen
Doordat de BVO DRAN niet over eigen vermogen, vaste activa en vaste passiva beschikt, kan er geen netto schuldquote en solvabilteitsratio worden bepaald. Door de ‘open einde’ systematiek is de structurele exploitatieruimte gewaarborgd.

2.2.2. Financiering

De financieringsparagraaf in de begroting is, in samenhang met de financiële verordening, een belangrijk instrument voor het transparant maken en daarmee voor het sturen, beheersen en controleren van de financieringsfunctie.

Het financieringsvraagstuk van de BVO DRAN is van een beperkte omvang. Dit heeft vooral te maken met het feit dat de meeste bedrijfsvoeringsonderdelen worden afgenomen van de gemeente Arnhem en de Connectie. Daarnaast bestaat het grootste deel van de begroting BVO lasten uit personeelskosten of daaraan gerelateerde kosten. De financieringsrisico's zullen om die reden slechts beperkt zijn.

Renterisicobeheer
Algemene uitgangspunten met betrekking tot het renterisicobeheer zijn:
- Geen overschrijding van de renterisiconorm conform de Wet Fido.
- Nieuwe leningen/uitzettingen worden afgestemd op de bestaande financiële positie en de liquiditeitsplanning.
- De rentetypische looptijd en het renteniveau van de betreffende lening/uitzetting wordt zo veel mogelijk afgestemd op de actuele rentestand en de rentevisie.

Kasgeldlimiet
De door het Rijk opgelegde kasgeldlimiet beperkt het risico van stijgende rentelasten voor de kortlopende financiering. Met het kasgeldlimiet is in de Wet Fido een norm gesteld voor het maximum bedrag waarop de organisatie haar financiële bedrijfsvoering met kortlopende middelen (looptijd < 1 jaar) mag financieren. Deze norm bedraagt 8,5% van het begrotingstotaal. De huidige financiële positie geeft geen aanleiding om op de korte termijn maatregelen voor te stellen.

Renterisiconorm
De renterisiconorm beperkt het renterisico op de langlopende financiering. De norm bevordert de spreiding van de looptijd van de kapitaalmarktleningen (looptijd > 1 jaar) door de omvang te beperken van de leningen waarvoor de rente in een bepaald jaar moeten worden aangepast. Het Rijk heeft de maximale omvang van leningen met een renteaanpassing vastgesteld op 20% van het begrotingstotaal. De huidige financiële positie geeft geen aanleiding om op de korte termijn maatregelen voor te stellen.

Relatiebeheer
Het betalingsverkeer is belegd bij de Bank Nederlandse Gemeenten.

2.2.3. Bedrijfsvoering

Waar staat de BVO DRAN voor?
De BVO DRAN is ingesteld voor de gemeenschappelijke behartiging van de belangen van de deelnemers met betrekking tot het tot stand brengen, ontwikkelen en in stand houden van een kwalitatief hoogwaardig, herkenbaar, efficiënt en eenvoudig te gebruiken doelgroepenvervoer. Hierbij wordt rekening gehouden met de mogelijkheden van reizigers en hun sociale netwerk en wordt erop toegezien dat het aanvullend vervoer ook in het buitengebied en de kleine kernen voldoende gewaarborgd is. Tenslotte wordt een optimale aansluiting van het vervoer op het openbaar vervoer netwerk voorzien.

Doelen en taken
De BVO DRAN heeft tot doel de gezamenlijke sturing en (financiële) beheersing van uitvoeringstaken en uitvoering van ondersteunende processen op het gebied van doelgroepenvervoer en aanvullend vervoer voor de deelnemers. De sturing en (financiële) beheersing van uitvoeringstaken en uitvoering van ondersteunende processen op het gebied van doelgroepenvervoer en aanvullend vervoer worden daardoor overgedragen aan de BVO DRAN.

Samenwerkingsovereenkomst provincie Gelderland
Voor het uitvoeren van de taak aanvullend vervoer is de BVO DRAN een samenwerkingsovereenkomst aangegaan met de provincie Gelderland waarin is overeengekomen dat de BVO DRAN de taak van het aanvullend vervoer (basismobiliteit) uitvoert voor de provincie Gelderland.

Vervoersmodel
Vanaf augustus 2020 is het vraagafhankelijk vervoer ingericht volgens het "callcentermodel". Hierbij worden de ritaannames en de direct daarbij behorende activiteiten uitgevoerd door een callcenter. Alle overige taken, waaronder de planning en uitvoering, zijn belegd bij de vervoerders. Voor het routegebonden vervoer zijn ook de callcenter taken belegd bij de vervoerders.

Rapporteren
Aan de deelnemers wordt per programma gerapporteerd. Het is een overzicht van de geleverde prestaties. De rapportages (inclusief financiën) worden halfjaarlijks opgesteld.

Vennootschapsbelasting
Het kabinet heeft eind 2014 wetgeving vastgesteld, die erop is gericht dat overheidsbedrijven, die economische activiteiten uitoefenen, op dezelfde wijze als private bedrijven aan vennootschapsbelasting (Vpb) zullen worden onderworpen. Deze wetswijziging is per 1 januari 2016 in werking getreden. Aangezien de BVO DRAN geen winstoogmerk heeft en in de GR is bepaald dat positieve rekeningresultaten aan de deelnemers worden terugbetaald, hoeft de BVO DRAN geen rekening te houden met Vpb.

3. Financiële begroting

3.1. Overzicht baten en lasten

Onderstaand is de financiële meerjarenbegroting van de BVO DRAN weergegeven. Per onderdeel wordt in paragraaf 3.2 een toelichting gegeven.

	Primitieve begroting 2021	Gewijzigde begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Lasten deelnemers (BVO, callcenter en vervoer)						
BVO						
Personeelskosten	685.148	718.821	741.492	761.275	781.004	801.437
Ondersteunende taken	36.913	41.371	41.628	44.321	44.405	44.379
Huisvesting	29.530	28.443	31.221	31.285	31.345	33.937
Accountant en fiscaal advies	31.639	25.857	26.017	26.071	26.121	26.105
Kantoorkosten, ICT	174.626	134.456	156.103	156.426	159.335	164.464
Consumenten, klachten	77.597	80.156	80.653	86.035	86.198	86.148
Onvoorzien	21.093	26.850	28.884	28.274	29.244	30.386
Taakstelling BVO	-7.775	-10.560	-22.120	-34.011	-34.730	-35.606
Incidentele kosten BVO	50.000	96.705	52.034	52.142	26.121	0
Callcenter						
Vraagafhankelijk WMO	629.687	619.922	677.429	740.751	811.085	889.217
Vraagafhankelijk OV	38.045	37.290	0	0	0	0
Routegebonden volume afhankelijk	0	0	0	0	0	0
Routegebonden vaste bijdrage gemeente	0	0	0	0	0	0
Vervoer						
Vraagafhankelijk WMO	10.688.504	10.437.636	11.410.304	12.606.068	13.941.598	15.361.609
Vraagafhankelijk OV	955.923	946.551	0	0	0	0
Routegebonden	16.168.497	13.859.217	14.644.688	15.602.004	16.630.919	17.814.157
Bestedingsplan						
Projecten besteding saldo OV bijdrage provincie	125.000	0	0	0	0	0
Onvoorzien						
Onvoorzien	0	0	0	0	0	0
Overige						
Routegebonden begeleiding	164.282	43.733	46.471	49.379	52.469	55.755
Lasten	29.868.709	27.086.447	27.914.805	30.150.021	32.585.113	35.271.988
Baten deelnemers (BVO, callcenter en vervoer)						
BVO						
Vraagafhankelijk WMO en routegebonden	831.007	874.335	1.002.031	1.084.878	1.149.041	1.151.251
Vraagafhankelijk OV (subsidie provincie)	267.764	267.764	133.882	66.941	0	0
Callcenter						
Vraagafhankelijk WMO	629.687	619.922	677.429	740.751	811.085	889.217
Vraagafhankelijk OV (bijdrage provincie)	38.045	37.290	0	0	0	0
Routegebonden volume afhankelijk	0	0	0	0	0	0
Routegebonden vaste bijdrage gemeente	0	0	0	0	0	0
Vervoer						
Vraagafhankelijk WMO	7.748.477	7.513.810	8.832.364	10.387.326	12.092.613	13.343.369
Vraagafhankelijk WMO (subsidie prov.)	1.491.726	1.491.727	1.019.343	522.415	0	0
Vraagafhankelijk OV (bijdrage provincie)	704.694	574.047	0	0	0	0
Routegebonden	16.332.779	13.902.950	14.691.160	15.651.383	16.683.389	17.869.911
Reizigersbijdrage						
Reizigersbijdrage WMO (regie en vervoer)	1.448.301	1.432.099	1.558.597	1.696.327	1.848.985	2.018.240
Reizigersbijdrage OV (regie en vervoer)	376.229	372.504	0	0	0	0
Onvoorzien						
Onvoorzien	0	0	0	0	0	0
Baten	29.868.709	27.086.447	27.914.805	30.150.021	32.585.113	35.271.988
Onttrekking bestemmingsreserve	0	0	0	0	0	0
Dotatie bestemmingsreserve	0	0	0	0	0	0
Geraamd resultaat	0	0	0	0	0	0

3.2. Toelichting baten en lasten

Lasten deelnemers

BVO

Personeelskosten

Bij de personeelskosten wordt uitgegaan van de feitelijke personeelslasten voor functies die zijn bezet. Voor niet bezette functies wordt uitgegaan van gebruikelijke normbedragen. Daarnaast is binnen personeelskosten een bedrag voor de inhuur van derden opgenomen.

Ondersteunende taken

De kosten voor ondersteunende taken zijn gebaseerd op een dienstverleningsovereenkomst met de Connectie.

Huisvesting

De kosten voor huisvesting zijn gebaseerd op een huurovereenkomst met de gemeente Arnhem.

Accountant en fiscaal advies

Kosten zijn gebaseerd op ervaringen vanuit voorgaande jaren.

Kantoorkosten, ICT

Kosten zijn gebaseerd op ervaringen vanuit voorgaande jaren en rekening houdend met een verwachte toename van thuiswerken in combinatie met flexwerkplekken.

Consumenten, klachten

Kosten zijn gebaseerd op ervaringen vanuit voorgaande jaren.

Onvoorzien

De post onvoorzien bedraagt ongeveer 2,5% van de totale structurele BVO lasten.

Taakstelling

Het Algemeen Bestuur heeft besloten om voor de jaren 2021 tot en met 2023 een taakstelling te leggen op het budget voor de BVO lasten. De taakstelling bedraagt voor 2021 -1%, voor 2022 -2% en voor de jaren vanaf 2023 is de taakstelling structureel -3%.

Callcenter

Kosten zijn gebaseerd op contractueel overeen gekomen tarieven en verwachte hoeveelheden vervoer.

Vervoer

Kosten zijn gebaseerd op contractueel overeen gekomen tarieven en verwachte hoeveelheden vervoer.

Baten deelnemers

Algemeen

De baten zijn verdeeld over de onderdelen BVO, callcenter, vervoer, reizigersbijdrage, de Wmo subsidie en OV-vangnet vergoeding vanuit de provincie Gelderland. Binnen de meerjarige begroting is de subsidie van de provincie opgenomen onder BVO (beheerbijdrage) en het vraagafhankelijk vervoer. De vergoeding OV-vangnet is opgenomen bij vraagafhankelijk vervoer en callcenter.

Subsidie en beheerbijdrage provincie Gelderland

De Wmo subsidie van de provincie voor het vraagafhankelijk Wmo vervoer is voor de jaren 2021 tot en met 2023 opgenomen conform de ontvangen beschikking. Vanaf 2021 wordt de subsidie in drie jaren afgebouwd tot nul (75%, 50% en 25%, basisjaar 2020). Deze afbouw is met uitzondering van 2021 ook van toepassing op de vaste bijdrage van de provincie op de beheerkosten. In 2021 is de bijdrage incidenteel verhoogd naar 100%.

3.3. Reserves en voorzieningen

Doordat jaarlijks het geraamde saldo van baten en lasten wordt verrekend met de deelnemers, worden er geen onttrekking of dotaties aan een bestemmingsreserve voorzien.

Aldus vastgesteld in de vergadering van het Algemeen Bestuur van de Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen van 25 maart 2021,

de secretaris,

M. van den Beucken

de voorzitter,

R.W.M. Engels

Bijlagen

Bijlage 1: Overzicht baten en lasten per taakveld

Overzicht lasten en baten per taakveld			Primitieve begroting 2021	Gewijzigde begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Programmaplan	**Taakveld**							
P1 Vraagafhankelijk vervoer	Taakveld 6.4 begeleide participatie (Wmo)	Lasten	10.688.504	10.437.636	11.410.304	12.606.068	13.941.598	15.361.609
		Baten	10.688.504	10.437.636	11.410.304	12.606.068	13.941.598	15.361.609
	Taakveld 6.1 collectief aanvullend vervoer (OV)	Lasten	955.923	946.551	-	-	-	-
		Baten	955.923	946.551	-	-	-	-
	Taakveld 6.2 toegang tot 1e en 2e lijnsvoorzieningen (Regie)	Lasten	667.732	657.212	677.429	740.751	811.085	889.217
		Baten	667.732	657.212	677.429	740.751	811.085	889.217
	Totaal	Lasten	12.312.159	12.041.399	12.087.733	13.346.819	14.752.683	16.250.826
		Baten	12.312.159	12.041.399	12.087.733	13.346.819	14.752.683	16.250.826
		Saldo	0	0	0	0	0	0
P2 Routevervoer	Taakveld 4.3 leerlingenvervoer	Lasten	12.142.662	10.432.207	10.973.240	11.662.782	12.398.995	13.276.818
		Baten	12.142.662	10.432.207	10.973.240	11.662.782	12.398.995	13.276.818
	Taakveld 6.4 begeleide participatie (Wmo)	Lasten	2.656.664	2.529.013	2.682.831	2.847.682	3.023.183	3.200.261
		Baten	2.656.664	2.529.013	2.682.831	2.847.682	3.023.183	3.200.261
	Taakveld 6.72 vervoer jeugdhulp 18-	Lasten	1.533.453	941.731	1.035.088	1.140.919	1.261.211	1.392.833
		Baten	1.533.453	941.731	1.035.088	1.140.919	1.261.211	1.392.833
	Taakveld 6.2 toegang tot 1e en 2e lijnsvoorzieningen (Regie)	Lasten	-	-	-	-	-	-
		Baten	-	-	-	-	-	-
	Totaal	Lasten	16.332.779	13.902.950	14.691.160	15.651.383	16.683.388	17.869.911
		Baten	16.332.779	13.902.950	14.691.160	15.651.383	16.683.388	17.869.911
		Saldo	0	0	0	0	0	0
P3 Bestedingsplan	Taakveld 0.8 Overige baten en lasten	Lasten	125.000	-	-	-	-	-
		Baten	125.000	-	-	-	-	-
		Saldo	0	0	0	0	0	0
Overzichten								
Overhead	Taakveld 0.4 Overhead ondersteuning organisatie	Lasten	1.098.772	1.142.098	1.135.913	1.151.819	1.149.042	1.151.250
		Baten	1.098.772	1.142.098	1.135.913	1.151.819	1.149.042	1.151.250
		Saldo	0	0	0	0	0	0
Bedrag onvoorzien	Taakveld 0.8 Overige baten en lasten	Lasten	-	-	-	-	-	-
		Baten	-	-	-	-	-	-
		Saldo	0	0	0	0	0	0
		Saldo	0	0	0	0	0	0
Geraamd saldo van baten en lasten			0	0	0	0	0	0

Bijlage 2: Overzicht gemeentelijke bijdragen

In onderstaande overzichten is per deelnemer te zien wat de totaal begrote bijdragen zijn voor de jaren 2021 (gewijzigde begroting) en 2022 (primitieve begroting).

Bijdragen deelnemers gewijzigde begroting 2021	Programma 1 2021	Programma 2 2021	Overhead 2021	Programma 3 2021	Totaal 2021
Lasten					
Vervoer	11.384.187	13.859.217	1.142.098		26.385.502
Callcenter vraagafhankelijk vervoer	657.212				657.212
Begeleiding routevervoer		43.733			43.733
Bestedingsplan				-	-
Totaal lasten	12.041.399	13.902.950	1.142.098	0	27.086.447
Baten					
Arnhem	2.274.271	3.558.412	164.771		5.997.454
Berg en Dal	328.083	458.016	40.095		826.194
Beuningen	191.268	417.028	31.163		639.459
Doesburg	75.291	449.463	16.405		541.159
Druten	307.845	267.434	24.066		599.345
Duiven	235.503	458.593	30.613		724.709
Heumen	139.930	186.005	21.751		347.686
Lingewaard	683.429	1.203.037	51.791		1.938.257
Montferland	427.291	-	39.451		466.742
Mook en Middelaar	82.119	102.695	13.057		197.871
Nijmegen	1.066.489	1.442.945	182.266		2.691.700
Overbetuwe	480.290	1.528.997	52.860		2.062.147
Renkum	501.054	365.150	36.593		902.797
Rheden	534.510	1.232.242	48.951		1.815.703
Rozendaal	12.209	27.250	5.237		44.696
Westervoort	163.044	499.090	20.207		682.341
Wijchen	253.829	553.610	46.258		853.697
Zevenaar	377.277	1.152.983	48.799		1.579.059
Provincie Gelderland bijdrage OV	611.337	-	267.764		879.101
Eigen bijdrage	1.804.603				1.804.603
Subsidie provincie Wmo	1.491.727				1.491.727
Bestedingsplan				-	-
Totaal baten	12.041.399	13.902.950	1.142.098	0	27.086.447
Mutaties reserves					
Ontrekking bestemmingsreserve	0	0	0	0	0
Dotatie bestemmingsreserve	0	0	0	0	0
Saldo	0	0	0	0	0

Bijdragen deelnemers begroting 2022	Programma 1 2022	Programma 2 2022	Overhead 2022	Programma 3 2022	Totaal 2022
Lasten					
Vervoer	11.410.304	14.644.688	1.135.913		27.190.905
Callcenter vraagafhankelijk vervoer	677.429				677.429
Begeleiding routevervoer		46.471			46.471
Bestedingsplan				-	-
Totaal lasten	12.087.733	14.691.160	1.135.913	0	27.914.805
Baten					
Arnhem	2.742.758	3.810.764	190.874		6.744.396
Berg en Dal	397.451	491.120	45.802		934.373
Beuningen	231.841	434.730	35.410		701.981
Doesburg	88.005	486.063	18.237		592.305
Druten	365.619	286.701	27.152		679.472
Duiven	280.460	494.984	34.769		810.213
Heumen	168.457	200.140	24.458		393.055
Lingewaard	812.640	1.298.202	59.412		2.170.254
Montferland	506.343	-	45.041		551.384
Mook en Middelaar	99.076	109.986	14.342		223.404
Nijmegen	1.304.327	1.548.981	211.232		3.064.540
Overbetuwe	529.316	1.637.554	60.657		2.227.527
Renkum	554.909	379.320	41.728		975.957
Rheden	581.024	1.239.900	56.108		1.877.032
Rozendaal	13.761	31.578	5.243		50.582
Westervoort	195.711	540.195	22.662		758.568
Wijchen	304.236	593.470	52.973		950.679
Zevenaar	333.859	1.107.472	55.931		1.497.262
Provincie Gelderland bijdrage OV	-		133.882		133.882
Eigen bijdrage	1.558.597				1.558.597
Subsidie provincie Wmo	1.019.343				1.019.343
Bestedingsplan				-	-
Totaal baten	12.087.733	14.691.160	1.135.913	0	27.914.806
Mutaties reserves					
Ontrekking bestemmingsreserve	0	0	0	0	0
Dotatie bestemmingsreserve	0	0	0	0	0
Saldo	0	0	0	0	0

Bijlage 3: Geprognosticeerde balans

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
ACTIVA							
Vaste activa							
Materiële vaste activa	0	0	150	100	50	0	0
Financiële vaste activa	0	0	0	0	0	0	0
Totaal vaste activa	**0**	**0**	**150**	**100**	**50**	**0**	**0**
Vlottende activa							
Vorderingen met een looptijd < 1 jaar	1.893	3.000	3.000	3.250	3.500	3.750	4.000
Liquide middelen	5.618	9.000	7.850	6.650	6.200	6.500	6.750
Overlopende activa	1.158	500	500	500	750	750	750
Totaal vlottende activa	**8.669**	**12.500**	**11.350**	**10.400**	**10.450**	**11.000**	**11.500**
Totaal activa	**8.669**	**12.500**	**11.500**	**10.500**	**10.500**	**11.000**	**11.500**
PASSIVA							
Vaste passiva							
Eigen vermogen	0	0	0	0	0	0	0
Voorzieningen	0	0	0	0	0	0	0
Schulden met een looptijd > 1 jaar	0	0	0	0	0	0	0
Totaal vaste passiva	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Vlottende passiva							
Schulden met een looptijd < 1 jaar	167	750	750	750	750	750	750
Nog te betalen bedragen	1.655	4.500	2.500	2.500	2.500	3.000	3.000
Vooruitgefactureerde bijdrage gemeenten	4.335	6.500	6.000	6.000	6.500	6.500	7.000
Vooruitontvangen subsidie	1.797	0	1.500	500	0	0	0
Overige schulden	715	750	750	750	750	750	750
Totaal vlottende passiva	**8.669**	**12.500**	**11.500**	**10.500**	**10.500**	**11.000**	**11.500**
Totaal passiva	**8.669**	**12.500**	**11.500**	**10.500**	**10.500**	**11.000**	**11.500**
Saldo	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Kaderbrief 2022

Versie 5 november 2020

regio arnhem nijmegen VERVOERSORGANISATIE

Inhoudsopgave

1. Inleiding 3

2. Algemene ontwikkelingen 3

3. Financiële uitgangspunten 5

1. Inleiding

In de Regeling BVO Regio Arnhem-Nijmegen is in artikel 19 opgenomen dat het bestuur voor 1 maart van elk lopend boekjaar inzicht geeft in de te verwachten ontwikkelingen alsmede de algemene financiële kaders voor het opvolgende jaar. Dit stelt de gemeenten in staat daarop in hun begrotingscyclus te anticiperen.

Met deze kaderbrief geeft het bestuur procesmatig dit inzicht ter voorbereiding op de Meerjarenprogrammabegroting (MJPB) 2022-2025 en de gewijzigde begroting 2021.

Op basis van de door het bestuur vastgestelde kaderbrief 2022 zullen de MJPB 2022-2025 en de gewijzigde begroting 2021 in concept door de vervoersorganisatie worden opgesteld. Om te komen tot tijdige vaststelling van de MJPB 2022-2025 en rekening te houden met de gemeentelijke raadsplanningen, wordt de volgende planning gehanteerd:

PROCESSTAP MJPB 2022-2025	DATUM
Behandeling voorbereidend ambtelijk overleg	4 maart 2021
Vaststelling ontwerp MJPB 2022-2025 door algemeen bestuur	25 maart 2021
Verzending ontwerp MJPB 2022-2025 aan gemeenten	26 maart 2021
Behandeling voorbereidend ambtelijk overleg	17 juni 2021
Deadline indienen zienswijze door gemeenteraden	**18 juni 2021**
Vaststelling MJPB 2022-2025 door algemeen bestuur	8 juli 2021
Verzending MJPB 2022-2025 aan gemeenten	9 juli 2021

Hoofdstuk 2 behandelt de algemene ontwikkelingen die van invloed zijn op de (gewijzigde) begroting vanaf 2021. In hoofdstuk 3 worden de financiële uitgangspunten voor het opstellen van de MJPB 2022-2025 en de gewijzigde begroting 2021 per begrotingspost weergegeven.

2. Algemene ontwikkelingen

Ontwikkelingen zijn afhankelijk van de componenten prijs (P) per eenheid en hoeveelheid (Q).

Sinds 1 augustus 2020 zijn de nieuwe contracten ingegaan. De prijs (P) per perceel is contractueel vastgelegd en is daarmee een gegeven en enkel nog onderhevig aan een jaarlijkse prijsindexatie (NEA index). Ook het contract met het callcenter is ingegaan op 1 augustus 2020. Ook hier is de prijs (P) contractueel vastgelegd en enkel nog onderhevig aan jaarlijkse indexatie (CPI index).

De hoeveelheid (Q) is afhankelijk van het feitelijk gebruik. Analyses van dit gebruik laten vanaf de start van AVAN over de gehele linie een toename zien. Gemeentelijk beleid beïnvloedt in sterke mate het feitelijk gebruik van het vervoer.

Vanaf medio maart 2020 heeft de Coronacrisis forse impact op het feitelijk gebruik van het vervoer. Naar verwachting zullen deze effecten merkbaar blijven tot ver in 2021. Vanwege de onvoorspelbaarheid van deze effecten is het weinig zinvol om bij het opstellen van de begroting hiermee rekening te houden. Dit leidt ertoe dat voor de MJPB 2022-2025 en de gewijzigde begroting 2021 Coronaeffecten buiten beschouwing worden gelaten.

Door deze wijze van begroten kunnen eventuele extra kosten ten gevolge van de Coronacrisis vanaf 2021 gedekt worden uit budgetonderschrijding door lagere kosten ten gevolge van de afname van het feitelijke gebruik van het vervoer.

Doordat de effecten van de Coronacrisis gedurende het gehele jaar 2020 impact hadden op het feitelijk gebruik van het vraagafhankelijk vervoer, is de afgelopen september vastgestelde gewijzigde begroting 2020 het uitgangspunt voor het vraagafhankelijk vervoer bij het opstellen van de MJPB 2022-2025 en de gewijzigde begroting 2021.
Voor het routevervoer is het feitelijk gebruik na de zomervakantie 2020 wel te gebruiken als uitgangspunt voor het opstellen van de nieuwe meerjarige begroting (stand van zaken oktober 2020). In deze periode wordt het vervoer, met uitzondering van het vervoer voor dagbestedingen, namelijk wel weer volledig uitgevoerd. Voor dagbesteding worden dezelfde uitgangspunten gehanteerd als het vraagafhankelijk vervoer.

Voor de jaarlijks verwachte toename van het vervoer worden dezelfde uitgangspunten gehanteerd als in de MJPB 2021-2024. Dit betekent dat reeds door gemeenten aangegeven afwijkende uitgangspunten voor de meerjarige toename van vervoer gehandhaaft blijven bij het opstellen van de nieuwe meerjarige begroting. Het betreft hier afwijkingen ten opzichte van de algemene uitgangspunten voor de meerjarige toename van het vervoer.

In zijn algemeenheid wordt ter bepaling van de hoeveelheid als basis het gemiddelde genomen van de laatste 4 maanden van het voorgaande jaar. De ervaring leert dat dit gemiddelde een goede indicatie is voor de eerste 6 maanden van het nieuwe jaar. Vanaf de 7e maand van het nieuwe jaar wordt rekening gehouden met een verdere toename ten opzichte van het eerste half jaar van het gebruik van vervoer in het kader van Jeugdwet (+15%), Dagbesteding (+5%), Leerlingenvervoer (+5%) en Vraagafhankelijk vervoer (+10%).

Op verzoek van een gemeente kan worden afgeweken van de algemene uitgangspunten voor het opstellen van de meerjarige begroting. Dit verzoek gaat gepaard met een (financiële) onderbouwing ten behoeve van toekomstige analyses.

In de jaren 2021 tot en met 2023 vindt jaarlijkse afbouw plaats van de Wmo subsidie tot nihil in 2024. De over deze jaren te ontvangen subsidies bedragen respectievelijk € 1,7 mln, € 1,2 mln en € 0,6 mln. Binnen deze bedragen is ook een bijdrage beheerskosten opgenomen ter dekking van de BVO lasten. Deze afbouw van de Wmo subsidie leidt tot een kostentoename voor de gemeenten.

In 2020 is besloten om de samenwerkingsovereenkomst met de provincie betreffende het OV Vangnet met een jaar te verlengen. De samenwerking eindigt nu per 31 december 2021. Bestedingsplannen kunnen niet meer worden ingediend. Op dit moment is de provincie met de zes Gelderse regio's en de reizigersorganisaties in gesprek over een vernieuwd vervoersysteem ter vervanging van het OV Vangnet vanaf 2022. Aangezien het OV Vangnet en een mogelijk vervolg daarop een gemandateerde taak is die volledig wordt vergoed door de provincie, heeft dit naar verwachting geen effect op de gemeentelijke bijdragen.

3. Financiële uitgangspunten

3.1 Meerjarenprogrammabegroting 2022-2025

Voor het opstellen van de MJPB 2022-2025 worden per begrotingspost uitgangspunten gekozen ten aanzien van prijs en hoeveelheid. Op basis van deze uitgangspunten worden per jaar de verwachte lasten en baten bepaald. Met behulp van de reeds vastgestelde verdeelsleutels worden vervolgens de meerjarige bijdragen per deelnemer bepaald. In onderstaand schema worden de uitgangspunten benoemd.

	Begrotingspost	L/B	Prijs	Hoeveelheid
P1	Vervoer vraagafhankelijk	Lasten	Tarieven contract (indexatie vanaf 1-1-2021 obv NEA index)	Gewijzigde begroting 2020
P1	Callcenter vraagafhankelijk	Lasten	Tarief contract (indexatie vanaf 1-1-2021 obv CPI index)	Gewijzigde begroting 2020
P1	Eigen bijdragen vraagafhankelijk	Baten	Indexatie OV tarieven provincie	Gewijzigde begroting 2020
P1	Wmo subsidie provincie	Baten	Beschikking 2021-2023	Beschikking 2021-2023
P2	Vervoer routegebonden jeugdwet en LLV	Lasten	Tarieven contract (indexatie vanaf 1-1-2021 obv NEA index)	Ervaringscijfers 2020
P2	Vervoer routegebonden dagbesteding	Lasten	Tarieven contract (indexatie vanaf 1-1-2021 obv NEA index)	Gewijzigde begroting 2020
P2	Begeleiding routegebonden	Lasten	Tarieven contract (indexatie vanaf 1-1-2021 obv NEA index)	Ervaringscijfers 2020
O1	Bedrijfsvoerings-organisatie	Lasten	Indexatie obv CPI index	MJPB 2021-2024
O1	Bijdrage beheerskosten provincie	Baten	Beschikking 2021-2023	Beschikking 2021-2023

Tabel 1: uitgangspunten MJPB 2022-2025

3.2 Gewijzigde begroting 2021

Voor het opstellen van de gewijzigde begroting 2021 worden per begrotingspost uitgangspunten gekozen ten aanzien van prijs en hoeveelheid. Op basis van deze uitgangspunten worden de verwachte lasten en baten bepaald. Met behulp van de reeds vastgestelde verdeelsleutels worden vervolgens de bijdragen per deelnemer bepaald. In onderstaand schema worden de uitgangspunten benoemd.

	Begrotingspost	L/B	Prijs	Hoeveelheid
P1	Vervoer vraagafhankelijk	Lasten	Tarieven contract (indexatie vanaf 1-1-2021 obv NEA index)	Gewijzigde begroting 2020
P1	Callcenter vraagafhankelijk	Lasten	Tarief contract (indexatie vanaf 1-1-2021 obv CPI index)	Gewijzigde begroting 2020
P1	Eigen bijdragen vraagafhankelijk	Baten	Indexatie OV tarieven provincie	Gewijzigde begroting 2020
P1	Wmo subsidie provincie	Baten	Beschikking 2021-2023	Beschikking 2021-2023
P2	Vervoer routegebonden jeugdwet en LLV	Lasten	Tarieven contract (indexatie vanaf 1-1-2021 obv NEA index)	Ervaringscijfers 2020
P2	Vervoer routegebonden dagbesteding	Lasten	Tarieven contract (indexatie vanaf 1-1-2021 obv NEA index)	Gewijzigde begroting 2020
P2	Begeleiding routegebonden	Lasten	Tarieven contract (indexatie vanaf 1-1-2021 obv NEA index)	Ervaringscijfers 2020
O1	Bedrijfsvoerings-organisatie	Lasten	Indexatie obv CPI index	MJPB 2021-2024
O1	Bijdrage beheerskosten provincie	Baten	Beschikking 2021-2023	Beschikking 2021-2023

Tabel 2: uitgangspunten gewijzigde begroting 2021

Jaarstukken 2019

Versie 11 juni 2020

regio arnhem nijmegen
VERVOERSORGANISATIE

Inhoud

1 Inleiding....4
2 Jaarverslag....5
2.1 Inleiding....5
2.1.1 Financiële uitkomsten....6
2.2 Uitvoering programma's....6
2.2.1 Programma Vraagafhankelijk vervoer....6
2.2.2 Programma Routegebonden vervoer....9
2.2.3 Programma Bedrijfsvoeringsorganisatie (BVO)....11
2.2.4 Programma Bestedingsplan....13
2.3 Paragrafen....14
2.3.1 Inleiding....14
2.3.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing....14
2.3.2.1 Weerstandscapaciteit....14
2.3.2.2 Risico's....14
2.3.3 Financiering....15
2.3.4 Bedrijfsvoering....16
2.3.4.1 Dienstverleningsovereenkomsten....16
2.3.4.2 Rapporteren....16
2.3.4.3 ICT....16
3 Jaarrekening....17
3.1 Overzicht baten en lasten 2019....17
3.2 Toelichting op overzicht baten en lasten 2019....17
3.3 Specificatie programma BVO....17
3.4 Toelichting specificatie programma BVO....17
3.5 Balans per 31-12-2019....18
3.6 Toelichting op de balans en grondslagen....19
3.6.1 Toelichting op balans....19
3.6.2 Grondslagen algemeen....22
3.6.3 Liquide middelen....22
3.6.4 Vorderingen en overlopende activa....22
3.6.5 Eigen vermogen....22
3.6.6 Voorzieningen....22
3.6.7 Kortlopende schulden en overlopende passiva....22
3.7 Gebeurtenissen na balansdatum....22
3.8 Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector....23
3.8.1 Bezoldiging topfunctionarissen....23
3.8.2 Uitkeringen wegens beëindiging dienstverband aan topfunctionarissen met of zonder dienstbetrekking....28
3.8.3 Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT....28
3.9 Overige financiële bijlagen....28

1 Inleiding

Hierbij bieden we u het jaarverslag en de jaarrekening 2019 aan van de Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem-Nijmegen (BVO DRAN). Dit document is opgesteld volgens het besluit begroting en verantwoording (BBV). In de BBV staan de voorschriften waaraan de jaarrekening moet voldoen.

Arnhem, 11 juni 2020

2 Jaarverslag

2.1 Inleiding

De BVO DRAN is opgericht op 14 april 2016, tijdens de eerste vergadering van het Algemeen Bestuur van de BVO DRAN. De BVO DRAN kent één bestuursorgaan: het Algemeen Bestuur. De voorzitter wordt uit het Algemeen Bestuur gekozen.

Op 31 december 2019 bestond het Algemeen Bestuur uit:

Gemeente	Lid	Plaatsvervanger
Arnhem	De heer R. van der Zee	Mevrouw C. Bouwkamp
Berg en Dal	Mevrouw S. Fleuren	Mevrouw I. van de Scheur
Beuningen	De heer H. Plaizier	De heer P. de Klein
Doesburg	De heer P. Bollen	Mevrouw B. van Veldhuizen
Druten	De heer A. Springveld	De heer S. van Elk
Duiven	Mevrouw I. Knuiman	De heer T. Spaargaren
Heumen	De heer R. Waas	De heer F. Eetgerink
Lingewaard	De heer A. Slob	Mevrouw H. Witjes
Montferland	De heer O. van Leeuwen	De heer W.G.H. Sinderdinck
Mook en Middelaar	Mevrouw S. Doorenbos	De heer G. Wienhoven
Nijmegen	Mevrouw H. Tiemens	Mevrouw G. Visser
Overbetuwe	De heer R. Engels	De heer D. Horsthuis-Tangelder
Renkum	Mevrouw L. Rolink	Mevrouw M. Mulder
Rheden	De heer D. Klomberg	De heer M.F.H. Budel
Rozendaal	De heer A. Logemann	Mevrouw M. Albricht
Westervoort	De heer T. Kampschreur	De heer H. Sluiter
Wijchen	De heer P. Loermans	De heer T. Burgers
Zevenaar	Mevrouw C. Koers	De heer H. Winters

KSG registeraccountants B.V.
Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
d.d. 12-6-2020

2.1.1 Financiële uitkomsten

Het resultaat van 2019 wordt bepaald door de programma's vraagafhankelijk vervoer (Wet maatschappelijke ondersteuning en OV-vangnet), routegebonden vervoer (leerlingen, jeugdwet en dagbesteding) en de overhead (kosten bedrijfsvoeringsorganisatie).

In vergelijking met de gewijzigde begroting 2019 heeft de BVO DRAN in werkelijkheid € 454.413 minder besteed dan was voorzien. Ten opzichte van de in rekening gebrachte bijdragen is een positief resultaat van in totaal € 155.853 behaald. Het verschil in resultaten onstaat omdat niet alle bedragen uit de begroting in rekening worden gebracht. Daarnaast wordt in 2019 met de provincie achteraf afgerekend op basis van werkelijke kosten OV-vangnet.

In de volgende paragrafen wordt verder ingegaan op de uitvoering van de programma's en het onderdeel overhead.

2.2 Uitvoering programma's

Indeling en opzet programma's
De programma's zijn, naast een algemene omschrijving, ingericht met de 3 W's vragen:
- Wat hebben we bereikt?
- Wat hebben we hiervoor gedaan?
- Wat heeft het gekost?

Onder "wat willen we bereiken" wordt bij vervoer naast een algemene beschrijving van wat we willen bereiken ook ingegaan op specifieke prestatie indicatoren voor uitvoering van Avan. Onderstaand een overzicht van de programma's:

1. Vraagafhankelijk vervoer
2. Routegebonden vervoer
3. Bedrijfsvoeringsorganisatie (BVO)
4. Bestedingsplan

2.2.1 Programma Vraagafhankelijk vervoer

Wat wilden we bereiken?
1. Een kwalitatief goede uitvoering van het vraagafhankelijke vervoer met Avan door de regiecentrale en vervoerders.
   Hierbij streven wij bij de onderstaande prestatie indicatoren naar de aangegeven norm:
   a. stiptheidspercentage rituitvoering per maand > 95%;
   b. gemiddelde wachttijd ritreservering per maand < 30 seconden;
   c. aantal klachten per rit per maand < 0,2%;
   d. afhandelingstermijn klachten < 10 werkdagen.
2. Een goede sturing en (financiële) beheersing van uitvoering van het vraagafhankelijke vervoer met Avan.

Wat hebben we bereikt?
In onderstaande is aangegeven wat bereikt is betreffende de bovengenoemde prestatieindicatoren vraagafhankelijk vervoer.

Ad punt 1a: Stiptheidspercentage rituitvoering
Het gemiddelde stiptheidspercentage is in 2019 91%. Dit was in 2018 88% en in 2017 ook 91%. Doordat in 2019 door de regiecentrale weer meer op efficiency is gestuurd, is het percentage weer op het niveau van 2017 uitgekomen. Overigens met blijvende kwaliteit van het vraagafhankelijk vervoer, zoals uit het Klanttevredenheidsonderzoek (KTO) uit 2019 blijkt.

Ad punt 1b: gemiddelde wachttijd ritreservering
De gemiddelde wachttijd ritreservering is in 2019 32 seconden. Dit was in 2018 ook 32 seconden en in 2017 31 seconden. De gemiddelde wachttijd ligt daarmee in 2019 nog steeds net boven de gestelde norm van 30 seconden.

KSG registeraccountants B.V.
Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
d.d. 12-6-2020

Ad punt 1c: Percentage klachten
Het percentage klachten per rit per maand is in 2019 bepaald op 0,08%. Dit was in 2018 0,09% en in 2017 0,16%. Het percentage klachten ligt daarmee in 2019 nog steeds ruim onder de gestelde norm van 0,2%. De ingebruikname van "Smile" en de 100% monitoring door de vervoersorganisatie heeft ervoor gezorgd dat er beter inzicht is verkregen in de aard van de klachten, zodat snel geacteerd wordt om vergelijkbare klachten in de toekomst te voorkomen.

Ad punt 1d: Afhandelingstermijn klachten
De gemiddelde afhandelingstermijn van klachten is in 2019 8 werkdagen. Dit was in 2018 en 2017 9 werkdagen. De gemiddelde afhandelingstermijn van klachten blijft daarmee onder de streeftermijn van afhandeling, maximaal 10 werkdagen.

Wat hebben we hiervoor gedaan?
Analyseren ritten- en dienstenbakken / Management informatie
In 2018 zijn de ritten- en dienstenbakken verder doorontwikkeld om nog gemakkelijker gegevens te genereren voor de maandfacturatie, de vernieuwde managementrapportages en het kunnen uitvoeren van analyses door de regiecentrale en vervoersorganisatie. In 2019 hebben hierdoor op onderdelen analyses nog gedetailleerder plaats kunnen vinden.

Afstemming BVO en regiecentrale (DVG)
Tweewekelijks hebben er overleggen plaatsgevonden tussen de BVO en DVG om alle operationele aspecten van de samenwerking te bespreken. Hierdoor heeft een goede bewaking plaats kunnen vinden ten aanzien van het behalen van de normen zoals o.a. in bovengenoemde prestatieindicatoren zijn afgesproken.

Afstemming BVO en deelnemende gemeenten
In 2019 hebben vijf gestructureerde overleggen plaatsgevonden met de deelnemende gemeenten over afstemming over Wmo-vervoer gerelateerde zaken. Dit overleg heeft de naam 'contactambtenarenoverleg'.

Regionale Adviesraad
In 2019 is de Regionale Adviesraad Doelgroepenvervoer zeven keer bijeengekomen. Hierbij waren de volgende leden van de vervoersorganisatie uitgenodigd:

- de directeur BVO (programmamanager Doelgroepenvervoer)
- de contractmanager BVO

De BVO was op alle bijeenkomsten vertegenwoordigd.

Communicatie
In 2018 is de hernieuwde website www.avan-vervoer.nl in gebruik genomen. De website is door een onafhankelijk bureau getoetst op toegankelijkheid en heeft daarbij de hoogst mogelijke score behaald. Op basis van ervaringen en reacties van gebruikers wordt de website continue verder geoptimaliseerd en aangepast.

Op deze site worden door de vervoersorganisatie periodiek nieuwsbrieven gepubliceerd. Daarnaast is er door gebruikers o.a. de volgende informatie te vinden: klantenservice, de kosten voor vervoer, reserverings- en klachtentelefoonnummers, reistijden, procedures, regelementen en afspraken.

Klanttevredenheidsonderzoek
In 2019 is een onafhankelijk klanttevredenheidsonderzoek uitgevoerd. Reizigers beoordeelden de kwaliteit van het vervoer van Avan met een 7,8. De kwaliteit van het vervoer werd in 2017 nog gewaardeerd met een 7,5. Het streven is om op alle onderdelen van het onderzoek minimaal een 7,6 te scoren. Enkel op klachtafhandeling wordt onvoldoende gescoord. Om de score klachtafhandeling te verbeteren wordt o.a. de te volgen procedure voor het melden van klachten beoordeeld. Het blijkt dat klachten niet altijd op de juiste manier worden aangeboden en daarmee niet in behandeling worden genomen.

KSG registeraccountants B.V.
Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
d.d. 12-6-2020

Wat heeft het gekost?

Programma 1: Vraagafhankelijk vervoer *> bedragen excl. Btw muv klantbijdragen*	Vervoer (bruto)	Klant-bijdragen (incl. Btw)	Wmo subsidie	Vervoer (netto)
Arnhem	2.672.132	308.681	546.768	1.816.682
Berg en Dal	500.785	55.533	85.492	359.760
Beuningen	336.466	35.845	49.598	251.022
Doesburg	90.000	8.940	11.767	69.293
Druten	543.502	51.104	59.197	433.200
Duiven	293.272	29.795	46.856	216.621
Heumen	203.277	20.634	31.717	150.927
Lingewaard	924.897	92.737	130.402	701.758
Montferland	581.468	60.960	84.973	435.535
Mook en Middelaar	133.932	14.644	20.572	98.715
Nijmegen	1.434.867	152.807	287.365	994.694
Overbetuwe	683.697	80.067	88.364	515.266
Renkum	680.402	80.458	115.837	484.107
Rheden	751.766	84.984	128.760	538.022
Rozendaal	9.586	1.065	1.623	6.897
Westervoort	205.531	22.662	38.862	144.007
Wijchen	451.745	46.892	60.757	344.095
Zevenaar	629.697	64.917	95.027	469.753
Provincie Gelderland OV vangnet	788.578	361.475	-	427.102
TOTAAL	**11.915.598**	**1.574.201**	**1.883.938**	**8.457.460**

Programma 1: Vraagafhankelijk vervoer *> bedragen excl. Btw*	Regie	Pas-verstrekking (overig)	Chauffeurs-bijeenkomst (overig)	Totaal
Arnhem	202.844	6.615	237	209.697
Berg en Dal	36.655	2.423	38	39.116
Beuningen	25.052	1.099	7	26.159
Doesburg	6.789	312	18	7.119
Druten	28.236	974	18	29.228
Duiven	23.299	896	31	24.226
Heumen	17.869	951	15	18.835
Lingewaard	53.588	1.948	26	55.562
Montferland	36.929	1.558	13	38.500
Mook en Middelaar	13.097	156	6	13.259
Nijmegen	109.374	7.426	44	116.844
Overbetuwe	38.961	3.670	20	42.651
Renkum	48.149	1.761	25	49.935
Rheden	52.978	2.057	70	55.105
Rozendaal	6.593	23	0	6.617
Westervoort	20.519	701	25	21.245
Wijchen	28.508	1.590	9	30.107
Zevenaar	40.905	3.140	57	44.102
Provincie Gelderland OV vangnet	53.560	-	-	53.560
TOTAAL	**843.906**	**37.301**	**660**	**881.866**

Toelichting
In de gewijzigde begroting 2019 werd rekening gehouden met € 12,2 mln bruto vervoerskosten en € 835k aan regiekosten voor het vraagafhankelijk vervoer. Na aftrek van de Wmo subsidie en verwachte klantbijdragen (inclusief Btw) resulteerde een netto bijdrage voor gemeenten en de provincie Gelderland van € 9,8 mln.

In werkelijkheid is de netto bijdrage voor het vraagafhankelijk vervoer in totaal € 9,4 mln. De bruto vervoerskosten vallen in vergelijking met de gewijzigde begroting 2019 circa € 300k (-2,5%) lager uit. Daarnaast zijn de werkelijke klantbijdragen in 2019 ruim € 150k hoger dan begroot. Hiermee wordt het verschil in de netto bijdragen 2019 verklaard.

KSG
KSG registeraccountants B.V.
Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
d.d. 12-6-2020

2.2.2 Programma Routegebonden vervoer

Wat wilden we bereiken?
1. Een kwalitatief goede uitvoering van het routegebonden vervoer met Avan door de regiecentrale en vervoerders.
   Hierbij streven wij bij de onderstaande prestatie indicatoren naar de aangegeven norm:
   a. aantal routes met vaste chauffeur(s) > 99%;
   b. aantal ritten binnen maximale reisduur per maand > 95%;
   c. aantal klachten per rit per maand < 0,2%;
   d. afhandelingstermijn klachten < 10 werkdagen.
2. Een goede sturing en (financiële) beheersing van uitvoering van het routevervoer met Avan.

Wat hebben we bereikt?
In onderstaande is aangegeven wat bereikt is betreffende de bovengenoemde prestatieindicatoren vraagafhankelijk vervoer.

Ad punt 1a: Routes met vaste chauffeur
Het is ook in 2019 nog niet gelukt om deze gegevens te monitoren. Doordat de kwantiteit van het routegebonden vervoer steeds verder toeneemt en de vervoerders aangeven dat het krijgen van chauffeurs steeds lastiger is, is het in de praktijk niet mogelijk om de gewenste norm te realiseren. In 2019 zijn ook chauffeurs vanuit het vraagafhankelijk vervoer ingezet om het routegebonden vervoer te ondersteunen.

Ad punt 1b: Ritten binnen maximale reisduur
Het percentage ritten dat binnen de maximale reisduur wordt gereden is in 2019 bepaald op 96%. Dit was in 2018 97% en in 2017 96%. Het percentage ritten ligt daarmee in 2019 nog steeds boven de gestelde norm van 95%.

Ad punt 1c: Percentage klachten
Het percentage klachten per rit per maand is in 2019 bepaald op 0,01%. Dit was in 2018 0,02% en in 2017 0,14%. Het percentage klachten ligt daarmee in 2019 nog steeds ruim onder de gestelde norm van 0,2%. De ingebruikname van "Smile" en de 100% monitoring door de vervoersorganisatie heeft ervoor gezorgd dat er beter inzicht is verkregen in de aard van de klachten, zodat snel geacteerd wordt om vergelijkbare klachten in de toekomst te voorkomen.

Ad punt 1d: Afhandelingstermijn klachten
De gemiddelde afhandelingstermijn van klachten is in 2019 8 werkdagen. Dit was in 2018 en 2017 9 werkdagen. De gemiddelde afhandelingstermijn van klachten blijft daarmee onder de streeftermijn van afhandeling, maximaal 10 werkdagen.

Wat hebben we hiervoor gedaan?
Analyseren ritten- en dienstenbakken / Management informatie
In 2018 zijn de ritten- en dienstenbakken verder doorontwikkeld om nog gemakkelijker gegevens te genereren voor de maandfacturatie, de vernieuwde managementrapportages en het kunnen uitvoeren van analyses door de regiecentrale en vervoersorganisatie. In 2019 hebben hierdoor op onderdelen analyses nog gedetailleerder plaats kunnen vinden.

Afstemming BVO en regiecentrale (DVG)
Tweewekelijks hebben er overleggen plaatsgevonden tussen de BVO en DVG om alle operationele aspecten van de samenwerking te bespreken. Hierdoor heeft een goede bewaking plaats kunnen vinden ten aanzien van het behalen van de normen zoals o.a. in bovengenoemde prestatieindicatoren zijn afgesproken.

Afstemming BVO en deelnemende gemeenten
In 2019 hebben vijf gestructureerde overleggen plaatsgevonden met de deelnemende gemeenten over afstemming over routegebonden vervoer gerelateerde zaken. Dit overleg heeft de naam 'contactambtenarenoverleg'.

KSG registeraccountants B.V.
Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
d.d. 12-6-2020

Regionale Adviesraad
In 2019 is de Regionale Adviesraad Doelgroepenvervoer zeven keer bijeengekomen. Hierbij waren de volgende leden van de vervoersorganisatie uitgenodigd:

- de directeur BVO (programmamanager Doelgroepenvervoer)
- de contractmanager BVO

De BVO was op alle bijeenkomsten vertegenwoordigd.

Communicatie
In 2018 is de hernieuwde website www.avan-vervoer.nl in gebruik genomen. De website is door een onafhankelijk bureau getoetst op toegankelijkheid en heeft daarbij de hoogst mogelijke score behaald. Op basis van ervaringen en reacties van gebruikers wordt de website continue verder geoptimaliseerd en aangepast.

Op deze site worden door de vervoersorganisatie periodiek nieuwsbrieven gepubliceerd. Daarnaast is er door gebruikers o.a. de volgende informatie te vinden: klantenservice, de kosten voor vervoer, reserverings- en klachtentelefoonnummers, reistijden, procedures, regelementen en afspraken.

Klanttevredenheidsonderzoek
In 2019 is een onafhankelijk klanttevredenheidsonderzoek uitgevoerd. Reizigers beoordeelden de kwaliteit van het vervoer van Avan met een 7,8. De kwaliteit van het vervoer werd in 2017 nog gewaardeerd met een 7,5. Het streven is om op alle onderdelen van het onderzoek minimaal een 7,6 te scoren. Enkel op klachtafhandeling wordt onvoldoende gescoord. Om de score klachtafhandeling te verbeteren wordt o.a. de te volgen procedure voor het melden van klachten beoordeeld. Het blijkt dat klachten niet altijd op de juiste manier worden aangeboden en daarmee niet in behandeling worden genomen.

Wat heeft het gekost?

Programma 2: Routegebonden vervoer *> bedragen excl. Btw*	**Vervoer (bruto)**	**Begeleiding**	**Vervoer (netto)**
Arnhem	2.683.372	104.194	2.787.565
Berg en Dal	487.779	-	487.779
Beuningen	8.394	-	8.394
Doesburg	320.278	-	320.278
Druten	221.121	-	221.121
Duiven	424.704	7.370	432.074
Heumen	166.379	-	166.379
Lingewaard	179.876	-	179.876
Montferland	-	-	-
Mook en Middelaar	71.661	-	71.661
Nijmegen	15.415	-	15.415
Overbetuwe	172.154	-	172.154
Renkum	191.932	-	191.932
Rheden	919.022	-	919.022
Rozendaal	1.153	-	1.153
Westervoort	370.827	10.648	381.475
Wijchen	-	-	-
Zevenaar	1.004.448	6.759	1.011.207
TOTAAL	**7.238.515**	**128.971**	**7.367.486**

KSG registeraccountants B.V.
Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
d.d. 12-6-2020

Programma 2: Routegebonden vervoer *> bedragen excl. Btw*	Regie	Kennismaking (overig)	Vervoer (netto)
Arnhem	39.283	5.335	44.617
Berg en Dal	7.345	948	8.293
Beuningen	2.023	-	2.023
Doesburg	5.849	651	6.501
Druten	4.290	414	4.704
Duiven	8.138	925	9.063
Heumen	4.413	421	4.834
Lingewaard	4.875	-	4.875
Montferland	-	-	-
Mook en Middelaar	3.026	157	3.183
Nijmegen	2.507	-	2.507
Overbetuwe	4.721	-	4.721
Renkum	5.421	-	5.421
Rheden	14.877	1.666	16.542
Rozendaal	1.396	-	1.396
Westervoort	6.767	660	7.427
Wijchen	-	-	-
Zevenaar	11.785	1.459	13.244
TOTAAL	**126.715**	**12.635**	**139.350**

Toelichting
In de gewijzigde begroting 2019 werd rekening gehouden met € 7,3 mln bruto vervoerskosten en € 125k aan regiekosten voor het routegebonden vervoer. Beide bedragen zijn exclusief Btw. In de gewijzigde begroting 2019 is geen rekening gehouden met een bijdrage voor begeleidingskosten waardoor de totaal verwachte bijdrage van gemeenten circa € 7,4 mln bedraagt.

In werkelijkheid is de netto bijdrage voor het routegebonden vervoer in totaal € 7,5 mln. De hogere bijdrage is volledig toe te schrijven aan de niet begrote begeleidingskosten. De bruto vervoerskosten en regiekosten wijken in werkelijkheid nauwelijks af van de gewijzigde begroting 2019.

2.2.3 Programma Bedrijfsvoeringsorganisatie (BVO)

Wat hebben we bereikt?
Sturing en (financiële) beheersing van uitvoering van het vervoer met Avan.
Per 1 januari 2019 wordt de volledige financiële administratie van de BVO DRAN gevoerd in het financiële pakket Unit4. Hierdoor wordt er vanaf 2019 een Btw-administratie gevoerd waarop de kwartaalaangiften omzetbelasting worden gebaseerd. Vanaf het eerste kwartaal 2019 zijn aangiften omzetbelasting ingediend en telkens beschikt door de belastingdienst.

Vanaf het eerste kwartaal van 2019 zijn er financiële managementrapportages aan het bestuur verstrekt. In deze rapportage wordt de voortgang van de bestedingen per vervoerssoort en per gemeente inzichtelijk gemaakt.

In 2019 heeft verder definitieve afrekening plaatsgevonden met vervoerders en gemeenten over de jaren 2016, 2017 en 2018. Hierbij is door de BVO DRAN geconstateerd dat er suppleties omzetbelasting ingediend konden worden voor de jaren 2016, 2017 en 2018. Dit levert per saldo een terug te ontvangen bedrag van circa € 545k op voor de deelnemende gemeenten. Deze vordering op de belastingdienst is in de balans per 31-12-2019 verwerkt.

Een doorlopend proces blijft de gezamenlijke zoektocht van de BVO DRAN en gemeenten om de kosten van het vervoer zo veel mogelijk te beperken door het doorvoeren van optimalisaties en invoeren van beheersmaatregelen.

KSG registeraccountants B.V.
Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
d.d. 12-6-2020

Ondersteunen en faciliteren van het bestuur in haar taakuitvoering.
Om te komen tot gedegen besluitvorming worden alle onderwerpen die door de BVO DRAN zijn geagendeerd voorbesproken in het voorbereidend ambtelijk overleg (VAO). Op de momenten dat specifieke detail toelichting noodzakelijk werden geacht, zijn er door de BVO naast dit VAO nog extra (financiële) bijeenkomsten georganiseerd. De BVO is in de bestuurlijke overleggen aangesloten en geeft toelichting op de door hen geagendeerde onderwerpen. De BVO zorgt voor de verslaglegging van de bestuurlijk overleggen.

Wat hebben we er voor gedaan?
Operationele afstemming BVO en regiecentrale (DVG)
Tweewekelijks hebben er overleggen (OMT's) plaatsgevonden tussen de BVO en DVG om alle operationele aspecten van de samenwerking te bespreken. Hierdoor heeft een goede bewaking plaats kunnen vinden ten aanzien van het behalen van de normen.

Klanttevredenheidsonderzoek
In 2019 is een onafhankelijk klanttevredenheidsonderzoek uitgevoerd. Reizigers beoordeelden de kwaliteit van het vervoer van Avan met een 7,8. De kwaliteit van het vervoer werd in 2017 nog gewaardeerd met een 7,5. Het streven is om op alle onderdelen van het onderzoek minimaal een 7,6 te scoren. Enkel op klachtafhandeling wordt onvoldoende gescoord. Om de score klachtafhandeling te verbeteren wordt o.a. de te volgen procedure voor het melden van klachten beoordeeld. Het blijkt dat klachten niet altijd op de juiste manier worden aangeboden en daarmee niet in behandeling worden genomen.

Aanbesteding vervoer en regie
Vanaf 1 augustus 2020 moeten er nieuwe contracten worden gesloten voor vervoer en regie. In 2019 heeft de BVO de wijze van aanbesteden bepaald en voorbereid. Hiervoor heeft marktconsultatie plaatsgevonden en zijn expertsmeetings duurzaamheid georganiseerd. Op basis van alle bevindingen zijn de aanbestedingsdocumenten opgesteld, resulterend in voorlopige gunningen in december 2019.

Regionale afstemming
Om te komen tot meer grip op de gemeenschappelijke regelingen, heeft de griffierskring Rijk van Nijmegen een periodiek overleg geïnitieerd tussen de griffiers van de gemeenten uit deze regio en alle gemeenschappelijke regelingen waaraan deze gemeenten deelnemen. De BVO is sinds 2019 deelnemer van deze overleggen. Daarnaast neemt de BVO deel aan vergelijkbare provinciale bijeenkomsten.

KSG registeraccountants B.V.
Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
d.d. 12-6-2020

Wat heeft het gekost?

Overzichten: Overhead *> bedragen excl. Btw*	BVO (bruto)
Arnhem	102.657
Berg en Dal	26.951
Beuningen	21.056
Doesburg	12.197
Druten	16.686
Duiven	21.147
Heumen	15.387
Lingewaard	34.173
Montferland	27.331
Mook en Middelaar	9.924
Nijmegen	114.241
Overbetuwe	34.841
Renkum	24.843
Rheden	32.823
Rozendaal	5.000
Westervoort	14.524
Wijchen	30.912
Zevenaar	32.386
Provincie Gelderland	253.624
TOTAAL	**830.701**

2.2.4 Programma Bestedingsplan

Op basis van de samenwerkingsovereenkomst Basismobiliteit 2017-2019 wordt jaarlijks door de provincie Gelderland aan de vervoersorganisatie een bedrag beschikbaar gesteld voor de uitvoering van het OV-vangnet vervoer.

In de samenwerkingsovereenkomst is afgesproken dat voor overgebleven gelden die bestemd waren voor het OV-vangnet vervoer in 2018, in 2019 door het bestuur van de vervoersorganisatie bestedingsplannen ingediend kunnen worden bij de provincie Gelderland. Voorwaarde is dat een bestedingsplan een project is voor innovatieve vormen van vervoer. Voor 2019 was er hierdoor € 134.899 beschikbaar voor bestedingsplannen.

In 2019 zijn twee bestedingsplannen goedgekeurd en restgelden beschikbaar gesteld. Voor het bestedingsplan "Inzet dorpsauto's in de gemeente Heumen" is € 28.382 subsidie toegekend. Voor het uitvoeren een marktonderzoek heeft de BVO DRAN € 44.146 subsidie toegekend gekregen. In 2018 zijn aan de gemeente Wijchen ("Op stap") en de gemeente Zevenaar ("Vrijwilligersinitiatief") ook bedragen beschikbaar gesteld.

In 2019 hebben nog geen uitgaven voor het marktonderzoek plaatsgevonden. Voor de overige bestedingsplannen zijn de gemeenten primair verantwoordelijk. De BVO is de aanvragende partij en enkel doorgeefluik als het de uitkeringen vanuit de provincie betreft. Hierdoor zijn zijn er geen lasten en baten in de exploitatie 2019 van de BVO DRAN verantwoord.

KSG registeraccountants B.V.
Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
d.d. 12-6-2020

2.3 Paragrafen

2.3.1 Inleiding

In de paragrafen wordt ingegaan op het beleid met betrekking tot de beheersmatige aspecten van de organisatie. In het besluit Begroting en Verantwoording (art. 26 BBV) staat aangegeven dat in het jaarverslag ten minste de volgende paragrafen opgenomen moeten zijn, tenzij het desbetreffende aspect niet aan de orde is:

- Lokale heffingen
- Weerstandsvermogen en risicobeheersing
- Onderhoud kapitaalgoederen
- Financiering
- Bedrijfsvoering
- Verbonden partijen
- Grondbeleid

De paragrafen “Lokale heffingen”, "Onderhoud kapitaalgoederen", “Verbonden partijen” en “Grondbeleid” zijn niet op de BVO DRAN van toepassing. De overige paragrafen staan hieronder toegelicht.

2.3.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het weerstandsvermogen geeft aan in welke mate de vervoersorganisatie in staat is tegenvallers op te vangen. Bij het opstellen van de begroting en de jaarrekening dienen de voorzienbare en kwantificeerbare risico’s zo goed mogelijk in beeld te worden gebracht.

In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing dient ten minste te worden opgenomen:
- inventarisatie van de weerstandscapaciteit
- inventarisatie van de risico’s
- het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico’s

2.3.2.1 Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden om niet begrote kosten, die onverwachts en substantieel zijn, op te kunnen vangen. Tot de aanwezige weerstandscapaciteit van de vervoersorganisatie kunnen slechts twee posten worden gerekend:
- Reserves
- Post onvoorzien

Ten aanzien van alle bestedingen door de BVO DRAN is de 'open einde' systematiek van toepassing waarbij bij een tekort de deelnemers bij moeten betalen en bij een overschot geld terug krijgen. Het risico hiervoor ligt dus bij de deelnemende gemeenten. De verantwoordelijkheid voor het vormen van een additionele post onvoorzien ligt daardoor bij de deelnemers. Omdat jaarlijks het resultaat wordt verrekend met de deelnemers, wordt er ook geen reserve opgebouwd.

2.3.2.2 Risico's

In januari 2020 is het probleem van het COVID-19 (Corona) virus pas echt bekend geworden en in de maanden daarna is de impact geleidelijk duidelijk geworden. De in maart 2020 in Nederland genomen maatregelen zijn ongekend. De gevolgen voor Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem-Nijmegen (BVO DRAN) zijn nog niet of zeer moeilijk in te schatten. We bewaken onze risico's en die van onze ketenpartners voortdurend. De vervoersorganisatie loopt geen risico voor de continuïteit, aangezien de aard van onze activiteiten toezien op vastliggende afspraken met gemeenten en Provincie Gelderland voor minimaal langer dan 1 jaar. We nemen zo nodig maatregelen om onze taken gedurende deze crisis zo goed mogelijk te laten uitvoeren.

De inrichting van het vervoer is gebaseerd op een ‘open einde’ systematiek. Dit betekent dat de kosten oplopen wanneer een deelnemer meer of aangepast gebruik inbrengt of dat er in een periode meer ritten hebben plaatsgevonden dan begroot. Dit brengt een financieel risico met zich mee voor betreffende deelnemer. Zodoende moet er periodiek inzicht zijn in het volume van het aantal ritten en de hieruit volgende kosten en hier tijdig over worden gecommuniceerd met de deelnemers. Hiervoor worden door de vervoersorganisatie periodiek managementrapportages verstrekt.

KSG registeraccountants B.V.
Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
d.d. 12-6-2020

De gemeenten streven naar het versterken van de eigen kracht van de reiziger en een toename van het gebruik van algemene voorzieningen in combinatie met een afname van het doelgroepenvervoer. Bijvoorbeeld het gebruik van openbaar vervoer en vrijwilligers. Daarnaast sturen de regiecentrale of vervoerders bij het plannen op efficiency. Bijvoorbeeld het afstemmen van verschillende vervoersvormen en slim koppelen van verschillende vervoersstromen binnen de planning.

Door invoering van beheersmaatregelen bestaat tijdens de exploitatieperiode de mogelijkheid dat schommelingen in het vervoervolume en/of veranderingen in de wijze van planning leiden tot structurele veranderingen in het aantal inzeturen van vervoerders. De regiecentrale monitort maandelijks de langere termijn ontwikkelingen in het vervoervolume. Indien zich hierin veranderingen voordoen die leiden tot structurele vermindering of vermeerdering van het aantal inzeturen treedt zij tijdig in overleg met de gecontracteerde vervoerders. Bij structurele afschaling van inzeturen kan de vervoerder een claim indienen. Op dit moment is het niet mogelijk aan dit risico een concreet bedrag te koppelen.

Claim Munckhof 3 uurs regeling
Als enige vervoerder verzet Munckhof zich tegen de aanvullende afspraken betreffende de 3 uurs regeling. Deze lagere vergoeding wordt wel toegepast. Het risico is dat na een eventueel juridisch proces Munckhof in het gelijk wordt gesteld en alsnog de kosten dienen te worden vergoed. Vanaf augustus 2018 worden de door Munckhof ingediende facturen door de BVO betwist en niet in behandeling genomen. Tot en met 31 december 2019 is door Munckhof een totaalbedrag van € 62.132 geclaimd.

2.3.3 Financiering

Het financieringsvraagstuk van de vervoersorganisatie is van een beperkte omvang. Dit heeft vooral te maken met het feit dat de meeste bedrijfsvoeringsonderdelen worden afgenomen van de gemeente Arnhem en het grootste deel van de bestedingen bestaat uit personeelslasten of daaraan gerelateerde kosten. De financieringsrisico's zijn om die reden slechts beperkt.

Renterisicobeheer
Algemene uitgangspunten met betrekking tot het renterisicobeheer zijn:
- geen overschrijding van de renterisiconorm conform de Wet Fido;
- nieuwe leningen/uitzettingen worden afgestemd op de bestaande financiële positie en de liquiditeitsplanning;
- de rentetypische looptijd en het renteniveau van de betreffende lening/uitzetting wordt zo veel mogelijk afgestemd op de actuele rentestand en de rentevisie.

Kasgeldlimiet
Met de kasgeldlimiet is in de wet Fido een norm gesteld voor het maximum bedrag waarop de organisatie haar financiële bedrijfsvoering met kortlopende middelen (looptijd < 1 jaar) mag financieren. Deze norm bedraagt in 2019 8,5% van het begrotingstotaal aan lasten voor bestemming, in de gewijzigde begroting van 2019 is dit een bedrag van € 22.208.241. De kasgeldlimiet bedraagt dan € 1.887.700. Deze is in 2019 niet overschreden. De liquide middelen betreffen rekening-courant tegoeden.

Renterisiconorm
Het renterisico op de lange financiering wordt wettelijk begrensd door de renterisiconorm. Als lange financiering wordt volgens de Wet Fido aangemerkt: alle financieringsvormen met een rentetypische looptijd groter dan één jaar. Het renterisico wordt gedefinieerd als het minimum van de netto nieuw aangetrokken schuld en de betaalde aflossingen, vermeerderd met het saldo van de contractuele renteherzieningen op de opgenomen en uitgezette geldleningen.

Het renterisico op de lange termijn wordt beperkt tot de in de wet genoemde 20% van de restant hoofdsom van de rentetypische langlopende leningen. Achterliggende reden voor het gebruik van de renterisiconorm is de spreiding van het renterisico over de jaren. De BVO DRAN heeft geen financieringsvorm met een rentetypische looptijd groter dan één jaar.

Relatiebeheer
Het betalingsverkeer is belegd de Bank Nederlandse Gemeenten.

KSG registeraccountants B.V.
Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
d.d. 12-6-2020

2.3.4 Bedrijfsvoering

Waar staat de Vervoersorganisatie Regio Arnhem Nijmegen voor?
De vervoersorganisatie is ingesteld ter gemeenschappelijke behartiging van de belangen van de deelnemers met betrekking tot het tot stand brengen, ontwikkelen en in stand houden van een kwalitatief hoogwaardig, herkenbaar, efficiënt en eenvoudig te gebruiken doelgroepenvervoer. Hierbij wordt rekening gehouden met de mogelijkheden van reizigers en hun sociale netwerk en wordt erop toegezien dat het aanvullend vervoer ook in het buitengebied en de kleine kernen voldoende gewaarborgd is en dat het vervoer een optimale aansluiting heeft op het openbaar-vervoer-netwerk.

Doelen en taken
De vervoersorganisatie heeft tot doel de gezamenlijke sturing en (financiële) beheersing van uitvoeringstaken en uitvoering van ondersteunende processen op het gebied van doelgroepenvervoer en aanvullend vervoer voor de deelnemers. De sturing en (financiële) beheersing van uitvoeringstaken en uitvoering van ondersteunende processen op het gebied van doelgroepenvervoer en aanvullend vervoer worden overgedragen aan de vervoersorganisatie.

Samenwerkingsovereenkomst provincie Gelderland
Voor het uitvoeren van de taak aanvullend vervoer is de vervoersorganisatie (BVO DRAN) een samenwerkingsovereenkomst aangegaan met de provincie Gelderland. In deze overeenkomst komen de provincie Gelderland en de vervoersorganisatie overeen dat de vervoersorganisatie de taak van het aanvullend vervoer (basismobiliteit) uitvoert voor de provincie Gelderland.

Regiemodel
Het vervoer is in 2019 ingericht volgens het "regiemodel". In een regiemodel worden de regie en het vervoer gescheiden in de markt gezet. De vergoeding voor de regiecentrale is een vaste vergoeding per maand en vervoerders krijgen een maandelijkse vergoeding voor de gereden kilometers en de tijd dat zij een auto met chauffeur beschikbaar stellen. De verdeling van kosten over de deelnemende gemeenten en de provincie heeft plaatsgevonden op basis van de door het bestuur vastgestelde verdeelsleutels.

2.3.4.1 Dienstverleningsovereenkomsten

Voor 2019 zijn met De Connectie en de gemeente Arnhem dienstverleningsovereenkomsten (DVO) gesloten. De Connectie levert ingerichte werkplekken, financiële applicaties, verwerking financiële mutaties, archivering en salarisverwerking. Als bijlage bij de DVO met De Connectie is ook een verwerkersovereenkomst opgenomen. De DVO met de gemeente Arnhem betreft afspraken over inzet van specialistische expertise.

2.3.4.2 Rapporteren

Aan de deelnemers wordt per programma gerapporteerd. Het is een overzicht van de geleverde prestaties. De rapportages (inclusief financiën) worden minimaal halfjaarlijks opgesteld.

2.3.4.3 ICT

De BVO DRAN heeft in 2019 gebruik gemaakt van de ICT omgeving (hardware en software) van de gemeente Arnhem. Beheertaken worden door De Connectie uitgevoerd.

KSG
KSG registeraccountants B.V.
Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
d.d. 12-6-2020

3 Jaarrekening

3.1 Overzicht baten en lasten 2019

Overzicht baten en lasten *> bedragen excl. Btw*	Gewijzigde begroting 2019	Realisatie 2019	Realisatie 2018
Programma Bedrijfsvoeringsorganisatie (BVO)			
Lasten	887.020	830.701	1.062.797
Baten	887.020	830.701	1.062.797
Saldo van baten en lasten	**0**	**0**	**0**

3.2 Toelichting op overzicht baten en lasten 2019

In 2019 zijn de bestedingen binnen de begroting gebleven. Voor verdere toelichting zie paragraaf 3.4.

3.3 Specificatie programma BVO

Overzichten: Overhead *> bedragen excl. Btw*	Gewijzigde begroting 2019	Realisatie 2019	Resultaat 2019
Lasten			
Personeelskosten	477.862	506.330	-28.468
Ondersteunende taken	48.805	31.931	16.874
Huisvesting	34.000	22.821	11.179
Accountant en fiscaal advies	20.000	31.714	-11.714
Kantoorkosten, ICT	54.000	42.083	11.917
Consumenten, klachten	46.000	56.370	-10.370
Onvoorzien	3.333	-1.998	5.331
Subtotaal	**684.000**	**689.251**	**-5.251**
Aanbesteding	203.020	141.450	61.570
TOTAAL	**887.020**	**830.701**	**56.319**

Overzichten: Overhead *> bedragen excl. Btw*	Gewijzigde begroting 2019	Realisatie 2019	Resultaat 2019
Baten			
Bijdrage gemeenten	633.396	577.077	56.319
Beheerbijdrage provincie	253.624	253.624	-
TOTAAL	**887.020**	**830.701**	**56.319**

3.4 Toelichting specificatie programma BVO

De werkelijke bestedingen in 2019 zijn binnen het beschikbare budget gebleven. De begroting voor de BVO lasten is op te splitsen in een deel structurele bedrijfsvoeringslasten (€ 684.000) en een incidenteel deel ten behoeve van de kosten die gepaard gaan met de aanbestedingstrajecten voor het vervoer en callcenter.

De structurele lasten zijn per saldo nagenoeg binnen budget gerealiseerd. De hogere realisatie van personeelkosten is het gevolg van de externe inhuur van een controller in het eerste half jaar van 2019. Daar tegenover staan enkele onderschrijdingen op andere posten.

KSG registeraccountants B.V.
Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
d.d. 12-6-2020

De onderschrijding op het budget aanbesteding wordt veroorzaakt door de verschuiving van werkzaamheden naar 2020. Gedurende 2019 is enige vertraging in de planning opgelopen, waardoor bijvoorbeeld advocaatkosten naar aanleiding van de voorlopige gunningen niet meer in dit boekjaar plaatsvinden. Door deze constatering is in de gewijzigde begroting 2020 € 61.500 aan het budget aanbesteding toegevoegd.

3.5 Balans per 31-12-2019

Balans per 31-12-2019

ACTIVA		31-12-2019	31-12-2018
Vaste activa		0	0
Totaal vaste activa		**0**	**0**
Vlottende activa			
Vorderingen met een looptijd < 1 jaar			
Debiteuren openbare lichamen	(1)	1.890.945	1.209.517
Debiteuren overig		1.953	0
		1.892.898	1.209.517
Liquide middelen			
Rekening-courant BNG		5.617.612	4.051.576
Overlopende activa			
Nog te ontvangen bedragen			
Wmo subsidie provincie	(2)	427.512	597.108
OV-vangnet provincie	(3)	74.659	811.413
Bijdrage gemeenten 2016		0	680.982
Bijdrage gemeenten 2018		0	698.991
Overige kosten		3.117	50.805
Nog te verdelen bedragen			
Vervoerskosten 2016		0	45.431
Vervoerskosten 2017 (pijnpunten)		0	297.146
Overige vervoerskosten 2017		0	147.405
Overige vervoerskosten		9.141	180.759
Overige bedragen			
Vooruitbetaalde bedragen		0	10.334
Omzetbelasting suppletie 2016-2018	(4)	544.397	14.168
Omzetbelasting 2019	(5)	99.801	0
		1.158.627	3.534.542
Totaal vlottende activa		**8.669.137**	**8.795.635**
TOTAAL ACTIVA		**8.669.137**	**8.795.635**

PASSIVA		31-12-2019	31-12-2018
Vaste passiva		0	0
Totaal vaste passiva		**0**	**0**
Vlottende passiva			
Schulden met een looptijd < 1 jaar			
Crediteuren	(6)	166.830	669.108
Overlopende passiva			
Nog te betalen bedragen			
Wmo subsidie provincie 2016		0	38.772
OV-vangnet provincie		0	540.124
Bijdrage gemeenten 2017		0	511.466
Bijdrage gemeenten 2019	(7)	155.854	0
Vervoerskosten	(8)	1.469.459	926.195
Overige kosten	(9)	29.767	67.742
Nog te verdelen bedragen			
Omzetbelasting suppletie 2016-2018	(10)	544.397	0
Omzetbelasting 2018	(11)	170.861	0
Afrekening vervoerders 2018		0	47.444
Overige bedragen			
Vooruitgefactureerde bijdrage gemeenten	(12)	4.335.301	4.284.734
Vooruitontvangen Wmo subsidie provincie	(13)	1.761.351	1.710.050
Vooruitontvangen subsidie Marktonderzoek	(14)	35.317	0
		8.502.307	8.126.527
Totaal vlottende passiva		**8.669.137**	**8.795.635**
TOTAAL PASSIVA		**8.669.137**	**8.795.635**

KSG registeraccountants B.V.
Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
d.d. 12-6-2020

3.6 Toelichting op de balans en grondslagen

3.6.1 Toelichting op balans

Debiteuren openbare lichamen	(1)	1.890.945
Berg en Dal Q1-2020		278.293
Beuningen Q1-2020		92.427
Doesburg Q1-2020		111.233
Heumen Q1-2020		110.693
Montferland Q1-2020		153.181
Renkum Q1-2020		161.973
Rheden Q1-2020		427.008
Wijchen Q1-2020		117.029
Zevenaar Q1-2020		439.108
		1.890.945
Wmo subsidie provincie	(2)	427.512
Subsidiebeschikking 2019		2.137.562
Ontvangen 80% voorschot		-1.710.050
		427.512
OV-vangnet provincie	(3)	74.659
Afrekening kosten OV-vangnet o.b.v. samenwerkingsovereenkomst		
Basismobiliteit 2017-2019		480.662
Gefactureerd januari t/m oktober 2019		-406.003
		74.659
Omzetbelasting suppletie 2016-2018	(4)	544.397
Suppletie omzetbelasting 2016		-8.817
Suppletie omzetbelasting 2017		449.739
Suppletie omzetbelasting 2018		103.475
		544.397
Omzetbelasting 2019	(5)	99.801
Aangifte omzetbelasting Q4-2019		99.801
		99.801
Crediteuren	(6)	166.830
Specificatie op factuurniveau		

KSG registeraccountants B.V.
Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
d.d. 12-6-2020

Bijdrage gemeenten 2019	(7)	155.854
Arnhem		-97.973
Berg en Dal		101.664
Beuningen		19.879
Doesburg		7.890
Druten		51.000
Duiven		39.335
Heumen		66.653
Lingewaard		-65.759
Montferland		34.948
Mook en Middelaar		26.905
Nijmegen		-72.329
Overbetuwe		-39.445
Renkum		18.939
Rheden		896
Rozendaal		5.483
Westervoort		12.761
Wijchen		280
Zevenaar		44.728
		155.854

Per saldo moet er een bedrag worden terugbetaald aan de gemeenten. Gemeenten met een negatief saldo moeten echter nog bijbetalen.

Nog te betalen vervoerskosten	(8)	1.469.459
Buiting vervoer december 2019		30.061
Citax vervoer december 2019		279.966
De Beijer vervoer december 2019		91.260
Linsen vervoer december 2019		131.808
Munckhof vervoer december 2019		688.865
Munckhof begeleiding december 2019		9.643
PMW vervoer december 2019		32.965
Van Dijk vervoer december 2019		118.784
Van Driel vervoer december 2019		76.965
Nog te verdelen rolstoeltoeslag 2018-2019		9.141
		1.469.459

Nog te betalen overige kosten	(9)	29.767
Kosten kennismaking 2019		12.549
Accountantskosten 2019		5.000
Afdrachten sociale lasten december 2019		6.168
Overige facturen met kosten 2019		6.050
		29.767

KSG
KSG registeraccountants B.V.
Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
d.d. 12-6-2020

Nog te verdelen suppletie omzetbelasting	(10)	544.397
Suppletie omzetbelasting 2016		-8.817
Suppletie omzetbelasting 2017		449.739
Suppletie omzetbelasting 2018		103.475
		544.397
Nog te verdelen omzetbelasting 2018	(11)	170.861
Vooruitgefactureerd voorschot Q1-2019		285.495
Bijdragen gemeenten 2016-2018		-156.985
Nog te betalen vervoerskosten december 2018		63.842
Aangifte omzetbelasting 2017-2018		-22.430
Overige facturen met kosten 2018		938
		170.861

Op de balans per 31 december 2018 stonden meerdere bedragen inclusief Btw verantwoord. Doordat deze Btw in de aangiften 2019 of suppleties zijn opgenomen, kunnen betreffende bedragen vrijvallen en met de gemeenten verrekend worden.

Vooruitgefactureerde bijdrage gemeenten	(12)	4.335.301

De deelnemende gemeenten hebben op 2 december 2019 voorschotfacturen ontvangen voor het eerste kwartaal van 2020 ontvangen.

Vooruitontvangen Wmo subsidie provincie	(13)	1.761.351

Op 18 december 2019 is het voorschot van 80% van het subsidiebedrag 2020 door de BVO DRAN ontvangen.

Vooruitontvangen subsidie Marktonderzoek	(14)	35.317

Op 23 oktober 2019 is het voorschot van 80% van het subsidiebedrag door de BVO DRAN ontvangen. Besteding vindt in 2020 plaats.

Het verloop van de vooruit ontvangen bedragen kan als volgt worden gespecificeerd:

	Beginstand 1-1-2019	Ontvangen voorschot subsidie	Besteding	Eindstand 31-12-2019 subsidie
Provincie Gelderland	€ 1.710.050	€ 1.796.668	€ 1.710.050	€ 1.796.668

KSG registeraccountants B.V.
Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
d.d. 12-6-2020

3.6.2 Grondslagen algemeen

De jaarrekening is opgemaakt met inachtneming van de voorschriften van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

3.6.3 Liquide middelen

Deze worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

3.6.4 Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen worden, evenals de overlopende activa, gewaardeerd tegen de nominale waarde onder aftrek van voorzieningen wegens oninbaarheid.

3.6.5 Eigen vermogen

Onder het eigen vermogen zijn opgenomen algemene- en bestemmingsreserves alsmede het saldo van de rekening van baten en lasten.

3.6.6 Voorzieningen

Onder de voorzieningen zijn opgenomen op het moment van opstellen van de jaarrekening voorzienbare verplichtingen, verliezen en/of risico's, voor zover de omvang hiervan redelijkerwijs is in te schatten. Voorts de kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt en die strekt tot gelijkmatige verdeling van de lasten over een aantal begrotingsjaren (kostenegalisatie). Tot slot worden tot de voorzieningen gerekend de van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden.

De voorzieningen zijn bepaald naar beste inschatting.

3.6.7 Kortlopende schulden en overlopende passiva

Deze worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

3.7 Gebeurtenissen na balansdatum

Het COVID-19 (Corona) virus heeft geen financiële gevolgen voor de jaarrekening 2019, maar naar alle waarschijnlijkheid wel een effect op de omvang van de bestedingen in 2020 en mogelijk voor de jaren erna. Hoe groot de financiële impact zal zijn is nu onmogelijk te bepalen. We bewaken onze risico's en die van onze ketenpartners voortdurend. De vervoersorganisatie loopt geen risico voor de continuïteit, aangezien de aard van onze activiteiten toezien op vastliggende afspraken met gemeenten en Provincie Gelderland voor minimaal langer dan 1 jaar. We nemen zo nodig maatregelen om onze taken gedurende deze crisis zo goed mogelijk te laten uitvoeren.

KSG registeraccountants B.V.
Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
d.d. 12-6-2020

3.8 Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector

WNT-verantwoording 2019 BVO DRAN
Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Voor 2019 is het algemene bezoldigingsmaximum vastgesteld op € 194.000. Dit geldt naar rato van de duur en/of omvang van het dienstverband in betreffend boekjaar.

3.8.1 Bezoldiging topfunctionarissen

1a. Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking

Gegevens 2019	
bedragen x € 1	**M. van den Beucken**
Functiegegevens	DIRECTEUR
Aanvang en einde functievervulling in 2019	01/01 - 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0
Dienstbetrekking?	ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 80.706
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 13.208
Subtotaal	*€ 93.914*
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 194.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.
Bezoldiging	€ 93.914
Gegevens 2018	
bedragen x € 1	**M. van den Beucken**
Functiegegevens	DIRECTEUR
Aanvang en einde functievervulling in 2018	01/04 - 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0
Dienstbetrekking?	ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 57.138
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 9.015
Subtotaal	*€ 66.153*

KSG registeraccountants B.V.
Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
d.d. 12-6-2020

Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 141.750
Bezoldiging	€ 66.153

1c. Toezichthoudende topfunctionarissen:

Gegevens 2019 **bedragen x € 1**	**R. Engels**	**R. van der Zee**	**S. Fleuren**
Functiegegevens	Voorzitter	Lid	Lid
Aanvang en einde functievervulling in 2019	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12
Bezoldiging			
Bezoldiging	€ 0	€ 0	€ 0
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 29.100	€ 19.400	€ 19.400
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Bezoldiging	€ 0	€ 0	€ 0
Gegevens 2018			
bedragen x € 1	**R. Engels**	**R. van der Zee**	**S. Fleuren**
Functiegegevens	Voorzitter	Lid	Lid
Aanvang en einde functievervulling in 2018	28/06 - 31/12	28/06 - 31/12	28/06 - 31/12
Bezoldiging			
Bezoldiging	€ 0	€ 0	€ 0
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 14.175	€ 9.550	€ 9.550

Gegevens 2019 **bedragen x € 1**	**H. Plaizier**	**P. Bollen**	**A. Springveld**
Functiegegevens	Lid	Lid	Lid
Aanvang en einde functievervulling in 2019	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12
Bezoldiging			
Bezoldiging	€ 0	€ 0	€ 0
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 19.400	€ 19.400	€ 19.400
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Bezoldiging	€ 0	€ 0	€ 0

KSG registeraccountants B.V.
Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
d.d. 12-6-2020

Gegevens 2018			
bedragen x € 1	**H. Plaizier**	**P. Bollen**	**A. Springveld**
Functiegegevens	Lid	Lid	Lid
Aanvang en einde functievervulling in 2018	28/06 - 31/12	01/01 - 31/12	28/06 - 31/12
Bezoldiging			
Bezoldiging	€ 0	€ 0	€ 0
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 9.550	€ 19.100	€ 9.550

Gegevens 2019			
bedragen x € 1	**I. Knuiman**	**R. Waas**	**A. Slob**
Functiegegevens	Lid	Lid	Lid
Aanvang en einde functievervulling in 2019	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12
Bezoldiging			
Bezoldiging	€ 0	€ 0	€ 0
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 19.400	€ 19.400	€ 19.400
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Bezoldiging	€ 0	€ 0	€ 0
Gegevens 2018			
bedragen x € 1	**I. Knuiman**	**R. Waas**	**A. Slob**
Functiegegevens	Lid	Lid	Lid
Aanvang en einde functievervulling in 2018	01/01 - 31/12	28/06 - 31/12	28/06 - 31/12
Bezoldiging			
Bezoldiging	€ 0	€ 0	€ 0
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 19.100	€ 9.550	€ 9.550

Gegevens 2019			
bedragen x € 1	**O. van Leeuwen**	**S. Doorenbos**	**H. Tiemens**
Functiegegevens	Lid	Lid	Lid
Aanvang en einde functievervulling in 2019	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12
Bezoldiging			
Bezoldiging	€ 0	€ 0	€ 0

KSG registeraccountants B.V.
Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
d.d. 12-6-2020

Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 19.400	€ 19.400	€ 19.400
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Bezoldiging	€ 0	€ 0	€ 0
Gegevens 2018			
bedragen x € 1	**O. van Leeuwen**	**S. Doorenbos**	**H. Tiemens**
Functiegegevens	Lid	Lid	Lid
Aanvang en einde functievervulling in 2018	28/06 - 31/12	28/06 - 31/12	01/01 - 31/12
Bezoldiging			
Bezoldiging	€ 0	€ 0	€ 0
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 9.550	€ 9.550	€ 19.100

Gegevens 2019			
bedragen x € 1	**L. Rolink**	**D. Klomberg**	**A. Logemann**
Functiegegevens	Lid	Lid	Lid
Aanvang en einde functievervulling in 2019	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12
Bezoldiging			
Bezoldiging	€ 0	€ 0	€ 0
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 19.400	€ 19.400	€ 19.400
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Bezoldiging	€ 0	€ 0	€ 0
Gegevens 2018			
bedragen x € 1	**L. Rolink**	**D. Klomberg**	**A. Logemann**
Functiegegevens	Lid	Lid	Lid
Aanvang en einde functievervulling in 2018	28/06 - 31/12	28/06 - 31/12	28/06 - 31/12
Bezoldiging			
Bezoldiging	€ 0	€ 0	€ 0
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 9.550	€ 9.550	€ 9.550

Gegevens 2019			
bedragen x € 1	**T. Kampschreur**	**P. Loermans**	**C. Koers**
Functiegegevens	Lid	Lid	Lid

KSG registeraccountants B.V.
Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
d.d. 12-6-2020

Aanvang en einde functievervulling in 2019	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12
Bezoldiging			
Bezoldiging	€ 0	€ 0	€ 0
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 19.400	€ 19.400	€ 19.400
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Bezoldiging	€ 0	€ 0	€ 0
Gegevens 2018			
bedragen x € 1	**T. Kampschreur**	**P. Loermans**	**C. Koers**
Functiegegevens	Lid	Lid	Lid
Aanvang en einde functievervulling in 2018	28/06 - 31/12	01/01 - 31/12	28/06 - 31/12
Bezoldiging			
Bezoldiging	€ 0	€ 0	€ 0
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 9.550	€ 19.100	€ 9.550

KSG registeraccountants B.V.
Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
d.d. 12-6-2020

3.8.2 Uitkeringen wegens beëindiging dienstverband aan topfunctionarissen met of zonder dienstbetrekking

Niet van toepassing.

3.8.3 Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2019 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

3.9 Overige financiële bijlagen

De volgende financiële bijlagen zijn opgenomen:

- totaaloverzicht vervoerskosten
- totaaloverzicht regiekosten
- afrekening 2019 deelnemers
- overzicht baten en lasten per taakveld
- overzicht baten en lasten AVAN

KSG registeraccountants B.V.
Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
d.d. 12-6-2020

Totale kosten vervoer *> bedragen excl. Btw muv klantbijdragen*	Vraagafhankelijk (bruto)	Klant-bijdragen (incl. Btw)	Wmo subsidie	Vraagafhankelijk (netto)	Routegebonden (bruto)	Begeleiding	Routegebonden (netto)	Totaal vervoer (netto)
Arnhem	2.672.132	308.681	546.768	1.816.682	2.683.372	104.194	2.787.565	4.604.248
Berg en Dal	500.785	55.533	85.492	359.760	487.779	-	487.779	847.540
Beuningen	336.466	35.845	49.598	251.022	8.394	-	8.394	259.415
Doesburg	90.000	8.940	11.767	69.293	320.278	-	320.278	389.572
Druten	543.502	51.104	59.197	433.200	221.121	-	221.121	654.321
Duiven	293.272	29.795	46.856	216.621	424.704	7.370	432.074	648.695
Heumen	203.277	20.634	31.717	150.927	166.379	-	166.379	317.306
Lingewaard	924.897	92.737	130.402	701.758	179.876	-	179.876	881.634
Montferland	581.468	60.960	84.973	435.535	-	-	-	435.535
Mook en Middelaar	133.932	14.644	20.572	98.715	71.661	-	71.661	170.376
Nijmegen	1.434.867	152.807	287.365	994.694	15.415	-	15.415	1.010.109
Overbetuwe	683.697	80.067	88.364	515.266	172.154	-	172.154	687.420
Renkum	680.402	80.458	115.837	484.107	191.932	-	191.932	676.039
Rheden	751.766	84.984	128.760	538.022	919.022	-	919.022	1.457.044
Rozendaal	9.586	1.065	1.623	6.897	1.153	-	1.153	8.050
Westervoort	205.531	22.662	38.862	144.007	370.827	10.648	381.475	525.483
Wijchen	451.745	46.892	60.757	344.095	-	-	-	344.095
Zevenaar	629.697	64.917	95.027	469.753	1.004.448	6.759	1.011.207	1.480.960
Provincie Gelderland OV vangnet	788.578	361.475	-	427.102	-	-	-	427.102
TOTAAL	**11.915.598**	**1.574.201**	**1.883.938**	**8.457.460**	**7.238.515**	**128.971**	**7.367.486**	**15.824.946**

KSG
KSG registeraccountants B.V.
Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
d.d. 12-6-2020

Totale kosten regie *> bedragen excl. Btw*	**Vraagafhankelijk**	**Routegebonden**	**Totaal regie**
Arnhem	202.844	39.283	242.127
Berg en Dal	36.655	7.345	44.000
Beuningen	25.052	2.023	27.075
Doesburg	6.789	5.849	12.638
Druten	28.236	4.290	32.526
Duiven	23.299	8.138	31.438
Heumen	17.869	4.413	22.283
Lingewaard	53.588	4.875	58.462
Montferland	36.929	-	36.929
Mook en Middelaar	13.097	3.026	16.123
Nijmegen	109.374	2.507	111.880
Overbetuwe	38.961	4.721	43.682
Renkum	48.149	5.421	53.570
Rheden	52.978	14.877	67.854
Rozendaal	6.593	1.396	7.989
Westervoort	20.519	6.767	27.286
Wijchen	28.508	-	28.508
Zevenaar	40.905	11.785	52.690
Provincie Gelderland OV vangnet	53.560	-	53.560
TOTAAL	**843.906**	**126.715**	**970.621**

KSG
KSG registeraccountants B.V.
Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
d.d. 12-6-2020

KSG registeraccountants B.V.
Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
d.d. 12-6-2020

Afrekening 2019

> alle bedragen zijn excl. Btw, behalve klantbijdragen incl. Btw

	Vervoer			BVO			Regie			Overig			Totaal			
	Voorschot	Realisatie	Resultaat	Voorschot	Realisatie	Resultaat	Voorschot	Realisatie	Resultaat	Voorschot	Realisatie	Resultaat	Voorschot	Realisatie	Solidariteit	Resultaat
Gemeenten																
Arnhem	4.545.274	4.604.248	-58.974	113.949	102.657	11.292	251.967	242.127	9.840	0	12.188	-12.188	4.911.190	4.961.219	47.944	-97.973
Berg en Dal	929.994	847.540	82.454	29.489	26.951	2.538	45.481	44.000	1.481	0	3.409	-3.409	1.004.963	921.899	-18.600	101.664
Beuningen	288.685	259.415	29.270	22.912	21.056	1.856	24.485	27.075	-2.590	0	1.106	-1.106	336.083	308.653	7.551	19.879
Doesburg	376.607	389.572	-12.965	13.029	12.197	832	12.176	12.638	-462	0	981	-981	401.812	415.388	-21.465	7.890
Druten	688.674	654.321	34.353	18.038	16.686	1.351	35.842	32.526	3.316	0	1.406	-1.406	742.554	704.940	-13.386	51.000
Duiven	681.931	648.695	33.237	23.014	21.147	1.867	31.284	31.438	-154	0	1.852	-1.852	736.229	703.131	-6.237	39.335
Heumen	373.085	317.306	55.779	16.588	15.387	1.201	11.164	22.283	-11.119	0	1.386	-1.386	400.836	356.361	-22.178	66.653
Lingewaard	827.774	881.634	-53.860	37.546	34.173	3.373	52.240	58.462	-6.223	0	1.974	-1.974	917.560	976.244	7.075	-65.759
Montferland	476.491	435.535	40.956	25.898	27.331	-1.433	44.056	36.929	7.127	0	1.571	-1.571	546.444	501.366	10.130	34.948
Mook en Middelaar	194.910	170.376	24.535	10.493	9.924	569	16.188	16.123	66	0	319	-319	221.592	196.741	-2.054	26.905
Nijmegen	1.028.282	1.010.109	18.173	107.841	114.241	-6.400	82.717	111.880	-29.163	0	7.470	-7.470	1.218.841	1.243.700	47.470	-72.329
Overbetuwe	654.390	687.420	-33.030	38.291	34.841	3.450	39.371	43.682	-4.311	0	3.690	-3.690	732.052	769.634	1.863	-39.445
Renkum	707.310	676.039	31.271	27.211	24.843	2.368	58.870	53.570	5.300	0	1.786	-1.786	793.391	756.237	18.215	18.939
Rheden	1.422.610	1.457.044	-34.434	36.040	32.823	3.217	73.635	67.854	5.780	0	3.793	-3.793	1.532.286	1.561.514	-30.125	896
Rozendaal	11.743	8.050	3.692	5.000	5.000	0	8.742	7.989	753	0	24	-24	25.484	21.063	-1.062	5.483
Westervoort	527.880	525.483	2.397	15.625	14.524	1.101	27.590	27.286	304	0	1.386	-1.386	571.095	568.679	-10.344	12.761
Wijchen	352.045	344.095	7.950	28.822	30.912	-2.090	36.775	28.508	8.267	0	1.599	-1.599	417.642	405.114	12.248	280
Zevenaar	1.507.241	1.480.960	26.281	35.552	32.386	3.167	45.582	52.690	-7.108	0	4.656	-4.656	1.588.375	1.570.692	-27.045	44.728
Subtotaal	**15.594.928**	**15.397.843**	**197.085**	**605.338**	**577.077**	**28.261**	**898.164**	**917.060**	**-18.896**	**0**	**50.596**	**-50.596**	**17.098.430**	**16.942.576**	**0**	**155.854**
Provincie Gelderland																
OV-vangnet	427.102	427.102	0	0	0	0	53.560	53.560	0	0	0	0	480.662	480.662	0	0
Wmo subsidie	1.883.937	1.883.938	-1	253.624	253.624	0	0	0	0	0	0	0	2.137.561	2.137.562	0	-1
Subtotaal	**2.311.039**	**2.311.040**	**-1**	**253.624**	**253.624**	**0**	**53.560**	**53.560**	**0**	**0**	**0**	**0**	**2.618.223**	**2.618.224**	**0**	**-1**
TOTAAL	**17.905.967**	**17.708.884**	**197.084**	**858.962**	**830.701**	**28.261**	**951.724**	**970.621**	**-18.896**	**0**	**50.596**	**-50.596**	**19.716.653**	**19.560.801**	**0**	**155.853**

Overzicht lasten en baten per taakveld *> bedragen excl. Btw muv klantbijdragen*			**Begroting gewijzigd 2019**	**Realisatie 2019**
Programmaplan	**Taakveld**			
P1 Vraagafhankelijk vervoer	Taakveld 6.4 begeleide participatie (Wmo)	Lasten	11.303.552	11.164.981
		Baten	11.303.552	11.421.709
	Taakveld 6.1 collectief aanvullend vervoer (OV)	Lasten	931.115	788.578
		Baten	931.115	788.578
	Taakveld 6.2 toegang tot 1e en 2e lijnsvoorzieningen (Regie)	Lasten	835.622	843.906
		Baten	835.622	825.751
	Totaal	Lasten	13.070.288	12.797.464
		Baten	13.070.288	13.036.037
		Saldo	-	238.573
P2 Routegebonden vervoer	Taakveld 4.3 leerlingenvervoer	Lasten	5.268.864	5.173.181
		Baten	5.268.864	5.268.864
	Taakveld 6.4 begeleide participatie (Wmo)	Lasten	1.270.268	1.312.425
		Baten	1.270.268	1.270.153
	Taakveld 6.72 vervoer jeugdhulp 18-	Lasten	750.865	894.516
		Baten	750.865	730.865
	Taakveld 6.2 toegang tot 1e en 2e lijnsvoorzieningen (Regie)	Lasten	128.283	126.715
		Baten	128.283	125.973
	Totaal	Lasten	7.418.280	7.506.837
		Baten	7.418.280	7.395.856
		Saldo	-	-110.981
P3 Bestedingsplan	Taakveld 0.8 Overige baten en lasten	Lasten	134.899	-
		Baten	134.899	-
		Saldo	-	-
Overzichten				
Overhead	Taakveld 0.4 Overhead ondersteuning organisatie	Lasten	887.020	830.701
		Baten	887.020	858.962
		Saldo	-	28.261
Bedrag onvoorzien	Taakveld 0.8 Overige baten en lasten	Lasten	17.740	-
		Baten	17.740	-
		Saldo	-	-
		Saldo	-	28.261
Saldo van baten en lasten			-	**155.854**

KSG registeraccountants B.V.
Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
d.d. 12-6-2020

Overzicht baten en lasten AVAN 2019

> alle bedragen zijn excl. Btw

AVAN	Gewijzigde begroting 2019	Realisatie 2019	Resultaat 2019
Vervoer (bruto)	19.524.664	19.283.084	241.580
Klantbijdragen (incl. Btw)	-1.378.358	-1.574.201	195.842
Wmo subsidie	-1.883.937	-1.883.938	1
Vervoer (netto)	16.262.369	15.824.946	437.423
BVO (bruto)	887.020	830.701	56.319
Beheerbijdrage provincie	-253.624	-253.624	0
BVO (netto)	633.396	577.077	56.319
Regie	963.905	970.621	-6.716
Overig	17.983	50.596	-32.613
TOTAAL	**17.877.652**	**17.423.239**	**454.413**

Toelichting

In 2019 is er circa € 455k minder besteed dan in de gewijzigde begroting 2019 voorzien. Deze onderschrijding van de begroting is grotendeels toe te wijzen aan het vervoer. De kosten voor het vraagafhankelijk vervoer vielen € 300k lager uit, mede door het invoeren van kilometerplafonds door meerdere gemeenten. Daarentegen waren de kosten voor het routegebonden vervoer wat hoger dan begroot door de realisatie van niet-begrote begeleidingskosten.

De werkelijk hogere klantbijdragen wordt voornamelijk verklaard doordat in de loop van 2019 een eigen bijdrage van de sociaal begeleider wordt gevraagd. Daar is in de gewijzigde begroting 2019 nog geen rekening mee gehouden.

KSG registeraccountants B.V.
Gewaarmerkt voor identificatiedoeleinden
d.d. 12-6-2020

KSG
accountants & belastingadviseurs

ACCOUNTANTSVERSLAG

2019

regio arnhem nijmegen
VERVOERSORGANISATIE

KSG Registeraccountants B.V.
Stationstraat 4
5953 GX Reuver
Postbus 4785
5953 ZK Reuver
Tel. +31(0)77-4740000
KvK 12063939
www.ksg.nl

Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer
Regio Arnhem-Nijmegen
Eusebiusbuitensingel 53
6828 HZ ARNHEM
ter attentie van het Algemeen bestuur

Reuver, 12 juni 2020

Betreft: accountantsverslag 2019 Onze ref.: PBO/14723-80-2019

Geachte bestuursleden,

Het doet ons genoegen u verslag uit te brengen omtrent de uitkomsten van onze accountantscontrole van de jaarrekening van de Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem-Nijmegen (hierna: BVO DRAN). We zijn voornemens een goedkeurende controleverklaring bij de jaarrekening van de BVO DRAN over het boekjaar 2019 te verstrekken.

Wij willen u over de volgende belangrijke onderwerpen informeren:
- Onderbouwing voor goedkeurende controleverklaring;
- Belangrijke controlebevindingen en aanbevelingen;
- Kwaliteit beheersorganisatie en interne beheersing;
- Overige formele aspecten en bevindingen.

Een afschrift van dit verslag is toegezonden aan de directie van de BVO DRAN. In het verlengde van de bestuursvergadering op 25 juni 2020 hebben we het accountantsverslag definitief gemaakt.

We willen benadrukken dat dit accountantsverslag is opgesteld ten behoeve van het Algemeen bestuur van BVO DRAN en mag daarom niet zonder onze toestemming aan derden worden verstrekt. Deze toestemming is niet van toepassing aan publicatie aan deelnemende gemeenten en Provincie Gelderland.

Hoogachtend,

drs. P.J.D. Bosch RA

Extern accountant
KSG Registeraccountants B.V.

Inhoud

1 Conclusie jaarrekeningcontrole 3

2 Controlebevindingen en adviespunten 6

3 Analyse lasten en vermogen BVO DRAN 7

4 Samenvatting kwaliteit beheersorganisatie 8

Bijlage 1 Overige onderwerpen en formele aspecten 10

Bijlage 2a Foutenevaluatie afwijkingen getrouwheid BVO DRAN 12

Bijlage 2b Foutenevaluatie afwijkingen rechtmatigheid BVO DRAN 12

1 Conclusie jaarrekeningcontrole

Reikwijdte

Door middel van de opdrachtbevestiging inzake de accountantscontrole 2019 heeft u ons opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2019. De reikwijdte van onze controle is opgenomen in de opdrachtbevestiging. Onze controle is mede ingericht op basis van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado).

Gehanteerde toleranties

Op basis van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado) hebben wij de volgende toleranties gehanteerd:

Goedkeuringstoleranties
- Fouten: 1% van het totaal van de vervoerslasten: €177.000
- Onzekerheden: 3% van het totaal van de vervoerslasten: €531.000

Rapportagetoleranties
Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij een rapportagetolerantie voor fouten en onzekerheden op €9.000 gehanteerd (= 5% van de goedkeuringstolerantie van 1%).

Controleverklaring

Wij hebben onze controle van de jaarrekening 2019 van BVO DRAN afgerond en zullen een goedkeurende controleverklaring op de aspecten getrouwheid en rechtmatigheid verstrekken. De goedkeurende controleverklaring betekent dat de jaarrekening een getrouw beeld geeft en er rechtmatig gehandeld is. Afwijkingen en/of onzekerheden zijn binnen de gestelde toleranties gebleven. De begrotingsoverschrijdingen passen binnen het bestaande beleid en worden voldoende gedekt door direct gerelateerde opbrengsten c.q. bijdragen. Deze zijn juist op programmaniveau toegelicht.

Niet gecorrigeerde afwijkingen

In onze controle hebben we geen afwijking groter dan de rapporteringstolerantie van €9.000 onderkend. Onze bevindingen zijn met een vertegenwoordiging van de bedrijfsvoeringsorganisatie besproken.

BBV

Wij hebben vastgesteld dat de jaarrekening over 2019 aan de verslaggevings-voorschriften van het BBV voldoet. De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming

met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten. Als onderdeel van onze controle en met betrekking tot de jaarrekening hebben wij:

- de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en schattingsposten beoordeeld;
- de juistheid en de volledigheid van de toelichtingen beoordeeld;
- de geschiktheid van het gebruikte normenkader voor rechtmatigheid beoordeeld.

De gehanteerde grondslagen voor waardering en resultaatbepaling en het normenkader voor rechtmatigheid bij het opstellen van de jaarrekening 2019 en de totstandkoming van transacties zijn aanvaardbaar. Wij hebben geconstateerd dat de verplichte paragrafen en toelichtingen in de jaarrekening in overeenstemming zijn met de vereisten zoals opgenomen in het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

WNT

Wij hebben geconcludeerd dat de bezoldigingen in de WNT -bijlage over 2019 niet strijdig zijn met de Wet Normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT). De jaarstukken voldoen aan de gestelde publicatie-eisen van de WNT.

Gebeurtenissen na balansdatum

Zowel onder Gebeurtenissen na balansdatum als het jaarverslag heeft BVO DRAN de gevolgen van het COVID-19 (Corona) virus adequaat toegelicht. De toelichting voldoet aan de minimumeisen van het BBV.

Jaarverslag

Als accountant dienen wij ingevolge artikel 213, lid 3 onder d van de Gemeentewet te vermelden of het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening. Op basis van de uitgevoerde werkzaamheden hebben wij geen materiële tegenstrijdigheden, tekortkomingen of inconsistenties te melden op dit gebied. Daarnaast hebben we vastgesteld dat het jaarverslag voldoende transparant naar alle belanghebbenden is. De verplichte paragraaf Bedrijfsvoering geeft voldoende inzicht in de doorgevoerde verbeteringen en externe c.q. interne ontwikkelingen van BVO DRAN. De paragrafen Financiering en Weerstandsvermogen & risicobeheersing geven de financiële positie van BVO DRAN weer.

Taakvelden

Artikel 66 van het BBV bepaalt onder meer dat het overzicht taakvelden dezelfde totaalbedragen moet bevatten als de jaarstukken en dat het verdelingsprincipe waarmee de taakvelden over de programma's zijn verdeeld moeten worden toegelicht.

Wij hebben de bijlage 2: Overzicht gerealiseerde baten en lasten per taakveld juist met de toelichting in de programmaverantwoording kunnen afstemmen. BVO DRAN heeft het verdelingsprincipe tussen taakvelden en programma's juist conform Regeling vaststelling taakvelden en verstrekking informatie voor derden (gepubliceerd in de Staatscourant op 18 april 2016) toegepast. De taakvelden zijn per programma logisch en naar aard in de programmaverantwoording toegelicht.

Wet Fido

Wij hebben vastgesteld dat BVO DRAN aan de gestelde eisen van toelichting van de Wet Fido (Wet Financiering Decentrale Overheden) voldoet.

2 Controlebevindingen en adviespunten

2.1 Naleving Europese Aanbestedingswet

Naar aanleiding van onze jaarrekeningcontrole hebben wij geen onrechtmatigheden van de Europese aanbestedingswet vastgesteld. Alle geconstateerde afwijkingen over 2018 zijn in 2019 opgeheven.

2.2 Begrotingsoverschrijdingen en -onderschrijdingen

In het kader van begrotingsrechtmatigheid hebben wij alle lastenoverschrijdingen (op taakveldniveau) groter dan €9.000 beoordeeld. Lastenoverschrijdingen zijn onrechtmatig volgens de Kadernota Rechtmatigheid van de Commissie BBV (oktober 2019) en tellen *niet* mee in ons rechtmatigheidsoordeel als controlerend accountant wanneer:

a). de lastenoverschrijdingen binnen het bestaand beleid van het bestuur passen;
b). direct gerelateerde opbrengsten tegenover de lastenoverschrijdingen staan;
c). de lastenoverschrijdingen bij open einde (subsidie)regelingen plaats hebben gevonden.

Wij hebben geen afwijkingen op het gebied van begrotingsrechtmatigheid vastgesteld.

3 Analyse lasten en vermogen BVO DRAN

3.1 Lasten BVO

De werkelijke BVO-lasten liggen voor een bedrag van €56.319 lager dan de begroting over 2019 (6%). De belangrijkste afwijking betreft de incidentele onderschrijding van €61.570 op de aanbestedingskosten voor vervoer en callcenter (nieuwe regiecentrale vanaf najaar 2020).

3.2 Resultaat vervoer

Het gerealiseerde resultaat van het vervoer en overhead bedraagt over 2019 €156.000 exclusief Btw positief (2018 €699.000 inclusief Btw negatief) (zie ook blz. 32: overzicht lasten en baten per taakveld).

Het positieve resultaat van €156.000 is voornamelijk veroorzaakt door de volgende ontwikkelingen:

- P1 vraagafhankelijk vervoer: €238.573. Het positief resultaat op programma P1 is voldoende verklaard door lagere vervoerslasten begeleide participatie WMO (€139.000) en hogere opbrengsten begeleide participatie WMO (€118.000). Doordat meerdere gemeenten kilometerplafonds hebben ingevoerd is het vervoersvolume vraagafhankelijk vervoer lager uitgevallen dan in de begroting was voorzien. Daarnaast zijn er hogere eigen bijdragen van reizigers ontvangen dan in de gewijzigde begroting 2019 rekening mee is gehouden.
- P2 Routegebonden vervoer: € -/-110.981. De hogere lasten routegebonden vervoer zijn het gevolg van een stijging van het vervoer jeugdhulp 18-. Er is €140.000 (19%) meer besteed dan oorspronkelijk begroot.
- Lagere overheadkosten: €28.000.

3.3 Weerstandsvermogen & financiële positie

Doordat binnen de GR is afgesproken om geen reserves op te bouwen, is de continuïteit afhankelijk van de bijdragen van de partners. De bijdragen zijn voor de komende jaren voldoende gedekt. Dit betekent dat de tekorten en overschotten in de bijdragen van de deelnemende gemeenten ten behoeve van het vervoer en de regie voortduren aangepast worden. Het continuïteitsrisico is dus naar de deelnemende gemeenten verlegd.

4 Samenvatting kwaliteit beheersorganisatie

4.1 Bevindingen interne beheersorganisatie

Mede door de beperkte omvang van de organisatie hebben we de opzet en bestaan van de interne beheersorganisatie van de BVO DRAN nauwelijks in onze jaarrekeningcontrole betrokken. De beheersorganisatie is in 2019 doorontwikkeld. In 2019 heeft de bedrijfsvoeringsorganisatie meerdere beleidsmatige aandachtspunten opgepakt, zoals het opstellen van een normenkader, het inkoop -en aanbestedingsbeleid en het controleprotocol accountantsdiensten.

In 2019 en voorjaar 2020 heeft de Commissie BBV enkele belangrijke wijzigingen in de verslaggevingsrichtlijnen gepubliceerd. De meest in het oog springende ontwikkelingen zijn de Richtlijn inzake toelichting over de effecten van het COVID-19 (Corona) virus (zie hoofdstuk 1) en de intrede van de rechtmatigheidsverantwoording van gemeenten vanaf 2021.

Hierbij zijn een 2-tal varianten mogelijk:
a. rechtmatigheidsverklaring
b. internal control statement (ICS).

Het belangrijkste onderscheid tussen beide varianten is de verantwoording over de doeltreffendheid en doelmatigheid van processen bij de variant ICS. Tot op heden heeft de BVO DRAN nog geen formeel standpunt ingenomen welke soort rechtmatigheidsverantwoording de organisatie vanaf 2021 in de jaarrekening zal verantwoorden.

Op dit moment heeft de Commissie BBV slechts een voorbeeldtekst gepubliceerd. In de loop van 2020 zal de Kadernota Rechtmatigheid op dit onderdeel aangepast worden. Niettemin is het van belang de financiële beleidsgremia van de BVO DRAN tijdig op het ingenomen standpunt van het soort rechtmatigheidsverantwoording te laten aansluiten.

Gedurende onze controle hebben wij vastgesteld dat de BVO DRAN met haar interne controle en beheersing op de goede weg is, maar nog niet op het gewenste formele kwaliteitsniveau voor het verstrekken van de rechtmatigheidsverantwoording vanaf het jaar 2021 is. Wij bevelen de organisatie aan de interne controles te formaliseren.
De uit te voeren rechtmatigheidscontroles en inbedding in de planning & control-cyclus ervan zijn belangrijke pijlers voor optimalisatie van de controlefunctie van een bedrijfsvoeringsorganisatie.

4.2 *Bevindingen automatiseringsomgeving*

Vanuit wet- en regelgeving is het vereist dat wij over de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking rapporteren. Ten behoeve van de interne organisatie kunnen we berichten dat wij geen significante tekortkomingen op het gebied van betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking bij DVG en De Connectie hebben gerapporteerd.

Op het gebied van informatiebeveiliging is de BVO DRAN in belangrijke mate afhankelijk van de IT -dienstverlening van De Connectie. Uit navraag voldoet de organisatie van De Connectie aan de minimumeisen van de BIG -standaarden, maar vindt nog geen onafhankelijke toetsing hierop plaats met als output een ISAE type 1 of 2 rapport.

We bevelen de BVO DRAN aan te bewaken dat De Connectie periodiek over het functioneren van de IT-dienstverlening, waaronder informatiebeveiliging, rapporteert. De BVO DRAN en andere gebruikers hebben hierin een faciliterende rol.

Bijlage 1 Overige onderwerpen en formele aspecten

Geen indicaties van fraude

De verantwoordelijkheid voor de jaarrekening berust bij het Algemeen Bestuur. Uit dien hoofde is het Algemeen Bestuur verantwoordelijk voor het beschermen van het vermogen van de gemeente, het voeren van een afdoende financiële administratie en het in stand houden van een geschikt systeem van interne beheersing (waaronder procedures voor het waarborgen van de betrouwbaarheid en continuïteit van geautomatiseerde systemen en het voorkomen en opsporen van fraude, overige onregelmatigheden en fouten en niet-naleving van wet- of regelgeving). Wij hebben onze controle zodanig ingericht dat wij een redelijke mate van zekerheid verkrijgen dat de jaarrekening in haar geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat die het gevolg zijn van fraude of fouten.

Niet -financiële rechtmatigheid

Een belangrijk onderdeel van de controle op rechtmatigheid betreft onder andere het beoordelen van indicaties of signalen van een verhoogd risico op het gebied van juridische rechtmatigheid (niet -financiële rechtmatigheid: het niet voldoen van beheershandelingen aan gemeentelijke -, nationale en Europese wet- en regelgeving). Gedurende de jaarrekeningcontrole hebben we geen tekortkomingen geconstateerd. (*zie Bijlage 2b. Foutenevaluatie afwijkingen rechtmatigheid BVO DRAN*).

Onafhankelijkheid

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn binnen de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA) opgenomen in de 'Nadere voorschriften inzake onafhankelijkheid van de openbaar accountant'. Deze voorschriften vormen een belangrijk onderdeel van het normenkader waaraan accountants moeten voldoen. De naleving hiervan is binnen de organisatie van KSG ingebed. Op basis van dit normenkader concluderen wij dat onze onafhankelijke positie ten opzichte van de BVO DRAN in overeenstemming met de Nederlandse wettelijke bepalingen en beroepsvoorschriften is gewaarborgd. Wij zijn van mening dat er geen schendingen van de onafhankelijkheidsvoorschriften hebben plaatsgevonden. Ons zijn geen relaties bekend tussen KSG en haar zuster- en/of moedermaatschappijen of haar aandeelhouders en/of werknemers en uw organisatie, die naar ons professionele oordeel mogelijk van invloed op onze onafhankelijkheid kunnen zijn.

In dit verband merken wij op dat wij slechts assurance-diensten hebben uitgevoerd. Hierdoor is onze onafhankelijkheid voldoende gewaarborgd voor het uitvoeren van onze controlewerkzaamheden.

In het kader van verscherpte richtlijnen vanuit het programma 'In het publiek belang' van de NBA dienen wij de bestede uren van onze controlewerkzaamheden aan u te rapporteren. Voor uw inzicht verstrekken we onderstaand een opgave van de

tijdsbesteding van onze controlewerkzaamheden per fase van het controleproces (incl. een schatting van nog te besteden uren voor de afronding van de jaarrekeningcontrole):

Urenbesteding fase	**uren**	
Planning/ interim	30,00	21%
Balanscontrole	104,75	57%
Afronding	8,00	22%
Totaal:	**142,75**	**100%**

De bestede uren overschrijden niet onze planning die de basis heeft gevormd voor de met u gemaakte prijsafspraken.

Overige aandachtsgebieden

Hieromtrent berichten wij u als volgt:

- ✓ De BVO DRAN heeft gedurende het boekjaar 2019 geen wijzigingen doorgevoerd in de keuze of de toepassing van belangrijke waarderingsgrondslagen en verslaggeving;
- ✓ Belangrijke ongebruikelijke transacties en controversiële of noodsituaties hebben zich in het boekjaar 2019 niet voorgedaan;
- ✓ We hebben geen gebeurtenissen na balansdatum onderkend die een materiële impact op de jaarrekening van 2019 hebben;
- ✓ Er zijn geen meningsverschillen met de organisatie of Algemeen Bestuur geweest. Bij de uitvoering van de opdracht heeft de ambtelijke organisatie ons volledige medewerking verleend en hebben wij toegang tot de benodigde informatie gehad;
- ✓ Er hebben zich geen omstandigheden voorgedaan die de uitvoering van onze controle in belangrijke mate hebben bemoeilijkt. De medewerkers van de BVO DRAN hebben volledige medewerking verleend;
- ✓ Sinds 1 januari 2019 gelden voor ons Nadere voorschriften NOCLAR (NOn-Compliance with Laws and Regulation), hierna NV NOCLAR. Hierin staat dat wij moeten handelen ingeval van niet-naleving van wet- en regelgeving door de BVO DRAN. In voorkomend geval moeten wij mogelijk een relevante niet-naleving onmiddellijk melden aan een bevoegde instantie. Voor meer informatie over de NV NOCLAR verwijzen we u graag naar de website van de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (https://nba.nl). Gedurende de uitvoering van de controle hebben we geen relevante niet-naleving van wet- en regelgeving geconstateerd.

Bijlage 2a Foutenevaluatie afwijkingen getrouwheid BVO DRAN

Nr.	Toelichting afwijking	Fouten (in €)	Onzekerheden (in €)	Toelichting fout/onzekerheid
Totaal		-	-	

Bijlage 2b Foutenevaluatie afwijkingen rechtmatigheid BVO DRAN

Nr.	Toelichting afwijking	Fouten (in €)	Onzekerheden (in €)	Toelichting fout/onzekerheid
Totaal		-	-	

KSG Registeraccountants B.V.
Stationstraat 4
5953 GX Reuver
Postbus 4785
5953 ZK Reuver
Tel. +31(0)77-4740000
KvK 12063939
www.ksg.nl

Bedrijfsvoeringsorganisatie Regio
Arnhem-Nijmegen
Eusebiusbuitensingel 53
6828 HZ ARNHEM
Ter attentie van het Algemeen bestuur

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het Algemeen bestuur van Bedrijfsvoeringsorganisatie Regio Arnhem-Nijmegen

A. Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2019

Ons oordeel
Wij hebben de jaarrekening 2019 van Bedrijfsvoeringsorganisatie Regio Arnhem-Nijmegen te Arnhem gecontroleerd.

Naar ons oordeel:
- geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel baten en lasten over 2019 als van de activa en passiva van de Bedrijfsvoeringsorganisatie Regio Arnhem-Nijmegen op 31 december 2019 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV);
- zijn de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2019 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving.

De jaarrekening bestaat uit:
- het overzicht van baten en lasten over 2019;
- de balans per 31 december 2019;
- de toelichting, waarin zijn opgenomen een overzicht van de belangrijke grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen; en
- de bijlage met het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld.

De basis voor ons oordeel
Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado) en het Controleprotocol Wet normering topinkomens (WNT) 2019 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

INAA GROUP
KSG Registeraccountants B.V. te Reuver is onderdeel van Killaars Steeghs Groep, een associatie van besloten vennootschappen. Op alle transacties zijn, met uitsluiting van andere voorwaarden, toepasselijk de bij de Kamer van Koophandel te Utrecht onder nummer 40481496 gedeponeerde Algemene Voorwaarden (SRA-Accountantskantoren), waarvan u op verzoek kosteloos een exemplaar wordt toegezonden. Door ons wordt geen aansprakelijkheid aanvaard, behoudens voorzover de door ons verplicht afgesloten beroepsaansprakelijkheidsverzekering in voorkomend geval aanspraak op een uitkering geeft.

Wij zijn onafhankelijk van Bedrijfsvoeringsorganisatie Regio Arnhem-Nijmegen zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisatie (Wta) de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Paragraaf ter benadrukking van de impact van COVID-19
Zoals vermeld in het onderdeel Gebeurtenissen na balansdatum en in de toelichting op pagina 14 van de jaarrekening, wordt de organisatie door COVID-19 geraakt hetgeen leidt tot bepaalde onzekerheden voor de toekomstige financiële positie en prestaties van de organisatie. Onzekerheden in verband met de mogelijke effecten van COVID-19 zijn relevant voor het begrip van onze controle van de jaarrekening. In alle controles worden de redelijkheid van de door organisaties gemaakte schattingen, de daarmee verband houdende toelichtingen en de geschiktheid van het hanteren van de continuïteitsveronderstelling in financiële overzichten geëvalueerd en kritisch bevraagd. De geschiktheid van het hanteren van de continuïteitsveronderstelling hangt af van de beoordeling van de toekomstige economische omgeving en de toekomstige vooruitzichten en prestaties van de organisatie. De COVID-19-pandemie stelt de mensheid en de economie wereldwijd voor een ongekende uitdaging. De gevolgen hiervan zijn op de datum van deze controleverklaring onderhevig aan een belangrijke mate van onzekerheid. Wij hebben de situatie en de onzekerheden zoals beschreven in de eerdergenoemde toelichting geëvalueerd en beschouwen de toelichting als toereikend. Echter, een controle kan niet de onbekende factoren, of alle mogelijke toekomstige implicaties voor een entiteit voorspellen en dit is in het bijzonder het geval met COVID-19. Deze situatie doet geen afbreuk aan ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd
In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2019 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Materialiteit
Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel voor fouten en onzekerheden gebaseerd op respectievelijk 1% van de lasten en 3% van de lasten. Dit geldt zowel voor getrouwheid als rechtmatigheid. De materialiteit voor fouten betreft derhalve €177.000 en voor onzekerheden €531.000.

Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in de Regeling controleprotocol WNT 2019. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Bado.

B. Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:

- het jaarverslag;
- paragrafen conform art. 26 het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV);
- programmaverantwoording 2019.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in titel IV van e Gemeentewet en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur van de Bedrijfsvoeringsorganisatie Regio Arnhem-Nijmegen is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV).

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening
Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het BBV. Het bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving. In dit kader is het bestuur tevens verantwoordelijk

voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten en fraude.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening
Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een ontroleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Bado, het Controleprotocol WNT 2019, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, dan wel van het niet rechtmatig tot stand komen van baten en laste alsmede de balansmutaties, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;

- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Reuver, 12 juni 2020

KSG Registeraccountants B.V.

drs. P.J.D. Bosch RA

MEMO

regio arnhem nijmegen VERVOERSORGANISATIE

Aan: Aan de gemeenteraden AVAN gemeenten via de Colleges van B&W

Onderwerp: Financiële gegevens BVO DRAN 2020

Datum: 16 maart 2021

Afzender: BVO DRAN

Hierbij ontvangt u de financiële gegevens over het boekjaar 2020 van de BVO DRAN.

In artikel 34b van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) is opgenomen dat het bestuur van de BVO DRAN de voorlopige jaarrekening 2020 uiterlijk 14 april 2021 aan de raden van de deelnemende gemeenten verstrekt. Deze verplichting is ook in artikel 20 van de Regeling BVO DRAN opgenomen. In dat artikel staat tevens expliciet aangegeven dat de voorlopige jaarrekening op dat moment al voorzien moet zijn van een accountantsverslag.

De genoemde deadline van 14 april is, net zoals voorgaande jaren praktisch niet haalbaar. Redenen hiervoor zijn:

- Voor behandeling van de voorlopige jaarrekening in het AB van 25 maart 2021 zou deze uiterlijk 25 februari 2021 aangeboden moeten worden aan het voorbereidend ambtelijk overleg (VAO);
- Overeenkomstig bestekseisen dienen vervoerders uiterlijk 28 februari 2021 een verantwoording vervoerskosten 2020 en controleverklaring van een accountant aan de vervoersorganisatie aan te leveren;
- Grotendeels volgtijdelijk hierop de accountantswerkzaamheden ten behoeve van de BVO DRAN kunnen worden verricht.

In het AB van de BVO DRAN d.d. 4 februari jl. is besloten om u, in het kader van uw controlerende taak, uiterlijk 14 april 2021 alvast de financiële gegevens 2020 te verstrekken die als basis dienen voor de jaarrekening 2020 en de nog plaats te vinden accountantscontrole. Bespreking en besluitvorming van de jaarrekening 2020 staat gepland voor het AB van 8 juli 2021 waarna jaarrekening, accountantsverklaring en accountantsverslag aan de raden van de deelnemende gemeenten wordt toegezonden.

Afrekening 2020 (CONCEPT)

> alle bedragen zijn excl. Btw, m.u.v. klantbijdragen (incl. Btw)

	Vervoer				BVO				Regie/Callcenter			
	Voorschot	Realisatie	Covid-19	Resultaat	Voorschot	Realisatie	Covid-19	Resultaat	Voorschot	Realisatie	Covid-19	Resultaat
Gemeenten												
Arnhem	5.567.654	3.180.318	1.186.851	1.200.484	143.279	82.937	905	59.437	220.929	184.812	2.456	33.662
Berg en Dal	884.726	552.774	164.828	167.124	35.561	22.225	200	13.136	37.929	34.043	401	3.485
Beuningen	409.348	292.297	60.353	56.698	27.690	17.788	148	9.753	22.632	21.612	277	743
Doesburg	490.615	342.639	62.597	85.379	14.963	10.615	65	4.282	8.831	11.044	66	-2.279
Druten	637.603	401.804	155.708	80.091	21.449	14.270	108	7.071	27.050	22.562	193	4.295
Duiven	730.080	404.813	138.175	187.093	27.374	17.610	146	9.618	25.042	22.257	229	2.557
Heumen	340.368	210.799	65.183	64.385	19.479	13.160	95	6.224	17.707	15.616	161	1.930
Lingewaard	1.388.865	874.958	241.755	272.152	45.785	27.987	267	17.531	52.711	44.548	614	7.549
Montferland	403.634	273.077	90.428	40.130	36.334	22.661	205	13.468	32.692	29.696	408	2.588
Mook en Middelaar	179.813	107.242	56.187	16.384	11.832	4.955	45	6.832	12.812	10.464	61	2.286
Nijmegen	1.688.601	1.109.345	249.664	329.593	159.748	92.219	1.013	66.516	109.300	109.266	1.768	-1.735
Overbetuwe	1.164.329	890.799	172.239	101.291	46.760	28.537	273	17.950	37.342	34.902	482	1.957
Renkum	735.945	424.815	168.097	143.032	32.562	20.535	180	11.847	46.561	43.577	615	2.370
Rheden	1.640.897	1.052.296	333.409	255.192	43.282	26.577	250	16.455	56.735	47.422	553	8.761
Rozendaal	5.824	1.575	3.456	793	5.000	4.991	9	0	3.905	4.970	4	-1.069
Westervoort	619.023	374.962	95.595	148.466	18.206	12.443	86	5.677	21.607	19.678	194	1.736
Wijchen	527.627	364.267	83.668	79.692	40.925	25.248	235	15.442	24.526	21.341	264	2.921
Zevenaar	1.660.664	1.007.457	279.008	374.198	43.173	26.515	250	16.408	44.673	43.113	519	1.040
Subtotaal	**19.075.616**	**11.866.237**	**3.607.202**	**3.602.176**	**773.402**	**471.273**	**4.481**	**297.648**	**802.985**	**720.924**	**9.266**	**72.796**
Provincie Gelderland												
OV-vangnet	395.420	325.205	70.216	0	0	0	0	0	59.188	58.454	734	0
Wmo subsidie	1.940.456	1.940.456	0	0	261.233	261.233	0	0	0	0	0	0
Subtotaal	**2.335.876**	**2.265.661**	**70.216**	**0**	**261.233**	**261.233**	**0**	**0**	**59.188**	**58.454**	**734**	**0**
TOTAAL	**21.411.492**	**14.131.898**	**3.677.418**	**3.602.176**	**1.034.635**	**732.506**	**4.481**	**297.648**	**862.173**	**779.378**	**10.000**	**72.796**

	Overig				Totaal				Afrekening		
	Voorschot	Realisatie	Covid-19	Resultaat	Voorschot	Realisatie	Covid-19	Resultaat	Tussentijds	Btw	Eind
Gemeenten											
Arnhem	0	3.993	0	-3.993	5.931.862	3.452.060	1.190.212	1.289.589	433.346	-50.635	906.878
Berg en Dal	0	1.211	0	-1.211	958.215	610.252	165.429	182.534	82.063	-7.760	108.231
Beuningen	0	698	0	-698	459.670	332.396	60.779	66.495	22.926	-5.018	48.587
Doesburg	0	162	0	-162	514.409	364.461	62.728	87.221	42.010	-753	45.964
Druten	0	733	0	-733	686.103	439.369	156.009	90.724	46.050	-5.940	50.613
Duiven	0	494	0	-494	782.497	445.174	138.550	198.773	73.272	-4.186	129.688
Heumen	0	513	0	-513	377.554	240.089	65.440	72.025	35.182	-2.564	39.407
Lingewaard	0	1.510	0	-1.510	1.487.361	949.003	242.636	295.722	42.939	-10.766	263.550
Montferland	0	888	0	-888	472.660	326.322	91.041	55.298	3.114	-8.312	60.496
Mook en Middelaar	0	155	0	-155	204.457	122.816	56.293	25.348	12.713	-2.131	14.766
Nijmegen	0	5.295	0	-5.295	1.957.649	1.316.125	252.444	389.080	51.713	-23.735	361.102
Overbetuwe	0	860	0	-860	1.248.431	955.098	172.994	120.338	40.712	-7.844	87.470
Renkum	0	1.182	0	-1.182	815.069	490.109	168.892	156.067	23.821	-11.131	143.378
Rheden	0	1.111	0	-1.111	1.740.914	1.127.405	334.212	279.296	102.158	-11.427	188.566
Rozendaal	0	2	0	-2	14.729	11.538	3.470	-279	530	-77	-732
Westervoort	0	273	0	-273	658.837	407.356	95.875	155.605	52.968	-2.986	105.624
Wijchen	0	1.113	0	-1.113	593.078	411.970	84.167	96.942	16.856	-7.342	87.428
Zevenaar	0	1.155	0	-1.155	1.748.510	1.078.240	279.777	390.493	159.234	-8.266	239.525
Subtotaal	**0**	**21.348**	**0**	**-21.348**	**20.652.003**	**13.079.782**	**3.620.949**	**3.951.272**	**1.241.604**	**-170.872**	**2.880.540**
Provincie Gelderland											
OV-vangnet	0	0	0	0	454.609	383.659	70.950	0	0	0	0
Wmo subsidie	0	0	0	0	2.201.689	2.201.689	0	0	0	0	0
Subtotaal	**0**	**0**	**0**	**0**	**2.656.298**	**2.585.348**	**70.950**	**0**	**0**	**0**	**0**
TOTAAL	**0**	**21.348**	**0**	**-21.348**	**23.308.301**	**15.665.130**	**3.691.899**	**3.951.272**	**1.241.604**	**-170.872**	**2.880.540**

Balans per 31-12-2020 (concept)

ACTIVA	31-12-2020	31-12-2019
Vaste activa	0	0
Totaal vaste activa	**0**	**0**
Vlottende activa		
Vorderingen met een looptijd < 1 jaar		
Debiteuren openbare lichamen	3.114.656	1.890.945
Debiteuren overig	3.155	1.953
	3.117.811	1.892.898
Liquide middelen		
Rekening-courant BNG	9.257.310	5.617.612
Overlopende activa		
Nog te ontvangen bedragen		
Wmo subsidie provincie	440.338	427.512
OV-vangnet provincie	119.341	74.659
Subsidie marktonderzoek	8.829	0
Vervoerskosten	20.052	0
Overige kosten	343	3.117
Nog te verdelen bedragen		
Overige vervoerskosten	34.524	9.141
Overige bedragen		
Vooruitbetaalde bedragen	2.319	0
Omzetbelasting suppletie 2016-2018	0	544.397
Omzetbelasting 2019	0	99.801
	625.746	1.158.627
Totaal vlottende activa	**13.000.867**	**8.669.137**
TOTAAL ACTIVA	**13.000.867**	**8.669.137**

PASSIVA	31-12-2020	31-12-2019
Vaste passiva	0	0
Totaal vaste passiva	**0**	**0**
Vlottende passiva		
Schulden met een looptijd < 1 jaar		
Crediteuren	582.546	166.830
Liquide middelen		
Betalingen onderweg	83.254	0
Overlopende passiva		
Nog te betalen bedragen		
Bijdrage gemeenten 2019	0	155.854
Bijdrage gemeenten 2020	2.880.540	0
Vervoerskosten	2.993.153	1.469.459
Overige kosten	22.191	29.767
Nog te verdelen bedragen		
Omzetbelasting suppletie 2016-2018	0	544.397
Omzetbelasting 2018	0	170.861
Omzetbelasting 2020	400.812	0
Overige bedragen		
Vooruitgefactureerde bijdrage gemeenten	6.038.371	4.335.301
Vooruitontvangen Wmo subsidie provincie	0	1.761.351
Vooruitontvangen subsidie Marktonderzoek	0	35.317
	12.335.067	8.502.307
Totaal vlottende passiva	**13.000.867**	**8.669.137**
TOTAAL PASSIVA	**13.000.867**	**8.669.137**

Aan het bestuur van de BVO
Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen
……..

Datum : PM
Zaaknummer : 572512
Contactpersoon : Esther Vaessen
Telefoonnummer : 026 3775150

Onderwerp: Reactie op begroting BVO-DRAN 2022-2025 (inclusief gewijzigde begroting 2021)

Geacht bestuur,

Naar aanleiding van uw brief van 26 maart 2021 delen we u mee dat uw ontwerpbegroting 2022-2025 (inclusief gewijzigde begroting 2021) is behandeld in de raadsvergadering van …… 2021.

De raad van de gemeente Arnhem heeft kennisgenomen van uw ontwerpbegroting 2022-2025 (inclusief gewijzigde begroting 202) en is positief gestemd over manier waarop de begroting is opgesteld en het steeds betere inzicht dat gegeven wordt ten aanzien van de ontwikkeling van de kosten, ondanks de moeilijke COVID-19 omstandigheden. Ten aanzien van de ontwerpbegroting heeft de raad van de gemeente Arnhem dan ook besloten geen zienswijze in te dienen.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de loco-secretaris, de burgemeester,

Bijlage: raadsbesluit van …….. 2021

Ontwerp Meerjarenbegroting BVO DRAN 2022-2025 (inclusief gewijzigde begroting 2021)

Voor de gemeenteraadsvergadering d.d.:	16 juni 2021
Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	R. van der Zee

.

Aan de gemeenteraad, 9 juni 2021

Aanwezig:
de raadsleden/fractievolgers: Manders (AC), Kalthoff (VVD), Venhoek (D66), Van der Loo(GL), De Vries (PvdA), Wildenberg (Partij voor de Dieren).

De fracties van de CDA, SP, ChristenUnie, PPV, AOP en Denk/Verenigd Arnhem waren niet vertegenwoordigd.

Verloop
De vergadering vond plaats in twee termijnen. De raadskamer wil het raadsvoorstel als debatstuk agenderen, zodat er eventueel naar aanleiding van de toezegging van de wethouder nog een inbreng geleverd kan worden.

Toezegging
De wethouder zegt toe uit te zoeken (een analyse te maken) waarom de begrote kosten in Arnhem zo veel harder stijgen dan in andere gemeenten en de raad hierover voor 16 juni a.s. te berichten.

Conclusie
De voorzitter concludeert dat het voorstel kan worden doorgeleid naar de besluitvormende vergadering als debatstuk.

De raadsadviseur, De voorzitter,

E.J.S. Dirksen S. van den Broek

Titel/onderwerp: **Perspectiefnota 2022-2025 / Turap-1 2021/ Jaarstukken 2020 (incl. FJP 2020)**

Raadsadviseur: K. Vons Telefoonnr: 3774087 katinka.vons@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Mw. N. Bouwman
Portefeuillehouder:	**Portefeuille wethouder Paping** - Wonen - Armoedebeleid - Vergunningen en handhaving - Project Malburgen - Project Presikhaaf - Project Park Lingezegen	Telefoonnr:	3774629
		E-mailadres:	natasja.bouwman@arnhem.nl
Doel activiteit	Voortzetting meningsvormend 1		
Toelichting	**Agendacommissie** De agendacommissie heeft besloten, vanwege de onderlinge samenhang, de meningsvorming 1 (M1) van de Perspectiefnota in samenhang met de Turap-1 2021, de Jaarstukken 2020 (incl. geheime FJP) te behandelen. De behandeling vindt geordend per portefeuillehouder plaats, separaat in verschillende raadskamers. **Perspectiefnota 2022-2025** De Perspectiefnota 2022-2025 kijkt vooruit tot na de crisis De ontwikkelingen zijn samengebracht op de thema's uit het coalitieakkoord en voorgaande Perspectiefnota's: - Meedoen in een socialer Arnhem - Wonen in een duurzamer Arnhem - Genieten van een nog mooier Arnhem - Open en verantwoord besturen In deze Perspectiefnota leest u per thema de ambities van het college en welke extra investeringen en financiële uitwerking het college voorstelt aan de gemeenteraad, om deze de komende jaren te realiseren. Keuzes die uiteindelijk hun uitwerking en financiële vertaling vinden in de Begroting 2022. **Ambities** Het college wil de stad nog beter maken op zijn sterke punten en tegelijk zorgen dat ieder Arnhemmer daarvan profiteert, kansen krijgt en mee kan doen. Door verschillende ambities in samenhang te zien en opgaven te combineren en integraal aan te pakken verbetert de leefbaarheid in de stad in de breedte. De Arnhem-Oost aanpak is hierbij één van de speerpunten voor het college. Tegelijkertijd houdt het college de financiële weerbaarheid van de Arnhemse begroting in het oog. Deze blijft op het niveau uit de begroting 2021, waarbij de weerstandsfactor in 2025 doorgroeit naar 1,4. **Participatie** De Perspectiefnota is een integraal kaderstellend document waarin plannen en visies op diverse beleidsterreinen terugkomen. In de voorbereiding van deze visie en plannen zelf hebben participatietrajecten vaak al plaatsgevonden of zijn nog aan de gang. In de Perspectiefnota vindt u dit terug. Het college heeft inwoners geïnformeerd over de Perspectiefnota via een infographic en		

	een animatie. De zijn inwoners zijn uitgenodigd om via social media hun mening te geven over de Perspectiefnota. Daarnaast heeft het college, op verzoek van de agendacommissie, inwoners uitgenodigd om hun mening te geven over wat zij vinden dat belangrijk is voor de stad. De uitkomsten van beide acties vindt u terug in het bijgevoegde stuk "Participatie en de Perspectiefnota". **Uitvoering moties** In de Perspectiefnota treft u de toelichting aan hoe het college uitvoering wil geven aan de motie 20M255 'Anticyclisch investeren, anticyclisch sparen' evenals de motie 'Realistischer inschatten nieuw beleid' (20M20g). Meer informatie over de uitvoering treft u aan in de raadsbrief d.d.11 mei 2021 (de moties en de raadsbrief zijn bij de stukken gevoegd). Daarnaast wordt in navolging van motie 20M277 een lijst van indicatoren gevoegd uit verschillende rapportages, dit om het meetbaar maken van de doelen in de Begroting 2022. **Risico's** De Perspectiefnota bevat een bijlage: Impactanalyse gevolgen coronacrisis. Een belangrijke disclaimer bij de uitkomsten van de verkenning is, dat de mate van onzekerheid zo groot is dat alleen op basis van aannames en veronderstellingen enige indicatie van impact kan worden gegeven. De onzekerheden hebben onder ander betrekking op de feitelijke financiële impact op de gemeentelijke begroting, de doorwerking van negatieve financiële gevolgen voor burgers, instellingen en bedrijven, de financiële gevolgen van maatregelen na de crisis op het gebied van zorg, gezondheid, armoede, inkomensondersteuning en participatie. Ook is nog niet volledig duidelijk in welke mate het Rijk de gemeenten zal compenseren en hoe op termijn dit **Turap-1 2021** Het raadsvoorstel Turap-1 2021 zal in samenhang met de Perspectiefnota behandeld worden. De Perspectiefnota biedt een meerjarig perspectief en benoemt alleen het totaal effect in het uitvoeringsjaar 2021. In de Turap-1 zijn deze effecten in detail toegelicht. De Tuarp-1 2021 bevat informatie over de verwachte majeure financiële afwijkingen over het jaar 2021. In de Turap-1 is rekening gehouden met de ontwikkelingen die zich op basis van het eerste kwartaal aftekenen en die leiden tot afwijkingen in de begroting. Hierbij is een splitsing aangebracht in afwijkingen met een incidenteel en afwijkingen met een structureel karakter. Om de raad vroegtijdig te informeren over een geactualiseerde begroting ligt er een raadsvoorstel ter vaststelling i.p.v. een brief. Meer informatie vindt u terug in het bijgevoegde raadsvoorstel. **Jaarstukken 2020 (incl. Financiële Jaarrapportage Projecten 2020 (geheim)** In de Jaarstukken wordt zowel beleidsinhoudelijk als financieel verantwoording afgelegd over de resultaten die in 2020 zijn behaald. Als bijlage bij de jaarstukken is de geheime nota FJP opgenomen. De FJP bevat een geactualiseerde resultaat van de grondexploitaties en projecten, de toekomstige winstverwachting, de te verwachten verliezen, de stand van de reserves en het benodigde weerstandsvermogen. Om de onderhandelingspositie van de gemeente niet te schaden is de FJP geheim voor onbepaalde tijd. Door vaststelling door de raad van de jaarstukken inclusief de bijbehorende jaarrekening 2002 kan decharge verleent worden aan het college van B&W voor het gevoerde beleid. Meer informatie vindt u terug in het bijgevoegde raadsvoorstel. De auditcommissie heeft in haar vergadering van 12 mei de Jaarstukken en de daarbij behorende accountantsverslag besproken. De bevindingen zijn terug te vinden in de brief d.d. 19 mei, die zij hierover naar de raad hebben gestuurd. De brief is bijgevoegd. **Duisenbergmethode** Een viertal raadsleden hebben onderzocht of de raad zijn controlerende taak goed kan uitvoeren door de informatie die in de jaarstukken te vinden is. Zij hebben daarbij onderzoek gedaan volgens de Duisenbergmethode. Zij hebben onderzoek gedaan naar het programma Klimaat& Energie in de Jaarstukken van 2020. De uitkomsten zijn te lezen in bijgevoegde analyse "Analyse jaarstukken - Klimaat en Energie en kunnen

	betrokken worden bij de behandeling van de Jaarstukken 2020. **Proces** 1. De periode van technische vragen stellen is afgerond. De bundel met technische vragen en indien voor handen de antwoorden, is geplaatst bij de stukken op Ibabs. Deze bundel zal indien er nieuwe antwoorden zijn opnieuw geplaats worden in iBabs. Dit zal met een notificatie gepaard gaan. Er heeft de mondelinge technische briefing door ambtenaren op 12 mei plaatsgevonden. 2. In de raadskamers m.b.t. de portefuilee van Marcouch, Van dellen, Roelofs, Bouwkamp, Louwers en Van der Zee is de M1 behandeling op 2 juni afgerond. In de raadskamer m.b.t. de portefeuille van Paping zal de M1 behandeling op 9 juni voortgezet worden. 3. De M2 van de Perspectiefnota en de Turap-1 zal in samenhang op woensdag 23 juni plaatsvinden. 4. Woensdag 30 juni zal de besluitvormende raadsbehandeling zijn. Voor details verwijs ik u naar de bijgevoegde notitie "Vervolgproces behandeling Perspectiefnota 2022-2025" die de agendacommissie heeft vastgesteld. Deze notitie is bij de stukken gevoegd. **Toezeggingen 2 juni gedaan door wethouder Paping m.b.t. wonen (projecten), armoede beleid en Arnhem Oost aanpak:** Wethouder Paping zegt toe in een brief die volgende week richting raad komt in te gaan op de uitvoering motie PvdA / SP 20M239 Helix, studentenhuisvesting De Wethouder zegt toe dat hij direct terug komt naar de raad indien er minder middelen beschikbaar worden gesteld door Rijk m.b.t. de Arnhem oost aanpak. De Wethouder zegt toe dat hij samen met de raad wil kijken hoe de raad beter betrokken kan worden bij de Arnhem Oost aanpak (een visiegesprek). Hoe kan ik raad actiever betrekken. Wat wil de raad zelf? Op welke manier? De Wethouder zegt toe uit te zoeken om hoeveel jongeren het gaat m.b.t. compensatie bijzondere bijstand. Hij komt hier schriftelijk op terug. De wethouder zegt toe dat een memo met concrete activiteiten die de wethouder al oppakt/uitvoert op het gebied van zorg/leeftijdsbewust bouwen, z.s.m. naar de raad toekomt. De wethouder zegt toe begin volgende week terug te komen met het antwoord op de vraag van D66, Loor m.b.t. bijzondere bijstand jonger dan 21, of ook gevallen gecompenseerd worden met terugwerkende kracht. De wethouder zoekt uit of dit kan en zo ja voor hoeveel jaren terug gekeken gaat worden. De Wethouder zegt toe de Dierenvoedsel bank actief te benaderen met betrekking tot huisvesting. De wethouder zegt toe op de vraag van dhr loor schriftelijk terug te komen. De vraag betreft de planning m.b.t. Kronenburg, een project uit de portefeuille van wethouder Bouwkamp. De wethouder zegt toe in de schriftelijke beantwoording ook de planning mbt burgerparticipatie mee te nemen. De wethouder zegt toe met een memo te komen met een overzicht van de projecten op het gebied van bouwen en wonen die lopen en de regelingen die daarbij zijn betrokken. **Vervolgproces Jaarstukken en FJP** De Jaarstukken (incl. geheime FJP) volgen vanaf de M2 een eigen proces. De Gemeente dient uiterlijk 15 juli door de gemeenteraad vastgestelde stukken aan te beiden aan de provincie Gelderland.

Voorgesteld resultaat van de bespreking	Afronden I en M1 fase Perspectiefnota 2022-2025, Turap-1 2021 en Jaarstukken 2020 (incl. FJP 2021)
Spreekrecht publiek	Nee, heeft reeds plaatsgevonden op 2juni.
Behandeladvies	Het betreft een voorzetting van de meningsvormende I behandeling van de Perspectiefnota 2022-2025, Turap-1 2021 en de Jaarstukken 2020 (incl. de FJP) van de portefeuille van Paping m.b.t. wonen, armoedebeleid, vergunningen en handhaving, projecten Malburgen, Presikhaaf en Park Lingezegen. <u>Meningsvormend (M1)</u> - De behandeling is een voortzetting van de m1 behandeling van 2 juni. In deze M1 behandeling zal gestart worden met de eerste termijn van de wethouder. Een aantal vragen van de fractie CU, D66, CDA, VVD en AC zijn nog niet beantwoord. **Wat betreft de orde:** - Interrupties zijn toegestaan. - De behandeling zal (meer) vraag gericht zijn en er zal door de voorzitter voorgesteld worden om volgens de ordening van de onderwerpen van de portefeuille-indeling de vragen te stellen, zie bovenaan in het behandeladvies. - Er is geen volgorde voorzien in vragen stellen m.b.t. de voorliggende raadsvoorstellen. - In de tweede termijn kunnen woordvoerders reageren op de eerste termijn van de portefeuillehouder en op elkaar en aangeven of zij moties en/of amendementen overwegen in te dienen. Hierbij is het wenselijk als de fracties aangeven m.b.t. welk raadsvoorstel zij overwegen een motie danwel amendement in te dienen. In de uitkomst van de Meningsvormende (M1) behandeling van de Perspectiefnota is voorzien. Deze zal plenair plaatsvinden op woensdag 23 juni. De Jaarstukken (incl. geheime FJP) volgen vanaf de M2 een eigen proces. De Gemeente dient uiterlijk 15 juli door de gemeenteraad vastgestelde stukken aan te beiden aan de provincie Gelderland.
Bijlagen	

Raadsvoorstel Perspectiefnota 2022-2025
Bijlage Perspectiefnota 2022-2025
Participatie en de Perspectiefnota 11 mei 2021
Raadsbrief 11 mei 2021 m.b.t. uitvoering moties Aangenomen Moties: 20M209g, 20M255, 20M277
Notitie proces behandeling Perspectiefnota 2022-2025 (agendacommissie 10 maart 2021)
Raadsvoorstel Turap-1 2021
Bijlage 1 - Turap-1 2021
Bijlage 2 - begrotingswijziging 210040W043
Bundel technische vragen en antwoorden incl. bijlage "Beslispunten college tweedaagse 1, 2 en 9 april"
Raadsvoorstel "Jaarstukken 2020 incl. FJP 2020"
Bijlage 1 - Jaarstukken 2020
Bijlage 2 - Controle verklaring jaarstukken 2020
Bijlage 3 Accountantsverslag 2020 Deloitte
Bijlage 4 - Reactie college Accountantsverslag
Bijlage 5 - Begrotingswijziging resultaat bestemming
Bijlage - 6 Begrotingswijziging Zuidelijke binnenstad
Brief auditcommissie 19 mei 2021
Duisenbergmethode: Analyse Jaarstukken 2020-Klimaat en Energie
Duisenbergmethode: presentatie 26 mei
Behandelresultaat 2 juni Portefeuille Paping: wonen, armoedebeleid, vergunningen en handhaving, projecten Malburgen, Presikhaaf en Park Lingezegen

Overzicht met toezeggingen d.d. 2 juni en 9 juni meningsvorming 1 behandeling Perspectiefnota 2022- 2025, Jaarstukken2020 en Turap 1 2021

Toezeggingen 2 juni

Toezeggingen wethouder Bouwkamp

1. Wethouder Bouwkamp zegt toe dat de inventarisatie van Alliander als het gaat om de infrastructuur rond het electriciteitsnet met de raad te delen zodra die er is.
2. Wethouder Bouwkamp zegt toe na de zomer te komen met een update omtrent het mediafonds.
3. Wethouder Bouwkamp zegt toe in de update aan de raad over de Lauwersgrachtalliantie in te gaan over het mogelijk effect van een tekort aan grondstoffen.
4. Wethouder Bouwkamp zegt toe de raadskamer technisch te informeren over de stand van zaken van het vaccineren van statushouders in het AZC

Toezeggingen wethouder Van Dellen

1. Wethouder Van Dellen zegt toe het onderzoeksrapport over woonboten in de tweede week van september naar de raad te sturen, bevestigd dit volgende week per Raadsbrief en communiceert hierover met de woonbootbewoners.
2. Wethouder Van Dellen zegt toe de visie om verkleuring van de binnenstad om leegstand te voorkomen te delen met de raad als dat niet al gebeurd is.
3. Wethouder Van Dellen zegt toe om uit te zoeken of bij klantcontact met de gemeente en gevraagd wordt naar een specifieke medewerker kan worden aangegeven of die medewerker met vakantie is.
4. Wethouder Van Dellen zegt toe om resterende politieke vragen schriftelijk en ruim voor de M2 te beantwoorden.

Toezeggingen wethouder Paping; wonen, armoedebeleid, vergunningen en handhaving, projecten Malburgen, Presikhaaf en Park Lingezegen.

1. Wethouder Paping zegt toe in een brief die volgende week richting raad komt in te gaan op de uitvoering motie PvdA / SP 20m239 Helix, studentenhuisvesting
2. De Wethouder zegt toe dat hij direct terug komt naar de raad indien er minder middelen beschikbaar worden gesteld door Rijk m.b.t. de Arnhem Oost aanpak.
3. De Wethouder zegt toe dat hij samen met de raad wil kijken hoe de raad beter betrokken kan worden bij de Arnhem Oost aanpak (een visiegesprek). Hoe kan ik raad actiever betrekken. Wat wil de raad zelf? Op welke manier?
4. De Wethouder zegt toe uit te zoeken om hoeveel jongeren het gaat m.b.t. compensatie bijzondere bijstand. Hij komt hier schriftelijk op terug.
5. De wethouder zegt toe dat een Memo met concrete activiteiten die de wethouder al oppakt/uitvoert op het gebied van zorg/leeftijdsbewust bouwen, z.s.m. naar de raad toekomt.
6. De wethouder zegt toe begin volgende week terug te komen met het antwoord op de vraag van D66, Loor m.b.t. bijzondere bijstand jonger dan 21, of ook gevallen gecompenseerd worden met terugwerkende kracht. De wethouder zoekt uit of dit kan en zo ja voor hoeveel jaren terug gekeken gaat worden.
7. De Wethouder zegt toe de Dierenvoedsel bank actief te benaderen met betrekking tot huisvesting.
8. De wethouder zegt toe op de vraag van dhr. Loor schriftelijk terug te komen. De vraag betreft de planning m.b.t. Kronenburg, een project uit de portefeuille van wethouder Bouwkamp. De wethouder zegt toe in de schriftelijke beantwoording ook de planning m.b.t. Burgerparticipatie mee te nemen.
9. De wethouder zegt toe met een memo te komen met een overzicht van de projecten op het gebied van bouwen en wonen die lopen en de regelingen die daarbij zijn betrokken.

10. De wethouder zegt toe met een uitleg /memo te komen over de verschillen in aantallen van zachte en harde plancapaciteit nu en genoemd in de plan aanpak woningbouw van 8 juli 2020.
11. De wethouder zegt toe om na het college overleg op dinsdag 22 juni a.s. zo spoedig mogelijk met de voortgangsrapportage te komen.

Toezeggingen wethouder Paping; Financiën
1. Wethouder Paping zegt toe terug te komen naar de raad over hoe we varen m.b.t. uitvoering van de Herstelagenda.
2. Wethouder Paping zegt toe om schriftelijk, voor 23 juni, terug te komen op hoe we zo goed mogelijk de motie van D66, mbt meetbare doelen, uitvoeren.
3. Wethouder Paping zegt toe op 21 juni bij de auditcommissie op de stand van zaken m.b.t. meetbare doelen in de begroting een presentatie te geven.

Toezegging wethouder Van der Zee
1. Wethouder Van der Zee zegt toe voor de zomer een update (stand van zaken) van de aangenomen 'moties Openbaar Vervoer' en de aangenomen 'moties Gezond en Fit', naar de raad te sturen.

Toezeggingen wethouder Roelofs volgt nog
1. Wethouder Roelofs zegt toe om voor de raad de laatste stand van zaken in beeld te brengen ten aanzien van de uitvoering van de moties "Een beter binnenklimaat voor alle scholen" (16M73) en "Gezonde scholen" (20M189g) en als gevolg van het overleg dat binnen twee weken plaatsvindt met de PO scholen zo mogelijk voor het zomerreces met een plan van aanpak te komen.

2. Wethouder Roelofs zegt toe de raad per (raads)brief te informeren over de besteding/invulling van de € 613 miljoen die de gemeente reeds eerder van het Rijk heeft ontvangen voor de jeugdzorg.

3. Wethouder Roelofs zegt toe uit te zullen zoeken wat er wordt bedoeld met de volgende zin in de perspectiefnota m.b.t. privacy: *"Deze ontwikkelingen vragen investeringen in mens, techniek en veiligheid."* en de raad hierover te informeren.

Toezegging burgemeester Marcouch
1. De burgemeester zegt toe om de raad te informeren over de laatste stand van zaken met betrekking tot deelname van Arnhem aan het experiment gesloten coffeeshopketen.

Wethouder Louwers heeft geen toezegging gedaan.

Toezeggingen 9 juni
Toezeggingen wethouder Paping; wonen, armoedebeleid, vergunningen en handhaving, projecten Malburgen, Presikhaaf en Park Lingezegen.

Wethouder Paping zegt toe met een uitleg /memo te komen over de verschillen in aantallen van zachte en harde plancapaciteit nu en genoemd in de plan aanpak woningbouw van 8 juli 2020

Wethouder Paping zegt toe, om na het college op dinsdag 22 juni zo spoedig mogelijk met de voortgangsrapportage te komen.

Bundel technische vragen Jaarstukken 2020

Versie: 9-6-2021

GroenLinks 2

VVD 5

D66 12

PvdA 14

Partij van de Dieren 15

GroenLinks

***Fractie**:*	***GL- 1 (mondeling 12 mei)***
Pagina:	
Vraag:	Er staat een tekst over de wet inburgering en de budgetten van het Rijk: wordt in onze inzet ook de 'ondertussengroep' nu goed opgepakt?
Antwoord:	Met de ondertussengroep bedoelen we de groep inburgeraars (uit 2019-2021) die onder de huidige Wet Inburgering vallen en waarvoor de aangepaste wet te laat komt (Kamerbrief Tussenstand Inburgering, 14 februari 2019). Medio januari 2020 is de pilot duale trajecten van start gegaan, mede mogelijk gemaakt door de subsidie van het Ministerie van Sociale Zaken. Binnen deze pilot is een aanbod gedaan aan deze ondertussengroep.

***Fractie**:*	***GL-2***
Pagina:	
Vraag:	Het dekkingspercentage van de rioolheffing is zowel in de begroting 2021 als in de jaarstukken 2020 97%. Dit terwijl dit in de begroting 2018 nog 99% was. Van welk dekkingspercentage gaat het college uit richting de begroting 2022?
Antwoord:	De hoogte van het dekkingspercentage van de rioolheffing is geen doel op zich. Uitgangspunt is de afspraak in het coalitie-akkoord (afspraak 4.9: De heffingen maken we kostendekkend: de rioolheffing mag jaarlijks groeien met 1,5%). Voor de begroting 2022 wordt uitgegaan van de coalitie-afspraak waarbij er maximaal tot een dekkingspercentage van 100% gegaan kan worden, een hoger dekkingspercentage dan 100% op begrotingsniveau is namelijk niet toegestaan.

***Fractie**:*	***GL-3***
Pagina:	111
Vraag:	Waarom is er geen indicator op armoede?
Antwoord:	In 2021 worden meerdere indicatoren voor Armoede opgesteld. Deze worden opgenomen in de Begroting 2022 en in de Bestuursrapportage "Doorbraak naar Werk.

***Fractie**:*	***GL-4***
Pagina:	
Vraag:	De kostendekkendheid van sommige leges is de afgelopen jaren afgenomen, ten opzichte van de begroting 2018: ○ Huisvesting Wabo (van 116,9% naar 88% in zowel jaarstukken als begroting 2021); ○ Kabels en leidingen (100,7% naar 88% “); ○ Prostitutiebedrijven (94,7% naar 88% “). In hoeverre wordt gestreefd naar kostendekkende leges voor deze onderdelen? En wat levert het op als de drie genoemde leges naar de niveaus van de begroting 2018 gaan?
Antwoord:	- Deelvraag 1: In hoeverre wordt gestreefd naar kostendekkendheid leges voor deze onderdelen? Met het coalitieakkoord 2018-2022 is afgesproken dat de tarieven voor leges niet stijgen. De tarieven zijn sinds 2018 gelijk gebleven. De gemiddelde lasten (per product) zijn echter wel gestegen, waardoor het percentage kostendekkendheid daalt. - Deelvraag 2: Wat levert het op als de drie genoemde leges naar de niveaus van de begroting 2018 gaan? Op grond van de Gemeentewet mag het totaal van de kostendekkendheid van de gehele legesverordening maximaal 100% zijn. Individuele leges/producten mogen afwijken naar boven mits daar ook een kostendekkendheid van minder dan 100% van een ander product tegenover staat. Echter, een aantal leges mogen op grond van Europees recht per soort vergunning niet meer dan 100% kostendekkendheid zijn. Dat geldt bij de genoemde onderdelen voor Prostitutiebedrijven, Kabels/leidingen en Huisvesting. Dat houdt in dat de tarieven voor deze onderdelen tot maximaal 100% van de kosten mogen worden bepaald. Deze kunnen dus (ongeveer) naar de kostendekkendheid van 2018 worden opgehoogd.

	Het onderdeel WABO valt onder de algemene regel van de Gemeentewet dat er gekeken wordt naar de kostendekkendheid van de gehele legesverordening. Wel blijkt uit jurisprudentie over de WABO dat niet te ruim boven de 100% voor deze tarieven mag worden begroot. Dat betekent dat het kostendekkendheidspercentage van 2018 (116,9%) op grond van jurisprudentie aan de hoge kant is en niet aan te raden. Een verhoging boven de 100% kostendekkendheid is voor het onderdeel WABO dus mogelijk, mits dit ook past binnen de 100%-kostendekkendheidsnorm van de gehele legesverordening en mits het percentage niet te ver boven de 100% is. Bij een kostendekkendheid van 100% zijn de baten en lasten aan elkaar gelijk. Als er gekozen wordt voor een kostendekkendheid van 100% voor de genoemde onderdelen, zou dit (ter indicatie, op basis van de begroting 2021) betekenen: <u>Huisvesting en WABO</u> Lasten zijn € 4.581.000,-; baten € 4.037.000,-. Extra baten bij kostendekkendheid van 100%: € 544.000,- <u>Kabels/leidingen</u> Lasten zijn € 413.000,-; baten € 352.000,-. Extra baten bij kostendekkendheid van 100%: € 61.000,- <u>Prostitutiebedrijven</u> Lasten zijn € 8.000,-; baten € 7.000,-. Extra baten bij kostendekkendheid van 100%: € 1.000,- De kostendekkendheid van de gehele legesverordening zou hiermee uitkomen op 84% (in plaats van de 78% o.b.v. de begroting 2021).

Fractie:	***GL-5***
Pagina:	
Vraag:	Alleen de 15 grootste risico's zijn meegegeven. Is het mogelijk dat we de andere risico's inzien?
Antwoord:	In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing van de jaarrekening 2021 staan de 25 belangrijkste risico's die het grootste effect hebben op de financiële omvang van de benodigde weerstandscapaciteit. Deze risico's zijn bepalend voor 75% van het benodigde weerstandsvermogen. Een overzicht van alle gemeentebrede- en corona risico's is bijgevoegd.

Fractie:	***GL-6***
Pagina:	
Vraag:	Wat betekent het voor het weerstandsvermogen en de weerstandsfactor als we het risico 'Rijksmiddelen Jeugd' schrappen?
Antwoord:	Het schrappen van het risico Rijksmiddelen jeugd betekent een verlaging van het risicoprofiel, zoals in het jaarverslag opgenomen van circa €1,4 mln. De weerstandsfactor, zoals is berekend in het jaarverslag 2020 stijgt hierdoor van 1,03 tot 1,06. In het kader van het toezicht van de provincie Gelderland op de financiën van de gemeente is de afspraak gemaakt dat dit risico deel moet uitmaken van het gemeentelijk risicoprofiel. Dit in afwachting van definitieve besluitvorming van het Rijk en landelijke richtlijnen vanuit het toezicht.

Fractie:	***GL-7***
Pagina:	
Vraag:	Klopt het dat wij geen stille reserves meenemen bij het weerstandsvermogen? Welke mogelijkheden zijn hier? Is het meenemen van aandelen BNG een optie?
Antwoord:	De stille reserves maken geen onderdeel uit van het weerstandsvermogen. De raad heeft op 16 september 2020 bij de vaststelling van de uitgangspunten voor risicomanagement en spelregels voor weerstandsvermogen opnieuw vastgelegd uit welke onderdelen het weerstandsvermogen van de gemeente Arnhem bestaat (zie raadsbesluit nummer 466760). Formeel is er geen wettelijke regeling die verbiedt dat stille reserves onderdeel uitmaken van het weerstandsvermogen. Maar er zijn wel praktische haken en ogen:

	1. Met de inzet van stille reserves gaan we voorbij aan het voorzichtigheidsprincipe, dat bv. stelt dat je opbrengsten pas meeneemt als die gerealiseerd zijn. Zo nemen we in de bepaling van de weerstandscapaciteit van de grondexploitatie de voorziene toekomstige winsten niet mee, want nog niet gerealiseerd. 2. Wat is een reële prijs, kunnen we die bepalen? Met andere woorden, is er een markt voor de activa? 3. Kunnen de bewuste activa snel te gelde worden gemaakt? Kunnen we bezittingen snel afstoten voor een goede prijs? In het voorbeeld van de aandelen BNG geldt dat daar geen markt voor bestaat. De aandelen staan niet genoteerd aan een beurs. Hoe bepaal je dan een reële marktwaarde? Kunnen we de aandelen snel van de hand toen tegen een in onze ogen goede prijs? Dat is maar de vraag. De statuten van de BNG schrijven voor dat alleen Rijk, gemeenten, provincies, waterschappen en andere openbare lichamen in Nederland aandeelhouders kunnen zijn en als gevolg van het ontbreken van een markt weten we niet aan wie we de aandelen zouden kunnen aanbieden. Aanvullend op dit antwoord verwijzen we naar de Technische bijeenkomst met de financiële woordvoerders op 24 maart jl. Ter voorbereiding op deze bijeenkomst zijn de spelregels voor weerstandsvermogen en financiële positie van Arnhem ten opzichte van andere gemeenten uitvoerig onderzocht (zie de vergaderstukken van deze bijeenkomst o.a. document 1. 'Memo Verkenning weerstandsvermogen, kengetallen en vergelijking spelregels/financiële positie Arnhem ten opzichte van andere gemeenten' en document 3 'Vergelijking kengetallen gemeente Arnhem 2021'). Een viertal experts heeft vervolgens gereflecteerd op onze spelregels, de gestelde vragen in de moties en wijze waarop de gemeente Arnhem het risicoprofiel bepaald en de weerstandsfactor. In algemene zin hebben de experts erop aangedrongen te kiezen voor een bestendige gedragslijn ten aanzien van te hanteren spelregels voor weerstandsvermogen en financiële kengetallen. In de raadsbrief van 11 mei jl. over de uitvoering van de moties (zaaknummer 566585) hebben wij ons standpunt in aansluiting hierop toegelicht. Kortheidshalve verwijzen wij hiernaar.

VVD

Fractie:	***VVD -1 (mondeling 12 mei)***
Pagina:	141
Vraag:	Hoeveel laadpalen kan het electriciteitsnet aan in Arnhem?
Antwoord:	Deze vraag is niet makkelijk te beantwoorden, omdat dit sterk afhankelijk is van de locatie. In de Laadvisie die binnenkort naar het college gaat (en met raadsbrief naar de raad) is een proces beschreven om pro-actief laadvoorzieningen te plaatsen: vooruitlopend op de verwachte vraag. In dit proces, dat we per wijk oppakken, is ook een plek ingeruimd voor Liander. Bij de totstandkoming van dit stuk is Liander ook betrokken. Er is daarnaast regelmatig overleg met Alliander over alle zaken in Arnhem ten aanzien van de energietransitie. Woensdag 19 mei is er weer een gesprek met de accountmanager van Alliander over laadpleinen in Schuytgraaf en zal deze vraag ook voorgelegd worden.

Fractie:	***VVD-2 (mondeling 12 mei)***
Pagina:	15
Vraag:	Er is voor reclame een voorziening getroffen. Waarmee houdt deze verband en hoe is het werkelijk verloop in 2021?
Antwoord:	Achtergrond reclameopbrengsten: De gemeente verkrijgt jaarlijks opbrengsten voor reclame-uitingen door derden. Dit leidt tot baten voor de gemeente en hiervoor worden facturen gestuurd naar de partijen die de reclame-uitingen doen. Bij sommige partijen wordt omzet gerelateerd gefactureerd (geen/verminderde omzet dan geen/lagere afdracht), andere hebben een vaste afdrachtsplicht. Concreet gaat het om alle buiten reclame (bushokjes, mupi's, lichtmastreclame etc). Evenementenreclame is hiervan uitgezonderd. Toelichting voorziening: Van een aantal facturen dat gestuurd is, is het niet zeker dat deze betaald gaan worden. Een deel van de vordering (debiteuren) is daarom als dubieus aangemerkt. Hiervoor is in 2020 is een voorziening getroffen van € 124.000. Verloop in 2021: Vooralsnog zijn de facturen die in de voorziening zijn opgenomen nog niet betaald aan de gemeente. Samenvattend: de voorziening houdt verband met debiteuren die zijn ontstaan uit reclameopbrengsten waarvan het niet zeker is dat deze debiteuren gaan betalen. Vooralsnog zijn de facturen die in de voorziening zijn opgenomen nog niet betaald aan de gemeente.

Fractie:	***VVD-3 (mondeling 12 mei)***
Pagina:	234
Vraag:	Subsidieontvangende partij Refugee Company. Kunnen we de documentatie ontvangen aan de hand waarvan de gemeente de passsendheid van de subsidie heeft getoetst/toetst? Wat doet deze stichting?
Antwoord:	Ja, zie bijlage. De uitvoering van de trajecten van de Refugee Company vallen onder de pilot Duale Trajecten, een subsidie die wij ontvangen hebben van het Ministerie Sociale Zaken. In aanloop van de Wet Inburgering voert de Refugee Company in samenwerking met Scalabor een traject uit dat gericht is op arbeidsparticipatie in combinatie met taalverwerving, waarbij het werken aan persoonlijke ontwikkeling, sociaal netwerk opbouw en ondersteuning op gezondheid en zorg nadrukkelijk een plek krijgen. Binnen deze pilot zijn twee richtingen gerealiseerd: werken in de Mondmaskerfabriek en werken in de horeca bij A Beautiful Mess.

Fractie:	***VVD-4***
Pagina:	15 Afvalbeheer
Vraag:	Opschalen callcenter en communicatie, wat heeft dit gekost in het tweede en derde en 4e kwartaal?
Antwoord:	Deze kosten zijn gemaakt in 2020 in de voorbereiding en in de opstartfase van Diftar en worden niet gemonitord op kwartaalniveau. Zoals in de jaarstukken gemeld, bedragen de overige afwijkingen € 0,2 miljoen en bestaan deze voornamelijk uit eenmalige communicatiekosten Diftar.

Fractie:	***VVD-5***
Pagina:	15 Afvalbeheer
Vraag:	Tekort van 1,8 miljoen euro en vaak wordt gewezen naar de gevolgen van het thuiswerken en thuis zijn door de Coronamaatregelen. Wat is het bedrag (financiële tegenvallers) waarvan we wel kunnen zeggen dat het door (invoering) DifTar komt?
Antwoord:	De financiële afwijking ten gevolge van Diftar aan de kostenkant bedroeg € 0,2 miljoen.

Fractie:	***VVD-6***
Pagina:	15 Afvalbeheer
Vraag:	Ongunstige marktontwikkelingen heeft geleid tot 0,3 miljoen lagere opbrengsten oud-papier. Hebben deze ongunstige cijfers ook andere oorzaken naast de marktontwikkelingen. Denkend hierbij aan de gevolgen van het (veranderende) afvalbeleid?
Antwoord:	Nee, deze zijn niet te relateren aan andere oorzaken dan marktontwikkelingen. Er is bijvoorbeeld geen toename van afkeur op oud papier geconstateerd ten gevolge van een wijziging van het afvalbeleid.

Fractie:	***VVD-7***
Pagina:	15 Afvalbeheer
Vraag:	Een tegenvaller door 0,2miljoen meer uitgave aan communicatie rondom invoering DifTar. Is de communicatie-aanpak en strategie intern geëvalueerd en wat is de uitkomst hiervan?
Antwoord:	Nee, er heeft geen evaluatie plaatsgevonden. Bij het bepalen van toekomstig beleid zullen resultaten en ervaringen van de invoering van Diftar worden meegenomen.

Fractie:	***VVD-8***
Pagina:	15 Reclame
Vraag:	Wat is uiteindelijk het resultaat van de uit voorzorg genomen voorzieningen van 120.000 euro?
Antwoord:	Zie antwoord vraag VVD-2

Fractie:	***VVD-9***
Pagina:	15
Vraag:	OAB 500.000 over, veel kinderen niet bereikt. Welke kinderen? Is dit in beeld en wat is het “herstelplan” (ook pag 89)
Antwoord:	Tijdens de coronacontactbeperkingen zijn er minder kinderen bereikt dan in de periode voordat deze maatregelen van kracht waren. Vanaf het laatste kwartaal 2020 is dat aantal weer hersteld vanwege de mogelijkheden om vanuit het consultatiebureau weer meer kinderen te zien en toe te leiden naar passende hulp of benodigdheden. Door de corona omstandigheden en beperkingen zijn er kinderen die hierdoor later gestart zijn op de peuteropvang. Bovendien is er vanaf het vierde kwartaal meer ondersteuning en begeleiding aangeboden om achterstanden te compenseren. Ook nu is er nog extra aandacht in toeleiding naar passende hulp of benodigdheden en voor de ontstane achterstand bij kinderen is er extra ondersteuning ingezet. De Arnhemse aanpak plus biedt additioneel budget waaruit extra ondersteuningstrajecten voor kinderen worden betaald. Het aantal kinderen is weer aangetrokken. Op dit vlak bestaan geen zorgen meer. Via bovenstaand systeem hebben we in beeld welke hulpvragen er spelen bij kinderen en de benodigde hulp of begeleiding wordt volledig gedekt.

Fractie:	***VVD-10***
Pagina:	28
Vraag:	Noordoost Persoonsgerichte aanpak ondermijning met name om adres en uitkeringsfraude. Wat heeft dit opgeleverd en zijn we tevreden over het resultaat? Denkend hierbij aan een toename of afname x aantal ontdekte gevallen m.b.t. adres en uitkeringsfraude.
Antwoord:	In de Geitenkamp zijn in totaal 11 handhavingsonderzoeken in de Geitenkamp opgestart.Daarvan zijn er 5 succesvol afgehandeld (beëindiging uitkering wegens fraude). De coronamaatregelen hebben een behoorlijke impact op het uitvoeren van interventies gehad. Fraudeonderzoeken

	konden wel worden voorbereid, maar huisbezoeken om te kunnen constateren dat daadwerkelijk sprake is van fraude hebben enige tijd niet kunnen plaatsvinden. Daarnaast geeft het UWV geen prioriteit aan enkele casussen (geringe financiële impact). Daarmee kan de eerste aanzet tot deze aanpak en de samenwerking als succesvol worden bestempeld. De samenwerking zal de komende periode verder worden versterkt. Daarbij zal een gesprek met de leiding van het UWV plaatsvinden om duidelijker te markeren dat niet alleen de financiële omvang maar ook de uitstraling van bepalende figuren (windhappers) in een kwetsbare wijk van belang is.

***Fractie**:*	***VVD-11***
Pagina:	37
Vraag:	Armoede malburgen Door de Achter de Voordeur aanpak zijn er 73 huishoudens bereikt met armoede. Neemt dat aantal na een jaar begeleiding af?
Antwoord:	Gezien de aard van de problematiek die AdV constateert en de tijd die normaal gesproken is om die op te lossen, verwacht wij niet dat binnen een jaar al armoede is verholpen. Wat niet wil zeggen dat er geen stappen worden gemaakt en mensen niet geholpen worden en erop vooruitgaan zodra ze met AdV in contact gekomen zijn.

***Fractie**:*	***VVD-12***
Pagina:	44
Vraag:	De Laar, Elden Er is een project gestart om samen met de bewoners aan de hand van buitenspelen en speeltuinen de directe omgeving te verbeteren. Wat zijn tot nu toe de eerste resultaten hiervan?
Antwoord:	In De Laar en Elden zijn de speelplekken in kaart gebracht waarbij niet alleen is gekeken naar het type speelvoorzieningen, maar ook de leefbaarheid en de mogelijkheid tot ontmoeten en verduurzamen van de buurt. Door de thema's van sociale cohesie, veiligheid en duurzaamheid te verbinden aan spelen, worden verschillende beleidsvelden geïntegreerd, denk hierbij ook aan bewegen in de openbare ruimte en gezonde leefstijl. Het sociaal en fysiek domein komen samen. Een heel logische koppeling voor de belevingswereld van de bewoners. De eerste resultaten zijn dat alle speellocaties en de voorzieningen in kaart zijn gebracht. Het contact met de bewoners is opgepakt om de leefbaarheid in de buurt te verbeteren en te checken of het bestaande speelaanbod nog voldoet aan de behoefte in de wijk. Aan de hand van de verzoeken van bewoners worden speeltoestellen omgewisseld/verplaatst en/of toegevoegd, en worden nieuwe locaties/mogelijkheden onderzocht. Naast speelvoorzieningen kijken we naar het grotere plaatje in de buurt. Tijdens het gesprek met bewoners hebben we het over plaatsen van bankjes om elkaar laagdrempelig te ontmoeten en te spreken, gezamenlijk onderhoud van groenstroken en adoptie van boomspiegels en prullenbakken tot informatie over zonnepanelen, opzetten van WhatsApp buurtpreventie groepen en gezamenlijke moestuinen. Acties die uitgaan van de behoeften van de bewoners en tegelijkertijd aansluiten bij de ambities en doelstellingen van de gemeente. De eerste aanpassingen van speellocaties staan op de rol en we zien steeds meer gezamenlijke buurtgroen-initiatieven ontstaan in onze wijken.

***Fractie**:*	***VVD-13***
Pagina:	48
Vraag:	Rijkerswoerd Bewoners van Rijkerswoerd wachten al lang op een bruggetje naar Park Lingezege . Vanwege het zaaiseizoen zullen de laatste acties inclusief het plaatsen van de brug begin 2021 plaatsvinden. Is dit inmiddels gebeurd? En hoe zijn de bewoners hierover geïnformeerd?
Antwoord:	De brug is op 18 mei 2021 geplaatst. Als de boer zijn eerste maaisnede (hooi) van het land heeft gehaald kunnen we een sloot aanleggen en zijn raster verplaatsen, om te voorkomen dat honden op zijn land komen. Daarna gaat de brug open. De overeenkomst met de boer moet dan eerst getekend zijn. Dat zal naar verwachting volgende week plaatsvinden.

	Via de mail en het Bewonersplatform worden bewoners op de hoogte gehouden. Daarnaast zal er melding van worden gemaakt via de social media kanalen en ook zullen wij één dezer dagen een artikel schrijven voor de wijkkrant/wijkwebsite.

***Fractie**:*	***VVD-14***
Pagina:	64
Vraag:	Veiligheid Verschuiving van criminaliteit van woninginbraken en zakenrollen naar de digitale criminaliteit. Er wordt een norm gesteld door te handhaven staat in de stukken. Wat heeft dat concreet opgeleverd aan extra zaken die zijn opgelost t.o.v. 2019 en of extra aanhoudingen t.o.v. 2019?
Antwoord:	De verschuiving levert nieuwe taken op voor de politie. Met de politie wordt ingezet op het laagdrempelig maken van aangifte (bereidheid). Er wordt aandacht geschonken aan bewustwording. De aanpak vraagt om specifieke kennis, deskundigheid en inzet. Hiervoor is bij de politie landelijk geïnvesteerd in extra capaciteit en het opbouwen van noodzakelijke deskundigheid om de handhaving en opsporing te bevorderen.

***Fractie**:*	***VVD-15***
Pagina:	65
Vraag:	Hier wordt gesproken over het gemiddelde Arnhemse niveau van veiligheid en dat de inzet is gericht op wijken die hierop achterblijven. Wat is dat Arnhemse gemiddelde en hoe wordt dat gemeten? Wordt hier ook in andere vergelijkbare steden mee gewerkt? Is dat soms op basis van real time date instrument?
Antwoord:	Kenmerkend voor het gemiddelde Arnhems niveau is dat 30% van de Arnhemmers zich onveilig voelt in de eigen buurt en 39% in het algemeen in de stad, volgens het tweejaarlijkse onderzoek van I&O Research en te raadplegen bij https://arnhem.incijfers.nl/dashboard/staat-van-de-stad/veiligheid--buurt-wijk- Hier vinden wij ook een tekenend het aantal overlastmeldingen: in heel Arnhem 8.000 in 2020 (6.000 in 2019), waaronder 1600 meldingen over jeugdoverlast (in 2019 nog 700). Er is voor de wijken inderdaad veel behoefte aan nieuwe vormen van actuele dataverzameling. De Radar Wijkveiligheid als instrument voor real-time data per wijk zal Arnhem helpen trefzeker gerichte activiteiten tijdig te ondernemen. Bij de ontwikkeling is niet voorzien in vergelijkingen met andere steden.

***Fractie**:*	***VVD-16***
Pagina:	65
Vraag:	Wat is het resultaat tot nu toe van het project BOTOC (breed offensief tegen georganiseerde ondermijnende criminaliteit)?
Antwoord:	Het is goed dat we er recentelijk in zijn geslaagd om samen met het ministerie een lokale aanpak te realiseren. Op dit moment wordt de aanpak omgezet in concrete acties. We staan aan het begin van een stevige aanpak. In de raadsbrief van 16 maart 2021 is de uitvoering van het project BOTOC tegen het meetrekken van de jeugd in naburige georganiseerde ondermijnende criminaliteit beschreven. Per 1 mei begonnen de straatcoaches in de wijken Presikhaaf en Malburgen met hun corrigerend werk op straat, sterk betrokken bij de eerste veiligheidsteams VIOS (Veilig In en Om de School) die zich recent op twee scholen genesteld hebben en ook bij de persoonsgerichte pedagogische aanpak voor risicojongeren op basisscholen in de wijken waar het om gaat bij ondermijnende criminaliteit. Cruciaal is ook de gerealiseerde aanhaking met het jongerenwerk in deze wijken.

***Fractie**:*	***VVD-17***
Pagina:	65
Vraag:	Radicalisering, wat zijn de gevolgen van het minder Fysiek bijeenkomen en meer online bij elkaar komen van mensen met mogelijke radicaliseringskans en onze zicht op deze groep?
Antwoord:	Ons zicht op deze groep is niet veranderd door de COVID maatregelen en het aantal aanmeldingen bij het veiligheidshuis is voor radicalisering onveranderd voor en na COVID. De persoonsgerichte aanpak radicalisering van de gemeente Arnhem heeft in de COVID periode namelijk doorgang gevonden en de overleggen in het veiligheidshuis zijn digitaal georganiseerd. Ook het contact met eventueel geradicaliseerde individuen heeft doorgang gevonden. Bovendien

	bleven de politie en andere belangrijke professionals in de signaleringsstructuur van de gemeente Arnhem actief. Jongerenwerkers zijn, behalve fysiek, ook online present en in contact met de jongeren.

Fractie:	***VVD-18***
Pagina:	68
Vraag:	Hoe is de aanwezigheid van Pand 66 gecommuniceerd naar de bewoners en ondernemers?
Antwoord:	Het actieplan gericht op het verbeteren van de veiligheid en leefbaarheid in de Steenstraat e.o. is mede tot stand gekomen in overleg met bewoners, ondernemers en professionals. Het in gebruik nemen van het pand aan de Steenstraat 66 als "Pand 66", als zichtbaar en laagdrempelig inloopcentrum van de aanpak, maakt hier onderdeel van uit. In een groot artikel in de wijkkrant is hierover gecommuniceeerd, op de website Spijkerkwartier.nl en de relevante sociale kanalen. Zodra de coronamaatregelen dit toestaan, willen wij ter kennismaking voor de wijk in Pand 66 een officiële opening organiseren.

Fractie:	***VVD-19***
Pagina:	76
Vraag:	Inkomstenderving parkeergarages 1,6 miljoen. Wat is de inkomstenderving straatparkeren?
Antwoord:	De inkomstenderving straatparkeren is beschreven op pagina 21 van de jaarstukken. Daar staat het volgende: '*Als gevolg van de coronacrisis blijven de parkeerinkomsten achter bij de oorspronkelijke begroting.* *Gedurende het jaar werd een inkomstenderving van € 1,6 miljoen op straatparkeren voorzien.* *Voor dit bedrag is het kader, na behandeling van Turap 2020-2, gecorrigeerd.* *Uiteindelijk is de inkomstenderving nog eens € 0,2 miljoen hoger uitgevallen.*' De inkomstenderving straatparkeren is dus € 1,8 miljoen. Overigens is ook de inkomstenderving garageparkeren (in tegenstelling tot wat in de vraag is aangegeven) € 1,8 miljoen. Ook daarvoor geldt dat de oorspronkelijk voorziene inkomstenderving € 1,6 miljoen was en dat dit uiteindelijk € 1,8 miljoen is geworden (zie pagina 76 van de jaarstukken).

Fractie:	***VVD-20***
Pagina:	103
Vraag:	Aanpakken ketenregie. Dit onderdeel staat op oranje (kan beter). Hoe kan dit verbeterd worden want samenspel en samenwerking is belangrijk in deze.
Antwoord:	We verwachten dat door de reeds in gang gezette (her)inrichting van de sturing op de ketenpartners, dit onderdeel in groen zal veranderen. De breed samengestelde accountteams sturen zowel op de opdrachtverlening via eenduidige dienstverleningscontracten en 'service level agreements' richting zowel de afzonderlijke ketenpartners als op hun onderlinge samenwerking. Voor wat betreft de opdrachtverlening verwachten wij in toenemende mate een data-gestuurde onderbouwing: diagnoses van inwoners; stijging van inwoners op participatieladder/ werkladder. We sturen ook op het consequent in verbinding brengen van nieuw (activerend) werkaanbod uit de wijken met onze ketenpartners

Fractie:	***VVD-21***
Pagina:	
Vraag:	Media - Na (20A79) Versterken lokale media zijn er twee raadsbrieven (18-3-2021 en 22-4-2021) verschenen waarin de dekking voor het media fonds en RTV Arnhem zijn vastgelegd voor de twee proefperiodes. Hoe en waar is vastgelegd waar RTV Arnhem aan moet voldoen opdat het college t.z.t. constateert dat de ingezette verbeteringen succesvol of niet succesvol zijn? Heeft het college een zelfde soort indicatoren bedacht voor het mediafonds?

	In de brief van 22 april wordt genoemd dat hiermee uitvoering wordt gegeven aan het amendement. Hoe wordt het amendement verder nog uitgevoerd of wordt 't hiermee gezien als afgedaan?
Antwoord:	Op 20 april heeft het college besloten om additionele middelen beschikbaar te stellen aan Streekomroep Midden Gelderland (voormalig RTV Arnhem). Streekomroep Midden Gelderland heeft een meerjarenplan gemaakt waarin zij aangeeft welke ontwikkelingen zij wil realiseren. In de subsidiebeschikking aan Streekomroep Midden Gelderland wordt verwezen naar de gestelde ambities die geformuleerd zijn in het meerjarenplan van de omroep. Aan de omroep wordt gevraagd om te reflecteren en te rapporteren op de door haar gestelde doelen en ambities. Daarbij vragen we op een tweetal momenten (september 2021 en januari 2022) een vergelijking te maken met één jaar terug en specifiek in te gaan op de ontwikkeling van de organisaties (stabiliteit, professionalisering) en de ontwikkeling van programma (diversiteit, kwantiteit, kwaliteit, bereik en impact). Daarbij willen we nadrukkelijk weten wat de stand van zaken is, of en zo ja welke ontwikkelingen er zijn, maar ook welke uitdagingen er nog zijn en/of er zaken zijn die stagneren. We verwachten dat dit allemaal gedegen onderbouwd wordt. Eenzelfde soort indicator is bedacht voor het mediafonds. Echter bij het mediafonds, ligt de focus puur op het programma, dat wil zeggen de door het fonds ondersteunde producties. Ook daar speelt diversiteit, kwantiteit, kwaliteit, bereik en impact mee. De kwaliteitsimpuls van de lokale media kost tijd. Het mediafonds zal tot en met 2022 lopen. Het amendement is afgedaan wanneer de pilot van het mediafonds is afgerond.

***Fractie**:*	***VVD-22***
Pagina:	
Vraag:	Bouwen/wonen - Hoe en waar is motie 20M88 “Bredere aanpak is goed voor alle Arnhemmers” zichtbaar in de jaarstukken 2020 en de perspectiefnota?
Antwoord:	Het afgelopen jaar zijn er in Arnhem 1104 woningen toegevoegd, waarvan ongeveer 20% sociale huur. De overige toevoegingen zitten met name in de middenhuur en het koopsegment. In gebiedsvisies/nota’s en bij grote projecten is er vrijwel altijd vrijwel altijd opgenomen dat we streven naar een mix aan woningtypologieën, dit vindt uiteraard zijn doorwerking op projectniveau. Zie bijvoorbeeld Olympuskwartier, AKZO en Coberco. Uit cijfers van het CBS blijkt de woningvoorraad met haar toevoegingen al jaren een stabiele verdeling kent van koop-corporatie-vrije sectorhuur. Bij de sturing op de woningvoorraad wordt het woningbouwbehoefte onderzoek als grondslag genomen, conform aangenomen PvA Woningbouwontwikkeling. We monitoren de ontwikkeling van de woningvoorraad en sturen bij indien er onvoldoende (aantrekkelijke) woonmilieus voor bepaalde doelgroepen gerealiseerd dreigen te worden. We kijken hierbij naar alle doelgroepen uit het woningbouwbehoefteonderzoek. Zo kijken we hoe we sociale huur kunnen stimuleren, maar ook kijken we bij ontwikkelingen of we bijzondere woonmilieus kunnen toevoegen, ook in het hogere koopsegment. In Schuytgraaf ontwikkelen we bijvoorbeeld veld 23 met 'Wervende woonmilieus', maar ook voor collectieve woonvormen en woonvormen voor bijzondere of kwetsbare doelgroepen. Voor de toekomst geldt dat we bij grotere gebiedsontwikkelingen doelgroepenonderzoeken willen (laten) uitvoeren, eventueel samen met de markt, om zo voor alle doelgroepen een aantrekkelijk woonmilieu te kunnen realiseren.

***Fractie**:*	***VVD-23***
Pagina:	
Vraag:	Bouwen/ wonen - De motie 20M89 “Meten is weten” had tot doel de wirwar aan cijfers over wonen/bouwen te structureren zodat we beter kunnen sturen. De raadsbrief en bijlage van 10-12-2020 >

	Voortgangsrapportage ‘Arnhem biedt woonruimte’ is een goede start al is de informatie reeds gedateerd. De brief stelt dat wij 2 jaarlijks een update krijgen in mei en november maar nu pas in juni. Kunnen wij de update dit jaar toch voor de behandeling van de perspectief nota krijgen en of welke delen wel?
Antwoord:	De voortgangsrapportage zal in juni naar de raad verstuurd worden. Pas in de loop van 2021 worden (bijvoorbeeld bij het CBS) de officiële cijfers over het voorgaande kalenderjaar bekend. De vorige voortgangsrapportage uit december is nog goeddeels actueel. De monitor die nu voorbereid wordt bevat vooral de volledige informatie over 2020, die bij de vorige rapportage nog maar half bekend was. Zo zijn in 2020 (op één na) evenveel woningen gerealiseerd als in 2019. De planvoorraad in zijn totaliteit is getalsmatig ongeveer hetzelfde. Hoewel de monitor snel volgt, kunnen bij concrete vragen uiteraard al data worden geleverd.

***Fractie**:*	***VVD-24***
Pagina:	180
Vraag:	Verkamering Op blz 180 van de jaarrekening is nog € 2.700.000 gereserveerd voor - Planschade plan van aanpak woningsplitsing en verkamering – is dat nog actueel of kan dat lager?
Antwoord:	Op 16 december 2020 is het facetbestemmingsplan woningsplitsing en verkamering onherroepelijk geworden. Dit bestemmingsplan beperkt de bouw- en gebruiksmogelijkheden van eigenaren. Hierdoor bestaat er een risico op planschadeclaims van eigenaren en andere rechthebbenden.Het verzoek om planschade kan tot vijf jaar na het onherroepelijk worden van het bestemmingsplan worden ingediend (tot eind 2025). Het risico is nog actueel en aan de orde voor het gebied (Spijkerkwartier e.o.) waarvoor per juli 2019 een voorbereidingsbesluit gold.

D66

Fractie:	***D66 -1***
Pagina:	S00
Vraag:	Inzet Strategie, Beleid en Regie vs. Wijken (p.60): Aangegeven wordt dat het nadeel op SBR in samenhang moet worden beschouwd met een voordeel op de wijken. Hoe zit dit? Is er met de inzet vanuit SBR werk weggenomen bij de wijken? Of is het een min of meer toevallige samenloop van een mee- en een tegenvaller?
Antwoord:	Op de bewuste pagina wordt een verschil tussen begroting en realisatie toegelicht. In de begroting is de totale ambtelijke inzet vanuit SBR toegerekend aan wijken en (stedelijke) programma's. In de daadwerkelijke realisatie zijn minder ambtelijke uren verantwoord bij de wijken dan oorspronkelijk begroot; deze ambtelijke inzet is in de realisatie verantwoord in de stedelijke programma's. Hierdoor ontstaat tussen begroting en realisatie een positief verschil op de wijken en een negatief verschil in de (stedelijke) programma's dat niet als toevallig is aan te merken. Oorzaak is primair gelegen in administratieve verwerking van uren/salariskosten en niet in werkelijke inzet van capaciteit c.q. het wegnemen van werk zoals wordt gevraagd.

Fractie:	***D66-2***
Pagina:	S03
Vraag:	De totale lasten in het programma Economie worden met bijna 10% overschreden door extra uren beleid (niet corona-gerelateerd). Hoe kan het dat deze uren niet geraamd waren? Waarvoor zijn deze extra uren met name ingezet?
Antwoord:	Omdat in breder perspectief sprake is van onevenwichtigheid tussen begrote en daadwerkelijk ingezette capaciteit loopt hierop (bij)sturing met als startpunt een inventarisatie van de opgaven in de verschillende programma's en een vertaling hiervan naar de noodzakelijke inzet, zowel per programma als in totaliteit (pagina 197 / 198).

Fractie:	***D66-3***
Pagina:	S09
Vraag:	In 2020 hield de gemeente budget over op de GelrePas, onder andere doordat activiteiten niet doorgingen. In de beantwoording op vragen van de SP dat lageropgeleiden minder zijn gaan sporten is de GelrePas een oplossing. De groep die meer beweging nodig heeft is naar verwachting groter is geworden en de bekendheid met de GelrePas is niet per se toegenomen. Hoe gaat het college inzetten op meer bewegen voor deze groep?
Antwoord:	Het Sportbedrijf is in opdracht van de gemeente momenteel bezig met het vormgeven van een campagne om Arnhemmers, nu de coronaregels dat langzaam weer toe lijken te laten, weer aan het bewegen te krijgen. Hierbij ligt vanzelfsprekend ook een grote focus op inwoners die wegens financiële redenen minder sporten en bewegen en inwoners met een minder gezonde leefstijl. De Gelrepas is een instrument om de financiële drempels voor sporten te verlagen en zal worden betrokken in de campagne.

Fractie:	***D66-4***
Pagina:	S11
Vraag:	Wanneer wordt het al vaak genoemde voorstel over het Gele Rijdersplein verwacht? Het college gaf al enige maanden geleden aan dat dat voorstel bijna klaar was.
Antwoord:	Het raadsvoorstel ligt intussen bij de raad.

Fractie:	***D66-5***
Pagina:	S11
Vraag:	Er is een groot verschil tussen de extra werkzaamheden van de ODRA (door een toename van het aantal vergunningaanvragen) en de legesinkomsten. Hoe is het deel dat niet gedekt wordt door leges te verklaren?
Antwoord:	In het algemeen is het zo dat de leges bij veel kleinere bouwwerken, zoals een dakkapel, niet kostendekkend zijn. Dit wordt gecompenseerd door de bouwleges bij grotere bouwwerken. Hiervoor is gekozen om te voorkomen dat bij de kleinere bouwwerken een onevenredig groot bedrag aan leges betaald zou moeten worden in verhouding tot de bouwsom. In een jaar waarin

	relatief veel kleinere en weinig grotere bouwwerken worden vergund, zoals het afgelopen jaar, kan dat betekenen dat het totaal aan bouwleges niet kostendekkend is.

PvdA

***Fractie**:*	***PvdA-1 (mondeling 12 mei)***
Pagina:	
Vraag:	Wat zijn de prestaties van de Refugee Company in de doorstroom naar (ander) werk
Antwoord:	Daarover kunnen we in deze fase nog niet iets over zeggen. Uit onderzoek (CBS) blijkt dat inburgeraars meer tijd nodig hebben om uit te kunnen stromen naar een baan, om die reden meten we over drie jaar. De Refugee Company is op medio januari 2020 gestart, de inzet gaat over de jaren: 2020, 2021 en 2022. Om die reden zal het meetmoment plaatsvinden in januari 2023.

Partij van de Dieren

Fractie:	***PvdD -1 (mondeling 12 mei)***
Pagina:	96
Vraag:	Op pagina 96 staat een passage over de Coronakosten cultuur "Wegens corona zijn er extra subsidies binnen cultuur uitbetaald. In totaal gaat dit om een bedrag van € 542.000 in 2020. Deze worden gedekt uit de rijksbijdrage coronasteun Cultuur die op programma S00 Bestuur, dienstverlening en financiën staan geboekt. Uit de steun van het rijk voor cultuur zijn ook andere kosten gedekt, onder andere de huurkwijtscheldingen aan Rozet, Musis, Luxor en Focus." Is de kwijtschelding van huur onderdeel van de ondersteuning aan Rozet, Musis, Luxor en Focus of is dit extra?
Antwoord:	De kwijtschelding van huur is onderdeel van de corona-ondersteuning aan deze instellingen, conform het Arnhems afwegingskader corona 2020. Hierin is opgenomen dat indien steun in de vorm van subsidie nadelige effecten heeft, steun via gedeeltelijke dan wel volledige kwijtschelding van de huur kan plaatsvinden.

Gemeentebrede risico's Jaarverslag 2020

(weergegeven op invloed% van hoog naar laag; 85 gemeentebrede begrotingsrisico's; 29 coronarisico's in blauw)

4-6-2021

Nr.	Risicogebeurtenis	Kans	Financieel Maximum	Invloed %	Programma
R657	Herijking gemeentefonds (Algemene uitkering en Beschermd Wonen)	50%	€ 18.000.000	14,0%	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën
R851	BENG-eisen Onderwijshuisvesting.	75%	€ 5.000.000	11,7%	S04 Onderwijs
R730	Inkomensregelingen (BUIG); maximaal eigen risico.	50%	€ 9.700.000	7,5%	S06 Participatie en armoedebestrijding
R958	Geheim risico			6,2%	
R541	BR Bedrijfsvoering	50%	€ 5.000.000	5,8%	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën
R966	Rijksmiddelen Jeugd	70%	€ 3.900.000	4,2%	S07 Zorg
R568	De Connectie	70%	€ 2.300.000	3,1%	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën
R883	Extra locaties beschermd wonen en maatschappelijke opvang voor inwoners zonder corona	90%	€ 2.000.000	2,8%	Corona risico's
R732	Re-integratiebudget - Rijksontwikkelingen	70%	€ 2.500.000	2,7%	S06 Participatie en armoedebestrijding
R655	Scalabor Afwaarderingsrisico	50%	€ 3.500.000	2,7%	S06 Participatie en armoedebestrijding
R852	Planschade plan van aanpak woningsplitsing en verkamering	50%	€ 2.700.000	2,1%	S12 Wonen en leefomgeving
R967	Benodigde capaciteit beleid SBR niet in lijn met begroting	50%	€ 2.500.000	1,9%	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën
R706	Diftar Lagere inkomsten	70%	€ 1.500.000	1,6%	S12 Wonen en leefomgeving
R695	Stadstheater/Lauwersgracht alliantie	70%	€ 1.500.000	1,6%	S05 Cultuur
R841	Opbrengst Taskforce jeugd	50%	€ 2.000.000	1,5%	S07 Zorg
R846	Fiscale risico's Loonheffing	90%	€ 500.000	1,4%	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën
R553	Beheerskosten Arnhem Centraal	30%	€ 3.000.000	1,4%	S12 Wonen en leefomgeving
R367	Overhead-dekking	90%	€ 479.000	1,3%	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën
R955	Aflopen OV-concessie RijnWaal eind 2022	30%	€ 1.300.000	1,2%	S02 Bereikbaarheid
R960	Lvb middelen	75%	€ 1.000.000	1,2%	S07 Zorg
R330	Leningen aan gelieerde instellingen	10%	€ 11.000.000	1,1%	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën
R858	Grotere zorgvraag na crisis	50%	€ 1.400.000	1,1%	Corona risico's
R921	Betalingsproblemen bij leningen aan instellingen	10%	€ 11.000.000	1,1%	Corona risico's
R878	Schulddienstverlening	90%	€ 750.000	1,0%	Corona risico's

Gemeentebrede risico's Jaarverslag 2020

(weergegeven op invloed% van hoog naar laag; 85 gemeentebrede begrotingsrisico's; 29 coronarisico's in blauw)

4-6-2021

Nr.	Risicogebeurtenis	Kans	Financieel Maximum	Invloed %	Programma
R909	Wegvallen inkomsten Sportverenigingen	90%	€ 500.000	0,8%	Corona risico's
R836	Trolleyinfrastructuur	10%	€ 5.000.000	0,8%	S02 Bereikbaarheid
R959	Uitname Wlz	25%	€ 2.000.000	0,8%	S07 Zorg
R707	Extreme weersomstandigheden	70%	€ 500.000	0,8%	S12 Wonen en leefomgeving
R715	Risico beëindiging BRP straat Zevenaar	90%	€ 500.000	0,7%	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën
R965	Aanpassing tarieven Wmo en Jeugdwet	70%	€ 600.000	0,7%	S07 Zorg
R907	Sportbedrijf; terugloop inkomsten	50%	€ 500.000	0,6%	Corona risico's
R927	Lager accres Gemeentefonds a.g.v. bezuinigingen Rijk	10%	€ 4.000.000	0,6%	Corona risico's
R700	BUIG: Budgetbijstelling door het Rijk	70%	€ 800.000	0,6%	S06 Participatie en armoedebestrijding
R950	Ventilatie in scholen i.v.m. corona	70%	€ 525.000	0,6%	Corona risico's
R910	Faillissementen in relatie tot lokale heffingen	90%	€ 400.000	0,6%	Corona risico's
R869	Invordering (W&I)	90%	€ 400.000	0,6%	Corona risico's
R849	Volumegroei Armoederegelingen	90%	€ 400.000	0,6%	S06 Participatie en armoedebestrijding
R847	VGGM continuering paraatheid	50%	€ 600.000	0,5%	S01 Veiligheid
R961	Financiering bodemtaken	30%	€ 900.000	0,4%	S11 Ruimtelijke ordening
R868	Spoedeisende zorg (SEZ) van Jeugdbescherming Gelderland en meer jeugdbeschermingsmaatregelen	90%	€ 200.000	0,4%	Corona risico's
R956	Mogelijke constructiefout Stedelijk Gymnasium	50%	€ 255.000	0,4%	S04 Onderwijs
R832	ICT uitval	50%	€ 500.000	0,4%	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën
R708	Diftar GFT-voorzieningen	50%	€ 500.000	0,4%	S12 Wonen en leefomgeving
R63	Onderbouwing kostendekkendheid leges	70%	€ 1.000.000	0,4%	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën
R867	Inzet ODRA op handhaving noodverordening en voor jeugd- en jongerenwerk / straatwerk	90%	€ 250.000	0,4%	Corona risico's
R850	Volumegroei aantal inwoners met schuldregeling	90%	€ 250.000	0,4%	S06 Participatie en armoedebestrijding
R885	Armoede; toename gebruik inkomensondersteunende maatregelen	90%	€ 250.000	0,3%	Corona risico's
R843	Fiscale risico's Vennootschapsbelasting	70%	€ 300.000	0,3%	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën

Gemeentebrede risico's Jaarverslag 2020

(weergegeven op invloed% van hoog naar laag; 85 gemeentebrede begrotingsrisico's; 29 coronarisico's in blauw)

4-6-2021

Nr.	Risicogebeurtenis	Kans	Financieel Maximum	Invloed %	Programma
R663	Exploitatie gesubsidieerde partijen	25%	€ 500.000	0,3%	S05 Cultuur
R532	Gemeenteleges voor rijbewijzen	70%	€ 200.000	0,3%	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën
R866	Bedrijfsvoering P&O	90%	€ 200.000	0,3%	Corona risico's
R509	Bouwleges (niet realiseren van de verwachte hogere legesinkomsten)	30%	€ 600.000	0,3%	S11 Ruimtelijke ordening
R862	Betalingsproblemen bij leningen aan instellingen bij Sportbedrijf en MSSA	30%	€ 590.000	0,3%	Corona risico's
R893	Faillissement/ surseance/ financiële tegenvallers bij contractpartijen (leveranciers, afnemers)	90%	€ 194.000	0,3%	Corona risico's
R84	Eigen risico brandschades	50%	€ 500.000	0,3%	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën
R12	Belastingen (software/uitvoeringsproblemen):	50%	€ 400.000	0,3%	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën
R922	Herziening van de verdeelsleutels van de gemeentelijke bijdragen aan VGGM.	90%	€ 174.000	0,2%	S01 Veiligheid
R879	Toename meldingen Veilig Thuis	90%	€ 115.000	0,2%	Corona risico's
R833	Datalekken	10%	€ 1.500.000	0,2%	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën
R896	Cultuur; Extra steun culturele instellingen en kunstenaars	25%	€ 500.000	0,2%	Corona risico's
R13	Belastingen (vertraging taxeren)	30%	€ 1.085.000	0,2%	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën
R835	Niet begrote groot onderhoudskosten riolering (stille lasten).	10%	€ 1.500.000	0,2%	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën
R716	Risico op kapitaalvernietiging Groot Onderhoud wegen.	50%	€ 280.000	0,2%	S02 Bereikbaarheid
R696	Verrekening BTW op sport	25%	€ 500.000	0,2%	S09 Gezondheid en sport
R949	Tijdelijke Ondersteuning Noodzakelijke Kosten (TONK)	50%	€ 250.000	0,2%	Corona risico's
R926	Eén of meerdere huurders van gemeentelijke panden zijn niet meer in staat de uitgestelde huur te betalen of dat ze failliet gaan	25%	€ 496.000	0,2%	Corona risico's
R962	Frictiekosten verhuizing hurende partijen	70%	€ 175.000	0,2%	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën
R512	Aansprakelijkheidsclaims	30%	€ 350.000	0,2%	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën
R464	Reorganisatie wachtgeld	30%	€ 1.200.000	0,2%	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën
R664	Kosten bouwtaken odra	50%	€ 200.000	0,2%	S11 Ruimtelijke ordening
R555	Borgstelling portefeuille Sociale Bank Centraal Gelderland overgenomen door Kredietbank Nederland	30%	€ 250.000	0,2%	S06 Participatie en armoedebestrijding
R954	Nadeelcompensatie	50%	€ 200.000	0,2%	S02 Bereikbaarheid

Gemeentebrede risico's Jaarverslag 2020

(weergegeven op invloed% van hoog naar laag; 85 gemeentebrede begrotingsrisico's; 29 coronarisico's in blauw)

4-6-2021

Nr.	Risicogebeurtenis	Kans	Financieel Maximum	Invloed %	Programma
R279	Vorstschade (tijdelijk herstel)	90%	€ 100.000	0,1%	S02 Bereikbaarheid
R528	Baggeren	30%	€ 200.000	0,1%	S02 Bereikbaarheid
R529	Evenementen	30%	€ 200.000	0,1%	S01 Veiligheid
R717	Lagere opbrengst reinigingsrecht ondernemers	70%	€ 100.000	0,1%	S12 Wonen en leefomgeving
R352	Niet verzekerde schades	25%	€ 250.000	0,1%	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën
R964	Wet elektronische publicaties	30%	€ 200.000	0,1%	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën
R29	Bestemmingsplannen	10%	€ 500.000	0,1%	S11 Ruimtelijke ordening
R7	Belastingen (foutieve aannames):	30%	€ 2.500.000	0,1%	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën
R722	Steeds meer (landelijke opererende) zorginstellingen zijn onvoldoende in staat om mee te bewegen met de transformatie.	50%	€ 100.000	0,1%	S07 Zorg
R365	Vorstschade (definitief herstel)	10%	€ 500.000	0,1%	S02 Bereikbaarheid
R346	Legesinkomstenderving evenementen	90%	€ 50.000	0,1%	S03 Economie
R469	Leegstandsrisico	30%	€ 100.000	0,0%	S12 Wonen en leefomgeving
R8	Belastingen (juridische fouten):	10%	€ 2.500.000	0,0%	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën
R859	Niet rechtmatig kunnen verantwoorden van de verstrekkingen ihkv landelijk steunpakket in 2020	10%	€ 0	0,0%	Corona risico's
R951	Vervanging zaaksysteem	10%	€ 0	0,0%	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën
R834	Informatiebronnen	10%	€ 0	0,0%	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën
R719	Oninbaarheid vorderingen dubieuze debiteuren	90%	€ 14.800.000	0,0%	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën
R329	Leningen:	10%	€ 0	0,0%	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën
R676	FLO De Brandweerkamer van de VNG en de vakbonden hebben in 2017 het Akkoord Reparatie FLO-overgangsrecht afgesloten.	10%	€ 0	0,0%	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën
R674	Fiscale risico's: Naheffing omzetbelasting	10%	€ 2.100.000	0,0%	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën
R558	Niet begrote groot onderhoudskosten bruggen en viaducten (stille lasten).	10%	€ 0	0,0%	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën
R554	Gemeentefonds Vanuit het Rijk kan de gemeente te maken krijgen met kortingen vanuit het gemeentefonds.	10%	€ 9.000.000	0,0%	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën
R953	Toezichthoudende taak VGGM	10%	€ 0	0,0%	S01 Veiligheid
R497	Niet realiseren van parkeeropbrengsten	10%	€ 0	0,0%	S02 Bereikbaarheid
R957	Vloer Leerpark Presikhaaf	10%	€ 0	0,0%	S04 Onderwijs

Gemeentebrede risico's Jaarverslag 2020

(weergegeven op invloed% van hoog naar laag; 85 gemeentebrede begrotingsrisico's; 29 coronarisico's in blauw)

4-6-2021

Nr.	Risicogebeurtenis	Kans	Financieel Maximum	Invloed %	Programma
R549	Buig: onrechtmatige verstrekkingen	10%	€ 0	0,0%	S06 Participatie en armoedebestrijding
R669	Scalabor Overgang onderneming	10%	€ 0	0,0%	S06 Participatie en armoedebestrijding
R845	Scalabor Detacheringsvergoeding	10%	€ 0	0,0%	S06 Participatie en armoedebestrijding
R672	Participatiewet: sturing rijk staat haaks op gedecentraliseerde taken gemeenten	10%	€ 0	0,0%	S06 Participatie en armoedebestrijding
R670	Scalabor Rollen en sturing	10%	€ 0	0,0%	S06 Participatie en armoedebestrijding
R839	Inburgering	10%	€ 0	0,0%	S08 Welzijn en inclusie
R559	Omgevingswet en wet kwaliteitsborging bouwen (Wkb) - daling leges.	10%	€ 0	0,0%	S11 Ruimtelijke ordening
R844	Vitesse-Gelredome	10%	€ 0	0,0%	S11 Ruimtelijke ordening
R314	Rente startersleningen	10%	€ 0	0,0%	S12 Wonen en leefomgeving
R925	Doorbetaling zorgverleners die geen zorg verlenen	10%	€ 0	0,0%	Corona risico's
R882	Extra locaties beschermd wonen en jeugdzorg voor inwoners en kinderen met corona	10%	€ 0	0,0%	Corona risico's
R881	Inzet vrouwenopvang bij Moviera	10%	€ 0	0,0%	Corona risico's
R903	Tegenvallende inkomsten grondverkopen	10%	€ 0	0,0%	Corona risico's
R892	Vertraging uitvoering vastgoed projecten zwembad en museum	10%	€ 0	0,0%	Corona risico's
R650	Omzetderving Scalabor:	10%	€ 0	0,0%	Corona risico's
R924	Extra kosten re-integratie	10%	€ 0	0,0%	Corona risico's
R906	Leegloop personeel Projecten (PIM)	10%	€ 0	0,0%	Corona risico's

Bundel technische vragen Perspectiefnota 2022

Versie: 15-6-2021

GroenLinks 2
VVD 3
D66 7
PvdA 17
SP 22
Arnhem Centraal 23
Christenunie 24

GroenLinks

Fractie:	***GL- 1 (mondeling 12 mei)***
Pagina:	14
Vraag:	1. Er staat een stijging van 9,5 miljoen voor schoolgebouwen; hoe staat dit in verhouding met het IHPPO. Waar komt dit bedrag vandaan, hoe is het opgebouwd? 2. Ten koste van wat gaat er 7 miljoen naar de Guido de Bresschool? 3. Reguliere budgetten ventilatie zijn niet toereikend, 3,6 miljoen ten koste van wat?
Antwoord:	1. Per 1 januari 2021 is het bouwbesluit gewijzigd in die zin dat ook schoolgebouwen moeten worden gebouwd volgens het Bijna Energie Neutrale Gebouwen. Voor het reeds bestaande IHPPO betekent een stijging van de kosten met € 277,= per m2 bvo. De voorgenomen, reeds in de begroting opgenomen, investeringen zijn daarop aangepast en dat resulteert in een extra benodigd investeringsbedrag van € 9,5 miljoen. 2. Voor de vervanging van de Guido de Bresschool voor voortgezet onderwijs is geen ruimte binnen de onderwijsbegroting. Deze investering en de daaruit voortvloeiende kapitaallasten worden daarom ten laste van de algemene middelen gebracht. 3. Het aanpassen van de ventilatiesystemen in een aantal schoolgebouwen was niet voorzien en vindt zijn oorzaak in de coronacrisis. In totaal gaat het om een investeringsbedrag van € 11,9 mln. Om de schoolbesturen en de gemeenten te stimuleren tot het nemen van maatregelen heeft het Rijk besloten om via een subisidieregeling 30% (€ 3,6 mln.) te vergoeden. De schoolbesturen wordt gevraagd om € 4,7 mln. bij te dragen. De resterende € 3,6 komt dan voor rekening van de gemeente. Omdat dit nergens in de begroting is opgenomen wordt dit eveneens ten laste van de algemene middelen gebracht.

VVD

Fractie:	***VVD-1***
Pagina:	7
Vraag:	Impuls voor de wijkaanpak: acties worden gecombineerd met opgaven uit het fysiek domein. In hoeverre wordt de AST hierin meegenomen?
Antwoord:	Bij projecten in de openbare ruimte wordt toegankelijkheid vanaf het begin meegenomen. De Arnhemse Standaard Toegankelijkheid (AST) geeft aan welk toegankelijkheidsniveau er geldt, basis of hoofd. Daarnaast moeten de richtlijnen toegankelijkheid, zoals opgenomen in het handboek, door ontwerpers toegepast worden bij het opstellen van ontwerpen voor de openbare ruimte, tenzij er zwaarwegende argumenten zijn om hiervan af te wijken.

Fractie:	***VVD-2***
Pagina:	8
Vraag:	Uitvoeringsplan Inclusief Arnhem. Over een plan Inclusief Arnhem wordt al jaren gesproken o.a. in diverse bijeenkomsten, ook al voor Coronatijd. Wat is de stand van zaken en lukt het om dit uitvoeringsplan handen en voeten te geven?
Antwoord:	Op 6 juli 2020 hebben we het Uitvoeringsplan Inclusief Arnhem gestuurd: https://online.ibabs.eu/ibabsapi/publicdownload.aspx?site=Arnhem&id=37f58e66-3c10-4bbe-8afc-2126ddbd2b8a . Het doel is om voor elk focuspunt in het Uitvoeringsplan een uitvoeringsagenda te ontwikkelen. Samen met partners uit de stad en (vertegenwoordigers van) inwoners. Vanwege de coronamaatregelen heeft alles langer geduurd en voor sommige onderwerpen is pas op de plaats gemaakt omdat bijvoorbeeld bijeenkomsten alleen digitaal konden plaatsvinden en partners in de stad tijdelijk andere prioriteiten moesten stellen. Wel hebben we diverse activiteiten in gang gezet op de vijf focuspunten. Zo zijn we bijvoorbeeld bezig met een actieplanplan racisme/discriminatie, een anti-discriminatiecampagne, hebben we een bestuurlijke opdracht ontwikkeld voor een diverse en inclusieve gemeentelijke organisatie en gaan we daar een plan van aanpak voor ontwikkelen. Ook hebben we een monitor uitgezet om op te halen hoe inwoners met een beperking zaken in Arnhem ervaren en zijn we met partners en organisaties uit de stad in gesprek hoe we de diversiteit in Arnhemse organisaties samen kunnen verbeteren.

Fractie:	***VVD-3***
Pagina:	8
Vraag:	Doorbraak naar werk. In de bestuursrapportage lezen we dat het bestandsvolume in Arnhem ongeveer het landelijke gemiddelde en dat van vergelijkbare gemeenten volgt. Doel is het beter te doen dan landelijk gemiddeld en een inhaalslag te maken. Wat is de stand van zaken nu? En wat is nodig om de inhaalslag het komend jaar te realiseren?
Antwoord:	Voor een beeld van de huidige stand van zaken over de inspanningslijnen en resultaten van het programma Doorbraak Naar Werk verwijzen wij naar de Bestuursrapportage Doorbraak Naar Werk januari 2020 t/m februari 2021 (zie: https://ris2.ibabs.eu/Reports/ViewListEntry/Arnhem/401a12fb-3fb9-405c-b502-d8e75ac8cab1; raadsbrief d.d. 20-4-2021). Hier is te zien welke stappen in afgelopen jaren zijn gezet om in elk geval al de landelijke lijn te realiseren. Zoals bij de vaststelling van het programmaplan is afgesproken monitoren wij de ambitie op basis van de ontwikkeling van de uitkeringslasten. Op basis van de (voorlopige) Arnhemse en landelijke realisatiecijfers zien we dat Arnhem over 2020 haar uitkeringslasten minder hard heeft zien stijgen dan de landelijke trend. Gemeten vanaf het uitgangsjaar (2018) zitten we nu ongeveer op het landelijk gemiddelde. Het doel is om de dalende lijn van 2020 door te zetten voor de komende jaren. Wij zien in onze uitvoeringspraktijk de goede beweging om dit ook daadwerkelijk te realiseren. In het Arnhems Actieplan Werk leest u daarnaast welke interventies extra nodig zijn in deze tijd van corona om komende periode door te pakken op de ambities van het programma Doorbraak Naar Werk (zie: https://ris2.ibabs.eu/Reports/ViewListEntry/Arnhem/ad1c1198-70e9-4285-8e8b-cc3947242a06; raadsbrief d.d. 11-5-2021). Dit actieplan is een verdiepende uitwerking van de investering zoals opgenomen in de Perspectiefnota 2021-2024.

Fractie:	***VVD-4***
Pagina:	10
Vraag:	Opschorten bezuiniging welzijnsopgave. motie M31 vraagt niet om een algehele opschorting maar te kijken welke opgave i.v.m. corona (on)mogelijk is. Blijft er gekeken worden naar bezuinigingen die wel mogelijk zijn? En hoe worden wij daarover geïnformeerd?
Antwoord:	Ja, we kijken naar de mogelijkheden die er zijn om dubbelingen te voorkomen door bijvoorbeeld meer samenwerking tussen partners in de wijken. Uw raad ontvangt in juni een brief waarin wordt opgenomen hoe wij hierover in gesprek zijn met partijen in de stad. Mochten er later in 2021 nog knelpunten zijn dan wordt u hierover separaat door het college geïnformeerd.

Fractie:	***VVD-5***
Pagina:	10
Vraag:	Burgerkracht. In de vorige periode bleven de aanvragen voor deze regeling wat achter. Hoe gaan we ervoor zorgen dat de regeling aan gaat sluiten bij de behoefte?
Antwoord:	We merken dat de voortzetting van de regeling door inwoners zeer op prijs wordt gesteld. Door corona hebben zich in 2020 en ook in het begin van 2021 minder bewonersinitiatieven gemeld. De komende periode zetten we daarom o.a. door communicatie via de TLO's en met gebruik van onze wijkmedia in op: - verder vergroten van de bekendheid van de regeling - vereenvoudigen van het aanvraagformulier (is al aangepast) - verkorten van de doorlooptijd van aanvraag tot toekenning/afwijzing - vergroten van het persoonlijk contact met de aanvragers We verwachten dat na de coronaperiode er meer aanvragen gaan komen. In juni informeren we uw raad via een brief over de vervolgstappen en over de aanpassingen in de uitvoering.

Fractie:	***VVD-6***
Pagina:	12
Vraag:	Vroeg erop af. Wat betekent dit voor de huidige (succesvolle) aanpak Vroeg Er op af?
Antwoord:	De huidige succesvolle aanpak van Vroeg Eropaf waarbij we inwoners met meervoudige signalen van betalingsachterstanden persoonlijk benaderen blijven we hanteren. De wetswijziging legt vroegsignalering van betalingsachterstanden vast als wettelijke taak voor gemeenten. De Arnhemse Vroeg Eropaf aanpak richtte zich tot en met 2020 alleen op meervoudige signalen van betalingsachterstanden. De wetswijziging verplicht gemeenten ook op enkelvoudige signalen van betalingsachterstanden inwoners een aanbod tot een eerste gesprek te doen. De tekst in de Perspectiefnota 2022-2025 heeft betrekking op de enkelvoudige signalen van betalingsachterstanden.

Fractie:	***VVD-7***
Pagina:	10
Vraag:	Suïcidepreventie. Wat is de stijging van het aantal suïcides in Arnhem en wat is de beoogde daling met deze investering? Wat gaat Supranet Community doen wat Propersona niet doet?
Antwoord:	Stijging van het aantal suïcides? Hier een beeld van het aantal suïcides over de afgelopen jaren: 2017: 22 2018: 16 2019: 19 2020: 28 Let op: Het gaat hier om het aantal suïcides dat in Arnhem heeft plaatsgevonden. Het gaat dus niet per se om Arnhemse inwoners. De vraag is wat bovenstaande cijfers zeggen. De cijfers laten een stijging zien, maar of dat echt zo is, dan hebben we eerst meer duiding nodig van de cijfers en de achterliggende boodschap. Dat is ook wat wij de komende jaren - samen met VGGM - gaan doen.

	Landelijk is over 2020 het aantal suïcides overigens stabiel gebleven. Onder jong volwassenen (20-30 jarigen) is landelijk de eerste maanden van 2021 wel een stijging waarneembaar. Beoogde daling? Het liefst willen we natuurlijk dat er geen suïcides meer plaatsvinden in Arnhem. Daar zetten we ons ook voor in, maar qua ambitie zou het streven moeten zijn, dat wij iedereen die suïcidaal is bereiken. Dat zijn/haar suïcidaliteit bespreekbaar wordt gemaakt en dat er wordt gezocht naar passende hulp. Onze doelen gaan we dit jaar nog vaststellen samen met de partners. Kanttekening: Het Supranet Community-model is ontwikkeld en onderzocht door de European Alliance Against Depression (EAAD) en wordt inmiddels in meer dan 15 landen toegepast. In Duitsland heeft dit programma in twee jaar tijd geleid tot 32% vermindering van het aantal suïcidepogingen en suïcides. Wat doet Supranet wel en Pro Persona (het huidige platform) niet? Het huidige platform richtte zich op de zorgpartners en de onderlinge samenwerking. De laatste jaren is er ook geïnvesteerd in de aansluiting op het sociaal domein (zie pijler 4). Daar gaan wij onder de vlag van Supranet Community mee door. We gaan samen met het platform juist nog steviger inzetten op een goede aansluiting op naasten, leerkrachten/scholen, sociale wijkteams, schulddienstverleners, medewerkers van het UWV en Werk & Inkomen, de politie, (sport)verenigingen, jongerenwerkers etc. Daarnaast richt Supranet Community zich op onderstaande pijlers 1 t/m 3 en 5: 1. Publiekscampagne: het taboe doorbreken, het bespreekbaar maken; 2. Risicogroepen: wie, waar, hoeveel, wie hebben er contact met ze, (hoe) benaderen we ze vroegtijdig en effectief; 3. Gatekeepers: trainen in het signaleren, bespreekbaar maken en begeleiden naar de juiste ondersteuning; 4. Het netwerk: dit gaat o.a. om de onderlinge samenwerking, het snel bieden van adequate hulp en regie op de uitvoering (binnen het netwerk van de huisartsen, de partners in de zorg, maar vooral ook de partners in het sociaal domein); Veiligheidsrisico's: dit betreft niet alleen kwetsbare fysieke plekken, maar ook de toegang tot middelen in het algemeen, waaronder medicijnen.

Fractie:	***VVD-8***
Pagina:	11
Vraag:	Huisvesting maatschappelijke initiatieven. In het coalitieakkoord is 500.000 structureel opgenomen voor wijkvoorzieningen. Waarom wordt dit bedrag hier niet uit gedekt?
Antwoord:	Het beschikbare budget voor Ontmoeten en Verbinden is voor 2021 besteed en uw raad is hierover in maart geïnformeerd door middel van een raadsbrief. In de brief is overigens ook het Makelpunt opgenomen. Het doel van dit Makelpunt is tegemoetkomen aan de vraag naar ruimte in de stad en tegelijkertijd beschikbare locaties beter te benutten. Ook voor voorzieningen die voor hun exploitatie afhankelijk zijn van verhuur, denk bijvoorbeeld aan de buurthuizen helpt een Makelpunt om de bezettingsgraad te verbeteren. Het Makelpunt brengt vraag en aanbod van huisvesting voor culturele, maatschappelijke of commerciële activiteiten samen met een focus op inhoudelijke samenwerking. Het Makelpunt is een samenwerking tussen de afdeling Vastgoed en de Arnhemse Uitdaging die maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven aan elkaar verbindt. Huisvesting van armoede-initiatieven (voedselbank, kledingbank, speelstoet) kent meestal een stedelijke insteek. Het voorstel in de perspectiefnota is een stap vooruit om een oplossing voor hun huisvestingsvraagstuk te realiseren.

Fractie:	***VVD-9***
Pagina:	20
Vraag:	Voorkom stadsvernieuwing 2.0 Wat is de samenhang met Arnhem Oost?
Antwoord:	In de vergadering van november 2020 is door uw raad de motie 'Voorkomen stadsvernieuwing 4.0' aangenomen. U riep het college op om werk te maken van preventie om te voorkomen dat

	wijken en buurten (verder) afglijden. Vanuit die oproep zijn we de afgelopen maanden aan de slag gegaan. Dat deden we al in onder andere de Arnhem Oost wijken, waarvoor extra aandacht is. Maar ook andere wijken hebben permanent impulsen nodig om de leefbaarheid goed op peil te houden. De gemeente heeft een belangrijke rol bij het signaleren en het voeren van regie op buurtverandering. Hiervoor is een breed samenspel met organisaties in de stad nodig. Ook is van groot belang dat inwoners bij de eigen wijk betrokken zijn. Door middel van een raadsbrief stellen wij u begin juni op de hoogte van de ondernomen acties in de afgelopen periode.

***Fractie**:*	***VVD-10***
Pagina:	20
Vraag:	Participatieproces Nemia -Waarom wordt dit bedrag niet uit het klimaatfonds gehaald ?
Antwoord:	De gevraagde participatiemiddelen zullen worden ingezet om actieve deelname van belanghebbenden op het gebied van klimaat en energie op gang te brengen en te ondersteunen. Dit zijn dus aanloop- en voorbereidingskosten, inspanningen die gemaakt moeten worden zonder dat al concreet zicht is op CO2 besparingsdoelstellingen en extra financiële middelen (cofinanciering). Ze zijn cruciaal om draagvlak, bewustwording en planvorming op gang te brengen. De door de raad vastgestelde kaders voor het klimaatfonds beogen het ondersteunen van investeringen, met relateerbare CO2 reductie en multiplyer-effect/cofinanciering van andere partijen. Ze zijn niet bedoeld voor het dekken van dergelijke aanloop- en voorbereidingskosten. Deze aanloop- en voorbereidingskosten worden uit structurele programmamiddelen (NemiA) betaald, maar zijn op dit moment niet toereikend voor een dergelijke participatieve inzet.

***Fractie**:*	***VVD-11***
Pagina:	20
Vraag:	Buurtconciërges -Waarom worden deze kosten niet uit Arnhem Oost/W&I budgetten betaald?
Antwoord:	Voor het eerste jaar is voor dekking vanuit het Wif (gekoppeld aan Werk en Inkomen) gekozen. Bij een mogelijke voortzetting bekijken we wat de bijdrage aan schoon, heel en veilig is en op welke manier dit dan als structurele banen een plek te geven. Dat zal dan vervolgens op een passende plek in de begroting terecht moeten komen. Vanzelfsprekend zijn de uitkomsten van de evaluatie hiervoor van belang.

***Fractie**:*	***VVD-12***
Pagina:	34
Vraag:	Nominale en Volume ontwikkelingen Groei heeft ook invloed op inkomsten zoals ozb, wordt dat ook meegenomen? Hoe zien we dat terug?
Antwoord:	Ja De belangrijkste inkomsten van de gemeente zijn de gemeentefondsuitkering en de ozb. In de ozb-raming in de Begroting 2021 is rekening gehouden met de ontwikkeling van het aantal woningen. Hiermee loopt de geraamde ozb-opbrengst op van €27,7 miljoen in 2021 tot € 28,0 miljoen in 2024, zoals opgenomen in de tabel op pagina 262 van de Begroting 2021. Voor niet-woningen maakt de moeilijk te voorspellen WOZ-waarde ontwikkeling het opstellen van een raming onzeker. Daarom wordt hiervoor in de begroting een constant bedrag voor de komende jaren aangehouden. In de Begroting 2022 wordt de ozb-raming weer geactualiseerd. Ook bij de gemeentefondsraming is rekening gehouden met de groei van Arnhem in 2022. Het gemeentefonds wordt verdeeld op basis van circa 50 maatstaven, waaronder het aantal inwoners totaal en in verschillende leeftijdsgroepen. De groei hiervan wordt meegenomen in de raming van het gemeentefonds. Met de koppeling van de groei van het gemeentefonds (accres) aan de rijksbegroting via de 'trap-op-trap-af' systematiek zit in het totale gemeentefonds ook dezelfde volumeontwikkeling als in de rijksbegroting. Door deze verwevenheid in de systematiek is de volumecompensatie in de gemeentefondsraming niet exact te bepalen. Daarnaast moeten de Arnhemse volumeontwikkelingen op de maatstaven ook altijd bezien worden op het totaal van de landelijke volumeontwikkelingen.

D66

Fractie:	***D66-1***
Pagina:	6 en 19
Vraag:	“Onder de noemer Arnhem-Oost aanpak vindt die samenhangende en wijkgerichte aanpak inmiddels plaats.” (p.7, ook op p.19) De raad vroeg eerder om een samenhangend beleid inclusief meetbare doelen en benodigde middelen (motie 20M253), dat uiterlijk deze maand (mei 2021) aan de raad zou worden aangeboden. Wanneer kunnen we dit voorstel verwachten?
Antwoord:	Wij zien motie 20M253 als ondersteuning voor de ingezette beweging voor Arnhem-Oost. Op 19 mei heeft u het raadsvoorstel Richtingevend kader "een doorbraak voor Arnhem-Oost" ontvangen, waarmee we invulling geven aan de motie. Concrete, meetbare doelen worden via de uitvoeringsplannen ingevuld en zijn uiteraard mede afhankelijk van de rijksinzet.

Fractie:	***D66-2***
Pagina:	8
Vraag:	“Een veiligheidsteam dat optimaal gebruik maakt van (nieuwe) bevoegdheden.” (p.8) Welke (nieuwe) bevoegdheden worden hier concreet bedoeld?
Antwoord:	In Arnhem hebben we een veelheid aan opgaven waarin we de wettelijke taken en bevoegdheden van de burgemeester en het college van BenW toepassen om de veiligheidsproblemen in de stad op te lossen. We hebben in de afgelopen periode veel misstanden opgepakt vanuit bestaande bevoegdheden, zoals voor het ordentelijk verloop van demonstraties, voor het tegengaan ordeverstoringen, voor het sluiten van drugspanden, et cetera). Daarnaast hebben we ook nieuwe taken en bevoegdheden vanuit bijvoorbeeld de deelname aan het landelijke wietexperiment, is er veel in ontwikkeling in de aanpak van mensenhandel om verschillende vormen van uitbuiting tegen te gaan en wordt er bijvoorbeeld ook nagedacht over de aanpak van verschillende vormen van drugsgebruik (lachgas, 3 MMC). Daarbij hebben we nu in het kader van het door de raad vastgestelde Bibob-beleid de mogelijkheid om als college van BenW in meer sectoren een Bibob-onderzoek te initiëren. Deze verruiming helpt georganiseerde criminaliteit uit onze stad te weren. De veelheid van taken en bevoegdheden (en het feitelijk toepassen hiervan) maakt ook dat er veel inzet wordt gevraagd vanuit het programmateam Veiligheid om op stedelijk en wijkniveau hierin de goede zaken te initieren vanuit de burgemeester (als bestuursorgaan) en het college van BenW.

Fractie:	***D66-3***
Pagina:	8
Vraag:	Ministeries waarderen de inzet van Arnhem met investeringen.” (p.8) Zijn hier ook investeringen in politiemenskracht (en in het bijzonder recherche) te verwachten? En welke inzet wordt specifiek bedoeld?
Antwoord:	De politie investeert op landelijk niveau (met doorwerking naar de eenheden) ruimschoots in het professionaliseren van de aanpak van onveiligheid en criminaliteit. Zo wordt er bijvoorbeeld nadrukkelijk in ICT geïnvesteerd en de versterking van de online criminaliteit, zodat daarmee ook de Arnhemse aanpak verder verstevigd wordt. De politie is daarnaast ook nadrukkelijk bezig om zo efficiënt mogelijk te werken, zodat vrijgespeelde capaciteit juist de recherchecapaciteit kan aanvullen voor de kerntaak opsporing. Duidelijk is dat de ministeries de nieuwe initiatieven van Arnhem tegen criminaliteit en onveiligheid hoog waarderen, zeker vanuit het Ministerie van VenJ - en juist ook de gemeentelijke inzet om problemen te voorkomen. Het Rijk financiert voor Arnhem: de aanpak die drugscriminaliteit onder jeugdigen bestrijdt (BOTOC), het programma tegen radicalisering en de realisatie van Veilig in en om School (VIOS) Vanuit deze stevige samenwerkingsrelatie biedt de gemeente Arnhem wetenschappelijk beproefde werkwijzen, die via het ministerie nationaal toegankelijk gemaakt kunnen worden.

Fractie:	***D66-4***
Pagina:	9

Vraag:	“Er is een klankbordgroep gevormd van ondernemers.” (p.9) Wat is de samenstelling van deze klankbordgroep?
Antwoord:	Voor het loket Geldzaken & Ondernemers is een focusgroep actief. Deze groep bestaat uit 4 Arnhemse ondernemers. Zij hebben zich vrijwillig aangemeld vanuit lunchbijeenkomsten die wethouder Louwers en wethouder Van Dellen in 2020 hebben gehad. Het zijn ondernemers uit de modebranche, zakelijke dienstverlening en advies- en organisatiebranche. De focusgroep kijkt onder andere mee in de communicatie met de ondernemers. We betrekken hen ook bij onze evaluatie van de pilot.

***Fractie**:*	***D66-5***
Pagina:	10
Vraag:	Voor 2022 en 2023 en vanaf 2024 is geld beschikbaar voor o.a. de uitvoering van motie 20M278 (Regenboogagenda, p.10). Hoe wordt de motie in 2021 uitgevoerd? Wat is de stand van zaken, op welke wijze krijgt de samenwerking vorm en waarin zitten de kosten hiervan?
Antwoord:	We zetten in op het versterken en uitbreiden van InDifferent-netwerken op Arnhemse middelbare scholen. InDifferent is een Arnhemse organisatie die scholen ondersteunt met het aanpakken van inclusie, diversiteit en respect op middelbare scholen in Arnhem op een intersectionele manier. Zij doen dit in nauwe samenwerking met leerlingen en docenten. En richten zich niet alleen op LHBTIQ+ maar op alle thema's waar pesten, discriminatie en racisme aan de orde zijn. Het gaat om een programma met activiteiten en lessen rondom thema’s zoals: Gender en seksualiteit, etniciteit en racisme, vrouwen en emancipatie en beperking en handicaps. Voor het nieuwe schooljaar in september 2021, zijn we samen met InDifferent aan het kijken wat voor dit jaar al mogelijk is. Vervolgens vullen we het verder in. Omdat InDifferent inzet in verschillende vormen van discriminatie, zijn we ook aan het onderzoeken hoe we deze motie (deels) met de uitvoering van motie Integrale Inclusievisie en actieplan (20M245) kunnen verbinden. De kosten zitten o.a. in: • vormen, faciliteren en begeleiden van een community van leerlingen en docenten; • organiseren en faciliteren van verschillende activiteiten en werkgroepen; • organiseren van verschillende themaweken en -dagen i.s.m. culturele instellingen; • samenwerken met scholen en ontwikkelen van lesmateriaal.

***Fractie**:*	***D66-6***
Pagina:	11
Vraag:	Er wordt gewerkt aan gezamenlijke huisvesting voor verschillende maatschappelijke initiatieven (p.11). Wat is hierbij het verwachte tijdpad? Wanneer is een concrete, blijvende oplossing in de vorm van deze nieuwe huisvesting voor deze organisaties beschikbaar?
Antwoord:	In afgelopen tijd zijn enkele suggesties langsgekomen voor mogelijke oplossing voor de huisvesting van armoede-initiatieven. Willen we hier echt tot een oplossing komen, dan vraagt dat ook dat we in positie zijn om te ondersteunen, samen met andere partijen. Het is nu nog te vroeg voor een concrete planning. We gaan nu eerst de gesprekken verder voeren met partijen. Als het idee door allen wordt bevestigd, zetten we direct door met inzet hierop.

***Fractie**:*	***D66-7***
Pagina:	12
Vraag:	“De rechter heeft onze huidige vergoeding [voor bijzondere bijstand < 21 jaar] afgekeurd.” Van wanneer is deze uitspraak?
Antwoord:	De uitspraak is van november 2020

***Fractie**:*	***D66-8***
Pagina:	13
Vraag:	Strategisch adviseur veiligheid (p.13). Hoe ziet het takenpakket van deze nieuwe adviseur eruit? Hoe verschilt dit takenpakket van de huidige taken van andere ambtenaren op dit beleidsterrein? Wat is de reden dat deze functie er tot nu toe niet was?

Antwoord:	In 2019 is het programmateam Veiligheid vanuit het Kabinet Burgemeester horizontaal overgeheveld richting het cluster Strategie, Beleid en Regie (1 programmamanager en 7 bestuursadviseurs). Er is bewust gekozen om de opbouw van het programma Veiligheid langs de lijn van de inhoud vorm te geven en daarop voorstellen te doen qua aanpassingen in termen van formatie (kwantitatief en kwalitatief). Wel al vanuit de wetenschap dat Veiligheid werkt met een beperkte formatie (in vergelijk met andere middelgrote gemeenten) en een forsere veiligheidsopgave in de stad, in vergelijking met andere middelgrote gemeenten. In de afgelopen periode wordt daarnaast ook duidelijk dat het aantal taken enkel toeneemt door een toenemend aantal demontstraties, een veelheid van leefbaarheid en veiligheidsopgaven in de wijken, een toenemende polarisatie in de samenleving. Nu zie je dat in het team de bestuursadviseurs teveel verschillende expertises op moeten bouwen, terwijl dat redelijkerwijs niet meer verwacht kan worden en dit uiteindelijk ook ten koste zal gaan van de kwaliteit en snelheid, die juist zo van belang is voor een effectieve veiligheidsaanpak. De kern van het takenpakket van de strategisch adviseur veiligheid betreft: - integrale advisering van het veiligheidsbeleid op niveau van bestuur, programma en teamcluster - strategische opgaven van het Arnhemse veiligheidsbeleid resultaatgericht basis en vorm geven - overall planvorming invulling geven, opdat alle betrokkenen optimaal inzetbaar zijn - functioneren als gesprekspartner namens de gemeente ten behoeve van de samenwerking met het district (Gelderland-Midden), de eenheid Oost-Nederland de nationale veiligheidspartners. Thans zijn deze strategische taken niet coherent belegd, maar worden zij ad hoc vervuld door verschillende medewerkers en dat gaat ten koste van zowel executieve veiligheidsopgaven in de wijk en de stad als van het terdege strategisch doordenken van het perspectief voor de effectieve oplossingsrichting op de middellange termijn.

Fractie:	***D66-9***
Pagina:	14
Vraag:	Tekort op de exploitatie sporthallen (p.14). Voor deze projecten zijn relatief recent voorstellen gedaan, waarop de raad heeft ingestemd met het project. Het is gebruikelijk dat daarbij ook de exploitatie (en eventuele tekorten) worden meegenomen. Waarom is dat in dit geval niet gebeurd?
Antwoord:	Bij de investeringen in deze sporthallen was destijds onvoldoende zicht op de exploitatiekosten. Sportbedrijf Arnhem heeft hiervoor doorrekeningen gemaakt op basis van een later vastgesteld PvE, die tevens op marktconformiteit zijn getoetst. Deze zijn recent pas afgerond en daarom ook nu pas opgenomen.

Fractie:	***D66-10***
Pagina:	14
Vraag:	Gemeentelijke bijdrage aan de SUVIS-regeling van 3,6 mln (p.14). Graag ontvangen we de onderbouwing van dit bedrag, en een overzicht van de verwachte verbeteringen die met deze investering (in combinatie met de bijdragen van het Rijk en de schoolbesturen) worden gerealiseerd. Daarnaast vernemen we graag z.s.m. hoe het staat met de overige uitvoering van motie 20M351 (het plan van aanpak en duidelijkheid over of op alle relevante scholen inmiddels CO2-meters zijn geplaatst).
Antwoord:	Het bedrag van 3,6 miljoen is oorspronkelijk opgebouwd met het uitgangspunt dat de gemeentelijke bijdrage afhankelijk is van de solvabiliteit 1 van het schoolbestuur. Zie onderstaande tabel:

Schoolbestuur	Solvabiliteit I	Kosten maatregelen ventilatie	Bijdrage gemeente	Bijdrage schoolbestuur	Bijdrage Rijk
Quadraam (13554)	0,42	€ 2.454.126	€ 613.532	€ 1.104.357	€ 736.238
COG (41300)	0,75	€ 508.330	€ 76.250	€ 279.582	€ 152.499
Guido de Brès (40323)	0,49	€ 283.848	€ 70.962	€ 127.732	€ 85.154

De Onderwijs-specialisten	0,45	€ 775.910	€ 193.978	€ 371.933	€ 210.000
Flores*	0,55	€ 5.335.000	€ 1.067.000	€ 2.667.500	€ 1.600.500
Delta	0,55	€ 400.520	€ 80.104	€ 200.260	€ 120.156
MFC's (= gemeente)	nvt	€ 2.178.000	€ 1.524.600	€ 0	€ 653.400
Totaal		€ 11.935.734	€ 3.626.425	€ 4.761.363	€ 3.557.947

Na de brief vanuit de schoolbesturen van 12 mei 2021(waarvan uw raad ook een afschrift heeft ontvangen) en behandeling in het college is het uitgangspunt van solvabliliteit 1 losgelaten maar is wel vastgehouden aan de 3,6 miljoen bijdrage vanuit de gemeente. Deze zal dan alleen anders verdeeld worden (nader te bepalen).

Het gaat in totaal om 32 aanvragen/projecten.
4 gebouwen Quadraam (Beekdal, Olympus, Maarten van Rossem en Montessori)
1 gebouw COG (Thomas a Kempis)
1 gebouw Guido de Bres (Guide de Bres)
1 gebouw Onderwijsspecialisten (Lichtenbeek)
2 gebouwen Delta (Jozef en Paulus)
20 gebouwen Flores (Montessori 2 gebouwen, Boomhut 2 gebouwen, Hugo de Groot, Jan Ligthart 2 gebouwen, Jozef Sarto 2 gebouwen, Julianaschool, Pieter Brueghel 2 gebouwen, De Zyp 2 gebouwen, ASV Heijenoord, Heijenoord, Sterrenkring, Binnenstad en Mozaiek 2 gebouwen)
3 gebouwen gemeente (MFC Salamander, MFC De Spil en MFC Presikhaven)

De maatregelen voor het verbeteren van de ventilatie en het binnenklimaat verschillen per project, maar allemaal met de uitkomst dat na treffen van de maatregelen dat er wordt voldaan aan de eisen zoals die uit het huidige bouwbesluit volgen. En één van de vereisten uit de subsidieregeling is dat de lokalen worden voorzien van (voor zover niet al aanwezig) van CO2 meters en een registratiesysteem hiervan.

***Fractie*:**	***D66-11***
Pagina:	16
Vraag:	In de tabel op p.16 zijn de kapitaallasten voor investeringen in scholen en sport opgenomen. Graag ontvangen we een overzicht van de investeringen waarvan uit wordt gegaan en hoe die investeringen leiden tot de genoemde kapitaallasten.
Antwoord:	Dit betreft een 3-tal te onderscheiden investeringen: - Doorvoeren BENG-maatregelen bij reeds geaccordeerde investeringen in schoolgebouwen op grond van het gewijzigde bouwbesluit per 1.1.2021. - Vervanging van de Guido de Bres school voor voortgezet onderwijs - Aanpassen van ventilatiesystemen bij een aantal schoolgebouwen vanwege corona. Deze investeringen leiden tot de volgende kapitaallasten:

			Kapitaallasten			
	Investering		2022	2023	2024	2025
BENG maatregelen scholen	9,5 mln.		-	272.000	369.000	439.000
Nieuwbouw Guido de Bresschool	7,0 mln.		-	-	-	352.000
Ventilatiemaatregelen scholen	3,6 mln.		121.000	241.000	238.000	235.000

				121.000	513.000	607.000	1.026.000

***Fractie**:*	***D66-12***
Pagina:	9
Vraag:	We hebben gesprekken gevoerd met jongeren over hoe zij de coronacrisis ervaren. Deze input gebruiken we...” (p.9) Welke input is er precies opgehaald en wat is er met deze input concreet gedaan?
Antwoord:	De wethouder Jeugd (Zowel Hans de Vroome als Bob Roelofs) heeft gesproken met Arnhemse jeugd in juni 2020 (live in de raadszaal), in februari van dit jaar digitaal als onderdeel van VNG-week-van-de- dialoog en in april tijdens een Stadsgesprek op initiatief van Groen Links. Thema was steeds de impact van corona op het dagelijks leven van kinderen en jongeren en de mentale gezondheid. Hoe gaan zij daar mee om, wat kunnen zij zelf doen en wat kunnen anderen betekenen b.v. school, clubs, de gemeente. De input van deze gesprekken draagt bij aan een realistisch beeld dat het college heeft van de problematiek die jongeren ervaren. Deze en andere signalen zijn motivatie voor de inzet van interventies die de negatieve impact van corona op jongeren terugdringen. Voorbeelden zijn; • Een gezamenlijk project van zorgaanbieders en de Hogeschool Arnhem om laagdrempelige en lichte ondersteuning op school te bieden. • AM Support, Presikhaaf University en het jongerenwerk van Rijnstad zijn gaan samenwerken om laagdrempelig en lichte ondersteuning aan jongeren te bieden. • Vorig jaar zomer hebben AM-support en Presikhaaf University en Rijnstad een zomerprogramma gemaakt voor jongeren. Met behulp van de "Blokhuismiddelen" wordt het dit jaar uitgebreid met partners als Rozet, Sportbedrijf, Empowering Nisa, Pactum/Rijnside en Youth for Christ. Er wordt een plan/programma ontwikkeld dat zich op 4 sporen richt: mentale weerbaarheid/coaching, ouders, ontspanning en relatie met school/werk. • Het college is nog meer alert op het (structureel) betrekken van kinderen en jeugdigen bij beleid. In het nieuwe jeugdbeleid - dat wij voor de zomer met uw raad delen - nemen wij kinder- en jongerenparticipatie mee als randvoorwaarde. Naar de directe toekomst willen we structureel borgen dat Arnhemse kinderen, jongeren en hun ouders betrokken zijn door minimaal drie keer per jaar 'stadsgesprekken jeugd' te organiseren. • We investeren - samen met enkele aanbieders - in het versneld terugdringen van de wachtlijsten voor behandeling (jeugdzorg) Daarnaast is de opbrengst van het gesprek van februari - samen met de input uit andere gemeenten - gebruikt door de commissie Depla om aandacht te vragen voor de corona-impact op jongeren. Dat heeft bijgedragen aan extra rijksmiddelen, de zgn. Blokhuismiddelen. De 10 adviezen van het Stadsgesprek van GroenLinks - aangeboden aan Bob Roelofs - gebruiken we bij het betrekken van jongeren en kinderen bij ons werk als gemeente en het inzetten van hulp aan kinderen en jongeren die problemen hebben met hun mentale gezondheid. Enkele van die adviezen: neem elkaar serieus, maak mentale gezondheid bespreekbaar, praat niet over maar met jongeren, stel een jongerenraad in, verbind zorg en onderwijs, biedt zorg op maakt, verbind formele en informele netwerken en focus op potentie.

***Fractie**:*	***D66-13***
Pagina:	10
Vraag:	Suïcidepreventie (p.10). Hoe wordt de 40.000 euro concreet ingezet op de 4 pijlers ‘publiekscampagne’, ‘trainen van gatekeepers’, specifieke doelgroepen actief benaderen’ en ‘versterken suïcidepreventie huisartsenpraktijk’?
Antwoord:	Het budget zullen we inzetten op de volgende aandachtsgebieden: • Het stedelijk coördineren van de aanpak voor suïcidepreventie; • Trainingen geven aan de gatekeepers (zij die contact hebben met de risicogroepen); • Het monitoren en analyseren van de aantallen, de trend en ook de effectiviteit van de interventies. • Communicatie en het organiseren van stads brede bijeenkomsten over het onderwerp.

	De exacte verdeling van het budget is nu nog niet te geven. Daar kunnen we meer over zeggen in 2022.

***Fractie**:*	***D66-14***
Pagina:	12
Vraag:	Structureel budget mensenhandel en uitbuiting (p.12): Waaraan wordt dit budget concreet besteed?
Antwoord:	Met het budget tegen mensenhandel krijgt Arnhem een ambtelijk expert, met een budget om kennis op te bouwen, activiteiten te ondernemen, preventief beleid te ontwikkelen en ambtelijk de regie te nemen. Tot dusver waren de activiteiten ad hoc verdeeld over een aantal adviseurs, maar nu de Nationaal Rapporteur Mensenhandel onlangs in een onderzoek stipuleerde dat Arnhem op nationale schaal in de top 10 staat van gemeenten, met het grootste probleem aan mensenhandel (gericht op seksuele uitbuiting, arbeidsuitbuiting en criminele uitbuiting), is het cruciaal om hier extra op te investeren.

***Fractie**:*	***D66-15***
Pagina:	
Vraag:	Bij de behandeling van de begroting van de VGGM is aangegeven dat binnenkort het lokale preventieakkoord komt. Wanneer wordt dit concreet verwacht? Hoe wil Arnhem met haar partners de 80.000 euro in 2021, 2022 en 2023 gaan inzetten?
Antwoord:	Het preventieakkoord wordt 2 juni door gemeente Arnhem en partners ondertekent. Het preventieakkoord richt zich op 4 thema's: een leven lang rookvrij, een leven lang op gezond gewicht, een leven lang verantwoord alcoholgebruik, en een leven lang mentaal en sociaal gezond. Het invulling van het uitvoeringsbudget voor 2021, 2022, en 2023 wordt samen met de partners bepaald. Partijen uit de stad kunnen een aanvraag doen voor uitvoeringsbudget voor activiteiten die bijdragen aan minstens één van de vier thema's. Daarnaast wordt een deel van het uitvoeringsbudget besteed aan de organisatie van gemeenschappelijke preventieactiviteiten zoals een gezamenlijk inzet rondom de campagne Stoptober. Uw raad ontvangt voor het zomerreces een raadsinformatiebrief over de voortgang.

***Fractie**:*	***D66-16***
Pagina:	
Vraag:	Bij het plan Gezond en Fit is het amendement Gemeente geeft goed rookvrij voorbeeld aangenomen. In de toelichting is opgenomen dat indien extra middelen nodig zijn om het amendement uit te voeren bij deze perspectiefnota we hiervoor een voorstel verwachtten. Klopt het dat het amendement binnen de bestaande budgetten kan worden uitgevoerd?
Antwoord:	Ja dat klopt. De voorgenomen acties m.b.t. het aanduiden van rookvrije zones bij het Stadskantoor en het stimuleren van de eigen medewerkers om te stoppen met roken, kunnen vanuit de bestaande middelen worden gefinancierd.

***Fractie**:*	***D66-17***
Pagina:	
Vraag:	In de Turap-1 wordt de tijdelijke intensivering Inzet Sociaal en Mentaal Welzijn en Leefstijl vermeld. Dit zijn incidentele middelen. Is ook bezien hoe op de langere termijn met deze uitdaging wordt omgegaan, en waar in de perspectiefnota vinden we dat terug?
Antwoord:	Ja, gemeentelijke doelen behalen - in tijden van corona maar ook de gevolgen ervan- is een onderwerp van gesprek bij iedere partner op dit domein. In de opdrachten naar onze partners toe vraagt de gemeente hier extra aandacht voor. De doelen waarvoor de incidentele middelen zijn toegekend overlappen met doelen op verschillende beleidsdomeinen (onder andere welzijn, gezondheid, sport, zorg). Dit zal onder andere terug te zien zijn in de jaarstukken onder doelstellingen en inspanningen.

***Fractie**:*	***D66-18***
Pagina:	
Vraag:	Bij het plan Gezond en Fit is een motie over gezonde voeding aangenomen. De uitvoering daarvan zien we in de perspectiefnota niet terug. Klopt het dat deze motie binnen de regulier

	budgetten uitgevoerd zal worden en dus past binnen de voorliggende perspectiefnota? En op welk moment kunnen we het gevraagde actieplan, specifiek gericht op gezonde voeding en voorzien voor Q1 2021, verwachten?
Antwoord:	Er zijn verschillende vragen gesteld m.b.t. het plan Gezond & Fit. Het College komt voor de zomer met een raadsbrief die in gaat op de voortgang wat betreft de verschillende vragen en moties. Gezonde Voeding is een van de thema's die wordt beschreven in de raadsbrief. Het klopt dat de uitvoering van de motie past binnen de reguliere budgetten.

***Fractie**:*	***D66-19***
Pagina:	12/13
Vraag:	Datagedreven aanpak criminaliteit en onveiligheid (p.12/13). Wat is hierbij de rolverdeling tussen gemeente en politie? In welke mate en op welke manier wordt informatie tussen instanties uitgewisseld? Op welke wijze wordt hiervoor data verzameld?
Antwoord:	De datagedreven aanpak van criminaliteit en onveiligheid verloopt op drie fronten: 1) voor de aanpak van de wijkveiligheid is een zogenoemde 'radar-sonor' systematiek in ontwikkeling waarin we aan de hand van geprioriteerde thema's uit de wijkveiligheidsagenda's (met bewoners opgesteld) zorgvuldig monitoren en waar nodig gericht verbeteringen toepassen in de wijken. Daartoe deelt de politie later dit jaar periodiek algemene gegevens (niet op persoonsniveau) met de gemeente voor het dashboard per wijk waar actieve bewoners en wijkmedewerkers behoefte aan hebben voor 'van wijken weten'. 2) voor de persoonsgerichte aanpak van criminelen met een mix aan straf- en zorgmaatregelen worden persoonsgegevens standaard uitgewisseld bij het Veiligheidshuis, met een wettelijk geldig convenant. De politie en de overige partners binnen het Veiligheidshuis, zoals Veilig Thuis, Raad voor de Kinderbescherming, Reclassering leggen de gegevens bij elkaar. 3) voor de aanpak van georganiseerde criminaliteit, waaronder (mensenhandel, drugshandel, wapenhandel en witwassen geldt dat vanuit wettelijk kader van het RIEC en voorzien van een convenant) informatie tussen verschillende partijen wordt uitgewisseld via een Informatieplein met ondermeer de politie en de belastingdienst. .

***Fractie**:*	***D66-20***
Pagina:	19
Vraag:	Extra formatie om meer slagvaardig te kunnen werken in de Arnhemse wijken (p.19). In welke functie komen deze medewerkers te werken? Gaat dit om formatie-uitbreiding in de Teams Leefomgeving of elders in de organisatie?
Antwoord:	*(Antwoord is gewijzigd tov versie 31-5)* Beoogd wordt om de leefbaarheid en veiligheid in de Arnhem-Oost wijken van concrete en directe impulsen te voorzien. Zoals bekend is vanuit het programma Veiligheid gestart met de wijkveiligheidsaanpak en daarin wordt met voortvarendheid gewerkt aan het oppakken van uiteenlopende problematieken (vastgesteld in de wijkveiligheidsagenda's). Tegelijkertijd merken we ook dat 1 fte voor 8 TLO-gebieden als aanjager voor deze wijkveiligheidsaanpak niet toereikend is. Daarom juist van belang om de aanpak van leefbaarheid en veiligheid in de Arnhem-Oost wijken van extra capaciteit en expertise te voorzien. Deze formatie-uitbreiding zal belegd worden bij het programmateam Veiligheid (SBR), in de vorm van bestuursadviseurs (maar wel bedoeld als aanjagers in de wijk en gericht op oplossen).

***Fractie**:*	***D66-21***
Pagina:	19/20
Vraag:	Verstedelijkingsopgave (p.19/20): Er worden extra budgetten voorgesteld voor de ruimtelijke ontwikkeling van de stad. Hoe verhoudt dit zich tot het gerapporteerde voordeel van 200.000 euro in het jaarverslag? En in hoeverre is de verwachting dat de 600.000 euro uit 2023 ook structureel benodigd zal zijn? Waarom wel/niet?
Antwoord:	Het in de jaarverslag gerapporteerde voordeel van 200.000 euro hangt samen met de aan dit programma toegerekende personeelskosten van Strategie, Beleid en Regie. Zoals in de perspectiefnota aangegeven, is in de loop der jaren onevenwichtigheid ontstaan tussen de formatieve en werkelijk ingezette capaciteit. In totaliteit (alle programma's tezamen) is sprake van een nadelig verschil. Het op dit programma gerapporteerde voordeel is dan ook niet beschikbaar voor uitbreiding van de organisatiecapaciteit.

	De verwachting is dat ook na 2023 extra middelen nodig zijn voor de verstedelijkingsopgave. De bedragen die in de Perspectiefnota zijn opgenomen zijn de minimaal benodigde inzet om in 2022 en 2023 een betekenisvolle start te kunnen maken met het maken van plannen ten behoeve van de verstedelijksopgave. Ook in de jaren daarna is dekking nodig voor de organisatiecapaciteit, met name op het gebied van kaderstelling en uitwerking van de plannen. De kosten voor de noodzakelijke organisatiecapaciteit zijn geraamd op 1 mln per jaar, waarbij voor de jaren 2022 en 2023 een deel wordt gedekt vanuit de reeds beschikbaar gestelde middelen vanuit de herstelagenda.

***Fractie**:*	***D66-22***
Pagina:	20
Vraag:	Visie stadsvernieuwing 4.0 voorkomen (p.20): Wanneer wordt de visie concreet verwacht?
Antwoord:	De visie komt conform planning half juni via het college naar de raad.

***Fractie**:*	***D66-23***
Pagina:	22
Vraag:	Investering in vervanging trolleypalen (p.22): Welke afspraken zijn er gemaakt met de provincie over het op de lange termijn blijven gebruiken van deze infrastructuur? En waarom is financiering niet in het bereikbaarheidsfonds of reguliere onderhoudsbudgetten gezocht?
Antwoord:	Met de provincie is afgesproken dat de trolley en de daarmee samenhangende infrastructuur gecontinueerd blijft in de nieuwe concessie. Het gaat daarbij om de noodconcessie 2022-2024 en de RijnWaal concessie 2024-2034. Binnen de onderhoudsbudgetten is geen ruimte voor deze vervangingsinvestering. Het gaat hier om de volledige vervanging van palen. Dat is een investering volgens de begrotingsregels (het Besluit Begroting en Verantwoording, BBV) en geen onderhoud. De bestemmingsreserve Bereikbaarheid is voor nieuwe projecten, geen reguliere vervanging van bestaande infrastructuur.

***Fractie**:*	***D66-24***
Pagina:	32
Vraag:	Hybride werken (p.32): Niet iedere medewerker van de gemeente Arnhem heeft een woonruimte waarin een Arbo-technisch verantwoorde thuiswerkplek makkelijk in te passen is. Hoever gaat de gemeente in het bieden van een dergelijke werkplek? En hoe wordt voorkomen dat ongelijkheid ontstaat tussen medewerkers die moeilijker thuis kunnen werken en de andere medewerkers? (Bijvoorbeeld omdat medewerkers die niet thuis kunnen werken vaker op kantoor werken en daardoor een ander takenpakket hebben, moeilijker werk- en zorgtaken kunnen combineren, of hun werkomstandigheden als minder flexibel ervaren.)
Antwoord:	*Geen gelegenheid tot thuiswerken* Als een medewerker geen gelegenheid heeft om thuis te werken, dan kan hij/zij thuiswerken weigeren. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn omdat er, in Arbo-technisch opzicht, geen goede werkplek beschikbaar is. De werkgever kan dit proberen op te lossen door de werknemer een (tijdelijke) werkplek elders aan te bieden of ervoor te zorgen dat de thuiswerkwerkplek alsnog voldoet aan de (wettelijke) vereisten. *Ongelijkheid medewerkers* Een belangrijk uitgangspunt is het welzijn en de vitaliteit van medewerkers, dit staat voorop. Er wordt gekeken naar waar het werk het beste kan worden gedaan in nauwe afstemming met elkaar. Hybride werken betekent dat we onze werkzaamheden uitvoeren, waar en wanneer dat het meest passend is. Op de juiste plek, met de juiste mensen en op het juiste moment. Het gaat om de balans tussen werken op kantoor versus thuiswerken. We maken bewuste keuzes op welke plek het beste gewerkt kan worden en houden daarbij rekening met elkaar en de (mogelijk beperkte) ruimte en voorzieningen op kantoor en thuis. Omstandigheden als zorgtaken spelen dus een rol bij hoe de werkzaamheden worden ingericht.

***Fractie**:*	***D66-25***
Pagina:	
Vraag:	Uitvoering motie Begrijpelijke taal (p.31): De uitvoering is gestart, is er – bijvoorbeeld in de loop van 2022 – ook een evaluatie voorzien?

Antwoord:	Ja, in 2022 zal de werkgroep Direct Duidelijk een tussentijdse evaluatie uitvoeren naar de effecten van haar inspanningen.

Fractie:	***D66-26***
Pagina:	31
Vraag:	Inclusief communiceren (p.31): Wordt in het verbeteren van de toegankelijkheid van websites ook het taalniveau én de overige punten uit d emotie begrijpelijke taal (toevoegen van beeld, etc.) meegenomen? Daarnaast is het vanaf 2022 verplicht om de gemeentelijke website in 1 andere officiële Europese taal aan te bieden. Hoe staat het daarmee?
Antwoord:	VNG-R heeft n.a.v. deze eis een impactanalyse gemaakt en concludeert: een deel daarvan heeft een Engelstalige website, maar velen ook niet. Het lag daarom voor de hand om te zoeken naar een manier om samen op te trekken en gemeentes te ontzorgen." Dit betekent dat - onder meer om tegemoet te komen aan deze eis - er een Europese portal wordt opgericht (een zgn. Single Digital Gateway voor Europese inwoners en ondernemers).

Fractie:	***D66- 27***
Pagina:	
Vraag:	We zien op verschillende plekken extra investeringen in veiligheid, op het gebied van personeel; o.a. strategisch adviseur, data-analist, extra medewerkers wijkveiligheid. Iedereen wil een veilige stad, maar investeringen moeten wel doelgericht zijn en meetbare resultaten opleveren. Kan het college aub voor ons op een rijtje zetten (op tijd voor besluitvorming over de P-nota) welke veranderingen er zijn in de organisatie van het nieuwe programmateam veiligheid in relatie tot: 1. de uitvoeringsorganisatie, 2. de partners in de stad en de regio en 3. het door de raad vastgestelde beleid?
Antwoord:	In 2019 heeft de raad de Kadernota Veiligheid 2019-2022 vastgesteld. Daarin is een breed scala aan onderwerpen benoemd die met urgentie moeten worden opgepakt. Onderwerpen die variëren van de aanpak van ondermijning, de aanpak van wijkveiligheid, het tegengaan van discriminatie en radicalisering tot aan het versterken van de persoonsgerichte aanpak ten aanzien van veelplegers, verwarde personen. Naast deze specifieke veiligheidsthema's - benoemd in de Kadernota - is het programmateam Veiligheid ook belast met diverse reguliere (operationele) taken als het ordelijk laten verlopen van evenementen, demonstraties, de voetbalwedstrijden van Vitesse. En daarbij is het team ook 24-7 beschikbaar om ernstige calamiteiten / incidenten en ernstige overlastsituaties in de stad goed te regisseren, maar ook om ervoor zorg te dragen dat we het uitgaansgebied goed kunnen laten verlopen en daarvoor ook in de weekenden in verbinding staan met de politie, de handhavers en de ondernemers. Om uiteindelijk de gastvrije, maar ook de veilige stad te kunnen zijn die we beogen. Het verrichten van dit omvangrijke takenpakket doet het programmateam Veiligheid al lange tijd met een totale capaciteit van in totaal 1 programmamanager en 7 bestuursadviseurs. Inmiddels zijn er twee functionarissen per 1 april 2021 toegevoegd, die het Bibob-beleid gaan uitvoeren. Om precies te zijn in totaal een formatie van 8.76 fte (€ 854.447). De uitvoering van de Kadernota Veiligheid leert ons dat de veelheid van prioriteiten met het reguliere werk (invulling geven aan de taken en bevoegdheden van de burgemeester en het College van B en W) op dit moment de capaciteit te boven gaat. Dit heeft enerzijds te maken met het feit dat we bij het steeds beter aanjagen van de prioriteiten ook tot gevolg heeft dat je steeds meer werk genereert. Neem bijvoorbeeld de start van de aanpak van wijkveiligheid, daar werd voorheen weinig tot geen aandacht aan gegeven, nu wordt steeds beter zichtbaar wat er nodig is om in alle wijken de veiligheid naar een hoger plan te brengen en weten ook bewoners, organisaties en instellingen steeds beter de weg te vinden naar het team Veiligheid om doorbraken in problematiek te forceren. Wat ons betreft een goede ontwikkeling, maar tegelijkertijd ook het besef dat een dergelijke aanpak tijdstintensief is en dat dit meer vraagt dan 1 fte vanuit veiligheid die alle 8 gebieden aanstuurt. Zo geldt voor alle thema's en ontwikkelingen dat de veiligheidsopgave in de stad zowel kwalitatief als kwantitatief om een impuls vraagt en om

	die reden hebben we als college ook heel gericht een aantal specifieke functies voorgesteld om het programmateam Veiligheid te versterken. Anderzijds geldt ook dat we zien in vergelijking met andere gemeenten dat Arnhem voor deze specifieke taak minder functionarissen beschikbaar heeft dan andere vergelijkbare middelgrote gemeenten; terwijl we tegelijkertijd ook zien dat onze Arnhemse veiligheidsopgave problematischer is. Ook in die zin is het goed dat we als college extra investeren in het team Veiligheid om deze meer impact en effect te laten realiseren voor Arnhem. Met nadruk dient gesteld te worden dat het programmateam Veiligheid - met de Kadernota als richtinggevend kader - geldt als de aanjager van de verschillende thema's en daarom samenwerking met verschillende partners in de stad en in de regio onontbeerlijk is. Op het moment dat wij als gemeente Arnhem een Interventieteam Ondermijning instellen voor het uitvoeren van diverse acties, dan hebben we zowel de partners in de stad nodig, maar ook partners als de ODRA, de belastingdienst, het RIEC, et cetera. Alleen dan kunnen we met elkaar een vuist maken als overheid tegen de georganiseerde criminaliteit. Ook deze manier van aanpakken geldt niet alleen voor onze ondermijningsaanpak, maar geldt ook voor diverse andere thema's (jeugdcriminaliteit, huiselijk geweld en kindermishandeling, aanpak verward gedrag, et cetera). Aanpak is altijd gericht om met een veelheid van partners het probleem te beëindigen om vervolgens ook weer te doordenken wat we met alle partijen kunnen doen vanuit een offensief voor de preventie van deze problemen. Daarbij is het ook zeker voor het thema Veiligheid van belang dat altijd de verbinding wordt gezocht met de uitvoering, want bijvoorbeeld regels stellen zonder handhaving heeft geen enkele zin. Daarom zijn uitvoerende partijen als de politie (vanuit de Arnhemse basisteams, het district Gelderland-Midden en de eenheid Oost-Nederland), de brandweer, de ODRA, onze eigen handhavers cruciaal en die staan ook dagelijks in contact met ons programmateam Veiligheid. Kortom: met de Kadernota Veiligheid van uw raad als richtinggevend kader is het programmateam Veiligheid voortvarend gestart. Daarbij is gebleken dat de huidige capaciteit - ook door de nieuwe manier van werken - niet toereikend is om zowel kwalitatief als kwantitatief de veiligheidsopgave in de volle breedte afdoende op te pakken. Om die reden heeft het college de voorstellen gedaan om een aantal specifieke functionaliteiten aan het programma toe te voegen. Waarbij nadrukkelijk geldt dat het oppakken van de prioriteiten in goede en nauwe samenwerking gebeurt met de partners binnen en buiten de stad (zowel qua beleid alsook in de uitvoering).

PvdA

Fractie:	***PvdA-1 (mondeling 12 mei)***
Pagina:	19
Vraag:	Wanneer wordt de raad geinformeerd over de verstedelijkingsstrategie
Antwoord:	Zie antwoord PvdA-14

Fractie:	***PvdA-2 (mondeling 12 mei)***
Pagina:	19
Vraag:	Arnhem Oost - Wat zit er in €500.000 organisatie/ personeel en inzet communicatie? Graag uitgesplitst
Antwoord:	Er is een doorbraakorganisatie nodig die bovenop het reguliere extra inzet kan bewerkstelligen. Wij denken hierbij, op basis van referenties van gemeenten die behoren tot de stedelijke vernieuwingsgebieden, aan een team van 3 ontwikkelmanagers (inclusief programmamanagement) (3x120.000,-), communicatie en algehele projectondersteuning (2x 70.000,-).

Fractie:	***PvdA - 3 (mondeling 12 mei)***
Pagina:	31
Vraag:	Graag onderbouwing van ondersteuning raad. Houden fracties geen geld over die ze terug kunnen storten?
Antwoord:	Het bedrag is als volgt samengesteld: • Incidenteel €50.000 tbv verruiming raadsbudget: 1. Coalitieonderhandelingen (circa €25.000) Het is zeer moeilijk in te schatten wat de kosten hiervan zijn. Het hangt af van vele onzekere factoren. De lengte van de onderhandelingen, het aantal vergaderingen, het al dan niet inschakelen van informateur(s) en/of formateur(s), het betrekken van de 'stad' etc. 2. Startprogramma van de nieuwe raad (circa €15.000) Onderdelen zijn een heidag/kennismakingsdag, introductie met stad, organisatie, leermomenten over vergaderen en procedures etc. Ook hier van is het niet eenvoudig een strakke raming te geven. 3. Uitslagenavond, afscheidsraad en installatieraad (circa €7.500) Dit zijn bijzondere bijeenkomsten die extra aangekleed moeten worden. 4. Diversen (circa €2.500) De wisseling van de raad heeft op vele plaatsen effect. Het meeste is gewoon werk zoals het aanpassen website, het inbrengen van alle nieuwe namen in de diverse registraties. Het meeste daarvan wordt gedaan binnen de bestaande ambtelijke capaciteit. Extra kosten zitten in het maken van nieuwe portretfoto's en een raadsfoto, het vervaardigen van tientallen nieuwe naambordjes, het vervaardigen van instructiemateriaal, pasjes etc. • Structurele bedrag van € 20.000 tbv ICT ondersteuning: Er wordt gerekend met een € 350 aan jaarlijkse kosten voor per device (laptop of iPad). Dat bestaat uit afschrijving (3 jr), ondersteuning en licenties voor applicaties. Op dit moment hebben we 39 raadsleden en 16 fractievolgers. Je moet gemiddeld uitgaan van 40 raadsleden (er is er gemiddeld altijd wel een met ziekte- of zwangerschapsverlof). Het aantal fractievolgers wordt geraamd op 15, dus uitgaan van een aantal van 55. Per jaar is dat 55 x 350 = €19.250 Eventuele ruimte in het budget van fracties is incidenteel en niet voldoende voor het afdekken van bovengenoemde knelpunten.

Fractie:	***PvdA-4***
Pagina:	12/13

Vraag:	Veiligheid (p. 12/13): Er wordt 150.000 euro ingezet voor het professionaliseren van het datagedreven werken. Waar wordt dit geld concreet voor ingezet? En geldt dit niet ook voor andere beleidsvelden, zoals bijvoorbeeld het sociaal domein?
Antwoord:	De gemeente heeft voor het programma Veiligheid een ambtelijke data-analist nodig en tegelijkertijd ook middelen om gerichte projecten met externe hulp van de grond te krijgen. Wij vinden dat we deze aanpak - ook gezien de vertrouwelijkheid die verbonden is met veiligheidsthema's - niet direct kunnen verbreden naar andere domeinen, maar hebben wel bewust de informatieafdeling betrokken om de datagerichte werkwijze breder beschikbaar te stellen, ook ten behoeve van het sociaal domein.

***Fractie**:*	***PvdA-5***
Pagina:	
Vraag:	Wanneer krijgt de gemeenteraad inzicht in de middelen die vanuit het Rijk kunnen worden aangewend ten behoeve van de Arnhem-Oost Aanpak?
Antwoord:	We verwachten dat we hier helderheid over krijgen op het moment dat er een nieuw regeerakkoord is afgesloten.

***Fractie**:*	***PvdA-6***
Pagina:	8
Vraag:	Er wordt gesproken over een goed georganiseerd Arnhems veiligheidsteam, dat optimaal gebruik maakt van (nieuwe) bevoegdheden om ons samen in te zetten met verschillende partijen om het Arnhems veiligheidsniveau na een normaal Nederlands peil te brengen a. Welke (nieuwe) bevoegdheden gebruikt het veiligheidsteam? b. Wat is de formatie van het veiligeidsteam (fte en functies) en welk budget is daar (reeds) voor geraamd? c. Hoe ziet de samenwerking met partners in de stad eruit? En met provincie, regio en Rijk? d. Op welke wijze wil het college het veiligheidsteam ‘professionaliseren en bestendigen’?
Antwoord:	a) De bevoegdheden die het Veiligheidsteam inzet zijn gebaseerd op de taken en bevoegdheden van de burgemeester. De burgemeester is als zelfstandig orgaan belast met het handhaven van de openbare orde en veiligheid. Algemene bevoegdheden en noodbevoegdheden burgemeester - Algemene bevoegdheid tot handhaving openbare orde - Noodbevel - Noodverordening Specifieke bevoegdheden burgemeester en college van BenW (niet limitatief) - Preventief fouilleren - Cameratoezicht - Bevelen bestrijding ernstige overlast - Toezicht op openbare vermakelijkheden en inrichtingen - Sluiten woning - Opiumwet - Wet Openbare Manifestaties - Wet Publieke Gezondheid - Wet Verplichte GGZ en Wet Zorg en Dwang - Wet Bibob - Wet Aanpak Woonoverlast - Tijdelijke Wet Maatregelen Covid-19 - Crisisbeheersing en brandweer Deze bevoegdheden worden in Arnhem aangewend om onveiligheid en criminaliteit tegen te gaan, uiteraard vanuit de beginselen proportionaliteit en subsidiariteit.

	b) In totaal een formatie van 7.48 fte (€ 742.872), bestaande uit 1 programmamanager, 1 senior bestuursadviseur, 5 bestuursadviseur en 1 junior bestuursadviseur. Dit is nog exclusief de bemensing van de Bibob-coordinator en bibob-onderzoeker (zijn inmiddels resp per 01-04-2021 en 01-05-2021 gestart) / in totaal voor 2021 1.28 fte / €111.575. c) De samenwerking werkt op alle niveaus met de notie dat alle partners hetzelfde doel van veiligheid dienen en daartoe elkaars kennis en bevoegdheden aanvullen, vanuit alle posities: als politie, gemeenten, vergunningverleners, handhavers, inspecteurs, belastingcontroleurs, wetenschappers, wetgevers en financiers (bij de ministeries), opleiders en regisseurs (bij het RIEC). Bij de criminaliteitsbestrijding is preventie cruciaal. Vandaar dat bij de samenwerking voor veiligheid niet alleen werk- en inkomen, scholen, jeugdwerk en jongerenwerk steeds nauwer betrokken worden. Hier is hard aan gewerkt In de afgelopen twee jaar - sinds de gemeenteraad de Kadernota Veiligheid heeft vastgesteld. Specifiek voor het Rijk en de provincie geldt dat zij in staat zijn om via extra financiële middelen nieuwe werkwijzen te faciliteren als de BOTOC-aanpak en het programma om radicalisering tegen te gaan Verwacht wordt dat bij goede resultaten Arnhem in staat is effectieve methoden structureel te borgen. d) In 2019 is het programmateam Veiligheid vanuit het Kabinet Burgemeester horizontaal overgeheveld richting het cluster Strategie, Beleid en Regie. Er is bewust gekozen om de opbouw van het programma Veiligheid langs de lijn van de inhoud vorm te geven en daarover voorstellen te doen qua aanpassingen in termen van formatie (kwantitatief en kwalitatief). Wel al vanuit de wetenschap dat het team Veiligheid in formatie behoorlijk kleiner is dan voor andere middelgrote gemeenten), terwijl tegelijkertijd Arnhem juist kampt met een veel grotere veiligheidsopgave. Het professionaliseren en het verder op peil brengen van het programmateam veiligheid heeft volop de aandacht.

Fractie:	***PvdA- 7***
Pagina:	12/13
Vraag:	Datagedreven werken voor de aanpak van criminaiteit en onveiligheid e. Hoe kan het datagedreven werken eruit gaan zien?
Antwoord:	De datagedreven aanpak van criminaliteit en onveiligheid verloopt op drie fronten: 1) voor de aanpak van de wijkveiligheid is een zogenoemde 'radar-sonor' systematiek in ontwikkeling waarin we aan de hand van geprioriteerde thema's uit de wijkveiligheidsagenda's (met bewoners opgesteld zorgvuldig monitoren en waar nodig gericht verbeteringen toepassen in de wijken. Daartoe deelt de politie later dit jaar periodiek algemene gegevens (niet op persoonsniveau) met de gemeente voor het dashboard per wijk waar actieve bewoners en wijkmedewerkers behoefte aan hebben voor ‘wat wijken weten’. 2) voor de persoonsgerichte aanpak van criminelen met een mix aan straf- en zorgmaatregelen worden persoonsgegevens standaard uitgewisseld bij het Veiligheidshuis, met een wettelijk geldig convenant De politie en de overige partners binnen het Veiligheidshuis, zoals Veilig Thuis, Raad voor de Kinderbescherming, Reclassering leggen de gegevens bij elkaar. 3) voor de aanpak van georganiseerde criminaliteit, waaronder (mensenhandel, drugshandel, wapenhandel en witwassen.geldt dat vanuit wettelijk kader van het RIEC en voorzien van een convenant) informatie tussen verschillende partijen wordt uitgewisseld via een Informatieplein met ondermeer de politie en de belastingdienst.

Fractie:	***PvdA-8***
Pagina:	
Vraag:	Toename van Wob-verzoeken en planologische voorbereidingsbesluiten. Kan aangegeven worden hoeveel Wob-verzoeken er zijn bij anterieure overeenkomsten? En ook hoeveel voorbereidingsbesluiten er worden genomen? Beide vragen graag beantwoorden ten opzichte van voorgaande jaren.
Antwoord:	Het is op voorhand niet mogelijk aan te geven hoeveel Wob-verzoeken er zullen komen bij projecten waar anterieure overeenkomsten ten grondslag liggen. Wat wel opvalt, is dat het totaal

	aantal Wob-verzoeken stijgt en dat dit ook geldt voor projecten waar anterieure overeenkomsten ten grondslag liggen. Het gaat in totaal om ca. 60-70 Wob-verzoeken per jaar. Gemiddeld wordt er 1 voorbereidingsbesluit in de twee jaar genomen.

***Fractie**:*	***PvdA - 9***
Pagina:	26
Vraag:	Versterking public affairs. Waar wordt dit budget aan uitgegeven?
Antwoord:	Dit budget wordt uitgegeven aan versterking voor public affairs met extra inzet op Den Haag en Europa. Dit is momenteel niet goed ingericht en er is belang en behoefte aan versterking van de Arnhemse ambtelijke capaciteit op lobby en inzet op Den Haag en Europa. De externe samenwerking en - oriëntatie neemt toe en is een middel om bepaalde doelen te bereiken (bv subsidieverwerving voor projecten). Door voortdurend aanwezig te zijn in Den Haag worden de kansen om o.a. Haagse en Europese financiële middelen binnen te halen vergroot op de terreinen van klimaat, energietransitie en duurzame mobiliteit.

***Fractie**:*	***PvdA-10***
Pagina:	31
Vraag:	“Van de ruim 25 websites voldoet momenteel alleen Arnhem.nl in redelijke mate aan de eisen [voor toegankelijkheid]”. Geldt de inhaalslag ook voor Arnhem.nl om meer te voldoen aan de eisen dan “in redelijke mate”? Wordt een plan van aanpak ontwikkeld om de gemeentelijke websites voldoende toegankelijk te maken?
Antwoord:	Voor toegankelijkheid worden websites voorzien van een status: A - Voldoet volledig B - Voldoet gedeeltelijk (= in control verklaring) C - Eerste maatregelen genomen D - Voldoet niet E - Geen toegankelijkheidsverklaring gepubliceerd Arnhem.nl is voorzien van de B-status. Bekend is welke maatregelen nog genomen moeten worden en deze in planning genomen. Daarbij speelt er soms een afhankelijkheid van een externe leverancier voor het realiseren ervan. Een verder uitgewerkt plan van aanpak is niet benodigd voor deze website.

***Fractie**:*	***PvdA-11***
Pagina:	
Vraag:	Er is 200.000 euro extra geraamd voor bossen en parken. Wanneer ontvangt de raad de beheerplannen/-visies?
Antwoord:	Arnhem beschikt voor de meeste parken over (vaak al wat oudere) beheervisies. Die worden momenteel geactualiseerd, samen met de bestaande schouwgroepen. Hierbij verwerken we ook de beheerstrategie op basis van de adviezen die de WUR en het BKA hebben gegeven naar aanleiding van onderhoud in Gulden Bodem en Klarenbeek vorig jaar. Momenteel wordt gewerkt aan de geactualiseerde beheervisies voor Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden bodem, Angerenstein, Presikhaaf en park Westerveld. Zodra deze gereed zijn bieden wij deze aan de raad aan ter informatie. Het streven is om de beheervisies voor alle parken voor het einde van 2022 gereed te hebben.

***Fractie**:*	***PvdA-12***
Pagina:	
Vraag:	Er wordt 600.000 geraamd voor extra bomen. Eerder is in de gemeenteraad gesproken over het zoeken van standplaatsen, bijvoorbeeld via een website “Boom zoekt plaats’. Hoe zijn de vorderingen op het gebied van het zoeken van standplaatsen voor nieuwe bomen?
Antwoord:	Bij de verschillende afdelingen binnen de gemeente wordt geïnventariseerd waar er extra bomen geplant kunnen worden. Deze potentiële groeiplaatsen worden op kaart gezet. Vervolgens worden de technische (on)mogelijkheden onderzocht wat er bij komt kijken hier bomen aan te

	planten (aanwezigheid kabels en leidingen, groeiplaatsinrichting, bodemverbetering). Gebaseerd hierop wordt een raming en een planning gemaakt. Met de afdeling Communicatie wordt in het derde kwartaal '21 bekeken hoe invulling gegeven kan worden aan het concept "Boom zoekt plaats". In het plantseizoen 2020-2021 zijn, aanvullend op de reguliere herplant in de boombeheerlijst, 64 extra straat- en plantsoenbomen geplant en 26 extra parkbomen in park Sonsbeek. Tevens zijn er 1000 bomen uitgedeeld aan particulieren die wonen in de hittegebieden.

***Fractie**:*	***PvdA-13***
Pagina:	19
Vraag:	Er is 500.000 euro per jaar geraamd voor organisatie/personeel en inzet communicatie voor Arnhem-Oost. f. Waar wordt dit budget precies voor ingezet (uitgesplitst)?
Antwoord:	Zie antwoord PvdA-2

***Fractie**:*	***PvdA- 14***
Pagina:	20
Vraag:	Er wordt verwezen naar een verstedelijkingsstrategie. Op het moment van schrijven lopen er gesprekken met BZK over de verstedelijkingsstrategie voor Arnhem-Nijmegen-Foodvalley. Wat zijn de consequenties daarvan voor Arnhem en wanneer wordt de gemeenteraad daarover geïnformeerd?
Antwoord:	Het college werkt conform de raadsbrief van 27 oktober 2020 aan de programmering van de woningbouwontwikkeling in Arnhem in de Omgevingsvisie Arnhem 2040. Dit vormt de Arnhemse agenda voor de Verstedelijkingsstrategie Groene Metropool Arnhem Nijmegen Foodvalley. Deze strategie werken we via ontwerpend onderzoek en verdieping op sleutelgebieden methodisch uit. Daarbij wordt samengewerkt met het Rijk, provincies, waterschappen en 2 regio's bestaande uit 26 gemeenten. Besluitvorming over inrichting van fysieke leefomgeving via het omgevingsbeleid (Omgevingsvisie, Omgevingsplan) is en blijft een verantwoordelijkheid van de gemeente. Er ligt op dit moment het verzoek bij de raad om hen te informeren over de voortgang van deze Verstedelijkingsstrategie zodat de Arnhemse raad haar opmerkingen hierover kan meegeven in het proces verstedelijkingsstrategie.

***Fractie**:*	***PvdA-15***
Pagina:	25
Vraag:	Initiatief van TLO heeft geleid tot concrete acties om WKC De Drieslag aantrekkelijker te maken. Voor meerdere winkelgebieden in Arnhem geldt dat er knelpunten zijn. Worden daar ook initiatieven ontplooid met het TLO als aanjager om betrokkenen bij elkaar te brengen om de situatie te verbeteren?
Antwoord:	Voor WKC de Drieslag is er vanuit TLO extra inzet gepleegd op de onderdelen Verzorg, Veilig en Vitaal waarbij het noodzakelijk was om initiatief te nemen en de samenwerking met alle betrokkenen te organiseren. Dit is destijds als apart speerpunt opgenomen in het wijkenprogramma van Malburgen. Of dit voor meerdere winkelgebieden ook wenselijk is zal per gebied bekeken moeten worden.

SP

Fractie:	***SP -1***
Pagina:	
Vraag:	Wat is de verdeling van de rijks coronagelden onder de meerjaren- en basisinfrastructuur instellingen? Ik ontvang graag een compleet en zo gespecificeerd mogelijk overzicht van de totale verdeling van al deze gelden.
Antwoord:	Hierbij de verdeling van de rijkscoronamiddelen voor de basis- en meerjarenvoorzieningen die via de gemeente zijn verlopen. Dit betreft de middelen die in 2020 zijn toegekend (raadsbrief van 10 december 2020, zaaknummer 526933). Voor 2021 weten we de verdeling van de middelen onder de basis- en meerjarenvoorzieningen nog niet. Er is een totaalbedrag gereserveerd voor mogelijke tekorten (zie raadsbrief 20 april 2021, zaaknummer (553999). In 2021 is alleen aan Sonsbeek een bijdrage toegekend zoals opgenomen in de raadsbrief. Pas aan het einde van dit jaar weten we de exacte verdeling. Tegemoetkoming aan Meerjaren- en Basisinfrastructuur instellingen Cultuur: Sonsbeek & State of Fashion € 245.000 Posttheater € 25.585 Rozet € 274.360 Luxor € 125.015 Focus € 90.500 MSA € 195.296 € 955.756

Arnhem Centraal

Fractie:	***AC-1 (mondeling 112 mei***
Pagina:	42
Vraag:	Is het een optie om 'tevredenheid' toe te voegen bij S08 Welzijn en inclusie?
Antwoord:	Op dit moment wordt dit niet gemeten. De gemeente is wel in gesprek met een aantal welzijnspartijen over de wijze van monitoring, waaronder ook klanttevredenheid. Dit is een proces dat nog loopt en waarin de haalbaarheid onderzocht wordt (met name bij (groepsactiviteiten). In het najaar gaan we ook weer een stedelijke monitor uitzetten onder bewoners (vragenlijst) met elementen uit de sociale basis.

Fractie:	***AC-2 (mondeling 12 mei)***
Pagina:	
Vraag:	Er wordt gezegd dat we de stad nog wel kunnen verdichten met meer woningen, als deze maar groene daken en gevels hebben. Hoe overleven groene daken en gevels in hele droge zomers? Als we niet mogen sproeien en water op rantsoen is? En als we wel water mogen gebruiken, hoeveel water kost het dan om een groene gevel/groen dak in leven te houden, en hoe duurzaam is dit in vergelijking met airco's.
Antwoord:	Bij verdichting in de stad is het belangrijk oog te hebben voor de gevolgen voor het stadsklimaat. Groene daken en gevels zijn een mogelijkheid om het stadsklimaat aantrekkelijk te houden of zelfs te verbeteren. Ook materiaalkeuze en oriëntatie zijn daarin effectieve maatregelen. Bij het toepassen van groen is inderdaad bewatering een belangrijk aspect. Groen vraagt immers om water dat in hete zomers mogelijk schaars zal zijn. Vandaar dan ook dat gevels bij voorkeur met groen vanuit de (volle) grond worden aangelegd, waardoor water geven zelden nodig zal zijn. Groene daken bergen overtollig hemelwater en houden dit (deels) vast voor droge tijden. Met name voor groene daken is het daarom belangrijk oog te hebben voor beplanting die zeer goed bestand is tegen droogte en hitte. De vraag naar water blijft op deze manier zeer beperkt. Hoeveel het kost om een groene gevel of dak in leven te houden is niet zo eenvoudig te zeggen. Dat hangt helemaal af van soort, type groen dak en gevel. In de meeste gevallen zullen deze kosten door particulieren worden gedragen. Een vergelijking met een airco is lastig te maken. Airco's koelen de binnenruimte effectiever dan groene daken maar gebruiken daarvoor energie, voeren warmte af naar de (toch al hete) buitenruimte en dragen zo bij aan extra opwarming van de stad. Dat laatste doen groene daken/gevels niet.

Christenunie

Fractie:	***CU-1 (mondeling 12 mei)***
Pagina:	31 (onderste alinea)
Vraag:	Ruim 25 websites; hoeveel precies en welke sites zijn dit? Extra kosten; wat valt daaronder? Ook de externe auditor?
Antwoord:	De inventarisatie is nog gaande. Huidig overzicht betreft de hieronder weergegeven 24 sites en 3 apps. Prijzen van een toegankelijkheidsonderzoek (externe audit) varieert tussen de € 3.500 - 5.000 per site. Kosten voor het doorvoeren van (technische) aanpassingen maken daar geen onderdeel van en zijn naar verwachting tussen de € 1.500 - 2.500 per site.

Timeblockr geembedded
www.schuytgraaf.nl
http://arnhem.incijfers.nl
www.vastgoedplein.nl
www.gelrepas.nl
http://opendata.arnhem.nl
www.regioan.nl
https://werk.arnhem.nl/
http://financien.arnhem.nl
https://meedenken.arnhem.nl
https://www.werkenvoorarnhem.nl
http://opwegnaarwerk.nu
https://www.meldseksueleintimidatie.nl/
https://discriminatieoost.nl/meld-een-klacht/
http://geo1.arnhem.nl
www.arnhem.nl/gor
https://q.crowdtech.com/ld3p6ateYEefCfdZJ0NJuw
https://zinindewijk-arnhem.hub.arcgis.com
https://belastingen.arnhem.nl
https://wob.arnhem.nl
https://afspraak.arnhem.nl
www.fixi.nl/arnhem
www.havenarnhem.nl
www.arnhenmaan.nl App: Airborne Stories App: Gelrepas App: Arnhem Werkt

Fractie:	***CU-2 (mondeling 12 mei)***
Pagina:	16
Vraag:	Suïcide: 40 k vanaf 2023, waarom niet vanaf 2022?
Antwoord:	Zie hiervoor ook de raadsbrief van 11 mei over suïcidepreventie. Daarin staat: "Er zijn drie partijen die de komende 2 jaar het initiatief financieel mogelijk maken. De landelijke stichting 113 Zelfmoordpreventie en de gemeente Arnhem dragen, zowel in 2021 als in 2022 ieder € 25.000 bij. De gemeente Arnhem draagt bij uit de middelen voor de Maatschappelijke Opvang. De Dullertsstichting draagt in elk geval in 2021 € 25.000 bij. Het streven is om zowel in 2021 als in 2022 € 75.000 beschikbaar te hebben. Het college vindt het belangrijk dat de aanpak duurzaam wordt ingebed. Het college stelt in de perspectiefnota 2023 - 2026 voor, om vanaf 2023 jaarlijks € 40.000 op te nemen voor suïcidepreventie in de begroting."

***Fractie**:*	***CU-3***
Pagina:	16
Vraag:	In tabel 2.1.1 op p. 16 staat aangegeven dat er na 2022 geen geld meer wordt gereserveerd voor de Arnhemse standaard toegankelijkheid openbare ruimte. Is daarmee de uitvoering van de ast afgerond? Hoeveel procent van de openbare ruimte voldoet dan aan de ast?
Antwoord:	In 2021 is incidenteel budget beschikbaar voor extra maatregelen in de openbare ruimte (buiten projecten om). Vanaf 2022 wordt de AST meegenomen bij projecten in de openbare ruimte. Als er meerkosten zijn worden die binnen het project of het werk gedekt. Het is niet zo dat de gehele stad al voldoet aan de AST. Hoeveel procent van de stad voldoet aan de AST is niet te zeggen. Het optimaal toegankelijk maken van de stad moeten we zien als een stap voor stapproces wat ervoor gaat zorgen dat de stad steeds toegankelijker gaat worden. De AST moet zowel binnen nieuwe projecten (reconstructies) als onderhoudsprojecten als uitgangspunt worden beschouwd.

***Fractie**:*	***CU-4***
Pagina:	
Vraag:	Graag inzage in alle voorstellen die in de college-tweedaagse zijn voorgelegd.
Antwoord:	De beslispunten op basis waarvan de Perspectiefnota is opgesteld zijn ter inzage gelegd bij de griffie. Het geheel van ingebrachte ambtelijke voorstellen bood geen sluitend financieel beeld. Daarom heeft het college in collegiaal bestuur afwegingen gemaakt en heeft er besluitvorming plaatsgevonden.

Bundel technische vragen Turap 1 2021

Versie: 31-5-2021

D66

***Fractie**:*	***D66-1***
Pagina:	
Vraag:	Inzet Sociaal en Mentaal Welzijn en Leefstijl (impact corona) (p.23): Op welke wijze wordt de inzet behorend bij dit budget vormgegeven? Hoe wordt gezorgd dat de middelen zo snel mogelijk aan de genoemde doelen ten goede komen?
Antwoord:	Op 20 april heeft het college hiervoor een proces vastgesteld, waarbij we per inhoudelijke actielijn hebben aangegeven hoe we de opdrachten gaan uitzetten. Hierbij sluiten we deels aan bij het bestaande beleid/bestaande aanpak en deels is er ruimte voor nieuwe initiatieven. Om ervoor te zorgen dat partners hiermee snel aan de slag kunnen zijn er ambtelijke werkgroepen ingericht, het vraagt namelijk ook extra ambtelijke capaciteit om de aanvragen te beoordelen. Aan partners is gevraagd om de activiteiten voor 31-12-2021 uit te voeren. In de raadsbrief vervolg herijking sociale basis wordt hier een nadere toelichting over gegeven.

Bundel technische vragen - toezeggingen M1

Versie: 10-06-2021

Portefeuillehouder: Martien Louwers

Vraag 1:	Wat is de stand van zaken t.a.v. de uitvoering van motie 20M278 *(Met de regenboogdoelgroep samen werken aan de regenboogdoelen)*
Antwoord:	Voor het nieuwe schooljaar 2021/2022, dat in september 2021 begint, bezien we samen met InDifferent wat dit jaar binnen het budget van 2021 mogelijk is. Indifferent gaat op drie scholen in Arnhem aan de slag en is in gesprek met enkele andere Arnhemse middelbare scholen om ook daar InDifferent netwerken op te zetten. Hierbij werken ze samen met Stichting Quadraam. Vervolgens gaan we het verder, voor 2022, vormgeven. InDifferent heeft niet alleen aandacht voor de LHBTIQ+ gemeenschap maar ook voor inclusiebrede thema's zoals racisme, emancipatie en respect. Daarom onderzoeken we eveneens hoe we deze motie met de motie Integrale Inclusievisie en actieplan (20M245) kunnen koppelen.

Vraag 2:	Informatie over de mogelijkheid om de Indicator 'Tevredenheid' kan worden toegevoegd aan S08 Welzijn en Inclusie (pagina 42 PPN)
Antwoord:	Ja dat kan, op basis van de uitkomsten van o.a. de monitor leefbaarheid en veiligheid. Daarnaast werken we samen met de partners in de stad ook aan de doorontwikkeling van de monitorgegevens.

Vraag 3:	Informatie over respijtzorg mantelzorgers
Antwoord:	MVT in Arnhem biedt mantelzorgers en professionals informatie over ondersteuningsmogelijkheden via website, bellen en mailen. Ook biedt MVT trainingen aan, lotgenotencontacten, vrijwillige hulp e.d. Daarnaast belt MVT regelmatig met de bij hen bekende mantelzorgers hoe het met hen gaat. Begin dit jaar heeft zij een website geopend met alle informatie over de verschillende mogelijkheden van respijtzorg mantelzorgers: https://www.mantelzorgpauze.nl/arnhem/ In principe kunnen veel vormen van zorg worden toegekend op het moment dat overbelasting van de mantelzorger dreigt. Wijkcoaches zijn hier goed van op de hoogte en zetten dit ook regelmatig in.. We noemen een aantal voorbeelden van respijtzorg, zoals die er in Arnhem zijn. • Overbelaste mantelzorgers kunnen huishoudelijke ondersteuning ontvangen • Voor kinderen bieden we weekendopvang om de ouders te ontlasten. Ook zijn er algemene voorzieningen waarbij andere ouders ondersteuning kunnen bieden aan een gezin en ook een of meerdere dagdelen de zorg voor een kind kunnen nemen (project steunouders). • Sociale wijkteams kunnen ook - nadat andere oplossingen niet meer passend zijn - respijtzorg bieden door kwetsbare inwoners tijdelijk elders onder te brengen. Door tijdelijk te logeren bij een zorgaanbieder wordt de mantelzorger ontlast en kan deze "op adem" komen. Voorkeur heeft dat de mantelzorger en de inwoner in de thuissituatie kunnen blijven functioneren en daar worden ondersteund. • Groepsbegeleiding kan worden aangevraagd als respijtzorg voor mantelzorgers (Wmo-product "het ontlasten van de mantelzorger"). Vooral voor mensen van pensioengerechtigde leeftijd en voor een brede doelgroep. Bij de beroepsbevolking wordt eerst gekeken of Activerend Werk passend is. • SWOA organiseert: 'Groepsbegeleiding als voorliggende voorziening ' vanuit hun subsidiegelden. Dit kan ook worden aangemerkt als respijtzorg; het betreft (vaak wijkgerichte) activiteiten met lichtere ondersteuning vanuit een professional in samenwerking met vrijwilligers/wijkinwoners. De activiteiten zijn gericht op ouderen. • De algemene voorzieningen van SWOA hebben ook tot doelstelling om overbelasting bij mantelzorgers te voorkomen. • Er zijn veel wijkgerichte initiatieven die mede de functie van respijtzorg kunnen hebben. Bijvoorbeeld Budosport (beweging/sporten in Presikhaaf); (ontmoetings-)activiteiten bij stichting Samra of de Buurtfabriek (in Alterveer/Cranevelt).

	• Indigo organiseert doe/praatgroepen voor jonge mantelzorgers (8-12 jaar) de zo genoemde KOPP (Kinderen van Ouders met Psychische Problemen) en biedt ondersteuning aan mantelzorgers in de wijk Malburgen. Opgemerkt wordt dat door corona respijtzorg als algemene voorziening veel beperkingen heeft gehad. Die voorzieningen zijn nu weer of worden binnenkort weer mogelijk. Die van WMO zijn over het algemeen wel doorgegaan, bijvoorbeeld thuishulp en groepsbegeleiding, dat laatste in kleinere groepen. Ook bleven deelnemers weg. Organisaties, waaronder MVT en casemanagers dementie geven aan dat zij zien dat de overbelasting van mantelzorgers door corona is toegenomen.

Vraag 4:	Informatie over (het niet toelaten van) asielzoekers bij sportverenigingen (n.a.v. werkbezoek Arnhemia)
Antwoord:	Het COA stimuleert en ondersteunt asielzoekers actief in het participeren in sport. In de verschillende AMIF-projecten die lopen op het AZC zoals Taal & Participatie en het project Bewegen naar de toekomst wordt samengewerkt met verschillende sportvereniging in de stad. Daarnaast kunnen asielzoekers zich individueel aanmelden bij sportvereniging en kunnen zij een deel van de kosten declareren bij het COA. Er wordt hierin geen onderscheid gemaakt tussen volwassen en kinderen.

Vraag 5:	Informatie over welke bureaus worden ingezet bij de bemiddeling naar Werk en Inkomen
Antwoord:	De gemeente Arnhem, cluster W&I, werkt met de participatierotonde. Uitgangspunt van deze rotonde is dat Arnhemmers op basis van hun zelfredzaamheid instromen op een afslag op de rotonde die het beste bij hen past: - bemiddeling naar regulier werk voor degene die in staat is een arbeidsprestatie te leveren en een tijdelijke ondersteuningsbehoefte heeft - begeleid werk voor degene die in staat is tot een zekere mate van arbeidsprestatie en een beperkte begeleidingsbehoefte heeft - activerend werk voor degene die door zijn of haar beperking geen of een geringe loonvormende arbeidsproductiviteit heeft en een zorgvraag op diverse leefgebieden. De ketenpartners op de rotonde werken elk vanuit hun eigen expertise en opgave naar activering of werk van onze inwoners. Vanaf het begin zijn dat respectievelijk: het WSP, Scalabor en het CAW. Randstad/Baanbrekend heeft de afslag naar regulier werk op de rotonde ingenomen. Het WSP richt zich namelijk op de werkgever: vacatures ophalen en deze in de regio uitzetten. Het aanbod op de rotonde wordt afgestemd op de vraag van onze regisseurs en de behoefte van onze inwoners. Het is geen statische situatie. Er wordt, in verbinding met de vaste partners, ook gewerkt met (tijdelijke) partijen die specialist zijn op een bepaalde doelgroep of een bepaald netwerk bezitten. Hiertoe behoren partijen zoals VLOWW, Jobstap, Frieswijk&Company en Bureau.

Vraag 6:	Informatie over de beschikbaarheid van trajecten bij Iriszorg
Antwoord:	Het aantal trajecten in de Maatschappelijke Opvang is afgestemd op het aantal opvangplekken. In principe start een traject zo snel mogelijk nadat iemand in de opvang terecht komt. Op dit moment duurt dat veel langer dan gewoonlijk. De wachttijd is opgelopen in verband met de twee opvanglocaties die IrisZorg exploiteert ivm corona (de Remisestraat en het schip) in combinatie met ziekte. Met de beweging van opvang naar wonen gaat het aantal opvangplekken, en dus ook het aantal trajecten in de opvang, omlaag. Degenen die uitstromen naar zelfstandig wonen krijgen ambulante begeleiding op maat, hetzij door IrisZorg, hetzij door een andere zorgaanbieder. De soort begeleiding, het benodigd aantal uren en de duur van de begeleiding wordt bepaald door de sociale wijkteams en wordt gefinancierd uit budget MO en WMO.

Portefeuillehouder: Roeland van der Zee

Vraag 1:	De start van de werkzaamheden aan de Bronbeeklaan
Antwoord:	De werkzaamheden starten op 14 juni en worden op 8 juli afgerond. De bewoners zijn inmiddels over de planning van de werkzaamheden geïnformeerd

Vraag 2:	De besteding van extra middelen voor sociaal & mentaal welzijn (hoe inzetten nu en in de toekomst)
Antwoord:	Op 20 april heeft de gemeente hiervoor een proces vastgesteld, waarbij we per inhoudelijke actielijn hebben aangegeven hoe we de opdrachten gaan uitzetten. Hierbij sluiten we deels aan bij het bestaande beleid/bestaande aanpak en deels is er ruimte voor nieuwe initiatieven. Om ervoor te zorgen dat partners hiermee snel aan de slag kunnen zijn er ambtelijke werkgroepen ingericht. Aangezien dit in nauw overleg met vele partners uit de stad ingevuld wordt, vergt dit de nodige tijd om een zorgvuldig plan te maken ter besteding van de middelen. Deze ambtelijke werkgroepen komen zo snel als mogelijk met bestedingsvoorstellen. Die worden voorgelegd aan het college en tegelijkertijd wordt de raad geïnformeerd over de besteding van de middelen. De raad kan nog voor het zomerreces een raadsbrief verwachten over de besteding. Hierin wordt ook aangegeven hoe de incidentele middelen zich verhouden tot structurele inspanningen.

Vraag 3:	Met welke organisaties het college in gesprek is om de vaccinatiegraad (Corona) te verhogen
Antwoord:	Binnen VGGM is een 'preventieteam corona' in nauw overleg met wijkmanagers van de Teams Leefomgeving actief aan de slag om in contact te komen met vertegenwoordigers van doelgroep-organisaties in de (vijf) aandachtswijken. Contacten zijn intussen gelegd met bijvoorbeeld Stichting Samra, Presikhaaf University, buurthuis De Overkant, Stichting Ibtisama, AM Support e.a. Plan is om al op korte termijn vanuit GGD actief met een bus de wijken in te gaan om mensen te informeren en te helpen een vaccinatie-afspraak te maken. In overleg met TLO's wordt gekeken welke acties in de wijken verder nodig en mogelijk zijn.

Vraag 4:	De status van de uitvoering van motie 20M248 (*Voorrang voor fiets en ander emissievrijverkeer*)
Antwoord:	Aan deze motie wordt momenteel uitvoering gegeven. Zoals u ook zult zien in de fietsagenda, die op korte termijn aan u wordt verstuurd, zijn er extra fietsprojecten in voorbereiding gegaan. Ook zijn er extra HOV projecten in voorbereiding gegaan. De hele bestemmingsreserve is hiermee gekoppeld aan concrete projecten. Aangezien de realisatie van infrastructuur, gezien alle stappen die moeten worden doorlopen, relatief lang duurt worden er nog geen onttrekkingen aan de bestemmingsreserve gedaan. Dat gebeurt pas als projecten daadwerkelijk in de uitvoeringsfase komen.

Vraag 5:	Met welk grondbeleid er op dit moment gewerkt wordt
Antwoord:	Het beleidsmatige kader voor het grondbeleid is verwoord in de nota *Zicht op Gegronde Keuzes.* Bij toekomstige aanpassingen van dit (uitvoerigs)beleid zal aansluiting worden gezocht bij de nieuwe omgevingsvisie die in de gemeente Arnhem wordt opgesteld. Op dit moment is het uitgangspunt nog steeds situationeel grondbeleid. Per locatie wordt maatwerk verricht. Het genoemde maatwerk komt tot uitdrukking bij de vaststelling van bestemmingsplannen of bestemmingsplanwijzigingen – waarbij de raad via de achterliggende (deels vertrouwelijke) exploitaties deelgenoot wordt gemaakt van mogelijke financiële implicaties. Bij een situationeel grondbeleid is het nog steeds mogelijk strategische gronden aan te kopen. Er kunnen zich ruimtelijke kansen voordoen, waarvoor het wenselijk is om voorafgaand aan het vaststellen van een grondexploitatie aankopen te doen. Een belangrijk onderdeel bij strategische aankopen is de afweging van financiële risico's die met de aankoop gemoeid zijn. Door vooraf een budget ter beschikking te stellen, kan snel worden gehandeld.

Vraag 6:	Uit technische antwoorden blijkt dat niet altijd meer een accurate berekening van de exploitatie van gemeentelijk vastgoed (i.c. twee gymzalen) wordt gemaakt alvorens een besluit te nemen over een project. Waarom is de raad daarover niet actief geïnformeerd? En wat doet het college om dat in de toekomst te voorkomen?
Antwoord:	Er is wel rekening gehouden met de exploitatiekosten door vastgoed, maar er is geen rekening gehouden met een eventueel exploitatietekort door het Sportbedrijf Arnhem. Deze kosten waren onterecht niet in beeld, want er wordt wel subsidie verstrekt ter hoogte van het tekort. Het is inderdaad wenselijk om dit aan de voorkant duidelijk te hebben. In de toekomst zal het college dit aan de voorkant meenemen bij de kostenraming van het project.

Memo

Datum : maandag 7 juni 2021
Aan : Gemeenteraad Arnhem
Van : Ronald Paping
Betreft : Informatie over seniorenhuisvesting en oud worden in de eigen wijk

Inleiding
Om even in herinnering te roepen: op 24 februari jl is de Raadsbrief 'De Woonzorgvisie in relatie tot het Sociaal Domein' aangeboden https://ris2.ibabs.eu/Reports/ViewListEntry/Arnhem/2f5367a4-358d-4853-8476-e481da3f5d9b. Aan de hand van de resultaten van het doelgroepenonderzoek van Companen (als bijlagen bij de raadsbrief) wordt hierin de kern van de opgave voor de woonzorgvisie geschetst.

Op de politieke avond van woensdag 2 juni jl heb ik toegezegd de huidige stand van zaken over seniorenhuisvesting kort toe te lichten. Het onderwerp van de (levensloopgeschikte) huisvesting voor ouderen is al in de Woonprincipes uit 2015 benoemd en vervolgens ook in het Plan van Aanpak Woningbouwontwikkeling en de Woondeal, dus er wordt ook al volop aandacht aan besteed. Dit is terug te zien o.a. in plannen voor nieuwbouw aan de Velperweg, Elderveld, Kronenburg en Schuytgraaf.

Is alles levensloopgeschikt ?
Dat is vooralsnog niet geheel te garanderen. Voor wat betreft de bouw voor ouderen (gestapeld) die gerealiseerd wordt met onze corporaties hebben we deze afspraak wel kunnen maken.
Voor wat betreft de bouw in de particulier huur- en koopsector geldt het Bouwbesluit als uitgangspunt, en hierin is onvoldoende geregeld om levensloopgeschiktheid te kunnen afdwingen. We zien wel een beweging dat 'levensloopgeschiktheid' vaker als verkoopargument wordt gebruikt en dan is het een belofte van de bouwer aan de koper.

Betekent dit 'oud kunnen worden in de eigen wijk' ?
Ook dat is niet geheel te garanderen. Een eerste knelpunt ligt in het aanbod.
Zoals hierboven aangegeven wordt er op verschillende plaatsen in Arnhem ouderenhuisvesting toegevoegd, en dat stemt zeker tot enige tevredenheid. In sommige delen van de stad is dit lastiger; in een gebied met grote hoogteverschillen is de directe woonomgeving medebepalend voor het succes van levensloopgeschikte ouderenhuisvesting. Voor Arnhem speelt dit zeker in de wijken Geitenkamp en Klarendal. Dit wordt verder verkend in de woonzorgvisie.
Een tweede knelpunt ligt in de toewijzing van woningen. In de sociale huursector wordt toegewezen conform de Huisvestingsverordening; daarin is een maximumpercentage 'maatwerk' vastgelegd, dwz. toewijzing buiten het woningverdeelsysteem Entree en de urgentieregeling om. Toewijzingen op basis van leeftijd (55+) en vanuit de buurt ('eigen wijk') vallen onder dit 'maatwerk'-percentage, en zijn dus gelimiteerd. Met het oog op de vergrijzing in de toekomst zal dit punt verder worden uitgewerkt in de woonzorgvisie.
In de particuliere huur- en koopsector heeft de gemeente weinig tot geen invloed op de toewijzing van woningen. De bouwers weten dat de belangstelling voor hun product vaak in de directe omgeving ligt en houden hiermee rekening in de advertering. Het is aan de ouderen zelf, die in dit segment zoeken, om hierop te reageren.

En overige ouderenhuisvestingsplannen…

Er zijn positieve ontwikkelingen voor 'collectief wonen voor ouderen' in Elderveld (Elderburen, sociale huur) en Schuytgraaf (Huybert van Olden Hofje, middenhuur). Verder is er een CPO mogelijkheid in Schuytgraaf (De Witte Wilgen, gunning in september) en één in voorbereiding in Rijkerswoerd (Gaardenhage). Beide zijn niet specifiek voor ouderen.

Daarnaast zijn er bouwplannen door Pleyade voor zuidelijk Arnhem en van de DrieGasthuizenGroep in noordelijk Arnhem.

Memo

Datum : Maandag 7 juni 2021

Aan : raadsleden

Van : Ronald Paping

Betreft : Toezegging 921 overzicht bouwen en wonen incl regelingen

Op 2 juni jl. heb ik een toezegging gedaan om met een memo te komen met een overzicht van projecten op het gebied van bouwen en wonen die lopen en subsidieregelingen die hierbij betrokken zijn.

Rijk en provincie hebben allerlei regelingen die raken aan bouwen en wonen en daarmee interessant zijn voor de gemeente. Het is niet mogelijk om in het kader van dit memo een volledig overzicht te geven. We beperken ons in dit memo tot die regelingen waarvan de gemeente het afgelopen jaar gebruik heeft gemaakt of waarvoor substantiële aanvragen in voorbereiding zijn. Dit betreft:

- De proeftuinregelingen aardgasvrij van het rijk en de provincie
- De woningbouwimpulsregeling van het rijk en daarmee samenhangend die van de provincie
- Het Volkshuisvestingsfonds van het rijk
- Het programma Steengoed benutten van de provincie
- De flexpoolregeling van de provincie die is afgesloten in het kader van de Woondeal
- Het programma Flexwonen voor bijzondere doelgroepen van het rijk

Voor al deze regelingen heeft de gemeente aanvragen gedaan en toekenningen gekregen of zijn subsidieaanvragen in voorbereiding. Zo hebben we een bijdrage van 6 miljoen van het rijk ontvangen voor de proeftuinregeling aardgasvrij voor Elderveld. Daarnaast een bijdrage van 5 miljoen voor Smart Polder voor aardgasvrije woningen in de wijken Vredenburg en Kronenburg van de provincie.

Diverse gemeentelijke projecten hebben een bijdrage uit de provinciale steengoedregeling gekregen. Op 3 maart 2020 heeft ons college u bijvoorbeeld gemeld dat wij het financieel haalbaar achten om aan de Zwanebloemlaan een nieuw buurthuis, gymzaal en 12 appartementen te bouwen. In deze brief hebben we aangegeven dat we bij de provincie een aanvraag "Steengoed Benutten" zouden indienen. Op 15 januari 2021 heeft de provincie Gelderland €500.000 subsidie "Steengoed Benutten" aan dit project Gebiedsontwikkeling De Hobbit Malburgen verleend.

Verder hebben we in het kader van de WBI-aanvragen voor Kronenburg en Bestuurskwartier een bijdrage (2 x €25.000, tevens het maximum per aanvraag) uit de provinciale flexpoolregeling ontvangen en is onlangs de aanvraag voor een bijdrage vanuit het Volkshuisvestingsfonds ingediend bij het rijk. Dit betreft een aanvraag van €25,5 miljoen bij het rijk en €0,5 mln bijdrage van de provincie. Zie hiervoor het raadsvoorstel dat op 18 mei aan u toegezonden is.

Op dit moment wordt gewerkt aan een aanvraag voor de woningbouwimpuls (WBI) regeling voor het gebied Kronenburg. Zie hiervoor het memo inz toezegging 920 die separaat aan u gezonden wordt. Daarnaast is voor het gebied Bestuurskwartier een WBI-aanvraag in voorbereiding.

Zoals bij de behandeling van het raadsvoorstel Bestuurskwartier medio mei j.l. is benoemd door wethouder Bouwkamp is voor een volledige wbi-aanvraag naast duidelijkheid over de aan woningen toerekenbare publieke onrendabele top ook nodig om contractvorming tussen samenwerkende partijen rond te hebben. De publieke onrendabele top van de ontwikkeling in het bestuurskwartier is nog dusdanig groot dat de vraag is of het Rijksvastgoedbedrijf en de provincie voor deze wbi- regeling al mogelijkheden zien om hun deel daarvoor te regelen. Een eventuele aanvraag is dan ook afhankelijk van enerzijds het moment van sluiting van de regeling (die op moment van schrijven nog niet bekend is) en anderzijds de mogelijkheden die partijen in bestuurskwartier zien om te komen tot overeenstemming.

Voor Arnhem is door het rijk €1.820.000 (2 miljoen euro minus BTW) voor Spoorzone Arnhem oost (inclusief Merwedeterrein) en Presikhaaf 3 beschikbaar gesteld. Het doel is om te voorzien in (flexibele) huisvesting voor kwetsbare groepen op een zo kort mogelijke termijn. De gemeente moet de specifieke uitkering uiterlijk op 31 december 2022 volledig hebben besteed.

Het programma Nemia heeft, naast de proeftuinen aardgasvrij voor diverse onderdelen van haar programma subsdieaanvragen gedaan en gekregen. Het betreft bijvoorbeeld de Specifieke uitkering reductie energiegebruik BZK van €500.000 en medefinanciering van de rentelast van €500.000 voor de toekomstbestendig wonen lening.

Voor de Arnhem-Oost aanpak verwachten we dat onder de nieuwe rijkscoalitie regelingen opgestart zullen worden, waarvoor wij uiteraard verwachten een aanvraag te gaan doen. Ook zijn we in afwachting van een 3e tranche proeftuin aardgasvrij waar we onderzoeken of we kansrijk zijn voor een aanvraag.

Wij houden voortdurend de regelingen van rijk en provincie in de gaten en zodra zich kansen voordoen, pakken we die uiteraard. Een voorbeeld hiervan is de € 50 miljoen die door het rijk recent is vrijgemaakt voor ondersteuning van gemeenten bij de realisatie van extra standplaatsen voor woonwagenbewoners. Hierover zijn we ook met de provincie in overleg.

Om nieuwe regelingen te monitoren, kansen in beeld te brengen en te ondersteunen bij aanvragen is er een intergemeentelijk subsidiebureau (IGS) dat werkt voor o.a. de gemeente Arnhem. Dit bureau scant regelingen op Europees, nationaal en provinciaal niveau en informeert de gemeenten over kansen. Het bureau brengt jaarlijks een verslag uit over de omvang en opbouw van de gerealiseerde subsidies.

Informatie over kansrijke subsidieregelingen bij rijk en provincie en aanvragen door de gemeente komen via diverse kanalen en portefeuillehouders bij de raad op de daartoe geëigende momenten.

Hierbij beantwoorden wij de raadsvragen die gesteld zijn op 2 juni jl. over de nieuwe werkwijze Bijzondere Bijstand tot 21 jaar

1. **Om hoeveel jongeren gaat het?**

- Gemiddeld ontvangen ongeveer 85 jongeren deze vorm van Bijzondere Bijstand.

2. **Met terugwerkende kracht?**

- Het is mogelijk om de systematiek van toekenning van deze vorm van Bijzondere Bijstand met terugwerkende kracht aan te passen. Het is wel alleen uitvoerbaar als we uitgaan van de clientgegevens die we al hebben.
- We kiezen ervoor om dit te doen vanaf 1 november 2020. Niet omdat we nu onrechtmatig handelen want dat is uitdrukkelijk niet het geval. Wel omdat we met een nieuwe werkwijze meer zeker zijn dat we in alle gevallen doen wat nodig is voor een voldoende financiele basis.

We lichten dit graag toe.

Niet onrechtmatig

Het college verschaft volgens artikel 12 PW een toeslag bijzondere bijstand aan jongeren van 18 tot en met 20 jaar, voor zover de noodzakelijke kosten van bestaan uitgaan boven de bijstandsnorm en die persoon voor deze kosten geen beroep kan doen op zijn ouders. Wij kennen sinds jaar en dag een vast maximum bedrag toe.

Iedere jongere die hiervoor een aanvraag heeft gedaan, hebben wij op deze criteria getoetst. Daarop volgt dan een afwijzende of toewijzende beschikking.

Als het een toewijzende beschikking betreft, staat daarin de hoogte van de BB-toeslag vermeld. Dit is een voor bezwaar vatbaar besluit. Als het besluit niet wordt aangevochten of tot aan de hoogste instantie in stand blijft, dan staat de hoogte van de norm in rechte vast.

De uitspraak van de rechtbank (zie bijlage) betreft een *individueel geval*. In dat geval gaf de rechter aan dat wij onze toekenning in dat specifieke geval onvoldoende konden onderbouwen. Uitsluitend in dat geval bleek de hoogte van de BB-toeslag niet toereikend. In het genoemde individuele geval heeft de rechter ons meegegeven dat een jongere in een dergelijke situatie zou moeten kunnen beschikken over de alleenstaandenorm van een 21-plusser.

Echter, deze uitspraak betekent niet dat alle jongeren die aanspraak hebben gemaakt op de BB-toeslag een te lage norm hebben ontvangen. Het blijft immers maatwerk.

Nieuwe werkwijze met terugwerkende kracht

We willen zeker zijn dat we in alle gevallen doen wat nodig is in de gegeven situatie. Door de uitspraak hebben we het signaal dat we mogelijk in sommige gevallen een te laag bedrag uitkeren en zien we dus aanleiding voor een nieuwe werkwijze waarbij we uitgaan van de alleenstaandenorm van een 21-plusser. We vinden het redelijk om dit te doen vanaf het moment dat we dit signaal kregen, namelijk november 2020. Bovendien is het toepassen van de nieuwe werkwijze vanaf november 2020 nog uitvoerbaar. Het vraagt immers om het herzien van 80 tot 100 dossiers. Nog verder terugwerken in de tijd is een operatie die uitvoeringstechnisch niet haalbaar is.

Daarom kiezen we er voor om deze systematiek voor toekomstige gevallen in te steken zoals zojuist beschreven en passen we de beleidsregels met terugwerkende kracht met ingang van 1 november 2020 aan. Dit is een bevoegdheid van het college.

Financien

Kosten

De kosten voor de nieuwe systematiek van toekenning van de BB-toeslag bedragen naar schatting maximaal € 300.000 per jaar, uitgaande van een huidige gemiddeld aantal jongeren dat er gebruik van maakt.

De kosten voor de maanden november en december 2020 bedragen naar schatting maximaal € 50.000.

Dekking

Vanuit de Armoedebegroting hebben we een dekking van € 69.000 structureel.

Voor 2021 vinden we voor de overige kosten dekking binnen de extra coronamiddelen voor Bijzondere Bijstand.

Voor 2022 is voor de overige kosten een aanvraag gedaan in de Perspectiefnota van € 231.000 structureel.

De extra kosten 2020 dekken wij uit het Armoedebudget 2021. Mocht dit leiden tot een overschrijding dan melden we dit bij de Turap2.

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 564719

Onderwerp: Perspectiefnota 2022-2025

Voorstel

1. De voorliggende Perspectiefnota 2022-2025 vast te stellen

Inleiding

Hierbij bieden wij u de Perspectiefnota 2022-2025 aan waarin we onze ambities voor de komende jaren beschrijven en aangeven welke keuzes we daarbij maken. We kijken vooruit en richten onze blik op de toekomst. Op Arnhem ná de coronacrisis. We werken stevig verder aan onze ambities om de stad groener, beter en gezonder te maken. Door te investeren in onze stad en onze ambities in samenhang op te pakken, komen we sterker uit de crisis. Alle Arnhemmers profiteren daarvan.
De nota is ingedeeld aan de hand van de thema's uit het coalitieakkoord en voorgaande Perspectiefnota's:

- Meedoen in een socialer Arnhem
- Wonen in een duurzamer Arnhem
- Genieten van een nog mooier Arnhem
- Open en verantwoord besturen.

Stond 2020 vooral in het teken van het hoofd bieden aan corona en herstel uit de crisis, vanaf 2021 kijken we weer vooruit tot na de crisis. Vorig jaar maakten we daar met de Arnhemse Herstelagenda Coronacrisis al een mooie start mee. Dit jaar gaan we daar mee verder.

Arnhem wil een vitale, aantrekkelijke, economisch sterke stad zijn. Een toekomstbestendige en duurzame stad. Een stad met leefbare, veilige en sociale wijken. Voor iedereen die er woont of werkt. Een inclusieve stad. Goed bereikbaar over weg, water en spoor. Een stad met een rijke geschiedenis, een hoogwaardig cultureel en creatief klimaat en een aantrekkelijke binnenstad. Maar ook een ondernemende stad. Een stad die vooroploopt op het gebied van duurzaamheid en energie. Tegelijk pakken we de problemen aan waar we mee te maken hebben.
Wel zijn er nog veel inwoners zonder werk, met een laag inkomen of een bijstandsuitkering. Daarnaast zijn de verschillen tussen gezond en ongezond soms groot.

Uitnodiging gezamenlijke verrijking
Komende tijd - waarin wij hopelijk naar een steeds meer geopende samenleving gaan - zullen wij met elkaar steeds beter in beeld moeten krijgen wat de belangrijkste ontwikkelingen voor de toekomst zijn in relatie tot corona. Ook zullen wij in onze stad steeds beter zicht krijgen op de effecten. Wij vinden het dan ook goed met elkaar tot een uitwisseling van gedachten te komen over hoe college en raad zich

Gemeente Arnhem

daarin (verder opstellen). Wij nodigen de raad van harte uit voor een bijeenkomst die wij organiseren waarbij we ons ook laten inspireren door deskundige inzichten, bijvoorbeeld vanuit de belangrijke planbureaus. Graag gaan wij met uw raad in overleg voor een passend moment in komende periode.

Ambities in samenhang
We maken de stad nóg beter op zijn sterke punten en zorgen er tegelijk voor dat iedere Arnhemmer daarvan profiteert, kansen krijgt en kan meedoen. Onze ambities pakken we met andere woorden in samenhang op. Dát is onze ambitie voor de komende jaren, waar we veel energie is zullen steken.

Tegelijkertijd houden we de weerbaarheid van de Arnhemse begroting in het oog. Deze blijft op het niveau uit de Begroting 2021, waarbij de weerstandfactor in 2025 doorgroeit naar 1,4. Hiermee bouwt het college aan een stevig financieel fundament om Arnhem in de toekomst op verder te bouwen.

Beoogd effect

De uitkomsten van de besluitvorming over de Perspectiefnota te betrekken bij het opstellen van de ontwerp-Begroting 2022

Argumenten

1.1 Actualisatie begrotingskader
Met de Perspectiefnota 2022-2025 worden de begrotingskaders bijgesteld op basis van autonome ontwikkelingen, uitvoering moties, onvermijdelijke beleidsintensiveringen en beleidswensen. In de Begroting 2022 zullen deze kaders verder worden ingevuld.

1.2 Integrale aanpak beleidsintensiveringen
De uitdagingen waar Arnhem voor staat hebben niet slechts één facet. Door verschillende ambities in samenhang te zien en opgaven te combineren en integraal aan te pakken verbetert de leefbaarheid in de stad in de breedte. De Arnhem-Oost aanpak is hierbij één van de speerpunten. .

Kanttekeningen en risico's

1.1 Impact coronacrisis
Ten opzichte van de Perspectiefnota 2021-2024 is het inzicht in de gevolgen van de coronacrisis nu vele malen groter. Met de vaccinatiecampagne die vordert komt er ook steeds meer zicht op de situatie na de crisis. Toch zijn er veel onzekerheden de komende tijd. Hoe zal de bedrijvigheid zich herstellen, wat zijn de werkelijke achterstanden in de zorg die zijn opgelopen, welke (langdurige) effecten zijn er op mensen zonder werk en op Arnhemmers in armoede en met schulden, zijn er sectoren die onverwachts minder soepel opstarten na de crisis. Het blijft van belang deze ontwikkelingen de komende tijd nauwkeurig te volgen.

1.2 Ontwikkelingen gemeentefonds

Alle onderzoeken in het kader van de herijking van het gemeentefonds zijn afgerond. Op dit moment lopen de diverse consultatietrajecten. Het nieuwe kabinet moet een besluit nemen over de invoering

van de herijking. Daardoor zijn de exacte gevolgen daarvan nog een grote onzekerheid voor de toekomst.

Participatie

De Perspectiefnota is een integraal kaderstellend document waarin de plannen en visies op de diverse beleidsterreinen terugkomen. In de voorbereiding van deze visies/plannen zelf hebben participatietrajecten vaak al plaats gevonden en/ of zijn nog aan de gang. In de Perspectiefnota maken we dit inzichtelijk.

Daarnaast starten we dit jaar met het verbeteren van de informatievoorziening over de Perspectiefnota. Hierbij zetten we in op de trede 'informeren' van de participatieladder. We maken bij de concept Perspectiefnota een infographic en een animatie. Hierin zullen we uitleggen wat de Perspectiefnota is en wat het belang is van deze nota voor de stad. Deze grafische weergave zullen we (rond 1 mei) breed verspreiden via social media en op de gemeentepagina van de Arnhemse Koerier. Daarnaast betrekken we inwoners bij de Perspectiefnota via de participatietool meedenken.arnhem.nl. Ook dat start rond 1 mei.

Financiën

Uit het meerjarig financieel beeld in deze Perspectiefnota blijkt dat er in 2021 een positief saldo van ruim € 8 miljoen wordt verwacht, dat ten gunste komt aan de algemene reserve. Dit wordt in Turap-1 nader toegelicht. In 2022 is een onttrekking van € 7 miljoen en in 2023 is een onttrekking van € 7 ton aan de algemene reserve nodig. In het jaar 2024 ontstaat weer een positief saldo van € 2,5 miljoen en vanaf 2025 kan € 4,2 miljoen aan de algemene reserve toegevoegd worden. De ontwikkeling van de algemene reserve bepaalt in grote mate de beschikbare weerstandscapaciteit die nodig is om risico's op te vangen. In deze Perspectiefnota voorzien we de volgende ontwikkeling van de weerstandsfactor:

	2021	2022	2023	2024	2025
Weerstandsfactor	1,1	1,0	1,1	1,2	1,4

Hieruit kunnen we concluderen dat de weerstandsfactor zich in alle jaren beweegt op het niveau van de Begroting 2021 en in het nieuwe begrotingsjaar 2025 doorgroeit naar 1,4.

In de Perspectiefnota wordt hiernaast expliciet stilgestaan bij de ontwikkeling van de financiële positie. Daarbij wordt ook toegelicht hoe uitvoering wordt gegeven aan motie 20M255 'Anticyclisch investeren, anticyclisch sparen'. We beschouwen deze motie daarmee als afgehandeld.

Bij de Perspectiefnota wordt in navolging van motie 20M277 een lijst met indicatoren gevoegd uit de verschillende rapportages zoals die aan de raad worden aangeboden. Zoals in de Auditcommissie van 15 maart toegelicht is dit een tussenstap in het meetbaar maken van de doelen in de Begroting 2022.

Uitvoering

De besluitvorming van de raad over de Perspectiefnota 2022-2025 wordt betrokken bij het opstellen van de ontwerp-Begroting 2022, die eind september 2021 aan uw raad wordt aangeboden.

Communicatie

Er is een persbericht verzonden over deze Perspectiefnota. Daarnaast wordt middels een infographic en een animatie inzichtelijk gemaakte welke keuzes en ambities worden gemaakt. Via meedenken.arnhem.nl worden enkele vragen onder Arnhemmers uitgezet als consultatie op deze perspectiefnota. De resultaten hiervan ontvangt u gebundeld in een na te zenden bijlage vóór de raadsbehandeling Daar waar van toepassing worden externe partijen door hun gemeentelijke accounthouders op de hoogte gebracht van besloten maatregelen.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Raadsvoorstel
- Perspectiefnota 2022-2025

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	564719

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 20 april 2021, nummer: ;

gelet op artikel 190 van de Gemeentewet;

besluit:

1. 1. De voorliggende Perspectiefnota 2022-2025 vast te stellen

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

GEMEENTE ARNHEM
Postbus 9029
6802 EL Arnhem
Tel: 0800-1809 (gratis)
E-mail: info@arnhem.nl

Perspectiefnota 2022-2025

Perspectiefnota 2022-2025

GEMEENTE Arnhem

Vooraf

Voor u ligt de Perspectiefnota 2022-2025 waarin we onze ambities voor de komende jaren beschrijven en aangeven welke keuzes we daarbij maken. We kijken vooruit en richten onze blik op de toekomst. Op Arnhem ná de coronacrisis. We werken stevig verder aan onze ambities om de stad groener, beter en gezonder te maken. Door te investeren in onze stad en onze ambities in samenhang op te pakken, komen we sterker uit de crisis. Alle Arnhemmers profiteren daarvan.

Stond 2020 vooral in het teken van het hoofd bieden aan corona en herstel uit de crisis, vanaf 2021 kijken we weer vooruit tot na de crisis. Vorig jaar maakten we daar met de Arnhemse Herstelagenda Coronacrisis al een mooie start mee. Dit jaar gaan we daar mee verder.

Arnhem wil een vitale, aantrekkelijke, economisch sterke stad zijn. Een toekomstbestendige en duurzame stad. Een stad met leefbare, veilige en sociale wijken. Voor iedereen die er woont of werkt. Een inclusieve stad. Goed bereikbaar over weg, water en spoor. Een stad met een rijke geschiedenis, een hoogwaardig cultureel en creatief klimaat en een aantrekkelijke binnenstad. Maar ook een ondernemende stad. Een stad die vooroploopt op het gebied van duurzaamheid en energie.
Tegelijk pakken we de problemen aan waar we mee te maken hebben.
Wel zijn er nog veel inwoners zonder werk, met een laag inkomen of een bijstandsuitkering. Daarnaast zijn de verschillen tussen gezond en ongezond soms groot.

We maken de stad nóg beter op zijn sterke punten en zorgen er tegelijk voor dat iedere Arnhemmer daarvan profiteert, kansen krijgt en kan meedoen. Dát is onze ambitie voor de komende jaren, waar we veel energie is zullen steken.

We staan samen voor deze uitdagingen. Want Arnhem, dat zijn we allemaal: bestuur, ambtelijke organisatie, bedrijven, en vooral de inwoners. Samen maken we onze stad mooier, beter en socialer. Dat is de opdracht voor ons allemaal.

Inhoudsopgave

Vooraf **1**

1. Arnhem sterker uit de crisis **5**

2. Meedoen in een socialer Arnhem **7**
2.1 Toelichting investeringen en financiële uitwerking 10

3. Wonen in een duurzamer Arnhem **17**
3.1 Toelichting investeringen en financiële uitwerking 19

4. Genieten van een nog mooier Arnhem **23**
4.1 Toelichting investeringen en financiële uitwerking 26

5. Open en verantwoord besturen **27**
5.1 Toelichting investeringen en financiële uitwerking 31

6. Totaalbeeld **37**

Bijlage **39**

1. Arnhem sterker uit de crisis

Arnhem komt uit een crisis die ze sinds de Tweede Wereldoorlog niet heeft meegemaakt.
De pandemie heeft ook in onze stad diepe sporen achtergelaten. Naast het persoonlijk verlies van Arnhemmers die hun naasten verloren door het virus, waren er ook grote economische en sociale gevolgen: winkels gingen dicht, scholen sloten tijdelijk hun deuren, terrassen en musea bleven leeg, de anderhalvemeter-samenleving is nu meer dan een jaar een feit.
De gemeente nam in het voorjaar van 2020 direct maatregelen om de crisis het hoofd te bieden, maatregelen die ook in 2021 en verder blijven gelden. Er kwam een herstelagenda waarin de gemeente extra steun uittrok voor bewoners en bedrijven die in de knel dreigden te komen. Nu de vaccinaties op stoom komen, gloort er voorzichtig licht aan het einde van de tunnel. Nu is het zaak om door te pakken. Met deze perspectiefnota willen we ervoor zorgen dat Arnhem en de Arnhemmers straks sterker uit de crisis komen.

Ook na corona wil Arnhem een vitale, aantrekkelijke, economisch sterke stad zijn. Een toekomstbestendige en duurzame stad. Een stad met leefbare, veilige en sociale wijken. Voor iedereen die er woont of werkt. Een inclusieve stad. Goed bereikbaar over weg, water en spoor. Een stad met een rijke geschiedenis, een hoogwaardig cultureel en creatief klimaat en een aantrekkelijke binnenstad. Maar ook een ondernemende stad met ruimte voor bedrijven. Een stad die vooroploopt op het gebied van duurzaamheid en energie.

Dat zijn mooie ambities, maar nog niet alle Arnhemmers zien dat terug in hun dagelijks bestaan. We willen dat alle Arnhemmers een inkomen hebben waarmee ze rond kunnen komen, dat ze de baan kunnen vinden die ze nastreven. We willen een Arnhem waar de verschillen tussen gezond en ongezond, tussen arm en rijk niet zo groot zijn als nu, waar de tweedeling afneemt. In onze plannen voor het komende jaar houden we er daarom nadrukkelijk rekening mee dat deze ten goede komen aan alle Arnhemmers, dat iedereen kansen krijgt en mee kan doen.

Om dat te bereiken breken we door muren heen: we verbeteren de leefbaarheid in de wijken door scholing, banen, wegwerken van armoede onder kinderen en het vergroten van de veiligheid met elkaar te verbinden. Die onderwerpen zijn immers nauw aan elkaar verbonden. De neergaande spiraal in zwakke buurten willen we de komende jaren ombuigen, zodat Arnhemmers weer zicht krijgen op een betere buurt, meer werk en meer kansen. Zo voorkom je dat jongeren voortijdig school verlaten en in de criminaliteit belanden of dat mensen hun baan verliezen.

We verbinden onze ambities op veel meer gebieden. Door groen in de openbare ruimte, sport en gezondheid met elkaar te combineren. Door ondernemers te helpen, zo banen te creëren en daarmee ook de armoede aan te pakken. Of door de energietransitie in de wijken met enthousiaste wijkparticipatie aan te pakken.

We investeren in de economische kracht van de stad, met ‘duurzaamheid en energie’ als belangrijk vlaggenschip. We maken Arnhem gezonder, diverser en nóg groener. Dé cultuurstad van het oosten. Een gastvrije stad. We bereiden Arnhem verder voor op de toekomst. Klimaatbestendig en duurzaam, met een goede bereikbaarheid en voldoende woningen. Met deze investeringen zorgen we op korte termijn voor nieuwe werkgelegenheid en voor versterking van de lokale economie.

De gevolgen van de coronacrisis proberen we dus op te vangen door gelijktijdig te investeren in de wijken, in onze bewoners, in duurzaamheid én in de economie. Die aanpak past ook geheel in het advies van de gezamenlijke planbureaus hoe om te gaan met deze crisis en vooral: de tijd die erna komt. Als corona weg is, zijn we er immers nog niet. We willen ook dan klaar staan voor die ondernemers en Arnhemmers die extra risico’s lopen. We zien daarbij kansen bij duurzaamheid, digitalisering, thuiswerken of het tegengaan van leegstand in de binnenstad.

Onze ambities bereiken we niet vanaf de tekentafel in het stadhuis. We hebben onze inwoners hiervoor nodig. We móeten aansluiten bij hun beleving, gebruik maken van hun inventiviteit, met aandacht voor tradities en ervaringen in de wijken. Ook doen we dit samen met de vele partners binnen en buiten de stad. Regionaal in de groene metropoolregio, met de provincie, met het Rijk en met Europa.

In deze perspectiefnota leest u hoe we onze ambities aan elkaar verbinden en welke keuzes we daarbij maken. Keuzes die uiteindelijk hun uitwerking en financiële vertaling vinden in de Begroting 2022.

De nota is ingedeeld aan de hand van de thema's uit het coalitieakkoord en voorgaande Perspectiefnota's:

- Meedoen in een socialer Arnhem
- Wonen in een duurzamer Arnhem
- Genieten van een nog mooier Arnhem
- Open en verantwoord besturen.

Per thema beschrijven we onze ambities en welke extra investeringen en financiële uitwerking we komende jaren doen om deze te realiseren.

2. Meedoen in een socialer Arnhem

Meedoen in een socialer Arnhem betekent dat iedereen het beste tot zijn recht komt en naar zijn vermogen kan meedoen. Een stad waar Arnhemmers in al hun verscheidenheid met elkaar samenleven, elkaar ontmoeten, elkaar versterken en waar ruimte is voor verschillende inzichten en meningen. Een stad waarin Arnhemmers gelijkwaardig zijn. Waarin het niet uitmaakt of je een beperking hebt, welke achtergrond je hebt of in welke wijk je woont. Je kansen binnen het onderwijs, op werk, wonen, zorg, cultuur, sport, in het bestuur en binnen de gemeentelijk organisatie moeten gelijk zijn.

Met deze ambities en een samenhangende, wijkgerichte aanpak willen we de brede welvaart in Arnhem versterken. We werken in deze opgave nadrukkelijk samen met de sociale wijkteams, de teams Leefomgeving, maatschappelijke organisaties, zorgaanbieders, scholen etc. We werken op dit moment samen met veel betrokken partners aan een integrale visie op het sociaal domein en aan een jeugdnota.

De hoofdlijnen

Vanuit meedoen in een socialer Arnhem zetten we in op: een impuls voor de wijkaanpak, het versterken van de veerkracht van de Arnhemmers in het 'normale' leven, het aan het werk helpen van Arnhemmers en het bieden van veiligheid aan onze inwoners.

Impuls voor de wijkaanpak

We zien veel inspanningen en mooie initiatieven die wijken sterker maken. Tegelijkertijd zien we dat we er nog niet zijn en dat in sommige wijken de leefbaarheid onder druk staat. In die wijken zijn sociaal-maatschappelijke problemen complex. Er is actie nodig op thema's als werk, onderwijs, jongeren, veiligheid, zorg en wonen.
De uitdaging is om deze acties slim te combineren, ook met de opgaven uit het fysieke domein. Denk daarbij aan woningbouwplannen en verduurzaming waarbij inwoners kunnen participeren. Of denk aan vergroening in combinatie met gezondheid en sport. Speciale aandacht gaan we besteden aan onderwijs, want de meeste kans op het tegengaan van de tweedeling zit bij de nieuwe generatie die zich nog kan ontwikkelen en die in staat is om problematiek die misschien al generaties lang bestaat, te doorbreken.

Sociaal-maatschappelijke problemen zijn het grootst in een vijftal wijken aan de oostkant van de stad (Klarendal, Geitenkamp, Presikhaaf, Het Arnhemse Broek en Malburgen). Een samenhangende aanpak van stadsvernieuwing is nodig om de leefbaarheid te verbeteren en de kwaliteit van leven te verhogen. Onder de noemer Arnhem-Oost aanpak vindt die samenhangende en wijkgerichte aanpak inmiddels plaats.

Het versterken van de veerkracht van de Arnhemmers in het 'normale' leven

Met de meeste Arnhemmers gaat het gewoon goed. Toch is er werk aan de winkel. We merken dat door corona gevoelens van eenzaamheid toenemen, gevoelens van angst en stress vaker voorkomen en meer mensen door onzekerheid in psychische nood komen. Er is risico op verlies van werk, armoede, ongezondere leefstijl en lager psychisch welbevinden. We willen Arnhemmers helpen door te zorgen dat zij hun weg kunnen vinden in alles wat er aan ondersteuning en voorzieningen is. We investeren in ontmoeting, in steuntjes in de rug voor mantelzorgers, voor kinderen en jongeren. We maken ruimte voor meer algemeen aanbod door kritisch te kijken naar gespecialiseerd aanbod. Bijvoorbeeld; liever een netwerk van sportplekken en verenigingen in de wijk dan individuele indicaties voor 'sportbegeleiding'. We willen met onze aanpak vooral ook aansluiten bij de beleving van inwoners en gebruik maken van de inventiviteit en de ervaring die er in de wijken is. Zoveel mogelijk Arnhemmers moeten een gezond, fit en gelukkig leven kunnen leiden. Daarom hebben we een lokaal sportakkoord dat een stimulans biedt aan alles wat we op gebied van sport en bewegen in Arnhem hebben. Zo versterken we de leefbaarheid en de sociale kracht in de wijken. Op dit moment vindt een herijking van de welzijnsopgave plaats. Hier liggen kansen om maatwerkvoorzieningen om te buigen naar algemene voorzieningen.

De opvang van daklozen is door corona ingrijpend en blijvend gewijzigd. De opvangvoorzieningen worden verbeterd, maar belangrijker nog is ons doel om deze groep mensen zoveel mogelijk te begeleiden naar zelfstandig wonen. Nog dit jaar worden de eerste woningen daarvoor geschikt gemaakt.

Het Uitvoeringsplan *Inclusief Arnhem* krijgt steeds meer handen en voeten. Het plan kent aan aantal focuspunten, te weten het voorkomen en tegengaan van discriminatie, versterken van de positie van inwoners met beperking, bevorderen van diversiteit in organisaties, werken aan een inclusieve gemeentelijke organisatie, en zorgen voor inclusieve gemeentelijke communicatie.

De coronacrisis laat overigens goed zien waar we samen met onze inwoners toe in staat zijn. In zeer korte tijd ontstonden uiteenlopende initiatieven gericht op het helpen van die Arnhemmers die het door corona extra moeilijk hadden. Onder andere via www.voorelkaarinarnhem.nl werden vraag en aanbod bij elkaar gebracht. Onze welzijnsinstellingen en ook veel individuele bewoners of bewonersorganisaties verdienen complimenten voor hun snelle handelen.

Doorbraak naar werk

Onze focus ligt op het aan het werk helpen van Arnhemmers die nu langs de kant staan of dreigen aan de kant te staan. Werk is de beste weg uit de armoede en draagt in belangrijke mate bij aan het gevoel van eigenwaarde van inwoners. De opgave om meer Arnhemmers aan het werk te helpen en houden pakken we zo aan dat inwoners ook geholpen worden andere problemen in hun leven op te lossen. Inwoners die afhankelijk zijn van een bijstandsuitkering worden door een vast contactpersoon in de eigen wijk ondersteund in de weg naar werk. Dit maakt het mogelijk naar de totale leefsituatie van een inwoner te kijken. Een belangrijke belemmering om aan het werk te gaan blijkt het hebben van schulden. Het voorkomen van schulden en verder verbeteren van de schulddienstverlening is een belangrijk thema dat hoog op de agenda staat.

Veiligheid

Veiligheid werkt door in vrijwel alle andere beleidsterreinen. Veiligheid is de basis van ons bestaan, een voorwaarde voor verbetering van ons leven. Buurtwerkers, jongerenwerkers, docenten en middenstanders trekken regelmatig aan de bel om met ons te bespreken hoezeer toenemende criminaliteit hun inzet voor de Arnhemmers dwarsboomt. Wijkveiligheid krijgt te maken met steeds grotere opgaven. Politie en justitie zien een toename in de georganiseerde misdaad. De Nationaal Rapporteur Mensenhandel waarschuwt ons over de ernstige situatie in Arnhem en vraagt om een gedegen aanpak.

Met een goed georganiseerd Arnhems veiligheidsteam, dat optimaal gebruik maakt van (nieuwe) bevoegdheden zetten we ons samen met politie en justitie, met partners uit de zorgsector, met inspecties, de belastingdienst en andere maatschappelijke organisaties dagelijks in om het Arnhems veiligheidsniveau naar een normaal Nederlands peil te brengen. Dit kan onder meer dankzij de provincie en de ministeries die de inzet van Arnhem zien en waarderen met investeringen. Dat kan alleen op niveau blijven als wij onze sterk verbeterde uitvoeringskwaliteit verder weten te professionaliseren en te bestendigen.

Participatie

Waar mogelijk betrekken we inwoners bij het maken van onze plannen. De wijkprogramma's komen via gesprekken met inwoners tot stand en bij de herijking van de welzijnsopgave zijn veel contacten geweest met inwoners, verenigingen en betrokken maatschappelijke organisaties. De Teams Leefomgeving weten steeds beter wat in de wijken speelt en welk aanbod in de wijk nodig en gewenst is. Naast Rijnstad en de teams Leefomgeving, bieden ook andere partijen vormen van bewoners-ondersteuning aan in de wijken. Denk bijvoorbeeld aan de sociale wijkteams, het Sportbedrijf, Praktische Zaken, de Ideeënmakelaars, de Adviesbrigade, het Kunstbedrijf of projectmanagers (Zzp-ers).

Op dit moment wordt hard gewerkt aan een integrale visie voor het Sociaal Domein; met in het verlengde daarvan een uitwerking van het jeugdbeleid en een woonzorgvisie. Voor deze integrale visie betrekken we diverse belanghebbende partijen uit het veld en verwerken we hun input in deze visie. Daarnaast hebben we tijdens deze coronacrisis zeer regelmatig overleg met verschillende partijen die in

onze stad werkzaam zijn en hebben we gesprekken gevoerd met bijvoorbeeld jongeren over hoe zij de corona crisis ervaren. Deze input gebruiken we om te zorgen dat we onze inwoners zo goed mogelijk kunnen blijven ondersteunen.

Ook betrekken we inwoners die te maken hebben met armoede en schulden bij onze beleidsontwikkeling. Bij de visie op schulddienstverlening hebben we met verschillende ervaringsdeskundigen gesproken. Zij hebben onder andere hun kennis ingebracht bij het ontwikkelen van de toolbox en de communicatie-campagne rondom schulden. Daarnaast gebruiken we de inhoudelijke expertise van verschillende doelgroepen. Zo gaan we jongeren betrekken bij de herijking van het JFP en is er een klankbordgroep gevormd van ondernemers rondom de pilot ''geldzaken en ondernemers''. Ook voor de armoedenota hebben we op verschillende manieren bewoners en intermediairs geraadpleegd; onder andere door bijeenkomsten met ketenpartners en met het jongerenplatform van Zorgbelang en door het voeren van gesprekken met gezinnen die in armoede leven en de adviesraden. Deze bewoners en ketenpartners blijven betrokken bij de uitvoering van de armoedeagenda. Bij de uitvoering van acties op het gebied van inclusie werken we ook samen met een klankbordgroep.

Gelijke kansen voor kinderen en jongeren

Nabil el Malki en Melvin Kolf wonen in Presikhaaf en wilden iets doen aan de onderwijsachterstand in de wijk. Daarom richtten ze Presikhaaf University op. Presikhaaf University organiseert huiswerkbegeleiding gecombineerd met sportactiviteiten voor kinderen en tieners. Jongeren van 16-25 jaar begeleiden de kinderen als rolmodellen en krijgen tegelijk hulp om hulp om zichzelf te ontwikkelen waarmee ze voorbereid worden op de stap richting de arbeidsmarkt. Presikhaaf University biedt kinderen en jongeren meer kansen om het maximale uit zichzelf te halen, zodat ze redzame en betrokken burgers worden. Jongeren en kinderen krijgen bovendien meer verbinding met de wijk waar zij opgroeien en zetten zich actief in voor de wijk.

De initiatiefnemers zitten in de haarvaten van de wijk, spreken de taal van de wijk en kennen er veel bewoners en professionals. Dit levert veel mond tot mond bekendheid op. Presikhaaf University betrekt ook de ouders van de kinderen en jongeren en verbindt zo het thuisfront met de school en andere organisaties in de wijk. Het team leefomgeving is opdrachtgever en medefinancier van het initiatief. Via het gemeentelijke subsidiebureau zijn de initiatiefnemers ook geholpen bij het zoeken naar andere financieringsbronnen. Presikhaaf University heeft in 1 jaar tijd, naast huiswerkbegeleiding en sportactiviteiten, samen met jongeren de energietransitie opgepakt, een doorstroomprogramma opgezet voor leerlingen die van de basisschool naar de middelbare school gaan en jongeren met schulden ondersteund.

2.1 Toelichting investeringen en financiële uitwerking

Addendum coalitieakkoord: Burgerkracht

We onderschrijven het belang van burgerinitiatieven in Arnhem. Daarom blijft de Subsidieregeling Burgerkracht beschikbaar. Daarvoor reserveren we voor de komende drie jaar € 175.000 per jaar voor deze subsidieregeling. De verwachting is dat er na 2021 nog € 125.000 in de bestemmingsreserve zit. We vullen de bestemmingsreserve Burgerinitiatieven Sociaal Domein aan met € 400.000 uit de algemene reserve tot maximaal € 525.000. Dit gebruiken we als dekking voor de subsidieregeling.

Opschorten bezuiniging sociale basis (herijking welzijnsopgave)

Op woensdag 14 april is de herijking van de sociale basis (herijking welzijnsopdracht 2020) als richtinggevend voor verdere uitwerking vastgesteld. Deze visie is met inbreng van inwoners en organisaties vanuit alle wijken opgesteld. Door de voortdurende coronacrisis is het belang van een preventieve aanpak extra groot. De crisis legt veel druk op de kwetsbare groepen in de stad (laag inkomen, psychische kwetsbaarheid, eenzaamheid) en heeft daarnaast het belang van een goede sociale basis benadrukt. Grote flexibiliteit en inzet hebben de welzijnsorganisaties laten zien, onder andere de jongerenwerkers op straat tijdens de lockdown, extra activiteiten die georganiseerd zijn, de vinger aan de pols houden bij mantelzorgers, goede samenwerking met de scholen om zicht te houden op kinderen in kwetsbare posities. In de eerste jaren na de crisis moeten we er voor zorgen dat mensen in deze groepen (jongeren en ouderen) elkaar kunnen ontmoeten.
Eerder is door de raad besloten om (in het kader van de financiële zoekrichtingen jeugdzorg) een taakstelling op te nemen van € 195.000 in 2021 oplopend tot een structurele bezuiniging van € 545.000 vanaf 2022. De taakstelling van € 195.000 hebben we in overleg met onze partners (in dit geval SWOA en Rijnstad) kunnen realiseren. Wij stellen gelet op de veranderde en onvoorziene omstandigheden voor, om in 2022 en 2023 niet verder te bezuinigen op welzijn (motie 21M31), de oplopende bezuiniging van € 350.000 schorten we in de jaren 2022 en 2023 op. Daarmee krijgen we ruimte in de complexe opgave in een complexe tijd en kunnen we zoeken naar adequate oplossingen in de toekomst vanaf 2024.

Integraal plan voor aanpak racisme, veiligheid en acceptatie LHBTIQ+ en vrouwenemancipatie

Racisme is een probleem dat breed in de samenleving speelt. Door Black Lives Matter protesten van de afgelopen zomer, ook hier in Arnhem, ontstond hernieuwde maatschappelijke en politieke aandacht voor deze vorm van discriminatie. De raad nam de motie ‘Integrale Inclusievisie en actieplan’ (20M245) aan. De komende jaren zetten we extra in op het tegengaan van racisme in Arnhem. Dit kan niet zonder de nauwe betrokkenheid van Arnhemmers uit de diverse gemeenschappen en maatschappelijke organisaties. Daarom gaan we de komende maanden met hen in gesprek. Over hoe zij het probleem van racisme ervaren, en wat er waar nodig is om dit tegen te gaan en te voorkomen. Op deze wijze werken we toe naar een gezamenlijk visie en actieplan met concrete acties.
De motie ‘Met de regenboogdoelgroep samenwerken aan de Regenboogdoelen’ (20M278) vraagt om uitbreiding van het budget om de veiligheid en acceptatie van LHBTIQ+ jongeren op Arnhemse scholen te vergroten. InDifferent is een Arnhemse organisatie die zich inzet voor inclusie, diversiteit en respect op middelbare scholen in Arnhem. We zetten in op het versterken van InDifferent-netwerken.
Tot slot wordt ook de bevordering van vrouwenemancipatie in het integrale plan meegenomen.
Het centrale thema van dit plan is daarmee ‘Vrij zijn in Arnhem’.
Om deze acties uit te voeren zijn er extra middelen nodig. We zetten in 2022 en 2023 hiervoor € 200.000 in en vanaf 2024 is structureel € 36.000 beschikbaar voor de regenboogagenda voor de uitvoering van motie 20M278.

Suïcidepreventie

In Arnhem wordt, mede op verzoek van de raad, een ‘Supranet Community’ ingericht. Het gaat, kortweg, om een duurzame aanpak in het voorkomen van zelfdoding door het versterken van de samenwerking van betrokken organisaties. Onlangs heeft een ‘pitch’ plaatsgevonden bij 113 landelijk, voor het verkrijgen van tijdelijke landelijke middelen. We stellen voor structureel € 40.000 beschikbaar te stellen.

Vluchtelingen en statushouders Pilot Shelter City

Arnhem staat voor de kernwaarden vrijheid, gelijkheid en solidariteit. Met het project Shelter City geven we aandacht en invulling aan deze kernwaarden door mensenrechtenverdedigers die in nood zitten tijdelijk een veilige plek te bieden. We willen een pilot starten van twee jaar. We maken vrede en mensenrechten bespreekbaar door hier bijvoorbeeld een voorlichtingsprogramma op scholen aan te koppelen. We willen hiervoor in 2022 en 2023 € 35.000 reserveren.

Huisvesting maatschappelijke initiatieven

In afgelopen jaren komt met regelmaat het vraagstuk van huisvesting voor armoede-initiatieven om de hoek kijken. Het gaat dan bijvoorbeeld om de Voedselbank (niet het distributiecentrum), Kledingbank en Speelgoedbank. Essentiële voorzieningen voor Arnhemmers met een ontoereikend inkomen. Gedreven door vrijwilligers en vrijwillige bijdragen en gebruikmakend van vaak tijdelijke huisvesting. Op dit moment lijkt zich een kans voor te doen door een samenwerking van verschillende partijen en fondsen om tot gezamenlijke huisvesting te komen, zichtbaar in de wijk en waarbij tegelijkertijd een slag gemaakt kan worden in kwaliteit, laagdrempeligheid en dienstverlening. En dat in een periode waarin we verwachten dat het beroep op deze voorzieningen zal toenemen. Op dit moment vindt een verdere oriëntatie plaats. De verwachting is dat de benodigde gemeentelijke structurele bijdrage € 80.000 met ingang van 2022 bedraagt.

BUIG actualisatie

Op 3 juli 2019 heeft de raad ingestemd met het programmaplan 'Doorbraak naar Werk' en het realistisch en actueel begroten van BUIG (gebundelde uitkeringen). Zoals ook vermeld in de raadsbrief "Gebundelde uitkering (BUIG) 2020 en 2021" van 27-10-2020 wordt de bijgestelde raming voor 2022 en verder meegenomen in de Perspectiefnota 2022.
In 2020 hebben we het tekort op BUIG zien teruglopen van 9% naar 4,5%. De Arnhemse uitkeringslasten stijgen voor het eerst sinds de invoering van de Participatiewet in 2015 minder dan de landelijke lijn die is begroot. Het tekort is dusdanig afgenomen dat we over 2020 niet meer in aanmerking komen voor de vangnetuitkering.
Voor de begroting 2021 en verder passen we, conform afgesproken systematiek, de landelijke ontwikkeling toe op de realisatie van 2020. Dit leidt tot een voordeel in onze begroting van € 5,8 miljoen in 2022 aflopend naar € 3,9 miljoen vanaf 2025.

Met de aanpassingen van de prognose en begroting dient ook de risicoparagraaf bijgewerkt te worden. Het eigen risico op BUIG is, via de vangnetregeling, beperkt tot maximaal 10% van het budget. Op basis van bovenstaande prognose bedraagt het maximaal eigen risico op BUIG voor 2021 circa € 12 miljoen. Op basis van de prognose houden we in de begroting rekening met € 2,3 miljoen tekort. Voor de risicoparagraaf dient dus rekening te worden gehouden met (€ 12 miljoen - € 2,3 miljoen =) € 9,7 miljoen.

Werk: Herstelagenda en landelijke middelen

We investeren in Arnhemmers die direct of indirect worden getroffen door de corona-crisis. Hiervoor hebben we een actieplan 'Arnhems Actieplan Werk' opgesteld en deze wordt binnenkort aangeboden aan de raad. De totale beoogde (incidentele) inzet komt op dit moment voor de periode 2021-2023 uit op € 8,1 miljoen. De inzet vanuit het actieplan wordt gedekt uit de extra middelen die bij de Begroting 2021 zijn toegevoegd aan het programma Participatie en armoedebestrijding vanuit de Arnhemse Herstelagenda Coronacrisis voor investeren in werk (€ 5,7 miljoen voor de periode 2021-2024) en vanuit de rijksmiddelen die bij de decembercirculaire 2020 beschikbaar zijn gesteld aan gemeenten (€ 4,1 miljoen voor 2020 en 2021). We blijven daarnaast de komende tijd ook actief kijken naar mogelijkheden om andere middelen die beschikbaar komen, bijvoorbeeld vanuit Europa of extra middelen vanuit het Rijk, te benutten.

Met de beoogde inzet voor 2021-2023 zoals nu geraamd, hebben we niet alle beschikbare middelen nodig. Ook vindt een verschuiving plaats van de middelen over de jaren heen. Er kan per saldo € 1,1 miljoen vrijvallen. Zie ook onderstaande tabel

Middelen vs inzet bedragen x € 1.000	**2021**	**2022**	**2023**	***Totaal***
Beschikbare middelen	6.340	2.300	600	***9.240***
Beoogde inzet	3.200	3.175	1.725	***8.100***
Saldo	***3.140***	***-875***	***-1.125***	***1.140***

**Bij de beschikbare middelen 2021 zijn ook de rijksmiddelen uit 2020 opgeteld.*

Gezien de onzekerheden rondom economische ontwikkelingen door de corona-crisis en de invloed hiervan op ons bijstandsbestand is het van belang de inzet goed te monitoren en bij te sturen waar nodig. Bij Turap 2 2021 informeren we de raad over de uitvoering van het actieplan en stellen we waar nodig bij. Bij de jaarrekening 2021 maken we de uiteindelijke realisatie van het actieplan in 2021 inzichtelijk.

Armoede - Bijzondere bijstand < 21 jaar

Er ontstaat een knelpunt op de bijzondere bijstand aan inwoners onder de 21 jaar. De rechter heeft onze huidige vergoeding afgekeurd en vindt dat wij jongeren tot 21 jaar hetzelfde bedrag moeten verstrekken als jongeren vanaf 21 jaar. Het gaat om jongeren die op zichzelf wonen waarvan de ouders niet financieel willen/kunnen bijdragen. Hierdoor gaan de onvermijdelijke kosten naar verwachting structureel stijgen met € 300.000. De aanvragen bijzondere bijstand laten een fluctuerend beeld zien en er zijn nog veel onzekerheden rond corona. Daarom stellen we voor om dit knelpunt in 2021 te dekken uit de extra corona-middelen vanuit het rijk (€ 231.000, zie ook gemeentefonds). Het resterende tekort van € 69.000 kan structureel worden gedekt binnen het beleidsveld Armoede. Voor 2022 ontvangen we waarschijnlijk ook extra corona-middelen, maar de omvang daarvan is nog niet bekend. Daarom stellen we voor het budget voor bijzondere bijstand < 21 jaar structureel te verhogen met € 231.000 met ingang van 2022.

Wetswijziging schulddienstverlening Vroeg erop af

Als gevolg van een wetswijzing met ingang van 2021 moeten we met Onze Vroeg Er op Af inzet al handelen op basis van enkele signalen. We hebben voor de uitvoering hiervan een uitvoerbare en 'beperkte' uitwerking gemaakt. In 2021 experimenteren we met deze aanpak, dekking verzorgen we vanuit corona-middelen van het Rijk. De wetswijziging is zonder middelen overgekomen. Op basis van pilot maken we onze aanpak definitief. De minimale variant van deze wettelijke taak kost structureel € 207.000. Mogelijk dat uit de evaluatie van de pilot blijkt dat er meer nodig is dan de minimale variant, dus dit bedrag kan nog hoger uit gaan vallen.

Veiligheid

Aanpak mensenhandel

Onlangs heeft de Nationaal Rapporteur Mensenhandel een landelijk beeld gegeven van de aard en omvang van deze problematiek. Arnhem is een van de steden waar dit probleem zeer nadrukkelijk speelt. We hebben in onze aanpak van mensenhandel en criminele uitbuiting een inhaalslag te maken (zowel in de bestuurlijke als in de strafrechtelijke aanpak). In het verlengde hiervan spelen de Wet regulering prostitutie en de aanpak seksuele intimidatie die ook om extra aandacht vragen. De afgelopen jaren beschikten we over externe middelen die zijn gestopt. Daarom kennen we vanaf 2022 structureel € 175.000 toe voor de aanpak van mensenhandel en uitbuiting in de volle breedte.

Datagedreven werken voor de aanpak van criminaliteit en onveiligheid

De aanpak van criminaliteit en tegengaan van onveiligheid in Arnhem vraagt om heldere gegevens. Voor bijvoorbeeld de aanpak van de veiligheid in de wijken en de aanpak van ondermijning is het cruciaal dat we weten wat de veiligheidssituatie in de stad en in de wijken is om van daaruit ook de juiste inspanningen te kunnen plegen. Dit past ook bij de regierol die we als gemeente hebben.

Veel gemeenten professionaliseren het datagedreven werken aangezien goede en betrouwbaardere data cruciaal zijn om gericht te kunnen sturen op actualiteit en prioriteit. We stellen voor hiervoor € 150.000 structureel beschikbaar te stellen.

Strategische advisering programma Veiligheid invullen
Het veiligheidsteam draait goed maar is kwetsbaar. De dagelijkse actualiteit en uitvoering vraagt alle aandacht. Het ontbreekt aan strategische advisering om los van de waan van de dag te werken aan de veiligheid van de stad. Het aanstellen van een strategisch adviseur Veiligheid (structureel € 120.000), zoals ook de andere programma's kennen, betekent een belangrijke aanvulling.

VGGM: regionale verdeling kosten beroepsorganisatie brandweer Ede
Per 1 januari 2021 is een noodzakelijke aanpassing gedaan aan de brandweerorganisatie van Gelderland-Midden. Deze aanpassing is noodzakelijk omdat veelvuldig de arbeidstijdenwet werd overschreden, vooral op de brandweerpost Ede-Centrum. Het AB van VGGM heeft op 2 december 2020 besloten om deze post om te bouwen naar een 24/7 beroepsorganisatie per 1 januari 2021. De extra kosten die dit vanaf 2022 met zich mee brengt, worden met de deelnemende gemeenten verrekend op basis van de nieuwe verdeelsleutel. We onderkennen dat deze aanpassing aan de (regionale) brandweerorganisatie noodzakelijk is.
Hiermee wordt dus een collectieve financiering verondersteld binnen de kaders van de gemeenschappelijke regeling. Het structurele aandeel voor Arnhem is € 400.000.

Prognose jeugdzorg
In de raadsbrief van 7 januari 2020 informeerden wij u over een tekort op de jeugdzorg van € 12,1 miljoen. Vanaf 2022 rekenen wij nog steeds een tekort op jeugdzorg maar ten opzichte van onze verwachting voor 2020 is dit aanzienlijk afgenomen. Deze daling heeft verschillende oorzaken:
- In februari 2020 zijn nieuwe beleidsregels ingevoerd zodat meer duidelijkheid is over de toegang tot jeugdzorg.
- Vanaf 1 juli 2020 is de inkoop van jeugdzorg opnieuw ingericht waarbij de regionale inkoopvoorwaarden zijn aangepast.
- Begin 2020 is een taskforce jeugdzorg opgericht om de groeiende kosten van jeugdzorg te beperken. Deze taskforce heeft kostenbesparende maatregelen geformuleerd ter hoogte van € 5 miljoen (daarbij is de begroting overeenkomstig verlaagd). Vooruitlopend op een integrale visie sociaal domein zijn diverse maatregelen al door de raad vastgesteld en opgestart. Voor 2022 en verder wordt uitgegaan van een kostenbesparend effect van deze maatregelen van ca. € 2 miljoen per jaar.
- Daarnaast waren de kosten voor jeugdzorg in 2020 lager dan verwacht en zien we een afvlakking in de kostenstijging, die zich met name in de jaren 2018 en 2019 voordeed. De lagere kosten zijn naar verwachting het effect van de ingevoerde maatregelen en gewijzigde beleidsregels. Waarschijnlijk draagt ook de corona-crisis hier aan bij, waardoor er een lagere vraag was naar jeugdzorg.

In de jaren 2022-2024 verwachten we het relatief geringere tekort op te kunnen vangen binnen de totale zorgbegroting. De prognose vanaf 2025 is onzeker en hangt mede af van de besluitvorming van de raad over de maatregelen Jeugd en de mogelijke verhoging van het landelijke budget voor Jeugdzorg naar aanleiding van het rapport van AEF dat in december 2020 is verschenen. Op basis van deze ontwikkelingen is het lastig in te schatten of we vanaf 2025 een tekort hebben op jeugdzorg en hoe hoog dit tekort zal zijn. Daarom kiezen we ervoor dit tekort als PM op te nemen.

Tot slot is het Rijk voornemens per 1 januari 2022 het huidige woonplaatsbeginsel in de Jeugdwet aan te passen. Voor Arnhem zou dit een structurele verzwaring van € 2,1 miljoen betekenen, die echter via een verhoging van het gemeentefonds wordt gedekt.

Nieuw preventief beleid en investeringen t.b.v. invoer taskforce maatregelen jeugd

In de raadsbrief van 6 april is uiteengezet hoe de bestemmingsreserves Transformatie Zorg en WMO & Jeugdzorg structureel kunnen worden ingezet voor nieuw preventief beleid en investeringen voor de invoer van taskforce maatregelen jeugd. Specifiek is dat inzet voor complexe scheidingen, steungezinnen, POH Jeugd, Perspectiefoverleg jeugd en samenwerken aan veiligheid. In de nieuwe nota "reserves en voorzieningen" is het uitgangspunt opgenomen dat bestemmingsreserves in beginsel een tijdelijke aard hebben. Daarmee zijn bestemmingsreserves ongeschikt om structurele lasten te dekken. We stellen voor om de jaarlijkse toevoeging aan de bestemmingsreserves Transformatie Zorg en WMO en Jeugdzorg om te zetten naar een direct budget voor de hiervoor genoemde punten. Een resterend saldo van € 0,1 miljoen kan vrijvallen ten gunste van de algemene middelen.

Sport

In de exploitatie van de sporthallen Bethaniënstraat en De Opmaat bestaat een structureel tekort op het saldo van de subsidie en de kostprijsdekkende huur. Vanaf 2023 wordt sporthal Middachtensingel in gebruik genomen. Voor beheer en exploitatie daarvan is een jaarlijks exploitatiebedrag benodigd van € 88.000. Voor de Bethanienstraat bedraagt dit € 83.000. Beide tekorten worden in de begroting verwerkt.

Investeringen in scholen en sport

In de Meerjareninvesteringsplanning (MIP) wordt een aantal nieuwe investeringen voorgesteld in scholen.

Toepassing Bijna Energie Neutrale Gebouwen (BENG)-eisen voor nieuwe schoolgebouwen
Per 1 januari 2021 is het nieuwe bouwbesluit van kracht met daarin opgenomen nieuwe duurzaamheidsmaatregelen. De gemeente is ervoor verantwoordelijk dat nieuwe (school)gebouwen conform het nieuwe bouwbesluit worden gebouwd. Dat heeft ook in financiële zin vergaande consequenties. Op basis van de huidige inzichten is een stijging van het investeringsbedrag met € 9,5 miljoen voor zo'n 14 schoolgebouwen voorzien.

Ventilatie scholen

Ter verbetering van de luchtkwaliteit en het voorkomen van verspreiding van het corona-virus in schoolgebouwen heeft het Rijk een subsidie regeling (SUVIS) beschikbaar gesteld. Via deze regeling financiert het Rijk maximaal 30% van de totale kosten voor het verbeteren van de ventilatie in schoolgebouwen. Voor de overige 70% van de kosten dienen schoolbesturen en gemeenten nadere afspraken te maken. Bij de behandeling van de Begroting 2021 is hierover de motie "Duidelijkheid voor het onderwijs" aangenomen. Aan de schoolbesturen is, onder voorbehoud van instemming raad, voorgesteld om de bijdrage van de gemeente te laten afhangen van de financiële weerbaarheid uitgedrukt in solvabiliteit van de schoolbesturen. De reguliere budgetten van de gemeente zijn ontoereikend om een financiële bijdrage te leveren. Op basis van de ingediende SUVIS-aanvragen komen wij op een gemeentelijke bijdrage van € 3,6 miljoen euro.

Huisvesting voortgezet onderwijs

De gemeente is verantwoordelijk voor nieuwbouw of renovatie van schoolgebouwen. Dit geldt voor zowel het primair onderwijs (PO), het (voortgezet) speciaal onderwijs (VSO) als het voortgezet onderwijs (VO). Voor het voortgezet onderwijs is voor het laatst in 2010 aan planvorming en uitvoering gedaan voor de huisvesting van de scholen. Er is behoefte vanuit de gemeente en de schoolbesturen om dit te actualiseren.
Op voorhand kan al worden vastgesteld dat de huidige middelen voor onderwijshuisvesting in de (meerjaren)begroting onvoldoende zijn om eventuele grote investeringen te doen. Met de huidige middelen kan alleen uitvoering worden gegeven aan Integraal Huisvestings Plan Primair Onderwijs en het convenant (Voortgezet) Speciaal Onderwijs. We willen eind 2021 een nieuw IHP VO opstellen. Dit plan kan dan input voor de coalitieonderhandeling na de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2022. Voor het doen van investeringen in het voortgezet onderwijs zijn in de huidige begroting geen middelen beschikbaar. Het schoolgebouw van Guido de Bres in Geitenkamp verkeert in een dusdanig slechte staat dat nieuwe huisvesting zo spoedig mogelijk noodzakelijk is. De kosten daarvan bedragen naar schatting ongeveer € 7 miljoen. In 2022 zal planvorming plaatsvinden, vanaf 2023 kan gestart worden met de sloop en de bouw.

Padelbanen tennisvereniging Schuytgraaf
In 2018 heeft de gemeente 2 padelbanen voor TV Schuytgraaf gefinancierd. TV Schuytgraaf betaalt deze investering terug door middel van kostprijsdekkende huur. In principe komt dit neer op een soort lening tegen 2% rente, met de padelbaan als onderpand. Dit is een groot succes. Inmiddels is het aantal leden van de tennisvereniging sterk gegroeid en is er een tekort aan ruimte om te padellen. Ze hadden 35 padelleden verwacht na 2 jaar, dit zijn er inmiddels ruim 130. De vereniging wil de constructie herhalen voor uitbreiding van het aantal banen. Hier staan wij positief tegenover en de businesscase van TV Schuytgraaf ziet er zeer positief uit. Dit betekent dat we vanuit sportbeleid € 0,1 miljoen investeringsruimte nodig hebben om dit mogelijk te maken, hier staat een kostprijs dekkende huurverhoging tegenover van € 6.578 per jaar gedurende 30 jaar.

2.1.1 Financieel beeld

Financieel beeld 2022-2025 (bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	I/S
Meedoen in een socialer Arnhem					
Addendum coalitieakkoord: Burgerkracht	-175	-175	-175		I
Onttrekking BR Burgerinitiatieven Sociaal domein	175	175	175		I
Opschorten bezuiniging sociale basis (herijking welzijnsopgave)	-350	-350			I
Integraal plan voor aanpak racisme, veiligheid en acceptatie LHBTIQ+ en vrouwenemancipatie	-200	-200	-36	-36	S
Arnhemse standaard toegankelijkheid openbare ruimte	-100				I
Suïcidepreventie		-40	-40	-40	S
Huisvesting maatschappelijke initiatieven	-80	-80	-80	-80	S
Vluchtelingen en statushouders Pilot Shelter City	-35	-35			I
BUIG actualisatie	5.800	4.900	3.900	3.900	S
Werk: Herstelagenda en landelijke middelen	-875	-1.125			I
Armoede- Bijzondere Bijstand < 21 jaar	-231	-231	-231	-231	S
Wetswijziging WGS t.a.v. Vroeg erop af	-207	-207	-207	-207	S
Veiligheid: Aanpak mensenhandel	-175	-175	-175	-175	S
Veiligheid: Datagedreven werken voor de aanpak van criminaliteit en onveiligheid	-150	-150	-150	-150	S
Veiligheid: Strategische advisering programma Veiligheid	-120	-120	-120	-120	S
VGGM: Verdeling kosten kazerne Ede	-400	-400	-400	-400	S
Wijziging woonplaatsbeginsel jeugd	-2.100	-2.100	-2.100	-2.100	S
Wijziging woonplaatsbeginsel jeugd dekking vanuit GF	2.100	2.100	2.100	2.100	S
Nieuw preventief beleid en investeringen t.b.v. invoer taskforce maatregelen jeugd	99				I
Sport: exploitatie Bethanienstraat en de Opmaat	-83	-83	-83	-83	S
Sport: Middachtensingel		-88	-88	-88	S
Investeringen in scholen en sport	-121	-513	-607	-1.026	S
Totaal Meedoen in een socialer Arnhem	**2.772**	**1.103**	**1.683**	**1.264**	

3. Wonen in een duurzamer Arnhem

Arnhem kent vele opgaven, groot en klein. Dat lijken soms afzonderlijke onderwerpen, maar heel vaak zijn ze met elkaar verbonden. Zoals het bouwen van woningen en duurzaamheid. De leefbaarheid in de wijken en armoede. De meeste winst valt te behalen door die opgaven te combineren en in samenhang aan te pakken.

Grote opgaven

Arnhem staat voor grote uitdagingen. De komende 20 jaar groeit de stad. In die periode moet bijna een kwart stad, zo'n 16.000 woningen, bij worden gebouwd om aan de vraag naar woonruimte te voldoen. Goed nieuws dat Arnhem populair is als vestigingsstad, want dat trekt ook weer nieuwe bedrijvigheid. Wel moeten we die groei in goede banen leiden. Er is nu al een tekort aan woningen in alle segmenten. Aan betaalbare huurwoningen, maar ook woningen die levensloopbestendig zijn, woningen voor kleine huishoudens, middenhuur en betaalbare koopwoningen. De behoefte ligt waarschijnlijk nóg hoger, omdat ook steeds meer mensen uit de Randstad zich in Arnhem vestigen, er een toename van arbeidsmigranten is en de regio steeds beter bereikbaar wordt. Dat alles betekent dat we daar bovenop nog meer woningen nodig hebben. Een fikse uitdaging, want de ruimte in de stad is beperkt.

We kiezen er voor om deze uitdaging niet alleen als een woningbouwopgave te zien. We hebben ook te maken met de wijkgerichte energietransitie, waar we woningen duurzamer willen maken. Het moeten ook slimmer omgaan met de bestaande woningen. Zodat stellen en alleenstaanden door kunnen stromen naar bijvoorbeeld een appartement, en er weer meer eengezinswoningen beschikbaar komen. Groei betekent een intensiever gebruik van de openbare ruimte, waardoor kwaliteitsverbetering nodig is. De groeiende stad moet tegelijk bereikbaar blijven, voor alle vormen van vervoer. We willen ook dat de stad beter is voorbereid op het veranderende klimaat. Verstedelijking en verduurzaming zien we daarom samen als één opgave. Dat noemen we 'gezonde groene groei'. Bovendien blijven we investeren in de bestaande stad. Niet alleen omdat daar ook ruimte is voor nieuwe woningen. Maar ook omdat de wijken en de leefomgeving van de bestaande stad op goed niveau moet blijven.

We hebben oog voor de héle stad, voor sterke én kwetsbare wijken. Er zijn teveel wijken waar bewoners moeite hebben om het hoofd boven water te houden. Wijken met weinig veerkracht, met sociale problematiek zoals een hoge werkeloosheid en hoge (kinder)armoede. De problemen in deze wijken willen we in samenhang aanpakken. Met een grootschalige samenhangende aanpak van stadsvernieuwing, waarbij de woningbouwplannen en de verduurzamingsopgave hand in hand gaan om de leefbaarheid van de wijken en de kwaliteit van leven van onze inwoners te verbeteren. We noemen dit de Arnhem-Oost aanpak, omdat de wijken waar dit vooral speelt aan de oostkant van Arnhem liggen.

Hoe gaat dat concreet? Inwoners met een laag inkomen wonen doorgaans in huizen met lage huren. Dat zijn gemiddeld niet de best geïsoleerde en duurzame woningen. Door nu juist deze woningen aan te pakken en duurzamer te maken, zorgen we ervoor dat deze inwoners een goed gerenoveerde, comfortabele en energiezuinige woning hebben én dat de maandelijkse energiekosten sterk dalen. Tegelijk investeren we ook in het welzijn en kansen van inwoners, in banen en in het verbeteren van de wijken die achterop zijn geraakt. Heel veel vliegen in één klap. Zo maken we de stad beter voor iedereen.

Dilemma's

Een groeiende stad brengt nieuwe dilemma's met zich mee. Binnen de gemeentegrenzen is maar beperkte ruimte voor groei. Op locaties waar bijvoorbeeld ooit industrie was of kantoren stonden, kunnen we bouwen. Dat is wel duurder dan nieuwe huizen bouwen op een braakliggend stuk grond. Het betekent ook meer hoogbouw en voldoende kleinere woningen realiseren, zodat er meer doorstroming op de woningmarkt ontstaat. We moeten keuzes maken over het tempo waarmee we aan de slag kunnen. In de Omgevingsvisie worden deze dilemma's omgezet naar strategische keuzes voor de toekomstige stad.

Stedelijke groei mét verwezenlijking van duurzame ambities, dat vergt grote investeringen in de volle breedte. Het gaat immers om meer dan gasloze woningen bouwen alleen. De stad moet bereikbaar blijven, én de lucht schoon. De openbare ruimte moet kwalitatief goed en groener. Wijken hebben goede voorzieningen nodig. Dit geldt voor nieuwe wijken, maar ook voor bestaande wijken. Ook hier zullen we keuzes moeten maken. We kunnen niet alle ambities tegelijk verwezenlijken. Maar we kunnen wél ambities integraal aanpakken en op die manier zoveel mogelijk bereiken. We realiseren ons bovendien dat Arnhem het niet alleen kan. Vele andere partijen spelen een rol. De gemeente kan er voor kiezen om actiever te zijn bij het aankopen van grond en gebouwen. Dat geeft immers meer regie op de ontwikkeling van woningen op die locaties.

Corona

Het gebruik van de openbare ruimte is toegenomen en veranderd. Dat was al zo voor corona, maar krijgt nu een extra impuls. Dat betekent dat we de leefomgeving moeten aanpassen aan de eisen van nu. Meer plekken om buiten te sporten, de parken geschikt maken voor meer bezoekers en meer groen in de wijken. De buitenruimte wordt zo meer een plek om prettig te vertoeven. En we hebben minder last van hevige regenval en er zijn meer koelteplekken. Door te investeren in een groene stedelijke omgeving, dragen we niet alleen bij een klimaatadaptatie, maar ook aan een gezonde leefomgeving. Met meer ruimte voor recreatie, sport en ontmoetingen.

Participatie

Nergens is de betrokkenheid van bewoners beter zichtbaar als bij hun directe leefomgeving. Zo zijn zij uitgebreid betrokken bij het opstellen van het bomenplan en het referendum over diftar. Daarnaast zijn we begonnen om voor alle wijken een groenvisie op te stellen samen met wijkbewoners.

Dit geldt ook voor de wijkgerichte energietransitie. We gaan met alle wijken in gesprek, en geven de inwoners zo inzicht in wat ze kunnen verwachten in hun wijk en praten we over zorgen die ze hebben bij wat de energietransitie voor hen betekent. Er ontstaat ruimte, creativiteit en eigen initiatief bij veel inwoners om zelf met energietransitie aan de slag te gaan.

De omgevingsvisie richt zich op de ontwikkeling van de stad op de langere termijn. Het is belangrijk dat Arnhemmers zich herkennen in keuzes die het gemeentebestuur maakt voor de ontwikkeling van hun stad. Daarom zijn inwoners met een digitale koerswijzer geraadpleegd en via stellingen gevraagd om mee te denken op belangrijke thema's zoals hoogbouw, het gebruik van de straat en de beste plekken voor maatschappelijke voorzieningen. Specifiek is aandacht gegeven aan jongeren door lesmateriaal te ontwikkelen en leerlingen uit het voortgezet onderwijs te vragen hún toekomstvisie voor Arnhem in een video uit te werken. De verslaglegging van alle participatie wordt opgenomen in een participatie-document bij de omgevingsvisie.

Duurzaam initiatief in het Spijkerkwartier

De BlauweWij(k)Economie is een beweging van bewoners in het Spijkerkwartier. Zij willen sociaal ondernemerschap stimuleren en ontwikkelen vanuit de passie en het talent van buurtbewoners. De BlauweWij(k)economie gaat uit van een andere manier van economisch denken, waarbij in de basisbehoeften wordt voorzien met wat lokaal voorhanden is. De doelstelling is om een zoveel mogelijk CO2 neutrale en klimaatadaptieve wijk te realiseren door sociaal inclusief circulair ondernemerschap te stimuleren.

Het begon een jaar of acht geleden met een buurtinitiatief voor de gezamenlijke aanschaf van zonnepanelen, later aangevuld met een concreet aanbod van een koffer gevuld met ledlampen, trainingen, circulaire economie en verbindingen met andere initiatieven in de wijk. Inmiddels is de BlauweWij(k)Economie uitgegroeid tot een brede beweging die zich niet alleen richt op duurzaamheid en energie-besparing, maar ook op de sociale kant van deze thema's. Een collectieve integrale aanpak is wat werkt.
Dit heeft inmiddels al geleid tot concrete initiatieven zoals Spijkerenergie (besparen en opwekken van energie), Spijkerbed (een wijkhotel), Spijkerzwam (teelt van oesterzwammen op lokaal ingezameld koffiedik), het BuurtBaanBureau en het BuurtGroenBedrijf. Zo bouwen wijkbewoners in samenwerking met overheid, kennisinstellingen en bedrijfsleven aan een duurzame leefomgeving met meer welzijn, verbondenheid en oog voor de natuur. In 2021 gaan ze ook richten op ontmoeten in de wijk.

3.1 Toelichting investeringen en financiële uitwerking

Arnhem Oost aanpak

We gaan zoals ook gevraagd in de motie20M253 "Doelen en middelen voor Arnhem Oost Aanpak" voortvarend aan de slag met de problematiek van onze meest kwetsbare wijken. In Arnhem Oost aanpak is al gestart met de veiligheidsaanpak (BOTOC). Een vervolgstap is nu de aanvraag voor het volkshuisvestingfonds. De komende jaren zullen meerdere regelingen vanuit het rijk komen die als multiplier werken voor investeringen in Arnhem met als vereiste dat ook de gemeente investeert. Op dit moment wordt gewerkt aan de uitwerking van de motie:

- een integraal en samenhangend lange termijn aanpak voor Arnhem Oost (Malburgen, Geitenkamp, Arnhemse Broek, Klarendal en Presikhaaf (West)) voorzien van concrete, meetbare doelen;
- een uitvoeringsplan voor de geselecteerde wijken (2022 en verder). Om te kunnen werken aan het aanpakken van de problematiek in onze kwetsbare wijken zijn eveneens middelen nodig. Deze kunnen worden ingezet als cofinanciering voor externe middelen.

Voor het regeerakkoord is door het ministerie van Binnenlandse Zaken samen met 15 gemeenten ingezet op een investering van € 400 miljoen voor 16 gebieden per jaar. Voor Arnhem kan dit (afhankelijk van nog vast te stellen verdeelsleutels) een jaarlijks budget opleveren tussen de € 15 en € 20 miljoen. Naar verwachting zal de gemeente hier zelf een bedrag van rond de € 5 miljoen per jaar als cofinanciering aan moeten bijdragen. Voorstel is om hiervoor € 2 miljoen jaarlijks structureel te reserveren om daarmee de toekenning van budgetten vanuit het rijk te mobiliseren. Voor de 2022 ramen we een benodigd bedrag van circa € 1,5 miljoen voor het financieren van projecten/initiatieven voor Arnhem Oost. Vanaf 2023 is € 2 miljoen per jaar ingeraamd.

Binnen dit budget is voor drie jaar € 0,7 miljoen (in totaal € 2,1 miljoen) te bestemmen voor de aanvraag Volkshuisvestingsfonds. Met dit fonds kan een belangrijke bijdrage worden geleverd aan de verbetering van de woonkwaliteit en de leefomgeving en daarmee aan de leefbaarheid in Arnhem Oost, waarbij het Rijk 70% van de kosten bijdraagt.
Naast de hier vermelde € 2,1 miljoen kunnen ook bestaande budgetten uit het klimaatfonds en de Herstelagenda, als ook bijdragen van derden als cofinanciering worden ingezet. Wij streven ernaar om daarmee een stap te zetten binnen de Arnhem-Oost aanpak met een aanvraag van rond de € 35 miljoen (waarvan 70% vanuit het Rijk te dekken uit het Volkshuisvestingsfonds).
De veiligheid in de wijken heeft de laatste jaren extra aandacht gekregen wat heeft geleid tot het formuleren van prioriteiten in de 8 gebieden. De situatie in de Arnhemse wijken maakt dat de huidige capaciteit om in de wijken slagvaardig te kunnen werken onvoldoende is. Om die reden breiden we deze uit met 2fte, waarbij dekking plaatsvindt binnen de genoemde middelen voor de Arnhem-Oost aanpak.

Binnen deze aanpak worden er ook kosten gemaakt voor organisatie/personeel en inzet communicatie. Hiervoor ramen we in 2021 € 250.000 en in 2022 en 2023 € 500.000 per jaar. Deze inzet kan grotendeels gedekt worden vanuit de middelen voor anticyclisch investeren die al in de begroting zijn opgenomen en vanuit de rijksmiddelen herstructurering volkshuisvesting. Het restant van circa € 500.000 wordt gedekt uit de algemene middelen.

Verstedelijkingsopgave

Arnhem groeit en deze groei zet de komende jaren door. Tot 2040 moeten zo'n 16.000 woningen worden gebouwd, inclusief maatschappelijke voorzieningen, in bestaand stedelijk gebied. Maar de verstedelijkingsopgave gaat niet alleen over woningbouw. Het vergt een samenhangende aanpak op alle functies die een beroep doen op de ruimte, zoals wonen, werken, ontspannen, ontmoeten, verplaatsen, parkeren, sporten.

De Raad stelt op korte termijn de ontwerp Omgevingsvisie vast. Deze visie geeft richting aan de ontwikkeling van de stad tot 2040 en bepaalt de koers voor alle ruimte vragende opgaven. De uitdaging is om bestaande en nieuwe opgaven in balans met elkaar vorm te geven. In verbinding met de inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties die onze stad maken. Dat gaat niet vanzelf. Om deze opgave in goede banen te leiden is naast visie, strategie en uithoudingsvermogen vooral ook creativiteit, organisatiekracht en (co)financiering noodzakelijk. Middelen zijn noodzakelijk voor het afdekken van twee zaken: (a) maatschappelijke kosten en (b) organisatiecapaciteit.

(a) Maatschappelijke kosten
Al de hierboven genoemde ambities komen samen in gebiedsontwikkelingen en kennen een publieke onrendabele top. De markt gaat deze onrendabele top niet oplossen, daarvoor is publieke financiering noodzakelijk, waarbij Rijk en provincie vaak vragen om cofinanciering.

(b) Organisatiecapaciteit
Om te kunnen komen tot een verstedelijkingsstrategie is voldoende organisatiecapaciteit noodzakelijk. Daarvoor reserveren we vanaf 2022 geld in de begroting.
De complexiteit en omvang van de opgave vraagt om organisatiekracht bij de gemeente, zowel op programmatisch als op meer uitvoerend en ondersteunend niveau. In het kader van besluitvorming over de Herstelagenda zijn voor de jaren 2021, 2022 en 2023 al vanuit het anticyclisch investeren extra middelen voor plancapaciteit vrijgemaakt voor 3 gebieden in de stad: Kronenburg, de binnenstad en Arnhem-Oost. Hiernaast is op korte termijn verdere versterking in de capaciteit nodig voor de ontwikkeling naar een sterk regisserende gemeente. We stellen voor hiervoor in 2022 € 470.000 beschikbaar te stellen en in 2023 € 600.000.

Motie voorkom stadsvernieuwing 4.0
De motie 20M257g 'voorkomen stadsvernieuwing 4.0' is op dit moment volop in uitvoering. Er is een literatuuronderzoek uitgevoerd en er worden op basis van een analyse wijkgesprekken gehouden in april en mei 2021. Later dit jaar volgen nog meer wijkgesprekken. Het plan van aanpak is inmiddels opgesteld.

Voor structurele monitoring wordt tweejaarlijks een bedrag van € 125.000 geraamd. Dit bedrag is nodig voor monitoring en voor nadere uitwerking. Dit doen we samen met bewoners in de wijken
Het gewenste resultaat is:
1. een analyse van aanleidingen voor het ontstaan van kwetsbare wijken;
2. een visie op hoe Arnhem de komende 10 jaar het ontstaan van nieuwe kwetsbare wijken kan voorkomen;
3. een uitvoeringsplan voor de geselecteerde wijken (2022 en verder).

Participatieproces Nemia
Het realiseren van de energietransitiedoelen binnen de gemeente Arnhem loopt via het programma New energy made in Arnhem 2020-2030 en de daarvoor gereserveerde formatie en middelen. Voortvloeiend uit het Klimaatakkoord krijgen gemeenten, provincies en waterschappen er extra nieuwe taken bij, met bijhorende extra lasten in de bestuurlijke en ambtelijke uitvoering. De Raad voor het Openbaar Bestuur dat hier onderzoek naar heeft gedaan, adviseert de kosten voor gemeenten en provincies in de periode 2022-2024 te bekostigen via een brede doeluitkering, maar het is nog niet zeker of deze er gaat komen.

Wijkgerichte energietransitie kan niet zonder de inbreng van de inwoners. Het gaat immers om hun woningen en wijken. Het proces in de wijken loopt voorspoedig en de inwoners vragen om continuering daarvan. Om hier invulling aan te kunnen geven ramen we € 125.000 in 2022 (en 2021). Nodig voor de inzet van participatiemiddelen zoals energieloket, participatiemanagers en energiecoaches. Indien het kabinet komt met aanvullende middelen kan dit bedrag terugvloeien naar de algemene middelen.

Duurzaamheidsmaatregelen eigen gebouwen
Maatregelen binnen onze eigen gebouwen om onze CO2-reductie doelen te halen, worden grotendeels uit de bestaande budgetten van de betreffende afdelingen en programma's gefinancierd, zoals ook in het Klimaatplan is beschreven. Er is jaarlijks € 800.000 beschikbaar voor het nemen van maatregelen om onze panden te verduurzamen, waarbij de randvoorwaarde is dat het via energiebesparing moet worden terugverdiend. Niet alle maatregelen die genomen worden naar aardgasloos en energieneutraliteit zijn echter terug te verdienen. Zeker bij oudere gebouwen is verduurzamen een stuk lastiger. Gemiddeld blijkt 37% van de maatregelen die uit dit budget gefinancierd worden niet binnen de levensduur terugverdiend kunnen worden en deze middelen van € 45.000 in 2022 tot € 91.000 in 2025, worden dan ook hiervoor beschikbaar gesteld.

Buurtconciërges
In Arnhem, en dan met name Arnhem Oost, wordt een toenemende achteruitgang van de leefomgeving geconstateerd. Daarom wordt op 1 juli 2021 gestart met de pilot buurtconciërges in 5 wijken in Arnhem Oost. Er zijn 10 buurtconciërges en 1 coördinator actief in deze wijken. De pilot loopt tot eind 2022. Deze wordt tot 1 juli 2022 bekostigd uit het werkinvesteringsfonds en tot 1 januari 2023 uit de

algemene middelen. Het doel van de pilot is om de kracht van de uitvoering op het gebied van schoon, heel en veilig te versterken door permanente aanwezigheid en zichtbaarheid van buurtconciërges in de wijk. De buurtconciërge spreekt mensen aan en is aanspreekbaar op zaken die met de leefomgeving te maken hebben. De buurtconciërges hebben en voelen de zorg voor hun buurt. Daarbij kijken we nadrukkelijk welke kans deze pilot biedt om Arnhemse werkzoekenden een passende werkplek te bieden. Het aan het werk houden, krijgen, of van een uitkering naar een baan helpen van Arnhemmers, is een belangrijke missie van ons college. Bij de evaluatie van de pilot wordt gekeken of de inzet van de buurtconciërges structureel kunnen worden voortgezet, waarbij gekeken wordt naar het effect op schoon, heel en veilig kijken we ook nadrukkelijk welke kansen hier liggen voor duurzame banen. Tevens kijken we of de pilot aanleiding vormt de buurtconciërges op termijn in meerdere Arnhemse wijken in te zetten. We ramen incidenteel € 200.000.

Bossen en parken

Het gebruik van de parken wordt steeds intensiever, overigens ook al voor de coronacrisis. Alleen Sonsbeek alleen kende in 2020 al 1,8 miljoen bezoekers. Dit leidt tot meer slijtage. Tegelijkertijd zien we dat de kwaliteit van de parken langzaam wegzakt. De grote renovaties (zoals Sonsbeek 1999 en Park Presikhaaf 2006) liggen alweer een tijd achter ons. De huidige budgetten voor groot onderhoud van hekwerken, meubilair en faunavoorzieningen zijn onvoldoende.
Het ouder wordende bomenbestand vraagt meer zorg. Een van de grote maatregelen voor natuurbeheer en ontwikkeling ten aanzien van de stikstofdepositie is het revitaliseren van de bossen en hier willen we de komende tijd op inzetten. Door de bossen om te vormen met meer diversiteit aan soorten en structuur, meer dood hout en het monitoren van het bos en de bodemgesteldheid realiseren we toekomstbestendige bossen. Hier willen we structureel € 200.000 extra voor beschikbaar stellen.

Woonboten Nieuwe Haven

Op 8 juli 2020 heeft de gemeenteraad de visie op de Nieuwe Haven vastgesteld. De ontwikkeling van de Nieuwe Haven tot bedrijfshaven, betekent ook dat ervoor is gekozen om de woonfunctie van de haven te beëindigen. Voor 15 woonboten met ligplaats in de nieuwe Haven is daarom ingezet op uitkoop of een andere oplossing. Voor acht woonboten met ligplaats is het op dit moment al gelukt tot een oplossing te komen. Het betreft 6 keer uitkoop en 2 keer verplaatsing naar een bestaande ligplaats buiten Arnhem. De afwikkeling hiervan is naar verwachting medio 2021 afgerond. Voor 7 boten met ligplaats is op dit moment nog geen oplossing.
Voor de beëindiging van de woonfunctie is € 3,5 miljoen in de begroting opgenomen. Dit is aanvankelijk als volgt over de jaren verdeeld; € 1,15 miljoen in 2020 (waarvan € 0,895 miljoen via budgetoverheveling jaarrekening 2020 naar 2021), € 0,8 miljoen in 2021, € 0,8 miljoen in 2022 en € 0,8 miljoen in 2023. Aangezien medio 2021 al voor de helft van de woonboten een oplossing is gevonden komt het tempo en de verdeling over de jaren niet met elkaar overeen en is het nodig om in 2022 en 2023 begrote budgetten naar voren te halen. Bij eerdere behandeling in de raad is ook aangegeven dat de verdeling van het budget over de jaren geen belemmering mag vormen. We halen de reeds beschikbare budgetten voor de woonboten naar voren door € 0,8 miljoen uit 2022 te verschuiven naar 2021 en € 0,75 miljoen uit 2023 te verschuiven naar 2022.

Toename WOB-verzoeken bij anterieure overeenkomsten en planologische voorbereidingsbesluiten

Bij de realisatie van projecten voor derden (waaronder anterieure en andere overeenkomsten) worden er steeds vaker WOB-verzoeken ontvangen. Punt van zorg daarbij is dat niet alle kosten ook verhaald kunnen worden op de projectontwikkelaar aangezien het gaat om publiekrechtelijke zaken. WOB-verzoeken zorgen voor extra uren. De inschatting is dit jaarlijks om ongeveer € 25.000 aan ureninzet gaat. Deze kosten leiden tot overschrijdingen en worden daardoor ten laste van de algemene middelen gebracht.

Om ongewenste ontwikkelingen in de stad tegen te houden is het soms noodzakelijk om een planologisch voorbereidingsbesluit te nemen. Te denken valt bijvoorbeeld aan de zorgbewoners in de Paasbergflat en de aanpak van splitsing en verkamering. Er is geen dekking in de begroting beschikbaar voor deze uren. De kosten die de gemeente maakt voor deze besluiten kunnen niet bij een eigenaar/initiatiefnemer worden neergelegd. Er is naar verwachting € 25.000 per jaar nodig om hiervoor expertise in te huren.

Investeringen in openbare ruimte

In de Meerjareninvesteringsplanning (MIP) wordt een aantal nieuwe investeringen voorgesteld in de openbare ruimte.

Riolering
De komende jaren wordt een toename verwacht van de vervangingsopgave van rioleringen. De hogere investeringen voor herstel en vervanging van het riool zullen nodig zijn om een adequaat rioolstelsel te behouden. De investeringen in riolering zijn zoals gebruikelijk langjarig verwerkt in de begroting. De verwachte toename van de investeringen wordt gedekt vanuit de rioolheffing. Dit betekent een stijging van de rioolheffing van circa 0,4% in 2024 en 1,0% in 2025, in plaats van de in het huidige coalitie-akkoord opgenomen jaarlijkse stijging van 1,5%.

Extra ondergrondse containers
Er worden (onder meer door de verdere groei van het aantal woningen) meer ondergrondse containers gerealiseerd en ook meer afgeschreven containers vervangen dan aanvankelijk voorzien. In het financiële beeld van deze Perspectiefnota wordt daarom rekening gehouden met extra kapitaallasten vanaf 2022 van jaarlijks circa 2 ton. Deze lasten zullen gedekt worden binnen de afvalstoffenheffing.

Extra bomen
Om de hittestressplekken te verminderen moeten extra bomen aangeplant worden. Deze ambities zijn opgenomen in het vastgestelde bomenbeleid. Hiervoor is een extra investeringsbudget nodig. Gedurende 4 jaren (2021-2024) is een extra investeringsbudget van € 0,6 miljoen nodig om de gestelde ambitie te realiseren. Deze extra investering zal tot en met 2025 leiden tot jaarlijkse stijging van de kapitaallasten van € 22 duizend.

Bossen en Parken - Aankoop gronden
Om de ambitie Arnhem, de stad in het groen, verder te verstevigen is de strategische aankoop van gronden die vallen, of grenzen aan, de (hoofd)groenstructuur uit de vastgestelde groenvisie 2017 van belang. Daarnaast is er in het vastgestelde bomenplan 2020 de ambitie opgenomen om meer bos te realiseren op het grondgebied van Arnhem. Een structurele jaarlijkse verhoging van het investeringsbudget met € 0,1 miljoen is nodig om de gestelde ambitie te realiseren. Deze jaarlijkse extra investering zal leiden tot jaarlijks structurele kapitaallasten € 2 duizend per jaar.

Vervanging trolleypalen
In het MIP is nog geen rekening gehouden met de vervanging van de bestaande trolleyinfrastructuur. Een eerste concreet project dat zich voordoet is de herinrichting van de Velperweg. Dit project is in voorbereiding en zal naar verwachting in 2022 uitgevoerd worden. Op dit traject bevinden zich ook trolleypalen. Deze trolleypalen (oudste van het gehele netwerk) zijn aan vervanging toe. De verwachte investering voor bedraagt € 0,8 miljoen. Er wordt toegewerkt naar een structurele raming van andere toekomstige noodzakelijke vervangingsinvesteringen voor de trolleyinfrastructuur. Deze investering zal leiden tot een structurele kapitaallast van € 40.000 vanaf 2023.

3.1.1 Financieel beeld

Financieel beeld 2022-2025 (bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	I/S
Wonen in een duurzamer Arnhem					
Arnhem Oost aanpak	-1.533	-2.000	-2.000	-2.000	S
Verstedelijkingsopgave	-470	-600			I
Uitvoeringskosten motie Voorkom stadsvernieuwing 4.0	-125		-125		S
Participatieproces Nemia	-125				I
Duurzaamheidsmaatregelen eigen gebouwen	-45	-59	-77	-91	S
Buurtconciërges	-200				I
Bossen en parken	-200	-200	-200	-200	S
Woonboten Nieuwe Haven	50	750			I
Toename WOB-verzoeken bij anterieure overeenkomsten en planologische voorbereidingsbesluiten	-50	-50	-50	-50	S
Investeringen in openbare ruimte	-24	-88	-111	-135	S
Totaal Wonen in een duurzamer Arnhem	**-2.722**	**-2.247**	**-2.563**	**-2.476**	

4. Genieten van een nog mooier Arnhem

Arnhem is een vitale, groene, prachtige woon- en werkstad, een internationaal infrastructureel knooppunt in een stad met een hoogwaardig cultureel en creatief klimaat. Arnhem heeft ook een ander gezicht: waar inwoners en ondernemers het soms lastig hebben, zeker nu door corona. De uitdaging waarmee we aan de slag gaan is dat iedereen kan genieten van een nog mooier Arnhem.

Arnhem is een ondernemende stad, koploper op duurzaamheid en energie. Arnhem wil die aantrekkelijke stad ook zijn, bedrijvig en ondernemend. Een stad waar studenten hun loopbaan starten en waar ondernemers zich graag vestigen, bijvoorbeeld vanwege het toonaangevend en innovatief energiecluster of de lange traditie in zakelijke dienstverlening. Een prettige woonstad met gevarieerde wijken, gelegen in een bijzonder landschap, aan twee kanten van de Rijn. Een stad waar mensen uit alle windstreken zich thuis voelen. Groen, creatief en vrij.

Arnhem is ook een stad waar het veel bewoners niet lukt om eigenstandig hun situatie te verbeteren, waar relatief veel mensen geen werk hebben of om een andere reden niet mee kunnen doen. Een stad met heel veel banen, maar met een matchingsprobleem op de arbeidsmarkt. Met een binnenstad die het net als andere binnensteden lastig heeft. Een stad waar de coronacrisis hard is aangekomen. Ook bedrijven, ondernemers en culturele instellingen hebben het moeilijk. De uitdagingen zijn dus groot en divers. En vragen om een gecombineerde aanpak.

Voor de korte termijn ligt de focus op het goed door de crisis helpen van onze inwoners, tegelijkertijd denken we ook verder. We zetten in op drie sporen: een vitale, aantrekkelijke, economisch sterke stad, een toekomstbestendige en duurzame stad en een stad met leefbare, veilige en sociale wijken.

Grote opgaven

De opgave voor Genieten in een nog mooier Arnhem is vooral gelegen in het eerste spoor: een vitale, aantrekkelijke, economisch sterke stad. Ons imago als energiestad gaan we nog krachtiger uitdragen binnen de doelgroep van bedrijven, investeerders, (inter)nationale beleidsmakers, politici en onderwijsinstellingen. We investeren in de groene en gezonde stad en in de sterke cultuurstad die we zijn. En we investeren blijvend in bereikbaarheid. Via de herstelagenda doen we investeringen die op korte termijn zorgen voor nieuwe werkgelegenheid en de versterking van de economie. En op de langere termijn voor leefbare wijken, een aantrekkelijke binnenstad en een bloeiend cultureel leven voor onze inwoners en bezoekers. We doen dit samen met veel partners, binnen en buiten de stad. We werken regionaal samen in de Groene Metropoolregio en staan in verbinding met de provincie, het Rijk en met Europa.

Economische agenda

Onze partners in de stad hebben behoefte aan een gerichte economische agenda met prioritaire acties en focus. Daarom is met de stad in het afgelopen jaar een actiegerichte economische agenda opgesteld. De hoofdopgaven zijn energy en economisch aantrekkelijke stad. We zullen zorgen dat werkgevers én werknemers in onze stad zich gehoord en bediend voelen. Om die reden werken we als overheid samen met het onderwijs en het bedrijfsleven en benutten we elkaars kracht en kansen. We optimaliseren de ondernemersdienstverlening (Van Bedrijven Weten) en het ondernemersloket.

Energy

Arnhem investeert in economische kracht, in nieuwe bedrijvigheid en werklocaties, met een sterk energiecluster als vlaggenschip. Dat is een vliegwiel voor verdere innovaties en extra werkgelegenheid. De vele in energie gespecialiseerde bedrijven en kennisinstellingen maken dat deze regio als magneet kan fungeren. Het trekt ook werk aan in andere sectoren zoals dienstverlening, zorg, onderwijs, horeca en winkels. Connectr op IPKW versnelt innovaties, versterkt de regionale economie, zorgt nu voor werkgelegenheid en straks voor goed opgeleide werknemers in het energiecluster.

In de komende jaren zal de arbeidsmarkt verder onder druk komen te staan. Dat, in combinatie met de snelle technologische ontwikkelingen, zorgt ervoor dat bedrijven continu op zoek zijn naar talent, getraind in de nieuwste vaardigheden.

Aantrekkelijke stad
Arnhem bruist en barst van de creativiteit en talent. De aantrekkelijkheid van de stad is te danken aan de economische veelzijdigheid, de iconen op het gebied van cultuur, sport en toerisme en de mogelijkheden voor wonen en werken in een groene omgeving. Bij het investeren in een sterke, aantrekkelijke binnenstad speelt ook de forse investering in met name de huisvesting van Stadstheater, Toneelgroep Oostpool en Introdans een rol.

Steeds duidelijker is dat de na-ijleffecten van corona voor de evenementen en culturele sector meerjarig zullen aanhouden (denk aan herstel publiek, planning producties, interen op reserves waardoor geen ruimte voor investeringen). Hierop gaan we in de komende periode verdere strategie bepalen. De komende tijd zal in het teken staan van herstel en van maatregelen om de sector weerbaarder te maken. Er wordt gezocht naar nieuwe vormen van samenwerking en publieksbenadering en andere verdienmodellen. De samenwerking in cultuurregio 025 is intensief en krijgt juist door de crisis een versnelling, onder andere door herstelproces COVID-19 van provincie. Doorlopend en voor de lange termijn zijn de doorontwikkeling van 025, de aansluiting op de regionale agenda Groene Metropoolregio en de samenwerking op het gebied van topsportevenementen in Gelrestad Sport van belang.

Door de groei van de stad en daaraan gekoppelde stapeling van ruimtevragen in het stedelijk gebied komt de bereikbaarheid verder onder druk te staan en moeten we goede afwegingen maken over de mobiliteitsvormen waaraan de beperkte ruimte wordt gegeven. De infrastructurele verbindingen in en rond de stad moeten in orde zijn voor inwoners, bezoekers, kennisinstellingen en ondernemers. Met de nieuwe blik op de stedelijke mobiliteit zijn we de afgelopen jaren al begonnen door te investeren in regionale bereikbaarheid, het Trolleynetwerk en de fiets- en wandel(infrastructuur) en te lobbyen voor meer en snellere treinverbindingen. Keuzes in parkeerbeleid hebben relatief veel impact op het ruimtegebruik in de stad. Om de juiste keuzes te kunnen maken is het belangrijk om een visie op het parkeren in de stad op te stellen, waarbij ook aandacht is voor deelvervoer.
Verder staan voor de komende periode verdere investeringen in het regionaal mobiliteitsfonds op de agenda en de uitvoering van fiets- en openbaar vervoerinfrastructuur. We zetten ons in binnen de regionale opgave ‘Verbonden regio’ en ontwikkelen programma op het gebied van bereikbare en gezonde stad.

Participatie
Er is met en voor de stad in 2020 een actiegerichte economische agenda opgesteld die bijdraagt aan de economische en maatschappelijke opgaven van Arnhem. De agenda is opgesteld voor de komende vijf jaar en geeft focus aan de inzet van middelen in de jaarlijks op te stellen gezamenlijke uitvoeringsagenda’s. In de komende periode zal de economische agenda aan de raad worden aangeboden. Bij dit raadsvoorstel wordt ingegaan op wensen en ideeën uit de stad.

Een aantrekkelijk en veilig winkelcentrum

Winkelcentrum De Drieslag heeft in belangrijke functie in Malburgen. Het is het hart van de wijk waar mensen kunnen winkelen en elkaar kunnen ontmoeten. Elke woensdag is er markt. Het winkelcentrum kampt echter met veel problemen. Er is veel criminaliteit, het winkelaanbod loopt terug, er is veel leegstand en de woningen boven de winkels verpauperen. Winkeliers, eigenaren van de woningen, wijkbewoners en bezoekers van het winkelcentrum hebben samen nagedacht over wat en hoe ze hier iets aan konden doen. Dit leverde een schat aan informatie, ideeën, vrijwilligers én draagvlak op.

Op initiatief van het team leefomgeving zijn verschillende partijen en personen uit de wijk en vanuit de gemeente bij elkaar gekomen om over het winkelcentrum te praten. Ook is er marktonderzoek gedaan en zijn wensen en behoeften gepeild. Daaruit bleek dat behoefte is aan een aantrekkelijk en gevarieerd aanbod in een schoon en veilig winkelcentrum. Een belangrijk resultaat van het proces is dat alle betrokkenen verantwoordelijkheid voelen en nemen voor de vitaliteit en aantrekkelijkheid van winkelcentrum. Iedereen wil meewerken aan een vitale, verzorgde en veilige Drieslag. Bovendien zijn direct concrete acties uitgezet zoals een gezamenlijk voorbereid ondernemersplan, een schoonmaakactie, inzet van straatcoaches, een verkenning naar herontwikkeling van vastgoed en een PR-campagne voor het winkelcentrum.

4.1 Toelichting investeringen en financiële uitwerking

Regionaal mobiliteitsfonds

De bereikbaarheid van Arnhem kan niet los worden gezien van de regionale bereikbaarheid. Daarom is er de afgelopen jaren samengewerkt aan een regionale bereikbaarheidsagenda en mobiliteitsfonds. Dit onder de paraplu van de gemeenschappelijke regeling Arnhem Nijmegen (Groene Metropoolregio). Voor 2020 en 2021 is de bijdrage voor het regionaal mobiliteitsfonds gedekt met incidentele middelen. Voor 2022 en verder willen we € 210.000 beschikbaar stellen.

Topsportevenementenbudget

We vragen € 100.000 per jaar voor het sparen voor topsportevenementen. Dit bedrag is nodig om de evenementen te verwerven, regie te hebben op de organisatie en impact en te ondersteunen met side-events. Een voorbeeld daarvan is het Super WK Wielrennen in 2027, maar ook de Special Olympics. We hebben laten zien dat we topsportevenementen goed kunnen organiseren en het landelijk en provinciaal beleid (met bijbehorend budget) ondersteunen de organisatie van topsportevenementen. Er is draagvlak en sociaal maatschappelijk en economisch zijn topsportevenementen aantrekkelijk. Het sluit bovendien aan bij de evenementenstrategie Gelrestad Sport die in december is vastgesteld. Arnhem heeft een streepje voor met Papendal, NOC*NSF, Vitesse, Gelredome, onze topsportevenementen, onze groene omgeving die uitermate geschikt is voor sport en ten slotte een provincie die investeert in topsportevenementen. De media-aandacht en de inspiratie van evenementen zijn interessant voor inwoners, bezoekers en bedrijven en bevorderen het vestigingsklimaat.

Versterking public affairs

Door in samenwerking met de inhoudelijke programma's onze lobby te versterken kunnen we er effectiever in opereren. We willen consequent en consistent aan het werk met een actuele Arnhemse lobby-agenda. Een betere coördinatie intern en een betere oriëntatie op Den Haag en Brussel is nodig. Ook kan de aansluiting op de Haagse en landelijke netwerken en belangenbehartigers G40 en VNG beter. Om hier verder invulling aan te geven, is er structureel budget beschikbaar gesteld voor de versterking van de public affairs-functie (€ 125.000).

4.1.1 Financieel beeld

Financieel beeld 2022-2025 (bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	I/S
Genieten van een nog mooier Arnhem					
Regionaal mobiliteitsfonds	-210	-210	-210	-210	S
Topsportevenementenbudget	-100	-100	-100	-100	S
Versterking public affairs	-125	-125	-125	-125	S
Totaal Genieten van een nog mooier Arnhem	**-435**	**-435**	**-435**	**-435**	

5. Open en verantwoord besturen

Het betrekken van inwoners bij gemeentelijke besluiten gaat een stap verder. Met Van Wijken Weten, met het ondersteunen van bewoners met initiatieven voor de wijk, maar ook met een meer inclusieve participatie van inwoners. Daarnaast heeft corona gevolgen voor onze dienstverlening aan inwoners en bedrijven én voor de eigen bedrijfsvoering.

Van Wijken weten

Wil je als gemeente de juiste dingen doen voor de inwoners, dan is het van belang om aan te sluiten bij wat de Arnhemmers bezighoudt. We betrekken daarom inwoners en organisaties zo goed mogelijk bij wat we als gemeente doen. Vooral bij plannen in de fysieke ruimte is goed zichtbaar hoe inwoners betrokken worden. Onze inzet is om wijkbewoners zeggenschap te geven over wat er in de buurt nodig is, via Van Wijken Weten. De verwachting is dat de evaluatie Van Wijken Weken in het voorjaar van 2021 gereed is en met de uitkomsten passen we de aanpak van Van Wijken Weten waar nodig aan. De basis-gedachte blijft dat bewoners en professionals uit de wijken direct of indirect méér invloed hebben op beslissingen die worden genomen.

In de afgelopen periode zijn jaarlijks wijkprogramma's uitgewerkt met inbreng van bewoners en professionals. De wijkprogramma's zijn een vast onderdeel van de Arnhemse begroting. Bij vraagstukken die in meerdere wijken spelen, kijken we naar combinaties en gezamenlijke inzet van budgetten. Wijkmanagers, maar ook projectleiders en bestuursadviseurs nemen het wijkperspectief mee in besluit-vorming, beleidsontwikkeling en uitvoering. De inbreng en belangen van Arnhemmers en Arnhemse organisaties zijn steeds vaker een factor van belang in ons beleid.

Daarmee gaan we een stap verder; Van Wijken Weten wordt wijksturing. Waar we voorheen vooral ideeën uit de buurt ophaalden en deze met eigen wijkbudgetten realiseerden, is wijksturing veel meer strategisch. Samen met bewoners en professionals kijken we wat een wijk nodig heeft. Alle thema's die voor een wijk belangrijk zijn, komen daarbij aan de orde. Het gaat dan om een goed sociaal netwerk in de wijk en financiële zelfredzaamheid van de inwoners. Gelijke kansen voor iedereen en een veilige leefomgeving. Een openbare ruimte die voldoet aan de wensen van de wijk. We brengen mensen en organisaties met dezelfde initiatieven of ideeën samen en stimuleren initiatieven van inwoners en professionals in de wijken. Ook in stedelijke opgaven zoals duurzaamheid of woningbouw nemen we het wijkperspectief mee en kijken we hoe we kunnen aansluiten bij de verschillende wijken.

Leefbare wijken

In sommige wijken staat de leefbaarheid meer onder druk dan in andere wijken. Daarvoor hebben de Arnhem-Oost aanpak, waarbij woningen bouwen, de leefomgeving verbeteren en de sociale problematiek integraal worden opgepakt. Ook dat doen we zoveel mogelijk mét de inwoners zelf. Bewoners realiseren dat ze samen invloed hebben op wat er in hun wijk gebeurt en nemen verantwoordelijkheid voor de eigen leefomgeving. Voor veel bewoners is de straat of buurt waar ze zelf wonen. Anderen willen breder betrokken zijn bij de wijk. Iedere Arnhemse wijk is anders. Maar in elke wijk zijn bewoners die zich voor de wijk willen inzetten. Met het programma 'Bewonersondersteuning' helpen we daarbij. Zo krijgen bewonersinitiatieven een steuntje in de rug, met subsidie en met menskracht. Ook zorgen we zo voor betrokken bewoners die zich verantwoordelijk voelen voor hun wijk.

De regeling 'Burgerkracht' zetten we voort. Met deze subsidieregeling willen we inwoners helpen om activiteiten te organiseren die het leven in de stad fijner of mooier maken. De subsidie is bedoeld voor initiatieven die zorgen voor meer contact tussen inwoners, zoals het organiseren van een picknick voor eenzame ouderen in de wijk of het realiseren van een ontmoetingsplek. Ook voor initiatieven die bedoeld zijn om andere Arnhemmers te helpen kan subsidie worden aangevraagd.

In Arnhem zijn allerlei initiatieven in de wijken waarbij mensen elkaar ontmoeten. Dit draagt bij aan het tegengaan van sociaal isolement en aan vergroting van zelfstandigheid van Arnhemmers. We willen dat iedereen gelijke kansen heeft en toegang heeft tot voorzieningen in de wijk. Niet voor niets is in vrijwel alle wijkprogramma's ontmoeten benoemd als speerpunt. De ambitie is om in vijf jaren een adequate, kwalitatieve spreiding van ontmoetingslocaties in de wijken te realiseren. Dit gaat om buurthuizen en 'multifunctionele centra', maar ook om mogelijkheden voor ontmoeting in de publieke ruimte. Denk onder meer aan buitensportplekken en particuliere locaties zoals cafés en verenigingskantines.

Financieel

De uitgangspunten over het financiële beleid uit het coalitieakkoord blijven onverkort van toepassing. Er wordt structureel toegevoegd aan de bestemmingsreserve Solvabiliteit, waardoor het eigen vermogen versterkt wordt. De financiële positie van de gemeente Arnhem verbetert daardoor. Ondanks de financiële impact van de coronacrisis blijven we ook in de komende jaren uitgaan van een weerstandsfactor die zich beweegt tussen de afgesproken 1,0 en 1,4. We presenteren een meerjarig sluitend financieel beeld zonder daarvoor de gemeentelijke belastingen te verhogen. Bovendien blijven de leges en parkeertarieven gelijk en riool- en afvalstoffenheffingen kostendekkend.

We blijven nadrukkelijk aandacht hebben voor het bestrijden van de gevolgen van de coronacrisis. Dat betekent dat we met regelmaat de financiële impact van de coronacrisis actualiseren. Maar we kijken ook verder vooruit, voorbij de coronacrisis. De samenleving is immers blijvend veranderd, en daarmee ook de manier waarop we financieel sturen. Samen met de raad werken we aan nieuwe kaders voor het in samenhang sturen op indicatoren als solvabiliteit, schuldpositie, weerstandsfactor en een andere manier om het risicoprofiel te bepalen. Dat is nodig om een eventueel volgende crisis nog beter op te kunnen vangen.

Participatie

We betrekken inwoners en belangengroepen bij plannen die de gemeente maakt. En we proberen zoveel mogelijk ervaringsdeskundigen te raadplegen voor het verbeteren van onze plannen. De komende jaren willen we hier een stap verder in zetten en bekijken of het mogelijk is om meer een grotere variatie inwoners te horen, bereiken en betrekken.
Hiervoor is onder meer het programma Burgerparticipatie. Dat programma is vooral praktisch van aard. We doen een pilot met ervaringsdeskundigen om ons beleid beter te maken. In raadsvoorstellen wordt opgenomen op welke manier inwoners betrokken zijn en wat daarvan het resultaat was. We schaffen een tool aan om inwoners digitaal te laten participeren.

De uitkomst van het referendum over diftar was duidelijk: een meerderheid van de Arnhemmers wil een ander systeem voor afvalinzameling. Dat betekent dat per 1 juni het slot van de ondergrondse afvalcontainers gaat en de inwoners op een nadere manier de afvalstoffenheffing gaat betalen. Het college zet in op een systeem dat gebruiksgemak combineert met betaalbaarheid én duurzaamheid. Het doel blijft immers om minder restafval te produceren en zoveel mogelijk herbruikbaar afval te scheiden.

In het collegeakkoord hebben we ingezet op communicatie met de hele stad: het gesprek aangaan met álle Arnhemmers. Dat betekent dat we participatie van inwoners zo moeten organiseren dat alle geledingen van de samenleving ook daadwerkelijk kunnen bereiken en dat ieder zich uitgenodigd en aangesproken voelt om zijn inbreng te hebben. Dit gaan we verder oppakken, zodat we inwonersparticipatie verder kunnen ontwikkelen.

Inclusie

Arnhem kiest voor een gemeentelijke organisatie die een afspiegeling is van de stad. Een organisatie waarin Arnhemmers zich herkennen. Dit verbetert bovendien onze dienstverlening. Dit vraagt niet alleen om zelf een diverse organisatie te zijn, maar ook om een organisatie waarin we ons gedrag, waarden en normen mee veranderen met de eisen van de tijd, en waarin we optimaal gebruik maken van ieders talenten. Zo kunnen we veel beter aansluiten bij wat Arnhemmers bezighoudt en kunnen we de uitdagingen en de kansen waarvoor we staan in deze stad beter aangaan. We zijn ambitieus: we willen dit binnen 5 jaar bereiken. We gaan ons tot het uiterste inspannen om dit te realiseren. Daarvoor maken we een plan van aanpak.

Transparantie

Het is een landelijke trend: de roep om openbare toegankelijkheid en transparantie van het bestuur. Ook Arnhem heeft daarmee te maken. We willen de informatievoorziening aan onze inwoners structureel verbeteren. Die moet transparanter en ook proactiever. Dat betekent niet alleen veranderingen in de organisatie en in procedures en een betere informatievoorziening, maar vooral ook bewustwording bij bestuur en medewerkers over wat dat is en wat dat voor het dagelijks werk betekent. Daarmee gaan we de komende periode aan de slag.

Corona

Corona bleek een crisis met een enorme impact op Arnhem en de Arnhemmers. We namen meteen meer dan 100 maatregelen om de acute gevolgen van corona te bestrijden en verzachten, mede met ondersteuning door het Rijk en de Provincie. We maakten een coronadashboard, dat inzicht geeft in de effecten van de coronacrisis op het gebied van gezondheid, economie, welzijn en werk en stelden dat beschikbaar aan alle Arnhemmers. Ook presenteerden we de Arnhemse Herstelagenda Coronacrisis. Niet bezuinigen, maar juist fors investeren. Om zo de stad een fikse steun in de rug geven om de gevolgen van de coronacrisis het hoofd te bieden. De herstelagenda bevat een pakket aan investeringen van ruim € 19 miljoen euro in sectoren die getroffen zijn en in de bedrijven en mensen die veel geleden hebben onder de crisis.

Dienstverlening

We werken aan een verbetering van onze dienstverlening, in het bijzonder van de klantenservice, vaak het eerste contact met onze inwoners. We krijgen als gemeente meer uitvoerende taken en diensten, en steeds meer inwoners zoeken telefonisch contact. Bovendien krijgen we ook meer en meer vragen via sociale media en WhatsApp. Dat vergt extra capaciteit, zodat we te lange wachttijden kunnen oplossen. Bovendien gaan we structureel de klanttevredenheid meten, zodat we continu kunnen leren en onze dienstverlening kunnen verbeteren.

Corona had ook gevolgen voor onze dienstverlening. Inwoners belden vaker met de gemeente met vragen over corona. Via Arnhem.nl kunnen Arnhemmers alles vinden wat ze over corona moeten weten. Welke regels gelden er, welke maatregelen worden er genomen en vooral: hoe kan ik een beroep doen op de diverse vormen van ondersteuning. Zo besloten we dat ondernemers uitstel kregen voor het betalen van onroerend zaakbelasting, rioolheffing en toeristenbelasting. Inwoners die het financieel niet breed hebben konden een beroep doen op extra financiële ondersteuning.

Informatie en techniek hebben steeds meer impact op onze dienstverlening, het maken van beleid en onze manier van werken. Het maakt dat we betere en specifiekere meetbare doelen kunnen stellen en dat we beter ‘informatiegestuurd’ kunnen werken. Dat wil zeggen dat we data en de analyse daarvan inzetten om beter en efficiënter te kunnen werken. Denk bijvoorbeeld aan het coronadashboard. Of de zorgmonitor, waarmee we de kosten van de zorg veel beter in de hand kunnen houden. Maar ook het plaats- en tijdonafhankelijke ‘nieuwe werken’ is niet meer weg te denken. Deze ontwikkelingen vragen investeringen in mens, techniek en veiligheid. Het vraagt om extra inzet op privacy en security. En het vraagt om een intensievere samenwerking met onze ICT-dienstverlener, De Connectie.

Daarnaast komen er nieuwe wetten die een grote impact op ons werken hebben en waar we ons als organisatie op moeten voorbereiden. De nieuwe Wet Open Overheid gaat de WOB vervangen. Daardoor moet de overheid nu ook steeds meer actief informatie openbaar gaan maken. Daarnaast komen de wet Modernisering Elektronisch Bestuurlijk Verkeer, de wet Digitale Toegankelijkheid en de Europese Verordening Singel Digital Gateway eraan. Allemaal regelgeving die nieuwe eisen stelt aan hoe wij onze ICT-systemen moeten inrichten.

Bewoners pakken kansen

Steeds meer ouderen in de wijken Hoogkamp, Burgemeesterswijk, Gulden Bodem, Sterrenberg, Transvaalbuurt voelen zich (wel eens) eenzaam. Jongeren uit deze wijken zoeken juist een plek om elkaar te ontmoeten. Een groep vrijwilligers uit de wijk nam daarom het initiatief om iets voor beide doelgroepen te organiseren. Zij willen van De Bakermat een bruisend wijkcentrum maken. Een centrum waar wijkbewoners elkaar kunnen ontmoeten, activiteiten organiseren en/of daar aan deelnemen.

In deze wijken bestond nog geen wijkcentrum. Dit initiatief was dus een unieke gelegenheid om zo'n wijkcentrum te realiseren. Bedoeld voor alle wijkbewoners en in het bijzonder voor eenzame mensen in de wijk, jeugd, groepen met een zorgbehoefte, maar ook verenigingen en clubs, of voor concerten en lezingen. Bewoners en wijkorganisaties zorgen zelf voor het activiteitenaanbod. Uiteindelijk is het de bedoeling dat wijkbewoners ook zelf het gebouw gaan verwerven en beheren.

Het team leefomgeving Noord-west hielp de initiatiefnemers bij het behoud De Bakermat én de ontwikkeling van een wijkcentrum. Denk daarbij aan het verbinden van partijen, projectbegeleiding, organisatie van bewonersavonden en het budget voor deze ontwikkeling.

5.1 Toelichting investeringen en financiële uitwerking

Addendum coalitieakkoord: burgerparticipatie

De betrokkenheid van Arnhemmers bij de gemeente vinden wij belangrijk; de gemeente is er voor de inwoners. Daarom gaan we nog meer werken aan burgerparticipatie. Dit doen we bijvoorbeeld door meer bekendheid te geven aan activiteiten die de gemeente organiseert. We introduceren een digitaal wijkpanel om mensen beter de kans te bieden mee te praten en mee te denken over onderwerpen die hen raken. We onderschrijven het belang van bewonersondersteuning. Dit blijven we daarom de komende jaren mogelijk maken. De gemeenteraad neemt besluiten die inwoners raken. De afstand tussen de gemeenteraad en de inwoners van Arnhem willen wij zo klein mogelijk maken. Dit vraagt om een goede verbinding tussen de lokale politiek en de inwoners. We breiden de capaciteit op de griffie hierom uit met een communicatiemedewerker (0,5 FTE).
We creëren een bestemmingsreserve Burgerparticipatie. Deze vullen we met in totaal € 330.000. Dit doen we in 2021 en 2022 met € 125.000 per jaar vanuit het programma S00 Bestuur, dienstverlening en financiën. Eerder is vanuit de BR Bedrijfsvoering twee keer € 300.000 overgeheveld naar dit programma voor de inzet van bestuursadviseurs. Dit vullen we deels niet in. Hiermee besparen we € 125.000 per jaar. Daarnaast zetten we vanuit de Algemene Reserve € 80.000 in 2021 in.

Ondersteuning raad

Op dit moment zijn er geen middelen beschikbaar voor het startprogramma van de raad en het uitvoeren van de coalitieonderhandelingen. Ten behoeve van de extra werkzaamheden rondom de raadsverkiezingen wordt voorgesteld om één keer per 4 jaar een budget van € 50.000 beschikbaar te stellen. Werkzaamheden die hierbij extra inzet en middelen vragen zijn onder andere de coalitie-onderhandelingen, het opstellen van een startprogramma van de nieuwe gemeenteraad en het afscheid en installatie van de gemeenteraad.
Daarnaast stelt met ingang van 1 januari 2020 de gemeente aan raadsleden en fractievolgers voor de duur en uitoefening van hun functie ICT-voorzieningen ter beschikking. Tot op heden is dit incidenteel opgelost, maar met ingang van de nieuwe raadsperiode dient dit structureel te worden toegevoegd aan de begroting. Het gaat om € 70.000 in 2022 en daarna jaarlijks € 20.000.

Begrijpelijke taal voor iedereen

Een groot deel van de gevraagde acties in de motie 20M115 “Begrijpelijke taal voor iedereen” wordt uitgevoerd via het project Direct Duidelijk. Het project Direct Duidelijk is begin 2021 gestart en heeft een looptijd van 4 jaar (2021-2024). De Direct Duidelijk Deal is ondertekend. Hiermee is B1-niveau de norm geworden voor schriftelijke gemeentelijke communicatie. Belangrijkste onderdeel van het project is het laten trainen van medewerkers van de gemeente Arnhem in het schrijven op B1-niveau. Voor 2021 zijn de hiermee gepaard gaande kosten van € 40.000 al gedekt in de begroting. Voor het jaar 2022 wordt dekking van € 40.000 in de komende begroting opgenomen, waarbij ook gekeken wordt naar mogelijke ruimte binnen het reguliere opleidingsbudget.

Inclusieve gemeentelijke organisatie

Arnhem wil een diverse en inclusieve organisatie zijn. De afgelopen jaren zijn al stappen gezet, maar het realiseren van een diverse en inclusieve organisatie vraagt om het versnellen en intensiveren van de aan-pak. Hiervoor zullen extra capaciteit en middelen nodig zijn, om onder andere een Diversity Officer aan te stellen (3 jaar € 100.000), inclusief leiderschap te stimuleren, diverse en inclusieve werving en selectie te versterken en een lerende organisatie te verstevigen (structureel € 50.000 voor aanpassen werkwijzen en processen).

Aanpassen gemeentelijke websites aan wettelijke eis inclusief communiceren

Sinds 2020 dienen websites en apps van overheden te voldoen aan wettelijke eisen met betrekking tot de toegankelijkheid. Deze eisen zijn ook van toepassing op organisaties waaraan wij het werk hebben uitbesteed (zoals verbonden partijen) en waarmee inwoners en ondernemers rechtstreeks digitaal interacteren.
Van de ruim 25 websites voldoet momenteel alleen Arnhem.nl in redelijke mate aan de eisen. Voor de overige websites dient een inhaalslag gemaakt te worden. Elke drie jaar dient de digitale toegankelijkheid aangetoond te worden door een externe auditor. Voor de inhaalslag ontstaan extra kosten in 2021 en 2022 van naar verwachting respectievelijk € 100.000 en € 60.000.

De kosten hebben betrekking op de auditering en doorvoeren van beperkte wijzigingen op de websites. Vanaf 2023 is er een structureel budget nodig van € 40.000 voor de externe audits.

Klantenservice: gratis telefoonnummer en verbetering dienstverlening

Vanaf het moment dat het nummer van de Klantenservice volledig gratis is geworden, zijn de telefoonkosten gestegen. Het volume aan binnenkomende gesprekken was in 2020 20% hoger dan in 2019. Het volledig gratis worden van het nummer zorgt er namelijk voor dat het voor de inwoners van Arnhem laagdrempeliger is om contact op te nemen met de gemeente. Ook blijft men langer in de wacht hangen. Daarnaast draagt het frequenter bellen met mobiele nummers bij aan een stijging van de telefoonkosten. We denken dat deze effecten structureel zijn. Corona heeft vanaf maart 2020 gezorgd voor extra telefoonverkeer met de gemeente Arnhem. De verwachting is dat het aanbod van telefonie ook de komende jaren hoog blijft door onder meer de vele veranderingen van beleid als consequentie van de corona-maatregelen, het thuiswerken en het groeiende aantal mensen dat afhankelijk is van een uitkering of TOZO. Bovendien kent Arnhem een groot aantal laaggeletterden en wordt de maatschappij complexer, wat kan bijdragen aan meer telefonische contacten met de gemeente. Gezien bovenstaande ontwikkelingen blijkt het budget voor telefoonkosten structureel ontoereikend. Op basis van de gerealiseerde telefoonkosten in 2020 willen we het budget verhogen met € 100.000 voor 2022 en vanaf 2023 structureel met € 60.000.

We gaan er hierbij vanuit dat het project Doorontwikkeling Klantenservice voldoende effect gaat sorteren, waardoor de belkosten vanaf 2023 verminderen. In de eerste helft van 2021 wordt het plan van aanpak 'Verbetering kwaliteit van de klantcontacten' aangeboden aan de gemeenteraad. Dit plan van aanpak wordt onder meer opgesteld naar aanleiding van het rapport van de Rekenkamer over de dienstverlening van Arnhem. Bij de behandeling van het Rekenkamerrapport zijn drie moties aangenomen: gesprekken opnemen, reactie binnen 14 dagen en klachten-/kwaliteitmanagers. We moeten de dienstverlening van de gemeente Arnhem op een aantal fronten flink verbeteren, willen we een gastvrije gemeente zijn. Er is extra formatie nodig om de lange wachttijden te reduceren, er moet meer aandacht komen voor contentmanagement, een actieve coaching van de medewerkers bij de Klantenservice is belangrijk en we gaan structureel de klanttevredenheid meten om daarvan te leren. DIt vraagt € 300.000 structureel vanaf 2022.

Hybride werken

Door corona heeft iedereen ervaring opgedaan met een nieuwe realiteit van het werken. We werken thuis waar het kan en komen naar kantoor als dat echt nodig is. We willen de voordelen van het thuiswerken en de voordelen van het op kantoor werken vasthouden en verankeren. Dat wordt ook wel hybride werken genoemd. Kort gezegd betekent het daar werken waar de stad je nodig heeft en met de mensen waar het om gaat. Kantoor wordt meer een ontmoetingsplek en minder een kantoorplek waar je elke dag naar toe gaat. Het geeft de medewerkers meer flexibiliteit om hun dag in te delen en leidt tot minder reiskilometers en dus minder CO2-uitstoot.

De gemeente gaat dit hybride werken samen met een nieuw huisvestingsplan verder uitwerken.
De structurele meerkosten voor het hybride werken bedragen € 275.000 en hebben voornamelijk betrekking op de inrichting van de thuiswerkplek. Om te voldoen aan goed werkgeverschap heeft de werkgever een zorgplicht naar de werknemers om een Arbo-technisch verantwoorde thuiswerkplek aan te bieden die voldoet aan de NEN-normeringen (bureau, stoel en verlichting). Binnen de begroting is structurele dekking gevonden van € 150.000. Hierdoor resteert een structureel benodigd bedrag van € 125.000.

Versterken regionale samenwerking

De basisfinanciering voor de versterkte regionale samenwerking Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen is met € 2,50 per inwoner € 1,62 hoger dan de bijdrage die we als gemeente Arnhem afdroegen aan het GO Arnhem-Nijmegen. De bijdrage aan de Economic Board à € 1 is gelijk gebleven. In het raadsvoorstel versterking regionale samenwerking (vastgesteld bij raadsbesluit d.d. 16 december 2020) is derhalve een jaarlijkse bijdrage aan de Groene Metropoolregio voorzien van € 403.420 en een bijdrage van € 161.368 aan de Economic Board, een totaal van € 564.788. De meerkosten ten opzichte van het budget dat nu in de Begroting is opgenomen voor het GO bedragen afgerond € 260.000. Zoals toegezegd in het raadsvoorstel van 16 december brengen we deze meerkosten vanaf 2022 bij deze Perspectiefnota in.

Formatie Strategie, Beleid en Regie

In de afgelopen jaren is een onevenwichtigheid ontstaan tussen de formatieve en daadwerkelijk ingezette capaciteit bij het cluster Strategie, beleid en regie (SBR). Hoewel het nadelige verschil tussen formatie en bezetting op totaal gemeentelijk niveau in grote mate wegvalt tegen vacatureruimte binnen andere clusters, vraagt deze ontwikkeling om aandacht. Er is een plan van aanpak opgesteld om de opgaven en de bezetting in verband met elkaar te bezien. De uitkomst van dit onderzoek kan verschillende kanten op. Van teveel of juist te weinig formatie in relatie tot de opgaven. Voor de jaren 2021 en 2022 zijn er beperkte(re) sturingsmogelijkheden om de bezetting te beïnvloeden. In die jaren is het als een knelpunt in de begroting meegenomen. Vanaf 2023, als ook de uitkomst van het onderzoek bekend is en daarop vervolgacties zijn opgesteld, zijn de sturingsmogelijkheden groter. In afwachting van het onderzoek wordt het knelpunt in deze jaren als risico opgenomen.

De Connectie

De Connectie heeft in 2020 aanvullende werkzaamheden verricht als gevolg van de coronacrisis. Een deel van de kosten hiervan lopen structureel door na 2021. Hierbij valt te denken aan de kapitaallasten voor de extra uitgegeven mobiele devices en de meerkosten van de GEM-ICTwerkomgeving. Als gevolg hiervan nemen de kosten op structurele basis met € 251.000 toe.
Om te komen op het CMM 2 niveau en een geharmoniseerde ICT-omgeving is investeren in 2!Connect noodzakelijk. Het accent van de werkzaamheden ligt in de eerste jaren, waardoor de kosten ook met name in de eerste jaren worden gemaakt. Door het naar voren halen van de werkzaamheden, ontstaat in 2021 een tekort, maar in de jaren 2022 en 2023 een voordeel in de begroting.

Gemeentefonds: actualiteit uit september- en decembercirculaires 2020

De Begroting 2021 is gebaseerd op de raming van het gemeentefonds zoals voor Arnhem volgt uit de meicirculaire 2020. Inmiddels zijn de septembercirculaire en decembercirculaire 2020 ontvangen en doorgerekend. Daaruit volgt een stijging van het accres ten opzichte van mei 2020 en zijn diverse maatstaven geactualiseerd. Ook nemen we vanaf 2022 de verwachte verhoging van de algemene uitkering mee als gevolg van de nominale indexatie. Dit dient als dekking voor de nominale en volume indexatie die we vanaf 2022 in de begroting opnemen (zie hieronder).
Daarnaast is er in de september- en decembercirculaire een aantal nieuwe taakmutaties en decentralisatieuitkeringen (DU's) opgenomen, welke overgeheveld worden aan het beleidsveld ter dekking van de kosten die op dat terrein gemaakt worden. Het gaat daarbij om middelen voor vrouwenopvang, versterking omgevingsveiligheidsdiensten en het uitstapprogramma voor prostituees. De voornamelijk incidentele compensatie voor 2021 voor de coronacrisis wordt in Turap-1 nader toegelicht.

Herijking verdeelmodellen gemeentefonds en beschermd wonen

Er staat een nieuwe Financiële Verhoudingswet aan te komen, met als concreet resultaat een herijking van het gemeentefonds. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft op 2 februari 2021 mede namens de staatssecretaris van Financiën de adviesaanvraag voor de herijking van het gemeentefonds ingediend bij de Raad voor het Openbaar bestuur (ROB). Na ontvangst van het ROB-advies wordt ook de VNG nog geconsulteerd. In de voorgestelde herverdeling wordt ruim € 300 miljoen verschoven en de herverdeling moet ingaan per 2023. Het leidt voor 159 gemeenten tot minder geld en voor 196 gemeenten tot meer geld. Het effect voor Arnhem dat volgt uit het gepresenteerde model is een nadeel van € 6 per inwoner.

De ROB heeft in een tussenbericht eind maart een groot aantal zeer kritische vragen gesteld over de methode en de uitkomsten. De voorlopige conclusie van de ROB is dat het verdeelmodel (de systeemwereld) de gewenste verdeling van het gemeentefonds (de leefwereld) niet goed weergeeft. Het Rijk heeft inmiddels aangegeven de voorstellen voor herverdeling nader te analyseren en te wijzigen. Begin juni verwacht het Rijk een nieuw voorstel te hebben.

Daarnaast wordt er op grond van het advies van de Commissie Toekomst Beschermd Wonen (Commissie Dannenberg) een objectief verdeelmodel voor Beschermd Wonen ingevoerd. Als uitgangspunt geldt dat mensen wonen in hun eigen woning en daarmee zijn gemeenten verantwoordelijk voor de zorg en ondersteuning van hun eigen inwoners. Het objectieve verdeelmodel, is in tegenstelling tot het historische (op aanbod gefinancierde) verdeelmodel, gebaseerd op een model dat is gebaseerd op objectieve maatstaven.

Daarmee staat de Regio Centraal Gelderland voor een forse transformatieopgave: onze regio kent – in historisch perspectief – een bovenmatige aanwezigheid van (verblijfs)voorzieningen, veel aanbieders, en onevenredige spreiding van verblijfslocaties over onze gemeenten. Bovendien heeft de gemeente Arnhem ook vergeleken met andere regiogemeenten een bovenmatige aanwezigheid van plekken, afgezet tegen het aantal inwoners. Door de geleidelijke invoering (van Rijkswege) van het nieuwe objectieve verdeelmodel zal er tussen 2022 en 2031 stap voor stap minder geld beschikbaar zijn voor beschermd wonen. Ook hierover vindt definitieve besluitvorming pas door het nieuwe kabinet plaats. Het effect voor de regio en voor Arnhem bedraagt circa € 25 miljoen met een ingroeipad van 10 jaar. Op grond van het afgesproken ingroeipad en ingangsjaar 2023 zou het effect voor de komende begroting een totaal nadeel van € 15 miljoen zijn.

Gezien het feit dat er nog onzekerheid is over de definitieve uitkomsten van de nieuwe modellen, de consultaties die nog plaatsvinden, de besluitvorming én het moment van besluitvorming hierover door een nieuw kabinet, wordt in deze Perspectiefnota nog geen meerjarig effect in de exploitatie opgenomen, maar is het te verwachten nadeel vertaald in een risico. In de aanloop naar de Begroting 2022 is er wellicht meer duidelijkheid over de besluitvorming en de definitieve effecten voor onze begroting. Op dat moment kan alsnog gekozen worden om dit in de exploitatie te verwerken. In het risicoprofiel is daarom vooralsnog een risico met een omvang van € 18 miljoen opgenomen.

Nominale en volume ontwikkelingen

Jaarlijks moet de begroting voor de komende jaren bijgesteld worden voor de loon- en prijsontwikkeling (nominaal) en de groei van de stad (volume). Het aantal inwoners van de stad is gegroeid met 0,7% en het aantal woningen met 1,2%. Door de budgetten die gevoelig zijn voor de groei van de stad met deze percentages te laten stijgen, komt de totale volume-indexatie uit op € 1,8 miljoen.
Hiernaast moet de begroting aangepast worden voor de stijging van de lonen en de prijzen. In de Arnhemse systematiek wordt bij de Perspectiefnota een grove inschatting van de loon- en prijsontwikkeling opgenomen op basis van de meest actuele raming van de consumentenprijsindex (cpi) door het CPB (Centraal Economisch Plan (CEP) van 31 maart 2021). Bij de begroting wordt vervolgens een uitwerking van de nominale indexatie gemaakt, waarbij gekeken wordt naar aparte indexen voor de verschillende budgetten: de prijsontwikkeling van de overheidsconsumptie uit het CEP, de indexatie van zorgcontracten (de OVA) en de cao afspraken en indien die er niet zijn de raming van de ontwikkeling van de loonkosten uit het CEP.

De raming op basis van het cpi van 1,5% bedraagt op dit moment € 7,4 miljoen structureel vanaf 2022. We weten echter nu al dat met name de OVA waar in de begroting mee gerekend gaat worden uitkomt op 3,24%. Om die reden wordt in deze Perspectiefnota voorgesteld alvast vooruit te lopen op deze ontwikkeling. Daarmee komt de raming voor prijsindexatie € 3,2 miljoen hoger uit op € 10,6 miljoen. Samen met de € 1,8 miljoen voor volume-indexatie een totaal van € 12,4 miljoen.

Meerjareninvesteringsplanning (MIP): actualisatie

Voor deze Perspectiefnota is de meerjareninvestingsplanning (MIP) geactualiseerd. Van alle investeringen waarover reeds een besluit genomen is, is bekeken of de begrote reeks aan kapitaallasten nog actueel is. Van diverse investeringen is het uitvoeringstempo aangepast. Dit kan diverse oorzaken hebben zoals personele wisselingen of capaciteit. Het is gebruikelijk dat niet alle investeringen hun oorspronkelijk geplande investeringsritme volgen. Daarom wordt over het geheel van de investeringen een deel planningsrealisme geraamd om hier op het totaal rekening mee te houden. De actualisatie van de bestaande investeringen levert een voordeel op van €0,8 miljoen in 2021 oplopend tot € 1,5 miljoen in 2025.

Zoals hiervoor aangegeven volgen niet alle investeringen hun oorspronkelijk geplande investeringsritme. Dit kan diverse redenen hebben, zowel intern (bijvoorbeeld door personele wisselingen) als extern (vertraging bij leveranciers). Voor alle investeringsprojecten wordt een realistische planning gemaakt. Door onvoorziene omstandigheden wordt in een aantal gevallen deze planning niet gehaald. Vooraf valt niet te zeggen welke projecten dit betreft. Door de vele investeringsprojecten die lopen, is het op basis van ervaring, echter wel een zekerheid dat dit bij een aantal projecten zal gebeuren. Projecten die later dan oorspronkelijk gepland afgerond worden, worden later geactiveerd, waardoor de kapitaallasten in de begroting naar achteren schuiven. Hier wordt sinds vorig jaar rekening mee gehouden door een deel planningsrealisme in te ramen.

Hiervoor wordt een aflopende reeks van 70%, 50% en 30% voor de verwachtte onderuitputting van de totale kapitaallasten geraamd. Dit geeft een voordeel voor het financieel beeld van € 0,3 miljoen in 2022, € 0,8 miljoen in 2023 en € 1,4 miljoen in 2024. Vanzelfsprekend wordt flink ingezet om de investeringen die onder de noemer anticyclisch investeren in de Arnhemse Herstelagenda zijn opgenomen, geen vertraging te laten oplopen.

Actualisatie toevoeging aan bestemmingsreserve Solvabiliteit

De toevoeging aan de bestemmingsreserve solvabiliteit wordt geactualiseerd om hem op het niveau te brengen waarmee alle activa in gemiddeld 20 jaar zouden kunnen worden afgeschreven (voor de daadwerkelijke afschrijving wordt de afschrijvingstabel gebruikt). Hierbij wordt gerekend met alle reeds geactiveerde investeringen en de investeringen die zijn opgenomen in het MIP. Voor ieder jaar wordt het verschil berekend tussen de begrote afschrijvingen enerzijds en één twintigste deel van de boekwaarde van de investeringen (reeds geactiveerd en MIP) verminderd met het saldo van de BR Solvabiliteit (dat binnen deze berekening beschikbaar is voor de extra afschrijving) anderzijds.
Wanneer de begrote afschrijvingen lager zijn, moet het verschil toegevoegd worden aan de BR Solvabiliteit. Deze berekeningswijze is vastgesteld in de financiële verordening.
Doordat in ieder begrotingsjaar tot en met 2025 investeringen plaatsvinden, neemt de boekwaarde van de investeringen toe. Hierdoor stijgt ook het jaarlijkse bedrag dat voor afschrijvingen bestemd wordt. Als gevolg van met name de investeringen in een aantal schoolgebouwen die afgelopen jaar en dit jaar geactiveerd worden, stijgt de boekwaarde, terwijl deze activa over meer dan 20 jaar worden afgeschreven. Hierdoor ontstaat een fors gat tussen begroot en benodigd, waardoor extra gedoteerd moet worden aan de BR Solvabiliteit in 2021 (€ 3,0 miljoen) en 2022 (€ 2,0 miljoen). In 2023 was een toevoeging begroot van € 4,1 miljoen. Door de extra toevoegingen die in 2021 en 2022 worden gedaan en de oplopende begrote afschrijvingen, blijft de benodigde toevoeging beperkt tot € 1,9 miljoen, waarmee dus een voordeel ontstaat van € 2,2 miljoen. Met het aangelegde saldo van de BR Solvabiliteit ultimo 2023 en de verder (licht) stijgende begrote afschrijvingen, is er voor 2024 en 2025 geen verdere toevoeging aan de BR Solvabiliteit nodig. De reeds begrote toevoegingen van € 2,4 miljoen in 2024 en € 3,4 miljoen in 2025 kunnen daarmee vervallen. Deze aanpassingen leiden tot de volgende standen van de BR Solvabiliteit:

	31-12 2020	31-12 2021	31-12 2022	31-12 2023	31-12 2024	31-12 2025
Stand BR Solvabiliteit	11.082	16.611	21.117	23.007	23.007	23.007

Vrijval rentebuffer

We kunnen de bestaande aanname van een lichte stijging van de rente handhaven. De rente is begin dit jaar gestegen, maar zit nog onder het niveau waar we in de Begroting 2021 rekening mee houden. Mocht de rente verder gaan stijgen, dan kunnen we dat opvangen door leningen met kortere looptijden aan te trekken. In de MJPB 2020-2023 is opgenomen dat de tot dan toe aanwezige structurele stelpost voor het opvangen van bovenmatige stijging van de rente kan vrijvallen. In het laatste jaar 2023 is deze in het kader van behoedzaamheid behouden. In de Begroting 2021 is voorgesteld het jaar 2023 incidenteel te laten vrijvallen en conform de gedragslijn in het laatste jaar 2024 deze stelpost in de begroting te behouden. Deze beoordeling vindt jaarlijks plaats. Vandaar dat in aanloop naar de Begroting 2022 wederom wordt voorgesteld de stelpost in 2024 incidenteel te laten vrijvallen.

5.1.1 Financieel beeld

Financieel beeld 2022-2025 (bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	I/S
Open en verantwoord besturen					
Addendum coalitieakkoord: burgerparticipatie	-240				I
Onttrekking BR Burgerparticipatie	240				I
Ondersteuning raad	-70	-20	-20	-20	S
Begrijpelijke taal voor iedereen	-40				I
Inclusieve gemeentelijke organisatie	-150	-150	-50	-50	S
Aanpassen gemeentelijke websites aan wettelijke eis inclusief communiceren	-60	-40	-40	-40	S
Klantenservice: gratis telefoonnummer, verbetering dienstverlening	-400	-360	-360	-360	S
Hybride werken	-125	-125	-125	-125	S
Versterken regionale samenwerking	-140	-260	-260	-260	S
Formatie Strategie, Beleid en Regie	-1.500				I
De Connectie	-64	76	-251	-251	S
Gemeentefonds: actualiteit uit sept.- en decembercirculaires 2020	8.758	9.903	11.094	14.460	S
Nominale en volume ontwikkelingen	-12.400	-12.400	-12.400	-12.400	S
Meerjareninvesteringsplanning (MIP): actualisatie	1.584	2.033	2.833	1.508	S
Actualisatie toevoeging aan bestemmingsreserve Solvabiliteit	-2.046	2.211	2.447	3.394	S
Vrijval rentebuffer			1.000		I
Totaal Open en verantwoord besturen	**-6.653**	**868**	**3.868**	**5.855**	

6. Totaalbeeld

Financieel beeld 2022-2025 (bedragen x € 1.000)	2021	2022	2023	2024	2025
Meedoen in een socialer Arnhem	8.745	2.772	1.103	1.683	1.264
Wonen in een duurzamer Arnhem	-2.021	-2.722	-2.247	-2.563	-2.476
Genieten van een nog mooier Arnhem	-2.443	-435	-435	-435	-435
Open en verantwoord besturen	3.846	-6.653	868	3.868	5.855
Totaal	**8.128**	**-7.037**	**-710**	**2.552**	**4.208**

Ontwikkeling financiële positie

Uit het meerjarig financieel beeld in deze Perspectiefnota blijkt dat er in 2021 een positief saldo van ruim € 8 miljoen wordt verwacht, dat ten gunste komt aan de algemene reserve. Dit wordt in Turap-1 nader toegelicht. In 2022 is een onttrekking van € 7 miljoen en in 2023 is een onttrekking van € 7 ton aan de algemene reserve nodig. In het jaar 2024 ontstaat weer een positief saldo van € 2,5 miljoen en vanaf 2025 kan € 4,2 miljoen aan de algemene reserve gedoteerd worden. De ontwikkeling van de algemene reserve bepaalt in grote mate de beschikbare weerstandscapaciteit die nodig is om risico's op te vangen. De risico's zijn bij de jaarafsluiting geactualiseerd en daaruit blijkt dat het risicoprofiel fors stijgt. Dit komt bijvoorbeeld door het opnemen van het risico van de herverdeling van het model Beschermd Wonen. Als we de ontwikkeling van het risicoprofiel (het benodigde weerstandsvermogen) afzetten tegen het beschikbare weerstandsvermogen (met name de algemene reserve), dan voorzien we in deze Perspectiefnota de volgende ontwikkeling van de weerstandsfactor:

	2021	2022	2023	2024	2024
Weerstandsfactor	1,1	1,0	1,1	1,2	1,4

Hieruit kunnen we concluderen dat de weerstandsfactor zich in alle jaren beweegt op het niveau van de Begroting 2021 en in het nieuwe begrotingsjaar 2025 zelfs doorgroeit naar 1,4. Dit komt doordat de hiervoor geschetste ontwikkelingen in het financieel beeld niet leiden tot een majeure wijziging van de meerjarige ontwikkeling van de algemene reserve. Als gevolg van het positieve resultaat en de voor[1] gestelde resultaatbestemming over 2020 ontstaat er daarnaast per saldo een groei van de algemene reserve met € 11 miljoen. Deze verhoging zorgt er mede voor dat de genoemde stijging van het risicoprofiel opgevangen kan worden. Voor wat betreft jeugdzorg blijven we uitgaan van de in de begroting opgenomen structurele stelpost van € 3,9 miljoen vanaf 2023 conform de richtlijnen van het Rijk en de Provincie. Voorzichtigheidshalve rekenen we geen inkomsten mee die mogelijk voortkomen uit het onderzoek van AEF dan wel de arbitrage en nemen we een bedrag op in het risicoprofiel. Indien het Rijk naar aanleiding van de uitkomsten van het onderzoek deze of mogelijk meer middelen ter beschikking stelt, kan het risico komen te vervallen. Dit heeft een positief effect op het weerstandsvermogen.
Het feit dat we ruim een jaar in een (corona)crisis zitten, laat vooralsnog niet direct een forse impact op de gemeentelijke financiën zien. Voor een belangrijk deel komt dit door de compensatie vanuit het Rijk om de nadelen op diverse beleidsvelden op te kunnen vangen (in totaal tot begin april 2021 is een bedrag van € 25 miljoen over 2020 en 2021 samen aan compensatie ontvangen).

Motie 20M255 ‘Anticyclisch investeren, anticyclisch sparen’ vraagt het college om zich tot doel te stellen na de coronacrisis de reserves weer op te bouwen tot een niveau waarbij deze een nieuwe grote crisis aankunnen, waarbij dan opnieuw ruimte voor anticyclisch investeren wordt geboden (als dat nodig mocht zijn). Uit de in deze Perspectiefnota geschetste ontwikkeling van de algemene reserve blijkt dat dit doel serieus genomen wordt. In de jaren 2024 en 2025 voegen we (inclusief het verwachte beeld in deze Perspectiefnota) € 17 miljoen aan de algemene reserve toe. Dit doen we niet alleen ten behoeve van een robuust weerstandsvermogen, maar we kunnen dit ook realiseren in samenhang met een algemene verbetering van de solvabiliteit. We blijven namelijk ook sparen in de bestemmingsreserve Solvabiliteit. Deze reserve telt niet mee in het weerstandsvermogen, maar draagt bij aan een betere solvabiliteit. Het aandeel van deze reserve op het totaal van alle reserves loopt op naar 22% in 2025 en de reserve bedraagt € 23 miljoen einde 2025.
Een andere belangrijke financiële indicator is de schuldquote. De gerealiseerde schuldquote ligt in Arnhem op een hoog niveau, maar laat in de afgelopen jaren een daling zien van 86% in 2018, naar 84% in 2019 en 78% in 2020. Belangrijk hierbij is om te beoordelen in hoeverre de schulden meerjarig in de begroting opgevangen kunnen worden. Daarvoor is het renterisico beoordeeld. Hieruit blijkt dat we in de komende jaren nauwelijks een renterisico lopen. Pas in 2025 lopen leningen af, die een rente van onder de 1% hebben. In 2021 tot en met 2024 is de gemiddelde rente van de te herfinancieren leningen meer dan 2%. Na het jaar 2025 valt uit onze huidige leningenportefeuille pas in 2030 weer een lening vrij. Dus in de jaren 2026 tot en met 2029 is er helemaal geen renterisico.

Kortom: in deze Perspectiefnota schetsen we het beeld dat de financiële positie niet veel afwijkt van de positie in de Begroting 2021 en dat op sommige onderdelen zelfs een verbetering is ingezet. De weerstandsfactor ontwikkelt zich naar 1,4 in 2025 en in de jaren 2024 en 2025 voegen we meer aan de algemene reserve toe dan in de Begroting 2021 is opgenomen. De solvabiliteit komt eind 2020 uit op 19% en meerjarig voorzien we daarin een verdere stijging, in elk geval doordat de BR Solvabiliteit blijft groeien. Een laatste verbetering betreft het voortdurend in samenhang bekijken van de ontwikkeling van de financiële positie vanuit meerdere indicatoren. De schuldquote is weliswaar aan de hoge kant, maar dit is een bestendige lijn en kunnen we beheersen doordat het renterisico hierop in de komende periode minimaal is.
Op korte termijn wordt de raad separaat geïnformeerd over voorstellen van spelregels van risicomanagement in samenhang met andere financiële kengetallen (ter afhandeling van motie 20M209g).

Bijlage

Motie Voortaan wel meetbare doelen - Inventarisatie indicatoren per rapportage

Bij de behandeling van de Begroting 2021 heeft de raad de motie Voortaan wel meetbare doelen aangenomen. In de motie staat het volgende opgenomen:

En draagt de gemeenteraad het college op om:

1. *Een lijst op te stellen van indicatoren die kwantitatief meetbaar zijn en gekoppeld kunnen worden aan beleidsdoelen van de gemeente;*
2. *Uit deze lijst een keuze te maken, welke doelen het college bij de volgende begroting kwantitatief meetbaar zou willen opnemen, en de raad uiterlijk bij de perspectiefnota 2022-2025 hierover te informeren;*
3. *Deze doelen op een kwantitatief meetbare wijze op te nemen in de komende begroting.*

Informatiegestuurd werken

De uitvoering van de motie heeft een relatie met informatiegestuurd werken. Informatiegestuurd werken heeft binnen onze organisatie veel aandacht en dit willen we nog verder versterken. Dit doen we onder de noemer 'Informatiegestuurd Arnhem'. Het gaat uit van een organisatie die gegevens optimaal weet te verzamelen, analyseren, koppelen en benutten om op basis van feitelijke gegevens de dienstverlening, het beleid, en de beslissingen van de organisatie te verbeteren, te onderbouwen en de effecten ervan inzichtelijk te maken en/of te voorspellen. Het stelt ons in staat beter te kunnen sturen op onze doelstellingen. We zijn al begonnen. Het coronadashboard, de rapportage Nemia en de bestuursrapportages Zorg Dichterbij en Doorbraak naar Werk zijn hier voorbeelden van. Uiteindelijk willen we toe naar een brede, overkoepelende monitor. Dit is een stapsgewijs proces dat de komende jaren breed in de organisatie wordt opgepakt. De uitvoering van deze motie sluit aan bij deze ontwikkeling.

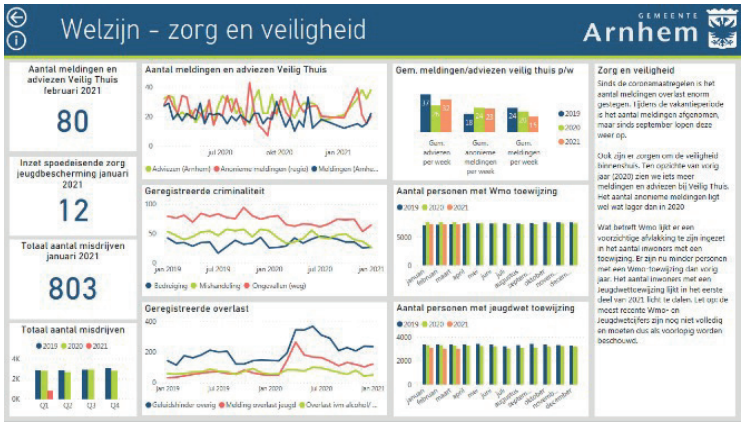

Figuur 1: Een onderdeel van het coronadashboard als voorbeeld van informatiegestuurd werken.

Randvoorwaarden

Om de doelen meetbaar te maken, bekijken we op welke manier we onze doelen kunnen meten, zoals een maatschappelijk effect (outcome) of een bepaalde uitkomst (output). Voor het realiseren van doelen zijn we vaak sterk afhankelijk van andere partijen en spelen ontwikkelingen binnen de maatschappij een rol. Om resultaten binnen de doelstellingen te behalen voeren we inspanningen uit. Hierbij is een goede relatie tussen de doelstelling en de inspanningen die worden ingezet belangrijk. De resultaten kunnen dan via indicatoren gemeten worden. Hierbij moeten we nagaan of de benodigde data beschikbaar en van voldoende kwaliteit is.

Informatiegestuurd werken vraagt om kennis, kunde, affiniteit en vaardigheden om met gegevens te kunnen werken. Het toewerken naar een informatiegestuurde organisatie vraagt om professionalisering en nieuwe rollen op dit gebied. Niet alleen door massa's aan trainingen of taaie theorie, maar door samen te doen en te leren.

Aanpak

In de motie wordt benoemd om een lijst van indicatoren op te stellen en vanuit deze lijst te kijken welke gekoppeld kunnen worden aan de doelstellingen. Er zijn heel veel indicatoren beschikbaar (vanuit landelijke organisaties, ministeries, andere organisaties, gemeente). Het is erg complex en tijdrovend om hiervan een groslijst op te stellen. Een groot deel van deze indicatoren heeft daarbij geen relatie met onze doelen. Zoals in de auditcommissie toegelicht, kiezen we er in onze aanpak dan ook voor om, naast het opstellen van een lijst met indicatoren, ook te redeneren vanuit de doelen.

We voeren bij de aanpak van deze motie in het kort de volgende stappen uit:

1. We hebben inzichtelijk gemaakt welke doelen en welke indicatoren op dit moment in de begroting zijn opgenomen. Voor de lijst met doelen verwijzen we naar de Begroting 2021. Daarnaast hebben we een lijst gemaakt met alle indicatoren die we nu al beschikbaar stellen aan de raad vanuit bestuurs-rapportages, dashboard, etc. Deze lijst is hieronder opgenomen.

2. We hebben een vergelijking met de P&C-producten van andere gemeenten gemaakt. Zo kunnen we leren van *best practices*. We hebben bekeken hoe andere gemeenten hun doelen aan indicatoren koppelen en wat voor type indicatoren gebruikt worden. De opbrengsten gebruiken we ter inspiratie voor onze programma's. Deze opbrengsten zijn ook hieronder opgenomen.

3. We voeren een pilot uit binnen één programma vanuit de Begroting. In deze pilot bekijken we de huidige doelen en indicatoren en gaan onderzoeken wat nodig is om deze meetbaar te maken.

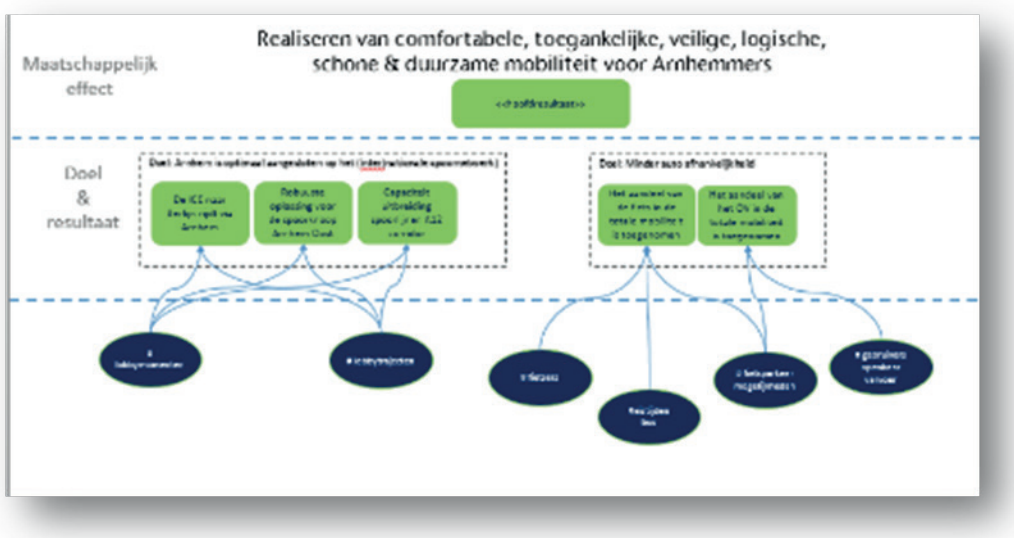

Figuur 2: Een voorbeeld van een model om vanuit effecten en doelen uit het programma de concrete resultaten met daarbij de relevante en beschikbare indicatoren te formuleren.

4. Op basis van de conclusies van stap 3 gaan we deze aanpak stapsgewijs bij de andere programma's toepassen. Het is een groeiproces; we zetten eerste stappen, maar dit is ook een proces dat tijd, professionalisering en nieuwe rollen vraagt. In de begroting is het streven om een deel van de doelen meetbaar te maken. Het aantal is afhankelijk van de conclusies uit de genomen stappen.

Lijst met indicatoren uit de Begroting en rapportages

Begroting 2021 *(per programma)*

S01 Bestuur, dienstverlening en financiën
- Woonlasten éénpersoonshuishouden
- Woonlasten meerpersoonshuishouden
- WOZ-waarde woningen
- Formatie ambtelijk apparaat
- Bezetting ambtelijk apparaat
- Apparaatskosten per inwoner
- Kosten inhuur externen als % van de loonsom
- Overhead % van totale lasten

S02 Veiligheid
- Onveiligheidsgevoel
- Buurt onveiligheidsgevoel
- Misdrijven
- Tijdelijk huisverbod
- Winkeldiefstal
- Diefstal uit woning
- Geweldsmisdrijven
- Vernieling
- Verwijzingen Halt
- Jongeren met delict voor rechter

S03 Bereikbaarheid
- Waardering bereikbaarheid binnenstad auto
- Waardering bereikbaarheid binnenstad ov
- Waardering bereikbaarheid binnenstad fiets
- Energieverbruik vervoermodaliteiten/ co2 uitstoot
- Aantal elektrische voertuigen
- Aantal personenauto's
- Aantal ongevallen/ verkeersdoden
- Waardering binnenstad
- Snelgroeiende bedrijven
- Oprichting bedrijven
- Aantal bezoekers binnenstad
- Demografische druk
- Banen
- Vestigingen
- Functiemenging

S04 Onderwijs
- Het percentage (doelgroep)peuters dat gebruik maakt van VVE of ontwikkelrecht
- Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO)
- Absoluut verzuim
- Relatief verzuim

S05 Cultuur
- Rapportcijfer culturele voorzieningen
- % (helemaal) eens met de stelling: in de buurt zijn voldoende voorzieningen voor culturele activiteiten

S06 Participatie en armoedebestrijding
- Netto arbeidsparticipatie
- Personen met een bijstandsuitkering
- Lopende re-integratievoorzieningen
- Werkloze jongeren
- Kinderen in uitkeringsgezin

S07 Zorg
- Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo
- Jongeren met jeugdhulp
- Jongeren met jeugdreclassering
- Jongeren met jeugdbescherming

S08 Welzijn en inclusie
- Kengetal sociale cohesie
- % Actief als vrijwilligers
- % Mantelzorg
- % Eenzaamheid
- % Eens met de stelling voldoende voorzieningen voor ouderen
- % Eens met de stelling voldoende voorzieningen voor jongeren

S09 Gezondheid en Sport
- % voldoet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen
- % roken
- % voldoet aan alcoholrichtlijn
- % kinderen eet minstens elke dag fruit
- % lid van sportvereniging
- % eens met de stelling: in de buurt zijn voldoende sportvoorzieningen
- % eens met de stelling: in de buurt zijn voldoende speelplekken voor kinderen
- % eens met de stelling: in de buurt zijn voldoende mogelijkheden om te bewegen
- Niet-sporters

S10 Klimaat en Energie
- Hernieuwbare elektriciteit

S12 Wonen en leefomgeving
- Leefbaarheid in eigen buurt
- Woonomgeving
- Nieuw gebouwde woningen
- Omvang huishoudelijk restafval

Bestuursrapportage Doorbraak naar Werk

- Aantal mensen in de BUIG
- Instroom in de BUIG
- Uitstroom uit de BUIG
- Uitstroom uit de BUIG naar verblijfsduur
- % Uitstroom BUIG naar werk, onderwijs, agv handhaving
- Stijging op Participatieladder via CAW
- Doorstroom naar begeleid werk via Scalabor
- Doorstroom naar regulier werk via WSP
- Uitkeringsbestand per gebied naar kenmerk (leeftijd, uitkeringsduur, leefvorm)
- Personen met ontheffing arbeidsverplichting
- Parttime werkenden met een uitkering
- Maatregelquote - aantal maatregelen als % van volume BUIG
- Aantal vorderingen vanwege overtreden inlichtingenplicht
- Verrekende inkomsten per uitkering BUIG
- Uitgaven bijzondere bijstand per huishouden

Bestuursrapportage Zorg Dichterbij

- Aantal declaraties WMO Zorg in Natura naar beleidsterrein
- Aantal declaraties Jeugdwet Zorg in Natura naar beleidsterrein
- Aantal personen met PGB vanuit Jeugdwet, WMO HBH en WMO overig
- Aantal personen met PGB vanuit WMO HBH naar beleidsterrein
- Aantal personen met een toewijzing vanuit de Jeugdwet naar beleidsterrein
- Aantal personen Jeugdwet met toewijzing per soort verwijzer
- Jeugdwet; Begeleiding; Aantal personen met toewijzing per subbeleidsterrein
- Jeugdwet; Gespecialiseerde Begeleiding; Bedrag declaratie per type verwijzer
- Jeugdwet; J&O; Aantal personen met toewijzing per type verwijzer
- Jeugdwet; J&O; bedrag declaratie per type verwijzer
- Jeugdwet; Verblijf; Aantal persnonen met toewijzing per subbeleidsterrein
- Jeugdwet; GGZ; Aantal persnonen met toewijzing per subbeleidsterrein
- WMO; Aantal personen met toewijzing per beleidsterrein
- WMO; Aantal personen met toewijzing Basis Begeleiding
- WMO; Aantal personen met toewijzing Gespecialiseerde Begeleiding
- WMO; Aantal personen met toewijzing Hulp bij Huishouden
- WMO; Aantal personen met toewijzing Activerend werk of Dagbesteding (incl Beschermd Wonen)
- Aantal personen met een toewijzing Beschermd Wonen; Intra- en Extramuraal

Monitor Veiligheid

- Geregistreerde criminaliteit per 1.000 inwoners
- Geregistreerde cybercriminaliteit per 1.000 inwoners
- Geregistreerde high impact crimes per 1.000 inwoners
- Geregistreerde criminaliteit, overige categorieën, per 1.000 inwoners
- Meldingen overlast per 1.000 inwoners
- Meldingen overlast jongeren per 1.000 inwoners
- Meldingen overlast, overige categorieën, per 1.000 inwoners
- % voelt zich wel eens onveilig in eigen buurt
- % voelt zich vaak onveilig in eigen buurt
- % voelt zich wel eens onveilig
- % voelt zich vaak onveilig

Monitor Wonen en leefomgeving
- % toename woningvoorraad
- Aantallen toename woningvoorraad
- % toegevoegde nieuwbouwwoningen
- Aantallen toegevoegde nieuwbouwwoningen
- % eigendom corporatiebezit
- % eigendom koopwoningen
- % eigendom particuliere verhuur
- Aantallen eigendom corporatiebezit
- Aantallen eigendom koopwoningen
- Aantallen eigendom particuliere verhuur
- Toevoegingen naar eigendom
- WOZ-waarde woningen
- Woningtypen
- Afgegeven bouwvergunningen

Monitor Klimaat en Energie *(Dit is een selectie van de indicatoren. De eerste monitoringsrapportage van NemiA is naar verwachting in mei gereed)*
- CO2-uitstoot gebouwde omgeving
- CO2-uitstoot bedrijven en industrie
- CO2-uitstoot grootschalige opwek
- CO2-uitstoot verkeer en vervoer
- Aantal zonnepanelen op daken van woningen en publieke gebouwen
- Aantal publieke laadpunten
- Aantal gerealiseerde windturbines
- Aantal unieke bezoekers website Energieloket

Coronadashboard
- Veilig Thuis Adviezen (Arnhem)
- Veilig Thuis Meldingen (Arnhem)
- Veilig Thuis Anonieme meldingen (regio)
- Inzet Spoedeisende Zorg maart (SEZ) Interventies
- Inzet Spoedeisende Zorg maart (SEZ) Advies/consult
- Bijstand Aanvragen
- Bijstand Toegekende aanvragen
- Totaal huishoudens bijstand (PW, IOAW, IOAZ, BBZ)
- Instroom totaal uitkeringen (PW, IOAW, IOAZ, BBZ)
- Uitstroom totaal uitkeringen (PW, IOAW, IOAZ, BBZ)
- Werkloosheidspercentage (NL)
- Aantal faillissementen (Arnhem/Nijmegen)
- Openstaande vacatures (Midden-Gelderland)
- Aantal banen
- Aantal bedrijven
- Aantal zzp'ers
- Ww-uitkeringen
- Instroom ww-uitkeringen
- Uitstroom ww-uitkeringen
- Fietsverkeer
- Gemotoriseerd verkeer

Beeld van meetbare indicatoren in andere gemeenten

Door te kijken naar de P&C-producten van andere gemeenten kunnen we leren van andere manieren om meetbare doelen en bijbehorende indicatoren te formuleren. De begrotingen van gemeenten Apeldoorn, Den Haag, Groningen, Nijmegen en Utrecht zijn op een aantal beleidsonderwerpen bekeken. Een aantal zaken zijn opgevallen en nemen we mee in het verbeteren van onze producten:

- Sommige gemeenten geven een uitgebreidere lijst van indicatoren dan wij nu doen. Met name Den Haag en Groningen zijn goede voorbeelden hiervan (bijvoorbeeld binnen de thema's Mobiliteit en Wonen en Leefomgeving). Dit biedt dus genoeg inspiratie voor aanvullende Arnhemse indicatoren.
- Enkele indicatoren komen uit openbare bronnen en zijn dus ook voor Arnhem eenvoudig over te nemen (mits ze aansluiten bij de beleidsdoelen). Denk aan aandeel auto, voetgangers en ov van al het vervoer van en naar de gemeente (CBS) en cijfers over letsel naar modaliteit (CBS) op het gebied van mobiliteit.
- Een aantal indicatoren zijn mogelijk te vertalen naar Arnhem, maar waarbij aanvullende dataverzameling nodig kan zijn (mits ze aansluiten bij beleidsdoelen). Bijvoorbeeld op het gebied van cultuur geven gemeenten als Den Haag en Groningen indicatoren zoals bezoekersaantallen aan bibliotheek en culturele podia en aantallen evenementen. Op dit moment is er nog geen totaaloverzicht van deelnemers aan alle culturele podia in Arnhem.
- Soms zijn de indicatoren meer gericht op inspanningen en dus meer lokaal gebonden. Denk aan een indicator 'aantal cursisten' bij een bepaalde cursus of 'toegekende aanvragen' van een lokale subsidieregeling. Deze zijn niet één op één te vertalen naar Arnhem, maar op dit moment kent de Arnhemse begroting geen indicatoren gericht op inspanningen.
- Sommige gemeenten geven een gelaagdheid aan in de indicatoren. Den Haag kent bijvoorbeeld de indeling in Prestatie-indicatoren, Effectindicatoren, Topindicatoren, Kengetallen en Beleidsindicatoren. Bij andere gemeente is de indeling in prestatie-indicatoren en effectindicatoren ook terug te zien. Zo is wellicht beter een onderscheid aan te brengen in datgene waar je als gemeente direct invloed op hebt (prestaties), de maatschappelijke effecten die je hoopt te beïnvloeden (effecten) en indicatoren die moeilijker te beïnvloeden zijn, maar wel iets zeggen over de staat van de stad (kengetallen).
- De presentatie van de indicatoren verschilt per gemeente. Sommige gemeenten voegen uitgebreidere grafieken en tabellen toe van de indicatoren dan wij nu doen. Het is de moeite waard om te verkennen of we de grafische presentatie kunnen uitbreiden (of gebruik kunnen maken van de data die al in Staat van de Stad op www.arnhem.incijfers.nl is gepresenteerd).

GEMEENTE ARNHEM
Postbus 9029
6802 EL Arnhem
Tel: 0800-1809 (gratis)
E-mail: info@arnhem.nl

Perspectiefnota 2022-2025

Perspectiefnota 2022-2025

GEMEENTE Arnhem

Participatie en de perspectiefnota

De perspectiefnota is een integraal kaderstellend document waarin de plannen en visies op de diverse beleidsterreinen terugkomen. In de voorbereiding van deze visies en plannen zelf hebben participatietrajecten vaak al plaats gevonden of zijn nog aan de gang. In de perspectiefnota maken we dit inzichtelijk. Daarnaast hebben we inwoners uitgenodigd om hun mening te geven over wat zij vinden dat belangrijk is voor de stad, zodat de uitkomsten daarvan bij de raadsbehandeling van de perspectiefnota betrokken kunnen worden. Via meedenken.arnhem.nl stelden we vier vragen: zet onderwerpen in volgorde van belangrijkheid, over welke ontwikkeling bent u positief, wat wilt u morgen veranderen en waarover wilt u graag meepraten. Ook konden inwoners op een plattegrond van Arnhem een marker plaatsen en een concreet idee voor die plek indienen.

De pagina met de enquête is 198 keer bezocht, waarvan de meeste keren de eerste twee dagen na publicatie. Dat ligt voor de hand omdat de link met de uitnodiging in het persbericht stond en ook daags na publicatie in de Arnhemse Koerier. De helft van de bezoekers komt op de pagina via sociale media, ruim een derde door direct de url in te typen. Driekwart van de bezoekers bezocht de webpagina via een mobiel of tablet. De enquête zelf is 21 keer ingevuld; 22 keer hebben inwoners ideeën voor de stad ingevuld.

Bij de perspectiefnota zijn ook een infographic en een animatie gemaakt. Daarin hebben we uitgelegd wat de perspectiefnota is en wat het belang is van deze nota voor de stad. De infographic is via de sociale kanalen van de gemeente Arnhem verspreidt en ook gepubliceerd in de Arnhemse Koerier. Daarbij werden inwoners tevens uitgenodigd om hun mening te laten weten op meedenken.arnhem.nl/perspectiefnota.

Resultaten van participatie via meedenken.arnhem.nl/perspectiefnota

	Welke onderwerpen vind je belangrijk? Kies de 5 belangrijkste onderwerpen.	Over welke ontwikkeling in de stad ben je erg positief? Waar ben je trots op dat dit in Arnhem gebeurt?	Wat zou je morgen willen veranderen in Arnhem? Waarover ben je ontevreden?	Waarover wil je meepraten? Waar wil je graag bij betrokken worden?
1.	Wonen, Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Economie, Cultuur	Herontwikkeling zuidelijke binnenstad	Er is weinig oog voor het unieke karakter van Elden. Dorp wordt volgebouwd met mooie dorpse gebouwen maar helaas ook vreselijke niet dorpse woningen/flats. Er is de laatste 10 jaar procentueel bijna nergens in Arnhem zuid zoveel bijgebouwd als in Elden (Schuytgraaf en Malburgen niet meegerekend) hoofdstraten zijn verloederd qua wegdek en er wordt enorm hard gescheurd. Ontzettend veel geluidsoverlast van scooters, en heel veel afval van de Mac Donalds. De wandelpaden in park Westerveld is na 1 regenbui een grote modder glijpoel. Het karakter van Elden, als betuws dorp in de stad, lijkt definitief te verdwijnen nu ook de boomgaard aan de Rijksweg west in handen is van een projectontwikkelaar die het vol wil bouwen. Gemeente, grijp alstublieft in, eer het laatste stukje vooroorlogs Arnhem zuid haar karakter verliest.	Antwoord: visie Arnhem Zuid (Elden)
2.	Wonen, Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid, Inclusie (iedereen kan meedoen)	Antwoord:Vernieuwingen en verbeteringen	Antwoord: Het vele verkeer met knallende uitlaten. Het teveel aan overal gestalde fietsen die eigenlijk een plek of stalling nodig hebben. En het verloederen d.m.v. veel zwerfafval en heel slecht onderhouden plantsoenen e.d.	Antwoord:Verkeer, vergroenen, fiets & verkeersplannen, herinrichtingen. Kortom alles waar de binnenstad mee te maken heeft en inwoners betrokken bij zijn.

	Welke onderwerpen vind je belangrijk? Kies de 5 belangrijkste onderwerpen.	Over welke ontwikkeling in de stad ben je erg positief? Waar ben je trots op dat dit in Arnhem gebeurt?	Wat zou je morgen willen veranderen in Arnhem? Waarover ben je ontevreden?	Waarover wil je meepraten? Waar wil je graag bij betrokken worden?
3.	Leefbaarheid, Zorg en welzijn, Klimaat en energie, Cultuur, Inclusie (iedereen kan meedoen)	Antwoord: Vergroening en plaatsmaken voor de natuur.	Antwoord: Bomenkap in parken en natuurgebieden in extreme vormen, die niks meer te maken hebben met ruimte creëren voor de natuur.	Antwoord: stadsontwikkeling
4.	Wonen, Leefbaarheid, Veiligheid, Onderwijs, Cultuur	Antwoord: De kunstacademie en de culturele activiteiten zoals de Sonsbeekexpositie, modekwartier, schouwburg/musis, openluchtmuseum etc. Nijmegen heeft de universiteit en de ijsbaan, Arnhem de kunstacademie en de dierentuin; zo versterken deze twee steden elkaar mooi.	Antwoord: Elke stad heeft allang een hotspot als herbestemming denk aan de Honigfabriek in Nijmegen, de Verkadefabriek in Den Bosch, Krachtstation in Utrecht, Zwitsalfabriek in Apeldoorn etc etc. Arnhem heeft zo'n kans laten liggen met o.a. de Coberco fabriek! Ik zou meer toffe flexibele pop-up plekken willen zoals het Ruimtekoersfesival dat ooit heeft gedaan in een leegstaand kantoor aan de Groningensingel of zoals strand zuid maar dan het hele jaar door. Meer ruimte voor cultuur en voor innovatieve ideeën!	Antwoord:De positie tussen Arnhem Zuid en Noord. Hoe kunnen deze twee stadsdelen elkaar versterken? Is de Rijn een scheidslijn of kan het een verbindende factor zijn?
5.	Leefbaarheid, Klimaat en energie, Cultuur	Festivals als Free Your Mind, en café Bosch als culturele en culinaire hotspot van Arnhem.	Het afvalbeleid is letterlijk en figuurlijk een rommel. Er moet beter gehandhaafd worden op afval dumpen. En de blauwe golven moeten weg, daar moet een skate/sportpark komen en veel meer groen. Ik zie ook graag meer groene gevels en bloemrijke bermen.	Groen en sport in de stad.
6.	Wonen, Leefbaarheid, Economie, Cultuur, Inclusie (iedereen kan meedoen)	Clustering van innovatieve bedrijven op het gebied van energie/waterstof. Een nevenvestiging van de TU Delft kan dit versterken.	De oude conservatieve bestuurschaos in de gemeenteraad. Meer progressief beleid met jonge/vernieuwende ideeën en daadkracht kan de stad verder helpen.	Woningbouw. Als stel met 2 kinderen en bijna 2x modaal zitten we klem op de woningmarkt. Dat kan toch niet. Haal meer uit de woondeal dan de Arnhem oost aanpak. Nijmegen doet dat slimmer en sneller met grote aantallen.
	Wonen, Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Wonen, Economie	Antwoord: aanpak criminaliteit	Antwoord: meer woningbouw	Antwoord: ontwikkelingen in woningbouw/nieuwbouw

	Welke onderwerpen vind je belangrijk? Kies de 5 belangrijkste onderwerpen.	Over welke ontwikkeling in de stad ben je erg positief? Waar ben je trots op dat dit in Arnhem gebeurt?	Wat zou je morgen willen veranderen in Arnhem? Waarover ben je ontevreden?	Waarover wil je meepraten? Waar wil je graag bij betrokken worden?
7.	Wonen, Leefbaarheid, Veiligheid, Klimaat en energie, Economie	Antwoord:opknappen van slechte delen van de binennenstad en vergroening.	Antwoord: rotzooi op straat, overlast coffeeshops midden in centrum en woonwijken en scooters/brommers	Vergroening en verbetering uitstraling straten. Betere handhaving geluidsoverlast bezoekers coffeeshop en scooters/brommers.
8.	Wonen, Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid, Onderwijs	Antwoord:Arnhem als 'groene' stad	Antwoord: herinvoeren van Diftar zodat de vervuiler betaalt	Antwoord: ontwikkelingen in de wijk en de besteding van het budget door het Team Leefomgevimg. Is immers een fors bedrag en kan efficiënter en gerichter worden ingezet
9.	Wonen, Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid, natuur in de leefomgeving (meer biodiversiteit en meer natuurlijke omgeving en rust en ruimte, minder verkeersbewegingen)	Antwoord: aandacht voor achterstandswijken, aandacht voor extra investeringen in de stad, aandacht voor een groene en natuurlijke leefomgeving vind ik zéér belangrijk voor een gezonde leefomgeving, meer biodiversiteit, veiligheid en bereikbaarheid.	Antwoord: Méér biodiversiteit, rust en meer natuurlijke ruimte in de leefomgeving om te kunnen ontspannen en te kunnen genieten van een natuurlijke leefomgeving.	Antwoord: daar wil ik online wel aan meewerken om mijn ideeën te spuien. Biodiversiteit en natuurlijke rust en ruimte voor een gezonde leefomgeving.
10.	Wonen, Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid, Klimaat en energie	Antwoord:groene parken in Arnhem noord	Antwoord: autoverkeer beperken op singel rondom centrum en meer fietsstraten	Antwoord:zie interesse thema's
11.	Wonen, Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid, Klimaat en energie	Antwoord:meer groen minder asfalt	Antwoord: meer fietsstraten	Antwoord:zie interesse thema's

	Welke onderwerpen vind je belangrijk? Kies de 5 belangrijkste onderwerpen.	Over welke ontwikkeling in de stad ben je erg positief? Waar ben je trots op dat dit in Arnhem gebeurt?	Wat zou je morgen willen veranderen in Arnhem? Waarover ben je ontevreden?	Waarover wil je meepraten? Waar wil je graag bij betrokken worden?
12.	Leefbaarheid, Cultuur	Heel het waterstofgebeuren. De innovatie op dat gebied.	Ik zie graag meer cultuur en natuur in het gebied tussen de rivieren, tussen Arnhem en Nijmegen. 'Cultuur' in die zin dat er bijvoorbeeld meer kunst komt, beelden en beeldenparken, culturele centra, centra waar lezingen gegeven worden, centra voor cursussen, ontmoeting en spiritualiteit. 'Natuur' in de zin van bomen, bossen, wandelroutes.	Nou, misschien wat betreft dat cultuur en natuur. Je kan zien dat er in Arnhem-Noord al eeuwenlang geinvesteerd is in cultuur en natuur, en Arnhem-Zuid daarentegen toont nog steeds als bebouwing dat opkomt in agrarisch industriegebied. Het zou mooi zijn als er meer geinvesteerd wordt wat betreft cultuur en natuur in juist dat gebied tussen de rivieren.
13.	Leefbaarheid	Antwoord: cultuur, groen	Antwoord: diftar beter organiseren: laten we niet ons hoofd in het zand steken tav afval: we moeten zelf milieu en leefomstandigheden verbeteren. We maken zelf afval dus moeten ook betalen. Dus diftar handhaven, betere begeleiding, controle, schoon houden, beboeten waar het fout gaat/misbruik is. Ouderen/invaliden helpen want het is niet praktisch om met vuilniszak naar diftar te moeten lopen.	Antwoord: vele thema's via referenda en verkiezingen
14.	Klimaat en energie, Economie, Cultuur, Inclusie (iedereen kan meedoen), Duurzaamheid	Antwoord:initiatieven van creatieve sector en buurtbewoners	Antwoord: de afstand tussen gemeenteraad en burgers is te groot	Antwoord: ruimtelijke ontwikkeling, duurzaamheid en besteden geld voor openbare ruimte in wijken.

	Welke onderwerpen vind je belangrijk? Kies de 5 belangrijkste onderwerpen.	Over welke ontwikkeling in de stad ben je erg positief? Waar ben je trots op dat dit in Arnhem gebeurt?	Wat zou je morgen willen veranderen in Arnhem? Waarover ben je ontevreden?	Waarover wil je meepraten? Waar wil je graag bij betrokken worden?
15.	Wonen, Leefbaarheid, Zorg en welzijn	Antwoord:op de mooie parken in de stad en Meinerswijk. Heerlijke wandelplekken.	Antwoord: ik zou in Arnhem graag een hof gerealiseerd zien waar we met een aantal senioren kunnen wonen met omzien naar elkaar, wonen/welzijn/zorg en met een gezamenlijke ruimte . In de vorm van een Knarrenhof, voor zowel koop-als huurwoningen. Dit is iets anders dan een CPO waar de gemeente grond verkoopt aan inwoners voor het realiseren van een woonproject aan inwoners die zich een prijzige koopwoning kunnen permitteren.	Antwoord: als kartrekker van Knarrenhof (al 5 jaar in Arnhem) zou ik graag meedenken in het realiseren van een woonhof met sociale aspekten voor bewoners van een woonhof en bewoners in de omgeving en die bereikbaar is voor zowel kopers als huurders.
16.	Wonen, Leefbaarheid, Zorg en welzijn	Antwoord:op de parken in Arnhem en Meinerswijk	Antwoord: ik zou (al jarenlang) graag in Arnhem een hof realiseren voor senioren om daar te wonen met omzien naar elkaar en met leeftijdsgenoten. Niet in de vorm van een CPO waar de gemeente grond verkoopt aan mensen met een behoorlijk inkomen en alleen met koopwoningen. Maar een hof met zowel koop als huurwoningen (en sociale huur). Bereikbaar voor alle inwoners die dat graag willen.	Antwoord:ik wil graag betrokken worden bij de mogelijkheid van het realiseren van een hof zoals hierboven gemeld. En niet een hof met meer generaties (zoals plan Elden). Senioren hebben soms jarenlang voor hun kinderen en daarna voor hun kleinkinderen gezorgd. Om met leeftijdgenoten een fijne oude dag te kunnen hebben met omzien naar elkaar, en een ruimte voor gezamenlijke interesses en activiteiten, gezamenlijke tuin en bereikbaar voor ieders inkomen lijkt me een aanwinst waar de gemeente Arnhem trots op kan zijn.
17.	Wonen, Leefbaarheid, Zorg en welzijn, Klimaat en energie, Cultuur	Antwoord: aandacht voor klimaatbestendigheid (wateropvang en hittestress).	Antwoord: Meer goedkope sociale huurwoningen , juist buiten de locaties waar die nu ook al staan, zodat er niet 'afvoerputjes' ontstaan in wijken zoals Malburgen-Oost.	Antwoord: inrichting van de dagelijkse leefomgeving: woningbouw, verkeer, groen, speeltuinen.

	Welke onderwerpen vind je belangrijk? Kies de 5 belangrijkste onderwerpen.	Over welke ontwikkeling in de stad ben je erg positief? Waar ben je trots op dat dit in Arnhem gebeurt?	Wat zou je morgen willen veranderen in Arnhem? Waarover ben je ontevreden?	Waarover wil je meepraten? Waar wil je graag bij betrokken worden?
18.	Gezondheid en sport, Armoedebestrijding, Klimaat en energie, Cultuur, Inclusie (iedereen kan meedoen)	Omdat ik nog niet zo lang geleden naar Arnhem ben verhuisd ben ik nog onvoldoende in staat deze vraag goed te beantwoorden.	Omdat wij graag in de natuur actief zijn en wandelend en fietsend Arnhem e.o. verkennen sinds we hier zijn gaan wonen vorig jaar, willen we graag meer vrijliggende, voldoende brede, fietspaden voorstellen, in de natuur. En dan liefst van natuurlijk, waterdoorlatend materiaal (dus niet van beton)	Antwoord:
19.	Wonen, Leefbaarheid, Veiligheid, Zorg en welzijn, Armoedebestrijding, Klimaat en energie, Cultuur, Inclusie (iedereen kan meedoen)	Antwoord: schuldenbeleid, cultuur, groen, ruimte voor creativiteit.	Antwoord: invloed van burgers op herinrichting is minimaal. Burgers moeten van begin af aan kunnen denken, diverse concepten voorleggen en dan waar meeste draagvlak voor is. Niet dat gemeente de keuze maakt. Bij sociaal domein meer leefwereld centraal stellen, inclusie meer leidend in visie en beleid. In de wijken leefbaarheid meer centraal stellen, wat betekent dat, bijvoorbeeld overlast. Er worden vergunningen afgegeven zonder dat naar impact voor omwonenden wordt gekeken. Meer kijken naar geluid en stankoverlast. Bij hele grote of nieuwe projecten die gevolgen hebben voor burgers en die niet in verkiezingsprogramma staan burgers meer inspraak geven. Zoals afvalbeleid. Gemeente en politiek maken beleid voor de burgers, voor hun belang.	Antwoord:burgerparticipatie
20.	Inclusie (iedereen kan meedoen), Wonen, Veiligheid, Zorg en welzijn, Gezondheid en sport	Sportevenementen in de Gemeente / stad	Antwoord: Toegankelijkheid	Antwoord: sport en inclusie

	Welke onderwerpen vind je belangrijk? Kies de 5 belangrijkste onderwerpen.	Over welke ontwikkeling in de stad ben je erg positief? Waar ben je trots op dat dit in Arnhem gebeurt?	Wat zou je morgen willen veranderen in Arnhem? Waarover ben je ontevreden?	Waarover wil je meepraten? Waar wil je graag bij betrokken worden?
21.	Wonen, Bereikbaarheid, Veiligheid, Gezondheid en sport, Cultuur	Antwoord:bereikbaarheid Sport en gezondheid	Antwoord: het afvalbeleid Ik zou het afvalbeleid gratis aanbieden Wel zou ik de afval pasjessysteem behouden	Antwoord:bij Alles wel

NB: Wonen en Leefbaarheid zijn met afstand de meest genoemde thema's, waarbij Wonen het vaakst op 1 is gezet.

Ideeën via meedenken.arnhem.nl/perspectiefnota

De plattegrond met alle ideeën is hier te vinden: https://www.meedenken.arnhem.nl/projecten/perspectiefnota+arnhem/default.aspx

	Titel	Omschrijving/reactie	Volledige omschrijving
1.	Stadsblokken-Meinerswijk	Als Arnhem dan groener moet worden waarom dan toch deze ontwikkelingen in Stadsblokken-Meinerswijk? Het is inmiddels al lang bewezen dat het belangrijk is om met de stijgende klimaatsverandering genoeg groene harten te moeten hebben in de stad zodat er verkoeling is tijdens de steeds warmer wordende zomers. Daarnaast is het natuurlijk onzin dat de natuur en dieren er niet onder lijden. Waar mensen wonen zijn wegen, uitlaatgassen, bewegingen en lawaai. Dit is absoluut niet bevorderlijk!	Als Arnhem dan groener moet worden waarom dan toch deze ontwikkelingen in Stadsblokken-Meinerswijk? Het is inmiddels al lang bewezen dat het belangrijk is om met de stijgende klimaatsverandering genoeg groene harten te moeten hebben in de stad zodat er verkoeling is tijdens de steeds warmer wordende zomers. Daarnaast is het natuurlijk onzin dat de natuur en dieren er niet onder lijden. Waar mensen wonen zijn wegen, uitlaatgassen, bewegingen en lawaai. Dit is absoluut niet bevorderlijk!
2.	Aanpak omgeving Gelredome	Rondom het Gelredome ligt een grote asfaltvlakte las parkeerterrein. Het grootste dele van de tijd zijn er geen wedstrijden of evenementen in het Gelredome en dan is het er niet bepaald prettig vertoeven. Er zijn weinig tot geen bomen en als het asfalt is ook niet goed voor de waterhuishouding. Hier liggen kansen om klimaatdoelen, leefbaarheid en ambities transferium/mobiliteitshub te combineren.	
3.	Ruimte voor voetgangers en fietsen op de John Frostbrug	De John Frostbrug is een icoon van Arnhem, de verbinding tussen Zuid en Noord en belangrijke ontsluiting van Strand Zuid. Ook zijn er veel toeristen die speciaal voor de brug komen. De brug is echter lastig begaanbaar voor fietsers en voetgangers. Voetgangers en fietsers kunnen lastig naast elkaar blijven op de brug. Fietsers die tegen de richting ingaan leveren conflicten op, verergerd door geparkeerde fietsers thv Strand Zuid. En dan zijn er nog de regelmatige afsluitingen voor evenementen.	
4.	Doorstroom woningen	In ‘t Dorp, ROC-Veluwestraat en de Koepel komt nieuwbouw. Zet hier maximaal in op appartementen en woningen voor ouderen (60+) met een koopwoning in de wijk. Die stromen door en maken ruimte voor nieuwe gezinnen.	

	Titel	Omschrijving/reactie	Volledige omschrijving
5.	Verkeersremmende maatregel en handhaving eenrichting	Verkeersremmende maatregel en handhaving eenrichting conform memo Werkgroep Verkeer Elden 2019	
6.	Fietscrossbaantje	In Elst (oa Westeraam) zijn mooie voorbeelden van leuke fietscrossbaantjes voor kinderen. Dit is leuk vanaf "kunnen fietsen" tot begin middelbare school. Gekozen locatie is het trapveld in park Zuiderveld, maar dit is indicatief, een andere locatie zou ook kunnen, ter afstemming, op een plek waar kinderen uit Elden veilig kunnen komen en een beetje toezicht is.	
7.	Wandelbruggen tussen eilanden	Afmaken van de wandelroute over de eilanden, deze bruggen waren gepland, er is een schiereiland aangelegd, maar de bruggen naar het noordereiland en zuidereiland laten op zich wachten, jammer, geeft een duidelijke meerwaarde aan de buurt.	Afmaken van de wandelroute over de eilanden, deze bruggen waren gepland, er is een schiereiland aangelegd, maar de bruggen naar het noordereiland en zuidereiland laten op zich wachten, jammer, geeft een duidelijke meerwaarde aan de buurt. Ik hoop niet dat deze bruggen geschrapt zijn omdat enkele bewoners hier om gevraagd hebben. Ze hebben altijd in het plan gestaan en maken de buurt af, geeft alles wat meer aanzien, meerwaarde voor de buurt in het algemeen. Nu lijkt het vernietiging van gemeenschapsgeld door de aanleg van het schiereiland in het midden wat nergens naar toe gaat.

	Titel	Omschrijving/reactie	Volledige omschrijving
8.	Maak van de Huissensedijk een onverplicht fietspad voor een veilige en stille recreatieve route	De Huissensedijk is een veelgebruikte recreatieve route voor wandelaars en fietsers in een groene zone. Toch zijn er veel snelheidsverschillen met de (te) hard rijdende scooters en bromfietsen op deze smalle weg. Bovendien verspreiden die voertuigen met een verbrandingsmotor zo rijdend op de hoge dijk geluidsoverlast in de directe en verdere omgeving in deze groene zone. Het zou voor de wandelaars, fietsers en wijkbewoners een feest zijn als de dijk een onverplicht fietspad wordt zonder scooters	De Huissensedijk is een veelgebruikte recreatieve route voor wandelaars en fietsers in een groene zone. Toch zijn er veel snelheidsverschillen met de (te) hard rijdende scooters en bromfietsen op deze smalle weg. Bovendien verspreiden die voertuigen met een verbrandingsmotor zo rijdend op de hoge dijk geluidsoverlast in de directe en verdere omgeving in deze groene zone. Het zou voor de wandelaars, fietsers en wijkbewoners een feest zijn als de dijk een onverplicht fietspad wordt zonder (snor- en brom)scooters en daarmee stiller en veiliger. Afgelopen jaar zijn er op de dijk zeker twee ongelukken gebeurd waarbij een scooterbestuurder gewond is geraakt. Fietsers mogen van een onverplicht fietspad gebruiken. Brom- en snorfietsers met een benzinemotor mogen geen gebruik maken van dit fietspad. Die met een elektromotor mogen dat wel. De brom- en snorfietsers met verbrandingsmotor van en naar Huissen kunnen dan via de Mooieweg of via het (brom)fietspad langs de A325 (route Kronenburg - noorden Immerlooplas - Oude Huissenseweg). De sporadisch aanwezige auto's rijden over het algemeen voorzichtig, netjes onder de 30 km/u en met aandacht voor de andere weggebruikers. Auto's als bestemmingsverkeer zouden dan op het fietspad 'te gast' zijn.
9.	Immerloopark volledig benutten	Immerloopark benutten als ontmoetingsplek, blijven investeren in festivals, kunst, sport voor Arnhem-Zuid.	
10.	Kronenburg vergroenen	Kronenburg aantrekkelijker maken en een fijne plek maken voor jonge kinderen die hier opgroeien.	

	Titel	Omschrijving/reactie	Volledige omschrijving
11.	Verlevendigen van de Brink, speelfontein e.d.	Verlevendigen van De Brink door een speelfontein bij het rozenperk voor de Lucaskerk. Ziet er sowieso prachtig uit, is passend bij de functie van de kerk en super leuk in de zomer voor de kinderen!	De brink mag wel wat gezelliger, een beetje een soort Frans pleintje met de grote platanen rondom het parkeerterrein. Ik denk aan een mooie speelfontein (bijvoorbeeld de ronde zwarte speelfontein die eerst op de grote markt stond en die nu op de werf zou staan. Van het centrum in Noord naar het centrum van Zuid ;)) een muziekkiosk, mooie bloembakken en kinderkopjes zoals het Marktplein in Eersel bijvoorbeeld.
12.	Hofjes voor 1 à 2 persoonshuishoudens	Er is grote behoefte aan betaalbare koopwoningen voor starters, gescheiden ouders en senioren. Het gebouw van Elderhoeve (nu tijdelijk AZC) zou eigenlijk al gesloopt zijn. Dit terrein leent zich uitstekend voor het bouwen van kleine gezellige hofjes waar kleine huishoudens samen kunnen wonen. Veel mensen willen graag in Elden blijven wonen maar kunnen het niet betalen. Veel senioren wonen alleen of met tweeën in een éénsgezinswoning, te weinig betaalbare woningen om door te stromen.	De ligging van het terrein is ideaal met een fiets-/wandelroute naar Elderveld, ontsluiting via de Stikkerstraat of Elderhofseweg. Vlakbij de voorzieningen zoals basisscholen, bushalte, Eldenstaete, park, supermarkt etc. Dit terrein leent zich uitstekend voor het bouwen van kleine gezellige hofjes waar kleine huishoudens samen kunnen wonen. De oudere buurvrouw past een keer op het kind van de alleenstaande ouder terwijl die een boodschapje voor de oudere buurvrouw meeneemt. Op jezelf wonen maar toch niet alleen! In een dorpse sfeer zoals de vroegere begijnenhofjes met een gedeelde voortuin/plein.
13.	Buurthuis cq ontmoetingsplek	Plek om samen te komen!	Arnhems Hart maakt zich druk om een buurthuis cq ontmoetingsplek in de binnenstad te krijgen. Een lokatie die toegankelijk is en voor vele toepassingen gebruikt kan worden. Wie nu wat wil organiseren als inwoner kan daarvoor eerst €240,- of meer ophoesten voor een zaaltje te huren. Vele zijn niet toegankelijk of hebben meer mogelijkheden. Een bakkie koffie/thee erbij en men zit dan al over de 300 euro. Doe dit voor 10 activiteiten en dan zit je al over de 3000 euro. Een pand huren kost veel minder en kan dan ook beter benut worden.

	Titel	Omschrijving/reactie	Volledige omschrijving
14.	Arnhem Centraal en omhoog naar Museum	Te versteend terwijl er veel meer kan.	Rondom Arnhem Centraal teveel steen en verloedering. Drugsdealers en gebruikers maar tevens geen toezicht op dat omliggende bedrijven afval laten zwerven. Voor AC teveel steen en een mega hitteplek bij warme zomers. Voor het Haarhuis ligt in de middenberm gras maar doordat passanten eroverheen lopen en rijden is het amper een goede grasmat te noemen. Hier hadden mooie struken geplant kunnen worden zodat de insecten e.d. hier ook te zien waren. Een oase van kleur en geur elke zomer. Richting het Museum een ongelijke troittoir en tevens een hele drukke weg waar fietsers in de knel zitten dagelijks. Geen route om veilig te nemen. Door het ongelijke troittoir ook niet mogelijk om heerlijk met je rollator of rolstoel langs te gaan. Het gebied is 30 km/p/u maar doordat de bestrating hier niet is aangepast is het nog steeds 50 km/p/u.
15.	Te versteende omgeving	Leuk die Sint Jansbeek maar verder er omheen is het te versteend met een aantal bomen. De 4 plantenbakken is mooi ter aanvulling maar er missen plantsoenen en meer groen in deze omgeving.	T.h.v. de Nieuwstraat is het eigenlijk een kale beek terwijl in de Beekstraat de rand vol staat met mooie moerasplanten. Ook voor de nieuwe appartementen geen sprietje gras of een verdwaalde paardenbloem te vinden, te steriel. De Turfstraat is vaak een racebaan met voertuigen die via de AH Rozet er in rijden en weer moeten draaien. Toezicht en handhaving is er niet maar ook geen enkele manier zodat deze voertuigen niet via AH Rozet er meer in kunnen rijden.
16.	De Markt	aangelegd indertijd als "De Huiskamer van Arnhem". Nu een smerige plek en onbegaanbaar voor miva's en ouderen.	Wie naar de omringende plantsoenen kijkt ziet veel hondenpoep, dode struiken en geregeld heel veel zwerfafval. Dit laatste vooral na een warenmarkt. Het is een ongelijk en zeer hobbelig plein die zo niet aangelegd had mogen worden. Diverse gesprekspartners geven dit ook veelvuldig aan maar er wordt niets meegedaan helaas.
17.	Herontwikkeling Gelderse poort	Maak ruimte voor woningbouw in plaats van lege kantoorpanden. Geweldig geschikt voor hoogbouw. Ontwikkel de Arnhemse Zuidas tot een heerlijke zeer goed bereikbare woonplek voor starters en nog meer senioren of zorgbehoevenden.	

	Titel	Omschrijving/reactie	Volledige omschrijving
18.	Verval van een monument	Stop het verval en verdere verloedering van dit historisch stukje Arnhem. Het biedt plaats aan de oudste boom van Arnhem zuid en ook de pastorie verdiend het om weer tot leven gebracht te worden	
19.	Verval van een monument	Eens, een hele bijzondere woning die bewust al ruim 20 jaar staat te verkrotten terwijl het zoveel mooie functies zou kunnen hebben. De eigenaresse blijft maar rekken en dralen terwijl er zoveel mensen zijn die het zouden willen kopen om er iets moois van te maken....	
20.	laat park Westerveld wet stralen	Wat ooit de achtertuin was van de baron is nu een uniek stukje natuur, de flora en fauna op het land doen het geweldig door het met rust laten van de natuur. Helaas is de waterkwaliteit van het meertje ontzettend slecht te noemen. Tevens is ook de staat van het wandelpad rondom de vijver echt zeer slecht te noemen. Verergerd door de vele machinale houtkap van afgelopen winter. Maak van dit mooie park weer een plek om te wandele En genieten van dit bijzonder stukje historische natuur	
21.	Boomgaard gemeentelijk monument	Maak van de laatste commerciële boomgaard van Elden een gemeentelijk monument nu dat deze op het punt staat eeuwig te verdwijnen en plaats te maken voor nog meer nieuwbouw in Elden. Op de website van de huidige eigenaar van de grond staat vrolijk geschreven dat ze van plan zijn dit prachtig stukje historisch cultureel groen erfgoed van Elden willen transformeren in woningen. De boomgaard is een walhalla voor inheemse flora en fauna, laat het niet verloren gaan, ik smeek u.	

	Titel	Omschrijving/reactie	Volledige omschrijving
22.	Boomgaard gemeentelijk monument	Inderdaad! Vroeger lag Elden middenin de boomgaarden, nu tussen de bloemkoolwijken. Deze boomgaard is een pareltje om te koesteren, een prachtig symbool dat Arnhem zuid bij de Betuwe hoort. Dit terrein mag nooit bebouwd worden omdat het een stukje geschiedenis zichtbaar maakt en wat het dorpse karakter enorm versterkt. Het terrein zou zich goed lenen voor een bewonersbedrijf waar bewoners fruit telen, groente verbouwen, bijen houden en een heerlijk landelijke "versmarkt" exploiteren. Verschillende Eldense verenigingen zijn op zoek naar opslagruimte, dat zou in een mooie landelijke kapschuur op het terrein kunnen.	

Notitie

Voorstel betreffende proces behandeling Perspectiefnota 2022-2025

Datum	:	10 maart 2021
Aan	:	Agendacommissie
Van	:	K. Vons tel. 3774087
Betreft	:	Voorstel betreffende proces behandeling Perspectiefnota 2022-2025

Inleiding en doel notitie
Deze notitie behandelt de planning en procedure van de Perspectiefnota 2022-2025. Deze planning en procedure zijn mede gebaseerd op de ervaringen van het proces rondom de begroting en de perspectiefnota van eerdere jaren en op de raadsbrief "Procesmatig verloop van de Perspectiefnota 2022-2025"van het college d.d. 26 januari.

Planning en coronacrisis
M.b.t. de planning zal het college op basis van de Verordening financieel beleid en beheer 2020 van de gemeente Arnhem de Perspectiefnota vóór 1 juni aan de raad aanbieden. De Ontwerp-Begroting 2022 wordt voorbereid op basis van de vastgestelde Perspectiefnota. Bij een behandeling van de Perspectiefnota vóór de zomer ontstaat ruimte voor het college om de gedane voorstellen en maatregelen zorgvuldig te kunnen afwegen ten opzichte van het definitieve begrotingskader. Hierin houdt het college ook rekening met ontwikkelingen in de meicirculaire en in het verloop van de coronacrisis.
Het college geeft echter aan dat mogelijk door het onzekere verloop van de coronacrisis, gedurende de procedure, bijstellingen nodig zijn. De griffie zal indien er nieuwe informatie van het college richting raad komt, bij u terug komen om de mogelijke consequenties voor de planning en het proces met u te bespreken.

Perspectiefnota en Burgerparticipatie
M.b.t. Burgerparticipatie vindt het college het belangrijk dat belanghebbenden betrokken zijn bij de ontwikkelingen in de stad. Ambtelijk heeft een gesprek met de raadswerkgroep Participatie plaatsgevonden. Het college heeft vervolgens geconcludeerd dat het goed is om de participatie in het kader van de Perspectiefnota 2022-2025 stapsgewijs op te pakken.
1. Het college zal in de Perspectiefnota inzichtelijk maken op welke wijze participatie op de verschillende beleidsterreinen afgelopen tijd heeft plaatsgevonden.
2. Er zal bij de Perspectiefnota een grafische weergave komen om burgers, ondernemers en instellingen te informeren. Deze grafische weergave zal breed worden verspreid via social media en in de Arnhemse Koerier. Het college wil inwoners uitnodigen om hierop te reageren.

Chronologische planning

Voorstel betreffende proces behandeling Perspectiefnota 2022-2025

1 mei tot woensdag 2 juni: Periode van technische vragen en antwoorden
Rond 1 mei zal de Perspectiefnota beschikbaar zijn.

Woensdag 12 mei: Mondelinge technische briefing door ambtenaren
Raadsleden en fractievolgers stellen mondelinge technische vragen aan beleids- en financiële ambtenaren m.b.t. Perspectiefnota. Deze mogelijkheid wordt extra aangeboden door het college om druk op het aantal schriftelijke technische vragen te verminderen. Er zijn geen leden van het college betrokken, het is technisch van aard. De technische briefing neemt niet de hele avond in beslag, zodat er ruimte is voor het behandelen van overige onderwerpen. Afhankelijk van de Coronamaatregelen zal deze bijeenkomst digitaal dan wel fysiek worden georganiseerd.

13 mei tot woensdag 2 juni: Periode van schriftelijke technische vragen en antwoorden
Vanaf donderdag 13 mei t/m vrijdag 21 mei kunnen technische vragen schriftelijk ingediend worden. Alle vragen die in deze tijdspanne worden ingediend zullen zo snel mogelijk worden beantwoord en in ieder geval uiterlijk op woensdag 2 juni. Op deze wijze ontstaat er een flinke periode van voorbereiding op de behandeling van de Perspectiefnota die er toe zal leiden dat vóór aanvang van de daadwerkelijke behandeling er geen technische vragen meer openstaan.
De vragen worden ingediend bij de griffie: griffie@arnhem.nl. De griffie zal de vragen direct doorgeleiden naar de ambtelijke organisatie. De ambtelijke organisatie zal de vragen en antwoorden bundelen en het streven is er op gericht om een actuele voortschrijdende bundel te publiceren in Ibabs. Telkens zal dat worden aangekondigd door middel van een notificatie.

Woensdag 19 mei
Reguliere Politieke Avond.

Woensdag 26 mei
Reguliere Besluitvormende Politieke Avond.

Woensdag 2 juni: Meningsvorming 1, geordend per portefeuillehouder
Bespreking Perspectiefnota, Meningsvorming 1. De behandeling zal in de verschillende raadskamers plaatsvinden, geordend per wethouder. Ruime vergadertijd is noodzakelijk om de M1 af te kunnen ronden. Er is voorzien in een mogelijke uitloop (reserve datum uitloop M1 op woensdag 9 juni).

Woensdag 9 juni (uitloop M1)
Eventuele uitloop woensdag 2 juni Meningsvorming 1.
Agendering van overige onderwerpen in raadskamerverband.

Donderdag 10 juni tot en met vrijdag 18 juni: Periode van het opstellen van moties en amendementen.
De fracties dienen hun concept moties en amendementen in voor de Meningsvorming 2 bespreking.

Woensdag 16 juni
Reguliere, gedeeltelijke Besluitvormende, Politieke Avond.

Voorstel betreffende proces behandeling Perspectiefnota 2022-2025

Woensdag 23 juni: Meningsvorming 2
Bespreking Perspectiefnota in fase Meningsvorming 2. Volledige avond. Plenair.
Spreektijden 12 minuten per fractie, 60 minuten voor het college. Geen uitloop mogelijk. Meerdere woordvoerders zijn toegestaan. De bespreking zal verlopen via de onderwerpen/ thema's die aan de orde zijn in de ingediende moties en amendementen. Het college zal per portefeuille een preadvies geven.

Donderdag 24 juni tot en met maandag 28 juni 12.00 uur: de definitieve moties en amendementen worden geschreven.
Periode waarin fracties hun definitieve moties en amendementen indienen en/of aangeven of zij de door hen reeds ingediende concept moties en amendementen handhaven danwel intrekken.

Woensdag 30 juni de Perspectiefnota wordt vastgesteld.
Besluitvormende raad. Aanvang 18.45 uur. De gebruikelijke spreektijden zullen gehanteerd worden. De definitieve amendementen en moties dienen op maandag voor 28 juni vóór 12.00 uur ingediend te zijn. Spreekvolgorde: grootste oppositie fractie, grootste coalitiefractie etc. Twee woordvoerders per fractie zijn toegestaan waarbij één algemeen en één financieel.

Voorstel:
Instemmen met het in deze notitie geschetste agenderings/ besluitvormingsproces van de Perspectiefnota (en de overige aanhangige onderwerpen)

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 562249

Onderwerp: Turap-1 2021

Voorstel

1. De Turap-1 2021 vast te stellen.
2. De bijgevoegde begrotingswijziging met betrekking tot de Turap-1 2021 vast te stellen.

Inleiding

Als regulier onderdeel van de beleidscyclus 2021 is een eerste tussenrapportage (Turap-1 2021) opgesteld. De Turap-1 2021 bevat informatie over de verwachte majeure financiële afwijkingen over het jaar 2021. In de Turap1-2021 is rekening gehouden met de ontwikkelingen die zich op basis van het eerste kwartaal aftekenen en die leiden tot afwijkingen in de begroting. Hierbij is een splitsing aangebracht in afwijkingen met een incidenteel en afwijkingen met een structureel karakter.

Deze Turap-1 wordt tegelijkertijd met de Perspectiefnota 2022-2025 aan uw raad aangeboden. De Perspectiefnota biedt een meerjarig perspectief en benoemt alleen het totaaleffect in het uitvoeringsjaar 2021. In de bijgevoegde Turap-1 worden deze effecten in detail toegelicht.

Een zeer beperkt deel van de benoemde afwijkingen is formeel gezien het gevolg van gewijzigd beleid. Dit betreft de volgende onderwerpen:
- addendum coalitieakkoord
- participatieproces NemiA
- inclusieve gemeentelijke organisatie
- toename WOB-verzoeken en planologische voorbereidingsbesluiten

Uw raad is echter in meer of mindere mate al over deze onderwerpen geïnformeerd. Om die reden zijn deze afwijkingen in bijgaande Turap-1 verwerkt. In de Perspectiefnota 2022 zijn de structurele effecten hiervan opgenomen.

Beoogd effect

Een prognose geven van de financiële afwijkingen en het resultaat over 2021. De meerjarige effecten vanaf 2022 uit de Perspectiefnota worden meegenomen in de Begroting 2022.

Arnhem GEMEENTE

Argumenten

1.1 Turap-1 2021 vaststellen
Op basis van de gepresenteerde majeure afwijkingen verkrijgt u inzicht in het verwachte financiële resultaat per programma en op het totaal van de begroting.

2.1 De begrotingswijziging vaststellen
Voorheen was Turap-1 alleen een informerende raadsbrief. Deze keer nemen we hierbij ook een begrotingswijziging op, waarin we alleen die afwijkingen verwerken die:
* verrekeningen met bestemmingsreserves betreffen (conform doelen bestemmingsreserves);
* overhevelingen tussen programma's betreffen (bijvoorbeeld extra middelen decentralisatie-uitkeringen of taakmutaties gemeentefonds op programma S00 die leiden tot extra lasten op andere programma's);
* vaststaan en niet meer wijzigen in de rest van het jaar (bijvoorbeeld een tussentijdse afrekening, uitspraak op een bezwaarschrift).

Het voordeel hiervan is dat uw raad vroegtijdig een geactualiseerde begroting heeft en dat budgethouders eerder dan voorheen duidelijkheid hebben na akkoord van de raad over wijzigingen in hun budgetten. Nu is deze duidelijkheid er pas na vaststelling van Turap-2 met de bijbehorende begrotingswijziging in november.
De overige afwijkingen die we bij Turap-1 inschatten, verwerken we alleen als prognose in Turap-1 en nog niet in de begrotingswijziging. Dit betreft afwijkingen op bestaand beleid die nog niet vaststaan (bijvoorbeeld open einderegelingen) en waar budgethouders nog op moeten willen bijsturen in de rest van het jaar om deze tot een minimum te beperken. Deze worden bij Turap-2 opnieuw ingeschat en op dat moment in de begrotingswijziging verwerkt. In de bijgevoegde Turap is bij elke afwijking aangegeven of deze meeloopt in de begrotingswijziging.

Kanttekeningen en risico's

Er is met de best mogelijke inschattingen gewerkt op het moment van opmaken van de Turap, maar deze inschattingen kunnen aan het einde van het jaar mogelijk afwijken van de daadwerkelijke realisatie.

Financiën

De prognose over 2021 laat een voordelig resultaat van € 8,1 miljoen zien ten opzichte van de begroting tot en met 14 april 2021. Hiervan wordt voorgesteld om een deel van alle verwachte afwijkingen met bijgaande begrotingswijziging op grond van de begrotingsrechtmatigheid in de begroting te verwerken.

In de bijlagen bij Turap-1 is per programma een uitputtend overzicht gegeven van alle verwachte afwijkingen. In een aantal gevallen is een afwijking op één programma benoemd, maar vindt de vertaling in de administratie plaats door de begrotingswijziging over diverse (wijk)programma's te verdelen. Voor een uitvoerige toelichting wordt verwezen naar de Turap 1-2021 en de bijlagen.

Uitvoering

Na vaststelling door de raad wordt de begroting gewijzigd met de bijgevoegde wijziging.

Communicatie

Niet van toepassing

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad
- Turap-1 2021
- Begrotingswijziging 21004OW043

Ter inzage stukken voor gemeenteraad
- Niet van toepassing

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	562249

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 20 april 2021, nummer: 562249;

gelet op artikel 192 van de Gemeentewet;

besluit:

1. Turap-1 2021 vast te stellen;
2. De bijgevoegde begrotingswijziging met betrekking tot de Turap-1 2021 vast te stellen.

De griffier, De voorzitter,

Arnhem GEMEENTE

Turap-1 2021

Inhoudsopgave

Hoofdlijnen Turap 1 2021 3
Bijlagen 5
Wijken Algemeen 5
S00 Bestuur, dienstverlening en financiën 7
S01 Veiligheid 12
S02 Bereikbaarheid 13
S03 Economie 14
S04 Onderwijs 15
S06 Participatie en armoedebestrijding 17
S07 Zorg 20
S08 Welzijn en inclusie 22
S09 Gezondheid en sport 24
S10 Klimaat en energie 26
S11 Ruimtelijke ontwikkeling 27
S12 Wonen en leefomgeving 29

Hoofdlijnen Turap 1 2021

In deze eerste Turap over 2021 zijn de verwachte financiële afwijkingen over het lopende jaar 2021 opgenomen. Deze komen naar voren vanuit de financiële vertaling van de autonome ontwikkelingen, de uitvoering van aangenomen moties en de ontwikkelingen in het bestaande beleid die voor het jaar 2021 worden voorzien. De afwijkingen die een structurele doorwerking hebben, komen in de Perspectiefnota ook naar voren. Daarnaast verwachten we een aantal incidentele effecten voor het jaar 2021. Deze zijn alleen in deze Turap-1 toegelicht.

Dit beeld laat op het totaal een positieve verrekening met de algemene reserve zien van € 8,1 miljoen. Dit beeld sluit aan bij de cijfers en toelichting zoals in de Perspectiefnota in het hoofdstuk Totaalbeeld is opgenomen.

	Begroting Stand April 2021	Prognose Turap 1	Afwijking Turap 1	
Bedragen x € 1.000				
Middelen				
Lasten	753.748	759.750	6.002	N
Baten	727.989	744.854	16.865	V
Saldo lasten en baten	**-25.759**	**-14.896**	**10.863**	**V**
Toevoegingen aan reserves	37.022	40.494	3.472	N
Onttrekkingen aan reserves	62.780	63.516	736	V
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	**25.758**	**23.022**	**-2.736**	**N**
Prognose resultaat	**-1**	**8.126**	**8.127**	**V**

Bestuursrapportages en Turap

In de bestuursrapportages Zorg Dichterbij en Doorbraak naar Werk wordt gedetailleerde informatie gegeven over de voortgang en resultaten van de programma's. Deze bestuursrapportages zijn continu in ontwikkeling om de raad steeds betere instrumenten te geven om bij te sturen en te controleren.
In de Turaps wordt ook over de voortgang van de programma's gerapporteerd. In Turap-1 zijn dit alleen de financiële afwijkingen. In Turap-2 wordt ook de inhoudelijke voortgang aan de hand van de doelenboom weergeven. Deze rapportage is minder gedetailleerd dan de bestuursrapportages. In deze Turap geven we in de bijlage bij de programma's S06 en S07 een korte toelichting over de financiële afwijkingen. In de bestuursrapportages is meer informatie over de voortgang op deze onderwerpen aangegeven.

Leeswijzer

Vanaf de Begroting 2021 is de presentatie van baten en lasten gewijzigd. De presentatie die in de begroting van 2021 is gebruikt, is doorgezet in deze Turap. Daarom wordt - in afwijking van eerdere Turaps - een positief bedrag gepresenteerd op het moment dat er sprake is van meer baten of meer lasten. Concreet betekent dit dat als er hogere lasten zijn, dit als een positief bedrag in de lasten is gepresenteerd. Dit veroorzaakt een nadeel voor de algemene reserve. Wanneer een negatief bedrag als afwijking in de lasten is gepresenteerd, betekent dit dat er sprake is van minder lasten, dus een voordeel voor de algemene reserve.
Wat betreft de baten werkt dit hetzelfde: een positieve afwijking in de baten betekent hogere baten en een voordeel voor de algemene reserve. Of een afwijking een voordeel of nadeel voor de algemene reserve veroorzaakt, is eveneens weergegeven in de kolommen in de bijlagen.

Daarnaast wordt dit jaar - in tegenstelling tot eerdere jaren - een begrotingswijziging voorgesteld bij Turap-1. Afwijkingen worden in de begroting gewijzigd wanneer deze onder één van de volgende situaties vallen:

- verrekeningen met bestemmingsreserves (conform doelen BR)
- overhevelingen tussen programma's (bijvoorbeeld extra middelen DU's of taakmutaties gemeentefonds op programma S00 die leiden tot extra lasten op andere programma's)
- wijzigingen die vaststaan en niet meer wijzigen in de rest van het jaar (bijvoorbeeld een afrekening, uitspraak op een bezwaarschrift)

Per afwijking is in de tabellen de nodige informatie verstrekt. Hieronder is per kolom aangegeven welke informatie wordt weergegeven:

C: Is de afwijking het gevolg van de coronacrisis
I/S: Is de afwijking incidenteel of structureel
AR/BR: Komt de afwijking ten gunste of laste van de algemene reserve (AR) of een bestemmingsreserve (BR)
B: Wordt de afwijking in de begroting verwerkt met bijgevoegde begrotingswijziging

Bijlagen

Wijken Algemeen

Financiële afwijkingen

	Begroting Stand April 2021	Prognose Turap 1	Afwijking Turap 1	
Bedragen x € 1.000				
Middelen				
Lasten	209.432	208.637	795	V
Baten	24.779	24.779	0	
Saldo lasten en baten	-184.653	-183.858	795	V
Toevoegingen aan reserves	1.388	1.388	0	
Onttrekkingen aan reserves	2.003	2.003	0	
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	615	615	0	N
Prognose resultaat	-184.038	-183.243	795	V

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR	B
Lasten	-795	V					
Sociale wijkteams (SWT)	-795	V					
Zorg	-1.300	V	WMO huishoudelijke ondersteuning	N	I	AR	N
Schulddienstverlening	350	N	Taakmutatie gemeentelijk schuldenbeleid Corona	N	I	AR	J
Armoedebeleid	155	N	Taakmutatie bijzondere bijstand Corona	N	I	AR	J
Teams Leefomgeving(TLO)	0						
Baten	0						
Sociale wijkteams (SWT)	0						
Teams Leefomgeving(TLO)	0						
Toevoegingen aan reserves	0						
Sociale wijkteams (SWT)	0						
Teams Leefomgeving(TLO)	0						
Onttrekkingen aan reserves	0						
Sociale wijkteams (SWT)	0						
Teams Leefomgeving(TLO)	0						

WMO huishoudelijke ondersteuning, activerend werk en doelgroepenvervoer
Op het totale zorgbudget wordt, op basis van de huidige bestedingen en de aanname dat de afname van zorg weer op het niveau van voor de coronamaatregelen zal komen, een eenmalig voordeel van circa € 2,7 miljoen in 2021 verwacht. De ontwikkeling in de zorg is echter onzeker, het is mogelijk dat er sprake zal zijn van een inhaalvraag. Daarom is in 2021 vooralsnog rekening gehouden met € 1,4 miljoen extra zorgkosten en is ditzelfde bedrag als risico opgenomen voor 2022 en verder. Het resterend voordeel van € 1,3 miljoen wordt voornamelijk veroorzaakt door lagere kosten, onder andere als gevolg van coronamaatregelen op het gebied van Wmo begeleiding, activerend werk en doelgroepenvervoer (totaal € 800.000) en door de verschuiving van specialistische naar algemene voorziening huishoudelijke ondersteuning (€ 500.000).

Taakmutatie gemeentelijk schuldenbeleid corona
Dit betreft een taakmutatie uit het gemeentefonds: tegenover deze extra uitgaven worden gelden ontvangen van het Rijk. Deze baten zijn verantwoord in dit programma onder 'september- en decembercirculaire'.

Taakmutatie bijzondere bijstand corona
Dit betreft een taakmutatie uit het gemeentefonds: tegenover deze extra uitgaven worden gelden ontvangen van het Rijk. Deze baten zijn verantwoord in dit programma onder 'september- en decembercirculaire'.

S00 Bestuur, dienstverlening en financiën

Financiële afwijkingen

	Begroting Stand April 2021	Prognose Turap 1	Afwijking Turap 1	
Bedragen x € 1.000				
Middelen				
Lasten	83.506	87.182	3.676	N
Baten	485.807	503.455	17.648	V
Saldo lasten en baten	402.301	416.273	13.972	V
Toevoegingen aan reserves	14.301	17.773	3.472	N
Onttrekkingen aan reserves	21.284	21.833	549	V
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	6.983	4.060	-2.923	N
Prognose resultaat	409.284	420.333	11.049	V

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR	B
Lasten	3.676	N					
Bedrijfsvoering	2.000	N	Formatie SB&R	N	I	AR	N
Bedrijfsvoering	425	N	Connectie: Prijscompensatie huidige contracten	N	S	AR	J
Automatisering	343	N	Connectie: opgave ICT: programma 2!Connect	N	I	AR	N
Automatisering	275	N	Bedrijfsvoering ICT	J	I	AR	N
Automatisering	251	N	Connectie: structurele doorwerking	N	S	AR	N
Publieke dienstverlening	188	N	Extra lasten open houden burgerzaken en Klantenservice	J	I	AR	N
Publieke dienstverlening	186	N	DU Extra kosten Tweede Kamerverkiezingen	N	I	AR	J
Publieke dienstverlening	150	N	Referendum Afval	N	I	AR	J
Automatisering	150	N	De Connectie: extra opdrachten, realisatie taakstellingen onder druk en extra kosten als gevolg van de crisis	J	I	AR	N
Bedrijfsvoering	150	N	Inclusieve gemeentelijke organisatie	N	S	AR	J
Publieke dienstverlening	140	N	Klantenservice	N	S	AR	N
Bedrijfsvoering	125	N	Hybride werken: structurele kosten	N	S	AR	N
Publieke dienstverlening	100	N	Aanpassen gemeentelijke websites	N	I	AR	N
Publieke dienstverlening	50	N	Klantenservice: inhuur	J	I	AR	N
Wijksturing en Wijkzaken	50	N	Addendum Coalitieakkoord (Wijkpanel)	N	I	AR	J
Raad	40	N	Addendum Coalitieakkoord (0,5 fte griffie)	N	I	AR	J
Bedrijfsvoering	26	N	Duurzaamheidsmaatregelen eigen gebouwen	N	I	AR	N
Financiën	-150	V	Dekking referendum Afval uit onvoorzien	N	I	AR	J
Financiën	-823	V	Actualisatie MIP	N	S	AR	N
Baten	17.648	V					
Financiën	16.799	V	September- en decembercirculaire gemeentefonds	N	I	AR	J
Financiën	1.700	V	Aanvullende compensatie Rijk corona	J	I	AR	N
Financiën	-401	N	Dividend BNG Bank	N	I	AR	J
Bedrijfsvoering	-450	N	Niet realiseren taakstelling verkoop panden	N	I	AR	J

Toevoegingen aan reserves	3.472	N					
Financiën	2.992	N	Actualisatie toevoeging BR Solvabiliteit	N	S	BR	J
Wijksturing en Wijkzaken	400	N	Addendum Coalitieakkoord (toevoeging BR burgerinitiatieven Sociaal Domein)	N	I	AR	J
Wijksturing en Wijkzaken	80	N	Addendum Coalitieakkoord (toevoeging BR burgerparticipatie)	N	I	AR	J
Onttrekkingen aan reserves	549	V					
Bedrijfsvoering	459	V	Vrijval reservering dubieuze debiteuren	N	I	BR	J
Wijksturing en Wijkzaken	90	V	Addendum Coalitieakkoord (onttrekking BR burgerparticipatie)	N	I	BR	J

Formatie SB&R
In de afgelopen jaren is een onevenwichtigheid ontstaan tussen de formatieve en daadwerkelijk ingezette capaciteit bij het cluster Strategie, beleid en regie (SBR). Hoewel het nadelige verschil tussen formatie en bezetting op totaal gemeentelijk niveau in grote mate wegvalt tegen vacatureruimte binnen andere clusters, vraagt deze ontwikkeling om aandacht. Er is een plan van aanpak opgesteld om de opgaven en de bezetting in verband met elkaar te bezien. De uitkomst van dit onderzoek kan verschillende kanten op. Van teveel of juist te weinig formatie in relatie tot de opgaven. Voor het jaar 2021 zijn er beperkte(re) sturingsmogelijkheden om de bezetting te beïnvloeden.

Connectie: Prijscompensatie huidige contracten
Als gevolg van nieuwe aanbestedingen en hercontractering van diverse lopende contracten (schoonmaak, beveiliging en postvoorziening) wordt De Connectie geconfronteerd met hogere prijsontwikkelingen die niet binnen de begroting van De Connectie kunnen worden opgevangen.

Connectie: opgave ICT: Project 2!Connect
Daar waar programma 1!Connect is gericht op het wegwerken van achterstanden en het op orde brengen van de basis, is 2!Connect daarnaast ook gericht op het bereiken van het CMM 2 niveau en het komen tot een geharmoniseerde ICT-omgeving. Het accent van de werkzaamheden ligt echter in de eerste jaren waardoor de kosten ook met name in de eerste jaren worden gemaakt.

Bedrijfsvoering ICT (impact corona)
De extra kosten als gevolg van corona die ten behoeve van de bedrijfsvoering worden gemaakt hebben voornamelijk betrekking op ICT. De uitrol van devices om tijd- en plaatsonafhankelijk te werken (zoals laptops) wordt versneld doorgevoerd. ICT projecten worden noodgedwongen stilgelegd of opgeschort waardoor snijverlies ontstaat bij het opnieuw opstarten van de projecten. Daarnaast worden er op korte termijn extra voorzieningen getroffen ten aanzien van (digitale) (thuis)werkplekken, vergadervoorzieningen, laptops en beeldschermen. Bovendien zijn er extra uitgaven voor beveiliging en stijgen de prijzen van hardware als gevolg van de crisis.

Connectie: structurele doorwerking
De Connectie heeft in 2020 aanvullende werkzaamheden verricht als gevolg van de coronacrisis. Een deel van de kosten hiervan lopen structureel door naar 2021. Hierbij valt te denken aan de kapitaallasten voor de extra uitgegeven mobiele devices en de meerkosten van de GEM-ICTwerkomgeving.

Extra lasten open houden burgerzaken en Klantenservice (impact corona)
De coronacrisis leidt bij onze dienstverlening aan de Arnhemmers tot extra kosten en lagere inkomsten (minder leges). Onder andere als gevolg van het uitstellen van niet-prioritaire dienstverlening, minder huwelijken en de verlengde geldigheidsduur van rijbewijzen. Bij onze balies hebben we extra beschermende maatregelen getroffen. Ook zullen de belkosten naar verwachting hoger uitvallen door een toename van het aantal telefoontjes over onder andere de zelfstandigenregeling, afval en uitkeringen. Door het gratis telefoonnummer komen deze kosten voor onze rekening.

DU Extra kosten Tweede Kamerverkiezingen
Dit betreft een decentralisatie-uitkering: tegenover deze extra uitgaven worden gelden ontvangen van het Rijk. Deze baten zijn verantwoord in dit programma onder 'september- en decembercirculaire'. Voor het organiseren van de Tweede Kamerverkiezingen zijn extra kosten gemaakt om te voldoen aan de corona-maatregelen.

Referendum afval
Dit jaar is, tegelijk met de Tweede Kamerverkiezingen, een referendum over het afvalbeleid gehouden in Arnhem. Hiervoor zijn kosten gemaakt. Er waren bijvoorbeeld extra stembussen nodig, er was drukwerk nodig en er waren extra personele kosten. Deze kosten kunnen gedekt worden vanuit het budget onvoorzien.

De Connectie: extra opdrachten, realisatie taakstellingen onder druk en extra kosten als gevolg van de crisis (impact corona)
De Connectie heeft verschillende aanvullende opdrachten van de gemeente Arnhem gekregen die verband houden met corona. Te denken valt onder meer aan extra schoonmaak, de aanschaf van desinfecterende gels en aanpassingen (bewegwijzeringen/aanbrengen schermen) in de verschillende panden. De extra kosten die daarmee zijn gemoeid, zullen worden doorbelast. Verder bestaat het risico dat bepaalde projecten als gevolg van deze extra, onvoorziene werkzaamheden onder druk komen te staan.

Inclusieve gemeentelijke organisatie
Arnhem wil een diverse en inclusieve organisatie zijn. De afgelopen jaren zijn al stappen gezet, maar het realiseren van een diverse en inclusieve organisatie vraagt om het versnellen en intensiveren van de aanpak. Hiervoor zullen extra capaciteit en middelen nodig zijn, om onder andere een Diversity Officer aan te stellen (3 jaar € 100.000), inclusief leiderschap te stimuleren, diverse en inclusieve werving en selectie te versterken en een lerende organisatie te verstevigen (structureel € 50.000 voor aanpassen werkwijzen en processen). In 2021 wordt hiermee gestart.

Klantenservice
Vanaf het moment dat het nummer van de Klantenservice volledig gratis is geworden, zijn de telefoonkosten gestegen. Het volume aan binnenkomende gesprekken was in 2020 20% hoger dan in 2019. Het volledig gratis worden van het nummer zorgt er namelijk voor dat het voor de inwoners van Arnhem laagdrempeliger is om contact op te nemen met de gemeente. Ook blijft men langer in de wacht hangen. Daarnaast draagt het frequenter bellen met mobiele nummers bij aan een stijging van de telefoonkosten. We denken dat deze effecten structureel zijn. Verder heeft corona vanaf maart 2020 gezorgd voor extra telefoonverkeer met de gemeente Arnhem. De verwachting is dat het aanbod van telefonie ook de komende jaren hoog blijft door onder meer de vele veranderingen van beleid als consequentie van de corona-maatregelen, het thuiswerken en het groeiende aantal mensen dat afhankelijk is van een uitkering of TOZO. Bovendien kent Arnhem een groot aantal laaggeletterden en wordt de maatschappij complexer, wat kan bijdragen aan meer telefonische contacten met de gemeente. Gezien bovenstaande ontwikkelingen blijkt het budget voor telefoonkosten structureel ontoereikend. Op basis van de gerealiseerde telefoonkosten in 2020 voorzien we een knelpunt van € 140.000 voor 2021.

Hybride werken: structurele kosten
Door corona heeft iedereen ervaring opgedaan met een nieuwe realiteit van het werken. We werken thuis waar het kan en komen naar kantoor als dat echt nodig is. We willen de voordelen van het thuiswerken en de voordelen van het op kantoor werken vasthouden en verankeren. Dat wordt ook wel hybride werken genoemd. Kort gezegd betekent het daar werken waar de stad je nodig heeft en met de mensen waar het om gaat. Kantoor wordt meer een ontmoetingsplek en minder een kantoorplek waar je elke dag naar toe gaat. Het geeft de medewerkers meer flexibiliteit om hun dag in te delen en leidt tot minder reiskilometers en dus minder CO2-uitstoot. De gemeente gaat dit hybride werken samen met een nieuw huisvestingsplan verder uitwerken. De structurele meerkosten voor het hybride werken bedragen € 275.000 en hebben voornamelijk betrekking op de inrichting van de thuiswerkplek. Om te voldoen aan goed werkgeverschap heeft de werkgever een zorgplicht naar de werknemers om een Arbo-technisch verantwoorde thuiswerkplek aan te bieden die voldoet aan de NEN-normeringen (bureau, stoel en verlichting). Binnen de begroting is structurele dekking gevonden van € 150.000. Hierdoor resteert een (structureel) knelpunt van € 125.000.

Aanpassen gemeentelijke websites
Sinds 2020 dienen websites en apps van overheden te voldoen aan wettelijke eisen met betrekking tot de toegankelijkheid. Deze eisen zijn ook van toepassing op organisaties waaraan wij het werk hebben uitbesteed (zoals verbonden partijen) en waarmee inwoners en ondernemers rechtstreeks digitaal interacteren.
Van de ruim 25 websites voldoet momenteel alleen Arnhem.nl in redelijke mate aan de eisen. Voor de overige websites dient een inhaalslag gemaakt te worden. Elke drie jaar dient de digitale toegankelijkheid aangetoond te worden door een externe auditor. Voor de inhaalslag ontstaan extra kosten in 2021 van naar verwachting € 100.000. De kosten hebben betrekking op de auditering en doorvoeren van beperkte wijzigingen op de websites.

Klantenservice: inhuur
De begroting van Klantenservice kent op dit moment geen structureel budget voor inhuur. Om het toegenomen aanbod aan telefoon goed aan te kunnen, is het nodig dat er in 2021 tijdelijk (extra) externe medewerkers ingehuurd kunnen worden. In 2022 moeten er middelen gereserveerd worden in verband met het opnemen van telefoongesprekken voor opleidingsdoeleinden. Dit als onderdeel van de doorontwikkeling van de afdeling.
In het eerste kwartaal van 2021 wordt het plan van aanpak 'Verbetering Klantcontacten' aangeboden aan de gemeenteraad. Zie hiervoor ook het item Klantenservice doorontwikkeling Klantencontacten. De ambitie die in het plan wordt neergelegd, is om de afdeling Klantenservice een proactieve partner van de klant te laten zijn (de ogen en oren van de klant). Een realistische begroting maakt hier onderdeel van uit.

Addendum Coalitieakkoord
Op 24 maart hebben de fracties GroenLinks, VVD, PvdA en Arnhem Centraal een addendum op het coalitieakkoord Arnhem 2018-2022 gepresenteerd. In deze Turap zijn de financiële gevolgen op de begroting weergegeven, die in het lopende jaar een effect hebben.
De betrokkenheid van Arnhemmers bij de gemeente vinden wij belangrijk; de gemeente is er voor de inwoners. Daarom gaan we nog meer werken aan burgerparticipatie. Dit doen we bijvoorbeeld door meer bekendheid te geven aan activiteiten die de gemeente organiseert. We introduceren een digitaal wijkpanel om mensen beter de kans te bieden mee te praten en mee te denken over onderwerpen die hen raken. We onderschrijven het belang van bewonersondersteuning. Dit blijven we daarom de komende jaren mogelijk maken. De gemeenteraad neemt besluiten die inwoners raken. De afstand tussen de gemeenteraad en de inwoners van Arnhem willen wij zo klein mogelijk maken. Dit vraagt om een goede verbinding tussen de lokale politiek en de inwoners. We breiden de capaciteit op de griffie hierom uit met een communicatiemedewerker (0,5 FTE).
We creëren een bestemmingsreserve Burgerparticipatie. Deze vullen we met in totaal € 330.000. Dit doen we in 2021 met € 125.000 per jaar vanuit het programma S00 Bestuur, dienstverlening en financiën. Eerder is vanuit de BR Bedrijfsvoering twee keer € 300.000 overgeheveld naar dit programma voor de inzet van bestuursadviseurs. Dit vullen we deels niet in. Hiermee besparen we € 125.000 per jaar. Daarnaast zetten we vanuit de algemene reserve € 80.000 in 2021 in.
We vullen de bestemmingsreserve Burgerinitiatieven Sociaal Domein aan tot maximaal € 525.000. De verwachting is dat er na 2021 nog € 125.000 in de bestemmingsreserve zit. Vanuit de algemene reserve wordt dit met € 400.000 aangevuld in 2021.

Duurzaamheidsmaatregelen eigen gebouwen
We nemen maatregelen binnen onze eigen gebouwen om onze CO2-reductie doelen te halen. Deze worden grotendeels uit de bestaande budgetten van de betreffende afdelingen en programma's gefinancierd, zoals ook in het Klimaatplan is beschreven. Er is jaarlijks € 800.000 beschikbaar voor het nemen van maatregelen om onze panden te verduurzamen, waarbij de randvoorwaarde is dat het via energiebesparing moet worden terugverdiend. Niet alle maatregelen die genomen worden naar aardgasloos en energieneutraliteit zijn terug te verdienen, zoals isoleren van de schil van de gebouwen en installatie-aanpassingen. Zeker bij oudere gebouwen is verduurzamen een stuk lastiger. Gemiddeld blijkt 37% van de maatregelen die uit dit budget gefinancierd worden niet binnen de levensduur terugverdiend kunnen worden.

Actualisatie MIP
Voor de Perspectiefnota is de meerjareninvestingsplanning (MIP) geactualiseerd. Van alle investeringen waarover reeds een besluit genomen is, is bekeken of de begrote reeks aan kapitaallasten nog actueel is. Van diverse investeringen is het uitvoeringstempo aangepast. Dit kan diverse oorzaken hebben zoals personele wisselingen of capaciteit. Het is gebruikelijk dat niet alle investeringen hun oorspronkelijk geplande investeringsritme volgen. Daarom wordt over het geheel van de investeringen een deel planningsrealisme geraamd om hier op het totaal rekening mee te houden. De actualisatie van de bestaande investeringen levert in 2021 een voordeel op van € 0,8 miljoen.

September- en decembercirculaire gemeentefonds
De Begroting 2021 is gebaseerd op de raming van het gemeentefonds zoals voor Arnhem volgt uit de meicirculaire 2020. Inmiddels zijn de septembercirculaire en decembercirculaire 2020 ontvangen en doorgerekend. Daaruit volgt een stijging van het accres ten opzichte van mei 2020 en zijn diverse maatstaven geactualiseerd. Daarnaast is er in de september- en decembercirculaire een aantal nieuwe taakmutaties en decentralisatieuitkeringen (DU's) opgenomen, welke overgeheveld worden aan het beleidsveld ter dekking van de kosten die op dat terrein gemaakt worden. Per saldo resteert voor de algemene middelen een voordeel van € 8,9 miljoen. Hierin is ook de eind maart toegekende aanvullende rijkscompensatie voor de coronacrisis opgenomen. Op diverse programma's in deze Turap staan daar knelpunten tegenover. In de impactanalyse corona die

periodiek wordt geactualiseerd, wordt een totaalbeeld gegeven van de knelpunten, risico's en compensatie corona.

Aanvullende compensatie Rijk corona (impact corona)

Het Rijk heeft voor een aantal beleidsvelden compensatie aangekondigd die nog niet is meegenomen in de laatste publicatie van 26 maart. Dit betreft onder andere de parkeerinkomsten. Voor de totale compensatie van de parkeerinkomsten heeft het Rijk € 150 miljoen gereserveerd. Vorig jaar was dit € 100 miljoen. Deze compensatie wordt in de meicirculaire verwacht. We verwachten hieruit circa € 1,7 miljoen te ontvangen.

Dividend BNG Bank

De BNG Bank heeft het resultaat over 2020 bekendgemaakt. Aan de aandeelhouders wordt voorgesteld om een dividend van € 1,81 per aandeel uit te keren. In de Arnhemse begroting is over 2021 een dividend van de BNG Bank van 1,3 miljoen geraamd. Het voorstel komt voor Arnhem neer op een totaal dividend van € 0,9 miljoen. Dit levert een nadeel van € 0,4 miljoen.

Niet realiseren taakstelling verkoop panden

In de begroting is voor een reeks van jaren een taakstelling op de verkoop van gemeentelijke panden opgenomen. In 2021 is voor het laatst een taakstelling (€ 450.000) in de begroting opgenomen. Deze taakstelling is echter onhaalbaar omdat er momenteel geen panden in de verkoop zijn en er tevens geen zicht op te verkopen panden is.
Dit zal zeer waarschijnlijk leiden tot een nadeel ten laste van het jaarresultaat 2021.

Actualisatie toevoeging BR Solvabiliteit

De toevoeging aan de Bestemmingsreserve (BR) Solvabiliteit wordt geactualiseerd om hem op het niveau te brengen waarmee alle activa in gemiddeld 20 jaar zouden kunnen worden afgeschreven (voor de daadwerkelijke afschrijving word de afschrijvingstabel gebruikt). Hierbij wordt gerekend met alle reeds geactiveerde investeringen en de investeringen die zijn opgenomen in het MIP. Voor ieder jaar wordt het verschil berekend tussen de begrote afschrijvingen enerzijds en één twintigste deel van de boekwaarde van de investeringen (reeds geactiveerd en MIP) verminderd met het saldo van de BR Solvabiliteit (dat binnen deze berekening beschikbaar is voor de extra afschrijving) anderzijds. Wanneer de begrote afschrijvingen lager zijn, moet het verschil toegevoegd worden aan de BR Solvabiliteit. Deze berekeningswijze is vastgesteld in de financiële verordening.
Doordat in ieder begrotingsjaar tot en met 2025 investeringen plaatsvinden neemt de boekwaarde van de investeringen toe. Hierdoor stijgt ook het jaarlijkse bedrag dat voor afschrijvingen bestemd wordt. Als gevolg van met name de investeringen in een aantal schoolgebouwen die afgelopen jaar en dit jaar geactiveerd worden, stijgt de boekwaarde, terwijl deze activa over meer dan 20 jaar worden afgeschreven. Hierdoor ontstaat een fors gat tussen begroot en benodigd, waardoor extra gedoteerd moet worden aan de BR Solvabiliteit in 2021 (€ 3,0 miljoen).

Vrijval reservering dubieuze debiteuren

Eens in de paar jaar werd op basis van een steekproef op het vorderingenbestand de hoogte van de voorziening dubieuze debiteuren bepaald. Bij jaarrekening 2018 is een nieuwe steekproef gedaan. Op basis van die steekproef en in afstemming met de accountant bleek een voorziening van € 9,0 miljoen toereikend, waardoor ten opzichte van de vorige positie van € 10,6 miljoen een voordeel werd gerealiseerd van € 1,6 miljoen. Ook is besloten dat de steekproefmethode in 2019 vervangen zou worden door een betrouwbaarder berekening. Omdat onzekerheid bestond over de benodigde hoogte van de voorziening op basis van die nieuwe berekening is de vrijval van € 1,6 miljoen gereserveerd in de BR Bedrijfsvoering. In 2019 bleek een groot deel niet nodig voor dit doel en is € 1,1, miljoen ingezet voor de kosten rondom transformatie Werk en Inkomen (besloten in Turap-2 2019). Het resterende bedrag kan vrijvallen naar de algemene reserve.

S01 Veiligheid

Financiële afwijkingen

	Begroting Stand April 2021	Prognose Turap 1	Afwijking Turap 1	
Bedragen x € 1.000				
Middelen				
Lasten	19.428	19.761	333	N
Baten	2.935	2.935	0	
Saldo lasten en baten	-16.493	-16.826	-333	N
Toevoegingen aan reserves	72	72	0	
Onttrekkingen aan reserves	1.847	1.847	0	
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	1.775	1.775	0	N
Prognose resultaat	-14.718	-15.051	-333	N

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR	B
Lasten	333	N					
Openbare orde en veiligheid	175	N	Aanpak mensenhandel	N	S	AR	N
Openbare orde en veiligheid	158	N	Inzet ODRA op handhaving noodverordening en voor jeugd- en jongerenwerk / straatwerk	J	I	AR	N
Baten	0						
Toevoegingen aan reserves	0						
Onttrekkingen aan reserves	0						

Aanpak mensenhandel

Onlangs heeft de Nationaal Rapporteur Mensenhandel een landelijk beeld gegeven van de aard en omvang van deze problematiek. Daarin kwam Arnhem nadrukkelijk aan de orde als een van de steden waar dit probleem zeer nadrukkelijk speelt. We hebben hierin op het onderwerp mensenhandel en criminele uitbuiting een inhaalslag als Arnhem te maken (zowel in de bestuurlijke als in de strafrechtelijke aanpak) en tegelijkertijd zijn er ook onderwerpen die in de periferie spelen (Wet regulering prostitutie, aanpak seksuele intimidatie) die in deze om extra aandacht vragen. De afgelopen jaren is veel op het vlak van de aanpak van mensenhandel gedaan via externe middelen. Deze middelen zijn nu gestopt en daarmee ontstaat voor de voortzetting van de aanpak van mensenhandel en uitbuiting een knelpunt.

Inzet ODRA op handhaving noodverordening en voor jeugd- en jongerenwerk / straatwerk (impact corona)

Vanuit ODRA en welzijnsorganisatie wordt ingezet op het handhaven van de noodverordening die geldt in verband met de corona-crisis. Voor het grootste deel worden daarbij werkzaamheden die nu niet meer uitgevoerd worden als gevolg van de corona-crisis ingewisseld met meer toezichthoudend werk.

S02 Bereikbaarheid

Financiële afwijkingen

	Begroting Stand April 2021	Prognose Turap 1	Afwijking Turap 1	
Bedragen x € 1.000				
Middelen				
Lasten	21.467	23.567	2.100	N
Baten	7.683	7.683	0	
Saldo lasten en baten	-13.784	-15.884	-2.100	N
Toevoegingen aan reserves	7.246	7.246	0	
Onttrekkingen aan reserves	8.044	8.044	0	
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	798	798	0	N
Prognose resultaat	-12.986	-15.086	-2.100	N

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR	B
Lasten	2.100	N					
Mobiliteit: incl duurzame mobliliteit	2.100	N	Terugloop parkeerinkomsten	J	I	AR	N
Baten	0						
Toevoegingen aan reserves	0						
Onttrekkingen aan reserves	0						

Terugloop parkeerinkomsten (impact corona)

Op basis van de actuele gegevens van P1-parkeerbedrijf is er een duidelijke afname van parkeerinkomsten. Dit heeft zich in 2020 ook voorgedaan. Op basis van de bezettingsgraad op straat, in de garages en het aantal naheffingen is de verwachte impact voor heel 2021 berekend.

S03 Economie

Financiële afwijkingen

	Begroting Stand April 2021	Prognose Turap 1	Afwijking Turap 1	
Bedragen x € 1.000				
Middelen				
Lasten	6.670	7.040	370	N
Baten	990	897	93	N
Saldo lasten en baten	-5.680	-6.143	-463	N
Toevoegingen aan reserves	120	120	0	
Onttrekkingen aan reserves	250	250	0	
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	130	130	0	N
Prognose resultaat	-5.550	-6.013	-463	N

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR	B
Lasten	370	N					
Economische Zaken / Acquisitie	370	N	Taakmutatie re-integratie corona van S06	N	I	AR	J
Baten	-93	N					
Economische Zaken / Acquisitie	-93	N	Lagere huren horeca	J	I	AR	N
Toevoegingen aan reserves	0						
Onttrekkingen aan reserves	0						

Taakmutatie re-integratie corona van S06

Op programma S06 is de totale afwijking toegelicht die ontstaat bij de middelen re-integratie. Op programma S06 worden deze lasten gerealiseerd en de baten worden op S00 gepresenteerd (taakmutatie in het gemeentefonds). Een deel van deze taakmutatie (€ 370 duizend) wordt besteed op dit programma S03, vanwege de nauwe samenhang tussen werk en economie.

Lagere huren horeca (impact corona)

Recente gerechtelijke uitspraken m.b.t. horeca-huren geven aan dat ook van de verhuurder wordt verwacht dat deze een deel van de contractueel overeengekomen huurbedragen schrapt. De uitspraak geeft aan 50% gedurende de lockdown-periode en 25% korting als er sprake is van een beperkte openstelling.
Voor de door de gemeente verhuurde horeca-panden wordt ingeschat dat over het 1ste halfjaar 2021 € 93.000 korting gegeven zal worden.

S04 Onderwijs

Financiële afwijkingen

	Begroting Stand April 2021	Prognose Turap 1	Afwijking Turap 1	
Bedragen x € 1.000				
Middelen				
Lasten	19.356	19.505	149	N
Baten	2.466	2.401	65	N
Saldo lasten en baten	-16.890	-17.104	-214	N
Toevoegingen aan reserves	8.264	8.264	0	
Onttrekkingen aan reserves	6.922	6.922	0	
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	-1.342	-1.342	0	N
Prognose resultaat	-18.232	-18.446	-214	N

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR	B
Lasten	149	N					
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	500	N	Inventarisatie en aanpak opgelopen onderwijsachterstanden	J	I	AR	N
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	149	N	DU aanpak laaggeletterdheid	N	I	AR	J
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	-500	V	Inventarisatie en aanpak opgelopen onderwijsachterstanden	J	I	AR	N
Baten	-65	N					
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	-65	N	Compensatie eigen bijdrage peuteraanbod, SMI en Voorschoolse Educatie (VE)	J	I	AR	N
Toevoegingen aan reserves	0						
Onttrekkingen aan reserves	0						

Inventarisatie en aanpak opgelopen onderwijsachterstanden (impact corona)

Door het sluiten van de kinderopvang en scholen hebben veel kinderen waarschijnlijk een achterstand opgelopen en zeker veel meegemaakt. Bij het weer opstarten van school na de zomervakantie, is het aan de professionals om te zien wat deze kinderen nodig hebben. We hebben met besturen kinderopvang en onderwijs een Arnhemse Aanpak Onderwijs, om hier samen de schouders onder te zetten. De extra inzet kan op meerdere domeinen; onder schooltijd, met verlengde leertijd, in de thuissituatie en in de vakantieperiodes. De Zomerscholen VVE en PO zijn het eerst gerealiseerde speerpunt, er komt ook een Herfstschool. Een projectleider gaat de Arnhemse Aanpak trekken. Bij het Rijk is door de schoolbesturen een subsidieaanvraag gedaan voor extra ondersteuning op de Arnhemse scholen.
Voor het voortgezet onderwijs en MBO kan aanspraak gemaakt worden op de al bestaande incidentele subsidieregeling Gelijke Kansen. Ook de tweede lockdown heeft weer grote impact. Door het sluiten van de kinderopvang en scholen hebben veel kinderen een (nog grotere) achterstand opgelopen en zeker veel meegemaakt.

Het is nog niet inzichtelijk welke kosten het totaal aan speerpunten met zich meebrengt. Dat is ook weer afhankelijk hoe lang de tweede lockdown duurt en welke impact dit heeft. Besturen, PAS en gemeente hebben gezamenlijk € 1 miljoen toegezegd voor de Arnhemse Aanpak. Het deel dat de gemeente financieel bijdraagt wordt bekostigd vanuit de middelen voor het onderwijs achterstanden beleid (de OAB-middelen).

DU aanpak laaggeletterdheid
Dit betreft een decentralisatie-uitkering: tegenover deze extra uitgaven worden gelden ontvangen van het rijk. Deze baten zijn verantwoord onder programma S00 onder 'september- en decembercirculaire'.

Compensatie eigen bijdrage peuteraanbod, SMI en Voorschoolse Educatie (VE) (impact corona)
Dit betreft de vergoeding van de eigen bijdrage van ouders die gebruik maken van de gemeentelijke regelingen: peuteraanbod, SMI en Voorschoolse Educatie (VE).

S06 Participatie en armoedebestrijding

Financiële afwijkingen

	Begroting Stand April 2021	Prognose Turap 1	Afwijking Turap 1	
Bedragen x € 1.000				
Middelen				
Lasten	182.422	174.611	7.811	V
Baten	118.054	118.054	0	
Saldo lasten en baten	-64.368	-56.557	7.811	V
Toevoegingen aan reserves	554	554	0	
Onttrekkingen aan reserves	5.556	5.743	187	V
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	5.002	5.189	187	V
Prognose resultaat	-59.366	-51.368	7.998	V

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR	B
Lasten	-7.811	V					
Werk en Inkomen	2.104	N	Taakmutatie aanvullend pakket re-integratie corona	N	I	AR	J
Werk en Inkomen	1.303	N	DU Crisisdienstverlening corona	N	I	AR	J
Werk en Inkomen	1.124	N	Taamutatie impuls re-integratie corona	N	I	AR	J
Werk en Inkomen	250	N	Tijdelijke Ondersteuning Noodzakelijke Kosten (TONK)	J	I	AR	N
Schulddienstverlening	95	N	Taakmutatie gemeentelijk schuldenbeleid corona	N	I	AR	J
Schulddienstverlening	47	N	Schulddienstverlening	J	I	AR	N
Werk en Inkomen	-370	V	Taakmutatie re-integratie corona naar S03	N	I	AR	J
Werk en Inkomen	-900	V	Taakmutatie re-integratie corona naar S08	N	I	AR	J
Werk en Inkomen	-1.000	V	Extra kosten re-integratie	J	I	AR	N
Werk en Inkomen	-1.224	V	WSW actualisatie	N	I	AR	N
Werk en Inkomen	-3.140	V	Werk: herstelagenda en landelijke middelen	N	I	AR	N
Werk en Inkomen	-6.100	V	BUIG actualisatie	N	S	AR	J
Baten	0						
Toevoegingen aan reserves	0						
Onttrekkingen aan reserves	187	V					
Inclusie	187	V	Vrijval jongerenperspectieffonds	N	I	BR	J

Taakmutatie aanvullend pakket re-integratie corona

Dit betreft een taakmutatie uit het gemeentefonds: tegenover deze extra uitgaven worden gelden ontvangen van het Rijk. Deze baten zijn verantwoord in dit programma onder 'september- en decembercirculaire'.

DU Crisisdienstverlening corona
Dit betreft een decentralisatie-uitkering uit het gemeentefonds: tegenover deze extra uitgaven worden gelden ontvangen van het Rijk. Deze baten zijn verantwoord in dit programma onder 'september- en decembercirculaire'.

Taakmutatie impuls re-integratie corona
Dit betreft een taakmutatie uit het gemeentefonds: tegenover deze extra uitgaven worden gelden ontvangen van het Rijk. Deze baten zijn verantwoord in dit programma onder 'september- en decembercirculaire'.

Tijdelijke Ondersteuning Noodzakelijke Kosten (TONK) (impact corona)
Het kabinet heeft een nieuwe regeling aangekondigd in verband met corona. Tonk is een noodmaatregel voor huishoudens die door omstandigheden in ernstige financiële problemen dreigen te komen. De regeling loopt van 01-01-2021 tot 01-07-2021. De impact van deze regeling is nog niet bekend.

Taakmutatie gemeentelijk schuldenbeleid corona
Dit betreft een taakmutatie uit het gemeentefonds: tegenover deze extra uitgaven worden gelden ontvangen van het Rijk. Deze baten zijn verantwoord in dit programma onder 'september- en decembercirculaire'.

Schulddienstverlening (impact corona)
Mede als gevolg van de corona-crisis worden er meer aanvragen voor schulddienstverlening verwacht. Daartoe is de personele bezetting tijdelijk (tot 1 juli 2021) uitgebreid.

Taakmutatie re-integratie corona naar S03 en S08
Een deel van de ontvangen gelden inzake de taakmutatie re-integratie corona worden besteed op programma S03 en S08.

Extra kosten re-integratie (impact corona)
Als gevolg van corona krijgen we waarschijnlijk op termijn te maken met een groter bijstandsbestand en zal meer moeten worden ingezet om mensen naar werk te begeleiden. Gelet op de onzekerheden over de duur van de crisis en de economische situatie daarna is het nog lastig hier een goede meerjarige inschatting van te maken. We zien inmiddels wel dat het rijk met aanvullende financiering richting gemeenten komt die vooralsnog voor 2021 toereikend lijkt. Daarom kan het financiële effect dat we eerder opnamen in 2021 van € 1,0 miljoen komen te vervallen. We nemen dit nog wel als risico op in het gemeentelijke risicoprofiel.

WSW actualisatie
Er stromen geen nieuwe WSW-ers meer in. De kosten voor de huidige groep sw-medewerkers lopen nog jarenlang door, deze zijn niet beïnvloedbaar. De Rijksbijdrage is niet dekkend voor deze kosten. De meerjarige financiële consequenties van deze rijkskorting zijn gedekt in de begroting. Onlangs heeft de MGR de concept gewijzigde begroting 2021 en de concept begroting 2022 gedeeld. De gerealiseerde uitstroom over 2020 is groter geweest dan begroot. Dit leidt tot een incidentele terugbetaling over 2020.

Werk: Herstelagenda en landelijke middelen
We investeren in Arnhemmers die direct of indirect worden getroffen door de corona-crisis. Hiervoor hebben we een actieplan 'Arnhems Actieplan Werk' opgesteld en deze wordt binnenkort aangeboden aan uw raad. De totale beoogde (incidentele) inzet komt op dit moment voor de periode 2021-2023 uit op € 8,1 miljoen.

De inzet vanuit het actieplan wordt gedekt uit de extra middelen die bij de meerjarenbegroting zijn toegevoegd aan het programma Participatie en armoedebestrijding vanuit de Arnhemse herstelagenda coronacrisis voor investeren in werk (€ 5,7 miljoen voor de periode 2021-2024) en vanuit de rijksmiddelen die bij de decembercirculaire 2020 beschikbaar zijn gesteld aan gemeenten (€ 4,1 miljoen voor 2020 en 2021). We blijven daarnaast de komende tijd ook actief kijken naar mogelijkheden om andere middelen die beschikbaar komen, bijvoorbeeld vanuit Europa of extra middelen vanuit het rijk, te benutten.

Met de beoogde inzet voor 2021-2023 zoals nu geraamd, hebben we niet alle beschikbare middelen nodig. Ook vindt er een verschuiving plaats van de middelen over de jaren heen. Er kan per saldo € 1,1 miljoen vrijvallen. Zie ook onderstaande tabel.

Middelen vs. inzet **bedragen x € 1.000**	**2021**	**2022**	**2023**	***Totaal***
Beschikbare middelen*	6.340	2.300	600	***9.240***
Beoogde inzet	3.200	3.175	1.725	***8.100***
Saldo	***3.140***	***-875***	***-1.125***	***1.140***

*Bij de beschikbare middelen 2021 zijn ook de rijksmiddelen uit 2020 opgeteld.

Gezien de onzekerheden rondom economische ontwikkelingen door de corona-crisis en de invloed hiervan op ons bijstandsbestand is het van belang de inzet goed te monitoren en bij te sturen waar nodig. Bij Turap-2 2021 informeren we de raad over de uitvoering van het actieplan en stellen we waar nodig bij. Bij de jaarrekening 2021 maken we de uiteindelijke realisatie van het actieplan in 2021 inzichtelijk.

Naast deze lokale middelen zijn er door het rijk regionale middelen ter beschikking gesteld voor crisisdienstverlening voor 2020 en 2021. Voor onze arbeidsmarktregio gaat het vooralsnog in totaal om € 1,8 miljoen voor Arnhem als centrumgemeente die via de decembercirculaire 2020 beschikbaar zijn gekomen. Deze middelen zijn een-op-een beschikbaar voor de regio en bedoeld voor specifieke doeleinden. We voegen deze middelen in 2021 toe aan het programma Participatie en armoedebestrijding.

Buig actualisatie

Op 3 juli 2019 heeft de raad ingestemd met het programmaplan 'Doorbraak naar Werk' en het realistisch en actueel begroten van BUIG (gebundelde uitkeringen). Zoals ook vermeld in de raadsbrief "Gebundelde uitkering (BUIG) 2020 en 2021" van 27-10-2020 wordt de bijgestelde raming voor 2022 en verder meegenomen in de Perspectiefnota 2022. De bijstelling van 2021 zou worden meegenomen in verzamelbesluit 1 van 2021. Gezien de definitieve realisaties over 2020 nog niet bekend waren, heeft deze verwerking nog niet plaats kunnen vinden. De bijstelling over 2021 loopt daarom mee in Turap-1 2021.

Vrijval jongerenperspectieffonds

Bij de analyse van de bestemmingsreserves in de Begroting 2021 is uit de bestemmingsreserve Jongerenperspectieffonds € 0,7 miljoen vrijgevallen. Hiervoor in de plaats is een structureel budget van € 0,3 miljoen in de Begroting 2021 opgenomen om jongeren met hun problematische schulden te ondersteunen. Voor 2020 stond er een onttrekking uit de bestemmingsreserve begroot van € 0,2 miljoen. Dit saldo resteerde nog in de reserve. De kosten voor 2020 zijn echter via de exploitatie gelopen. Hierdoor kan dit bedrag in 2021 alsnog vrijvallen ten gunste van de algemene middelen. De reserve kan hiermee ultimo 2021 worden opgeheven. Dit besluit zal bij de Begroting 2022 aan de raad worden voorgelegd.

S07 Zorg

Financiële afwijkingen

	Begroting Stand April 2021	Prognose Turap 1	Afwijking Turap 1	
Bedragen x € 1.000				
Middelen				
Lasten	54.443	54.363	80	V
Baten	4.940	4.940	0	
Saldo lasten en baten	-49.503	-49.423	80	V
Toevoegingen aan reserves	628	628	0	
Onttrekkingen aan reserves	2.865	2.865	0	
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	2.237	2.237	0	N
Prognose resultaat	-47.266	-47.186	80	V

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR	B
Lasten	-80	V					
Zorg	175	N	Meerkostenregeling Jeugdwet en Wmo	J	I	AR	N
Zorg	20	N	Extra locaties beschermd wonen en jeugdzorg voor inwoners en kinderen met corona	J	I	AR	N
Zorg	-275	V	Droombankje	N	I	AR	J
Baten	0						
Toevoegingen aan reserves	0						
Onttrekkingen aan reserves	0						

Meerkostenregeling Jeugdwet en Wmo (impact corona)

Organisaties kunnen directe meerkosten bij de uitvoering van de Jeugdwet en Wmo als gevolg van de coronacrisis declareren bij gemeenten. De regeling loopt (vooralsnog) van maart t/m december 2020. Arnhem is centrumgemeente voor de regio. Het rijk heeft voor de uitvoering van deze regeling middelen beschikbaar gesteld via de DU's maatschappelijke opvang en vrouwenopvang. Deze middelen zijn grotendeels ingezet voor de meerkosten in de maatschappelijke opvang. Het is onzeker of deze middelen ook kostendekkend zijn voor de meerkosten in het zorgdomein omdat nog niet alle declaraties zijn ingediend. Voor doelgroepenvervoer geldt dat in de intelligente lockdown 80% van de niet gereden ritten is doorbetaald, deze regeling is voor het gehele jaar doorgetrokken als het gaat om vraagafhankelijkvervoer en routevervoer naar dagbesteding. Inmiddels wordt leerlingenvervoer en jeugdwetvervoer voor 100 % gereden, dus vervalt de 80% regeling. Voor 2021 wordt op dit onderdeel een nadeel van € 25.000 verwacht.

Extra locaties beschermd wonen en jeugdzorg voor inwoners en kinderen met corona (impact corona)

Er zijn door aanbieders van beschermd wonen en jeugdzorg (onder andere RIBW en Lindenhout) extra locaties geopend om inwoners en kinderen met corona te kunnen opvangen die door de omstandigheden niet meer op hun huidige adres kunnen blijven wonen. Ook is er de mogelijkheid voor kinderen om 24uurs begeleiding thuis te ontvangen (zodat ze thuis in quarantaine kunnen blijven als hun ouders opgenomen moeten worden). Inschatting

van de impact 2021 is uitgaande van de situatie begin 2021. Naar verwachting zal het Rijk dit compenseren in 2021.

Droombankje

Vanuit programma zorg worden gelden overgeheveld naar programma S08 welzijn en inclusie voor Het Droombankje. Zie voor verdere toelichting programma S08.

S08 Welzijn en inclusie

Financiële afwijkingen

	Begroting Stand April 2021	Prognose Turap 1	Afwijking Turap 1	
Bedragen x € 1.000				
Middelen				
Lasten	21.109	27.500	6.391	N
Baten	768	768	0	
Saldo lasten en baten	-20.341	-26.732	-6.391	N
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	
Onttrekkingen aan reserves	750	750	0	
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	750	750	0	N
Prognose resultaat	-19.591	-25.982	-6.391	N

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR	B
Lasten	6.391	N					
welzijn	1.840	N	DU Vrouwenopvang	N	I	AR	J
Welzijn	1.400	N	Extra locaties maatschappelijke opvang voor inwoners zonder corona	J	I	AR	N
Welzijn	1.247	N	Inzet Sociaal en Mentaal Welzijn en Leefstijl	J	I	AR	N
Welzijn	900	N	Taakmutatie re-integratie corona van S06	N	I	AR	J
Welzijn	314	N	DU Brede aanpak dak- en thuislozen	N	I	AR	J
Welzijn	275	N	Droombankje	N	I	AR	J
Welzijn	250	N	Steunverlening aan organisaties die door corona in hun voortbestaan bedreigd worden	J	I	AR	N
Welzijn	165	N	DU Uitstapprogramma prostituees	N	I	AR	J
Baten	0						
Toevoegingen aan reserves	0						
Onttrekkingen aan reserves	0						

DU Vrouwenopvang

Dit betreft een decentralisatie-uitkering: tegenover deze extra uitgaven worden gelden ontvangen van het rijk. Deze baten zijn verantwoord onder programma S00 onder 'september- en decembercirculaire'.

Extra locaties maatschappelijke opvang voor inwoners zonder corona (impact corona)

Naast de reguliere opvang voorzieningen is een andere locatie geopend om opvang en hulpverlening conform de richtlijnen van RIVM te verlenen. Het gaat om opvang op een cruiseschip. Met de huidige ontwikkelingen is de verwachting dat het passagiersschip minimaal voor een half jaar in 2021 nodig zal zijn voor opvang en hulpverlening conform de richtlijnen van RIVM. Er moet rekening gehouden worden met een overgangsperiode van drie maanden. Opvang moet anders georganiseerd worden, zodat afstand 1,5 meter handhaven en 1 of 2 persoonskamers voor daklozen mogelijk is. Inzet is op het versneld realiseren van geschikte woningen voor

daklozen, zodat met minder opvangcapaciteit (maar ruimer opgezet) volstaan kan worden. Uitstroom van het passagierscruiseschip is afhankelijk van de snelheid van het realiseren van woningen en van de mate van instroom van nieuwe daklozen.

Inzet Sociaal en Mentaal Welzijn en Leefstijl (impact corona)
De coronacrisis heeft impact op het sociaal en mentaal welzijn van mensen in alle lagen van de bevolking. Er is vanuit het Rijk een nieuw maatschappelijk steunpakket ontwikkeld dat zich richt op sociaal en mentaal welzijn en een gezonde leefstijl. Het kabinet wil samen met de gemeenten maatregelen treffen om de directe effecten van het sociaal en mentaal welbevinden van kwetsbare groepen en negatieve gezondheidseffecten van de noodzakelijke corona maatregelen zoveel mogelijk in goede banen te leiden en verdere schade te voorkomen. Doel van dit steunpakket is het verminderen van de langdurige gevolgen van deze coronaperiode op het sociaal en mentaal welbevinden en gezondheid. Het betreft incidentele middelen, voor tijdelijke intensivering. Het pakket bestaat uit drie actielijnen:
1. Intensivering initiatieven welzijn voor de jeugd;
2. Intensivering initiatieven welzijn kwetsbare groepen;
3. Intensivering initiatieven gezonde leefstijl.
Vooralsnog is de impact bij dit programma opgenomen, maar deze kan ook een relatie hebben met andere programma's. De inkomsten zijn opgenomen op programma S00 bij het gemeentefonds.

Taakmutatie re-integratie corona van S06
Op programma S06 is de afwijking toegelicht van taakmutaties waarvan de lasten op S06 gemaakt gaan worden en de baten op S00 gepresenteerd worden. Een deel van deze taakmutatie (€ 900.000) wordt besteed op dit programma S08, vanwege de samenhang tussen werk & inkomen en welzijn.

DU Brede aanpak dak- en thuislozen
Dit betreft een decentralisatie-uitkering: tegenover deze extra uitgaven worden gelden ontvangen van het rijk. Deze baten zijn verantwoord onder programma S00 onder 'september- en decembercirculaire'.

Het Droombankje
Stichting Het Droombankje heeft voor de tweede helft van het jaar 2020 een incidentele subsidie ontvangen, conform het collegebesluit van 30 juni 2020. Met het genomen collegebesluit is voor 2021 e.v. vastgesteld dat bij een nieuwe aanvraag voor 2021 e.v. een structurele begrotingswijziging nodig is. Echter, er is gezien de korte periode (derde en vierde kwartaal 2020) waarin Het Droombankje actief is in de Maatschappelijke Opvang-keten meer tijd nodig om vast te kunnen stellen of stichting Het Droombankje structureel toegevoegd kan worden aan de MO keten. Daarom is voor 2021 opnieuw een incidentele subsidie verleend. De incidentele subsidieverlening van € 275.000 aan stichting Het Droombankje voor 2021 komt ten laste van de vrij te vallen middelen voor ambulante begeleiding Wmo. In de loop van dit jaar wordt duidelijk of Het Droombankje structureel wordt gesubsidieerd, dit zal dan ter besluitvorming worden voorgelegd. De kosten worden gedekt met budget dat overkomt van programma S07 Zorg.

Steunverlening aan organisaties die door corona in hun voortbestaan bedreigd worden (impact corona)
Op basis van een afwegingskader kan door de gemeente steun worden verleend aan sportverenigingen, cultuurinstellingen, welzijnsorganisaties, buurthuizen en aan initiatieven die een rol vervullen in de sociale samenhang in wijken. Hierbij wordt uitgegaan van steunverlening gedurende de periode 1 mei 2020 tot 1 mei 2021. De over deze periode hiervoor te verlenen steun wordt gemaximeerd tot € 250.000. De kosten worden zoveel als mogelijk gedekt uit bestaande budgetten binnen de desbetreffende beleidsvelden. In 2020 is hierop geen beroep gedaan, dit is doorgeschoven naar 2021. Vooralsnog is de impact bij dit programma opgenomen, maar deze kan ook een relatie hebben met andere programma's.

DU Uitstapprogramma prostituees
Dit betreft een decentralisatie-uitkering: tegenover deze extra uitgaven worden gelden ontvangen van het rijk. Deze baten zijn verantwoord onder programma S00 onder 'september- en decembercirculaire'.

S09 Gezondheid en sport

Financiële afwijkingen

	Begroting Stand April 2021	Prognose Turap 1	Afwijking Turap 1	
Bedragen x € 1.000				
Middelen				
Lasten	20.511	20.781	270	N
Baten	2.935	2.935	0	
Saldo lasten en baten	-17.576	-17.846	-270	N
Toevoegingen aan reserves	354	354	0	
Onttrekkingen aan reserves	260	260	0	
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	-94	-94	0	N
Prognose resultaat	-17.670	-17.940	-270	N

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR	B
Lasten	270	N					
Publieke gezondheid	120	N	Rookvrije tegels	N	I	AR	J
Sport	83	N	Exploitatie Bethanienstraat en de Opmaat	N	S	AR	J
Sport	67	N	Kunstgrasvelden	N	I	AR	N
Baten	0						
Toevoegingen aan reserves	0						
Onttrekkingen aan reserves	0						

Rookvrije tegels

Om uitvoering te kunnen geven aan de eerder door de Raad aangenomen motie 'Op naar een rookvrije generatie' zijn vorig jaar extra middelen beschikbaar gesteld. Het betreft hier de eenmalige kosten voor het plaatsen van rookvrij tegels en borden bij kinderspeelplaatsen (€ 120.000).
De uitvoering hiervan vindt echter pas in het eerste deel van dit jaar plaats. Helaas zijn deze middelen niet meegelopen in de budgetoverheveling en heeft dit tot een voordeel voor de algemene middelen geleid in 2020. Aangezien de kosten pas dit jaar worden gemaakt, ontstaat er in 2021 een nadeel voor de algemene middelen.

Exploitatie Bethaniënstraat en de Opmaat

In de exploitatie van de sporthallen Bethaniënstraat en De Opmaat bestaat een structureel knelpunt op het saldo van de subsidie en de kostprijsdekkende huur. Voor het jaar 2021 ontstaat een knelpunt van € 83.000.

Kunstgrasvelden

In de vorige Perspectiefnota hebben we budget gekregen om een natuurgrasveld te veranderen in een kunstgrasveld. Afgelopen woensdag 13 januari is een motie aangenomen waarin de raad het college opdraagt om de alternatieven voor SBR infill (de huidige methode) van een kunstgrasveld te onderzoeken, bij de eerstvolgende renovatie dan wel aanleg van een nieuw kunstgrasveld. De eerstvolgende renovatie is dus al op zeer korte termijn (is nu in gang gezet). Vermoedelijk zal uit het onderzoek blijken dat milieuvriendelijkere

alternatieven duurder zijn dan dat nu in budget is voorzien. Het college kan ervoor kiezen de oude SBR infill methode te hanteren, of meer budget toe te kennen en voor een milieuvriendelijker alternatief te gaan.
Uit het onderzoek is gebleken dat een infill van maiskurk momenteel het milieu het minst belast. Dit vraagt om een extra uitgave van € 67.000. De jaarlijkse extra onderhoudskosten van € 5.000 worden door het Sportbedrijf gedekt.

S10 Klimaat en energie

Financiële afwijkingen

	Begroting Stand April 2021	Prognose Turap 1	Afwijking Turap 1	
Bedragen x € 1.000				
Middelen				
Lasten	5.487	5.612	125	N
Baten	473	473	0	
Saldo lasten en baten	-5.014	-5.139	-125	N
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	
Onttrekkingen aan reserves	3.200	3.200	0	
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	3.200	3.200	0	N
Prognose resultaat	-1.814	-1.939	-125	N

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR	B
Lasten	125	N					
Duurzaamheid	125	N	Participatieproces NemiA	N	I	AR	N
Baten	0						
Toevoegingen aan reserves	0						
Onttrekkingen aan reserves	0						

Participatieproces nemiA

Het realiseren van de energietransitiedoelen binnen de gemeente Arnhem loopt via het programma New energy made in Arnhem 2020-2030 en de daarvoor gereserveerde formatie en middelen. Voortvloeiend uit het Klimaatakkoord krijgen gemeenten, provincies en waterschappen er extra nieuwe taken bij, met bijhorende extra lasten in de bestuurlijke en ambtelijke uitvoering. Om beter inzicht te krijgen in de impact van de uitvoering van het akkoord, hebben het Rijk en decentrale overheden de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) om advies gevraagd. In zijn onderzoek concludeert de ROB onder andere dat de uitvoeringslasten voor gemeenten in 2022 € 450 miljoen bedragen en deze oplopen tot € 599 miljoen in 2024. De ROB adviseert de kosten voor gemeenten en provincies in de periode 2022-2024 te bekostigen via een brede doeluitkering, maar het is nog niet zeker of dit ook daadwerkelijk gaat gebeuren.
Het afgelopen jaar bevestigt dat de wijkgerichte energietransitie zoals door de raad is vastgesteld een grote participatieve inspanning vraagt. Dit wordt door bovenstaand onderzoek bevestigd. Het proces in de wijken loopt ondanks corona voorspoedig en de inwoners vragen om continuering daarvan. Om hier, als onderdeel van de doelstellingen uit NEMiA in de wijken, invulling aan te kunnen geven is vooruitlopend op eventuele bijdragen vanuit het rijk een extra jaarlijkse inspanning op participatie gebied geraamd van € 125.000 in 2021. Bestaande uit inzet participatiemiddelen zoals energieloket, participatiemanagers en energiecoaches. Indien het kabinet komt met aanvullende middelen kan dit bedrag terugvloeien naar de algemene middelen.

S11 Ruimtelijke ontwikkeling

Financiële afwijkingen

	Begroting Stand April 2021	Prognose Turap 1	Afwijking Turap 1	
Bedragen x € 1.000				
Middelen				
Lasten	36.753	36.752	1	V
Baten	29.963	29.963	0	
Saldo lasten en baten	-6.790	-6.789	1	V
Toevoegingen aan reserves	2.516	2.516	0	
Onttrekkingen aan reserves	5.658	5.658	0	
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	3.142	3.142	0	N
Prognose resultaat	-3.648	-3.647	1	V

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR	B
Lasten	-1	V					
Ruimtelijke Ordening en Omgevingswet	800	N	Woonboten Nieuwe Haven	N	I	AR	J
Ruimtelijke Ordening en Omgevingswet	170	N	Leegloop personeel Projecten (PIM)	J	I	AR	N
Openbare ruimte	50	N	Toename WOB-verzoeken bij anterieure overeenkomsten en planologische voorbereidingsbesluiten	N	S	AR	N
Ruimtelijke Ordening en Omgevingswet	29	N	DU Versterking omgevingsveiligheidsdiensten	N	S	AR	J
Ruimtelijke Ordening en Omgevingswet	-1.050	V	Uitkering Rijk Bethanienstraat	N	I	AR	J
Baten	0						
Toevoegingen aan reserves	0						
Onttrekkingen aan reserves	0						

Woonboten Nieuwe Haven

Op 8 juli 2020 heeft de gemeenteraad de visie op de Nieuwe Haven vastgesteld. De ontwikkeling van de Nieuwe Haven tot bedrijfshaven, betekent ook dat ervoor is gekozen om de woonfunctie van de haven te beëindigen. Voor 15 woonboten met ligplaats in de nieuwe Haven is daarom ingezet op uitkoop of een andere oplossing. Voor acht woonboten met ligplaats is het op dit moment al gelukt tot een oplossing te komen. Het betreft 6 keer uitkoop en 2 keer verplaatsing naar een bestaande ligplaats buiten Arnhem. De afwikkeling hiervan is naar verwachting medio 2021 afgerond. Voor 7 boten met ligplaats is op dit moment nog geen oplossing.
Voor de beëindiging van de woonfunctie is € 3,5 miljoen in de begroting opgenomen. Dit is aanvankelijk als volgt over de jaren verdeeld; € 1,15 miljoen in 2020 (waarvan € 0,895 miljoen via budgetoverheveling jaarrekening 2020 naar 2021), € 0,8 miljoen in 2021, € 0,8 miljoen in 2022 en € 0,8 miljoen in 2023. Aangezien medio 2021 al voor de helft van de woonboten een oplossing is gevonden komt het tempo en de verdeling over de jaren niet met

elkaar overeen en is het nodig om in 2022 en 2023 begrote budgetten naar voren te halen. Bij eerdere behandeling in de raad is ook aangegeven dat de verdeling van het budget over de jaren geen belemmering mag vormen. We halen de reeds beschikbare budgetten voor de woonboten naar voren door € 0,8 miljoen uit 2022 te verschuiven naar 2021 en € 0,75 miljoen uit 2023 te verschuiven naar 2022.

Leegloop personeel Projecten (PIM) (impact corona)
PIM en OR werken met een flexibele schil waardoor effecten op de leegloop gedeeltelijk kunnen worden opgevangen. Door met name het niet kunnen maken van rendabele uren doordat kinderen niet naar school konden en thuis bleven, ontstaat echter wel een nadeel.

Toename WOB-verzoeken bij anterieure overeenkomsten en planologische voorbereidingsbesluiten
Bij de realisatie van projecten voor derden (waaronder anterieure en andere overeenkomsten) worden er steeds vaker WOB-verzoeken ontvangen. Punt van zorg daarbij is dat niet alle kosten ook verhaald kunnen worden op de projectontwikkelaar aangezien het gaat om publiekrechtelijke zaken. WOB-verzoeken zorgen voor extra uren. De inschatting is dit jaarlijks om ongeveer € 25.000 aan ureninzet gaat. Deze kosten leiden tot overschrijdingen en worden daardoor ten laste van de algemene middelen gebracht.
Om ongewenste ontwikkelingen in de stad tegen te houden is het soms noodzakelijk om een planologisch voorbereidingsbesluit te nemen. Te denken valt bijvoorbeeld aan de zorgbewoners in de Paasbergflat en de aanpak van splitsing en verkamering. Er is geen dekking in de begroting beschikbaar voor deze uren. De kosten die de gemeente maakt voor deze besluiten kunnen niet bij een eigenaar/initiatiefnemer worden neergelegd. Er is naar verwachting € 25.000 per jaar nodig om hiervoor expertise in te huren.

DU Versterking omgevingsveiligheidsdiensten
Dit betreft een decentralisatie-uitkering: tegenover deze extra uitgaven worden gelden ontvangen van het Rijk. Deze baten zijn verantwoord in dit programma onder 'september- en decembercirculaire'.

Uitkering Rijk Bethaniënstraat
Voor de sanering van de grondwal aan de Bethaniënstraat is een specifieke uitkering van het Rijk van € 1,05 miljoen beschikbaar gekomen. Met deze uitkering is in de begroting nog geen rekening gehouden.
In de begroting is een budget opgenomen van € 3,9 miljoen voor de sanering en herinrichting van de Bethaniënstraat. Dit budget komt voor € 1,66 miljoen uit de inzet van de algemene reserve.
Nu de specifieke uitkering beschikbaar is gekomen, kan de begrote inzet van de algemene reserve met € 1,05 miljoen verlaagd worden van € 1,66 miljoen naar € 0,61 miljoen.

S12 Wonen en leefomgeving

Financiële afwijkingen

	Begroting Stand April 2021	Prognose Turap 1	Afwijking Turap 1	
Bedragen x € 1.000				
Middelen				
Lasten	37.671	38.946	1.275	N
Baten	39.814	39.189	625	N
Saldo lasten en baten	2.143	243	-1.900	N
Toevoegingen aan reserves	371	371	0	
Onttrekkingen aan reserves	3.304	3.304	0	
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	2.933	2.933	0	N
Prognose resultaat	5.076	3.176	-1.900	N

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR	B
Lasten	1.275	N					
Openbare ruimte	900	N	Extra activiteiten afvalinzameling	J	I	AR	N
Openbare ruimte	150	N	Terugval in verleende vergunningen Openbare Ruimte	J	I	AR	N
Openbare ruimte	100	N	Extra kosten Toezicht en Handhaving	J	I	AR	N
Openbare ruimte	100	N	Mogelijke vertraging en/of meerkosten beheer en groot onderhoud / projecten Openbare ruimte	J	I	AR	N
Openbare ruimte	25	N	Openbare ruimte klaarmaken voor coronagerelateerde maatregelen	J	I	AR	N
Baten	-625	N					
Openbare ruimte	-625	N	Lagere inkomsten afvalstoffenheffing	N	I	AR	N
Toevoegingen aan reserves	0						
Onttrekkingen aan reserves	0						

Extra activiteiten afvalinzameling (impact corona)

Voor 2021 zullen de corona-effecten ook merkbaar zijn rondom de extra activiteiten afvalinzameling. De verwachte effecten zijn: extra grofvuil op te halen, extra grof vuil gebracht naar ABS en verwijderen van grofvuil bijgeplaatst bij containers. De inzameling van papier zal in geheel 2021 nog met professionele krachten plaatsvinden waarbij de compensatie van de vrijwilligers in stand blijft.

Terugval in verleende vergunningen Openbare Ruimte (impact corona)

Minder inkomsten zijn te verwachten door een terugloop in vergunningen en ontheffingen. Daarnaast zit er een risico in het (al dan niet deels) compenseren van leges voor vergunningen die niet meer van toepassing zijn. Voor 2021 is de verwachting dat tot aan de zomer minder dan normaal vergunningen wordt verleend, maar dat er een inhaalslag daarna komt. Per saldo is de verwachting dat corona voor 2021 een negatieve impact heeft voor de opbrengsten uit verleende vergunningen.

Extra kosten Toezicht en Handhaving (impact corona)
Er wordt intensief toezicht gehouden op de naleving van de beperkende maatregelen juist ook in de weekenden, dit leidt tot hogere kosten. Daarnaast worden extra voorzieningen getroffen voor toezicht en handhaving. Voor 2021 is de verwachting dat extra ondersteuning bij Toezicht en Handhaving nodig blijft en dat mogelijk ook een rol gespeeld gaat worden bij ondersteuning van vaccinaties. Het bedrag is gebaseerd op een inschatting voor de eerste helft van 2021.

Mogelijke vertraging en/of meerkosten beheer en groot onderhoud / projecten Openbare ruimte (impact corona)
Bij een langere duur of een hogere impact kan door ziekte en afwezigheid een deel van het dagelijks beheer en onderhoud stil komen te liggen. Tevens is het risico dat er tijdens de werkzaamheden meerkosten als gevolg van corona in rekening gebracht worden om aan de coronamaatregelen te voldoen.

Openbare ruimte klaarmaken voor coronagerelateerde maatregelen (impact corona)
Het ondersteunen/adviseren op gebied van inrichting van de openbare ruimte voor coronagerelateerde maatregelen.

Lagere inkomsten afvalstoffenheffing
Het aanbod van betaalde zakken blijft binnen diftar achter op begroting. Hierdoor krijgt de gemeente minder inkomsten terwijl de hoeveelheid restafval niet navenant daalt. Uitgaande van de verwachting dat per 1 juni op basis van de uitkomst van het referendum overgegaan wordt op een nieuw systeem, wordt een nadelig resultaat van € 625.000 over 2021 verwacht.

Nr. : 21004OW043
Onderwerp : Turap-1
Raad d.d. :
Zaaknr. : 562249
Toelichting: : Begrotingswijziging bij Turap-1

Programma's		2021					
		Lasten	Baten	Expl.-result.	Toe-voeg.	Ont-trekk.	Saldo
Wijkprogramma's							
Geb 0	**Gebied nader te verdelen**	0	0	**0**	0	0	**0**
Geb 1	**CSA**	72	0	**-72**	0	0	**-72**
Geb 2	**Noordwest**	62	0	**-62**	0	0	**-62**
Geb 3	**Noordoost**	54	0	**-54**	0	0	**-54**
Geb 4	**Presikhaaf**	67	0	**-67**	0	0	**-67**
Geb 5	**Malburgen**	99	0	**-99**	0	0	**-99**
Geb 6	**Schuytgraaf/Elderveld**	46	0	**-46**	0	0	**-46**
Geb 7	**De Laar/Elden**	32	0	**-32**	0	0	**-32**
Geb 8	**RKV**	73	0	**-73**	0	0	**-73**
		505	**0**	**-505**	**0**	**0**	**-505**
Stedelijke programma's							
S00	**Bestuur, dienstverlening en financ**	851	15.948	**15.097**	14.352	549	**1.294**
S01	**Veiligheid**	0	0	**0**	0	0	**0**
S02	**Bereikbaarheid**	0	0	**0**	0	0	**0**
S03	**Economie**	370	0	**-370**	0	0	**-370**
S04	**Onderwijs**	149	0	**-149**	0	0	**-149**
S05	**Cultuur**	0	0	**0**	0	0	**0**
S06	**Participatie en armoedebestrijding**	-2.744	0	**2.744**	0	187	**2.931**
S07	**Zorg**	0	0	**0**	0	0	**0**
S08	**Welzijn en inclusie**	3.219	0	**-3.219**	0	0	**-3.219**
S09	**Gezondheid en sport**	203	0	**-203**	0	0	**-203**
S10	**Klimaat, energie en milieu**	0	0	**0**	0	0	**0**
S11	**Ruimtelijke ontwikkeling**	829	1.050	**221**	0	0	**221**
S12	**Wonen en leefomgeving**	0	0	**0**	0	0	**0**
		2.877	**16.998**	**14.121**	**14.352**	**736**	**505**
	Totaal	3.382	16.998	**13.616**	14.352	736	**0**

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 562251

Onderwerp: Jaarstukken 2020 (inclusief Financiële Jaarrapportage Projecten 2020)

Voorstel

1. De jaarstukken inclusief de bijbehorende jaarrekening 2020 vast te stellen.
2. De resultaatbestemming vast te stellen.
3. De bijgevoegde begrotingswijziging voor 2021 met betrekking tot de resultaatbestemming 2020 vanuit de Algemene Reserve vast te stellen.
4. Kennis te nemen van het bij de jaarstukken 2020 behorende accountantsverslag, opgesteld door Deloitte.
5. Kennis te nemen van de reactie van het college op het accountantsverslag.
6. Kennis te nemen van de bij het jaarverslag behorende geheime Bijlage Financiële Jaarrapportage Projecten (FJP) 2020 met daarin de geactualiseerde (grond)exploitaties.
7. De begrotingswijziging met betrekking tot de FJP in het eerstkomende verzamelbesluit na vaststelling van de jaarstukken te verwerken.

Inleiding

De jaarstukken 2020 zijn het sluitstuk van de P&C-cyclus 2020. In de begroting 2020 - 2023 is het beleid op hoofdlijnen toegelicht. In de jaarstukken wordt zowel beleidsinhoudelijk als financieel verantwoording afgelegd over de resultaten die in 2020 zijn behaald.

Als bijlage bij de jaarstukken is de geheime nota Financiële Jaarrapportage Projecten (FJP) opgenomen De FJP bevat het geactualiseerde resultaat van de grondexploitaties en projecten (‘herzieningen’ genoemd), de toekomstige winstverwachting, de getroffen voorzieningen (= te verwachten verliezen), de stand van de reserves en het benodigde weerstandsvermogen. Om de onderhandelingspositie van de gemeente niet te schaden is de FJP geheim voor onbepaalde tijd.

Beoogd effect

Jaarstukken 2020:
Decharge verlenen aan het college van burgemeester en wethouders voor het gevoerde beleid en beheer door middel van de vaststelling door de raad van de jaarstukken inclusief de bijbehorende jaarrekening 2020.

FJP 2020:

Gemeente Arnhem

Inzicht verschaffen in de ontwikkeling van de grondexploitaties en de investeringsprojecten. Daarnaast is het doel om de herzieningen zo snel mogelijk te verwerken in de begroting, zodat in de projecten gewerkt wordt met een actueel (financieel) kader.

Argumenten

1.1 Jaarstukken 2020

Volgens de wettelijke kaders, zijnde het Besluit Begroting en Verantwoording voor Provincies en Gemeenten (BBV), is het college verantwoordelijk voor het opstellen van het jaarverslag en de jaarrekening. Deze verantwoordelijkheid houdt onder meer in dat:

- de jaarrekening zowel de baten en lasten als de activa en passiva getrouw dient weer te geven;
- de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen. Rechtmatige totstandkoming betekent in overeenstemming met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen waaronder gemeentelijke verordeningen.

De Verordening Financieel Beleid en Beheer van de gemeente Arnhem verplicht het college om ieder jaar voor 1 mei de opgestelde jaarstukken aan te bieden aan de raad.
De Gemeentewet verplicht de gemeente om ieder jaar op uiterlijk 15 juli de door de gemeenteraad vastgestelde jaarstukken aan te bieden aan de provincie Gelderland.

1.2 Resultaatbestemming

In 2020 komen we uit op een positief financieel resultaat na mutaties in de reserves van €16,9 miljoen. Bij dit financieel resultaat is een aantal kanttekeningen te plaatsen. Als gevolg van de coronamaatregelen, heeft de gemeente compensatie ontvangen via voornamelijk het gemeentefonds en de TOZO uitkering. Er is geen sprake van een terugbetalingsverplichting voor deze gelden waardoor deze, overeenkomstig de verslaggevingsrichtlijnen, ten gunste van het resultaat zijn gekomen. Een deel van deze gelden is echter door het Rijk aan ons toegekend omdat wij ook in de toekomst extra kosten gaan maken voor deze aangewezen onderwerpen.
Voorbeelden hiervan zijn uitvoeringskosten voor TOZO, culturele voorzieningen en re-integratie.
Voorgesteld wordt om deze gelden van in totaal € 3,9 miljoen te reserveren in de bestemmingsreserve taakmutaties. Ten aanzien van het resterende financiële resultaat ad. €13,0 wordt voorgesteld dit toe te voegen aan de algemene reserve.

De weerstandsfactor komt uit op 1,0 en komt overeen met de begrote weerstandsfactor van 1,0. Dit valt binnen de marges van het financieel kader dat door de gemeenteraad is vastgesteld.

De gerealiseerde solvabiliteit is met 19% ten opzichte van de begrote solvabiliteit van 15% beter dan verwacht.

1.3 Begrotingswijziging 2021 inzake resultaatbestemming 2020

Voorgesteld wordt om middels een begrotingswijziging 2021 een deel van het resultaat van 2020 dat ten gunste is gekomen van de Algemene Reserve in te zetten. Concreet betreft dit het voorstel om € 2,0 miljoen vanuit de AR toe te voegen aan de BR Zuidelijke Binnenstad.

Het financieel resultaat 2020 bevat voor in totaliteit € 5,4 mln. winstneming in grondexploitaties, waaronder € 2,3 mln. in de grondexploitatie Zuidelijke binnenstad. Het is van groot belang om in de komende jaren door te kunnen ontwikkelen in de binnenstad. De woningbouwontwikkelingen, herontwikkeling Bestuurskwartier en wederopbouwgebieden daaromheen, maar ook de impact van Covid-19 op ondernemers in de binnenstad maken het van belang om als gemeente te blijven investeren in de binnenstad. In de raadsbrief Anticyclisch investeren van februari 2021 is om die reden ook aangegeven dat projecten naar voren worden gehaald die zowel kansen benutten, als noodzakelijk zijn vanuit het belang van een sterke en aantrekkelijke binnenstad in relatie tot de herstelagenda. In de jaarrekening 2020 is de winstneming Zuidelijke binnenstad ten gunste van het jaarresultaat gekomen en aan de Algemene Reserve toegevoegd. Voorgesteld wordt om hiervan middels een begrotingswijziging in 2021 € 2,0 mln. te reserveren voor de financiering van de toekomstige ontwikkelingen in het Bestuurskwartier door deze toe te voegen aan de reeds bestaande BR Zuidelijke binnenstad.

1.4 Accountantsverslag Deloitte

Verantwoordelijkheid accountant:
De controleverordening vormt de basis waarop de accountant de controle over de boekjaren uitvoert. In de verordening worden de reikwijdte van de controle, de geldende normstellingen en de te hanteren goedkeurings- en rapporteringtolerantie vermeld. De bij de controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten.

Accountantsverslag en controleverklaring Deloitte:
In het accountantsverslag doet Deloitte verslag van de uitkomsten van de controle. Daarbij gaan zij nader in op de scope en reikwijdte van de accountantscontrole en geven zij een nadere toelichting op de getrouw- en rechtmatigheid van de jaarrekening. Het accountantsverslag is integraal onderdeel van de rapportage aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) inzake de SiSa-verantwoording.

De accountant heeft geen controleverschillen ten aanzien van getrouw- en rechtmatigheid geconstateerd, De accountant is voornemens een goedkeurende verklaring af te geven voor de jaarstukken 2020. Voor een nadere toelichting op de bevindingen van de accountant wordt verwezen naar het accountantsverslag.

Ons college heeft een reactie op het accountantsverslag geformuleerd. Hiervoor wordt verwezen naar de reactiebrief.

1.5 FJP: bijlage, geheimhouding en begrotingswijziging

Het algemene, publieke overzicht van de grondexploitaties is terug te vinden in de paragraaf Grondbeleid van het jaarverslag. Deze FJP 2020 is een verdieping daarop met gedetailleerde projectinformatie en risicobeschrijvingen. Wij raden u aan eerst de paragraaf Grondbeleid in het jaarverslag te lezen en pas daarna deze bijlagen. Om de onderhandelingspositie van de gemeente niet te schaden is de FJP geheim voor onbepaalde tijd.

De begrotingswijziging naar aanleiding van de FJP wordt verwerkt in het eerstvolgende verzamelbesluit na vaststelling van de jaarstukken 2020.

Kanttekeningen en risico's

Voor de financiële risico's en onzekerheden wordt verwezen naar de paragraaf "weerstandsvermogen en risicobeheersing" in het jaarverslag.

Financiën

In 2020 komen we uit op een positief financieel resultaat na mutaties in de reserves van €16,9 miljoen Hiervan wordt voorgesteld €3,9 miljoen toe te voegen in de BR Taakmutaties en het restant van €13,0 miljoen toe te voegen in de Algemene Reserve (AR).

Uitvoering

De accountant geeft een toelichting aan de auditcommissie over het accountantsverslag en de controleverklaring, behorende bij de jaarrekening.

Communicatie

Er wordt een persbericht, animatie en infographic gemaakt voor de jaarstukken.

Op de website financien.arnhem.nl staat de webversie van de jaarstukken weergegeven. Hierin is extra informatie opgenomen, zoals bijvoorbeeld in het onderdeel 'wat heeft het gekost' binnen de programma's (meer informatie tabel baten en lasten en reserves per programma) en bij 'wat hebben we gedaan' (in de doelenboom staat ook de informatie uit Turap 2 weergegeven).

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Raadsvoorstel en concept-raadsbesluit
- Jaarstukken 2020
- Controleverklaring jaarstukken 2020
- Accountantsverslag 2020 Deloitte
- Reactie college Accountantsverslag
- Financiële Jaarrapportage Projecten 2020 (geheim)
- Begrotingswijziging resultaatbestemming
- Begrotingswijziging Zuidelijke binnenstad

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	562251

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 20 april 2021, Cluster Bedrijfsvoering nummer: 562251;

gelet op artikel 192 van de Gemeentewet;

besluit:

1. De jaarstukken inclusief de bijbehorende jaarrekening 2020 vast te stellen.
2. De resultaatbestemming vast te stellen.
3. De bijgevoegde begrotingswijziging voor 2021 met betrekking tot de resultaatbestemming 2020 vanuit de Algemene Reserve vast te stellen;
4. Kennis te nemen van het bij de jaarstukken 2020 behorende accountantsverslag, opgesteld door Deloitte.
5. Kennis te nemen van de reactie van het college op het accountantsverslag.
6. Kennis te nemen van de bij het jaarverslag behorende geheime Bijlage Financiële Jaarrapportage Projecten (FJP) 2020 met daarin de geactualiseerde (grond)exploitaties.
7. De begrotingswijziging met betrekking tot de FJP in het eerstkomende verzamelbesluit na vaststelling van de jaarstukken te verwerken.

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

Jaarstukken 2020

Jaarstukken 2020

GEMEENTE Arnhem

Jaarstukken 2020

Inhoudsopgave

Infographic 1

Deel 1 Hoofdlijnen 2

2020, een samenvatting 3

Leeswijzer 6

Deel 2 Jaarverslag 8

Wijken 9

Wijken algemeen 10

Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek 17

Noordwest 22

Noordoost 26

Presikhaaf 32

Malburgen 36

Schuytgraaf, Elderveld 40

De Laar, Elden 44

Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg 48

Stad 52

Bestuur, dienstverlening en financiën 53

Veiligheid 64

Bereikbaarheid 72

Economie 78

Onderwijs 87

Cultuur 91

Participatie en armoedebestrijding 98

Zorg 112

Welzijn en inclusie 124

Gezondheid en sport 133

Klimaat en energie 139

Ruimtelijke ontwikkeling 145

Wonen en leefomgeving 151

Paragrafen 161

Lokale heffingen 162

Weerstandsvermogen en risicobeheersing 165

Onderhoud kapitaalgoederen 181

Financiering 192

Bedrijfsvoering 196

Verbonden partijen 201

Grondbeleid 221

Investeringen 229

Subsidies 232

Integriteit 236

Deel 3 Jaarrekening 239
Overzicht van baten en lasten in de jaarrekening en de toelichting 240
Balans en de toelichting 249
Bijlage met het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld 278
Bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen (SiSa tabel) 280
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant 292

Deel 4 Bijlagen 293
Afkortingenlijst 294
Begrippenlijst 297

Infographic

Jaarstukken 2020 in één oogopslag

Arnhem

Wat zijn de inkomsten?

Het Rijk
€ 599 mln.

Reserves
€ 60 mln.

Overige inkomsten
€ 106 mln.

Lokale heffingen
€ 102 mln.

Totaal
€ 867 mln.

Wat zijn de uitgaven?

Stedelijke programma's:	
Bestuur, dienstverlening en financiën	€ 113 mln.
Veiligheid	€ 17 mln.
Bereikbaarheid	€ 29 mln.
Economie	€ 7 mln.
Onderwijs	€ 27 mln.
Cultuur	€ 34 mln.
Participatie en armoedebestrijding	€ 200 mln.
Zorg	€ 63 mln.
Welzijn en inclusie	€ 22 mln.
Gezondheid en sport	€ 25 mln.
Klimaat, energie en milieu	€ 9 mln.
Ruimtelijke ontwikkeling	€ 55 mln.
Wonen en leefomgeving	€ 37 mln.
Subtotaal	**€ 638 mln.**

Wijken:	
Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek	€ 31 mln.
Noordwest	€ 29 mln.
Noordoost	€ 24 mln.
Presikhaaf	€ 23 mln.
Malburgen	€ 35 mln.
Schuytgraaf/ Elderveld	€ 25 mln.
De Laar/ Elden	€ 17 mln.
Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg	€ 28 mln.
Subtotaal	**€ 212 mln.**

Totaal
€ 850 mln.

Wat hebben we gedaan?

Corona - We namen meer dan honderd maatregelen om onze inwoners en bedrijven te helpen, zoals laptops voor kinderen, ondernemersondersteuning en extra opvangplekken voor dakloze Arnhemmers. We maakten de Arnhemse Herstelagenda Corona-crisis: fiks investeren om de stad een steun in de rug te geven. Daar profiteert de lokale economie ook van.

Wonen - We gaan sneller meer woningen bouwen. Én de leefbaarheid van kwetsbare wijken vergroten. Sociale problemen zoals armoede en taalachterstand in combinatie met overlast en criminaliteit in de wijk aanpakken. Daarvoor hebben we met de provincie, met Nijmegen en met het Rijk een woondeal gesloten.

Zorg - De uitgaven in de zorg stijgen nog steeds, maar we hebben ze beter onder controle gekregen. Belangrijk is dat iedere Arnhemmer de zorg krijgt die hij of zij nodig heeft.

Duurzaamheid - We gaan aan de slag om wijken 'van het gas' af te krijgen. Daarnaast maken we Arnhem 'klimaatadaptief' maken. Dat betekent dat we ons voorbereiden op meer regen en meer droogte. Bijvoorbeeld door meer groen in plaats van stenen en meer verkoeling door bomen.

En verder:
- De verbouwing van Museum Arnhem is in volle gang. Een nieuwe vleugel werd spectaculair boven de stuwwal geschoven.
- We strijden tegen armoede. Met een nieuwe armoedeagenda en een de uitvoeringsagenda schulddienstverlening.
- Arnhem was gaststad van Orange the World, de internationale campagne tegen geweld tegen vrouwen. Daarbij zijn diverse gebouwen en plekken oranje aangelicht, zoals het Stadhuis, de Markt en de John Frostbrug.
- De gemeenteraad keurde de plannen voor de Blauwe Golven, Stadsblokken-Meinerswijk en het Stadstheater goed.

Wilt u meer weten? Kijk op financien.arnhem.nl

Deel 1 Hoofdlijnen

Deel 1 bestaat uit:

1. Hoofdlijnen van beleid

2. Leeswijzer

2020, een samenvatting

2020 liep totaal anders dan we aan het begin van het jaar verwachtten. Het jaar begon hoopvol met de Woondeal en de Arnhem-Oost aanpak, maar corona gooide al snel roet in het eten. Toch hebben we in een jaar van crisis als stad mooie projecten opgezet, vele doelen bereikt en diverse plannen gemaakt.

Woondeal Arnhem-Nijmegen

Er is de afgelopen jaren volop gebouwd in Arnhem en er zijn ook nog plannen in ontwikkeling of in voorbereiding. Daar bovenop sloten Arnhem, Nijmegen en het Rijk een woondeal, met als inzet de bouw van nog meer woningen in beide steden dan al gepland was. De Woondeal moet ervoor zorgen dat er sneller en meer betaalbare huur- en koopwoningen komen. Maar het gaat om veel meer dan woningen alleen. We gaan ook sociale problemen zoals armoede en taalachterstand in combinatie met overlast en criminaliteit in de wijk aanpakken. Dit noemen we de Arnhem-Oost aanpak en heeft als doel om alle Arnhemmers gelijke kansen te bieden en tweedeling in de stad tegen te gaan. Hierbij worden woningen bouwen, de leefomgeving verbeteren en de sociale problematiek integraal opgepakt.

Corona

Toen kwam corona. Een crisis die zijn weerga niet kent en waarvoor we alle zeilen moesten bijzetten. Een crisis met een enorme impact op Arnhem en de Arnhemmers. Bijna de helft van de ondernemers gaf aan te verwachten dat het voortbestaan van hun bedrijf door de crisis in gevaar komt. De cultuur- en evenementensector stond op omvallen. Al snel namen we meer dan 100 maatregelen om de acute gevolgen van corona te bestrijden en verzachten, mede met ondersteuning van het Rijk en de Provincie. Zo zorgden we voor laptops voor kinderen uit gezinnen die dat zelf niet kunnen betalen, boden we extra ondersteuning voor ondernemers en regelden we extra opvangplekken voor dakloze Arnhemmers. Ook presenteerden we voor onszelf en voor de stad een coronadashboard, dat inzicht geeft in de effecten van de coronacrisis op het gebied van gezondheid, economie, welzijn en werk. Tegelijk zijn we ervan doordrongen dat de coronacrisis niet zomaar voorbij is. Dat we ook verder moeten kijken. Zeker tot en met 2021, en misschien nog wel langer.

Investeren in de stad

Daarom presenteerden we nog voor de zomer de Arnhemse Herstelagenda Coronacrisis. Niet bezuinigen, maar juist fors investeren. Om zo de stad een fikse steun in de rug geven om de gevolgen van de coronacrisis het hoofd te bieden. De herstelagenda bevat een pakket aan investeringen van ruim €19 miljoen euro in sectoren die getroffen zijn en in de bedrijven en mensen die veel geleden hebben onder de crisis. Door juist nu te investeren zorgen we tegen de stroom in voor een impuls in de lokale economie. Met als doel de stad te versterken en zo goed mogelijk uit de crisis te komen. We investeren daar waar het bijdraagt aan grote transities en de opgaven die daarbij horen, zoals de energietransitie, duurzame mobiliteit, circulaire economie en klimaatadaptatie. Daarmee zorgen we lokaal voor werkgelegenheid en extra bedrijvigheid. Daarnaast investeren we in cultuur. De gemeenteraad stemde in met ons voorstel om het Stadstheater te vernieuwen en ook Introdans en Toneelgroep Oostpool op die locatie te huisvesten.

Ondernemers

Natuurlijk gebeurde er meer. En ondernam de gemeente meer. In het kader van 'Van bedrijven weten' willen we de ruim 15.000 Arnhemse ondernemers beter van dienst zijn. Een team van accountmanagers verbetert de contacten en brengt beter in kaart wat de Arnhemse bedrijven van de gemeente verwachten. Arnhem kende al de Ondernemersdesk. Hierdoor leggen ondernemers snel contact en krijgen ze sneller antwoorden op hun vragen . Ook over wat de nieuwe coronaregels voor hen betekenen. Deze desk werd daarnaast uitgebreid met het loket 'geldzaken en ondernemers', speciaal voor ondernemers met financiële problemen. Vaak zochten we de samenwerking in de regio, bijvoorbeeld met de mkb regiodeal Arnhem-Nijmegen. Daarmee kunnen midden- en kleinbedrijven hulp krijgen op het gebied van digitalisering.

Klimaat en energie

Op het gebied van klimaat en energie werden in 2020 flinke stappen gezet. De plannen van de gemeente om in Elderveld zo'n 800 woningen van het gas af te halen, kregen een impuls doordat het Rijk hier zes miljoen aan bijdraagt. Het is de bedoeling dat deze woningen uiterlijk in 2028 met restwarmte van de rioolwaterzuivering verwarmd worden. Behalve in Elderveld onderzoeken we in nog elf andere buurten of er een serieus alternatief voor aardgas is. Ook op het gebied van duurzame mobiliteit gingen de ontwikkelingen verder. Er zijn steeds meer laadpunten gekomen voor elektrische auto's en dat aantal blijft doorgroeien. Daarnaast zetten we in op deelvervoer, bijvoorbeeld met eHubs waar je elektrische fietsen, bakfietsen of elektrische auto's kunt huren. Het afgelopen jaar hebben we meer dan 12 miljoen aan subsidie voor mobiliteitsprojecten ontvangen. Goed nieuws voor de bereikbaarheid van Arnhem.

Meer grip op sociaal domein

In het sociaal domein kreeg de gemeente beter grip op de uitgaven, en dus ook meer mogelijkheden om tijdig bij te sturen als de kosten onverhoopt stijgen. Daarnaast zijn we gestart met het visietraject sociaal domein, waarin ook de inzichten van de visitatiecommissie financiële beheersbaarheid sociaal domein van de VNG worden meegenomen. Ook werd een nieuwe aanbesteding van zorgaanbieders afgerond. Er zijn nu minder aanbieders van zorg die ook nog eens voldoen aan strengere kwaliteitseisen. De coronacrisis legt een extra druk op onze inwoners. Ze ervaren meer stress en voelen zich somberder. Daar zijn we nu extra alert op. Daar hebben vooral de sociale wijkteams een grote rol. Ook zetten we ons volop in om kinderen niet

de dupe te laten worden van de scholensluitingen tijdens corona. Daarvoor hebben we de Arnhemse aanpak onderwijs, waarmee we onder meer vroegtijdig schoolverlaten proberen tegen te gaan.

Afvalinzameling
Per 1 juli werd diftar ingevoerd. Vanaf die datum kunnen Arnhemmers hun afval met behulp van een afvalpas kwijt in de vele ondergrondse containers. Het doel van dit systeem is dat afval beter wordt gescheiden en er meer recycling van afvalstoffen mogelijk is. Over het vervolg van diftar is in maart 2021 een referendum georganiseerd waarbij zo'n 53 procent van de Arnhemmers zich uitsprak tegen het diftar-systeem. We gaan nu kijken welk systeem voor afvalinzameling passend is voor de stad. Het doel blijft overigens wel om zoveel mogelijk grondstoffen terug te winnen en de hoeveelheid restafval te verminderen.

Veiligheid
In de strijd tegen ondermijning en criminaliteit werden op last van de burgemeester in 2020 diverse panden gesloten vanwege criminele activiteiten. Dat is nodig, want de georganiseerde criminaliteit probeert de bovenwereld mee te sleuren met fout geld, intimidatie, chantage en bedreigingen. Het ondermijnt een eerlijke samenleving met eerlijke handel en horeca. In november en december was Arnhem gaststad van Orange the World, de internationale campagne tegen geweld tegen vrouwen. In het kader van de campagne werden niet alleen diverse activiteiten georganiseerd, maar ook vele gebouwen en plekken oranje aangelicht, zoals het Stadhuis, de Markt en de John Frostbrug.

Medewerkers
Ook voor onze medewerkers was 2020 een bijzonder jaar. Thuiswerken werd de norm, hetgeen een grote omschakeling betekende. Naar de toekomst toe willen we de positieve elementen hieruit vasthouden en verankeren; we bewegen naar een vorm van hybride werken. Goed te zien, is dat de verzuimcijfers een positieve ontwikkeling laten zien.
De omvang van ons personeelsbestand is in 2020 gegroeid, enerzijds door invulling van vacatures die aan het begin van het jaar reeds open stonden anderzijds doordat we in onze begroting rekening hielden met een stijging van de formatie. Eind 2020 is sprake van een kleine overschrijding: 11 fte (1,2%) ten opzichte van een begrote formatie van 938 fte. Binnen dit totaal is sprake van afwijkingen die elkaar (deels) compenseren. Zo is binnen het cluster Werk & Inkomen sprake van vacatureruimte terwijl de bezetting binnen het cluster Strategie, Beleid en Regie zich boven de begrote formatie bevindt.

Er gebeurde meer
En verder werden er meer dan duizend gratis bomen uitgedeeld aan Arnhemmers om de stad verder te vergroenen, werd de Gelrepas vernieuwd tot handige app, werd bij de verbouwing van Museum Arnhem een nieuwe vleugel spectaculair boven een afgrond geschoven, keurde de gemeenteraad de plannen voor de Blauwe Golven, Stadsblokken-Meinerswijk en het Stadstheater goed, kwamen er 21 flitsparkeerplaatsen, werd Arnhem wereldnieuws met de plannen om asfalt te verwijderen, schaduwroutes en koelteplekken aan te leggen en meer bomen te planten, startte een mondmaskerfabriek waar statushouders aan het werk gingen, mag het asielzoekerscentrum in Elden nog eens vijf jaar blijven, kreeg de armoedeaanpak een impuls met de armoedeagenda en de uitvoeringsagenda schulddienstverlening en werd Arnhem vereerd met twee bezoeken van de Koning. Eén helemaal in de tijdgeest via een videocall met Museum Arnhem. Maar ook een écht bezoek in september. De Koning liet zich informeren over de Arnhemse aanpak om jongeren te helpen de verleidingen te weerstaan van een loopbaan in de drugscriminaliteit.

Al met al was 2020 een bijzonder jaar. Een jaar waarin we te maken kregen met een onverwachte crisis. Maar waarin we ook samen veel mooie mijlpalen bereikten, waar we onze stad de komende jaren weer verder op kunnen bouwen.

Financieel resultaat

Algemeen
We sluiten het jaar 2020 af met een positief financieel resultaat voor mutaties in de reserves van €19,8 miljoen. Gedurende het jaar zijn overeenkomstig de genomen raadsbesluiten mutaties gedaan in de reserves. Per saldo is er in 2020 al €1,1 miljoen toegevoegd aan de algemene reserve. Daarnaast is er per saldo €1,8 miljoen toegevoegd aan diverse bestemmingsreserves voor door de raad bestemde uitgaven die in toekomstige jaren nog volgen. Door deze mutaties die al in het jaar gedaan zijn, komt het positieve financieel resultaat na mutaties in de reserves in 2020 uit op €16,9 miljoen.

Bij dit financieel resultaat is een aantal kanttekeningen te plaatsen. Als gevolg van de corona maatregelen, heeft de gemeente compensatie ontvangen via voornamelijk het gemeentefonds en de TOZO uitkering. Er is geen sprake van een terugbetalingsverplichting voor deze gelden waardoor deze, overeenkomstig de verslaggevingsrichtlijnen, ten gunste van het resultaat zijn gekomen. Een deel van deze gelden is echter door het Rijk aan ons toegekend omdat wij ook in de toekomst extra kosten gaan maken voor deze aangewezen onderwerpen. Voorbeelden hiervan zijn uitvoeringskosten voor TOZO, culturele voorzieningen en re-integratie. Voorgesteld wordt om deze gelden van in totaal € 3,9 mln te reserveren in de bestemmingsreserve taakmutaties. Ten aanzien van het resterende financiële resultaat ad. €13,0 wordt voorgesteld dit toe te voegen aan de algemene reserve.

In het jaarverslag is per programma uiteengezet waardoor de belangrijkste afwijkingen tussen realisatie en begroting worden veroorzaakt. Hieruit blijkt dat het veelal gaat om incidentele afwijkingen, waaronder een incidenteel voordeel op de gebundelde uitkering (BUIG) en de winstneming in de grondexploitatie (waaronder op de complexen Zuidelijke binnenstad, Schuytgraaf en

Leidenweg). Het incidentele karakter van dit positieve resultaat leidt er toe dat deze effecten niet structureel meegenomen kunnen worden naar de toekomst.

De weerstandsfactor komt uit op 1,0. De ratio komt overeen met de weerstandsfactor van 1,0 zoals in de begroting is opgenomen. De weerstandsfactor drukt uit in welke mate de gemeente in staat is om de gevolgen van risico's op te vangen, zonder dat het beleid of de uitvoering daarvan in gevaar komt. Deze weerstandsfactor is lager dan voorgaand jaar omdat corona extra risico's met zich heeft meegebracht. Dit wordt nader toegelicht in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing. De gerealiseerde solvabiliteit is met 19% ten opzichte van de begrote solvabiliteit van 15% beter dan verwacht.

Coronakosten in de jaarrekening

Gedurende het jaar is de impactanalyse corona opgesteld en periodiek geactualiseerd. In deze impactanalyse zijn de nadelen in de exploitatie ingeschat die het gevolg zijn van de coronamaatregelen. In de laatste versie van de impactanalyse d.d. 1 maart 2021 is een nadeel gemeld van € 14,6 miljoen. Hiervan is €8,8 miljoen bij Turap 2 al in de begroting verwerkt. In de jaarrekening wordt, naast het reeds in de begroting verwerkte nadeel bij Turap 2, een nadeel gemeld van €3,4 miljoen. Het verschil tussen de gemelde afwijkingen in de impactanalyse d.d. 1 maart 2021 en de werkelijke afwijking in Turap 2 en de jaarrekening wordt voornamelijk veroorzaakt doordat voor een aantal onderwerpen een hogere compensatie (dekking in 2020) is ontvangen. Een voorbeeld hiervan is bovengenoemde ontvangst voor de TOZO uitkering, waarvoor de gemeente in de toekomst nog kosten moet maken. Daarnaast is door de corona-maatregelen een aantal activiteiten niet uitgevoerd, waardoor een voordeel ontstaat binnen het programma dat een deel van de corona-nadelen heeft kunnen dekken.

Schematisch ziet dit er als volgt uit:

Omschrijving	**Bedrag**
Financieel nadeel in impactanalyse d.d. 1 maart 2021	€14,6 miljoen
Reeds in begroting verwerkt bij turap 2	€ 8,8 miljoen
Verschil (verwacht nadeel bij jaarrekening)	**€ 5,8 miljoen**
Gerealiseerd nadeel in de jaarrekening a.g.v. corona	€3,4 miljoen
Voordelen en dekking uit andere middelen	**€ 2,4 miljoen**

In de jaarrekening zijn afwijkingen als corona-afwijking benoemd wanneer deze volledig aan corona toe te wijzen zijn. Soms is dit echter niet goed mogelijk. Het komt ook voor dat slechts een deel van de afwijking een relatie heeft met corona. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn wanneer een prijsvoordeel is behaald (door bijvoorbeeld een nieuwe aanbesteding) maar er ook minder uitgaven zijn geweest als gevolg van corona. Wanneer dit het geval is, is dit in de toelichting van de afwijking uiteengezet.

Leeswijzer

Inleiding

De jaarstukken zijn een onderdeel uit de P&C-cyclus. In de Meerjarenprogrammabegroting wordt het gemeentelijk beleid op hoofdlijnen toegelicht. In de jaarstukken wordt zowel beleidsinhoudelijk als financieel verantwoording afgelegd over de resultaten die in 2020 zijn behaald. De jaarstukken bestaan uit twee delen: het jaarverslag en de jaarrekening.

Jaarverslag
In het jaarverslag staat de beleidsinhoudelijke verantwoording centraal. Deze verantwoording wordt gegeven aan de hand van de 3W-vragen:

- wat wilden we bereiken?
- wat hebben we gedaan?
- wat heeft het gekost?

Jaarrekening
De jaarrekening is financieel van aard. Hierin wordt verantwoording afgelegd over de financiën van de gemeente.

In deze leeswijzer wordt aangegeven hoe de indeling van de jaarstukken eruit ziet.

Opbouw van de jaarstukken

In de inhoudsopgave staat vermeld uit welke hoofdstukken de jaarstukken bestaan. In het kort worden deze hoofdstukken hier toegelicht.

Deel 1 - hoofdlijnen van beleid
In het eerste hoofdstuk staan de belangrijkste opgaven en het beleidsinhoudelijke en financiële resultaat in 2020 benoemd.

Deel 2 - jaarverslag
Het jaarverslag is opgebouwd uit drie onderdelen:

1. Acht wijkprogramma's (W) - Sinds 2017 zijn acht wijkprogramma's ingesteld. De 24 wijken zijn geclusterd in acht gebieden: Noord-West, Noord-Oost, Presikhaaf, Centrum/Spijkerkwartier/Arnhemse Broek, Malburgen, Rijkerswoerd/Kronenburg/Vredenburg, Elden/De Laar en Schuytgraaf/Elderveld.

2. Dertien stedelijke programma's (S) - Met ingang van de begroting 2020 zijn de tien reguliere programma's (R0 tot en met R9) gewijzigd naar dertien stedelijke programma's (S00 tot en met S12). Voor de toelichting op deze gewijzigde programma-indeling wordt verwezen naar de bijlage 'Toelichting op gewijzigde programma-indeling ('was/wordt lijst')' in de MJPB 2020-2023. In de stedelijke programma's zijn de 3 W-vragen opgenomen.
De doelenboom is een belangrijk onderdeel in de stedelijke programma's. Bij het onderdeel 'wat hebben we bereikt' is de verantwoording op de doelen opgenomen. Het onderdeel 'wat hebben we gedaan' bestaat uit de verantwoording op de inspanningen.

Bij de doelen en inspanningen wordt aangegeven of deze op koers (groen bolletje), gedeeltelijk op koers (oranje bolletje), niet op koers lopen (rood bolletje) of gerealiseerd zijn (grijs bolletje).
Binnen de wijkprogramma's en stedelijke programma's zijn bij het onderdeel 'wat heeft het gekost' een financieel overzicht met een toelichting op de afwijkingen opgenomen. In de tabel met de afwijkingen zijn de volgende afkortingen opgenomen:

- V/N - Voordeel/ Nadeel;
- C - Hoofdzakelijk coronagerelateerd met daarbij de keuze tussen Ja en Nee;
- I/S - Incidenteel/ Structureel;
- AR/BR - Algemene reserve/ Bestemmingsreserve.

3. Tien paragrafen - De paragrafen vormen een 'dwarsdoorsnede' van de begroting. Er worden kaderstellende beleidslijnen vastgelegd met betrekking tot beheersmatige aspecten. De paragrafen geven daarmee belangrijke aanvullende informatie over de meerjarige financiële positie van de gemeente. Een deel van de paragrafen zijn in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplicht voorgeschreven.

De volgende verplichte paragrafen vanuit het BBV zijn opgenomen:
1. Lokale heffingen - In deze paragraaf wordt stilgestaan bij de diverse gemeentelijke belastingen en heffingen en de consequenties daarvan voor de inwoners.

2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing - Het weerstandsvermogen geeft aan hoe solide de financiële positie van de gemeente is. In deze paragraaf zijn ook financiële kengetallen opgenomen, zoals het weerstandsvermogen, de solvabiliteit en de schuldquote
3. Onderhoud kapitaalgoederen - In deze paragraaf wordt toegelicht op welke wijze het onderhoud van de gemeentelijke kapitaalgoederen (zoals wegen, riolering, gebouwen) gewaarborgd is.
4. Financiering - Hier wordt toegelicht op welke wijze met de financieringsbehoefte van de gemeente is omgegaan.
5. Bedrijfsvoering - In de paragraaf wordt gerapporteerd over de voortgang van interne ontwikkelingen binnen de gemeentelijke organisatie.
6. Verbonden partijen - De gemeente werkt samen met andere partijen om bepaalde doelen te bereiken. Als de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft bij een partij, is dit een zogenoemde verbonden partij. In deze paragraaf worden alle verbonden partijen toegelicht.
7. Grondbeleid - De gemeente speelt een rol in het kopen en verkopen van gronden. Hier wordt verder ingegaan op het gevoerde grondbeleid.

Op verzoek van uw raad zijn drie niet verplichte paragrafen in de jaarstukken opgenomen:
8. Investeringen - In deze paragraaf wordt over de realisatie van de investeringen gerapporteerd.
9. Subsidies - De gemeente verstrekt subsidies aan instellingen die een bijdrage leveren aan gemeentelijke doelstellingen. In deze paragraaf wordt aangegeven welke instellingen subsidie hebben ontvangen inclusief de subsidiebedragen.
10. Integriteit - In deze paragraaf wordt aangegeven op welke wijze invulling is gegeven aan het Arnhemse integriteitsbeleid.

Deel 3 - Jaarrekening
Het derde deel van de jaarstukken bestaat uit de financiële jaarrekening. Dit hoofdstuk biedt, conform de vereisten vanuit het BBV, diverse financiële overzichten.

In de jaarstukken kunnen afrondingsverschillen ontstaan in de balans of winst- en verliesrekening.

Interactieve website jaarstukken

De jaarstukken zijn digitaal beschikbaar op: financien.arnhem.nl. Op de website is bij de stedelijke en wijkprogramma's de volgende extra informatie te vinden:

- In de doelenboom zijn ook de teksten te zien vanuit de Begroting 2021 en Turap-2.
- Bij de onderdelen 'wat heeft het gekost' de overzichten per kostensoort, portefeuilleonderdelen en taakvelden.
- Totaaloverzicht subsidies.
- Totaaloverzicht reserves.

Deel 2 Jaarverslag

Het jaarverslag bestaat uit drie onderdelen:

1. Wijkprogramma's (W)
2. Stedelijke programma's (S)
3. Paragrafen

Wijken

De diverse taken waarvoor de gemeente verantwoordelijk is en die op wijkniveau plaatsvinden, zijn opgenomen in de volgende 8 wijkprogramma's (bundeling van logisch samenhangende wijken):

W1 Wijkprogramma Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek (CSA)
Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek

W2 Wijkprogramma Noordwest
Burgemeesterswijk, Hoogkamp, Transvaal, Heijenoord, Lombok, Klarendal, Klingelbeek e.o., Schaarsbergen e.o., Sint Marten en Sonsbeekkwartier

W3 Wijkprogramma Noordoost
Alteveer, Cranevelt, Geitenkamp, Monnikenhuizen, Velperweg e.o.

W4 Wijkprogramma Presikhaaf
Presikhaaf West en Presikhaaf Oost

W5 Wijkprogramma Malburgen
Malburgen West, Malburgen Oost/Noord, Malburgen Oost/Zuid, waaronder Het Duifje en Immerloo

W6 Wijkprogramma Schuytgraaf/Elderveld
Schuytgraaf en Elderveld

W7 Wijkprogramma De Laar/Elden
De Laar en Elden

W8 Wijkprogramma Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg (RKV)
Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg

Wijken algemeen

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gedaan

Uitvoering van Wijken Weten

Ondanks de coronacrisis zijn de Teams Leefomgeving in 2020 in elk gebied doorgegaan met het werken dichtbij bewoners. De wijkprogramma's zijn uitgewerkt met inbreng van bewoners en professionals. Deze wijkprogramma's zijn een vast onderdeel van de Arnhemse begroting. De budgetten zijn waar dat kan ontschot ingezet, zodat maatwerk per wijk mogelijk is. Bij vraagstukken die in meerdere wijken spelen wordt gekeken naar combinaties en gezamenlijke inzet van budgetten.

Ook bij stedelijke projecten, voorzieningen en oplossingen is er voor gezorgd dat we in de uitvoering aansluiten bij situaties en behoeften in de verschillende wijken. En in het opdrachtgeverschap naar externe partijen wordt wijkgericht gewerkt. Hier zijn de invloed en het belang van bewoners en organisaties ook verankerd.

Op wijkniveau signaleren we een aantal stadsbrede thema's die in meerdere of in alle wijken spelen. Hierop zijn stadsbrede doelen geformuleerd. We scherpen voortdurend met elkaar doelen aan zodat het voor onze inwoners helder is waaraan we werken.

In 2020 is, na bijna vier jaar uitvoering inclusief een pilotfase, gestart met de evaluatie van Van Wijken Weten. Deze evaluatie, uitgevoerd door een extern onderzoeksbureau, is in het voorjaar van 2021 gereed. Daarna worden aanbevelingen vertaald in een nieuwe koersnota Van Wijken Weten 2.0. Van Wijken Weten blijft ook na vier jaar nog een proces van experimenteren en leren. Processen, budgetten en bevoegdheden zijn daarbij zodanig ingericht dat de leefwereld van bewoners centraal staat. De basisgedachte blijft dat bewoners en professionals uit de wijken direct of indirect méér invloed hebben op beslissingen die worden genomen.

Versterken van leefbare wijken

In sommige wijken staat de leefbaarheid meer onder druk dan in andere wijken. Deze buurten hebben extra aandacht nodig. Op plekken waar dit speelt, ontwikkelden we in 2020 samen met bewoners en professionals een aanpak. Zo ontwikkelden we de Arnhem-Oost aanpak, een buurtaanpak in combinatie met stadsvernieuwing 3.0, de Woondeal en de wijkveiligheidsagenda. Daarnaast is, als onderdeel van prestatieafspraken van het college met woningcorporaties, in enkele wijken gestart met het opstellen van gezamenlijke en integrale handelingskaders. Het is de bedoeling deze werkwijze uit te breiden. We werken aan een set interventies die stadsbreed inzetbaar zijn, waarbij de vorm en uitvoering kan verschillen, omdat we per buurt doen wat nodig en passend is. Naast de aanpak van bestaande problemen willen we ook voorkomen dat de kwetsbaarheid van wijken en bewoners toeneemt. De raad heeft hiervoor bij de begrotingsraad in november 2020 een motie aangenomen 'voorkomen stadsvernieuwing 4.0' waarin het belang van preventie wordt onderstreept. In alle wijken is ingezet op kansengelijkheid, investeren in preventie en het doorbreken van generatiepatronen bij sociale problematiek. Met het programma Kansrijk Opgroeien vergroten we het perspectief van kinderen en jongeren (0-27) en versterken we hun sociale omgeving (onder andere ouders en verzorgers).

Ontmoeten en verbinden

In Arnhem bestaan al allerlei initiatieven in de wijken waarbij mensen elkaar tegen komen. 'Ontmoeten' draagt bij aan het tegengaan van sociaal isolement en aan vergroting van zelfstandigheid van Arnhemmers. We willen dat iedereen gelijke kansen heeft en toegang heeft tot voorzieningen in de wijk. In vrijwel alle wijkprogramma's is ontmoeten benoemd als speerpunt. Ook in de opdrachten aan welzijnsorganisaties komt het thema vaak terug.
Een belangrijk speerpunt vanuit de wijken is maatschappelijk vastgoed en het kwalitatief beheer van buurthuizen en MFC's. Vanaf 2020 is er jaarlijks €500.000 beschikbaar om fysieke voorzieningen, zoals een buurthuis of sportclub, te verbeteren of indien mogelijk toe te voegen in wijken waar de behoefte het grootst is en de noodzaak het hoogst. Het gaat dan om buurthuizen en MFC's, maar ook om mogelijkheden voor ontmoeting in de publieke ruimte, onder andere in combinatie met sport en bewegen en particuliere locaties zoals cafés en (sport)verenigingen. In verband met de coronacrisis is er ook oog voor bestaande buurthuizen die het moeilijk hebben.

Bewonersondersteuning waar nodig

Ook in 2020 is bewonersondersteuning door de teams Leefomgeving ingezet. In de beleidsnota 'Samen werken aan een sterke sociale basis (juli 2020)' wordt beschreven dat bewonersondersteuning gericht is op het faciliteren en stimuleren van actieve bewoners. Bewoners en bewonersgroepen worden ondersteund door het welzijnswerk. Bewonersondersteuners en opbouwwerkers in de wijken geven informatie en advies aan bewoners en helpen bij het oprichten van een bewonersgroep of werkgroep. Zij ondersteunen het realiseren van plannen, organiseren van bijeenkomsten of de uitvoering van een activiteit. Daarmee stimuleren wij bewoners om actief te worden en zich mede verantwoordelijk te voelen voor hun wijk. Ook helpen wij groepen en individuele burgers op deze manier met het vergroten van hun zelfredzaamheid, eigen verantwoordelijkheid en zelf oplossend vermogen. Tegelijkertijd verbeteren wij de samenwerking tussen organisaties die werken ten behoeve van de wijkbewoners doordat we hen stimuleren om dit gezamenlijk op te pakken.

In 2020 zijn er in de wijken verschillende vormen van (nieuwe) bewonersondersteuning ingezet. De coronacrisis heeft laten zien dat ook het gebruik van online communicatie belangrijker is geworden. Méér bewoners kunnen ook via digitale platforms worden bereikt. Door de komst van de wijkmanagers zien we dat er andere rollen worden gevraagd dan de traditionele rol van een opbouwwerker: procesmatiger en meer buurtmakers (niet zelf doen, maar verbinden en bewoners in beweging brengen).

Iedere Arnhemse wijk heeft netwerken en een (sociale) infrastructuur die passen bij de wijk en haar bewoners. In de ene wijk betekent dit dat diverse bewonersgroepen en -initiatieven elkaar weten te vinden, samenwerken en kennis delen. In een andere wijk wordt meer ingezet op een ketenaanpak van diverse maatschappelijke organisaties en vrijwilligersinzet. De gemeente heeft hierin een stimulerende en faciliterende rol. Ook stellen we als opdrachtgever en subsidieverstrekker voorwaarden aan onderlinge samenwerking en samenhang in het aanbod. We versterken de netwerken in de wijken langs de pijlers sociaal, fysiek en veiligheid.

Burgerkracht
Arnhem wil burgerinitiatieven en zelf- en samenredzaamheid van inwoners in Arnhemse wijken blijven stimuleren. De regeling Burgerkracht Sociaal Domein is de basis voor de uitvoering. Deze regeling is al in 2016 vastgesteld.
In 2020 is de regeling geëvalueerd en de gemeenteraad heeft aangegeven verder te willen met de regeling. De regeling wordt breed gewaardeerd. Zo'n 180 initiatieven hebben financiële en inhoudelijke ondersteuning gekregen vanuit het Innovatiefonds Burgerkracht en bijna 130 initiatiefnemers zijn geholpen door de Ideeënmakelaars. Arnhem is er een mooiere stad door geworden, met meer onderling contact en sociale samenhang. Op onderdelen is het aanvraagproces aangepast. Uitkomst van de evaluatie is een verlenging in 2021. Diverse organisatie van bewoners en instellingen werken aan een plan voor continuering van de regeling, ook na 2021.

Met Burgerkracht is een nieuwe manier van samenwerken ontstaan, doordat inwoners (als onderdeel van de adviescommissie Burgerkracht), de teams Leefomgeving en de gemeente gezamenlijk betrokken zijn bij de afweging. De regeling is laagdrempelig en toegankelijk. Dit stimuleert mensen om hun idee voor buurt, wijk of stad daadwerkelijk tot uitvoering te brengen.

Invloed en betrokkenheid van bewoners
Bewoners hebben invloed op hun leefomgeving en wat daar gebeurt. Voor elk van de acht gebieden in Arnhem is in 2020 een wijkprogramma opgesteld waarin het bewonersperspectief en het perspectief van professionals en partners in de wijk is ingebracht. Daarnaast krijgen en nemen bewoners ruimte om zelf initiatieven in en voor hun wijk te organiseren. Ze kunnen daarbij indien nodig rekenen op advies en ondersteuning vanuit de gemeente. Beschikbare (openbare) data en kennis wordt gedeeld, zodat bewoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties daar gebruik van kunnen maken.

Participatie
Gemeentelijk beleid komt tot stand in samenspraak met bewoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Burgerparticipatie is verankerd in gemeentelijke processen en projecten en we betrekken bewoners op verschillende manieren, waarbij we onder andere gebruik maken van betrokkenheidsprofielen.

Inspanningen benoemd in de Herstelagenda

Prestatiedoelen/Inspanningen	Status
Investeren in een sociaal sterke stad	
In de wijken zorgen we - samen met onze partners - voor alternatieve dagbesteding voor ouderen en zetten we in op ontmoeting en beweging in de openbare ruimte. We willen nog beter weten wat voor hen - ook na een lange periode alleen - nu van belang	
Vanuit het netwerk Voor Elkaar in Arnhem zijn diverse activiteiten georganiseerd. Vele vrijwilligers zijn aan hulpvragen van mensen gekoppeld. Groepsbegeleiding voor de meest kwetsbare groepen via de Wmo is ook gewoon doorgegaan. Door de latere aanscherping werden er vanuit het Rijk wel beperkingen opgelegd aan enkele voorzieningen. Hiervoor zijn door onze partners alternatieven ingezet, met name via één op één contact (telefonisch en via beeldbellen). Tijdens de tweede coronagolf eind 2020 zijn onder andere voor ouderen kerstactiviteiten opgezet. Er zijn kaarten verstuurd en er zijn maaltijden verstrekt.	
In de wijken zetten we - samen met welzijnspartners en sportbedrijf - in op zomerprogramma's voor jongeren	
In de zomerperiode zijn diverse activiteiten opgezet voor jongeren in alle wijken. De combinatie van welzijn en sport is daarbij van groot belang gebleken. De behoefte aan inzet verschilt sterk per wijk. Door de jongerenwerkorganisaties is ook veel samengewerkt met straathoekwerkers, met BOA's en met de politie. Er wordt vooral gericht op het voorkomen van overlast.	

Investeren in een leefbare en groene stad

We kijken wat nodig is om buurthuizen coronaproof te maken en kijken naar mogelijkheden voor mensen die niet met regulier openbaar vervoer durven (en geen indicatie hebben)

Door de coronacrisis heeft ontmoeten en verbinden een bijna geheel nieuwe invulling gekregen in de stad. Arnhemmers ontmoetten elkaar veelal online, ontmoetingsplekken waren (tijdelijk) gesloten en vrijwilligers van buurthuizen zochten mogelijkheden om te zorgen dat mensen elkaar toch blijven zien. Buurthuizen hadden te maken met dalende inkomsten die vaak nodig zijn om de buurthuizen exploitabel te houden. Buurthuizen zijn actief geattendeerd op subsidiemogelijkheden bij provincie voor onder andere aanpassingen gemeenschapsvoorzieningen, energiebesparende maatregelen en de toegankelijkheid accommodaties verbeteren voor personen met een beperking of chronisch zieken. In september 2020 is een eerste uitvraag gedaan onder alle buurthuizen met inzet van gemeentelijke middelen. Voor ondersteuning is ook doorverwezen naar Praktische Zaken, de Ideeënmakelaars en de AdviesBrigade.
Er is geen uitwerking gegeven aan mogelijke oplossingen van vervoer. Er werd geen gebruik gemaakt van de voorzieningen die er zijn (bijvoorbeeld het automaatje), waardoor er hiervoor geen alternatief is uitgewerkt en opgezet.

In het kader van het doel 'Investeren in een leefbare en groene stad' hebben we in 2020 ook de volgende inspanning uitgevoerd:

Meer groen, bomen en klimaatadaptieve maatregelen

Het streven om meer groen, bomen en klimaatadaptieve maatregelen te realiseren hebben we ook vertaald naar de wijken. Op kleine schaal zijn op diverse plekken groen en bomen toegevoegd in de wijken en zijn bewoners met een subsidie ondersteund om hun eigen tuin te vergroenen. De komende jaren zal dit op meer plekken gaan gebeuren; veel voorstellen zaten in 2020 nog in de planfase en zullen komend jaar buiten zichtbaar worden. Daarnaast is groen en waterberging toegevoegd in combinatie met verschillende onderhoudsmaatregelen in de wijken.

Toelichting financiële afwijkingen

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de begroting 2020 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR
Lasten	**12.576**	V				
Sociale wijkteams (SWT)						
Totaal	**8.514**	V				
Bedrijfsvoering	1.130	V	Resultaat SB&R	N	I	AR
Zorg	-631	N	Jeugdzorg	N	I	AR
Zorg	1.728	V	Maatwerkvoorziening huishoudelijke ondersteuning	N	S	AR
Zorg	1.444	V	Groepsbegeleiding en activerend werk	N	I	AR
Zorg	470	V	Doelgroepenvervoer	N	I	AR
Zorg	3.720	V	Beschermd wonen	N	I	AR
Zorg	653	V	WMO begeleiding	N	I	AR
Teams Leefomgeving (TLO)						
Totaal	**4.062**					
Armoedebeleid	300	V	Armoedebestrijding, inclusief capaciteitskosten.	N	I	AR
Bedrijfsvoering	391	V	Resultaat SB&R	N	I	AR
Groen	418	V	Jaarprogramma groot onderhoud Groen	N	I	BR
Groen	346	V	Eindafrekening aanbesteed werk wijkonderhoud 2019	N	I	AR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	406	V	Beheer MFC's (incl. Coronakosten)	N/J	I	AR/BR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	963	V	Onderwijs Achterstanden Beleid (OAB)	N	I	AR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	600	V	Verschuiving lasten onderwijsbeleid	N	I	AR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	-16	N	Kinderopvang vitale beroepen	J	I	AR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	12	V	Eigen bijdrage peuteraanbod	J	I	AR
Openbare ruimte	-692	N	Afvalbeheer	J	I	AR
Openbare ruimte	180	V	Jaarprogramma groot onderhoud Openbare Ruimte	N	I	BR
Openbare ruimte	-120	N	Reclame	J	I	AR
Schulddienstverlening	432	V	Schulddienstverlening	N	I	AR
Schulddienstverlening	32	V	Preventie Schulden	N	I	BR
Werk en Inkomen	496	V	Onderuitputting op het re-integratiebudget	N	I	AR
Werk en Inkomen	314	V	Minder inzet Regisseurs (Participatie)	N	I	AR
Baten	352	V				
Armoedebeleid	100	V	Armoedebestrijding, inclusief capaciteitskosten	N	I	AR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	252	V	Beheer MFC's	N/J	I	AR
Toevoegingen aan reserves	-1.092	N				
Schulddienstverlening	-28	N	Preventie Schulden	N	I	BR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	-1.064	N	Beheer MFC's	N	I	BR
Onttrekkingen aan reserves	0					

Sociale Wijkteams (SWT)
De grootste afwijkingen van € 8.516.000 wordt hieronder toegelicht:

Bedrijfsvoering
De salariskosten van SBR zijn in 2020 niet volledig doorbelast op wijkniveau. Hierdoor is er een voordeel ontstaan, dit voordeel is een nadeel op stad voor hetzelfde bedrag. Hierbij wordt opgemerkt dat het totale voordeel op de wijk €1,7 miljoen bedraagt. Deze bestaat voor het grootste gedeelte uit de hierboven genoemde voordelen. Het restant voordeel (€0,2 miljoen) is gezien het bedrag niet in bovenstaande tabel genoemd.

Jeugdzorg
Op totaalniveau is bij de Jeugdzorg geen afwijking te melden. Echter is er binnen de wijken en stad een verschuiving te zien. De huidige begroting per wijk en stad is gebaseerd op de realisatie van 2018 en eerste halfjaar 2019. Een voorbeeld hiervan is dat vanaf de zomer 2019 in de wijk Schuytgraaf/Elden een toename te zien is van het aantal cliënten en totale kosten. Deze groei is in lijn met de groei van het aantal jeugdigen in de wijk Schuytgraaf/Elden. In de wijk RKV (Rijkerswoerd Vredenburg en Kronenburg) is een daling van het aantal cliënten en de kosten te zien vanaf eind 2019. Deze daling ligt in lijn met de daling van het aantal jeugdigen sinds 2018 in deze wijk. De begroting 2021 zal daarom op basis van de realisatie van 2020 gewijzigd worden.

Maatwerkvoorziening huishoudelijke ondersteuning
Per 1 juli 2020 heeft een beleidswijziging plaatsgevonden, waarbij een verschuiving van maatwerkvoorziening huishoudelijke ondersteuning naar algemene voorziening huishoudelijke ondersteuning wordt gestimuleerd. De verschuiving is vanaf juli/augustus zichtbaar. Dit voordeel wordt gecompenseerd met het nadeel op programma S07 Zorg bij algemene voorziening huishoudelijke ondersteuning.

Groepsbegeleiding en Activerend werk
Sinds maart 2020 is een daling te zien bij groepsbegeleiding en activerend werk (2). De daling in maart tot en met juni is zoals verwacht. Na de lockdown is de ingezette zorg niet meer op het niveau gekomen van voor maart 2020.

Doelgroepenvervoer
Het doelgroepenvervoer is uitbesteed aan de DRAN en deze heeft eerder een hogere gewijzigde begroting ingediend welke werd veroorzaakt door een hogere prijsindex, een nieuwe aanbesteding die duurder is uitgevallen en volumegroei. Daar staat tegenover de vastgestelde maatregel uit de MJPB 2020 van € 250.000 ter verlaging van het tekort. Hiervoor zijn beleidsregels Wmo en Jeugdwet opgesteld en vastgesteld. Ook is er een nieuwe Verordening Leerlingenvervoer aangenomen. Corona heeft effect gehad op het gebruik van het doelgroepenvervoer binnen alle doelgroepen. De gewijzigde verordeningen en beleidsregels zijn vanaf de zomer 2020 langzaam doorgevoerd. Daarnaast lijkt de nieuwe aanbesteding positiever uit te werken dan in eerste instantie verwacht. Dit maakt dat voor 2020 de jaarcijfers doelgroepenvervoer met een positief resultaat afgesloten kunnen worden.

Beschermd wonen
Bij beschermd wonen is er een netto voordeel van € 1,6 miljoen. Op programma S07 Zorg wordt een nadeel vermeld van € 2,1 miljoen. Dit voordeel komt voornamelijk door:
1. Sinds 2019 is er een gestage daling van aantal intramurale cliënten zichtbaar. Deze daling heeft een doorwerking naar 2020.
2. De nieuwe contracteringsronde in 2020, waarbij de (kwaliteits-)eisen zijn aangescherpt, waardoor een groot aantal aanbieders is afgevallen.
3. Per 1 juli 2020 (nieuwe contractering) wordt het product 'beschikbaarheidscomponent' op een andere manier gefinancierd, waarmee besparing is gehaald.

WMO Begeleiding
Bij programma S07 Zorg is een nadeel van € 653.000 voor WMO begeleiding gemeld. Dit resulteert in een netto resultaat van nul.

Teams Leefomgeving (TLO)
Afwijkingen die zich in alle wijken voordoen, worden hieronder toegelicht. Wijkspecifieke afwijkingen worden toegelicht op het desbetreffende wijkprogramma.

Armoedebestrijding, inclusief capaciteitskosten.
Er is een totaal voordeel van €409.000 op armoedebestrijding ontstaan. Dit bestaat uit stedelijke kosten (€46.000), stedelijke baten (-€37.000), kosten in de wijken (€300.000), baten in de wijken (€100.000). Er is minder gebruik gemaakt van de diverse armoederegelingen omdat bijvoorbeeld activiteiten niet doorgingen bij de Gelrepas. Het aantal aanvragen waarbij inwoners gebruik maken van een intermediair (hulpverlener, vrijwilliger, wijkcoach), is door de coronamaatregelen afgenomen.

Jaarprogramma's groot onderhoud (Openbare ruimte, Groen, Mobiliteit)
Een deel van de jaarprogramma's groot onderhoud aan groen, bomen en spelen is niet gerealiseerd (€ 0,6 miljoen). De middelen worden gereserveerd voor de uitvoering in 2021.

Eindafrekening aanbesteed werk wijkonderhoud 2019
Eindafrekeningen op in 2019 uitgevoerd aanbesteed werk hebben in 2020 geleid tot een incidenteel voordeel van € 0,3 miljoen.

Beheer MFC's
Op het beheer van de MFC's is in 2020 een voordeel ontstaan van per saldo € 0,7 miljoen (voordeel lasten € 0,4 miljoen en voordeel baten € 0,3 miljoen). Dit voordeel werd veroorzaakt door:

- lagere kosten voor onderhoud (€ 1,1 miljoen). Om dit onderhoud alsnog te kunnen uitvoeren, worden deze middelen toegevoegd aan de BR Onderhoud Vastgoed (conform het meerjarenonderhoudsplan);
- een nadeel bij het gebruikersbeheer door hogere schoonmaakkosten en inkoop van materialen (€ 0,2 miljoen);
- een nadeel op bedrijfsexploitatie (€ 0,2 miljoen). Deels komt dit door corona omdat de incidentele verhuur is achtergebleven terwijl de kosten zijn doorgelopen;
- voor onder meer spatschermen schoonmaak en inhuur; als gevolg van corona zijn extra kosten gemaakt voor € 34.000.

Onderwijs Achterstanden Beleid (OAB)
De OAB begroting 2020 was ingericht op een uitbreiding van de VVE uren van 12 naar 16 uur per kind per week. Uiteindelijk is er een uitbreiding naar 14 uur gerealiseerd. Bovendien is het bereik van de doelgroep (onder andere door de lockdown en angst corona) flink teruggevallen. Dit heeft geleid tot een onderbesteding van €500.000, waarvan een voordeel van €963.000 zichtbaar is op de wijken en een nadeel van €459.000 op de stad.

Verschuiving lasten onderwijsbeleid
Door een verschuiving in de begroting is er een nadelig resultaat op het stedelijk programma ontstaan en een voordelig resultaat op de wijkprogramma's. Op totaalniveau is de afwijking nihil. In de begroting 2021 wordt dit gecorrigeerd zodat deze afwijking niet opnieuw zal ontstaan.

Kinderopvang vitale beroepen
In Turap 2 is een afwijking gemeld voor de kinderopvang van kinderen van ouders met vitale beroepen van €65.000. Dit is in de begrotingswijziging bij Turap 2 verwerkt. De uiteindelijke kosten zijn €81.000. Uiteindelijk resulteert derhalve een nadelig resultaat van €16.000 in de jaarrekening.

Eigen bijdrage peuteraanbod
In Turap 2 is een afwijking gemeld betreffende de vergoeding van de eigen bijdrage van ouders die gebruik maken van de gemeentelijke regelingen: peuteraanbod, SMI en Voorschoolse Educatie. Een bedrag van € 50.000 is in de begrotingswijziging bij Turap 2 verwerkt. De uiteindelijke kosten zijn €38.000. Uiteindelijk resulteert derhalve een voordelig resultaat van €12.000 in de jaarrekening.

Afvalbeheer
De coronacrisis heeft grote financiële gevolgen gehad voor het afvalbeheer in 2020. De bij de afvalbrengstations aangeboden extra hoeveelheden en gratis ophaalrondes grof afval hebben tot kostennadelen geleid. Dit effect is nog versterkt door extra inzamelkosten oud-papier en opschalen callcenter in het tweede kwartaal. Medio 2020 werd een nadelig corona-effect van € - 0,6 miljoen verwacht. Voor dit bedrag is het kader na behandeling van Turap 2020-2 gecorrigeerd.
In het najaar werd duidelijk dat de kosten nog hoger zouden uitvallen en werd een aanvullend tekort van € - 0,7 miljoen gerapporteerd. Uiteindelijk is dit aanvullend tekort opgelopen tot € - 1,2 miljoen (het totale effect van de coronacrisis op het resultaat van afvalbeheer komt daarmee op € - 1,8 miljoen).

Daarnaast hebben ongunstige marktontwikkelingen rond het inzamelen oud-papier geleid tot lagere opbrengsten van € - 0,3 miljoen. In de meerjarenbegroting 2021-2024 zijn de marktontwikkelingen oud papier reeds verwerkt door middel van een kaderaanpassing. De overige afwijkingen bedragen € - 0,2 miljoen waaronder eenmalige hogere kosten invoering diftar (onder andere extra communicatie).

De totale financiële afwijking 2020 op de werkzaamheden rond het afvalbeheer bedraagt zodoende
€ - 1,7 miljoen. Zowel het stadsprogramma als de acht wijkprogramma's hebben hun aandeel in deze afwijking.

Reclame
Wegens corona zijn de inkomsten uit de reclame mogelijkheden op gemeentelijk terrein onzeker en moest een voorziening worden getroffen van € 120.000. Dit is gelijk verdeeld over alle wijken.

Schulddienstverlening / Preventie schulden
Er zijn door de coronacrisis minder schulddienstverleningstrajecten uitgevoerd dan verwacht. Ten opzichte van 2019 is nog wel een groei in aantal aanvragen zichtbaar.
Er zijn meer middelen uit Amendement Schulden Voorkomen (17A50) overgehouden dan in het najaar 2020 werd verwacht. Dit komt voornamelijk doordat een aantal activiteiten rond communicatie later zijn gestart (communicatiecampagne, ontwikkeling van methodiek met persona's, doorontwikkeling website geldzorgen).

Onderuitputting op het re-integratiebudget

Diverse re-integratietrajecten hebben vertraging opgelopen of zijn later van start gegaan door corona. Zo is Scalabor gedurende een periode tijdens de eerste lockdown gesloten geweest. Later in het jaar zijn de trajecten wel weer op gang gekomen en nagenoeg volledig gevuld, maar de financiële afwikkeling heeft door de vertraging maar deels plaatsgevonden in 2020 en zal doorlopen naar 2021. In 2020 leidt dit tot een onderuitputting op het re-integratiebudget van € 496.000. Ondanks de onderuitputting op het re-integratiebudget constateren we dat Arnhem, wat betreft ontwikkeling uitkeringslast, beter heeft gepresteerd dan de door het Rijk verwachte landelijke ontwikkeling. Het tekort op BUIG is gedaald van 9% in 2019 naar 4,5% in 2020.

Minder inzet Regisseurs (Participatie)

Bij de doorontwikkeling van Werk en Inkomen heeft de nieuwe regisseursfunctie een sleutelrol. Als gevolg van corona heeft er vertraging plaatsgevonden in het aantrekken van nieuw personeel. Hierdoor is het in 2020 niet gelukt om de regisseurs functie volledig te bezetten. Dit leidt tot een voordeel van € 314.000 in 2020 op de uitvoeringskosten. Inmiddels is de bezetting van de regisseursfunctie op orde.

Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek

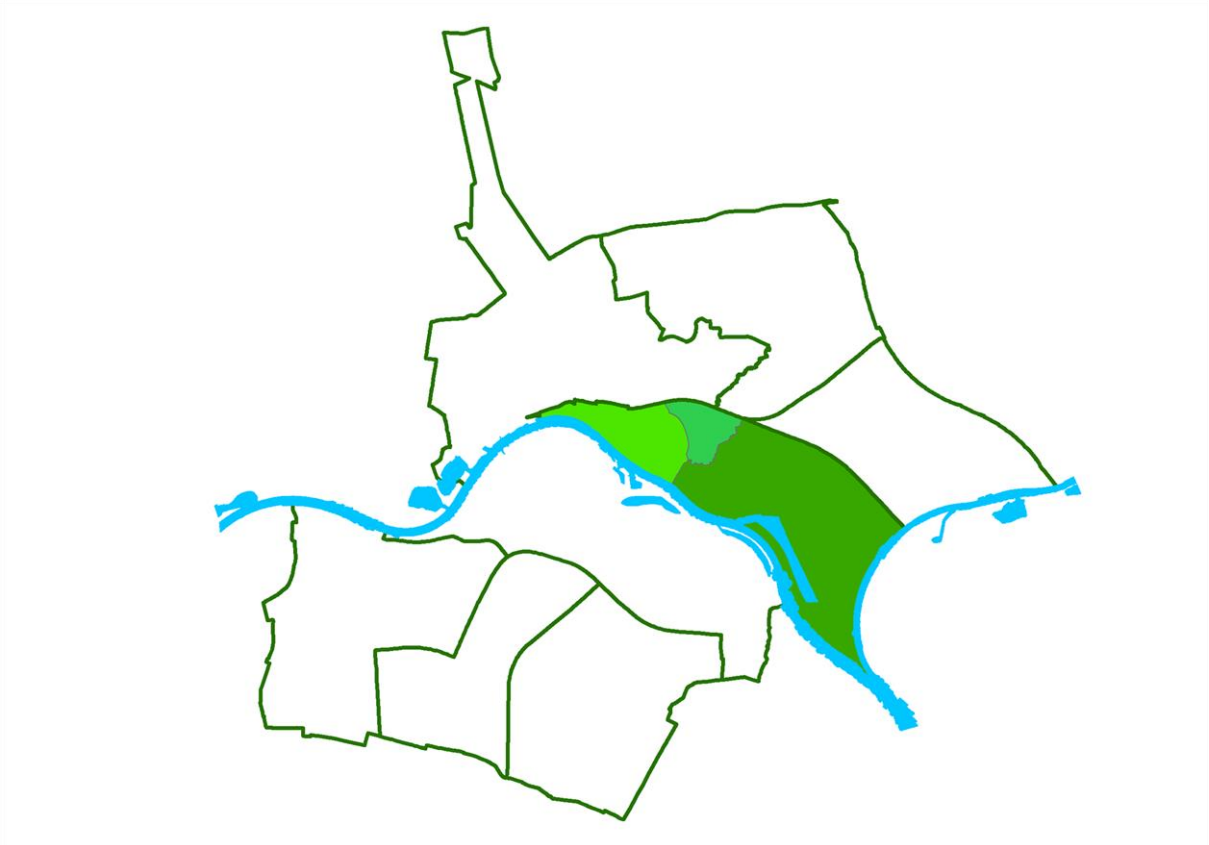

In het wijkprogramma Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek (CSA) bevinden zich de wijken Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk is in Staat van de stad opgenomen.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gedaan

Prestatiedoelen	Status
Leefbaarheid en preventie	

- Implementatie van de Buurtschakel (buurtcommunity) is een feit. Door een samenwerking van het team Leefomgeving en het Sociale wijkteam worden bewonersnetwerken en het netwerk van de professional met elkaar verbonden. De buurtschakel zorgt, met lichte ondersteuning van een coach en vrijwilliger, voor samenredzaamheid tussen bewoners die net die steun nodig hebben om zelfstandig door te kunnen.
- In het Arnhemse Broek en het Centrum is samenwerking tussen politie, handhaving, welzijn en de hulpverlening verder uitgebreid om preventief de overlast van jongeren en overlastgevende (verwarde) personen in de openbare ruimte aan te pakken en erger te voorkomen. De aanpak in het Centrum is in voorbereiding om ook naar het Spijkerkwartier uit te breiden.

Veilig en leefbaar

- In het Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek (CSA) is er geen geschikte huisvesting op voorraad die een project zoals magicmix mogelijk maakt gezien de schaalgrootte die nodig is.
- We zetten stappen in het versterken van het netwerk van professionals in de wijk. De wijkveiligheidsoverleggen die deels in het vierde kwartaal hebben plaatsgevonden, dragen bij aan een nauwere samenwerking op het vlak van een veiligere leefomgeving.
- In het centrum is er een veiligheidsoverleg met partners.
- De inbedding van de straatcoaches is gerealiseerd.
- De eerste stappen in de uitbreiding van het verzorgingsgebied project centrum zijn gezet.
- De eerste aanzet tot het project 'Welkome wijk' in samenwerking met stichting Samen sterk zonder stigma en het Trimbos-instituut is gedaan. Dit project is gericht op het vergroten van tolerantie in de wijk door te weten van elkaar.

Circulaire Economie

- De laatste stappen in 2020 zijn gezet op het gebied van het onderzoek van een borging van de wijkbedrijven binnen de Arnhemse begroting. Het wijkbedrijf BuurtBaanBureau heeft in 2020 één traject uitgevoerd waarbij 18 deelnemers een traject succesvol hebben gevolgd waarbij 75% van de deelnemers is uitgestroomd naar werk, vrijwilligerswerk of een opleiding. Het tweede traject heeft door corona vertraging opgelopen en is later dit jaar gestart en zal eind eerste kwartaal worden beëindigd.
- Spijkerbike heeft de eerste fietsen opgeknapt die na de weesfietsenruiming zijn vrijgekomen en deze zijn weer verhuurd aan de bewoners.
- Buurtgroenbedrijf heeft een sterke organisatie neergezet en is deels zelfvoorzienend door projecten in het groen te draaien voor en door bewoners.

Kansrijk opgroeien

De volgende acties zijn dit jaar gerealiseerd of in uitvoering:

- project Fort in het Arnhemse Broek;
- gezonde leefstijl door inzet op integrale aanpak stakeholders (primair onderwijs en Sportbedrijf);
- vroegtijdige aanpak schuldenproblematiek jongeren;
- perspectief op werk project '50 gezinnen uit de bijstand en aan het werk';
- doorontwikkeling op de twee basisscholen in het Arnhemse Broek in het kader van een doorgaande leerlijn en Vroeg Eropaf;
- stedelijk jongerenwerk Willemeen 2.0.

Burgerparticipatie

- Spijkerkpeil heeft voor de tweede keer een peiling gehouden onder alle bewoners van het Spijkerkwartier. Bewoners konden een week lang zowel digitaal als via een formulier stemmen op belangrijke thema's en ook thema's aandragen. Een kleine 9% van de bewoners heeft actief deelgenomen aan het Spijkerpeil. De uitkomsten zijn meegenomen in het wijkprogramma van het team Leefomgeving.
- Er is een eerste start gemaakt met de doorontwikkeling van een nieuw democratisch proces voor de wijk, die de legitimiteit kan borgen bij besluitvorming door de wijk in de nabije toekomst. Een voorbeeld hiervan is de uitvoering van het parkeerplan door de inzet van parkeergelden. Hierbij wordt gekeken naar het voorbeeld uit Groningen de 'coöperatieve wijk'.
- In het Centrum is er een digitale enquête uitgevoerd waaraan alle bewoners van het centrum konden deelnemen.
- Het Project Goede Buur is afgerond. Dit is een participatietraject over de toekomstplannen van de Rijn IJssel locatie aan de Thorbeckestraat. Samen met bewoners van het Spijkerkwartier en het Arnhemse Broek, Rijn IJssel college en de gemeente is een ontwikkelkader gemaakt, dat naar verwachting het eerste kwartaal van 2021 in de gemeenteraad besproken wordt en vastgesteld.
- Buurtgroenbedrijf heeft vergroeningsprojecten samen met en door bewoners uitgevoerd.
- De herinrichting van de Kastanjelaan is samen met bewoners uitgewerkt en uitgevoerd.

Ontmoeten

- Samenwerking met het Sociale wijkteam heeft gezorgd voor de implementatie van de Buurtcirkels ondanks vertraging door corona. Deze voorliggende voorziening bevordert de samenredzaamheid en voorkomt eenzaamheid door ontmoeting.
- De ontmoetingsplekken zijn ondanks de coronamaatregelen in goed overleg met de wijkpartners de Kansen, de Symfonie en Broek omhoog, open gehouden voor de kwetsbare bewoners. De openingstijden van Broek omhoog zijn in de zomerperiode en kerstperiode uitgebreid om te voorkomen dat deze bewoners vereenzamen of erger; terugvallen.
- Het Toon Hermans Huis is mensen telefonisch/digitaal gaan benaderen.
- De Lommerd heeft een plan ingediend in het kader van ontmoeten om het buurtcentrum toegankelijker te maken.

Gezond en fit

- Het Programma GO! Gezond Onderweg is gestart in Het Broek. Dit is een ketenaanpak voor 0-18 jarigen met (ernstig) overgewicht.

Vergroenen en energietransitie

- In het vierde kwartaal zijn de eerste stappen gezet om de herinrichting van de Van Muijlwijkstraat vorm te geven. Hierbij staan vergroening en klimaatadaptieve maatregelen centraal. Eerdere bijeenkomsten en de input van bewoners worden hierin meegenomen.
- In het vierde kwartaal is stevig ingezet op een integrale veiligheidsaanpak van de Steenstraat. Vergroening en het tegengaan van hittestress is hier onderdeel van en dit zal medio 2021 worden uitgevoerd.
- Er is een groenwerkgroep opgericht in het Arnhemse Broek als onderdeel van het wijkplatform, waar 20 bewonersinitiatieven zich bij hebben aangesloten.
- Op de energietransitie sluiten we aan bij de stedelijke aanpak en zorgen we voor aansluiting van de bewoners.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2020		Rekening	
	2019	Primitief	Def	2020	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	31.276	35.549	31.638	30.646	992
Baten	9.708	9.498	9.634	9.595	-39
Saldo lasten en baten	***-21.568***	***-26.052***	***-22.004***	***-21.051***	***953***
Toevoegingen aan reserves	0	0	474	534	-60
Onttrekkingen aan reserves	1.213	0	27	35	8
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***1.213***	***0***	***-447***	***-499***	***-52***
Gerealiseerd resultaat	**-20.355**	**-26.052**	**-22.451**	**-21.550**	**900**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de begroting 2020 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR
Lasten	1.257	V				
Sociale wijkteams						
Bedrijfsvoering	116	V	Resultaat SB&R (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	74	V	Jeugdzorg (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	97	V	Maatwerkvoorziening huishoudelijke ondersteuning (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	131	V	Groepsbegeleiding en activerend werk (zie Wijken algemeen)	J	I	AR
Zorg	54	V	Doelgroepenvervoer (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	650	V	Beschermd Wonen (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	-58	N	WMO begeleiding (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Teams Leefomgeving						
Armoedebeleid	60	V	Armoedebestrijding, incl capaciteitskosten (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Groen	11	V	Jaarprogramma groot onderhoud Groen (zie Wijken algemeen)	N	I	BR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	-11	N	Onderwijs Achterstanden Beleid (OAB) (Zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	123	V	Verschuiving lasten onderwijsbeleid (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Openbare ruimte	-79	N	Afvalbeheer (zie Wijken algemeen)	J	I	AR
Openbare ruimte	7	V	Jaarprogramma groot onderhoud Openbare Ruimte (zie Wijken algemeen)	N	I	BR
Openbare ruimte	-15	N	Reclame (zie Wijken algemeen)	J	I	AR
Werk en Inkomen	70	V	Participatiebudget (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Schulddienstverlening	58	V	Schulddienstverlening (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Schulddienstverlening	4	V	Preventie Schulden (zie wijken algemeen)	N	I	BR
Wijksturing en Wijkzaken	-63	N	Wijksturing en Wijkzaken (wijkspecifiek)	N	I	AR
Bedrijfsvoering	28	V	Resultaat SB&R (zie Wijken algemeen)	N	I	AR

Baten	-183	N				
Sociale wijkteams	0					
Teams Leefomgeving						
Armoedebeleid	14	V	Armoedebestrijding, incl capaciteitskosten (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Mobiliteit: incl duurzame mobliteit	-197	N	Parkeerexploitatie, inkomsten straatparkeren (wijkspecifiek)	J	I	AR
Toevoegingen aan reserves	-4	N				
Sociale wijkteams	0					
Teams Leefomgeving						
Schulddienstverlening	-4	N	Preventie schulden (zie wijken algemeen)	N	I	BR
Onttrekkingen aan reserves	0					
Sociale wijkteams	0					
Teams Leefomgeving	0					

Wijksturing en Wijkzaken

De toename van de lasten in CSA heeft voornamelijk betrekking op de financiering van bewonersondersteuning door Rijnstad.

Mobiliteit: Parkeerexploitatie, inkomsten straatparkeren

Als gevolg van de coronacrisis blijven de parkeerinkomsten achter bij de oorspronkelijke begroting.
Gedurende het jaar werd een inkomstenderving van € 1,6 miljoen op straatparkeren voorzien. Voor dit bedrag is het kader, na behandeling van Turap 2020-2, gecorrigeerd.
Uiteindelijk is de inkomstenderving nog eens € 0,2 miljoen hoger uitgevallen.

Subsidies

Hieronder zijn de vijf grootste subsidieontvangers opgenomen die in 2020 meer dan € 100.000 subsidie hebben ontvangen vanuit dit programma.

- St. Rijnstad
- Sportbedrijf Arnhem BV
- St. Pas
- St. Welzijn Ouderen Arnhem
- Kinderopvang SKAR

Een overzicht van verstrekte subsidies is te vinden in de paragraaf subsidies.
Voor een volledige lijst van verstrekte subsidies (op het niveau subsidieontvanger) wordt verwezen naar de bijlage Subsidies bij de digitale jaarstukken.

Noordwest

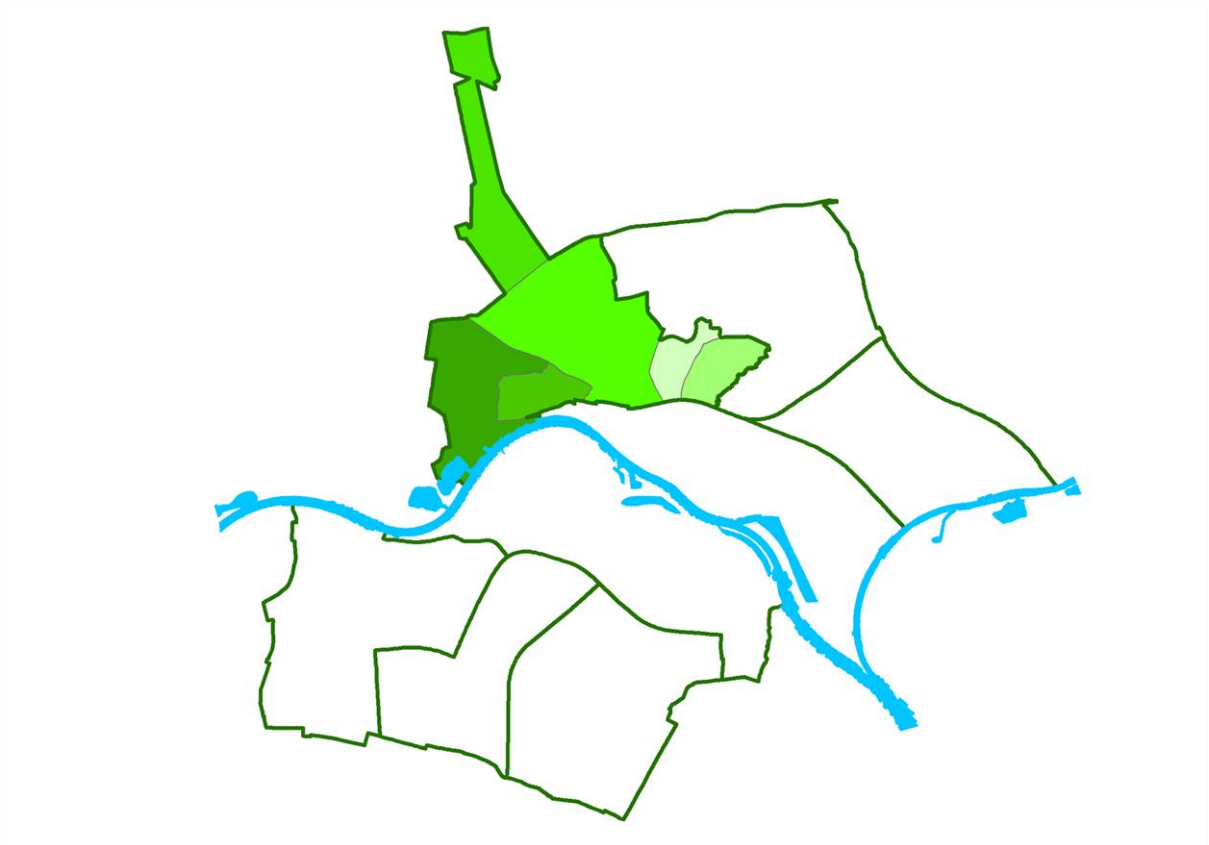

In het wijkprogramma Noordwest bevinden zich de wijken Klarendal, Burgemeesterswijk/ Hoogkamp, Schaarsbergen en omgeving, Sint Marten/ Sonsbeekkwartier, Heijenoord en Lombok, Hoogstede/Klingelbeek en omgeving. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk is in Staat van de stad opgenomen.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gedaan

Prestatiedoelen	Status
Kansrijk opgroeien	

Het naschoolse programma loopt naar tevredenheid. Het programma wordt door 95 kinderen gevolgd en is nog steeds zeer succesvol. Tijdens het afgelopen jaar is gekozen voor nog meer maatwerk in de begeleiding van de kinderen. Door 36 begeleiders (stagiaires en vrijwilligers) in te zetten is er zo veel mogelijk één op één of in kleine groepjes gewerkt. Dit om nog meer aan te sluiten op de individuele behoefte en ontwikkeling van het kind. We merken dat elk kind dat deelneemt, vooruitgang boekt. Niet alleen op het gebied van taal- en rekenvaardigheid, maar ook op sociaal-emotioneel gebied.
Gedurende de tijd dat de school gesloten was door de coronamaatregelen, hebben we op andere manieren geprobeerd om kinderen in beeld te houden, contact te behouden en buitenactiviteiten aan te bieden. Onder meer zijn er pakketjes/ cadeautasjes gemaakt voor alle leerlingen, is een YouTube-kanaal gestart en zijn boekenacties gehouden. Ook is er in de zomervakantie een breed programma aangeboden voor alle kinderen in de wijk.

Zoals de school het formuleert:' 'De Huiswerkclub maakt voelbaar dat we in Klarendal samenwerken aan de ontwikkeling van onze kinderen. De ouders, de klas, de school, het kinderwerk, het sportbedrijf, de wijk, iedereen helpt mee.'

Ontmoeten

Verschillende ontmoetingsplekken hebben zich verder doorontwikkeld:

- We hebben de Bakermat aangekocht voor verhuur aan de wijk (stichting) om een laagdrempelige ontmoetingsplek te ontwikkelen in de wijk. Er is een stevige stichting gesteund door vele vrijwilligers in de wijk om van de Bakermat een bruisende ontmoetingsplek te maken.
- Ook bij de Nieuwe Hommel hebben zich positieve ontwikkelingen voorgedaan. In samenspraak met het bewonersoverleg en de bestaande bewonersstichting De Nieuwe Hommel heeft de gemeente de huur van het pand op zich genomen en heeft het mogelijk gemaakt een coördinerend beheerder aan te stellen en de ontwikkeling richting zelfbestuur van het buurthuis ingezet.

De buurthuizen hebben vanzelfsprekend wel veel last gehad van het feit dat de deuren door corona gesloten moesten worden. Daardoor konden zij niet de rol in de wijk vervullen zoals ze die gepland hadden en kregen ze ook te maken met teruglopende inkomsten.

Op andere locaties zijn (speel)plekken uitgegroeid tot ontmoetingsplek waarbij bewoners zelf ook het (groen) onderhoud ter hand nemen. Voorbeelden zijn: Schaarsbergen Kemperbergerweg, Natuurspeelplek Panoramaschool, Bothaplein en het binnenplein SintMarten (in ontwikkeling).

Burgerparticipatie

- Het ontwikkelen van een parkeerplan in Klarendal heeft enige vertraging opgelopen. Naar aanleiding van de evaluatie van het parkeerplan SintMarten/Sonsbeek is besloten eerst een stadsbreed kader te ontwikkelen voor parkeren in de wijken. Een concept daarvan is inmiddels gereed. Op basis daarvan gaan we verder met het parkeerplan voor Klarendal- Zuid. De ontwikkeling van het plan voor Klarendal wordt in het derde kwartaal weer opgepakt.
- In het vierde kwartaal is gestart met het participatietraject voor de aanleg van een rotonde aan de Hommelseweg.
- In het kader van de overlast in Klarendal is gezamenlijk met de afdeling Veiligheid een aanjager aangesteld om snel concrete acties in gang te zetten. Bewoners en professionals hebben gezamenlijk diverse wijkschouwen gehouden. Dit heeft tot een betere samenwerking tussen professionals onderling en met betrokken bewoners geleid en tot een beter beeld van de problematiek in de wijk. Er zijn diverse acties in het kader van het opruimen van afval gestart. We kijken hoe we dit structureel en duurzaam kunnen inpassen in het staande beleid.
- In Schaarsbergen zijn de bouwstenen voor groot onderhoud vastgesteld.
- Samen met de buurt is in Transvaal een nieuwe speelplek op het Bothaplein ontwikkeld.
- Bewoners hebben meegepraat over ontwikkelingen rondom de woningbouw op de Hes, de toekomst van de Koepel en invulling van terrein Rijn-IJssel (Veluwestraat).

Vergroenen en verduurzamen

In het gebied Noord-West is een aantal wijken op verschillende wijzen actief op het gebied van energiebesparing of vergroening. De wijkinitiatieven worden ondersteund door verbindingen te leggen met de stadsbrede initiatieven of het koppelen van initiatieven.

Werk

Binnen het gebied is een uitstroom gerealiseerd van 113 bewoners uit de bijstand. Het betreft voor het merendeel inwoners vanuit Klarendal. Positief is dat het daarbij ook gaat om een heel aantal bewoners die al langer dan 2 jaar in de bijstand zaten.
Helaas is door de coronacrisis het absolute aantal mensen in de bijstand in ons gebied gestegen. Onder invloed van corona is de inzet van het aantal instrumenten (zoals inloopspreekuren en matching's cafe) ook beperkt geweest.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2020		Rekening	
	2019	Primitief	Def	2020	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	27.210	31.633	30.119	28.962	1.157
Baten	1.748	2.034	1.560	1.898	337
Saldo lasten en baten	***-25.462***	***-29.599***	***-28.559***	***-27.064***	***1.494***
Toevoegingen aan reserves	0	0	194	416	-221
Onttrekkingen aan reserves	560	0	168	177	9
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***560***	***0***	***-26***	***-239***	***-212***
Gerealiseerd resultaat	**-24.902**	**-29.599**	**-28.585**	**-27.303**	**1.282**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de begroting 2020 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR
Lasten	1.370	V				
Sociale wijkteams						
Bedrijfsvoering	129	V	Resultaat SB&R (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	-244	N	Jeugdzorg (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	34	V	Maatwerkvoorziening huishoudelijke ondersteuning (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	79	V	Groepsbegeleiding en activerend werk (zie Wijken algemeen)	J	I	AR
Zorg	67	V	Doelgroepenvervoer (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	805	V	Beschermd Wonen (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	331	N	WMO begeleiding (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Teams Leefomgeving						
Armoedebeleid	69	V	Armoedebestrijding, incl capaciteitskosten (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Groen	20	V	Jaarprogramma groot onderhoud Groen (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	126	V	Beheer MFC's (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	-65	N	Onderwijs Achterstanden Beleid (OAB) (Zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	57	V	Verschuiving lasten onderwijsbeleid (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Openbare ruimte	-15	N	Reclame (zie Wijken algemeen)	J	I	AR
Openbare ruimte	-122	N	Afvalbeheer (zie Wijken algemeen)	J	I	BR
Openbare ruimte	41	V	Jaarprogramma groot onderhoud Openbare Ruimte (zie Wijken algemeen)	N	I	BR
Schulddienstverlening	49	V	Schulddienstverlening (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Schulddienstverlening	4	V	Preventie Schulden (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Wijksturing en Wijkzaken	-197	N	Wijksturing en Wijkzaken (wijkspecifiek)	N	I	AR
Werk en Inkomen	70	V	Participatiebudget (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Werk en Inkomen	67	V	Minder inhuur regisseurs (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Bedrijfsvoering	65	V	Resultaat SB&R (zie Wijken algemeen)	N	I	AR

Baten	47	V				
Sociale wijkteams	0					
Teams Leefomgeving						
Armoedebeleid	12	V	Armoedebestrijding, incl capaciteitskosten (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	35	V	Beheer MFC's (zie Wijken algemeen)	N		AR
Toevoegingen aan reserves	-136	N				
Sociale wijkteams	0					
Teams Leefomgeving						
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	-133	N	Beheer MFC (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Schulddienstverlening	-3	N	Preventie schulden (zie wijken algemeen)	N	I	BR
Onttrekkingen aan reserves	-197	N				
Sociale wijkteams	0					
Teams Leefomgeving						
Wijksturing en Wijkzaken	-197	N	Wijkspecifiek			

Wijksturing en Wijkzaken

Binnen het team Leefomgeving Noord-West zijn in 2020 diverse wijkprojecten uitgevoerd die tot een tekort hebben geleid, zoals: uitbreiding wijkondersteuning door Rijnstad, subsidie De Leuke Linde, de Wijkwaswinkel, projecten binnen het innovatiefonds etc.

Subsidies

Hieronder zijn de vijf grootste subsidieontvangers opgenomen die in 2020 meer dan € 100.000 subsidie hebben ontvangen vanuit dit programma.

- Sportbedrijf Arnhem BV
- St. Rijnstad
- St. Welzijn Ouderen Arnhem
- St. Pas
- St. Bouwspeelplaats De Leuke Linde

Een overzicht van verstrekte subsidies is te vinden in de paragraaf subsidies.
Voor een volledige lijst van verstrekte subsidies (op het niveau subsidieontvanger) wordt verwezen naar de bijlage Subsidies bij de digitale jaarstukken.

Noordoost

In het wijkprogramma Noordoost bevinden zich de wijken Geitenkamp, Monnikenhuizen, Velperweg e.o., Alteveer en Cranevelt. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk is in Staat van de stad opgenomen.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gedaan

Prestatiedoelen	Status
Ontmoeten	

Koffiekaffee de Beijer, de Buurtfabriek en Rijnstad in samenwerking met stichting Stevig (voor MFC de Wetering) hebben subsidie ontmoetingsgelden ontvangen. De middelen zijn deels voor dekking vaste lasten en beheer. Dit geeft de verschillende organisaties meer (financiële) rust om zich te focussen op waar ze goed in zijn: activiteiten ontplooien voor inwoners uit de wijk. Daarnaast is er ook de Vriendenkring in Plattenburg als ontmoetingsplek actief. Door corona konden veel activiteiten geen doorgang vinden en dat is lastig voor de verschillende opstartende ontmoetingsplekken. Corona heeft veel van de flexibiliteit van de vrijwilligers in de wijk gevraagd.

De methodiek Age Friendly Cultural City is ingezet in Plattenburg en in oktober zou een eindfestijn worden georganiseerd met alle deelnemende organisaties en ouderen. Door de coronamaatregelen kon dit niet fysiek en is digitaal een festijn georganiseerd.

Seinpost heeft in samenwerking met de drie woningbouwcorporaties Vivare, Volkshuisvesting, Portaal en de provincie de opdracht gekregen om te komen tot een toekomstbestendig concept voor het voorzieningenaanbod aan het marktplein Geitenkamp. Ondernemers hebben het lastig. Een eerste voorlopige conclusie is dat een 'grotere' supermarkt aan het Marktplein essentieel is om het huidige winkelaanbod op peil te houden en te versterken. Vanaf september 2020 wordt onderzocht of dit realiseerbaar is. Dit lijkt lastig te realiseren met de kleine winkelunits en hoogteverschillen in de wijk en de smalle straten.

Binnen de wijk Geitenkamp doen koffiekaffee de Beijer en stichting Stevig mee met het onderzoeksproject Zin in de Wijk. Dit vierjarig onderzoeksproject wordt in samenwerking met de Wageningen University & Research (WUR) uitgevoerd en loopt tot juli 2022. Onderzocht wordt wat de gezondheidseffecten van sociale wijkondernemingen op de deelnemers zijn. De eerste resultaten zijn besproken in een stadsbrede bijeenkomst in oktober. De onderzoekers faciliteren de sociale ondernemingen en zijn met aanbevelingen gekomen. We faciliteren het verder verbeteren en verankeren van de twee sociale ondernemingen in de wijk Geitenkamp.

Verdeeld over de wijk Noordoost zijn er een aantal speel-/ontmoetingsplaatsen verfraaid of nieuw aangelegd. Vanwege corona is het buiten ontmoeten nog belangrijker geworden. Deze buitenontmoetingsplekken zijn allemaal op initiatief van de inwoners gerealiseerd. Ze hebben ontworpen, financiën gezocht (burgerkracht subsidie, wijkgeld vanuit de platforms en andere fondsen, aangevuld met het spelengeld van de gemeente) en met de aanleg geholpen. Ook de moestuin bij de Vlindertuin is dit jaar uitgebreid en dient als buiten ontmoetingsplek.

Sociale- en fysieke veiligheid

Elke 6 weken is er casuïstiek overleg op adresniveau met politie, woningbouwcorporatie, RIBW-zorgbemiddeling en Rijnstad (overlast- en zorgcoördinator) over overlastgevende adressen. Casussen worden besproken en acties uitgezet. In 2020 is er met een aantal wijkprofessionals een polarisatiebijeenkomst georganiseerd. In 2020 hebben wij extra bemoeizorgtrajecten ingekocht. Door wijziging van beleid kon alleen bemoeizorg worden ingezet bij dreigende huisuitzetting en bijvoorbeeld niet bij zorgmijders. Dit is voor 2021 aangepast.

In 2020 zijn er jongeren geworven voor het JongerenToezichtTeam Geitenkamp (JTTG). Dit is een gezamenlijke actie van verschillende wijkprofessionals (wijkagent, handhaving, jongerenwerk, wijkcoach, team Leefomgeving). Jongeren werden uitgenodigd via social media (filmpje vanuit de wijkprofessionals) om te solliciteren. De sollicitatiegesprekken werden ook door de verschillende wijkprofessionals gedaan. Het JTTG wordt breed in de wijk gedragen. Door de coronamaatregelen heeft het JTTG niet in volle omvang kunnen draaien.

Er is gestart met een persoonsgerichte aanpak om ondermijning ('wijkkoningen en windhappers') aan te pakken. Dit in samenwerking met de politie, Vivare, VHV, Portaal, UWV, overlast- en zorgcoördinator en gemeente Arnhem. Het gaat dan met name om adres- en uitkeringsfraude.

Eind november 2020 werd in de Geitenkamp massaal meegedaan met de landelijk oproep om te protesteren tegen het vuurwerkverbod. Het beruchte weekend kwamen jongeren en jongvolwassenen uit andere wijken van Arnhem en zelfs van buiten Arnhem naar de Geitenkamp. Alle media-aandacht werkte als een katalysator. Met de verschillende wijkprofessionals zijn maatregelen genomen, onder andere meer inzet vanuit het jongerenwerk en straathoekwerk, zorgdragen voor meer activiteiten voor jongeren, met name in de kerstvakantie, cameratoezicht en donkere kruispunten extra verlichten. Wekelijks is afgestemd. Vitesse Betrokken heeft vanaf december tweewekelijkse activiteiten georganiseerd. In verband met de vuurwerkonrust zijn 14 waarschuwingsbrieven uitgereikt (8 aan minderjarigen) en 6 gebiedsverboden (waarvan 2 aan minderjarigen) voor bepaalde locaties op oudjaarsavond opgelegd. Door de intensieve samenwerking tussen de verschillende organisaties en de maatregelen die zijn genomen is het tot en met oudjaarsavond relatief rustig geweest in de wijk.

In Plattenburg is de samenwerking met bewoners geïntensiveerd, dit naar aanleiding van onvrede bij hen over aandacht voor de problematiek binnen hun wijk.
In Alteveer/Cranevelt heeft de werkgroep verkeer van deze wijk een verkeersonderzoek laten uitvoeren. De uitkomsten van het onderzoek worden meegenomen in de herijking van het verkeersbeleid.

In de Dr. Bosstraat en op de Hommelseweg - kruising Thomas a Kempislaan is bekeken hoe de verkeersveiligheid verbeterd kan worden. We hebben de bewoners hierbij betrokken.

Met aanwonenden van de Bronbeeklaan is een webinar georganiseerd over het verkeersplan om de snelheid op de Bronbeeklaan te verlagen en de oversteekbaarheid te vergroten. Met name de kap van zes bomen om de uitvoering mogelijk te maken, stuitte op bezwaren. Dit heeft geresulteerd in een alternatief plan, met behoud van de bomen en draagvlak van aanwonenden.

Werk

De Vlindertuin is door de coronamaatregelen deels gesloten geweest. Dit heeft impact gehad op de bestaande sociaal ondernemers. Per juli is een nieuwe sociaal ondernemer gestart. De Buurtmoestuin Vlindertuin is uitgebreid, steeds meer inwoners sluiten zich aan en vinden hier een plek om samen te tuinieren en elkaar te ontmoeten.
De verbouwing van de Vlindertuin is een jaar vertraagd en daardoor ook de komst van meer sociaal ondernemers en kunstenaars met hart voor de wijk. De start van de verbouwing is nu gepland in het najaar van 2021.

In overleg met de woningbouwcorporaties is na afloop van een pilot van 8 weken besloten om niet door te gaan met het buurtgroenbedrijf. Er is te weinig animo vanuit de wijk om in het groen te werken. Wat wel werkt is om bewoners te enthousiasmeren om in de eigen straat aan de slag te gaan (straatopruimdag).

In oktober 2020 is een training basisvaardigheden om de laaggeletterdheid in de wijk aan te pakken van start gegaan. De training is door de coronacrisis later gestart dan gepland. De training wordt door de eerste 12 deelnemers zeer enthousiast ontvangen. De training richt zich op het aanleren van reken en taal- en digitale vaardigheden, daarnaast wordt er aandacht besteed aan gezondheid en juridische onderwerpen. Leerlingen van de Guido de Bres ondersteunen de volwassen deelnemers met het maken van huiswerk.
Voor het opzetten van een sociale wijknetwerkonderneming is in november 2020 een projectleider aangesteld, die tezamen met de huidige Vlindertuingebruikers aan de slag gaat.

De gebiedsteams van Werk & Inkomen zijn formeel per 1 juni 2020 gestart. Met de nieuwe gebiedsteammanager en teamleider bestuurder Sociaal wijkteam is een maandelijks sociaal-domeinoverleg gestart met als doel om vanuit een gezamenlijke opgave in goede samenwerking aan de slag te gaan. Om de samenwerking tussen de professionals te bevorderen en de bewoners goed te kunnen ondersteunen hebben de coaches Sociaal wijkteam en de regisseurs van het Werk & Inkomen gebiedsteam een werkplek bij elkaar in MFC de Wetering.

Kansrijk Opgroeien

Het in- en naschools cultuureducatieprogramma is voortgezet in samenwerking met Rozet en Sportbedrijf Arnhem op de Witte Vlinder. Door de coronacrisis en de lockdown hebben de basisscholen het programma in het voorjaar en in december stil gelegd.
De pilot gezinsgerichte aanpak is helemaal afgerond in 2020. In de eerste lockdown was het zoeken naar de juiste vorm en dit is opgelost door vaker te bellen en/of te appen met de bewoners. Studenten van de HAN hebben in oktober en november onderzoek gedaan naar de ervaringen van inwoners van deze aanpak. Dit wordt verwerkt in de evaluatie die in januari 2021 wordt afgerond.

Op initiatief van de 6 basisscholen in gebied Noord-Oost en gefaciliteerd door team Leefomgeving is in september 2020 gestart met de Noord-Oost Academy met 16 kinderen afkomstig van 4 basisscholen. Kinderen krijgen een ondersteunend programma aangeboden; er is een moment van huiswerkbegeleiding en daarnaast wordt gewerkt aan vaardigheden die ondersteunend zijn voor de doorstroom naar het VO.
Het JOGG-programma en Gezond Onderweg (GO!) zijn in samenhang gestart in september 2020. In de wijk Geitenkamp zal de JOGG-aanpak het programma Kansrijk Opgroeien versterken door ondersteuning te bieden op het onderdeel 'gezonde leefstijl'.

GO! is een Arnhems initiatief van kinderartsen, huisartsen en jeugdartsen dat ook in deze wijk is opgestart. Het is een Gecombineerde leefstijlinterventie (GLI) voor kinderen en jongeren die al overgewicht hebben (ernstig overgewicht met ernstige risicofactoren, of obesitas graad 1, 2 of 3). De kinderen en jongeren worden twee jaar begeleid door de kindergezondheidcoach in samenwerking met een multidisciplinair team om tot een gezondere en actievere leefstijl te komen. De kindergezondsheidscoach is als gevolg van corona niet in maart maar in september 2020 gestart.

Op het MFC is in augustus een groep leerlingen van het ROC Rijn IJssel gestart met de praktijkleerroute. Het is een pilot van 3 jaar en wordt ondersteund door de teams Leefomgeving Noord-Oost en Noord-West. Gedurende de pilot wordt nauw samengewerkt met Rijnstad, Sociale wijkteams, Sportbedrijf en andere organisaties in de wijk. De studenten worden voor korte en langere stages/opdrachten in de wijk ingezet op maatschappelijk relevante onderwerpen ten aanzien van jongeren en ouderen en krijgen les over de onderwerpen waar ze op dat moment in de wijk mee bezig zijn.

Vergroening en verduurzaming

Op de Geitenkamp werken we mee met het rioleringsproject om tegelijkertijd aan klimaatadaptatie en sociale betrokkenheid te werken. In 2020 zijn bij de vervanging van de riolering op het Korhoenplein bewoners, waaronder een tuinarchitect, betrokken die het plein willen vergroenen en beheren. Door corona heeft deze actie vertraging opgelopen. Het Patrijzenplein is wel afgerond met een bank rondom de boom op het plein en gevelgroen.
Wageningen Universiteit lift ook mee met een onderzoek naar het effect op de gezondheid en vergroening door middel van een enquête onder de bewoners. Verder wordt hierin samengewerkt met de corporaties.

Bij de vervanging van de riolering in de Ericalaan gaan we in het kader van het beschermd stadsgezicht samen met Volkshuisvesting, afdeling Erfgoed en bewoners de ligusterhagen zo veel als mogelijk terugplaatsen. Deze straten dienen als proef voor de rest van de wijk.

Bij de nieuwbouw van het zwembad op Valkenhuizen wordt overwogen om het oude zwembad als waterreservoir in te richten waarin het regenwater van de daken en het terrein kan worden opgevangen. Het water kan voor de beregening van de sportvelden gebruikt worden zodat er geen grondwater hoeft te worden opgepompt.

De wijkgesprekken ten aanzien van de energietransitie zijn vanwege corona allemaal verzet naar 2021.

Op de Paasberg ondersteunen wij de initiatiefgroep Beek op de Paasberg. We stimuleren bewonersinitiatieven zoals vergroening van daken in Molenbeke. Verder waren wij aangesloten bij de pilot Energiearmoede. In deze pilot hebben we energiebesparende maatregelen met name voor de kapitaalarmere bewoners gepromoot. Deze pilot is afgerond.

De wijk Alteveer/Cranevelt is één van de wijken die meedoet aan de 'wijk van de toekomst'. Saksen Weimar maakt momenteel een plan van aanpak voor de energietransitie. Saksen Weimar komt naar voren als een wijk die geschikt is voor een all-electric oplossing collectief dan wel individueel.

In samenspraak met omwonenden en ouders van de Josef Sartoschool in Plattenburg is er een concept plan ontworpen om het schoolplein te gaan vergroenen. De uitvoering staat gepland voor 2021.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2020		Rekening	
	2019	Primitief	Def	2020	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	22.438	26.390	24.872	23.835	1.037
Baten	1.720	2.020	1.642	1.650	8
Saldo lasten en baten	***-20.717***	***-24.370***	***-23.230***	***-22.186***	***1.045***
Toevoegingen aan reserves	0	0	247	375	-127
Onttrekkingen aan reserves	514	0	137	168	31
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***514***	***0***	***-110***	***-207***	***-97***
Gerealiseerd resultaat	**-20.204**	**-24.370**	**-23.340**	**-22.392**	**948**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de begroting 2020 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR
Lasten	1.122	V				
Sociale wijkteams						
Bedrijfsvoering	110	V	Resultaat SB&R (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	-420	N	Jeugdzorg (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	276	V	Maatwerkvz huishoudelijke ondersteuning (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	261	V	Groepsbegeleiding en activerend werk (zie Wijken algemeen)	J	I	AR
Zorg	180	V	Doelgroepenvervoer (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	610	V	Beschermd Wonen (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	-160	N	WMO begeleiding (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Teams Leefomgeving						
Armoedebeleid	-10	N	Armoedebestrijding, incl capaciteitskosten (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Groen	14	V	Jaarprogramma groot onderhoud Groen (zie Wijken algemeen)	N	I	BR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	2	V	Beheer MFC's (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	158	V	Onderwijs Achterstanden Beleid (OAB) (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	62	V	Verschuiving lasten onderwijsbeleid (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Openbare orde en veiligheid	-15	N	Reclame (zie Wijken algemeen)	J	I	AR
Openbare ruimte	-94	N	Afvalbeheer (zie Wijken algemeen)	J	I	BR
Openbare ruimte	23	V	Jaarprogramma groot onderhoud Openbare Ruimte (zie Wijken algemeen)	N	I	BR
Schulddienstverlening	65	V	Schulddienstverlening (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Schulddienstverlening	4	V	Preventie Schulden (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Werk en Inkomen	3	V	Participatiebudget (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Bedrijfsvoering	53	V	Resultaat SB&R (zie Wijken algemeen)	N	I	AR

Baten	5	V				
Sociale wijkteams	0					
Teams Leefomgeving						
Armoedebeleid	10	V	Armoedebestrijding, incl capaciteitskosten (zie Wijken algemeen)	N		AR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	-5	N	Beheer MFC's (zie Wijken algemeen)	N		AR
Toevoegingen aan reserves	-69	N				
Sociale wijkteams	0					
Teams Leefomgeving						
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	-66	N	Beheer MFC (zie Wijken algemeen)	N	I	BR
Schulddienstverlening	-3	N	Preventie schulden (zie wijken algemeen)	N	I	BR
Onttrekkingen aan reserves	0					
Sociale wijkteams	0					
Teams Leefomgeving	0					

Subsidies

Hieronder zijn de vijf grootste subsidieontvangers in opgenomen die in 2020 meer dan € 100.000 subsidie hebben ontvangen vanuit dit programma.

- Sportbedrijf Arnhem BV
- St. Rijnstad
- St. Welzijn Ouderen Arnhem
- St. Pas
- Kinderopvang SKAR

Een overzicht van verstrekte subsidies is te vinden in de paragraaf subsidies.
Voor een volledige lijst van verstrekte subsidies (op het niveau subsidieontvanger) wordt verwezen naar de bijlage Subsidies bij de digitale jaarstukken.

Presikhaaf

In het wijkprogramma Presikhaaf bevinden zich de wijken Presikhaaf West en Presikhaaf Oost.
Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk is in Staat van de stad opgenomen.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gedaan

Presikhaaf kent een grote stedenproblematiek. Op sociaal vlak liggen grote opgaven. De wijk heeft relatief lager gemiddeld gestandaardiseerd huishoudensinkomen en kent veel gezinnen in de bijstand. De leefbaarheid staat onder druk. De woningcorporaties hebben hier veel bezit en staan voor een duurzaamheidsopgave. Daarnaast is een deel van de grond vervuild. De gemeente heeft veel eigendom maar, heeft deze in erfpacht constructies uitgegeven aan de woningcorporaties. Daarnaast heeft de gemeente hier nog grondeigendom en maatschappelijk vastgoed welke om een (her)bestemming vragen.

Presikhaaf 3 heeft een prominente plek in de onlangs gesloten Woondeal regio Arnhem-Nijmegen en is aangewezen als Versnellingslocatie, waarbij onder andere de nadruk ligt op het versnellen van woningbouw, het toevoegen van extra woningen (130% programmeren), 50% betaalbare woningen en circulaire bouw. Er zijn een aantal herstructureringslocaties welke in beeld komen voor een nieuwe invulling. Daarnaast worden ook de mogelijkheden verkend voor een verdichting van de bestaande stedelijke structuur. Daarbij wordt een integrale fysieke en sociale herstructureringsopgave voorgestaan: combinatie van stedelijke vernieuwing, verbetering van de leefbaarheid en veiligheid.

Daarnaast maakt Presikhaaf 3 samen met Presikhaaf 1 en 2 (Presikhaaf West) in de Woondeal onderdeel uit van Stadsvernieuwing 3.0. Een integrale gebiedsgerichte aanpak van sociaal-fysieke achterstanden en (on)veiligheid voor Arnhem Oost (Presikhaaf, Malburgen, Geitenkamp, 't Broek en Klarendal). Een programma waarin integraal en met langjarige commitment de achterstand van de wijken in Arnhem-Oost wordt aangepakt. We werken aan een integraal Uitvoeringsprogramma stadsvernieuwing Arnhem-Oost (stedelijk, met maatwerk per wijk) gebaseerd op de drie pijlers fysiek/wonen, sociaal/werk en veiligheid waarbij in ieder geval de volgende leefvelden aan de orde komen: scholing, sociaal functioneren, werk en inkomen, gezondheid en hulpverlening, wonen, veiligheid en criminaliteit en opvoeding.

Prestatiedoelen	Status
Kansrijk opgroeien	

We hebben ingezet op het verder ontwikkelen en uitbreiden van het netwerk kansen voor kinderen samen met partners uit de wijk en ouders. Samen met wijkpartners is gewerkt aan een kader voor samenwerking en het opzetten van pilots voor specifieke onderwerpen. Deze duurzame samenwerking draagt bij aan verbetering van de kwaliteit van het aanbod voor jeugd en hun ouders, die weer bijdraagt aan het vergroten van kansengelijkheid.

Buurtlocaties

De locatie buurthuis De Overkant is samen met verschillende actieve buurtorganisaties het "Huis van de Buurt" en is goed op weg om een bruisend hart van de buurt Presikhaaf III te worden. In De Overkant is een sociale beheerder gefaciliteerd die zorgt voor de verbinding van de verschillende partijen in het buurthuis en samen met hen ideeën bedenkt om nieuwe partijen te betrekken.
Voor buurthuis De Oosthof is geïnvesteerd in een professioneel beheerder en zijn afspraken gemaakt over een bedrijfsplan en het betrekken van nieuwe partijen bij het buurthuis. En er wordt onderzoek verricht welke activiteiten nieuwe bewoners bij het buurthuis kunnen betrekken.
Beide buurthuizen zijn ondersteund door de regeling Ontmoeten & Verbinden zodat de activiteiten ondanks corona zoveel mogelijk doorgang hebben kunnen vinden.

Ouderenwelzijn

Het onderzoek naar de behoeften van niet-westerse ouderen is gestart, vanwege corona is er nog geen uitkomst op de resultaten van dit project. Door het project gaan meer mensen maken gebruik van ontmoetingsgroepen in plaats van dagbesteding.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2020		Rekening	
	2019	Primitief	Def	2020	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	26.682	26.945	23.998	22.882	1.116
Baten	2.059	2.599	2.004	2.141	137
Saldo lasten en baten	***-24.623***	***-24.346***	***-21.993***	***-20.741***	***1.252***
Toevoegingen aan reserves	0	0	164	378	-214
Onttrekkingen aan reserves	2.068	0	233	256	23
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***2.068***	***0***	***69***	***-123***	***-191***
Gerealiseerd resultaat	**-22.555**	**-24.346**	**-21.924**	**-20.863**	**1.061**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de begroting 2020 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR
Lasten	1.048	V				
Sociale wijkteams						
Bedrijfsvoering	110	V	Resultaat SB&R (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	-236	N	Jeugdzorg (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	350	V	Maatwerkvz huishoudelijke ondersteuning (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	278	V	Groepsbegeleiding en activerend werk (zie Wijken algemeen)	J	I	AR
Zorg	74	V	Doelgroepenvervoer (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	187	V	Beschermd Wonen (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	116	V	WMO begeleiding (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Teams Leefomgeving						
Armoedebeleid	-60	N	Armoedebestrijding, incl capaciteitskosten (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Groen	17	V	Jaarprogramma groot onderhoud Groen (zie Wijken algemeen)	N	I	BR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	-58	N	Beheer MFC's (zie Wijken algemeen)	N	I	BR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	-5	N	Onderwijs Achterstanden Beleid (OAB) (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	92	V	Verschuiving lasten onderwijsbeleid (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Openbare ruimte	-15	N	Reclame (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Openbare ruimte	-65	N	Afvalbeheer (zie Wijken algemeen)	J	I	AR
Openbare ruimte	11	V	Jaarprogramma groot onderhoud Openbare Ruimte (zie Wijken algemeen)	N	I	BR
Schulddienstverlening	54	V	Schulddienstverlening (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Schulddienstverlening	4	V	Preventie Schulden (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Werk en Inkomen	90	V	Participatiebudget (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Werk en Inkomen	67	V	Minder inzet regisseurs (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Bedrijfsvoering	37	V	Resultaat SB&R (zie Wijken algemeen)	N	I	AR

Baten	64	V				
Sociale wijkteams	0					
Teams Leefomgeving						
Armoedebeleid	14	V	Armoedebestrijding, incl capaciteitskosten (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Schulddienstverlening	2	V				
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	48	V	Beheer MFC's (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Toevoegingen aan reserves	-178	N				
Sociale wijkteams	0					
Teams Leefomgeving						
Schulddienstverlening	-4	N	Preventie Schulden (zie Wijken algemeen)	N	I	BR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	-174	N	Beheer MFC's (zie Wijken algemeen)	N	I	BR
Onttrekkingen aan reserves	0					
Sociale wijkteams	0					
Teams Leefomgeving	0					

Subsidies

Hieronder zijn de vijf grootste subsidieontvangers opgenomen die in 2020 meer dan € 100.000 subsidie hebben ontvangen vanuit dit programma.

- St. Rijnstad
- Sportbedrijf Arnhem BV
- St. Pas
- St. Flores Onderwijs
- St. Welzijn Ouderen Arnhem

Een overzicht van verstrekte subsidies is te vinden in de paragraaf subsidies.
Voor een volledige lijst van verstrekte subsidies (op het niveau subsidieontvanger) wordt verwezen naar de bijlage Subsidies bij de digitale jaarstukken.

Malburgen

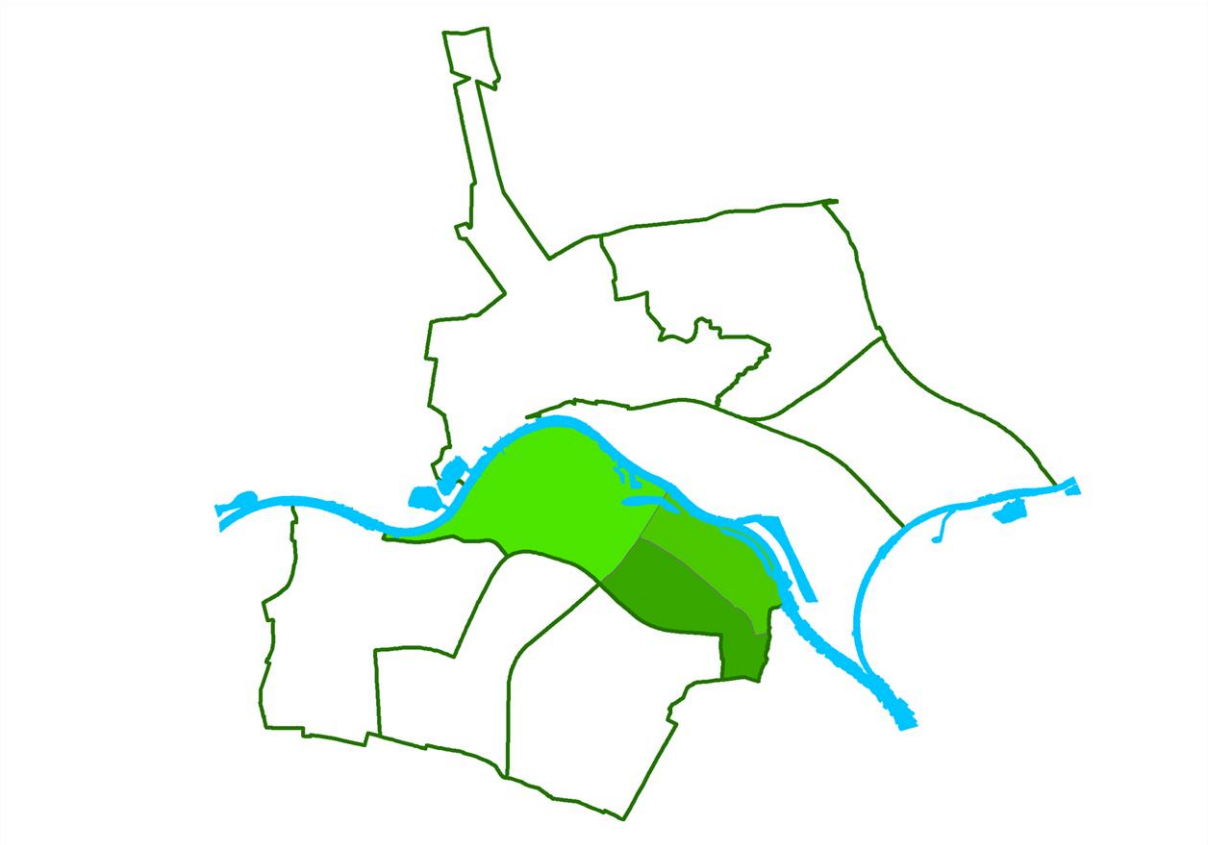

In het wijkprogramma Malburgen bevinden zich de wijken Malburgen West, Malburgen Oost/Noord, Malburgen Oost/Zuid, waaronder Het Duifje en Immerloo. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk is in Staat van de stad opgenomen.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gedaan

Prestatiedoelen	Status
Sociale en fysieke veiligheid	

In 2020 is in Malburgen op verschillende manieren ingezet op het verbeteren van de algehele veiligheid. Zo is de veiligheid rondom winkelcentrum de Drieslag geïnventariseerd en hierover is een rapport opgeleverd met daarin concrete aanbevelingen. De inzet van straatcoaches is in 2020 voor de Drieslag niet gerealiseerd. Voor Immerloo is extra ingezet op de aanwezigheid van welzijnswerk en politie, mede naar aanleiding van de nieuwjaarsbrand. In Immerloo is ook naar aanleiding van de nieuwjaarsbrand voor bewoners een bijeenkomst georganiseerd over brandveiligheid en preventie.

Hoewel er vanwege de coronamaatregelen geen wijkschouwen konden plaatsvinden om met bewoners de verkeersveiligheid te verkennen, is naar aanleiding van een raadsmotie bij de behandeling van het bestemmingplan Vlierstraat een experiment gestart waarmee de beleving van de verkeersveiligheid in Malburgen West is gepeild door middel van een online applicatie. Deze peiling heeft 278 meldingen opgeleverd. Aan de hand daarvan worden door de afdeling Verkeer scenario's uitgewerkt om de beleving van verkeersveiligheid te verbeteren.
Om gemotoriseerd verkeer op het fietspad aan de Bandijk terug te dringen is in 2020 een pilot gedraaid in samenwerking tussen gemeente (verkeer en handhaving) en politie die succesvol verlopen is en waardoor overlast is verminderd.

Ontmoeten

Ontmoeting stond in 2020 vanwege corona en de coronamaatregelen onder druk. Desalniettemin zijn er zeker slagen gemaakt in het ontwikkelen van ontmoetingsgelegenheden en ontmoetingsplekken.

Voor het beheer van buurthuis Huis voor de Wijk is in 2020 een stichting opgericht en een bestuur gevormd en zijn de voorbereidingen getroffen voor de subsidiëring per 2021. Ook is in 2020 vanuit verschillende partners, waaronder de gemeente Arnhem. de financiering geregeld voor een hoognodige verbouwing van het buurthuis.

Op 25 januari 2020 is de buurthuiskamer in Het Duifje, 'de Duiventil', feestelijk geopend door wethouder Louwers. Vanwege de coronamaatregelen die kort daarna zijn gaan gelden in combinatie met de kwetsbare doelgroep van deze huiskamer is het gebruik in 2020 achtergebleven bij de oorspronkelijke verwachtingen.

Ten behoeve van de realisatie van een nieuw buurtcentrum op de locatie van het huidige monocentrum de Hobbit is in 2020 de realisatieovereenkomst tussen de gemeente en Volkshuisvesting ondertekend. Daarnaast is tussen partijen afstemming geweest over het voorlopig ontwerp en de daarbij behorende buitenruimte. Ook zijn stappen gemaakt in de ontwikkeling van de locatie Veerpolderstraat waarbij de ontmoetingsbehoefte een belangrijke positie heeft. Hierover zijn gesprekken gevoerd met onder andere muziekvereniging Door Wilskracht Sterk (DWS) en Volkshuisvesting.
Voor een afgestemd locatiebeleid over de hele wijk is gestart met het inventariseren van het gebruik van de verschillende MFC's en buurthuizen om te zien hoe in de toekomst de behoefte aan ruimte in de wijk op een goede manier tegemoet kan worden getreden.

In 2020 is gestart met de pilot signalering eenzaamheid in Het Duifje en Immerloo, waarbij door de Wijkmakers coalities zijn gevormd vanuit betrokken lokale partijen en bewoners die samen een aanpak van eenzaamheid hebben opgezet en onderlinge verbindingen hebben gelegd. In 2020 is voor de doorontwikkeling van deze pilot in 2021 een subsidie aangevraagd en ontvangen van ZonMw.

Werk

Het wijkgericht uitvoeringsplan gekoppeld aan het stedelijk Taalplan is in 2020 voortgezet. Met het gebiedsteam Werk en Inkomen is op wijkniveau de samenwerking afgetrapt om te komen tot een wijkgerichte aanpak op het gebied van arbeidsparticipatie. Tussen het Sociaal wijkteam en het gebiedsteam Werk en Inkomen zijn samenwerkingsafspraken gemaakt. Het team Leefomgeving, het Sociaal wijkteam en het gebiedsteam Werk en Inkomen in Malburgen voeren op wijkniveau structureel overleg.

Gezonde levensstijl

Binnen de coronamaatregelen die in 2020 golden bleef met name de mogelijkheid om te sporten en te bewegen in de buitenruimte overeind.
In Malburgen West is in 2020 de beweegtuin gerealiseerd. Bij het Olympusterrein is de blauwe baan aangelegd, waarop bewoners op verschillende manieren kunnen sporten. Door het Sportbedrijf is hiervoor een programma opgesteld.
FormUpgrade voldeed in 2020 aan de doelstellingen in de subsidiebeschikking, met een gedeeltelijk gewijzigde invulling gedurende de coronacrisis.

Kansrijk opgroeien

Vanuit de wijknetwerken is een naschools en wijkgericht aanbod van activiteiten opgezet voor kinderen in een kwetsbare positie dat via programma's is aangeboden. De activiteiten vanuit deze programma's hebben zo veel als mogelijk doorgang gevonden in Malburgen, al dan niet in aangepaste vorm.
Vanwege de coronamaatregelen is het niet gelukt om tot een nieuwe integrale aanpak voor de jeugd te komen. Het kinder- en jongerenwerk is in 2020 in aangepaste vorm ingezet, passend binnen de maatregelen en tegelijkertijd gericht op het bieden van perspectief aan de jeugd binnen die maatregelen.

Armoede

De activiteiten vanuit de programma's Kansrijk Opgroeien hebben zo veel als mogelijk doorgang gevonden in Malburgen, al dan niet in aangepaste vorm.
Ook in 2020 is Achter De Voordeur ingezet om outreachend bewoners te benaderen die hun eigen hulpvraag niet kennen of niet durven te stellen. De inzet is met name gericht geweest op Immerloo, de Vissenbuurt en de woningen rondom winkelcentrum de Drieslag. In totaal zijn op deze manier 73 huishoudens bereikt. Ook de vroegsignalering van schulden via Vroeg Eropaf is in 2020 in Malburgen weer ingezet.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2020		Rekening	
	2019	Primitief	Def	2020	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	32.433	39.705	38.261	34.363	3.897
Baten	3.894	4.347	3.968	4.112	144
Saldo lasten en baten	***-28.539***	***-35.357***	***-34.293***	***-30.252***	***4.041***
Toevoegingen aan reserves	0	0	236	548	-312
Onttrekkingen aan reserves	305	0	397	417	20
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***305***	***0***	***161***	***-131***	***-292***
Gerealiseerd resultaat	**-28.234**	**-35.357**	**-34.132**	**-30.383**	**3.749**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de begroting 2020 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR
Lasten	4.197	V				
Sociale wijkteams						
Bedrijfsvoering	178	V	Resultaat SB&R (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	228	N	Jeugdzorg (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	441	V	Maatwerkvz huishoudelijke ondersteuning (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	278	V	Groepsbegeleiding en activerend werk (zie Wijken algemeen)	J	I	AR
Zorg	42	V	Doelgroepenvervoer (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	1.444	V	Beschermd Wonen (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	727	V	WMO begeleiding (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg Overig						
Teams Leefomgeving						
Armoedebeleid	93	N	Armoedebestrijding, incl. capaciteitskosten (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Groen	31	V	Jaarprogramma groot onderhoud Groen (zie Wijken algemeen)	N	I	BR
Groen	143	V	Eindafrekening aanbesteed werk wijkonderhoud 2019 (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	54	N	Beheer MFC's (zie Wijken algemeen)	N	I	BR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	423	V	Onderwijs Achterstanden Beleid (OAB) (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	110	V	Verschuiving lasten onderwijsbeleid (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Openbare ruimte	-15	N	Reclame (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Openbare ruimte	-110	N	Afvalbeheer (zie Wijken algemeen)	J	I	AR
Openbare ruimte	5	V	Jaarprogramma groot onderhoud Openbare Ruimte (zie Wijken algemeen)	N	I	BR
Schulddienstverlening	74	V	Schulddienstverlening (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Schulddienstverlening	6	V	Preventie Schulden (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Wijksturing en Wijkzaken	-268	N	Wijksturing en Wijkzaken (wijkspecifiek)	N	I	AR
Werk en Inkomen	155	V	Participatiebudget (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Werk en Inkomen	100	V	Minder inzet regisseurs (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Bedrijfsvoering	58	V	Resultaat SB&R (zie Wijken algemeen)	N	I	AR

Baten	51	V				
Sociale wijkteams	0					
Teams Leefomgeving						
Armoedebeleid	24	V	Armoedebestrijding, incl. capaciteitskosten (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	27	V	Beheer MFC (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Toevoegingen aan reserves	-275	N				
Sociale wijkteams	0					
Teams Leefomgeving						
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	-270	N	Beheer MFC (zie Wijken algemeen)	N	I	BR
Schulddienstverlening	-5	N	Preventie schulden (zie wijken algemeen)	N	I	BR
Onttrekkingen aan reserves	-268	N				
Sociale wijkteams	0					
Teams Leefomgeving						
Wijksturing en Wijkzaken	-268	N	Wijkspecifiek			

Wijksturing en Wijkzaken

Binnen het team Leefomgeving Malburgen zijn in 2020 diverse wijkprojecten uitgevoerd, zoals: de beweegtuin Malburgen-West, projecten ter verhoging gevoel sociale veiligheid, Achter de Voordeur, projecten binnen het innovatiefonds, etc.

Subsidies

Hieronder zijn de vijf grootste subsidieontvangers opgenomen die in 2020 meer dan € 100.000 subsidie hebben ontvangen vanuit dit programma.

- St. Rijnstad
- St. Pas
- Sportbedrijf Arnhem BV
- Kinderopvang SKAR
- St. Delta Kath.- en prot onderwijs

Een overzicht van verstrekte subsidies is te vinden in de paragraaf subsidies.
Voor een volledige lijst van verstrekte subsidies (op het niveau subsidieontvanger) wordt verwezen naar de bijlage Subsidies bij de digitale jaarstukken.

Schuytgraaf, Elderveld

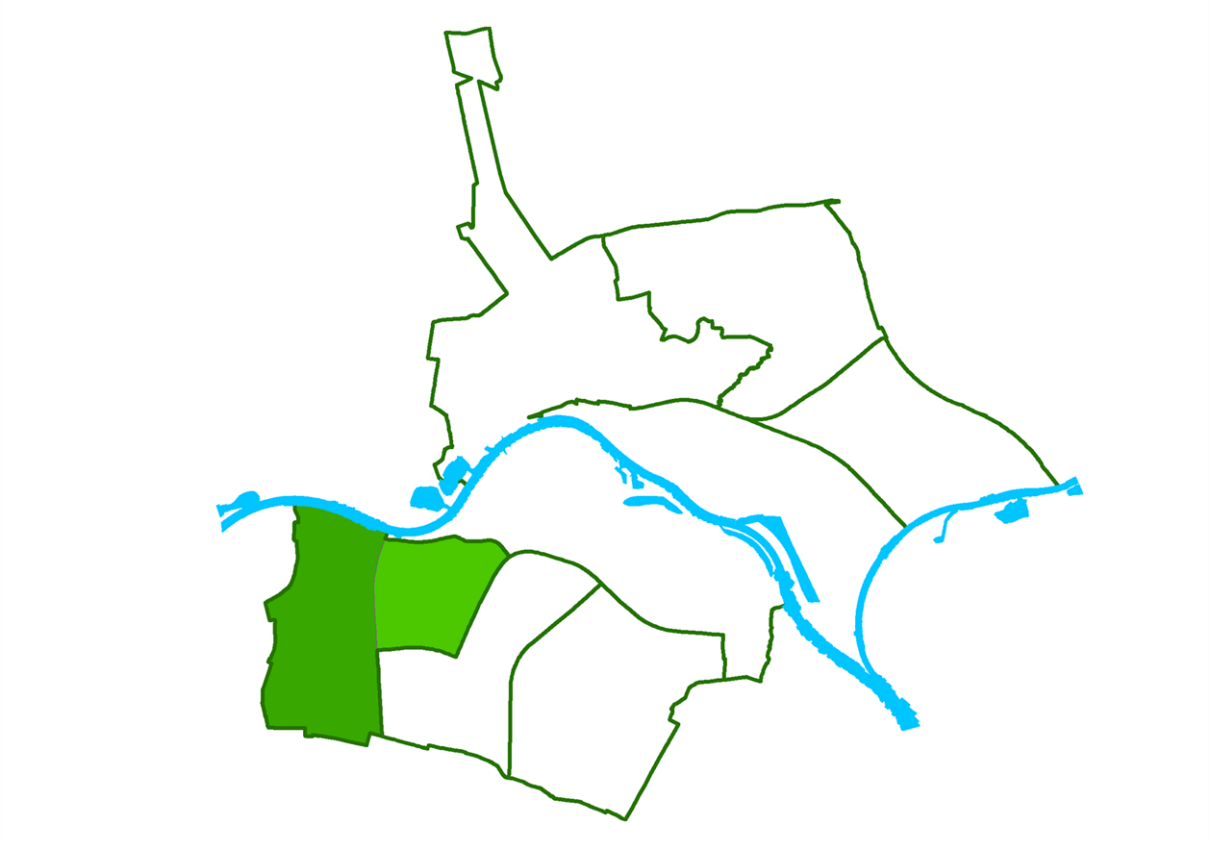

In het wijkprogramma Schuytgraaf/Elderveld bevinden zich de wijken Schuytgraaf en Elderveld. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk is in Staat van de stad opgenomen.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gedaan

Prestatiedoelen	Status
Ontmoeten	

Sportbedrijf Arnhem heeft een plan ontwikkeld om de kantine in wijkcentrum Elderveld op te knappen. Gekeken wordt of dit kansen biedt voor ontmoetingsmogelijkheden voor de wijk.
Voor jongeren zijn mogelijkheden verkend voor een (eigen) binnenaccommodatie; in de wijk lijken er weinig mogelijkheden geschikt.
Offertes zijn opgevraagd voor aanpassingen in de Omnibus. In verband met het vertrek van een school uit het gebouw en mogelijke kansen die dit biedt voor een andere indeling in het gebouw, is realisatie van een meer afgescheiden ontmoetingsruimte uitgesteld tot 2021.
De voorbereidingen voor het multifunctioneel sportveld Schuytgraaf lopen nog. In overleg met bewoners en professionals is gekozen voor een meer gevarieerd spel-, sport- en ontmoetingsveld voor de wijk voor alle leeftijden. Omdat de beoogde locatie een archeologisch veld is en dit toch te veel beperkingen oplevert, wordt gezocht naar alternatieve mogelijkheden, waardoor realisatie is vertraagd.

Verkeersveiligheid	

De parkeeroverlast bij het winkelcentrum Elderveld is afgenomen door de komst van winkelcentrum Schuytgraaf. Over station Zuid komen minder signalen binnen, handhaving is aangesloten op de signalen rondom de locatie en fietsenstallingen zijn geplaatst.
De parkeeroverlast en het halen en brengen bij de scholen rondom het Breezandpad in Elderveld blijven naast de herinrichting van de openbare ruimte een belangrijk aandachtspunt. Na de oplevering van de scholen bleef het omliggende terrein braak achter. Er is ingezet op het opzetten van een integrale aanpak om zowel de inrichting als de verkeersbewegingen (gedrag) aan te pakken. Er wordt onder andere nagedacht over het stimuleren van op de fiets naar school door middel van bijvoorbeeld het aanleggen van een fietszone.
In 2020 is een wijkveiligheidsoverleg gestart, waar met partners overlegd en afgestemd wordt over signalen op het gebied van (verkeers)veiligheid en (jeugd)overlast.

Kansrijk opgroeien

De twee basisscholen in Elderveld hebben met Rozet en Sportbedrijf gewerkt aan een plan voor kansrijk opgroeien. Over de precieze invulling en uitvoering zijn we in gesprek.
Het kinderwerk in Schuytgraaf heeft waar mogelijk activiteiten doorgezet of alternatieven ontwikkeld. Voor kinderen en gezinnen zijn vooral in de zomer extra activiteiten georganiseerd, die erg zijn gewaardeerd. Het ging onder andere om een botenrace en een luchtkussenfestival.
Spruytgraaf wordt doorontwikkeld naar een speelmorgen in Schuytgraaf.

Schulden

Er is in 2020 vooral ingezet op de samenwerking tussen Werk en Inkomen, het Sociale wijkteam en het team Leefomgeving. Het Kernteam Zuid-West is vormgegeven en met regelmaat in overleg. Er zijn gezamenlijke doelen gesteld; over de aanpak van bepaalde doelgroepen in de wijk op het gebied van participatie en zorg, de fysieke samenwerking, gezamenlijke inloopspreekuren in de wijk en huisvesting in de wijken.
De inzet op zzp'ers met schuldenproblematiek wordt stedelijk aangepakt.

Voor kinderen die te maken krijgen met complexe scheidingen is er de Kiestraining. De pilot Steunouders is ingezet. Deze bieden kinderen een of twee dagdelen per week een gastvrij thuis en geven zo een steuntje in de rug aan ouders die wat extra hulp kunnen gebruiken.

Netwerkverbindingen

Er zijn wijkgidsen gemaakt die informatie verstrekken op het gebied van ontmoeten, opvoeden en opgroeien. Deze zijn goed ontvangen door wijkbewoners. De wijkgidsen zijn gedigitaliseerd door een wijkbewoner en op de wijkwebsites geplaatst. De digitale wijkgids wordt bijgehouden en aangevuld en vormt zo een sociale kaart voor de wijk.
In Elderveld zijn afspraken gemaakt met De Wijkmakers om met een aanpak tegen eenzaamheid onder ouderen aan de slag te gaan. Tevens zijn er afspraken gemaakt met partijen om projectmatig met ouderen aan de slag te gaan, zoals het project Old School. Ondanks corona is er een Kunst/Cultuurroute gerealiseerd door Rozet en kookt Vitanos voor wijkbewoners.
We hebben de Sociale Tafel Schuytgraaf-Elderveld vorm gegeven om samen aan een sociale basis in de wijk te werken. Samen met welzijnspartners, het Sociale wijkteam en gebiedsteam Werk en Inkomen en bestuursadviseurs werken we thematisch aan samenhang en een integrale aanpak in het sociale domein.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2020		Rekening	
	2019	Primitief	Def	2020	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	25.570	24.138	24.197	23.909	288
Baten	2.632	2.673	2.562	2.738	176
Saldo lasten en baten	***-22.938***	***-21.465***	***-21.635***	***-21.172***	***464***
Toevoegingen aan reserves	0	0	432	914	-482
Onttrekkingen aan reserves	1.071	0	256	266	11
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***1.071***	***0***	***-176***	***-648***	***-471***
Gerealiseerd resultaat	**-21.867**	**-21.465**	**-21.812**	**-21.819**	**-7**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de begroting 2020 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR
Lasten	156	V				
Sociale wijkteams						
Zorg	8	V	Maatwerkvz huishoudelijke ondersteuning (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	42	V	Groepsbegeleiding en activerend werk (zie Wijken algemeen)	J	I	AR
Zorg	-13	V	Doelgroepenvervoer (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	-105	V	Beschermd Wonen (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	-222	V	WMO begeleidend (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Bedrijfsvoering	132	V	Resultaat SB&R (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	-570	N	Jeugdzorg (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Teams Leefomgeving						
Armoedebeleid	74	N	Armoedebestrijding, incl. capaciteitskosten (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Groen	16	V	Jaarprogramma groot onderhoud Groen (zie Wijken algemeen)	N	I	BR
Groen	203	V	Eindafrekening aanbesteed werk wijkonderhoud 2019 (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	282	N	Beheer MFC's (zie Wijken algemeen)	N	I	BR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	189	V	Onderwijs Achterstanden Beleid (OAB) (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	48	V	Verschuiving lasten onderwijsbeleid (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Openbare ruimte	-15	N	Reclame (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Openbare ruimte	-69	N	Afvalbeheer (zie Wijken algemeen)	J	I	AR
Openbare ruimte	42	V	Jaarprogramma groot onderhoud Openbare Ruimte (zie Wijken algemeen)	N	I	BR
Schulddienstverlening	41	V	Schulddienstverlening	N	I	AR
Schulddienstverlening	3	V	Preventie Schulden	N	I	AR
Werk en Inkomen	-24	V	Participatiebudget (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Werk en Inkomen	28	V	Minder inzet regisseurs (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Bedrijfsvoering	66	V	Resultaat SB&R (zie Wijken algemeen)	N	I	AR

Baten	155	V				
Sociale wijkteams	0					
Teams Leefomgeving						
Armoedebeleid	8	V	Armoedebestrijding, incl capaciteitskosten (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	147	V	Beheer MFC (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Toevoegingen aan reserves	-424	N				
Sociale wijkteams	0					
Teams Leefomgeving						
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	-421	N	Beheer MFC's (zie Wijken algemeen)	N	I	BR
Schulddienstverlening	-3	N	Preventie schulden (zie wijken algemeen)	N	I	BR
Onttrekkingen aan reserves	0					
Sociale wijkteams	0					
Teams Leefomgeving	0					

Subsidies

Hieronder zijn de vijf grootste subsidieontvangers opgenomen die in 2020 meer dan € 100.000 subsidie hebben ontvangen vanuit dit programma.

- Sportbedrijf Arnhem BV
- St. Rijnstad
- St. Welzijn Ouderen Arnhem
- Kinderopvang SKAR
- St. Pas

Een overzicht van verstrekte subsidies is te vinden in de paragraaf subsidies.
Voor een volledige lijst van verstrekte subsidies (op het niveau subsidieontvanger) wordt verwezen naar de bijlage Subsidies bij de digitale jaarstukken.

De Laar, Elden

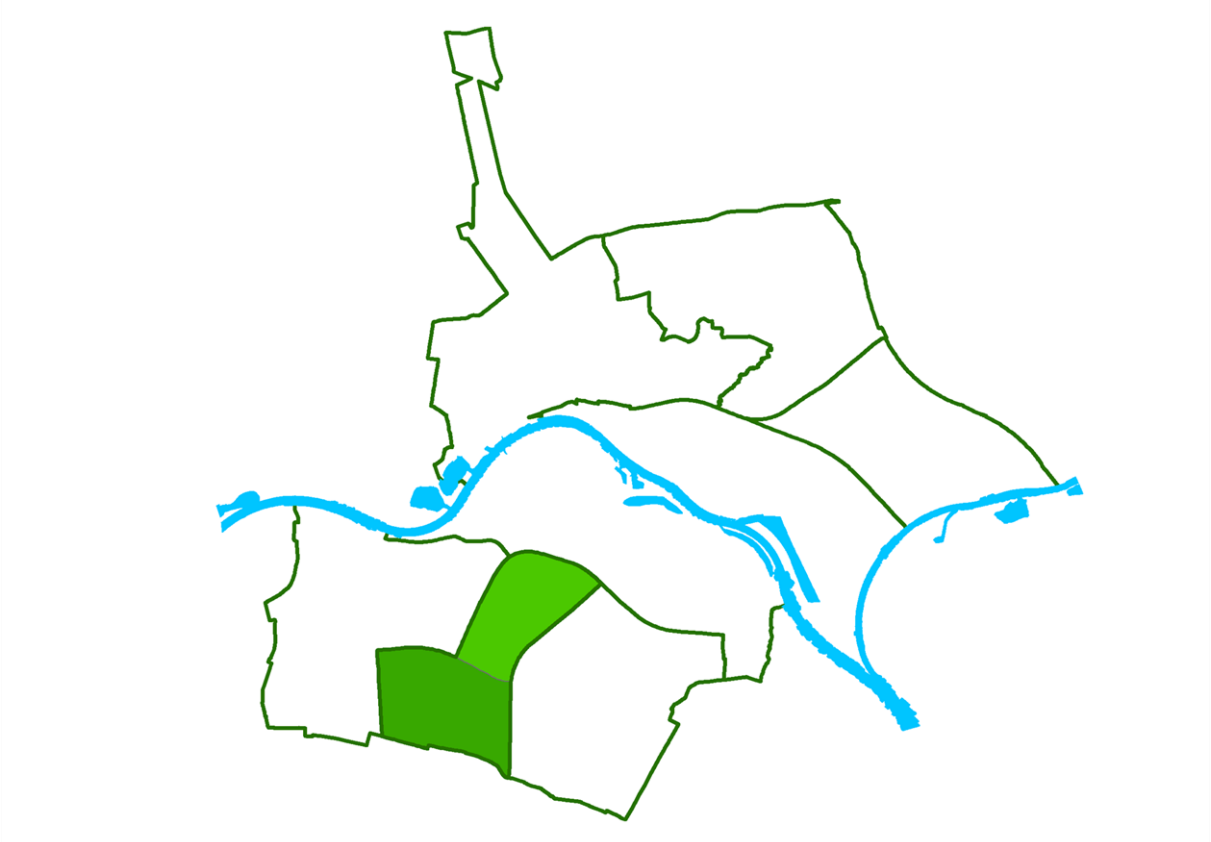

In het wijkprogramma De Laar/Elden bevinden zich de wijken De Laar en Elden. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk is in Staat van de stad opgenomen.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gedaan

Prestatiedoelen	Status
Sociale samenhang	

Er is gestart met een ontwikkelingsplan voor sporthal De Laar West inclusief de buitenruimte. Daarnaast is er een traject gestart om met de betrokken partijen rondom boerderij De Kroon tot een vraaggericht en stabiel aanbod voor de wijk te komen. Ondanks de impact van corona hebben veel werkgroepen zich verder kunnen ontwikkelen en verstevigen.

Participatie

De projecten buurtcirkels en taalgroepen zijn inmiddels succesvol van start gegaan. Voor zover corona dit toeliet zijn er op de verschillende scholen naschoolse programma's aangeboden. Ook is het project Focuz Academy gestart.
Verder is inmiddels gebleken dat de outreachende werkwijze van de eerdere huisbezoeken onvoldoende aansluit bij de vraaggerichte strategie van het Sociale wijkteam. Daarom wordt er ingezet op algemene gebiedsgerichte samenwerking tussen het Sociale Wijkteam en Werk & Inkomen.

Sociale en fysieke veiligheid

De verschillende werkgroepen hebben ondanks corona een behoorlijk aantal activiteiten in gang gezet. Ook is hun structuur versterkt en zijn zij zelfstandig van het opbouwwerk gaan functioneren.
Voor verschillende verkeersproblemen zijn in samenwerking met omwonenden duurzame oplossingen gevonden.

Op een aantal plekken hebben buurtbewoners zich georganiseerd om een deel van de openbare ruimte in eigen beheer te onderhouden. De hervorming of aanleg is in samenwerking met de afdeling Openbare Ruimte en de groenaannemer tot stand gekomen.

Daarnaast is in 2020 een project gestart om jongerenoverlast in de wijk terug te dringen in samenwerking met politie en wijkprofessionals. Bovendien is er een project gestart om samen met bewoners aan de hand van buitenspelen en speeltuinen de directe omgeving te verbeteren en tegelijk de onderlinge relaties binnen de buurten te verstevigen.

Verduurzamen

Door de coronacrisis is het aantal bewonersinitiatieven op dit gebied helaas wat achtergebleven. We blijven deze initiatieven echter stimuleren en ondersteunen waar mogelijk. De eerste wijkgesprekken over dit thema zijn opnieuw gepland voor begin 2021.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2020		Rekening	
	2019	Primitief	Def	2020	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	16.961	19.439	17.458	16.484	974
Baten	1.277	1.703	1.268	1.330	62
Saldo lasten en baten	***-15.684***	***-17.736***	***-16.189***	***-15.154***	***1.036***
Toevoegingen aan reserves	0	0	264	434	-170
Onttrekkingen aan reserves	1.149	0	136	142	6
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***1.149***	***0***	***-128***	***-292***	***-163***
Gerealiseerd resultaat	**-14.535**	**-17.736**	**-16.318**	**-15.445**	**872**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de begroting 2020 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR
Lasten	789	V				
Sociale wijkteams						
Bedrijfsvoering	129	V	Resultaat SB&R (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	129	N	Jeugdzorg (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	137	V	Maatwerkvz huishoudelijke ondersteuning (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	176	V	Groepsbegeleiding en activerend werk (zie Wijken algemeen)	J	I	AR
Zorg	-12	V	Doelgroepenvervoer (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	-2	V	Beschermd Wonen (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	29	V	WMO begeleidend (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Teams Leefomgeving						
Armoedebeleid	12	V	Armoedebestrijding, incl capaciteitskosten (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Groen	120	V	Jaarprogramma groot onderhoud Groen (zie Wijken algemeen)	N	I	BR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	185	V	Onderwijs Achterstanden Beleid (OAB) (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	58	V	Verschuiving lasten onderwijsbeleid (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Openbare ruimte	-15	N	Reclame (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Openbare ruimte	-64	N	Afvalbeheer (zie Wijken algemeen)	J	I	AR
Openbare ruimte	48	V	Jaarprogramma groot onderhoud Openbare Ruimte (zie Wijken algemeen)	N	I	BR
Schulddienstverlening	25	V	Schulddienstverlening	N	I	AR
Schulddienstverlening	2	V	Preventie Schulden	N	I	AR
Sport	-221	N	Beheer gemeenschappelijk vastgoed (wijkspecifiek)	N	I	AR
Werk en Inkomen	20	V	Participatiebudget (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Bedrijfsvoering	33	V	Resultaat SB&R (zie Wijken algemeen)	N	I	AR

Baten	7	V				
Sociale wijkteams	0					
Teams Leefomgeving						
Armoedebeleid	7	V	Armoedebestrijding, incl capaciteitskosten (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Toevoegingen aan reserves	-2	N				
Sociale wijkteams	0					
Teams Leefomgeving						
Schulddienstverlening	-2	N	Preventie schulden (zie wijken algemeen)	N	I	BR
Onttrekkingen aan reserves	0					
Sociale wijkteams	0					
Teams Leefomgeving	0					

Beheer gemeentelijk vastgoed

Het beheer van enkele panden van de gemeente heeft € 221.000 meer gekost dan begroot. Het gaat met name om de Drielsedijk 17. Door de verhuizing van verenigingen hebben onvoorziene maatregelen plaats moeten vinden.

Subsidies

Hieronder zijn de vijf grootste subsidieontvangers opgenomen die in 2020 meer dan € 100.000 subsidie hebben ontvangen vanuit dit programma.

- St. Rijnstad
- Sportbedrijf Arnhem BV
- St. Welzijn Ouderen Arnhem
- St. Pas
- Kinderopvang SKAR

Een overzicht van verstrekte subsidies is te vinden in de paragraaf subsidies.
Voor een volledige lijst van verstrekte subsidies (op het niveau subsidieontvanger) wordt verwezen naar de bijlage Subsidies bij de digitale jaarstukken.

Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg

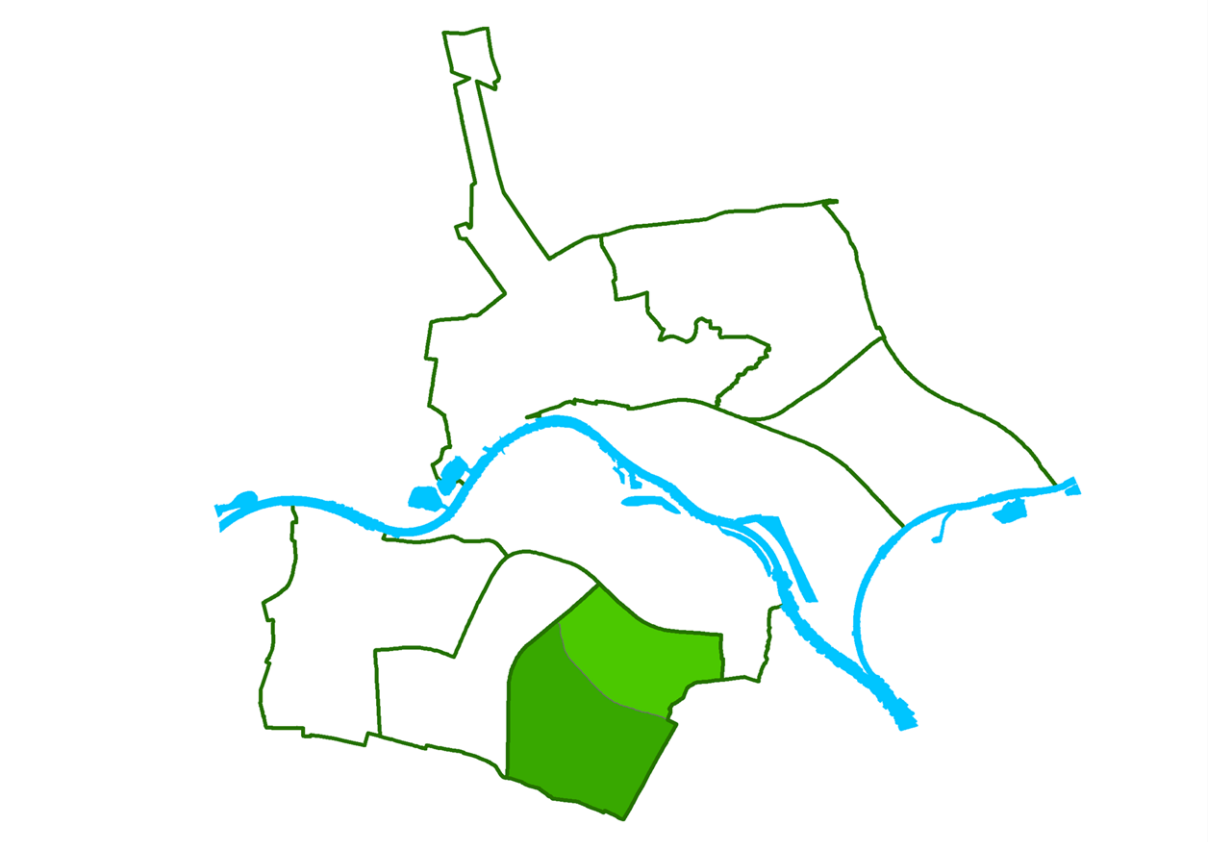

In het wijkprogramma RKV bevinden zich de wijken Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg/Holthuizen. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk is in Staat van de stad opgenomen.

Wat wilden we bereiken en wat hebben we gedaan

Prestatiedoelen	Status
Bewegen en ontmoeten	

Het Sportbedrijf heeft een naschools programma opgezet waarbij de Urban Sportscontainers ingezet worden. Op de drie grote sportvelden is een programma voor kinderen in armoede. De sportcontainer is een groot succes. De tweede container is dit jaar gevuld en staat in Rijkerswoerd bij playground. Jongeren hebben geholpen om de container van een graffitischildering te voorzien.
Voor alle thema's wordt LIJN2030 ingezet. We willen er voornamelijk bewoners mee ontmoeten en verbinding tot stand brengen. Op een laagdrempelige manier gaan we het gesprek aan met bewoners. Soms zijn het spontane gesprekken, andere keren staan we met een specifiek thema in de wijk. Hier valt bijvoorbeeld te denken aan de gesprekken over de skatebaan in Rijkerswoerd.

In Kronenburg leeft bij bewoners al jaren de wens voor een ontmoetingsruimte. Inmiddels zijn we ver in de gesprekken om twee panden te huren aan het Croydonplein. Daarnaast is er met Rijnstad overeenstemming om ook de locatie de Madser in te zetten als ontmoetingsruimte.
Met diverse partners in de wijk wordt gekeken naar de rol die zij kunnen spelen in het programma dat ontwikkeld moet worden voor de ontmoetingsruimtes.

Met de RIVM-maatregelen die dit jaar van toepassing waren, is het slechts heel beperkt mogelijk geweest om het wijkcentrum in Vredenburg te gebruiken. Bij bewoners en professionals is hier grote behoefte aan.

De herinrichting van sportpark Rijkerswoerd gaat gestaag verder. Er is een blijvende ontwikkeling gaande op sportpark Rijkerswoerd waardoor het steeds meer, zoals de intentie was en is, een ontmoetingsplek wordt voor de buurt. Er is inmiddels ook een speeltuintje aangelegd voor de jongste jeugd. Van hieruit worden ook steeds meer activiteiten georganiseerd die verband houden met ontmoeten en bewegen. Voor de skatebaan bij de Pythagorasstraat is een vergunningaanvraag ingediend. Door tegenstanders is aangekondigd dat hier bezwaar op ingediend zal worden.

Bewoners van Rijkerswoerd wachten al lang op een bruggetje naar park Lingezegen. Afronding hiervan bevindt zich in de laatste fase. Vanwege het zaaiseizoen zullen de laatste acties inclusief het plaatsen van de brug begin 2021 plaatsvinden.

Vergroening

Voor het pleintje aan de Kronenburgbusbaan ligt een concept ontwerp klaar. In samenwerking tussen bewoners en een ontwerper van de gemeente is deze tot stand gekomen. Het buurtinitiatief Wessel Couzijnhof is afgerond, de eerste bloemrijke bermen zijn gerealiseerd en de regentonnen zijn aangeschaft.
Het buurtinitiatief voor de herinrichting van de Ekamphof is ook met succes afgerond.
De 'kwarrende' bomen op de parkeerplaats op de Schepen van Ommerenstraat zijn nog niet vervangen, maar nog wel in beeld. Op het Schepen te Boeckoppad is het bewonersinitiatief om boomspiegels te vergroten opgepakt. Met bewoners aan de Heiligerleeplaats worden gesprekken gevoerd om het plein aan te pakken. Dit valt mooi samen met het onderhoud dat op deze plek gepland staat voor 2021.

Bij stedelijke projecten die zich aandienen in het gebied wijzen wij steeds op de voorwaarde dat ontwikkelingen niet ten koste mogen gaan van het groen in het gebied en bij voorkeur zelfs een uitbreiding van het groen realiseren. Vanuit het bomenplan zijn slechte bomen in het gebied geïnventariseerd.
Bij de ontwikkelingen rondom bijvoorbeeld transformatie aan de Schepen Bierwischstraat wordt dit uitdrukkelijk meegenomen. Eveneens wordt dit signaal uitdrukkelijk meegenomen in de gesprekken met Wereldhave.

Acties voor de vergroening van het Croydonplein hebben ertoe geleid dat er drie ontwerpen liggen voor het Croydonplein.

Aantrekkelijke woonomgeving

We zien door de coronacrisis dat bewoners tijd hebben geïnvesteerd in hun omgeving.
Ook hebben we in ons gebied een groot aantal vrijwilligers die zwerfafval ruimen. In samenhang met het thema vergroenen worden enkele pleinen en straten kleurrijker door initiatieven vanuit bewoners en werkgroepen.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2020		Rekening	
	2019	Primitief	Def	2020	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	26.014	30.594	28.428	26.734	1.694
Baten	1.348	1.630	1.139	1.265	126
Saldo lasten en baten	***-24.666***	***-28.964***	***-27.289***	***-25.469***	***1.819***
Toevoegingen aan reserves	0	0	497	681	-183
Onttrekkingen aan reserves	1.537	0	243	243	0
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***1.537***	***0***	***-255***	***-438***	***-183***
Gerealiseerd resultaat	**-23.129**	**-28.964**	**-27.543**	**-25.908**	**1.636**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de begroting 2020 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR
Lasten	**1.804**					
Sociale wijkteams						
Bedrijfsvoering	226	V	Resultaat SB&R (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	408	N	Jeugdzorg (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	384	V	Maatwerkvz huishoudelijke ondersteuning (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	198	V	Groepsbegeleiding en activerend werk (zie Wijken algemeen)	J	I	AR
Zorg	79	V	Doelgroepenvervoer (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	132	V	Beschermd Wonen (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Zorg	-111	V	WMO begeleiding (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Teams Leefomgeving						
Armoedebeleid	62	V	Armoedebestrijding, incl capaciteitskosten (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Groen	189	V	Jaarprogramma groot onderhoud Groen (zie Wijken algemeen)	N	I	BR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	89	V	Onderwijs Achterstanden Beleid (OAB) (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	50	V	Verschuiving lasten onderwijsbeleid (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Openbare ruimte	-15	N	Reclame (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Openbare ruimte	-89	N	Afvalbeheer (zie Wijken algemeen)	J	I	AR
Openbare ruimte	3	V	Jaarprogramma groot onderhoud Openbare Ruimte (zie Wijken algemeen)	N	I	BR
Schulddienstverlening	66	V	Schulddienstverlening	N	I	AR
Schulddienstverlening	5	V	Preventie Schulden	N	I	AR
Wijksturing en Wijkzaken	-69	N	Wijksturing en Wijkzaken (wijkspecifiek)	N	I	AR
Werk en Inkomen	94	V	Participatiebudget (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Werk en Inkomen	52	V	Minder inzet regisseurs (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Bedrijfsvoering	51	V	Resultaat SB&R (zie Wijken algemeen)	N	I	AR

Baten	11	V				
Sociale wijkteams	0					
Teams Leefomgeving						
Armoedebeleid	11	V	Armoedebestrijding, incl capaciteitskosten (zie Wijken algemeen)	N	I	AR
Toevoegingen aan reserves	-4	N				
Sociale wijkteams	0					
Teams Leefomgeving						
Schulddienstverlening	-4	N	Preventie schulden (zie wijken algemeen)	N	I	BR
Onttrekkingen aan reserves	0					
Sociale wijkteams	0					
Teams Leefomgeving	0					

Wijksturing en Wijkzaken

Binnen het team Leefomgeving RKV zijn in 2020 diverse wijkprojecten uitgevoerd zoals: aanleg gazon Wessel Couzijnhof, opknappen Sportcentrum Rijkerswoerd, aanleg parkeerplaats ESA-terrein, projecten binnen het innovatiefonds, etc. De uitvoering van deze projecten hebben tot een tekort van €69.000 geleid.

Subsidies

Hieronder zijn de vijf grootste subsidieontvangers opgenomen die in 2020 meer dan € 100.000 subsidie hebben ontvangen vanuit dit programma.

- St. Rijnstad
- Sportbedrijf Arnhem BV
- St. Welzijn Ouderen Arnhem
- St. Pas
- Kinderopvang SKAR

Een overzicht van verstrekte subsidies is te vinden in de paragraaf subsidies.
Voor een volledige lijst van verstrekte subsidies (op het niveau subsidieontvanger) wordt verwezen naar de bijlage Subsidies bij de digitale jaarstukken.

Stad

De diverse taken waarvoor de gemeente verantwoordelijk is en die op stedelijk niveau plaatsvinden, zijn opgenomen in 13 stedelijke programma's:

S00 Bestuur, dienstverlening en financiën

S01 Veiligheid

S02 Bereikbaarheid

S03 Economie

S04 Onderwijs

S05 Cultuur

S06 Participatie en armoedebestrijding

S07 Zorg

S08 Welzijn en inclusie

S09 Gezondheid en sport

S10 Klimaat en energie

S11 Ruimtelijke ontwikkeling

S12 Wonen en leefomgeving

Bestuur, dienstverlening en financiën

Om de doelstellingen en ambities van Arnhem te bereiken is samenwerking van groot belang. We willen inwoners en ondernemers eerder betrekken bij onze plannen. In de regio werken we intensief samen met onder andere de provincie en gemeente Nijmegen aan een sterke regionale samenwerking. Onze inwoners kunnen rekenen op een dienstverlening die verder digitaliseert en de klantvriendelijkheid voorop stelt. Onze organisatie richten we in om onze dienstverlening continu te verbeteren.

Ambitie

(Tekst uit de MJPB 2020-2023)

Arnhem is een dienstverlenende en herkenbare netwerkgemeente, die open staat voor maatschappelijke initiatieven in het publieke domein zowel vanuit de stad als vanuit de wijken

Samen met de stad

We willen bereiken dat inwoners en ondernemers eerder betrokken raken bij beleidsinitiatieven in de stad, in wijken en buurten. We hebben er vertrouwen in dat daarmee de kwaliteit van de uitvoering van beleidsinitiatieven toeneemt. Of het nu gaat om een nieuw parkje met mooie bomen of om een heringericht industrieterrein.

Samen met de regio

Arnhem wil haar ambities samen met haar partners in de regio bereiken. Arnhem versterkt haar positie in bestuurlijke organen in regionaal-, landelijk- en Europees verband en maakt de stad en regio sterker door verder te bouwen aan een partnerschap met provincie Gelderland (onder meer via de investeringsagenda) en bij te dragen (aan het werken) aan een sterkere regionale samenwerking Arnhem-Nijmegen.

Arnhem: dienstverlenend en herkenbaar

Arnhemmers kunnen rekenen op een laagdrempelige en betrouwbare publieke dienstverlening die steeds meer gericht is op digitale dienstverlening. Bij contacten met inwoners en ondernemers ligt de focus op een klantvriendelijke benadering. Wij gaan met inwoners en ondernemers in gesprek over hun vragen (of klachten) om daarmee sneller tot een oplossing te komen. Wij zijn als bestuurders en ambtenaren voor inwoners en ondernemers herkenbaar in de stad.

Wat wilden we bereiken

Prestatiedoelen	Status
Samen met de stad - Arnhem heeft een transparant, democratisch bestuur dat zich richt op samenwerking met inwoners en bedrijven	

Zie voor een toelichting de inspanningen 'Rekenkamer: uitvoeren onderzoeksprogramma' en 'College: Vroegtijdig in gesprek gaan met de raad, bewoners en verschillende partijen'.

Samen met de regio - Arnhem speelt een relevante en betekenisvolle rol in de regionale, landelijke en grensoverschrijdende netwerken

We hebben het afgelopen jaar geïnvesteerd in onze rol in de regionale, landelijke en grensoverschrijdende netwerken. In de regio Arnhem-Nijmegen is de Groene Metropoolregio gerealiseerd: een nieuwe, steviger samenwerking tussen de 18 gemeenten in de regio Arnhem-Nijmegen met een ambitieuze visie en dito regionale agenda. We hebben in de Euregio bijgedragen aan de totstandkoming van de strategische agenda. Arnhem heeft zijn positie in de VNG en G40-context versterkt door twee nieuwe lidmaatschappen van Arnhemse bestuurders in twee VNG-commissies. Zie voor een verdere toelichting van onze activiteiten de inspanningen bij het onderdeel 'wat hebben we gedaan'.

Arnhem: dienstverlenend en herkenbaar - Arnhem blijft zich inzetten voor verbetering van de (digitale) dienstverlening aan haar inwoners en ondernemers

Er zijn in 2020 diverse voorbereidende stappen gezet om de digitale dienstverlening aan onze inwoners te verbeteren. Zo is voor de basisregistratie personen en de burgerlijke stand nieuwe software geïmplementeerd, die in de komende jaren stapsgewijs verder zal worden ontwikkeld en uitgerold. Via deze nieuwe software kunnen inwoners zaken, als het doen van overlijdensaangifte of het doorgeven van vermissing van hun reisdocument, gemakkelijk digitaal regelen met de gemeente via zogenaamde e-diensten. Het was de bedoeling om in 2020 al de eerste vijf e-diensten operationeel te hebben, maar de technisch complexe context in combinatie met corona hebben tot vertraging geleid met de implementatie van e-diensten. Een voorgenomen pilot met uitgifte van DigD-substantieel aan de balie is vanwege corona uitgesteld. Wel is er in samenwerking met Nijmegen en Drechtsteden een pilot ID-bellen uitgevoerd, waarbij inwoners zich telefonisch kunnen authenticeren met de identiteitsapp IRMA. Daarbij wordt inwoners actief om toestemming gevraagd om alleen die gegevens te delen die strikt noodzakelijk zijn voor de beoogde dienst, zodat zij zelf de baas te blijven over hun persoonsgegevens.

Dienstverlening in coronatijd bracht veel (nieuwe) uitdagingen, oplossingen en aanpassingen. Natuurlijk omdat we ervoor zorgen dat inwoners veilig en toegankelijk van onze dienstverlening gebruik kunnen maken, en onze medewerkers die in een veilige omgeving kunnen verlenen. Daar zijn soms hulpmiddelen (kuchschermen, desinfectie, mondkapjes) of andere aanpassingen voor nodig. Ook was het aantal vragen, zeker in de eerste 'coronamaanden', erg groot. Inwoners die willen weten of hun huwelijk door zou kunnen gaan, bijvoorbeeld, maar ook allerhande vragen over landelijke en lokale regels en beperkingen kwamen op de gemeente af, en ook over de vele noodhulp- en ondersteuningsregelingen. We hebben ondernemers en inwoners daarin steeds zo goed mogelijk geholpen, naast de 'gewone' verzoeken en vragen, ook als voor ons het antwoord ook niet meteen voorhanden was.
In 2020 zijn ruim 140.000 telefoontjes beantwoord via het gratis nummer 0800-1809. Op www.arnhem.nl/corona is een speciale corona-pagina gemaakt met veel voorkomende vragen en allerhande andere informatie in relatie tot de coronacrisis, bijvoorbeeld over de Tozo of andere regelingen.

Arnhem: dienstverlenend en herkenbaar - Een inclusieve organisatie

De directie heeft in oktober 2020 een intern charter Diversiteit & Inclusie ondertekend. Hiermee is onderschreven en bekrachtigd dat dit thema voor de directie en de gemeente Arnhem topprioriteit heeft. In het charter is verwoord dat de gemeente Arnhem streeft naar een divers samengesteld personeelsbestand en een organisatie waar iedereen op gelijkwaardige wijze kan deelnemen, zijn talenten kan inzetten en zich welkom voelt.

In 2020 heeft de gemeente Arnhem meegedaan aan de Barometer Culturele Diversiteit van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Daaruit is gebleken dat 8% van onze medewerkers een niet-westerse migratie-achtergrond heeft. Wij hebben ons ook aangemeld voor deelname aan de Nederlandse Inclusiviteitsmonitor (uitvoering begin 2021).
Voor een verdere toelichting wat we binnen de organisatie gedaan hebben, wordt verwezen naar de inspanningen in het kader van een 'inclusieve organisatie' bij het onderdeel 'wat hebben we gedaan'.

Arnhem: dienstverlenend en herkenbaar - Flexibele werkomgeving voor personeel

In 2020 is er een taskforce Hybride werken opgericht. Het 'waarom' van het hybride werken is vastgesteld, de projectgroepen zijn ingericht en acties inclusief prioriteiten zijn bepaald. Er is grote verwevenheid met andere programma's binnen de gemeente zoals huisvesting, samen digitaal, ontwikkelingen Werk & Inkomen, vitaliteit, duurzaamheid (CO2 ladder), mobiliteit, huisvestingsprogramma De Connectie en Cao-onderhandelingen. De verbinding op al die onderwerpen is geborgd in de taskforce. Begin 2021 is de ontwerp- en ontwikkelfase aan de orde en van medio 2021 tot einde 2021 de implementatie- en borgingsfase.

Arnhem: dienstverlenend en herkenbaar - Ook tijdens corona

Vanaf maart 2020 werden de medewerkers geconfronteerd met de coronamaatregelen, zowel op het werk als privé. Op een honderdtal medewerkers binnen de kritische processen na, moesten zij van de één op de andere dag thuiswerken en op zoek naar nieuwe vormen van digitaal (samen)werken en een nieuwe routine. Thuiswerkplekken werden ingericht, ICT-middelen beschikbaar gesteld, telefonische bereikbaarheid georganiseerd, kinderen opgevangen (en les gegeven), aangepaste werkafspraken gemaakt en burgers geïnformeerd. De 'intelligente lockdown' was een feit.
Het was en is niet voor iedereen mogelijk om (volledig) thuis te werken. Arnhem heeft er dan ook voor gekozen om het kantoor voor specifieke medewerkers (in overleg met de leidinggevende) open te houden. Hiervoor werd een protocol voor het veilig kunnen werken op 1,5 meter afstand opgesteld.

De medewerkers van de kritische processen moesten naar kantoor blijven komen, of waren in de stad actief. Zij deden hun werk onder bijzondere omstandigheden wat zeker in het begin met onzekerheid gepaard ging.
Ook de uitvoering van diverse en in allerijl door het rijk opgetuigde regelingen had een forse impact. Vaak last-minute en met veel onduidelijkheid, waardoor gestart moest worden zonder dat de details van de regelingen helder waren en wat dit voor de uitvoering betekende. Ondanks de hoge werkdruk en de impact van de coronamaatregelen, is het gelukt om de nieuwe regelingen vorm te geven en de dienstverlening aan de inwoners en ondernemers van Arnhem op peil te houden. Hierbij is een

goede én tijdige informatievoorziening een belangrijke voorwaarde om alle partijen goed en tijdig te informeren over de gemeentelijke ontwikkelingen, (rijks)richtlijnen en koers tijdens corona. Hiervoor zijn diverse communicatiemiddelen ingezet.

Wat hebben we gedaan

Prestatiedoelen/Inspanningen	Status
Samen met de stad - Arnhem heeft een transparant, democratisch bestuur dat zich richt op samenwerking met inwoners en bedrijven	
Rekenkamer: Uitvoeren onderzoeksprogramma	

De rekenkamer heeft in 2020 de onderzoeken naar jeugdzorg, jaarstukken 2019 en het herhaalonderzoek dienstverlening afgerond. Deze drie onderzoeken zijn in het afgelopen jaar ook in de raad behandeld.

Gedurende het jaar heeft de rekenkamer onderzoeken opgestart naar ondermijning (na de zomer), zich aangemeld voor het gezamenlijke NVRR DoeMee onderzoek naar Meldingen Openbare Ruimte (voor de zomer), onderwijshuisvesting (laatste kwartaal) en een gezamenlijk onderzoek met de rekenkamers van Breda, Tilburg en Oss naar de corona steunmaatregelen (na de zomer). De twee gezamenlijke onderzoeken naar Meldingen Openbare Ruimte en corona steunmaatregelen stonden niet op het onderzoeksprogramma 2020-2022.

Het onderzoek naar Van Wijken Weten (gestart eind 2019) heeft een andere wending genomen. Hierover is de raad geïnformeerd. Er is een nieuwe verdeling tussen de onderzoeken waarbij de rekenkamer onder meer het deel rondom de informatiepositie van de raad voor haar rekening neemt. Dit onderzoek is nog niet gestart.

Daarnaast zijn er een tweetal vooronderzoeken gedaan, waarna de rekenkamer heeft besloten af te zien van een volledig onderzoek. Dit betreft zorgfraude (nieuwe aanbesteding) en kapvergunningen. Ten aanzien van het onderwerp voortgang Omgevingswet en het uitstellen van de invoeringsdatum door de minister besloot de rekenkamer dit onderwerp op de longlist te plaatsen.

Ten slotte heeft de rekenkamer in najaar 2020 haar jaarlijkse rondje langs de fracties gemaakt om gesprekken te voeren.

College: Vroegtijdig in gesprek gaan met de raad, bewoners en verschillende partijen

Het projectplan van de raadswerkgroep (Aan de slag met burgerparticipatie) is met de raadswerkgroep opgepakt vanuit het programma Burgerparticipatie. De onderdelen die door de gemeente opgepakt kunnen worden, zijn voor een groot deel uitgewerkt en/of geïmplementeerd. Zo wordt vanaf de zomer 2020 in de raadsvoorstellen door middel van een toegevoegd onderdeel Participatie nadrukkelijk en transparant stilgestaan bij de wijze waarop de betrokkenheid van inwoners en ondernemers is vormgegeven. De beslisboom (burger)participatie is geïmplementeerd. De beslisboom is een goed middel om te bepalen welk participatiemiddel bij het participatiedoel past. Verder leren we van elkaar wat er goed gaat en wat er beter kan door burgerparticipatie in projecten te evalueren. Voor de evaluatie is nu een handzaam formulier beschikbaar. Helaas heeft ook corona invloed gehad op de wijze waarop er met inwoners en ondernemers in gesprek gegaan kon worden. Echter, dit heeft ook weer voor mooie (digitale) ontwikkelingen gezorgd. Een ontwikkeling, die overigens al voor corona in gang was gezet, is het opzetten van een digitale burgerparticipatie tool voor Arnhem. Vanaf eind 2020 heeft de gemeente Arnhem de website meedenken.arnhem.nl.

Samen met de regio - Arnhem speelt een relevante en betekenisvolle rol in de regionale, landelijke en grensoverschrijdende netwerken

Arnhem draagt in 2020 bij aan het proces versterking regio Arnhem-Nijmegen

Arnhem heeft in 2020 in de voorhoede en met veel energie bijgedragen aan de totstandkoming van de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen. Het versterkingsproces van de regio Arnhem-Nijmegen, is in 2019 gestart vanuit de behoefte de regio beter te op de kaart te zetten. Ook wil de regio slagvaardiger samenwerken aan de grote maatschappelijke opgaven.
Een interactief proces met colleges, raden en partners in de regio leidde in 2020 tot de visie Groene metropoolregio met een ambitieuze regionale agenda. De bijbehorende nieuwe Gemeenschappelijke Regeling moet ervoor zorgen dat de regio met meer bestuurskracht, effectief en slagvaardig aan deze nieuwe agenda kan werken. In de agenda staan vijf opgaven centraal: Verbonden regio, Productieve regio, Circulaire regio, Ontspannen regio en Groene Groeiregio.

Via deze agenda willen de regiogemeenten intensiever samen gaan werken aan een groene, groeiende en bloeiende regio, waarbij een goede balans gezocht wordt tussen groei en leefbaarheid. In de ambitie die is geformuleerd gaat het erom de omvangrijke groeiopgave (huisvesting, werk en bereikbaarheid) te faciliteren én de groene leefomgeving en ontspannen leefkwaliteit in de regio te behouden en te versterken.

Arnhemse (maatschappelijke) opgaven en ambities hebben een goede plek in deze agenda gekregen: onder andere de grote woningbouwopgave en de bereikbaarheid van de stad en de regio; ook het bevorderen van economische ontwikkeling om zo meer banen in de stad en de regio te krijgen en de duurzaamheidsopgave waar we als stad voor staan. De regio wil zich ook sterker profileren naar het Rijk en Europa als groene, circulaire metropoolregio. Dit kan ervoor zorgen dat we als stad en regio gemakkelijk entree krijgen tot Europese en Rijksfondsen.
Zeventien regionale gemeenteraden hebben in het najaar positief besloten over de visie en de regionale agenda en over de start van de Groene Metropoolregio per 1 januari 2021. De gemeente Beuningen zal naar verwachting begin 2021 aansluiten.

In de oude structuur van het Gemeenschappelijk Orgaan heeft Arnhem in 2020 in de regio Arnhem-Nijmegen onder meer door gewerkt aan de verstedelijkingsstrategie en de woningbouwopgave (onder andere via de woondeal met het Rijk). De regionale energiestrategie en regionale mobiliteitsagenda zijn in 2020 verder tot uitwerking gekomen. Op het gebied van economie waren circulaire economie, human capital en recreatie en toerisme belangrijke speerpunten.

Arnhem werkt in netwerken van steden in Nederland en de Euregio én in belangenorganisaties als VNG en G40 samen aan beleidsafstemming en -beïnvloeding en draagt bij aan lobbydossiers richting het Rijk en Europa

In Euregioverband werkte Arnhem in 2020 door aan de grensoverschrijdende samenwerking en projecten in het Euregiogebied. Arnhem droeg bij aan de totstandkoming van de strategische agenda van de Euregio. Met deze agenda heeft de Euregio vier grensuitdagingen gepresenteerd. Dit zijn Economie en Klimaat, Arbeidsmarkt en Onderwijs, Leefbaarheid en Euregionale identiteit. Het 100.000+ stedennetwerk in de Euregio kende dit jaar een uitbreiding. Naast de bestaande deelnemers Arnhem, Nijmegen, Ede, Düsseldorf, Duisburg en Moers is nu ook Apeldoorn lid van het netwerk. De agenda van het stedennetwerk sluit aan op de strategische agenda van de Euregio. De lobby schone scheepvaart blijft voor dit netwerk een belangrijk thema in relatie tot Economie en Klimaat.

Als lid respectievelijk partner van VNG en G40 nam Arnhem zowel bestuurlijk als ambtelijk deel aan diverse overleggen, themagroepen en lobbytrajecten die vanuit deze netwerken werden gevoerd. Arnhem heeft zijn positie in de VNG en G40-context versterkt door twee nieuwe lidmaatschappen van Arnhemse bestuurders in twee VNG-commissies. Wethouder Bouwkamp is lid geworden van de commissie Europa en Internationaal, wethouder Louwers van de commissie Participatie, Schuldhulpverlening en Integratie.

Arnhem: dienstverlenend en herkenbaar - Arnhem blijft zich inzetten voor verbetering van de (digitale) dienstverlening aan haar inwoners en ondernemers

Digitaliseren van het klantproces

In 2020 zijn de nodige stappen gezet om de klantgeleiding voor afspraken bij Burgerzaken te verbeteren. Fase 1 van dit proces (vervanging van het roosterprogramma) is in 2020 afgerond; fase 2 (vervanging van het afsprakenprogramma) volgt in 2021. Daarnaast is met de invoering van de nieuwe applicatie Key2Burgerzaken Portaal de basis gelegd voor e-diensten voor burgerzakenproducten, die bij de leverancier nog volop in ontwikkeling zijn. De stapsgewijze uitrol hiervan zal meerdere jaren in beslag gaan nemen. Tevens is in samenwerking met Onderzoek & Statistiek een verkenning gestart naar uitbreiding en verbetering van het klanttevredenheidsonderzoek bij Klantenservice en Burgerzaken, dat in 2021 zijn beslag moet gaan krijgen. Dit maakt deel uit van een breder plan van aanpak voor verbetering van de gemeentelijke dienstverlening, waarvoor diverse scenario's worden uitgewerkt die in 2021 aan de gemeenteraad zullen worden voorgelegd. Daarnaast zijn in het afgelopen jaar rapportages ontwikkeld voor het inzichtelijk krijgen van dienstverlening aan de balie en telefonie en is een start gemaakt om doorlooptijden van dienstverlening in beeld te brengen. Voor Zorg Dichterbij is naast een monitor gestart met het kaart brengen van zorgpaden. Ook voor Doorbraak naar Werk is een monitor in ontwikkeling.

Innoveren met data

Naar het voorbeeld van het sociaal domein, de monitor op zorg, wordt voor veel van de programma's een monitor ontwikkeld, zoals de woonmonitor, een inclusiemonitor en een monitor op het programma doorbraak naar werk. Onderdeel van dit proces is ook het meewerken aan het formuleren van meetbare doelen, zodat er bij het ontwerp van de processen gestart wordt met het nadenken over indicatoren en monitoren. Vanuit de strategische personeelsplanning wordt informatiegstuurd werken meegenomen om capaciteit, kennis en vaardigheden te borgen in de organisatie. Een pilot in samenwerking met ICT heeft de tooling voor het verzamelen en presenteren van gegevens een stap verder gebracht.

Arnhem: dienstverlenend en herkenbaar - Een inclusieve organisatie

Bewust worden

De trainingen 'selecteren zonder vooroordelen' en Deep Democracy zijn door verschillende groepen medewerkers gevolgd, waaronder een groot deel van de managers. Aan Deep Democracy hebben al meer dan 100 medewerkers meegedaan.
In 2020 is de Diversity Week georganiseerd, waarin we stil stonden bij drie landelijke dagen die in die week plaatsvonden: Diversity Day, Week van de Toegankelijkheid en Coming Out Day. Die week zijn diverse activiteiten georganiseerd: een digitaal Diversity kookboek, twee webinars, het lanceren van een Intern Charter, regenboogkookworkshops, wijkdiner met inwoners met een beperking. Door corona hebben we een aantal fysieke activiteiten moeten annuleren. Zoals Walk4all wandelingen, met als doel wandelingen aan te bieden die voor iedereen toegankelijk zijn, ook voor mensen met een beperking. Ook een theatervoorstelling (in samenwerking met Oostpool) en een talkshow zijn afgelast.

Aantrekken nieuw personeel

De recruiter die eind 2019 alleen voor de afdeling SBR werkte, is in 2020 organisatiebreed ingezet.
De nieuwe website www.werkenvoorarnhem.nl die begin 2020 de lucht in is gegaan, is doorontwikkeld. Op deze website staan al onze vacatures en is expliciet aandacht voor Diversiteit & Inclusie, onder andere door verhalen van diverse medewerkers. Hiermee presenteren wij ons als een open en uitnodigende organisatie die streeft naar een divers personeelsbestand en een inclusieve organisatie. In de tweede helft van 2020 zijn alle vacatureteksten kritisch tegen het licht gehouden. Vanuit recruitment worden, samen met de managers en soms met behulp van een externe schrijver, de vacatureteksten zo uitnodigend mogelijk geformuleerd.

Instroom jongeren

Het aantal jongeren onder de 35 jaar is van 8% naar 11% gestegen. Dat betekent een toename van 49 jongeren ten opzichte van 2019. Dit komt voor een deel door de start van een nieuw traineeprogramma (11 fte) en door het aantrekken van diverse jonge medewerkers.

Arnhem: dienstverlenend en herkenbaar - Flexibele werkomgeving voor personeel

Huisvesting

Huisvesting maakt onderdeel uit van hybride werken. Door corona zijn nieuwe inzichten met betrekking tot de organisatie en dus de huisvesting ontstaan. In 2021 zal het aangepaste plan voor huisvesting ter besluitvorming worden voorgelegd.

Afhandeling amendementen en moties MJPB 2020-2023

Open Data (19A64)

De tekst is opgenomen in de geamendeerde MJPB 2020-2023. Er is een plan van aanpak opgesteld voor het uitbreiden van Open Data van Arnhem, dit is vastgesteld door de raad. Uitvoering van het plan is gestart in 2020. We richten ons op transparantie van de gemeente én op de behoeften van externe stakeholders. We nemen deel aan landelijke initiatieven om in de voorhoede van deze ontwikkelingen deel te nemen.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

BVO De Connectie
Dataland
Economic Board regio Arnhem-Nijmegen
Euregio Rijn-Waal
GO Arnhem Nijmegen City Region
NV Bank Nederlandse Gemeenten
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

Regionale en andere bovenlokale lichamen

- Economic Board;
- Euregio Rijn-Waal.

Publieke dienstverlening

- Werkgroep Tegengaan Identiteitsfraude (WTI);
- Landelijke Aanpak Adreskwaliteit (LAA);
- Samenwerking met Vreemdelingenketen in de BRP-straat Zevenaar.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2020		Rekening	
	2019	Primitief	Def	2020	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	108.876	115.845	85.145	92.532	-7.387
Baten	507.621	513.240	507.501	518.807	11.306
Saldo lasten en baten	***398.745***	***397.395***	***422.356***	***426.275***	***3.919***
Toevoegingen aan reserves	36.780	11.116	21.109	20.922	187
Onttrekkingen aan reserves	24.373	13.141	16.770	18.321	1.551
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-12.407***	***2.024***	***-4.339***	***-2.601***	***1.738***
Gerealiseerd resultaat	**386.338**	**399.419**	**418.017**	**423.674**	**5.657**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de begroting 2020 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR
Lasten	-6.581	N				
Bedrijfsvoering	228	V	Beheer wagenpark	N/J	I	AR
Bedrijfsvoering	-113	N	Taakstelling te verkopen panden	N	I	AR
Bedrijfsvoering	254	V	Aanhuur kantoorhuisvesting	N	S	AR
Bedrijfsvoering	525	V	Onderhoud en energie kantoorhuisvesting	N	I	AR
Bedrijfsvoering	-3.200	N	Resultaat SB&R	N	S	AR
Bedrijfsvoering	-2.224	N	Resultaat op bedrijfsvoering, zie baten	N	I	AR
Bedrijfsvoering	-400	N	Inzet formatie en inhuur corona gerelateerd	J	I	AR
Bedrijfsvoering	-57	N	Terugloop inzet projecten PIM door coronacrisis	J	I	AR
Publieke dienstverlening	270	V	Leges	N	I	AR
Publieke dienstverlening	76	V	Leges (corona gerelateerd)	J	I	AR
Publieke dienstverlening	-165	N	Klantenservice	N	I	AR
Publieke dienstverlening	-68	N	Klantenservice (corona gerelateerd)	J	I	AR
Financiën	-260	N	Afkoop onderhoud fietstunnel	N	I	AR
Financiën	312	V	Vermindering vpb 2018	N	I	AR
Bedrijfsvoering	-1.500	N	Connectie meerkosten projecten en maatwerk	N	I	AR
Bedrijfsvoering	-500	N	Connectie meerkosten door coronacrisis	J	I	AR
Financiën	682	N	Resultaat financiering	N	I	AR
Financiën	-441	N	Loonontwikkeling	N	I	AR
Baten	11.644	V				
Bedrijfsvoering	-91	N	Taakstelling te verkopen panden	N	I	AR
Bedrijfsvoering	490	V	Onderverhuur Stadskantoor	N	S	AR
Bedrijfsvoering	-479	N	Extra contributiemarge rendabele uren	N	S	AR
Bedrijfsvoering	1.940	V	Resultaat op bedrijfsvoering, zie lasten	N	I	AR
Publieke dienstverlening	-454	N	Leges	N	I	AR
Publieke dienstverlening	-128	N	Leges (corona gerelateerd)	J	I	AR
Financiën	400	V	Meeropbrengst OZB	N	I	AR
Financiën	649	V	SPUK subsidie	N	I	AR
Financiën	10.617	V	Algemene Uitkering Gemeentefonds	N	I	AR
Bedrijfsvoering	-1.300	N	Connectie terugbetaling transitiebudget, zie onttrekking reserve	N	I	AR

Toevoegingen aan reserves	-447	N				
Publieke dienstverlening	-217	N	Verkiezingen 2021	J	I	BR
Bedrijfsvoering	275	V	Frictiekosten en organisatieontwikkeling	N	I	AR
Financiën	-505	N	Gemeentefonds	N	I	

Onttrekkingen aan reserves	1.700	V				
Automatisering	1.700	V	In de jaarrekening 2019 is de terugbetaling van het transitiebudget van de Connectie toegevoegd aan de bestemmingsreserve bedrijfsvoering. In 2020 wordt deze post weer onttrokken aan deze bestemmingsreserve ter dekking van de exploitatie (zie lasten en baten).	N	I	BR

Beheer wagenpark
Door het gebruik van relatief nieuwe auto's enerzijds en door het beperkte gebruik van de auto's door corona anderzijds is er een voordeel ontstaan op het onderhoud van het wagenpark van € 228.000.

Taakstelling te verkopen panden
In de begroting staat onder de lasten een structurele taakstelling voor lagere beheerskosten en onder de baten een incidentele taakstelling voor de te realiseren verkoopopbrengst uit te verkopen panden uit het gemeentelijk vastgoed. In 2020 is slechts 1 pand verkocht waardoor een deel van de taakstelling niet is gerealiseerd. Dit geeft op de lasten een nadeel van € 113.000 en op de baten een nadeel van € 91.000.

Kantoorhuisvesting
Door nieuw afgesloten contracten is de gemeente per saldo minder kwijt aan huur van de kantoorhuisvesting aan de Eusebiusbuitensingel en Boulevard Heuvelink. Dit geeft een structureel voordeel van € 254.000. Op het onderhoud en energiekosten is een incidenteel voordeel ontstaan van in totaal € 525.000. Tot slot is er nog een voordeel van € 490.000 aan niet geraamde verhuurbaten uit onderhuur.

Resultaat SB&R
Het nadelige resultaat Strategie, Beleid en Regie (SBR) is opgebouwd uit: salariskosten 1,9 miljoen, 0,5 miljoen kosten in verband met externe inhuur en 0,8 miljoen lagere doorbelasting van uren.
Aanvullend geldt dat tegenover de negatieve afwijking in de salariskosten van SBR op diverse programma's sprake is van een voordeel in de salariskosten bij de wijken van 1,7 miljoen. Voor correcte beeldvorming moeten beide afwijkingen in samenhang worden beschouwd.

Binnen SBR is sprake van een onevenwichtigheid tussen formatieve en daadwerkelijk ingezette capaciteit. Er wordt gewerkt aan (bij)sturing hierop. Startpunt hiervan is een inventarisatie van de opgaven en een vertaling hiervan naar de noodzakelijke personele inzet, zowel per programma als in totaliteit. Confrontatie hiervan met de werkelijk ingezette capaciteit geeft duidelijkheid omtrent de vraag of en hoe moet worden bijgestuurd.

Leges
Door een verlengde geldigheidsduur van reisdocumenten daalden de legesinkomsten (een nadeel van € 454.000) en ook de afdracht van rijksleges (een voordeel van € 270.000). Verder daalden de legesinkomsten omdat vanwege corona de geldigheidsduur van rijbewijzen werd verlengd en er minder huwelijken plaatsvonden (een nadeel van € 128.000). Ook de hieraan gerelateerde afdrachten van rijksleges daalden (een voordeel van € 76.000).

Klantenservice
De kosten voor klantenservice stegen als gevolg van noodzakelijke extra inhuur. Verder stegen de belkosten 0800 nummer gemeente door onder meer het volledig gratis worden van het nummer en door corona (vragen over TOZO en andere financiële regelingen).

Verkiezingen 2021
Via de algemene uitkering Gemeentefonds (opgenomen onder de baten) is onder meer een doeluitkering ontvangen voor het treffen van extra corona-maatregelen voor de verkiezingen 2021. Deze middelen worden voor dit doel gereserveerd.

Vermindering vennootschapsbelasting 2018
In 2020 is er op de vennootschapsbelasting een voordeel gerealiseerd van € 312.000. Dit komt voornamelijk door een vermindering van de voorlopige aangifte vennootschapsbelasting 2018.

Resultaat op bedrijfsvoering
Het resultaat op de totale bedrijfsvoering (personeel- en uitvoeringskosten) bedraagt € 409.000 nadelig.
De hogere lasten van € 2,6 miljoen worden grotendeels veroorzaakt door gestegen kosten op formatie, inhuur, frictie en overige uitvoeringskosten. Hier staat een voordeel van € 1,9 miljoen aan baten tegenover. Het grootste voordeel op de baten is een vrijval van de voorziening voormalig personeel van € 1,3 miljoen. Meer specifiek zijn de uitvoeringskosten gestegen door de extra inzet van formatie en inhuur als gevolg van de coronacrisis (juridische ondersteuning bij de uitvoering van TOZO en de ontwikkeling van de impactanalyse). Tot slot heeft er een vrijval plaatsgevonden van de bestemmingsreserve frictiekosten en organisatie-ontwikkeling (voordeel van € 275.000).

Gemeentefonds
Het voordeel op het gemeentefonds ontstaat vanwege het feit dat de september- en decembercirculaires 2020 nog niet in de begroting zijn verwerkt. De begroting is gebaseerd op de meicirculaire 2020. Uit de september- en decembercirculaire 2020 ontstaan de volgende effecten:

- Als gevolg van wijzigingen in de uitkeringsfactor en actualisatie van de maatstaven ontstaat een voordeel van € 3,3 miljoen.
- In het kader van behoedzaamheid rekenen we eventuele ruimte onder het plafond van het BTW-compensatiefonds vooraf niet mee. Voor 2020 valt deze vrij en dit levert een voordeel van € 1,1 miljoen op.
- Wijzigingen in taakmutaties, decentralisatie- en integratie-uitkeringen die niet overgeheveld hoeven worden naar het beleidsveld leveren een voordeel voor de algemene middelen op van € 2,074 miljoen.
- Toekenning van extra compensatie voor de coronacrisis van € 3,657 miljoen. In totaal is aan compensatie € 12,857 miljoen over 2020 ontvangen, hiervan was al € 9,2 miljoen eerder in het jaar bekend en verwerkt in de begroting. Voor een aantal compensatiemaatregelen over 2020 is de exacte verdeling en daarmee het bedrag per gemeente nog niet bekend c.q. opgenomen, omdat bijvoorbeeld voor het bepalen van de definitieve compensatie van de inkomstenderving over 2020 de afspraak geldt dat dit in 2021 gebeurt op basis van de vastgestelde jaarrekeningcijfers 2020. Het gaat om de volgende compensatiemaatregelen:
    - Compensatie inkomstenderving na 1 juni;
    - Extra beschikbaar voor Inkomstenderving;
    - Afvalinzameling;
    - Zwembaden en ijsbanen;
    - Verlenging steun sportverenigingen (1 okt t/m 31 dec).

Op basis van deze systematiek hebben we in 2020 (en 2021) nog geen toekenningsbeschikking gehad van een aanvullende financiële compensatie, en tevens kunnen we geen voldoende en nauwkeurige schatting van ons aandeel maken omdat wij geen inzicht hebben in de kosten en inkomstenderving van alle andere gemeenten. Op grond van deze gehanteerde overweging verwerken we deze compensatie in 2021.

Dotaties reserve als gevolg van resultaat gemeentefonds
In 2020 hebben drie niet begrote dotaties aan de reserves plaatsgevonden, als gevolg van het resultaat uit het gemeentefonds ter grootte van € 505.000:

1. In de decembercirculaire 2020 zijn jaarlijkse middelen ontvangen op grond van het faciliteitenbesluit opvangcentra. Conform afspraak worden deze gedoteerd aan de BR Inburgering, integratie en asiel voor dekking van de gemaakte kosten.
2. In de septembercirculaire 2020 zijn middelen ontvangen voor de brede aanpak van dak- en thuislozen. Besteding van deze middelen vindt pas vanaf 2021 plaats, om die reden worden de middelen gedoteerd aan de BR Taakmutaties GF/overloop.
3. In de septembercirculaire 2020 zijn middelen ontvangen voor de kosten voor het opruimen e onschadelijk maken van (ondergrondse) explosieven (bommenregeling). Conform afspraak worden deze middelen gedoteerd aan de BR Taakmutaties GF/overloop, zodat het beleidsveld hierop in 2021 de kosten uit kan dekken.

SPUK subsidie
De ontvangsten van de SPUK subsidie zijn in zijn geheel begroot op programma S09. Van de totale realisatie hoort € 649.000 op programma S00.

Gemeentelijke belastingen (OZB)
Het voordeel op gemeentelijke belastingen (OZB) wordt met name veroorzaakt door de meeropbrengsten over voorgaande jaren (2018 en 2019).

Financiering
Het resultaat van de verschillende financieringen is € 682.000 voordelig. Op de vlottende activa is als gevolg van de negatieve rente een voordeel behaald. Daarnaast is er een voordelig resultaat behaald ten aanzien van de vaste financiering. Dit komt onder andere door minder aangetrokken leningen dan begroot en vernieuwde regels in de BBV.

Afkoop onderhoud fietstunnel
Het onderhoud aan de fietstunnel Arnhem Elderveld en een aantal duikers dat door Prorail wordt uitgevoerd is afgekocht voor € 260.000. Voor dit onderhoud zou een jaarlijkse factuur van € 11.000 worden gestuurd. Door het onderhoud in één keer af te kopen wordt bespaard op de jaarlijkse administratieve lasten voor de afhandeling van de facturen.

Loon ontwikkeling
De loonstijging in 2020 is voor €441.000 hoger uitgevallen dan begroot.

De Connectie
De kosten van De Connectie zijn enerzijds gestegen doordat De Connectie extra dienstverlening en inzet heeft verricht om te anticiperen op de effecten van de coronacrisis. Zo zijn ICT-gerelateerde producten, zoals audio/video conferencing en mobiele devices, versneld uitgerold en heeft De Connectie aanvullende werkzaamheden verricht bij de ondersteunende maatregelen op het gebied van gemeentelijke belastingen voor ondernemers. De corona gerelateerde meerkosten bedragen € 0,5 miljoen. Anderzijds is het resultaat op de reguliere dienstverlening van De Connectie als gevolg van onder andere meerkosten postverwerking en vormgeving, en de afwikkeling van projecten van € 1,1 miljoen nadelig.

Subsidies
Er zijn geen partijen die in 2020 meer dan € 100.000 subsidie hebben ontvangen vanuit dit programma.

Een overzicht van verstrekte subsidies is te vinden in de paragraaf subsidies.
Voor een volledige lijst van verstrekte subsidies (op het niveau subsidieontvanger) wordt verwezen naar de bijlage Subsidies bij de digitale jaarstukken.

Indicatoren
Op dit moment zijn er geen specifieke Arnhemse indicatoren behorend bij de doelstellingen in dit programma.
Er zijn indicatoren vanuit het Rijk (Besluit Begroten en Verantwoorden) die verplicht moeten worden opgenomen in de begroting. De verplichte indicatoren zijn hieronder opgenomen. Zie voor meer informatie de website waarstaatjegemeente. Op de webversie van de begroting zijn ook de trends van deze indicatoren voor Arnhem te zien (financien.arnhem.nl).

Indicator	Jaar	Score Arnhem	Score Nederland	Toelichting	Bron
Woonlasten éénpersoonshuishouden	2020	707	700	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.	COELO, Groningen
Woonlasten meerpersoonshuishouden	2020	750	773	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.	COELO, Groningen
WOZ-waarde woningen	2020	217	270	De gemiddelde WOZ-waarde van woningen, x €1.000.	CBS - Statistiek Waarde Onroerende Zaken
Formatie	2020	5,8		Toegestane formatie in fte van het ambtelijk apparaat van eigen organisatie voor het begrotingsjaar op peildatum 1 januari. In fte per 1.000 inwoners.	Eigen gegevens gemeente
Bezetting	2020	5,9		Werkelijk aantal fte dat werkzaam is binnen eigen organisatie. In fte per 1.000 inwoners.	Eigen gegevens gemeente
Apparaatskosten per inwoner	2019	490		De noodzakelijke financiële middelen voor het inzetten van personeel (salarissen), organisatie-, huisvestings-, materieel-, automatiseringskosten e.d. voor het uitvoeren van de organisatorische taken.	Eigen gegevens gemeente
Kosten inhuur externen als % van de loonsom	2020	17%		Inzet van uitzendkrachten, zzp'ers of detacheringsovereenkomsten.	Eigen gegevens gemeente
Overhead % van totale lasten	2020	9,5%		Overheadkosten zijn alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.	Eigen gegevens gemeente

Beleidskaders

Raadsonderwerpen in 2020

- Versterking regionale samenwerking regio Arnhem-Nijmegen.

Actuele beleidskaders

- Coalitieakkoord 2018-2022:
- Evaluatie van de Rekenkamer Arnhem 2015;
- nota Arnhem, stad op de kaart in internationaal perspectief/Beleidskader voor internationaal beleid tot 2020;
- MIRT Agenda stedelijk netwerk Arnhem Nijmegen;
- Discussienotitie Regionale Samenwerking samen steviger en sterker;
- Contourennotitie regio Arnhem-Nijmegen via raadsbrief d.d.21-01-2020;
- Visie Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen (2020);
- Regionale agenda Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen (2020);
- Gemeenschappelijke regeling regio Arnhem-Nijmegen (2020);
- Bedrijfsplan versterkte regio (2020).

Veiligheid

Veiligheid is de grond onder onze voeten en een basiswaarde om je te kunnen ontwikkelen. Iedereen moet in Arnhem prettig kunnen leven, wonen en werken en zich daarbij veilig kunnen voelen. Waar misdaad niet loont en criminaliteit en ondermijning geen kans maken. Arnhemmers moeten zich veilig voelen in hun wijk en buurt. Dit draagt bij aan sociale betrokkenheid en verheft de wijk. We zetten dus volop in op het aanpakken van criminaliteit als diefstal en overvallen. Ook in de digitale wereld neemt de criminaliteit toe: hacken, phishing, identiteitsfraude. Er ligt in Arnhem een forse opgave, want we scoren als het gaat om veiligheid simpelweg niet goed genoeg.
Dit programma omvat de onderdelen openbare orde en veiligheid, crisisbeheersing en brandweer en Veiligheidshuis.

Ambitie

(Tekst uit de MJPB 2020-2023)

Arnhem: een veilige stad!

Iedereen moet in Arnhem prettig kunnen leven, wonen en werken en zich daarbij veilig kunnen voelen. In een stad waar iedereen zich kan ontwikkelen zonder buitengesloten te worden; door vrij te zijn in denken en vrij te zijn in mogen zijn wie je bent zonder te worden gediscrimineerd. In een stad waar misdaad niet loont en slachtoffers worden gesteund. In een stad waarin veiligheid een bijdrage levert aan een prettig woon- en leefklimaat voor bewoners, aan een prettig verblijf van bezoekers en aan een florerende economie zonder oneerlijke concurrentie. En waar adequaat wordt gehandeld bij het voorkomen en bestrijden van calamiteiten om schade te beperken. De veiligheidsagenda zoals die is vastgelegd in de kadernota veiligheid 2018-2022 is hierin leidend.

Wat wilden we bereiken

Het jaar 2020 is een jaar dat ons nog lang bij zal blijven. We begonnen het jaar 2020 al erg slecht met de flatbrand aan het Gelderseplein waar een vader en een zoon het leven lieten. Een impactrijke gebeurtenis waar we nog dagelijks in onze gedachten bij zijn. Daarnaast is 2020 overheerst door de coronacrisis. Toen eind februari bleek dat dit virus ook ons land ging treffen, zijn we vanuit het programma Veiligheid ter ondersteuning aan de leidende rol van onze burgemeester (in de stad en in de regio) volop aan de slag gegaan met alle voorbereidingen die nodig waren voor de stad, de regio en onze eigen organisatie. Uiteraard volgend op de landelijke crisismaatregelen van het kabinet. Een crisis die vooraf onze verbeelding ver te boven ging en waar we alle zeilen bij hebben moeten zetten om zo goed mogelijk, en met de juiste maatvoering, onze stad hier doorheen te loodsen. Het onvoorstelbare van deze crisis zit ook zeker in de duur en de grilligheid van het verloop door de komst van een tweede golf van besmettingen in het najaar en de extra strikte maatregelen die toen weer getroffen moesten worden. Vanaf 1 maart 2020 is er continue en structureel gewerkt aan deze crisis en zeker ook in de beginperiode heeft Arnhem voorop gelopen om ook regionaal de VGGM alsook onze buurgemeenten te helpen met hun aanpak en de omgang met situaties waar al dan niet bestuurlijk opgetreden moest worden.

Bovengenoemde maakt ook dat de gestelde ambitie en doelen in voortgang en verwachting een andere dynamiek hebben gekend in 2020. Er zijn onderwerpen die simpelweg vertraging hebben opgelopen door de vele inzet in het goed laten verlopen van de crisis; er zijn onderwerpen die door de crisis ook minder aandacht nodig hadden om dat bepaalde vormen van criminaliteit een forse daling hebben laten zien (neem bijvoorbeeld woninginbraken); en er is uiteraard hard gewerkt aan de bestrijding van deze crisis, met ook allerlei positieve effecten van betere samenwerking, professionalisering van de crisisorganisatie, etc. Daarom is het van belang om de voortgang of stagnatie wel steeds te bezien in het licht van de aanpak van de coronacrisis, dat logischerwijs een behoorlijke wissel heeft getrokken op de inzet vanuit het programma Veiligheid (en de keuzes die gemaakt moesten worden).

Prestatiedoelen	Status
Criminaliteit maakt geen kans	

Het terugdringen van de omvang van het aantal delicten in Arnhem heeft onverminderd de volle aandacht gehad. In de lokale driehoek worden de veiligheidsincidenten periodiek besproken en wordt gestuurd op een effectieve aanpak. Door de pandemie is er een verandering te zien in de aard van de criminaliteit. Woninginbraken en zakkenrollen nemen af terwijl de digitale criminaliteit oprukt. Er wordt een norm gesteld door te handhaven. Bestuursrechtelijke maatregelen zijn getroffen waaronder het sluiten van panden en het intrekken van horecavergunningen in verband met het aantreffen van hennep en andere drugs. Tegen ondermijnende criminaliteit wordt stevig opgetreden en worden barrières opgeworpen met het Interventieteam Ondermijning Arnhem. In preventieve zin door het regelmatig en structureel controleren van kwetsbare branches maar ook bij speciale integrale acties naar aanleiding van signalen en onderzoek. Bewoners worden betrokken door omwonenden te informeren bij de ontmanteling en sluiting van drugsproductie locaties. Ook wordt opgeroepen om te melden; indien gewenst anoniem.

Crisisbeheersing op orde

Zoals hiervoor is aangegeven is qua crisisbeheersing 2020 een ongekend jaar geweest. De flatbrand aan het Gelderseplein in de eerste uren van 2020 was een immense tragedie, waarin de hulpdiensten een moeder en een dochter hebben kunnen redden, maar waar helaas de vader en de zoon van dit gezin om het leven zijn gekomen. En vervolgens hebben we vanaf maart 2020 te maken met de coronacrisis. Een crisis die een maximaal beroep doet op de VGGM en andere uitvoerende disciplines (waaronder politie, handhaving) en waarvan we op dit moment vinden dat deze organisatie staat, maar uiteraard zullen er vraag- en verbeterpunten zijn, die ter hand genomen kunnen worden.

Vanzelfsprekend zullen we de lessen van de aanpak van de coronacrisis (en daarin ook het functioneren van de regionale crisisorganisatie) nog op een later moment optekenen. Tegelijkertijd kunnen we wel constateren dat de flexibiliteit en slagvaardigheid van alle betrokken organisaties zeer groot is gebleken in 2020, waarvoor we onze waardering hebben uitgesproken en dank verschuldigd zijn.

Veiligheid voor de wijk en als persoon

Arnhemmers moeten zich veilig voelen in hun wijk en buurt. Dit draagt bij aan sociale betrokkenheid en verheft de wijk. Het gevoel van veiligheid per wijk loopt uiteen van matig tot zeer goed. De inzet is gericht op wijken die achterblijven bij het gemiddelde Arnhemse niveau. Ook persoonlijk moet men zich veilig voelen om deel te nemen aan de Arnhemse samenleving. Daarom wordt ingezet op het tegengaan van discriminatie en geweld in afhankelijkheidsrelaties en wordt er aandacht geschonken aan personen met verward gedrag met een veiligheidsrisico voor zichzelf of de omgeving. Jeugdcriminaliteit kan jonge levens in hun ontwikkeling remmen en verdient tijdig ingrijpen. Hiervoor is gestart met het project BOTOC (Breed offensief tegen georganiseerde ondermijnende criminaliteit). In het Veiligheidshuis zijn er multidisciplinaire overleggen voor risicojeugd, personen met verward gedrag en radicalisering ten behoeve van een persoonsgerichte aanpak.

Wat hebben we gedaan

Arnhem moet veiliger! De ambitie is stevig en omvangrijk en vastgelegd in de Kadernota veiligheid Arnhem Veilige Stad! die in februari 2019 in de Raad is vastgesteld. Aan de uitwerking is in 2020 verder concreet vorm gegeven.

De inzet op de coronacrisis heeft er echter voor gezorgd dat op onderdelen de aanpak niet het gewenste tempo had. Met betrekking tot de coronacrisis is ingezet op de volgende activiteiten:

- Opstellen van regionale en lokale (nood) verordeningen in aanvulling op de landelijke regelgeving.
- (Regie op) handhaving van de maatregelen.
- (Regie op) uitvoering lokale veiligheid door afstemmen van interventies met justitiële en zorg en welzijn partners.
- (Regie op) uitvoering wijkveiligheid door afstemming met onder andere teams Leefomgeving, wijkagenten, Jongerenwerk.
- (Regie op) uitvoering veilige jaarwisseling in verband met landelijk vuurwerkverbod (mede ook door het organiseren van een vuurwerkinleveractie).

Prestatiedoelen/Inspanningen	Status
Criminaliteit maakt geen kans	
Omvang criminaliteit in verhouding tot centrumstad van 100.000+	

In de lokale driehoek zijn de veiligheidsincidenten periodiek besproken en is gestuurd op een effectieve aanpak. Aandacht is vooral gericht op voorkomen en oplossen van HIC-delicten (High Impact Crimes). Zo is onze stad in 2020 opgeschrikt met enkele ernstige misdrijven met grote maatschappelijke impact. Daarnaast is er aandacht voor de vele autobranden. De opmars van de digitale criminaliteit is voor de lokale driehoek aanleiding de aanpak te intensiveren. Cameratoezicht, waaronder de inzet van mobiel/tijdelijk cameratoezicht, is ingezet om de openbare orde te handhaven en incidenten, delicten te voorkomen of tijdig hierop te acteren. Met name bij het optreden tegen de ongeregeldheden op de Geitenkamp en het veilig laten verlopen van de jaarwisseling is, in aanvulling op andere maatregelen, gebruik gemaakt van dit middel.

Er zijn in 2020 diverse impactrijke incidenten geweest die ook het landelijk nieuw gehaald hebben. Een incident met grote maatschappelijke impact was de moord van een buurtbewoner midden op straat vlak bij zijn woning in het Spijkerkwartier en de moord in een woning in Presikhaaf 3 waar een zwangere vrouw door haar 'vriend' om het leven werd gebracht en twee kinderen naliet. En in december 2020 was er de dood van een kunsthandelaar uit Laren en daaropvolgende zelfdoding van een Arnhemse eigenaar van een incassobureau.

De politiecijfers in 2020 laten behoorlijke schommelingen zien ten opzichte van voorgaande jaren (logischerwijs verklaard vanuit de coronacrisis).

Afname en gelijk
- Aantal woninginbraken (25% minder dan in 2019).
- Misdrijven als 'straatroof, openlijk geweld, mishandeling en stalking' zijn in 2020 ook afgenomen met ongeveer 10 procent ten opzichte van 2019 (en voorgaande jaren).
- Aantal overvallen is ongeveer gelijk gebleven in vergelijking met voorgaande jaren.
- Totaal aantal High Impact Crimes is met 20% gedaald in vergelijking met voorgaande jaren.
- Verder zien we dat het aantal incidenten inzake hard- en softdrugs ongeveer gelijk blijft.

Toename
- Aantal bedreigingen is daarentegen weer toegenomen.
- Forse toename van aantal overlastmeldingen.
- Forse toename van digitale criminaliteit.
- Overlast van verwarde personen blijft ook in 2020 fors toenemen.
- Vooral overlastmeldingen over rondhangende jeugd is in 2020 naar een recordhoogte gestegen (ruim 1600 meldingen ten opzichte van ongeveer 600 meldingen in de jaren ervoor). Ook dit is een resultante van dat mensen meer thuis zijn en ook de voorzieningen voor jeugdigen ook beperkt open zijn geweest en daardoor zij meer thuis en rond het huis aanwezig zijn, met kennelijk substantieel meer ervaren overlast van omwonenden.

Misdaad mag niet lonen

Witwassen, drugshandel in welke vorm dan ook, illegaal gokken, mensenhandel en illegale prostitutie zijn vormen van criminaliteit die direct of indirect de openbare orde aantasten en de samenleving ontwrichten. In dat kader is er een norm gesteld door panden (tijdelijke) te sluiten en vergunningen in te trekken. Voor 2020 zijn er 2 keer bedrijfslokalen gesloten, 2 keer horeca gesloten en 2 keer vergunning ingetrokken en is er in 4 gevallen besloten een woning tijdelijk te sluiten. Onder de regie van de gemeente heeft het Interventieteam Ondermijning Arnhem samen met politie, handhaving en andere relevante partners acties uitgevoerd. Het Arnhemse Bibob-beleid is aangepast zodat het bevoegd gezag het instrument ruimer kan inzetten. De aanpak krijgt een impuls met de extra middelen die bij de begrotingsbehandeling 2021 vanuit de Raad zijn verkregen om een Bibob-coördinator en een Bibob-onderzoeker aan te stellen. Voor kennisdeling op fenomenen voor een effectieve aanpak op ondermijning neemt Arnhem deel aan het landelijke platform 'Citydeal'. In het Veiligheidshuis is in verschillende multidisciplinaire overleggen een Persoonsgerichte Aanpak (PGA) opgesteld om crimineel gedrag (tijdig) te stoppen. Met het project BOTOC (Breed offensief tegen georganiseerde ondermijnende criminaliteit) is een begin gemaakt met een offensief tegen drugscriminaliteit onder jeugdigen. Voor het bestrijden van mensenhandel is ingezet op preventie, signalering, zorg en opvang en blijft de aandacht krijgen die het verdient. In het Veiligheidshuis is een screeningsoverleg Mensenhandel waarin signalen worden geduid en vervolgacties worden voorbereid. De Nationaal Rapporteur Mensenhandel heeft helder omschreven dat we als Arnhem op het terrein van tegengaan van mensenhandel een forse opgave hebben, waar we extra op gaan investeren. In vervolg op een onderzoek naar de omvang van seksuele intimidatie in Arnhem is een aanpak ontwikkeld. Het experiment gesloten coffeeshopketen, waaraan Arnhem deelneemt, bevindt zich in de opstartfase en zal in 2021 verder tot uitvoering komen.

Online criminaliteit voorkomen

In toenemende mate verschuift de criminaliteit naar de digitale wereld. Hacken, phishing, afpersing en identiteitsfraude zijn enkele verschijningsvormen. Sexting, grooming zijn vormen die kunnen leiden tot seksuele uitbuiting. Met politie en het Openbaar Ministerie is in het licht van de verschuiving van de klassieke criminaliteit naar digitale criminaliteit door de coronacrisis afgesproken om meer aandacht te schenken aan digitale criminaliteit. Het vraagt om een specifieke expertise in opsporing en de aanpak zal in 2021, ook in preventie en bewustwording, nader vormkrijgen.

Crisisbeheersing op orde

Beschermd tegen calamiteiten en rampen

De coronacrisis trekt aldus een grote wissel op de organisatie. In 2020 werd de spankracht van de crisisorganisatie tot het uiterste opgerekt. Zowel de gemeente, maar ook onze partners van politie en GGD/VGGM zijn intensief betrokken bij de aanpak van de coronacrisis. In het begin van het jaar is een 24/7 crisisoperatie gedraaid in het Gemeentelijk Knooppunt Corona (GKC) met de 15 gemeenten binnen Gelderland-Midden. Daarin werd en wordt hard gewerkt om alle landelijke, regionale en lokale maatregelen te implementeren. Eveneens is er binnen de gemeente een speciaal anderhalve meterloket ingericht, die alle vragen rondom corona van inwoners en ondernemers zo snel mogelijk beantwoordt.

In samenwerking met de VGGM wordt de crisisbeheersing waar het betreft calamiteiten en rampen lokaal en in de regio nauwgezet uitgevoerd. Onder andere zijn de rampbestrijdingsplannen van een vijftal Brzo hogedrempelinrichtingen (Kavégas, Mond en Riksen, Shell, Synerlogic, Kruidvat) geactualiseerd en/of vastgesteld. Activiteiten op het gebied van opleiden, trainen en oefenen zijn in aangepaste vorm doorgegaan. Dit heeft geresulteerd in een nieuwe regionale Officier van Dienst Bevolkingszorg vanuit de gemeente Arnhem.

Op 1 januari 2020 heeft er in Arnhem een flatbrand plaatsgevonden met dramatische gevolgen. Het extern onderzoek van de Onderzoeksraad voor Veiligheid loopt en zij zal naar verwachting in de loop van 2021 een rapport hierover publiceren.

Voorbereiding en uitvoering van evenementen, demonstraties en van voetbalwedstrijden van Vitesse hebben door de coronapandemie een ander karakter gekregen. Door een creatief samenspel is met direct betrokkenen gekeken wat binnen de gegeven regelgeving nog wel mogelijk was om doorgang te verlenen aan de activiteit. De begeleiding, toezicht en handhaving van demonstraties vormde dit jaar een extra uitdaging in verband met de coronamaatregelen. In 2020 zijn er 45 demonstraties in Arnhem gehouden, waarvan de demonstratie Solidarity Protest Against Anti-Black Violence op 4 juni 2020 de grootste was.

Veiligheid voor de wijk en als persoon

Steun bij aanpak woonoverlast

Woonoverlast belemmert een prettig woonklimaat. Het wijkgerichte Overlast- en Zorgoverleg wordt ingezet voor het behandelen van diverse vormen van overlast. Daar waar het gaat over een combinatie van zorg en overlast lukt het veelal om te komen tot een passende oplossing. Naast een toename worden de casussen ingewikkelder en vragen om een stevigere en onorthodoxe aanpak. Op de website van gemeente Arnhem werden burgers al geïnformeerd over de aanpak van woonoverlast. In 2020 is er een meldingsportaal aangemaakt voor woonoverlast, zodat beter inzichtelijk is welke meldingen binnen komen. Het gebruik van gedragsaanwijzingen is nog niet nodig gebleken of om bepaalde reden niet mogelijk. Voor de complexe zaken is een interventiespecialist aangesteld bij de afdeling Veiligheid om samen met justitiële en zorgpartners in een zo vroeg mogelijk stadium een passende oplossing te vinden voor de burger die overlast ervaart.
Specifiek is er in twee wijken aandacht voor de buurtoverlast van zogenaamde 'wijkkoningen en windhappers'. De personen worden uit de anonimiteit gehaald en gezamenlijk wordt bekeken welke mogelijkheden er zijn om hun onschendbaarheid aan te pakken. Deze aanpak is succesvol en wordt verbreed naar andere wijken.
Indien nodig wordt bij overlast opgeschaald naar het Veiligheidshuis. Er zijn integrale handhavingsacties op 8 overlastgevende panden in de wijken uitgevoerd. Het betreft over het algemeen geluidsoverlast, overlast van arbeidsmigranten en hoarder problematiek.

Veiligheid als basis voor persoonlijke ontwikkeling

De aandacht voor radicalisering blijft onverminderd. In een persoonsgerichte aanpak in het Veiligheidshuis worden personen die om uiteenlopende redenen dreigen te radicaliseren gevolgd. Het afgelopen jaar is er ingezet op vroegsignalering, onder andere via internet, om tijdig te kunnen interveniëren. Er zijn ruim 80 professionals getraind om radicalisering te leren herkennen en om handelingsperspectief uit te leren. Een begin is gemaakt met het bouwen aan een netwerk van professionals om rondom het thema actief te zijn en om te leren. Er is verbinding gemaakt binnen het onderwijs om de scholen te kunnen ondersteunen bij het thema radicalisering. Maar ook om te ondersteunen bij verschillende vormen van maatschappelijke onrust die de school binnen dringen. Er zijn twee groepen moeders die het project Oumnia works zijn begonnen en hebben afgerond. Dit is een project gericht op de weerbaarheid van jonge moeders. Ook zijn er dit jaar weer 10 jongeren opgeleid als sleutelfiguren en rolmodellen voor de Arnhemse jeugd. Een project is afgerond om de weerbaarheid van een groep jongeren te vergroten door middel van sport.
Het onderzoek naar seksuele straatintimidatie en grensoverschrijdend gedrag in Arnhem is aanleiding geweest voor een actieplan voor 3 jaar. Per 1-1-2021 is hiervoor een speciaal meldpunt geopend. Er is een begin gemaakt met de aanpak op het tegengaan van drugscriminaliteit onder jeugdigen met het project BOTOC. Zorgwekkende signalen vanuit scholen over toegenomen drugsgebruik in en rondom scholen is aanleiding geweest voor het opzetten van een integrale aanpak. Onderdeel is het verbeteren van de veiligheid in en rondom de school. Om tijdig in te grijpen en om perspectief te bieden. Slachtoffers van huiselijk geweld zijn, in 28 gevallen, gesteund bij het zoeken naar een oplossing met het opleggen van een tijdelijke-huisverbod.
Politie heeft in totaal 1411 meldingen behandeld, veroorzaakt door 682 personen met verward gedrag. Personen met verward gedrag willen we zo vroeg mogelijk in beeld hebben en naar gepaste zorg toe begeleiden. Samen met partners is met een traject gestart voor een verbeterde en efficiëntere werkwijze.

Iedere wijk heeft evenveel recht op veiligheid

In 2020 is de aanpak om de wijkveiligheid te verbeteren voortvarend doorgezet. Er is een wijkveiligheidsoverleg per wijk/gebied gestart met een kernbezetting van veiligheid, team Leefomgeving, wijkagent, handhaving, overlast- en zorgcoördinator. Afhankelijk van de aard van de problematiek is ook het Jongerenwerk als kernpartner toegevoegd. Voor een effectieve uitvoering van de wijkveiligheid wordt een Radar-wijkveiligheid ontwikkeld. Met dit instrument wordt op basis van real-time data een beeld verkregen over de veiligheid en leefbaarheid in de wijken zodat er informatiegestuurd kan worden gewerkt.
In Malburgen, Klarendal, de Geitenkamp, De Laar en Steenstraat e.o. heeft de wijkaanpak geresulteerd in een integrale projectaanpak tot op persoons-, straat- en buurtniveau. In Malburgen richtte het zich op de overlast rondom De Drieslag en een buurtgerichte aanpak in de Vissenbuurt. In Klarendal is ingezet op locaties van (drugs)overlast en verloedering. In de Geitenkamp is een persoonsgerichte aanpak op volwassenen en jongeren gestart om de leefbaarheid te bevorderen. In De Laar is ingezet op het terugdringen van ernstige jeugdoverlast. Door een aantal ernstige misdrijven in en in de nabijheid van de Steenstraat is een integrale aanpak voor meerdere jaren in de steigers gezet en zijn reeds enkele interventies uitgevoerd. We hebben ook in de Steenstraat Pand 66 geopend van waaruit we de aanpak vormgeven en tegelijkertijd goed bereikbaar zijn voor bewoners en ondernemers.
In de aanloop naar de jaarwisseling is er sprake geweest van (jeugd)overlast door vuurwerk. Met in de Geitenkamp ernstige ongeregeldheden. Met brede inzet van partners (politie, Openbaar Ministerie, jongerenwerk, zorg) is hiertegen opgetreden.
Met integrale acties zijn diverse panden, waaronder panden met arbeidsmigranten, gecontroleerd die overlast in de wijk veroorzaakten. Het informeren van omwonenden bij ontmanteling van locaties van de productie van drugs wordt in 2021 een vast onderdeel. Voor de extra handhaving in de wijken zijn bij de begrotingsbehandeling 2021 aanvullende middelen beschikbaar gesteld.

Afhandeling amendementen en moties MJPB 2020-2023
"Niet in mijn wijk"(19A60)
De tekst is opgenomen in de geamendeerde MJPB 2020-2023. In overleg met de politie wordt gewerkt aan een praktische opzet om omwonenden te informeren na ontmanteling en eventueel sluiten van drugsproductie- locaties en waarbij Arnhemmers eveneens worden geïnformeerd over de gevaren van drugs(productie) en de mogelijkheden van het vermoeden van drugsproductie en -handel in de woon- en leefomgeving. Naar verwachting zal de uitvoering voor de zomer van 2021 operationeel zijn.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

- Politie;
- Brandweer;
- Openbaar Ministerie;
- Veiligheidshuis regio Arnhem;
- Veilig Thuis.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2020		Rekening	
	2019	Primitief	Def	2020	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	15.692	14.692	16.422	16.727	-305
Baten	2.262	1.673	1.771	2.168	397
Saldo lasten en baten	***-13.430***	***-13.019***	***-14.651***	***-14.559***	***92***
Toevoegingen aan reserves	179	68	1.570	432	1.138
Onttrekkingen aan reserves	745	341	2.192	1.055	-1.138
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***566***	***273***	***623***	***623***	***0***
Gerealiseerd resultaat	**-12.865**	**-12.747**	**-14.028**	**-13.936**	**92**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de begroting 2020 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR
Lasten	-537	N				
Openbare orde en veiligheid	-412	N	Coronakosten Veiligheid 2020.	J	I	AR
Openbare orde en veiligheid	-125	N	Terugval in verleende vergunningen openbare ruimte	J	I	AR
Baten	222	V				
Openbare orde en veiligheid	222	V	Brandweer	N	I	AR
Toevoegingen aan reserves	1.138	V				
Openbare orde en veiligheid	1.138	V	Toevoeging voor Radicalisering	N	I	BR
Onttrekkingen aan reserves	-1.138	N				
Openbare orde en veiligheid	-1.138	N	Onttrekking voor Radicalisering	N	I	BR

Coronakosten Veiligheid 2020

Bij Veiligheid zijn in 2020 coronakosten gemaakt die gerelateerd zijn aan de noodverordening, zoals kosten voor stimuleren naleving coronaregels jongeren en ambulante rondes voor corona.

Brandweer

Over 2019 is een terugbetaling ontvangen van VGGM, onderdeel Brandweer. Dit voordelige resultaat komt onder meer door gefaseerde vervanging van materiaal en lagere onderhoudskosten.

Terugval in verleende vergunningen openbare ruimte

Als gevolg van de coronacrisis blijven de legesinkomsten bij de vergunningverlening (met name evenementen, horeca, standplaats en snuffelmarkten, APV.) achter bij de oorspronkelijke begroting. Gedurende het jaar werd een inkomstenderving van € 100.000 voorzien. Voor dit bedrag is het kader na behandeling van Turap 2020-2 gecorrigeerd. Uiteindelijk is de inkomstenderving nog eens € 125.000 hoger uitgevallen, zoals in het najaar van 2020 reeds gemeld.

Toevoeging en onttrekking voor Radicalisering

Deze toevoeging en onttrekking is in het kader van het project 'Tegengaan ondermijnende criminaliteit jeugdigen' (BOTOC) en het Experiment Gesloten Coffeeshopketen inzake budgetoverheveling 2020/2021.

Subsidies

Er zijn geen partijen die in 2020 meer dan € 100.000 subsidie hebben ontvangen vanuit dit programma.

Een overzicht van verstrekte subsidies is te vinden in de paragraaf subsidies.
Voor een volledige lijst van verstrekte subsidies (op het niveau subsidieontvanger) wordt verwezen naar de bijlage Subsidies bij de digitale jaarstukken.

Indicatoren

Hieronder zijn de specifieke indicatoren behorend bij de doelstellingen in dit programma opgenomen.

Indicator	Jaar	Score Arnhem	Score Nederland	Toelichting	Bron
Onveiligheidsgevoel	2019	36%	Niet bekend	% dat zich wel eens onveilig voelt	L&V monitor gemeente
Buurt onveiligheidsgevoel	2019	29%	Niet bekend	% dat zich wel eens onveilig voelt in eigen buurt	L&V monitor gemeente
Misdrijven	2020	69,7	46,4	Het aantal misdrijven per 1.000 inwoners	CBS
Tijdelijk huisverbod	2020	28	Niet bekend	Het aantal opgelegde huisverboden	VT/gemeente

Om de gevolgen van het Covid-19 virus voor de gemeente Arnhem in kaart te brengen, zijn de meest relevante indicatoren van verschillende onderdelen samengevat in een dashboard. Hierbij zijn ook indicatoren opgenomen die een relatie hebben met dit programma.

Er zijn indicatoren vanuit het Rijk (Besluit Begroten en Verantwoorden) die verplicht moeten worden opgenomen in de begroting. De verplichte indicatoren zijn hieronder opgenomen. Zie voor meer informatie de website waarstaatjegemeente. De gegevens van deze website zijn waar mogelijk aangevuld met de meest recente data vanuit de gemeente Arnhem.
Op de webversie van de begroting zijn ook de trends van deze indicatoren voor Arnhem te zien (financien.arnhem.nl).

Indicator	Jaar	Score Arnhem	Score Nederland	Toelichting	Bron
Winkeldiefstal	2020	4,8	2	Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.	CBS - Diefstallen
Diefstal uit woning	2020	2,2	1,8	Het aantal diefstallen uit woningen per 1.000 inwoners.	CBS - Diefstallen
Geweldsmisdrijven	2020	7	4,6	Het aantal geweldsmisdrijven, per 1.000 inwoners. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling).	CBS - Geregistreerde criminaliteit & Diefstallen
Vernieling en beschadiging	2020	10,8	6,2	Het aantal vernielingen en beschadigingen, per 1.000 inwoners.	CBS - Geregistreerde criminaliteit & Diefstallen
Verwijzingen Halt	2019	101	132	Verwijzingen Halt per 10.000 inwoners van 12-17 jaar	Bureau Halt
Jongeren met delict voor rechter	2019	1	1	Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen.	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel

Beleidskaders

Raadsonderwerpen in 2020
Niet van toepassing.

Actuele beleidskaders
- Kadernota veiligheid 2018-2022;
- Meerjarenbeleidsplan politie 2019-2022;
- Uitvoeringsplan aanpak radicalisering Arnhem 2019;
- Een evaluatie van de Arnhemse radicaliseringsaanpak;
- APV wijziging bevoegdheid inzet mobiel cameratoezicht;
- Experiment gesloten coffeeshopketen;
- Regionaal beleidsplan Rampenbestrijding en Crisisbeheersing 2020-2023.

Bereikbaarheid

Voor Arnhem als gewilde, groene en vitale stad is een goede en betrouwbare bereikbaarheid alsmede de toegankelijkheid van de stad een essentiële voorwaarde. Om de sociale (toegankelijke) en economische bereikbaarheid te waarborgen wordt naast onderhoud ingezet op het verbeteren van de voorzieningen voor auto's fietsers, voetgangers en OV-reizigers, het verdelen van schaarse parkeerruimte in en rond de binnenstad alsmede in wijken, en de bereikbaarheid van de economische kerngebieden in de stad en de regio. De focus ligt ook op de samenhang tussen mobiliteit en milieu/ duurzame energie. Een voorbeeld hiervan is de koppositie van Arnhem met de ontwikkeling van Trolley 2.0 op het gebied van elektrisch vervoer. Dit programma omvat onderwerpen als: bereikbaarheid, balans tussen alle modaliteiten (auto-fiets en OV) en duurzame mobiliteit.

Ambitie

(Tekst uit de MJPB 2020-2023)

Arnhem is beter bereikbaar

Mobiliteit heeft betrekking op toegankelijke, economische en duurzame mobiliteit. Mobiliteit moet voor alle doelgroepen toegankelijk en bereikbaar zijn. We streven immers naar een inclusieve, sociale, gewilde en leefbare stad. Mobiliteit moet daarnaast de economische hotspots/kerngebieden in de stad en de regio met elkaar verbinden. Mobiliteit dient daarbij zoveel mogelijk slim en schoon vorm te worden gegeven om de stad leefbaar en duurzaam te houden.

We geven in 2020 vorm aan deze ambitie door een integraal mobiliteits- en ruimtelijk beleid te voeren en door te ontwikkelen met oog voor een evenwichtige inzet op fiets, openbaar vervoer, auto en parkeren.
De bereikbaarheid van de stad in de regio als geheel, en van de binnenstad in het bijzonder, is van groot belang. Integraal mobiliteits- en ruimtelijk beleid gaat over het faciliteren van parkeervoorzieningen voor fiets en auto en een mix van fiets-, OV- en automaatregelen met behoud en versterking van de ruimtelijke kwaliteiten. Sterkere positionering van duurzame vervoerswijzen zijn randvoorwaardelijk voor de bereikbaarheid van de stad.

De infrastructuur is op orde

Goed onderhoud van de infrastructuur is een belangrijke voorwaarde voor goede bereikbaarheid. In de paragraaf kapitaalgoederen wordt nader ingegaan op het onderhoud aan wegen, openbare verlichting, verkeersregelinstallaties en kunstwerken.

Wat wilden we bereiken

Prestatiedoelen	Status
Realiseren van comfortabele/toegankelijke mobiliteit	

Er zijn goede stappen gezet om de kwaliteit van het vervoersysteem dat voor iedereen beschikbaar moet zijn verder te verbeteren. Er zijn veel concrete (hoogwaardig) openbaar vervoer- en fietsprojecten in voorbereiding. Ook zijn er enkele projecten in voorbereiding waarmee verkeersonveilige locaties worden aangepakt. Deze projecten zullen de komende jaren worden gerealiseerd.

Realiseren van veilige, logische en betrouwbare mobiliteit

Goede parkeervoorzieningen zijn een belangrijke randvoorwaarde bij een goede bereikbaarheid. Bij het opstellen van de nieuwe parkeernormen is vastgesteld dat er behoefte is aan een brede visie op parkeren waar deze normen, maar ook andere thema's rondom parkeren (parkeerregulering, aantal beschikbare parkeerplaatsen), onderdeel van uitmaken. Er is een start gemaakt met het opstellen van deze visie op parkeren.

Het onderzoek naar het functioneren van de officiële en officieuze transferia van Arnhem en mogelijke nieuwe locaties is afgerond. Op basis van dit onderzoek wordt verder ingezet op hubs (multimodale punten waar flexibel en snel kan worden overgestapt) om de bereikbaarheid van Arnhem verder te verbeteren.

Inzetten van schone, slimme en duurzame mobiliteit

Er is verder gebouwd aan laadinfrastructuur voor elektrische auto's. Er zijn (zeer) veel infrastructuurprojecten in voorbereiding om het gebruik van schoon vervoer (fiets, openbaar vervoer) te stimuleren. Er is een start gemaakt met het opstellen van een visie op deelvervoer.

Wat hebben we gedaan

Prestatiedoelen/Inspanningen	Status
Realiseren van comfortabele/toegankelijke mobiliteit	
Lobbyen met betrekking tot het spoordossier	

Arnhem is via de regio Arnhem Nijmegen (Groene Metropoolregio) op dit moment betrokken bij de totstandkoming van de Ontwikkelagenda Toekomstbeeld OV 2040. In deze ontwikkelagenda geeft het Rijk aan wat kansrijke spoorcorridors en verbindingen zijn op de wat langere termijn, na 2030.

We lobbyen als regio (Arnhem) op dit moment bij het ministerie van Infrastructuur & Waterstaat (I&W) en proberen dit nu op te pakken met andere belangrijke partners langs de A12-corridor (Vervoerregio Amsterdam, G4, provincies Gelderland en Utrecht, NS en NS Internationaal, Foodvalley, The Economic Board). De lobby richting het ministerie richt zich op:

- Het geven van rijksprioriteit aan een integrale gebiedsontwikkeling A12-corridor Utrecht-Arnhem-Duitse grens.
- Het verbeteren van de huidige ICE naar Frankfurt en op een nieuwe ICE-verbinding (Berlijnlijn) via Arnhem (ook als duurzaam alternatief voor het vliegverkeer).
- Het realiseren van een ongelijkvloerse kruising bij spoorknoop Oost in combinatie met de ontwikkeling van de verstedelijkingslocatie Arnhem Oost.
- Een Noordtak Betuweroute die niet via Arnhem loopt in verband met de aantasting van de leefbaarheid in Arnhem (en omliggende kernen) en het belemmeren van de woningbouwlocatie Arnhem Oost.
- Mogelijke bijdragen aan de A12 vanuit het Groeifonds (of EU fondsen).

Opstellen Arnhems Programma van Eisen ten behoeve van de integrale OV-concessie

Het programma van eisen is opgesteld en opgeleverd aan de provincie.

Maatregelenpakket voor alternatieven: fiets en openbaar vervoer

In het huidige coalitieakkoord heeft de bereikbaarheid van de stad Arnhem prioriteit gekregen. Dat heeft geresulteerd in een toenemend aantal fiets- en openbaar vervoerprojecten. Extra inzet op deze duurzame vervoerswijzen is ook noodzakelijk vanwege de verstedelijkingsopgave en de daarmee samenhangende noodzaak om de stad bereikbaar en leefbaar te houden. In samenwerking met de provincie en de regio zetten we vol in op de fiets en Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV). Het afgelopen jaar is er gewerkt aan de voorbereiding van de Arnhemse delen van de snelfietsroute Arnhem - Dieren, het project Westervoortsedijk, HOV IJssellaan en bussenplein Kronenburg. Om deze en andere projecten te kunnen realiseren, is ook voor miljoenen euro's subsidie binnen gehaald bij het Rijk en de Provincie Gelderland.

Projecten die afgelopen jaar zijn gerealiseerd, zijn: aanleg van een voetpad langs het fietspad Kruisstraat (onderdeel van het RijnWaalpad), vrijliggend fietspad Monnikensteeg en de fietsstraat BP Verschuerstraat).

Opstellen automaatregelenpakket

De coronacrisis heeft de situatie op de weg en de hoeveelheid autoverkeer veranderd. Het gaat daarbij om de hoeveelheid verkeer en met name de verdeling over de dag. Hierdoor is de aanpak van deze inspanning veranderd. Er wordt nu vooral onderzocht hoe de lessen en effecten van de coronaperiode basis kunnen vormen voor een structurele aanpak van de autobereikbaarheid waarbij Arnhem wel bereikbaar is voor bezoekers, maar waarbij het voor het doorgaand verkeer niet interessant is om door Arnhem te rijden.

Actualisatie parkeernormering inclusief flexibele toepassing en parkeercapaciteit Centrum (Singelgarage)

Er zijn het afgelopen jaar goede stappen gezet in zowel het actualiseren van de parkeernormen, als het opstellen van een parkeeraanpak voor de wijken. Gedurende het proces is geconstateerd dat, om beide zaken goed te kunnen doen en goed op elkaar af te stemmen, er een brede visie op parkeren nodig is. Deze wordt momenteel opgesteld.

Ontwikkelen transferpunten

Het onderzoek naar potentiële transferlocaties is afgerond en met de raad gedeeld.

Opstellen bereikbaarheidsprofielen

Een bereikbaarheidsprofiel beschrijft de kwaliteit van de bereikbaarheid van locaties met de auto, het openbaar vervoer of de fiets. Er is bewust gekozen deze inspanning later uit te voeren, zodat dit kan worden gecombineerd met inspanningen vanuit het programma NemiA. Belangrijkste relatie daarbij is met de werkgeversaanpak. Om zakelijke ritten en woon-werkverkeer via slimme en schone alternatieven te organiseren zal immers een goed beeld van bereikbaarheid van locaties met de verschillende modaliteiten nodig zijn. Op basis daarvan kunnen namelijk goede, duurzame vervoerwijzen worden aangeboden.

Mobiliteitsdata op orde brengen

Het rapport is opgesteld en de belangrijkste resultaten zijn met de raad gedeeld.

Realiseren van veilige, logische en betrouwbare mobiliteit

Zie de inspanningen benoemd bij het vorige doel 'realiseren van comfortabele/toegankelijke mobiliteit'.

Inzetten van schone, slimme en duurzame mobiliteit

Opstellen Arnhems Programma van Eisen ten behoeve van de integrale OV-concessie/ Maatregelenpakket voor alternatieven: fiets en openbaar vervoer/ Opstellen automaatregelenpakket/ Ontwikkelen transferpunten/ Mobiliteitsdata op orde brengen

Het programma van eisen is opgesteld en opgeleverd aan de provincie.

Ontwikkelen integrale laadinfrastructuur

Er wordt nu gestart om per wijk een plaatsingsplan te maken om vervolgens direct de laadpunten conform dat plan te realiseren.

Opstellen mobiliteits-communicatieplan

Er is bewust voor gekozen om deze inspanning later uit te voeren, zodat dit kan worden gecombineerd met inspanningen vanuit andere programma's.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

GO Arnhem Nijmegen City Region
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

- Provincie Gelderland;
- Rijkswaterstaat;
- Regio Arnhem-Nijmegen;
- Wijkplatforms en wijkteams;
- Gecontracteerde partijen.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2020		Rekening	
	2019	Primitief	Def	2020	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	21.254	21.735	21.710	21.575	135
Baten	8.963	8.309	4.866	5.316	451
Saldo lasten en baten	***-12.292***	***-13.425***	***-16.844***	***-16.259***	***585***
Toevoegingen aan reserves	8.966	6.642	7.281	7.785	-505
Onttrekkingen aan reserves	8.330	8.537	8.493	7.856	-637
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-636***	***1.895***	***1.212***	***71***	***-1.141***
Gerealiseerd resultaat	**-12.927**	**-11.530**	**-15.632**	**-16.188**	**-556**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de begroting 2020 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR
Lasten	95	V				
Mobiliteit: incl duurzame mobliliteit	-263	N	Uren beleid	N	I	AR
Mobiliteit: incl duurzame mobliliteit	246	V	Bereikbaarheidsaanpak binnenstad	N	I	BR
Mobiliteit: incl duurzame mobliliteit	337	V	Onderhoud panden stationsgebied	N	I	AR
Mobiliteit: incl duurzame mobliliteit	250	V	Uitstel schadeherstel tunnel parkeergarage Arnhem Centraal	N	I	BR
	-475	N	Projecten (zie baten)			
Baten	265	V				
Mobiliteit: incl duurzame mobliliteit	-210	N	Opbrengst garageparkeren	J	I	AR
	475	V	Projecten (zie lasten)			
Toevoegingen aan reserves	-326	N				
Mobiliteit: incl duurzame mobliliteit	-326	N	Afwijkingen welke verrekend worden met de bestemmmingsreserve Bereikbaarheidsfonds			
Onttrekkingen aan reserves	-531	N				
Mobiliteit: incl duurzame mobliliteit	-531	N	Afwijkingen welke verrekend worden met de bestemmmingsreserve Bereikbaarheidsfonds			

Uren beleid

Er is extra beleidscapaciteit ingezet voor de uitvoering van dit programma om de beleidsdoelstellingen te realiseren.

Bereikbaarheidsaanpak binnenstad

In 2020 zijn de kosten voor de bereikbaarheidsaanpak binnenstad €246.000 lager uitgevallen. Corona heeft ertoe geleid dat een aantal activiteiten moesten worden uitgesteld. Bijvoorbeeld regionale projecten in het kader van Slim&Schoon onderweg en werkzaamheden rondom autobereikbaarheid. Vanwege het uitstel van de nieuwe OV-concessie werden ook daarvoor minder kosten gemaakt.

Onderhoud panden stationsgebied
Het onderhoud aan twee panden in het stationsgebied is lager uitgevallen. Mede door corona is minder gebruik gemaakt van het busplein (Stationsplein-West). Hierdoor was minder incidenteel onderhoud nodig. Daarnaast heeft de Nederlandse Spoorwegen minder kosten doorbelast voor de Openbaar Vervoer Terminal aan het Stationsplein. Van het voordeel op deze laatste locatie wordt € 84.000 gereserveerd aan de BR Onderhoud vastgoed voor planmatig onderhoud in de toekomst.

Uitstel schadeherstel tunnel parkeergarage Arnhem Centraal
Het in 2020 geplande herstel van de beschadigde tunnel (begroot € 250.000) is uitgesteld naar 2021. Dit voordeel wordt verrekend met de BR Bereikbaarheidsfonds.

Parkeerexploitatie
Als gevolg van de coronacrisis blijven de parkeerinkomsten achter bij de oorspronkelijke begroting.
Gedurende het jaar werd een inkomstenderving van € 1,6 miljoen op garageparkeren voorzien. Voor dit bedrag is het kader na behandeling van Turap 2020-2 gecorrigeerd. Uiteindelijk is de inkomstenderving nog eens € 0,2 miljoen hoger uitgevallen.

Projecten
Gedurende het jaar zijn extra werkzaamheden uitgevoerd, waarvan de kosten in rekening zijn gebracht. Dit leidt tot hogere lasten en hogere baten. Per saldo geen effect op het financieel resultaat van de gemeente Arnhem.

Subsidies
Er zijn in 2020 geen subsidies verstrekt vanuit dit programma.

Een overzicht van verstrekte subsidies is te vinden in de paragraaf subsidies.
Voor een volledige lijst van verstrekte subsidies (op het niveau subsidieontvanger) wordt verwezen naar de bijlage Subsidies bij de digitale jaarstukken.

Indicatoren
Hieronder zijn de specifieke indicatoren behorend bij de doelstellingen in dit programma opgenomen.

Indicator	Jaar	Score Arnhem	Score Nederland	Toelichting	Bron
Waardering bereikbaarheid binnenstad auto	2018	6,3	Niet bekend	Gemiddelde waardering bereikbaarheid van de binnenstad op een schaal van 0 tot 10	Binnenstads-monitor
Waardering bereikbaarheid binnenstad ov	2018	8,2	Niet bekend	Gemiddelde waardering bereikbaarheid van de binnenstad op een schaal van 0 tot 10	Binnenstads-monitor
Waardering bereikbaarheid binnenstad fiets	2018	8,4	Niet bekend	Gemiddelde waardering bereikbaarheid van de binnenstad op een schaal van 0 tot 10	Binnenstads-monitor
Energieverbruik vervoermodaliteiten/ co2 uitstoot	2018	4.600	7.300	CO2-uitstoot autoverkeer exclusief auto(snel)wegen. Ton per 1.000 inwoners	RWS klimaatmonitor
Aantal elektrische voertuigen	2019	7	11,8	Elektrische personenauto's per 1.000 inwoners	RDW
Aantal personenauto's	2019	66.182	8.677.911	Aantal motorvoertuigen voor personenvervoer over de weg, exclusief brom- en motorfietsen	CBS
Aantal ongevallen/ verkeersdoden	2019	2	552	Aantal verkeersongevallen, dodelijke afloop	Bestand geregistreerde ongevallen in Nederland

Er zijn indicatoren vanuit het Rijk (Besluit Begroten en Verantwoorden) die verplicht moeten worden opgenomen in de begroting. Er zijn voor dit programma geen verplichte indicatoren. Zie voor meer informatie de website waarstaatjegemeente.
Op de webversie van de begroting zijn ook de trends van de indicatoren voor Arnhem te zien (financien.arnhem.nl).

Beleidskaders

Raadsonderwerpen in 2020

- Accentnota Fiets, fietsambitie Arnhem 2019-2024 (januari 2020).

Actuele beleidskaders

- Toekomstbeeld stedelijk OV Arnhem en Nijmegen;
- Accentnota fiets, fietsambitie Arnhem 2019-2024;
- De Arnhemse Binnenstad 2015;
- Visie "Ruimte voor beleving in de Arnhemse binnenstad";
- Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV)-Actieplan.

Economie

Arnhem zet in op aandacht voor de bedrijvige, ondernemende en aantrekkelijke stad. Waar het voor ondernemers goed investeren is, voor de Arnhemmers goed wonen en werken is en waar samenwerking tussen ondernemers, kennisinstellingen en overheid moet zorgen voor een betere aansluiting tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Ook streven we naar een stad waar werkgevers en werknemers zich gehoord en bediend voelen in hun vraag naar goed opgeleide arbeidskrachten en passende arbeid, zodat steeds meer Arnhemmers de kans krijgen om mee te doen.

Ambitie

(Tekst uit de MJPB 2020-2023)

Vol energie zetten wij in op een aantrekkelijk woon-, werk- en leefklimaat om maximale werkgelegenheid in Arnhem en de regio te creëren, waarbij iedereen zijn talenten benut

We willen Arnhem op de kaart zetten als aantrekkelijke stad voor inwoners, studenten en bezoekers, waar bedrijven zich uitgenodigd voelen, kansen zien en investeren, waar partners samen meerwaarde creëren, passend bij de ambities van Arnhem. We zetten in op verschillende soorten werkgelegenheid en op bedrijven met een duurzaam en innovatief karakter. Mooie werklocaties en clusters nodigen nieuwe bedrijven uit om zich in Arnhem te vestigen, met nieuwe werkgelegenheid tot gevolg. Arnhem als Energy Hotspot versterken zien wij als een belangrijke kans en uitdaging. Met de Bruisende Binnenstad, het vele groen in de stad, de verbinding met de Veluwe en de regio, de historie (Herdenkingstoerisme), het kunst- en culturele aanbod en de vele evenementen hebben we een aantrekkelijk toeristisch en recreatief aanbod. We zetten in op de versterking van de samenwerking van bedrijven en kennisinstellingen rondom Human Capital, zodat we samen met het bedrijfsleven en onderwijsinstellingen kunnen anticiperen op wat de maatschappij 'straks' nodig heeft. Met citymarketing profileren we ons aan de hand van de Arnhemse kernwaarden, ons DNA en onze identiteit.

Wat wilden we bereiken

Prestatiedoelen	Status
Toekomstbestendiger vestigingsklimaat voor bedrijven en kennisinstellingen	

Samen met ondernemersverenigingen en -stichtingen werken we in de stad aan een toekomstbestendig vestigingsklimaat. Samen wordt gewerkt aan verschillende thema's die belangrijk zijn voor kwalitatief goede werklocaties, zoals schoon, heel en veilig, duurzaamheid en klimaat (vergroenen). Door de coronacrisis zijn prioriteiten bij ondernemers bijgesteld en richten ze zich nu voornamelijk op hun eigen bedrijf, de werklocatie in bredere zin staat verhoudingsgewijs minder in de aandacht. Verwachting is wel dat dit, vanuit de huidige organisatiestructuur, wel weer wordt opgepakt in 2021 zodra daar weer ruimte voor is.
Specifiek voor de binnenstad zijn eind 2020, samen met Platform Binnenstad Arnhem (PBA) en enkele stakeholders uit de binnenstad, twee aanvragen door de provincie gehonoreerd om de binnenstad in het algemeen en het binnenstadsmanagement in het bijzonder te versterken vanwege de coronacrisis. De eerste aanvraag ziet toe op het maken van een plan en de tweede op de uitvoering ervan (de provincie heeft twee regelingen opengesteld). Dit projectplan hebben we Herstelplan Binnenstad Arnhem genoemd. Met de subsidies kan dat projectplan in de periode januari-maart in samenspraak met de binnenstad verder worden uitgewerkt in een herstelplan. Uitvoering ervan vindt plaats in de overige maanden van 2021.

Aantrekkelijker stad in en voor de regio

De coronacrisis heeft grote gevolgen gehad voor de aantrekkelijkheid van Arnhem. Die gevolgen worden hieronder bij het onderdeel 'wat hebben we gedaan' toegelicht.

Optimaler human capital aanwezig voor werkgevers

Er wordt door middel van verschillende projecten en samenwerkingsverbanden met onderwijs en bedrijfsleven gewerkt aan optimaler human capital voor werkgevers. Dit gebeurt zowel op het niveau van de stad als de regio. De Visie Kenniscampus HAN (Hogeschool Van Hall -Larenstein) is daar een voorbeeld van. Fase 1 hiervan (visie op onderwijs en onderzoek) is afgerond en er is gestart met de volgende fase (ruimtelijke visie). Daarnaast is de deelname aan het Techniekpact gecontinueerd, waarin met partners uit overheid, kennisinstellingen en bedrijfsleven de campagne TechGelderland ingezet wordt op het binden van jongeren aan de techniek. De verkenning naar een regionale Skills Hub is vanuit het Portefeuillehoudersoverleg (PFO) economie gestart in 2020 en wordt in 2021 afgerond.
Door de coronacrisis is deze opgave nog urgenter geworden en is intensiever samengewerkt met provincie en de regio om deze opgave gezamenlijk op te pakken. Dit wordt gecontinueerd en geïntensiveerd in 2021 (zie ook hieronder bij 'Regionale Human Capital Aanpak op kansrijke sectoren').

Arnhem beter op de kaart als energiestad

Wij zijn betrokken bij de verdere ontwikkeling van de drie hotspots op het gebied van energie. Daarbij ondersteunt de gemeente meerjarige projecten op het gebied van energie. Een aantal van deze is dit jaar afgerond. Ook hebben we Arnhem weer beter op de kaart gezet als energiestad door een (inter)nationaal congres en evenement.

Wat hebben we gedaan

Prestatiedoelen/Inspanningen	Status
Toekomstbestendiger vestigingsklimaat voor bedrijven en kennisinstellingen	
Betere dienstverlening aan ondernemers	

Begin 2020 is de pilot Van Bedrijven Weten (VBW) gestart. Bij het werken aan een betere dienstverlening voor ondernemers gaat het om het verbeteren van informatievoorziening voor nieuwe en bestaande bedrijven, om integrale dienstverlening zowel online als offline, om het bijeen brengen van ondernemers (netwerk) en het gericht acquireren en voeren van accountmanagement. Met deze pilot is ingespeeld op de behoeften die door ondernemers zijn uitgesproken in meerdere onderzoeken naar ondernemersdienstverlening, zoals de één-loket-gedachte (één aanspreekpunt voor ondernemersvragen) en een goede afstemming tussen de backoffice en de frontoffice binnen de gemeente.
In 2020 zijn diverse acties ondernomen die hebben gezorgd voor een verdere optimalisering van de ondernemersdienstverlening binnen de gemeente Arnhem. De Ondernemersdesk is ontwikkeld, hier kan iedere ondernemer zijn vraag digitaal naartoe sturen en deze wordt spoedig integraal beantwoord (in 2020 meer dan 800, inclusief vragen over Tozo) Naast de digitale bereikbaarheid is persoonlijk contact met ondernemers van groot belang. Dit gebeurt door de accountmanagers van Vitale Economie, door afdeling Vergunningen, KCC en de Omgevingsdienst. Daarnaast vindt een nauwere samenwerking plaats met het programma Doorbraak naar Werk op actuele onderwerpen die van belang zijn voor ondernemers, zoals van werk naar werk, recht op om- of bijscholing en sociaal ondernemerschap.
Er zijn uiteindelijk extra veel inspanningen vanuit VBW verricht om ondernemers zo goed en snel mogelijk te ondersteunen bij hun vraagstukken betreffende de coronacrisis. Ontwikkeld zijn de servicedesk Tozo, het 1,5-meterloket en loket Geldzaken & Ondernemers. De coronacrisis heeft in 2020 een stevige stempel gedrukt op de uitvoering van de pilot VBW. Eind 2020 is gestart met de evaluatie van de pilot.

Accountmanagement en ondernemersbijeenkomsten zijn in 2020 sterk gericht geweest op afstemming en ondersteuning in de coronacrisis. Dit heeft plaats gevonden door individueel contact met bedrijven en door structureel overleg met brancheverenigingen. Als voorbeeld kan de extra inzet in de binnenstad benoemd worden. Veel van de bedrijvigheid die het hardst geraakt is door de crisis is hier gevestigd (horeca en retail). Daarom is er stelselmatig overleg gevoerd met de diverse brancheverenigingen, maar ook met individuele ondernemers. Een ander voorbeeld zijn de (kleine) groepsbijeenkomsten over de gevolgen van de coronacrisis met werkgevers en zelfstandig ondernemers.

Tot slot, zal de MKB-deal, die met het Rijk gesloten is in 2020, het komende jaar mkb-ondernemers gaan ondersteunen bij digitaliseringsvraagstukken. Met deze ondersteuning kunnen zij bijvoorbeeld de digitale bereikbaarheid voor klanten vergroten of de interne bedrijfsprocessen optimaliseren.

Voldoende aanbod en kwaliteit van werklocaties

Vanuit de regio wordt goed samengewerkt om vraag en aanbod in werklocaties in evenwicht te krijgen. In 2020 is het Regionaal Programma Werklocaties (RPW) herzien om deze afspraken goed voort te zetten. In 2021 gaat het RPW ter besluitvorming naar de colleges en raden.
Tevens is in 2020 gestart met het herijken van het kantorenbeleid. Met het nieuwe kantorenbeleid kunnen we beter inspelen op de behoefte en vraag naar kantoorlocaties. Lokaal wordt door StAB verder geïnvesteerd in het schoon, heel en veilig maken en houden van de 6 open bedrijventerreinen. StAB heeft daarbij ingezet op een Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO) en hiervoor een certificaat behaald.

In 2020 is ook een start gemaakt met het implementatieplan Nieuwe Haven. Dit is een uitwerking naar aanleiding van het vaststellen van de Visie op de Nieuwe Haven. Deze visie is in feite een koersdocument waarmee de raad heeft aangegeven dat de Nieuwe Haven weer een optimale bedrijfshaven moet worden waarin onderwijs, bedrijfsleven en overheid samenwerken. Daarnaast moet de focus in de haven liggen op duurzaamheid, circulaire economie en groei van werkgelegenheid. Tot slot is voor IJsseloord 2 gewerkt aan de realisatie van een nieuwe bestemmingsplan.

Een betere bereikbaarheid van de stad

Om passende oplossingen op te starten voor ander vervoer of modal shift, zal een onderzoek gedaan worden naar de herkomst van medewerkers die werken op de Arnhemse werklocaties. Door verschuiven van accenten in werkzaamheden op economisch gebied door corona, is hierin vertraging opgelopen. Beoogd wordt het onderzoek in 2021 uit te voeren (resultaten in het derde kwartaal 2021).

Aantrekkelijk woon- en leefklimaat

Onderzoek naar voldoende en type woningen voor (potentiële) werkgevers en werknemers is in 2020 niet opgestart vanwege de focus op werkzaamheden in de ondersteuning van ondernemers in de coronacrisis. Beoogd wordt in het eerste kwartaal van 2021 dit onderzoek te starten.

Aantrekkelijker stad in en voor de regio

Bruisende Binnenstad

De coronacrisis heeft enorme impact op de binnenstad en zijn ondernemers. Van de ene op de andere dag sloot de horeca, waarmee een belangrijk bezoekmotief verdween waar ook andere sectoren veel last van hadden. De ondernemers toonden creativiteit om toch de klanten te bedienen, maar nagenoeg iedereen heeft te maken met teruglopende omzetten. In het laatste kwartaal sloot ook het grootste gedeelte van de detailhandel de deuren en is het stil in de binnenstad. Geconcludeerd wordt dat de steunmaatregelen op landelijk en lokaal niveau helpen, maar dat een deel van de bedrijven de bedrijfsvoering toch zullen staken. Door de crisis ligt verschraling van de binnenstad op de loer. Denk aan leegstand, verdwijnen van winkels, faillissementen van horecagelegenheden, dalend aanbod van evenementen, verminderd organiserend vermogen, toenemende kans op ondermijning en aantasting van de leefbaarheid. Acties voor herstel op de korte en langere termijn zijn van belang.

In het afgelopen jaar is eerst ingezet op de directe gevolgen van de crisis en zijn ondernemers ondersteund en op allerlei wijze gefaciliteerd in wat nog wel kon. Er zijn bezorgdiensten opgezet, de digitale binnenstad is ondersteund, er zijn ruimere terrassen toegestaan en er is een wekelijkse overlegstructuur met alle betrokkenen opgezet. Ook stonden we in nauw contact met de verschillende brancheorganisaties, zoals KHN, CCA en InRetail en hebben wij hen ondersteund in hun lobby richting Den Haag. Ook is er aandacht geweest voor de omliggende schil van de binnenstad en is er een actieplan Schoon, heel en veilig opgezet voor de Steenstraat.

Tegelijk met de inzet op de korte termijn, zijn er ook voorbereidingen gestart voor het herstel op de langere termijn. Dit vraag veel energie van betrokken partijen en daarbij is samenwerking en een gedegen organisatiegraad en -vermogen onontbeerlijk. Samen met Platform Binnenstad Arnhem (PBA) en enkele stakeholders uit de binnenstad zijn twee aanvragen bij de provincie ingediend (en inmiddels gehonoreerd) om de binnenstad en het binnenstadsmanagement tijdelijk te versterken. De eerste aanvraag ziet toe op het maken van een herstelplan. De tweede ziet toe op uitvoering in de overige maanden van 2021 en richt zich op transformatie van de openbare ruimte, van functies en van vastgoed, op duurzame gastvrijheid, op het versterken van ondernemerschap en organisatiekracht en op monitoring.

Arnhem positioneren voor bewoners en bezoekers

Door de coronacrisis hebben de oorspronkelijke plannen een andere invulling gekregen. Er is ingezet op activiteiten om de Arnhemmer en de bezoekers op een positieve manier een hart onder de riem te steken. Zo zijn er door Arnhemmers liefdesbrieven aan Arnhem geschreven, is in samenwerking met Loesje de stad behangen met posters en is er een actieve bijdrage geleverd aan Zomer in Arnhem.
Daarmee heeft Citymarketing Arnhem zich in 2020 steviger gepositioneerd en zich ook als organisatie verder ontwikkeld. Wat daaraan ook een belangrijke bijdrage heeft geleverd is de (door)ontwikkeling van het beeldmerk en de lancering van de website www.ditisarnhem.nl. De website is ingericht voor bedrijven, studenten, bewoners en bezoekers. Hij vertelt de verhalen over Arnhem voor de verschillende doelgroepen, in perspectief van de Arnhemse kernwaarden groen, creatief en vrij.

Zomer in Arnhem
In de zomer van 2020 is een prachtig cultureel en recreatief programma in en rond Arnhem voor het voetlicht gebracht. Achterliggend idee was dat veel Arnhemmers deze zomer thuis zouden blijven in stad en regio en dat daarnaast de campings, vakantieparken en hotels vol zouden zitten met bezoekers van buiten de stad. Dat bleek ook zo te zijn. Om bewoners en bezoekers van een passend en veilig programma aan activiteiten te voorzien, is regie gevoerd op tijd en plek van activiteiten. Dat mondde uit in een aantrekkelijk, veilig en gezond activiteitenprogramma vol cultuur en vermaak voor onze bevolking en bezoekers. De lokale economie en werkgelegenheid hebben hiermee een positieve impuls gekregen. Dit initiatief kon in zeer korte tijd ontwikkeld worden door een goede samenwerking tussen Toerisme Veluwe Arnhem Nijmegen, stichting Citymarketing, Platform Arnhem, de gemeente Arnhem en natuurlijk alle initiatiefnemers en organisatoren van activiteiten in de stad.

Stimuleren van herhaalbezoek, langer verblijf en meer besteding

De recreatieve sector heeft een bijzonder zwaar jaar achter de rug. De pandemie heeft er voor gezorgd dat horeca en verblijfsrecreatieve bedrijven een deel van het jaar de deuren gesloten moesten houden. Er is een onoverbrugbaar verlies aan inkomsten. Ook is het overgrote deel van de grote evenementen afgelast of uitgesteld (waaronder Sonsbeek2020, Koningsdag, FDFA, Innovate).
Samen met het Rijk en de provincie is gezocht naar manieren waarop de ondernemers ondersteund konden worden. Naast de loonsteun en financiële compensatie is de voucherregeling hier een voorbeeld van. Daarnaast is besloten de uitvoeringstermijn van Gelderland Herdenkt Airborne en Veluwe Remembers met een jaar te verlengen. Niettemin krijgt de sector harde klappen.

Vanwege de pandemie bleven Nederlanders in de vakantie dichter bij huis. Dit hebben we ook in Arnhem en omgeving gezien. Tijdens de openstelling van bedrijven in de zomer raakten vakantieparken en campings in de omgeving voller. Bezoekers wisten Arnhem weer te vinden en Arnhemmers zochten vertier in de stad en haar groene kernen. Om die reden is samen met de partners Stichting Citymarketing Arnhem, Toerisme Veluwe Arnhem Nijmegen (TVAN) en ondernemers in de stad het programma 'Zomer in Arnhem' opgezet. Met dit programma boden we bezoekers en bewoners van Arnhem een aantrekkelijk, interessant maar bovenal veilig en gespreid aanbod.

Ook op andere fronten is er gewerkt aan het ondersteunen van de sector. We haalden investeringen naar voren en zetten in op een duurzame versterking van de recreatieve sector. Er is vervroegd begonnen aan het ontwikkelen van het belevingsgebied Veluwezoom, scheepvaartrechten voor cruiseschepen zijn gehalveerd, het ontwerp voor het wandelnetwerk is afgerond en ingediend voor uitvoering, en de toeristische uitvoeringsagenda voor de regio Arnhem - Nijmegen heeft vorm gekregen. Deze activiteiten hebben geleid tot kwaliteitsverbetering van het recreatieve product en leverden een financiële impuls. Dit was niet alleen aantrekkelijker voor bezoekers maar verbeterde ook de leefkwaliteit van onze bewoners.

Bridge to Liberation
De herdenkingsavond van 18 september werd in zijn geheel uitgezonden door Omroep Gelderland op tv en via livestream. In plaats van 25.000 mensen aan de voet van de John Frostbrug waren er nu 550 gasten als publiek op één van de gastenontvangst locaties. Ruim 513.000 mensen zagen op tv of via livestream Bridge to Liberation en hebben op die manier kunnen stilstaan bij de impact van de oorlog naar aanleiding van de Slag om Arnhem.

Hoogwaardig voorzieningenniveau

De coronamaatregelen zijn ingevoerd rond de start van het evenementenseizoen en daardoor hebben er in 2020 niet zo veel evenementen in Arnhem plaatsgevonden als gepland. Wel zijn evenementen voorbereid of in kleinere vorm doorgegaan. Niet alleen de creatieve industrie was actief met nieuwe virtuele evenementen en het zoeken naar verbindingen met andere partijen. Ook andere partijen waren creatief in planvorming en uitvoering. Zo waren er vooral evenementen waarbij afstand gehouden kon worden. Voorbeelden daarvan zijn Strand Zuid, Popup Park, Hoogte 80, Groenmarkt, een aardbeien drive-in en kermis bij het GelreDome, een aangepast NK BMX en een Bridge to Bridge run waar iedereen op het moment van eigen keuze de route af kon leggen. Ook de voorbereiding van het WK BMX in 2021, het WK Volleybal 2022 en de planvorming voor de toekomst zijn doorgegaan. In de zomermaanden was er een uitgebreid Zomer in Arnhem-programma voor toeristen en eigen inwoners. Door het kwijtschelden van de legeskosten en het coulant omgaan met subsidies hebben organisatoren van evenementen enigszins uit de kosten kunnen komen.

Creatieve Industrie

De coronacrisis maakte zichtbaar dat de creatieve sector een kwetsbare groep is, die niet met enorme reserves de coronacrisis in is gegaan. Door corona kwamen er veel minder bezoekers fysiek in winkels en workshops en evenementen zijn vrijwel allemaal gecanceld. Dit zorgde voor minder inkomsten bij ondernemers. De ondernemers zijn actief geïnformeerd over de mogelijkheden van steun vanuit het Rijk (zoals TOZO, TOGS, TVL, uitstel gemeentelijke belasting en omscholing). We ondersteunden de ondernemers, verbonden personen en netwerken en dachten mee.
Tegelijk zagen we dat deze crisis leidde tot creatief denken en samenwerkingen tussen ondernemers en ondernemersorganisaties die anders misschien niet tot stand waren gekomen. Het onconventionele denkvermogen van de creatieve sector is goed inzetbaar in tijden van crisis, waardoor in moeilijke situaties verbindingen worden gemaakt. Dat zagen we bijvoorbeeld terug in de aantrekkingskracht van de 'schil' rondom de binnenstad in het Modekwartier, Spijkerkwartier en Coehoorn Centraal.

In coronatijd voelt de creatieve sector sterke onderlinge verbondenheid (samen sterk), waardoor 'Verenigd Creatief' tot stand is gekomen. Er is een groot belang bij een sterke organisatiegraad binnen de creatieve sector, waar stevig op is ingezet door te verbinden, te faciliteren en aan te jagen. Zo stimuleerde Schakel 025 jonge (startende) creatieven om met een kleine subsidie ambitieuze ideeën uit te werken tot werkelijke plannen. De woningbouwcorporaties (Volkshuisvesting, Vivare, Portaal) hebben de betrokkenheid bij de huisvesting van bestaande creatieve ondernemers tijdens de crisis vergroot. Er zijn afspraken gemaakt over huurverlaging en over de inzet van creatieve ondernemers voor bewoners in een wijk, waarmee deze ondernemers hun maatschappelijke meerwaarde konden tonen. In het kader van onze huisvestingsopgave voor de creatieve en culturele sector werken gemeente (economie en cultuur), woningbouwcorporaties en SLAK constructief samen.

Optimaler human capital aanwezig voor werkgevers

Regionale Human Capital Aanpak op kansrijke sectoren

De samenwerking om te komen tot een regionale Human Capital Aanpak is één van de drie speerpunten van het Portefeuillehoudersoverleg (PFO) Economie van de regio Arnhem - Nijmegen. Er is een opdracht uitgezet om de aanzet voor een regionale Skills Hub te maken en het voorstel voor een MKB-deal met thema digitalisering is eind 2020 gehonoreerd. Met de provincie en The Economic Board vindt, mede vanuit de urgentie van de coronacrisis, afstemming plaats over de human capital opgave en investeringen daarop.
In de opgave Productieve regio van de Groene Metropoolregio is human capital als speerpunt opgenomen en gaat er gewerkt worden aan een regionale human capital agenda.

Aantrekken en binden van studenten

Op basis van de mondeling overeengekomen samenwerkingsovereenkomst eind 2019 hebben de vier Arnhemse kennisinstellingen en de gemeente uitvoering gegeven aan Arnhem Studiestad in 2020. Gezamenlijk hebben we onder andere via een nieuwe introductievideo en sterkere verbinding met City Deal Kennis Maken gewerkt aan het aantrekken en binden van (nieuwe) studenten. Arnhem Studiestad blijft het platform waar studentgerelateerde zaken in de stad belegd zijn.

Het bieden van faciliteiten en een gebundelde kennisinfrastructuur voor het adequaat opleiden van studenten en professionals in de energiesector

Het onderzoek met betrekking tot de businesscase voor het opzetten van een regionale (bedrijfs)opleiding IT & energie is afgerond. Voor het vervolg is door de initiatiefnemers een subsidieverzoek aan de provincie gedaan. Daarnaast is door SEECE gestart met de learning community wijkgerichte energietransitie in Elderveld. Ook wordt er door middel van het opzetten van het Innovatielab en programma Connectr verder gewerkt aan hybride leeromgevingen voor studenten en professionals in de energiesector. De eerste fase (visie op onderwijs en onderzoek) van de visie Kenniscampus HAN/ HVHL, waar een verkenning naar een sterke onderwijsketen energie deel van uitmaakt, is afgerond.

Arnhem beter op de kaart als energiestad

Het creëren van inspirerende en innovatieve energiegerelateerde kennis- en werklocaties

In 2020 zijn de gesprekken met Arnhems Buiten om te komen tot een ontwikkelingsperspectief voor het gebied weer opgepakt. Ook wordt er gewerkt aan de visie kenniscampus HAN/ Van Hall Larenstein. Het eerste deel is wat een onderwijs- en onderzoeksvisie betreft, afgerond. Dit gaat in het tweede deel van de visie vertaald worden in een ruimtelijke en bereikbaarheidsvisie. Ook IPKW is bezig met het opstellen van een visie voor haar werklocatie. In alle visies is aandacht voor de ruimtelijke kwaliteit en bereikbaarheid van de locatie. Op het IPKW wordt ook gewerkt aan de realisatie van het Innovatielab Connectr, wat een inspirerende werk- en leeromgeving moet gaan opleveren voor werkgevers, werknemers en studenten.

Innovatie stimuleren

De gemeente cofinanciert verschillende meerjarige projecten. Dit jaar zijn bijvoorbeeld de haalbaarheidsstudie Eusebius Waterstof en Power2Power positief afgerond. De laatste heeft een vervolgsubsidie bij de provincie aangevraagd. Een project dat dit jaar is gestart is Enowatts (ENergieOpslag in WATerstof: Toepassingen en Scenario's). De HAN onderzoekt in een tweejarig project in samenwerking met bedrijven de opslag van windenergie met behulp van waterstof.

Bouwen aan een groeiend energie ecosysteem

Er zijn in samenwerking met The Economic Board twee rondetafelgesprekken georganiseerd met het bedrijfsleven waaruit minimaal één gezamenlijk project is gekomen tussen bedrijven. Daarnaast is bekend geworden dat een Arnhems bedrijf in zonnefolie investeert in Indonesië waarbij ook een grotere fabriek in Arnhem komt. Bij de ontvangst van de Indonesische delegatie heeft de gemeente geparticipeerd en daarmee gefaciliteerd in een groei van het ecosysteem.

Betere (inter)nationale positionering van Arnhem als energiestad

In januari was Arnhem gastheer van het Combined Energy congres tussen Nederland en Nord Rhein Westfalen waarbij ook minister Wiebes aanwezig was. De opvolging met een workshop voor Tweede Kamerleden over waterstof is door de coronacrisis niet doorgegaan. In plaats daarvan vindt in januari 2021 een digitaal werkbezoek van kandidaat Kamerleden plaats op IPKW in het kader van NL Slim benutten met een vraaggesprek over Connectr. Het Energie-evenement 'Future of us' is door corona dit jaar in september in digitale vorm gehouden in plaats van in fysieke vorm in mei. In het najaar zijn we ook gestart in samenwerking met Citymarketing, onderwijs en bedrijfsleven met het opstellen van een propositie over de positionering van Arnhem als energiestad.

Naast bovengenoemde inspanningen, is in 2020 met onze partners in de stad gewerkt aan een actiegerichte economische agenda. De twee hoofdopgaven en drie groeibepalende randvoorwaarden geven voor de komende jaren de focus op inhoud en de inzet van middelen. Zo wordt gericht gewerkt aan de economische en maatschappelijke opgaven en het verzachten van de economische impact van corona. Jaarlijks wordt er een uitvoeringsagenda opgesteld die bijdraagt aan de hiervoor beschreven doelen.

Inspanningen benoemd in de Herstelagenda

Prestatiedoelen/Inspanningen	Status
Anticyclisch investeren	
We maken een lobbyagenda in relatie tot onze herstelagenda en de herstelagenda's van andere overheden	

In 2020 is er gewerkt aan het opstellen van een brede Arnhemse lobbyagenda. Er is, in samenwerking met twee externe adviseurs, een traject gestart om de inhoud van de Arnhemse lobbyagenda en de organisatie van public affairs in de gemeentelijke organisatie beter te beleggen. En het huidige public affairs netwerk te versterken. Deze agenda is onder andere gebaseerd op de Arnhemse Herstelagenda en het coalitieakkoord uit 2018 en loopt op koers. De lobbythema's die in deze agenda staan worden met de ambtelijke teams nader uitgewerkt. Ook wordt verder uitgewerkt hoe public affairs steviger belegd kan worden in de organisatie.
Op basis van de lobbythema's en de concrete projecten (waar bijvoorbeeld financiële middelen voor de uitvoering nodig zijn) die aan deze agenda hangen is er een lobby gevoerd naar de Provincie Gelderland en naar het Rijk. Er is aanspraak gemaakt op specifieke subsidies die vanuit de provincie Gelderland beschikbaar waren gesteld om de gevolgen van de coronacrisis op te vangen (denk aan laptops voor kinderen uit gezinnen met een minimaal inkomen, openbare ruimte klaarmaken voor de 1,5 meter maatregelen en extra activiteiten afvalinzameling). Ondanks de compensatie van het Rijk en de provincie komt de gemeente Arnhem middelen tekort om alle gevolgen van de coronacrisis op te vangen. In 2021 worden hier vervolgacties op ondernomen met het bestuur, de ambtelijke organisatie en partners uit de netwerken in de stad en regio om een gezamenlijke sterke lobby op te zetten om concrete resultaten te behalen om onder andere meer financiële middelen voor de gemeente Arnhem te verwerven.

Investeren in een sociaal sterke stad	
Samen met bedrijfsleven en kennisinstellingen starten we een platform ter ondersteuning van starters in Arnhem	

Samen met het bedrijfsleven (Rabobank Arnhem) en kennisinstellingen (HAN en ArtEZ) is een platform ter ondersteuning van starters in Arnhem opgericht.
De Innovatiefabriek is sinds juni 2020 actief van start gegaan met de pilot 'StartClub Arnhem' in opdracht van de gemeente. In 2020 is de 'aanjager' aangesteld, om bedrijfsleven, coaches en starters aan het platform te verbinden. In 2020 zijn er 90 actieve leden en ruim 180 nieuwsbrieflezers aan de StartClub gebonden. Er zijn verschillende workshops gegeven, coaches aangesloten en sponsoren vanuit het Arnhemse bedrijfsleven betrokken. De adviesgroep bestaat uit HAN, ArtEZ, Rabobank en gemeente Arnhem en is tweemaal bij elkaar gekomen in 2020. Samenwerking met StartUp Nijmegen is gezocht. Door de coronacrisis heeft de pilot wat opstartproblemen gehad, met name op het gebied van zichtbaarheid naar starters en het committeren van Arnhemse partners, evenals organiseren van fysieke huisvesting/ werkplekken.
Uit de voortgang en groei van de StartClub blijkt dat het belang van een 'community' voor startende ondernemers van meerwaarde is, zeker nu ontmoeten nog niet mogelijk is.

Investeren in een leefbare en groene stad	
Met een 'Zomer in Arnhem'-programma bieden we op het gebied van cultuur, vermaak en toerisme tijdens de zomermaanden Arnhem veilig en gezond ondersteuning	

Zie voor de toelichting het onderdeel 'wat hebben we gedaan' de inspanning 'Arnhem positioneren voor bewoners en bezoekers'.

Stadsmarketing richt zich met campagnes en acties op juist de inwoners van de stad en regio	

Zie voor de toelichting het onderdeel 'wat hebben we gedaan' de inspanning 'Arnhem positioneren voor bewoners en bezoekers'.

Voor de vergunning van tijdelijke uitbreiding van terrassen hoeven geen leges te worden betaald, de uitbreiding blijft mogelijk tot 1 oktober	

Deze maatregel is uitgevoerd.

We gaan geen leges heffen voor evenementen die in de periode half maart tot 1 september niet hebben plaatsgevonden, en geen leges heffen op vergunningen voor evenementen die voor de periode tot 1 september worden aangevraagd	

Deze maatregel is uitgevoerd.

Scheepvaartrechten voor cruiseschepen voor de periode van 1 april tot 1 oktober gaan we halveren

Deze maatregel is uitgevoerd.

Versterken en vernieuwen

In overleg met ondernemers, ondernemersverenigingen en kennisinstellingen onderzoeken we steeds mogelijkheden om juist in deze tijd innovatiekansen niet verloren te laten gaan

In samenwerking met de provincie Gelderland en Oost NL zetten we een voucherregeling op voor haalbaarheidsstudies voor innovaties in de energie ten behoeve van MKB-ondernemingen. Door dit samen met de provincie en OostNL te doen, hebben we het beschikbare bedrag vanuit de Herstelagenda vergroot met een provinciale bijdrage.

Versterken agenda's (economie, groen en leefbaar)

Het budget is opgesplitst tussen economie, en groen en leefbaar en wordt deels ingezet voor de tijdelijke aanstelling van een bestuursadviseur circulaire economie. Het deel bedoeld voor groen en leefbaar zal in 2021 worden opgepakt.

Afhandeling amendementen en moties MJPB 2020-2023

Concrete visie op circulair Arnhem (19M125)

In vierde kwartaal van 2020 is de Visie ' Circulaire Economie Arnhem' en Op weg naar een circulair Arnhem - plan van aanpak 2020 -2023 opgeleverd.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

Economic Board regio Arnhem-Nijmegen
Euregio Rijn-Waal
Facility Point
GO Arnhem Nijmegen City Region
Recreatieschap Overbetuwe
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

- Economic Board regio Arnhem Nijmegen;
- Ondernemers Kontakt Arnhem (OKA);
- Platform Binnenstad Arnhem (PBA);
- Stichting Arnhemse bedrijventerreinen (StAB);
- Industriepark Kleefse Waard (IPKW);
- GreenBusinessclub Gelderse Poort (GbcGP)
- Overige werklocaties;
- Oost NL;
- Provincie;
- VNO NCW;
- Onderwijs- en kennisinstellingen; HAN - Van Hall Larenstein, ROC Rijn IJssel;
- Stichting Kiemt;
- Stichting Ondernemersfonds Arnhem;
- Toerisme Veluwe Arnhem Nijmegen (het voormalige RBT KAN);
- Stichting Citymarketing Arnhem;
- Veluwe op 1;
- DOCKS (Durven Ondernemen Centraal Klarendal & St. Marten);
- Stichting Atelierbeheer SLAK;
- FDFA;
- Ontwerpersplatform Arnhem (OPA);
- Innovate;
- Schakel 025 -Stroomversneller.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2020		Rekening	
	2019	Primitief	Def	2020	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	9.501	5.676	5.849	6.424	-575
Baten	3.704	983	1.751	1.316	-434
Saldo lasten en baten	***-5.798***	***-4.693***	***-4.098***	***-5.107***	***-1.009***
Toevoegingen aan reserves	431	0	120	249	-129
Onttrekkingen aan reserves	441	115	265	401	136
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***10***	***115***	***145***	***153***	***8***
Gerealiseerd resultaat	**-5.787**	**-4.578**	**-3.953**	**-4.955**	**-1.001**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de begroting 2020 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR
Lasten	-485	N				
Economische Zaken / Acquisitie	-826	N	Uren beleid	N	I	AR
Toerisme en recreatie	341	V	Gelderland Herdenkt (zie ook baten)	N	I	AR
Baten	-341	N				
Toerisme en recreatie	-341	N	Gelderland Herdenkt (zie ook lasten)	N	I	AR
Toevoegingen aan reserves	0					
Onttrekkingen aan reserves	0					

Uren beleid

Er is extra beleidscapaciteit ingezet voor de uitvoering van dit programma om de beleidsdoelstellingen te realiseren.

Gelderland Herdenkt

Het project Gelderland Herdenkt zou in eerste instantie in 2020 afgerond worden. Door corona is de looptijd van dit project verlengd tot mei 2021. Als gevolg hiervan is in 2020 € 341.000 minder subsidie ontvangen en verstrekt dan begroot. De verwachting is dat deze baten en lasten in 2021 alsnog volgen.

Subsidies

Hieronder zijn de vijf grootste subsidieontvangers opgenomen die in 2020 meer dan € 100.000 subsidie hebben ontvangen vanuit dit programma.

- St. Ondernemersfonds Arnhem
- St. Made in Arnhem
- Toerisme veluwe arnhem nijmegen
- St. Airborne Museum
- St. Bridge to Liberation

Een overzicht van verstrekte subsidies is te vinden in de paragraaf subsidies.
Voor een volledige lijst van verstrekte subsidies (op het niveau subsidieontvanger) wordt verwezen naar de bijlage Subsidies bij de digitale jaarstukken.

Indicatoren

Hieronder zijn de specifieke indicatoren behorend bij de doelstellingen in dit programma opgenomen.

Indicator	Jaar	Score Arnhem	Score Nederland	Toelichting	Bron
Waardering binnenstad	2018	7	Niet bekend	Gemiddelde waardering van bezoekers voor de binnenstad op een schaal van 0 tot 10	Binnenstads-monitor
Snelgroeiende bedrijven	2019	21,4	16,8	Snelgroeiende bedrijven (10% autonome groei aantal werknemers per jaar, over een periode van drie jaar)	CBS - Lokale economie
Oprichting bedrijven	2019	128,9	107	Oprichtingen per 1.000 vestigingen	CBS - Lokale economie
Aantal bezoekers binnenstad	2018	328	Niet bekend	Aantal bezoekers binnenstad x1.000	Binnenstads-monitor

De Binnenstadsmonitor is in 2020 niet uitgevoerd in verband met corona.

Om de gevolgen van het Covid-19 virus voor de gemeente Arnhem in kaart te brengen, zijn de meest relevante indicatoren van verschillende onderdelen samengevat in een dashboard. Hierbij zijn ook indicatoren opgenomen die een relatie hebben met dit programma.

Er zijn indicatoren vanuit het Rijk (Besluit Begroten en Verantwoorden) die verplicht moeten worden opgenomen in de begroting. De verplichte indicatoren zijn hieronder opgenomen. Zie voor meer informatie de website waarstaatjegemeente. Op de webversie van de begroting zijn ook de trends van deze indicatoren voor Arnhem te zien (financien.arnhem.nl).

Indicator	Jaar	Score Arnhem	Score Nederland	Toelichting	Bron
Demografische druk	2020	58	70	De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar (%).	CBS - Bevolkingsstatistiek
Banen	2019	974,8	792,1	Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.	LISA
Vestigingen	2019	148	151,6	Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.	LISA
Functiemenging	2019	58,6	53,2	De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen (%).	LISA

Beleidskaders

Raadsonderwerpen in 2020

Niet van toepassing.

Actuele beleidskaders

- Economische Koers Arnhem;
- Investeringsagenda Arnhem-Nijmegen;
- Evenementenbeleid;
- Detailhandelsvisie;
- Mise-en-place - de Arnhemse Horecavisie;
- Arnhem, stad op de kaart in internationaal perspectief/ Beleidskader voor internationaal beleid tot 2020;
- New Energy made in Arnhem;
- Standplaatsenbeleid;
- Plan van Aanpak Huisvesting Creatieve en Culturele Sector Arnhem.

Onderwijs

Onderwijs stelt Arnhemmers in staat om zich te ontwikkelen, om een plek te vinden in de maatschappij en om werk te vinden. Onderwijs speelt een belangrijke rol bij het bieden van betere kansen voor alle inwoners. Kansengelijkheid neemt toe als kinderen al op jonge leeftijd optimale mogelijkheden krijgen om zich te ontwikkelen en daarbij passende ondersteuning krijgen. Stevige samenwerking is nodig met partners uit het onderwijs, ondernemers en jeugd(hulp)organisaties. Een voorbeeld van samenwerking is de Maatschappelijk Educatieve Agenda; hierin zijn ambities opgenomen die door het brede onderwijsveld (onderwijs, voorschoolse voorzieningen, kinderopvang) en gemeente zijn onderschreven en worden uitgevoerd.

Samen met partners zorgen we ervoor dat peuters straks goed starten op school, door het onderwijs-achterstandenbeleid (onder andere voor- en vroegschoolse educatie) en het ontwikkelrecht (alle peuters moeten naar de peuteropvang kunnen). Dat jongeren niet voortijdig school verlaten, een plek vinden op de arbeidsmarkt en de juiste (zorg)ondersteuning wordt geboden. Dat volwassenen zich blijven ontwikkelen (volwasseneducatie) en laaggeletterdheid afneemt. En het onderwijs wordt geboden in een goed en passend gebouw.

Hiermee zorgen we ervoor dat alle kinderen en jongeren in Arnhem de kans krijgen om op te groeien tot wendbare en weerbare burgers die mee kunnen doen in een steeds sneller veranderende wereld.

Ambitie

(Tekst uit de MJPB 2020-2023)

Arnhemmers met dezelfde talenten hebben dezelfde kansen

Alle kinderen in Arnhem kunnen het onderwijs volgen dat past bij hun mogelijkheden en talenten. Passend onderwijs is op ieder niveau beschikbaar, te beginnen bij de kinderopvang en het peuterspeelzaalwerk. Kinderen maken een goede start en hebben daar hun leven lang profijt van. Preventieve maatregelen worden ontwikkeld en ingezet om schooluitval te voorkomen en jongeren een goede aansluiting te bieden op de arbeidsmarkt.

Wat wilden we bereiken

Prestatiedoelen	Status
Een goede startpositie op school	

Ondanks de coronacrisis, waarbij kinderopvang en peuteropvang gesloten zijn geweest, zijn de activiteiten in het kader van vroegsignalering en toeleiding naar de peuteropvang gerealiseerd. Dat geldt ook voor de activiteiten die worden gedaan in het kader van onderwijsachterstandenbeleid.

Kansen voor de toekomst

We hebben vanuit de aanpak voortijdig schoolverlaten diverse projecten gefinancierd die zich richten op het voorkomen van schooluitval.
We zien een positieve ontwikkeling in het aantal voortijdig schoolverlaters in Arnhem.
Voor laaggeletterdheid is een Arnhemse aanpak laaggeletterdheid 2021/2022 opgesteld en een programma volwasseneducatie 2020-2024 van de regio Midden Gelderland.

De coronacrisis heeft een grote impact op het onderwijs, met de scholen zijn we goed in gesprek om te kijken wat (structureel) extra nodig is.

Wat hebben we gedaan

Prestatiedoelen/Inspanningen	Status
Een goede startpositie op school	
Doorontwikkeling passende kinderopvang, ontwikkelrecht en onderwijsachterstandenbeleid (OAB)	

Vanaf 2020 is het aantal uren peuteropvang uitgebreid van 12 naar 14 uur. Dit geldt zowel voor peuters vanuit het Ontwikkelrecht, als voor peuters met een VVE-indicatie (Voor- en vroegschoolse educatie).
Vanaf 2020 is het aantal scholen uitgebreid van 12 naar 25 OAB-scholen.

Aansluiting passend onderwijs en jeugdhulp

De werkwijze voor het regulier basisonderwijs en Lichtenbeek is geïmplementeerd binnen het onderwijs. Dit heeft ervoor gezorgd dat betrokken partijen (onderwijs, Sociale wijkteams, PassendWijs) tijdig met elkaar afspraken maken over de inzet van Jeugdhulp.
Daarnaast zijn voor het basisonderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs afspraken gemaakt over de inzet van wijkcoaches op school.

Goede toekomstbestendige (onderwijs)huisvesting

In vervolg op het Integraal HuisvestingsPlan voor het basisonderwijs is dit jaar het jaarprogramma onderwijs 2020 door de raad vastgesteld. Hierin staat vermeld welke projecten in uitvoering zijn en welke projecten in uitvoering worden genomen.

Kansen voor de toekomst

Ontwikkelen van integrale aanpak kwetsbare jongeren tot 27 jaar

De gesprekken die in 2020 zijn gevoerd binnen de verschillende beleidsterreinen hebben ervoor gezorgd dat de integraliteit op uitvoeringsniveau is verbeterd. Door de coronacrisis en de enorme druk op het onderwijs en andere maatschappelijke organisaties, zijn we nog niet tot concrete samenwerkingsafspraken gekomen. Er ligt nog geen vastgestelde aanpak. Dit wordt opgepakt in 2021.

Stimuleren onderwijsvernieuwing (onder andere voor jongeren waarvoor systeem niet passend is)

Met ons nieuwe plan van aanpak voortijdig schoolverlaten 2021-2024, dat we in 2020 ontwikkeld hebben in samenwerking met onder andere het onderwijs, geven we het onderwijs een centralere plek. Met deze vernieuwende aanpak verstevigen we de verbinding tussen onderwijs, thuis en omgeving. Dit gebeurt bijvoorbeeld door jongerenwerkers en rolmodellen de school in te halen. De in 2020 vormgegeven VSV-subsidieregeling geeft ons de mogelijkheid om meer te sturen op dit thema.

Inspanningen benoemd in de Herstelagenda

Prestatiedoelen/Inspanningen	Status
Investeren in een sociaal sterke stad	
Samen met het onderwijs zijn we de Arnhemse Aanpak Onderwijs gestart, om ontwikkeling van kinderen tijdens en na schooltijd een extra boost te geven	

Vanuit de Arnhemse Aanpak Onderwijs is in 2020 onder andere de Invalpool Noodopvang ingericht en is er extra formatie in de klas/ op de groepen ingezet om kinderen extra begeleiding en ondersteuning te kunnen bieden. Op deze wijze trachten we de effecten van het wegvallen van onderwijs door de eerste lockdown op te kunnen vangen.

Gezamenlijk (vanuit Rijksmiddelen, onderwijsmiddelen van de gemeente en investering vanuit onderwijs zelf) investeren we extra in de ontwikkeling van kinderen, onder andere via de Zomerscholen

Ook dit is onderdeel van de Arnhemse Aanpak Onderwijs. Scholen, kinderopvang en onderwijs investeren samen vanuit deze aanpak op het inlopen van achterstanden door de lockdown. In de zomer 2020 zijn hiervoor onder andere extra zomerscholen ingericht.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

Op alle gebieden wordt nauw samengewerkt met besturen en medewerkers van onderwijs (primair onderwijs (PO), voortgezet onderwijs (VO), (voortgezet) speciaal onderwijs (V)SO, middelbaar beroepsonderwijs (MBO) en hoger beroepsonderwijs (HBO), voorschoolse voorzieningen, kinderopvang, maatschappelijke partners en sociaal ondernemers.
In de uitvoering worden maatschappelijke partners betrokken.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2020		Rekening	
	2019	Primitief	Def	2020	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	19.075	17.958	18.289	19.216	-927
Baten	3.051	3.045	2.635	2.971	335
Saldo lasten en baten	***-16.024***	***-14.912***	***-15.654***	***-16.245***	***-592***
Toevoegingen aan reserves	9.602	7.753	7.986	8.187	-201
Onttrekkingen aan reserves	8.740	6.299	6.611	6.473	-138
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-862***	***-1.454***	***-1.375***	***-1.714***	***-339***
Gerealiseerd resultaat	**-16.886**	**-16.367**	**-17.028**	**-17.959**	**-931**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de begroting 2020 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR
Lasten	-1.059	N				
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	-600	N	Verschuiving begroting onderwijsbeleid	N	I	AR
Onderwijs (incl. biblioth, volksuni)	-459	N	Onderwijs Achterstanden Beleid (OAB)	N	I	AR
Baten	0					
Toevoegingen aan reserves	0					
Onttrekkingen aan reserves	0					

Verschuiving begroting onderwijsbeleid

Door een verschuiving in de begroting is er een nadelig resultaat op het stedelijk programma ontstaan en een voordelig resultaat op de wijkprogramma's. Op totaalniveau is de afwijking nihil. In het eerste verzamelbesluit van 2021 wordt dit gecorrigeerd zodat deze afwijking niet opnieuw zal ontstaan.

Onderwijs Achterstanden Beleid (OAB)

De OAB begroting 2020 was ingericht op een uitbreiding van de VVE uren van 12 naar 16 uur per kind per week. Uiteindelijk is er een uitbreiding naar 14 uur gerealiseerd. Bovendien is het bereik van de doelgroep (onder andere door de lockdown en angst corona) flink teruggevallen. Dit heeft geleid tot een onderbesteding van €500.000, waarvan een voordeel van €963.000 zichtbaar is op de wijken en een nadeel van €459.000 op de stad.

Subsidies

Hieronder zijn de vijf grootste subsidieontvangers opgenomen die in 2020 meer dan € 100.000 subsidie hebben ontvangen vanuit dit programma.

- St. Natuurcentrum Arnhem
- St. Peutercentra Arnhem
- Rijn Ijssel Roc
- IVIO-Opleidingen
- AM - supportteam

Een overzicht van verstrekte subsidies is te vinden in de paragraaf subsidies.
Voor een volledige lijst van verstrekte subsidies (op het niveau subsidieontvanger) wordt verwezen naar de bijlage Subsidies bij de digitale jaarstukken.

Indicatoren

Hieronder zijn de specifieke indicatoren behorend bij de doelstellingen in dit programma opgenomen.

Indicator	Jaar	Score Arnhem	Score Nederland	Toelichting	Bron
Het percentage (doelgroep)peuters dat gebruik maakt van VVE of ontwikkelrecht	2020	92%		Doel is om alle peuters met een risico op een taalachterstand (deze kinderen krijgen een VVE- indicatie) te bereiken. Het totaal aantal peuters in Arnhem met deze indicatie is gemiddeld 550.	

Er zijn indicatoren vanuit het Rijk (Besluit Begroten en Verantwoorden) die verplicht moeten worden opgenomen in de begroting. De verplichte indicatoren zijn hieronder opgenomen. Zie voor meer informatie de website waarstaatjegemeente. Op de webversie van de begroting zijn ook de trends van deze indicatoren voor Arnhem te zien (financien.arnhem.nl).

Indicator	Jaar	Score Arnhem	Score Nederland	Toelichting	Bron
Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO)	2020	2,5	1,7	Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat (%). De cijfers van DUO hebben betrekking op schooljaren. De periodeaanduiding "2019" staat voor schooljaar "2018/2019".	DUO
Absoluut verzuim	2019	1,8	2,4	Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school, per 1.000 inwoners lft. 5-18 jaar. De cijfers van Ingrado hebben betrekking op schooljaren. De periodeaanduiding "2019" staat voor schooljaar "2018/2019".	DUO/Ingrado
Relatief verzuim	2019	32	26	Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000 inwoners lft. 5-18 jaar. De cijfers van Ingrado hebben betrekking op schooljaren. De periodeaanduiding "2019" staat voor schooljaar "2018/2019".	DUO/Ingrado

Beleidskaders

Raadsonderwerpen in 2020

- Subsidieregeling Aanpak voortijdig schoolverlaten;
- Plan van aanpak voortijdig schoolverlaten Arnhem 2021 tot en met 2024;
- Jaarprogramma onderwijshuisvesting 2020;
- Herstelagenda; Arnhemse aanpak onderwijs.

Actuele beleidskaders

- Subsidieregeling Voorschools Aanbod Arnhem;
- Raadsvoorstel en -besluit Verzelfstandiging Natuurcentrum Arnhem;
- Raadsbesluit om gemeentelijke leerplichttaken regionaal uit te voeren;
- Raadsbesluit om RMC-taken / Team VSV onder te brengen bij het RBL;
- Raadsbesluit d.d. 6 november 2017 wijziging MGR sociaal domein;
- Integraal huisvestingsplan primair onderwijs Arnhem 2017-2026.

Cultuur

Arnhem is een creatieve en levendige stad met een gevarieerd aanbod aan (top)cultuur en evenementen. Het is een stad van makers die zich kenmerkt door een innovatief klimaat. Daarin wordt blijvend geïnvesteerd. Arnhem wil hierbij de identiteit en eigenheid versterken, zowel landelijk als regionaal. Daarbij moet cultuur verbindend en inclusief zijn en alle lagen van de Arnhemse samenleving verbinden en verrijken.
Regionaal wordt samengewerkt in 025-verband. Cultuurhistorie zoals Market Garden en het Arnhemse erfgoed speelt hierbij een grote rol.

Ambitie

(Tekst uit de MJPB 2020-2023)

Kunst en cultuur verlevendigt de stad en verbindt Arnhemmers met elkaar

Cultuur prikkelt de verbeelding en zet aan tot denken. Steden met een creatief klimaat en een divers cultureel aanbod doen het economisch beter en zijn aantrekkelijker om te wonen, werken en verblijven. We blijven de ontwikkeling en vernieuwing van ons culturele aanbod en de vele makers in de stad stimuleren, proberen meer mensen in aanraking te brengen met kunst en cultuur en ervoor te zorgen dat meer mensen gaan participeren. Dat staat centraal in de cultuurnota Stroom en de tussentijdse evaluatie Arnhem Stroomt Door. We hebben aandacht voor cultuur(voorzieningen) in de wijk en voor de regionale samenwerking in het kader van ons gezamenlijk cultuurprofiel 025 Arnhem Nijmegen, samen met Nijmegen, provincie Gelderland en beide cultuurnetwerken CNA en CNN. De cultuurprofielen van 15 regio's dienen als één van de onderdelen voor een nieuw landelijk cultuurbeleid vanaf 2021. Op 11 juni 2019 heeft de minister haar uitgangspunten voor 2021 - 2024 gepresenteerd. Hierin wordt onder andere ingezet op vernieuwing en verbreding van de landelijke culturele basisinfrastructuur door ruimte voor andere disciplines, zoals mode, beeldende kunst en urban arts, verbetering van de beloning voor makers (fair practice code) en cultuureducatie en -participatie. De doelstellingen uit ons cultuurbeleid zijn nog steeds relevant. Om goed aan te sluiten bij de landelijke uitgangspunten en de samenwerking in 025 bereiden we wel een korte actualisatie van Stroom voor.

Erfgoed levert een bijdrage aan een aantrekkelijke stad om in te wonen, te werken, te winkelen en te recreëren.

Het Arnhem van nu is het resultaat van een lange ontwikkelingsgeschiedenis. Deze geschiedenis is dagelijks en vrijwel overal te ervaren en bepaalt voor een belangrijk deel het aanzien van de stad. Het aanwezige erfgoed is in meerdere opzichten betekenisvol en waardevol. In cultuurhistorisch opzicht weerspiegelt het erfgoed de geschiedenis van de stad. Dit erfgoed is niet reproduceerbaar en van onvervangbare waarde. Erfgoed vertegenwoordigt daarnaast identiteitswaarde. Het karakter van een buurt of stad maakt dat mensen zich er thuis of mee verbonden voelen. Vaak gaat dat om plekken en/of gebouwen, maar ook de verhalen die hierbij horen en eigen belevingen zorgen hiervoor. Erfgoed is ook van belang voor de stadseconomie. Het historische karakter van de binnenstad is een belangrijke basis voor het aantrekkelijke winkel- en verblijfsklimaat. Bezoek aan de binnenstad leidt tot bestedingen. Monumentale parken worden intensief gebruikt en trekken mensen en bedrijven aan die zich graag in de buurt van zo'n park willen vestigen. Erfgoed draagt kortom bij aan een aantrekkelijk klimaat voor bewoners, ondernemers en bezoekers van de stad.
Het is de ambitie om goede erfgoedzorg, behalve door bescherming van cultuurhistorisch waardevolle objecten, vooral ook vorm te geven door kennisoverdracht, enthousiasmering en behoud door ontwikkeling. Dit om de cultuurhistorische factor een zichtbare en samenhangende rol te geven in stedelijke ontwikkeling.

Wat wilden we bereiken

Prestatiedoelen	Status
Verbreding van cultuurbereik en participatie	

In het afgelopen jaar is de toegankelijkheid en bereikbaarheid van cultuur en ook cultuurdeelname enerzijds door corona tijdelijk tot stilstand gekomen, anderzijds zijn er allerlei creatieve vormen bedacht om (digitaal en op andere manieren) kunst en cultuur te blijven beleven. De verwachting is dat deze nieuwe vormen van publieksbereik uiteindelijk gaan bijdragen aan een verdere verbreding van cultuurbereik en participatie.

Versterking van de culturele infrastructuur

Het college heeft in maart 2020 ingestemd met de actualisatie van de cultuurnota STROOM: STROOMversnelling, en de raad geïnformeerd. In 2020 en 2021 worden er negen actiepunten uitgevoerd. Deze spitsen zich toe op: versterking van het makersklimaat (meer budget, voldoende speelplekken, ateliers en repetitie- en oefenruimten, een gezonde arbeidsmarkt), kunst in de openbare ruimte, de verbinding van cultuur en welzijn, cultuur in de wijken, de culturele samenwerking tussen Arnhem en Nijmegen (025) en de codes Fair Practice, Diversiteit & Inclusie en Governance. Door de coronacrisis en de hieruit voortvloeiende financiële gevolgen zal de uitvoering vertraging oplopen. De focus in 2020 is het behoud van de culturele infrastructuur geweest, wat gelukt is, en daar waar mogelijk het versterken van de sector.

Profilering en vitalisering van het culturele klimaat

De samenwerking in de cultuurregio 025 is begin dit jaar verder versterkt. Sinds 1 mei is een 025-makelaar actief voor de periode van twee jaar die werkt aan vijf hoofdlijnen. Verbreding naar de regiogemeenten en regio-instellingen is daar één van. Dat betekent een doorontwikkeling van 025 die zijn weerslag vindt in een door de regio gedragen visie en ambitie. Dit past prima in het regionaal versterkingsproces van de Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen waarin de cultuurregio 025 een stevige positie heeft gekregen binnen de maatschappelijke opgave 'Ontspannen Regio'. Een (eerste aanzet tot een) regionale agenda voor 2021-2026 wordt in het tweede kwartaal 2021 uitgewerkt.
In relatie tot corona is in het najaar 2020 door de provincie Gelderland een herstelproces gestart, gericht op wendbaarheid en weerbaarheid van de sector via transformatie en innovatie. Dat moet in elke regio leiden tot een concreet actieprogramma in februari/maart 2021 met ondersteuningsvraag aan de provincie. Dit is een tijdelijke interventie die versnelling brengt in de regionale samenwerking. Gezamenlijk vertrekpunt van al deze trajecten is een duurzame en weerbare regionale infrastructuur en een passend aanbod voor het publiek van de toekomst.

Beschermen, herbestemmen en zichtbaar maken van cultuurhistorisch erfgoed

Zichtbaarheid van erfgoed, naar burger en Arnhemse politiek, is ondanks het op koers zijn een punt van aandacht. In de toelichtingen bij de inspanningen hieronder wordt dit nader toegelicht.

Wat hebben we gedaan

Prestatiedoelen/Inspanningen	Status
Verbreding van cultuurbereik en participatie	
Cultuur is van en voor iedereen	

De uitvoering van het Convenant Cultuureducatie Primair Onderwijs en het programma Cultuureducatie met Kwaliteit (CMK) is vanwege corona voor een periode stil komen te liggen. Sluiting van culturele en onderwijsinstellingen was hier de oorzaak van. Rozet heeft samen met scholen en culturele instellingen stappen ondernomen om zo veel mogelijk, en dan met name online, invulling te blijven geven aan beide programma's. Daarnaast zal geprobeerd worden in 2021 zoveel mogelijk in te halen. Voor de periode 2021 - 2024 is een nieuwe aanvraag ingediend bij het Fonds voor Cultuurparticipatie voor het programma Cultuureducatie met Kwaliteit. De gemeente Arnhem zal in het programma blijven participeren. De financiële dekking van het aandeel van de gemeente is structureel begroot binnen de cultuurbegroting in de subsidie voor Rozet. Onderdeel hiervan is ook Meer Muziek in de Klas, een programma waarin de gemeente met het onderwijs en de culturele sector samenwerkt om het muziekonderwijs een structurele plek te geven in het primair onderwijs.
De slotmanifestatie van het programma Age Friendly Cultural Cities Arnhem, een programma om de actieve cultuurparticipatie door ouderen te verduurzamen, kon vanwege corona niet live plaatsvinden. De resultaten van het tweejarige programma zijn daarom in een film, waarbij deelnemende cultuurinstellingen en welzijnsorganisaties hun ervaringen deelden, digitaal gepresenteerd.

Versterking van de culturele infrastructuur

Stimulering van het makersklimaat en van nieuwe verbindingen, ook met andere domeinen

Schakel025, het Arnhemse cultuurplatform werkt nauw samen met de Nijmeegse evenknie Cultuur Academy. Zij hebben een gezamenlijk jaarprogramma uitgevoerd om professionals binnen de kunst- en cultuursector in Arnhem en Nijmegen te ondersteunen. Ook is het Stroomversnellerbudget dat via Schakel025 wordt uitgegeven, waar makers opdrachten uit ontvangen tijdelijk verhoogd vanuit de cultuur coronamiddelen. Sinds 2020 kunnen individuele makers ook terecht bij de kleine culturele subsidieregeling deelregeling 2 van de subsidieregeling Producties, Evenementen en festivals, waardoor zij meer mogelijkheden hebben tot ondersteuning vanuit de gemeente.

Met de herijking van de welzijnsopdracht en de actualisatie van het cultuurbeleid vindt er meer afstemming plaats tussen cultuur en welzijn. Dat moet leiden tot meer verbindingen voor cultuur met andere domeinen. In de begroting 2021 heeft de raad middelen voor de huisvesting van creatieven, onderhoud van kunst in de openbare ruimte, aankoop van kunst en uitvoering van kunstopdrachten vrij gemaakt. Het makersklimaat kan daarmee verder gestimuleerd worden.

Zorg voor voldoende ateliers, oefenruimtes en presentatiemogelijkheden in de stad

Op basis van de actualisatie van het cultuurbeleid en een motie van de raad is er in september 2020 een plan van aanpak opgesteld voor de huisvesting van de culturele en creatieve sector dat er voor moet zorgen dat het tekort aan ruimte afneemt. Daarbij wordt intern gekeken wanneer gemeentelijk vastgoed vrijkomt of het geschikt is voor de mogelijke huisvesting van creatieven. Het plan voor de huisvesting van creatieven moet nog door de raad behandeld worden. In de begroting 2021 heeft de raad middelen voor de huisvesting van creatieven vrij gemaakt.

Profilering en vitalisering van het culturele klimaat

Toekomstbestendige huisvesting van Museum Arnhem, onze rijksgezelschappen Oostpool en Introdans en het Stadstheater

Met de vernieuwbouw van Museum Arnhem is eind 2020 een mooie mijlpaal bereikt met het uitschuiven van de nieuwe vleugel en het verder opbouwen van de staalconstructie. Verwachting is dat het gebouw laatste kwartaal 2021 wordt opgeleverd en het museum in het eerste kwartaal 2022 heropend wordt.
Eind 2020 is het besluit genomen voor een ingrijpend vernieuwd Stadstheater waarin Introdans en Toneelgroep Oostpool gaan samenwonen. Dit vernieuwde Stadstheater wordt daarmee een toekomstbestendige plek voor de rijksgezelschappen terwijl het tegelijkertijd ruimte biedt aan andere makers, creatieven en inwoners van stad, regio en provincie. Een resultaat dat volledig beantwoordt aan de ambities van de partners in de Lauwersgrachtalliantie. De noodzaak van de investering en de kansen die hiermee benut worden zijn onderschreven. Tegelijkertijd is de benodigde investering fors. Opdracht is bij de uitwerking te streven naar verlaging van de kosten met €10 miljoen. Tevens is een passende bijdrage van de provincie een voorwaarde om de ambitie van een passende, eigentijdse en toekomstbestendige huisvesting te realiseren. De gesprekken hierover met de provincie worden vervolgd. De raad wordt halfjaarlijks geïnformeerd over de voortgang van het project.

Versterking van de (samenwerking in de) cultuurregio 025 Arnhem Nijmegen

Zie de toelichting hierboven bij de doelstelling 'Profilering en vitalisering van het culturele klimaat'.

Beschermen, herbestemmen en zichtbaar maken van cultuurhistorisch erfgoed

Bescherming en herbestemming van cultuurhistorisch erfgoed.

De werkzaamheden liggen op koers. Wel wordt in relatie tot het bovengrondse erfgoed in toenemende mate de noodzaak gevoeld tot monitoring van bescherming. Dit heeft het afgelopen jaar geleid tot casuïstiek.

Zichtbaar en beleefbaar maken van erfgoed

Mogelijkheden voor het zichtbaar maken van erfgoed worden ingebracht in projecten waarbij erfgoed een rol speelt. In relatie tot de monumentenzorg hangt zichtbaarheid vooral samen met resultaten van restauraties en herbestemmingen. Als voorbeeld voor 2020 geldt de herbestemming van de torens van de Walburgiskerk, ingericht als thematische kamers. Een ander voorbeeld is de restauratie van de bovenzijde van doorlaatbrug Elden, verbonden met de historie van die plek als instrument in de waterhuishouding. Aan tijd om het Arnhemse erfgoedverhaal breed en in samenhang te vertellen, ontbreekt het nog. Vandaar dat de inspanning als 'gedeeltelijk op koers' is aangegeven. Hier liggen nog veel kansen, ook in relatie tot contacten over dit onderwerp met de gemeenteraad. Regulier werk vraagt echter veel aandacht, ook door een toename in adviesvragen.

In de zomer van 2020 is castellum Meinerswijk door UNESCO bezocht. Naar verwachting volgt dit jaar de uitslag of de Nedergermaanse limes met het castellum zich inderdaad werelderfgoed mag noemen.

Met betrekking tot de historische kelders is de externe verkenning afgerond en vindt in opdracht van de stuurgroep verdere verdieping/uitwerking plaats.

De Open Monumentendag is ook dit jaar in de organisatie ondersteund. Ondanks beperkingen vanuit corona kan teruggekeken worden op een succesvol event.

Na een periode van sluiting is in 2020 de Archeohotspot weer geopend. Vanwege corona konden er nog geen groepsactiviteiten worden georganiseerd; wel zijn presentaties over Arnhems erfgoed gegeven in de reeks van Archeo-Academy.

Ontsluiting van kennis over erfgoed

Planon, de monumentendatabase, is gevuld met monumentengegevens. Archeologische gegevens volgen in de eerste helft van dit jaar. Een volgende stap kan bestaan uit het vertalen van deze kennis naar een kaartbeeld inclusief het vullen van planon met alle bouwhistorische rapporten.

Monuscript heeft, conform de afspraken met de gemeente, dit jaar weer één deel in de Monumentenreeks uitgegeven: de Geitenkamp.

De archeologische rapporten van de zuidelijke binnenstad zijn in 2020 gereed gekomen. De wetenschappelijke inhoud wordt vertaald naar een publieksversie. De verschillende onderzoeken hebben verrassende informatie over de ontwikkeling van de stad opgeleverd, naast een grote hoeveelheid aan bijzonder vondstmateriaal dat teruggaat tot 900. Een publieksboek vormt een instrument om het grotere, Arnhemse publiek daarover te informeren.

Regisseren en uitvoeren van archeologisch onderzoek en archeologisch depotbeheer

In 2020 hebben verschillende archeologische projecten plaatsgevonden. Het merendeel is uitgevoerd in opdracht van marktpartijen en hierin heeft de gemeente een regisserende rol aangenomen. Te denken valt aan het vooronderzoek aan de Nieuwstraat, op grond waarvan in 2021 een opgraving gaat starten en diverse opgravingen in relatie tot uit uitvoering van civiele werken (Spijkerkwartier, Elden). In eigen beheer zijn uitgevoerd een proefputtenonderzoek op de Jansplaats, ter voorbereiding op nieuwe riolering en bomenplant en een onderzoek ter hoogte van Schuytgraaf veld 1 waar een Karolingische weg is aangetroffen uit de 7e/8e eeuw. In 2020 zijn de laatste rapporten van het archeologische onderzoek in de zuidelijke binnenstad opgeleverd. Dit omvangrijke project is daardoor op archeologisch gebied afgesloten. Gewerkt wordt aan het vertalen van de gegevens naar een publieksboek.

Het onderzoek naar de kwaliteit van het Romeinse grafveld in Schuytgraaf is vooruitgeschoven. Naar verwachting wordt dit omgevormd tot een proefsleuvenonderzoek om de begrenzing goed te kunnen bepalen. Op het grafveld bevindt zich nu nog bouwopslag.

Met betrekking tot de ontsluiting van het depot is in 2020 gewerkt aan het verder digitaliseren van het Schuytgraafproject. Dit nadert zijn afronding waardoor een aanzienlijk deel van het depot ontsloten is. Gekeken wordt of voor het ontsluiten het gebruik van een reguliere database wordt gecontinueerd, of dat aangesloten wordt op speciaal daarvoor ontwikkelde applicaties. De voortgang van werkzaamheden op het depot is overigens wel gehinderd door coronaproblematiek en te nemen maatregelen. Doel is om vóór de verhuizing van het depot naar Museum Arnhem de ontsluiting van data waar nu aan gewerkt wordt af te hebben. Het depot is in 2020 meermaals bezocht door geïnteresseerden en professioneel archeologen die er onderzoek verrichtten. Van beide groepen wordt teruggekoppeld dat het depot, of de vondsten daaruit, meer zichtbaar zouden moeten zijn.

Regioadvisering archeologie

In 2020 zijn stappen ondernomen met betrekking tot een nieuw contract met de regiogemeenten, dat een looptijd heeft van 2021-2024. Dit werk wordt deels gedekt uit provinciale subsidie; deze is weer aangevraagd. De regio-archeologie wordt daarnaast bekostigd uit deelnemende gemeenten. De regio heeft het afgelopen jaar meerdere grote projecten gekend, bijvoorbeeld in relatie tot het doortrekken van de A15. De uren van de regio-archeoloog zijn door de grote hoeveelheid aan opdrachten net als de voorgaande jaren volledig gedekt. Naast werkzaamheden in de regio vormt de regio-archeoloog achtervang van de Arnhemse archeologie en wordt samen opgetrokken en afgestemd in beleidstrajecten.

Inspanningen benoemd in de Herstelagenda

Prestatiedoelen/Inspanningen	Status
Investeren in een leefbare en groene stad	
Ook voor kunst- en cultuurinstellingen zijn er diverse ondersteuningsprogramma's van het Rijk. Voor sommige daarvan is ook een bijdrage van de regionale en lokale overheid vereist. Zo mogelijk voorziet ook de gemeente daarin	

De coronacrisis heeft een grote impact op de culturele sector. De sector is hard getroffen, kan langere tijd maar een beperkt aantal bezoekers ontvangen en heeft zijn deuren meerdere malen geheel moeten sluiten voor publiek. In onder andere de raadsbrieven 'voortgang crisismaatregelen tegen coronavirus' is de raad geïnformeerd over de algemene en specifieke maatregelen vanuit Rijk, provincie en gemeente voor de cultuursector. Daarbij is van belang om de culturele sector niet alleen overeind te houden, maar ook richting toekomst meer flexibel, wendbaar en met name weerbaar te maken. Drie pijlers staan daarbij centraal: noodhulp, overgangssituatie en transitie en innovatie. De pijlers sluiten aan op de lijn vanuit het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) en het advies van de Raad voor Cultuur van 14 september 'Naar een wendbare en weerbare culturele en creatieve sector'.
Op 1 december 2020 is de raad middels de raadsbrief 'Maatregelen ten behoeve van de culturele sector' geïnformeerd over de maatregelen die voor de sector genomen zijn: van amateurkunst tot aan de professionele podiumkunsten en onze grote podia Musis en Stadstheater Arnhem, Luxor Live en Focus Filmtheater. Hiervoor zijn de corona compensatiemiddelen van het Rijk ingezet. De Arnhemse BIS- en fondsgesubsidieerde instellingen hebben rechtstreeks via het ministerie van OCW een bijdrage ontvangen.
De nu genomen maatregelen zullen ook effect hebben op de culturele sector in 2021. Het einde van corona is nog niet in zicht en zowel noodhulp, middelen voor een overgangssituatie alsmede middelen voor innovatie en transitie, blijven nodig. In het eerste kwartaal van 2021 worden verdere maatregelen genomen die ervoor moeten zorgen dat de culturele sector in Arnhem goed door deze crisis komt. Het Rijk zal ook in 2021 de BIS- en fondsinstellingen compenseren voor geleden coronaschade, daarnaast ontvangt de gemeente wederom additionele coronamiddelen voor cultuur, in eerste instantie tot juli 2021. Het gaat hier om een bedrag van €2.751.532.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

Regionaal Historisch Centrum Gelders Archief
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

Cultuur

De culturele basis- en meerjarenvoorzieningen, het culturele middensegment en makers tot aan de amateurkunstverenigingen.

Erfgoed

- Provincie Gelderland;
- Rozet;
- Museum Arnhem;
- Stichting Monuscript;
- Stichting Open Monumenten Dag;
- Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland (AWN), afdeling 17;
- deelnemende gemeenten regio-archeologie (Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Westervoort, Zevenaar).

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2020		Rekening	
	2019	Primitief	Def	2020	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	33.320	31.395	31.943	32.652	-709
Baten	6.488	6.042	6.064	5.575	-489
Saldo lasten en baten	***-26.831***	***-25.353***	***-25.879***	***-27.077***	***-1.197***
Toevoegingen aan reserves	2.169	1.191	1.165	1.197	-31
Onttrekkingen aan reserves	1.269	770	1.523	1.186	-337
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-900***	***-421***	***357***	***-10***	***-368***
Gerealiseerd resultaat	**-27.731**	**-25.774**	**-25.522**	**-27.087**	**-1.565**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de begroting 2020 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR
Lasten	-630	N				
Cultuur en erfgoed	-542	N	Corona-kosten cultuur	J	I	AR
Cultuur en erfgoed	-342	N	Uren beleid	N	I	AR
Cultuur en erfgoed	-160	N	Derving baten verhuur door Corona	J	I	AR
Cultuur en erfgoed	414	V	Onderhoud gemeentelijk vastgoed	N	I	ARBR
Baten	-484	N				
Cultuur en erfgoed	286	V	Corona-kosten cultuur subsidie provincie	J	I	AR
Cultuur en erfgoed	-924	N	Derving baten verhuur door Corona	J	I	
Cultuur en erfgoed	154	V	Doorbelasting servicekosten cultuurinstellingen	N	I	AR
Toevoegingen aan reserves	0					
Onttrekkingen aan reserves	-290	N				
Cultuur en erfgoed	-290	N	Onderhoud gemeentelijk vastgoed	N	I	BR

Coronakosten cultuur

Wegens corona zijn er extra subsidies binnen cultuur uitbetaald. In totaal gaat dit om een bedrag van € 542.000 in 2020. Deze worden gedekt uit de rijksbijdrage coronasteun Cultuur die op programma S00 Bestuur, dienstverlening en financiën staan geboekt. Uit de steun van het rijk voor cultuur zijn ook andere kosten gedekt, onder andere de huurkwijtscheldingen aan Rozet, Musis, Luxor en Focus.

Uren beleid

Er is extra beleidscapaciteit ingezet voor de uitvoering van dit programma om de beleidsdoelstellingen te realiseren.

Derving baten verhuur door corona

Door corona blijven de inkomsten bij de huurders van gemeentelijk vastgoed achter en kunnen zij de huur niet (volledig) opbrengen. Aan enkele grote cultuurinstellingen is daarom door het Rijk extra middelen toegekend, welke door de lagere overheden 'gematched' moest worden voor de helft. De provincie Gelderland en gemeente Arnhem hebben samen voor de gevraagde matching gezorgd. Deze is door de gemeente, in overleg met de instellingen zelf, als kwijtschelding van de huurpenningen vormgegeven. Daarnaast is van enkele nog openstaande vorderingen op huurders van gemeentelijk vastgoed onzeker of deze betaald zullen worden. Daarvoor wordt een voorziening getroffen van € 160.000 (nadeel onder de lasten).

Onderhoud gemeentelijk vastgoed
Het bedrag beschikbaar voor onderhoud aan het Museum is, hangende de voortgang van de renovatie, nog niet aangewend. Tegenover dit voordeel van € 290.000 staat een gelijk nadeel omdat ook de onttrekking aan de BR onderhoud vastgoed hiervoor ook niet gedaan is. Verder is een onderhoudsklus in de Julianalaan 17 voordeliger uitgevallen omdat een goedkopere constructie is bedacht dan het bedrag wat hier voor was geraamd. Het voordeel is € 124.000.

Doorbelasting servicekosten cultuurinstellingen
De contracten met enkele huurders zijn aangepast, waardoor deze huurders ook bijdragen in de servicekosten. Daar is in de begroting nog geen rekening mee gehouden.

Subsidies
Hieronder zijn de vijf grootste subsidieontvangers opgenomen die in 2020 meer dan € 100.000 subsidie hebben ontvangen vanuit dit programma.
- St. Rozet
- St. Musis en Stadstheater
- St. Museum Arnhem
- St. Focus Filmtheater
- St. Sonsbeek & State of Fashion

Een overzicht van verstrekte subsidies is te vinden in de paragraaf subsidies.
Voor een volledige lijst van verstrekte subsidies (op het niveau subsidieontvanger) wordt verwezen naar de bijlage Subsidies bij de digitale jaarstukken.

Indicatoren
Hieronder zijn de specifieke indicatoren behorend bij de doelstellingen in dit programma opgenomen.

Indicator	Jaar	Score Arnhem	Toelichting	Bron
Rapportcijfer culturele voorzieningen	2018	7,4		Binnenstads-monitor
% (helemaal) eens met de stelling: in de buurt zijn voldoende voorzieningen voor culturele activiteiten	2019	41%		L&V monitor gemeente

De Binnenstadsmonitor is in 2020 niet uitgevoerd in verband met corona.

Er zijn indicatoren vanuit het Rijk (Besluit Begroten en Verantwoorden) die verplicht moeten worden opgenomen in de begroting. Er zijn voor dit programma geen verplichte indicatoren. Zie voor meer informatie de website waarstaatjegemeente. Op de webversie van de begroting zijn ook de trends van de indicatoren voor Arnhem te zien (financien.arnhem.nl).

Beleidskaders

Raadsonderwerpen in 2020
- Huisvesting Lauwersgrachtalliantie.

Actuele beleidskaders
- Kadernota ‘STROOM – cultuurbeleid Arnhem’;
- Tussenevaluatie 'Arnhem, Stroomt Door', 2016;
- STROOMversnelling: actualisatie cultuurbeleid, 2020;
- Cultuurprofiel 025 Arnhem Nijmegen.

Participatie en armoedebestrijding

Werk is een belangrijke vorm van meedoen in onze samenleving. Het zorgt voor bestaanszekerheid, het geeft eigenwaarde, het vergroot iemands sociale netwerk, samenredzaamheid en daarmee zelfredzaamheid. Werk draagt bij aan de integratie van kwetsbare groepen en is goed voor de sociale samenhang in onze stad.
Daarom is het cruciaal om meer Arnhemmers aan het werk te helpen. Het liefst betaald werk, want dat is het doel. Ligt dat buiten iemands bereik, dan komen andere vormen van werk in beeld.
Naast werk als participatiemiddel draagt dit ook bij aan het vergaren en vergroten van inkomen.
Inwoners met een te laag inkomen om zelfstandig van rond te komen, ontvangen compensatie op diverse manieren. Deze compensatie is bij voorkeur tijdelijk, al zal dat zeker niet in alle gevallen kunnen. Daarom zetten we vooral in op de aanpak 'Kansrijk Opgroeien' om kinderen die nu opgroeien in armoede een toekomstperspectief te bieden. In de verbinding armoede-schulden-zorg-werk zien we veel mogelijkheden om duurzaam bij te dragen aan het voorkomen en oplossen van armoedeproblematiek. Als het gaat om schulden willen we deze vooral voorkomen dan wel vroegtijdig signaleren. Uiteraard blijven we inzetten op het vinden en bereiken van inwoners met schulden en hen met het best passende aanbod ondersteunen en zo snel mogelijk uit de schuldensituatie helpen.

Ambitie

(Tekst uit de MJPB 2020-2023)

Doorbraak naar werk

In 2023 hebben meer Arnhemmers betaald werk, zijn meer Arnhemmers (sociaal, economisch en financieel) zelfredzamer, is er meer passend werk voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, volgt de gemeente Arnhem de landelijke trend qua uitstroom uit de bijstand en heeft de gemeente (samen met uitvoeringspartners) ten minste 500 Arnhemmers met een afstand tot de arbeidsmarkt uit de bijstand gekregen. Dit betekent het begin van een trendbreuk: vanaf 2023 komen we hiermee als stad in een andere positie.

Meer Arnhemmers zijn financieel zelfredzaam

Een belangrijk uitgangspunt is dat we willen dat zoveel mogelijk Arnhemmers zo zelfstandig mogelijk kunnen meedoen in de maatschappij. We streven ernaar dat zoveel mogelijk inwoners voldoende inkomen hebben om ten minste in de basisbehoeften te voorzien, deze inkomsten zo zelfstandig mogelijk verwerven en dat inkomsten en uitgaven in balans zijn. Rondkomen met weinig inkomen is vaak een kunst op zich en vraagt veel actie van inwoners. Hierin bieden we hen ondersteuning. Om te voorkomen dat inwoners in financiële problemen komen, zetten we met nadruk in op preventie en vroegsignalering, zodat ze minder langdurig gebruik hoeven te maken van armoederegelingen. Ook het tijdig vinden en bereiken van deze groep inwoners staat hoog op de agenda. Als er schulden zijn ontstaan is het doel die zo snel en effectief mogelijk op te lossen.

Wat wilden we bereiken

Prestatiedoelen	Status
Investeren in voorkomen	

Acties die binnen deze inspanningslijn voor 2020 op de rol stonden zijn:

- het versterken van de poortfunctie van het cluster Werk & Inkomen;
- het doorontwikkelen van de sluitende aanpak voor kwetsbare jongeren;
- het uitvoeren van de herijkte aanpak voor statushouders en nieuwkomers;
- het invullen van de outreachende samenwerking met uitkeringsinstanties en reclassering;
- het projectmatig (samenhangend) aanpakken van 'Jongeren niet in beeld'.

Tot maart 2020 daalde de omvang van de Arnhemse bijstandspopulatie gestaag. Op de instroom van inwoners in de bijstand deed Arnhem het al beter dat vergelijkbare gemeenten. Op uitstroom nog niet, maar het gemiddelde uitstroompercentage van Arnhem werd wel beter. Hiermee volgde Arnhem de ontwikkeling van vergelijkbare gemeenten en werd een begin gemaakt met het inlopen van de relatieve achterstand ten opzichte van deze gemeenten (lees: begin van ‘500 extra’). Door de coronacrisis werd deze positieve lijn omgebogen. Niet alleen in Arnhem, maar in heel Nederland. Het bestand is van 7.499 in februari 2020 weer gestegen naar 7.748 in augustus 2020. De stand ultimo december 2020 is 7.657. We zien dat het bijstandsvolume in Arnhem ongeveer de ontwikkeling van het landelijke gemiddelde en die van vergelijkbare gemeenten volgt.
In Arnhem is en blijft de gemiddelde instroom lager dan in vergelijkbare gemeenten. De versterking van de poortfunctie (met onder andere interventies als 'brede intake', 'werk voorop' en samenwerking met Randstad (Baanbrekend)) heeft hier (evenals andere bovenstaande acties) aan bijgedragen.
In Arnhem is en blijft de gemiddelde uitstroom lager dan in vergelijkbare gemeenten. Wel zien we dat we onszelf verbeteren. Dit mede door inspanningen en acties rondom 'Dichtbij de Arnhemmer en integraal' en 'Perspectief bieden'.
Voor wat betreft de resultaten van de doorontwikkeling en uitvoering van de diverse doelgroepenaanpakken wordt verwezen naar de inspanningen hieronder behorend bij de doelstelling 'Investeren in voorkomen' binnen 'Wat hebben we gedaan'.

Dichtbij de Arnhemmer en integraal

Acties die binnen deze inspanningslijn voor 2020 op de rol stonden zijn:

- de beweging van het cluster Werk & Inkomen om gebiedsgericht te gaan werken;
- het versterken van de gebiedsgerichte samenwerking tussen de gebiedsteams van het cluster Werk & Inkomen, Sociale wijkteams en de teams Leefomgeving;
- en de voorbereiding en uitvoering van het project 'Werken Loont'.

Perspectief bieden

Acties die binnen deze inspanningslijn voor 2020 op de rol stonden zijn:

- werkenderwijs het samenspel tussen het cluster Werk & Inkomen, Scalabor, Werkgeversservicepunt en Leerwerkloket versterken;
- doorontwikkelen van de ketenregie door het cluster Werk & Inkomen en intensiveren van het gebruik van beschikbare ondersteunende re-integratievoorzieningen en instrumenten;
- doorontwikkelen van de posities en toegevoegde waarde van de afzonderlijke uitvoeringspartners.

Het samenspel tussen cluster Werk & Inkomen, Centrum Activerend Werk, Scalabor, Werkgeversservicepunt en Leerwerkloket loopt steeds beter, waardoor samen met de betrokken inwoners zo gericht mogelijk gewerkt kan worden aan perspectief op meedoen of betaald werk. In de eerste helft van 2020 zijn door de coronamaatregelen op diverse plekken minder mogelijkheden geweest om opleidingen of (leerwerk)trajecten te volgen, dat is in de tweede helft van 2020 weer op gang gekomen. De impact van de coronacrisis bleef en blijft echter groot.
Ook werd in 2020 ingezet op het doorontwikkelen van de ketenregie door cluster Werk & Inkomen en het versterken van de ketensamenwerking met belangrijke uitvoeringspartners zoals Centrum voor Activerend Werk, Scalabor, Werkgeversservicepunt en Leer-Werk-Loket. Er zijn accountteams gevormd. Deze zijn per 2021 actief om het onderlinge samenspel te verbeteren en het gebruik van de beschikbare, ondersteunende voorzieningen en instrumenten voor de brede doelgroep van de Participatiewet te verbeteren (zie onder andere de inzet van Praktijkleren, jobcoaching, loonkostensubsidies, parttime-werken enzovoorts). Voor wat betreft de resultaten van de doorontwikkeling van de afzonderlijke uitvoeringspartners wordt verwezen naar de inspanningen hieronder behorend bij de doelstelling 'Perspectief bieden' binnen 'Wat hebben we gedaan'.

Inclusief werk

Acties die binnen deze inspanningslijn voor 2020 op de rol stonden zijn:

- het slim doorpakken op de branchegerichte leer-werk-ketens in sectoren met geen tot weinig krimp of zelfs groei en het faciliteren van heroriënteren, leren en ontwikkelen in sectoren met een grote of zeer grote krimp;
- het vergroten van betekenisvolle en betaalde werkgelegenheid in de wijken;
- het ondersteunen van het netwerk Inclusief Gelderland;
- het herijken van de SROI-aanpak (Social Return on Investment);
- het versterken van de gemeente Arnhem als inclusieve werkgever.

De uitbraak van het coronavirus en de diverse maatregelen die daarop werden ingesteld, bezorgen de economie flinke schade. Een terugval en verandering van werkgelegenheid is onvermijdelijk, ondanks de vele steunmaatregelen die de overheid heeft genomen. Ook de werkgelegenheid in Midden-Gelderland wordt getroffen door de coronacrisis.
Midden-Gelderland behoort tot de regio's met een gemiddelde impact van de coronacrisis op werkgelegenheid. Dit komt door de regionale werkgelegenheidsstructuur: Midden-Gelderland wijkt daarin nauwelijks af van het landelijke gemiddelde: bijna de helft van de werknemers werkt in sectoren met geen tot een kleine krimp (onder andere zorg en welzijn, onderwijs, openbaar bestuur); bijna een kwart van de werknemers werkt in sectoren met een grote of zeer grote krimp (onder andere overige zakelijke diensten, horeca, cultuur, sport en recreatie).
In mei 2020 had bijna één derde van alle werknemers een flexibel contract; met name in sectoren die (hard) geraakt werden door de coronacrisis; met name lager en middelbaar opgeleiden, veelal jongeren en veelal mensen met een migratieachtergrond.

Werkgevers komen in deze tijd van crisis meer onder druk te staan, dit maakt dat gesprekken over inclusief werkgeverschap anders lopen en gedacht moet worden over andere vormen van faciliteren van werkgevers: slim door te pakken op de branchegerichte leer-werk-ketens in de sectoren met geen tot weinig krimp of zelfs groei (onder andere zorg en welzijn, onderwijs, openbaar bestuur, logistiek, detailhandel/ food); faciliteren van heroriënteren, leren en ontwikkelen in sectoren met een grote of zeer grote krimp (onder andere overige zakelijke diensten, horeca, cultuur, sport en recreatie); en het vergroten van de 'werkgelegenheidskoek' door te investeren in betekenisvol en betaald werk (zie onder andere onderzoek 'Zin in de Wijk'; de inzet op het versterken van de positie van wijkinitiatieven met hun mogelijkheden voor 'wijkwerk' of 'buurtbanen'; de voorbereiding van de projecten zoals 'Werkbrigade' en 'Buurtconciërges')
Voor wat betreft de resultaten rondom Inclusief Gelderland, SROI en de gemeente als inclusieve werkgever wordt verwezen naar de inspanningen hieronder behorend bij de doelstelling 'Inclusief werk' binnen 'Wat hebben we gedaan'.

Samen sterk

Acties die binnen deze inspanningslijn voor 2020 op de rol stonden zijn:

- het inzetten op een gezamenlijke lobby met onze partners in het Regionaal Werkbedrijf en Economic Board;
- het ontwikkelen en uitvoeren van de Strategische Agenda Arbeidsmarkt Midden Gelderland;
- het houden van focus tijdens de coronacrisis door extra inzetten te verbinden aan de inspanningslijnen, acties en initiatieven in die strategische agenda en de onderliggende dynamische uitvoeringsagenda (Perspectief op Werk).

Naast de strategische uitvoeringsagenda (met uitvoeringsprogramma) die de regio heeft, is op initiatief van Arnhem samengewerkt met de zes arbeidsmarktregio's in de provincie Gelderland om te komen tot een gezamenlijke aanvraag bij de provincie Gelderland om de gevolgen van de coronacrisis op de arbeidsmarkt op te vangen. Dit heeft geleid tot een ondersteuningsbijdrage van € 4 miljoen voor de regio's tezamen.
In de arbeidsmarktregio Midden Gelderland is er voor gekozen om de middelen met name in te zetten op de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt van kwetsbare groepen en de ondersteuning van lager en middelbaar opgeleiden, veelal jongeren en mensen met een migratieachtergrond die veelal op basis van flexibele contracten werkten in sectoren die hard geraakt worden door de coronacrisis.
Voor wat betreft de resultaten rondom de gezamenlijke lobby en de strategische agenda wordt verwezen naar de inspanningen hieronder behorend bij de doelstelling 'Samen sterk' binnen 'Wat hebben we gedaan'.

Slim monitoren en sturen

Het project 'Ontwikkeling monitor Doorbraak Naar Werk' heeft recent de vierde bestuursrapportage opgeleverd, met daarin resultaten en inspanningen op het gebied van werk, schulddienstverlening en armoedebestrijding. De bestuursrapportage verschijnt parallel aan die van Zorg Dichterbij. De ontwikkeling van de monitor is een iteratief proces: elke versie brengt ons dichter bij de uiteindelijke (brede sociaal domein) monitor die ons in staat stelt om meer te sturen op (maatschappelijke) impact in plaats van te sturen op input. De basis KPI's staan en worden met name binnen de context van de ontwikkeling van het cluster Werk & Inkomen doorontwikkeld. Ook is het proces van digitalisering en automatisering rondom rapporteren in gang gezet.

Meer ontwikkelkansen voor Arnhemse kinderen die opgroeien in armoede

Het afgelopen jaar is vanuit de wijken extra inzet gepleegd om kinderen meer ontwikkelingskansen te bieden. Bij het ontwikkelen van het aanbod is het kind centraal gesteld. Om te komen tot een beter afgestemd aanbod is ook het samenspel met ketenpartners nog meer geactiveerd. Hierdoor zijn programma's ontwikkeld die aansluiten bij de behoeften van het kind in die specifieke wijk. Voorbeelden zijn betere naschoolse programma's, meer kunst en culturele activiteiten, sport en huiswerkbegeleiding. Vanwege de coronamaatregelen konden ook bepaalde activiteiten niet plaatsvinden. Op wijkniveau zijn daarom ook alternatieve activiteiten ontwikkeld die het kind stimuleren. Het afgelopen jaar is het volledige budget voor kansrijk opgroeien gebruikt.

Een toereikende inkomenssituatie en mogelijkheden tot meedoen voor inwoners in armoede

Het risico op armoede neemt nog steeds toe in Arnhem: het aantal huishoudens met een laag inkomen is onverminderd hoog. Het aantal huishoudens met een langdurig laag inkomen neemt iets toe. De meeste huishoudens met een laag inkomen kunnen, mits er geen schulden zijn, hiervan rondkomen als het gaat om levensonderhoud en sociale activiteiten. Echter, de Arnhemse voorzieningen, de landelijke voorzieningen en de initiatieven in de stad zijn voor hen hard nodig. We zien de aanvragen van de gemeentelijke inkomensregelingen het afgelopen jaar achterblijven. Ook horen we dat de aanvragen bij de diverse organisaties in de stad achterblijven. Mogelijk is dit als gevolg van corona.

Een realistisch perspectief voor inwoners in langdurige armoede

Het aantal huishoudens met een langdurig laag inkomen neemt iets toe. Aanvragen voor de Individuele Inkomenstoeslag zijn mogelijk als gevolg van corona teruggelopen.

Inkomen en uitgaven in balans: minder financiële problemen en problematische schulden bij inwoners

In 2020 zijn grote stappen gezet in de nieuwe werkwijze van de gebiedsregisseurs Werk en Inkomen. Er zijn onder meer samenwerkingsafspraken gemaakt rondom een integrale aanpak van armoede, schulden en werk. Deze worden begin 2021 geïmplementeerd. Daarnaast zijn veel meer mensen met financiële problemen bereikt en beter en sneller geholpen. Waar andere gemeenten een daling of stabilisatie zagen in het aantal aanvragen schulddienstverlening, lag dat aantal in Arnhem 60% hoger dan in 2019, ondanks de beperkende maatregelen door corona. Dat heeft alles te maken met de nieuwe werkwijze waarmee de Sociale wijkteams en PLANGroep vanaf januari zijn gestart.

Wat hebben we gedaan

Prestatiedoelen/Inspanningen	Status
Investeren in voorkomen	
Doorontwikkelen sluitende aanpak jongeren in kwetsbare posities	

De Leerlingnetwerken VSO/ Pro zijn geconsolideerd en het Schakelpunt MBO 1-2 wordt doorontwikkeld (in het kader van de coronacrisis is de samenwerking geïntensiveerd en zijn er additionele maatregelen genomen om het perspectief op het goed doorlopen van de opleiding en een succesvolle aansluiting op de arbeidsmarkt vast te houden).
Een projectmatige (samenhangende) aanpak 'Jongeren niet in beeld' is in ontwikkeling. In 2020 werd met name op specifieke onderdelen voortgang geboekt: een passende (warme) overdracht van dossiers van Leerlingzaken naar cluster Werk & Inkomen werd voorbereid; door de coronacrisis zijn bestaande initiatieven rondom kwetsbare jongeren opgeschaald en nieuwe initiatieven of inspanningen (onder andere versterking aanpak schulden bij jongeren) gestart (waardoor onder andere ook meer jongeren in beeld komen).

Herijken aanpak statushouders en nieuwkomers

We bereiden ons voor op de nieuwe Wet inburgering en werken een uitvoeringsagenda uit.
We zijn gestart met een pilot op duale trajecten, waarin we het leren van de taal en werk met elkaar combineren in één traject. Deze pilot richt zich op de inburgeraars die al begonnen zijn met inburgering en ondersteuning nodig hebben. Voor de uitvoering van de pilot (en de follow-up is onder andere een Bureau Inburgering ingericht bij het cluster Werk & Inkomen. Zie ook het programma S08 Welzijn en Inclusie.

Samenwerken met UWV, SVB en Justitie

Het outreachend samenwerken met uitkeringsinstanties en reclassering werd in 2020 onder andere ingevuld door uitvoeringsafspraken met SVB, de voorbereiding van dergelijke afspraken met Reclassering en het (mede door de coronacrisis versneld) intensiveren van de samenwerking met UWV.

Dichtbij de Arnhemmer en integraal

Doorontwikkelen gebiedsagenda's

In 2020 werden, ondanks de coronacrisis, grote stappen gezet in de wijkgerichte beweging van het cluster Werk & Inkomen. De organisatie werd grotendeels bemenst, de werkprocessen werden bijgesteld of vernieuwd, er werden nieuwe werkwijzen geïntroduceerd, oude en nieuwe medewerkers namen (en nemen) deel aan het opleidings- en trainingsprogramma enzovoorts.
Parallel werd het werkplan voorbereid om de gebiedsgerichte samenwerking tussen het cluster Werk & Inkomen, teams Leefomgeving en Sociale wijkteams te versterken. In het werkplan wordt onder andere invulling gegeven aan aspecten als gezamenlijke huisvesting, kennisdelen en teamsamenwerking rondom gezamenlijk opgestelde gebiedsprogramma's.

Transformatie cluster Werk & Inkomen

Het cluster Werk & Inkomen heeft de fase van reorganisatie afgerond. In 2020 is, naast de additionele ondersteuningsvragen die voortvloeien uit de impact van de coronacrisis (onder andere groei bijstand; uitvoering TOZO) hard gewerkt aan transitie en opbouw in de organisatie; vernieuwing van het operationele en het tactische management; selectie van medewerkers op cruciale nieuwe functies; het herindelen van de teams; het beginnen met een hele nieuwe werkwijze; en het opstarten van het opleidings-/ trainingsprogramma. We zijn er nog niet, maar er is een prima basis neergezet en cluster Werk & Inkomen is toegerust voor de opgave waarvoor zij in komende jaren voor staat.

Werken loont

Het project Werken Loont kent twee deelprojecten. Het deelproject 'Nazorg' is in 2020 uitgevoerd en in het eerste kwartaal van 2021 verankerd in de nieuwe werkwijze van het cluster Werk & Inkomen. De start van het deelproject 'Parttime werken in de bijstand' is voor begin 2021 voorzien.

Perspectief bieden

Doorontwikkelen (Centrum voor) Activerend Werk

De nieuwe inkoop Sociaal Domein betekende voor veel aanbieders Activerend Werk een verbeterslag op kwaliteit. Centrum voor Activerend Werk heeft aanbieders hierbij actief ondersteund, waardoor ook veel kleinere aanbieders voldeden aan de inkoopeisen. Om tot een betere verbinding en samenwerking in de participatieketen te komen organiseert Centrum voor Activerend Werk regelmatig een gezamenlijk overleg met alle partners in de keten om ontwikkelingen, hobbels en aandachtspunten met elkaar te bespreken en tot oplossingen en doorontwikkeling te komen. Er zijn korte lijnen tussen partners in de keten waardoor er op casusniveau snel geschakeld kan worden.
Tijdens de coronacrisis zijn de mogelijkheden voor activerend werk duidelijk minder geweest. Er is met name ingezet op behoud van contact met de inwoners die trajecten activerend werk volgen. Ook bleef er intensief contact met aanbieders om trajecten weer te starten zodra het mogelijk was.

Doorontwikkelen Scalabor

Scalabor heeft de beweging gemaakt van traditionele Sociale Werkvoorziening naar volwaardig arbeidsontwikkelbedrijf. Hier kunnen alle Arnhemmers die vanuit het cluster Werk & Inkomen op weg gaan naar werk terecht voor het ontwikkelen van hun talent en arbeidspotentieel. Scalabor heeft de afgelopen jaren een breed en groot productaanbod van intakes, assessments en arbeidstrainingen ontwikkeld, waar op jaarbasis ongeveer 500 Arnhemmers gebruik van kunnen maken. Van daaruit worden zij door Scalabor begeleid naar passend werk bij reguliere werkgevers of in een vorm van begeleid werk bij Scalabor als (tijdelijke) werkgever. In deze rol vervult Scalabor een netwerkfunctie in het brede, gedifferentieerde netwerk van sociaal ondernemers waar Arnhemmers (op termijn) naar kunnen doorstromen. Deze rol is en wordt samen met andere netwerkpartners en het bedrijfsleven, verder uitgebouwd. Scalabor is daarmee niet meer het eindpunt op de arbeidsmarkt voor mensen met een afstand tot werk, maar een tussenstation waar Arnhemmers de bagage meekrijgen om door te ontwikkelen naar een passende baan. Een deel van de trajecten bij Scalabor heeft in de eerste helft van 2020 door de coronamaatregelen stil gelegen. In de tweede helft kwam het weer op gang. Aandachtspunt blijft het behoud van voldoende werk en het invullen van de vrijkomende arbeidsplaatsen ten gevolge van het natuurlijk verloop van SW-medewerkers. Daar wordt onder andere op geacteerd met het project Werkbrigade, dat in 2020 werd voorbereid.

Doorontwikkelen Werkgeversservicepunt Midden Gelderland

Het Werkgeversservicepunt staat. De balans tussen de vraag van werkgevers/de arbeidsmarkt en het aanbod van de Arnhemmers voor wie we werk willen vinden, is daarin een belangrijk aandachtspunt. De coronacrisis heeft hierop een grote impact. In de tweede helft van 2020 is de opdracht dan ook herijkt en zijn acties ingezet om de samenwerking in de keten, de dienstverlening naar werkgevers in de regio en de daarbij behorende werkprocessen van het werkgeversservicepunt verder te optimaliseren. Het Werkgeversservicepunt heeft gedurende coronamaatregelen een belangrijke rol gespeeld in de informatie naar werkgevers en in de ontwikkeling van Midden Gelderland Werkt Door.

Doorontwikkelen Leerwerkloket Midden Gelderland

Het Leerwerkloket adviseert op casusniveau inwoners van Arnhem op de route richting werk. Dit jaar was de inzet om 500 adviesgesprekken te voeren. Dit aantal werd in het laatste kwartaal van 2020 met 700 ruimschoots overschreden. Daarnaast zorgt het Leerwerkloket voor voorlichting bij professionals in de regio over de mogelijkheden van leren en werken en over het aanbod van bijvoorbeeld MBO-instellingen, vakscholen, werkgevers en partners zoals Centrum voor Activerend Werk, Scalabor en Werkgeverservicepunt. Het Leerwerkloket heeft de afgelopen tijd ook nieuwe diensten ontwikkelt, zoals bijvoorbeeld de oriëntatiecarrousel, de branchegerichte ontwikkelarrangementen, en meer. De coronamaatregelen hebben ook hier effect gehad en vertraging opgeleverd. Tegelijkertijd kwam ook vanuit coronamiddelen extra budget beschikbaar om dergelijke diensten coronaproof te maken.
Door de coronacrisis verandert het bereik van het Leerwerkloket: meer mensen die in een reguliere situatie geen gebruik hadden gemaakt van de dienstverlening van de gemeenten; meer zij-instroom-vragen; meer werkgevers die vragen om loopbaanadviezen voor hun medewerkers. Leren werken en een leven lang leren zijn door de coronacrisis stevig op de agenda gekomen.

Inclusief werk

Ondersteunen netwerk Inclusief Gelderland

Enkele (online) bijeenkomsten zijn georganiseerd met wisselende partners en relevante werkgevers.

Herijken Social Return On Investment-aanpak

In juni 2020 heeft het college ingestemd met het herijken van het SROI-beleid (Social Return On Investment), als onderdeel van de herijking van het inkoop- en aanbestedingsbeleid van de gemeente Arnhem op de onderdelen sociaal, lokaal en duurzaam. Tegelijk met de herijking van ons lokale SROI-beleid, en het aantrekken van een regionale en een lokale projectleider, is een pilot gestart om het SROI-beleid te regionaliseren. De verwachting is dat dit zal leiden tot effectievere invulling van SROI en dus meer mogelijkheden voor werk voor mensen met een afstand tot werk.

Gemeente Arnhem als inclusieve werkgever

Zie voor de toelichting op deze inspanning het programma Bestuur, dienstverlening en financiën de doelstelling 'Arnhem: dienstverlenend en herkenbaar - Een inclusieve organisatie', binnen het programma Welzijn en inclusie de inspanning 'Inclusieve organisatie en communicatie' en de paragraaf Bedrijfsvoering het onderdeel Personeel en Organisatie.

Samen sterk

Gezamenlijke lobby

Zoals eerder aangegeven stimuleerde de coronacrisis de zes arbeidsmarktregio's in de provincie Gelderland om te komen tot een gezamenlijke aanvraag bij de provincie Gelderland om de gevolgen van de coronacrisis op de arbeidsmarkt op te vangen. Dit heeft geleid tot een ondersteuningsbijdrage van € 4 miljoen voor de regio's tezamen. Ten behoeve van de herstelfase van de coronacrisis in onze provincie werd op het niveau van de regio Arnhem Nijmegen door de Economic Board voorbereid wat voor de langere termijn nodig is ten behoeve van de human capital agenda. Op beiden lijnen ligt nadrukkelijk een verbinding met de uitvoeringsagenda Perspectief op Werk (en dus ook het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid). Daarnaast zijn wij actief deelnemer van de G40 (Sterke Keten) en per september 2020 ook lid van de commissie Participatie Schulden en Integratie (PSI).

Ontwikkelen en uitvoeren Strategische Agenda Arbeidsmarkt Midden Gelderland

Met partners in het regionaal werkbedrijf en regiogemeenten werken we aan de Strategische Agenda Arbeidsmarktregio Midden Gelderland met een doorkijk van 5 jaar. Dit is vertaald is een dynamische uitvoeringsagenda met actielijnen (onder andere harmonisering, branchegerichte leer-werk-ketens, ontmoetingen werkgevers-werknemers enzovoorts) waarin gelden vanuit de landelijke Perspectief op Werk-regeling ingezet wordt. Met de coronacrisis is de focus niet verloren, maar wordt er (mede met de bijdrage van de provincie) extra ingezet op initiatieven om Arnhemmers aan het werk te houden of werk te krijgen.

Slim monitoren en sturen

Inrichten monitor programma Doorbraak Naar Werk

Zie de toelichting hierboven bij het doel 'Slim monitoren en sturen'.

Doorontwikkelen Kritische Prestatie-indicatoren (KPI's)

De basis KPI's staan en worden momenteel met name binnen de context van de ontwikkeling van de Managementrapportage cluster Werk & Inkomen doorontwikkeld.

Aanscherpen ketenregie

De ketenpartners hebben gezamenlijk de verantwoordelijkheid, ieder vanuit de eigen expertise, voor het vloeiend laten verlopen van de doorstroom op de Participatierotonde. Het samenspel en de samenwerking verloopt steeds beter en krijgt ook steeds meer vorm en invulling. Dit uit zich onder andere in concrete samenwerkingsafspraken, gezamenlijk geformuleerde acties en resultaten en het organiseren van accountteams binnen het cluster Werk & Inkomen. De input uit de monitoring (bestuurs- en managementrapportages) is hiervoor een basis.

Meer ontwikkelkansen voor Arnhemse kinderen die opgroeien in armoede

Doorontwikkelen wijkgerichte aanpak kinderarmoede 'Kansrijk opgroeien in Arnhem'

Ondanks de coronamaatregelen en het niet door kunnen gaan van een aantal in gang gezette activiteiten en het aanbod op de Gelrepas, is gekeken hoe we de kinderen in onze stad toch in deze crisistijd konden ondersteunen. Een alternatief activiteitenaanbod is voor de kinderen ontwikkeld en ook heeft Stichting Leergeld extra subsidie ontvangen om kinderen in deze periode te ondersteunen. De doorontwikkeling van kansrijk opgroeien en daarbij horende wijkgerichte aanpak heeft het afgelopen jaar niet plaats kunnen vinden. Enerzijds vanwege de coronamaatregelen en anderzijds omdat de evaluatie en de doorontwikkeling dit jaar op de agenda staat.

Een toereikende inkomenssituatie en mogelijkheden tot meedoen voor inwoners in armoede

Versterken inkomensondersteunende regelingen

- Het college is gestart met het verbeteren van de communicatie. Dit betreft onder andere de verbetering van onze eigen website, betere informatievoorziening richting vindplaatsen, waaronder onze ketenpartners en goede afstemming met het nieuwe Goed Geregd loket.
- Daarnaast zijn we gestart met het optimaliseren van de inkomensregelingen (waar mogelijk vereenvoudigen van de aanvraag en toepassen van nog meer maatwerk en het verhogen van de financiële ondersteuning waar nodig).
- We hebben de nieuwe Gelrepas ontwikkeld. Deze is met ingang van 1 januari 2021 beschikbaar.
- We hebben voor alle Gelrepashouders mondkapjes ter beschikking gesteld, met het oog op het verplicht dragen van mondkapjes in verband met corona.
- De afspraken met Menzis met betrekking tot het aanbieden van een Collectief Aanvullende Verzekering voor minima zijn herbevestigd.
- Besloten is dat gezinnen die langdurig een laag inkomen hebben, meer financiële armslag hebben door het verhogen van de Individuele Inkomenstoeslag (IIT).

Een realistisch perspectief voor inwoners in langdurige armoede

Versterken activerend armoedebeleid: bevordering van participatie en wegnemen van belemmeringen hiervoor

- De nieuwe armoede-aanpak, waarin een integrale werkwijze is gepresenteerd, is in 2020 unaniem door de gemeenteraad vastgesteld. De nieuwe reguliere werkwijze van Werk & Inkomen heeft concreet vorm gekregen.
- Daarnaast zijn we gestart met het nog meer integreren van hulp bij het vinden van werk en hulp bij het op orde brengen van het inkomen.
- We hebben besloten een pilot Ondersteuning op Maat in te richten, gericht op activering. Deze gaat met ingang van begin 2021 van start. We onderzoeken of we hiermee een eventuele armoedeval bij uitstroom naar werk kunnen ondervangen.
- De samenwerking tussen onze Werk & Inkomen regisseurs en de wijkcoaches in de wijken heeft verder vorm gekregen.
- Vervolgens zijn we gestart met het voorbereiden van een traject om de samenwerking en afstemming tussen diverse maatschappelijke organisaties onderling, en tussen de organisaties en de gemeente, verder te versterken.
- Daarnaast zijn we gestart met projecten als Sociaal Hospitaal, de Arnhem-Oost Aanpak en Mobility Mentoring. Deze zijn gericht op het aanpakken en doorbreken van situaties waar problemen op meerdere leefgebieden expliciet aan de orde zijn en de benarde situatie van inwoners in stand houden.

Blijven inzetten op het terugdringen onnodige inzet beschermingsbewind

Steeds meer bewindvoerders sluiten zich aan bij ons Convenant "Samen sterker". Eind 2020 hadden zich 17 kantoren aangemeld. Samen met hen werken we de afspraken uit het convenant uit met als doel inwoners met financiële problemen de meest passende vorm van ondersteuning te bieden, de kwaliteit van de bewindvoering te verhogen en de schulden bij inwoners onder bewind zo snel mogelijk te regelen.

We hebben verkend welke kansen het adviesrecht heeft voor een betere samenwerking met bewindvoerders en kiezen er vooralsnog in 2021 niet voor om aan te sluiten bij het adviesrecht. In plaats daarvan ligt onze focus op de uitwerking van het convenant die dezelfde inhoudelijke doelstelling heeft als het adviesrecht, en het monitoren van de resultaten van de afspraken. Wel volgen we ondertussen de landelijke ontwikkelingen en ontwikkelingen bij andere gemeenten op het gebied van het adviesrecht.

Arnhemse solidariteit en samenwerking in de stad versterken

We zijn gestart met het voorbereiden van een traject om de samenwerking en afstemming tussen diverse maatschappelijke organisaties onderling en tussen de organisaties en de gemeente verder te versterken. Een eerste stap hiertoe was het project Versterken Vindplaatsen dat inmiddels is afgerond. Daarnaast hebben we het continueren van de Arnhemse Dialoog mede mogelijk gemaakt.

Inkomen en uitgaven in balans: minder financiële problemen en problematische schulden bij inwoners

Intensiveren van preventie; voorkomen van financiële problemen

In 2020 schreven we, samen met onze ketenpartners, de Uitvoeringsagenda Schulddienstverlening. In deze agenda gingen we in op alle acties die we uitvoeren om inwoners met geldzorgen sneller te bereiken en beter te helpen. Want juist in deze coronacrisis maken we ons zorgen over mensen met financiële problemen die de weg naar ons hulpaanbod nog niet weten te vinden. Daarom voerden we in 2020 een communicatiecampagne uit om zowel inwoners als ketenpartners te bereiken met ons hulpaanbod en brachten we de 'budgetchecks' extra onder de aandacht. We hebben extra ingezet op het versterken van vindplaatsen zoals de Rechtbank, scholen en huisartsen. We hebben ons voorbereid op de nieuwe Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) die ons vanaf 2021 nog meer kansen biedt om inwoners met geldzorgen eerder te bereiken met ons hulpaanbod. We ontwikkelden een toolbox voor ketenpartners om hen te helpen het gesprek aan te gaan met mensen met geldzorgen, en hen te helpen bij een goede doorverwijzing naar ons hulpaanbod. We richtten een fonds in voor mensen met beginnende schulden zodat hiervoor een renteloze herfinanciering mogelijk is. Ook werken we samen met Rijnstad toe naar een Goed Geregeld loket zodat inwoners één heldere ingang hebben voor al hun financiële vragen.

Versterken activerende schulddienstverlening, hulp bij financiële problemen

Het aantal mensen dat zich meldt voor schulddienstverlening is met 60% gestegen. En dat terwijl in andere gemeenten door de beperkende maatregelen in verband met corona het aantal vaak daalde of stabiliseerde. Van het totaal aantal Arnhemmers dat een product binnen schulddienstverlening afneemt, is 20% jonger dan 27 jaar. Landelijk is dit aandeel van jongeren 5%. Dat heeft alles te maken met de nieuwe schulddienstverlening die vanaf januari 2020 gestart is, de inzet op vroegsignalering en de versterking van vindplaatsen.

Inspanningen benoemd in de Herstelagenda

Prestatiedoelen/Inspanningen	Status
Investeren in een sociaal sterke stad	
De pilot 'Geldzaken & Ondernemers gaat van start	

In juli is de pilot Geldzaken & Ondernemers van start gegaan. Hoewel de plannen voor hulp aan ondernemers al voor de coronacrisis gestart zijn, vinden we het nu meer dan ooit belangrijk om naast onze ondernemers met geldzorgen te staan met advies en hulp op maat. Tot en met december hebben zich 92 ondernemers gemeld met financiële vragen. In deze pilot bieden we Arnhemse ondernemers met geldzorgen gratis advies en hulp bij schulden, zodat er weer toekomstperspectief en grip is op geldzaken. Het merendeel (57%) van de ondernemers is geholpen met informatie en advies, 29% van de ondernemers krijgt begeleiding en ondersteuning van Over Rood, 7% is doorverwezen naar de schuldhulpverlening door Zuidweg & Partners, en voor bijstandsondersteuning en bedrijfskredieten is 6% aangemeld bij Bureau Zelfstandigen. Voorbeelden van vragen van de ondernemer zijn: hoe krijg ik weer grip op mijn administratie en boekhouding, hoe kan ik mijn schulden oplossen en hoe moet ik financieel rondkomen nu mijn bedrijf stil ligt.

Voor initiatieven die ook juist nu ruimte maken voor mensen die al langer aan de kant van de arbeidsmarkt staan, ondersteunen wij vanuit het Werkinvesteringsfonds

Tot en met 2022 is in totaal een bedrag van € 2,5 miljoen beschikbaar in het Werkinvesteringsfonds (WIF). De afgelopen jaren zijn er diverse inclusieve werkgelegenheidsinitiatieven met het WIF ondersteund. In totaal is circa € 1,5 miljoen besteed/ gereserveerd. Dit betekent dat er voor 2021 en 2022 nog circa € 1,0 miljoen beschikbaar is.
Voorbeelden van ondersteunde initiatieven zijn: de ontwikkeling van het BuurtBaanBureau in het Spijkerkwartier; de overname van inclusieve bedrijfsactiviteiten door de sociale onderneming De Voorwerkers; de startup van het re-integratie-initiatief in de bouw en schildersbranche Klassewerk (met name in Malburgen); de overname van leerwerkprojecten van het cluster Werk & Inkomen door Scalabor; het project Pak Je Kans dat zich richt op het begeleiden van werkzoekende jongeren; de startup van Live+ dat zich richt op de ontwikkeling van een werk-leer-community (in met name Geitenkamp); de startup van NextGym dat zich richt op werk- en vakvaardigheden van werkzoekenden via refurbishing van fitnessapparatuur (in de (sportieve/ coachings)context van FormUpgrade); en de startup van Kansenmakers dat zich richt op de verbinding onderwijs-arbeidsmarkt van jongeren.

We zetten het platform 'Middengelderlandwerktdoor' neer, helemaal gericht op van werk naar werk

Midden Gelderland Werk Door is in het tweede kwartaal van 2020 gestart en als project gepositioneerd bij het Werkgeversservicepunt Midden Gelderland. Vanuit het project zijn werkgevers die hard werden geraakt door de coronacrisis geadviseerd over (ondersteunings)vragen rondom van-werk-naar-werk-bewegingen van hun medewerkers. Met name horecaondernemers (en hun medewerkers) hebben gebruik gemaakt van de ondersteuningsdiensten. In 2020 is het beschikbare budget opgegaan aan directe ondersteuning van werkgevers en betrokken van-werk-naar-werk-kandidaten. Momenteel worden er (arbeidsregionale) middelen vanuit Perspectief op Werk ingezet om vanuit het initiatief Midden Gelderland Werkt Door voor te sorteren op de opdracht om in de arbeidsmarktregio's tot zogenaamde Regionale Mobiliteitsteams te komen.

We zetten in op praktijkgerichte scholing (korte trainingen / opleidingen die leiden tot diploma of certificaat). Deze snelle omscholingstrajecten kunnen mensen helpen bij een switch van sector

Naast de inzet via het project Midden Gelderland Werkt Door is in 2020 ook het regionale Leer-Werk-Loket (met provinciale middelen) versterkt om de groeiende (om)scholingsvraag ten gevolge van de coronacrisis op te vangen. Voorgaande jaren behandelde het Leer-Werk-Loket circa 500 adviesvragen per jaar. In 2020 waren dit er meer dan 700.

We kijken wat mogelijk is aan oplossingen voor leerlingen in het speciaal onderwijs waarbij de stage (vaak de eerste werkplek) wegvalt

Op deze uitdaging zijn in het laatste kwartaal van 2020 diverse acties gezet: het opzetten praktijk simulaties voor MBO-studenten werd voorbereid; de training digitale vaardigheden BBL-studenten werd voorbereid; en de inzet van stage-incentives voor stage-aanbieders VSO-Pro en Entree-leerlingen werd gestart.

We trekken nauw samen op met UWV op de groep mensen die een uitkering aanvraagt en waarvan verwacht wordt dat ze niet binnen een jaar een nieuwe baan vinden

UWV is partner in het Werkgeversservicepunt Midden Gelderland. Het project Midden Gelderland Werkt Door werd bij het Werkgeversservicepunt gepositioneerd. Zie ook bovenstaande toelichting bij 'Opzetten platform Midden Gelderland Werkt Door'.

We versnellen de regionale uitvoering van social return

Zie bij het onderdeel 'Wat hebben we gedaan' de toelichting bij de inspanning 'Herijken Social Return On Investment-aanpak'.

Afhandeling amendementen en moties MJPB 2020-2023

Armoede door de ogen van kinderen (19M148).

Deze motie is afgedaan. Met de nieuwe aanpak (de) Weg uit Armoede is uitvoering gegeven aan deze motie.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland
Scalabor B.V.
Werkvoorziening Midden-Gelderland (Presikhaaf Bedrijven)
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

Participatie

- Werkgeversorganisaties;
- Werknemersorganisaties;
- Onderwijsorganisaties;
- Regionaal Werkbedrijf;
- Economic Board;
- Regiogemeenten;
- UWV;
- Stichting Inclusief Midden Gelderland;
- Inclusief Werkgeven Midden Gelderland;
- Woningbouwcorporaties;
- Leerwerkloket Midden Gelderland;
- Werkgeversservicepunt Midden Gelderland;
- Scalabor;
- Centrum voor Activerend Werk;
- Stichting Sociale wijkteams Arnhem.

Armoede en schulddienstverlening

- Dullertsstichting;
- Arnhemse Dialoog;
- Partners van Vroeg Eropaf (woningcorporaties, energiebedrijven, zorgverzekeraars, waterbedrijven);
- Stichting Sociale wijkteams Arnhem;
- Stichting Rijnstad, Humanitas, SWOA;
- PLANgroep;
- Opr€cht;
- Bewindvoerders aangesloten bij het convenant;
- Stichting Leergeld en andere partners Armoedepact;
- Zuidweg en Partners;
- Over Rood;
- Landelijke partners (Schuldenlab, Schouders Eronder.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2020		Rekening	
	2019	Primitief	Def	2020	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	168.119	169.996	194.718	195.488	-770
Baten	108.935	110.722	136.626	143.602	6.976
Saldo lasten en baten	***-59.184***	***-59.273***	***-58.091***	***-51.885***	***6.206***
Toevoegingen aan reserves	3.971	290	4.484	4.991	-507
Onttrekkingen aan reserves	3.126	2.142	6.904	6.385	-519
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-845***	***1.852***	***2.420***	***1.394***	***-1.026***
Gerealiseerd resultaat	**-60.028**	**-57.421**	**-55.671**	**-50.492**	**5.180**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de begroting 2020 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR
Lasten	-583	N				
Armoedebeleid	46	V	Armoedebestrijding (incl. capaciteitsinzet)	N	I	AR
Armoedebeleid	-261	N	Mondkapjes minima	J	I	AR
Armoedebeleid	221	V	Gelrepas regiogemeenten	N	I	AR
Schulddienstverlening	22	V	Extra capaciteit Schulddienstverlening ivm corona	J	I	AR
Werk en Inkomen	-971	N	Uren beleid	N	I	AR
Werk en Inkomen	93	V	Uitvoering W&I	N	I	AR
Werk en Inkomen	159	V	Kosten onderzoek BBZ uitkering	N	I	AR
Werk en Inkomen	-778	N	Compensatie SW bedrijven	J	I	AR
Werk en Inkomen	1.325	V	Gebundelde uitkeringen (BUIG)	N	I	AR
Werk en Inkomen	-1.625	N	Tijdelijke overbrugging zelfstandige ondernemers (TOZO)	J	I	AR
Werk en Inkomen	355	V	Werk en Inkomen vol aan de slag richting Doorbraken naar Werk	N	I	BR
Werk en Inkomen	630	V	Regionale samenwerking	N	I	BR
Werk en Inkomen	201	V	Werkinvesteringsfonds	N	I	BR
Baten	6.796	V				
Armoedebeleid	-221	N	Gelrepas regiogemeenten	N	I	AR
Werk en Inkomen	186	V	Terugvordering BTW re-integratie voorgaande jaren	N	I	AR
Werk en Inkomen	733	V	Liquidatie Presikhaaf Bedrijven	N	I	AR
Werk en Inkomen	3.352	V	Tijdelijke overbrugging zelfstandige ondernemers (TOZO)	J	I	AR
Werk en Inkomen	2.856	V	Gebundelde uitkeringen (BUIG)	N	I	AR
Werk en Inkomen	-76	N	Werk en Inkomen vol aan de slag richting Doorbraken naar Werk	N	I	BR
Werk en Inkomen	-123	N	Regionale samenwerking	N	I	AR
Werk en Inkomen	89	V	Terugbetaling voormalig BBZ regeling	N	I	AR

Toevoegingen aan reserves	-507	N				
Werk en Inkomen	-507	N	Regionale samenwerking	N	I	BR

Onttrekkingen aan reserves	-480	N				
Werk en Inkomen	-279	N	Werk en Inkomen vol aan de slag richting Doorbraken naar Werk	N	I	BR
Werk en Inkomen	-201	N	Werkinvesteringsfonds	N	I	BR

Armoedebestrijding (inclusief capaciteitsinzet)
Er is een totaal voordeel van €409.000 op armoedebestrijding ontstaan. Dit bestaat uit stedelijke kosten (€46.000), stedelijke baten (-€37.000), kosten in de wijken (€300.000), baten in de wijken (€100.000). Er is minder gebruik gemaakt van de diverse armoederegelingen omdat bijvoorbeeld activiteiten niet doorgingen bij de Gelrepas. Het aantal aanvragen waarbij inwoners gebruik maken van een intermediair (hulpverlener, vrijwilliger, wijkcoach), is door de coronamaatregelen afgenomen.

Gelrepas regiogemeenten
Arnhem voert de Gelrepas uit voor regiogemeenten. In 2020 waren de programmakosten lager doordat een aantal activiteiten niet door kon gaan in verband met corona. Hierdoor zijn de zowel de programmakosten die volledig worden doorbelast als de baten lager dan verwacht.

Extra capaciteit Schulddienstverlening in verband met corona
Er is extra personeel ingezet op schulddienstverlening in het kader van corona. Hiervoor is capaciteit ingehuurd. Dit heeft iets minder gekost dan bij Turap 2 verwacht werd.

Uren beleid
Er is extra beleidscapaciteit ingezet voor de uitvoering van dit programma om de beleidsdoelstellingen te realiseren.

Uitvoering Werk & Inkomen
Vanwege een krappe arbeidsmarkt en vertraging in het aantrekken van nieuw personeel is in 2020 een voordeel ontstaan op de uitvoering Werk & Inkomen (€89.000).

Kosten onderzoek BBZ uitkering
Arnhem ontvangt een vast bedrag voor levensvatbaarheidsonderzoeken voor BBZ kredieten. Als gevolg van corona was er in 2020 een andere voorliggende voorziening voor ondernemers, namelijk de TOZO regeling. Hierdoor is in 2020 minder vraag geweest naar BBZ kredieten wat leidt tot een voordeel op de kosten voor levensvatbaarheidsonderzoeken.

Compensatie SW-bedrijven
In verband met corona heeft het Rijk in 2020 extra middelen beschikbaar gesteld als compensatie voor omzetverliezen bij SW bedrijven. Deze compensatie is doorgezet naar ons SW-bedrijf Scalabor. Omdat in de begroting nog geen rekening was gehouden met dit bedrag ontstaat er een nadeel op de lasten (binnen het programma Participatie en Armoedebestrijding) en een voordeel op de baten (binnen het programma Bestuur, dienstverlening en financiën). Per saldo is het effect voor Arnhem €0.

Gebundelde uitkeringen (BUIG)
Op 3 juli 2019 heeft de raad ingestemd met het programmaplan 'Doorbraak naar Werk' en het realistisch en actueel begroten van BUIG (gebundelde uitkeringen). De Arnhemse prognose en begroting wordt berekend door de landelijke (procentuele) ontwikkeling toe te passen op de realisatie van het voorgaand jaar. Zoals in de raadsbrief " Gebundelde uitkering (BUIG) 2020 en 2021" van 27 oktober 2020 gecommuniceerd zagen wij de uitkeringslasten voor Arnhem minder hard stijgen dan de landelijke ontwikkeling. Deze lijn heeft zich voortgezet wat resulteert in een positief saldo van € 4.180.601 (€2.855.889 baten en €1.324.712 lasten) ten opzichte van het tekort waarmee in de begroting 2020 rekening is gehouden. In 2020 heeft Arnhem daarmee beter gepresteerd dan de door het Rijk verwachte landelijke ontwikkeling. De daadwerkelijk landelijke ontwikkeling over 2020 wordt in de loop van 2021 bekend. Ten opzichte van het budget heeft Arnhem een tekort van 4,5%. Dit is een halvering van het tekort over 2019.

Uitvoering TOZO regeling
Als gevolg van de coronacrisis verzorgt de gemeente de TOZO uitkeringen (bijstand voor zelfstandige ondernemers). De kosten voor de uitkering worden 100% vergoed door het Rijk. Voor de uitvoeringskosten krijgt de gemeente een vast bedrag per besluit vergoed. Met een nadeel op de lasten van €1.625.000 en een voordeel op de baten van €3.352.000 is het saldo op de TOZO

regeling €1.727.000 positief. Het positieve saldo wordt veroorzaakt doordat de vergoeding voor uitvoeringskosten eenmalig wordt verstrekt op basis van het aantal besluiten. Vanuit deze vergoeding moeten echter ook de kosten voor uitvoering worden betaald welke doorlopen naar 2021. Omdat de vergoeding wordt verstrekt over de besluiten uit 2020 ontstaat in de jaarrekening 2020 een voordeel. In het voorstel resultaatbestemming wordt voorgesteld dit voordeel te reserveren voor de nog te maken kosten in 2021.

Werk en Inkomen vol aan de slag richting Doorbraken naar Werk
Per 1 juni 2020 is de reorganisatie van Werk en Inkomen een feit (zie raadsinformatiebrief 'Werk en Inkomen vol aan de slag richting Doorbraken naar Werk' van 2-6-2020). Via de Turap-2 van 2020 is de Raad geïnformeerd over de verwachting dat de lasten in het kader van de organisatieontwikkeling lager gaan uitvallen dan begroot. Mede door corona loopt het aantrekken van (vast) personeel en het opleiden ervan vertraging op. Doordat er minder kosten zijn gemaakt leidt dit zowel tot een afwijking op de lasten en baten als een afwijking op de onttrekking van de bestemmingsreserve.

Regionale samenwerking
Arnhem ontvangt, als centrumgemeente van onze arbeidsmarktregio, diverse middelen vanuit het rijk in het kader van participatie (perspectief op werk, middelen voor versterking arbeidsmarktregio en impuls baankansen). Over de inzet van de middelen vindt regionale besluitvorming plaats, deels via het regionaal Werkbedrijf. In 2020 zijn er minder regionale initiatieven toegekend dan verwacht, mede door corona, waardoor er een voordeel op de lasten ontstaat van €636.000 en een nadeel op de baten van €123.000. Omdat het regionale middelen betreft wordt het saldo via een extra dotatie aan de reserve overgeheveld naar 2021. Per saldo is hiermee het resultaat €0.

Werkinvesteringsfonds (WIF)
Tot en met 2022 is in totaal een bedrag van €2,5 miljoen beschikbaar in het Werkinvesteringsfonds. In 2020 was er €750.000 begroot (als lasten en onttrekking aan reserve). Er zijn voldoende initiatieven aangedragen en ook inmiddels toegekend. De kosten voor deze initiatieven lopen echter deels door naar 2021 waardoor er in 2020 een voordeel op de lasten ontstaat van €201.000. Er is dus ook een lagere onttrekking aan de reserve gedaan van €201.000. Per saldo is het resultaat €0.

Terugvordering BTW re-integratie voorgaande jaren
De kosten voor individuele re-integratie trajecten zijn de afgelopen jaren kostprijsverhogend (zonder terugvordering btw) geboekt. Onder bepaalde voorwaarden en eisen (per jaar inzichtelijk gemaakt) kunnen delen van deze individuele re-integratie trajecten compensabel worden gemaakt voor de BTW. Over de jaren 2012, 2013 en 2014 levert de BTW compensatie re-integratie en inburgering een voordeel van € 141.933 op (€186.203 voordeel op baten en €44.270 nadeel op lasten).

Liquidatie Presikhaaf bedrijven
Per eind november 2020 is de gemeenschappelijke regeling Werkvoorziening Midden Gelderland (Presikhaaf bedrijven) geliquideerd. De liquidatierekening van Werkvoorziening Midden Gelderland laat een positief liquidatiesaldo zien van € 1.395.808. Dit bedrag is conform het aantal arbeidsjaren SW per gemeenten op 31/10/2018 verdeeld over de deelnemende gemeenten. Arnhem heeft eind 2020 op basis van deze verdeelsleutel een bedrag van € 732.798 uitgekeerd gekregen. Hiermee is het liquidatieproces afgerond.

Terugbetaling voormalig BBZ regeling
Dit betreft een incidenteel voordeel door invordering in het kader van de voormalige BBZ regeling van voor 2020.

Subsidies
Hieronder zijn de vijf grootste subsidieontvangers opgenomen die in 2020 meer dan € 100.000 subsidie hebben ontvangen vanuit dit programma.
- Scalabor
- St. Rijnstad
- St. Leergeld Arnhem
- Presikhaaf Bedrijven
- BV Real

Een overzicht van verstrekte subsidies is te vinden in de paragraaf subsidies.
Voor een volledige lijst van verstrekte subsidies (op het niveau subsidieontvanger) wordt verwezen naar de bijlage Subsidies bij de digitale jaarstukken.

Indicatoren

In de bestuursrapportage Doorbraak naar Werk zijn de indicatoren opgenomen die bij dit programma gemonitord worden. Om de gevolgen van het Covid-19 virus voor de gemeente Arnhem in kaart te brengen, zijn de meest relevante indicatoren van verschillende onderdelen samengevat in een dashboard. Hierbij zijn ook indicatoren opgenomen die een relatie hebben met dit programma.

Er zijn indicatoren vanuit het Rijk (Besluit Begroten en Verantwoorden) die verplicht moeten worden opgenomen in de begroting. De verplichte indicatoren zijn hieronder opgenomen. Zie voor meer informatie de website waarstaatjegemeente. Op de webversie van de begroting zijn ook de trends van deze indicatoren voor Arnhem te zien (financien.arnhem.nl).

Indicator	Jaar	Score Arnhem	Score Nederland	Toelichting	Bron
Netto arbeidsparticipatie	2019	66,4	68,8	Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de (potentiële) beroepsbevolking.	CBS - Arbeidsdeelname
Personen met een bijstandsuitkering	1e halfjaar 2020	842,7	459,7	Het aantal personen met een bijstandsuitkering, per 10.000 inwoners.	CBS - Participatiewet
Lopende re-integratievoorzieningen	1e halfjaar 2020	73,6	202	Het aantal re-integratievoorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar	CBS - Participatiewet
Werkloze jongeren	2019	3	2	Het percentage werkeloze jongeren (16-22 jaar).	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel
Kinderen in uitkeringsgezin	2019	11	6	Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel

Beleidskaders

Raadsonderwerpen in 2020

- Zij aan zij: schuldenvrij De Arnhemse visie op schulddienstverlening;
- (de) Weg uit Armoede, Werken aan Perspectief. Nota Arnhemse Armoede Aanpak (2020 e.v.)
- Uitvoeringsagenda Schulddienstverlening 2020-2021

Actuele beleidskaders

Participatie

- Programmaplan Doorbraak Naar Werk.

Armoede en schulddienstverlening

- Doorontwikkeling Armoedeagenda en schulddienstverlening;
- Zij aan zij: schuldenvrij - De Arnhemse visie op schulddienstverlening;
- De weg uit armoede: werken aan perspectief Arnhemse armoedeaanpak - 2020 e.v..

Zorg

We willen inwoners passende zorg en ondersteuning bieden, waardoor mensen zo zelfredzaam en zo zelfstandig mogelijk kunnen leven. Dit willen we realiseren door de zorg zoveel mogelijk dichtbij, binnen het eigen netwerk, in de eigen wijk aan te bieden.

Ambitie

(Tekst uit de MJPB 2020-2023)

Meer volwassenen ontvangen passende zorg gericht op ontwikkelen of anders stabiliseren van zelfredzaamheid

We bereiken steeds meer Arnhemmers en uit het inwonerservaringsonderzoek blijkt dat veel Arnhemmers tevreden zijn over de geboden zorg. We gaan ons daarbij nog meer inspannen om kwetsbare inwoners zelfredzaam te maken. Onze inwoners blijven nog te vaak afhankelijk van specialistische voorzieningen. De komende periode gaan we daarom extra inzetten op het versterken van zelfredzaamheid door het gebruik van het eigen netwerk en algemene voorzieningen in de wijk te vergroten.

Meer jeugdigen krijgen passende zorg gericht op ontwikkelen van zelfredzaamheid

Het aantal jongeren dat een beroep doet op specialistische jeugdzorg neemt toe. We willen een beweging inzetten van problematiseren en specialiseren naar normaliseren en zo regulier mogelijk. Hierbij hoort ook het voorkomen van opname in verblijfsinstellingen en het aanbieden van zoveel mogelijk passende, ambulante ondersteuning in de eigen woon- en leefomgeving (wijkaanpak). De omgeving van het kind moet weer centraal komen te staan bij het bieden van oplossingen.

Meer kwetsbare Arnhemmers een beschermd thuis

We gaan uit van een inclusieve samenleving, waarin ook mensen met psychische problematiek midden in de samenleving leven en meedoen. Deze opgave pakken wij in het kader van de doordecentralisatie regionaal op met het Transformatieplan Beschermd Thuis 2019-2021. We gaan nog meer mensen in staat stellen om met ondersteuning zelfstandig te wonen en te participeren in onze samenleving. Uitgangspunt is zoveel mogelijk een beschermd thuis te bieden door zorg en ondersteuning zo flexibel mogelijk op- en af te kunnen schalen, in plaats van wonen in een instelling. Tegelijkertijd zorgen we ervoor dat er een regionaal vangnet van intramurale zorg in stand blijft voor wie dat toch nodig heeft.
We gaan samen met de regio Centraal Gelderland verder werken aan een breed palet aan voorzieningen: van lichte vormen van begeleiding tot gespecialiseerde opvang en beschermd wonen. Daarvoor gaan we nog meer samenwerken binnen de gemeente, tussen gemeenten en ook met (en tussen) aanbieders, zorgverzekeraars en woningcorporaties.

Wat wilden we bereiken

Prestatiedoelen	Status
Meer volwassenen/ ouderen krijgen passende zorg, dichtbij de eigen woonomgeving	

In 2020 zijn beleidsregels in werking getreden, waardoor duidelijker wordt wat onder passende, effectieve en efficiënte zorg wordt verstaan. Ook zijn wijkcoaches voorgelicht over de toepassing van deze beleidsregels, zowel tijdens een bijeenkomst begin februari als met behulp van ondersteunend voorlichtingsmateriaal. Zorgaanbieders zijn via de aanbesteding opnieuw geselecteerd om vanaf 1 juli 2020 zorg te mogen verlenen. Ook bij deze aanbesteding is duidelijker gedefinieerd wat onder passende, effectieve en efficiënte zorg wordt verstaan. Bij groepsbegeleiding en activerend werk wordt ook gestuurd op het zoveel mogelijk inzetten van aanbod in de eigen woon- en leefomgeving van de inwoner. De komende periode zal worden ingezet op verdere voorlichting en implementatie richting Sociale wijkteams en aanbieders.

Meer kwetsbare Arnhemmers wonen veilig thuis

We zetten voor kwetsbare Arnhemmers in op de aanpak van huiselijk geweld waaronder ook de aanpak ouderenmishandeling. We doen dit door meer aandacht voor preventie en vroegsignalering te hebben. We sturen hierbij op het gebruik van de meldcode, bijeenkomsten voor aandachtsfunctionarissen en bijvoorbeeld het verspreiden van onze nieuwsbrief Huiselijk Geweld, voor alle professionals die met huiselijk geweld en kindermishandeling te maken kunnen krijgen. We hebben samenwerkingsafspraken tussen Veilig Thuis, de Sociale wijkteams en Moviera en zitten regelmatig met elkaar aan tafel om verbeterpunten te bespreken. Met woningcorporaties en gemeenten zijn afspraken gemaakt om vrouwen uit de opvang sneller en efficiënter in aanmerking te kunnen laten komen voor herhuisvesting.
Sinds de start van de coronacrisis zijn er zorgen over een toename van huiselijk geweld. De stress en spanning in gezinnen kan toenemen als gevolg van verplichte quarantaine en het veel op elkaars lip zitten. De verwachting was daarom dat het aantal meldingen en adviezen bij Veilig Thuis tijdens de coronacrisis omhoog zou gaan. Dit gebeurde niet. Het aantal daalde zelfs en viel lager uit dan in dezelfde periode in 2019. De oorzaak hiervan kan liggen in het feit dat professionals door de maatregelen rond het coronavirus niet altijd een huisbezoek konden afleggen en daarmee de veiligheid van een afstand (online) moesten inschatten.
Via onze nieuwsbrief en via webinars hebben wij professionals uit betrokken sectoren (jeugdzorg, zorg, onderwijs, huisartsen en politie) op de hoogte gehouden over wat wel kan om zicht te houden op veiligheid van een afstand.
Inmiddels is het aantal meldingen en adviezen bij Veilig Thuis weer gelijk aan het niveau van 2019.
Wij blijven extra goed letten op kwetsbare gezinnen en de vraag of zij de juiste zorg krijgen die nodig is, juist in tijd van corona.

Meer kwetsbare Arnhemmers nemen actief deel aan de maatschappij

Er wordt in de participatieketen steeds beter samen gewerkt ter ondersteuning van de inwoners die willen werken. Ontwikkeling van de inwoner staat centraal. Waar mogelijk is dit gericht op een stapje verder op de participatieladder en op doorstroom of uitstroom. In de overige gevallen gaat het om het versterken of stabiliseren van de mate van participatie. Er is voldoende passend aanbod.
Op basis van een jaarlijkse steekproef (n=173) zien we dat deelnemers aan een traject daadwerkelijk stappen maken op de participatieladder. Zie voor meer informatie hierover het figuur onderaan deze paragraaf.

In de afgelopen periode is het aantal inwoners dat actief aan de slag is met Activerend Werk (AW) iets teruggelopen. Dit heeft te maken met de coronamaatregelen (weinig nieuwe instroom, uitval). Ook is de situatie op de arbeidsmarkt door de coronaperiode veranderd waardoor er minder doorstroommogelijkheden zijn. In de participatieketen wordt samen gekeken naar waar de kansen liggen op de arbeidsmarkt en hoe hierop geanticipeerd kan worden binnen Activerend Werk. Ook worden kansen benut om scholing en Activererend Werk te combineren, zoals bij de Praktijkverklaring, waarbij inwoners in eigen tempo al doende leren en kunnen aantonen dat zij over de nodige vaardigheden beschikken.

Meer jeugdigen krijgen passende zorg, dichtbij de eigen woonomgeving

Het proces van inkoop is afgerond. Van de huidige aanbieders wordt verwacht dat zij vanuit de omgeving van het kind werken. De samenwerking tussen Sociale wijkteams, huisartsen, scholen en aanbieders wordt verbeterd door het intensiveren ervan. Er is een werkwijze ontwikkeld voor de samenwerking tussen (speciaal) onderwijs en jeugdzorg en in twee wijken zijn praktijkondersteuners jeugd bij de huisarts gestart.
Bij de inzet van individuele zorg of groepsbegeleiding wordt door de lokale toegang bekeken welke zorg in de buurt aansluit bij de zorgvraag van de jeugdigen. De jeugdigen kunnen op deze manier in hun wijk blijven met hun vrienden/vriendinnetjes van de school.

Meer kwetsbare jeugdigen wonen veilig thuis

In mei is het Perspectiefoverleg gestart. Hier worden, voor gezinnen waar uithuisplaatsing dreigt, afspraken gemaakt over intensieve, ambulante hulp ter voorkoming ervan. Als uithuisplaatsing toch noodzakelijk is, dan wordt dit zo kort mogelijk ingezet. In de cijfers zien we in 2020 een lichte daling van het aantal jongeren in verblijf.
Drie zorgaanbieders en de wijkteams hebben een manier ontwikkeld om bij onveilige thuissituaties snel ondersteuning in te kunnen zetten. Op 1 januari 2021 gaat dit project van start.

Voldoende geschikte en betaalbare woningen voor kwetsbare Arnhemmers in 2025

De woonafspraken worden jaarlijks geëvalueerd. Op grond van de evaluatie worden, indien noodzakelijk, de afspraken aangescherpt.
Het doelgroepenonderzoek is afgerond. De resultaten van dit onderzoek worden gebruikt voor de Woonzorgvisie en de visie Sociaal Domein, die in 2021 aan de raad worden aangeboden. Het realiseren van betaalbare woningen is in de huidige markt niet gemakkelijk; gelukkig biedt de Woondeal kansen waar gemeente Arnhem in de komende jaren gebruik van zal maken.

Zorggerelateerde woonoverlast wordt verminderd

Het meldpunt woonoverlast is uitgebreid; ook zorggerelateerde woonoverlast kan bij de gemeente gemeld worden. In de contractering met onze Wmo-zorgaanbieders hebben we de eis opgenomen dat zorgaanbieders verantwoordelijk zijn voor communicatie met de buurt en het aanpakken van eventuele overlast.

Bewoners met een psychische kwetsbaarheid kunnen in grotere mate in hun eigen woonomgeving zelfstandig (begeleid) wonen

Het concept buurtcirkels wordt toegepast in Arnhem, waarmee inwoners met een psychische kwetsbaarheid beter in de gelegenheid worden gesteld een sociaal netwerk in de woonomgeving op te bouwen.
Het afwegingskader voor beschermd wonen is ontwikkeld en aan de wijkcoaches toegelicht, door middel van een scholing.

Ontwikkelen van een goed werkende aanpak voor personen met verward gedrag

In november 2020 is door ZonMw subsidie toegekend om te gaan starten met een noodbed voor mensen met verward gedrag. Gemeenten Arnhem, Renkum en Ede nemen hieraan deel. Er liggen samenwerkingsafspraken met zorg en veiligheidspartners van de regio Gelderland-Midden aan ten grondslag. De invoering van de Wet verplichte ggz is afgerond. De wet is met ingang van 1 januari 2020 in werking getreden. Met de Zorgverzekeraar worden gesprekken gevoerd over de knelpunten die zich voordoen bij de uitvoering van de Wet zorg en dwang. Het onderzoek naar de gemeentelijke zorg- en veiligheidsstructuur is weer opgepakt. Er vindt een nauwere samenwerking plaats tussen de kernorganisatie en het Veiligheidshuis.

Figuur behorend bij het doel 'Meer kwetsbare Arnhemmers nemen actief deel aan de maatschappij'

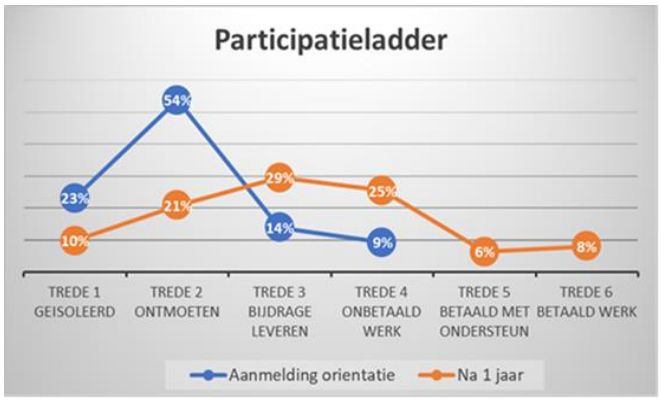

Wat hebben we gedaan

Als gevolg van de coronamaatregelen hebben Sociale wijkteams en zorgaanbieders hard gewerkt om zorg en ondersteuning op alternatieve manieren aan te bieden. In veel gevallen werd gebruik gemaakt van digitale hulpmiddelen; zo hebben veel hulpverleners via beeldbellen zorg en begeleiding op afstand geboden. Daar waar alleen digitale ondersteuning niet voldoende was, is met inachtneming van de nodige voorzorgsmaatregelen, ook fysieke ondersteuning geboden (bijvoorbeeld aan gezinnen met signalen van onveiligheid, aan GGZ-cliënten bij beschermd wonen en hulp bij het huishouden). Via diverse raadsbrieven is de raad hierover geïnformeerd. De aanbieders zijn in de periode vanaf maart tot juli gecompenseerd voor de zorg die niet geleverd kon worden. Vanaf juli is de reguliere hulpverlening in veel gevallen weer hervat en is deze compensatieregeling gestopt. Aan het einde van 2020 is, ook tijdens de tweede lockdown, nagenoeg alle zorg en ondersteuning weer hervat, ook voor groepsbegeleiding en groepsbehandeling.

Er is veel energie en aandacht uitgegaan naar het voortzetten van de zorg tijdens de coronaperiode. Daardoor heeft een aantal maatregelen en projecten enige vertraging opgelopen. Hieronder is de voortgang van de doelen en inspanningen die in de begroting 2020 zijn genoemd weergegeven. Daarnaast wordt ook drie maal per jaar de bestuursrapportage Zorg opgesteld. In deze bestuursrapportage is meer detailinformatie te vinden over de voortgang van het programma Zorg Dichterbij.

Eind 2020 is gestart met de ontwikkeling van een integrale visie sociaal domein. De raad heeft een eerste bijeenkomst gehad om uitgangspunten voor de visie te bespreken. Parallel aan de opstelling ervan wordt ook het integraal jeugdbeleid uitgewerkt.

Prestatiedoelen/Inspanningen	Status
Meer volwassenen/ ouderen krijgen passende zorg, dichtbij de eigen woonomgeving	
Versterken eigen kracht van inwoners, sociaal netwerk en inzet algemene voorzieningen	

Bij de inzet van passende zorg wordt beter bekeken of deze er ook toe leidt dat de eigen kracht en het sociaal netwerk van inwoners wordt versterkt en algemene voorzieningen in wijken beter worden benut. Sociale wijkteams spreken inwoners en aanbieders hierop aan. Ook in de nieuwe aanbestedingseisen en in de beleidsregels staat deze aanpak centraal. Een website met beschikbare algemene voorzieningen in onze wijken is opgeleverd en wordt verder doorontwikkeld. Er zijn goede stappen gezet, maar we verwachten nog meer resultaten te kunnen bereiken.

Versterken van de zorgtoewijzing

De beleidsregels voor zorg zijn vastgesteld en Sociale wijkteams zijn hierover geïnformeerd en werken met behulp van deze beleidsregels. Ook aanbieders zijn geïnformeerd over de nieuwe aanbestedingseisen, waarin de kwaliteit en gewenste transformatie van zorg is verduidelijkt. Aanbieders zijn hierop getoetst voordat zij een nieuw contract konden krijgen. Sociale wijkteams en aanbieders kunnen nu op basis van dezelfde uitgangspunten werken aan het inzetten en leveren van kwalitatief goede zorg, die bijdraagt aan de gewenste transformatie van zorg.

Sturen op kwaliteit en resultaat (mede gericht op afschaling specialistische zorg)

Op 1 juli 2020 is de nieuwe aanbesteding ingegaan en zijn vrijwel alle ingeschreven aanbieders getoetst aan de hogere kwaliteitseisen. Het aantal gecontracteerde aanbieders is sterk verminderd en de overgebleven aanbieders voldoen aan de hogere kwaliteitseisen. In de aanbesteding zijn ook de eisen bij de verschillende zorgvormen aangescherpt en verduidelijkt. In de komende periode zullen we aanbieders hier ook op aanspreken, bijvoorbeeld via periodieke contractgesprekken die samen met Inkoop-SDCG worden gevoerd. Ook zullen we intensiever kwaliteits- en rechtmatigheidscontroles blijven uitvoeren, niet alleen signaalgestuurd maar ook via een steekproef.

Ontschotten van zorgsystemen en verkrijgen toereikende Rijksbudgetten

Het ontschotten van zorgsystemen en verkrijgen van toereikende Rijksbudgetten is een zaak van lange adem, waarbij goed samengewerkt moet worden met andere gemeenten, de VNG en G40. De gemeente Arnhem heeft goede contacten opgebouwd met deze partijen en onderhoudt deze goed. Ondanks alle inspanningen blijft het zorglandschap versnipperd over Wmo/jeugdzorg, Zorgverzekeringswet en Wet langdurige zorg. Ook is er nog steeds een landelijke discussie gaande over het verstrekken van voldoende Rijksmiddelen om gemeentelijke zorgtaken (waaronder de jeugdzorg) uit te voeren. Ook de komende periode blijven we hierop inzetten. In november is het AEF rapport 'stelsel in groei' opgeleverd waaruit blijkt dat de Rijksbijdragen niet toereikend zijn voor de kosten jeugdzorg. De VNG onderhandelt naar aanleiding van dit rapport met het ministerie over een meer passende Rijksbijdrage. Er is nog geen uitsluitsel.

Vergroten inzicht of passende zorg en gewenste afschaling wordt bereikt (monitoring)

De raad ontvangt periodiek een bestuursrapportage over de ontwikkelingen in het sociale domein. Sinds het voorjaar is er op wijkniveau een dashboard waarin we de zorgkosten tot op detail kunnen monitoren.
In juni zijn de zogenaamde A2 teams (Analyse en Actieteams) gestart. Deze teams hebben inzicht in gedetailleerde data (bijvoorbeeld volumes, producten, duur, kosten, aanbieders, zorgpaden en verwijzers) lokaal en per wijk. Het team is samengesteld vanuit verschillende disciplines (inhoudelijk, financieel en statistisch) en zij gaan op wijkniveau in gesprek met het wijkteam over de data. Daarbij wordt gekeken naar de resultaten en ontwikkelingen in de wijk en de stad en wordt actie ondernomen als dat nodig is.

Meer kwetsbare Arnhemmers wonen veilig thuis

Zie de inspanningen benoemd bij het doel 'meer volwassenen/ouderen krijgen passende zorg, dichtbij de eigen woonomgeving'

Veilig thuis

Zie de toelichting bij de doelstelling 'Meer kwetsbare Arnhemmers wonen veilig thuis' die hierboven is opgenomen.

Meer kwetsbare Arnhemmers nemen actief deel aan de maatschappij

Zie de inspanningen benoemd bij het doel 'meer volwassenen/ouderen krijgen passende zorg, dichtbij de eigen woonomgeving'

Meer jeugdigen krijgen passende zorg, dichtbij de eigen woonomgeving

Versterken eigen kracht van jeugdigen, sociaal netwerk en inzet algemene voorzieningen

De wijkteams kunnen beschikken over een digitale sociale kaart waarin de algemene voorzieningen staan. Deze website zal worden doorontwikkeld zodat deze meer inzicht geeft in het aanbod en deze voorzieningen beter ingezet kunnen worden. Ook wordt beter gekeken wat van ouders of hun netwerk zelf kan worden verwacht, of wat vanuit onderwijs kan worden geboden, voordat specialistische jeugdzorg wordt ingezet.
Van de huidige aanbieders wordt verwacht dat zij vanuit de omgeving van het kind werken. De samenwerking tussen Sociale wijkteams, huisartsen, scholen en aanbieders is verbeterd door het intensiveren van de onderlinge samenwerking; onder andere bij de start van de Praktijkondersteuner Jeugd (POH-jeugd) en de samenwerking met (Speciaal) Onderwijs. Bij de inzet van individuele zorg of groepsbegeleiding wordt door de lokale toegang bekeken welke ondersteuning en zorg in de buurt aansluit bij de zorgvraag van de jeugdigen. In twee wijken loopt een proef waarbij wijkcoaches zelf specialistische begeleiding bieden. Met de kennis die coaches hebben van de wijk en het netwerk van de jeugdige, kunnen zij kinderen gemakkelijk verwijzen naar activiteiten in de buurt.

Versterken van de zorgtoewijzing en intensiveren van de samenwerking met andere verwijzers

De beleidsregels voor zorg zijn vastgesteld en Sociale wijkteams zijn hierover geïnformeerd en werken met behulp van deze beleidsregels. Aanbieders zijn geïnformeerd over de nieuwe aanbestedingseisen, waarin de kwaliteit en gewenste transformatie van zorg is verduidelijkt. Aanbieders zijn hierop getoetst voordat zij een nieuw contract kregen. Sociale wijkteams en aanbieders kunnen nu op basis van dezelfde uitgangspunten werken aan het inzetten en leveren van kwalitatief goede zorg, die bijdraagt aan de gewenste transformatie van zorg. De huisartsen en gecertificeerde instellingen (verwijzers naar jeugdzorg) zijn geïnformeerd over de gecontracteerde zorg.
In twee wijken is gestart met een Praktijkondersteuner Jeugd (POH-jeugd) bij de huisarts. Uit de eerste resultaten blijkt dat deze POH-jeugd het overgrote deel van de vragen zelf kan behandelen en slechts in incidentele gevallen een verwijzing naar een gecontracteerde aanbieder nodig is.

Sturen op kwaliteit en resultaat

Op 1 juli 2020 is de nieuwe aanbesteding ingegaan en zijn de ingeschreven aanbieders getoetst aan de hogere kwaliteitseisen. Het aantal gecontracteerde aanbieders is sterk verminderd en de overgebleven aanbieders voldoen aan de hogere kwaliteitseisen. In de aanbesteding zijn ook de eisen bij de verschillende zorgvormen aangescherpt en verduidelijkt. We spreken aanbieders hierop aan, bijvoorbeeld via periodieke contractgesprekken die samen met Inkoop-SDCG worden gevoerd. Ook voeren we intensiever kwaliteits- en rechtmatigheidscontroles uit, niet alleen signaalgestuurd maar ook via een steekproef.
Vanuit de regio en de gemeenten wordt actief gestuurd op de transformatieopgaven die vanuit de regio, samen met de aanbieders, zijn opgesteld.
In de eerste helft van 2020 is de Gelderse Verbeteragenda Jeugdbescherming opgesteld. Doel is onder andere een betere gezamenlijke aanpak van zorgorganisaties rondom kwetsbare kinderen en gezinnen. De Verbeteragenda wordt in 2021 verder uitgewerkt.

Ontschotten van zorgsystemen en verkrijgen toereikende Rijksbudgetten

Het ontschotten van zorgsystemen en verkrijgen van toereikende Rijksbudgetten is een zaak van lange adem, waarbij goed samengewerkt moet worden met andere gemeenten, de VNG en G40. De gemeente Arnhem heeft goede contacten opgebouwd met deze partijen en onderhoudt deze goed. Ondanks alle inspanningen blijft het zorglandschap versnipperd over Wmo/jeugdzorg, Zorgverzekeringswet en Wet langdurige zorg. Ook is er nog steeds een landelijke discussie gaande over het verstrekken van voldoende Rijksmiddelen om gemeentelijke zorgtaken (waaronder de jeugdzorg) uit te voeren.
Heel 2020 was er aandacht voor de Rijksbijdrage voor de Jeugdwet aangezien het overgrote deel van de gemeenten te maken blijven houden met tekorten in de jeugdzorg. In december verscheen het AEF-rapport Stelsel in groei waar de structurele tekorten in de jeugdzorg worden belicht.
Op bestuurlijk niveau via de VNG en op ambtelijk niveau via het directeurenoverleg Sociaal Domein draagt Arnhem bij aan de landelijke lobby voor voldoende rijksmiddelen voor de jeugdzorg. Dit blijft van belang omdat we 2020 e.v. nog steeds een tekort houden op de jeugdzorg, ook al is dat tekort lager dan aanvankelijk geprognotiseerd.
Om meer grip te krijgen op de tekorten in de jeugdzorg heeft de gemeenteraad medio 2020 op voorstel van de TaskForce negen maatregelen vastgesteld:

- Perspectiefoverleg;
- Samenwerken aan veiligheid;
- Verkorten van de veiligheidsketen;
- Doorstroom van Jeugdwet naar de Wet langdurige zorg bevorderen;
- Praktijkondersteuner huisarts jeugd-GGZ;
- Handhaving op zorgaanbieders;
- Monitoring verbeteren;
- Sociaal Hospitaal;
- Begeleiding door Sociale wijkteams zelf.

Voor al deze maatregelen is in 2020 de voorbereiding begonnen en zes maatregelen zijn ook al gestart.
Een maatregel richt zich specifiek op de toepassing van de juiste wet. Zolang ontschotting tussen de zorgwetten niet is gerelateerd kijken we nog beter wanneer Wlz en Zvw voorliggend zijn op de Jeugdwet.

Vergroten inzicht of passende zorg en gewenste afschaling wordt bereikt (monitoring)

De raad ontvangt periodiek een bestuursrapportage over de ontwikkelingen in het sociale domein. Sinds het voorjaar is er op wijkniveau een dashboard waarin we de zorgkosten tot op detail kunnen monitoren.
In juni zijn de zogenaamde A2 teams (Analyse en Actieteams) gestart. Deze teams hebben inzicht in gedetailleerde data (bijvoorbeeld volumes, producten, duur, kosten, aanbieders, zorgpaden en verwijzers) stadsbreed en per wijk. Het team is samengesteld vanuit verschillende disciplines (inhoudelijk, financieel en statistisch) en zij gaan op wijkniveau in gesprek met het wijkteam over de data. Daarbij wordt gekeken naar de resultaten en ontwikkelingen in de wijk en de stad en wordt actie ondernomen als dat nodig is. Ook wordt gekeken naar de mate waarin afschaling van zorg zichtbaar wordt in de data, bijvoorbeeld de verschuiving van zware naar lichtere zorg, de duur van de trajecten of de inzet van groepsaanbod in plaats van individuele zorg.

Meer kwetsbare jeugdigen wonen veilig thuis

Zie de inspanningen benoemd bij het doel 'meer jeugdigen krijgen passende zorg dichtbij de eigen woonomgeving'

Voldoende geschikte en betaalbare woningen voor kwetsbare Arnhemmers in 2025

Koppelen zorg(behoeften) aan wonen

De woonafspraken worden jaarlijks geëvalueerd. Op grond van de evaluatie worden, indien noodzakelijk, de afspraken aangescherpt.
Het doelgroepenonderzoek is afgerond. In de uitvoering van Sociaal Hospitaal (SOHOS) komt naar voren dat huisvesting een belangrijk onderwerp is bij multiprobleemgezinnen. De samenhang tussen woon- en andere problemen vraagt om een meer intensieve samenwerking met de corporaties. Dit wordt in de visie Sociaal Domein en de Woonzorgvisie opgepakt.

Eind 2019 hebben we afscheid moeten nemen van het Hulpmiddelencentrum (HMC) als leverancier van Arnhem-Noord. Sindsdien draait Medipoint de hulpmiddelendienstverlening in beide helften van de stad. Dit heeft Medipoint heel voortvarend aangepakt; zelfs in de turbulente periode waarin de overdracht plaatsvond hebben zij geen enkele klacht over de dienstverlening gekregen.
Voor inwoners met een incidentele verplaatsingsbehoefte hebben we verspreid over de stad diverse poolpunten waar de inwoner een scootmobiel kan lenen. Door de maatregelen tegen verspreiding van corona heeft driekwart van de scootmobiel poolpunten de deuren (tijdelijk) moeten sluiten. Dit betrof met name de punten in verzorgingstehuizen. Om onze inwoners een alternatief te bieden is in 2020 een haal- en-brengservice gestart waarbij een inwoner een scootmobiel op afspraak aan huis afgeleverd kan krijgen.

Zorggerelateerde woonoverlast wordt verminderd

Implementeren maatregelen aanpak woonoverlast

De wijkveiligheid is onderzocht en het beschikbare instrumentarium om overlast aan te pakken is in beeld gebracht. Het meldpunt woonoverlast is uitgebreid; ook zorggerelateerde woonoverlast kan bij de gemeente gemeld worden. In de contractering met onze Wmo-zorgaanbieders hebben we de eis opgenomen dat zorgaanbieders verantwoordelijk zijn voor communicatie met de buurt en het aanpakken van eventuele overlast.

Bewoners met een psychische kwetsbaarheid kunnen in grotere mate in hun eigen woonomgeving zelfstandig (begeleid) wonen

Ontwikkelen preventieve maatregelen

Het concept buurtcirkels wordt toegepast in Arnhem, waarmee inwoners met een psychische kwetsbaarheid beter in de gelegenheid worden gesteld een sociaal netwerk in de woonomgeving op te bouwen.
Het afwegingskader voor beschermd wonen is ontwikkeld en aan de wijkcoaches toegelicht, door middel van een scholing.
In 2020 is samen met een aantal zorgpartijen gewerkt aan de voorbereiding van de uitbreiding van bemoeizorg, die naar verwachting met ingang van het tweede kwartaal in 2021 kan worden ingezet.

Regionale sluitende afspraken Beschermd Thuis

In de regio Centraal Gelderland staan we voor de uitdaging om de doordecentralisatie verder vorm te geven. De komende jaren (2022 tot 2031) wordt beschermd wonen niet alleen een taak van centrumgemeenten, maar een taak van alle gemeenten. In 2019 is het Transformatieplan Samen aan Zet vastgesteld. Regionaal is in het najaar van 2019 de stuurgroep Samen aan Zet gevormd, om keuzes voor de doordecentralisatie van beschermd wonen bestuurlijk voor te bereiden ter bespreking in het Regionaal Portefeuillehouders Overleg Zorg en in de colleges en gemeenteraden. De bestuurders van de gemeenten Rheden, Westervoort, Arnhem, Renkum en Overbetuwe hebben zitting in de stuurgroep.
Om beschermd wonen door te decentraliseren is regionale samenwerking vanuit gezamenlijke uitgangspunten noodzakelijk. De bestuurlijke uitgangspunten voor de regionale samenwerking zijn in alle colleges van de regiogemeenten vastgesteld en de raden zijn geïnformeerd (zie raadsbrief Bestuurlijke uitgangspunten doordecentralisatie beschermd wonen). Er is een uitvoeringsagenda opgesteld om de regionale samenwerking verder vorm te geven. Over deze regionale ontwikkelopgave wordt de dialoog aangegaan met belangrijke samenwerkingspartners en cliënten/ervaringsdeskundigen. Met ingang van 2022 treden de regionale afspraken in werking. Alle Nederlandse gemeenten hebben via de VNG ingestemd met de Norm voor Opdrachtgeverschap, waarin staat hoe ze regionaal en bovenregionaal willen samenwerken bij beschermd wonen en maatschappelijke opvang. De Norm voor Opdrachtgeverschap (NvO) is op 10 juni 2020 in een resolutie vastgesteld door gemeenten in VNG-verband, zowel voor jeugd als voor beschermd wonen en maatschappelijke opvang. Deze Norm voor Opdrachtgeverschap vormt daarmee ook een kader voor de nieuwe regionale samenwerkingsafspraken.

Ontschotten van zorgsystemen en verkrijgen toereikende Rijksbudgetten

Er is een regiobeeld opgesteld, samen met de zorgverzekeraar, om de verdere samenwerking voor de inwoners van onze gemeente en de verzekerden van Menzis te verbeteren. Er liggen uitdagingen voor de toekomst, vooral in verband met de toenemende vergrijzing. Samen met de zorgpartijen uit onze gemeente en regio is een start gemaakt om dit regiobeeld om te zetten naar een regiovisie. Door de uitbraak van het coronavirus is er vertraging opgetreden in dit proces. Alle zorgpartijen moeten nu de prioriteit geven aan de bestrijding van het virus en het welzijn van personeel en cliënten.
Bij de zorginkoop voor de Wmo is een eis opgenomen voor forensisch beschermd wonen. Op 1 juli is deze eis van kracht. Uitgangspunt bij de zorgverlening is het herstel van de cliënt in de eigen woonomgeving en regio. Indien een aanbieder zich door het ministerie van Justitie en Veiligheid heeft laten contracteren om forensische zorg te leveren, stelt de regio Centraal Gelderland de volgende eis: Voordat de aanbieder een forensische cliënt in zorg neemt, wordt contact gelegd met de regionale toegang. De regionale toegang geeft dan vroegtijdig een advies of er na het aflopen van de strafrechtelijke titel vervolgzorg in de vorm van Beschermd wonen Wmo kan worden ingezet. De regionale toegang neemt als leidraad voor een positief advies dat de voorwaarden voor een succesvol traject in deze regio het meest kansrijk zijn, conform de regels van de Handreiking Landelijke toegankelijkheid. Het herkomstonderzoek loopt op dit moment.
Op bestuurlijk niveau via de VNG en op ambtelijk niveau via het directeurenoverleg Sociaal Domein draagt Arnhem bij aan de landelijke lobby voor voldoende rijksmiddelen voor de jeugdzorg. Dit blijft van belang omdat de verwachting is dat we 2020 e.v. nog steeds een tekort houden op de jeugdzorg. Het inzetten van de juiste wet op het juiste moment en de juiste situatie monitoren we samen met de wijkteams. We kijken in concrete casussen of Wlz of Zvw voorliggend zou kunnen of moeten zijn aan de Jeugdwet.

Ontwikkelen van een goed werkende aanpak voor personen met verward gedrag

Persoonsgerichte integrale zorg (ketenafspraken)

In november 2020 is door ZonMw subsidie toegekend om te gaan starten met een noodbed voor mensen met verward gedrag. Gemeenten Arnhem, Renkum en Ede nemen hieraan deel. Er liggen samenwerkingsafspraken met zorg- en veiligheidspartners van de regio Gelderland-Midden aan ten grondslag. De invoering van de Wet verplichte ggz is afgerond. De wet is met ingang van 1 januari 2020 in werking getreden. Met de zorgverzekeraar worden gesprekken gevoerd over de knelpunten die zich voordoen bij de uitvoering van de Wet zorg en dwang. Het onderzoek naar de gemeentelijke zorg- en veiligheidsstructuur is weer opgepakt. Er vindt een nauwere samenwerking plaats tussen de kernorganisatie en het Veiligheidshuis.

Betere aansluiting van de Sociale wijkteams op Ggz-behandelzorg

We zijn met de zorgverzekeraar in overleg om de samenwerking tussen de FACT-teams van Pro Persona en de wijkcoaches van het Sociale wijkteam te versterken. In 2019 heeft de zorgverzekeraar hiervoor middelen beschikbaar gesteld. In 2020 heeft de gemeente Arnhem dit budget beschikbaar gesteld. Het gaat om het financieren van een sociaal psychiatrisch verpleegkundige, werkzaam bij het FACT-team, die als kennisbron kan worden ingezet door het Sociale wijkteam. Overleg met de zorgverzekeraar is gaande om vanaf 2021 deze kosten gezamenlijk te dragen.

Afhandeling amendementen en moties MJPB 2020-2023

Aanvullende coalitieafspraken zorg (19A66)

De wijzigingen zijn verwerkt in de teksten en tabellen in de geamendeerde MJPB 2020-2023.

Jeugdbudgetten reëel begroot, geen papieren werkelijkheid (19M124)

We gaan nog steeds uit van de verwachting (net als het overgrote deel van de andere gemeenten) dat gemeenten structureel door het Rijk gecompenseerd worden voor de stijgende kosten van de jeugdzorg.
Er zijn geen redenen om af te wijken van de MJPB 2020-2023 op dit punt. Om tegemoet te komen aan de motie, nemen we in het risicoprofiel een risico op met een hoge kans (90%) op geen structurele compensatie vanuit het Rijk.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

BVO Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen
MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland
Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

- Stichting Sociale wijkteams;
- Aanbieders die bijdragen aan de transformatie van zorg en kwalitatief goede zorg bieden;
- Onze Huisartsen en Arts en Zorg
- Adviesraden Sociaal Domein;
- Zorgbelang Gelderland;
- Inkoop Sociaal Domein Centraal Gelderland;
- VGGM;
- BVO Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2020		Rekening	
	2019	Primitief	Def	2020	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	57.921	30.808	56.785	60.704	-3.919
Baten	6.639	918	5.134	5.222	88
Saldo lasten en baten	***-51.282***	***-29.891***	***-51.651***	***-55.482***	***-3.831***
Toevoegingen aan reserves	4.393	678	2.031	2.009	22
Onttrekkingen aan reserves	2.823	1.100	3.496	3.425	-71
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-1.569***	***422***	***1.465***	***1.416***	***-49***
Gerealiseerd resultaat	**-52.852**	**-29.469**	**-50.186**	**-54.066**	**-3.880**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de begroting 2020 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR
Lasten	-3.641	N				
Zorg	-1.534	N	Algemene voorziening huishoudelijke ondersteuning	N	S	AR
Zorg	101	V	Doelgroepenvervoer	N	I	AR
Zorg	933	V	Ambulantisering GGZ	N	I	AR
Zorg	-2.077	N	Beschermd wonen	N	I	AR
Zorg	-680	N	Begeleiding	N	I	AR
Zorg	-380	N	Bedrijfsvoering	N	I	AR
Zorg	637	V	Jeugdzorg	N	I	AR
Zorg	-484	N	Dubieuze debiteuren	N	I	AR
Zorg	-157	N	Specifieke jeugdzorgbudgetten	N	I	AR
Baten	157	V				
Zorg	157	V	Specifieke jeugdzorgbudgetten	N	I	AR
Toevoegingen aan reserves	0					
Onttrekkingen aan reserves	0					

Huishoudelijke ondersteuning

Dit nadeel heeft betrekking op de algemene voorziening huishoudelijke ondersteuning. Per 1 juli 2020 is een beleidswijziging geweest, waarbij een verschuiving van maatwerkvoorziening huishoudelijke ondersteuning naar algemene voorziening huishoudelijke ondersteuning wordt gestimuleerd. De verschuiving is vanaf juli/augustus zichtbaar. Dit nadeel wordt gecompenseerd met het voordeel op de wijkprogramma's maatwerkvoorziening huishoudelijke ondersteuning.

Doelgroepenvervoer

Het doelgroepenvervoer is uitbesteed aan de DRAN en deze heeft eerder een hogere gewijzigde begroting ingediend welke werd veroorzaakt door een hogere prijsindex, een nieuwe aanbesteding die duurder is uitgevallen en volumegroei. Daar staat tegenover de vastgestelde maatregel uit de MJPB 2020 van € 250.000 ter verlaging van het tekort. Hiervoor zijn beleidsregels Wmo en Jeugdwet opgesteld en vastgesteld. Ook is er een nieuwe Verordening Leerlingenvervoer aangenomen. Corona heeft effect gehad op het gebruik van het doelgroepenvervoer binnen alle doelgroepen. De gewijzigde verordeningen en beleidsregels zijn vanaf zomer 2020 langzaam doorgevoerd. Daarnaast lijkt de nieuwe aanbesteding positiever uit te werken dan in eerste instantie verwacht. Dit maakt dat voor 2020 de jaarcijfers doelgroepenvervoer met een positief resultaat afgesloten kunnen worden.

Ambulantisering GGZ
Vanuit de decentralisatie middelen heeft gemeente Arnhem middelen gekregen voor ambulantisering GGZ die deels regionaal bedoeld zijn. Het gaat om het (op)bouwen van een lokale ondersteuningsstructuur, voor psychisch kwetsbare personen. De middelen zijn in 2020 niet uitgegeven, mede omdat de middelen laat zijn toegekend. Daarnaast is er een vertraging van het starten van de activiteiten opgetreden door corona, waardoor deze activiteiten in 2021 zullen starten. Een deel van het budget waar een bestedingsplan voor aanwezig is, is overgeheveld naar 2021. Dit is het restant van het budget dat ten gunste van de algemene middelen komt.

Beschermd wonen
Bij beschermd wonen is er een netto voordeel van € 1,6 miljoen. Op de wijkprogramma's wordt een voordeel vermeld van € 3,6 miljoen. Het nadeel bij programma S07 Zorg en het voordeel op de wijkprogramma's wordt veroorzaakt doordat de begroting is gebaseerd op de realisatie 2018 en begin 2019. Sinds eind 2019 is een verschuiving te zien van de realisatie van de wijken naar stad. Het netto voordeel komt voornamelijk door:
1. Sinds 2019 is er een gestage daling van aantal intramurale cliënten zichtbaar. Deze daling heeft een doorwerking naar 2020.
2. De nieuwe contracteringsronde in 2020, waarbij de (kwaliteits)eisen zijn aangescherpt, waardoor een groot aantal aanbieders is afgevallen.
3. Per 1 juli 2020 (nieuwe contractering) wordt het product 'beschikbaarheidscomponent' op een andere manier gefinancierd, waarmee besparing is gehaald.

WMO Begeleiding
Het resultaat voor WMO begeleiding is netto een significant bedrag. Bij programma S07 Zorg is een nadeel van € 680.000 gemeld en bij de wijkprogramma's is een voordeel van € 653.000 gemeld. Vanaf begin 2020 is er een verschuiving te zien van de wijkprogramma's naar de stad en de begroting is gebaseerd op de realisatie van 2018 en begin 2019. Dit zorgt ervoor dat er een afwijking op zowel stad als wijkprogramma's is.

Bedrijfsvoeringsbudget
In 2019 is een start gemaakt met monitoring binnen het programma Zorg. In 2020 is hier verder vorm aangegeven. De gemaakte kosten hebben betrekking op implementatie Power BI, bouwen van een datawarehouse, etc. Met deze kosten zijn er geen rekening gehouden binnen het budget, omdat het kosten zijn.

Jeugdzorg
Op totaalniveau is bij de Jeugdzorg geen afwijking te melden. Echter is er binnen de wijken en stad een verschuiving te zien. De huidige begroting per wijk en stad is gebaseerd op de realisatie van 2018 en eerste halfjaar 2019.

Voorziening dubieuze debiteuren
Bij een aantal organisaties staat een vordering open. De vordering staat langer dan één jaar open en uit voorzichtigheidsprincipe voorzien we vorderingen die langer open staan dan een jaar volledig.

Specifieke jeugdzorg budgetten
Vanuit het rijk hebben we middelen gekregen voor de projecten Gelderse verbeteragenda jeugdbescherming en Transitie vastgoed jeugdzorgplus. De ontvangen middelen staat op de baten. De netto saldo van de baten en lasten voor deze projecten is nul.

Subsidies
Hieronder zijn de subsidieontvangers opgenomen die in 2020 meer dan € 100.000 subsidie hebben ontvangen vanuit dit programma.

Een overzicht van verstrekte subsidies is te vinden in de paragraaf subsidies.
Voor een volledige lijst van verstrekte subsidies (op het niveau subsidieontvanger) wordt verwezen naar de bijlage Subsidies bij de digitale jaarstukken.
- St. Veilig Thuis Gelderland Midden
- Centrum voor Activerend Werk
- RIBW. Arnhem & Veluwe Vallei
- St. Vitale Verbindingen

Indicatoren

Hieronder zijn de specifieke indicatoren behorend bij de doelstellingen in dit programma opgenomen.

Indicator	Score Arnhem 2019	Score Arnhem 2020	Toelichting	Bron
Jeugdwet, aantal inwoners met verblijf	610	554	Aantal inwoners met declaratie in het betreffende jaar, Gezinshuizen, Leef- en behandelgroepen, Pleegzorg en verblijf op eigen terrein.	Afdeling Informatie/F&C
Beschermd wonen, aantal inwoners met verblijf	1013	958	Aantal inwoners met declaratie in het betreffende jaar, intramuraal	Afdeling Informatie/F&C
Gemiddelde zorgkosten per inwoner	€ 887	€ 844	Gedeclareerde zorgkosten m.b.t. het jaar, gedeeld door het aantal inwoners aan het einde van het jaar.	Afdeling Informatie/F&C

Indicator	Score Arnhem 2018	Score Arnhem 2019	Toelichting	Bron
Gemiddelde stijging op participatieladder bij activerend werk			Centrum Activerend Werk heeft i.o.v. gemeente Arnhem een systeem ontwikkeld om vanaf aanmelding voor Activerend Werk de stappen op de participatieladder vast te leggen. Vanaf 2021 zal aangegeven kunnen worden hoeveel treden inwoners gemiddeld stijgen op de participatieladder in een periode van een jaar.	Afdeling Informatie/F&C
Inwonerstevredenheid over kwaliteit geboden ondersteuning		79%	De vraagstelling in het inwonerstevredenheidsonderzoek m.b.t. 2018 was anders dan m.b.t. 2019, daarom is geen score voor 2018 opgenomen.	Inwoner-tevredenheids-onderzoek

Om de gevolgen van het Covid-19 virus voor de gemeente Arnhem in kaart te brengen, zijn de meest relevante indicatoren van verschillende onderdelen samengevat in een dashboard. Hierbij zijn ook indicatoren opgenomen die een relatie hebben met dit programma.

Er zijn indicatoren vanuit het Rijk (Besluit Begroten en Verantwoorden) die verplicht moeten worden opgenomen in de begroting. De verplichte indicatoren zijn hieronder opgenomen. Zie voor meer informatie de website waarstaatjegemeente. Op de webversie van de begroting zijn ook de trends van deze indicatoren voor Arnhem te zien (financien.arnhem.nl).

Indicator	Jaar	Score Arnhem	Score Nederland	Toelichting	Bron
Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo	1e half jaar 2020	730	640	Aantal per 10.000 inwoners in de betreffende bevolkingsgroep. Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo-gegevens geldt dat het referentiegemiddelde gebaseerd is op 327 deelnemende gemeenten.	CBS - Monitor Sociaal Domein Wmo
Jongeren met jeugdhulp	1e half jaar 2020	10,1	9,7	Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzicht van alle jongeren tot 18 jaar.	CBS - Beleidsinformatie Jeugd
Jongeren met jeugdreclassering	1e half jaar 2020	0,5	0,3	Het percentage jongeren (12-22 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-22 jaar).	CBS - Beleidsinformatie Jeugd
Jongeren met jeugdbescherming	1e half jaar 2020	1,2	1,1	Het percentage jongeren tot 18 jaar met een jeugdbeschermingsmaatregel ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.	CBS - Beleidsinformatie Jeugd

Beleidskaders

Raadsonderwerpen in 2020

- Verordening maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019;
- Geconsolideerde versie van de Verordening Jeugdhulp gemeente Arnhem 2019;
- Beleidsregels Leerlingenvervoer gemeente Arnhem;
- Voorstellen tot maatregelen jeugdzorg.

Actuele beleidskaders

- Kadernota De veerkrachtige samenleving Arnhem;
- Beleidsregels Wmo (2019);
- Beleidsregels Jeugd (2019);
- Beleidsplan Jeugd Wmo;
- Uitvoeringsplan deel Wmo;
- Inrichtingsplan Jeugdhulp;
- Regionaal Transformatieplan Jeugd;
- Verordening maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019;
- Verordening Jeugdzorg Arnhem 2019;
- Taskforce Maatregelen Jeugdzorg
- Verordening doelgroepenvervoer 2020;
- Raadsbrief Ontwikkelingen zorgdomein (december 2018);
- Transformatieplan Beschermd Thuis 2019-2021;
- Raadsbrief bestuurlijke uitgangspunten doordecentralisatie beschermd wonen (maart 2020);
- Raadsbrief kwaliteit, toezicht en handhaving (juni 2019).

Welzijn en inclusie

We willen de randvoorwaarden scheppen om ervoor te zorgen dat mensen, ongeacht hun achtergrond, beperking en/of seksuele voorkeur, kunnen meedoen en zich thuis voelen in Arnhem. We willen dat Arnhem een inclusieve stad is.

Ambitie

(Tekst uit de MJPB 2020-2023)

Arnhemmers voelen zich thuis en kunnen meedoen in hun stad

We vinden het belangrijk dat iedere Arnhemmer, ongeacht afkomst, kan meedoen en zich thuis voelt in Arnhem. Dat kinderen zich goed kunnen ontwikkelen. Dat ouderen zo lang mogelijk gezond blijven en actief meedoen. Dat nieuwkomers snel hun plek vinden en hun leven opbouwen. Dat er een vangnet wordt geboden als het even niet vanzelf gaat. We zetten in op jeugdpreventie, ondersteuning en algemene voorzieningen, duurzame inburgering en een passend vangnet.
Meer specifiek zetten we in op het bestrijden van discriminatie en op acceptatie van seksuele diversiteit, op Arnhem als toegankelijke gemeente voor mensen met een beperking en op nieuwkomers die hun plek moeten vinden. De gemeente draagt actief uit dat samenleven in diversiteit niet kan zonder gemeenschappelijkheid, wederzijds vertrouwen en respect waarbij een ieder zichzelf moet kunnen zijn. Er wordt ingezet op bewustwording, en activering in de eigen organisatie, de stad en in de wijken.

Wat wilden we bereiken

Wij willen samen zorgen voor een sterke sociale basis waarin iedereen zoveel als mogelijk gelijkwaardige kansen heeft om zich te ontwikkelen en om mee te doen. Door Arnhemmers te stimuleren en waar nodig te faciliteren bij het organiseren van activiteiten voor hun buurt, bouwen we samen aan een sterke sociale basis. We versterken de saamhorigheid tussen inwoners, dat mensen naar elkaar omkijken en voor elkaar klaarstaan. Door Arnhemmers op tijd met activiteiten en voorzieningen een duwtje in de rug te geven en een helpende hand te reiken, voorkomen we samen met hen dat ze in de problemen komen of dat hun problemen groter worden.

Prestatiedoelen	Status
Veilig en positief opgroeien	

Samen met VGGM en peuteropvang wordt intensief opgetrokken om alle jonge kinderen goed in beeld te hebben en met 2 jaar een plekje te geven op de peuteropvang. Voor ouders die extra ondersteuning nodig hebben thuis, is er voorliggend, ambulante begeleiding beschikbaar. Samenwerken met ouders is een van de speerpunten vanuit het beleid onderwijsachterstanden/ kansengelijkheid. De noodzaak ervan is tijdens eerste lockdown alleen maar zichtbaarder geworden.
Tijdens de coronacrisis is snel geschakeld tussen voorschool, onderwijs, Sociale wijkteams en welzijnspartners. Zo konden bijvoorbeeld kinderen naar de noodopvang als Sociale wijkteams signaleerden dat dit een betere plek was voor een kind in een kwetsbare positie.

Meedoen en openstaan voor elkaar

In het tweede kwartaal 2020 is het beleidsplan herijking van de welzijnsopgave ter besluitvorming aan de raad voorgelegd.

In 2020 zijn diverse initiatieven gestart. Door de crisis heeft ontmoeten en verbinden een bijna geheel nieuwe invulling gekregen in onze stad. De crisis staat op gespannen voet met de doelen zoals het verminderen van eenzaamheid, een probleem dat door de crisis mogelijk alleen meer vergroot is.
Door de crisis kunnen Arnhemmers elkaar veelal alleen online ontmoetten. Ontmoetingsplekken waren (tijdelijk) gesloten en vrijwilligers en professionals zochten mogelijkheden om te zorgen dat mensen elkaar toch blijven zien. De maatschappelijke partners hebben alle zeilen bijgezet om op andere manieren de ondersteuning aan Arnhemmers te bieden. Zo zijn bijvoorbeeld honderden mantelzorgers gebeld om te vragen hoe het gaat.
Goede samenwerkingen, zoals Voor Elkaar In Arnhem en samenwerkingen tussen wijkorganisaties, Sociale wijkteams en onderwijs zijn tot stand gekomen. Andere kant is ook dat buurthuizen het zwaar hebben, door de coronamaatregelen zien zij hun inkomsten dalen.

Vanaf 2020 is er € 500.000 per jaar extra beschikbaar voor ontmoeten. Om voorzieningen te verbeteren of toe te voegen in wijken waar de behoefte het grootst is en de noodzaak het hoogst. Uitgangspunt is dat de voorzieningen toegankelijk en betaalbaar zijn voor bewoners. In 2020 is aan 11 elf initiatieven in verschillende Arnhemse buurten financiële ondersteuning geboden om bijvoorbeeld hun buurthuis of ontmoetingsruimte te verbeteren. Het college heeft in 2020 ook besloten een deel van de beschikbare middelen te reserveren voor het opvangen van problemen als gevolg van de coronacrisis.

Duurzame inburgering

In aanloop naar de gewijzigde Wet inburgering en het actieplan nieuwkomers zijn er nieuwe afspraken gemaakt met samenwerkingspartners en bereiden we ons voor op de inkoop van inburgeringstrajecten.
Ondanks de coronacrisis zijn de (aangepaste) duale trajecten gestart bij een Beautiful Mess, hebben een aantal nieuwkomers een baan gekregen bij de Mondmaskerfabriek en zijn alle voorbereidingen afgerond voor bureau nieuwkomers dat in 2021 van start is gegaan.

Een passend vangnet

Het jaar 2020 was in verband met de coronacrisis een bewogen jaar voor de opvang. Ingezet is op het bieden van opvang met inachtneming van de RIVM-richtlijnen. Voor de opvang van daklozen is een extra opvanglocatie geopend op een cruiseschip. De bed-, bad- en broodvoorziening en noodopvang voor asielzoekers zat sneller vol wegens corona.

De afwikkeling van procedures binnen de vreemdelingenketen heeft tijdens de eerste lockdown stilgelegen wat ervoor heeft gezorgd dat er minder uitstroom is gerealiseerd in deze opvangvormen.

Met de uitvoering van de in de Herstelagenda opgenomen ambitie van opvang naar wonen is gestart door een verkenning uit te voeren naar de kansen en mogelijkheden om woonplekken te realiseren.

Inclusieve stad

Arnhem heeft al een aantal jaren stappen gezet in het inclusiever maken van onze stad. Op de eerder opgestelde negen speerpunten hebben we het nodige bereikt en in gang gezet. Op een aantal punten kiezen we voor een scherpere focus.
In de zomer van 2020 informeerden we de gemeenteraad over de stappen die zijn gezet en de gemaakte keuzes als het gaat om het programma Inclusief Arnhem. We richten ons op een vijftal focuspunten, waarop we zelf en in samenwerking met de stad invloed kunnen uitoefenen om deze te realiseren. Het gaat hier om:
1. Voorkomen en tegengaan van discriminatie;
2. Positie inwoners met beperking versterken;
3. Diversiteit in organisaties;
4. Inclusieve gemeentelijke organisatie;
5. Inclusieve gemeentelijke communicatie.

Wat hebben we gedaan

Prestatiedoelen/Inspanningen	Status
Veilig en positief opgroeien	
Sluitende aanpak ketenpartners voor vroegsignalering	

Arnhem richt zich op het zoveel als mogelijk bieden van gelijkwaardige kansen op ontwikkelen en meedoen voor kinderen en jongeren. Als we ons richten op hen en hun toekomst, kunnen we latere problemen voorkomen. Onze gemeenschappelijke inzet zorgt daarmee voor het grootste resultaat. Met opzet spreken wij over opgroeien en opvoeden. Het gaat er namelijk om dat het welzijnswerk niet alleen is gericht op het kind of de jongere, maar juist ook op haar of zijn omgeving: ouders, school, straat, sport.

Een goede afstemming en samenwerking is daarom van belang tussen bijvoorbeeld kind- en jongerenwerk (denk aan Rijnstad, AM Support en Presikhaaf University), sport (denk aan Sportbedrijf en Jeugdfonds Sport & Cultuur Arnhem), onderwijs (denk aan PAS-VVE) en jeugd(gezondheids)zorg (denk aan VGGM-Kansrijke Start, huisartsen en zorgaanbieders) bij het bieden van gelijkwaardige kansen op ontwikkelen en meedoen. Het gaat hierbij ook om het kennen van de online leefwereld. Deze is voor veel kinderen en jongeren net zo belangrijk als de straat. Online jongerenwerk maakt daarom onderdeel uit van onze aanpak. Ook zijn jongeren vaak mantelzorger. Als het gaat om mantelzorgondersteuning verdienen zij specifieke aandacht.

Ontwikkelen van voorliggende voorzieningen

De aanwezigheid van een voorliggend aanbod is een onderdeel voor een verandering van inzet van jeugdhulp. De voorliggende voorziening moet van goede kwaliteit zijn om vroegtijdig te signaleren en snel passende hulp of ondersteuning aan te kunnen bieden. Samen met partners in de stad wordt gekeken aan welke voorliggende voorzieningen behoefte is en wordt gewerkt aan het ontwikkelen van voorliggende voorzieningen in wijken.

In 2020 werd door de coronacrisis zichtbaar wat het belang is van voorliggende voorzieningen en het snel kunnen inspelen op behoefte en vraag uit de wijken. Onder andere welzijnspartners, onderwijs en sport speelde snel in op de veranderende vraag. Veel activiteiten werden georganiseerd, op een alternatieve manier aangeboden, bijvoorbeeld online of buiten, aangeboden. Samenwerking tussen onderwijs, Sociale wijkteams en welzijn, voornamelijk rond kinderen in kwetsbare posities, is veel intensiever en beter geworden.

Na de coronacrisis zal gekeken worden welke voorliggende voorzieningen structureel nodig zijn. Als sociale basis in de wijken en om specialistische zorg te voorkomen.

Meedoen en openstaan voor elkaar

Netwerkaanpak eenzaamheid

Deze aanpak is gericht op het tegengaan van eenzaamheid en sociaal isolement bij zowel ouderen als bij jongeren. Zeker in coronatijd is dit van groot belang. De aanpak eenzaamheid is een belangrijk speerpunt van het Rijk en van het Arnhems college. In 2020 is gestart met een wijkgerichte aanpak en een opzet voor monitoring. We zijn begonnen in de wijken Malburgen en Elderveld. Hiervoor werken we samen met het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en met de organisaties en initiatieven in de wijken. Ontmoeten maakt ook deel uit van de aanpak eenzaamheid. In oktober is de Week tegen eenzaamheid gehouden met ontmoetingen in diverse wijken. De aanpak is ook opgenomen in opdrachten aan de welzijnspartners.

Bestendigen regenboogaanpak

In juli 2020 is de regenboogagenda 2020-2022 vastgesteld. Met deze agenda streven we naar gelijkheid, acceptie en inclusie voor LHBTIQ+ personen in Arnhem op verschillende terreinen: de gemeente als goed voorbeeld, veiligheid, zorg en welzijn, onderwijs en sport. En er is extra aandacht voor onder meer transgender personen, acceptatie in religieuze gemeenschappen en LHBTIQ+ ouderen. De coronamaatregelen hebben grote invloed gehad op de activiteiten op dit thema. Veel van de voorstellingen, workshops, trainingen en voorlichtingen hebben helaas niet door kunnen gaan. Toch konden enkele activiteiten wel doorgaan. Zo is onder andere, zoals elk jaar, de regenboogvlag gehesen en is er een regenboogkookworkshop gegeven op 'Coming Out Day'. Ook zijn er Krav Maga trainingen om de weerbaarheid onder deze groep te versterken. Daarnaast is het gaybrapad in de stad opnieuw in de verf gezet.

Herformuleren welzijnsopdrachten

Het doel van de herijking welzijn is om een beweging op gang te brengen die de uitvoering van het welzijnswerk verder versterkt, waarbij zo slim mogelijk combinaties van functies en voorzieningen worden gemaakt voor de inwoners in onze wijken. In 2020 zijn wijkgesprekken gevoerd in alle Arnhemse gebieden en zijn samen met instellingen en bewoners de hoofdthema's besproken. Op basis hiervan is een richtinggevende notitie Herijking welzijnsopdracht Samen werken aan een sterke sociale basis opgesteld en half 2020 ter besluitvorming naar de raad gestuurd. We willen het welzijnswerk, veel meer dan nu het geval is, vanuit de behoeften in de wijken vormgeven. Zodat Arnhemmers die elkaar willen helpen dat goed kunnen doen en waar nodig worden ondersteund. Arnhemmers hebben hulp nodig dichtbij, in de eigen omgeving. Deze ondersteuning wordt geboden door vrijwilligers of professionals die de buurt goed kennen. Organisaties werken met elkaar samen voor en met de Arnhemmers.
We willen met de herijking van de welzijnsopdracht bereiken dat er:

1. concrete keuzes op basis van stedelijke en wijkspecifieke opgaven worden gemaakt;
2. op een slimmere wijze welzijnswerk wordt ingezet door middel van sociale innovaties;
3. duidelijkere focus komt op thema's en doelgroepen;
4. meer gewerkt wordt op basis van resultaten in plaats van op activiteiten;
5. meer samenhang en samenwerking komt in plaats van de nu bestaande versnippering;
6. professionalisering en verzakelijking plaatsvindt met een duidelijk opdrachtgeverschap en met regie vanuit de gemeente.

Ondersteuning mantelzorgers

We richten ons op het faciliteren en stimuleren van mantelzorg en informele zorg. Arnhemmers zorgen vaak voor hun geliefden, voor familie, voor buren. Deze informele zorg is van groot belang voor de Arnhemmers die hulp nodig hebben en het helpt bij het beperken van het beroep op maatwerkvoorzieningen.

Tijdens de coronacrisis is gebleken hoe cruciaal informele zorg is, dat mensen naar elkaar omkijken. Voor Elkaar In Arnhem is gestart, een samenwerking tussen MVT (Mantelzorg Vrijwillige Thuishulp Arnhem), SWOA (Stichting Welzijn Ouderen Arnhem), Rijnstad en de gemeente, waarbij hulpvragen van Arnhemmers gekoppeld wordt aan vrijwilligers.

Duurzame inburgering

Voorbereiden op de nieuwe inburgeringswet en ontwikkelen nieuwe werkwijze

We vinden het belangrijk dat nieuwkomers zich welkom voelen in Arnhem. Ze kunnen zo snel mogelijk een zelfstandig leven opbouwen. Hiervoor bieden we maatschappelijke begeleiding. Werk wordt gezien als de beste manier om mee te doen in de maatschappij. In de pilot duale trajecten combineren we begeleiding naar werk met het leren van taal, persoonlijke ontwikkeling en de juiste zorg en ondersteuning.

De nieuwe Wet inburgering wordt op 1 januari 2022 ingevoerd, waarbij in de begeleiding wordt uitgegaan van toekomstperspectief en inzet naar een hoger taalniveau.

In aanloop van de gewijzigde Wet inburgering en het actieplan nieuwkomers zijn er nieuwe afspraken gemaakt met samenwerkingspartners en we bereiden ons voor op de inkoop van inburgeringstrajecten.

Een passend vangnet

Actieprogramma dak- en thuisloze jongeren

Eind tweede kwartaal is het Arnhemse projectplan aangeboden aan de raad. De uitvoering van het plan loopt volgens planning. De coronacrisis heeft behoorlijke gevolgen voor (kwetsbare) jongeren, zoals uithuiszetting door ouders en toenemende jeugdwerkloosheid en daardoor schulden. Daarom wordt extra aandacht besteed aan de schuldenaanpak voor dak- en thuisloze jongeren en aan het toepassen van maatwerk bij knellende regels. Daarnaast is de aandacht voor huisvesting voor deze jongeren geïntensiveerd met de beweging ‘van opvang naar wonen’.

Uitvoeren regiovisie 2019-2022 huiselijk geweld en kindermishandeling

We zetten voor kwetsbare Arnhemmers in op de aanpak van huiselijk geweld van 0-100 jaar. We doen dit door meer aandacht voor preventie en vroegsignalering te hebben (sturen op het gebruik van de meldcode, bijeenkomsten aandachtsfunctionarissen en bijvoorbeeld het verspreiden van onze nieuwsbrief Huiselijk Geweld voor alle professionals die met huiselijk geweld en kindermishandeling te maken kunnen krijgen). We hebben samenwerkingsafspraken tussen Veilig Thuis, de Sociale wijkteams en Moviera en zitten regelmatig met elkaar aan tafel om verbeterpunten te bespreken. Met woningcorporaties en gemeenten zijn afspraken gemaakt om vrouwen uit de opvang sneller en efficiënter in aanmerking te kunnen laten komen voor herhuisvesting.
Sinds de start van de coronacrisis zijn er zorgen over een toename van huiselijk geweld. De stress en spanning in gezinnen kan toenemen als gevolg van verplichte quarantaine en het vele op elkaars lip zitten. De verwachting was daarom dat het aantal meldingen en adviezen bij Veilig Thuis tijdens de coronacrisis omhoog zou gaan. Dit gebeurde niet. Het aantal meldingen en adviezen daalde zelfs en viel lager uit dan in dezelfde periode in 2019. De oorzaak hiervan kan liggen in het feit dat professionals door de maatregelen rond het coronavirus niet altijd een huisbezoek konden afleggen en daarmee de veiligheid vanaf afstand (online) moesten inschatten.
Via onze nieuwsbrief en via webinars hebben wij professionals uit betrokken sectoren (jeugdzorg, zorg, onderwijs, huisartsen en politie) op de hoogte gehouden over wat wel kan om zicht te houden op veiligheid vanaf afstand.
Inmiddels is het aantal meldingen en adviezen bij Veilig Thuis weer gelijk aan het niveau van 2019.
Wij blijven extra goed letten op kwetsbare gezinnen en de vraag of zij de juiste zorg krijgen die nodig is, juist in tijd van corona.

Versterken ketensamenwerking Moviera- wijkteams- Veilig thuis

De samenwerking tussen de verschillende partners bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling is in het afgelopen jaar intensiever geworden ten gevolge van de urgentie die de coronacrisis veroorzaakt. Ook investeren we in de ontwikkeling van een multidisciplinaire aanpak bij complexe situaties.

Versterken ketensamenwerking OGGZ-partners

Signalen over niet optimaal verlopende samenwerking worden door VGGM en gemeente onmiddellijk geadresseerd en besproken, hetzij bilateraal op uitvoerend niveau, hetzij in breder verband op managementniveau.
Het project zorg- en veiligheidsstructuur, waarin het versterken van de gehele keten centraal staat, had in verband met de coronacrisis minder prioriteit maar is in het derde kwartaal weer opgepakt. Afronding zal in het eerste kwartaal van 2021 plaatsvinden.

Inclusieve stad

Toepassen van de Arnhemse norm voor toegankelijkheid als koplopergemeente VN-verdrag Handicap

In 2020 is gestart met het opstellen en inrichten van een Arnhemse Inclusieagenda VN-verdrag Handicap en met de implementatie van de Arnhemse Standaard Toegankelijkheid (AST). Hierbij zijn belanghebbenden (onder meer het Arnhems Platform Chronisch Zieken en Gehandicapten APCG en Bijzonder in Arnhem) nauw betrokken. De AST is een belangrijke uitwerking van het VN-verdrag Handicap, waarvan Arnhem een van de VNG-koplopergemeenten is. Voor de Arnhemse Standaard Toegankelijkheid (AST) zijn incidentele en structurele budgetten (gemeentebreed, bij Vastgoed en bij Openbare Ruimte) beschikbaar en deze zijn/worden besteed.

De monitor VN-verdrag Handicap van de VNG is breed uitgezet onder inwoners, beleidsmedewerkers en bestuur. Ook zijn er interviews afgenomen. De uitkomst wordt gebruikt bij het opstellen van de Arnhemse Inclusieagenda VN-verdrag Handicap.

Bestrijding van discriminatie

Voorkomen en tegengaan van discriminatie is een van de vijf focuspunten van het uitvoeringsplan Inclusief Arnhem. De huidige aandacht voor dit thema en gebeurtenissen wereldwijd benadrukken de noodzaak hiervan. Een visie en actieplan worden ontwikkeld. Qua uitvoering is Vizier actief als meldpunt en stimuleren we de meldingsbereidheid. Er is in 2020 een start gemaakt met de ontwikkeling van een campagne die bijdraagt aan de bewustwording van discriminatie en het tegengaan ervan onder inwoners als uitvoering van de motie 20M138. Deze campagne dient ook bij te dragen aan het bevorderen van de meldingsbereidheid. De verdere ontwikkeling en uitvoering van de campagne loopt in 2021 door.

Inclusieve organisatie en communicatie

Zowel het onderwerp Inclusieve organisatie als communicatie is een focuspunt van het uitvoeringsplan.
De gemeenteraad heeft een inclusieve en diverse organisatie duidelijk geagendeerd. In het uitvoeringsplan is hierover het volgende opgenomen: "Wij werken de komende twee jaar aan het inclusiever maken van de eigen organisatie. De aandachtspunten liggen op diversiteit met betrekking tot leeftijd, etniciteit en medewerkers met een arbeidsbeperking. Dit betekent dat wij op alle niveaus een inclusieve methode van werving en selectie stimuleren. Daarnaast streven wij naar een inclusieve werksfeer om behoud van werknemers te waarborgen."

Inclusieve organisatie
Begin 2020 is de nieuwe website www.werkenvoorarnhem.nl de lucht ingegaan. Hiermee presenteren wij ons als een open en uitnodigende organisatie waar iedereen zich thuis kan voelen.
De trainingen 'selecteren zonder vooroordelen' en Deep Democracy zijn door verschillende groepen medewerkers gevolgd.
Tijdens de Diversity Week in oktober hebben we stilgestaan bij drie landelijke dagen: Diversity Day, Week van de Toegankelijkheid en Coming Out Day. De directie heeft toen ook een intern charter Diversiteit & Inclusie ondertekend. Hiermee is onderschreven en bekrachtigd dat dit thema voor de directie en de gemeente Arnhem topprioriteit heeft.

Het aantal jongeren en medewerkers met een vermoedelijke niet-westerse migratieachtergrond in onze organisatie is licht gestegen.
Ook nemen we deel aan de Barometer Culturele Diversiteit van het Centraal Bureau voor de Statistiek en de Nederlandse Inclusiviteitsmonitor.

Inclusieve communicatie
Wat betreft inclusieve communicatie is uitgangspunt inclusief gebruik van taal en beeldmateriaal waaruit diversiteit spreekt, zonder (onbedoelde) vooroordelen. Via onze woord- en beeldkeuze kunnen we helpen ervoor te zorgen dat geen enkele groep zich uitgesloten, gediscrimineerd of niet welkom voelt. Aan de hand van een onderzoek dat door een extern onderzoeksbureau wordt uitgevoerd, nemen we onze eigen communicatie onder de loep. De uitvoering vindt in 2021 plaats.
Het is bekend dat overheidscommunicatie te ingewikkelde taal bevat voor de gemiddelde inwoner. De eerste stappen zijn gezet om als gemeente standaard op B1-niveau te schrijven. Dit sluit aan op de motie 20M115 over begrijpelijke taal voor iedereen. Een eerste plan hiervoor is gereed. De uitvoering vindt in 2021 plaats, waarbij er diverse trainingen worden gegeven aan medewerkers.

Zichtbaar maken van de kracht van Inclusief Arnhem

In het uitvoeringsplan Inclusief Arnhem met de vijf focuspunten gaan we uit van een actieve bijdrage van onder meer belangengroepen en klankborden. Alle focuspunten dragen bij aan het zichtbaar maken van de kracht van Inclusief Arnhem.
Er hebben dit jaar fysieke en online overleggen en bijeenkomsten plaatsgevonden. Veel bijeenkomsten hebben niet door kunnen gaan vanwege de coronamaatregelen.
Waar het gaat om het focuspunt Diversiteit in organisaties is een onderzoek gestart naar de mate van diversiteit. Hierbij zijn, naast de gemeente Arnhem, partners van de Diversiteitsreis betrokken. Ook is een tweetal online netwerkcafés georganiseerd waarbij studenten en 'young professionals' met een niet-westerse migratieachtergrond konden netwerken met professionals van diverse organisaties.

Inspanningen benoemd in de Herstelagenda

Prestatiedoelen/Inspanningen	Status
Investeren in een sociaal sterke stad	
We faciliteren de verbreding van het platform Voor elkaar in Arnhem en zetten in op een versteviging van deze nieuwe samenwerkingsvorm	

In de Herstelagenda is aandacht besteed aan hulpvragen van inwoners en het matchen van vrijwilligers. Voor Elkaar in Arnhem (VEIA) is ontstaan tijdens de crisis. Samenwerkende partners bundelen hulpvragen en koppelen deze in de wijken aan vrijwilligers.

Afhandeling amendementen en moties MJPB 2020-2023

Impuls openbare toiletten in de binnenstad, de wijken én bij winkelcentra (19M123)
Afgedaan per raadsbrief van 15 december 2020.

Subsidieregeling Burgerkracht sociaal domein (19M138)
Deze motie is afgedaan.

Verbinding buurthuis met wijk (19M139)
De gemeenteraad heeft voor de zomer een raadsinformatiebrief ontvangen als tussenrapportage. Met de buurthuizen werken we goed samen en we faciliteren ze op de korte en op de (iets) langere termijn. Hiermee is de motie nog niet geheel afgedaan, het gaat om het samenwerkingsproces.

Maak werk van (dekking voor) de Arnhemse Standaard Toegankelijkheid (19M143)
Met het uitvoeringsplan Inclusief Arnhem geven we (nadere) invulling aan de volgende moties:

- 'Verdere invulling inclusief Arnhem' (17M63g). Deze motie is al eerder afgedaan en wordt hiermee nader ingevuld.
- ‘Maak werk van de Arnhemse Standaard Toegankelijkheid’ (19M143) via het plan van aanpak VN-verdrag Handicap.

Betere begeleiding nareizigers (19M154)
De gemeenteraad is geïnformeerd over deze motie middels de raadsinformatiebrief 'Stand van zaken actieplan voor nieuwkomers 2019-2022' en motie 'Betere begeleiding nareizigers' op 24 maart 2020. Hiermee is de motie afgedaan.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

Passend Vangnet: Naast subsidiepartners werken we vooral samen met VGGM, Veilig Thuis, COA en Sociale wijkteams en woningcorporaties.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2020		Rekening	
	2019	Primitief	Def	2020	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	17.700	18.236	23.250	21.088	2.162
Baten	1.230	755	754	1.227	473
Saldo lasten en baten	***-16.470***	***-17.481***	***-22.495***	***-19.860***	***2.635***
Toevoegingen aan reserves	1.744	0	550	880	-330
Onttrekkingen aan reserves	362	1.100	2.761	2.930	169
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-1.382***	***1.100***	***2.211***	***2.051***	***-161***
Gerealiseerd resultaat	**-17.852**	**-16.381**	**-20.284**	**-17.810**	**2.474**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de begroting 2020 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR
Lasten	2.173	V				
Welzijn	888	V	AWBZ/MO middelen	N	I	AR
Welzijn	564	V	Coronabudget MO	J	I	AR
Welzijn	-254	N	Jeugd	N	S	AR
Welzijn	448	V	OGGZ	N	I	AR
Welzijn	527	V	Diversen	N	I	AR
Baten	311	V				
Welzijn	311	V	Diversen	N	I	AR
Toevoegingen aan reserves	-310	N				
Asielzaken	-310	N	Inburgering en integratie	N	I	BR
Onttrekkingen aan reserves	85	V				
Inclusie	85	V	BR Burgerinitiatieven	N	I	BR

AWBZ/MO middelen

Dit voordeel wordt vooral veroorzaakt doordat geplande c.q. voorgenomen activiteiten geen doorgang konden vinden vanwege corona.

Coronabudget voor maatschappelijke opvang

In het begin van 2020 is een inschatting gemaakt voor de extra kosten voor maatschappelijke opvang waarbij de RIVM-richtlijnen in acht werden genomen. Het grootste deel van de kosten komt door het huren van een cruiseschip en personeelskosten voor te leveren zorg. In eerste instantie was de indruk dat het cruiseschip later in het jaar niet meer beschikbaar zou zijn en de huurkosten voor een alternatieve locatie hoger uit zouden vallen. Deze inschatting was onjuist. Ook zijn de personeelslasten wat lager dan eerder ingeschat.

Jeugd

De budgetverdeling van het onderdeel jeugd veroorzaakt een voordeel op de wijken (€469.000) en een nadeel op stad van €254.000.

OGGZ

Er is op 1 januari 2020 gestart met de uitvoering van de Wet Wvggz, die in de plaats is gekomen voor de Wet BOPZ. Door in 2020 in regionaal verband de werkzaamheden uit te voeren zijn de lasten lager dan oorspronkelijk verwacht werd.
Door corona is onduidelijk of dit een structureel beeld is, of dat we in 2021 e.v. geconfronteerd worden met hogere kosten.

Diverse lasten welzijn
Binnen Welzijn zijn er diverse producten met een "kleinere" positieve of negatieve afwijking. De belangrijkste hierbij zijn: toezicht op kinderopvang/peuterspeelzalen €250.000, voordeel afrekening oude balansposten €164.000; voordelen op algemene verslavingszorg, samenlevingsopbouw, doorstroomvoorziening en kleine nadelen op dak-thuislozen, crisis-gezinsopvang, zwerfjongeren en 24-uurs crisisopvang.

Diverse baten welzijn
Het voordelige verschil op de baten wordt voornamelijk veroorzaakt door hogere rijksinkomsten heroïnebehandeling €73.000, subsidie voor maatschappelijke diensttijd €81.000, inning eigen bijdragen voor maatschappelijke opvang en teruggevorderde verleende subsidies.

Toevoeging Inburgering en integratie
In de MJPB 2020-2024 is een extra budget voor Inburgering en integratie opgenomen. Dit budget is niet volledig besteed in 2020. Het restant zal conform besluitvorming van de Raad via toevoeging aan de bestemmingsreserve voor dit doel beschikbaar blijven.

Onttrekking BR Burgerinitiatieven
Deze onttrekking dient ter dekking van de gemaakte kosten voor burgerinitiatieven inzake diverse advieskosten.

Subsidies
Hieronder zijn de vijf grootste subsidieontvangers opgenomen die in 2020 meer dan € 100.000 subsidie hebben ontvangen vanuit dit programma.
- St. IrisZorg
- St. Moviera
- St. Veilig Thuis Gelderland Midden
- Pactum
- Stichting Refugee Company

Een overzicht van verstrekte subsidies is te vinden in de paragraaf subsidies.
Voor een volledige lijst van verstrekte subsidies (op het niveau subsidieontvanger) wordt verwezen naar de bijlage Subsidies bij de digitale jaarstukken.

Indicatoren
Hieronder zijn de specifieke indicatoren behorend bij de doelstellingen in dit programma opgenomen.

Indicator	Jaar	Score Arnhem	Toelichting	Bron
Kengetal sociale cohesie	2019	5,7	Het kengetal sociale cohesie geeft aan in hoeverre er sprake is van binding met de buurt en buurtbewoners.	L&V monitor gemeente
% Actief als vrijwilligers	2019	33%	Aandeel inwoners Arnhem actief als vrijwilliger	L&V monitor gemeente
% Mantelzorg	2019	15%	Aandeel inwoners actief als mantelzorger	L&V monitor gemeente
% Eenzaamheid	2019	14%	Inwoners die van mening zijn dat zij te weinig contacten hebben	L&V monitor gemeente
% Eens met de stelling voldoende voorzieningen voor ouderen	2019	27%	Het percentage inwoners dat (helemaal) eens is met de stelling: in de buurt zijn voldoende voorzieningen voor ouderen (55+)	L&V monitor gemeente
% Eens met de stelling voldoende voorzieningen voor jongeren	2019	22%	Het percentage inwoners dat (helemaal) eens is met de stelling: in de buurt zijn goede voorzieningen voor jongeren	L&V monitor gemeente

Om de gevolgen van het Covid-19 virus voor de gemeente Arnhem in kaart te brengen, zijn de meest relevante indicatoren van verschillende onderdelen samengevat in een dashboard. Hierbij zijn ook indicatoren opgenomen die een relatie hebben met dit programma.

Er zijn indicatoren vanuit het Rijk (Besluit Begroten en Verantwoorden) die verplicht moeten worden opgenomen in de begroting. Er zijn voor dit programma geen verplichte indicatoren. Zie voor meer informatie de website waarstaatjegemeente. Op de webversie van de begroting zijn ook de trends van de indicatoren voor Arnhem te zien (financien.arnhem.nl).

Beleidskaders

Raadsonderwerpen in 2020

- Herijking welzijnsopdracht. Samen werken aan een sterke sociale basis. Richtinggevende notitie; ligt ter besluitvorming voor bij de raad.

Actuele beleidskaders

- Eindevaluatie Minder Opvang Beter Leven;
- Actieprogramma Dak- en thuisloze jongeren;
- Kamerbrief over Een (t)huis, een toekomst, De aanpak van dak- en thuisloosheid;
- Herijking welzijnsopdracht. Samen werken aan een sterke sociale basis. Richtinggevende notitie;
- Meedoen en Thuis voelen, een nieuw bestaan in Arnhem;
- Arnhemse standaard toegankelijkheid;
- Uitvoeringsplan inclusief Arnhem.

Gezondheid en sport

Arnhem wil een gezonde en sportieve stad zijn. We zetten in op het bevorderen van een gezonde leefstijl en het stimuleren van kinderen, jongeren én ouderen om te gaan en blijven sporten. Dit kan zijn sporten in de wijk, in de openbare ruimte, bij een vereniging en de talentontwikkeling tot topsport. Om een gezonde leefstijl te bevorderen, stimuleren we naast sport en bewegen ook gezonde voeding, niet roken en het voorkomen van problematisch alcoholgebruik.
Om kinderen de best mogelijke start van hun leven te bieden en een optimale kans op een goede toekomst, zetten we in op het verbeteren van de samenwerking tussen geboortezorg, jeugdgezondheidszorg en het sociaal domein.

In januari 2021 is het plan Gezond en Fit vastgesteld door de gemeenteraad. Hierin wordt uitgebreider ingegaan op de ambities en inspanningen die wij leveren binnen dit thema.

Ambitie

(Tekst uit de MJPB 2020-2023)

Arnhemmers gezonder en fitter

De gezondheidsverschillen in onze stad zijn groot. Ongezond gedrag zoals roken, te weinig bewegen, ongezonde voeding en problematisch alcoholgebruik, is verantwoordelijk voor deze verschillen. Deze verschillen hangen vaak samen met de sociaaleconomische status en de omgeving waarin het moeilijk is gezonde keuzes te maken. We vinden het belangrijk dat kinderen een goede en gezonde start maken en daar hun leven lang profijt van hebben en dat ouderen zo lang mogelijk gezond en actief blijven. Tevens willen we een sportstad zijn waarbij we bedrijven betrekken.

Wat wilden we bereiken

Prestatiedoelen	Status
Gezonde levensstijl	

De ambities ten aanzien van een gezonde leefstijl van Arnhemse inwoners zijn neergelegd in het Plan Gezond en Fit dat inmiddels (januari 2021) is vastgesteld. Binnen de kaders van Gezond en Fit is gewerkt aan de diverse onderdelen van het plan, teneinde onze ambities te realiseren. Bij het onderdeel 'wat hebben we gedaan' wordt gerapporteerd over onze inspanningen en resultaten op die onderdelen.

Sportief bewegen voor iedereen

Door de coronacrisis heeft men minder in georganiseerd verband kunnen sporten dan normaal het geval is. Verenigingen en sportaanbieders hebben voor lange aaneengesloten perioden hun deuren moeten sluiten, of waren beperkt open. Dit heeft effect op de beweegdeelname van onze inwoners. De ambities om mensen meer te laten bewegen via de infrastructuur van verenigingen en aanbieders is hierdoor gehinderd.
Het Sportbedrijf heeft tijdens de coronacrisis haar activiteiten zoveel als mogelijk voortgezet of op een alternatieve manier aangeboden.

Een positief effect is dat bewegen in de openbare ruimte, ongeorganiseerd, is toegenomen en door corona versneld. We spelen hier op in door het faciliteren van voorzieningen in de openbare ruimte. Zo zijn er bootcamproutes aangelegd in de stadsparken, is er een beweegtuin geopend in Malburgen, en hebben we stappen gezet in het proces om andere voorzieningen in de openbare ruimte (bijvoorbeeld skateplekken, pumptrack, multifunctioneel court) te realiseren. Ook heeft de urban sport community een plek gekregen in de gemeentelijke sporthal aan de Neerlandstuinstraat.

Wat hebben we gedaan

Prestatiedoelen/Inspanningen	Status
Gezonde levensstijl	
Programma (door)ontwikkelen en implementeren terugdringen overgewicht	

De JOGG-aanpak en GO!-interventie is uitgebreid naar de wijken Geitenkamp, Klarendal en Arnhemse Broek. Ondanks de coronacrisis zijn de eerste kinderen uit die wijken in de GO!-interventie opgenomen. In 2021 wordt deze aanpak voortgezet.

Afspraken rond alcohol en roken opnemen in overeenkomsten

Wij zijn op de goede weg om steeds meer plekken aan te wijzen als rookvrije zones; de sportparken, speeltuinen, en in de toekomst ook (een aantal) bushaltes. De eerste bushalte is nu rookvrij (haltes Rijnstate Ziekenhuis), en dit is een volgende stap richting een rookvrije generatie. Ook op het gebied van alcohol blijven wij in contact met onze partners om verantwoord alcoholgebruik te stimuleren en te bevorderen dat jongeren vóór hun 18e helemaal geen alcohol drinken.

Inzet op voorlichting en bewustwording

Zie de toelichting bij de inspanning 'Verankeren programma Kansrijke Start'. Voorts wordt in het voortgezet onderwijs voorlichting gegeven over middelengebruik (alcohol, drugs).

Verankeren programma kansrijke start

Voor een gezonde en veilige start van kinderen zijn de eerste 1000 dagen cruciaal. Onder de noemer Kansrijke Start zetten we in op het vroegtijdig signaleren van kwetsbare (aanstaande) zwangere vrouwen en (aanstaande) jonge ouders en het bieden van passende ondersteuning in de vorm van programma's als Nu Niet Zwanger, Centering Pregnancy, Stevig Ouderschap en intensieve VoorZorg-begeleidingstrajecten, zodat meer kinderen een kansrijke start hebben. Een belangrijke bouwsteen van Kansrijke Start is de lokale coalitie, waarin professionals uit de geboortezorg, de jeugdgezondheidszorg (JGZ), de Sociale wijkteams en de gemeente samen optrekken en afspraken maken om tot een sluitende aanpak te komen rond de zorg voor kwetsbare vrouwen en jonge ouders. Om de samenwerking in de geboortezorg en de aansluiting op het sociale domein te verbeteren, hebben de ketenpartners gezamenlijk een 'zorgpad' geschreven waarin samenwerkingsafspraken zijn vastgelegd. Door het organiseren van een viertal (online) bijeenkomsten is in 2020 vooral ingezet op het versterken van de lokale coalitie en de samenwerking in de keten. In een aantal werkgroepen zijn partijen aan de slag gegaan met de door de lokale coalitie geprioriteerde thema's: actualiseren ambitie, inzicht in de knelpunten in de samenwerking en communicatie met de achterban. De uitwerking hiervan zal in 2021 een vervolg krijgen. Omdat een aantal ketenpartners regionaal werkt (bijvoorbeeld ziekenhuizen en kraamzorg), zijn in 2020 ook stappen gezet om op regionaal niveau samen te werken, met name om de zorgpaden op elkaar af te stemmen en kennis en ervaringen met elkaar te delen.

Sportief bewegen voor iedereen

Stimuleren bewegen in de eigen leefomgeving. Inzet op Urban Sports en aanleggen accommodaties

In samenwerking met de provincie Gelderland is de aanleg van twee skatebanen/pumptracks in gang gezet. Ook zijn er plannen voor urban sport op de blauwe golven. Er is via het sport innovation LAB een subsidie verstrekt om in Arnhem de community beter in beeld te krijgen en een app te ontwikkelen voor de gebruikers. Daarnaast zijn we druk bezig met de realisatie van een multifunctioneel court in Schuytgraaf, zijn er bootcamproutes uitgezet in de stadsparken en is de aanleg van een bmx-route in Schaarsbergen in gang gezet.

Inzet op Urban Sports en aanleggen accommodaties

Zie de toelichting bij de inspanning hiervoor. Er worden concreet 2 pumptracks/skatebanen aangelegd (Rijkerswoerd & Olympusgebied). Daarnaast wordt er geïnvesteerd in het in kaart brengen en bereiken van de gebruikers. Ook zijn er plannen voor de blauwe golven. Tenslotte is subsidie verstrekt aan de Urban Sports indoorhal (Common Ground).

Veranderen opdracht uitvoeringsorganisatie

In 2020 zijn er stappen gezet in het beter laten aansluiten van de subsidieaanvraag op de doelstellingen van de gemeente (gezond en fit). Er zijn stappen gezet om te komen tot een activiteitenbegroting, in plaats van een exploitatiebegroting. Er is meer zicht gekomen op kosten van exploitatie van individuele sportaccommodaties. Het Sportbedrijf heeft sinds 2020 structureel overleg met de individuele teams Leefomgeving om de speerpunten in de wijk en de stedelijke opdracht op elkaar aan te laten sluiten. Dit naar grote tevredenheid van zowel het Sportbedrijf Arnhem als de teams Leefomgeving/ wijken.

De wisselwerking tussen bedrijfsleven en sport benutten

Er is een kopgroep geformeerd (Sportsboard Arnhem) met verschillende partijen uit het bedrijfsleven. Deze groep wordt continu uitgebreid en men wordt betrokken bij de verschillende sportevenementen. In 2020 heeft dit grotendeels op een lager pitje gestaan dan onze ambitie was. Dit heeft logischerwijs te maken met de effecten en beperkingen van corona. Enerzijds waren er minder ontmoetingsmomenten en anderzijds lagen de prioriteiten in het bedrijfsleven veelal elders.

Inspanningen benoemd in de Herstelagenda

Prestatiedoelen/Inspanningen	Status
Investeren in een leefbare en groene stad	
Er zijn diverse steunmogelijkheden waar sportverenigingen gebruik van kunnen maken. Bijvoorbeeld bij NOC*NSF en Stichting Waarborgfonds Sport. Wij gaan de sportverenigingen actief helpen bij het gebruikmaken van deze steunmogelijkheden	

De sportverenigingen zijn in 2020 meer dan in voorgaande jaren ondersteund in zowel financieel als sportief opzicht. Bij een aantal sportverenigingen hebben we de ondersteuning geïntensiveerd, onder andere in het kader van de voetbalaanpak. De ondersteuning zag er noodgedwongen anders uit dan in andere jaren. De ondersteuning heeft veelal de vorm gehad van helpen te overleven, de schade te beperken, meedenken in wat er wél mogelijk is en meedenken over de toekomst.

Afhandeling amendementen en moties MJPB 2020-2023

Op naar een rookvrije generatie (19M137)

Deze motie is afgedaan. Momenteel ligt het plan 'Gezond en Fit; Aanpak voor een gezonde leefstijl in Arnhem' ter vaststelling voor aan de Raad. Het plan schetst de ambities voor gezondere en fittere Arnhemmers, waaronder de ambitie te komen tot een generatie die rookvrij kan opgroeien. Hoe we hieraan concreet invulling gaan geven, staat uitvoerig beschreven in de raadsbrief 'Rookvrije Generatie' die op 9 juni 2020 aan de gemeenteraad is aangeboden.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

Sportbedrijf Arnhem
Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

- Sportbedrijf Arnhem;
- Eerstelijnsgezondheidszorg (onder andere huisartsen);
- Rijnstate;
- Onderwijsinstellingen;
- Sociale Wijkteams;
- Menzis;
- Iriszorg verslavingspreventie;
- Indigo;
- Provincie Gelderland;
- Sportaanbieders;
- Partners uit het Verloskundig Samenwerkingsverband Kracht (Arnhem e.o.).

Daarnaast zijn er nog een aantal kleinere partijen die een preventief aanbod hebben in Arnhem.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2020		Rekening	
	2019	Primitief	Def	2020	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	21.728	18.141	23.329	24.062	-733
Baten	5.003	2.161	4.895	6.454	1.559
Saldo lasten en baten	***-16.725***	***-15.980***	***-18.435***	***-17.608***	***827***
Toevoegingen aan reserves	1.271	693	354	397	-43
Onttrekkingen aan reserves	2.013	528	994	989	-5
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***742***	***-164***	***639***	***592***	***-48***
Gerealiseerd resultaat	**-15.983**	**-16.144**	**-17.795**	**-17.016**	**779**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de begroting 2020 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR
Lasten	-1.085	N				
Sport	-881	N	Kostprijsverhogende BTW Sport (zie baten)	N	I	AR
Sport	-473	N	Beheer gemeentelijk vastgoed	N	I	AR
Sport	-31	N	Derving baten verhuur door Corona	J	I	AR
Publieke gezondheid	300	V	Gezond In De Stad		I	AR
Baten	2.262	V				
Sport	2.099	V	Subsidie Sport SPUK (zie lasten)	N	I	AR
Sport	200	V	Beheer gemeentelijk vastgoed	N	I	AR
Sport	-37	N	Derving baten verhuur door Corona	J	I	AR
Toevoegingen aan reserves	0					
Onttrekkingen aan reserves	0					

Kostprijsverhogende BTW Sport en subsidie SPUK

Sinds 2019 is de BTW op Sport niet meer aftrekbaar en derhalve kostprijsverhogend. Ter compensatie hiervan is een subsidieregeling ingesteld, Spuk-Sport, waarmee subsidie aangevraagd kan worden ter dekking van deze BTW. In 2020 is een groter bedrag aan kostprijsverhogende BTW geboekt dan begroot (€ 881.000). Hier staat een bedrag aan ontvangen subsidie SPUK tegenover. Daarnaast is bij de definitieve afrekening over 2019 gebleken dat meer subsidie ontvangen is (€ 1,2 miljoen) dan eerder verwacht en verantwoord bij de jaarrekening 2019. Bij voorschot is er 82% van de aangevraagde subsidie toegekend, omdat de landelijke subsidiepot voor deze SPUK was overvraagd. Ten tijde van de jaarrekening was dit nog het actuele beeld. Pas bij vaststelling werd duidelijk dat er op basis van de verantwoordingen 100% kon worden uitgekeerd. Dit leidt tot een voordeel aan subsidie SPUK van € 2.099.000.

Beheer gemeentelijk vastgoed

Het onderhoud op enkele sportgebouwen is duurder uitgevallen dan waarmee in de begroting rekening was gehouden. Het gaat om de Beukenlaan 15 (aansluiting op nieuwe zwembad), Blekerstraat 6 (na-ijl kosten onderhoud 2019), Kermisland 2 (nog niet ingevulde taakstelling omdat pand nog in gebruik is), Olympus 29 (veel storingsonderhoud), Brabantweg 102 (herstel vandalisme), Breezandpad 11-17 (na-ijl van onderhoud 2019) en De Pas 44 (aanpassing toegangsdeuren). Het gaat om een nadeel van € 473.000. Voor een deel betreft het ook aanpassingen waarvan de kosten in rekening zijn gebracht bij de huurders. Dit geeft een voordeel van € 200.000 onder de baten.

Derving baten verhuur door corona
Door corona blijven de inkomsten bij de huurders van gemeentelijk vastgoed achter en kunnen zij de huur niet (volledig) opbrengen. Aan enkele organisaties is daarom kwijtschelding verleend voor € 37.000 (nadeel baten). Daarnaast is van enkele nog openstaande vorderingen op huurders van gemeentelijk vastgoed onzeker of deze betaald zullen worden. Daarvoor wordt een voorziening getroffen van € 31.000 (nadeel lasten).

Gezond In De Stad
De uitvoering van het plaatsen van tegels bij speelplaatsen inzake rookvrije generatie vindt plaats in het eerste kwartaal van 2021 en wordt als nadeel gemeld in Turap 1. Door corona hebben een aantal activiteiten geen doorgang kunnen vinden.

Subsidies
Hieronder zijn de subsidieontvangers opgenomen die in 2020 meer dan € 100.000 subsidie hebben ontvangen vanuit dit programma.
- Sportbedrijf Arnhem BV
- St. Sportcentrum Rijkerswoerd
- St. Zwembad Klarenbeek

Een overzicht van verstrekte subsidies is te vinden in de paragraaf subsidies.
Voor een volledige lijst van verstrekte subsidies (op het niveau subsidieontvanger) wordt verwezen naar de bijlage Subsidies bij de digitale jaarstukken.

Indicatoren
Hieronder zijn de specifieke indicatoren behorend bij de doelstellingen in dit programma opgenomen.

Indicator	Jaar	Score Arnhem	Score Nederland	Toelichting	Bron
% voldoet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen	2016	51	52	Percentage volwassenen dat voldoet aan de beweegrichtlijnen van de Gezondheidsraad	GGDmonitor
% roken	2016	25,3	20,5	Zie hierboven.	GGDmonitor
% voldoet aan alcoholrichtlijn	2016	42	40	Percentage dat voldoet aan de alcohol richtlijn (drink niet of maximaal 1 glas per dag)	GGDmonitor
% kinderen eet minstens elke dag fruit	2017	70	Niet bekend	Percentage kinderen (0 t/m 11 jaar) dat elke dag fruit eet	GGDmonitor
% lid van sportvereniging	2018	19,7	24,9	Het aantal inwoners in een gemeente dat een lidmaatschap heeft bij één of meer sportbonden	KISS
% eens met de stelling: in de buurt zijn voldoende sportvoorzieningen	2019	61%	Niet bekend	Het percentage inwoners dat (helemaal) eens is met de stelling: in de buurt zijn voldoende sportvoorzieningen	L&V monitor gemeente
% eens met de stelling: in de buurt zijn voldoende speelplekken voor kinderen	2019	60%	Niet bekend	Het percentage inwoners dat (helemaal) eens is met de stelling: in de buurt zijn voldoende speelplekken voor kinderen	L&V monitor gemeente
% eens met de stelling: in de buurt zijn voldoende mogelijkheden om te bewegen	2019	73%	Niet bekend	Het percentage inwoners dat (helemaal) eens is met de stelling: Mijn buurt biedt voldoende mogelijkheden om te bewegen in de openbare ruimte.	L&V monitor gemeente

Voor de cijfers vanuit de GGD-monitor geldt dat de meest actuele data 2020 in de loop van 2021 beschikbaar komen.

Er zijn indicatoren vanuit het Rijk (Besluit Begroten en Verantwoorden) die verplicht moeten worden opgenomen in de begroting. De verplichte indicatoren zijn hieronder opgenomen. Zie voor meer informatie de website waarstaatjegemeente. Op de webversie van de begroting zijn ook de trends van deze indicatoren voor Arnhem te zien (financien.arnhem.nl).

Indicator	Jaar	Score Arnhem	Score Nederland	Toelichting	Bron
Niet-sporters	2016	47,2	48,7	Het percentage niet-wekelijks sporters t.o.v. bevolking van 19 jaar en ouder. Bevolking van 19 jaar en ouder dat niet minstens één keer per week aan sport doet.	Gezondheidsmonitor volwassenen (en ouderen), GGD's, CBS en RIVM

Beleidskaders

Raadsonderwerpen in 2020

- Plan Gezond en fit.

Actuele beleidskaders

- Landelijke Nota Gezondheidsbeleid 2020-2024 'Gezondheid breed op de agenda' (mei 2020);
- Nationaal Preventieakkoord;
- Sport- en beweegakkoord Gemeente Arnhem (juni 2020);
- Sportvisie (2011) , in afwachting behandeling visie 'Gezond en Fit' (2020) door gemeenteraad.

Klimaat en energie

Het is belangrijk dat we werk maken van het verduurzamen van onze stad. De urgentie van de klimaatverandering, huidige economische groei en de ontwikkeling van Arnhem als hotspot voor innovaties op het gebied van elektriciteit en duurzaamheid bieden Arnhem kansen. Door nu te handelen en een grote stap vooruit te zetten, voldoet Arnhem niet alleen aan de noodzaak te zorgen dat onze stad de noodzakelijke fossiel vrije beweging inzet. Als Arnhem het snel doet, wordt Arnhem hierin een voorbeeld voor andere steden en ontstaat een vliegwiel voor de bedrijven die zich hier vestigen.

Ambitie

(Tekst uit de MJPB 2020-2023)

CO2-reductie

Om de klimaatverandering te beperken, is het belangrijk dat we de uitstoot van broeikasgassen en vooral CO2 verminderen. Dit betekent dat er ook in Arnhem een overgang moet plaatsvinden van fossiele energie naar duurzame energie. De urgentie van de klimaatverandering maakt dat het belangrijk is dat we werk maken van het verduurzamen van onze stad. We herijken de koers van New energy made in Arnhem, gaan de wijken in voor de energietransitie en gaan met een regionale energietransitie aan de slag. Daarin nemen we de afspraken van het Parijsakkoord en het op handen zijnde klimaatakkoord mee. Daarbij is uitgangspunt dat iedere Arnhemmer mee moet kunnen komen met de energietransitie en dat de verdeling van maatschappelijke lasten eerlijk is.

Wat wilden we bereiken

Prestatiedoelen	Status
Een stedelijke aanpak van de energietransitie	

Het programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030 bevat 4 deelprogramma's: gebouwde omgeving, duurzame mobiliteit, bedrijven en industrie en grootschalige opwek, met inspanningen om de CO2 reductiedoelen te bereiken.

Een wijkgerichte aanpak van de energietransitie

Corona heeft ook impact op de voortvarendheid van onze wijkaanpak. Ondanks de beperkingen die dit met zich meebrengt gaan de onderzoeken en samenwerkingen door en voeren wij gesprekken in de wijken.

Een regionale energiestrategie als invulling van het Klimaatakkoord

Het concept bod Regionale energiestrategie is in september vastgesteld. Het definitieve bod wordt vóór 1 juli 2021 aan de raad aangeboden ter besluitvorming.

Wat hebben we gedaan

Prestatiedoelen/Inspanningen	Status
Een stedelijke aanpak van de energietransitie	
Uitvoeren New energy made in Arnhem 2015 - 2020	

Zoals in de monitoringsrapportage NemiA 2015-2020 (raadsbrief oktober 2019) is aangegeven, is het, ondanks alle behaalde resultaten, duidelijk dat er nog grotere inzet moet worden gepleegd om de energietransitie zodanig te versnellen dat landelijke en mondiale doelen binnen Arnhem kunnen worden gehaald. Daarbij komt dat er nieuwe trends en ontwikkelingen zijn die leiden tot nieuwe en nog grotere gemeentelijke opgaven, die nog niet waren opgenomen in het programma New energy made in Arnhem 2015-2020. Dit zijn het Klimaatakkoord van Parijs, het landelijke Klimaatakkoord, met daarin onder andere het uitfaseren van aardgas en de verplichting tot het opstellen van een regionale energiestrategie.
De doorwerking van deze opgaven voor Arnhem en de acties die erbij horen zijn verwerkt in het nieuwe programma New energy made in Arnhem 2020-2030.

Opstellen nieuw programma New energy made in Arnhem 2020-2030

In januari 2020 heeft de raad het programma New energy made in Arnhem 2020-2030 vastgesteld, waarin de CO2 reductiedoelen zijn opgenomen en de acties die leiden tot die doelen.

Een wijkgerichte aanpak van de energietransitie

Transitievisie warmte

De ontwikkeling van de Transitievisie warmte ligt op koers. Samen met de professionele stakeholders in de stad werken wij aan het opstellen van deze Transitievisie. Wij nemen de input die wij ophalen in onze wijkgesprekken en de onderzoeken die lopen in de kansrijke wijken mee in de totstandkoming van de Transitievisie warmte. Eind 2020 is het onderzoek naar de toekomstige warmtebehoefte van alle woningen en gebouwen uitgevoerd; dit wordt in 2021 afgerond. Daarnaast zijn de kansrijke duurzame warmtebronnen geïnventariseerd; ook dit wordt afgerond in 2021. Beide analyses vormen de basis voor de warmtenetstrategie, die in de eerste helft van 2021 wordt opgesteld. De warmtenetstrategie geeft input voor de Transitievisie warmte.
Omdat de wijkgesprekken en het participatieproces in de Kansrijke wijken trager verlopen door corona, zal de output hiervan ook minder zijn.

Wij voeren verkennende gesprekken met de provincie, gemeenten en Firan, onderdeel Alliander, over warmtestrategie en warmtenetten. Met Vattenfall voeren wij verkennende gesprek over de randvoorwaarden waaronder de uitbreiding van hun warmtenet mogelijk is.

Het opstellen van een Transitievisie warmte is een van de afspraken uit het Klimaatakkoord, en onderdeel van het programma NemiA. De Transitievisie warmte moet vóór eind 2021 door de raad worden vastgesteld. In de tweede helft van 2021 wordt deze aan de raad voorgelegd.

Voortouw nemen

Vanwege corona is fysiek contact met onze wijkbewoners lastig en in sommige perioden zelfs niet mogelijk. Met de online mogelijkheden brengen wij zoveel als mogelijk bewoners bij elkaar rondom het energievraagstuk. In een aantal kansrijke buurten konden wij voortborduren op onze inspanningen uit 2019 wat het eenvoudiger maakte om in dezelfde lijn het tempo op te pakken. Zo hebben wij in 2020 intensief gewerkt aan het sluitend krijgen van de businesscase en aan de contractvorming voor het energieconcept Smart Polder in Kronenburg/Vredenburg, waar in totaal circa 1.000 woningequivalenten op aan worden gesloten. De ondertekening is aanstaande. Voor Elderveld-Noord hebben wij een Proeftuinaanvraag ingediend en ontvangen van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties ter grootte van 6 miljoen euro om meer dan 800 woningen aardgasvrij te kunnen maken door middel van restwarmte uit de rioolzuiveringsinstallatie. Ook hier werken we aan het sluitend krijgen van de businesscase en contractvorming. Momenteel onderzoeken wij met onder andere de corporaties of opschaling mogelijk is naar de rest van Elderveld-Noord, waarvoor inzet vanuit het klimaatfonds en de provincie noodzakelijk is. In de overige wijken maken wij momenteel een online inhaalslag om toch voor de zomer alle wijken gesproken te hebben liefst fysiek maar indien niet mogelijk online of een variant van beide.

Wijkinitiatieven

In de vier 'Wijken van de toekomst' is ondanks de coronamaatregelen gewerkt aan de energietransitieplannen per wijk, door de wijkbewoners. In 2021 zullen de plannen gereed zijn. Hierin komen verschillende onderwerpen aan de orde, zoals isolatie, zonnepanelen en alternatieven voor aardgas.

Vanuit het aanjaagfonds zijn in 2020 15 initiatieven gefinancierd, zoals het gezamenlijk met straat- en buurtgenoten onderzoeken van de mogelijkheden voor zonnepanelen of vergroenen van de daken, buurtbijeenkomsten over energiebesparing en gezamenlijk onderzoek naar de mogelijkheden om over te schakelen van aardgas naar duurzame energie. Totaal zijn er in Arnhem meer dan 40 actieve wijkinitiatieven op het gebied van energie en klimaat.

Om alle bewoners te betrekken bij de energietransitie, en om hen te ondersteunen om zelf energie te besparen, zijn wijkgesprekken georganiseerd. De eerste zes gesprekken zijn in september, oktober en december 2020 gevoerd. Vanwege de coronamaatregelen zijn een deel van de gesprekken uitgesteld en loopt dit door in mei 2021.

Ook voor het initiatief in Alteveer/Cranevelt zet de gemeente nog steeds kracht bij om het zonnepark te realiseren op het parkeerterrein van het Nederlands Openluchtmuseum.

Ruimtelijke ontwikkelingen

De invulling van de eigen verantwoordelijkheid ligt op koers. Ook waar mogelijkheden zijn om de omgeving aan te sluiten pakken wij dit op met de ontwikkelaars.

Ondersteunend beleid

In 2020 is een toolbox met instrumentarium (zowel landelijk als gemeentelijk) op het gebied van financiering en subsidies en advies voor bewoners en bedrijven samengesteld en via de website arnhemaan.nl ontsloten. Het Plan van Aanpak energiearmoede is door het college vastgesteld en ter besluitvorming naar de raad gestuurd. In december heeft de raad de Arnhemse Toekomstbestendig wonenlening vastgesteld, waarmee we particuliere woningeigenaren ondersteunen om hun woning te verduurzamen. Samen met de provincie en een aantal koplopergemeenten onderzoeken we de mogelijkheid en meerwaarde voor de energietransitie van een provinciaal warmte-infrabedrijf.

Een regionale energiestrategie als invulling van het Klimaatakkoord

Opstellen concept bod aan Nationaal Programma RES

Het concept bod is in september 2020 door het college vastgesteld. De gemeenteraad heeft de kans gekregen om wensen en bedenkingen hierop te geven, waarvan geen gebruik is gemaakt.

In het kader van het doel 'Een stedelijke aanpak van de energietransitie' hebben we in 2020 op de volgende onderdelen ook inspanningen uitgevoerd:

Bedrijven en industrie

Voor de energietransitie bij bedrijven en industrie zijn in 2020 de volgende acties uitgevoerd en resultaten bereikt:

- 110 Energiecontroles uitgevoerd door de ODRA bij midden- en grootverbruikers van energie. Tevens toets op informatieplicht via Versterkte Uitvoering Energiebesparings- en Informatieplicht (VUE).
- Greendeal Zorg vernieuwd ondertekend met 9 zorginstellingen (Attent Zorg en Behandeling, DrieGasthuizenGroep, Innoforte, IrisZorg, Klimmendaal, Pleyade, Pro Persona, Stichting Driestroom, Stichting Woonzorgcentrum De Zeeg), gemeente Arnhem, gemeente Rheden, provincie Gelderland, ODRA en Milieuplatform Zorg.
- Subsidieregeling voor duurzame terrasverwarming voor horeca in coronatijd opgezet; 24 aanvragen waarvan 22 toekenningen en 2 afwijzingen.
- Subsidieregeling voor energiescan Arnhemse bedrijven ter bevordering van energiebesparing en energie-opwekking: 15 energiescans uitgevoerd.
- Stimuleren Zon op Dak via ondersteuning bij het SDE-traject: 7 maatwerkgesprekken.
- 46 nieuwe SDE+ beschikkingen voor grote daken in voorjaarsronde. Najaarsronde nog niet bekend.
- Stimuleringsregelingen en instrumenten voor ondernemers zijn opgenomen op website www.arnhemaan.nl.

Duurzame mobiliteit

In 2020 is vooral gewerkt aan de doelen van NemiA met betrekking tot het stimuleren van elektrisch vervoer door de plaatsing van laadpalen. Er zijn nu 500 laadpunten in de openbare ruimte in Arnhem en 3 snelladers. Daarnaast is gewerkt aan innovatie op het gebied van laden: in Schuytgraaf is een project gestart, waarbij de laadpunten gecombineerd zijn met lantaarnpalen. Hierbij zijn de parkeerplaatsen niet gereserveerd, omdat er meer dan voldoende laadvoorzieningen zijn in deze wijk. Het gebruik wordt gemonitord om te zien of dit in andere velden ook toegepast kan worden.
Elektrisch deelvervoer heeft ook veel aandacht gehad in 2020. Door onze deelname aan het EU project eHubs (samen met Nijmegen), zijn er drie eHubs gerealiseerd. Bij eHubs worden meerdere deelvervoersvormen op één locatie aangeboden. Dat is uitgevoerd bij station Arnhem-Zuid, GelreDome en Arnhem Centraal. Hier zijn elektrische deelfietsen en deelauto's aangeboden. Er is een begin gemaakt met een beleidsplan voor deelvervoer.

Verder is het aantal waterstof-elektrische auto's dat in Arnhem tankt gegroeid als gevolg van ons H2 Nodes project en is er veel aandacht geweest voor de voorbereiding van een nul emissie busconcessie, die in 2023 gerealiseerd gaat worden. Stadsdistributie is, als onderdeel van de voorbereiding op een nul emissie binnenstad in 2025, opgeschaald in overleg met Platform Binnenstad Arnhem (PBA), de provincie en onze buursteden Nijmegen, Ede en Apeldoorn.

Grootschalige opwek

Windmolens

- Eind 2020 is voor windpark Koningspleij (4 windmolens) financial closure van de businesscase bereikt. Er zijn 566 bewoners/bedrijven van Arnhem en omgeving mede-eigenaar geworden door een investering via de Rijn en IJssel Energiecoöperatie. Drie van de vier windmolens worden lokaal eigendom (coöperatie), één windmolen gaat stroom leveren aan Industriepark Kleefse Waard.
- De gemeente heeft in het voorjaar van 2020 haar steun betuigd aan waterschap Rivierenland in een Letter of support, voor een windmolen op de locatie Drielsedijk. Hierbij is nadrukkelijke aandacht gevraagd voor het verkrijgen van draagvlak, participatie en winstdeling door omwonenden. Het waterschap is met Rijn- en IJssel Energiecoöperatie een intentie-overeenkomst aangegaan over de ontwikkeling van deze locatie, waarin 50% lokaal eigendom (via de coöperatie) en participatie doelen zijn.

Zonnevelden
In 2020 zijn er geen nieuwe zonneveldlocaties gerealiseerd. Wel zijn de volgende projectlocaties in voorbereiding:

- Zonneveld Koningspleij noord, 8 ha, circa 30.000 panelen, 13 MWp. Voor dit project is in 2020 financial closure van de businesscase bereikt. Er zijn 181 bewoners en bedrijven uit Arnhem en omgeving die mee hebben geïnvesteerd. Eind 2020 zijn de voorbereidingswerkzaamheden (ophoging terrein) begonnen. Verwachte oplevering in het derde kwartaal 2021.
- Zonnecarports GelreDome: SDE+ subsidie is verleend aan Rijn- en IJssel Energiecoöperatie. Gewerkt wordt aan het sluitend krijgen van de businesscase, met minimaal 50% lokaal eigendom via de coöperatie.
- Zonnecarport Openluchtmuseum: dit wijkinitiatief, voor circa 1,3 MWp opwek via een postcoderoos (lokaal eigendom), is in voorbereiding.
- Zonneveld bult IJsseloord 2: in najaarsronde 2020 is SDE+-subsidie aangevraagd voor 6 MWp door IJsseloord projectontwikkeling.
- Zoekgebied zon rondom Deelen: voor dit gebied (onderdeel buitengebied Arnhem-Noord) worden scenario's uitgewerkt, waarin alle opgaven en belangen (naast energietransitie ook duurzame landbouw, natuur- en landschap, stikstofreductie, recreatie) een plek krijgen. Op basis daarvan kunnen bestuurlijk keuzes worden gemaakt.

Afhandeling amendementen en moties MJPB 2020-2023
Eerlijke klimaatcijfers in de begroting (19A71)
Het woord 'biomassa' is bij indicatoren uit de begroting gehaald.

Met wie werken we samen
Verbonden partijen

BVO De Connectie
Dataland
Economic Board regio Arnhem-Nijmegen
Euregio Rijn-Waal
GO Arnhem Nijmegen City Region
NV Bank Nederlandse Gemeenten
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners
Triple helix partners uit het netwerk Energy made in Arnhem, zoals: woningbouwcorporaties, Alliander, Firan, Vattenfall, provincie Gelderland, Rijkswaterstaat, Waterschappen, Rijksvastgoedbedrijf, Rijn- en IJssel Energiecoöperatie, VNO/NCW, HAN, RijnIJssel College, wijkinitiatieven, Clean Mobility Centre, Stichting KiemT, Ondernemersverenigingen, Allego, stichting E-laad, Oost Nederland Energiek, Natuur- en Milieu Gelderland, regiogemeenten, G40 gemeenten.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2020		Rekening	
	2019	Primitief	Def	2020	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	5.046	6.124	7.634	5.901	1.733
Baten	1.807	974	1.853	2.381	528
Saldo lasten en baten	***-3.239***	***-5.150***	***-5.781***	***-3.520***	***2.261***
Toevoegingen aan reserves	1.406	0	0	2.595	-2.595
Onttrekkingen aan reserves	1.149	3.063	4.255	3.970	-285
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-256***	***3.063***	***4.255***	***1.375***	***-2.880***
Gerealiseerd resultaat	**-3.495**	**-2.087**	**-1.526**	**-2.145**	**-618**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de begroting 2020 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR
Lasten	1.641	V				
Duurzaamheid	-790	N	Uren beleid	N	I	AR
Duurzaamheid	-580	N	Europese subsidieprojecten NEMIA	N	I	BR
Duurzaamheid	2.387	V	Klimaatfonds	N	I	BR
Duurzaamheid	624	V	Energy Made In Arnhem	N	I	BR
Baten	839	V				
Duurzaamheid	839	V	Europese subsidieprojecten NEMIA	N	I	BR
Toevoegingen aan reserves	2.987	N				
Duurzaamheid	2.387	N	Klimaatfonds	N	I	BR
Duurzaamheid	600	N	Energy Made In Arnhem diversen	N	I	BR
Onttrekkingen aan reserves	316	V				
Duurzaamheid	136	V	Klimaatfonds	N	I	BR
Duurzaamheid	180	V	Energy Made In Arnhem diversen	N	I	BR

Uren beleid
Er is extra beleidscapaciteit ingezet voor de uitvoering van dit programma om de beleidsdoelstellingen te realiseren.

Europese subsidieprojecten NEMIA
De Europese projecten hebben een looptijd van meerdere jaren, waardoor de realisatie per jaar kan afwijken van de begroting. Minder gemaakte subsidiabele kosten leidt tot minder ontvangen subsidie. Het saldo van € 259.000 wordt verrekend met de BR Klimaat en energie.

Klimaatfonds
Dit fonds is bedoeld om grootschalige klimaatinvesteringen te stimuleren en te ondersteunen. Voorbereiding van dergelijke plannen kost veel aanlooptijd. In 2020 is het grootste gedeelte van het budget, via geaccordeerde nota's al bestemd en hiermee een veelvoud aan klimaatinvesteringen in de stad in de stijgers gezet. Uitvoering van deze projecten start voornamelijk vanaf 2021. Het grootste deel van de middelen is daarom nog niet onttrokken aan de BR Duurzaam Arnhem. Dit leidt tot een voordeel aan de lastenkant van € 2.387.000.

Energy Made in Arnhem
De klimaat en energie opgave is een langjarig traject, waarin noodzakelijk geworden kosten vaak pas verdeeld in de toekomst worden uitgegeven. Dit leidt tot pieken in de uitgave in de toekomstige jaren. Om deze pieken op te vangen wordt er een dotatie

aan de egalisatiereserve BR Klimaat en Energie gedaan. Dit jaar is er een bedrag van € 624.000 niet uitgegeven zodat geplande uitgave in 2021 en verder kunnen worden opgevangen.

Subsidies

Hieronder is de subsidieontvanger opgenomen die in 2020 meer dan € 100.000 subsidie heeft ontvangen vanuit dit programma.

- Stg. Kiemt

Een overzicht van verstrekte subsidies is te vinden in de paragraaf subsidies.
Voor een volledige lijst van verstrekte subsidies (op het niveau subsidieontvanger) wordt verwezen naar de bijlage Subsidies bij de digitale jaarstukken.

Indicatoren

In het programmaplan New energy made in Arnhem zijn in deel 2 per inspanning indicatoren opgenomen, die worden jaarlijks gemonitord en separaat aan de raad gerapporteerd.
Er zijn indicatoren vanuit het Rijk (Besluit Begroten en Verantwoorden) die verplicht moeten worden opgenomen in de begroting. De verplichte indicatoren zijn hieronder opgenomen. Zie voor meer informatie de website waarstaatjegemeente. Op de webversie van de begroting zijn ook de trends van deze indicatoren voor Arnhem te zien (financien.arnhem.nl).

Indicator	Jaar	Score Arnhem	Score Nederland	Toelichting	Bron
Hernieuwbare elektriciteit	2018	2,90%	18,50%	Deel van de energie die afkomstig is uit natuurlijke hulpbronnen dat constant worden aangevuld, zoals uit wind, zon en waterkracht (%)	Rijkswaterstaat - Klimaatmonitor

Beleidskaders

Raadsonderwerpen in 2020

- Programmaplan New Energy Made in Arnhem 2020-2030.

Actuele beleidskaders

- Luchtagenda gemeente Arnhem;
- De Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie;
- Kaders voor besteding van het klimaatfonds;
- Concept startnotitie RES Regio Arnhem Nijmegen.

Ruimtelijke ontwikkeling

In dit programma komt het ruimte geven aan nieuwe initiatieven en ontwikkelingen in de stad en het beschermen van bestaande waarden en ruimtelijke kwaliteiten samen. We grijpen de invoering van de Omgevingswet aan om het beleid te actualiseren, regels toepasbaar te maken en dienstverlening aan inwoners en bedrijven te verbeteren. Dit alles met het doel om werk te maken van de ambitie 'Voor een stad die ruimte geeft aan nieuwe initiatieven en bestaande waarden in stand houdt of verbetert'.
De Arnhemse visie op de fysieke ruimte is richtinggevend, maar flexibel om de eigen Arnhemse kwaliteiten te benutten en ruimte te geven aan creativiteit en ondernemerschap. Het grondbeleid speelt in op nieuwe ontwikkelingen en biedt maatwerk per locatie, passend binnen de Arnhemse ambities.

Ambitie

(Tekst uit de MJPB 2020-2023)

Voor een stad die ruimte geeft aan nieuwe initiatieven en waarden in stand houdt of verbetert

We grijpen de toekomstige Omgevingswet aan om onze leefomgeving te verbeteren, de gezondheid en veiligheid van inwoners te beschermen en bij te dragen aan het behoud van een leefbare en groene stad. We zorgen dat Arnhemmers van het begin af aan kunnen meedenken in de ontwikkeling van ruimtelijke plannen. Bij de implementatie van de Omgevingswet werken we op verschillende sporen: visie/beleid, regels/normen, digitale systemen en organisatie van werkprocessen. Het motto van de Omgevingswet is: 'ruimte voor ontwikkeling, waarborgen voor kwaliteit'.

Wat wilden we bereiken

Prestatiedoelen	Status
Arnhem geeft richting	

Zie de toelichting hieronder bij de inspanning 'Ontwikkelen omgevingsvisie'.

Arnhem is fysiek op orde

Over enkele jaren beschikt Arnhem over één integraal Omgevingsplan. Het Omgevingsplan bundelt niet alleen de regels voor de fysieke leefomgeving maar biedt ook meer inzicht en transparantie in ons omgevingsrecht en zorgt voor betere en snellere procedures. Dit allemaal met als doel om de belangrijke kwaliteiten van onze stad te beschermen en tegelijkertijd ruimte te bieden aan gewenste ontwikkelingen.

Arnhem maakt mogelijk

We werken stapsgewijs toe naar de aansluiting op de Landelijke voorziening Digitaal Stelsel Omgevingswet en lopen daarin op schema:

- We bereiden ons voor op de aansluiting op het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). Dit houdt onder andere in een betere samenwerking met De Connectie en het selecteren van softwareleveranciers samen met de regiogemeenten Renkum en Rheden.
- Onze software wordt technisch aangesloten aan het DSO. Arnhem is voor de zomervakantie, met software voor het omgevingsplan, al aangesloten op het DSO. De software voor toepasbare regels wordt eind derde kwartaal aangesloten. We liggen op schema.
- Het inrichten van beide softwaresystemen start volgens planning dit jaar.

Zie voor een verdere toelichting op de ondernomen acties hieronder de inspanning 'Aansluiting op de Landelijke voorziening Digitaal Stelsel Omgevingswet'.

Milieubeheer en -handhaving leveren een bijdrage aan gezonde leefbare wijken en openbare ruimte

Milieuhandhaving, Externe veiligheid en Bodem en grondwater liggen op koers. Voor de status van energie en klimaat, duurzaamheid en lucht zie het programma Klimaat en energie. Geluid ligt gedeeltelijk op koers.

Wat hebben we gedaan

Prestatiedoelen/Inspanningen	Status
Arnhem geeft richting	
Ontwikkelen omgevingsvisie	

De fysieke participatie is grotendeels niet doorgegaan in verband met de coronamaatregelen. Er is daarom in gezet op online participatie. Hierin zijn scenario's en stellingen voorgelegd aan de stad middels de koerswijzer.nl. Hier hebben ruim 3500 bewoners aan deelgenomen; een mooi resultaat. Deze participatie-uitkomsten zijn samen met beleid en nieuwe ambities (volgend uit Woondeal) verwerkt in het Koersdocument. In 2021 zal de omgevingsvisie worden afgerond.

Arnhem is fysiek op orde

Pilots en toewerken naar integraal omgevingsplan

Om te komen tot één Omgevingsplan doen we het volgende:

- Uniformeren en technisch op orde brengen bestaande planvoorraad. In 2019 zijn we begonnen met het opstellen en in procedure brengen van een aantal grote beheersgerichte bestemmingsplannen. Het doel hiervan is een actuele en meer integrale planvoorraad, die aan bepaalde technische eisen voldoet waardoor het grootste deel van de bestemmingsplannen straks makkelijker over te zetten zijn in het nieuwe Omgevingsplan. Voor deze opgave maken we gebruik van de experimenteerruimte (bestemmingsplan verbrede reikwijdte) van het ministerie van BZK. We verwachten voor de inwerkingtreding van de Omgevingswet het grootste deel van de plannen in procedure te hebben.
- Digitaliseren ruimtelijk beleid en regelgeving. Naar verwachting 8 gemeentelijke verordeningen en ruim 200 rijksregels die gedecentraliseerd worden en die zich richten op de fysieke leefomgeving worden straks opgenomen in het Omgevingsplan. Voor de dienstverlening is het nodig dat deze regels zoveel mogelijk gebiedsspecifiek worden gemaakt zodat initiatiefnemers per adres kunnen zien welke regels van toepassing zijn. Vooruitlopend op de Omgevingswet zijn we in 2020 begonnen met het digitaliseren hiervan en we lopen hierbij op koers.
- Plan van Aanpak Omgevingsplan. De transitie naar één Omgevingsplan start op 1 januari 2022 en is een omvangrijke operatie waarvoor geen blauwdruk bestaat. Gemeenten hebben veel vrijheid in de wijze waarop ze hun Omgevingsplan kunnen vormgeven en in welk tempo ze dat doen. Om die reden zijn we in 2020 gestart met het opstellen van een plan van aanpak met daarin de verschillende stappen en een voorstel voor de benodigde (raads)besluiten die straks genomen moeten worden. Het plan van aanpak wordt in het eerste kwartaal van 2021 voorgelegd aan de gemeenteraad, dit is wat later dan gepland (was derde kwartaal 2021) maar geeft voldoende tijd om ons voor te bereiden.

Arnhem maakt mogelijk

Aansluiting op de Landelijke voorziening Digitaal Stelsel Omgevingswet

We werken stapsgewijs toe naar de aansluiting op de Landelijke voorziening Digitaal Stelsel Omgevingswet en lopen daarin op schema:

- We hebben in 2020 met De Connectie softwareleveranciers geselecteerd voor het omgevingsplan en toepasbare regels. Deze selectie hebben we samen gedaan met de regiogemeenten Renkum en Rheden.
- Onze software is geïnstalleerd en getest voor zover dat mogelijk is. De aansluiting op het landelijk stelsel (DSO) is gerealiseerd.

Andere acties zijn:

- We organiseren overleg en afstemming met ketenpartners om elkaar beter te leren kennen om ons voor te bereiden op de komst van de Omgevingswet. Hierin worden stappen gezet, onder andere met de ODRA. Dit onderwerp vraagt wel aandacht tot aan de inwerkingtreding van de Omgevingswet.
- De processen onder de Omgevingswet zijn in kaart gebracht en de implementatie is gestart. We liggen op schema.
- Het doorontwikkelen van het initiatievenproces is een continue verbeterproces en verloopt naar wens.
- We passen de Arnhemse website aan zodat de inwoners snel en makkelijk hun nieuwe weg kunnen vinden. Deze actie vindt in 2021 plaats.
- De software blijven we testen en is een continu proces omdat het DSO nog niet is uitontwikkeld en de softwareleverancier mee moet bewegen in zijn ontwikkeling.

Milieubeheer en -handhaving leveren een bijdrage aan gezonde leefbare wijken en openbare ruimte

Activiteiten energie, duurzaamheid en luchtkwaliteit uitvoeren

Zie hiervoor de toelichting bij de doelen in het programma Klimaat en energie.

Activiteiten bodem en ondergrond uitvoeren

De aanpak van locaties met een milieurisico ligt op koers. In 2020 zijn er nog 19 (voormalige) bedrijfslocaties waar een (meerjarige) sanering loopt. Hierbij is geen sprake van gezondheidsrisico's maar vanwege een te grote verontreiniging in het grondwater (verspreidingsrisico) is er een saneringsplicht.

Vanwege de actuele loodproblematiek is vorig jaar gestart met sanering van tuinen met een gezondheidsrisico (met name in het Spijkerkwartier). In 2020 is deze sanering voortgezet. Omdat ook het onderzoek nog doorloopt zijn er evenveel tuinen bijgekomen als gesaneerd en staan voor komend jaar 11 te saneren tuinen op het programma.

Voor de verontreinigde grondwal bij de Bethaniënstraat, die vorig jaar is onderzocht op verzoek van de woonwagenbewoners, zijn saneringsvarianten uitgewerkt voor de verschillende herinrichtingsopties. Voor sanering is een SPUK (specifieke uitkering, die los staat van de decentrale uitkering bodem (DUB)) gevraagd en toegekend door het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat.

De achtergrondwaarden voor PFAS zijn geactualiseerd, en samen met een nieuw addendum in de regionale bodembeheernota verwerkt. De diffuse achtergrondwaarden in Arnhem voldoen ruim aan de landelijke richtlijnen, waardoor er voor het hergebruiksbeleid geen extra maatregelen nodig zijn.

Activiteiten externe veiligheid uitvoeren

In 2020 is er geen toename geweest van het externe veiligheidsrisico in woonwijken. Er is dus 0 maal afgeweken.

Activiteiten geluidshinder uitvoeren

Eind 2020 is begonnen met het uitvoeren van een kosten-batenanalyse. Hierdoor kunnen we beoordelen in hoeverre het mogelijk is om de maatregel stil asfalt, structureel mee te nemen bij het onderhoud van gemeentelijke wegen. Het resultaat van deze kosten-batenanalyse dient als input voor het actieplan omgevingslawaai, op basis waarvan uiteindelijk het geluidbeleid kan worden geactualiseerd.

Activiteiten milieuhandhaving uitvoeren

Het handhavingsbeleid voor milieuvergunningen bij bedrijven is in 2020 geactualiseerd en wordt begin 2021 ter besluitvorming voorgelegd.

Afhandeling amendementen en moties MJPB 2020-2023

Dekking blauwe golven (19M135)

Deze motie is afgedaan.

Gemeentelijk vastgoed voor maatschappelijke doeleinden (19M140)

Deze motie is afgedaan.

Aanvulling raadsvoorstel AKU fontein (19M157)

De inhoud van de motie wordt meegenomen in de verdere besluitvorming over het Gele Rijders Plein.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

Ruimte

- ODRA;
- Provincie Gelderland;
- Regio gemeenten;
- Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden(VGGM);
- VNG (Vereniging Nederlandse gemeenten);
- Ministerie van BZK;
- CASA;
- Groenforum.

Milieu

- Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA);
- Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2020		Rekening	
	2019	Primitief	Def	2020	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	44.166	42.329	75.813	46.930	28.884
Baten	48.219	37.604	72.502	48.028	-24.475
Saldo lasten en baten	***4.053***	***-4.725***	***-3.311***	***1.098***	***4.409***
Toevoegingen aan reserves	5.620	814	6.469	7.874	-1.405
Onttrekkingen aan reserves	3.922	30	3.907	3.893	-14
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-1.698***	***-784***	***-2.562***	***-3.981***	***-1.419***
Gerealiseerd resultaat	**2.355**	**-5.509**	**-5.873**	**-2.883**	**2.990**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de begroting 2020 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR
Lasten	28.950	V				
Grondzaken	29.840	V	Administratieve wijziging	N	I	AR
Grondzaken	2.540	V	Fasering overige projecten ruimtelijke ontwikkeling	N	I	AR
Grondzaken	-1.212	N	Fasering projecten Grondexploitatie	N	I	AR
Grondzaken	-1.354	N	Resultaat grondexploitatie 2020	N	I	AR/BR
Ruimtelijke Ordening en Omgevingswet	-633	N	ODRA	N	I	AR
Ruimtelijke Ordening en Omgevingswet	-100	N	Visie Nieuwe Haven	N	I	BR
Ruimtelijke Ordening en Omgevingswet	205	V	Uren beleid	N	I	AR
Ruimtelijke Ordening en Omgevingswet	-336	N	Omgevingslawaai (zie baten)	N	I	AR
Baten	-24.352	N				
Grondzaken	-29.840	N	Administratieve wijziging	N	I	AR
Grondzaken	6.373	V	Resultaat grondexploitatie 2020	N	I	AR/BR
Grondzaken	-2.650	N	Fasering overige projecten ruimtelijke ontwikkeling	N	I	AR
Grondzaken	1.183	V	Fasering projecten Grondexploitatie	N	I	AR
Ruimtelijke Ordening en Omgevingswet	336	V	Omgevingslawaai (zie lasten)	N	I	AR
Ruimtelijke Ordening en Omgevingswet	246	V	ODRA	N	I	AR
Toevoegingen aan reserves	-1.386	N				
Ruimtelijke Ordening en Omgevingswet	100	V	Visie Nieuwe Haven	N	I	BR
Grondzaken	-2.185	N	Resultaat grondexploitatie werkelijke dotatie	N	I	BR
Grondzaken	699	V	Resultaat grondexploitatie geraamde dotatie	N	I	BR
Onttrekkingen aan reserves	0					

Resultaat Grondexploitatie
Het resultaat op de grondexploitatie is € 5.719.000 voordelig. In de begroting werd rekening gehouden met een voordelig resultaat van € 700.000. Het resultaat is daarmee € 5.019.000 hoger dan begroot, verdeeld over een nadeel van € 1.354.000 op de lasten en een voordeel van € 6.373.000 op de baten.

Het totale resultaat van € 5.719.000 kan als volgt worden gespecificeerd:

a. tussentijdse winstneming op 7 projecten		€	5.340.000 V
b. resultaat op erfpachten door verkoop en hogere canon baten		€	537.000 V
c. mutaties voorzieningen uit doorrekening toekomstige ontwikkelingen	-/-	€	257.000 N
d. resultaat op 2 afgesloten projecten		€	120.000 V
e. kosten uit voorstudies	-/-	€	21.000 N

Het resultaat ad € 5.719.000 wordt als volgt bestemd:
a. € 21.000 wordt onttrokken aan de BR Voorstudie omdat de kosten hoger waren dan het begrote budget;
b. € 2.185.000 wordt toegevoegd aan de BR Grondexploitatie om de reserve op het niveau te brengen dat nodig is voor het noodzakelijke weerstandsvermogen voor de risico's op de projecten. Geraamd was een dotatie van € 699.000;
c. € 3.555.000 valt als voordeel in de algemene middelen.

Fasering overige projecten ruimtelijke ontwikkeling
Fasering in de voortgang van de projecten leidt tot afwijkingen op de geraamde lasten en baten in 2020. Maar omdat het saldo van de lasten en baten 2020 op de doorlopende projecten naar de balans gaat als onderhanden werk, is er per saldo geen resultaat voor de exploitatie. Het voordeel op de lasten loopt weg tegen het nadeel op de baten.

Fasering projecten grondexploitatie
Fasering in de voortgang van de bouwgronden in exploitatie (BIE ofwel grondexploitatieprojecten) leidt tot afwijkingen op de geraamde lasten en baten in 2020. Maar omdat het saldo van de lasten en baten 2020 op de doorlopende projecten naar de balans gaat als onderhanden werk, is er per saldo geen resultaat voor de exploitatie. Het nadeel op de lasten loopt weg tegen het voordeel op de baten.

ODRA
De kosten voor de werkzaamheden van de ODRA zijn in totaal € 633.000 hoger uitgevallen. Door een toename van het aantal vergunningaanvragen zijn de kosten voor vergunningverlening, toezicht en advies hoger uitgevallen. Hier staan €246.000 hogere inkomsten uit leges tegenover.

Omgevingslawaai
In 2020 is voor € 336.000 aan kosten gemaakt voor het saneren van woningen aan het Eusebiusplein. De sanering bestaat uit bouwkundige maatregelen om het geluidsniveau binnen in de woningen omlaag te brengen. Deze kosten worden gedekt door uit subsidie van het Rijk.

Uren beleid
Er is minder beleidscapaciteit ingezet voor de uitvoering van dit programma om de beleidsdoelstellingen te realiseren.

Visie Nieuwe Haven
De kosten voor de Visie Nieuwe haven zijn in 2020 € 100.000 hoger uitgevallen. Dit betekent ook dat er minder budget naar 2021 wordt overgeheveld voor het vervolg van het proces. Tegenover dit nadeel staat daarom in 2020 een gelijk voordeel onder de dotaties aan de reserve BR Taakmutaties.

Administratieve wijziging
De begroting 2020 van de projecten had, op basis van de Financiële Jaarrapportage Projecten (FJP) van 2019, aangepast moeten worden aan de actuele raming van jaarschijf 2020 uit die FJP. Dit zou zowel op de lasten als de baten een verlaging betekend hebben van € 29.840.000. De betreffende begrotingswijziging is wel gemaakt, maar door een administratieve fout niet ter goedkeuring aan de raad voor gelegd en mocht daarom niet verwerkt worden. Hierdoor zijn zowel de lasten als baten € 29 miljoen te hoog geraamd. Dit geeft een voordeel op de lasten die wegloopt tegen een gelijk nadeel op de baten. Per saldo doet het niets voor het resultaat.

Subsidies
Er zijn in 2020 geen subsidies verstrekt vanuit dit programma.

Een overzicht van verstrekte subsidies is te vinden in de paragraaf subsidies.
Voor een volledige lijst van verstrekte subsidies (op het niveau subsidieontvanger) wordt verwezen naar de bijlage Subsidies bij de digitale jaarstukken.

Indicatoren

Op dit moment zijn er geen specifieke Arnhemse indicatoren behorend bij de doelstellingen in dit programma.
Er zijn indicatoren vanuit het Rijk (Besluit Begroten en Verantwoorden) die verplicht moeten worden opgenomen in de begroting. Er zijn voor dit programma geen verplichte indicatoren. Zie voor meer informatie de website waarstaatjegemeente.
Op de webversie van de begroting zijn ook de trends van de indicatoren voor Arnhem te zien (financien.arnhem.nl).

Beleidskaders

Raadsonderwerpen in 2020

Niet van toepassing.

Actuele beleidskaders

Ruimte

- Structuurvisie Arnhem 2020;
- Groenvisie 2017-2035;
- Welstandsnota;
- De Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie.

Milieu

- Luchtagenda gemeente Arnhem;
- Actieplan Omgevingslawaai;
- Rapportage geluidskaarten;
- Beleidsnota bodem 2012, Provincie Gelderland, gemeente Arnhem en gemeente Nijmegen;
- Nota Bodembeheer;
- Notitie Herijking loodbeleid 2020
- Actualisatie Nota Bodembeheer- addendum 2014 ;
- Actualisatie Nota Bodembeheer-2017-2018;
- Actualisatie Nota Bodembeheer-BKK2020;
- Actualisatie Nota Bodembeheer-BKK- PFAS;
- Beleidsplan externe veiligheid.

Wonen en leefomgeving

Onze stad is een groene, levendige, ondernemende en inclusieve stad waar Arnhemmers fijn en betaalbaar kunnen wonen. Grote 'nieuwe' overstijgende opgaven, zoals de energietransitie, klimaatadaptatie en levensloopbestendigheid, zijn uitdagingen waar Arnhem voor staat. In de Arnhemse woonprincipes 2015-2025 wil Arnhem haar positie als aantrekkelijke woonstad, onderscheidend in de regio, versterken. Arnhem is een groene stad met een unieke ligging aan de Rijn. Zij geeft prioriteit aan ontmoetingsruimte in stadsparken, wijkparken en buurtgroen.

Ambitie

(Tekst uit de MJPB 2020-2023)

Arnhem biedt woonruimte

Arnhem is een aantrekkelijke groene stad met goede voorzieningen en een groot cultureel aanbod waar het fijn wonen is. Door differentiatie in de woningvoorraad en een gezonde mix van bevolkings- en inkomensgroepen in de wijken willen we de stad ook in de toekomst aantrekkelijk houden om in te wonen. Door bestaande en nieuwe woningvoorraad en het woonmilieu af te stemmen op de behoefte van de woonconsument ontstaat er een voorraad met toekomstwaarde. Dit draagt bij aan sterke wijken waarbinnen het voor alle Arnhemmers goed wonen en leven is. Naast voldoende en betaalbare woningen in een fijne leefomgeving zijn grote overstijgende opgaven zoals de energietransitie en levensloopbestendig wonen uitdagingen waar Arnhem voor staat.

Met het maken van de omgevingsvisie wordt een streefbeleid van de gewenste ruimtelijke kwaliteiten bepaald waar we ons als gemeente naartoe willen ontwikkelen. Met deze visie hebben we de mogelijkheid om sturing te geven aan integrale beleidsdoelen als duurzaamheid en levensloopgeschikt wonen. De omgevingsvisie en de te verwezenlijken Arnhemse ambitie geven richting aan het Arnhemse woonbeleid.

Naast het wonen is de leefomgeving bepalend voor een prettig woonklimaat. In de woonomgeving komen veel ambities en ontwikkelingen samen. Ambities die te maken hebben met het gebruik van de leefomgeving zoals (fiets)parkeren, toegankelijkheid, speel- en recreatievoorzieningen maar ook ambities die te maken hebben met leefbaarheid: groen, klimaatadaptatie en milieu.
Met nieuwe ontwikkelingen op het gebied van telecommunicatie en energietransitie ontstaat een steeds grotere behoefte aan voorzieningen van nutsbedrijven in de vorm van bijvoorbeeld transformatoren, verdeelstations en laadpalen. Een zorgvuldige inpassing van deze elementen vormt zeker in de dichter bebouwde stadsdelen een steeds grotere uitdaging.

Een schone, groene én klimaatbestendige openbare ruimte

Vertrekpunt voor de openbare ruimte is dat deze in ieder geval schoon, heel en veilig moet zijn. Hieraan draagt toezicht, controle en handhaving bij.
Klimaatadaptatie en groen zijn op dit moment leidende thema's voor inrichting en beheer van de openbare ruimte.
Met klimaatadaptatie bereiden we Arnhem voor op de effecten van de klimaatverandering, op meer en heviger weersextremen. Bij klimaatadaptatie gaat het om het (ruimtelijk) aanpassen van de stad en het dusdanig ontwerpen van nieuw stedelijk gebied dat dit minder kwetsbaar is voor hoog en laag water, extreme regenval, hitte en langdurige droogte.
We hebben de ambitie om het Arnhemse groen te versterken. Groen draagt overigens ook in positieve zin bij aan klimaatadaptatie. De groenvisie bevat een aantal doelen die uitgewerkt zijn in het onderdeel 'wat willen we bereiken'.
Voor de openbare ruimte geldt dat de gemeente direct invloed kan uitoefenen op inrichting en beheer. De ambities die we daarbij nastreven verschillen per type gebied en per aspect. Een nadere uitwerking hiervan is terug te vinden in de paragraaf kapitaalgoederen.

Aandacht voor dierenwelzijn

In onze stad leven ook dieren. We zetten ons in voor een goed leefklimaat voor (wilde) dieren en willen biodiversiteit bevorderen. De Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn is in oktober 2016 vastgesteld in de raad. De agenda heeft als ambitie om het dierenwelzijn in Arnhem verder onder de aandacht te brengen en te verbeteren.

Een milieu- en gebruiksvriendelijke afvalinzameling

Een milieu- en gebruiksvriendelijke afvalinzameling is een essentieel onderdeel van een duurzame woon- en leefomgeving. De ambitie is om afval zoveel mogelijk te hergebruiken en de hoeveelheid restafval verder te verkleinen, dit in combinatie met gebruiksvriendelijkheid en aanvaardbare kosten.

Wat wilden we bereiken

Prestatiedoelen	Status

Beschikbare en betaalbare woningen

Bij dit doel gaat het om voldoende gedifferentieerde woningvoorraad voor verschillende doelgroepen. Op 8 juli 2020 is het Plan van Aanpak Woningbouwontwikkeling vastgesteld door de Arnhemse gemeenteraad. Met dit plan van aanpak wordt ingegaan op de bestaande situatie (het woningtekort en de mismatch) maar ook de beoogde situatie. Het woningtekort wordt aangepakt via doorprogrammeren en versnellen. Hiervoor worden onder andere de volgende middelen toegepast:

- de woondeal regio Arnhem-Nijmegen;
- onderzoeken mogelijkheden stimuleren goedkope koop;
- aandacht voor studentenhuisvesting;
- het stimuleren van nieuwe ontwikkelingen.

Duurzame en levensloopgeschikte woningen

Kwaliteit en een toekomstbestendige woningvoorraad staan hier voorop. Ook op dit doel is het Plan van Aanpak woningbouwontwikkeling van toepassing. Onderdeel van het plan van aanpak is het oplossen van de mismatch (en daarbij ook de kwaliteit) in het Arnhemse woningaanbod. Het oplossen van de mismatch in betaalbare woningen wordt aangepakt door middel van:

- het toevoegen van 30% sociale huurwoningen over de te realiseren projecten;
- corporaties aan te wijzen als premium partner;
- verruiming van de doelgroep (lage middeninkomens en toewijzingsruimte corporaties);
- het toevoegen van andere woonvormen (bijvoorbeeld Knarrenhof);
- streven naar levensloopbestendige woningen;
- gezonde woningen;
- verduurzaming woningvoorraad;
- toegankelijke woonomgeving.

Leefbare woonomgeving

Van belang hierin is een fysiek en sociaal aantrekkelijke leefomgeving. In de prestatieafspraken 2020 staat de afspraak voor het maken van handelingskaders. Handelingskaders met bijbehorende uitvoeringsagenda's geven richting aan de wijk en de opbouw en differentiatie van de wijk. Deze handelingskaders zorgen voor een gezamenlijke focus per wijk.

Arnhems groen versterken

De ambities van de groenvisie zijn uitgewerkt in de uitvoeringsagenda die in 2020 is opgesteld. De maatregelen dragen bij aan:

- versterken groenstructuur;
- natuurvriendelijke stad;
- groene en gezonde stad;
- duurzame stad;
- samenwerkende stad.

Arnhem klimaatbestendig maken

De kwetsbaarheden met betrekking tot de klimaatverandering zijn in de strategie klimaatadaptatie in beeld gebracht. Er zijn focusgebieden benoemd; deze krijgen prioriteit bij het nemen van maatregelen. Met het vaststellen van de strategie klimaatadaptatie is er een beleidskader beschikbaar om in gemeentelijke projecten klimaatadaptieve maatregelen te nemen en kansen die zich voordoen te benutten.

Dierenwelzijn

De ambities voor dierenwelzijn zijn uitgewerkt in de uitvoeringsagenda die in 2020 is opgesteld. De maatregelen die hierin zijn genoemd lopen volgens planning.

Minder restafval

De invoering van diftar is in 2020 voltooid. Hiermee is een belangrijke stap gezet in de vermindering van de hoeveelheid restafval tegen relatief lage kosten. De eerste resultaten op het gebied van ingezamelde hoeveelheden restafval en herbruikbare fracties komen overeen met de begrote hoeveelheden. De hoeveelheid restafval daalt, de hoeveelheden herbruikbare fracties nemen toe. Aandachtspunt is de stijging van de vervuilingsgraad van PBD-afval en afkeur van gescheiden ingezameld materiaal.

Wat hebben we gedaan

Prestatiedoelen/Inspanningen	Status
Beschikbare en betaalbare woningen	
30% sociale huurwoningbouw over de te realiseren projecten (amendement 19A65)	

Op 8 juli 2020 is het Plan van Aanpak (PvA) woningbouwontwikkeling vastgesteld door de gemeenteraad, hierin is deze ambitie opgenomen en zijn spelregels benoemd. Naast het plan van aanpak is ook in de prestatieafspraken opgenomen om 30% sociale huurwoningen toe te voegen over de te realiseren projecten. De grote drie woningcorporaties in Arnhem (Volkshuisvesting Arnhem, Portaal en Vivare) zijn hiervoor onze eerst aangewezen partners ('premium partner'). Naast het plan van aanpak is ook in de prestatieafspraken met de woningcorporaties opgenomen om 30% sociale huurwoningen toe te voegen over de te realiseren projecten.

Uitbreiden woonwagenlocaties

In juni 2020 is het Plan van Aanpak uitbreiding woonwagenlocaties Arnhem vastgesteld. In het plan van aanpak is aandacht voor:

- verdere analyse van woonbehoeften;
- doelgroepen;
- woonruimtetoewijzing;
- beheer (organisatie).

Tevens is onderzocht wat de woonbehoefte per locatie is en welke mogelijkheden er zijn voor realisatie van deze behoefte op de betreffende locatie. Met de corporaties en de Huurdersvereniging Woonwagenbewoners Arnhem wordt het gesprek gevoerd over medewerking aan mogelijke uitbreiding in de toekomst. Er is onderscheid gemaakt in locaties die op korte, middellange en lange termijn in beeld komen. Tevens worden met de corporaties twee pilots uitgewerkt om te onderzoeken hoe kan worden omgegaan met de onrendabele kosten voor gemeente en corporatie bij uitbreidingen. De aanpak van de herinrichting en sanering van de woonwagenlocatie aan de Bethaniënstraat is een separaat project geworden, gestoeld op een raadsbesluit van mei 2020, waarin budget is gereserveerd voor de sanering van de vervuilde grond. Na het vaststellen van het plan van aanpak is gestart met de uitvoering.

Voldoende woningen voor alle Arnhemmers

Met alle Arnhemmers bedoelen we naast de reguliere bewoners ook mensen die vallen binnen specifieke doelgroepen.

In 2020 is het onderzoek naar de vraag op het gebied van wonen en zorg afgerond. Hiermee hebben we een goed beeld gekregen naar de vraag aan woningen voor de specifieke doelgroepen. In de prestatieafspraken staat ook dit jaar weer de afspraak over de convenantswoningen. Dit is een doorlopende afspraak die jaarlijks terug komt om ervoor te zorgen dat er voor mensen die gebruik maken van daklozenopvang en beschermd wonen voldoende woningen beschikbaar zijn.

Om voldoende kwalitatieve studentenwoningen te kunnen blijven bieden zijn met de SSH& afspraken gemaakt over het vergroten van hun marktaandeel in Arnhem de komende jaren.

Collectieven, zelfbouw en flexwonen bevorderen

Bij Coehoorn is Cohousing Arnhem de ontwikkelende partij geworden. Het gaat hierbij om een groep mensen die een woon- werk gemeenschap (in een collectief particulier opdrachtgeverschap) voor meer generaties wil opzetten.

In Schuytgraaf en Gaardenhaage staan kavels te koop. In Gaardenhaage wordt voor een deel van de kavels ingezet op een andere verkaveling zodat er meer kavels kunnen worden toegevoegd. Het gaat dan om het verkleinen van kavels waardoor ze meer courant worden. Ook in het centrum van Arnhem aan de Rodenburgstraat staan diverse kavels te koop voor zelfbouw.

Het ministerie van Binnenlandse Zaken investeert 50 miljoen euro in de opgave om woningbouw te realiseren voor kwetsbare doelgroepen; dak- en thuislozen, arbeidsmigranten maar ook andere spoedzoekers zoals gescheiden ouders, jeugdopvang (MO), kunstenaars en studenten. Arnhem heeft het volgende subsidiebedrag gekregen om aan deze opgave bij te dragen; €1.820.000 (2 miljoen euro minus BTW). Het doel is om te voorzien in huisvesting voor kwetsbare groepen op zo kort mogelijke termijn. Voor deze opgave beperken we ons tot de gebieden spoorzone Arnhem Oost (inclusief Merwedeterrein) en Presikhaaf West conform beschikking BZK. De gemeente dient de specifieke uitkering volledig uiterlijk op 31 december 2022 te hebben besteed.

Duurzame en levensloopgeschikte woningen

Woningen verduurzamen

Ook in de prestatieafspraken 2021 hebben we afspraken over duurzaamheid gemaakt. Het programma New Energy Made in Arnhem 2020-2030 is hiervoor de basis. Het gaat om een gezonde, comfortabele, betaalbare woning met een geringe CO2 footprint.

Levensloopgeschikte woningen ontwikkelen en bestaande woningen levensloopgeschikter maken

Er worden inmiddels al veel woningen (met name appartementen) levensloopgeschikt gebouwd. Ook de omgeving wordt daarbij zorgvuldig bekeken en indien nodig aangepast als levensloopgeschikte woonomgeving. Dit is nodig zodat mensen niet alleen goed wonen maar daarnaast ook gebruik kunnen maken van de faciliteiten in de omgeving; ze moeten ook kunnen leven naast het wonen. In 2020 is er een procedure gestart voor een verkennende opdracht van de woon- verhuiscoach. Dit heeft nog niet geleid tot een verstrekking van de opdracht, de juiste kandidaat zat er niet tussen.

Leefbare woonomgeving

Opstellen wijkvisies samen met wijkteams Leefomgeving

Er is dit jaar gewerkt aan de handelingskaders voor de Geitekamp en Immerloo/ het Duifje. Na de handelingskaders zou er een wijkvisie volgen. Door het coronavirus is er maar beperkte voortgang gemaakt met het opstellen van de handelingskaders. Hierdoor is het maken van wijkvisies ook nog niet gestart. Handelingskaders en wijkschetsen worden namelijk opgesteld in overleg met zoveel mogelijk wijkbewoners. Door corona is het lastig gebleken deze mensen er goed bij te betrekken hierdoor is er minder vooruitgang gemaakt dan vooraf was ingeschat.

Beleid op splitsen en verkameren van woningen

Op 17 juni is het Plan van Aanpak woningsplitsing en verkamering vastgesteld. Op 28 oktober is het facetbestemmingsplan woningsplitsing en verkamering vastgesteld door de raad. Door dit beleid is het verplicht om een vergunning aan te vragen voor splitsing of verkamering van een woning in heel Arnhem.
Er worden bij de vergunningaanvraag voorwaarden gesteld. Deze voorwaarden houden rekening met de woonkwaliteit, de leefbaarheid, schone wijken en de druk op de ruimte.
Het nieuwe beleid brengt evenwicht in verschillende belangen. De gemeente wil de realisatie van extra (kleinere) woonruimten blijven faciliteren met name vanwege de grote woningvraag in Arnhem. Ook willen we dat het voor starters en/of gezinnen met een kleinere portemonnee mogelijk blijft een kleinere gezinswoning te betrekken. Tegelijkertijd moet het mogelijk zijn om ongewenste ontwikkelingen tegen te gaan en de leefbaarheid van de stad te beschermen.

Arnhems groen versterken

Versterken groenstructuur

Mede vanuit klimaatadaptatie en het Bomenplan zijn voorstellen ontwikkeld voor vergroening die in het plantseizoen 2020-2021 gerealiseerd worden. In Park Angerenstein zijn diverse verbeteringsmaatregelen uitgevoerd. Mede als gevolg van de coronacrisis is het planproces vertraagd en heeft de uitvoering niet in 2020 plaatsgevonden. Het gaat om het vergroenen, versterken bossen en parken (parken Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Boden en park Onderlangs). De uitvoering zal in 2021 en 2022 plaatsvinden.

Natuurvriendelijke stad

In de loop van 2020 is een systematiek opgesteld waarmee de biodiversiteit bij bouwprojecten vergroot kan worden. Het beheer van graslanden is geoptimaliseerd en er is gewerkt aan het stimuleren van biologische landbouw in de gemeente. In 2020 hebben wij onze pachters ondersteund in het uitwerken van plannen voor een duurzamer en natuurinclusiever gebruik van de gemeentelijke landbouwgronden rond Deelen en Schaarsbergen inclusief ruimte voor meer natuurontwikkeling. Dat heeft geresulteerd in een gemeenschappelijk plan en plannen op bedrijfsniveau waarvan de uitvoering start in 2021.

Groene en gezonde stad - Parken en bossen die minder worden bezocht aantrekkelijker en toegankelijker maken

De ambitie is om parken en bossen die minder worden bezocht aantrekkelijker en toegankelijker maken. Hieraan wordt onder andere invulling gegeven door 'Veluwe op 1'. Het belang van aantrekkelijke groengebieden dicht bij huis is door corona duidelijker geworden dan ooit tevoren.

Duurzame stad

In 2020 is de uitvoering van het bomenplan ter hand genomen. Het boomkwaliteitsteam is ingesteld en er is een start gemaakt met het aanplanten van nieuwe bomen.

Samenwerkende stad

De geplande activiteiten zijn opgepakt en lopen volgens planning. Natuurcentrum beheert nu de Molenplaats Sonsbeek en geeft invulling aan de promotie van ons groen. Halverwege het jaar is de subsidieregeling klimaatadaptatie verruimd waardoor bewoners meer ondersteund kunnen worden bij het vergroenen van hun woonomgeving.

Arnhem klimaatbestendig maken

Kwetsbaarheid in beeld brengen en een klimaattoets ontwikkelen en invoeren

De kwetsbaarheid van Arnhem voor klimaatverandering is in beeld gebracht. De komende periode zal dit nog verder uitgewerkt worden zodat een preciezer beeld ontstaat. Er is in 2020 ingezet op een werkwijze waarbij klimaatadaptatie in alle projecten een plek krijgt.

Kansen benutten

Doordat klimaatadaptatie in steeds meer projecten een prominente rol heeft gekregen zijn in diverse projecten kansen benut om Arnhem klimaatadaptiever te maken.

Dierenwelzijn

Maatregelen dierenwelzijn

Het Dierentehuis Arnhem e.o. gaat het dierenasiel renoveren. De Arnhemse Minimaregeling Dierenartskosten wordt structureel gemaakt.

Minder restafval

Opnieuw afsluiten ondergrondse containers (afronden omgekeerd inzamelen)

Voorafgaand aan de invoering van Diftar zijn de ondergrondse containers (opnieuw) afgesloten waardoor ze alleen nog met de afvalpas geopend kunnen worden.

Invoering Diftar

Per 1 juli werd Diftar ingevoerd. Vanaf die datum kunnen Arnhemmers hun afval met behulp van een afvalpas kwijt in de vele ondergrondse containers. Het doel van dit systeem is dat afval beter wordt gescheiden en er meer recycling van afvalstoffen mogelijk is. Over het vervolg van diftar is in maart 2021 een referendum georganiseerd waarbij zo'n 53 procent van de Arnhemmers zich uitsprak tegen het diftar-systeem. We gaan nu kijken welk systeem voor afvalinzameling passend is voor de stad. Het doel blijft overigens wel om zoveel mogelijk grondstoffen terug te winnen en de hoeveelheid restafval te verminderen.

Communicatie en voorlichtingscampagne ter ondersteuning van Diftar

De geplande interactieve communicatieacties zijn door de coronarestricties deels komen te vervallen. Het accent van de communicatie in de afgelopen periode heeft vooral gelegen op wat we noemen de 'schone stad', en is op een alternatieve wijze ingevuld.

Inspanningen benoemd in de Herstelagenda

Prestatiedoelen/Inspanningen	Status
Anticyclisch investeren	
Onderhoud fietspad Arnhem Centraal Station	

Deze maatregel is uitgevoerd.

Groot onderhoud asfalt Velperplein

Deze maatregel is uitgevoerd.

Kruispunt Apeldoornseweg-Sonsbeeksingel, aanpassing inrichting en asfalt

Deze maatregel is uitgevoerd.

Renovatie Bushalte Station Arnhem-Zuid

Deze maatregel is uitgevoerd.

Diverse kleine werkzaamheden centrum

Deze maatregel is uitgevoerd.

Groot onderhoud fietspad Amsterdamseweg

Deze maatregel is uitgevoerd.

Onderzoek kabels en leidingen Oude Zevenaarseweg (graven proefsleuven)

Deze maatregel is uitgevoerd.

Voorbereiding rioolvervanging Lelyweg e.o.

Deze maatregel is uitgevoerd.

Voorbereiding uitvoering Olympusgebied

Deze maatregel is uitgevoerd.

Extra werkzaamheden Station Velperpoort

Deze maatregel is uitgevoerd.

Investeren in een leefbare en groene stad

Verfraaiing openbare ruimte met kunst en groen in samenwerking met partners

De uitvoering wordt voorbereid, de besteding van de middelen is doorgeschoven naar 2021.

Versterken en vernieuwen

Versterken agenda's (economie, groen en leefbaar)

Het budget is opgesplitst tussen economie, en groen en leefbaar en wordt deels ingezet voor de tijdelijke aanstelling van een bestuursadviseur circulaire economie. Het deel bedoeld voor groen en leefbaar zal in 2021 worden opgepakt.

Afhandeling amendementen en moties MJPB 2020-2023

Aanvullende coalitieafspraken wonen (19A65)

De tekst is opgenomen in de geamendeerde MJPB 2020-2023. Het plan van aanpak woningbouwontwikkeling is op 8 juli 2020 vastgesteld door de gemeenteraad.

Reservering budget tegemoetkoming dierenartskosten voor minima (19A74)

Dit amendement is uitgevoerd.

Niet overhaast besluiten (19A78)

In de geamendeerde MJPB 2020-2023 is de tekst van het addendum MJPB 2020-2023 niet opgenomen.

Aanpak schimmelwoningen (19M127)

Deze motie is afgedaan met het opnemen in de prestatieafspraken 2020 van afspraken over schimmelwoningen.

Budget curatieve plaagdierbestrijding inzetten voor doel (19M141)

Deze motie is uitgevoerd.

Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn (19M155)

Wij komen dit voorjaar met een nieuwe, ambitieuze visie op en uitvoeringsagenda voor dierenwelzijn. Bij de Perspectiefnota en Begroting 2021-2024 zijn extra middelen toegewezen aan dierenwelzijn.

Geen asielopvang op camping Arnhem (19M158)

Deze motie is afgedaan met de raadsbrief 'afhandeling moties vakantiepark Arnhem'.

Geen erbarmelijke huisvesting van arbeidsmigranten op camping Arnhem (19M159)

Deze motie is afgedaan met de raadsbrief 'afhandeling moties vakantiepark Arnhem'.

Stop de toestroom naar camping Arnhem (19M160)

Deze motie is afgedaan met de raadsbrief 'afhandeling moties vakantiepark Arnhem'.

Met wie werken we samen

Verbonden partijen

GO Arnhem Nijmegen City Region
Lingezegen
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Partners

Wonen

- Woningcorporaties;
- Particuliere verhuurders;
- Beleggers/ontwikkelaars;
- Provincie Gelderland;
- Ministerie van BZK;
- Zorgpartijen.

Openbare ruimte

- Wijkteams;
- Schouwgroepen en belangengroepen;
- Waterschappen;
- Grondeigenaren (onder andere woningcorporaties, provincie, Hoge Veluwe, Gelders Landschap, Staatsbosbeheer);
- Groen Forum;
- Klimaatbestendig Arnhem;
- Triple Helix partners.

Wat heeft het gekost

	Rekening	Begroting 2020		Rekening	
	2019	Primitief	Def	2020	Afwijking
Bedragen x € 1.000					
Middelen					
Lasten	31.806	32.478	35.921	36.268	-348
Baten	39.109	37.873	40.017	39.403	-614
Saldo lasten en baten	***7.302***	***5.395***	***4.096***	***3.135***	***-961***
Toevoegingen aan reserves	2.284	200	1.009	930	80
Onttrekkingen aan reserves	934	1.286	2.500	1.257	-1.243
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-1.350***	***1.085***	***1.491***	***327***	***-1.164***
Gerealiseerd resultaat	**5.952**	**6.480**	**5.587**	**3.462**	**-2.125**

Hieronder worden de grootste afwijkingen tussen de begroting 2020 en rekening verklaard.

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	C	I/S	AR/ BR
Lasten	-407	N				
Openbare ruimte	-625	N	Afvalbeheer	J	I	AR
Groen	-285	N	Bossen en Parken	N	I	AR
Groen	861	V	Groenfonds-projecten	J	I	BR
Groen	318	V	Uitstel baggerwerkzaamheden Defensiehaven	N	I	BR
Wonen	245	V	Beleidsontwikkeling Wonen	N	I	BR
Openbare ruimte	-313	N	Herstelwerkzaamheden Kabels en Leidingen (zie baten)	N	I	AR
Openbare ruimte	-322	N	Havenbeheer (zie ook baten)	N	S	AR
Openbare ruimte	-286	N	Overige Projecten (zie baten)	N	I	AR
Baten	-206	N				
Openbare ruimte	-783	N	Afvalstoffenheffing	N	I	AR
Openbare ruimte	-327	N	Afvalbeheer	N	I	AR
Openbare ruimte	313	V	Herstelwerkzaamheden Kabels en Leidingen (zie lasten)	N	I	AR
Openbare ruimte	305	V	Havenbeheer (zie ook lasten)	N	S	AR
Openbare ruimte	286	V	Overige Projecten (zie lasten)	N	I	AR
Toevoegingen aan reserves	-187	N				
Groen	-187	N	BR Groenfonds			
Onttrekkingen aan reserves	-1.221	N				
Groen	-675	N	BR Groenfonds			
Groen	-385	N	BR Groot onderhoud en vervanging openbare ruimte			
Wonen	-161	N	BR volkshuisvesting			

Afvalstoffenheffing
De inkomsten 2020 zijn € 783.000 lager uitgevallen dan begroot. Hoofdoorzaak is dat er minder (betaald) afval met afvalpas via de inwerptrommel van de ondergrondse containers is aangeboden, en er daardoor minder inkomsten op het variabele deel van de afvalstoffenheffing zijn geweest. Dit wordt deels gecompenseerd door meer vaste opbrengsten. Hogere groei van het aantal huishoudens heeft geleid tot meer deelnemers.

Afvalbeheer
De coronacrisis heeft grote financiële gevolgen gehad voor het afvalbeheer in 2020. De bij de afvalbrengstations aangeboden extra hoeveelheden en gratis ophaalrondes grof afval hebben tot kostennadelen geleid. Dit effect is nog versterkt door extra inzamelkosten oud-papier en opschalen callcenter in het tweede kwartaal. Medio 2020 werd een nadelig corona-effect van € -0,6 miljoen verwacht. Voor dit bedrag is het kader na behandeling van Turap 2020-2 gecorrigeerd.
In het najaar werd duidelijk dat de kosten nog hoger zouden uitvallen en werd een aanvullend tekort van € - 0,7 mln. gerapporteerd. Uiteindelijk is dit aanvullend tekort opgelopen tot € - 1,2 mln. (het totale effect van de coronacrisis op het resultaat van Afvalbeheer komt daarmee op € - 1,8 mln.).

Daarnaast hebben ongunstige marktontwikkelingen rond het inzamelen oud-papier geleid tot incidenteel lagere opbrengsten van € - 0,3 mln. In de meerjarenbegroting 2021-2024 zijn de marktontwikkelingen oud papier reeds verwerkt door middel van een kaderaanpassing. De overige afwijkingen bedragen € - 0,2 mln. waaronder eenmalige hogere kosten invoering Diftar (onder andere extra communicatie).

De totale financiële afwijking 2020 op de werkzaamheden rond het afvalbeheer bedraagt zodoende
€ - 1,7 mln. Zowel het stadsprogramma als de acht wijkprogramma's hebben hun aandeel in deze afwijking.

Bossen en Parken
Noodzakelijk herstel hekwerken en ander noodzakelijk onderhoud hebben in 2020 geleid tot extra kosten. Eén en ander is het gevolg van intensiever gebruik van de bossen en parken.

Groenfonds-projecten
Mede als gevolg van de coronacrisis is het planproces van een relatief groot aantal groenfondsprojecten vertraagd en heeft de uitvoering niet in 2020 plaatsgevonden. Het gaat om het vergroenen Van Muijlwijkstraat en Velperweg, versterken bossen en parken (parken Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Boden en park Onderlangs) en het Bomenplan. De uitvoering zal in 2021 plaatsvinden.

Uitstel baggerwerkzaamheden Defensiehaven
Vanwege de lage waterstanden in de Rijn en IJssel was er dit najaar te weinig diepgang om de baggerwerkzaamheden in de Defensiehaven (€ 0,3 miljoen) te kunnen uitvoeren. Deze werkzaamheden zijn daarom doorgeschoven naar het voorjaar 2021.

Beleidsontwikkeling Wonen
2020 was een jaar waarin een aantal belangrijke beleidsstukken door de gemeenteraad en/of het college zijn vastgesteld. Te denken valt aan het 'Plan van Aanpak: Woningbouwontwikkeling', 'Plan van Aanpak: Verkamering en Woningsplitsing' en de Woondeal. Vaststelling van deze stukken gebeurde wat later in het jaar dan verwacht, hierdoor zijn niet alle middelen in dat kalenderjaar besteed om de woningbouwontwikkeling verder vorm te geven, alsook de bredere woonopgave. Omdat door deze onderbesteding ook minder onttrokken wordt aan de BR Volkshuisvesting blijven deze middelen beschikbaar voor uitvoering in komende jaren.

Projecten (herstelwerkzaamheden Kabels en Leidingen, havenbeheer, overige projecten)
Gedurende het jaar zijn extra werkzaamheden uitgevoerd, waarvan de kosten in rekening zijn gebracht. Dit leidt tot hogere lasten en hogere baten. Per saldo geen effect op het financieel resultaat.

Toevoegingen en onttrekkingen BR Groenfonds
Afwijkingen welke verrekend worden met de bestemmmingsreserve Groenfonds.

Onttrekkingen BR Grond onderhoud en vervang openbare ruimte
Afwijkingen welke verrekend worden met de bestemmmingsreserve Groot onderhoud en vervanging openbare ruimte.

Onttrekkingen BR Volkshuisvesting
Afwijkingen welke verrekend worden met de bestemmmingsreserve volkshuisvesting.

Subsidies
Hieronder is de subsidieontvanger opgenomen die in 2020 meer dan € 100.000 subsidie heeft ontvangen vanuit dit programma.
- St. Natuurcentrum Arnhem

Een overzicht van verstrekte subsidies is te vinden in de paragraaf subsidies.
Voor een volledige lijst van verstrekte subsidies (op het niveau subsidieontvanger) wordt verwezen naar de bijlage Subsidies bij de digitale jaarstukken.

Indicatoren

Hieronder zijn de specifieke indicatoren behorend bij de doelstellingen in dit programma opgenomen.

Indicator	Jaar	Score Arnhem	Toelichting	Bron
Leefbaarheid in eigen buurt	2019	7,2		L&V monitor gemeente
Woonomgeving	2019	7,4		L&V monitor gemeente

Er zijn indicatoren vanuit het Rijk (Besluit Begroten en Verantwoorden) die verplicht moeten worden opgenomen in de begroting. De verplichte indicatoren zijn hieronder opgenomen. Zie voor meer informatie de website waarstaatjegemeente. Op de webversie van de begroting zijn ook de trends van deze indicatoren voor Arnhem te zien (financien.arnhem.nl).

Indicator	Jaar	Score Arnhem	Score Nederland	Toelichting	Bron
Nieuw gebouwde woningen	2020	11,8	8,8	Het aantal nieuwbouwwoningen, per 1.000 woningen.	ABF - Systeem Woningvoorraad
Omvang huishoudelijk restafval	2019	201	163	Niet gescheiden ingezameld huishoudelijk afval (kg per inwoner).	CBS - Statistiek Huishoudelijk afval

Beleidskaders

Raadsonderwerpen in 2020

- Bomenplan Arnhem;
- Plan van aanpak woningbouwontwikkeling;
- Plan van aanpak Woningsplitsing en Verkamering;
- Woondeal Regio Arnhem- Nijmegen;
- Visie en Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn 2021-2030 (voorstel aangeboden aan de gemeenteraad);
- Strategie klimaatadaptatie Arnhem 2020 - 2030.

Actuele beleidskaders

Wonen

- Arnhemse woonprincipes (Woonvisie);
- Volkshuisvestelijk kader 2019-2022;
- Huisvestingsverordening.

Openbare ruimte

- Structuurvisie 2020-2040;
- Groenvisie 2017-2035;
- Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn 2016-2020;
- Nota Ruimte voor de Jeugd (Spelennota) 2010 - 2020;
- Initiatiefvoorstel Groene Speelplaatsen;
- Aanpak wateroverlast Arnhem Noord 2015.

Paragrafen

De paragrafen vormen een 'dwarsdoorsnede' van de begroting, bezien vanuit een bepaald perspectief. Een aantal paragrafen is in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplicht voorgeschreven.

In de paragrafen worden kaderstellende beleidslijnen vastgelegd met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten. De paragrafen geven daarmee belangrijke aanvullende informatie over de meerjarige financiële positie van de gemeente. De wijze waarop invulling wordt gegeven aan de paragrafen verschilt per onderwerp.

De volgende paragrafen zijn opgenomen:

1. Lokale heffingen
2. Risicomanagement en weerstandsvermogen
3. Onderhoud kapitaalgoederen
4. Financiering
5. Bedrijfsvoering
6. Verbonden partijen
7. Grondbeleid
8. Investeringen
9. Subsidies
10. Integriteit

Lokale heffingen

De gemeente legt heffingen op. Die zijn onder te verdelen in belastingen, leges en retributies. Bij belastingen is sprake van een gedwongen bijdrage, waar geen rechtstreekse individuele tegenprestatie van de overheid tegenover hoeft te staan. De opbrengsten dienen als algemeen dekkingsmiddel. Bij retributies is ook sprake van een gedwongen bijdrage, maar hier wordt door de overheid wél een individuele tegenprestatie tegenover gesteld (zoals riool- en afvalstoffenheffing). Leges zijn vergoedingen voor diverse administratieve en andersoortige diensten die de overheid verstrekt (zoals bouwvergunningen, verstrekken paspoort of rijbewijs).

Uitgangspunten van beleid

Afspraken uit het Coalitieakkoord 2018-2022

In het Coalitieakkoord 2018-2022 is de afspraak gemaakt dat alle belastingen, heffingen, leges en parkeertarieven met ingang van 2019 niet verhoogd zullen worden. In 2019 zijn aanvullende afspraken op dit coalitieakkoord gemaakt. Hierbij is afgesproken om in 2020 de OZB eenmalig te verhogen met 1,25% (Amendement 19A66). Deze afspraak is verwerkt in de tarieven 2020.

Aanvullend op deze afspraken geldt voor de OZB dat ieder jaar een herwaarderingsjaar is. Dat betekent dat de WOZ-waarden gebaseerd worden op een nieuwe waardepeildatum (voor 2020 was dat 1 januari 2019).
Het gemiddelde herwaarderingscijfer leidt tot een tariefaanpassing zodat de herwaardering geen lastenontwikkeling tot gevolg heeft. Om te voorkomen dat de opbrengst OZB te hoog of te laag wordt, wordt de gemiddelde waarde-ontwikkeling gecompenseerd door een tariefswijziging. Uiteraard kan de werkelijke waardestijging per individueel object afwijken van de gemiddelde waardestijging, met als gevolg een andere individuele ontwikkeling van de lasten dan hier gepresenteerd.

Uitgangspunten tarieven 2020

1.1 Evenwichtige lastenverdeling tussen burgers onderling (draagkracht)
De gemeenteraad heeft in het Coalitieakkoord afspraken gemaakt over de lokale lastenontwikkeling.
De instrumenten die Arnhem hiervoor inzet zijn:

- de grondslag van de belastingen;
- de OZB en de rioolheffing hebben met de WOZ-waarde een grondslag met een lasten verdelende werking. Zo geldt voor eigenaren van woningen en bedrijfsgebouwen en huurders van bedrijfsgebouwen: ‘hoe hoger de waarde van de woning / het gebouw, hoe hoger de te betalen belasting’;
- kwijtschelding van gemeentelijke belastingen.

1.2 De gebruiker betaalt
Bij de afvalstoffenheffing wordt (voor het variabele deel van het tarief) een relatie gelegd tussen de mate van gebruik en de belasting die iemand betaalt, doordat er gewerkt wordt met een gedifferentieerd tarief (diftar) op basis van de aangeboden hoeveelheid restafval.

Belangrijke ontwikkelingen 2020

Afvalstoffenheffing/ invoering Diftar

Per 1 juli 2020 is diftar ingevoerd; een gedifferentieerd tarief voor de afvalstoffenheffing op basis van de aangeboden hoeveelheid restafval. Met een diftar-systeem hebben inwoners meer invloed op de hoogte van hun afvalstoffenheffing.
In maart 2021 heeft een referendum plaatsgevonden over diftar. Ongeveer 53 procent van de Arnhemmers sprak zich uit tegen het diftar-systeem. Het is nog niet bekend wat de uitkomst van het referendum gaat betekenen voor het afvalbeleid binnen de gemeente en hiermee voor de wijze van afvalstoffenheffing.

Uitstel van betaling voor ondernemers

Om ondernemers tijdens de coronacrisis te ondersteunen in hun liquiditeit is in 2020 aan hen de mogelijkheid geboden tot uitstel van betaling van gemeentelijke belastingen (OZB, rioolheffing en toeristenbelasting). Circa 400 ondernemers hebben van deze mogelijkheid gebruikgemaakt. De verwachting is dat het merendeel van de ondernemers in de loop van 2021 en begin 2022 alsnog de openstaande belastingaanslagen zal betalen, waarmee het effect van het uitstel op de belastingopbrengsten beperkt zal zijn.

Bedrijveninvesteringszones

De verwachting was dat de gemeenteraad nog voor januari 2021 een verordening vast zou stellen, waarmee het voor ondernemers mogelijk wordt om een Bedrijveninvesteringszone (BIZ) op te richten. Een BIZ betreft een afgebakend gebied binnen de gemeente, waarin ondernemers samen zorgen voor een veilige en leefbare bedrijfsomgeving. De gemeente int van de ondernemers in de BIZ een bijdrage en keert deze vervolgens als subsidie uit aan de BIZ als uitvoeringsorganisatie. In de verordening kan worden opgenomen dat de perceptiekosten op de subsidie in mindering worden gebracht; in dat geval is de BIZ-bijdrage voor de gemeente volledig budgetneutraal. De verordening treedt pas in werking bij voldoende draagvlak onder de ondernemers in de BIZ. Door de coronacrisis is het BIZ-project stil te komen liggen. Het is nog onbekend wanneer het weer opgepakt gaat worden.

Opbrengsten 2020 van de lokale heffingen

Omschrijving	Realisatie 2019	Begroting 2020	Realisatie 2020	Afwijking
Bedragen x € 1.000				
Belastingsoorten				
Onroerend Zaakbelasting	54.003	55.625	56.034	409
Afvalstoffenheffing	16.432	17.461	16.678	-783
Rioolheffing	16.556	16.864	16.728	-136
Toeristenbelasting	625	625	550	-75
Subtotaal	**87.616**	**90.575**	**89.990**	**-585**
Overige heffingssoorten				
Parkeerbelasting	8.065	8.318	6.517	-1.801
Leges burgerlijke stand	2.151	2.281	1.699	-582
Bouw- en sloopvergunningen (WABO)	5.294	3.933	4.036	103
Subtotaal	**15.510**	**14.532**	**12.252**	**-2.280**
Totaal	**103.126**	**105.107**	**102.242**	**-2.865**

Onroerende zaakbelasting
Het voordeel op onroerende zaakbelasting (OZB) wordt met name veroorzaakt door de meeropbrengsten over voorgaande jaren (2018 en 2019).

Afvalstoffenheffing
De opbrengst uit afvalstoffenheffing is € 783.000 lager uitgevallen dan begroot. Hoofdoorzaak is dat er minder (betaald) afval met een afvalpas via de inwerptrommel van de ondergrondse containers is aangeboden, en er daardoor minder opbrengsten op het variabele deel van de afvalstoffenheffing zijn gerealiseerd.

Parkeerbelasting
Als gevolg van de coronacrisis blijven de parkeerinkomsten achter bij de oorspronkelijke begroting.
Gedurende het jaar werd een inkomstenderving van € 1,6 miljoen op garageparkeren voorzien. Voor dit bedrag is het kader na behandeling van Turap 2020-2 gecorrigeerd. Uiteindelijk is de inkomstenderving nog eens € 0,2 miljoen hoger uitgevallen

Leges burgerlijke stand
Door een verlengde geldigheidsduur van reisdocumenten daalden naast de legesinkomsten (een nadeel van € 454.000) ook de afdracht van rijksleges (een voordeel van € 270.000). Verder daalden de legesinkomsten omdat vanwege corona de geldigheidsduur van rijbewijzen werd verlengd en er minder huwelijken plaatsvonden (een nadeel van € 128.000). Ook de hieraan gerelateerde afdrachten van rijksleges daalden (een voordeel van € 76.000).

Kwijtschelding

Overzicht kwijtschelding	Realisatie 2019	Begroting 2020	Realisatie 2020	Afwijking
Bedragen x € 1.000				
Afvalstoffenheffing en rioolheffing	2.206	2.478	2.211	267
Totaal	**2.206**	**2.478**	**2.211**	**267**

Kostendekkendheid heffingen
In de gemeentewet (artikel 229b, lid 1) is opgenomen dat de tarieven die worden geheven voor de rioolheffing en afvalstoffenheffing maximaal kostendekkend mogen zijn. Dit betekent dat de opbrengsten niet hoger mogen zijn dan de kosten. Zo wordt voorkomen dat de gemeente 'winst' maakt op deze heffingen en met de ontvangen specifieke belastingen ook andere gemeenteactiviteiten financiert.
Het gaat bij de kostendekkendheid om geraamde bedragen, omdat op het moment van het vaststellen van de tarieven alleen nog de verwachtingen bekend zijn.

Hieronder wordt inzicht gegeven in de berekening van de kostendekkendheid van de rioolheffing en afvalstoffenheffing.

De gerealiseerde kostendekkendheid van de rioolheffing is licht hoger dan geraamd. Zowel de opbrengsten als de kosten zijn lager dan verwacht, maar de afwijking bij de kosten is groter. Het percentage kostendekkendheid van 101% laat zien dat de gemaakte kosten (vrijwel) gelijk zijn aan de opbrengsten uit rioolheffing.
Bij de afvalstoffenheffing is de gerealiseerde kostendekkendheid aanzienlijk lager dan geraamd. De opbrengsten zijn lager dan verwacht, terwijl de kosten juist hoger zijn uitgevallen. Met een kostendekkendheid van 68% heeft de gemeente uit de afvalstoffenheffing niet voldoende opbrengsten gerealiseerd om de kosten (volledig) te kunnen dekken.

Rioolheffing

Berekening kostendekkenheid tbv rioolheffing	**Begroting 2020**	**Jaarrekening 2020**
Bedragen x € 1.000		
Kosten Taakveld(en),incl (omslag) rente	14.655	14.082
Inkomsten taakveld(en), excl.heffingen		
Netto kosten taakvelden	*14.655*	*14.082*
Toe te rekenen kosten:		
Overhead incl. (omslag)rente	942	1013
BTW	1.463	1.408
Totale kosten	**17.060**	**16.503**
Opbrengst rioolheffing	16.864	16.728
Dekkingspercentage	**99%**	**101%**

Afvalstoffenheffing

Berekening kostendekkenheid tbv afvalstoffenheffing	**Begroting 2020**	**Jaarrekening 2020**
Bedragen x € 1.000		
Kosten Taakveld(en),incl (omslag) rente	20.004	22.802
Inkomsten taakveld(en), excl.heffingen	-2.243	-2.369
Netto kosten taakvelden	*17.761*	*20.433*
Toe te rekenen kosten:		
Overhead incl. (omslag)rente	595	644
BTW	2.979	3.595
Totale kosten	**21.335**	**24.672**
Opbrengst afvalstoffenheffing	17.461	16.678
Dekkingspercentage	**82%**	**68%**

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het is van belang om inzicht te hebben in de financiële positie (hoe financieel gezond is de gemeente) en de financiële weerbaarheid (welke mogelijkheden zijn er financieel). Met andere woorden hoe financieel robuust is de gemeente Arnhem? Het weerstandsvermogen geeft aan in hoeverre de gemeente Arnhem in staat is om risico's op te vangen.
De financiële positie van Arnhem wordt met een aantal financiële kengetallen (zoals solvabiliteit en schuldquote) in samenhang met het weerstandsvermogen in beeld gebracht en beoordeeld.

Samenvatting financiële positie

In deze paragraaf gaan we verder in op de financiële positie van de gemeente Arnhem. Allereerst een samenvatting van deze paragraaf en vervolgens een toelichting op:

- de uitkomsten van een aantal financiële kengetallen;
- de uitgangspunten voor beleid;
- het risicoprofiel en het beschikbare weerstandsvermogen;
- de belangrijkste risico's.

Eerder in dit jaarverslag is aangegeven dat 2020 door de coronacrisis een totaal ander jaar was dan verwacht. Daar gaan we in deze paragraaf verder op in. De coronacrisis was als het ware de startknop waardoor de samenleving in een eerder bijna niet voorstelbare situatie terecht kwam. Een crisis met zeer ingrijpende gevolgen. Scholen, winkels en horeca moesten een deel van het jaar worden gesloten. De zorg raakte overbelast. Ouderen in verpleegtehuizen konden een tijdlang niet meer worden bezocht. Inwoners van de stad dreigden of raakten hun baan kwijt of zagen de inkomsten van hun bedrijf drastisch verminderen, zzp'ers kwamen in de moeilijkheden, mensen moesten zoveel mogelijk vanuit huis gaan werken. Op persoonlijk niveau waren de gevolgen soms nog ingrijpender: mensen overleden aan het virus of werden ziek en herstelden soms moeizaam en soms maar ten dele.
Niet vooraf bekende nauwelijks voorspelbare gebeurtenissen met grote gevolgen heten in het jargon van risicomanagement 'zwarte zwanen'. Dat een dergelijke epidemie zich kon voordoen was wel bekend, maar dat de gevolgen zo ingrijpend zouden zijn en in 2020 het hele land lam zou leggen, was niet voorzien.
Wat betekende dit voor ons als gemeente en de financiële positie van de gemeente? Hoe is omgegaan met deze crisis, waarvan het verloop in 2020 steeds onzeker was?

Vanaf het begin van de crisis is geprobeerd de gevolgen ervan zo goed mogelijk in beeld te brengen. Wat zijn de gevolgen voor de stad? Waar is dit van invloed op de verschillende onderdelen van de begroting? Welke maatregelen moeten genomen worden? Is het mogelijk met alle beperkingen van dien toch in deze crisissituatie vooruit te kijken? Daarmee is als volgt omgegaan:

- Zicht op de (financiële) impact en mogelijke (financiële) impact in de vorm van risico's: Dit is zo goed mogelijk in kaart gebracht. De raad is hierover geïnformeerd. In april, augustus en oktober is een impactanalyse uitgebracht. Ook de toegezegde compensaties van Rijk en provincie zijn in beeld gebracht.
- De gemeente neemt maatregelen: Via 16 raadsbrieven is de raad in 2020 geïnformeerd over de voortgang van de crisismaatregelen. Rode draad daarbij is doen wat direct nodig is voor de Arnhemmers.
- Monitoring van de crisis: De gemeente maakte het corona dashboard waarin de ontwikkelingen gevolgd kunnen worden onder andere op het gebied van economie, werk en welzijn en ook de impact en de risico's.
- Actief werken aan herstel: De raad stemde in met de 'Arnhemse Herstelagenda Coronacrisis'. Daarin is een pakket maatregelen opgenomen om anticyclisch te investeren, te investeren in een sociaal sterke stad, te investeren in een leefbare en groene stad en te werken aan versterking en vernieuwing in onze stad. Deze maatregelen zijn verwerkt in de begroting 2021.

Kenmerkend voor 2020 was de grote mate van onzekerheid. De crisis ontwikkelde zich onvoorspelbaar. Maatregelen van het Rijk konden rond de zomer worden versoepeld: er leek weer herstel op te treden. In het najaar bleken echter nieuwe lock-down maatregelen noodzakelijk. Vaccins leken uitkomst te bieden, maar vaccinaties waren in 2020 nog niet mogelijk. Mutaties van het virus maakten nieuwe maatregelen noodzakelijk. Zo verliep 2020 voor velen als een rit in een akelige 'rollercoaster zonder rails'.
Om met die onzekerheid om te gaan moest steeds weer opnieuw ingespeeld worden op nieuwe mogelijke gevolgen. Waar mogelijk haakten we voor de keuze van de financiële uitgangspunten aan bij de publicaties van het Centraal Plan Bureau.
Van groot belang voor onze financiële positie waren ook de steunmaatregelen van het Rijk. Ook de provincie heeft bijgedragen. Eerder in dit jaarverslag is al op ingegaan.

Met de coronacrisis als rode draad voor de gebeurtenissen in 2020 gaan we verder met de toelichting op de financiële positie. Anders dan gemeenten hoeft het jaarlijks huishoudboekje van inkomsten en uitgaven van het Rijk niet in evenwicht te zijn. Het Rijk leende extra geld om maatregelen mogelijk te maken. Om op een eenvoudige manier uit te leggen hoe de gemeente naar haar financiële positie kijkt, gebruiken we de metafoor van een privépersoon die naar zijn of haar eigen financiële positie kijkt en terugblikt als een jaar voorbij is. Waren mijn inkomsten en uitgaven in evenwicht, moest ik mijn spaargelden aanspreken of kon ik extra sparen? Heb ik wat extra middelen achter de hand als mijn wasmachine kapot gaat? Als een privépersoon een goed en zeker inkomen heeft om zijn huur of hypotheek te betalen, verder geen grote schulden heeft en ook nog over een spaarsaldo beschikt, is de conclusie dat zijn of haar financiële positie robuust en solide is.
Zo is het ook bij gemeenten. Had het gemeentelijk huishoudboekje een tekort of een overschot? Heeft de gemeente Arnhem na

het jaar 2020 geen of weinig schulden, een goed gevulde 'bankrekening' (algemene reserve) en zijn de baten vrijwel ieder jaar even hoog of iets hoger dan de lasten, dan staat Arnhem er over het algemeen goed voor. Het weerstandsvermogen geeft aan in welke mate de gemeente Arnhem in staat is om de gevolgen van risico's op te vangen zonder dat het beleid of de uitvoering hiervan in gevaar komt. Door in samenhang te kijken naar een aantal kengetallen kunnen we zien hoe robuust de financiële positie van de gemeente Arnhem is. Dat is ook wat in deze paragraaf gebeurt.

Om een beter zicht te krijgen op de robuustheid van de financiële positie van de gemeente Arnhem lopen we de drie niveaus van financiële robuustheid na:

1. De robuustheid van de begroting: In 2020 was het mogelijk een jaarresultaat te presenteren dat € 16,9 miljoen positief is. Van dit bedrag komt € 13,0 miljoen in de algemene reserve en maakt daarmee deel uit van het weerstandsvermogen van de gemeenten. Een bedrag van € 3,9 miljoen komt ten gunste van de bestemmingsreserves. In hoofdstuk 1 is toegelicht dat er geen nadeel is ontstaan, doordat het Rijk in belangrijke mate de financiële impact van corona compenseerde. De afwijkingen op de verschillende onderdelen ten opzichte van de begroting worden in dit jaarverslag toegelicht. Gedurende het begrotingsjaar is de raad over het verloop van de begroting 2020 geïnformeerd via tussenrapportages, de impactanalyses en begrotingswijzigingen. Het meerjarig financieel perspectief 2021 - 2024 is opgenomen in de Begroting 2021. De financiële gevolgen van de Herstelagenda coronacrisis zijn daar ook in verwerkt. De doorwerking van de financiële ontwikkelingen uit deze jaarrekening en de actualisatie van het financieel meerjarig beeld zullen worden toegelicht in de Perspectiefnota 2022 - 2025;
2. De mate van robuustheid om risico's op te vangen: De corona-crisis zorgde voor extra financiële gevolgen, maar ook voor extra risico's. In de Herstelagenda en impactanalyse gaven we aan dat er 41 nieuwe risico's waren onderkend met een extra impact van € 4,2 miljoen. Bij het opmaken van deze jaarrekening zijn alle risico's en de coronarisico's opnieuw onderzocht en is nagegaan wat het totale gemeentelijke risicoprofiel/benodigde weerstandscapaciteit, de buffers/beschikbare weerstandscapaciteit en de weerstandsfactor is. De weerstandsfactor komt voor 2020 uit op 1 en bevindt zich daarmee binnen de bandbreedte van 1,0 - 1,4. Dit wordt verder in deze paragraaf nog toegelicht. Dat de weerstandsfactor ook na het jaar van de corona-crisis een voldoende scoort is in belangrijke mate toe te schrijven aan de compensatie van het Rijk. De gevolgen van de coronacrisis laten zien dat de risicoberekeningen geen exacte wetenschap zijn, maar een hulpmiddel zijn om de omvang van de benodigde buffer voor risico's in te schatten. Ook laat deze crisis zien dat het goed is in brede zin als gemeente voldoende financieel robuust te zijn om dit soort situaties te kunnen door komen. Door kritisch naar de bestemmingsreserves te kijken, kwamen er extra buffers beschikbaar die ingezet kunnen worden voor investeringen in de stad, zoals opgenomen in de Herstelagenda;
3. De mate van robuustheid van de balans. Hierbij gaat het onder andere om de omvang van de schulden van de gemeente. De verhouding tussen eigen en vreemd vermogen komt voor 2020 uit op 19%. Dit is 4% hoger dan in de begroting 2020 was opgenomen en 2% hoger ten opzichte van de solvabiliteit in de jaarrekening 2019. Het kengetal is in positieve zin beïnvloed door de reserveringen in de bestemmingsreserve taakmutaties. Hierin zitten bedragen die overgeheveld worden van 2020 naar 2021 en in 2021 weer worden onttrokken, zoals ook in de begroting 2021 is toegelicht. Zonder deze bestemmingsreserve zou het kengetal solvabiliteit lager zijn geweest. De afspraken die zijn vastgelegd in art. 11, lid 6 van de verordening Financieel beleid en beheer waardoor jaarlijks bedragen toegevoegd aan de Bestemmingsreserve Solvabiliteit, hebben een positief effect op de solvabiliteit. Deze structurele dotaties aan de BR Solvabiliteit dragen bij aan het versterken van het eigen vermogen.
   De gecorrigeerde schuldquote over 2020 is 71%. Dit is 5% gunstiger dan in de begroting 2020 en 4% gunstiger ten opzichte van de jaarrekening 2019. De uitkomsten van de financiële kengetallen worden verder in deze paragraaf toegelicht.

Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	**JV 2020**
	90%
Bedragen x € 1.000	
Benodigde weerstandscapaciteit	58.519
Beschikbare weerstandscapaciteit	60.537
Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	**2.018**
Verschil (> factor 1,4)	**-21.390**
Weerstandsfactor	**1,0**

Op basis van de uitkomsten van de jaarrekening is de conclusie dat de gemeente op dit moment financieel redelijk robuust is. Dit kan helpen de stad de komende jaren door de crisis heen te loodsen en het herstel na de crisis op te pakken. In de begroting 2021 is wel aangegeven dat de onzekerheden op de wat langere termijn voor de financiën onzeker zijn. De gemeente is in belangrijke mate afhankelijk van het Rijk. De omvang en verdeling van de gemeentefondsuitkering en specifieke uitkeringen kunnen grote impact hebben op onze financiële positie. De Minister van Binnenlandse Zaken heeft aangekondigd om per 1 januari 2023 de verdeelsleutels van het gemeentefonds en voor de verdeling van de middelen beschermd wonen te willen wijzigingen. De onderzoeksrapporten die hiervoor beschikbaar zijn, zijn voor advies gezonden naar de Raad voor het Openbaar Bestuur. Daarbij is aangegeven dat hierover besluiten genomen zullen moeten worden bij de komende

kabinetsformatie. In de komende Perspectiefnota 2022-2025 en de Begroting 2022 zullen wij de meest actuele stand van zaken opnemen. Zowel wat betreft de feitelijke financiële impact als de mogelijke risico's die onze gemeente loopt.
Tot op dit moment heeft het Rijk er tijdens de coronacrisis voor gekozen met maatregelen de economie en het op peil houden van de werkgelegenheid te steunen. Ook aanvullende bezuinigingen op het gemeentefonds zijn op dit moment niet bekend. Er komt wellicht over enige tijd een moment dat het Rijk de staatsschuld niet verder wil laten oplopen. Dat zal van invloed zijn op de jaarlijkse begrotingen van het Rijk. Maatregelen om de staatsschuld te stabiliseren kunnen negatieve gevolgen hebben voor de inkomsten die gemeenten van het Rijk ontvangen. De gemeente Arnhem zou in die situatie tegenvallers tijdelijk nog op kunnen vangen via de aanwezige buffers. Als eventuele bezuinigingen van het Rijk een structureel karakter zouden dragen zouden ook in Arnhem bezuinigingen noodzakelijk zijn. Los van bezuinigingen kunnen onze inkomsten van het Rijk ook dalen als het Rijk besluit de middelen over de gemeenten anders te verdelen.
Hoe de uitkeringen van het Rijk zich op de wat langere termijn zullen ontwikkelen is dus onduidelijk. Meer zicht hierop komt wellicht pas na de Tweede Kamer verkiezingen in maart 2021, de vorming van een nieuw Kabinet en een nieuw regeerakkoord. Daarnaast liggen er in de stad grote maatschappelijke opgaven die de komende jaren opgepakt moeten worden, zoals de zorg om Arnhemse burgers en bedrijven door de coronacrisis te helpen, inzetten op werk, ouderen- en jeugdzorg, de noodzaak tot verduurzaming en klimaatmaatregelen, de invulling van de woondeal met het Rijk, de zorg voor de leefbaarheid van onze wijken en vergroting van de veiligheid in onze stad. Deze opgaven zullen de komende jaren keuzes, grote inzet, extra financiële middelen of herverdeling van middelen vragen. Ook vanuit die gedachte is het goed te weten dat de financiële positie bij het opmaken van de jaarrekening 2020 redelijk robuust is.

Toelichting uitkomsten financiële kengetallen

Voor de beoordeling van de financiële positie van onze gemeente wordt gebruik gemaakt van de kengetallen, zoals genoemd in art. 11 van de begrotingsvoorschriften (BBV). Ook de weerstandsfactor is uitgedrukt in de vorm van een kengetal.

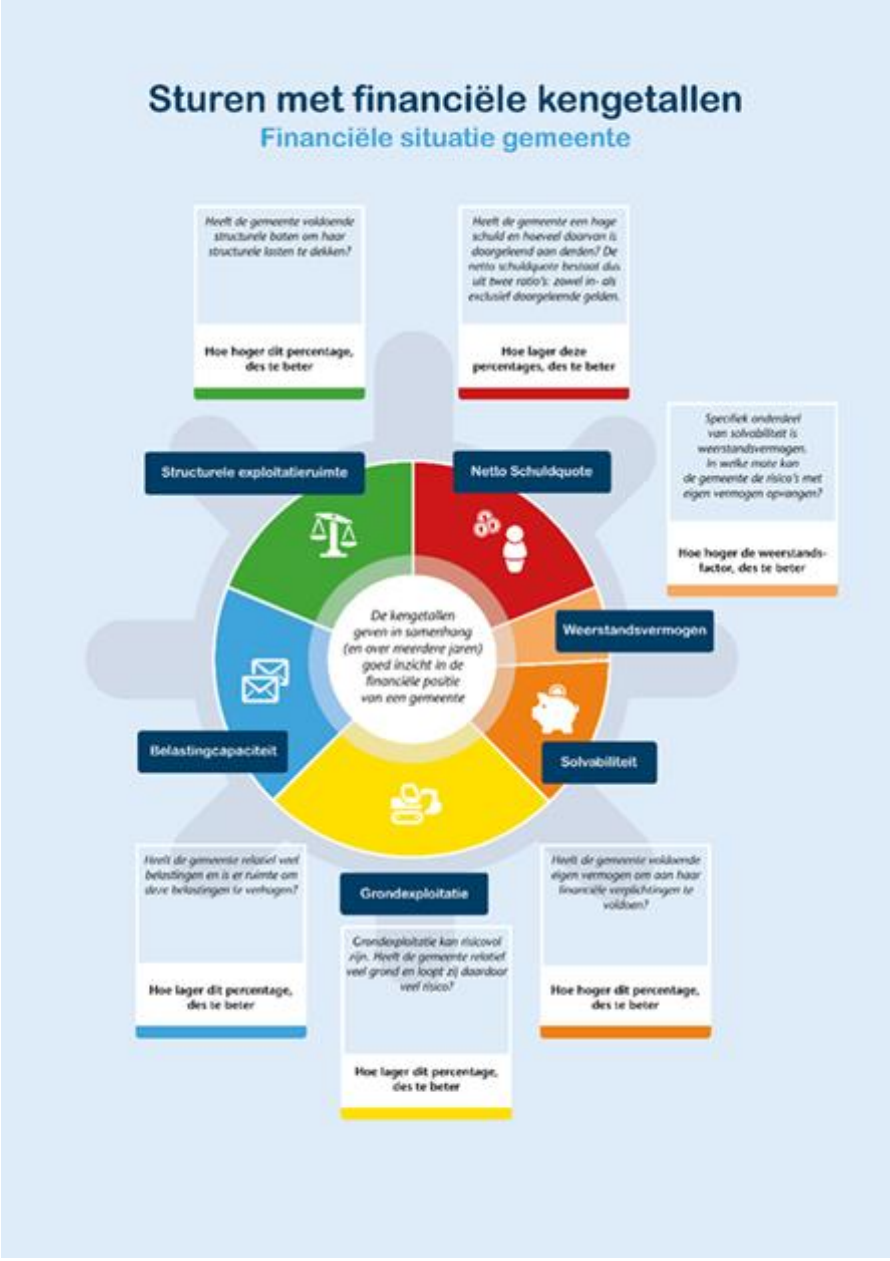

Een goede toelichting op deze kengetallen en de betekenis daarvan voor de sturing door de raad is opgenomen in de publicatie 'Meerjarig financieel inzicht voor de raad - de samenhang tussen beleid en kengetallen' van de commissie BBV.

De kengetallen volgens art. 11 van de BBV geven bij het opmaken van de jaarrekening van de gemeente Arnhem het volgende beeld:

Netto schuldquote	rek. 2019	begr. 2020	rek. 2020
	84%	85%	78%

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	rek. 2019	begr. 2020	rek. 2020
	75%	76%	71%

Solvabiliteitsratio	rek. 2019	begr. 2020	rek. 2020
	17%	15%	19%

Weerstandsfactor	rek. 2019	begr. 2020	rek. 2020
	1,2	1,0	1,0

Kengetal grondexploitatie	rek. 2019	begr. 2020	rek. 2020
	7%	7%	5%

Structurele exploitatieruimte	rek. 2019	begr. 2020	rek. 2020
	1%	-2%	2%

Woonlasten meerpersoonshuishouden	rek. 2019	begr. 2020	rek. 2020
	104%	102%	102%

Als aanvulling op deze verplichte kengetallen worden in de begroting en jaarrekening in aansluiting op de zogenaamde stresstesten van de 100.000+ gemeenten op vier aandachtsvelden nog een aantal andere kengetallen doorgerekend. Bij elk kengetal wordt door middel van een kleur aangegeven hoe hierop wordt gescoord: rood is kwetsbaar, oranje is punt van aandacht en groen is voldoende.

	Aanvullende Arnhemse kengetallen tav schuldquote	rek. 2019	begr. 2020	rek. 2020
a	Netto schuld per inwoner	€ 3.596	€ 3.698	€ 3.581
b	Schuldevolutie	-14%	-12%	0%
c	Netto rentelasten/exploitatie	1,49%	1,67%	1,53%
d	Aanwezigheid rentereserve/buffer	ja	ja	ja
e	Zekerheden leningen, garantstellingen en waarborgen	94,54%	94,90%	94,23%

	Aanvullende Arnhemse kengetallen tav solvabiliteit	rek. 2019	begr. 2020	rek. 2020
a	Weerstandsfactor	1,2	1,0	1,0
b	Mogelijkheden om weerstandscapaciteit te verbeteren	ja	ja	ja

	Aanvullende Arnhemse kengetallen tav grondexploitatie	rek. 2019	begr. 2020	rek. 2020
a	Afhankelijkheid van grondexploitatie voor sluitende begroting	nee	nee	nee

	Aanvullende Arnhemse kengetallen tav woonlasten	rek. 2019	begr. 2020	rek. 2020
a	Onbenutte belastingcapaciteit OZB	0,23%	0,24%	0,23%
b	Derving OZB i.v.m. leegstand	2,15%	1,77%	2,09%
c	Kostendekkendheid leges: extra ruimte voor meer baten	0,0002%	0,0002%	0,0002%

Toelichting:
Bij het beoordelen van de bovenstaande kengetallen is belangrijk de kengetallen in onderlinge samenhang te bezien om uitspraken te kunnen doen over én de robuustheid van de begroting/rekening, én de robuustheid van de risicobuffers én de robuustheid van de balans.

Robuustheid van de begroting:

- Het kengetal structurele exploitatieruimte over 2020 laat zien in dit jaar er sprake is geweest van een structureel evenwicht in de begroting.
- Door de verkoop van gronden is de Arnhemse begroting nog minder afhankelijk geworden van de resultaten die op de grondexploitaties worden behaald.
- Belangrijk is ook dat de begroting 2021, zoals vastgesteld door de raad, een meerjarig sluitend financieel beeld geeft.

Robuustheid van de buffers voor risico's in relatie tot het beschikbare weerstandsvermogen:

- Een belangrijke indicator is de weerstandsfactor die de verhouding uitdrukt tussen de beschikbare buffers (reserves die het weerstandsvermogen van de gemeente vormen) en de benodigde weerstandscapaciteit (het totaal van de berekende mogelijke nadelige financiële gevolgen van de risico's). De weerstandsfactor bevindt zich iets boven de ondergrens van 1,0 waarbij de buffers voor risico's moeten worden aangevuld, waarmee ook in het jaar waarin de coronacrisis zich heeft voorgedaan de buffers voor risico's in tact zijn gebleven.
- Naast de directe buffers voor risico's zijn in de raad afspraken gemaakt over de toevoegingen aan de bestemmingsreserve Solvabiliteit als extra versteviging van de financiële positie. In 2020 is een bedrag van €2,9 miljoen toegevoegd aan deze reserve.

Robuustheid van de balans:

- De solvabiliteit van onze gemeente bevindt zich in 2020 met 19% nog net in de meest risicovolle categorie volgens de categorie indeling die de provincie Gelderland hanteert. Zoals al aangegeven is dit een te positief beeld doordat de overhevelingen van 2020 naar 2021 via de bestemmingsreserve taakmutaties het kengetal positief beïnvloeden. In het jaar van de coronacrisis is de solvabiliteitsratio niet slechter geworden.
- Voor een goede beoordeling van de solvabiliteit is het van belang de relatie met de kengetallen voor grondexploitatie te vermelden. Tijdens de vorige economische crisis van 2008 - 2013 zijn om het grondbedrijf gezond te maken verliezen van meer dan €100 miljoen genomen. Dit heeft grote impact gehad op de reservepositie. Niet alle gemeenten hebben tot het nemen van dergelijke ingrijpende verliezen besloten. Zouden deze verliezen niet zijn genomen dan zou het kengetal solvabiliteit hoger zijn geweest. Doordat deze verliezen zijn genomen is de financiële situatie van het grondbedrijf gunstiger dan in veel andere gemeenten. Het kengetal is, zo blijkt uit onderzoek van onze accountant en eigen onderzoek lager, dan in veel andere gemeenten.
- Arnhem heeft haar schuldpositie in 2020 verbetert. De schuldquote geeft aan hoe groot de schuld is ten opzichte van de omvang van de begroting. Doordat ook de omvang van de begroting, mede vanwege de gecompenseerde uitgaven in het kader van de coronacrisis, is toegenomen, treed tegelijkertijd een teller- en noemereffect in de berekening van de schuldquote op, waarmee deze 4 procentpunt daalt ten opzichte van de jaarrekening 2019. De verbetering van de schuldpositie zorgt voor een lagere druk van de rentelast op de Arnhemse begroting.

Onderstaand is het verloop van de solvabiliteit over de afgelopen 5 jaar weergegeven:

Jaartal	Solvabiliteit
2016	15%
2017	16%
2018	16%
2019	17%
2020	19%

Toelichting uitgangspunten van beleid

In 2020 is een nieuwe beleidsnota Risicomanagement en weerstandsvermogen (nota van 12 mei 2020, zaaknr. 466760) uitgebracht. Op 16 september 2020 zijn de uitgangspunten voor risicomanagement en spelregels voor weerstandsvermogen, zoals opgenomen in deze nota, vastgesteld. Deze zullen richtinggevend zijn voor het omgaan met risico's en financiële buffers. Daarin is onder andere vastgelegd dat:

- Bij het werken aan gemeentelijke doelstellingen raad, college en ambtelijke organisatie zich bewust zijn van risico's en kansen en deze in beeld gebracht worden. Vervolgens worden maatregelen getroffen om risico's te beperken. Risicomanagement is een hulpmiddel om als gemeente doelstellingen te bereiken.
- De belangrijkste pijler van een goede risicocultuur daarbij is dat in het samenspel tussen raad, college en ambtelijke organisatie transparant wordt omgegaan met risico's en maatregelen.
- De realiteit is dat het niet mogelijk is alle risico's op voorhand in te schatten.
- Over de invulling van specifieke afspraken met betrekking tot de risico's voor grote projecten/voorstellen zal nog met de auditcommissie worden overlegd.
- Om goed zicht te krijgen op de mogelijkheden om risico's op te vangen als die zich voordoen kijkt de raad naar de begroting, het risicoprofiel versus de beschikbare buffers en de balans. De stand van zaken wordt toegelicht in de begroting en het jaarverslag.
- In de nota is een stappenplan opgenomen dat de raad kan helpen afwegingen te maken over risico's en benodigde buffers. De technische uitwerking kan plaatsvinden door gebruik te maken van een aantal knoppen, waaraan kan worden gedraaid.

- Het risicoprofiel wordt periodiek bekeken en op basis daarvan wordt door middel van risicosimulaties bepaald wat de omvang van de benodigde risicobuffers is. Vastgelegd is welke onderdelen van de gemeentelijke reserves de buffers zijn om niet begrote tegenvallers op te vangen. De verhouding tussen risico's en buffers wordt uitgedrukt in een zogenaamde weerstandsfactor waarvoor de spelregels vastliggen in de verordening Financieel beleid en beheer 2020.
- Voor niet voorspelbare gebeurtenissen heeft de gemeente een extra buffer in de vorm van de bestemmingsreserve solvabiliteit. Ook hiervoor liggen de spelregels vast in de verordening.
- De ontwikkelingen met betrekking tot risico's en buffers worden geëvalueerd door middel van onderzoek. Op basis hiervan kunnen afspraken worden gemaakt.

Bij de bespreking van de genoemde nota in de raad en bij de vaststelling van de Begroting 2021 is een tweetal moties aangenomen dat van invloed kan zijn op het beleid voor het bepalen van het benodigde risicoprofiel en de opbouw van reserves: de motie 'Realistischer inschatten en bewuster beleid' (nummer 20M209, zaaknr. 466760) en motie 'Anticyclisch investeren, anticyclisch sparen' (nummer 20M255, zaaknr. 504479). Een belangrijk punt in beide moties is om het beleid voor weerstandsvermogen, solvabiliteit en schuldquote in onderlinge samenhang te bekijken. Zoals gevraagd in de moties komen we hierop terug bij de komende Perspectiefnota en de Begroting.

Toelichting risicoprofiel en weerstandsvermogen

Benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit - totaalbeeld

In dit deel van de paragraaf is het totaal beeld opgenomen van de benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit:
- als vast onderdeel van de voorbereiding van de jaarrekening zijn de gemeentelijke risico's die gevolgen kunnen hebben voor de financiële positie opnieuw bezien, waar nodig aangepast en aangevuld. Op basis van het nieuwe risicoprofiel is met behulp van statistische berekeningen bepaald wat de omvang van de benodigde weerstandscapaciteit is;
- bij het opmaken van de jaarrekening wordt ook nagegaan wat de omvang is van de reserves waarvan is afgesproken dat deze de beschikbare weerstandscapaciteit vormen;
- Door de beschikbare weerstandscapaciteit (reserves als buffer) te delen door de benodigde weerstandscapaciteit (risico's) wordt de weerstandsfactor berekend.

Het volgende plaatje illustreert dit:

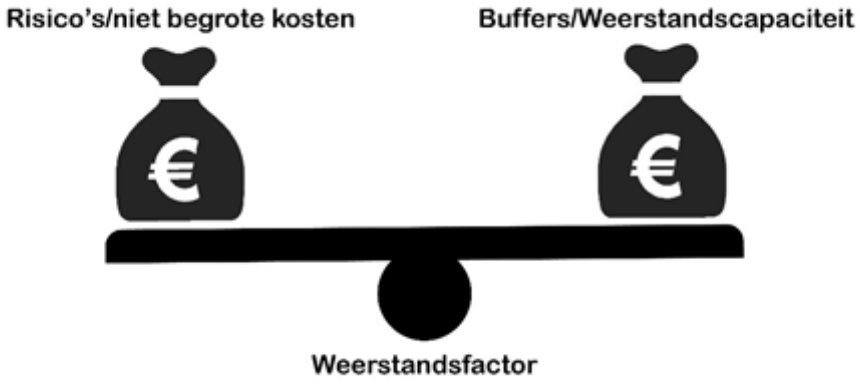

Hoe hoger de weerstandsfactor is hoe robuuster de gemeente is om risico's die zich voordoen op te kunnen vangen. Daalt de weerstandsfactor beneden de 1,0 dan zijn de financiële buffers lager dan het benodigde weerstandsvermogen dan kan de gemeente in de financiële problemen komen als risico's zich voordoen. Over de hoogte van de weerstandsfactor liggen afspraken vast in de verordening Financieel beleid en beheer:
'Voor een robuuste financiële positie mag de weerstandsfactor niet lager zijn dan 1. Indien de weerstandsfactor lager is dan 1 is aanzuivering van de algemene reserve vereist. Indien de factor hoger is dan 1,4 dan kunnen reserves worden aangewend voor (nieuw) beleid' (art. 11. 3).
Zoals al eerder vermeld is de weerstandsfactor een belangrijk financieel ijkpunt en kijkt ook de provincie Gelderland hier jaarlijks naar.

Het totaal beeld bij deze jaarrekening ziet er als volgt uit:

Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	JV 2019	Begroting 2021	JV 2020
	90%	90%	90%
Bedragen x € 1.000			
Benodigde weerstandscapaciteit			
1. Gemeentebrede risico's	26.266	26.417	40.952
2. Corona risico's		4.834	4.161
Gemeentebrede risico's totaal	**26.266**	**31.251**	**45.113**
3.. Risico's grondexploitatie	**11.420**	**11.420**	**13.406**
Totaal	**37.686**	**42.671**	**58.519**
Beschikbare weerstandscapaciteit			
1. Algemene reserve	**29.878**	**25.139**	**44.028**
2. Weerstandscapaciteit Grondbedrijf	**14.345**	**16.445**	**16.509**
3. Onvoorzien en strikt onvermijdbaar		**1.039**	**0**
Totaal	**44.223**	**42.623**	**60.537**
Benodigd versus beschikbaar ruimte	**6.537**	**-48**	**2.018**
Verschil (> factor 1,4)	**-8.537**	**-17.116**	**-21.390**
Weerstandsfactor	**1,2**	**1,0**	**1,0**

De weerstandsfactor komt bij dit jaarverslag uit op 1,0 en bevindt zich daarmee binnen de bandbreedte van 1,0 - 1,4, zoals die in de verordening is opgenomen. Volgens de verordening is de noodzaak om op grond van de verordening de algemene reserve aan te vullen, omdat de weerstandsfactor beneden de 1,0 is als de mogelijkheid financiële ruimte boven een weerstandsfactor van 1,4 aan te wenden voor nieuw beleid zijn niet aan de orde. Een belangrijke kanttekening daarbij is dat zowel het risicoprofiel als de beschikbare weerstandscapaciteit hoger zijn ten opzichte van de rekening 2019 en begroting 2021. Dus hogere risico's, maar ook een hogere buffer om, dit als de risico's zich voordoen deze op te vangen. Bij de Perspectiefnota 2022-2025 wordt het financieel beeld van de gemeente met de financiële mogelijkheden in relatie tot de ontwikkeling van de weerstandsfactor meerjarig bezien.
De toelichting op de verschillende onderdelen die de weerstandsfactor bepalen is opgenomen in volgende onderdelen van deze paragraaf.
De coronacrisis is op deze berekening van invloed. Door corona ontstonden er nieuwe risico's voor de gemeente. Ook deze risico's zijn bij de jaarrekening 2020 geactualiseerd, zoals uit bovenstaande tabel blijkt. Het opnemen van deze risico's heeft het risicoprofiel verhoogd en dat werkt weer door in een lagere weerstandsfactor. Door de coronarisico's is de financiële positie qua buffers voor risico's minder robuust dan deze had kunnen zijn:

Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	JV 2020	Zonder corona risico's
Weerstandsfactor	**1,0**	**1,1**

Toelichting benodigde weerstandscapaciteit (risicoprofiel)

Het risicoprofiel wordt bepaald door te inventariseren welke risico's, wanneer ze zich voor doen, nadelige financiële effecten voor onze gemeente zouden kunnen hebben. Om te kunnen bepalen wat de financieel nadelige gevolgen van deze risico's zijn, wordt van ieder risico een schatting gemaakt van de kans dat een risico zich voordoet en van het mogelijk financieel gevolg. Daarbij wordt voor de risico's in de exploitatie gebruik gemaakt van de volgende indeling:

Risicoscore				
Klasse	Kans		Klasse	Geldgevolg
1	< of 1 x per 10 jaar	10%	1	< € 50.000
2	1 x per 5-10 jaar	30%	2	€ 50.000 - € 200.000
3	1 x per 2-5 jaar	50%	3	€ 200.000 - € 500.000
4	1 x per 1-2 jaar	70%	4	€ 500.000 - € 1.000.000
5	1 x per jaar of >	90%	5	> € 1.000.000

Op basis van een inschatting voor alle risico's van de kans dat het risico zal optreden en het mogelijk financieel gevolg hiervan wordt met behulp van statistische kansberekeningen het mogelijke financieel gevolg van het risicoprofiel van de gemeenten in totaliteit benaderd. Die kansberekeningen zijn een hulpmiddel om te bepalen wat het bedrag dat we als buffer aan moeten houden om risico's te kunnen afdekken, de benodigde weerstandscapaciteit.
Het grote voordeel van deze rekenmethodiek is dat gebruik gemaakt kan worden van het gegeven dat niet alle risico's zich tegelijkertijd voor zullen doen. Daardoor is het bedrag aan benodigde weerstandscapaciteit lager dan de optelsom van alle risicobedragen bij elkaar. Deze berekeningen zijn in combinatie met de beschikbare weerstandscapaciteit (de buffers voor risico's) de basis voor de hoogte van de weerstandsfactor.
Bij de bespreking van de begroting is het de gewoonte om grote betekenis toe te kennen aan de hoogte van de weerstandsfactor. Dat is ook logisch, omdat het een belangrijke indicator vormt voor de financiële positie. Hierbij past wel een duidelijk kanttekening. Het inschatten van risico's met daarbij behorende bedragen en kansen is per definitie geen exacte wetenschap. Ook de berekeningen die op basis daarvan plaats vinden zijn dat dus niet. Ze zijn een hulpmiddel om in totaliteit een bedrag te bepalen om als buffer voor risico's aan te houden. Enige relativering van de waarde van dit gegeven zeker tijdens deze coronacrisis is op zijn plaats.
Ook voor deze jaarrekening zijn de risico's zijn geïnventariseerd om op die manier een beeld te krijgen van het risicoprofiel en benodigde buffer. In aanvulling op de gemeentebrede risico's en risico's van het grondbedrijf is daaraan een extra categorie toegevoegd, namelijk de risico's die samenhangen met corona.

In de volgende tabel is het totale beeld van de benodigde weerstandscapaciteit opgenomen:

Benodigde weerstandscapaciteit	**JV 2019**	**Begroting 2021**	**JV 2020**
	90%	90%	90%
Bedragen x € 1.000			
Benodigde weerstandscapaciteit			
1. Gemeentebrede risico's	**26.266**	**26.417**	**40.952**
2. Corona risico's		**4.834**	**4.161**
Gemeentebrede risico's totaal	**26.266**	**31.251**	**45.113**
Conjuncturele (marktrisico) en project specifieke risico's grondexploitatie	9.810	9.810	11.763
Strategisch bezit (mva)	1.480	1.480	1.533
Anterieure overeenkomsten	130	130	110
3. Risico's grondexploitatie	**11.420**	**11.420**	**13.406**
Totaal	**37.686**	**42.671**	**58.519**

Onderstaand worden de drie onderdelen van het risicoprofiel doorgelopen.

Gemeentebrede risico's
De gemeentebrede risico's zijn ter voorbereiding van het jaarverslag 2020 opnieuw geïnventariseerd en geactualiseerd en zijn vergeleken met de risico's bij de begroting 2021. Dit levert het volgende beeld op:

- het risicoprofiel voor de jaarrekening bestaat uit 85 risico's;
- het risicoprofiel in het begroting 2021 bestond uit 90 risico's;
- de verschillen zijn daarbij als volgt:
    - er zijn 14 nieuwe risico's;
    - het risico Jeugdzorg is opnieuw opgenomen:
    - 20 risico's zijn vervallen.
- voor de jaarrekening zijn er 65 financiële risico's die een effect hebben op de omvang van het weerstandsvermogen;
- van 20 risico's is geen financieel gevolg ingeschat, omdat dit nog niet duidelijk is of omdat beheersmaatregelen ervoor zorgen dat het financieel effect 0 is;
- een overzicht van 15 grote begrotingsrisico's die met name bepalend zijn voor de financiële omvang van de benodigde weerstandscapaciteit is opgenomen aan het einde van deze paragraaf. Deze risico's hebben op basis van de inschatting van de kans op voorkomen en het financieel gevolg de meeste invloed op het totale risicoprofiel.

Het risicoprofiel voor de gemeentebrede risico's is bij deze jaarrekening met € 14,5 miljoen toegenomen ten opzichte van de begroting 2021.
Deze stijging is vooral veroorzaakt door de belangrijkste stijgers met een grote financiële impact, dit zijn: het risico herijking gemeentefonds algemene uitkering en beschermd wonen, de maximum impact is toegenomen van € 10 naar € 18 miljoen; het risico inkomensregelingen (BUIG) maximaal eigen risico, de maximum impact is toegenomen van € 1,8 naar € 9,7 miljoen; het opnieuw opgenomen risico rijksmiddelen jeugd met een financiële impact van € 3,9 miljoen.

Coronarisico's
Bij de actualisatie van de financiële impactanalyse in oktober is het meest recente overzicht opgenomen van de impact van de corona crisis. Naast de concrete directe financiële impact waren de gevolgen van corona onzeker en is om die reden het risicoprofiel hierop aangepast. Bij de voorbereiding van de jaarrekening is de impact van corona voor 2020 opnieuw bezien en is zijn ook de financiële effecten voor 2021 ingeschat. Tevens is nagegaan welke corona risico's nog in het risicoprofiel moeten blijven staan.
Dit levert het volgende beeld op:

- het corona-risicoprofiel bij de jaarrekening bestaat uit 29 risico's;
- voor de jaarrekening zijn er 20 risico's die een financieel effect hebben op de omvang van het weerstandsvermogen, zoals in de bovenstaande tabel is vermeld;
- voor 9 risico's is geen financieel gevolg ingeschat, omdat dit nog niet duidelijk is;
- een overzicht van de 10 grootste coronarisico's die met name bepalend zijn voor de financiële omvang van de benodigde weerstandscapaciteit is opgenomen aan het einde van deze paragraaf.

Grondexploitatie risico's
In het Jaarverslag 2019 en de Financiële Jaarrapportage Projecten (FJP) 2019 is ingegaan op de wijzigingen in de regelgeving voor de grondexploitaties mede in relatie tot de verplichte tussentijdse winstnemingen. Dit zorgt ervoor dat er een onderscheid moet worden gemaakt tussen conjuncturele risico's (marktrisico's) en specifieke risico's per project. Om dit op een verantwoorde manier te doen wordt gebruik gemaakt van een checklist die aansluit bij de landelijke regelgeving van de Commissie BBV en het Handboek van de accountant.
Het risicoprofiel van de grondexploitaties is geactualiseerd bij de voorbereiding van dit jaarverslag. De aan te houden buffers voor de risico's in het grondbedrijf zijn hoger dan vorig jaar. Daarnaast daalt de ruimte binnen met name de grondexploitatie Schuytgraaf van de resterende winstcapaciteit. Daardoor daalt de ruimte om binnen deze grondexploitatie risico's zelf op te vangen. De winstcapaciteit wordt lager doordat tussentijdse winsten worden genomen. De omvang van deze tussentijdse winsten is overigens hoger dan de stijging van de benodigde risicobuffer binnen het grondbedrijf.
In relatie tot corona zijn er geen signalen dat er negatieve gevolgen zijn voor reeds gesloten overeenkomsten. Mochten zich tegenvallers voordoen dan is er voldoende weerstandsvermogen om deze daaruit op te vangen.
Voor een uitgebreidere omschrijving en verklaring van de risico’s, de financiële positie, de ontwikkeling van de benodigde weerstandscapaciteit en scenario’s van het grondbedrijf wordt verwezen naar de paragraaf Grondbeleid.
Bij de berekening van de risico's en benodigde buffers voor het grondbedrijf is uitgegaan van de huidige grondexploitaties. De gemeente Arnhem heeft de zogenaamde woondeal met het Rijk gesloten. Met het risico dat de gemeente Arnhem bij de ontwikkeling en uitwerking van plannen zal moeten bijdragen is geen rekening gehouden.

Conclusies gemeentelijk risicoprofiel
Als onderdeel van de voorbereiding van deze jaarrekening zijn de risico's opnieuw geïnventariseerd en is het risicoprofiel aangevuld met risico's die betrekking hebben op corona. Aan de hand van inschattingen van mogelijke financiële gevolgen van deze risico's en de kans dat deze zich voor zullen doen is de benodigde weerstandscapaciteit met behulp van statistische berekeningen bepaald. De onzekerheden zijn op dit moment groot, waardoor ook de waarde van de meerjarige presentatie van het risicoprofiel beperkt is. Het is noodzakelijke dat we de ontwikkeling van de risico's steeds opnieuw inschatten en het beeld,

zoals dat naar de raad wordt gepresenteerd steeds daarbij laten aansluiten. Zoals toegelicht is het totale risicoprofiel ten opzichte van eerdere inschattingen met € 15,8 miljoen gestegen.

Beschikbare weerstandscapaciteit	JV 2019	Begroting 2021	JV 2020
	90%	90%	90%
Bedragen x € 1.000			
Beschikbare weerstandscapaciteit			
Stand Algemene reserve per 1-1	41.738	27.301	29.878
+ Toevoegingen	23.049	9.807	16.330
- Onttrekkingen	-27.570	-11.968	-15.181
- Resultaat 2020	-7.339		13.000
1. Algemene reserve per 31-12	**29.878**	**25.140**	**44.028**
BR Grondexploitatie	12.562	14.662	14.747
BR Strategische posities	1.500	1.500	1.500
BR Voorstudies	283	283	262
2. Weerstandscapaciteit Grondbedrijf	**14.345**	**16.445**	**16.509**
3. Onvoorzien en strikt onvermijdbaar	**0**	**1.039**	**0**
Totaal	**44.223**	**42.624**	**60.537**

Toelichting beschikbare weerstandscapaciteit

Na de toelichting op de benodigde weerstandscapaciteit is in dit onderdeel van de paragraaf een korte toelichting opgenomen op de beschikbare weerstandscapaciteit. Met andere woorden wat is de omvang van de buffers die beschikbaar zijn voor risico's met financiële impact, om als deze zich voordoen, op te kunnen vangen.

Algemene reserve

In 2020 was begroot om circa € 16 miljoen toe te voegen en € 15 miljoen te onttrekken aan de algemene reserve. Per saldo is er dus ruim € 1 miljoen toegevoegd gedurende het begrotingsjaar. Deze jaarrekening laat zien dat van het jaarresultaat € 13 miljoen aan de algemene reserve kan worden toegevoegd. In hoofdstuk 1 zijn de voornaamste oorzaken hiervan benoemd.

Reserves grondexploitaties

De ontwikkeling van het weerstandsvermogen van het grondbedrijf wordt in de paragraaf Grondbeleid toegelicht.

Onvoorzien en strikt onvermijdbaar

De post onvoorzien en strikt onvermijdbaar van € 1,0 miljoen is in 2020 ingezet als dekking voor de Bethaniënstraat/Grondwal.

Conclusies beschikbare weerstandscapaciteit

De totale beschikbare weerstandscapaciteit is gestegen ten opzichte van de vorige stand bij de Begroting 2021.

Toelichting belangrijkste risico's

In onderstaande afbeeldingen worden de gegevens van het gemeentebrede risicoprofiel en het risicoprofiel coronacrisis samengevat weergegeven:

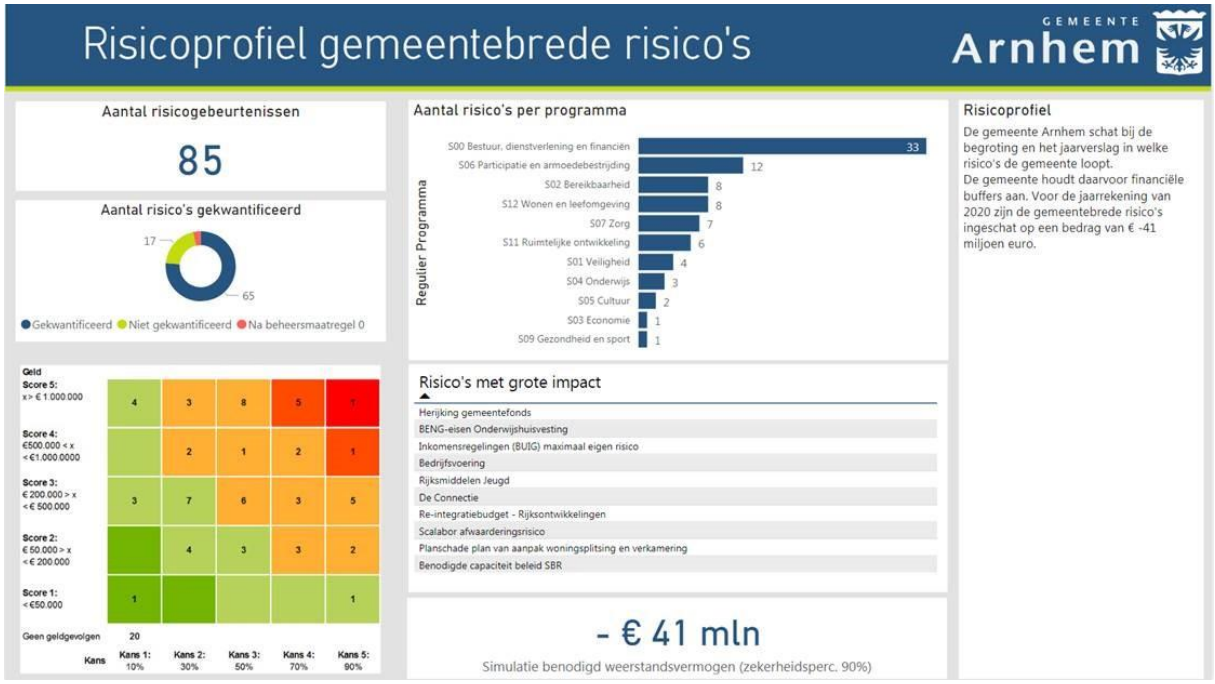

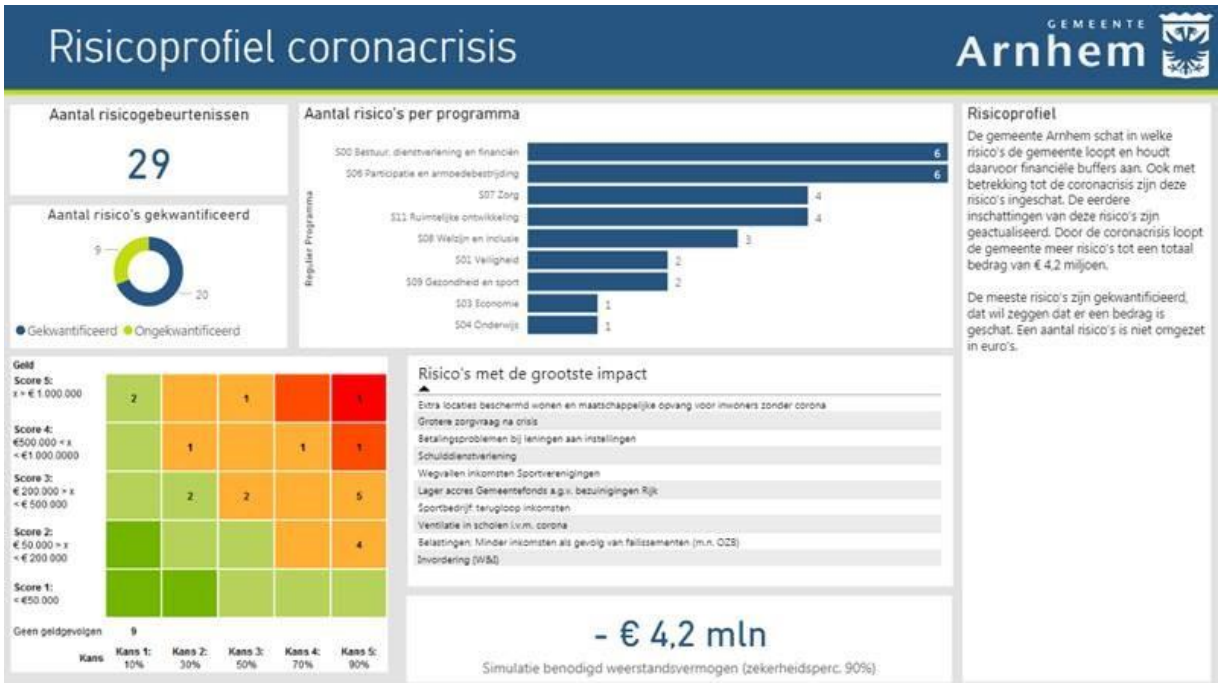

Hieronder worden de belangrijke risico's gepresenteerd en toegelicht, die samen ongeveer 75% uitmaken van de totale omvang van de benodigde weerstandscapaciteit van € 45,1 miljoen voor het risicoprofiel.
Er wordt een onderverdeling gemaakt van de belangrijke risico's per programma:

Risicogebeurtenis	Kans	Geld	Geld (Max)	Risico score	Invloed (%)	Gewijzigd t.o.v. Begroting 2021/ Impactanalyse oktober
S00 Bestuur, dienstverlening en financiën						
Herijking gemeentefonds						
begrotingsrisico: Met ingang van 2023 wordt de herijking van het gemeentefonds geeffectueerd. Er worden aparte onderzoeken uitgevoerd op drie onderdelen. De klassieke taken, het sociaal domein (samen de algemene uitkering) en beschermd wonen. De verschillende onderdelen zullen verschillende herverdeeleffecten kennen, maar omdat alle gemeentefondsmiddelen vrij besteedbaar zijn, is met name het totaaleffect van belang. Volgens de laatste inzichten zal zowel uit het onderzoek naar de verdeling de algemene uitkering als van beschermd wonen een negatief herverdeeleffect volgen. In het weerstandsvermogen houden we rekening met een maximaal herverdeeleffect van € 18 miljoen. Dit is opgebouwd uit een mogelijk nadeel van € 3 miljoen op de algemene uitkering en € 15 miljoen op Beschermd Wonen, rekening houdend met ingangsjaar 2023 en het ingroeipad op Beschermd Wonen. De kans dat dit optreedt wordt ingeschat op 50%.						
	3	5	€ 18.000.000	15	14,0%	Gewijzigd (+)
Bedrijfsvoering						
begrotingsrisico: Voor het opvangen van resultaten in de Bedrijfsvoering is de BR Bedrijfsvoering ingericht. Met deze BR moeten incidentele afwijkingen op personeel worden opgevangen. Het risico bestaat dat onvoorziene tegenvallers binnen bedrijfsvoering niet kunnen worden opgevangen binnen de BR Bedrijfsvoering. Daarnaast doet het risico zich voor dat de reeds ingeboekte taakstelling op De Connectie niet wordt gerealiseerd.						
	3	5	€ 5.000.000	15	5,8%	Ongewijzigd
De Connectie						
begrotingsrisico: De begroting van de BVO De Connectie kent een aantal onzekerheden dat een risico vormt: - Grote projecten zoals de investeringen in de ICT infrastructuur leiden mogelijk tot meerkosten (maximaal financieel gevolg € 300.000); - Frictie: risico op frictiekosten als gevolg van: boventalligheid; wegvallen dienstverlening aan De Connectie; afbouw formatie door harmonisering. (ongekwantificeerd); - Desintegratie Huisvesting: risico als gevolg van leegstaande panden doordat De Connectie een andere vestigingsplaats kiest. (ongekwantificeerd); - Outputfinanciering: risico dat de invoering van outputfinanciering een hogere bijdrage voor Arnhem tot gevolg heeft. (ongekwantificeerd); - Overige risico's die samenhangen met de Connectie (maximaal financieel gevolg € 2.000.000,-).						
	4	5	€ 2.300.000	20	3,1%	Gewijzigd (+)
Benodigde capaciteit beleid SBR niet in lijn met begroting						
begrotingsrisico: In de afgelopen jaren is een onevenwichtigheid ontstaan tussen de formatieve en daadwerkelijk ingezette capaciteit bij het cluster Strategie, beleid en regie (SBR). Er is een plan van aanpak opgesteld om de opgaven en de bezetting in verband met elkaar te bezien. De uitkomst van dit onderzoek kan verschillende kanten op. Van teveel of juist te weinig formatie in relatie tot de opgaven. Voor de jaren 2021 en 2022 zijn er beperkte(re) sturingsmogelijkheden om de bezetting te beïnvloeden. In die jaren is het als een knelpunt in de begroting meegenomen. Vanaf 2023, als ook de uitkomst van het onderzoek bekend is en daarop vervolgacties zijn opgesteld, zijn de sturingsmogelijkheden groter. In afwachting van het onderzoek wordt het knelpunt in deze jaren als risico opgenomen.						
	3	5	€ 2.500.000	15	1,9%	Nieuw
Fiscale risico's loonheffing						
begrotingsrisico: Het risico bestaat dat het Rijk niet instemt met de wijze waarop de gemeente de wet op de Loonbelasting heeft toegepast. Dit kan leiden tot een naheffing van de belastingdienst.						
	5	3	€ 500.000	15	1,4%	Gewijzigd (+)

Betalingsproblemen bij leningen aan instellingen

coronarisico:

Leningen aan gelieerde instellingen
De gemeente Arnhem verstrekt leningen aan gelieerde instellingen ten behoeve van het realiseren van activiteiten die nauw grenzen aan het gemeentelijke beleid.
Een kanttekening bij het bestaande risico R330, leningen aan derde partijen. Bij onze grote leningnemers (HAN en Drie Gasthuizen) worden geen problemen verwacht, zij zijn gefinancierd door het Rijk. Bij de andere, veel kleinere leningen, kunnen er nog wel betalingsproblemen optreden als gevolg van de coronacrisis. Hoe lang kunnen culturele instellingen en sportverenigingen deze crisis volhouden voor ze omvallen? En hoe lang duurt het daarna voordat ze weer gezond zijn? De becijfering van de risico's blijft hetzelfde, maar aangenomen wordt dat de kans wel groter wordt.
Naast het bestaande risico is nu de hogere kans op voorkomen in dit coronarisico opgenomen. Als coronarisico een risicoklasse hoger dan wat nu in de becijfering zit.
Het risico dat Sportbedrijf en MSSA leningen niet kunnen betalen maakt deel uit van dit risico, maar is ook als een apart risico opgenomen.

1	5	€ 11.000.000	5	1,1%	Ongewijzigd

Lager accres Gemeentefonds a.g.v. bezuinigingen Rijk

coronarisico:

De crisis maatregelen tellen niet mee voor de omvang van het gemeentefonds. Daarmee is er geen voor- of nadeel voor de gemeentefondsuitkering. Voor de jaren 2020 en 2021 wordt het accres (volume en nominaal) en plafond BCF bevroren, om gemeenten zekerheid te geven. In de septembercirculaire is het accres vanaf 2022 ook niet aangepast, maar afhankelijk gemaakt van de keuze voor een eventuele nieuwe normeringssystematiek. Indien er een forse recessie als gevolg van de corona-crisis optreedt, zouden gemeenten op de langere termijn een lagere gemeentefondsuitkering kunnen krijgen. Dit is afhankelijk van de mate waarin het Rijk gaat bezuinigen en welke afspraken gemaakt worden over de normeringssystematiek op de langere termijn.

1	5	€ 4.000.000	5	0,6%	Gewijzigd (-)

Faillissementen in relatie tot lokale heffingen

coronarisico:

Minder belastingopbrengsten (m.n. OZB) als gevolg van een stijging van het aantal faillissementen. Het risico bestaat dat het aantal faillissementen als gevolg van de coronacrisis toeneemt.

5	3	€ 400.000	15	0,6%	Ongewijzigd

S04 Onderwijs

BENG-eisen Onderwijshuisvesting

begrotingsrisico:

Vanuit het rijk is aangegeven dat per 1-1-2021 het bouwbesluit zal worden aangepast met daarin de definitieve BENG-eisen.
De verwachting dat hierdoor de bouwkosten van schoolgebouwen zullen gaan toenemen.Een eerste grove schatting is dat dit een stijging van de investeringsbedragen vanaf 2022 met circa 10% betekent. Dat betekent een stijging van het investeringsvolume met ongeveer 5 miljoen. Eind juni zal er een exactere berekening beschikbaar komen.

5	5	€ 5.000.000	25	11,7%	Ongewijzigd

Ventilatie in scholen i.v.m. corona

coronarisico:

Vanwege Corona is er onderzocht of de ventilatie systemen van de volledig in eigendom van de gemeente zijnde schoolgebouwen (uitsluitend de Mfc's) wel voldoen aan de eisen van het huidige bouwbesluit. Voor het herstel worden meerdere opties onderzocht.
Een indicatieve schatting van de kosten voor het aanpassen van de ventilatie bij de mfc's bedraagt € 750.000,=. Er is een rijksregeling die daarvan 30% subsidieert, daarmee resteert een risico van € 525.000,=. De kans dat dit nodig blijkt te zijn wordt geschat op 70%.

4	4	€ 525.000	16	0,6%	Nieuw

S05 Cultuur

Stadstheater/Lauwersgracht alliantie

begrotingsrisico:

Mogelijk extra kosten onderhoud om de Schouwburg langer in de lucht te houden zolang nog niet is gebouwd, en/of eventuele financiële gevolgen in de exploitatie indien voorstellingen door slechte staat van onderhoud van het gebouw geannuleerd moeten worden.

4	5	€ 1.500.000	20	1,6%	Ongewijzigd

S06 Participatie en armoedebestrijding

Inkomensregelingen (BUIG); maximaal eigen risico

begrotingsrisico:
Op BUIG geldt, middels de vangnetregeling, een maximaal eigen risico van 10% (gekoppeld aan de hoogte van het budget). Het maximaal eigen risico bedraagt op basis van het voorlopige BUIG 2021 (incl. het verwachte aandeel in het deelbudget Covid-19) € 12 miljoen. Op basis van de begrotingssystematiek BUIG van Arnhem wordt voorgesteld in de exploitatie 2021 rekening te houden met een tekort van € 2,3 miljoen. Het verschil tussen het maximale eigen risico en het tekort in de begroting a € 9,7 miljoen is opgenomen.

3	5	€ 9.700.000	15	7,5%	Gewijzigd (+)

Scalabor afwaarderingsrisico

begrotingsrisico:
Het risico bestaat dat de gemeente de deelneming Scalabor als gevolg van een toekomstig negatief resultaat zal moeten afwaarderen. Mogelijke oorzaken:
•onvoldoende verandervermogen binnen het werkbedrijf leidt tot onvoldoende resultaten op het punt van arbeidsontwikkeling, doorstroming naar werk en financiële resultaten;
•onvoldoende benutting SW-werkplekken en onvoldoende rendabel maken van een SW-werkplek;
•onvoldoende inkoop P-wet trajecten (inwoners met een bijstandsuitkering) door gemeenten. Het bedrijfsplan Scalabor biedt arbeidsontwikkeldiensten aan voor inwoners die een beroep doen op ondersteuning vanuit de Participatiewet;
•onvoldoende aanbod van werk, oorzaken: 1. gemeente koopt groen en schoonmaak liever elders in, 2. mogelijke beperkingen in het aanbestedingsrecht;
• overige gemeenten zouden ervoor kunnen kiezen om na 5 jaar geteld vanaf de start in 2018 geen nieuwe DVO af te sluiten met Scalabor. Ook op dit onderdeel zal de gemeente de feitelijke ontwikkelingen volgen.

3	5	€ 3.500.000	15	2,7%	Ongewijzigd

Re-integratiebudget - Rijksontwikkelingen

begrotingsrisico:
Het re-integratiebudget staat onder druk. Er is geen ruimte voor extra zaken. De participatiemiddelen zijn onder andere nodig om de ambitie in de begroting op het gebied van werk te realiseren. Onder andere vanwege rijksontwikkelingen bestaat het risico dat niet op het juiste moment geld beschikbaar is om in te zetten:
- Voor beschut werk heeft het rijk gemeenten verplicht om beschut werk aan te bieden tot minimaal de opgelegde taakstelling. Arnhem heeft gekozen om niet actief in te zetten op Beschut werk (we hebben een alternatief: activerend werk). Op basis van de taakstelling 2021 bedraagt het risico circa 2,5 miljoen.
- Om de doelstellingen rondom de banenafspraak te halen zal het aantal mensen dat in aanmerking komt voor de banenafspraak de komende jaren toenemen. Het risico is dat ook hiervoor geen ruimte is in het re-integratiebudget. Op dit moment is hiervoor nog geen financiële vertaling gemaakt.
- Door de op 1 januari 2020 in werking getreden Wet Arbeidsmarkt in balans (WAB) bestaat de kans dat de financiële ruimte voor de grote opgave van de verschillende doelgroepen uit de participatiewet steeds kleiner wordt.
- Er zijn landelijk ideeën over het toewerken naar een regionaal sociaal werkbedrijf. Dit kan effect hebben op Scalabor en de roep om invloed vanuit de regio kan dan groter worden.

4	5	€ 2.500.000	20	2,7%	Gewijzigd (+)

Schulddienstverlening

coronarisico:
Er zijn nog geen signalen dat er meer inwoners in de schulden zijn gekomen door Corona. Het aantal aanvragen was zelfs door Corona afgenomen, omdat het aantal "live" gesprekken met inwoners is afgenomen, en telefonische afspraken als drempel kunnen worden gezien bij een hulpvraag.
Verwacht wordt dat komende periode meer aanvragen zullen komen, onder andere vanuit ondernemers. Voor 2021 bedraagt het risico € 750.000, omdat we verwachten dat het merendeel van de kosten pas in 2021 zal komen.

5	4	€ 750.000	20	1,0%	Gewijzigd (-)

Invordering (W&I)

coronarisico:
Vanuit de Kinderopvangtoeslag affaire (KOT) heeft het ministerie alle overheden opgeroepen om de vorderingen die de gedupeerden bij de overheden hebben, kwijt te schelden. De Belastingdienst heeft een lijst verstrekt met 248 Arnhemse gedupeerden. Deze lijst mogen we alleen gebruiken om inwoners te benaderen, niet om intern te vergelijken met andere systemen. Daarnaast moeten er nog afspraken worden gemaakt met VNG. Hierdoor kunnen wij deze vorderingen nog niet afboeken, dit gebeurt pas zodra we deze inwoners en de bijbehorende vorderingen goed in beeld hebben en er landelijk uniforme afspraken zijn gemaakt. De verwachting is wel dat deze gedupeerden ook bij de gemeente Arnhem betalingsachterstanden hebben zowel bij W&I als bij Belastingen (lokale heffingen).

5	3	€ 400.000	15	0,6%	Gewijzigd (+)

S07 Zorg

Rijksmiddelen Jeugd

begrotingsrisico:

In de begroting zijn structureel aanvullende middelen opgenomen voor Jeugdzorg. Het Rijk heeft voor de jaren 2019, 2020, 2021 en 2022 aanvullende middelen beschikbaar gesteld. Naast deze aanvullende middelen is ook een toezegging gedaan in de vorm van een onderzoek naar de landelijke tekorten jeugd en in hoeverre deze structureel zijn. Afhankelijk van de resultaten van het onderzoek wordt het landelijke budget hiertoe structureel opgehoogd. Dit is de verwachting van de gemeente Arnhem. In afwachting van de wijziging van het landelijke budget zijn de incidentele middelen van € 3,9 miljoen vanaf 2023 structureel in de begroting meegenomen. Dit is in lijn met landelijke afspraken tussen het Rijk en de provincie.

4	5	€ 3.900.000	20	4,2%	Opnieuw opgenomen

Opbrengst Taskforce jeugd

begrotingsrisico:

Omdat de kosten van Jeugdzorg in eerdere jaren meer zijn gestegen dan voorzien en hoger zijn dan begroot, is begin 2020 een taskforce opgericht die aanvullende maatregelen geformuleerd heeft ter hoogte van € 5 miljoen. Vooruitlopend op een integrale visie sociaal domein zijn diverse maatregelen al door de Raad vastgesteld en opgestart. In de prognoses voor 2022 en verder gaan we uit van een kostenbesparend effect van deze maatregelen van ca. € 2 miljoen per jaar. Zolang de maatregelen nog niet volledig geëffectueerd zijn, blijft het risico bestaan dat niet het gewenste maatschappelijk effect en/of de berekende financiële besparing wordt bereikt.

3	5	€ 2.000.000	15	1,5%	Gewijzigd (-)

Lvb middelen

begrotingsrisico:

Jaarlijks ontvangen we als gemeente Arnhem een bijdrage van regiogemeenten voor verblijf LVB. Besluitvorming binnen de regio liep tot 2020, waarbij over 2021 nog nadere afspraken gemaakt worden. Het risico is aanwezig dat deze bijdrage niet meer ontvangen zal worden voor 2021 en 2022.

5	4	€ 1.000.000	20	1,2%	Nieuw

Grotere zorgvraag na crisis

coronarisico:

Naarmate de coronacrisis langer duurt en de maatregelen strenger zijn geworden, stijgt de verwachting dat het aantal zorgvragen toeneemt. Bij jeugdzorg bestaan hiervoor al signalen. Na de coronacrisis ontstaat mogelijk ook een verdere toename van de overige zorgvragen (wmo en ook mantelzorg). Dit bijvoorbeeld door verergering van hulpvragen die niet konden worden opgepakt, een stuwmeer aan achterstallige hulpvragen of terugval van cliënten. Door de voorziene '1.5-meter-samenleving' bestaat er zelfs een risico dat de zorg duurder wordt.
Het genoemde bedrag gaat uit van een tijdelijke toename van 10% van de ambulante zorgvormen (begeleiding Wmo en Jeugdwet en behandeling Jeugdwet) in de drie tot zes maanden gedurende en na de coronacrisis. We kunnen op dit moment nog niet voorzien welke periode reëel is. Het kan ook langer of zelfs blijvend van aard zijn, met name bij jeugdzorg.

3	5	€ 1.400.000	15	1,1%	Gewijzigd (-)

S08 Welzijn en inclusie

Extra locaties beschermd wonen en maatschappelijke opvang voor inwoners zonder corona

coronarisico:

Naast de huidige voorzieningen zijn andere locaties geopend om opvang en hulpverlening conform de richtlijnen van RIVM te verlenen en is een extra locatie geopend voor de opvang van daklozen met ziekteverschijnselen. Het gaat om opvang in een passagiersschip en het klooster in Huissen. Het Rijk heeft toegezegd gemeenten hiervoor te compenseren voor 2020. Met de huidige ontwikkelingen is de verwachting dat het passagiersschip ook voor een half jaar in 2021 nodig zal zijn voor opvang en hulpverlening conform de richtlijnen van RIVM.
Opvang moet anders georganiseerd worden, zodat afstand 1,5 meter handhaven en 1 of 2 persoonskamers voor daklozen mogelijk is. Inzet is op het versneld realiseren van geschikte woningen voor daklozen, zodat met minder opvangcapaciteit (maar ruimer opgezet) volstaan kan worden. Uitstroom van het passagiersschip is afhankelijk van de snelheid van het realiseren van woningen.

5	5	€ 2.000.000	25	2,8%	Ongewijzigd

S09 Gezondheid en sport

Wegvallen inkomsten Sportverenigingen

coronarisico:

Sportverenigingen met een eigen accommodatie zien hun inkomsten sterk teruglopen. De helft van de inkomsten zoals onder andere baromzet, ophalen oud papier en sponsorgeld valt weg.
Om een goed beeld van de consequenties te krijgen is de Arnhemse Sportfederatie gevraagd een inventarisatie te doen bij de Arnhemse verenigingen en sportaanbieders.
Sportverenigingen die bij de gemeente (bij ons Sportbedrijf) hun accommodatie huren, krijgen kwijtschelding vanaf moment sluiting tot 1 juni. Hiervoor is door minister Van Rijn een compensatieregeling in het leven geroepen. Deze compensatieregeling voorziet ook in een tegemoetkoming voor sportverenigingen met een eigen accommodatie. Doordat de huisvestingskosten (deels) worden gecompenseerd voor de tijd van sluiting, zal de druk op de exploitatie van de sportverenigingen er grotendeels af zijn.

5	3	€ 500.000	15	0,8%	Ongewijzigd

Sportbedrijf; terugloop inkomsten

coronarisico:

Het Sportbedrijf heeft te maken met een forse terugloop van de inkomsten, doordat zij onder andere tijdelijk geen huur in rekening brengt bij sportverenigingen, maar ook inkomsten uit evenementen en entree mislopen. Het Sportbedrijf is echter ook met diverse kostenbesparende maatregelen bezig waaronder werktijdverkorting. Verwachting is dat zij een eventueel resterend nadeel binnen het eigen vermogen of door een rijksbijdrage kunnen opvangen. Dit is wel afhankelijk van de duur van de crisis.

3	3	€ 500.000	9	0,6%	Ongewijzigd

S12 Wonen en leefomgeving

Planschade plan van aanpak woningsplitsing en verkamering

begrotingsrisico:

Op 16 december 2020 is het facetbestemmingsplan woningsplitsing en verkamering onherroepelijk geworden. Dit bestemmingsplan beperkt de bouw- en gebruiksmogelijkheden van eigenaren. Hierdoor bestaat er een risico op planschadeclaims van eigenaren en andere rechthebbenden. Het risico op planshadeclaims is aan de orde voor het gebied (Spijkerkwartier e.o) waarvoor per juli 2019 een Voorbereidingsbesluit gold. Omdat voor de rest van de stad geldt dat het college tijdig kenbaar maakte dat een facetbestemmingsplan in voorbereiding was, konden eigenaren anticiperen op het nieuwe beleid, en is het risico voor het grootste deel van de stad gemitigeerd.

3	5	€ 2.700.000	15	2,1%	Ongewijzigd

Diftar Lagere inkomsten

begrotingsrisico:

De inkomsten bij invoering van Diftar bestaan uit een vast en een variabel deel. Het variabel deel is afhankelijk van het aantal aangeboden zakken, en gebaseerd op een raming die in de praktijk lager kan uitpakken. Daardoor kan het variabel deel van de afvalstoffenheffing lager zijn dan begroot.

4	5	€ 1.500.000	20	1,6%	Gewijzigd (+)

Onderhoud kapitaalgoederen

De kapitaalgoederen bestaan uit wegen en civiele kunstwerken (bruggen, tunnels en viaducten), de openbare verlichting, de verkeersregelinstallaties en -voorzieningen, de riolering, het water en het groen in de stad alsmede het gemeentelijk vastgoed. Met het onderhoud van deze kapitaalgoederen is een aanzienlijke deel van de begroting gemoeid. De kosten worden deels gedekt uit exploitatiebudgetten en deels uit investeringsbudgetten.

Samenvattend beeld

Deze paragraaf geeft per type kapitaalgoederen inzicht in geldende kaders, ambitieniveau, planning en het in 2020 bereikte resultaat.

Bij het uitvoeren van het onderhoud aan de kapitaalgoederen streven we er naar zo veel mogelijk bij te dragen aan de ambities binnen de gemeente op het gebied van bijvoorbeeld duurzaamheid, klimaatadaptatie en verbinding te zoeken met herstructureringsopgaven.
Met gerichte en integrale programmering van het groot onderhoud en vervanging in de openbare ruimte worden de beschikbare middelen zo goed, duurzaam en efficiënt mogelijk ingezet. Door het sturen op deze samenloop is het soms lastig de uitgaven gelijk te laten lopen met de jaarlijkse begroting. De egalisatiereserve groot onderhoud openbare ruimte maakt het mogelijk deze fluctuaties in besteding van exploitatiebudgetten op te vangen.
Door het organiseren van ontwerpateliers bij nieuwe ontwikkelingen, waarbij beheerders meedenken over de te realiseren inrichting, komt er op een zo vroeg mogelijk moment zicht op de kosten van het beheer en onderhoud van de (ver)nieuw(d)e openbare ruimte (beheerbewust ontwerpen).

In 2020 waren de uitgaven voor het groot onderhoud aan de kapitaalgoederen die ten laste komen van de exploitatie in de meeste gevallen in lijn met de begroting. Bij bossen en parken was sprake van een overschrijding. Voor zowel planmatig als groot onderhoud zoals het uitvoeren van herstel van hekwerken of onderhoud van bospercelen zijn als gevolg van het sterk toegenomen gebruik van de bossen en parken in Arnhem structureel aanvullende financiële middelen nodig.
Door vertraagde uitvoering blijven de investeringen op een aantal punten achter bij de begroting. Vooral vastgoed springt hierbij in het oog omdat de investeringen hier meer dan 50% achter zijn gebleven. Hieronder wordt per product een nadere toelichting gegeven.
In de onderstaande uitwerking per product is de tekst onder de kopjes ***Actuele kaders, Ambitie en Planning*** gebaseerd op de tekst uit de begroting 2020-2023. Bij het onderdeel Actuele kaders zijn bij verschillende onderdelen de meest recente (beheer)plannen toegevoegd.

Overzicht basisniveaus onderhoudsobjecten

	centrum	*winkel centra*	*wijken*	*bedrijfs terreinen*	*bossen/ parken*	*hoofdinfra*	*fietspaden*
groen	A	A	B/C	B/C	B		
speelvoorzieningen	B	B	B	B	B		
recreatievoorzieningen	A	A	B	B	B		
verhardingen	A	A	C/D *	B	B	B	A/B
verkeersvoorzieningen	B	B	B	B	B	B	B
kunstwerken	B	B	B	B	B	B	B
beeldende kunst	B	B	B	B	B	B	B
zwerfvuil en onkruid	A	A	C	C	B	C	C
overige stadsreiniging	A	A	C	C	B	C	C
openbare verlichting	B	B	B	B	B	B	B
riolering	B	B	B	B	B	B	B
water	B	B	B	B	B		

In het bovenstaande overzicht zijn de in Arnhem gehanteerde basisniveaus (CROW) voor de diverse onderhoudsobjecten op hoofdlijnen weergegeven.

Mogelijke consequenties wijksturing

Voor alle onderdelen van de openbare ruimte die in deze paragraaf worden beschreven, geldt dat met de invoering van wijksturing vanaf 1 januari 2017 per wijk met de inwoners afspraken kunnen worden gemaakt over de besteding van de 'wijk gerelateerde budgetten openbare ruimte'. Hierdoor kunnen de onderhoudsniveaus in de wijken gaan afwijken van de niveaus die in bovenstaande tabel zijn aangegeven; niveaus die tot 1 januari 2017 voor de gehele stad golden. In 2020 was dit echter niet aan de orde.

Wegen

Actuele kaders
- Beleidsnota Wegenonderhoud (raadsbesluit 2008);
- Besluitvorming bezuinigingen (raadsbesluiten 2012, 2013);
- Beheerplan wegen 2017/18;
- Beheerplan Wegen 2020.

Ambitie
De huidige ambities liggen na verschillende bezuinigingen op het volgende niveau:
- niveau A voor vrijliggende fietspaden;
- niveau B voor hoofdwegen (hoofdwegen zijn gedefinieerd in de structuurvisie 2020, doorkijk 2040), fietsstroken die onderdeel uitmaken van de hoofdrijbaan en busbanen;
- niveau C voor wijkwegen, met parkeervakken op niveau D.

Planning
- Het beheerplan, dat wordt opgesteld op basis van jaarlijkse weginspecties, is qua planning bepalend voor het groot onderhoud.
- Waar mogelijk wordt samenloop gecreëerd met ander groot onderhoud en de uitvoering van het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP). Het onderhoud van wijkwegen gebeurt in samenspraak met de teams Leefomgeving.
- Voor 2020 stond onder andere onderhoud op de planning voor: Velperbinnensingel, Airborneplein, Nijmeegseweg (stad uit) en de Velperweg.
- Waar zinvol en (financieel) mogelijk worden kansen voor het beperken van wateroverlast meegenomen in het groot onderhoud.

Resultaat 2020
In 2020 hebben we zowel voor- als nadelen ondervonden door de coronacrisis. We hebben gebruik kunnen maken van het feit dat er minder busverkeer was bij onderhoud op wegen waar normaliter veel bussen rijden zoals de Velperbinnensingel.

Het uit de exploitatie gefinancierde groot onderhoudsprogramma is uitgevoerd zoals dat gepland was.
Dit geldt niet voor het investeringsprogramma 2020. Vooral bij de voorbereiding en uitvoering van multidisciplinaire projecten is er vertraging opgelopen. Daarbij speelde samenloop met mobiliteitsvraagstukken ook een rol. Hierbij moest eerst de kans op het verkrijgen van subsidies worden verkend. Daardoor zijn een aantal projecten die voor 2020 in de planning stonden doorgeschoven naar 2021. Dit betreft onder andere de Dr. C. Lelyweg, Oude Zevenaarseweg, Dalweg en Hommelseweg. Ten gevolge hiervan is er een onderbesteding ontstaan op de geplande wegeninvesteringen. Dit zal in 2021 weer worden ingelopen.

Openbare Verlichting

Actuele kaders
- Nota uitrol LED-verlichting (2015) - Alle openbare verlichting zal in LED-verlichting worden uitgevoerd (nieuwe aanleg en groot onderhoud);
- Beheerplan Openbare verlichting 2020.

Ambitie
Met het oog op de sociale veiligheid en verkeersveiligheid voldoet de openbare verlichting in het algemeen aan de verlichtingsklassen van de Nederlandse Stichting Voor Verlichtingskunde (NSVV). Voor de kwaliteit van de verlichting in woonwijken gaat het om de laagste verlichtingsklassen van de NSVV, die overeenkomen met het Politiekeurmerk Veilig Wonen.
Uit duurzaamheidsoverwegingen wordt bij vervanging of nieuwe aanleg voor LED-verlichting gekozen. Met behulp van LED-verlichtingsarmaturen wordt gestreefd naar een reductie van 50% op de energiekosten. Hiermee wordt bijgedragen aan de duurzaamheidsambities. De meerkosten van LED-verlichting ten opzichte van conventionele verlichting wegen financieel op tegen de besparingen die optreden bij gebruik gedurende 20 jaar.

Planning
De planning voor de vervanging van de masten, armaturen en kabels wordt waar mogelijk afgestemd op samenloop met overige werkzaamheden voor groot onderhoud in de openbare ruimte.
De vervanging van armaturen en masten in de binnenstad is gepland t/m 2020. In de planning wordt nadrukkelijk afgestemd met de ambities voor de binnenstad.

Resultaat 2020
In 2020 zijn alle OV-kasten voorzien van een slimme meter. Hiermee kunnen we nog beter het energieverbruik monitoren. Er is real time te lezen wat het energieverbruik per OV-kast is. Dat zal dit jaar leiden tot een nog accuratere energienota.
Voor het eerst zijn er in de gemeente Arnhem 'slimme' LED armaturen en masten geplaatst. Deze staan op de Huissensedijk. Deze armaturen dimmen dynamisch. Dat betekent dat bij beweging het lichtniveau omhoog, naar 70%, gaat en dat er zonder

beweging, het lichtniveau teruggaat naar 20%. Een tweede project met 'slimme' LED-armaturen en masten is gestart rondom het fietspad bij Olympus.
Ook is de vervanging van armaturen en masten voor de binnenstad in gang gezet. Ook deze armaturen zijn 'slim'.
Dat betekent dat we vanaf afstand deze armaturen kunnen aansturen en zo het lichtniveau kunnen aanpassen.
Door het gebruik van 'slimme' LED-armaturen en door de vervanging van de oude armaturen in de binnenstad, zullen we een energiebesparing van 70% realiseren.
Over 2020 zijn er circa 800 armaturen vervangen door energiezuinige LED-armaturen. Daarnaast zijn er in nieuwbouwprojecten (onder andere Schuytgraaf) circa 200 nieuwe LED-armaturen en masten geplaatst.

Verkeersinstallaties

Actuele kaders
- ‘Licht op groen’/ over de exploitatie (raadsbesluit 2004);
- ‘Het Groen Goed Verdeeld’ (collegebesluit 2006);
- Beheerplan VRI 2020.

Ambitie
- Doelmatige inzet en beheer van verkeersregelinstallaties (VRI) en andere verkeersmanagementinstallaties zoals het parkeerverwijssysteem en het DBSA (Dynamisch Busstation Systeem Arnhem).
- Een goede technische staat en functionaliteit, vooral gericht op het handhaven van de verkeersveiligheid en doorstroming.
- Bijdrage aan leefbaarheid en bereikbaarheid, met een nadruk op het bevorderen van het gebruik van de fiets en het openbaar vervoer.

Planning
Bij reguliere vervangingen worden vanaf 2018 altijd verkeersregelautomaten geplaatst die via de landelijke standaard kunnen communiceren met voertuigen en smartphones.
Voor 2020 stonden de volgende locaties op het programma:
- Velperplein / Steenstraat;
- Eusebiusbuitensingel / Parkstraat / Spijkerstraat;
- Hollandweg Winkelcentrum;
- Amsterdamseweg / Zypseplein;
- Oranjestraat / Oranjebrug.

Resultaat 2020
In 2020 zijn 9 verkeersregelautomaten vervroegd vervangen voor iVRI's (VerkeersRegel Installaties die kunnen communiceren met passerende weggebruikers) binnen het programma Talking Traffic van het ministerie. Deze vervanging is betaald met de subsidie vanuit dit landelijke project. Hieronder vallen ook de verkeerslichten op de Pleijroute. Vervolgens is samen met de provincie Gelderland, Rijkswaterstaat en de gemeente Rheden een volledig nieuwe netwerkregeling geplaatst op de Pleijroute die speciaal ontwikkelt is voor de iVRI. Uit voorstudies blijkt dat de doorstroming hierdoor daadwerkelijk verbetert. Dit wordt de komende tijd in de praktijk getoetst.

Daarnaast zijn op de volgende locaties vanuit het investeringsbudget verkeerslichten vervangen:
- Velperplein / Steenstraat;
- Eusebiusbuitensingel / Parkstraat / Spijkerstraat;
- Hollandweg Winkelcentrum;
- Amsterdamseweg / Zypseplein;
- Oranjestraat / Oranjebrug.

Ook dit zijn iVRI's, die kunnen communiceren met passerende weggebruikers.

Civieltechnische kunstwerken

Actuele kaders
- Beheerplan civieltechnische kunstwerken 2018-2019;
- Beheerplan beeldende kunstwerken 2017-2021;
- Beheerplan Kunstwerken 2020.

Ambitie
Ambitie is de civieltechnische kunstwerken op basisniveau (kwaliteitsniveau B) te brengen en te houden.

Planning
In 2019 is een nieuwe technische inspectie uitgevoerd, op basis hiervan is eind 2019 een nieuwe beheerplanning opgesteld. De uitwerking was echter nog niet opgenomen in de begroting 2020-2023.

Resultaat 2020
Het groot onderhoud aan het doorlaatwerk Eldensedijk is afgerond, waardoor dit weer een hoogwaardige snelfietsroute is. Het groot onderhoud aan het viaduct Huissensedijk en het viaduct Lange Akkers is afgerond.
Enkele kleinere werken zoals groot onderhoud brug Waardmanspad en vervanging Tellegenbank zijn ook gerealiseerd.
De Inspectie plus update van de risicoanalyse over het gehele areaal civieltechnische kunstwerken zal eind februari worden opgeleverd.

Het investeringsprogramma 2020 is door vertraging van twee grotere projecten niet volgens plan uitgevoerd:
Werkzaamheden aan de binnenzijde van viaduct Cattepoelseweg is later van start gegaan en zal naar verwachting in mei 2021 worden opgeleverd. Het vernieuwen van de taluds van het viaduct Voetiuslaan is volledig verschoven naar 2021. Dit als gevolg van een langere voorbereidingstijd en samenloop met door Prorail uit te voeren onderhoudswerkzaamheden rondom Arnhem in de zomer van 2021.

Riolering

Actuele kaders
- Het in de MJPB 2018-2022 verlengde Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP5) 2014-2018;
- Aanpak wateroverlast Arnhem-Noord (raadsbesluit 2015);
- Beheerplan Riolering 2020.

Ambitie
De kwaliteit van het rioolstelsel wordt bepaald aan de hand van rioolinspecties. Jaarlijks wordt een deel van het riool geïnspecteerd.
Het herstel- en vervangingsprogramma is er op gericht de risico's van bezwijkende riolen te minimaliseren. Alleen riolen met een levensduur van minder dan vijf jaar worden vervangen. Riolen met een levensduur minder dan 10 jaar worden alleen vervangen als ze in een projectgebied liggen.

Naar aanleiding van de wateroverlast in de zomer van 2014 is de aanpak wateroverlast Arnhem-Noord opgesteld en door de raad vastgesteld (2015). De aanpak is nadrukkelijk een gedeelde verantwoordelijkheid van de overheid (gemeente en waterschap) en de particulieren (bewoners, bedrijven, instellingen). Daarbij geldt als uitgangspunt dat de opgave ten aanzien van wateroverlast in de openbare ruimte worden opgelost en niet in het rioolstelsel. Binnen het in de begroting beschikbare budget zijn middelen beschikbaar voor het optimaal mee koppelen van klimaatadaptatie bij het uitvoeren van groot onderhoud en het concreet verminderen van de gevolgen van extreme wateroverlast.

Planning
De gemiddelde theoretische technische levensduur van een rioolstreng is 60 jaar. Belangrijke bepalende factoren voor de levensduur zijn de stabiliteit van de ondergrond, het gebruik van de buitenruimte boven het riool en het gebruik van het riool zelf. In de praktijk is de gemiddelde levensduur in Arnhem iets langer is dan 60 jaar. De daadwerkelijke vervangingsnoodzaak wordt vastgesteld op basis van inspectieresultaten. Niet de theoretische levensduur maar de inspectieresultaten zijn bepalend voor de vervangingsplanning.
Voor 2020 betrof dit: starten met de grootschalige rioolvervanging in de wijk Sterrenberg, voortzetten van de werkzaamheden in de wijken Geitenkamp en Spijkerbuurt evenals het herstel van het Moerriool. Ook zou een nieuw basisrioleringsplan voor Arnhem-Noord worden opgesteld. Dit BRP is de informatie drager voor het opstellen van een gemeentelijk rioleringsplan en geeft een beschrijving van de technische voorzieningen en het hydraulisch en technisch functioneren hiervan onder andere in relatie tot de optredende klimaatverandering.

Resultaat 2020
Op verschillende plekken in de stad zijn herstel- en vervangingswerkzaamheden aan het rioolstelsel uitgevoerd. De grootschalige werkzaamheden aan het moerriool en de rioolvervanging in de wijken Geitenkamp en Spijkerbuurt zijn voortgezet. Ondergrondse en bovengrondse maatregelen die zijn uitgevoerd in de wijk Schaarsbergen hebben er voor gezorgd dat de kans op ernstige wateroverlast, zoals in de afgelopen jaren enkele keren is opgetreden, aanzienlijk is verkleind.
De rioolvervanging in de wijk Sterrenberg is voorbereid. Hierbij wordt ook rekening gehouden met de opgave om in de toekomst van het gas af te gaan door hiervoor in de ondergrond ruimte te reserveren. De uitvoering hiervan zal echter pas in 2021 starten. De investeringen lagen in 2020 hierdoor lager dan gepland.
Het basisrioleringsplan voor Arnhem-Noord zal begin 2021 worden afgerond.

Water

Actuele kaders

- Aanpak Wateroverlast Arnhem-Noord (2015);
- Fonteinenvisie;
- Gemeentelijke Rioleringsplan 2014-2018 (in 2018 verlengd);
- Waterbeheerplannen van beide Waterschappen;
- Omgevingsvisie Gelderland;
- Beheerplan Water 2020.

Ambitie

Het beleidsveld 'Water' omvat onder meer beheer en onderhoud van afkoppelvoorzieningen (deze voorzieningen zorgen er voor dat regenwater niet in het riool terecht komt maar in de bodem zakt), ecozones, moerassen, sloten, paddenpoelen én oppervlaktewater(bodems) zoals de Immerlooplas, Nieuwehaven, Defensiehaven, haven van Coers, Rijnkade, Nieuwe kade en de dijkdoorbraakkolken. Ook het onderhoud aan civieltechnische watergerelateerde werken, zoals beekriolen, duikers, beschoeiingen en fonteinen hoort in deze categorie. De ambitie is:

- het watersysteem op orde brengen en houden;
- met de (water)partners de watergerelateerde opgaven oplossen door zoveel mogelijk voor ruimtelijke oplossingen te kiezen waarbij het water tegelijk een rol kan spelen in het vergroenen en verkoelen van de stad.

Planning

In de periode 2019-2022 zullen alle nog niet gebaggerde havens uitgebaggerd worden. Zo was de planning dat in 2020-2021 Onderlangs en in 2021/2022 de Praets en Rosandapolder worden aangepakt. Bij de uitvoering van de baggerwerkzaamheden in de Praets zal aansluiting gezocht worden bij de te graven nevengeul als gevolg van werkzaamheden inzake de ontwikkeling van Meinerswijk.
Het benodigde onderhoud zoals hierboven omschreven wordt gefinancierd uit het exploitatiebudget.
Na deze baggerwerkzaamheden zijn de havens weer op orde voor de komende 20 jaar en kan het jaarlijks baggeronderhoud worden gerealiseerd uit het regulier beschikbare jaarlijkse budget.

Resultaat 2020

De baggerwerkzaamheden in de Defensiehaven zijn gestart eind 2020 en worden verder afgerond in het voorjaar van 2021.De voorbereidingen van de baggerwerkzaamheden Onderlangs zijn gestart en de uitvoering staat nu gepland in de zomer van 2021.
Overige werkzaamheden watergerelateerde zaken zijn conform planning uitgevoerd.

Wijkgroen

Actuele kaders

- Groenvisie 2017-2035 (raadsbesluit 2018);
- Beheerplan Groen 2020.

Ambitie

De Groenvisie bevat een visie op ontwikkeling, inrichting en beheer van al het grote groen in en om de stad en geeft kaders mee voor het groen in en om Arnhem.
Wijkgroenbeheer is gericht op instandhouding van de gewenste streefbeelden en de gebruiksfunctie van een groengebied. Op de ene plaats leidt dit tot natuurlijk groen en op een andere tot meer cultuurlijk groen. De onderhoudsniveaus zijn als volgt:

- wijkgroen: technisch beheer (snoeien e.d.) op B niveau en onkruidbeheersing op C-niveau;
- groen in de binnenstad en winkelcentra: A-niveau.

Planning

- Dagelijks onderhoud wordt uitgevoerd op het vastgestelde onderhoudsniveau.
- Vervangingen: er staan enkele kleinschalige vervangingen in verschillende wijken op de planning. Waar mogelijk worden deze integraal opgepakt met andere projecten. Vervangingen worden in overleg met de teams Leefomgeving uitgevoerd.
- Invasieve exoten; doelstelling is om deze zeer terug te dringen, en waar dit niet mogelijk is de uitbreiding te stoppen. Op basis van het bestrijdingsplan wordt in 2020 de structurele bestrijding voortgezet.

Resultaat 2020

- Het dagelijks onderhoud is uitgevoerd op het vastgestelde onderhoudsniveau.
- Het benodigd groot onderhoud aan heestervakken (vervanging) is flink toegenomen, meest waarschijnlijke oorzaken zijn droogte en onkruiddruk.
- Het project beheersing invasieve exoten (Japanse duizendknoop, reuzenbalsemien en reuzenberenklauw) loopt volgens planning.

Speelvoorzieningen

Actuele kaders
- Nota Ruimte voor de Jeugd (Spelennota) 2010-2020 (raadsbesluit 2009);
- Initiatiefvoorstel Groene Speelplaatsen (raadsbesluit 2013);
- Speelvoorzieningen in de (semi-) openbare ruimte moeten voldoen aan de normen van het Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen (WAS);
- Beheerplan Spelen 2020.

Ambitie
De ambitie die binnen de huidige kaders nagestreefd worden, is:
- behoud van de 10% (groene) veilige gebruiksruimte;
- waar mogelijk grote natuurlijke speel- en ontmoetingsruimtes voor alle leeftijden in de wijken;
- de onderhoudsambitie voor speelvoorzieningen is niveau B.

Planning
- Versleten speeltoestellen en speeltoestellen die niet meer veilig bespeelbaar zijn worden verwijderd.
- Vervangen of plaatsen van speeltoestellen wordt afgestemd met de teams Leefomgeving.
- Dagelijks onderhoud en inspectie worden uitgevoerd op vastgesteld onderhoudsniveau.
- Een grote natuurlijke spel- en ontmoetingsplek inrichten in de Laar-West.

Resultaat 2020
Versleten speeltoestellen zijn conform planning verwijderd. In overleg met de teams Leefomgeving zijn op diverse speelplekken speeltoestellen vervangen en/of geplaatst.
Het dagelijks onderhoud en de inspecties zijn conform planning uitgevoerd.
De plannen voor het inrichten van een grote speel- en ontmoetingsruimte in park de Laar-West zijn (nog) niet in uitvoering. Het team Leefomgeving is in overleg met de buurt, scholen en wijkcentra om tot een goed plan te komen. Hierdoor lagen de bestedingen in 2020 lager dan begroot.

Bomen

Actuele kaders
- Groenvisie 2017-2035, 2018;
- Bomenplan Arnhem 2019;
- Beheerplan Bomen 2020.

Ambitie
Beheer- en onderhoudsmaatregelen zijn gericht op duurzame instandhouding van het bomenbestand en de bomenstructuur. Hierbij is speciale aandacht voor waardevolle bomen. Bomen kunnen vitaal oud worden met voldoende boven- en ondergrondse groeiruimte. Het ambitieniveau voor het onderhoud aan vrijstaande (straat)bomen is B.

Planning
In de periode tot en met 2019 is de huidige staat van de bomenlanen geïnventariseerd. Hierbij is het percentage uitgevallen bomen in beeld gebracht. Daarmee is in beeld gebracht welke bomenlanen op termijn aan vervanging toe zijn. Op basis van het in 2020 vastgestelde bomenbeleid zal een planning worden uitgewerkt.

Dagelijks onderhoud van de vrijstaande bomen wordt op het vastgestelde onderhoudsniveau uitgevoerd. De visuele boomcontrole en de daaruit voortvloeiende maatregelen worden uitgevoerd.

Resultaat 2020
Het Bomenplan is vastgesteld. Voor de hieraan gerelateerde werkzaamheden en processen is een uitvoeringsprogramma bomen opgesteld. In 2020 is begonnen met de uitvoering, die in 2021 wordt vervolgd. Er is gestart met het monitoren van de kroonbedekking. Het Boom Kwaliteitsteam Arnhem is benoemd door het college en er is een strategisch communicatieplan bomen opgesteld. Extra bomen zijn geplant in private en openbare ruimte.
Er zijn 1000 klimaatbomen verstrekt aan bewoners in hittegebieden. In de openbare ruimte zijn 115 bomen extra aangeplant. Groeiplaatsen van waardevolle bomen zijn verbeterd onder andere in het Musispark waardoor bomen ouder kunnen worden. Door te werken met de bomenafwegingsrapportage zijn er vele bomen duurzaam ingepast en groeiplaatsen verbeterd zoals aan de Monnikensteeg. Door beter te kijken naar de mogelijkheden is de kap van bomen voorkomen. De planvorming om tot een projectmatige vervanging van boomlanen en structuren te komen is opgestart en wordt op basis van de uitgangspunten uit het nieuwe Bomenplan uitgewerkt.
In 2020 zijn 2 boomvervangingsprojecten voorbereid die begin 2021 in uitvoering gaan, dit betreft een klein gedeelte van de Cattepoelseweg en bomen in Gaardenhage.
Het dagelijks onderhoud, de visuele controles en de daaruit voortvloeiende maatregelen zijn volgens planning uitgevoerd. Zieke en dode bomen zijn verwijderd en vervangen conform planning.

De eikenprocessierups is volgens planning beheerst. De plaagdruk was hoger dan gemiddeld, maar ten opzichte van 2019 is het iets afgenomen.

Parken en bossen

Actuele kaders

- Groenvisie 2018- 2035(raadsbesluit 2018);
- Beheervisie uiterwaarden Neder Rijn Arnhem 2019- 2029/2039;
- Gebiedsvisie Moscowa 2007-2030 (raadsbesluit 2007);
- Beheervisie Park Angerenstein 2006 - 2016 (2005);
- Beheervisie Park Klarenbeek, Braamberg en 't Hazegrietje 2007- 2017 (2007);
- Beheervisie Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem 2008-2018 (2008);
- Beheervisie Park Sacre Coeur 2008 - 2018 (2008);
- Beheervisie Park Presikhaaf 2010 - 2019 (2010);
- Beheervisie Polderlinten (dijken, oude lintwegen en zeegen) 2011-2020 (2012);
- Beheervisie Park Immerloo- De Wheme 2014 - 2023 (2013);
- Beheervisie Arnhem Veluwe 2015 - 2024 (2015);
- Bomenplan Arnhem 2019.

Ambitie

Wij streven er naar om:

- voor alle parken een actuele beheervisie te hebben;
- ruimte te bieden voor recreatie, sport en samenleven in combinatie met de instandhouding en verbetering van erfgoed en ecologische systemen. Dit is onder meer aan de orde bij de instandhouding van de rijksmonumenten Moscowa, Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem;
- onderhoud gebeurt tenminste op B-kwaliteitsniveau.

De wens is om :

- invasieve exoten reuzenbalsemien en reuzenberenklauw in 2022 volledig verwijderd te hebben van de gemeentelijke terreinen, conform EU regelgeving;
- het areaal Japanse Duizendknoop onder controle te krijgen (er vindt geen verdere verspreiding meer plaats, het areaal wordt terug gedrongen).

Planning

- 2020-2021 extra bestrijding invasieve exoten.
- In 2020/ 2021 uitvoering grootschalig onderhoud, aanvulling en verjonging van beplanting, en de boomgroepen/ clumbs in Sonsbeek.
- Onderhoud aan de Barokkelaan in Zijpendaal op basis van cultuurhistorisch onderzoek.
- 2020 actualisering beheervisie Sonsbeek/ Zijpendaal en Gulden Bodem.
- 2020 komen tot beheerovereenkomst met Rijkswaterstaat en het Rijksvastgoedbedrijf over het beheer van rijksgronden in de uiterwaarden van de Nederrijn.
- Verbinden grote eenheden natuur van Meinerswijk met de Bakenhof: Fase 1 2019 beheer Groene Rivier en de Bakenhof omzetten naar jaarrond begrazing. Fase 2 verbinden natuurgebied Meinerswijk met de natuurgebied van de Groene Rivier 2021.

Resultaat 2020

Noodzakelijk herstel hekwerken en ander achterstallig onderhoud hebben in 2020 geleid tot extra kosten. Eén en ander is het gevolg van intensiever gebruik van de bossen en parken. Voor zowel planmatig als groot onderhoud zoals het uitvoeren van herstel van hekwerken of onderhoud van bospercelen zijn als gevolg van het sterk toegenomen gebruik van de bossen en parken in Arnhem structureel aanvullende financiële middelen nodig. Naast extra mankracht is ook extra geld nodig voor vervanging van materialen zoals hekwerk, bankjes, slagbomen, etc.
Het project beheersing invasieve exoten (Japanse duizendknoop, reuzenbalsemien en reuzenberenklauw) en het onderhoud in Sonsbeek loopt volgens planning. Het onderhoud aan de Barokkelaan in Zijpendaal is niet uitgevoerd, de aanpak en planning hiervoor wordt opgenomen in de nieuwe beheervisie Sonsbeek/ Zijpendaal/ Gulden bodem. Actualisering van de beheervisie Sonsbeek/ Zijpendaal/ Gulden bodem is opgestart in 2020, afronding in 2021.
De beheerovereenkomst met Rijkswaterstaat en het Rijksvastgoedbedrijf over het beheer van rijksgronden in de uiterwaarden van de Nederrijn is nog niet gereed, daar wordt nog over gesproken met de betrokken partijen. De verbinding van grote eenheden natuur van Meinerswijk met de Bakenhof: Fase 1 2019 beheer Groene Rivier en de Bakenhof is uitgevoerd.

Inzamelvoorzieningen voor afval- en grondstoffen

Actuele kaders

- Afvalplan 2012-2020 (raadsbesluit 2012);
- Uitrol omgekeerd inzamelen (raadsbesluit juni 2015);
- Overeenkomst voor het Ondergronds Afval Transportsysteem bij Arnhem Centraal (OAT);
- Raadsbesluit invoering van Diftar (systeem met gedifferentieerde tarieven, waarbij de hoogte van de afvalstoffenheffing is gekoppeld aan de hoeveelheid aangeboden restafval) en aangenomen amendement 'Kaders voor uitwerking van diftar' (september 2017).

Ambitie

In het Afvalplan is de ambitie opgenomen om in 2020 te komen tot meer hergebruik van het huishoudelijk afval. Arnhem heeft daarvoor de systeemkeuze van Omgekeerd Inzamelen gemaakt in 2015. Om een extra impuls aan afvalscheiding te geven is besloten om door middel van een heffingssysteem van gedifferentieerde tarieven, ook een prijsprikkel te gaan geven.

- Zorg voor een geborgde functionaliteit (geen storingen aan de voorzieningen).
- Te allen tijde een veilige situatie bij de inzamelvoorzieningen voor gebruikers en passanten.

Planning

- Jaarlijkse beoordeling op basis van de controles of de onderhoudsovereenkomst nog voldoende actueel is of aangevuld moet worden.
- Noodzakelijke investeringen in het OAT zijn voorzien in de exploitatie en worden opnieuw beoordeeld.
- Voorbereidingen invoering DIFTAR-systeem

Resultaat 2020

- Het systeem van gedifferentieerde tarieven (Diftar) is per 1 juli 2020 ingevoerd. Een deel van de afvalstoffenheffing wordt vanaf die datum gebaseerd op het aantal tariefzakken dat wordt aangeboden.
- De infrastructuur van collectieve inzamelvoorzieningen voor GFT voor huishoudens in hoogbouw is in het afgelopen jaar verder uitgebreid.

Vastgoed

Actuele kaders

- Het uitvoeringsbeleid vastgoedbedrijf.
- Voor alle panden in permanent beheer zijn er 40-jarige onderhoudsplannen die jaarlijks worden geactualiseerd en opgenomen in de meerjarenprogrammabegroting.

Bij het vastgoed gelden als deelportefeuilles onderwijsgebouwen, culturele-, erfgoed- en sportvoorzieningen, welzijnsvoorzieningen, gemeentelijke huisvesting, bijzonder vastgoed en vastgoed in de openbare ruimte.

Ambitie

De ambitie voor de technische staat van het vastgoed is een NEN2767-conditie score van 3 of beter. NEN 2767 is een methode voor het objectief en uniform meten van de fysieke kwaliteit van bouw- en installatiedelen van gebouwen en/of infrastructuur. De score loopt van 1 tot 6, daarbij is 1 zeer goed en 6 zeer slecht. Conditiescore 3 staat gelijk aan een redelijke conditie. Het door de gemeente aangekochte vastgoed voor stedelijke ontwikkelingsprojecten wordt niet op een conditiegerichte manier onderhouden, omdat deze panden tijdelijk in beheer zijn.
Het gemeentelijk vastgoed wordt fasegewijs verduurzaamd met de Trias Energetica (eerst energie besparen, restbehoefte zoveel mogelijk duurzaam invullen) als kompas.

Planning

Lasten en baten voor beheer en onderhoud van het permanente vastgoed maken onderdeel uit van diverse programma's in de gemeentebegroting. Jaarlijks wordt er gemiddeld € 1,4 miljoen geïnvesteerd in vervangingsonderhoud en verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed. Onderdeel daarvan is de verduurzaming van 21 gemeentelijke panden uit de kernportefeuille. Voor de opgave om het vastgoed te verduurzamen is, in het kader van het Gelders energieakkoord en het Arnhemse programma New energy made in Arnhem, een plan gemaakt. Gemiddeld zal hier gedurende een periode van 10 jaar een bedrag van €320.000 worden uitgetrokken. Bij de verduurzaming van het vastgoed wordt zoveel mogelijk aangesloten bij de geplande werkzaamheden in het kader van het meerjarenonderhoudsplan (MJOP).

Met ingang van 2019 is een jaarlijks investeringskrediet voor duurzaamheidsmaatregelen in de MJPB opgenomen ter grootte van € 800.000. Deze investeringen moeten worden terugverdiend via een besparing op de energielasten.

Daarnaast wordt er in de periode 2020-2023 gemiddeld € 5,2 miljoen uitgegeven planmatig en storingsonderhoud.

Resultaat 2020

Exploitatie
In 2020 bedroegen de kosten van het vastgoed over alle programma's heen € 41,4 miljoen, waarvan ruim € 20,4 miljoen aan

kapitaallasten € 21,0 miljoen aan overige kosten. De grootste kostenpost hierbinnen is huur: deze bedroeg ruim € 5,8 miljoen. De (verhuur)inkomsten bedroegen € 17,5 miljoen.

Onderhoud
De onderhoudskosten voor het vastgoed bedroegen in 2020 € 5,7 miljoen (exclusief onderhoudsinvesteringen) tegen een raming van € 6,4 miljoen. De grootste afwijking ten opzichte van de begroting betreft werkzaamheden welke worden doorgeschoven naar 2021:

- € 0,25 miljoen Parkeergarage Arnhem Centraal veroorzaakt doordat in 2021 grootschalig onderhoud plaats gaat vinden. Hiervoor hebben in 2020 voorbereidende werkzaamheden plaats gevonden.
- € 0,35 miljoen Museum Arnhem waarvan de maatregelen deels doorgeschoven zijn naar 2021 om aan te sluiten bij de werkzaamheden rond de verbouwing van het museum.

Investeringen
Voor 2020 was een krediet geraamd van € 10,0 miljoen inclusief het doorgeschoven krediet uit 2019 van € 5,8 miljoen. In 2020 is er € 4,4 miljoen aan investeringen afgerond. De belangrijkste daarvan zijn de afronding van de vervanging van de trekkenwand in de schouwburg en de afronding van de werkzaamheden aan de Beukenlaan 15.
In totaal stond tegenover de activering van € 4,3 miljoen een geraamd krediet van € 3,2. Het verschil wordt veroorzaakt door hogere kosten dan geraamd en de investering van vervangen dak aan de Beukenlaan 15 welke later gepland was maar eerder is gerealiseerd om aan te sluiten bij de renovatie.
Van het totaal geraamde krediet wordt € 6,3 miljoen doorgeschoven naar 2021. Daarvan zijn al een aantal werkzaamheden gestart. Onder andere het aanbrengen van LED-verlichting Arnhem Centraal.
Een deel van het begrote krediet kan vervallen omdat de geraamde werkzaamheden niet meer nodig zijn of anders zijn gerealiseerd. Het gaat om een bedrag van € 0,4 miljoen.

Overzicht onderhoudskosten en investeringen kapitaalgoederen

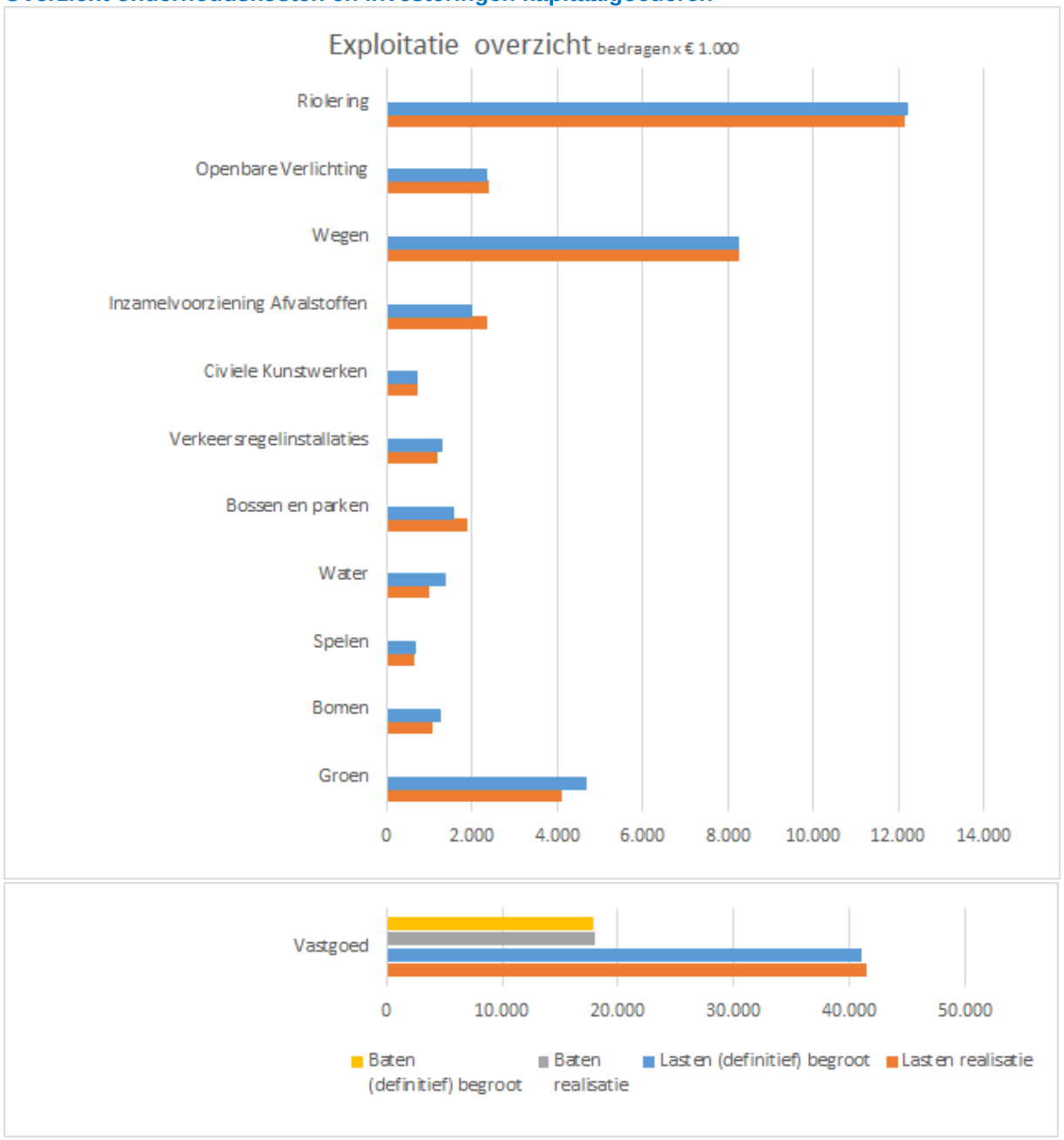

* Afvalinzameling alleen de onderhoudskosten van de inzamelmiddelen

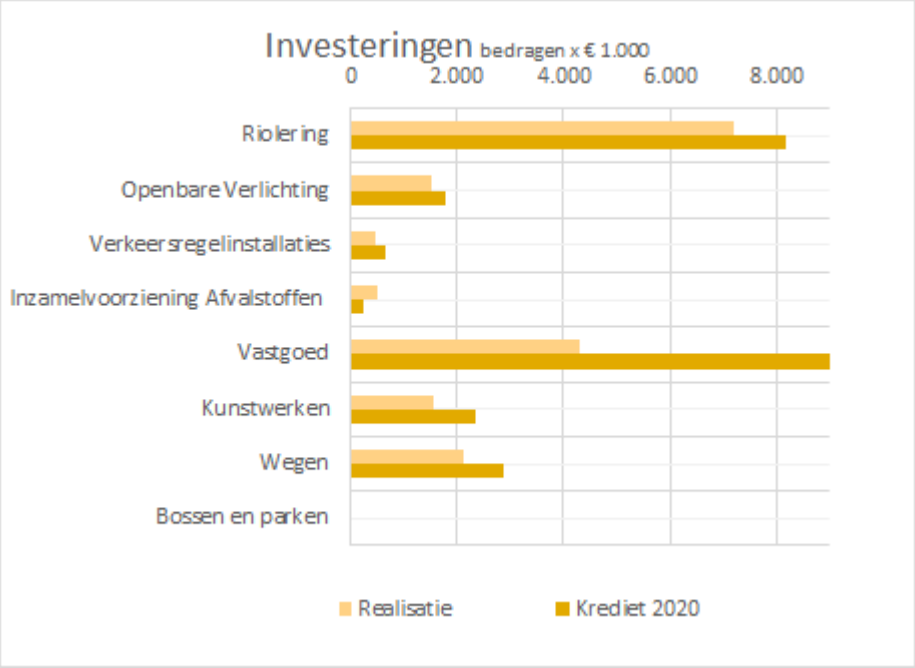

bedragen x € 1.000

Financiering

In deze paragraaf financiering worden enerzijds het gevoerde beleid in de financieringsfunctie en anderzijds het resultaat daarvan in 2020 toegelicht. De werkzaamheden zijn alle binnen de kaders van het treasurystatuut uitgevoerd.

Financieringsvolume

Jaarlijks, bij de vaststelling van de MJPB, neemt de gemeenteraad een besluit over het financieringsvolume in het begrotingsjaar. Hierin stelt de gemeenteraad het maximale niveau vast waarvoor door het college van burgemeester en wethouders nieuwe langlopende leningen mogen worden aangetrokken.
Voor de langlopende financiering is door de raad voor het jaar 2020 een bovengrens vastgesteld van € 250 miljoen. In 2020 zijn nieuwe vaste leningen aangetrokken voor € 46,5 miljoen. De vastgestelde bovengrens is dus niet overschreden.
Voor de maximaal aan te trekken kortlopende financiering wordt door de gemeenteraad geen plafond vastgesteld, hiervoor is de kasgeldlimiet (zie hierna) bepalend.

Financiering met vast geld in het jaar 2020

Voor de financiering van de investeringen en projecten wordt, naast aangetrokken leningen, gebruik gemaakt van de interne mogelijkheden om reserves en voorzieningen in te zetten als financieringsmiddel. Het volume van de voor dit doel aangewende reserves en voorzieningen bedroeg per 1 januari 2020 respectievelijk € 151,637 miljoen en € 72,683 miljoen:

Reserves en voorzieningen als financieringsbron	**Volume**	**Rente**
Bedragen x € 1.000		
Voorzieningen:		
- Voorzieningen: 0%	10.229	0
- Voorzieningen: 2%	62.454	1.249
Subtotaal voorzieningen	72.683	1.249
Reserves:		
- Rente : 0%	128.345	0
- Rente : 2%	23.292	466
Subtotaal reserves	151.637	466
Totaal	**224.320**	**1.715**

Volumes en mutaties leningenportefeuille 2020

Nadat de eigen middelen (reserves en voorzieningen, zie hierboven) volledig zijn aangewend moet de gemeente voor de financiering van activa op de balans op zoek naar vreemd vermogen, van andere partijen aangetrokken leningen.
In onderstaand overzicht zijn de belangrijkste volume- en stroomgegevens met betrekking tot de vaste financiering (met daarin de financiering van de sociale woningbouw) en de door de gemeente aan derden verstrekte financiering opgenomen:

Leningen portefeuille	**Stand 01.01.2020**	**Vermeerdering**	**Aflossing**	**Stand 31.12.2020**
Bedragen x € 1.000				
Leningen Opgenomen / Gelden (O/G)				
Vaste financiering	663.534	46.500	-39.596	670.438
Totaal leningen O/G	**663.534**	**46.500**	**-39.596**	**670.438**
Leningen Uitgaande / Gelden (U/G)				
Vaste leningen uitstaand	63.533	761	-14.078	50.216
Lening aan woningcorporatie:				
- Woningstichting Omnia	10		-1	9
Totaal leningen U/G	**63.543**	**761**	**-14.079**	**50.225**

Kortlopende financiering

Bij de kortlopende financiering gaat het om het lenen van geld voor een periode van maximaal één jaar.
De gemeente trekt actief kasgeld aan op de geldmarkt, deels via geldmakelaars en deels rechtstreeks bij banken, ten behoeve van de financiering van de dagelijkse activiteiten. Een belangrijke rol is daarbij weggelegd voor de liquiditeitsprognose, de verwachting van de ontwikkelingen in inkomende en uitgaande kasstromen van de gemeente.
Daarnaast mag de gemeente bij de huisbank BNG, indien nodig, altijd nog rood staan, al is dat als gevolg van eisen van de Europese Centrale Bank wel aanzienlijk duurder dan kasgeldleningen. De aanwezigheid van deze achtervang geeft wel de

zekerheid dat de gemeente altijd kan beschikken over voldoende kasgeld en aan de dagelijkse betalingsverplichtingen kan voldoen.

Kasgeldlimiet

De wet FIDO (Wet Financiering Decentrale Overheden) geeft concrete richtlijnen voor het beheersen van de renterisico's. De kasgeldlimiet is een wettelijke norm (plafond) voor de netto vlottende financiering (kortlopende financiering) van de gemeente. De bovengrens voor op te nemen kortlopende financieringsmiddelen is bij ministeriële regeling voor het jaar 2020 vastgesteld op 8,5% van het begrotingstotaal bij aanvang van het jaar. Het begrotingstotaal voor 2020 bedroeg bij vaststelling van de MJPB 2020 - 2023 door de gemeenteraad € 760 miljoen. De kasgeldlimiet voor het jaar 2020 bedroeg dus € 64,6 miljoen.
De kasgeldlimiet wordt als gemiddelde per kwartaal berekend. De gemeente Arnhem heeft in 2020 in geen enkel kwartaal de kasgeldlimiet overschreden.

Schatkistbankieren

Sinds het najaar van 2013 zijn gemeenten en andere decentrale overheden verplicht tijdelijk overtollige middelen, die een vooraf bepaalde drempelwaarde te boven gaan, af te storten naar een rekening-courant bij het ministerie van Financiën, het schatkistbankieren. Voor de gemeente Arnhem bedroeg de drempelwaarde in 2020 € 4,3 miljoen.
Inkomende en uitgaande kasstromen hebben een afwijkend ritme, waardoor hoge positieve of negatieve kassaldi kunnen ontstaan. Om enigszins ruimte te bieden voor zulke schommelingen hoeft niet de dagelijkse stand van de banksaldi te worden afgezet tegen de drempelwaarde, maar het gemiddelde van de banksaldi van de gemeente in een kwartaal. Het banksaldo hoeft dus niet continu beneden de drempelwaarde te blijven. Een banksaldo boven de drempelwaarde kan binnen het kwartaal worden gecompenseerd met banksaldi, die lager zijn dan de drempelwaarde.
Door de gemeente Arnhem is de drempelwaarde voor schatkistbankieren in 2020 in geen van de kwartalen overschreden.

Renterisiconorm

In de wet FIDO is een norm vastgesteld voor de risicobeoordeling van de rente op de langlopende financiering, de zogenaamde renterisiconorm. Deze norm geeft feitelijk aan voor welk deel van het begrotingstotaal de gemeente een zogenaamd renterisico mag lopen. Dit renterisico bestaat eruit dat bij een tussentijdse herziening van de rente of bij de noodzaak om een herfinanciering toe te passen de actuele marktrente kan zijn gestegen waardoor op de begroting hogere lasten moeten worden opgenomen. Voor 2020 was de renterisiconorm vastgesteld op 20% van het lastentotaal van de gemeentelijke begroting bij aanvang van het jaar.

In 2020 heeft de gemeente op de bestaande leningenportefeuille een bedrag van € 39,6 miljoen afgelost en is door partijen die een lening hebben van de gemeente € 11,2 miljoen afgelost. Per saldo heeft de gemeente voor een bedrag van € 28,4 miljoen schulden afgelost. Hier tegenover zijn voor € 46,5 miljoen nieuwe leningen aangetrokken, waarvan € 48.000 is uitgeleend. Daarnaast is van een lening van € 1,6 miljoen de rente herzien. Voor de berekening van de renterisiconorm wordt gekeken naar de laagste van òf de benodigde herfinanciering van de bestaande portefeuille òf de nieuw aangetrokken financiering, wanneer die lager is, en daarbij de som van de leningen met renteherziening.
Het gerealiseerde renterisico bedroeg € 39,6 miljoen -/- € 11,2 miljoen = € 28,4 miljoen plus € 1,6 miljoen. Tezamen is dat € 30,0 miljoen.
De toegestane renterisiconorm was 20% van € 760 miljoen: € 152,0 miljoen. Het werkelijk gelopen renterisico van € 30,0 miljoen is 4,0 % van € 760 miljoen. De gemeente Arnhem is dus ook met betrekking tot de renterisiconorm ruim onder de wettelijke limiet gebleven.

Risicomanagement financiering

Voor wat betreft het risicomanagement financiering wordt onderscheid gemaakt tussen:

- de eigen gemeentelijke financieringsbehoefte;
- de financiering van de sociale woningbouw;
- de financiering van aan de gemeente gelieerde instellingen;
- overige risico's.

Eigen gemeentelijke financieringsbehoefte

Bij de eigen gemeentelijke financieringsbehoefte gaat het om de financiering van alle investeringen die worden gedaan door de gemeente Arnhem. Deze financiering vindt plaats door middel van eigen en vreemd vermogen. Als eigen financieringsmiddel worden de reserves en voorzieningen ingezet. Vreemd vermogen wordt aangetrokken in de vorm van langlopende leningen, zowel onderhands (bijvoorbeeld van banken) als in de vorm van MTN's (Medium Term Notes, een soort obligaties). De rentekosten van financiering van gemeentelijke investeringen en projecten worden doorberekend in de vorm van een zogenaamde omslagrente: een gemiddelde van de rentes van aangetrokken geldleningen en andere kosten van de treasuryfunctie. In 2020 bedroeg de omslagrente 2%.
Als gevolg van de aanhoudend lage rentestand op de kapitaalmarkt zal de omslagrente in de komende jaren verder verlaagd moet worden doordat relatief dure leningen (rente van 4 á 5%) zullen worden afgelost en met goedkope leningen worden geherfinancierd. Voor de treasuryfunctie is het een uitdaging ervoor te zorgen dat door de juiste financieringsbeslissingen te nemen de gemeente kan blijven rekenen met een meerjarig stabiele omslagrente ondanks de krappe marges waarbinnen deze vastgesteld moet worden.

Het risico van rentefluctuaties is opgenomen in het gemeentelijke risicoprofiel, dat wordt gedekt door de weerstandscapaciteit. Daarmee geeft de gemeente aan dat dit risico een normaal bedrijfsvoeringsrisico is, dat geen speciale positie vraagt.

Financiering van de sociale woningbouw

Op het gebied van de financiering van de sociale woningbouw heeft de gemeente de actieve rol uit het verleden op een haar na volledig afgebouwd. Per 31/12/2020 bedraagt de schuld van corporaties aan de gemeente Arnhem nog maar € 9.000. Vergeleken met de stand van € 248 miljoen per 1/1/2010 mag gesteld worden dat het risico uit hoofde van deze leningen effectief volledig is verdwenen.
Corporaties hebben de leningen in eigen beheer genomen met borging door het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW), waarbij de gemeente Arnhem als intermediair tussen de bank en de corporatie is verdwenen, of hebben leningen volledig afgelost. De verhoging van de achtervang jegens het WSW is weliswaar toegenomen, wat op zich ook een risico meebrengt. Maar dit risico is veel kleiner dan wanneer de gemeente zelf borg staat voor de leningen of deze zelf heeft verstrekt.
Wanneer het WSW de achtervang aanspreekt (wat overigens nog nooit is gebeurd) moet de gemeente een renteloze lening ter beschikking stellen. Die lening wordt terugbetaald, zoals normaal is bij leningen. Het risico betreft dus alleen de rente over de lening, die de gemeente natuurlijk wel zelf moet betalen aan de verstrekker van het geld. Voor de hoofdsom zal de gemeente niet worden aangesproken.

Financiering van aan de gemeente gelieerde instellingen

Bij de financiering van aan de gemeente gelieerde instellingen en derden gaat het om activiteiten die passen binnen het beleid van de gemeente Arnhem. De gemeente heeft hierbij gekozen voor een terughoudend beleid. Slechts in bijzondere gevallen en soms als voortzetting van een bestaande relatie verstrekt de gemeente leningen aan derde partijen.
Het risico is aanwezig dat een instelling niet aan de contractuele verplichting van betaling van rente en/of aflossing kan voldoen. Dit probleem wordt in eerste instantie (“aan de voorkant”) beheerst door financiering te bieden die het best past bij de financiële mogelijkheden van de instelling. Voor het geval er toch problemen mochten ontstaan eist de gemeente garanties en/of waarborgen, bijvoorbeeld het recht van 1e hypotheek of pandrecht. Ook wordt bij leningen aan instellingen/derden een risico-opslag van (als regel) 0,1% op de te betalen rente gehanteerd. De risico’s zelf zijn, net als de risico’s van rentefluctuaties, ondergebracht in het gemeentelijk risicoprofiel.

Overige risico's

Conform de wettelijke voorschriften en de kaderstelling vanuit het treasurystatuut trekt de gemeente alleen leningen aan in euro’s. Beleggen van middelen is niet aan de orde vanwege de verplichting om overtollige middelen aan te houden in de schatkist van het Ministerie van Financiën (schatkistbankieren). Overigens heeft Arnhem geen overtollig kapitaal, ook niet in de schatkist. Er is binnen de gemeente Arnhem dus geen sprake van valutarisico of koersrisico.

Resultaten van de activiteit treasury

De primaire doelstelling van de treasury is een goede financiering van de gemeentelijke organisatie tegen zo laag mogelijke kosten, waarbij rekening moet worden gehouden met wettelijke voorschriften en beperkingen. Tevens is het van belang rekening te houden met gevolgen in de toekomst van financieringsbeslissingen. Dit vereist alert reageren op ontwikkelingen in de financiële markten in het kader van een meerjarig financieringsbeleid.

Het resultaat 2020 op de financieringsfunctie is als volgt opgebouwd:

Programma	Financiering	Bedrag	V/N
Bedragen x € 1.000			
S00	Vaste en vlottende financiering	2.900	V
S00	Financiering woningbouw en volkshuisvesting	0	
S00	Dividend BNG	631	V
Totaal Resultaat		**3.531**	**V**

Afgezet tegen het begrote resultaat in de MJPB voor 2020 van € 2,848 miljoen is sprake van een voordelig resultaat van € 0,683 miljoen. Dit resultaat wordt als volgt verklaard:

Programma	Financiering	Bedrag	V/N
Bedragen x € 1.000			
	Resultaat ten opzichte van de MJPB		
S00	Vaste en vlottende financiering	682	V
S00	Financiering woningbouw en volkshuisvesting		
S00	Dividend BNG	1	V
Totaal Resultaat		**683**	**V**

Het resultaat op de financiering zelf van € 682.000 wordt voor € 562.000 verklaard door de vlottende financiering met zijn negatieve rente. In de vaste financiering is oorspronkelijk een voordeel behaald van € 241.000 omdat minder leningen zijn aangetrokken dan waarop was gerekend in de MJPB. Er zijn dus minder rentekosten gemaakt. Vanwege nieuwe regels in het BBV, die een maximum stellen aan het renteresultaat van de treasuryfunctie, is een bedrag van € 121.000 'teruggegeven' aan de programma's, waarna nog een voordeel op de vaste financiering binnen treasury resteert van € 120.000.

Het uitgekeerde dividend van de BNG heeft betrekking op het jaar 2019. De hoogte ervan is vastgesteld in de algemene vergadering van aandeelhouders in april 2020 en wordt daarom in het jaarverslag 2020 verantwoord. Op aandringen van de Europese toezichthouder, die wil dat banken voldoende armslag houden in de huidige crisis rond corona, is het dividend nog niet uitgekeerd. Dat zal pas in 2021 gebeuren.

De economie en ontwikkelingen in de rente

Wereldwijd heeft de economie een forse knauw gekregen als gevolg van de beperkende maatregelen van overheden om corona het hoofd te bieden.
Nu de langverwachte vaccins beschikbaar komen is de verwachting dat in 2021 het economisch herstel zal inzetten. Bij een min of meer optimistisch economisch beeld met toenemende investeringen hoort een rente, die op een hoger niveau ligt dan de huidige. Tegelijkertijd mag verwacht worden dat de rente nog veel jaren laag zal blijven als gevolg van de enorme hoeveelheid kapitaal, die wereldwijd momenteel beschikbaar is, samen met het doorlopende opkoopprogramma van staatsleningen door de ECB. Hiermee blijven serieuze risico's bestaan voor vorming van zeepbellen in de economie.
De rente ligt inmiddels op een hoger niveau dan we in heel 2020 gewend waren en zal uiteindelijk nog wel naar hogere niveaus stijgen, maar het moment waarop de rente daadwerkelijk hoger wordt kan niemand voorspellen.
Voor de financieringsfunctie is het zaak om alert te blijven op deze ontwikkelingen. De gemeente (en dus de belastingbetaler) is erbij gebaat activiteiten zo goedkoop mogelijk en toch veilig te kunnen financieren, wat betekent dat de huidige (nog steeds lage) rente lang in de boeken blijft door leningen met lange looptijden af te sluiten. Daarnaast is het zaak om een open oog te houden voor de economische en financiële ontwikkelingen, zodat een stijging van de rente de gemeente niet overvalt.

Bedrijfsvoering

Voor de gemeentelijke bedrijfsvoering zijn bedrijfsmiddelen nodig om de geformuleerde doelen van de verschillende programma's te kunnen bereiken. Het gaat met name om de uitgaven voor personeel en organisatie, informatie en automatisering, juridische zaken en risicomanagement.

Corona

Corona heeft vanzelfsprekend in 2020 veel gevolgen voor onze organisatie gehad. Door corona is er vanuit informatie en automatisering op bepaalde gebieden veel ontwikkeling versneld, bijvoorbeeld omdat thuiswerken en de anderhalvemetersamenleving vragen om nog meer digitalisering. Voor zelfstandige ondernemers is er in maart 2020 een digitaal proces ontwikkeld voor de TOZO regeling en er is een corona-dashboard ontwikkeld, dat ook voor burgers via de website van de gemeente beschikbaar is. De (extra) inzet op het managen van de gevolgen van corona heeft op een aantal andere onderdelen juist voor vertraging gezorgd.

Juridische Zaken organiseerde als eerste in Nederland online commissievergaderingen.
Dit is inmiddels een ingeburgerde werkwijze geworden die ook niet of nauwelijks tot verstoringen heeft geleid.
Met de invoering van de TOZO is bijgedragen aan de vorming van het beleidskader en geacteerd in de afhandeling bezwaar en klachten. Verder is bijgedragen aan de vorming van het afwegingskader subsidies.

Financiën en Control was vertegenwoordigd in het corona finance team dat de gevolgen van corona voor de verschillende programma's, zowel beleidsmatig als financieel, inventariseerde en vertaalde naar voorstellen voor (bij)sturing. Hieruit is (ook) het eerder genoemde dashboard ontstaan.

Vanuit Personeel en Organisatie zijn door corona een aantal fysieke activiteiten uitgesteld of online georganiseerd. Zo zijn de trainingen 'selecteren zonder vooroordelen' (online) en een vervolg op de Meet & Greet (tussen jongeren uit de stad en onze eigen collega's) uit 2019 (uitgesteld) en diverse activiteiten die in het kader van Diversity week waren gepland (afgelast). Dit geldt ook voor geplande fysieke activiteiten en acties op gebied van vitaliteit.

Personeel en organisatie

Diverse en Inclusieve organisatie

In de periode 2018-2020 is onder andere ingezet op bewustwording van onbewuste vooroordelen en bewustwording van het belang van diversiteit en inclusie. Dat is de focus geweest, omdat het essentieel is dat iedereen beseft waarom diversiteit en inclusie belangrijk zijn voor onze organisatie. Op die wijze creëren we meer begrip en draagvlak voor dit thema. Hiervoor is een scala van activiteiten aangeboden, zoals lezingen, theater, ontmoeting met 'Arnhem Divers en Jong', trainingen 'selecteren zonder vooroordelen' en trainingen 'Deep Democracy'. Ook zijn er meerdere dialogen gevoerd in de managementteams en is een middag over inclusief leiderschap voor alle leidinggevenden georganiseerd. Daarnaast zijn traineeships opgezet, stageplekken en werkervaringsplaatsen aangeboden en is de banenafspraak conform de richtlijnen ingevuld. Belangrijk om te vermelden is dat er ook hard gewerkt is aan het verbeteren van onze arbeidsmarktcommunicatie en een nieuwe website. In de loop van 2018 is door de Universiteit van Tilburg onderzoek gedaan naar diversiteit en inclusie in de gemeentelijke organisatie. De aanbevelingen uit dit onderzoek zijn intern besproken.

Een aantal van de genoemde activiteiten uit de periode 2018-2020 is:

- Pilot anoniem solliciteren;
- Banenafspraak;
- Landelijk Charter diversiteit en de verklaring van Dordrecht;
- All Inclusive week;
- Onderzoek van Universiteit van Tilburg;
- Diversity Day en Intern Charter Diversiteit;
- Netwerkactiviteiten met young professionals (Picknick, Meet&Greet);
- Arbeidsmarktcommunicatie en website.

<u>Vervolgstappen</u>

De komende jaren ligt de focus op het formuleren van meetbare doelstellingen en het monitoren hierop. Daarbij maken wij gebruik van de Barometer Culturele Diversiteit van het CBS en van de Nederlandse Inclusiviteitsmonitor (zie ook motie 20M116).
Ondertussen gaan wij door op de ingeslagen weg door het organiseren van trainingen voor management en andere medewerkers, versterken van onze arbeidsmarktcommunicatie en het organiseren van ontmoetingen met diverse doelgroepen. Daarnaast werken we aan het verbeteren van het proces en de methode van selecteren van nieuwe medewerkers en bereiden we in de loop van dit jaar voorkeursbeleid voor (zie ook motie 20M149). Het college zorgt samen met het managementteam voor draagvlak en neemt de verantwoordelijkheid voor het tot stand brengen van een meer diverse en inclusieve organisatie. Om dit proces kracht bij te zetten zijn extra investeringen nodig en daar komen wij op terug in de Perspectiefnota.

We voldoen aan de taakstelling voor 2020 van de "wet banenafspraak". Op dit moment zijn er al 40,2 banen gerealiseerd, waarvan 27 banen (Sociale Werkplaats-detachering) bij de gratis bewaakte fietsenstalling. Gemeente Arnhem moet in 2024 40,1 banen (van 25,5 uur) gerealiseerd hebben.
Met ingang van het schooljaar 2020-2021 zijn de stagevergoedingen voor MBO, HBO en WO studenten gelijkgetrokken. De stagevergoeding bedraagt nu voor alle stagiairs € 350 per maand.
Het aantal jongeren onder de 35 jaar is van 8 naar 11% gestegen. Dat betekent een toename van 50 jongeren ten opzichte van 2019. Dit komt voor een deel door de start van een nieuw traineeprogramma (11 fte) en door het aantrekken van diverse jonge medewerkers.

Verzuim en vitaliteit
Het verzuim is in het afgelopen jaar verder gedaald naar 6,02% (inclusief langer dan 2 jaar). De meldingsfrequentie (0,49) is ook gedaald en ligt onder het afgesproken target. Hier kan een relatie liggen met het vele thuiswerken vanwege het coronavirus. Verzuim en meldingsfrequentie van clusters is divers, maar beide cijfers zijn gedaald. Het aandeel nulverzuim (62,8%) is vitaal en het aandeel frequent verzuim is met 2% zeer laag. Het zeer langdurig verzuim (2,66% langer dan 1 jaar) blijft aandachtspunt. Ruim de helft van het verzuim is psychisch van aard. Dit beeld is onveranderd ten opzichte van de vorige periode.
De aanpak van ziekteverzuim is dit jaar versterkt door de focus op "Meer grip, sneller herstel en sterker terug naar werk". De Arbo Unie heeft hiervoor een traject met 7 stappen uitgezet in onze organisatie. Daarnaast is onlangs gestart met triage, waarbij na 4 dagen verzuim vanuit de Arbo Unie contact wordt gezocht met de arbeidsongeschikte medewerker om uitvraag te doen en zo een inschatting te maken of langdurig verzuim dreigt. Waarbij in dat geval meteen een interventie ingezet kan worden om de verzuimduur te beperken.
En natuurlijk blijft het voorkomen van uitval ons belangrijkste doel. Door te weten wat er speelt in de organisatie en met data-analyse en onderzoeken, zoals de risico-inventarisatie en het preventief medisch onderzoek, vast te stellen waar risico's ontstaan. Op deze manier zorgen we er samen voor dat mensen optimaal kunnen werken, op een veilige, gezonde en productieve manier.

Rondom het thema Vitaliteit is in 2020 een intern vitaliteitsnetwerk opgericht dat samen met Fitter Nederland in maart 2020 het platform KERN-gezond heeft gelanceerd. Vanuit het KERN-gezond programma is een online vitaliteitsprogramma op het intranet geïntroduceerd, evenals wekelijks blogs, vlogs, filmpjes en podcasts. Veel van de actuele nieuwsberichten zijn corona-gerelateerd met tips om fysiek en mentaal gezond door de lastige periode te komen.
Verder is er binnen het management development programma tijdens onder andere de leidinggevenden bijeenkomsten aandacht besteed aan de vitaliteit van medewerkers. Tot slot is in 2020 met de introductie van Studytube een online leeromgeving gecreëerd, waarin onder andere ook een groot aantal vitaliteitsbevorderende online (micro)learnings staan.

Nieuwe werken of Hybride werken
De afgelopen periode heeft de organisatie, zij het gedwongen door de coronamaatregelen, ervaring opgedaan met een nieuwe realiteit van het werken. We werken thuis waar het kan en komen naar kantoor als dat echt nodig is. De gemeente Arnhem wil de voordelen van het thuiswerken en de voordelen van het op kantoor werken vasthouden en verankeren. Daarom is er een taskforce hybride werken ingericht, met externe projectleider, om dat wat er is geleerd de afgelopen maanden te vertalen naar alle facetten van het werk. De afdeling P&O is op deze taskforce aangesloten.

Kerngegevens personeel
In onderstaand overzicht is de ontwikkeling van het aantal fte's bestuurlijk en ambtelijk opgenomen.

Totaal aantal FTE Arnhem	**Realisatie Bezetting 2018**	**Realisatie Bezetting 2019**	**Begroting Formatie 2020**	**Realisatie Bezetting 2020**
Bestuur				
Aantal FTE Raad	41	42	39	39
Aantal FTE College B&W	7	7	7	7
Personeel				
Aantal FTE ambtelijke organisatie formatie	914	908	938	949
Totaal personeel gemeente Arnhem	**914**	**908**	**938**	**949**

De begrote formatie is gestegen van 929 fte in 2019 naar 938 fte in 2020. Door invulling van openstaande vacatures is de totale bezetting gestegen van 908 fte eind 2019 naar 949 fte eind 2020. Ultimo 2020 is er een overschrijding op de totale formatie van 11 fte. Een overschrijding binnen het cluster SBR wordt gecompenseerd door een aantal onderschrijdingen bij andere clusters.

Op de onevenwichtigheid tussen formatieve en daadwerkelijk ingezette capaciteit binnen SBR wordt (bij)gestuurd. Startpunt hiervan is een inventarisatie van de opgaven en een vertaling hiervan naar de noodzakelijke personele inzet, zowel per

programma als in totaliteit. Confrontatie hiervan met de werkelijk ingezette capaciteit geeft duidelijkheid omtrent de vraag of en hoe moet worden bijgestuurd.

	Realisatie 2019	Begroting 2020	Realisatie 2020	Afwijking
Bedragen x € 1.000				
Aantal FTE ambtelijke organisatie				
Personeelslasten ambtelijke organisatie	70.545	77.585	75.416	2.169
af: corr loonsom (inhuur uit vacatureruimte + decl. vac.ruimte)	5	-3.071	30	-3.100
Stelposten		538		538
Overige emolumenten	1.538	1.532	973	559
af: opbrengsten personeel	-2.512	-1.484	-2.091	608
Voormalig personeel	1.421	467	1.177	-710
Dekking voormalig personeel uit voorziening			-885	885
Inhuur: dekking uit vacatureruimte	2.906	2.963	3.374	-411
Inhuur: dekking uit overige personele budgetten	11.397	8.357	11.590	-3.233
Dekking uit reserves en voorzieningen	-983	-466	-1.521	1.056
Dekking uit andere budgetten dan personeel				0
Saldo personeelsbudget	**84.317**	**86.422**	**88.061**	**-1.639**

Uit bovenstaande tabel blijkt dat het resultaat op de totale personele lasten en baten op € 1,6 miljoen nadeel uitkomt. In dit resultaat zijn betrokken de afwijkingen op de loonsom, de inhuur, de kosten voor voormalige medewerkers rekening houdend met reeds gevormde voorzieningen, de emolumenten en de opbrengsten voor personeel. De opbrengsten uit personeel worden gerealiseerd vanuit externe partijen.

	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Aantal FTE ambtelijke organisatie MJPB 2020-2023	***914***	***903***	***901***	***901***	***901***
Bij: sr businesscontroller klimaat en energie en medewerker bedrijfsvoering NEMIA	1	1	0	0	0
Bij: 3,3 fte centraliseren en automatiseren inhuurbalie	3	3	3	3	3
Bij: trainees uit jongerenbudget	9	2	0	0	0
Bij: extra formatie veiligheidshuis, procesregisseur en informatiecoördinatoren	3	4	4	4	4
Bij: toezicht en preventie Diftar, 8,0 fte	8	8	8	8	8
Bij: 6,0 fte, 4,0 fte handhavers en 2,0 fte Bibob, als gevolg van de 4 ton intensivering uit de herstelagenda		6	6	6	6
Af: te realiseren taakstellling 6,0 fte als gevolg van de 4 ton intensivering uit de herstelagenda		-6	-6	-6	-6
Af: reorganisatie W&I, budgetneutraal	-3	-5	-4	-4	-4
Aantal FTE ambtelijke organisatie Begroting 2021-2024	**935**	**916**	**912**	**912**	**912**
Bij: +2,0 fte consulent W&I-Handhaving, zorgfraude	2	2	2	2	2
Bij: 0,6 fte integraal handhaver aereaal	0	1	1	1	1
Bij: bijdrage economie SBR	1	1	1	1	1
Aantal FTE ambtelijke organisatie jaarrekening 2020	**938**	**920**	**916**	**916**	**916**

Vanaf 2020 is een lichte daling op de formatie zichtbaar.

Inhuur externen	2017	2018	2019	2020
Bedragen x € 1.000				
Begroot	10.146	9.033	11.409	11.320
Realisatie	14.887	10.388	14.303	14.963
Afwijking	-4.741	-1.355	-2.894	-3.644

De totale inhuur over 2020 bedraagt bijna € 15 miljoen. De totale kosten zijn in lijn met voorgaande jaren. De redenen om over te gaan op inhuur zijn voornamelijk:

- de noodzaak om te werken met een flexibele schil in verband met externe financieringsbronnen, die conjunctureel en derhalve variabel is (bijvoorbeeld openbare werken, PIM en gebiedsrealisatie en vastgoed);
- specialismen (bijvoorbeeld bij PIM, gebiedsrealisatie en vastgoed, strategie, beleid en regie);
- vervanging wegens ziekte en verloop;
- extra Inzet externe krachten in verband met werkzaamheden als gevolg van de coronacrisis (bijvoorbeeld inzet TOZO, impactanalyse en coronadashboard).

Informatie en automatisering

Uitbreiding digitale dienstverlening

Processen voor onder andere het WOB verzoek, inkoop en aanbesteding en drank en horeca exploitatie vergunningen zijn geoptimaliseerd, vanuit drie invalshoeken: de inwoner, kosteneffectiviteit en duurzame informatievoorziening. Er is een platform voor e-participatie gerealiseerd om een extra kanaal te creëren waar inwoners betrokken kunnen worden. Arnhem is klaar voor de aansluiting op de landelijke voorzieningen van het Digitaal Stelsel Omgevingswet en loopt hiermee mee in de landelijke voorhoede van deze ontwikkeling. Er is een ondernemersregister ingericht om meer lokale inkoop te stimuleren. Om dit alles in een goede infrastructuur te borgen is veel samengewerkt aan het voortdurende ontwikkelproces bij ICT De Connectie. Wat betreft het op orde brengen van de informatievoorziening en het archief is samengewerkt met het Gelders Archief. Dit loopt na wat vertragingen in de zomer van 2020 weer door. De achterstanden op het gebied van vernietigen zijn deels ingelopen maar pas in 2021 zullen deze helemaal zijn weggewerkt.

Informatiegestuurde organisatie

Na het voorbeeld van het sociaal domein, de monitor op zorg, wordt voor veel van de programma's een monitor ontwikkeld, zoals de woonmonitor, een inclusiemonitor en een monitor op het programma doorbraak naar werk. Onderdeel van dit proces is ook het meewerken aan het formuleren van meetbare doelen, zodat er bij het ontwerp van de processen gestart wordt met het nadenken over indicatoren en monitoren. Er zijn volgende stappen gezet in het duurzaam borgen van het informatie gestuurd werken, in capaciteit, kennis en vaardigheden. Een pilot in samenwerking met ICT heeft de tooling voor het verzamelen en presenteren van gegevens een stap verder gebracht.
In de raad is een plan gepresenteerd om verder te werken aan Open Data. De speerpunten zijn: meer en beter beschikbare data sets, voldoen aan de aankomende WOO en het betrekken van inwoners. Op deze speerpunten zal jaarlijks worden gereflecteerd. In maart zijn de WOB verzoeken al als open data op het Arnhemse portaal opgenomen.

Modernisering werkplek

Zoals hierboven al vermeld is corona een stimulerende kracht achter de versnelling van de doorontwikkeling van de werkplek geweest in 2020. De functionaliteiten zijn uitgebreid waardoor video bellen mogelijk is en de uitrol van meer samenwerkingsmogelijkheden is voorbereid. Er is gekozen voor mobiele apparaten voor (bijna) alle medewerkers en de uitrol hiervan is halverwege het jaar gestart en zal na wat tegenslagen in de levering in 2020 in de eerste helft van 2021 voltooid zijn. Er wordt voor de toekomst gekeken naar effectieve vormen van hybride werken en hiervoor zijn in verschillende vergaderzalen al voorzieningen getroffen, zodat medewerkers ook vanuit huis kunnen meedoen aan vergaderingen. Hiervan zijn er minder gerealiseerd dan de wens was. Dit zal ook in het voorjaar van 2021 op het gewenste niveau worden gebracht. Er is ook op een aantal andere projecten vertraging opgelopen, intranet, digitaal ondertekenen, door corona en ook door de inzichten die hierdoor zijn ontstaan. Ook hebben de medewerkers een incidentele vergoeding gekregen voor het aanbrengen van technische verbeteringen op de thuiswerkplek. De verwachting is dat het thuiswerken vanaf nu voor altijd veel gebruikelijker zal zijn.

Informatieveiligheid, privacy & auditing

In 2020 is er verder gebouwd aan informatieveiligheid en privacy, ook in regionaal verband. Er is al een plan om voor eind 2021 aan de Baseline Informatieveiligheid Overheid te voldoen. In 2020 is veel aandacht naar het veilig thuiswerken gegaan, daarom zijn de verplichte maatregelen nog niet allemaal voltooid. De rol van CISO (Chief Information Security Officer) is vanaf begin van het jaar structureel ingevuld, voor zowel de gemeente Arnhem als De Connectie. In samenwerking met De Connectie zijn maatregelen genomen om grootschalige incidenten te voorkomen en de continuïteit van de bedrijfsvoering beter te borgen. In de jaarlijkse ENSIA zelfevaluatie zijn zwakke plekken nu duidelijk in beeld gekomen en de oplossingen zijn ook bepaald. Bij de externe audits voor de DigiD koppelingen en Suwinet zijn niet alle normen behaald. De gegevens van inwoners hebben geen risico gelopen en ook hier is de oplossing in beeld. De eerste stappen zijn gezet om de IT-auditing aan de informatiebeveiligingsprocessen te koppelen.

Auditing en risicomanagement

Auditing en risicomanagement

De beleidsnota Risicomanagement en weerstandsvermogen is in de raad besproken. Op 16 september 2020 heeft de raad besloten om de uitgangspunten voor risicomanagement en spelregels voor weerstandsvermogen, zoals opgenomen in deze nota vast te stellen en richtinggevend te laten zijn voor het omgaan met risico's en financiële buffers. In de paragraaf Risicomanagement en weerstandsvermogen wordt dit verder toegelicht.
Het jaar 2020 was door de coronacrisis een ander jaar dan voorgaande jaren. Vanaf het begin van deze crisis is de vinger aan de pols gehouden wat de impact van de crisis zou kunnen zijn en welke gevolgen dit zou kunnen hebben voor het gemeentelijk risicoprofiel. De raad is hierover een aantal keren geïnformeerd via de zogenaamde Impact-analyse corona. Ook maakten de uitkomsten van deze impactanalyse deel uit van het gemeentelijke corona dashboard.
Daarnaast is ook gewerkt aan maatregelen om de risico's/effecten van de coronacrisis te beheersen. Deze maatregelen zijn opgenomen in de Herstelagenda, zoals deze door de raad is vastgesteld.

Rechtmatigheid en financial audits

Voor 2020 geldt dat de accountant controleert op rechtmatigheid en vaststelt dat er geen materiële onrechtmatigheden hebben plaats gevonden. Vanaf boekjaar 2021 verandert deze systematiek en dient het college naar verwachting zelf een rechtmatigheidsverklaring af te geven.
Wij volgen de ontwikkelingen hieromtrent nauwgezet en waar nodig treffen wij voorbereidingen om een dergelijke verantwoording ook gegrond af te kunnen geven. Belangrijk hierbij is het opzetten van een deugdelijke (verbijzonderde) interne controle. In 2020 is hieraan verder vorm gegeven en is geïnvesteerd in kwaliteit en diepgang. Daarnaast is in 2020 een audit-tool aangeschaft om de interne controles die voor de rechtmatigheidsverantwoording uitgevoerd moeten worden, duidelijk te documenteren en vast te leggen. Voor de uitvoering van de interne controle wordt nauw aangesloten bij de werkzaamheden die door de accountant worden uitgevoerd. Op deze wijze wordt optimaal gebruik gemaakt van elkaars inzet.

Frauderisico-analyse

In 2020 is een start gemaakt met het opnieuw inventariseren van de frauderisicogebieden binnen de gemeente. Dit met een geactualiseerde frauderisico-analyse als resultaat. In 2021 zal deze frauderisico-analyse in het college worden behandeld.

Business Intelligence

In 2020 is ingezet op business intelligence binnen sociaal domein ten behoeve van een gerichtere sturing vanuit beschikbare data. Er is geïnvesteerd in opleiding en kennisdeling bij het gebruik van PowerBI als tool hiervoor.

Juridische zaken

Op het terrein Openbare orde Veiligheid zien we dat de intensiteit, de omvang en de focus op dit veld kwantitatief zijn toegenomen. In de rol van advisering heeft de Juridische zaken inhoudelijk bijgedragen.
Aan de invoering van de nieuwe Omgevingswet wordt door Juridische zaken in verschillende projecten meegewerkt.
In september (ietwat vertraagd door de corona) is begonnen met het programma Direct Duidelijk waar wordt ingezet op heldere communicatie (B1 niveau) met burgers. In dit programma wordt aansluiting gezocht met de afdeling Communicatie.
In verband met de uitvoering van Diftar behandelde de afdeling Juridische zaken 130 (1 fte) bezwaarschriften tegen opgelegde boetes wegens verkeerd aangeboden huisvuil.

Communicatie

Inclusieve communicatie

Wat betreft inclusieve communicatie is uitgangspunt inclusief gebruik van taal en beeldmateriaal waaruit diversiteit spreekt, zonder (onbedoelde) vooroordelen. Via onze woord- en beeldkeuze kunnen we helpen ervoor te zorgen dat geen enkele groep zich uitgesloten, gediscrimineerd of niet welkom voelt. Aan de hand van een onderzoek dat door een extern onderzoeksbureau wordt uitgevoerd, nemen we onze eigen communicatie onder de loep. De uitvoering vindt in 2021 plaats.
Het is bekend dat overheidscommunicatie te ingewikkelde taal is voor de gemiddelde inwoner. De eerste stappen zijn gezet om als gemeente standaard op B1-niveau te schrijven. Dit sluit aan op de motie 20M115 over begrijpelijke taal voor iedereen. Een eerste plan hiervoor is gereed. De uitvoering vindt in 2021 plaats, waarbij er diverse trainingen worden gegeven aan medewerkers.

Verbonden partijen

De gemeente neemt deel in diverse rechtsvormen zowel publiek als privaat. Wanneer de gemeente zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft in een andere partij, is dat voor de gemeente een verbonden partij. Samenwerking met andere partijen is een manier om publieke taken uit te voeren, die bijdragen aan het realiseren van de gemeentelijke doelstellingen. Deelnemingen in andere partijen brengen risico's met zich mee zowel bestuurlijk, maatschappelijk als financieel.

Verbonden partijen twee gemeentelijke rollen

De gemeente vervult twee rollen richting de verbonden partijen: de rol van eigenaar en de rol van opdrachtgever. Tussen beide rollen en de belangen die daaruit voortvloeien, kan een spanningsveld bestaan.

In de eigenaarsrol beslist de gemeente over de oprichting, de missie, de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de verbonden partij. Het gemeentebestuur is mede eigenaar van de verbonden partij en draagt bestuurlijke verantwoordelijkheid (de gemeente neemt deel aan het bestuur). De eigenaarsrol richt zich vooral op de continuïteit en de levensvatbaarheid van de (samenwerkings)organisatie.

De gemeente is ook opdrachtgever van de verbonden partij. De verbonden partij levert diensten of producten of is uitvoerder van gemeentelijk beleid. Veelal in de vorm van een basispakket dat door alle deelnemers in de samenwerking wordt afgenomen, met daarnaast een aanvullend pakket dat voor afzonderlijke deelnemers op maat wordt afgesproken.

Het financieel belang is gekoppeld aan beide rollen. Als opdrachtgever heeft de gemeente belang bij een zo goed mogelijke prijs-/kwaliteitsverhouding voor de afgesproken dienstverlening en deze moet passen binnen de kaders van de gemeentebegroting. Als eigenaar draagt de gemeente het 'ondernemersrisico' van de samenwerking. Als de financiële resultaten tegenvallen, zal de gemeente de tekorten moeten aanvullen.

Actuele kaders

In 2016 is de visie van de gemeente Arnhem op de verbonden partijen vastgelegd in de kadernota verbonden partijen 2016 gemeente Arnhem, met daarin uitvoeringsrichtlijnen over de wijze van sturen en beheersen. Uitgangspunt is om hierbij uit te gaan van een risicogerichte aanpak, onder andere door het instellen van een governance code en het toepassen van een 'risicokompas'.

Ook de Notitie verbonden partijen van de Commissie BBV uit oktober 2016 geeft verplichte en aanbevolen kaders ten aanzien van verbonden partijen. In deze notitie wordt uiteengezet wanneer sprake is van een financieel en bestuurlijk belang. Van een financieel belang is sprake als de gemeente de middelen zoals vermogen of leningen, die aan een partij ter beschikking zijn gesteld, niet terugkrijgt bij faillissement van die partij of indien financiële problemen bij de derde partij kunnen worden verhaald bij de gemeente. Bij een bestuurlijk belang gaat het om het hebben van zeggenschap van de gemeente in een derde partij, hetzij omdat de gemeente een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat ze via aandelen mee kan stemmen.

Een ander extern kader betreft de Wet gemeenschappelijke regeling (Wgr). In juli 2020 is door de minister van Binnenlandse zaken een voorstel tot wijziging van deze wet ingediend die erop gericht is de kaderstellende en controlerende rol van de gemeenteraad bij taken die in gemeenschappelijke regelingen worden uitgevoerd te versterken. De verwachting is dat het wetsvoorstel in 2021 door het parlement wordt aangenomen.

Ontwikkelingen risicovolle verbonden partijen

Niet alle verbonden partijen vragen om even veel betrokkenheid. Om de aandacht te geven aan die verbonden partijen die voor de gemeente van het grootste belang zijn, dan wel een belangrijk risico vormen (beleidsmatig of financieel) wordt jaarlijks in aanloop naar de begroting het risicokompas geactualiseerd. Het risicokompas is een risicoanalyse die bestaat uit de beoordeling op acht maatstaven. Deze acht maatstaven geven vorm aan de bestuurlijke en financiële verbondenheid met de partij. Door alle verbonden partijen op dezelfde wijze te beoordelen, is het mogelijk de verbonden partijen onderling te vergelijken en te bepalen welke verbonden partijen in verhouding tot elkaar een hoog risicoprofiel hebben.

In onderstaand overzicht wordt aangegeven in welke verbonden partijen de gemeente Arnhem deelneemt en aan welke programma's hiermee een bijdrage wordt geleverd. Per verbonden partij wordt een terugblik gegeven op de belangrijkste ontwikkelingen in 2020. Voor de partijen die bij de begroting 2020 als meest risicovol zijn aangemerkt wordt tevens de voortgang van de beheersstrategie toegelicht.

Relatie met de paragraaf Risicomanagement en weerstandsvermogen

De risico's die samenhangen met de verbonden partijen zijn meegewogen in de bepaling van de gewenste weerstandscapaciteit (zie paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing).

Overzicht Verbonden partijen

Hierna wordt per verbonden partij een aantal gegevens weergegeven. Naast stamgegevens zijn dit het bestuurlijke en financiële belang, financiële gegevens over het vermogen en resultaat (indien beschikbaar), actuele ontwikkelingen en de weergave van het risicoprofiel (indien van toepassing).

Aanvullend op de hierna weergegeven verbonden partijen neemt de gemeente Arnhem tevens deel in twee Verenigingen van Eigenaars (VVE's). Het betreft de volgende VVE's:

- Vereniging van Eigenaars Varkensstraat 46 en 47 te Arnhem.
- Vereniging van Eigenaars Varkensstraat 27, 28-1 en 28-2 te Arnhem.

De gemeente heeft als eigenaar van een gedeelte van de panden zitting in het bestuur van de VVE's en heeft tevens een (gering) financieel belang. Het risicoprofiel is als laag aan te merken.

Facility Point

Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap		
Programma	S03 Economie		
Doel verbonden partij	Voor de ontwikkeling van het bedrijvenpark IJsseloord 2 is destijds Facility Point Arnhem opgericht, een onderneming die (al dan niet tijdelijke) kleinschalige huisvesting en facilitaire diensten biedt aan startende en kleine bedrijven.		
Deelnemers in samenwerking	Gemeente Arnhem, N.V. Gelderse Ontwikkelingsmaatschappij en Klaassen Vastgoed Ontwikkeling B.V.		
Bestuurlijk belang	De concerntreasurer is gemachtigd als aandeelhouder.		
Financieel belang	De gemeente bezit 37,5% van de aandelen in Facility Point.		
Eigen vermogen	Per 01-01-2020	€	1.998.000
	Per 31-12-2020	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2020	€	1.745.000
	Per 31-12-2020	€	
Financieel resultaat	Resultaat 2020	€	
Bijdrage Arnhem	Resultaat 2020	€	
Ontwikkelingen	Niet van toepassing.		
Risico profiel	Laag		
Beheersstrategie	Niet van toepassing.		

Scalabor B.V.

Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap		
Programma	S06 Participatie en armoedebestrijding		
Doel verbonden partij	Scalabor B.V. is een arbeidsontwikkelbedrijf dat inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt uit de arbeidsmarktregio Midden-Gelderland ondersteunt bij het overbruggen van die afstand. Scalabor begeleidt inwoners die dat nodig hebben - in opdracht van gemeenten - naar passend en zo regulier mogelijk werk. Scalabor richt zich op het ontdekken en ontwikkelen van talenten van mensen in een werksituatie. Een belangrijke dienstverlening is het begeleiden van SW-medewerkers van de gemeenschappelijke regeling Presikhaaf Bedrijven.		
Deelnemers in samenwerking	Gemeente Arnhem is 100% aandeelhouder van Scalabor B.V. De gemeenschappelijke regeling Presikhaaf Bedrijven detacheert SW-medewerkers, in opdracht van de deelnemende gemeenten, bij Scalabor B.V. Daarnaast koopt gemeente Arnhem (als klant) ook ontwikkeltrajecten in bij Scalabor B.V. voor inwoners die een beroep doen op ondersteuning vanuit de Participatiewet.		
Bestuurlijk belang	De concerndirecteur van gemeente Arnhem is gemachtigd om namens de gemeente Arnhem stemrecht uit te oefenen in de vergadering van aandeelhouders. De gemeente Arnhem heeft een borgstelling afgegeven van € 4.000.000 voor een financieringsovereenkomst tussen Scalabor en de Bank Nederlandse Gemeenten lopende tot 26 februari 2021.		
Financieel belang	100%		
Eigen vermogen	Per 01-01-2020	€	5.202.847
	Per 31-12-2020	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2020	€	5.313.153
	Per 31-12-2020	€	
Financieel resultaat	Resultaat 2020	€	
Bijdrage Arnhem	Resultaat 2020	€	
Ontwikkelingen	Na de overname van bedrijfsactiviteiten van de GR Presikhaaf Bedrijven is Scalabor BV per 1-1-2018 van start gegaan. Scalabor BV maakt op de drie speerpunten (goed werkgeverschap; financieel gezond; en passend werk voor zoveel mogelijk medewerkers en trajectdeelnemers) een goede ontwikkeling door. Er werken circa 1.800 SW-medewerkers bij Scalabor, waarvan circa de helft uit Arnhem. De eerste helft van 2020 wordt gekenmerkt door de coronacrisis, ook bij Scalabor. Na de aankondiging van de intelligente lockdown in maart heeft Scalabor direct maatregelen genomen om een veilige en gezonde werkomgeving te kunnen bieden en daardoor open te blijven. Het ministerie van SzW stelde een steunpakket beschikbaar voor sociale werkbedrijven om daarmee het geleden omzetverlies als gevolg van corona gedeeltelijk te compenseren. Het ziekteverzuim binnen Scalabor bleef ondanks corona redelijk gelijk aan 2019. In het derde kwartaal zijn steeds meer medewerkers weer aan de slag gegaan waardoor de verzuimcijfers in het derde kwartaal met 13,8% slechts 0,5 hoger was dan dezelfde periode in het jaar ervoor. Hoewel een uitdaging, slaagde Scalabor erin om voor iedereen een veilige werkplek te creeren. Het doorstromen van SW medewerkers naar externe werkgevers wordt, onder invloed van ontwikkelingen op de arbeidsmarkt alsmede het ontbreken van benodigde vaardigheden van medewerkers, steeds lastiger. Toch lijken er ook in deze tijden nog steeds voldoende vacatures die met name ingevuld worden door trajectdeelnemers uit de Participatiewet. Ten aanzien van de gevolgen van de Wet Arbeidsmarkt in Balans (WAB) is de impact hiervan op werknemers van Scalabor in 2020 in beeld gebracht en zijn er voorlopige afspraken gemaakt over het tijdelijk en vast in dienst nemen van mensen uit de doelgroepen Beschut Werk en Banenafspraak.		
Risico profiel	Middel		
Beheersstrategie	Bij de start van het bedrijf hebben gemeenten Scalabor aangewezen als begeleider van de SW-medewerkers. Het aanwijsbesluit had een looptijd van 5 jaar, waarbij een jaar voor afloop bekend moet zijn hoe gemeenten verder gaan. Dit is een onzekere factor voor het bedrijf, waarbij eventueel risico in geval van het niet verlengen van de aanwijzing (en de dan benodigde afbouw van het bedrijf) volledig bij het bedrijf/ de aandeelhouder ligt. Vanuit de module WGSW van MGR, waar het feitelijk werkgeverschap voor de SW-medewerkers is belegd is reeds nu gestart met de zorgvuldige voorbereiding van het besluitvormingsproces. Om op die manier gemeenten te begeleiden in een tijdig en goed afgewogen besluit, waar mogelijk vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid.		

Sportbedrijf Arnhem

Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap		
Programma	S09 Gezondheid en sport		
Doel verbonden partij	Het Sportbedrijf voert het sportbeleid uit. Arnhem stimuleert en faciliteert bewegen en sporten en Arnhem benut de kracht van beide, voor een beter welzijn van de stad.		
Deelnemers in samenwerking	Gemeente Arnhem		
Bestuurlijk belang	De gemeente Arnhem is 100% aandeelhouder van de BV Sportbedrijf Arnhem. Als aandeelhouder is de gemeente Arnhem lid van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. Het mandaat om als aandeelhouder op te treden is door het college neergelegd bij de concerndirecteur.		
Financieel belang	De gemeente Arnhem heeft het volledige eigendom.		
Eigen vermogen	Per 01-01-2020	€	450.000
	Per 31-12-2020	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2020	€	17.713.000
	Per 31-12-2020	€	
Financieel resultaat	Resultaat 2020	€	
Bijdrage Arnhem	Resultaat 2020	€	17.197.492
Ontwikkelingen	De opdracht aan het sportbedrijf krijgt meer focus op gezondheid en bewegen en de inzet van de openbare ruimte ten behoeve van sport		
Risico profiel	Hoog		

Beheersstrategie

Het Sportbedrijf is de grootste uitvoerder is van het sportbeleid van de gemeente Arnhem. Bij de verzelfstandiging van het Sportbedrijf, zijn vanuit de gemeente als opdrachtgever en eigenaar van het Sportbedrijf, afspraken gemaakt over de informatie- en stuurmogelijkheden voor de gemeente. Om de verwachtingen over en weer beter in beeld te hebben voeren de gemeente als eigenaar en opdrachtgever en het sportbedrijf gezamenlijk, buiten de kwartaalgesprekken om, gedurende 2021, 4 maal per jaar overleg.

De organisatie van het Sportbedrijf en de samenwerking met de gemeente Arnhem moet de komende jaren nog verder professionaliseren. In navolging van 2020 waar we stappen hebben gezet in werkwijze en gezamenlijk opdrachtgeverschap wordt hier in 2021 vervolg aan gegeven. De afstemming tussen de teams Leefomgeving en het Sportbedrijf komt op gang, het opdrachtgeverschap wordt meer gestroomlijnd. De financiële functie binnen het Sportbedrijf moet zich nog ontwikkelen, het vraagt nog nadere aandacht met betrekking tot de kwartaalrapportages in relatie tot het jaarresultaat. Ook het inzicht in de kostprijs van de producten is nog onvoldoende. Zowel in de beschikking subsidieverlening 2019 als in de kwartaalrapportages is er nadruk gelegd op de financiële functie en rapportages van het sportbedrijf. In het tweede kwartaal 2019 is het sportbedrijf gekomen met een eerste aanzet ten aanzien van de kostprijs van de verschillende producten. Dit is echter nog niet volgens verwachting. In 2020 hebben we helaas weinig voortgang kunnen boeken op dit onderdeel. Voor 2021 zal de focus komen te liggen bij, inhoudelijk logische product/dienstgroepen met bijhorende activiteiten en daaraan gekoppelde financieel inzicht, ter verbetering van de sturing door de opdrachtgever.

De financiële ratio's van het Sportbedrijf, gebaseerd op de jaarrekeningen waren onvoldoende. Inmiddels is mede door het resultaat van 2018 de algemene reserve van het Sportbedrijf vergroot tot het afgesproken en gewenste niveau. In dit opzicht staat het Sportbedrijf er een stuk beter voor dan voorgaande jaren.

Ondanks dat het financiële resultaat over 2019 beter was dan begroot (het resultaat over 2020 is nog niet bekend), is met name inzicht in de financiële ontwikkeling een aandachtspunt. Een groot deel van de verstrekte subsidie zit 'vast' in (meerjaren)contracten. Zoals hiervoor al aangegeven, zijn de financiën een vast punt op de agenda in de onderlinge overleggen.

De informatievoorziening van het Sportbedrijf aan de gemeente Arnhem als opdrachtgever, is in ontwikkeling. Het betreft hier een samenspel van vraagstelling in combinatie met beantwoording van de vragen. Het Sportbedrijf heeft in de kwartaalrapportages steeds conform afgesproken format gerapporteerd. Over de kwaliteit en met name over de (on)mogelijkheden van rapportage over effectiviteit en efficiëntie van interventies in de stad wordt nog met elkaar gesproken, alsmede wensen voor de toekomst op wijkniveau. Na drie jaar als zelfstandige organisatie, is ook de informatievoorziening nog in ontwikkeling. Dit zal zoals hierboven vermeld, de nadrukkelijke aandacht hebben in 2021.

Er is gebleken dat de verwachtingen en opvattingen van de gemeente en het Sportbedrijf op een aantal punten redelijk ver uit elkaar kunnen liggen. Vooral in de jaren na verzelfstandiging was dit het geval. Ook zijn op een aantal thema's in het verleden onvoldoende duidelijke afspraken gemaakt. In 2019/2020 is van buiten de gemeente Arnhem een tijdelijk opdrachtgever aangetrokken met als opdracht om deze verwachtingen naar elkaar op één lijn te krijgen en waar nodig aanvullende afspraken te maken. Dit proces heeft geleid tot een aantal verbeterpunten en aanbevelingen. We merken dat we het gesprek steeds constructiever voeren en dat we qua opvattingen naar elkaar toe groeien. In 2021 zetten we dit proces voort.

De verhoudingen tussen gemeente en Sportbedrijf Arnhem zijn verbeterd in 2020, waardoor we langzaam aan meer dezelfde koers gaan varen en waardoor de constructiviteit toeneemt. Het ingrijpende proces van verzelfstandiging en de (financiële) consequenties hiervan heeft de afgelopen jaren grotendeels het gesprek met het Sportbedrijf bepaald. Nu het Sportbedrijf steeds beter komt te staan als zelfstandige organisatie kan de focus van het gesprek weer meer liggen op de maatschappelijke (sportieve) doelstellingen en hoe het Sportbedrijf hieraan optimaal kan bijdragen. We verwachten deze ontwikkeling met het nieuwe MT van het Sportbedrijf in 2021 voort te kunnen zetten. Deze verbeterde verstandhouding zorgt er voor dat het risicoprofiel van het Sportbedrijf als verbonden partij lager ingeschat wordt.

Het effect van corona op het resultaat van het Sportbedrijf lijkt gezien de laatste prognose relatief mee te vallen. Door beperking van kosten en steun van de Rijksoverheid is het negatief saldo beperkt tot +/- €300.000 , waar aan het begin van de crisis het negatief saldo hoger werd ingeschat. Naar verwachting kan het Sportbedrijf dit verlies opvangen vanuit haar Eigen Vermogen.

NV Bank Nederlandse Gemeenten

Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap		
Programma	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën		
Doel verbonden partij	De BNG is de 'bankier ten dienste van overheden', waaronder voor gemeenten.		
Deelnemers in samenwerking	De gemeente heeft minder dan 1% van de aandelen. De andere aandeelhouders zijn de Staat der Nederlanden (50%), provincies en gemeenten.		
Bestuurlijk belang	De concerntreasurer is gemachtigde voor de aandeelhoudersvergadering.		
Financieel belang	De gemeente Arnhem heeft 496.470 aandelen van de BNG in bezit (bijna 1%) en is daarmee een van de grootste gemeentelijke aandeelhouders van de BNG		
Eigen vermogen	Per 01-01-2020	€	4.887.000
	Per 31-12-2020	€	5.097.000
Vreemd vermogen	Per 01-01-2020	€	144.801.998
	Per 31-12-2020	€	155.262.000
Financieel resultaat	Resultaat 2020	€	221.000
Bijdrage Arnhem	Resultaat 2020	€	-631
Ontwikkelingen	Niet van toepassing.		
Risico profiel	Laag		
Beheersstrategie	Niet van toepassing		

Dataland

Vestigingsplaats	Gouda		
Rechtsvorm	Stichting		
Programma	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën		
Doel verbonden partij	Het ontzorgen, ondersteunen en faciliteren van gemeenten op het gebied van geo-, WOZ- en vastgoedinformatie, oftewel objectinformatie. Deze worden in de komende tijd ondergebracht bij andere overheidsinstellingen zoals kadaster en KOOP.		
Deelnemers in samenwerking	Vrijwel alle Nederlandse gemeenten.		
Bestuurlijk belang	Certificaathouders participeren in DataLand en hebben invloed op het beleid van DataLand via het bestuur. Het afdelingshoofd van de afdeling Informatie is gemachtigd voor deze rol.		
Financieel belang	De gemeente heeft certificaten van aandelen DataLand B.V. Deze inkomsten worden door DataLand gebruikt om de kerntaken uit te voeren: ontzorgen, ondersteunen en faciliteren van gemeenten.		
Eigen vermogen	Per 01-01-2020	€	751.000
	Per 31-12-2020	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2020	€	522.000
	Per 31-12-2020	€	
Financieel resultaat	Resultaat 2020	€	
Bijdrage Arnhem	Resultaat 2020	€	
Ontwikkelingen	Dataland zal zich per 1-1-2022 opheffen. De huidige activiteiten hebben tot doel om de werkzaamheden over te zetten naar andere overheidsinstellingen. Dit vindt in 2021 plaats.		
Risico profiel	Laag		
Beheersstrategie	Niet van toepassing		

Economic Board regio Arnhem-Nijmegen

Vestigingsplaats	Nijmegen	
Rechtsvorm	Stichting	
Programma	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën; S03 Economie	
Doel verbonden partij	Het versterken van de samenwerking tussen ondernemers, kennisinstellingen en overheden op de groeisectoren health, energy en food en de cross-overs daartussen, om daarmee de economische slagkracht van de regio Arnhem-Nijmegen verder te ontwikkelen en regionale groeikansen te benutten met alle voor dat doel dienstige middelen.	
Deelnemers in samenwerking	The Economic Board wordt gevormd door achttien leden vanuit de kennisinstellingen, het bedrijfsleven en de overheden.	
Bestuurlijk belang	Burgemeester A. Marcouch (voorzitter) en wethouder J. van Dellen hebben zitting in de board.	
Financieel belang	De gemeente Arnhem heeft geen rechtstreekse financiële relatie met de Economic Board. Van onze bijdrage aan de regio wordt 1 euro per inwoner door het GO doorgegeven aan The Economic Board.	
Eigen vermogen	Per 01-01-2020	€
	Per 31-12-2020	€
Vreemd vermogen	Per 01-01-2020	€
	Per 31-12-2020	€
Financieel resultaat	Resultaat 2020	€
Bijdrage Arnhem	Resultaat 2020	€
Ontwikkelingen	The Economic Board heeft zich in 2020 op diverse manieren ingezet voor economische ontwikkeling, innovatie en werkgelegenheid in de regio. Samen met overheidsinstellingen, het bedrijfsleven en de kennisinstellingen stimuleert The Economic Board innovaties in de topsectoren Energy, Health en Food en de cross-overs daartussen. The Economic Board richt zich daarbij onder meer op het versterken van het Energy cluster in Arnhem: het aantrekken van nieuwe bedrijvigheid (start-ups en scale-ups) en het stimuleren van innovaties op het gebied van energievoorziening en batterijopslag; het bevorderen van de wisselwerking tussen bedrijfsleven en kennisinstellingen. Meer specifiek heeft de Economic Board in 2020 bijgedragen aan de realisatie van het Connectr Energy Innovation Lab als flagshipproject van het Energycluster. The Economic Board droeg in 2020 ook bij aan de nieuwe regionale agenda Groene Metropoolregio in het kader van het versterkingsproces van de regio Arnhem-Nijmegen.	
Risico profiel	Laag	
Beheersstrategie	Niet van toepassing.	

BVO De Connectie

Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Programma	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën		
Doel verbonden partij	De Connectie is een gemeenschappelijke regeling met de gemeenten Rheden en Renkum op het gebied van bedrijfsvoering.		
Deelnemers in samenwerking	Gemeente Arnhem, gemeente Renkum en gemeente Rheden		
Bestuurlijk belang	Opdrachtgever is de concerndirecteur, wethouder Jan van Dellen is lid van het bestuur.		
Financieel belang	Het Arnhems aandeel in De Connectie bedraagt 72%		
Eigen vermogen	Per 01-01-2020	€	1.102.000
	Per 31-12-2020	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2020	€	16.452.000
	Per 31-12-2020	€	
Financieel resultaat	Resultaat 2020	€	
Bijdrage Arnhem	Resultaat 2020	€	30.731.000

Ontwikkelingen

In de 2e helft van 2018 zijn een tweetal onderzoeken uitgevoerd om de stand van zaken binnen De Connectie en de informatievoorzieningsketen als geheel in kaart te brengen. Beide onderzoeken onderschrijven elkaars resultaten en plaatsen de doelen uit het bedrijfsplan in een andere context. Uit onderzoek blijkt onder andere dat bij samenwerking binnen de gemeentelijke context het 3 tot 5 jaar kost (afhankelijk van de beginsituatie) om weer op het startniveau te komen in termen van opbrengsten, klanttevredenheid, organisatie-volwassenheid en medewerkertevredenheid. Bij de start van De Connectie is geen rekening gehouden met deze zogenaamde ‘servicedip’.
In afstemming met de gemeenten Arnhem, Renkum en Rheden heeft De Connectie het ontwikkelperspectief 2020-2024 opgesteld. Het ontwikkelperspectief is vertaald naar de programma’s uit de meerjarenbegroting 2021-2024. Hierdoor wordt het onderdeel van de beleidscyclus van De Connectie. Het ontwikkelperspectief is een stip op de horizon. Het beschrijft de richting en geeft inzicht in welke stappen De Connectie neemt om de komende jaren een volwassen organisatie te worden. Dit gebeurt op basis van drie fases. De eerste fase is de basis op orde krijgen, deze fase is volop bezig. Er zijn bijvoorbeeld al flinke stappen gezet in de verbetering van de ICT-dienstverlening. Dit wordt de komende jaren voortgezet.

Risico profiel

Hoog

Beheersstrategie

De Connectie is een organisatie in die volop in ontwikkeling is en waar de komende jaren veel moet gebeuren. Het is evident dat beheersing en control hierin belangrijk zijn. De beheersing is vooral gericht op het actief verbinden van de gemeentelijke belangen met de belangen van een goede bedrijfsvoeringsorganisatie. Op verschillende niveaus en vanuit verschillende perspectieven wordt er actief samengewerkt. Het bestuur, het OGO (opdrachtgeversoverleg) en de demandorganisatie zijn hierin belangrijke gremia waarin sturing en beheersing nadrukkelijk terugkomen. Het controllersoverleg vervult hierin een belangrijke adviesrol ten aanzien van de P&C-producten van de Connectie.
In de verschillende gremia worden ook de risico's die gepaard gaan met de transitie van De Connectie besproken. Arnhem zet in op een actieve betrokkenheid en een open communicatie met De Connectie. Dit om zicht te hebben op het ontstaan van risico's alsmede de beheersing van de risico's door de Connectie zelf.

Er wordt in de begroting een aantal risico's beschreven die significant zijn in financiële termen, maar ook voor de dienstverlening. De beschreven risico's hebben voor een deel te maken met de uitgevoerde onderzoeken naar de totale ICT-keten van De Connectie. In samenspraak met de drie gemeenten zijn er negen verbeterpaden opgesteld die ertoe moeten leiden dat: 1. Het gewenste niveau van de informatievoorziening wordt bereikt (basis op orde). 2. De governancestructuur verder wordt ingericht waarbij afspraken worden vastgelegd over rollen, verantwoordelijkheden en de wijze van samenwerking. Daarnaast is het ontwikkelperspectief 2020 -2024 opgesteld, waarbij de focus ligt op het op orde krijgen van de basis en het doorgroeien naar een servicegerichte organisatie, waarbij de klant centraal staat. Om die reden zijn de welbekende 4K’s uitgebreid met een extra K. De ‘K’ van klant. Alle medewerkers worden de komende jaren professionals die denken en handelen vanuit de klant.

BVO Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen

Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Programma	S07 Zorg		
Doel verbonden partij	Het Doelgroepenvervoer werd voorheen uitgevoerd door de Stadsregio Arnhem Nijmegen die van rechtswege in 2015 is komen te vervallen. In april 2016 is de Vervoersorganisatie regio Arnhem Nijmegen opgericht ten behoeve van het aanvullend vervoer Arnhem Nijmegen (Avan). Het is een gemeenschappelijke regeling, gebaseerd op een bedrijfsvoeringsorganisatie. Eén van de taken van deze Vervoersorganisatie is het regelen van het doelgroepenvervoer, waarbij sprake is van een bundeling van het doelgroepenvervoer (Wmo-vervoer, leerlingenvervoer en instellingsvervoer). Gezamenlijke sturing en (financiële) beheersing van uitvoeringstaken en uitvoering van ondersteunende processen op het gebied van doelgroepenvervoer en aanvullend vervoer voor de deelnemers.		
Deelnemers in samenwerking	Regio Arnhem en regio Nijmegen		
Bestuurlijk belang	Wethouder R. van der Zee is lid van het bestuur		
Financieel belang	De gemeente Arnhem draagt volgens een verdeelsleutel bij aan de exploitatie. De kosten van de bedrijfsvoeringsorganisatie worden bepaald op basis van het inwoneraantal. De vervoerskosten op basis van rekeneenheden van het vervoer.		
Eigen vermogen	Per 01-01-2020	€	
	Per 31-12-2020	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2020	€	8.669.137
	Per 31-12-2020	€	
Financieel resultaat	Resultaat 2020	€	
Bijdrage Arnhem	Resultaat 2020	€	6.263.827
Ontwikkelingen	Het doelgroepenvervoer is uitbesteed aan de DRAN en deze heeft eerder een hogere gewijzigde begroting ingediend welke werd veroorzaakt door een hogere prijsindex, een nieuwe aanbesteding die duurder is uitgevallen en volumegroei. Daar staat tegenover de vastgestelde maatregel uit de MJPB 2020 van € 250.000 ter verlaging van het tekort. Hiervoor zijn beleidsregels Wmo en Jeugdwet opgesteld en vastgesteld. Ook is er een nieuwe Verordening Leerlingenvervoer aangenomen. Corona heeft effect gehad op het gebruik van het doelgroepenvervoer binnen alle doelgroepen. De gewijzigde verordeningen en beleidsregels zijn vanaf zomer 2020 langzaam doorgevoerd. Daarnaast lijkt de nieuwe aanbesteding positiever uit te werken dan in eerste instantie verwacht. Dit maakt dat voor 2020 de jaarcijfers doelgroepenvervoer met een positief resultaat afgesloten zijn. Deze cijfers zijn echter voorlopig aangezien de definitieve jaarrekening nog volgt en daarom is de aangegeven bijdrage op basis van bevoorschotting.		
Risico profiel	Hoog		
Beheersstrategie	De risico's waarmee BVO DRAN te maken heeft zijn een veranderende relatie met de Provincie, een zeer dynamische omgeving, kwetsbare burgers en daarmee politieke gevoeligheid, aanbesteding voor vervoer en callcenter en krapte op de arbeidsmarkt. Structureel ontvangen we van de BVO DRAN managementinformatie en zogenaamde rittenbakken. Er is ongeveer tien keer per jaar ambtelijk en 6 keer per jaar bestuurlijk overleg. De aanbesteding voor zowel vervoer als callcenter zijn afgerond en in augustus 2020 zijn de nieuwe regionale contracten ingegaan. Daarnaast heeft corona veel effect gehad op het gebruik van het totale vervoer. In 2021 zal dit naar alle waarschijnlijk ook een grote rol gaan spelen in de kostenontwikkeling.		

Euregio Rijn-Waal

Vestigingsplaats	Kleve (D)		
Rechtsvorm	Openbaar lichaam naar Duits recht		
Programma	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën; S03 Economie		
Doel verbonden partij	De Euregio Rijn-Waal is een Nederlands-Duits openbaar lichaam waarbij ca 55 gemeenten en regionale overheden en Kamer van Koophandels uit de grensregio zijn aangesloten. De bevordering van de integratie van Europa en het slechten van nationale grenzen zijn centrale doelen van deze samenwerking (sinds 1 november 1993). De Euregio Rijn-Waal zet in op verbetering en intensiveren van grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van economie en maatschappij. In het werkgebied van de Euregio bestaan veel mogelijkheden voor een sterke economische en maatschappelijke ontwikkeling. De Euregio Rijn-Waal brengt partners bij elkaar om gezamenlijke initiatieven te starten en zo gebruik te maken van synergie-effecten. De Euregio verzorgt het programmamanagement voor het EU-programma INTERREG Duitsland-Nederland.De Euregio is geen verbonden partij in de zin van de Wet gemeenschappelijke regelingen. De Euregio is een openbaar lichaam gebaseerd op het Verdrag van Anholt. In overeenstemming met artikel 3 lid 3 van dit verdrag is voor de Euregio het Duitse recht van toepassing. Dit betekent dat voor de Euregio niet dezelfde plichten gelden ten aanzien van bijvoorbeeld de verzending van de begroting aan deelnemende gemeenten. In de statuten van de Euregio is vastgelegd dat de begroting een maand voor het begin van het nieuwe begrotingsjaar een begroting wordt opgeleverd. De vergaderstukken van de Euregioraad worden door de Euregio aan de gemeenteraad verzonden.		
Deelnemers in samenwerking	55 leden, te weten 30 Nederlandse en 20 Duitse gemeenten, 3 regionale instanties en 2 Kamers van Koophandel		
Bestuurlijk belang	In de Euregio Raad zitten namens de gemeente Arnhem burgemeester A. Marcouch en raadsleden V. Bouma, mw. K. Kalthoff, Y. Usta en M. Venhoek.		
Financieel belang	Beperkt. De leden betalen een (inwoneraantal gerelateerde) contributie.		
Eigen vermogen	Per 01-01-2020	€	1.650.555
	Per 31-12-2020	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2020	€	3.614.739
	Per 31-12-2020	€	
Financieel resultaat	Resultaat 2020	€	
Bijdrage Arnhem	Resultaat 2020	€	27.725
Ontwikkelingen	2020 is het laatste jaar van de strategische Agenda 2020. In 2019 is het proces gestart om te komen tot een nieuwe Strategische Agenda 2020. De Euregio levert en actieve bijdrage aan de grensoverschrijdende samenwerking en het ontstaan van sociaaleconomische grensallianties. Dit vraagt een actieve betrokkenheid van alle partners; zowel overheden als kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven. De grensoverstijgende samenwerking mag zich in toenemende mate verheugen op een actievere betrokkenheid van de Nederlandse regering en de regering van NordRhein Westfalen (GROS governance NRW-NL). Door ondertekening van een 'Memo of Understanding" hebben de burgemeesters van de 6 100.000+ gemeenten binnen de Euregio uitgesproken extra inzet te plegen op grensoverschrijdende en bovenregionale uitdagingen. De (grote) steden binnen de Euregio Rijn-Waal volgen ook met grote belangstelling de actuele initiatieven van de Europese Commissie over de “European Green Deal”. Prioriteit 2 “Een groen programmagebied” in het nieuwe INTERREG VI programma verwijst hier duidelijk naar. Duurzaamheidsthema’s en innovaties onder andere op het gebied van klimaat, groene en gezonde steden, gezondheid, landbouw, mobiliteit, energietransitie en alternatieve energiebronnen zullen in de toekomst deel uitmaken van de initiatieven van het stedennetwerk.		
Risico profiel	Laag		
Beheersstrategie	Niet van toepassing		

GO Arnhem Nijmegen City Region

Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Programma	S00 Bestuur, dienstverlening en financiën; S02 Bereikbaarheid; S03 Economie; S10 Klimaat en energie; S12 Wonen en leefomgeving		
Doel verbonden partij	Binnen het Gemeenschappelijk Orgaan Arnhem - Nijmegen werken 18 gemeenten samen aan goed wonen, werken en leven in de regio Arnhem-Nijmegen. Vanuit de ambitie 'Gezonde groei' zet de regio Arnhem-Nijmegen in op duurzame en gezonde keuzes voor wonen, werken en mobiliteit, op weg naar een circulaire economie. De regio werkt met Bureau Brussel aan belangenbehartiging, lobby en het binnen halen van Europese subsidies in Brussel.		
Deelnemers in samenwerking	Arnhem, Berg en Dal, Beuningen, Doesburg, Druten, Duiven, Heumen, Lingewaard, Montferland, Mook en Middelaar, Nijmegen, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort, Wijchen en Zevenaar		
Bestuurlijk belang	Burgemeester Marcouch is voorzitter van het bestuurlijk overleg van de regio Arnhem-Nijmegen. Wethouder Van Dellen is voorzitter van het portefeuillehoudersoverleg Economie. De wethouders van der Zee, Bouwkamp en Paping nemen deel aan respectievelijk de portefeuillehoudersoverleggen Mobiliteit, Duurzaamheid en Wonen.		
Financieel belang	De gemeente Arnhem draagt naar rato van inwonertal bij aan de exploitatie van de gemeenschappelijke regeling.		
Eigen vermogen	Per 01-01-2020	€	
	Per 31-12-2020	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2020	€	
	Per 31-12-2020	€	
Financieel resultaat	Resultaat 2020	€	
Bijdrage Arnhem	Resultaat 2020	€	284.998
Ontwikkelingen	In 2019 is door het bestuur van de regio Arnhem-Nijmegen, met instemming van de colleges van de 18 regiogemeenten, een proces ingezet om te komen tot een sterkere regio Arnhem-Nijmegen. In 2020 heeft dit na een interactief proces met raden en partners in de regio geleid tot een nieuwe visie Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen, een integrale regionale agenda en een nieuwe Gemeenschappelijke Regeling die er voor moet zorgen dat de regio met meer bestuurskracht, effectief en slagvaardig aan deze nieuwe agenda kan werken. De Groene Metropoolregio is op 1 januari 2021 gestart en tegelijkertijd is het GO Arnhem-Nijmegen in liquidatie gegaan. De gemeente Beuningen zal naar verwachting begin 2021 aansluiten. De Groene Metropoolregio gaat via de regionale agenda werken aan een groene, groeiende en bloeiende regio. De regio staat voor kwalitatieve groei en dus voor balans tussen groei en leefbaarheid. De ambitie is om de omvangrijke groeiopgave (huisvesting, werk en bereikbaarheid) te faciliteren en de groene leefomgeving en ontspannen leefkwaliteit in de regio te behouden en te versterken. De regio wil zich sterker profileren naar het rijk en Europa als groene, circulaire metropoolregio. De regionale agenda is hierop gericht. Deze ontwikkeling heeft financiële gevolgen. College en raad hebben in respectievelijk oktober en december 2020 ingestemd met een verhoging van de bijdrage aan de regio Arnhem-Nijmegen van €0,88 naar €2,50 per inwoner en de voorzetting van de bijdrage van de Economic Board à €1,- per inwoner. Voor 2022 is een extra bedrag nodig van €157.842, vanaf 2023 €564.788. In het betreffende college en raadsvoorstel d.d. 6 oktober 2020 is de intentie uitgesproken de meerkosten vanaf 2022 in 2021 bij het proces Perspectiefnota in te brengen.		
Risico profiel	Middel		
Beheersstrategie	Niet van toepassing		

Lingezegen

Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Programma	S12 Wonen en leefomgeving		
Doel verbonden partij	De realisatie en coördinatie van het beheer van Park Lingezegen op basis van het Masterplan, Intergemeentelijke structuurvisie, het Uitvoeringsprogramma en het AB-besluit 2015-004 over de Afronding van de basisuitrusting en de doorontwikkeling (AB, 04 12 2015).		
Deelnemers in samenwerking	Provincie Gelderland, Waterschap Rivierenland, gemeenten Lingewaard, Overbetuwe, Nijmegen en Arnhem.		
Bestuurlijk belang	Wethouder R. Paping is lid van het Dagelijks bestuur, Wethouder R. van der Zee is lid van het Algemeen bestuur.		
Financieel belang	De gemeente Arnhem draagt voor 25% bij aan de gemeenschappelijke regeling		
Eigen vermogen	Per 01-01-2020	€	5.176.000
	Per 31-12-2020	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2020	€	654.000
	Per 31-12-2020	€	
Financieel resultaat	Resultaat 2020	€	
Bijdrage Arnhem	Resultaat 2020	€	249.500
Ontwikkelingen	Eind 2020 is de realisatiefase van park Lingezegen afgesloten, de basisuitrusting is gerealiseerd en de laatste investeringen in het park zijn gedaan. De begroting van 2021 is de eerste begroting van het park die volledig is gericht op het beheer van park Lingezegen. Vanaf 2021 zal voor het beheer van het park een beroep gedaan worden op het beheerfonds van het park. Het beheerfonds is volgens de laatste berekeningen voldoende gevuld om, met de jaarlijkse bijdrage van de deelnemende gemeenten, het beheer voor de komende decennia te kunnen bekostigen.		
Risico profiel	Middel		
Beheersstrategie	Niet van toepassing		

MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland

Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Programma	S04 Onderwijs; S06 Participatie en armoedebestrijding; S07 Zorg		
Doel verbonden partij	De Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Regio Centraal Gelderland is opgericht voor de uitvoering van taken op het terrein van het sociaal domein. In 2017 is alleen gebruik gemaakt van de samenwerkingsmodule 'Inkoop van specialistische zorg'. Dit betreft inkoop (aanbesteding), contractmanagement en -beheer binnen het zorgdomein (Jeugdzorg en WMO). In 2018 zijn hieraan twee modules toegevoegd: Werkgeversservicepunt (samenwerking UWV en regiogemeenten) en Onderwijszaken (grotendeels de voormalige GR Onderwijszaken). Als laatste is hieraan in 2019 de module Werkgeverschap SW toegevoegd.		
Deelnemers in samenwerking	Gemeenten Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Wageningen, Westervoort en Zevenaar (niet alle gemeenten doen aan alle modules mee).		
Bestuurlijk belang	Wethouder R. Paping is lid van het bestuur. In de bestuurscommissies zitten wethouders mw. M. Louwers (Werkgeversservicepunt), R. van der Zee (Inkoop zorg) en H. de Vroome (Onderwijszaken).		
Financieel belang			
Eigen vermogen	Per 01-01-2020	€	656.000
	Per 31-12-2020	€	724.000
Vreemd vermogen	Per 01-01-2020	€	3.406.000
	Per 31-12-2020	€	7.288.000
Financieel resultaat	Resultaat 2020	€	2.565.000
Bijdrage Arnhem	Resultaat 2020	€	30.747.856
Ontwikkelingen	Het uitbreken van corona heeft gevolgen gehad voor de wijze waarop de MGR haar werkzaamheden moest uitvoeren. Desalniettemin konden deze binnen de begroting worden gerealiseerd. De monitoring van de contractering kon starten na de afronding van het (nieuwe) inkoopproces waarbij een kwaliteitscoördinator betrokken was. Eind 2020 werd de afwikkeling van Presikhaaf Bedrijven geformaliseerd en de financiële overdracht naar de MGR geëffectueerd. De eerste resultaten van het vormgeven van de toegevoegde waarde onder andere door kennisdeling en samenwerking tussen de modules worden zichtbaar.		
Risico profiel	Middel		
Beheersstrategie	De MGR bestaat uit vier modules met daarboven een kleine beheerorganisatie, die efficiënt en kostenbewust opereert. Arnhem neemt deel aan alle modules en is in verhouding een grote 'klant' van de uitvoeringsorganisatie. De arbeidsovereenkomsten van medewerkers met een indicatie voor de WSW zijn per 1-1-2019 bij de nieuwe module Werkgeverschap SW ondergebracht. Daardoor is de financiële bijdrage, die eerder via Presikhaaf Bedrijven liep, in de begroting van de MGR ingebracht. In de verschillende bestuurscommissies, waarvan Arnhemse wethouders deel uitmaken, wordt inhoudelijk gesproken en gestuurd op de modules. Ook in het DB en AB van deze gemeenschappelijke regeling heeft Arnhem een stevige stem. De MGR beschikt over een meerjarig uitvoeringsplan alsmede een uitvoeringsprogramma die jaarlijks worden geactualiseerd. De tussentijdse informatievoorziening over de MGR in de vorm van onder andere periodieke bestuursrapportages is op orde. In 2020 heeft de MGR zich kortom verder ontwikkeld tot een stabiele organisatie hetgeen in 2021 zal worden gecontinueerd.		

Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)

Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Programma	S11 Ruimtelijke ontwikkeling		
Doel verbonden partij	Goede en efficiënte vergunningverlening en handhaving op het gebied van milieu, bouwen, natuur en water.		
Deelnemers in samenwerking	Gemeenten Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort, Zevenaar en provincie Gelderland.		
Bestuurlijk belang	Wethouder Bouwkamp is lid van dagelijks bestuur en algemeen bestuur		
Financieel belang	De gemeente Arnhem draagt bij aan de exploitatiebegroting van deze gemeenschappelijke regeling. De jaarlijkse bijdrage is afhankelijk van het afgesproken werkprogramma.		
Eigen vermogen	Per 01-01-2020	€	762.000
	Per 31-12-2020	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2020	€	4.480.000
	Per 31-12-2020	€	
Financieel resultaat	Resultaat 2020	€	
Bijdrage Arnhem	Resultaat 2020	€	6.006.600
Ontwikkelingen	Landelijke ontwikkelingen: invoering omgevingswet, invoering particulier bouwtoezicht. Outputsturing per 2020. Vervanging zaaksysteem in 2020.		
Risico profiel	Middel		
Beheersstrategie	Landelijke ontwikkelingen in wet- en regelgeving kunnen grote invloed hebben op de taakomvang en -inhoud van de omgevingsdienst ODRA. De impact van de Omgevingswet is nog steeds moeilijk in te schatten maar deze heeft waarschijnlijk een groot effect op het takenpakket ODRA. Het effect van de Wet kwaliteitsborging bouwen lijkt vooralsnog beperkt. De wet heeft een gefaseerde invoering. ODRA is samen met de deelnemende gemeenten actief bezig met de invoering van de Omgevingswet en rapporteert hier geregeld over. Door actief met komende ontwikkelingen bezig te zijn kan beter geanticipeerd worden op eventuele grote consequenties voor het personeelsbestand van ODRA. De omvang van het takenpakket van ODRA op het gebied van bouw, vergunningverlening en toezicht is direct afhankelijk van initiatieven van particulieren en bedrijven in de stad. Er kunnen grote verschillen zitten tussen jaren. Om hierop te anticiperen houdt ODRA een flexibele schil met personeel aan. Met de systematiek van outputfinanciering en een prognose van de gemeente op de bouwontwikkelingen wordt het beter mogelijk om de kosten voor de gemeente vooraf in te schatten. De invoering van outputgericht sturen en betalen per 2020 heeft in het eerste jaar niet geleid tot onverwachte financiële effecten of andere ongewenste neveneffecten. Door de corona crisis is het echter nog niet mogelijk om op basis van de cijfers conclusies te trekken voor latere jaren. De bij omgevingsdienst ODRA onderkende risico's voor gemeente Arnhem worden op de volgende wijzen beheerst. Allereerst is er wekelijks werkoverleg tussen de accounthouders van beide partijen. Relevante ontwikkelingen kunnen daar als eerste gesignaleerd worden. ODRA levert maandelijks productiecijfers en urenoverzichten. De cijfers worden met deze frequentie ook in het accountoverleg besproken. Realisatie van producten en uren kan zo getoetst worden aan planning en budget, zonodig kan worden bijgestuurd en zullen relevante ontwikkelingen gemeld worden in de financiële cyclus van de gemeente. De portefeuillehouder heeft zitting in het Dagelijks Bestuur en het Algemeen Bestuur van ODRA. Meerdere keren per jaar worden financiële tussenrapportages van ODRA in de vorm van een financieel dashboard in de bestuursvergaderingen besproken. De business controler Arnhem adviseert de portefeuillehouder op deze rapportages en kan risico's vroegtijdig signaleren. Denk hierbij bijvoorbeeld aan oplopende personeelskosten door schaarste op de arbeidsmarkt of bevindingen van de accountant.		

Regionaal Historisch Centrum Gelders Archief

Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Programma	S05 Cultuur		
Doel verbonden partij	Het gezamenlijk vorm en inhoud geven aan het Gelders Archief, een samenwerking van de gemeentelijke archieven van Arnhem, Renkum, Rheden, Rozendaal, Provincie en het Rijksarchief Gelderland. Aanvullend zijn taken afgesproken op het terrein van het beheer, het behoud, de presentatie en informatieverstrekking van de historie van de stad Arnhem en de omgeving daarvan.		
Deelnemers in samenwerking	De gemeenten Renkum, Rheden en Rozendaal en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Met de Provincie Gelderland vinden onderhandelingen plaats over toetreding tot de Gemeenschappelijke Regeling.		
Bestuurlijk belang	Wethouders J. van Dellen en H. de Vroome maken deel uit van het bestuur		
Financieel belang	Jaarlijkse bijdrage		
Eigen vermogen	Per 01-01-2020	€	209.570
	Per 31-12-2020	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2020	€	20.240.430
	Per 31-12-2020	€	
Financieel resultaat	Resultaat 2020	€	
Bijdrage Arnhem	Resultaat 2020	€	1.054.512
Ontwikkelingen	Vanaf 2020 vindt er een nieuwe verdeling van de lumpsum plaats. Voor Arnhem betekent dit een verlaging van de bijdrage.		
Risico profiel	Middel		
Beheersstrategie	Niet van toepassing		

Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden

Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Programma	S01 Veiligheid; S07 Zorg; S09 Gezondheid en sport		
Doel verbonden partij	In deze regeling participeren (inclusief Arnhem) 15 gemeenten. Het betreft hier een wettelijk aangewezen organisatie met taken op het terrein van de brandweer (hulpverlening), volksgezondheid en rampenbestrijding. Veiligheid en gezondheid zijn in de regio de kerntaken.		
Deelnemers in samenwerking	15 gemeenten (inclusief Arnhem) participeren in de gemeenschappelijke regeling.		
Bestuurlijk belang	Burgemeester A. Marcouch en wethouder R. van der Zee maken deel uit van het (dagelijks) bestuur.		
Financieel belang	Jaarlijkse bijdrage		
Eigen vermogen	Per 01-01-2020	€	7.368.000
	Per 31-12-2020	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2020	€	43.158.000
	Per 31-12-2020	€	
Financieel resultaat	Resultaat 2020	€	
Bijdrage Arnhem	Resultaat 2020	€	16.279.000

Ontwikkelingen

Volksgezondheid
GGD Gelderland Midden had in 2020 een centrale rol in de uitvoering van maatregelen ter bestrijding van het coronavirus. VGGM heeft daarvoor een apart organisatieonderdeel ingericht. De extra inzet (vooral testen en bron- en contactonderzoek) vraagt een grote inspanning van de organisatie. Met aanpassingen in de werkwijze (contacten niet face-to-face maar telefonisch of via beeldbellen) is de reguliere zorg zoveel mogelijk gehandhaafd. Speciale aandacht is daarbij gericht op het voorkomen van situaties waarin kinderen ernstig ziek kunnen worden of in een onveilige situatie terecht kunnen komen.
Het Rijksvaccinatieprogramma is zoveel als mogelijk conform opzet uitgevoerd.

De bestrijding van het coronavirus heeft forse financiële gevolgen voor VGGM. De meerkosten zijn voor 2020 geraamd op € 21 mln. Met VNG en GGD GHOR Nederland is het Rijk overeengekomen dat de extra kosten die door GGD'en en Veiligheidsregio's worden gemaakt volledig worden gecompenseerd.

In 2020 heeft een verkenning plaatsgevonden naar een actualisatie van de verdeelsleutels waar het de gemeentelijke bekostiging van VGGM betreft. Voor de Jeugdgezondheidszorg (JGZ) is besloten de verdeelsleutel ongewijzigd te laten.

Brandweer / Crisisbeheersing
Behalve bij de GGD vergde corona ook bij de overige partners in de crisisbeheersing een forse inzet. Een groot deel van de geplande werkzaamheden zijn in 2020 dan ook op een aangepaste wijze uitgevoerd. Onder andere zijn de rampbestrijdingsplannen van een vijftal Brzo hogedrempelinrichtingen (Kavégas, Mond en Riksen, Shell, Synerlogic, Kruidvat) geactualiseerd en/of vastgesteld. De brandweer is daarnaast bezig geweest met een aantal verandertrajecten zoals het noodzakelijk anders moeten werken als gevolg van veranderingen in het omgevingsrecht.

Op het gebied van bevolkingszorg is per 1-1-2020 gestart met de nieuwe invulling van de regionale bevolkingszorgorganisatie. Met de komst van corona heeft het Regionaal Netwerkteam Bevolkingszorg een Gemeentelijk Knooppunt Corona (GKC) ingericht voor het ondersteunen van de gemeenten bij hun taken in deze crisis. Dit heeft invloed gehad op de regulier geplande activiteiten van het Regionaal Netwerkteam Bevolkingszorg. OTO activiteiten en bijeenkomsten hebben minimaal doorgang gehad en lopende projecten zijn stilgelegd.

In 2020 is de discussie over de verdeelsleutel brandweer opgestart. Besluitvorming zal naar verwachting in 2021 plaatvinden.

Voor het overige: sinds jaar en dag is het thema brandweer / crisisbeheersing beleidsarm aangevlogen.

Risico profiel	Middel
Beheersstrategie	Niet van toepassing

Werkvoorziening Midden-Gelderland (Presikhaaf Bedrijven)

Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Programma	S06 Participatie en armoedebestrijding		
Doel verbonden partij	Deze regeling was in het leven geroepen voor het uitvoeren van de Wet Sociale Werkvoorziening (WSW). De kernactiviteit was het bieden van werk onder aangepaste omstandigheden aan personen die (nog) niet kunnen re-integreren in een reguliere baan. De bedrijfsactiviteiten zijn per 1 januari 2018 overgedragen aan Scalabor B.V. (Scalabor). Het overdragen van de bedrijfsactiviteiten heeft een zeer grote impact op organisatie en financiën van Presikhaaf Bedrijven. Presikhaaf Bedrijven houdt de dienstverbanden van alle SW-medewerkers onder haar hoede en draagt zorg voor de uitbetaling en financiering, door middel van de gemeentelijke bijdragen, van de loonlasten en hiermee samenhangende kosten.		
Deelnemers in samenwerking	Gemeenten Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Rheden, Rijnwaarden, Rozendaal, Westervoort en Zevenaar.		
Bestuurlijk belang	Het raadslid M. Coenders en wethouders mw. M. Louwers, R. Paping en R. van der Zee in het Algemeen Bestuur (AB) en de wethouders mw. M. Louwers en R. Paping in het Dagelijks Bestuur (DB).		
Financieel belang	Circa 52%		
Eigen vermogen	Per 01-01-2020	€	1.509.000
	Per 31-12-2020	€	
Vreemd vermogen	Per 01-01-2020	€	4.231.000
	Per 31-12-2020	€	
Financieel resultaat	Resultaat 2020	€	
Bijdrage Arnhem	Resultaat 2020	€	

Ontwikkelingen

De deelnemende gemeenten van de GR Presikhaaf Bedrijven hebben besloten om de GR te ontmantelen en te liquideren. De liquidatie is per eind november 2020 een feit. Het liquidatieproces van Werkvoorziening Midden Gelderland is in verschillende stappen verlopen:

1. In 2018 is de 'knip' gemaakt tussen het formeel en materieel werkgeverschap van alle SW medewerkers en Scalabor is gestart als arbeidsontwikkelbedrijf voor de SW medewerkers.
2. Per 1-1-2019 is het formeel werkgeverschap overgedragen aan de Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Sociaal Domein Centraal Gelderland (MGR SDCG).
3. Een groep van 14 boventalligen is per 1-1-2020 bij de MGR in dienst gegaan voor nog maximaal twee jaar werk-naar-werk traject. De resterende twee dienstverbanden zijn respectievelijk in april en november 2020 beëindigd. De vier resterende ID-baners zijn per 1 mei 2020 overgegaan naar Scalabor B.V. De twee stichtingen zijn reeds ontbonden.
4. Het ontbinden van de laatste dienstverbanden, het afhandelen van de laatste juridische verplichtingen en het indienen van de financiële vorderingen op het UWV zijn in 2020 gerealiseerd.

De liquidatierekening van Werkvoorziening Midden Gelderland laat een positief positief liquidatiesaldo zien van € 1.395.808. Dit bedrag is conform het aantal arbeidsjaren SW per gemeenten op 31/10/2018 verdeeld over de deelnemende gemeenten. Arnhem heeft eind 2020 op basis van deze verdeelsleutel een bedrag van € 732.798 uitgekeerd gekregen. Hiermee is het liquidatieproces afgerond.

Risico profiel	Laag
Beheersstrategie	Niet van toepassing

Recreatieschap Overbetuwe

Vestigingsplaats	Kerk - Avezaath
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Programma	S03 Economie
Doel verbonden partij	Het Recreatieschap heeft tot taak de gemeenschappelijke behartiging van de belangen van de deelnemende gemeenten op het terrein van de openluchtrecreatie en het toerisme in het rivierengebied.Samen met het Natuur- en Recreatieschap Lingegebied en het Recreatieschap Nederrijn, Lek en Waal wordt deelgenomen in de B.V. Recreatiemaatschappij Rivierengebied (handelsnaam Uiterwaarde). Uiterwaarde ontwikkelt de recreatiegebieden en land- en routegebonden voorzieningen in het rivierengebied en houdt ze in stand.
Deelnemers in samenwerking	Samen met de gemeenten Lingewaard en Overbetuwe heeft de gemeente Arnhem zitting in het bestuur van het Recreatieschap Overbetuwe. Het recreatieschap Overbetuwe is aandeelhouder van de B.V. Recreatiemaatschappij Rivierengebied.
Bestuurlijk belang	Vanuit de gemeente Arnhem participeren wethouder De Vroome en raadslid Manders in het algemeen bestuur van Recreatieschap Overbetuwe.
Financieel belang	Eigen vermogen en vreemd vermogen liggen bij de B.V. Recreatiemaatschappij Rivierenland. Het Recreatieschap Overbetuwe beschikt niet over vermogen.
Eigen vermogen	Per 01-01-2020 €
	Per 31-12-2020 €
Vreemd vermogen	Per 01-01-2020 €
	Per 31-12-2020 €
Financieel resultaat	Resultaat 2020 €
Bijdrage Arnhem	Resultaat 2020 €
Ontwikkelingen	2020 was een bijzonder jaar vanwege de coronacrisis. Mensen trokken er binnen Nederland massaal op uit. Om een veilig bezoek te waarborgen zijn maatregelen getroffen, bijvoorbeeld door cirkels op het gras aan te bracht waarbinnen de 1,5m afstand verzekerd is. Er wordt gewerkt aan de komst van een Eco-recreatiepark bij Rijkerswoerdse Plassen. De beoogde locatie is Overbetuws grondgebied, maar vanwege de nabijheid van Arnhemse woonwijken heeft Arnhem ook een belang. In 2020 heeft er een inspraakronde plaatsgevonden inzake de wijziging van het bestemmingsplan.
Risico profiel	Laag
Beheersstrategie	Niet van toepassing.

Grondbeleid

In de paragraaf Grondbeleid geven we aan hoe het grondbeleid wordt ingezet om de bestuurlijke doelstellingen te realiseren. het grondbeleid houdt rekening met de te bereiken doelen voor de stad, afgezet tegen de (financiële) risico's die dat met zich meebrengt. Maatwerk per locatie wordt geboden.

Algemeen

De coronacrisis heeft voor de vastgoedmarkt (nog) geen grote gevolgen gehad en daarmee ook niet voor het grondbedrijf. Grote effecten of veranderingen hebben daarom afgelopen jaar dan ook niet plaatsgevonden. Dit is dan ook terug te zien in de financiële resultaten van het grondbedrijf. Niet alleen de goede vastgoedmarkt zorgt voor een stabiel resultaat, maar ook de afnemende ontwikkelportefeuille van het grondbedrijf zorgt daarvoor. Immers een project in de voorfase van een ontwikkeling kent grotere onzekerheden, en daarmee risico's, dan projecten die al meer in de eindfase zitten. Daar zijn bijvoorbeeld al verkoopcontracten gesloten en zijn veel civiele werkzaamheden al uitgevoerd.

De stabiliteit heeft het afgelopen jaar dan ook wederom tot een positief resultaat geleid van ruim € 6,8 miljoen. Net als voorgaande jaren hebben de (verplichte) tussentijdse winstnemingen en, in iets minder mate het onderdeel erfpacht, in belangrijke mate bijgedragen aan het positieve resultaat over 2020. Het grondbedrijf heeft voldoende buffers om de huidige risico's binnen de (grondexploitatie) projecten zelf te dragen.

Die stabiliteit heeft wel een keerzijde, namelijk dat Arnhem nog maar weinig eigen (grond)posities heeft om zelf sturing te geven aan ruimtelijke en programmatische (bijvoorbeeld extra woningbouw) vraagstukken. Door middel van ontwikkelingsperspectieven wordt nu wel voor diverse delen van de stad, bijvoorbeeld Kronenburg en de oostelijke zijde van de stad (Presikhaaf en Spoorzone), nagegaan hoe programmatische, duurzaamheids- en sociale vraagstukken ruimtelijk vertaald moeten worden. Ingrepen in de bestaande stad zullen daarbij altijd kostbaarder en ingewikkelder zijn dan wanneer dat kan plaatsvinden in een uitbreidingswijk. Hoe verder uitvoering wordt gegeven aan de ontwikkelingsperspectieven zal de komende tijd verder uitgewerkt gaan worden. Een combinatie van zowel actief als facilitair grondbeleid lijkt hierbij het meest realistische scenario.

Grondbeleid

Het beleidsmatige kader voor het grondbeleid is verwoord in de nota Zicht op Gegronde Keuzes. Bij toekomstige aanpassingen van dit (uitvoerings)beleid zal aansluiting worden gezocht bij de nieuwe omgevingsvisie die in de gemeente Arnhem wordt opgesteld. Op dit moment is het uitgangspunt nog steeds situationeel grondbeleid. Per locatie wordt maatwerk verricht. Het genoemde maatwerk komt tot uitdrukking bij de vaststelling van bestemmingsplannen of bestemmingsplanwijzigingen, waarbij de raad via de achterliggende (deels geheime) exploitaties deelgenoot wordt gemaakt van mogelijke financiële implicaties.

Mede naar aanleiding van de gewijzigde BBV-regelgeving is in 2020 het uitvoeringsdocument voor het Grondbedrijf weer actueel gemaakt. Hierin wordt bijvoorbeeld beschreven hoe wordt omgegaan met tussentijdse winstneming, hoe met het kostenverhaal in Arnhem wordt omgegaan en zijn de actuele erfpachtvoorwaarden opgenomen.

Strategische aankopen

Bij een situationeel grondbeleid is het nog steeds mogelijk strategische gronden aan te kopen. Er kunnen zich ruimtelijke kansen voordoen, waarvoor het wenselijk is om voorafgaand aan het vaststellen van een grondexploitatie aankopen te doen. Een belangrijk onderdeel bij strategische aankopen is de afweging van financiële risico's die met de aankoop gemoeid zijn. Door vooraf een budget ter beschikking te stellen, kan snel worden gehandeld.

De totale waarde aan strategisch bezit mag maximaal € 50 miljoen bedragen. Dit bedrag is niet gewijzigd ten opzichte van het afgelopen jaar. In 2020 is er een aantal strategische aankopen gedaan in de Varkensstraat (Korenkwartier) en de Diaconessenkerk is aangekocht. Totale boekwaarde van het strategisch bezit bedraagt per 31-12-2020: € 15,9 miljoen.

Ontwikkelingen vastgoedmarkt

De gemeente Arnhem kent een woningvraag die hoger ligt dan het landelijk gemiddelde. Op basis van de genoemde trends zal de krapte op de woningmarkt de komende jaren hoog blijven. Door het afnemende woningaanbod en de nog steeds hoge vraag blijft de druk op de Arnhemse woningmarkt groot. In 2019 konden woningzoekers begin april nog kiezen uit bijna 500 woningen, in 2020 was op deze datum sprake van een historisch laag aanbod van slechts 375 woningen.

De bouw van nieuwe woningen blijft achter op de vraag naar woningen. Het woningaanbod droogt op en dit zorgt dat het aantal transacties afneemt, verkooptijden afnemen en het prijsniveau verder stijgt. In een jaar tijd is de vierkante meterprijs in de regio Arnhem met 9,2% gestegen, landelijk was dit 9,7%. De Arnhemse woningmarkt is een echte verkopers markt, waar sprake is van een krappe markt met een laag beschikbaar woningaanbod. Dit vertaalt zich onder andere in een groot tekort op de Arnhemse nieuwbouwmarkt.

De commerciële vastgoedmarkt kent een onzekerdere toekomst. Voor goede kantoorruimte op goede locaties en (logistieke) bedrijfsruimte zijn de verwachtingen nog wel positief. Voor detailhandel en horeca zijn de vooruitzichten minder optimistisch. Het grondbedrijf heeft overigens zelf relatief weinig projecten in portefeuille die vallen onder commercieel vastgoed.

Ontwikkeling grondbedrijf afgelopen jaar en vooruitblik komende jaren

Het grondbedrijf heeft over 2020 een positief resultaat behaald, exclusief de tussentijdse winstneming, van circa € 1,4 miljoen. De belangrijkste bijdrage komt vanuit het onderdeel erfpachten (opbrengsten canon). Het resultaat erfpacht bedraagt namelijk € 1,7 miljoen. Daarnaast is afgelopen jaar voor circa € 5,4 miljoen aan tussentijdse winstneming gerealiseerd. De totale mutatie van de voorzieningen is beperkt, namelijk toevoeging van circa € 0,25 miljoen. Op basis van de huidige risico inschattingen, kan het grondbedrijf zelf haar risico's nog steeds dragen. Wel is dit jaar uit het positieve resultaat van het grondbedrijf een extra bedrag gedoteerd aan de bestemmingsreserve Weerstandsvermogen grondexploitatie.

Gebiedsontwikkeling is steeds vaker binnenstedelijk en is complexer geworden. Dit vraagt steeds meer om (gemeentelijke) financiële bijdragen. Op het ogenblik zijn er geen gemeentelijke middelen beschikbaar om tekorten binnen een nieuwe gebiedsontwikkeling op te vangen. Om toch ruimtelijke ontwikkeling in de toekomst mogelijk te maken is het raadzaam om te onderzoeken of er middelen beschikbaar kunnen worden gesteld.

Uit onderstaande grafieken (volume ontwikkeling portefeuille grondbedrijf 2020) komt naar voren dat in 2020 duidelijk meer (grond)opbrengsten binnen zijn gekomen in het grondbedrijf dan er aan kosten zijn gemaakt. In totaal is er voor circa € 13,2 miljoen aan kosten gemaakt, terwijl er voor circa € 26,2 miljoen aan opbrengsten binnen zijn gekomen. De boekwaarde van de portefeuille van het grondbedrijf volgt ook dit jaar de dalende trend die in de voorgaande jaren is ingezet (NB. de weergegeven boekwaarde betreft de boekwaarde grondexploitaties en de boekwaarde materiële vaste activa).

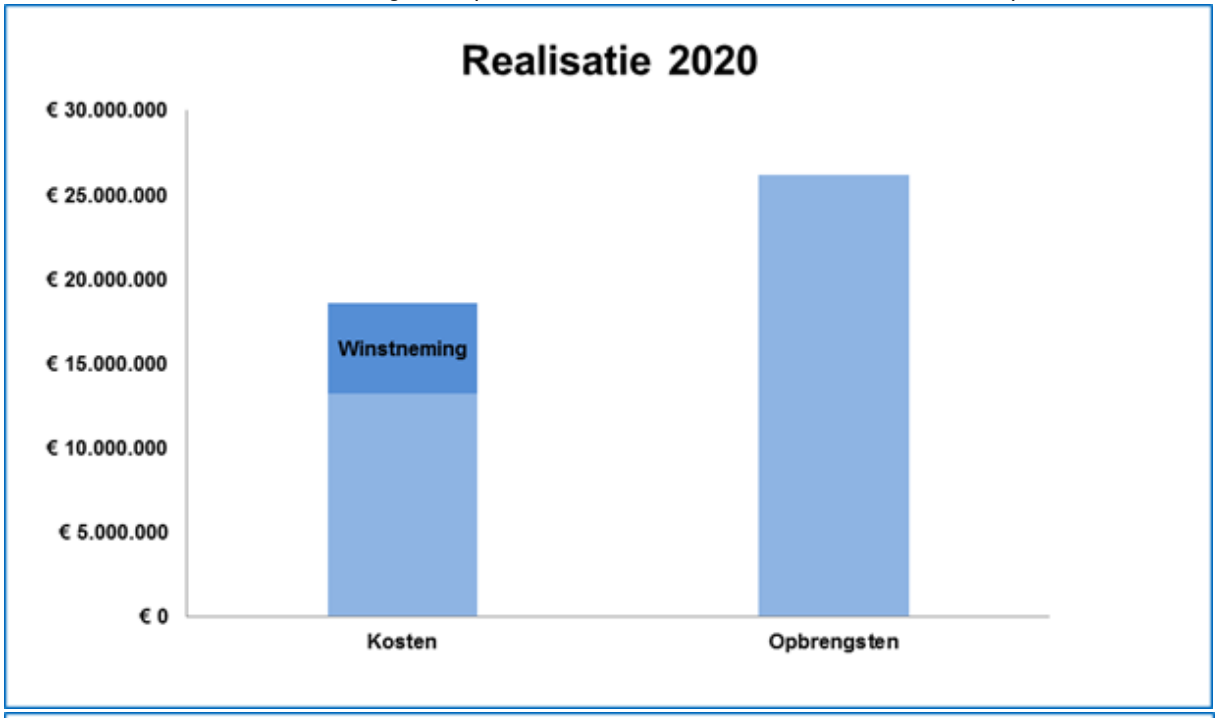

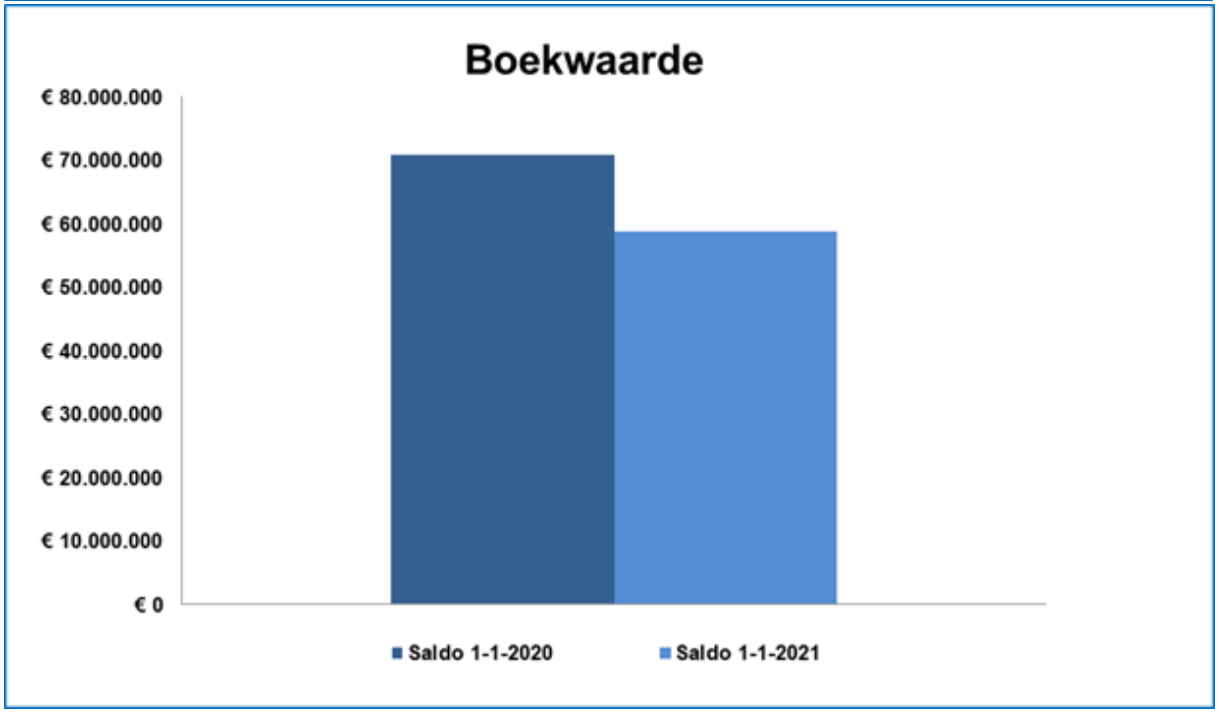

In onderstaande grafiek zijn de te verwachten kosten en opbrengsten (een optelling van grondopbrengsten en overige opbrengsten / subsidies) weergegeven. Per saldo wordt er in totaal nog voor circa € 77 miljoen geïnvesteerd in de lopende grondexploitaties en investeringsprojecten en komt er nog voor circa € 119 miljoen aan opbrengsten binnen. Ter vergelijking: vorig jaar bedroeg het totaal aan nog te realiseren investeringen circa € 86 miljoen en de nog te realiseren opbrengsten circa € 160 miljoen. De wijzigingen zijn terug te voeren op gerealiseerde kosten en opbrengsten in 2020 en eventuele mutaties (programma, planning, afboekingen) in grondexploitatieprojecten en investeringsprojecten.

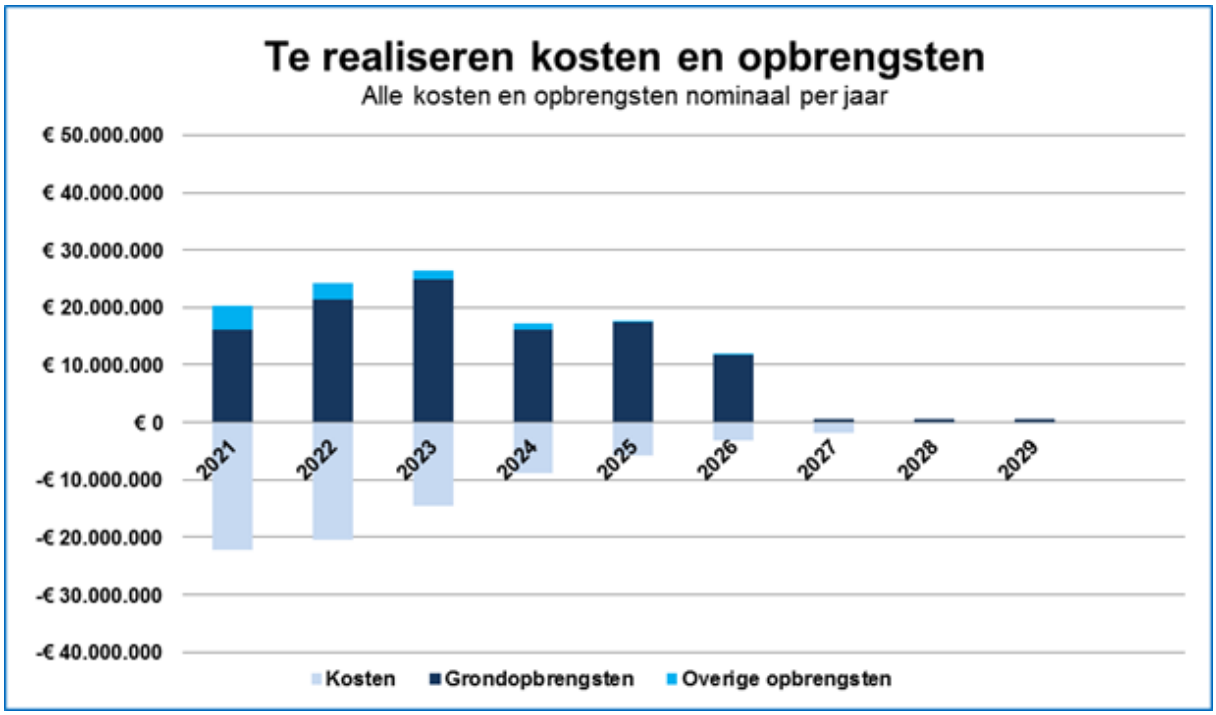

De grondexploitatie

Algemeen

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de grondexploitaties op hoofdlijnen doorgenomen. In een geheime bijlage (Financiële Jaarrapportage Projecten 2020) wordt per project nader ingegaan op de wijzigingen. Het resultaat van de grondexploitaties komt tot stand door de projecten te actualiseren/herzien op het gebied van kostenramingen, opbrengstenramingen en de fasering.

In de Najaarsrapportage is al aangegeven met welke parameters, die extern getoetst zijn, de herzieningen van de grondexploitaties uitgevoerd worden. De parameters voor de kosten- en opbrengstenstijgingen zijn beperkt gewijzigd ten opzichte van vorig jaar. Voor woningbouw in de vrije sector wordt uitgegaan van een stijging van 1,5% in 2021 en 2,5% in 2022 en 2023. Voor de overige opbrengstcategorieën worden lagere percentages aangehouden, variërend van 0% voor winkels tot 1% voor bedrijventerreinen. Bij de kostenstijgingen liggen de percentages tot en met 2023 tussen de 1,0% en 3%. Vanaf 2024 worden geen verschillen tussen de kosten- en opbrengstenstijging verwacht (beide 2%).

De rente is bij de herzieningen dit jaar wel aangepast ten opzichte van vorig jaar. De gemeente moet namelijk verplicht uitgaan van een gewogen marktrente. Op basis daarvan is in de gemeentebegroting de rekenrente voor het grondbedrijf bepaald op 1,7%. Voor Schuytgraaf is in het verleden een aparte projectfinanciering opgezet, hiervoor geldt 2%.

Jaarresultaat grondbedrijf 2020

Over 2020 is er een positief resultaat voor het grondbedrijf Arnhem van circa € 6,8 miljoen. Dit wordt als volgt gespecificeerd.

Resultaat grondbedrijf 2020			
Bedragen x € 1.000	*Lasten*	*Baten*	*Totaal*
Afgesloten projecten	0	120	120
Winstnemingen projecten	0	5.390	5.390
Vastgestelde grondexploitaties	400	143	-257
Strategisch bezit (MVA)	283	288	5
Voorstudies	121	0	-121
Overige kosten & opbrengsten	33	0	-33
Erfpachten	517	2.242	1.725
Totaal resultaat Grondbedrijf voor bestemming	**1.354**	**8.183**	**6.829**

De belangrijkste kosten- en opbrengstenposten worden hierna op hoofdlijnen nader toegelicht.

- Afgesloten projecten

In 2020 zijn er twee projecten afgesloten, namelijk Lorentz Lyceum en Rosendaalseweg. Op beide projecten zat nog een klein positief saldo. In totaal levert dit circa € 120.000 aan voordelig resultaat op voor het grondbedrijf.

- Tussentijdse winstneming vastgestelde grondexploitaties

Conform de BBV-spelregels en de daarop gebaseerde winstnemingsnotitie van de gemeente Arnhem vinden er over 2020 wederom een aantal winstnemingen in projecten plaats. Dit jaar vindt de grootste winstneming plaats bij de Zuidelijke Binnenstad. Ook de Leidenweg zorgt voor een grote bijdrage aan de tussentijdse winstneming. De totale tussentijdse winstneming bedraagt € 5,4 miljoen.

- Vastgestelde grondexploitaties - voorzieningen

Grondexploitaties waarop een verwacht financieel tekort zit, dienen vooraf te worden afgedekt. Dit wordt aangeduid als het voorzichtigheidsprincipe. Wanneer een grondexploitatie niet sluitend is, wordt voor het voorziene tekort een voorziening getroffen om de tekorten af te dekken.
Ten opzichte van vorig jaar zijn de totale voorzieningen met ruim € 250.000 toegenomen. De voorziening voor Arnhem Centraal is afgenomen. Dit komt door een positief rente effect in de grondexploitatie. Voor Gaardenhage en Merwedestraat zijn deze met respectievelijk € 100.000 en € 300.000 toegenomen. Indien de raad een besluit neemt om project Merwedestraat in huidige vorm te stoppen en over te brengen naar strategisch bezit, zal de voorziening weer vrijvallen.

- Strategisch bezit

De beheerslasten voor het strategisch bezit worden zoveel mogelijk gedekt door het tijdelijke bezit zo optimaal mogelijk te exploiteren. In 2020 waren de kosten en opbrengsten in evenwicht met elkaar.

- Voorstudies en overige kosten grondexploitatie

In 2020 bedroegen de totale kosten voor deze categorieën ruim € 150.000, waarvan Voorstudies verantwoordelijk was voor ruim € 120.000 van de kosten. Dit zijn kosten die gemaakt worden voordat er een vastgestelde grondexploitatie is en die jaarlijks afgeboekt worden. Deze kosten worden weer geactiveerd als de grondexploitatie vastgesteld is. Afgelopen jaar zijn voor de Nijmeegseweg en de Hobbit (in Malburgen) voorstudie kosten gemaakt.

- Erfpachten

Het netto erfpachtresultaat heeft ook in 2020 wederom duidelijk bijgedragen aan het positieve resultaat van het grondbedrijf. Dit komt vooral door opbrengsten erfpachtcanon en (eenmalige) afkopen. Het resultaat is € 1,7 miljoen positief.

Grondexploitatie en Weerstandsvermogen

Grondexploitatie

Hiervoor is beschreven hoe het jaarresultaat grondbedrijf per ultimo 2020 is opgebouwd. Hierin zijn voor alle projecten de laatste (financiële) effecten meegenomen. Echter zegt dit nog niets over de totale omvang van alle investeringen en opbrengsten en de risico's die daarbij voor de toekomst aanwezig zijn. Deze paragraaf gaat eerst in op de totalen van de grondexploitatie en de effecten daarvan op het weerstandsvermogen voor het grondbedrijf.

Grondexploitaties in voorbereiding / strategisch bezit

Dit zijn locaties waar nog geen (financiële) ontwikkelkaders voor zijn vastgesteld. Per ultimo 2020 bedroeg de totale boekwaarde van het strategisch bezit € 15,9 miljoen, ten opzichte van € 15,2 miljoen in 2019. Deze stijging is een resultante van een aantal verwervingen in de Varkensstraat (Korenkwartier) en de verwerving van de Diaconessenkerk. Daarnaast zijn in Coehoorn een aantal panden verkocht aan stichting Coehoorn Centraal. De boekwaarde bestaat uit de volgende elementen:

Voor een bedrag van circa € 4,8 miljoen betreft het bebouwde gronden. De panden zijn aangekocht met het oog op mogelijke toekomstige ontwikkelingen, maar worden in principe verkocht als inzichten daarover veranderen.
Naast de gebouwen heeft de gemeente ook nog voor circa € 11,1 miljoen aan onbebouwde terreinen als strategisch bezit. Deze gronden hebben een boekwaarde van gemiddeld € 18,- per m2.

Vastgestelde grondexploitaties

In de onderstaande tabel is het totaal van alle grondexploitaties weergegeven. In 2020 zijn er twee grondexploitaties afgesloten en is de grondexploitatie Presikhaaf-Oost geopend. Totaal bedraagt de boekwaarde per 1-1-2021 circa/ € 105 miljoen (in 2019 € 117 miljoen). De boekwaarde zou nog harder naar beneden gegaan zijn als er niet de winstneming als een 'kostenpost' in de grondexploitatie zou zijn opgenomen. De reeds getroffen voorzieningen voor diverse projecten in het grondbedrijf is circa € 63 miljoen. Deze is niet als opbrengst in de boekwaarde opgenomen, maar wordt apart weergegeven. Daarnaast moeten er nog voor circa € 64 miljoen aan investeringen plaatsvinden (in 2019 € 72 miljoen) en voor circa € 114 miljoen aan totale

opbrengsten (in 2019 € 139 miljoen) gerealiseerd worden. De totale winstpotentie, oftewel het ingeschatte eindresultaat van de projecten, per 1-1-2021 bedraagt voor de grondexploitaties nog circa € 8 miljoen.

Vastgestelde grondexploitaties

Bedragen x € 1.000.000

	Boekwaarde	Nog te realiseren	Totaal
Kosten			
Verwervingen	213	2	215
Civiele kosten	158	41	199
Overige kosten	30	5	35
Plankosten en VTU	142	16	158
Winstneming	32		32
Totaal kosten	***575***	***64***	***639***
Opbrengsten			
Grondopbrengsten	361	110	471
Subsidies / bijdragen	159	4	163
Totaal opbrengsten	***520***	***114***	***634***
Rente / Kosten- en opbrengstenstijging	50	11	61
Resultaat (op eindwaarde)	**-105**		**-66**
Resultaat op cw per 01-01-2021			**-55**
Reeds getroffen voorziening per 1-1-2021			**63**
Winstpotentie cw per 01-01-2021			**8**

Onderstaande grafieken geven het programma aan van woningbouw en niet-woningbouw die opgenomen is in de vastgestelde grondexploitaties.

Voor de korte termijn zijn op verschillende plekken in de stad nog enkele woningbouwontwikkelingen. Voor de middellangere termijn heeft de gemeente nog Schuytgraaf. Voor de langere termijn zit er op dit moment geen eigen woningbouwontwikkelingen in de pijplijn.

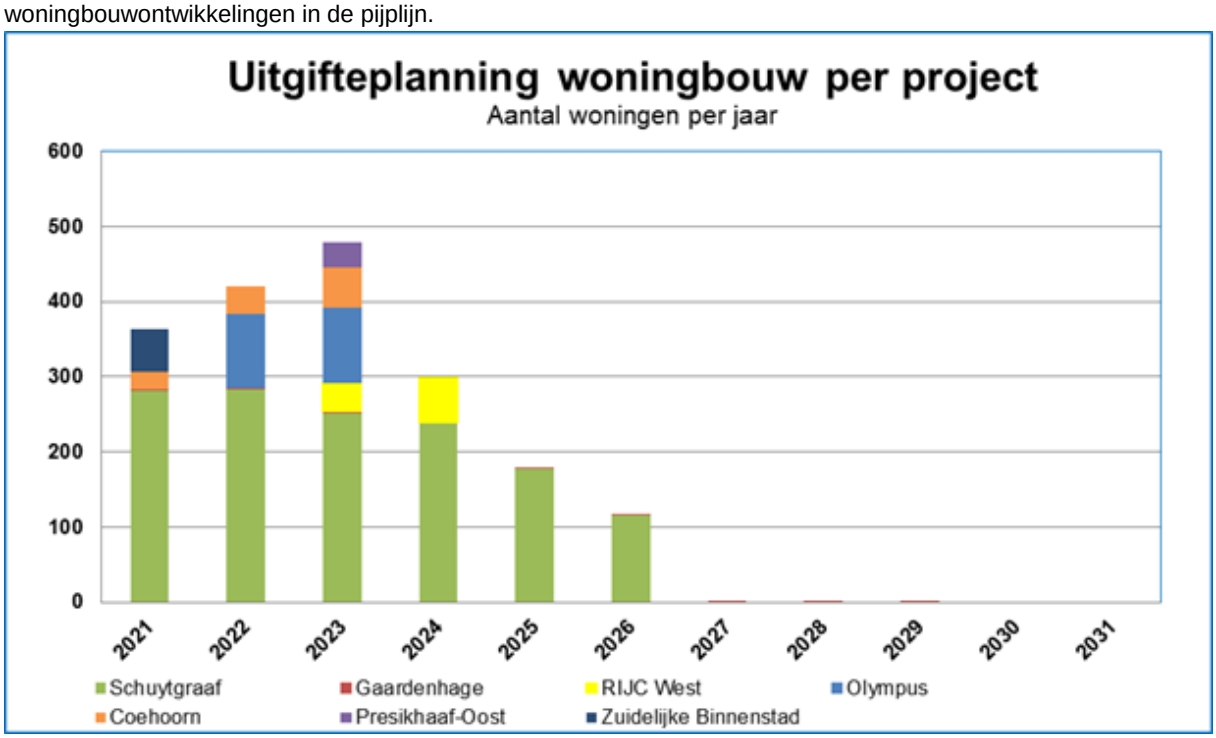

Voor bedrijven, kantoren en ander commercieel programma geldt ook dat na 2023, met uitzondering van uitgifte voor bedrijven op Oude Veerweg, er verder geen gemeentelijke gronden meer beschikbaar zijn in de huidige projecten.

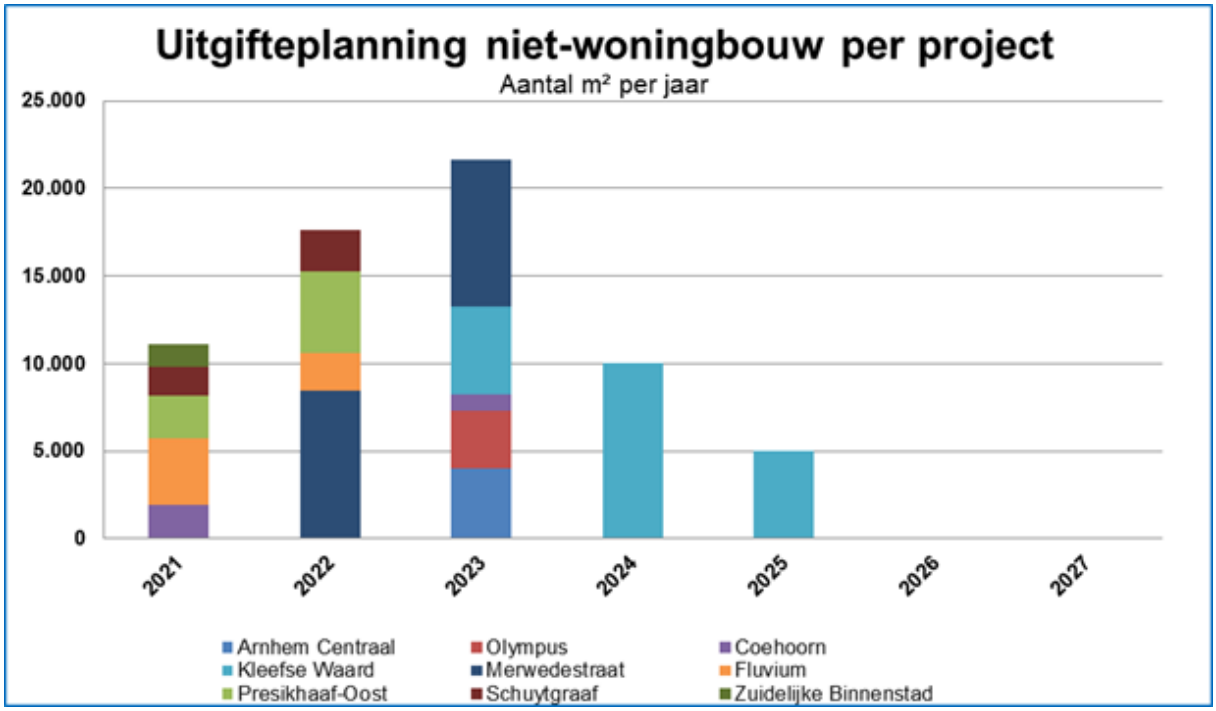

Reserves en begroting

Het grondbedrijf is alweer een aantal jaren volledig in staat om zelf haar eigen risico's te dragen. De bestemmingsreserve kan bij eventuele financiële tegenvallers in de toekomst deze eerst zelf opvangen, voordat een beroep gedaan wordt op de Algemene Reserve. Naast de reserves is er ook nog een winstpotentie van circa € 8 miljoen in de grondexploitaties. De winstpotentie is afgenomen ten opzichte van vorig jaar (€ 11 miljoen) omdat ook dit jaar een belangrijk deel van die winstpotentie mee is genomen in het positieve resultaat van het grondbedrijf (circa € 5,4 miljoen). De winstpotentie binnen de projecten wordt overigens niet meegenomen in de beschikbare weerstandscapaciteit van het grondbedrijf. Deze middelen zijn namelijk nog niet vrijgevallen en komen daarmee ook pas in de toekomst tot onze beschikking. Vanuit het voorzichtigheidsprincipe worden die daarom niet ingezet als dekking voor de weerstandscapaciteit. Wel draagt de winstpotentie bij aan het vermogen om risico's binnen de grondexploitaties zelf op te kunnen vangen.

Ontwikkeling bestemmingsreserves grondbedrijf

Bedragen x € 1.000	*Saldo per 31-12-2019*	*Saldo per 31-12-2020*
Bestemmingreserve grondexploitaties	12.562	14.747
Bestemmingreserve voorstudies	283	262
Bestemmingreserve strategische posities	1.500	1.500
Totaal bestemmingsreserves grondbedrijf	**14.345**	**16.509**

In bovenstaande tabel staat aangegeven hoe de verschillende bestemmingsreserves zich over het afgelopen jaar hebben ontwikkeld. De bestemmingsreserve grondexploitaties is dit jaar opgehoogd van € 12,6 miljoen naar € 14,7 miljoen. De stikstofproblematiek leidt bijvoorbeeld bij een aantal projecten tot hogere risico inschattingen.

De totale hoogte van de bestemmingsreserve in de FJP 2020 wordt bepaald door de weerstandscapaciteit voor het grondbedrijf plus een marge van 10%. De jaarlijkse maximale bestemmingsreserve grondexploitaties kan hiermee dus fluctueren, afhankelijk van de risico's binnen het grondbedrijf.

In 2020 zijn meer kosten gemaakt dan begroot voor de Voorstudies. De hogere kosten worden gedekt door een deel van de bestemmingsreserve Voorstudies hiervoor in te zetten. De bestemmingsreserve Voorstudies daalt hierdoor met ruim € 20.000,-. Het saldo van de bestemmingsreserve voorstudies bedraagt nog € 262.000,-. De bestemmingsreserve Strategische posities is maximaal gevuld, conform het beleid en kent in 2020 geen mutaties.

In onderstaande tabel is de begroting van het Grondbedrijf voor 2020 weergegeven. Hier werd reeds rekening gehouden met een positief resultaat voor het Grondbedrijf van circa € 1,81 miljoen.

Grondexploitatie en begroting 2020		
Bedragen x € 1.000		
Totaal begroot resultaat grondexploitatie (incl erfpacht)	*1.811*	*V*
Totaal werkelijk jaarresultaat Grondbedrijf	*6.829*	*V*
Afwijking werkelijk resultaat t.o.v. begroting	**5.019**	**V**
In begroting reeds geraamde dotatie aan BR grex	*700*	*V*
Totaal te bestemmen resultaat	**5.718**	**V**

Het verschil tussen het werkelijke resultaat Grondbedrijf (€ 6,83 miljoen) en de begroting is circa € 5 miljoen. In het totale begrote bedrag van € 1,81 miljoen was al € 0,7 miljoen bestemd (een begrote winst uitname) voor het grondexploitatieresultaat. Daarmee komt het totale bedrag om te bestemmen naar de diverse reserves uit op € 5,72 miljoen.

Weerstandsvermogen

Jaarlijks worden de ramingen van de nog te realiseren inkomsten en uitgaven van de (grondexploitatie)projecten geactualiseerd om een solide basis voor de projectbegrotingen te verkrijgen. Maar projecten verlopen soms anders dan wat op enig moment als meest waarschijnlijke scenario wordt geacht. De risico's die zich bij grondexploitatieprojecten kunnen aandienen zijn verschillend van aard. Zo zijn er project specifieke risico's, programma risico's maar ook systeemrisico's, zoals economische ontwikkelingen, die door de gemeente niet of nauwelijks te beïnvloeden zijn.

Vorig jaar is, mede naar aanleiding van aanbevelingen in het BBV van juli 2019, opnieuw naar de verschillende risico's gekeken en dat heeft toen geresulteerd in een gewijzigde bepaling van het weerstandsvermogen.

In het BBV wordt een onderscheid gemaakt in het conjuncturele risico (marktrisico) en project specifieke risico's. Ook zijn de regels omtrent tussentijdse winstuitname aangescherpt vooral met betrekking tot het inrekenen van risico's.

Het bepalen van het risico op de projecten valt dus uiteen in twee onderdelen:

1. Het conjuncturele risico (marktrisico) is bepaald door een scenario berekening uit te voeren op basis van een "slecht-weer" scenario. Dit scenario gaat uit van:
   - 3 jaar vertraging van het project door vraaguitval.
   - een waarde daling van 10% van de grondopbrengsten binnen de looptijd van de projecten,
   - 10% lagere kosten i.v.m. marktontwikkeling en bijstellen randvoorwaarden

Over een looptijd van 7 jaar resulteert dit in een gemiddeld lagere opbrengstenstijging van 1,8% en 1,6% lagere kostenstijging.

2. De project specifieke risico's zijn bepaald door gebruik te maken van een check list van mogelijke projectrisico's aan de hand van de genoemde notitie van de Commissie BBV en het 'Handboek Grondbeleid voor gemeenten' van Deloitte. Hierbij zijn ook risico's opgenomen die samenhangen met mogelijke toekomstige (programmatische) aanpassingen waarover nog moet worden besloten door de raad.

Op basis van een inventarisatie per project en een waardering van de risico's door middel van kans en impact zijn de project specifieke risico's bepaald. Vervolgens is met Naris de omvang van het risico bepaald.
De risico's van het strategisch bezit (MVA) en de anterieure overeenkomsten zijn toegevoegd o.b.v. 10% van de boekwaarde c.q. 10% van de gemaakte kosten uit 2020.

Het risico en daarmee het benodigde weerstandsvermogen van het grondbedrijf komt daarmee op:

Weerstandscapaciteit grondbedrijf		
Bedragen x € 1.000	*FJP 2019*	*FJP 2020*
Conjuncturele risico's (marktrisico)	5.430	5.140
Project specifieke risico's	11.470	13.000
Strategisch bezit (mva)	1.480	1.533
Anterieure overeenkomsten	130	110
Totaal risico's	18.510	19.783
Af: zelfdragend risico's vermogen pos. grex.	-7.090	-6.377
Benodigd weerstandscapaciteit grondbedrijf	**11.420**	**13.406**
BR grondexploitatie (=110% van weerst.capaciteit))	**12.562**	**14.747**

Overigens zal het weerstandsvermogen pas worden ingezet als beheersmaatregelen (bijvoorbeeld bezuinigingen) in de projecten zelf niet afdoende werken.

De benodigde weerstandscapaciteit in de FJP van 2020 komt uit op € 13,4 miljoen, een stijging van bijna € 2 miljoen ten opzichte van het jaarverslag 2019. Dit komt vooral doordat bijvoorbeeld voor een aantal projecten het risico van de stikstofproblematiek is meegenomen en daarnaast is het zelfdragend vermogen van de positieve grondexploitaties afgenomen door de verplichte winstnames in een aantal projecten. Daarnaast wordt, conform gemeentelijk beleid om robuuste buffers te hebben, een factor 1,1 gehanteerd bij de benodigde weerstandscapaciteit voor de bestemmingsreserve (BR) grondexploitatie. Deze komt daarmee uit op € 14,7 miljoen in de FJP 2020.

Weerstandsvermogen en scenario's
Om de uitkomsten van de risicoprofielen, en het gewenste weerstandsvermogen van € 13,4 miljoen, betekenis te geven en de noodzaak te onderstrepen van een weerstandsvermogen dat aansluit op het risicoprofiel van de gehele portefeuille schetsen we hieronder enkele extreme scenario’s.

In onderstaande tabel zijn de scenario's weergegeven en afgezet tegen het resultaat op netto contante waarde van de vastgestelde grondexploitaties per 1 januari 2021, inclusief de reeds getroffen voorzieningen bedraagt deze afgerond € 7,6 miljoen positief (= toekomstige winstpotentie).

Scenario's grondbedrijf

Bedragen x € 1.000.000

Scenario	Omschrijving	Effect op resultaat	Resultaat grex
FJP 2020	Basis	0,0	7,6
Scenario 1	Drie jaar vertraging	-3,4	4,2
Scenario 2	Grondopbrengsten 10% lager	-11,0	-3,4
Scenario 3	Ontwikkeling staken	-63,1	-55,5

- Scenario 1 geeft het effect weer als de geraamde opbrengsten met een vertraging van drie jaar gerealiseerd worden en de overige uitgangspunten gelijk blijven. Dit houdt in dat er drie jaar extra rentekosten (2,0%/jaar) worden berekend over de huidige boekwaarde;
- Scenario 2 geeft weer wat het effect op het basisresultaat grondexploitatie is van toekomstige grondopbrengsten als die 10% lager liggen dan nu aangenomen;
- Scenario 3 geeft weer welk financieel resultaat er volgt uit het staken van alle ontwikkelingen van de grondexploitatie projecten. Uitgangspunt voor dit scenario is dat de huidige boekwaarde van de grondexploitaties bij het staken van de ontwikkeling als verlies wordt genomen.

Investeringen

In de verordening financieel beleid en beheer van de gemeente Arnhem is opgenomen dat de raad de investeringsruimte autoriseert met het vaststellen van de meerjarenprogrammabegroting. Investeringen vragen, anders dan reguliere begrotingsposten, meerjarig budgetruimte. In lijn met deze eigen benadering in de besluitvorming in de MJPB wordt ook de verantwoording in het jaarverslag afzonderlijk, buiten de reguliere programma's, aangeboden.

Activering/ onderhanden activa

Nr.	Prog. Omsch.	Inv.omsch.	Ec./ mtsch. nut	Begr.2020	Onderh. act. 2019	Best. 2020	Act. 2020 totaal	Over-/ onder-schrijding	Onderh. act.2020
Bedragen x € 1.000									
S00	**Bestuur, dienstverlening en financiën**	Publieke dienstverlening	E	0	62	5	39	-39	28
		Overige Huisvesting en facilitaire zaken	E	1.548	65	435	367	1.181	133
		Overige ICT	E	2.000	441	215	143	1.857	513
				3.548	**567**	**655**	**549**	**2.999**	**674**
S01	**Veiligheid**	Overige Brandbestrijding	E	**9**	**0**	**0**	**0**	**9**	**0**
S02	**Bereikbaarheid**	Wegen en verkeer ontwikkeling	M	1.772	70	2.291	413	1.359	1.948
		Verkeersregelinstallaties	M	647	8	457	465	182	0
		Overige Mobiliteit & OR beheer	M	694	166	15	0	694	181
		Wegen beheer en groot onderhoud	M	3.309	0	2.450	2.450	859	0
		Openbare verlichting Overige	M	1.800	17	1.514	1.503	297	28
		Kunstwerken	M	2.347	226	1.341	1.567	780	0
		Parkeerexploitatie	E	4.577	275	984	929	3.648	329
				15.146	**761**	**9.052**	**7.328**	**7.818**	**2.485**
S04	**Onderwijs**	Overige huisvesting onderwijs	E	280	457	543	1.000	-720	0
		Huisvesting Primair onderwijs	E	594	48	134	149	445	32
		Huisvesting Speciaal onderwijs	E	26.956	21.195	12.389	21.518	5.438	12.066
		Natuur milieu educatie	E	0	0	6	6	-6	0
				27.830	**21.699**	**13.072**	**22.673**	**5.157**	**12.099**
S05	**Cultuur**	Culturele basisvoorzieningen en activiteiten	E	1.393	242	817	1.058	335	0
		Museum Arnhem	E	0	2.629	9.938	0	0	12.567
		Eusebiuskerk	E	260	0	111	111	149	0
		Stadstheater	E	0	612	147	0	0	759
				1.653	**3.483**	**11.013**	**1.169**	**484**	**13.327**
S07	**Zorg**	Algemeen sociaal deelfonds	E	**0**	**1**	**0**	**0**	**0**	**1**

S09	**Gezondheid en sport**	Overige Zwembaden en huisvesting	E	315	0	0	0	315	0
		Overige Binnensport en huisvesting	E	4.357	1.065	1.503	2.273	2.084	295
		Overige Buitensport	E	663	85	276	361	302	0
		Zwembad Valkenhuizen	E	0	1.892	7.369	0	0	9.261
		Sportontwikkeling	E	0	0	34	34	-34	0
				5.335	**3.042**	**9.181**	**2.667**	**2.668**	**9.556**
S12	**Wonen en leefomgeving**	Overige Oppervlaktewater en Havenbeheer	M	200	47	1	0	200	48
		Overige Afval	E	50	514	929	507	-457	936
		Afvalbeheer	E	188	0	0	0	188	0
		GRP	E	8.165	0	7.077	7.216	949	-139
		Energy Made in Arnhem (EMIA) - Luchtagenda	E	431	0	139	0	431	139
				9.034	**561**	**8.146**	**7.722**	**1.312**	**984**
Totaal				**62.555**	**30.114**	**51.119**	**42.108**	**20.447**	**39.125**

Uit de tabel blijkt dat van de investeringen waarvoor kredieten ter hoogte van € 62,6 miljoen beschikbaar waren gesteld, in 2020 € 42,1 miljoen is geactiveerd, 67% (ter vergelijking, in 2019 maar 36%). De projecten zijn gereed en/of de investeringen zijn in gebruik genomen. De resulterende zogeheten onderuitputting van € 20,4 miljoen wordt met name verklaard door achterblijven van investeringen in de programma's S00 Bestuur, dienstverlening en financiën (€ 3 miljoen), S02 Bereikbaarheid (€ 7,8 miljoen), S04 Onderwijs (€ 5,1 miljoen), S09 Gezondheid en sport (€ 2,7 miljoen) en S12 Wonen en leefomgeving (€ 1,3 miljoen).
Dit achterblijven betekent niet dat de begrote investeringen nog helemaal niet gedaan zijn. Veel bestedingen hebben al plaatsgevonden, maar de projecten zijn nog niet volledig afgerond. Voor een bedrag van € 39,1 miljoen worden in 2020 gemaakte kosten als Onderhanden Activa (OHA) doorgeschoven naar latere jaren. Dit is een normaal verschijnsel bij grote, infrastructurele projecten. Zo is uit 2019 voor € 30,1 miljoen OHA doorgeschoven naar 2020.
Van de OHA naar 2021 zijn Museum Arnhem met € 12,6 miljoen en Zwembad Valkenhuizen met € 9,3 miljoen de grootste. Voor deze beide projecten zijn in het MIP 2021 kredieten beschikbaar gesteld.

De onderuitputting in genoemde programma's kunnen we toeschrijven aan een aantal grote 'achterblijvers':
1. S00 Bestuur, dienstverlening en financiën

Krediet	€ 3.373.000
Activering	€ 549.000
Onderschrijding	€ 2.999.000

De onderuitputting van € 3,0 miljoen wordt verklaard door:

- Voor een bedrag van € 1,2 miljoen zijn investeringen in Huisvesting en Facilitaire zaken (voornamelijk stadhuis en stadskantoor) niet uitgevoerd en doorgeschoven naar 2021.
- Verder zijn voor € 1,8 miljoen investeringen in bedrijfsapplicaties niet gerealiseerd en doorgeschoven naar 2021 om een aantal redenen:]

1) De doorontwikkelingen voor het zaaksysteem is op een laag pitje gezet vanwege instabiliteit van het systeem.
2) Als gevolg van personele wisselingen was een tijdlang onvoldoende capaciteit beschikbaar om projecten te begeleiden en implementeren.

2. S02 Bereikbaarheid

Krediet	€ 15.156.000
Activering	€ 7.328.000
Onderschrijding	€ 7.818.000

Deze onderuitputting wordt vooral verklaard door onderuitputting op een tweetal aandachtsgebieden:

- De kredieten voor de parkeerexploitatie (straat en garage) van € 3,6 miljoen schuiven door naar 2021. Hoofdmoot hier zijn kredieten van € 1,3 miljoen voor werkzaamheden aan de parkeergarage Arnhem Centraal en de Willemstunnel, € 0,9 miljoen voor maatregelen in alle parkeergarages en € 0,7 miljoen voor straatparkeren.
- Van de geraamde investering in wegen (ontwikkeling en onderhoud) van € 4,1 miljoen wordt € 2,2 miljoen doorgeschoven naar 2021. Hiervan zijn voor € 1,8 miljoen al kosten gemaakt, maar zijn de projecten nog niet afgerond.

3. S04 Onderwijs

Krediet	€ 27.830.000
Activering	€ 22.673.000
Onderschrijding	€ 5.157.000

De investeringen en activeringen betreffen voornamelijk nieuwbouw van scholen voor speciaal onderwijs. De onderuitputting van € 5,4 miljoen zal volgens planning in 2021 worden geactiveerd.
Alle andere gemaakte kosten in de sfeer van investeringen voor huisvesting van speciaal onderwijs worden doorgeschoven naar 2021 omdat de projecten nog niet afgerond zijn of omdat het krediet in 2021 beschikbaar is gesteld in het MIP.

4. S09 Gezondheid en sport

Krediet	€ 5.335.000
Activering	€ 2.667.000
Onderschrijding	€ 2.668.000

Deze onderuitputting is voor € 2,1 miljoen toe te schrijven aan 'Overige binnensport', Sporthal Valkenhuizen en sportzalen. De nog niet gepleegde investeringen zullen plaatsvinden in 2021 en later, wanneer in het MIP is voorzien in minder kredieten voor binnensport.
De binnen dit programma gepleegde investeringen in Zwembad Valkenhuizen zijn verantwoord als Onderhanden Activa en zullen in 2021 worden geactiveerd.

5. S12 Wonen en leefomgeving

Krediet	€ 9.034.000
Activering	€ 7.722.000
Onderschrijding	€ 1.312.000

Deze onderuitputting wordt vooral verklaard door werken aan de riolering in Arnhem: van de beschikbare € 8,2 miljoen voor het GRP is € 7,2 miljoen geactiveerd, een onderschrijding van € 1 miljoen.

Onderuitputting kapitaallasten
Als gevolg van het (nog) niet activeren van al wel gepleegde investeringen (onderhanden activa) of nog niet realiseren van investeringen, waarvoor krediet beschikbaar is, zal in 2021 een onderuitputting optreden van de begrote kapitaallasten.
Conform besluit van de gemeenteraad terzake zal deze onderuitputting worden toegevoegd aan de Algemene Reserve.
Uitzondering hierop vormt de onderuitputting van kapitaallasten voor investeringen in het onderwijs. Deze worden toegevoegd aan de bestemmingsreserve Kapitaallasten onderwijs.
De verwerking in begroting 2021 zal plaatsvinden in een verzamelbesluit, dat ter vaststelling aan de gemeenteraad zal worden voorgelegd.

Subsidies

Subsidies zijn financiële bijdragen aan burgers en/of organisaties voor activiteiten die bijdragen aan de realisatie van de -door de gemeenteraad vastgestelde- beleidsdoelen van de gemeente. In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in de verleende subsidies in 2020.

Algemeen

Het verlenen van subsidies is één van de instrumenten die de gemeente kan inzetten om haar doelstellingen te realiseren. Subsidies kunnen op twee manieren worden verleend:

1. Subsidies op basis van subsidieregelingen
Volgens de Algemene wet bestuursrecht (Awb) mag een bestuursorgaan alleen subsidie voor activiteiten verstrekken op grond van een wettelijk voorschrift. Dat kan een rijksregeling, provinciale regeling of een gemeentelijke (subsidie)verordening zijn. Op grond van de Algemene Subsidieverordening Arnhem 2016 (ASV) zijn in Arnhem verschillende subsidieregelingen vastgesteld. Hiermee is een wettelijke en rechtmatige grondslag gecreëerd voor de subsidies. Op basis van vooraf bepaalde criteria worden de subsidies verdeeld en toegewezen aan betrokken instellingen.

2. Begrotingssubsidies
Het is niet altijd zinvol om een aparte regeling op te zetten voor het verstrekken van een subsidie. Bijvoorbeeld wanneer er maar één instelling is die een bepaalde gesubsidieerde activiteit kan voeren. Voor die gevallen is in de Algemene wet bestuursrecht een uitzondering gemaakt. Wanneer in de begroting een subsidieontvanger vermeld staat én het bedrag waarop de subsidie ten hoogste kan worden vastgesteld, is geen nader wettelijk voorschrift nodig. Met name de subsidies aan de 'grote' instellingen worden op deze wijze verstrekt.

Subsidies 2020

In Arnhem wordt het grootste deel van de subsidies verleend op basis van begrotingssubsidies. In 2020 heeft Arnhem in totaal voor €90,2 miljoen aan subsidies verstrekt, waarvan €84,9 miljoen begrotingssubsidies betreft.

Op totaalniveau wordt het subsidiebudget van €86 miljoen met ruim €4 miljoen overschreden.
Veelal worden na de initiële subsidiebeschikking extra taken of activiteiten van een organisatie gevraagd.
De gelden daarvoor worden dan via een wijzigingsbeschikking toegekend, maar gedekt uit programmageld.
Hiervoor is in 2020 niet altijd een begrotingswijziging doorgevoerd, waardoor het beschikbare budget in de begroting aangemerkt is gebleven als regulier programmabudget. Bij de realisatie (kolom 'rekening') zijn de verstrekte bedragen terecht als subsidie aangemerkt.
Bovenstaande verklaart een groot deel van de overschrijding van de ruim €4 miljoen van de begrote subsidielasten. Deze overschrijdingen worden financieel allemaal opgevangen binnen het programmabudget, veelal wijkbudgetten.

In deze subsidieparagraaf zijn enkel de namen opgenomen van organisaties die in 2020 meer dan €1 miljoen aan subsidie hebben ontvangen. Voor een volledig overzicht van de verstrekte subsidies (op het niveau van subsidieontvanger) wordt verwezen naar de bijlage Subsidies bij de digitale jaarstukken.

	Begroting 2020	Rekening 2020
Bedragen x € 1.000		
Middelen		
ASV en gedelegeerde subsidieregelingen	**5.055**	**5.359**
Begroting	**80.896**	**84.888**
Gerealiseerd resultaat	**85.951**	**90.246**

Subsidies worden ingezet om samen met instellingen de doelstellingen van de gemeente te realiseren. In het volgende overzicht is de verdeling van de subsidies over de verschillende programma's vermeld.

De gemeente verstrekt de meeste subsidie in de programma's S05 Cultuur, S08 Welzijn en inclusie en S09 Gezondheid en sport. Op deze terreinen worden enkele grote instellingen gefinancierd, die met hun activiteiten invulling geven aan gewenst gemeentelijk beleid.

		Begroting 2020	Rekening 2020
Bedragen x € 1.000			
Middelen			
STAD		**62.658**	**64.149**
ASV en gedelegeerde subsidieregelingen		**2.955**	**2.869**
S03	Economie	**1.063**	**450**
S04	Onderwijs	**779**	**795**
S05	Cultuur	**989**	**884**
S06	Participatie en armoedebestrijding	**0**	**549**
S08	Welzijn en inclusie	**0**	**19**
S09	Gezondheid en sport	**5**	**13**
S10	Klimaat, energie en milieu	**120**	**55**
S12	Wonen en leefomgeving	**0**	**104**
Begroting		**59.702**	**61.280**
S00	Bestuur, dienstverlening en financien	**39**	**22**
S01	Veiligheid	**78**	**77**
S03	Economie	**1.339**	**2.220**
S04	Onderwijs	**5.731**	**4.915**
S05	Cultuur	**21.567**	**22.500**
S06	Participatie en armoedebestrijding	**545**	**856**
S07	Zorg	**1.948**	**2.260**
S08	Welzijn en inclusie	**15.138**	**15.465**
S09	Gezondheid en sport	**12.638**	**12.591**
S10	Klimaat, energie en milieu	**540**	**208**
S12	Wonen en leefomgeving	**138**	**166**
WIJK		**23.293**	**26.097**
ASV en gedelegeerde subsidieregelingen		**2.100**	**2.490**
S00	Bestuur, dienstverlening en financien	**1**	**186**
S04	Onderwijs	**1.882**	**1.921**
S05	Cultuur	**156**	**159**
S06	Participatie en armoedebestrijding	**30**	**14**
S07	Zorg	**0**	**111**
S08	Welzijn en inclusie	**0**	**100**
S09	Gezondheid en sport	**31**	**0**
Begroting		**21.193**	**23.607**
S00	Bestuur, dienstverlening en financien	**109**	**299**
S04	Onderwijs	**5.256**	**5.168**
S05	Cultuur	**354**	**387**
S06	Participatie en armoedebestrijding	**780**	**1.999**
S07	Zorg	**622**	**733**
S08	Welzijn en inclusie	**8.749**	**9.241**
S09	Gezondheid en sport	**5.323**	**5.645**
S12	Wonen en leefomgeving	**0**	**135**
Gerealiseerd resultaat		**85.951**	**90.246**

Hieronder staan de organisaties die in 2020 meer dan €1,0 miljoen subsidie ontvingen.

Bij deze partijen gezamenlijk is de realisatie bijna €1,7 miljoen hoger dan de begroting. Op totaalniveau wordt het subsidiebudget met ruim €4 miljoen overschreden. De restant overschrijding van ruim €2,3 miljoen is te vinden bij de overige, kleinere subsidieontvangers en deels bij de subsidieregelingen (zie tabel hierna).

Voor organisaties waarbij de realisatie meer dan €250.000 afwijkt van de begroting is hieronder een toelichting gegeven.

Het gaat om de volgende instellingen:

- Sportbedrijf Arnhem BV: De wijkactiviteiten die het Sportbedrijf uitvoert waren in de begroting nog aangemerkt als regulier wijkbudget; in de loop van 2020 zijn deze als subsidie verstrekt.
- St. Rijnstad: In de begroting zijn subsidiebedragen onterecht aangemerkt als regulier programmabudget in plaats van als subsidie. Er heeft geen wijziging in activiteiten plaatsgevonden.
- St. Veilig Thuis Gelderland Midden: Eind 2020 is door de samenwerkende gemeenten een andere verdeelsleutel afgesproken (met terugwerkende kracht voor 2020). Voor Arnhem heeft dit als gevolg dat de te verstrekken jaarlijkse subsidie toeneemt.

	Begroting 2020	Rekening 2020
Bedragen x € 1.000		
Middelen		
Sportbedrijf Arnhem BV	**16.896**	**17.197**
St. Rozet	**8.524**	**8.667**
St. Rijnstad	**7.807**	**8.595**
St. Musis en Stadstheater	**6.933**	**7.026**
St. IrisZorg	**4.663**	**4.646**
St. Moviera	**3.195**	**3.341**
St. Museum Arnhem	**2.950**	**2.979**
St. Veilig Thuis Gelderland Midden	**2.558**	**2.867**
St. Peutercentra Arnhem	**2.210**	**2.229**
St. Welzijn Ouderen Arnhem	**2.150**	**2.224**
St. Pas	**2.156**	**1.968**
Pactum	**1.926**	**1.947**
St. Natuurcentrum Arnhem	**2.055**	**1.918**
Kinderopvang SKAR	**1.446**	**1.490**
Rijn Ijssel Roc	**1.073**	**1.121**
Stichting Refugee Company	**1.077**	**1.077**
Gerealiseerd resultaat	**67.621**	**69.293**

Overzicht subsidieregelingen

Op grond van de Algemene Subsidieverordening Arnhem 2016 (ASV) zijn in Arnhem verschillende subsidieregelingen vastgesteld. In onderstaande tabel zijn de regelingen opgenomen waarvoor in 2020 subsidie aan te vragen was.

Voor een aantal regelingen is geen begroting opgenomen. Voor deze regelingen geldt dat het beschikbare budget in de begroting niet is aangemerkt als subsidiebudget. De middelen waren echter wel beschikbaar als regulier programmabudget, of zijn onttrokken aan de daartoe ingestelde bestemmingsreserves.

	Begroting 2020	Rekening 2020
Bedragen x € 1.000		
Middelen		
Reg Aanjaagfonds	**0**	**29**
Reg Amateurkunstregeling	**156**	**159**
Reg Burgerkracht	**0**	**100**
Reg Demontage diesel bestelauto's	**0**	**4**
Reg Eetbare stad	**0**	**8**
Reg Gelderland Herdenkt Airborne	**391**	**243**
Reg Gelderland Herdenkt Veluwe Remembers	**284**	**0**
Reg Gelijke kansen in het voortgezet (speciaal) onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs Arnhem	**510**	**510**
Reg Initiatieven klimaatadaptatie	**0**	**80**
Reg Klimaatfonds Duurz. Terrasverwarming	**70**	**19**
Reg Non Formele Educatie regio Midden-Gelderland	**274**	**279**
Reg Pioniersbijdrage afsluitkosten aardgas	**0**	**2**
Reg Publieks Evenement Ronde 1	**369**	**208**
Reg Publieks Evenement Ronde 2	**171**	**183**
Reg Publieks Evenement Ronde 3	**719**	**697**
Reg Sport	**36**	**13**
Reg Stimuleringsregeling inzet conciërges basisscholen	**336**	**336**
Reg Stroomversneller Cultuur	**0**	**4**
Reg Transformatie Sociaal Domein	**0**	**111**
Reg Verminderen hitteplekken en stimuleren stadslandbouw	**0**	**15**
Reg Voorschools aanbod	**1.567**	**1.605**
Reg Vrijwillig Jeugdwerk	**0**	**19**
Reg Werkinvesteringsfonds	**0**	**549**
Reg Wijkinitiatieven	**1**	**186**
Gerealiseerd resultaat	**4.882**	**5.359**

Wijksturing subsidies

Er zijn veel gesubsidieerde organisaties werkzaam in de wijken. Het kan zijn dat deze organisaties voor dezelfde doelgroep werken en de gemeente en/of de organisaties onvoldoende van deze mogelijk overlappende inzet weten. Vanuit de gemeente wordt ingezet om de overlap van dienstverlening in de wijken te inventariseren. Voor de subsidieaanvraag van 2020 is aan de subsidiepartners expliciet de opdracht meegeven inzicht te geven in de uitvoering en afstemming te zoeken in de samenwerking met andere organisaties en initiatieven. Bij de beoordeling van de aanvragen en het toekennen van de subsidies is de verbinding versterkt tussen de kernorganisatie, teams Leefomgeving en de Sociale wijkteams. Hierdoor zal een betere sturing in de wijk en een meer doelmatige inzet van subsidies worden gerealiseerd.

Integriteit

Het Arnhemse Integriteitsbeleid gaat uit van gedragscodes voor zowel bestuurders, raads- en commissieleden als voor het ambtelijk apparaat om misbruik van bevoegdheden, belangenverstrengeling en discriminatie te voorkomen.

Ambtenaren

Actuele kaders

Ambtenarenwet

In de wet is de verplichting tot het voeren en handhaven van integriteitsbeleid opgenomen. Het college moet een integriteitsbeleid voeren dat is gericht op het bevorderen van goed ambtelijk handelen en dat in ieder geval aandacht besteedt aan het bevorderen van integriteitsbewustzijn en aan het voorkomen van misbruik van bevoegdheden, belangenverstrengeling en discriminatie.

Wet normalisering rechtspositie ambtenaar

Op 1 januari 2020 is de Wnra (Wet normalisering rechtspositie ambtenaren) in werking getreden. Met de Wnra is het private arbeidsrecht vanaf 1-1-2020 van toepassing op het gemeentelijk personeel.
De bestaande (lokale) regelingen zijn in 2019 Wnra-proof gemaakt en ondergebracht in het personeelshandboek, welke op 3-12-2019 in het college van B&W is vastgesteld. Op het gebied van Integriteit betreft dit onder andere de gedragscode voor ambtenaren gemeente Arnhem.

Terugblik Ambtelijke integriteit 2020

Wnra

Onder actuele kaders is het in werking treden van de Wnra (Wet normalisering rechtspositie ambtenaren) per 1-1-2020 beschreven.

Eigenaarschap

Actualisatie van het integriteitsbeleid is een doorlopend en essentieel proces. De organisatie is meer zelfstandigheid en verantwoordelijkheid van de ambtenaren is gaan vragen ('eigenaarschap'), om te doen wat nodig is in een specifiek geval, en niet te schuilen achter bureaucratische uitvoeringsregels (geen 'afvinkgedrag' meer, maar van geval tot geval een individuele afweging maken). Dit werken in een meer regelluwe omgeving vraagt van de ambtenaren een hoge mate van professionaliteit en zelfstandigheid, en de vaardigheid om verantwoording af te kunnen leggen over de keuzes die gemaakt zijn.

Integriteit: structuur en cultuur bepalen samen het succes

Het gehalte van integriteit in een organisatie wordt bepaald door een samenwerking van maatregelen op structuur- en op cultuurniveau.

Bij structuur ('hard controls') gaat het om wetten, verplichte procedures en protocollen die gedrag van medewerkers sturen om integriteitsschendingen te voorkomen. Denk bv. aan de inrichting van het financiële systeem ('vier ogen-principe') dat fraude zoveel als mogelijk uitsluit, het afsluiten van kasten met persoonsgevoelige informatie, een overlegvorm waarin tegenspraak georganiseerd is, autorisatie via digitale toegangsrechten, of de begrenzing van bevoegdheden in een mandaatbesluit.
Cultuurmaatregelen ('soft controls') richten zich op de kennis, overtuiging en beleving van de medewerkers, op het overbrengen van de gewenste collectieve organisatienormen en - waarden in 'the hearts and minds' van elke ambtenaar. Hier gaat het in de eerste plaats om het genoemde integriteitsbewustzijn. 'Hoe wordt hier gewerkt, en waarom?'
Voorbeelden van cultuurmaatregelen zijn de gedragscode, een introductieprogramma met daaraan gekoppeld de ambtseed voor nieuwe ambtenaren, kennisbijeenkomsten, besprekingen in werkoverleggen, intervisie, of een medewerkersonderzoek. Het gaat om bewustwording, communicatie en dialoog.

Werkgroep Ambtelijke integriteit

Er is een werkgroep 'ambtelijke integriteit' bestaande uit onder andere vertegenwoordigers vanuit P&O, informatiebeveiliging, Veiligheid en juridische control. Deze werkgroep beziet incidenten vanuit een brede blik en bespreekt of, en zo ja, welke actie in voorkomende gevallen nodig is. De werkgroep heeft een adviserende rol naar de gemeentesecretaris, ontwikkelt integriteitsbeleid en bevordert bewustwording rond integriteit.

Introductiedag nieuwe medewerkers & Ambtseed of-belofte

Nieuwe medewerkers nemen deel aan een introductiedag, waar nader kennis gemaakt wordt met de stad, de gemeentelijke organisatie en haar werkwijze. Sinds 2019 is daar een tijdsblok over het thema integriteitsbewustzijn aan toegevoegd. Dit wordt door de directeur of gemeentesecretaris ingeleid als opstap naar het uitgebreidere ambtseed programma (een aantal weken na de introductie).

Het afleggen van de ambtseed of -belofte is een wettelijke verplichting voor ambtenaren. Voor de ceremonie bij het afleggen hiervan is gekozen voor een mix van plechtigheid in vorm, serieusheid op de inhoud en luchtigheid in de uitvoering. Binnen de muren van de Schepenzaal van het Maarten van Rossumhuis, en in aanwezigheid van burgemeester en gemeentesecretaris. In

een ceremonie van twee uur worden medewerkers, met een theatergezelschap, door een programma over het thema integriteit in relatie tot het ambtenaarschap geleid.
Door corona, is dit format in 2021 aangepast naar een coronaproof livestream-event vanuit de Raadszaal, waarbij gebruikt wordt gemaakt van digitale mogelijkheden om kennis te delen (Mentimeter). Ook deze bijeenkomsten worden bijgewoond door de gemeentesecretaris en burgemeester. De medewerkers nemen deel via Teams. In 2020 hebben twee van deze bijeenkomsten plaatsgevonden.

Bewustwording Integriteit "van sollicitatie tot exitgesprek"
Vanaf 2019 zijn stappen gezet om de bewustwording met betrekking tot Integriteit "van sollicitatie- tot exitgesprek" meer in te bedden. In 2020 is er, door prioritering van de werkzaamheden in verband met corona, geen ruimte geweest hier aanvullende stappen in te zetten. Dit wordt in 2021 verder invulling gegeven.

Safe & Sound
In 2017 is gestart met de gemeentebrede campagne 'Safe & Sound' om het 'beveiligingsbewustzijn' (met name gericht op informatiebescherming) van de medewerkers te vergroten. Dit is net als is 2018 en 2019 ook in 2020, met enkele beperkingen door corona, voortgezet. Hierbij worden informatieveiligheid-, privacy- en integriteitsissues aangesneden. Deze campagne, waaraan ook samenwerkende partners kunnen deelnemen, is van belang om de gedeelde normen en waarden binnen de gemeentelijke organisatie kenbaarder te maken.

Omgaan met vermoedens van Integriteitsschendingen
Vermoedens van een integriteitsschending door een ambtenaar kunnen op verschillende manieren boven tafel komen. Zo kan een klacht van een inwoner een dergelijk vermoeden inhouden en kunnen ambtenaren en oud-ambtenaren een vermoeden van een misstand op een vertrouwelijke manier melden bij een leidinggevende of vertrouwenspersoon (regeling melden misstand). Ook kan bijvoorbeeld een onderzoek door de accountant de verdenking van een integriteitsschending opleveren.

De gemeente kent een vertrouwenspersoon integriteit, bij wie medewerkers terecht kunnen als zij in vertrouwelijkheid een (mogelijk) integriteitsissue willen bespreken. Het is belangrijk dat deze vragen en signalen over mogelijke integriteitsschendingen gesteld worden en in vertrouwelijkheid besproken kunnen worden. De vertrouwenspersoon heeft namelijk ook een voorlichtende rol over integriteit.
In 2020 zijn er geen concrete vragen gesteld aan de vertrouwenspersoon Integriteit door medewerkers.

Als er sprake is van een redelijk vermoeden van gedrag (of het nalaten daarvan) dat in strijd is met de binnen de organisatie te volgen normen en waarden, moet dit zorgvuldig en via een transparante procedure worden onderzocht. Hiervoor is er een onderzoeksprotocol opgesteld, zijnde een interne procesbeschrijving over hoe te handelen bij een vermoeden van integriteitsschending binnen de gemeentelijke organisatie.
In het verslagjaar 2020 is in twee gevallen sprake geweest van integriteitsschending. In beide gevallen is de arbeidsovereenkomst met betrokken medewerker beëindigd.

Onderzoek bureau Governance & Integrity
Eind 2020 is, op verzoek van het management, door het Bureau Governance & Integrity een start gemaakt met een systeemanalyse van het integriteitsbeleid van gemeente Arnhem (ambtelijke organisatie). Doel is het integriteitssysteem van gemeente Arnhem te versterken. Deze analyse bestaat uit twee fases: een deskreview, waarbij bestaande gedragscodes, beleidsstukken en procedures binnen de gemeentelijke organisatie worden beoordeeld. Aanvullend vinden een aantal gesprekken plaats om een volledieger beeld te krijgen hoe met integriteitsvraagstukken wordt omgegaan. Deze analyse wordt in 2021 afgerond.

Bestuurlijk
Bestuurlijke integriteit houdt in dat de verantwoordelijkheid die met de bestuurlijke functie samenhangt wordt aanvaard en dat er de bereidheid is om daarover verantwoording af te leggen. Verantwoording wordt intern afgelegd aan de gemeenteraad, maar ook extern aan organisaties en burgers voor wie bestuurders hun functie vervullen.

Actuele kaders
- Gedragscode integriteit raads- en commissieleden gemeente Arnhem;
- Gedragscode integriteit burgemeester en wethouders gemeente Arnhem.

Beide gedragscodes bevatten bepalingen over onder meer belangenverstrengeling, opgave van financiële belangen en nevenfuncties, geheimhouding, geschenken, giften en gunsten.

- Naleving van de Gedragscode integriteit raads- en commissieleden gemeente Arnhem;
- Naleving van Gedragscode integriteit burgemeester en wethouders gemeente Arnhem.

College van burgemeester en wethouders / Gemeenteraad

- De leden van het college hadden in totaal 47 nevenfuncties, waarvan 42 ambtshalve. Voor 1 van de niet-ambtshalve nevenfuncties wordt een onkostenvergoeding ontvangen;
- Er zijn door het college in 2020 geen geschenken, giften of gunsten aangenomen vallend binnen het meldingsbereik van de gedragscode.

De opgave van nevenfuncties van leden van het college van burgemeester en wethouders, van raadsleden en van fractievolgers is openbaar en te raadplegen op de website van de gemeente Arnhem

Deel 3 Jaarrekening

De jaarrekening bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Overzicht van baten en lasten in de jaarrekening en de toelichting;
2. Balans en de toelichting;
3. Bijlage met het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld;
4. Bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen (SiSa tabel);
5. Controleverklaring van de onafhankelijke accountant.

Overzicht van baten en lasten in de jaarrekening en de toelichting

Het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening over het begrotingsjaar

Omschrijving		Begroot 2020 Prim			Begroot 2020 Def			Rekening 2020			
		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Afw
Stedelijke programma's											
Bedragen x € 1.000.000											
S00	Bestuur, dienstverlening en financien	115,8	513,2	397,4	85,1	507,5	422,4	92,5	518,8	426,3	3,9
S01	Veiligheid	14,7	1,7	-13,0	16,4	1,8	-14,7	16,7	2,2	-14,6	0,1
S02	Bereikbaarheid	21,7	8,3	-13,4	21,7	4,9	-16,8	21,6	5,3	-16,3	0,6
S03	Economie	5,7	1,0	-4,7	5,8	1,8	-4,1	6,4	1,3	-5,1	-1,0
S04	Onderwijs	18,0	3,0	-14,9	18,3	2,6	-15,7	19,2	3,0	-16,2	-0,6
S05	Cultuur	31,4	6,0	-25,4	31,9	6,1	-25,9	32,7	5,6	-27,1	-1,2
S06	Participatie en armoedebestrijding	170,0	110,7	-59,3	194,7	136,6	-58,1	195,5	143,6	-51,9	6,2
S07	Zorg	30,8	0,9	-29,9	56,8	5,1	-51,7	60,7	5,2	-55,5	-3,8
S08	Welzijn en inclusie	18,2	0,8	-17,5	23,2	0,8	-22,5	21,1	1,2	-19,9	2,6
S09	Gezondheid en sport	18,1	2,2	-16,0	23,3	4,9	-18,4	24,1	6,5	-17,6	0,8
S10	Klimaat, energie en milieu	6,1	1,0	-5,2	7,6	1,9	-5,8	5,9	2,4	-3,5	2,3
S11	Ruimtelijke ontwikkeling	42,3	37,6	-4,7	75,8	72,5	-3,3	46,9	48,0	1,1	4,4
S12	Wonen en leefomgeving	32,5	37,9	5,4	35,9	40,0	4,1	36,3	39,4	3,1	-1,0
Subtotaal Stedelijke programma's		**525,4**	**724,3**	**198,9**	**596,8**	**786,4**	**189,6**	**579,6**	**782,5**	**202,9**	**13,3**
Wijk programma's											
Bedragen x € 1.000.000											
GEB1	CSA	35,5	9,5	-26,1	31,6	9,6	-22,0	30,6	9,6	-21,1	1,0
GEB2	Noordwest	31,6	2,0	-29,6	30,1	1,6	-28,6	29,0	1,9	-27,1	1,5
GEB3	Noordoost	26,4	2,0	-24,4	24,9	1,6	-23,2	23,8	1,6	-22,2	1,0
GEB4	Presikhaaf	26,9	2,6	-24,3	24,0	2,0	-22,0	22,9	2,1	-20,7	1,3
GEB5	Malburgen	39,7	4,3	-35,4	38,3	4,0	-34,3	34,4	4,1	-30,3	4,0
GEB6	Schuytgraaf/Elderveld	24,1	2,7	-21,5	24,2	2,6	-21,6	23,9	2,7	-21,2	0,5
GEB7	De Laar/Elden	19,4	1,7	-17,7	17,5	1,3	-16,2	16,5	1,3	-15,2	1,0
GEB8	RKV	30,6	1,6	-29,0	28,4	1,1	-27,3	26,7	1,3	-25,5	1,8
Subtotaal Wijk programma's		**234,4**	**26,5**	**-207,9**	**219,0**	**23,8**	**-195,2**	**207,8**	**24,7**	**-183,1**	**12,1**
Toevoeging/onttrekking aan reserves Stad											
Bedragen x € 1.000.000											
S00	Bestuur, dienstverlening en financien	11,1	13,1	2,0	21,1	16,8	-4,3	20,9	18,3	-2,6	1,7
S01	Veiligheid	0,1	0,3	0,3	1,6	2,2	0,6	0,4	1,1	0,6	0,0
S02	Bereikbaarheid	6,6	8,5	1,9	7,3	8,5	1,2	7,8	7,9	0,1	-1,1
S03	Economie	0,0	0,1	0,1	0,1	0,3	0,1	0,2	0,4	0,2	0,0
S04	Onderwijs	7,8	6,3	-1,5	8,0	6,6	-1,4	8,2	6,5	-1,7	-0,3
S05	Cultuur	1,2	0,8	-0,4	1,2	1,5	0,4	1,2	1,2	0,0	-0,4
S06	Participatie en armoedebestrijding	0,3	2,1	1,9	4,5	6,9	2,4	5,0	6,4	1,4	-1,0
S07	Zorg	0,7	1,1	0,4	2,0	3,5	1,5	2,0	3,4	1,4	0,0
S08	Welzijn en inclusie	0,0	1,1	1,1	0,6	2,8	2,2	0,9	2,9	2,1	-0,2
S09	Gezondheid en sport	0,7	0,5	-0,2	0,4	1,0	0,6	0,4	1,0	0,6	0,0
S10	Klimaat, energie en milieu	0,0	3,1	3,1	0,0	4,3	4,3	2,6	4,0	1,4	-2,9
S11	Ruimtelijke ontwikkeling	0,8	0,0	-0,8	6,5	3,9	-2,6	7,9	3,9	-4,0	-1,4
S12	Wonen en leefomgeving	0,2	1,3	1,1	1,0	2,5	1,5	0,9	1,3	0,3	-1,2
Subtotaal Stedelijke programma's		**29,4**	**38,4**	**9,0**	**54,1**	**60,7**	**6,5**	**58,4**	**58,1**	**-0,3**	**-6,8**

Toevoeging/onttrekking aan reserves Wijk											
Bedragen x € 1.000.000											
GEB1	CSA	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	-0,4	0,5	0,0	-0,5	-0,1
GEB2	Noordwest	0,0	0,0	0,0	0,2	0,2	0,0	0,4	0,2	-0,2	-0,2
GEB3	Noordoost	0,0	0,0	0,0	0,2	0,1	-0,1	0,4	0,2	-0,2	-0,1
GEB4	Presikhaaf	0,0	0,0	0,0	0,2	0,2	0,1	0,4	0,3	-0,1	-0,2
GEB5	Malburgen	0,0	0,0	0,0	0,2	0,4	0,2	0,5	0,4	-0,1	-0,3
GEB6	Schuytgraaf/Elderveld	0,0	0,0	0,0	0,4	0,3	-0,2	0,9	0,3	-0,6	-0,5
GEB7	De Laar/Elden	0,0	0,0	0,0	0,3	0,1	-0,1	0,4	0,1	-0,3	-0,2
GEB8	RKV	0,0	0,0	0,0	0,5	0,2	-0,3	0,7	0,2	-0,4	-0,2
Subtotaal Wijk programma's		**0,0**	**0,0**	**0,0**	**2,5**	**1,6**	**-0,9**	**4,3**	**1,7**	**-2,6**	**-1,7**
Totaal		**789,3**	**789,3**	**0,0**	**872,4**	**872,4**	**0,0**	**850,1**	**867,0**	**16,9**	**16,9**

Overzicht algemene dekkingsmiddelen

Nr.	Omschrijving	Begroot 2020 start			Begroot 2020 definitief			Rekening 2020			
		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Afw
Omschrijving algemene dekkingsmiddelen:											
S00	Lokale heffingen	4,0	56,3	52,3	4,0	55,5	51,5	4,0	56,1	52,1	0,6
S00	Algemene uitkeringen	0,0	415,3	415,3	0,0	439,4	439,4	0,0	450,0	450,0	10,6
S00	Dividend	0,0	1,3	1,3	0,0	0,6	0,6	0,0	0,6	0,6	0,0
S00	Financieringsfunctie	0,0	1,3	1,3	-0,8	1,4	2,2	-1,5	1,4	2,9	0,7
S00	Overige algemene dekkingsmiddelen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
S00	**Subtotaal algemene dekkingsmiddelen**	**4,0**	**474,2**	**470,2**	**3,2**	**496,9**	**493,7**	**2,5**	**508,1**	**505,6**	**11,9**
S00	Gerealiseerde kosten overhead	84,5	34,6	-49,8	65,8	6,1	-59,7	73,9	6,0	-67,9	-8,2
S00	Vennootschapsbelasting	0,6	0,0	-0,6	0,6	0,0	-0,6	0,3	0,0	-0,3	0,3
S00	Overig	26,8	4,4	-22,4	15,6	4,5	-11,1	15,8	4,7	-11,1	0,0
Totaal Bestuur, dienstverlening en financiën (S00)		**115,8**	**513,2**	**397,4**	**85,1**	**507,5**	**422,4**	**92,5**	**518,8**	**426,3**	**3,9**

Toelichting overzicht van baten en lasten in de jaarrekening over het begrotingsjaar

In 2020 is ten opzichte van de begroting een voordelig saldo van baten en lasten gerealiseerd van € 25,4 miljoen (2019: € 4,3 miljoen). Vervolgens is ten opzichte van de begroting voor € 8,5 miljoen (2019: € 11,6 miljoen) aan de reserves toegevoegd. Uiteindelijk resteert een voordelig resultaat van € 16,9 miljoen (2019: € 7,3 miljoen nadelig) dat zal worden verrekend met de Algemene Reserve.

Overzicht van baten en lasten

Omschrijving	2020	2019
Bedragen x € 1.000.000		
Gerealiseerd totaal saldo van baten en lasten	19,8	9,8
Begroot totaal saldo van baten en lasten	-5,6	5,5
Begrotingsafwijking saldo van baten en lasten	**25,4**	**4,3**
Gerealiseerde mutaties reserves	-2,9	-17,2
Begrote mutaties reserves	5,6	-5,5
Begrotingsafwijking mutaties reserves	**-8,5**	**-11,6**
Gerealiseerd resultaat	**16,9**	**-7,3**

Specificatie voor- en nadelen

Voor de gedetailleerde toelichting op de onderstaande voor- en nadelen wordt verwezen naar de afzonderlijke programmateksten in het jaarverslag. Bij elk programma staan de financiën vermeld in het onderdeel 'Wat heeft het gekost'.

Omschrijving		Begroot 2020 Def			Rekening 2020			Begroting afwijking		
		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Stedelijke programma's										
Bedragen x € 1.000.000										
S00	Bestuur, dienstverlening en financien	85,1	507,5	422,4	92,5	518,8	426,3	-7,4	11,3	3,9
S01	Veiligheid	16,4	1,8	-14,7	16,7	2,2	-14,6	-0,3	0,4	0,1
S02	Bereikbaarheid	21,7	4,9	-16,8	21,6	5,3	-16,3	0,1	0,5	0,6
S03	Economie	5,8	1,8	-4,1	6,4	1,3	-5,1	-0,6	-0,4	-1,0
S04	Onderwijs	18,3	2,6	-15,7	19,2	3,0	-16,2	-0,9	0,3	-0,6
S05	Cultuur	31,9	6,1	-25,9	32,7	5,6	-27,1	-0,7	-0,5	-1,2
S06	Participatie en armoedebestrijding	194,7	136,6	-58,1	195,5	143,6	-51,9	-0,8	7,0	6,2
S07	Zorg	56,8	5,1	-51,7	60,7	5,2	-55,5	-3,9	0,1	-3,8
S08	Welzijn en inclusie	23,2	0,8	-22,5	21,1	1,2	-19,9	2,2	0,5	2,6
S09	Gezondheid en sport	23,3	4,9	-18,4	24,1	6,5	-17,6	-0,7	1,6	0,8
S10	Klimaat, energie en milieu	7,6	1,9	-5,8	5,9	2,4	-3,5	1,7	0,5	2,3
S11	Ruimtelijke ontwikkeling	75,8	72,5	-3,3	46,9	48,0	1,1	28,9	-24,5	4,4
S12	Wonen en leefomgeving	35,9	40,0	4,1	36,3	39,4	3,1	-0,3	-0,6	-1,0
Subtotaal Stedelijke programma's		**596,8**	**786,4**	**189,6**	**579,6**	**782,5**	**202,9**	**17,2**	**-3,9**	**13,3**
GEB1	CSA	31,6	9,6	-22,0	30,6	9,6	-21,1	1,0	0,0	1,0
GEB2	Noordwest	30,1	1,6	-28,6	29,0	1,9	-27,1	1,2	0,3	1,5
GEB3	Noordoost	24,9	1,6	-23,2	23,8	1,6	-22,2	1,0	0,0	1,0
GEB4	Presikhaaf	24,0	2,0	-22,0	22,9	2,1	-20,7	1,1	0,1	1,3
GEB5	Malburgen	38,3	4,0	-34,3	34,4	4,1	-30,3	3,9	0,1	4,0
GEB6	Schuytgraaf/Elderveld	24,2	2,6	-21,6	23,9	2,7	-21,2	0,3	0,2	0,5
GEB7	De Laar/Elden	17,5	1,3	-16,2	16,5	1,3	-15,2	1,0	0,1	1,0
GEB8	RKV	28,4	1,1	-27,3	26,7	1,3	-25,5	1,7	0,1	1,8
Subtotaal Wijk programma's		**219,0**	**23,8**	**-195,2**	**207,8**	**24,7**	**-183,1**	**11,2**	**0,9**	**12,1**

Toevoeging/onttrekking aan reserves Stad										
Bedragen x € 1.000.000										
S00	Bestuur, dienstverlening en financien	21,1	16,8	-4,3	20,9	18,3	-2,6	0,2	1,6	1,7
S01	Veiligheid	1,6	2,2	0,6	0,4	1,1	0,6	1,1	-1,1	0,0
S02	Bereikbaarheid	7,3	8,5	1,2	7,8	7,9	0,1	-0,5	-0,6	-1,1
S03	Economie	0,1	0,3	0,1	0,2	0,4	0,2	-0,1	0,1	0,0
S04	Onderwijs	8,0	6,6	-1,4	8,2	6,5	-1,7	-0,2	-0,1	-0,3
S05	Cultuur	1,2	1,5	0,4	1,2	1,2	0,0	0,0	-0,3	-0,4
S06	Participatie en armoedebestrijding	4,5	6,9	2,4	5,0	6,4	1,4	-0,5	-0,5	-1,0
S07	Zorg	2,0	3,5	1,5	2,0	3,4	1,4	0,0	-0,1	0,0
S08	Welzijn en inclusie	0,6	2,8	2,2	0,9	2,9	2,1	-0,3	0,2	-0,2
S09	Gezondheid en sport	0,4	1,0	0,6	0,4	1,0	0,6	0,0	0,0	0,0
S10	Klimaat, energie en milieu	0,0	4,3	4,3	2,6	4,0	1,4	-2,6	-0,3	-2,9
S11	Ruimtelijke ontwikkeling	6,5	3,9	-2,6	7,9	3,9	-4,0	-1,4	0,0	-1,4
S12	Wonen en leefomgeving	1,0	2,5	1,5	0,9	1,3	0,3	0,1	-1,2	-1,2
Subtotaal Stedelijke programma's		**54,1**	**60,7**	**6,5**	**58,4**	**58,1**	**-0,3**	**-4,3**	**-2,5**	**-6,8**

Overzicht

Toevoeging/onttrekking aan reserves Wijk										
Bedragen x € 1.000.000										
GEB1	CSA	0,5	0,0	-0,4	0,5	0,0	-0,5	-0,1	0,0	-0,1
GEB2	Noordwest	0,2	0,2	0,0	0,4	0,2	-0,2	-0,2	0,0	-0,2
GEB3	Noordoost	0,2	0,1	-0,1	0,4	0,2	-0,2	-0,1	0,0	-0,1
GEB4	Presikhaaf	0,2	0,2	0,1	0,4	0,3	-0,1	-0,2	0,0	-0,2
GEB5	Malburgen	0,2	0,4	0,2	0,5	0,4	-0,1	-0,3	0,0	-0,3
GEB6	Schuytgraaf/Elderveld	0,4	0,3	-0,2	0,9	0,3	-0,6	-0,5	0,0	-0,5
GEB7	De Laar/Elden	0,3	0,1	-0,1	0,4	0,1	-0,3	-0,2	0,0	-0,2
GEB8	RKV	0,5	0,2	-0,3	0,7	0,2	-0,4	-0,2	0,0	-0,2
Subtotaal Wijk programma's		**2,5**	**1,6**	**-0,9**	**4,3**	**1,7**	**-2,6**	**-1,8**	**0,1**	**-1,7**
Totaal programma's		**872,4**	**872,4**	**0,0**	**850,1**	**867,0**	**-16,9**	**22,3**	**5,4**	**16,9**

Toelichting overzicht van baten en lasten in de jaarrekening over het begrotingsjaar

Nr.	Omschrijving	Begroot 2020 start			Begroot 2020 definitief			Rekening 2020			
		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Afw
Omschrijving algemene dekkingsmiddelen:											
S00	Lokale heffingen	4,0	56,3	52,3	4,0	55,5	51,5	4,0	56,1	52,1	0,6
S00	Algemene uitkeringen	0,0	415,3	415,3	0,0	439,4	439,4	0,0	450,0	450,0	10,6
S00	Dividend	0,0	1,3	1,3	0,0	0,6	0,6	0,0	0,6	0,6	0,0
S00	Financieringsfunctie	0,0	1,3	1,3	-0,8	1,4	2,2	-1,5	1,4	2,9	0,7
S00	Overige algemene dekkingsmiddelen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
S00	**Subtotaal algemene dekkingsmiddelen**	**4,0**	**474,2**	**470,2**	**3,2**	**496,9**	**493,7**	**2,5**	**508,1**	**505,6**	**11,9**
S00	Gerealiseerde kosten overhead	84,5	34,6	-49,8	65,8	6,1	-59,7	73,9	6,0	-67,9	-8,2
S00	Vennootschapsbelasting	0,6	0,0	-0,6	0,6	0,0	-0,6	0,3	0,0	-0,3	0,3
S00	Overig	26,8	4,4	-22,4	15,6	4,5	-11,1	15,8	4,7	-11,1	0,0
Totaal Bestuur, dienstverlening en financiën (S00)		**115,8**	**513,2**	**397,4**	**85,1**	**507,5**	**422,4**	**92,5**	**518,8**	**426,3**	**3,9**

Incidentele baten en lasten

In de begroting 2020 zijn de volgende posten als incidenteel aangemerkt.

Progr.	Omschrijving	Begroot 2020		Rekening 2020	Afwijking
		Geamendeerd	Definitief		
	Incidentele lasten				
Bedragen x € 1.000					
Div.	Algemene reserve	7.438	16.330	16.330	-0
S00	Frictiekosten en organisatie ontwikkeling	406	406	233	173
S00	Solvabiliteit	3	2.949	2.949	-
S00	Post onvoorzien	272	39	-	39
S02	Bereikbaarheid	5.872	6.563	6.889	-326
S02/S12	Groot onderhoud en openbare ruimte	124	170	1.044	-874
S04	Onderwijs	7.132	7.901	8.101	-200
S05	Cultureel vastgoed	190	190	190	-0
S07	WMO en jeugdzorg	200	200	200	-
S07	Transformatiebudget zorg	478	478	521	-43
S11	Grondexploitatie	700	700	2.185	-1.485
Div.	Vastgoed	3.115	3.053	4.201	-1.148
	Totaal incidentele lasten	**25.929**	**38.979**	**42.844**	**-3.865**

Progr.	Omschrijving	Begroot 2020		Rekening 2020	Afwijking
		Geamendeerd	Definitief		
	Incidentele baten				
Bedragen x € 1.000					
Div.	Algemene reserve	12.217	15.181	15.181	0
Div.	Gemeentefonds	1.252	1.927	2.142	215
Div.	Bedrijfsvoering	1.343	871	2.368	1.497
S02	Bereikbaarheid	5.909	6.764	6.234	-530
S02/S12	Groot onderhoud en openbare ruimte	1.172	1.093	668	-425
S04	Onderwijs	5.865	5.865	5.865	0
S05	Cultureel vastgoed	312	313	313	0
S07	WMO en jeugdzorg	800	1.962	1.899	-63
S07	Transformatiebudget zorg	-	141	133	-8
S02	Buitengewoon beter	1.544	448	417	-31
S08	Beschermd en weerbaar	1.100	1.410	1.410	-
S06	Noodfonds	1.110	1.110	1.110	-
S12	Huishoudelijk afval	385	385	385	0
S10	Klimaat en energie	296	296	331	35
S10	Duurzaam Arnhem	2.920	2.920	2.785	-135
Div.	Vastgoed	1.797	2.920	3.723	803
	Totaal incidentele baten	**38.023**	**43.606**	**44.963**	**1.358**

Progr.	Omschrijving	Begroting 2020		Rekening 2020	Afwijking
		Geamendeerd	Definitief		
Bedragen x € 1.000					
	Totaal incidentele lasten	**25.929**	**38.979**	**42.844**	**-3.865**
	Totaal incidentele baten	**38.023**	**43.606**	**44.963**	**1.358**
	Per saldo hogere incidentele baten (+), hogere incidentele lasten (-)	**12.094**	**4.627**	**2.119**	**5.223**

Onvoorzien / strikt onvermijdbaar

In de begroting is in het stedelijk programma S00 Bestuur, dienstverlening en financiën een bedrag opgenomen voor zowel incidentele als structurele onvoorziene lasten. Voor de incidentele onvoorziene lasten (= onvoorzien) wordt jaarlijks een bedrag opgenomen van € 272.000. Voor de post voor structurele onvoorziene lasten (= strikt onvermijdbaar) wordt jaarlijks een bedrag van € 767.000 gereserveerd. Er zijn in 2020 geen onvoorziene lasten geweest.

	Begroot 2020		Rekening	Afwijking	V / N
Omschrijving	Primitief	Definitief	2020		
Bedragen x € 1.000					
Onvoorzien	272	39	0	39	V
Strikt onvermijdbaar	767	0	0	0	
Totaal	**1.039**	**39**	**0**	**39**	**V**

Begrotingsanalyse

Hieronder volgt een overzicht van alle door de raad vastgestelde begrotingswijzigingen in 2020 vanaf de vaststelling van de MJPB 2020-2023.

Begr. wijz.nr.	Raadsver-gadering	Onderwerp	Exploitatie 2020			Reserves 2020		Saldo
			Lasten	Baten	Saldo	Toevoe-gingen	Onttrek-kingen	
Bedragen x € 1.000 positieve bedragen betreft voordeel, negatieve bedragen betreft nadeel								
	13-11-2019	Ontwerp MJPB 2020-2023	-759.807	750.125	-9.682	28.767	-38.449	-
	13-11-2019	Amendementen 19A66 "Aanvullende coaliteafspraken zorg"	-	678	678	678	-	-
Geamendeerde MJPB 2020-2023			**-759.807**	**750.803**	**-9.004**	**29.445**	**-38.449**	**-**
20-094	Diverse	Meerjarige effecten besluitvorming na gereedkoming boekwerk MJPB 2020-2023	-6.183	-289	-6.472	1.031	-7.503	-
20-010	29-4-2020	Verzamelbesluit-1 2020	-1.474	805	-669	4.584	-5.253	-
20-020	8-7-2020	Verzamelbesluit-2 2020	-57.222	49.418	-7.804	-2.135	-5.669	-
20-030	16-12-2020	Verzamelbesluit-3 2020	-9.784	14.391	4.607	1.740	2.867	-
19-032	8-7-2020	Visie nieuwe haven	-1.150	-	-1.150	-	-1.150	-
20-011	27-5-2020	Grondwal/uitbreiding woonwagenkamp Bethanienstraat	-1.660	-	-1.660	-	-1.660	-
20-015	11-11-2020	Turap-2 2020	-24.625	29.155	4.530	8.687	-4.157	-
20-012	16-12-2020	BPO Middachtensingel Kinderkamp	-154	-	-154	-	-154	-
20-016	16-12-2020	Budgetoverheveling 2020-2021	13.286	-1.138	12.148	13.286	-1.138	-
	1-1-2020	Correctie beginstand ivm transitie financiële systeem	32.995	-32.995	-	-	-	-
Begroot 2020 Definitief			**-815.778**	**810.150**	**-5.628**	**56.638**	**-62.266**	**-**

Begrotingsrechtmatigheid

Het budgetrecht is een recht dat de raad toekomt. Het budgetrecht van de raad houdt in dat het college in principe alleen uitgaven kan doen en verplichtingen kan aangaan na toestemming ofwel autorisatie van de raad. Met de vaststelling van de begroting geeft de raad het college deze toestemming. Begrotingsrechtmatigheid houdt in dat de financiële beheershandelingen bij de gemeente binnen de begroting dienen te passen. Begrotingsoverschrijdingen die niet bij de raad bekend zijn, beschouwt de accountant als onrechtmatig. Derhalve legt het college aan de raad deze overschrijdingen voor. Formeel is het voldoende alleen de overschrijdingen aan de lastenkant te laten vaststellen om deze alsnog als rechtmatig te laten beschouwen. Na instemming van de raad met deze overschrijdingen is formeel geen sprake meer van "overschrijdingen" en geen begrotingsonrechtmatigheid in het kader van de controleverklaring. Hieraan zijn twee voorwaarden verbonden, conform het Besluit controle accountantscontrole decentrale overheid (Bado):

1. het gaat om overschrijdingen waarbij het college bij het doen van de uitgaven, binnen het door de raad uitgezette beleid is gebleven en die nog dienen te worden geautoriseerd;
2. de overschrijdingen worden goed herkenbaar in de jaarrekening opgenomen, passend binnen de aanbevelingen in de Kadernota Begrotingsrechtmatigheid van de Commissie BBV. Daarin worden de overschrijdingen in enkele categorieën ingedeeld, die ondanks de overschrijding gewoon als rechtmatig bestempeld, mits goed toegelicht in de jaarrekening. Dat gaat om:
    1. compensatie door direct gerelateerde opbrengsten;
    2. passend binnen bestaand beleid;
    3. open einde regeling;
    4. overig.

De onderstaande tabel omvat een overzicht van alle afwijkingen in de lasten tussen de definitieve begroting 2020 en de rekening 2020.
Hieronder wordt in het kort ingegaan op de aard van de overschrijding. Voor de verdere toelichting wordt verwezen naar het onderdeel 'Wat heeft het gekost' dat in het jaarverslag voor elk programma is opgenomen.
De nadelige afwijkingen per programma worden in de volgende categorieën geplaatst.
1. Compensatie door direct gerelateerde opbrengsten

2. Passend binnen bestaand beleid

3. Open einde regeling

4. Overig

Hieronder wordt in het kort ingegaan op de aard van de overschrijding. Voor de verdere toelichting wordt verwezen naar het onderdeel 'Wat heeft het gekost' dat in het jaarverslag voor elk programma is opgenomen.
De nadelige afwijkingen per programma worden in de volgende categorieën geplaatst.

1. Compensatie door direct gerelateerde opbrengsten
    - S00: de hogere lasten worden deels gecompenseerd door hogere baten op onderdeel bedrijfsvoering
    - S06: De hogere lasten als gevolg van TOZO worden gecompenseerd door baten die ontvangen zijn voor TOZO
    - S09: De hogere lasten als gevolg van kostprijsverhogende BTW worden gecompenseerd

2. Passend binnen bestaand beleid
    - S00: De hogere lasten hebben betrekking op de kosten SB&R en meerkosten corona die door de Connectie zijn gemaakt
    - S01: De hogere lasten hebben betrekking op extra kosten die zijn gemaakt als gevolg van corona
    - S03: De hogere lasten hebben betrekking op extra uren die zijn gemaakt om de beleidsdoelstellingen te halen
    - S04: De hogere lasten worden gecompenseerd door lagere lasten dan begroot op de Wijkprogramma's op dit onderdeel.
    - S05: De hogere lasten hebben betrekking op extra kosten die zijn gemaakt als gevolg van corona
    - S07: De hogere lasten hebben betrekking op hogere uitgaven voor zorgkosten binnen het bestaande beleid
    - S09: De hogere lasten hebben betrekking op het beheer van gemeentelijk vastgoed
    - S12: De hogere lasten hebben betrekking op fasering van grondexploitatieprojecten en het resultaat van de grondexploitatie

3. Open einde regeling

4. Overig

Omschrijving		Begroot 2020 Def Lasten	Rekening 2020 Lasten	Afwijking
Stedelijke programma's				
Bedragen x € 1.000.000 bedragen positief zijn voordelig, bedragen negatief zijn nadelig.				
S00	Bestuur, dienstverlening en financien	85,1	92,5	-7,4
S01	Veiligheid	16,4	16,7	-0,3
S02	Bereikbaarheid	21,7	21,6	0,1
S03	Economie	5,8	6,4	-0,6
S04	Onderwijs	18,3	19,2	-0,9
S05	Cultuur	31,9	32,7	-0,7
S06	Participatie en armoedebestrijding	194,7	195,5	-0,8
S07	Zorg	56,8	60,7	-3,9
S08	Welzijn en inclusie	23,2	21,1	2,2
S09	Gezondheid en sport	23,3	24,1	-0,7
S10	Klimaat, energie en milieu	7,6	5,9	1,7
S11	Ruimtelijke ontwikkeling	75,8	46,9	28,9
S12	Wonen en leefomgeving	35,9	36,3	-0,3
Subtotaal Stedelijke programma's		**596,8**	**579,6**	**17,2**
GEB1	CSA	31,6	30,6	1,0
GEB2	Noordwest	30,1	29,0	1,2
GEB3	Noordoost	24,9	23,8	1,0
GEB4	Presikhaaf	24,0	22,9	1,1
GEB5	Malburgen	38,3	34,4	3,9
GEB6	Schuytgraaf/Elderveld	24,2	23,9	0,3
GEB7	De Laar/Elden	17,5	16,5	1,0
GEB8	RKV	28,4	26,7	1,7
Subtotaal Wijk programma's		**219,0**	**207,8**	**11,2**
Totaal		**815,8**	**787,4**	**28,4**

Wet Normering Topinkomens

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op gemeente Arnhem van toepassing zijnde regelgeving;

- Het bezoldigingsmaximum in 2020 is €201.000 (2019: €194.000). Het weergegeven individuele WNmaximum is berekend naar rato van de omvang van het dienstverband, waarbij voor de berekening de omvang van het dienstverband nooit groter kan zijn dan 1,0 fte;
- Voor een functionaris zonder dienstbetrekking geldt een andere regeling. De eerste twaalf kalendermaanden waarin de functie wordt vervuld geldt een separate normering voor topfunctionarissen zonder dienstbetrekking. Na deze twaalf kalendermaanden is de reguliere WNT-normering van toepassing.

In de onderstaande tabel worden de beloningen conform de vereiste indeling toegelicht.

Gegevens 2020 Bedragen x € 1,00	R. van Wuijtswinkel	J.G.M. Kersten
Functiegegevens	Gemeente-secretaris	Griffier
Aanvang en einde functievervulling in 2020	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1	1
Dienstbetrekking?	Ja	Ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	140.572	112.753
Beloningen betaalbaar op termijn	21.096	19.927
Subtotaal	*161.668*	*132.680*
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	201.000	201.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag		
Bezoldiging	**161.667**	**132.681**
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.	n.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t.	n.v.t.

Gegevens 2019 Bedragen x € 1,00	R. van Wuijtswinkel	J.G.M. Kersten
Functiegegevens	Gemeente-secretaris	Griffier
Aanvang en einde functievervulling in 2019	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1	1
Dienstbetrekking?	Ja	Ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	135.617	105.766
Beloningen betaalbaar op termijn	20.206	18.018
Subtotaal	155.823	123.784
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	194.000	194.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	-	-
Bezoldiging	**155.823**	**123.784**

Balans en de toelichting

Balans

Activa	31-12-2020	31-12-2019	Passiva	31-12-2020	31-12-2019
Vaste activa			**Vaste passiva**		
Bedragen x € 1.000					
Immateriële vaste activa	**10.637**	**10.883**	**Eigen vermogen**	**180.420**	**160.603**
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	10.637	10.883	Algemene Reserve	31.028	37.218
			Bestemmingsreserves	132.456	130.724
			Gerealiseerd resultaat boekjaar	16.936	-7.339
Materiële vaste activa	**709.830**	**684.837**	**Voorzieningen**	**8.966**	**10.229**
Investeringen met een economisch nut	456.417	452.572	Voorzieningen ter egalisering van kosten	0	0
Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	167.323	166.287	Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	8.966	10.229
Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut	71.139	65.978			
In erfpacht	14.951	0			
Financiële vaste activa	**70.819**	**83.423**	**Schulden met een rentetypische looptijd langer dan één jaar**	**674.064**	**667.385**
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	4.742	4.741	Obligo's	601	721
Leningen aan woningbouwcorporaties	10	12	Onderhandse leningen van:		
Overige langlopende leningen	56.891	66.971	- binnenlandse banken en overige financiële instellingen	605.439	598.534
Nog te ontvangen erfpacht canon	9.176	9.312	- buitenlandse instellingen, fondsen, banken e.d.	65.000	65.000
Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer	0	2.387	Waarborgsommen	126	144
			Vooruitontvangen afkoopsommen erfpacht	2.898	2.987
Totaal vaste activa	**791.286**	**779.142**	**Totaal vaste passiva**	**863.450**	**838.217**

Activa	31-12-2020	31-12-2019	Passiva	31-12-2020	31-12-2019
Vlottende activa			**Vlottende passiva**		
Bedragen x € 1.000					
Voorraden	**35.121**	**46.149**	**Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar**	**16.667**	**40.551**
Grond- en hulpstoffen	0	0	Kasgeldleningen aangegaan bij openbare lichamen	0	0
Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	34.795	45.824	Overige kasgeldleningen	2.000	31.000
Gereed product en handelsgoederen	326	326	Banksaldi (schuld)	257	257
			Overige schulden	14.410	9.294
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	**44.302**	**46.467**	**Overlopende passiva**	**80.168**	**53.115**
Vorderingen op openbare lichamen	2.284	7.201	Overige vooruit ontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen	9.590	13.640
Rekening-courantverhouding met het Rijk	16.800	13.550	Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume	54.981	38.774
Rekening-courantverhoudingen met niet-financiële instellingen	0	0	De van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen	15.597	701
Overige vorderingen	25.218	25.716			
Liquide middelen	**1.221**	**676**			
Banksaldi	1.164	568			
Kassaldi	57	108			
Overlopende activa	**88.355**	**59.448**			
Overige nog te ontvangen bedragen, en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	88.355	59.448			
Totaal vlottende activa	**168.999**	**152.741**	**Totaal vlottende passiva**	**96.835**	**93.666**
Totaal generaal	**960.285**	**931.883**	**Totaal generaal**	**960.285**	**931.883**
			Garanties uit geldleningen	872.573	968.274
			Garanties uit borgstellingen	27.650	28.923

Toelichting balans

Waarderingsgrondslagen

BBV

Voor gemeenten is de regelgeving voor de jaarlijkse begrotings- en verantwoordingsstukken vastgelegd in het Besluit begroting en verantwoording (BBV).

Overzicht van baten en lasten in de jaarrekening

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als bate genomen op het moment waarop het dividend betaalbaar gesteld wordt.

Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Als gevolg van het formele verbod op het opnemen van voorzieningen of schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskostengerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume, worden sommige personele lasten echter toegerekend aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt. Daarbij moet worden gedacht aan componenten zoals ziektekostenpremie ten behoeve van gepensioneerden, overlopende verlofaanspraken en dergelijke. Voor arbeidskostengerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume wordt geen voorziening
getroffen of op andere wijze een verplichting opgenomen. De referentieperiode is dezelfde als die van de

meerjarenprogrammabegroting, te weten vier jaar. Indien er sprake is van (eenmalige) schokeffecten (bijvoorbeeld reorganisaties) wordt wel een verplichting opgenomen.

Met betrekking tot de eigen bijdragen die het CAK int en aan de gemeenten afdraagt geldt op basis van de Kadernota rechtmatigheid van de commissie BBV het volgende: Gemeenten kunnen op basis van de overzichten van het CAK wel de aantallen personen, soort en omvang van de zorgverlening beoordelen met de eigen WMOadministratie. Probleempunt is dat door het ontbreken van inkomensgegevens op deze overzichten de informatie over de eigen bijdrage ontoereikend is om als gemeente de juistheid op persoonsniveau en volledigheid van de eigen bijdragen als geheel te kunnen vaststellen. Door de systematiek te kiezen van het vaststellen van de eigen bijdragen door het CAK, heeft de wetgever in feite bepaald, dat de verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de eigen bijdragen geen gemeentelijke verantwoordelijkheid is. Dat betekent dat door de gemeenten geen zekerheden over omvang en hoogte van de eigen bijdragen kunnen worden verkregen als gevolg van het niet kunnen vaststellen van de juistheid op persoonsniveau, zoals hiervoor is toegelicht.

Het rijk heeft voor gemeenten een pakket aan financiële maatregelen getroffen ter (gedeeltelijke) dekking van de coronakosten/-effecten die gemeenten ondervinden. In de decembercirculaire 2020 is een totaaloverzicht van het "compensatiepakket coronacrisis medeoverheden" opgenomen. Voor enkele maatregelen is alleen het landelijk plafond vermeld, en is de concrete verdeelsleutel nog niet bekend en/of is de verdeling afhankelijk van de werkelijke cijfers over 2020. Het betreft de volgende landelijke maatregelen/onderdelen en bedragen: compensatie inkomstenderving na 1 juni (€100 mln.), extra beschikbaar voor inkomstenderving (€150 mln.), afvalinzameling (€32 miln.), zwembaden en ijsbanen (€100 mln.) en verlenging steun sportverenigingen (1 okt t/m 31 dec) (60 mln.). Het ontbreken van een exacte verdeling/verdeelsleutel van de compensatie per gemeente betekent dat wij voor onze gemeente geen voldoende nauwkeurige en betrouwbare schatting/berekening kunnen maken van het bedrag waarop onze gemeente over 2020 aanspraak kan maken. In overeenstemming met de uitspraak van de commissie BBV verwerken wij het financiële effect van deze onderdelen/maatregelen uit het aanvullende compensatiepakket in de jaarrekening 2021.

Balans

Algemeen
De waardering van de activa en passiva vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij de desbetreffende balanspost anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarden.

Immateriële vaste activa
De bijdragen aan activa in eigendom van derden worden vanaf het moment van ingebruikneming lineair afgeschreven op basis van de afschrijvingstermijnen van de materiële vaste activa.

Materiële vaste activa
De waardering is tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investering in mindering gebracht voor zover die de voorlopige kosten van de investering niet overstijgen.

Investeringen kunnen bestaan uit meerdere delen (componenten), waarvoor verschillende afschrijvingstermijnen gelden. In dat geval wordt de zogenoemde componentenmethode gebruikt. Deze houdt in dat verschillende samenstellende delen van het bewuste materieel vast actief afzonderlijk worden geactiveerd en de verschillende delen worden afgeschreven op basis van de bij die componenten horende afschrijvingstermijn.

Slijtende investeringen worden vanaf het eerste boekjaar na het moment van ingebruikneming lineair afgeschreven op basis van de verwachte gebruiksduur. Op grondbezit met economisch nut wordt niet afgeschreven.

Bij de waardering wordt in voorkomende gevallen rekening gehouden met een vermindering van de waarde, indien deze naar verwachting duurzaam is.

De gehanteerde afschrijvingstermijnen in jaren zijn hieronder opgenomen.

Activasoort	Afschrijvingstermijn in jaren
Gronden en terreinen	
Grond	0
Bedrijfsgebouwen en woonruimten	
Parkeergarages	50
Permanente gebouwen & Verbouwingen, renovaties en restauraties	40
Semi – permanente gebouwen	20
Installaties, leidingen en voorzieningen	20
Dak en/of dakbedekking	15
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	
Bruggen en viaducten (verkeerstechnische kunstwerken)	75
Verkeersinfrastructuur	30
Verkeersvoorzieningen & Verkeersregelingen	20
Parkeermaatregelen	10
Openbare verlichting: kabels	25
Openbare verlichting: masten & LED-armaturen	15
Openbare verlichting: LED-behuizingen	10
Bouwkundige voorzieningen	20
Kunstgrasvelden – onderlaag	20
Kunstgrasvelden – bovenlaag	10
Sport grasvelden	15
Herinrichting wijken (niet meer in gebruik vanaf 01.01.2011)	20
Lage Kade	60
Rioleringen	40
Beschoeiingen & Voorzieningen in bossen en parken / hekwerk	10
Vervoermiddelen	
Tractoren - landbouwvoertuigen	10
Vrachtauto’s	5
Fietsen en scooters	5
Personenauto’s	5
Machines, apparaten en installaties	
Telecommunicatie voorzieningen & Glasvezelbekabeling	10
Parkeerapparatuur	10
Datacommunicatie voorzieningen & Hard- en software	5
Machines en installaties (niet vast aan/in gebouwen)	10
Gereedschappen	5
Overige materiële vaste activa	
Ondergronds afvaltransportsysteem	30
(ondergrondse) Afvalcontainers	10
Inrichting van gebouwen en inventaris	15
Speelvoorziening	10
Invalidentoiletten	10

Onder de materiële vaste activa zijn onderhanden activa (activa in uitvoering) opgenomen. Het betreft vooruitbetaalde termijnen en gemaakte kosten (inkopen en personeelskosten) op investeringen in kapitaalwerken die nog niet zijn opgeleverd. Na gereedmelding worden deze activa ondergebracht in één van de bovengenoemde rubrieken.

Voor de waarde van de in erfpacht uitgegeven gronden geldt de uitgifteprijs van eerste uitgifte als verkrijgingsprijs. Gronden in eeuwigdurende erfpacht worden gewaardeerd tegen registratiewaarde.

Financiële vaste activa
De post financiële vaste activa omvat voornamelijk deelnemingen in een aantal vennootschappen, langlopende leningen u/g en nog te ontvangen erfpacht canon.
Het aandelenbezit is gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde. De leningen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Zonodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht. De jaarlijks ontvangen canon bij eeuwigdurend in erfpacht uitgegeven gronden zijn opgenomen tegen contante waarde. Het uitgangspunt daarbij is de interne rekenrente bij uitgifte, die gedurende de duur van de overeenkomst ongewijzigd blijft.

Voorraden
De als onderhanden werken opgenomen grondexploitatieprojecten en overige onderhanden werken zijn gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs, dan wel de lagere marktwaarde. De vervaardigingsprijs omvat de kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend overeenkomstig de kostensoortenlijst van het Besluit ruimtelijke ordening (zoals grondaankopen en kosten bouw- en woonrijp maken). Daarnaast omvat de vervaardigingsprijs de daadwerkelijk te betalen rente over het vreemd vermogen.

Voor winsten uit de grondexploitatieprojecten en overige onderhanden werken geldt vanuit de BBV notitie grondexploitatie de percentage of completion methode: voor zover gronden zijn verkocht en opbrengsten zijn gerealiseerd kan tussentijds naar rato van de voortgang van de grondexploitatie winst worden genomen. Hiervoor moet het resultaat op de grondexploitatie wel op betrouwbare wijze kunnen worden ingeschat. Indien aan de volgende voorwaarden is voldaan, bestaat er voldoende zekerheid om winst te kunnen nemen:

1. Het resultaat op de grondexploitatie kan betrouwbaar worden ingeschat.
2. De grond (of het deelperceel) moet zijn verkocht.
3. De kosten zijn gerealiseerd (winst wordt naar rato van de realisatie gerealiseerd).

Zolang daarvan geen sprake is, worden de verkregen verkoopopbrengsten ten volle op de vervaardigingskosten in mindering gebracht. Indien uit de prognoses blijkt, dat de boekwaarde niet kan worden gecompenseerd met verwachte toekomstige opbrengsten, wordt voor het tekort een voorziening getroffen.

De vooruitontvangen bijdragen voor het onderhanden werk worden in mindering gebracht op de vervaardigingskosten.

Gereed product wordt gewaardeerd tegen de kostprijs of tegen de marktwaarde indien de marktwaarde lager is dan de kostprijs. Dat laatste doet zich met name voor indien voorraden incourant worden. De kostprijs bestaat uit de verkrijgingsprijs van grond- en hulpstoffen en de loon- en machinekosten die aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend.

De overige grond- en hulpstoffen worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs.

Ten aanzien van de waardering van de grondexploitatie bestaat een schattingsonzekerheid. Hoewel de op dit moment meest waarschijnlijke inschatting is opgenomen in de jaarrekening, kan de realisatie in de toekomst afwijken van deze schatting. Deze schattingsonzekerheid ontstaat door de omvang en de lange looptijd van met name project Schuytgraaf.

Uitzettingen en overlopende activa
De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening in mindering gebracht.

Liquide middelen
Deze activa worden tegen nominale waarde opgenomen.

Eigen vermogen
Het eigen vermogen bestaat uit de algemene reserve en de bestemmingsreserves. De algemene reserve is vrij besteedbaar. Bestemmingsreserves zijn reserves die de gemeenteraad voor specifieke doelen heeft ingesteld of die dienen om schommelingen op te vangen in aan derden in rekening te brengen tarieven.

Voorzieningen
Voorzieningen worden gewaardeerd op het nominale bedrag van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies. De voorzieningen voor pensioenen wethouders zijn op contante waarde gewaardeerd.

Schulden met een rentetypische looptijd langer dan één jaar
Van de langlopende schulden is de oorspronkelijke looptijd een jaar of langer. Deze schulden zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

De vooruitontvangen afkoopsommen bij tijdelijk in erfpacht uitgegeven gronden vallen vrij ten gunste van het resultaat naar gelang de looptijd van het erfpachtcontract.

Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar
Van de netto-vlottende schulden is de oorspronkelijke looptijd een jaar of korter. Deze schulden zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Overlopende passiva
De onder de noemer overlopende passiva gepresenteerde schulden en vooruitontvangen bedragen hebben betrekking op een resterende looptijd van minder dan een jaar en zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.
De ontvangen bijdragen die de voorlopige kosten van investeringen en faciliterende grondexploitatieplannen overstijgen, worden gepresenteerd als overige vooruitontvangen bedragen (die ten bate van volgende begrotingsjaren komen). Daarnaast worden de van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen (voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren) uitgesplitst naar de ontvangen bedragen van: Europese overheidslichamen, Het Rijk & Overige Nederlandse overheidslichamen.

Overig

Overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld
In de bijlage bij de jaarrekening is het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld opgenomen. Hierbij wordt de indeling en het verdelingsprincipe gehanteerd conform de begroting. De vergelijkende cijfers van de begroting zijn, waar nodig, qua rubricering voor vergelijkingsdoeleinden tussen de taken aangepast.

Bedragen
Alle bedragen in de jaarrekening zijn X € 1.000, tenzij anders aangegeven.

Immateriële vaste activa
Verloopstaat immateriële vaste activa

Omschrijving	31-12-2019	Inves-teringen	Desinves-teringen	Af-schrijving	Bijdragen van derden	31-12-2020
Bedragen x € 1.000						
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	10.883	64	0	-310	0	10.637
Totaal	**10.883**	**64**	**0**	**-310**	**0**	**10.637**

Materiële vaste activa
Specificatie materiële vaste activa

Omschrijving	31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x € 1.000		
Investeringen met een economisch nut	456.417	452.572
Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	167.323	166.287
Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut	71.139	65.978
In erfpacht	14.951	0
Totaal	**709.830**	**684.837**

Investeringen met een economisch nut

Verloopstaat Investeringen met een economisch nut: geen heffing

Omschrijving	31-12-2019	Verloop						31-12-2020
		Herubr.	Inves-teringen	Desinves-teringen	Afschrij-ving	Bijdragen en subsidies	Afwaard. duurzame waardever-mindering	
Bedragen x € 1.000								
Gronden en terreinen	81.384	-14.211	1.620	-2.246	0	0	0	66.547
Bedrijfsgebouwen	349.602	0	34.100	-264	-12.648	-873	0	369.917
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	2.956	0	54	0	-213	0	0	2.798
Machines, apparaten en installaties	6.509	0	1.127	-155	-1.455	0	0	6.026
Vervoersmiddelen	444	0	32	-1	-118	0	0	357
Overige materiële vaste activa	11.677	0	856	-517	-1.245	0	0	10.772
Totaal	**452.572**	**-14.211**	**37.790**	**-3.183**	**-15.678**	**-873**	**0**	**456.417**

Binnen de materiële vaste activa is vanuit de post Gronden en terreinen een bedrag van € 15,0 miljoen geherrubriceerd naar de post In Erfpacht. Het betreft de erfpacht gronden en terreinen die we met ingang van 2020 als een aparte balanspost presenteren, om extra inzicht te geven conform de richtlijnen van de BBV.

Daarnaast is vanuit de post Grondexploitatieprojecten een bedrag van € 0,7 miljoen geherrubriceerd naar de post Gronden en terreinen. Het betreft strategisch gronden in relatie tot de Zuidelijke binnenstad fase 1. Deze gronden zijn ontwikkeld en tevens in 2020 verkocht. Ze staan daarmee ook verantwoord onder de desinvesteringen.

De belangrijkste activeringen in 2020 betreffen :

- Investeringen in de onderwijshuisvesting, waaronder:
  - Briant College / De Ommezwaai (€ 7,8 miljoen),
  - Renovatie Mariëndaal (€ 8,4 miljoen),
  - Renovatie scholen Breezandpad (€ 4,8 miljoen).
- MFC De Salamander (€ 1,0 miljoen),
- Renovatie van de Schouwburg (€ 0,9 miljoen).

De belangrijkste onderhanden activa in 2020 betreffen het Museum Arnhem (€ 12,6 miljoen) en Zwembad Valkenhuizen (€ 9,2 miljoen).

Eind 2024 loopt het huurcontract van het stadskantoor af. Duidelijk is geworden dat het stadskantoor te groot is voor het aantal ambtenaren dat eind 2024 gehuisvest wordt. Er wordt overgegaan naar andere huisvesting. Bij het in gebruik nemen van het stadskantoor is destijds geïnvesteerd in een omvangrijk inbouwpakket wat eind 2024 nog niet geheel is afgeschreven. Op deze investeringen wordt daarom een schattingswijziging toegepast. De resterende boekwaarde per ultimo 2024 wordt versneld in 5 jaar afgeschreven. Het gaat om een jaarlijks bedrag van € 509.000.

Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten wel heffing kan worden geheven

Verloopstaat investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten wel heffing kan worden geheven

Omschrijving	31-12-2019	Verloop						31-12-2020
		Her-rubr.	Inves-teringen	Desinves-teringen	Afschrij-ving	Bijdragen en subsidies	Afwaard. duurzame waardever-mindering	
Bedragen x € 1.000								
Gronden en terreinen	289	0	0	-289	0	0	0	0
Bedrijfsgebouwen	129	0	0	-129	0	0	0	0
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	157.435	0	7.464	0	-5.172	-11	0	159.715
Overige materiële vaste activa	8.434	0	390	0	-1.216	0	0	7.608
Totaal	**166.287**	**0**	**7.854**	**-418**	**-6.388**	**-11**	**0**	**167.323**

De belangrijkste activeringen in 2020 betreffen investeringen in de gemeentelijke riolering (€ 6,8 miljoen).

Investeringen met een maatschappelijk nut

Verloopstaat investeringen met een maatschappelijk nut

Omschrijving	31-12-2019	Verloop					31-12-2020
		Her-rubr.	Inves-teringen	Desinves-teringen	Afschrij-ving	Bijdragen en subsidies	
Bedragen x € 1.000							
Maatschappelijk nut vóór 2017							
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	52.980	-1.909	0	0	-2.874	0	48.197
Maatschappelijk nut na 2017							
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	12.998	1.909	8.930	0	-682	-212	22.943
Totaal	**65.978**	**0**	**8.930**	**0**	**-3.556**	**-212**	**71.139**

De materiële activa in de openbare ruimte met maatschappelijk nut betreffen infrastructurele werken in de openbare ruimte, zoals wegen, pleinen, bruggen, viaducten en parken. De spelregels hiervoor zijn vanaf het begrotingsjaar 2017 gelijk aan die met economisch nut. Voor 2017 was er geen verplichting om alle investeringen in maatschappelijk nut te activeren. In 2020 is een bedrag van € 1,9 miljoen geherrubriceerd
van de categorie vóór 2017 naar de categorie na 2017 als gevolg van extra verkregen inzicht bij het herinrichten van de activa-subadministratie in het nieuwe financiële pakket.

De belangrijkste activeringen in 2020 betreffen investeringen in:

- Infrastructuur (€ 2,7 miljoen),
- Openbare verlichting (€ 1,5 miljoen),
- Civiele kunstwerken (€ 1,6 miljoen),
- Bewegwijzering (€ 0,5 miljoen),
- Uitvoeringsprogramma wateroverlast (€ 0,5 miljoen).

In erfpacht

Omschrijving	31-12-2019	Verloop						31-12-2020
		Her-rubr.	Inves-teringen	Desinves-teringen	Afschrij-ving	Bijdragen en subsidies	Afwaard. duurzame waardever-mindering	
Bedragen x € 1.000								
in erfpacht uitgegeven gronden	0	14.952	0	-1	0	0	0	14.951
Totaal	**0**	**14.952**	**0**	**-1**	**0**	**0**	**0**	**14.951**

Binnen de materiële vaste activa is vanuit de post Gronden en terreinen een bedrag van € 15,0 miljoen geherrubriceerd naar de post In Erfpacht. Het betreft de erfpacht gronden en terreinen die we met ingang van 2020 als een aparte balanspost presenteren, om extra inzicht te geven conform de richtlijnen van de BBV.

Financiële vaste activa

Verloopstaat financiële vaste activa

Omschrijving	31-12-2019	Verloop		31-12-2020
		Verhoging	Aflossing	
Bedragen x € 1.000				
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	4.742	0	0	4.742
Leningen aan woningbouwcorporaties	12	0	-2	10
Overige langlopende leningen	66.971	3.697	-13.777	56.891
Nog te ontvangen erfpacht canon	9.312	0	-136	9.176
Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer	2.387	0	-2.387	0
Totaal	**83.424**	**3.697**	**-16.302**	**70.819**

Specificatie kapitaalverstrekkingen deelnemingen

Omschrijving	31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x € 1.000		
Scalabor B.V.	3.500	3.500
Bank Nederlandse Gemeenten	1.241	1.241
Sportbedrijf Arnhem B.V.	1	1
Totaal	**4.742**	**4.742**

Specificatie leningen woningbouwcorporaties

Omschrijving	31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x € 1.000		
Woningstichting Omnia	10	12
Totaal	**10**	**12**

Specificatie overige leningen u/g

Omschrijving	31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x € 1.000		
Sportbedrijf Arnhem	10.260	10.263
Stimuleringsfonds Volkshuisvesting (SVn)	10.023	11.208
Stichting MSA	6.149	8.040
Kredietbank Nederland	500	6.500
Stichting DrieGasthuizenGroep	6.563	6.945
Gelderse Hogeschool	3.762	4.965
Kunstbedrijf	1.899	2.234
Moscowa	2.104	2.250
Stichting Behouden Steden	2.035	2.235
Stichting Oostpool	1.714	1.833
Stichting Eusebius	1.432	1.500
Luxor	555	624
Rozet	483	559
Focus	638	669
Zwembad Klarenbeek	349	387
Diverse sport- en culturele instellingen	3.060	3.268
Leenbijstand BUIG	6.594	5.181
Voorziening leenbijstand BUIG	-1.228	-1.691
Totaal	**56.891**	**66.971**

Specificatie overige uitzettingen

Omschrijving	31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x € 1.000		
Vangnetuitkering	0	2.386
Regelingen werknemers (fiets)	0	1
Totaal	**0**	**2.387**

Voorraden

Specificatie voorraad

Omschrijving	31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x € 1.000		
Grond- en hulpstoffen	0	0
Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	34.795	45.823
Gereed product en handelsgoederen	326	326
Totaal	**35.121**	**46.149**

Specificatie onderhanden werk

Omschrijving	31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x € 1.000		
Grondexploitatieprojecten	105.692	117.079
Voorzieningen verliezen grondexploitatie	-64.264	-62.604
Overig onderhanden werk	-6.633	-8.652
Voorzieningen overig onderhanden werk	0	0
Totaal	**34.795**	**45.823**

Verloop grondexploitatie

Omschrijving	31-12-2019	Verloop				31-12-2020
		Herrubr.	Kosten	Bijdragen	Afwaardering duurzame waarde-vermindering	
Bedragen x € 1.000						
Grondexploitatieprojecten	117.079	-741	19.267	-29.913	0	105.692
Overig onderhanden werk	-8.652	-459	3.060	-582	0	-6.633
Totaal	**108.427**	**-1.200**	**22.327**	**-30.495**	**0**	**99.059**

Vanuit de post Grondexploitatieprojecten is een bedrag van € 0,7 miljoen geherrubriceerd naar de post Gronden en terreinen binnen de Materiële vaste activa. Het betreft strategisch gronden in relatie tot de Zuidelijke binnenstad fase 1. Deze gronden zijn ontwikkeld en tevens in 2020 verkocht. Ze staan daarmee ook verantwoord onder de desinvesteringen.

Verklaring saldo grondexploitatie

Omschrijving	31-12-2019	Verloop				31-12-2020
		Herrubr.	Winst-neming	Gemaakte kosten	Gerealiseerde opbrengsten	Bijdragen van derden	
Bedragen x € 1.000							
Schuytgraaf	47.083	0	1.310	8.413	-21.245	0	35.561
Arnhem Centraal	53.452	0	0	1.061	-192	0	54.321
Koningspley	1.725	0	40	95	-31	0	1.829
Presikhaaf	6.337	0	0	633	-143	0	6.827
Merwedestraat	3.280	0	0	101	-35	0	3.346
De Maten	7.015	0	0	295	-336	0	6.974
Saksen Weimar	-324	0	30	151	0	-94	-237
Centrum Zuid	-668	0	170	402	-38	0	-134
Wassenaarweg	-193	0	360	92	-495	0	-236
Oostelijk Centrum Gebied	5.292	0	0	388	-5.122	0	558
Zuidelijke binnenstad fase 1	-6.586	-741	2.300	1.354	-310	0	-3.983
Herhuisvesting Lorentz Lyceum	-131	0	0	131	0	0	0
ZB Coehoorn Noord	859	0	0	538	-266	0	1.131
Leidenweg	-63	0	1.180	224	-1.607	0	-266
Totaal	**117.079**	**-741**	**5.390**	**13.877**	**-29.819**	**-94**	**105.692**

Verklaring saldo overig onderhanden werk

Omschrijving	31-12-2019	Verloop				31-12-2020
		Herrubr	Gemaakte kosten	Gerealiseerde opbrengsten	Bijdragen van derden	
Bedragen x € 1.000						
Arnhem Centraal	357	0	373	0	70	800
Malburgen	-6.643	0	423	-183	0	-6.403
Zuidelijke binnenstad	-59	0	29	29	0	-1
Presikhaaf	-605	0	446	-13	0	-172
Korenkwartier	-1.826	0	165	-30	62	-1.629
Overig	124	-459	1.624	120	-637	772
Totaal	**-8.652**	**-459**	**3.060**	**-77**	**-505**	**-6.633**

Nadelige resultaten

Jaarlijks worden de resultaten van alle projecten doorgerekend. Indien deze doorrekening tot een nadelig resultaat leidt en er geen andere compenserende maatregelen in het project getroffen kunnen worden, wordt daartoe een voorziening ingesteld of de bestaande voorziening verhoogd. Verliezen bij afsluiting van projecten, naast reeds getroffen voorzieningen, komen ten laste van het resultaat van het boekjaar.

Omschrijving	Boekwaarde	Nog te realiseren	Totaal
Kosten			
Bedragen x € 1.000.000			
Verwervingen	213	2	215
Civiele kosten	143	37	181
Overige kosten	77	8	85
Plankosten en VTU	142	16	158
Totaal kosten	***575***	***64***	***639***
Opbrengsten			
Grondopbrengsten	-361	-110	-471
Overige opbrengsten	-115	-3	-119
Subsidies / bijdragen	-43	-1	-44
Voorziening Grondbedrijf	-64		
Totaal opbrengsten	***-584***	***-114***	***-634***
Rente / Kosten- en opbrengstenstijging	50	5	55
Resultaat (op eindwaarde)	**41**	**-46**	**60**
Resultaat op contante waarde per 01-01-2021			**55**

Specificatie gereed product en handelsgoederen

Omschrijving	31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x € 1.000		
Bovenleiding materiaal trolley	326	326
Totaal	**326**	**326**

Verklaring saldo gereed product en handelsgoederen

Omschrijving	31-12-2019	Verloop			31-12-2020
		Herrubr.	Aankopen	Verkopen	
Bedragen x € 1.000					
Bovenleiding materiaal Trolley	326	0	0	0	326
Totaal	**326**	**0**	**0**	**0**	**326**

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

Specificatie uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

Omschrijving	31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x € 1.000		
Vorderingen op openbare lichamen	2.284	7.201
Rekening-courantverhouding met het Rijk	16.800	13.550
Rekening-courantverhoudingen met niet-financiële instellingen	0	0
Overige vorderingen	25.218	25.716
Totaal	**44.302**	**46.467**

Specificatie vorderingen op openbare lichamen

Omschrijving	31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x € 1.000		
Debiteuren publiekrechtelijk	2.284	7.201
Totaal	**2.284**	**7.201**

Specificatie rekening-courantverhouding met het Rijk

Omschrijving	31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x € 1.000		
Rc-verhouding Ministerie van financiën: schatkistbankieren	16.800	13.550
Totaal	**16.800**	**13.550**

Specificatie overige vorderingen

Omschrijving	31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x € 1.000		
Vorderingen m.b.t. lokale heffingen	12.086	2.216
Voorziening oninbaarheid m.b.t. lokale heffingen	-384	-155
Vorderingen m.b.t. sociale zekerheid	10.505	11.515
Voorziening oninbaarheid m.b.t. sociale zekerheid	-5.077	-6.397
Debiteuren privaatrechtelijk	8.510	6.436
Voorziening oninbaarheid m.b.t. debiteuren privaatrechtelijk	-1.462	-697
Overige vorderingen	1.040	12.798
Totaal	**25.218**	**25.716**

Liquide middelen

Specificatie liquide middelen

Omschrijving	31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x € 1.000		
Banksaldi	1.164	568
Kassaldi	57	108
Totaal	**1.221**	**676**

De vastgestelde jaarschijf 2020 van de MJPB 2020 - 2023 heeft een lastenniveau van € 759,8 miljoen (2019: € 727,6 miljoen). Op basis daarvan is een drempelwaarde bepaald voor buiten de schatkist aan te houden tegoeden van € 4,3 miljoen (2019: €4,2 miljoen) gemiddeld per kwartaal.

Gemiddeld saldo banken per kwartaal 2020

Kwartaal	Drempelbedrag 2020	Realisatie 2020	Over- / onderschrijding 2020
Bedragen x € 1.000,--			
1e kwartaal	4.270	1.631	-2.638
2e kwartaal	4.270	3.506	-763
3e kwartaal	4.270	1.123	-3.146
4e kwartaal	4.270	1.056	-3.213

In alle kwartalen heeft de gemeente ruim minder tegoeden aangehouden bij banken dan maximaal is toegestaan.

Overlopende activa

Specificatie overlopende activa

Omschrijving	31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x € 1.000		
Overige nog te ontvangen bedragen, en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen		
Vooruitbetaalde bedragen	32.741	25.376
Nog te ontvangen bedragen	20.266	0
BCF	34.442	33.340
Vooruitbetaalde faciliterende grondexploitatieplannen	906	732
Totaal	**88.355**	**59.448**

Verloopstaat Overige nog te ontvangen bedragen, en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen

Omschrijving	31-12-2019	Verloop			31-12-2020
		Herrubricering	Toevoegingen	Verminde-ringen	
Bedragen x € 1.000					
Vooruitbetaalde bedragen	25.376	0	33.261	25.376	33.261
BCF	33.340	-33.340	0	0	0
Vooruitbetaalde faciliterende grondexploitatieplannen	732	0	906	732	906
Totaal	**59.448**	**-33.340**	**34.167**	**26.108**	**34.167**

Eigen vermogen

Specificatie eigen vermogen

Omschrijving	31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x € 1.000		
Algemene reserve	31.028	37.218
Bestemmingsreserves	132.456	130.724
Gerealiseerd resultaat boekjaar	16.936	-7.339
Totaal	**180.420**	**160.603**
Mutatie t.o.v. vorige jaar	19.817	9.826
Solvabiliteit	18,79%	17,23%

In de mutaties van de algemene reserve zijn alle begrote dotaties en onttrekkingen verwerkt. De afwijkingen ten opzichte van de begroting zijn meegenomen in het gerealiseerd resultaat.

Verloopstaat eigen vermogen

Omschrijving	Algemene reserve	Bestemmingsreserves	Totaal
Bedragen x € 1.000			
Saldo 01-01-2019	**41.738**	**109.039**	**150.777**
Gerealiseerde toevoegingen	23.049	60.758	83.807
Gerealiseerde onttrekkingen	27.569	39.073	66.642
Saldo 31-12-2019	**37.218**	**130.724**	**167.942**
Gerealiseerd resultaat voorgaand boekjaar	-7.339	0	-7.339
Saldo 01-01-2020	**29.879**	**130.724**	**160.602**
Gerealiseerde toevoegingen	16.330	46.395	62.726
Gerealiseerde onttrekkingen	15.181	44.663	59.844
Saldo 31-12-2020	**31.028**	**132.456**	**163.483**
Gerealiseerd resultaat boekjaar	13.036	3.900	16.936
Saldo 01-01-2021	**44.064**	**136.356**	**180.419**
Mutaties 2020	**14.185**	**5.632**	**19.817**

Bestemmingsreserves (BR)

Verloopstaat bestemmingsreserves

Voor de tekstuele toelichting op de doelstellingen per reserve en de belangrijkste financiële reservemutaties wordt verwezen naar de programmaonderdelen 'Wat heeft het gekost' in het jaarverslag.

Voor de volgende bestemmingsreserve worden onttrekkingen aangewend voor afschrijvingen:
· Bereikbaarheid,
· Onderwijs,
· Cultureel vastgoed,
· GRP-dekking kapitaallasten,
· ICT,
· Kapitaallasten.

Prog.	Omschrijving	31-12-2019	Toevoegingen	Onttrekkingen	31-12-2020
Bedragen x € 1.000					
S00	Onderzoek Rekenkamer	271	0	0	271
S00	Raad	12	0	0	12
S00	Fractie-ondersteuning	21	0	0	21
S02	Buitengewoon Beter	2.198	0	-417	1.781
S02	Bereikbaarheid	3.708	6.889	-6.234	4.364
S02	Groot onderhoud en vervanging Openbare Ruimte	4.490	1.044	-668	4.866
S03	Sociaal Economisch Fonds	609	134	-288	455
S03	Evenementen	306	114	-13	408
S04	Onderwijs	21.866	8.101	-5.865	24.103
S05	Beeldbepalende culturele manifestaties	368	0	0	368
S05	Beeldende en Monumentale Kunst	64	31	0	95
S05	Cultureel Vastgoed	12.319	190	-313	12.196
S12	Groenfonds	646	187	-123	710
S06	Participatie	492	0	-112	380
S08	Maatschappelijke opvang	179	0	0	179
Div.	Wijkfondsen	275	103	-19	359
S07	Pakketmaatregelen WMO	23	0	-23	0
S08	Beschermd en Weerbaar	3.573	0	-1.410	2.163
S07	Burgerinitiatieven sociaal Domein	538	0	-173	365
S06	Jongerenperspectieffonds	1.246	0	0	1.246
S06	Werk-Investeringsfonds	2.461	0	-549	1.912
S08	Inburgering, integratie en asiel	1.379	361	-571	1.169
S07	WMO, Jeugdzorg	3.179	200	-1.899	1.480
S07	Transformatie Zorgbudget	0	521	-133	388
S07	Noodfonds	1.909	0	-1.110	799
S09	Toezicht peuterspeelzalen en gastouderopvang	390	0	-290	100
S12	Huishoudelijk afval	385	0	-385	0
S11	Klimaat en energie	1.613	495	-826	1.282
S11	Duurzaamheidsleningen	412	0	-49	363
S11	Revolverend fonds (duurzaam)	703	0	-23	680
S11	Duurzaam Arnhem	10.422	2.100	-2.785	9.736
S11	Omgevingslawaai	412	0	0	412
S11	Risicobeheer Arnhem Centraal	3.469	0	0	3.469
S11	Grondexploitatie	12.562	2.185	0	14.747
S11	Voorstudies	283	0	-21	262
S11	Strategische posities	1.500	0	0	1.500
S08	Herstructurering OGGz	456	0	0	0
S11	Zuidelijke Binnenstad	4.505	0	-100	4.405
S12	Volkshuisvesting	535	43	-67	511
S12	Startersleningen	1.514	62	-50	1.526

S12	Stimulering woningbouw	432	0	-300	132
S11	Vastgoed	2.795	4.201	-3.723	3.273
Div	Taakmutaties Gemeentefonds-Overloop	9.988	12.904	-10.048	12.845
S00	Frictiekosten en Organisatie-ontwikkeling	102	131	0	233
S00	Bedrijfsvoering	6.481	3.447	-5.816	4.112
S00	Solvabiliteit	0	2.949	0	2.949
S00	ICT	125	0	-55	70
S00	Kapitaallasten	9.508	0	-205	9.303
	Totaal Bestemmingsreserves (BR)	**130.724**	**46.395**	**-44.663**	**132.000**
	Algemene reserve	37.218	16.330	-22.521	31.028
	Totaal Algemene Reserve (AR)	**37.218**	**16.330**	**-22.521**	**31.028**
	Totaal Reserves (AR en BR)	**167.942**	**62.726**	**-67.184**	**163.028**

Doelstelling per bestemmingsreserve.

Naam **BR Frictiekosten en Organisatie-ontwikkeling (S00)**

Doel Deze bestemmingreserve dient ter egalisatie van de frictiekosten als gevolg van de reorganisatie in 2012.

Naam **BR Onderzoek Rekenkamer (S00)**

Doel In het jaarbudget van de Rekenkamer is ruimte voor het uitvoeren van ongeveer twee grote onderzoeken per jaar. Echter de rekenkamer is de afgelopen jaren, mede door een actieve gemeenteraad, op ad-hoc basis verzocht aanvullende onderzoeken uit te voeren Het karakter van dit soort onderzoeken in combinatie met de gewenste korte doorlooptijd noodzaken inhuur van externen. Toevoeging van onderbestedingen op het reguliere onderzoeksbudget en eventueel positief saldo op het product Rekenkamer geven Raad en Rekenkamer iets meer ruimte om snel en adequaat onderzoeken op te pakken, zonder zich eerst over de 'Wie-betaalt- waarvan" vraag te hoeven buigen.

Naam **BR Raad (S00)**

Doel Ervaringen in den lande wijzen uit dat de kosten voor het uitvoeren van een raadsonderzoek / enquête een veelvoud bedragen van het budget dat de Griffie jaarlijks hiervoor te besteden heeft van € 15.000. Zodoende wordt dit budget, voor zover het niet wordt aangewend, jaarlijks toegevoegd aan de bestemmingsreserve totdat het plafond (ingesteld op € 75.000) hiervoor is bereikt. Als er zich dan in enig jaar een raadsonderzoek wordt uitgevoerd, dan kan deze reserve hiervoor aangewend worden.

Naam **BR Taakmutaties gemeentefonds-overloop (S00)**

Doel Conform de spelregels gemeentefonds wordt bij elke toevoeging van nieuwe middelen (taakmutaties, decentralisatie- en integratie-uitkeringen) aan de raad voorgelegd of deze middelen ingezet mogen worden voor een onderliggend beleidsdoel of dat de middelen deel uitmaken van de algemene middelen in het gemeentefonds. In deze bestemmingsreserve worden nieuwe toegevoegde middelen aan het Gemeentefonds gereserveerd die gedurende het jaar niet aan de raad voorgelegd kunnen worden. Vooral van de nieuwe toevoegingen die bekend gemaakt zijn in de septembercirculaire en in de november/decembercirculaire is het niet altijd mogelijk om voor het einde van het jaar een raadsvoorstel met begrotingswijziging aan de raad voor te leggen. In het daarop volgende jaar doen de betreffende beleidsvelden een beroep op deze middelen via een raadsvoorstel en een begrotingswijziging, waarbij voorgesteld wordt de middelen aan de bestemmingsreserve Taakmutaties gemeentefonds te onttrekken. Middelen die na een jaar nog niet via een raadsvoorstel geclaimd zijn voor uitvoering van een bepaald beleid, vallen vrij ten gunste van de Algemene Reserve. (Raadsbesluit 8 februari 2010).
In 2010 is het doel van deze bestemmingsreserve uitgebreid ten behoeve van niet bestede budgetten die gereserveerd moeten blijven om bestaand beleid uit te voeren in volgende jaren (raadsbesluit 13 december 2010).

Naam	**BR Bedrijfsvoering (S00)**
Doel	In de bestemmingsreserve Bedrijfsvoering kunnen voor- en nadelen op de totale bedrijfsvoering worden verwerkt. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan resultaten op de formatie en bezetting, de inhuur en frictiekosten voor afbouw formatie. De verzelfstandigingen van MSSA, het Natuurcentrum, het Sportbedrijf, het Parkeerbedrijf, het budgetadviescentrum, de intergemeentelijke uitvoeringsorganisatie en de sociale wijkteams leiden er toe dat er binnen de organisatie een afbouw van overhead moet plaatsvinden. Het is onvermijdelijk dat er hierbij frictiekosten zullen ontstaan. Voorgesteld wordt om specifiek voor deze kosten in 2016 een bestemmingsreserve in te stellen, waaruit de toekomstige kosten vervolgens gedekt kunnen worden.

Naam	**BR Solvabiliteit (S00)**
Doel	Een belangrijke doelstelling is naast een robuuste begroting en buffers voor risico's ook het streven naar een robuustere financiële positie. Hiervoor wordt structureel gespaard in de bestemmingsreserve Solvabiliteit. Naast de algemene reserve die direct meetelt in de berekening van de beschikbare weerstandscapaciteit, vormt de BR Solvabiliteit een belangrijke bijdrage in de vergroting van het eigen vermogen.

Naam	**BR Fractie-ondersteuning (S00)**
Doel	Deze bestemmingsreserve wordt gebruikt ter dekking van de extra kosten die worden veroorzaakt door de afsplitsing van een fractie. Deze extra kosten worden voor 50% betaald uit de bestemmingsreserve en voor 50% uit een korting op de ondersteuning van de af te splitsen fractie en de oorspronkelijke fractie. Hierbij wordt voorkomen dat bij afsplitsingen de financiële gevolgen volledig bij de fracties worden neergelegd.

Naam	**BR ICT (S00)**
Doel	Deze Br dient om de ICT-omgeving up-to-date en stabiel te houden. Er worden twee centrale ambities onderkend: 1. Betrouwbare IT (basis op orde) Snel, Safe & Simpel IT voorziening. Door werken onder Architectuur wordt gewerkt aan een belangrijke voorwaarde voor vereenvoudiging en vergroting van de flexibiliteit van de IT, een volwassen IT-organisatie en veilige informatievoorziening door voortvarende maatregelen te nemen. Om deze ambitie te realiseren is gebleken dat een investeringsimpuls nodig is op de deels verouderde hardware. Eemn deel van de reserve zal dan gebruikt worden om toekomstige kapitaallasten van deze investering te dekken. (afloop 2019). 2. Klant centraal (inwoner, ondernemer en medewerker) Versterking samenwerking, ruimte op innovatie en oriëntatie op klant. Er is een strategie ontwikkeld langs deze ambitie met een focus op een beperkt aantal projecten. Deze worden verdeeld in 4 prioriteitsgroepen. Voor ieder project wordt een business gemaakt. De belangrijkste projecten zijn: • Zaakgericht werken, • Ondersteuning van samenwerking, • Informatieveiligheid, • Informatievoorziening van regionale samenwerking (regionale belastingsamenwerking, ICT-diensten, digitale dienstverlening aan inwoners/ ondernemers).

Naam	**BR Kapitaallasten (S00)**
Doel	Deze bestemmingsreserve dient ter dekking van diverse kapitaallasten. Het bedrag van de dotatie is gelijk aan het bedrag van de investering. Het bedrag van de onttrekkingen is gelijk aan het bedrag van de afschrijvingen. Om ook de rentelasten te kunnen dekken wordt de reserve aangemerkt als een rentedragende reserve.

Naam	**BR Buitengewoon Beter (S02)**
Doel	De middelen uit deze bestemmingsreserve waren bedoeld ter financiering van de incidentele component van het Buiten Gewoon Beter Programma (€ 19,4 miljoen) voor de periode 2009-2016. Tevens is de bestemmingsreserve ontstaan om tempoverschillen in de uitvoering op te kunnen vangen. Het programma bestaat uit een scala aan meerjarige projecten. Bij een jaarovergang bleven op deze wijze de middelen beschikbaar voor het programma Buitengewoon Beter.

Naam	**BR Bereikbaarheid (S02)**
Doel	Deze bestemmingsreserve is ingesteld ten behoeve van het verhogen van de bereikbaarheid van de binnenstad, het ontwikkelen van parkeervoorzieningen en het onderhoud van de hoofdwegen die betrekking hebben op de bereikbaarheid van het stadscentrum (Besluit MJPB 2009-2012).

Naam	**BR Groot onderhoud en vervanging openbare ruimte (S02)**
Doel	Op 28 oktober 2013 heeft de Raad besloten een egalisatiereserve in te stellen voor het flexibeler inzetten van exploitatiebudgetten voor groot onderhoud en vervanging in de openbare ruimte. Door minder gebonden te zijn aan vaste en gelabelde budgetten kan beter worden geanticipeerd op de onderhoudsbehoefte in de stad. De flexibiliteit wordt verkregen door de schotten tussen onderwerpen (Riolering, Buitengewoon Beter, Wegen, Groen, Spelen, Bomen, Verkeersregelinstallaties, Civieltechnische Kunstwerken, Openbare Verlichting, Water) en jaren weg te halen. Daarnaast is ultimo 2013 de BR Fietspaden voormalig recreatieschap Veluwe (€ 183.000) binnen deze bestemmingsreserve geïntegreerd. De gemeente Arnhem heeft namelijk van de Recreatiegemeenschap Veluwe 8,9 km fietspad overgenomen (raadsbesluit 27-9-2010). De reserve diende voor het op niveau brengen en gedurende een aantal jaren houden van de betreffende fietspaden.

Naam	**BR Evenementen (S03)**
Doel	In de begroting is een budget van € 0,6 miljoen beschikbaar gesteld voor bijdragen in evenementen. De uitgaven worden gebruikt voor evenementen waarvan een groot deel al vastligt. Het overige deel is voor bijdragen welke op ad-hoc basis beschikbaar worden gesteld. Verschillen tussen werkelijkheid en budget worden met deze reserve verrekend.

Naam	**BR Sociaal Economisch Fonds (S03)**
Doel	Deze reserve is bestemd voor uitgaven in het kader van het faciliteren van economische stimuleringsprojecten. Verschillen tussen het jaarlijkse budget en werkelijke kosten worden met de reserve verrekend.

Naam	**BR Onderwijs (S04)**
Doel	In het Raadsbesluit van 30 september 2013 heeft de raad ingestemd met het doteren van de onderuitputting kapitaallasten onderwijs en overige onderwijshuisvestingsbudgetten aan de bestemmingsreserve speciaal onderwijs. Deze dotaties zijn daar de uitvoering van. Huur en pacht speciaal onderwijs betreft de huurbudgetten die voorheen voor (V)SO de Radar (tegenwoordig Briant college) gereserveerd waren. De bestemmingsreserve zal ingezet worden ter dekking van de kapitaallasten voor de nieuwbouwprojecten basisonderwijs, voortgezet onderwijs en speciaalonderwijs. Per 1 januari 2015 is de bestemmingsreserve ""Kapitaallasten onderwijs"" samengevoegd met de bestemmingsreserve ""Onderwijs"", tot één Bestemmingreserve ""Onderwijs"". Dit geeft flexibiliteit. Vrijvallende onderwijsmiddelen kunnen dan bijvoorbeeld in deze reserve worden geboekt en het wordt mogelijk om gelden voor het speciaal onderwijs die in de betreffende jaarschijf nog niet nodig zijn voor bovengenoemde projecten, eventueel in te zetten voor bijvoorbeeld het primair onderwijs. Onderwijsprojecten kunnen hierdoor de komende jaren worden gerealiseerd zonder dat het extra geld kost. Verder moet rekening worden gehouden dat met ingang van 2017 kapitaallasten structureel worden overgedragen aan de schoolbesturen, onder voorbehoud van hun medewerking. Deze overdracht zal dan gefinancierd worden vanuit deze nieuwe bestemmingsreserve.

Naam	**BR Beeldende en Monumentale kunst (S05)**
Doel	Op 4 juli 2011 heeft de gemeenteraad het besluit genomen om maximaal € 93.000 te reserveren voor een projectaanvraag voor een cultureel bruggenbouwer voor de Arnhemse beeldende kunstsector. Ook heeft de raad besloten dit bedrag te dekken uit de bestemmingsreserve voor beeldende kunst en vormgeving. Het bedrag van € 93.000 is over meerdere jaren te besteden (2013-2016). Ook is deze reserve bedoeld voor het dekken van projecten in het kader van de meerjarige 1%-regeling. Daarnaast dient deze reserve ter finaciering van de uitvoering van gemeentelijke projecten op het gebied van kunst in openbare ruimte. Dotaties aan deze reserve komen voort uit eventuele onderbesteding op het budget voor monumentale kunsten. Projecten in de opnbare ruimte kennen een andere dynamiek dan de gemeentelijke begrotingscyclus. Verschillen tussen het jaarlijkse budget en werkelijke kosten worden met de reserve verrekend.

Naam	**BR Beeldbepalende culturele manifestaties (S05)**
Doel	Deze reserve dient ter financiering van beeldbepalende culturele evenementen. Dit betreft hoogwaardige mode-evenementen en Sonsbeek Internationaal conform raadsbesluit 29-09-2014. Bij het jaarverslag 2014 is ingestemd met het hernoemen van de oorspronkelijk naam BR Kunstmanifestaties in BR Beelbepalende culturele manifestaties.

Naam	**BR Cultureel Vastgoed (S05)**
Doel	Onder de BR Cultureel Vastgoed (voorheen BR Cultuur in Rijnboog) worden 4 projecten verstaan: een filmtheater in de Zuidelijke binnenstad: Focus Filmhuis Arnhem (1), uitbreiding van het museum aan de Utrechtseweg: Museum Arnhem (2), onderhoud schouwburg Arnhem (3) en verbouw en uitbreiding Musis Sacrum (4). Het doel van deze bestemmingsreserve is om deze gebouwen gedurende een periode van 40 jaar te beheren en exploiteren. Om dit te kunnen realiseren worden eenmalige bijdragen, opbrengsten vertreklocaties en onderbesteding kapitaallasten gedoteerd aan de reserve. De voeding van de reserve wordt ingezet ter dekking van de exploitatietekorten van de projecten die onderdeel uitmaken van Cultureel Vastgoed.

Naam	**BR Participatie (S06)**
Doel	De bestemmingreserve is gevormd om diverse risico's op te kunnen vangen die samenhangen met de uitvoering van de WWB en het bereiken van de doelstellingen. De risico's die afgedekt worden door de reserve zijn: A. In 2015 wordt nieuwe wetgeving ingevoerd, waarbij de doelgroep die door de gemeente gereintegreerd moet worden, wordt uitgebreid (Wajong en WSW). Met de invoering van de nieuwe wet zijn in de jaren 2014 en 2015 waarschijnlijk invoeringskosten gemoeid, die niet uit het Participatiebudget kunnen worden gedekt. B. De door het Rijk verstrekte budgetten voor reintegratie zijn de afgelopen jaren sterk teruggelopen. Tegelijkertijd blijft verhoogde inzet op participatie en re-integratie nodig om de doelstellingen te realiseren. Dit belang wordt versterkt door de recessie. C. niet nominatief te verantwoorden kosten m.b.t. re-integratie: Bij besteding van het Participatiebudget is een groot knelpunt dat niet direct tot personen te herleiden kosten hieruit niet mogen worden betaald. Deze kosten komen ten laste van de reserve. D. risicobeheersing: Voor de declaratie van het Participatiebudget geldt een foutmarge van 0%. Niet te declareren kosten van reintegratie komen ten laste van de gemeente. Dekking is mogelijk binnen deze reserve. De omvang van het mogelijke risico is moeilijk in te schatten.

Naam	**BR Werk-Investeringsfonds (S06)**
Doel	Afspraak 1.1 coalitie-akkoord 2018-2022: Om een goede match te maken zorgt de gemeente voor goede contacten met werkgevers en gaat de gemeente mensen met een bijstandsuitkering intensiever begeleiden. Maatwerk is daarbij het uitgangspunt. De gemeente wil de landelijke trend qua uitstroom gaan volgen en daarnaast wil de gemeente gedurende een periode van 4 jaar (2019-2022) nog 500 Arnhemmers extra aan het werk helpen. Gemeente Arnhem richt een Werk-Investeringsfonds in van € 2,5 miljoen om deze mensen naar werk toe te begeleiden. de resultaten van deze investering worden jaarlijks geëvalueerd.

Naam	**BR Jongerenperspectieffonds (S06)**
Doel	Uit dit Revolverend Fonds reserve wordt voor jongvolwassenen met schulden de oninbaarheid en een deel van de uitvoeringskosten van externe partijen betaald.

Naam	**BR Transformatie Zorg (S07)**
Doel	Ingesteld door coalitiepartijen bij de MJPB 2020-2023 om extra middelen voor de zorg beschikbaar te maken.

Naam	**BR Pakketmaatregelen Wmo (S07)**
Doel	Tot nu toe ontbreken (op lokaal niveau) de middelen om de verdere invoeringsopgaven (transitie / transformatie) van de jeugdzorg en de wmo te begeleiden. Het betreft hier dan de dekking van de extra kosten zoals projecten, extern advies, pilots en dergelijke. In lijn met eerdere besluitvorming door de Raad wordt voorgesteld het (restant)saldo van deze reserve hiervoor aan te wenden en beschikbaar te stellen.

Naam	**BR Burgerinitiatieven Sociaal Domein (S07)**
Doel	De Raad heeft conform de uitwerking van het coalitieakkoord (afspraak Z2) op 3 november 2014 ingestemd met de vorming van een Sociaal Noodfonds. Met het raadsbesluit van 15 december 2014 heeft de raad ingestemd met de nadere uitwerking van de afspraken inzake de toegang tot het Noodfonds. Het Noodfonds is opgesplitst in twee aparte reserves: één voor de realisatie van het zorgniveau (BR Noodfonfds) en één voor de burgerinitiatieven (BR Burgerinitiatieven sociaal domein). DeBR Burgerinitiatieven sociaal domein is bedoeld voor het stimuleren en organiseren van activiteiten door inwoners/en of organisaties die zich richten op het versterken van de zelfredzaamheid van de inwoners van Arnhem.

Naam	**BR Wmo en Jeugdzorg (S07)**
Doel	De zorgmaatregelen zoals voorgesteld in de Perspectiefnota 20-23 kennen een inherent risico eventuele nadelen op de voorgestelde zorgmaatregelen kunnen verrekend worden met deze reserve.

Naam	**BR Noodfonds (S07)**
Doel	De Raad heeft conform de uitwerking van het coalitieakkoord op 3 november 2014 ingestemd met de vorming van een Sociaal Noodfonds. Met het raadsbesluit van 15 december 2014 heeft de Raad ingestemd met de nadere uitwerking van de afspraken inzake te toegang tot het Noodfonds. De Noodfonds is opgesplitst in twee aparte reserves: één voor de realisatie van het zorgniveau (BR Noodfonds) en één voor de burgerinitiatieven (BR Burgerinitiatieven sociaal domein). De BR Noodfonds is bedoeld voor het handhaven van het zorgniveau met betrekking tot Jeugd en Wmo. Het primaire doel is daarmee het borgen van de zorg(continuïteit) van klanttrajecten. Het is niet bedoeld voor correcties op tarieven of om problemen met betrekking tot de bedrijfsvoering van organisaties op te lossen.

Naam	**BR Beschermd en Weerbaar (S08)**
Doel	De bestemmingsreserve betreft regionale middelen (regio Arnhem en Achterhoek) voor de voorbereiding en uitvoering van de wetcode huiselijk geweld en kindermishandeling in het kader van het Rijksprogramma Beschermd en Weerbaar (wettelijke taak) en voor de voorgenomen activiteiten op het gebied van voorkoming en bestrijding van geweld in de privésfeer, ook in het kader van het Rijksprogramma Beschermd en Weerbaar. In de Regiovisie Huiselijk Geweld en Kindermishandeling, die in de tweede helft van 2014 door de 19 gemeenteraden is vastgesteld, is afgesproken dat Arnhem de besteding van de regiomiddelen op hoofdlijnen aan de regiogemeenten voorlegt. Tussen 2015 en 2018 wordt gefaseerd een nieuw landelijk verdeelmodel voor de Decentralisatie-Uitkering (DU) Vrouwenopvang ingevoerd. Dit houdt voor de regio Arnhem/Achterhoek een afname in van de DU. Arnhem is als centrumgemeente ontvanger van de DU. Arnhem wil de bestemmingsreserve reserveren voor het afdekken van de risico's die de taakstelling in verband met de afname van de DU met zich meebrengt.

Naam	**BR Herstructurering OGGz (S08)**
Doel	Deze bestemmingsreserve is ingesteld per 31-12-2010 en dient ter dekking voor de in het Masterplan Herstructurering MO/OGGZ/VZ nader te specificeren acties en maatregelen voor de realisatie van een structurele bezuiniging op dit beleidsveld vanaf 2012. Deze bestemmingsreserve wordt aangehouden vanwege de opdracht van de Raad dat geen gezinnen (met kinderen) op straat komen staan ook al hebben ze op basis van de bestaande afspraken geen toegang tot de reguliere maatschappelijke opvang en ontbreekt het perspectief op reguliere huisvesting in het kader van de woningwet. Om in incidentele gevallen te kunnen voorzien in maatwerkoplossingen of investering in tijdelijke voorzieningen is de instandhouding en inzet van deze bestemmingsreserve noodzakelijk.

Naam	**BR Maatschappelijke opvang (S08)**
Doel	Deze reserve wordt vanaf 2012, in het kader van de herstructurering van de MO-OGGZ-VZ ingezet. Een belangrijk deel van de risico's en de knelpunten die zich in eerdere jaren hebben voorgedaan bij de uitvoering van het masterplan Minder Opvang Beter Leven, zijn afgedekt door een beroep te doen op de BR Herstructering OGGz, BR Beschermd en weerbaar en BR pakketmaatregelen Wmo. Een aantal van de risico's en knelpunten kunnen zich ook in 2017 en volgende jaren nog manifesteren, o.a. in de doorstroomvoorziening, crisisopvang of gezinsopvang.

Naam	**BR Inburgering, integratie en asiel (S08)**
Doel	Vooruitlopend op de nieuwe wet Inburgering die in 2021 wordt voorzien, is de reserve ingesteld om het restant c.q. het niet-bestede deel van diverse nieuwe en bestaande geldmiddelen en budgetten die samenhangen met de opvang en integratie van asielzoekers en statushouders, te verzamelen en daarmee beschikbaar te hebben en te houden ten behoeve de integratie en inburgering van de huidige doelgroep. De reserve is bedoeld beschikbaar te blijven tot één jaar na de invoering van de nieuwe wet Inburgering.

Naam	**BR Toezicht peuterspeelzalen en gastouderopvang (S09)**
Doel	Deze reserve is nodig om komende jaren de kwaliteit van toezicht en handhaving in de kinderopvang te kunnen continueren en waar nodig ook op een andere wijze te gaan organiseren.

Naam	**BR Risicobeheer Arnhem Centraal (S11)**
Doel	Deze bestemmingsreserve dient voor de beheerkosten van de transferhal, de kosten van het 2e deel van het ondergrondsafvaltransportsysteem, dekking risico's met financiële tegenvallers en andere onverwachte ontwikkelingen binnen het project Arnhem Centraal.

Naam	**BR Strategische Posities (S11)**
Doel	Deze reserve dient ter financiering van de verwachte kosten voor het beheren en onderhouden van een eigendomssituatie in een gebied (vooruitlopend op beslissingen om te gaan ontwikkelen) op te vangen. In de begroting is hiervoor een bedrag geraamd. Afwijkingen t.o.v. dat budget worden verrekend met deze reserve.

Naam	**BR Vastgoed (S11)**
Doel	Deze bestemmingsreserve dient ter dekking van onvoorziene uitgaven bij onderhoud vastgoed. Bijvoorbeeld bij calamiteiten. Voeding van de bestemmingsreserve kan de komende jaren door toevoeging uit verkoopopbrengsten en eventuele positieve resultaten op het onderhoudsbudget als gevolg van gunstige aanbestedingen. De reserve is ingesteld bij Rb. 19 december 2011 en mag een maximum van € 900.000 gaan bedragen. *Uitbreiding doel 20-06-2018* De huidige doelstelling van de BR Vastgoed is: "deze bestemmingsreserve dient ter dekking van onvoorziene uitgaven bij onderhoud vastgoed. Bijvoorbeeld bij calamiteiten. Voeding van de bestemmingsreserve kan de komende jaren door toevoeging uit verkoopopbrengsten en eventuele positieve resultaten op het onderhoudsbudget als gevolg van gunstige aanbestedingen." Het voorstel is deze doelstelling uit te breiden met: "tevens dient deze BR ter egalisatie van de kosten van de (meerjarige) onderhoudsplannen van het vastgoed in eigendom van de gemeente". Met deze toevoeging krijgt de BR Vastgoed twee doelstellingen, namelijk noodzakelijk onderhoud en overschotten/ tekorten in vastgoed opvangen. Voorgesteld wordt het maximum van €900.000 uitsluitend van toepassing te laten zijn op de middelen die zijn bestemd voor het opvangen van onvoorziene tekorten. Het deel van de reserve dat is bestemd voor egalisatie van kosten voor noodzakelijk onderhoud is dan niet aan een maximum gebonden. In de toelichting op deze bestemmingsreserve zal steeds worden aangegeven voor welke doel de middelen zijn bestemd. Het aanvullende gedeelte van de BR komt in de plaats van de balansvoorziening "Voorziening ter egalisatie van kosten", omdat deze voorziening in combinatie met componentenbenadering die gehanteerd wordt voor de materiële vaste activa niet is toegestaan. Daarom wordt voorgesteld deze reserve aan te vullen met hetzelfde bedrag als waarmee de balansvoorziening per 31 december 2017 is vrijgevallen, namelijk € 2,1 miljoen. Hiermee kunnen de kosten voor onderhoud worden geëgaliseerd.

Naam	**BR Grondexploitatie (S11)**
Doel	De reserve grondexploitatie is de beschikbare weerstandscapaciteit van het grondbedrijf. Deze bestemmingsreserve is conform raadsbesluit 30 juni 2014 niet opgeheven, maar zal blijven bestaan om toekomstige schommelingen in de grondexploitatie op te vangen (voor zover er weer sprake is van een positief saldo).

Naam	**BR Voorstudies (S11)**
Doel	De reserve is bedoeld om uitgaven te dekken uit voorstudies voordat een initiatief tot een project is verheven. Op het moment dat het project daadwerkelijk tot uitvoering komt vloeit de bijdrage die vanuit deze reserve is gedaan terug in de reserve. In de begroting is een bedrag geraamd voor kosten van voorstudies. Afwijkingen ten opzichte van de raming worden verrekend met deze reserve.

Naam	**BR Zuidelijke Binnenstad (S11)**
Doel	Deze reserve dient ter dekking van de boekwaarde van het projecten in de zuidelijke binnenstad vanaf 2017 totdat de projecten gereed zijn.

Naam	**BR Omgevingslawaai (S11)**
Doel	De gemeente Arnhem heeft deze middelen van het ministerie van Infrastructuur & Milieu (I&M) ontvangen en ze worden ingezet voor maatregelen om het omgevingslawaai terug te dringen, zoals door geluidarm asfalt op de hoofdinvalswegen van Arnhem (zoals Velperweg en Huissensestraat), investeringen in geluidsschermen langs het spoor en andere bronmaatregelen.

Naam	**BR Duurzaamheidsleningen (S11)**
Doel	De duurzaamheidslening wordt verstrekt voor maatregelen op het gebied van energiebesparing en duurzame opwekking bij particuliere woningen. Uit de bestemmingsreserve worden de jaarlijkse beheerskosten en rentelasten van de duurzaamheidsleningen gedekt.

Naam	**BR Klimaat en Energie (S11)**
Doel	De bestemmingsreserve dient ter dekking van het bereiken van de doelen van New energy made in Arnhem 2015-2020 en het dekken van fluctuaties in het uitgavenpatroon die voortvloeien uit de veranderopgave Klimaat en Energie.

Naam	**BR Revolverendfonds (Duurzaam) (S11)**
Doel	Uit deze Revolverend Fonds reserve worden duurzaamheidsleningen verstrekt volgens de al geldende 'Nadere regels duurzaamheidsleningen Arnhem 2016'. De leningen worden ten laste gebracht van de reserve en de aflossingen vloeien weer terug.

Naam	**BR Duurzaam Arnhem (S11)**
Doel	Het ondersteunen van investeringen in de stad die bijdragen aan een rechtvaardige transitie naar een klimaatneutraal, aardgasvrij en klimaatadaptief Arnhem. Met deze BR worden onder meer de doelstellingen van NEMiA ondersteund.

Naam	**BR Groenfonds (S12)**
Doel	Deze reserve is bij raadsbesluit op 28 juni 2004 ingesteld. De reserve wordt ingezet om investeringen mogelijk te maken in gebieden, die dringend aan een impuls toe zijn, maar waarvoor geen middelen beschikbaar zijn. Tevens geldt voor particulieren met een perceel > 1500 M2 een herplantplicht voor bomen, die gekapt worden. Wanneer herplant niet mogelijk of wenselijk is, dient de waarde van de bomen gestort te worden in het Groenfonds. In het groenplan zijn een groot aantal projecten benoemd, die voor uitvoering in aanmerking komen. Wanneer er subsidies beschikbaar komen moeten er ook eigen middelen beschikbaar zijn (co-financiering).

Naam	**BR Huishoudelijk afval (S12)**
Doel	Deze reserve is ingesteld om niet begrote prijsontwikkelingen op te kunnen vangen en de kosten van specifieke projecten op het gebied van afvalstoffen af te dekken. Op dit moment loopt het project "omgekeerde afvalinzameling". De eerste jaren veroorzaakt dit project een exploitatietekort van € 700.000. Dit tekort wordt conform raadsbesluit (Rb 30-05-2012) gedekt uit de BR Huishoudelijk afval.

Naam	**BR Stimulering woningbouw (S12)**
Doel	De kredietcrisis heeft geleid tot een forse economische recessie, met grote gevolgen voor de vastgoedmarkt. Om de bouw-productie door te laten gaan op het gewenste niveau stimuleringsmaatregelen voorzien. Voor de dekking daarvan is deze reserve gevormd. De bedragen zijn vooral bedoeld voor projecten met prioriteit voor de gemeente alsmede die van groot belang zijn voor de stedelijke ontwikkeling en grootschalige herstructurering.

Naam	**BR Startersleningen (S12)**
Doel	De starterslening is bedoeld voor starters op de woningmarkt. Uit de reserve worden jaarlijkse beheerskosten en rentelasten van de startersleningen gedekt.

Naam	**BR Volkshuisvesting (S12)**
Doel	Deze reserve is het uitvoeringsinstrument van de Nota Wonen. Overeenkomstig besluit van de raad d.d. 30 juni 2014, wordt deze reserve deels ingezet om een redelijke compensatie te bieden voor de gedupeerden van de WOS-fraude. De reserve wordt jaarlijks gevoed met het renteresultaat dat wordt behaald op de uit te zetten Startersleningen.

Naam	**BR Wijkfondsen (W1 t/m W8)**
Doel	In uitzondering op reguliere begrotingsuitgangspunten is budgetoverheveling voor de wijkbudgetten naar een volgend jaar toegestaan. Jaarlijks wordt het surplus of tekort op de wijkbudgetten gestort respectievelijk onttrokken aan de reserve.

Voorzieningen

Verloopstaat voorzieningen

Omschrijving	**31-12-2019**	**Verloop**		**31-12-2020**
		Toevoegingen	**Onttrekkingen**	
Bedragen x € 1.000				
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	10.229	1.148	-2.410	8.966
Totaal	**10.229**			**8.966**

Verloopstaat voorzieningen voor verliezen, verplichtingen en risico's

Omschrijving	**31-12-2019**	**Verloop**		**31-12-2020**
		Vermeerderingen	**Verminderingen**	
Bedragen x € 1.000				
Pensioen wethouders	7.340	813	-207	7.946
Personele risico's	1.293	261	-1.166	388
Kunstbedrijf	1.214	70	-967	317
Spaarverlof	382	4	-70	315
Totaal	**10.229**	**1.148**	**-2.410**	**8.966**

Voorziening pensioen wethouders
De gemeente is verantwoordelijk voor de uitbetaling van ouderdoms- en nabestaandenpensioen voor zittende en ex-wethouders op grond van de wet Appa. Deze voorziening dient voor de toekomstige verplichtingen.

Voorziening personele risico's
Deze voorzieningen zijn gevormd ten behoeve van getroffen afvloeiingsregelingen met personeelsleden en reorganisaties.

Voorziening Kunstbedrijf
Deze voorziening is gevormd ten behoeve van uitvoering van het reorganisatieplan Stichting Kunstbedrijf Arnhem die van toepassing is op de door de gemeente bij de stichting gedetacheerde werknemers.

Voorziening spaarverlof
Dit betreft een voorziening ter dekking van de kosten die samenhangen met de mogelijkheid voor werknemers om verlof te sparen voor nader omschreven doelen. Zodra het opgespaarde verlof wordt opgenomen ontstaat een capaciteitstekort dat opgevangen wordt door de hiertoe gevormde voorziening.

Schulden met een rentetypische looptijd langer dan één jaar

Specificatie schulden met een rentetypische looptijd langer dan één jaar

Omschrijving	31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x € 1.000		
Obligo's aan het Rijk	**601**	**721**
Binnenlandse banken en overige financiële instellingen	605.439	598.534
Buitenlandse instellingen	65.000	65.000
Onderhandse leningen	**670.439**	**663.534**
Waarborgsommen	**126**	**144**
Vooruitontvangen afkoopsommen erfpacht	**2.898**	**2.987**
Totaal	**674.064**	**667.385**

Specificatie onderhandse leningen binnenlandse banken en overige financiële instellingen

Omschrijving	31-12-2019	Verloop		31-12-2020
		Vermeerderingen	Aflossingen	
Bedragen x € 1.000				
BNG	388.936	30.000	-39.461	379.475
Nederlandse Waterschapsbank	46.635	0	-29	46.606
Provincie Noord-Brabant	120.000	0	0	120.000
Triodos Bank	30.000	0	0	30.000
Provincie Limburg	10.000	0	0	10.000
AFS	0	16.500	0	16.500
Overig	2.963	0	-106	2.857
Totaal	**598.534**	**46.500**	**-39.595**	**605.439**

Specificatie onderhandse leningen buitenlandse banken en overige financiële instellingen

Omschrijving	31-12-2019	Verloop		31-12-2020
		Vermeerderingen	Aflossingen	
Bedragen x € 1.000				
Deutsche Bank	65.000	0	0	65.000
Totaal	**65.000**	**0**	**0**	**65.000**

De totale rentelast voor het jaar 2020 met betrekking tot de langlopende leningen bedraagt € 12,8 miljoen (2019: € 13,2 miljoen).

Schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

Specificatie schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

Omschrijving	31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x € 1.000		
Kasgeldleningen aangegaan bij openbare lichamen	0	0
Overige kasgeldleningen	2.000	31.000
Banksaldi (schuld)	257	257
Schulden aan publiekrechtelijke lichamen	9.825	8.287
Schulden aan derden	4.532	1.007
Overige schulden	**14.410**	**9.294**
Totaal	**16.614**	**40.551**

Specificatie banksaldi (schuld)

Omschrijving	31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x € 1.000		
Rekening-courant Voorzieningsfonds	257	257
Rekening-courant Milieu Samenwerking MRA	0	0
Totaal	**257**	**257**

Specificatie overige schulden aan publiekrechtelijke lichamen

Omschrijving	31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x € 1.000		
Sociale lasten salarissen en uitkeringen	4.568	1.579
Loonheffing uitkeringen	0	1.668
Loonheffing salarissen	5.130	5.012
Vennootschapsbelasting	127	0
Overige publiekrechtelijke crediteuren	0	28
Totaal	**9.825**	**8.287**

Specificatie overige schulden aan derden

Omschrijving	31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x € 1.000		
Privaatrechtelijke crediteuren	130	772
Diverse schulden	4.402	235
Totaal	**4.532**	**1.007**

Overlopende passiva

Specificatie overlopende passiva

Omschrijving	31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x € 1.000		
Overige vooruitontvangen bedragen	9.590	13.640
Verplichtingen	54.981	38.774
Van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen:		
Europese overheidslichamen	156	0
Het Rijk	15.274	533
Overige Nederlandse overheidslichamen	167	167
Totaal	**80.168**	**53.114**

Specificatie vooruitontvangen bedragen (die ten bate van volgende begrotingsjaren komen)

Omschrijving	31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x € 1.000		
Vooruitontvangen faciliterende grondexploitatieplannen	4.632	4.498
Vooruitontvangen onderhanden materiële vaste activa	4.018	983
Overige vooruitontvangen bedragen	940	8.159
Totaal	**9.590**	**13.640**

Specificatie verplichtingen (die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume)

Totaal	31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x € 1.000		
Nog te betalen zorgkosten	19.387	18.387
Rente leningen	7.997	8.092
Nog te betalen aan De Connectie	2.598	734
BTW	1.711	0
Nog te betalen subsidies	1.291	0
Nog te betalen aan Scalabor B.V.	0	139
Diversen	23.708	11.422
Totaal	**54.981**	**38.774**

Verloopoverzicht specifiek ontvangen voorschotten Rijk en Provincie (voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren uitgesplitst naar de ontvangen bedragen van: Europese overheidslichamen, Het Rijk & Overige Nederlandse overheidslichamen)

Omschrijving	31-12-2019	Verloop		31-12-2020
		Ontvangen subsidies	Uitgaven	
Bedragen x € 1.000				
SiSa C11	0	620	111	509
SiSa C31	0	1.820	0	1.820
SiSa D8	167	6.656	5.771	1.052
SiSa E20	0	1.264	0	1.264
SiSa E50	0	809	0	809
SiSa G4	0	24.990	23.153	1.837
SiSa H10	0	3.438	20	3.418
Overige Rijk	533	4.888	533	4.888
Totaal	**700**	**44.485**	**29.588**	**15.597**

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Specificatie totaal niet in de balans opgenomen verplichtingen

Omschrijving	31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x € 1.000		
Toekomstige verplichtingen		
Verplichtingen personeel	5.160	3.834
Verplichtingen huurovereenkomsten	18.404	22.729
Verplichtingen lopende inkoopovereenkomsten en aanbestedingen	71.638	59.800
Totaal toekomstige verplichtingen	**95.202**	**86.363**

Garantiestellingen		
Bedragen x € 1.000		
Garanties uit geldleningen	872.573	968.274
Garanties uit borgstellingen	27.650	28.923
Totaal garantiestellingen	**900.223**	**997.197**

Specificatie verplichtingen personeel

Omschrijving	31-12-2020		31-12-2019	
Uren x 1.000, Bedragen x € 1.000				
	uren	*€*	*uren*	*€*
Verloftegoeden personeel	116	5.154	85	3.814
Wachtgeldverplichting per maand voormalige wethouders		6		21

Specificatie waarde resterende contractbedragen huurovereenkomsten

Gehuurd item	Gehuurd van	Startdatum contract	Einddatum contract	31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x € 1.000					
Eusebiusbuitensingel 53 (incl parkeerplaatsen)	EusebiusBS (Arnhem)	1-1-2008	30-6-2020	0	1.238
Eusebiusbuitensingel 53 (incl parkeerplaatsen)	EusebiusBS (Arnhem)	1-7-2020	30-6-2025	7.798	8.665
Eusebiusbuitensingel 49-51 (incl parkeerplaatsen)	60E Sachwert Rendite Fonds	1-7-2005	30-6-2020	0	1.229
Eusebiusbuitensingel 49-51 (incl parkeerplaatsen)	60E Sachwert Rendite Fonds	1-7-2020	30-6-2025	7.702	8.558
Boulevard Heuvelink 2, Eusebiusveste	HSA BV	1-4-2011	31-3-2021	1.173	1.428
Johnny van Doornplein 8/Velperbinnensingel	IEF Berlage Arnhem BV	15-4-2016	14-4-2026	684	751
Bovenbeekstraat 21	Vereniging Hendrick de Keyser	1-4-1995	31-3-2025	121	146
Rijnkade 150	Louk Heimans Beheer BV	1-4-2015	31-3-2024	278	359
Batavierenweg 25	BV Exploitatiemaatschappij Gelredome	8-3-2007	onbepaald	25	25
Hazenkamp 66	Brassa B.V.	1-2-2015	31-7-2021	54	84
Kronenburggalerij 3	Wereldhave NV	1-4-2008	31-3-2023	91	129
Koningsweg 13C	Rijksgebouwendienst	1-1-2014	31-12-2021	30	30
Zeelandsingel 40		1-1-2017	31-12-2021	4	8
Schuttersbergweg 27	Stichting Volkshuisvesting Arnhem	1-3-2016	onbepaald	6	6
Gelderse Rooslaan 5-1	Stichting Volkshuisvesting Arnhem	24-9-2012	onbepaald	5	5
Gelderse Rooslaan 33-3	Stichting Volkshuisvesting Arnhem	15-10-2012	onbepaald	5	5
Riethorsterstraat 44	VHV	13-11-2008	onbepaald	7	7
Van Kinsbergenstraat 32	Portaal	21-1-2009	onbepaald	10	10
Karel Doormanstraat 100	Vivare	4-11-2011	onbepaald	6	5
Wijde Slag 6	Stichting Volkshuisvesting Arnhem	27-2-2018	onbepaald	7	7
Marasingel 19	Stichting Siza	6-2-2019	5-2-2022	6	12
Keizershof 9	Hoen Vastgoedbeheer	26-3-2019	31-3-2021	0	5
Keizershof 17	W.K. Boekschoten	1-9-2019	31-8-2021	10	8
Leemansweg 27C	Fabevo	1-10-2019	30-9-2021	12	9
Olympus 11/Zeegsingel 2	Stichting Quadraam	1-1-1997	31-12-2026	370	0
Totaal				**18.404**	**22.729**

Specificatie toekomstige verplichtingen lopende inkoopovereenkomsten en aanbestedingen

Naam	Contract	Startdatum	Einddatum	31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x € 1.000					
SUEZ Recycling and Recovery Netherlands	Afvalinzameling en -verwerking	diverse	juli-27	37.800	6.000
P1 Holding B.V.	Parkeergarages en straatparkeren	januari-17	december-22	5.950	8.600
Van der Horst aannemers	Valkenhuizen	augustus-19	december-21	1.413	7.700
Rots Bouw BV	Museum Arnhem	november-19	december-21	8.125	16.500
Attero BV	afvalverwerking	januari-20	december-24	16.800	21.000
Dostal Wegenbouw	afvalverwerking	juli-20	december-24	1.550	0
Totaal				**71.638**	**59.800**

Garantiestellingen

Garantiestellingen		
Bedragen x € 1.000		
Garanties uit geldleningen	872.573	968.274
Garanties uit borgstellingen	27.650	28.923
Totaal garantiestellingen	**900.223**	**997.197**

Specificatie garantiebedragen geldleningen

Instelling	Garantie afgegeven voor	31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x € 1.000			
St. Waarborgfonds Sociale Woningbouw	Geldleningen coörporaties	872.479	968.151
St. Stimuleringsfonds Volkshuisvesting	Geldleningen organisaties en personen	94	123
Totaal		**872.573**	**968.274**

Naast bovengenoemde garantiebedragen geldleningen staat de gemeente garant voor hypothecaire leningen en leningen voor woningverbeteringen. Het maximale bedrag waarvoor de gemeente garant staat bedraagt €8,9 miljoen (2019: €8,9 miljoen)

Specificatie garantiebedragen uit borgstellingen

Instelling	Datum collegesbesluit	Oorspronkelijk bedrag	% Borgstelling	31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x € 1.000					
Sportcentrum Papendal	20-9-2016	15.000	100	13.000	13.500
VV Eldenia	17-12-2013	200	50	53	60
Stichting Zwembad Klarenbeek	23-3-2010	180	50	54	58
St.Sportparken de Hoogkamp	8-11-2011	195	50	34	40
RKVV VDZ	10-7-2012	190	50	20	30
ABC Taxus	23-5-2006	68	50	0	2
Scalabor	31-10-2017	4.000	100	0	750
Spijkers en Spijkers B.V.	12-5-2015	75	100	60	68
Zeven B.V.	12-5-2015	75	100	75	75
Koningswerkplaats/ Omlab	12-5-2015	70	100	70	70
HCM Arnhem	14-5-2019	935	100	893	920
St. Quadraam	23-5-2017	13.350	100	13.016	13.350
Mondkapjesfabriek B.V.	23-4-2020	100	100	100	0
St. Sportpark Molenbeke	26-5-2020	250	100	250	0
De Voorwerkers	12-5-2020	25	100	25	0
Totaal				**27.650**	**28.923**

Gebeurtenissen na balansdatum

Volledigheidshalve wordt opgemerkt dat we nog steeds leven met de gevolgen van COVID-19.
De gebeurtenissen na balansdatum die zich op dit gebied hebben voorgedaan geven geen aanleiding om aanpassing te doen in de cijfers per balansdatum. Eveneens hebben zij geen invloed op het inzicht dat deze jaarrekening geeft tot het moment van opstellen van deze jaarstukken.

Bijlage met het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld

		Begroot 2020 Start			Begroot 2020 Def			Rekening 2020		
Omschrijving		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Bedragen x € 1.000										
T73	Afval	10.607	19.049	8.442	12.862	20.372	7.511	13.515	19.220	5.705
T07	Alg uitk en ov uitk gemeentefonds	0	415.223	415.223	0	439.381	439.381	5	449.997	449.992
T65	Arbeidsparticipatie	5.242	0	-5.242	6.090	420	-5.670	4.975	449	-4.526
T33	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	89	89	0	78	74	-4	183	37	-146
T64	Begeleide participatie	32.921	0	-32.921	33.495	0	-33.495	34.850	1.003	-33.847
T75	Begraafplaatsen en crematoria	48	16	-32	48	16	-32	50	24	-26
T03	Beheer overige gebouwen en gronden	1.874	0	-1.874	1.694	0	-1.694	1.471	284	-1.187
T064	Belastingen overig	5	381	376	5	381	376	2	-244	-246
T01	Bestuur	6.991	1.243	-5.747	7.914	2.184	-5.730	7.724	2.063	-5.661
T02	Burgerzaken	5.646	2.716	-2.930	5.522	2.293	-3.229	5.296	1.769	-3.527
T11	Crisisbeheersing en brandweer	12.064	1.207	-10.857	12.704	1.234	-11.471	12.555	1.471	-11.084
T55	Cultureel erfgoed	1.570	519	-1.051	1.474	546	-928	1.718	516	-1.202
T53	Cultuurpresentatie, -prod en -part	17.135	5.289	-11.846	17.539	5.284	-12.255	17.862	4.822	-13.040
T24	Economische havens en waterwegen	646	474	-172	846	674	-172	1.168	978	-190
T31	Economische ontwikkeling	3.369	0	-3.369	3.082	137	-2.945	3.872	151	-3.721
T34	Economische promotie (Arnhem promo)	2.218	894	-1.324	2.689	1.540	-1.149	2.369	1.128	-1.241
T682	Geëscaleerde zorg jeugd	1.098	0	-1.098	1.692	0	-1.692	1.875	126	-1.749
T681	Geëscaleerde zorg volwassenen	36.018	1.612	-34.406	43.571	1.612	-41.959	42.573	1.891	-40.681
T82	Grondexpl (niet-bedrijventerreinen)	32.263	33.328	1.064	67.000	68.237	1.237	37.396	43.316	5.919
T63	Inkomensregelingen	127.937	110.922	-17.015	151.435	136.187	-15.248	152.182	142.184	-9.998
T672	Maatwerkdienstverlening jeugd	1.158	0	-1.158	6.613	7	-6.606	5.992	31	-5.961
T671	Maatwerkdienstverlening volwassenen	6.992	-199	-7.191	6.593	4.179	-2.414	9.323	4.065	-5.258
T66	Maatwerkvoorziening WMO	-1.722	0	1.722	-1.137	50	1.187	793	23	-770
T56	Media	8.455	0	-8.455	8.536	0	-8.536	8.657	0	-8.657
T74	Milieubeheer	9.257	1.326	-7.931	10.591	1.874	-8.717	9.123	2.724	-6.399
T54	Musea	4.235	234	-4.001	4.395	234	-4.161	4.415	237	-4.177
T43	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	5.148	1.701	-3.448	5.752	1.727	-4.025	6.893	2.001	-4.893
T42	Onderwijshuisvesting	12.809	1.345	-11.465	12.537	909	-11.628	12.323	970	-11.353
T57	Openb groen en (openlucht) recreatie	7.112	692	-6.420	8.154	692	-7.462	7.388	1.372	-6.016
T25	Openbaar vervoer	882	1.292	410	933	1.292	359	1.089	1.281	192
T12	Openbare orde en veiligheid	2.628	466	-2.162	3.718	538	-3.180	4.172	697	-3.475
T04	Overhead	84.467	34.645	-49.821	65.762	6.086	-59.676	73.868	5.994	-67.874
T08	Overige baten en lasten	12.115	49	-12.066	-84	0	84	878	589	-289
T062	OZB Niet-Woningen	0	28.706	28.706	0	28.706	28.706	1.068	29.732	28.664
T061	OZB Woningen	4.024	27.238	23.213	3.985	26.438	22.453	2.930	26.572	23.643
T22	Parkeren	6.900	6.982	82	7.392	3.437	-3.955	7.115	3.266	-3.849
T72	Riolering	12.765	16.864	4.098	12.517	16.864	4.347	12.390	16.435	4.045
T81	Ruimtelijke ordening	1.162	0	-1.162	1.444	99	-1.345	1.285	38	-1.247
T61	Samenkracht en burgerparticipattie	5.306	60	-5.246	10.616	60	-10.556	8.897	279	-8.618
T52	Sportaccommodaties	1.795	2.002	207	1.988	2.509	520	2.476	2.696	219
T51	Sportbeleid en activering	10.583	0	-10.583	15.092	2.220	-12.872	15.732	3.563	-12.169
T05	Treasury	69	2.687	2.618	-831	2.017	2.848	-1.488	2.050	3.538
T09	Vennootschapsbelasting VpB	600	0	-600	600	0	-600	288	0	-288
T21	Verkeer en vervoer	14.384	495	-13.889	13.827	595	-13.232	14.358	1.725	-12.633
T71	Volksgezondheid	5.715	144	-5.571	6.201	149	-6.051	5.804	172	-5.632
T62	Wijkteams	4.094	0	-4.094	16.312	0	-16.312	16.309	0	-16.309
T83	Wonen en bouwen	6.739	4.612	-2.126	5.564	5.118	-446	5.847	4.773	-1.074
Subtotaal Stedelijke programma's		**525.413**	**724.299**	**198.886**	**596.807**	**786.369**	**189.562**	**579.566**	**782.471**	**202.905**

	Omschrijving	Begroot 2020 Start			Begroot 2020 Def			Rekening 2020		
		Lasten	**Baten**	**Saldo**	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**
Bedragen x € 1.000										
T73	Afval	6.511	201	-6.309	6.277	0	-6.277	7.149	0	-7.149
T65	Arbeidsparticipatie	8.537	0	-8.537	9.691	0	-9.692	8.595	58	-8.537
T33	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	0	0	0	0	0	0
T64	Begeleide participatie	4.452	0	-4.452	6.908	0	-6.908	5.574	0	-5.574
T03	Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	0	0	0	0	0	0
T01	Bestuur	0	0	0	0	0	0	1	0	-1
T11	Crisisbeheersing en brandweer	0	0	0	0	0	0	7	6	-1
T55	Cultureel erfgoed	0	0	0	0	0	0	1	0	-1
T53	Cultuurpresentatie, -prod en -part	156	0	-156	156	0	-156	231	0	-231
T682	Geëscaleerde zorg jeugd	3.889	0	-3.889	3.592	0	-3.592	3.210	0	-3.210
T681	Geëscaleerde zorg volwassenen	36.139	0	-36.139	32.861	0	-32.861	29.272	0	-29.272
T82	Grondexpl (niet-bedrijventerreinen)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
T63	Inkomensregelingen	12.485	304	-12.181	11.684	446	-11.238	11.388	550	-10.838
T672	Maatwerkdienstverlening jeugd	43.530	7	-43.523	44.473	0	-44.473	46.005	0	-46.005
T671	Maatwerkdienstverlening volwassenen	40.109	4.206	-35.903	39.513	0	-39.513	35.723	17	-35.705
T66	Maatwerkvoorziening WMO	6.645	50	-6.595	6.787	0	-6.787	4.862	0	-4.862
T56	Media	351	0	-351	354	0	-354	387	0	-387
T74	Milieubeheer	529	1.475	946	393	1.459	1.066	562	1.555	994
T43	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	11.452	6.962	-4.490	12.564	7.826	-4.737	11.500	8.037	-3.463
T42	Onderwijshuisvesting	5.726	3.308	-2.419	6.077	3.352	-2.725	5.899	3.829	-2.070
T57	Openb groen en (openlucht) recreatie	4.254	0	-4.254	4.227	0	-4.227	3.392	62	-3.331
T12	Openbare orde en veiligheid	1.780	147	-1.632	1.673	40	-1.632	1.660	0	-1.660
T04	Overhead	37	0	-37	2.159	0	-2.159	630	0	-630
T08	Overige baten en lasten	0	0	0	-24	0	24	0	0	0
T22	Parkeren	3.031	7.655	4.623	2.917	8.324	5.407	2.709	8.121	5.412
T72	Riolering	0	0	0	0	0	0	0	0	0
T61	Samenkracht en burgerparticipattie	11.914	0	-11.914	6.212	0	-6.212	8.232	70	-8.162
T52	Sportaccommodaties	1.355	1.753	398	1.733	1.783	50	2.257	1.920	-337
T51	Sportbeleid en activering	6.283	0	-6.283	5.359	0	-5.359	5.623	0	-5.623
T21	Verkeer en vervoer	8.297	56	-8.241	8.445	56	-8.389	8.438	74	-8.365
T71	Volksgezondheid	572	362	-210	737	474	-263	534	415	-119
T62	Wijkteams	16.359	18	-16.342	4.202	18	-4.185	3.973	12	-3.961
T83	Wonen en bouwen	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Subtotaal Wijk programma's		**234.394**	**26.503**	**-207.891**	**218.970**	**23.778**	**-195.192**	**207.816**	**24.728**	**-183.088**
Totaal		**759.807**	**750.124**	**-9.682**	**815.777**	**810.148**	**-5.629**	**787.382**	**807.199**	**19.817**

Bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen (SiSa tabel)

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Definitief SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2020 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 5 februari 2021

JenV	A5	**Specifieke uitkering versterking van de lokale integrale aanpak van radicalisering, extremisme en terrorisme** Gemeenten		Naam hoofdcategorie *Aard controle n.v.t.* *Indicator: A5/01*	Bestedingen (jaar T) komen overeen met activiteitenplan per hoofdcategorie (Ja/Nee) *Aard controle D1* *Indicator: A5/02*	Besteding uitvoering activiteiten (jaar T) per hoofdcategorie. Zelfstandige uitvoering (excl. SiSa tussen medeoverheden) *Aard controle R* *Indicator: A5/03*	Cumulatieve besteding uitvoering activiteiten (t/m jaar T) per hoofdcategorie Vanaf SiSa 2021 Incl. SiSa tussen medeoverheden *Aard controle R* *Indicator: A5/04*	Afwijking t.o.v. aanvraag overeengekomen (Ja/Nee) in (jaar T) per hoofdcategorie - bij Ja is indicator 06 verplicht *Aard controle n.v.t.* *Indicator: A5/05*	Toelichting afwijking besteding (jaar T) volgens projectplan per hoofdcategorie *Aard controle n.v.t.* *Indicator: A5/06*
			1	Analyse van de lokale problematiek met betrekking tot radicalisering en extremisme en de evaluatie van de aanpak van radicalisering en extremisme;	Ja	€ 0	€ 0	Ja	Vanwege de corona crisis heeft het Ministerie VenJ bepaald, dat de toegekende middelen voor 2020 uitgegeven mogen worden in 2021.
			2	Persoonsgerichte aanpak van geradicaliseerde personen;	Ja	€ 0	€ 0	Ja	Vanwege de corona crisis heeft het Ministerie VenJ bepaald, dat de toegekende middelen voor 2020 uitgegeven mogen worden in 2021.
			3	Opbouwen, behouden en faciliteren van een netwerk van personen en organisaties die betrokken zijn bij de preventie van radicalisering;	Ja	€ 0	€ 0	Ja	Vanwege de corona crisis heeft het Ministerie VenJ bepaald, dat de toegekende middelen voor 2020 uitgegeven mogen worden in 2021.
			4	Deskundigheidsbevordering en voorlichting van personen en organisaties die betrokken zijn bij de preventie van radicalisering;	Ja	€ 0	€ 0	Ja	Vanwege de corona crisis heeft het Ministerie VenJ bepaald, dat de toegekende middelen voor 2020 uitgegeven mogen worden in 2021.

		5	Preventie-activiteiten gericht op specifieke kwetsbare doelgroepen;	Ja	€ 0	€ 0	Ja	Vanwege de corona crisis heeft het Ministerie VenJ bepaald, dat de toegekende middelen voor 2020 uitgegeven mogen worden in 2021.
		6	Evalueren van de activiteiten die zijn verricht in het kader van het tegengaan van radicalisering, extremisme en terrorisme.	Ja	€ 0	€ 0	Ja	Vanwege de corona crisis heeft het Ministerie VenJ bepaald, dat de toegekende middelen voor 2020 uitgegeven mogen worden in 2021.
			Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: A5/07*	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: A5/08*				
			Nee	Ja				
JenV	**A6**	**Specifieke Uitkering Preventieve Aanpak tegen Ondermijning (onderdeel BOTOC)** Gemeenten	Totale besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: A6/01*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) Tussentijds afstemmen van juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie ten laste van zowel provinciale als overige middelen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: A6/02*	Totale cofinanciering (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: A6/03*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: A6/04*		
			€ 0	€ 0	€ 0	Nee		
			Projectnaam/nummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: A6/05*	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee) - per project aangeven *Aard controle n.v.t.* *Indicator: A6/06*	Toelichting op niet-afgeronde projecten en afwijking t.o.v. de toekenning – Bij afwijkingen is afstemming met ministerie verplicht. *Aard controle n.v.t.* *Indicator: A6/07*			
		1	Project BOTOC	Nee	In 2020 werden voorbereidingen voor dit project vanuit de bestaande organisatie gedaan.			
FIN	**B1**	**Regeling specifieke uitkering gemeentelijke hulp gedupeerden toeslagenproblematiek** Gemeenten	Aantal gedupeerden (met overlegbare bevestigingsbrief van Belastingdienst/Toeslagen *Aard controle R* *Indicator: B1/01*	Besteding (jaar T) van onderdelen a, b en d. (artikel 3) *Aard controle R* *Indicator: B1/02*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) van onderdelen a, b en d (artikel 3) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: B1/03*	Besteding (jaar T) van onderdeel c (artikel 3) *Aard controle R* *Indicator: B1/04*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) van onderdeel c (artikel 3) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: B1/05*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: B1/06*
			0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Nee

BZK	**C1**	**Regeling specifieke uitkering Reductie Energiegebruik** Gemeenten	Totaal ontvangen bedrag beschikking *Aard controle R* *Indicator: C1/01*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C1/02*					
			€ 477.000	Nee					
				Projectnaam/nummer per project *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C1/03*	Besteding (jaar T) per project *Aard controle R* *Indicator: C1/04*	Bestedingen (jaar T) komen overeen met ingediende projectplan (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C1/05*	Besteding (jaar T) aan afwijkingen. Alleen invullen bij akkoord ministerie. *Aard controle R* *Indicator: C1/06*		
			1	Reg. Reductie Energiegebruik (RRE)	€ 190.578	Ja			
				Kopie projectnaam/nummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C1/07*	Cumulatieve totale bestedingen (t/m jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C1/08*	Toelichting *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C1/09*	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C1/10*		
			1	Reg. Reductie Energiegebruik (RRE)	€ 190.578		Nee		
BZK	**C10**	**Tijdelijk besluit specifieke uitkering verbetering digitale dienstverlening** Gemeente en Provincies	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicator: C10/01*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicator: C10/02*	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee) *Aard controle R* *Indicator: C10/03*	Besteding (jaar T) (gedeeltelijk) verantwoord o.b.v. voorlopige *Aard controle R* *Indicator: C10/04*	Toelichting op niet-afgeronde projecten *Aard controle R* *Indicator: C10/05*		
			1	€ 51.914	€ 51.914	Nee	Nee	project lopende	
			2						

BZK	C11	**Regeling procesgeld woondeal regio Arnhem-Nijmegen** Gemeente Arnhem	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: C11/01*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C11/02*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C11/03*				
			€ 110.890	€ 110.890	Nee				
BZK	C30	**Specifieke uitkeringen proeftuinen aardgasvrije wijken 2e ronde** Gemeenten	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicator: C30/01*	Cumulatieve bestedingen (t/m jaar T) te laste van Rijksmiddelen Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C30/02*	Aantal (t/m jaar T) aardgasvrij gemaakte bestaande woningen en andere gebouwen in de wijk *Aard controle D2* *Indicator: C30/03*	Aantal (t/m jaar T) aardgasvrij-readygemaakte bestaande woningen en andere gebouwen in de wijk *Aard controle D2* *Indicator: C30/04*	Aanvraag is volgens plan/aanvraag uitgevoerd (Ja/Nee) Indicator 06 verplicht als hier 'Nee' wordt ingevuld *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C30/05*	Eventuele toelichting op niet **volgens plan/aanvraag uitgevoerde** projecten Verplicht als bij indicator 05 'Nee' is ingevuld *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C30/06*
			€ 0	€ 0	0	0	Ja		
			Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C30/07*						
			Nee						
BZK	C31	**Regeling vaststelling regels verstrekken eenmalige specifieke uitkering aan gemeenten huisvesting kwetsbare doelgroepen** Gemeenten	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: C31/01*	Cumulatieve besteding (t/m Jaar T) *Aard controlen n.v.t.* *Indicator: C31/02*	Besteding (jaar T) aan projecten die niet zijn opgenomen in de toezegging *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C31/03*	Eventuele toelichting op niet volgens plan/aanvraag uitgevoerde projecten Verplicht als bij indicator 03 een bedrag is ingevuld *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C31/04*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C31/05*	
			€ 0	€ 0	€ 0		Nee		

OCW	D8	**Onderwijsachterstandenbeleid 2019-2022 (OAB)** Gemeenten	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen (conform artikel 166, eerste lid WPO) *Aard controle R* *Indicator: D8/01*	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 165 WPO) *Aard controle R* *Indicator: D8/02*	Besteding (jaar T) aan afspraken over voor- en vroegschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kindcentra en peuterspeelzalen (conform *Aard controle R* *Indicator: D8/03*	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1) *Aard controle R* *Indicator: D8/04*	
			€ 3.447.959	€ 2.017.173	€ 494.008	€ 354.631	
			Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: D8/05*	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid **Bedrag** *Aard controle R* *Indicator: D8/06*	Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: D8/07*	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (baten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid **Bedrag** *Aard controle R* *Indicator: D8/08*	
OCW	D10	**Volwasseneneducatie** Contactgemeenten	Verstrekte uitkering (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: D10/01*	Besteding (jaar T) van educatie *Aard controle R* *Indicator: D10/02*	Reservering besteding van educatie in jaar T voor volgend kalenderjaar (jaar T+1) *Aard controle R* *Indicator: D10/03*	Onttrekking besteding van educatie in jaar T van volgend kalenderjaar (jaar T+1) *Aard controle R* *Indicator: D10/04*	
			€ 1.525.358	€ 1.533.668	€ 0	€ 0	
OCW	D11	**Regeling specifieke uitkering extra financiële middelen RMC-functie** Contactgemeenten	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: D11/01*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: D11/02*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: D11/03*		
			€ 0	€ 0	Nee		

OCW	**D12**	**Regeling regionale aanpak voortijdig schoolverlaten 2020–2024** **Besluit regionale meld- en coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten** Contactgemeenten	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: D12/01*	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1) *Aard controle R* *Indicator: D12/02*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: D12/03*				
			€ 0		Nee				
OCW	**D12A**	**Regeling regionale aanpak voortijdig schoolverlaten 2020–2024** **Besluit regionale meld- en coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten** Contactgemeenten	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: D12A/01*	Besteding aan contactschool (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: D12A/02*	Totale besteding (jaar T) van educatie (automatisch) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: D12A/03*	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1) *Aard controle R* *Indicator: D12A/04*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: D12A/05*		
			€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Nee		
IenW	**E3**	**Subsidieregeling sanering verkeerslawaai** **Subsidieregeling sanering verkeerslawaai** Provincies, gemeenten en gemeenschappelijke regelingen (Wgr)	Hieronder per regel één beschikkingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E3/01*	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicator: E3/02*	Overige bestedingen (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: E3/03*	Besteding (jaar T) door meerwerk dat o.b.v. art. 126 Wet geluidshinder ten laste van het Rijk komt *Aard controle R* *Indicator: E3/04*	Correctie over besteding (t/m jaar T) *Aard controle R* *Indicator: E3/05*	Kosten ProRail (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van Rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicator: E3/06*	
		1	2019.003.01	€ 0	€ 0	€ 0	€ 32.795	€ 0	
			Kopie beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E3/07*	Cumulatieve bestedingen ten laste van Rijksmiddelen (t/m jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E3/08*	Cumulatieve overige bestedingen (t/m jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E3/09*	Cumulatieve Kosten ProRail (t/m jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van Rijksmiddelen Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E3/10*	Correctie over besteding kosten ProRail (t/m jaar T) *Aard controle R* *Indicator: E3/11*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E3/12*	
		1	2019.003.01	€ 13.685	€ 19.110	€ 0		Ja	

IenW	**E13**	**Slimme laadpleinen** **Toekenningsbeschikking** Gemeenten en provincies	Projectnaam/nummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E13/01*	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: E13/02*	Project afgerond in (jaar T) (Ja/Nee)? *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E13/03*	Besteding (jaar T) (gedeeltelijk) verantwoord o.b.v. voorlopige toekenningen? *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E13/04*	Toelichting op niet-afgeronde projecten *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E13/05*	
			1 NEMIA Realisatie slim laadplein Gildemeestersplein	€ 5.554	Nee	Nee	Project loopt	
			Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: F9/05*					
			Nee					
SZW	**G2**	**Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeenteeel 2020** Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr	Besteding (jaar T) algemene bijstand Gemeente I.1 Participatiewet (**PW**) *Aard controle R* *Indicator: G2/01*	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk) Gemeente I.1 Participatiewet (**PW**) *Aard controle R* *Indicator: G2/02*	Besteding (jaar T) **IOAW** Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (**IOAW**) *Aard controle R* *Indicator: G2/03*	Baten (jaar T) **IOAW** (exclusief Rijk) Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (**IOAW**) *Aard controle R* *Indicator: G2/04*	Besteding (jaar T) **IOAZ** Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (**IOAZ**) *Aard controle R* *Indicator: G2/05*	Baten (jaar T) **IOAZ** (exclusief Rijk) Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (**IOAZ**) *Aard controle R* *Indicator: G2/06*
			€ 107.233.052	€ 1.703.868	€ 5.604.291	€ 32.291	€ 281.942	€ 467
			Besteding (jaar T) **Bbz 2004** levensonderhoud Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud) (**Bbz 2004**) *Aard controle R* *Indicator: G2/07*	Baten (jaar T) **Bbz 2004** levensonderhoud Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud) (**Bbz 2004**) *Aard controle R* *Indicator: G2/08*	Baten (jaar T) **WWIK** (exclusief Rijk) Gemeente I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (**WWIK**) *Aard controle R* *Indicator: G2/09*	Besteding (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet Gemeente I.7 Participatiewet (**PW**) *Aard controle R* *Indicator: G2/10*	Baten (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk) Gemeente I.7 Participatiewet (**PW**) *Aard controle R* *Indicator: G2/11*	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: G2/12*
			€ 966.933	€ 58.152	€ 1.061	€ 1.439.615	€ 0	Ja

SZW	G3	**Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeentedeel 2020** **Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz) 2004** Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking *Aard controle R* *Indicator: G3/01*	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Rijk) *Aard controle R* *Indicator: G3/02*	Baten vanwege vóór 1 januari 2020 verstrekt kapitaal (exclusief Rijk) *Aard controle R* *Indicator: G3/03*	Besteding (jaar T) Bob *Aard controle R* *Indicator: G3/04*	Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk) *Aard controle R* *Indicator: G3/05*	Besteding (jaar T) uitvoerings- en onderzoekskosten artikel 56, eerste en tweede lid, Bbz 2004 (exclusief Bob) *Aard controle R* *Indicator: G3/06*
			€ 34.500	€ 10.806	€ 175.485	€ 0	€ 0	€ 0
			Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: G3/07*					
			Ja					

SZW	G4	**Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo) _gemeentedeel 2020** Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over Tozo (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr							
				Welke regeling betreft het? *Aard controle n.v.t.* *Indicator: G4/01*	Besteding (jaar T) levensonderhoud *Aard controle R* *Indicator: G4/02*	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking *Aard controle R* *Indicator: G4/03*	Baten (jaar T) levensonderhoud *Aard controle R* *Indicator: G4/04*	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (aflossing) *Aard controle R* *Indicator: G4/05*	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (overig) *Aard controle R* *Indicator: G4/06*
			1	Tozo 1 (1 mrt tot 1 juni 2020)	€ 15.915.801	€ 56.550	€ 492.661	€ 0	€ 145
			2	Tozo 2 (1 juni tot 1 oktober 2020)	€ 5.484.918	€ 1.496.053	€ 122.377	€ 14.014	€ 1.447
			3	Tozo 3 (1 oktober t/m 31 december 2020)	€ 2.905.124	€ 292.468	€ 22.538	€ 613	€ 32
				Kopie regeling *Aard controle n.v.t.* *Indicator: G4/07*	Aantal besluiten levensonderhoud (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: G4/08*	Aantal besluiten kapitaalverstrekking (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: G4/09*	Totaal bedrag vorderingen levensonderhoud (jaar T) Tozo 1 (i.v.m. verstrekte voorschotten op Tozo-aanvragen levensonderhoud welke zijn ingediend vóór 22 april 2020) *Aard controle R* *Indicator: G4/10*	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: G4/11*	
			1	Tozo 1 (1 mrt tot 1 juni 2020)	3.644	272	€ 239.694	Ja	
			2	Tozo 2 (1 juni tot 1 oktober 2020)	1.234	217		Ja	
			3	Tozo 3 (1 oktober t/m 31 december 2020)	984	50		Ja	
				Kopie regeling *Aard controle n.v.t.* *Indicator: G4/12*	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking Tozo buitenland (gemeente Maastricht) *Aard controle R* *Indicator: G4/13*	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking Tozo buitenland (gemeente Maastricht), aflossing *Aard controle R* *Indicator: G4/14*	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking Tozo buitenland (gemeente Maastricht), overig *Aard controle R* *Indicator: G4/15*	Uitvoeringskosten (jaar T) uitvoering Tozo buitenland (gemeente Maastricht) *Aard controle R* *Indicator: G4/16*	
			1	Tozo 1 (1 mrt tot 1 juni 2020)					
			2	Tozo 2 (1 juni tot 1 oktober 2020)					
			3	Tozo 3 (1 oktober t/m 31 december 2020)					

VWS	H1	**Ministeriële regeling heroïnebehandeling** Gemeenten	Feitelijke bezetting behandelplaatsen (jaar T) **Afspraak** *Aard controle D1* *Indicator: H1/01*	Feitelijke bezetting behandelplaatsen (jaar T) **Realisatie** *Aard controle D1* *Indicator: H1/02*	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: H1/03*				
			24	25	€ 683.736				
VWS	H4	**Regeling specifieke uitkering stimulering sport** Gemeenten	Ontvangen Rijksbijdrage (jaar T) *Aard controle R.* *Indicator: H4/01*	Overig (jaar T) ten opzichte van ontvangen Rijksbijdrage - automatisch ingevuld *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H4/02*					
			€ 4.711.722	€ 1.685.177					
			Projectnaam/nummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H4/03*	Totale aanvraag per project (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicator: H4/04*	Verrekening (jaar T) Onroerende zaken (sportaccommodaties) per project ten laste van Rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicator: H4/05*	Verrekening (jaar T) Roerende zaken sportbeoefening en sportstimulering per project ten laste van Rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicator: H4/06*	Verrekening (jaar T) overige kosten per project ten laste van Rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicator: H4/07*	Toelichting *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H4/08*
		1	Exploitatie Vastgoed Sport	€ 567.645	€ 0	€ 567.645	€ 0	
		2	Exploitatie Sportbedrijf	€ 1.198.901	€ 0	€ 0	€ 1.198.901	
		3	Investeringen Sportbedrijf	€ 290.281	€ 0	€ 0	€ 290.281	
		4	Exploitatie Overhead (Bedrijfsvoering)	€ 624.837	€ 0	€ 0	€ 624.837	
		5	Investeringen SBR-Sport	€ 11.151	€ 11.151	€ 0	€ 0	
		6	Investeringen Vastgoed-Sport	€ 321.212	€ 321.212	€ 0	€ 0	
		7	Investeringen SBR-Sporthallen	€ 12.518	€ 12.518	€ 0	€ 0	
			Kopie projectnaam/nummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H4/09*	Totale besteding (jaar T) per project ten lasten van Rijksmiddelen (automatische berekening) *Aard controle R* *Indicator: H4/10*	Percentage besteed (jaar T) per project ten opzichte van aanvraag ten laste van Rijksmiddelen (automatische berekening) *Aard controle R* *Indicator: H4/11*				
		1	Exploitatie Vastgoed Sport	€ 567.645	12%				
		2	Exploitatie Sportbedrijf	€ 1.198.901	25%				
		3	Investeringen Sportbedrijf	€ 290.281	6%				
		4	Exploitatie Overhead (Bedrijfsvoering)	€ 624.837	13%				
		5	Investeringen SBR-Sport	€ 11.151	0%				
		6	Investeringen Vastgoed-Sport	€ 321.212	7%				
		7	Investeringen SBR-Sporthallen	€ 12.518	0%				

VWS	H7	**Regeling specifieke uitkering aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling** Gemeenten	Projectnaam/nummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H7/01*	Besteding (jaar T) **Zelfstandige uitvoering** *Aard controle R* *Indicator: H7/02*	Cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen (t/m jaar T) Inclusief uitvoering door derde vanaf SiSa 2021 Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle R* *Indicator: H7/03*	Project is volgens plan/aanvraag uitgevoerd (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H7/04*	Toelichting *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H7/05*	
			1 Project veilig thuis	€ 0	€ 0	Ja	In dit jaar geen kosten gemaakt op dit project	
			Volledige zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H7/06*	Projectwerkzaamheden afgerond? (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H7/07*				
			Ja	Nee				
VWS	H7B	**Regeling specifieke uitkering aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling** SiSa tussen medeoverheden	Projectnaam/nummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H7B/01*	Hieronder per regel één gemeente(code) uit (jaar T) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle R* *Indicator: H7B/02*	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: H7B/03*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie. *Aard controle R* *Indicator: H7B/04*	Project is volgens plan/aanvraag uitgevoerd (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H7B/05*	Toelichting *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H7B/06*
			1 Project veilig thuis	060202 Gemeente Arnhem	€ 0	€ 0	Ja	Verantwoording door gemeente Apeldoorn
			Projectwerkzaamheden afgerond? (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H7/07*					
			Nee					

VWS	H8	**Regeling Sportakkoord**	Besteding aanstellen sportformateur (jaar T) **Gerealiseerd** *Aard controle R* *Indicator: H8/01*	Besteding uitvoering sportakkoord (jaar T) **Gerealiseerd** *Aard controle R* *Indicator: H8/02*	Cumulatieve besteding aanstellen sportformateur (t/m jaar T) **Gerealiseerd** *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H8/03*	Cumulatieve besteding uitvoering sportakkoord (t/m jaar T) **Gerealiseerd** *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H8/04*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H8/05*	
			€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Nee	
VWS	H10	**Regeling specifieke uitkering vastgoedtransitie gesloten jeugdhulp 2020**	Aantrekken projectleider en ondersteunend personeel (volgens lid 2 sub a) uitgevoerd? (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H10/01*	Opstellen bovenregionaal plan (volgens lid 2 sub b) uitgevoerd? (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H10/02*	Opstellen strategisch vastgoedplan (volgens lid 2 sub c) uitgevoerd? (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t* *Indicator: H10/03*	Toelichting (indien bij indicatoren 01, 02 en 03 Nee is ingevuld is toelichting verplicht) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H10/04*	Besteding (jaar T) realisatie activiteit aantrekken projectleider en ondersteunend personeel (volgens lid 2 sub a en de restricties benoemd in lid 3) *Aard controle R* *Indicator: H10/05*	Cumulatieve besteding (t/m Jaar T) realisatie activiteit aantrekken projectleider en ondersteunend personeel (volgens lid 2 sub a en de restricties benoemd in lid 3) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H10/06*
			Ja	Nee	Nee	Het bovenregionale plan wordt opgesteld en wordt verwacht in 2021 af te ronden. Dit geldt ook voor het strategisch vastgoedplan	€ 0	€ 0
			Besteding (jaar T) realisatie activiteit opstellen bovenregionaal plan (volgens lid 2 sub b en de restricties benoemd in lid 3) *Aard controle R* *Indicator: H10/07*	Cumulatieve besteding (t/m Jaar T) realisatie activiteit opstellen bovenregionaal plan (volgens lid 2 sub b en de restricties benoemd in lid 3) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H10/08*	Besteding (jaar T) realisatie activiteit opstellen strategisch vastgoedplan (volgens lid 2 sub c en de restricties benoemd in lid 4) *Aard controle R* *Indicator: H10/09*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) realisatie activiteit opstellen strategisch vastgoedplan (volgens lid 2 sub c en de restricties benoemd in lid 4) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H10/10*	Besteding (jaar T) realisatie activiteit afstoten (lid 2 sub d) *Aard controle R* *Indicator: H10/11*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) realisatie activiteit afstoten (lid 2 sub d) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H10/12*
			€ 19.650	€ 19.650	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			Besteding (jaar T) realisatie activiteit verbouwen (lid 2 sub e) *Aard controle R* *Indicator: H10/13*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) realisatie activiteit verbouwen (lid 2 sub e) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H10/14*	Besteding (jaar T) realisatie activiteit vervangende nieuwbouw (lid 2 sub f) *Aard controle R* *Indicator: H10/15*	Cumulatieve besteding (t/m Jaar T) realisatie activiteit vervangende nieuwbouw (lid 2 sub f) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H10/16*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H10/17*	
			€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Nee	

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Deel 4 Bijlagen

De volgende bijlagen zijn opgenomen:

Bijlage 1: Afkortingenlijst

Bijlage 2: Begrippenlijst

Afkortingenlijst

A.
APV – Algemene Plaatselijke Verordening
AR – Algemene Reserve
AST - Arnhemse standaard voor toegankelijkheid
ASV – Algemene Subsidieverordening Arnhem
AVG - Algemene Verordening Gegevensbescherming
AWB – Algemene Wet bestuursrecht

B.
B&W – Burgemeester & Wethouders
BBV – Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten
BNG – Bank Nederlandse Gemeenten
BOTOC - Breed offensief tegen georganiseerde ondermijnende criminaliteit
BR – Bestemmingsreserve
BUIG – Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen Gemeenten
BV – Besloten Vennootschap
BVO - Bedrijfsvoeringsorganisatie

C.
CAO – Collectieve arbeidsovereenkomst
CBS – Centraal Bureau voor de Statistiek
COELO – Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
CPI - Consumentenprijsindex
CSA – Centrum, Spijkerkwartier en het Arnhemse Broek

D.
DB – Dagelijks Bestuur
DU - Decentralisatie Uitkering
DVO – Dienstverleningsovereenkomst

E.
EV – Eigen Vermogen
EN – Europese Norm
EMU – Economische en Monetaire Unie

F.
FIDO – Financiering Decentrale Overheden
FJP – Financiële Jaarrapportage Projecten
FTE – fulltime-equivalent (formatieplaats)

G.
GF - Gemeentefonds
GGZ - Geestelijke gezondheidszorg
GO – Georganiseerd Overleg
GR – Gemeenschappelijke Regeling
GRP – Gemeentelijk Rioleringsplan
G40 - Netwerk van 40 (middel)grote steden

H.
HAN - Hogeschool Arnhem Nijmegen
HHT - Huishoudelijkehulp toelage
HIC - High Impact Crime
HOV - Hoogwaardig Openbaar Vervoer

I.
ICT – Informatie- en communicatietechnologie

J.
JGZ – Jeugdgezondheidszorg
JOGG – Jongeren Op Gezond Gewicht
JOP - Jongeren Ontmoetingsplek
JTTG - Jongeren Toezicht Team Geitenkamp

K.
KPI - Kritische Prestatie Indicator
KVO - Keurmerk Veilig Ondernemen

M.
MBO – Middelbaar beroepsonderwijs
MFC – Multi Functioneel Centrum
MIP – Meerjareninvesteringsplanning
MJPB – Meerjarenprogrammabegroting
MKB - Midden- en Kleinbedrijf

N.
NEN – Nederlandse Norm
NF2- Nederlands als tweede taal
NV – Naamloze Vennootschap

O.
OAB - Onderwijsachterstandenbeleid
OAT – Ondergronds Afval Transport
ODRA – Omgevingsdienst Regio Arnhem
OCW – Ministerie Onderwijs Cultuur en Wetenschap
OGGz – Openbare Geestelijke Gezondheidszorg
OKA - OndernemersKontact Arnhem
OM - Openbaar Ministerie
OR – Openbare Ruimte
OV – Openbaar Vervoer
OZB – Onroerend Zaak Belasting
OZO - Overlast en Zorg Overleggen

P.
PAS - Programma Aanpak Stikstof
PFO - Portefeuillehoudersoverleg
P&O – Personeel & Organisatie
PBA - Platform Binnenstad Arnhem
PGA - Persoonsgerichte Aanpak
PGB - Persoonsgebondenbudget
PMD - Plastic-, metaalverpakkingen en drankenkartons
PO – Primair onderwijs
PvA - Plan van Aanpak
PvE - Programma van eisen

R.
RBL - Regionaal Bureau Leerlingzaken
RIEC - Regionale Informatie- en Expertise Centra
RKV – Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg
RMC – Regionaal Meld- en Coördinatiepunt
ROC – Regionaal opleidingscentrum
RPW - Regionaal Programma Werklocaties

S.
SO – speciaal onderwijs
SPUK - Specifieke uitkering stimulering sport
SROI - Social Return On Investment
StAB - Stichting Arnhemse Bedrijventerreinen
SW – Sociale Werkvoorziening

SWT - Sociale wijkteams
SWOA – Stichting Welzijn Ouderen Arnhem
SZW – Sociale Zaken en Werkgelegenheid

T.
TOZO- Tijdelijke Overbruggingsregeling Zelfstandig Ondernemers

U.
UWV – Uitvoeringsinstituut Werknemers Verzekeringen

V.
VGGM – Veiligheid- en Gezondheidsregio Gelderland Midden
VMBO – Voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs
Vpb - Vennootschapsbelasting
VNG – Vereniging Nederlandse Gemeenten
VO – Voortgezet Onderwijs
VRI – Verkeersregeling installatie
VSO – Voortgezet Speciaal Onderwijs
Vsv – Voortijdig schoolverlaten
VV - Vreemd vermogen
VVE – Voor- en vroegschoolse educatie
VVE - Vereniging van Eigenaars
VWO – Voorbereidend wetenschappelijk onderwijs
VWS – Volksgezondheid welzijn en sport

W.
Wabo – Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
Wet hof – Wet houdbare overheidsfinanciën
WGR – Wet gemeenschappelijke regelingen
Wgs - Wet gemeenteljike schuldhulpverlening
Wlz - Wet langdurige zorg
Wmo – Wet maatschappelijke ondersteuning
WOZ – Wet waardering onroerende zaken
Wsp - Werkgeversservicepunt
Wsw – Wet sociale werkvoorziening
WSW - Waarborgfonds Sociale Woningbouw
Wvggz - Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg

Z.
Zzp - Zelfstandige zonder personeel

Begrippenlijst

A.

Accress
Groei/daling van het gemeentefonds (zie ook trap-op-trap-afmethodiek).

Activa (vaste)
Bezittingen die langer dan één jaar meegaan en die in meerdere jaren worden afgeschreven (bijvoorbeeld gebouwen). Activa staan op de balans.

Afvalstoffenheffing
Betreft een heffing voor het inzamelen en verwerken van huishoudelijke afvalstoffen. De heffing wordt via een aanslag opgelegd aan iedereen die op 1 januari van het belastingjaar gebruiker is van een woning (waarvoor een verplichting tot inzamelen geldt). De grondslag voor de heffing is het aantal inwoners (betreft twee categorieën: eenpersoons- of meerpersoonshuishouden). De heffing is een tijdvak-belasting en komt in aanmerking voor de ontheffingsregeling. Bij verhuizing naar een woning binnen of buiten Arnhem wordt ontheffing verleend voor de resterende volle maanden, dat de inwoner verhuisd is. Zodra er nieuwe bewoners ingeschreven worden, ontvangen deze bewoners een aanslag afvalstoffenheffing voor de resterende maanden.

Algemene dekkingsmiddelen
Algemene dekkingsmiddelen zijn inkomsten zonder vooraf bepaald bestedingsdoel. De gemeente kan deze vrij besteden. Het gaat om de uitkeringen vanuit het Gemeentefonds, om bepaalde gemeentelijke belastingen (zoals OZB-belasting) en deelnemingen/dividend.

Algemene uitkering
Uitkering uit het gemeentefonds van het Rijk dat de gemeente geheel vrij mag besteden.

Algemene reserve
Het vrij besteedbare eigen vermogen van de gemeente. Dit vormt een buffer voor financiële tegenvallers.

Auditing
Het controleren van een organisatie.

B.

Balans
De balans toont een overzicht van de bezittingen, schulden en eigen vermogen van de gemeente op een bepaald moment.

Baten
Baten zijn zonder teken (positief) weergegeven in de begroting. Hiermee laten we zien hoeveel middelen we verwachten te ontvangen in het betreffende jaar.

Baten en lasten (stelsel van)
Gemeenten werken met een stelsel van baten en lasten. Dit betekent dat inkomsten en uitgaven moeten worden toegerekend aan het begrotingsjaar waarop zij betrekking hebben (dat wil zeggen het jaar waarin de prestatie geleverd is).

Bedrijfsvoering
De beheersing van, het toezicht op en de verantwoording over de bedrijfsprocessen binnen de gemeentelijke organisatie op basis van een bedrijfsvoeringsfilosofie.

Begroting
Een begroting geeft aan welke beleidsvoornemens de gemeente heeft, hoeveel middelen daarmee gemoeid zijn en uit welke bronnen die middelen afkomstig zijn.

Begrotingsresultaat
Financieel verschil tussen het bedrag dat volgens de begroting is toegestaan en het te verwachten bestede bedrag.

Begrotingstekort
Een begrotingstekort treedt op wanneer de lasten hoger zijn dan de baten.

Beheersmaatregel
Een activiteit die zich richt op het elimineren, vermijden of verkleinen van de oorzaak of het gevolg van een ongewenste gebeurtenis.

Belastingcapaciteit
De OZB is voor gemeenten de belangrijkste eigen belastinginkomsten. De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of ruimte is voor nieuw beleid. Om deze ruimte weer te kunnen geven is een ijkpunt nodig. In dit geval de landelijk gemiddelde tarieven. Voor gemeenten wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de hoogte van de gemiddelde woonlasten (OZB, rioolheffing en reinigingsheffing). Naast de OZB wordt tevens gekeken naar de riool- en afvalstoffenheffing omdat de heffing niet kostendekkend hoeft te zijn, maar ook lager mag worden vastgesteld (er is dan sprake van belastingcapaciteit die niet benut wordt).
Benodigde weerstandscapaciteit
Het bedrag dat benodigd is om alle risico's in de begroting waarvoor geen maatregelen zijn getroffen, in financiële zin af te dekken.

Beschikbare weerstandscapaciteit
De middelen die beschikbaar zijn om eventuele tegenvallers (risico's) op te kunnen vangen.

Bestaand beleid
Beleid waarover al besluitvorming heeft plaatsgevonden.

Bestemmingsreserve
Naast de Algemene reserve zijn er buffers gevormd die niet worden meegerekend tot de weerstandscapaciteit. Het gaat hier om de bestemmingsreserves. Bestemmingsreserves zijn voor specifieke doeleinden gevormd op basis van een raadsbesluit. Bestemmingsreserves zijn gebonden aan de bestemmingen die door de raad zijn vastgesteld. Wanneer de nood echt hoog is kan er door de raad aan de betreffende bestemmingsreserve een andere bestemming worden gegeven. Aan een deel van de bestemmingsreserves hangen verplichtingen tot bestedingen waarbij er beperkte sprake is sprake is van beleidsvrijheid.

Besluit begroting en verantwoording (BBV)
Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) beschrijft de regels waaraan onder andere begroting van een gemeente aan moet voldoen.

Bestuurlijk belang
Een gemeente kan een bestuurlijk belang hebben in een verbonden partij doordat zij in het bestuur is vertegenwoordigd. De gemeente kan het ook hebben doordat zij stemrecht heeft in de verbonden partij.

BTW-compensatiefonds
Rijksfonds waaruit gemeenten een bepaald deel van de door hen betaalde BTW kunnen terugvorderen.

C.

Circulaire
Een circulaire informeert de gemeenten over de omvang en de verdeling van de algemene uitkering, de integratie-uitkeringen - inclusief die voor het sociaal domein - en de decentralisatie-uitkeringen uit het gemeentefonds.

Compabiliteitsvoorschriften
Dit zijn de wettelijke voorschriften voor de inrichting van de gemeentelijke begroting en rekening. Sinds 2004 zijn de nieuwe voorschriften volgens het Besluit Begroting en Verantwoording van kracht.

D.

Deelneming
Participatie in een besloten of naamloze vennootschap, waarin de gemeente aandelen heeft.

Dividend
Een vergoeding die wordt uitbetaald aan aandeelhouders.

Doeluitkering
Uitkering door het Rijk aan een lagere overheid voor een nauw omschreven wettelijk vastgesteld doel of taak. De gelden zijn niet vrij besteedbaar.

E.

EMU-saldo
Het geraamde of het gerealiseerde saldo van de ontvangsten en uitgaven van een gemeente. Dit bedrag wordt berekend op transactiebasis en volgens Europese voorschriften.

F.

Financieel belang
Van financieel belang is sprake als de gemeente de middelen die ze ter beschikking stelt verloren gaan in geval van faillissement van de verbonden partij (een derde rechtspersoon) en/ of als financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op de gemeente.

Financiële kengetallen
Getallen waarmee inzicht verkregen kan worden in de financiële positie van de gemeente.

Financieringsmiddelen
Kort- of langlopende geldmiddelen die nodig zijn om de kosten van uitgaven te betalen.

G.

Gemeenschappelijke regeling
Is het publiekrechtelijk juridisch kader waarbinnen twee of meer gemeentebesturen kunnen samenwerken.

Gemeentefonds
Uitkering van het Rijk die de gemeenten in principe vrij mogen besteden.

Grondexploitatie
De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. Indien gemeenten leningen hebben afgesloten om grond te kopen voor een (toekomstige) woningbouwproject hebben zij een schuld. Bij de beoordeling van een dergelijke schuld is het van belang om te weten of deze schuld kan worden afgelost wanneer het project wordt uitgevoerd. Van de opbrengst van de verkochte gronden kan immers de schuld worden afgelost. Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten.

K.

Kans
De mogelijkheid dat een gebeurtenis zich voordoet uitgedrukt in een waarde tussen 0 en 1.

Kapitaalgoederen
Spullen die de gemeente nodig heeft om de diensten en goederen die zij levert aan inwoners te kunnen produceren. Daarbij gaat het om grotere zaken zoals wegen, riolering, water, groen en gebouwen.

Kapitaallasten
Afschrijvingen en toegerekende rente op activa. De afschrijvingen betreffen de jaarlijkse waardevermindering van de investering. Door middel van de afschrijving worden lasten van de investering uitgespreid over de jaren dat er van de investering gebruik wordt gemaakt. De rente betreft het eigen of geleende geld dat besteed wordt om de investering te financieren.

L.

Lasten
De lasten zijn weergegeven met een minteken (negatief) in de begroting. Hiermee laten we zien hoeveel middelen we verwachten uit te geven in het betreffende jaar.

Leges
Leges zijn vergoedingen voor het genot van diensten of producten, die de gemeente levert. Dat zijn bijvoorbeeld paspoorten, uittreksels uit registers, vergunningen e.d. Daarbij geldt dat de totale opbrengst van de leges niet hoger mogen zijn dan de kosten die de gemeente voor het geheel van de legesplichtige diensten of producten maakt. De leges worden in rekening gebracht bij de aanvrager van de dienst of het product. Voor sommige leges geldt een wettelijk maximum tarief (bijvoorbeeld voor paspoorten).

Lokale heffingen
Een type gemeentelijke belasting. Voorbeelden van heffingen zijn de rioolheffing of de afvalstoffenheffing. Het geld dat gemeenten met heffingen ophalen, moeten gebruikt worden om de kosten te dekken van datgene waarvoor ze in rekening worden gebracht.

M.

Meerjareninvesteringsplanning (MIP)
In de meerjareninvesteringsplanning wordt de planning van de investeringen voor de komende jaren inzichtelijk gemaakt.

Meerjarenraming
Een prognose van de voor meerdere jaren, na het begrotingsjaar, te verwachten baten en lasten alsmede mutaties in reserves.

N.

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Een hoge netto schuldquote hoeft op zichzelf geen probleem te zijn. Of dat het geval is valt niet direct af te leiden uit de netto schuldquote zelf, maar hangt af van meerdere factoren. Zo kan een hoge schuld worden veroorzaakt doordat er leningen zijn afgesloten en die gelden vervolgens worden doorgeleend aan bijvoorbeeld woningbouwcorporaties die op hun beurt weer jaarlijks aflossen. In dat geval hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen).

O.

Onroerende zaakbelasting
Betreft een belasting voor het in eigendom hebben van onroerende zaken in de gemeente Arnhem.
De grondslag van de belasting is de WOZ-waarde van de woning of niet-woning. Het geldende tarief voor eigenaars van woningen of eigenaars en gebruikers van niet-woningen is gebaseerd op een percentage van de WOZ-waarde. De belasting wordt via een aanslag opgelegd aan iedereen die op 1 januari van het belastingjaar eigenaar of gebruiker is van een onroerende zaak.

Overhead
De kosten van de werkzaamheden of faciliteiten die slechts een indirecte relatie vertonen met de prestaties (bijvoorbeeld leidinggeven, afdelingsadministratie of huisvesting).

Overzicht lasten en baten
Lasten: De lasten zijn weergegeven met een minteken (negatief) in de begroting. Hiermee laten we zien hoeveel middelen we verwachten uit te geven in het betreffende jaar.
Baten: Baten zijn zonder teken (positief) weergegeven in de begroting. Hiermee laten we zien hoeveel middelen we verwachten te ontvangen in het betreffende jaar.
Toevoeging aan reserve: toevoegingen aan een reserve zijn weergegeven met een minteken (negatief). Hiermee laten we zien met hoeveel middelen we in het betreffende jaar aan deze reserve laten stijgen.
Onttrekkingen aan reserve: onttrekkingen aan een reserve zijn zonder teken (positief) weergegeven. Hiermee laten we zien met hoeveel middelen we in het betreffende jaar aan deze reserve laten dalen.

Saldo toevoegingen en onttrekkingen: Bij negatief saldo verwachten we een verhoging van de reserve binnen dit programma. Bij een positief saldo verwachten we een verlaging van de reserve binnen het programma.

P.

Paragrafen
Geven volgens het BBV een dwarsdoorsnede van de begroting op financiële aspecten. Het gaat dan om de beleidslijnen van beheersmatige aspecten die belangrijk zijn, financieel, politiek of anderszins. De paragrafen zijn onderdeel van zowel de beleidsbegroting als het jaarverslag.

Parkeerbelasting
Betreft een belasting voor het parkeren van een voertuig op een plaats waar volgens de belastingverordening parkeerbelasting verschuldigd is. De grondslag is de duur van het parkeren. De parkeertijd maal het tarief bepaalt de hoogte van het bedrag. De belasting wordt geheven door in te loggen op een centrale computer via een GSM, het kopen van een parkeerticket of een parkeervergunning.

Planning- en controlcyclus
De jaarlijks terugkerende werkzaamheden die samenhangen met het opstellen, bespreken, bewaken, bijstellen en verifiëren van budgetten.

Prestatie-indicator
Kwantitatieve en kwalitatieve gegevens die inzicht geven in de resultaten van het gevoerde beleid van de gemeente.

Programma
Is een samenhangende verzameling van activiteiten en geldmiddelen gericht op het bereiken van vooraf bepaalde maatschappelijke effecten.

Programmabegroting
Dit is de typering voor de begroting waarin de programma's centraal staan. Een gemeente is vrij in de keuze van de programma's en het aantal.

R.

Reserve
Bedrag dat is gereserveerd voor toekomstige uitgaven, zonder dat de aard en de omvang van deze uitgaven al bekend zijn. Reserves worden onderverdeeld in algemene reserves en reserves met een specifieke bestemming (bestemmingsreserves).

Restrisico
De inschatting van het risico met medeneming van de effecten van beheersmaatregelen. Risico dat overblijft na risicobeheersing. (netto risico)

Risico
Gebeurtenis die zich al dan niet kan voordoen en die kan leiden tot schade met een financieel gevolg of afwijking van een te behalen beleidsdoel.

Risicobeheersing
Zijn activiteiten (beheersmaatregelen) die de kans op het optreden van risico's dan wel de gevolgen van risico's beïnvloeden (voorkomen of reduceren)

Risico-eigenaar
De persoon of het organisatieonderdeel aan wie het risico gealloceerd is.

Risico in relatie tot weerstandsvermogen
De kans op een gebeurtenis die leidt tot een directe financiële tegenvaller van materiële betekenis, die niet is afgedekt in de begroting.

Risicokaart
De risicokaart geeft inzicht in de spreiding van de risico's naar kans en gevolg.

Risicomanagement
Het geheel aan activiteiten en maatregelen gericht op het expliciet en systematisch omgaan met en beheersen van risico's.

Risicoparagraaf
Is een door het college verstrekt overzicht van alle bekende risico's tot het moment van aanbieden van de begroting.

Risicoprofiel
Overzicht van het geheel aan risico's van het betreffende proces, project, programma of beleidstraject.

Risicoscore
Per risico te bepalen score op basis van kans op voorkomen en gevolg.

Roerende zaakbelasting
Betreft een belasting voor het in eigendom van roerende zaken, zoals woonboten in de gemeente Arnhem. De grondslag van de belasting is een percentage van de RZB- waarde. De belasting wordt via een aanslag opgelegd aan iedereen die op 1 januari van het belastingjaar eigenaar of gebruiker is van de roerende zaak.

S.

Solvabiliteit
Is de verhouding tussen het eigen vermogen en het totale vermogen.

Solvabiliteitsratio
Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Indien er sprake is van een forse schuld én veel eigen vermogen (het totaal van de algemene en de bestemmingsreserves), hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. De mate van weerbaarheid geeft in combinatie met de andere kengetallen een indicatie over de financiële positie van een gemeente.

Stelpost
Schatting van uitgaven, opgenomen in de begroting terwijl de werkelijke kosten nog niet exact bepaald kunnen worden.

Structurele exploitatieruimte
Voor de beoordeling van de financiële positie is het ook van belang te kijken naar de structurele baten en structurele lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerende zaakbelasting OZB. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken.

T.

Taakmutatie
Extra geld uit het gemeentefonds voor de uitvoering van nieuwe en/of bestaande taken.

Taakveld
Eenheid waarin de programma's zijn onderverdeeld.

Trap-op-trap-af systematiek/ accresmethode
Om het totaal beschikbare bedrag te bepalen dat aan de gemeenten wordt uitgekeerd, gebruikt het Rijk de accresmethode, ook wel de 'trap-op-trap-af systematiek' genoemd. Het accress is gekoppeld aan de ontwikkeling van rijksuitgaven (niet van alle uitgaven). Stijgen de uitgaven dan stijgt het accres, dalen de uitgaven dan daalt het accress.

Treasury
Is het geheel van activiteiten in verband met het beheren van de geldstromen.

V.

Verbonden partij
Is een partij waarmee de gemeente een bestuurlijke relatie onderhoudt en waarin zij een financieel belang heeft.

Voorziening
Dit is een reservering (geoormerkte gelden) met als doel het bedrag aan te wenden in de toekomst waar de voorziening oorspronkelijk voor is gecreëerd.

W.

Weerstandsfactor
= Beschikbare weerstandscapaciteit : Benodigde weerstandscapaciteit. Bij een lagere factor dan 1 is aanzuivering van de algemene reserve vereist. Indien de factor uitkomt boven de 1,4 dan kunnen reserves worden aangewend voor nieuw beleid.

Weerstandsvermogen
Het weerstandsvermogen is de mate waarin de gemeente in staat is om de gevolgen van risico's op te vangen, zonder dat het beleid of de uitvoering daarvan in gevaar komt. Het weerstandsvermogen is de verhouding (ratio) tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit.

Z.

Zekerheidspercentage
Voor het bepalen van het benodigde weerstandsvermogen moet met behulp van de risicosimulatie een keuze worden gemaakt met welke mate van zekerheid de geïdentificeerde risico's worden afgedekt. We noemen dit ook wel het zekerheidspercentage.

Deloitte Accountants B.V.
Meander 551
6825 MD Arnhem
Postbus 30265
6803 AG Arnhem
Nederland

Tel: 088 288 2888
Fax: 088 288 9777
www.deloitte.nl

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan de gemeenteraad van de gemeente Arnhem

VERKLARING OVER DE IN DE JAARSTUKKEN OPGENOMEN JAARREKENING 2020

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2020 van de gemeente Arnhem gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- Geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2020 als van de activa en passiva van de gemeente Arnhem op 31 december 2020 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

- Zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2020 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder gemeentelijke verordeningen, zoals opgenomen in het normenkader.

De jaarrekening bestaat uit:

- Het overzicht van baten en lasten over 2020.

- De balans per 31 december 2020.

- De toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

- De SiSa-bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen.

- De bijlage met het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het controleprotocol dat is vastgesteld door de gemeenteraad op 23 november 2017 met kenmerk 2016-01-00784 en het Controleprotocol WNT 2020. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie ‘Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening’.

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Arnhem zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Deloitte Accountants B.V. is ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel te Rotterdam onder nummer 24362853.
Deloitte Accountants B.V. is a Netherlands affiliate of Deloitte NSE LLP, a member firm of Deloitte Touche Tohmatsu Limited.

Deloitte.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2020 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub n en o Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 8.500.000, waarbij de bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves bedraagt, zoals voorgeschreven in artikel 2 lid 1 BADO en het controleprotocol vastgesteld met het besluit d.d. 23 november 2017.

Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in het Controleprotocol WNT 2020. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Bado.

Wij zijn met de gemeenteraad overeengekomen dat wij aan de gemeenteraad tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 8.500.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve of WNT-redenen relevant zijn.

VERKLARING OVER DE IN DE JAARSTUKKEN OPGENOMEN ANDERE INFORMATIE

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:

- Het jaarverslag, waaronder de programmaverantwoording en de paragrafen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met het BBV.

Deloitte.

BESCHRIJVING VAN VERANTWOORDELIJKHEDEN MET BETREKKING TOT DE JAARREKENING

Verantwoordelijkheden van het college van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad voor de jaarrekening

Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het BBV. Het college van burgemeester en wethouders is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder gemeentelijke verordeningen, zoals opgenomen in het normenkader.

In dit kader is het college van burgemeester en wethouders tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het college van burgemeester en wethouders noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het college van burgemeester en wethouders afwegen of de financiële positie voldoende is om de gemeente in staat te stellen de risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen.. Het college van burgemeester en wethouders moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de risico's kunnen worden opgevangen, toelichten in de jaarrekening.

De gemeenteraad is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van gemeente.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Bado, het controleprotocol dat is vastgesteld door de gemeenteraad op 23 november 2017, het Controleprotocol WNT 2020, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude dan wel het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties en het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controle-werkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Deloitte.

Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.

- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de gemeente.

- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het college van burgemeester en wethouders en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.

- Het vaststellen dat de door het college van burgemeester en wethouders gehanteerde afweging dat de gemeente in staat is de risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de gemeente haar financiële risico's kan opvangen. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven.

- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen.

- Het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met de gemeenteraad onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Arnhem, 20 april 2021

Deloitte Accountants B.V.

Was getekend: drs. J.J. Zuidema RA

Deloitte.

GEMEENTE Arnhem

Accountantsverslag 2020

Gemeente Arnhem

20 april 2021

Deloitte.

Deloitte Accountants B.V.
Meander 551
6825 MD Arnhem
Postbus 30265
6803 AG Arnhem
Nederland

Tel: 088 288 2888
Fax: 088 288 9777
www.deloitte.nl

Aan de gemeenteraad van de
Gemeente Arnhem
Postbus 9029
6800 EL ARNHEM

Onderwerp
Accountantsverslag 2020

Datum
20 april 2021

Ons kenmerk
2104CF5303/ES

Geachte leden van de raad,

Graag bieden wij u hierbij ons accountantsverslag aan met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2020 van de gemeente Arnhem. Deze rapportage beschrijft op hoofdlijnen onze controleaanpak en de belangrijkste aangelegenheden die wij tijdens onze controle in overweging hebben genomen. Wij zijn van mening dat de reikwijdte van onze werkzaamheden en de resultaten daarvan een deugdelijke basis vormen voor ons oordeel over de jaarrekening 2020 van de gemeente Arnhem.

De jaarrekening 2020 van de gemeente Arnhem geeft een getrouw en rechtmatig beeld

De jaarrekening 2020 is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Arnhem. Onze controle is uitgevoerd in overeenstemming met onze opdrachtbevestiging van 12 oktober 2020 en ons auditplan 2020, van 28 september 2020.

Bij deze jaarrekening hebben wij een goedkeurende controleverklaring voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid verstrekt, gedateerd op 20 april 2021.

Wij bespreken onze bevindingen met de auditcommissie

Wij bespreken deze rapportage graag tijdens de bijeenkomst met de auditcommissie op 10 mei 2021 en beantwoorden dan ook uw eventuele vragen. Wij hebben de inhoud van dit accountantsverslag afgestemd met de wethouder Financiën, de concerncontroller en een vertegenwoordiging van de ambtelijke organisatie.

Graag danken wij u en uw medewerkers voor de medewerking die wij hebben ervaren tijdens onze controle.

Hoogachtend,

Deloitte Accountants B.V.

Was getekend: drs. J.J. Zuidema RA

Op alle opdrachten verricht door Deloitte, behoudens M&A Diensten, zijn de Algemene Voorwaarden Dienstverlening Deloitte Nederland, januari 2020 gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel onder nummer 24362837 van toepassing.
Deloitte Accountants B.V. is ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel te Rotterdam onder nummer 24362853. Deloitte Accountants B.V. is a Netherlands affiliate of Deloitte NSE LLP, a member firm of Deloitte Touche Tohmatsu Limited.

Inhoudsopgave

Bestuurlijke samenvatting controle 2020	4
Inleiding	9
De financiële positie van uw gemeente	12
Belangrijkste bevindingen uit onze controle	17
Interne beheersing	28
Overige aangelegenheden	31
Bijlagen	34

© 2021 Deloitte The Netherlands

Bestuurlijke samenvatting controle 2020

© 2021 Deloitte The Netherlands

Bestuurlijke samenvatting controle 2020

Overall beeld opstel- en controleproces jaarrekening 2020

Inleiding

Wij starten dit accountantsverslag met een compliment aan het college en de ambtelijke organisatie, voor de gerealiseerde vooruitgang in het jaarrekeningtraject.

Ondanks de lastige omstandigheden als gevolg van COVID-19, de implementatie van een nieuw financieel pakket en onverwachte uitval binnen het ambtelijk management is het college erin geslaagd een goed onderbouwde jaarrekening samen te stellen én verbeteringen in de financiële bedrijfsvoering te realiseren. Als opvolging van onze aanbevelingen uit de boardletter zien wij duidelijke verbeteringen in de onderbouwingen van de grondexploitaties en van de memoriaalboekingen.

Door een constructieve samenwerking en een frequente communicatie tussen onze organisaties zijn wij erin geslaagd onze controle conform de afgesproken planning af te ronden.

Dit betekent echter niet dat er geen verbeteringen meer mogelijk en nodig zijn. Deze aandachtspunten worden in de zomer tijdens een gedetailleerde evaluatie tussen de ambtelijke organisatie en Deloitte besproken, en worden vertaald in concrete werkafspraken voor de jaarrekening 2021. De leerpunten worden daarmee ondergebracht in de planning voor de komende jaarrekening, waarbij wij opnieuw samen bekijken hoe wij op de meest effectieve en efficiënte wijze met elkaar kunnen samenwerken.

In het opstel- en controleproces van de jaarrekening 2020 zien wij de volgende belangrijke bevindingen en mogelijkheden tot het verbeteren van uw interne beheersing:

Balansdossier

In 2020 is gestart met het implementeren van een softclose. Dit houdt in dat er gedurende het gehele jaar op vaste momenten controles worden uitgevoerd, om een betrouwbare administratie te waarborgen. Een concreet voorbeeld hiervan is het tussentijds opschonen van tussenrekeningen. In dit kader heeft de afdeling Financiën en Control een inventarisatie gemaakt van de verbeteringen die nog doorgevoerd moeten worden voor deze softclose.

Het implementeren van deze softclose draagt bij aan een betrouwbaardere informatievoorziening. Dit is een positieve ontwikkeling, waarbij wij het college adviseren te bewaken dat de onderkende verbeteringen op korte termijn worden doorgevoerd. Hierdoor kan er beter en gerichter worden bijgestuurd op basis van tussentijdse informatie.

Bij aanvang van de jaarrekening was de concept-jaarrekening 2020 met het onderliggende balansdossier grotendeels, maar nog niet volledig, gereed. Dit heeft niet geleid tot een vertraging in het uitvoeren van de werkzaamheden. Desalniettemin vragen wij het college de jaarstukken en het balansdossier volgend jaar geheel compleet te hebben bij de start van de controle.

Grondexploitatie

Een duidelijke verbetering ten opzichte van 2019 is dat de onderbouwingen van het schattingsproces formeel en kwalitatief zeer gedegen zijn vastgelegd. Wij zien dat er bij de betrokken medewerkers voldoende kennis van en ervaring met het proces en de post in de jaarrekening aanwezig is. Wij constateren dat de uitgangspunten plausibel zijn.

Sociaal domein

Een positieve ontwikkeling is dat uw gemeente actief bezig is met het implementeren van interne-controle-werkzaamheden, om zelfstandig zekerheid te verkrijgen over de getrouwheid en de rechtmatigheid van de bestedingen in het sociaal domein. Zo is de gemeente Arnhem voor de kosten van de zorg in natura niet meer afhankelijk van de controle-verklaringen bij de productieverantwoordingen. Voor de PGB-bestedingen is dit nog niet het geval. Dit houdt verband met het niet krijgen van een goedkeurende verklaring van de SVB.

IT-audit

Uit onze IT-werkzaamheden op de belangrijkste financiële processen blijken nog tekortkomingen in de algemene IT-beheersmaatregelen. Deze zijn niet (in alle gevallen) adequaat ingeregeld. Hierdoor kunnen wij niet steunen op de geautomatiseerde controles. Evenmin kunnen wij uitgaan van de functiescheidingen binnen de geautomatiseerde systemen. Wij hebben daarom extra gegevensgerichte werkzaamheden uitgevoerd, waaronder detailcontroles.

Het college onderkent het belang van het doorvoeren van een aantal noodzakelijke verbeteringen, en zet in op een groeipad, waarbij in de komende periode wordt toegegroeid naar het gewenste niveau. Een concreet voorbeeld hiervan is het coachingtraject rondom de beheersing van de IT-processen. Dit omvat mede de recente ontwikkelingen inzake het implementeren van de nieuwe financiële applicatie en het uitbesteden van het beheer aan de gemeenschappelijke regeling De Connectie.

© 2021 Deloitte The Netherlands

Bestuurlijke samenvatting controle 2020

Conclusies jaarrekeningcontrole 2020

Getrouwheid en rechtmatigheid	• Goedkeurend oordeel voor getrouwheid en rechtmatigheid. • Gehanteerde materialiteit voor fouten en onzekerheden bedraagt € 8,5 miljoen respectievelijk € 25,5 miljoen.	Slide 10
Financiële positie	• De exploitatie over 2020 laat een voordelig resultaat van € 16,9 miljoen zien, ten opzichte van een begroot saldo van nihil. Het grootste verschil betreft de extra algemene uitkering vanuit het gemeentefonds (€ 10,6 miljoen voordelig). Voor een meer gedetailleerd overzicht van en een nadere toelichting op de afwijkingen ten opzichte van de begroting verwijzen wij u naar de toelichting per programma, onderdeel 'Wat heeft het gekost?' in uw jaarstukken 2020. • Het weerstandsvermogen bedraagt factor 1,0. De weerstandscapaciteit van € 60,5 miljoen is hoger dan de door de gemeente onderkende aanwezige risico's van € 58,5 miljoen. Wij kwalificeren de financiële positie van de gemeente Arnhem op basis hiervan als voldoende.	Slide 13
Kwaliteit verslaggeving	• De jaarstukken en de daarbij gehanteerde grondslagen voor waardering en resultaatbepaling voldoen aan de voorschriften voor verslaggeving uit het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV), en zijn consistent toegepast ten opzichte van de begroting 2020. • De kwaliteit van de toelichtingen en analyses ten opzichte van de begroting kan verder toenemen door hieraan een meer inhoudelijke oorzaakanalyse toe te voegen (waardoor is de afwijking ontstaan en waardoor was de afwijking niet eerder te voorzien c.q. te rapporteren?).	Slide 18
Grondexploitatie	• De grondexploitaties zijn geactualiseerd en bijgesteld, en geven een getrouw beeld van de boekwaarde en van de verwachte resultaten. • Uit de actualisatie ultimo 2020 van de nog te maken kosten en de nog te realiseren opbrengsten blijkt een verwacht tekort van in totaal € 55,5 miljoen op contante waarde (2019: € 48,9 miljoen). Dit tekort wordt voornamelijk veroorzaakt door het project Arnhem Centraal. Voor dit volledige tekort is reeds in eerdere jaren een verliesvoorziening getroffen. Conform het BBV is er voor de complexen Schuytgraaf (€ 1,3 miljoen), zuidelijke binnenstad (€ 2,3 miljoen) en Leidenweg (€ 1,2 miljoen) tussentijds winst genomen in 2020. • Wij constateren dat er bij de betrokken medewerkers voldoende kennis van en ervaring met het proces en de post grondexploitatie aanwezig is. Tevens zien wij dat de uitgangspunten plausibel zijn. Een duidelijke verbetering ten opzichte van 2019 is dat de onderbouwingen van het schattingsproces formeel en kwalitatief zeer gedegen zijn vastgelegd.	Slide 19

© 2021 Deloitte The Netherlands

Bestuurlijke samenvatting controle 2020

Conclusies jaarrekeningcontrole 2020

Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers	• Eén van de maatregelen die het kabinet gebruikt om ondernemers te steunen tijdens de coronacrisis is de Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo). Als onderdeel van de controle van de Sisa-bijlage hebben wij deze regeling gecontroleerd. Wij hebben hierbij vastgesteld dat de Tozo-uitkeringen (€ 26 miljoen) op de juiste wijze en rechtmatig zijn verstrekt. • Wij hebben vastgesteld dat uw gemeente een M&O-beleid heeft vastgesteld dat is geïmplementeerd en zichtbaar wordt nageleefd, waarmee voldaan wordt aan deze kwalitatieve vereiste.	Slide 22
Sociaal domein	• Een positieve ontwikkeling is dat uw gemeente actief bezig is met het implementeren van interne-controle-werkzaamheden, met als doel zelfstandig zekerheid te verkrijgen over de getrouwheid en de rechtmatigheid van de bestedingen in het sociaal domein – verstrekkingen in natura. Zo is de gemeente Arnhem voor de kosten van zorg in natura (2020: € 148 miljoen) niet meer afhankelijk van de controleverklaringen bij de productieverantwoordingen. • De PGB-bestedingen zijn (verplicht) belegd bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De accountant van de SVB heeft - evenals in voorgaande jaren - een controleverklaring met beperking verstrekt bij de PGB-verantwoordingen 2020. De totale PGB-bestedingen (€ 5,6 miljoen) zijn derhalve als onzeker aangemerkt.	Slide 22
Realiteitsgehalte begroting	• De realisatie van de cijfers in de jaarrekening, de begroting en de tweede turap laat dit jaar forse afwijkingen zien. Het verschil tussen begroting en jaarrekening kan gedeeltelijk verklaard worden door de coronacrisis, die uiteraard niet was verwerkt in uw begroting 2020. • Wij adviseren u om onderzoek te doen naar het realiteitsgehalte van de begroting. Het verhogen hiervan komt ten goede aan de kwaliteit, en daarmee aan het 'voorspellende vermogen', van de begroting en de tussentijdse informatievoorziening.	Slide 23
Cyber-security	• Recente ontwikkelingen bij de gemeente Den Bosch met betrekking tot toegang tot WhatsApp, alsmede de recente hack bij de gemeente Hof van Twente maken duidelijk dat aandacht voor en het versterken van de cybersecurity noodzakelijk is. • Dit geldt ook voor de gemeente Arnhem, mede in het licht van de eerdere gerapporteerde tekortkomingen inzake de algemene IT-beheersmaatregelen, zoals het rechtenbeheer, het wijzigingsbeheer en het wachtwoordbeleid.	Slide 30

© 2021 Deloitte The Netherlands

Inleiding

© 2021 Deloitte The Netherlands

Inleiding

Onze belangrijkste bevindingen

Een bijzonder jaar door COVID-19

De controle van de jaarrekening 2020 is een bijzondere controle geweest, omdat zowel de opstellers van de jaarrekening als de controleurs daarvan rekening hebben moeten houden met de implicaties van COVID-19 op de realisatie over 2020 en op de financiële positie. Daarnaast vormt het afleggen van verantwoording over de rechtmatigheid van de financiële transacties voor decentrale overheden een belangrijk aspect van de jaarstukken en de daarin opgenomen bijlagen. Dit jaar zijn hierin nieuwe, dan wel verminderde, opbrengsten en lasten opgenomen, die samenhangen met nieuwe compenserende regelingen en met de effecten van COVID-19.

Wij hebben een goedkeurende controleverklaring bij de jaarrekening 2020 verstrekt

De jaarrekening 2020 is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Arnhem. Onze controle is uitgevoerd in overeenstemming met onze opdrachtbevestiging van 12 oktober 2020 en met ons auditplan 2020 van 28 september 2020.

Bij deze jaarrekening hebben wij een goedkeurende controleverklaring voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid verstrekt, gedateerd op 20 april 2021.

Geen resterende controleverschillen geïdentificeerd met betrekking tot het vermogen en het resultaat

Wij hebben tijdens onze controle enkele fouten in de concept-jaarrekening geconstateerd, die zijn gecorrigeerd in de definitieve jaarrekening. Hierna resteren er geen materiële afwijkingen die van invloed zijn op het vermogen of het resultaat van de gemeente.

Geen resterende controleverschillen geïdentificeerd met betrekking tot rechtmatigheid

De in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties over 2020 zijn in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het normenkader 2020 zoals dit op 12 november 2020 door de raad als onderdeel van de begroting is vastgesteld.

De begrotingsoverschrijdingen op het niveau van de programma's zijn in de jaarrekening voldoende toegelicht en wegen daarom niet mee in ons oordeel.

Er is geen sprake van resterende controleverschillen (feitelijke afwijkingen c.q. fouten) ten aanzien van de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties.

Onzekerheden in de PGB-bestedingen en in de bestedingen zorg in natura

De PGB-bestedingen zijn door uw gemeente (verplicht) belegd bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De accountant van de SVB heeft vanwege rechtmatigheidsafwijkingen een controleverklaring met beperking verstrekt bij de verantwoordingen over 2020.

De PGB-bestedingen 2020 bedragen € 5,6 miljoen. Deze totale onzekerheid valt binnen de goedkeurings-tolerantie voor onzekerheden van € 25,5 miljoen, en heeft daarom geen invloed op de strekking van de controleverklaring bij de jaarrekening 2020.

Wij raden uw collega aan te onderzoeken met welke (aanvullende) maatregelen de interne controle op de PGB-bestedingen op een kostenefficiënte wijze nader is vorm te geven, om de onzekerheden ook bij uw gemeente op (korte) termijn zoveel mogelijk weg te nemen.

Het (verplichte) overzicht van controleverschillen treft u aan in de bijlagen A1 en A2 van deze rapportage.

Bij deze jaarrekening hebben wij een goedkeurende controleverklaring voor zowel de getrouwheid als rechtmatigheid verstrekt, gedateerd op 20 april 2021.

De onzekerheid van € 5,6 miljoen inzake de PGB-bestedingen valt binnen de goedkeurings-tolerantie voor onzekerheden van € 25,5 miljoen, en heeft daarom geen invloed op de strekking van de controleverklaring.

Inleiding

Onze belangrijkste bevindingen

Geen resterende controleverschillen met betrekking tot de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

Wij hebben tijdens onze controle van de WNT-verantwoording geen afwijkingen geïdentificeerd.

Onze opdracht is ongewijzigd uitgevoerd

Met de opdrachtbevestiging van 12 oktober 2020 heeft u ons opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2020. Los van deze opdrachtbevestiging zijn bepalend (geweest) voor onze controle:

- Het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado).
- De Controleverordening gemeente Arnhem (op grond van artikel 213 van de Gemeentewet).
- Het bij de begroting door de raad vastgestelde toetsingskader 2020.

De reikwijdte van onze controle staat omschreven in de opdrachtbevestiging en is nader omschreven in het auditplan. Er is gedurende het verloop van de controle op geen enkele wijze sprake geweest van een beperking of wijziging in de reikwijdte van onze controle. Wij achten de reikwijdte van onze controle voor 2020 voldoende voor de doelstelling van onze controle.

Er zijn geen belangrijke wijzigingen in de verslaggevingsregels

Significante verslaggevingsgrondslagen en de toepassing hiervan zijn zeer belangrijk voor de presentatie van de financiële positie en de resultaten van de gemeente.

Daarnaast vereisen zij van het management het toepassen van oordeelsvorming ten aanzien van moeilijke, subjectieve en complexe posities, vaak vanwege de noodzaak om inschattingen te moeten maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn.

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van de gemeente zijn uiteengezet in de toelichting die is opgenomen in de jaarrekening 2020.

Wij hebben het door het management toegepaste proces voor de totstandkoming van de jaarrekening geëvalueerd en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Indien nodig, hebben wij specialisten betrokken bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, de aannames, de berekeningen en de consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggeving. Wij zijn van mening dat de verslaggevingspraktijken en de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt.

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Arnhem

Ons zijn geen relaties bekend tussen Deloitte Accountants B.V. en haar zuster- en/of dochterondernemingen of de memberfirms van Deloitte Touche Tohmatsu Limited en hun respectievelijke zuster- en/of dochterondernemingen en de gemeente, die naar ons professionele oordeel mogelijk van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid.

Onze volledige onafhankelijkheidsbevestiging is te vinden in bijlage C bij deze rapportage.

SiSa-controle

De gemeente Arnhem kent in 2020 27 SiSa-regelingen (2019: 9). Dit is een stijging van 18 ten opzichte van 2019.

Wij hebben geen ongecorrigeerde controleverschillen (fouten en/of onzekerheden) geconstateerd in de verantwoorde informatie in de SiSa-bijlage 2020.

Wij hebben de jaarrekeningcontrole 2020 uitgevoerd met de volgende toleranties:

- Voor fouten bedraagt de tolerantie 1% van het totaal van de lasten, inclusief toevoegingen aan de reserves: **€ 8,5 miljoen**.
- Voor onzekerheden bedraagt de tolerantie 3% van het totaal van de lasten, inclusief toevoegingen aan de reserves: **€ 25,5 miljoen**.
- Als rapportagetolerantie geldt een door de raad vastgesteld vast bedrag: **€ 8,5 miljoen**.

© 2021 Deloitte The Netherlands

De financiële positie van uw gemeente

De financiële positie van uw gemeente

Samenvatting ontwikkeling vermogen en resultaat van uw gemeente

De vermogenspositie van uw gemeente is ten opzichte van 2020 toegenomen

Het BBV, de verslaggevingsregels voor gemeenten, maakt een duidelijk en expliciet onderscheid tussen resultaatbepaling en -bestemming. Alle baten en lasten dienen via het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening te lopen. Gemeenten mogen geen baten of lasten rechtstreeks in het eigen vermogen muteren. De mutaties in het eigen vermogen vinden dus plaats door middel van de resultaatbestemming.

Het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten over 2020 bedraagt € 19,8 miljoen voordelig. Per saldo is tussentijds € 2,9 miljoen aan de reserves toegevoegd, zodat het uiteindelijk gerealiseerde resultaat over 2020 circa € 16,9 miljoen voordelig bedraagt. Dit resultaat is afzonderlijk vermeld onder het eigen vermogen in de balans.

De omvang van het eigen vermogen bedraagt ultimo 2020 circa 18,8% van het balanstotaal (2019: circa 17,2% van het balanstotaal). In het hiernavolgende overzicht hebben wij de ontwikkeling van het eigen vermogen opgenomen.

Eigen vermogen (x € 1 miljoen)	2017	2018	2019	2020
Eigen vermogen per 1 januari	**135,6**	**151,2**	**150,8**	**160,6**
Tussentijdse resultaatbestemming	-/- 2,0	0,5	17,1	2,9
Gerealiseerd resultaat	17,6	-/- 0,9	-/- 7,3	16,9
Gerealiseerde totaalsaldo baten en lasten	**15,6**	**-/- 0,4**	**9,8**	**19,8**
Eigen vermogen per 31 december	**151,2**	**150,8**	**160,6**	**180,4**

Saldo baten en lasten

Het feitelijke saldo van baten en lasten in een jaar is weergegeven als het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten. Daarnaast kent de gemeente ook het gerealiseerde resultaat. Dit is het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten, plus of min de tussentijdse resultaat-bestemmingen. Deze bestemmingen bestaan uit de in de loop van het jaar gedane onttrekkingen uit reserves minus de tussentijdse stortingen in de reserves. De stortingen in dan wel onttrekkingen aan de reserves vinden plaats op basis van door de gemeenteraad genomen besluiten. Het gerealiseerde resultaat is dus mede het gevolg van de politieke besluitvorming.

© 2021 Deloitte The Netherlands

De financiële positie van uw gemeente

Exploitatieresultaat (x € 1 miljoen)

Totale baten	807,2	
Totale lasten	-/- 787,4	
Gerealiseerd saldo van baten en lasten		**19,8**
Af: stortingen in reserves	-/- 62,7	
Bij: onttrekkingen aan reserves	59,8	
Saldo mutaties reserves		-/- 2,9
Gerealiseerd resultaat		**16,9**

De exploitatie over 2020 laat een voordelig gerealiseerd saldo van baten en lasten van € 19,8 miljoen zien, ten opzichte van een begroot nadelig saldo van € 5,6 miljoen. Dit is een voordeel van € 25,4 miljoen. Het saldo van de mutaties in de reserves is € 2,9 miljoen nadelig. Hiervoor was € 5,6 miljoen voordelig begroot.

In de programmaverantwoording zijn per programma de begroting 2020, de begroting 2020 na wijzigingen, en de rekening 2020 naast elkaar gezet. Vervolgens is het verschil tussen de begroting en de rekening berekend.

De belangrijkste verschillen ten opzichte van de begroting betreffen:

- Algemene uitkering Gemeentefonds: € 10,6 miljoen voordelig.
- Saldo tijdelijke overbrugging zelfstandig ondernemers: € 1,7 miljoen voordelig.
- Baten gebundelde uitkering: € 2,8 miljoen voordelig.
- Extra lasten door mutatie in bestemmingsreserve Duurzaam Arnhem (€ 2,4 miljoen), doordat de projecten pas worden uitgevoerd in 2021.

Voor een meer gedetailleerd overzicht van en een nadere toelichting op de afwijkingen ten opzichte van de begroting verwijzen wij u naar de toelichting per programma, onderdeel 'Wat heeft het gekost?', zoals opgenomen in de programmaverantwoording die is opgenomen in uw jaarstukken 2020.

In het hoofdstuk 'Belangrijkste bevindingen uit onze controle' gaan wij nader in op de verschillen tussen de begrote en de werkelijke lasten in het kader van de begrotingsrechtmatigheid.

Saldo baten en lasten (in miljoen)

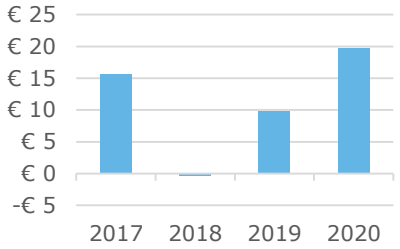

Mutaties in reserves (negatief is toevoeging aan de reserve) (in miljoen)

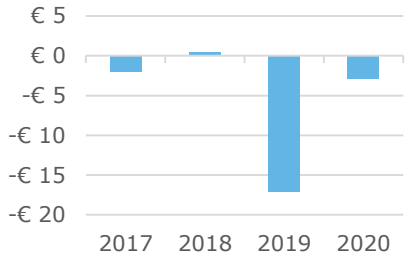

Gerealiseerd resultaat (in miljoen)

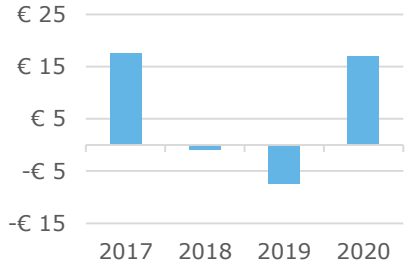

© 2021 Deloitte The Netherlands

De financiële positie van uw gemeente

Uw weerstandsvermogen is toegenomen

Het weerstandsvermogen is de relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit vanwege ingeschatte risico's.

De door uw gemeente berekende beschikbare weerstandscapaciteit (voor de samenstelling hiervan verwijzen wij naar de paragraaf "Weerstands-vermogen en risicobeheersing" in uw jaarverslag 2020) bedraagt € 60,5 miljoen (2019: € 44,2 miljoen). Er is dus sprake van een toename met circa 37% van de beschikbare weerstandscapaciteit in 2020 ten opzichte van 2019. Deze toename wordt voornamelijk verklaard door de voorgestelde resultaatbestemming die wordt toegevoegd aan de algemene reserve.

De inventarisatie van de risico's die in de paragraaf "Weerstandsvermogen en risicobeheersing" van het jaarverslag is opgenomen, geeft een indicatie van de financiële omvang van de belangrijkste (specifieke) risico's, inclusief een kansinschatting van het zich voordoen van het geïdentificeerde risico, om zo de benodigde weerstandscapaciteit te kunnen bepalen. Daarbij heeft het college een doorlopend inzicht gegeven in de grootste risico's (qua financiële impact en kans) voor uw gemeente, en is vermeld welke risico's zijn verdwenen en/of nieuw zijn geïdentificeerd. Ook is een inhoudelijke toelichting gegeven op nieuw gedefinieerde en gewijzigde risico's in de top van de grootste risico's.

Hieruit volgt een gekwantificeerd bedrag aan benodigde weerstandscapaciteit van € 58,5 miljoen (2019: van € 37,7 miljoen). Ten opzichte van 2019 is er dus sprake van een grote stijging van de gekwantificeerde risico's (zie de toelichting).

De weerstandscapaciteit van € 60,5 miljoen is voldoende, gelet op de door het college onderkende risico's.

De ontwikkeling van de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit in de afgelopen jaren - waaruit blijkt dat het weerstandsvermogen eind 2020 boven de door de gemeenteraad - in de verordening financieel beleid en beheer - vastgestelde norm van 1,0 uitkomt, is als volgt weer te geven:

Weerstandsvermogen in relatie tot de norm

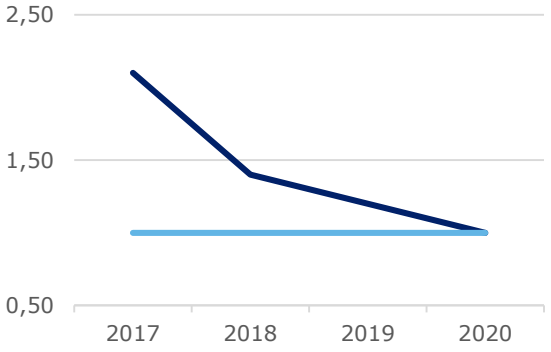

Voor meer gedetailleerde informatie over (de ontwikkeling van) uw weerstandspositie verwijzen wij u naar de paragraaf "Weerstandsvermogen en risicobeheersing" in uw jaarverslag 2020.

Wij merken hierbij op dat – zoals hierboven schematisch is weergegeven – het weerstands-vermogen in de afgelopen jaren dichter bij de norm is gekomen. Anders dan vorig jaar maken de risico's die zijn gekoppeld aan de coronacrisis deel uit van de berekende benodigde weerstandscapaciteit.

Weerstandscapaciteit (in miljoen)

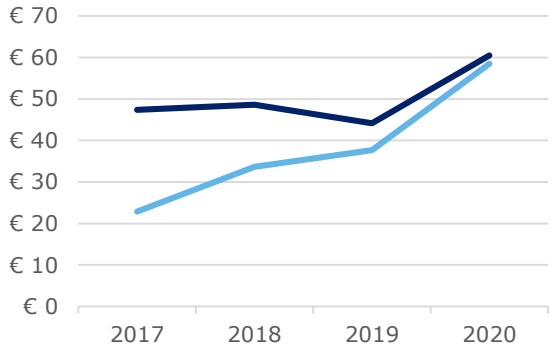

Daarnaast zijn belangrijke stijgers in het risicoprofiel: de risicoherijking wat betreft het gemeentefonds, algemene uitkeringen en beschermd wonen, het risico inkomensregelingen (BUIG), het maximale eigen risico en het risico rijksmiddelen jeugd.

© 2021 Deloitte The Netherlands

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

© 2021 Deloitte The Netherlands

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Algemeen

Opstel- en controleproces

De jaarrekeningcontrole is in goede samenwerking met uw medewerkers verlopen, waarbij er continu afstemming heeft plaatsgevonden over de voortgang van het proces en de te zetten stappen. Ten opzichte van vorig jaar zien wij verbeteringen in dit proces, waardoor de controle efficiënter is verlopen.

De grondslagen van de jaarrekening zijn aanvaardbaar

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van uw gemeente zijn vermeld in de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling in de jaarrekening 2020. Wij hebben het door het college en het ambtelijk management toegepaste proces voor significante verslaggevingsaspecten geëvalueerd en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd.

Het jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening

De jaarstukken 2020 van uw gemeente bestaan uit het jaarverslag (programmaverantwoording en verplichte paragrafen) en de jaarrekening (balans met toelichting, overzicht van baten en lasten in de jaarrekening met toelichting, de bijlage met het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld en de SiSa-bijlage).

In de programmaverantwoording van het jaarverslag dient informatie te worden opgenomen met betrekking tot de vragen: wat hebben wij gedaan, wat hebben wij bereikt en wat heeft het gekost? De programmaverantwoording vormt samen met de verplicht voorgeschreven paragrafen (over o.a. weerstandsvermogen, bedrijfsvoering, etc.) het jaarverslag.

Op basis van Nederlandse wetgeving en de Nadere Voorschriften Controle- en Overige Standaarden (NVCOS) 720 moet de accountant werkzaamheden uitvoeren met betrekking tot het jaarverslag en de andere informatie die in de jaarstukken is opgenomen.

Als onderdeel van dit vereiste hebben wij de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- Wij hebben vastgesteld dat het jaarverslag de vereiste informatie bevat op basis van artikel 24 lid 2, artikel 25 en artikel 26 BBV.
- Wij hebben, voor zover wij kunnen beoordelen, vastgesteld dat de verklaringen van het college in het jaarverslag, en de andere informatie zoals opgenomen in de jaarstukken, verenigbaar zijn met de beweringen en verklaringen die in de jaarrekening zijn opgenomen.
- Wij hebben vastgesteld dat de verklaringen in het jaarverslag overeenstemmen met de resultaten van de uitgevoerde controlewerkzaamheden.

Evaluatie van de belangrijkste inschattingen van het management

Uw gemeente heeft voorzieningen gevormd voor verliezen, risico's of verplichtingen die hun oorsprong vinden in het huidige boekjaar of eerdere boekjaren, maar waarvan de (verwachte) uitgaven in de toekomst liggen.

Deze voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's zijn naar hun aard gebaseerd op veronderstellingen en schattingen van het management en het college.

Zij schatten op basis van hun kennis van de gemeente en haar omgeving in wat het effect van de te voorziene risico's, verplichtingen en kosten zal zijn in de komende jaren en wat de omvang van de voorzieningen moet zijn.

Daarnaast is er een belangrijk schattingselement opgenomen in de toekomstige kosten en opbrengsten van de grondexploitatie.

Wij hebben voor deze gebieden het proces beoordeeld waarmee het management schattingsposten ontwikkelt, en hebben gegevensgerichte controle-werkzaamheden uitgevoerd. Een en ander in de context van onze verklaring bij de jaarrekening als geheel en niet met als doel om ons een oordeel te vormen over individuele schattingsposten. Wij zijn van mening dat de verslaggevingspraktijken en de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt.

© 2021 Deloitte The Netherlands

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Grondexploitaties

De grondexploitaties zijn geactualiseerd

De veruit grootste balanspost met betrekking tot de onderhanden projecten betreft de post 'voorraden' (grondexploitatie). Wij willen uw medewerkers allereerst complimenteren met de verbeteringen die zijn aangebracht in het schattingsproces, door middel van het opstellen van een position paper voor het complex Schuytgraaf.

De risico's voor deze post zijn in essentie terug te brengen tot de zogenaamde 3 P's:

- **Planning:** is de tijdsplanning van de projecten afgestemd op de (on)mogelijkheden in de markt? Immers, de marktbehoefte bepaalt welke projecten op welk moment te realiseren zijn.
- **Programmering:** in de afgelopen jaren hebben economische ontwikkelingen geleid tot belangrijke wijzigingen in vooral de woningbehoefte. Is er een kritische analyse gemaakt van de 'mix' van woningen (huur, koop, vrije kavels, appartementen, etc.) binnen de projecten in relatie tot de huidige marktvraag?
- **Prijs:** de verkoopprijzen van woningen, en dus van grond, hebben langere tijd onder druk gestaan. Is afgewogen welke prijzen kunnen worden gehandhaafd, rekening houdend met het risico dat gronden later of in het geheel niet worden afgenomen?

De 3 P's vormen de basis voor de actualisatie van de grondexploitaties zoals opgenomen in de jaarrekening 2020 en vermeld in de paragraaf 'Grondbeleid' van het jaarverslag 2020.

Bij onze beoordeling van de door de gemeente gehanteerde veronderstellingen voor het actualiseren van de grondexploitaties hebben wij het volgende in overweging genomen:

- Of de afzonderlijke veronderstellingen redelijk lijken, onderling afhankelijk en intern consistent zijn, en of ze redelijk lijken wanneer ze collectief of in samenhang met andere veronderstellingen worden beschouwd.
- Of de veronderstellingen in de markt de waarneembare veronderstellingen op een passende wijze weerspiegelen; met andere woorden: is er consistentie met de algemene economische omgeving en de economische omstandigheden in/bij de gemeente?
- Of de veronderstellingen aansluiten op de (vastgestelde) plannen (besluiten) van de raad.
- Of de veronderstellingen consistent zijn met de ervaringscijfers van de gemeente (met andere woorden: is historische informatie representatief voor toekomstige situaties?).

Wij hebben voor deze gebieden het proces beoordeeld waarmee het management schattingsposten ontwikkelt, en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd, een en ander in de context van onze verklaring bij de jaarrekening als geheel.

Wij zijn van mening dat de verslaggevingspraktijken en de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt.

De grondexploitaties zijn door de organisatie voor de jaarrekening 2020 opnieuw doorgerekend (geactualiseerd). Waar nodig zijn de verwachtingen bijgesteld, waarmee tevens is beoordeeld of het onderhanden werk in de jaarrekening op een juiste wijze is gewaardeerd en of er mogelijk een (aanvullende) verliesvoorziening moet worden getroffen.

Ultimo 2020 is op basis hiervan € 64,2 miljoen opgenomen in de voorziening negatieve plannen (2019: € 62,6 miljoen), om de naar verwachting niet meer met verkopen goed te maken kosten te dekken. De ontwikkeling van de voorziening ter dekking van 'negatieve plannen' (verliezen) in de afgelopen jaren is als volgt weer te geven:

Voorziening grondbedrijf (in miljoen)

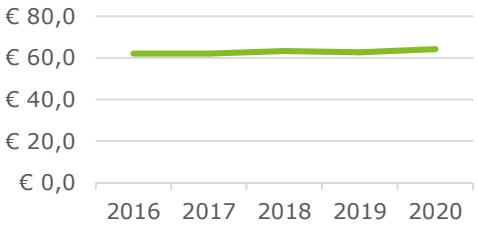

Voor een nadere onderbouwing van de hoogte van de voorziening verwijzen wij u naar de paragraaf "Grondbeleid" (in het jaarverslag 2020), waar het college de belangrijkste complexen en de daarmee gepaard gaande risico's heeft toegelicht.

© 2021 Deloitte The Netherlands

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Grondexploitaties

De ontwikkeling in de boekwaarde van de totale grondexploitatie is als volgt weer te geven:

Totaal grexen
(boekwaarde in miljoen)

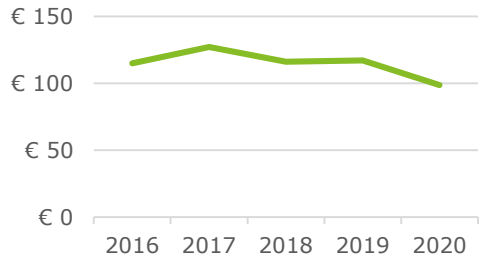

Winstneming op basis van POC-methode

Voor verschillende projecten wordt een positief resultaat verwacht op basis van de huidige uitgangspunten. Om deze reden wordt, overeenkomstig de voorschriften van het BBV, de winst genomen op basis van de POC-methode (percentage of completion). De tussentijdse winstneming bedraagt op totaalniveau € 5,3 miljoen.

Uit de figuren hiernaast blijkt een stijging in de nog te maken kosten en een daling in de nog te realiseren opbrengsten. In totaliteit verwacht het college een nadelig resultaat van circa € 55,5 miljoen op contante waarde (2019: € 48,9 miljoen nadelig).

Dit tekort wordt voornamelijk veroorzaakt door het project Arnhem Centraal. Voor het totale tekort is reeds in eerdere jaren een verliesvoorziening getroffen. Daarnaast heeft u voor toekomstige risico's binnen de grondexploitatie in eerdere jaren een bestemmingsreserve gevormd. De omvang van deze bestemmingsreserve bedraagt per 31 december 2020 € 14,7 miljoen (2019: € 12,6 miljoen).

Doordat er tussentijds winst is genomen, leidt dit ertoe dat dit winstpotentieel niet meer is opgenomen in de toekomstige prognose. Het gevolg hiervan is dat het toekomstige resultaat van de grondexploitatie daalt.

De rekenrente voor de actualisatie van de grondexploitaties

De bij de actualisatie van de grondexploitaties gehanteerde rekenrente is berekend op basis van de voorschriften van de Commissie BBV. Voor het grootste project, Schuytgraaf, wordt er een projectfinanciering gehanteerd, waarbij de toegerekende rente gebaseerd wordt op de daadwerkelijke betaalde rente over de leningen die zijn aangetrokken voor het project.

Schattingsonzekerheid

Ten aanzien van de waardering van de grondexploitaties (met name Schuytgraaf) is sprake van een hoge schattingsonzekerheid. Hoewel de op dit moment meest waarschijnlijke inschatting is opgenomen in de jaarrekening, kan de realisatie in de toekomst aanzienlijk afwijken van deze inschatting. Deze schattingsonzekerheid ontstaat door de omvang en de langere looptijd (tot en met 2026) van het project Schuytgraaf. De onderkende schattingsonzekerheid heeft geen impact op ons oordeel, omdat deze op de juiste wijze is toegelicht in de jaarrekening.

Nog te maken kosten (in miljoen)

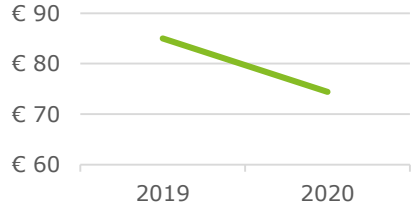

Nog te realiseren opbrengsten (in miljoen)

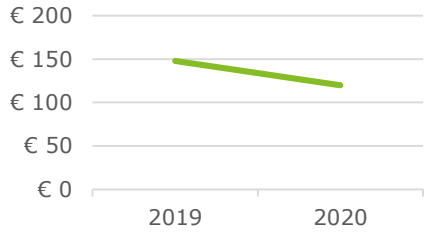

Resultaat (contante waarde in miljoen)

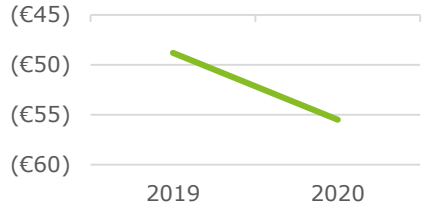

© 2021 Deloitte The Netherlands

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Woondeal Arnhem - Nijmegen

De woningmarkt van Arnhem-Nijmegen staat onder druk. De woningbehoefte is dermate groot dat een tempoversnelling in productie en het vergroten van de plancapaciteit in aantallen nodig zijn. Gezien de toenemende woningtekorten en de complexiteit van de stedelijke vraagstukken, hebben het Ministerie van BZK, de gemeenten Arnhem en Nijmegen, de regio Arnhem-Nijmegen en de provincie Gelderland op 4 maart 2020 een woondeal gesloten.

Deze woondeal biedt alle deelnemende partijen een platform voor het werken aan de woningbouw-opgaven. Daarnaast hebben wij begrepen dat de gemeente werkt aan aanvragen om in aanmerking te komen voor andere financiële regelingen van het Rijk, zoals het Volkshuisvestingsfonds, en is er een WBI-aanvraag in voorbereiding.

Toekomst grondexploitatie gemeente Arnhem

Wat betreft de korte termijn is er op verschillende plekken in de stad nog sprake van ontwikkelingen in de woningbouw. Op de middellange termijn (tot en met 2026) ontwikkelt de gemeente alleen nog Schuytgraaf en wat betreft de langere termijn is er op dit moment geen sprake van eigen woningbouwontwikkelingen. Voor de korte termijn heeft de gemeente Arnhem de programmering dus best goed op de rit, maar dat laat onverlet dat er voor de langere termijn een complex traject voor u ligt. Wij onderschrijven uw aandacht voor een tempoversnelling in de woningbouwproductie en voor het oplossen van de knelpunten en het verruimen van de toekomstige plancapaciteit.

COVID-19

Algemeen

COVID-19 heeft effecten op de gecontracteerde leveranciers en op de gesubsidieerde instellingen. Doordat er binnen de gemeente en de samenwerkende partijen op verschillende manieren is gewerkt, ófwel door de beperkende maatregelen van de Rijksoverheid, dan wel door een combinatie van factoren, komt het voor dat de prestaties voor bijvoorbeeld verstrekte subsidies niet of op uiteenlopende manieren zijn geleverd. Hierna gaan wij in op de belangrijkste aandachtspunten als gevolg van COVID-19.

Subsidieverstrekkingen

Bij de kaderstelling voor het subsidiebeleid zijn de kaders vanuit gemeenteraad gedelegeerd aan het college. In deze gevallen kan een college zelfstandig de kaders, dan wel de uitvoering binnen die kaders (b.v. op grond van een hardheidsclausule), aanpassen.

De gemeente Arnhem heeft in haar ‘Algemene subsidieverordening Arnhem 2016’ een hardheidsclausule opgenomen. Hierin is vermeld dat het college hier in bijzondere gevallen van kan afwijken. Dit houdt in dat, ondanks het feit dat de gesubsidieerde instellingen niet alle prestaties hebben geleverd, de subsidies op basis van de hardheidsclause kunnen worden vastgesteld, en dat ze daarmee als rechtmatig kunnen worden beschouwd.

Waardering vorderingen

De waardering van de diverse debiteurenposities binnen een decentrale overheid vraagt in het controlejaar 2020 extra aandacht. Dit geldt voor zowel de uitkeringsdebiteuren en de debiteuren als gevolg van belastingen/heffingen en vergunningen als voor de overige uitzettingen. De gemeente Arnhem heeft regelingen getroffen met ondernemers en burgers en er is uitstel verleend voor het betalen van bijvoorbeeld de huren.

Wij hebben de invorderingsrisico’s en daarmee de waardering van vorderingen beoordeeld. Het Rijk heeft in 2020 de portemonnee getrokken om de ondernemers, maar ook de culturele en de creatieve sector, te compenseren met diverse steunpakketten. Als gevolg hiervan zien wij geen grote mutaties in de oninbare vorderingen.

Zorgcontinuering en meerkosten

De rijksoverheid heeft een dringend beroep gedaan op gemeenten wat betreft het garanderen van de continuïteit van de zorg. Hierbij is geadviseerd om de niet-geleverde zorg, maar ook de meerkosten als gevolg van COVID-19 door te betalen. Tijdens de jaarrekeningcontrole hebben wij vastgesteld dat deze bedragen niet materieel zijn.

© 2021 Deloitte The Netherlands

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Tozo - identificatieplicht

Eén van de maatregelen die het kabinet gebruikt om ondernemers te steunen tijdens de COVID-19-crisis is de Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo). Als onderdeel van de controle van de Sisa-bijlage hebben wij deze regeling gecontroleerd.

Een evidente en fundamentele eis, met het oog op het uitvoeren van de sociale zekerheid, is dat de uitkering terechtkomt bij degene die er recht op heeft. Het is derhalve essentieel om met zoveel mogelijk zekerheid vast te stellen dat de aanvrager tot de zogenaamde kring der rechthebbenden behoort. Belangrijk is daarbij dat de aanvrager is wie hij zegt dat hij is. Een aantal (grote) gemeenten, waaronder de gemeente Arnhem, heeft bij de Tozo de identiteit van de aanvrager vastgesteld via DigiD in combinatie met de Basisregistratie Personen (BRP).

Deze keuze is gemaakt omdat de Tozo onder hoge druk en in korte tijd moest worden verstrekt en vrijwel altijd op afstand en digitaal wordt aangevraagd. Volgens de regels in de Participatiewet (artikel 17, derde lid) dient het college de identiteit van aanvragers vast te stellen aan de hand van een geldig identiteitsbewijs, zoals een paspoort of identiteitskaart. Omdat de Tozo gebaseerd is op de Participatiewet, geldt deze eis hier ook voor.

De gemeente Arnhem heeft de identiteit van de aanvrager dus wel vastgesteld, maar dat is formeel niet volgens de regels van de Participatiewet gebeurd. In de afwegingen betreffende de risico's op misbruik en oneigenlijk gebruik is het risico op identiteitsfraude met de Tozo als gevolg van deze werkwijze door de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid als laag ingeschat.

De staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft op 24 november 2020 dan ook aangegeven, gelet op de druk op de uitvoering en de genoemde afweging, dat het niet realistisch is om van gemeenten te verwachten dat zij dit formele gebrek herstellen. Voor Tozo 1, 2 en 3 (maart 2020 tot en met maart 2021) leidt dit niet tot een onrechtmatigheid.

Voor de toekomstige Tozo 4-aanvragen (april 2021 tot en met juni 2021) wordt de gemeenten wel gevraagd de (kopieën van) identiteitsbewijzen te controleren, om daarmee te voldoen aan de Participatiewet.

Tozo - Misbruik en Oneigenlijk gebruik (M&O)

De gemeente Arnhem heeft een beleid vastgesteld inzake Misbruik en Oneigenlijk gebruik. Hierin gaat de gemeente onder andere in op de maatregelen die zij inregelt, waaronder de controle achteraf; bijvoorbeeld óf, en zo ja hoe, zij gebruikmaakt van het Inlichtingenbureau. Wij hebben vastgesteld dat uw gemeente een M&O-beleid heeft vastgesteld en geïmplementeerd dat zichtbaar wordt nageleefd, waarmee voldaan wordt aan deze kwalitatieve vereiste.

De identificatie voor Tozo 1 tot en met 3 mag op basis van DigiD plaatsvinden in combinatie met de BRP of Suwinet. Voor Tozo 4 wordt de gemeenten wel gevraagd om de (kopieën van) identiteitsbewijzen te controleren, om daarmee te voldoen aan de Participatiewet.

Overige bevindingen

PGB-bestedingen

De PGB-bestedingen zijn (verplicht) belegd bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De accountant van de SVB heeft een controleverklaring met beperking verstrekt bij de PGB-verantwoordingen 2020.

De PGB-bestedingen 2020 bedragen € 5,6 miljoen en worden als onzeker aangemerkt. Deze totale onzekerheid valt binnen de goedkeuringstolerantie voor onzekerheden van € 25,5 miljoen, en heeft daarom geen invloed op de strekking van de controleverklaring bij de jaarrekening 2020.

Het is aan te bevelen dat uw college onderzoekt met welke (aanvullende) maatregelen de interne controle op de PGB-bestedingen op een kostenefficiënte wijze nader is vorm te geven, om de onzekerheden ook bij uw gemeente op (korte) termijn zoveel mogelijk weg te nemen.

Conversie financieel pakket

De gemeente Arnhem is per 1 januari 2020 overgegaan van het financiële systeem Decade naar Unit 4 Financials. In onze boardletter 2020 hebben wij reeds gerapporteerd over onze bevindingen ten aanzien van deze conversie. Toen bleek dat er geen zichtbare controle is uitgevoerd op de crediteuren-stamgegevens (o.a. bankrekeningnummers) door De Connectie of door de gemeente Arnhem zelf. Ten tijde van de jaarrekeningcontrole hebben wij vastgesteld dat de gemeente deze controle zelf heeft uitgevoerd. Hieruit bleken geen bevindingen.

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Realiteitsgehalte begroting

Onderstaand hebben wij de cijfers van de realisatie vermeld, zoals opgenomen in de jaarrekening, de begroting en de tweede turap.

x € 1 miljoen	Saldo baten en lasten	Mutatie reserves	Resultaat
Realisatie	€ 19,8	- €2,9	€ 16,9
Begroting	- € 5,6	€ 7,4	€ 1,8
Turap 2 prognose	- € 24,4	€ 29,0	€ 4,6

Wij constateren hier niet alleen afwijkingen tussen de realisatie en de begroting, maar ook tussen de realisatie en de tweede turap. Wij adviseren uw college om onderzoek te doen naar het realiteitsgehalte in de begroting. Dit komt ten goede aan de kwaliteit, en daarmee aan het 'voorspellend vermogen', van de begroting en de tussentijdse informatievoorziening.

Europese aanbestedingen

Gemeenten moeten opdrachten boven een jaarlijks door de Europese Commissie vast te stellen drempelwaarde Europees aanbesteden.

In het kader van de jaarrekeningcontrole is door de afdeling financiën en control een inkoopanalyse uitgevoerd, waarbij de organisatie op basis van de onderliggende contracten en de bij interne juristen ingewonnen adviezen heeft getoetst of over 2020 de Europese aanbestedingsrichtlijnen zijn nageleefd.

Op basis van onze werkzaamheden - waarbij wij gebruik hebben gemaakt van de intern voorbereide analyses en de daarbij verzamelde documentatie - concluderen wij dat er dit jaar juridisch gezien een complexe inkoop heeft plaatsgevonden inzake de afvalinzameling. De gemeente Arnhem heeft in 2011 een Europese aanbestedingsprocedure voor de inzameling van het huishoudelijk afval doorlopen. Deze aanbestedingsprocedure heeft geleid tot een overeenkomst tussen de gemeente en de afvalinzamelaar voor de periode 2012 tot en met 2019. De overeenkomst kende geen verdere verlengingsmogelijkheden, zodat per 1 januari 2020 in beginsel een nieuwe overeenkomst had moeten ingaan.

Als gevolg van verschillende omstandigheden, waarbij zowel de marktvraag als de marktontwikkelingen en de coronacrisis een rol hebben gespeeld, heeft de gemeente Arnhem zich genoodzaakt gezien om 3 keer tijdelijk, en ter overbrugging naar een definitieve aanbesteding en gunning, nogmaals voor een periode van 6 maanden te verlengen.

De gemeente heeft deze inkoop juridisch laten toetsen. Hieruit blijkt dat de gemeente een tijdig en zorgvuldig proces heeft doorlopen. Ondanks het feit dat de inkoop groter is dan de Europese drempelwaarde en er niet Europees is aanbesteed, wordt deze inkoop als rechtmatig aangemerkt. Dit vanwege: de gemiddelde doorlooptijd van een aanbestedingsprocedure, de implementatietermijnen die afvalinzamelaars nodig hebben, de vertragingen als gevolg van COVID-19 en de onzekerheden door de invoering van Diftar.

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Begrotingsrechtmatigheid

Begrotingsoverschrijdingen zijn toegelicht in de jaarrekening

Naast de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening 2020, hebben wij ook de begrotingsrechtmatigheid gecontroleerd.

De toe te passen normen voor dit begrotingscriterium zijn gebaseerd op de artikelen 189, 190 en 191 van de Gemeentewet en moeten door de gemeenteraad zelf nader worden ingevuld en geconcretiseerd. Dit gebeurt door middel van de begroting en via de verordening op het financieel beheer ex artikel 212 van de Gemeentewet.

Het systeem van budgetbeheer en -bewaking moet waarborgen dat de baten en lasten binnen de begroting blijven en dat belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig worden gemeld aan de gemeenteraad, zodat deze tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen. Een systeem met onvoldoende waarborgen voor tijdige melding aan de gemeenteraad van budgetoverschrijdingen heeft het risico in zich dat inbreuk wordt gemaakt op het budgetrecht van de raad.

Het begrotingscriterium is verder verfijnd en uitgewerkt in de Kadernota rechtmatigheid 2018 van de Commissie BBV. Hieruit blijkt dat het overschrijden van de begroting altijd onrechtmatig is, maar niet in alle gevallen meeweegt in het accountantsoordeel. Deze kostenoverschrijdingen moeten dan wel goed herkenbaar in de jaarrekening zijn opgenomen.

In het kader van de begrotingsrechtmatigheid moet de accountant kijken naar de lastenoverschrijdingen per programma. Zoals blijkt uit het hierna opgenomen diagram, is sprake van een begrotingsoverschrijding op de lasten bij een achttal programma's.

Verschil begrote en werkelijke lasten excl. mutaties reserves (in miljoen)

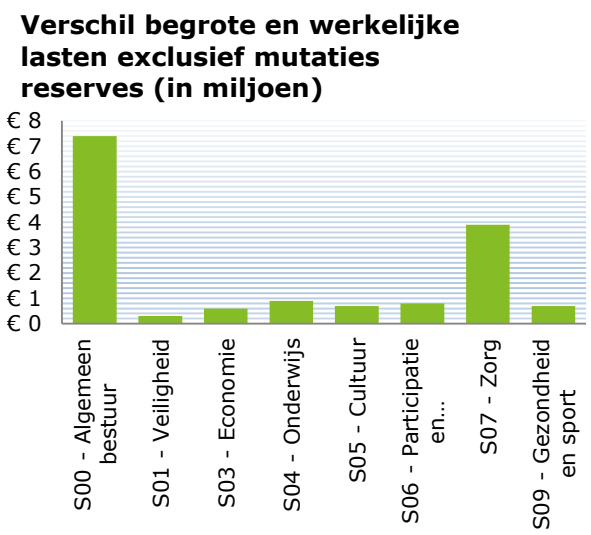

Wij verwijzen voor een inhoudelijke analyse naar het onderdeel zoals opgenomen in de jaarrekening 2020. Op grond van deze analyse hebben wij geconstateerd dat deze overschrijdingen goed herkenbaar in de jaarrekening zijn opgenomen, en daarmee niet mee hoeven mee te wegen in ons oordeel.

Op basis van de voornoemde analyse - waaruit blijkt dat de overschrijdingen passen binnen het bestaande beleid of gedekt zijn door direct met de lasten samenhangende baten - blijven de overschrijdingen onrechtmatig, maar wegen deze niet mee in ons oordeel over de begrotingsrechtmatigheid 2020.

We zien op 2 programma's een afwijking boven € 3 miljoen, te weten: algemeen bestuur en zorg. Wij adviseren het college te onderzoeken of deze afwijkingen incidenteel of structureel zijn, en raden u aan de uitkomst hiervan door te vertalen naar de begroting 2022.

© 2021 Deloitte The Netherlands

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Overige verantwoordings- en rapportageverplichtingen

Wij hebben geen fouten en/of onzekerheden in de SiSa-bijlage 2020 geconstateerd

De procedure die uw gemeente moet naleven bij de aanlevering van de bestanden aan het CBS is ten opzichte van vorig jaar niet wezenlijk gewijzigd. Uw gemeente dient in een vast, voorgeschreven stramien een aantal documenten aan het CBS aan te leveren. Wij hebben de SiSa-bijlage gecontroleerd op basis van de Nota verwachtingen accountantscontrole SiSa 2020. Hierbij evalueren wij de getrouwheid en de rechtmatigheid van de in de SiSa-bijlage verantwoorde gegevens (indicatoren).

Wij hebben geconstateerd dat de SiSa-bijlage in 2020 is toegenomen met 18 regelingen. Dit heeft gezorgd voor extra inspanningen van de ambtelijke organisatie en voor meer werkzaamheden voor ons.

Wij willen benadrukken dat u als gemeente zelf verantwoordelijk bent voor de volledigheid van de te verantwoorden indicatoren zoals opgenomen in de SiSa-bijlage. Indien er een '0' is ingevuld, zijn wij bij uw organisatie nagegaan of deze '0' terecht is ingevuld. U hebt dit aan ons bevestigd.

De (verplichte) tabel met fouten en onzekerheden wat betreft de specifieke uitkeringen is opgenomen in bijlage B van dit accountantsverslag. Tijdens onze controle hebben wij geen financiële fouten of onzekerheden geconstateerd.

Wij hebben geen fouten geconstateerd met betrekking tot de naleving van de Wet Normering topinkomens (WNT)

De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) is met ingang van 2013 van toepassing. Doelstelling van de wet is te verhinderen dat instellingen in de publieke en semipublieke sectoren rechtens in staat zijn bovenmatige bezoldigingen toe te kennen.

Voor gemeenten geldt dat de gemeentesecretaris en de griffier als topfunctionaris worden aangemerkt.

De algemene bezoldiging voor een topfunctionaris mag voor 2020 niet meer bedragen dan € 201.000 per jaar.

Daarnaast dienen gemeenten de salarissen openbaar te maken van overige medewerkers (inclusief - als aan bepaalde voorwaarden is voldaan - ingehuurd personeel) die een bezoldiging ontvangen boven deze norm. Ten slotte stelt de WNT een aantal overige eisen, zoals een maximale ontslagvergoeding.

In 2020 hebben wij geen overschrijdingen van de grensbedragen voor topfunctionarissen en overige medewerkers geconstateerd.

Wij hebben geen fouten geconstateerd met betrekking tot de naleving van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Frauderisicoanalyse

De beoordeling door het college van burgemeester en wethouders van het risico van materiële fouten in de jaarrekening als gevolg van fraude of het overtreden van wet- en regelgeving

Het college van burgemeester en wethouders is primair verantwoordelijk voor het voorkomen en ontdekken van fraude en voor de naleving van wet- en regelgeving. Recente ontwikkelingen laten zien dat de handhaving van anticorruptiewetgeving aan globalisering onderhevig is, waardoor ook gemeenten in toenemende mate te maken krijgen met anticorruptieregels.

Als onderdeel van onze controle hebben wij het college verzocht inzicht te geven in de eigen inschatting van het risico dat de jaarrekening een materiële afwijking zou kunnen bevatten als gevolg van fraude of van het overtreden van wet- en regelgeving (corporate compliance), inclusief de aard, omvang en frequentie van deze inschattingen, het proces dat het college en het management daarbij hanteren, alsook de communicatie daarover met het personeel en met de auditcommissie. Tijdens deze gesprekken heeft het college aangegeven zich bewust te zijn van frauderisico's, waaronder het belang van corporate compliance en de analyse van corruptievraagstukken. Hierbij heeft het college ook voorbeelden gegeven van de manier waarop het deze beheerst.

Wij hebben een concept-frauderisicoanalyse ontvangen. Deze is echter nog niet geformaliseerd en vastgesteld. Het is belangrijk de frauderisico-analyse jaarlijks te delen en te bespreken met de auditcommissie. Op deze wijze vormt het periodiek actualiseren ervan een zichtbaar en vast onderdeel van de interne-beheersingsomgeving, inclusief de communicatie hierover met het toezichthoudend orgaan.

Geen wijzigingen in onze initiële inschatting van het frauderisico en geen aanwijzingen voor fraude

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en detecteren van fraude berust bij het college, inclusief het invoeren en onderhouden van interne-beheersingsmaatregelen met betrekking tot de betrouwbaarheid van de financiële verslaggeving, de werking en efficiency van de bedrijfsvoering, en de naleving van de van toepassing zijnde wet- en regelgeving. Als accountant verkrijgen wij een redelijke, maar geen absolute zekerheid dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.

Wij hebben onze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben professionele oordeelsvorming toegepast, in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. De accountantscontrole is uitgevoerd met een hoge maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle fouten en fraudes hebben ontdekt. Naar aanleiding van onze controle hebben wij geen signalen verkregen voor (mogelijke) fraude in 2020 of 2021.

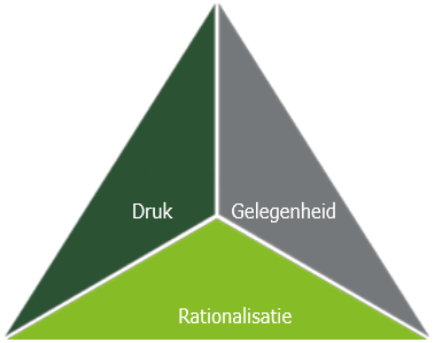

© 2021 Deloitte The Netherlands

Interne beheersing

Interne beheersing

De belangrijkste bevindingen voor de interne beheersing op basis van de controle van het boekjaar 2020

Boardletter 2020, toegespitst op de interne (financiële) beheersing

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij in het najaar van 2020 een interim-controle uitgevoerd. Deze interim-controle is primair gericht op de opzet, het bestaan en de werking van maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB), voor zover van belang voor onze controle op de betrouwbaarheid en de rechtmatigheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens.

De bevindingen naar aanleiding van deze controle hebben wij opgenomen in onze boardletter 2020, d.d. 17 november 2020. In dit hoofdstuk geven wij een korte update ten opzichte de door ons opgestelde boardletter.

De gemeente Arnhem zet in op een doorontwikkeling van de interne beheersing

De gemeente heeft wat betreft de interne beheersing de weg omhoog gevonden. Zo wordt er continu geïnvesteerd in het duurzaam verbeteren van de financiële interne beheersing. Er worden bewuste keuzes gemaakt over het centraal of decentraal inrichten van beheersmaatregelen en over de koppeling met de verbijzonderde interne controle. Dit is ook van belang in het licht van de aanstaande verklaring van het college over rechtmatigheid die mogelijk met ingang van het jaar 2021 moet worden afgegeven.

Memoriaalboekingen

In onze boardletter hebben wij gerapporteerd over de zichtbare controle die door de senior financieel adviseur wordt verricht op de ingevoerde memoriaalboekingen. Wij hebben tijdens de jaarrekeningcontrole vastgesteld dat deze controle voor het gehele jaar is uitgevoerd.

Wel benadrukken wij dat dit een repressieve handmatige maatregel betreft. Wij adviseren het college om vanaf 2021 gebruik te maken van geprogrammeerde controles, die afdwingen dat een memoriaalboeking pas wordt verwerkt nadat deze inhoudelijk is gecontroleerd door een tweede onafhankelijke medewerker.

Grondexploitatie

Wij willen u een groot compliment geven voor de verbeteringen in het zichtbaar vastleggen van het schattingsproces. Tijdens de interim-controle werd door ons vastgesteld dat er gestart was met het gestructureerd vastleggen van het schattingsproces rondom de grondexploitatie Schuytgraaf. Wij hebben in het kader van de jaarrekeningcontrole het definitieve position paper beoordeeld en konden vaststellen dat dit voldoende diepgang had om de schattingen te onderbouwen. Wij hebben met u afgesproken dat voor 2021, behalve voor Schuytgraaf, ook voor de nieuwe en voor een aantal bestaande projecten een position paper zal worden opgesteld.

Sociaal domein

Een belangrijk onderdeel van de interne beheersing van het sociaal domein betreft het vaststellen van de kwaliteit en de kwantiteit van de geleverde zorg. Een goede ontwikkeling is dat uw gemeente actief bezig is met het implementeren van interne-controle-werkzaamheden, om zelfstandig zekerheid te verkrijgen over de getrouwheid en de rechtmatigheid van de bestedingen in het kader van het sociaal domein – zorg in natura. Wat betreft de jaarrekening 2020 is uw gemeente niet meer afhankelijk geweest van de controleverklaringen van de zorgaanbieders.

Het is aan te bevelen dat uw gemeente op korte termijn ook onderzoekt met welke (aanvullende) maatregelen op een kostenefficiënte wijze de interne beheersing van en interne controle op de PGB-bestedingen nader is vorm te geven, om de onzekerheden ook bij uw gemeente op (korte) termijn zoveel mogelijk weg te nemen.

© 2021 Deloitte The Netherlands

Interne beheersing

De belangrijkste bevindingen voor de interne beheersing op basis van de controle van het boekjaar 2020

IT-audit

Vanaf 2017 heeft uw gemeente diverse bedrijfsprocessen en onderliggende IT-systemen ondergebracht bij de gemeenschappelijke regeling De Connectie. Gezien de toenemende digitalisering, en met het oog op het belang van een continue betrouwbare informatieverwerking en –voorziening, is het belangrijk dat de belangrijkste verbeterpunten (o.a. rechtenbeheer) met de nodige urgentie worden geïmplementeerd. Uw gemeente pakt dit op in samenwerking met met De Connectie.

Als onderdeel hiervan is afgesproken dat De Connectie een groeipad aflegt om een zogenoemde "ISAE 3402 Type II-verklaring" te kunnen overleggen. Met deze verklaring legt De Connectie verantwoording af aan de gemeente over de betrouwbaarheid van de algemene IT-beheersings-maatregelen. Dit groeipad heeft echter een significante vertraging opgelopen, zodat het voor de gemeente Arnhem niet duidelijk is of de algemene IT-beheersmaatregelen wel of niet werken, dan wel of de eerdere IT-bevindingen op een adequate wijze door De Connectie zijn opgevolgd.

Naast de verantwoordelijkheden inzake De Connectie heeft de gemeente Arnhem ook haar eigen verantwoordelijkheden wat betreft het toekennen en monitoren van gebruikersrechten. Teneinde invulling te geven aan deze verantwoordelijkheid en aan de bijbehorende interne-controlemaatregelen is uw gemeente voornemens een concreet actieplan op te stellen, waarin uiteengezet wordt welke stappen gezet zullen worden om het opvolgen hiervan te realiseren.

Cybersecurity

Het college van de gemeente Arnhem heeft in november 2018 het Strategisch Informatiebeleid vastgesteld, dat gebaseerd is op de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO). Hierin zijn de kaders voor de rollen en verantwoordelijkheden ten aanzien van beveiliging vastgelegd. Dit vormt de basis voor het realiseren van een betrouwbare gegevensverwerking.

U dient cybersecurityrisico's op een efficiënte wijze te managen, om te voorkomen dat deze uw organisatie hinderen in het behalen van haar doelstellingen. Deze risico's zijn steeds belangrijker, ook voor de jaarrekeningcontrole. Tijdens onze controle benaderen wij uw organisatie kritisch ten aanzien van: het identificeren van cyberrisico's, de feitelijke beschermingsmaatregelen tegen cyberrisico's, het identificeren van feitelijke cyberincidenten, de feitelijke reactie wanneer zich cyberincidenten voordoen, en het efficiënte en effectieve herstel indien gegevens en systemen schade hebben opgelopen.

Recente ontwikkelingen bij de gemeente Den Bosch met betrekking tot de toegang tot WhatsApp en de recente hack bij de gemeente Hof van Twente maken des te meer duidelijk dat de aandacht voor en versterking van cybersecurity nodig is. Dit geldt ook voor de gemeente Arnhem, mede in het licht van de eerdere gerapporteerde tekortkomingen inzake de algemene IT-beheersmaatregelen, zoals het rechtenbeheer, het wijzigingsbeheer, het wachtwoordbeleid en de op te zetten procedures voor incident respons.

© 2021 Deloitte The Netherlands

Overige aangelegenheden

© 2021 Deloitte The Netherlands

Overige aangelegenheden

In dit onderdeel geven wij een samenvatting van overige aangelegenheden, bepaalde vereiste communicaties en actualiteiten

Onze communicatie met het management

Bevestigingen van het management

Wij hebben bij het management ter confirmatie een aantal schriftelijke bevestigingen opgevraagd aangaande zijn verantwoordelijkheden inzake de financiële verslaggeving. Daarnaast hebben wij van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Arnhem een ondertekende schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen.

Geen meningsverschil met het management of beperking in reikwijdte van de controle

Er zijn geen meningsverschillen met het management geweest en er waren geen beperkingen bij het uitvoeren van onze controle. Naar onze mening is ons bij het uitvoeren van onze controleopdracht door het management en de medewerkers van de gemeente de volledige medewerking verleend en hebben wij volledige toegang tot de benodigde informatie gehad.

Overzicht bestede uren

Hiernaast hebben wij de begrote en de gerealiseerde uren weergegeven. De overschrijding van het aantal begrote uren wordt veroorzaakt door de aanvullende werkzaamheden als gevolg van COVID-19. Denk hierbij bijvoorbeeld aan: de Tozo-uitkeringen, de omzetgaranties voor zorgaanbieders, etc. Daarnaast is in 2020 bovendien het aantal SiSa-regelingen verdrievoudigd. Voor deze werkzaamheden was reeds een PM-post opgenomen in het auditplan.

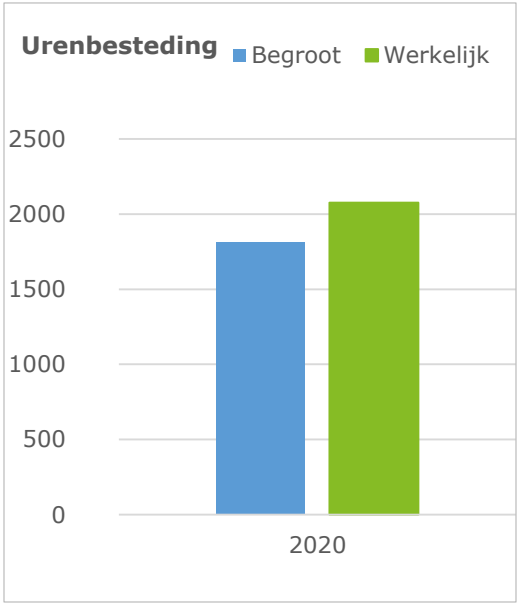

Arnhem

Bijlagen

© 2021 Deloitte The Netherlands

Bijlage A1 - Niet-gecorrigeerde controleverschillen

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van de niet-gecorrigeerde controleverschillen.

Aard van de controleverschillen	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen voorgaande periode	**n.v.t.**	**n.v.t.**
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen huidige periode	**n.v.t.**	**n.v.t.**
Rechtmatigheidsfout is tevens getrouwheidsfout	n.v.t.	n.v.t.
Rechtmatigheidsfout is per saldo ook een getrouwheidsfout	n.v.t.	n.v.t.
(Sub)totaal getrouwheidsfouten	**n.v.t.**	**n.v.t.**
Extra absolute waarde rechtmatigheidsfouten	n.v.t.	
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding/Fido/etc.)	n.v.t.	
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	n.v.t.	
Overige rechtmatigheidsfouten	n.v.t.	
Totaal rechtmatigheidsfouten	**n.v.t.**	

NB: In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2018 en het controleprotocol inclusief normenkader 2020 is het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid opgenomen.

Bijlage A2 - Onzekerheden in de controle

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van de onzekerheden in de controle.

Aard van de onzekerheden	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Onzekerheid PGB-bestedingen (SVB)	€ 5,6 miljoen	€ 5,6 miljoen
(Sub)totaal onzekerheden in de getrouwheidscontrole	**-**	**€ 5,6 miljoen**
Extra absolute waarde onzekerheden rechtmatigheid	N.v.t.	
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding/Fido/etc.)	N.v.t.	
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	N.v.t.	
Overige onzekerheden inzake rechtmatigheid	N.v.t.	
Totaal onzekerheden in de rechtmatigheidscontrole	**€ 5,6 miljoen**	

Wij hebben van het college een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin het college het bovenstaande heeft bevestigd. Dit houdt in dat eventuele niet-geconstateerde en daardoor niet-gecorrigeerde afwijkingen, zowel individueel als in totaal, in het kader van de jaarrekening niet materieel zijn. Het college heeft tevens bevestigd geen kennis te hebben van andere niet-gecorrigeerde afwijkingen.

NB: In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2018 en het controleprotocol inclusief normenkader 2020 is het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid opgenomen.

Bijlage A3 – Tekortkomingen in de toelichtingen

Onze controlestandaarden vereisen dat wij afwijkingen van materieel belang in de toelichting signaleren, om de gemeenteraad in staat te stellen een inschatting te maken van de gevolgen daarvan voor de jaarrekening.

De tabel hierna bevat een weergave van díe onderwerpen uit de toelichting waarvan wij denken dat de gemeenteraad deze nader dient te beoordelen.

Toelichting	Bron van de toelichtingvereiste	Kwantitatieve of kwalitatieve overwegingen
Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.

Bijlage B - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2020

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die onder SiSa vallen. Per regeling wordt in een tabel aangegeven of, en zo ja welke, financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd.

Bevindingen controle SiSa-bijlage		Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
JenV A5	Specifieke uitkering versterking van de lokale integrale aanpak van radicalisering, extremisme en terrorisme	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
JenV A6	Specifieke uitkering Preventieve Aanpak tegen Ondermijning (onderdeel BOTOC)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
FIN B1	Regeling specifieke uitkering gemeentelijke hulp gedupeerden toeslagenproblementiek	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
BZK C1	Regeling specifieke uitkering Reductie Energiegebruik	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
BZK C10	Tijdelijk besluit specifieke uitkering verbetering digitale dienstverlening	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
BZK C11	Regeling procesgeld woondeal regio Arnhem - Nijmegen	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
BZK C30	Specifieke uitkeringen proeftuinen aardgasvrije wijken 2e ronde	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
BZK C31	Regeling vaststelling regels verstrekken eenmalige specifieke uitkering aan gemeenten huisvesting kwetsbare doelgroepen	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
OCW D8	Onderwijsachterstandenbeleid 2019-2022 (OAB)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
OCW D10	Volwasseneneducatie	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
OCW D11	Regeling specifieke uitkering extra financiële middelen RMC-functie	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
OCW D12	Regeling regionale aanpak voortijdig schoolverlaten 2020-2024	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
OCW D12A	Regeling regionale aanpak voortijdig schoolverlaten 2020-2024	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
I&W E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaai	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
I&W E13	Slimme laadpleinen	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
I&W E20	Regeling stimulering verkeersmaatregelen 2020-2021	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
Subtotaal			**€ 0**	

© 2021 Deloitte The Netherlands

Bijlage B - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2020

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die onder SiSa vallen. Per regeling wordt in een tabel aangegeven of, en zo ja welke financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd.

Bevindingen controle SiSa-bijlage		Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
I&W E50	Bodemsanering Grondwal Bethaniënstraat Arnhem	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
EZK F9	Regeling specifieke uitkering Extern Advies Warmtetransitie	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet - gemeentedeel 2020	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G3	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen) - gemeentedeel 2020	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SWZ G4	Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (TOZO) - gemeentedeel 2020	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
VWS H1	Ministeriële regeling heroïnebehandeling	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
VWS H4	Regeling specifieke uitkering stimulering sport	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
VWS H7	Regeling specifieke uitkering aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling - gemeenten	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
VWS H7B	Regeling specifieke uitkering aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling - geweld en kindermishandeling	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
VWS H8	Regeling sportakkoord	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
VWS H10	Regeling specifieke uitkering vastgoedtransitie gesloten jeugdhulp 2020	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
Totaal			**€ 0**	

Strekking controleverklaring rechtmatigheid	Goedkeurend
Strekking controleverklaring getrouwheid	Goedkeurend

Bijlage B1 - Bevindingen SiSa-bijlage Tozo 2020

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die onder SiSa vallen. Per regeling wordt in een tabel aangegeven of, en zo ja welke financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd.

Bevindingen controle SiSa-bijlage		Fout, onzeker en/of formele onrechtmatig	Financiële omvang	Toelichting
G4	Tozo 1_geen identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet en geen identificatie DigiD in combinatie met BRP of Suwinet	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
G4	Tozo 1_fundamentele rechtmatigheidseisen exclusief identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
G4	Tozo 1_belangrijke rechtmatigheidseisen (toepassing artikel 21, lid 3 Besluit 17 april)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
G4	Tozo 2_geen identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet en geen identificatie DigiD in combinatie met BRP of Suwinet	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
G4	Tozo 2_exclusief identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
G4	Tozo 3_geen identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet en geen identificatie DigiD in combinatie met BRP of Suwinet	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
G4	Tozo 3_exclusief identificatie volgens artikel 17, lid 3 Participatiewet	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
G4	Omvang vorderingen levensonderhoud (jaar T) Tozo 1 (i.v.m. verstrekte voorschotten op Tozo-aanvragen levensonderhoud die zijn ingediend vóór 22 april 2020)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
Totaal			**€ 0**	

De strekking van de controleverklaring is voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid: goedkeurend.

Bijlage C - Onafhankelijkheidsbevestiging

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Arnhem

Bevestiging onafhankelijkheid

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn binnen de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (de NBA) opgenomen in de "Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO)" en vormen een belangrijk onderdeel van het 'normenkader' waaraan een accountant moet voldoen. De naleving van de ViO is binnen de organisatie van Deloitte ingebed.

Wij bevestigen dat onze onafhankelijke positie ten opzichte van de gemeente Arnhem in overeenstemming met de Nederlandse wettelijke en beroepsvoorschriften is gewaarborgd. Wij zijn van mening dat onze objectiviteit gedurende het afgelopen jaar niet is aangetast.

Stelsel van waarborgen om onze onafhankelijke positie te waarborgen

Deloitte beschikt over een stelsel van maatregelen om haar onafhankelijke positie bij controlecliënten te waarborgen. Dit stelsel van maatregelen is een integraal onderdeel van de bestuurlijke organisatie en van het voor de gehele organisatie van toepassing zijnde stelsel van kwaliteitsbeheersings-maatregelen.

Bijgaande niet-limitatieve opsomming geeft u een indruk van de maatregelen die bijdragen aan het waarborgen van onze onafhankelijke positie:

- Schriftelijke onafhankelijkheidsbepalingen waarin alle bestaande onafhankelijkheidsvereisten en de risico's ten aanzien van de bedreiging van de onafhankelijkheid en de daaraan gerelateerde waarborgen zijn verwerkt.
- Procedures voor tijdige bekendmaking van de voorschriften en de daarin aangebrachte wijzigingen aan alle gevolmachtigden en werknemers bij Deloitte.
- Procedures voor de organisatie van periodieke trainingen inzake de toepassing van de onafhankelijkheidsvoorschriften.
- Procedures die erop gericht zijn dat onze gevolmachtigden en werknemers in specifieke casussen en omstandigheden de onafhanke-lijkheidsvoorschriften naleven.
- De benoeming van professionals op seniorniveau die verantwoordelijk zijn voor het continu actualiseren van de procedures en voorschriften, de tijdige bekendmaking ervan en het adequaat functioneren van het gehele stelsel van waarborgen.
- Procedures voor een schriftelijke rapportage per controlecliënt waarin is vastgelegd of sprake is van omstandigheden die de onafhankelijkheid van de accountant die de controleopdracht uitvoert bedreigen, op welke wijze met potentiële bedreigingen is omgegaan en, indien er bedreigingen zijn gesignaleerd, welke maatregelen dan zijn genomen om deze bedreigingen voor de onafhankelijkheid weg te nemen. De vastlegging van deze beoordeling, inclusief een gemotiveerde conclusie (de zogenoemde 'onafhankelijkheidsevaluatie'), wordt in het dossier opgenomen.
- Procedures die vereisen dat een daartoe geëigende afdeling binnen Deloitte wordt geconsulteerd, als sprake is van een mogelijke aantasting van de onafhankelijkheid in relatie tot een specifieke cliënt. Indien de bestuursstructuur van de controlecliënt voorziet in een gemeenteraad of auditcommissie, overwegen wij ook een van deze beide instanties te raadplegen.
- Procedures voor het interne toezicht in relatie tot de toetsing en bewaking van de naleving van de onafhankelijkheidsvoorschriften.

De opzet en werking van ons stelsel van maatregelen worden periodiek door de externe toezichthouder getoetst.

© 2021 Deloitte The Netherlands

Bijlage C - Onafhankelijkheidsbevestiging

Interne roulatie

Een te grote mate van vertrouwdheid of vertrouwen kan een bedreiging vormen voor de onafhankelijkheid van de accountant wanneer bepaalde leden van het controleteam geregeld en voor lange tijd aan de wettelijke controle van een controlecliënt meewerken.

Wij beoordelen de bedreiging voor de onafhankelijkheid die kan voortvloeien uit de langdurige betrokkenheid van andere leden van het controleteam bij de controleopdracht. Waar nodig nemen wij maatregelen om deze bedreiging weg te nemen.

Naar aanleiding van onze beoordeling hebben wij geconcludeerd dat er geen sprake is van langjarige betrokkenheid of van anderszins mogelijke bedreigingen van onze onafhankelijkheid die een (aanvullende) beheersmaatregel vereisen.

Persoonlijke, zakelijke of financiële relaties met de gemeente Arnhem

Wij hebben een evaluatie gemaakt van persoonlijke, zakelijke en financiële relaties tussen Deloitte, haar gevolmachtigden en haar medewerkers en de gemeente, die van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid. Bij deze evaluatie zijn ons geen zaken gebleken die aan u gerapporteerd dienen te worden.

Geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid

De Nederlandse onafhankelijkheidsregels vereisen dat de eindverantwoordelijke accountant de met governance belaste organen informeert over geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die Deloitte, een bestuurder of interne toezichthouder van Deloitte of een lid van het controleteam heeft ontvangen van of verstrekt aan de gemeente of een bij de gemeente betrokken persoon. Hierbij is een drempel van € 100 opgenomen in de regels.

Wij hebben geen geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid met een (geschatte) waarde van meer dan € 100 ontvangen of verstrekt, en zijn daarom van mening dat er geen sprake is van een bedreiging voor de onafhankelijke uitvoering van de controleopdracht.

Deloitte.

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited (“DTTL”), its global network of member firms, and their related entities. DTTL (also referred to as “Deloitte Global”) and each of its member firms are legally separate and independent entities. DTTL does not provide services to clients. Please see www.deloitte.nl/about to learn more.

Deloitte is a leading global provider of audit and assurance, consulting, financial advisory, risk advisory, tax and related services. Our network of member firms in more than 150 countries and territories serves four out of five Fortune Global 500®companies. Learn how Deloitte’s approximately 264,000 people make an impact that matters at www.deloitte.nl.

This communication contains general information only, and none of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, its member firms or their related entities (collectively, the “Deloitte network”) is, by means of this communication, rendering professional advice or services. Before making any decision or taking any action that may affect your finances or your business, you should consult a qualified professional adviser. No entity in the Deloitte network shall be responsible for any loss whatsoever sustained by any person who relies on this communication.

© 2021 Deloitte The Netherlands

GEMEENTE Arnhem

Aan de gemeenteraad

Datum	: 20 april 2021
Zaaknummer	: 562251
Contactpersoon	: Ron Verheijen
Telefoonnummer	: 026 3775185

Onderwerp: Reactie van het college op het accountantsverslag

Geachte voorzitter en leden,

In meerdere opzichten is 2020 een bijzonder jaar geweest, primair als gevolg van de uitbraak van Covid-19 en de wereldwijde crisis die als gevolg hiervan is ontstaan. Onze ambities, doelen en inspanningen moe(s)ten worden bijgesteld terwijl ook in financiële zin sprake was van bijzondere omstandigheden. De bijzondere omstandigheden hebben hun weerslag op de jaarrekening en het jaarverslag 2020, zowel inhoudelijk als voor wat betreft het proces van totstandkoming van en controle op de stukken.

Onze accountant heeft zijn werkzaamheden met betrekking tot de jaarstukken afgerond en zijn bevindingen weergegeven in een verslag. Zeker met de bijzondere omstandigheden in het achterhoofd, zijn wij zeer tevreden over de inhoud van dit verslag.

De financiële uitkomst van het jaar 2020 is goed. Voor mutaties in de reserves is sprake van een positief financieel resultaat van € 19,8 mln. Doordat in 2020 reeds € 1,1 mln. aan de Algemene Reserve was toegevoegd en per saldo € 1,8 mln. is toegevoegd aan bestemmingsreserves voor toekomstige uitgaven, komt het financieel resultaat na verwerking van mutaties in de reserves uit op € 16,9 mln. Dit resultaat bevat onder andere winstneming op de grondexploitatie zuidelijke binnenstad ad. € 2,3 mln. Wij zullen uw raad voorstellen hiervan € 2,0 mln. middels een begrotingswijziging in 2021 te doteren aan de reeds bestaande Bestemmingsreserve Zuidelijke Binnenstad. Voor de argumentatie hieromtrent verwijzen wij naar het raadsvoorstel.

Hoewel een mooi resultaat, is een kanttekening op zijn plaats. Enerzijds bevat het financieel resultaat nog voor € 3,9 mln. aan middelen die in 2020 zijn ontvangen maar pas in de toekomst tot uitgaven zullen leiden. Om die reden wordt voorgesteld deze middelen te reserveren in een Bestemmingsreserve Taakmutaties. Anderzijds hebben enkele positieve verschillen tussen begroting en realisatie een incidenteel karakter waardoor deze effecten niet structureel kunnen worden meegenomen naar de toekomst.

Stadskantoor - Eusebiusbuitensingel 53 • Postbus 9029 • 6800 EL Arnhem
Telefoon 0800-1809 • Fax 026-3774830 • www.arnhem.nl

Met tevredenheid hebben wij kennis genomen van het compliment dat de accountant maakt met betrekking tot de gerealiseerde vooruitgang in het jaarrekeningtraject en de vaststelling dat, ondanks lastige omstandigheden, een goed onderbouwde jaarrekening is opgesteld en verbetering is gerealiseerd in de bedrijfsvoering.

Tegelijkertijd onderschrijven wij de in het verslag opgenomen adviezen ter verdere verbetering. Voor een deel betreft dit voortzetting van reeds in gang gezette acties, bijvoorbeeld met betrekking tot tussentijdse afsluiting van financiële administratie ('soft closure') en het coachingtraject dat we met externe ondersteuning doorlopen en moet leiden tot verbetering van de algemene ICT beheersmaatregelen. Aanvullend plaatst de accountant een opmerking met betrekking tot het versterken van het realiteitsgehalte in en de voorspellende waarde van de begroting. Onze eerste indruk is dat een deel van de verschillen tussen begroting en realisatie wordt veroorzaakt door relatief grote posten die buiten onze beïnvloedingssfeer liggen. Voorbeelden hiervan zijn Gemeentefonds en BUIG. Het advies om een analyse te maken van de verschillen in de afgelopen jaren en op basis hiervan (zo nodig) maatregelen te treffen in onze planning & controlcyclus zullen wij evenwel opvolgen.

Ten slotte is het goed om te zien dat de accountant een verdere verbetering van de interne beheersing vaststelt. Zo zijn stappen gezet op het gebied van de controle op memoriaalboekingen, het schattingsproces rond grondexploitatie Schuytgraaf en de interne controles binnen het sociaal domein. Daar waar nodig en kostenefficiënt uitvoerbaar zetten we deze ontwikkeling door.

Graag zetten wij, in samenwerking met en ondersteund door adviezen van onze accountant, stappen in het verder professionaliseren van het jaarrekeningtraject.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de loco-secretaris, de burgemeester,

P.J. Altena A. Marcouch

Nr. : 21006OW045
Onderwerp : Resultaatbestemming 2020 - BR
Raad d.d. :
Zaaknr. : 562251
Toelichting: : Resultaatbestemming 2020 - BR

Programma's	2021					
	Lasten	Baten	Expl.-result.	Toe-voeg.	Ont-trekk.	Saldo
Wijkprogramma's						
Geb 0 Gebied nader te verdelen	0	0	**0**	0	0	**0**
Geb 1 CSA	0	0	**0**	0	42	**42**
Geb 2 Noordwest	0	0	**0**	0	36	**36**
Geb 3 Noordoost	0	0	**0**	0	32	**32**
Geb 4 Presikhaaf	0	0	**0**	0	39	**39**
Geb 5 Malburgen	0	0	**0**	0	57	**57**
Geb 6 Schuytgraaf/Elderveld	0	0	**0**	0	27	**27**
Geb 7 De Laar/Elden	0	0	**0**	0	18	**18**
Geb 8 RKV	0	0	**0**	0	43	**43**
	0	**0**	**0**	**0**	**293**	**293**
Stedelijke programma's						
S00 Bestuur, dienstverlening en financ	0	0	**0**	3.924	0	**-3.924**
S01 Veiligheid	0	0	**0**	0	0	**0**
S02 Bereikbaarheid	0	0	**0**	0	0	**0**
S03 Economie	0	0	**0**	0	0	**0**
S04 Onderwijs	0	0	**0**	0	0	**0**
S05 Cultuur	0	0	**0**	0	533	**533**
S06 Participatie en armoedebestrijding	0	0	**0**	0	3.097	**3.097**
S07 Zorg	0	0	**0**	0	0	**0**
S08 Welzijn en inclusie	0	0	**0**	0	0	**0**
S09 Gezondheid en sport	0	0	**0**	0	0	**0**
S10 Klimaat, energie en milieu	0	0	**0**	0	0	**0**
S11 Ruimtelijke ontwikkeling	0	0	**0**	0	0	**0**
S12 Wonen en leefomgeving	0	0	**0**	0	0	**0**
	0	**0**	**0**	**3.924**	**3.630**	**-293**
Totaal	0	0	**0**	3.924	3.924	**0**

Nr. : 21005OW044
Onderwerp : Mutatie bestemmingsreserve zuidelijke binnenstad
Raad d.d. :
Zaaknr. : 562251
Toelichting: : Mutatie bestemmingsreserve zuidelijke binnenstad

Programma's		2021					
		Lasten	Baten	Expl.-result.	Toe-voeg.	Ont-trekk.	Saldo
Wijkprogramma's							
Geb 0	**Gebied nader te verdelen**	0	0	**0**	0	0	**0**
Geb 1	**CSA**	0	0	**0**	0	0	**0**
Geb 2	**Noordwest**	0	0	**0**	0	0	**0**
Geb 3	**Noordoost**	0	0	**0**	0	0	**0**
Geb 4	**Presikhaaf**	0	0	**0**	0	0	**0**
Geb 5	**Malburgen**	0	0	**0**	0	0	**0**
Geb 6	**Schuytgraaf/Elderveld**	0	0	**0**	0	0	**0**
Geb 7	**De Laar/Elden**	0	0	**0**	0	0	**0**
Geb 8	**RKV**	0	0	**0**	0	0	**0**
		0	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Stedelijke programma's							
S00	**Bestuur, dienstverlening en financ**	0	0	**0**	0	2.000	**2.000**
S01	**Veiligheid**	0	0	**0**	0	0	**0**
S02	**Bereikbaarheid**	0	0	**0**	0	0	**0**
S03	**Economie**	0	0	**0**	0	0	**0**
S04	**Onderwijs**	0	0	**0**	0	0	**0**
S05	**Cultuur**	0	0	**0**	0	0	**0**
S06	**Participatie en armoedebestrijding**	0	0	**0**	0	0	**0**
S07	**Zorg**	0	0	**0**	0	0	**0**
S08	**Welzijn en inclusie**	0	0	**0**	0	0	**0**
S09	**Gezondheid en sport**	0	0	**0**	0	0	**0**
S10	**Klimaat, energie en milieu**	0	0	**0**	0	0	**0**
S11	**Ruimtelijke ontwikkeling**	0	0	**0**	2.000	0	**-2.000**
S12	**Wonen en leefomgeving**	0	0	**0**	0	0	**0**
		0	**0**	**0**	**2.000**	**2.000**	**0**
	Totaal	0	0	**0**	2.000	2.000	**0**

Aan de gemeenteraad

19 mei 2021

Zaaknummer: 562251
Onderwerp: Reactie auditcommissie op jaarstukken 2020

Geachte collega raads- en commissieleden,

In de vergadering van de auditcommissie van 10 mei j.l. zijn de jaarstukken en het daarbij behorende accountantsverslag besproken. De commissie spreekt naar aanleiding daarvan haar uitdrukkelijke waardering uit over het verder verbeterde proces rondom de jaarstukken. Met name de voortgang die is geboekt in het verbeteren van de begrijpelijkheid van de stukken en de samenwerking tussen ambtelijke organisatie en accountant zien wij als zeer positief.

Namens de auditcommissie,

Met vriendelijke groet,

Mattijs Loor
Voorzitter Auditcommissie

Analyse jaarstukken 2020 – Klimaat en Energie

> Voor de gemeente Arnhem

PARTNERS + PRÖPPER
DENKERS EN DOENERS VOOR DE PUBLIEKE ZAAK

Vincent Bouma (PvdA), Hans Eliens (PvdD), Nathalie Nede (CU) en Steffenie Pape (VVD)

Datum: Voorjaar 2021

Opgaven gestuurd werken

Uitgangspunten voor het invullen van de controlerende rol

- Inzichtelijkheid in het beleid helpt zowel het college, de raad, als de ambtelijke organisatie om samen het beleid vorm te geven en bij te sturen waar dit nodig is. Hierdoor komt de realisatie van maatschappelijke opgaven voorop te staan.

- Goede controle blijft weg bij afrekenen en politiek-gedreven (op positie of persoon-gerichte) invulling van de controlerende rol.

- Het is daarvoor belangrijk om met elkaar technisch, en zo objectief mogelijk, te (kunnen) beoordelen of het beleid de gestelde doelen haalt.

- De grootste informatiebehoefte van raadsleden is dan ook het kunnen beoordelen van de effectiviteit van het beleid: Halen we de beleidsdoelen of moet er bijgestuurd worden?

Inhoudsopgave

Kern-rapportage

- Inleiding: Het wat en hoe van deze analyse
  - Doel van de analyse
  - De zes centrale vragen van de Methode Duisenberg
- Conclusies
  - Conclusies Beeld op beleid
  - Conclusies Informatievoorziening
- Verzoeken aan het college
- Verzoeken aan de raad
- Suggesties voor het debat

Bevindingen

- Bevindingen 1. Beeld op hoofdlijnen
  - Klimaat
- Bevindingen 2+3. Wat willen we bereiken & wat gaan we daarvoor doen?
  - Analyse doelen en acties
  - Indicatoren
- Bevindingen 4. Wat gaat het kosten?
  - Baten en lasten
  - Reserves
- Bevindingen 5. Aanvullende informatie/onderzoeken

Bijlagen

- Bijlage 1. Beeld op hoofdlijnen
- Bijlage 2+3. Wat willen we bereiken & wat gaan we daarvoor doen?

Leeswijzer

- De snelle lezer kan de samenvatting van dit rapport lezen in de Kern-rapportage.
- De conclusies worden, per vraag uit de methode Duisenberg, onderbouwd in het hoofdstuk Bevindingen.
- In bijlage is detailinformatie te vinden over de bevindingen.

Wat

Analyse aan de hand van de methode Duisenberg

- Bij de methode Duisenberg analyseren raadsleden (**rapporteur (s) van de coalitie, van de oppositie**) een programma uit de begroting of jaarstukken.
- De uitkomst is een beknopte (powerpoint-) rapportage met conclusies en aanbevelingen, op basis waarvan het politieke debat op inhoud gevoerd kan worden.
- Raadsrapporteurs geven als vooruitgeschoven post een (samenvattend) oordeel van het programma.
- Ook de kwaliteit van de informatievoorziening in het programma wordt geëvalueerd.

Het doel van de methode is te komen tot een oordeel over het al dan niet behalen van de beleidsdoelen voor het betreffende programma.

Hoe?

De zes centrale vragen van de methode Duisenberg:

1. Wat is het beeld van het beleidsterrein op hoofdlijnen?
2. Welke doelen zijn gepland/gerealiseerd?
3. Welke prestaties zijn gepland/uitgevoerd?
4. Wat heeft het gekost?
5. Welke aanvullende informatie/ onderzoeken zijn er?
6. Welke conclusies en verzoeken hebben wij, als rapporteurs?

Conclusies Beeld op beleid

Klimaat & Energie

- In de Jaarstukken wordt niet op het niveau van het gerealiseerde maatschappelijke effect verantwoord. Doordat er daarnaast ook geen effect-/ en prestatieindicatoren zijn opgenomen voor het programma in de jaarstukken, kan niet worden beoordeeld of Arnhem het gestelde doel van CO2 reductie behaalt/ gaat behalen.

- Vanaf 2023 dalen de begrote lasten fors. Het is onduidelijk hoe deze daling zich verhoudt tot de langjarige opgave (met de gestelde doelen) die er ligt.

- Het Klimaatfonds is in 2018 als bestemmingsreserve gevuld. De inzet van de reserves is gezien de fase waarin het programma zich bevindt nog niet goed uitgekristalliseerd. Dat is ook zichtbaar in de verschillen tussen primaire en bijgestelde begroting en de realisatie in de jaarstukken.

Conclusies Beeld op beleid

Klimaat & Energie

- Arnhem is voor de komende jaren sterk bezig met de gewenste rolneming (handhaver, facilitator, initiatiefnemer) van de gemeente op het gebied van klimaat en energie.
- Daarnaast is het zoeken naar welke uitvoeringsprestaties effectief zijn. Wat heeft het meeste effect en hoe ga je dat monitoren? Het beleid en de rolneming dient met voortschrijdend inzicht te worden ingevuld.
- Het evenwicht wordt gemist tussen:
  - De gewenste impact/effect/meetresultaten,
  - De beschikbare middelen/ investeringsmogelijkheden/ (implementatie)technieken,
  - En de mate waarin bewoners dit kunnen bijhouden en/of hierover tevreden zijn.
- Er is sprake van een langjarig programma met "sprongen" in de realisatie van de baten en lasten in de jaarrekening. Het is onvoldoende inzichtelijk/traceerbaar wat deze sprongen veroorzaakt.

Conclusies Beeld op beleid

Klimaat & Energie

Op basis van de openbare bron De Klimaatmonitor concluderen we:

- Dat Arnhem een eerste dalende trend heeft ingezet m.b.t. de uitstoot van CO_2, met name voor het elektriciteitsverbruik.

- Dat het grootste deel van de CO_2 uitstoot voor rekening komt van de gebouwde omgeving. Binnen de gebouwde omgeving zorgen vervolgens woningen voor de grootste uitstoot van CO_2. De gemeente kan de grootste slag slaan door hier het beleid op te richten.

Conclusies Informatievoorziening

- De verantwoording in de jaarstukken richt zich vooral op de geleverde prestaties (output). Het totaalbeeld wordt gemist. Dit wordt ook veroorzaakt door het format van de Jaarstukken. Met een verantwoording met meer duiding op de impact/ het effect zal het meer inzichtelijk worden of Arnhem op weg is om de gestelde (langjarige) beleidsdoelen te halen. Het is op dit moment niet mogelijk, op basis van de jaarstukken, in te schatten of Arnhem de (langjarige) beleidsdoelen haalt.

- Veelal wordt verantwoord over de beleidsvoorbereiding (opstellen plan of visie). Dit is wellicht logisch door de fase waarin het programma zich bevindt. De jaarstukken worden meer inzichtelijk op het moment de jaarstukken meer ingaan op uitvoeringsprestaties, zoals het aantal gerealiseerde windmolens, zonnevelden of geïsoleerde daken.

- Door de heldere indeling in kopjes, die terugkomt zowel in de begroting als de jaarstukken is het goed terug te halen wat aangekondigd en wat gerealiseerd is op de betreffende onderwerpen.

Conclusies Informatievoorziening

- In de begroting 2020, de jaarstukken 2020 en in de begroting 2021 zijn geen effect- of prestatie-indicatoren opgenomen. Het is niet mogelijk om deze te analyseren. Hierdoor mist een substantieel deel van de informatie om te kunnen beoordelen of de beleidsdoelen gehaald (gaan) worden. Dit is nu ook niet mogelijk.

- In de jaarstukken worden stoplichten weergegeven. Het is niet duidelijk wat de criteria zijn voor deze beoordeling. Hoe moeten de stoplichten geïnterpreteerd worden? Houdt het in dat de beleidsdoelen gehaald gaan worden bij groen?

- Wat zijn de gerealiseerde maatschappelijke effecten van en de uitgevoerde prestaties voor de Luchtagenda/ Milieuzone? Dit is niet terug te vinden in de jaarstukken en specifiek in het programma Klimaat & Energie, waar we het zouden verwachten.

Conclusies Informatievoorziening

- Er zitten vanaf 2018 forse verschillen in de baten en lasten opgenomen in de oorspronkelijke begroting, de bijgestelde begroting en de uiteindelijke jaarrekening. Dit zet vragen bij de mate waarop vooraf en achteraf zicht is op én gestuurd wordt op de baten en lasten. Wat veroorzaakt deze verschillen? Dat wordt nu niet toegelicht.

- In de jaarstukken staat een heldere toelichting van de afwijkingen, maar hoe de financiën gekoppeld zijn aan de doelstellingen en prestaties is beperkt inzichtelijk.

- Het is niet uit de jaarstukken te halen welk deel van de lasten voor het programma Klimaat en energie wordt uitgeven aan project- en programmagelden, aan het uitvoeringsprogramma en aan de formatie.

Verzoeken aan college

- Zorg voor een inzichtelijke verantwoording op zowel de stand van zaken op het maatschappelijk effect (Wat hebben we bereikt?) als op de geleverde prestaties (Wat hebben we gedaan?):
  - Geef als college een duidelijke uitleg en duiding op de stand van zaken voor de realisatie van het maatschappelijk effect op het subdoel. Geef helder, met een korte onderbouwing, antwoord op de vraag of Arnhem de gestelde beleidsdoelen haalt, of gaat halen. Dit geeft veel meer inzicht in het geleverde maatschappelijk effect.
  - Geef dan vervolgens per subdoel aan welke prestatie geleverd zijn. Zeker ook in relatie tot de aangekondigde prestaties in de begroting. Richt de verantwoording voor de prestaties dan zoveel mogelijk op uitvoeringsprestaties i.p.v. op beleidsvoorbereidingen (opstellen plannen).

- Hou de vraag in het achterhoofd bij het opstellen van de P+C stukken: Kan een inwoner helder volgen wat er gedaan wordt, wat de effecten zijn en of de gestelde doelen gehaald worden?

Verzoeken aan college

- Verantwoord in de P+C cyclus op strategisch niveau op hoe het staat met de realisatie van gestelde doelen als:
  - in 2030 is de Arnhemse uitstoot van CO2 55% lager ten opzichte van 1990
  - in 2050 is Arnhem klimaatneutraal

- Neem effectindicatoren in de P+C cyclus op, bijvoorbeeld zoals 55% CO2 reductie in 2030 (zoals afgesproken in het Gelders Energieakkoord)

- Neem prestatieindicatoren in de P+C cyclus op, bijvoorbeeld zoals aantal aangelegde windmolen- of zonneparken, of aantal geïsoleerde daken.

- Stel zoveel als mogelijk streefwaarden op voor de effect- en prestatieindicatoren. Blijf met de raad op regelmatige basis bespreken of de gestelde indicatoren en streefwaarden nog bijstelling vragen of niet.

Verzoeken aan college

- Maak inzichtelijk welk deel van de lasten voor het programma Klimaat en energie wordt uitgeven aan project- en programmagelden, aan het uitvoeringsprogramma en aan de formatie.

- De onderwerpen Luchtagenda en Milieuzone missen nu in de jaarstukken. Zorg dat volgend jaar wel de stand van zaken verantwoord wordt voor deze onderwerpen.

- Geef een uitleg van de status van de stoplichten in de jaarstukken. Maak duidelijk per effect- of prestatiedoel hoe het college tot een grijs, groen, oranje, of rood oordeel komt.

- Verkennen van een ander gebruik van de kleuren voor de stoplichten. De status is nu lastig te interpreteren. Zolang het langjarige beleidsdoel nog niet gehaald is, kan een doel of prestatie nog niet op groen staan, dit lijkt nu wel het geval te zijn.

Verzoeken aan de raad

- Hou de vraag in het achterhoofd bij het opstellen van de P+C stukken: Kan een inwoner helder volgen wat er gedaan wordt, wat de effecten zijn en of de gestelde doelen gehaald worden?

- Richt je bij verzoeken aan het college zoveel mogelijk op concrete uitvoeringsprestaties (Wat wil je dat gedaan wordt?) i.p.v. op beleidsvoorbereidingen (opstellen plannen).

- Beoordeel de raadsvoorstellen en beleidsnota's op de mate waarop de gestelde effectdoelen en benodigde uitvoeringsprestatie ook meetbaar en evalueerbaar (tellen en vertellen) zijn opgesteld.
  - En blijf dan vervolgens ook bijsturen op het al dan niet halen van de doelen en prestaties.

- Blijf met de raad op regelmatige basis bespreken of de gestelde indicatoren en streefwaarden nog bijstelling vragen of niet.

Suggesties voor het debat

- Hoe schat het college zelf in waar de gemeente staat met het oog op het realiseren van het langjarige beleidsdoel voor het programma Klimaat en Energie (55% CO_2 reductie in 2030, zoals afgesproken in het Gelders Energieakkoord)?

- Vanaf 2023 dalen de begrote lasten fors. Hoe verhoudt deze daling zich tot de langjarige opgave (met de gestelde doelen) die er ligt?
  - Hier ligt ook een link naar de begroting 2022.

Bevindingen 1. Beeld op hoofdlijnen

In dit hoofdstuk wordt het algemene beeld geanalyseerd van het programma Klimaat & energie voor de gemeente Arnhem. Deze algemene punten vallen op na lezing van de Jaarstukken.

Wat valt er op?

- Beleid is in al meerjarig in transitie. De beleidstransitie komt niet tot uitdrukking in de begroting, voor zover dit (wettelijk) al mogelijk is.
- Ondanks de ambitieuze geformuleerde ambities lijken langjarige resultaten/effecten achter te blijven. Al is dit lastig om op het lange tijdspad te beoordelen, omdat er nauwelijks op effectniveau gerapporteerd wordt.
- Oranje is het nieuwe groen! Maar hoe zit het met de realisatie van die "belofte"?
- In de jaarstukken worden stoplichten weergegeven. Het is niet duidelijk wat de criteria zijn voor deze beoordeling. Hoe moeten de stoplichten geïnterpreteerd worden? Houdt het in dat de beleidsdoelen gehaald gaan worden bij groen?
- Wat zijn de effecten en uitgevoerde prestaties van de Luchtagenda/ Milieuzone? Dit is niet terug te vinden in de jaarstukken en specifiek in het programma Klimaat & Energie.

Bevindingen 1. Beeld op hoofdlijnen

In dit hoofdstuk wordt het algemene beeld geanalyseerd van het programma Klimaat energie voor de gemeente Arnhem. Dit doen we op basis van een aanvullende, objectieve bron: https://klimaatmonitor.databank.nl/dashboard/dashboard. De data in alle grafieken hebben betrekken op de effecten en prestaties voor de gemeente Arnhem (en zijn dus geen landelijke cijfers)

Wat valt er op aan de volgende sheets?

- Uit de Klimaatmonitor blijkt dat Arnhem een eerste dalende trend heeft ingezet m.b.t. de uitstoot van CO2, met name voor het elektriciteitsverbruik.

- Het grootste deel van de CO2 uitstoot komt voor rekening van de gebouwde omgeving. Binnen de gebouwde omgeving zorgen vervolgens woningen voor de grootste uitstoot van CO2. De gemeente kan de grootste slag slaan door hier het beleid op te richten.

Bevindingen 1. Beeld op hoofdlijnen

Overzicht van opgenomen doelen in Jaarverslag 2019/Begroting 2020.

- **Doelen voor programma** *Klimaat & Energie*:

Op basis van **Programmabegroting 2020**

- Arnhem is klimaatneutraal in 2050
- CO_2 reductie van 55% in 2030 t.o.v. 1990

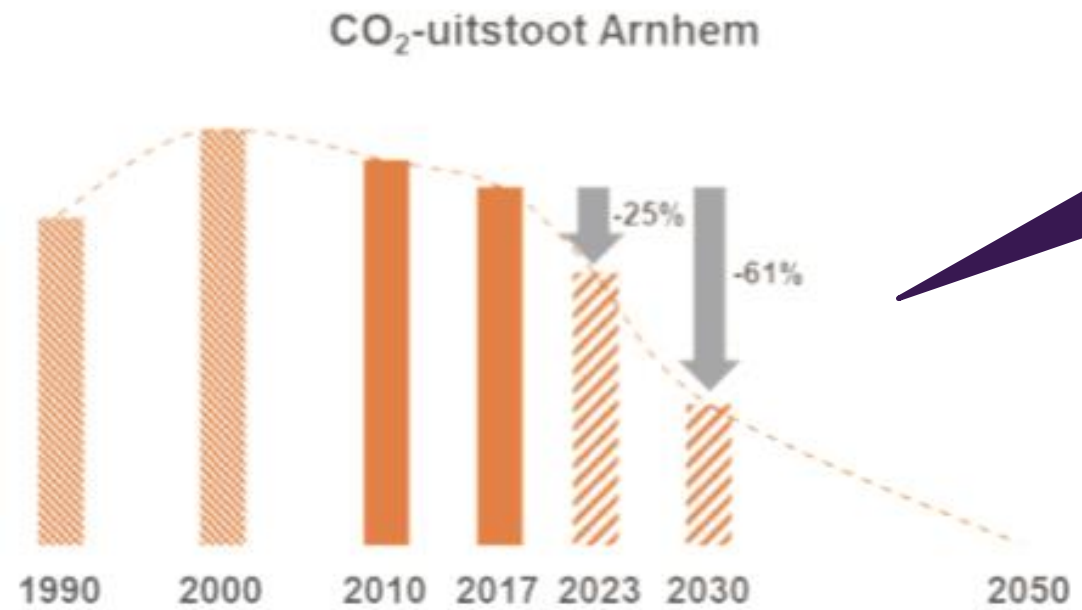

Dit is het plaatje uit nemiA 2020-2030. Waar staan we nu? In lijn met de verwachting voor 2030?

Bevindingen 1. Beeld op hoofdlijnen

Klimaat en Energie

CO2 reductie t.g.v. gas en electriciteitsgebruik (Arnhem, ton)
bron: Klimaatmonitor

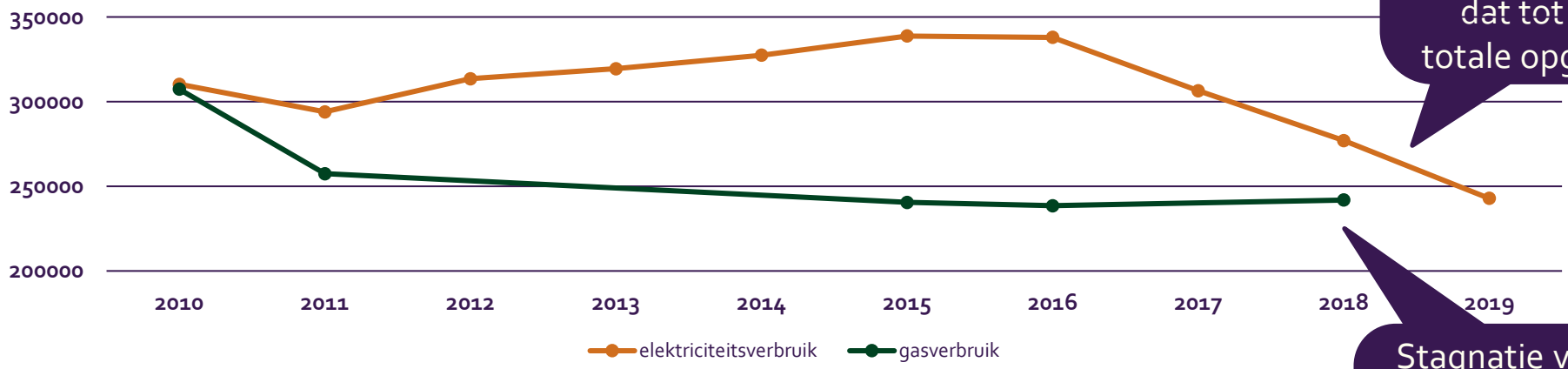

Er is een fors dalende lijn de laatste jaren, maar hoe verhoudt zich dat tot de totale opgave?

Stagnatie voor gas, onder andere door het bouwen van woningen.

CO2-uitstoot incl. en excl. auto(snel)wegen (ton)
Bron: klimaatmonitor

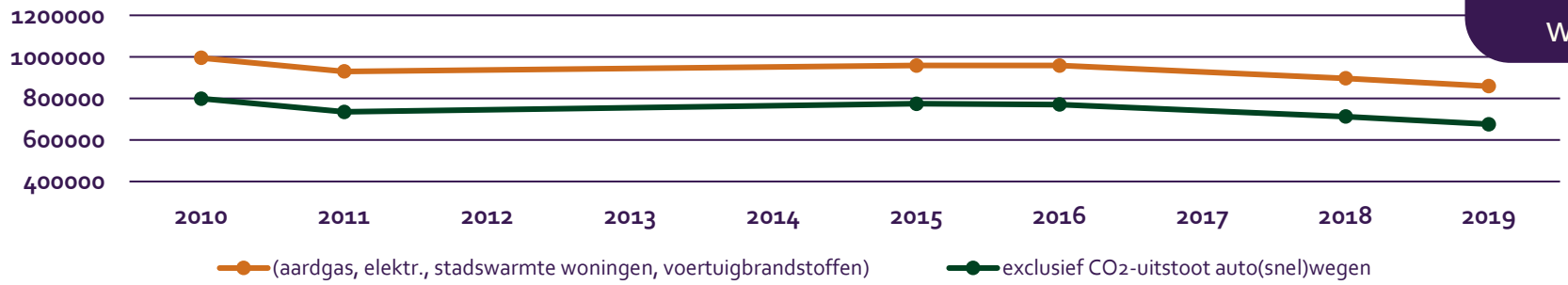

PARTNERS+PRÖPPER
DENKERS EN DOENERS VOOR DE PUBLIEKE ZAAK

Bevindingen 1. Beeld op hoofdlijnen

Klimaat en Energie

Groot deel van de uitstoot komt uit de gebouwde omgeving, waar de gemeente zelf direct invloed op kan uitoefenen.

CO2-uitstoot per hoofdsector (ton)
Bron: klimaatmonitor

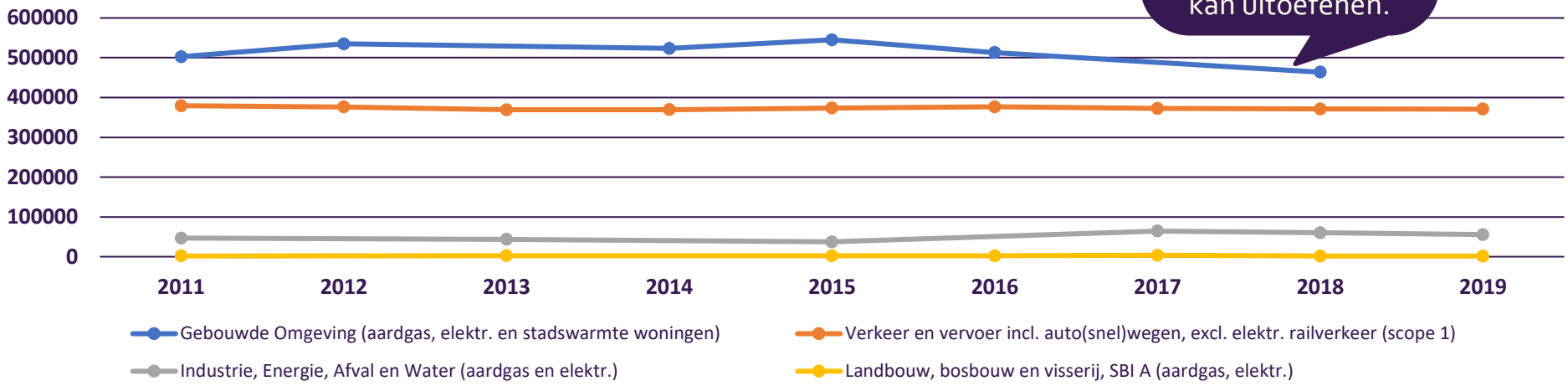

CO2-uitstoot gebouwde omgeving (ton)
Bron: klimaatmonitor

Groot deel van uitstoot gebouwde omgeving, wordt veroorzaakt door woningen

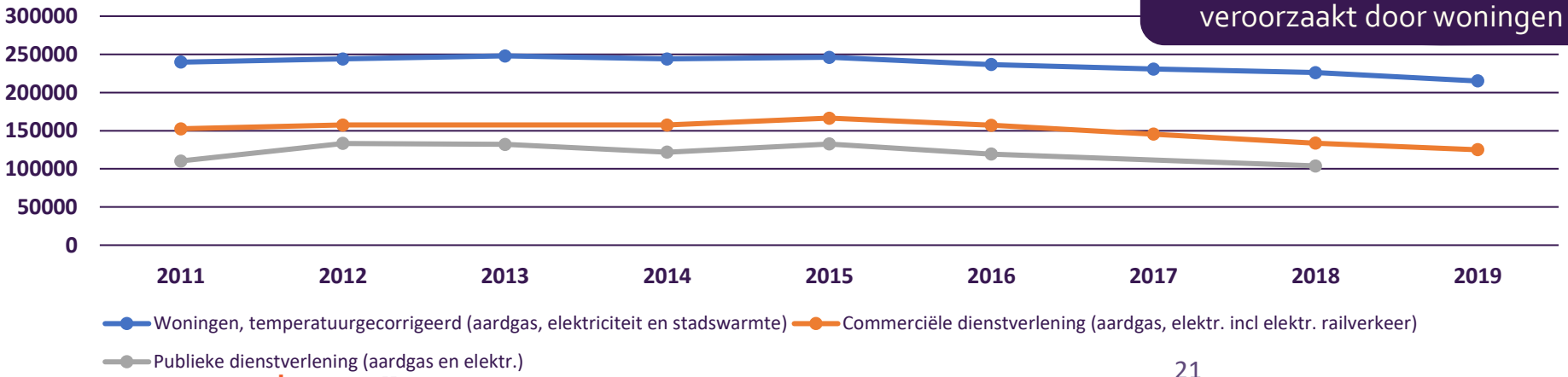

PARTNERS + PRÖPPER
DENKERS EN DOENERS VOOR DE PUBLIEKE ZAAK

Bevindingen 2. Wat wilden we bereiken?
Bevindingen 3. Wat hebben we daarvoor gedaan?

Deze paragraaf combineert de vragen 2+3 van de methode Duisenberg en ***analyseert de doelen, acties en de prestaties*** *voor het programma Klimaat, zoals aangekondigd in de programmabegroting en verantwoord in de jaarstukken, voor het programma Klimaat. Op deze en de volgende sheets zijn de conclusies van deze analyse weergeven.*

Ten behoeve van de leesbaarheid is de volledige analyse zelf na te kijken in de bijlage.
In deze bijlage wordt bekeken welke van de, in de begroting aangekondigde, acties zijn opgenomen in de jaarstukken. Daar vindt u meer in detail de bevindingen van deze analyse.

Bevindingen 2+3. Analyse Doelen en acties

*In deze paragraaf voeren we een **Tekstanalyse uit van de doelen en acties** voor het programma Klimaat en energie.*

- Wat valt er op:
  - De verantwoording in de jaarstukken richt zich vooral op de geleverde prestaties (output). Dit wordt ook veroorzaakt door het format van de Jaarstukken. Met een verantwoording met meer duiding op de impact/ het effect zal het meer inzichtelijk worden of Arnhem op weg is om de gestelde (langjarige) beleidsdoelen te halen. Het is nu niet in te schatten op welke wijze de Status (stoplichten) wordt vastgesteld.
    - Aanbeveling: verantwoord in de P+C cyclus op strategisch niveau op hoe het staat met de realisatie van gestelde doelen als:
      - in 2030 is de Arnhemse uitstoot van CO_2 55% lager ten opzichte van 1990
      - in 2050 is Arnhem klimaatneutraal
  - Veelal wordt verantwoord over de beleidsvoorbereiding (opstellen plan of visie). Dit is wellicht logisch door de fase waarin het programma zich bevind. De jaarstukken worden meer inzichtelijk op het moment de jaarstukken meer ingaan op uitvoeringsprestaties, zoals het aantal gerealiseerde windmolens, zonnevelden of geïsoleerde huizen.
    - In de Programmabegroting 2021 is er al een goede slag gemaakt op dit punt!

Bevindingen 2+3. Analyse Doelen en acties

*In deze paragraaf voeren we een **Tekstanalyse uit van de doelen en acties** voor het programma Klimaat.*

Wat valt er op?

- Door de heldere indeling in kopjes, die terugkomt zowel in de begroting als de jaarstukken is het goed terug te halen wat aangekondigd en wat gerealiseerd is op de betreffende onderwerpen.

Bevindingen 2+3. Analyse indicatoren

*In deze paragraaf voeren we een **Analyse van de indicatoren** uit voor het programma Klimaat en energie.*

Wat valt er op?

- In de begroting 2020, de jaarstukken 2020 en in de begroting 2021 zijn geen effect- of prestatie-indicatoren opgenomen. Het is niet mogelijk om deze te analyseren. Hierdoor mist een substantieel deel van de informatie om te kunnen beoordelen of de beleidsdoelen gehaald (gaan) worden.

- Aanbeveling:
  - Neem effectindicatoren in de P+C cyclus op, bijvoorbeeld zoals 55% CO_2 reductie in 2030 (zoals afgesproken in het Gelders Energieakkoord)
  - Neem prestatieindicatoren in de P+C cyclus op, bijvoorbeeld zoals aantal aangelegde windmolen- of zonneparken.
  - Stel zoveel als mogelijk streefwaarden op voor de effect- en prestatieindicatoren.

Bevindingen 4. Wat heeft het gekost?

Hier worden de belangrijkste ontwikkelingen van de baten en lasten van het programma Klimaat geanalyseerd.

Wat valt er op?

- Klimaat en Energie was t/m 2019 nog gekoppeld aan programma "veranderopgaven" waarbij financiering uit de diverse stedelijke programma's kwam. Een deel hiervan stond bij het taakveld milieubeheer. De cijfers 2018/2019 in de jaarstukken zijn vanaf 2020 "teruggerekend".

- Er zitten vanaf 2018 forse verschillen in de baten en lasten opgenomen in de oorspronkelijke begroting, de bijgestelde begroting en de uiteindelijke jaarrekening. Dit zet vragen bij de mate waarop vooraf en achteraf zicht is op én gestuurd wordt op de baten en lasten. Wat veroorzaakt deze verschillen?

- Klimaatfonds in 2018 als bestemmingsreserve gevuld. De inzet van de reserves is gezien de fase waarin het programma zich bevindt nog niet goed uitgekristalliseerd. Dat is ook zichtbaar in de verschillen tussen primaire en bijgestelde begroting en de realisatie in de jaarstukken.

Bevindingen 4. Wat heeft het gekost?

Wat valt er op?

- In de jaarstukken staat een heldere toelichting van de afwijkingen, maar hoe de financiën gekoppeld zijn aan de doelstellingen en prestaties is beperkt inzichtelijk.

- Het is niet uit de jaarstukken te halen welk deel van de lasten voor het programma Klimaat en energie wordt uitgeven aan project- en programmagelden, aan het uitvoeringsprogramma en aan de formatie.

Bevindingen 4. Wat heeft het gekost?

In 2018/2019 was Klimaat nog geen afzonderlijk progamma.

Forse verschillen begroting vs jaarstukken. Dit laat zien dat het programma volop in beweging is.

De lasten voor het programma dalen fors voor de jaren 2023. Hoe verhoudt dit zich tot de realiseerbaarheid van het langjarige beleidsdoel?

Waarom zijn de baten in 2021 zoveel lager dan in 2020? (2021 is een prognose, turap1)

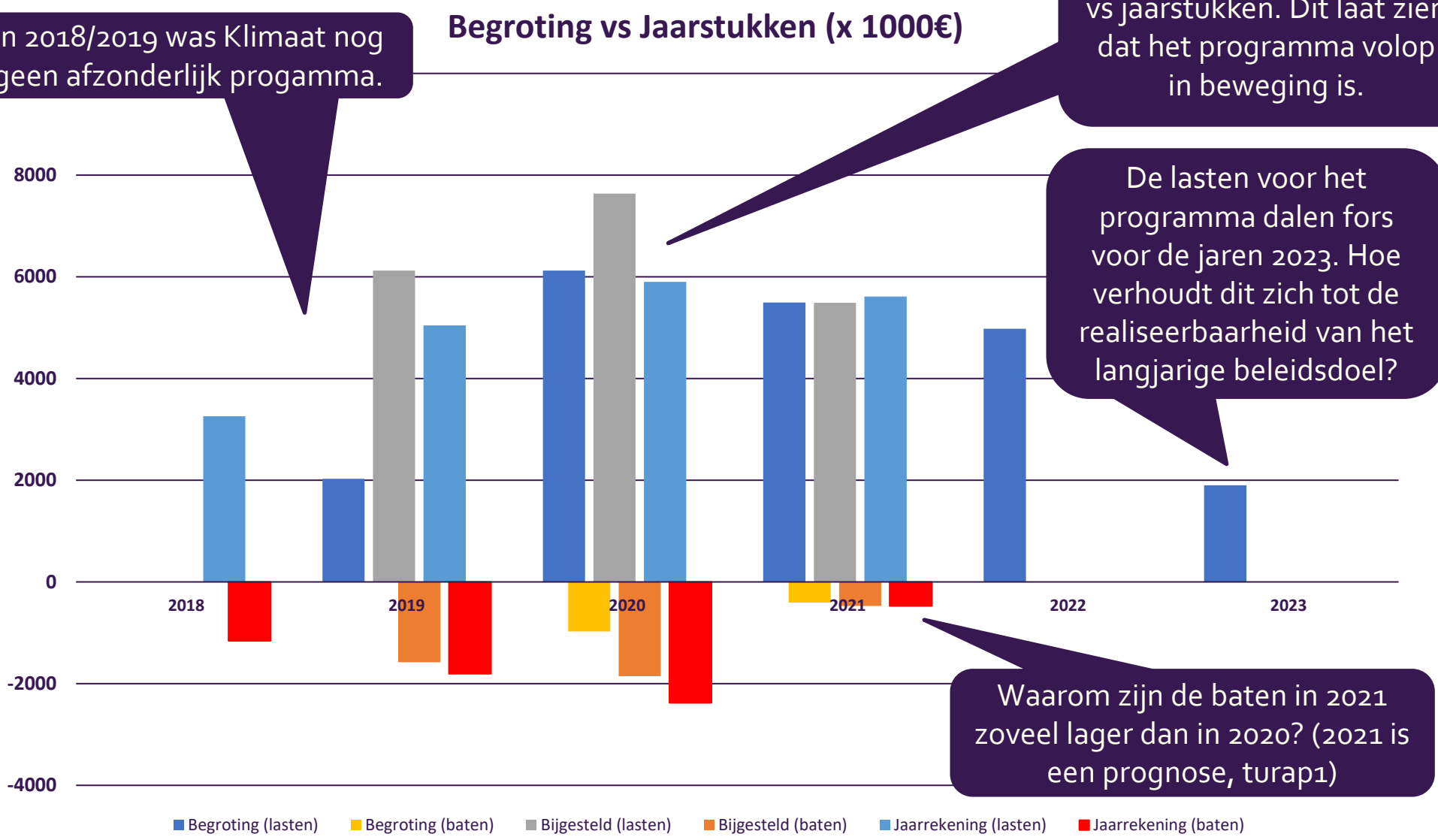

Bevindingen 4. Wat heeft het gekost?

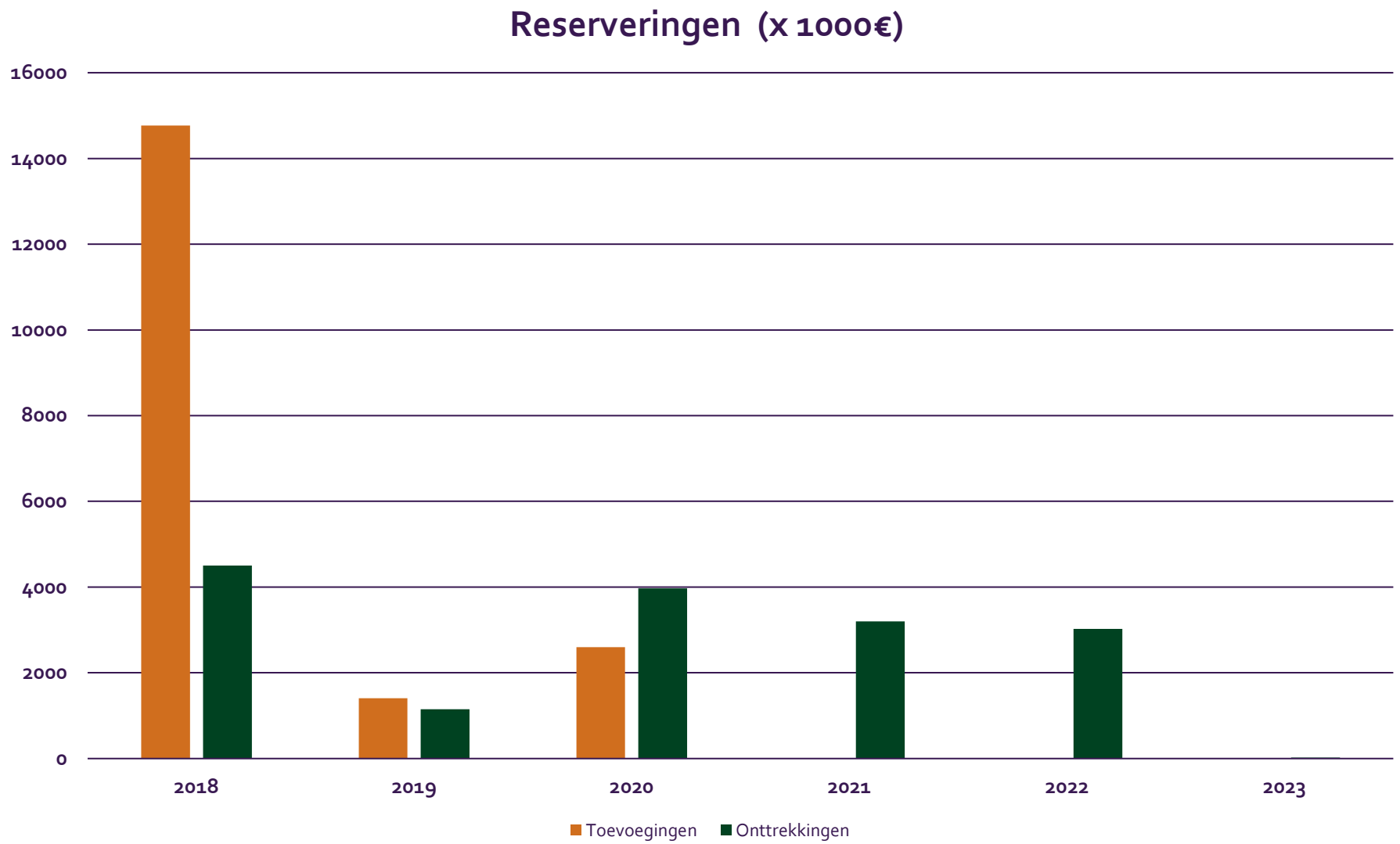

Bevindingen 5. Aanvullende informatie/ onderzoeken

In dit hoofdstuk geven we conclusies weer die we hebben aangetroffen in onderzoeken die onlangs zijn uitgevoerd voor het betreffende programma. Denk bijvoorbeeld aan Rekenkameronderzoeken, Accountantsverslagen en overige Beleidsevaluaties.

Accountantsverslag gemeente Arnhem

- Hiernaast de opmerking uit de bevindingen van de accountant over 2020. Dit gaat over het totaal van de begroting, maar is in verhouding ook van toepassing op het programma Klimaat en energie.

Artikel 213a

- Het is niet bekend of er een beleidsdoorlichting in kader van artikel 213a gemeentewet is uitgevoerd of gepland. Het programma is ook nog relatief nieuw.

Realiteitsgehalte begroting

Onderstaand hebben wij de cijfers van de realisatie vermeld, zoals opgenomen in de jaarrekening, de begroting en de tweede turap.

x € 1 miljoen	Saldo baten en lasten	Mutatie reserves	Resultaat
Realisatie	€ 19,8	- €2,9	€ 16,9
Begroting	- € 5,6	€ 7,4	€ 1,8
Turap 2 prognose	- € 24,4	€ 29,0	€ 4,6

Wij constateren hier niet alleen afwijkingen tussen de realisatie en de begroting, maar ook tussen de realisatie en de tweede turap. Wij adviseren uw college om onderzoek te doen naar het realiteitsgehalte in de begroting. Dit komt ten goede aan de kwaliteit, en daarmee aan het 'voorspellend vermogen', van de begroting en de tussentijdse informatievoorziening.

Bevindingen 5. Aanvullende informatie/ onderzoeken?

- Ter illustratie hiernaast de tijdlijn, besluiten en informatiestroom op het onderwerp Klimaat en energie; NemiA, Klimaatfonds, RES Luchtagenda.
- Oranje is het nieuwe groen
  - Rekenkameronderzoek naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van het programma New Energy Made in [Arnhem]
    - Bestuurlijke nota 2 oktober 2017
    - Nota van bevindingen; normenkader en aanbevelingen, onder andere op gebied van doelstellingen en monitoring
  - Raadsbesluit maart 2018: Geeft College opdracht uitvoering te geven aan de aanbevelingen en binnen een termijn van 3 maanden hiervoor een plan van aanpak aan de raad aan te bieden.

Sindsdien is er veel informatie gedeeld en zijn er plannen gemaakt. Ook de nieuwe Voortgangsrapportage NemiA 2021 met bijbehorende monitor past in de vernieuwde aanpak. Een terugkoppeling op het raadsbesluit en/of het rekenkamerrapport is in de tijdlijn en jaarstukken niet gevonden.

Datum	raadsbesluit/raadsinformatie	Documenten
NEW ENERGY MADE IN ARNHEM		
28-9-2015	Raadsbesluit Programma New energy made in Arnhem 2015-2020	1. Raadsvoorstel 2. Raadsbesluit 3. Programmaplan 4. Energiepotentiekaart
18-7-2017	Raadsbrief voortgang New energy made in Arnhem	Ibabs ID 299
5-3-2018	Raadsbesluit Rekenkameronderzoek "Oranje is het nieuwe groen"	9. Raadsvoorstel 10. Raadsbesluit 11. Rapport 12. Nota van bevindingen
mei 2018	Coalitieakkoord 2018-2022	13. Coalitieakkoord
17-4-2019	Raadsbesluit De wijkgerichte aanpak van de Arnhemse energietransitie	https://ris2.ibabs.eu/Agenda/Details/Arnhem/d1d071d8-cb1a-49f4-ab9e-a5a11d3e1958
15-5-2019	Raadsbesluit Kaders voor de besteding van het Klimaatfonds	https://ris2.ibabs.eu/Agenda/Details/Arnhem/a08253c1-ef87-476a-a7a3-036eb88225ee
23-10-2019	Raadsbrief voortgang New energy made in Arnhem 2019	Ibabs ID 699
28-1-2020	Raadsbrief stand van zaken Klimaatfonds	Ibabs ID 771
29-1-2020	Raadsbesluit New energy made in Arnhem 2020-2030	https://ris2.ibabs.eu/Agenda/Details/Arnhem/7b46d902-669d-402c-8f02-3db1f1484fdb
3-6-2020	Raadsbrief uitwerking Arnhemse aanpak van de wijkgerichte energietransitie	Ibabs ID 877
11-5-2021	Raadsbrief Voortgangsrapportage New energy made in Arnhem 2021	Volgt na collegebesluit
	Raadsbrieven bestedingen klimaatfonds	Ibabs ID 754 - Aanjaagfonds ID 793 - Regeling Reductie Energieverbruik ID 844 - Proeftuin Elderveld noord ID 867 - Subsidie Energiebank ID 931 - Subsidieregeling klimaatadaptatie ID 963 - Subsidieregeling duurzame terrasverwarming ID 1020 - Proeftuin Vredenburg/Kronenburg
	Raadsbesluiten bestedingen klimaatfonds	Ibabs: 16-12-2020: Toekomst bestendig wonen lening Ibabs: 10-2-2021: Arnhemse aanpak Energie Armoede
REGIONALE ENERGIESTRATEGIE ARNHEM NIJMEGEN		
26-11-2018	Raadsbrief regionale energiestrategie	ID 515
28-5-2019	Raadsbrief concept startnotitie RES	ID 612
18-12-2019	Raadsbesluit startnotitie RES	https://ris2.ibabs.eu/Agenda/Details/Arnhem/8bdb29e1-6133-4a21-a040-1e5d240fad74
7-4-2020	Raadsbrief stand van zaken proces RES	ID 824
8-9-2020	Raadsbrief voorlopig concept bod RES	ID 945
Nog in behandeling	Raadsvoorstel RES 1.0	https://ris2.ibabs.eu/Agenda/Details/Arnhem/35317086-9b6d-46f8-b9f7-3bb9572638da
LUCHTAGENDA		
13-2-2019	Raadsbesluit Luchtagenda	https://ris2.ibabs.eu/Agenda/Details/Arnhem/b725db02-519b-4d69-a138-b7b0fb8e97c6
8-12-2020	Raadsbrief rapportage luchtagenda	Ibabs ID 1029

Bijlage 1. Beeld op hoofdlijnen

In dit hoofdstuk wordt het algemene beeld geanalyseerd van het programma Klimaat energie voor de gemeente Arnhem. Voor de volgende sheets wordt de Klimaatmonitor als bron gebruikt. De data in alle grafieken hebben betrekken op de effecten en prestaties voor de gemeente Arnhem (en zijn dus geen landelijke cijfers)

Bijlage 1. Beeld op hoofdlijnen

Klimaat en Energie

Het openbaar bestuur geeft in Arnhem het goede voorbeeld door een mooie daling in CO_2 uitstoot te laten zien.

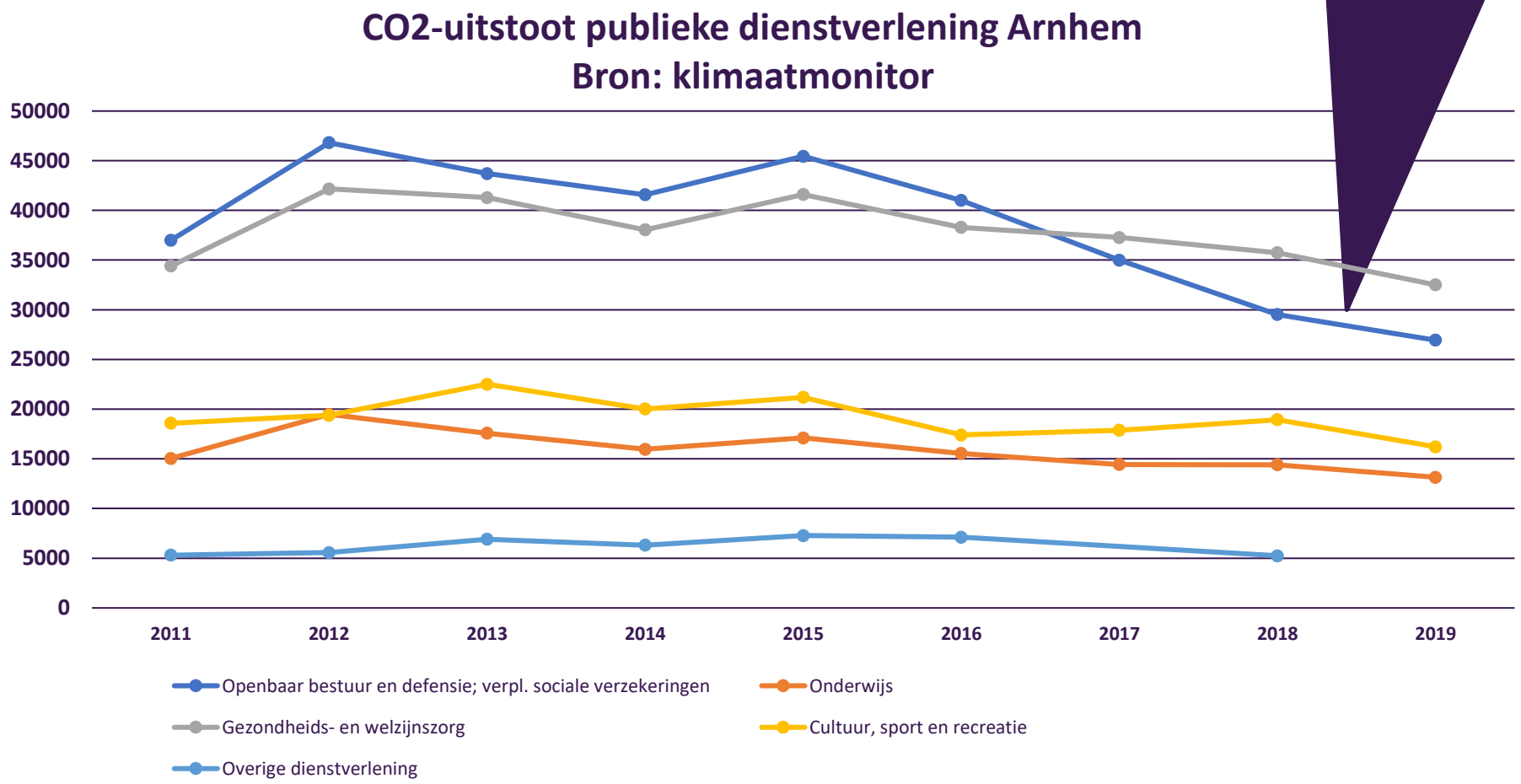

PARTNERS+PRÖPPER
DENKERS EN DOENERS VOOR DE PUBLIEKE ZAAK

Bijlage 1. Beeld op hoofdlijnen

Klimaat en Energie

In Arnhem neemt gas het grootste deel van het energieverbruik voor woningen voor rekening.

Totaal energieverbruik woningen (TJ)
Bron: klimaatmonitor

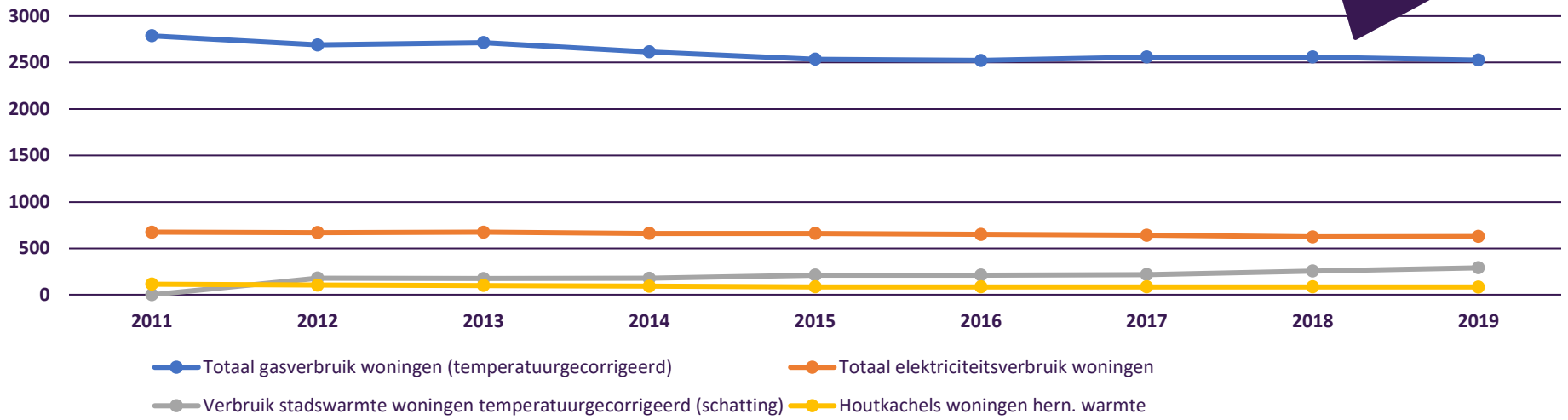

Totaal gasverbruik woningen (miljoen m3)
Bron: klimaatmonitor

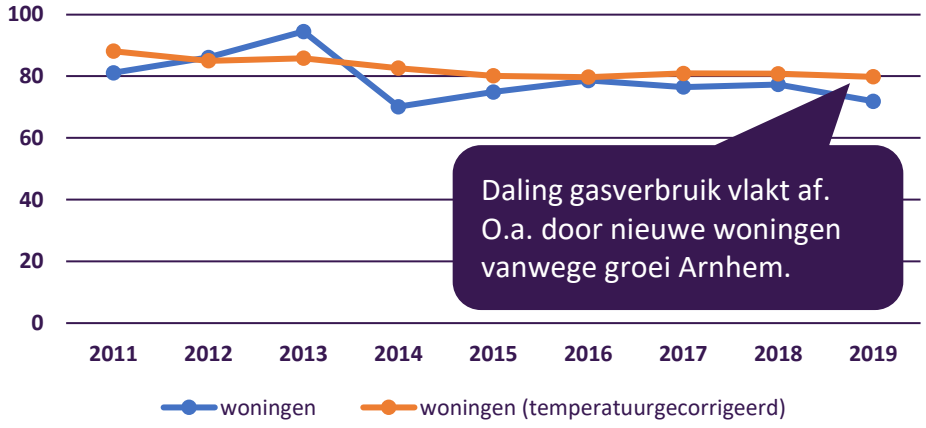

Daling gasverbruik vlakt af.
O.a. door nieuwe woningen vanwege groei Arnhem.

Totaal electriciteitsverbruik woningen (milj kWh) Bron: klimaatmonitor

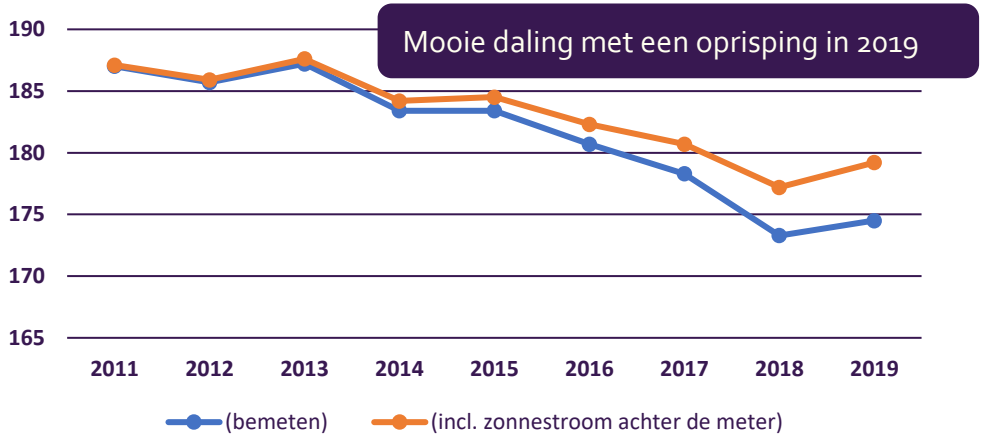

Mooie daling met een oprisping in 2019

Bijlage 1. Beeld op hoofdlijnen

Klimaat en Energie

Stabiel dalende trend gemiddeld verbruik per woning.
Gemiddeld gas verbruik per woning neemt ook af.

Gemiddeld electriciteitsverbruik woningen Arnhem (kWh)
Bron: CBS Statistiek energieverbruik woningen

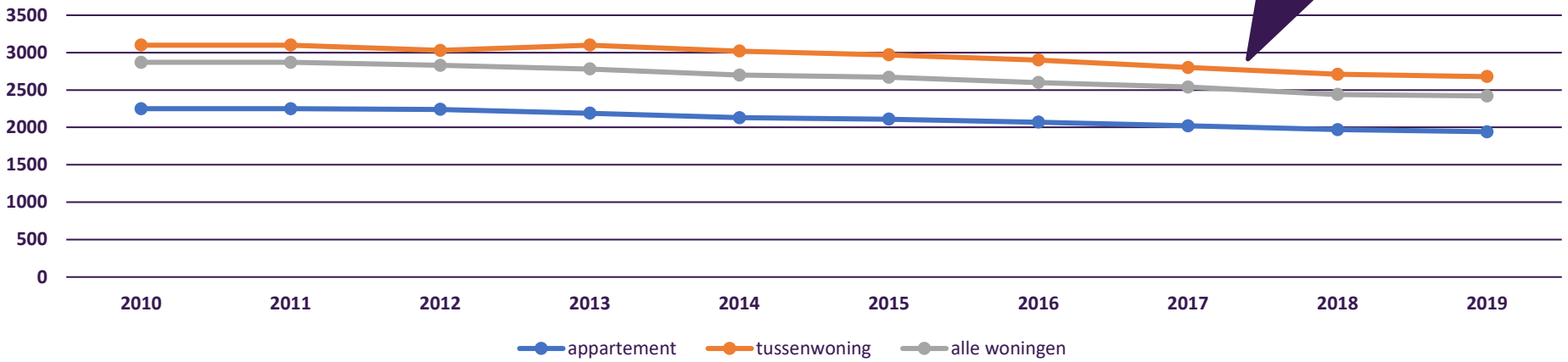

Gemiddeld gasverbruik woningen Arnhem (m3, temperatuur gecorrigeerd)
Bron: CBS Statistiek energieverbruik woningen

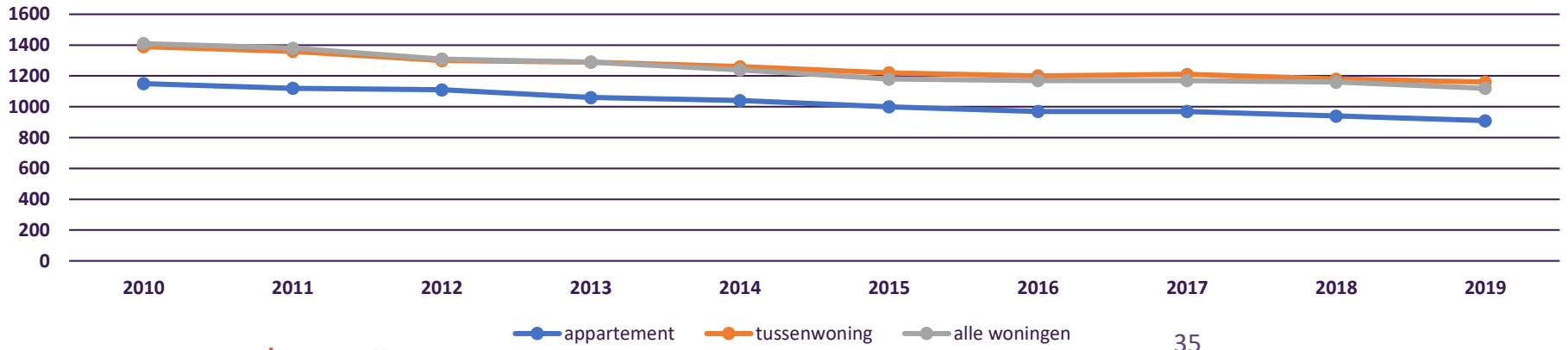

Bijlage 1. Beeld op hoofdlijnen

Klimaat en Energie

Bij openbaar bestuur is een daling op het energieverbruik ingezet, zie ook bij het elektriciteitsverbruik.

Energieverbruik publieke sector (TJ)
Bron: Klimaatmonitor

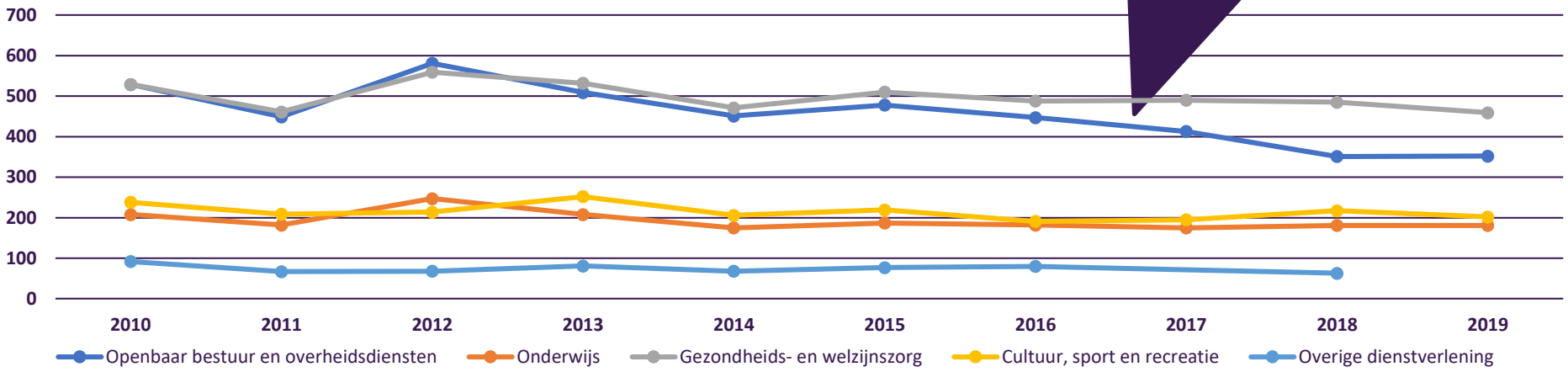

Gasverbruik publieke sector (m3)
Bron: klimaatmonitor

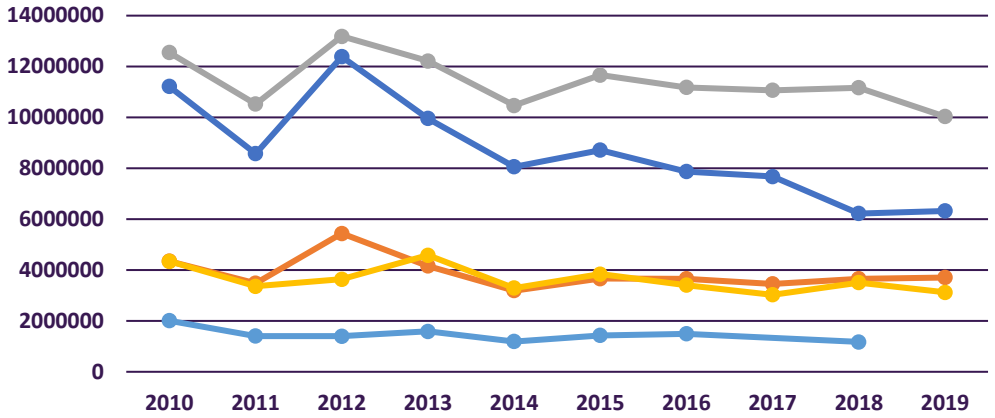

Electriciteitsverbruik publieke sector (kWh)
Bron: klimaatmonitor

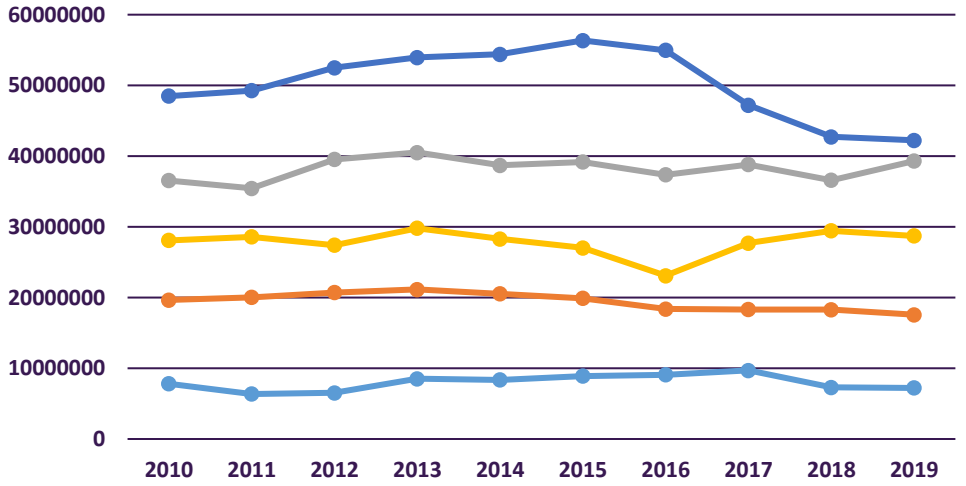

PARTNERS + PRÖPPER
DENKERS EN DOENERS VOOR DE PUBLIEKE ZAAK

Bijlage 1. Beeld op hoofdlijnen

Klimaat en Energie

Energieverbruik versus bekende hernieuwbare energie
Bron: Klimaatmonitor

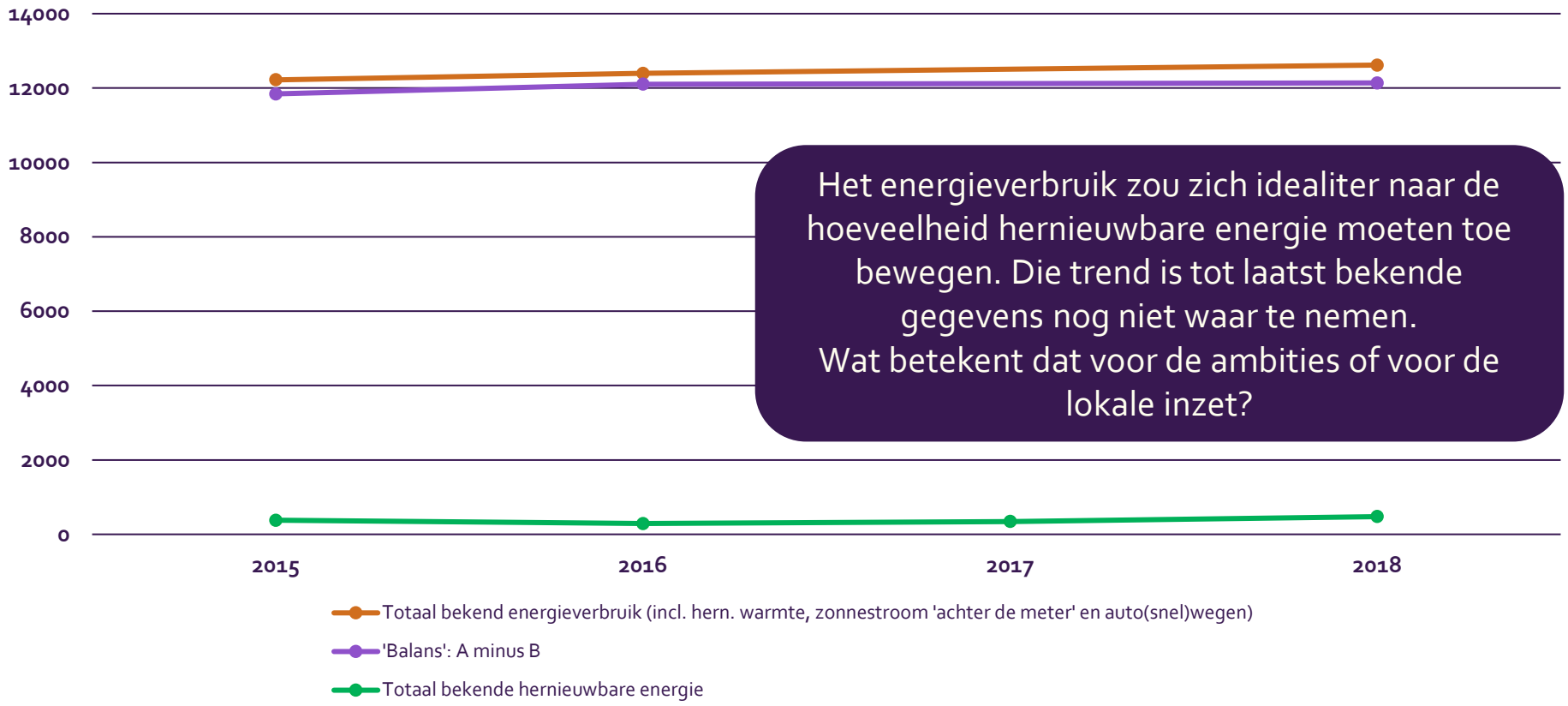

Het energieverbruik zou zich idealiter naar de hoeveelheid hernieuwbare energie moeten toe bewegen. Die trend is tot laatst bekende gegevens nog niet waar te nemen.
Wat betekent dat voor de ambities of voor de lokale inzet?

Bijlage 1. Beeld op hoofdlijnen

Klimaat en Energie

Opbrengst zonnepanelen - Arnhem (MW)

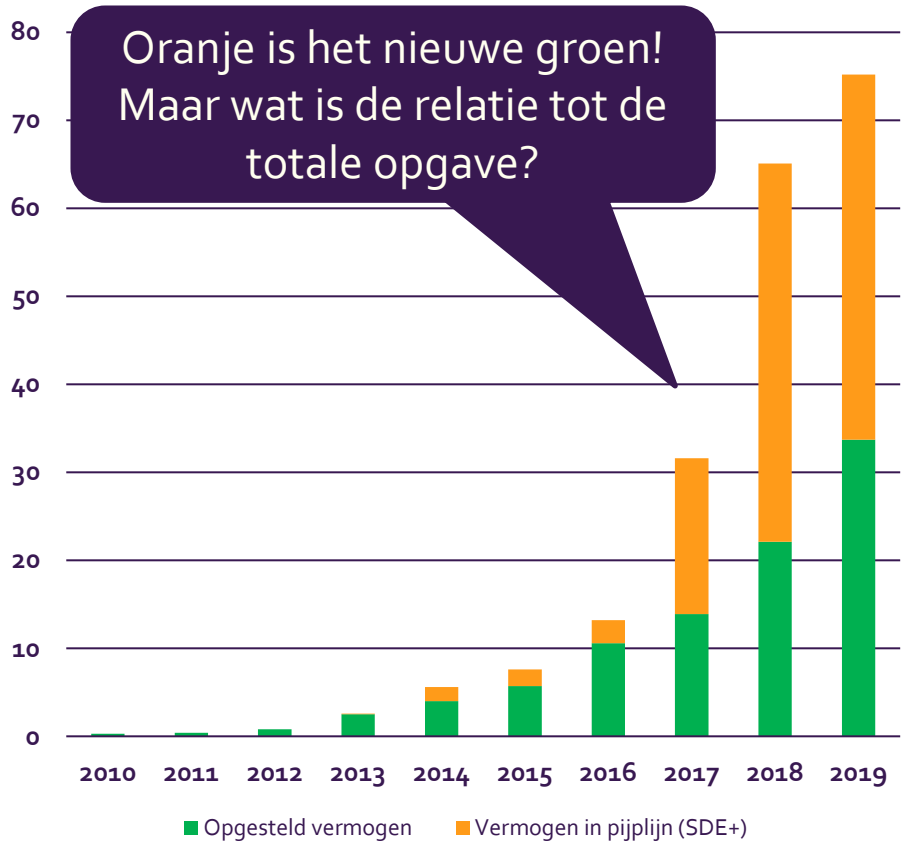

Windturbines Arnhem Bron: Klimaatmonitor

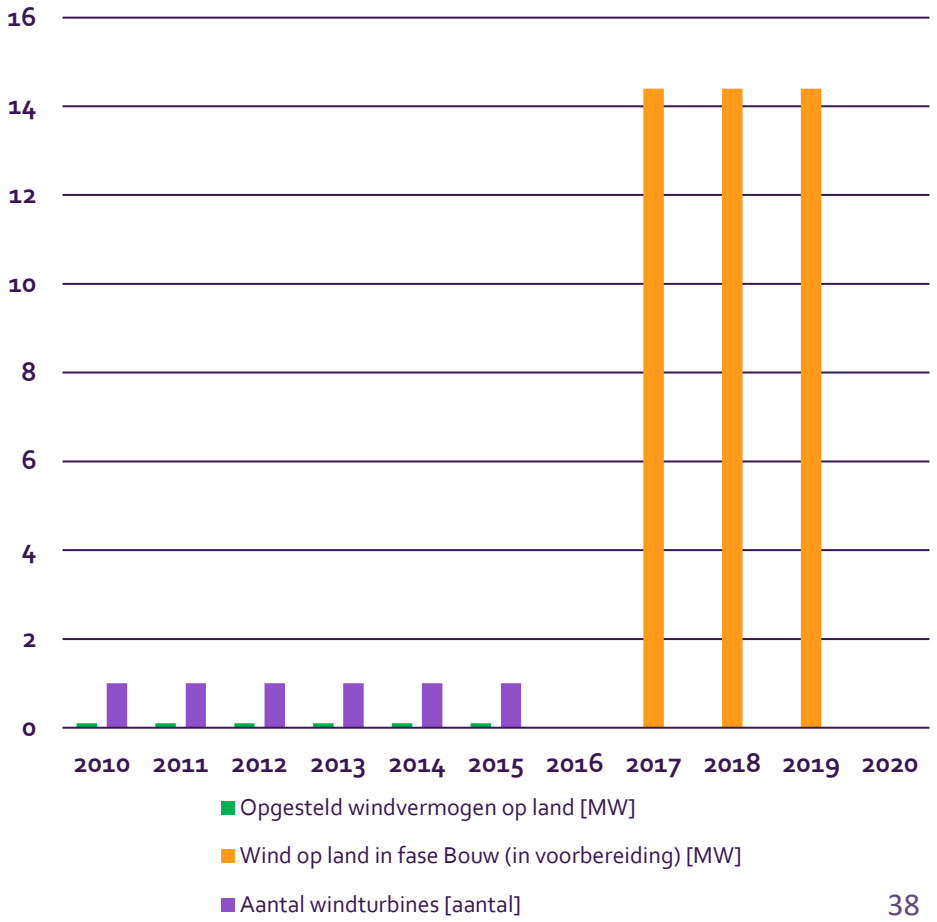

Bijlage 1. Beeld op hoofdlijnen

Klimaat en Energie

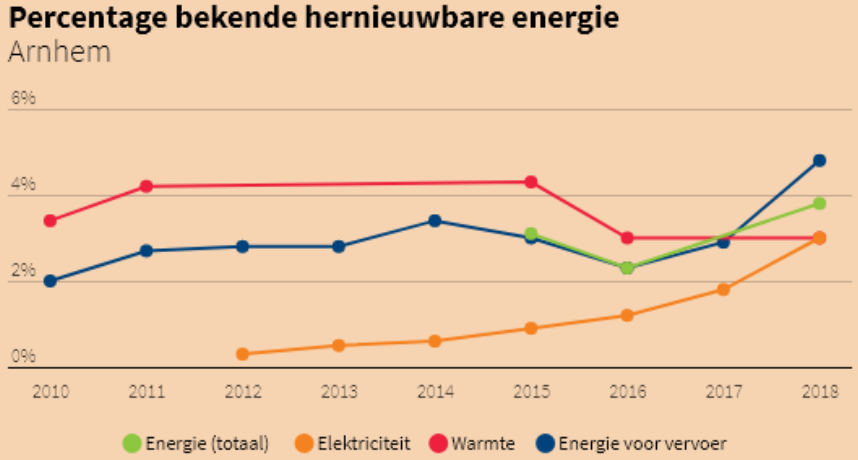

Toelichting?

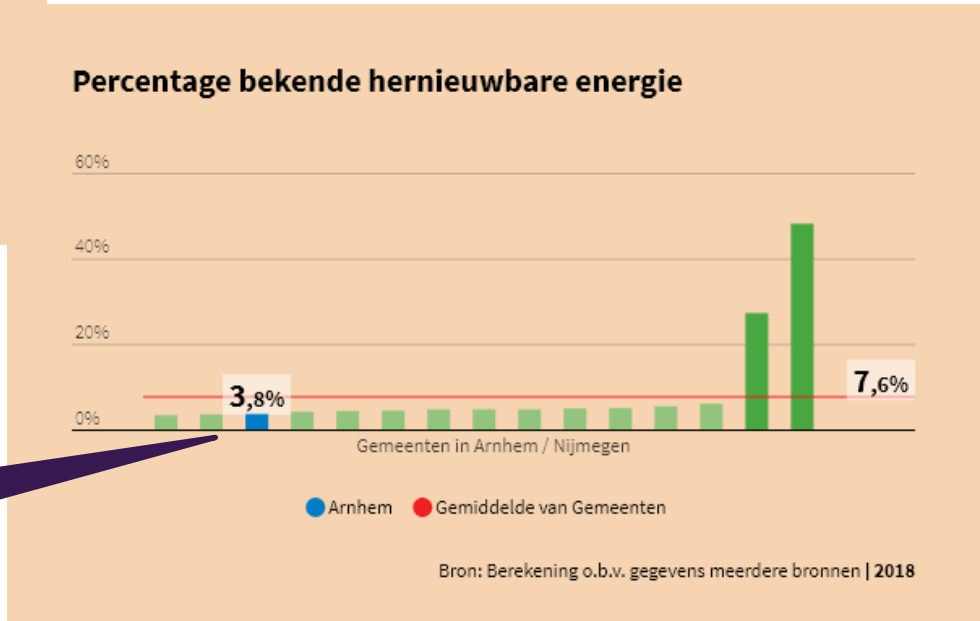

Ondanks ambities en inspanningen "scoort" Arnhem niet direct hoog t.o.v. landelijk gemiddelde of regio.

Bijlage 1: Beeld op hoofdlijnen

Klimaat en Energie

Energieverbruik verkeer en vervoer (TJ)
Bron: Klimaatmonitor

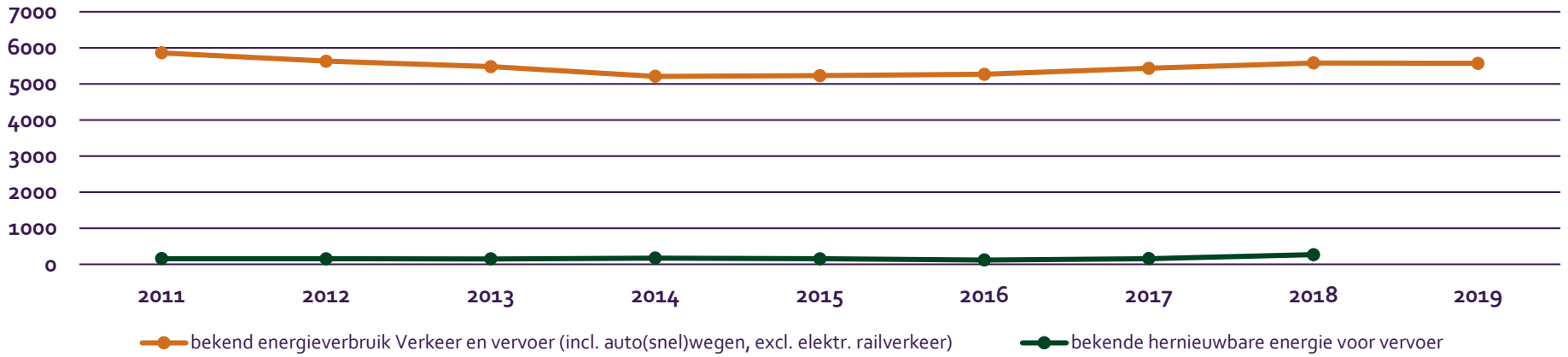

Warmteverbruik versus bekende hernieuwbare warmte
Bron: Klimaatmonitor

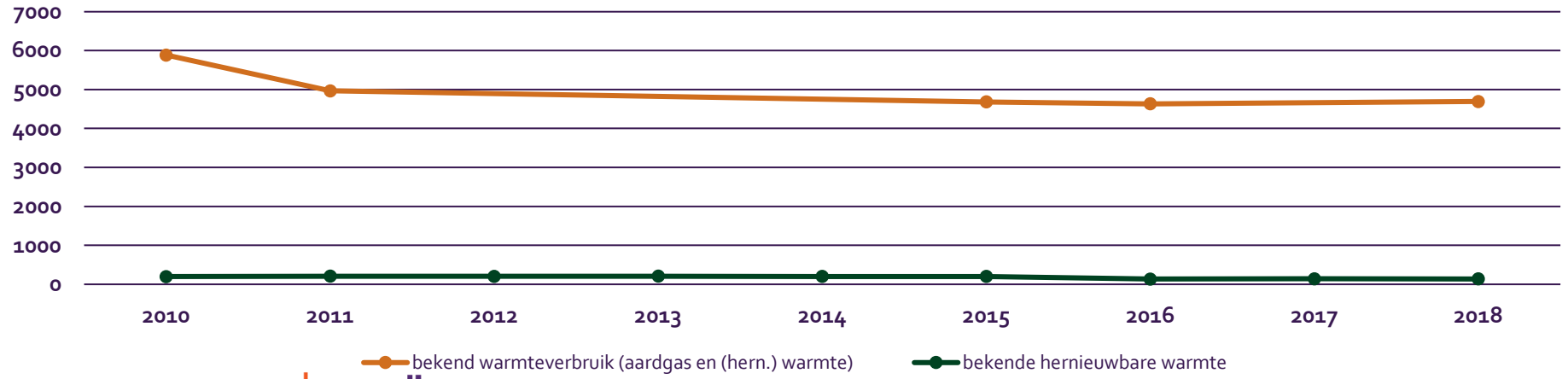

Bijlage 1. Beeld op hoofdlijnen

Klimaat en Energie

Elektriciteitsverbruik versus bekende hernieuwbare elektriciteit
Bron: Klimaatmonitor

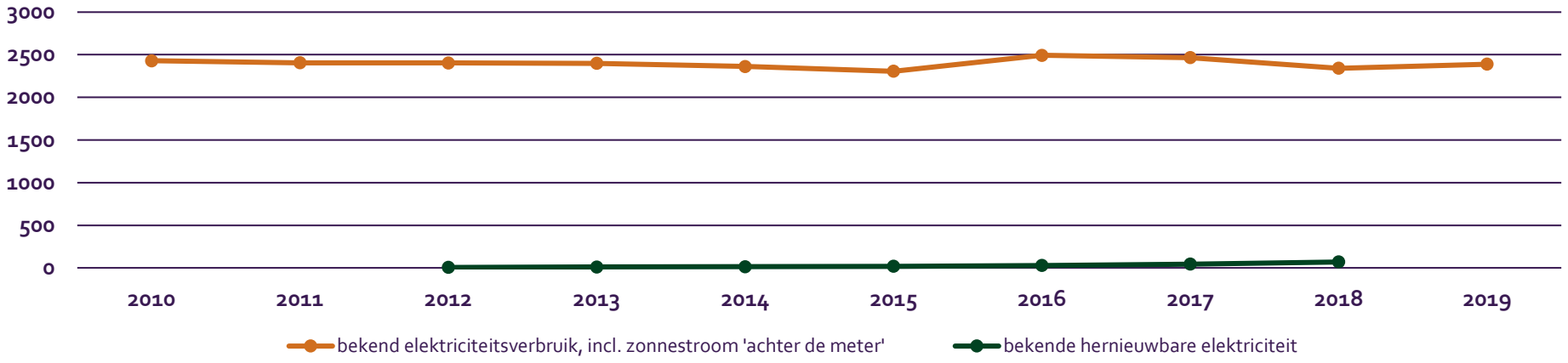

Bekende hernieuwbare Energie (TJ)
Bron: Klimaatmonitor

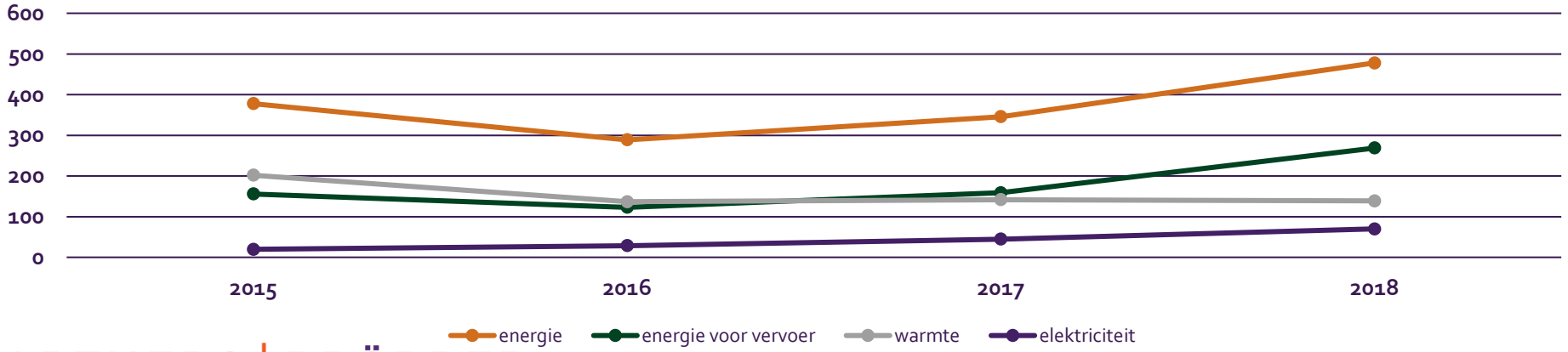

Bijlage 2+3. Analyse Doelen en acties

*In deze paragraaf voeren we een **Tekstanalyse uit van de doelen en acties** voor het programma Klimaat en energie.*

Ambitie uit Programmabegroting 2020:

Om de klimaatverandering te beperken, is het belangrijk dat we de uitstoot van broeikasgassen en vooral CO2 verminderen. Dit betekent dat er ook in Arnhem een overgang moet plaatsvinden van fossiele energie naar duurzame energie. De urgentie van de klimaatverandering maakt dat het belangrijk is dat we werk maken van het verduurzamen van onze stad. We herijken de koers van New energy made in Arnhem, gaan de wijken in voor de energietransitie en gaan met een regionale energietransitie aan de slag. Daarin nemen we de afspraken van het Parijsakkoord en het op handen zijnde klimaatakkoord mee. Daarbij is uitgangspunt dat iedere Arnhemmer mee moet kunnen komen met de energietransitie en de verdeling van maatschappelijke lasten eerlijk is.

Bijlage 2+3. Analyse Doelen en acties

Tekstanalyse van de paragraaf 'Wat wilden we bereiken'

Wat willen we bereiken? (begroting 2020)	Resultaten (Jaarstukken 2020)	Opmerkingen
Een stedelijke aanpak van de energietransitie (=subdoel)		
Binnen het deel waar de gemeente invloed op heeft, is het effect en de snelheid ervan mede afhankelijk van onze rolneming. We willen als Arnhem koploper zijn op het gebied van duurzaamheid. Koploper zijn betekent dat we activiteiten realiseren met een grotere impact dan andere gemeenten, of dat we nieuwe aanpakken, initiatieven of (sociale) innovaties ontwikkelen en toepassen. Een koploperpositie in een energietransitie thema past Arnhem. Nu al kiezen startups en multinationals die dagelijks samenwerken aan de ontwikkeling van nieuwe energiesystemen ervoor om dit vanuit Arnhem te doen. In lijn met het landelijke Klimaatakkoord geven we invulling aan de stedelijke energietransitie aan de hand van de thema's gebouwde omgeving, duurzame mobiliteit, bedrijven en industrie en grootschalig opwekking.	Het programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030 bevat 4 deelprogramma's: gebouwde omgeving, duurzame mobiliteit, bedrijven en industrie en grootschalige opwek, met inspanningen om de CO2 reductiedoelen te bereiken.	De tekst in de begroting geeft een beeld van de richting voor het beleidsterrein. De tekst kan nog concreter beschrijven wat het beoogde maatschappelijk effect is. Wat houdt een 'grotere impact' in? Hoeveel energie wil je besparen? Hoeveel CO2 wil je reduceren? Etc. De tekst in de jaarstukken geeft geen inzicht en duiding van de stand van het beleidsterrein. Wat zijn de ontwikkelingen voor de 4 genoemde deelprogramma's? Lukt het om al deze deelprogramma's/ reductiedoelen zoals beoogd te realiseren?
Een wijkgerichte aanpak van de energietransitie (=subdoel)		
Als vervolg op landelijke afspraken geven we invulling aan de wijkgerichte energietransitie. Onderdeel van de warmtetransitie is ook dat we uiteindelijk van het aardgas gaan. Uiterlijk eind 2021 heeft elke gemeente dan ook een transitievisie warmte. In deze visie legt de gemeenteraad het tijdspad vast waarop wijken van het aardgas gaan. Voor de wijken die voor 2030 van het gas af gaan, moeten in 2021 ook de potentiële energiebronnen en - infrastructuren bekend zijn.	Corona heeft ook impact op de voortvarendheid van onze wijkaanpak. Ondanks de beperkingen die dit met zich meebrengt gaan de onderzoeken en samenwerkingen door en voeren wij gesprekken in de wijken.	De verantwoording is vrij abstract opgesteld. Wat is de impact dan precies? Wat zijn de beperkingen waar over gesproken wordt?
Een regionale energiestrategie als invulling van het Klimaatakkoord (=subdoel)		
Nederland heeft het Klimaatakkoord van Parijs ondertekend. Daarin is bepaald dat we in 2030 49% CO2-reductie moeten hebben behaald ten opzichte van 1990 en in 2050 80-95% reductie. In het Gelders Energieakkoord, dat ook door Arnhem is ondertekend, is afgesproken dat de Gelderse regio's geen 49% maar 55% CO2 reductie nastreven in 2030. Arnhem zal niet de volledige CO2 reductie binnen haar eigen grenzen kunnen behalen. De huidige mogelijkheden voor duurzame energie opwekking op grote schaal vraagt om ruimte. Door het stedelijke karakter en de beperkte beschikbare ruimte in het buitengebied zijn er niet voldoende mogelijkheden om helemaal zelfvoorzienend te zijn. Hierdoor ligt een deel van de opgave buiten Arnhem.	Het concept bod Regionale energiestrategie is in september vastgesteld. Het definitieve bod wordt vóór 1 juli 2021 aan de raad aangeboden ter besluitvorming.	Het doel van 55% reductie in 2030 in de begroting is mooi SMART opgesteld. Dit kan een hele goede effectindicator zijn om op te nemen in de P+C cyclus. De verantwoording geeft geen inzicht in het huidige % reductie. Waar staan we nu? Alle gestelde doelen zijn meer uitvoeringsprestaties dan doelen die een gewenst maatschappelijk effect beogen (bv. % reductie CO2)

Bijlage 2+3. Analyse Doelen en acties

Tekstanalyse van de paragraaf 'Wat hebben we gedaan'

Wat hebben we gedaan? (begroting 2020)	Resultaten (Jaarstukken 2020)	Opmerkingen
Een stedelijke aanpak van de energietransitie (=subdoel)		
Uitvoeren New energy made in Arnhem 2015 - 2020	Zoals in de monitoringsrapportage NemiA 2015-2020 (raadsbrief oktober 2019) is aangegeven, is het, ondanks alle behaalde resultaten, duidelijk dat er nog grotere inzet moet worden gepleegd om de energietransitie zodanig te versnellen dat landelijke en mondiale doelen binnen Arnhem kunnen worden gehaald. Daarbij komt dat er nieuwe trends en ontwikkelingen zijn die leiden tot nieuwe en nog grotere gemeentelijke opgaven, die nog niet waren opgenomen in het programma New energy made in Arnhem 2015-2020. Dit zijn het Klimaatakkoord van Parijs, het landelijke Klimaatakkoord, met daarin onder andere het uitfaseren van aardgas en de verplichting tot het opstellen van een regionale energiestrategie.	Goede verantwoording, al past deze tekst beter bij het kopje 'wat wilden we bereiken', omdat het meer een verantwoordig is over het algemene effect dat je wilt bereiken i.p.v de geleverde (uitvoerings-)prestatie. Door de heldere indeling in de kopjes die terug komt zowel in de begroting als de jaarstukken is het goed terug te halen wat aangekondigd en wat gerealiseerd is op de betreffende onderwerpen.
Opstellen nieuw programma New energy made in Arnhem 2020-2030	In januari 2020 heeft de raad het programma New energy made in Arnhem 2020-2030 vastgesteld, waarin de CO2 reductiedoelen zijn opgenomen en de acties die leiden tot die doelen.	Dit gaat over een beleidsvoorbereiding (vaststellen plan/ visie). Het is vooral inzichtelijk als de jaarstukken ingaan op uitvoeringsprestaties (bv aantal huizen van gas af).

Bijlage 2+3. Analyse Doelen en acties

Tekstanalyse van de paragraaf 'Wat hebben we gedaan'

Wat hebben we gedaan? (begroting 2020)	Resultaten (Jaarstukken 2020)	Opmerkingen
Een wijkgerichte aanpak van de energietransitie (=subdoel, deel 1)		
Transitievisie warmte. Op basis van de warmteverkenning bereiden we een transitievisie voor, voor alle wijken in Arnhem. In de transitievisie warmte legt de gemeenteraad het tijdspad vast waarop wijken van het aardgas gaan. Voor de wijken die voor 2030 van het gas af gaan, moeten in 2021 ook de potentiële energiebronnen en -infrastructuren bekend zijn.	De ontwikkeling van de Transitievisie warmte ligt op koers. Samen met de professionele stakeholders in de stad werken wij aan het opstellen van deze Transitievisie. Wij nemen de input die wij ophalen in onze wijkgesprekken en de onderzoeken die lopen in de kansrijke wijken mee in de totstandkoming van de Transitievisie warmte.	Deze verantwoording gaat vooral over een beleidsvoorbereiding (vaststellen plan/ visie). Het is wenselijk om ook meer te verantwoorden op de uitvoeringsprestaties (bv gerealiseerd aantal huizen van gas af, aantal gevoerde wijkgesprekken).
Voortouw nemen. Waar wijken zich niet spontaan organiseren rond energie- en klimaatvraagstukken, neemt de gemeente het voortouw om bewoners bij elkaar te brengen. Niet iedereen is in staat om mee te komen in de energietransitie. Zeker niet als er prangende kwesties bij mensen spelen rondom veiligheid, leefbaarheid, schulden of andere problemen in de privésfeer. De energietransitie moet voor iedereen toegankelijk zijn.	Vanwege corona is fysiek contact met onze wijkbewoners lastig en in sommige perioden zelfs niet mogelijk. Met de online mogelijkheden brengen wij zoveel als mogelijk bewoners bij elkaar rondom het energievraagstuk. In een aantal kansrijke buurten konden wij voortborduren op onze inspanningen uit 2019 wat het eenvoudiger maakte om in dezelfde lijn het tempo op te pakken. Zo hebben wij in 2020 intensief gewerkt aan het sluitend krijgen van de businesscase en aan de contractvorming voor het energieconcept Smart Polder in Kronenburg/Vredenburg, waar in totaal circa 1.000 woningequivalenten op aan worden gesloten.	Zie ook uitgebreidere tekst in de jaarstukken. Goede verantwoording, doordat ook transparant het pijnpunt wordt benoemd. Verder is ook het noemen van de uitvoeringsprestatie van circa 1.000 woningequivalenten inzichtelijk.
Wijkinitiatieven. Arnhem streeft naar een goede en tijdige betrokkenheid van inwoners bij de grote opgave van de energietransitie en stimuleert de initiatieven in de stad. En niet zonder succes want ondertussen is er in Arnhem sprake van ruim twintig initiatieven in wijken en draaien vier wijken mee in het 'Wijken van de toekomst'-programma binnen het Gelders Energieakkoord (Spijkerkwartier, Alteveer Cranevelt, Heijenoord Lombok en Hoogkamp). Om die ontwikkeling voort te zetten en om wijkinitiatieven in positie te brengen als sterke intermediair tussen wijk en gemeente in het langdurige proces van de energietransitie in de stad, zal de ondersteuning een structureel karakter krijgen. Het AANjaagfonds speelt daarbij een belangrijke rol.	In de vier 'Wijken van de toekomst' is ondanks de coronamaatregelen gewerkt aan de energietransitieplannen per wijk, door de wijkbewoners. Vanuit het aanjaagfonds zijn in 2020 15 initiatieven gefinancierd, zoals het gezamenlijk met straat- en buurtgenoten onderzoeken van de mogelijkheden voor zonnepanelen of vergroenen van de daken, buurtbijeenkomsten over energiebesparing en gezamenlijk onderzoek naar de mogelijkheden om over te schakelen van aardgas naar duurzame energie. Totaal zijn er in Arnhem meer dan 40 actieve wijkinitiatieven op het gebied van energie en klimaat.	Zie ook uitgebreidere tekst in de jaarstukken. Goede verantwoording. Deze tekst gaat naast beleidsvoorbereidingen (werken aan energietransitieplannen) ook in op de uitvoeringsprestaties (15 initiatieven gefinancierd). Dat is inzichtelijk.

Bijlage 2+3. Analyse Doelen en acties

Tekstanalyse van de paragraaf 'Wat hebben we gedaan'

Wat hebben we gedaan? (begroting 2020)	Resultaten (Jaarstukken 2020)	Opmerkingen
Een wijkgerichte aanpak van de energietransitie (=subdoel, deel 2)		
Ruimtelijke ontwikkelingen. Bij alle ruimtelijke ontwikkelingen in de stad zal de gemeente met initiatiefnemers komen tot afspraken over de invulling van hun eigen verantwoordelijkheid in de energietransitie, maar ook de relatie leggen met de opgave en kansen in de omgeving van de ontwikkeling.	De invulling van de eigen verantwoordelijkheid ligt op koers. Ook waar mogelijkheden zijn om de omgeving aan te sluiten pakken wij dit op met de ontwikkelaars.	Vrij abstracte tekst.
Ondersteunend beleid. Om de wijkgerichte energietransitie vorm te geven zal er op landelijk, regionaal en stedelijk niveau ondersteunend beleid en instrumentarium worden doorontwikkeld. Op regionaal en stedelijk niveau heeft de gemeente directe invloed op de ontwikkeling hiervan. Beleid wordt doorontwikkeld op de thema's financiering en betaalbaarheid, bewustwording en energiearmoede, collectieve infrastructuur, bronnenontwikkeling, wet- en regelgeving, organisatie en arbeidskrachtontwikkeling en innovaties. In de energietransitie zijn er ook kansen voor Arnhemse bedrijven om in de wijken innovaties mee te ontwikkelen en toe te passen. Bij de Arnhemse aanpak in de komende jaren worden nadrukkelijk (Arnhemse) innovatieve bedrijven uitgenodigd om mee te denken en mee te doen in de wijkgerichte energietransitie.	In 2020 is een toolbox met instrumentarium (zowel landelijk als gemeentelijk) op het gebied van financiering en subsidies en advies voor bewoners en bedrijven samengesteld en via de website arnhemaan.nl ontsloten. Het Plan van Aanpak energiearmoede is door het college vastgesteld en ter besluitvorming naar de raad gestuurd. In december heeft de raad de Arnhemse Toekomstbestendig wonenlening vastgesteld, waarmee we particuliere woningeigenaren ondersteunen om hun woning te verduurzamen. Samen met de provincie en een aantal koplopergemeenten onderzoeken we de mogelijkheid en meerwaarde voor de energietransitie van een provinciaal warmte-infrabedrijf.	Deze tekst gaat vooral in op beleidsvoorbereidingen (website ontsluiten, Plan van aanpak Energiearmoede) en minder in op de uitvoeringsprestaties (zoals aantal verduurzaamde woningen, aantal geadviseerde bewoners en bedrijven).

Bijlage 2+3. Analyse Doelen en acties

Tekstanalyse van de paragraaf 'Wat hebben we gedaan'

Wat hebben we gedaan? (begroting 2020)	Resultaten (Jaarstukken 2020)	Opmerkingen
Een regionale energiestrategie als invulling van het Klimaatakkoord (=subdoel)		
De regio Arnhem Nijmegen stelt een Regionale Energie Strategie (RES) Arnhem Nijmegen op.	Het concept bod is in september 2020 door het college vastgesteld.	Zie ook uitgebreidere tekst in de jaarstukken. Goede verantwoording. Vooral ook door het grote aantal genoemde uitvoeringsprestaties (zoals 110 energiecontroles, 24 aanvragen en 22 toekenningen, 15 energiescans, 46 nieuwe SDE+ beschikkingen, 500 laadpunten, 4 windmolens, etc.)

Analyse jaarstukken 2020
Klimaat & Energie

Vincent Bouma
Hans Eliens
Nathalie Nede
Steffenie Pape

Gemeente Arnhem

Proces methode Duisenberg

- Controlerende rol raad
- Wat & Hoe?
- Conclusies
- Verzoeken College
- Verzoeken Raad

Gemeente Arnhem

Uitganspunten controlerende rol

- Inzichtelijkheid in het beleid
- Goede controle
- Technisch en objectief
- Informatie over effectiviteit beleid

Wat?

- De Duisenberg Methode
- Doel: oordeel behalen beleidsdoelen programma

Hoe?

Zes centrale vragen van de methode Duisenberg:

- Wat is het beeld van het beleidsterrein op hoofdlijnen?
- Welke doelen zijn gepland/gerealiseerd?
- Welke prestaties zijn gepland/uitgevoerd?
- Wat heeft het gekost?
- Welke aanvullende informatie is er?
- Welke conclusie hebben wij, als rapporteurs?

Conclusies beeld op beleid

- Behalen we het gestelde doel?
- Inzet Klimaatfonds niet inzichtelijk
- Rolneming gemeente: handhaver, facilitator of initiatiefnemer?
- Effect uitvoeringsprestaties?
- De Klimaatmonitor: CO2 getallen

Conclusies informatievoorziening

- Prestaties versus effect
- Verantwoording op beleidsvoorbereiding
- Heldere indeling, dus goed te vergelijken
- Stoplichten
- Waar zijn luchtagenda en milieuzone?
- Begroting-Turap-Jaarrekening
- Inzicht in financiën gekoppeld aan doel en prestatie?

Verzoeken aan college

- Verantwoording op zowel effect als prestaties
- Hoe leggen we het uit aan de Arnhemmer?
- Effectindicatoren in P+C cyclus
- Inzicht baten en lasten
- Stoplichten verhelderen

Verzoeken aan raad

- Hoe leggen we het uit aan de Arnhemmer?
- Opdracht aan college op prestatie
- Beoordeel raadsvoorstellen op effectdoelen en uitvoeringsprestaties
- Blijf in gesprek over indicatoren en streefwaarden

Dank voor jullie aandacht!

Gemeente Arnhem

Aan de gemeenteraad

Datum	: 8 juni 2021
Zaaknummer	: 577924
Contactpersoon	: Irina Wams
Telefoonnummer	: 026 377 3372

Onderwerp: Monitor prestatieafspraken 2020

Geachte voorzitter en leden,

Wij stellen u voor kennis te nemen van de monitor prestatieafspraken 2020.

Inleiding
Er spelen veel zaken op het gebied van wonen, leefbaarheid, zorg en duurzaamheid. Hiervoor hebben we ook de woningcorporaties in Arnhem nodig. Zij leveren elk jaar weer een bijdrage aan de doelen van de gemeente Arnhem. Hiervoor maken we met hen elk jaar prestatieafspraken. Onderdeel van de prestatieafspraken die we met Volkshuisvesting, Vivare en Portaal en hun huurdersorganisaties maken is dat we elk jaar met elkaar de samenwerking en de resultaten evalueren.

Jaarlijks stellen de drie partijen: corporaties (Volkshuisvesting Arnhem, Portaal, Vivare); huurdersorganisaties (HOP Arnhem, Hovar, de Brug) en de gemeente Arnhem de monitor prestatieafspraken op. De monitor voor 2020 is tripartite vastgesteld door de genoemde partijen. Met deze monitor wordt teruggekeken op de prestatieafspraken 2020. De monitor over 2020 treft u als bijlage bij deze brief aan.

Opvallende zaken uit de monitor prestatieafspraken 2020
Ondanks de lastige tijd door de coronapandemie is er veel gedaan het afgelopen jaar. Er is hard gewerkt aan de prestatieafspraken. Niet alles is (helemaal) gehaald maar er zijn toch weer goede stappen gezet.

De beschikbare kernvoorraad sociale huurwoningen is weer toegenomen. Dat deze voorraad is toegenomen heeft te maken met nieuwbouw en transformatie maar ook met het aanpassen van de huren bij mutatie (wanneer een woning vrijkomt en opnieuw wordt verhuurd).
We merken dat corporaties zich stevig inzetten voor het bouwen van meer betaalbare woningen. Daarnaast merken we dat de corporaties gecommitteerd zijn bij de Arnhem -Oost -aanpak.

Er is gewerkt aan het verzamelen van informatie op het gebied van gezond wonen (voorkomen van schimmel en vocht in woningen). In december heeft hiervoor een bijeenkomst plaats gevonden. Als

voorbeeld is hierbij gekeken naar de aanpak voor Presikhaaf 3. In deze wijk is door een werkgroep op adresniveau in beeld gebracht wat de klachten waren. Daarbij is gekeken naar wat mensen zelf kunnen doen en naar wat er aan de woning gedaan kan worden om vocht en schimmel te voorkomen.
In de prestatieafspraken van 2021 is hier ook een vervolg op ingezet.

In oktober 2020 is het doelgroepenonderzoek wonen en zorg afgerond. Hierbij is in beeld gebracht wat de vraag aan specifieke woningen is voor de komende jaren. Dit is toegelicht in de raadsbrief van 23 februari 2021. De corporaties zijn bezig met in beeld brengen welk aanbod hier tegenover staat, dit alles komt in 2021 samen in de visie op wonen en zorg.

Bij het ontwikkelen van de transitievisie warmte en het ontwikkelen van plannen voor het aardgasvrij maken van wijken, wordt goed samengewerkt met alle partijen. Daarnaast hebben de corporaties stappen gezet op het gebied van klimaatadaptatie, onder andere op het gebied van vergroening van de openbare ruimte. Allemaal op een eigen manier hebben ze invulling gegeven aan dit onderwerp. Volkshuisvesting, Vivare en Portaal hebben verschillend projecten lopen, onder andere in de wijken: De Laar, Geitenkamp, Monnikenhuizen, Kronenburg en 't Broek. Hierbij wordt ook veel aandacht besteed aan het minder verstenen van tuinen. Portaal heeft groene daken in Kronenburg gerealiseerd. Technische en financiële haalbaarheid van de toepassing van groene daken wordt door de corporaties verder onderzocht.

Uitdagingen
De constatering van de laatste jaren is dat het aantal woningzoekenden oploopt, terwijl er minder woningen vrijkomen (muteren). Dit houdt in dat de slaagkansen van woningzoekenden lager worden. Om de slaagkansen te verbeteren heeft het toevoegen van woningen voor de doelgroep (door nieuwbouw, transformatie of huuraanpassing) en het creëren van doorstroming (op gang brengen van verhuisbewegingen) voor gemeente en corporaties een hoge prioriteit.

Corporaties hebben aangegeven dat er veel van hen wordt gevraagd, wat zij niet allemaal waar kunnen maken. De organisatorische capaciteit, maar vooral de financiële middelen van corporaties zijn niet voldoende om op het gebied van nieuwbouw (beschikbaarheid), renovatie (duurzaamheid), betaalbaarheid (lage huren) en leefbaarheid aan alle ambities te voldoen. Een goede afstemming tussen de verschillende onderwerpen is de komende tijd dan ook van groot belang.

SSH&
Naast de afspraken met de bovengenoemde corporaties hebben we vorig jaar uitgebreidere, meerjarige tripartite afspraken gemaakt met studentenhuisvester SSH& en huurdersorganisatie SPH. Hierover hebben wij u met de raadsbrief 'voortgang uitwerken ambities studentenhuisvesting' in december geïnformeerd. Deze raadsbrief over de monitor achten wij een goed moment om u te informeren over de voortgang van de samenwerking met SSH&:

- SSH& verkent momenteel de mogelijkheden voor uitbreiding van het marktaandeel in Arnhem. Ook nieuwbouw is daarbij mogelijk. Meerdere locaties worden onderzocht om bij te dragen aan de ambitie om de komende 10 jaar minimaal 200 eenheden toe te voegen (in eigendom of beheer), waarvan minimaal 100 eenheden in de periode tot en met 2025. Er is nog geen locatie concreet in beeld, waardoor het momenteel nog niet mogelijk is om u te informeren over de mogelijke realisatie van een 'Helix 2', conform motie 20M239.
- SSH& is voornemens om dit jaar 25 eenheden van Portaal over te nemen, waardoor het marktaandeel van SSH& stijgt.
- Er is in april een samenwerkingsovereenkomst gesloten tussen Pactum, gemeente en SSH& ten behoeve van de Pilot “Springplank voor studenten”. Daarbij krijgen studerende jongeren die psychisch of sociaal kwetsbaar zijn en in de opvang verblijven, een woonplek met ambulante begeleiding toegewezen. Het gaat om drie studenteneenheden in het eerste jaar voor jongeren die uitstromen uit de opvang of momenteel begeleid wonen. Bij een positieve evaluatie van de pilot in 2022 verlengen partijen de afspraak met enkele jaren.
- Specifiek voor Arnhem zijn dit jaar in de landelijke monitor studentenhuisvesting extra vragen opgenomen over de behoefte aan kwalitatief betere studentenhuisvesting. De uitkomsten hiervan zijn in het najaar beschikbaar.

Voor 1 juli ontvangen wij als gemeente van alle corporaties in Arnhem weer een nieuw bod voor 2022. Vervolgens maken wij met hen prestatieafspraken. In december kunt u over deze nieuwe afspraken een raadsbrief verwachten. Ondertussen werken we verder aan de uitvoering van de prestatieafspraken van 2021.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

P.J. Altena A. Marcouch

Bijlagen:
- Cijfermatige monitor prestatieafspraken 2020
- Inhoudelijke monitor prestatieafspraken 2020

Cijfermatige monitor prestatieafspraken 2020

Toelichting	Cijfers
Ontwikkeling woningvoorraad	
Aan het einde van 2020 (1 januari 2021) hadden de corporaties 21.468 woningen in de bereikbare voorraad op basis van huidige huren. (21.417 in 2019 en 21.059 in 2018). Om de afspraak van 21.602 woningen te halen zijn in 2019 maatregelen ingezet en het beleid aangepast waarmee gestuurd wordt om dit de komende jaren te behalen. Uit de gepresenteerde cijfers van Enserve blijkt dat de slaagkansen dalen en het aantal mutaties in 2020 t.o.v. voorgaande jaren lager is geweest, de zoektijd is vrijwel gelijk gebleven. Het aantal standplaatsen is met 122 plekken gelijk gebleven aan 2019.	

Bereikbare voorraad op basis van HUIDIGE HUUR 2020	**Totaal**	*Portaal*	*VHV*	*Vivare*	*Omnia*
Bereikbare voorraad (incl Omnia; afspraak: 22.000)	**21.866**	*3.985*	*11.355*	*6.128*	*398*
Bereikbare voorraad (excl Omnia; afspraak: 21.602)	**21.468**	*3.985*	*11.355*	*6.128*	

Toename: Nieuwbouw/transformatie/aankoop	
In totaal zijn 150 woningen er in 2020 toegevoegd aan de portefeuilles van de corporaties	

Toevoeging 2020	Goedkoop	tot 1e aftopping	tot 2e aftopping	tot liberalisatiegrens	geliberaliseerd	**totaal**
VHV		30	12	2	2	***46***
Portaal		53				***53***
Vivare	10	2	31	8		***51***
Totaal	***10***	***85***	***43***	***10***	***2***	**150**

Afname: verkoop/sloop	
In 2020 zijn er twaalf woningen verkocht, er zijn geen woningen gesloopt.	

Verkoop 2020	Goedkoop	tot 1e aftoppin	tot 2e aftoppi	tot liberali-	geliberali-seerd	**totaal**
VHV						
Portaal				-9	-1	***-10***
Vivare*					-2	***-2***
Totaal	***0***	***0***	***0***	***-9***	***-3***	**-12**

* betreft Koopgarant woningen

Toewijzingen	

Het gemiddelde % maatwerk 'toewijzingen door corporaties' is in 2020 25%. Daarmee is het maatwerk in 2020 boven de norm die hiervoor gesteld is.

Oorzaak van de overschrijding is o.a. de calamiteit bij het Gelderse Plein, waarin veel gedupeerden van de brand, op advies, een andere woning hebben toegewezen gekregen. Een deel van de vrijkomende woningen zijn, gezien de leefbaarheidsperikelen, toegewezen aan nieuw cement (huurders die wat extra doen voor de woonomgeving). Deze werkwijze en overschrijding in 2020 is conform afspraak in 2020 bij de gemeente aangekondigd.
Ook zijn er veel mutaties geweest in 55+ gelabelde woningen. Zowel bij de aanpak op het Gelderse plein als de 55+ gelabelde woningen is het voor een groot deel doorstroming en is feitelijk het aantal beschikbare woningen voor andere doelgroep/huurders in dit geval niet minder geworden.

Het maatwerk staat al geruime tijd onder druk, ook zonder een calamiteit zoals op het Gelderse Plein. De benodigde leefbaarheidsaanpak (in samenwerking met stakeholders waaronder de gemeente) in de kwetsbare wijken en buurten alswel het stimuleren van doorstroming maakt dat er in 2021 nadrukkelijke gemonitord wordt.

2020	Aantal statushouders (personen excl. nareizigers)	Statushouders als % van totale verhuringen	% Maatwerk (max 20%)	Toewijzigen midden-inkomens (≥ €38.035 tot €42.436)
VHV	10	1,0%	18,5%	0,9%
Portaal	9	3,30%	23%	7,2%
Vivare	22	1%	32%	2,4%
Totaal	**41**		**25%**	

Onder maatwerk vallen onder andere bijzondere doelgroepen zoals uitstromers zorg, beschermd wonen, maar ook 55+ gelabelde woningen, toewijzingen aan grote gezinnen en de zgn nieuw cement huurders. Statushouders zijn een bijzondere groep die niet onder de norm van 20% maatwerk vallen.

Duurzaamheid

De gemiddelde Energie-index van de drie corporaties in 2020 is 1,41. Norm voor de gemiddelde energie-index is 1,4 in 2021. In 2021 staat een verandering van normeringen naar NTA 8800/EP2 te wachten. Ook in 2020 zijn enkele wijzigingen in de meetmethode doorgevoerd waardoor een zuivere trendlijn niet te maken is.

In de cijfers zijn ook de energie-indexen opgenomen van de monumenten. Deze tellen voor de normering niet mee.

	Gemiddeld Energie Index 2020
VHV	1,53
Portaal	1,32
Vivare *	1,39
Totaal	1,41

* Cijfers ultimo augustus 2020, vanwege een conversie naar ander systeem eind 2020 is dit het meest actuele welke aansluit bij de cijfers van 2019

Inhoudelijke evaluatie uitvoering prestatieafspraken 2020

Onderwerpen op basis van de Prestatieafspraken 2020

- = Meerjarige afspraken, cijfer= Prestatieafspraak

Overzicht prestatieafspraken 2020		**Score** (stop-licht)	**Toelichting prestatie 2020**
2. Meerjarige afspraken			
	Overleg		
	• 3x bestuurlijk overleg p/jr		Heeft plaats gevonden.
	• Maandelijks ambtelijk overleg		Heeft plaats gevonden.
	Verantwoording		
	• Monitoring (jaarlijks voortgang PA)		Er komt een inhoudelijke en cijfermatige monitor 2020.
	• Rapportage oa. Slaagkansen, ontwikkeling kernvoorraad, realisatie taakstelling, verduurzaming, vrije sectorwoningen		Zie cijfermatige monitor.
	• Evaluatie PA en verantwoording in jaarverslagen		Evaluatie heeft plaats gevonden en ook de verantwoording loopt.
	• Gemeente informeert over partijen over Raadsdocumenten/-besluiten/voorstellen		Doorlopend onder de aandacht.
	• HO informeren corpo's en gemeenten over relevante onderwerpen		Doorlopend.
	• HO's trekken samen op ihkv PA		
	• Gemeente faciliteert corpo's in procedures		Doorlopend onder de aandacht.
	• 2x p/ jr delen corpo's en gemeente voornemens t.a.v. onderhoud, renovatie, sloop en nieuwbouw. Corpo's informeren indien gewenst ho's		Er heeft is wel info uitgewisseld maar moet nog meer structureel worden georganiseerd.
3. Gezamenlijke doelen en prestaties			
3.1 Duurzaam betaalbaar: voldoende betaalbare huurwoningen			
1	Minimaal behouden aantal bereikbare huurwoningen, zowel zelfstandig als onzelfstandig. Bereikbare zelfstandige woningen: - O.b.v. actuele huur: 21.468 (peildatum 1/1/21) - O.b.v. streefhuur: 22.201 (peildatum 1/1/21)		Zie cijfermatige monitor

2	Corporatie bereid 30% sociaal in nieuwbouw te realiseren. Gemeente betrekt hen hiertoe tijdig bij programmering en randvoorwaarden.		Was in 2020 nog zoeken, maar laatste initiatieven duidelijk zichtbaar dat gemeente corporaties in positie wil brengen. Over programmering en randvoorwaarden loopt inmiddels periodiek overleg.
3	Q1: gemeente levert pva nieuwbouw aan corpo's en ho's. Corpo's vertalen dit naar BOD 2021. Eerdere projecten worden naar voren getrokken.		Begin juli is het plan van aanpak woningbouwontwikkeling vastgesteld door de gemeenteraad. Daarvoor was er al overleg met de corporaties over de inhoud.
4	30% nieuwbouw met name voor 1 – 2 persoons huishoudens		
5	Gemeente heroverweegt grondkosten onder voorwaarden		Blijft punt van aandacht, maar was in 2020 zeker per project een bespreekbaar punt om optimalisaties in planvorming met elkaar te realiseren
6	Om corpo's in positie te brengen breidt gemeente instrumentarium richting ontwikkelaars en grondexploitanten uit.		Nog in ontwikkeling, eind 2020/ begin 2021 gestart met concretisering
7	Gemeente, corpo's en ho's maken afspraken over differentiatie in wijken met aandacht voor de gevolgen voor andere doelgroepen		Dit is in 2020 nog niet gedaan, er worden op dit moment afspraken gemaakt voor Geitenkamp
8	Elderveld/De Laar/Vredenburg/Kronenburg: gemeente en corpo's stemmen strategie vastgoedportefeuille af om aantrekkelijkheid te vergroten, te verduurzamen, klimaatadaptatie impuls te geven en leefbaarheid te versterken.		Er loopt nu een ontwikkelperspectief-traject. Er hebben in 2021 diverse gesprekken plaats gevonden in het kader van de energietransitie en het ontwikkelperspectief. Door informatie-uitwisseling konden partijen hun vastgoedportefeuille/strategie bepalen.
9	Gemeente en corpo's ontwikkelen strategie voor Presikhaaf III		Loopt nu
3.2 Wonen-Zorg-Welzijn (levensloopgeschikt wonen en huisvesting van specifieke groepen)			
10 / 11	Q1 en Q2: gemeente en corpo's brengen vraag en aanbod in kaart rond (bijna) levensloop geschikte woningen. Hierna onderzoeken corpo's met Entree betere vindbaarheid deze woningen.		Vraag en aanbod zijn deels in beeld gebracht maar moet nog verder afgestemd worden.
12	Q1: herformulering doel en inzet wooncoach.		Doel en inzet zijn geherformuleerd maar inzetten wooncoach is nog niet gelukt in 2020, wordt in 2021 verder opgepakt.
13	Q1: evaluatie OZO-convenant met aandacht voor toename licht kwetsbare groepen en vindbaarheid OZO.		Evaluatie heeft plaats gevonden. OZO is echter met name gericht op zwaardere casuïstiek en heeft geen doelstelling t.a.v. vindbaarheid voor bewoners.
14	Gemeente en corpo's sluiten WMO-convenant		Doorgeschoven naar 2021
15	Gemeente initieert verzamelen info relatie huisvesting kwetsbare groepen en overlast.		Op 6 oktober 2020 is er een raadsbrief verzonden met uitgebreide informatie over dit onderwerp. Conclusie is dat er wordt doorgegaan op de ingezette koers om gebiedsgericht de leefbaarheid te verbeteren en welke instrumenten hiervoor ingezet kunnen worden.
16	Corpo's evalueren 2e kansbeleid		Vivare, Volkshuisvesting en Portaal: Intern geëvalueerd, (nog) niet gezamenlijk.

17	Gemeente en corpo's evalueren Arnhemse woonafspraken (120 woningen voor maatschappelijke doelgroepen)		De jaarlijkse evaluatie heeft plaatsgevonden in mei 2020. Daar is vanuit de gemeente neergelegd dat de uitstroom uit intramurale instellingen en de opvang ontoereikend is. In de tweede helft van het jaar is de situatie in de maatschappelijke opvang nijpend geworden als gevolg van de corona-maatregelen.
18	Gemeente en corpo's evalueren project 'Vroeg Eropaf'		Jaarlijks stuurgroep en werkgroep.
-	Max. 20% lokaal maatwerk		Vivare: 32% Volkshuisvesting: 18,5% Portaal: 23% Zie cijfermatige monitor voor nadere toelichting
-	WMO woningen primair toewijzen aan wozo met passende indicatie		
-	Corpo's leveren bijdrage aan realiseren taakstelling vergunninghouders volgens vaste verdeling.		De gekoppelde personen zijn gehuisvest en er is nog steeds een kleine plus. Grote gezinnen blijft lastig te huisvesten qua beschikbaarheid maar ondanks dat het langer duurt lukt dit wel.
3.3 Wijken met identiteit			
19	Q1: evalueren handelingskader Geitenkamp t.b.v. nieuwe kaders.		Evaluatie over het proces heeft plaatsgevonden, middels enquête onder de deelnemers die van de drie sessies m.b.t. handelingskader Geitenkamp heeft bijgewoond. Geeft input voor bijsturing proces handelingskader andere wijken.
20	Einde Q1: Pva vervolg handelingskaders en keuze twee wijken voor nieuwe kaders.		Viel samen met de Woondeal en Arnhem Oost. Daarmee was het erg zoeken hoe/waar verder. In overleg is afgesproken eerst Arnhem Oost proces + de impactanalyses duidelijk zijn voordat de handelingskaders opgesteld worden.
21	Opleveren twee handelingskaders		Het handelingskader voor Immerloo-'t Duifje is wel opgeleverd in 2020.
-	Leefbare wijken: voorkoming probleemcumulatie door spreiding, vergroten differentiatie en vroegsignalering		Vroegsignalering loopt. Is vanuit het oogpunt vanuit voorkomen problematische schulden, daarnaast veel eigen inzet op de processen.
22	Inzet leefbaarheidsbudget passend binnen wettelijke norm		Conform prestatieafspraak, deels meer inzet boven de wettelijke norm.
3.4 Duurzaamheid			
23	Gemeente stelt met stakeholders transitievisie warmte voor de stad op		In 2020 gestart en loopt door in 2021. Op schema.
24	Gemeente en corpo's stemmen af over initiatieven over aardgasvrij maken en alternatieve warmtebronnen.		Continue afstemming
25	Corpo's werken richten Energie Index 1,4. Prognoses: - Volkshuisvesting: 2023 - Portaal: 2021 - Vivare: gerealiseerd		Wordt permanent aan gewerkt. Zie ook de cijfermatige monitor.
26	- Volkshuisvesting start in 2020 meerjarig programma om zonnepanelen te plaatsen.		Volkshuisvesting: langere voorbereiding, verwachte uitrol vanaf 2021, Vivare heeft evaluatie uitgevoerd en in PA 2021 staat project zonnepanelen opgenomen.

	- Portaal start in 2020 met project Zonnig Portaal om zoveel mogelijk zonnepanelen te plaatsen - Vivare evalueert pilot Wozozon en stel beleid verder vast.		Portaal heeft in 2020 zonnepanelen geplaatst en we gaan hier in 2021 mee door. Dit blijft voor nu een lopend project.
26	Corpo's werken onder voorwaarden mee als huurders zelf initiatief neemt voor plaatsen panelen. Ondersteuning van financiering via duurzaamheidslening gemeente of beleid corpo's.		Portaal: in 2020 hebben we bij een straat in Arnhem zuid n.a.v. initiatief huurder panelen geplaatst met een groen dak.
27	Initiatieven van bewoners met warmtenet die gasloos willen koken worden ondersteund door corpo's. Corpo's en gemeente ontwikkelen pioniersbijdragen voor huurders die van gas af willen.		Is nog geen actie op ondernomen. Staat in de nieuwe afspraken opgenomen.
28	Klimaatadaptatie: - Volkshuisvesting realiseert tenminste drie projecten wanneer initiatief van huurders komt. - Vivare volgt eigen beleid en neemt deel aan project op Geitenkamp - Portaal zet in op pilots op Geitenkamp/ Monikkenhuizen, Kronenburg en 't Broek.		
29	Partijen stimuleren en faciliteren huurders om minder versteende tuinen te krijgen.		Samenwerking hierover moet nog opgestart worden. Bij Portaal worden tuin opruimacties gehouden. In 2020 De Laar en Geitenkamp, hierbij ook aandacht voor minder versteende tuinen.
30	Toepassen groene daken door corpo's indien technisch en financieel haalbaar.		Portaal heeft groene daken in Kronenburg gerealiseerd.
31	Corpo's kappen geen bomen zonder zwaarwegende redenen.		
32	Communicatie over energietransitie loopt via Arnhem AAN. Afspraken hierover worden gemaakt op initiatief van gemeente.		Loopt maar dient nog verder vorm te krijgen. Wijkgesprekken zijn door de gemeente georganiseerd, met deelname van de corporaties.
3.5 Overige onderwerpen			
33 / 34	Gemeente heeft regie bij Plan van aanpak Woonwagenlocaties. Gemeente stemt hierbij af met regiogemeentes.		Een plan/voorstel is gereed. De vertaling naar een toewijzingsbeleid en benoemen pilotlocaties is gestart.
35	Partijen maken op diverse deelaspecten afspraken over schimmel in woningen.		In december 2020 heeft er een bijeenkomst plaats gevonden om te informeren over schimmelwoningen. Deze informatie wordt in 2021 gebruikt om verder afspraken te maken en mensen te gaan informeren.

Aan de leden van de raad

Datum	: 11 mei 2021
Zaaknummer	: 566585
Contactpersoon	: Michiel Somers en Natasja Bouwman
Telefoonnummer	: 0644832872 0640678005

Onderwerp: Uitvoering moties 'Realistischer inschatten nieuw beleid' en 'Anticyclisch investeren, anticyclisch sparen'.

Geachte voorzitter en leden,

Inleiding

Uw raad heeft vorig jaar twee moties aangenomen die gaan over het weerstandsvermogen in samenhang met de financiële kengetallen. Het gaat om de motie Realistischer inschatten nieuw beleid - 20M209G, aangenomen bij de behandeling van de nota Risicomanagement en Weerstandsvermogen en de motie Anticyclisch investeren, anticyclisch sparen 20M255, aangenomen bij de behandeling van de begroting 2021. In deze brief informeren wij u over de wijze waarop ons college deze moties heeft uitgevoerd en het mogelijk vervolg daarop. Ook verwijzen wij u naar de informatie die, mede naar aanleiding van genoemde moties, in de meest recente Perspectiefnota 2022 - 2025 is opgenomen.

Invulling uitvoering moties

Op 24 maart jl. heeft een technische bijeenkomst plaatsgevonden met de financiële woordvoerders van de raadsfracties en leden van de auditcommissie. Vier experts (van adviesbureau Naris, de VNG en onze accountant Deloitte) hebben gereflecteerd op de financiële positie van de gemeente Arnhem en hun kennis gedeeld over deze positie in vergelijking met andere gemeenten. Tijdens deze bijeenkomst hebben de experts vragen van de leden van de raad beantwoord en hebben de experts adviezen gegeven.

Als voorbereiding op deze bijeenkomst hebben wij ook zelf een onderzoek gedaan naar de spelregels met betrekking tot het weerstandsvermogen en de financiële kengetallen in Arnhem in vergelijking met andere gemeenten. Daarin zijn ook de effecten zichtbaar gemaakt van eventuele andere keuzes met betrekking tot de 'knoppen' voor weerstandsvermogen en spelregels voor solvabiliteit en schuldquote. Verderop in deze brief lichten we deze 'knoppen' toe en wat het effect is als eraan wordt gedraaid. Mogelijke scenario's, als deze 'knoppen' anders zouden worden ingesteld, zijn tijdens het door ons uitgevoerde onderzoek ter voorbereiding van de bijeenkomst van 24 maart jl. in beeld gebracht.

Kortheidshalve verwijzen wij naar de documenten, zoals gevoegd bij de agenda gevoegd voor deze technische bijeenkomst.
De bijeenkomst met raadsleden en experts heeft waardevolle inzichten opgeleverd die helpen bij het gesprek over spelregels met betrekking tot de financiële positie.

Relatie met de Perspectiefnota 2022 - 2025
In de motie 'Anti-cyclisch investeren - anti-cyclisch sparen' vraagt uw raad het college om na de coronacrisis de reserves weer op te bouwen 'tot een niveau waarbij deze een nieuwe grote crisis aankunnen en dan opnieuw ruimte bieden voor anticyclisch investeren als dat nodig mocht zijn'. Zoals gevraagd in deze motie geven we in de Perspectiefnota 2022-2025 in de toelichting op het 'Financieel totaalbeeld 2021-2025' aan welke verbeteringen in de financiële positie voor de komende jaren worden verwacht, zoals onder andere de positieve ontwikkeling van de weerstandsfactor en de groei van de bestemmingsreserve Solvabiliteit. Kortheidshalve verwijzen wij naar de Perspectiefnota 2022-2025.

Expliciete afwegingen rondom risicobereidheid en bestendige gedragslijn in spelregels
Tijdens de bijeenkomst van 24 maart jl. hebben de experts benadrukt dat het belangrijk is om afwegingen over de mate waarin de gemeente bereid is risico's te nemen, zo expliciet mogelijk duidelijk te maken. De paragraaf Weerstandsvermogen en risicomanagement is de plaats in de begroting en het jaarverslag waarin deze afwegingen worden toegelicht.
Reactie: Wij onderschrijven dit advies en wij zullen specifieke afwegingen toelichten in de genoemde paragraaf.

'Knoppen' van het weerstandsvermogen
Tijdens de bijeenkomst met de experts zijn de drie 'knoppen' voor de bepaling van de weerstandsfactor besproken (benodigde weerstandcapaciteit/bepaling risicoprofiel, beschikbare weerstandscapaciteit/buffers voor risico's en de weerstandsfactor zelf). In algemene zin hebben de experts erop aangedrongen te kiezen voor een bestendige gedragslijn voor de lange termijn ten aanzien van te hanteren spelregels voor weerstandsvermogen en financiële kengetallen.

Benodigde weerstandscapaciteit
In de motie 'Realistischer inschatten en bewuster beleid' is een belangrijke vraag aan ons college om voor het bepalen van de benodigde weerstandscapaciteit c.q. de bepaling van het risicoprofiel, een voorstel te ontwikkelen 'voor het op enige wijze meerjarig meewegen van financiële risico's op structurele budgetten en daarbij behorende aanpassingen van de spelregels rond het weerstandsvermogen'.
Het blijkt lastig te zijn om de manieren waarop gemeenten hun risicoprofiel bepalen, onderling te vergelijken. Zo inventariseren gemeenten risico's op een verschillende manier en is ook de aard van de risico's verschillend. Ook is de conclusie op basis van ons onderzoek dat het feit of gemeenten risico's wel of niet structureel zwaarder wegen niet de doorslaggevende factor is voor de uiteindelijke hoogte van het risicoprofiel van de verschillende gemeenten.

Wanneer we op basis van de begroting 2021 in het risicoprofiel structurele risico's twee keer mee zouden wegen en op deze manier aan deze 'knop' zouden draaien, zou het risicoprofiel van onze gemeente €20,8 miljoen hoger worden. De weerstandsfactor zou daardoor dalen van 1,0 naar 0,67. Om de weerstandsfactor weer op 1,0 uit te laten komen zou aan de algemene reserve, het belangrijkste onderdeel van de beschikbare weerstandscapaciteit, €20,8 miljoen toegevoegd moeten worden.
De experts zijn positief over de kwaliteit van het risicomanagement en hieruit voortvloeiende risicoprofiel van de gemeente Arnhem. Er ligt een goed proces aan ten grondslag, waarbij in een brede dialoog de risico's worden besproken. Vanuit die overweging is het, zoals in de bijeenkomst naar voren is gebracht, niet noodzakelijk om risico's op structurele budgetten extra zwaar mee te rekenen. De experts benadrukken wel dat het belangrijk is om de weerstandsfactor in samenhang met financiële kengetallen te bezien.
Het advies is tevens om in het huidige risicoprofiel geen reserveringen op te nemen voor zogenaamde 'zwarte zwanen', de extreem grote risico's met een zeer incidenteel karakter (bijvoorbeeld het verwerken van het risico op een aardbeving met een kleine kans, maar met grote gevolgen). Reserveringen voor dit soort gebeurtenissen zouden heel veel middelen vragen. Een goed risicoprofiel, voldoende solvabiliteit en mogelijke ondersteuning door het Rijk bij het optreden van dergelijke tegenvallers beoordelen de experts als voldoende. Samenvattend is het advies niet aan de 'knop' van het risicoprofiel te gaan draaien.
Reactie: Wij sluiten ons aan bij de adviezen van de experts en achten het niet noodzakelijk om bij de berekening van het risicoprofiel structurele risico's zwaarder mee te laten wegen. Op de samenhang met de financiële kengetallen komen wij nog terug.

Beschikbare weerstandscapaciteit
In het door ons uitgevoerde onderzoek is nagegaan welke onderdelen bij andere gemeenten deel uitmaken van de beschikbare weerstandscapaciteit. Bij vrijwel alle gemeenten bestaan de buffers uit dezelfde componenten als in Arnhem (algemene reserve, reserve grondbedrijf en post onvoorzien). Enkele gemeenten tellen ook andere reserves mee, bijvoorbeeld de daar aanwezige stille reserves.
In de technische bijeenkomst is stil gestaan bij de functie van bestemmingsreserves als mogelijk onderdeel van de weerstandscapaciteit. De experts hebben aangegeven dat in het uiterste geval deze ingezet zouden kunnen worden om tegenvallers op te vangen ook al zouden deze reserves geen onderdeel van de beschikbare weerstandscapaciteit uit maken.
Reactie: Wij stellen voor geen wijzigingen aan te brengen in de bepaling van de beschikbare weerstandscapaciteit. Voor wat betreft de bestemmingsreserves merken wij het volgende op. De bestemmingsreserves zijn in Arnhem recent onderzocht. De uitkomsten daarvan zijn in de Perspectiefnota 2021-2024 en de Begroting 2021 verwerkt. Besloten is om de aanwezige financiële ruimte boven de bij deze bestemmingsreserves behorende bestedingsplannen vrij te laten vallen. De aldus verkregen ruimte is ingezet voor dekking van maatregelen die onderdeel uitmaken van, de Arnhemse Herstelagenda waarmee risico's van ingrijpende(r) effecten van de coronacrisis in de stad worden bestreden. Mede gelet op de eerdere besluitvorming hierover én in het licht van een bestendige

lijn zien wij op dit moment geen aanleiding om middelen uit de bestemmingsreserves mee te tellen als beschikbare weerstandscapaciteit.
Zoals wij in de Begroting 2021 aangaven, kan de start van een nieuwe raadsperiode een natuurlijk moment zijn om deze bestemmingsreserves opnieuw tegen het licht te houden en de gewenste besteding zo nodig te heroverwegen.
Eén van de bestemmingsreserves is de bestemmingsreserve Solvabiliteit. Hierop komen wij later in deze brief nog terug. Naast de versterking van de solvabiliteit heeft deze reserve geen specifiek doel. Van deze reserve is afgesproken deze niet mee te tellen als onderdeel van de beschikbare weerstandscapaciteit.

De weerstandsfactor
Tijdens de bijeenkomst met de experts is naar voren gekomen dat de weerstandsfactor de enige 'knop' is waarvan overwogen kan worden hieraan te draaien wanneer de financiële situatie daarom vraagt. Door bijvoorbeeld de ondergrens van de weerstandsfactor te verlagen tot 0,8 hoeven er minder middelen als financiële buffer te worden aangehouden. In financieel moeilijke tijden kan de gemeente als het ware scherper aan de wind zeilen. Dit betekent tegelijkertijd dat ook meer risico genomen zou worden. De meeste gemeenten hanteren op dit moment een ondergrens van 1,0. Enkele gemeenten hanteren een (tijdelijke) ondergrens van 0,8.
In de verordening Financieel beleid en beheer gemeente Arnhem is vastgelegd dat, als de weerstandsfactor onder de 1,0, komt, de algemene reserve moet worden aangevuld. Is deze factor hoger dan 1,4 dan is sprake van ruimte voor eventueel (nieuw) beleid.
Een lagere weerstandsfactor van 0,8 betekent dat er incidenteel € 8,5 miljoen ingeteerd zou mogen worden op de beschikbare buffers voordat deze aangevuld zouden moeten worden.
Reactie: De weerstandsfactor, zoals in de begroting 2021 is opgenomen, bevindt zich boven de 1,0. Daarbij is ook rekening gehouden met de extra risico's die samenhangen met corona. De feitelijke financiële impact is tot nu toe steeds grotendeels gecompenseerd door het Rijk. Wel zijn de onzekerheden naar de toekomst toe groot. De streefwaarde van 1,4 zal naar verwachting deze raadsperiode niet worden bereikt. Het college heeft er bij het doen van voorstellen aan de raad in de begrotingen en perspectiefnota's vooral op gestuurd om de weerstandsfactor in ieder geval boven de 1,0 te laten zijn.
Gelet op de aanwezige onzekerheden is het zaak dat de beschikbare weerstandscapaciteit toereikend is voor de benodigde weerstandscapaciteit. We willen daar nu niet op inleveren. Dit zou ook in strijd zijn met motie 20M255, waarin juist wordt gevraagd buffers (weer) op te bouwen. Op de samenhang tussen de weerstandsfactor met de kengetallen solvabiliteit en netto-schuldquote komen we onderstaand nog terug.

Financiële kengetallen solvabiliteit en netto-schuldquote
De solvabiliteit van de gemeente Arnhem is ten opzichte van het gemiddelde van andere gemeenten relatief laag. De netto-schuldquote is relatief hoog. Dit kwam opnieuw naar voren op basis van het onderzoek wat wij hiernaar hebben gedaan.
Tijdens de bijeenkomst is naar voren gebracht dat deze posities ongunstiger zijn dan in andere gemeenten, maar wel over een reeks van jaren een stabiel beeld laten zien. Uit het Jaarverslag 2020 blijkt aanvullend dat de kengetallen met betrekking tot solvabiliteit en schuldquote de afgelopen jaren zijn verbeterd. Doordat de gemeente Arnhem relatief hoge schulden heeft, is het belangrijk na te gaan of de gemeente in staat is de lasten daarvan in de toekomst te betalen.
In de toekomst kunnen de financiën van de gemeenten verder onder druk komen te staan, bijvoorbeeld door negatieve herverdeeleffecten van de inkomsten van het Rijk, ontwikkelingen in de zorg, opgaves met betrekking tot woningbouw en dergelijke. Dat geldt ook voor de gemeente Arnhem. Daarbij speelt ook een rol dat de tussentijdse winstnemingen van grondexploitaties zullen eindigen als de locaties zijn volgebouwd.
Tijdens de bijeenkomst op 24 maart jl. is geadviseerd om de ontwikkeling van deze indicatoren te bezien in samenhang met de weerstandsfactor. In motie 20M209g wordt ook expliciet naar die samenhang verwezen: Zonder het vastleggen van doelen voor solvabiliteit en schuldquote is het mogelijk dat, als de weerstandsfactor groter is dan 1,4 er uitgaven voor nieuw beleid worden gedaan, terwijl solvabiliteit en/of schuldquote zich niet op een gewenst niveau bevinden. In de motie is aangegeven dat het dan feitelijk zo kan zijn dat 'het aflossen van schulden of het verhogen van de solvabiliteit op dat moment wenselijker is'.
Reactie: Wij zijn ons bewust van de minder robuuste financiële positie van Arnhem voor wat betreft de solvabiliteit en schuldquote in vergelijking met veel andere gemeenten. Voor wat betreft de betaalbaarheid van onze schulden naar de toekomst toe het volgende:

- Bij de Perspectiefnota 2022-2025 geven we inzicht in de meerjarig opnieuw te financieren leningen. Daarmee wordt ook de mate waarin we als gemeente gevoelig zijn voor eventuele rentestijgingen zichtbaar;
- Wanneer risico's zich voordoen, bijvoorbeeld door een daling van inkomsten uit het gemeentefonds, zullen tegenvallers moeten worden verwerkt in een financieel sluitende begroting. De beschikbare weerstandscapaciteit maakt het alleen tijdelijk mogelijk voor één of enkele jaren tegenvallers op te vangen. Hoe hoog de buffers en de weerstandsfactor ook zijn, deze bieden geen structurele ruimte om tegenvallers op te vangen. Om die reden is het belangrijk goed inzicht te hebben in de flexibiliteit/wendbaarheid van de begroting. In hoeverre is het mogelijk om tegenvallers in de begroting op te vangen? Of is dat lastig doordat de lasten van de gemeente nagenoeg geheel meerjarig vastliggen in de vorm van kapitaallasten, inkomensoverdrachten, subsidies en dergelijke? Zijn er net buiten de financiële planningshorizon van vier jaar lastenstijgingen te verwachten, zoals bijvoorbeeld bij de kapitaalgoederen in de openbare ruimte? Wat zouden de mogelijkheden nog zijn om belastingen te verhogen? Concreet vinden we het verstandig om te komen tot afspraken die meer en nadrukkelijker verband leggen tussen de weerstandsfactor en andere financiële indicatoren en tegelijkertijd de flexibiliteit van de begroting voor een periode langer dan 4 jaren te kunnen beoordelen en zo nodig sturen. Op

dit moment zijn daarover geen spelregels vastgelegd. Bij de eventuele bespreking van financiële spelregels bij de aanvang van een nieuwe raadsperiode/coalitieonderhandelingen kan dit uiteraard worden overwogen. Ter voorbereiding van de nieuwe raadsperiode zal de mate van flexibiliteit van de begroting inzichtelijk gemaakt worden.

Voor een belangrijke bijdrage aan de versterking van de solvabiliteit zorgen de gemaakte afspraken over de voorziene dotaties aan de bestemmingsreserve Solvabiliteit. Zoals in het meerjarig perspectief van de begroting 2021 is aangegeven, loopt deze op van € 7,6 miljoen eind 2019 tot € 22,6 miljoen eind 2025. Bij de meest recente herijking van het financieel beeld in de Perspectiefnota 2022 - 2025 blijkt dat de bestemmingsreserve solvabiliteit al eind 2023 €23 miljoen zal bedragen. Door de afspraken over deze bestemmingsreserve worden, afhankelijk van de omvang en afschrijvingstermijn van investeringen, steeds middelen apart gezet die de solvabiliteit versterken en tevens een positief effect hebben op de ontwikkeling van de netto-schuldquote. Deze reserve is naast de beschikbare weerstandscapaciteit een extra buffer voor onvoorspelbare tegenvallers. De rekenregels voor de jaarlijkse toevoegingen aan deze bestemmingsreserve liggen vast in art. 11, lid 6 van de verordening Financieel beleid en beheer.

Een concrete doelstelling omtrent de minimaal gewenste solvabiliteit en maximaal gewenste netto-schuldquote is niet in de huidige financiële spelregels opgenomen. Zoals eerder aangegeven, zijn ook over de samenhang tussen de hoogte van de weerstandsfactor, de solvabiliteit en netto-schuldquote geen afspraken gemaakt. Wel worden de uitkomsten van deze kengetallen in de jaarrekening en begroting in onderlinge samenhang gepresenteerd en de ontwikkelingen hierin toegelicht. Het is mogelijk dat bij de aanvang van een nieuwe raadsperiode afspraken hierover worden overwogen

In de begroting 2022-2025 zullen wij de ontwikkeling van de financiële kengetallen vergelijken met de risico-indeling van de provincie en de ontwikkeling van de weerstandsfactor spiegelen aan de beoordelingstabel die Naris hanteert.

Projecten
Tijdens de technische bijeenkomst is het belang benadrukt van goed risicomanagement bij grote projecten. Daarbij kunnen overschrijdingen van geplande investeringen en/of uitloop van de planning optreden. In de nota Risicomanagement en weerstandsvermogen hebben wij toegezegd de afspraken voor het risicomanagement bij grote projecten met de auditcommissie te bespreken. Uiterlijk voor de behandeling van de begroting 2022 zullen wij hieraan invulling geven.

Emu-saldo
Een onderdeel van de financiële positie vormt ook het Emu-saldo. Daarbij is het van belang niet alleen naar de cijfers van de eigen gemeente te kijken, maar ook de vergelijking te maken met andere gemeenten. Onze accountant Deloitte zal via de griffie hierover nog informatie beschikbaar stellen van de gegevens van de Emu-saldi van andere 100+ gemeenten.

Besluit

Met de verstrekte informatie, de technische sessie met de raad, de informatie in de Perspectiefnota 2022-2025 en deze brief hebben wij de beide moties afgedaan. Deze brief kan desgewenst betrokken worden bij de bespreking perspectiefnota.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de loco-secretaris, de burgemeester,

P.J. Altena A. Marcouch

Aan de gemeenteraad

Datum : 15 juni 2021
Zaaknummer : 581038
Contactpersoon : E. Krabbenborg
Telefoonnummer : 026 3774628

Onderwerp: Ontwikkelingen zorg en extra rijksmiddelen jeugdzorg

Geachte voorzitter en leden,

Door middel van deze raadsbrief informeren wij u over een aantal financiële ontwikkelingen in de (jeugd)zorg en over ons voorstel voor de bestemming van de extra rijksmiddelen jeugdzorg die in 2021 worden toegekend. Daarmee komen we tegemoet aan de toezegging die door wethouder Roelofs is gedaan in de raadsvergadering van 2 juni jongstleden.

Aanleiding
Het Rijk heeft recent aangekondigd in 2021 eenmalig extra rijksmiddelen ter hoogte van 613 miljoen beschikbaar te stellen ten behoeve van de acute problemen in de jeugdzorg. Deze aankondiging vond plaats nadat het college de Perspectiefnota 2022-2025 al had vastgesteld.
Vooruitlopend op de raadsbehandeling van de Perspectiefnota, waar deze extra middelen wellicht ook ter sprake komen, wil het college uw raad informeren over het voornemen om deze extra rijksmiddelen te bestemmen voor de zorg.
In deze raadsinformatiebrief gaan we in op de volgende zaken:
- Actuele landelijke ontwikkelingen rijksmiddelen jeugdzorg;
- Begroting en prognose jeugdzorg gemeente Arnhem;
- Toekomstige ontwikkelingen;
- Voorstel inzet extra rijksmiddelen 2021;
- Toegezegde rijksmiddelen 2022.

Actuele landelijke ontwikkelingen rijksmiddelen jeugdzorg
Sinds 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor de jeugdhulp alsook de jeugdbescherming en jeugdreclassering. Idee achter deze decentralisatie was dat zorg dichterbij effectiever en goedkoper zou zijn. Landelijk beeld is echter dat gemeenten de afgelopen jaren te maken kregen met steeds grotere tekorten, met name in de jeugdzorg. Het Rijk heeft daarop - incidenteel - extra jeugdzorggeld toegekend via een financiële bijdrage aan gemeenten van € 400 miljoen in 2019 en € 300 miljoen per jaar van 2020 tot en met 2022. Het Rijk heeft niet gekozen voor een structurele bijdrage omdat nog onduidelijk was hoe het gebruik en de kosten van jeugdzorg zich verder zouden ontwikkelen. Ook over doelmatigheid en doeltreffendheid van de uitvoering door gemeenten waren nog veel vragen. Om

hierover meer duidelijkheid te krijgen is daarom in opdracht van Rijk en de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) een onderzoek uitgevoerd door het onderzoekbureau Andersson Ellfers Felix (AEF). De resultaten hiervan zouden worden meegenomen bij besluiten over structurele budgetten.

Eind 2020 zijn de uitkomsten van het AEF-onderzoek[1] gepubliceerd. Het rapport concludeert dat alle gemeenten gezamenlijk in 2019 tussen de 1,6 en 1,8 miljard euro meer uitgaven aan jeugdhulp dan zij van het Rijk ontvingen. Van een 'boeggolf', een tijdelijke verhoging van de kosten, is volgens het onderzoek geen sprake. Het rapport concludeert dat gemeenten binnen de huidige wettelijke kaders structureel 1,3 tot 1,5 miljard euro tekort komen ten opzichte van de beschikbare rijksmiddelen voor jeugdhulp.
Uit het onderzoek blijkt voorts dat inzet op preventie en vroegsignalering bijdraagt aan meer kwaliteit van leven en besparingen op andere domeinen, maar niet tot kostenbesparingen binnen de jeugdzorg. Er is eerder sprake van structurele verhoging: de uitstroom van cliënten blijft achter; het mediane inkomen van gezinnen in jeugdhulp is gestegen; de gemiddelde kosten per cliënt per jaar zijn gestegen evenals de kosten voor wijkteams en voorliggend veld (dit betreft voorzieningen waarvan iedereen zonder een beschikking gebruik kan maken).

Na het verschijnen van het AEF-rapport zijn Rijk en VNG met elkaar in overleg getreden om te zoeken naar oplossingen voor het tekort bij gemeenten. Daarbij is in landelijk werkgroepverband ook gekeken naar diverse mogelijke aanpassingen van de Jeugdwet als een middel om de kosten voor gemeenten te beperken [2]. Tevens is afgesproken dat indien Rijk en VNG niet tot overeenstemming komen, zij een arbitragecommissie kunnen vragen met een (semi-)bindend advies te komen. De VNG heeft in maart van dit jaar van deze optie gebruikt gemaakt vanwege het uitblijven van structurele en harde financiële toezeggingen van het kabinet.

Het kabinet heeft toegezegd dat voor 2021 incidenteel € 613 miljoen beschikbaar wordt gesteld voor gemeenten om de acute problematiek in de jeugdzorg op te lossen. Dit geld komt bovenop de € 300 miljoen die eerder al is toegezegd voor 2021. Een deel van het geld (€ 120 miljoen) komt in de vorm van een specifieke uitkering (SPUK), waar apart verantwoording over moet worden afgelegd. Dit moet besteed worden aan tijdelijke uitbreiding van de crisiscapaciteit jeugd GGZ, vereenvoudiging van de jeugdbeschermingsketen en transitie van de gesloten jeugdzorg. SPUK-geld dat niet besteed wordt, moet terugbetaald worden aan het Rijk. Het overige deel (€ 493 miljoen) wordt toegevoegd aan de algemene uitkering in het gemeentefonds (AU).
Ook aan dit algemene deel van de extra middelen verbindt het Rijk extra taken en inspanningen waar gemeenten verantwoordelijk voor zijn. Het gaat dan om het aanpakken of voorkomen van langdurige wachttijden voor hoog-specialistische jeugdzorg, het terugdringen van de wachtlijstproblematiek (lichte) jeugdzorg en het breder invoeren van praktijkondersteuners jeugd bij de huisarts (POH). Diverse individuele gemeenten in het land hebben reeds aangegeven dat het kabinet hiermee - los van het

[1] Stelsel in groei, een onderzoek naar financiële tekorten in de jeugdzorg, 15 december 2020
[2] Als uitkomst van dit onderzoek is recentelijk het rapport van de stuurgroep Maatregelen financiële beheersbaarheid Jeugdwet onder leiding van Marianne Sint verschenen.

eenmalige karakter van de extra middelen - de gemeenten feitelijk niet compenseert in de bestaande financiële tekorten.

Inmiddels is bekend geworden dat het Arnhemse aandeel van de extra middelen voor jeugdzorg €5.484.800 bedraagt. Op een later moment zal het Rijk nog eens 50 miljoen verdelen. Naast dit budget, dat via het gemeentefonds wordt toegekend, wordt via specifieke uitkeringen (SPUK) ook nog eens 120 miljoen vanuit het Rijk verdeeld. Momenteel wordt landelijk nader uitgewerkt hoe deze verdeling zal plaatsvinden.

Begroting en prognose jeugdzorg gemeente Arnhem
Het AEF-rapport analyseert de ontwikkelingen van de jeugdhulp tot en met het jaar 2019. De ontwikkelingen in Arnhem tot en met dat jaar sluiten vrijwel naadloos aan bij de bevindingen uit het rapport. Ook in Arnhem leken eind 2019 de tekorten jeugdzorg op basis van de ontwikkelingen in voorgaande jaren steeds verder op te lopen. Zowel de duur van de zorg als het aantal unieke cliënten nam toe. We zagen een groeitrend van ca. 15% van de kosten. Zonder maatregelen zou dit leiden tot een structureel tekort van € 12,1 miljoen (zie tabel hieronder). Uw raad is daarover in een raadsbrief van 7 januari 2020 geïnformeerd.

Financieel overzicht Jeugdzorg en Jeugdbescherming (zorg in natura en persoonsgebonden budgetten)

x € 1.000.000	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Toelichting
Financieel beeld 2019/2020							
Primitieve begroting (opgesteld in 2019)	42,2	43,2	43,2	43,2			
Dekking uit reserve WMO&Jeugdzorg	1,0						
Verwachting jeugdzorg 2019	48,1	48,1	48,1	48,1			
2019/2020 voorspelde groeitrend	6,3	7,2	7,2	7,2			
verwacht resultaat	-11,2	-12,1	-12,1	-12,1			Conform beeld raadsbrief januari 2020 (oprichting Taskforce jeugdzorg)

Op grond van deze prognose begin 2020 is een taskforce jeugdzorg in het leven geroepen die voorstellen moest bedenken voor kostenbesparende maatregelen tot een bedrag van € 5 miljoen structureel. Deze voorstellen zouden aan de raad worden voorgelegd.
Uw raad heeft halverwege het jaar, in juli 2020, een deel van de voorstellen overgenomen en een ander deel 'on hold' gezet in afwachting van de uit te werken visie sociaal domein en nota jeugdbeleid. De overgenomen maatregelen zijn: het perspectiefoverleg, sociaal hospitaal, samenwerken aan veiligheid en het verkorten van de veiligheidsketen, doorstroom van Jeugdwet naar Wet langdurige zorg bevorderen, begeleiding door wijkcoaches zelf en inspanningen gericht op handhaving en monitoring.

Naast deze maatregelen heeft de raad het ontstane tekort op de jeugdzorg ook deels gedekt vanuit de algemene middelen. Hiervoor is in de begroting het beschikbare budget voor jeugdzorg opgehoogd.

De vastgestelde kostenbesparende maatregelen van de Taskforce kwamen bovenop de maatregelen die uw raad eerder in de MJPB 2020-2023 en de raadsbrief van januari 2020 had vastgesteld (beweging van verblijfszorg naar ambulante ondersteuning jeugd bevorderen, praktijkondersteuning jeugd bij de huisarts

inzetten, hervormen van het product drang in de jeugdzorg en inzet van zorg bij dyslexie onderzoeken). Tevens is bij de MJPB 2021-2024 in november 2020 de begroting jeugdzorg bijgesteld (zie in de onderstaande tabel onder bijstelling begroting). Ook is de lagere prognose van het tekort op de jeugdzorg, waarover uw raad al in juni 2020 is geïnformeerd, in de MJPB 2021-2025 verwerkt. Terugkijkend kunnen we stellen dat de eerste daling in kosten jeugdzorg zich al in december 2019 voordeed. Deze daling zet zoals gezegd door in 2020 en ook de coronamaatregelen hebben in 2020 op een aantal vlakken een kostenverlagend effect gehad.

In het kader van de Perspectiefnota 2022-2025 is de prognose van de kosten jeugdzorg opnieuw geactualiseerd en gebaseerd op het kostenniveau 2020, rekening houdend met prijsindex en volumegroei, de diverse maatregelen en een corona-effect. Dit leidt in 2021 nog niet tot een afwijking van het budgettair kader, maar vanaf 2022 verwachten we een tekort jeugdzorg te zien dat in de jaren erna oploopt tot zo'n 3 miljoen.

In de tabel die hieronder wordt weergegeven, vindt u de financiële vertaling van de besluiten en ontwikkelingen die hierboven staan vermeld.

Financieel overzicht Jeugdzorg en Jeugdbescherming (zorg in natura en persoonsgebonden budgetten)

x € 1.000.000	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Toelichting
Bijgesteld financieel beeld 2020/2021							
Begroting							
Basisbegroting 2019/2020 incl. dekking uit reserve	43,2	43,2	43,2	43,2	43,2	43,2	
Bijstelling begroting (2020)	4,1	3,6	1,4	0,8	0,8	0,8	
Behoedzaamheidsraming Zorg (extra budget t.b.v. Jeugdzorg aan begroting toegevoegd bij college2daagse juni 2020 en verwerkt in begroting 2021-2024)		2,0	1,5	1,5	1,0		
Dekking rijksmiddelen woonplaatsbeginsel Jeugd			2,1	2,1	2,1	2,1	
Dekking rijksmiddelen NHC Jeugdzorgplus		0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	
	47,3	49,0	48,4	47,8	47,3	46,3	
Prognose							
Verwachting jeugdzorg 2019 incl. voorspelde groeitrend	54,4	55,3	55,3	55,3	55,3	55,3	
Kostenbesparende maatregelen MJPB 2020-2023	-0,6	-0,9	-1,7	-1,7	-1,7	-1,7	Maatregelen: POH, drang, dyslexie, ambulantisering verblijfszorg
Kostenbesparende maatregelen tbv terugbrengen tekort raadsbrief januari 2020	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	Effect nieuwe inkoopvoorwaarden en beleidsrichtlijnen
Kostenbesparende maatregelen taskforce Jeugd ter verlaging van tekort		-1,0	-1,5	-1,9	-1,9	-1,9	Voorstel taskforce: maatregelen aanpak jeugdzorg in complexe situaties verbeteren, specialistische jeugdzorg afbakenen, inzet van specialistische zorg, gebruik algemene voorzieningen bevorderen en overige maatregelen. Alleen door de Raad vastgestelde maatregelen zijn opgenomen in de prognose. In 2021 is de verwachte opbrengst voor 50% meegerekend, vanaf 2022 100%.
Bijstelling structureel beeld jeugd (conform raadsbrief juni 2020 en Turap 2 - 2020, verlaging groeitrend)	-5,1	-4,0	-4,0	-4,0	-4,0	-4,0	Prognose medio 2020 op basis van analyse trends en cijfers
Bijstelling jaarrekeningresultaat 2020	-0,9						
Extra kosten NHC Jeugdzorgplus		0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	
Extra kosten woonplaatsbeginsel jeugd			2,1	2,1	2,1	2,1	
Bijstelling beeld prognose Jeugdzorg perspectiefnota 2022-2025		-0,2	-0,4	-0,1	-0,1	-0,1	Prognose op basis van kostenniveau 2020, rekening houdend met prijsindex en volumegroei. En in 2021 rekening houdend met een corona-effect
	47,4	49,0	49,6	49,5	49,5	49,5	

Financieel overzicht Jeugdzorg en Jeugdbescherming (zorg in natura en persoonsgebonden budgetten)							
x € 1.000.000	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**	**Toelichting**
Resultaat							
							Vanaf 2025 lijkt op basis van huidige prognoses dekking binnen zorgbegroting niet meer mogelijk. Onzekerheden zijn o.a. de cliënten- en kostenontwikkeling over de jaren, het effect van corona en de consequenties (na arbitrage en nieuw regeerakkoord) die door het Rijk eventueel verbonden worden aan het AEF-rapport. Dit geeft zoveel onzekerheid, dat de prognose 2025 als PM post is opgenomen in de perspectiefnota.
Restant tekort Jeugdzorg na bijstelling	-0,1	-0,0	-1,2	-1,7	-2,2	-3,2	
Dekking binnen de totale zorgbegroting			1,2	1,7	2,2	1,7	
	-0,1	-	-	-	-	-1,5	

Wij gaan ervan uit dat het oplopend tekort jeugdzorg in de komende jaren nog grotendeels binnen de zorgbegroting opgevangen kan worden door verwachte overschotten bij de WMO. Pas vanaf 2025 lijkt dit niet volledig meer te kunnen. Dit is tegelijk een risico. De landelijke trend lijkt te zijn dat de kosten WMO toenemen, o.a. door de invoering van het abonnementstarief en de vergrijzing. In Arnhem is dit nu nog niet zichtbaar.

Op basis van de huidige situatie zijn op dit moment geen extra maatregelen nodig om de uitgaven op jeugdzorg te beperken. Daarom stellen we voor, om de voorstellen tot maatregelen vanuit de Taskforce waarover de raad nog geen besluit heeft genomen, te laten vervallen. Daarmee komen we tegemoet aan de motie van de raad om de middelen voor jeugdzorg te behouden voor de jeugdzorg en te gebruiken voor het verlichten van de nog niet ingevulde maatregelen op jeugdzorg (Motie 20M272). Wel is het mogelijk dat een aantal van de voorgestelde maatregelen opnieuw met de raad zal worden besproken op basis van de visie Sociaal domein en de jeugdnota. Dit zal dan voortvloeien uit het inhoudelijk beleid op jeugdzorg.

Toekomstige ontwikkelingen
Het Rijk heeft aangegeven dat de afspraken over extra middelen jeugdzorg in 2021 incidenteel zijn. Hiermee wordt niet vooruitgelopen op een structurele aanpak van de tekorten. Om te komen tot een oordeel ten aanzien van de combinatie van maatregelen en middelen om de jeugdzorgproblematiek vanaf 2022 structureel aan te pakken is, zoals hiervoor aangegeven, een Commissie van Wijzen ingesteld. Deze arbitragecommissie heeft haar oordeel uitgebracht. De uitkomst luidt dat het Rijk over de periode 2022 tot 2028 extra geld voor jeugdzorg beschikbaar moet stellen en dat Rijk en VNG gezamenlijk een ontwikkelagenda moeten opstellen. Om de kosten te beperken zijn aanpassingen van de huidige Jeugdwet volgens de commissie onontkoombaar.

Voor 2022 zijn het kabinet en de VNG al tot een akkoord gekomen; er komt 1,3 miljard extra beschikbaar in 2022 ter compensatie van de tekorten op de jeugdzorg. Dit geld komt bovenop de eerder toegezegde 300 miljoen voor 2022. Voor extra budget voor de jaren na 2022 geldt het oordeel van de arbitragecommissie als zwaarwegende inbreng voor de kabinetsformatie. Wel zal de komende weken al overleg plaatsvinden tussen Rijk en gemeenten over de wijze van uitkeren en verdeling van de 1,3 miljard. Zodra hier meer duidelijkheid over is, zullen wij uw raad informeren.

Een andere onzekerheid is of de stabilisatie van de kosten die we het afgelopen jaar hebben gezien bij de jeugdzorg, zich voort blijft zetten. Is hier sprake van een trendbreuk in de groei of een tijdelijk corona-effect en leidt de corona-crisis omgekeerd straks juist niet tot een structureel hogere behoefte aan en dus hogere kosten van de jeugdzorg?

Verder is in het landelijk beeld sprake van stijging in de kosten van de Wmo, vergelijkbaar met de eerder geconstateerde groei in de jeugdzorg. Dit zou betekenen dat mogelijk ook in Arnhem de nu verwachte overschotten in de Wmo zouden kunnen verdampen.

Tot slot wijzen we op het mogelijk omvangrijke financiële tekort waarmee de gemeente straks geconfronteerd kan worden als het gaat om de landelijke plannen met betrekking tot Beschermd Wonen en de nieuwe verdeelsleutel voor de middelen die hiermee gepaard gaat.

Deze overwegingen leiden tot onderstaand voorstel voor de bestemming van de extra eenmalige rijksmiddelen jeugdzorg.

Voorstel voor inzet extra rijksmiddelen
Zoals gezegd komt er in 2021 €5.484.800 extra beschikbaar voor Arnhem, dit via de Algemene Uitkering van het Gemeentefonds. Daarnaast wordt nog extra budget beschikbaar gesteld in de vorm van een specifieke uitkering (SPUK), waarover apart verantwoording aan het Rijk moet worden afgelegd.

Wij stellen voor om dit extra budget voor de jeugdzorg, dat in de Algemene Uitkering landt, te bestemmen voor de (jeugd)zorg. Voor een deel zal dit geld nog dit jaar worden besteed om te werken aan de acute problemen die zich nu in de jeugdzorg voordoen, bijv. de toegenomen vraag naar GGZ behandeling door jeugdigen. Daarnaast bestaat de wens om meer preventief te werken waarbij de sociale basis voor jeugdigen wordt versterkt en de inzet van specialistische zorg minder nodig zal zijn. Wij zullen dit samen met de betrokken organisaties in de stad uitwerken en hiervoor een plan maken. Uiteraard zullen wij u over dit plan informeren.

Aangezien het gaat om een grote hoeveelheid geld, verwachten wij niet alle budget dit jaar nodig te hebben. Wij willen u dan ook voorstellen om dit budget voorzichtigheidshalve te reserveren voor brede inzet zorgdomein door toevoeging aan de Bestemmingsreserve WMO en Jeugdzorg. De financiële verwerking volgt in Turap 2 - 2021.

Zoals aangegeven zullen wij met uw raad in gesprek gaan als er meer duidelijkheid is over de extra middelen voor 2022 en verder als gevolg van het advies van de arbitragecommissie.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

J.H. de Baas A. Marcouch

BEHANDELRESULTAAT

MENINGSVORMENDE I BEHANDELING 2 juni 2021

GEMEENTE Arnhem

Perspectiefnota 2025, Turap I en Jaarstukken 2020 Portefeuille wethouder Paping; wonen, armoedebeleid, vergunningen en handhaving, projecten Malburgen, Presikhaaf en Park Lingezegen.

Documentnummer:	
Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	Dhr. R. Paping

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: de raadsleden/fractievolgers Henzen (PVV), Van der Laak (AC), Loos (VVD), Van Dillen (CDA), Loor (D66), Coenders (GL), Visser (PvdA), Jansen (ChristenUnie), Eliëns (Partij voor de Dieren).
De fracties van de SP, Denk/VA en de AOP waren niet vertegenwoordigd.

Verloop
Tijdens deze Meningsvormende 1 behandeling zijn vragen gesteld over de portefeuille-onderdelen: Wonen, armoedebeleid en Arnhem Oost aanpak. In de eerste termijn van de wethouder zijn de vragen van GroenLinks, PvdA, PvdD en het merendeel van de vragen van CU en D66 behandeld. De vragen van CDA, VVD en AC zijn niet behandeld. De raadskamer heeft besloten de behandeling meningsvormend 1 volgende week te vervolgen.

Toezeggingen
Wethouder Paping zegt toe in een brief die volgende week richting raad komt in te gaan op de uitvoering motie PvdA / SP 20m239 Helix, studentenhuisvesting

De Wethouder zegt toe dat hij direct terug komt naar de raad indien er minder middelen beschikbaar worden gesteld door Rijk m.b.t. de Arnhem Oost aanpak.

De Wethouder zegt toe dat hij samen met de raad wil kijken hoe de raad beter betrokken kan worden bij de Arnhem Oost aanpak (een visiegesprek). Hoe kan ik raad actiever betrekken. Wat wil de raad zelf? Op welke manier?

De Wethouder zegt toe uit te zoeken om hoeveel jongeren het gaat m.b.t. compensatie bijzondere bijstand. Hij komt hier schriftelijk op terug.

De wethouder zegt toe dat een Memo met concrete activiteiten die de wethouder al oppakt/uitvoert op het gebied van zorg/leeftijdsbewust bouwen, z.s.m. naar de raad toekomt.

De wethouder zegt toe begin volgende week terug te komen met het antwoord op de vraag van D66, Loor m.b.t. bijzondere bijstand jonger dan 21, of ook gevallen gecompenseerd worden met terugwerkende kracht. De wethouder zoekt uit of dit kan en zo ja voor hoeveel jaren terug gekeken gaat worden.

BEHANDELRESULTAAT

MENINGSVORMENDE I BEHANDELING 2 juni 2021

De Wethouder zegt toe de Dierenvoedsel bank actief te benaderen met betrekking tot huisvesting.

De wethouder zegt toe op de vraag van dhr. Loor schriftelijk terug te komen. De vraag betreft de planning m.b.t. Kronenburg, een project uit de portefeuille van wethouder Bouwkamp. De wethouder zegt toe in de schriftelijke beantwoording ook de planning m.b.t. Burgerparticipatie mee te nemen.

De wethouder zegt toe met een memo te komen met een overzicht van de projecten op het gebied van bouwen en wonen die lopen en de regelingen die daarbij zijn betrokken.

Conclusie
De voorzitter concludeert dat de Meningsvorming-1 behandeling niet is afgerond. De vragen van CDA, VVD en AC zijn niet behandeld. En enkele vragen van CU en D66 zijn niet of onvoldoende de orde geweest.

De raadsadviseur,

K. Vons

De voorzitter,

R. Maref

BEHANDELRESULTAAT

MENINGSVORMENDE I BEHANDELING 9 juni 2021

GEMEENTE Arnhem

Perspectiefnota 2025, Turap I en Jaarstukken 2020 Portefeuille wethouder Paping; wonen, armoedebeleid, vergunningen en handhaving, projecten Malburgen, Presikhaaf en Park Lingezegen.

Documentnummer:	
Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	Dhr. R. Paping

Resultaat van bespreking:

Aanwezig: de raadsleden/fractievolgers Van der Laak (AC), Loos (VVD), Hutten (CDA), Van Ommen (D66), Coenders (GL), Greving (PvdA), Jansen (ChristenUnie), Eliëns (Partij voor de Dieren).
De fracties van de SP, Denk/VA, Pvv en de AOP waren niet vertegenwoordigd.

Verloop
Tijdens deze voorzetting van Meningsvormende 1 behandeling zijn vragen gesteld over de portefeuille-onderdelen: Wonen, armoedebeleid en Arnhem Oost aanpak. De raadskamer heeft besloten de behandeling meningsvormend 1 volgende week te vervolgen.
Een aantal fracties overwegen wijzigingsvoorstellen in te dienen.

Toezeggingen 2 juni
Wethouder Paping zegt toe in een brief die volgende week richting raad komt in te gaan op de uitvoering motie PvdA / SP 20m239 Helix, studentenhuisvesting. *De raasdbrief is bij de stukken geplaatst.*

De Wethouder zegt toe dat hij direct terug komt naar de raad indien er minder middelen beschikbaar worden gesteld door Rijk m.b.t. de Arnhem Oost aanpak.

De Wethouder zegt toe dat hij samen met de raad wil kijken hoe de raad beter betrokken kan worden bij de Arnhem Oost aanpak (een visiegesprek). Hoe kan ik raad actiever betrekken. Wat wil de raad zelf? Op welke manier? *Arnhem Oost aanpak is technisch beproken op d.d. 9 juni.*

De Wethouder zegt toe uit te zoeken om hoeveel jongeren het gaat m.b.t. compensatie bijzondere bijstand. Hij komt hier schriftelijk op terug. *De memo is bijgeplaatst bij de stukken.*

De wethouder zegt toe dat een Memo met concrete activiteiten die de wethouder al oppakt/uitvoert op het gebied van zorg/leeftijdsbewust bouwen, z.s.m. naar de raad toekomt. *De memo is bijgeplaatst bij de stukken.*

De wethouder zegt toe begin volgende week terug te komen met het antwoord op de vraag van D66, Loor m.b.t. bijzondere bijstand jonger dan 21, of ook gevallen gecompenseerd worden met terugwerkende kracht. De wethouder zoekt uit of dit kan en zo ja voor hoeveel jaren terug gekeken gaat worden. *De memo is bijgeplaatst bij de stukken.*

BEHANDELRESULTAAT

MENINGSVORMENDE I BEHANDELING 9 juni 2021

De Wethouder zegt toe de Dierenvoedsel bank actief te benaderen met betrekking tot huisvesting.

De wethouder zegt toe op de vraag van dhr. Loor schriftelijk terug te komen. De vraag betreft de planning m.b.t. Kronenburg, een project uit de portefeuille van wethouder Bouwkamp. De wethouder zegt toe in de schriftelijke beantwoording ook de planning m.b.t. Burgerparticipatie mee te nemen.

De wethouder zegt toe met een memo te komen met een overzicht van de projecten op het gebied van bouwen en wonen die lopen en de regelingen die daarbij zijn betrokken. *De memo is bijgeplaatst bij de stukken.*

Toezeggingen 9 juni
Wethouder Paping zegt toe met een uitleg /memo te komen over de verschillen in aantallen van zachte en harde plancapaciteit nu en genoemd in de plan aanpak woningbouw van 8 juli 2020

Wethouder Paping zegt toe, om na het college op dinsdag 22 juni zo spoedig mogelijk met de voortgangsrapportage te komen.

Conclusie
De voorzitter concludeert dat de Meningsvorming-1 behandeling is afgerond.

De raadsadviseur,

K. Vons

De voorzitter,

V. Bouma